1903

80/197

TOMVS SECVNDVS

DISPVTATIONVM

DE

SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO.

Auctore THOMA SANCHEZ
Cordubensi, è Soc. IESV.

In hoc secundo Tomo continetur liber septimus, qui de Impedimentis Matrimonij agit.

ANTVERPIÆ
Ex officina Heredum MARTINI NVTII.

ANNO M.DC.XX.

Facultas Patris Prouincialis.

MElchior de Gadea, Prouincialis Societatis Iesv, in Prouincia Bætica, potestate ad id mihi facta à R. admodum P.N. Claudio Aquauiua Generali Præposito, facultatem concedo, vt posterior Tomus de Matrimonio à P. Thoma Sanchez nostræ Societatis compositus, & virorum grauium atque sapientium iudicio eiusdem Societatis examinatus & approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas & nostri officij sigillo munitas dedimus, Cordubæ, die 40. Iunij, anni M.DC.III.

Melchior de Gadea.

APPROBATIO.

DISPVTATIONVM de sancto Matrimonij Sacramento Tomum alterum de impedimentis, & illorum dispensationibus, à grauissimo & eruditissimo P. Thoma Sanchez, è Societate Iesv nunc feliciter editum de mandato Regij senatus, sedula, qua potui, euolui diligentia, & summa voluptate perlegi. In quo quidem contenta omnia, præterquàm quòd fidei Catholicæ consonant, & almæ matris Ecclesiæ sanctionibus & sanctorum Patrum dictis minimè repugnant, & bonis moribus non dissonant, eruditissimè ab auctore disseruntur, & accuratissimè sententiarum vbertate ac pondere, insigniáque resolutione & eruditione perlustrantur. Tanta insuper dexteritate auctor de thesauro suo noua & vetera proferens, pro eruenda & sustinenda veritate, digladiatur ac dimicat, vt ijs qui illius lectioni sese dederint, magnam, cùm ad Christianam pietatem, tum ad sacros Pontificum canones & decreta, accessionem futurum iri non dubitem; nihil denique ad huius magni Sacramenti perpetuum & indissolubilem nexum spectans desiderari poterit, quod ad amussim, & consequenter in hoc tractatu non explanetur. Quare opus dignissimum censeo, quod non solùm pro communi scholæ vtilitate in lucem prodeat, typisque quàm citissimè mandetur; verum etiam, quod omnium oculis ac manibus continuè versetur. Datum Matriti, postridie Idus Martij, anni Domini M.DC.IV.

Fr. Petrus Episcopus Venecensis,
electus de Gaeta.

ILLVSTRISSIMO
AC
REVERENDISSIMO
D.D.FERDINANDO
NIÑO
DE GVEVARA,
S. R. E. CARDINALI,
ARCHIEPISCOPO HISPALENSI,
A STATV CONSILIARIO
CATHOLICÆ MAIESTATIS,

Thomas Sanchez è Societate IESV S.P.D.

ABSOLVI, Deo auſpice, iam diu inchoatum de matrimonij Sacramento opus duplici volumine incluſum. Quod vt tibi Cardinalis Illuſtriſſime, dicarem, non ſolum mea à me flagitabat voluntas, verùm ampliſſima tua erga minimam Societatem noſtram officia, ſuo quaſi iure poſtulabant. Neque his ſolum adductus rationibus ſum, hunc vt tractatum tui nominis inſignirem patrocinio: verùm vt exiguo quidem (ſi per ſe conſideretur) operi, auctoritatem ſplendoremque tantum conciliarem, quantum clariſſimæ tuæ dignitatis, ſplendidiſſimæ ſapientiæ, illuſtriſſimæque ſtirpis, lux in omnium mortalium oculis afferet. Excipe igitur hilari fronte, optimarum omnium diſciplinarum patrone inclyte ac Mœcenas alter, munuſculum hoc, exiguum illud ſanè, magna tamen animi propenſione oblatum. Quod quidem ſi voluntatis exæquaret ſtudium, tuæ procul dubio reſponderet amplitudini: verumtamen, Antiſtes ampliſſime, ſuppleat quod muneri deeſt, & tua ingens benignitas erga eos, qui ſe ſuaque ſtudia communi Eccleſiæ emolumento vouerunt: & peculiaris illa humanitas, qua me ſemper tuo obſequio tot tantiſque nominibus obſtrictum proſecutus es. Foue igitur ſtudij laboriſque mei fructus hos qualeſcumque, quos ſpero maioribus in dies incrementis augendos, cùm tu illos benignis oculis, ac propitio vultu, tanquam Hiſpaniarum noſtrarum, atque adeò Eccleſiæ totius Sol clariſſimus intuearis. Vale, prid. Kal. Iulij, Anno M.DC.III.

PROOEMIVM.

SVperioribus sex libris priori volumine contentis disseruimus de matrimonij firmitate & de qualitatibus, quas consensus desiderat, vt illud firmum reddat, iam de alijs, quæ ad complementum materiæ huius de matrimonio supersunt tractanda, disputandum est. Verùm timentes, ne si ea omnia, quæ de grauissima hac materia tractanda restant, in vno tantùm volumine contineantur, in magnam molem liber excresceret; visum est, id in duos tomos diuidere: quorum hic secundus librum septimum continebit; tertius verò & vltimus alios tres, octauum, nonum, & decimum, quibus claudetur totus de matrimonio tractatus. Seruato igitur ordine prioris voluminis, quod sex libris clausum est: hoc secundum illi connectendo, Septimus hic liber principium huic volumini dabit, qui de impedimentis matrimonij, tam de his quæ solum impediunt & non dirimunt, quam de ijs quæ etiam matrimonium dirimunt, disputabit. Liber octauus de dispensationibus tam in genere, quam de ijs quæ matrimonij contractum concernunt agit. Nonus liber agit de debito coniugali, vbi multa ad luxuriam concernentia discutiuntur. Decimus liber agit de diuortio. Neque existimet quispiam secundas nuptias, ac benedictiones nuptiales, bigamiam & pœnas ciuiles secundarum nuptiarum, silentio pertereunda. De illis enim agitur in hoc septimo libro, vbi de impedimento ligaminis dirimenti disseritur. Atque Deo dante, edam postea in lucem œconomiam quandam inter ipsosmet coniuges, ac inter parentes & filios, vbi de obligatione mutua domestica inter coniuges, & de societate ciuili, quoad lucrorum diuisionem, ac de obligatione parentum erga filios, & contrà, atque de successione disseretur.

LIBER SEPTIMVS
DE
IMPEDIMENTIS,
VEL SOLVM IMPEDIENTIBVS,
VEL ETIAM MATRIMONIVM
DIRIMENTIBVS.

Diuisio totius libri.

PRæmissis aliquibus disputationibus, quæ omnibus impedimentis communes sunt, disseremus de impedimentis solùm impedientibus, ac de potestate ac necessitate circa illa dispensandi. Deinde de impedimentis dirimentibus, hoc ordine sermo habendus erit. 1. de impedimento erroris, & conditionis. 2. de voto solemni & ordine. 3. de triplici cognatione. 4. de affinitate. 5 de publica honestate. 6. de disparitate cultus. 7. de impedimento criminis. 8. de impedimento ligaminis: & ibi, de secundis nuptijs, earum benedictione, bigamia, cæterisque earum pœnis. Tandem de impotentia seu frigiditate. Hic impedimentum violentiæ prætereo. Quia iam de illo totus liber IV. disputauit.

DISPVTATIO I.

An integrum sit Pontifici & Episcopis impedimenta matrimonium dirimentia statuere?

SVMMARIVM.

Proponuntur argum. suadentia partem negantem, n. 1.
Pontifex potest impedimenta matrimon. dirimentia statuere: & satisfit argum. oppositis, n. 2.
An possit Pontifex infidelibus impedimenta matrim. dirimentia statuere? n. 3 & remissiuè, an impedimenta ab ipso statuta comprehendant infideles sibi subditos.
Desideratur iusta causa, & maior ad impedimenta dirimentia, n. 4.
Refertur sent. docens tenere factum, si absque iusta causa impedimenta statuat Pontifex, n 5. Sententia auctoris, n. 6.
An possit Pontifex aliquos priuatos reddere inhabiles ad contrahendum inter se matrimonium, non lata lege generali, n 7.
An possit certam personam omnino inhabilem reddere, n. 8.
An possit in sua diœcesi matrimonij impedimenta dirimentia statuere Episcopus, n. 9.
An possit ad tempus Episcopus aut parochus matrimonium impedire, remissiuè, n. 10.

1 ANTE QVAM tractatum de singulis impedimentis, tum solùm impedientibus, tum etiam dirimentibus, aggrediamur, quæstiones quasdam generales ac omnibus impedimẽtis communes, præmittere oportet. Præsens igitur circa potestatem Ecclesię, ad impedimenta dirimẽtia statuenda versatur. Quæ multũ negotij nobis faceſſeret, ni late disputata esset li. 3. tota disp. 4. vbi an Ecclesia potuerit irritare matrim. clandestina? Eadem enim ratio vtriusq; difficultatis est. Et arg. ibi proposita, hîc militant. Totaq; difficultas eò pertinet, quòd Ecclesia non potuerit mutare materias & formas Sacramentorum. Cùm ergo matrimon. sit Sacramentum, non puterit Ecclesia eius materiam & formam variare, reddendo eos inhabiles ad verum matrim. ineundum, qui iure naturæ habiles sunt.

2 Prima concl. Fide catholica tenendum est, posse Ecclesiam impedimenta matrim. dirimentia statuere, ac matr. aduersus eam prohibitionem contractum, esse irritum. Quod quidem constat ex multis Pontificum & Conc. decretis, quæ huiusmodi impedimenta statuunt, & ex vsu vniuersæ Ecclesiæ. Et demũ veritas hæc stabilita est in *Conc. Trid sess. 24. de matrim. can* 3. & 4. Nec id est mutare essentiã, aut variare materiam & formam sacramenti, sed irritum facere contractum humanum, qui in sacramento matrimonij prærequiritur. Quod latè declaraui, & solui argumenta opposita l. 3. tota disp. 4. & ideo non immoror.

3 Quidam hanc Ecclesiæ potestatem ad infideles etiam extendunt, atque ita asserunt posse Ecclesiam infidelibus impedimenta matrim. dirimentia statuere, & proinde si intenderet inter ipsos irritare matrim. in gradibus cõsanguinitatis, quos prohibet, verè fore irritum: at fortè id nõ intendere. Sic *Guilielmus Rubion 4. d. 40. q. 2. init. & concl. 3.* Quo tamẽ fundamẽto ducatur, me prorsus latet. Et ideo reiecta ea senten. dicendum est Ecclesiam minimè habere eam potestatem aduersus infideles. Quoniã cùm sint extra Ecclesiæ gremium, nulla iurisdictione in eos gaudet: atq; ideo constitutionibus Pontificijs minimè arctantur, vt fatetur expresse *Innoc. 3. c. Gaudemus, de diuort.* adducto *Pauli* testimonio 1. *Corinth. 5. Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare?* Prętera, quia ideo disp. 3. dicemus, posse hodie Principes infideles impedimenta matrim. dissoluentia, suis legibus indicere: cùm tamen id Principibus Catholicis, non sit integrum. Quia Ecclesia hanc sibi reseruauit facultatem, Ecclesiæ autem reseruatio ad infideles non protrahitur, vtpote qui Ecclesiast. iurisdictioni minimè subsunt. Id tamen libenter concedo, nimirum, posse Pontificem non tamquam Ecclesiast. Principem, sed tanquam temporalem, impedimenta dirimentia matrim. infidelibus inhabitantibus oppida suæ temporali iurisdictioni subdita, decernere. Sicut potest Princeps infidelis sibi subditis. Quia veram habet iurisdictionem temporalem supremam Pontifex in eos infideles tanquam dominus temporalis eorum. Dixi, infidelibus suæ temporalis iurisdictionis oppida inhabitantibus: nam infidelibus incolis aliorum oppidorum, quæ Principibus fidelibus subduntur, nequit Pontifex ea impedimenta statuere. Quia nulla temporali iurisdictione fungitur in ijs oppidis, sed sola spirituali, tanquam supremum Ecclesiæ caput, ab hac autem iurisdictione infideles exempti sunt. Quamuis *Ledes. 2 p. 4. q. 61. a. 2. col. 3. & Abul. 1. Reg 8. q. 187.* clare sentiãt, id posse respectu omnium infidelium qui Christianis subduntur. An verò Princeps ille Catholicus, qui infideles illi temporaliter subduntur, id possit efficere? dicam disp. 3. n. 8. vbi etiam dicemus an impedimenta matrimonij à Pontifice statuta, comprehendant infideles sibi temporaliter subiectos.

4 Secunda concl. Desideratur iusta causa, vt Pontifex ritè & rectè valeat impedimenta matrimonij indicere. De veritate huius conclusionis nemo dubitat. Quoniam Põtificis potestas non est ad dissipandum, sed ad rectam Ecclesiæ administrationem: quæ causam iustam postulat, maximè ad interdicendum matrim. iure naturali & diui-

no concessum. Et (vt bene aduertit *Ruardus Tapper art.20. Louanienſi, paulo poſt princip.*) maior exigitur causa ad dirimendum, quàm ad simpliciter prohibendum matrim. & sæpe aderit iusta causa prohibendi, non tamen dirimendi. Quia dirimere grauius est quã simpliciter prohibere.

5 Difficultas autem est, an si Pontifex absque causa iusta decernat impedimentum aliquod, teneat factum: ita vt sit peccatum cum eo impedimento inire matrimon. si solùm impediens sit, & sit irritum, si impedimentum dirimens sit? Affirmant aliqui, quamuis admittant Pontificem tunc reum esse culpæ. Ducuntur, quia multa potest peccando efficere Pontifex, cùm tamen factum teneat. Secundò, quia cùm olim potuerit dirimere matrim. intra septimũ consanguinitatis gradum contractum; vt constat ex *c. Ad ſedem, 35. q. 5* donec gradus restricti sunt, *c. Non debet, de conſang. & affin.* ita hodie poterit in vltterioribus gradibus matrimonium initum dissoluere. Sic docet *Hoſtienſis*, dicens fortè ita esse, *c. Tua fraternitas, ad fin. de ſponſ. duorum*, *Veracruz 1. p. ſpeculi, art. 46. §. Dubitatur vtrum*, *Vega 2 tom. ſum. c. 34. caſu 128.* & limitant *Veracruz & Vega*, nisi ita Pontifex gradus consanguinitatis interdiceret, vt non supereſſent personæ, quibus integrum esset matrimonio inter se copulari.

6 Cæterum omnino tenendum est, ad valorem prohibitionis desiderari iustam causam. Et proinde ea non existente, dicendum est matrim. contra eam initum, validum esse, & culpa vacare. Quoniam cùm matrim. sit vinculum iure naturali & diuino inuentum, ac omnibus concessum, excepto saltem primo gradu consanguinitatis inter ascẽdentes & descendentes, non potest Pontifex illud ad libitum interdicere: sed sicut dispensatio in ijs quæ iure naturæ obligant, facta absque causa est irrita, ita censendum est de prohibitione matrimonij absque legitima causa. Nec obstant argumenta oppoſita. Quia fateor Pontificẽ dispensando in ijs quæ sunt de iure humano absque causa, peccare, at validam esse dispensationem. Secus autem est, dum interdicit matrimonium in gradibus iure naturæ concessis, non existente iusta causa. Et olim dum Ecclesia interdixit matrim. vsq; ad septimum cõsanguinitatis gradum, iustam interdicendi causam habuit: at pòst, successu temporis experientia docuit expedire gradus restringere, vt dicitur *c. Non debet, de conſang & affin.* & ita ibi restricti sunt. Posset autem Pontifex etiam modò plures gradus prohibere, si iudicaretur adesse nouam causam plures interdicendi. Id autem non posse iustè nec validè citra iustam causam affirmamus. Atque ita docent *Hoſtienſ. ſumma, tit. de matrim. contract. contra interdictum Eccleſiæ, nu. 3. init. Henric. c. fin n. 1. eo. t. & c. Quanto, n. 8. de conſuetud. Alex. de Neuo c. pen. nu. 22. de deſponſ. impub. Ledeſ. 2. p. 4. q. 56. a. 4. § pen.* Et quidam vir doctissimus, vt refert *Veracruz nu. præced. alleg.* Et est commune placitum.

7 Dubitabis tamen, an sicut potest Pontifex legem generalem indicere, qua matrimonium ex causa iusta irritet inter certum genus personarum: ita possit aliquos priuatos ita prohibere ne matrimonium inter se ineant, vt matrimonium aduersus eam prohibitionem contractum, sit prorsus nullum, quando iusta intercedit causa, vt magnæ disparitatis inter contrahentes, & timoris discordiarum grauium? *Nauar. lib. 4 conſ in 1. edit. t. de ſponſal. toto conſ. 24. in 2.* verò *edit. t. de matrim. contracto contra interd. Eccleſ. toto conſ. 1.* quæstione hac mota nil decidit de potestate Pontificia circa hoc impedimentum dirimens statuendum, sed dicit nullo pacto expedire vt id statuat: fatetur tamen posse interdicere id matrimonium, & iubere parocho ne illi interſit: at matrim. aduersus eam prohibitionem simplicem fore validum: & dicit numquam auditum esse vt Pontifex simile impedimentum dirimens statuerit. Et in *ea 2. edit. eo. t. conſ. 2. n. 3.* dicit etiam si esset in ea opinione vt Pontifex id posset, id non expedire. Vnde in neutro loco decidit id posse Pontificem. Et *Enriq lib. 12. de matrim c. 12. n. 1. iunct. commento, lit. C.* dicit numquam Pontificem simile impedimentum dirimens statuisse, nec esse expediens vt id statuat: idque fuisse dubitatum in casu cuiusdam Magnatis, ad instantiam Regis Hispaniæ: atque ita circa potestatem statuendi nil definit. Verum existimo posse Pontificem iusta existenti causa aliquos priuatos reddere inhabiles vt inter se matrimonium ineant. Quia si potest ex iusta causa reddere irritum matrim. inter omnes personas certi generis, vt inter omnes consanguineos vsq; ad quartum gradum: cur non poterit irritare inter duas priuatas personas, vbi tam vrgens fuerit causa vt id postulat? Et ita sentiunt *Hoſt. ſum. t. de matrim. contract. contra interd. Eccleſ. fine, & c penult fin. de deſponſ. imp. & ibi Ioan. Andr. fin. Anchar. n. 7. Card. Clem. vn. n. vlt. de rerum permut. & ibi Anchar. q. 5. n 9. Felin c Ex parte, nu 6. verſ. Quartus caſus, de conſtit. Aſtenſis ſum. 2. p. lib. 8. t 31. a. vn. q. 2. Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 1. n. 10. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 16. in fin. princ Greg. Lop. l. 18. v. Ser desfecho, t. 2. p. 4. Et Additionator ad Nauar. li. 4. conſ. t. de matrim. contract. cont. interd. Eccleſ. in 2. edit. conſ. 1. fin.* refert Pontificem nostra hac ætate inhabilitasse quemdam virum illustrissimũ ad ineundum matrimonium cum certa femina: & iterum quendam alium, qui vt eluderet sponsalia de futuro, super quibus lis pendebat, tentabat contrahere aliud matrimonium. In vtroque enim euentu grauia scandala non immeritò timebantur.

Vrgentior tamen difficultas est, num integrum sit Pon- 8
tifici, iusta subsistenti causa, personam aliquam reddere perpetuò inhabilem ad matrimonium, quæ iure naturali habilis erat? Nam in casu præmisso, illi qui à Pontifice reddebantur incapaces matrimonij inter se ipsos ineundi, non astringebantur ad vitam cœlibem traducendam, poterant enim ad alias transire nuptias. In præsenti autẽ, persona hæc cogeretur ad perpetuam continẽtiam. Cum tamen ad illam nemo absque proprio consensu astringi possit, *c. Integritas 22. q. 1.* nec priuari matrimonio, quod in remedium concupiscentiæ natura ipsa indulsit, *Alexan. de Neuo c. Tuas, nu. 17. de ſponſa duorum*, refert ex Calderino ibi, Vrbanum V. reddidisse inhabiles ad matrimonium ineundum Barnabonem Vicecomitem & dominum Mediolanensem, ac liberos eius rebelles Ecclesiæ: & tunc agitata hinc inde quæstione de potestate hac Pontificia: Calderinum sustinuisse id integrum esse Pontifici: quod idem sustinet *Alex. de Neuo ibi.* Et ita tenendum est. Quamuis enim ius naturæ concedat cuilibet matrimonium, at potest Pontifex in grauissimi delicti pœnam, eo iure quemquam priuare, reddendo ipsum inhabilem: sicut posset capite plectere, aut in seruitutem redigere, priuando libertate à natura concessa. Insuper, si potest Pontifex in pœnam delicti impedire perpetuò matrimonium, ita vt citra culpam lethalem iniri minimè valeat? vt de facto impediuit propter incestum, & quædam alia crimina (vt videbimus disp. 6.) Cur, vbi grauitas delicti id exegerit, non poterit ita alicui interdicere matrimonio, vt contra prohibitionem initum efficiatur inualidum? Pontificia enim potestas non arctata est ad sola impedimenta matrim. impedientia statuenda: sed ad dirimentia quoque extenditur.

Vltima conclusio. Si solùm ius diuinum & naturale at- 9
tendamus, sicut integrum est Pontifici in vniuersa Ecclesia impedimenta matrimonium dirimentia statuere, ita Episcopo in sua diœcesi. Quia quidquid potest Pontifex in vniuersa Ecclesia, potest Episcopus in sua diœcesi, nisi Pontifex sibi reseruet (vt probauimus lib. 1. disp. 61. num. 3.) At id hodie non potest, quoniam hoc sibi Pontifex reseruauit. Atque ita docent *Victoria relect. de matrim. 1. p. 2. partis, ad finem, Ledeſma 2. p. 4. q. 56. a. 3. dub. 1. concl. 2. ad medium.* Et id non posse quemcumque Prælatum Pontifice inferiorem docent etiam *Antonius c. Tua fraternitas, nu. 5. de ſponſa duorum, & cap. penult. in fine, de ſponſ. impub. & ibi Abb. fine, Alex. de Neuo n. 21. Couar. 4 decret. 2. p. c. 6. §. 10. num. 16.* & communiter Doctores *Palud. 4. d. 34. q. 1 a. 1. nu. 10. Tabiena v. Impedimentum, impedim. 13. n. vn. ad fin. Armilla v. Matrimonium, num. 54.* Sed textum non referunt, id Pontifici reseruantem, nec eum inueni. Et ideo ex generali Ecclesiæ consuetu-

suetudine id Pontifici reseruatum credo, sicut de dispensatione quinque votorum reseruatorum communiter tradunt Doctores.

10 Vtrum autem valeat Episcopus aut parochus ad tempus impedire matrimonium? dicam disp. 6. n. 6.

DISPVTATIO II.

An Pontifice interdicenti suo præcepto aut constitutione matrimonium, eo ipso reddatur irritum, si contra eam prohibitionem ineatur?

SVMMARIVM.

Proponuntur textus, qui difficultatem in hac quæstione ingerunt, n. 1.
Non redditur inualidum matrimonium, quando prohibitio est inferioris, n. 2.
Quando prohibitio est Pontificia, referuntur 6 sententia. n. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
Sponsalia de futuro contra simplex Pontificis interdictum non valent, & quid contra inferioris prohibitionem? n. 9.
Valet matrimonium aduersus Papæ prohibitionem, absque decreto irritanti, n. 10.
Quid, si sit decretum generale irritans, non facta matrimonij mentione? n. 11.
Quid, si in decreto irritanti fiat specifica matrimonij mentio? n. 12.
Num aliquid intersit, an prohibitio Pontificia sit per modum præcepti, an per modum constitutionis? n. 13.
An matrimonium initum aduersus iustam iudicis prohibitionem, sit ad tempus separandum, & sit interdicendus vsus coniugij? & explicatur c. 1. de matrim. contracto contra interdictum Eccles. n. 14.
An lite pendenti possit contrahi matrim. & si contractum fuerit, sit separandum? & explicatur c. Laudabilem, vt lite pend. n. 15.

1 ANSAM dubitandi tribuunt tres textus, qui sibi aduersari videntur. Duo enim videntur statuere, matrimon. initum contra Ecclesiæ interdictum esse irritum, nempe *cap. Tua fraternitas, de sponsa duorum*, ibi, *Et si contra interdictum Ecclesiæ publicè factum venire præsumpserint, matrimonium tam præsumptuosè contractum poterus irritare.* Vbi sermo erat de ijs, qui appellatione pendenti super prioris matrimonij valore, ad aliud transiere. Et *c. penultim. de despons. impub.* ibi, *Quod si contra interdictum nostrum, in præiudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, id irritum esse decernimus, & viribus omnino carere.* Vbi sermo habebatur de quibusdam, quibus Pontifex matrim. interdixerat, ob consanguinitatem obiectam ipsis, donec veritas discutiebatur. Ex altera verò parte pugnat *cap. 2. de matrim. contract. cond. interd. Eccles. in fin.* vbi expresse dicitur non esse dissoluendũ matrim. eo quòd contra Ecclesiæ prohibitionem initum sit, ibi: *Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conueniens, vt ob id solum sacramentum coniugij dissoluatur, aliqua tamen pœnitentia eis debet imponi. Quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.* Et est ibi sermo de ijs, quibus ob sponsalia præcedentia interdictus erat transitus ad alias nuptias, donec de priorum sponsalium veritate cognosceretur.

2 In hac igitur disp. id fatentur omnes, nimirum, vbi prohibitio matrimonij fuerit facta à prælato inferiori, non reddere irritum matrim. aduersus eam factum. Quia Prælatus Pontifice inferior, impedimentum dirimens indicere nequit. Vt disp præced. n. 9. diximus.

3 Difficultas autem est, si prohibitio sit Pontificia. Qua in re satis confusè loquuntur Auctores. Sex inuenio sententias. Prima ait matrim. aduersus Pontificiam prohibitionem initum, non esse inualidum, nisi aliud subsit impedimentum dirimens. Ducitur quia fortius est matrim. vtpote quod iuris naturalis est, Pontificia prohibitione. Sic *gl. c. penult. in fin. de despons. impub.* Et manifestè loquitur *glossa*, quando est interdictum cum decreto irritanti: nam præmiserat cæteros contractus initos aduersus Pontificis decretum irritans, esse inualidos, secus eo decreto irritãte minimè adiecto prohibitioni: & immediatè quærit, quid in matrim. aduersus Papæ interdictum celebrato, & respondet tamquam quid speciale, esse validum propter rationem dictam. Et ita glossam intelligunt *Abbas ibi n. 9. Cardin. n. 9.* & omnes. Eandem glossæ sent. amplectitur *Innoc. ibi in fin.* quamuis in sponsalibus teneat ea reddi irrita. Eandem tenet *Monachus c. vn. fin. de voto, in 6. & ibi, Probus in additionibus, fine.*

Secunda sententia sic distinguit. Si causa illius prohi- 4
bitionis Pontificiæ sit perpetua, vtpote quæ ad nullum tempus restricta est, erit irritum matrimonium, secus si causa sit temporalis, vt ob diei venerationem, vel ob litem pendentem. Probatur prior pars ex *c. Tua fraternitas, de sponsa duorum: & c. penult. de despons. impub.* quorum verba retuli n. 1. Probatur etiam posterior pars ex *c. 2. de matrim. contract. contra interdictum Eccles. iuncta glossa, verb. Ob id*, dicenti ideo interdictum illud Ecclesiæ non dirimere matrimonium subsequens, quòd causa prohibitionis non sit perpetuum impedimentum. Ita docent *gl. c. Tua fraternitas, v. Poteris, de sponsa duorum, & ibi Abb. n. 4. Alex. de Neuo nu. 8. idem Abbas c. penult. nu. 9. de despons. impub. Dominicus cons. 33. n. 11. Decius c. 2. de testibus, col. 2. vers. Et prædicta, in noua edit. nu. 17. Felinus c. Ex parte, num. 6. vers. 4. casus, de constit. Rosella v. Impedimentum, impedim. 16 fin. Angel. Matrimonium, 3. impedimento 1. nu. vn. Syluest. Matrimonium, 7. q. 1. dicto 3. in principio:* quamuis postea aliam distinctionem amplectatur: (vt dicam num. 7. *Armilla v. Matrimonium, n. 54. Tabiena v. Impedimentum, impedim. 13. num. vn. paulo post principium, Couar. 4. decret. 2 p. cap. 6. in princ. num. 6. Gutierrez de tutelis, 2. p. cap. 12. in num. 9* Gregor. Lopez *l. 18. v. Ser desfecho, tit. 2 p. 4. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubric. glossa 1. n. 146. Magdalenus de num. testium in testamento requisito, p. 1. c. 10. n. 102 & p. 3. c. 3. nu. 230. Ludouicus* Lopez *2 p. instruct. de matrim. cap. 46. §. Porrò aduertendum. Vualdus Candelabro Sacramentorum*, 1. p. *de matrimon. num.* 83. Explicãt aliqui ex his Doctoribus hoc procedere, siue prohibitio sit præcepti, siue constitutionis Pontificis. Sic *Couar. Matienzo, Lud. Lop. Vuald. proxime citati.* Insuper sententiam hanc videtur intelligere *Decius proximè citatus*, vt quando matrimonium contra legem Pontificiam initum habet causam prohibitionis perpetuam, sit nullum, quamuis prohibitio simplex sit, nec decretum irritans contineat. Quia *num. 12.* dixerat nil interesse vt actus gestus contra legem sit irritus, an lex simpliciter prohibeat, an etiam vlteriùs procedat, decernens irritum quidquid contra gestum fuerit: atque pro se refert *gl. Clem. 1 v. Inhibentes, de iure patron.* quam sequuntur *Alexand. de Imol. l. 1. n. 8 ff. de liber. & posthum. & Iason l. Non dubium, nu. 18. C. de legibus*, vbi docet quando lex causam prohibitionis perpetuam habet, non valere actum contra eam gestum, licet lex non habeat decretum irritans. Sed *Abbas cap. penultim. nu. 9. de despons. impub.* clarè intelligit distinctionem hanc, quando est decretum irritans, vt tunc si prohibitio Pontificia contineat causam perpetuam, sit nullum matrimonium, secus si temporalẽ; tunc enim valet matrimonium, & decretum irritans debet referri ad causam, vt illius sensus sit, matrimon. illud separandum esse ad tempus, quo causa illa perseuerat. Et refert *glossam cap. Tua, de sponsa duorum*, quæ est dux huius sent. & cæteri DD. citati illam sequuntur: & ita videtur clarè intelligere glossam. Eodem modo intelligunt hanc sent. *Rosella v. Impedimentum, imped. 16 fin. Tabiena v. Impedimentum, impedim. 13 n. vn paulo post princip.*

Tertia sent. distinguit inter clausulam generalem irri- 5
tantem, & specialem, vt prior minimè irritet matrimon. contra prohibitionem initum, secus de posteriori: ita distinguunt quidam, quos tacito nomine refert *Abb. c. penult. n. 9. de despons. impub.*

Quarta sent. similiter distinguit, num Pontifex consti- 6
tutione generali interdicat matrimonium, an absq; constitutione, per modum præcepti. Et priori casu dicit matrimon. dirimi: posteriori autem minimè: nisi subsit causa perpetua: & tunc non irritari propter interdictum, sed propter causam, ac proinde causa non existenti vera validum esse matrim. Sic *Goffred summ. tit. de matrim. contract. contra interd. Eccles. num. 1.* & idem videntur sentire quoad

posteriorem hanc partem, *gl.c.Tua, v.Poteris, de sponsa duorum, Host.ibi, ad fin.Henric.c.fin.n.4.de matrim.contract. contra interd.Eccle.* vbi dicunt interdicto matrim.ob causam perpetuam, separandos esse coniuges, donec de causa cognoscatur, & non probato impedimento permittendos esse simul habitare, per *c.fin.de matrim.contract.contra interd.Eccles.* atque ita clare censent non esse irritum matrim. propter prohibitionem, sed propter causam.

7 Quinta sententia dicit, si Pontifex aliquibus interdicat matrimonium viua voce cum decreto irritãti, non esse validum, quamuis aliud impedimentum minimè subsit, vel saltem ad eius intentionem recurrendum esse. Quia si potest Pontifex constitutione quæ lex mortua est, à fortiori viua voce irritare poterit matrim. Et si potest lege generali impedimentum dirimens indicere, cur non poterit personalè aut locale? Ita docent *Hostiens.sum. t.De matrim.contract.contra interd.Eccles.fin.& c.penult.fine, de despons.impub.* vbi *Ioan.Andr.fine*, refertque *Alanum*, qui id dubitando asseruit: *Antonius ibi, fin.Anchar.n.7.Cardin.n.9. Præpos.fin.* dicens esse communem, & *c.Tua fraternitas, n.3. de sponsa duorum. Astensis summ.2.p l.8.t.31.art.vn.q.2.Guillelmus Clem.vnica, de rerum permut. Et ibi Card.n vlt. Anchar.qu. 5.n.9.Imola nu.13.* Et videntur tenere *Palud.4.d.34.q.1.a.1. nu.10.D.Antonin.3.p t.1.cap.16.in fine principij, Sylvest Matrimonium, 7.quæst.1.dict.3.Anton.Cucus l.5.institut.maiorum, tit. 12.num.14.* vbi dicunt irritum esse matrimonium contractum aduersus Pontificiam prohibitionem continentem decretum irritans. Et addunt *Host.vtroque loco, Præpos.eod.c. Tua, n.3.Astensis eo.a.vn.q.1.* distinctionem communem relatam nu.4 asserentem esse inualidum matrimonium initum contra prohibitionem, quando causa prohibitionis est perpetua, secus quando est temporalis, locum habere in prohibitione prælati inferioris, vel constitutionis Pontificiæ: secus vbi Pontifex viua voce prohibeat cum decreto irritanti.

8 Vltima sent. ita distinguit. Si interdictum sit à iure, & causa sit perpetua, est irritum matrimonium, secus si temporalis. Si verò sit ab homine & à Pontifice, & causa est perpetua, similiter non valet matrimonium. Si vero temporalis, aut adijcitur decretum irritans, & tunc similiter non valebit, aut non adijcitur, & tunc valebit. Ita *Ant.cap. Tua fraternitas, num.5.de sponsa duorum.* Ecce quam varij sint Doctores, & quam confusè loquantur. Sed meam sententiam, qua claritate potero, sequentibus exprimam conclusionibus.

9 Prima conclusio. Sponsalia inita contra Pontificis interdictum, cum decreto irritanti, quamuis generali, nec sponsalium mentionem facienti, sunt inualida. Vt si Pontifex ex causa iusta inhibeat duobus, ne sponsalia de futuro inter se contrahant, decernens irritum si quid contra gestum fuerit. Et ita intelligo *Innoc.c.penult.in fin.de despons. impub.& Alexand de Neuo ibi nu.21.* constituentes id discrimen inter sponsalia, & matrim. aduersus huiusmodi prohibitionem contracta, vt illa irrita sint, hoc autem minime, nisi addatur clausula specificam mentionem matrimonij irritationis faciens (vt dicemus nu.11.) Cum enim matrimonium sit res adeò ardua, & grauissimum negotium sit illud irritare, specificam clausulam poscit. Ad sponsalia vero irritanda non desideratur ea clausula specifica, sed satis est generalis, cum ea irritare non sit res tanti momenti. Existimo tamen sponsalia non reddi irrita ex simplici Pontificis prohibitione, ne ineantur, nullo adiecto decreto irritanti. Sicut si Pontifex interdiceret ex causa iusta cuiquam ne voto se astringeret, peccaret vouens contra id præceptum, at validum esset votum, quia non adiectum est decretum irritans, & multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent, *cap Ad Apostolicam, de regul.* Sed obijcies promissionem iniquam nullius esse momenti, vt si voto castitatis astrictus, aut alio impedimento solum impedienti ligatus iniret sponsalia de futuro, essent prorsus inualida, quòd promissio iniqua sit. Cum ergo promissio illa matrimonij sit contra Pontificis iustum præceptum, iniqua erit, ac subinde inualida. Dic promissionem iniquam ex parte obiecti esse prorsus inualidam, id est, cum obiectũ illius promissionis est iniquum, quale est inire matrimonium laboranti quocumque impedimento etiam solum impedienti. Secus quando obiectum promissionis est licitum, quamuis promissio ex alia circumstantia sit peccatum, vt quia contra prohibitionem. Sicut modica deliberatione vouens religionem peccat venialiter, at votum tenet. Sed quid, si Pontifex interdicat matrimonium absque decreto irritanti, an valeãt sponsalia: esto matrim. valeret, iuxta dicenda nu.seq. Sic distinguendum censeo, si causa prohibitionis, ac proinde ipsa prohibitio sint perpetua, sponsalia erunt nulla tanquam rei illicitæ promissio: si verò temporalia sint, valebunt vtique. Quod intellige, nisi obligatio sit ad contrahendum matrimonium, eo tempore quo durat prohibitio. Tunc enim esset res promissa illicita, ac subinde sponsalia nulla. Constat ex dictis l.1.disp.15.nu.2. vbi probauimus laborantes impedimento perpetuo etiam solum impedienti, ad ineundum matrimon. esse incapaces validè contrahendi sponsalia: secus de impedimento temporali: nisi pro eo tempore quo impedimentum durat, se obligent. Hinc infertur, quid dicendum sit de sponsalibus initis aduersus episcopi, aut parochi præceptum, interdicens matrimonium. Cum enim his non integrum sit matrim.perpetuò impedire, sed ad tempus ex causa iusta (vt dicemus disp.6.nu.6.) sponsalia, durante ea matrimonij prohibitione inita, valida erunt, nisi contrahentes se obligarint ad perficiendum matrimonium duranti legitima eius prohibitione.

Secunda conclusio. Si prohibitio simplex sit, nimirum, absque decreto irritanti, matrimonium aduersus eam prohibitionem Pontificiam initum, est validum. Constat, quia cum multa prohibeantur, quæ tamen facta tenent. *c.Ad apostolicam, de regul.* ac prohibitio sit nuda ac simplex, non est cur dicamus rem tam arduam, & tanti momenti, ac est matrimonium, tunc irritari. Idque apertè decidit, *c.2.de matrim.contract.contra interd.Eccles.in fine*, cuius verba num.1.retulimus. Atque ita docet, dicens esse omnium, *Alexander de Neuo cap.penultimo, num.21. de despons.impub.* Idem *Ricardus 4.d.32.a.5.quæst.2.fin. Paludan.4.d 34.q.1.art. 1.num.10. D.Antonin.3.p.tit.1.cap.16.in fine principij, Sylvester Matrimonium, 7.q.1.dict.3.Turrecrem.c.Non oportet, el 1.33.qu. 4.num.2.in solut. ad 2.* Hinc Et minus veram esse sententiam Decij, & sequacium nu.4. ad finem relatam, dum asserunt matrimonium aduersus Pontificiam prohibitionem ex causa perpetua factam, contractum esse inualidum, quamuis decretum irritans minimè contineat. Id enim esse minus verum conuincitur, tum ex dictis, tum etiam, quia omnia matrimonij impedimenta solum impedientia, prohibent perpetuò matrimon. iniri, illud tamen cum eis initum minimè dissoluunt. Et *c.1.& c.Ex literis, de eo qui cognouit consang.* decernitur incestuosos numquam posse ad alias nuptias transire, & tamen certum est validas esse, si contra eam prohibitionem, quæ perpetua est, ad eas transeant. 10

Tertia concluſ. Similiter erit validum, quamuis sit decretum generale irritans, & non referens se specificè ad matrim. Vt si Pontifex interdicens matrimonium, addat si quid contrà gestum sit, fore irritum & inane. Rationem huius conclusionis subiecimus n.9. constituentes in hoc discrimen inter sponsalia & matrim. Et in hoc euentu est vera sent. *gloss.& Innocentij n.3.relata*, asserentium matrim. contractum aduersus prohibitionem cum clausula irritanti, non reddi irritum. Et ita docet *Alex de Neuo cod.c.penult.n.21.de despons.impub.* Quare tunc clausula illa irritans debet intelligi, vt contra gestum non valeat in præiudicium alicuius. Et ita intelligitur *illud c.penult.* & ita explicat *ibi gl.v.Irritum.* 11

Quarta conclusio. Si clausula decreti irritantis faciat specificam matrimonij mentionem, id irritans si contra prohibitionem initum sit, distinguendum est, num causa 12

sa sit temporalis an perpetua, vt priori casu matrim. non reddatur irritum, sed sensus sit, vt matrim. sit nullum, non simpliciter, sed in quantum parat præiudicium alicui liti, ob cuius pendentiam est ad tempus interdictum: posteriori autem, irritum reddatur. Quia cum matrimonij irritatio sit res grauissima, non censenda est inducta ex tali clausula adiecta prohibitioni ob causam temporalem, sed iuxta merita causæ demetiendum est, an sit irritatio absoluta, an potius quoad peculiarem effectum. Et in hoc casu est vera communis distinctio relata n. 4. inter prohibitionem matrimonij ex causa perpetua & temporali. Atque ita docet *Alex. de Neuo d. c. penult. n. 22.*

13 Quinta concl. Præmissæ quatuor cõclusiones veræ sunt, siue Pontificia prohibitio sit per modum constitutionis, siue per modum præcepti. Quoniam nullum inuenio inter hæc discrimen, nisi quoad durationem, constitutio enim perpetuò durat: mandatum verò morte mandantis extinguitur: vt potest videri in *Sylvest. verb. Mandatum, q. 3.* Cùm enim vtroque modo possit Pontifex matrim. interdicere ac dirimere, nil interest siue prohibitio per modũ præcepti, siue per modum constitutionis emanet. Atque ita nullam in hoc differentiam agnoscunt, *Anchar. Clem. vn. q. 5 n. 9 de rerum permut. Couar. Matienzo, Lud. Lop. Viuald. n. 4. relati.* Quare audiendi minimè sunt DD. quos n. 7. & 8. retuli, inuenientes quoad rem hanc discrimen inter præceptum & constitutionem Pontificiam.

14 Sexta concl. Quamuis causa interdicendi matrim. sit temporalis, & matrim. contra prohibitionem initum sit validum, at quando iudicis prohibitio fuit legitima, separandi sunt coniuges ad tempus, in pœnam delicti, ne pœnæ immunitate præceptum iudicis iustum contemnere audeant. Constat ex *c. 1. de matrim. contract. contra interd. Eccles.* ibi: *Mandamus quatenus si est ita, præfatam mulierem, ne mãdatum tuum contemptibile videatur, ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna, postquam in domo matris per mensem fleterit, ad tertium reuerti permittas.* Nec obstat *c. 2 eo t.* vbi id matrim. minimè separandum esse decernitur. Nam intelligitur de perpetua separatione. Atque ita docent *gl. c. Tua fraternitas, v. Poteris, de sponsa duorum.* Et *ibi Ant. n. 4. Host. ad fi & summa t. de matrim. contract. contra interd. Eccles. §. vlt. n. 3. Henric. c. fin. eo t. n. 4 Astensis sum. 2 p. l. 8. t. 31. a. vn. q. 1. Angelus Matrimonium, 3. impedim. 1. n. vn. Albericus in suo dict. lit. I. v. Impedimentum, 16. Turrec. c. Non oportet, el 1. 33. q. 4. a. 2. nu 2. Sylvest. Matrimonium 7. q. 1. dict 3. Tabien. v. Impedimẽtum, imped. 13. n. vn. statim in princ. Couar. 4. decre. 2. p. c. 6. init. n. 6. Ant. Cucus l. 5. inst. maior t. 12 n. 13.* Et ex Theologis, *D. Bonau. 4. d. 32. a. 4 q. 2. & ibi Ricard. a. 5. qu. 2. Lud. Lop. 2 p instruct. de matrim c. 46. §. Porrò aduertendum.* Et quamuis *c. 1. de matrim. contract cont. interd. Eccles.* assignetur vnicus mensis, at tempus hoc separationis est arbitrarium, vt bene docent *Host in summ. Ant Henric. Astensis proximè citati.* Vnde mensis ille ponitur in eo textu, graria exempli, & non ad arctandum iudicis facultatem. Soli autem coniugi culpæ participi est interdicendus coniugij vsus, nimirum, ne debitum petat, quamuis reddere debeat. Coniux enim illius expers, minimè puniendus est. Quod si vterque reus fuerit, vtrique est eadem pœna iniungenda, & vsus matrimonij omnino prohibendus, eo separationis tempore. Ita *Host. in summa, Henric. Astensis ibid.* Quod si periculum incontinentiæ subsit, non separandum est matrimonium, sed alia pœnitentia iniungenda, vt in simili de tempore prohibito celebrantibus nuptias, docent *Palud. 4. d. 32. q. 1 a. 4. n. 19. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 17. ad fin. Turrec. c. Non oportet, el. 2 fin. 33. q. 4. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 549. fi. Sylvest Matrimonium, 7. q. 2. dict. 6.* ita intelligentes *id caput, Non oportet*, decernens eas nuptias tunc celebratas, esse in pœnam ad tempus separandas.

15 Hinc infertur, pendente lite super impedimento dirimenti prius matrimonium, atque ita super eius valore, non esse ad aliud transeundum, vt constat ex *c. Tua fraternitas, de sponsa duorum.* Et quamuis hic textus loquatur pendenti appellatione: at idem dicendum est lite pendenti ante appellationem, vt constat ex *cap. Cum in apostolica, de sponsal.* Quare matrimonium tunc contractum est separandum, dum lis durat, vt habetur *eo. c. Tua.* Sic *Abb. ibi, n. 3. Alex. de Neuo n. 5.* qui bene addit etiam nulla lite pendenti, non licere in eo euentu transitum ad aliud matrimon. vt constat ex *c. Duo pueri, de despons. impub. & c. Porrò, de diuort.* Quod si opponas *c. Laudabilem, vt lite pendenti*, vbi habetur alterutrum coniugem accusatum non esse iure quod habet in alterum coniugem priuandum, ante probatam accusationem. Dic cum *gloss. fin. c. Tenor, de sent. & re iudic. & ibi Abbate n. 9. Alex. de Neuo eod. c. Tua, n. 6* eum textum intelligi, cum nulla lite pendenti, sed approbante Ecclesia, matrimon. in eius facie contrahitur. Imo addit bene *Alex. de Neuo eod. n. 6.* hoc intelligendum esse, nempe, vt non interdicendus sit vsus coniugij, quando ante litem motam est contractum matrim. vt intelligatur, nisi contrahatur matrimon. stante alio matrimonio. Quia tunc cum possessio stet pro priori, interdicetur posterioris vsus dum de prioris valore disceptatur.

DISPVTATIO III.

Vtrùm Princeps secularis, siue fidelis, siue infidelis, possit suis subditis impedimenta matrimonium dirimentia statuere?

SVMMARIVM.

Refertur sententia negans posse Principem secularem fidelem impedimenta matrimonij statuere, n. 1.
Potest id ex natura rei, nisi Ecclesia sibi reseruasset, n. 2.
Ecclesia potest id interdicere Principibus secularibus, & sibi reseruare, num. 3.
Hodie nullus Princeps secularis fidelis potest fidelibus impedimenta statuere, n. 4.
Princeps infidelis potest impedimenta etiam dirimentia statuere, n. 5.
Quid de Iudæis? Et an si hodie contrahant in gradibus lege Mosaica vetitis, teneat matrimonium? n. 6.
An fideles subditi infidelibus subdantur eorum legibus irritãtibus matrimonia, ita vt matrim sit nullum cum eo impedimento? n. 7.
An Princeps fidelis possit infidelibus sibi subditis, matrimonij impedimenta statuere: & statuta à Pontifice hos ligent? n. 8.
An volentibus infidelibus subiectis Principibus Christianis inter se matrim. inire, aut lite mota de valore matrimonij initi, aut circa diuortium celebrandum, quis iudex sit competens? Et quid, vbi alter est iam ad fidem conuersus? n 9.
Quid, si infidelis contrahat matrim. apud fideles, & adsit impedimentũ dirimens statutum à suo Principe infideli? Vel si fidelis contrahat apud infideles cum impedimento dirimenti apud solos fideles. n. 10.
Soluuntur argumenta, n. 11.

DE Principe seculari Catholico loquendo, quidam 1 negant eum posse fidelibus sibi subditis aliquot matrimonij impedimenta statuere. Ducuntur, quia cum matrim. fidelium sit Sacramentum, est res quædam spiritualis & sacra, ac proinde extra limites potestatis secularis. Secundò, quia *c. Tuam, de ordine cogni.* deciditur causas matrimonij ad solius Ecclesiæ forum pertinere. Imò ad solos Episcopos, & nõ ad inferiores definitur pertinere, *c. Multorum, quod est Alexandr. II. 35. q. 6. & c. Accedentibus, de excess. prælat.* Tertiò, ex *c. 1. de sponsal.* vbi quidam Francigena feminam Saxonem duxerat, & causatus non esse suã, quòd aduersus Francorum legem inierit matrimon. & proinde fuerit nullum, transijt ad alias nuptias, & decidit textus prius matrim. non obstanti ea lege fuisse validum. Vltimò, quia *c. Euphemium, 2 q. 3.* quod est D. *Greg l. 4. epistolarum, epist. 50. Ioan. Episcopo Corinthi*, cum D. Greg. asseruisset non effici infames quos tales lex ciuilis reputat, eo quod ad secundas nuptias transierint, subdit his verbis rationem: *Cum matrimonia hodie regantur iure poli, non iure fori.* Et ideo huius sententiæ sunt *gl. fin. c. Si quis ingenuus, 29 q. 2. Ant. c. 1. de sponsal. n. 12. & c. 2. n. 2. de desponsat. impub Host. summ. t. de 2. nuptijs, fine, Abbas repet. c. Ecclesia, de const. nu. 19. & c. 1. de spons. n. 9. & ibi Alex. de Neuo n. 21. 22. Præpos. n. 7. Felin. n. 10. & 11. & d. c. Ecclesia, n. 61. Francus c. Statutum, de hæret. in 6 fine, Astensis summ. 2. p. l. 8. t. 19. a. 2 q. 5. Sylvest. Matrimonium, 8. q. 8. dict. 1. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 6. n. 1. Turrecr. c. 1. 30.*

q. 3.

q.3.a.6.in solut.ad 1.n.17. Couar.4.decret.2.p.c.6.§.10.nu.16. Gaeta repet.c.Ad limina,30.q.1.§.4.n.299.vsque ad 304. Brunellus de sponsal.concl.19.n.1. Peguera quæst.criminalib.c.42 nu.2. Et ex Theologis, *D.Th.4.d.42.q.2.a.2.ad 4.* vbi *D Bonau.a.2.q.2.ad fin Ricard.a.2.q.2 in fin.corp.Palud.q.1.a.2.concl.7.n.25.& d.26.q.3.a.3.nu.13. Maioris 4.d.29.q.2.concl.1.in fin. Sotus 4.d.42.q.2.a.2.ad 2.& ibi Ouandus disp.vn propos.11. Cañedo summa Sacram.de matrim.c.6.fine.*

2 Cæterum absque dubio dicendum est, posse Principem secularem ex genere & natura suæ potestatis, matrimonij impedimenta dirimentia fidelibus sibi subditis, ex iusta causa suis legibus indicere, eo pacto quo id Pontifex summus potest, nisi sibi hanc potestatem reseruasset. Hanc partem probant omnes rationes, quas l.3.disp.4.nu.4.attuli, ad probandum id posse Ecclesiam: & ideo in ea probanda non immorabor. Ratioque potissima est. Cum potestas regia ad tranquillitatem, & bonum reipublicæ tuenda, sit potissimum instituta: eius est, id quod ad hunc finem obtinendum desideratur, prouidere. Quale est circa matrim. ineunda sancire, illa impediendo & irritando. Inde enim maximè pendent tranquillitas & recta reipublicæ gubernatio. Quare egregiè *D.Tho.4.cont.Gent.c.78.& 4.d 34.q vn.a.1.ad 4.* dixit matrimonium, in quantum contractum ciuilem in officium communitatis institutum, subiacere legis ciuilis ordinationi. Et confirm. si enim potest Princeps secularis alios contractus ciuiles ob reipublicæ bonum irritare, cur non poterit etiam matrimonij contractum? cum id quandoq; idem bonum commune postulet. Nec obstat Principis secularis potestati, matrimonium esse Sacramentum. Quia eius materia est contractus ciuilis, qua ratione perinde potest illud ex causa iusta irritare, ac si Sacramentum non esset: reddendo personas inhabiles ad contrahendum, & sic illegitimum & inualidum contractum. Si enim nudam Sacramenti rationem attendamus, nec Pontifex circa illud disponere posset, illud dissoluens: eiusque potestas ex ratione contractus humani, qui est materia huius Sacramenti, consurgit (vt diximus hoc libr. disp.1.nu.2.) Et ideo hanc sent. sustinent *D.Th.4.d.34.qu.vn.a 1 ad 4.gl.c.Si quis ancillam, v.Et legibus, 29.q.2.Tapper.a.20. Louanienſi, col.4.* § *In his igitur casibus, Victoria relect.de matrim.1.p.2.p.n.12. Pet.de Soto lect.4.ad fin.de matrim.Sotus 4.d.39 qu vn a.1 in solut.ad 3.in fin.& d.40.q.vn.a.5.col.4. v.Interrogationis, Ledesm.2 p.4.q 61. a.2.col.2.& q.56.a.3.dub.1.concl.1. Bellarm.l.1.de matrim.c.32. ad fin. Angles floribus 1.p.de matrim.qu.13. de impedim consangu. a.3.diffic.4. Enriquez l.12. de matrim. c.1.n.4. Petr.de Ledesm.de matrim.qu.50.art 1.dub.1. Barth à Ledesm.dub.29.de matrim. concl.1.fine.*

3 Potest nihilominus Ecclesia Principibus fidelibus huius potestatis vsum interdicere, sibique reseruare, qua id efficiente, irritæ erunt leges Principis sæcularis contra eam reseruationem, matrim. impedientes dirimentesve. Quoniam potestas temporalis est subiecta spirituali, ipsique subordinata in ordine ad finem spiritualem, & supernaturalem: ac proinde poterit potestas spiritualis temporalem moderari, ac coërcere in ijs quę rebus spiritualibus coniuncta sunt, quale est matrim. quod hodie est Sacramentum, poteritque illi limites præscribere, quos transgredi valide nequeat. Et confirmatur, quia in contractu matrimonij fundatur ratio sacramenti, quæ superioris ordinis est, & finem supernaturalem spectat. Tandem, quia *cap.fin. de raptor.* approbatur matrim. raptoris cum rapta, quamuis secundum leges contrarium statutum fuisset, *l. vn.C.de raptu virg.* Atque ita docent *Victoria, Angles, Petrus de Ledesma, Bellarminus num.præced allegati, Sotus 4 d.40.qu. vnica, art.5.colum.4.vers.Interrogationis & colum.seq.vers Nihilominus, Ledesma 2 p 4.q.56.art.3.dub.1.concluſ.2.* Passimque inueniuntur leges ciuiles, matrim. in aliquibus euentibus interdicentes, per ius Canonicum correctæ Quamuis *Petrus de Soto* teneat contrarium, quem num.sequenti reprobabo.

4 Hinc deducitur primò, non esse integrum hodie Principi seculari fideli disponere aliquid circa matrimonia fidelium impedienda aut dissoluenda. Quoniam Pontifex hanc sibi potestatem reseruauit, & merito quidem. Quippe cum matrimonij contractus hodie limites naturæ excedat, & ad esse supernaturale sacramenti eleuatus sit, dedecet vt tanti sacramenti dispositio ad Principes seculares pertineat. Atque hanc reseruationem probant textus n.1.relati: & DD.ibi allegati, negantes hanc potestatem Principi seculari, sunt huius sent. eam enim negant non ex vi eius potestatis, sed ratione huius reseruationis. Atque in proprijs terminis docent *Victoria, Enrqu. Petr de Ledes Bart à Ledesin.n.2.citati, Ledesm.2.p.4. q.61.a.2.colum.3. vers.Sed contra est.* Nec audiendus est *Petrus de Soto lect.4. de matrim ad fin.* vbi ait leges ciuiles ex pietate & voluntate Principum in hac re cessisse Ecclesiæ, vt nullum iam censeatur matrim. illegitimum, quod Ecclesia tale non iudicat, non tamen propterea legi id auferendum esse, vt illegitimos aliquos reddere possit ad matrim. ineundum, vbi clarè admittit hodie id posse Principem secularem: nec posse Pontificem eam adimere facultatem, sed propria sponte ac pietate ductos cessisse Principes. Sed contrarium probaui n præcedenti.

5 Secundò deducitur, Principes infideles posse hodie leges suis subditis indicere, quibus quædam matrimonia ex iusta causa interdicant ac dirimant, vt si ad pacem reipublicæ videant expedire, ne infideles diuersæ sectæ matrimonio inter se copulentur: aut certam solemnitatem adhiberi, quo matrim. clandestina vitentur. Ratio est aperta, quoniam cum sint veri Principes ex natura suæ potestatis, id est eis integrum (vt nu.2 probauimus.) Nec constitutionibus Ecclesiasticis hanc sibi reseruantibus potestatem arctantur, *c Gaudemus, de diuort.* Cessatque in ipsorum matrimonijs ratio reseruationis, cum Sacramenta minimè sint. Ita docent *D.Th.4.d 39.qu.vn a.2.ad 3. Durand ibi q.1.in solut.ad 2.n.10. Astensis sum.2.p l.8.t.21.a.1.q.4. Abulens.1.Regum 8.q 175.& 176 fine, Rosell.v.Impedimentum, imped 9 n.vlt Angel.Matrimonium, 3 imped.10.nu.1.D.Antonin.3 p.t.1.c 6.v Tertium punctum est. Sylvest Matrimonium, 8. q. 0 dict.2.Tabiena v.Impedimentum, imped.8 n.vlt.Tapper.a. 20. Louanienſi, col.4.* § *In his igitur casibus, Sotus* licèt sub dubio *4.d.39 q.vn a.1.in solut.ad 3.in fine, Nauar summ c.22.n. 48.& lib.1.conſ in 1.edit t.de pactis, conſ.4.nu.5.in 2.* vero sub aliquo dubio, *l 3.t de conuers infidelium, conſ 2.n.5. Ledesm.2. p.4.q.61.a.2 paulo post princ. Gaeta repet.c.Ad limina, 30.q 1.§. 4 n.435. Ant.Cucus l.5 instit.maior t.12.nu.102. Veracruz 1.p. spec.a 32.in prob.2.octauæ concl. Palacios 4.d.39. disp vn f.906. col.1.vers.Scito tamen & d.42.disp.vn.f.916.colum 1.vers Et demum. Ouandus 4.d.39 disp.vnic. propos.7. Angles floribus 1 p de matrim.q.13.de imped consangu.a.3.diffic.4. Enriqu.l.12.de matrim.c.1.n.5. Petr.de Ledes.de matrim.q.50.a.1.dub.1. in corollario quod ex 2 concl.infert, & q.59.a.2 ante dub 1.§.Ex dictis sequitur, Lud.Lopez 2 p.instruct. de matrim.c.52. col.3.notabili 1. Emmanuel Sa sum v Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus, *nu.18 Vega 2 tom.sum.c 34.casu 129.& 139. Manuel 1 tom.sum.2.edit.c.230.n.1.* Vnde fit infideles hos, qui cum impedimento dirimenti iuxta eorum leges matrimonium iniere, cùm ad fidem redierint, iterum debere id matrimonium celebrare, si in eo persistere velint. Cùm priùs fuerit nullum. Sic *Sotus, Angles, Emmanuel Sa, Manuel proximè citati.* Quòd si roges, vnde discernendum sit, an id impedimentum sit dirimens apud eos, an potiùs impediens solum? *Sotus proximè citatus* dicit ex consuetudine apud eos obseruata id deducendum esse: videndumque an inter eos ita ea lex obseruetur, vt matrimon. aduersus eam initum reputetur nullum. Quòd si de eo vsu non constet, existimo iudicandum esse iuxta regulas traditas disp.præced.n.9.& sequentibus.

6 Excipe tamen Hebræorum rempublicam, cum enim hodie non sit libera, nec Principem habeat, nequit matrimonij impedimenta statuere: & statuta lege Mosaica Leuit.18.expirarunt cum illa lege, per Christi passionem. Sic *Sotus, & Manuel num.præced.allegati, Nauar.lib.3.conſ in 2. edit.*

edit.t.de conuers.infidelium cons.2.n.4.Vega 2.to.sum.c.24.casu 129. Subdit bene *Sotus*, si Iudæi quando ante passionem Christi remp. liberam habebant, impedimentum dirimens statuissent, hodie durare. Quia illæ leges secularis reipublicæ non sunt abolitæ per Christum, idemq; docet *Ledes.2.p.4 q.61.a.2.col.2.* Vnde fit minimè audiendum esse *Enriqu lj.12.de matrim.c.1.n.5.* dicentem nunc apud infideles Iudæos, qui lege Moysis volunt impiè gubernari, esse irritum matrim. prohibitum Leuit. 18. quòd si vterq; coniux ad fidem conuertatur, Ecclesiam permittere vt ex dispensatione in eo matrimon. permaneant. Quia illa lex Mosaica prorsus extincta illos minimè astringere potest. Nec de ea Ecclesiæ dispensatione constat. Nec similiter est audiendus *Palacios 4.d.39.disp vn f.906.col.1. vers. Scito tamen*, vbi æquiparat Iudæos aliis infidelibus, quoad matrimonij impedimenta stabilienda. Quod ex dictis minùs esse verum, facilè conuincitur.

7 Id verò monuerim, fideles subditos infidelibus Principibus, vtpote qui eorum oppida inhabitant, astringi legibus eorum iustis irritantibus matrim. in omnibus ijs casibus, in quibus ad alias eorum leges tenentur. Quare si cum eo dirimenti impedimento contrahant, erit nullum matrim. Quia ratio sacramenti superaddita matrimonio fidelium, non impedit in Principibus potestatem impedimenta dirimentia statuendi, sed sola reseruatio Pontificis (vt diximus n.2.) Quæ ad Principes infideles extendi nequit, vt n.5. probauimus.

8 Tertiò deducitur, posse similiter Principem secularem fidelem infidelibus sibi subditis, impedimenta matrimonium dirimentia statuere. Quia si posset Princeps infidelis, cur non poterit fidelis? Nec reseruatio Pontificis, de qua n.4. meminimus, est respectu infidelium, cùm matrimon. horum non sit sacramentum, ac proinde non militet in eis ratio reseruationis. Atque ita tenent *Abulensis 1. Regum 8.q.177.fin.Ledes.2.p.4.qu.61.a.2.col.3.* qui manifestè etiam sentit impedimenta ab Ecclesia hactenus statuta, comprehendere omnes infideles, Principibus Christianis subiectos. Quoniam ij subijciuntur Ecclesiæ, quæ dum ea stabiliuit, minime exemit infideles. Quod alienum est à veritate. Nam Pontifex ea impedimenta non decernit vt dominus temporalis, sic enim non posset in tota ecclesia, sed vt caput spirituale, & vt sic, nullam habet iurisdictionem super infideles. Posset autem vt dominus temporalis in locis suæ iurisdictionis statuere impedimenta infidelibus sibi temporaliter subditis, vt diximus hoc li. disp. 1. num. 3.

9 Quartò deducitur, si infideles Principibus Christianis subiecti velint matrim. inter se inire, & opponatur impedimentum: aut contendant matrim. semel initum esse inualidum: aut diuortium petant ratione adulterij aut sæuitiæ, nullo modo esse iudicem ecclesiasticum adeundum, sed solùm secularem esse competentem. Quia is contractus est merè temporalis, & iurisdictionis secularis, nec infideles iurisdictioni ecclesiasticæ subsunt. Quòd si iam alter coniugum ad fidem redierit, actor debet sequi forũ rei, ac proinde si infidelis agat ad diuortium, vel ad nullitatem matrimonij, debet conuenire fidelem coram iudice ecclesiastico qui in causa matrimonij est iudex fideliũ: si verò fidelis sit actor, debet infidelem conuenire coram iudice seculari, qui est eius iudex. Cùm semper actor forum rei sequatur, *cap. Si clericus, & ca. Cum sit generale, de foro comp.* Quòd si neuter agat, sed quidam tertius id matrim. denunciet fuisse nullum, existimo solum iudicem ecclesiasticum esse competentem. Quia dignius debet trahere ad se minus dignum, *c. Non æstimemus 13.qu.2. & l. Quæ religiosis, ff. de rei vendic.* At constat dignius esse matrim. ex parte fidelis, in quo esse quoddam spirituale habet.

10 Tandem deducitur, si fidelis contrahat matrim. apud infideles, apud quos domicilium habet, cum impedimento aliquo dirimenti ab Ecclesia inducto, matrimon. fore nullum. Quia leges Ecclesiasticæ vbique terrarum fideles astringunt. At secus erit dicendum, si infidelis contrahat extra patriam in loco Principi Christiano subdito aut alij Principi infideli, cum impedimento dirimenti statuto à suo solo Principe. Quia non astringitur legibus suæ patriæ extra illam (vt late probaui lib.3. disp.18 n.18.) Dixi, à suo solo principe, quia si etiam esset impedimentum dirimẽs sancitum à principe loci in quo contrahit, non valeret. Quia peregrini astringuntur legibus communibus suæ patriæ, & loco in quo reperiuntur (vt probaui ea disp.18. nu.3.) Si autem esset ab Ecclesia inductum illud impedimentum in loco fidelium, vbi infidelis contrahit, & in suo oppido à principe infideli, valeret matrim. Quia lex illa ecclesiastica non est generalis in illo oppido, sed solos fideles astringit.

Ad arg. n.1. proposita constat ex dictis. Nã omnes textus ibi relati probant hodie id non posse principem fidelẽ: quòd Põtifex sibi reseruauit. Quod n.4. fassi sumus. Et matrim. esse Sacramẽtum non obstat quo minùs id posset princeps, ni Pontifex sibi reseruasset, vt n.2. probauimus. 11

DISPVTATIO IV.

An consuetudo efficax sit ad reddendos quospiam inhabiles ad matrim. inducendo noua impedimenta dirimentia: aut habiles, qui iure canonico inhabiles erant, abolendo aliquot impedimenta dirimentia iuris?

SVMMARIVM.

Proponuntur cap.1. & c. Super eo, de cognat. spirit. & c. Quod super, de consang. quæ in hac re difficultatem ingerunt, n.1.

Consuetudo nullas vires obtinet ad dissoluendum matrimonium legitimum, n.2.

Potest consuetudo à Papa approbata, inducere impedimenta dirimentia, ac inducta abolere, n.3.

Consuetudo potest impedire ad tempus, & efficere vt ad tempus separetur, n.4.

Præponuntur duæ quæstiones disputandæ, n.5.

Vtrùm consuetudo possit inducere noua impedimenta matrimonium dirimentia? Referuntur variæ sententiæ: & varij modi interpretandi textum, c. Super eo, de cognat. spirit. n.6. 7. 8. 9 & 10.

Explicatur sententia Auctoris, & c.1. de spons. & qualis consuetudo desideretur ad derogandum iuri Ecclesiastico, n.11.

Soluuntur argumenta, n.12.

An consuetudo possit aliquod dirimens impedimentum abolere? Refertur quædam sent. n.13.

Proponitur sent. auctoris. Et explicatur qualis consuetudo dicatur rationi consona, vt legi deroget. Et an reprobata à lege consuetudine, possit noua induci aduersus illam legem: & desideretur in hoc speciali euentu scientia Principis: excusenturq; posteri adiuti consuetudine, quamuis illis non constet de iusta causa illius inducendæ. Et ex temporis diuturnitate præsumatur iustum initium, n.14.

Soluuntur argumenta, n.15.

NON modica est confusio, & diuersitas opinandi apud DD. in hac disp. cuius rei ansam præbent tres textus: quorum duo manifestè decidunt, nulla consuetudine induci posse, vt iure inhabiles ad ineundum matrim. habiles efficiantur. Quod est dicere, nullum impedimentum iure canonico dirimens matrim. posse contraria consuetudine abrogari. Primus textus est *cap. Quod super, in fine, de consangui.* ibi, *Ne autem infra gradus prohibitos matrim. contrahatur, debes publicè inhibere, & præsumptores Ecclesiastica districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.* Secundus est *cap. Super eo. in priori sui parte, de cognat. spirit.* ibi, *Respondemus, quòd si tales filij fuerunt, per quorum alterum vel vtrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos coniungi nulla ratione sustineas, & coniunctos Pontificali auctoritate non differas separare.* Tertius textus est, *c.1. de cognat spirituali, iuncto eodem c. Super eo, in posteriori sui parte.* Nam *eod. c. Super eo*, sic dicitur: *Si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuæ Metropolitanæ Ecclesiæ vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentius imitari: ita quòd si eiusdem Ecclesiæ consuetudo habeat, inter eos non sustinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu simili modo in Ecclesia tibi commissa, coniugium huiusmodi fieri non permittas, & si quos taliter coniunctos inueneris, iuxta eorundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare ab inuicem non omittas.* Et *c.1. de cognat. spirit.* relato eodem casu, & statuto matrim. consistere posse inter eos duorum compatrum filios, 1

filios, quorum neuter causa fuit compaternitatis, subditur, *Nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscatur.* In quo apparet manifesta repugnãtia: si enim consuetudo vim habet inducendi impedimentum dirimens, vt hi duo textus apertè decidunt: cur eadem virtute carebit impedimentum dirimens iure canonico inductum auferendi? Quod priores textus negant. Cum in vtroque euentu solum ius ecclesiasticum videatur consuetudini resistere: quod vel id impedimentum nouum minime indixit, vel impedimentum auferendum statuit. Quamobrem DD. varios interpretandi modos adinuenere. Et vt clariùs procedam, ea in quibus omnes ij conueniunt, præmittam: deinceps vtramq; quæstionem seorsum disputabo, & præmissis aliorum sententijs, meam in medium proferam.

1 Primò igitur conuenit inter DD. consuetudinem quocumque scandalo adiuram, nullas vires sortiri ad dissoluendum matrim. semel legitimè initum: vtpote quod est vinculum iuris naturalis & diuini. Nec ob scandalum à veritate iuris diuini recedendum est, *c. 2. de operis noui nunciat. regula, Qui scandalizauerit, de regulis iuris* Constat etiam ex *cap. fin. de sponsa duorum*, vbi definitur non standum esse consuetudini, vt sperato priori matrim. rato, persistatur in posteriori consummato. Atque ita docent *Gloss. c. 1. de cognat. spirit. v. Nisi consuetudo. Abbas c. Super eo, nu. vlt. eod. t. & ibi Alex. de Neuo n. 10. Præpos. nu. 4. Brunell. de sponsalibus concl 20. n. 8. Angelus Matrimonium, 3. impedimento 17. nu. 1. Syluest. Matrimonium, 2. q. 3.*

3 Secundò concordes sunt posse consuetudine à Pontifice approbata, induci impedimenta, matrim. postea contractum dirimentia, atque iure canonico statuta auferri. Quoniam ea consuetudo habet vim constitutionis Pontificiæ. Ita *Host. c. fin. n. 1. de sponsa duorum, & c. 1. de consang. & affin in fin & sum. t. de cognat spir. §. Quis sit effectus, n. 6. Henricus c. 1. n. 5. de spons. Alberic in suo dictionario, lit I. v. Impedimentum, 1. vers. An aliqua consuetudo, Astensis sum. 2. p. l 8. t. 18. a. vn. q. 4. ad fin. Turrecr. c. Placuit. d 32. a. 2. nu. 13. Tabiena v. Impedimentum, 1. commuoi q 4. Syluest Matrimonium, 2. q 3 Gaeta repet. c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. n 80 & 296. Ioan. de Friburgo sum. conf. ff. lib. 4. t. 3. q. 2.*

4 Tertiò, fatentur omnes, valere consuetudinem ad tempus impedientem matrim. & separantem ad tempus, non eo quòd inualidum sit, sed in pœnam, quòd aduersus prohibitionem initum sit. Quippe prohibitio consuetudinis tantum valet, quantum prohibitio hominis, sed contra hanc valet, & separatur ad tempus: ergo contra prohibitionem consuetudinis similem dictæ hominis prohibitioni. Atq; ita docent *Ant. c. Super eo, in fin. de cognat spirit. & ibi Abb. n. 6. Alex de Neuo n. 16. Præpos n. 4. & c. 1. in fin. eod. tit. Ang. & Syluest. citati n. 2. fin Brunel de spons. concl. 20. n. 9.*

5 Duplex autem quæstio controuertitur. Prior est, de efficacia consuetudinis ad noua matrimonij impedimenta dirimentia statuenda. Posterior, de eiusdem potentia ad impedimenta iuris canonici abroganda.

6 QVÆSTIO prior, an consuetudo eas vires habeat, vt possit noua impedimenta matrim. dirimentia statuere, ac eos reddere inhabiles ad matrimonium qui iure canonico attento habiles erant? Maximè discordes in hac re inuenio DD. Et difficultas versatur circa intelligentiam textus. *c. Super eo de cognat spirit in secunda sui parte*, vbi (vt nu. 1. vidimus) eas vires consuetudini tribuere videtur. Primus interpretandi modus est, vt consuetudo eam vim minimè habeat, nisi à Pontifice approbata sit. Quare cùm *d c. Super eo*, approbetur consuetudo, inhabiles efficiens ad matrim. filios duorum compatrum, per quorum neutrum compaternitas est contracta, in eo solo casu eas vires obtinebit consuetudo, nec ad similes casus protrahi debet. Ex quo fit nullius esse roboris consuetudinem, vt quinto consanguinitatis gradu se attinentes non possent valido matrim. copulari, quia desideratur approbatio Pontificis, quæ in solo casu prędicto reperitur. Deinde, quia DD. cõtrarij admittunt, non posse consuetudine effici habiles ad matrim. qui iure inhabiles sunt: quo dato, manifestum absurdum consequi videtur non concedendo similiter nequire reddere consuetudinem inhabiles, qui iure habiles sunt; id nimirum, vt fatendum sit consuetudinem nullo adminiculo adiutam posse vincere duplex ius sibi resistens: cùm tamen eadem consuetudo cum externo adminiculo nequeat vnicum ius ex illis superare. Quoniam consuetudo reddens inhabiles qui iure canonico habiles erant, omni adminiculo destituta pugnat aduersus ius naturale, & canonicum sibi resistentia, quæ id matrim. permittebant. Quòd si negemus consuetudini, eam nequire efficere habiles ad matrimonium, qui iure canonico inhabiles sunt, consuetudo iure naturali id matrim. permittente associata, nequibit solum ius canonicum sibi obstans vincere, vnde duo manifesta absurda consequuntur. Prius, vt plus possit consuetudo contra ius naturæ ac Dei, permittens matrim. quam contra statutum Põtificis id prohibens. Cùm tamen verissimum sit consuetudine vinci posse ius humanum, non tamẽ diuinum & naturale, *c Licet ex quadam, de testibus*. Posterius est, vt res debilior fortiùs operetur, quam ipsamet adminiculo alio roborata: contra *c Inter corporalia de translat. prælat.* vt igitur hæc absurda caueantur, fatendum necessariò est, consuetudinem Pontificia approbatione destitutam, non posse inhabiles quospiam ad matrim. efficere: sicut communiter fatentur DD. non posse habiles reddere. Atq; ita sustinent *Host. c. Quod super, in fin de consang. & affin.* iuncto *c. Super eo, de cognat spirit. n. 5 paulo post princip super vers. Non omittas, & summa, t de cognat spirit. §. Quis sit effectus, n. 6. Rosella* dicens communem esse sententiam *v. Impedimentum, impedim. 1. n. 7. Syluest. Matrimonium, 2. q. 3. in fine.*

Secundus interpretandi modus est, vt cõsuetudo nullas 7
vires obtineat, vt inhabiles aliquos ad matrim. reddat: at si consuetudinem mixtam clericorum & laicorum comitetur scandalum, quod ex eo contracto aduersus consuetudinis prohibitionẽ suboriretur: id matrim. erit irritum, non ratione consuetudinis, sed quòd canones ipsi cum scandalo coniugia iniri minimè tolerent. Ducitur, quia non apparet cur cõsuetudo possit inhabiles reddere, quibus ius canonicum matrim. permittit: cum tamẽ non valeat habiles efficere, quibus idemmet ius matrimonio interdicit: & si prius admittatur, posterius sanè admittendum est. Quod est contra textum apertissimum, *cap. Quod super, in fin de consang. & affin.* Sic *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n 18 Lud. Lop. 2 p. instr. de matrim. c. 46. col. 5. § Deinde dubitare, Enriqu. l. 12. de matrim c. 1 n. 5. in textu*, iuncto *comment lit. A.* subditque olim ita fuisse, iam tamen hodie cessare.

Tertius modus est, vt consuetudo gaudeat viribus, in- 8
habiles reddendi ad matrim. quibus iure canonico contrahere permittebatur, si consuetudinem comitetur scandalum, quod ex matrim. inito pullularet. Ducitur, quoniã conceditur consuetudini vt efficere possit quempiam ineptum ad matrim. spirituale, nimirum, ad beneficium obtinendum, *c. Cùm olim, iunct. gl fi. de cler. coniug.* Poterit ergo idem, ad matrimonium carnale. Validè enim ducitur argum à matrim. spirituali ad carnale. vt probat *Euerardus in suis topicis, loco à matrim spirituali, n 3.* Præterea, quod id decidi videatur, *c. Super eo, in fin de cognat spir.* & quamuis ibi solius consuetudinis mentio fiat, at *c. 1. eo. t. in fin.* consuetudini scandalum adijcitur, tanquam requisitum, vt hunc effectum ea operatur. Et quamuis vterque textus loquatur in casu speciali, quo matrimonio iunguntur filij duorum compatrum, quibus nullo iure matrim. prohibetur, at id extendendum est ad omnes alios euentur, in quibus nullum aliud matrimonij impedimẽtum intercedit, præter consuetudinem scandalo comitatam. Vt si hæc obtinuerit, quinto consanguinitatis gradu coniunctos non posse valido matrimonio vinciri. Quippe eadem militat ratio, nec præfatus casus relatus est, *d. c. Super eo*, ad illius decisionem restringendam, sed gratia exempli, quod minimè regulam arctat, *l. 1. §. Quod vulgo. ff de vi. & vi arm.* Ita sentiunt *glossa cap. fin. verb. Cognouissent, de sponsa duorum, & c.*

Cum

Cum olim, in fine. de cleric. coniug. & cap. Super eo, verb. Consuetudo, de cognat. spirit. & c. Quod super, verb. Non obstante, de consang. & affin. Anton. d. c. Super eo, in fine, & c. 1. in fine, de cognat. spirit & c. Quod dilectio, n. 10. de consang. & affin. Abbas dict. c. Quod super num. 4. & d. cap. Super eo n. 4. & d. c. 1 num. 3. Præpositus cap. Quod dilectio, de consang. & affin. num. 7. & d. cap. Super eo, num. 6. Alexander de Neuo d. c. Quod super, num. 7. & 8. & d. cap. Super eo, num. 18. & 19. & d cap. 1. num. 3. Angelus Matrimonium, 3. impedimento 17. n. 1. Rauennas tractatu de consuetudine, sect. 1. in fin. Vincentius & Goffredus relati ab Abbate, Brunellus de sponsalibus, conclusione 20. n. 8. Supplementum Gabriel. 4. d. 42. q. 1. art. 3. dub. 5. Guillermus Borrilong. 4. dist. 42. q. vn. a. 2. corollar. 1. Driedo de libert. Christiana, in mea edit. lib. 1. c. 11. ad fin. (in aliis enim editionibus aliter solet citari.) *Nauarr. summa Latina & Hispan. cap. 22. num. 73. fine,* sed Latina, confusè, & valde succincte, Hispana verò clarius, addens desiderari, vt sequatur scandalum, non solum ex contractione matrimonij, sed etiam ex perseuerantia in illo. *Villalobos in ærario commun. opin. littera C. verb. Consuetudo, n. 260.* Hanc autem sententiam non ita late, vt proposui, explicant omnes hi Doctores, nam aliqui non meminere scandali, vt *Guillermus Borrilong. Rauennas, Vincentius, Goffredus, Driedo, Villalobos* At illius cæteri meminere. Præterea extensionem illam ad cætera impedimenta, vt si consuetudo dirimat in quinto consanguinitatis gradu, explicant *Glossa* (quamuis hæc sub dubio, dicens fortè ita esse,) *cap. Super eo, verb Consuetudo, de cognat. spirit. & ibi Abbas num. 6. Alexand. de Neuo num. 18. ante fin. Rauennas, Driedo, Brunellus proxime citati.* Quam cæteri allegati subticuerunt. Rursus discordant hi Doctores, quia aliqui ex illis eam extensionem non generaliter admittunt, sed in exemplo posito à Glosla, de prohibitione matrimonij in quinto consanguinitatis gradu. Quia in eo concurrit cum consuetudine adminiculum iuris antiqui, quod in eo gradu matrimonium dirimebat. Vnde aiunt non sufficere consuetudinem cum scandalo ad inhabilem reddendum quempiam ad matrimonium, extra casum expressum *dict. cap. Super eo,* inter filios duorum compatrum, per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, nisi consuetudo illa iuuetur aliquo iure, quod idem matrimonium interdicebat. Sic *Gloss. d. c. Super eo, verb. Consuetudo, Anton. in fine, & c. Quod dilectio, n. 10. de consanguin. & affin.* vbi *Præpos. n. 7. Alexand. de Neuo d. c. Super eo, n. 18. & 19. Angelus Matrimonium, 3. impedimento 17. nu. 1. Sylvest. Matrimonium, 2. qu. 3.* Alij autem id iuris adminiculum minimè poscunt, sed consuetudine cum scandalo contenti sunt. Ita *Abbas dict. cap. Super eo, nu. 6.* quamuis enim id expressè nonaddit, at ex secunda ratione, qua hanc sententiam confirmat clarè colligitur eum esse huius sent. Et ita pro ea illum referunt *Alexan. de Neuo, Angelus & Sylvest proxime allegati.*

9 Quartus interpretandi modus est, vt consuetudo nequeat aliquos reddere inhabiles ad matrimonium, nisi à Pontifice approbetur. Quia cùm inferior potestate in superiorem careat, *c. Cum inferior, de maiorit. & obedient.* consuetudo, quæ Pontifice inferior est, nequit circa hoc disponere, quod ius sibi Pontificium reseruauit. (vt diximus disp. præced. n. 4.) Secundò idem probat *cap. 1. de sponsal.* vbi Gallus contendens matrimonium à se initum aduersus Gallicam consuetudinem fore irritum: (sic enim explicat *ibi Glossa, verbo Lege*) damnatur vt ad vxorem redeat, ea consuetudine minime obstanti. Ex quo textu colligit *Abbas ibi n. 3.* omissionem consuetudinis patriæ non vitiare matrimonium. Et *Innoc. ibi in fine, Hostiens. paulo post principium, super verbo, Superinduxit, Ioan. Andr. num. 5. Cardin. num. 5. Præposit. num. 7. vers. Circa primum,* colligunt ex eodem textu, nullas esse consuetudinis vires circa matrimonij substantiam. Et reddit *Gardin.* rationem, quia consuetudo est iuris positiui, ideo non potest tollere matrim. quod surgit à iure diuino. Non ergo poterit consuetudo aliquos inhabiles efficere ad matrimonium. Id enim substantiam matrimonij lædere. Sic tenent *Calderin. cap fin. de sponsa duor.* quem ibi refert & sequitur *Alex. de Neuo nu. 23. Palud. 4. d. 26. q. 3. a. 3. concl. 2. n. 13.*

Vltimus modus est, vt valeat consuetudo impedire 10 matrimonium non tamen dirimere: sed ad tempus separabitur in pœnam. Sic *Glossa fin. cap. 1. de cognat spirit. Goffredus summa, eodem tit num. 5 Innoc. cap. Super eo, num. vn. eodem tit. Alberic in suo diction. littera I. verb. Impedimentum, 1. vers. An aliqua consuetudo, Archid. cap. Placuit, num. 2. d. 32. & ibi Turrecrem a. 2. num. 12. Ioan. Andr. cap. Quod super, in fine, de consanguinit. & affin. & ibi Anchar. fine, Astensis sum. 2. p. l. 8. t. 18 art. vnic. q 4. ad fin. Tabiena verb. Impedimentum, 1. in commun. q 4. num. 5. Viguerius l. inst. cap. 16. §. 7. vers. 8 impedim. 6 Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. num. 296. Anton. Cucus l. 5. institut. maior. t. 12. n. 35.*

Sed vt meam sententiam explicem, existimo consue- 11 tudinem legitime præscriptam, ac rationi consonam, qualis petitur *cap. fin. de consuetud.* ad legem statuendam, & statutam derogandam, vires habere inducendi nouum impedimentum dirimens, ac subinde matrimonium aduersus eam consuetudinem initum, esse nullum: idque solam consuetudinem posse, absque scandalo & adminiculo alterius iuris, nec ad eam inducendam desiderari scientiam Pontificis, sed eo ignorante, posse talem consuetudinem legitime præscribi, suumque operari effectum, dummodo sit consuetudo mixta clericorum & laicorum. Singulæ partes probandæ sunt. Et in primis quatenus affero consuetudinem eas vires habere, conuenio cum Doctoribus tertiæ sententiæ relatis num. 8. Idemque docet *Petrus Sotus lect. 4. de matrim ad fin. Alb. Pighius in suis controuers. controu. 15. ad finem, Abulensis tractans inter infideles 1. Reg. 8. quæst. 175. vers. Dicendum quod non.* Et quamuis Doctorum maior pars exiis quos nu. 8. retuli, putat consuetudinem scandalo comitatam, & adminiculo iuris antiqui adiutam, at aliquos annotaui ibi eam conditionem non exigere: sicut nec illius meminere Doctores proxime citati. Quamuis fatear me nullum inuenisse, qui expresse asserat id scandalum non desiderari. Ducor tamen ad id asserendum: quoniam id generale est, vt consuetudo, quamuis nequeat iuri diuino & naturali derogare, possit tamen addere, diminuere & distinguere: vt tradit *Innoc. communiter receptus c. fin. statim in princ. de consuetud.* Per illum textum, qui expresse generaliter decidit, posse consuetudinem rationi consonam, ac legitime præscriptam, iuri positiuo derogare, antiquam legem abrogando, atque nouam statuendo: nec petitur ibi, vt consuetudinem scandalum comitetur. Cùm ergo possit consuetudo leges alias Ecclesiasticas stabilire, atque ea consuetudo legitime introducta obligabit, vt circa ieiunium nouum, festum nouum, reddendum inhabilem quempiam ad beneficium *c. Cum olim, de cler. coniug.* cur non poterit nouum matrimonij impedimentum dirimens inducere, eo pacto quo id posset noua lex Ecclesiastica? Dices, id sibi Pontificem reseruasse (prout dixi disp. præced. n. 4.) Fateor id sibi Pontificem reseruasse, ne potestas secularis leges circa matrimonium dirimendum indicere posset: ac minime interdixit, quin id posset consuetudo, quæ vires habet ad legem etiam Ecclesiasticam statuendam. Præterea, quia *c. Super eo, in 2. sui parte, de cognat spirit.* expresse dicitur dirimendum esse matrim. quod contra receptam consuetudinem initum est, nec ibi vlla fit mentio scandali, nec alterius iuris antiqui adiuuantis. Imo in casu illius textus nulla erat prohibitio, præter consuetudinis interdictionem. Quod si dicas, *c. 1. de cognat spirit.* expressum esse, vt talis sit consuetudo, quæ scandalum generet. Resp. non censeri restrictionem consuetudinis, contra regulam generaliter traditam *c. fin. de consuetud.* quæ solùm petit eam esse rationi consonam, atque legitime præscriptam, vt legem nouam sanciat, antiquámve aboleat: sed potius esse declarationem conditionum consuetudinis, quæ petuntur, *dict. cap. fin.* nempe, vt sit rationi consentanea, & legitime præscripta. Si enim eas conditiones habeat, eius violatio suapte natura scandalum generabit. Atque ita

sensus est, non sit consuetudo contra rationem, nec de-
nuo introducta, sed talis ac tam diuturna, vt eius violatio
iure optimo scandali oriturí ansam præbeat. Quare is ef-
fectus inducendi nouum impedimentum dirimens, non
scandalo, sed consuetudini legitimè introductæ tribuen-
dus est. Sicut nec virtus statuendi nouam legem attribui-
tur scandalo, quod nascitur ex legitima consuetudine
non obseruata, sed ipsi consuetudini iustæ, & debitè præ-
scriptæ: cui facultas hæc concessa est *dict. cap. final. de con-
suetud.* Et confirmatur. quis enim negaret hanc vim legiti-
mæ consuetudini, si per accidens non sequeretur scanda-
lum ex eius transgressione, cum tamen conditiones om-
nes habeat requisitas *d. cap. fin.* ad nouam legem stabilien-
dam? Et è contra, quis eam tribueret consuetudini, cui
aliqua ex illis conditionibus deficit, si magnum ex non
obseruantia oriretur scandalum? Nemo sanè, sed diceret
in priori casu, id per accidens euenire, ea enim violatio
sufficientem scandali suapte natura occasionem præbet:
in posteriori autem, esse scandalum passiuum, & aduer-
sus rationis limites acceptum: quod iura non attendunt.
Ergo is effectus non ex scandalo proficiscitur, sed ex con-
suetudine legitime præscripta, quæ ex se absque scanda-
lo violari nequit: ac proinde legitimus sensus est. *cap. 1. de
cognat spirit.* dum dicit: *Nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum
generat, aliter se habere noscatur.* Id est, nisi consuetudo iusta,
& legitime præscripta, ex cuius transgressione meritò
scandalum oriri possit, aliter se habeat. Deinde probatur
minime ad eam consuetudinem inducendam desiderari
Pontificis scientiam. Quoniam licet non desint Doc-
tores graues scientiam Principis exigentes, quo consuetu-
do vim legis indicendæ aut abrogandæ habeat; at verior
sententia habet eam minime desiderari, etiam si sit circa
sacramentalia ea consuetudo, (vt dicemus hoc li. 7. disp.
82. num. 20.) Quippe cùm Princeps *d. cap. fin. de consuetud.*
generaliter decreuerit consuetudine posse legem statui,
& derogari, iam talis voluntas vt eam facultatem obti-
neat consuetudo, est tacita scientia, & tolerantia consue-
tudinis in posterum legitime inducendæ, vt eas vires sor-
tiatur absque alia speciali ipsius consuetudinis in Princi-
pe notitia. Demum probatur desiderari vt sit consuetu-
do mixta clericorum & laicorum. Quod asserunt *Couar.
& Lud. Lopez n. 7. alleg.* Nam defectus consuetudinis status
solius laicorum, nil potest immutare circa matrimonij
substantiam, & leges Ecclesiasticas, deficit enim potestas
in consuetudinem inducentibus. Atque ita explicant
textum, *cap. 1. de sponsa. Anton. ibi num. 8. & 12. Abbas n. 9. Alex.
de Neuo num. 10. 11. 21. 22 Felinus n. 2.* dicunt enim consue-
tudinis Gallicæ violationem non obstare valori matri-
monij, eo quod deficerer potestas in eam inducentibus,
matrimonium enim spectat ad Ecclesiæ forum, *cap. Tuam,
de ordine cognit.* Atque ita clare intelligunt de consuetudi-
ne laicorum.

12 Ad argum. contraria num. 6. proposita, respondetur.
Ad 1. constat ex dictis n. præced. non est enim necessaria
specialis scientia & approbatio Pontificis, sed sat est illa
generalis, qua eam vim tribuit consuetudini, *c. fin. de con-
suetud.* Ad 2. dico non pugnare aduersus meam sent. Nam
n. 14. concedam vtrumque cõsuetudini. At retenta com-
muni sent. vt consuetudo nequeat inhabiles ad matrim.
habiles efficere: nullam vim habet id argumentum, sed
fallax est. Quippe consuetudo inhabiles quospiam red-
dens ad matrimonium non aduersatur iuri diuino natu-
rali, nec canonico: ea enim iura non præcipiunt in eo gra-
du matrim. contrahi, sed solũ permittunt: at consuetudo
reddens habiles, iure can. impeditos, aduersatur ipsi iuri
can. interdicenti id matrim. Multo autẽ plus est, ius præ-
cipiens, & irritãs abolere, quam vlrra iuris permissionem
aliquid prohibere. Hoc enim non est proprie ius permit-
tens vincere, & abrogare, sed aliquid nouum statuere,
quod ab ipso præceptum minime erat. Ad argum. num. 7.
obiectum, non est opus respondere. Quoniam meam
sent. nu. 14. aperiendam, vt vtrumque possit consuetudo,
confirmat. Ad 1. propositum n. 8. non est necesse respon-
dere. Quia non militat contra nostram sententiam num.
præced. explicatam, sed illam confirmat. Ad secundum
respondi num. præced. vbi sensum illius textus explicui.
Ad primum, num. 9. propositum, dic solam consuetudi-
nem tamquam inferiorem id minime posse: at eam vim
habere ex ipsius Pontificis generali permissione, qua *cap.
fin. de consuetud.* id generaliter legitimæ consuetudini con-
cessit. Ad secundum constat ex dictis num. præcedenti
in fine, vbi probaui eum textum loqui de sola laicorum
consuetudine.

Qvæstio posterior. An consuetudo legitime præscri- 13
pta vim habeat abolendi aliquod impedimentum diri-
mens, efficiendo habiles ad ineundum inter se matrimo-
nium qui iure canonico inhabiles sunt? Et quidem fere
omnes DD. pro constanti asseuerant id non posse con-
suetudinem. Ducuntur, quia *c. Quod super, de consangu. & af-
fin. in fine, & c. Super eo, in priori sui parte, de cognat spirit.* quo-
rum verba n. 1. retuli, id videtur clare decidi. Et confirm.
quia consuetudo tamquam inferior nequit vires habere
ad ius abrogandum, nisi ex tacito Principis consensu. So-
lus enim is potest consuetudinẽ legitimam inducere, qui
legem indicere potest, *l. De quibus ff. de legibus.* Quod solius
Principis esse nemo dubitat. At in hoc euentu consuetu-
do non habet tacitum consensum Principis, imò expres-
sum dissensum. Nam *d. c. Quod super, in fine,* dicitur non ob-
stante contraria cõsuetudine separandos esse coniunctos
matrimonio, in gradu prohibito per ius canonicum. Et
d. c. Super eo, habetur id matrimonium nulla ratione per-
mittendum, vnde *Sotus lib. 1. de iustit. q. 7. art. 2. colum. 2. vers.
Hoc ergo memoriæ,* ait vbi lex exprimeret nullam consuetu-
dinem contra legem valituram, id decretum consuetudi-
ni vires auferre, ne per illam lex vnquam abrogari possit.
Quòd si dicas per ea verba posita *dict. cap. Quod super. Non
obstante consuetudine,* non derogari consuetudini futuræ,
sed soli præteritæ, iuxta glossam celebrem *Clement. Statu-
tum, verb. Consuetudine. de elect.* ac proinde non obstare, quo
minùs consuetudo postea introducta possit impedimen-
tum dirimens abrogare, abolendo ius Pontificium quod
illud statuerat. Non iuuabit hæc euasio. Quia illa doctri-
na glossæ communiter reprobatur, & communis senten-
tia docet vtramque consuetudinem comprehendi, vt
multis citatis docent *Tiraquell. de retractu, in præfatione num.
18. & 19. Couarr. 3. var. cap. 13 num. 4. Burgos de Paz, leg. 1. Tau-
ri, num. 464. & 479. Zaualos in suis quæst. practicis, q. 704. per
totam.* Secundum, quia consuetudo vt legi deroget, de-
bet esse rationi consentanea, *cap fin. de consuetud.* At con-
suetudo ineundi matrimonium in gradu iure canonico
interdicto, non potest esse rationi consona, tum, quia *d.
cap. Quod super,* appellatur potius corruptela, quàm con-
suetudo; tum etiam, quia peccatum lethale fouet, quale
est id matrimonium inualidum iure, in eoque persistere.
Et confirmatur, quia sicut *cap. finali, de consuetud.* appella-
tur potius corruptela, consuetudo aduersus ius naturale
inducta, & ita deciditur ibi, ea non posse ius naturale
abrogari: ita *dict. cap. Quod super,* appellatur consuetudo
ineundi matrimonij in gradu prohibito, corruptela, &
ideo dicit textus eam consuetudinem minime obstare.
Sicut ergo in priori euentu numquam potest consuetu-
do præualere: ita nec in posteriori. Tertium, quia valde
distant, posse consuetudinem efficere vt personæ inha-
biles ad matrimonium, habiles reddantur: & posse ha-
biles reddere inhabiles. Priori enim casu, consuetudo
aduersa est moribus bonis, nec rationi conformis esse
potest. Cum interdictio matrimonij in gradibus prohibi-
tis, charitatis dilatandæ gratia, sit instituta, vt extranei
vinculo strictiori inter se vniantur (consanguinei enim
iam coniuncti sunt) teste *D. Augustino lib. 15. de ciuitate Dei,
cap. 16.* & refertur *cap. 1. 35. quæst. 1.* Posteriori autem casu,
nullis bonis moribus aduersatur. Atque ideo non mi-
rum est, si prius consuetudine fieri possit, posterius
autem minime. Quam rationem differentiæ tradunt

Abbas,

Abbas, & Alexand. de Neuo, ac Brunel. statim allegandi. Aliam vero tradunt *Vincentius & Goffredus*, quos statim referam, quòd consuetudo possit onerare, non verò honorare, *cap. Quod in scripturis, 8. q. 1.* At facere habilem quempiam ad matrimonium, est honos: efficere verò inhabilem, est onus: & ideo hoc conceditur consuetudini, illo denegato. Tandem, quia consuetudo quam iura improbant, dissonat rationi: teste *glossa, cap. finali, verb. Rationabilis, de consuetud. & ibi Innocent. in fine*, qui ita explicant eum textum petentem, vt consuetudo sit rationabilis. Cum ergo consuetudo, efficiens aliquos habiles ad matrimonium, contra iuris canonici decreta, sit improbata, *cap. Quod super, de consanguin. & affin. in fine*, nullius erit efficaciæ ac valoris ad id inducendum. Atque ita sustinent *glossa*, *dicto cap. Quod super, verb. Non obstante.* Et *ibi Vincentius, & Goffredus, Hostiens. ibi, in fine, & summa, tit. de cognat. spirit. §. Quis sit effectus, num. 6.* Antonius *cap. Super eo, in fine, de cognat. spirituali, & dict. cap. Quod super, num. 3. & cap. Quod dilectio, num. 10. de consanguinitate & affinit.* Abbas *dict. cap. Quod super, num. 4. & dict. cap. Super eodem, num. 5. & 6.* vbi Alexander de Neuo, *num. 5. & 16. & dict. cap. Quod super, num. 5. & duplici sequenti & ibi* Anchar. *nu. 4. Præposit. dict. cap. Quod dilectio, n. 7. & dict. cap. Super eodem, num. 4. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 1. num. 7. Angelus Matrimonium, 3 impedimento 17 num. 1. Sylvester Matrimonium, 2. quæst. 3. Brunellus de sponsal. conclus. 20. num. 7. & 8. Driedo de libert. Christiana, in mea editione, libr. 1. cap. 11. in fine, Couar. 4. decret. 2. part. cap. 6. § 10. num. 18. Ant. Cucus lib. 5 inst. maiorum, t. 12. n. 36. Enriqu. l. 12. de matrim. c. 1. n. 5 in commento, lit. A.*

14 His tamen minimè obstantibus, verius mihi est, posse consuetudine derogari legi Ecclesiasticæ statuenti impedimentum dirimens inter aliquos, ac proinde vi consuetudinis illius posse eos habiles effici ad ineundum inter se matrimonium. Ducor, quoniam *cap. fin. de consuetud.* statuitur generaliter, vires habere consuetudinem ad derogandum legi. Cum ergo lex statuens ea impedimenta dirimentia, non sit naturalis & diuina, sed merè humana, cur ab ea generalitate excipienda erit? eo vel maximè, quod is textus solam legem naturalem & diuinam ab ea consuetudinis facultate eximat. Præterea, quia vel id consuetudo nequit, eo quod improbata sit *capite Quod super, in fine, de consanguinitate & affinitat.* vel quod ea consuetudo aduersus ius Pontificium inducta, nequeat rationi consentanea esse. Quæ sunt aduersæ sententiæ fundamenta. Sed in primis, nil obstat huic veritati ea improbatio consuetudinis facta *dict. cap. Quod super.* Nam frequens ac verissima sententia habet quoties lex reprobat consuetudinem ac iniquam, & ipsi etiam futuræ derogat, posse ex noua causa induci consuetudinem aduersus eam legem. Quippe noua causa tollit iniquitatem, quæ inesse videbatur consuetudini, eo tempore quo lex ipsam vt iniquam reprobauit. Quod egregie probat textus *l. Si hominem, 30 ff. mandati*, vbi decidit generalem procuratorem posse reuocare specialiter à domino prouisa, existenti causa iusta reuocandi. Quam *Bartolus ibi, initio,* Abbas *cap. At si clerici, §. De adulterijs num. 9. de iudicijs, & ibi Addition. ad Felinum, num. 3.* exponunt, quando est causa noua, vel antiqua verisimiliter non cognita. Et constat ex textu, ibi, *Nisi iustam causam habuerit, veluti si postea compererit eum falsas rationes confeciſſe.* Ergo similiter quamuis habeat consuetudo vim legem nouam statuendi, & antiquam abrogandi, ab ipso Principe, poterit contra ipsiusmet Principis dispositionem, futuram consuetudinem improbantis, & decidentis ea non obstanti valituram legem, ex noua ratione superuenienti prævalere aduersus eam legem. Atque ita posse in eo euentu vim habere consuetudinem ex noua causa ortam, docent Abbas *cap. Caterum, num. 9. de iuramento calumnia, & cap. 2. num. 8. de probat, & cap. fin. num. 24. de consuetud. Dominic. c. 1. ad finem, de constitut. in 6. & ibi Francus num. 19. in fine. Decius c. 2. de probat. in noua editione. num. 68. & ibi Aretinus num. 34. Felinus num 11. Barbatius dict. cap. final. num. 81. & 82. Rochus de Curte de consuetudine, sect. 7 num. 11. Petrus Rauennas de consuetudine, sect. 3. num. 11. & 16. vers. Prædicta conclusio. Baldus Nouellus de dote 6. part. priuileg. 21. num. 19. Ioan. Lupus c. Per vestras, de donation. inter vir & vxor. notab. 3. in princip. num. 2. & 3. Rosella verb. Consuetudo, num. 1. & ibi* Angelus *num. 9. Sylvest. qu. 6. Tabiena q 4 num 5. ad finem,* Armilla *num. 4. Ferretus in repetitione cap. 2. de probat. num. 26. Couar. 3. variarum cap. 13. num. 4* Anton. Gomez *l. 51. Tauri, num. 26. fine, Auiles cap. 8. prætorum, gloſa Costumbre, num. 3. Auendaño respons. 16. num. 3. vers. Quod præmaximè. Dueñas regul. 144. limitatione 1. Burgos de Paz l. 1. Tauri, nu. 480.* Gutier. *lib. 3 pract. q. 31. n. 12. Anton. Gabriel in mea editione, tom. 1. communium lib. 3. fol. 151. vers. Consuetudo ex noua causa, Brunorus in suo compend. litera C. verb. Consuetudo, vers. Consuetudo etiã futura Zauallos in suis quæst. pract. q. 704. n. 6.* Non ergo obstabit semel reprobatam esse consuetudinem *d. c. Quod super*, vt coniuncti gradu per Ecclesiam interdicto, matrimonio copulentur, quo minùs ex noua causa possit legitima consuetudo induci, vt taliter coniuncti matrimonium ineant. Sed dices, vt noua consuetudo ex superuenienti causa consurgens, eas vires habeat contra legem improbantem consuetudinem, desiderari vt sciente Principe introducta sit. Quod voluere Antonius Burgensis *repetit. c. At si clerici, num. 57. de iudicijs*: & aliqui alij relati per *Rochum de Curte de consuetud sect. 4. nu. 29. Rebuffus* alijs citatis *1. to. constitut. Gallicarum in proœmio gloſa 5 in num. 146.* Sed respondeo id non desiderari, nec inniti aliquo fundamento. Nam *c. fin de consuetud.* vbi astruuntur conditiones necessariæ ad eam vim consuetudinis, minimè petitur specialis scientia Principis. Vt etiam notaui num. 11. Atque ita docent *Rochus eod. nu. 29. Ang. verb. Consuetudo, nu. 9 Sylvest. q. 6.* Deinde non obstat alia pars, nimirum, eam consuetudinem nõ posse esse rationi consentaneam. Id enim apertè falsitatis conuincitur. Quia quamuis magna sit opinionum diuersitas, quando dicatur consuetudo rationi conformis. Vt potest videri apud *Menoch. l. 2. de arbitr cent. 1. toto casu 82.* At si fides habenda sit *Gersoni 3 p. tract. de vita spirit. animæ lect. 4. corol. 13. alphabeto 62. lit. P. Supplemẽto Gabriel. 4. d. 42. q. 1. art. 3. dub. 6. Nauarro lib. 3. consil. tit. de censibus in priori editione, conſ. 7. num. 3. in posteriori* autem *conſ. 3. num. 3.* nunquam censetur consuetudo rationi dissonans, nisi iuri diuino aut naturali refragetur. At consuetudo in hoc euentu illis iuribus non opponitur, sed soli Pontificio. Quòd si his Doctoribus minus credendum sit; saltem negari nequit, tunc rationi congruentem esse consuetudinem, quando de eadem re, de qua est consuetudo, iusta esset lex denuo edita, priori mutata, si qua esset, vel minime mutata, si nulla existebat. Quod docent *Sylvest. verb. Consuetudo, quæst. 1. Sotus lib. 1. de iust. q. 7. art 2. vers. Quam verò longum.* Et ratio est, quia, cum consuetudo vim legis debeat habere, eadem honestate eam conuestiri opus est, ac sufficit, quam lex ipsa posceret. At nullus sanæ mentis negare potest, dari posse causam iustam legis nouæ indicendæ, qua gradus aliqui canonibus antiquis interdicti in matrimonio aboleantur, atque interdictio illa ad pauciores gradus restringatur. Humana enim statuta variari, iuxta temporum diuersitatem, quandoque opus est, *cap. Non debet, de consanguinit. & affin.* Atque ita *Trident sess. 24 de matrim. cap. 2.* restrinxit gradus cognationis spiritualis: & *c. 3.* gradus publicæ honestatis: & *cap. 4.* gradus affinitatis contractę ex copula fornicaria. Et reddit rationem *c. 2.* quod experientia docuerit prohibitionum multitudinem saluti animarum noxiam esse; & peccata non leuia inde pullulare. Potuit ergo consuetudo iusta esse, ac rationi valde consonans, si experientia magis id expedire docenti, prædictos gradus aliosúe restringeret. Præterea, quia consuetudinẽ esse contra honestatẽ, rationiq; aduersari, cõtingit dupliciter. Primò, quasi actus illi quibus inducitur consuetudo, sint contra rectæ rationis dictamen, postquam iam in consuetudinem abierunt. Et si hoc modo dicatur esse contra rationẽ: petitur principium. Probandum enim erat, obseruantiam illam ra-

tioni aduersam esse, non obstanti consuetudine illa iam inducta. Secùdò potest intelligi, quia actus illi ante legitimam cõsuetudinis præscriptionem iniqui fuerunt. Quod fateor: at id non obstat, quo minus cõsuetudo ex actibus illis iniquis consurgens, vbi legitimè præscripta fuerit, honesta sit, ac vim legis nouæ statuendæ & antiquæ derogandæ habeat, vt bene docet *Caietan.* 1.2.*q.*97.*a.*3. nemine contradicente. Alias nunquam consuetudo eam vim obtinere posset: cum semper necessarium sit, actus illos contra legem gestos, initio illicitos esse, donec consuetudo illos excusans iam inoleuerit, præscriptaque sit, priori lege abrogata. Deinde, quia licet non constet inter Doctores, an in dubio præsumatur consuetudinis honestas. Eam enim præsumi asserunt *Franc. Aret. cons.* 23. *ad fin. Rauen. de consuetud. sect.* 2.*n.* 4. Contradicit tamen *Rochus de Curte* alios referens, *de consuetud. sect.* 7.*num.* 24. dicens nulla ratione probari. Quia obstant *c. fin. de consuetud.* ibi, *fuerit rationabilis*, & *c.* 3. *de eo qui mittitur in possessionem*, ibi, *Si laudabilem esse constiterit.* Et saltem mihi certum est id non præsumi, vbi consuetudo est à lege reprobata: vt in præsenti casu. Quod fatetur *idemmet Franciſc. Aret. c.* 2.*nu.* 27. *de probat.* Concludit tamen *Rochus de Curte eo n.* 24. *cum* Abbate *c. fin. n.* 5. *ad fin. de consuet.* ex quo consuetudinis honestas non in facto, sed in iure consistit, eam probandam minime esse, sed iudicis partes esse discernere, num honesta sit. At id necessariò dicendum est, posteros consuetudinem à suis maioribus introductam obseruantes, à culpa excusari, nec solicitos esse teneri, ad inuestigandam iustitiam causę ex qua initium duxit: sed iustè eam præsumere posse, vt bene tradunt *Caiet.* 1.2.*q.* 97.*a.* 3. *Supplem. Gabrielis* 4.*d.* 42.*q.* 1.*a.* 3.*dub.* 6 *Valentia* 1.2. *disp.* 7.*q.* 5.*punct.* 8. §. *Ex quo patet.* Ergo cõcedendum est posse consuetudinem excusantem posteros induci, qua impedimẽtum aliquod iure Pontificio matrim. dirimens aboleatur, licitumque deinceps iam sit, in illo gradu olim interdicto, inire matrim. Demum, quia (vt bene ait *Couar.* 4. *decret.* 2.*p. c.* 6. §. 10.*nu.* 18.) concesso, posse consuetudinem personas alioquin habiles ad matrimonium, inhabiles efficere: quod admittit communis sententia (vt retuli nu. 8.) est sane dicendum eadem ratione ipsam consuetudinem posse, inhabiles iure humano ad nuptias, habiles reddere. Nulla enim congrua discriminis ratio reddi potest. Et ratio assignata ab *Abbate, relata num. præcedenti*, nimirum, non posse hanc consuetudinem esse honestam, & rationi consentaneam, iam satis impugnata est. Nec obstat prohibitionem graduum factam esse gratia charitatis dilatandæ: ac proinde aduersam consuetudinem videri contra charitatem. Quia possunt alia occurrere, quæ ei rationi præponderent, ac iustificent contrariam cõsuetudinem. Sicut reuera occurrerunt, vt antiquitus graduum prohibitio restringeretur, *c. Non debet, de consang. & affin.* & nouissimè *in Trident. sess.* 24. *de matrim. c.* 2. 3. & 4. Nec ratio etiam Vincentij & Goffredi, nu. præcedenti citata, est alicuius ponderis: nimirum, posse consuetudinem onerare, non tamen honorare. Quia omnino fundamento id destitutum est: nec textus quam allegat, aliquid probat. Et ideo huius sent. est *Innoc. c.* 1. *in fine, de cognat. spirit.* Et melius, *Supplementum Gabrielis*, 4.*d.* 42.*q.* 1.*a.* 3.*dub.* 6.

15 Ad opposita arg. nu. 13. proposita, respondetur. Ad 1. & confirm. constat ex dictis n. præced. quamuis enim ibi reprobetur consuetudo, at tacita voluntas Pontificis est, vt ea ex noua causa possit induci, vt ibi probaui. Ad replicam fateor contra eam Glossam, intelligi etiam futuram consuetudinem reprobatam: nisi tamen ex noua causa oriatur: vt num. præced. explicui. Ad 2. dic posse ex noua causa iustam esse: & quamuis initio id peccatum foueat, at vbi legitime præscripta fuerit, excusat à culpa: nec id obstat valori consuetudinis, vt num. præcedenti probaui. Ad confirm. fateor eisdem verbis reprobari vtramque consuetudinem. Non tamen id arguit eodem prorsus modo vtramque consuetudinem iniquam fore, sed vbi est aduersa iuri naturali diuino, nullo modo potest iusta reddi; secus in præsenti casu, ex noua causa. Ad 3. constat ex dictis, nu. præced. in fine, vbi vtramque discriminis rationem reprobaui. Ad vltimum dic eam doctrinam esse veram, nisi consuetudo iure improbata, iterum ex noua causa ipsi honestatem tribuente, inolescat, vt num. præced. explicuimus.

DISPVTATIO V.

Vtrùm impedimenta, siue impedientia, siue dirimentia, ita obligent, vt nullus metus excusset: constituantque duplicem malitiam in matrim. cum illis inito: specialique malitia afficiant copulam illicitam habitam inter sic impeditos: ita vt ea circumstantia sit necessario fatenda.

SVMMARIVM.

Quale & quotuplex peccatum sit matrimonium cum impedimento initum? num. 1

An metus ab ea culpa excusset? Refertur quædam sententia, n. 2.

Quando est impedimentum solum impediens, est probabile nullam esse culpam contrahere & consummare. Et an deinceps liceat petere debitum? n. 3.

Quid quando est impedimentum dirimens? n. 4.

An sit circumstantia necessario fatenda, copula fornicaria inter affectos impedimento dirimenti ad ineundum inter se matrimonium? Refertur duplex sent. n. 5. *&* 6.

Traditur regula ad discernendum quando prohibitio matrim. efficiat circumstantiam necessario fatendam in copula illicita, n 7.

An copula habita inter impeditos ad inter se contrahendum, propter consanguinitatem, vel affinitatem, habeat specialem circumstantiam incestus? n. 8.

Quid, si sit impedimentum cognationis spiritualis inter eos? n. 9.

Quid, si cognationis legalis? n 10.

Quid, si publicæ honestatis? n. 11.

Quid, si disparitatis cultus. Vt si copula sit fidelis cum infideli? n. 12.

Quid, si sit fidelis cum hæretico? n. 13.

Quid, si adsit impedimentum dirimens, impotentiæ, n 14.

An in his omnibus euentibus sit duplex malitia, altera propria speciei illius copulæ: altera vero, quia aderat inter coeuntes impedimentum dirimens? Et an sit incestus, concubitus cum consanguinea, quando obtenta est dispensatio ad matrimonium? n. 15.

Quid, si adsit impedimentum ordinis, voti simplicis, solemnisue, aut ligaminis? Et an tunc vltra sacrilegium, vel adulterium, sit specialis circumstantia propter matrim. prohibitionem, n. 16.

Quid, si intersit impedimentum dirimens raptus, n. 17.

Quid si impedimentum aliorum criminum dirimentium? n. 18.

Soluuntur argumenta, n. 19.

IN hac disp. id tamquam ab omnibus receptissimum præmittere oportet, nimirum culpam esse lethalem contrahere matrimonium cum aliquo impedimento dirimenti. Quia contrauenitur præcepto iuris naturalis, si de iure naturæ sit impedimentum, vel Ecclesiastici, si sit de iure Ecclesiastico: idque in re maximi momenti. An vero idem dicendum sit si solum adsit impedimentum impediens? dicemus hoc lib. tota disp. 17. Id tamen non immerito dubitari potest: an sit duplex malitia mortalis quando adest impedimentum dirimens? Affirmant enim viri grauissimi, & cum magna probabilitate: vt testatur *Petrus de Ledesma de matrim quæst.* 50. *ar.* 1. *diffic.* 3. *post* 2. *concl.* Ducuntur, quia vltra culpam transgressionis iuris naturalis, aut Ecclesiastici, reperitur sacrilegium irritationis sacramenti matrim. At ipse *Petrus de Ledesma* ait, non esse improbabile solam vnam malitiam transgressionis præcepti reperiri. Idque meo iudicio probabilius est. Quippe cætera sacramenta habent iure diuino præscripta materiam & formam certa ac determinata, & solam sacramenti rationem subeunt: ac proinde materia & forma nõ possunt adhiberi, quin sint ex se materia ac forma sacramenti: quare si sit indebitus vsus, ita vt sacramentũ irritetur, est sacrilegium. At matrim. vltra sacramenti rationem est contractus quidam naturalis, nec habet præscripta materiã & formam determinata, sed consensus contrahẽtium legitimos, verbis, nutibus, aut literis, aut per procuratorem expressos: vnde cum Ecclesia, aut iure naturali irritante consensus inter aliquos, ij matrim. copulantur

1

non

non ipsi irritum sacramentum efficiunt quantum enim ex se est, valide contrahunt: sed ius Ecclesiasticum aut naturale, statuens id impedimẽtum, illud irritat. Qua ratione cum aliquibus DD. excusauimus à culpa sacrilegij ineuntem matrim. ob metum viri constantis, quamuis sciret id esse irritum. l. 4. disp. 16. n. 6. Quod in nullo alio sacramento reperitur. Nec id mirum esse debet, cum ea ratione, quòd matrim. cõtractus sit, multa alia specialia habet valde aliena ab aliorum sacramentorum natura, vt posse ab Ecclesia irritari: contrahi in absentia per procuratorem: iterari super eamdemmet materiam: vt quando per procuratorem in absentia initum est, solet præsentibus contrahentibus confirmari.

2 Grauius autem dubium est, An ita grauis culpa sit, cum impedimento dirimenti matrim. inire, vt nullus metus in virum constantem cadens, cogens ad id matrimonium, à culpa excuset? Id aiunt *Caiet. 1. 2. q. 96. a. 4. Sotus l. 1. de iust. q. 6. a. 4. ad finem corporis, & 4. dist. 22. q. 1. art. 4. ad finem corporis. Metina 1. 2. q. 69. a. 4. col. 9. in solut. ad 2. Nauarr. sum. c. 27. hisp. nu. 142. lat. n. 141. Valentia 1. 2. disp. 7. q. 5. punct. 6. q. 4. §. Vnde caput illud. Rutilius Benzonius tract. de fuga, lib. 1. disp. 1. q. 4. ad finem, in solut. ad 5.* Diuerso autem innituntur fundamento. Nam *Caietan.* id probare contendit, quod Ecclesiæ præcepta ad eorum obseruantiam obligẽt cum mortis periculo. Cæteri autem (& meritò) id fundamentum improbant: alioque ducuntur. Quippe supposita Ecclesiæ prohibitione id matrim. irritantis, est re vera matrim. irritum, nec metus id efficit validum, vtpote qui minimè impedimentum dirimens aufert: accessus autem ad non suam, est intrinsecè malus, nulloque metu excusari valet. Sed nec hæc ratio difficultatem exhaurit. Quia quando impedimentum dirimens est ex solo Ecclesiastico iure, cùm hoc non obliget cum mortis periculo, videtur dicendum, eam legem Ecclesiasticam irritantem matrim. non obligare in eo euentu quo mors inferenda sit alicui, nisi matrim. ineat, & consummet: ac proinde effici matrim. tunc validum, quale esset, nisi ea lex Ecclesiastica irritans extaret. Quare tota obligatio in legem Ecclesiæ refunditur: vnde vel dicendum est eam tunc minimè astringere: vel obligare cum mortis periculo. Quod prædicti DD. nolunt concedere.

3 Primo igitur dico, si impedimentum sit solum impediens matrimonium etiam iure naturali, quale est votum simplex, vel sponsalia, nec metus incutitur in odium fidei, vel religionis (tunc enim quamcumque legem Ecclesiasticam obligare cum mortis periculo, est certissimum) & cadit in virum constantem: inire solum matrimonium, nulla est culpa, si vero animo ineatur: si verò fictè, erit venialis: at illud consummare, est probabilius esse culpam mortalem, licet metus idem cogat ad consummationem: non caret tamen probabilitate nullã esse culpam. Ducor ad asserendum nullam esse culpam inire vere matrimonium, solùm esse venialem, inire ficte. Quoniam secluso eo impedimento voti, vel sponsalium, vbi tantum obstabat metus, qui matrimonium dirimit: id probauimus lib. 4. disp. 16. num. 2. & 6. vnde si culpa debet adesse, ea consurgere debet ex fide sponsalium, aut voto violatis. Inde autem in casu tanti periculi, nullam consurgere culpam vel ex eo constat, quòd neutrum vinculum cum tanto discrimine obliget. Vt constat de omnibus aliis votis & promissionibus, quæ rebus notabilissime mutatis, minime iuxta omnium sententiam obligant (vt diximus libr. 1. disp. 62. num. 3.) Nec votum ingrediendi religionem obligat cum notabili vitæ periculo. Probatur autem alia pars, nempe, probabile esse, posse tunc absque peccato consummari, si metus ineatur coram parocho & testibus, non tantum ad matrimonij contractum, sed etiam ad consummationem: & consummans, vero affectu maritali, & animo perficiendi matrim. accedat. Quia solus metus irritans matrim. obstat (vt proxime probaui:) at quando metus viri constantis incutitur ad contrahendum & consummandum matrimonium, & adsunt conditiones prædictæ, est probabile verum perfici matrimonium, & proinde consummationem vacare culpa) vt probauimus libr. 4. disput. 18. num. 13. & 17.) Quia tamen ibi numero 15. probauimus multo verius esse non perfici matrimonium obstanti metu, ac subinde culpam esse lethalem id consummare: ideo idem dicendum est in hoc euentu. Sustinendo autem verum perfici matrim. tunc consummando, vbi prædictus metus cessarit, tenebitur sic contrahens abstinere à debiti petitione, quando si sponte contraxisset, ad id teneretur, vt si erat votum castitatis, cum iam causa excusans cessarit: & obliget votum ad sui obseruantiam, in quantum fieri potest absque matrim. præiudicio.

Secundò dico, si impedimentum sit dirimens, & solum 4 contrahatur matrim. non animo consummandi, propter illum metum, ex natura rei, & cessante alio scandalo, idem censendum esse, nimirum, vacare culpa lethali, quod de matrimonio solo metu inito diximus numero præcedenti, imò & veniali, si desit fictio: vt ibi etiam dixi, & late probaui in loco ibi allegato. Quia non est maior ratio cessante scandalo, & ex natura rei loquendo de metu, quam de aliis impedimentis. Cùm metus etiam matrimonium dirimat, saltem iure ecclesiastico, & iuxta valde probabilem opinionem, iure naturali & diuino (vt esse valde probabilem diximus libr. 4. disp. 14. num. 1. fine.) Nec obstat, si dicas duo in hoc euentu concurrere impedimenta dirimentia, alterum metus, alterum illius impedimenti dirimentis, verbi gratia, consanguinitatis. Quia tantum obstat valori matrimonii vnum, ac duo impedimenta: & rationes id probantes quando adest solus metus, æque probant interuenienti alio impedimento. Cum in vtroque casu sit legitima causa excusans, ille metus, nec contrahentes irritent matrimonium, sed alio iure irritum sit. (Vt latius explicui loquens de metu, lib. 4. disp. 16. num. 2. & 6.) At consummationem matrimonij cum eo impedimento dirimenti initi, nullus metus excusare potest à culpa lethali fornicationis. Quod docent authores n. 2. allegati, & est verissimum. Sed in ratione reddenda versatur difficultas: valde enim vrget ratio proposita eo num. 2. nimirum, legem irritantem id matrimonium, esse Ecclesiasticam: vt si sit inter consanguineos vltra primum gradum, ac proinde non videri illud irritare, cum quis metu viri constantis cogitur matrimonium consummare, ne cogatur in alterum ex duobus malis incidere, in peccatum mortale, si consummet, vel si non consummet, in vitæ amissionem. Vrget etiam metum cadentem in virum constantem reddere irritum matrim. iure Ecclesiastico, & iuxta probabilem sententiam, iure naturali: at est probabile firmari matrim. copula illa sic metu extorta, ac proinde eam copulam carere culpa. Similiter ergo aliæ leges statuentes impedimenta dirimentia, non obligabunt in eo discrimine, eritque probabile consummationem matrimonii absque culpa fieri. At nullo modo recedendum est à certissima sententia asserenti non reddi validum id matrimonium, ac subinde eam consummationem esse culpam mortalem fornicationis. Et ratio est, quia licet regulariter loquendo, lex Ecclesiastica non obligat cum vitæ discrimine: at exceptio communis Doctorum est: quando ea lex valde expediret ad bonum commune tuendum. Huiusmodi autem sunt leges dirimentes matrimonia in aliquibus casibus, vt vsus Ecclesiæ testatur. Nemo enim auderet dicere validum effici copula matrimonium metu graui initum & consummatum, absque parocho & testibus. Cum tamen lex illud irritans sit merè Ecclesiastica. Quoniam si metus efficeret vt valida essent huiusmodi matrimonia cum impedimento dirimenti inita, & consummata, facilis pateret via, ea impedimenta temnendi, incusso eo metu. Nec obstat simile adductum de metu. Quia probabilitas opinionis asserentis matrim. metu graui initum, & consummatum, esse validum, non eo fundamento innititur, quod cum eo discrimine non

obliget lex Ecclesiastica: sed quia solus metus cadens in virum constantem irritat matrim. qualis non est cogens matrimonium contrahere, & simul consummare, (vt constat ex dictis l.4.disp.18.n.13.)vbi eam opinionem & eius fundamentum retuli.

5 Rursus non modica difficultas est, an copula habita inter eos qui aliquo impedimento dirimenti laborant ne matrimonio copulari possint, circumstantiam specialem addat necessario in confessione detegendam? Pars enim negatiua inde suaderi videtur, quando non concurrit alia specialis prohibitio copulæ, vt in cognatione, voto,ordine,& ligamine inuenitur. Quoniam *D.Thomas 2.2.q.154.a.1.corp.* quem omnes sequuntur, ait simplicem fornicationem esse soluti cum soluta. Quod specialius explicans *Toledo l.5.sum.cap.10.n.5.*ait vocari solutum,qui non habet statum,vt coniugij,ordinis,voti.Quod in præsenti casu contingit:atque ita simplex fornicatio videtur. Præterea, quia nulla specialis ratio malitiæ apparet, eo quod sit impedimentum dirimens inter fornicantes. Cũ iura solam coniunctionem matrimonii illis interdicant. Et confirmatur,nam dato opposito, dicendum esset, sacerdotem,vel religiosum, vel coniugatum, fornicantes, duplicis culpæ specificæ reos esse,altera est aduersus proprium statum, altera verò contra prohibitionem specialem copulæ,ob impedimentum dirimens, religionis, ordinis, vel ligaminis. Et ideo pro hac sententia est *Alcoçer in sua sum.cap.20.fol.74.pag.1.§.El ser la muger*, vbi dicit coitum fidelis cum infideli non addere circumstantiam necessariò confitendam. cum tamen laborent impedimento dirimenti.

6 Partem autem affirmantem addi circumstantiam specialem,non leuiter probant quæ sequuntur.Primò, ex eo quod Ecclesia dirimit matrim. contrahendum inter aliquos, subinde censetur speciali prohibitione copulam inter illos interdicere.Quod vel inde constat:nulla enim alia ratione accessus ad consanguineam in secundo & vlterioribus gradibus vsq; ad quartum,est incestus,& ita species distincta luxuriæ: nisi quia Ecclesia in iis gradibus matrimonium diremit, vt vsus Ecclesiæ & omnium sententia docet, nulla enim extat specialis prohibitio copulæ inter consanguineos, sed prohibitio matrimonii inter illos facta ab Ecclesia constituit diuersam fornicationis speciem necessario confitendam. Et confirmatur, quia sublata matrimonii prohibitione inter aliquos cõsanguineos, siue dispensatione speciali Pontificia, siue derogatione legis dirimentis in illo gradu, iam amplius coitus in illo gradu non est incestus,vnde recte *Caietan.summa verb. Incestus, initio*, ait incestum esse, commixtionem veneream inter consanguineos, vel affines, absque dispensatione matrimoniali. Tota ergo specialis malitia huius concubitus consurgit ex prohibitione matrimonii. Et subinde idem videtur dicendum in alia copula illicita inter eos, qui quouis alio dirimenti impedimento laborant ad ineundum inter se matrimonium. Cùm eadem ratio in omnibus impedimentis dirimentibus militet. Confirmatur amplius. Quia quoties malitia specifica copulæ illicitæ non pendet,nec consequitur ex matrimonii prohibitione, ea sublata manet adhuc malitia illa,vt si cum habente votum simplex aut solemne castitatis dispensetur ad solum matrimonium, quæcunque copula illicita erit perinde sacrilega contra votum, ac si dispensatio non esset. Cum ergo contrarium reperiamus in consanguinitatis & affinitatis, cognationis spiritualis ac legalis,publicæq;honestatis, disparitatis cultus impedimentis dirimentibus, ijs enim sublatis per dispensationem,cessat specifica malitia copulæ, manifeste conuincitur eam oriri ex speciali matrimonij prohibitione, & subinde hanc constituere in copula illicita diuersam fornicationis speciem. Tandem, quia cum matrimonium tendat ad vnitatem carnis efficiendam inter coniuges per copulam;interdicto matrimonio,censetur etiam specialiter interdicta copula fornicaria, per quam similiter vnitas carnis efficitur. Quare talis copula, vtpote speciali ratione interdicta, habebit specie distinctam deformitatem necessario in confessione detegẽdam. Pro hac sententia est *Enriquez l.5. de pœnitentia, c.6.nu.3.in commento lit. M.* vbi dicit esse circumstantiam necessariò confitendam, si vir ad eam accedat, cum qua nequit matrimonio copulari, vt,si sit eunuchus, frigidus,vxoricida, vel Christianus cum infideli: & licet non exprimat, num ea circumstantia speciem mutet, at eam numerat inter alias quæ in sexto præcepto diuersam speciem constituunt.Et *Nauar summa c.16.num.3 statim in princ.*loquens de speciali impedimento disparitatis cultus, sentit manifeste constituere diuersam speciem in copula illicita: dicit enim fornicationem simplicem esse inter solutos, non solum à matrimonii vinculo, sed etiam à cognatione, affinitate, ordine, voto, infidelitate: nec esse talem, si alteruter ex coëuntibus esset vinctus aliquo prædictorum vinculorum. Et in eodem casu disparitatis cultus, dicunt etiam esse circumstantiam notabiliter aggrauantem, & necessariò fatendam, quamuis subticeant, an speciem mutet, *Lud.Lopez 1.p.instruct.c.35.§. Affine est huic.& Vega 1.tom sum. cap.55.casu 26.& Petr.de Ledesma de matrim.q.55 art.4.dub. 1.in dubio quod mouet circa solut.ad 2.argum.§. Nihilominus tamen*, dicit accessum ad sororem sponsæ de futuro non esse simplicem fornicationem, sed habere rationem incestus imperfecti. Et reddit rationem,quod eo ipso quod inter eos prohibetur matrim. & est irritum, interdicitur speciali quadam ratione, copula carnalis inter illos: sicut eadem ratione est specialis circumstantia coire cum consanguinea vel affini.

Cæterum sic distinguendum censeo. Dupliciter interdicit Ecclesia matrim.inter aliquos.Priori modo ob speciale motiuum alicuius virtutis quod spectat, idque inuenitur etiam in copula illicita.Posteriori modo, non ob id motiuum,quod reperiatur etiam in copula illicita, sed in delicti admissi pœnam,aliquodq;præcauendum damnum. In priori casu censetur quoque prohibita specialiter copula illicita, & ita est specialis malitia in ea, diuersa specie à simplici fornicatione,&necessariò fatenda.Quia militat eadem ratio prohibitionis. Secus vero in posteriori.Quod clarius constabit ex corollariis inferendis. 7

Hinc deducitur Primò esse circumstantiã incestus diuersam specie à simplici fornicatione; & necessario explicandam in confessione,si quis accessum habeat carnalem ad eam cum qua nequit inire matrim.ob impedimẽtum consanguinitatis,vel affinitatis. Constat ex *cap. Lex illa*, §. *Cum ergo*, 36.*q.*1. vbi dicitur coitum cum consanguinea, vel affini,esse incestum. Et nemo dubitat de hoc.Et ratio est,quia Ecclesia dirimens matrimonium inter consanguineos,obseruantiam debitam inter illos spectauit:& similiter dum diremit inter affines, vt latius videbimus in consanguinitatis & affinitatis impedimentis. Quod motiuum inuenitur etiam in copula inter illos fornicaria. Quare prohibito matrimonio inter illos, censetur subinde prohibita copula, & translata in aliam deformitatis speciem,videlicet,incestus. 8

Secundò infertur,esse similiter circumstantiam luxurię diuersam specie,ac necessario fatendã, si quis rem habeat cum cognata spirituali, in eo gradu, in quo hæc cognatio matrimonium dirimit. Quia reuerentia sacramenti ex quo cognatio hæc originem duxit, & obseruantia debita cognationi huic,quæ assimilatur cõsanguinitati,quæ sunt spectata ab Ecclesia, quo hæc matrimonia cum his impedimentis inita irritaret, habent etiam locum in copula fornicaria inter spiritualiter coniunctos. Violatur enim reuerentia debita sacramento, & obseruantia coniunctioni illi.Sic *D.Thom.2.2.q.134.art.10. ad 2. & ibi Caietanus §.vlt.D.Antonin.2.p.t.5.c.2.statim in principio. Syluest.verb. Luxuria,q.8.Nauar.sum.c.16.num.3. paulo post princ. Emman. Sa sum.verb.Luxuria,nu.2.Lud.Lopez 1.p.instruct.c.35.§. Adde vero,Manuel 1.to.sum.2.edit.c.209.n.1.concl.1.* Speciem autẽ hanc fornicationis,appellant *D.Thom. D. Antonin. Syluest.* 9

sacri-

sacrilegium ad modum incestus. Et *idemmet D. Anton. 2. p. t. 5 ca. 5. § 1. vers. In cognatione vero*, dicit esse incestum spiritualem, vnde & sacrilegium. Et *Nauarrus* dicit esse reductiue incestum, & sacrilegium. At *Emmanuel Sa, & Manuel* appellant incestum. Sed bene *Caietanus loco citato* explicans verba D. Thomæ, ait esse reuera sacrilegium. Quia ob sacramenti reuerentiam ea copula interdicta est: habere autem modum incestus. quippe assimilatur violationi consanguinitatis.

10 Tertiò infertur, addere malitiam specificam necessariò fatendam, concubitum cum cognatis legalibus, reduciq; ad incestum. Quia sicut per adoptionem quis efficitur cognatus, ita obligatur legibus cognatorum naturalium, nimirum, reuerentia debita parenti adoptanti, cui non solum matrim. sed copula illa aduersatur. Sic *Martinus de Magistris tract. de temperantia, q. 9. concl. 7.*

11 Quartò infertur, reduci etiam ad incestum, esseq; diuersam specie à simplici fornicatione circumstantiâ, ac in confessione detegendâ, si quispiam accessum habeat cum consanguinea in primo gradu sponsæ propriæ de futuro, contra publicæ honestatis impedimentum, dirimens in eo gradu matrim. Quippe id est quoddam coniunctionis genus, & affinitatis, ortum ex consanguinitate. Et huius sent. sunt clarè *Abbas c. Duo pueri, n. 7. de despons. impub. & ibi Præpos. n. 4. Alex. de Neuo n. 9.* vbi admittunt esse aliqualem incestum, non tamen propriè. Quia inde non oritur affinitas, & tenet in propriis terminis, *Petr. de Ledesma de matrim. q. 55. a. 4. dub. 1. in dubio quod mouet circa solutionem ad 2. §. Nihilominus tamen.*

12 Quintò infertur, habere circumstantiam luxuriæ mutãtem speciem, ac necessario fatendam, accessum fidelis cũ infideli, aduersus impedimentum dirimens matrim. ob cultus disparitatem. Quia ratio ob quam Ecclesia id matrimonium diremit, videlicet, quia cedit in religionis dedecus, si fidelis cum infideli copuletur matrimonio, locum habet in copula illicita, & ideo prohibito matrim. censetur specialiter copula illicita prohibita. Adde rationem quoque esse periculum educationis prolis in infidelitate, & peruersionis coniugis fidelis, quæ pericula in coitu fornicario etiam reperiuntur, vtpote qui vnitatem carnis efficit, & valde amorem conciliat. Tandem pœna peculiaris grauissima huic copulæ legibus statuta, argumentum non leue inducit, vt inde illius specialis grauitas colligatur. Nam *l regia 9. t. 24 part. 7.* imponitur pœna mortis Iudæo cum Christiana coeunti. Et *l. fin. t. 25. eadem part.* imponitur Mauro coeunti cum fideli virgine, vel nupta, vt lapidibus obruatur: & ipsi virgini, vel viduæ accessum Mauri patienti, prima vice amissio dimidiæ bonorum partis, secunda autem vice, amissio vitæ. Et si accessus fuerit Mauri cum Christiana meretrice, prima vice vterque flagellis, secunda autem, vterque capitis pœna punitur. Quod etiam apud Hebræos ita graue facinus reputatum est, vt Phinees zelo Dei motus, interfecerit Iudæũ cum alienæ sectæ muliere Madianitide coëuntem, Num. 25. Rursus in concilio Illiberitano, *c.* 50. dicitur vt abstineat à communione, fidelis cum Iudæis cibum sumens. Si ergo tantum nefas censetur cum illis participare cibum sumendo, quanto grauius censebitur, cum illis carnale commercium habere, ex quo vnitas carnis consurgit? Et pro hac sententia sunt omnes DD. n. 6. allegati. Quòd si quæras ad quam speciem accessus hic pertineat? Quamuis neminem id exprimentem inuenerim, existimo ad religionis Christianæ dedecus & iniuriam pertinere, ac proinde sacrilegium esse eam copulam.

13 Imò idem credo de copula fidelis cum hæretica. Quamuis enim matrimonium inter hos validum sit: at prohibetur sub mortali, ob dedecus & iniuriam Christianæ religionis, & periculum peruersionis catholici, & educationis prolis in hæresi: (vt videbimus in impedimento disparitatis cultus.) Quæ rationes militant suo modo in copula illicita cum hæretico, sicut cum infideli: ac proinde censetur specialiter etiam ea copula prohibita, & pertinebit ad sacrilegium.

Sextò infertur, coitum cum impedimento dirimenti impotentiæ, vt si frigidus vel eunuchus coëat, habere circũstantiam diuersæ speciei necessario confitendam, vt bene docet *Enriquez n. 6. alleg.* Quia ratio prohibitionis matrimonij inter hos, nempe, impotentia generãdi, & sic frustratio finis ad quem natura coitum destinauit, militat etiam in copula illicita, Quare hic coitus reducetur ad peccatum contra naturam. 14

Non tamen in prædictis casibus est alia specialis malitia in copula illa illicita, distincta ab ea quæ consurgit ex matrim. prohibitione. Cum nulla alia peculiaris interdictio copulæ reperiatur, sed tota malitia ex prohibitione matrimonii deducatur. Quare sublata matrimonii prohibitione per dispensationem specialem, vel generalem legem restringentem gradus, cessat malitia copulæ: & similiter si Pontifex dispensaret, vt quispiam fidelis iniret matrim. cum quadam infideli, vel hæretica, copula cum illa ante matrim. habita, careret circumstantia illa infidelitatis. Vt constat ex adductis n. 6. in priori arg. & duplici ipsius confirmatione, vnde copula tunc in omnibus casibus, in quibus cessat matrimonii prohibitio, erit simplex fornicatio. 15

Septimò infertur, variari speciem fornicationis, si quis post votum simplex, aut solẽne castitatis, aut ordinem sacrũ, aut cũ sit cõiugatus, fornicetur: in tribus enim primis casibus erit sacrilegium, in vltimo autẽ, adulteriũ. Quod ex se manifestũ est. At non erit duplex malitia, altera cõtra votum, aut matrim. fidem: altera vero quia contra matrimonij impedimentum. Quia quamuis prohibitio copulæ in his impedimentis non pendeat ex matrim. prohibitione, ac proinde concessa habenti votum, vel ordinem, dispensatione ad matrim. solum, non eximetur copula à sacrilegio extra matrim. habita, vt constat: at quia idemmet motiuum est vtriusque prohibitionis, nempe, obseruatio voti, & fides matrimonii, inde est, vt minimè constituatur diuersa malitia ab adulterio & sacrilegio. 16

Octauò infertur, si quispiam accessum habeat cum rapta cõsentienti antequam ad locum tutũ restituatur, quãuis matrim. validum inter eos consistere nequeat, nõ esse circumstantiam mutantem speciem, nec notabiliter aggrauantem, atque adeo non esse opus exprimi in confessione. Quia ratio, quæ *Trident. sess. 24. de matrim. c. 6.* induxit ad id matrim. irritandum, fuit plena libertas in statu perpetuo desiderata, quæ minimè in copula militat: & ita ex hoc capite nulla est specialis prohibitio copulæ, cõstituens diuersam fornicationis speciem. Quòd si copula illa, vi extorqueatur, erit distincta luxuriæ species, nempe raptus At etiam antequam Trident. irritaret matrim. ea inerat malitia tali copulæ, & inest hodie etiam casu quo rapta non extrahatur de domo, in quo euentu non est impedimentum matrimonij. Ex quo fit nullam consurgere malitiam nouam ex talis matrim. prohibitione. 17

Tandem infertur, copulam cum femina cum qua nequit valide inire matrim. ratione impedimenti criminis, vt adulterii cum promissione matrimonii, vel contractu de præsenti, vel homicidio coniugis (de qua re in impedimento criminis sermo habebitur) non habere nouam circumstantiam exprimendam in confessione. Quia in copula illicita deficit ratio prohibitionis matrimonii, nimirum, pœna delicti admissi, & ne detur ansa captandi mortem cõiugis ad contrahendum cum adultera. Quod est contra *Enriquez*, cuius sententiam n. 6. retuli. 18

Ad argumenta num. 5. proposita respondetur. Ad 1. dic, addendum esse definitioni illi fornicationis simplicis, modo non sit aliquod impedimentum dirimens inter coëuntes, ex quo aliqua specialis malitia deriuetur in copulam illicitam: iuxta dicta numero 7. Ad secundum constat ex dictis num. 7. Ad confirmationem constat ex dictis numero 16. Ad argumenta num. 6. obiecta, facilis est solutio ex dictis. Ad primum, & duplicem confirmationem, respondetur per dicta num. 7. & 15. & 16. 19

Ad 2. dic quamuis ex copula fornicaria consurgat vnitas carnis, sicut ex matrimoniali: at quia non semper militat eadam ratio prohibitionis in matrimonio & in illa copula iuxta dicta n. 7. inde esse vt ex prohibitione matrimonii non semper deriuetur specialis prohibitio, ac malitia in copulam fornicariam.

DISPVTATIO VI.

Quot sint & quæ impedimenta dirimentia, & solum impedientia matrim. & an conuenienter assignentur: & qualiter aliquot ex solum impedientibus intelligantur.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta suadentia minus conuenienter assignari impedimenta, num. 1.
Expedit impedimenta statuere n. 2.
Referuntur impedimenta dirimentia, n. 3.
Traditur ratio conuenientiæ ac numeri impedimentorum dirimentium, num. 4.
Quot & quæ sint impedimenta solum impedientia? n. 5.
Qualiter interdictum Ecclesiæ impediat: & quis sit ille qui interdicere potest ad tempus, matrim. iniri? & quæ sint iustæ causæ? n. 6.
Sponsalia qualiter aliud matrim. iniri impediant? n. 7.
Qualiter baptizatio, velleuatio proprij filij, aut alterius coniugis, de fonte, vel tentio in confirmatione, impediat? n. 8.
Quid de presbyteri interfectione? n. 9.
Quid de solemni pœnitentia? n. 10.
Quid de sanctimonialis ductione? n. 11.
Quid de proprij filij interfectione? n. 12.
Soluuntur argumenta, n. 13.

1 EGIMVS in superioribus disputationibus de aliquibus præludijs ad omnia impedimenta matrimonij, iam de ipsis impedimentis differendum est: primò, de impedientibus solùm, deinde de dirimentibus. Et videtur minùs conuenienter assignari impedimenta matrimonij, quippe est vnum ex septem Ecclesiæ Sacramentis: at reliquis nulla impedimenta assignantur. Secundò, quia cum concupiscentiæ morbus omnibus communis sit, medicina à Deo naturæ instituta, qualis est matrimonium, nemini interdici debet.

2 Cæterum veritas catholica est, expediens esse vt præter impedimenta iure ipso naturæ matrimonium dirimentia, alia ab Ecclesia statuantur. Constat, quia Ecclesia multa impedimenta dirimentia statuit, & cum res hæc ad fidem & mores pertineat, impium esset dicere illam errasse. Quare *Tridentinum sess. 24. de matrim. can. 4.* anathemate damnat asserentes Ecclesiam in statuendis impedimentis dirimentibus errasse. Deinde, quia in omni rectè administrata republica, expedit maxime leges indici interdicentes ea quæ rectæ administrationi ac tranquillitati ipsius aduersantur. Quale esset si matrimonia indebitè celebrarentur. Tandem, quia in lege Mosaica ob publicam vtilitatem statuta sunt aliqua impedimenta dirimentia. Vt constat ex *Leuit. 18. Deut. 7.* Cum ergo lex illa cessarit, oportuit Ecclesiam ob eosdem fines similia impedimenta decernere.

3 Ex his autem impedimentis matrimonij, quædam impedientia tantum appellantur; quòd matrim. licitè contrahi impediant, at contractum cum illis sit firmum & ratum. Alia verò dicuntur dirimentia, non quasi matrim. verum dirimant, sed quia matrim. de facto, non de iure cum illis initum, reddant inualidum. Prioris generis impedimenta non aduersantur essentiæ matrimonii, sed solemnitati, & ornamento alicui accidentario: & ideo illud minime dirimunt. Posterioris autem generis, sunt contraria ipsi matrimonij essentiæ, & ideo id dirimunt. Impedimenta dirimentia attento iure antiquo sunt 12. quibus addita duo alia iure nouo Tridentini statuta, sunt omnia 14. quæ his versibus continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Si Parochi & duplicis desit præsentia testis,
Raptáue sit mulier, nec parti reddita tutæ.
Hæc sociandа vetant connubia facta retractant.

Tres priores versus ab omnibus Doctoribus referuntur: duos sequentes addidi, quibus comprehenderem duplex impedimentum dirimens nouissimè statutum in *Tridentin. sess. 24. de matrim. cap. 1. & 6.* Prius quando clam celebratur absque Parochi & duorum testium præsentia. De qua late egimus toto libr. 3. Posterius, quando vir mulierem rapuit, & nondum in loco tuto & libero constituta est. De quo impedimento agam, dum de impedimento raptus, quod iure antiquo solum impediebat, sermonem fecero.

Numerus autem & congruentia horum impedimen- 5
torum optime colligitur à *D. Thom. 4. d. 34. q. vnica, a. 1. corpore.* Quia matrimonij impedimenta sumi possunt ex parte contractus, aut ex parte contrahentium. Si ex parte contractus, cum liberum consensum desideret, libertati autem opponantur error & violentia; consurgit ex hoc capite duplex impedimentum, nimirum, erroris & violentiæ. Et ad impedimentum violentiæ reducitur raptus impedimentum statutum à Tridentino. Ex parte autem ipsorum contrahentium potest diuersimodè matrim. impediri, aut simpliciter, aut respectu certæ personæ. Si simpliciter, id prouenit ratione impotentiæ, quæ cõtingere potest tripliciter. Primò quòd nullo modo possit actus coniugalis exerceri: & sic statuitur impedimentũ impotentiæ. Secundo, quòd non libere possit: & ita ponitur impedimentum conditionis seruilis. Tertiò, quòd nõ licite possit, aut ex obligatione ministerii suscepti, & sic ponitur impedimentum ordinis: aut ex obligatione voti emissi, & sic statuitur impedimentum voti. Si autẽ impeditur matrim. respectu alicuius personæ, potest contingere, vel propter obligationem matrimonii iniri cum altera persona: & sic statuitur impedimentũ ligaminis: vel quia deficit proportio debita personæ ad personam. Et hoc tripliciter. Primò ob personarũ distantiam: & ita statuitur impedimentum disparitatis cultus. Secundo, ob nimiam coniunctionem, & ita consurgunt tria impedimenta nimirum, cognationis, affinitatis, publicæ honestatis. Vltimò, ob indebitam coniunctionem præcedentem matrimonium, habitam inter ipsos contrahẽtes. Et sic ponitur impedimentũ criminis. Rursus ex his impedimentis, quædam sunt de iure naturali, alia de iure Ecclesiastico. Alia reddunt personam inhabilem absolutè, & proinde respectu cuiuscunque matrimonii. Vt sunt impotentia, ligamen, ordo, votum solemne. Alia verò non absolutè, sed respectu alicuius matrimonii cum certa persona. Hæc sunt cognatio, affinitas, publica honestas, cultus disparitas, crimen. Et tandem alia nec absolutè, nec respectu certæ personæ, sed solùm ratione defectus libertatis, aut solennitatis necessariò requisitæ, matrimonium irritant. Hæc sunt, error, conditio, raptus, defectus Parochi & testium, violentia. De quibus omnibus sigillatim in propriis locis differemus.

Sunt præterea quædam alia impedimenta non diri- 5
mentia, sed solum impedientia matrimonium licitè contrahi. Duo autem numerari solent, nimirum, interdictum Ecclesiæ, & tempus feriarum. Alia autem non solent poni seorsum in numerum cum illis. Quòd duo illa sint impedimenta distincta omnino à dirimentibus: cætera verò ad dirimentia reducantur: vt votum simplex ad impedimentum voti solemnis: sponsalia ad impedimentum ligaminis: catechismus ad impedimentum cognationis: crimina ad impedimentum criminis; sed maioris claritatis gratia hæc impedimenta sunt duplicis generis. Quædam non consurgunt ex crimine aliquo: & hæc sunt 5. quæ his versibus continentur.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque catechismus, sponsalia iungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Primus versus ab omnibus refertur, & similiter vltimus: mediumaddidi, quo cætera impedimenta ex crimine

non

non orta clauderem. Alia vero ex crimine proficiscuntur: & hæc sunt septem: quæ sub his versibus communiter referuntur.

Incestus, raptus sponsatæ, mors mulieris,
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc coniugium sociandum.

Annumeratur autem inter crimina, solemnis pœnitentia, non quod crimen sit, sed quia ob crimen imponitur. Prius igitur sigillatim de his impedimentis solum impedientibus disseremus: & deinde de dirimentibus. Et quia impedimenta feriarum, voti, catechismi, incestus, raptus. interfectionis vxoris, habent pleraque disputanda, ad sequentes disputationes remittam: in præsenti verò reliqua proposita explicabo.

6 Interdictum ergo Ecclesiæ impedit matrimonium contrahendum. Nomine autem huius interdicti potest intelligi prohibitio Ecclesiæ, ne matrimonia clam ineantur, quæ olim non dirimebat matrimonia: at iam hodie, si ita clam celebrentur, vt desint Parochus & duo testes, sunt irrita: si vero solæ desiderentur denuntiationes præuiæ, & quidem absque legitima dispensatione, culpa admittetur, valebit tamen tale matrimonium (vt late diximus lib. 3. tota disput. 5.) Secundo modo, & magis ad rem, intelligitur interdictum hominis ob legitimam causam interdicentis ad tempus, matrimonium iniri. Vt ad sedandum scandalum, vel ad discutiendam impedimenti obiecti veritatem. Et hoc interdictum impediet matrimonium licitè contrahi, non tamen dirimet (vt probaui hoc lib. disp. 2. num. 12. Et tota ea disp. explicui, quando si prohibitio sit perpetua, dirimat.) Quisnam autem sit hic homo, qui potest ad tempus interdicere matrimonium contrahi: non constat inter Doctores. Quidam enim id soli iudici Ecclesiastico tribuunt, cuius est de causis matrimonialibus cognoscere, *cap. 1. de consang. in fine*. Sic *Goffredus summa tit. de matrim. contracto contra interd. Eccles. num. 1. Angelus Matrimonium, 3 impedimento 1. num. vnico*. Cæterum tenendum est id posse etiam parochum. Quia aliud est causas matrimoniales pertractare: id enim iudicialem earum indaginem importat, ac proinde solius iudicis Ecclesiastici est. Et hoc est quod deciditur *cap. 1. de consang. in fine*. Aliud autem est, matrimonium impedire ad tempus: & hoc parochis incumbit, vt latè probaui lib. 3. disp. 15. num. 3. Et vltra multos Doctores ibi allegatos, id etiam tenent *Paludanus 4. dist. 34. q. 1. a. 1. nu. 10. concl. 4. Astensis summa 2. p. l. 8. t. 31. a. vnico, q. 2. D. Antonin summa 3. p. tit. 1. c. 16. in princ. Sylvest. Matrimonium, 7. q. 1. dict. 2. Caietan. sum. verb. Matrimonium, c. 1. §. Secundum vero caput. Armilla Matrimonium, n. 54. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 13. n. vnic. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. §. Huic proximum est. Nauar. sum. c. 22. n. 68. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. t. 12. n. 12. Angles floribus 1. p. de matrim. q. 11. de imped. ordinis, art. 2. Matienzo libr. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. num. 146. Philiarc. de officio sacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 4. Emmanuel Sa, summa verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus, *num. 1*. Cauendum est autem ab *Angles loco proxime citato*, vbi ait hoc interdictum esse impedimentum dirimens post *Trident. sess. 24. de matrim. cap. 1*. Quod minus verum est, quia non obstanti ea prohibitione iudicis, potest seruari solemnitas petita *eod. cap. 1*. vt si Parochus & testes non obstanti ea Episcopi prohibitione assistant: vel ijs præsentibus, & inuitis, contrahatur. Causas autem iustas huius prohibitionis assignat bene *Anton. Cucus eod. tit. 12. num. 13*. vt si opponatur matrimonio contrahendo impedimentum: vel si prælatus credat fore vt magnæ rixæ oriantur, quas vt componat, interdicit ad tempus matrimonium: vel ob festi venerationem.

7 Sponsalia quoq; priora impediunt matrim. Qui enim sponsalia cum aliqua contraxit, tenetur sub mortali, nisi iusta dissoluendi causa adsit, non transire ad aliud matrimonium (vt dixi lib. 1. disp. 27. num. 2.) at si transeat, erit validum, vt dixi lib. 1. tota disp. 48.

Præterea leuatio proprij filii de sacro fonte, quando animo insidiandi matrimonio fit, ad priuandum alterum coniugem debito coniugali, obstat matrim. ineundo. vbi illud dissolutum fuerit: si tamen sic leuans aliud inierit, erit validum. Constat ex *c. De eo, 30. q. 1*. quod est desumptum ex *conc. Moguntiensi, c. 10*. ibi, *De eo qui filium suum baptizauit, & vxor eius eum de fonte suscepit, hac causa vt dissidium coniugij fieret: de talibus sic respondendum est. Si coniuges legitimi, vnus aut ambo ex industria fecerint, vt filium suum de fonte susciperent: si præuaricator coniugij superuixerit, sine spe coniugij maneat*. Et fatentur omnes. Atque idem dicendum est, si fiat patrinus filii alter coniux tenens eum in confirmatione, eodem animo insidiandi matrimonio. Quoniam militat prorsus eadem ratio: & similiter per eum actum contrahitur cognatio spiritualis. Sic *D. Antonin 3. p. tit. 1. c. 17 §. 4. Caiet. summa verb. Matrim. c. 1. § Secundum vero caput. Armilla ibi n. 59. Veracruz 1 p spec. a. 26. concl. 1. Maiolus lib. 3 de irreg. c. 25. n. 16 §. Crimina impedientia. Vgolinus de matrim. c. 10 n. 4. Enriquez lib. 12 d. matrim c. 2. n. 1. fine. Matienzo lib. 5. recop t. 1. rubr. gloss. 1. num 143. Lud. Lopez 2. p. instruct. de matrim. c. 46. §. Præterea & annumeraſſe. Graff 1. p. decis l. 2. cap. 85 fine. Vivald. candel. sacram. 1 p. de matrim. nu. 104*. Idem dicendum est, si alter coniux eodem animo baptizet filium. Quia eadem est ratio, & eadem cognatio oritur. Sic *Bellarm l. 1. de matrim. c. 18. §. Sunt præterea*. Oportet tamen vt hic filius aut sit communis vtriusq; coniugis, aut alterius ab eo qui est patrinus, aut baptizat. Quia tunc contrahitur cognatio spiritualis cum altero coniuge: & insidiatio matrimonij: si enim sit filius solius baptizantis coniugis, vel qui est patrinus, cùm nullam tũc cognationem contrahat cum altero coniuge, nec debiti petitio impediatur, cessat insidiatio matrimonij, & quamuis ea tunc insidiandi intentio adesset, frustranea prorsus esset? quare nullum matrimonij impedimentum consurgeret ex eo actu.

Interfectio sacerdotis etiam impedit matrim. non tamen dirimit *c. 1. de pœnit. & remiss.* ibi, *Qui presbyterum occiderit, conuictus vsque ad vltimum vitæ suæ tempus militiæ cingulo careat, & absque spe coniugij maneat*. Et ratio est, quia cum interficiatur sacerdos, cuius est huic sacramento interesse, æquum est vt talis interfector hoc sacramento priuetur: dubium autem versatur inter Doctores, an quicunque interfector Presbyteri hac pœna plectatur, an potius solus ille qui huius criminis cõuictus est in iudicio? Quibusdam asserentibus non desiderari, vt is interfector sit conuictus in foro contentioso. Ita *Innoc eod. c. 2. n. vnic. statim in princ.* videtur sentire: dum ait pœnitentiarium debere præcipere ei interfectori vt abstineat à matrimonio: vnde clarè videtur textum intelligere de interfectore conuicto in foro pœnitentiæ. Quam etiam expositionem amplectitur *ibi Card. num. vnico, notab. 2*. Et *Abbas ibi, num. vn.* disiunctiuè proponit hunc intellectum, vel vt sit conuictus in foro contentioso: & dicit vtrumque posse sustineri. Et eandem expositionem tanquam probabilem videntur amplecti *Rosella verb. Impedimentum, impedimento 8. in princ. Sylvester Matrimonium, 7. q. 6. dict. 1. Armillæ Matrim. n. 59. impedimẽto 9. Lud. Lop. 2. p. instruct de matr. c. 46. §. præterea & annumeraſſe*: dicunt enim iuxta Abbatem, secundum vnam expositionem esse necessarium, vt interfector sit conuictus in iudicio: vnde videntur alteram expositionem non reijcere. Et videtur tenere *Nauar. sum. c. 22. n. 74*. dicit enim occisorem presbyteri puniri hac pœna, quamuis *Abbas* exigat eum conuictum esse in iudicio. Et clarius id videtur sentire *Enriquez lib. 12. de matrim c. 2. n. 1. in fine*, vbi dicit eum homicidam incurrere hoc impedimentum, præsertim si in iudicio conuictus sit. Et tenet expressè *Vivaldus candelabro sacram. 1. p. de matrim. n. 105*. At dicendum est desiderari ad hanc pœnam incurrendam, vt is interfector conuictus sit in iudicio contentioso eius criminis. Quia expresse *eod. c. 2*. petitur vt conuictus sit: at in foro pœnitentiæ nulla est conuictio. Cum in eo foro testes & accusator externus nõ intersint, sed ipsemet pœnitens propria sponte culpas fateatur. Et ita sentiunt *Hostiens.*

8

9

ſtienſ eo c.2.n.vnic.ſuper verb. Conuictus, vbi Anton.nu.6. Abbas n.vnic. iuxta vnam expoſitionem, cui magis accedunt Roſella, Sylueſt. Armilla, Lud.Lop.proxime citati, & tenent etiam Sotus 4.d.37.q.vnic.a.1.colum.penult.verſ. Circa hos autem. Palacios 4.diſt.34.diſp.2.fine. Toledo lib.7.ſum.c.15.nu.6. Emman. Sa ſumma verb. Matrimonium. vbi de impedimentis non dirimentibus, n.9.

10 Solemnis quoque pœnitentia ita matrim. impedit, vt illud minimè dirimat. Conſtat ex *cap. De his, & c. fin.* 33.q.2. quæ ſunt ex Siricio & Nicolao Pontificibus. Sed intelligitur, quamdiu pœnitentia illa durat. Quia cum id tempus luctui & pœnitentiæ deſtinatum ſit, dedecent tunc nuptiæ. Sic *Palud. 4.d.34.q.1.a.2.nu.12.& 13.in fin. Durand. 4.d.37.q.2.a.2.n.6. Sotus ibi, q.vn.a.1.col.3.verſ. De ſolemniter pœnitentibus, Viguerius lib.inſtit.c.16.§.7.verſ.8.fin. Emman. Sa ſum.verb.Matrimonium,* vbi de impedimentis non dirimẽtibus, *nu.* 10. Imo iam pœnitentia ſolemnis non eſt in vſu, & proinde ceſſat hoc impedimentum, vt bene *Armilla verb. Matrimonium, n.59.imped.10. Barth. à Ledeſma dub.59.de matrim.§. His additur.*

11 Deinde ſanctimonialem ducenti ſcienter, interdicitur matrimonio contrahendo. Quia delinquens in matrimonium ſponſæ Chriſti, indignus eſt matrimonio: at ſi contrahat, factum tenet. conſtat ex *c. Hi ergo, 27.q.1.* quod eſt ex *Concilio Tiburienſi c.6.*

12 Tandem impedimentis impedientibus relatis, nu.5. addunt quidam interfectionem proprij filij: quos tacito nomine refert, nec improbat *Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.20.a.1. ad fin.* Ducunturque per *c.1.de his qui filios occid* vbi de matre filii interfectrice ſic dicitur: *Mandamus quatenus eam laboribus inducere, vt ad aliquod monaſteriũ tranſeat, in quo perpetua pœnitentia ſua peccata deploret: ſi autem repugnante carnis fragilitate, ad hanc induci noluerit, ei licentiam nubendi in Domino tribuas.* Vbi *Gloſſa fin.* ait non dandam illi licentiam nubendi ob id crimen, niſi incontinentiæ timor ſubeſſet. Et *Ananias ibi n.4.* id ſupponit: dicit enim iudicem in hoc caſu permiſſurum minus malum, vt vitet maius. Et placet hæc ſententia.

13 Ad argum. n.1 propoſita reſpondetur. Ad 1. dic, alia ſacramẽta impediri quoque poſſe, ſi aliquid ad eſſentiam ſacramenti pertinens ſubtrahatur: at plura aſſignari impedimenta matrimonio tribus de cauſis, teſte *D. Tho. 4.d.34.q.vn.a.1.ad 1.* Prima eſt, quia cætera ſacramenta vni perſonæ conferuntur: at matrim. duplicem deſiderat, & ideo pluribus de cauſis impediri poteſt. Secũda, quòd de cæteris ſacramentis ſit præceptum, vel conſilium: at matrim. indulgetur tamquam bonum imperfectius. Tertia, quòd ſolum matrimonium ſit contractus, poſſitque minus debite initum in præiudicium commune facilè vergere. Ad ſecundum dic id procedere, niſi alia concupiſcentiæ remedia ſupereſſent.

DISPVTATIO VII.

An feriarum tempore interdicantur matrimonium, eius conſummatio, benedictiones, ac ſponſæ in ſponſi domum traductio?

SVMMARIVM.

Quæ ſint feriarum tempora attento iure communi & nouo Tridentini: cur, & an conuenienter interdicantur tunc benedictiones nuptiarum? num.1.
An incipiant à veſperis diei præcedentis primam Aduentus Dominicam, & feriam quartam cinerum? n.2.
An ſit mortale eo tempore nuptias benedicere? n.3.
Quam pœnam incurrat ſacerdos tunc benedicens? n.4.
An ſponſi tunc recipientes benedictionem ſint ſeparandi: an alia plectendi pœna? n.5.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare, vt tunc recipiantur? n.6.
An prohibeantur eo tempore ſponſalia de futuro? n.7.
Quid de monitionibus matrimonio prauijs, n.8.
Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n.9.
An matrimonium iniri eo tempore, interdictum ſit? Refertur duplex ſententia, n.10.& 11.
Id eſt licitum, num.12.
Quid exiſtenti contraria conſuetudine, n.13.
Soluuntur argumenta n.14.
An traductio ſponſæ in domum ſponſi tempore feriarum ſit interdicta refertur ſententia aſſerens, n.15.
Sola traductio ſolemnis interdicta eſt, n.16.
Quid intelligatur nomine traductionis ſolemnis: an conuiuia, & alia lætitiæ ſigna, n.17.
An id ſit mortale attenta conſuetudine, n.18.
An excuſentur qui benedictiones ſuſcipiunt ante feriarum tempus: at traductionem, conuiuia, & alia lætitiæ ſigna in id tempus differunt, num.19.
Soluuntur argumenta, n.20.
An feriarum tempore vetitum ſit matrim. conſummare, ſiue petendo, ſiue reddendo? Et excuſetur coniux debitum negans? Refertur ſent. affirmans cum quibuſdam temperamentis, n.21.
Refertur alia ſententia, n.22.
Proponitur vera ſententia, n.23.
Satisfit argumentis, n.24.

CVM quoddam ex impedimentis ſolum impedientibus diſp. præced. n.5. relatis, ſit feriarum tempus: diſcutere oportet quodnam illud ſit: & quid eo interdicatur. Totaque hæc diſp. verſatur in explicatione, *c. Capellanus, de ferijs, c. Non oportet 1.& 2.c. Non licet, c. Nec vxorem, 33.q.4.& Tridẽt. ſeſſ.24.de matrim.c.10.* vbi ſolemnitates nuptiarum certis temporibus interdicũtur. Et quidem iure veteri pluribus temporibus interdicebantur: nempe, ab Aduentu ad Epiphaniam, à Septuageſima ad Octauam Paſchatis, à diebus Rogationum ad Octauam Pentecoſtes, vt conſtat ex textibus nuper allegatis. Erat autem nõ modica difficultas, an vltimæ dies octauarum Epiphaniæ & Pentecoſtes comprehenderẽtur. Vt videri poteſt apud *Sylueſt. Matrim.7.tota q.2.* Ratio autem eius prohibitionis fuit, teſte *D. Tho. 4.d.31.q.vn.a.5.quæſtiunc.4.corp.* quem omnes ſequuntur, quod tribus illis Paſchatum temporibus olim communio eſſet in præcepto, ex *Concilio Agathenſi, can.18.* Solemnitates autem nuptiarum vehementer animos à ſpiritualibus auocant, ad carnaliaq; trahunt: cum in illis conuiuia fieri, & multa aliæ lætitiæ vanæ ſigna exhiberi ſoleant. Quapropter ijs temporibus vetitæ ſunt, vt vel ſic à carnalibus his abſtinentes, ſeſe homines colligerent, communionique paratiores redderentur. Nec tamen ea fuit ſola ratio huiuſmodi prohibitionis, (vt bene probat *Bellarm. lib.1.de matrim.c.31.§. Adde quod*) ſed etiam ea eſſe feſta omnium toto anno occurrentium celeberrima: quare placuit Eccleſiæ fideles ab his abſtinere, quo aptius ieiuniis ac orationi vacarent, quæ id tempus maxime decent. At iam Tridentinum eam prohibitionem temperãs ſolum interdixit ab Aduentu ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum vſque ad octauam Paſchatis. Sic enim ait *ſeßione 24.de matrim. cap.10. Ab Aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti vſque in diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum vſque in octauam Paſchatis incluſiue, antiquas ſolemniũ nuptiarum prohibitiones, diligenter ab omnibus obſeruari ſancta Synodus præcipit: in aliis vero temporibus nuptias ſolemniter celebrari permittit.* Quare confutatur error Kemnitii & Caluini hæreticorum noſtri temporis: ille enim damnat hanc prohibitionem, quòd cauſa iam ceſſarit, quamuis à principio iuſta fuerit. Iam enim cõmunio ſolo reſurrectionis tempore eſt in præcepto, *c. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit.& remiſſ.* hic autem impudentius illam ſimpliciter condemnat: ſed prior error ex dictis facile conuincitur; cùm non fuerit communio ſola cauſa eius prohibitionis. Poſterior autem reijcitur etiam ex cauſis iuſtiſſimis aſſignatis, ob quas Eccleſia ducta eſt ad prohibendum. Quare *Trident. ſeſſ.24.de matrim.can.11.* eum errorem anathemate damnat. Poſſet tamen quiſpiam dubitare, an in ipſa Epiphanię die liceat hodie nuptias ſolemniter celebrare? quod *Tridentinum in prædicto cap.* 10. ſolum prohibuerit vſque in diem Epiphaniæ, nec addiderit incluſiue, ſicut addidit octauæ Paſchatis. Verum dicendum eſt abſque dubio comprehẽdi in ea prohibitione ipſam Epiphaniæ diem. Quod bene docet *Emm. Sa ſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus, *nu.2.* Clareq; probatur, quippe *Trident. eo c.10.* ſtatuẽs tempora huius prohibitionis, dixit ea eſſe ab Aduentu vſque ad Epiphan. & à feria

quarta

quarta cinerum vsque ad octauam Paschatis inclusiuè: quod cum sub vna clausula contineatur, non est cur dicamus particulam, inclusiuè, minimè referri ad vtrumque prohibitionis tempus eadem clausula inclusum: eo vel maximè, quod cum iure antiquo ea dies sub prohibitione contineretur, expressè excludenda esset, vt censeretur ius antiquum correctum quoad eam diem. Cum iuris correctio in dubio tanquam odiosa, vitanda sit, *l. Præcipimus, in fine, C. de appellat. l. Sancimus, C. de testamentis.*

2 Apparentius autem dubium est, num dies immediatè præcedentes primam Aduentus Dominicam, & feriam quartam cinerum, comprehendantur à vesperis, sub prohibitione *Trident. sess. 24. de matrim. c. 10.* ac proinde ab eo tempore interdictæ sint nuptiarum solemnitates? Et quidem de feria quarta cinerum nulla prorsus est difficultas, sed prohibitio incipit à media nocte illius feriæ quartæ. Quia totum officium diei præcedentis, etiam Completorium, minimè pertinet ad diem sequentem. De Aduentu autem est difficultas, quia per se officium Aduētus incipit à vesperis Sabbati præcedentis: quamuis per accidens fiat aliquando sola commemoratio propter festum maius occurrens. Atque ita attento iuris rigore, nisi consuetudo declarasset alicubi incipere à media nocte Dominicæ, dicendum esse affirmant *Palud. 4. d. 32. q. 1. ar. 4. n. 16. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 17 ad fin. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 17. n. 3. Sylvest. Matrimonium, 7 q 2. d. 4. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 14. num. 3. q. 2.* Et quamuis ante Tridentinum scripserint, at ius antiquum, *c. Non oportet, el 2. 33. q. 4.* eisdem verbis quibus Tridentinum in hac prohibitione vtitur, ibi: *Ab Aduentu Domini.* Et *Ant. Cucus lib. 5. instit. maiorum, t. 12. n. 7.* ait etiam post Tridentinum, consuetudine alicuius Ecclesiæ non seruante oppositū, tempus Aduentus in hac prohibitione incipere à primis vesperis sabbati precedentis: in feria autem quarta cinerum, à media nocte illius feriæ, & ita credo esse verum. Quamuis *Caualcanus in suis decisionibus, 2. p. decis. 12. de contractibus, quæ in ordine est, 58. nu. 19.* dicat, vbi consuetudo aliud non exposuerit, incipere etiam tempus Aduentus à media nocte, quæ est initium diei primæ Dominicæ Aduentus, quia tunc re vera incipit Aduentus.

3 Et quidem in his feriarum temporibus benedictiones nuptiarum prohibitas esse, dubitat nemo. Quia consuetudo totius Ecclesiæ id testatur, dum textus allegati nu. 1. prohibent eo tempore solemnitates nuptiarum, intelligi solemnes earum benedictiones, quas vulgo velationes vocant. Quare culpa esset lethalis, huic præcepto contrauenire. Nam tamquam de re graui semper intellexit Ecclesia. Idque non obscurè significauit *Tridentinum*, dum *sess. 24. de matrim. cap. 10.* diligenter seruari præcepit hanc prohibitionem, atque ideo esse culpam lethalem, docent *Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 4. n. 20. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 17. paulo post princ. Ioan. de Friburgo sum confessorum, lib. 4. tit. 17. q. 1. Sylvest. Matrimonium, 7 q. 2. d. 1. Caietan sum. verb. Nuptiarum peccata, Armilla verb. Nuptiæ, n. vn. Nauar sum. c. 22. n. 71. Lud Lop. 2 p. instruct. de matrim. c. 46 fin. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 50. art. vnic. col. antep. Manuel 1. to sum. 2 edit. c. 241. n. 4. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 179.* Nec audiendum esse existimo *Bart. à Ledesma de matrim. dub. 60. §. Sed dubitatur*, vbi dicit cessante scandalo & contemptu non esse peccatum mortale. Cui valde fauent *Caiet. & Armilla nuper allegati*, reddunt enim rationem, cur culpa lethalis sit, quòd publicè cùm fiant benedictiones, non potest non scandalum suboriri, ac contemptus adesse. Verùm non ex scandalo & contemptu, quæ omnibus generalia sunt ad culpam constituendam, sed ex ipsa præcepti natura & grauitate, quam Ecclesiæ consuetudo & verba Tridentini testantur, culpa hæc lethalis contrahitur, sicut cessante scandalo & contemptu, cætera præcepta Ecclesiastica rei grauis, vt audiendi sacri, ieiunandi, obligant sub mortali.

4 Quare sacerdos aduersus hoc præceptum benedicens nuptias eo tempore vetito, graui pœna plectendus est, arbitraria tamen: cum nulla in iure præscripta sit. Ea autem quæ iure definita non sunt, arbitrio iudicis demandatur, vt late probat *Menoch. l. 1 de arbitr. proœm. n. 3. & duplici sequ.* Ita docent *Paludan. 4. d. 32. q. 1. a. 4. nu. 9. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 17. ad fin. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 17. fin. Sylvester Matrimonium, 7. qu. 2. d. 6. Salzedo super pract. Bernardi Diaz c. 74. § pen. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 241. n. 4. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4 n. 550.*

Sponsi vero ipsi id præceptum transgredientes, sunt in 5
delicti pœnam ad tempus separandi, vt expresse habetur, *c. Non oportet, el 2. 33. q. 4.* vbi dicitur, hos separandos esse. Et *gloss. verb. Separentur*, ait ad tempus. Idemque docent *Abbas c. Capellanus, n. 4 in fin de feriis, Paludan. & D. Antonin. n. præced. alleg. Astensis sum. 2. p. lib. 8. t. 30. a. vn. q. 2. Sylvest. Matrimonium, 7. q. 2. dict. 6. Rosella v. Impedimentum, imped. 17. init. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 14 q. 1. n 2. Lex 18. tit. 2. p. 4. & ibi Greg. Lopez verb En la manera, D. Thom. 4. d. 32. q. vn. a 5. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n 549. fin.* Id autem tempus quo separandi sunt, est dum feriarum tempus, quo interdictæ sunt nuptiarum solemnitates, durat. Vt bene tradunt *Abbas, Rosella, Sylvest. Tabiena, Greg. Lopez ibid.* Est tamen hoc temperandum, nisi esset periculum incontinentiæ in alterutro coniuge, tunc enim à separatione prædicta abstinendum esset, aliaque pœna iniungenda. Sic *Paludan. D. Antonin. Rosella, Sylvester Gaeta proxime citati, Turrecr. d. c. Non oportet, fine.* Et dixi in alio simili, hoc l. disp. 2. n. 14. Et in hoc casu verum est quod docent *Salzedo eod. cap. 74. fine, & Manuel num. præced. relati*, dicentes esse hos sponsos pœna arbitraria puniendos. Secundum hoc temperat *Tabiena*, nisi iam matrimonium consummatum sit. Tunc enim separandi minime sunt. Quippe matrimonio semel consummato non amplius peccant coëundo. Verum id temperamentum admittendum non est. Quia huius separationis ratio non est culpa coitus, ille enim in eo tempore semper vacat culpa (vt probabimus nu. 23.) Sed culpa suscipiendi benedictiones contra Ecclesiæ interdictum, cui culpæ ea pœna iure indicta est. Et ideo merito cæteri Doctores allegati id temperamentum non apponunt.

Vtrum autem possit Episcopus in hac prohibitione 6
dispensare, discordant DD. Affirmant quidam ex causa valde vrgenti posse, cauendo ne populi frequentia adsit, nec aliæ consuetæ solemnitates intercedant. Vt si quispiam puellam pauperem nollet dotare, nisi statim solennes benedictiones reciperet: sic tenent *Sotus 4. d. 23 q. vn. a. 3 fine, Veracruz 1. p spec. a. 14 fin. Barth. à Ledesma dub. 60. de matrim. §. Sed dubitatur, Graffis 1. p. decis. lib. 2 c. 85. num. 29.* & refert *Synodum Neapol. c. 40.* dicentem ordinarium ob humana pericula, facile & gratis eam licentiam concedere posse. Idem docet *Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus, *nu. 11.* Et facit valde quod refert *Bellamera cap. Capellanus, in fine, de feriis*, vbi ait consueuisse Episcopos quandoque dispensare. Alij negant. Quia prohibitio hæc est *Clem. 3. c. Capellanus, de feriis: & Trident sess. 24. de matrim. c. 10.* At inferior nequit in lege superioris dispensare. Sic *Cardin c. Capellanus, q. 1. in fine, de feriis, Henric. Bothæus*, quem refert & sequitur *Enriquez li. 11. de matrim c. 16. n. 2. in comment. lit. T. & lib. 12 c. 2. nu. 1 in comment. lit. E.* vbi oppositam sententiam falsam appellat. Sed sic distinguendum est, iure ordinario nequit, vt clare probat ratio proxime allata. Quare *Nauar. summa lat. c. 22. n. 70. in fine*, dixit se nunquam ausum fuisse dicere posse Episcopum dispensare in denuntiationibus matrimonio non præmittendis, donec *Trident. sess. 24. de matrim. cap. 1.* id ipsis indulsit. Quod præceptum eas præmittendi sit Concilij Lateranensis. At in casu valde vrgenti, vbi non esset recursus ad Pontificem, posset vtique Episcopus. In eo enim euentu potest Episcopus in lege Concilij & Pontificis dispensare (vt late probaui lib. 2. disp. 40.) Et sic intellecta prior sententia est vera. Quamuis fatear DD. illius videri sentire posse iure ordinario. Nam omnes Sotum sequuntur, qui clare hoc sentit: ea enim ratione vritur, quod posset Episcopus in sua diœcesi dispensare, non

aliter

aliter quam Pontifex in vniuerſo orbe, quoties diſpenſatio non eſt ſibi in aliquo caſu ſpecialiter à Pontifice interdicta: vt contingit in hoc caſu. Nam nec Pontifex, nec Tridentinum diſpenſationem hanc ſibi reſeruant. Sed quamuis fundamentum ſit veriſſimum, at eo ipſo quod lex editur à Pontifice vel Concilio, nec conceditur diſpenſatio, nequit Epiſcopus diſpenſare, ſed cenſetur reſeruata diſpenſatio, propter id principium generale, Inferior nequit in lege ſuperioris diſpenſare. De quo conſulendus eſt late *Duenas reg.* 248. *ſtatim in princ.* Et late tractabo lib. ſeq. diſput. 6. Rariſſime tamen exiſtimo poſſe eum caſum tam præſentaneæ neceſſitatis contingere, vt poſſit Epiſcopus diſpenſare in hac prohibitione.

7 Similiter conſtat inter omnes, (vt bene ait *Sylueſt. Matrimonium*, 7. *q.* 2. *d.* 5.) non prohiberi eo feriarum tempore ſponſalia de futuro. Quia nullus eſt textus ea interdicens.

8 Denunciationes etiam matrim. præmittendas, conſtat poſſe tunc fieri. Quoniam nullus textus eas vetat eo tempore. Et ita affirmant *Philiarc. de offic. ſacerd. to.* 1 *p.* 2 *l.* 2 *c.* 4. *Caualcan. in ſuis deciſionib.* 2 *p. deciſ.* 12. *de contractibus, alias in ordine, deciſ.* 58 *num.* 17. *Barth à Ledeſma dub.* 60. *de matrim.* §. *Animaduertere hic oportet. Vega* 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 178.

9 Tria autem vertuntur in dubium. Primum, an ipſum matrimonium iniri eo tempore prohibeatur? Secundum, de vxoris traductione, conuiuiis aliiſque lætitiæ ſignis. Tertium, de matrimonij conſummatione.

10 QVÆSTIO I. An feriarum tempore licitum ſit matrimonium contrahere? Quidam interdictum eſſe aiunt. Ducuntur, quia debet celebrari in facie Eccleſiæ, & non clam. At in facie Eccleſiæ non permittitur eo tempore, ſicut nec benedictiones nuptiales. Secundò, quia *cap. Nec vxorem*, 33. *q.* 4. quod eſt Nicolai Pontificis, expreſſe interdicitur matrimonium, ibi: *Nec vxorem ducere*. Et *c. Non oportet, el* 2. *eadem cauſa, & q. quod eſt ex Concilio Ilerdenſi*, ibi, *Non oportet à ſeptuageſima, &c. Nuptias celebrare, quod ſi factum fuerit, ſeparentur.* Idemque habetur, *c. Non oportet, el* 1. *& c. Non licet, eadem cauſa & q.* Tertiò, quia *c. Capellanus, de feriis*, prius dicitur conſuetudinem Eccleſiæ habere, vt matrim. quocunque tempore contrahatur: & poſtea feriarum tempore numerato iubetur nuptias tunc ſuſpendi. Huius ſent. videtur clare *D. Thom.* 4. *d.* 32. *q vn. a.* 5. *quæſtiunc.* 4. *ad* 1. vbi dicit celebrationem matrimonij habere aliquam mundanam lætitiam, & carnalem, quod in aliis ſacramentis non reperitur, & ideo illius celebrationē prohiberi, cùm cætera ſacramenta tunc ſint permiſſa. Eiuſdem videtur *Richard.* 4. *d.* 32. *a.* 5 *q.* 1. quamuis enim *in corpore*, duplici relata ſententia neutram definiat: at *in ſolutione ad* 1. propoſito argumento cæterorum ſacramentorum, quæ nullo tempore prohibentur, reſpondet matrimonium non prohiberi ea ratione qua ſacramentum eſt, ſed ratione feſtiuarum celebritatum, quæ in nuptiis reperiri ſolent: vbi clarè ſupponit ſacramentum matrimonij tunc interdici ob has celebritates. Et in hanc magis videtur inclinare *Aſtenſis ſum.* 2. *p. lib.* 8. *t.* 30. *a. vnic. q.* 1. Et tenent aliqui Doctores antiqui, teſte *Ioan. Andr. c. Capellanus, n.* 3. *de feriis*. Eandem tenent *Hoſtienſ. ſum. tit. de matrim. contracto contra interdict. Eccleſ. n.* 3. *paulo poſt princ. Paludan.* 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 4 *n.* 18. Et ibi *Maioris q.* 2. *fine, Matienzo lib.* 5. *recop. t.* 1. *rubr gloſſ.* 1. *n.* 147. *Cenedo in collectaneis iuris, collect.* 22. *n.* 2. *Margarita confeſſ.* dicens eſſe mortale eo tempore matrimonium inire, *in ſua ſum. fol.* 150. *pag.* 1. Et eſſe vetitum ſub veniali, videtur tenere *Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit c.* 241. *n.* 4. vbi dicit non eſſe mortale eo tempore contrahere.

11 Alij ſentiunt non ſolùm eo tempore prohiberi matrimonium, ſed eſſe irritum, ſi tunc contrahatur. Quia eſt contra interdictum Eccleſiæ. Sic tenent aliqui antiqui, quos tacito nomine refert *gloſ. c. Vir cum propria*, §. *Hinc etiam in fin.* 33. *q.* 4.

12 Cæterum omnino tenendum eſt, id nullatenus interdictum eſſe, ſi abſque magna ſolemnitate & pompa fiat, (de qua ſolemnitate nu. 16. & ſeqq. ſermonem faciam.) Quod primò probat ipſa Eccleſiæ conſuetudo, paſſim enim his temporibus matrim. ineuntur conniuentibus prælatis, nec punientibus parochos qui interſunt. Deinde, quia nullibi id prohibitum reperitur (vt conſtabit ex dicendis nu. 14. vbi contrariis argumentis ſatisfiet.) Imo, *c. Capellanus, de feriis*, affirmatur conſuetudine Eccleſiæ id atteſtante, poſſe omni tempore matrimonium celebrari. Tertiò, quia non expedit vt pia mater Eccleſia matrimonium tot temporibus prohiberet iniri, daretur enim anſa tunc admittendi plurima carnis peccata, cum non poſſent homines tunc matrimonio copulari, quod in concupiſcentiæ remedium eſt inſtitutum. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent *gloſſ. cap. Vir cum propria*, §. *Hinc etiam, in fin.* 33. *quæſt.* 4. *& cap. Capellanus, verb. Quocunque, de feriis*. Et *ibi Anton num.* 9. *Bald. in fine, Abbas* referens *Tancredum, num.* 4. *Imola num.* 1. *notab.* 1. *Rainerius ſum. t. De impedim. feriarum in princ. Goffred ſum. t. De matrim. contract. contra interd. Eccl. n.* 2. *Albericus in ſuo dict. lit.* 1. *verb Impedimentum*, 17. *init. Henric. c. fin. n.* 3. *de frigid. & malefic. Ioan. de Friburg. ſum confeſſ. l.* 4. *t.* 17. *q.* 1. *Rebuf. praxi benefic. regul. de diſpenſ. in gradibus prohibitis, gl.* 5. *n.* 55. *Roſel. verb Impedimentum, impedim.* 17. *init. Angelus Matrimonium*, 3. *impedim.* 2. *ad fi. Sylueſt. Matrimonium*, 7. *q.* 2. *dict.* 5. *Tabiena verb. Impedimentum, impedim.* 14 *nu.* 1. *& 2. Armilla verb. Matrimonium, n.* 62. *& verb. Nuptiæ, n.* vn. *Nauar. ſum. c.* 21. *n.* 71. 1 *ex* 18. *t.* 2. *p.* 4. *& ibi Montalu. in fin. Greg. Lopez ibi verb. Por palabras, Turrec. c. Non oportet, el* 1. *a.* 1. *n.* 1. *& c. Nec vxorem n. vn.* 33. *q.* 4. *Gaeta repetit. c. Ad limina*, 30. *q.* 1. § 4. *num.* 548. *& ſeq. Maiol. lib.* 3. *de irregul. c.* 25. *n.* 17. §. *Feriæ, Ant. Cucus lib.* 5. *inſtit. maiorum, t.* 12 *n.* 8. *Caualcan. in ſuis deciſion.* 2. *p. deciſ.* 12. *de contractib. & in ordine deciſ.* 58. *nu.* 17. *Spino ſpec. teſtam. gloſſ.* 15. *princ. n.* 20. Et ex Theologis *D. Bouau.* 4. *d.* 32. *a.* 4. *q.* 1. *D. Antonin.* 3. *p. t.* 1. *c.* 17. *paulo poſt princ. Caiet. ſum. verb. Nuptiarum peccata. Abulenſ. c.* 5. *Matth. q.* 242. *in ſolut. ad* 1. *Petr de Soto lect.* 14. *de matrim.* §. *Huic proximum eſt. Viguer lib. inſtitut. c.* 16. §. 7. *verſ.* 8. *Veracruz* 1. *p ſpec. a.* 14. *concl.* 2. *F. Alexander in ſuo Enchirid.* 2. *par. præcept.* 6. vbi *de ſtatu matrim.* §. *Contrahere, Bellarm. lib.* 1. *de matrim. c.* 31. *ad fin.* §. *In altero, Enriquez lib.* 11. *de matrim. c.* 16. *n.* 2. *Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus, *n.* 2. *Philiarc. de officio ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 4. *Petrus de Ledeſma de matrim. q.* 50. *a. vnic. colum. penult. Barth à Ledeſma de matrim. dub.* 60. §. *Animaduertere hic oportet. Graffis* 1. *part. deciſion. lib.* 2. *cap.* 85. *num.* 28. *& 2. p. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 15. *Vega* 2. *tom. ſum. cap.* 34. *caſu* 178. *& ſequenti.*

13 Id tamen fatendum eſt, ſi alicubi conſuetudo viguiſſet, vt nec matrim. his feriarum temporibus liceret, illa ſtandum eſſe. Quia conſuetudo legitima vim legis obtinet, *c. fin. de conſuetud.* Sic *D. Antonin. Sylueſt. Antonius Cucus n. præcedenti allegati, Ouandus* 4. *diſt.* 32. *diſp. vn. fine.*

14 Ad argum. n. 10. propoſita reſpondetur. Ad primum dic, poſſe contrahi in facie Eccleſiæ coram parocho & teſtibus, abſq; benedictionibus nuptialibus, & aliis feſtiuis ſolemnitatibus, nec id eſſe vetitum. Ad ſecundum explicant *Abbas, Sylueſt.* illud, *Nec vxorem ducere*, id eſt, traducere: at textus cæteri non prohibent abſolute nuptias, ſed illarum celebrationem, quæ fit per benedictiones, & alias feſtiuas ſolemnitates. Ad tertium dic, iis temporibus ſuſpendi nuptias quoad earum celebritatem, non tamen quoad eas abſque ſolemnitate contrahendas.

15 QVÆSTIO II. An traductio ſponſæ in ſponſi domum, feriarum tempore interdicta ſit? Duplicem inuenio ſent. Prima omnem traductionem etiam abſque ſolemnitate interdictam eſſe ait. Tum, quia textus Nicolai Pontificis, *c. Nec vxorem*, 33. *q.* 4. abſolute prohibet eo tēpore vxorem ducere, id eſt, traducere: vt n. præced. explicuimus. Tum etiā, quia ex ipſa traductionis nouitate animus circa carnales ac venereas voluptates magis occupatur. Idem tenent expreſſe *Sylueſt. Matrimonium*, 7. *q.* 2. *poſt* 5. *dictum, dub.* 2. *Roſella verb. Impedimentum, impedim.* 17 *init. Veracruz* 1. *p ſpec. a.* 14. *concl.* 4. *Barth. à Ledeſma de matrim. dub.* 60. *concl.* 3. *Ant. Cucus lib.* 5. *inſtit. maiorum t.* 12. *n.* 9. *Graffis* 2. *p. deciſ. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 15. Idem videntur tenere alij, qui indiſtincte & abſolute docent traductionem prohiberi. Sic *Gloſſa cap. Vir cum propria*,

propria.§.Hinc etiam,ad fin.33.q.4. Abbas,*cap.Capellanus,n.4. ad finem, de feriis, & ibi Cardin ad fin. D.Bonau.Rainerius, Albericus, Henric.Caiet.Richard. D.Anton.Ioan.de Friburg.Petrus de Soto,Viguerius,Maiolus,Emmanuel Sa num.12.alleg.* Armilla *verb. Nuptiæ vnic. Tabiena verb. Impedimentum,impedimento 14.n.1.Lex 18.t.2.p.4. & ibi Greg. Lopez verb. Velar.Turrecr.c. Non oportet,el 1.33.q.4 ar.1.n.1. Nauar.sum Hispan.c.22.n.71. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.24.nu.4.Petr.de Ledesma de matrim. q.50.a.vnic.col.antepenult.*

16 Secunda sent.(quam veriorem existimo) ait solam solemnem traductionem sponsę in sponsi domũ prohiberi. Quia nimia mentis euagatio dedecens illius temporis sanctitatem minimè reperitur in traductione absque solemnitate, & festiuis vanæ lætitiæ signis. Quod & ipsa consuetudo licitum esse testatur: eo vel maximè quòd matrimonij consummatio, quæ traductioni obstare posset,non est eo tempore interdicta, vt nu.23. probauimus. Atque ita tenent *Goffred.sum.t.de matrim.contract.contra interd.Eccles.n.2.Hostiens.* referens *Tancredum c.Capellanus n.2. in fin.de ferijs,& sum.t.de matrim.contract.contra interd.Eccl.n. 3.paulo post principium.* Astens.*summa,2 p.lib.8.t.30.a.vnic.q.1. Palud.4.d.32.q.1.a.4.n.17.Angelus Matrimonium,3.impedim.2. ad finem,Nauar sum.Lat.c.22 n.71.Hispan c.28 addit.ad eumdem n.Gaeta repet.c.Ad limina,30.q.1.§.4.n.549.fine, Caualcan.in suis decis.2.par decis.12.de contractib.& in ordine.58.n.17. & duplici sequenti.Graff.1.p.decis.lib.2.c.85 n.28.Alexan. in suo Enchirid.2.par.præcept.6.* vbi de statu matrim.*§.Si à Dominica.Philiarc.de officio sacerdotis,tom.1.p.2.lib.2.c.4. Bellarminus libr.1.de matrim.c.31.ad fin. Lud.Lopez 2.p.instruct.de matrim. cap.46 fine.Vega 2.tom.summæ,cap.34.casu 179.*

17 Quòd si quæras, quid intelligatur nomine traductionis solemnis prohibitæ eo tempore? dicam intelligi conuiuia,& alijs vanæ lætitiæ signis comitatã traductionem. Atque ita *c.Nec vxorem,33.q.4.* vbi dicitur non licere tunc vxorem ducere, subditur, *Nec conuiuia facere.* Item, quia hæc vana lætitiæ signa sunt, quæ nimiam mẽtis euagationem, id tempus dedecentem, secum afferunt: quæ causa est illius prohibitionis. Ac proinde tunc ea conuiuia & vana lætitiæ signa prohibita esse, affirmant *Hugo, cap. Non oportet,el 1.33.q.4. & ibi Archid.num.vnic.Turrecr.ibi,a.2.fine, in expos.lit.& d c.Nec vxorem,n.vnic Supplem.Gabr.4.d.32.q. vnic.a 3.fin.Rebuff.praxi benefic.reg.de dispensat.in gradibus prohibitis,gl.5.n.55.Palud.* Angelus,Gaeta *Caualcan.n.17. Bellarm. n præced.allegati.Caietan.sum.verb. Nuptiarum peccata. Armil. verb.Nuptiæ,n.vnic.Nauar.sum.Hisp.c.22.n.71.& c.28.addit.ad eund.n.Emmanuel Sa,summa verb.Matrimonium,* vbi de impedimentis non dirimentibus,*n.2.Petrus de Ledesm.de matrim. q.50.a.vnic col.antepenult.Graffis 2.part.decision lib.2.cap.13 n. 15.Vega 2.tom.summæ,cap.34.casu 179. Manuel 1.tom.sum.2. edition.cap.241.n.4.*

18 Si rursus roges, quale peccatum sit hisce diebus vxorem traducere,conuiuia solemnia facere, aliaque secularis lætitiæ signa exhibere? Plerique absolutè loquẽtes de vxoris traductione,dicunt eam esse lethale peccatum.Sic *Ioan.de Friburg.Tabiena,Viguer.n 15. allegati.Nauar sum.Hisp. t.22.n.71.* Alij verò dicunt traductionem solemnem esse peccatum lethale. Sic Angelus,*Alex.Lud.Lopez,Vega nu.16. relati.Nauar sum.Lat.c.22.n.71.* Vnde conuiuia splendida eo tempore fieri ad nuptiarum solemnitatem,sub mortali prohiberi affirmant *Nauar sum. Hisp.c.22.nu.71. Angelus, Petr de Ledesma,Manuel,Vega n præced.allegati.* Nec obscurè id significant *Caiet sum.verb. Nuptiarũ peccata, Armilla verb. Nuptiæ,n.vnic.* dicentes nuptias tria importare, nempe,benedictionem coniugum,traductionem sponsæ,& solemnitatem conuiuij,ac violantes hoc statutum reos esse culpæ lethalis. Et potest probari,quia benedictiones matrimonij nõ prohibentur ratione sui: cũ sint quid spirituale, ac proinde tempus deuotioni dicatũ minimè dedeceant: sed propter cõuiuia,& alia festiua tunc interuenire solita, quæ mentẽ à diuinis auocant. Vt clare colligitur ex *D.Th. 4.d.32.q.vnic.a.5. quæstiunc.4.corp. & ibi Richard.a.5.q.1 ad 1.* Et docent expresse *Caiet.& Armilla nuper cit.* Ergo fortiùs hæc prohibẽtur:argum. deducto ex *auth.Multo magis,C.de Episcopis & cleric.* Alij autem non ita rigide loquuntur, sed traductionẽ sine solemnitate,culpæ venialis damnãt.Sic *Barth à Ledesma de matrim.dub.60 conclus.3.* immo idem de traductione solemni, modo scandalum cesset, tradit *Veracruz 1.p spec.a.14.concl.3* Atque sola conuiuia, & alia lætitiæ signa,absque vxoris traductione,nullam esse culpam affirmat *Tabiena verb Impedimentum,impedimento 14.q.1.n.2.* ratione generalis cõsuetudinis hæc permittentis. Verùm (vt meam sententiam explicem) solas nuptiarum benedictiones hoc tempore vetitas esse sub morrali existimo. Quia generali cõsuetudine receptum esse video,vt sponsæ eo tempore in sponsi domum traducantur,conuiuiaq; fiant,ac alia lætitiæ signa præbeantur conniuentibus prælatis.Quare si hęc moderata sint,nullã culpam agnosco;si aliquantulus sit excessus, solam venialem: mortalem autem minime,nisi vbi nimius esset excessus, ita vt sanctitati prædictorum temporum notabiliter detraheretur: & ansa notabilis iure optimo offensionis ac scandali, spectantiũ animis tribueretur,vnde *Palud.4.d.32.q.1.a.4.n.17.* mitiùs est locutus, dicens prohiberi nuptiarum celebrationem his temporibus,ob lasciuias & multas insolentias ijs valde dissentaneas. Quamuis enim iura rigidiùs loquantur:vt constat ex *cap. Nec vxorem,33.q.4.* vbi vxorem duci, ac conuiuia fieri, absoluere prohibetur:at generalis consuetudo hunc iuris rigorem temperauit,& fere ad solam nuptialium benedictionum prohibitionem reduxit.

Hinc infertur temperandum esse, quod tradunt *Caiet.* 19 *Armil. Manuel, Vega n.præced.allegati,& Petrus de Ledesma de matrim quæst.50 ar.vnic col penult.* nimirum,eos non effugere legis transgressionem,qui ante feriarum tempus,nuptiarum benedictiones suscipiunt,& conuiuia, celebritatesque festiuas in id tempus differunt,quasi illis solis prohibitis,hæc permissa sint. Quod potiùs hæc prohibeantur.Sed temperandum(inquam) est,iuxta n.præced. tradita:vbi explicuimus quando nulla, & quando venialis, atque quando culpa mortalis sit,hæc eo feriarum tempore celebrare.

Ad argum.num.15. proposita respondetur. Ad 1. dic, 20 ex ratione textus colligi intelligendum eum esse de solemni traductione,vt probaui nu.16. Et esto ita rigide intelligeretur, at consuetudo iam explicuit solam solemnem traductionem comprehendi. Ad 2.constat ex dictis n.16. non enim tanta mentis euagatio reperitur in traductione non solemni.

Qvæstio III. An feriarum tempore interdictum sit 12 matrimonium consummare? Quidam id affirmant. Et ducuntur,quia *c.Nec vxorem,33.q.4.* interdicitur traductio vxoris eo tempore. Cuius ratio nulla alia esse potest, nisi vt vitetur cõpula carnalis.Secundum,quia *c Non oportet,el 2.33.q.4.* decernitur separandos esse celebrantes nuptias his diebus: quod nequaquam fieret, si copula non esset tunc prohibita, sed sola solemnitas.Non enim fieret personarum separatio, sed alia pœnitentia imponeretur. Pœna enim non debet culpæ quantitatem excedere.*c. Quæsiuit,de his quæ fiunt à maiori parte capituli,l.Sancimus,C.de pœnis.* Tertium,quia etiam matrimonio consummato nõ licet tempore orationis & ieiunij vacare copulæ: ergo à fortiori non licet consummare: quia turpius eijcitur, quàm non admittitur hospes,*c. Quemadmodum,de iureiur.* Ita *glossa,cap. Vir cum propria,§ Hinc etiam,fine,33.quæst.4.& c.Capellanus verb.Quocũque,de feriis,* vbi Ant.*n.9.Bald in fine, Petrus,&* Abbas *antiquus.* quos refert & sequitur *ibi Ioan.* And.*n.4.*Panor.*n.4.Card.ad fin.Imol n.1.notab.1. Rainer.sum. tit.de imped feriarum,in princ. Host.sum.tt.de matrim.contract. contr.interdict.Eccl.n 3.paulo post princ. Bertachin.in suo repert. lit.M.verb.Matrim.vers.Matrim consum.Henric.c.fin.n.3.de frigid.& malefic.Ioan.de Friburg sum. confes.l.4.t.17.q.1. Palud. 4.d.32.q.1.a.4.n.20.D.*Anton *3.p t.1 c.17.fin.Rosella verb. Impedimentum,impedimẽto 17.ad finem,* Angel *verb.Debitum,n.1. & Matrimonium,3 impedimento 2.ad finem,Sylvester,Matrimonium,7.q.2.post dictum 5.dub.3. Tabiena verb. Impedimentum,*

impedimento 14.*q.*2.*n.*3.*fin.Caiet.sum.verb. Matrimonium, c. vlt.* § *In publico autem loco:* vbi *Armilla nu.*64. *& verb. Nuptiæ, n.vnic.Montaluus l.*18.*in fine,t.*2.*p.*4. *& ibi Greg. Lop.verb.Por palabras,Gaeta repetit.c.Ad limina,*30.*q.*1.§.4.*n.*594.*fin.Alex. in suo Enchiridio* 2.*p.præcepto* 6.vbi de statu matrimoniali, §. *Si à Dominica. Pedraza sum. præcept.*6.§.18. *Barth.à Ledesma de matrim.dub.*60 *fin. Graff.*2.*p decisionum,lib.*2.*c.*13.*n.*15. Et tandem *Astensis sum* 2.*p.lib.*8.*tit.*30 *a vnic.q.*1.duplicem opinionem refert,neutramque decidit. Discordant autem aliqui ex his DD.quia quidam asserunt tunc esse mortale consummare sic colligentes ex Paludano dicenti, in casu quodam speciali non esse peccatum mortale, docent *D. Ant.Rosella, Angel.vtroque loco, Ioannes de Friburgo, Sylu.Tabiena, Alexand.nuper citati.* At alij solam culpam venialem agnoscunt. Quòd non contra præceptum, sed contra illius finem sit. Ita *Caiet. Armill. Pedraza, Barth.à Ledesm. eodem loco allegati.* Et non esse mortale,non decidens an sit veniale, docet etiam *Veracruz* 1.*p.speculi, a.*4.*concluſ.*5. Et non tantùm consummationem petendo, sed etiam reddendo, damnat venialis culpæ, *Barth.à Ledesma ibi.* Quare apertè sentit non teneri alterum coniugem eo tempore reddere ad primò consummandum matrimonium. Si enim teneretur, non peccaret venialiter reddendo, immo morraliter denegando. Quòd etiam sentiũt *Abbas antiquus, Petrus, Ioan. Andr. Gaeta proxime allegati,* dicũt enim cõiugi tunc petẽti obstare temporis exceptionem. Temperant tamen quidam ex his Doctoribus, quando eo feriarum tempore cõsummatur prima vice matrimonium, nam semel iam consummato dicunt non esse mortale, deinceps vacare copulæ. Ita *Rosella, Sylvest. Angel. Caietanus, D. Antonin. Pedraza proxime cit. Tabiena verb.Impedimentum, imped.*14.*q.*2.*n.*3.*fine, Greg.Lopez l.*128.*verb. Por palabras t.*2. *p.*4 Secundum temperant,nisi vxor sit ritè benedicta. Sic *Palud. D. Anton. Rosella, Sylvest.ibid.* Tertium limitant, nisi coniuges sint vidui. Sic *Angelus Matrimonium,*3.*imped.*2.*fine.* Sed hanc limitationem reiciunt *Panorm. Cardin. Sylvest. Alexand.hoc num.allegati, Rosella verb. Impedimentum,impediment.*17.*in princip. Tabiena ibi impedimento* 14.*quæst.* 1.*num.*2. *Graff.*2.*par.decis.lib.*2.*cap.*13.*num.*15.

22 Alij verò Doctores non ita rigidè sentiunt, sed dicunt hoc feriarum tempore minimè speciali præcepto interdici copulam coniugalem,sed generali præcepto,quo tempore orationis, quale est hoc, prohibita est: vnde dicunt minimè tunc prohiberi reddere: de petitione autem sic distinguunt, si causa vitandæ fornicationis vel prolis,dicunt vacare culpa,si verò causa voluptatis,esse culpam lethalem.Sic *Goffred.sum.tit.de matrim.contracto contra interd. Eccl.num.*3.

23 Cæterùm aduersus vtramque sententiam, mihi persuadeo nullam esse prohibitionem consummandi tunc matrimonium, ratione illius tempore, quare etiam primam consummationem vacare prorsus culpa ex hac parte, nisi alia circumstantia mala vestiatur: tunc enim erit culpa iuxta qualitatem circumstantiæ,qualis esset quouis alio tempore, quo eadem mala circumstantia concurreret. Ducor,quippe nulla est prohibitiõ talis consummationis. Textus enim nu.1. allegati solam benedictionem nuptialem traductionemque sponsæ eo tempore prohibent: nec traductio interdicitur causa vitandæ copulæ, sed propter vana lætitiæ signa illam comitati solita, quæ temporis illius sanctitatem dedecent (vt probaui nu.16. & 18.) Deinde, quia si ob temporis reuerentiam prohibita est tunc consummatio, non minus sanctitati illius detrahitur per primam consummationem, quàm per sequentes,& siue sponsa sit benedicta, siue non. Cùm tamen DD.contrarij in hoc duplici casu copulam excusent. Tandem, quia tempore orationi dicato multo verior sententia est, vacare culpa copulam coniugalem, & solum esse consilium tunc abstinere, vt dicemus li.10.tota disp.12. Et ideo hãc sent.sustinent(licet nõ ita expresse,at valde faueant,) *D.Th.*4. *d.*32.*quæstiunc.vnic.a.*5.*q.*4.*ad* 2.*& Turrecrem.c.Non oportet,el* 1.33.*q.*4.*a.*1.*n.*1.*ad* 3. vbi admittunt indistinctè esse licitum iis temporibus petere & reddere. Et tenent expresse *Petr.de Soto lect.*14.*de matrim* §. *Huic proximum est.Nauar.sum.Lat.c.*22.*n.*71. *& Hisp.c.*28.*addit.ad eum num.*quamuis *Hisp.c.*22.*nu.*71. solum explicuerit non esse mortale. *Ant.Cucus libr.*5.*inst.maiorum,tit.*12.*n.*10. *Caualc.in suis decis,*2.*p. decis.*12. *de contract.in ordine* 58.*nu.*17. *Bellarm.lib.*1.*de matrim.c.*31.*ad fin* §. *In altero, Vega* 2.*to.sum. c.*34 *casu* 179. *Philiar.de offic.sacerd tom.*1.*p.*2.*lib.*2.*c.*4. *Emm. Sa sum.verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis non dirimentibus,*n.*2. *Ludou.Lop.*2.*p instruct.de matrim.c.*46 *fin.* Et clarè sentit *Petr.de Ledesm.de matrim. q.*58. *a.vn. col. penult.* dicit enim omnia esse licita eo tempore præter traductionem vxoris,nuptiarum benedictionem,& conuiuii celebritatem. Ex quo clarè infertur, petenti tunc debitum non posse opponi exceptionem temporis, sed ea non obstanti esse sub præcepto reddere.

Ad argumenta n.21. proposita respondetur. Ad 1. dic, 24 non eam esse rationem,sed vt vana & festiua lętitiæ signa vitentur,vt probaui num.præced. Ad 2.dic,eam pœnam non imponi eo quod consummatum sit matrim. eo tempore, id enim non est prohibitum, sed quia nuptiæ sunt benedictæ, & sponsa solemniter traducta: nec eam pœnam excedere culpæ quantitatem: quin potiùs cùm coniuges circa matrim. deliquerint, meritò ipsius matrimonii separatione ad tempus puniũtur. Ad 3.negandum est id prohiberi tempore orationis,vt n.præced. diximus.

DISPVTATIO VIII.

An tempore interdicti, & cessationis à diuinis, liceat matrimonium inire, ac nuptias benedicere?

SVMMARIVM.

*Refertur opinio asserens matrimonium non posse contrahi tempore interdicti,n.*1.

*Potest licitè contrahi,n.*2.

*Tempore cessationis à diuinis potest matrimonium, & quæcumque alia sacramenta celebrari,quæ interdicti tempore sunt permissa,n.*3.

*Validum est matrimonium contractum tempore interdicti,n.*4.

*Contrahentibus specialiter & personaliter interdictis, licitum est inire matrimonium,n.*5.

*An possint Sacramenta permissa tempore interdicti, ministrari in Ecclesia specialiter interdicta?n.*6.

*Possunt denunciationes matrimonij tempore interdicti fieri,n.*7.

*Soluuntur argumenta,n.*8.

*Refertur sententia docens posse benedictiones nuptiales tempore interdicti conferri, n.*9.

*Non possunt tunc conferri,n.*10.

Possunt hodie ea benedictiones & catera officia Ecclesiastica celebrari, seruata moderatione c. Alma mater, de sent. excommun. in 6. *modo sponsi habeant diploma,n.*11.

*An id habeat verum in speciali interdicto loci, an tantũ in generali?n.*12.

*An cum illa moderatione liceat extra Ecclesias tempore interdicti benedictiones nuptiales, & alia officia diuina peragere?n.*13.

*An possint similiter ea omnia tempore cessationis à diuinis cum illa moderatione celebrari?n.*14.

*An in festiuitatibus,in quibus iure suspenditur interdictũ,liceat publicè & solemniter benedicere nuptias, & catera officia celebrare,n.*15.

*An si tempore interdicti benedicantur nuptiæ die Natalis Christi, vel Paschatis, contraueniatur interdicto, & incurratur irregularitas aduersus contraenientes lata; vel soli præcepto interdicenti eo tempore benedictiones? Et similiter, an obligatus ex voto, vel regulari cõstitutione ad carnium abstinentiam, peccet aduersus ius commune prohibens esum illarum feria sexta, si illis vescatur feria sexta, in qua incidit Natale Dominicum? Et explicatur c. fin de obseruat. ieiun. & an sublato voto per dispensationem, vel irritationem, vel prælato dispensante in constitutione, liceat vesci?n.*16.

*An liceat in prædictis festiuitatibus officia non propria diei peragere, ac nuptias benedicere non celebrata Missa propria diei?n.*17.

*An liceat in eisdem idem efficere, tempore cessationis à diuinis? vel si Ecclesia sit speciali interdicto suppositа?n.*18.

*Num siue vir,siue femina interdicti sint, liceat illis benedictiones recipere in loco non interdicto?n.*19.

Satisfit argumentis. Et enodatur regula Accessorium, de regul.iuris,in 6.*num.*20.

DVPLEX inuoluitur quæstio disputanda in præsenti 1 disputatione. Prior est de matrimonio tempore interdicti celebrando. Posterior de benedictionibus nuptialib. eodem tempore conferendis. Circa priorẽ quæst.

sentiunt

sentiunt aliqui nefas esse tempore interdicti matrimonium contrahere, secus de sponsalibus. Ducuntur, quod nulla tempore interdicti Sacramenta ministrari possint, præter excepta, *c. Alma mater, quod est finale, vers. Nulla, de sent. excom. in 6.* Nam facta generali prohibitione, id omne vetitum censetur, quod expressè concessum minimè reperitur. *Clem. 1. §. Porro, vers. Nam vbi, de verb signif.* At matrim. excepta sunt Sacramenta pœnitentiæ, respectu etiam non ægrotantium, & iure alio excepta, nimirum, baptismus, & Confirmatio, & Eucharistia per modum viatici. *cap. Non est, de sponsal. & cap. Quod in te, de pœnit. & remis.* similiter matrimonium concessum esset, exciperetur. Secundum, quia rationes ob quas præfata Sacramenta tunc permittuntur, cessant in matrimonio. Cùm ex negatione matrimonij minimè subtrahatur Ecclesiis debitus honor, nec hæreses pullulent. Quæ sunt rationes assignatæ, *d. cap finali*: eo vel maximè, quòd si necessitas ineundi matrimonij occurrat, possit id extra locum non interdictum commodè fieri: ac proinde non est cur in loco interdicto concedatur, argumento *c. Si sententia, §. Cæterum, de sent. excommun. in 6.* Tandem, quia hodie, cum matrimonium absque parochi præsentia consistere nequeat, parochus quodammodo est minister. At parochis interdictum est eo tempore quæuis Sacramenta ministrare, demptis Pœnitentia, & Eucharistia morientibus, ac baptismo. Et ideo huius sententiæ est *Vgolinus de censuris*, vbi de interdicto, *tabula 5. cap. 7. § 3. n. 1. & c. 10 §. 1. n. 1.*

2 Verùm absque dubio dicendum est, posse licitè matrimonium iniri tempore interdicti. Constat ex *c. Capellanus, de feriis*, vbi habetur eam esse Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, vt matrim. quocumque tempore contrahatur. Deinde, quod ea sola Sacramẽta censeantur tempore interdicti vetita, quæ purè Sacramenta sunt, & omnino spiritualia. At matrim. est contractus quidam naturalis, cui per accidens adiecit Christus Dominus Sacramenti rationem. Pro hac sent. citatur communiter *Glossa, c. Alma mater, verb. Sacramentis, de senten. excom. in 6.* at id non dicit expresse, sed validum esse matrim. eo tempore initum: at id innuit, cum sermo ibi habeatur de permissis tempore interdicti. Et tenent expressè *Innoc. c. Non est, in fine, de spons. & ibi Host. fin. Ioan. Andr. n. 5. Anton. nu. 10. Abb. n. 8. Cardin. nu. 4. q. 1. Præpos. n. 7. Alex de Neuo nu. 21. & seq. Anchar. fin. & d. c. Alma mater, n. 10.* vbi *Franc in princ. nu. 3. Calderin. de interdict. membr. 6. §. Viso de effectu interdicti. Rosella Interdictum, 2. nu. 7. Angelus Interdictum, 6. n. 30. Sylvest. Interdictum, 5. q. 7 n. 9. excep. 5. Armilla verb. Interdictum, nu. 53. Tabiena Interdictum, 5 q. 13. n. 14. Nauar. sum. c. 27. Lat. n. 179. Hisp. nu. 178. Couar. c. Alma mater. 2. p. §. 2 nu. 7. vers. Matrimonij autem Sacramentum. Gaetarepet. c. Ad limina, 30 q. 1. §. 4. n. 547. Borgasius de irregular. p. 6. de senten. interdicti, n. 50.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 18. q. 8. a. 2. princip. concl. 4. n. 27. & d. 26 q. 2 a. 2. nu 12. D. Anton. 3. p. t. 26. c. 4. in princ. col. 5. Metina l. 1. sum. c. 11. §. 13. Enriqu. l. 11. de matrim c. 16 n. 2. comment. lit. S. & libr. 12. c. 2. nu. 1. comment. lit. F. & lib. 13. de excommun c. 45. n. 3. Bart. à Ledes. de pœnit.* vbi de interdicto, *dub. 7. Graffis 2. p. decision. lib. 1. c. 1. n. 25. Lud. Lop. 2. p. instruct. de interdict. c. 21. t. de extr. vnct. & matrim. Manuel 1. tom. sum. 2. edit c. 116. n. 2. Cañedo de Sacram. tract. de interdict. c. 8. n. 56. Viuald candel. Sacrament. 2. p. de interdict. nu. 209. Petr. de Ledesma de matrim. q. 50. a. vnic. dub. 3. post 4. concl. Vega 1. to. sum. c. 103 casu 6. Emmanuel Sa sum. verb. Interdictũ, n. 17. Philiarcus de offic. sacerd. to. 1. p. l. 4 c. 3. §. vltim. n. 7.*

Immo tempore cessationis à diuinis licitè initur ma-3 trim. Quod constat ex *c. Capellanus, de feriis*, quocumque enim tempore dicit concedi. Et clarè videntur sentire DD. omnes n præc. allegati, *c. Non est de sponsal.* nã licere dicunt tempore interdicti: & casus illius textus non est proprie de interdicto, sed de cessatione à diuinis. Vt ibi aduertit *Abbas n. 8.* & docent expressè *Couar. c. Alma mater, 2. p. §. 4. n. 7. vers. Vtcumque tamen, Metina* dicens claustrum Salmantinum sic definiisse, *lib. 1. sum. c. 11 §. 14. Emmanuel Sa sum. verb. Interdictum, n. 17. Vega 1. to sum. c. 103. casu 6. Cañedo sum. Sacram. tract. de interdict. c. 9. paulo post princ. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 117. n. 2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de interdicto c. 21. ad fin.* Immo omnia Sacramenta tempore interdicti permissa, sunt etiam licita tempore cessationis. Vt bene *Nauar. sum. c. 27. n. 178. Couar. Manuel, ibid.*

Vtcumque tamen sit, fatendum necessariò est ab om- 4
nibus, matrimonium tempore interdicti contractum, esse validum: cum *Glossa c. Alma mater, verb. Sacramenti, de sent. excom. in 6.* vt bene aduertit *Couar. eod. c. Alma mater, 2. p. §. 2. n. 7. vers. Matrimonii autem.* Atque ita fatetur *Vgolinus de censuris*, vbi de interdicto, *tabula 5. c. 7. §. 3. n. 3.* Quamuis sentiat tunc interdici. Atque idem dicendum est de matrimonio inito tempore cessationis à diuinis. Et constat, quia nullus est Canon irritans. Deinde, quia matrimonium illicitè contrahitur tempore excommunicationis, at si contrahatur, est validum, vt disp. seq. dicam.

Nec quicquam refert, si contrahentes sint specialiter 5
& personaliter interdicti. Possunt enim licitè matrimonio copulari. Quod sub illo interdicto non comprehendatur matrim. nisi expressum sit. Quia matrimonium, tamquam contractus cui per accidens ratio Sacramenti aduenit, sua specialia impedimenta sortitur, nec interdici solet instar aliorum Sacramentorum. Sic *Innoc. Calder. Anchar. vtroque loco, Francus, D. Anton. Rosella, Sylvest. Tabiena, Armilla, Nauar. Philiarc. Petr. de Ledesma n. 2. allegati. Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. n. 12. Enriquez li. 12. de matrim. c. 2. n. 1. comment. lit. F. & lib. 13. de excom. c. 45. n. 3. Toledo lib. 1. summæ, cap. 20. n. 9.*

Vtrùm autem in Ecclesia specialiter interdicto sup- 6
posita, possint matrim. & reliqua sacramenta tempore interdicti permissa, celebrari: non constat inter DD. Nam *Vgolin. de censuris tabul. 5. de interdict c. 10. §. 1. nu. 2.* dicit in Ecclesia specialiter interdicta posse baptismum & confirmationem ministrari. Quòd necessariò intra Ecclesiam ministranda sint: secus de Eucharistia & pœnitentia, nisi necessitas aliud suadeat. *Borgasius* verò *de irregul. p. 6. de senten. interdicti, n. 27.* distinguit sic: Si Ecclesia sit interdicta specialiter ab homine, nullum Sacramentum excepto baptismo potest in ea conferri: & dicit *n. 28.* matrim. tunc ante fores Ecclesiæ posse ministrari. Si autem sit à iure, dicit *n 29.* baptismum, confessionem, & matrim. ante Ecclesiæ fores ministranda esse. Cæterùm dicendum est, omnia Sacramenta tempore interdicti permissa posse licitè in Ecclesia specialiter interdicta ministrari: & si honestum sit ea alibi celebrari, si commodè fieri possit. Quia nulla reperitur prohibitio, quòd ea Sacramenta ab omni interdicto exempta sint. Atque ita docent *Nau sum. c. 27. n. 179. Couar. c. Alma mater, 2. p. §. 2. nu. 7. vers. Hac vero sacramenta, Enriquez li. 13 de excommun. c. 45. n. 3. Philiarc. de offic. sacerd to. 1. p. 1. lib. 4 c. 3 §. vlt.* Et expressè de matrimonio id docent *Enriquez & Philiarc. ibi.* Et clarè videntur huius sententiæ *Calderin de interdicto, membr. 2. col. 7 fol 3. vers. Sed numquid in Ecclesia, & Anchar c. Si ciuitas, nu. penult. de sentent. excommun. in 6.* vbi dicunt licitè ministrari in ea Ecclesia baptismum & Confirmationem. Quippe à quouis interdicto ea sacramenta exempta sunt. Cùm enim eadem militet ratio in aliis sacramentis tempore interdicti permissis, sunt enim ab interdicti prohibitione libera, videntur in eis idem sentire.

Possunt etiam à fortiori tempore interdicti denuncia- 7
tiones matrimonij fieri. Sic *Palud. 4. d. 26. q. 2 a. 2. n. 12.* subditque intelligi in concionibus, vel aliter, non tamen in missa. Quod fortè dicit, quia missam celebrare tempore interdicti olim non licebat, *c. Non est, de sponsal.* At cùm hodie liceat seruata moderatione, *c. Alma mater, de sentent. excom. in 6.* (vt n. 11. dicemus) non est cur negemus posse ibi denunciationes fieri. Quòd si fortè contra interdicti formam celebraretur sacrum, & in eo fierent denunciationes, peccatum esset celebrare, non autem facere denunciationes. Hoc enim cùm non sit officium diuinum, minimè opponitur interdicto.

Ad argum. n. 1. proposita respondetur. Ad 1. & confir- 8
mationẽ dico nõ excipi matrim. Quia id supponitur tam-

quam manifestum, & generali consuetudine Ecclesiæ receptum, vt numquam intelligatur prohibitum matrimonium: & excipiuntur ea sacramenta, quæ merè spiritualia sunt, & ad actum ordinis pertinent, vt dixi n.2. Ad 2. constat ex dictis, eæ enim rationes traduntur respectu sacramentorum quæ sunt merè spiritualia: at in matrimonio militat ratio exposita num.2. Ad vltimum dic, parochum non habere rationem ministri, sed testis: ipsos autem contrahentes esse ministros.

9 QVÆSTIO II. An benedictiones nuptiales possint tempore interdicti conferri? Affirmant aliqui. Quia cùm accessorium sequatur naturam principalis, *regul. Accessorium, 42. de regul. iur. in 6.* concesso principali, conceditur accessorium. At benedictiones accessoriæ sunt matrimonio, quod eo tempore concessum est: vt nu.2. Et confirm. quia concessis tempore interdicti baptismo & confirmatione, conceditur cõfectio chrismatis, quod accessorium est, *c. Quoniam, de sentent. excom. in 6.* vbi *Glossa verb. Dubium*, ait rationem huius esse, quod concesso principali, concedatur accessorium. Et ita hanc partem tuentur *Rosella Interdictum, 2. n.7. Angel. Interdictum, 6. n.30. Gaeta reper. cap. Ad limina, 30. q.1. §.4. n.547.* & rem esse dubiam nil definientes, docent *Abb. c. Non est, n.8 de sponsal. & ibi Præpos. n.7.*

10 Nihilominus dicendum est non posse conferri. Quia benedictio nuptialis est officium diuinum, & ad actum ordinis pertinet: cùm solus sacerdos possit sponsum & sponsam benedicere, idque precibus & officio peculiari ab Ecclesia institutis, & in missatum solemnijs. Atque ita tenent *Calderin. de interdicto, membr. 6. §. Viso de effectu interdicti. Host. c. Non est, fin. de sponsal.* vbi *Ioan. Andr. n. 3. Anton. n.10. Alex. de Neuo n.22. Anchar. fin. & c. Alma mater, de sent. excom. in 6. n.10.* vbi *Francus in princ. n.3. Astensis sum. 2. p l.7. t.16. ar. 3. q.6. Sylvest. Interdictum, 5. q.7. nu.9. except. 5. Tabiena Interdictum, 5. q.13. n.14. Armilla verb Interdictum, n.53. Nauar. sum. c. 27. Lat. n.179. Hisp. n.178. Vgolin. de censuris tab. 5. de interdicto, c.7. §.3. n.4.* Et ex Theologis *Palud. 4. d.26. q.2. a.2 nu.12. & d.18. q.8. a.2. princ. concl. 4. nu.27. D. Anton. 3 p t.26. c.4. princ. col.5. Medina li.11. summ. c.11. §.13. Enriquez lib.11. de matrim. c. 16. n.2. comment. lit. S. & lib.13 de excomm. c.44. n.1. lit. D. Lud. Lopez 2. p. instruct. c.21. de interdict. tit. de extrema vnctione, & matrim. Philiar. de offic. sacerd. to.1. p.1. lib.4. c.3. §. vlt. nu.7. Vitald. candel. Sacram. 2 p. de interdict. n.209. Manuel 1. to sum. 2. edit. c.16. n.2. fin. Graff. 2. p. decis. lib.1. c.1. nu.25. Barth. à Ledesm. de pœnit.* vbi de interdicto, *dub.7.*

11 Hodie autem licitè benedictiones nuptiales conferũtur tempore interdicti, seruata moderatione *c. Alma mater, de sent excomm. in 6.* nimirũ, submissa voce, ianuis clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis. Quippe is textus cum ea moderatione concessit omnia diuina officia tempore interdicti celebrari posse. Et tenent *Sylvest. Interdictũ, 5. q.2. dict.3. fin. Couar. c. Alma mater, 2.p. §.2 n.7. vers. Matrimonij autem, Enriq. lib.13. de excomm c.44. nu.1. comment. lit. D. & lib.12. de matrim. c.2. n.1. in commento, lit. F. Petrus de Ledesma de matrim. q.50. a vnic. dub.3. post 4. concluſ.* vnde minus bene hoc reprobat dicens esse falsum, *Vgolin. de censuris, tabula 5. de interdict. c.7. §.3. fin.* Sed ipse se explicat, *c 8. §.5. n.3.* dicens non posse conferri tunc. Quia laici debent necessario interesse, nempe, ipsi coniuges, quibus tamen vetitum est tempore interdicti diuinis interesse. Sed DD. citati hoc non negant. Intelliguntur enim, dummodo coniuges priuilegium habeant assistendi diuinis, vt bullam cruciatæ. Atque ita docent *Enriquez vtroque loco, & Petrus de Ledesm proxime citati.*

12 Non tamen permissio hæc in vniuersum accipienda est. Nam in Ecclesia speciali interdicto affecta minime licebit officia diuina peragere, & benedicere nuptias, cum prædicta limitatione, *d. c. Alma mater.* Quod in solo interdicto generali loquitur: vt constat ex principio illius textus, vbi sermo est de locis suppositis interdicto, atque ita de interdicto generali. Quare concessio postea contenta ibi *vers. Adiicimus*, vt possint celebrare diuina, tempore interdicti cum ea moderatione, de eodem interdicto debet intelligi. Quia ad principium legis, vbi aliud non apparet, debent trahi sequentia, *cap.2. ff. de iuris & facti ignorantia, l.2. C. de imponenda lucratiuorũ descriptione, l.10.* Quare ita docent *glos. d. c. Alma mater, verb. Ecclesiis. Et ibi Anchar. q.1. Dominicus ibi, §. Adiicimus n.1. Francus eod. §. n.2. Calderin. de interdicto, membr.2. col.7. f.3. vers. Per prædicta soluitur, Ioan. Andr. c. Quæsiuit, n.2. de his quæ fiunt à maiori parte capituli.* vbi *Ant. n.6. Abbas fin. Cardin fin Imola n.11. Felin c. Apostolicæ, n.1. de except Frederic. consil.70. Milis in suo repert. verb. Interdictũ, D. Anton. 3. p. t.26. c.3. vers. Item in Ecclesia. & c.4. in princ. col.2. Angel Interdictum, 6. n.1. & 16. Sylu. Interdictum, 5. §.1. Nauar. sum. c.27. n.175. fin. Couar. d c. Alma mater, 2.p. §.4 nu.1. statim in princ. & §.5. n.2 fin. Vgolinus de censuris, tab.5. de interdict. c.10. init. n.5. Tabiena Interdictum, 5 q.1 n.2. Paul. Fusc. li.2. de regim. & visit. Eccl. c.32 n.4. Villadiego tract. de irregular. c. De interdicto, quod incipit, Dictum est etiam quod celebrans tempore interdicti, col.3. Manuel 1.to sum. 2. edit c.116. n.6. Philiarc. de offic. sacerd. to.1. p.1. l.4 c.3 fin. Lud. Lop. 2 p. instruct c.21. de interdict. t. de suspens. interdictorum statim in princ. Toledo l.1. sum. c.20. n.2.*

Præterea nec cum dicta moderatione, *c. Alma mater, de sent. excomm. in 6.* licet nuptias benedicere, aut alia officia diuina celebrare, extra Ecclesias & monasteria. Quia ibi *vers. Adiicimus*, sic dicitur, *Adiicimus præterea quod singulis diebus, in Ecclesiis & monasteriis Missa celebrentur, & alia diuina officia sicut prius.* Cùm ergo limitata sit concessio ad Ecclesias vel monasteria, non est extendenda ad alia loca, quæ Ecclesiæ non sunt, vt oratoria priuata: maxime cum hæc concessio sit iuris communis correctoria. Deinde, quia rationes in *d.c. Alma mater*, assignatæ illius concessionis non militant in priuatis oratoriis, non enim ex hoc quod in illis à celebratione abstineatur, excrescit indeuotio populi, pullulant hæreses, Ecclesijs debita obsequia detrahuntur, quas rationes textus in principio assignat. Tãdem, quia maior esset permissio extra Ecclesiam: cùm Ecclesia sit locus diuinis peragendis dedicatus: atque ideo non habet locum eadem ratio, vt fiat extensio. Atque ita censent *Calderin. de interdicto, membr.6. Franc. d.c. Alma mater, §. Adiicimus, nu.1.* Et *ibi Couar. 2.p. §.4. n.1. vers.2.* Alij tamen volunt eam concessionem minime restringendam esse ad Ecclesias vel monasteria, sed vbique licere cum illa moderatione diuina peragere officia. Quia dicitur *eo. c. Alma mater*, licere officia celebrare cum ea moderatione, sicut prius, nempe, ante interdicti tempus: tunc autem vbique licebat. Præterea, quia non est intentio textus concedentis celebrari in Ecclesiis, excludere alia loca: imò à fortiori includere illa. Quia finis interdicti est, dum diuinorum celebrationem vetat, ne intersint laici: at frequentius in Ecclesia id euenit: illuc enim omnes ad diuina audienda confluunt. Tandem, quia verba posita in lege, gratia frequentioris vsus, illam non restringunt, argumento ex *l. vnic. cum ibi notatis, C. de raptu virginum.* At expressum est in textu, in Ecclesiis vel monasteriis, quod ibi frequentius diuina celebrentur. Atque ita tenet falso referens *Villadiego, Nauar. sum. c.27. n.175. Vgolin. de censuris, tabula 5. de interdict. c.8. §.5. num.2.* At prior sententia mihi valde placet, cùm fortissimis innitatur rationibus. Nec obstant argumenta contraria. Quia primum cessat, eo quòd textus non absolute concesserit sicut prius diuina celebrari, sed in Ecclesiis vel monasteriis. Non obstat 2. argumentum, quia quamuis ratio ob quam interdictum prohibet diuinorum celebrationem, magis militet in locis extra Ecclesiã sitis, at rationes ob quas prædicta concessio facta est, *d.c. Alma mater*, nullo modo militant extra Ecclesiam: atque subinde nec ipsa concessio ibi locum habere debet. Non obstat etiam tertium, quia satis probant rationes contrariæ, non gratia frequentioris vsus, sed ad concessionem restringendam apposita esse. Id tamen fatendum est etiam retenta priori opinione, nimirum, posse in hospitalibus auctoritate Episcopi erectis sacra celebrari tempore interdicti, cum prædicta moderatione, quod in iis quæ ad fauorem pertinent nomine

13

Ecclesiæ

Ecclesiæ comprehendantur. Idem quoque dicendum est de monasteriis monialiũ. Quia textus generaliter dicit in monasteriis. Atque ita vtrumque fatetur *Couar. eod.* §. 4. *n.* 2. Et hoc posterius docet etiã *Sylu. Interdictum*, 5. *q.* 1. *dict.* 1.

14 Grauius autem dubium est, an tempore cessationis generalis à diuinis liceat nuptias benedicere, & cætera officia diuina celebrare, cum prædicta moderatione, *d. c. Alma mater*? Quidam enim eam concessionem extendunt ad cessationem generalem à diuinis. Quòd hæc æquiparetur interdicto quoad diuinorum celebrationem: & rationes inducentes Pontificem ad prædictam concessionem faciendam, pariter militent in cessatione generali à diuinis, ac in interdicto. Et ita docent *Arch. d. c. Si canonici, statim in princ. de offic ord. in 6. Palud. 4. d. 18. q 8. a. 3. principali, nu.* 38 *Ioan de Friburg summa confess. lib 3. t. 33. q. 221. Villadiego tract. de irregul. vbi tractat de irregularitate violantis interdictum*, §. *Dictum est etiam quod celebrans tempore interdicti, col.* 3. *Nauar sum. Lat. c.* 27. *n.* 188. *fin. Hisp n.* 189. At verius est, ad cessationem à diuinis etiam generalem minimè extendi eam concessionem: & subinde non licere prædicta in ea. Quod & ipsum nomen cessationis testatur, vtpote quod omnimodam à diuinis cessationem præ se fert: & ipsa etiam consuetudo id obtinuit. Et *d. c. Si canonici*, valde probat, dum §. *Si autem*, decernit eum cuius causa cessatio ponitur, teneri Canonicis restituere distributiones, eo quod omnino cessantes ab officijs eas minimè acquisierint: quas tamen vere acquirerent, si possent tunc diuina peragere cum moderatione, *d. c. Alma mater*: vt in eo dicitur. Et ideo huius sententiæ sunt *Couar. eo c. Alma mater*, 2. *p.* §. 4. *n* 7. *& Gutier. lib.* 1. *q. canonicarum*, *c.* 10. *n.* 6. & vterque latius hanc quæstionem disputat, satisfaciens oppositis argumentis. Eandem tenent *Curiel tract de cessat. à diuinis. fol.* 11. *Margallo de horis canon. fol.* 17. *Lud Lopez* 2. *p. instruct. c.* 21. *de interdict. tit. de cessat. à diuinis, vers. His nihilominus non obstantibus, Manuel* 1. *to. sum.* 2 *edit. c.* 117. *n.* 2. Et concludit *Couar.* esto contraria sent. esset iure verior, hanc amplectendam esse, tamquam consuetudine vniuersali receptam vbique locorum.

15 Deinde de quatuor solemnitatibus, in quibus iure suspenditur interdictum, *c. Alma mater, de sent. excomm. nu.* 6. nimirum, festo natalis Domini, Pentecostes, Paschatis, & Assumptionis beatæ Virginis: quibus addidere Martinus V. & Eugenius IV. festum Eucharistiæ, cum tota octaua: dubitatur an in illis liceat benedictiones nuptiales, sicut cætera officia permittitur, publice & solemniter celebrare? Cui dubitationi ansam præbuit *Palud* 4. *d.* 26. *q* 2. *a.* 2. *n.* 12. non alia ratione ductus, quam quod solũ suspendatur interdictum ijs diebus quoad Eucharistiam administrandam. Verum absque dubio dicendum est, posse tunc benedici nuptias publice & solemniter, si alia ex causa non sit interdictum eas benedici, vt prohibitum est tempore Paschatis, & natalis Domini (vt dixi disp. præc. n. 1.) Quia interdictum illis diebus omnino suspenditur quoad officia diuina celebranda sicut prius, ante interdicti tempus, vt expresse dicitur *eod. c fin.* solaque administratio sacramentorum tempore interdicti vetita reseruatur. At benedictio nuptialis non est sacramentum, sed ad officia diuina pertinet: licebit ergo eius publica & solemnis celebratio, instar aliorum officiorum diuinorum. Sicque docent *Calderin. tract de interdicto, membr.* 5. §. *Viso de effectu, Anchar. d. c. Alma mater, col.* 5. *n.* 2. *in fin. Franc. ibi*, §. *Aduicimus, n.* 3. *vers. Vltimo nota Sylvest. Interdictum*, 5. *q.* 2. *dict.* 3. *in fin. Armilla verb. Interdictum, nu* 43. *Sotus* 4. *d.* 22. *q.* 3. *ar.* 1. *col.* 8. *vers. Hoc autem, Couar. c. Alma mater*, 2. *p.* §. 5. *n* 6. *vers.* 11. *Enriq. lib.* 11. *de matrim c.* 16. *n.* 2. *in comment. lit. S. & lib.* 13. *de excomm. c.* 44. *n.* 1. *in comment. lit. D & c.* 47. *n.* 4. *Vgolin. de censuris. tab.* 5. *de interdict. c.* 8. §. 10. *nu.* 2. *Vinald. candelab. sacram.* 2. *p. de interdict. nu.* 254 *Lud. Lop.* 2. *p. instruct. de interdict. c.* 21. *tit. de suspensione interdictorum, ad fin.*

16 Immo addiderim, si die Natalis Domini aut Paschatis, tempore interdicti sacerdos benedicat nuptias, eũ reum esse culpæ lethalis, aduersus præceptum non benedicendi nuptias eo tempore, non tamen reum esse violati interdicti: ac proinde minime incurrere irregularitatem statutam aduersus violatores interdicti. Quia *c. Alma mater, de sent. excom. in* 6. absolute & generaliter suspendit interdictum in ijs festiuitatibus: ac proinde interdicti præceptum, quoad officia diuina celebranda, cessat eo tempore. Quòd si aliud præceptum adsit, non benedicendi tũc nuptias ob temporis reuerentiam, vt vere adest, id solum celebratis tunc nuptijs violabitur. Sicut in simili dicunt *Sylvest. v. Dominica*, § 2 *& v. Ieiunium, q.* 10. vbi *Armilla n.* 13. *Tabiena q.* 11. *nu.* 12. *Lud. Lop.* dicens *Victoriam* idem sensisse, 2. *p instruct. de pœnit. c.* 112. *de ieiun. f.* 716. & apertè colligitur ex eo quod statim referam ex *Emman. Sa v Ieiunium, nu.* 6. eum qui ex voto vel constitutione regulari tenetur sextis feriis abstinere à carnibus, absolui à præcepto iuris communis illarum esum prohibenti tunc, quando Natale Domini inciderit in 6. feria: quare si ijs vescatur tali feria, minimè delinquere aduersus prohibitionem iuris communis, sed tantum contra votum vel constitutionem. Quòd *c. fin. de obser ieiun.* propter festi tanti honorem, generaliter dispensarit quoad esum carnium in illa die, quatenus per ius commune prohibitus erat, relinquens in suo robore obligationem voti vel constitutionis, si quæ aderat. Quam doctrinam probabiliorem credo aduersus *Metinam lib.* 1. *summ. c.* 14. §. 10. censentem id *c. fin.* non dispensare cum his in præcepto iuris communis. Et retenta hac probabiliori doctrina, dicendum est Fr. Dominicanos qui ex regulæ præscripto tenentur semper à carnibus abstinere in refectorio communi, si eas edant feria 6. in qua incidit Natale Dominicum, solum reos esse constitutionis violatæ: & cum ea illos non obliget ad culpam, nullius culpæ participes esse. Quod si quispiam voto se obstrinxisset, solum aduersus votum peccaret. Rursus ex ea infertur, Prælato dispensante in constitutione regulari, vel in voto, immunem esse culpæ edendo tunc carnes, eũ qui ex constitutione vel voto tenebatur. Quippe solum hæc obstabant. Atque ita docent *Sylvest. Tabiena, Armilla, Lud. Lop. Emman. Sa proxime citati.* Et idem dicendum est, si votum irritet quicumque id efficere potest. Et quamuis doctrina prædicta in casu *d. c. fin. de obseru. ieiun.* vera minime esset, at in nostro casu reputo certissimum esse, sacerdotem benedicentem nuptias tempore interdicti, in die Natalis Dominici aut Paschatis, minimè reum esse violati interdicti. Quia *d. c. Alma mater*, absolute & absq; distinctione aliqua relaxat interdictum quoad officia diuina. At *c. fin. de obseru. ieiunij*, non aufert absolute obligationem abstinendi à carnibus in feria sexta, in qua incidit Natale Dominic. sed eos excipit, qui voto aut constitutione regulari ad prædictam abstinentiam obligantur.

Opponet forsan aliquis, non posse nuptias benedici in 17
prædictis festiuitatibus, in quibus suspenditur interdictũ, absque illius contrauentione. Quia Missa in qua nuptiæ benedicuntur, est peculiaris. At in ijs festis solum suspenditur interdictum quoad officia propria illarum dierum. Sed solutio est facilis. Non enim sola officia diuina, & Missæ illarum dierum propria, possunt tunc publice & solemniter celebrari, sed quæuis alia. Quia *c. Alma mater, de sent. excom. in* 6. indistincte & generaliter de officijs loquitur. Et ita docent *Calderin. de interdict. membr.* 6. *v. Dubitant quidam, gl. d. c. Alma mater, vers. Sicut prius, Ioan. Andr. nu.* 2. *& ibi Anchar. col.* 4. *n.* 1. *vers. Sed quæritur an in prædictis, Dominic. ibi*, §. *Adijcimus, n.* 3. *Franc. eo.* §. *n.* 2. *Nauar. sum. c.* 27. *n.* 185. *Couar. d. c. Alma mater*, 2. *p.* §. 5. *nu.* 5. *Sylvest. Interdictum*, 5. *q.* 2. *d.* 1. *D. Antonin.* 3. *p. t.* 26. *c.* 4. *in princ. col.* 2. *Ledes.* 2. *p.* 4. *q.* 26 *a.* 2. vbi de interdicto, *f.* 362. *col.* 4. *Vgolin de censuris, tabula* 5. *de interdict c.* 7 §. 10. *n.* 2. *&* §. 11. *n.* 1.

Difficultas autem est, an in prædictis festiuitatibus li- 18
ceat nuptias benedicere, & alia officia diuina celebrare publice & solemniter, tempore cessationis à diuinis, sicut licet tempore interdicti? Quod est quærere, an cessatio à diuinis suspendantur tempore harum festiuitatum, sicut suspenditur interdictum? Id enim negat *Margallo de horis* cano-

canonicis, f.17.23. & 24. & est probabilissimũ, vt testantur *Couar.c.Alma mater,2.p.§.5.n.3. Gutier.lib.1.q canon.c.10.n.* 11. Verùm probabilius est ea tunc licere, & suspendi cessationem à diuinis. Quòd benigna illa concessio in honorem tantarum festiuitatum, non est cur ad solum interdictum restringatur: eo vel maximè quod hęc suspensio temporalis sit, & ad prædictas festiuitates restricta, & ideo parum ea concessa derogetur cessationi à diuinis. Atque ideo hanc sent. dicit fortasse veriorem esse *Couar. eo.n.3.* & tenent *Gutier d.c.10.fin. Lua Lop.2.p.instruct.de interdict.c.21.de suspensione interdictorum, vers.Hic merito. Manuel* t. *to sum.2.edit.c.117.nu.*1. At in Ecclesia speciali interdicto affecta, non licet in prædictis festiuitatibus, nuptiarum aut aliorum diuinorum officiorum celebratio. Quia cessat ratio concessionis, quandoquidem extra illam Ecclesiam diuina tunc obire possunt. Et huius sententiæ videntur *DD.nu*12. *allegati*, qui indistinctè fere omnes docent concessionem, *t.Alma mater,de sent.excomm.in* 6. non habere locum in speciali alicuius Ecclesiæ interdicto. Et in propijs terminis docet *Vgolinus de censuris, tabula* 5. *de interdict.c.*10. *init.n.*5.

19 Tandem dubitatur, vtrum alterutro ex coniugibus solum interdicto, liceat extra locum interdictum benedictiones nuptiales recipere? Qua in re sic distinguendũ est. Aut interdictum est locale aut personale. Rursus, si personale: aut generale, quia, nimirum, vniuersitas aliqua est interdicta, vt ciues alicuius vrbis, cuius pars est coniux: aut speciale, quia, scilicet, coniux est nominatim interdictus: aut causam culpabilem interdicto ferendo pręstitit: in quo euentu censetur specialiter interdictus *c.Alma mater,de sent.excomm.in 6.vers.Illis*. Primo ergo dico, si interdictum locale sit, posse coniuges extra eum locum benedici. Quia interdictum locale non ligat extra eum locum quem afficit, *c.Si sententia, de sent.excomm.in 6.* Nec in hoc est difficultas. Secundò dico, si interdictum sit personale & generale, sic distinguendum esse. Si solus vir eo personali interdicto affectus sit, aut vterque coniux, non licet benedictiones nuptiales etiam extra locum interdictum recipere, nisi vir domicilium mutet: tunc enim licebit in loco non interdicto. Ratio est, quia cum vir maneat pars illius ciuitatis personali interdicto suppositæ, dum alio non migrat animo domicilium transferendi, eodem personali interdicto ligatus manet, instar aliorum ciuium, *d. c.Si sententia*, cum ibi notatis, ac proinde vxor non poterit vna cum viro sic interdicto benedici. Sic *Calderin.de interdicto, membr.6.§.Viso de effectu interdicti. Anchar. d.c.Alma mater,n.*11. *& ibi Franc.in princ.n.*3. *D.Ant.*3.*p.t* 26.*c.*4. *in princ. col.*5. *Tabiena Interdictum,*5.*q.*13.*n.*14. *Armilla verb.Interdictũ, n.*53. *Graffis* 2.*p.decis.lib.*1.*c.*1.*n.*25. Quòd si sola vxor sit illo generali personali interdicto ligata, potest in loco non interdicto benedici vnà cum viro. Quippe cum vir interdicto minime affectus sit, vxorque sortiatur forum, munera, & honores sui viri *l.Femina ff de senat.l.fin.C.de incolis*, gaudet ea viri nõ interdicti immunitate, vt benedici possit. Ita *Calderin.Tabiena, Armilla ibi.* Tandem, si quinis ex coniugibus sit speciali interdicto personali astrictus, nullibi fas est illis benedictiones nuptiales recipere, donec coniux ille interdicto ligatus absoluatur. Quia id interdictum speciale personæ ipsam quocumque se transferentem comitatur, instar aliarum censuratarum, donec absolutio accedat. Sic *Calderin.Tabiena, Armil.ibid.*

20 Ad argum.n.9. propositum, dic illam regulam intelligi, vbi est eadem ratio in accessorio, & principali: nec est aliqua dispositio specialis in accessorio: vt bene *Dynus eadem regul. Accessorium, in fine.* At non est eadem ratio in matrim. & benedictionibus nuptiarum: illud enim non spectat ad diuina officia tempore interdicti vetita: secus de his. Deinde de matrim. nulla est dispositio prohibens: secus de benedictionibus, interdicuntur enim generali prohibitione diuinorum officiorum tempore interdicti. Ad confirm. dico esse prorsus disparem rationem. Quia Chrisma est accessorium, tamquam de confirmationis essentia: & de necessaria sub præcepto baptismi decentia: solumque potest de Iouis sancti confici, & quotannis renouari debet. Quare si tunc ratione interdicti non conficeretur, ea Sacramenta ministrari validè, si sit confirmatio, aut decenter, si sit baptismus, non possent. Quæ rationes in benedictionibus nuptialibus locum non habent.

DISPVTATIO IX.

Vtrùm tempore quo alter aut vterque coniux excommunicatione ligatus est, validè aut licitè matrim. contrahi possit?

SVMMARIVM.

*Refertur sententia asserens matrimonium initum à ligato excommunicatione maiori, esse inualidum, n.*1.
*Validum est matrimonium ab excommunicato initum, n.*2.
*Peccat lethaliter maiori excommunicatione ligatus, si matrimonium ineat, n.*3.
*An id sit duplex lethale? n.*4.
*An idem sit cum excommunicatione minori? n.*5.
*Scienter iniens matrimonium cum excommunicatione maiori ligato, denunciato, vel notorio clerici percussore, peccat mortaliter, n.*6.
*An sit mortale contrahere cum excommunicato non denunciato, nec notorio clerici percussore? vel cum excommunicato excommunicatione minori? Refertur quadam sententia? n.*7.
*Nulla est culpa cum hoc contrahere, nec petere Sacramenta à tali excommunicato, nec excommunicatus peccat tunc, quando præuentus ab alio ministrat aut contrahit matrimonium, n.*8.
*An sit duplex mortale, inire matrimonium cum excommunicatione maiori ligato denunciato, vel notorio clerici percussore? n.*9.
*An sit mortale, & quotuplex, inire cum excommunicato excommunicatione minori? n.*10.
*An peccet mortaliter, si vterque coniux maiori vel minori excommunicatione ligatus sit, & matrimonium ineat? n.*11.
*An ligato maiori, vel minori excommunicatione interdicta sint sponsalia, siue nuda promissione, siue iuramento firmata? n.*12.
*An ei vetitum sit benedictiones nuptiales recipere? n.*13.
*An teneatur præmittere matrimonio confessionem, qui excommunicatione aut peccato lethali affectus est? n.*14.
*An suspensus etiam ab ingressu Ecclesiæ, vel is cui Ecclesia ingressus interdictus est, peccet si matrimonium ineat, aut benedictiones nuptiales recipiat? n.*15.
*Soluuntur argum. n.*16.

QVIDAM ita rigide loquuntur in hac disputatione, vt censeant matrimonium initum à ligato excommunicatione maiori, esse inualidum. Quod is Sacramentorum incapax sit. Ita *Martinus de Magistris relatus à Caiet.*2.2. *q.*154.*a* 7 *paulo post principium, dub.*3. 1

At procul dubio dicendum est, id matrimonium esse firmum. Quod expresse probat *c.Significasti, de eo qui duxit in matri.* Vir enim excommunicatus erat, quod priori matrim. duranti, adhæreret vxore relicta meretrici; vxoreque mortua, duxit meretricem, nondum absolutione ab excommunicatione obtenta. Et respondet Pontifex firmum fuisse matrimonium, nisi cum eo adulterio concurrerit matrimonij promissio, aut machinatio in mortem alterius coniugis. Non ergo obstat excommunicatio firmitati matrimonij. Deinde, quia licet peccet excommunicatus matrimonium iniens, at nullus est rextus illud irritans. Atque ita docent ex iuris peritis, *glos. c.fin. verb.Sacramentis, de sentent. excom. in 6. & c Nullus, verb. Quod si, de consecr.d.*4. *& c.Illud, verb Negantur, el* 1.*d.*95. *& d.c.Significasti, in not.ab.quod infert post casus positionem, & ibi Ioan.And.n.*3. *Anton.n.*3. *Abb.n.*3 *Anchar.n.*3. *Cardin.n.*2. *&* 4. *Alexan.de Neuo n.*3. *Præpos.n.*2. *Henric n.*1. *&* 2 *Idem Cardin.clem.*1. *in princ. n.*6. *q.*13. *de priuileg. Calderin.de interdicto, membr.*6 *§.Viso de effectu interdicti. Bald.l.*1.*n.*11. *C.de iuris & facti ignor. & ibi Iason n.*27. *Alexand.cons.*56.*n.*5. *vol.*4. *Philip.Probus addit. ad Monachum, c.vnic.nu.*9. *de despons. impub. in* 6 *Francus c.Decreuit, n.*1. *de hæret. in* 6. *& c.*1.*n.*7. *vers.Et limita, de except. eod. li Felin. rubrica de sponsal.n.*8. *vers.*12. *Astensis sum.*2.*p.lib.*7.*tit.*16.*a.*3. *q.*6. *Syluest.Excommunicatio,*3. *initio & vers.*14. *Armilla verb. Excommunicatio n.*9 *in fin & verb. Matrimonium, nu.*67. *Nauar.c.Consideret, §.Cautus, n.*26. *de pœnit.d* 5. *& sum. Lat.c.*22. *n.*8. *Couar.*4. *decret* 2.*p.c.*6 *init.n.*3. *Ant Cuc.lib.*5. *Instit.maiorũ, tit.*11.*n.*170. *& t.*12. *nu.*33. *Gaeta repet.c. Ad limina,* 30.*q.*1. *§.*4.*n.*12. *Matien.lib* 5. *recop.t.*1. *rubr.gl.*1.*n.*136. *Franc. Marcus*

2

*2 p.decision.525.n.1.Vgolin de censuris,tab.2. de excom.c.7.§.2. n.4.*vbi alios refert. Et ex Theologis *D.Th.4.d.39.q.vn a.1. ad 5.Palud.4.d.26.q.2.a.2.concl.1.n.8. Maioris 4.d.29.q.2. ad fin.Caiet.2.2.q.154.a.7.dub.3.D.Anton.3.p.ti.24.c.76.verſ.14. & tit.1.c.19.fine.Idem Caiet.ſum.verb.Matrimonium,c.1.in fine, Ledeſma 2.p.4.q.23.a.1.col.9 argum 3.iunct.eius ſolut.Viguerius lib.inſtit.c.16.§.7.verſ.8 imped.1.Toledo lib.7.ſum.n.1.Enriquez lib.13.de excom.c.10.n.1.Petr de Ledeſma de matrim q.59.ar.1. § penult.Graffis 2.p.deciſionum, l.1.c.1.n.25. Barth. de Ledeſma de pœnit.* vbi de interdicto, *dub.7.Ludou Lop.2.p. inſtruct. de matrim.c.46.§.Præterea circa impedimenta impedientia.Viuald. candelabro Sacramentorum 1.p.de matrimonio,n.80.*

3 Peccat tamen mortaliter ligatus maiori excommunicatione,ſi ante abſolutionem ab illa,matrim.ineat. Quia excommunicatio hæc,priuat receptione Sacramentorum ſub mortali,cùm materia ſit grauiſſima. Atque ita docẽt *D.Anton.vtroque loco,Caiet.vtroque loco, Sylueſt.ambobus locis, Armilla vtroque loco,Viguerius,Enriquez, Petrus de Ledeſma, n. prac.allegati, Palud.4.d.26 q.2.a.2.concl.2.n.9.Tabiena Excõmunicatio,1.q.13.n.17.Nauar.ſum.Lat.& Hiſp.c.22.n.81.Alexand.in ſuo Enchirid.6. præcept.vbi de ſtatu matrim.§.1. Viuald. candelabro Sacram.1.part.de matrim n.109.*

Vtrum vero ſit duplex culpa mortalis, diſcernendum
4 eſt ex ſolutione eius quæſtionis: An cõtrahens matrim.in mortali,duplex lethale peccatum admittat,alterum, qua miniſter eſt huius Sacramenti;alterum vero,qua illud recipit.De qua egimus lib.2.diſp.6.n.3.& 4. & diximus vtramque partem eſſe probabilem: at tamquam probabiliorem ſecuti ſumus vnicum eſſe peccatum. Sic ergo in præſenti caſu eſt probabile,duplex eſſe peccatum mortale. Quia ligatus excommunicatione maiori ſub mortali tenetur abſtinere adminiſtratione & receptione Sacramenti. At probabilius multo eſt vnicum eſſe peccatum mortale.Quia is miniſter peccat lethaliter Sacramentum miniſtrãdo, cùm peccato lethali aut excommunicatione maiori affectus ſit,qui miniſter eſt conſecratus ad id munus,(vt dixi de affecto peccato lethali,ea diſp.6.n.4.)Sed ſi peccato lethali affectus ſit, & excommunicatione maiori,duplicem culpam mortalem admittet: alteram quidem, quod peccato mortali infectus recipiat Sacramentum: alteram autem,quod excommunicatione maiori ligatus. Quippe hæc culpa mortalis eſſet, quamuis ſic excommunicatus iam in gratia conſtitutus eſſet, vnde ex natura rei ſemper erit duplex mortale. Quia ille excommunicatus, eo ipſo quod ſciens & prudẽs vult ſic contrahere, incurrit peccatum mortale, ac proinde contrahit matrimonium cum peccato mortali & excommunicatione. At ſi ſolam excommunicationis rationem attendamus, vnica eſt culpa lethalis receptionis indignæ Sacramenti,non autem adminiſtrationis eiuſdem.

5 Similiter reus eſt mortalis culpæ, iniens matrim. cum excommunicatione minori, ante abſolationem ab ea. Quia hęc interdicit Sacramentorum receptione,ſub culpa mortali; vt expreſſe colligitur *ex cap final. verſicul. Peccat autem,de clerico excommun.miniſtr.* Sic *Palud.4.diſtinct 26.q. 2.a.2.n.2.concluſ.3. n.10.Caietan.ſumma,verb. Matrimonium, cap.1.in fine,Armilla ibidem,n.67. Nauar.ſumma Lat. & Hiſp. cap.22.n.81.* Et erit ſimiliter duplex mortale, alterum ratione cenſuræ alterum vero ratione culpæ mortalis, qua infectus ſic excommunicatus,eo quod velit recipere cum illa excommunicatione Sacramentum, id recipit, vt nu. præcedenti explicui.

6 Grauior autem difficultas eſt de eo, qui ſcienter matrim.init cum ipſo excommunicato,an peccet? Et quidem ſi excommunicatus ſit denunciatus, aut notorius clerici percuſſor, quos ſolos vitare tenemur iuxta decretum Concilij Conſtantienſis, non dubium eſt, quin contrahens cum illo peccet mortaliter. Quoniam participat in Sacramento cum ligato excommunicatione maiori: qui eſt vnus ex caſibus, in quibus participatio hæc eſt mortalis, ſecundum omnes. Et ita fatentur Doctores omnes, num.ſequenti & 8. pro vtraque ſententia allegandi.

At punctus difficultatis eſt, quando excommunicatus 7
non eſt denunciatus,nec notorius clerici percuſſor.Nam *Viguer.& Petrus de Ledeſma n.2.allegati*, indiſtinctè & generaliter docent, contrahentem matrimonium cum excommunicato,reum eſſe culpæ mortalis.Et ſaltem peccare non explicando culpæ qualitatẽ,docent etiam *D.Thom. 4.d.39.q.vnic.a.1.ad 5.Toledo lib.7.ſum.c.7.n.1.* Atque ita videntur ſentire hanc culpam admitti, ſiue excommunicatus ſit denunciatus, aut notorius clerici percuſſor, ſiue non. Cuius ſent. eſt apertè commune Doctorum placitum, quod ſentit peccare lethaliter recipientem Sacramenta ab excommunicato non denunciato. Cuius rationem optimè explicat *Suarez 3 p.q.65 a 4 diſp.18.ſect.1.col. 5.litera B.* Quia quamuis ex ratione & meritis excommunicationis,ſolum aſtringantur fideles vitare excommunicatum denunciatum,aut notorium clerici percuſſorem, ac proinde ab alijs excommunicatus non interdicatur illis recipere Sacramenta: at ex vi legis charitatis de vitando ſcandalo,& generalis obligationis non cooperandi ad peccatum alterius, obligantur fideles ad non petendum nec recipiendum Sacramenta à miniſtro quomodocumque excommunicato. Eo quod ille peccat miniſtrando: vtpote cui in nullo fauet decretum Concilij Cõſtantienſis, vt dicitur ibi, in fine. Maximus autem fauor eſſet excommunicati, ſi poſſet abſque culpa vacare Sacramentorum miniſterio:quo,ratione excommunicationis, ante id decretum priuatus erat.Si igitur excommunicatus miniſtrans peccat, eiuſdem culpæ particeps erit recipiens ab ipſo, vtpote qui cooperatur peccato illius. Nec hæc obligatio,cum naturalis ſit,potuit per illam decreti Concilij Conſtantienſis moderationem auferri. Quod per illam nec excõmunicatio generalis auferatur, neque prohibitio ipſi excommunicato facta, ne ſe ſacris rebus vel miniſterijs ingerat. Similiter ergo videtur dicendum in præſenti caſu, cum enim ipſe quomodocumque excommunicatus peccet iniens matrimonium, vtpote quem in nullo releuat decretum Concilij Conſtantienſis,ſimilem culpam admittet contrahens cum ipſo, quia cooperatur ad peccatum quod ſine ipſo expleri non poterat.Et iuxta hanc ſententiam, idem neceſſario dicendum eſt, ſi quis contrahat cum ligato excommunicatione minori, quia cooperatur ad peccatum (quod mortale eſſe diximus n. 5.) ipſius excommunicati.

Cæterum verius exiſtimo nullam eſſe culpam contra- 8
here ſcienter cum excommunicatione maiori ligato, niſi denũciatus ſit,aut notorius clerici percuſſor.Quod bene docet *Viualdus candelabro Sacramentorum,1.p.de matrim.nu.* 80. Ducor,quoniam non obſtanti communi & probabiliſſima ſent. contraria, n.præc.allegata,ſemper mihi perſuaſi probabilius eſſe, petentem Sacramenta à miniſtro quocumque,etiam non parato,excõmunicato, dum non ſit denunciatus, nec notorius clerici percuſſor, abſque quauis neceſſitate, immunem eſſe culpæ, ſi nullum aliud obſtaculum, dempta excommunicatione, interueniat, nec ipſum excommunicatum præuentum miniſtrantem peccare, & ſubinde nec irregularem eſſe. Quod docent aliqui teſte *Victoria ſumma*, vbi de excommunicatione, *n.* 339.& ipſe tamquam probabile relinquit. Idem tenẽt *Sotus 4.d.22.quæſt.1.a 4.col.3.verſ.Ait vero,Ledeſma1.p.4 q.5.a 6. dubvopenult. Lud.Lopez 2.part. inſtructorij*, vbi de Sacramentis in genere *c.59.col.18.verſ.At vero vrgentius dubium.fol.*85. Et ratio eſt.Quod Concilium Conſtantienſe in prædicto decreto indulſerit omnibus fidelibus,vt in nullo teneantur euitare huiuſmodi excommunicatos, etiam in Sacramentorum receptione, ad euitanda multa ſcandala, & multa pericula, & ſubueniendum conſcientijs timoratis: vt ibi expreſsè dicitur. At ſi peccatum eſſet,ſic excommunicatos præuenire,petendo ab ipſis ſacramenta, vel ipſos alloquendo,eadem ſcandala,& pericula, ſcrupuliſque timoratorum pullularent: nempe, ſi excommunicatus ille eſt paratus miniſtrare,vel ſi illum induco,vel ſi neceſſitatem requiſitam habeo,vel ſi illum præuenio in colloquiis

communibus:eo vel maximè,quòd timorati plus timeãt culpam,quàm excommunicationem minorem,à qua fatentur omnes eximi hunc participantem virtute dicti decreti Concilij Constantiensis. Et confirmatur,quia in dicto decreto nulla fit mentio culpæ,aut excommunicationis minoris;sed absolutè decernitur, fideles in nulla re astringi ad vitandos huiusmodi excommunicatos:& tamẽ inde colligunt omnes non incurri excommunicationem minorem ex hac participatione. Cur ergo non dicemus idem de culpa? Præsertim,quia verba illa prædicti decreti,*Constituimus vt nemo posthac teneatur abstinere*:potiùs obligationem ad culpam sonant, & illam videntur auferre: manente enim culpa, non esset verum dicere neminem teneri ad vitandum:excommunicationem autem minorem solùm auferunt per modum naturalis sequelæ: cessante enim culpa,cessat subinde pœna excommunicationis ita illi annexa,vt absque illa contrahi nequeat. Deinde,quia cum id priuilegium redundet in magnum animarum fauorem, & ad consulendum timoratis conscientiis, atque earum pericula vitanda emanarit, ampliandum potiùs est ad culpam,& excommunicationem minorem, ita vt neutra ex hac participatione incurratur: quàm restringendum ad solam excommunicationem minorem. Quippe lex quantumcumque pœnalis & odiosa sit, est amplianda, quando est in fauorem animarum ad vitanda peccata, (vt probauimus lib.1.disp.39.n.5.& lib.3.disp.1. num.8.)nedum hæc,quæ pœnalis minimè est. Dices cum contraria sententia,prohibitionem non recipiendi sacramenta ab huiusmodi excommunicato non oriri ex ipsa excommunicatione:hanc enim abstulit Ecclesia in dicto Concilij Constantiensis decreto, dum fidelibus indulsit participationem cum hoc excommunicato: sed oriri ex ipso naturali iure,dictanti non esse cooperandum peccato alterius. At iuris naturalis interdictio non potest Ecclesiastica lege auferri. Quare cum excommunicatus tunc ministrans peccet,peccabit recipiens. Sed profectò probandum esset peccare excommunicatum præuentum à petenti sacramentum,illud ei administrãtem. Cùm enim prohibitio,ne excommunicatus ministret sacramẽta, descendat ex ipso iure Ecclesiastico,potuit vtique ius Ecclesiasticum hanc prohibitionem restringere ad omnes excommunicatos, qui aut denunciati aut notorij clericorũ percussores existunt:ad cæteros autem,in eo solo euentu, in quo ipsi sua sponte se ingerunt. Quare minimè peccabunt,quãdo à petentib. præuẽti ipsis administrant.Id autem intendisse facere prædictum Concilij Constantiensis decretum,vel ex eo constat,quòd cùm fidelibus indulsit, vt possent participare cum his excommunicatis, nec tenerentur eos vitare in Sacramentorum administratione, indulsit indirectè,& ex consequenti ipsis excommunicatis, vt possent tunc licitè ministrare. Non enim stat, me non teneri vitare hunc excommunicatum: & ipsum peccare mecum participando. Quare dum dicitur in prædicto decreto,non releuari per illud excommunicatum,debet intelligi,directè,& ex intentione: secus indirectè, & quatenus est necessarium, vt fideles tutè & plenè possint frui priuilegio participandi cum ipso excommunicato. Nec conferet dicere, prædictum decretum concessisse administrationẽ & receptionem Sacramenti:at contrahere matrimonium cum excommunicato,non est recipere ab ipso Sacramentum, sed participare in administrando & recipiendo simul cum ipso excommunicato sacramentum.Quod illicitum videtur,nec concessum in prædicto decreto. Alias liceret mihi inducere prædictum excommunicatum,vt simul mecum interesset sacro,aut ministraret aliis Eucharistiam. Sed respondetur,contrahere matrimonium cum excommunicato, verè esse recipere ab illo Sacramentum, & in receptione cum illo participare:quod in prædicto decreto indulgetur. Quia vterque contrahens verè ministrat, & recipit matrimonij sacramentum. Sed tandem dices saltem peccare mortaliter contrahentem matrimonium cum ipso excommunicato, quando ipse excommunicatus præuenit contrahentem: quo casu manifestum est eum esse reum culpæ mortalis: ac subinde eiusdem culpæ particeps erit, qui cum ipso contrahit, tamquam cooperans peccato.Sed respondeo, nec in hoc casu peccare contrahentem cum eo excommunicato. Quia non ratione excommunicationis: ea enim dum denunciata non est, nec ex notoria clerici percussione orta, minimè astringit fideles vt excommunicatum vitent. Non etiam ratione cooperationis peccato. Quippe vtens malitia alterius parati, vt suæ vtilitati consulat, quando alter bene potest exequi,minimè censetur cooperari. Sicut contraria sententia communis fatetur, recipientem Sacramenta ab excommunicato nõ denunciato,nec notorio clerici percussore,parato conferre, minimè delinquere, nec cooperari: quando sibi valde vtile est. Atque omnes fatentur recipientem nummos ad vsuram ab vsurario parato,non esse participem culpæ, conferentis vsurarij: quando iis indiget. At præuentus ab excommunicato vt secum ineat matrimonium,non inducit ad peccatum indignæ susceptionis excommunicati,qui si vult, potest absolutionem obtinere,sed solum vtitur iure suo, & malitia alterius, vt suæ consulat contrahendi necessitati. At si excommunicatus absolutionem obtinere non posset, tunc nullo modo liceret cum illo tunc cõtrahere,quia non potest excommunicatus licitè facere.

Hinc infertur duplicem esse culpam lethalem,contrahere matrim. cum excommunicato denunciato, vel notorio clerici percussore, quando ipsum inducit hic contrahens:Alteram,contra prohibitionem Ecclesiæ vitandi prædictum excommunicatum,quæ in re diuina & Sacramentis obligat sub mortali(vt dixi num.6.)Alteram verò scandali,eo quòd inducat sic excommunicatum ad peccatum mortale patrandum.Erit autem necessariũ vtramque in confessione detegere. Quia explicata participatione in Sacramento,nõ declaratur inductio:potuit enim illa absque hac esse: nec explicata inductione detegitur participatio, sed voluntas participandi: quæ suo effectu defraudari valuit. Quando autem non inducit, vnicum est peccatum contra prohibitionem Ecclesiæ participandi cum excommunicato. Quia ea secluſa non esset peccatum,nec cooperatio, vt dixi n.præced.in fine. 9

Secundò infertur,nullam esse culpam contrahere matrimonium cum excommunicatione minori ligato, nondum denunciato. Quia si hic contrahens inducat illum, non peccat inducens,nec inductus contrahens,sicut n.8. dixi de excommunicatione maiori ligato.A fortiori enim procedet in excommunicatione minori. Præsertim,quia decretum Concilij Constantiensis participationem in sacramentis cum affecto qualibet censura nondum denũciato indulsit:at excõmunicatio minor est censura. Quòd si non inducat alter,peccabit ipse ligatus excommunicatione minori,iniens matrimonium(vt nu.5.probaui.) At contrahens cum ipso minimè peccabit,(vt de ligato excommunicatione maiori probaui n.8.fine.) At si affectus excommunicatione minori esset denũciatus(quod numquam fieri solet) si alter inducit, peccabit hic lethaliter peccato scandali. Quippe inducit ad peccatum lethale, Cùm in hoc euentu, nullo priuilegio gaudeat inducens decreti Concilij Constantiensis.Non tamen erit plus quã vnicum peccatum mortale. Quia censũra excommunicationis minoris non priuat fideles participatione cum tali excommunicato. Si verò non inducat, nullam culpam admittet contrahens cum illo. Nam non est culpa cooperationis(vt probaui nu.8.fine) Nec etiam contra præceptum Ecclesiæ participandi cum prædicto excommunicato. Quia id præceptum non est,sed cum solo excommunicatione maiori ligato. 10

Forsan rogabis quid dicendum sit, quando vterque contrahens est excommunicatus?Et quidem tripliciter id contingere potest: aut enim vterque est toleratus, quia neuter est denunciatus,nec notorius clerici percussor:aut vterque non est toleratus,quia ambo sunt denunciati,vel notorij 11

notorij clerici percussores: aut alter est ex his, alter verò non, sed toleratus. In primo casu, quando scilicet vterque est toleratus, præueniens alterum vt secum cõtrahat, semper delinquit lethaliter, siue maiori siue minori excommunicatione teneatur, non quidem contra censuram alterius. Quia cùm ea sit adhuc tolerata, non obligat præuenientem ad vitandum, sed solum peccat contra propriam, quę ipsi interdicit participare cum quocumque etiam non excommunicato, dum ab ipso non præuenitur, & recipere sacramentum. Quòd si sit excommunicatio minor, prohibet eam solam receptionem sacramenti sub mortali, non verò participationem. Præuentus autẽ non peccat. Quòd propria censura tolerata non vetet participare in Sacramento recipiendo, præueniente altero: nec id sit cooperari peccato præuenientis, vt latè explicui n. 8. Quòd si obiicias diuersum esse, quando non excommunicatus præuenit excommunicatum toleratum, & quando excommunicatus toleratus eundem præuenit. Quippe non excommunicatus habet præueniendi ius, quo careret excommunicatus, vtpote qui præueniẽdo peccat. Ergo licet præueniat excommunicatus, non excusatur alter excommunicatus correspondens. Dic non habere illum ius ex parte propriæ censuræ, atque ita contra illam delinquere: habere tamen ex parte censuræ alterius, & proinde illius violatæ reum minime esse ipsum, nec inductum correspondentem. In secundo casu, quando vterque est non toleratus, tunc inducens peccat peccato inductionis ad scelera per inductum admittenda: & indignæ receptionis Sacramenti, cum peccato lethali, & censura participationis in sacramento cum altero, contra vtriusque id interdicentis censuram. Quæ omnia peccata satis explicantur in confessione hoc verbo: Cum essem excommunicatus non toleratus iniui matrimonium cum excommunicato non tolerato, ipsum inducens. Inductus autem obnoxius est culpæ lethali receptionis sacramenti cum censura, & lethali, participationis in re sacra contra propriam & alienam censuram. Quòd si vterque contrahens sola excommunicatione minori denunciata affectus sit: peccat inducens lethaliter, quatenus inducit ad mortale: & quia recipit sacramentum propria cẽsura sibi interdictum, & cum peccato mortali, quo infectus est ratione prauæ voluntatis recipiendi indignè Sacramentum. Quæ omnia peccata inductus quoque patrat, dempta inductione. Neuter autem subiacet peccato mutuæ participationis in Sacramento, quia excommunicatio minor hac non priuat. In tertio casu, nempe, quando alter est excommunicatus toleratus, alter verò non toleratus: si toleratus inducat, peccat qua inducit, & participat in re sacra contra propriam & alienam censuram (propria enim licet tolerata ipsum priuat participatione, dum ab altero non præuenitur:) & indignè recipit Sacramentum cum censura & peccato lethali. Eisdemque peccatis inductus tenetur, præter inductionem, & participationem in re sacra contra alienam censuram. Quippe sola propria ipsi interdicit eam participationem: aliena enim cum tolerata sit, solum ipsummet ea ligatum, ab aliorum participatione abstinere obligat. Quòd si non toleratus toleratum inducat, peccat inducens, & indignè recipiens Sacramentum, peccato lethali & censura irretitus: & tandem participans in re sacra contra propriam solam censuram. Quia censura alterius tolerata non excludit à participatione. At inductus peccat participans in re sacra contra alterius censuram non toleratam, & recipiens sacramentum in lethali. Contra propriam vero censuram nullo modo peccat, quia inducitur, & sua censura tolerata est; quod constat ex dictis n. 8. Tandem si vterque sit in excommunicatione minori, & alter solus denunciatus sit, si hic denunciatus inducat, peccat solo peccato indignæ receptionis sacramenti contra propriam censuram: & quod Sacramentum recipiat in peccato lethali, in quo est ratione illius prauæ voluntatis, non autem admittit peccatum inductionis, quia inductus non peccat, vt probaui nu. 9. Quòd si non denunciatus inducat, peccat lethaliter inducens alterum ad lethale, quod alter committit: & recipiens Sacramentum in excommunicatione, & peccato mortali existens: quod ratione inductionis, & prauæ voluntatis recipienti indignè Sacramentum admisit.

12 De sponsalibus etiam est difficultas, num possit excõmunicatus excommunicatione maiori ea contrahere? Nam *Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. concl. 2. n. 9.* tanquã manifestum supponit nõ posse absque culpa lethali iureiurando præstito, sponsalia contrahere. Quòd id sit immiscere se diuinis: sicut ei non liceat quemcumque alium cõtractum, iuramento saltem solemni, iuire. Et tamquam verius amplectitur interdicta illi esse sponsalia ipsa absque iuramẽto, sola nuda promissione contracta. Cui enim interdicitur matrim. pariter interdicitur omne id per quod peruenitur ad illud. *l. Oratio ff. de sponsalibus.* Præterea, quia sponsalia tamquam initium matrimonij sunt sacramentalia, ac proinde res diuina & spiritualis. Atque ita ea vocat sacramentalia, *D. Tho. 4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 6.* Et *idem Palud num. 10.* concedit, posse excommunicatione minori ligatum, contrahere sponsalia. Cæterum nullam culpam agnosco in sponsalibus contrahendis ab excommunicatione quacumque ligato, præter solam venialem participationis cum altero in contractu humano, casu quo cæteræ participationes in humanis culpam inducerent: & hoc, quamuis sponsalia iuramento firmata sint. Ducor, quoniam minimè interdicitur iuramentum extra iudicium excommunicato. Nec sponsalia aliquid sanctitatis continent, aut aliquid spirituale sonant, sed dicuntur quodammodo sacramentalia: quod initium sacramenti sint (vt dixi li. 1. disp. 1. num. 8.) Nec interdicto aliquo interdicitur id, per quod peruenitur ad illud, quando diuersa est in vtroque ratio. Quod hic contingit: nam matrimonium, eo quod sit Sacramentum, prohibetur excommunicato: at sponsalia nec sunt sacramentum, nec quid spirituale.

13 Benedictionem autem nuptialem non posse conferri ligato excommunicatione maiori, certum est. Atque ita affirmant *Henric. c. Significasti, nu. 2. de eo qui duxit in matrim. Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. concl. 2. n. 9. Vgolin. de censuris, tabula 2. de excommunic. c. 7. §. 2. n. 4.* Subditque *Paludanus* esse peccatum mortale eam recipere, sicut audire Missam. Quia vtrumque est sacramentale. Cæterum quamuis certum sit esse peccatum mortale, ea ratione qua interest excommunicatus Missæ, & officio diuino benedictionum: atque in re sacra participat cum aliis assistentibus: at quatenus recipit eas benedictiones, culpam mortalem non video. Quia excommunicatus non excluſus est à sacramentalibus quibuscumque, vt à sumptione aquæ benedictæ: nisi dicas benedictiones illas esse preces nomine Ecclesiæ fusas pro sponsis qui benedicuntur. At excommunicatus est excluſus ab iis precibus. Atque ob hanc rationem fateor quoque esse mortale in excommunicatione tali benedici: non autem eo quòd sacramentalia sint. Quod si excommunicatio minor sit, nulla est culpa benedictiones recipere, quia sola Sacramentorum receptione priuat. Et id fatetur *ipsemet Palud ea. q. 2. a. 2. concluſ. 3. n. 10. fine.*

14 Ex dictis infertur, teneri excommunicatum, siue maiori siue minori, præmittere matrimonij contractui absolutionem ab excommunicatione, casu quo esset mortale cum illa contrahere, iuxta dicta. At confessionem sacramentalem non tenetur præmittere, quamuis peccato lethali sit præpeditus, vt bene docent *Veracruz. append. ad speculum, dub. 13. concl. 2. Manuel 1. tomo sum. 2. edit. c. 241. nu. 1.* Atque ita *Trident. seſs. 24. de matrim. cap. 1.* solum hortatur ad confessionem & communionem præmittendam. Et nemo hoc negat. Quia solum Eucharistiæ Sacramentum præmitti confessionem mortalium delictorum postulat: cætera autem solam contritionem, vel attritionem bona fide contritionem existimatam, quo dignè recipiantur. Si autem iam matrimonium initum sit, nulla est culpa suscipere benedictiones in mortali. Quia eæ non sunt Sacramentum.

Tandem

15 Tandem ſuſpenſus etiam generaliter ſi ſolis minoribus ordinibus initiatus ſit, nullo modo peccat matrim. iniens, aut benedictiones ſuſcipiens. Quippe ſuſpenſio eſt propria clericorum pœna, qua ab actibus ordinis propriis aut à beneficio ſuſpenduntur. Quare licet eſſet ſuſpenſus ab Eccleſiæ ingreſſu, poſſet in ea benedictiones recipere. Nam non eſt ſibi interdictus ingreſſus Eccleſiæ vt laico, ſed vt clerico. Quare poſſet in ea audire diuina, & efficere quidquid laico liceret. Sic docet *Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. concl. 4. nu. 11.* Quòd ſi non ſuſpenſus eſſet, ſed illi interdiceretur ingreſſus Eccleſiæ, non poſſet intra Eccleſiam benedictiones recipere. Quia interdictum eſt cenſura communis laicis & clericis: poſſet tamen extra Eccleſiam eas recipere. Quia nullus actus extra Eccleſiam geſtus, per id interdictum prohibetur, vt à contrario ſenſu colligitur ex *c. Is cui, de ſentent. excom. in 6.* Et docet *ibi gloſſa verb. In ea*, ab vniuerſis DD. recepta.

16 Ad argum. num. 1. propoſitum, dic excommunicatos eſſe incapaces licitè recipiendi Sacramenta: at recepta valida eſſe. Argumentis num. 7. obiectis ſatisfeci n. 8.

DISPVTATIO X.

An catechiſmus matrim. impediat incundum?

SVMMARIVM.

Quid ſit Catechiſmus? n. 1.
An teneat is in Catechiſmo contrahat cognationem dirimentem, an ſolum impedientem matrim. n. 2.
Oportet vt tentio ſit in toto Catechiſmo, n 3.
Opus eſt ad id reſpondere ad interrogata circa fidem, n. 4.
An contrahatur hæc cognatio per exorciſmum? n. 5.
Ad quot gradus hæc cognatio iure antiquo extendebatur, n. 6.
An oriatur ex Catechiſmo ſubſequenti baptiſmum? n. 7.
An deſideretur Catechiſmum ſimul eſſe cum baptiſmo? Vel vt fiat. Catechiſmus ſine baptiſmo? & quando idem eſt patrinus vtriuſque actus, contrahatur duplex cognatio? n. 8.
An contrahatur cognatio ex Catechiſmo, licèt poſtea baptiſmus non ſequatur? n. 9.
Cognatio hæc an ſit reſtricta per Tridentinum, inſtar cognationis orta ex baptiſmo? Et corrigens aut limitans menſuram, corrigit & limitat rem menſam. Et vitium duplex ex vna radice ortum tollitur vnica lege, n. 10.
An ſit ſublata cognatio Catechiſmi per Tridentinum? Refertur quædam ſententia, n. 11.
Contraria verior, n. 12.
An teneatur Parochus in libro annotare patrinum in ſolo Catechiſmo interueniſſe, puero iam domi baptizato, n. 13.
Soluuntur argumenta, n. 14.

1 PRÆMITTENDVM eſt quid ſit Catechiſmus. Eſt inſtructio fidei quæ fit ante ianuam Eccleſiæ ſuper baptizãdo: diciturque ſic à catechizo, id eſt, inſtruo. De quo habetur *c. Ante baptiſmum, de conſecr. d. 4.* Ita docẽt *Angelus, Syl. & reliqui ſummarum auctores verb. Catechiſmus, ſtatim in princ.*

2 Secundò ſupponendum eſt, eum qui tenet puerum in catechiſmo, contrahere cognationem ſpiritualem imperfectam, impedientem quidem, ſed non dirimentem matrim. Habetur expreſsè *c. 2. de cognat. ſpirit. in 6. & c. Contracto, de cognat. ſpir.* Ratio autem huius ea eſt, iuxta *D. Tho. 4. d. 42. q. 1. a. 2. ad 3. Durand. ibi, q. 1 a 2. n. 8. Ricard. a. 1. q. 2.* quòd catechiſmus ſit quædam futuri baptiſmo profeſſio, eiuſque initium, & eſt quædam regeneratio imperfecta per fidem, quam proteſtatur patrinus pro paruulo: ſicut ſpõſalia ſunt quoddam matrimonij initium. Quare ſicut in his contrahitur quidam gradus propinquitatis imperfectæ, ita in illo quædam cognatio ſpiritualis imperfecta. Quare audiendus non eſt *Hugo*, qui *c. Peruenit, 30. q. 1.* docet dirimere quoque matrimonium, per illum textum. Qui id minimè probat: nec hodie eſt de hac re controuerſia, cùm clarè textibus citatis decidatur non eſſe impedimentum dirimens. Nec ſimiliter fides habenda eſt *Soto, 4. d. 42. q. 1. a. 2 col. 4. verſ. Vrgentius autem*, vbi tamquam rem dubiam aſſerit catechiſmum impedire matrim. quia (inquit) *Boniface. 8. c. 2 de cogn. ſpirit. in 6.* non aſſeruit hoc impedimentum: ſed id collegit ex *c. Contracto, de cogn ſpirit.* vbi *Clemens III.* non id clarè decidit, ſed tantum dicit catechiſmum vix afferre impedimẽtum matrimonio. Quæ verba potiùs ſunt dubitantis, quàm aſſerẽtis. Quare cum collectio non ſit clara, nec etiam deciſio certa erit. Sed vniuerſi DD. tamquam certum ſtatuũt hoc impedimentũ. Quippe verba ea *c. Contracto*, quæ non ita clarè decidebãt eſſe impedimentum, explicuit *Boniface. 8. d. c. 2.* vt verè ſtatuerint per catechiſmi cognationem impediri, non tamẽ dirimi matrim. vnde iam de hoc dubitãdum minimè eſt.

Oportet tamen vt is patrinus in toto catechiſmo te- 3
neat, vt hanc cognationem contrahat, vt bene docet *gloſſa c. Contracto, de cogn ſpirit. in fin.*

Nec ſatis eſt tenere in catechiſmo, ſed is contrahit 4
hanc cognationem, qui infantis perſonam gerit, reſpondens ad fidei interrogata, dum ſacerdos rogat, an credat. Quare ſicut in baptiſmo hæc cognatio ſpiritualis contrahitur per eleuationem pueri de ſacro fonte, ita in catechiſmo per profeſſionem illam fidei nomine infantis factam. Catechiſmus enim eſt quædam fidei inſtructio (vt n. 1. diximus.) Sic docent *Veracruz 1. p ſpec. a. 22. dub. 4 concluſ. 2. Palacios 4. d. 42. diſp. vnic. col. 31. f. 928.*

Hinc deducitur recedendum eſſe à *Palud. 4. d. 42 q. 1. a.* 5
1. n. 7. dicenti ex exorciſmo cognationẽ hanc oriri. Quia *c. Peruenit, 30. q. 1.* ſic ait Deus dedit Pontifex, *A primo pabulo ſacri ſalis vſque ad confirmationem per chriſma, nullus Chriſtianus ſuam commatrem in coniugium ſuſcipere debet.* Sed dicendum eſt per ſolum catechiſmum contrahi. Quia textus n. 2. allegati de ſolo eo mentionem faciunt. Nec obſtat *id c. Peruenit*, quia (vt benè ait *Durandus ſtatim allegandus*) ea verba copulatiuè & non diſiunctiue accipienda ſunt: ita vt per omnia illa contrahatur cognatio, ſed quaſi initium ſumat in ipſo exorciſmo. Atque ita tenent *D. Thom. 4. d. 42. q. 1. a. 2. corp. & ibi Durand. q. 1. a. 2. nu. 7. Palacios ibi, diſp. vnic. col. 31. fol. 928. Ouand. ibi, diſp vnic propoſ. 7. Veracruz 1 p. ſpec. a. 22. dub. 3. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubric. gloſſa 1. n. 149. Enriquez lib. 2. de baptiſmo c. 15 n. 4. in commento, lit. K. & lib. 12. de matrim. c. 2. n. 1. commento, lit. M. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 46 §. penult. fine.*

Extendebatur autem hæc catechiſmi cognatio, atten- 6
to iure antiquo, ad eaſdem perſonas, ad quas cognatio ex baptiſmo orta, & ad eoſdem gradus. Quamuis enim *c. 2. de cognat. ſpirit. in 6. & c. Contracto, de cognat. ſpirit.* vbi hæc cognatio ſtatuitur, nulla graduum aut perſonarum ad quas extenditur, mentio fiat: at quia oritur hæc cognatio, eo quod catechiſmus ſit quoddam baptiſmi initium, & cognationis ſpiritualis perfectæ ex illo ortæ, inde eſt vt per illam metienda ſit, ad eoſdemque gradus vtraque trahenda veniat. Sic *Nauar. ſum c. 22. n. 72. Maiolus lib. 3. de irregul. c. 25. n. 14. §. Catechiſmus.* Idque ſupponunt vniuerſi DD. *n. 10. allegandi*, dicentes reſtrictam eſſe per Trident. inſtar cognationis ex baptiſmo ortæ.

Quidam tamen temperant, vt tunc hæc cognatio ex 7
catechiſmo oriatur, quando baptiſmum præcedit: ſecus ſi puero iam baptizato fiat. Quod textus *c. 2. de cognat. ſpirit. in 6.* docens hanc cognationem ex catechiſmo contrahi, expreſsè decidere videatur, ibi, *Per catechiſmum qui præcedit baptiſmum.* ſolum catechiſmum baptiſmo præuium hanc cognationem parere. Atque ita hanc cognationem explicantes, de baptiſmo præcedenti catechiſmo loquuntur *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 16. §. 3. Caiet. ſumma verb. Matrimonium, c. 1. verb. Secundum vero caput*, vbi *Armilla nu 56. impedimento 4. Sotus 4. d. 37. q vnica, ar. 1. ad fin. corporis. Angles floribus 1. p. de matrim. q. 11. de impedimento ordinis, a. 2. in princ.* Deinde, quia catechiſmus hãc cognationem producit, eo quod ſit diſpoſitio ad futurum baptiſmum, eiuſque initium (vt diximus numero ſecundo.) Quod non inuenitur, quoties ipſum baptiſmum antecedit. Atque ita tenet *Barth. à Ledeſma de matrim. dubio 46. §. De catechiſmo.* At verius eſt id efficere catechiſmum, quamuis baptiſmo præuius ſit. Quippe eadem ſemper militat ratio, nam ſuapte natura eſt quoddam initiũ generationis ſpiritualis perfectæ, & diſpoſitio ad baptiſmum: quamuis per accidens ratione occurrentis neceſſitatis, aliquando baptiſmo poſtponatur. Nec obſtat textus in contrarium adductus, quia ea verba frequentioris vſus gratia appoſita ſunt; cõmuniter enim,

ac

ac recto seruato ordine, catechismus procedit. Quare dispositionem non restringunt. Iuxta tradita per scribentes, *l.vn.C.de raptu virg.* Atque ita docent *Hieronymus Paulus in prouinc f.16.* quem refert & sequitur *Couar.4.decret.2.p.c.6.* §.4.*n.*11. *Ouand.4 d.42.disp vn.propos.7. Petrus de Ledesma de matrim.q.56.a 2.dub.1. quod mouet circa 2.argum. Ludouicus Lopez 2.p.instruct.de matrim.c.51.col.3.init.* §. *Ex quo corollariè sequitur, Enriquez libr.12.de matrim.cap.2.num.1.* Nec quicquam refert testibus *Hieron. Paulo & Couar.ibidem,* si longo tempore post baptismum catechismus accedat.

8 Alij censent catechismum non producere hanc cognationem matrim. impedientem : nisi quando baptismo coëxistit. Sic *Albertus Magnus 4 d.42.a.5 fine.* Alij verò contra tunc id efficere dicunt, quando absque baptismo sit catechismus. Ita *Ouand.4.d.42.disp.vnica,propos.7.* Sed ab vtroque recedendum est. Quia nil confert, siue catechismus solus, siue vna cũ baptismo concurrat. Quippe *textus num.2.allegati* non distinguunt. Id tamen libenter fateor cum *Palacios 4.d.42.disp.vnica,col.31.& 32.f.928. & seq.* quoties esset idem patrinus in catechismo & baptismo, vnicam pullulare cognationem. Superflua enim esset alia. At vbi diuersi essent patrini, vterque suam cognationem contraheret.

9 Nec desunt etiam qui dicant forsan desiderari subsequi baptismum, quo hæc cognatio ex catechismo suboriatur: ac proinde quando catechismus absque baptismo est, quia catechizatus retrocedit, aut antea vita defungitur, eam minimè oriri. Ita *Palacios 4.d.42 disp.vnica,col.30. & 31 fol.928.& sequenti.* At non video huius fundamentum. Res enim hæc non pendet ex futuro euentu : sed tempore facti catechismi cõtrahitur hæc imperfecta cognatio spiritualis, vt probauimus numero secundo, & duplici sequenti: ac proinde siue subsequatur, siue non baptismus, cognatio ea semel contracta minimè abolebitur. Nec inconueniens est hanc imperfectam cognationem spiritualem in infideli reperiri.

10 Potissima autem difficultas in hac disputatione pertractanda est, an hoc catechismi impedimentum sublatum sit prorsus per *Tridentinum sess.24.de matrim.c.2.* Qua in re cõstat saltem restrictam esse cognationem ex illo ortam, ad gradum primum, ad quem eo decreto Tridentini cõtracta est ex baptismo orta cognatio. Quamuis enim nulla in eo mentio fiat catechismi, at cùm baptismi cognatio mensura sit eius quæ ex catechismo oritur, & ex illa gradus in hac sumantur (vt diximus n.6.) satis est cognationem baptismi restrictam esse, vt eodem quoque pacto censeatur catechismi cognatio restricta. Quando enim duo sic se habent, vt alterum sit mensura, & alterum res mensa, lex corrigens, vel limitans mensuram, censetur pariter corrigere & limitare rem mensam, si eadem ratio in vtrisque limitet. Vt alijs similibus adductis probant *Dominicus c.1.n.9.sallentia 5.de tempor.ordin.in 6. & ibi Francus n.8.limit.9.* & reperitur hic eadem ratio suo modo. Nam licet non sit identitas in vtraque cognatione, quantum ad rationem dirimendi matrimonium : est tamen quantum ad impediendum: atque hęc sufficit ad dispositionis identitatem. Et confirm. quia hac ratione *Glossa communiter recepta c.Non debet,verb. In secundo & tertio, ad fin.de consang.& affin.* docet per eum textum sublata esse quædam genera publicæ honestatis, quòd sublata sint similia affinitatis. Quoties enim duplex vitium ex vna radice nascitur, vna lege tollitur *l.vlt.fi.C.de nuptiis, l.Duobus* §.*Colonus.ff. de iureiur.* Et ideo huius sent. sunt *Nauar.sum.Lat.c.22.n.72.vers. Ad quæstionem autem: Hisp.c.28. addit.ad eundem n. Maiol.l 3.de irregul.c.25.nu.14.* §. *Catechismus, Palacios 4.d.42.disp vn.col.29.f.927. Vgolinus de matrim.c.20.n.5. Philiarc.de offic.sacerd. to.1.p.2.lib.2.c.4 Barth.à Ledesma de matrim.dub.46.fine, in 2. edit. Enriquez lib.2.de baptismo, c.15.fin. Petrus de Ledesma de matrim.q.56.art.3.*§.*In huius expositionem, Ludouicus Lopez 2. p.instruct.de matrim. c.46. impedim.4. Viuald. candel.1.p.de matrim.n.91. Manuel 1.to.sum.2. editione,cap.226.num.1. fine, Vega 1.tomo sum.cap.33.casu 39.ad finem.*

Difficultas autẽ eò pertinet, an id catechismi impedimentũ sit omnino sublatũ? Duplex est sent. Prima ait adhuc manere. Ducitur, quippe intentio legis ex præfatione colligatur, per illamque tollatur incertitudo legis, ac manifestetur eius dispositio, vt multis relatis probat *Tiraquel. tract.Cessante causa,limit.1.n.65.* Quod si præfationem decreti *Trident.sess.24.de matrim.c.2.* attendamus, manifestè solam cognationem dirimentem matrimonium restringere voluit, vt constat ex iis verbis: *Docet experientia propter multitudinem prohibitionum, multoties in casibus prohibitis contrahi matrimonia ignoranter: in quibus vel non sine magno peccato perseueratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur.* Quæ rationes præfationis nullatenus habent locum in cognatione spirituali solùm impedienti, qualis est catechismi. Cum enim matrim. validum sit, nec id dirimere oportet: nec in eo cum peccato perseueratur. Et cõfirmatur, quia in nullo ex capitibus sequentibus restringit Concilium, impedimentum aliquod ex solùm impedientibus: sed tantùm affinitatis, & publicæ honestatis: quæ dirimentia sunt. Secundò quia decretũ hoc est iuris cõmunis correctorium : ac proinde cũ expressè nõ auferat hanc cognationem, ad illam extendi non debet, sed tamquam casus omissus relinqui debet iuris cõmunis dispositioni *l.Commodissimè,ff.de liberis,& posthum.* Ita supponere videtur *Nauar. Maiolus, Vualdus, Manuel, Vega, n.præced.allegati,* dum dicunt eam cognationem per Tridentinum restrictam esse, nec vlteriùs dicunt esse prorsus ablatam, quasi non esse supponentes. Eiusdem sent. videntur etiam esse alij, qui post Tridentinum scribentes docent esse impedimentũ. Sic *Ant.Cucus lib.5.instit.maiorum,t.12.n.17. Lancelotus, institut.iuris canonici,l.2.tit.de triplici cognatione,*§.*Per catechismũ. vers. Dissoluetur, Angles floribus,1.p.de matrim.q.11.de impedimento ordinis,a.2.in princ. Matienzo lib.5.recop. tit.1.rubr.gloss. 1.n.148. Toledo lib.7.summæ,c.14.fine, Lud. Lopez 2.p.instruct. de matrim.c.46.impedim.4.& c.51.col.3.initio, Vega 2.to.sum. cap.5.casu 3.* Et tenent in terminis propriis *Palacios 4.d.42. disp.vnica col.29.& 30 f.927. Barth à Ledesma de matrim.dub. 46.in priori editione.* Et est valde probabilis. 11

Verior tamen sent. habet id impedimentum catechismi esse omnino sublatum per d. Tridentini decretum. Quòd numeratis in eo decreto personis inter quas contrahitur cognatio spiritualis; *per Baptismum vel Confirmationem, & iure antiquo circa hoc correcto, sic concludatur : Omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.* Et si dicas intelligi de cognatione spirituali contracta per Baptismum vel Confirmationem: obstat principiũ illius capitis, vbi dicit Concilium, se velle multitudinem prohibitionum restringere, vt incommoda vitentur: & statim subiungit: *Volens itaque sancta Synodus huic incommodo prouidere: & à cognationis spiritualis impedimẽto incipiens statuit.* Vbi generaliter de cognatione spirituali loquitur: & statim statuit inter quas personas contrahatur: ac in fine concludit inter nullas alias personas contrahi. Verè igitur intendit cognationis spiritualis impedimentũ omnino auferre, præter casus ibi expressos, inter quos catechismus non numeratur. Et confirmatur, quia Pius V. motu proprio edito anno 1566. 4. Kalendas Decembris, declarans prædictum Tridentini decretum, ait non esse recedendum à præcisis illius verbis Cum ergo concilium generaliter dicat inter nullas alias personas contrahi eam cognationem, quàm ibi expressas, censendum est cognationem catechismi, cuius ibi mentio minimè fit, omnino sublatam esse. Tandem, quia cognatio hæc catechismi primam originem trahit à baptismo: ideo enim cõtrahitur, quòd sit initium quoddam & dispositio ad baptismum (vt n.2. diximus.) Quare sublata cognatione baptismi tollitur, licet catechismi non fiat mentio. Quod etiã num.10. probauimus, eo quod cognatio baptismi sit illius mensura. Cum igitur Tridentinum omnino abstulerit cognationem baptismi, præterquam inter tenẽtes in ipso baptismo, censebitur ablata cognatio tenentium in catechismo solo: quæ, si primam originem attendamus, à baptismo 12

ptiſmo procedit. Et ideo huius ſent. ſunt *Veracruz 1.p ſpec. art. 22. fine, & a. 55. fin. Ouand. 4. d. 42. diſp. vnica, propoſ. 8. Enriquez lib. 2. de baptiſmo, c. 15. n. 4. & c. 18. n. 2 fine, & l. 12. de matrim. c. 2. n. 1. Emm. Sa, ſum. verb. Matrimoniũ*, vbi de impedimentis nõ dirimentibus, *n. 4. Barth. à Ledeſ. dub. 46. de matrim. fine, in poſteriori editione. Petr. de Ledeſma ſum. Sacramentorum, c. 13. de baptiſmo, dub. 2. poſt 5. concl. & in ſuo tract. de matrim. q. 56. a. 3. §. In huius expoſitionẽ*, & eſt modò communis.

13 Hinc deducitur expedire vt Parochus deſcribat in libro (quem habere debet ad deſcribendum nomina patrinorum baptiſmi, iuxta *Trident. ſeſ. 24. de matrim. c. 2.*) an ſint illi patrini in ſolo catechiſmo: quòd puer ſit iam domi baptizatus. Ita *Nauar. Lud Lopez nu. 11. relati. Petrus de Ledeſma vtroque loco relato, n. præced.* Et quamuis hi non explicent an Parochus ad hoc teneatur, at exiſtimo eum teneri. Quia Tridentinum, patrinorum nomina deſcribi iubet, quo ſciatur qui cognationem ſpiritualem contrahant, ne matrimonia iniquè cõtrahantur. At latiſſima eſt differentia, num in baptiſmo tenuerint, an in ſolo catechiſmo. Quòd priori caſu ſit impedimentum dirimens: poſteriori autẽ, ad ſummum impediens: & iuxta veriorem ſent. eſt nullũ impedimentum, vnde non fideliter id deſcriberet Parochus, niſi annotaret ſolius catechiſmi eos patrinos fuiſſe. Defraudaret enim Concilij intentionem, anſamque præberet diſſoluendi matrimonia valide cũ eo ſolo impedimẽto inita: (cuius ego teſtis ſum oculatus, in caſu Granatæ contingenti:) & tandem iniurius foret ipſiſmet patrinis.

14 Ad arg. n. 11. propoſita reſpondetur ex dictis n. 12. Nam in proœmio de prohibitionum multitudine, non diſtinguens de dirimentibus, an ſolum impedientibus, loquitur Tridẽtinum. Deinde in fine clare omnem aliam cognationem excludit, vt num. 12. oſtendimus. Nec refert in ſeqq. minime feciſſe mentionem impedimenti alicuius ſolum impedientis. Quia fateor nullum aliud tale reſtrinxiſſe: id tamen non concludit hoc non reſtrictum eſſe.

DISPVTATIO XI.

Qualiter votum ſimplex matrimonio ineundo obſtet, nec id dirimat?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputantur, n. 1.
Proponuntur argum. ſuadentia matrimonium dirimi per votum ſimplex, n. 2.
Referuntur alia probantia aliquando nec impediri, n. 3.
Votum ſimplex caſtitatis impedit, & non dirimit matrim. n. 4.
Id votum emiſſum in Soc. Ieſu dirimit, n. 5.
Nec dirimit votum religionis, non ineundi matrim. aſſumendi ordinis ſacri: & iuramentum earundem rerum, ſed tantum impediunt, n. 6.
Quid, ſi hæc vota ſint conditionalia, vel pro tempore implenda, quod nondum aduenit: vt poſt obitum matris? n. 7.
An his votis aſtricto liceat matrim. inire animo tranſeundi ante conſummationem ad religionem: ſaltem ſi iurauit ſponſalia: vel poſt illa emiſerit: vel poſt votum acciderit defloratio vel infamatio fœminæ. Et qualiter poſt hæc vota, ante vel poſt matrim. emiſſa, de conſenſu communi, vel alterius coniugis, aut abſque illo interdicatur vſus matrimonij, & quis diſpenſet. Remiſſiue, n. 8.
An venereis tentationibus vexato, & paſſim ſuccumbenti, liceat poſt hæc vota matrim. inire? Explicaturque ea regula, Votũ non obligat, quando eo omiſſo ſuperuenit aliquid, quod minus bonam & contra conſiliũ reddit illius materiam. Et an valeat votum caſtitatis emiſſum ab eo, cui matrim. eſſet ſub conſilio ob frequentes lapſus carnis, 9.
An valeat matrim. dũ vterq; coniux voto caſtitatis aſtrictus erat, n. 10.
An peccet iniens matrim. cum habente caſtitatis votum? n. 11.
Qualiter reſpondere liceat aſtricto caſtitatis voto, roganti an validè poſſit matrimonio copulari: & ſimiliter aliis votis id impedientibus ligato? n. 12.
Diſſoluuntur argumenta, n. 13.
An liceat conſulere minus malum, gratia maioris vitandi? Refertur quædam ſent. n. 14.
Auctoris ſententia proponitur, n. 15.
An liceat etiam ad id minus malum inducere? n. 16.
An inducens ad id minus damnum teneatur reſtituere? n. 17.
An liceat opem ferre inferenti id minus damnum? n. 18.
An liceat offerre materiam illius minoris mali perpetrandi: ac complicem, cum quo id admittendum eſt, vt conſentiat, inducere? n. 19.
An oporteat vt is, cui minus malum conſulitur, ſit ad vtrumque determinatus, n. 20.
Quid, ſi ad maius malum non ſit omnino determinatus, ſed malo habitu affectus, paſſim in illud labatur? n. 21.
An oporteat ſic conſulentem exprimere conditionem, Si maius malum perpetraturus eſt? n. 22.
An parentibus, iudicibus, & confeſſarijs liceat minus malum conſulere, ad vitandum maius? Et an hi vel alij potentes alia via vtrumque damnum impedire, teneantur reſtituere minus conſulentes, n. 23.
An liceat conſulere minus damnum vnius, ad vitandum maius alterius? n. 24.
An volenti mea bona eripere, liceat ad illa tuenda conſulere, vt alterius rapiat? n. 25.
An liceat malum conſulere, vt æquale vitetur? n. 26.
An liceat cuiquam minus peccatum, etiam veniale patrare, vt grauiſſimum in ſe ipſo vel in alio caueat? n. 27.
Qualiter à culpa vindicatur factum Loth offerentis filias Sodomitis, vt à peccato nefando eos auerteret? n. 28.
An habenti votum caſtitatis, vel alia matrim. obſtantia, liceat ſuadere, vt vxorem ducat, quando paſſim in venerea labitur? n. 29.
Satisfit argumentis, n. 30.

DISPVTATIO præſens duplicẽ petit difficultatem enucleandam. Prior eſt, qualiter votum ſimplex matrimonio ineundo obſtet? Poſterior, qualiter id votum habenti licite conſulatur, ſi paſſim ſuccumbat tentationibus, vt potius matrimonium contrahat. 1

QVÆSTIO prior. An votum ſimplex caſtitatis impediat matrim. idque dirimat? Et quidem id dirimere, videntur ſuadere ſequentia. Quia votum ſimplex non minus obligat apud Deum, quàm ſolemne, *c. Rurſus qui clerici, vel vouent.* Hoc autem dirimit. Et confirm. quod vtrumque votum ſit eiuſdem ſpeciei. Secundò, quia cùm nemo ad rem illicitam poſſit obligari quæcumque talis obligatio irrita eſt apud Deum. Cuiuſmodi eſt obligatio per matrimonij contractum inducta poſt ſimplex caſtitatis votum. Tandem, quòd id vinculi fortioris eſt proprium, vt debilius diſſoluat. At votum ſimplex, vtpote obligatio cum Deo contracta, exuperat matrim. quippe quod contractus cum homine initus eſt; diſſoluet ergo matrim. 2

Ex altera parte, videtur aliquando non impedire matrim. nempe, quando votum caſtitatis cedit in ſpirituale detrimentum vouentis qui conſultiùs ageret matrim. ineundo: vtpote qui venereis tentationibus exagitatus, paſſim ſuccumbit, atque præ nimia carnis fragilitate continere nequit. Si eæ carnis moleſtiæ ac frequens ruĩna, votum antecedãt, videtur id votum irritum, quòd eius materia non ſit illi ſatis idonea & iuſta, immo potius contra id conſilium Pauli 1. Cor. 7. *Quòd ſi non ſe continent, nubant: melius eſt enim nubere, quàm vri.* Si verò voto iam emiſſo ſubſequantur, obſtat obligationi eius voti, communis illa regula Doctorum, & nominatim *Caietani ſumma verb. Votum*, nimirum, quando ei qui vouit conſtat aliquid eſſe melius præterita voti materia, poſſe propria auctoritate à voto recedere, & in illam materiam commutare. Inſuper obſtat, reddi materiam ineptam voti, & ingratam Deo, quoties id ſuperuenit, quòd præcedens efficeret vt non eſſet materia apta voti. At in hoc euẽtu, cùm melius ſit & conſultius illi matrim. non eſt apta voti materia, nec grata Deo caſtitas, ſed contra conſilium: ergo difficultas hæc ſuperueniens, aut votum illud omnino reddit irritum: aut ſaltem licebit illud habenti, commutare propria auctoritate in matrimonium, tamquam in melius. 3

Prima tamen concluſio certiſſima ſit. Votum ſimplex caſtitatis impedit matrim. licitè iniri, non tamen dirimit initum. Habetur *c. Cõſuluit, & c. Rurſus, qui clerici, vel vouent. c. vnico, de voto, in 6. & epiſt. Innoc. 1. ad Victricum cap. vlt & c. Quidam*, d. 27. quod deſumptum eſt ex *D. Aug. lib. de bono viduit ad Iulianam, c. 10. & c. Si vir, ea d.* quod eſt ex *Theodoreto in pœnitentiali.* Et *c. Nuptiarum, 27. q. 1.* quod eſt ex *D. Aug. eodem lib. de bono vjduit. cap. 8. & l. 11. tit. 2. p. 4.* Cuius ea eſt ratio, quòd votum ſimplex non corporis traditionem, ſed ſolam promiſſionem importet: atque adeo verum dominium maneat apud vouentem. Ea eſt autem natura promiſſionis, vt impediat licitam tranſlationem dominij rei promiſſæ in alterum, vtpote quæ eſt aduerſus fidem præſtitam: non tamen illam irritam reddat: quippe quæ facta eſt à vero domino. Et quamuis Eccleſia potuerit ſua conſtitutione 4

stitutione irritare matrimonia post simplex castitatis votum contracta: sicut potest alia impedimenta dirimentia statuere: at consultissimè id non fecit, sed valida esse declarauit. Quippe id votum simplex emittentes, non propriè mutant statum, & sæpè absque magna deliberatione, & priuatim absque testibus id vouent, nec magis Ecclesiæ se subijciunt, quàm antea subiecti essent: vnde cogi nequeunt ad votum seruandum per viam iudicij, sed per viam correctionis fraternæ. Atque proinde non expediuit huiusmodi matrimonia irritare.

Hinc infertur optimo cõsilio ductum Gregorium XIII. 5 noua sua constitutione in hoc corrigente ius commune, statuisse anno 1584. quæ incipit. *Ascendente Domino in nauiculam*, in fauorem Societatis Iesu, vt vota simplicia post biennium probationis in illa, iuxta eiusdem morem emissa irritent matrimonium postea initum. Quod rationes numero præcedenti adductæ, ad non irritandum in secularibus, omnino cessent, immo contrariæ adsint, quæ iustam & valde expedientem eam irritationem reddent. Ea enim vota magna deliberatione fiunt, nimirum, præmisso biennio ad deliberandum publice coram domesticis religiosis: efficiuntque vt vere mutetur status sæcularis in regularem, ac vouentes possint cogi ne retrocedant, ac puniri tamquam apostatæ, si à proposito desistant: vtpote qui vere noua obligatione, nouoque statu, Ecclesiæ subduntur, vt decidit Gregorius XIII. in ea constitutione.

Similiter impediunt matrimonium licite contrahi, 6 non tamen illud dirimunt, simplicia vota ingrediendi religionem, assumendi ordinis sacri, non ineundi coniugij, & iuramentum de his rebus, vel de castitate seruanda factum. Quia huiusmodi vota vel iuramenta è diametro aduersantur statui matrimonij: ac proinde id impediunt, non tamen dirimunt: quòd solam promissionem absque traditione importent: instar voti castitatis. Atque ita de iuramento castitatis affirmat *Sylvest. Matrimonium, 7. qu. 5. dict. 10.* Idem de voto religionis docent *Ant. Cucus libr. 5. institt. maiorum, t. 12. n. 18. Toledo lib. 7. summ. c. 14 n. 3. Graffis 1. p. decisionum, lib. 2. c. 85. fin. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 2. num. 1. Manuel 1. to. sum. 2. editione c. 224. nu. 1.* Et de voto ordinis sacri assumendi docent *Enriquez & Manuel ibi.* Et de voto non ineundi matrimonij docet *Enriquez ibi.* Et nemo de hoc dubitat.

Nec refert an hæc vota sint conditionalia, nec ne: an 7 pro tempore quod nondum aduenit: vt si quis castitatem promiserit, ea conditione si aliquid assecutus sit: vel post parentum obitum promiserit ingressum in religionem: quamuis enim non teneatur ad votum, donec conditio impleatur, & dum parentes superstites fuerint: at tenetur interim se talem seruare, vt possit conditione impleta, aut eo tempore accedente obitu parentum, seruare votum. Quare interdictum est sibi interim matrimon. quod ei voto adimplendo impedimentum præstat. Et sic clarè docet *Abulensis c. 30. Num. q. vltim.* vbi dicit astrictum voto conditionali, teneri pendenti conditione ad vitandam status assumptionem, quæ voto repugnet, nec cum illo stare possit.

Vtrum autem liceat habenti hæc vota matrim. inire a- 8 nimo firmissimo ante consummationem ingrediendi religionem, saltem si iurarit sponsalia? dixi l. 1. disp. 34. nu. 6. & seqq. Et quid, si post votum defloruit aut infamauit feminam? habes ibi tota disput. 45. Et quid, si votum post sponsalia sit emissum? ibi tota disp. 46. Qualiter etiam interdictus sit vsus matrimonij initi post hæc vota, siue ante ea, siue communi consensu emissa, siue absque illo? late dicendum est lib. 9. vbi de petitione debiti differemus. Et quis dispenset, dicam l. seq.

Secunda conclusio. His votis astrictus non potest ma- 9 trimonium absque dispensatione inire, quamuis vehementissimis carnis stimulis vrgeatur, expertusque sit passim se succumbere, nec vires ad resistendum sentiat: siue votum antecesserit difficultatem hanc se continendi, siue subsecutum sit. Hæc conclusio certissima est, constatque ex vsu Ecclesiæ, quæ non existimat hunc eximi à voto ratione prædictæ difficultatis antecedentis, aut subsequentis, sed causam esse dispensationis. Quia (vt optimè ait *Valentia 2. 2. disp. 6. quæst. 6. puncto 2. dubio 4 colum. 10. pag. 1344 §. Respondeo ad argumentum, & duplici sequ. & puncto 4. dub. 4. colum. 8. pag. 1359.*) cùm materia votorum castitatis & religionis sit res grauissima, & perquam grata Deo, ac subinde magnum in eorum violatione periculum subsit: non cuiuscumque iudicio quantumuis moraliter certo relinquendum est, an vouenti, omnibus consideratis expedientius sit matrimonium: sed auctoritas superioris dispensantis expectanda est, vnde dupliciter potest considerari his votis ligatus. Priori modo, vt quædam singularis persona: posteriori autem, vt pars communitatis Ecclesiæ, & vt bonum vel malum Ecclesiæ est etiam bonum vel malum ipsius. Quamuis ergo illi vt singulari personæ possit esse melior ac salubrior status matrimonij, secus tamen vt est pars communitatis Ecclesiæ. Certissimum enim est statum continentię esse tali, vt parti illius communitatis, atque adeo omnibus pensatis meliorem, ac Deo gratiorem: quamdiu cum eo superior non dispensauerit. Quippe plurima scandala & mala Ecclesiæ pullularent, si cuiq; permissum esset propria auctoritate, ob frequentes carnis lapsus, votis his postpositis ad nuptias transire. Quare vt voti obligatio cesset, ob votorum horum præstantiam, oporteret quidem materiam illius minùs bonam reddi vouenti, si omnia pensentur, atque adeò si is qui vouit consideretur vt est pars communitatis Ecclesię. Sicut abstinentia à carnibus in Carthusianis eo morbo laborantibus, vt iudicio medicorum salus desperetur, nisi illis vescantur, à culpa vindicatur: quia quamuis Carthusianus vt priuatus quidam, in eo discrimine constitutus, illis vti teneretur, eiq; expedientius id foret: ab ea tamen obligatione eximitur, quòd omnibus pensatis, atque eo vt membro quodam sanctissimæ religionis, consultius illi sit, atque vt in commune totius vniuersitatis Christianæ exemplum eluceat, conducentius illis abstinere cum propriæ vitæ iactura.

Quidam temperant, vt votum simplex castitatis non 10 dirimat matrim. nisi vterque contrahens eo voto ligatus sit. Cùm tunc enim sit vtriq; vsus matrimonij interdictus, non potest inter illos validum matrim. consistere. Ita *gl. c. Si quis votum, statim in princip. 27. q. 1.* At verissimum est adhuc validum esse matrim. Quia vterque non obstanti eo voto, potest dominium sui corporis validè transferre: & semel eo translato, licet neuter possit petere, at reddere tenebitur. Atque ita hanc partem sustinent *Astensis summ. 2. p. l. 8. t. 16. articulo vnic. quæst. 7. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 4. num. 6. Angelus Matrimonium, 3. impedimento 5 n. 5 Sylvest. Matrimonium, 7 q. 5. dict. 6. Tabiena v. Impedimentum, impedimento 2. q. 6. nu. 7. Nauar. summ. c. 22. num. 73. Veracruz 1. p speculi, ar. 15. dub. 3. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 152.*

Tertia concl. Scienter contrahens cum habente votum 11 castitatis peccat mortaliter. Quippe cooperatur alterius peccato, fitque socius & particeps illius. Præterea, quia cum votum illud sit matrimonij impedimentum, quod inter duos necessariò debet consistere, vtrumque contrahentem afficit. Tenetur enim vterque matrim. ineundo abstinere, impedimento impedienti vel dirimenti in alterutro illorum existenti. Tandem id colligitur à contrario sensu ex *D. August epist. 70. ad Bonifac. Comitem*, & refertur *c. Nos nouimus, 17. q. 2.* & docent *ibi gl. v. Sciens, Turrec. ibi, a. 2. n. 4. in expositione textus, ad finem. Astensis, & Sylvest. n. præced. allegati. Nauar. summ. c. 22. n. 73. Greg Lop. l. 11. fin t. 2. p. 4. Veracruz 1. p spec. a 15. dub. 4. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rub. gloss. 1. nu. 151. Alexand. in suo Enchirid. 2. p. præcept. 6. vbi de statu matrimon. §. 1.* Atque eadem ratione idem dicendum est de contrahente cum habenti votum religionis, aut ordinis sacri assumendi, aut non ineundi matrim. Quia cum similiter impediant matrim. eadem est ratio. Obstat autem

fortiter huic conclusioni, nam inire matrim. cum excommunicato parato, & non denunciato, nulla est culpa, nec cooperatio, quamuis ipse excommunicatus peccet (vt dixi disp. 9. num. 8.) quia excommunicatus non inducitur ab altero, & potest bene contrahere petita prius absolutione. Similiter ergo nulla erit culpa, cum habente votum castitatis parato inire matrim. potest enim prius obtenta voti dispensatione licitè id facere. Respondetur disparem esse rationem. Nam excommunicatio non est impedimentum speciale matrimonij, sed sicut peccatum mortale impedit omnium Sacramẽtorum receptionem, ratione indignitatis recipientis, ita excommunicatio, quia ita statuit Ecclesia, ob reuerentiam & dignitatem Sacramenti, quod bonam recipientis dispositionem petit. Cum non sit igitur speciale impedimentum matrimonij, nec illi obstet quatenus contractus est, sed ratione Sacramenti, inde est vt id obstaculum non afficiat vtrumque contrahentem. Quare ex ea parte nulla erit culpa in non excommunicato, nisi cooperaretur ad alterius peccatum: quæ cooperatio non reperitur in contrahente cum eo excommunicato parato. At votum impedimentum speciale est matrimonij, vt est contractus: ac proinde vtrumque contrahentem impedit. Iustus enim matrimonij contractus petit in neutro contrahente esse impedimentum impediens aut dirimens. Quare licet cesset cooperatio, cum astrictus voto est paratus, & inducit alterum, qui vt suæ vtilitati consulat, matrimonio annuit: at non cessat ratio peccati, eo quod contrauenitur impedimento impedienti.

12 Tandem dubitari potest, qualiter responderi liceat astricto castitatis voto (& idem de alijs votis quæ similiter impediunt) roganti an valeat matrimon. contra illud initum? *Hostiens. summ. tit. de voto, §. Quot sunt species votorum, n.* 5. satis scrupulosè loquitur, dicitque habenti votum castitatis, & roganti, an possit matrimonium inire, respondendum esse, eum non posse: & vlterius instanti, an contractum valeat: denegandam esse responsionem. Quippe si respondeatur inualidum esse, erit mendacium: si autem validum esse, præbebitur occasio ineundi matrim. cum peccato mortali: atque ita respondens eadem culpa lethali inficietur. Et ipsum sequuntur *Alberic. in suo dictionario, lit. I. v. Impedimentum, 4. fin. Astens. sum. 2 p. lib. 8. t. 16. ar. vn. q. 9. Greg Lop. l. 2. v. Tamì tenudo. t. 8 p. 1. Gaeta repetitione ca. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. num. 351. Vega 2. tom. sum c. 129. casu* 13. Et hanc sententiam dicit tutiorem *Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 2. q. 5 num. 6. fin.* Et videtur tenere D. *Antonin. 3. p. tit. 1. c. 16. §. 1.* ait enim non esse respondendum secundùm *Hostiensem*, ne detur ansa voti violandi: atque ita videtur clarè eius sententiam amplecti. Alij non ita rigidè loquuntur, at non omnino vindicant à culpa respondentem, sed dicunt saltem eum non delinquere lethaliter. Ita *Rosella v. Impedimentum, impedimento 4. fine. Sylvest Matrimonium, 8. q. 5 dict. 9 Veracruz 1. p specul. a. 5. dub. vltim. Anton. Cucus lib. 5. instit. maior. t. 12 n. 24.* Sed primò dico, esse prudenter eludendum sic interrogantem, vt docet D. *Clemens epist. 3.* respondens Origeni quærenti an fidei arcana sint omnibus reseranda? Et refertur *c. In mandatis, dist. 43. ad fin.* ibi, *Quod si ingesserit se, & prouocauerit nos dicere ea, quæ eum minus recte agentem non oporteat audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nil omnino respondere, auditorum causa vtile non videtur.* Et ratio est. Quia lex charitatis nõ solum præscribit ne præbeamus occasionem peccandi proximo, sed etiam vt ab eo auertamus in quantum possumus. Atque ita docent D. *Antonin. Sylvest. & Veracruz proxime allegati.* Secundò dico nullam esse culpam scandali, seu occasionis peccandi datæ, veritatem respondere, dicendo peccari mortaliter, at matrimonium esse validum. Quia cùm veritas propaletur, factumque debitè grauetur, explicando id esse culpam lethalem: non est occasio ruinæ data, sed accepta. Nihil enim proponitur quod suapte natura ad peccatum prouocet: sed alter ex sua malitia abutitur falsa doctrina. Aliàs similiter deliquerẽt, eandem occasionem delinquendi offerentes Doctores, qui ita scriptum reliquere, saltem materna lingua, quæ ab omnibus percipi potest. Et ita à peccato prædictam responsionem excusant *Abulensis cap. 30. Num. quæst. 63. in fin. Angelus Matrimonium, 3. impedimento 5. fine. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubric gloss. 1. num. 152.* Et non esse peccatum occasionis daræ, fatetur etiam *Manuel 1 tom. summ. in 2. editione, c. 24. nu.* 3. Tertiò dico posse adesse peccatum incautæ responsionis. Vt si quis videat fragilem interrogare, qui vera doctrina abusurus est ad ineundum id matrimonium cum sacrilegio mortali: potestque commodè caura responsione, cælata veritate absque mendacio interrogantem eludere, peccabit quidem imprudenter, & minus cautè se habens propalans veritatem. Et hoc est, quod DD. proximè citati asseuerant esse prudenter interogantem eludẽdum. Quod tunc quamuis non detur occasio delinquendi, at non amouetur occasio lapsus proximi præ sua fragilitate, quæ commodè amoueri potuit: atque ita offenditur præceptum charitatis proximi, quod vtrumque cauere iubet, ad eius spiritualem ruinam vitandam. Ita *Enriquez lib. 12. de matrim cap. 2 n. 1 commen. lit. G. Manuel proxime citatus.* Id etiam significat *Ant. Cucus nuper allegatus*, qui dicit attendendam esse interrogantis qualitatem. Tandem dico numquam hanc culpam excedere limites veniales, nisi in respondente adsit malitia: quippe qui tali tempore & forma respondet, vt alter meritò credat eum velle, vt voto postposito matrimonium contrahat; ac proinde responsendi modus sit quædam tacita inductio. Et hoc videntur sentire Auctores allegati, qui dixerunt saltem vacare culpa lethali hanc responsionem. Atque id melius expressit *Nauar. summ. c. 22. n. 73.* dum hanc responsionem dixit esse culpam lethalem; quamuis enim in Latina, solum dixerit esse peccatum, at in Hispana expressit esse mortale, petit enim omnes has circumstantias concurrere: nimirum, vt talis sit interrogans, tale tempus, talis locus, & is respondendi modus, vt detur occasio violandi voti. Quæ malitiam in respondente sonant. Ratio autem cur extra hunc euentum non sit culpæ mortali tribuenda responsio ea est. Quod præceptum charitatis, quale est hoc, non ita stricto rigore obligat ad tantam circumspectionem habendam, quæ non modicam prudentiam desiderat: nec facile tam prudens inuenietur qui subito interrogatus possit commode tacita veritate, & fugato mẽdacio, respondẽtem eludere. Tacere autem omnino non expedit (vt dixit *D. Clemens d. c. In mandatis, dist. 43. relatus.*) Quia interrogatus, tamquam inurbanus iudicabitur, respondentemque offendet: & non leuem suspicionem in eo generabit tacitæ veritatis. Quamobrem satius erit respondere grauissimum & atrox sacrilegij crimen esse violati voti: & ex eiusmodi sacrilego matrimonio infelices admodum exitus, ac Dei supplicia posse iure optimo timeri: atque ita diuertendo in alia sermonem, obliuiscetur directæ responsionis interrogans. Quod si ea prudens diuersio non sufficeret vt interrogans desisteret ab incepta interrogatione, nullam agnosco culpam in respondente veritatem. Et ad tam prudenter se gerendum præcepta charitatis, quæ suauissima esse solent, quis dicet obligare sub mortali? Imo profecto vt culpa sit venialis, oportebit vt valde commodè possit interrogans eludi: offeratque se modus id efficiendi.

Ad arg nu. 2. propolita respondetur. Ad 1. dic vtrumq; votum æquè obligare, si solam obligationis speciem attendamus. Quia vtrumque sub mortali & ratione virtutis religionis obligat: ac proinde vtriusque violatio est sacrilega. At si obligationis quantitatem spectemus, longe maior est voti solemnis, vtpote quod veram traditionem importet, quàm voti simplicis, quod sola promissio est. Ad confirm. dic, esto vtrumque votum sit eiusdem speciei, (de qua re non disputamus modo, sed dicemus in impedimento voti solemnis) at posse solemne dirimere matrimon. non tamen simplex. Vel quod ita statuerit Ecclesia, vel quia solemne contineat etiam traditionem, 13

non

non tamen simplex. Ad 2. dic, quando est sola promissio, fieri posse irritam ex sola circumstantia personæ promittentis: vt si voto castitatis ligatus promittat feminæ matrimonium. Quia ea malitia redundat in obiectum: cùm nefas sit tale matrim. inire. At quando est traditio, qualis reperitur in ipso matrimonij contractu, non irritatur ex ea malitia. Et ratio differentiæ est, quod in priori casu obligetur promittens ad rem, quæ citra culpam impleri nequit: ac proinde est nullius valoris promissio: in posteriori autem, peccatur in ipsa traditione facta per matrimonium: at deinceps in vsu ad quem obligat matrim. qui est reddere debitum, minimè delinquitur: vnde non est cur traditio illa non sit firma. Ad 3. dic, licet votum simplex sit vinculum fortius ex parte eius cui fit: at esse debilius ex parte modi obligandi. Nam matrim. obligat vt perpetua traditio transferens corporis dominium: votum verò simplex, vt sola promissio manente dominio apud vouentem. Ad argum. n. 3. obiecta constat ex dictis n. 9. vbi explicuimus eas regulas.

14 Qvæstio posterior. Num ei qui venereis tentationibus vexatus passim succumbit, nec medijs adhibitis alijs fore vt illi consulatur, spes est, liceat suadere vt matrimonium ineat, quamuis voto castitatis simplici astrictus sit? Quæstio hæc ex eo pendet, an liceat minus malum consulere illi, qui maius perpetrare animo constituit, & ad id inducere illum? Duplex est sent. Prima ait illicitum esse id minus malum consulere. Ita videtur clarè sentire *Ant. cap. Super eo, ad fin. de vsuris*, dicit enim eum textum valde repugnare sententiæ contrariæ. Et tenent *Gab. 4. dist. 15. q. 11. ar. 3. dub. 14. Caietan. 2.2 q. 78. a. 4. notabili 3. ad fin. Sylvest. Matrimonium, 7. q. 5. dict. 9. Conrad. de contract. qu. 26. coroll. 1. & 2. quæ infert ex 2. conclus. Couarr. 4. decret. 1. p. cap. 4. in princip. num. vlt. ad fin. Valentia 2.2. disp. 5. qu. 21. punct. 4. col. 4. Emmanuel Sa, sum. verb. Peccatum, n. 8.* quamuis subobscurè loquatur *& Angles floribus 2. p. de restitut. qu. Quis teneatur ad restitutionem, a. 1. dub. 4. difficult. 8.* cum hoc temperamento, si vtrumque sit intrinsecè malum. Addunt *Caietan. Couarr. & Valentia* aliud esse offerre materiam minoris mali, non inducendo ad illud: aliud inducere ad minus malum: illud enim licet, hoc verò minimè. Nam in priori casu voluntas tantum fertur in vitationem maioris mali, & declarationem minoris: in posteriori autem fertur in executionem etiam minoris mali. Ducitur hæc sentent. primò per *c. Super eo, de vsuris*, ibi, *Multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captiui, vsurarum crimine inuoluatur*, At maius malum est homicidium quàm vsura. Non ergo minus malum licet ad vitandum maius. Secundò, peccat faciens minus malum ad vitandum in se vel in altero maius: ergo & his qui consulit facere minus, quantumuis parato ad maius admittendum. Nam quoad peccatum attinet, nil interest inter consilium & executionem: si omnibus pensatis: vno & eodem modo se habet obiectum peccati ad consilium & executionem. Quod hic contingit, nam omnibus pensatis alter facit quod hic consulit faciẽdum. Et confirmatur, quia cum comparatiuum non tollat positiuum, qui consulit minus malum, verè consulit malum, quod iniquum est. Tertiò, quòd non liceat petere, quod alius nequit iustè facere: quamobrem à malefico quantumuis parato non licet petere vt maleficium maleficio soluat: quia ille non potest id absque peccato exequi. Cùm ergo is cui consulitur minus malum, peccet id efficiens, peccabit pariter qui cõsulit, & petit vt faciat. Quartò, quia quod est materia consilij, cùm bonum sit, potest aliquando cadere sub præcepto: at minus malum numquam potest præcipi, ergo nec consuli. Quintò, quia si licet consulere minus damnum gratia vitandi maioris, eo quod id non sit consulere malum, nec damnum, sed electionem illam minoris mali & damni, quæ bona est, & vtilis illi cui damnum inferendum erat: licebit non tantum respectu eiusdem, cui vtrumque damnum est inferendũ, sed etiam quando diuersis ea damna inferri debẽt. Quia vtrobique non consulitur malum absolutè, sed deuiatio à maiori damno, quæ bona est: & hæc est intentio consulentis: fieri verò illud minus damnum ex prauo operantis affectu prouenit. Cum ergo fere omnes negent id concilium licere, quando damnum est diuersarum personarum, negandum quoque erit, quando est eiusdem personæ. Nam ad bonitatem vel malitiam consilij, nil conferre videtur, siue damnum sit eiusdem siue diuersæ personæ. Tandem quia consulens & inducens, verè est causa illius minoris damni. Ergo peccat contra iustitiam, & tenetur restituere.

Secunda sententia (quam veriorem existimo, licet prima sit satis probabilis) ait licitum esse consulere minus malum gratia vitandi maioris, quando is cui consulitur constitutum apud se habebat maius illud malum perpetrare: & alia via à malo proposito reuocari nequit, vt si quis decreuerit occidere Petrum, & nullo modo possum eum auertere ab eo malo animo, possum consulere vt potius eum percutiat, vel ab eo furetur. Et si quis certus sit adulterium perpetrare, nec alio modo retrahi possit, potest illi suaderi vt potius fornicationẽ simplicem admittat. Probatur ex *D. Augustino lib. 2. de adulterinis coniugijs c. 15.* & refertur *cap. Si quod verius, 33. qu. 2.* ibi: *Si enim facturus est quod non licet, iam faciat adulterium, & non faciat homicidium: vt viuente vxore sua alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat.* Vbi *D. August.* ei qui decreuerat vxorem necare, quo aliam duceret, consulit vt potius adulterij reus sit, aliud viuente vxore matrim. ineundo, quam vxoricidij. Et quamuis *gloss. ibi verb. Adulter*, explicet hunc textum, vt loquatur non consulendo, sed permittendo: ita vt sensus sit, potius esse permittendum minus malum. Et eodem modo explicat *ibi Turrecrem. num. vnic.* explicat enim, faciat, id est, tolerabilius erit. At vetè textus non permissionem, sed consilium continet. Quod clarè sonant ea verba: *Iam faciat adulterium.* Alij autem volunt eum textũ minimè fauere huic sententiæ, sed potius cõtrariæ. Quod ibi *D. Augustinus* subdat non esse illicitum pro illicito faciendum, concludens si vtrumque nefarium sit, alterum pro altero perpetrandum minime esse, sed vtrumque vitandum. Sic *Gabriel & Emmanuel Sa, n. præced allegati, Pereira in c. 19. Genes. disp. 1. n. 9.* At *Abbas c. Super eo, in fine, de vsuris, & ibi Ananias nu. 3. Adrianus, Sotus, Nauar. Gutier. Aragon, Molina* dicens esse rem apertam, statim allegandi, explicant hunc textum, vt verè *D. August.* consulat id minus malum. Quia quamuis *D. August.* dicat neutrum crimen esse perpetrandum, neque alterum pro altero eligendum: ac proinde eligentem minus delictum esse culpæ obnoxium: at expresse quando delinquens vtroque abstinere renuit, consulit illi vt minus malum exequatur. Secundò, ex *D. Epip. l. 2. contra hæreses, tom. 1 hæres. 61. pag. 6.* vbi postquam docuit grauissimè delinquere qui contra votum castitatis matrimonio copulatur, consulit ei qui contra votum libidini vacat, vt matrimonium ineat, ibi: *Melius est vnum peccatum habere, & non plura: melius est lapsum palam sibi vxorem sumere, quàm quotidie occultis iaculis sauciari.* Tertiò, ex *D. Greg. li 32. moral. c. 18.* & habetur *c. Nerui, dist. 13.* ibi: *Si omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur.* Vbi inter duo mala culpę minus semper eligendum docet: clarè enim loquitur de malo culpæ: vt testantur ea verba, *Nullus sine peccato euadendi aditus patet.* Et quamuis casus re ipsa sit impossibilis, non enim potest dari perplexitas: at ex conscientia erronea potest dari. Vt si pastor die Dominica existimet se teneri ad audiendum sacrum: & ex altera parte existimet etiam se teneri non deserere oues, propter damnum domini, & circumuicinarum segetum. Si ergo in hoc casu iuxta D. Gregorium tenetur ita perplexus id quod minus peccatum est eligere: similiter quando ex praua affectione quispiam maius malum perpetrare certus est, licebit mihi consulere vt minus eligat, quamuis ille reus culpæ sit vtrumuis eligendo, vtpote qui potest & tenetur vtrumque cauere. Quartò, ex *D. Chrysost. hom. 27. ad popul. Antiochenum*, vbi dicit assueto iurare per Deum, consulendum esse, ne per illum, sed per caput suum iuret. 15

Quod quidem est iuramentum, iuxta illud *Matt.5.Neque per caput tuum iuraueris*: sed multo leuius. Quintò, quia *D. Ambros. D. August. D. Thom.* (vt n.28.referam) vindicant factum Loth à culpa, offerentis filias stuprandas Sodomitis, quod minus malum consuluerit ad vitandum maius. Sextò, probatur ratione. Quia consulens, vel petens minus malum fieri, quando aliter à maiori malo non potest reuocare, verè non consulit, nec petit vt minus id malum exequatur, sed solã minoris mali præelectionem. Quod obiectum non est malum, sed bonum. Iuxta regulã illam Topicam approbatam à *D. Greg. c. Nerui. d. 13. Ex duobus malis minus est eligendum.* Et confirm. quia proximus per hoc consilium minime ad peccatum inducitur. Cum enim ille maius peccatum patrare apud se firmiter statuerit, solũ ad id inducitur, atque eo consilium pertinet, vt peccatum minuat, sed à parte culpæ desistat: quod sanum consilium est: sicut si volenti furati, & occidere, consulerem ne homicidij reus esset. Quod si alter acquiescere nolit, nisi minori malo executioni mandato, suæ culpæ & non consulentis adscribendum est. Atque ideo hanc sententiam tenent *Innoc. c. Super eo, in fin. de vsuris, Host. ibi, ad fin. Ioan. And. n. 2. fin. Abb. in fin. Anchar. fin. Cardinal fin. Adrian. quodlib. 1. ar. 3. ad 8. & quodlib. 9. a. 3. ad 3. in fin. & 4. tract. de restit. qu. 1. §. 2. dubitatur, vers. Ex quo infero. Angelus Matrimonium, 3. impedim. 5. fin. & Vsura, 2. n. 2. Sylvest. Vsura, 7. q. 1. fin. Caiet. summ. v. Tyrannus. Et 2. 2. qu. 95. a. 8. ad fin. Et in opusculis, tom. 1. tract. 31. septemdecim responsionum, respons. 13. in solut. ad 3. dub. Armilla v. Tyrannus, n. vn. ad fin. Ioan. à Metina de restit. qu. 7. ad 1. Sotus in c. 3. ad Roman. super ea verba, Non sunt facienda mala, & l. 4. de iust. q. 7. a. 3. ad fin. corp. vers. Verumtamen: & l. 6. qu. 1. a. 5. col. 4. vers. His non obstantibus. Nauar. sum. Lat. c. 14. nu. 40. vers. 13. & c. 17. n. 263. & c. 24. n. 11. fin. Hisp. cap. 14. n. 29. & c. 24. n. 14. c. 17. n. 263. c. 28. addit. ad n. 30. c. 14. vers. La 16. Veracr. 1. p. spec. a. 15. dub. vlt. & in id ad Rom. 3. Non sunt facienda mala. Cordub. sum. q. 5. coroll. 8. Bart. à Metina t. 2. q. 96. a. 4. ad fin. Nieua sum. t. 126. Nauarra l. 3. de rest. c. 4.* vbi *de iuss. & conf. notab. 4. in noua edit. n. 13. Gutier. 4. can. l. 2. c. 23. n. 43. & seq. Matienz. li. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. n. 152. Enrriqu. lib. 4. de pœnit. c. 27. n. 9. P. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 355. § Hac tamen concl. Salon 2. 2. qu. 62. a. 7. controu. 7. & q. 78. a. 4. controu. 1. col. 4. Aragon 2. 2. qu. 62. a. 7. col. 15. in solut. ad 2. & q. 78. a. 4. col. 8. §. Hoc tamen non obstante, Carbon de restit. q. 69. concl. 2. Graffis 1. p. decis. l. 2. c. 127. n. 11. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 58. col. 2. § Licet inducere. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 12. n. 9. vers. Lo quarto. Vega in tom. sum. c. 9. casu vn.* Et dicit probabilem, & non malam sententiam, *Pereira c. 19. Gen. disp. 1. n. 13.*

16 Immò in hoc euentu non tantùm licet consulere, sed etiam inducere ad minus malum perpetrandum. Quod probant rationes nu. præcedenti allatæ. Consilium enim quædam inductio est: nec inducitur tunc verè ad malum, sed ad electionem illam minoris mali: quæ bona est. Hoc videtur esse contra *Aragon 2. 2. quæst. 78. a. 4. col. 8. § Sed dubitabit aliquis*, vbi supponit non licere inducere, bene tamen consulere. Sed nobiscum sentiunt *Caietan sum. verb. Tyrannis. Et opusc. tom. 1. tractat. 31. septemdecim respons. respons. 13. dub. 3. Sotus l. 6. de iust. qu. 1. art. 5. colum. 3. vers. Tertio ad hominem. Innoc. Angel. Sylvest. Nauar. Armilla, Gutier. Lud. Lop. n. præced. allegati.*

17 Hinc infertur, inducentem in hoc casu ad minus damnum alicui inferendum, quo maius eiusdem caueat, minimè teneri restituere. Quod clarè constat: quia non teneretur ratione rei acceptæ, nil enim commodi reportauit: nec ratione iniustæ acceptionis, quia non delinquit in eo consilio dando, nec inducendo. Item, quia hic valde vtiliter agit negotium domini. ita *Adrian. 4. tract. de restit. qu. 1. §. 2. dubitatur, vers. Ex quo infero. Ioan. à Metina de restit. q. 7. ad 1. Sotus l. 4. de iust. q. 7. a. 3. ad fin. corp. vers. Veruntamen. Nauar. summ. Hisp. c. 24. n. 14. Aragon 2. 2. q. 62. a. 7. col. 15. in solut. ad 2. Et ibi Salon controu. 7. Carbon de restit. q. 69. concl. 5. Graffis 1. p. decis. lib. 2. c. 127. n. 11.*

18 Secundò infertur, ferentem opem latroni, ac rem furto ablatam conuehentem, quo minus damnum inferat, nec peccato, nec subinde restitutioni obnoxium esse. Quod non ad furtum, sed ad minus damnum cooperetur, & vtiliter rem domini gerat. Ita *Adrian. Ioan. à Metina, Nauar. n. præced. allegati.*

19 Tertiò infertur, parato ad maius malum perpetrandum licere offerre materiam minoris mali, vt parato ad occidendum quempiam quo eius bona furetur, licitum est ei exponere quemadmodum exercendo minus malum, nempe, vsuras, possit bona consequi, ac mortem iniustam illius vitare. Quia id tantum est non vitare vsuræ peccatum & scandalum passiuum, quod ex ea declaratione minoris mali creditur alterum incursurum committendo id minus malum. Et quamuis charitatis lex obliget ad hanc quoque peccati occasionem tollendam, id verum habet, nisi necessitas aliud suadeat: vt contingit in præsenti. Necessitas enim maioris damni vitandi cogit. Huius senten. sunt *Caiet. Arboreus, Oleaster, Couar. Valentia, Carbon num. 28. allegandi*: qui ideo excusant factum Loth à culpa, quod solam minoris mali materiam obtulerit. Idem docent *Sotus l. 6. de iust. q. 1. a. 5. col. penult. vers. At vero de Loth, & Pereira c. 19. Gen. disp. 1. nu. 13.* vbi quamuis factum illud Loth non approbent: at fatentur potuisse illum dicere Sodomitis, si certũ vobis est explere vestram libidinem, ad feminas potius diuertite, quæ in hac ciuitate cõplures sunt. Præterea id licere, probatur ex ijs quæ nu. seq. dicemus. Id tamen nullo modo licet, nimirum, inducere complicem vt illius culpæ particeps fiat, vt ad euitandum grauissimum adulterium, non licet solutæ feminæ consulere vt corporis sui copiam adultero faciat. Quia soluta illa vere ad malum inducitur, quod nulla ratione licite potest facere: nec illa præelectio minoris mali in se, ad vitandum maius alterius, potest boni rationem inducere, vt num. 27. dicemus. Sic *Sotus eodem artic. 5. colum. 7. vers. Ex his ego.*

20 Temperant quidam omnia prædicta, nimirum, vt liceat consulere alicui minus malum, & ad id illum inducere, quando ille vtrumque facere decreuerat: secus si de maiori malo perpetrando tantum excogitaret: non enim minus ei consulere liceret. Quippe id esset simpliciter ad malum inducere, ac determinare. Ita *Nauar l. 3. de restitut. cap. 4. vbi de iussione, & conf. notab. 4. in noua editione, num. 23. Carbon de restitut. quæst. 69. post 3. concl.* dicens forsan oppositam sententiam esse probabilem. At non est admittenda prædicta limitatio, sed licitum est, illi id minus malum proponere ac consulere. Quia id solum est hortari ne maius illud malum perpetret, proposita materia minoris mali. Quod num. præced. probauimus licere. Et confirm. quia proponens id minus malum, non determinat illum ad malum, sed retrahit à maiori malo, proposita minoris materia, ad quod mala eius voluntas se determinat. Tandem, quia rationes adductæ numero 15. ad probandum licere consulere minus malum ad vitandum maius æquè procedunt, siue ille ad vtrumque malum determinatus sit, siue ad solum maius. Atque ita cæteri DD. ibi allegati pro ea sententia, indistinctè admittunt hoc consilium esse licitum.

21 Oportet autem vt liceat minus id malum consulere, vt ille sit omnino ad maius malum determinatus, à quo aliter auelli nequit. Nam si certis coniecturis existimet quispiam fore vt alter adulterium patret, quod nondum animo constituit, nefas esset persuadere illi simplicem fornicationem, qua calorem libidinis temperet. Similiter si videat illum ad sodomiam valde propensum, iniquum esset praui habitus executionem præuenire, suadendo accessum ad feminas. Quia tunc voluntatem minimè malo inhærentem, ad malum consulens determinat. Ita *Sotus lib. 6. de iust. qu. 1. a. 5. col. 5. vers. His tamen non obstantibus, P. Molina tom. 2. de iust. tract. 2 disp. 335. §. Hac tamen conclusione, Salon 2. 2. q. 78. a. 4. controuersia 1. col. 4. §. Prius est. Vega to. 1 sum. c. 9. casu vnico.*

22 Non est tamen necessarium in consilio minoris mali perpetrandi, exprimere eam conditionem, si maius malum

lum facturus es. Quamuis enim non liceat absolutè consulere minus malum: at dum determinato prorsus ad maius, consulitur minus, subintelligitur semper talis conditio. Ita *Caiet. opusc. tom. 1. tract. 31. septemdecim responsionum, resp. 13. ad 3. dubium, Sotus l. 6. de iust. 1. qu. 1. a. 5. col. 1. vers. Quod huic ergo. Salon 2. 2. qu. 78. ar. 4. controuers. 1. col. 7. §. Ex quibus sequitur.*

23 Vtrùm autem non solum priuato licitum sit consulere alteri minus malum ad vitandum maius, sed etiam id quoq; possint parentes, confessarij, & iudices consulere? non constant inter DD. Quidam enim negãt: ducti quod teneãtur ex officio vitare omne peccatum sui subditi. Ita aliqui, quos tacito nomine refert *Salon 2. 2. qu. 62. a. 7. controu. 7. in solu. ad 2.* Quibus iure optimo ipse non conniuet: eo quod quæstio hæc procedit casu quo consulens non potest alterum à maiori malo auertere tentatis alijs medijs (vt nu. 15. diximus) at tunc consilium horum non minus est vtile illi, cui maius damnum inferendum erat, quã si à priuato quodam proficisceretur: nec ipsi etiam cui cõsulitur, est minus vtile: si quidem auertitur ne ita grauis criminis reus fiat: cum aliter retrahi nequeat. Eam tamen differentiam agnosco inter eos, qui ex officio & lege iustitiæ tenentur impedire damnum tertij, quales sunt ministri iustitiæ: & alij cui ex officio iniuncto id incumbit: ac cæteros priuatos quos sola charitatis lex ad id astringit. Quod illi si alio modo poterant maius illud damnum vitare, quam minus consulendo, teneantur restituere resarciendo minus id damnum tamquam legis iustitiæ transgressores. Hi autem & si alia via possent vtrumque damnum cauere, non tenebuntur restituere consulendo minus, eo animo vt retrahant à maiori. Quia rẽ domini agũt impediendo illud maius damnum: quod si delinquant non impediendo minus, id delictum non est contra iustitiam, sed contra solam charitatem, quę impedire obligabat, cũ possent. Sed dices hunc non solum non impedire: sed etiam consulere: ac proinde influere ad minus illud damnum: eo vel maxime, si sint diuersi generis damna, & inductus solum maius damnum inferre excogitarit, vt si certus sit Petrum interimere, & quo illum ab eo proposito reuocem, consulo vt potius ab eo centum furetur: cum possem ab homicidio retrahere alio modo. Sed respondeo consilium ex obiecto adhuc bonum esse, cum non consulatur vere illud minus damnum, sed electio illa (vt n. 15. probaui) sed tantum peccatur in modo contra legem charitatis præscribentis vtrumque vitare: vnde negandum est hunc consulentem influere ad minoris damni illationem, sed ad solam illam bonam electionem.

24 Grauior vero difficultas est. Quando maius & minus damnum non sunt eidem personæ, sed diuersis inferẽda: an liceat consulere minus damnum inferri vni ad vitandum ne maius inferatur alteri: quando vtrumque malum cauere nequit alio modo consulens? *Quidam discipuli D. Th.* affirmant (vt referunt *Salon & Nauar. statim allegandi.*) Idque non leuiter suadet quintum arg. nu. 14. propositum. Verum id minime licere tenendum est, sed sic consulentem teneri restituere, ratione illius minoris damni suo consilio illati. Primò, quia sic consulens est directe causa illius damni tertiæ personæ; id enim inferendum non erat, nisi ipse consuluisset: nec fas est vni prodesse cum alterius detrimento: est enim quod vulgo abijt in prouerbium: *Quitar de vn santo para componer à otro, o hurtar para dar limosna.* Secundò, quia illa tertia persona signata, ius habet ne ipsius damnum consulatur, gratia detrimenti maioris alieni vitandi. Quis enim dubitet iniquum esse, volenti interficere Ioannem, gratia iniuriæ vlciscendæ, consulere vt Petro brachium potius abscindat? Quid enim debet Petrus in hoc Ioanni? Tandem, quia media ad auertendum quempiam à prauo nocendi proposito, debẽt esse proportionata fini, iuxta iustitię limites, qui nulli damnum inferri permittunt, nec vnius commodo consulere, alteri damno dato, vt furari non permittunt ad pauperum eleemosynas: eo vel maxime, quod cum illa tertia persona minime teneatur id minus detrimentum subire: vt grauius alienum caueatur, merito conqueri potest de consulente, ac iustè est inuitus. Peccat ergo contra illius ius sic consulens, ac proinde damnum compensare tenebitur. Atque ita docent *Sotus libr. 4. de iustit. qu. 7. art. 3. paulo ante solut. ad 1. vers. Verumtamen. Aragon 2. 2. q. 62. a. 7. col. 15. ad 2. Salon eodem a. 7. controuersia 7. & q. 78. art. 4. controu. 1. col. 9. paulo ante argum. solutionem, P. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 335. §. Hac tamen conclusione. Nauarra libr. 3. de restit. c. 4.* vbi de iussione & consilio, *notab. 4. in noua editio. num. 24. Carbon de restitut. q. 69. conclus. 4. Lud. Lop. 1. p. instructor. c. 58. colum. 2. §. At hanc sententiam. Graffis 1. p. decisionum, lib. 2. c. 127. nu. 11. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. c. 12. num. 9. vers. 4. Vega 1. tom. summ. c. 9. casu vn.* Quod verum est, quamuis ille non esset determinatus ad maius damnum inferendum: sed dubius esset num maius damno inferret Paulo, an minus Ioanni: tunc enim peccaret, & restituere teneretur consulens illud minus damnum: quamuis ille determinatus esset ad vnum ex illis duabus damnis inferẽdum. Quia consulens iniurius esset Ioanni, voluntatem alterius dubiam determinans ad id damnum, quod fortè absque eius consilio non subsequeretur. Ita contra aliquos, quorum nomina subticet, tenet *Nauarra eod. nu. 24.* Qui bene subdit secus esse, si vtrique id damnum inferre decreuisset: tunc enim liceret consulere vt alterum solum inferret, quando alia via reuocari nequit. Quia tunc non esset inducere ad malum vllum, sed ad minus: cum minus sit, vnum quam duos lædere. Et neuter inde iure offendi potest: quod ille vtrumque inferre decreuisset: ac subinde ex eo quod alterum siue maius, siue minus damnum passurum liberem, alter conqueri nequit. Quod ego intelligo verum, si solam iustitiæ legem attendamus. Posset tamen violari charitas auertendo à minori damno, postposito alterius maiori: si vtrumuis posset ille impedire, non tamen vtrumque. Quippe lex charitatis maius damnum præferri postulat, nisi aliunde aliqua ratio præponderet, quæ antepositionem minoris cohonestet: vt coniunctio maior cum consulente, aut maior paupertas. Sententia tamen dicta est primo temperanda, nisi damnum vnius esset modicum, alterius vero magnum, maxime si hic sit pauper, ille vero dives. Tunc enim licet inducere ad id modicum damnum, quo in altero magnum caueatur. Quippe non iuste inuitus esset nolens in hoc euentu id modicum detrimentum pati. Sic *Nauarra eodem cap. 3. num. 25.* Ex quo rursus colligitur secunda limitatio, nimirum, si is in cuius detrimentum consulitur illud minus malum teneatur illud pati, vt vitetur maius in altero. Vt si quis decreuerit regem, vel aliam personam valde reipublicæ necessariam, interficere: ad cuius mortem cauendam tenetur potius plebeius illam pati: licitum est consulere vt potius plebeium illum necet. Tertia limitatio est, si malefactor nolit certæ & determinatæ personæ nocere, sed in communi, licet consulere minus damnum, videlicet, vt illi damnum inferat, cui minus nocebit, vt volenti furari suadere licet, vt potius à diuite quam à diuitijs destituto. Quod clarè constat ex testimonio D. Augustin. num. 15. allegato, vbi occidere volenti adulterium consulit. Præterea, quia in hoc euentu nulli iniuriam irrogat consulens, cum ad nullius damnum determinet voluntatem alterius, sed potius auertat à maiori damno huius. Sic *Adrian. quodlib. 1. ar. 3. ad 8. Salon 2. 2. qu. 62. art. 7. controuers. 7.* Imo eadem ratio concludit idem esse dicendum, quando vult ille nocere certæ personæ: tunc enim licet consulere non liceat, vt alteri determinatæ personæ minus damnum inferat, at licet in generali, minimè nominata persona, vt volenti furari à Petro inope, fas est consulere, vt eo relicto, potius à diuite furetur, nullo nominato. Quia tunc similiter ad nullius damnum voluntas illa determinatur à consulente, sed reuocatur ne huic pauperi noceat, cui magis noxium esset furtum, quàm diuiti. Et sic cautè P. *Molina tom. 2. de iust. tractat. 2. disp. 335. §. Hac tamen conclusione*, dicens non licere consulere minus

malum alio tertio inferendum, addidit, modo id vergat in detrimentum cuiusdam tertij in particulari: clarè significans, secus esse quando non cederet in detrimentum alicuius nominatim expressi.

25 Hinc deducitur decisio huius quæstionis, an volenti rapere bona mea, liceat suadere vt potius bona alterius rapiat, ad bona propria tuenda? Respondet bene *Salon* 2. 2. *q.* 62. *a.* 7. *controu.* 7. *fin.* id minime licere. Quod nefas sit, alteri qui iniusor non est, damnum inferre, eiusve damnum suadere; vt indemnitati meæ consulam. At licere existimo suadere vt potius alij noceat, nulla nominata persona, vt dicendo, Si furari vis, sine me, multi alij sunt à quibus furari possis? Tunc enim nullius damnum consulitur, sed proprium auertitur.

26 Sed an liceat consulere æquale malum, ad vitandum æquale? *Carbon de restit. q.* 69. *in solut. ad* 4. dicit posse concedi esse licitum. Sed qua ratione id possit concedi, minime video. Cum electio æqualis mali nullam boni rationem induat, quo illa cohonestetur: ac proinde obiectum talis consilij malum sit. Id tamen libenter fatebor hunc consulentem excusari à restitutione, quando esset omnino æquale damnum, eidemque alterutrum absque eo consilio certissimè inferendum. Quia id consilium nil operatum est, sed mutationem materialem damni in prorsus æquale.

27 Quamuis tamen liceat consulere alteri minus malum ad vitandum maius: at nemini licet sibi tali consilio vti. Quippe in altero non potest vtrumque malum vitare: & proinde tuto consulit minus: at in seipso potest, & tenetur vtrumque cauere. Ita *Sotus l.* 6. *de iust. q.* 1. *ar.* 5. *col.* 7. *paulo ante vers. Ex his ergo. Salon* 2. 2. *qu.* 78. *a.* 4. *controu.* 1. *in solut. ad* 3. *P. Molina tom.* 2. *de iust. tract.* 2. *disp.* 335. *ad* 2. *Carbon de restit. q.* 69. *ad* 2. Vnde audiendi non sunt quidam, quos tacito nomine refert *gl. c.* 1. *d.* 14. *v. Periculosissime*, asserentes licere cuipiam veniale admittere, vt caueat in altero mortale, quia mortem temporalem subire licet, gratia vitandæ pœnæ æternæ alterius: at veniali pœna temporalis correspondet. Sed merito *gl. ibi* ab illis recedit: quam sequuntur *Turrec. ibi, a.* 2. *n.* 4. *Sotus nuper alleg. vers. Ex his ergo.* Quod comprobat ille textus, qui est *D. August. libr. quæst. super Genes. c.* 42. Quia quamuis malum pœnæ possit amplecti ad culpam alterius vitandam: at secus est de malo culpæ, quantumuis minimæ: implicat enim culpam esse, & licite posse eligi.

28 Ex dictis deducitur qualiter factum Loth à culpa vindicari valeat: qui (vt refertur *Genes.* 19.) Sodomitis libidine furentibus abutendi hospitibus, quos domi exceperat, proprias filias stuprandas obtulit, vt vel sic expleta libidine, à peiori Sodomiæ scelere se abstinerent. De qua re latissimè consulendus est *Pereira in c.* 19. *Gen. disp.* 1. Sed breuiter id factum damnant *D. August. lib. quæst. super Genes. c.* 42. & refertur *cap* 1. *d.* 14. dicens, perturbationi Loth, & menti tanto malo permotæ, potius quam sano consilio tribuendum esse: *& libr. contra mendacium. c.* 9. *gl. interlinea. vii, Lyra, Thomas Anglicus, Abulens. Hugo, Dionysius. Ferus in eundem locum Genes.* 19. *&* 161. *& ibi Lipoman in catena. Sotus lib.* 6. *de iust. q.* 1. *a.* 5. *col. pen. vers. At vero de Loth. Pereira in c.* 19. *Genes. disp.* 1. *in fin. Salon* 2. 2. *qu.* 78. *a.* 4. *controu.* 1. *in solut. ad* 4. *in fin.* Alij vero (quod magis mihi placet) à culpa excusant id factum. Sic *D. Ambros. lib. de patriarch. libr.* 1. *de Abraham, c.* 6. & refertur *c. Offerebat*, 32. *q.* 7. *D. Chrysost. hom.* 43. *in Genes. D. August. lib. de mendac. c.* 7. *D. Th. q.* 1. *de malo. ar.* 5. *ad* 14. *Adrian. quodlib.* 1. *a.* 3. *ad* 8. *Caiet & Honcala in eundem locum Genes.* 19. *idemmet Caiet.* 2. 2. *qu.* 78. *a.* 4. *notab.* 3. *ad fin. Oleaster in eundem locum Genes.* 19. *Arboreus li.* 10. *Theosoph. c.* 1. *fin. Couar.* 4. *decret.* 1. *p. c.* 4. *in princ. n. vlt. ad fi. Valentia* 2. 2. *disp.* 5. *q.* 21. *punct.* 4. *col.* 4. *§. Et hoc ipsum. P. Molina to.* 2. *de iust. tract.* 2. *d. sp.* 335. *fin. Aragon* 2. 2. *q* 62. *a.* 7. *col.* 15. *in solut. ad* 2. *Carbon de restit. q* 69. *post* 3. *concl.* At in modo excusandi discrepant. Nam *D. Ambros. D. Tho. Aragon, Carbon*, excusant quod minus delictum sit secundum naturam coire, quàm contra naturam delinquere. Alij vero quod Loth nō suaserit filiarum stuprum, sed materiam minoris mali obtulerit. Sic *Caiet. eo ar.* 4. *Arboreus, Oleaster, Couar. Valentia nuper allegati.* Alij, quod noluerit Loth filias stuprari, nec prostituere: cum id sit eas inducere ad malum. Sed norat filias non præbituras consensum stupro, sed inuite, ac proinde absque earum culpa fore vt violarentur. Ita *Adrian proxime alleg.* At is excusandi modus placet, vt Loth minime obtulerit filias ea mēte vt Sodomitæ illis abuterentur, sed quo ea submissione illius deflexi, ab hospitum Sodomitico abusu tēperarent. Vt si quispiam in se vehementer indignanti pugionem offerat, dicens Me eneca, non eo animo vt is mortem inferat, sed vt ea submissione placatus iram sedet. Sic *Caiet. in eum locum Genes* 19. *& ibi Honcala. Molina proxime citatus.* Et merito *Pereira in d. c.* 19. *d. disp.* 1. *fin.* si à culpa vindicādum sit factum illud, hunc excusandi modum omnibus præfert.

Tandem ex his decidenda est quæstio n. 14 proposita, 29
Num habenti votum castitatis aut reliqua matrim. impedientia, & ita carnis illecebris agitato, vt se continere nequeat, sed passim succumbat, licitè suaderi possit vt matrim. ineat, vt vel sic minus peccet? Id enim licere probat apertè testimonium *D. Epiphanij n.* 15. *allegatum*, vbi id consulit. Quod matrimonio inito vnicum peccatum admittatur: atq; adeo id tanquam minus malum præferendum sit quam plurimis sacrilegijs, quæ passim venereis vacando perpetrantur, iuxta doctrinam quam nu. 15. amplexati sumus. Atque ita suadere licitum esse fatentur *Angel. Matrimonium*, 2. *impedimento* 5. *fin. Veracruz* 1. *p. Speculi. a.* 15. *dub. vlt. Marienzo lib.* 5. *recop t.* 1. *rub gl.* 1. *n.* 152. At contrarium docent *Astensis summ.* 2. *p. lib* 8. *t.* 10. *a. vn q.* 10. *Sylvest. Matrimonium.* 7. *q.* 5. *dict.* 9. Et videntur clarè sentire *Host. summ. t. De voto, §. Quot sunt species. n.* 5. *Greg. Lop. l.* 2. *v. Tan tenudos. t.* 8. *p.* 1. vbi aiunt interroganti an post votum castitatis, quo ligatus est, valeat matrimonium, non posse responderi validum esse: nisi interrogans non seruet continentiam. Tunc enim poterit responderi valere vt maius peccatum vitet: subdunt tamen dicendū eidē esse, Meo consilio non inibis matrimonium: ac proinde videntur sentire minimè licere consulere illi matrimonium ad maius id peccatum vitandum. Sed dicendum est, moraliter & in plurimum loquendo, numquam licitum esse tale consilium. Quod vt minus malum possit consuli, desideretur alterum esse omnino ad malum maius determinatum, nec sufficiat prauus habitus ipsum ad lapsuum frequentiā impellens: insuper sit etiam necesse, vt nullo alio modo retrahi possit à maiori eo malo perpetrando, nisi illo minori malo sibi proposito (vt probauimus n. 15. & 21.) Quæ in hoc casu minime concurrunt. Quippe voto astrictus non omnino animo constituit venereis inhærere, sed præ fragilitate ac prauo habitu impulsus labitur. Deinde potest illi facili negotio consuli, nimirum, petita voti dispensatione, quæ statim concedi solet allegato incontinētiæ periculo. Verum si eo voto ligatus ita malo inhæret, vt nec dispensationem petere vellet, nec à venereis desistere, sed omnino paratus esset ad illis vacandum: sperareturque matrimonio inito illi malo consultum fore: amplector priorem opinionem, nempe licere id consilium dare, quo à maiori malo retrahatur. Tunc enim omnia requisita ad cohonestandum minoris mali consilium reperiuntur.

Tandem ad argumenta nu. 14. proposita respondetur. 30
Ad 1. dic, eum textum solum probare non licere cuipiam vsuras exercere, vt captiui vitam redimat. Quia nemini licet etiam veniale admittere ad maius malum in altero vitandum, vt nu. 27 probauimus: at non probat minimè licere id minus suadere malum ad maius vitandum. Ad 2. neganda est consequētia. Quia non se habet minus malum, quod est consilij obiectum, eodem modo ad consilium & executionem. Nam in exequentis potestate situm est, vtrumque malum cauere, ac proinde reus est culpæ, quamuis leuioris, minus malum eligendo: at consulens nequit ab vtroque malo ipsum retrahere: quocirca licitè minus malum suader: vt vel sic leuiorem culpam is, cui consilium præbet, contrahat. Ad confirm. dic, si fate-

remus

remur verè suaderi minus malum, concluderetur vtique suaderi positiuum, quod est malum: at non suadetur minus malum: sed electio illa, quæ bona est. (vt nu. 15. explicuimus.) Ad 3. negandum est antecedens, quando illud nō petitur absolutè, sed posita determinatione voluntatis ad maius malum: à quo aliter reuocari nequit. Ad 4. fateor non tantum posse, sed reuera esse præceptum de minori malo eligendo (vt nu. 15. probauimus) non absolute, sed ex suppositione determinationis volūtatis ad maius malum: hoc enim non est teneri ad minus malum, sed ad potius retrahendum se à maiori: sicut quando consulitur minus malum, non est re vera consilium minoris mali, sed antepositionis illius minoris mali, maiori, quod admittere voluntas decreuerat. Ad 5. negandum est esse simile, qui prælectio illa minoris mali, vt bona sit, debet suadere medijs proportionatis, quæ iustitiam nullius violent: quale non est, dum consulitur minus damnum alicuius tertij in particulari, vt nu. 24. explicui. Ad vltimum dic negandum esse antecedens. Quia consulens non est vere causa illius minoris damni, sed bonæ prælectionis quam suadet.

DISPVTATIO XII.

Quid sit raptus: quæve eius pœnæ, attento iure antiquo: & qualiter attento eodem iure, matrimonio ineundo impedimentum sit?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputantur, n. 1.
Quæ sint, attento iure antiquo, raptorum pœna: & an sint excommunicati: & hac verba, Anathema sit, sint excommunicationis latæ an ferendæ, n. 2.
Quot conditiones desiderentur ad raptum, vt pœnis iuris communis subiaceat, n. 3.
An sat sit esse contra voluntatem puellæ, aut parentum, n. 4.
An sufficiat puellam videre homines ad metum inferēdum paratos, n. 5.
Num sit raptus, si femina sui iuris consentiat, quamuis alijs impedientibus vis inferatur, n. 6.
An satis sit, initio, vel post, feminam consentire, n. 7.
Quid si parentes consentiant, at mulier dissentiat, n. 8.
An præsumatur contraria voluntas puellæ consentientis, ac sit raptus, num. 9.
An sit raptus, quando femina importunis precibus abducitur, n. 10.
Quid, si pretio aut dolo abducatur, n. 11.
Quid, si parentibus contradicentibus femina consentiat: & pœna debet commensurari delicto, n. 12.
Quid quando parentes ignorabant, n. 13.
Quid de tutoribus vel fratribus, sub quorum custodia est, n. 14.
Quid si raptum præcesserat tractatus de matrim. ineundo: & enodatur c. penult. de raptorib. n. 15.
An raptor raptam ducens, vitet raptorum pœnas, n. 16.
An desideretur vt causa libidinis raptus fiat, n. 17.
An opus sit, carnis commixtionem subsequi, n. 18.
An raptus attentatus, & generaliter quodcumque crimen, subiaceat eiusdem delicti pœnis, n. 19.
An desideretur traductio de loco ad locum, n. 20.
Qualis debeat esse hac traductio, n. 21.
An solius feminæ honestæ sit raptus, cuiuscumque sit status, n. 22.
Quid, si meretrix raptatur, n. 23.
Post n. 23. inuenies alia summaria.

1 DISPVTATIO de impedimento raptus desiderat necessario præmitti, tamquam valde difficile, quid raptus sit. Atque vt explicetur decretum *Tridentin. sess. 24. de matrim. c. 6.* quod de raptu verba facit, grauissimas pœnas decernens, quarum cognitio ad conscientiæ forum valde conducit, necessarium est aliqua præmitti de pœnis iure ciuili aut canonico antiquo statutis per raptores incurrendis, quod breuiter percurram, parum enim ad forum conscientiæ refert. Tres igitur disput. de raptu instituam. Præsens, quid raptus sit, & quibus pœnis addictus attento iure antiquo, & qualiter eo attento matrim. impediat, disputabit. Sequens, qualiter attento Tridentini decreto, matrim. impediat, & quando eius pœnis obnoxius sit. Vltima, an stuprum sine raptu contingere possit, ita vt peculiarem luxuriæ speciem necessario confitendam constituat: vt si inuitis parentibus virgo sui corporis copiā faciat. In præsēti ergo disp. quinq; quæstiones agitādæ sunt. Prima, quid raptus sit, quasve conditiones exigat, vt pœnis iuris antiqui subiaceat. Secunda, an eisdem pœnis subdatur femina rapiens virum, aut aliam feminam? Tertia, an rapta nubens raptori, amittat ipsius raptoris bona, quę ob raptus iniuriam lex ciuilis sibi deferebat? Quarta, quid raptus sit quod attinet ad forum conscientiæ, & vt constituat speciem luxuriæ necessario in confessio exprimendam? Quinta, qualiter raptus attento iure antiquo impediat ac dirimat matrimonium?

QVÆSTIO I. Quid raptus sit quasve conditiones exi- 2
gat, vt pœnis iuris antiqui subiaceat? Præmittendum est *l. vn. C de raptu virg. & l reg. 3. tit. 20. p. 7.* raptoribus mulieris honestæ statutam esse mortis pœnam, & vt bona raptoris, & opem ei ferentium, statim ad raptæ dominium transeant. Insuper excommunicationis pœna raptor cum ei fauentibus punitur, *c. Si quis virginem, 36 qu. 2.* quod est *Greg. 2. in Synod Rom.* ibi: *Si quis virginem vel viduam (nisi desponsauerit) rapuerit, cum sibi fauentibus, anathema sit.* Quam esse excommunicationem latam affirmant *Mart. de Magistris tractatu de temperantia. q. de raptu, concluf. 6.* & aliqui alij. Et videtur tenere *Petr. Gregor. Syntagmate iuris p. 3. lib. 36. c. 8. n. 7.* vbi ait esse excommunicationem aduersus raptores. & allegat *d. c. Si quis virginem.* Quod suadent verba illa, *anathema sit*: quæ canonem latæ sent. important: vt docent *Felin. c. Rodulphus, n. 33. de rescript* & multos alios referens *Tiraqu. l. Si vnquam, v Reuertatur, fallentia 60. n. 180. C. de reuoc. donat.* Et in simili dicit *Abb. c. 2. in fin de foro compet.* vbi ait hæc verba, Excommunicatus sit, esse latæ sententiæ. Cæterùm verius est non esse latam, sed ferendam sentētiam. Quod, Anathema sit, sententiam ferendam importet nulla addita particula ad latam trahenti, vt testatur *Bald. cap. At si clerici. num. 20. de iudicijs.* & clarè *gloss. c. 2. de foro compet.* vbi in fine, cùm textus ille dicat, *Sit sequestratus*, explicat, *per sententiam. sicut 30. d. quasi per totam*: in qua ferè in omnibus textibus dicitur, Sit anathema, ac proinde clare sentit glossa ea verba, Anathema sit, desiderare sententiam, ac proinde non continere latam excommunicationem. Quod idem non obscure significat *Turrecrem. ea. d. 30. c. 1. in fin.* vbi quærens an textus illius distinctionis contineat latam sententiam, in quibus dicitur, Anathema sit: respondet contētos in illis, esse ipso iure excommunicatos, quia sunt hæretici, vbi clarè sentit non virtute illorum verborum, sed quia hæretici sunt, eos incurrere excommunicationem. Præterea, quia esto ea verba Anathema sit, excommunicatus sit, importarent latam sententiam: at id intelligendum venit, nisi proferantur in materia, in qua ex alijs textibus constat non inferri ipso iure excommunicationem, sed exigi sententiam. Ita docent *Abbas c. 2. in fin. de foro compet. & ibi eius Additionator. Felin. d. c. Rodulphus, n. 33. & de dicto. Tiraq. d. l. Si vnquam, v Reuertatur, nu. 183.* At constat ex *eadem causa 36. qu. 2. c. 1. & cap. De puellis*, raptores non esse excommunicatos, sed excommunicandos: dicitur enim ibi, *Anathematizentur*: quod verbum cum sit futuri temporis, importat excommunicationem ferendam, vt latissimè *Tiraq. d. l. Si vnquam, v. Reuertatur, num. 39. & seq.* Atque ita non esse latam excommunicationem, sed ferendam in raptores, clarè colligitur ex *Goffredo sum. t. de raptoribus, n. 8 Host. sum. t. de pœnis raptor. corporis, n. 1. vers. Canones autem. Bertachino in suo repertorio, lit. R. v. Raptor mulieris, Sylvest. v. Luxuria. q. 6. dict. 1.* vbi dicunt raptores debere excommunicari: sentiunt ergo non esse ipso iure excommunicatos. Et in proprijs terminis docent *Maioris 4. d. 29. q. 2. ad fin. Caiet. 2. 2. qu. 154. a. 7. in solut. ad 3. dubium. Veracruz appendice ad speculum*, vbi de raptu, *f. 83 §. Sed tamen fatue. Pet. de Ledesma de matrim. qu. 50. a vn. dub. 2.* vnde ea verba *d. cap. Si quis virginem, anathema sit*, explicat *Caietan.* id est, anathema fiat.

Hoc præmisso, sit prima concl. Ad raptum pœnis iuris subiectum, quadruplex cōditio desideratur. Prima est, vt 3
adsit violentia. Secunda, vt raptus fiat causa libidinis. Ter-

tia, vt sit traductio de loco ad locum. Quarta, vt mulier rapta sit honestæ vitæ. Quæ omnes constabunt ex corollarijs inde à n.6. inferendis: vbi & DD. referam.

4 Secunda concluſ. Ad raptum ſufficit violentiam illam vel ipſi feminæ raptæ, vel parentibus aut tutoribus inferri. Quam probabo n.8.12.& duplici ſeq.

5 Non tamen deſideratur expreſſe metum inferri, vt raptus ſit: ſed ſatis erit quouis modo adſit metus violentiæ: vt ſi puella inſpiciat homines armis munitos, ad eam renitentem cogendam. Et conſtat ex dictis lib.4.diſp.5.n.5. vbi probauimus metum armorum cadere in virum conſtantem, licet ea portans minimè illis vſus ſit. Et ita tenent *Decianus tract. crimin. l.8.c.7.n.6. Azebedo libr 8. recop. tit.13. l. 2. num.45.*

6 Hinc primum deducitur, non eſſe audiendos Doctores quoſdam aſſerẽtes eſſe raptum, quando puella etiam ſub nullius poteſtate conſtituta, volens abducitur. Hi ſunt *Abb. c. penult. n. 4. de raptor. & ibi Anan. n. 4. verſ. in gloſſ. 2. & Ang. l. vn. n. 5. C. de raptu virg. Paulus l. penult. n. 2. C. de epiſc. & cler.* vbi *Alberic. n. 7. & d. l. vn. n. 2. oppoſ. 3. Ant. d. c. penul. n 8. Boßius pract. t. de raptu mulierum, nu. 16. Bonifacius de Vitalinis tract. de malefic. t. de raptorib. n. 2. Gothofred. l. vn. v. Pœna raptus, C. de raptu virg.* Ducuntur *Abb. Ananias, & Boßius*, quod *l. vn.* expreſſe dicatur, Siue volẽti, ſiue nolenti femina raptum admitti: ſemper enim decepta præſumitur. Deinde quod femina dominium corporis ſui non habeat, vt membra ſua raptui exponat, *l. Liber homo, ff. ad l. Aquiliam, & cap. Significauit, de corp. vitiatis.* Alij verò DD. ſoli priori rationi innituntur. At merito ab his DD. recedendum eſt. Quod rapere importet cum vi & impetu auferre, vt conſtat ex *l. 3. verſ. Non ſolum, ff. de incendio, ruina*, ibi: *Aliud autem eſſe rapi, aliud amoueri palam eſt. Siquidem amoueri aliquid etiam ſine vi poteſt. Rapi autem ſine vi non poteſt.* Præterea, quia ſcienti & volenti non fit iniuria nec dolus, *l. Nemo videtur, ff. de regul. iur.* quare *D. Thom.* (quem omnes Theologi ſequuntur, & ferè omnes Iuriſperiti) *2. 2. qu. 154. art. 7.* pro conſtanti docet, ad raptum violentiam deſiderari. Nec credo Doctores allegatos præter *Abb. Anan. & Boßium* oppoſitum ſentire: innituntur enim præſumptioni voluntatis feminæ dolis extortæ, ſicut & *d. l vnic.* vnde quando conſtaret voluntatem ſpontaneam adfuiſſe, in neutro foro raptus iudicabitur: nec ratio Abbatis & ſequacium aliquid probat. Quamuis enim mulier non ſit ſui corporis domina, ita vt licitè poſſit raptui exponere: eſt tamen ad eum ſenſum domina, vt poſſit conniuere abſque vllo iuſtitiæ crimine in altero: atque ita ipſa conſentiente ceſſabit raptus, qui violentiam iuſtitiæ contrariam poſtulat? Atque ideo hanc partem tuentur *gl. c. penult. v. Conſentit, de raptor. Abulenſ. c.5. Matth. q.203. Hippol. l. vn. n.16. C. de raptu virg. Nauar. lib.5. conſ. t. de raptor. vtraque editione, conſ. 1. n. vn. Carrerius practica criminali*, vbi de raptu, §. *Secundo caſu principali, nu. 7. Decianus tractatu criminali l. 8. c. 7. n. 19. Maſcardus de prob. concl. 1259. n. 29. Peguera deciſ. crimin. c. 43. nu. 8. Ant. Cucus lib. 5. inſtit. maiorum t. 12. n. 120. Veracruz appendice ad Speculum*, vbi de raptu, *f. 82.* §. *Conſequenter etiam, Azebedo libr. 8. recop. t. 13. l. 2. nu. 58. Vela de pœnis delictorum, c. 29.* §. *Vno autem caſu.* Adde cum *Deciano & Azebedo eiſdem locis*, adhuc in eo caſu, quo femina ſui iuris vult, non eſſe raptum, quamuis eam abducens viris armatis comitatus abiret, ne aliqui impedimento ſibi eſſent. Quia nec feminæ, nec alicui, ſub cuius cura & cuſtodia ſit, vis infertur: qualis ad raptum deſideratur.

7 Secundò infertur, quid dicendum ſit, ſi puella abductioni conniueat, poſtea verò renitens cognita ſit? Vel è contra, abductioni reſiſtat, mox autem abducta copulæ annuat? Et quidem quando femina initio voluit abductionem, poſtea vero copulæ reſiſtit: *Guido de Suſa* relatus ab *Alberico l. pen. n. 6. c. de epiſc. & cler. & Gandinus de maleficijs, t. de multis quæſtionibus dependentibus à ſtatutu, nu. 21. Alberic. l. vn. n. 16. C. de raptu virgin.* & placet. Quia cùm raptus abductionem violentam petat, vbi ea deficit, non erit raptus, ſed copula vi extorta. Iuxta ea quæ num. 20. dicemus. Deinde quod in his ſpectetur initium, *l. Diuus, 14. ff. ad l. Iuliam, de ſicarijs*, ibi, *In maleficijs voluntas ſpectatur, non exitus.* Nec audiendus eſt *Albericus ea. l. penult. nu. 7.* hoc reprobans. Quia loquitur iuxta ſuam ſent. nimirum vt ſit raptus, licet femina ſemper velit, quam n. præced. impugnaui. Hinc rurſus infertur, quando è contra femina initio abductioni reſiſtit, ac poſtmodum copulæ annuit, eſſe raptum. Quod initium ſpectandum ſit, in quo violentia interfuit. Sic ijdem, & *Carrer. pract. crim.* vbi de raptu, § *Secundo caſu principali, n. 10. Peguera deciſionib. crim. cap. 43. nu. 7. Guido ſingulari 569. nu. 1.* Credo tamen in hoc euentu, ſi vere probaretur is conſenſus feminæ in ſua plena libertate poſitæ, liberandum fore raptorem à pœna ordinaria raptus. Quod is conſummatus minime ſit: petit enim ad ſui conſummationem & violentam abductionem & violentã copulam: ſaltem ex parte voluntatis raptoris, qui fecit quod potuit (vt nu. 18. dicemus.) Sic docent *Decianus tract. crim. lib. 8. c. 7. n. 38. & 24. Azebedo lib. 8 recop. t. 13. l. 2. n. 77.*

Tertiò infertur, eſſe vere raptum femina diſſentienti, 8
quamuis eius parentes conſentiant abductioni. Quia parentes non habent dominium corporis puellę, nec facultatem illud ei vſui exponendi abſque iniuſtitiæ labe, ob iniuriam puellæ irrogatam. Sic *Hoſt. ſumm. t. de pœnis raptorum corp. n. 1 verſ. Dicitur ergo raptor. D. Th. 2. 2. q. 154. a. 7. Gerſon 4. p ſerm. vlt. domin. 2. aduent. alphab. 22. lit. T. D. Antonin. 2. p. t. 5. c. 2. in princ. Roſell. v. Luxuria, init.* vbi *Sylueſt. q. 1. verſ. Raptus verò. Turrec. c. Raptus, 36. qu. 1. n. 3. Veracruz append. ad ſpec.* vbi de raptu, *f. 82.* § *Conſequenter etiam. Palacios 4. d. 34. diſp. 2. col. 12. verſ. Eſt aliud. Toledo lib. 5 ſum. c. 12. nu. 7 Nauar. ſum. c. 16. n. 3. Nauarra l. 2. de reſtit. c. 3. p. 4.* vbi de lædente in cæteris corporis bonis, *in noua edit. dub. 1. n. 418. Valentia 2. 2. diſp. 9. q. 3. punct. 3. col. 7.* § *Raptus.*

Quartò infertur intellectus ad *l. vn.* § *Et ſi quidem, verſ.* 9
Pœnas autem, C. de raptu virgin. quæ decidit raptum admitti, ſiue mulier velit, ſiue nolit. Intelligenda enim eſt, vt procedat ex præſumptione quadam, præſumit quippe vim inferri illi importunis ac doloſis ſuaſionibus, vt conſtat ex illis verbis, quæ reddens huius rationem ſubiungit, ibi: *Quia hoc ipſum velle mulierum ab inſidijs nequiſſimi hominis, qui meditatur rapinam, inducitur. Niſi etenim eam ſollicitauerit, niſi odioſis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus ſeſe prodere.* Et ita docent *Salicet. ea l. vn. n. 29. & 30. Ruin. conſ. 122. n. 5. vol. 4. Decian. tract. crim. l. 8. c. 7. n. 19. Azebedo lib 8. recop. t. 13. l. 2 n 55. Cantera quæſt. crim. quæſt. tangentibus punitionem delicti, c. 4. nu. 20.* Nec placet alia expoſitio, quam tradunt *Hippol. ea. l. vn. n. 16. Decian. eo. c. 7. n. 7.* dicentes eam l. vnicam conſiderare violentiam parentibus non conniuentibus raptui, illatam, atque illorum intuitu appellare raptum, quando puella conſentit. Sed non placet, quia textus ille expreſſe non expendit parentum contradictionem, ſed voluntatem feminæ non omnino liberam. Vt clarè conſtat ex ratione ibi ſubiuncta, nuper allegata.

Quintò infertur, temperandos eſſe Doctores aſſeren- 10
tes eſſe raptum, quando femina ſui iuris, importunis precibus abducitur. Quaſi violenta ſit extractio, eo quod importunæ preces vim inferant. Quod ſuadet *l. 3. verſ. Si quis volentem, ff. de libero hom. exhibendo*, vbi ſolicitationibus detentus, dicitur vi ac dolo retineri. Et *l. 1.* § *Perſuadere, ff. de ſeruo corrupto*, ibi: *Perſuadere autem eſt plus quàm compelli*, & *l. 1. t. 9. p. 7.* ibi: *Como en manera de fuerça, y ſon ſacar, y falagar.* Et probat etiam *l vnic.* § *Et ſi quidem, verſ. Pœnas autem, C. de raptu virgin.* Et ita docent *Gloſſa ea l. vnic. verb. Ipſum velle, & ibi Baldus num. 20. Nauarrus lib. 5. conſ. titul. de raptoribus, conſil. 1. num vnic. Carrerius practic. crimin.* vbi de raptu, §. *Secundo caſu principali, num. 4. Peguera deciſionibus crimin. cap. 43. num. 3. Vela de pœnis delictorum c. 29.* § *Ex quibus apparet.* Sed temperandi ſunt, quando hæ preces importunæ violentiæ æquiparantur. Cùm enim raptus vim deſideret, non ſufficiunt quæcumque preces importunæ, non etenim omnes eæ vim inferunt: (vt latius declarauimus l. 4. diſp. 7. num. 5. & ſeqq. vbi textibus in contrariam allegatis reſpondi.)

ſpondi.) Sed quando aliæ circumſtantiæ cum illis concurrunt, vt maximus reuerentiæ timor, ita vt perſonæ ſic inſtanti non audeat puella contradicere. Atque proinde quando ſolæ preces importunæ interueniunt, non eſſe raptum dictis pœnis obnoxium, ſed cuidam extraordinario ſupplicio, docent *Hippol.d.l.vn.nu.14.Decian.tract.crim. l.8.c.7.n.7.ad finem.*

11 Sextò infertur, ad pœnas *l.vn.C.de raptu virgin.* raptoribus ſtatutas incurrendas, ſatis eſſe, ſi doloſis perſuationibus aut quibuſcumq; fraudibus circumuenta mulier abducatur. Conſtat ex *ea l.vn.* §. *Et ſi quidem, verſ. Pœnas autem,* ibi: *Niſi odioſis artibus circumuenerit.* Vbi decidens textus, quare raptor feminæ volentis pœnis ibi ſtatutis plectendus ſit, rationem reddit, quod conſenſus ille doloſis artibus extortus præſumatur. Ergo quoties conſtat dolum adeſſe, incurrentur hæ pœnæ. Et ita tenent *Dynus reg.Scienti,27.nu.3.& 4.de regul.iuris,in 6. Angelus auth.de leno.§.fin in fin.Salicet.d.l.vn.n.29.* vbi *Hippolyt.n.15. Decianus tract.criminali,l.8.c.7.num.8.Berber.in viatorio iuris,ti.de raptoribus, poſt medium.Maſcardus de probat.concluſ.1259 n.30.Cantera quæſt. crimin.qu.tangentibus punitionem delicti,c.4.n.23.* Vnde dum hi DD. dicunt eſſe raptum, ſi femina donis ſibi promiſſis extrahatur, intelligendi ſunt, ſi in promiſſione dolus interueniat, vt quia animo defraudandi, montes aureos (vt vulgo fertur) quis promiſit: ſecus ſi pretio conuenit cum ipſa, abſque dolo, ita *Decianus eo.num.8.* Nec placet limitatio *Iulij Clar.lib.5.receptarum.§.Raptus,nu.3.& Azebedo lib.8. recop.tit.13.libr.2.num.42.* vbi hoc temperant, quando verbis fallacibus abducitur mulier, vt contra ſuorum voluntatem, in alio loco retineatur. Sed non placet: quod *d.lex vn.* non conſiderarit eo loco diſſenſum ſuorum; (vt nu.9. diximus) quando enim parentes abductioni feminæ reluntur, nil refert an femina decepta ſit nec ne: erit etenim raptus, quamuis ipſa conſentiet, vt num. ſequenti dicemus.

12 Septimò infertur, eſſe raptum, quando puella ſub parentum cuſtodia conſtituta, ex eorum domo ipſis inuitis abducitur, quamuis ipſa conſentiat: quippe iniuria maxima parentibus irrogatur, quam ipſa remittere nequit, ſponte ſua abductioni conſenſum præbens, *l.1.verſ.Vſque adeo,ff de iniurijs.* Et notat *gl.c.Contingit, el 1.de ſent.excom.v. Iniurioſa,* in quodam ſimili, nimirum, in clerico cuius conſenſus vt in ipſum manus injciantur, non liberat injcientem à ſententia excommunicationis, vt decidit ille textus: quod poſſit clericus aſſenſum iniuriæ præbere, quatenus ſuæ perſonæ offenſa eſt, non tamen quatenus eſt ſtatus clericalis iniuria. Atque ita docent *Hoſt ſumma tit.De pœnis raptorum corporum,n.1.verſ.Dicitur ergo raptor. Abbas c.penultimo,num.4.de raptor.& ibi Ananias n.4 verſ.In gloſſ.2.* Idem tenent *Hippol.l.vn.num.16.C.de raptu virg. Roſell.verb.Luxuria, init.* vbi *Sylueſt.q.6.dict.2.Barbatius conſ.vlt.n.1.vol.2.Matheſilanus notab.100.* quem refert & ſequitur *Bermondus Chouer de publicis concubinarijs,* vbi de ſtupro, *n.29.* (habetur *to. 11.tractatuum,p.1.*) *Carrerius pract.crim.* vbi de raptu. §. *Secundo caſu principali,nu.7. Boßius pract.crimin.t.de raptu mulieris,n.16.Iul.Clarus lib.5.receptarum,§.Raptus,num.3.Decianus tractatu crimin.l.8.c.7.n.21.Perez lib.8.ordinamenti,t.15.rub. f.278 ad fin.Azebedo li.8.recop.t.13 l.2.n.41.& 42.Peguera deciſionibus crim.c.43.n.6. Salzedo pract. Bernardi Diaz c.78. in poſteriori edit.in fin.Maſcard.de prob.concl.1259.nu.29. Cantera qu.crim.quæſt.tangentibus punitionem delicti,c.4.nu.20. Petrus Greg.Syntagmate iuris p.3.l.36 cap.8.n.4. Vela de pœnis delictorum,c.29.§.Vnde ſi femina. Zauallos qu.practicis q.596.n.33* & multi alij tatentur eſſe raptum verum, quamuis de pœnis iuris non agant, quos nu.35. referam. Quamuis autem *Peguera eo.c.43.n.3.& Zauallos nuper citatus* velint hunc raptorem ſubdi ordinarijs pœnis raptus, ac *Perez* dicat pœna capitali plectendum eſſe, at verius eſt ſolam extraordinariam pœnam infligendam eſſe, quod pœna commenſurari delicto debeat, *c.Non afferamus,24.q.1.auth.Vt patrum filij ſuccedant.§.Quia vero.* At longè minus delictum eſt tũc, quam ſi femina quoq; diſſentiret, cum ſit reſpectu ſolius patris raptus: eo vel maximè, quod in his iniurijs voluntas feminæ, cui directè iniuria violentiæ irrogatur, ſpectanda ſit. Non ergo pœna ordinaria raptus, ſed alia arbitrio iudicis imponenda eſt. Quod docent *Decianus, Boßius n,7. Cantera, Azebedo n.56.nuper allegati.*

Immo erit quoque raptus, quando parentibus ignorantibus virgo conſentiens ſub illorum cura exiſtens abducta eſt. Quamuis enim tunc non interueniat ipſorum contradictio poſitiua, eſt tamen voluntatis ipſorum defectus, qui nolitio appellatur, quod ſatis eſt vt de iniuria ſibi ipſis illata iuſtam querelam concipiant. Sic *Abbas, Ananias, Boßius num.16. Peguera nu.6* quos num. præcedenti retuli. At non ſubdetur pœnis ordinarijs raptus. Quippe non eſt propriè raptus (vt n.36. probabimus.) Et ita docet *Enriquez lib.12.de matrim.c.14.nu.5.* & hunc non ſubdi pœnis ſtatutis raptui in Tridentino tenent alij, quos diſp.ſequ. n.12. referam. Nec tanta pœna infligenda eſt, ac ſi parentes expreſſe abductioni reſiſterent. Tunc enim grauius delinqueretur. 13

Idem dicendum eſt, quando puella ſub tutorum potestate, aut mariti conſtituta, ex eorum domo abſque ipſorum voluntate conſentiens abduceretur. Habẽtur enim loco parentum. Ita *Carrerius, Maſcard. Perez, vbi nu.12. eos retuli.* Addit bene *Perez* idem ſentiendum eſſe, ſi femina ſub fratrum cuſtodia eſſet. Cum tamen minus ſit delictum, quando ſub fratrum cuſtodia eſt, minor erit pœna. 14

Sunt tamen hæc limitanda, niſi præceſſiſſet tractatus de matrim. ineundo. Tunc enim ſi puella volens, quantumuis reclamantibus parentibus à ſponſo extrahatur, non ſubdetur raptus hic pœnis iuris ciuilis: quod corrigitur in hoc per ius canonicum, quod in hoc ſeruandum eſt. Cõſtat ex *c.penul.de raptor.* ibi: *Cùm ibi raptus dicatur admitti: vbi nil ante de nuptijs agitur, iſte raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris aſſenſum, & priùs eam deſponſauerit, quàm cognouerit: licèt parentes reclamarẽt, à quibus eam dicitur rapuiſſe* Per quod corrigitur *l.vn.ad medium, princ. C.de raptu virg.* ibi, *Quoties connumeramus eum qui ſaltem ſponſam ſuam per vim rapere auſus fuerit.* Quam *l.regia,3.t.20.p.7.* explicat de raptu ſponſæ de futuro: vt bene aduertit *Greg.Lop.v.Su eſpoſa.* At corrigitur per *d.c.penul.* quod raptum puniri non permittit factum pro ineundo matrim. quando præceſſere ſponſalia de futuro. Et loqui eum textum etiam quando ſola hæc ſponſalia præceſſere, inde conſtat. Quod dicat: *Vbi nil ante de nuptijs agitur*: quando etenim ſponſalia præcedunt, iam verum eſt, aliquid de nuptijs actum eſſe. Atq; ita docent *Abbas ibi n.1. notab.1.& n.4. Ananias nu.4. verſ.In gloſſa.* Secundò, ita intelligentes *gloſſam ibi,v.Admitti,* quæ docet non eſſe raptum, quando puella conſentit, vt intelligatur ſi præceſſit tractatus de matrim. contrahendo. Ita tenent *Corneus conſ 80.n.7.& 8.vol.2 Barb.conſ.vlt.n.1.vol.2.Carrer. pract.crim.* vbi de raptu. § *Hinc nata occaſione, aliqua de raptu diſſeramus,n.26.Boßius pract.t.De raptu mulieris,n.17.Decianus tract.crim.l.8.c.13 nu.47.* Idem videtur clare ſentire *Viguerius l.inſtit.c.7.§.4.verſ 5.* vbi ait non eſſe raptum, ſi ſponſa maxime de præſenti abducatur. Et fauent aliqui, qui generaliter hoc docent, quando tractatus aliquis de matr. præceſſit. Hi ſunt, *Roſella v.Luxuria, n.1.* vbi *Sylueſt.q.6.dict. 2. Angelus v.Raptor,n.3.& ibi Tabiena n 2.q.1 Vela de pœnis delict.c.29.§.Vnde ſi.* Aliqui volunt, vt non ſit locus pœnis raptus, iuxta deciſionem *d.c.penultimi,* deſiderari tres conditiones. Prima, vt puella abductioni conſenſerit. Secunda, vt præceſſerint ſponſalia. Tertia, vt matrim. ſubſecutum ſit. Sed bene *Boßius & Decian.* proximè allegati cum alijs quos referunt, ſolas duas priores conditiones neceſſarias eſſe affirmant. Quod *text.d.c.penultim.* ſolas eas exegerit. & dum de matrimonio ſubſecuto mentionem fecit, id fuit ad eum finem, vt reuocetur coniux à monaſterio, quod poſt matrimonij conſummationem ingredi nequit. Id tamen cum *Corneo proximè alleg.* aſſerendum eſt, nempe, non ſufficere actum eſſe de nuptijs contrahendis, ſi non ſit iam præſtitus conſenſus de matrimonio ineundo, ac is tractatus concluſus. Verba enim illa *d.c.pen. Vbi nil antè de* 15

nuptijs

nuptijs agitur, sunt cum affectu accipienda. Quòd ex tunc iam habeat aliquale ius raptor in raptam: nullum enim habet, dum sponsalia non sunt communi placito inita.

16 Quinimo quamuis nullus matrimonij ineundi tractatus præcesserit, eo postea subsecuto, est valde rationi consentaneum, praxique receptum, ne ordinarijs raptus pœnis raptor plectatur, sed mitioribus arbitrio iudicis. Quod docent *Paulus l. penult. n. 5. C. de Episcopis & cler.* dicens Mantuæ raptorem quendam mortis pœnam euasisse, quod raptam duxerit, *Bossius pract. crim. ti. de raptu mulieris, n. 17. Decian tract. crim. l. 8. c. 13. nu. 48. Peguera quæs. criminal c. 42. fin.* (qui omnino videndus est, latè enim hanc quæstionem discutit.) Et consentit *Ant. Gom.* alijs citatis, *l. 80. Tauri nu. 43. ad fin.* in Hispania, propter *l. reg. 22. titul. 1. p. 7.* quæ vult, concordia inita inter partes, non imponendam esse pœnam corporalem delicto statutam: quamuis iure communi attento, secus esse dicat. Quamuis non desint alij, qui hunc raptorem à pœna mortis minimè eximant: inter quos est *Greg. Lop. l. 3. v. Cassasse t. 20. p. 2.* adducens forsan nec esse iustam legem id disponentem: eo quod ad peccandum inuitaret. Et dubius manet, nihilque definit de pœna mortis, *Iul. Clarus l. 5. recept. §. Raptus, num. 8. fine.* Nec est opus, vt raptor hic pœnam ordinariam euadat, parentibus conniuentibus initum esse matrimonium, vt bene tuetur *ibidem Decianus* contra Paulum & Pegueram proximè allegatos.

17 Octauò infertur, non esse raptum his pœnis obnoxiũ, si non causa libidinis explendæ fiat, sed alia quacumque. Quod constat, nam raptus propriè est luxuriæ species, teste *D. Th. 2. 2. q. 154. a. 7.* Et ita *D. Isidor. l. 5 Etym. c. 26.* & refertur *c. 1. 36. q. 1.* raptum, dixit esse illicitum coitum à corrũpendo dictum, raptuque potientem, stupro frui. Atq; ita docent *Decius cons. 234. n. 8. vol. 2. Carrerius pract. crimin.* vbi de raptu, §. *Secundo casu princ. n. 12. Bossius pract. crim. t. De raptu mulieris, n. 17. Iul. Clarus l. 5. recept. §. Raptus, n. 1. Decian. tractatu crimin l. 8. c. 7. n. 38. Cantera quæst. criminal. q tangentibus punitionem delicti, c. 4. nu. 22. Peguera decis. crimin. c. 42. n. 7. Azebedo lib. 8. recop. t. 13. l. 2. n. 91. Vela de pœnis delict. c. 29.*

18 Dubitabis autem, num desideretur ad raptus pœnas, copulam subsecutam esse? Affirmant quidam. Quod colligunt ex *l. vn. C. de raptu virg. paulo post principium*, ibi, *Cum virginitas vel castitas corrupta restitui non possit.* Item, quia pœnæ illius legis eò tendunt, vt copula vitetur. Ita *Ananias* testans ita iudicatum Bononiæ, *c. penult in fin. de raptor. Cepola cons. 57. col. 2. Decius cons. 234. n. 8. vol. 2. Boerius decis. 316. nu. 4. Riminal. cons. 571. n. 19. vol. 5. Perez lib. 8. ord. t. 15. rub. f. 279. §. Queritur, quis rapuit virginem:* & addit hoc esse verum, siue raptor se à copula abstinuerit, quia noluit, siue quia non potuit. Alij tenent contrarium. Ita *Baldus l. Si quis non dicam rapere. in fin. C. de episc. & cler. Paulus l. penult. nu. 5. C. eod t. Bossius pract. t. de raptu mulieris n. 8 Greg. Lop l. 3. t. 20. p. 7. verb. Ojaziendo*, per illam l. ibi: *Robando, ô jaziendo.* Et illa ductus tenent idem *Zauallos qu. pract q. 596. n. 28. Cantera q crimin. quæst. tangentib. punitionem delicti, c. 4. n. 20. & n. 22.* vbi addit, siue raptor potuerit habere copulam, & noluerit, siue non potuerit, locum esse pœnis raptus. Sed placet distinctio communis DD. vt si raptor à copula se abstinuerit, pœnitentia ductus, & nolens habere, quamuis potuerit, non sit ordinarijs raptus pœnis obnoxius, sed extraordinariæ: secus si copula subsecuta non fuerit, quòd ad eam peruenire non potuit. Sic docent *Hippolytus* latè probans *d. l. vn. n. 254. Bermond. Chouer de publicis concubinarijs*; vbi de stupro, *n. 32. fin. & seq. Carrerius pract. crim.* vbi de raptu, §. *Secundo casu principali n. 8. fin. Iul Clarus lib. 5. recept. §. Raptus, n. 4. Couar. clem. Si furiosus de homic. 2 p. init n. 8. Ant. Gom l. 80. Tauri nu. 40. Decian tract. crim. l. 8. c. 7. n. 38. Menoch de arbit. l. 2 centur. 4. casu 360. n. 32. Mascard. de probat. concl. 1259. nu. 37. Hieron. Gab. cõs. 172. n. 2. & 6. vol. 1. Peguera decis. crim. c. 43. n. 2. Azebedo li. 8. recop. t. 13. l. 2. n. 89. Vela de pœnis delictorum, c. 29. §. Vnde dicendum est:* Limitant bene *Couarr. & Decianus*, nisi rapta sit monialis, raptor quippe pœnam ordinariam subibit, quacumque ex causa copula non sit subsecuta.

Ex quà resolutione colligitur decisio illius quæstionis, 19
An conatus ad rapiendum eo non subsecuto, quia rapiẽs non potuit, astrictus sit pœnis ordinarijs raptus? De qua latè consulendi sunt *Menoch. de arbit. l. 2. centur. 4. casu 360. Zauallos q pract tota qu. 540.* Sed breuiter teneri sic conantem pœnis raptorum: vt si vadat mulieris domum hominibus armatis comitatus ad eam rapiendam, nec eam inueniat, & ideo cesset raptus, docent *gl. Instit. de vi bon. rap. in princ. v. Comprehendatur, Hippol.* latè probans, *l. vn. n. 244. & seq. C. de rapt. virg. Corsetus in suis notabilibus, verb. Vis, Cantera, nu. 20.* vbi citatus est nu. præced. Ducuntur, quòd in atrocioribus delictis conatus pro facto reputetur, vt notat *Cardin. clem. Pastoralis, in princ. nu. 3 notab. 8. de sent. & re iud.* colligens ex eo textu. At verius est sola pœna extraordinaria puniendum esse eum conatum. Quod probant *Couar. Ant. Gom. n præced. allegati. Menoch. dict. casu 360 nu. 33.* & addit bene *Couarr.* id esse verum, licet conatus ad rapiendam mulierem adhibitus fuerit, ea non rapta, nec è monasterio abducta.

Nonò infertur, desiderari ad raptum vt pœnis iuris sub- 20
iaceat, traductionem de loco ad locum, vnde si absq; traductione cognoscatur violenter femina, erit copula vi extorta, non autem raptus, *l. Mariti lenocinium, 29. in fin. ff ad l. Iuliam, de adult.* ibi: *Eum autem qui per vim stuprum intulerit vel mari vel feminæ* Cõstat etiam ex *c. Lex illa*, quod est Gelasij Papæ, *36 q. 1.* ibi: *Raptum dixit commissum esse, vbi puella de cuius nuptijs nil antea actum fuerat, videatur abducta.* Et ita docent *Bald. l. Sed eximendi, paulo post princ. vers. In glossa quæ incipit, ff Ne quis eum qui, Host sum. t. De pœnis rapt. corporum, n. 1. vers. Dicitur ergo raptor. Alberic l vn. in fin. C. de raptu virg. Et in suo diction. lit. R. verb. Raptus, & l. 2. de statutis. q. 31. nu. 1. & 2. Guido singulari 1007. n. 1. Paulus l pen. nu. 4. C. de episc. & cler. Hippol. singul. 65. nu. 2. Bertrand. cons. 39. vol. 6. Cuman. cons. 95. n. vn. Bonifacius de Vitalinis tract. de malefic t. De adulterio, incestu & sodomia, nu. 12. Gand. de malef. t. de multis quæstion dependentibus à statutis, n. 19 Carrer pract. crim.* vbi de raptu. §. *Secundo casu principali n. 1. Nauar. l. 5. cons. in vtraque edit. t. De raptoribus, cons. 1. n. vn. Bossius pract. t. de raptu mulieris, num. 3. Iul. Clarus* multis citatis, & dicens esse omnium, *l. 5. recep. §. Raptus, n. 1. Ant. Gom. l. 80. Tauri nu. 41. Decian. tract. crimin. l. 8. c. 7. n. 31. Mascard. de prob. conc. 1259. n. 20. & 23. Perez li. 8. ordinam. t. 15. rub. f. 279. §. Quæro quando dicatur raptus, Azebedo li. 8. recop. t. 13. l. 2. nu. 82. Peguera decis. crim. c. 42. num. 8. Zauallos quæst. pract. q. 596. n. 3. Bermond. Chouer de publicis concubin.* vbi de stupro, *nu. 19. Vela de pœnis delict. c. 29. paulo post princ. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 232. n. 2. Vega 2. to sum c. 34. casu 157. notab. 2. Emman. Sa sum. v. Matrimonium, in princ. nu. 9* Quare credendum minimè est *Rebuffo l. Marcellus, 9. v. Rapere, ff. de verb. sig. & Canteræ quæst. crimin. quæst tangentib. punitionem delicti, c. 4. n. 20.* dicentibus ad raptum non desiderari traductionem de loco ad locum. Quamuis verò absque ea traductione non sit proprie raptus: at plectetur vi cognoscens pœna capitis, & amissionis bonorum, instar veri raptoris, in hoc regno Castellæ. Quòd id disponat *l. reg. 3. ti. 20. p. 7.* ibi: *Jaziendo con alguna dellas por fuerça.* Et ita obseruant ibi *Greg Lop. v. Ojaziendo, Ant. Gom. d. l. 80. n. 41. Zauallos d. q. 596. n. 6.*

Nec qualiscumque traductio de loco ad locum suffi- 21
cit, sed debet esse ad effectum abducendi, & non gratia commodioris vsus & coitus. Id enim non est vere traducere de loco ad locum. Ita *Cuman. Bertrand. Iul. Clarus, Decian. n. 32. Mascard. n. 20. Azebeão nu. 83. Peguera, Zauallos nu. 3. Vela §. 5. cit. num. præc.* Vnde non satis erit, si puella de vna camera in aliam extrahatur. Quod non id sit ad effectum abducendi, sed ad commodiorem coitum. Ita *Bertrandus, Iulius Clarus, Decianus, Azebedo, Mascardus nu. 21. Peguera, Zauallos ibidem.* Nec similiter sufficiet, si rapiatur à via publica, & seorsum abducatur. Quia id est gratia commodè coeundi: is etenim actus occultum locum petit. Sic *Cuman. Carrer. n. 2. alleg. n. præced.* Tandem, nec satis est, si quis puellam in agro repertam, per aliquot passus abducat, vt eam carnaliter cognoscat, quoniam id ad commodiùs

coeun-

cœundum sit. Sic *Bertrand. Iul. Clar. Mascard. n. 21. Azebedo, n. 83. & seq.* Imo plus dicit *Decianus d. nu. 32.* non sufficere si de via in campum gratia commodioris vsus vehatur. Id tamen monuerim, esse verum raptum, si feminam animo abducendi in alium locum, quispiam è loco rapiat, quamuis eam ad locum destinatum minimè perduxerit. Quòd iam sit vera de loco ad locum abductio & animo abducendi facta. Ita docet *Bald. n. præced. allegatus.*

22 Decimò infertur, raptum pœnis iuris subditum petere, vt sit mulierum honestarum. Cõstat ex *l. vn. statim in princ. C. de raptu virg.* ibi: *Raptores virginum honestarum, vel quarumlibet viduarum,* Vbi *gl. v. Virginum, & Hippol. ibi. n. 210.* dicunt particulam illam, Honestarum, determinare etiam sequẽtia: ita vt in quocumque casu, & in quacumque muliere intelligatur, dummodo sit honesta. Quod etiam clarè expressit *l. regia, 3. t. 20 p. 7.* Et constabit amplius ex dicendis nu. sequenti. Si tamen mulier sit honesta, siue virgo, siue nupta, siue vidua, siue soluta sit, erit raptus, vt constat ex *ead. l. vn. & ex ead. l regia 3.* Et docent *Host. sum. t. de pœnis raptorum corporum, paulo post princip. Grillandus de pœnis omnifariam coitus. q. 10. n. 1.* (habetur *to. 11. tractat p. 1.*) *Bonifacius de Vitalinis tract. de maleficijs, t. De raptorib. n. 2. & t. De adulterio, incestu, & sodomia, n. 12. Carrerius pract. crimin.* vbi de raptu, §. *Hinc nacta occasione, aliqua de raptu disseramus, n. 1. & 8. Ant. com. l. 80. Tauri n. 36. Decianus tract. crim. l. 8 c. 7. nu. 17. Cantera quæst. crim. quæst. tangentibus punitionem delicti, c. 4. nu. 20. Azebedo lib. 8. recop. t. 13. l. 2. n. 49.*

23 Tandem infertur, meretricis raptorem non incidere in pœnam *l. vn. C. de rapt. virg. & l. reg. 3. t. 20. p. 7.* Quòd ad eas pœnas incurrendas deficeretur honestas in muliere rapta (vt n. præc. probaui) sed is raptor pœna extraordinaria arbitrio iudicis puniendus erit. Constat etiam ex *l. Verum est, 40. ff. de furtis,* ibi: *Verum est, si meretricem alienam ancillam rapuerit quis, non esse furtum.* Atq; ita docent *gl. Instit. de publ. iudicijs, § Item l. Iulia, v. Viduam, Bart. d. l. Verum, nu. 3. Angel. l. vn. n. 3. C. de raptu virg. & ibi Hippol. n. 210.* & ibi omnes. *Couar. 3. var. c. 14. n. 2. fin. Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 3. casu 291. n. 3. Iul. Clarus li. 5. recep. §. Raptus, n. 5.* & omnes DD. statim allegandi. Quod temperandum est primò, nisi vitæ ante actæ pœnitẽtia ducta meretrix illa, vitam honestam agere cœpisset: ita vt non sufficiat pœnitentia illa absque honestæ vitæ inceptione. Ita *Salicet. d. l. vn n. 3. oppos. 1. & ibi Hippol n. 19. & seq. Ananias c fin n. 3. in fin. de raptor. Bermondus Chouer de publicis concubin.* vbi de stupro, *n. 22. & seq. Grillandus de pœnis omnifariam coitus, q. 10. n. 25 & duplici seq.* (vterq; habetur *tom. 11. tract. p. 1.*) *Carrer. pract. crim.* vbi de raptu, §. *Hinc nacta occasione, aliqua de raptu disseramus, nu. 12. Decianus tract. crim. l. 8. c. 7. n. 9. Ant. Gom. l. 80. Tauri nu. 45. Mascard. de prob. concl. 1259. n. 14. Azebedo lib. 8. recop. t. 13 l. 2 n. 110.* Atque ita intelligendi sunt *Bald. d. l. vn n. 21. & ibi Alberic. n. 10. Cynus n. 3. q. 1. Paulus l penult. n. 2. C. de episc. & cler. Greg. Lop. l fin. v. Fuerça, t. 17. p. 7. Peguera decis. crim. c. 43. n. 15.* vbi raptorem meretricis pœnis subdunt, quando meretrix renitebatur, præteritæ vitæ pœnitentia ducta, volens in posterum ab ea desistere: intelligendi enim sunt, si vna cum pœnitentia illa cœpisset honestam vitam, aliàs sola pœnitentia non sufficeret, iuxta dicta. Secundum temperandum est, nisi meretrix ea iustam haberet renitendi causam, vt si contradiceret ob consanguinitatem, vel affinitatem cum raptore. Ita *Alberic. Cynus, Paulus Greg. Lop. Peguera, ibid. Azebedo d. l. 2. n. 111.* Sed melius *Salicet. & Carrer proximè alleg.* dicunt adhuc nõ esse locum pœnis raptus, sed incestus. Quia deficit honesta vita in rapta, quæ omnino ad pœnas raptus incurrendas necessaria est, (vt nu. præc. probaui.) Tertium temperandum est, nisi meretrix illa esset coniugata. Quia tunc marito irrogaret iniuriam raptor illius meretricis: ac subinde iure optimo raptoris pœnis obnoxius esset. Ita *Paulus, Hippol. n. 30. Carrer. Ant. Gom. Decian. n. 14. Mascard. n. 15. Azebedo n. 107. nuper citati.* Quod intellige, nisi maritus esset leno. Tunc enim etiam respectu ipsius cessaret iniuria. Sic *Hippol. n. 31. Carrer. Decian. Mascard. n. 19. Azebedo ibid.* Atque ita intelligendus est *Ang. d. l. vn. n. 6.* dicens non esse raptum, quamuis meretrix nupta sit. An verò dicatur meretrix, seu inhonesta mulier, quæ semel sui corporis copiam fecit, ita vt non sit locus pœnis raptus? consulendi sunt *Decian. eo. c. 7. n. 12. & Vela de pœnis delict. c. 26. corol. 4.*

SVMMARIVM.

An eisdem pœnis raptus subdatur mulier rapiens virum, vel aliam feminam? Refertur quædam sent. affirmans, n. 24.
Proponitur contraria Auctoris sententia, n. 25.
Soluuntur argumenta, n. 26.
Post n. 26 inuenies alia summaria.

QVÆSTIO II. An eisdem pœnis raptus subdatur femi- 24
na rapiens virum, vel aliam feminam? Quidam affirmant eisdem pœnis raptus obnoxiam esse feminam viri raptricem. Ducuntur primùm, quòd quamuis *l. vnic. C. de raptu virg.* loquatur de viro rapiente feminam, & similiter *l reg. 3. tit. 20. p. 7.* & illi raptui vtraque lex pœnam decernat: at cum militer eadem ratio in femina virum rapiẽte, ad eum euentum extendenda est. Secundum, quia dum eæ leges de viro raptore loquuntur, verba, gratia frequẽtioris vsus posita sunt: quòd frequentiùs id contingat, quàm oppositum. Verba autem gratia frequẽtioris vsus posita in lege, eam restringere minime solent, quin ad casum minùs frequentem extendantur (vt late probaui *l. 6. disp. 19. n. 10.*) Et multis similibus adductis probat *Tiraquel de retractu lignag. §. 20. gloss. vn. n. 4. & seq.* Tertium, quia textus interdicẽtes incestuoso debitum petere, ac aliud matrimonium inire, de solo viro loquuntur. At ad vxorem quoque eiusdem criminis ream extendi, dicemus hoc li. 7. disp. 15. n. 2. Ergo idem dicendum erit de pœnis viri raptoris, extendi nimirum, ad feminam raptricem. Quartum, quia textus statuunt vxoricidium esse matrimonij ineundi impedimentum, & tamen multi, & non pœnitendi auctores, extendunt ad viricidium, vt dicemus hoc libr. disp. 16. nu. 5. Quintùm, quia *d. l. vn. § Et si quidem, vers. Pœnas autem,* claie loquitur de masculis & feminis: & ad finem concludit, *Sed & si quis inter hæc ministeria seruilis conditionis fuerit comprehensus; citra sexus discretionem.* Quòd si dicas ibi esse sermonem de opem ferentibus raptori, atque æquè comprehendi feminas ac masculos raptui auxiliantes: nil proderit euasio. Quia si femina opem ferens raptui comprehẽditur sub illis pœnis: ergo à fortiori femina ipsa raptrix. Quam consequentiam mirum in modum confirmat *c. 2. de apostatis,* iuncta communi doctrina Nam ibi soli acolytho qui ministerium exhibet sacerdoti rebaptizanti, imponitur irregularitas: & cùm nullus alius textus sit ipsi sacerdoti rebaptizanti eam statuens, omnes DD. eum textum ad sacerdotem rebaptizantem extẽdunt, ac asserunt per eum textum esse irregularem. Cuius extensionis rationem optimè explicat *Suarez 3 p qu. 71. a. 4. disp. 31. sect. 6.* quòd ea irregularitas sit propter nefandum ministerium, quod multo magis conuenit rebaptizanti, quàm ministranti: & quòd ea cooperatio non sit in rebus & actionibus distinctis, sed in eadem actione. Quod in præsenti casu prorsus inuenitur. Quippe peius delinquat femina ipsa rapiens, quàm si rapienti opem præstet, ac cooperatio illa & auxilium non sint in actionibus distinctis, sed in eadẽ. Si ergo femina auxilium raptui præstans incurrit pœnas raptus: vt expresse decernit *d. l. vn.* à fortiori incurret ipsa femina raptrix. Et tandem, quia quãdo verba possunt adaptari mulieribus, sicut masculis, & materia potest conuenire vtriq; sexui, masculinum comprehendit femininum etiam in pœnalibus & odiosis, iuxta doctrinam Bartoli communiter receptam *l. Iura, in fine, ff de legibus.* Atque ita *Clem. 1. de reg.* statuitur vt religiosi mendicantes ex Pontificis licentia transeuntes ad non mendicantes, vocem & locum in capitulo minimè habeant: & tamẽ *gl. ibi v. Quoslibet, in fin. Cardin. ibi, in princ. q 7. n. 15. Imola n. 8.* & communis, affirmant extendi masculinum ad femininum, ac proinde comprehendi quoque moniales transeuntes. Ita igitur dicendum erit in præsenti. Et hæc sententia est valde probabilis: & illam sustinent *gl. d. l. vnic. verb. Sponsam, & ibi Bald.*

Bald.n.23.idem Bald.l.penul.n.7.C.de epiſc.& cler.& l.Si ita,q. 1.in fin.ff.de iniuſto,rupto,& irrito, facto teſtam. & cap.Cauſam matrimonij,de probat.in fin. Et forte eſſe veram dicunt *Hoſt. ſum.t.De pœnis raptorum corporum,nu.1.verſ.Hoc autem delictũ, & Azo ſum.t.De raptu virg n.3.* Eandem ſuſtinent *Ananias c. fin.nu.de raptor. Angelus d.l.vn.in fin.* dicens ſemel ſe vidiſſe Florentiæ meretricem comburi, quod puerum rapuiſſet. *Hippolyt.d.l.vn.n.225.& l.Si quis viduam,nu.6.ff.de quæſt.Carrerius pract crimin vbi de raptu.§.Hinc nacta occaſione aliqua de raptu diſſeramus,n.27.& 29.Barbatius conſ.64.n.12. vol.1.Pet. de Berma in addit.ad Iac.Butricanum l.Raptores,col.penult.C.de epiſ.& cler.Frãc.Curtius,& collectarius*, quos refert & ſequitur *Tiraqu.de retractu lignag.§.20.gl.vn.n.4.vbi n.5.& l.9.connub. n.112.* refert varias feminas virorum raptrices, *tud Gom regul.Cancel.de infirmis reſignantibus,q.6.§.Sed his non obſtantib. Ant.Gom.l.80. Tauri nu.37. Cantera quæſt crim quæſt.tangentib.punitionem delicti,c.4.n.20.Azebedo lib.8.recop. t.13.l.2.n. 95.Vela tract.de pœnis delict.c.29.§.Tertio ex illa,Enriqu.l.12.de matrim.c.14.n.4. Manuel 1.to ſum.2.edit.c.232.n.4.Vega 2.to. ſum.c.34.caſu 157.notabil.5.*

25 His tamen non obſtantibus, verius eſt minimè comprehendi feminas virorum raptrices, ſed alia pœna extraordinaria puniendas eſſe. Ducor primùm quòd ſolius viri rapientis meminerit *l.vn.C.de rapt.virg.* nec femineum ſub maſculino claudatur, maximè in odioſis & pœnalibus,*l.1.§.Quare,ff.de vent.in poſ.mitt.& l.Iuxta,ff.de verb.ſig.* Secundùm, quòd leges non adaptentur ijs quæ rariſſimè contingunt,ſed ea ſola quę frequenter accidunt,ſpectent ac comprehendant.*l.Nam ad ea.ff.de legib.* At rariſſimum& vix auditum eſt, vt femina virum rapiat. Tertiũ,quia *d.l. vn.§.Et ſiquidem,verſ.Pœnas autem*,vbi pœnas ſtatuit aduerſus opem ferentes raptui, volens vtrumque ſexum id efficientem comprehendi,id expreſſit: *& ad fin.verſ.Sed & ſi quis*,iubens hos auxiliantes,ſi ſerui ſint,concremari, neutrius ſexus rationem eſſe habẽdam decreuit: quòd opem ferre lenocinando,vtrique ſexui & commune & frequens ſit.Si igitur quando vtrumq; ſexum comprehendere voluit,bis expreſſit:nõ obſcurum indicium eſt,noluiſſe eam comprehendi ſexum femineum,dum raptoribus eademmet lex pœnas indicens, ſolius viri rapientis meminit. Quartũ,quia ob eandem rationem,multi ſentiunt viricidium non eſſe impedimentum matrim. quòd iura ſolius vxoris occiſionis meminerint:& illud delictum ſit rarum: hoc autem frequens. Quod auctoribus relatis ſequemur hoc lib.diſp.16.nu.6.Quintùm,quia cùm maior honeſtas deſideretur in femina,*l.Si furioſi, C.de nupt.* atrocius delictum eſt raptus feminæ perpetratus à viro, quàm ſi femina virum rapiat. Multo enim grauior iniuria irrogatur honeſtati feminæ raptæ,quàm viri rapti.Quippe nec maſculus raptus,nec eius parentes, ac conſanguinei eam iniuriam & infamiam patiuntur:ac quãdo femina rapta eſt. Quamobrem cùm pœna delicto commenſurari debeat, *c.Non afferamus,24 qu.1.par* non eſt,pœna raptori feminarum inflicta plecti mulierem viri raptricem.Sextùm,quia tunc verba,gratia frequentioris vſus poſita in lege,extenduntur ad alios caſus non ita vſitatos, quando in vtriſq; eadem ratio inuenitur,vt latè *Tiraq.de retract.lignag.§.20. gl.vn.nu.6.*at in raptu viri à femina commiſſo non inuenitur eadem ratio,vt proximè probaui. Tandem, quia frequentia maior delicti,& maior inclinatio ad illud admittendum,ſunt in cauſa, vt pro minori delicto grauior pœna imponatur, vt tradunt optimè *gl.c.Admonere, v.Exiſtimes,33.q.2.D Th.4.d.37.q.2.a.2.ad 2.& ibi, D.Bonau.a.2.qu. 2.corp.Ricar.ibi,a.2.q.2.ad vlt.Turrec.c.Interfectores,a.2.n.5.in ſolut.ad 1.33.q.2.Euerard.in ſuis Topicis,loco ab effectu,n.6.*Cum igitur rapi virum à femina rariſſimum ſit, ac modica ſit in femina pronitas ad id perpetrandum, non eſt veriſimile, ac rationi cõſonum,pœnam raptus perpetrati per virum, extendi ad raptum per feminam admiſſum. Et ita huius ſent.ſunt *Cynus l.vn.n.4.q.2.C.de rap.virg. & ibi Alberic.n.11. Salicet.n.7. Guillel.relatus à Baldo l pen.n.7. C.de epiſc.& cler. Grillandus de pœnis omnifariam coitus,q.10.n.23.Bertachinus in ſuo repert.lit.M.v.Mulier,§.Mulier punitur,verſ.Mulier rapiens: & lit R.v.Raptor mulieris, verſ.Raptus pœna, Montaluus l.3.fin. t.20.p.7.Iodoc.in ſua pract.c.95.n.17.Iul.Clarus l.5.recep.§.Raptus,n.6.Menoch.de arbitr.l.2.cent.3.caſu 291.fin.Decian.tract. crimin.l.8.c.7.n.27.Gothofred auctor quidam modernus,l.vn.v. Etiam femina, C.de rapt.virg Veracr.append.ad ſpec.vbi de rapt. fol.84.§.Reſpondetur quod raptus.* Quod ſi femina feminam rapiat, conſulendi ſunt DD.citati, & breuiter exiſtimo, non extendi eas pœnas ad hunc raptum. Quòd hic quoque caſus ſit rariſſimus. Quamuis videam multos tenere oppoſitum.

Ad argum.nu.24.propoſita reſpondetur. Ad 1.conſtat 26
ex dictis n.præc. non ſubeſſe eandem rationem in vtroq; caſu. Ad 2.dic, non gratia frequentioris vſus factam fuiſſe mentionem de feminarum raptu: ſed quod alter caſus ſit rariſſimus,& ita leges illum non ſpectent: Deinde eſto id eſſet verum, non ſubeſt eadem ratio: ac proinde verba, gratia frequentioris vſus ibi poſita, non extenduntur ad alium caſum: iuxta num.præced.dicta. Ad 3.dic, ſubeſſe prorſus eandem rationem affinitatis contracto cum altero coniuge in vtroque caſu, & vtrumque ſatis frequentem eſſe. Ad 4.dixi n.præc.contrariam ſententiam eſſe veriorem.Ad 5.dic,eum locum potius fauere noſtræ ſententiæ,vt n.præc.probaui.Nam ibi imponitur pœna ſiue maſculis ſiue feminis auxiliantibus viro, qui mulierem rapit. Nec inde infertur feminæ quoque raptrici imponi. Quia raptus ſubiacens pœnis & auxilium hoc verſantur circa eandem actionem: ſicut rebaptizatio ſacerdotis & miniſterium acolythi:ac proinde optime inferretur, auxilians viro vt feminam rapiat,incurrit pœnas:ergo & ipſe vir rapiens:iuxta *id c.2.de apoſtatis.* At auxilium obnoxium illis pœnis non eſt, ſi femina virum adiuuet, quo aliam feminam rapiat,ac proinde ex pœna adiuncta auxilianti circa diuerſam actionem, non infertur principalem exercentem actionem diuerſam,nempe, feminam viri raptricem ſubdi illis pœnis. Ad vltimum dic,id eſſe verum, quando ſubeſt eadem ratio, vt in exemplo ibi relato contingit. Ratio enim illius deciſionis(vt ex præfatione illius textus conſtat)eſt,vt profeſſores cuiuſuis ordinis in ſua vocatione perſiſtant,ac quietiorem,in ordine ad quem tranſeunt, vitam agant:quæ æquè in monialibus habet locum. at in noſtro caſu non militat eadem ratio.

SVMMARIVM.

An rapta nubens raptori amittat lucrum quod ſibi lege defertur? proponitur quædam ſent.n.27.
Contraria auctoris,n.28.
Soluuntur argumenta,n.29.
Poſt n.29 inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO III. An rapta nubens raptori amittat ipſius 27
raptoris bona,quę ob raptus iniuriam ſibi lex ciuilis deferebat, iure canonico prædictam legem corrigente? Præmittendum eſt *l.vn.C.de raptu virg.§.Et ſi quidem,verſ.Sin autem*,bona raptoris,& auxiliantium,ſtatim ad raptæ dominium transferri. At *auth.de raptis mulier.§.vnic.verſ.Sancimus,& l.regia 3.t.20.p.7.* ſanciri,ea bona à muliere deperdi,ſi raptori nubat. Quæritur ergo, an hoc habeat locum attẽto iure canonico, quod libertati matrim.valde fauet, ab eo omnem pœnam excludens? Duplex eſt ſent. Prima ait eam legem non eſſe iure canonico correctam: ac proinde id bonorum lucrum non deferri mulieri raptæ, ſi raptori nubat.Ducitur,quoniam cùm bona illa raptoris ſint lucrum quoddam per legem ciuilem delatum mulieri raptæ,eadem lex ciuilis deferens lucrum, appoſuit cõditionem, niſi rapta raptori nubat, vt conſtat ex *d.auth.de raptis mulier.* quod ſi dicas eam non eſſe conditionem, ſed pœnam:quod lucrum ſit iam delatum per *d.l.vn.* Saltem negari nequit in regno Caſtellæ eſſe conditionem lucro acquirendo adiectam, attenta *l.regia 3.tit.20.p.7.*ibi:*E demas deuen de ſer todos los bienes de la muger, que à ſi ouieſſe robada: fueras ende, ſi deſpues deſo ella de ſu gracia caſaſſe con el que la robo,*

robò, o forçò, non auiendo otro marido. Ergo nubens raptori amittit id lucrum, tamquam conditionem minime implens. *l. Cum ita legatum, in princ ff de conditio. & demonstrat.* Nec euaditur difficultas, si dicas eam conditionem nuptias impedientem reiici tamquam inhonestam, & libertati matrimonii obstantem. Quòd ea conditio non inducat viduitatem, nec matrimonii ineundi libertatem auferat: sed tantùm impediat matrimonium cum raptore, tamquam indigno. At vtroque iure admittitur conditio quæ impedit nuptias, non absolutè, sed cum certa persona indigna, sub pœna amissionis lucri, quod comparandum erat, abstinendo nuptiis illis. Nil enim iam acquisitum aufertur, sed lucrum comparandum parendo conditioni, vt diximus l. 1. disp. 34. n. 39. & seq. Secundò, quia tantum abest vt ius canonicum legem ciuilem in hoc correxerit, vt potius eam approbarit, vt constat ex *c. Cum secundum leges, de hæret. in 6.* ibi: *Et mulier humanam legem transgrediens, raptorum nuptias eligens, bona omnia quæ per legem sibi obuenerant à raptore, amittat.* Et confirmatur, quia supponit esse delictum, si rapta nubat raptori, vt constat ex comparatione quam ibi facit textus, inter contrahentem incestas & nefarias nuptias, & mulierem contra legis humanæ præscriptum nubentem raptori. Et ideo hãc sent. tenent *gloss. eo. cap. Cum secundum leges, verb. Certoq; casu. Ioan. Andr. ibi, ad fin. vers. In glossa. Cum parentes. & ibi Anchar. ad fin. vers. Quærit gloss. Domin. ibi, in principio, n. 6 fin.* Anton. *c 1. de sponsal. n. 12. vers. Quandoque statutum, & ibi Felin. n. 15 fallentia 2. vers. Et quia collata. Franc. Aret. c. Ecclesia, de constit. num. 1. col. 4. vers. His tamen non obstantibus.* Et tamquam tutiorem sustinent *Anania c. penult. n. 5. paulo post princ. de raptor. & Salicetus l. vn. n. 12. C. de raptu virg.* Eandem tenent *Ioan Lupus cap. Per vestras, notab. 3. §. 3. n. 13 de donat. inter vir. & vx. Lucas de Peña l. 4. in fine, C. de nauicularijs, l. 11. Franc. Curtius addit. ad Decium, c. Ecclesia, n. 120. de const. in noua edit. Brunel de sponsalibus, concl. 19 n. 7. Bonifacius de Vitalinis, tract. de maleficijs, t. de raptoribus, n. 2. in fin. Iul. Clarus l. 5. receptarũ, § Raptus, n. 8 fin. Gothofred. l. vn. C. de raptu virg. verb. Raptam raptori.* Et in hanc magis inclinat, licèt cogitandum relinquat *Gregorius Lopez l. 3. verb. Casasse, in fine, tit. 20. p. 7.* & est valde probabilis.

28 Secunda sent. (quam veriorem existimo) ait, correctam esse legem ciuilem per ius canonicum, ac proinde id lucrum deferri mulieri raptæ nubenti raptori. Potissimum huius sent. fundamentum est, quia ob id lex ciuilis abstulit id lucrum raptæ nubenti raptori, quòd ea attenta id matrimonium stare non posset, atque adeò in matrimonii iniustè initi pœnam lucrum denegauit. Cùm ergo ius canonicum legem ciuilem correxerit id matrim. impedientem ac dirimentem (vt numer. 41. & sequ. dicemus) corriget quoque pœnam illi iniusto matrim. accessoriam. Et confirmatur, quia *l. vnica, C. de raptu virg. §. Et si quidem, vers. Sin autem*, prius bona raptoris raptę detulit: ac deinde interdixit matrimonium. Et postea *auth. de raptis mulier. §. vn. vers. Sancimus*, statutum est, vt ea bona non acquireret rapta nubens raptori: quasi iniquum matrim. eligens, in delicti pœnam: vnde causa finalis illius amissionis est prohibitio matrimonij. Ea ergo per ius canonicum cessante, cessat quoque pœna amissionis lucri. Et interdictionem matrimonij esse causam priuationis lucri, clare colligitur ex *d. auth. vers. Quia enim*, vbi rationem illius cõstitutionis dicitur esse, quod matrim. inter raptorem & raptam stare prohibitum sit. Insuper solet probari hæc sententia, eo quod lex ciuilis auferat matrimonii libertatem. Quod ius canonicum abhorret. Sed hæc ratio non placet. Quia clarè probat contraria sent. non impediri matrimonii libertatem. Hanc sent. sustinent *gloss. c. De puellis, in fin. 36. q. 2. Fredericus cons. 36. Host. sum. tit. De pœnis raptorum corporum, n. 1 fin vers. Sed numquid, Goffred sum. t. De raptoribus n. 8. Archid. c. Cum secundum leges, de hæret. in 6. nu. 1. vers. Certo casu: & ibi Zenzelinus*, & magis in hanc pendet, licèt non omnino asserat, *Franc. ibi, in princ. num. 2. Abb. c. Ecclesia, n. 15. de constit. & in repet. eiusdem c. n. 19. & c. 1. n. 8. de sponsal.* vbi *Alex. de Neuo num. 24 Felin n. 60. Decius in nouiori edit. n. 120. idem Decius l. Nuptias, n. 12 fin ff de regul. iuris. Idem Abbas c. penult. n. 4 fine de raptorib.* (licèt in hoc vltimo loco trepidet, ac cogitandum relinquat.) *Ioan. Lupus c. Per vestras, de don. inter vi. & vx. notab. 3. §. 20. n 8. Alex. l. Seius & Augerius, nu. 4. ff. ad l. falcid. Crottus l. Omnes populi. nu. 44. vers. 4. facit. ff de iust. & iure. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 9 n. 2. Decian. tract. crimin. l. 8 c. 13. n. 49. Peguera decis. criminal. c. 42. num. 2. Vela de pœnis delict. c. 29* Et ex Theologis, *Abulens. c. 5. Matth. q. 205. col vlt. Enriquez l. 12. de matrim. c. 14. n. 4 in cõment. lit. N. Lud. Lopez 2. 9. instruct. de matrim. c. 41. paulo post princ. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 232. fin. Vega 2 to. sum. c. 34. casu 157 fine.*

Ad argum. n. 27. proposita resp. Ad primum dic, eam 29
non esse propriè conditionem, sed pœnam iniqui matrimonij: vt n. præced. explicui. Nec *lex illa 3. t. 20. p. 7.* aliquid nouum statuit: sed idem quod *auth. de raptis mulier.* statutum erat. Nec alia replica facit contra nos: non enim tuemur eam conditionem reiici, quasi impedientem matrimonii libertatem, vt n. præced. dixi. Ad secundum dic cum *Decio d. c. Ecclesia, n. 120 alleg. n. præced.* non esse approbationem legis ciuilis: quòd ponantur ea verba in facti narratione, atque ita non contineant ius: iuxta *glossam, c. 2. verb. Non teneri, de dolo & contum. in 6.* Ad confirm. dic, supponi esse delictum stante valore legis humanæ. Atque ita ait: *Mulier humanam legem transgrediens.* Ea tamen iure canonico correcta, cessat delictum.

SVMMARIVM.

In quo consistat specialis malitia raptus in foro conscientiæ? n. 30.
An raptus sit species distincta, necessariò fatenda, quando est violentia sine abductione de loco ad locum? n 31.
Quid, si precibus importunis femina cognoscatur? n. 32.
Quid, si dolo, vel ignorans? n. 33.
Quid, si femina sui iuris inuita abducatur, & post volens cognoscatur: aut è contra: & sit confitenda vtraque vis concurrens? n. 34.
Quid si sub parentum aut tutorum potestate constituta, volens abducatur ipsis inuitis: aut cognoscatur: vel inuita, ipsis tamen consentientibus? n. 35.
Quid, si ipsis ignorantibus, n. 36.
An sit raptus femina cuiuscumque status, etiam meretricis, n. 37.
Quid quando non causa libidinis educitur, aut non venitur ad copulam, num 38.
An sit raptus propria sponsa, remissiuè, n. 39.
An sit raptus in foro conscientiæ, si mulier virum rapiat, n. 40.
Post n. 40. inuenies omnia summaria quæ desiderantur.

QVÆSTIO IV. Quid raptus sit, quod attinet ad fo- 30
rum conscientiæ, & vt constituat circumstantiam specificam luxuriæ necessariò exprimendã in confessione. Quæstio hæc pendet ex cognitione, in quo consistat specifica malitia raptus. Ea consistit (vt colligitur ex *D. Thom 2. 2. q. 154. a. 7. ad 2. & Caiet. ibi in solut. ad 2. dubium*) quòd homo affectu luxuriæ impulsus, eò perueniat, vt quo libidinem expleat, vim inferat feminæ, aut iis sub quorum potestate ac cura est. Adde, cùm actus venereus in solo matrim. legitimè exerceatur, quod vt debito ordine seruato ineatur, desiderat feminæ & eorum sub quorum cura est, beneplacitum, *l. vn. ad finem, C. de raptu virg.* inde esse, specialiter à debito ordine deuiare copulam raptu extortam, quòd aduersetur beneplacito feminæ, aut eorum quorum potestati subditur. Ex quo fit raptum duplicem malitiam specificam habere, alteram castitati aduersam: in quantum coitum extra matrimonium claudit: alteram iustitiæ oppositam, ratione violentiæ quam importat. Vnde est duplex species, sicut adulterium, incestus, & sacrilegium duas species diuersis virtutibus aduersas continent. Quare (vt bene annotarunt *Caiet. 2. 2. q. 154. a. 1. circa 2. argum. & Vazquez 1. 2. q 18. a. 10 disp. 53. num. 10.*) hæ species non sunt directè contentæ sub genere luxuriæ formaliter contra castitatem: sed in illis omnibus reperitur quædam luxuriæ species infima castitati opposita, illiq́ue aliæ species aliis virtutibus oppositæ coniunguntur. Sed obiicies inde deduci, species has per accidens se habere ad luxuriæ speciem. Cuius contrarium docet *D. Tho. 2. 2. q. 154. a. 1. ad 2.* Sed dic sententiam D. Thomæ non esse ita accipiendam, quasi ex duplici illa luxuriæ specie

vnica confletur: ſed quia ita comparatur poſterior illa iniuſtitiæ ſpecies priori luxuriæ ſpeciei: vt quo magis poſterior illa creſcit, eo magis prior augeatur. Cum eo mali libidinis affectus hominem pertrahat, vt illo captus in iniuſtitiam raptus adulterijve prorumpat, aut in ſacrilegium, aut in inceſtum. Atque ita ſe explicuit *D. Thom. in ea ſolut. ad* 2. & illum explicant *Caiet. ea q.* 154. *a.* 7. *in ſol ad* 2. *dubium: & Vazquez d. a.* 7. *n.* 21. vbi bene aduertit conſulto non dixiſſe, *D. Thomam eo a.* 1. *ad* 2. poſteriorem ſpeciem non comparari per accidens cum priori: ſed dixiſſe non omnino per accidens, ob rationem dictam. Quare *idem D. Thom. q.* 15. *de malo, a.* 3. *ad* 3. dicit, quòd hæ deformitates iniuſtitiæ ordinentur ad intemperantiam, totum ad genus intemperantiæ pertinere.

31 Hinc primò deducitur, quamuis ad pœnas raptoribus iure decretas incurrendas, deſideretur violēta de loco ad locum abductio (vt nu. 20. diximus) at vt in foro conſciētiæ raptus ſit, circumſtantiamque raptus ſpecie diuerſam à fornicatione, neceſſario confitendam habeat, id nō deſiderari: ſed ſufficere quomodocūque vim feminæ inferri ad copulam extorquendam. Ratio eſt in promptu, quippe vltra fornicationis malitiam aduerſam caſtitati, adeſt malitia violentiæ illatæ contra iuſtitiam. Atque ita expreſsè vidētur docere *D. Thom.* 2. 2. *q.* 154. *a.* 7. *& Turrecr. c. Raptus*, 36. *q.* 1. *n.* 3. vbi poſtquam dixere raptum committi, ſiue femina renitens abducatur, ſiue conſentiens inuitis parentibus, concludunt qualitercumque vis adſit, rationem raptus conſtare. Et tenent *Sylu. verb. Luxuria. q.* 1. *verſ. Raptus vero*, vbi *Armilla n.* 4. *& verb. Rapina n.* 4. *Abul. c.* 5. *Matth. q.* 205. *paulo poſt princ. Sotus* 4. *d.* 18. *q.* 2. *a.* 4. *col.* 12. *verſ. De ſimplici verò ſtupro, Nauarrus ſum. cap.* 16. *n.* 3. *Nauarra l.* 2. *de reſtit. c.* 3. *p.* 4. vbi de lædente in cæteris corporis bonis, *in noua edit. dub.* 2. *n.* 41. *Toledo l.* 5. *ſum. c.* 12. *n.* 7. *Vega* 2. *tom. ſum. c.* 105. *caſu* 1. *ad fin. &* 1. *tom. c.* 55. *caſu* 25. §. *La ſegunda. Ioannes Heſſels in expoſitione decalogi, præcepto* 6. *cap.* 9.

32 Secundò deducitur idem dicendum eſſe, ſi femina importunis precibus ducta, conſenſū copulæ præbeat: quādo preces importunæ tales ſunt, vt violentiæ æquiparentur, iuxta n. 10. dicta, ſecus ſi preces importunæ non ſint eiuſmodi. Quod raptus violentiam ad ſui rationem deſideret, vt probaui n. 6. Atq; ita quando ſimplicibus precibus importunis, aut pretio ducitur mulier, non eſſe raptum, tradit *Veracruz append. ad ſpec.* vbi de raptu. *f.* 81. §. *Verum animaduerſione, & f.* 82. §. *Conſequenter etiam*. Quod etiā tenentur dicere omnes qui in ea ſunt ſent. vt preces importunæ vim non importent. Quamuis contrarium dicent, ſentientes eas vim continere, DD. vtriuſque ſent. & eorum rationes retuli lib. 4. tota diſp. 7. & ibi diſcuſſi.

33 Tertiò deducitur nō eſſe propriè raptū, quādo femina abſq; vi aliqua, fraudibus, vel ignorans cognoſcitur, vt ſi quis fraudibus copulā extorqueat: vel rem habeat cū femina dormienti, aut putanti eſſe virū ſuū. Quia licèt fraus & ignorātia illa volūtariū auferāt: at vim minimè inferūt, quę ad verum raptum neceſſaria prorſus eſt. Sicut non eſt rapina, rem à domino ignoranti aut dolis circūuento auferre. At ea copula continet malitiam ſpecie diuerſam à fornicatione, ac neceſſariò confitendam: eaque reducitur ad raptum. Conſtat, quia ea copula non ſoli caſtitati aduerſatur, ſed etiam iuſtitiæ. Negari enim non poteſt aduerſus iuſtitiam delinqui, iniuriam irrogando feminæ, ea præter voluntatem carnaliter cognita. Dixi autem reduci ad ſpeciem raptus: quod nolitio illa feminæ aſſimiletur & accedat violentiæ: cum vtrobique voluntas deſit. Sicut hoc lib. diſp. 5. num. 10. & 11. diximus, acceſſum ad cognatam legalem, vel ad eam cum qua eſt publicæ honeſtatis impedimētum, non eſſe propriè inceſtum, qui in ſola copula cum conſanguineis vel affinibus reperitur, reduci tamen ad eam ſpeciem inceſtus, quod inde oriatur quædam coniunctio affinitati ſimilis, quæ per copulam violatur. Sed dices furtum præter voluntatem domini admiſſum, eo nimirum ignorante, aut fraudibus circumuento, nullam ſpecialem malitiam rapinæ ſortiri, nec propriè, nec reductiue, ſed eſſe ſimplex furtum. Dic diuerſam eſſe rationem: quod tota malitia ſimplicis furti in eo verſetur, vt præter voluntatem domini fiat, eo enim volente, culpa vacat. Quare vbi ſola eſt nolitio abſque vera violentia, eſt ſimplex furtum. At malitia fornicationis inuenitur vbi femina copulæ conniuet: quare ipſa non conniuente, ad alterius ſpeciei malitiam tranſit copula illa, ſiue voluntarium auferatur per vim, ſiue per ignorantiam aut dolum.

Quartò deducitur, eſſe raptum ſpecie diuerſum à fornicatione, ſiue femina ſui iuris inuita abducatur domo, & poſtmodum copulæ conſentiat, ſiue ſolum inuita cognoſcatur, quamuis volens abducta ſit. Quia in vtroque caſu inuenitur violentia. Et conſtat ex ijs quæ n. 31. retuli ex *D. Thom. & Turrec.* nimirum, eſſe raptum, qualitercumque violentia adſit. Et in propriis terminis eſſe raptum ſpecie diuerſum à fornicatione, quando femina violenter educitur, licèt poſtea copulæ conſentiat, docent *Sotus & Ioannes Heſſels*, vbi eos n. 31. retuli. Erit tamen explicandum in confeſſione, ſi vtraque violentia adſit, tamquam circumſtantia notabiliter aggrauans violentiæ iniuſtitiam. 34

Quintò deducitur, eſſe raptū explicandū in confeſſione tamquam ſpecie diuerſum à fornicatione, ſi femina ſub poteſtate parentum aut tutorum conſtituta, omnino conſentiens ipſis inuitis abducatur domo. Quia quamuis femina etiam virgo iniuriam non inferat patri, conſentiens ſuæ defloratioñi, nec in ipſam volentem defloras (vt diſp. 14. dicemus) at extractio feminæ conſentientis à domo parentum vel tutorum, ſub quorum cuſtodia eſt, manifeſtam iniuriam illis extractioni renitentibus infert, atque proinde eſt noua culpa iuſtitiæ aduerſa. Conſtat ex dictis num. 12. & 14. omnes enim DD. ibi allegati, fatentur illum eſſe raptum. Et præter illos idem fatentur, loquentes de puella ſub parentum poteſtate conſtituta, *D. Thom. Turrec. & Nauarra allegati num.* 31. *D. Anton.* 2. *p. t.* 5. *c.* 2. *in princ. Sylu. Nauar. Ioan. Heſſels eod. n.* 13. *cit. idem Nauarr l.* 4. *conſ. in priori edit. tit. de ſponſal. conſ.* 32. *num. vnico: in poſteriori, l.* 5. *t. de raptor. conſ.* 2. *num. vn. Abul. c.* 5. *Matth. q.* 203. *Veracruz append. ad ſpeculum*, vbi de raptu, *fol.* 82. §. *Conſequenter etiā. Ouandus* 4. *d.* 43. *diſp. vn. propoſ.* 12. *Palacios* 4. *d.* 34. *diſp.* 2. *col.* 12. *verſ. Eſt aliud. Salzedo ſuper pract. Bernardi Diaz c.* 78. *in poſt. edit. in fine. Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 14. *n.* 4. *Toledo l.* 5. *ſum. c.* 12. *num.* 7. *Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium, in princ. n.* 9. *Valentia* 2. 2. *diſp.* 9 *q.* 3 *punct.* 3. *col.* 7. §. *Raptus. Manuel* 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 232. *n.* 1. *Vega* 1. *tom. ſum. c.* 55. *caſu* 25. §. *La ſegunda, &* 2. *tom. c.* 34. *caſu* 157. *notab.* 1. Similiter erit raptus quando parentibus conſentientibus ipſa renititur, vt probaui n. 8. Et quando eſt violentia reſpectu parentum, & ipſius feminæ, eſt neceſſario explicandum, vt in ſimili dixi n. præced. fine. 35

Quòd ſi puella volens abducatur ignorantibus parentibus, aut tutoribus, nō erit propriè raptus, vt bene docēt *Veracruz append. ad ſpec. vbi de raptu, fol.* 81. §. *Verum animaduerſione, Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 14. *n.* 5. & rationem reddidi n. 32. Erit tamen ſpecies diſtincta luxuriæ, ac neceſſariò confitenda, vt in ſimili dixi eod. n. 32. Et conſtat, quia multi eum appellant raptum, quos retuli n. 13. Et ita eſſe raptū dicit *Abulenſ. c.* 5. *Matth. q.* 203. ſed intellige non propriè eſſe raptum, ſed ad eum reduci, vt declaraui d. n. 32. 36

Sextò deducitur eſſe raptum feminæ cuiuſcumq; ſtatus, etiam meretricis, ſi violenter cognoſcatur aut abducatur. Quia quāuis ſolius mulieris honeſtæ, talis dicatur, vt ordinariis pœnis raptus, vtpote quæ grauiſſimæ ſunt, obnoxius ſit (vt diximus n. 22.) at in foro conſcientiæ eſt raptus diuerſæ ſpeciei à ſimplici fornicatione, ac neceſſariò fatendus, qualiſcumque ſit femina, ſi violentia vere inferatur. Quia vis illa ad iniuſtitiam pertinet. Atq; ita *D. Tho.* 2. 2. (quem cæteri ſequuntur) *q.* 154. *a.* 7. explicans luxuriæ ſpecies, indiſtinctè dixit eſſe raptum, ſiue femina vidua, virgo, aut corrupta violenter cognoſcatur. 37

Septimò deducitur hūc raptū qui ſpecies luxurię eſt, minimè inueniri, quādo nō cauſa libidinis, ſed alia cauſa ſit. 38

Iux-

Iuxta ea quæ n. 17. diximus. Erit tamen tunc alia species iniustitiæ. Nec ad hanc speciem raptus est opus copulam subsequi, sed satis est vim inferri animo libidinis explendæ, sicut adulterium erit coniugatam aggredi animo coeundi: in neutro tamen euētu delictum omnem suam consummationem habebit, copula minimè subsecuta.

39 Vtrum autem sit raptus propriæ sponsæ, & quando sit peccatum: dixī l. 2. disp. 22. n. 14. & sequentibus.

40 Vltimò deducitur, ad speciem hanc raptus necessariò contrahendam, nil referre, siue vir rapiat feminam, siue femina virum. Cùm enim vterque raptus violentiam iniustè illatam claudat, vterque malitiam specificam diuersam à fornicatione habet. Quamuis maior sit iniuria quādo vir feminam rapit, & solus hic raptus pœnis raptorum subiaceat, vt n. 25. probaui.

SVMMARIVM.

An attento iure ciuili, & canonico antiquiori ac nouiori, raptus dirimat matrim. n. 41.

An ius antiquius sit in hoc omnino correctum, ita vt quamuis rapta maneat adhuc sub raptoris potestate, valeat matrim. n. 42.

Raptus alienæ sponsa an impediat raptorem cum quacumque contrahere? num. 43.

An ipsa quoque sponsa consentiens raptui, afficiatur eodem impedimento? num. 44.

An hoc impedimentum intelligatur de sponsa sola de præsenti, siue ea sit virgo, siue soluta, siue sit consummatum matrim siue non? n. 45.

An desideretur traductio de loco ad locum, & copula secuta? n. 46.

Quid si ambo sponsi raptui consentiant, vel sola sponsa, vel solus sponsus? & an aliquid conferat voluntas vel contradictio parentum, nu. 47. & ibi, quid si sponsus rapiatur.

Quid, si sponso ignorante, aut eius consensu dolis aut precibus importunis extorto, raptus fiat, n. 49.

Quid, si causa matrimonij ineundi raptus ille fiat, n. 49.

41 QVÆSTIO vltima. An raptus attento iure antiquo ciuili, & canonico, dirimat, aut saltem impediat matrimonium? Et quidem si ius ciuile attendamus, dirimet vtique matrim. nō absolutè, sed inter raptorem & raptā. Quòd licèt non adeo clarè constet ex *l. vn. §. Et si quidem, vers. Nec sit facultas, C. de raptu virg.* solùm enim ibi sic dicitur, *Nec sit facultas raptæ raptorem suum sibi maritum exposcere.* Inde enim colligitur interdictum esse id matrim. sed non cassatum. At id clarè constat ex *auth. de raptis mulier. §. vnic. vers. Quia enim* ibi: *Tale stare matrimonium prohibuimus.* Stare enim idē est, quod semel initum consistere, ac vires habere tamquam validum. Et id constabit ex dicendis disp. seq. n. 2. vbi ex multis probabimus esse impedimentum dirimens inter raptorem & raptam, quod Tridentinum illud impedierit, vtens ijs verbis: *Nullum posse consistere matrimoniū.* Et ita fuisse impedimentum dirimens attento iure ciuili, fatetur *Decianus tract. crimin. l. 8. c. 6. n. 9.* Iure autem canonico antiquo constabat quidem matrim. inter raptorem & raptam interdici, *c. De puellis, cap. Si autem, & c. Placuit. 36. q. 2.* non video autem in eis verbum, per quod tale matrimonium denotetur fuisse irritum: quamuis communiter DD. dicant inualidum fuisse. Verùm hæc iura corriguntur per ius canonicum nouius, *c. fin. de raptoribus*, quod inter raptorem & raptam matrim. concedit. Quo standum est, vt vniuersi Doctores fatentur.

42 At difficultas est, an omnino ea iura correcta sint, atque ita attento *d. cap. fin. de raptor.* valeat semper matrim. inter raptorem & raptam. Nam *Martin. de Magistris tract. de temperant. qu. de raptu, concl. 6 & 8.* dicit id matrim. non valere, nisi prius rapta ad pristinam libertatem redacta, parentibusque restituta sit: ac raptor condignam egerit pœnitentiam. Ducitur, quoniam raptor est ipso iure excommunicatus: matrimonium autem tempore excōmunicationis initum, est inualidum. Sed id fundamentum prorsus corruit Quod vtrumque assumptum falsum sit. Raptorem enim iure antiquo attento, non excommunicatum, sed excommunicandum esse, probauimus nu. 2. Matrim. quoque excommunicationis tempore contractum, validum esse probauimus hoc l. disp. 9. n. 2. Alij autem diuerso fundamento ducti asserunt, non posse constare validum matrimonium inter raptorem & raptam, attento *d. c. fin.* nisi puella extra raptoris potestatem constituta, ac in pristina libertate posita, consensum præbeat. Ducuntur, quod *id c. fin. de raptor.* iura antiqua corrigens, id videatur clarè petere, ibi: *Rapta puella legitimè contrahet cum raptore. si prior dissensio transeat postmodum in consensum, & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere.* Nam dictio Postmodum, importat longum temporis interuallum, vt ex illo purgatus metus videatur, per *l. 2. vers. Postmodum, C. de custodia reorum.* quem textum ponderauit *Barth. l. 1. §. Diuus Seuerus, n. 3. & 4. ff. de quæst.* ad probandum confessionē tormentis extortam, non statim ac tortura cessat, esse ratificandam, sed aliquo tempore arbitrio iudicis transacto, ita vt iam tormentorum dolor non præsentaneus videatur. Deinde, quod dictio illa, Tādem, videatur importare quandam longissimam examinationem. Ita docent *Barbatius consil. fin. n. 18. & seq. vol. 2. & Bosius practica crimin. t. de raptu mulieris, n. 18.* Cæterùm quamuis hæc fundamenta sint apparentia: mihi certissimum est id non desiderari, sed satis esse, vt matrim. valeat, attento *eo cap. fin.* si rapta adhuc sub raptoris potestate existens, vere libere consentiat. Et hoc est quod *d. cap. fin.* intendit, dum petit consensum postmodum adesse, id est, si iam dissensio cessarit. Si enim voluisset id matrim. esse nullum, dum rapta est sub raptoris potestate, id vtique expressis verbis declarasset: vt fecit *Trident. sess. 24. de matrim. cap. 6.* (de quo decreto, disp. tota seq. est habendus sermo) Nec credendum est verbis tam ambiguis & obscuris voluisse irritare matrim. Quod est res tanti momenti. Et ideo hanc partem tuentur *Abulens. c. 5. Matth. q. 293. ad 3. Maioris 4. d. 29. q. 2. concl. 2. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 9. num. 1. Turrec. 36. q. 2. c. Apud omnipotentem, in fine Veracruz 1. p. spec. a. 15. ad fin. Ant. Cuc. l. 5 instit. maior. t. 12. n. 122. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rub. gloss. 1. num. 142. Enriquez l. 12. de matri. c. 14. n. 4. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 232. n. 4. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 157. notabil. 4.* Nec id obscurè significat *Decianus tract. crimin. l. 8. c. 13. num. 48.* dicit enim valere matrimonium attento *d. cap. fin.* modo appareat clarè de libera mulieris voluntate. Quod (inquit) non videtur apparere posse clare, dum est in potestate raptoris. Sentit ergo valere matrim. si re vera libere consentiat.

Raptus autem alienæ sponsæ impedit hodie matrim. 43
ita vt raptor ille nec cum rapta, nec cum quacumque alia possit inire matrim. non tamen contractum dirimit. Cōstat ex *c. Statutum, 27. q. 2.* ibi, *Statutum est à sacro conuentu, vt si quis sponsam alterius rapuerit, sine spe coniugij maneat.* Atque ita omnes DD. solum raptum alienæ sponsæ impedimentum esse matrimonij non obscurè significant, dum impedimentum hoc raptus referentes, explicant raptum alienæ sponsæ. Et expressè, alium raptum minimè impedire docēt *Palud. 4. d. 34. qu. 1. a. 2. n. 13. & Caietan. 2. 2. q. 154. art. 7. ad fin. Veracruz 1. p. speculi, art. 15. concl. 2. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 142. Palacios 4. d. 34. disp. 2. colum. 12. vers. An autem raptus.* Et quamuis, *c. Si autem, 36. q. 2.* videatur idem de omni raptu statuere, ibi: *Iterare coniugium non præsumat.* At ne noua inducantur (ait *Caiet. nuper allegatus*) intelligendum est de raptu alienæ sponsæ. Huius autem impedimenti reddit optimè rationem *Sotus 4. dist. 37. q. vn. art. 1. col. 4. vers. De raptore:* quod qui alienum matrimonium perturbare ausus est, iure proprij contrahendi merito priuetur: vt in quo deliquit puniatur.

Nec ipsa sponsa rapta, si postmodum assensum raptui 44
præbeat, poterit alio matrimonio copulari. Colligitur à contrario sensu, ex *eo c. Statutum*, ibi: *Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alij non negetur.* Ita *Veracruz concl. 1. & Palacios n. præced. alleg.*

Sed an hic textus intelligatur de raptore solius sponsæ 45
de præsenti, an etiam de futuro, non explicant clarè Doctores. *Glossa d. c. Statutum, vers. Rapuerit, & Hugo ibi, & Archid. statim in princ. Bellamera num. vnico, Turrec. num. vnico,* de raptu vtriusque sponsæ videntur intelligere eum textum. At *Paludan. 4. d. 34. quæst. 1. art. 2. n. 13.* explicans hoc impe-

impedimenti relata num.43.ex Soto videtur persuadere solùm intelligi de raptu alienæ sponsæ de præsenti, & id mihi placet. Durum enim est,in re pœnali & odiosa, nomine sponsæ comprehendi eam, quæ per sola verba de futuro desponsata est. Habebit autem locum hoc impedimentum,siue sponsa illa sit virgo,siue corrupta.Quod bene docent *Palacios & Veracruz num. præcedenti allegati.* Cùm ius non distinguat. Idem dicendum est,siue matrimonium sit consummatum, siue tantùm ratum, cùm in vtroque casu iniuria irrogetur matrimonio.

46 Desideratur insuper ad hoc impedimentum incurrendum, vt raptus ille fiat, traducta sponsa de loco ad locũ: prout n.20.& 21.explicui. Quod(vt ibi probaui) raptus sine ea traductione,pœnis iuris minime subiaceat.Existimo quoque desiderari copulam esse subsecutam. Quod alio modo non sit delictum plene consummatum, & iniuria plene matrimonio irrogata.Et quamuis num.18.ad pœnas iuris ciuilis raptoribus decretas incurrendas, distinxerim,an copula habita non sit ex voluntatis mutatione,an ex impotentia: at, ad impedimentum hoc matrimonij, ea non seruata distinctione, existimo copulam omnino desiderari,quia mitiùs procedit ius canonicum: & in materia fauorabili valde,qualis est matrim.impedimenta eius valde restringenda sunt.

47 Præterea, si raptus sit vtroque sponso consentiente, non existimo locum esse huic impedimento. Quia iniuria perfecta matrimonij punitur: qualis non est,vbi vterque sponsus consentit: nec ille vere est raptus,cum nulli vis inferatur: quamuis sit verum adulterium,propter bonum fidei matrim. violatum, cui neuter coniux renunciare potest. Similiter non erit locus, si solus vir consentiat,vxore renitente, quod cesset similiter perfecta matrimonij iniuria.Si vero sola femina consentiat,erit locus huic impedimento, quia irrogatur iniuria sponso ac matrimonio: immo ipsa quoque ligabitur eodem impedimento,ne soluto eo matrimonio possit alij nubere,vt diximus n.44. Contradictio autem parentum,aut consensus ipsorum raptui, ad hoc nil confert. Cum in hoc impedimento sola matrimonij iniuria spectetur. Si autem rapiat femina alienum sponsum,non afficietur hoc impedimento. Quod solus raptus sponsæ alienæ hac pœna puniatur,*d.c.Statutum.* Nec pœna ea ad sponsi raptricem extendenda sit iuxta tradita n.25.

48 Deinde,si ignorante sponso raptus sponsæ consentientis fiat,vel renitentis,aut viro dolis circumuẽto, non erit locus huic impedimento. Quia raptus hic attenditur respectu violentiæ illatæ viro (vt dixi n.præced.) at non est proprie raptus respectu ipsius, quando solum est ignorans,aut dolis circumuenitur,vt diximus num.33. & dicemus in simili,disp.seq.n.12.& sequ.Quod si dicas perturbari tunc matrim. Quæ est ratio huius impedimenti (vt dixi nu.43.)fateor id. At non quæcumque perturbatio matrimonij præstat hoc impedimentum, qualis esset per adulterium vi extortum absque traductione:sed perturbatio per raptum, non est autem propriè talis in hoc euentu. Quod si importunis precibus viri consensus extorqueatur: si eæ tales sint, vt violentiæ æquiparentur: erit locus huic pœnæ. Cum sit proprie raptus: secus non, vt constat ex dictis n.10. & 32. & ex dicendis disput.seq. n.10.

49 Tandem, si sponsa aliena, causa ineundi matrimonij cum ipsa, extrahatur, existimo locum esse huic pœnæ. Quia est vere raptus perturbans matrimonium, immo magis quàm si solius libidinis explendæ causa: ibique inuenitur causa libidinis,cum ea tam effrenata fuerit, vt raptorem traxerit ad valendum inire matrim. inualidum cum coniugata, ad fruendum eius concubitu, & hac de causa rapiendam illam.

DISPVTATIO XIII.

Quando attento decreto Tridentini, raptus dirimat matrim. obnoxiusque sit excommunicationi,& pœnis in eo decreto contentis?

SVMMARIVM.

Quando raptor cum fautoribus sit excommunicatione & cæteris pœnis Tridentini ligatus:& an ea excommunicatio sit reseruata,sitq; irregularis: & ea pœna sententiam iudicis desiderent: ac eas incurrat Parochus assistens matrimonio inter raptorem & raptam nondum ad pristinam libertatem restitutam, n.1.

An raptus sit impedimentum dirimens attento eo decreto,n.2.

An iis pœnis Tridentini locus sit, quando raptus non fit causa ineundi matrim.cum rapta? Refertur quædam sent.n.3.

Proponitur sententia auctoris,n.4.

An raptus causa solius libidinis factus,qui est luxuria species,puniatur in eo decreto,n 5.

Quid de raptu facto vt rapta cum alio ineat matrim.n.6.

An raptus sine traductione de loco ad locum comprehendatur,n.7.

An desideretur subsequi copulam,n.8.

Quid,si femina volens abducta sit,& post renitatur? n.9. & ibi,quid,è contra?

Quid,si rapta non perducta sit ad locum destinatum,n.10.

Quid,si importunis precibus aut pretio abducta sit,n.11.

Quid si dolis,n.12.

Quid,si inuitis aut ignorantibus parentibus virgo volens rapta sit? vel ipsa nolens volentibus parentibus,n.13.

Quid, si raptus sit meretricis, aut coniugatæ, aut cuiusuis status, vel habentis quodcumque impedimentum dirimens matrim.cum raptore,n 14.& ibi an desideretur matrim.subsequi ad eas pœnas.

Quid,si rapiatur sponsa propria per verba de futuro,n.15.

Quid,si femina rapiat virum,n.16.

An irrita sint sponsalia inter raptorem & raptam,n.17.

Soluuntur argumenta,n.18.

PRÆMITTENDVM est *Tridentinum sess.24. de matrim.c.6.* aliquot pœnas raptoribus statuisse: nimirum, vt matrim. inter raptorem & raptam cõsistere nequeat,quamdiu rapta in potestate raptoris manserit: secus si extra illius sit iam potestatem, ac in loco tuto & libero constituta. Deinde, vt raptores,ac consilium,auxilium,aut fauorem præbentes, sint ipso iure excommunicati, perpetuo infames, ac omnium dignitatum incapaces: & si clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Tandem, vt raptor teneatur raptam decenter arbitrio iudicis dotare,siue eam duxerit,siue non. Quæ excommunicatio est latæ sententiæ: ac proinde nullum iudicis actum desiderat. Quod constat,quia dicitur ibi: *sint ipso iure excommunicati.* At particula, ipso iure,denotat sententiam latam, vt testatur multis citatis *Tiraquel. l. Si vmquam, verb.Reuertatur, num.20.C.de reuoc.donat.* Et ita esse excommunicationem latam,fatetur *Veracruz appendice ad speculum*, vbi de raptu, *f.83.§.Relicta ergo,& fol.81.§.Hic considerandum.* Cui nemo contradicit. Immo esse excommunicationem Pontifici reseruatam, ait *Manuel 1.tom. summæ,2.edit.cap.213 num.7.* Verum id omnino negandum est. Quod Tridentinum in eo decreto minime reseruet: ac subinde locum habeat regula tradita *cap. Nuper, vers. In secundo casu,de sentent.excommun.*nempe,vt reseruata non sit. De matrimon.an sit ipso iure irritum,dicemus num.seq. Teneri raptorem ad raptam dotandam, manifeste est pœna iudicis sententiam postulans. Quod clare constat, eo quod Tridentinum addidit teneri arbitrio iudicis dotare decenter. Atque ita fatentur *Veracruz appendice ad speculum*, vbi de raptu,*ad fin. fol.84.& Enriquez libro 12.de matrim.cap.14.num.5.* vbi addit arbitrium hoc iudicis fore attenta qualitate raptoris & raptæ. Quia cum sit pœna iniuriæ illatæ,& illa sit maior aut minor attenta vtriusque personæ conditione,merito ea spectanda est ad id arbitrium. Dixi hoc esse pœnam,& exigi iudicis sententiam: quatenus imponitur per id decretum,& dos arbitrio iudicis taxanda venit. Nam si ex raptu pullularet raptæ damnum:id in foro conscientiæ nulla iudicis exspectata sententia,instar aliorum damnorum quæ iniustè inferuntur,resarciendum esse dubitat nemo,& fatetur *Enriquez ibid.* Perpetua quoque infamia sententiam iudicis postulat,vt in simili casu ait *Nauar.sta-*

tim

tim allegandus. Et idem dicendum est de ea pœna deciendi à proprio gradu. Atque ita *Enriquez d.cap.14.num.4.* explicans id decretum, ait de proprio gradu eos deijciendos esse ac deponendos, manifeste significans non depositos esse, donec ministerium iudicis deponentis accedat. De pœna autem incapacitatis dignitatum posset ambigi. Quod sit pœna priuatiua: propter illa quæ allegabo l.10. disp.30. num. 1. Cæterum ea regula de pœnis priuatiuis non est certa (vt dicam ibi, num. 2.) Atque ideo merito inhabilitatem indigere iudicis sententia, ob eius pœnæ maximam acerbitatem, docent *Nauar. in Extrauagante Gregorij XIII. de datis pro iustitia vel gratia, notab.31. n. 44. P. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 96. §. Quod attinet ad pœnam.* Quod maximè verum est, quia ea dignitatum incapacitas sequitur infamiam, ac proinde immediatè post infamiam posita est in eo Tridentini decreto: infamia autem minimè incurritur ante iudicis sententiam. Ab hac autem infamiæ pœna liberant aliqui raptorem, si raptam ducat. Sic *Enriquez d cap.14.n.4. & Manuel 1.tom.sum.2.edit.c.232. num. 1. Vega 2.tom.sum.cap.34 casu 157. in fine.* Et idem dicit *Enriquez* de dignitatum incapacitate. Ducuntur, quod id credendum sit ex pia Tridentini mente: durum etenim esse raptam cogere, vt nubat infami. Quod in matrimonii grauamen cederet, contra fauorem, quem ipsi Tridentinum concedere intendit. Præterea, quia *Couar. 4. decret. 2. p cap.7. §. 4. n.11.* dicit *l. vnicam, C. de raptu virgin.* imponentem raptori pœnas, non ita strictè debere seruari in sponso de futuro propriam sponsam rapienti; sed propter præuiam consensus coniugalis promissionem, temperandum esse rigorem illius legis. Sed omnino tenendum est, minimè ab iis pœnis eximi, si raptā ducat. Quod id apertis verbis ibi decernat Tridentinum: vbi enim dixit posse duci raptam, si ad pristinam libertatem restituta consenserit: & tunc concessit vt eam habeat raptor in vxorem: subdit hæc: *Et nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & fauorem præbentes, sint ipso iure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces.* Vbi ponderanda est dictio, Nihilominus, quæ non minùs: Hispanè, *con todo esso*, significat, *l fin. ff. de in integrum restit.* vt notat *Rebuffus* alios textus allegans, *l 59. §. Eaque nihilominus, ff. de verb. signific.* Atque ita clarè decidit Tridentinum, non obstāte matrimonio raptoris cum rapta, eum subdi excommunicationis, infamiæ, & inhabilitatis pœnis. Nam hoc est compellere raptam, vt infami nubat. Nemo enim eam cogit, sed in sua potestate situm est, id matrim. aliud ve eligere. Nec id matrimonii fauori aduersatur. Quoniam nō ea pœna imponitur ob contractum matrimonij, sed ob raptus delictum, solumque decernitur, non eximi raptorem ab ea pœna, quamuis raptam ducat. Immo maximus est matrimonii fauor: quòd tanti eius Tridentinum libertatem faciat, vt illi contrauenientes, raptu admisso ad eū effectum matrimonii ineundi, (in quo solo casu loquitur, vt probabo num.4.) subdat grauissimis pœnis, non obstanti matrim. postmodum libere subsecuto. Nec doctrina Couar. allata fauet contrariæ sent. nam in eo euentu raptus est multo minus delictum, ac proinde temperanda est pœna: at in nostro iam raptus omnino admissus erat, ac integre consummatum delictum: ac proinde raptor eas incurrerat pœnas. Futurus autem euentus non eximit à pœnis iam incursis, nisi ex ipso iure colligatur: quod tantum abest, vt ex eo decreto colligatur: quin potiùs expressè contrarium decernat. Insuper *Maiolus lib.5. de regul. c.42. fin.* ait, laicum siue clericum raptorem, & ei auxiliantes, esse irregulares. Idque probat per hoc Tridētini decretum, statuens eos esse infames & à proprio gradu decidere. Sed melius *Nauar. libr.5. consil. in 2. editione, tit. de raptoribus, conf. 3. num.4.* dicit, Tridentinum ibi non definiisse raptorem esse irregularem, sed infamem: infamiam autem esse causam irregularitatis. Quare existimo non esse illum irregularem, donec infamiam incurrat, à priorique gradu deiiciatur. Quod cum sententiam iudicis desideret, non erit irregularis ipse, nec consulentes, ante iudicis sententiam. Tandem, *idem Maiolus lib.3. de irregular. cap.25. nu.17. vers. Rapiens,* ait Parochum assistentem matrimonio raptoris cum rapta, nondum ad pristinam libertatem extra raptoris potestatem restituta, incurrere pœnas huius decreti Tridentini: cum fautor raptoris sit: ac pœnas *c. fin. de clandest desponſ.* nimirum suspēsionem triennii. Sed de hac suspensione nihil in præsenti agendum est. latè enim de illa egi lib.3. tota disp. 48. At pœnis huius decreti eum minimè subdi existimo. Quod tantùm imponantur aduersus fautores raptus: at Parochus assistens postea matrimonio, non fauet raptui, vtpote qui iam omnino admissus est. At vtique incurreret, si ante raptum promitteret illi eam assistentiam, qua animosior factus est raptor ad raptum exequendum. Tunc enim raptus verè fautor esset.

2 Matrimonium autem contractum inter raptorem & raptam, dum sub raptoris potestate existit, nec separata est, ac in loco tuto & libero constituta, est prorsus irritū, quare raptus pro eo tempore est impedimentum dirimens. Constat ex *eo decreto Trident cap.6.* vbi nullum posse consistere matrim. inter raptorem, & raptam, pro eo tempore decernit. Quæ verba clare significant, id matrimonium nullum valorem habere: vt constat ex *c.vn. de cogn. leg.* vbi similiter inter adoptantem & adoptatam nō posse consistere matrimonium, durante adoptione decernitur: & tamen omnes id esse impedimentum dirimens fatentur (vt in impedimento cognationis legalis videbimus.) Atque ita hoc esse impedimentum dirimens, ac matrim. tunc initum esse nullum, docent *Nauar sum. lat. c.22. n.74. & l.4. conſ. in 1. edit. t. de sponſ. conſ.32. n. vn. in 2.* verò *l.5. t. de raptorib. conſ.2. n. vn. Veracruz 1. p. spec. a.25 fin. & append. ad spec.* vbi de raptu *f.80 fin. Ouand. 4. d. 42. disp vn propoſ.12. Toledo l.7 sum c.13 n.2 Enriquez l.12. de matrim. c.14 n.4. Gratus conſ. 38. vol. 2. Azebedo lib.8. recop. t.13. l.2. n. 74. & seq. Emman. Sa sum. verb. Matrimonium, in princ. n.9. Petr. de Ledesm de matrim. q.50. a. vn. dub.2. Vivaldus candel. sacram. 1. p. de matrim. n.103. Peguera decis. crimin c.42. n. 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c.232 n. 3. Vega 2. tom. sum. cap.5. casu 3.* Addit bene *Enriquez* id esse verum, licèt rapta adhuc, sub raptoris potestate constituta, re vera libere consentiat. Quòd Tridentinum non eam solam libertatem petat ad huius matrimonij valorem, sed vt plene rapta libera sit à raptoris potestate.

3 Potissima autem difficultas est qualis raptus obnoxius sit prædictis Tridentini pœnis, vt non valeat matrim. nisi iam rapta extra raptoris potestatem constituta? Aliqui affirmant id de omni raptu, siue causa ineundi matrimonii, siue causa solius libidinis explēdæ factus sit. Ducuntur primum, quod Tridentinum innouare voluerit pœnas per antiquos canones raptoribus decretas, quæ raptorem causa libidinis comprehendebant. Secundum, quòd textus generalior rubricæ non debeat per illam restringi, vt est *glossa notab. authen. de incestis & nefarijs nupt. verb. Illicitas, collat.3.* vbi licet rubrica solùm sit de nuptiis incestis & nefariis, quia tamen textus generaliter loquitur de nuptiis illicitis, comprehendit omnes nuptias illicitas, etiam si non sint incestæ vel nefariæ: & ex multis probat *Euerardus in suis Topicis loco à rubr. num.11.* Cùm ergo hoc decretum loquatur generaliter de raptore, ibi: *Decernit sancta Synodus inter raptorem & raptam:* & postea in totō illo capite numquam restringat, necessario dicendum erit de omni raptore intelligi, nec restringi debet ad raptorē, causa solius matrimonii ineundi, quòd sub rubrica de reformatione matrimonii constituatur. Et confirm. quia quamuis raptus non fiat causa matrimonij, non dissonat id decretum rubricæ. Satis enim ad reformationem matrimonii spectat, vt inter raptorem, quocumque animo rapuerit, & raptam sub sua potestate manentem, non possit consistere matrim. Quòd matrimonii libertati maximè omnes canones consulant: at ea vix potest esse plena, aut saltem talis non præsumitur, donec rapta ad pristinam libertatem redeat. Atque iterum confirmatur, quòd finis Concilii sit libertati matrimonii consulere.

At quacumque intentione rapiatur femina, dum poteſtati raptoris ſubeſt, non minùs impeditur plena libertas, cùm metus & vis non plenè ceſſarint. Tandem, quia Tridentinum ibi punit raptorem & fautores, ſi clerici fuerint, ea pœna vt à proprio gradu decidant: ac proinde ſupponit raptorem aliquando fore clericum. Qui tamen non poteſt rapere cauſa ineundi matrimonij. Cùm illud contrahere poſſibile non ſit. Huius ſent. videtur clarè *Veracruz append. ad ſpecul.* vbi de raptu *f.* 81. § *Hic conſiderandum*, vbi dicit intelligi id decretum de omni raptore. Et tenent expreſsè *Emmanuel Sa ſumma verb. Matrimonium, in principio, numer.* 9. dicens ſic declaraſſe congregationem Cardinalium. *Vela de pœnis delictorum, cap.* 29. §. *Sed ego indiſtinctè*. Et eſt ſatis probabile.

4 Verùm mihi probabilius eſt, in eo decreto ſolos feminarum raptores cauſa cõtrahendi cum eis matrimonium comprehendi. Ducor, quòd ex *principio illius cap.* 6. id colligatur, nam ſtatim incipit verba facere de matrimonio contrahendo inter raptorem & raptam: ac proinde indicium eſt de illo ſolo raptu agere, qui cauſa matrimonij admittitur. Deinde, quòd id decretum ſub rubrica de reformatione matrimonii ponatur: ad quam eſto conferat, vt rapta plenam libertatem adepta ſit, vt raptori nubat, at imponere raptoribus non cauſa matrimonii, ſed libidinis explendæ, tam acerbas pœnas, eſt prorſus extra rem: cùm raptor ille nullatenus matrimonium, nec eius libertatem offenderit. Et confirmatur, quia quando cauſa matrimonii raptus eſt admiſſus, delictum fuit contra matrimonii libertatem, & ab initio in eo interfuit coactio: ac proinde vt plenior ſit libertas, petit id decretum priùs raptam in priſtinam libertatem, ac in locum à raptore ſeparatum reſtitui: ac raptorem tamquam iniquum libertatis matrimonij violatorem, cui libertati totis viribus Tridentinum ac canones antiqui conſulere intendunt, punit pœnis acerbis in eo decreto contentis. Tandé, quòd vbi textus eſt dubius, rubrica probat qualiter ſit intelligẽdus, vt multis citatis probat *Euerard. in ſuis Topicis loco à rubro, n.* 6. textus enim in dubio intelligendus eſt, vt conueniat rubricæ ſub qua conſtituitur. Quòd optimè probat doctrina *Alex. l.* 1. *n.* 2. *ff. ſolut. matrim. & Iaſon. l. De die, in princ. n.* 3. *verſ. Iſtud membrum, ff. qui ſatiſdare cogantur*, vbi *l. Non puto.* 10. *ff. de iure fiſci*, generaliter tradentem in dubiis quæſtionibus ſententiam contra fiſcum ferendam eſſe, temperant, vt intelligenda ſit, quando fiſcus agit ex cauſa lucratiua, orta ex delicto, vel incapacitate hæredis indigni. Idq; probat *Iaſon* ex rubricæ, ſub qua lex illa conſtituta eſt, natura. Et *Roſella verb. Irregularitas*, 2. *ſtatim in princ. Directorium l.* 3. *t.* 8. *Angelus verb. Irregularitas, n.* 38. *Enriquez l.* 2. *de baptiſm. c.* 29. *n.* 1. *fin. & l.* 14. *de irreg. c.* 6. *n.* 1. limitant *c.* 1. *de clerico non ordin. miniſt.* generaliter decidens non ordinatum exercentem actum ordinis, eſſe irregularem, vt intelligatur, quando exercens eſt clericus: & reddit rationem *Enriquez*, quod collocetur ſub rubrica, de clerico non ordinato miniſtrante. Nec alia poteſt reddi ratio. Adde hunc textum concilii eſſe reſtringendum, quòd corrigat *cap fin. de raptor.* permittens matrimonium inter raptorem & raptam. Et ideo huius ſent. ſunt *Salzedo in pract Bernardi Diaz, c.* 78. *fin. Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 213. *n.* 7. *Vega* 2. *tom. ſum. c.* 34. *caſu* 157. *notab.* 1.

5 Hinc primò infertur, non puniri in hoc decreto raptũ qui eſt ſpecies luxuriæ. Is enim eſt, quando cauſa libidinis explendæ fit, (vt diximus diſp. præced. n. 38.) niſi fieret finul cauſa libidinis, ac matrimonii ineundi. Tunc enim ea ſola ratione, quod cauſa matrimonii fieret, comprehenderetur ſub hoc decreto.

6 Secundò infertur, ſi quis proprio motu nimirum, non petente qui matrimonium initurus eſt feminam rapiat, non vt ſecum, ſed vt cum alio matrimonium contrahat, eum raptorem non ſubdi pœnis huius decreti Tridentini ac valere matrimonium cum illo tertio initum, ſi femina re vera libere conſentiat, quamuis nondum extra raptoris poteſtatem ſit. Conſtat, quia prima pœna illius decreti eſt vt inter raptorem & raptam non poſſit conſiſtere matrimonium, quamdiu rapta ſub raptoris poteſtate fuerit: ac proinde ſupponit raptum eo deſtinatum eſſe, vt raptor raptam ducat, non ergo locus erit iis pœnis, quando gratia ineundi matrimonii cum alio. Si autem ad inſtantiam inituri matrimonium rapuit: tunc matrimonium cum illo erit inualidum, niſi priùs in loco tuto femina conſtituatur, & incurret ille, qui inſtauit vt raptus efficeretur, cæteras pœnas, tamquam verus raptor per interpoſitam perſonam, ad effectum matrimonii. Is verò qui raptum exercuit tamquam auxilium raptui ferens ad finem ineũdi matrim. incurret excommunicationem, & cæteras auxiliantium pœnas, at cùm ipſo validè poteſt femina contrahere, prius quam in loco tuto reponatur. Quòd auxilium ferentes non plectantur in illo decreto ea pœna, vt matrim. cum ipſis conſiſtere nequeat, donec femina ſit ad locum tutum reſtituta.

Tertiò infertur, vt raptus comprehendatur in hoc de- 7
creto, deſiderari traductionem de loco ad locum. Quod poteſt generaliter probari, quia raptus ſubiacẽs pœnis id poſtulat (vt dixi diſp. præc. n. 26. & 46.) At ſpecialiter probatur ex ipſomet *Trident. decret. eo c.* 6. ibi: *Quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit.* & ſtatim: *Quod ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto & libero conſtituta.* Quæ omnia verba expreſsè ſignificant raptam eſſe feminam de vno loco in alium, in quo eſt ſub poteſtate raptoris conſtituta. Atque ita docent *Nauar. l.* 5. *conſ. in vtraque edit. t. De raptoribus conſil.* 1. *n. vn. Manuel* 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 232. *n.* 2. *Emman. Sa ſumma verb. Matrimonium, in principio, n.* 9. *Vega* 2. *tom ſummæ cap.* 34. *caſu* 157. *notabili* 2.

Quartò infertur, nil referre, ſiue ſequatur copula, ſiue 8
non ſequatur, ad pœnas huius decreti incurrendas. Quòd non puniatur raptus cauſa libidinis, qui copula nõ ſecuta minime rationem delicti perfectam obtinet: ſed cauſa ineundi matrimonii, ad quem copula nil conferr.

Quintò infertur, non eſſe locũ his pœnis, ſi femina vo- 9
lens abducta ſit, quamuis abductione ſecuta voluntatem mutet prioris facti pœnitẽtia ducta: ſecus ſi principio abductioni renitatur, quamuis poſt abductionem factam velit. Conſtat ex dictis diſp. præced. n. 7. vbi probauimus initium in his ſpectandum eſſe.

Sextò infertur, eſſe locum his pœnis, quamuis rapta 10
cauſa matrimonii non ſit perducta ad locum deſtinatum, ſed in ipſo itinere raptor reſipiſcat. Quòd delictum hoc raptus in ipſa abductione conſummetur, & tunc perfectè irrogetur matrimonii libertati iniuria: nec concilium ſpectet vt raptor in aliquo loco iam raptam conſtituerit, vel eam duxerit, ſed tantum vt rapuerit cauſa matrimonii, illamque ſub ſuam poteſtatem repoſuerit. Adde dicta diſput. præced. num. 21. fine, vbi cum Baldo probaui, raptum committi, quando de loco abducitur femina, quamuis ad locum deſtinatum non peruenerit.

Septimò infertur, ſi ſolis importunis precibus aut pre- 11
tio conducta femina extrahatur, nõ eſſe locum his pœnis. Quod non ſit vere raptus (vt probaui diſp. præc. n. 10. & ſeq. & n. 32.) Sic *Ant. Cuc. l.* 5. *inſtit. maiorum, t.* 12. *n.* 120. *Veracruz append. ad ſpec.* vbi de raptu, *f.* 82. conſequenter etiam. Secus ſi tales eſſent eæ preces, vt violentiæ æquiparentur. vt dixi eiſdem locis.

Octauò infertur, ſi dolis circumuenta virgo extrahatur, 12
non eſſe locum his pœnis. Quod non ſit propriè raptus, cum ibi nulla inueniatur violentia (vt dixi diſp. præced. n. 32.) Nec obſtat ibi num. 1. traditum eſſe hoc ſufficere, vt locus ſit pœnis *l. vnicæ, de raptu virg.* Quia ea lex id explicat. At Tridentini decretum ſolos raptores comprehendit: & cum ſit pœnale & correctorium, reſtringendum eſt, vt vt de vero & proprio raptu intelligatur. Quòd ſi inſtes, dolum etiã opponi libertati matrimonii, ſicut & violentiam: cum vtrumque voluntarium auferat. Dic non omnem dolum id efficere, ſed eum ſolum qui verſatur circa perſonæ aut conditionis errorem: & quamuis huiuſmodi ſit dolus, ac proinde auferat libertatem, & valorem

matrim.

matrim. at non infert vim, quæ ad propriam rationem raptus iis pœnis obnoxii necessaria prorsus est.

13 Nonò infertur, nec esse locum his pœnis, si virgo consentiens, ignorãtibus tamẽ parentibus abducatur. Quòd non sit proprie raptus (vt probaui disp. præced. num. 36.) Atque ita fatentur *Veracruz append. ad specul.* vbi de raptu, *f.* 81. §. *Verum animaduersione. Anton. Cucus l. 5. institut. maior. tit. 12. num. 120. Enriquez l. 12. de matrim. c. 14. n. 5. Emman. Sa summa verb. Matrimonium, in print. num. 9.* At grauior est difficultas, si parentibus inuitis femina volens extrahatur? Tunc enim has pœnas incurri suadet, esse verè raptum (vt diximus disp. præced. num. 12. & 35.) Atque ita incurri affirmant *Nauar. l. 4. cons. in priori edit. t. De sponsalibus, cons. 32. n. vn. in poster. l. 5. t. De raptoribus, cons. 2. n. vnic. Ouand. 4. d. 42. disput. vnic. propositi. 12. Salzedo pract. Bernardi Diaz. c. 78. § vlt. in hac postrema edit. Enriquez l. 12. de matrim. c. 14. num. 4. Eman. Sa summa verb. Matrimonium, in princ. num. 9. Vega 2. tom. summæ cap. 34. casu 157. not. ab. 1. Manuel 1. tom. summæ 2. edit. c. 232. n. 1.* Et videtur clarè sentire *Toledo l. 7. summæ cap. 13. num. 2. fine*, vbi explicans hoc Tridentini decretum, ait esse illi locum, cùm femina è domo parentum, vel eorum quorum curæ subest, ipsis inuitis abducitur. Verum in cõtraria sum sententia. Quod hoc decretum libertari matrimonii fauere intendat: cauereque ne femina renitens cogatur illud inire. At ad eam libertatem nil confert parentum voluntas, sed sola feminæ, quæ in hoc euentu repetitur abductioni conniuens. Nec iuuat, si dicas voluntatem parentum desiderari ad honestatem matrimonii. Nam Tridentinum in eo decreto, non honestatem, sed solam eius libertatem spectat. Quod vel inde clarè constat, quod ad valorem matrimonij inter eundem raptorem, ac violenter raptam, solùm petat, raptam ad pristinam libertatem restitui, ac in loco tuto reponi. Si autem virgo volens abducatur parentibus volentibus, erit vtique locus huic pœnæ. Quod sola voluntas feminæ, eiusve contradictio, in eo decreto attendatur.

14 Decimò infertur, comprehendi in eo decreto raptũ cuiuscumque fœminæ, siue virginis, siue corruptæ, siue meretricis, & inhonestæ, coniugatæ, & cuiusuis status. Quod bene docuit *Veracruz append ad spec.* vbi de raptu, *fol.* 81. §. *Hic considerandum.* Et ratio est, quod Tridentinum ibi non puniat quemcumque raptum, sed qui causa ineundi matrim. cum violenter rapta fit, ac proinde libertatem matrim. offendit: quæ non minùs impeditur & offenditur, quando mulier inhonesta rapitur: & ea ratio procedit in raptu feminæ cuiuscumquè status. Dices non habere locum, quando femina est coniugata, vel est aliud impedimentum dirimens inter eos, siue sit ex parte raptoris, siue ex parte raptæ; id colligens ex iis verbis Trident. in eod. decreto positis: *Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habeat.* Vbi clarè Triden. supponit raptorem & raptam tales esse, inter quos possit verum matrim. consistere. Præterea, quia raptus inter hos non potest habere plenam delicti consummationem. Cùm inire matrim. nequeant. Sed nihilominus in hoc euentu est locus illis pœnis, si causa ineundi matrimonii, de facto, licèt non de iure, femina illa rapiatur. Quia Tridentin. non petit iniri inter eos matrim, nec id spectat, sed siue ineatur, sine nõ, suis pœnis illos afficit. Quod constat ex illis verbis, quæ post proximè relata adiungit: *Et nihilominus raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium, & fauorem præbentes, sint ipso iure excommunicati.* Quasi dicat, non minùs incurrat pœnas raptor raptam ducens, quàm si non ducat. Ac proinde delictum hic punitum ipsa violenta abductione ad ineundum matrim. consummatur. Nec spectat Tridentinum, sint habiles nec ne ad illud contrahendum. Si quidem illud contrahi, aut non contrahi, non confert ad pœnas, Nec supponit semper fore illos habiles ad matrimoniũ: sed quando illud iniri permittit, id est ex parte impedimenti raptus, quod non impedire ait, si velit femina loco tuto ac plenæ libertati reddita. Secus, si ex alia parte impedimentum adsit. Id enim Tridentinum minime infert. Et hoc est verum, quamuis *Manuel 1. tom. summæ 2. edit. c. 232. n. 1.* videatur oppositum sentire: explicans enim hoc decretum, ait, si quis non rapiat sponsam alienam, sed viduam, vel solutam: statuere Tridentinum, vt raptor incurrat pœnas. 1

15 Vndecimò deducitur, non comprehendi hoc decreto raptum propriæ sponsæ de futuro reclamantibus parentibus. Quia iure communi raptus hicà pœnis liberatur, *c. penul. de raptor.* & dixi disp. præced. n. 15. quod Tridentinũ minimè corrigit: vt patet ex contextu. Atque ita sentiunt *Enriquez l. 12. de matrim. cap. 14. n. 4. & 5. Emmanuel Sa summa verb. Matrimonium, in princ. n. 9. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. cap. 232. n. 4.* Addit *Enriquez eo n. 5.* id esse verum, siue volens, siue nolẽs sponsa abducatur. Sed id minimè credo. Quod *textus d. ca. penulo.* expressis verbis loquatur, quando femina volens abducitur, inuitis tamen parentibus (vt nobis disp. præced. num. 15.) Et tunc etiam libertas matrimonii offendatur. Non enim violenter cogi potest sponsalium fidem seruare. Sed dicas, nil cõcedi sponsæ raptæ. Cùm etiam quando quæuis alia femina consentiens abducitur, non sit locus illis pœnis: (vt diximus n. 13.) Id vtique fateor in mea opinione. At cùm alii (vt ibi retuli) sentiant sufficere ad has pœnas, contradicere parentes: iuxta illorum etiam opinionem, fallet vbi sponsa de futuro rapta est: propter decisionem *d. c. penult:* si raptui consenserit, quantumuis parentes renitantur.

16 Duodecimò deducitur, non esse locum his pœnis, & prædicto Tridentini decreto, si femina virum rapiat nolentem, vt secum ineat matrimonium. Quod id decretũ de solo viro raptore verba faciat. Quod denotant ea verba illius decreti: *Quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit.* Et statim: *Quod si raptor.* Et postea pœnas decernens, ait: *Et nihilominus ipse raptor.* Et proinde id decretum correctorium & pœnale ad feminam viri raptricem extendendum non est (vt latè probaui disp. præced. num. 25.) Et in propriis terminis docet *Veracruz appendic. ad speculum*, vbi de raptu, *f.* 84. §. *Respondetur quod.* Vnde vt matrim. inter raptricem & raptum valeat, non est opus seruari formam prædicti decreti, nimirum, vt vir raptus sit à potestate raptricis liber: sed sufficit vt libere consentiat, sub illius potestate adhuc existens. Prout iure communi antiquo attento, id sufficere, diximus disp. præced. n. 42. At retenta opinione probabili, quam disp. præced. n. 24. retuli, nempe, pœnis decretis in virum feminæ raptorẽ, subdi feminam viri raptricem: dicendum erit idem in hoc decreto Tridentini. Idque sequuntur *Enriquez l. 12. de matrim. c. 14. n. 4. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 232. n. 4. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 157. not. ab. 5.* At prior opinio placet.

17 Tandem dubitatur an sicut prædictum Tridentini decretum irritat matrimonium inter raptorem & raptam, quamdiu in eius potestate manserit: ita irritet quoque sponsalia tunc inita? Pars enim negans suaderi videtur: quòd id decretum sit pœnale, iusque commune corrigens, ac subinde loquens de solo matrimonio, non videatur ad sponsalia extendendum, *reg. Quæ à iure, de reg. iuris, in 6.* Deinde quia *l. Si quis officium, 38. ff. de ritu nuptiarum*, interdicitur rectori prouinciæ matrimonium: nec id ad sponsalia extenditur. Et in *Trident. sess. 24. de matrim. cap. 1.* irritatur matrimonium clandestinum, cùm tamen adhuc valeant sponsalia clandestina, vt dixi libr. 1. disp. 10. num. 2. Sed dicendum est sponsalia quoque non valere. Quod bene docent *Nauar. lib. 4. cons. in priori edit. t. de consanguin. cons. 3. num. 6. & sequentibus: in posteriori, li. 5. tit. de raptoribus, cons. vltim. n. 5. Manuel 1. tom. sum. 2. editione, c. 232. n. 3. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 157. not. ab. 3.* Quia lex etiam correctoria & pœnalis extendi debet, vbi omnino eadẽ ratio militat (vt ibi ex aliis probat *Nauarr.*) quod hic reperitur. Quia Tridentinum irritauit pro eo tempore matrim. consulens plenæ libertati ad id requisitæ: quæ non omnino plena est, dum rapta manet in raptoris potestate. Quæ ratio in sponsalibus militat, ad quæ iura quoque

plenam libertatem postulant. Nec obstant in contrarium adducta, quia non militat eadem ratio in sponsalibus & matrim. vt dixi eod. l. 1. disp. 10. n. 2.

18 Ad argumenta num. 3. proposita respondetur. Ad primum dic, id non intendere Tridentinum, sed solùm pœnas imponere offendentibus libertatem matrimonii per raptum. Ad secundum dic, eam doctrinam intelligendam esse, vbi est aliquod verbum expressum in textu, ex quo colligatur illum esse generaliorem rubrica, vt contingit in illo authentico, ibi enim dicitur: *Siquis illicitas & contrarias naturæ nuptias*. Quare ne particula illa, Illicitas, superflua sit, ac vt dictio, Et coniungat diuersa, (vt facere solet) oportuit intelligere non solùm de incestis contra naturam nuptiis, de quibus est rubrica, sed de omnibus illicitis. At in Tridentini decreto non inuenitur verbum cogens id vltra rubricam extendere. Adde etiam eam glossæ doctrinam non esse certam: ipsa enim ibi refert Doctorem antiquum limitantem eum textum ad solas nuptias in rubrica comprehensas. Ad duplicem confirm. constat ex n. 4. dictis. Ad vltimum, dic fautores quos ea pœna comprehendit, posse esse in sacris constitutos: & raptorem in minoribus, atque ita verificari esse clericum. Adde posse esse in sacris, & rapere causa ineundi matrimonii de facto, licèt non de iure: & subesse tunc illis pœnis iuxta dicta n. 14.

DISPVTATIO XIV.

An stuprum absque raptu contingere possit, ita vt sit tunc diuersa luxuriæ species necessariò fatenda? vt siue inuitis, siue volentibus parẽtibus virgo sui corporis copiam faciat?

SVMMARIVM.

In quo consistat signaculum virginale, an sit aliqua membranula? n. 1.
Quid desideretur, vt circumstantia aliqua addat nouam luxuriæ speciem? n. 2.
Refertur duplex sententia, n 3. & 4.
Proponitur sententia Auctoris, n 5.
An circumstantia virginitatis, esto non mutet speciem, tamquam notabiliter aggrauans sit necessario fatenda? n 6.
In quo consistat ratio & deformitas stupri, & differat à raptu, n. 7.
An sit stuprum, & diuersa luxuriæ species, quando virgo precibus importunis victa defloratur? n. 8.
Quid, si ignorans, aut dolo circumuenta? n. 9.
Quid si volens, at parentibus inuitis abducitur, & defloratur, an vltra raptum sit species stupri necessariò fatenda, n. 10.
An virginem volentem deflorans teneatur parentibus restituere, n. 11.
Quid si nolentem, an teneatur puella & parentibus, n 12
An in virgine rapta præ timore consentienti, sit necessariò fatenda virginitatis circumstantia, n. 13.
Defenditur Scotus à credentibus illum sentire, circumstantiam virginitatis esse fatendam in actu externo, secus in interno, & quando in vtroque actu fatenda sit? n. 14.
An quæ non est virgo confitens fornicandi desiderium, teneatur explicare se non esse virginem, & confessor, id rogare, esto sit circumstantia virginitatis necessario fatenda? n. 15.
Soluuntur argumenta, n. 16.

QVÆSTIO hæc grauissima est, ac satis difficilis. Et ideo antequam opiniones referam, duplex fundamentum præmittendum est. Prius est, quid sit signaculum virgineum. Qua in re *Vesalius l. 5. de corp. humani fabric. pag. 4 f. 654.* ait carneam esse membranam, quæ Hymen & Eugion appellata, virginibus est peculiaris, ac virili coitu lacerata aboletur. Quod idem secutus est *Fragoso in sua chirurg. vniuer. l. 1. de anatom. c. 19. De la madre, paulo ante fin. cum Falopio* quẽ ibi refert. Sed *idemmet Fragoso eod. lib. tract. 2. De las declaraciones que han de hazer lõs cirujanos, titul. Para conocer la virginidad statim in princ f. 309. pag. 2.* ait cũ *Realdo li. 11. de anatom. c. 16.* vnicam inter mille feminas eam membranam habere, atque ita claustrum seu signaculum virgineum non esse partem aliquam carnis, seu membranã: sed quandam quasi complicationem partium ipsius orificii vasis feminei, quæ per viri accessum dilatantur, & sic aperitur, & patefit vas. Et hoc est verissimum, id attestantibus peritissimis Medicis consultis.

2 Posterius fundamentum est, vt circumstantia aliqua addat nouam luxuriæ rationem supra simplicem fornicationem; necessarium est, vt nouam malitiam specialemque vitii deformitatem afferat: teste *D. Thom. 2. 2. q. 154. a. corp.* Quod bifariã euenire potest. Primò, addẽdo aliquam nouam speciem extra luxuriam, oppositam alii virtuti, quam castitati, ita vt aduersus castitatem & aliam virtutẽ delinquatur, vt incestus opponitur castitati & pietati, sacrilegium castitati & religioni, adulterium & raptus castitati & iustitiæ (vt explicui hoc l. disp. 12. nu. 30.) Secundò, non addendo nouam speciem vltra luxuriam, oppositam alii diuersæ virtuti à castitate & temperãtia, sed quod priuet conditionibus requisitis ab ipsa natura generica omnibus animalibus conuenienti in ipso concubitu. Quod efficiunt peccata luxuriæ contra naturam, priuant enim concubitum conditione illa à natura petita, nimirum, vt sit inter personas diuersi sexus intra vas naturale aptum ad prolis generationem, ad quam natura ipsa concubitũ destinauit. In defloratione igitur virginis consentientis, ac proinde non interuenienti raptu, non potest reperiri circumstantia noua specifica aduersus castitatem seu tẽperantiam, præter simplicem fornicationem. Cum ille cõcubitus sit modo naturali intra vas feminæ, & generationi aptus: ac proinde minimè priuat concubitum cõditione speciali requisita in illo, vltra genericam quæ in omni luxuriæ peccato inuenitur, quæ est esse extra legitimum matrim. quare si nouam circumstantiam specie diuersam à simplici fornicatione, in eo concubitu demus: necessariò ea petenda est ex distincta virtute, cui præter castitatem concubitus is opponatur. Et manifestum est eã nullam aliam esse posse præter iustitiam. Consistit ergo punctus difficultatis, qualiter virgine consentiente, & proinde non concurrenti raptu, inueniatur ratio iniustitiæ in eo concubitu: ac proinde noua species distincta à simplici fornicatione.

Triplex igitur est sent. Prima ait virginis consentientis 3 defloration em, esse distinctam luxuriæ speciem, quæ stuprum appellatur, necessarioque eam virginitatis circumstantiam esse explicandã in confessione. Quare hæc sent. admittit speciem stupri absque raptu inueniri. Ducitur, quod ibi reperiatur iniustitia, non contra personam virginis, nã scienti & volenti non fit iniuria: sed contra finẽ naturæ, ad quem concessit virgineum claustrum, cui non potest femina tamquam non domina, sed custos illius signaculi, renuntiare. Prob. ergo primo hæc sent. Natura concessit claustrum virgineum feminæ ad duplicem finẽ. Alter est, vt habilior seruaretur matrim. ineundo. Alter verò, vt ipsam cõtineret ab actibus venereis. Nil enim ita feminam ab his retrahit, quã timor iacturæ faciendæ virginei claustri, qua facta, effrenatè libidini vacat. Cõsensus igitur virginis, & parentũ, non eximet ab iniustitia naturæ illata, coitum cum illa. Sicut permittens abscindi sibi manum, non reddit culpæ immunem abscindentem. Quod licet persona conniueat, renitatur natura, quæ vsum manuũ ad aliũ finem concessit. Et confirm. quia cõsensus in iis quorum non sumus pro libito domini, nõ tollit iniuriam, vt constat in exemplo abscissionis manus nuper proposito. At virgo nõ est domina claustri virginei, ita vt pro suæ voluntatis libito possit illo vti. Et iterum confirm. quia consensus coniugum vt alteruter fornicetur, non eximit cõcubitum illum ab adulterii specie distincta à simplici fornicatione, eo quod dominium non habent coniuges in corpus ad illum vsum, sed ad solum coniugalem. Secundò principaliter probatur, quod cõcubitus cũ virgine, opponatur speciali virginitatis virtuti. Virginitas quippe specialis virtus est, teste *D. Thoma 2. 2. q. 152. art. 3. corp.* & per illum concubitum amittitur. Nequit autẽ vitium speciali virtuti opponi, quin ipsum habeat specialem deformitatem: vtpote quod priuat speciali illa bonitate cui opponitur. Tertiò, quod raptus & stuprũ, tamquam diuersæ luxuriæ species, ab omnibus constituantur. Debet ergo assignari species luxuriæ, quæ stuprum sit absque raptu: quæ esse nequit nisi quando virgo defloration

rationi consentit. Ea enim non consentiente, erit raptus. Quartò, quod sigillum virgineum sit ob bonum prolis: cui virgo consentiens nequit renunciare. Idque inde ostenditur, cùm enim feminæ sint ad libidinem procliuiores, atque ad resistendum infirmiores, ideo natura interius maiorem verecundiam illis indidit: & exterius virgineum claustrum, quibus vt freno quodam arcerentur à vago sui corporis vsu: qui in non modicum prolis detrimentum cedit, & eo deperdito, constituuntur in via meretricandi, contra prolis bonum, & cum eius manifesta iniuria. Et confirm. quod in ordine ad bonum prolis permittim. habendæ, concessit natura hoc claustrum feminis quasi in dotem: vt vel sic marito esset maior propriæ sobolis certitudo, magisque vxoris amore flagraret, habens suæ fidelitatis id testimonium, ex eoque certior factus se primo ad eam accessisse. Quo amore mutuo, quodam strictissimo vinculo vniuntur coniuges, vt maiori amore erga sobolem afficiantur, maiorique cura, illius educationi intendant. Ergo & si sponte sua virgo eius claustri iacturam faciat, erit specialis circumstantia iniustitiæ, ob prolis iniuriam, cuius bona educatio impeditur. Huius sent. videtur expresse *D. Thom. 2.2.q.154.a.7. in fin. corp.* vbi ait stuprum sine raptu inueniri, quando quis absque violentia virginem defloret, & *4.d.41.q.vn.a.4. quæstiunc.2.corp.* vbi ait stuprum esse violationem virginis, & addere specificam deformitatem supra luxuriæ genus: & manifeste agit etiam quando virgo consentit, quia condistinguit hanc speciem contra raptum, in quo violentia inuenitur. Idem aperte sentiunt alij, qui explicantes luxuriæ speciem quæ stuprum est, & condistincta contra raptum, qui violentiam importat, dicunt indistincte stuprum esse virginis illicitam defforationem. Hi sunt *Magister 4.d.41.c.vlt.* Et *ibi D. Bonauent in exposit.lit.n.6. Vincent. speculo doctrinali, tom.2.& l.10.cap.46. Gerson 2.part. in regul. moralib.c.de luxuria, alphabeto 24. lit.T. Rosella verb.Luxuria, initio, Bernardus Diaz pract.in noua edit.c.83 initio, Guillelm. Borrillong.4 d.35.q.vnic a.1.vers.Quarta species, Cantera quæst. criminalibus, quæst.tangentibus punitionem delicti, c.4.n.10. Nider summa præcept.6.c.2. paulo post princ. versic.Secunda species, Alex. in suo Enchiridio, 2.p. præcept.6. in 2. specie luxuriæ. Emanuel Sa sum.verb Luxuria, n.3 Vela tractatu de pœnis delictorum, c.35 statim in princ.* Idem expressius sentiunt alij, dicentes indistincte fornicationem cum virgine mutare speciem, & esse eam circumstantiam necessario fatendam. Ita *Caietan. summa verb.Stuprum Victoria sum.Sacram.* vbi de confessione, *n.176. Metina C. de pœnitentia, quæst. de circumstantiis mutantibus speciem. paulo post princ. Nauar. sum lat.& hisp.c.16. n.3.& lat.c.6 n.8.& hisp.c.28. addit priori ad n.7.c.6. Gutier. quæst.canon.lib.1.c.31 n.29. Angles floribus, 1.p.q.3. de confessione, a.4 difficult.7. Enriquez lib 5 de pœnit.c.6.n.3.lit.T.& c.8. n.1. Ledesma 2.p.4.q.8.a.4. dub.3 fine, Valentia 2.2. disp 9.q.3. punct.3.§.Stuprum accipiendo, Toledo lib.3 sum.c.18 n.2. Graffis 1.part.decis.l.1.c.20 n.32. Philiarcus de officio sacerdotis, tom.1. p.2.l.4.c.16 paulo post princ. Viuald candelabro Sacrament.1.p.de confessione, n.36. Carbon. de restitut.quæst.26.ad fin. Lud. Lopez 1.part.instructor.c.29.§. Ad hæc circa circumstantiam. Manuel 1. tom.sum. .edit c.208 concl. .n.1. Hier. Llamas in methodo curationis 3 p.c.8.§.17. statim in princ. Cañedo summa Sacram. de pœnit.c.5.n.40.* & fere expresse *Margarita confessorum, quæst. moralibus f.178.pag.2.§. Virum vir.* Atque in propriis terminis, esse peculiarem stupri speciem, quamuis virgo consentiat, docent *Gratian. c. Lex illa § Cum ergo vers. Stuprum, 36.q.1. Alensis 2.p.q.167. membro 1.& 3. Abulens c.5. Matth.q. 201.corp Caiet.2.2.q.154.a.6. in solut. ad 1 dub. Viguer lib.institutionum, c.7.q.4.vers.4. Bermond. Chouer de publicis concubin.* vbi de stupro, *n.2.* (habetur tom.11.tractatuum p.1.) *Corduba in suo quæstionario, lib.1.q.13.col.5.§. Respondeo negando antecedens, & § seq. Bartholom. à Ledesma de pœnitentia, dub. 10. ad fin. in 1.& 3. conclusione. Peguera decision.crimin.c.42.n.6. Ioan. Hessels in expositione decalogi, circa 6. præceptum, c.8. Vega 1.to.sum.c.55.casu 25.* & fere expresse id dicunt *Alcoçer summa c.20.§. La circunstancia, f.75. Metina lib.1.summ.c.9.fol.22. Petrus de Ledesma in summa sacramentorum,* vbi de pœnitentia, *c.19. dubio 5.* quamuis enim non explicent, si virgo consentiat, at impugnant contrariam Soti sententiam, qui in virgine consentiente dicit non esse circumstantiam (vt num.5. referemus) Immo clare *Metina* sentit etiam virgine consentiente: nam *eodem l.1.c.14.§.18. in fine,* obligat ad restitutionem defloratorem virginis consentientis: eo quod ipsa minime dominium sui corporis habeat. Et explicant *Caiet. hoc posteriori loco, Abulensis in solutione ad 1. Valentia nuper citati,* quamuis sub nullius potestate virgo sit constituta. Et *Caietan.* addit, licet parentes & virgo illis subdita consensum præbeant. Et hæc sententia est communis, & valde probabilis.

Secunda sententia non ita generaliter loquitur, sed dicit stuprum, quod est species distincta luxuriæ, tunc esse, quando virgo sub parentum potestate constituta defloratur. Ducitur, quod tunc vltra incontinentiam castitati oppositam, reperiatur species iniustitiæ contra patrem. Quod inde ostenditur, quia honos ac facultates parentum læduntur: iis enim in ignominiam cedit, cogenturque vel dotem augere, si eam in matrimonium collocent, vel eam innuptam alere. Nec potest cedere suo iure virgo, dum parentum potestati subest. Cum sui iuris minime sit: prout contingit in pupillo. Atque ita non satis erit eius consensus. Secundò, quia cum naturali ordine prius sit filiam alere, & custodire illam vsque ad nuptias, quam viro tradere; eiusdem patris, cuius est filiam alere, & marito tradere, erit quoque custodire illam vsque ad nuptias habilem matrimonio, atque ita claustrum virgineum habilitans ad illas custodire. Stuprator ergo qui hoc aufert, est iniurius patri. Tertiò, quod minor iniuria parentibus irrogetur, si filia illis inconsultis nubat: quam si corpus defforandum tradat. At in priori casu est culpa lethalis contra pietatem parentibus debitam (vt lib.4. tota disput.23. ostendimus.) Ergo erit noua culpa mortalis in posteriori casu, vltra fornicationis speciem. Tandem, quia ob id parentibus restituendum esse, quamuis virgo consentiat, non pœnitendi Doctores tradunt, quos num.11. referam, quod in eo euentu iniustitia aduersus parentes admissa sit. Ideo hanc sententiam tenent *D. Thom. 2.2 quæst. 54. art.6. in principio & in fine corpor.& art.1. corp. D Antonin. 2 p. t.5.c.2. in princ.& c.6. in princ. Angelus verb. Stuprum, in princip. Sylvester verb. Luxuria, qu.1. vers. Stuprum, Tabiena verb Stuprum, num.vnic. in princ. & in fine, & verb Luxuriosus q 5 n.6. Armilla verb. Luxuria, num.4.& verb Stuprum, num.vn. Graffis 1.p.decis.lib.2.c.79.n.1.* Et videtur expresse tenere *Pedraza sum.in 6.præcept.§.2.* & hæc quoque sententia est valde probabilis. 4

Tertia sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait non dari speciem stupri sine raptu, atque ita violationem virginis sponte consentientis, quamuis sit sub cura paterna, non differre à simplici fornicatione: tuncque solum adesse speciem stupri, quando adest iniustitia, eo quod virgo inuita violetur, siue sit sub cura parentum, siue non. Fundamentum huius sent. est, quod in violatione virginis consentientis non possit constitui noua luxuriæ species, eo quod is concubitus priuetur conditionibus à natura vniuersali in concubitu petitis: iuxta id quod num.2. diximus: sed solum, quod in eo reperiatur aliqua species iniustitiæ (quod enim intendit 2. argumentum num.3. propositum, nimirum opponi speciali virtuti virginitatis, ostendemus non esse verum num.16. in eius solutione.) Hanc autem iniustitiam non reperiri ex parte feminæ, nec naturæ nec damni prolis, nec parentum, respectu quorum contrariæ sententiæ intenduntur inueniri, probat hæc sent. ex sequentibus. Primò ex parte feminæ, & naturæ ordinantis claustrum, vt aptior fiat matrim & caueat venerea, probatur non adesse iniustitiam. Quia femina est domina illius vsus membri, sicut dominium habet vsus aliorum membrorum. Et quia talis vsus non est sine corruptione, non delinquit contra iustitiam, si amittat virginitatem extra matrimonium. 5

Nec

Nec natura ipsa prout est communis omnibus animalibus, inde offenditur, ordinauit enim membrum feminæ ad illum vsum: ac proinde si adsit voluntas personæ, nullum est inuoluntarium in apertione illius membri. Secus autem est in abscissione manus facta volente persona, dissentit enim voluntas ipsius naturæ, quæ nullo modo manum ad eum vsum concessit. Dices concessisse naturam membrum femineum ad eum vsum in legitimo matrim. Fateor id, vt ritè & rectè sit vsus illius membri, & ita est peccatum intemperantiæ, propter indebitum vsum; at hoc non arguit inueniri aliam nouam speciem, præter simplicem fornicationem, in qua eadem debiti ordinis peruersio reperitur. Et confirm. quia abscissio membri fit contra iustitiam, eo quod puella non est domina suorum membrorum, & ita consensus illius vt abscindantur, non aufert rationem iniustitiæ. At est domina vsus sui corporis, & integritatis, nec tenetur illam vsque ad matrimonium seruare. Quod ipsa possit innupta perpetuo manere. Qua enim ratione asseri potest corruptam esse iam dominam sui corporis, vt sine iniustitia illo abutatur extra matrimonium, solum peccando contra castitatem: at virginem non esse similiter dominam prædicti vsus, vt libere consentiat absque iniustitia in sui defloration em. An quia virginei sigilli ruptio est ordinata vt debitè fiat in matrimonio? Hoc non probat aliam malitiam quam in simplici fornicatione: vt nuper ostendi. Secundò, quia vel consideratur claustrum, secundum suam entitatem, & vt pertinet ad substantialem corporis mulieris integritatem, & sic est paruæ entitatis, in qua ratione paruitatis materiæ non potest dari culpa mortalis, permittendo ruptionem: vt si femina permittat tantillum carnis ex qualibet alia corporis parte sibi abscindi: eo vel maximè quod (vt num. 1. dixi) integritas illa non est pars aliqua corporis, quæ abscindi debeat. Vel vt est dos quædam naturalis ad matrimonium: & tunc ipsa est sui iuris quoad hoc, & sicut potest non nubere, ita potest cedere eo iure quod habet ad illam dotem quasi naturalem. Tertiò, quia concubitus cum virgine extra matrimonium, quando illa consentit, nullam aliam repugnantiam videtur habere cum recta ratione, præter eam quam habet idem concubitus cum soluta. Concubitus enim cum coniuge, eiusdem rationis est, siue illa sit virgo, siue soluta. Quare sola videatur ea ordinatio adesse, quæ est in simplici fornicatione. Quartò probatur non adesse iniustitiam ex parte damni prolis. Nam simplicem fornicationem bonæ prolis educationi aduersari, facit illam esse iniquam, & iuti naturæ repugnantem aduersus castitatem: non autem facit eam esse contra iustitiam. Proles enim nondum existens, ius aliquod minime habere potest, quod violetur, vnde iniustitia consurgat: præsertim quia illi melius est sic esse, quam nunquam esse. Quod eo concubitu non habito accideret. Ergo id damnum prolis bene educandæ, ortum ex amissione claustri virginei, non efficiet concubitum cum virgine esse contra iustitiam. Quintò, quia non est deordinatus accessus per matrimon. accessus feminæ prius defloratæ. Alias non liceret illi nec viduis nubere. Ergo non tenetur seruare claustrum ratione prolis concipiendę ex matrim. Atque ita permittere violationem non erit iniustum ratione damni prolis. Et confirmatur, quia si id damnum prolis spectaretur, non liceret virgini defloratæ matrim. Nil enim in damnum prolis futuræ vergens permittitur: ob idque simplex fornicatio in nullo euentu est licita, quod in damnum prolis sit. Sextò, virgo ratione prolis habendæ non tenetur nubere. Ergo nec seruare claustrum, vt illam ex matrimonio habeat. Sed dices, non teneri virginem nubere, at teneri non se reddere inhabilem matrimonio. Contra, reddere se inhabilem non constituit iniustitiam: alias non liceret votum solemne. Septimò, quia nullus diceret abscindentem sibi virilia, peccare speciali malitia propter inhabilitatem ad matrimonium & damnum prolis: cum tamen natura concesserit illa ad generationem. Nec si virgo absque aliqua libidine, ex negligentia etiam crassa, propter aliquem motum magno impetu factum, pateretur claustri ruptionem, aut ex leui necessitate, gratia salutis tuendæ, esset culpæ mortali obnoxia. Cum tamen inde consurgat idem damnum in ordine ad se & ad prolem, ac si ex viri congressu. Quod per se loquendo non magis constare possit viro futuro, an amiserit ex viri congressu, an ex accidenti. Non ergo ratione huius damni concedenda est iniustitia in virginis consentientis defloratione. Octauò probatur nullam esse iniustitiam in ordine ad parentes. Quod puella sit domina vsus sui corporis ad illū actum, si non vt licite fiat extra matrim. quia est contra temperantiam: at non erit contra ius alicuius: nec manere minus aptam matrimonio consentienti ipsa lædit ius alicuius. Cum possit sua sponte innupta perpetuo manere, & ad hoc ius habet, parentibus inuitis. Et confirmatur, quia si femina absque viri congressu patiatur claustri ruptionem modis nuper in septima ratione explicatis, nullus assereret eam specialis iniustitiæ ream aduersus ius paternum: ob eam rationem, quod minus apta reddatur matrimonio. Nonò, quia nulla ratione videtur probari patrem habere maius dominium filiæ virginis, quam solutæ. Cum ergo non sit speciale peccatum, cognoscere solutam sub patria potestate existentem ac consentientem, id asserendum non est esse, cognoscere virginem eidem potestati subditam volentem stuprari. Tandem, quia verior sententia habet violatorem virginis consentientis, nil teneri restituere parentibus, quibus virgo subest (vt n. 11 dicemus.) Nulla ergo iniustitia inde consurgit contra ius paternum. Et ideo hanc sent. tenet *Sotus 4. dist. 18. q. 2. a. 4. col. 13. vers. De simplici vero stupro*: & quamuis non prorsus affirmet, sed dicat se non clare videre nouam fornicationis speciem, & forte id esse verum, licet sit sub cura parentum: at tandem concludit esse hoc probabile: & dicit non esse rogandam circumstantiam virginitatis, quando puella fatetur carnis desiderium: & quando fatetua copulam, ait esse bonum & consilium. Quæ stare non possunt, nisi sentiendo non mutare speciem eam circumstantiam. Eandem tenent *Nauarra lib. 2 de restitutione, c. 3 p. 4. de lædente in cæteris corporis bonis, dubio 1. in noua edit. nu. 419. Vazquez 1. 2. q. 74. a. 8. disp. 112. n. 1. & 3.* & quamuis *Nauarra & Vazquez* non explicent, si virgo sit sub cura parentum. At manifeste in eo casu loquuntur, approbant enim sent. Soti, qui in eo casu loquitur. Et *idem Nauarra ibi num. 417.* explicat esse sententiam Soti, quamuis virgo sit sub patris potestate: & eam statim approbat, *nu. 419.* Eiusdem sent. videtur aperte *Bañes 2. 2. q. 62. a. 2. dub. 7 in 1 conclusionis confirm.* vbi dicit virginem esse dominam vsus illius claustri, ac proinde non esse contra iustitiam, si defloration i suæ consentiat. Et huius sententiæ sunt alij doctissimi Neoterici. Et loquens quando etiam est sub parentum cura, dicit esse probabilem *Suarez de confess. disp. 22. sect. 4. in 2. circunstantia, quid, n. 6.*

Hinc primò infertur, vbi nulla vis infertur virgini, non esse necessario exprimendam in confessione circumstantiam virginitatis, si quis solo actu desiderij deliquerit, siue etiam copulam habuerit. Quia tunc ea non mutat speciem à simplici fornicatione diuersam: nec notabiliter aggrauat. Et quamuis expresse Doctores allegati numero præcedenti non asserant minime esse notabiliter aggrauantem: at ex dictis eorum facile colligitur. Nam *Sotus* dicit in actu externo esse consilium eam explicare: & in interno non esse premendam feminam, vt explicet. Et *Nauarra eo. num. 419.* dicit expresse non esse circumstantiam necessario fatendam. Quod minime asserent, si esset notabiliter aggrauans. Cum *Sotus* eius sit sententiæ, vt circumstantiæ notabiliter aggrauantes sint necessario in confessione aperiendæ. Et *Vazquez* dixit eam copulam cum virgine consentienti non differre à simplici fornicatione. Et *Suarez num. præcedenti relatus* dicit esse probabile, non esse eam circumstantiam necessario fatendam. 6

Secundo

7 Secundo infertur, in quo consistat ratio stupri, & à raptu distet. Consistit quippe in iniustitia admissa auferēdo violenter à virgine clausturn virgineum. Differtque à raptu, quod raptus solam violentiam importet, nō habita ratione status feminæ: is enim nil confert ad rationem raptus, quippe quæ æque inuenitur, siue femina sit virgo, siue soluta, siue coniugata: at stuprum sit solum quando femina est virgo. Vnde qui vi cognoscit virginem, duplicem luxuriæ malitiam specie diuersam committit, alteram stupri, alteram raptus: & vtraque est necessario confitenda. Quamobrem habent se raptus & stuprum, tanquam superius & inferius. semper enim in stupro inuenitur raptus, nec potest ratio stupri consistere absque raptu. at non in omni raptu inuenitur stuprum, sed in solo virginis.

8 Tertiò infertur, corruptionē virginis precibus importunis ductæ tunc esse stuprū, quādo preces illæ violentiæ æquialēt. Tunc enim solū est raptus, vt dixi disp. 12. n. 32.

9 Quartò deducitur, esse stuprum necessario fatendum, si virgo dolis circūuenta aut ignorans cognoscatur. Quia licet non sit propriè raptus, reducitur tamen ad illum, & est iniustitia, vt dixi disp. 12. n. 33.

10 Quintò deducitur, non esse stuprum, sed simplicem fornicationem, vbi nulla vis infertur fœminæ virgini, sed solis parentibus, aut tutoribus, è quorum renitentium domo virgo volēs abducitur. Quia quamuis ibi sit raptus respectu parentum, & necessario explicādus in confessione (vt probauimus disp. 12. n. 35.) at virginitati nulla infertur iniuria, cum ipsa virgo in eius violationem consentiat, ac proinde stuprum minime est: quod violentam virginitatis ablationem petit. Quare tenebitur raptor fateri vim illatam parentibus, aut tutoribus, rapiendo puellam sub eorum potestate constitutam, & copulam; at circumstantiam virginitatis non tenebitur explicare. Præterea, quia non maior cura incumbit parentibus filiæ virginis, quam solutæ, (vt dicebamus nu. 5.) vt ex hoc capite augeatur iniuria violētiæ paternæ, atque addatur noua species stupri.

11 Sextò deducitur, quid dicendum sit in ea quæst. an defloraus virginem volentem, esto excusetur à restitutione facienda ipsi virgini, prout vere excusatur, teneatur parētibus aliquid restituere? Id enim multi fatentur. Cum enim parentes damnum in bonis fortunæ patiantur, indigent enim maiori dote, vt eam in matrimonium collocent, id resarciendum est damnum, supplendo in augmētum dotis necessarium ratione defloralionis. Potest insuper probari argumento 2. quod n. 4. retuli ad probandā 2. sent. Et ita huius sent. videntur *D. Thom. 2. 2. q. 154. a. 6. corp. & ibi Caiet. immediatè ante solutionem ad primum dubium: & Abulensis c. 5. Matth. q. 201. corp.* vbi dicunt stupratorem virginis inferre iniuriam & patri & puellæ. Videtur etiam *Sylua nuptialis l. 3. n. 24.* vbi ait, eum cōdemnandum esse vt restituat patri, cui onus dotandi incumbit. Et tenent expresse *Guillelmus*, quem refert & sequitur *D. Anton. 2. p. t. 5. c. 6. §. 1. Bernard. Diaz sua practica canon in noua edit. c. 83. n. 6. & ibi Salzedo in additionibus, verb. Non debeat*: addēs, licet sit sub curatorū potestate, teneri curatoribus. *Cordub. l. 1. quæstionarij q. 13 col. 4. §. Vbi & isti, & seq.* additq; idē de curatoribus. Et idem addens *Gutier. l. 1. q. canon. c. 37. n. 24. Valentia 2. 2. disp. 9. q. 3 punct. 3. §. An autem & quando. Lud. Lopez 1. p. instruct. c. 77 §. Sed hæc quæstio: & c. 76. §. Sed miror: & c. 107. §. An vero vice versa. Manuel 1. tom. summæ 2. edit. c. 208. concl. 3. n. 3.* Citatur etiam pro hac sent. *Nauarr sum. c. 16. latinè n. 18. hispanè n. 19.* At expresse loquitur, quando defloravit quispiam fraudibus, aut precibus importunis, quæ violentiæ æquiparantur. Et *n. 16.* absolute dixerat, defloratorem virginis sponte volētis ad nil teneri: & ita potius fauet contrariæ sententiæ. Solet etiam citari *Angles floribus, 2. p. q. de restitut. honoris, & bonorum temporalium, art. vnico, dub. 7. difficultate 2. concluſ. 4.* At manifeste loquitur de corrumpente importunis precibus, quas violentiæ æquiparat: de quibus in tota difficultate sermonem facit. Et hæc sententia est probabilis. At probabilius est nil teneri parentibus aut tutoribus restituere. Quod iis non irrogetur iniuria, cum ipsa sit suæ virginitatis domina, & nuptiarum iacturam pati volens possit, renitente patre. Item, quia si ipsa consentiens defloralioni haberet pecunias proprias, quibus patri satisfacere posset, non teneretur vtique: cum tamen sit causa principalis, & efficacior iniuriæ, & damnorum. Minus igitur tenebitur defloralor, qui est causa minus principalis. Tandem, quia ipsa virgo potest inuito patre nubere cui voluerit, ita vt nec ipsa, nec vir teneantur aliquid parentibus ratione iniuriæ restituere. Et ideo hanc partem tuentur *Sotus lib. 4. de iust. q. 7. art. 1. in solut. ad 2. vers. An vero vice versa. Veracruz 3. p. speculi, art. 19 fine. Nauarra l. 2. de restit. c. 3. p. 4. de lædente in cæteris corporis bonis, in noua edit. dub. 2. num. 423. vers. Mihi aliter videtur. Bañes 2. 2. quæst. 62. art. 2. dub. 7. conclusione 1. Salon eodem artic. 2. controuersia 5. concluſ. 1. Graffis 1. par. decisionum, li. 2. cap. 79. num. 13. vers. Sed dubium est. Suarez num. 5. relatus. Hieronymus Llamas p. 3. methodi curationis, cap. 8. §. 18. in fine.* Addunt *Bañes & Salon* teneri restituere patri honorem ablatum. Quibus minimè credo. Quòd nec id vsus habeat. Et quia femina volens potuit id damnum pati non obstante ignominia inde parentibus & consanguineis subsecuta. Sicut potest quilibet absque iniustitia aliud scelus admittere, quamuis inde toti cognationi dedecus sequatur. Non enim tenetur lege iustitiæ se ab eo crimine abstinere, quo honori consanguineorum consulat.

Aliqui tamen ex Doctoribus posterioris sent. numero 12
præcedenti relatis, quamuis fateantur defloratorem virginis consentientis nil teneri patri restituere: at vbi violenter defloravit, non soli virgini, sed etiam patri restituendum esse docent. Quod vtrique iniuria irrogata sit. Sic *Nauarrus, Angles, Bañes, concluſ. 2. Salon concluſ. 2. Hieronymus Llamas numero præcedenti allegati. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst. 45. artic. 4. dubio 1. in solutione ad confirmationem tertij. Philiarc. de officio sacerdotis tom. 1. part. 2. lib. 4. c. 17. ad fin. Carbon de restitut. q. 26. concl. 9.* At existimo nil aliud esse restituendum, quam supplementum dotis necessarium virgini ad nubendum, eo quod defloralа sit: quo non indigeret, si virgo esset: quod etiam restituendum erat, quamuis virgo esset sui iuris. Quia eo supplemento dotis satisfit etiam patri. Quippe eo restituto recuperat damnum maioris dotis dandę filiæ defloratæ Quod si ex iniusta domus inuasione per raptorem facta, aliud damnum in bonis fortunæ sensisset pater, nullus dubitat illud quoque resarciendum esse.

Septimò deducitur, quid dicendū sit in hoc, an sit circunstantia virginitatis necessariò fatenda in ipsa virgine 13
quæ rapta est, & præ timore consensit suæ defloralioni? Et eam fatendam esse suadet, quod si esset coniugata, vel peccaret cum coniugato, timore eodem compulsa, teneretur fateri circumstantiam illam status. Quippe est verum adulterium: atque ita libro 10. disput. 5. numer. 16. dicemus esse sufficientem diuortii causam, quod habere minime posset, si adulterium non esset. Ergo similiter virgo timore consentiens, tenetur circumstantiam virginitatis fateri: sicut enim illud est adulterium, ita hoc est stuprum, diuersa luxuriæ species (vt diximus numero 5. & 7.) Deinde, quod cooperetur stupro vel raptui alterius. Verum dicendum est, feminam timore illo consentientem defloralioni, minimè teneri circumstantiam virginitatis fateri, vel raptus. Quod solius simplicis fornicationis rea sit. Nam stupri ratio consistit in violenta ablatione virginitatis (vt numero 7. probaui iuncto num. 5.) At virgo nullam virginitatem violenter aufert: sed patitur violenter sibi auferri. Nec ratione concursus seu cooperationis potest ea femina peccare stupri peccato. Quia vbi timor cogit, non tribuitur culpæ concursus, nec censetur cooperatio, nisi vbi res est intrinsecè mala, nec pendet à voluntate concurrentis, rectè fieri, vel saltem absque circumstantia illa superaddita. Et ideo femina illa virgo timore compulsa, est rea

forni-

fornicationis, & si esset coniugata, vel cum coniugato, adulterii. Quia nec malitia fornicationis, nec circumstantia adulterij pendet ex feminæ voluntate, ita vt illa concurrente tollatur: at cum malitia circumstantiæ raptus & stupri pendeat ex feminæ voluntate, si enim ipsa consentiret, non esset raptus, nec stuprum: inde est, vt in ipsa non inueniatur malitia huius circumstantiæ, sed solius fornicationis: at in stuprante vtraque inueniatur, quod non habeat voluntatem spontaneam virginis, sed metu extortam. Sicut cogens me mortis metu incusso, vt manum sibi abscindendam tradam, peccat abscindens: at ego offerens minimè delinquo. Quia non spontaneè concurro ad alterius peccatum, ac possum libere manus abscissionem velle, & intendere, ad vitam tuendam. Et tandem id manifestè probatur. Quia non magis peccat, sed multo minus, coacta metu consentiens defloratioui, quã sponte sua: metus enim licet non semper rationem culpæ auferat, at semper extenuat: eo quod minus voluntaria sit: at hæc non esset rea stupri, sed solius simplicis fornicationis. Ergo nec illa

14 Octauò deducitur, iniustè imponi *Soto 4.d.18.q.2.a.4 col. 13.vers. De simplici vero stupro*, vt sentiat circũstantiam virginitatis fatendam necessariò esse in actu externo copulæ, non vero in interno desiderij. Ita illi imponunt *Nauarrus summ. latin. c.6.nu.8. Gutier. quæst. canon. l. 1.c.31.n.28. Metina lib.1.sum.c.9 f.22. Petr. de Ledesma sum. Sacrament.* vbi de pœnitent. *c.19.§. La vltima duda. f.624. Lud. Lop. 1 part. instruct. c.29.§. Adhæc circumstantiam. Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 208. concl.1.n.1.* ipsumque reprobant. Quod actus interior & exterior ad eandem bonitatis vel malitiæ speciem pertineant, vt bene docet *D. Thom. 1.2.q. 72. a. 7.* At falso illi imponi, optime aduertit *Vazquez 1.2.q.74.a.8.disp.112.n.1.* Nam *Sotus ibi* tam in actu interiori, quam in exteriori sentit non esse circumstantiam necessariam: at eam differentiam optime constituit inter vtrumque actum: vt dum femina solum desiderium copulæ fatetur, non sit cõsilium interrogare eam, an sit virgo. Cum enim circumstantia virginitatis in femina fatente numquam sit necessario fatenda iuxta opinionem quam ibi nobiscum sequitur; vel saltem id sit probabile, non est interroganda femina de virginitate. Si enim virgo minime sit, maximo pudore suffundetur id explicando: ingentique periculo exponetur mentiendi, dicendo se esse virginem. At cum fatetur copulam externam, licet non sit necessariũ eam virginitatis circumstantiam interrogare: sanum tamen consiliũ erit id efficere, tamquam tutius, ob opinionum diuersitatem. Quod cessent prædicta pericula, feminam enim fatentem copulam minime pudebit se non esse virginem patefacere.

15 Vltimo deducitur, minus consequenter ad suam sententiam loqui quosdam DD. sentiunt enim circumstantiam virginitatis tamquam mutantem speciem, esse necessario fatendam: & simul dicunt non teneri confessarium, feminam quam ex habitu virginem esse præsumit, interrogare num virgo sit, quando solum actum desiderii internum fatetur. Ducuntur, quod huiusmodi feminæ sint communiter virgines, & si confitens talis minime sit, parum referat. Quoniam confessarius intelliget grauius esse peccatum, nempe, stupri, quam re vera erat. Nec pœnitens tenetur culpam suam extenuare, circumstantiasque minuente fateri. Sic *Enriquez lib.5. de pœnitent. c.4.n.2. fin. & c.8.n.2. Alcoçer sum. c.20.§. La circumstancia fol.73. Angles floribus, 1.p.q.3. de confessione, a.4. diffic.7.* Et dicunt id esse probabile, quamuis oppositum sit certius & tutius, *Metina, Lud. Lopez Manuel n. præced allegati.* Idemq; ait esse probabile *Petr de Ledesma sum. Sacram.* vbi de pœnitentia, *c.19.§. A esta duda. f.625.* vnde dicit, si femina sit virgo, teneri eam id explicare. Quod sit circumstantia speciem mutans aggrauando: si vero virgo non sit, non teneri declarare se non esse virginem, nec confessarium id interrogare: quod sit circumstantia diminuens. Cæterum hoc non consonat eorum sententiæ; nam tenendo circumstãtiam virginitatis mutare speciem, est necessario dicendum teneri feminam, actum internum vel externum fatentem, explicare se non esse virginem, si non sit, sicut esse virginem, si talis sit: & confessarium id interrogare. Quia licet verum sit non teneri pœnitentem communiter se excusare, circumstantiasque minuentes exprimere: at tenetur id efficere iuxta omnium sententiam, quando talis circumstantia tollit rationem peccati mortalis aut nouæ speciei peccati mortalis. Quis enim diceret legitime fateri eum, qui scit confessarium existimare illum esse coniugatum, cum iam sit viduus, vel tempore quo erat solutus admisit fornicationem: atque ita decipitur confessarius existimans ita grauius esse peccatum, vt speciem mutet? Alias profecto dicendum esset validam esse confessionẽ, si mentiretur femina asserens se virginem, aut cõiugatam esse, fatens desiderium luxuriæ. Quia mendacium circa ea quæ non sunt de confessionis substantia, eam non irritat. Cum igitur illa circumstantia, nimirum, feminam cõfitentem actum carnis non esse virginẽ, & similiter si solum desiderium fateatur, ita peccatum diminuat, vt tollat nouam speciem peccati noui mortalis, nimirum stupri, tenebitur pœnitens eam declarare, & confessarius de illa certior fieri. Nec obstat confessarium posse probabiliter ex habitu eam esse virginem præsumere. Quod teneatur confessarius certo nosse peccata pœnitentis, & ipse pœnitens certo declarare, prout bono modo potest, vt si pœnitens certus sit se septies peieraſse, non satisfaciet dicens, paulo plus, vel minus: sed tenetur illam certitudinẽ metaphysicam, quam habet, explicare. At in hoc euentu re vera confessarius manet dubius, & præsumit nouam peccati speciem, potestque de ea certus fieri: nec pœnitentis verecundia excusat à circumstantiis necessario fatendis. Atque ita merito *Barthol. à Ledesma de pœnitentia dub.10. ad finem, n.3. conclusione: & Vega 1.tom. sum.c.55.casu 25.* recedunt ab ea doctrina, dicuntque sustinendo eam sententiam, vt circumstantia virginitatis mutet semper speciem, esse necessario rogandum, quamuis monialis solum actum internum fateatur, an sit virgo. Id tamen concederem, si femina sit in bona fide constituta, maximumque periculum mentiendi videret confessarius imminere, si de statu interrogaret, posset vtique non interrogare, vt bene dixit *Manuel proximè citatus*: non ob rationem quam ipse affert, nimirum, sequens opinionem prædictam, quam ipse probabilem existimat: sed in quacumque opinione id est verum. Nam quando pœnitens est in bona fide, & ex manifestatione veritatis, subest periculum, vt in peccato maneat, nec resipiscat, debet confessarius prudenter tacere (vt probaui lib.2. tota disp.38.) Ab his tamen omnibus angustiis liberamur, amplectendo nostram opinionem, cum enim in femina, siue consentiens siue renitens sit, non sit circumstantia stupri necessario fatenda (vt diximus n.6 & 13.) numquam tenebitur confessarius eam, siue actum internum siue externum fatentem, de hac circumstantia interrogare: nec ipsa interrogata tenebitur respondere.

Ad arg. primæ sent. nu.3. proposita resp. Ad 1. dic, na- 16
turam concessisse claustrum ad eos duos fines, ita tamen vt esset sub dominio & potestate feminæ aliter eo vti, non quidem licite, sed absque iniustitia: vt concessit oculos ad videndum, & cæteras corporis partes ad destinatos vsus, ita vt homo maneret dominus talis vsus, quamuis peccet, si iis abutatur. Nec est simile de abscissione manus: ea enim est contra vsum, cuius natura concessit dominium: vt explicui num. 5. Ad priorem confirmationem, negandum est, feminam non esse dominam claustri virginei, ita vt possit ad libitum vti absque iniustitia. Ad posteriorem, dispar longe est ratio, quod in matrimonio is contractus ineatur ex ipsiusmet matrimonii natura, vt vterque coniux sit dominus corporis alterius ad solum proprium vsum, & non amplius. Vnde etiam si coniux velit alteri corpus suum præbere, eius dominio caret, & delinquit contra iustitiam, abutens re aliena: nec alter

coniux

coniux potest absque iniustitia adulterij, consensum illi abusui præstare, quod ad solum actum matrimonij, eius corporis dominium habeat. Nec confert etiam consensus vtriusque coniugis, esset quippe contra bonum fidei & prolis, quæ matrimonio suapte natura insunt, atque illis coniuges renuntiare nequeunt. Contra bonum fidei, quia violatur fides sibi inuicem præstita in matrimonij contractu. Contra bonum prolis, quia si est femina quæ est adulterij rea, erit proles incerti patris. Vnde semper est specialis deformitas contra matrimonij finem. Ad 2. dic, nil probare contra nostram sententiam, in fauorem illius sententiæ. Nam fere vniuersi DD. fatentur primum concubitum viri, primamve eius pollutionem, carere circumstantia necessario fatenda: cum tamen opponatur similiter virtuti virginitatis, quæ tunc amittitur. Quamobrem vt respondeamus, præmittendum est cum *D. Th* 2.2. *q.*152.*a.*3. castitatem & virginitatem se habere inter se, instar magnificentiæ ac liberalitatis. Quare sicut liberalitas & magnificentia sunt speciales virtutes inter se distantes: quod illa circa moderatos sumptus, hæc autem circa magnos versetur. Ita castitas, quæ assimilatur liberalitati, & virginitas assimilata magnificentiæ, sunt diuersæ virtutes: differuntque, quod castitas sit voluntas abstinendi se ab omni actu illicito venereo: virginitas autem ab illicito & licito, qualis est coniugalis. Hoc præmisso, dic materiale virtutis virginitatis esse integritatem carnis, & per accidens se habere ad virtutem virginitatis. Nam non desinit femina esse virgo, si casu, aut causa medendi morbo, aperiatur claustrum aliquo instrumento. Formale autem consistit in abstinentia omnis carnalis delectationis, etiã coniugalis. Vnde per quamcumque pollutionem, & concubitum prima, amittunt vir & femina virtutem virginitatis, & per primum concubitum deperdit femina integritatem corporis: at neutra iactura arguit specialem deformitatem, & speciale vitium. Non prima, quia ea non opponitur specialiter virginitati, vt specialis virtus est, distincta à castitate, sed eodem prorsus modo opponitur castitati: vnde non constituit speciale peccatum: speciale enim dicitur, quod specialiter opponitur formalitati alicuius virtutis. Non etiam secunda, quod illa non opponatur formalitati virginitatis, sed materiali, quod in ea reperitur. Quare virginitas, vt specialis virtus distincta à castitate est, non habet vitium oppositum, sicut nec magnificentia, vt distinguatur à liberalitate. Vt ergo breuiter satisfiat argumento, distinguenda est maior, opponitur virginitati, quoad eius formale, & vt distincta virtus est à castitate, negatur: opponitur autem quoad materiale, & vt coincidit cum castitate, conceditur. At hoc non sufficit ad specialem deformitatem, vt explicui. Ad 3. constat ex dictis n. 7. vbi discrimen explicui. Ad 4. constat ex dictis n. 5. & similiter ad confirm. vbi probauimus, non teneri virginem ad seruandum claustrum illæsum ex lege iustitiæ, ob bonum prolis: atque id non constituere specialem malitiam distinctam à simplici fornicatione. Ad argum. 2. sent. proposita n. 4. resp. Ad 1. dic, stupratorem non directe & vere contra iustitiam lædere honorem, & parentum facultates, sed intercedenti voluntate filiæ, quæ tamquam sui corporis & nuptiarum domina ius habet, vt absque iniustitia id damnum indirecte inferat vtendo iure suo: à quo non tenetur se abstinere ex iustitiæ præcepto, vt id damnum caueat: vt num. 5. probauimus. Ad 2. dic, id ius cõpetere patri dependẽter à voluntate feminæ, quæ tamquam domina potest libere absque iniustitia vti suo corpore. Ad 3. dic, matrim. esse statum perpetuum, & magni momenti in eo non errare, & ita maior est impietas aduersus reuerentiam patri debitam eo inconsulto eum statum eligere. Ad vltimum, constat ex dictis eodem n. 11. vbi oppositam sententiam probaui.

DISPVTATIO XV.

An incestus cum consanguineis, vel affinibus, matrimonio ineundo impedimentũ præstet?

SVMMARIVM.

Incestus cum consanguineis vxoris impedit, sed non dirimit matrimonium, n 1.
Quid, si vxor peccet cum consanguineis viri, & an possit petere debitum, n. 2.
An ipsis consanguineis coniugis, cum quibus incestus admissus est, interdicatur matrim. n. 3.
Vsque ad quem gradum extendatur hic incestus cum consanguineis coniugis, impediens matrimonium, n. 4.
Quid, si sit copula cum consanguineis sponsi vel sponsæ de futuro, & vsque ad quotum gradum: Et enodatur c. Duo pueri, de despons. impub. num. 5.
Quid, si cum consanguineis sponsæ de præsenti, nondum matrim. consummato: & vsque ad quotum gradum: & an ea copula impediat debiti petitionem, n. 6.
Quid, si cum affine, orta affinitate ex sola fornicatione, n. 7.
Quid, si cum cognata legati vel spirituali, n. 8.
An desideretur scienter incestum admissum esse, & excuset ignorantia culpabilis, iuris, vel facti, n. 9.
Quid, si femina renitens aut timore compulsa cognoscatur, n. 10.
Quid, si copula cum affini non sit consummata, n. 11.
Quid, si copula cum consanguineis coniugis sit post eius obitum, & an desideretur vt simul concurrant adulterium & incestus, n. 12.
Quid, si incestus sit occultus, n. 13.
An sit necessaria sententia iudicis ad hoc impedimentum, n. 14.
An incestus cum consanguineis proprijs impediat matrim Refertur sententia asserens impedire: & nil referre, siue ante siue post matrimonium admittatur, n. 15.
Proponitur contraria Auctoris sententia, n. 16.
Soluuntur argum. & enodantur c. Si quis viduam 32.*q.*7. *& c. De incestis,* 35.*q.*3. *& c. Si duo,* 35.*q.*6. *& c. fin.* 35.*q.*8. *n.* 17.

IN hac disputatione constat inter omnes, incestum ad- 1
missum à viro cum consanguineis suæ vxoris impedire, non tamen dirimere matrimonium, vt constat ex *cap.* 1. *& c. Transmissæ, de eo qui cognouit consang.* vbi tali incestuoso interdicitur matrimonium. Cum tamen nil addatur, quod ipsum contra prohibitionem initum irritari denoter, non erit irritum, iuxta regulam traditam hoc libr. 7. disp. 2. n. 10. Vnde non sunt audiendi quidam, quos tacito nomine refert, nec improbat *gloss. ca. Si quis cum duabus, verb. Pœnitentiam,* 33. *q.*2. asserentes id matrimonium esse irritum. Sed vniuersi DD. contradicunt, referentes hoc impedimentum inter solum impedientia: quod nullus reperiatur textus, qui id esse dirimens decernat. Ratio autem huius impedimenti optime assignatur à *Caiet.* 2.2. *q.*154.*a.*9.*col.*2. §. *Ad secundam obiectionem*: quod talis incestus habeat ex propria ratione impedire exactionẽ debiti à coniuge, eo quod inde coniuges efficiantur affines: & quia incestuosus non veritus est coniugem sibi facere affinem, ac plenum coniugij vsum impedire, ideo punitur in ipso matrimonio contra quod deliquit: & interdicit sibi aliud matrimonium cum quacumque alia persona cõtrahere. Atque ita *D. Th* 4.*d.*34.*q* vn *art.* 5. *in solutione ad argum. & ibi Ricard. a.*4.*q.*2. *ad* 1. *Turrecr. c. Quædam cum fratre,* 32. *q.*7. *num.*2. *ad* 3. dicunt incestum præstare hoc impedimentum matrim. ineundo, non tam ratione culpæ, quàm ratione affinitatis contractæ.

Quamuis autem apparenter posset aliquis existima- 2
re, non idem impedimentum incurri, si è contra vxor incestum committat cum consanguineis viri, quod omnes textus toto *tit. de eo qui cognou. consangu. vxor.* vbi id impedimentum statuitur, de solo viro cognoscente vxoris consanguineam loquantur. Et in simili, hoc lib. disp. 12. num. 25. probauimus textus imponentes pœnas raptori feminæ, non extendi ad viri raptricem. At idem prorsus impedimentum incurri, absque dubio dicendum est. Eadem enim prorsus est ratio: cum ratio huius impedimenti sit iniuria matrimonij propter affinitatem contractam: quę omnino æque in vtroque incestu reperitur. Adde, etiam vtrumque esse frequentissimum. Et ideo non est simile exemplum adductum de raptu. Quia raptus femi-

næ frequens est: raptus autem viri rarissimus, & vix auditus: atque ideo leges quæ communiter accidentia respiciunt, prætermisso tamquam raro, raptu viri, raptui soli feminæ pœnas statuere. Tãdem, quia *c. Si quis viduam, 32. q. 7. & c. Si quis cum matre, 34. q. 2.* dum hoc impedimentum statuunt, loquuntur expresse etiam de femina. Et ita tenent *Palud. 4. d. 34. q. 1. art. 2. nu. 12. & ibi Supplementum Gabr. q. vn. a. 1. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 16. §. 4. Sylvest. Matrim. 7. q fin. dict. 3. Armilla verb. Matrim. n. 57. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. §. Huic impedimento interdicti, Sarmiento lib. 7. select. c. 10. statim in princip. Veracruz 1. p specul a. 23. conclus. 2. Gaeta c. Ad limina. 30 q. 1. § 4 n. 295. Gutier. lib. 1. q. canon. c. 23. nu. 5. & 21. Corduba in suo quæstion. lib. 1. q. 12. paulo post princ. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. glos. 1. n. 137. Celaia 4. d 34. q. 3. concl. 1. Toledo lib. 7. sum. c. 15. n. 2. Lancelotus inst. iuris can. lib. 2 t. de triplici cogn. §. Si quis autem, vers. Si quis autẽ. Lud. Lop. 2. par. instruct. de matrim. c. 46. §. Circa 5 impedimentum* Imo quãuis nullus sit textus qui loquatur de vxore incestuosa cum viri consanguineis, dum interdicit debiti petitionem, sed omnes loquantur de viro incestuoso: idem prorsus dicendum est de vxore incestuosa: nequit enim petere debitum à viro. Et constat ex rationibus proxime adductis. Et præterea, quia sunt correlatiua, & militat eadem ratio in vtroque: in quo casu eandem quoque dispositionem locum habere probat late *Euerardus in suis Topicis, loco à correlatiuis.* Et ita docent *Paludan. Supplementum Gabriel. D. Antonin. Sylvest. Sarmiento, Gutier. Matienzo n. 103. Cordub. Gaeta nuper citati, Victoria sum.* vbi de matrim. *n. 288. Sotus 4. d. 37. q. vn art. 2. concl. 2. Palacios 4. d. 34 disp 2. col. 9. vers. Quod si obieceris.*

3 Nec tantum ipsis coniugibus incestus huiusmodi reis, interdicitur aliud matrimonium, sed etiam illis consanguineis coniugis, cum quibus alter coniux incestum admisit. Constat ex *c. 1. de eo qui cogno. consang.* ibi: *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec filiastra, nec ille vllo vmquam tempore, alii se poterunt matrimonio copulare.* Et notant *ibi Ioan Andr. n. 3. Hostiens. ad fin. super verb. Sicut filiastra, Ant. n. 4. Anchar. fin. Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 2. concl. 1. nu. 12.* idem definitur *c. Si quis cum nouerca 32. q. 7.* quod desumptum est ex Concil. Triburiensi, ibi: *Si quis cum nouerca sua dormierit, neuter ad coniugium potest peruenire.* Et ratio est, quod inique concurrerint an iniuriam irrogandam matrimonio, contracta affinitate inter coniuges, ex qua impeditur vsus matrimonij.

4 Hoc autem impedimentum extendebatur attento iure communi vsque ad quartum gradum: ita vt coniux incestum admittens cum consanguineis alterius coniugis intra quartum gradum, incurreret hoc impedimentũ (vt circa prohibitionem petendi debitũ, quæ pari passu currunt, dicam l. 10. disp. 27. n. 12. & ibi rationem reddã huius extensionis, quamuis textus de primo gradu loquantur.) Atque ita docent *Astensis 2. p sum. lib. 8. t. 20. art. 1 initio, Gutier. lib. 1. q canon c. 23 n. 5.* Et sic intelligendus est *Toledo lib. 7. sum. c. 15 n. 2.* vbi dicit extendi vsque ad quartum gradũ: cum tamen post Tridentinum scripserit. At hodie cum *Tridentinum sess. 24 de matrim c. 4.* restrinxerit affinitatem ex fornicatione ortam ad secundum gradum: ac proinde ex copula cum consanguineis coniugis citra secũdum gradum, non oriatur hæc affinitas cum altero coniuge, quam esse causam huius impedimenti, probauimus n. 1. inde est vt hoc impedimentum sit quoque restrictum, & hodie non oriatur, nisi ex incestu cum consanguineis cõiugis intra secundum gradum. Et ita docent *Ouandus 4. d. 41. disp. vn. propos. 7. Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis tantum impedientibus, *n. 7. Viuald. candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim *n. 269.* Et in simili nimirum, tantum incestum in prædicto secundo gradu impedire petitionem debiti, attento eodem Tridentini decreto, dicemus, & latius probabimus relata contraria opinione, lib. 10. disp. eadem 27. n. 14.

5 Dubitabis autem, an impedimentum hoc oriatur ex copula cum consanguineis sponsi vel sponsæ de futuro, contra publicæ honestatis impedimentum? Quidam esse impedimentum negant. Quod non sit proprie incestus, qui solus hac pœna punitur. Ita *Angelus verb. Incestus, n. 5.* relata *glos. c. Quidam, 27. q. 2.* quæ id minime dicit. Idem tenet *Veracruz 1. p. specul. art. 23. in quodam dub. quod mouet post secundam conclusionem.* Cæterum dicendum est, ex ea copula oriri impedimentum contrahendi matrimoniũ. Quod probat *tex. c. 2. de eo qui cognou. consanguin.* ibi: *Si matrem sponsæ suæ cognouit, si sponsæ numquam carnaliter adhæsit, poterit ex dispensatione cũ alia matrim. contrahere.* Quem textum intellige de sponsa per verba de futuro, vel ex eo constat, si enim esset de præsenti, non posset cum alia cõtrahere, ex dispensatione Episcopi, (de ea enim dispensatione intelligitur, quia conceditur dispensatio, & non reseruat sibi Pontifex: vt bene docent *ibi Abb. n. 2. Alex. de Neuo n. 3.*) At quia solũ erat sponsa de futuro, & sponsalia iam soluta fuerant ob affinitatem contractam cum sponsa, ortam ex copula cum eius matre, datur facultas cum alia contrahendi, ex dispensatione tamen Episcopi. Et ita intelligunt illum textum de sponsalibus de futuro, *glossa ibi, verb. Matrem sponsæ, Innoc. num. vn. Hostiens. statim in princ. Ioan. Andr. num. 4. Anton. num. 5. Abbas in casus positione, & nu. 2. & 4. Alex. de Neuo num. 2. & 7.* Atque id etiam probat *ca. Duo pueri, de spons. impub.* quod statim referam, & ponderabo. Et huius sententiæ sunt *glos. eo. c. 2. verb. Ex dispensatione, Ioan. Andr. num. 4. Ant. n. 2. & 5. Præpos. num. 4. D. Bonauen. 4. d. 34. a. 3. q. 2. in fine corp. Ricard. ibi, a. 4. q. 2. in fine corp. Palud. q. 1. a. 2. n. 13. Supplementum Gabriel. q. vn. a. 1. Sylvest. verb. Luxuria, q. 4. in fine, Turrecr. c. Quædam cum fratre, 32. q. 7. n. 2. Gaeta repetitione c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. num. 408. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubrica. gloss. 1. num. 138. Cordub. in suo quæstion. lib. 1. q. 12. paulo post princip. Palac. 4. d. 34. disp. 2. col. 11. vers. Cæterum forte.* Et DD. statim allegandi hoc impedimentum fatentur: & solum inter illos controuertitur, an sit perpetuum. Et rationem huius impedimenti bene assignant *gl. c Duo pueri, verb. Dabitur, de despons. impub. & ibi Anton. fine, Cardin. fine,* inductum enim est violatam publicam honestatem ortam ex sponsalibus, accedendo ad sponsæ consanguineam. Non leuis autẽ controuersia est, an hoc impedimentum sit perpetuum? Dubitandi ansam præbet *c. Duo pueri, de desponsat impub.* ibi: *Neutri viuente altero dabitur licentia contrahendi.* Quidam affirmant esse perpetuum: & explicant hunc textum, vt intelligatur maxime viuenti altero. Ita *Petr. & Abbas antiquus ibi,* quos sequitur *Cardin. ibi, in fin.* At verius est, impedimentum esse temporale, nimirum, dum viuit complex delicti, cum quo incestus ille cõtra publicam honestatem admissus est: nec enim complex viuenti sponso, nec sponsus viuenti complice, poterunt matrimonium quodcumque inire: altero autem vita functo cessat impedimentum: ac liberum esset superstiti ad nuptias transire. Id enim probare videtur is textus, dum solum altero superstite negauit matrimonium. Et ita docent *Abbas eod. c. Duo pueri, num. 7. Alexand de Neuo, num. 9. Præpos. num. 4 statim in princip. Couar. 4 decret. p. 2. c. 6. in princip. n. 4. Anton. Cucus lib. 5. instit. maiorum, t. 12. num. 28. Lud. Lopez 2 p. instruct.* vbi de matrim. *cap. 46 impedimento 5. fine.* Sed cur tantum altero viuenti hoc impedimentum inductum est? *Abbas eod. num. 9.* dicit rationem esse, quia vulgus existimabat matrimonium esse initum: & ideo ne sponsus videatur secundum matrimonium inire, id sibi interdicitur, dum alter superstes est. Sed iure optimo *Alexander de Neuo ibi, n. 9.* reprehendit hanc rationem, nam ea stante spectanda esset mors sponsæ, vt cessaret scandalum secundi matrimonij initi: at ea non est spectanda, sed mors complicis in delicto incestus. Vnde optime dicit, rationem legitimam illius decisionis esse, ne delictũ, maneat impunitum. Et quia non est tantum delictum, nec proprie incestus, ac copula habita cum affine: ideo mitius punitur, inducto solum impedimento temporali. Hodie autem hoc impedimentum nõ excedit primũ gradum, quamuis olim ad quartũ protraheretur. Quare hodie sponsus de futuro rem habens cum cõsanguinea spõsę in secundo gradu, nullum incurrit impedimentũ. Quia statu-

ſtatutum eſt ob publicã honeſtatem violatam. At publica honeſtas non excedit hodie 1. gradum: attento decreto *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 3.* Et ita tenet *Veracruz 1. p. Speculi, a. 23. in quodam dubio, quod mouet poſt 2. concluſ.*

6 Ex ratione autem proxime tradita forſan inferet aliquis, copulam habitam cum conſanguineis ſpõſæ de præſenti ante matrim. conſummatum, non præſtare impedimentum perpetuum, ſed temporale matrimoniõ alij cõtrahendo: nimirum, dum complex viuit. Quod ea copula non ſit proprie inceſtus. Hic enim proprie eſt cum cõſanguineis vel affinibus *cap. 1. 36. q. 1.* At ante carnis copulam non eſt proprie affinitas contracta cum conſanguineis ſponſæ: ſed intercedit impedimentum publicæ honeſtatis, vt in eo impedimento dicemus. Verum contrarium dicendum eſt, nimirum, impedimentum eſſe perpetuum, ſicut ſi eſſet copula cum conſanguineis coniugis cognitæ. Quod prob. ex *c. 1. & c. Trãſmiſſa, de eo qui cogn. conſang.* vbi pariter interdicitur matrim. in perpetuum, & petitio debiti, inceſtuoſo cum conſanguineis coniugis. At quoad petitionem debiti, neceſſariò intelligi debet de acceſſu ad conſanguineam vxoris, etiã matrim. non conſummato. Quod id impedimentum naſcatur ex affinitate contracta cum vxore in matrimonij iam initi iniuriam. Quod æque fit ante & poſt matrimonium conſummatum. Et ita accedenti ad conſanguineam ſponſæ de præſenti, ante matrimonij conſummationem, interdici petitionem debiti, affirmant tam quam rem claram, *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. nu. 26. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 11. col. 3. verſ. Nota etiam, Angelus Matrimonium, 3. impedimento 15. n. 2. Sylueſt. Matrimonium, 8. q. 15. dict. 7. & verb. Luxuria q. 4. dict. 5. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. nu. 6. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 408. Gutierrez lib. 1. qu can c. 23. n. 15. Celaia 4. d. 34. q. 3. cõcl. 2. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 55. a. 6. dub. 4. quod mouet circa tertium ſtatum affinitatis, Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 41. poſt 2. concl. §. Scire tamen hic oportet, Ludou. Lop. 1. p. inſtruct. c. 296. §. vlt. Viuald. candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 207.* Similiter ergo idem dicendum eſt quoad impedimentum perpetuum matrimonij inducendum. Fortiter etiam probat hoc *c. Diſcretionem, eodem t.* vbi caſus eſt, de femina violenter cognita ex voluntate ſponſi de præſenti, ante matrimonium conſummatum, à conſanguineo ipſius ſponſi: & ibi dicitur affinitatem illam contractam cum ſponſa de præſenti, abſque eius culpa, ei officere non debere: ſecus ergo eſſet, vbi volens cognita eſſet. Tandem, quia ratio huius impedimenti perpetui eſt affinitas inique contracta cum vxore, in matrimonij iniuriam, eius vſum impediens (vt diximus n. 1.) Quæ ratio ſimiliter procedit, quando copula eſt ante matrimonij conſummationem, vnde non eſt ſimile de ſponſalibus. Quia licet in vtroque caſu non ſit proprie inceſtus: at in ſponſalibus non lædit matrim. iam initum. Quare *Sylu. verb. Luxuria q. 4 dict. 5.* abſolute dixit copulam cum ſponſæ de præſenti nondum cognitæ conſanguineis, impedire debiti petitionem, & aliud matrim. eo ſoluto initi. Impedimentum autem hoc eſt vſque ad ſecundum conſanguinitatis gradum, vt de copula cum conſanguineis coniugis diximus num. 4.

7 Imo inceſtus cum affini, nullo ſubſiſtenti matrim. præſtat impedimentum perpetuum matrim. contrahendo. Probatur ex *c. Si quis cum matre, 34. q. 2.* ibi: *Si quis cum matre & filia fornicatus fuerit, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat vxorem: illæ vero ſi voluerint, accipiant maritos. Si autem hoc ſcierint, ipſæ feminæ abſque maritis perpetuo maneant.* Et ex *c. Si quis cum duabus, 35. q. 2.* quod eſt Nicolai Pontificis, ibi: *Si quis cum duabus ſororibus fuerit fornicatus, ſi dignã egerit pœnitentiam, & caſtitatis non valuerit contmentiã ſuſtinere, licet ei legitimam in coniugio vxorem accipere.* Nec valet ſolutio Ouandi, quem ſtatim referam, qui ita exponit hos textus, ſi altera earum erat vxor. Quia vtérque textus dicit, ſi cum vtraque fornicatus fuerit: cum vxore autem nequit eſſe fornicatio. Et ita etiam apertè probat, *c. Si quis viduam, 32. q. 7.* quod eſt ex Conc. Mogunt. ibi: *Si cum duabus ſororibus, aut ſi qua cum duobus fratribus, &c. eos diſiungi, & vlterius nunquam in coniugio copulari præcipimus.* Atque ſic docent *Nauar. ſum. Lat. c. 22. n. 74. Ant. Cucus li. 5. inſtit. maior. t. 12. n. 27. fin. Corduba ſum. d. 55. Toledo l. 5. ſum. c. 12. n. 4. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 38. a. 4. dub. 2. §. Tertio arguitur, Vega 2. to ſum. c. 5. caſu 4.* & idem videntur tenere alij indiſtinctè dicentes, inceſtum cum affini producere hoc impedimẽtum. Hi ſunt *Palud. 4. diſt. 34. q. 1. a. 2. n. 13. concl. 2. Abulenſ. c. 5. Matth. q. 200. Rebuff. praxi benef. reg. de diſpenſat. in gradibus prohibitis. gl. 5. n. 26. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 295.* Verum contradicit *Ouand. 4. diſt. 41. diſp. vn. propoſ. 10.* cui conſonat *Caiet. 2. 2. q. 154. a. 9. col. 2. §. Ad 2. obiect.* vbi ait ſolum inceſtum cum conſanguineis coniugis impedire. Ratio etiam huius impedimenti nu. 1. poſita probat ſolum hunc inceſtum cum conſanguineis coniugis præſtare hoc impedimentum. Nec *c. Si quis viduam*, probat intentum. Explicabitur enim n. 17. & ad *c. Si quis cum duabus*, reſp. eodem modo, quo eodem n. 17. reſpondebimus ad *c. Si duo, 35. q. 6.* idem enim tenor eſt vtriuſque textus. Solus *text. c. Si quis cum matre*, me vrget, ſed loquitur in caſu valde ſpeciali & enormi, nimirum, inceſtus cum matre & filia: & ita *gl. ibi verb. Hoc ſcierint*, videtur ſentire eſſe caſum ſpecialem. Et ita ſentio non omnem inceſtũ cum affinibus, orta affinitate ex fornicatione, impedire: ſed quando eſt cum matre & filia: & tunc ipſæ quoque incurrent idem impedimentum, ſi conſciæ fuerunt inceſtus, vt expreſſe dicitur *eo c. Si quis cum matre.*

Id autem impedimentum minimè oritur ex inceſtu cũ 8
cognata legali vel ſpirituali. Quod nec is proprie inceſtus ſit: nec inueniatur textus illud ſtatuens. Et ita docent *Palud. & Gaeta num. præced. alleg. Supplem. Gabr. 4. d. 34. q. vn. a. 1. Nauar. l. 4. conſ. in 2. edit. t. De cognat. ſpirit. conſ. 8. n. 8. Palacios 4. d. 34. diſp. 2. col. 1. verſ. Cæterum ſorte.*

Doctrina hucuſque tradita de inceſtu cum conſangui- 9
neis coniugis impediente matrim. ſolet aliquibus modis limitari à DD. Primò, vt intelligatur quando ſcienter admiſſus eſt inceſtus. Id enim expreſſis verbis petit *c. 1. de eo qui cognouit conſang.* Cum enim ignorantia à culpa inceſtus excuſet, excuſabit quoque ab eius pœna. Et ita vniuerſi DD. fatentur. Verum autem excuſet ignorantia culpabilis, & ſolius facti, an etiam iuris? dicam lib. 10. diſp. 32. à n. 44. Eadem enim eſt ratio in vtroque caſu, nimirum, vt ob eum inceſtum interdicatur aliud matrim. & petitio debiti à coniuge. Nam vtrumq; ſimul interdicit *id c. 1.* & ad vtrumque petit ſcienter inceſtum commiſſum eſſe.

Secundò temperatur, niſi femina à cõſanguineo ma- 10
riti violenter cognita ſit. Cum enim nullius culpæ rea ſit, omnem euadit pœnam: vt expreſſe habetur *c. Diſcretionẽ, de eo, qui cognouit conſangu.* & nemo de hoc dubitat. Is vero mariti conſanguineus, qui violenter cognouit, tamquam veri inceſtus reus, & affinitatis contractæ inter virum & vxorem, incurret impedimentum ad contrahendum matrim. iuxta dicta n. 3. Quid autem, ſi non omnino inuita, ſed timore compulſa conſenſit inceſtui? dicemus lib. 10. diſp. 31. n. 4. circa impedimentum petendi debitum ex ea copula ortum. Idem enim de vtroque impedimento dicendum eſſe probauimus n. præc. & n. 6. Nam vtrumque impedimentum ſimul in iure ſtatuitur, vt conſtat ex *c. 1. & c. Tranſmiſſa, de eo qui cognouit conſang.*

Tertiò temperatur, ſi inceſtuoſa copula ſit cõſumma- 11
ta, ex qua oritur affinitas. Cum enim ratio huius impedimenti ſit affinitas iniquè contracta (vt diximus n. 1.) ſi copula non ſit conſummata intra vas legitimum feminæ, emittente viro ſemen, non producet eam affinitatem, & proinde nec impedimentum. Adde, cum hoc ſit pœnale, & ſubinde reſtringendũ, petere delictum conſummatum eſſe. Et ita docẽt *Lancelot. inſtit. iuris can. li. 2. t. De triplici cognat. §. Si quis autem, verſ. Commiſcuit, Viualdus candel. Sacram. 1. p. de matrim. n. 97. Barth à Ledeſma de matrim. dub. 50.*

Quartò limitatur, ſi inceſtus commiſſus ſit cum con- 12
ſanguineis coniugis adhuc viuentis: non enim præſtabit id impedimentum, ſi mortuo iam coniuge perpetretur.

Ita docent *Sotus 4.d.27.q.vn.a.1.paulo post primam concl. Cordub in suo quæstion.l.1.q.12.a.1.col.2.vers. Notetur etiam, Enriquez lib.12.de matrim.c.2 n.1. Viuald. candel. Sacram.1.p.* vbi de matrim.*n.67. Emman. Sa sum.verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis tantum impedientibus;*n.7. Vega* dicēs esse omnium,*2.to.sum.c.5.casu 2.* Fundamentum huius limitationis me latet. Ideo omnino dicendum est, nil referre, siue viuo, siue mortuo coniuge is incestus admittatur, vtroque etenim casu hoc impedimētum incurretur. Est enim textus expressus id decidens, quando vxore defuncta is incestus admissus est, *c. Transmissa, de eo qui cognou. consangu.* idque apertissime sentiunt *Palud. 4.dist.34. q.1 ar.2.nu.13. concl.2. & ibi Supplementum Gabrielis q.vn.art.1. Gaeta repet.c. Ad limina,30.q.1.§.4.n.295.* vbi dicunt ad hoc impedimentum incurrendum nil referre, an adulterium reperiatur cum incestu, nec ne. Et in propriis terminis docent *Sarmiento*, dicens rem esse manifestam, *l.7.select.cap.10.statim in princ. Ouandus 4.dist.41.disp.vn propos.8. Petrus de Ledesma* dicens esse rem certissimam, *de matrim.qu.58.art.4. dub.1.*

13 Quintò limitatur, si incestus occultus non sit. Si enim occultus sit, inde non consurget impedimentū aliquod. Sic videtur sentire *Abbas cap. Literis.n.2.vers. Et ex hoc, de præsump.* vbi ait hanc esse pœnam delicti incestus, qualitercūque de eo constet. Et tenet *Angelus verb. Incestus,n.4.* & referunt, nec improbant, & sic videntur eam tenere, *Sylvest. verb. Luxuria,q.4.dict.2. Sotus 4.d.37.q.vn.a.1.col.3.vers. Circa hos.* Et tenent *Emm. Sa sum.verb. Matrimonium.* vbi de impedimentis tantū impedientibus,*n.7. Lud. Lop.1.p.instruct. c.296.§. Nunc superest ad textum.* Cæterum ab hac limitatione recedam in simili, circa petitionem debiti, l.10.disput. 27.n.2.& nunc circa hoc impedimentum recedo. Quod nullo iure probari videā. Præterea, quia cum incestus sit eius naturæ, vt semper occultè committatur, raro esset locus huic impedimento. Et ita sustinent *gl. c. Qui dormierit, verb. Neutram, 32.q.7. Castro lib.2.de lege pœn.cap.5.§. Rursus quinto argumento, Gutier. quæst. canon. lib.1.c.23.n.8.*

14 Tandem temperatur, vt tunc incestus impediat, quando præcesserit iudicis sententia circa illud. Id enim videtur placere *Palacios 4.d.34.disp.2.fin.* circa hoc, & circa cætera crimina quæ impediunt. Et *Simancas li. instit. catholic.t. 9.n.202.* ait loquens de incestu, incertum esse an in hanc pœnam incidatur ante iudicis sententiam. Cęterum quęstione hac hinc inde disputata, dicam non desiderari sententiam, vt incestuosus hic priuetur iure petendi debitū, l.9. disp.30. n.2. Et ob easdem rationes sentio nec ad incurrendum hoc impedimentum desiderari. Sicut non desideratur ad incurrenda impedimenta dirimentia criminis. Et ita sentiunt *Castro n.præc. allegatus, Petr. de Ledesma de matrim q.58.a.4.fine.*

15 Potissima autem difficultas in hac disputatione tractanda, est, An incestus cum propriis consanguineis impedimentum hoc matrim. contrahendo præster? Id enim multi affirmant. Ducuntur primò per *c. Si quis viduam, 32. q.7.* quod est ex Concilio Moguntinensi, ibi: *Si quis viduā vxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cū duabus sororibus, &c. eos disiungi, & vlterius nunquam in cōiugio copulari præcipimus.* Et *c. De incestis, 35 q.3.* quod est ex Cōcilio Agathensi, c.61. ibi: *Incestuosos nullo coniugij nomine deputandos, hos censemus esse, si quis frater germanam vxorē acceperit: si quis consobrinæ suæ se sociauerit.* Et *c. Si duo, 35.q.6. in fin.* quod est ex Concilio Vrbani Papæ, vbi dicitur cōsanguineos cōmittentes incestum alia matrim. contrahere non prohibendos esse, si iuuenes sint, vbi *gl.v. Non prohibeantur*, ait ratione iuuentutis, vel ipso iure, si ignoranter coniuncti sint; & *c. fin.35.q.8.* quod est ex Concilio Aurelian. vbi est sermo de incestuosis manentibus in incestu, & cōcluditur in fine capitis sic: *Et si alter eorum morte præuētus fuerit: alter quamdiu viuit, sine spe coniugij maneat.* Secundò, quod stylus curiæ seruet, dum dispensat cum consanguineis incestus inter se reis, vt ineant matrimonium, addere clausulam, vt altero eorum defuncto, superstes non cōtrahat aliud matrimonium. ergo censet eum incestum esse impedimentū. Tertiò, quod incestus cū affinibus nullo subsistenti matrimonio, sit impedimentum (vt n.7. diximus.) Cur ergo id negandum erit de incestu cum cōsanguineis, qui peior est? Et ex neutro producitur affinitas cum coniuge. Et hæc sententia est valdè probabilis. Quam sustinent *gl. fin. d.c. De incestis, Alex. de Neuo c.2.n.7. de eo qui cogno. cōsang. Palud. 4.d.34.q.1.a.2.n.13. concl.2. Astensis sum.2.p.l.8. t.20.a.1.initio, Angelus verb. Incestus, n.5. fin. Rebuffus praxi benefic. reg. de dispensatione in gradibus prohibitis. glos.5.nu.26. Sotus 4.d.37.q.vn.a.1.paulo post 1.concl. Nauar. sum. Hisp.c.22.n.75.* & melius *Latina cap.22 n.74. vers. Contrarium vero: & lib.4. consil. in 1.edit. tit. de sponsalibus 2.cons.17.n.2.in 2.* vero *tit. de eo qui cognouit consang. cons.1.n.2. lex 13. tit.2.par.4. & ibi Greg. Lop. verb. Consu parienta, in fine*, dicit forte standum esse hac opinione: quòd ea lex, & Doctores iuris canonici sic ipsū explicent, quamuis id expresse non dicat ius canonicum, *Castro libr.1. de lege pœnali, cap.7. triplici col. ante fin.§. Ex hoc tertio documento, paulo post princ. Sarmiento lib.1.select.c.9.n.3.* & clare loquitur de incestu cum consanguinea sua: vt cōstat ex *n.1.* vbi proponit casum. Et *l.7.c.10. ad fin.* quæstione hac latius disputata, eam indecisam relinquit, dicens se desiderare sedis Apostolicæ declarationem, *Anton. Cucus lib.5. instit. maiorum, tit.12.n.27. Cordub. lib.1. quæstionarij, q.12.a.1. opin.3. Gaeta repetit cap. Ad limina, 30.q.1.§.4. num. 295. Petr. de Ledesma de matrim. q.58.a.4. dub.2. Philiarcus de officio sacerdotis, tom.1.p.2.l.2.c.4. Manuel 1.tom.sum.2. edit.c. 229. concl 3.nu.3. Vega 2.tom sum.c.5.casu 3.* & in hanc inclinat *Supplementum Gabriel. 4.dist.34.q.vn.ar.1.* quamuis vtrāque referat, & neutram definiat. Fauet *Abbas cap.1.num.2. de eo qui cognouit consang.* vbi ait esse pœnam committentis crimen incestus, priuari facultate contrahendi matrimonium; & statim addit, incestum proprie committi cum consanguineis vxoris, vel propriis. Fauent etiam *Hostien. eo c.1. ad fin. Abulēsis c.5. Matth. q.200. Vgolinus de Sacramentis*, vbi de matrim. *c.20.n.1.* vbi generaliter & indistincte incestuosis interdici matrim. asseuerant. Additque *Sotus proxime citatus* nil referre, ante an post matrimonium is incestus commissus sit.

Verum probabilius reputo, huiusmodi incestum mi- 16
nime impedire matrimonium. Quod hoc sit pœna, & perinde restringendum. Textus autem qui id impedimētum statuunt, non loquuntur expresse de incestu cū consanguineis propriis (vt fatentur *Greg. Lop. & Castro*, auctores contrariæ sent.) Deinde, quod licet hic incestus sit in se grauior, at non ita offendit matrimonium, cum ex illo non pullulet affinitas, nec impedimentum matrimonij vsus. Et ideo hanc sent. expresse tuentur *D. Tho. 4.d.34.q. vn.a.5. in solut. ad argum. Et ibi, Ricard. a.4.q.2 ad 1. Turrecr. c. Quædam cum fratre, 32.q.7.num.2. in solut. ad 3.* vbi proposito argumēto, incestum cum consanguineis propriis esse peiorem, & non producere hoc impedimentum: respondet, incestum non tam esse impedimentum ratione culpæ, quàm ratione affinitatis ab ipso ortæ, quæ ex solo incestu cum consanguineis coniugis oritur. Et *in corp. articuli* explicantes hoc impedimentum, dixerunt esse incestū cum cōiugis consanguineis. Eandem tenent *D. Antonin. 3.p.t.1. c.16.§.4. Rosella verb. Impedimētum, impediment. 8.n.18. & 19. Sylvest. Matrimonium, 7.q.6. dict.3. Caiet. sum. verb. Matrimonium, c.1.§. Secundum vero caput:* & expressius ac melius *2.2. q.154.a.9.col.2.§. Ad 2. obiectionē, Armilla verb. Matrimonium, n.57. Couar. 4. decret. 2.p. c.6. in princ. n.4. Alex. Carrer. de sponsalibus, lib.5.c.22.* (habetur to.9. tractatuum.) *Veracruz 1.p. speculi. a.23. statim in princ. concl.1. Celaia 4.d.34.q.3. ad finem, & ibi Palacios disput.2. vers. Verum vt ad nos redeamus, Ouand. 4.dist.41. disput. vn. propos.11. Matienzo lib.5. recop. tit.1. rubr. gloss.1. num.138. Enriquez lib.12. de matrim. cap.2. num.4. initio, Toledo lib.5. summæ cap.12. num.4. Barth. à Ledesma de matrim. dub.50. Viualdus candelabro Sacram. 1.p.* vbi de matrim. *n.95. Lud. Lopez 1.p. instruct. c.296. §. Pro resolutione, & 2.p.* vbi de matrim. *c.46 impedimento 5.* Et dicit probabilem *Petrus de Ledesma nu. preced. allegat.* Et fauent *D. Bonauent. 4.d.34.a.*

3.q.2.

3.q.2.*Rainerius* 2.p.*sum.t.de matrim.c.16. Petr.de Soto lect.14. de matrim.*§.*Huic impedimento. Maiolus lib.3 de irreg.c.25.nu.* 16.§.*Crimina impedientia, Angles floribus* 1.p.*de matrim.q.*11.*de impedimento ordinis,a.*2.*in princ. Lancel. institut. iuris canonici l.*2.*t.de triplici cogn.*§.*Si quis autem,verſ.Si quis autem, Graff.*1. p.*deciſ.li.*2 *c.*80.*n.*10.*&c.*85.*n* 27. *Emm.Saſum. verb.Matrimonium*,vbi de impedimentis tantum impedientibus,*n.*7. nam explicantes hoc impedimentum, dicunt eſſe inceſtum cum conſanguineis coniugis.

17 Ad argum.n.15.propoſita reſp. Ad 1.dic cum *Caſtro n. præced.allegato,c.Si quis viduam*, non de omni coniugio loqui, ſed de ſolo coniugio inceſtuoſo inter ipſos conſanguineos contracto, & iubetur id matrimonium ita ſeparari, vt ampliusad talem copulam inceſtuoſam non veniant. Ad *c.De inceſtis*, dic cum *Caiet.*2.2.*q.*154. *a.*9.*col.*2.§. *ad* 2.*obiect.* ſola coniugia inceſtuoſa ibi reprobari, nimirū, cum conſanguineis vel affinibus: diciturque, non poſſe hos veniam impetrare, niſi ab his coniugiis ſeparentur: atque ita in fine ſubiicit textus hæc verba: *Sanè quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.* Ad *c.St duo* dic cum *Caiet.ibid. & Palacios* 4.*d.*34. *diſp.*2.*col.*6.*verſ.At ſcio*, id non eſſe definire: vt ſi ij iuuenes non ſint, interdicatur illis matrimonium: ſed ſolùm cauſam aſſignare,cur illi,volentes ad nuptias tranſire, prohibendi minime ſint. Quare non ob id alijs adimitur ea facultas. Ad *c.finale*,dic ibi iniungi ſolemnem pœnitentiam pro tempore totius vitæ inceſtuoſo , qui præcedentibus monitionibus,de quibus fit ibi mentio, non reſipuerit: & cùm ſolemnis pœnitentia dum durat,ſit matrimonij impedimentum(vt diximus diſp.6.nu.10.)ideo interdicitur matr. Quare *gl.ibi.verb. Maneat*, dicit quid iuris ſit in hoc caſu dictum eſſe *cap.Hocipſum*, §.*De pœnitentibus* 33.*q.*2.vbi *verb.De pœnitentibus*, diſputat,quando ſolemnis pœnitentia matrim impediat,quare nil facit contra nos. Quia nō erit impedimentum ratione inceſtus,ſed ratione ſolemnis pœnitentiæ, vbi illa impoſita fuerit,quæ iam minimè eſt in vſu(vt diximus ea diſp.6.n.10.) Ad 2.dic cum *Palacios proxime cit.* ſtylum curiæ nō probare hoc eſſe impedimentum. Pontifex enim concedens eam diſpēſationem, id grauamen illis imponit, vt homines ab inceſtu cohibeantur. Quamobrem ij quibus impoſitum fuerit,tenebūtur eo impedimento, virtute eius ſolius præcepti Pontificij. Ad 3.dic, non omnem inceſtum cum affinibus id impedimentum præſtare,ſed eum ſolum, qui eſt cum matre & filia,ob enormitatem criminis. Et quia eſt textus expreſſus id diſponens. Qualis non inuenitur in inceſtu cum conſanguineis.Quod conſtat ex dictis n.7.

DISPVTATIO XVI.

Vtrùm vxoricidium,ac viricidium matrim.contrahi impediant?

SVMMARIVM.

*Vxoricidium impedit, ſed non dirimit matrimonium,n.*1.
*Id habet verum, licet vxorem deprehenſam in adulterio vir propria auctoritate occidat,n.*2.
*Reprobantur Doctores oppoſitum aſſerentes,n.*3.
*An idem dicendum ſit, quando auctoritate iudicis adulterā necat?n.*4.
*An è contra viricidium ſit impedimentum? Refertur quædam ſent.n.*5.
*Proponitur contraria ſententia auctoris,n.*6.
*Soluuntur argumenta,n.*7.

1 DISP. preſens nō eſt de vxoris aut viri interfectione,animo ad aliud matr.trāſeundi facta. Hæc enim diſp. ad impedimentum criminis, quod matrim. dirimit, pertinet.Diſputatio ergo preſens eſt,quādo alia cauſa ſubeſt, vt iræ,odij,vindictæ,adulterij. Et quidē,vxoricidium tūc eſſe impedimentum,ne vir aliam ducere poſſit,non tamē dirimere matrim. poſtea initum,cōſtat inter omnes.Idq; probat textus *c. Interfectores*,33.*q* 2. quod eſt ex Nicolao Pontif.deſumptū,ibi: *Quibus pœnitentibus coniugiū denegatur.* Et ex *c.Admonere*,33.*q.*2.quod eſt Stephani V.Pontificis,vbi reprehendēs Aſtulphum,quod vxorē occidiſſet,ſic ait: *Vxorem numquā ducere audeas.*Et *c. Quicumque,ead.q.& cauſa*, quod eſt Pij Pontificis , ibi: *Quicumque propriam vxorem, abſque lege,vel ſine cauſa,& certa probatione interfecerit, aliamque duxerit vxorem, publicam agat pœnitentiam.*

Quod verum eſt, quamuis maritus vxorem in adulterio deprehenſam enecet propria auctoritate.Quamuis enim leges id impunè permittant : at ius canonicum ſpectans culpam mortalem in ea occiſione repertam , eam minimè permittit. Quod denotant ea verba *c.Quicunque*, relata n.præced *abſque certa probatione.* Et ita docent *D.Th.* 4.*d* 37.*q.*2.*a.*2.*corp Et ibi D.Bonau.a.*2 *q.*3.*Durand.q* 2.*a.*2.*n.* 6 *Ricard.a* 2.*q.*2.*Palud.q.*2.*a.*2.*n.*9.*Supplem.Gab.q vn.a.*2 *fin. Rainer.*2.*p.ſum.t.de matrim.c.*14.*Turrecr.c.Interfectores*,33.*qu.* 2.*a.*2.*n.*5.*D.Antonin* 3.*p.t.*1.*c.*16.§.4. *Sotus* 4.*d.*37.*qu.vn.a.*4. *concl.*2.*Pet.de Soto lect.*14.*de matrim.*§.*Huic impedimento*,*Palacios* 4.*d.*37.*diſp vn.col.*8.*verſ.In alijs verò*, *Enriq.lib.*12.*de matrim.c.*2.*n.*1.*ad fin & c.*14.*n.*2.*init.Barth à Ledeſ.dub.*58.*de matrim.concl.*2.*Viuald.candel.Sacram.*1.*p. de matrim.n.*101. *Manuel* 1.*tom.ſum.*2.*edit.c.*229.*n.*4.*Vega* 2.*tom.ſum.c.*34.*caſu* 74. *ſtatim.in princ.*

Hinc deducitur, minimè audiendos eſſe quoſdam, aſ- 3
ſerentes tunc non eſſe impedimentum. Quòd impunè permittatur,quamuis non abſque culpa. Hi ſunt *Palud.*ſibi contrarius 4.*d.*24.*qu.*1.*a.*2.*nu.*13. *Gaeta repet.c.Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*nu.*295.*Emm.Sà ſum.v Matrimonium*, vbi de imped.non dirimentibus,*n.*6.Sed dic,permitti impunè quoad pœnas ciuiles : at ne impediat matrim. non reperitur textus id permittens.

Quando autem adulteram ſibi traditam iudicis auc- 4
toritate vir enecat , minimè hoc impedimentum incurrit. Quod ſit inductum in pœnam criminis vxoricidij,at tunc prorſus culpa vacat.Idque probant ea verba textus *c. Quicumque*,33 *q.*2.ibi:*Abſque lege abſque certa probatione.* Et clarè ſignificauit *l reg.*14.*t.*2.*p.*4. vbi peccati grauitatem aſſeruit eſſe cauſam huius impedimenti. Atque ita tenent *Sotus concl.*1.*Vega,Petr.de Soto,Palacios,Enriq.vtroq; loco,Barth.à Ledeſ.concl.*1.*Viuald Manuel n.*2.*allegati. Veracruz* 1.*p ſpec.a.*24. *concl.*2.*Matienzo lib.*5.*recop t.*1.*rubr.gl.*1.*n.*139.Idque à fortiori dicent DD. nu.præced. allegati. Quare non eſt credendum *Ouando* 4.*d.*37.*diſp vn fin.*vbi ait tunc eſſe impedimentum.Quod ius canonicum indiſtinctè loquatur, nec tradat adulteram viro necandam,ſed ius ciuile id efficiat. At non eſt ei credendum, quia ius canonicum verè punit culpam vxoricidij: in eo autem euentu culpa abeſt. Nec oportet vt ius canonicum tradat adulteram viro, ſed ſatis eſt,id iure ciuili diſponi, non contradicente (vt verè non contradicit)canonico.

Dubitatur autem,an idem impedimentum ad matrim. 5
ineundum, incurrat vxor virum interficiens ? Affirmant (& valde probabiliter) multi. Quòd ſint correlatiua vir ac vxor:ac militet eadem ratio. In quo caſu diſpoſitum in vno, cenſeri in alio diſpoſitum,probat ex multis *Euerardus in ſuis topicis,loco à correlatiuis.* Imò,maior eſt ratio. Grauius quippe delictum eſt , ſi vxor virum interficiat , cui tamquam capiti debet reuerentiam & ſubiectionem.Et confirm.quia rationes propoſitæ à Steph.V.*c.Admonere*,33.*q.*2. vbi hoc impedimentum vxoricidij ſtatutum eſt,procedūt etiam in viricidio,ibi : *Occidiſti vxorem tuam partem corporis tui.legitimo matrim.tibi ſociatam, filios tuos orphanos feciſti.*Secundò,hoc probant omnes rationes, quas diſp.12.nu.24. attuli , ad probandum leges punientes virum feminæ raptorem,extendi etiam ad feminam viri raptricem.EtDD. illius ſent. idem dicerent in hac quæſt. Et ideo hanc partem amplectuntur *Palud.*4.*d.*37.*q.*2.*a.*2.*n.*10. *& ſuppl.Gab.* 4.*d.*34 *q.vn.a.*1.*imped.*3.*D.Antonin.*3.*p.t.*1.*c.*16.§.4.*Sot.*4.*d.* 37.*q.vn.a.*1.*verſ.Simplex item.Nau.ſum c.*22.*n.*74. *Ant.Cuc l.* 5.*inſtit.maior.t.*12.*n.*25.*Viguerius l.inſtit.c.*16.§.7.*verſ.*8 *ad fin. Palacios* 4.*d.*34.*diſp.*2. *ad fin.in* 3.*imped. verſ.Sunt qui putant, Enriqu.li.*12.*de matrim.c.*2.*n.*1.*ad fin Lud.Lop.*2.*p.inſtruct.*vbi de matrim.*c.*46.§.*Circa* 6.*imped. Philiarc.de offic.ſacerd.to.*1. *p.*2.*lib.*2.*c.*4.*Viuald.cand.Sacram.*1.*p.*vbi de matrim.*nu.*102. *Vgolinus de Sacram.*vbi de matrim.*c.*20.*n.*3.

At verius puto non eſſe impedimentum.Quod textus 6
iuris canonici hoc impedimētum ſtatuentes de ſolo vxoricidio

ricidio loquantur: nec sit eadem ratio de viricidio: quia viricidium est rarissimum,& vxores nō sunt pronæ ad id, imò sunt timidæ: at vxoricidium est frequens, viriq; sunt audaciores & procliuiores ad id delictum perpetrādum. Quamobrem ad virorum audaciam & inclinationem cohibendam, ius canonicum pœnam hanc statuit viro interficienti vxorem, non autem è contra vxori virum necanti. Quam rationē extensius attuli & ponderaui disp. 12.n.25. vbi hac ratione & alijs ductus, sequens non pœnitendos DD. defendi pœnas viri raptoris feminæ, non extendi ad viri raptricem. Et ideò omnia ferè ibi allata conducunt ad hoc probandū. Et ita huius sent. sunt *Sylu. Matrimonium,7.q.6.dicto* 1. *Armilla verb. Matrimonium,n.58. Ledesma 2 p.4.q.62.a 2. paulo post princ. Veracruz 1.p spec. art. 24.concl.3. Matienzo lib 5 recop t.1.rubr.glossa 1.n.140 & seq. Toledo l.7.sum.c 15 n 3.* Et hanc videtur sequi *Emm. Sa sum. verb.Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus,*n.6.* quamuis enim vtraque opinione relata, non explicet vtra sibi arrideat: at refert hanc in posteriori loco: atque ita illam sequi videtur. Fauet etiam doctrina *D.Tho. 4.d.37.q.2.a.2.ad 2.ibi D.Bonauent.a.2.q.2.corp. Ricardi a.2.q. 2.ad vlt.Turrecrem.c Interfectores,a.2.n.5.ad 1.33.q.2.* vbi opponentes matricidium esse grauius scelus vxoricidio, & tamen minimè impedire matrim. respondent rationem esse, quòd vir matrē reuereatur, proniorque sit ad vxoris occisionem: ad eiusque inclinationis repressionem est matrim. interdictum, quod in matricidio non fuit necessarium. Quæ ratio pariter militat in præsenti casu.

7 Ad argum.n.5 proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n. præced. vbi diuersam esse rationem probaui. Ad confirm. dic non eam esse totam rationem, sed vna cum grauitate criminis, facilitatem in viris ad id exequendum. Quæ tamen deficit in præsenti casu. Ad 2. constat ex dictis ea disp.12.n.26. vbi illis rationibus satisfeci.

DISPVTATIO XVII.

Qualis culpa sit affectum aliquo impedimento impedienti, matrimonium inire: & quis dispenset: quóve iure hæc impedimenta inducta sint, & an impediant petitionem debiti, matrim. cum aliquo eorum inito?

SVMMARIVM.

Qualis culpa sit contra interdictum Ecclesiæ matrimonio copulari? n.1.
Quid, contra priora sponsalia aut votum? Remissiue, n.2.
An iure attento, & secluso consuetudine, sit mortale contrahere cum impedimento catechismi, & criminum quæ solum impediunt? n.3.
An attenta consuetudine culpa sit? Refertur duplex sent. n.4.& 5.
Si consuetudo legitimè præscripta sit, nulla est culpa, n.6.
Non est opus eam consuetudinem scitam esse à prælatis, n 7.
Ea consuetudo viget hodie. Et an doctori asserenti esse consuetudinem sit credendum? n 8.
Hodie nulla est culpa cum impedimento quocumq; impedienti, matrim. inire, præter votum, sponsalia, & interdictum Ecclesiæ, n. 9.
Esto dispensatio esset necessaria, cuius sit dispensare? Refertur triplex sent. n.10.11.12.
Quo iure inducta sint hæc impedim. & quis dispenset in voti & sponsalium impedimento? n 13.
Impedimenti interdicti Ecclesiæ, ne matrim. ineatur, cui competat dispensatio? n.14.
An ea sit iuueni necessaria circa impedimentum incestus, nu.15 & ibi quis dispenset in his impedimentis
An contrahenti cum aliquo impedimento horum, præter votum, interdicatur petitio debiti? Remissiuè, n.16.

1 VT vltimam manum tractatui de impedimentis solum impedientibus imponamus, sola supereſt disp. præsens, omnia illa complectens. Quæ duo petit. Prius est, qualis culpa sit, affectum aliquo eorum inire matrim. Posterius, quis in illis dispensare valeat. Et circa priorem difficultatem, quando est impedimentum interdicti Ecclesiæ: quia nimirum alicui interdicitur ad tempus aliquod inire matrim. iuxta tradita ho cl. disp.6.n.6. *Enman. Sa sum. verb. Matrim.* vbi de impedimentis non dirimentibus, *n.1.* refert aliquos DD. sentire esse culpam mortalem contra illud contrahere: alios verò solam venialem,& nil decidit. Videtur tamen huic posteriori sententiæ adhærere: cum illam referat in posteriori loco. Sed hanc sent. à nemine scriptam inueni. Et ideo esse culpam mort. fatē tur *Palud. 4.d.34.q.1.a.1.concl.4.n.10.& d.26 q.2.a.2. concl.5. n* 12. addens idem esse de sponsalibus, si sit eadem ratio prohibendi. *D. Antonin.3 p.t 1.c.16.in princ. Caiet sum.v. Matrimonium.c.1.§. Et scito peccatum esse. Angelus Matrim.3. impedim.1.n.vn. Syluest. Matrimonium,7.q.1 dict.3. Armilla v. Matrim nu.54. & 60. Tabiena verb. Impedimentum, impedim.13.n. vn statim in princ. Sotus 4.d.37.q.vn a.1.col fin cōcl.2 Petrus de Soto lect.15.de matrim.§ Huic proximum est. Nauar. sum.n.Lat.& Hisp.c.22.n 68. Ant. Cucus l.5 institut maiorum, t.12.n.13. Margarita cōfess.f.150.pag.1. Matiēzo lib.5 recop.t.1.rub.gl.1.n.146. Toledo l.7.sum c 14 n.2 & c.18 n.4. Lud. Lopez 2.p.instruct. de matrim.c.46.§. Præterea & annumerasse, Vtuald. Cādel. Sacram. 1.p.de matrim.nu 109. Barth à Ledesm. de matrim.dub.59 fine, Petr. de Ledesma de matrim.q.50.a.vn concl.1.* Quod probatur ex *c fin de matrim.contracto contra interd.Eccles.* vbi præcipitur excommunicari hunc. Deinde, quia res est grauis. Vnde miror, qualiter *Veracruz 1.p spec.a 27 concl.2.* numeret inter impedimenta quæ vsu abrogata sunt, nec consuetum est, illorum dispensationem petere interdictum Ecclesiæ: & ita ait eam consuetudinem excusare à mortali. Miror (inquam) quòd nullibi possit esse ea consuetudo: quorsum enim iudex interdiceret ad tempus matrim. dum de impedimenti veritate discutitur, si id præceptum nullas obtineret vires? aut quæ consuetudo posset inducere, vt nondum ea discussione facta præceptum Superioris iustissimum parui fieret? At existimo horū DD. sent. aliquantulum temperandam esse, non enim semper erit culpa mortalis, contra id interdictum contrahere, sed attendēda est causa prohibitionis, & iuxta eam res hæc metienda erit. Quis enim dicet esse mortale, quando solum ob honorem diei festi est prohibitio? aut si causa alicuius impedimenti obiecti, & contrahentibus constat falso impositum esse? Vnde cautè *Petr. de Ledesma* non dixit semper esse peccatum mortale, contrahere contra interdictum Ecclesiæ, sed aliquando.

De prioribus sponsalibus, an sub mort. aliud inire ma- 2
trim. impediant: dixi l. hoc disp.6.n.7. Et de voto, disp.11. n.8. remissiuè.

De alijs verò impedimentis impedientibus, quæ retu- 3
li disp.6.n.5. Si ea in desuetudinem minimè abierint, sed seruetur rigor iuris illa statuentium, non constat an obligent ad mortale. Quia *Petr. de Ledesma de matrim.q.50.a.vn. fine*, dicit non esse mortale cum his impedimētis matrim. inire, sed veniale. Quod non tanti momenti existimentur ab Ecclesia. Quod testatur transgressores nō puniri à prælatis. Et *Toledo l.7.sum c.18 n.4.& c.15.fin.* licèt inclinet in eam partem, vt sit mortale, at aliquantulum dubitat, nec affirmare audet. At verius existimo, culpam esse mortalem. Quia contrauenitur iuri in re graui. Atque ita docent *Palud. 4.d.34.q.1.a.2.nu.14. D. Antonin.3 p.t.1.c.16.§.4. fin. Rosella v. Impedimentum, impedim.8.in fine principij, Syluester Matrimonium,7.q.6.dict.2. Sotus 4.d.37.q.vn.a.1.col. vlt. vers. Tandem ad pacandas. Petr. de Soto lect.14.de matrim.§. penult in fin. Nauar sum Hisp.c.22.n.74. Gaeta repet.c. Ad limina, 30 q.1.§.4.n.295. Viguer.lib.instit.c.16.§.7.vers.8.initio. Vgolinus de Sacram.* vbi de matrim. *c.20. ad fin. Matienzo lib.5.recop.tit.1.rubr.gloss 1.n.137. Enriquez lib.12 de matrim.c.2.nu.1. Barth.à Ledesma de matrim. dub.59.§.penult.* Idque clarè colligitur ex *Caiet.sum.verb. Matrimonium.c.1.§. Et scito peccatū esse: & ibi Armilla n.60.* vbi solùm excusant à mortali, quādo consuetudo viguit, ne petatur dispensatio. Et loquentes de impedimento incestus, idem tenent *Ledesma 2.par. 4.q.60 art.4.paulo post princ.§. Ideo est dubium. Cordub.sum.q. 53.§ Y sepa. Gutier.lib.1.quæst canon.c.23.n.5. Toledo lib.5. sum. c.12.n.3. Manuel 1.tom.sum.2.edit.c.229.n.2. Vega 2.tom.sum. c.5.casu 4.fine.*

Difficultas autem est, quid hodie sentiendum sit circa 4
hæc impedimenta, attenta consuetudine? Quidam enim censent non valere consuetudinem contrariam ad excu-

sandum

sandum à culpa lethali, nisi constet Episcopos id diu scienter dissimulasse. Fundamentum suæ sententiæ nullum afferunt. Sed forte illud erit, consuetudinem non habere vires ad legem abrogandam, nisi scita sit à Principe. Ita *Palud. D. Antonin. Rosella, Sylvest. num. præced. alleg. Nauar. sum. Hisp. c. 22 num. 57.* Et videtur tenere *Gutierrez lib. 1. qu. can. cap. 23 num. 14.* ait enim non esse necessariam dispensationem, vbi est consuetudo non petendi dispensationem scientibus prælatis.

5 Alij docent eam consuetudinem excusare à mortali, vbi obtinuit ne petatur dispensatio super his impedimẽtis. Quòd Ecclesia id patiens censeatur dispensare. Vnde non videtur hæc sent. excusare à veniali. Nec affirmat sit consuetudo, nec ne. Ita *Caiet. Armilla, Petr. de Soto n. 3. alleg. Sotus 4 d. 37. q vn. a 1. col. 3. vers. Circa hos autem, Bart. à Ledes. dub. 59 de matrim. §. Annotare hic oportet, Lud Lop. 2 p. instruct. de matrim. c. 46. circa 5 impedimentum.*

6 Prima tamen concl. sit. Si consuetudo viguit, vt cum his impedimentis, nulla petita dispensatione, matrimonium ineatur, prorsus vacat culpa illud inire. Constat, quòd consuetudo vires habeat ad abrogandam legẽ Ecclesiasticam, *c fin. de consuetud.* quæ sola hæc impedimenta induxit (vt dicemus n. 13.) & ea consuetudo ab omni culpa excusat, cum legem abroget, quæ culpæ inducendæ, ob eius transgressionem, causa erat. Imo & posse consuetudine impedimenta dirimentia aboleri, probauimus hoc lib. disp. 4. nu. 13. Et ita docent *Maiolus libr. 3. de irregular. c. 25. n. 56. §. Crimina impedientia matrim. Corduba in suo quæstionar. lib. 1. q. 12. a. 2. dicto 3 Manuel 1 tom sum. 2. edit. cap. 229. n. 3.* Eiusdemque sententiæ sunt alij DD. qui quamuis culpæ non meminerint, asserunt tamen stante consuetudine non petendi dispensationem, eam non esse necessariam. Si enim sentirent esse culpam saltem venialem, peterent vtique dispensationem, quo ea culpa caueretur. Hi sunt *Sarmiento lib. 7. select. c. 10 fin. Palacios 4. d. 34. disp. 2. col. 11. vers. Caterum forte. Ouandus 4. d. 41. q. vn propos. 12. Corduba sum. q. 53. § 1 sepa. Graffis 1 p decisionum, lib. 2. c 80. nu. 11.* Et quamuis de solo incestu sermonem habeant: at à fortiori de reliquis idem dicerent: inter omnia enim crimina solùm impedientia primas obtinet, ac maius impedimentum est incestus (vt bene docet *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 2. n. 2.*) & *Nauar. sum. Lat. c. 22. n. 57.* id de incestu docet: & de aliis *n* 85.

7 Secunda concl. Non desideratur scientia prælatorum, vt ea consuetudo vires obtinuerit aduersus hæc impedimenta, & hodie liberet à culpa contrahentem cum illis absque dispensatione. Constat ex dictis hoc lib. disp. 4. num. 14. vbi probauimus numquam eam scientiam desiderari, quamuis sit circa sacramentalia: ac textus dicat, non obstanti quacumque consuetudine. Nedum vbi ea verba non adiiciuntur: vt contingit in textibus inducentibus hæc impedimenta.

8 Tertia concluſ. Iam diu ea consuetudo inualuit, vt affectus aliquo ex his impedimentis minimè petita dispensatione ineat matrim. Quod inde constat, quippe Doctores antiqui, & neoterici, & sanè insignes, qui in diuersis orbis partibus scripserunt, ac versati sunt, eam consuetudinem legitime præscriptam esse testantur, conscijs ac conniuentibus prælatis (quamuis hoc non desideretur, vt dixi num. præced.) & præsertim *Nauarrus*, qui varias regiones longè inter se dissitas peragrauit, ac centesimum vitæ suæ annum compleuit, semper studijs intensissimè vacans, ac vndique circa conscientiæ quæstiones consultus, & Romæ tandem diu moratus est, quò ex vniuersis orbis partibus dissoluendæ quæstiones hæ deferuntur, & tamen affirmat *sum. Latina, c. 22. n. 75.* loquens de incestu, *& nu. 85* loquens de aliis impedimentis, se in tanta ætate nec vidisse, nec audiisse peri dispensationem: & ita eam consuetudinem præscripsisse ne dispẽsatio necessaria sit. Deinde, quòd Doctori excellenti testanti cõsuetudinem credi debere, non pœnitendi Auctores affirment, ac bonis rationibus ducti, vt *Bartolus repet. l. De quibus, nu. 21. q. 4. ff. de legibus: Iason l Filius à patre, in princ. nu. 27. ff. de liberis & posthu. Ant. Gom. lib. 41. Tauri, nu. 4.* & multi alij quos refert *Mascardus de probat. concl. 426. n. 1. & duplici seq.* Et quamuis id valde dubium sit ac meritò impugnetur à *Iasone* sibi contrario *d. l. De quibus. nu 89. Beroio c. Potuit, n. 80. de locato*, quando consuetudo est contra ius, & *Nauar. cap. Placuit, de pœnit. d. 6 à n. 86.* & à multis aliis quos refert *Mascard. ead. concl. 426. nu. 4 & seq.* Quòd quæ facta sunt, vt consuetudo, plerumque etiam prudentissimos fallant. *l. 2 ff de iuris & facti ignor.* Idque etiam probant aliæ rationes, quas *ibi Mascardus* affert. At vbi communiter Doctores id testantur, & nemo contrarium asseuerat, est vtique habenda fides, vt multis citatis probat *ibi Mascardus n. 17 & seq.* Quod hic contingit: nam multi huius consuetudinis testes sunt, quos statim referam: & neminem inueni contradicentem: nec vidi Doctorem referentem alios, qui eam consuetudinem esse negent. Præterea, quia *Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 2 col. penult. fine, vers. Et reuera: & Lud. Lopez 1 p. instruct. c. 296. § Nunc supereſt ad textus*, aiunt, cùm ferè omnes textus, hæc impedimenta inducentes, sint ex conciliis prouincialibus desumpti, quæ auctoritatem condendi legem vniuersalem minimè habent, nil mirum esse, si iam nunc temporis non tanta eorum habeatur ratio: & fortè olim in vsu fuisse quoad pœnitentiæ forum, vt confessarij illas pœnitentias iniungerent: eumque morem iam diuturna consuetudine abolitum esse. Et ita eam esse consuetudinem testantur *Veruecius & Rodensis*; quos refert & sequitur *Angelus Matrimonium, 3 impedimento 9 initio, Rainerus*, quem refert & sequitur *Astensis 2. p. sum. lib. 8. t. 20. a. 1 fin. Monald. in sum.* vbi de matrim. *tit. Quæ crimina matrim. impediant, vers. Item quamuis prædicta. Ioan. de Friburgo in sum confessorum l 4. t. 9. q 1. Alber in suo dictionario, litera I. verb. Impedimentum 8 paulo post princ. Turrecr. c. Nullus, 31. q. 1. n. 3. Nicolaus de Orbellis 4 d. 35 q. 1 fin. Nic. de Osmo in supplem. sum. Pisanæ, verb. Impedimentum 8. n. 1. Nauar. summæ Lat. c. 22. n. 75. & 85. & lib. 4 cons in 1. edit. t. de consang cons. 2. fin. & in 2. t de cognat. spirit. cons. 8 n 8. Ant. Cucus lib. 5. instit maiorum, t. 12. n. 30. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q 1. §. 4. d. 408. Veracruz 1. p. spec. a. 27 concl. 2. Corduba lib. 1. quæstionar q. 12. ar. 2. dict. 3. Angles floribus 1. p.* vbi de matrim *q. 11. de impedim. ordinis, a. 2. in princ.* dicens fortè non esse in vsu. *Lud. Lopez 1 p. instruct. c. 296. § Nunc supereſt, notabil 2. & 2 p.* vbi de matrim. *c. 46. circa 5. impedimentum, Enriqu. lib. 12 de matrim c. 2. n. 1. in commento, lit. R.* (licet *n.* 2. non absolutè dicat esse consuetudinem, sed apud quasdam regiones.) Et *Sarmiento lib. 7. selectarum, c 10 fine ac Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus, fine, referunt aliquos testari hanc consuetudinem, nec improbant: vnde videntur idem sequi.

9 Ex his deducitur, nullius culpæ reos esse, qui affecti aliquo ex his impedimentis matrimonium absque dispensatione ineunt. Constat ex dictis, nam si non peccant stãte consuetudine (vt n. 6. probaui) & est talis consuetudo (vt dixi num. præced.) non igitur peccant. Atque ita sentiunt viri doctissimi neoterici: & omnes DD. nu. præced. allegati sunt clarè huius sententiæ, cùm eam consuetudinem referentes non improbent. Immo hoc est verum, quamuis amplectamur sententiam rigidam n. 4. relatam. Quippe hæc consuetudo scientibus prælatis est inducta: tanti enim temporis vsum ignorare nõ potuerunt. Vnde propter hanc consuetudinem iam hodie sola impedimenta voti, sponsalium priorum, ac interdicti Ecclesiæ vim habent.

10 Circa posteriorem difficultatem, nimirum, stantibus impedimentis his in suo robore, quis dispenset in illis? Non est multum in ea immorandum, si quidem iam non obligare propter consuetudinem firmauimus. Et breuiter triplex est dicendi modus. Primus est, vt in incestu (de hoc enim solo impedimento loquitur) vero, nempe, admisso cum consanguineis vxoris post cõsummatum matrimonium, solus Pontifex dispenset, vt incestuosus ineat matrimonium: nisi ratione iuuentutis, quo casu dis-

pensare poterit Episcopus, per *c.Si duo, in fin.* 35.q.6. Secus si incestus non sit verè & propriè talis, vt cum consanguineis sponsæ nõdum cognitæ. Quòd *c.2.de eo qui cognou. consangu.* concedat in hoc euentu posse ex dispensatione matrimonium iniri: & cum non reseruetur, censetur Episcopo commissa, iuxta regulam communiter à DD. traditam, *c.At si clerici,* §. *De adulteriis, de iudiciis.* Sic *Abb.c.1.nu.4.de eo qui cogn.consang.& ibi Præpos.in fin. Alex.de Neuo cap.2. eo.t.n.7. Angelus v.Incestus, nu.5. Sylvester v.Luxuria, q.4.dict.5. Rebuff praxi benefic.regul.de dispensat.in gradibus prohibitis, glos. 5.n.26.& idem* Alexand de Neuo, Angelus, *& Rebuff.ibi* docent, quando incestus est commissus cum proprijs consanguineis, nempe, non posse Episcopum dispensare. Quod vere & proprie incestus sit.

11 Secundus dicendi modus est, si incestuosi sint iuuenes, eos non indigere dispensatione ad contrahendum. Quia *c.Interfectores,* 33.q.2. statuentes interfectorem vxoris non posse aliud matrimonium inire, excipit iuuenes. Ita *glos.* 33.q.2.c.*In adolescentia, verb.Regulam, Veracruz* 1 *p.speculi, a.23. in dub.quod de hac re mouet, concl.2. Gutier l.1.q.can.c.23.n.13. Corduba l.1.quæstionar.q.12.a.2.dict.2. Manuel* 1.*to.sum.2.edit. c.229.n.2.* Et iuuenes appellant Gutier. *& Corduba,* qui sexagenarij non sunt.

12 Tertius dicendi modus est, iuuenes quoque indigere dispensatione, at faciliùs cum eis dispensandum esse ob incontinentiæ periculum. Et sic intelligitur *c.Interfectores,* 33.q.2. dum excipit adolescentes. Et *c.fin.* 33.q.2. ibi: *Nubat, si se continere non potest,* & *c.In adolescentia, ead. causa & q. iuncta glossa, verb.In adolescentia, & c.Ex literis, de eo qui cogno.consang.* iunct. *gloss.fin.* Ita *Palud.4.d.34.q.1.a.2.n.14.* Et cõsentiunt DD. num.10. allegati, qui solum ratione iuuentutis concedunt posse Episcopum dispensare. Et fauet *glossa c.1. de eo qui cognou.consang. fine,* vbi dicit ratione iuuentutis faciliùs dispensari.

13 Sed primò dico, omnia hæc impedimenta nõ dirimentia esse iure Ecclesiastico inducta, præter sponsalia priora & votum: quæ iure naturali & diuino obligãt fidem seruare, illa homini, hoc Deo: & proinde iure eodem impediunt matrimonium: vtpote quod præstitæ fidei aduersatur. Sic *Caietan.summa, verb Matrimonium, c.1.* §. *Secundum verò caput, Veracruz* 1.*p.speculi, a.27.paulo post princ.* Nec potest Episcopus in spõsalium impedimento dispensare, vt bene docẽt *Caiet.eo.c.1.* §. *Et scito peccatum esse.* Armilla *verb. Matrimonium, n.60. Sotus 4.d 37.q.vn.a.1.col.vlt.concl.2. Veracruz proxime alleg. Enriqu.l.12.de matrim.c.2.nu.2. Lud.Lop. 2.p.instruct.de matr.c.46.circa 5.impedimentum.* Quod idem probaui latius re hac disputata aliosallegans l.1. disp.61. nu.3. & ibi nu.2. probaui posse Pontificem dispensare. In voti autem impedimento quis dispensare possit, pertinet ad librum sequentem, vbi latus est de dispensationibus sermo habendus.

Secundò dico, in impedimẽto interdicti Ecclesiæ, pos- 14
se Episcopum dispensare: quãdo ipse vel inferior matrim. interdixit, secus si superior. Quia inferior nequit legem superioris tollere, nec moderari, *cap.Inferior,* 21.*d.clem. Ne Romani, de elect.* at propriam aut inferioris potest. sic *Angelus Matrimonium,* 3.*impedim.*18.*n.*3.

Vltimo dico, verius esse posse Episcopum dispensare 15
in omnibus impedimentis aliis solum impedientibus. Quia licet nullum ius id exprimat, nisi de incestu improprie, *c.2.de eo qui cogno.consang.* at consuetudo interpretatur ex similitudine rationis extendi ad alia quoque impedimenta. Et ita docent *Palud. Rosella,* D. Antonin. *Sylvest. nu.4. allegati,* Angelus *Matrimonium,* 3.*impedim.*18 *n.*3. *Sotus* 4.*d.*37. *q.vn.a.*1.*col.*3.*vers.Circa hos autem, Nauar.sum.Lat.c.22.n.85. Barth.à Ledesm.de matrim.dub.59* §. *Annotare hic oportet. Gaeta repet.c.Ad limina,* 30.*q.*1.§.4.*n.*295 *Toledo l.7.sum.c.15.fin. & c.18.n.5. Caiet.sum.verb.Matrimonium, c.1* §. *Et scito peccatum esse, & ibi Armilla n.60. Veracruz n.13. relatus, Enriquez l. 12.de matrim.c.2.n.2. Petr.de Ledesm.de matrim.q.50. a.vn.fin. Lud.Lop.2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.46. circa 5. impedimentum. Emmanuel Sa sum.verb.Matrimonium,* vbi de impedimẽtis non dirimentib. *fin. Viuald.candelabro Sacram.1.p.* vbi de matrim, *n.110. Vgolinus de Sacram.* vbi de matrim *c.20.ad fin. Philiarch.de offic.sacerd.tom.1.p.2.l.2 c.4.ad fin.* Et loquentes de incestu idem docent *Nauar.sum.Lat c.22.n.75. Sarmiento l.7.selectarum, c.10. ad finem. Ouand.4.d.41.q.vn.propos.12. Gutier.l.1.q.canon.c.23.n.10. & duplici seq. Corduba sum.q.53.* §. *Ysepa. Enriquez l.12.de matrim.c.2.n.1. Petr.de Ledesm.de matrim.q.58.a.4.dub.2.paulo ante solutionem ad argumenta.* Imo fortè satis esse licentiam proprij parochi, docent *Veruecius, Rodensis, Astensis, Monaldus, Nicolaus, Turrec. Gaeta,* Albericus, quos retuli n.8. quod non approbo, quia fundamẽto caret: parochi enim non est dispensare. Cum iuuenibus autem credo facilius dispensandum, at reuera egere dispensatione: nisi iam cõsuetudine abolita essent prædicta impedimenta, vt bene docent Auctores nu.12. allegati.

Vtrùm vero affectus impedimentis impedientibus, 16
esto ea valerent, si matrim. ineat, possit petere debitum? dicam l.10.disp.27.n.5.

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBVS.

De impedimento erroris personæ, & conditionis seruilis.

DISPVTATIO XVIII.

An error personæ, qualitatis, aut fortunæ dirimat matrim. & quo iure: & quando error qualitatis in personæ errorem redundet?

SVMMARIVM.

Quid distet inter ignorantiam & errorem: & an vtrumque dirimat matrim.n.1.
Error personæ desiderat præuiam illius cognitionem, n.2.
Error est quadruplex, n.3.
Quid sint error, seu dolus, antecedens, concomitans, dans causam contractui, aut in ipsum incidens? n.4.
Error personæ dirimit matrimonium? n.5.
Quid, si sit concomitans, nec dans causam contractui? n.6.
Quid, si error sit crassissimus? n.7.
Error qualitatis non dirimit matrimonium, n.8.
An Ecclesia possit statuere vt is error dirimat? n.9.
Quotuplex quæstio disputatur, n.10.
An error personæ iure naturæ dirimat matrimonium. Refertur sententia negans, n.11.
Contraria auctoris, n.12.
Iniens matrimonium non tenetur dirigere consensum in præsentem, sed in personam, quam putat esse, n.13.
Non valet matrimonium inter infideles cum errore personæ, n.14.
Ecclesia statuere nequit conflare matrimonium cum hoc errore, n.15.
Soluuntur argum. n.16.
An error qualitatis, seu dolus antecedens, & dans causam matrim. ineundo, id vitiet? Proponitur quædam sententia, n.17.
Opinio Auctoris, n.18.
Quid, si tantus esset dolus, vt consensum auferret? n.19.
An contrahens cum corrupta quam virginem putat, teneatur consummare matrimonium? n.20.
Quid, si error qualitatis contingat apposita qualitate per modum conditionis, siue actu, siue virtute, siue habitu? n.21.
An Parochus assistens tali matrim. cognita deceptione circa qualitatem, incurrat triennij suspensionem? n.22.
Quid, si error qualitatis redundet in personæ errorem? n.23.
Soluuntur argumenta, n.24.

Quando

Quando error qualitatis redundet in personæ errorem. Refertur duplex regula, n.25.
Quoties qualitas non determinat individuam personam, est error qualitatis, vt, Sum filius regis, n.26.
Si designet individuam, vt, Sum filius talis regis, est persona, n.27.
Quid si nulla notitia illius personæ præcesserit, n.28.
Quid, si femina scienti quempiam multos habere filios, & neminem cognoscenti, supponatur secundogenitus, tamquam primogenitus, num.29.
Quid, si primogenitus iam obierit, n.30.
Quid, si Rex plures habeat filios, & quis se illius filium simulet: vel si vnicum, id feminam lateat, n.31.
An distet, num ea verba, Sum filius regis, sumantur substantiuè, an adiectiue, n.32.
Quid, si animus errantis esset consentire in præsentem, n.33.
Quid, si persona fingens qualitatem illam, esset antea contrahenti nota, n.34.
Quid, si dum de matrimonio ineundo conuenitur, velit contrahens sponsæ futuræ pulchritudinem inspicere: & alia supponatur, n.35.
Quid, si quis dicat se esse vnicum regis Franciæ filium, cum ille habeat plures, n.36.
An error nominis solius matrimonium vitiet, n.37.
Summatim explicatur quando error qualitatis in personæ errorem redundet, n.38.

1 HACTENVS de impedimentis solum impedientibus matrimonium, verba fecimus. Iam impedimenta dirimentia aggredimur: quorum numerus & sufficientia explicata sunt disp.6.n.3.& seq. Initium autem sumimus ab impedimento erroris personæ & qualitatis: de quo in præsenti: & in sequentibus de conditionis seruilis errore sermo erit. Et præmittenda sunt aliqua. Primò, præmittẽdum est ex *D.Th.4.d.30.q.1.a.1.ad 1 & Soto ibi.q.1 a.1.initio corp.* ignorantiam differre ab errore, quod illa ex sua ratione nullam præuiam cognitionem desideret, sed sola scientiæ negatione contenta sit: hic autem iudicium positiuũ intellectus peruersum postulet: & ideo dicitur ignorantia prauæ dispositionis: vbi autem non adest error, ignorantia puræ negationis. Errare enim est, vnum pro alio putare: teste *D.August.in Enchiridio, c.21.* & refertur *c.In quibus, 22.q.2.* vt si me prorsus lateat quantum hinc distet Roma, non dicar errare, vtpote qui nullum distantiæ conceptum formaui: si verò existimarem centum leucas distare, cum quadringentas distet, errarem vtique, falsum iudicium habens, vnde (inquiunt *D.Thom.& Sotus ibid.*) licet ignorantia instar erroris impediat consensum, efficiatque ne actus sit volũtarius: nil enim volitum quin præcognitum: teste *Philosopho 3. de anima, commento 39.* ignorantia autem cognitionem prorsus tollit, sicut error veram: vnde quoad dirimendum matrimonium, non differt an dicatur ignorantiam an errorem impedire: quia tamen nũquam contingit ignorantia quę voluntarium consensum auferat, nisi cum errore coniuncta sit: quod actus voluntatis præsupponat cognitionem rei in quam fertur, quæ si vera sit, iam actus est voluntarius: si autem falsa, ac proinde reddit actum inuoluntarium, iam admiscetur error: ideo potius dicitur error impedire matrim. quam ignorantia. Quippe ille est causa proxima defectus voluntatis: & hæc in quantum admixtum habet errorem.

2 Hinc infertur, numquam posse contingere errorem personæ absque aliquanta illius personæ notitia, ex visu, aut saltem auditu, & fama. Nam in penitus ignotum nec consensum nec affectum dirigere possumus, argumento ex *l.Cum ab eo, vers. Mensam ff de contrah.empt.& l.In lege, 77. ff.eodem*, vbi vendito fundo lapidicinas penitus ignoratas in eo existentes, minimè vendi deciditur: quod nemo venditioni rei ignotæ conniuere censeatur. Et *l.Tres fratres 36.ff.de pactis.* Et ita docent *D.Thom.& Sotus n.præced allegati, D.Bonauen.4.d.30.a.vn.q.1.ad vlt. Hostiensis sum.1.de matrim. §.Qualiter impediatur, n.26. Hugo, & Laurẽtius*, quos refert & sequitur *Archid.29.q.1.in sum.n.7. & ibi Bellamera n.3. Turrecr.a.4.n.5. Alex de Neuo c.2.nu.6.de coniug.seru.& ibi Præpos. nu.4.q.2.vers.Dicit, Henricus ibi nu.5. Monaldus summa*, vbi de matr.*t.de errore personæ.paulo post princ. Astensis sum.2.p.l.8.ti.14.a.1.q.2. Ioan.de Friburgo in summa confess.l.4.t.3.q.4. Vitalis de Cambanis in tractatu clausularum, clausula, Non errore ductus, §.Ostenso de errore iudicij, videndũ est de errore qui in matrim.committitur, n.2.* (habetur tomo 18.tractatuũ.) *Rosella verb.Impedimentum, impedimento 2.in principio. Angelus Matrimonium, 3.impedimento 4. num.3. Supplementum sum. Pisanæ verb.Impedimentum, impedim.2.n vlt. Sylvest.Matrimonium, 8. q.1.dict.5. Tabiena verb.Impedimentum, imped.1.q.3.nu.4. Lex 10 t.2.p.4 & ibi Greg.Lop.verb.Filio, Brunel.de sponsalib.concl. 32.n.2. Alex Carrer l.4.de sponsalib.c.12. Nauarr sum.c.22.nũ. 32. Gaeta repet c.Ad limina, 30 q.1.§.4.nu.326. Ledesma 2.p.4. q.53.a.1.dub 4. Ant.Cuc.l.5 instit.maiorum t.12.n.46. Enriquez l.11.de matrim.c.10 n.2. comment.lit.I.*

Secundò præmittendum est cum *Magistro 4.d.30.cap.1.* quem omnes sequuntur, quadruplicem esse errorem. Primum, personæ, cùm vna persona pro alia supponitur. Secundũ, conditionis seruilis, cùm cõtrahens liber existimat se contrahere cum libera, & est ancilla. Tertium, qualitatis cùm credit se cõtrahere cum pulchra, nobili, virgine, & est deformis, plebeia, corrupta. Vltimum, fortunæ, cùm putatur diues, & est pauper. Qui error potest dici qualitatis. Cùm tunc in qualitate diuitiarum sola erretur. 3

Rursus, quicumque ex his erroribus est duplex, (sicut ait *D Th.1.2.q.6.a.8.* de ipsa ignorantia) quidam est antecedens actum, nimirum, qui causam præbet actui faciendo, ita vt eo non existente actus nequaquam fieret: atque ita efficit vt actus sit inuolũtarius. Cum nil volitum, quin præcognitum. Alter vero est concomitans actum: qui, scilicet, non inducit ad volendum, sed ita concomitatur actum, vt eo non existente actus fieret. Quare (vt ait *D.Th. ibi.*) prior error inducit ad volendum, causaque est actus. Vt si quispiam per errorem, existimans feminam esse Regis filiam, illam ducat, minimè ductus veritate cognita, erit error antecedens. Posterior verò non inducit ad volendum, sed accidit simul esse aliquid factum & ignoratum. Vt si ille cognita veritate esset adhuc ducturus. Et hic error (ait *ibi D.Th.* cum Philosopho) non efficit inuoluntarium: quòd non sit causa alicuius repugnantis volũtatis, immo amplectendi ab ipsamet voluntate, eo errore deficienti: quare per accidens se habet ad actum: at efficit non volũtarium. Quia non potest esse actu volitum, quod ignoratum est. Priorem errorem, quando cum alicuius dolo contingit, appellant Iurisperiti, *l Et eleganter ff. de dolo*, dolum dantem causam contractui, quod si is non adesset, contractus non iniretur: posteriorem autem, vocant incidentem in contractum. Quia eo detecto, adhuc contractus celebraretur, atque ideo non est causa. 4

In hac ergo disp. certum est apud omnes, errorem personæ antecedentem, id est, qui causa est vt matrim. ineatur, alias non ineundum, dirimere ipsum. Quòd is error auferat voluntarium. Atque latius probabitur n.12. 5

Quando autem error personæ est concomitans, quia contrahens cum Maria existimans esse Catharinam, ea voluntate affectus erat, vt cognitam Mariam æque libenter aut libentius duceret. Aliqui possent existimare, validum esse matrimonium. Quod is error non efficiat inuoluntarium (vt n.4. diximus.) Et ita censerent, qui affirmãt errorem conditionis cõcomitantem non annullare matrimonium. Quos & eorum rationes retulimus li.1. disp. 65. vbi ea opinione reiecta, contrariam tenuimus & probauimus. Et ideo propter rationes ibi adductas, censeo huiusmodi errore irritari prorsus matrimonium. Quippe vt legitimum sit, necessarius est consensus, & voluntas positiua. Error autem concomitans quamuis non efficiat actum esse inuoluntarium, efficit tamen non esse voluntarium, (vt probauimus num.4.) Atque ita hanc sententiam tenent *Ledesma 2.p.4.q.53.art.1.col.2.§.Sed difficultas est. Veracruz 1.p.Speculi, art.28 ad fin.§.Circa hoc impedimentum, Barth.à Ledesma de matrim.dub.30 concluf.2. Petr.de Ledesma de matrim.q.51.a.2.dub.2.concl.vn.in fin.1.rationis.* Imo quãuis tempore initi contractus matrimonij hunc actum eliceret, ducerem, si nossem hanc esse Mariam, non valeret matrimonium. Vt in ignorantia concomitanti conditionis seruilis tradunt *Sotus 4.d.35.q.vn.a.2.colum.3, vers. Quid* 6

autem

autem, Barth. à Ledesma de matrim. dub. 31. col. 2. Lud. Lop. 2. p. instructorij de matrim. cap. 47. vbi de impedimento cõditionis, *col. 3.* dicentes desiderari hunc actum, Duco te, quamuis sis alia persona. Matrimonium enim consensum de præsenti postulat: qualis minime clauditur in eo consensu conditionali, Ducerem, si scirem.

7 Temperaret hæc forsan aliquis, vbi error seu dolus esset iustus, & qui prudentes falleret, secus si esset fatuus, seu crassissimus. Posset duci, quòd quando est error conditionis seruilis, sic temperent DD. non pœnitendi (vt disp. seq. num. 19. videbimus.) Et in professione religionis temperant multi, dicentes dolo fatuo effectam valere, secus dolo qui prudentissimum quemque falleret: quos & eorum rationes referam l. 10. disp. 9. n. 19. & 22. Cæterum quantumuis fatuus & crassus sit error, credo eum satis esse ad dirimendum matrimonium, quando circa personam contingit. Quòd re vera is auferat consensum directum in hanc personam, qui omnino ad matrimonij valorem desideratur. Atque ita eam distinctionem circa professionem reprobabo, soluẽs argumenta, & DD. illius explicans, l. 10. disp. 9. n. 20. & duplici seq. & circa errorem conditionis reprobabo disp. seq. n. 20.

8 Secundò certum est etiam apud omnes, errore qualitatis & fortunæ, minime vitiari matrim. Quod is circa circumstantiam matrimonij non contingat, sed circa accidentia. Et id n. 18. latius est probandum.

9 Posset tamen Pontifex causa iusta ductus statuere, vt is error matrim. dirimat: sicut potest alia impedimenta dirimentia indicere. Et ita docent *glos. 29. q. 1. in sum. verb. Quod autem, Palud. 4. d. 36. q. 1. a. 1. n. 8. Supplement. Gabrielis 4. d. 30. q. 1. a. 2. concl. 5. Astens. sum. 2. p. lib. 8. t. 15. a. 1. q. 1. fin. Monaldus sum.* vbi de matrim. *t. de impedimento conditionis, fine, D. Antonin. 3 p. t. 1. c. 3. fine, Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 322. Veracruz 1. p. spec. a. 29. concl. 2.*

10 Triplex autem quæst. disputanda est. Prima, an error personæ dirimat iure naturæ matrim. Secunda, an error qualitatis, siue dolus antecedẽs, qui dat causam matrim. ineundo, ipsum vitiet. Tertia, an error qualitatis aliquando refundatur in errorem personę, ita vt matrim. dirimat.

11 Qvæstio I. An error personæ dirimat iure naturæ matrim. *glossa 29. q. 1. in summa verb. Quod autem,* affirmat solo iure Ecclesiast. ac proinde integrum esse Pontifici statuere, vt is error nõ dirimat. Probaturque primò, quod cætera sacramenta non sint irrita ex personæ errore, vt si quis baptizet, confirmet, vngat, absoluat, sacris ordinibus initiet Petrum, existimans esse Ioannem, valent hæc sacramenta. Differentia ergo hæc inter matrimonium, & cætera sacramenta, vt illud solum sit irritum ex personæ errore, habetur ex solo iure Ecclesiastico. Secundo, quia *Genesis* 27. dum Isaac benedixit filio suo Iacob, existimans esse Esau, errauit in persona, & tamen fuit valida benedictio, vt cõstat ex litteræ cõtextu, ibi: *Benedixitque ei, & erit benedictus.* Tertiò, quia error personæ cæteros contractus minime vitiat, siue sit error circa personam cum qua contrahitur: vt si vendam rem Petro existimans illũ esse Paulum: vel circa rem venditam, vt si venditor emptorem decipiat, dicens esse sericum Granatense, cum tamen sit Gienuense: si vtrumque sit æque bonum ac vtile.

12 Cæterum omnino dicendum est, iure naturæ dirimere. Quippe error libertatem & consensum aufert, *l. Si per errorem, ff. de iurisd. omn iud.* & errantis nullus est cõsensus, nec voluntas, *l. Cum testamentum, & l. Non idcirco, C. de iuris & facti ignor.* At matrim. absque consensu est iure naturæ irritum. Secundò, quod sit error circa substantialia, nempe, circa corpora tradita: quod ad matrimonij essentiam pertinet. Tertiò, id ostendit discrimen inter matrim. & reliqua sacramenta. Illud enim indiuiduas personarum contrahentiũ conditiones respicit: & iuxta illas determinatur cõsensus. Cum hæ cõditiones per se & suapte natura conferant ad indiuiduam vitæ consuetudinem inter coniuges retinendam: in quo consistit matrimonij essentia, iuxta definitionem matrimonij traditam l. 2. disp. 1. In cæteris autem sacramentis non spectantur conditiones indiuiduæ recipientium, vtpote quæ nil conferunt ad sacramenti finem, ac proinde per accidens se habent ad intentionem ministri vt applicantis tale sacramentũ. Ergo error in persona, cui cætera ministrantur sacramenta, ipsorum valorem non tollit, quasi error circa accidentalia: secus autem in matr. in quo is error circa substantialia versatur. Tandẽ id probatur ex differentia inter matrim. & cæteros contractus. Quòd iustitia commutatiua, ad quam cæteri contractus pertinent, qui onerosi sunt, vt emptionis & venditionis, solam æqualitatem inter rem & pretium, & rei venalis vsum, accommoditatem respiciat, atque ita abs re illorum sit, erretur nec ne in persona vendente, vel cui venditur, vel in qualitate rei venditæ, dummodo æqualitas pretij, idem vsus & commoditas seruentur. Quare talis error eos contractus minime vitiat. Matrimonij autem contractus per se primo respicit indiuiduas personas mutuam corporum traditionem præstantes: vtpote quæ ad eius substantiam valde conferunt: vt proxime probaui. Vnde fit, vt in eo error personæ sit circa substantialia, ac subinde ipsum iure naturæ dirimat. Et ideo huius sent. sunt *Hostiens. sum. t. De matrimoniis, n. 26. Alex. de Neuo c. 2. n. 9. de contug. seruor. & ibi Calder. & Zochus,* quos refert & sequitur *Præpos. ibi n. 4. q. 1. Henricus ibi n. 4. & 5. Palud. 4. d. 36. q. 1. a. 1. nu. 8 & d. 30. q. 1. a. 1. nu. 5.* vbi *Supplementum Gabrielis q. 1 a. 2 concl. 2. Astensis sum. 2. par. l. 8. t. 15. ar. 1. q. 1. fine, Monaldus sum.* vbi de matrim. *t. De impedimento cõditionis, fin. Ioan. de Friburgo sum. confess. li. 4. t. 3. q. 4. D. Antonin. 3. p. tit. 1. cap. 2. §. 1. Rosella verb. Impedimentum, imped. 2. in princ.* vbi *Tabiena Impediment. 1 q. 2. n. 3. Sylvest. Matrimonium, 6 q. 1. vers. Error personæ, Brunell. de sponsalibus, concl. 32. n. 2. Vitalis de Cambanis tract. clausularum, clausula Non errore ductus, §. Ostenso de errore iudicij, videndum est de errore, &c. n. 2. &* 4. (habetur to. 18. tract.) *Victoria sum.* vbi de matrim. *n. 270. Sotus 4. dist. 30. q. 1. a. 1. concl. 1. fin. Ledesm. 2. p. 4. q. 53. a. 1. paulo post princ. Veracruz 1. p. spec. a. 29. paulo post princ. concl. 2. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 321. 322. 328. Ouandus 4. d. 30. disp. vn. propos. 3. in fine, Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 10. n. 3. & lib. 12. c. 4. nu. 1. Petr. de Ledesma de matrim. q. 51. a. 2. dub. 2. concl. vn. Vivaldus candel. Sacram. 1. p. de matrim. n. 127. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 30 concl. 1. Lud. Lop. 2. par. instruct. de matrim. c. 47.* vbi de impedimento conditionis, *col. 8. vers. Postremo autem.*

Hinc infertur discrimen inter matrim. & reliqua Sa- 13
cramenta, quoad intentionem legitime à ministro habẽdam. In reliquis enim Sacramentis tenetur minister non coarctare intẽtionem ad personam quam coram se astare putat, sed ministrare præsenti, quicumque ille sit: at in matrimonio contrahẽtes qui ministri sunt, ad id minime astringuntur, sed limitatam intentionem contrahendi cum illa quam esse existimant, possunt habere. Cuius differentiæ ratio est ea, quam nu. præced. in 2. ratione assignauimus. Et ita docet *Petr de Ledesma de matrim. q. 51. a. 2. dub. 2. in solut. ad 1. & 2. argum.*

Secundò infertur, non valere inter infideles matrim. 14
initum cum errore personæ. Cõstat, quod non valeat inter ipsos matrim. cum impedimento iuris naturalis, *cap. Gaudemus, de diuort.* Quale est hoc. Ita *Veracruz 1 p. spec. art. 29. paulo post princip. ante 1. conclus.*

Tertio infertur, non posse Ecclesiam statuere, ne error 15
personæ dirimat matrim. Quia nequit efficere, vt absque consensu matrim. consistat, quem error personæ tollit. Sic contra glossam n. 11. allegatam docent *Calder. Zochus, Alex. de Neuo, Præpos. Henricus, Astensis, Ioan. de Friburgo, Palud. Supplem. Gabrielis, Monaldus, D. Antonin. Veracruz., Gaeta, Ouandus,* vbi eos n. 12. retuli.

Ad argum. n. 11. proposita resp. Ad 1. & 3. constat ex di- 16
ctis n. 12. vbi constituimus differentiam inter matrim. & reliqua sacramenta, atque alios cõtractus. Ad 2. dic cum *Abulensi in id cap. 27. Genesis q. 7. & ibi Honcala,* & communi sententia, mentem Isaac fuisse dirigere benedictionem ad filium præsentem, vteruis ex illis esset. Vel dic cum

D. Aug.

D. Aug. lib.6.de Ciuit.ca.37.in fin. D.Theodoret. q.79 in Genes. Andrea Masio in illa verba Iosue 9. Et non percusserunt eos, illam benedictionem fuisse initio inualidam ob personæ errorem, at sortitam valorem ex confirmatione illius postea secuta, quod diuina inspiratione intellexerit Isaac, eam fuisse diuinam voluntatem.

17 Qvæstio II. An error qualitatis, seu dolus antecedens, nempe, qui inducndo matrim. causam præbet, alias non ineundo, illud dirimat? Affirmant quidam in foro conscientiæ id matrim. irritum esse: secus in foro externo. Ducuntur primò, quod cõtractus bonæ fidei ex dolo ipsis causam præbente initi, sint ipso iure nulli, *l.Et eleganter, in principio, ff. de dolo*: & id quidem defectu libertatis consensus. Nil autem est, quod ita cõsensum postulet, ac matrim. *c.Cum locum, de sponsal.* Secundum, quia error cuiusuis circumstantiæ tollit voluntarium, teste *Arist.3.Ethicorum c.3.* Tertium, quia cum voluntas sequatur apprehensionem intellectus, tãquam ducem, eo ipso quod intellectus apprehendit hanc feminam, vt virginem vel nobilem, voluntas nõ consentit in illam, nisi sub tali qualitate cognitam, existenti igitur illius qualitatis errore, cessabit consensus, ac proinde matrimonium irritum erit. Tandẽ quia si quis ficta paupertate eleemosynas extorqueat, non acquiret dominium defectu consensus in conferente. Ergo nec dominium corporis sibi traditi per matrim. quando ficta aliqua qualitate extorquetur, & cognita veritate tradendum non erat. Et confirm. quia votum tali errore emissum non esset validum. Ita sentiunt *Præpositus c. vlt. in fine, de coniug. leprosorum, Metina de restit. q.33 paulo post princ. vers. Quibus præmissis.* Et dubius manet cogitandum relinquens *Euerardus in suis topicis, loco à matrim spirituali ad carnale, num.2.*

18 Cæterum verissima sententia habet id matrim. minimè irritari. Quod is error seu dolus non efficiat matrim. inuoluntarium, sicut nec professionem religionis: quamuis secus esset in voto simplici, & sponsalibus, ac alijs cõtractibus. Quod latè probabo disparitatis rationem reddens l.11.disp.9.n.20. Secundum quia *c.Cum in Apostolica, de sponsal.* deciditur matrimonium non irritari ex mendacio & subreptione ad ipsum inducentibus, vt exponunt ibi *Ant.n.3. Abbas n.2. Præpos.n.2. Alex. de Neuo n.3.* Tertium, quia licet omnis error sit causa inuoluntarij: at non omnis efficit inuoluntarium simpliciter, sed is solus, qui est circa qualitatem per se, & ex natura rei requisitam ad ipsius contractus essentiam: at dum qualitas se habet per accidens, solum inuoluntarium secundum quid consurgit. Et ratio huius est. Quippe cum nihil sit volitum, quin præcognitum, quando error est in apprehensione rei non necessariæ, ad essentiam contractus, ipsiusque finem, sed in accidenti quodã, efficit vt contractus sit quoad essentiam voluntarius, ac proinde talis simpliciter, inuoluntarius autem secundum quid, & quantum ad accidens illud, in quo versatur error. Et confirm. quia cõtractus stricti iuris initi ex dolo dante illis causam, valent: quod causa in qua erratur, sit extra ipsorum naturam (vt probaui lib.4.disp.8.num.10. in solutione ad 5.) Cum igitur error qualitatis contingat circa accidentia matrimonio, non illud vitiabit. Tandem, quia nulla ratione fulcitur differentia in hoc, fori contentiosi & conscientiæ. Cum iudicium hoc, quo illud matrimonium decernitur validum, non innitatur præsumptioni, sed veritate consensus cognita, idem decerneret forum externum. In quo euentu vtrumque forum idem iudicat, (vt probaui libr.1.disp.5. num.20.) Et ideò sententiam hanc amplectuntur *glossa l.A D.Pio, 58.verb. Actionem ff. de ritu nupt.* quam singularem reputat *Baldus l.1.num.5 fine, C. plus valere. Et gloss. cap. fin. in fin.20 q.3. & c.Cum dilectus verb. Ad fatuitatem, de his quæ vi. Et ibi Abbas n.13. Imola n.8. fine. Idem Abbas c.Cum dilecti, num. 7. de empt. & vendit. Et ibi additionator lit. D. Baldus l.Cum Archimedoram, num.10. C. vt in possessione legatorum. Et rubr. de iudiciis, lectura 1.n.7. Iason Instit. de action. §. Actionum, n.38. Curtius iunior l.Interpositas, n.4. C. de transact. & repetitione eiusdem l.n.7. vers. Fallit primo, Ioan. Lupus c. Per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notabili 3. in princ. nu.2. vers. Et per ista, Angelus Matrimonium, 3. impedimento 4.n.1. Syluester Matrimonium, 8.q.1. fine, Marcus Mantuanus singulari, 316. Crottus repet. c. In ciuitate, n.20. de vsuris, Rebuffus praxi beneficior.* vbi de causis resignationem irritantibus, *& 1. de dolo, n.8 & 9. Remigius tractatu de immunit. Eccles. fallentia 26.n.4. vers. Item ad prædicta, Gom. Arias lib.62. Tauri, num.15. & 16. Loazes in tractatu matrimonii Regum Angliæ, dub.8.num.37. Sotus 4.d.35. quæst. vnic. art.2. colum.4 vers. Adhæc, Couar. 4. decret.2.p.c.3.§.7 n.3. & l. 1. var. c.5.n.1. Perez lib.5. ordinamenti, t.1.l.1 f.15.§. Dubitatur vtrum matrimon. dolo contractum, Flamin. de resign. benef. l.13. quæst 3 num.11. Valentia 2.2. disput.5. quæst.20. punct.4.§. Secundo probatur concluf. Molina* dicens se mirari, *Ioan. à Metina.n præced. allegatum*, sensisse contrarium, *to.2. de iust. tract. 2. disp 532 paulo ante 2. concluf. §. Illud est obseruandum: & disp. 259. §. Illud postremo, Barth à Ledesma de matrim. dub.30. concl. 3. Lud. Lopez 2. par. instruct. de matrim. c.47.* vbi de impedimento conditionis, *col.9 vers. Quibus adde: & lib.1. de contractibus, c.43. in prob.3 concl. & in solut. ad 3. Petrus de Ledesma de matrim. q.51. a.2. dub.3 paulo ante 2. concluf. Anton. Cucus lib.5. instit. maiorum, tit.12.n.212.*

Temperant hoc quidã, nisi tantus esset dolus, vt con- 19
sensum auferret: tunc enim irritaret matrim. Ita *Abbas cap. Cum dilectus, n.13. de his quæ vi. Curtius repet. l. Interpositas, n.7. vers. Fallit primo, C. de transact. Additionator ad Abb. Angel. Syluest. Perez num. præced. alleg.* Sed fateor me non capere limitationem hanc, & ideo existimo eam non esse necessariam. Quod cùm dolus iste circa solam qualitatem manente illæsa matrimonij substãtia, sit semper circa quoddam matrimonij accidens, numquam potest tantus esse, vt consensum auferat, sed quantuscumq, sit, auferet consensum circa illud accidens manente legitimo consensu circa matrimonij substantiam, (vt nu. præced. dicebam,) quoad eius valorem sufficit.

Alij aiunt hunc errorem, licet non irritet matrimo- 20
nium, aliquando tamen efficere, vt coniux illud minimè consummare teneatur. Vt si quispiam ducat feminam, credens eam esse virginem, cognito ante consummationem defectu integritatis, non est cogendus consummare. Quia fiet bigamus. Ita *Vualdus candelabro Sacram. 1. par. de matrim. n.118.* refert pro se *Hugonem c. Raptor, 27. quæst. 2. & Syluestrum Matrimonium, 8.q.1. dict.3.* sed vterque de sola sponsa de futuro loquitur: & de eadem loquuntur *Supplem. sum. Pisanæ, verbo Impedimentum, impedim. 2.n.1. Sotus 4. d.30.q.1.art.1.col.4. vers. Error fortunæ. Lud. Lopez 2.p. instruct. de matrim. cap.47. colum.3. notabil 1. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 51. art.2. dub.3 post 2. conclusionem. §. Aduertendum est etiam:* & optimè dicunt, sufficiens enim is error est, vt sponsalia dissoluat. At semel matrimonio inito, non erit sufficiens diuortij etiam quoad forum causa: sed compelletur vir consummare, nisi ad religionem transeat. Causæ enim diuortij solæ sunt, adulterium corporale aut spirituale, aut sæuitia alterius coniugis, & hæc non est causa perpetui diuortij, vt toto lib.10. vbi de diuortio erit sermo, ostendemus.

Id tamen fatebor, nimirum si qualitas, in qua erratur, 21
apponatur per modum conditionis in ipso contractu, quando scilicet, matrimonium initur, siue verbis exprimatur, siue mente contrahentes retenta sit, irritari matrimonium, vt si contrahens eam actu intentionem haberet, Duco hanc, si dives aut nobilis sit: tunc enim deficiente ea qualitate, deficit conditio, & subinde consensus sub illa præstitus; atque ita matrimonium erit nullum. Conditio enim honesta est. Ita *D Bonauent 4 d.3 in expositione literæ n.4. Palud ibi, q.1 a.2.n.9 concl.2. D. Antonin 3 p. t 1 c.2. fin. Sotus. & Lud Lopez. Petrus de Ledesma nu. præc. allegati. Barth. à Ledesma de matrim. dub.30. concl.3.* & omnes. Desideratur tamen vt ea intentio apponendi talem conditionem, sit actualis aut virtualis: nimirum, vt contrahens habeat tunc illam actu vel virtute, quia antea habuit, nec per contrarium actum reuocata est. Hæc enim

inten-

intentio, ſicut ſufficit ad conſtituendum matrim. ſi affirmatiua ſit: ita ad diſſoluendum, quãdo eſt negatiua. Non verò ſufficit intentio habitualis. Quare validum eſſet matrim. licet in hac habituali diſpoſitione eſſet, vt abſtinere matrim. illo, ſi noſſet feminam eſſe corruptam aut ignobilem (vt n. 18. probauimus.) Sicut enim ea intentio habitualis, quando eſt affirmatiua, non ſatis eſt ad verum matrim. vbi adeſſet error perſonæ aut conditionis, qui dirimentes ſunt (vt n. 6. dixi:) ita non ſatis eſt ad illud irritandum, quando eſt negatiua, exiſtenti errore ſolius qualitatis, qui matrim. minimè vitiat.

22 Quamuis autem error hic qualitatis dans cauſam matrim. ineundo, id minimè dirimat: at Parochus aſſiſtens ei matrimonio, conſcius doli, ac voluntatis contrahentis, qui veritate cognita non contraheret, incurreret triennij ſuſpenſionem, *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* Quod doloſe aſſiſtat interdicto matrim. Ita *Maiol. lib. 3. de irreg. c. 25. n. 14.* vbi de impedimento erroris. Sed illi fidem non habeo, quia *c. illud fin. §. vlt.* dũ imponit triennij ſuſpenſionẽ Parocho aſſiſtenti matrim. interdicto, non loquitur de quocumque matrim. in quo aliqua culpa interuenit, ſed de ſolo interdicto à iure vel à iudice (vt probaui l. 3. diſp. 48. n. 5.) At in hoc caſu nulla iuris aut iudicis prohibitio adeſt.

23 Demum, ſi error qualitatis in errorem perſonæ redundet, fatentur omnes cum *D Th. 4. d. 30. q. 1. a. 2. ad 5.* dirimi eo matrim. Quod tunc ſit verus perſonæ error. Quando autem id contingat, dicemus n. 25. & ſeq.

24 Ad argumenta n. 17. propoſita. Ad 1. dic non eſſe irritos defectu cõſenſus, ſed alia ratione, vt probaui l. 4. diſp. 8. nu. 10. in ſolut. ad 5. & eſto ea ratione eſſent irriti, at in matrim. non cenſeretur deficere conſenſus (vt probabo tradens differentiæ rationem, l. 10. diſp. 9. n. 20.) Ad 2. dic, eum errorem efficere inuoluntarium ſecundum quid, vt probaui nu. 18. Ad 3. diſtinguendum eſt antecedens, non conſentit in illã niſi ſub tali qualitate cognitam, ſi loquamur de conſenſu omnibus modis voluntario, admittendum eſt: vt enim is actus ſit omnino voluntarius, deſideratur ne etiam in circumſtãtia ſit error. Si vero loquamur de volũtario ſimpliciter, cui admixtum eſt inuolũtarium ſecundum quid, negandum eſt ferri conſenſum in perſonam ſub illa qualitate cognitam, vt error in qualitate ſola tollat voluntarium ſimpliciter, vt n. 18. explicui. Ad vltimum dic (quidquid ſit de veritate illius antecedẽtis, nõ enim minima eſt difficultas) longe diſparem eſſe rationẽ. Quod is error in eleemoſyna ſit circa illius ſubſtantiam. Nam miſericordia, cuius actus eſt largitio eleëmoſynæ, reſpicit per ſe & ſuapte natura paupertatẽ illius, cui erogatur. At error ſolius qualitatis in matrimonio reſpicit quoddam accidens, nec circa ſubſtantiam verſatur. Ad confirm. dic eſſe diſcrimen inter votum ſimplex, & ſponſalia ex vna parte, & profeſſionem, ac matrim. ex altera, quam tradam l. 11. diſp. 9. n. 20.

25 QVÆSTIO vltima. Quando error qualitatis redundet in errorem perſonæ, ita vt tunc vere circa perſonam erretur, ac proinde matrim. ſit nullum? Quæſtio eſt maximi momenti, ac difficillima. Quidam eam regulam tradunt. Si conſenſus contrahentis feratur in perſonam ſibi præſentem, directè & formaliter, error in nobilitate, vel alia ipſius qualitate, non redundat in errorem perſonæ irritantem matrimonium: ſi vero feratur directè & formaliter in perſonam, cui illa qualitas ineſt, vt in filium regis, at materialiter & indirecte in perſonam præſentem, quatenus exiſtimatur filius regis: error erit perſonæ matrim. irritans. Hanc tradunt *D. Th. 4. d. 30. q. 1. a. 2. ad 5.* Alberic. *in ſuo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, 2. fine*, Abulenſis *c. 27. Geneſ. q. 7. fin.* Sylueſter *Matrimonium, 8. queſt. 1. dict. 4.* Roſell. *verb. Impedimentum, impedim. 2. in princ. & ibi Supplementum ſumm. Piſanæ, impedimento 2. n. vlt.* Tabiena *ibi impedimento 1. q. 3. nu. 4.* Sotus *4. d. 30. q. 1. a. 1. paulo ante ſol. ad argumenta, verb. Reſpondetur*, Ledeſma *2. p. 4. q. 53. a. 1. ad fin.* Viguerius *lib. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedimento 1.* Petr. *de Ledeſma de matrim. q. 51. a. 2. dub. 3. poſt 2. concluſ. verſ.* Ad cuius expoſitionem, Philiarcus *de officio ſacerdotis, tom. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedimento 1.* Lud. Lopez *2. p. inſtructorij, de matrim. cap. 47.* vbi de impedim. erroris, *ad fin.* Barth. *à Ledeſma de matrim. dub. 30. poſt 3. concl.* Manuel *1. tom. ſum. 2. edit. c. 223. concl. 2. n. 2.* Alij tradunt aliam regulam, quæ ferè in idem recidit. Si erretur circa ſubiectum qualitatis, vt nobilitatis, eſt error perſonæ, ſecus ſi erratur circa ipſam qualitatem. Ita *Ricard. 4. d. 30. ar. 1. q. 2. ad 2.* Rainer. *2. p. ſum. t. de matrim. c. 15.* D. Antonin *3. p. t. 1. c. 2. ad fin.* Alexan. Carrer. *de ſponſalibus, l. 4. c. 13.* Vtraque regula veriſſima eſt, non tamen exhaurit difficultatem: quæ eo pertinet, vt declaretur quando intentio errantis circa qualitatem cenſeatur directe ferri in qualitatem, atque ita ſit ſolius qualitatis error: quando autem in perſonam, ac ſubinde ſit perſonæ error, matrim. dirimens. Deſideratur igitur ſpecialior regula, quæ difficultatem hanc enodet. Quod Deo duce, vt aſſequi potuero, ex DD. colligens, duplici regula explicabo.

Prior regula ſit. Quoties qualitas in qua erratur, non determinat indiuiduam perſonam, non eſt error perſonæ, ſed ſolius qualitatis, vt ſi quis ſe filium aut primogenitum regis fingat, minime explicans cuius regis filius ſit, femina illi nubens, eo errore ducta, in ſola qualitate erat, & ideo valet matrimonium. Ratio eſt aperta, quòd perſona ſit intellectualis naturæ indiuidua ſubſtantia: teſte Boëtio, quem refert ac ſequitur *D. Th. 1. p. q. 29. a. 1. corpore, & ad 1.* Error ergo perſonæ debet eſſe circa quid indiuiduum. Deinde, quod cum cogitatio & apprehenſio intellectus errantis non ſit circa peculiarem perſonam, conſenſus non ſequitur errorem illum, vt feratur in perſonam ſic in genere apprehenſam, ſed eſt in perſonam illam indiuiduam præſentem apprehenſam cum eo qualitatis errore. Conſenſus enim coniugalis, inſtar aliorum contractuum, ſpeciales ac indiuiduos contrahẽtes amat. Atque ita docent *D. Bonauent. Hoſtienſis, Aſtenſ. Ioan. de Friburgo, Roſella, Sylueſt. Supplem. ſumm. Piſanæ, Tabiena, Vitalis de Cambanis, Turrecremata, Gaeta, Nauarrus, Ant. Cucus*, quos n. 2. retuli, *Lex regia 10. t. 2. p. 4. & ibi Greg. Lopez verb. Filio, Angelus Matrimonium, 3. impedimento 4. n. 3. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rub. gloſſ. 1. num. 116. Palacios 4. d. 30. diſp. vn. col. 15. verſ. His tamen interim miſſis, Toledo lib. 7. ſummæ, cap. 3. nu. 2. dict. 3. Ludouicus Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. cap. 47.* vbi id impedimento erroris, *in fine, Viuald. candel. ſacrament. 1. part. de matrim. num. 117.*

26

Poſterior regula. Si qualitas illa, in qua erratur, deſignat indiuiduam perſonam, tunc error circa qualitatem refunditur in perſonæ errorem, ac matrimonium dirimit, vt ſi ille mentiatur dicens ſe eſſe filium talis regis, vt Franciæ. Quia cum apprehenſio intellectus conſenſum volũtatis quaſi manu dicat, in id rendit conſenſus, quod apprehenſio illa ducens proponit voluntati. Cũ igitur tunc temporis perſona indiuidua apprehenſa ab intellectu, media illa qualitate qua inducatur, volũtati proponatur, cõſenſus directe & formaliter in perſonam illam apprehenſam tendit, ac proinde error circa illam, eſt error circa perſonã. Et confirm. nil enim refert, ſiue nomine proprio quis exprimatur, ſiue aliquo ſigno, quo perſona determinata notetur, vt conſtat ex *c. Licet ex quadam, de teſtibus & atteſt. verſ. Teſtes, & l. Si in rem aliquis, 6. ff. de rei vendicat.* Et ita docent *D. Bonau. Hoſt. Aſtenſ. Ioan. de Friburgo, Roſella, Sylueſt. Supplem. ſum. Piſanæ, Tabiena, Vitalis de Cambanis, Turrec. Greg. Lop. Nauar. Gaeta, Matienzo, Palacios, Anton. Cucus, Toledo, Viuald. n. 116.* quos n. præced. allegani.

27

Hæc tamen poſterior regula eſt primò temperanda, vt intelligatur, ſi errans notitiam prius habuerit ex fama, viſu, vel auditu, perſonæ illius indiuiduæ circa quam errat, putans ſe cum illa contrahere. Verbi gratia, ſi habeat notitiam regis Franciæ, vel ipſius filij, quem alter contrahens ſe ſimulat. Ducuntur, quod (vt num. 2. probauimus) nequeat circa perſonam prorſus ignotam errari. Ita D. *Bonauent. Hoſt. Aſtenſ. Ioan. de Friburg. Roſella, Sylueſt. Supplem. ſumm. Piſanæ, Tabiena, Vitalis de Cambanis*, Archid. *Bellamera, Henricus, Monaldus, Turrecr. Gaeta, Nauarrus*, Antonius Cucus, Greg.

28

greg.Lop. quos n.2.retuli. Imo non posse errari in hac persona,nisi expresse cognoscatur ab erranti,docent *Ledesm.2.p.4.q.53.a.1.dub.4.Enriqu.lib.11.de matrim.c.10.nu.2.in comment.lit.I.* At hæc moderatio minimè placet, & iure optimo illam non adhibent *Palacios, Toledo,Viuald.n.præc.alleg.* sed absolutè & indistinctè tradunt regulam. Et expresse eam præuiam notitiam minimè desiderari docet *gl.29.q.1.in sum.v.Quod autem.* Quippe satis est ea notitia personæ cum qua initur matrim. quæ concipitur eo tempore,quo de matrim.contrahendo conuenitur,vt circa illam possit errari: & parum videtur ad id referre,an antea, an potius tunc habita sit notitia : si quidem in vtroque euentu habetur iam ante matrim.Intellectus enim apprehendit eo modo, quo sensus repræsentant obiectum, & proinde si tempore quo præstatur consensus , repræsentat sensus vt talis regis filium,ita apprehendit intellectus, ac voluntatem ducit , vt in personam illam indiuiduam filij talis regis consentiat. Deinde,in omnibus alijs actibus, vt conceptum erroneum formem,satis est notitia falsa concepta eo tempore , quo actus fit: vt si quis volens inire contractum , cuius honestatis nullam apprehensionem habuerat,decipiatur ab aliquo dicenti eum esse licitum, cùm tamen sit vsurarius: errat quidem in eo contractu ob falsam notitiam tunc conceptam, quamuis antea nullam habuerit,sed prorsus ignorarit,sit licitus,nec ne.

29 Hinc infertur, non esse credendum *Hugoni 29.qu.1.in princ. Astensi 2.p.sum.l.8.t.14 a.1.q 4.Ioan.de Friburgo in summa confessorum,li.4.t 3.q.6.Monaldo sum.* vbi de matrim.*t.De errore personæ,paulo ante finem.* vbi dicunt,non esse errorem personæ,sed qualitatis, si femina scienti quempiam multos habere filios,quorum nullus est sibi notus,aliquis eorum mentiatur dicens se esse illius primogenitum. Quia non datur error personæ absque præuia illius cognitione. Sed illis non est habenda fides. Quod ad errandum satis sit ea notitia tunc habita , verè enim femina errore ducta illi nubit , existimans esse personam illius filij primogeniti,quam apprehendit, & in maritum eligit.Sic *gl.29.qu.1.in sum.v.Quod autem , Calderin c.2.de coniug.seru.Angelus Matrimonium,3.imped.4.n.3.Supplem.sum.Pisanæ,v.Impedimentum,imped.2.n.2.* vbi *Tabiena Impedimentum,1.q.3.n.4.Greg.Lop.l.10,v.E vinieſſe,t.2.p.4.Matienzo lib.5.recop.tit.1.rubr.gl.1.n.154.*& ita est tenendum.

30 Nec refert, si primogenitus ille, cui conuentum erat feminam nupturam,sit post conuentionem vita functus, ac secundo genitus, qui tunc primogenitus est, supponatur feminæ ignoranti:erit enim error personæ.Quia consensus fertur in priorem,cum quo pactum initum fuerat, qui qualitate illa primogenituræ tempore pacti indicabatur. Nec minus est error personæ , quamuis persona circa quam erratur,iam obierit, vt bene tradunt *glossa'29.q.1.in summ.verb.Putatur,Astensis 2.p.summ lib 8.tit.14.ar.1.qu 3.Ioan.de Friburgo summa confessorum,lib 4.tit 3.qu.5.Monald summ.* vbi de matrimon.*tit.De errore personæ paulò ante finem,Syluest.Matrimonium,8 q.1.dict.7.Rosella v.Impedimentum,impedim.2 n.1.* Atque in nostris proprijs terminis,docent *Sotus 4.d.30.qu.1.a 1 paulo ante solut ad argum.vers.Respondetur,Ledesm.2.p.4.q 53.a.1.dub.4.Lud.Lopez 2.p instruct.de matrimon.cap.47.*vbi de impedimentis erroris,*ad finem; Barth.à Ledesma de matrimon.dub.30.post 1.conclus.Manuel 1.tom.summ.2.edit.cap.223.concl.2.num.2.Vega 2.tom.sum.c.34.casu 116.*

31 Secundò temperatur regula,quando ea qualitas,in qua est error , ita designat indiuiduam ac præscriptam personam , vt media illa apprehensione consensus voluntatis determinetur ad certam &singularem personam.Si enim adhuc vaga & confusa maneret apprehẽsio,est error qualitatis , vt si quispiam se simulet filium regis Franciæ , qui vel multos habet filios, vel si vnicum habeat, latet contrahentem,num vnum an plures habeat,est qualitatis error:secus si diceret se esse primogenitum,aut secundò genitum,vel vnicum regis filium:tunc enim esset error personæ. Quòd in priori casu, cum certa ac indiuidua persona nõ denotetur,sed qualitas illa in multis reperiri possit, perinde est, ac si persona indiuidua minime indicaretur. Cùm illa nota nõ sit circumlocutio expressa æquiualens indiuiduæ personæ. Atque ita locum habet prior regula , tradens esse tunc qualitatis errorem. In posteriori autem , describitur omnino certa & indiuidua persona, atq; proinde procedit posterior regula, docens esse personæ errorem.Sed displicet,quia cũ determinetur pater, non est singulare omnino vagũ: iuxta ea quæ dicam n.35. fine,& sic est error personæ,si non filia illius supponatur.

Tertiò tẽperatur,vt intelligatur regula,quando ea verba,Sum filius talis regis,vsurpantur substãtiue: nimirum, 32
vt eum sensum efficiant , Sum ille qui est filius talis regis. Tunc enim si talis non sit,errabitur in persona:secus si sumantur adiectiue, vt is sit sensus,Sum generatus à rege,erit quippe error qualitatis.Sic *Archid.Bellamera,Henric.Monal.n.2.alleg.Brunel de sponsal.concl.32.n.2.*Sed hæc limitatio displicet.Tum,quod metaphysica valde sit,&vix rei morali deseruire possit, numquam enim quantumuis re hac discussa constare poterit , vtro in sensu verba illa prolata atq; accepta sint. Tum etiam, quia adiectiue quoq; sumpta,certam & indiuiduam personam indicãt, & eundem prorsus sensum habent, ac substantiue prolata , vt Sum primò generatus à rege,aut primus regis filius.Erit igitur in vtroq; casu error personæ per illã qualitatẽ designatæ.

Quartò temperatur, nisi contrahens quocumq; errore 33
affectus cõsentiret verè in personam sibi præsentem quæcumque illa sit. Quia tunc nullo errore ducitur ad consentiendum , cùm mens eius sit contrahere cum persona coram astanti quæcumque illa sit.Ita *Nauar.sum.c.22.n.32. Pet.de Ledes.de matr.q.51.a.2.dub.3.notab.vlt.ante solut.argum.*

Vltimò temperatur,nisi persona cum qua matrim.ini- 34
tur , & qualitate illa erronea designatur, esset ante illius qualitatis notitiam cognita alteri contrahenti, tunc enim quacumque qualitate indiuidua designetur, est error solius qualitatis , & valet matrim. vt si Maria optime norit Petrum cui nubit, falsò tamen existimet esse primogenitum regis Hispani,in sola qualitate errat,&matrim.tenebit. Ratio est, quia cùm persona ante illius qualitatis notitiam sit alteri contrahenti nota,qualitas recens cognita non trahit illum ad personæ notitiam, sed ad solius qualitatis nouum conceptum , ac proinde error circa solam qualitatem accidet,manenti vera personæ notitia,in quã consensus coniugalis fertur. Fauent *Ricard.Rainer.D.Antonin.Alex.Carrer n.25.alleg.* afferunt enim tunc esse errorem qualitatis,seu circa subiecti nobilitatem,quando consensus est in personam contrahenti notam. quòd eam nobilem credat. Et fere expresse tenet *Veracruz 1.p spec.a.28.fi.* vbi ait esse qualitatis etrorem,si Maria nubat Ioanni, quẽ optime nouit , existimans eum esse primogenitum talis Comitis,cùm non sit.Consultò dixi,quando contrahens personam optimè nouit, quia non sufficeret ex fama vel auditu notitia habita:non enim sic cognitus cognosci vere dicitur,ac proinde qualitas adiuncta,certam & indiuiduam personam denotans , in veram personæ cognitionem duceret , atq; error circa illam esset circa personam. Atque ita *Veracruz* eisdem prorsus verbis vtitur.Prudens quoq; dixi, si ante qualitatis notitiam sit cognita contrahenti.Si enim à principio cognitionis esset error in qualitate certam & indiuiduam personam designanti,isque error adhuc permaneret , esset error in persona matrim.irritans. Quod re vera consensus directè & formaliter tendat in præsentem , quatenus est illa persona quam ab initio intellectus apprehendit.Notitia enim illa circa personam erronea , dirigens consensum, eadem prorsus tempore contracti matrimonij perseuerat.

Ex dictis deducitur primo,quid dicendum sit in ea con- 35
scientiæ quæstione,quam suo tempore discussam fuisse in casu tunc contingenti,refert *Tabien.v.Impedimentum,imped.1.q.4.num.5.*Quidam enim duas filias habens,iuueni pulchritudine minoris capto,eam sibi in matr. collocari postulanti denegauit,offerens primogenitam,iuuenis petijt

eam ostendi cuidam amico, à quo de illius pulchritudine certior fieri volebat: pater dolosè filiam minorem ostendit amico, quòd primogenita deformis esset: iuuenis ergo bene instructus de feminæ pulchritudine, eoque errore ductus contraxit cum primogenita, existimans esse eam quæ amico exhibita fuerat: dubitatum fuit, nũ solus qualitatis error esset, ac proinde valeret matr. *Tabiena ibi* dicit se fuisse in ea sententia, vt qualitatis error esset, quòd non posset consensus dirigi in secundò genitam, ea quippe denegata fuerat illi: & sola primogenita concessa: quare vere direxit consensum in primogenitam tibi oblatam: & solũ fuit error circa eius pulchritudinẽ. Et optime in hoc sensit *Tabiena*. At si secundò genita minime esset sibi denegata, ait casum esse dubium, & videri errorem personæ. Sed sic distinguendum existimo: aut enim oblata est alicui ad matrim. cum ea ineundum filia, v.g. Petri, speciali aliqua nota designata, vt nomine proprio, vel primogenita, aut secundò genita: & tunc quamuis volenti pulchritudinem per se aut per tertiam personam inspicere, ostendatur femina pulchrior, & ipse eo errore circumuentus ducat feminam priùs sibi oblatam, nõ est error personæ, sed solius qualitatis. Quòd apprehensio prioris feminæ sibi oblatæ permaneat, ac ducat consensum in illam, quare non errat in persona quã ipse existimat, sed in illius pulchritudine. Si tamen nulla nota singulari filia illa designata esset, sed generice quædam Petri filia oblata esset, & ostensa esset alia, esset vtiq; error personæ. Quia apprehensio alterius contrahentis non erat ad singularem personam determinata: determinatur autem per inspectionem propriã, vel tertiæ personæ, ad mulierem ostensam, quare si alia supponatur, erit error personæ. Si alia (inquam) eiusdem Petri filia: secus si alterius filia ostendatur, tunc enim ea pulchritudine feminæ ostensę deceptus, ducens filiã Petri, nõ errabit in persona, sed in qualitate pulchritudinis. Quia licet inter filias eiusdem Petri non esset apprehensio determinata, atq; ita determinatur ad filiam ostensam: verũ respectu aliarũ, quę eiusdem Petri filię non sunt, determinata erat, atq; ita per inspectionem nequaquã distrahitur ad eam quę Petri filia non sit volendum in coniugẽ, sed in eadem voluntate ducendæ filiæ Petri persistit. Ipsam ergo ducens nõ errat in persona, sed in personę pulchritudine.

36 Secundò deducitur, non esse errorem personæ, si quis mentiatur dicens se esse vnigenitum regis talis, vt Franciæ, si re vera eius filius sit, at habeat alios filios. Quia cum non erretur in filiatione, non erratur in persona, sed in sola illa qualitate, seu potiùs negatione aliorum filiorum. Secus vbi quis dicit se esse primogenitum regis talis, cùm sit secundò genitus. Quia ea nota indicat præscriptũ filiũ.

37 Tertiò deducitur, non vitiari matrim. ex solo nominis errore, si de corpore constet. Id apertè probat *l. In venditionibus, 9. ff. de contra. empt.* ibi: *Plane si in nomine dissentiamus, verum de corpore constet: nulla dubitatio est quin valeat emptio & venditio. Nil enim facit error nominis, cum de corpore constat.* Et ita docent *Ant. c. Tua, n. 14. de sponsal. Maioris 4. d. 30. qu. 1. notab. vlt. ante 1. conc. Ledes. 2. p. 4. q. 53. a. 1. dub. 4. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. qu. 1. §. 4. n. 324. Lancelotus instit. iuris canon. l. 2. t. de nuptijs, ad finem.*

38 Tandem in summam redigendo quæ à n. 26. dicta sunt, ad explicandum, quando error circa qualitatem redundet in errorem personæ matrim. dirimentem: dico breuiter tunc id accidere, quando erratur circa qualitatem quę certam personam designat, quæ contrahenti priùs nota non erat absque illa qualitate: nec constat mentem contrahentis fuisse in personam sibi præsentem, quæcumque illa sit, consentire.

DISPVTATIO XIX.

An error conditionis seruilis dirimat matrimonium: & quo iure?

SVMMARIVM.

Quotuplex sit seruus: & quid sit adscriptitius, vel originarius, n. 1.
Matrimonium liberi cum ancilla, vel liberæ cum seruo, ignorata conditione seruili, est nullum, n. 2.
Quid si pro tempore determinato concedatur libertas, an eo tempore matrimonium contractum cum ignorantia seruitutis, valeat? Et an libertas possit ad tempus concedi, n. 3.
Quid de ignorantia statu liberi, nempe, eius cui concessa est libertas post certum tempus comparanda, n. 4.
Quid, si error conditionis sit concomitans: quia liber conscius seruitutis ancillam duceret. Et an ita sit nullum matrim. vt si liber velit in illo persistere, non sit cogendus seruus. Et an ratificetur per copulam habitam à libero ignaro manumissionis postea factæ: vel per copulam post seruitutem cognitam? Et an lite pendenti circa coniugis seruitutem, possit aut teneatur liber reddere debitum? Remissiuè, n. 5.
Quid, si decennium transactum sit post matrimonium liberi cum ancilla, & eo tempore ancilla se tamquam liberam gesserit, n. 6.
An desideretur auctoritas Ecclesiæ separantis matrimonium cum seruitutis errore, n. 7.
An coniugi libero incumbat probatio ignoratæ seruitutis, n. 8.
An error seruitutis ascriptitiæ vel originariæ dirimat matrim. n. 9.
Quid de errore libertinæ conditionis, n. 10.
Quotuplex quæstio disputatur, n. 11.
Proponuntur rationes suadentes seruitutem iure naturali impedire matrimonium, quamuis cognita sit, n. 12.
Potest esse matrimonium inter seruos, vel cum liberis, cognita seruitute, & soluuntur rationes contrariæ, n. 13.
An liber scienter ducēs ancillam peccet: vel seruus ducens liberam conditionis ignaram? Et an liber ducens ancillam sit irregularis, n. 14.
An error conditionis seruilis dirimat iure naturæ matrimonium? Refertur quædam sententia, n. 15.
Contraria Auctoris, n. 16.
Valet matrimonium inter infideles cum errore conditionis seruilis, n. 17.
Satisfit argumentis, n. 18.
An si ignorantia conditionis seruilis sit leuissima, & valde crassa, irritetur matrimonium? Refertur quædam sententia, n. 19.
Contraria Auctoris, n. 20.
Soluuntur argumenta, n. 21.
An error conditionis paris aut dignioris dirimat matrimonium? Refertur duplex sententia, n. 22.
Sententia Auctoris, n. 23.
Satisfit argumentis, n. 24.

1 CVM quadruplex sit error: & disp. præced. dissertum sit de errore personæ, qualitatis, & fortunæ: iam de errore conditionis seruilis, in præsenti agendum superest. Et præmittendum est, seruos esse in triplici differentia. Quidã sunt verè serui, qui ita sunt domini, vt eos venundare possit. Alij sunt ascriptitij, nimirum qui glebæ seu prædio colendo sunt perpetuò addicti inde numquam recessuri, dominisq; prædiorum annuos redditus omnes, præter sumptus & victum, reddituri, vt bene docet *Abbas c. 2. de Iudæis, nu. vn. notab. 1.* Originarij autem (vt notat *idem Abbas ibi*) sunt ortiex his ascriptitijs. Sunt tamen omnes hi ascriptitij & originarij vere liberi, quamuis ad certas operas teneantur, vt bene docet *gl. eo. c. 2. v. Sint liberi, & ibi Abbas n. vn. vers. Item nota.* Quod clare is textus significat, dum interdicit Iudæis mancipia Christiana possidere, concedit autem seruos ascriptitios vel originarios. Aduerte autem cum *Velasco de iure emphyt. qu. 37. num. 9. & sequ.* eos qui se obligant perpetuò ad seruitia personalia, non appellari ascriptitios: sunt enim ascriptitij partes fundi, & computantur inter immobilia, vt habetur *l. Iubemus nulli, 14. in princ. C. de sacros. Eccles. sanct. gl. ibi v. Mancipia*, at alij non, sed sola personali obligatione tenentur.

2 In hac ergo disp. quædam sunt conclusiones omnino certæ, aut ferè certæ, quæ præmittendæ sunt, vt inde ad difficiliora disputanda gradum faciamus. Prima conclus. apud omnes certissima est. Error conditionis seruilis, quando liber cõtrahit cum ancilla, vel libera cum seruo, reddit irritum matrim. Conclusio hæc est definita *c. 2. & 3. & fin. de coniug. seru. & c. Si quis ingenuus, 29. qu. 2.* quod est ex Conc. apud Vermeriam, *c. 6.* & concordant *auth. Ad hoc, C. de latin. libert. & l. 11. t. 2. p. 4. & l. 1. t. 5. ea. p.* Rationem autem cur hoc impedimentum dirimens inductum sit, tradunt *D. Th. 4. d. 36. q. vn. a. 1. corp. & ad 1. & ibi D. Bonau. a. 1. q. 2. Durand. q. 1. n. 6. Ricar. a. 1. q. 1.* & omnes, quòd is error valde bonis matrimonij aduersetur: bono sacramenti, & indiuiduæ cohabitationi: cùm seruus debeat in domo domini habitare, ab eoque possit mitti in partes remotas, ibi vendendus: bono fidei, quia non potest ad libitũ reddere debitum, sed cùm ei vacauerit, satisfeceritq; obsequijs in quibus à domino occupatur: bono prolis, quia nequibit

eam

eam alere: cum omnia domino acquirat, nec erit in parentis potestate vt religiosè educetur.

3 Immo quamuis seruitus ignorata non sit perpetua, sed pro certo tempore concedatur seruo libertas, vt biennij spatio, vt eo transacto in pristinam redigatur seruitutem, dirimet matrimon. eo medio libertatis tempore contractum. Quod re vera manet ille seruilis conditionis, & quidquid interim agit, agit vt seruus: atque ita non potest ad ordines promoueri, nec domicilium mutare, nec potest liberè tradere potestatem sui corporis. Sic *Supplem. Gab.4.d.36.q.1.a.3.dub.2. Sotus 4.d.35.q.vn.a.2.col.4.vers. Ad hæc, Ledes.2.p.4.q.54.a.1.ad fin. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.223. n.3. Vega 2.to.sum.c.34.casu 67.§.Nota quæcumque.* Et posset aliquis existimare idem sentire *Ang. Matrimonium, 3.imped. 4.n.6.& Sylvestr. Matrimonium, 8.q.2.dict.3.* dicunt enim, liberi matrimonium cum ancilla, cui data est libertas in tempus, minime valere, ignorata per liberum ea conditione seruili, quia eo medio tempore seruus est, per *l.Statu liberum.ff.de statu lib.* at id neuter sentit. Quia loquuntur de seruo statu libero, de quo lex illa loquitur, qui est ille cui in tempus concessa est libertas, *l.1.ff.eo.t.* vbi *glossa* in casus positione explicat, id est, cui libertas concessa est ex certo die: & ideò *d.l.Statu liberum*, dixit medio eo tempore illum seruum esse: itaque non loquuntur *Angel.& Sylvest.* de seruo cui pro tempore determinato concessa est libertas, vt post illud ad pristinam redeat seruitutem: sed de seruo statu libero, cui, nimirum, concessa est libertas perpetua, non ex tunc, sed ex certo die comparanda, vt abhinc vno anno. De quo casu agam n.seq. Sed verè opinati sunt prædicti DD. si libertas pro tempore determinato cõcedi validè posset. Quoniam re vera simpliciter esset ille seruus, cùm eo tempore concessę libertatis transacto, ad seruitutem reduci debeat. Verùm fundamentum corruit, quod libertas concedi nequeat pro tempore determinato, sed semel pro quocumque tempore concessa, fit perpetua, vt expresse habetur *l.Libertas*, 31. (alias est 32.) iunct. *l.Ideo*, 34. (alias est immediatè sequẽs.) *ff. de manumissis testam.* ibi: *Libertas ad tempus dari non potest, ideoq; si ita scriptum fuerit: Stichus vsque ad annos decem liber esto: temporis adiectio superuacua est.* Et *gloss. ea l.Libertas, v.Non potest*, ait valere concessionem libertatis adiecto tempore. Et *d.l.Ideo, v.Superuacua est*, ait illam temporis adiectionem superuacuam esse, libertate suum effectum sortiente. Et huius ratio est, quia libertas semel data reuocari non potest, *l.Et si sine dolo*, 8. *Quod Papinianus, ff. de minoribus*, vbi minor beneficium restitutionis impetrans hęreditatis à se repudiatæ, aduersus seruum in ea substitutum, auferet quidem hæreditatem: at manebit seruus liber in perpetuum: quamuis libertatem non directe assecutus sit, sed accessoriè, eo quod hæres substitutus. Cuius nulla alia est ratio, nisi quia libertas semel concessa reuocari nequit. Vnde oritur vt attento iure communi dies libertatis non cedat, nisi ab adita hæreditate: id est, seruus cui libertas legatur, eam minime consequitur, donec hæres adeat hæreditatem, *l.vn §.Libertatibus, C. de caducis tollendis.* Quod aliter est in alijs legatis, vt habetur *ea.l.vn §.In nouissimo.* Eiusque ratio est, quod nemine adeunte hæreditatem corruant attento iure communi omnia relicta in testamento, *l.Nemo, 9.C. de testamentaria tutela.* Quia igitur libertas semel acquisita reuocari non potest, quod secus in alijs legatis euenit; ideo iure optimo statutum est, vt sola libertas legata non acquiratur ante aditam hæreditatem. Inde etiam fit, vt alienatio aliarum rerum facta in creditorum fraudem, quamuis mero iure valeat, donec reuocetur, *l.1.ff. quæ in fraud. credit.* ibi: *Reuocando ea.* Ac libertas in creditorũ fraudem cõcessa, sit nullius momenti, vt *Instit. quibus ex causis, in princ.* ibi: *Nihil agit.* Vbi additio marginalis ait ipso iure esse nullam: aliàs enim esset irreuocabilis. Et idem docent *Ioan. de Platea & Aretin.* quos refert & sequitur *Tiraquell. l.Si vnquam, verb. Reuertatur, n.265. C. de reuoc. donat.* Verba enim, Nihil agit, inducunt actum ipso iure nullum esse, *l.Is qui hæres, 13.ff. de acquir. hæred.* iunct. *l.Is potest, 18.ff. eod.t. & l.Obligari, 9.§.Tutores, ff. de author. tutor.* Ex dictis igitur sequitur contra Sotum, & alios allegatos, valere matrimon. liberi cum ancilla, cui pro certo tempore donata est libertas. Quia ancilla illa est iam omnino & perpetuò libera, vt constat ex prædictis.

Grauius autem dubium est, an valeat matrimon. liberi 4
cum ancilla statu libera, nimirum, cui ex tempore aliquo vt abhinc biennio concessa est libertas, ignorante libero eam conditionem seruilem, *Ang. Matrimonium, 3.imped. 4. n.6.& Sylvest. Matrim. 8.q.2.dict.3.* indistincte aiunt non valere matrimon. Quod eo medio tempore sit verè ancilla, vt expresse habetur *l.Statu liberũ, ff. de statu lib.* Ac proinde matrim. sit inter liberum & ancillam, ignorata seruitute. Verùm quamuis neminem inuenerim hoc temperãtem, consultis tamen viris doctissimis, illis visa fuit mea sententia valde probabilis, nimirum, vt temperetur hoc, nisi modicum tempus deficiat, vt statu libera plenam acquirat libertatem: tunc enim id matrim. valebit. Cessant enim rationes quas nu.2. retuli, quibus Ecclesia ducta irritauit matrim. inter liberum & ancillam: quando iam intra breue tempus est acquirenda libertas. Nullius enim momenti est prejudicium, quòd obligari perfecte & libere nequeat ad reddendum debitum, & cohabitandum, quin occupari à domino possit: cum breui duraturum sit impedimentum, neque potest iam ea serua per venditionem separari, atque ita non erit contra bonum Sacramẽti, nec prolis: & si attendas dedecus quod est contrahere cum reuera ancilla, idem profecto sequitur ex matrim. cum liberta: parum enim refert paulo ante fuisse seruam, & tunc esse liberam: aut tunc esse seruam, & citò futuram liberam. Et tamẽ matrimonium cum liberta valet (vt dicemus nu.10.) ignorata conditione. Nec mirum est, si valeat matrimonium durante seruitute. Quia disp.seq.nu.14. dicemus cum communissima sententia, valere matrimonium, quãdo dominus collocat in matrimonium ancillam cum libero ignoranti seruitutem. Quòd statim ac initum fuerit matrimonium, consequatur per illud ancilla illa libertatem. Cùm tamen vere tempore consensus coniugalis fuerit ancilla. Quòd si quæras, quantum temporis designandum sit, vt si eo transacto, seruitute iam finita, libertas comparanda sit, valeat matrimonium, cum illius seruitutis ignorantia initum? Existimarem dũmodo breuius spatio sex mensium sit. Ducor, quoniam l.3.disp. 23.num.13. probaui esse modicum tempus, minus 6. mensibus, vt incolatus & parochia acquirantur. Et disp.18.n. 6.eod.l.3. probaui quod modico tempore durat, reputari pro nihilo: & num.9. id modicum tempus esse minus sex mensibus. Nec in hoc tempore potest sequi id prolis damnum, vt seruituti subijciatur, quòd ancilla ducta in vxorem nondum vere sit libera. Quia legitimus & perfectus partus VII. mense nascitur. *l. Septimo mense, 11.ff. de statu hominum.* Et optime probat *Menoch. li.2. de arbit. centur.1. casu 89.nu.35.* illos 7. menses esse lunares, atque ita continere 6. menses, & dies 5. & refert Alciatum.

Vtrùm autem iniens matrimonium ignoranter cum an- 5
cilla, & postea rem habens cum eademmet manumissa, ignarus manumissionis, censeatur ratificare matrimon. dixi lib.2.disp.36.n.3. ratione 7. non esse matrimonium, contra aliquos quos ibi nu.2.arg.5. retuli. Et quid, si cognita seruitute saltem ex auditu, accedat affectu vxorio? dixi ibidem n.1.&6. & quid post Trident. dixi eo l.2.disp. 37.num.5. Et an lite pendenti circa seruitutem coniugis, possit aut teneatur alter coniux reddere debitum? dixi eodem lib.2.tota disp.43. Et quid si error conditionis sit concomitans, quia, nimirum, contrahẽs seruitute cognita, adhuc contraheret, an sit irritum matrim. dixi li.1.tota disp.65. Et an ita sit nullum matrim. cum errore conditionis, vt in vtriusque facultate sit recedere, an potius solius liberi, atque ita illo volente teneatur ancilla consentire? dixi l.4.tota disp.15.

Temperant aliqui concluſ. propositam, ne valeat ma- 6
trim. liberi cum ancilla cum errore conditionis seruilis:

nisi transierit decennium, ex quo illa ancilla est in libertatis possessione. Probant ex *c.penul.de coniug.seru.* vbi non auditur femina allegans viri seruitutem, qui probauit decennio se tamquam liberum gessisse, nulla sibi circa statũ controuersia mota. Eo enim decennio libertas præscribitur: imo quinquennio, vt ait *gl.ibi, v.Decennio, per l.1. & l.Si pater, C.ne de statu defunctorum.* Ita *Palud.4.d.36.q.1.a.2.n.15.* At ipsemet meritò, quamuis subobscurè, ait hoc pertinere ad forum externum, vt præsumatur matrim. at in foro conscientiæ non consurgere matrimon. nisi post præscriptam libertatem nouus adfuerit consensus, cognita prioris matrimon. irritatione, vt quando ancilla illa esset iam manumissa: dixi l.2.disp.36.nu.3.rat.7. & clariùs id docet *Palacios 4.d.36.disp.vn.col.5.vers. Porro quidquid, & vers sequ.* Id tamen est verissimum, si ante matrim. initum ancilla illa iam legitimè præscripsisset libertatem, concurrentibus ad eam prescriptionem requisitis, matrim. esse legitimum. Quòd esset liberi cum libera. Nec obstat prior seruitus ignorata, vt dicemus n.10.

7 Dubitabis forsan, an coniux seruitutis ignarus, possit propria auctoritate recedere, quando seruitutem alterius coniugis detexerit? Et breuiter dicendum est licere quoad torum. Quia hoc occultè & absque scandalo fit. Ita *Ricard.4.d.36.a.3.q.2. Astens.sum.2.p.l.8.t.15.a.1.q.8. Ang. Matrimonium, 3.imped.4.n.14. Sylvest. Matrimonium, 8.q.2. dicto 10. Nauar.sum c.22.n.33. Sotus 4.d.35.q.vn.a.2.col.4.vers. Vtrum vero. Lud Lop.2.p.instruct de matrim.c.47.* vbi de imped.condit.*col.8. vers Porro solet hic Bart.à Ledesm dub.31.de matrim immediate ante 2.concl.* Secundò dico, si matrim. sit occultũ (vt si iam nec testibus nec libro Parochi probari possit: obiere enim Parochus & testes, ac liber amissus est:) potest etiam liber propria auctoritate recedere quoad habitationem. Quod sit certus matrim. fuisse nullum, & cesset separationis scandalum. Ita *Ricard. Astensis, Angel. Sylvest. Sotus, Nauar. Lud. Lop. Bart. à Ledes. ibid. Armilla v.Matrimonium, n.7. fin. Enriq. lib.11. de matrim. c.10. n.5.* Quando autem matrim. non est occultum, dicunt *Sotus, Bart. à Ledes. Lud. Lop.* desiderari iudicium Ecclesiæ, si coniux desertus reclamauerit. At *Ricard. Angel Sylvest. Armilla, Enriquez* dicunt absolutè non posse tunc propria auctoritate recedere, quamuis seruitus sit notoria. Idem ait *Nauar.* quamuis non explicet, si seruitus sit notoria: at manifestè in eo casu loquitur. Id enim probat ex *cap. Porro, de diuort.* quod de casu notorio agit. Probat *Enriqu.* quia licet notoria sit seruitus: at ignotum est an liber habuerit conditionis seruilis ignorantiam, necessariò requisitam vt matrim. sit irritum: quam liber probare tenetur. Sed in hac re multum immorandum nobis esset, ad excutiendum quando existenti causa notoria liceat propria auctoritate, diuertere, ita vt non audiatur coniux restitutionem petens, & circa concilianda *c.Porro, & c Significasti, de diuort.* quæ videntur secum è diametro pugnare. At de hac re latè agemus l.10. disp.12.à n.1. Eadem enim est ratio de hac dimissione, & de diuortio propria auctoritate faciendo ratione adulterij, de quo est illa disp.12. instituenda, vt bene ait *Sotus proxime citatus.* Et ideò breuiter dico, cessante scandalo id licitum esse. Quod etiam fatetur *Enriquez*: & nos dicemus ea disp.12.n.32. & 33. etiam quando causa demissionis, vt adulterium, vel seruitus sunt occulta. At quando id non cessat, quia coniux liber non abit in partes longinquas, sed manet in loco vbi publicum est matrim. tunc vera est sententia allegata, asserens non licere propria auctoritate recedere, non quod coniugi libero incumbat probatio ignorantiæ seruitutis (contrarium enim nu.seq. dicemus) sed quia hoc est impedimentum dirimens omnino matrim. & quando est tale impedimentum, non potest coniux propria auctoritate recedere, quamuis notorium sit, quin concedatur alteri restitutio: quamuis secus sit vbi fit diuortium ratione adulterij notorij, vt probauimus d. disp.12.n.37. & seq.

8 Rursus rogabis, petenti coniuge libero dissolui matrimon. ratione seruitutis à se ignoratæ, cui incumbat probatio illius ignorantiæ? *Enriquez lib.11. de matrim.c.10.n.5.* ait alleganti ignorantiam seruitutis incumbere eam probare. Idque colligi videtur ex *c.fin.de coniug seru.* ibi: *Mandamus quatenus si constiterit quod miles ignoranter contraxit cum ancilla.* Verùm dicendum est, coniugi seruilis conditionis incumbere onus probandi scientiam suæ conditionis in altero: & ignorantiam liberi præsumi, dum contrarium minimè probatur. Quod in alieno facto non præsumatur scientia, sed ignorantia. *Reg. Præsumitur ignorantia de regul. iur. in 6. & l.Verius ff. de probat.* Atque ita docent *Hostiens. eo.c fin.n.3. super verb. Constiterit, & ibi Ioan. And. n.3. Ant. num.6. Abbas nu.6. Cardin. statim in princ. oppositione 1. Alex de Neuo num.5. Præpos. num.4.* Quod bene temperant *Abbas. Alexan de Neuo. Præpositus ibid.* nisi tempore contracti matrimonij conditio coniugis seruilis esset communiter in eo loco nota, quòd præsumatur scientia eorum quæ communiter innotescunt, *c.1. de postulat. prælat. c. Quod dictis. d.16.*

Secunda conclusio. Quando seruitus non est vera, sed 9
ascriptitia vel originaria, eius error non dirimit matrim. Hæc conclusio videtur contra *gloss.29. qu.2. in summa verb. Secunda,* vbi relata opinione Hugonis dicentis valere matrimon. liberæ cum ascriptitio, ait leges contradicere. Atque ita videtur sentire, legibus contrarium decidentibus standum esse. Ius enim ciuile non permittebat matrim. liberę cum ascriptitio alieno *authent. Ad hoc, C.de lat. libert.* quæ desumpta est ex *auth. de nuptijs, §. Ascriptitio:* vbi additur id non esse matrimon. Sed hi textus procedunt etiam cognita ea seruitutis conditione. Sed non valere id matrim. vbi est error ascriptitiæ vel originariæ conditionis, docet *Palud.4.d.36.q.1.a.2.num.13.* Idque probat quia licet seruitus ascriptitia & originaria non sit tanta, ac ea quæ iure ciuili inducta est, non enim potest ei seruituti subiectus vendi, at est talis, vt sit contra matrimonij bona, vt contra bonum prolis educandæ: quæ non erit patrimonij paterni hęres, sed fiscus totum aut partem occupabit: nec erit habilis ad ordines, vel monasticam vitam, & contra mutuam habitationem. Quia is seruus est glebæ ascriptus. *Et supplem. Gabr 4.d.36 q.1.a.2 statim in princ.* anceps manet: & *a.3 dub.2.* dicit opus esse Ecclesiæ declaratione. Sed his non obstantibus, nostra conclusio est fere certa. Quod Ecclesia non irritarit matrimon. ex cuiuscumque conditionis errore, sed solius seruilis, vt constat ex textibus n.2. allegatis. At serui ascriptitij vel originarij sunt verè liberi. Vt n.1. probaui: non ergo impedimẽtum hoc erroris conditionis seruilis, erit ad hanc impropriam seruitutem extendendum: quamuis in ea aliqui seruitutis effectus reperiantur: & ea sit aliquantulum contra prolis bonum: id enim solum ad coniugij valorem spectandum est, vt libere possit exigi & reddi debitum, quod hi efficere possunt, nec habenda est ratio, vt proles habilis sit ad ordines, aut monasticam vitam recipiẽdam. Et ideò hanc sent. tenent ex iurisperitis, *Hostiens. summ. ti. de coniug. seruorum, nu.9 Alberic. in suo dictionario, lit I. verb. Impedimentum, 3. Ioan Andr. c.2. nu 3. de coniug seruorum, & ibi Ant. nu.4. Abbas n.5. Anchar. n.2. Cardin. n.2 q.3. Præpositus n.6. q.5. Alex. de Neuo n.7. Henricus nu 3. Astensis 2.p. summ lib.8.t.15.a.1.q.2. Ioannes de Friburgo in summ. confessorum, lib.4.t.4 qu.2. Vitalis de Cambanis de clausulis clausula, non errore ductus, §. Ostenso de errore iudicij, videndum est de errore qui in matrimon. committitur num 5. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 4.num.1. Angelus Matrimonium, 3 imped. 4.nu 11. Sylvest. Matrimonium, 8.q.2.dict.7. Supplementum summ. Pisanæ v Impedimentum, impedim. 3.nu.3.* vbi *Tabiena impedimento 1.fin. Anton. Cucus lib 5. instit. maior. tit.12.num.55. Gaeta reper. c. Ad limina, 30.qu.1.§. 4.num.332 Brunellus de sponsalibus, concluf.32.n.3. casu 3. Lancelotus instituta iuris canon lib.2.ti. Quæ matrimonium impedire possunt, paulo post princ.* Et ex Theologis, *Durandus 4.d.30.q. 1.n.8. & ibi Maioris, q.1. coroll.1. Palacios ibi, col.3. & col.11. fin. & sequenti.*

Hinc deducitur, valere etiam matrimonium cum liber- 10
ta, id est, cum ea quæ ancilla fuit, iam tamen libertate donata

nata est. Quod sit verè libera: ac proinde eius conditionis error, cum non sit seruitutis præsentis, non obstat matrimonij firmitati. Ita *Astensis, Ioan. de Friburgo, Rosell. Sylvest. Supplementum Pisanæ, Gaeta, Palacios n. præced. allegati. Sotus* 4. *d.* 35 *q. vn. a.* 2. *col.* 4. *vers. Ad hæc. Couar.* 4. *decret.* 2 *p. c.* 3. §. 7. *n.* 1. *vers. Primum, Enriq lib.* 11. *de matrim. c.* 10. *nu.* 3. *comment. lit. N. Vivaldus candelabro Sacram.* 1. *p. de matrim. nu.* 123. *Lud. Lop.* 2. *p. instruct. de matrim. c.* 47. vbi de impedimento conditionis, *col.* 8. *Vega* 2. *p. sum. c.* 34. *casu* 49.

11 Triplex autem quæst. in præsenti disputanda est. Prima, quo iure seruitutis error dirimat matrim. Secunda, an dirimat, quamuis seruitutis ignorantia sit leuissima? Tertia, quid si sit paris aut dignioris conditionis error?

12 Qvæstio II. An error conditionis seruilis dirimat iure naturali matrim. Hæc quæstio in duplici sensu discuti potest. Prior est, an seruitus suapte natura præstet impedimentum matrim. ineundo: sicut naturalis impotentia ad copulam coniugalem, ac proinde quamuis cognita sit, dirimat matrim. Posterior, an error seruitutis dirimat iure naturali matrim. Et in priori sensu, videtur seruitus impedimentum iuris naturalis ad matrimonium. Quia est contra substantiam matrimon. nempe corporis traditionem, quam seruus liberè præstare nequit, vt docet *D. Tho.* 4 *d.* 30. *q.* 1. *a.* 2. *corp.* atque ita, *d.* 36. *q. vn. a.* 1. *corp.* comparat seruitutem naturali impotentiæ: sicut enim hæc impedit omnino matrimonij vsum, ita illa liberum. Et confirm. quia si in contractu matrim. ea conditio apponeretur, vt non teneretur coniux habitare cum coniuge, illíve debitum reddere, nisi quando dominus voluerit, matrim. esset nullum, ob conditionem matrim. substantiæ aduersam *c. fin. de condit. appos.* at ea conditio tacitè inest in serui matrim.

13 Verùm certissima est res, seruitutem non præstare naturale impedimentum matrimonio ineundo: atque ita validum esse matrim. seruorum inter se, & matrim. liberi cum ancilla, vel liberæ cum seruo, non ignorata seruitutis conditione. Et ita definitur, *c.* 2. *de coniug. seru.* & *c. Si quis liber*, quod est Zachariæ Pontificis, 29. *q.* 2. & *c. Si quis ingenuus*, quod est ex Concil. apud Vermeriam, *eadem causa*, & *q.* Concordat *l. regia*, 11. *t.* 2. *p.* 4. & *l.* 1. *t.* 5. *eadem p.* Quia seruitus cognita non aduersatur substantiæ matrimonij, (vt de ignorata etiam probauimus nu. 16.) Vnde dum *D. Th. n. præced. allegatus* ait seruitutis errorem aduersari substantiæ matrimonij, & comparat naturali impotentiæ non intendit omnimodam similitudinem inter ea impedimenta statuere. Sed vult aliquo modo aduersari substantiæ matrimonij, & vsui libero illius: sicut naturalis impotentia tollit simpliciter vsum, indeque congruentem rationem desumit, vt iure optimo Ecclesia irritarit matrimon. cum conditionis errore initum. Nec est simile, si apponeretur ea conditio in contractu matrimonij, vt non teneretur coniux habitare, aut debitum reddere, nisi cum alter tertius voluerit: in quo casu esset irritum matrimon. Quia seruus contrahens matrim. nec tacitè, nec expresse, eam conditionem apponit, vt non teneatur habitare, nec reddere, nisi domino volente: sed tantum ex natura status seruilis supponitur non teneri seruum reddere debitum, quando ex iusta causa impeditur à domino. Quod nullatenus est contra matrimonij essentiam. Hæc enim minime astringit ad semper & vbique debitum reddendum, sed quoties legitimum impedimentum non obstiterit. Cùm ergo dominus nequeat seruo impedire iustum & rationi consonum matrim. vsum, manifestè apparet latam esse differentiam in eo, qui conditionem apponit non reddendi nisi altero volente: & in eo qui etiam explicitè apponeret conditionem non reddendi, quando ratione status legitimum obstaret impedimentum. Et per hoc soluuntur obiecta num. præced. Hinc fit, iure canon. quod in hac re præualet, corrigi *l. Cum ancillis, C. de incestis nuptijs*, decidentem non posse constare matrimonium inter liberum & seruam. Sed ius canonicum id permittens detecta seruitutis conditione, est præferendum in causa hac matrimonij, *c. penult.* & *finali, de secundis nuptijs*. & ita tenet glossa *d. c. Si quis liber, in fin Ioan. Andr. c.* 1. *nu.* 1. *de coniug. seru.* & *ibi Host. super v. Inter seruos, Anchar. n.* 2. *Card. n.* 3. *Abbas c.* 2. *n.* 3. *eod. t. Præpos. c. Licet, eod. t. paulo post principium, Angelus Matrimonium*, 3 *impedimento* 4. *n.* 15. *Sylvest. Matrimonium*, 8. *q.* 2. *dict.* 2. *Sotus* 4. *d.* 35. *qu. vn. art.* 1. *col.* 3. *vers. Contra hanc.* Et omnes.

Peccabit tamen (si credendum est *Soto* 4. *d.* 35. *qu. vn. ar.* 1. *colum.* 3. *vers. Contra hanc,*) liber absque vrgenti causa, vel valde commoda ancillam ducens, at non mortaliter, nisi graues circumstantiæ aut scandalum accedant. Verùm ex se non video vllam culpæ rationem. Id enim nullo iure prohibetur. Et ita nullam esse culpam bene docet *Angelus Matrimonium*, 3 *impedimento* 4 *fine*. Est tamen irregularis ancillam ducens, per *c. Si quis viduam, &* 2. *d.* 34. quod desumptum est ex *canonibus Apost. cap.* 18. ibi: *Si quis viduam aut eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, non potest esse presbyter, aut diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio sacro deseruiunt.* Et ratio est, quod vilis & infamis persona reputetur ancillam ducens. Et ita esse irregularem, testantur *glossa ibi verb. Ancillam, & cap.* 1. *verb. Legem*, 29. *q.* 2. *Laurentius & Hugo, d. c. Si quis viduam, & ibi Archid. fine, & ibi Dominicus fine, & Turrecr. n. vn. Speculator t. de dispensatione*, §. *Iuxta n.* 14. *vers. Item qui contraxit. Astensis summ.* 2 *p. lib.* 8. *t.* 15. *a.* 2. *quæst.* 2. *D. Antonin.* 3. *p. t.* 28. *c.* 3. *vers.* 7. *Sylvest. v. Irregularitas q.* 16. *Nauar. summ. c.* 27. *n.* 196. *Maiolus lib.* 3. *de irreg. c.* 1. *n.* 5 *Manuel* 1. *tom. summ.* 2. *edit. c.* 158. *n.* 3. quamuis *Enriquez li.* 14 *de irreg. c.* 5. *num.* 4 *fine*. dicat hunc esse infamem: *& in commento. lit. I.* dicit id non esse expressum in iure: & ita videatur oppositum significare. Et id verum est, quamuis ancilla virgo sit, alias nil decideret is textus, ducens enim etiam liberam non virginem, est irregularis ob bigamiam contractam. Deinde, quia textus indistinctè loquitur de ancilla. Et ita sentiunt *Archid. Domin. Turrecrem. D. Antonin. Maiolus, Sylvest. Nauar. Manuel ibid.* Non tamen consentiunt inter se Doctores hi, quando liber duceret propriam ancillam virginem. Nam *glossa eod. cap. Si quis viduam, verb. Ancillam*, quamuis fateatur effici tunc liberam ancillam, ait esse eum irregularem. Quod adhuc reputetur vilis. At *Archid. Turrecr.* ibi id negant, nisi propria ancilla corrupta sit. Quia cùm per id matrimonium libera efficiatur, cessat causa prohibitionis. Et *Dominicus ibi* vtramque expositionem sub disiunctione sequitur, & ita vtramque censet esse probabilem. At dicendum est non esse irregularem, ob rationem dictam, quando per id matrimonium ancilla redit in libertatem. Quod consultò dico, quia iure communi verius est non per id effici liberam, (vt dicam disput. seq.) at iure Hispaniæ efficitur: & ita in illa locum habebit hunc non esse irregularem, & in illis regnis vbi libera sit. Et dico similiter non esse irregularem, qui init matrimonium cum ancilla, existimans eam esse liberam. Quia non reputatur vilis, ignorantia excusante. Et præterea, quod matrim. sit inualidum, ac careat effectu. Et similiter quoties matrimon. illud cum ancilla cognita, esset nullum. Quia non sortitur suum effectum id matrimonium. Nec est verbum aliquod in *d. cap. Si quis viduam*, ex quo colligatur considerari in eo factum ipsum, & animum facientis, vt proinde cogamur dicere, incurri eam irregularitatem non secuto matrimon. valido iuxta regulam quam tradidimus l. 3. disp. 2. n. 1. ad discernendum quando pœnæ actui impositæ incurrantur, licet actus sit nullus. At non requiritur matrimonij consummatio, vt ducens ancillam sit irregularis. Quia id desiderari nullo iure probatur. Et quia infamia illa ex ipso matrimonio contracto pullulat. Hactenus de libero scienter cum ancilla contrahente diximus. Si verò loquamur de eo qui cùm seruilis conditionis sit, decipit liberum, & init matrimon. cum eo conditionis ignaro, citra dubium peccat lethaliter. Tum, quod reddat matrimon. irritum. Tum etiam, quod in re grauissima decipiens notabilem irroget iniuriam. Sic *Angelus Matrimonium*, 3. *impedimento* 4 *fin. Nauar. summ. hispana, c.* 22. *num.* 33. *Enriquez lib.* 11 *de matrim.*

14

c.10 n.3. *Petr.de Ledesm.de matrim q.52.a.2 diffic.1.ante 1.conclusionem.*

15 Potissima verò difficultas est in posteriori sensu, nimirum esto seruitus cognita nullo iure obstet matrim. ineundo: an error seruitutis ita obstet, vt iure naturali reddat irritum matrim.initum cum libero sic erranti? Affirmant(& satis probabiliter)aliqui.Idque solet probari rationibus num.12.adductis. Sed illæ probant etiam seruitutem cognitam impedire iure naturali. Et ideo illas disputans in priori sensu proposui ibi,& solui nu.13.Sed probatur primò,quòd *D.Thom.4.d.30.qu.1.art.1.corpore*,errorem hunc comparet errori personæ,dicens vtrumque auferre consensum.Et confirmatur ratione qua id probat *D. Th*.Nam cum duo includat matrimonij substantia, nempe,personas,& mutuam corporum traditionem:eius substantiæ aduersantur error circa personas, & circa conditionem seruilem, quæ liberam corporis traditionem aufert. Secundò, quia,si quis equum vendat,cuius vsus ex alterius voluntate pendet,id tacendo,irrita est iure naturæ venditio. Cum eò intrinsece tendat venditio, vt dominium cum libera vsus rei venditæ potestate transeat in emptorem. At vsus corporis serui pendet magna ex parte ex domini voluntate.Ergo matrim.per quod seruus liberæ tradit dominium sui corporis, tacito impedimento illo liberi vsus,est iure naturæ irritum. Tertiò, quòd conditionis error valde aduersetur bonis matrimonij(vt n.2. probauimus)& si dicas eodem argumento probari,seruitutem à contrahente libero notam impedire. Quippe similiter lædantur bona matrimonij. Dico longe disparem esse rationem, quando is error accidit. Talis enim error aufert voluntarium consensum.Cum enim iniens matrimon.id principaliter velit, & intendat propter primarios matrimonij fines,qui magna ex parte deficiunt: quando liber contrahit cum serua, conditionis ignarus, sequitur vt non habeat verum consensum in illud matrim. Quod secus est,quando conditionis est conscius, tunc enim cedit iure suo,& adest plenus consensus. Quartò,quòd naturæ is defectus ascriberetur, vt in valde necessarijs deficiens esset,nisi matrim.cum hoc errore initum, esset nullum ipso naturæ iure. Cum enim grauissima iniuria irrogaretur coniugi decepto, nec reparari possit existenti valido matrim. natura deficiens fuisset non consulens huic errori.Tandem,quia *Alexand.III.c.2.de coniugio ser.*rogatus an matrimonium serui cum libera conditionis ignara sit validum: respondet minimè valere, non constituens nouam legem irritantem, sed supponens esse inualidum.At nullibi inuenitur textus illud irritans: supponit ergo ipso naturæ iure irritum fuisse. Quòd si respondeas cum *Petro de Ledesm.de matrim.qu.52 a.1.dub.1.ad vlt.*irritatum fuisse per Zachariam Pontificem, qui antiquior fuit illo,vt constat ex *cap.Si quis liber*,29.q.2.Non satisfacit solutio. Quòd ibi Zacharias nil circa hoc decidat, sed solùm decernat valere matrim. inter liberum & ancillam cognita seruili conditione: contra *l.Cum ancillis, C.de incestis nuptijs*, quæ contrarium statuebat,imò potiùs tanquam certum relinquit, ac supponit secus esse vbi adest conditionis error. Huius sent. videntur *gl.c.fi.v.Conditionis,de coniu.ser.& ibi Host.n.1. Goffred.sum.eo.t.n.5. Magister 4.d.30.c.1 paulo post princ.& ibi Scotus q.1.Mayronis ibi,qu.1.Celaia ibi.q.1 concl.1.Petr.de Soto lect.3.de matrim §.Iam ex hoc quæ sequuntur,in fin.Couar.4 decret.2.p.c.3 §.7.nu.1.statim in princ.Ant.Cucus lib.5.institutionum maiorum,t.12.n.48.*qui omnes inde probant hoc matrimonium esse nullum , quod is error omnem auferat consensum. Quare cùm matrimonium absque consensu sit iure naturæ irritum,sentiunt aperrè eo iure hoc matrimon.irritari. Et tenent expresse *Sylvest.Matrimonium,6 q. 1.vers.Error personæ & conditionis: & Matrimonium,8 q.2 dict. 1.Almain.4.d.36.q.vn fin.Palacios 4 d 30. q vn.col 5.vers Rursus quia,Angles floribus 1 p de matrim q.10.de errore conditionis, a.1.dub.1 concl.1.*

16 Cæterùm probabilius est solo iure Ecclesiastico irritari:quamuis id valde iuri naturali consonum sit : prout rationes n.præced. allatæ probant. Ducor primò,quoniam seruitus non impedit absolutè & simpliciter vsum matrimonij liberum, sed tantùm certis temporibus, nimirum quando iuste & rationi consentaneæ occupat dominus seruum. At hoc non aduersatur substantiæ matrimonij: quæ contenta est absoluta potestatis corporis traditione, & obligatione ad reddendum debitum , quando legitimum impedimentum non obstiterit. Et confirm. quia si id impedimentum traditionis potestatis plene corporis, quod in seruitute reperitur , obstaret essentiæ matrimonij : cum idem inueniatur in seruitute cognita , hæc quoque dirimeret iure naturæ matrim. Quod est contra Ecclesiæ decretum(vt probaui num.13.) Nec obstat euasio, si dicas conscium seruitutis,& adhuc volentem inire matrim.cedere iure suo. Quia cum requisita ad matrimonij valorem non possint ex contrahentium voluntate immutari,sed semper stabilia sint, non prodest in hoc,cedere iure suo. Sicut quia naturalis impotentia ad copulam, est iuris naturalis impedimentum ad matrimonium,non prodest eam cognitam fuisse ab altero contrahente , vt matrimonium subsistat. Rursus confirmatur quod lepra vel morbus diuturnus plus impediant liberum matrimonij vsum, quàm seruitus. Cum tamen illa non dirimant matrim. Tandem,quia quamuis intercedente eo errore, inueniatur in matrim.aliquid inuoluntarij,in quantum si quis conditionem seruitutis præsciret , non contraheret: at contractus est simpliciter voluntarius:cum simpliciter in hanc personam consentiat.Erit igitur verus contractus attento solo naturæ iure. Simile quippe inuoluntarium reperitur , quando adest error qualitatis dans causam contractui : nec tamen vitiatur matrim. (vt probauimus disp.præced.num.18.)Et ideo huius sententiæ sunt,ex iurisperitis,*gl.29.q.1.in summa, verb.Quod autem.& ibi Archid. n.3 super v.Non admittit. Bellamera ibi n.2.Alex.de Neuo c.2.n. 9.de coniug.ser.*vbi *Præpos.n.4.q.1 in fin & nu.5.q.3. Henricus ibi n.5. Ioan.de Friburgo summ.confessorum, lib.4.t.4.qu.1.Monald.summ.*vbi de matrim.*t.De impedimento conditionis, fine. Angelus Matrimonium,3 imped nu.4.Tabiena verb.Impedimentum,imped.1 q.6.n.7.Vitalis de Cambanis de clausulis,clausula, non errore ductus,§.Ostenso de errore iudicij videndum est, &c.n. 5.Astensis summa,2.p lib.8.t.15 a.1.qu.1.ad fin. Gaeta repet.cap. Ad limina,30.q.1.§ 4.n.322.& 327.* Et ex Theologis,*D.Th. 4.d.36.qu.vn.a.1.ad 3.& ibi D Bonau.a.1.qu.2.Durandus qu.1. insolut.ad 2.Maioris 4.d.30.qu.1 in probat.1.conclusionis, & ad finem totius quæst.Palud.4.d 30 q.1 a.2.n.6.& d.36.q 1.ar.1.n. 8.Supplementum Gabrielis 4.d.30.q.1. a.2.concluſ.3.& d.36.q. 1.a.2.init.Victoria sum.*vbi de matrim *nu.270.D.Antonin.3. p.t.1.c.3.fin Sotus 4 d.35.q.vn a.2.post 1.concl vers Dubium autem est Ledesma 2 p.4 q.35.a.1.paulo post principium:& q.54.a. 1.paulo post princ.Veracruz 1.p speculi.a 29.paulo post princ concluſ.1.& 2 Ouandus 4.d.30 qu.vn.propoſ.3.fin. Enriquez lib.11. de matrim.c.10.nu.3 Petr.de Ledesma de matrim.q.52 a.1.dub. 1.concl.1.Lud Lopez 2 p.instruct de matrim c.47.*vbi de impedimento conditionis, *col 8.vers.Postremo autem , Barthol.à Ledesma de matrim dub.31.col 3.§.Et annotato, Vega 2.to sum. c.34.casu 117. Vivaldus candelabro Sacramentorum 1 p.de matrim.n.127.*

Hinc deducitur,attenta hac posteriori sententia quam amplexi sumus, valere matrim.inter infideles initũ cum error conditionis : nisi aliqua speciali eorum lege irritetur. Quod legibus Ecclesiasticis id irritantibus minimè astringantur.Sic *Veracruz concl.2.Barth.à Ledes.Enriqu nu.3. comment lit.N.Vega num.præceden.allegati.* At satis probabile est non valere : sicut est valde probabilis sententia dicens iure naturæ,cui subijciuntur etiam infideles, id matrimonium esse irritum:vt n.15.diximus. 17

Ad argumenta nu.15.proposita resp.Ad 1.dic,similitudinem non esse in omnibus,sed in hoc, vt sicut error personæ tollit omnino consensum: ita error conditionis tollat circa conditionem illam seruitutis : & licet hoc sit inuoluntarium tantùm secundùm quid : at ius Ecclesiasticum irritauit , vbi non admittitur voluntarie coniugium 18

cum

cum seruo vel ancilla: quod minime contingit, quando conditionis seruilis error adest. Ad confirmationem dic aduersari aliquo modo, quòd omnino plenam & perfectissimam corporis traditionem non patiatur: at patitur absolutam, & rationi status consonam. Quod ad veram matrimonij rationem satis est, attento iure naturali, vt n. 16. probaui. Ad 2. neganda est consequētia. Quia (vt disp. præc. nu. 18. probauimus) est lata differentia inter matrim. & cæteros contractus bonæ fidei, qui irritantur ex dolo circa qualitatem dante causam cōtractui: vt in hoc euentu accidit. Quod secus se habet in matrimonio. Ad 3. fateor aliquo modo aduersari bonis matrimonij, non tamē adeò vt substantiam destruat. Quòd si ita aduersaretur, non sufficeret scientia seruitutis, nec cessio proprij iuris. Nec is error aufert voluntarium simpliciter, sed tantum secundum quid. Quæ omnia probaui n. 16. Ad 4. dic, non imputandum esse vitio naturæ, si non irritarit hoc matrimonium, nec prouiderit huic iniuriæ resarciendæ, quæ consistente matrimonio reparari nequit. Nec enim omnes iniuriæ debent reparari in eodem bonorum genere: (vt respondens simili argumento probanti matrim. metu extortum esse iure naturæ nullum, ostendi li. 4. disp. 14. n. 4. in solutione ad 5.) Et natura matrimonij indissolubilis exposcit, ne huiusmodi iniurijs satisfiat, matrimonio dissoluto. Postea autem Ecclesia experientia comperiens damna multa inde subsequi, irritauit. Ad vltimum, dic verum esse illos textus non habere formam statuti, nec constare vbi talis irritatio scripta sit: at constare ex vsu & traditione Ecclesiæ: & forsan olim scriptam fuisse, ac perijsse scripturam. Sicut d. disp. 14. n. 4. in solut. ad 1. probaui, respondens simili argumento probanti matrim. metu extortum esse iure naturæ irritum. Quare non placet solutio *Pet. de Ledes.* quam nu. 15. ad hoc argumentum retuli. Ibi enim satis confutata est.

19 Qvæstio II. An matrim. liberi cum ancilla valeat, si ignorantia conditionis seruilis sit crassissima, ac leuissima. Affirmant quidam, quod Ecclesia ideo irritauerit hoc matrim. vt resarciatur grauissima iniuria irrogata coniugi ignoranti. Quæ cessat, ac leuissima est, vbi ignorantia est adeò crassa. Secundò, quòd metus leuis non irritet matrimonium: ac proinde idem videatur dicendum de ignorantia leui. Sicut enim iura nihili faciunt vani hominis timorem *l. Metum, 6 ff de eo quod metus caus.* ita & imprudentis fatuam ignorantiam. Tertiò, quòd ignorantia adeò crassa æquiparetur scientiæ, adeò vt in materia pœnali & odiosa, quando ius punit delictum scienter admissum, hæc ignorantia tam crassa à pœna minimè eximat (vt dicemus li. 10. disp. 32. n. 39.) Et ideo hanc partem sustinet *Sotus 4. d. 35 qu. vn. a. 2. post 2. concl. vers. De hīs conclusionibus. Bart. à Ledesm. dub. 31 de matrim. concl. 1. in prima eius limit. Lud. Lop. 2. p. instructor. de matrim. cap. 47.* vbi de impedimento conditionis, *columna 2. vers. Circa prædictam doctrinam. Manuel 1. tom. summæ, 2. edit. c. 213. num. 3. Vega 2. tom. summ. cap. 34 casu 67. ad finem.*

20 Quamuis tamen hæc sententia sit valde probabilis, oppositam credo probabiliorem. Quòd vt matrimonium liberi cum ancilla, vel liberæ cum seruo valeat, desideretur libera electio, & omnino voluntaria talis conditionis seruilis, vt sic libere cedat contrahens iure suo, quæ cessio est quædam condonatio iuris proprij. At hæc irritatur ex errore quantumuis fatuo. Vt si velim dare Petro, & errore leuissimo ductus dem Ioanni, non tenet donatio: quia deficit donandi voluntas. Et confirmatur, quia sicut iure naturæ exigitur consensus in personam, ad matrimonij valorem: & irritatur quocumque errore crassissimo personæ existenti, vtpote qui consensum directum & formalem in illam personam aufert. (vt probauimus disp. præced. nu. 7.) Ita iure Ecclesiastico petitur voluntarius omnino, & consensus directus in circumstantiam illam conditionis seruilis, vt sic conscius coniux damni ex eo matrimonio sibi subsecuturi, cedat libere iure suo, & sponte illud amet. Similiter igitur irritabitur ex quocumque conditionis seruilis quantumuis crasso & temerario errore. Is enim verè tollit directum & formalem consensum, ac animum iure proprio cedendi. Tandem quia licèt ad culpam, & pœnam illi correspondentem, hæc ignorantia æquiparetur scientiæ: quia actus est indirectè & interpretatiuè volitus, propter obligationem aduertendi. Præceptum enim obligans ad aliquid, subinde astringit ad diligentiam adhibendam ad aduertendum, ne violetur. At cùm nullum præceptum sit contrahendi cum persona liberæ conditionis, non est quòd culpæ ascribatur contrahenti ea inaduertentia: ac subinde censeatur indirectè volita. Et confirm. quòd ius canonicum irritans matrimonium id, absque scientia conditionis seruilis initum, non tam attendat modum irrogandi iniuriam ex parte personæ seruilis conditionis decipientis tacendo conditionem: quàm dolum re ipsa contingentem, & damna ex eo subsecuta, quæ liberum pati noluit, nisi sciens ac prudens iure suo cesserit. Aliàs valeret matrim. quando nullus dolus nullaque culpa adesset in seruo: vtpote qui vel existimabat alterum eiusdem conditionis esse, aut si diuersæ, consentium suæ seruitutis. At quando est ignorantia hæc fatua & crassissima, idem dolus re ipsa contingit, & eadem damna pullulant, nec ignorantis animus fuit iuri suo renuntiare. Et pro hac sententia sunt *Abb. Alex. de Neuo, Præpos.* qui (vt n. 8. in fine retuli) quando ignorantia est rei communiter notæ, non dicunt valere matrimoniū, sed potius supponunt non valere, & solùm imponunt pro foro externo onus ignorantiam probandi, illam alleganti: quòd tunc ea minimè præsumatur.

Ad argum. n. 19. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n. præced. vbi eandem iniuriam re ipsa irrogari, licet non ex parte modi, probaui. 21

Ad 2. dic, disparem esse rationem. Metus enim non aufert consensum, sed minuit libertatē, quare solus is metus spectatur, qui id nomen meretur: qualis solus est, qui in virum constantem cadit. At error quicunque sit, tollit consensum circa rem, in qua erratur. Ad 3. constat ex differentia tradita n. præced.

Qvæstio vltima. An quicumque error conditionis seruilis irritet matrim. quamuis sit æqualis aut dignioris conditionis: an potius quando est deterioris? Exempli causa, liber cōtrahit cum libera, credens illam esse ancillam, errat circa conditionem at dignior est conditio alterius ea, quam ipse putabat. Similiter si seruus contrahat cum libera, putans eam seruam, inuenit nobiliorem conditionem: & si contrahat cum serua credens eam liberam, errat in conditione, sed inuenit æqualem suæ. *Gloss 29. quæst. 2. in summ. verb. Secunda*, duas refert opiniones. Altera est, vt error in conditione siue deteriori, siue digniori, semper dirimat matrimonium, vt si liber vel seruus contrahat cum libera, credens eam esse ancillam, erit nullum matrimonium. Altera est, vt si interueniat error in dispari conditione, sit nullum matrimonium, vt si seruus velit contrahere cum ancilla, & contrahat cum libera: vel si liber cum ancilla velit, & sit libera. Quòd in vtroque casu sit dispar conditio. Secus si erretur in pari conditione, vt si seruus velit cum libera, & sit ancilla. Quòd æqua sit vtriusque contrahentis conditio. Et hanc sequitur *glossa ibi.* Et probat. Si enim quispiam contrahit cum aliquo quamuis ditiori, putans se cum alio contrahere, non est matrimon. Eandem sentent. sequitur *gloss. cap Si quis ancillam, in fine, eadem causa, & quæst.* & format 2. argum. pro ea. Quod *l. 3. C. de incestis nuptijs* irritet matrim. cum ancilla: ius autem canonicum tantùm excipiat, quando scienter ea ducitur in vxorem. Ergo remanet ius incorrectum, quando ignoranter: ac proinde quando seruus errore conditionis ducit ancillam, putans eam esse liberam, erit irritum matrimon. Insuper sunt aliqua quæ suadent esse nullum, quando est error circa parem conditionem, vt si seruus existimet se ducere liberam, cùm tamen sit ancilla. Sit ergo 3. argumentum. Ius Ecclesiasticum irritat matrimonium, in quo est verus conditionis seruilis error, qualis inuenitur in hoc casu. Ergo erit nullum. Et confirmatur, quòd con- 22

sensus serui non feratur in illam, vt ancillam, sed vt liberam. Tandem, quia posset esse seruus tam arrogans, vt nulla ratione ducere vellet ancillam: quin imò prudenter faceret, ne filij essent serui, & vt liberiùs posset vsui matrimonij vacare: & si à domino venderetur, posset ipsum vxor sequi. Et ita *Vualdus candelabro Sacramentorum*, 1.p. vbi de matrim. *num.* 122. dicit forsan se eius sententiæ futurum, vt matrimonium serui cum ancilla, quam liberam credebat, sit nullum, nisi singularitatis vitio notaretur: & ideo non audere à contraria sententia, quæ communis est, recedere.

23 Nihilominus ac certissimum est tenendum, non omnem conditionis errorem efficere vt matrim. sit nullum: sed quando talis est error, vt fiat deterior errantis conditio: secus si erretur in pari aut digniori conditione. Quare solum erit inualidum matrim. quando liber contrahens errat in seruili alterius conditione, quem liberum quoq; credebat. Si autem credebat alterum seruum, & sit liber, siue sit ipse seruus, siue liber, valebit matrim. Quod erret inueniens digniorem conditionem, quam ipse putabat. Similiter valebit, si seruus contrahat cum ancilla credens eam liberam. Quòd serui conditio non efficiatur deterior, sed æqualem suæ conditionem reperiat (quando autem in exemplo dicimus valere matrim. si seruus contrahat cum libera, existimans eam esse ancillam, intellige ex parte sui erroris, vbi femina libera non errarat in conditione serui, sciens eum esse seruum: si enim crederet eum liberum, ex hac parte esset nullum matrim.) Ratio legitima huius sententiæ est. Quòd hoc impedimentum sit solo Ecclesiastico iure inductum (vt n. 16. probauimus.) Ius autem Ecclesiast. solùm irritat matrim. inter eos, quorum alter est liber, alter verò seruus, ac liber inscius est seruitutis, vt constat ex textibus, quos n. 2. allegaui, in quibus hoc impedimentum statuitur. Deinde, quia ratio, quæ induxit Ecclesiam ad hoc impedimentum statuendum, ea est, vt resarciat iniuriam irreparabilem illatã libero ignoranti conditionem alterius seruilem, & ob grauem contractus inæqualitatem; at vbi conditio alterius, in qua erratur, est dignior opinione, aut par conditioni errantis, cessat ea iniuriæ grauitas, & inæqualitas contractus: nil igitur valori matrimonij obstabit is error. Atque ita huius sententiæ sunt, ex iurisperitis, *Goffred summ. t. de coniugio seruor. n. 6. & 7. Host. summ eo. t. n 9 & c. fin. n. 2. eo. t. Innoc c. 2. n. vn. eo. t.* vbi *Ioan. And. n. 3. & d. c. fin n. 2. Ant. eod. c. 2 n 4. & d. c. fin. n. 5. Abb. eo. c. 2. n. 5. & ibi Anchar n 2. Card n. 2. q. 1. & 2. Alex. de Neuo n. 7. Præpos. n. 6 7. 8. q. 4. 6. 7. Henric. n. 3 Hugo 29. q. 2. in sum. Alberic. in suo dictionario, lit. I. v. Impedimentum, 3. fi. Monald. sum.* vbi de matrim. *t. de impedim. conditionis vers. Item nota. Astensis sum. 2. p l. 8 t. 15. a. 1. q. 1. Rainer. 2. p. summ. t. de matrim. c. 16. Ioan. de Friburgo sum. confessorum, l. 4. t. 4. q 1. Vitalis de Cambanis de clausulis, clausula, non errore ductus. §. Ostenso de errore iudicij, videndum est de errore qui in matrimonio committitur, n. 5. Rosella v. Impedimentum, imped. 3. in princ. Angel. Matrimonium, 3. imped. 4. n. 4. Sylvest. Matrimonium, 8 q. 2. dict. 2. Supplementum sum. Pisanæ v. Impedimentum, imped. 3 nu. 2.* vbi *Tabiena Impedimentum 1. nu. 1. Armilla v. Matrimonium, n. 5. Brunel. de sponsalibus concl 32. n. 3. casu 1 & 2. Lex 3 t. 5 p. 4. & ibi Greg. Lop. v. Como el mismo. & ibi Montaluus in fin. & l. 4. ad fin. eo. t. Turrec. 29. q. 2. in sum n. 4. Nauar. sum. c. 22. n. 33. Alex. Carrer. l. 4. de sponsalib. c. 12. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. ti. 12. n. 52. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q 1. §. 4. nu. 331. Matienzo li. 5. recop. t. 1. rub gl. 1. n. 156. Lancelotus instit iuris can. l. 2. t. Quæ matrimonium impedire possunt paulo post princ.* Et ex Theologis, *D. Bonau. 4. d. 30. a. 1. q. 2. & ibi Durand. q. 1. nu. 7. Scotus ibi q. 1. Ricard. a. 1. q. 1. Mayronis q 1. idem Scotus 4. d. 36. q. 1. in fine corporis*, vbi *Palud. q 1 a. 1. n. 9. concl. 3. Supplementum Gabr. qu. 1. a. 2. coroll. 3. & d. 6. & 30 q. 1. a. 2 post 3. concl.* vbi *Maioris, q. 1. corol. 4. D. Antonin. 3 p. t. 1 c. 3. statim in princ. Sotus 4. d. 35. qu. vn. a. 2. post 2. conclus. Petr. de Soto lect. 3. de matrim. §. Iam ex hoc quæ sequuntur. Guillel. Borrillong. 4. d. 36. qu. vn. art. 2. paulo ante concl. 3. Palacios 4. d. 30. disp. vn. colum. 8. dub. 2. & 3.* vbi *Ouandus q. vn. propos. 3. Toledo l. 7. sum. c. 3. nu. 4. propos. 2. Philiarc. de offic. sac. to. 1. p. 2. l. 2. c. 5. imped. 2. Petr. à Ledes. de matr. q. 52. a. 1. dub. 1. post solut. ad vlt. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. cap. 47.* vbi de imped. conditionis, *col. 2. vers. Accedit ad hoc. Barth à Ledes. dub. 31. de matrim in 3. limit. 1. concl. col. 2. Viuald candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim. *nu. 120. & 122.* Et valere matrimonium serui cum ancilla, quam liberam credebat, tenent *D. Th. 4. d. 4. 36 qu. vn. a. 1. ad 1. & ibi Nicolaus de Orbellis, q. vn. Bassolis ibi, q. vn. a. 3. Nicolaus de Nisa 4. sententiarum, tract. 6. p. 3. de matrim qu. 6 concl. 7. Victoria summ.* vbi de matrim. *nu. 270. Ledesm. 2. p. 4. q. 53 a. 1. §. Sed difficultas est, vers. Tertio est aduertendum. Veracruz 1. p spec. art. 29 dub. 1. quod proponit post 2. concl. Enriq li 11. de matrim. c. 10. n. 4.* Et idem dicit *Veracruz*, quando liber duxit liberam, quam putabat seruam. Et *Ledes. q. 54 a. 2. paulo post princ.* dicit idem, quando ancilla nubit libero, credens eum esse seruum.

Ad arg. nu. 22. proposita resp. Ad 1. dic, esse verum vbi 24
esset error circa personam, secus si eadem persona existenti erraretur circa qualitatem, vt quia contrahens credebat esse pauperem, & est diues: vel cum sit seruus, credebat alterum esse liberum, & est seruus: vel seruum, & est liber. Ad 2. dic, ius canonicum permittere quodcumque matrimonium cum ancilla, modò si eam ducens sit liber, & non ignoret eius conditionem. Ad 3. dic, non irritare, quoties est error conditionis seruilis, sed quando redditur deterior conditio errantis, vt nu. præc. explicui. Ad confirmationem, & ad 4. dic eum errorem tantùm esse errorem qualitatis, manente eadem persona, ac proinde minimè obesse valori matrimonij.

DISPVTATIO XX.

Quando ancilla vel seruus libertatem consequantur ex matrimonio permissu domini inito, & an tunc id sit validum, ignaro altero conditionis?

SVMMARIVM.

An serui liberi fiant, eos domino collocante in matrimonium, cum liberis ignaris seruitutis: & quid si præcipit alij vt collocet? n. 1.
An desideretur ad id dolus in domino? n. 2. & ibi an sit opus sententia.
Quid, si vterque seruus sit, vel alter liber conscius seruitutis? & explicatur l. 5. t. 22 p. 4. n. 3.
Quid si dominus non collocet, sed sciens matrim. ancilla cum libero conditionis ignaro, taceat? Refertur sententia, n. 4.
Contraria Auctoris, n. 5.
An exigatur tunc dolus in domino. Et ex studio facere, quid sit? n. 6. & ibi an desideretur sententia iudicis?
An hæc procedant in seruo ascriptitio, n. 7.
Soluuntur argumenta, n 8.
An ancilla libera fiat, domino conficienti dotalia instrumenta? n 9.
An domino ducenti ancillam, fiat libera: attento iure communi? Refertur quædam sententia, n. 10.
Contraria Auctoris, n. 11.
Quid iure regni Hispaniæ: & an filij ante nati libertate donentur? num. 12.
An valeat matrim. quando alter ignorat seruitutem: at obtinetur libertas ex matrimonio ipso? Refertur sententia, n. 13.
Contraria Auctoris, n. 14.

PRÆSENS disput. duo petit, alterum, quando seruus li- 1
bertatem ex matrim. permissu domini inito assequatur: alterum, an tunc sit validum matrimonium? Circa prius, sit prima concl. Si dominus personam conditionis seruilis collocet in matrimon. cum persona libera, ignara seruitutis, nec eam detegat: eo ipso persona illa seruituti subiecta, siue masculus sit, siue femina, libertatem consequitur. Habetur expresse *auth. Ad hoc, C. de latina libertate*, ibi: *Qui suam ancillam credenti tradidit in matrimon. tamquam liberam, siue concesserit dotale instrumentum, siue non, aut sciens eam duci tacuit ex studio: dominium eius amittit, eaq; ad ingenuitatem rapitur. Idem dicitur de seruo.* Quæ desumpta est ex *auth. de nuptijs, collat. 4. §. Si verò decretum, vers. Hoc autem decernimus*, vbi *glossa verb. Credens*, explicat, quando liber credit eam non esse ancillam. Et idem dicendum est, si dominus dicat clerico, vel alij, vt coniungat seruum cum ig-

no-

noranti seruitutem libera: tacita seruitute. Quod perinde sit, ac si ipse dominus coniungeret. Ita *Veracruz 1.p.spec.ar. 30.fine.* & ratio est. Quod dominus in matrim. serui consentiens cum libera persona, tacens seruitutem, eo ipso censeatur libertatem dare, sine qua matr. consistere nequit. Consentiens enim in aliquid, consentit subinde in id absque quo illud perfici nequit. Quæ decisionis ratio apertè colligitur ex *d. auth de nuptijs, § Si vero decretum, vers. Hoc autem decernimus*, vbi agens quãdo dominus tradit ancillam libero ignoranti in matrim. sic ait: *Non erit iustum, tale non cõstare matrim sed tacitam libertatem sequi, siue virum, siue mulierem: cum tale aliquid à domino sit.* Quare non existimo hoc esse in pœnam fraudis, sed fauore matrim. vt valeat. Nec credo desiderari iudicis sententiam, vt is seruus liber fiat. Quod cõstat ex illis verbis *d. auth. Dominium eius amittit, eaque ad ingenuitatem rapitur.* Quæ verba ipso facto libertatem comparari, satis clarè indicant. Deinde, quia ibi decernitur validum esse matrim. & vt id valeat, conceditur ea libertas. At valere minimè posset, nisi seruus eo ipso per matrim. consequatur libertatem. Quippe esset matrim. liberæ cum seruo, ignorata seruitute. Quare non sunt audien li *Veracruz 1.p.spec.ar. 30. §. Sed est dubium circa hoc: & Bart. à Ledesm. dub. 31. de matrim. concl. 6* dicentes hoc statutum esse in pœnam fraudis. Nec *Ledes. 2.p. 4 q. 54. a 1. fin.* asserens id esse in pœnam negligentiæ domini non exprimentis alteri seruitutem.

2 Hinc infertur, minimè desiderari dolum in eo domino tradenti nuptui ancillam libero tacita seruitute. Quod apertè constat ex *auth de nuptijs, § Si vero decretum, vers. Hoc autem decernimus, collat. 4.* vbi textus ille agens de eo casu, in quo dominus collocat ancillam in matrimonium, non addidit ex studio: & statim *vers. Si vero*, agens quando dominus non tradidit, sed sciens contractum tacuit, addit, *Ex studio*, & statim paulo inferiùs, *Siue consentit, siue malignatus est dominus*, vbi *gl. v. Consentit*, ait: *expresse*, & *v. Malignatus*, ait: *Scilicet tacendo.* Ergo apertè textus id discrimen constituit inter expressam voluntatem domini, qua seruum in id matrimonium collocat, & inter permissionem tacendo: vt in priori euentu dolus non desideretur: secus in posteriori, vt amplius n. 6. explicabimus.

3 Secunda conclusio. Quando vterque contrahens est seruus, vel si alter liber, est conscius seruitutis quamuis dominus consentiat, tradatque mancipium in matrimonium, non consequitur seruus libertatem. Quod textus n. 1. allegati, eam libertatem donantes mancipio, expresse loquantur, quando liber fuit seruitutis inscius. Deinde, quod fauor valoris matrimonij, eam libertatem necessariò petentis, cesser in hoc euentu. Cùm valeat matrim. absque mancipij libertate: nullus enim in libero adfuit error. At huic textus illi fauori innituntur (vt nu. 1. probauimus.) Et ita docent *Couar. 4. decret. 2.p.c. 3. §. 7. nu. 1. vers. Secundo, Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. nu. 48. Valascus de iure emphyteut. q. 37. n. 5. Veracruz 1.p spec. a. 30. §. Sed est dubiũ circa hoc Palacios 4. d. 30. disp. vn. col. 12. vers. Argumentum autem. Enriq. l. 11. de matri. c. 10 n. 4. vers. 4. P. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disp. 39. §. Septimus est. Vivald. candel. sacram. 1.p de matrim. n. 124 Barth à Ledes. de matrim dub 31. concl. 6. Lud Lop. 2.p. instr. de matrim. c. 47.* vbi de imped. conditionis, *col. 5. Vega 2. to. summ. c. 34. casu 67. §. Nota que aunque.* Vnde *l. reg. 5. t. 22. p. 4.* ibi: *Casando siervo alguno con muger libre, sabiendolo su señor, è non lo contradiziendo, fazese el siervo libre por ende. Esso misimo dezimos que seria, si casasse la sierua con hombre libre:* debet intelligi quando coniux liber fuit seruitutis ignarus, vt explicat *l. 1. t. 5. ead. p. 4.* Et eundem intellectum adiuuat *l. 5. t. 11. l. 4. fori regij*, ibi: *Quien quier que sus sieruos casaren, diziendo que son libres, no los pueda mas tornar à seruidumbre, mas queden libres.* Et ita explicant *Couar & Valascus:* & addit *Couarr.* se vidisse ita semel in regio prætorio Granatensi per sententiam definitum. Vnde non est audiendus *Abb. c. Illud, n. 11. de præsump.* dicens seruum fortè consequi libertatem, quãdo domino sciente init matrim. Idque probat, quod seruus sciente domino ad ordines promotus efficiatur liber, *c. Si seruus sciente, d. 54.* quod est D. Leonis Papæ. Sed textus non est ad rem. Id enim expressè definitum in sacri ordinis honorem, non est cur ad matrimonium trahatur, in quo nullo pacto eadem ratio inuenitur.

Difficultas autem est, quando dominus non collocat 4 ancillam in matrim. cum libero seruitutis ignaro, sed cõscius matrimonij tacet seruitutem? Quidam enim aiunt eam ex hoc non donari libertate. Quod tacens non censeatur consentire, in ijs, quæ in ipsius præiudicium redundant, vt tradunt omnes DD. *reg. Is qui tacet, 44 de reg. iuris, in 6* cum *gl. ibi v. Is qui tacet, & Dyno ibi n 4.* Secundò, quod taciturnitas minimè potentis impedire non operetur cõsensum. At dominus nequit impedire matrim. serui. Tertiò, quod lex concedens libertatem seruo in hoc euentu, innitatur præsumptioni voluntatis domini, concedendæ libertatis: ac proinde non obligat, vbi dominus eum animum minimè habuerit. Huius sententiæ sunt *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 1. concl. 2. n. 8. in fin. & ibi Supplementum Gab q. 1. a. 3. concl. 2. fin* vbi hanc ancillam non effici liberam iure canonico: & licet videatur manumitti iure ciuili, id non tenere in hoc casu, asserunt. Et licet neuter explicet, an liber ignoret seruitutem: at manifestè in hoc euentu ambo loquuntur: in hoc enim solo disponit ius ciuile. Et expresse tamquam probabilius sustinent *Veracruz 1 p spec. ar. 30 §. Dubitatur adhuc, Lud. Lop. 2.p. instruct. de matrim. c. 47.* vbi de impedim. conditionis, *col 5.*

Tertia tamen conclusio sit. Satis est vt seruus vel ancil- 5 la consequantur libertatem, vt domino tacente conditionem seruilem, conscioque matrimonij, illud ineant cum persona libera seruitutis ignara. Ita enim expresse definitur *auth. Ad hoc, C. de latina lib. & auth de nuptijs, collat. 4. §. Si vero decretum, vers. Hoc autem decernimus, & l. reg 1. ti. 5. p. 4.* & ratio huius decisionis est, quod dominus tunc non aperiens conditionem seruilem sui mancipij, est in culpa, & dolo graui iniuriæ cõtrahenti libero illatæ. Quare dignus est, vt in pœnam illius fraudis, & fauore matrimonij, vt illud sit validum, mancipium libertatem cõsequatur. Quare textus hoc statuentes non fundantur in præsumptione voluntatis domini, sed in vera voluntate puniendi taciturnitatem domini debẽtis in eo euentu manifestare seruitutem. Et ideo hanc conclusionem docet *gloss. c. Si quis ingenuus, v. Faciat, el 1. 29. q. 2. Goffred sum. t. de coniug. seru. n. 1. Host sum. eo. t. n. 3. Astensis sum 3.p l. 8. t. 15. a 2. q. 3. Rosella verb. Impedimentum, imped 3. n 3 Sylues. Matrimonium, 8. q. 2. dict. 5. Sotus 4 d. 35 q. vn. a 2 col. 3. vers. Ex his colligitur. Cou 4 decret. 2.p c. 3 § 7. nu. 1 vers. Secundo. Ant Cucus l. 5 instit. maior tt. 12. n. 48. Ledesm. 2.p. 4. q 54 ar 4. paulo post princ Palacios 4 d. 30. disp. vn. col. 12 vers. Est hæsitatio. Valascus de iure emphyteut qu. 37. n. 4. P Molina tom. 1. de iust. tract 2. disp 39 Septimus est. Enriquez li. 11. de matrim c. 10 nu. 4. vers 5 Bart. à Ledesm. dub 31. de matrimon. conclus. 6. Vivaldus candel. sacram. 1 p de matrim. num. 124.*

Monuerim tamen desiderari dolum in domino sic ta- 6 cente, vt mancipium consequatur libertatem. Quia *authent. Ad hoc, C. de latina libert.* expresse petitur, vt dominus ex studio taceat. Et idem *authen. de nuptijs collat. 4 § Si vero decretum, vers. Hoc autem decernimus:* vbi *gloss verb. Ex studio, & Bald de auth. Ad hoc, initio*, explicant, id est dolo malo. Verbum enim studiosè, vel ex studio aliquid facere, importat in delictis, dolosè & fraudulenter efficere, vt docent *gloss. fin. auth. Vt exactione dotis instante, § fin. Bald. c. Præterea. de testibus cogendis n. 3. fin. & l. 1. § Huius studij n. 4. quæst. 1. ff de iust. & iure. Felin. d. c. Præterea, n. 3. vers. In textu & c. Veniens, num. 5. initio de simon. la'ond § Huius studij n. 1.* alios allegans, *Decius c. Peruenit, el 2. not. ab. 4 in noua edit n. 11 & 13 de appellat. Parisius addit. Ad Bartolum, l. vn. nu. 5. C. de thesauris, lib 10.* Idemque probatur, nam *d. auth. de nuptijs, § Si vero decretum vers. Si vero.* sic dicitur, *Siue consensit, siue malignatus est dominus.* Vbi *gloss verb. Malignatus*, ait, *Scilicet tacendo.* Vnde ignorantia quantumcumque crassa facti vel iuris excusabit. Quòd vbi dolus exigitur, nulla ignorantia iuris vel facti sufficit (vt late probabo lib. 10. disp. 32. n. 36.) Ita *Bald d. c.*

Præ-

Præterea, n.3. fine, Felin. ibi n.3. verſ. In textu, Iaſon proxime citatus. Ex quo infero, non plecti dominum hac pœna amittendi ſerui, ſi non aduertens, vel ex ſimplicitate, quãtumcumque culpa lata interuenerit, taceat. Quia deficit dolus. Rogabis tamen, an deſideretur ſent. iudicis, vt dominus dolosè tacens priuetur ſerui dominio? Eam enim deſiderari fortiter probat id eſſe pœnam fraudis. Verũ non deſiderari eſt mihi certum. Quòd *idem auth. De nuptijs*, §. *Si vero decretum*, ſic dicat, *Priuamus dominum ita maligne cogitantem: & ille quidem cedat dominio: ad ingenuitatem vero ſeruilis perſona rapiatur.* Quæ verba latæ ſententiæ ſunt. Deinde, quia ibidem dicitur eſſe validum matrim. cum ea perſona ſeruilis conditionis initum à libero ignorante, quando dominus ſciuit, & tacuit. Quod ſuſtentari minime poſſet, niſi ipſo facto compararetur libertas, donec iudicis ſententia accederet.

7 Quidam extendunt dicta in prima & tertia concluſ. vt procedant in ſeruo aſcriptitio: atq; ita cenſent eum libertatem conſequi, ſi eum tradat dominus in matrim. libero eius ſeruitutis ignaro: vel ſciens vt liberum ducere vxorẽ ignaram, ſubticuerit ſeruitutem. Quod libertas conceſſa à vera ſeruitute in hoc euentu, meritò extendenda ſit ad hanc ſeruitutem impropriam. Ita *Valaſc. de iure emphyteut. q.* 37. *n.*4. Sed meritò contrarium docent *gl. auth. De nuptijs*, § *Si vero decretum v. Mulierem, & Salicet. auth. Ad hoc, n. vn. C. de latina libert.* Quod non militet ex hac libertate inde cõſurgente, idem fauor matrimonij. Nam eadem aſcriptitia ſeruitute manente, eius error non obſtat valori matrimonij, vt probaui diſp. præc. n.9. deinde, quod non tanti momenti ſit hæc fraus, ac quando eſt vera ſeruitus, ac ſubinde lex pœnalis non eſt ad illam extendenda.

8 Ad arg. nu.4. propoſita reſp. Ad 1. dic, non concedi libertatem ex tacito conſenſu domini, ſed à lege in fraudis pœnam: nec eam inniti præſumptioni voluntatis domini, vt n.5. prob. Per hoc ſoluuntur 2. & 3. argum.

9 Quarta concluſio. Si dominus in matrim. tradat ancillam libero ſeruitutis conſcio, dotis inſtrumentum ancillæ conficiens, eo ipſo ancilla efficitur libera. Conſtat ex *l. vn.* §. *Sed & ſi quis homini, C. de lat. libert.* ibi: *Sed & ſi quis homini libero ſuam ancillam in matrim. collocauerit, & dotem pro ea conſcripſerit (quod ſolitum eſt in liberis perſonis ſolum procedere) ancilla non latina, ſed ciuis efficiatur Romana.* Et quamuis textus non explicet an liber noſſet ſeruitutem feminæ: at manifeſtum eſt ita intelligi: vt conſtat ex *auth. Ad hoc*, quæ ibi ſtatim inſeritur. vbi quando alter ignorat ſeruitutem, decernitur ancillam conſequi libertatem, ſiue dominus eam in matrim. collocans, dotalia confecerit inſtrumenta, ſiue non. Atque ita vt ſpeciale aliquid contineat *illa l. vn.* §. *Sed & ſi quis homini*, neceſſariò intelligi debet, quando etiam ſcienti dominus tradit cõficiens dotalia inſtrumenta. Idq; amplius confirm. quod deciſio illius §. eo innitatur, quod dotem conſtituere pro femina, in ſolis liberis perſonis procedat, vt in eo expreſſe dicitur. Atque ita intelligunt *gl. ibi* in caſus poſitione, & *P. Molina to.*1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.*39. §. *Septimus eſt.* Idem ait *Abb. c. Illud, n.*11. *de præſumpt.* ſi dominus conſtituat dotem aut donationem propter nuptias ancillæ vel ſeruo. & refert *d. l. vnic.* §. *Sed & ſi quis homini.* Sed ibi de ſola dote eſt ſermo, & de ſola ancilla: & quando lex voluit ſeruum quoque amplecti, id explicuit, vt cõſtat ex *auth. Ad hoc, nuper citata*, vnde non credo in hoc Abbati. Nec etiam fidem habeo *Enriquez li.*11. *de matrim. c.*10. *n.*4. *verſ.*5. dicenti ancillam cenſeri manumiſſam, ſi ſeruus præſente domino, & non contradicente, dotalia inſtrumenta ancillæ conficiat. Nam textus ſolum id decernit, quando ipſe dominus conficit: vnde non eſt cur extẽdatur ad permiſſionem vt alius conficiat. Nec tandem credo *Valaſco de iure emphyteut. q.*37. *nu.*4. addenti ſeruum quoque aſcriptitium hanc conſequi libertatem, ex confectione dotalium inſtrumentorum facta per dominum. Quod cum non ſit propriè ſeruitus, ſed ij ſerui verè liberi ſint, & ad certas ſolas operas teneantur, (vt dixi diſp. præced. n.1.) non eſt cur diſpoſitum in vera ſeruitute, ob actum qui ſolis liberis proprius eſt, extendatur ad ſeruitutem ſecundùm quid, & in qua eſt vera libertas: ac proinde illa confectio dotalium inſtrumentorum non repugnat ſtatui. Atque ita nu.7. ſimilem eiuſdem Valaſci extenſionem reieci.

Sed quid, ſi dominus ancillam ducat in vxorem, num- 10
quid ea conſequetur libertatem? *gloſſ. c. Si quis viduam, el* 2. 34. *d. v. Ancillam*, aſſerit. Et eam ſequuntur *Archid. ibi, fi. Dominicus fin. Turrecr. n. vn. Sylueſt. v. Seruitus, q.*4 *fin.* Probat *gl. per auth. Ad hoc, C. de lat. libert.* quæ quidem nec verbum dicit ad hoc conferens, ſed ſolum quando dominus tradit ancillam libero ignoranti ſeruitutem. Et ex *l. Libertæ*, 8. *C. de operis libert.* quæ nil etiam dicit, ſed ſolum libertam ductam in vxorem non eſſe cogendam operas præſtare. Idem tenent *gl. auth. Vt liberti de cetero aureo*, §. *Si quis autem, v. Legitimam, Aſtenſis ſum.* 2. *p. lib.* 8. *t.*15 *a.*2 *q.*2.

Verum cum nullus detur textus eam libertatem decer- 11
nens, iure optimo ab hac opinione recedendum eſt, dicendumque iure communi attento eam ancillam minimè effici liberam. Et ita ſentiunt *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.*3. §. 7. *n.*1. *verſ. Tertio. Palacios* 4. *d.*30. *diſp. vn. col.*13. *P. Molina to.*1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp* 35. §. *Sextus eſt, Enriq. l.*11. *de matrim. c.*10. *n.* 4. *comment. lit Z. Emanuel Sa ſum. v. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentib. *n.*1. *verſ. Si dominus. Viuald. cand. ſacram.* 1. *p. de matrim. n.*125.

Attento autem iure regni Hiſpaniæ ancilla ducta à do- 12
mino, fit eo ipſo libera. Sic enim expreſſe diſponitur *l.*1. *t.* 13 *p.*4 *fin.* ibi: *Tan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que el padre e la madre ſon caſados, ſe fazen por ende los fijos legitimos. Eſſo miſmo ſeria, ſi alguno huieſſe fijo de ſu ſierua, e deſpues deſſo ſe caſaſſe con ella. Ca tan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que es fecho, es la madre por ende libre, e los fijos legitimos.* Et ita *Greg Lop. ibi in fin.* ait ex ſolo matrim. competere matri libertatem. Et fatentur omnes DD. n. præced. alleg. Quare deciperetur exiſtimãs deſiderari ad id, filium conceptum eſſe ex ea ancilla ſic ducta, quod in eo euentu videatur loqui ea lex. Nam duplicem vim tribuit ibi matrimonio, alteram legitimandi prolem antea conceptam, & ad hoc deſideratur proles: alteram vero, redigendi ancillam in libertatem: & ad hoc, nil confert habitam eſſe prolem ex ea, nec ne. De filijs verò antea conceptis ab eo domino ex illa ancilla, qui patris ſerui erant, nil diſponitur expreſſe in ea lege, circa eorum libertatem: at ſatis clare id indicat, dum eos legitimos fieri, & per conſequens hæredes decernit. Quod ſeruituti repugnat. Item, quia ſufficit vt dominus manumittat matrem, vt filij quoque, quos ex ea habuit, cenſeantur manumiſſi, vt bene docent *Couar. cum Fulgoſio per eum citato, & Molina nu. præc. alleg.* Quod optimè probatur ex *auth. Vt liberti de catero aureo.* §. *Si quis autẽ*, ibi: *Neque enim quilibet eum putaturus erit voluiſſe filiorum quidem matrem legitimam eſſe, & hoc tam magnum donaſſe opus libidinis, proprios autem filios ex ſuo natos ſemine, adhuc relinquere ſeruituros.* Meritò autẽ dubitabis, an ſi filij ex ea ancilla nati ſint ſpurij, quod habiti ſint tempore, quo ipſa vel dominus erant coniugati: efficiantur liberi, domino ducente legitime ancillam, ſoluto iam priori matrimonio? Quia *ex* §. *Si quis autem*, ait per matrimonium, & libertatem conceſſam matri, conſequi filios libertatem, & ius ſuitatis. Quod competere nequit filijs ſpurijs, eo quod non reddantur per matrimonium legitimi. Et lex partitæ tantum decidit filios effici legitimos. Quod de ſolis naturalibus intelligi poteſt. Sed credo etiam ſpurios effici liberos. Et ita *Couar. cum Fulgoſio, & Molin proximè cit.* indiſtinctè aiunt manumiſſa matre, cenſeri quoque filios manumiſſos. At per id matrimonium cenſetur mater manumiſſa. Præterea ratio nuper adducta ex *illo* § *Si quis autem*, militat in his filijs: nimirum, non eſſe credendum voluiſſe patrem fieri matrem legitimam, id eſt, ingenuam, teſte *gloſ. ibi v. Legitimam*, & filios proprios vtriuſque ſeruos manere.

Tandem de poſteriori difficultate agendum eſt. An 13
quando ancilla vel ſeruus ineunt matr. cũ perſona libera, ignara ſeruitutis, domino tradente in matrim. vel ſciente,

&

& tacente seruitutem: in quibus euentibus consequuntur libertatem ex ipsomet matrimonio, iuxta dicta n. 1. 5. & 6. sit validum id matrim. Nam *lex regia 1. in fin. t. 5. p. 4.* ait eos libertatem consequi, at matrimonium esse nullum. Et videtur clarè approbare *Greg. Lop ibi v. Porque*, dum ait concordare *c. 2. & c. fin. de coniug. seru.* Idem docet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 1. vers. Secundò, in fin.* Et ratio ipsa id ita suadet. Quod cum ex ipso matrim. inito consequatur libertas, prius sit matrim. iniri libertate: ac proinde verè initum sit inter personam liberam, & seruituti subiectam, cum conditionis seruilis errore: in quo casu est irritum matrimonium *c. 2. de coniug. seru.*

14 Verùm in *auth. de nupt. §. Si vero decretum, vers. Hoc autem decernimus, & vers. Si vero*, dicitur & eos seruos consequi libertatem, & matrim. consistere. Et ita tenēdum est. Nec obstat *lex regia n. præc. allег.* Solùm enim arguit conditores illius fuisse in ea opinione, non tamē habet vim legis quoad decisionem nullitatis matrimonij, bene tamen quoad libertatem dandam seruo illi. Quod prius sit fori Ecclesiastici: posterius autem secularis. Nec etiam obstat ratio contraria. Quia cum statim eodem momento, quo perficitur matrim. maneat coniux seruilis cōditionis, effectus liber, seruitus illa est nullius cōsiderationis, nec obest matrimonij fini, nec affert incommoda, ob quæ ius Ecclesiasticum irritauit matrim. cum errore conditionis initum. Vt in fortioribus terminis probaui disp. præc. n. 4. Et ideo hanc partem sustinent *gl. c. Si quis ingenuus, v. Faciat, el l. 29. q. 2. Goffred. c. fin de coniug seru & ibi Ioan. Andr. fin. Abb. fin. Anthar. ad fin Card ad fin Alex. de Neuo fin. Ant. n. 10. Præpos. fi. Ricar. 4. d. 36. a. 2. q. 2. fin. Astensis sum. 2. p. l. 8. t. 15. a. 2 q 3 fin. Angel. Matrimonium, 3. imped. 4. n. 7. Sylvest. Matrimonium, 8. q. 2. d. 5. Tabiena v. Impedimentum, imped. 1 q 12. nu. 13. Sotus 4. d. 35. vn. a. 2. col. 3. vers. Ex his colligitur, Ledes. 2. p. 4. q 54 a. 1. in fin. & a. 4. paulo post princ. §. Sed est dubium, in fin. & §. Sed rursus est dubium, Veracruz 1. p spec. a. 30. §. Sed est dubium circa hoc: & in fi. Palacios 4. d. 30. disp. vn col. 12. vers. Argumentum autem, Angles florib. 1. p. vbi de matrim. q. 10 de errore condit. a. 1. dub. 1. concl. 3. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n. 48. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 10. n. 4 vers. 4. & 5. Bart. à Ledesm de matrim dub. 31. concl 6. Pet. de Ledes. de matrim. qu. 52. a. 1. dub. vlt. Lud Lop. 2. p instruct. de matrim c. 47.* vbi de imped. condit. *col 5. Eman. Sa sum v. Matrimonium*, vbi de imped dirimentib. *n. 1. vers. Si liber, Vega 2. to. sum. c 34. casu 67. & seq. Manuel 1. to sum. 2. edit c. 223. n. 4. concl. 4. Cañedo sum. sacram.* vbi de matrim. *c. 4. n. 28.*

DISPVTATIO XXI.

An seruis integrum sit matrimonium inuitis dominis inire: ac nefas sit illos impediri: ac vtri tunc potius satisfacere teneantur, domino an coniugi?

SVMMARIVM.

Quotuplex quæstio disputatur, n. 1.
Proponuntur suadentia non posse seruos inuitis dominis contrahere, n. 2.
Possunt serui inuitis dominis matrimonium inire, n. 2.
An valeat consuetudo, vt ducens ancillam fiat seruus, & excuset ignorantia, n. 4.
An peccent domini minitantes damnum inferendum, aut beneficij subtractionem seruis contra eorum voluntatem contrahentibus, n. 5.
An peccent domini ob id punientes seruos? n. 6.
An teneantur domini consensum præbere, n. 7.
An dum cogitat seruus de matrimonio ineundo, possit dominus illum alio mittere? Proponuntur suadentia id nefas esse, n. 8.
Explicatur sententia Auctoris: & satisfit rationibus contrarijs, n. 9.
Soluuntur argumenta. Et enodatur c. fin. 29. q. 2. n. 10.
Seruus per contractum matrimonij non eximitur à domini obsequio, quoties non obstat debito coniugali, n. 11.
Quid, quando non simul stant, vtri potius satisfaciendum sit? Referuntur tres sententiæ, n. 12. 13. 14.
Proponitur sententia Auctoris, n. 15.
Qualiter dominus conniuens matrimonio serui, possit illum occupare, num. 16.
An dominus teneatur concedere locum seruo ad debiti exactionem, quando contra eius voluntatem contraxit, n 17.
Soluuntur argumenta, n. 18.

DVPLEX est quæstio tractanda. Prior, de licentia seruorum ad ineundum matrim. inuitis dominis. Posterior, vtri potius tunc satisfacere teneatur seruus? 1

QVÆSTIO prior. An seruis integrum sit, contra domini voluntatem matrim. contrahere? Id enim minime licere, suadetur primò, ex *Conc Cabilon 2. c. 30.* & refertur *c. fin. 29. q. 2.* vbi postquam decretum est coniugia seruorum soluēda non esse: sic subditur: *Et hoc in illis obseruandum est vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.* Vbi *gl. v. Legalu*, explicat, id est, legitima. Ergo à contrario sensu, vbi contra domini voluntatem sunt dirimenda. Secundò, ex *can. 40. D. Basilij*, ibi: *Quæ præter domini sententiam se viro tradidit, fornicata est. Quæ autem postea libero matrim. vsa est, nupsit. Quare illud, quidem fornicatio, hoc vero matrimonium. Eorum enim qui sunt in alterius potestate pacta conuenta, firmi nihil habent.* Tertiò, ex Constit. Apost. ibi enim (vt refert *D. Clemēs li. 8. Constit. Apost. c. 34.*) sic habetur: *Fidelis vir aut femina serui copulati, vel separentur aut eijciantur.* Quartò, quod si est ancilla contrahens, inferat magnum damnum proli, quæ in seruitute nascitur. Quintò, quod nequeat seruus ad ordines aut religionem trāsire absq; domini licentia. Cùm tamen huius status causa potior sit, illo enim diuinis obsequijs mancipatur. Tandem, quia cum seruus peculium domini sit, nec potestatem sui corporis habeat, non poterit eam in vxorem transferre, eo vel maxime, quod id in graue domini præiudicium vergat. 2

At certa res est, posse seruos inuitis dominis licite matrimonio copulari. Et ita est sententia *D. Th. 4. d. 36. quæst. vn. ar. 2. corpor.* quem vniuersi sequuntur. Et constat ex *cap. 1. de coniug. seru.* ibi: *Nec inter seruos debent matrimonia vllatenus prohiberi: & si contradicentibus dominis & inuitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissoluenda.* Ratio autem D. Thomæ & communis, ea est. Quod ius dominorum non se extendat, vt seruis matrimon. eiúsve vsum prohibeant. Cum ius naturale & diuinum id concesserit ad naturæ humanæ propagationem, & in remedium contra concupiscentiam. Quod ius nec sublatum est, nec auferri potuit iure gentium, quod seruitutem induxit. Sicut enim appetitus naturæ fertur naturali quodam motu ad indiuidui conseruationem, exercendo actus ad id necessarios, vt comestionem, somnum: ita ad speciei conseruationem per generationis actum. Quare sicut seruus nō subditur domino quoad actus priores, nec ab ipso impediri potest: ita nec quoad posteriorem. Sed hanc rationem impugnat *Scotus 4. d. 36. q. 1.* quod libertas iure naturæ cōperens potuerit iure gentium impediri, ex iusta causa. Deinde, quia non omnis qui tenetur conseruare indiuiduum, tenetur speciem multiplicare: ac proinde non procedit id simile, nisi in solo casu, quo serui tenerentur ad matrim. ratione conseruandæ speciei. Qui casus numquā accidet, cum iam natura valde propagata sit. Sed dic diuersam esse rationem. Nam libertas homini concessa est propter particulare ipsius personæ bonū, ac proinde sicut propria sponte potuit se illa priuare ipsemet homo, ita ex iusta causa potuit ius gentium idem efficere. At matrimon. concessum est ob bonum publicum, in remedium concupiscentiæ, vt vitarentur fornicationes, & alia carnis flagitia: item ob bonum naturæ, ad eius propagationem. Quare nulli iuri positiuo id datum est, vt possit omnino matrim. alicui interdicere, nisi ipsemet perfectioris status auidus, continentiæ voto se Deo astringat. Quamobrem simile allatum à *D. Th.* & communi licet non teneat in omnibus, at tenet in hoc, vt sicut homo non subditur domino quoad actus ad indiuidui conseruationem requisitos, ita nec quoad actus ad conseruationem speciei necessarios, vtrique enim actus inter naturales computantur. Et confirm. quia seruus non subditur domino, nisi quoad ciuilia obsequia. Matrimonium autem ad naturæ officium spectat. Secundò, quia ius hominis ad matr. contractum, est potius ius ipsius naturæ humanæ, ad suam propagationem & conseruationem, quàm ius priuatum cuiuslibet indiuidui. At seruus amittit quidem iura priuata, 3

quæ

quæ per seruitutem ad dominium transferuntur: non tamen ius ipsius naturæ. Tandem, quia si aliqua ratione prohibitum esset seruis matrim. absque domini consensu, & esset aliqua culpa, non diceret textus *d. c.* 1. nullatenus inter mancipia esse prohibenda matrimonia.

4 Valet tamen consuetudo, vt libera nubens seruo ancilla fiat. Sicut enim ius ex causa iusta potuit nouum seruitutis modum inuenire, ita & consuetudo. Et tunc femina alienigena in eo loco contrahens ligaretur ea consuetudine, cum viri domicilium sequatur. At si ignoraret cõsuetudinem, aut illum esse seruum, excusaretur. Quia sicut statuta ciuium non ligant ignorantes, vt habetur *cap.* 2 *de constit. in* 6. ita nec consuetudines. Sic *Palud. 4. d. 36. q. 1. a. 3. concl. 5. n. 21. & ibi Supplementum Gabr. q. 1. a. 3. dub. 6. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 3. §. 1 fine.*

5 Ex his deducitur nefas esse domino, matrim. serui impedire. Quare iure optimo serui ab Ecclesia defendũtur, ac proteguntur aduersus dominum prohibentem. Cum enim serui sint in hoc sui iuris, nec domino subdantur, iniustè dominus interdiceret eis suo iure vti. Quod omnes DD. fatentur: & licet non explicent num hæc culpa sit mortalis: at rei grauitas facilè & apertè docet non posse esse solam venialem. Quare nec poterit dominus minitari seruo aliquod supplicium seu damnum inferendũ, si matrimonium ineat. Cum ob id punire illum nequeat, vt dicemus n. seq. Potest tamen subtractionem beneficij, quod in ipsum sua sponte confert dominus, minari, vt deinceps fore, vt non ita splendidè ipsum induat, ac delicatè tractet, ac in vilioribus occupet. Quia cum hæc beneficia sua sponte conferat, potest pro libito auferre: vnde non poterit seruus meritò conqueri. Sicut nec pater potest matrimonij contractum filio impedire, mala minando, potest tamen quæ iure permissa sibi sunt, minari: vt exhæredationem casu, quo ius sibi permittit: subtractionem tertiæ partis & quintæ bonorum, vt leges Hispaniæ permittunt, & in ea parte substantiæ paternæ cæteros fratres præferendos esse (vt diximus lib. 4. disp. 22. n. 5.) Et hoc, quando nondum sponsalia inijt, vt ibi dixi.

6 Secundò deducitur, nec posse tuta conscientia seruum à domino puniri, quod matrimonium inuito domino inierit. Quia vsus est iure suo, ac in nihilo deliquit. Ita *Bart à Ledesm. de matrim. dub. 31. concl. 4. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 52. a. 2. in corollario, quod infert ex 2. concl.* Quod si roges, an ea culpa esset lethalis? Existimo id ex supplicij qualitate dijudicandum esse. Si enim id esset graue, culpa lethalis admitteretur, qualis non esset, si delicto supplicium responderet.

7 Non tenetur tamen dominus consentire in serui matrimonium, sed potest tutò reniti, nullum obstaculum afferendo. Quia consulit sibi, ne id damnum subeat quod ex consensu sibi redundare plerique DD. affirmant, vt videbimus n. 12. & duplici seq. & disp. seq. ex prioribus numeris. Ita docent *Palacios 4. d. 30. disp. vn. col 8. dub. 4. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 10. nu. 4. verf. Sexto, Emmanuel Sa summa v. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus *n. 1. verf. Cum seruo.*

8 Sed dubitabis, an domino certiori facto mancipium de matrimon. ineundo tractare, fas sit illud alio vendendum mittere, quo se incolumem seruet, damnique immunem, quod ex serui matrimonio in ipsum dominum redundat? Et nefas esse suadet, inde ius serui ad matrimonium impedire. Deinde, quod iudex Ecclesiasticus à mãcipio aditus coget statim dominum, ne alio amandet, dum de matrimonio tractatur, donec causa hæc absoluatur. Præterea, fauent huic parti quæ attuli lib. 3. disp. 18. nu. 29. ad probandum irritum esse matrimonium initum absq; parocho & testibus, in loco vbi non viget Tridentinum, quando contrahentes data opera eò tendunt, vt ea forma non seruata, matrimonio iungantur. Quod nemini fraus & dolus patrocinari debeant.

9 Existimo tamen sic in hac quæstione distinguendum. Si iam matrimonium cœptum sit, quia seruus fidem suam alligauerat alicui, de matrimonio cum ea contrahendo, nefas erit domino eo medio vti. Quia per illa sponsalia, quę quoddam matrimonij initium sunt, iam est cœptum, & velut in fieri matrim. Deinde, quod seruus inuito domino potuerit fidem suam astringere, ac proinde legitimum ius compararit femina, vt seruus promissis stet etiam renitente domino. Nequit ergo dominus ius hoc alteri acquisitum, & à sua voluntate indepẽdens impedire. Quod si dicas, posse matrim. iam inito seruum in partibus remotis venundari: cur igitur id post sola sponsalia minimè licebit? Resp. suppositum à me nõ admitti, quamuis à multis cõcedatur, vt dicemus disp. seq. At esto id esset verum, adhuc diuersa est ratio. Quia matrimonio iam inito, illud non impeditur ea venditione: quod si impediatur vsus, sentiunt Auctores admittentes eam licere, ius domini ad vendendum antiquius esse iure vsus matrim. non tamen ipsius contractus, atq; adeo illi præualere. At verò quando sola spõsalia sunt inita, impeditur ius antiquius, & potentius ad matrim. ineundum inuito domino. Si autem sponsalia nondum sunt inita, poterit vtique dominus sic venundare. Quia vsq; tunc nulli tertio ius est acquisitum, ac proinde non est ius suum vendendi seruum, domino interdicendum. Deinde, quod id non sit directe impedire matrimonium, sed vti iure suo vendendi seruum, quo dominus suæ incolumitati consulat. Præterea, quia iure suo vtens non potest dici fraudem committere, vt pluribus adductis exornaui, contraria soluens, l. 3. disp. 18. nu. 29. Item, quia quamuis pater nequeat filij matrimonium impedire, minis & terroribus grauibus, at potest quando id eum dedecet matrimonium, bono modo iure suo vtens, illi obstare, vt probaui libr. 4. disp. 22. n. 5. & seq. Cur ergo non poterit dominus, vt se indemnem seruet, bono modo impedire, seruum distrahendo? Et ex his constat solutio eorum, quæ n. præced. obieci. Et id præceptum iudicis est propter præsumptionem violentiæ illatæ à domino, ne serui contrahant.

Ad argum. nu. 2. proposita respondetur. Ad 1. dic cum 10
gloss eo c. fin. verb. Voluntatem, supplendum esse, maxime: atque ita sensus est, numquam ea matrimonia dissoluenda esse, præsertim autem quando domini consensere. Ad 2. respondet *Turrian. in libr. 8. constitutionum Apostolicarum D. Clementis cap. 34.* non significare D. Basilium, dirimendum esse huiusmodi coniugium, sed non legitimè nupsisse ancillam, quæ absque domini permissu se in matrimonium tradidit, sed potius intemperanter ac libidinosè, vt fornicatio potius videatur, quam matrimonium. Quod (ait) ad exaggerandum crimen, dictum est, non autem vt coniugium fiat irritum. Sed fateor me hanc solutionem non posse capere. Et ita *Balsamon in additione ad eum canonem*, sentit D. Basilium in ea fuisse sententia, vt matrimonium ancillæ absque domini consensu sit irritum. Quod apertè ea verba ostendunt: *Eorum enim, qui alterius potestati subditi sunt, pacta conuenta nil firmi habent.* Præterea, quia nulla culpa commissa est in eo ancillæ, non petito domini consensu, matrimonio. Quamobrem non inuenio commodam solutionem, sed vere D. Basilius in ea fuit sententia. Res enim hæc non erat ita clarè eo tempore decisa. Ad tertium respondet *idem Turrianus in eundem locum*, non intelligi de dissoluendo matrimonij vinculo, sed de corporum separatione: atque ita ne euangelium blasphemè vituperaretur, quasi docens seruos fraudare dominum, eumque incommodo afficere, cum ministerium conuictu coniugali impeditur: constituerunt Apostoli, vt serui absque domini consensu ineuntes matrimonium, separarentur corpore, aut eijcerentur ab Ecclesia. Et placet solutio. Tunc enim id expediebat, ad vitandum scandalum neophytorum in fide. Quod tamen iam cessauit. Ad quartum dic, melius fore proli sic esse, quam non esse. Ad quintum dic, longè disparem esse rationem. Quia per ordines, & religionem, totum tempus traditur Deo: (vt bene ait *D. Thomas 4. distinct. 36. quæstione vnica. artic. 2 ad 5.*) at secus per matrimonium. Præterea obligatur homo per reli-

religionis professionem, & ordinem, ad opera naturalibus superaddita, & in quibus dominus habet potestatem: qua caret in naturalibus, ad quæ se obligat per matrim. Ad vltimum dic, non in omnibus esse sub domini potestate, sed in ciuilibus obsequijs.

11 QVÆSTIO posterior. Vtri potiùs teneatur seruus cõiugatus satisfacere, domino, an vxori? Difficultas hæc procedit, vbi ita alterum alteri obstat, vt simul stare nequeant. Alioquin enim certum est, seruum per contractũ matrimonij minimè eximi ab obsequijs consuetis domino præstandis, vt constat ex *c.1 de coniug.seru.* ibi: *Debita tamen & consueta seruitia non minus debent proprijs dominis exhiberi.* Vbi *Host.n.9.super verbo Consueta, Ioan. Andr n.4. Ant. n.7. Anchar.n.5. Alex.de Neuo n.12.* explicant, maximè consueta. Quia etiam non consueta obsequia debẽt serui domino. Quippe quicquid seruus est, domini est, §. *Item nobis, Instit. per quas personas nobis acquiratur.* Vel secũdò, quia si alicubi viguisset cõsuetudo, vt serui coniugati ad certa quædã obsequia astringerẽtur, Ecclesia eã tueri deberet.

12 Tota autem difficultas eò pertinet, quando non simul stant obsequium domini ac reddere vxori debitum, vt si eodem tempore coniux debitum petat, & dominus aliquod seruitium, quod tunc debito reddendo impedimẽtum præstet. Qua in re variæ sunt sent. Prima dominum præferendum affirmat. Nititur *ca.1. de coniug seru.* vbi traditur seruum teneri ad cõsueta domino obsequia præstanda non minus quã si coniugatus non esset. Cum ergo non sit minor obligatio erga dominum, ac in ipso præponderet prius sibi obligatum esse seruum, & eo affectum onere ad nuptias transijsse. Res enim cum suo onere transit ad possessorem, *c. Ex literis, de pignor.* ius domini præualet. Et confirm. *ex regula, Qui prior est tempore, potior est in iure, de reg.iuris, in 6.* Nec obligatio superueuiens cum prioris detrimento induci potuit. Et ideò sic tenent *Goffredus summ. tit. De coniug.seru.n.2. Innoc.c.1.n.vn.de coniug.seru.& ibi Host. nu.10 super verb. Exhiberi, Lex reg.2.t.5.p.4.* Temperant omnes hi, nisi periculum fornicationis immineret vxori, non reddito statim sibi debito. Præponderaret enim hæc ratio, vt postponeretur in eo euentu dominus, nisi (vt ait *Host.nu.11.*) mortis expositus esset dominus periculo, superueniente inimico.

13 Secunda sent. docet ad ferendum iudiciũ, vtri potius satisfaciendum sit, speciales circumstantias occurrentes attẽdendas esse, nimirum periculum incontinentiæ, aut damnũ petenti cõiugi ex dilatione imminens, & detrimẽtum domino redundans ex mora præstandi obsequij, si prius seruus coniugi reddat: & illius causam anteponendam esse, qui maiori necessitate vrgetur, cuiq; mora grauius damnum inferet. Quod secundum naturalem æquitatem, vrgentioris necessitatis habenda sit ratio: nec seruus teneatur domino, aut coniugi, nisi quando iustè & secundum rationis limites exigunt. Quos prætergrederetur volens sibi satisfieri, postposita alterius grauiori indigentia. At ex natura rei, & vbi cætera essent paria, attendendum esse, an matrimonium ex domini consensu, an potius ipso inscio contradicenteve initum sit, vt in priori casu coniux petens sit præferendus. Quia dominus matrimonium concedens cessit iure suo, ac subinde omnia quæ ipsum petit, concessisse visus est. Concesso enim principali, concessum quoque videtur accessorium, *cap. Prudentiam, de officio deleg.* In posteriori autem dominus anteponendus sit. Quod eius ius in seruum anterius sit, vt num. præced probauimus. Ita sentiunt *D.Thom.4.d.36. q.vn.a.2.ad 3.* vbi *D.Bonauent.a.1.q.1.ad vlt. Durand.q.2.n.4. Supplementũ Gabriel.quæst.1.a.3.dub.3.corol.1.& 2. Anton.c.1. num.10. de coniug.seru.* vbi *Abbas n.6. Alexand de Neuo nu.10. Maioris 4.d.30 qu.1 ad finem, vers. Ad secundam partem dubij, Ioan. de Friburgo in summa confessorum l.4. tit.4.q.10. Astensis summa 2.p.lib.8.t.15. a.2.q.3. Supplementum sum. Pisanæ, verb. Seruus, 3.n.2. Tabiena verb. Impedimentum impediment.1.q.7.n.8. Armill.verb. Matrimonium n.6. Turrecr c.2.num.vn.29.q.2. in solutione ad 3. Montaluus l.2. statim in princip. tit.5.p.4. & ibi*

Greg.Lop verb. De su señor, iuncto *verb. Enemiga, Sotus 4.d.35. q.vn.a.1.ad 2. Ledesm.2p.4.q.54 a.4.col.2.§. Circa materiam tertij, Palacios 4.d.30. disp. vn.col.10. dub.6. Petr. de Ledesma de matrim q.52.a.2 ad fin. Emman. Sa summ. verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus, *nu.1. vers. Dominus consentiens, Bart. à Ledesm. de matrim. dub.31 concl.4. Lud. Lop. 2.p. instruct. de matrim. c.47.* vbi de impedimento conditionis, *tribus columnis ante fin. §. Circa prædictam.* Insuper eandem distinctionem admittunt, nimirum, vbi sciente domino matrim. est contractum, præferendum esse dominũ, secus quando ignorante, vel contradicente, *Ioan. Andr. c.1. nu.9. de coniug. seru.* vbi *Anchar.n.7. Præpos. n.6. vers. In glossa vltima. Ricard.4.d.36.a.4.q.2.& ibi Palud.q.2.a.2.n.14. cõcl.4. D. Antonin.3.p.t.1.c.3.§.2. notab.1. Rosella verb Seruus, 3.n.1. Angelus Matrimonium, 3. impedimento 4.n.15. Sylvest. verb. Seruitus, q.7. Nauar sum.c.22.n.34. Arboreus l.11. Theosophiæ, c.16 dub.2. Veracruz 1.p spec.a.30. concl.2. iunct. concl.4.* Limitãt *Ioan. Andr. Anchar. Præpos. Rosella, Arboreus,* nisi periculum incõtinentiæ sit in coniuge: tunc enim ille anteponendus est. Addunt *Sotus, Emm. Sa, Bart. à Ledesm. Lud. Lop.* in dubio an cætera sint paria, & vtrius necessitas præponderet, fauendũ esse matrimonio, præsertim incontinentiæ periculo imminenti. Quod ius naturale matrimonij iuri gentium seruitutis præferatur.

Tertia sent. ait, etiam contradicente domino inito matrimonio, potius morem gerendum coniugi petenti, nisi dominus graui necessitate obsequij statim sibi præstandi opprimeretur, vt si ab hostibus necandus inuaderetur. Ducitur, quod mora reddendi debiti coniugalis, modica sit: ac proinde æquum sit, ac rationi consonum, vt dominus eam patiatur, quo matrim. oneribus satisfiat. Huius sententiæ videntur *gl.c.1. verb. Seruitia. de coniug. seru. & ibi Card n.5.q.penul. Henric ibi n.1. Monaldus summa,* vbi de matrim. *t. De impedimento conditionis, paulo post principium:* dicũt enim absq; aliqua distinctione prius satisfaciendum esse coniugi. Et tenent in proprijs terminis *Host. sum. tit. de coniug. seru nu.4. init. Celaia 4.dist.36.q.1.dub.2. ex ijs, quæ mouet post 2. argumenti solutionem.* 14

Cæterum, quamuis videam communiter DD. distinguere inter matrim. initum à seruo, domino volente, & initum domino ignorante, aut contradicente: nulla tamen ratione mihi persuadere possum, aliquid discriminis inter matrimonium vtrouis modo contractum intercesse. Quia si res hæc attentè perspiciatur, fundamentum, cui discrimen innititur, valde dubium est: nimirum, ius domini in seruum antiquius esse iure vxoris in ipsum seruũ acquisito per matrimonium. Imò dicẽdum est, antiquius esse ius vxoris, ac proinde, id cæteris paribus, anteponendum. Quod sic explico. Dupliciter ius hoc vxoris considerari potest, vno modo quoad possessionem actu apprehensam in corpus coniugis ratione matrimonij initi, & hoc modo loquendo, non dubium est, quin ius domini anterius sit, coniux enim seruituti addictus erat, cum sui corporis potestatem tradidit per matrimonium. Altero modo quoad suam primæuam originem, ex qua principium traxit, vireſque assumpsit: & hoc modo ius coniugis in seruum antecedit iuri domini. Quod proficiscatur ac robur accipiat ex iure naturali primęuo, quod habent serui ad potestatem sui corporis tradendam per matrimonium. Quod quidem præfertur iuri gentium, ac prius illo est, quo aliqui in seruitutem redacti sunt. Vt ex mente D. Thomæ, & communi diximus num.3. Quod ius per contractum coniugalem transfert seruus in coniugem: eo enim ipso, quod seruus ius naturæ habeat antecedens omnem seruitutem, transferendi potestatem sui corporis per matrimonium in coniugem, coniux ille, in quem transfertur, acquirit ius illud primæuũ serui. Sicut si à tempore antiquo domus esset tradita Petro, & successoribus, cum hoc onere, vt possit ex voluntate Pauli, eiusque successorum, quandocumque seruitus imponi in fauorem tertij: cum post longa tempora successor quispiam Petri seruitutem imponeret in Ioannis 15

fauorem,Ioannes ille ius posterius haberet iure Petri, & successorum, si apprehensionem possessionis iuris seruitutis attendas: prius autem, si originem eius, ex qua vim accepit, consideremus. Nam innititur conditione & pacto, sub quibus antiquitus tradita est domus Petro, quæ cum suo onere transijt in perpetuum in successores, c.*Ex literis,de pignor.* Atq;ita Ioannes hic,cui de nouo ius illud seruitutis concessum est, potest inuito domus domino ea seruitute vti: eo quod habeat ius antiquius in sua primæua origine.Ita ergo (ni fallor) contingit in matrim. Quando enim ius gentium seruos aliquos efficit, cum eo onere potestatem illorum dominis tradidit, vt seruaretur illæsum ius naturæ seruorum, ad id grauamen imponendum domino,eiusque seruitio, vt possent serui ipsis renitentibus dominis, potestatem sui corporis per contractum coniugalem in coniugem transferre. Hac igitur potestate in coniugem translata, ius illud in coniugem transmissum, posterius quidem est iure domini, quoad possessionis apprehensionem: prius autem quoad originem & fundamentum. Nam fundatur in iure, quod habebat seruus ad illam translationem efficiendam,consurgenti ex conditione, qua iure gẽtium effectus est seruus, traditusque domino. Poterit ergo coniux eo iure vti inuito domino, iusque domini, vbi cætera sunt paria, postponendum erit. Deinde,quia cùm seruus omnino sui iuris sit,instar liberorum,ad matrim. contractum celebrandum, neque in hoc pendeat à domini voluntate: nil refert, an dominus consentiat an dissentiat. Dices nil referre ad matrim.ineundum: valde tamen ad liberum matrimonii vsum conducere.Sed id non obstat,quia cum ex matrim.consequatur ius ad ipsius vsum, & inane sit matrim. absque eo iure, eo ipso, quod liberum est matrim. liber quoque esse debet rationi consonus vsus ipsius. Ex his ergo mihi persuadeo, attendendas esse circumstantias ad discernendum in cuétibus specialibus,vtri potiùs teneatur seruus satisfacere,domino an coniugi: atque illi potiùs obsequendum esse, cuius necessitas magis vrget:vti dicebat 2.sent.nu.13.relata: at vbi cætera sunt paria,neutrius necessitate præponderanti, potiores esse cõiugis partes, vt sibi reddatur debitum postulanti, siue cõniuenti siue inuito domino matrim.initum sit: vt ait tertia sent.n.præced.relata. Quod ius coniugis potius & vetustius sit,vt proximè probaui.

16 Hoc tamen prudenti moderatione, & non metaphysico & exacto rigore accipiendum est, sed morali modo, Ius etenim potius coniugis,siue volenti domino matrim. sit cõtractum,siue eo inuito, non aufert ius seruitutis, ac debita obsequia domino præstanda: atque ita non erit in potestate alterius coniugis situm,ea passim,aut plus iusto impedire, crebra debiti petitione. Sicut enim viro liberum est, vxore deserta, aliquandiu abesse pro negotiis expediendis:nec ius vxoris est obstaculo huic absentiæ: ita etiam domino licebit cõiugem seruitute sibi subiectum, in necessariis occupare, & cum aliquo proficiscitur, secum deferre,vt ei ministret: & alio mittere causa alicuius negotij expediendi. Ius enim vxorium hæc ex mariti voluntate facienda, minimè impediret: ac proinde nec debet impedire facienda ex domini voluntate, cui vir iure seruitutis subditur. Non enim minus iuris habet dominus in seruum, ne ratione matrimonij etiam suo consensu initi impediatur à quotidianis obsequiis, quam habet seruus ipse. Cum totum quod seruus absque matrimonij læsione potest,subijciatur domino,& tantum extra illius potestatem sit id, ex quo iuri matrimonij præiudicaretur. Præterea, quia lex matrimonij solum obligat ad rationi consonam debiti solutionem: quæ iustis occupationibus minime obstat. Sed obijcies inde sequi,si vxor sit ancilla, non licere domino,modo exposito eam occupare: vt secum ducendo,relicto viro, quando aliquo tendit ad aliqua peragenda. Quia vxori id non permittitur propria sponte efficere, absque matrimonij præiudicio. Sed negandum est id sequi:atque admittimus id licere domino. Quia non esse licitam vxori profectionem licitam viro, non consurgit ex matrimonij lege: coniuges enim in ea sunt pares,atque ita vtriq;liceret,aut neutri.Sed consurgit ex ratione capitis, quæ est in viro, atq;ideo vxor illi subest in gubernatione domestica. Quare cum hoc non sit contra matrimonij legem, sed solum cõtra capitis rationem, ac domesticam gubernationem, quæ potiori iure competit domino respectu ancillæ,& ea lege vir eã duxerit,vt sub domini potestate ac domestica gubernatione foret, inde est vt idem liceat domino respectu ancillæ.

Hactenus de redditione debiti dicta, sunt quoq; accipienda de ipsa exactione, siue enim seruus voluntate domini,siue absque illa inierit matrim. potius & antiquius habet ius ad honestã & moderatam debiti exactionem, quam dominus iure seruitutis ad obsequia,quæ huic moderatæ exactioni impedimento essent. Quod æquè probat ratio nu.15.adducta. Cùm enim vetustius sit ius serui ad matrim.ineundum, præferendum quoque est quoad honestum matrimonii vsum: ne ius illud vanum & inane sit. At ad matrimonij vsum & reddere & petere spectat. 17

Ad argum.n.12.proposita cõstat ex dictis n.15.Is enim textus solum probat per matrim.non effici seruum sui iuris, sed adhuc teneri ad consueta domino obsequia præstanda.Et n.15.probaui ius coniugis esse anterius. 18

DISPVTATIO XXII.

Vtrum integrum sit domino seruum coniugatum in partes longinquas vendendum mittere?

SVMMARIVM.

Referuntur variæ sententiæ,à n.1.vsque ad n.6.
Si vxor libera sit,& possit commode virum sequi,potest seruus vbicunque à domino venundari, n.7.
Quid,si vxor ancilla sit,vir autem liber,n.8.
Quid,si vterq; coniux seruituti subdatur,aut si alter solus est liber,non potest commode seruum sequi: & consensu domini est initum matrimonium,n.9.
Quid,si in eo euentu seruus male moratus esset,aut dyscolus,aut grauissima necessitate ipsum vendendi vrgeretur dominus,n.10.
Quid,si ignorante aut contradicente domino initum est matrimonium.
An sit mortale.seruum coniugatum in partes remotas distrahere,n.11.
An id peccatum sit contra iustitiam, n.12.
An vt liceat hæc venditio, satis sit non inuenire iustum pretium in loco matrimonij,n.13.
An dominus iniustè vendens in loco remoto seruum coniugatum,teneatur resarcire iniuriam, & qualiter,n.14.
Vtrum liceat hæc venditio, quando seruus tractat de matrimonio contrahendo,Remissiue,n.15.
Quid, si vterque coniux seruus sit diuersorum dominorum, diuersaq; loca inhabitantium,n.16.
Satisfit argumentis,n.17.

VARIÆ sunt in hac disp.Doctorum sententiæ.Prima 1
ait seruum sine voluntate domini contrahentẽ posse vbique locorum venundari: quamuis inde vsus matrimonij impediatur. Ducitur, quia integrum erat domino ante matrimonij contractum, seruum vbique locorum venundare: cui iuri non potuit seruus matrimonio inito præiudicare,nec à domini potestate ampliùs subtrahi: secus si conniuente domino contraxerit. Quia conniuens dominus matrimonio,cessit iure suo taliter vendendi, vt vsui matrimonij impedimentum præstetur.Deinde, quia cum absque domini consensu collocatur seruus in matrimonium,transit cum suo onere,nimirum,iuris anterioris domini ad illum vbique vendendum.Huius sententiæ sunt,*Cardin.cap.1.de coniug.seru. fine, Scotus 4.d.36.q.1.§. Dico ergo:& ad finem corp. Almain.ibi,quæst.vn.art.3. Supplem. Gabriel.quæst.1.art.3.dub.3. concluſ.3.& coroll.* 1.subdens esse probabile non posse ita vendi. *Nicolaus de Orbellis ibi q.vn. Guillielm.Borrillong. q.vn. art.2. in 1.probat secundæ concluſ.& ad fin.probationum.Celaia qu.1.in solut.replicæ contra 1.argum. Ledesma 2.p.4.q.54.art.4.colum.2.§. Circa materiam tertij argumenti.statim in princ.Palacios 4.d.30. disp.vn.colum.9. dubio 5. Angles floribus 1.p.* vbi de matrim. *q.10.de errore conditionis a.2.concl.2.& 3.*.

Secun-

2 Secunda sententia absq; distinctione ait, cogendũ esse dominum ne seruum taliter vendat, vt reddat matrimonii onera grauiora, non suppetente coniugi alteri facultate coniugio vtendi. Quia interest reipublicæ, ne quis re sua abutatur, § *penult. Iustit. de his qui sunt sui vel alien. iuris.* Atq; idem probat *l. Possessionũ*, 11. *C. communia vtriusq; iudicij*, ibi: *Quis ferat liberos à parentibus, à fratribus sorores, à viris coniuges segregari.* Sic *D. Th. 4. d. 36. q. vn. a. 2 ad 4 & ibi Paludanus q. 2. a. 1. concl. 3. n. 9. ql. c. 1. de coniug. seru verb. Seruitia, & ibi Innoc. n. vn. Host. sum. eo t. n. 5. Monald. sum.* vbi de matri. *t. de impedim. conditionis, paulo post princ lex 1. t. 5. p. 4 Montal l. 2. verb. Apremiar, t. 5. p. 4. Turrec. c. fin. n. 2 29. q. 2. Viguerius l. institutionum. c. 16. §. 7. vers 9 imped. 2. Lud. Lop. l. 1. de contractib. c. 5 fin.* Addunt *D. Th. & Turrecr.* præcipuè cum non desit facultas seruum vbicunq; vendendi iusto pretio. Et *Lud. Lop.* expresse limitat hanc sent. quando potest seruus in eodem loco iusto pretio venundari.

3 Tertia sent. consentit cum præcedenti, quando cõsentienti domino est initum matrimonium: at quando ignorante, aut inuito, dicit non debere dominum in parte remota vendere absque necessitate, vt si inueniat iustũ pretium in eodem loco: at dicit nõ esse culpam lethalem sic vendere absq; necessitate. Ita sentiunt *Enriqu. l. 11. de matrim. c. 10. n. 4. vers. 6 iuncto cõmento, lit. G. Toledo l. 7 sum. c. 3. n. 3. propos. 1. in fin.* Idem videtur tenere *Nau. sum. c. 22. n. 34.* ait enim esse honestum ne seruus in parte remota veadatur: at nõ teneri dominum ad id sub mortali: saltẽ quãdo in vicinis partibus commodè vendere non posset: vbi tamquam certum relinquit in hoc casu non esse mortale: & propendet vt etiam extra illum. Idem videntur sentire *D. Antonin. 3 p. t. 1. cap. 3. in fin. principij, Henric. c. 1 ad fin. de coniug. seru. Rosella verb. Seruus, 3. fin. Supplem. sum. Pisanæ verb. Seruus, 3 n. penult.* dicunt enim non debere vendi in partibus remotis, si iustus emptor in loco matrimonij reperiatur. Et videtur tenere *Emmanuel Sa sum verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentib. *num. 1. vers. Dominus consentiens*, vbi ait posse tunc vendere in partibus remotis, si compellatur ad id causa aliqua.

Quarta sent. ait, quando dominus matrimonio consen-
4 sit, esse illicitam venditionem in partibus remotis, at si ignorante, considerandum esse, an absq; suo præiudicio possit in eodem loco vendere, & tunc ad id obligari. Ita *D. Bonau. 4. d. 36 in expos. lit. n. 6.* vbi *Richard. a. 4. q. 2. Ouand. ibi, disp vn. fine, Angelus Matrimonium, 3. imped. 4. n. 15. Sylvest. verb. Seruitus, q. 7. Petr. de Ledes. de matrim. q 52 a. 2. dub. 1. quod mouet post solutionem ad 5.* & explicat esse culpam mortalem, oppositum facere. Id autem præiudicium non adesse explicat *Angelus ibi*, quando æquè vtiliter posset dominus seruum vẽdere, vbi non impediretur vsus coniugalis. Addunt etiam *Sylu. & Ang.* idem esse dicendum, quando serui sunt diuersorum dominorum. Et quidem id peccatum vendendi in parte remota, vbi potest dominus in eodem loco vendere, esse cõtra iustitiam, sentit manifestè *D. Bon. ibi*, ait enim, manifestam iniuriam irrogari coniugi, & *Richard.* ait enim carere dominum iure taliter vendendi seruum. & *Sylvest.* quia dicit, seruum ita venditum lædi iniuste. Et tenet in proprijs terminis *Petr. de Ledes. in. ibid.* Imò & dicit esse probabile, non posse quoq; ita vendere, quamuis necessitas adsit, quamuis sit etiam oppositum probabile. Licet *Ouandus proxime citatus* dicat solum esse contra charitatem.

5 Quinta sent. ait absolutè, & nulla distinctione facta, quando vterque coniux seruituti subditur, siue eidem, siue diuersis dominis, nequaquam permittendam esse aut alterius aut vtriusq; venditionem in partibus ita distantibus, vt nequeant matrim. vsui vacare; quod si vxor libera sit, posse seruum vbiq; vendi. Quippe tunc non lædit matrim. Quia vxor libera tenetur virum sequi & sibi imputet, scienter se mancipio nupsisse. (Si enim ignoranter, non erit matr.) Ita *Host. c. 1. fine, de coniug. seru. & ibi Io. Andr. fin. Anton. fin. Abb. fin. Anchar. fin. Alex. de Neuo n. 11. Præpos. n. 6. fin. Tabiena verb. Impedimentum impedimento 1. q. 8. n. 9.*

Vltima sent. air, quando consensu domini est contra- 6
ctum matrim. nefas esse domino, in longinquam regionẽ seruum vendendum mittere, quando vero absq; licentia, adhuc prohibendam esse talem venditionem, præcipuè cum non desit facultas seruum in propria patria vendẽdi, nisi dominus bona fide compulsus id faceret, vt si profectus dominus aliquo seruum duceret, & illic egestate pressus eum venderet. Et tunc si maritus commodè posset transferre vxorem, teneri illam obedire: secus si non posset commodè: at nullam esse iniuriam. Quod sciens nupserit seruo Ita docent *Sotus 4. d. 35. q vn. a. 1. in solut. ad 2. Bart à Ledes. de matrim. dub. 31. conc. 4. Lud. Lop. 2 p. instruct.* vbi de matrim. *c. 47. col. antepen.* Addunt *Sotus, & Lud. 1 op.* forsan aduersari iustitiæ venditionem in partibus remotis extra dictæ necessitatis casum.

Ex his omnibus apparet, quam confuse & absque dis- 7
tinctione loquantur DD. in re tam grani & passim occurrenti, vt vix liquidò constare possit, quid hac in re sentiendum sit. Et ideo qua potuero claritate & distinctione, paucis meam sent. exponam.

Prima conclusio. Si vxor libera sit, siue à tempore matri- 8
monii, siue ex post facto libertatẽ consecuta, & cõmode possit sequi virum, potest seruus vbicunq; à domino venundari, quamuis consentiente domino matrim. initum sit. Ducor, quoniam non posse libere vendi, consurgit ex matrim. vinculo, in quod vel dominus consensit, vel eo inuito ius habuit seruus, ne eius vsus impediatur. At quãdo vxor est libera, minimè impeditur, quod teneatur virum sequi ex propria voluntate, nedum ex causa necessaria venditionis factæ à domino, domicilium mutantem. Quod si cum possit commodè sequi, & subinde ad id teneatur, nolit, sibi ascribetur culpa, & non domino, qui minime impedit matrimonii vsum. Et confirm. quia vir ipse si manumitteretur à domino, posset vbicumque domicilium constituere, absq; vxoris potentis eum sequi iniuria. Cur igitur non dominus eodem iure vtetur? Cum tantum teneatur minime obstare vsui matrimonii, & minori obligatione, quam vir. Præterea, quia si erat libera tempore matrimonij, & scienter seruo nupsit, sibi imputare debet: animaduertendum enim ei erat, posse seruum alio vendendum mitti: nec hoc ius ex consensu domini in matrim. amittitur. Cum is consensus solum eũ astringat ad non impediendum matrimonij vsum. Quod si tũc erat ancilla, obseruare debebat posse aliquando se manumitti, & ita cogi venditum seruum comitari. Tandem quia nullum onus imponitur vxori, cum ipsa ex natura rei teneatur virum comitari.

Secunda conclusio. Idem sentio, quando vxor esset an- 9
cilla, potest enim vbique vendi, viro existenti libero, siue tẽpore matrim. talis fuerit, siue post manumissus, si commodè possit ancillã venditam alibi sequi: quamuis consẽtiente domino eã duxerit. Quod adhuc non impediatur matrimonij vsus. Cum liber possit, & subinde teneatur, sequi vxorẽ ex causa necessaria proficiscentẽ (vt probaui l. 1. disp. 41. n. 14.) qualis est hic. Nec dominus in ancillæ matrim. cõsentiens obligauit se ad eam minimè in partes remotas distrahendã, casu quo vir posset eam commodè sequi: ac proinde nõ impediretur vsus matrimonii. Quod si dicas grauari virũ, cum ex natura rei nõ teneretur vxorẽ sequi, sed è contra. Dic ei se periculo exposuisse ancillã ducendo. Euentum enim futurum libertatis suæ, si erat seruus, considerare debebat, manente vxore ancilla: atq; ita cogendum sequi vxorem, ex causa necessaria alio migrantem nimirum, quia venditur à domino.

Tertia conclusio. Quando vterque coniux seruituti 10
subiectus est, vel si alter liber sit, non potest commodè alterum sequi, ac proinde ab ea obligatione immunis est: si consensu domini matrim. initum sit, tenetur dominus lege iustitiæ non ita distrahere seruum, quin matrimonio vti possit. Quia quamuis dicamus ius superesse domin. vbicumq; seruum vendendi, non obstanti matrimonio: at illo cessit, dum matrimonio conniuit. Cõcedens enim

principale, concedit subinde accessorium, *c. prudentiam, de officio deleg.* Hanc conclusionem admittunt omnes sententiæ relatæ numeris præced.

10 Hanc tamen temperarē, nisi seruus malè moratus esset, ac inique animo ac vita cōstitutus, ita vt nequeat à domino absque periculo proprio aut rerum suarum sustineri: nec in proprio oppido, aut partibus vicinis inueniretur emptor: posset enim tunc in partibus remotis distrahi. Quod bene docuit *Palacios 4.d.30.disp vn.dub.5.col.10.vers. Iudicarim.* Et ratio est. Quia consensus domini & ius serui non extendēda sunt ad eum casum, in quo delicta serui, & necessitas domini sibi consulendi, cogunt ad venditionem extra locū, in quo manet alter cōiux. Potiùs enim id culpæ serui tribui debet, quā domini. Et confir. quia sicut iudex posset in delicti pœnā, seruum in triremes conijcere, non obstanti matrim. iure: ita domino integrum erit, quamuis non ea punitione iudiciaria, domestica tamen ac dominis permissa vti: qualis est seruum alio vendendū mittere. Quia sicut iudicibus prior punitio permissa est, ita dominis posterior. Quare neutri ius matrim. obstaculo esse debet, concurrente prædicta necessitate in domino. Quod addo, quia ea secluſa nō liceret domino: vnde non est in omnibus simile de iudice. Idem existimo, quoties grauissima necessitas vrgeret dominum ad vendendum seruum, & nullo modo posset inuenire emptorem in eodem oppido, nisi facta valde notabili pretij iactura. Quia consensus domini, & ius serui ad hunc extraordinarium euentum & inopinatum non extenduntur. Sicut enim posset seruus ipse, si sui iuris esset, relicta vxore ancilla alio migrare, quando aliter graui suæ necessitati consulere nequiret: ita dominus qui minus tenetur vxori, quam vir ipse, eodem iure vti poterit, vbi simili propria necessitate vrgetur. Credo tamen euentus hos ratissimè accidere posse.

11 Quarta conclusio. Quamuis in casu præcedentis conclusionis, sit initum matrim. ignorante aut contradicente domino, tenetur dominus sub culpa mortali seruū nō distrahere in partes remotas, vbi non est facultas vtendi matrimonio: & nō compellitur vrgenti necessitate, eo quod pretium iustum inuenire potest in eodem loco. Hāc cōcl. tenent DD. relati n.4. pro 4. sent. & relati n.2. pro 2. sent. & relati n.6. pro 6. sent. & n.5. pro 5. sent. Et quāuis pauci explicent id peccatū esse mortale; at manifeste id omnes sentiunt, qui illicitum hoc esse opinantur: & nescio qualiter potuerunt dicere aliqui Auctores relati n. 2. esse illicitum, & non mortale. Cum res grauissima sit, illicitè impedire in perpetuum matrimonij vsum, ac proinde longè excedat culpæ venialis materiam. Et clarius id sentiunt opinantes hoc peccatum esse contra iustitiam: quos n.4. retuli. Et ita certam existimo hanc concl. vt contrariam nec probabilem reputē. Quod saltem lex charitatis constringat dominum, ne simili venditione vtatur, in grauissimum salutis spiritualis vtriusq; coniugis detrimentum, absque propria necessitate præponderanti.

12 Quinta concl. Multo probabilius est, & mihi ferè certum, id peccatum esse contra iustitiam. Atque ita tenent *DD.n.4.allegati: & Sotus ac Lud.Lop.n.6.relati*, dicunt fortè ita esse. Et expressè id etiam sentire videtur *Veracruz 1.p. spec.art.30.concl.3.* vbi ait non habere ius ad hanc venditionem dominum, contra cuius consensum seruus copulatus est matrimonio: sicut nec habuit ius ad impediendū matrim. Et ratio est aperta. Quoniam eo ipso quod serui habent ius inuitis dominis matrim. contrahendi, habent subinde illo vtendi: alias frustraneum esset ius illud. Ergo sicut dominus iniuriam irrogat, ac iniustitiæ reus est, si seruorum matr. impediat: ita si eius vsum. Et confir. quia (vt probaui disp. præc. n.15.) ius coniugum potius ac vetustius est iure domini. Non ergo integrum erit domino absq; iniustitia, vti vendendi iure, nisi manenti illæso iure priori serui coniugati.

13 Sexta conclusio. Vt vēditio hæc à labe iniustitiæ eximatur, non satis est minime inuenire in eo oppido emptorē iustum serui pretium offerentem: sed desideratur adesse necessitatem, quæ iuri serui præponderet, & damno ex ea venditione sequuto: nimirum, quia magna necessitas vrget dominum, vt seruum distrahat, & notabilis est diminutio pretii. Quia si charitatis legem attendas, magni momenti est periculum spirituale incontinentiæ vtriusque coniugis, cui non quamcumque necessitatem, & pretij diminutionem præferri, est rationi consentaneum. Quod si ius iustitiæ serui ad vsum matrimonii potius & anterius (quod adesse probauimus disp. præced. nu. 15.) spectes, manifestius relinquetur desiderari rationem illi præponderantem, vt iniustitia cesset. Et ita intelligo DD. n.4. relatos, qui dicunt non licere absque iniustitia hanc venditionem, vbi sine graui præiudicio domini posset fieri in eodem loco.

14 Ex dictis infertur, in euentibus, in quibus diximus venditionem hanc serui extra locum matrimonii esse aduersus iustitiam, teneri dominum lege iustitiæ eam iniuriam coniugibus resarcire, aut emendo coniugem derelictum, vt transferat in locum vbi alter coniux est, aut seruum venditum iterum emendo, vt in priorem matrimonii vsum restituatur: nec remissio alterutrius sufficeret, nisi vterque iure suo cederet, vtriusque enim est iniuria. Constat, quia lex iustitiæ obligat, iniuriam ita reparari, vt res ad pristinum statum reducatur, quem ipsa iustitiæ lex exigebat.

15 Vtrùm autem possit dominus seruum, de matrimonio ineundo tractantem, alio distrahere? dixi disp. præced. num.8. & seq.

16 Vltima conclusio. Si vterque coniux seruus sit diuersi domini, & diuersa loca inhabitantis, ita vt mutuo conuenire nequeant, obsequiis dominorum satisfaciendo, tunc vt vitetur fornicationis periculum, cogendus est alter dominus per Ecclesiam, vendere alteri volenti emere. Sicut quando seruo communi multorum dominorum, quidam ex illis concedit libertatem, coguntur alii partes suas vendere, vt seruus ille liber fiat, *l.1.C. de communi seruo manumisso.* Nam fauorabilius est matrimonium, quam libertas. Quod si neuter dominus emere velit, cogendus erit alter vendere cuicumq; extraneo in parte illa, in qua alter seruus est: & si nullus inueniatur emptor, emat Ecclesia. argumento ex *c. Fraternitatem, d. 54.* Ita docent *gl.c. fin. verb. Habeant, 29.q.2. Goffred. sum.t. De coniugio seru. n.3. Astens. 2.p. sum. l.8.t.15.a.2.q.5. & 6. Henricus c. fin. de coniug seruor. Rosella verb. Seruus 3.n.2. Supplem. Pisanæ sum. verb. Seruus, 3.n.3. Hugo*, quem refert & sequitur *Turrec. c. fin. n.3. 29.q.2.* Et id decidit *lex regia 2.t.5.p.4.* quæ subdit dari electionē iudici, vt quem maluerit ex dominis, cogat alteri vendere, ibi: *Deue apremiar a alguno dellos, qual tuuiere por mas guisado.* Imò sicut cogit Ecclesia alterum dominum vt vendat, ita potest cogere aliquem, vt emat in loco vbi alter seruus est, vt bene docent *Hugo & Turrec. proximè citati.*

17 Ad argum. n.1. proposita, concedendum est dominum ante matrimonij contractum potuisse seruum vbicumq; venundare: negandum tamen est, non potuisse seruum huic iuri per matrim. præiudicare. Quia cum ius serui ad matrim. ineundum sit potius & anterius iure domini, potuit quidem iniens matrim. præiudicare domino, obligās ipsum ne taliter distrahat, vt inane reddatur illud ius serui, impedito vsu matrimonii. Hinc etiam manet solutum 2. argum. Supponit enim ius domini ad vbique vendendum seruum, esse prius iure coniugis. Quod non omnino veritati innititur, vt latè explicuimus, & probauimus disp. præced. num. 15.

DISPVTATIO XXIII.

An seruitus matrimonio superuenire possit, alterutro coniuge se in mancipiū venundante?

SVMMARIVM.

Refertur quædam sententia, n.1.
Potest vir se vendere absque debiti coniugalis præiudicio, n.2.
An sit mortale, si absque iusta causa se vendat, n.3.

An

An si id in matrimonij fraudem efficiat, sit contra iustitiam, n 4.
An præbeat iustam diuortij causam, vel si vir captiuus ducatur n 5.
An possit tunc vir vendi à domino, & vxor teneatur sequi, n. 6.
Num vxor consentiens venditioni, redigatur in seruitutem, ac sibi praiudicet, n. 7.
An in regno Hispaniæ integrum sit viro se venundare, teneaturq; vxor, venditionem retractans, pretium reddere, n. 8.
An vxor possit se vendere, n. 9.
An ea venditio sit contra iustitiam, n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.

1 ET quidem videtur non integrum esse viro se venundare, ex *c. penult.* 29 *q.* 2. quod est ex Concilio Tribur. vbi de marito, qui ingenuam duxerat, & filiis procreatis, occasione diuortij celebrandi seruituti se subiecit, quæritur quid iuris? Et sic dicitur: *Iudicatum est vxorem minime debere dimitti.* Vbi *Turrecr. a.* 3 *n.* 4. ait nihil ad rem esse, filios procreatos esse: quia idem esset iis non existentibus. Secundò, ex *l. reg. fin. t.* 5 *p.* 4. ibi: *Si por auentura el marido se tornasse sieruo à sabiendas, por auer razon de separtir de su muger, non deue valer, ni se departira el casamiento, antes lo puede la muger demandar, e sacarle aun de la seruidumbre. si quisiere. E esto es porque ha derecho en el, e porque nace ende muy gran deshonra à ella, e à sus fijos, si los ouiere.* Tertiò, quia præiudicatur debito coniugali, ea venditione facta. Et votum in eius præiudicium emissum non valet, nedum venditio. Tandem, quia vxor inuito viro se vendere nequit. Cum igitur in causa matrimonii ad paria iudicentur, id quoque non erit integrum viro. Et ideo hanc partem sustinent *gl. c pen. verb. Diuortij*, 29 *q.* 2. *Angles floribus* 1 *p.* vbi de matrim *q.* 10 *de errore conditionis a.* 3 *concl.* 1. *Palacios* 4 *d.* 30 *disp. vn. col* 14 *vers. Quod si etiam*: licet postea se explicet, dicens id euenire, quando venditio in debiti coniugalis præiudicium vergeret.

2 Verum dicendum est, integrum esse viro se venundare, renitente vxore. Quia vir subditur vxori in iis solis, quæ ad debiti redditionem pertinent, atque in cæteris est sui iuris. At venditio hæc non vergit in præiudicium debiti coniugalis, esto vir in eius fraudem se venundaret: tenetur enim vxori ad omnia quæ lex matrimonij petit, à quibus retrahi nequit domini præcepto. Et ita docent *D. Th.* 4 *d.* 36 *q. vn. a.* 3. *corp. & ad* 1 *& ibi D. Bonau in expos. lit. n.* 5. *Ricard. a.* 5 *q.* 1. *corp. Palud q.* 1 *a.* 5 *concl.* 2 *n.* 18: *Supplem. Gabr. q.* 1 *a.* 3 *dub.* 4 *concl.* 2. *Durand. q.* 1 *n.* 4. *Hugo c. penul.* 29 *q.* 2. *& ibi Archid. n vn. Bellamera ibi n vn. Turrecr. ibi, a.* 1 *n.* 1 *& n.* 2 *in solut ad* 1. *Præpos. c.* 1 *n. vlt. de coniug seru. Henric. c. fin. n vn eod. tit. Ioan. de Friburgo sum confes. lib.* 4 *tit.* 4 *q.* 13. *Astensis summa* 2 *p. l.* 8 *t.* 15. *art.* 3 *q.* 1. *Angelus Matrim.* 3 *impedim.* 4 *fin. Supplementum summæ Pisanæ verb. Seruus*, 3 *n. vlt. Syluester Matrimonium*, 8 *q.* 2 *fin. Armilla verb. Matrimonium, n.* 6. *Tabiena verb. Impedimentum, imped.* 1 *q* 9 *nu.* 10. *D. Antonin.* 3 *p. t* 1 *c.* 3. *§.* 1. *Sotus* 4 *d.* 35 *q. vn. a* 3 *concl. vn. Celaia* 4 *d.* 36 *q.* 1. *dub.* 1. *in fine, ex iis quæ ponit post* 2. *arg solut. Enriquez lib.* 11 *de matrim. c.* 10. *n.* 5. *Petr. de Ledesm de matrim. q.* 52. *a.* 3. *concl. vn. Viuald. candel. sacram.* 1 *p. de matrim n.* 121.

3 Non tamen vacabit culpa lethali ea venditio absque iusta causa facta. Quod in dedecus graue vxoris & familiæ, ac iniuriam redundet, nulla iusta causa præponderanti. Sic *Petr. de Ledesm. de matrim. q.* 52 *a.* 3. *in solut. ad vlt.*

4 Sed rogabis, num id peccatum sit contra iustitiam? Quod affirmat *Petr. de Ledesm. n præced allegat.* At verius est non esse contra iustitiam, licet vir faciat in fraudē. Quod iure suo vtatur, nec in vxoris detrimentum cedat quoad debitum coniugale, vt docuit *D. Tho. 4. d. 36. q. vn. a.* 3. *ad* 1. At in cæteris vir non est vxori subiectus. Ita docet *Sotus 4. d.* 35. *q. vn. a.* 3 *ad* 1.

5 Præbebit autem iustam diuortij petendi causam, si vir in vxoris fraudem se venundet. Sic *Enriqu l.* 11 *de matrim. c.* 10 *n.* 5. *Petr. de Ledesm. de matrim. q.* 52. *a.* 3 *in coroll.* quod infert ex conclusione vnica. Et dicit *Enriquez* id colligi ex *c. porro, de diuort.* Quod nihil ad rem facit. Et ideo ab hac sent. recedo. Quia solum præbent iustam diuortij causam adulterium corporale vel spirituale, aut timor damni notabilis ob sæuitiam aut morbum contagiosum alterius coniugis: aut si ad peccatum trahere nitatur, vt dicemus toto l. 10. vbi de diuortio est habendus sermo. At nil horum in hoc euentu reperitur. Imo vir vtitur iure suo absq; detrimento debiti vxorij, vt dixi n. præced. Id tamen placet, quod affirmat *Petr. de Ledes. ibid.* nimirum, altero coniuge in captiuitatem ducto, non teneri derelictum sequi: sed niti totis viribus vt quàm primum potuerit, ipsum redimat. Quia cum tanto detrimento non tenetur illum sequi.

6 Imo credo, integrum esse domino, virum, qui se venundedit, aliò vendendum mittere, si vxor possit commode eum sequi. Quia per venditionem trāstulit maritus in dominum ius omne, quod ipse habebat libertatis suæ, & tantum id reseruatum est, quod matrimonium lædere poterat. At vir sine matrimonij læsione poterat domicilium mutare, vxore potente eum commode sequi. Eodem igitur iure vtetur dominus.

7 Nec vxor venditioni mariti consentiens redigitur ob id in seruitutē: sed solum præiudicat sibi quoad debitum coniugale, cui præferetur obsequium domini eodem tempore petitum, nisi fornicationis periculum tunc imineat vxori, vt bene ait *Astensis statim allegandus.* Et ideo vxorem non fieri tunc ancillam, docent *gloss c penult verb. Secundum secularem*, 29 *q.* 2. *& ibi Turrecr. a.* 3. *n.* 4. *Palud. 4. d.* 36. *q.* 1. *a.* 3 *concl.* 4 *n* 20. *Et ibi Supplementum Gabrielis a.* 3. *dub.* 4 *ad fin. Astensis sum.* 2 *p l* 8. *t.* 15 *a.* 3 *q.* 2. *Henricus & D. Antonin. n.* 2. *allegati, Sotus* 4 *d* 35. *q. vn a.* 3. *ad* 1.

8 Quamuis autem dicta circa viti venditionem, sint vera attento iure communi: at in hoc Hispaniæ regno est seruanda *l. reg fin. t.* 5 *p.* 4. cuius verba retuli n. 1 in 2. argumento, quæ expresse decidit eam venditionem minime valere, & posse ab vxore rescindi. Et quamuis loquatur in euentu, in quo vir se data opera vendit in fraudem matrimonij. At *Greg. Lopez ibi verb. A sabiendas*, dicit supplēdum esse, maxime: idem enim ait dicendum, licet nō fiat venditio ea intentione. Cum eadem ratio præiudicij vxoris, dedecoris ipsius & filiorum habeat locum in hoc casu. Et *verbo Sacarle*, ait idem *Greg. Lop.* posse venditionem retractari, iuxta illius legis decisionem, quamuis ea non impediat vsum cōiugij. Quia ratio dicta dedecoris, quam assignat illa lex, procedit in hoc casu. Et subdit vxorem retractantem hanc venditionem non teneri soluere pretium: vt alias decisum est in patrono, *l.* 2 *ff si liber. ingen. esse dic.* Quia retractat ob suum præiudicium: nec vir potuit se subiicere seruituti: & quia lex illa indistinctè loquitur.

9 Si verò de vxore sermo fiat, manifestum est minime posse se ipsam seruituti mancipare ac vendere, absq; viri consensu. Quia vltra obligationem reddendi debiti coniugalis, in qua coniuges sunt pares, subditur viro tāquam capiti, in reliquis, quæ ad regimen domus & familiæ attinent. Cum autem hæc subiectio non inueniatur in viro, inde est, vt non sit idem in viro, sed possit vxore renitenti se vendere, attento iure communi, vt n. 2. probauimus, Atque ita docent *D. Th. 4 d* 36 *q. vn. a* 3 *ad* 3 *& ibi, Durand. q* 1 *n.* 4 *Ricard. a.* 5 *q.* 1. *ad* 2. *Palud. q.* 1. *art.* 3 *concl.* 1. *n.* 17. *Supplem. Gabr. q.* 1 *a.* 3. *dub.* 4. *concl* 1. *Turrecr. c penult.* 29 *q.* 2 *art.* 2. *n.* 3. *Præpos. Henric. Ioan. de Friburgo, D. Antonin. Supplementum sum. Pisanæ, Tabiena, Armil. Celaia, Enriqu. n.* 2. *allegati, Astensis sum.* 2 *p l.* 8. *t* 15. *a.* 3. *q.* 3. *Sotus* 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 3. *ad* 2. *Greg. Lop. l. fin verb. Sacar, t.* 5 *p.* 4 *Palacios* 4 *d.* 30 *disp. vn colum.* 14. *vers. Quod si etiam, Petr. de Ledesm de matrim q.* 52. *a.* 3. *in* 1. *argum.* Quare audiendi non sunt *Hugo* 26 *q.* 2 *c penult Archid. ibi n. vn Bellamera ibi n. vn.* dicentes posse vxorem se inuito viro venundare.

10 Talis autem venditio vxoris absque consensu viri facta, esset contra iustitiam. Quod bene docet *Petr. de Ledes. de matrim. q.* 52. *a.* 3 *ad* 2. Quod sit contra rationem capitis, quæ ex natura matrimonij oritur in viro.

11 Ad argum. n. 1. proposita resp. Ad 1. dic, eum rextum solum probare, ob talem venditionem non præiudicari vxori: vt sit dimittenda, sive negandum debitum. Ad 2. constat ex dictis, n. 8. Ad 3. constat ex dictis, n. 2. Ad 4. constat ex dictis n. 9.

DISPVTATIO XXIV.

Vtrius parentis conditionem filij sequantur, quoad seruitutem & honores?

SVMMARIVM.

Filius sequitur conditionem patris, quoad honores & nobilitatem, n.1. & ibi, an id verum sit de filio naturali?
An statuto aut consuetudine induci possit, vt sequatur in hoc conditionem matris n.2.
An habitus ex nobili & ancilla, si postea manumittatur, nobilis sit? Proponuntur suadentia eum non esse nobilem, n.3.
Sententia auctoris, n.4.
Quo ad seruitutem, filij sequuntur conditionem matris, n.5.
Habitus ab aliquo ex propria ancilla, est seruus patris, n.6.
An filij legitimi sequantur matris seruitutem, n.7.
Quid, si ex legitimo matrim. sint concepti? Et explicatur cap. fin. 32 q.4. num.8.
An valeat consuetudo, vt filius patris, aut vtriusque parentis seruitutem sequatur, n.9.
An sufficiat momento temporis matrem fuisse liberam, dum fœtus erat in vtero, vt liber sit, n.10.
An hoc intelligatur, quando ex vi natalium, & status matris, filius liber aut seruus futurus est, n.11.
Explicatur l. finalis, C. de seruis fugitiuis, n.12.
Enodatur l.2. C. de libertis, n 13.
An matre grauida capta in bello iusto, filius sit seruus, n.14.
An si mater fiat ancilla, quod à se vel à patre sit vendita, fœtus postea conceptus sit liber, n.15.
Quid, si tempore venditionis esset grauida: & an liceat matri vendere filium, & auo nepotem? Et explicatur l.2. C. de patribus, qui filios distraxerunt, n.16.
Quid, si ancilla communis plurium, ab aliquo manumittatur; an fœtus sit liber: & quid operetur illa manumissio? Et explicantur l.1. C. de communi seruo manum. & l.2. t.22. p.4 n.17.
Quid, si ancilla, cui data est libertas ad certum tempus, vel sub conditione aut modo, interim pariat, an fœtus sit liber, n.18.
Quid, si ancilla, cui data est libertas sub conditione, si tres filios pariat, tertio partu duos aut tres filios edat, n.19.
Quid, si libertas sit pro solo certo tempore concessa, n.20.
An domino promittente ancillæ, fore vt certo ab hinc tempore illam manumittat, nec manumittente, sit eo transacto fœtus liber. Afferuntur textus probantes promissionem domini factam seruo, vel è contra, esse nullius momenti, n.21.
Proponitur sent. Auctoris, & qualiter valeat talis promissio, & explicantur, reg. In personam, ff. de reg. iur. l. Interpositas, fine, C. de transact. l.6. t.11. p.5. n.22.

1 PRIMA conclusio sit. Quoad honores & nobilitatem filius sequitur conditionem patris. Habetur expresse *l. Cum legitime, ff. de statu hominum, l reg. 3. t. 21. p. 2. l. 1. t. 11. p. 7.* Cuius rationem reddit *D. Th. 4. d 36. q. vn. a 4. corpor.* quod partus esse recipiat à patre, tamquam à causa efficienti ac nobiliori principio tuæ substantiæ: atque ita quæ pertinent ad esse, vt honos & dignitas, sequũtur patrem; vnde qui ex patre fidalgo est, & matre plebeia, est fidalgus, vt *d. l. 3. t. 21. p. 2.* licet reuera nobilis non sit: vt ibi habetur. Verè enim nobilis est, qui ex vtroque parente nobili descendit, vt bene *Otalora de nobilit. 2. p. c. 2. n. 4. & seqq.* Quod etiam ad filium naturalem extenditur, gaudet enim patris nobilitate. Quamuis enim iure communi inspecto aliud sit: vt bene *Tiraquell. de nobil. c. 25 n. 10.* At de consuetudine contrarium seruatur, vt docet *idem Tiraquel. ibi.* Et est *l. reg. 1. t. 11. p. 7.* id decidens: vbi id obseruat *Greg. 1 op. verb. Amiga, Couar. 4 decret. 2. p. c. 8. §. 4. n. 3. Tello l. 11. Taur. n. 2. Villalpan. l. 22. t. 1. p. 7. §. 42. n. 4. Auendaño in dictionario, verb. Hijo natural. Padilla l. Naturalis, n. 10. ff de præscriptis verb. Perez l. 1. t. 1. lib. 4. ordin.* Nec obstat *regia l. 3. t. 15. p. 4.* quæ cõtrarium decidere videtur: intelligenda enim non est quoad nobilitatem, quam consequitur filius naturalis ex patre nobili genitus, sed quoad alios honores, vt explicat *ibi Greg. Lop. verb. Honras, Auendaño, & Perez proximè allegati.*

2 Et hanc conclusionem adeò veram quidã existimant, vt sibi persuadeant nec statuto, nec consuetudine induci posse, vt filius quoad nobilitatem sequatur matris conditionem. Ita *Bart. l. Exemplo, n. 2. C. de decurion. l. 10. & ibi Angelus, Guill. Benedict. c. Raynutius, in princ. nu. 15. de testam. Ioan. Lup rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 32. num 4.* & alij multi, quos refert *Tiraqu. de nobil. c. 18. n. 22.* Id tamen non paucos contradicentes habet. Nam contrarium sustinent *idem Bart. l. 1. nu. 82. vers. Tertio ex prædictis infertur, C. de dignit. l. 12. Decius c. Nouit, de iudiciis, col. 3. in noua edit. n. 39. vers. Et ad prædicta, Chassanæus in catalog gloriæ mundi 8. p. consider. 8. Otalora* multos referens, *de nobil. 2. p. c. 2. n. 7. Burgos de Paz aliis relatis in proœmio leg. Tauri, n. 116.* Quia cum nobilitas sit de iure positiuo, potest per statutum aut cõsuetudinem induci. Alij verò sic vtramque sent. conciliant: vt prior intelligatur, quando statutum, aut consuetudo est inferioris: posterior vero, quando est principis vel populi non recognoscentis superiorem. Ita *Decius l. Femina, n. 68. & sequ. ff. de regul. iuris, Tiraquel. d. c. 18. n. 24.* At si loquamur de statuto, placet hæc concordia. Statutum enim populi recognoscentis superiorem nequit legem abrogare, nisi à Principe confirmetur: si vero loquamur de consuetudine, displicet. Quod hæc legitimè præscripta etiam ignorante Principe vincat legem, vt dixi disp. 4. n. 14.

Non immeritò autem dubitabis, an filius naturalis habitus ex ancilla, & viro nobili, paternã nobilitatem consequatur? Et videtur eum non esse nobilem. Primò, quia est seruus ratione seruitutis maternæ. At serui, quod attinet ad ius ciuile, pro nihilo reputantur, *reg. Quod attinet, ff. de reg. iuris:* & ideo nec habere statum, nec viuere dicuntur, sed quasi mortui habentur, vt docent *Iason alios allegans l. Si tibi homo, §. Cum seruus, n. 2. ff. de leg. 1. Greg. Lopez cum Baldo p. 4. t. 5. in princ. verb. De superiona.* Et ideo incapaces sunt honorum & dignitatum, *l. Barbarius ff de offic præt. c. 1. de seruis non ordinand.* Nobilitas autem est dignitas, *Bart. l. 1. n. 40. C. de dignitat. l. 12.* Secundò, quia si manumittatur, adhuc manet libertinus: *Inst. de libertinis, in princ.* Quia status semper nota quadam & obscuritate inficitur, vtpote qui memoriam pristinæ seruitutis refricat. Et confirm. quia non omnes ingenui sunt nobiles: cum tamen libertinis præstantiores sint. Tertiò, quia cum ab ipsa conceptione & natalibus trahenda sit nobilitas à sanguine, & tunc temporis is illius incapax sit ratione status seruilis, nil conferet libertas postea acquisita. Transit enim tempus, in quo erat nobilitas ex sanguine trahenda. Sicut capacitas succedẽdi tempore, quo successio defertur, adesse debet, nec tunc incapaci proderit capacitas postea superueniens. 3

Cæterum quamuis compertum sit hunc non esse nobilem, dum seruituti est subiectus: vt probant rationes n. præced. in 1. argum. allatæ: at pium & satis probabile est, nobilitatem comparare, cum postea manumittitur. Ducor, quod nobilitas sit quoddam ius sanguinis incommutabile, *l. Ius agnationis, ff. de pactis:* & cum Baldo & aliis tradit *Tiraqu. de nobil. c. 26. n. 5.* vnde & sanguini dicitur inhærere: & comparatur cum eo, quod prouenit à natura, *l. 3. ff. de interdict. & releg.* ibi: *Quæ vero non à patre, sed à genere, à ciuitate, à rerum natura tribuuntur, ea manere eis incolumia.* At vt habet *reg. Iura sanguinis, ff de reg. iuris, Iura sanguinis nullo iure ciuili dirimi possunt:* vbi pondero non dicere, impediri, sed dirimi. Potuit ergo ius ciuile, quod seruos pro nihilo reputandos statuit, impedire nobilitatem, eo statu seruili durante, quæ iure sanguinis comparanda erat, non tamen ita diremit, quin sublato iuris ciuilis impedimento acquisita iam libertate, velut reuiuiscat nobilitas illa, quæ sanguini inhærebat, & erat velo seruitutis nõ omnino extincta, sed quasi tecta. Data enim libertate, id quod naturaliter inerat, detegitur, vt in simili dicit *gloss. Inst. de libertinis, in princ. verb. Datio.* Et licet neminem inuenerim quæstionẽ hanc decidentem, satis fauet illi in quodam simili *Palæotus de nothis & spur. c. 62. n. 2.* vbi cõtra alios tuetur legitimatũ spurium à principe, effici eo ipso nobilem, absq; alio nobilitatis priuilegio: auferetur enim per eam legitimationẽ impedimentũ illud obscuritatis spurietatis, iure ciuili inductum, ac subinde redit ad eam dignitatẽ, quę ex sanguine trahenda erat, nisi id impedimentũ obstitisset. Nec obstãt in contrarium adducta. Non primũ, quia fatemur quod intendit. Non secundũ cum confirmatione. Quia licet olim notabilis differẽtia esset inter libertinos & ingenuos, vt *Instit. de libertinis, & Inst. de ingenuis:* at nouo iure ea differentia est sublata, & ciues Romani & liberi simul efficiũ- 4

tur,

tur, *auth Vt liberti de cætero, in princ.* Nec obstat tertiũ. Quia cum nobilitas sanguini inhæreat, potest quidem eo obstaculo impediri ad tempus, & tegi, non tamen ita extingui & dirimi, quin eo impedimento sublato reuiuiscat.

5 Secunda conclusio. Quoad seruitutem, filij sequuntur conditionem matris, atque ita si mater ancilla sit, filij sunt serui eius, cuius est mater; & si mater sit libera, filij quoq; liberi sunt, cuiuscumque conditionis sit pater. Habetur expresse *c. fin. de seru non ordin. l. Partum, 7. C. de rei vendicat.* & *§. penult. Instit. de iure person.* & *§. Sed & si quis, Instit. de ingenuis.* Et idem continebat lex vetus: vt constat ex *c. 21. Exodi*, ibi: *Si dominus dederit ancillã suam alicui in vxorem, & pepererit filios & filias, mulier & liberi eius erunt domini sui.* Sed quæres, cum libertas sit fauorabilissima, cur nõ sequitur vtriusuis parentis libertatem? Sicut vt proles sit legitima, sufficit bona alterius parentis fides, *c. Ex tenore, qui filij sint legitimi.* Deinde, cum res debeat dominium trahere à principaliori, & ipsum sequi, *l. Quæritur. ff. de statu hominũ*, & semen viri sit principalius in generatione, videtur potius attendendam esse patris conditionem. Diuersæ rationes huius conclusionis assignari solent, aliquas ex potioribus referam. Prima est *D. Th.* & communis, *4. d. 39. q. vn. art. 4. corp.* quod proles corpus recipiat à matre, tamquam administrante materiam ex qua id formatur, seruitus autem ad corpus pertineat. Secũda ratio est *Bald. l. fin. paulo post princ. C. de seruis fugit.* & *Salicet dict. l. Partum in fine*, fauor partus, cui potest libertas matris triplici tempore prodesse, nimirum, conceptionis, partus, & medio. Quod nõ posset pater, sed solo cõceptionis tempore, quo est causa efficiens. Tertia ratio est *Angeli Instit. de ingenuis, §. Sed & si quis, n. 1. in fine*, quia quoad libertatem inspexerunt leges quod certius est. At constare nequit de filio, à quo patre sit progenitus, cum tamen certo constet cuius matris fœtus sit. Ratio autem huius est, quia si sequatur patris nobilitatem, nullum damnum sequitur domino serui, quamuis pater incertus sit: at si sequatur patris incerti libertatem, posset in hoc prejudicium fieri domino. Tandem, quia cum mater pariendo, sit exposita mortis periculo, quod periculum pater minimè subit, inde fit vt dominus matris, qui hoc damnum sentit, debeat etiam commodum fœtus adipisci. Qui enim sentit damnum, sentire debet & commodum. Adde etiam partum potius fructum matris esse, quam patris. Sicut arbores non dicuntur fructus seminis terræ mandati, sed ipsius terræ. Insuper mater grauida, & filios educans, minus apta est obsequiis heri, quod in patre seruo non inuenitur. Maioremque operam nutriendis & procreandis filiis impendit mater.

6 Et adeo vera est conclusio, vt quamuis quispiam ex ancilla filium habeat, quæ sua est, similiter is proprius filius erit suus seruus. Sic notat *Padilla l. Naturalis, n. 5. ff. de præscriptis verbis.* Et constat ex *l. 2. C. si mancipium ita fuerit alienatum*: ibi, *Si ea lege Crestes filium suum & naturalem Crestem venundedit*: vbi *gloss. verb. Filium*, ait, id est, qui erat filius. Et idemmet prob. ex *l. fin. C. communia de manumissionibus*, vbi decernitur, si dominus ancillæ retentæ in concubinam vsque ad domini mortem, conjugatus non sit, & aliter nõ disponat in suo testamento, eam consequi libertatem, & liberos, quos ex ea dominus genuit, ita vt mors domini sit libertatis ipsorum initium, vbi *Salicet. n. vn.* ait idem esse, si ab intestato decedat. Quod verificetur in suo elogio nihil dixisse, cum elogium non fecerit. Constat ergo filium ex propria ancilla genitum esse sui patris seruum.

7 Præterea est vera conclusio, quamuis filij non ex legitimo matrimonio procreentur: sequuntur enim quoad libertatem, & seruitutem, conditionem matris. Habetur expresse *l. Et seruorum, 5. vers. Ingenui sunt ff. de statu hominum*: vbi dicitur nil referre, an ex iustis nuptiis an vulgo conceptus sit filius. Vulgo autem conceptus dicitur, qui est spurius, vt expresse habetur *l. Vulgo, 23. ff. de statu hominum*, vbi *gloss. verb. Non licet*, explicat, vt si pater sit monachus, vel ex incestu proles concepta sit.

8 Imo quando ex matrim. concipitur proles, sunt qui dicant partum non sequi conditionem matris, sed patris, per *l. Cum legitimæ, ff. de statu homin.* ibi: *Cum legitimæ nuptiæ factæ sunt, patrem liberi sequuntur, vulgo quæsitus matrem.* Et *c. fin. 32. q. 4.* quod est *D. Isidori lib. 9. Etymol. c. 5.* de filiis conceptis ex legitimo matrim. sic dicitur: *Semper qui nascitur, deteriorem partem sumit*, & in fin. *Is vero, qui non sunt de legitimo matrim. matrem potius, quam patrem sequuntur.* Et sic tenet *Guilliel. Naso*, quem referunt & sequuntur *Anton. c. 1. n. 9.* & *c. Licet, n. 4. de coniug. seru. Præpos. eodem c. Licet, n. 1. super gloss. in verb. Dissoluendi.* Verum contraria sent. est verissima, nimirum, filios ex legitimo matrim. procreatos sequi cõditionem matris, quoad libertatem & seruitutẽ. Quod textus n. 5. allegati, decidentes id, loquantur indistinctè de filiis: idque colligatur ex *c. fin. de seruis non ordinand.* Nec obstant textus in contrarium adducti. Quia *l. Cum legitimæ*, bene explicatur à *gl. ibi, verb. Sequuntur*, vt filij ex matrim. habiti sequantur patrem quoad familiam & originem. Et *dict. c. fin. 32. q. 4.* explicatur à *gl. ibi verb. Deteriorem partem*, & communiter, vt tales filij sequantur deteriorem partem, id est debiliorem, qualis est femina. Quæ expositio apertè colligitur ex eo textu, quia prius in eo dicitur filios ex libero & ancilla habitos esse conditionis seruilis: & statim adiungitur: *Semper enim qui nascitur, deteriorem partem sumit.* Nec obstat impugnatio *Soti*, vbi statim eum referam: eo quod is textus in fine concludat illegitimos filios sequi matrem: intelligitur enim (vt ait *ibi gloss in fin.*) sequi matrem, quoad originem. Et ideo vltra glossas citatas, tenent etiam hanc sent. *gloss. c. fin. in fin. de seruis non ordinand.* & *ibi Host. n. 1. Ant. n. 2. Abb. n. vn. gl. c. 1. verb. Dissoluenda, de coniug. seru.* & *ibi Host. n. 7. super verb. Dissoluenda, Abbas n. 5. Alex de Neuo n. 8. Card. n. 4. Præpos. n. 6. vers. Nota secũdo, Rosella verb. Seruus, 1. n. 1. Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 4. concl. 1.*

Valet tamẽ consuetudo, si alicubi legitime præscripta 9
sit, vt filius non matris, sed patris aut vtriusque parentis, seruitutem sequatur: ita vt si vel solus pater seruus sit, proles seruituti subdatur, vel ad id desiderari vtrumque parentem esse mancipium. Cum enim res hæc sit ex iure humano, potest prævalere consuetudo, *c. fin. de consuetud.* Idemque colligitur ex *c. Licet, de coniug. seru.* vbi textus supponit secundum leges prouinciæ cuiusdam, fœtum quoad seruitutem sequi conditionem patris, nec improbat. Atque ita docent *Ioan. Andr. c. 1. n. 7. de coniug. seru.* & *c. fin. in fin. de seruis non ordinand. Ant eo. c. fin. n. 2. fin.* & *d. c. Licet, n. 3.* vbi *Abb. n. 2. Anchar. n. 2. Alex. de Neuo n. 2. Cardin. d. c. fin. n. vn. oppos. 2. Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 2. n. 11. Maioris 4. d. 30. q. 1. in prob. primæ concl. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 3. in princ. Angelus Matrim. 3. imped. 4. n. 12. Sylvest. Matrim. 8. q. 2. dict. 8. Padilla l. Naturalis, n. 2. ff. de præscript. verb. Lancelot. instit. iuris canon. t. de nuptiis, in l. 2. §. Si quis tamen, verb. Leges, Molina to. 1. de iust. tract. 2. disp. 33. ad fin.* Vnde nõ est audiendus *Host.* qui *d. c. Licet*, ait, eam consuetudinem tanquam abusum reiiciendam esse, atq; ea non obstanti filios sequi matris conditionem.

Tertia concl. Sufficit tempore conceptionis, aut nati- 10
uitatis, aut medio tempore, matrem liberam fuisse, vt partus libertate gaudeat, vt si ancilla prægnans sit manumissa, deindeque ante partum in seruitutem redacta, proles nata libera erit, ob libertatem matris medio illo tempore comparatam. Habetur expresse *Instit. de ingenuis, §. Sed & si quis, & l. Et seruorum, 5. vers. Ingenui sunt ff. de statu hom.* Et redditur vtrobique ratio, quod non debeat calamitas matris proli in vtero existenti nocere, vnde sufficit vt per minimum temporis momentum, à conceptione vsque ad partum, mater libera fuerit, vt soboles libera sit; vt bene expendunt *gloss. c. fin. verb. Deteriorẽ partẽ, 32. q. 4. Host. c. fin. n. 1. de seruis non ordin. & ibi Io. Andr. n. 7. Ant. n. 2. Abb. n. vn. Card. n. vn. oppos. 1. Astens. sum. 2. p. l. 8. t. 15. a. 4. q. 1. Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 4. col. 2. immediatè ante vers. Addit vero, Molina n. præced. alleg.* additq; (& bene) id in fauorẽ libertatis constitutũ esse, natura rei postulãte, potius solius partus tẽpus spectandũ.

Intellige concluſ. quando ex vi natalium, & status ma- 11
tris, est futura soboles libera, aut seruituti subdita. Tunc enim satis est libertas matris minimo temporis momẽto,

quo fœtus fuit in vtero, vt liber sit. Secus autem quando non iure sequelæ status materni, futurum est vt fœtus sit seruus. Quod explicabunt cotollaria triplici nu. seq. inferenda. Ita docent *Iac. Butrican. l. fin. cap. De seruis fugit. & ibi Alberic. in fin. Salicet. ibi n. vn. oppos it. 5.*

12 Hinc primò deducitur intellectus ad *l. fin. C. de seruis fugit.* vbi deciditur seruos publicis operibus deputatos, qui se priuatarum ancillarum consortiis adiunxerint, redigi in seruitutem, cum vxoribus & liberis eorum. Et ita filij ex libera nati, sunt serui, sequentes quoad hoc conditionem patris. Et quidem *gl. ibi verb. Restituãtur*, ait id esse speciale in odium domini ancillæ. Vel etiam sequi tunc matris conditionem: nam & mater sequens virum fit ancilla. Et hunc posteriorem intellectum tradit etiam *Bald. ibi, statim in princ.* sed meritò *Iac. Butrican. & Salicet n. præ alleg.* reprobant hanc posteriorem solutionem, quia partus sequitur conditionem, quam mater habebat tempore, quo in eius vtero fuit, quamuis postmodum mater fiat ancilla: at filij de quibus est sermo *dict. l. fin.* iam erant nati, vnde non potest dici eos sequi conditionem matris, quæ postea in seruitutẽ redacta est. Quare legitima solutio est, quam iidem tradunt ibi, & *Alberic. ea l. fin. in fine*, huiusmodi filios non effici seruos ex vi natalium, & status materni, in quo casu debebant matris liberæ conditionem sequi: sed ob delictum paternum, atque ita patris conditionem similiter seruili effecti imitari.

13 Secundò deducitur intellectus ad textum, in *l. 2. C. de libertis, & eorum liberis, vers. Filius*, in qua partus sequitur cõditionem patris quoad seruitutem: nempe, cùm pater reuocatur in seruitutem propter ingratitudinem: nam & filij hoc patre nati post commissam ingratitudinem, reducuntur in seruitutem, etiam si libera ex matre orti fuerint. Hoc enim non consurgit ex vi status materni, sed in pœnam insignis delicti paternæ ingratitudinis, vt bene expendunt *Horoscius l. Et seruorum, §. 1. n. 2. ff. de statu hominum, Padilla l. Naturalis, n. 3. ff. de præscript. verbis.*

14 Tertiò deducitur, cùm mater prægnans iure belli capta est, fœtum quoque fieri mancipium, non obstante libertate matris tempore conceptionis. Quia non ex vi natalium efficitur seruus, sed quod vna cum matre bello iusto captus sit, eoque beneficio affectus, ne vna cum matre interimeretur.

15 Dubitabis autem, an matre effecta serua, eo quod ob necessitatem à patre vendita sit: vt permittitur *l. 2. C. de patribus, qui filios distrax. & l. 8. t. 17. p. 4.* filius post seruitutem conceptus, sit seruus? Dico esse seruum. Quia ex matre vere ancilla, ratione legitimæ venditionis effecta, conceptus est. Atque ita docent *gl. ead. l. 2. verb. Vendiderit: & ibi Salicet. n. 6.* Atque idem eadem ratione ductus existimo, si mater se vendat ad participandum pretium: vt permittitur *l. Et seruorum, 5. C. de statu hominum*, seruatis conditionibus petitis ad eius venditionis iustitiam, quas refert *ibi gl. verb. Venire*: nam filius post venditionem illam in vtero conceptus, erit seruus: vtpote qui ex matre verè ancilla concipiatur.

16 Grauius autem dubium est, si tempore, quo mater se vendidit, vel à patre venundata est, prægnans esset, an fœtus sit liber? Videtur enim cum minimè libertate donandum. Quod non iure status materni redigatur in seruitutem, sed quia simul tamquam pars viscerum, ac mulieris portio, qualis reputatur, dum in vtero est, *l. 1. §. 1. ff. de ventre inspiciendo*, venditus sit cum matre. Ex quo fit vt vendita ancilla prægnanti, nulla fœtus mentione facta, censeatur cum matre venditus, quasi reputatus vna & eadem res, vt ex multis probat *Innt. Com. to. 2. var. c. 2. n. 14.* At dicendum est in neutro casu fœtum esse seruum, sed liberum. Quia tempore conceptionis mater fuit libera. Nec potuit vendi à matre. Cum enim filium non habeat in potestate, non potest ipsum vendere, vt docent *gl. l. 2. verb. Vendiderit, C. de patrib. qui filios distrax. Et ibi Baldus n. 3. Salicetus n. 2.* ac multis exornans *Pinel. C. de bonis matern. rub. p. 2. à n. 20.* Et est decisum in Hispania, *l. regia 8. tit. 17. p. 4.* Nec etiam auus potest nepotem vendere: sed id priuilegium soli patri concessum est. Vt docent *Baldus ead. leg. 2. n. 3. Salicetus n. 3. Montal. l. 7. ad fin. t. 17. p. 4.* Nec obstat fœtum in vtero constitutum, esse matris portionem: ac vnum cum ea reputari. Quia in fauorabilibus ipsi partui reputatur iam natus, *l. Qui in vtero, ff. de statu hominum, l. Intelligendus, ff. de verb sign.* Nec obstat etiam, simul vendi cum matre. Id enim intelligitur quando mater erat ancilla, atque ita partus eius conditionem sequens potuit cum illa venundari.

Quarta conclusio. Si communis ancilla duorum aut 17
plurium dominorum, ab aliquo illorum manumittatur, (vt solet contingere in serua constante matrim. acquisita, & sic communi vtriusque coniugis, vbi lucra inter eos communicantur,) & post eam manumissionẽ, antequam soluatur pretium alteri domino partis, quam habebat in ancilla, pariat, proles erit seruituti subdita. Quia ancilla minime consequitur libertatem, donec id pretium soluatur, vt expresse colligitur ex *l. 1. C. de communi seruo manumiss. in princ. vers. His itaque.* Et tenet *ibi gl. verb. Necessitatem, & ibi Salicetus n. 1. vers. Sed gloss. hoc dubitat.* Et clarius colligitur ex *l. 2. ad fin. C. eod. ti.* ibi: *Fiat itaque liber ex parte quidem testatoris,* Vbi *gl. verb. Fiat*, dicit futurum tempus significari, atque ita comparandam libertatem præstito prius pretio. Et clarius id deducitur ex *l. 2. t. 22 p. 4.* ibi: *E dende en adelante sera libre.* Vbi *Greg. Lop. verb. E dende*, dicit antea non comparari libertatem. Et ratio est. Quia cum seruitus sit indiuidua, non potest quispiam pro parte liber esse, & pro parte seruus, vt probat *gl. ead. l. 2. verb. Ex parte ex l. Duobus, ff. de libera cauf. & l. Cum filius. ff. de legat. 2. & l. Iudicare. ff. de except. rei iudic.* Sed dices, cur ergo non efficitur tota libera, sed manet in totum serua? Respondeo, quia antea erat in totum serua, & cum manumissio vnius domini nõ sufficiat ad integram libertatem, nec sit diuidua, manebit integre ancilla. Rursus inde inferes, vanam esse illam manumissionem. Sed dico magni momenti esse, idque operari, vt serua offerente partem pretij, quam in ipsa possident, aliis dominis, cogentur recipere fauore libertatis, contra *reg. l. Neque emere, C. de iure deliberandi, & l. Inuitum, C. de contrah. empt.* Et manebit omnino libera. Quod habetur expresse, *l. 1. in princip. vers. His itaque, C. de communi seruo manumiss. & l. reg. 2. tit. 22 p. 4.* Et id verum habet, quamuis serua vel seruus sint plurimorum dominorum, & vnus solus manumittat, cogentur enim cæteri pretium recipere suarum partium, vt expresse habetur *ea l. 1. in princ. vers. Et si plures.* vnde in hoc est speciale fauore libertatis, vt non stetur iudicio maioris partis, contra *l. Et suum. & l. Maiorẽ, ff. de pactis.* Et notat *glossa ea. 1. in princ. verb. Vno, & ibi Salicet. num. 1.* Imo id procedit, quantamcumque partem alij habeant, & manumittens minimam, vt colligitur expresse ex *d. l. 1. in princ.* ibi, *quantamcumque*, & docet *ibi Bald. n. 2.* inde colligens casum, in quo nimirum trahit ad se maximum. Idem est verum, licet aliquis ex dominis sit minor. Quod textus loquatur indistinctè. Et est casus specialis, quia non ipse minor, sed socius manumittit. Quare non obstat *l. 1. ff. de manumissis vindicta*, interdicens minori absque decreto manumittere. Et ita docent *gloss l. 1. C. de communi seruo manum. in princ. verb. Imputent, & ibi Salicet. in fine princ. Alberic. n. 2. vers Item quærit gloss.* Et reddit rationem. Quia venditio fit hic auctoritate legis, vbi non est opus decreto, etiam in rebus minoris, *l. 2. & 3. ff. de rebus eorum.* Idem docent *Bald. ibi n. 2. fin. Gregor. Lopez l. 2. t. 22. p. 4. verb. Vender.* Et idem disponitur *ead. l. regia 2.* quamuis quidem tertius velit offerre pretium aliis dominis: cogentur enim recipere. Quod bene intelligit *Greg. Lop. ibi verb. Otro alguno*, quando ille tertius ad id emit eam partẽ, vt ancilla illa cõsequatur libertatem. Quia hæc est mens *illius leg. & leg. 1. C. de communi seruo manum.* vnde est desumpta. Ex his ergo omnibus fit, prolem habitam ex ancilla à quodam ex dominis manumissa, antequam soluatur aliis pretium suarum partium, nasci seruilis conditionis, tamquam ex verè ancilla habitam. Quòd si tamen ante partum breui momento soluatur pretium, erit soboles libera. Quia

iam

iam illo momento ante natiuitatem mater erat libera.

18 Quinta conclusio. Si ancilla sit statu libera, (dicitur autem talis quæ statutam & destinatam habet libertatem, in tẽpus, vel in cõditionẽ, *l. 1. ff. de statu liberis:* vt, Post annum, aut si hoc euenerit, esto libera.) & ante illius temporis aut conditionis aduentum pariat, fœtus est seruus. Habetur expresse, *l. Statu libera, 16 ff. de statu liberis, & l. Cum libertatẽ 3. C. de fideicommiss. libert.* Et ratio est, quia ipsa interim ancilla est. Vt expresse habetur *l. Statu liberum, 9 ff. de statu liberis.* Obseruandũ tamẽ maxime est, ne quis fallatur, num libertas relicta sit sub conditione, an sub modo. Quia si sub modo, cõparatur statim libertas: si sub conditione autem, minime, donec impleatur conditio. Quia conditio suspendit, & non impleta vitiat actum. Quod secus est in modo. Vt dixi l. 3. disp. 33. n. 2. vbi etiã explicui, quando sit modus, & quando sit conditio; vt, Lego libertatẽ ancillæ, dummodo ministret decem annis, vel soluat 10. aureos, est modus. Quia adiicitur actui perfecto: secus, Iubeo, vt ancilla sit libera, si seruierit decẽ annis, vel cùm seruierit; vel si dederit, aut cum dederit decem aureos: adijcitur enim actui imperfecto, & sic est conditio suspendens libertatem. Vt constat ex differẽtia ibi tradita. Idque etiam constat ex *l Thais, 41. in princ. ff. de fideicommissis liber.* vbi dicitur legatã libertatem sub hac forma, Cùm hæredi meo seruieris annos decem, post id tempus comparari.

19 Hinc deducitur, si quis leget ancillæ libertatẽ sub hac cõditione, Si tres peperit filios: & tertio partu duos aut tres fœtus edat, quãdo tres, duos vltimò editos esse liberos: & quando duos, vltimum esse liberum. Quòd vbi primum tertius in lucem editus est, impleta fuit conditio, materq; libera mansit, & eousq; ancilla erat: quare fœtus editus post tertium est liber tanquam ex libera ortus; nati autem antea sunt serui, quod mater ancilla esset. Habetur expresse *l. Arethusa, 15. & l. seq. ff. de statu hominum.*

20 Secundò deducitur, tradita libertate ancillæ pro tempore certo & præfinito, vt pro quatuor annis, fœtum eo tempore, & quocunq; alio post illud, editum esse liberum. Quia libertas illa est perpetua. Vt dixi disp. 19. n. 3.

21 Tandẽ dubitatur, an domino promittẽte se manumissurũ certo tempore seruã, promissione ipsi ancillæ facta, & non impleta tẽpore præfixo, fœtus post id tempus cõceptus sit liber, aut saltem teneatur dominus eum manumittere. Ratio dubitandi est: quòd inter dominum & seruum nulla oriatur obligatio, *l. Interpositas, 13. in fin. C. de trãsact.* ibi: *Neq; enim dubij iuris est, dominos cum seruis suis paciscentes ex placitis teneri atq; obligari non posse.* vbi *Baldus n. 5.* inde colligit, dominũ minimè teneri fidem seruo datam præstare, quia inter illos nulla cadit obligatio. Deinde, quia *reg. In personam, ff. de regulis iuris,* sic habet: *In personam seruilẽ nulla cadit obligatio.* Et *l. regia 6. tit. 11. p. 5.* ibi: *Otrosi dezimos, que el señor à su sieruo, ni el à su señor, non pueden fazer prometimiẽto el vno à el otro, de manera que se puedan apremiar por aquella promission. E mager la fizießen, no valdria la promissiõ.* Quod si dicas cum gl. & multis aliis relatis à *Padilla ea. l. Interpositas, n. 34.* excipi, nisi inter dominium & seruum de libertate conuentio fiat. Hanc exceptionem reprobat *ibi n. 35.* cum multis aliis. Atq; ita *gl. l. Cum testamentum, 8. verb. Non potuerunt, el 1. C. de iuris & facti ignor.* ait, pactum inter dominũ & seruũ de libertate danda in futurũ non valere. Quod *Bartol. ibi n. 5. & Alex. d. l. Interpositas, fine,* intelligunt, nisi libertas esset naturaliter debita seruo. Cùm ergo hoc casu nullo modo sit debita, non valebit promissio. Tandem, quia *l. Nec seruus, 42. ff. de pecul.* sic dicitur, *Nec seruus quicquã debere potest, nec seruo potest deberi.*

Sed dicendum est, promissionẽ inter dominum & ser- 22
uũ minime valere quoad obligationẽ ciuilẽ, secus quoad naturalem. Et ita cautè dixit *l. reg. n. prec. allegata. De manera que se puedan apremiar.* Et expressè habetur, *l. Si id, quod dominus, 64. ff. de cond. indebiti,* ibi: *Si id quod dominus seruo debuit, manumisso soluerit, quamuis exiſtimãs ei aliqua teneri actione, repetere non poterit. Quia naturale debitũ agnouit.* Vbi *gl. verb. In conditione,* ait, obligationem fuisse seruo in seruitute quæsitã. Et *Bart. ibi* summat eam l. sic, dominus obligatur seruo naturaliter. Et *n. 2.* ait obligationẽ naturalẽ cadere in seruũ actiuè & passiuè. Et *Bald. c. Cum contingat, n. 30. concl. 2. de iureiur.* explicat, *l. Interpositas, in fin. C. de transact.* quæ decidit obligationem non acquiri seruo de ciuili, secus de naturali. Et eodem modo explicat *Decius reg. In personam, n. 1. ff. de reg. iuris,* eam regulam idem decidentem. Et *Ioan. de Molina in different. inter forum conscientiæ & externũ, differ. 18.* ait promissum seruo à domino, deberi in foro conscientiæ. Constat etiã ex *l. Non solum, 50. §. Si ignorãte ff. de peculio,* ibi: *An debitor vel seruus domino, vel domino seruus intelligatur, ex causa ciuili computandum est.* Vbi textus supponit posse esse debitum domini ad seruum: & *gl. verb. Ex causa ciuili,* sic explicat, id est, quæ causa obligaret ciuiliter vnum liberum alteri libero, eadem seruum domino, & è contra obligat, licet non teneatur dominus seruo ciuiliter, vel è cõtra. Et *l. Nec seruus, 42. ff. de peculio.* quæ definit nec seruum debere, nec illi deberi posse, explicat *gl. verb. Debere, de ciuili debito.* Et constat hic intellectus. Quia seruus naturaliter obligatur: vt est textus expressus, *l. Naturaliter ff. de condict. indebiti, & l. reg. 5. t. 12. p. 5.* Sentit etiam expresse *Innoc. c. Quia plerique, de immun. Eccl. n. 1.* vbi ait restituẽdum debitum, siue iure naturali, ac ciuili sit debitũ, siue solo naturali, quale est quod debetur seruo, & *Ant. ibi nu. 5.* vbi ait seruo posse quempiam naturaliter obligari: cum consensum habeat: atque ita si seruus aliquid acquirat, quãuis id domino acquiratur, possitq; dominus sibi vsurpare, ac pacto inito cũ eo, vt ijs nũmis se redimat, id nefas esse, propter obligationem naturalẽ seruo quæsitam, vt cõstat ex *l Is qui, 4 ff de manumiss statim in princ.* vbi dicitur promittẽtem seruo libertatem, si suis se nummis redimat, teneri. Et *Abb. ibi n. 11.* expresse dicit dominum promittentem aliquid seruo, nõ obligari ciuiliter, bene tamẽ naturaliter, & in foro animæ: & ita explicat *dict. l. Interpositas.* Tandẽ idem docent *Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 38. §. Primus est, & Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 40. paulo post princ. §. An autem,* vbi constituunt inter casus in quibus seruo possidere proprium fas est, hunc, si dominus cũ seruo pactũ ineat, vt singulis diebus, aut hebdomadibus, mẽsibus, vel annis, certam summam ei persoluat, reliqua sibi ipsi retẽta, vnde bene infert *Molina*, teneri tunc dominũ stare contractu, nec posse vsurpare quæ sibi seruus eo modo cõparauit. Ex his ergo constat deberi naturaliter, & in foro cõscientiæ, libertatem ancillæ à domino promissam: at quia tantùm est promissio, antequã manumittat, non erit libera serua: ac proinde nec filii eo tempore nati: tenebitur tamẽ ratione damni emergentis ex fidei violatione, donare libertate illos filios. In hoc enim damnum illatum est matri & proli.

DE IMPEDIMENTO VOTI solemnis, & ordinis.

DISPVTATIO XXV.

Quæ sit differentia essentialis inter votum simplex & solemne professionis; & in quo solemnitas illa consistat?

SVMMARIVM.

Refertur duplex sententia, n. 1 & 2.

In quo consistat solemnitas voti iuxta secundam sententiam, n. 3.
An in voto simplici sit traditio iuxta eandem sententiam, n. 4.
An sit tanti vinculi votum simplex, quanti solemne, iuxta eandem sententiam, n. 5.
An differant specie, retenta eadem sententia? n. 6.
Proponitur sententia Auctoris, n. 7.
Castitas, paupertas, & obedientia sunt essentialiter annexa religioni, n. 8.
Desideratur ad statum religiosi, vt hac trin voto aliquo firmentur, n. 9.

Exigitur

Exigitur quoque vt in religione approbata, nec sat est modus viuendi approbatus. Et an essentia religionis habeatur ex illa Pontificia approbatione, n.10.

Duplex est traditio, n.11.

Essentia professionis consistit in traditione & acceptatione, estq; professio contractus vltro citroq; obligatorius, n.12.

Acceptatio voti simplicis sit immediatè à Deo, secus de solemni, n.13.

Explicatur ac probatur qualiter traditio sit de voti solemnis essentia: & circumstantia adiecta ab Ecclesia sint conditiones, sine quibus non, num.14.

Qualiter qui in Societate Iesu simplicia biennij vota emiserunt, sint veri & ex natura rei religiosi: & in illis reperiatur traditio, n.15.

Essentia voti solemnis est de iure naturali & diuino, at solemnitas, quoad circumstantias, est de iure Ecclesiastico Et explicatur c. vnicum, de voto, in 6. n.16.

In votis simplicibus, demptis Societatis Iesu, non est traditio, licet fiant in manu alicuius, n.17.

Non tanti vinculi est votum simplex, quanti solemne religionis, n.18.

Votum simplex & solemne religionis differunt specie, n.19.

Explicatur qualiter in voto solemni sit promissio & traditio, n.20.

An promissio solius castitatis in religione approbata sit solemnis, dirimēs matrimonium subsequens, n.21.

An promissio facta in religione approbata, trium votorum, non obligando se illi religioni, sed religioni in genere, habeat vim voti solemnis dirimentis matrim. Et enodatur cap. Constitutionem, de regul. in 6. num 22.

An vota feminarum, & fratrum D. Francisci, & D. Dominici, non in communi viuentium, & eremitarum, sint solemnia, & matrimonium dirimant, n.23.

Soluuntur argum. Et enodatur cap. Rursus, qui clerici, vel vouentes, num 24.

1 DISPVTATIONES de voti solēnis & ordinis impedimentis cōnectimus, quod valde sibi inuicem affines sint, & altera ex alterius intelligentia pendeat, & hunc ordinē seruabimus. Primò, de natura voti solēnis religionis, & qualiter matrim. dirimat, disputabimus. Secūdò, de natura voti solēnis ordinis, & quo pacto per illud dissoluatur matrim. subsequens. Tertiò, de ordinibus minoribus, qualiter cū matrim. pugnent, & culpa sit ad illos promoueri, animo trāseundi postea ad matrim. Quartò, qualiter liceat coniugatis ad religionē, ordines, episcopatū, cardinalatū, pontificatūve transire. Demum de dānis, quæ ex matrimonio pullulāt clericis minorum ordinum, aut sacrorum, nempe, de amissione beneficiorū, pensionū, priuilegiorum clericalium, excommunicatione, irregularitate. Initium igitur sumendo ab impedimento voti solemnis emissi in professione religionis, disput. præsens est de differentia essentiali inter illud & simplex: inde enim pēdet resolutio disp. sequentis, quæ de iure, quo matrimonium dirimat, instituenda est. In hac re tres inuenio opiniones. Prima sent. ait essentiā voti solemnis consistere in benedictione spirituali seu consecratione, per quam professus redditur inhabilis ad opera carnis & seculi, atque adeò ad matrim. contrahendum. Huius sent. videtur *D. Th. 2.2.q.88.a.7.corpore, & a.11.corp.* Sed hæc sent. cōmuniter ab omnibus reiicitur. Quòd in aliquibus religionibus promissio solemnis professionis absque ea benedictione fiat; vt in Soc. Iesu, & in religione D. Dominici, & in aliis. Deinde, quia professio tacita est vera, ac legitimis votis solemnibus tacitè emissis constat: cùm tamen nulla benedictio adhibeatur. Nec *D. Thom.* eius est sententiæ: sed solùm vult eam benedictionem esse ceremoniam quamdam accidentalem.

2 Secunda sent. ait votum solemne & simplex eiusdem materiæ minimè differre per se & essentialiter, ex ipsius voti natura & ratione, nec iure diuino, sed solū accidētaliter, & extrinsecè, ex sola Ecclesię constitutione, decernētis per votum solemne dirimi matrim. subsequens, non autem per votum simplex. Ducitur primò, ex *c.vn de voto, in 6.* ibi, *Voti solēnitas ex sola Ecclesiæ constitutione est inuēta.* Nec potest dici id intelligi de solemnitate accidentali. Quòd Pontifex rogatus quod votum debeat dici solemne ad dirimendum matrimonium: ex eo quòd solemnitas voti sit ex sola Ecclesiæ constitutione, deducit duplex solùm reperiri votum solemne eum effectum producens. Quasi dicat, quia ex solius Ecclesiæ institutione pendet voti solemnis natura, & Ecclesia solùm admittit vt solemne, votum emissum in professione, & ordine, ideo tantùm est duplex votum solemne. Quæ ratio omnino corrueret, si textus intelligeretur de solemnitate accidentali. Non enim ex accidentibus res ea definienda erat. Et cōfirm. quia sublato Ecclesiæ statuto, nullum votum esset solemne, & ideo feminæ, quas Beatas vocant, licèt voueant, & se tradant superiori, in cuius manibus vouent, non emittunt votum solemne: quòd Ecclesia ea vota tamquam solemnia non approbet: & si Ecclesia statueret, vt quodcumq; votum coram tribus testibus, vel alia ceremonia emissum, fieret solemne, esset vtique. Tota igitur hæc res ad Ecclesiæ institutum referenda est, nec ex ipsa rei natura pendet. Secundò, quia *cap. Rursus, qui clerici, vel vou.* ait Cælestin. Pontifex, votum simplex non minus obligare apud Deum, quàm solemne, vbi non intendit, vtriusque vinculum esse omnino æquale, sed esse eiusdem ordinis, inquantum vtramque traditionem importat. Tertiò, quia ante tempora Cælestini III. *cap. Rursus, qui cleric. vel vouent.* & Alexand. III. *c. Insinuante, & c. Meminimus, eod. tit.* non est in Ecclesia audita mentio voti simplicis & solemnis. Quare *D. Augustin. Psalm.75.* cùm nonnullas votorum species distinxerit, non meminit voti simplicis & solemnis: nec *Hugo de S. Victore serm.53. de instit. monast. & l.2. de Sacram. p.12.* vbi solùm diuisit votum in occultum & publicum. Quòd si Theodorus Archiepiscopus Cantuarienſis, qui vixit an 690. meminit voti simplicis, vt refertur *c. Si vir, 27.d.* videtur id additum ab aliquo iuris Pontificij doctore: cùm id non habeatur *c. Si quis, votum 27.q.1.* vbi idem caput refertur. Vnde signum est, meram Ecclesiæ institutionem id discrimen instituisse. Et confirmatur, quia antiquitus non erat hæc professionis forma, & fuit inuenta ab Ecclesia, ab eaque robur accipit. Quartò, quia posset Ecclesiæ auctoritate constitui, vt vota, quæ nunc in religionibus approbatis vt solemnia emittuntur, desinerent esse solemnia, nec matrim. postea contractum dirimerent: & tamen in eis reperitur eadem traditio. Et si dicas, id prouenire, quia Ecclesia non recipit: iam habetur intentum, nimirum, vota solemnia non in sola traditione consistere, sed in ea, quam vt solemnem Ecclesia recipit: ac proinde totam voti solemnis celebritatem sola niti Ecclesiæ auctoritate. Quintò, quia si quis emittat tria vota substantialia in religione, quam falsò existimat approbatam, aut in approbata in manibus superioris nō legitimi, animum reuera habuit se tradendi, & verè se tradidit, at non sunt vota solemnia, nec soluerēt matrimonium subsequens: vt colligitur ex *c. vn. de voto, in 6. fine:* & notat *Abbas* ab omnibus receptus, *cap. Rursus, ad finem, qui clerici, vel vouent.* eo quòd Ecclesiæ auctoritas approbantis & admittentis desideretur. Et confirmatur, quia cùm homo sit dominus propriæ libertatis, nil obstat, quo minus se possit Deo in mancipium per vota tradere: sicut se potest cuilibet homini vendere: ac proinde eam traditionem non esse solemnem, ac sufficientem ad matrimonium dirimendum, non prouenit ex ipsa rei natura, sed ex Ecclesię constitutione, prohibentis valorem talis traditionis non acceptatæ ab ipsamet Ecclesia. Sextò, quia cùm Deus sit vbique præsens, & votum simplex sit res sibi grata, censetur illud acceptare, tamquam rem sibi traditam & oblatam, *Regula, Qui tacet, de regulis iuris, in 6.* ac proinde transit in pactum, vt traditur *rubr. ca. De pactis,* sicut in professione acceptat superior. Non ergo differentia inter hæc vota consistit, quòd in solo solemni sit traditio. Et confirmatur, quia non est cur Deus per se ipsum immediatè non acceptet quando soli Deo promitto: alias non esset peccatum fractio voti simplicis. Et si dicas, acceptare quantum ad obligationem, & religionis virtute, non tamen quantum ad translationem dominij rei promissæ in ipsum Deum. Quærenda est ratio, cur Deus vnum & non aliud vsurpet. Septimò, quia nulla alia differentia reperiri videtur inter votum simplex per modū præsentis emissum, vt, Voueo castitatē, & per modū futuri, vt, Voueo me ingressurū religionem: nisi quod in hoc nulla sit

rei

rei traditio, sed promissio tradendi in futurum: in illo autem sit quædam de præsenti traditio, & exhibitio sui corporis ad abstinendum ab omni actu carnali, etiam alias licito. Nulla enim alia differentia apparet. Atque ideo distincta obligatio in his votis reperitur. Quippe fornicans post votum religionis, in quo in virtute castitas includitur, non peccat aduersus votum: secus autem est in fornicante post castitatis votum: cuius alia ratio nequit reddi, nisi vouentem religionis ingressum se solùm promisisse, at vouentem castitatem se etiam tradidisse. Non ergo id interest inter votum solemne & simplex, quòd in illo solo sit traditio. Octauò, quia ex nullo textu constat Ecclesiam impedire, quin possit homo suũ corpus immediatè Deo per votum tradere ad perpetuam continentiam seruandam: sed tantùm definitur *cap. vnico de voto, in 6.* eam traditionem non esse solemnem, quæ matrimonium postea contractum dirimat. Et confirmatur, quia si Ecclesia eam traditionem irritaret, non maneret voto castitatis astrictus, qui eam voueret animo se tradendi Deo: sicut vendens se sine solemnitate iuris impedientis traditionem, nullam contrahit obligationem. Cuius oppositum constat ex *c. Quidam, & c. Placet, de conuers. coniug.* vbi coniux professus absque alterius coniugis licentia non ligatur professione solemni, bene tamen ea valet, vt votũ castitatis simplex. Nonò, quia Gregor. XIII. in bulla concessa Societati Iesu anno 1584. incipiẽti, *Ascendente Domino*, decidit vota, quæ post biennium emittuntur à religiosis Societatis Iesu, esse simplicia, & tamen in eis esse veram traditionem, & acceptationem Ecclesiæ, ibi: *Statuimus atque decernimus, tria vota huiusmodi, etsi simplicia, ex huius sedis institutione, ac nostra etiam declaratione & confirmatione, esse vere substantialia religionis vota, ac in dicta Societate, tamquam in religione approbata per sedem eandem, admissa fuisse, & esse, ac per nos admitti.* Ac proinde ibidẽ decernit discedentem post ea vota, subdi pœnis apostasiæ & excommunicationis. Decimò, quia cum de voti natura sit promissionem factam Deo esse: vt ex eius definitione constat: non videtur esse traditio in voto solemni, tamquam de eius essentia: alias non esset essentialiter promissio, vt subinde nec votum. Cùm promissio & traditio sint rationes contrariæ, & tradito toto homine per votum solemne, nil supersit, quod in posterum promittatur. Et confirmatur, quia votum emissum in ordine sacro castitatis seruandæ, est perinde solemne, ac emissum in religionis professione: ac æquantur *c. vnico, de voto, in 6.* & tamen non reperitur ibi traditio alia specialis, quam in voto castitatis simplici (vt probabo disput. 27. num. 17.) Vndecimo, quia traditio habet rationem generis & materiæ in voto solemni: at circumstantiæ ab Ecclesia institutæ rationem differentiæ & formæ: per illas enim completur in esse solemni: sed res non à genere & materia, sed à differentia & forma habet esse tale: vt homo non ab animali & materia, sed à rationali & forma habet esse hominis. Non ergo differentia specifica & essentialis collocanda est inter votum simplex & solemne, in traditione, sed in illo statuto Ecclesiæ. Tandem, quia iusiurandum solemne à simplici non differt, nisi in hoc, quòd in illo formula solemnis iure præscripta reperiatur, qua hoc caret: & eodem modo secernuntur testamentum solemne, & non solemne: atque ideo in iis ea solemnis formula ac celebritas non est ex iure naturali & diuino, sed ex iure scripto. Sic igitur votum ex eo tantùm solemne dicetur, quod in eo cæremonia & formula iure præscripta adhibeatur, nec ea solemnitas ex alio iure erit, quàm Ecclesiastico. Et ideo hanc sententiam tuentur *Scotus 4. d. 38. quæst. vnic. & ibi Paludan. quæst. 4. art. 4. concluſ. 11. num. 49. Caiet. 2. 2. q 88. a. 7. dub. 1.* Abulens. *c. 30. Numer. q. 109. col. 4. vers. Respondendum est vt supra, Michael Metina de sacrorum hominum continentia, lib. 4. controuersia 7. c. 22. & multis seqq. Guillelmus Borrillong. 4. d. 38. q. vn. ar. 2. concluſ. 1. & ibi Palacios disp. 2. concluſ. 2. 3. & 4. Ouandus ibi, quæst. vnic propoſ. 16.* Azor *lib. 12. institut. moralium cap. 6. q. 1.* & eiusdem sententiæ videntur omnes, quos disputatione sequenti nu. 2. referam, quia asserunt solo iure Ecclesiastico dirimi matrimoniũ per religionis professionem. Et hanc sententiam dicit probabilem *Valentia 2. 2. disp. 6. quæst. 6. punct. 5. col. 3. §. Sed quod attinet.*

Hinc infert hæc sententia, totam voti solemnis rationem esse iuris canonici constitutione inductam: & proinde in eo solo sitam esse, quod ius canonicum instituit. Et probat ex *cap. vnic. de voto, in 6.* sic docet Azor *dict. cap. 6. in quæst. 2.* 3

Secundò infert, omnia quæ in voto solemni intrinsecè clauduntur, in quantum est actus voluntatis transferentis dominium rei promissæ in Deum, esse prorsus æqualia in voto simplici, quod in præsens confertur, quale est votum simplex paupertatis, castitatis & obedientiæ: atque adeò traditionem non esse magis in vno quam in alio. Quod probant aliquot ex argumentis num. 2. adductis. Et ita docent *Scotus 4 d. 38. q. vnic. & ibi Ouand. q. vn. propoſ. 16. Metina lib. 4. de sacr. hominum continentia, controuersia 7. c. 22. ad finem,* Azor *d. c. 6. q. 7.* 4

Tertio infert, votum simplex, quo res præsens vouetur ex natura sua, & per se, tanti esse vinculi quanti solemne, sed Ecclesiæ solius constitutione minorem vim habere. Quia æqualis est in vtroque traditio facta Deo, & ab ipso acceptata: differunt autem quòd Ecclesia per solum votum solemne dirimi matrim. subsequens statuerit. Secus quando votum est promissio rei futuræ: minoris enim tunc est per se vinculi, voto solemni, in quo est vera traditio. Sic *Azor d. c. 6. q. 7.* 5

Demum infert, votum simplex rei præsentis & solemne eiusdem rei, non differre specie, sed sola extrinseca & accidentali differentia. Quoniam extrinseca Ecclesiæ sola constitutione secernuntur. Ecclesia autem rei naturam non mutat, sed vim & robur adiungit. Sic *Caiet. 2. 2. q. 88. a. 7. in fine, Metina de sacrorum hominum contin. libr. 4. controu. 7. cap. 38. §. Hinc iam solemne, & §. seq. Azor d. cap. 6. q. 8.* Quod idem tenet *Petrus de Ledesma* (quamuis non sit illius secundæ sententiæ) *de matrim. quæst. 53. art. 2. dubio vnico in solutione ad 4.* & videtur tenere *Valentia 2. 2. disp. 6. qu. 6. punct. 5. fin.* 6

Tertia sententia ait, votum solemne religionis cõsistere essentialiter in traditione actuali dominij sui ipsius in manus Dei, & manus eorum, qui vicem Dei tenent: ac in eo distare à voto simplici. Quam sententiam ex parte docuisse videntur *D. Thom. 4. d. 38. quæst. 3. ar. 2. quæstiunc. 3. corp. & ad 1. & art. 3. quæstiunc. 2. corp. & quæstiunc. 3. corp. & ad 3. D. Bonauent. eadem d. art 2. quæst. 1. Durandus ibi, q. 1. num. 7. & in solut. ad 1. & quæst. 2. n. 8. Ricardus ibi, art. 7. q. 2. corpor. Mayronis q. vn. particul. 4. Capreolus 4. d. 38. quæst. vnic. a. 1. concluſ. 2. & a. 3. in solut. ad 1. Scoti contra 2. concluſ. Deza 4. d. 38. q. vn. art. 3. notabil. 4. Carthuſ. 4. d. 3 p. quæst. 2. Fortun. Garcias cap. 1. de pactis, num. 13. vers. Quid igitur dicendum, Turrecrem. c. Presbyteris, num. 1. & 2. d. 27. & c. 1. 27. q. 1. ar. 2. num. 4. corp. & in solut. ad 3. & a. 3. num. 7. in solut. ad 1. Tabiena verb. Dispensatio, q. 7. num. 8. in solut. ad 1. & verb. Impedimentum, impedimento 2. n. 5. Sotus l. 7. de iust. quæst. 2. ar. 5. colum. 6. vers. Igitur si opinio, & vers. Sed ais, & 4. d. 38. q. 2. ar. 1. colum. 2. vers. Ex omnibus: & art. 2. in probatione primæ concluſ. & in solutione ad 1. Petrus de Soto lect. 5. de matrim. ad fin. Couar. 4. decret. 2. p. ca. 7. §. 4. num. 7. Ledesma 2. p. 4. q. 55. art. 1. statim in princip. Alexand. Carrer. lib. 3. de sponsalib. cap. 6. ad fin. Celaia 4. d. 37. q. 4. & d. 38. q. post 7. argumentum, § Vlterius est notand. Viguerius lib. institut. cap. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 3. Stunica de voto q. 6. num. 99. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss 1. nu. 7. Vega in sua sum. casuum cap. 49 statim in princip. Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 5 num. 3. & 4. iuncto comment. lit. R. Barbosa rubrica. ff soluto matrim. 2. p. à num. 93. vsque ad 100. Aragon 2. 2. q. 88. art. 7. Vgolin. de sacramen.* vbi de matrim. *cap. 19. num. 4. Valentia 2. 2. disp. 6. quæst. 6. puncto 5. colum. 3. §. Sed quod attinet, & 4. part. disp. 10. de matrim. q. 5. puncto 3. in impedimento voti, Vivaldus candel. sacram. 1. p.* vbi de matrim. *nu. 129. Petrus de Ledesma de matrim. q. 53. a. 2. dub. vn. concluſ. vnica, post 6 probationem: &* 7

in solutione ad 5. & 6. Bart. de Ledesma de matrim. dub. 32. concluſ. vnica, & dubio 33. ſtatim in princ. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. cap. 48. colum. 5. §. Circa prædictam doctrinam, & in ſolut. ad 1. Graff 2. p. deciſionum, lib. 2 cap. 12. num. 40. Vega 2. tomo ſummæ, cap. 57. caſu 21. Et hanc quoque differentiam inter votum ſimplex, & ſolemne, agnouere quidam alij antiquiores, quamuis iure ſolo humano dirimi matrimonium ſubſequens per profeſſionem aſſerant. Hi ſunt *Ioannes Andr. cap. vnico, de voto, in 6. num. 1. & ibi, Archid. num. 1. Anchar. nu. 2. notab. 3. Dominicus n. 10. idem Archid. cap. fin. n. 3. d. 27. Cardin. clem. vn. de conſangu. num 19. q. 24. Altiſiod. l. 3. ſuæ ſum. tract. 28. cap. 2 quæſt 3. quæ incipit De ſimplici voto, verſ. Quod votum ſolemne, Brunellus de ſponſalibus, concl. 31. num. 2.* Quamuis autem hæc ſententia multis Auctorum teſtimonijs cotroborata ſit, adeò tamen vrgent, & auctoritas Pontificum, & rationes pro ſecunda ſentẽtia allatę, vt ab ea minimè recedendum putem, ſed ea omnino tenenda eſt tamquam probabilior, & decretis Pontificum congruentior.

8 Sed vt videantur fundamenta huius tertiæ ſententiæ & corollaria, quæ ex illis inferunt eius defenſores, vt vel ſic faciliùs & meliùs impugnetur, oportet aliqua præmittere. Primò iuxta hanc ſent. præmittẽdum eſt, caſtitatem, paupertatem, & obediẽtiam eſſe annexa eſſentialiter ſtatui religioſo, ita vt ſine illis conſiſtere nequeat. Quia religioſi ſtatus eſt, ad perfectionem anhelare, eiq; adipiſcendæ neruis omnibus incumbere: ad eam autem adipiſcendam deſideratur animi auulſio ab iis omnibus, quæ non modico obſtaculo ſunt, ne religioſus expeditè in Deum feratur: qualia ſunt, venereorum vſus, tum ex vehementi delectatione, qua animum ad terrena rapiunt: tum etiam, ex cura familiæ filijſque prouidendi, quæ varijs curijs ſolicitudinibuſque animum obruit: cupiditas bonorum temporalium, ac propria voluntas. Quæ tria votis caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ coercentur. Præterea, quia per profeſſionem, nuntium prorſus remittit ſeculo religioſus, moriturque mundo, & ad vitam ſpiritualem ſe transfert omnino, mancipans ſe Dei obſequio. Quod nequit ſimul ſtare cum matrim. in quo incumbit neceſſitas prouidendi vxori & familiæ. Quare *Apoſt. 1. Cor. 7.* ait: *Qui cum vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt.* Vnde nomen monachi ab vnitate ſumitur, per oppoſitum ad diuiſionem prædictam. Quod clarè docetur *c. 16. q. 1.* ibi: *Placuit omnibus reſidentibus in ſancta Nicena Synodo, vt monachorum conuerſatio & vita ſecundum etymologiam nominis, ab omnibus diſcrepet, Monachus enim Græce, Latine ſingularis dicitur.* Et melius *c. placuit, el 2. ea. q. quod eſt ex Eugenio Pontifice*, vbi monachis omnino interdicitur negotijs etiam ſpiritualibus extra clauſtrum vacare. Et redditur ratio, ibi: *Quia mundo mortuus eſt, Deo autem viuit.* Atq; ita natura huius ſtatus petit, vt nullo ſibi reſeruato dominio transferatur quiſpiam in Dei poteſtatem, cuius obſequio omnino per eum ſtatum ſe dedicat.

9 Secundò præmittendum eſt, deſiderari quoq; ad religioſum ſtatum eſſentialiter, vt hæc tria voto aliquo firmẽtur. Quod docet *D. Th. 2. 2. q. 186. a. 3.* quẽ vniuerſi ſequuntur. Et ratio eſt, quod ſtatus petat immobilitatem, & obligationem operis ad illum ſtatum pertinentis, ſolemnitate aliqua firmatam, (vt probat *D. Tho. 2. 2. q. 183. a. 1.*) Vt cõſtat in ſtatu coniugatorum & Epiſcoporum. Sicut enim inter homines, vt quiſpiam ſerui aut liberi ſtatum adipiſcatur, deſideratur obligatio aliqua, aut abſolutio. Nõ enim ſeruus quiſpiam efficitur, aut liber, quod ſeruiat, aut ſeruire deſinat. Quia & liberi aliquando ſeruiunt, & ſerui fugitiui ſeruire deſinunt. Sic in ſpiritualibus ad ſtatum deſideratur immobilitas & obligatio aliqua.

10 Tertiò præmittendum eſt, requiri, vt tria prędicta vota cõſtituant verũ religioſum, ea emitti in religione approbata pro tali à Sede Apoſtolica, nec ſatis eſſe, vt modus viuendi approbatus ſit, niſi tamquam vera religio approbetur. Quod bene docent *gl. clem. Cum ex eo, verb. Tertio, de ſent. excom. Abb. rubr. de regular. n. 1. Angelus verb. Religioſus, n. 1. Syluest. Religio 1. q. 1. Armilla verb. Religio n. 4. Nauar. in antiquæ editione, c. Non dicatis, 12. q. 1. n. 13. 14. in noua* vero *comment. 1. de regularibus, quod eſt ſuper c. Cui portio, 12. q. 1. n. 18. corol. 23.* Hæc autem Pontificis approbatio non eſt inſtitutio religionis, nec de eius eſſentia, ſed exigitur vt conditio, ſine qua nõ, quatenus integrũ eſt Pontifici impedire, ne hæc tanquam vera religio habeatur: & exigere conditiones in profeſſione petitas, quo vota ſint ſolemnia. Quod ex eo conſtat, quia eſſentia religionum in euangelio fundamẽtum habet: atq; adeo ex hac parte non indigẽt religiones Pontificis approbatione. Quare SS. Antonius, Baſilius, Auguſtinus, Benedictus, qui fuerũt auctores religionum, nullam Pontificiam approbationem requiſiere: nullibi enim legitur eam eſſe quæſitam. Quia nondum erat ius Eccleſiaſticum id præcipiens. Poſtea vero prohibita eſt nouæ religionis inſtitutio abſq; Pontificis approbatione, *c. fin. de relig. domib. & c. vn. eo t. in 6.* Et ita docet *Bellarm. l. 2. de monachis, & c. 4.*

Quartò pręmittũt defenſores aliqui huius tertiæ ſent. 11
duplicẽ eſſe traditionem, quãdam perfectiſſimam & ſolemnem, quę tradentẽ ſemetipſum priuat totali corporis dominio, & ex cõſequẽti per ſe & ex ipſa rei natura inhabilem reddit ad transferendum dominium ſui in alium. Alteram autẽ eſſe non perfectiſſimam, neque ſolemnem, quæ nimirũ reddit perſonam ſubiectam, ac mancipatam illi, cui traditur: at non priuat tradentẽ omnino dominio, nec incapacem efficit ex vi illius traditionis, quin valide, peccando tamen tranſmittat ſui dominium in alium. Et huiuſmodi (inquiunt) eſt traditio, qua religioſi Soc. Ieſu finito probationis biẽnio tradunt ſe Soc. per tria vota ſimplicia. Sunt enim capaces dominij acquirendi, ac per ſe & ex natura rei cõtrahendi valide matrim. niſi obſtaret noua Greg. XIII. conſtitutio, quæ illud irritauit. Iuxta hanc tertiam ſent. votum ſimplex & ſolemne ſpecie differunt ſecundum diuerſitatem traditionum ſupra explicatam.

Quintò ſupponendũ eſt, quod dicitur eſſentiã voti ſo- 12
lemnis conſiſtere in traditione, non ita accipiendum eſſe, vt cõſtituatur hæc traditio in ipſo ſolo vouẽtis actu, quaſi ille actus ſit ex ſola ſui ratione intrinſece & eſſentialiter, actualis donatio, ſiue tranſlatio dominii ſui ipſius ad differentiam actus, quo emittitur votũ ſimplex. Quia ſi ſolũ actum attendamus, quo quis vouet ſolemniter, nil reperiemus eſſentialiter in illo, quod non reperiatur in actu voti ſimplicis rei præſentis, vt quo vouetur caſtitas. Sicut enim vouẽs ſolemniter, obſtringit Deo totam ſuam perſonam, & totam ſuam operandi facultatem, ad caſtitatẽ ſeruandam: ita etiam vouens ſimpliciter. Sed conſiſtit eſſentia voti ſolemnis in traditione facta per ipſum vouentem & à Deo acceptata. Itaque ad plenam voti ſolemnis rationem requiritur eſſentialiter traditio ex parte vouentis, & acceptatio ex parte Dei. Conſtat, quia matrimonium carnale non perficitur ſola traditione alterius coniugis, ſed eſſentialiter poſtulat acceptationem alterius, cum ſit contractus mutuus. Ergo ſimiliter matrimonium perfectum ſpirituale, quod profeſſione religionis initur, vtrumque eſſentialiter deſiderat. Et confirm. quoniam profeſſio non eſt contractus gratuitus, inſtar voti ſimplicis, ſed eſt contractus oneroſus, vltro citroque obligatorius, quo profeſſus fidem ſuam aſtringit Deo, & obligatur religioni, & religio ipſa Dei nomine obligatur religioſo, ad retinendum eum, & alendum, & tractandum ſecundùm religionis inſtitutum. Vt bene docent *Nauar. libr. 3. conſil. ti. de regularibus, in priori editione, conſ. 5. n. 1. in poſteriori, conſ. 26. n. 1. Azor lib. 12. inſtit. moral. c. 4. q. 5. fin.* Deinde, quia nec traditio, nec donatio perfecta eſſe valent, aut tranſferre dominium à donante in donatarium, ſola donantis traditione, ſed donatarij quoque acceptatio deſideratur, vt latè probaui l. 1. diſp. 6. n. 2. & ſeq. Sic explicant hanc ſententiam *Sotus lib. 7. de iuſt. q. 2. art. 5. col. 6. verſ. Igitur ſi opinio, & verſ. Sed ais, Toledo lib. 4. ſum. c. 18. n. 1. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 5. colum. 4. & ſeq. Aragon 2. 2. q. 88. a. 7.* & nemo negat.

Hæc

13 Hæc autem acceptatio, per quam transfertur dominium in voto solemni, non fit immediatè à Deo, sed ex Dei commissione, per ministros ab Ecclesia ad id deputatos: atque ita cùm votum simplex soli Deo fiat, non inuenitur in eo perfecta ratio traditionis, per quam se dominio sui abdicet vouens, hanc autem acceptationem non fieri immediatè à Deo, quamuis vbique præsens sit. sic explicant *Ripa rubr. ff. de verb: oblig n.21. & ibi Iacobus Niger nu.78. ad fin. Barbosa rubr. ff solut. matrim. 2.p.n.93.* quod consensus & acceptatio sit ex diuersis animi motibus, duorum idem sensus, *l.1.ff. de pactis*: in Deum autem nullum accidens, nullusque animi motus cadere potest. Sed hic explicandi modus minime placet. Quia complacentia, gaudium de bono opere, acceptatio, displicentia de peccatis, in Deum cadunt, absque ipsius mutatione & accidenti. Quare legitima ratio est, cur ad votum simplex acceptandum solus Deus concurrat, non autem ad solemne. Quoniam est valde dissimilis ratio in acceptanda promissione, & acceptanda traditione: nam acceptatio promissionis eo solum ex ipsa rei natura pertinet, vt promittens maneat astrictus ad standum promissis, retenta potestate & cura gubernandi rem promissam, eiusque dominio, penes ipsummet vouentem. At acceptatio traditionis perfectæ cum acquisitione possessionis & dominij, ordinatur ex natura rei ad vsum rei traditæ & acquisitæ, eiusque gubernationem, frustra enim est dominium sine vsu. Et hinc est Deum numquam se solo admittere traditionem totalem alicuius rei sibi factam, nec vsurpare dominium peculiare illius, vltra id, quod illi competit tanquam causæ vniuersali, nisi mediis prælatis. Non enim vult vti immediatè, & tanquam causa particularis, re aliqua, & eam gubernare. Quod explicatur exemplo: nam ideo non admittitur peculiare agri dominium, per donationem Deo factam, nullo eius nomine acceptanti. Quia Deus de lege ordinaria nequit vti nec frui agro illo, vt causa particularis, nisi medio aliquo homine. Adde, quia esto Deus acceptaret cæteras donationes sibi factas, at noluit in hac re grauissima se ipso immediatè acceptare, non interuenienti auctoritate Ecclesiæ leges præscribentis, vt ea foret legitima. Quòd sit status perpetuus, ac valde difficilis, ac propterea magnam deliberationem petat. Atque ita *c. vn. de voto, in 6.* definitum est hanc acceptationem non esse legitimam, nisi in religione per sedem Apostolicam approbata. Tandem, quia cùm perfectè dare & acceptare, constituant humanum contractum, oportet adesse acceptantem, humano more, sicut adest donans, vt perfectus & irreuocabilis contractus humanus ineatur. At Deus præsens est omnibus rebus tamquam causa vniuersalis, non tamen tamquam causa particularis more humano acceptans. Et hinc est, vt promissio simplex facta Deo non transeat perfectè in pactum, vt transit facta homini. Hanc enim violare iuxta receptiorem sentētiam est iniustitia: secus in voto contingit, cuius violatio soli religioni aduersatur. Oportet igitur ad perfectam acceptationem, adesse personam visibilem, quæ vices Dei gerat, & quasi ipsius procurator sit, habens ab ipso potestatem acceptandi, ipsius nomine & vice. Cùm autem pontifex sit, qui vices Dei in terra gerit, eius erit potestatem inferioribus concedere ad acceptandum nomine Dei, & leges præscribere, quibus seruatis, & non aliàs acceptatio legitima sit, ac dominij translatio in Deum sequatur: vt disponere circa ætatem tradentis se, tempus nouitiatus, ceremonias in professione seruandas. Ratio autem cur non cuilibet committatur hæc potestas acceptādi, ea est. Quòd cùm tradere hominem voluntatem suam, seque in perpetuum Dei mancipium alienare, sublata sibi penitus facultate de proprio corpore disponendi, sit res ardua, maximiq; momenti, fieri nō debet sine magno iudicio & examine: & ideo non cuilibet cōmittenda est, nec quocumque modo, nec in quacumque ætate; sed in religione approbata, acceptante superiore illius, trāsactoq; nouitiatus anno, cōcurrētibusq; cęteris per leges Ecclesię petitis.

His ergo præmissis, sent. tertia, nu.7. proposita, quam 14
reiicimus, aut essentiam voti solemnis consistere in traditione ipsius vouentis, & acceptatione Dei per ministros ab Ecclesia ad id destinatos: & quamuis necesse sit adhiberi quoque circumstantias ab Ecclesia præscriptas: at diuerso modo concurrunt. Quia natura & essentia voti solemnis consistit in traditione illa sic acceptata, per quā dominium vouentis perfectè transfertur in Deum, ita vt iam sit dominus eius, non solùm sicut causa vniuersalis, quale cæterarum rerum dominium habet, sed comparet speciale dominium huius personæ, quod ipsa antea habebat in se, tamquam peculiaris persona, & domina suorum operum, ac proinde reddatur incapax per se, & ex natura rei, transferendi dominium in alium. Circumstantiæ autem per Ecclesiam præceptæ, vt legitima ac valida sit acceptatio, sunt conditiones sine quibus essentia voti solemnis non consisteret. Sicut essentia matrimonij consistit in traditione corporis vnius coniugis per alterum acceptata: conditiones autem, quas Ecclesia postulat, vt valida sit ea traditio: vt fieri coram Parocho, & testibus, in tali ætāte, ne contrahentes sint consanguinitate aut affinitate coniuncti, & cæteræ, sunt conditiones sine quibus non consisterēt matrimonium. Quare sicut sponsalia differunt à matrimonio, ita votum simplex, verbi gratia, castitatis à solemni eiusdem. Sicut enim sponsalia consistunt in sola promissione, retento dominio, ac facultate validè disponendi, ac proinde valet matrimonium initum spretis illis sponsalibus, quamuis peccetur: at matrimonium consistit in perfecta traditione, & acceptatione, per quam plenè transfertur dominium, & tollitur libertas validè de propria persona disponendi. Ita votum simplex consistit in promissione, retento dominio penes vouentem, & facultate validè disponendi contra votum: at solemne in perfecta traditione, & dominij, ac facultatis libere validè disponendi, translatione. Et hanc sentent. sustinent Doctores num.7 allegati. Et specialiter ita explicant eam *Valentia 2.2. disp.6 q.6. punct.5. col.4. & seq. Aragon 2.2. q.88. a.7. Enriquez l.12. de matrim. c.5. n.3. & 4.* iunct. *comment. lit. R.* Et probatur hæc sent. Primò, quia contraria sent. relata num.2. dedecet excellentiam professionis religionis, quæ tanta est, vt teste *D. Tho. 2.2. q.189. a.3. ad 3.* per illam omnia peccata quoad pœnam deleantur. Quod idem asserūt *D. Bernar. in l. de dispensat. & præcept. & D. Anselm. l. de similitud. ad fin.* Quare *D. Hieron. Epist. 25. ad Paulam*, sentit statum religionis esse quasi secundum baptismum. Quæ creditu difficilia sunt, constituta professionis natura in extrinseco Ecclesiæ statuto, & non potiùs in perfecta traditione, & omnimoda sui ipsius dominij in Deū translatione. Secundò, quia hæc sententia consonat testimonijs sanctorū passim appellātium professionem religionis, mortē spiritualem; quod n.8. probauimus. Non autem esset perfecta mors, nisi consisteret in renunciatione omnimoda dominij propriæ voluntatis, corporis, & rerum omnium. Tertiò, quia sicut homo se vendens potest se dominio abdicare, & in emptorē transferre: ita possibilis est in Ecclesia status, in quo nō solùm promittatur aliquid faciendum, vel omittendum, ob Dei honorē, sed etiam totum dominiū personæ transferatur in Deum, constituendo se ipsius mancipiū, ita vt iam Deus sit dominus eius tamquam causa particularis: quod genus colendi Deum est multo perfectius mera promissione. Ergo reperitur in statu religioso, quo nullus alius perfectior reperiri potest, quoad officiū perficiendi se ipsum, secluso officio perficiēdi alios. Tandem, quia Gregor. XIII. in bulla quæ incipit, *Ascendente Domino*, appellat vota biennij Soc. Iesu simplicia, & tamen addit statutum, quo sic vouentes reddit inhabiles ad matrim. non ergo votum solemne differt à simplici, solo statuto annexo per Ecclesiam voto solemni, quo sic vouens redditur matrimonij incapax. Ex his ergo constat votum solemne in perfecta traditione consistere, quæ perfectio attenditur in tribus. Primò in obiecto, quia circa perfectissima

ma obiecta est votũ solemne, nempe, circa castitatẽ, paupertatem, & obedientiam. Secundò in perpetuitate & independentia ab omni euentu. Tertiò, in perpetua incapacitate ex natura rei cuiuscumque dominij & facultatis transferendi in alium. Et hæc vltima perfectio nulli voto simplici est communicabilis.

15 Quòd si ex hac sent. inferat quispiam non esse veros religiosos, qui in Soc. Iesu vota simplicia post nouitiatus biennium emisere. Quod olim sensit *Nauar. c. Non dicatis, nu.* 15. 12. *q.* 1. Et videntur sentire DD. asserentes vota solemnia esse de religionis essentia. Hi sunt *Caiet.* 2. 2. *q.* 188. *a.* 1. *circa solut. ad* 4. *Angel. verb. Religiosus, init. Syluest. Religio,* 1. *in princ. Armilla verb. Religio, nu.* 1. *& ibi Tabiena initio, Sotus l.* 7. *de iust. q.* 5. *a.* 1. *concluſ.* 8. Et prob. quia in iis votis non est traditio perfectissima, priuans dominio sic vouentes, ac illud in Deum transferens, vt dixi nu. 11. sed solo Ecclesiæ statuto redduntur inhabiles ad matrimonium. Sed Doctores huius sent. defendũt eos vere, proprie, & simpliciter esse religiosos. Quod definiuit Greg. XIII. in bulla incipiente *Ascendente Domino*. Qua visa recantauit palinodiam *idem Nauar. in nouiori edit. comment.* 1. *de regular. n.* 19. *corollario* 26. Et constat, quia de essentia status religiosi non sunt vota solemnia, sed esse certam vitæ conditionẽ, qua viuitur in paupertate, castitate, & obedientia, voto firmatis, cum quadam immobilitate, & externa cæremonia, per quam res pateat Ecclesiæ, sub viuendi instituto, approbato tamquam verè religioso per sedem Apostolicam. Quod reperitur in illis votis. Secundò, quia per ea vota fit traditio, quæ verè reddit personam subiectam, ac mancipatam arbitrio & potestati superioris: ita vt minime in posterum integrum ei sit, absque apostasiæ labe ab eo instituto recedere: & vota illa acceptantur à superiore nomine Dei, ex facultate Sedis Apostolicæ. Nec obstat posse hos à Soc. dimitti, & sic dimissos manere liberos à votis. Quòd ad status immobilitatem, sufficiat ipsos ius non habere recedendi propria auctoritate, vt constat in triplici statuum genere, qui apud omnes verè & propriè status dicuntur, nimirum, Episcopi, religiosi professi, & serui: qui omnes in vero & perfecto statu immobili constituti sunt: quòd propria sponte ab eo resilire nequeant, quamuis auctoritate aliena auocari possint: nempe Episcopus & professus ex summi Pontificis licentia, interueniente iusta causa, vel in delicti pœnam: & seruus ex domini voluntate. Nec obstat etiam doctrina auctorum relata, asserentium naturam religionis petere, vt vota sint solemnia. Quia respondetur cum *Valentia* 4. *p. disp.* 10. *q.* 5. *de matrim punct.* 3. vbi de impedim. voti, *& Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 5. *nu.* 3. *iuncto comment. lit. N. & nu.* 6. id quidem desiderari ad summam & perfectissimam status religiosi dignitatem, in quo statu sunt professi Soc. Iesu: secus tamen ad veram, propriam, & perfectam religiosi status rationem, in qua sunt alij è Soc. solis votis simplicibus astricti. Sicut omnes ordines sacri sunt verè & propriè sacramenta, licet non attingant perfectionem essentialem ordinis sacerdotalis. Ita etiam Sedes Apost. diuersos religionis gradus à Christo institutos approbauit, nimirum, perfectissimum cum votis solemnibus, & non eam perfectionem attingentem, attamen verum, propriũ, & perfectum, cum votis simplicibus, in quibus etiam est traditio. Adde antiquos DD. propterea dixisse, ad naturam religionis requiri solemnitatem, vt significarent traditionem necessariam, quæ iure antiquo non erat sine votorũ solemnitate, at verò post confirmationem religionis Soc. Iesu sine votorum solemnitate est vera personæ traditio, per quam Deo mancipatur, ac proinde acquirit verũ statum religionis. Quare bene concludit *Enriquez eo. nu.* 3. *in comment. lit. N.* hunc statum religionis cum prædictis votis simplicibus esse ex diuina Christi institutione. Sed tandem dices non fieri posse in iis votis traditionem reperiri: cùm nu. præc. dixerimus cum communi DD. sententia in voto simplici solam promissionem reperiri, & in hoc differre à solemni, in quo est traditio. Quia respondeo cum *Valentia proximè cit.* id esse verum de voto simplici abstractè & præcisè considerato, secundùm generalẽ rationem voti simplicis, omnibus votis simplicibus cõmunem: at vota simplicia Soc. Iesu continent etiam traditionem quandam, vt nu. 11. explicuimus, non precisè vt simplicia sunt, sed vt talia simplicia. Ex quibus omnibus cõstat eos Soc. Iesu votis prædictis simplicibus ligatos religiosos, non esse tales ex Apostolico priuilegio, sed verè, & ex rei natura ac Christi institutione. Quia iuxta dicta verus religionis status iis votis simplicibus est contentus.

Hinc primò auctores huius sent. inferunt aduersus 1. 16
corollarium secundæ sent. n. 3. relatũ, essentiam voti solẽnis esse de iure naturali & diuino: circumstantias autem, quæ accidentales sunt, & conditiones sine quibus non acceptatur ab Ecclesia votum solemne, esse de iure Ecclesiastico. Sicut essentia matrimonij est perfecte & integre, ex iure naturali & diuino: quamuis cõditiones ab Ecclesia petitę, sine quibus cõsistere nequit, sint de iure Ecclesiast. Et hinc soluuntur pleraque ex argumentis secundæ sent. solùm enim probant nõ consistere essentiam voti solemnis in nuda traditione, sed desiderari quoque acceptationem Ecclesiæ. Quod nos n. 12. tacti sumus: & insuper probant esse necessarias circumstantias ab Ecclesia petitas: quod verum est, non tamquam partem essentiæ, sed tamquam conditiones sine quibus Deus non acceptat traditionem, nec Ecclesia eius nomine. Id tamen non concludit essentiam voti solemnis non consistere in traditione, & haberi ex iure naturali diuino, sed esse ex mera Ecclesiæ institutione. Quia idem prorsus reperitur in matrim. (vt partim hic, partim n. 12. probaui) cùm tamen eius perfectam essentiam iure naturali diuino consistere nemo in dubium vertat. Eodem modo venit intelligendum, *c. vn. de voto in* 6. dum decernit solemnitatem voti esse ex solo iure Ecclesiastico inuentam. non enim loquitur de solẽnitate essentiali, sed accidentali, & quæ est conditio sine qua non acceptat Deus votum. Et sic optima est ratio in eo textu reddita, nimirum, cũ solemnitas voti sit ex solo iure Ecclesiastico: id est, cùm nullum votum possit esse solemne, & habere effectum dirimendi matrim. subsequẽs, nisi solũ quod Ecclesia vt tale acceptat, seruatis circumstantijs per ipsam postulatis, & sola vt talia acceptet vota in professione religionis & ordine sacro emissa, inde est, vt nullum aliud sit sufficiens ad irritandũ matrimon. subsequens. Sicut idem posset dici de matrimonio, nimirum, cùm nullum sit legitimum, nisi acceptatũ ab altero coniuge, seruatis circumstantijs ab Ecclesia ad eius valorem præscriptis, nullum aliud matrimoniũ dirimet aliud post illud contractum. Et ita hoc corollarium videtur clarè docere *D. Th.* 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 2. *quæstiun.* 3. *corp.* vbi ait votum solemnizari per traditionem factam in manu prælati regularis recipientis, seruatis alijs circumstantijs, quæ secundum iura determinantur. Et docent expresse *Deça* 4. *d.* 33. *q. vn. a.* 3. *notab.* 4. *Victoria relect. de potestate Papæ, nu.* 1. *in solut. ad* 1. *Sotus l.* 7. *de iust. q.* 2. *art* 5. *col.* 6. *vers. Sed ais, & col.* 8. *vers. Discernito: &* 4. *d.* 38. *q.* 2. *a.* 1. *col.* 4. *vers. Quod ergo, & a.* 2. *in solut. ad* 1. *Pet. de Soto lect.* 5. *de matrim. § Iam de voto, Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. *§.* 4. *n.* 8. *Matien. li.* 5. *recop. t.* 1. *rubr. gl.* 1. *n.* 70. *Aragon* 2. 2. *q.* 88. *a.* 7. *Valentia* 2. 2. *disp.* 6. *q.* 6. *punct.* 5. *col.* 4. *& seq. Enriq. li.* 12. *de matrim. c.* 5. *nu.* 6. *Petr. de Ledesm. de matrim. q.* 53. *a.* 2. *dub. vnic. in solut. ad* 1. *Barth. à Ledesma dub.* 33. *de matrim. paulo post* 2. *concl. Lud. Lopez* 2. *p. instruct. de matrim. cap.* 48. *in solut. ad* 1. & ita intelligẽdi sunt *Gerson* 3. *p.* vbi de cõsil. euangel. *alphab.* 67. *lit. T. & Ledesma* 2. *p.* 4. *pag.* 69. *a.* 7. *ad finem*, vbi ait vterq; solẽnitatem voti esse de iure positiuo.

Secundò inferunt contra 2. coroll. oppositæ sent. n. 4. 17
propositum, in voto simplici, quo res offertur de præsenti Deo, nõ inueniri traditionem, sed nudam promissionem, (demptis votis Soc. Iesu, de quibus nu. 15. diximus.) Distat autem inter ipsa & vota de futuro, vt votum ingrediendi religionem. Quod in illis promittatur res ab eo momẽto impsenda, vt dum promittitur castitas, ac proinde ex tũc castitatis violatio est sacrilega contra votum: in his autem pro-

promittitur res in posterum offerenda, nimirum, status in quo est promittenda castitas, ac proinde fornicatio non est contra id votum, donec actu castitas Deo promittatur. Et ratio est, quia vera traditio, per quam transfertur dominium, consistere nequit absque aliquo acceptante: vt probaui num.12. At Deus non acceptat se ipso, ita vt transferatur in ipsum dominium, nisi medio homine, vt probaui n.13. idque amplius confirmatur, quia fractio talis voti soli religioni aduersatur. Sed dices, fac id castitatis votum emitti in manu alicuius acceptantis, vt prælati extra religionem approbatam. Sed respondeo adhuc esse meram promissionem. Quia promissio illa non fit homini in eius commodum, sed Deo in eius honorem. At prælatus ille non habet potestatem acceptandi à Deo. Et hoc corollarium docent Auctores tertiæ sententiæ n.7. citati.

18 Tertiò deducunt contra tertium corollarium oppositæ sententiæ relatum n.5. non tanti vinculi esse ex natura ipsa rei, votum simplex, quanti solemne. Sicut nec in cæteris contractibus sunt eiusdem vinculi, simplex promissio & traditio. Simplex enim promissio non priuat dominio promittentem, nec efficit vt inualida sit donatio alteri facta: quod secus se habet in traditione. Quod est conforme tertiæ sententiæ nu.7. propositæ, illudque amplius probabimus disp. seq.

19 Quartò deducunt contra 4. corollarium n.6. citatum, differre specie votum simplex & solemne. Quod promissio & traditio, & actus sint specie diuersi, ac suapte natura longè diuersos effectus producant, sicut sponsalia & matrim. Sic docent *Sotus lib.7. de iust.q.2.a.5. in solut ad 1. Aragon 2.2.q.88. art.7. ad fin. Manuel 1. tom. sum. 2. edit c.35.n.5.* & colligitur ex *D.Thom. 4 d.38.q.1 a.2. quæstiunc.2. corp.* vbi ait distingui hæc vota, sicut sensitiuum & vegetatiuum.

20 Quintò explicant, qualiter in voto solēni inueniatur ratio generica voti, nempe, promissio, & specifica, per quā constituitur in propria specie solemnis, nimirum, traditio. Quod explicuit *Petr. de Ledes. de matrim. q.53. a.2. dub.vn. in solut. ad 6.* dicens esse traditionem respectu corporis & voluntatis, ac potentiæ possidendi, quæ actu sunt in homine, & sunt radices quędam operationum sequentium, ac ipsas virtute continent: promissionem verò respectu operationum sequentium. Quia traditio propriè, & in rigore nequit esse nisi eorum quæ actu sunt. At potest etiam dici traditio respectu operationum, quatenus virtute traduntur, traditis earum principiis & radicibus. Quare merito appellatur professio, traditio totius hominis, si quidem actu per illam traduntur Deo radices omnium operationum, & in virtute operationes ab illis procedentes. Nec hæ rationes sibi inuicem aduersantur, cùm sint respectu diuersorum, promittuntur enim operationes, & traduntur radices.

21 Sextò deducitur decisio eius quæstionis valde controuersæ inter DD. an votum castitatis in religione approbata in manu prælati illius emissum, non promissis paupertate & obedientia, sit solemne, ac per consequens per illud dirimatur matrim. subsequens? Affirmant plerique ex iurisperitis. Quod in aliquibus religionibus emittatur professio, sola obedientia secundùm regulam promissa. Item, quia *c. fin. qui cleric. vel vouen.* decernitur validam esse professionem, ac per eam dissolui matrim. in qua adiectum est pactum, vt profitens maneat in propria domo, ac propria substantia retenta. Ita sentiunt *gloss. c. Ex parte tua, verb. Propositum, de conuers. coniug. & ibi Innoc. nu.vn. super verb. Consummandum, Anton. c. Rursus, n.8. qui cler. vel vou. & ibi Præpos. n.13. vers. Item modus solemnizandi votū est, quando quis promittit paupertatem. & ibi Alex. de Neuo, n.21. Ant. Cuc. l.5. institut. maiorum, t.12. n.23.* Addunt *Innoc. & Alex de Neuo* non sufficere id votum ad dirimendum matrim. ratum præcedens, nisi tria religionis substantialia vota præmittantur. At dicendum est id votum non esse solemne, nec per illud dirimi matrim. subsequens. Quia *c. vn. de voto, in 6.* petitur ad id, professionem emitti in religione approbata, atque ita vt sit talis, quæ verè constituat religiosum. Qualis non est hæc, vt bene docent *Angel. verb. Professio, n.1. & ibi Tabiena q.1. n.2. Armilla nu.1. Sylvest. Religio, 3.q.18.* & constat, quia religionis essentia petit tria substantialia vota emitti, vt probaui n.8. & 9. Et ideò hanc partem tuetur *Abbas, d c. Rursus, in fin.* Nec obstant argumenta contraria. Quia in eo voto obedientiæ secundùm regulā claudūtur vota paupertatis & castitatis, quæ in ea regula continentur. Nec obstat similiter *c. fin. qui cler. vel vou.* quia quāuis in eius intelligentia multum elaborent Iurisperiti: at communis interpretandi modus est, in ea professione adfuisse votum obedientiæ, erat enim ea femina profitens habitatura in propria domo sub Abbatis obedientia. votum quoque paupertatis: quia reseruatio propriæ substantiæ erat quoad solum vsum de licentia Abbatis.

Septimò deducitur resolutio alterius quæst. nempe, an 22
promissio trium votorum facta in religione approbata, & acceptata per superiorem illius, non obligando se illi religioni, sed religioni in genere, habeat vim voti solēnis dirimentis matrimon. subsequens, an solius simplicis? Et quidem communis Doctorum sententia affirmat. Ducitur per *c. Constitutionum, de regul. in 6.* vbi deciditur professionem factam tacitè ante finitum nouitiatus annum, per delationem habitus professorum triduo, obligare profitentem, non illi religioni speciali, cuius habitus est susceptus, sed religioni cuicumque. Atque ita sentiunt *Goffred sum. t. de regular. n.12. & Host. sum. eo t. nu.8. vers. Sed quid si ingressus, & t. Qui cler. vel vou. fin. Ioan. Andr. c. Consul. n.7. de regul. & d.c. Constitut. n.2. & ibi Anchar. n.2. notab. 4. Frāc. nu.4. Domin. ibi, § In aliis, n.9. Anton. c. Rursus n.8. qui cler. vel vou. Abb. c. Cùm virum in fin. de regul. Palud. 4.d.38. q.3. a.5. nu.33.34. Rosella verb. Nouitius, n.19. Guiliel. de Monte Lauduno repetit in clem. vnic. n.8. de consang. Gaet. repet. c. Ad limina, 30.q.1. §.4. nu.343. q.127.* At dicendum est non habere vim voti solemnis dirimentis matrim. sed vim voti simplicis obligantis religioni in genere (intellige ante Trident. & sic intelligitur *id cap. Constitution.* post *Trident. sess.25. de regular. c.15.* Nullam vim etiam voti simplicis habet professio expresse facta, nedum tacitè, ante annum nouitiatus expletum: vt ibi expresse decernitur.) Et ratio huius sententiæ est, quòd professio sit contractus mutuus, quo religiosus monasterio, & hoc illi obligatur, (vt probauimus nu.12.) cùm nulla igitur religio ei obligetur, ea professio nullius religionis approbatæ potuit esse: quod ad valorem voti solemnis dirimentis matrim. petitur *c. vnic. de voto, in 6.* Et ideò hanc sent. amplectuntur *Calderinus consil.26. de regul. Angel. verb Profess. n.1. & 2. & verb. Nouitius, n.14.* vbi *Armil. n.9. Sylvest. Religio, 3.q.5 & 18. Tabiena verb. Nouitius, q.6. nu.7. Nauar. comment 2. de regul. nu.5. corol.4. & comment.3. nu.44. Anton Cucus lib.5 institut. maiorum, t.12. n.23. Azor lib.12. institut. moralium, c.4. q.5. fin.*

Vltimò infertur, quid dicendum sit de votis Beata- 23
rum, & aliquorum Fratrum D. Dominici, & tertij ordinis D. Francisci, Eremitarum, Equitum ordinum militarium: an sint solemnia, ac proinde sufficientia ad dirimendum matrimonium? De qua re egi lib.2. disp.18. num.4.5.7.8. Consulantur ibi dicta.

Sed vt dixi n.7. in fine, nullatenus hæc senten. placet, 24
quia minùs bene constat cum testimoniis Pontificum, & minùs bene defendit constitutionem Gregorij XIII. n.2. allegatam. & quod iuxta illam dicitur nu.8. circa fin. pugnare videtur directè cum ea constitutione definiente illos, qui retento dominio vota post biennium simplicia emittunt, esse proprie & vere religiosos, non secus atque ipsos professos: quod verū non esset, si natura status religiosi id peteret, vt nullum reseruaretur dominium: præterea quod n.11. asserit prædicta sent. 3. esse duplicem traditionem, alteram perfectissimam, alteram autem minùs perfectam: pugnare etiam videtur cum dicta constitutione Greg. XIII. quia hæc traditionum diuersitas manifestam traditionum diuersitatem specificā denotat, quia per earum alteram professus priuatur ex natura rei quodam corporis dominio, quo non priuatur non professus.

quòd si huiusmodi traditiones essentialiter differant, palam fit essentiam status religiosi, quæ per traditionem completur, essentialiter imperfectiorem esse, & diuersam in iis Soc. Iesu religiosis, qui sola vota simplicia emittunt: quos tamen dicta constitutio Gregor. XIII. definit vere & proprie esse religiosos nō secus atque professos cuiusque religionis: tandem quia male explicat prædicta sententia n. 16. decretū *Bonif. c. vn de voto, in 6.* asserentis solemnitatē voti esse de solo iure Ecclesiastico inuentam, esse intelligendum de sola solemnitate accidentali, & nō de essentiali: quod responsum aperte aduersatur definitioni Gregorij XIII in dicta constitutione, qui dum refert errorem eorum qui male interpretati fuerant priorem ipsius cōstitutionem, & dixerant eos qui non sunt professi per vota solemnia, non esse vere religiosos, ait eos id dixisse non considerantes voti solemnitatem sola Ecclesiæ constitutione inuentam esse: at illi Theologi, contra quos Pontifex loquebatur, satis cōsiderauerant solemnitatem voti accidentalem esse ab Ecclesia inuentam, atque id ad decretum Bonifacij responderant, quod decretum illi sibi in suis scriptis obiecerant, atque horum responsum Gregor. XIII. vidit in eisdem scriptis: ergo constitutio Gregorij XIII. de solemnitate etiam essentiali intelligēda est, atque eodem Gregorio XIII. interprete decretū Bonifacij de illa eadem essentiali solemnitate intelligi debet, & ex iis patet solutio ad argum. contraria proposita nu. 14. pro 3. sent. quam reprobauimus, cùm ex his, & dictis n. 2. constet eius fundamenta non esse solida. Sextum tamen, septimū, & vltimum corollarium adducta nu. 21. 22. & 23. vt sunt verissima, ita iuxta omnem sent. amplectēda sunt.

DISPVTATIO XXVI.

Quo iure votum solemne in professione religionis emissum, matrimonij contractum postea initum dirimat?

SVMMARIVM.

Matrimonium subsequens est irritum, post religionis professionem, n. 1.
Refertur sententia asserens id esse ex iure Ecclesiastico, n. 2.
Refertur alia sententia, n 3.
Proponitur Auctoris sent. n. 4.
Soluuntur argumenta, n. 5.

1 IN hac disp. illud certissima fide tenendum, præmittendum est, nimirum, matrim. subsequens solemnem religionis professionem esse irritum. Sic enim definitur in *Cōcilio Tolet. 1. c. 16. & Toletan. 4. can. 51. Toletan. 8. can. 6. Chalcedonensi, can. 16. Foroiul. can. 2. Turon. 2. can. 16. Triburiensi, can. 23.* & à *Siricio Pontifice ep. 1. c. 6. Innocent. 1. ep. 2. c. 12. & 13. Gelasio 1. ep. 1. c. 22. & 23. Gregor. 1. lib. 1 epistol. 40. Alex. 3.* & refertur *c. Meminimus, qui cler. vel vou. Innoc. 3.* & refertur *c. fin. eod. tit. Bonif. 8.* & refertur *c vn. de voto, in 6* & nouissime veritas hæc definita est in *Trid. sess. 24. de matrim. can. 9.* & eandem veritatem docuere SS. Patres, *D. Cyprian. lib 1. epist. 11. ad Pompon. D. Basilius l. de virginitate, paulo vltra mediū. D. Ambros. lib. ad virginem lapsam, c. 5. D. Chrysost. epist. 6 ad Theodor. D. Hieron. lib. 1. in Iouinian.* Idque latissime aduersus hæreticos nostræ tempestatis, eorum rationibus confutatis, defendit *Bellarmin. in suis controuersiis, lib. 2. de monachis, à c. 22.* & conuenientissimum quidem est. Quod religiosi statu imperfectiori relicto, ad perfectiorem transeant, magna deliberatione præmissa, & annua probatione, ac publice populo spectante se Deo per vota consecrarint: æquum igitur fuit, vt saltem Ecclesia prouideret eos nō posse valide matrimon. postea inire, ne daretur ansa descendendi ad statum imperfectiorem, & ex priori fide violata, scandala pullularent.

2 Difficultas autem non modica est, quo iure id matrimonium sit irritum? Quidam enim existimant solo iure Ecclesiast. id statutum esse. Ducuntur primo, quod nulla sit ratio cogens affirmare id iure naturæ inductum esse. Quia traditio rei vel personæ ex iustitia descendens, est alterius rationis ab ea, quæ ex religione existit, neque hæ duæ traditiones suapte natura repugnāt: nec vna alteram expellit, vt manifeste constat. Coniugatus enim potest de licentia alterius coniugis valide profiteri: & sine licentia, altero adulterante: vt infrà late declarabimus: & tamē nō dissoluitur prior traditio: cum vinculum matrimonij perseueret. Ergo ex eo quòd religionis professio consistat in traditione, non sumitur efficax ratio ad concludendum traditionem postea factam per contractum matrimonij esse irritam. Et cōfirm nam seruitus & matrim. simul cōsistunt, cùm tamen seruus sit priùs domino traditus, & sub eius possessione. Traditiones igitur diuersæ rationis simul stant. Secundò, quia manente eadem prorsus voti solemnitate, potest Ecclesia statuere, ne dirimat matrimonium subsequens. Cùm enim solus quidam voti solemnis effectus impediatur, nil prorsus essentiæ & solemnitatis, qua nunc gaudet, amittet. Tertiò, quia antiquitus professio non dirimebat matrim. subsequens, vt constat, quia *D. Cyprianus epistola 11. ad Pomponium*, rogatus de virginibus, quæ post castitatis votum nupserant, quid faciēdum esset, non eas separari præcepit, sed publicam agere pœnitentiam. Et *D. Augustin. lib. 9. de bono viduitatis, c. 9. 10. & 11.* probat falsam esse sent. dicentium non esse vera coniugia virginum post castitatis votum nubentium. Et *in Concilio Ancyrano, cap. 19.* & refertur *c. Quotquot, 27. quæst. 1. & Elibertino, canone 13.* & refertur *c. Virgines, 27 quæst. 1. & Chalcedonensi, canone 15.* & refertur *cap. Si qua virgo, 27. quæst. 1.* virginibus sacris, quæ post votum continentiæ nubunt, pœna indicitur, nec tamen à nuptijs separari iubentur. Signum igitur est, eo tempore nondum legem Ecclesiast. editam esse, irritantem ea matrim. atque ita attento iure naturali & diuino valida fuisse. Quartò, quia votum solemne non irritat matrimonium subsequens, qua ratione votum est, aliàs omne votum irritaret: sed qua ratione est solemne. Cum igitur solemnitas sit ex iure Ecclesiastico, *c. vnico, de voto, in 6.* solo iure Ecclesiastico irritabit. Quintò, quia nec sola traditio, nec sola extrinseca cæremonia ab Ecclesia statuta, & eius acceptatio, constituunt votum solemne, sed sunt duæ causæ partiales, & traditio habet rationem generis & materiæ: cætera autem differētiæ & formæ, sed res non à genere & materia, sed à differentia & forma, sortitur proprietates, vt homo esse risibilem. Ergo votum non dicetur solemne à traditione, sed ab acceptatione & cæremonia Ecclesiæ, & ab illa sortietur proprietatem dirimendi matrim. Sextò, quia in votis simplicibus biennij Soc Iesu est vera traditio & acceptatio: vt nuper definiuit Greg. XIII. in Bulla, quæ incipit, *Ascendente Domino:* & tamē ea vota non irritant matrim. subsequens iure naturæ, sed virtute illius cōstitutionis Greg. XIII. irritātis. Non igitur quòd votum solemne cōsistat in traditione, arguit irritari per illud matrim. Tandem hanc sent. probant omnia argum. allata disp. præced. n. 2. ad probandum, votum solemne secerni à simplici, sola Ecclesiæ irritātis matrim. postea initum constitutione. Et ideo hanc sent. tuentur *glos. c. 1. verb. Sub testimonio. ad fin. 27. q 1. & c. Rursus, qui cler. vel vou. verb.* Apud Deum, vbi *Ioan. Andr. n. 8. Hostien. n. 2. Anton. n. 7. Abbas n. 6. Cardin. n. 3. q. 2. Anchar. n. 3. Henric. num. 3. & 7. Alex. de Neuo n. 10. & 11. & c. Meminimus, n. 3. eod. tit. Idem Hostiens. in sum. t. Qui clerici, vel vouent. §. Quis vouens, nu. 4. versic. Tu dicas, Goffred sum. eo. ti. n. 8. glos. c. vn in casus positione, notab. 1. de voto, in 6. & ibi Ioan. And. n. 1. Archid. n. 2. Domin. n. 10. Anchar. n. 2. notab. 3. Franc. n. 1. notab. 2. idem* Archid. *c. fin. nu. 1. & 2. 27. d. & c. 1. n. 4. & 6. 27. q. 1. Card. clem. vn. n. 19. q. 24. de consang.* Astens. *sum. 2. p. l. 8. t. 19. a. vn. q. 1. Rosel. verb. Impedim. imped. 4. n. 2. Angelus Matrimonium, 3. imped. 5. init. Brunel de sponsal. cōcl. 31. n. 1. & 2. Gaeta repet. c. Ad limina, 30 q. 1. § 4 q. 194. n. 464. & 465.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 38. q. vn. ad fin.* vbi *Ricard. a. 7. q. 2. in solut. ad 3. in fin. Palud. ibi. q. 4. a. 4. ad fi. n. 54. & cōcl. 11. n. 49. Supplem. Gabrielis qu. vn. a. 3. § Circa nūc dicta, occurrūt dubia, post dub. 3. cōcl. 4. Albert. Pigius in suis contro. controu. 15. ad fin. Gādauo quodlib. 5. q. 38. Herueus quodlib. 11. q. 25. Gerson 1. p. de regul. moralib. tract. de matrim. alphab. 25. lit. I. Altisiod. l. 3. sum. tract. 28. c. 2. q. 3. qua incipit, De simplici voto, vers.*

Propter

Propter hoc dicimus. Abul.c.30.Num.q.59.in solut.ad 1.Caiet.2. 2.q.88.art.7.dub.1.§. Quantum verò ad secundam. Aluar.Pelagius de planctu Eccles.l.1.a.46.Guillielm. Rubion.4.d.38. q.1.a.1. & ibi Guillielm.Borrilong.q.vn.art.2.concl.1.in fin.Nicol de Orbellis ibi,q.1.§.13.Palacios ibi,disp.2.concl.3.Ouand.ibi,qu.vnic. propos.16.Nicol de Nisa super 4.sent.p.6.tract.3 de matrim.q.7. concl.2.Veracruz 1.p.speculi,a.31.concl.vn.Metina de sacror. hominum contin.l.4. controu.7.c.22. & multis seqq. præcipuè *c. 31.paulo post princ. Stunica de voto q.6.n.116. Angles floribus,1. p.* vbi de matrim.*q.11.de imped.ordinis,a.3 diffic.1.Mozzius de matrim.tit. Qui matrimonium contrahere possunt, n.11.Vgolin. de sacram* vbi de matrim.*c.19.n.5.Hier.Plat. l.2.de bono stat. relig.c.21.fin.Azor lib.12 instit.moral.c.6.q.3.* & dicit esse probabilem, neutram partem definiens, *Bellarm.in suis controuers.l.2.de Monachis,c.34.col.antepenult.in solut.ad 2.* Et *idem Azor eo c.6.q.4.* dicit similiter solo iure Ecclesiastico reddi professum per votum paupertatis solemne, inhabilem ad acquirendum rei alicuius dominium, & ad transferendum illud in alium.

3 Alij verò censent id non ex iure naturali, sed ex diuino positiuo consurgere. Ita *Almain.in suo tract.de potest.Eccles.c.* 15. Ducitur ea ratione, quòd nil referat, votum solemne prius ne matrimonio sit, an posterius: cùm igitur votũ solemne posterius matrim. consummato, illud non dirimat iure naturæ, & ex vi sua, non dirimet quoque quando votum solemne est prius matrimonio, sed id habebit ex iure diuino positiuo.

4 Tertia sent. ait, votum solemne professionis religionis ex vi sua ac iure naturali diuino vim habere matrim. postea initum irritandi, secluso quocumq; iure Ecclesiast. Ducitur primò ex decreto *Syricij Pont. epist.1.c.6.* & refertur *c. Si quis sacro,* § *Velata,27 q.1.* vbi ait cõtrahentes post votũ solemne separandos esse verbo Domini, & auctoritate canonica. Non ergo solo iure Ecclesiastico, sed diuino quoque id matrim. est irritum. Et confirm. quia *Tridentin. sess.24.de matrim.canon.9.* sic ait: *Si quis dixerit clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos.posse matrimonium contrahere, contractumq; validum esse, non obstante lege Ecclesiastica & voto, anathema sit.* Vbi videtur lex Ecclesiastica referri ad sacros ordines, votum verò ad professionem, quasi ex natura huius voti sit, vt matrim. postea contractum dirimat. Secundò, quia iure naturæ res vni tradita, inualidè traditur alij. Nemo enim trãsferre potest in alium, quod iam non habet: iuxta regulã traditam *c.Quod autem, de iure patron.* at per votum solemne religiosi transfertur dominium personæ in Deum, ita vt iam nõ habeat religiosus dominium sui corporis ad vsus matrimonij, vt probaui disp præced.nu.7. & 14.ergo iure naturæ est irrita translatio dominij in coniugem per matrim. Et confirm. quia hac ratione est iure naturæ irritum matrim. initum à coniugato, viuenti priori cõiuge: quod corpus priori coniugi traditum non possit validè alij tradi. Et confirm. amplius, quia quamuis irritatio matrimonij subsequentis pendeat ex Ecclesia quasi acceptante votum solemne, at id non obstat, quo minus vbi acceptauit, dicendum sit, non ex iure Ecclesiastico, sed ex ipsa rei natura dissolui matrimon. postea subsequens, vt institutio præbendæ Ecclesiasticæ ex auctoritate Ecclesiæ ortum habeat, at illa institutione supposita, est contra ius naturale diuinum, illam vendere. Similiter contractus matrimonij pendet ex alterius cõiugis acceptatione, at ea præmissa, dissoluit vi sua & iure naturæ alium matrimonij contractum subsequentem. Et ratio est; quia auctoritas Ecclesiæ non concurrit, quasi statuentis dirimi matrim. post initum, sed quasi acceptantis: vt in matrim. consensus alterius coniugis. Sed respondebis traditionem per contractum matrim. non pugnare cum traditione per professionem, vt clarè probat primum argum. oppositæ sententiæ relatum nu.2. At quando duo vincula non ita repugnant, quin simul stare possint, vnum suapte natura non expellit alterum. At solutio hæc non exhaurit difficultatem. Quia vinculum matrimonij in fieri, id est, quo ad sui initium, ita aduersatur professioni religionis præcedenti, vt nullatenus simul consistere possint: secus in facto esse, id est postquã semel est legitime initũ matrim, tunc enim potest stare cũ professione valida. Ratio discriminis ea est, quia non potest validè iniri matrim. absque plena translatione potestatis corporum, & iure ac potestate vtendi illo, & obligatione mutuo cohabitandi (vt probaui lib 5.disput.10.n.2.) quæ translatio & ius aduersantur è diametro professioni, vtpote quę plene transfert dominium corporis professi in Deum, cum obligatione perpetua abstinendi à quibusuis venereis, & vsu coniugali: atque ita suapte natura obstat professio matrimonio valide ineundo. At postquam semel legitime contractum est matrimoniũ, cum plena hac translatione potestatis & iuris, potest matrimonij essentia permanere, amisso iure vsus corporis & cohabitationis (vt dixi eadem disput.10.nu.vlt.in solutione ad vltimum.) Et constat, quando alter adulteratur: vel alter ex coniugis licentia profitetur. Et proinde cum tunc cessent quæ directe pugnabant cum professione, potest valide professio emitti. Ex his ergo constat, has traditiones non omnino secum ita pugnare in facto esse, id est, quando professio est posterior matrimonio iam inito, quin simul aliquando consistere possint: at pugnare quidem prorsus in fieri, quando professio præcedit matrimonium ineundum, & hoc suapte natura, ex vi traditionis prius factæ Deo per professionem. Concluditur igitur suapte natura, secluso quocumque iure Ecclesiastico, professionem præcedentem impedire valorem matrimonij subsequentis. Et ideo hanc partem tuentur *D.Tho.4.d.38.q.1.ar.3.quæstiun.3.corp. & ibi D Bonau.a.2.q.1.Duran.q.1.in fine corporis. Maioris q.14. conclus.1.in fin.Capreolus 4.d.33.q.vn.a.1.conclus.1.Sotus lib.7. de instit.q.2.a.5.col.7 versi.Sed interrogas, & 4.d.38.q.2.art.2. col.4.versi.Et vt claritatis gratia. Petrus de Soto lect.5.de matrimon.ad fin Caiet.tom.1.opusc.tract.27.de dispensatione matrimonij in occidentali Ecclesia,q.vn.§.Videtur autem mihi.Victoria relectione de potestate Papæ,n.1.in solut.ad 1. Ledesma 2.p.4.qu. 55.a.2.fin.Viguerius lib.institut.c.16.§.7.vers.9.impedim.3.Stunica de voto q.4.n.25.Enriquez lib.12.de matrim. c.5.n.2.fin. & n.3.init.& nu.7 fin Valentia 2.2 disp.6.q.6 punct.5.col.3.§. Est igitur:& col.4.§. Altero igitur modo:& §.penult.& in 4.p. tract. de matrim.disp.10.q.5.punct.3.in impedimẽto voti. Aragon 2.2.q. 88.a.7.col.antepenul.§. Mihi ex his duabus Petrus de Ledesma de matrim.q.53.art.2.dub.vn.concluf.vn. Barth.à Ledesma dub.33. de matrim.concluf.2. Lud.Lopez 2.p instruct.de matrim.c.48. in solut.ad 1.* & dicunt esse probabile *Veracruz 1.p speculi,a.31. fin.& Bellarmin.n.2.allegatus.* Et idem tenent ex Iurisperitis, *Turrecrem.c.Presbyteris.n.1.d.27.& c.1.42.n.4.& a.3.n.6.27. q.1.Tabiena,verb.Dispensatio,q.7.n.8.in solut.ad 1.& verb.Impedimentum,impedimento 2.nu.5 Couarr.4.decret.2.p.c.7.§.4. n.7. Alexand.Carrerius li.3.de sponsalib.c.6.fin. Matienzo lib.5. recopt.i.1.rubrica gloss 1.n.70.Barbosa rubrica ff solut.matrim. 2.p.n.98.Vega 2.tom summ.c.57.casu 11.* Ex his sententijs prima omnino amplectenda est, dicendumque solo iure Ecclesiastico dirimi matrim. Vt supra disput.25. iuxta decreta Pontificum tamquam firmiorem & probabiliorem sententiam defendimus.

Ad argum. autem contraria, nu.4. proposita facilis est 5 solutio ex dictis disp.præced.& ex dictis n.2. & latissime videri possunt argumentorum responsa in *Michaele Metina allegato n.2.*

DISPVTATIO XXVII.

An ordini sacro sit iure diuino annexa continentia, & obligatio ad illam sit ex voto annexo, an ex sola Ecclesiæ lege: & in quo essentialiter voti illius solemnitas consistat?

SVMMARIVM.

Quotuplex quæstio disputanda sit,n.1.
Continentia est annexa ordini sacro,& conuenientissimè,n.2.
Hac obligat abstinere à nuptiis,& ab omni actu venereo,n.3.

Refertur sententia asserens esse annexam iure diuino,n.4.
Ex solo Ecclesiæ statuto est annexa,n.5.
Nec iuris diuini est,nec Apostolici,ne ad sacros ordines eligantur,nisi ij, qui nullo fuerint antea matrimonio iuncti,n.6.
Nec ordini Episcopali est annexa iure diuino continentia,n.7.
Soluuntur argumenta,n.8.
Post numerum 8.inuenies alia summaria.

1 NON petit disputatio præsens,quo iure ordo sacer matrim. subsequens dirimat:id enim disp.sequenti discutiendum est,vbi n.8.ostendam posse stare,vt continentia sit annexa iure diuino ordini sacro,& tamen solo iure Ecclesiastico matrim. subsequens dirimat. petit ergo disputatio hæc, qualiter obligatio ad castitatem seruandam sit ordini sacro annexa. Triplex igitur quæstio disputanda est. Prima, quo iure continentia sit ordinibus sacris annexa?Secunda,an ea obligatio sit ex mera Ecclesiæ cõstitutione præcipientis promotis ad ordines sacros continentiam, an potius ex voto implicitè emisso in eorum susceptione? Tertia,in quo consistat essentialiter solemnitas illius voti?

2 QVÆSTIO I. An iure diuino, potiusne solo Ecclesiastico sit annexa continentia ordinibus sacris? Quæstio hæc non eo pertinet,vt discutiatur, num existentes in sacris teneantur iure diuino & naturali ad continentiam, supposito voto, quod in eorum susceptione emittunt. Qui enim fatentur id votum(quos n.10.referam) subinde concedent eam obligationem esse ex iure diuino naturali,ex quo vim obligandi votum sortitur. Qui verò id votum non admittunt (quos n.9.citabo) negabunt eam obligationem ex iure naturali. Sed difficultatis punctus in eo situs est,an continentia annexa ordinibus sacris,siue ex voto, siue ex Ecclesiæ constitutione proficiscatur, sit iure diuino annexa, an potius ex sola Ecclesiæ constitutione, statuentis eos teneri ad continentiam, aut ad votum continentiæ emittendum in ordinis sacri susceptione:ita vt cessante Ecclesiæ constitutione,nulla ratione tenerentur promoti ad ordines sacros continentiam seruare,nec id votum emittere? Et quidem continentiã esse annexam ordini sacro,ita vt illum sponte suscipiens teneatur in posterum continere,idque conuenientissimum esse,fides catholica est. Id enim est definitum *cap.Rursus, qui cler.vel vou.c.2.de cleric.coniug.clement.vnica,de consanguin. c.Si quis eorum,quod est ex 6.Synod.c.6.& c.Erubescant*, quod est ex *D.Gregorio ad dominum Patriarcham,32.d.* & multis aliis textibus, quos n.seq.referam:& nouissimè in *Trident. sess.24.can.9*. De cuius legis antiquitate & conuenientia longus esset tractatus instituẽdus, nisi præter multos Doctores antiquiores,nouissimè quæstio hæc esset disputata ab aliquibus, qui de hac re sunt omnino consulendi, vbi etiam argumentis hæreticorum eam legem cœlibatus impugnantium satisfaciunt. Hi sunt *Michael de Metina de sacrorum hominum continentia toto lib.2.& 3. Bellarminus in suis controuersiis,lib.1.de clericis,c.19.& seq. Valentia in suis controuersiis, libr.vnic. de cœlibatu,à cap.3.vsque ad finem. Et 4.part. tract.de Sacrament.ordinis,disp.9.q.5.toto punct.5.*

3 Hæc autem continentia clericorum non tantum obligat continere à nuptijs, sed etiam ab omni actu venereo, perinde ac votum castitatis.Quia cum mancipentur functioni rerum sacrarum, omnis mundicies eos condecet. Et constat,quia textus absolutè de castitate loquuntur.Vt constat ex *c.1.d.28*.ibi:*Nisi qui se castè victurũ promiserit*. Et *c. Diaconi,eadẽ d.*ibi:*Professi continentiã*.Et *c.1.31*.ibi: *Nisi quis se victurũ castè promiserit*.Et *c.Placui,ead.d.*ibi:*Continentes esse in omnibus*. Et *c.De iis,d.28*.quod est ex Concilio Tolet.2.vbi de promotis ad ordines sacros sic dicitur:*Cauendũ tamẽ est iis,ne quãdo suæ sponsionis immemores,aut ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos concubitus vltrà concurrant. Quod si fortè fecerint,vt sacrilegij rei ab Ecclesia habeantur extranei*.Et *c.1.27.d.* quod est Martini Põtificis,ibi: *Si dixerit nõ posse in castitate permanere, hic non ordinetur*. Et *Concilio Carthaginensi 2.c.2.* & refertur *c.Cum in præterito,d.84*.ibi: *Gradus isti tres conscriptione quadam castitati per consecrationes annexi sunt.Episcopos,(inquam) Presbyteros,& Diaconos,ita placuit,vt condecet sacrosanctos Antistites & Dei sacerdotes, necnon & Leuitas, vel qui Sacramentis diuinis inseruiunt,continentes esse in omnibus*.Idem etiam constat,quia constituti in sacris fornicantes,sunt sacrilegij rei (vt dicemus hac disp.n.19.) Et si coniugatus quispiam ad ordines sacros inuita vxore promoueretur, non posset debitum petere (vt dicemus hoc libro disp.38.num.21.) vtrumque autem falsum esset,si castitas, ad quam tenentur, sola esset respectu abstinentiæ à nuptiis ineundis. Quippe voto non ducendi vxorem astrictus, non peccat contra votum fornicans, nec si ducat, tenetur debiti petitione abstinere.Et ideò ita docent *Celaia 4.d.37.q.3.Gutierrez lib.2.qu.canon.c.7.n.2.Valentia in suis controuersiis, lib. vnico de cœlibatu,c.2.& in sua 4.p.tract.de sacram. ordinis,disp. 9.q.5.punct.5.§.1.statim in princip.* Et idem tenentur dicere omnes asserentes fornicationem clerici in sacris constituti esse sacrilegium:& coniugatum promotum ad sacros ordines non posse debitum petere: quos referam locis proxime citatis.

His præmissis, duplex est sententia circa quæstionem 4
propositam. Prima sustinet iure diuino annexam esse cõtinentiam ordini sacro. Ducitur, quia ab Apostolorum tempore Ecclesia Latina & Græca hactenus seruauit, ne ad sacros ordines promoti matrimonium ineant. At iuris diuini videtur esse,quod tãdiu in Ecclesia viguit.Secũdò, ex illo *Lucæ 21*.vbi Christus suis discipulis dixit: *Attendite ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate, & curis huius seculi*. Quod *D.Leo sermon.8. de ieiunio decimi mensis*, dicit in primis pertinere ad Ecclesiæ ministros.Et *2.Timoth.2.* ait D. Paulus,*Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus*.Et *ad Titum,c.2.* suadet Tito Episcopo, vt secularibus curis depositis Deo inseruiat,& ad hoc ait apparuisse Saluatorem nostrum. Tertiò,quia *Deuter.33*. dicitur Leuitas nescisse filios suos. Quod falsum esset,si intelligeretur de Leuitis ministris veteris legis: sed intelligitur spiritualiter & propheticè de ministris noui testamẽti. Quartò, quia *Siricius Pontif.in Ep.ad Hymerium Tarraconensem Episc.* præcipiẽs cœlibatum clericis,eam legem confirmat,quòd Christus voluerit in Ecclesia sua castitatem radiare. Quintò,quia sacerdotes apud Ethnicos solo naturæ lumine ductos pudicitiam habebant commendatissimã, vt ex variis testimoniis constat,quæ latè congerit *Tiraquel l.15.connubi.à n.118.* Signum igitur est obligationem hanc ex ipso iure naturali diuino consurgere. Et ideo continentiam esse iure diuino ordini sacro annexam, affirmant *Maioris 4.d.24.tota q.2. Vualdensis de sacramentis,c.128.n.5.& c.129.statim in princ.& de sacramentalibus,c.66.n.6.Franciscus Torrensis l.2.de dogmaticis characteribus,f.85 col.1.& f.88.col 2.Celaia 4.d.37.q.1.fin.* Et dicit probabilem *Azor l.13.instit.moral.c.12.q.1.§.Quãquam autem*. Et idem tenent cum quadam moderatione *Clictouæus lib.de cont.sacerdot.c.4.& Metina lib.2.de sacror.homin.contin.c.7.fine,& multis seq.* vbi dicunt castitatem esse annexam iure diuino ordini sacro, quoad hoc vt sacris initiatus vxorem non ducat,aut matrim.inito post ordinem sacrum non vtatur: secus quoad vsum matrimonij ante ordinem sacrum contracti.

Secunda sent.(cui tamquam veriori adhæreo) ait solo 5
iure Ecclesiastico annexam esse continentiam ordinibus sacris:quamuis enim ordo suapte natura quandam afferat congruentiam, decentiamque castitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex se parit virtutem præcepti, vt eo ipso quod Christus sacramentum ordinis instituerit, sit sacro ordine initiatis matrimonium iure diuino interdictum. Prob.quia licet sit aliqualis traditio in ordine sacro,non tamen est totalis,sed ad cultum Dei, & diuinum officium: cui traditioni non repugnat matrim. iure diuino, cùm tale præceptum nullibi reperiatur, (vt constabit nu.8.ex argumentorum solutionibus) nec iure naturali. Cum sit alioquin licitus matrimonij vsus , & permissus Græcis, quando matrim.est ante ordines initum,*cap.Cum olim,de clericis coniug.& D.Gregor.lib.1.epist.42.* subdiaconis Siciliæ concessit posse vti matrimonio ante ordines contracto.Et confirmatur,quod si iure naturæ ordo sacer pugnaret

gnaret cum matrim.essentque incompatibilia, dirimeret vtique ordo sacer matrim.ratum præcedens: instar professionis solemnis. Cuius contrarium definitum est in *Extrauag. Antiquæ, Ioan.22.de voto.* Secundò, quia in *Trident.sess.24.canon.9.* videtur apertè lex hæc de clericorum cœlibatu vocari Ecclesiastica. Vt ponderaui disp.præc.num.4.in confirm.primæ rationis. Et *Calixtus 1.c. Presbyteris, d.27.* appellat eam Ecclesiasticam, ibi: *Contracta quoque matrimonia ab huiusmodi personis, disiungi, iuxta sacrorum canonum definitiones, iudicamus.* Et ideo hanc sent.tradunt *D.Thom.2.2.q.88.a.11.in fine corporis. Caiet.in opuscul.to.1.tract.27.de dispensatione matrimonij in occidentali Ecclesia, q.vn. §. Videtur autem mihi. Gandauo quodli.5.q.38. Abulensis c.30.Num.q.109.col.4. Deza 4.d.33.q.vn.art.3.notab.3. D.Antonin.2.p.tit.10.c.2.§.9. vers.Papa autem, & 3.p.ti.1.c.8.concl.2. Viguer.lib.institut.c.16. §.7.vers.9 impediment.4. Claudius Spencæus lib.1. de continentia sacerd.c.3. Palud.4.d.38.q.4.a.4.nu.48. Notus l.7.de iust.q.4. a.2.col.4.vers. De tertia propositione, & col.8.vers. Per hæc ergo, & q.5 a.3.in solut.ad 2. & 4 d.38.q.1.a.1.col 3.vers. Dubium tamen est, quo iure. Ouand.4.d.25.q.vnic.propos.9. Palacios 4.d.27. disp.2.col.22.vers. Obijcies forsan, & col 25.vers. At dices, & d.37. disp.vnic.concl.4. & d.25.disp.2.concl.6. Barth.à Ledesm.de matrim.dub.35.col.2. Enriq.lib 10.de sacram.ord.c.14.n.7. Petrus de Ledesm.de matrim.q.53 a.3.dub.1.concl.3. Bellarm.in suis cõtrouers.lib.1.de clericis, toto c.18. Valentia 4.p.tract.de sacram.ord. disp.9.q.5.punct.5.§.1. & in suis controuersiis, lib.vnic de cœlibatu, c.2. Azor lib.13.institut.moral:um, c 12.q.1. Aragon 2.2.q.88. a.11. paulo ante solut.ad argumenta, notab.3. & col 3.§. Hoc tamen non obstante. Lud.Lopez 2.p.instruct.de matrim c.48.in solut.ad 1. Viuald candelabro sacrament.1.p.* vbi de matrim, *nu.* 142.144. *Vega 2.to.sum.c.57.casu 6. Llamas methodo curationis animarum 3.p.c.4.§.41.* Et ex Iurisperitis, *Innoc.c. Placet, nu. vnic.de conuers.coniug. & ibi Ioan.Andr.n.4. Hostien.ibid.ad.fin. Anton.num.9. Abbas num.7. Anchar ad fin. Cardin.n.3. quæst.3. Henricus num.3. Aretin.consil.59.nu.7.fin Brunel.de sponsal concluſ.30.n.3 Syluest.Votum, 4.quæst.5. Tabiena verb.Dispensatio, quæst.7.n.8.in solutione ad 1.Couar.4.decret 2.p.cap.6.§.3 n.2. Rota in nouissimis, decis.561.n.11. & 12. Anton.Cucus lib.5.institutionum maiorum, tit.12.n.219. Stunica de voto, q.6.n.116. Barbosa rubr ff.soluto matrim.2.p.n.89.*

6 Nec iuris diuini est, nec Apostolici, ne ad sacros ordines eligantur, nisi illi, qui nullo fuerint antea matrimonio coniuncti. Quia *D. Paulus 1. Timoth.3. & ad Titum* 1. scribit oportere Episcopum esse vxoris vnius virum. Et ex multis alijs probat *Azor libro 13.institut.moralium c.12.q.7.* Nec obstat *D.Clemens Epistola 2.* vbi ait ad dominica ministeria tales eligendos esse, qui ante ordines assumptos, vxorem non nouerint. Nam est intelligendus, id est, qui vxoribus suis non commiscentur, atque ita vsum coniugij negat sacerdotibus.

7 De statu autem Episcopali posset esse maior difficultas, an iure diuino sit illi annexa castitas? Quòd perfectior sit religioso, vt tradunt *DD.2.2.quæst.184.art.7.* cui tamen iure diuino & essentialiter annexam esse castitatem diximus disp.25.n.8. Deinde, quòd Episcopi propositi sint populo, vt virtutum exemplar: atque ita *Matth.5.* appellantur *Sal terræ, & lux mundi.* Id autem cum statu cõiugali repugnare videtur. At dicendum est, solo iure Ecclesiastico illi annecti ratione ordinis sacri. Quare (vt dicemus disp.seq.nu.13.) si Episcopus esset tantum electus, & confirmatus, & nondum in sacris constitutus, non tenetur ratione status ad castitatem. Ducor, quoniam status coniugalis non habet repugnantiam cum ministerijs Episcopalibus, sed tantùm ex quadam decentia & honestate oportet Episcopum à coniugio abstinere, quod seclusso iure Ecclesiastico non transit in præceptum. Deinde, quia D.Paulus (vt num.præced.retuli.) dixit oportere Episcopum vnius vxoris esse virum. Et elegit in Episcopũ Dionysium Areopagitam Athenien sem, vt in eius vita refertur: quem tamen coniugatum fuisse constat ex *cap.17. Actuum Apostolorum.* & *Turonica Synodus 2.canon.13. & 14.* vxorem Episcopi appellat Episcopam. Nec obstat statum Episcopi esse perfectiorem religioso: & Episcopos esse exemplar. Quia status religiosus licèt sit imperfectior in ordine ad alios perficiendos: at in ordine ad propriã perfectionem assequendam est perfectior, & claudit mortẽ perfectam spiritualem. Quare sicut non obstante ea maiori perfectione Episcopatus, nullo iure est ei annexa paupertas, quæ tamen est de essentia status religiosi: (vt probaui disp.25. n.8.) ita nec castitas, nisi ex iure Ecclesiastico, ratione ordinis sacri, qui necessariò præmittitur consecrationi Episcopali. Et ita docent *Palacios 4.d.16. disp.3. col.14 post 1.conclus. vers. Vnde non sat erit. Petrus à Ledesm. de matrim q.53.a 3.col antepenultima.*

Ad argumenta n.4. proposita resp. Ad 1.dic, ex ea anti- 8
quitate non colligi præceptum esse iuris diuini, sed esse Ecclesiasticum ab Apostolis originem trahens. Ad 2.dic, ijs in locis non interdici omnino curas seculares, sed nimias, quæ auertant à spiritualis salutis cura necessaria, quam coniugium minimè impedit, alias esset illicitum. Adde, nec ea omnia verba ad solos Ecclesiæ ministros referri, sed ad omnes etiam fideles, vt latè & eruditè probat *Valentia in suis controuersiis, libro vnico de cœlibatu, cap.2.* Ad 3. dic, esto admittamus vaticinium esse de continentia ministrorum nouæ legis, non concludi id fore præceptum diuinum, sed vaticinium verificati, siue lege diuina siue Ecclesiastica præcipiatur illis continentia. Ad 4. respondeo, non inde colligi esse diuinum præceptum, sed conforme voluntati Christi, qui voluit castitatem in Ecclesia enitere, eo modo, quoad bonum ipsius status pertineret. Ad vltimum dic, inde argui esse cõforme rationi naturali, vt ei statui annectatur castitas, tamquam res illi decentissima, non tamen concluditur esse omnino necessariam.

SVMMARIVM.

An obligatio clericorum ad continentiam sit ex voto? refertur quadam sent.n.9.

Hæc obligatio est ex voto, n.10.

Quid, si promotus ad ordines sacros ignoret votum continentiæ illi annexum, n.11.

Quid, si noluerit tunc vouere, & an peccet mortaliter? n 12.

Quid, si ordo sacer fuit irritus, vt quia fuit collatus à non vero Episcopo, vel defuit aliquid substantiale, n.13.

An sit dicendum, initiatos sacris teneri duplici obligatione ad castitatem, nempe ex voto & Ecclesiæ constitutione? n.14.

Soluuntur argumenta, n.15.

Post n.15. inuenies summaria cætera, quæ desiderantur.

Qvæstio II. An obligatio, qua tenentur clerici sa- 9
crorum ordinum ad continentiam seruandam, sit ex mera constitutione Ecclesiæ præcipientis continentiam illis, vel ex voto, quod Ecclesia annexuit ordini sacro? Constituto iam ex sola Ecclesiæ constitutione teneri huiusmodi clericos ad continentiam, superest discutere, an ea obligatio sit ex Ecclesiæ præcepto directè præcipiente illis castitatem, vt præcipit audire Missam diebus feriatis: vel immediatè sit ex voto castitatis in ordine sacro tacite emisso, mediate autem ex Ecclesiæ constitutione, quæ id votum ordini sacro annexuit, quod iure diuino annexum non erat. Et procedit quæstio ex se, & seclusa ignorantia talis voti, aut contraria voluntate: de quibus euẽtibus dicitur n.11. & 12. Nec existimet quispiam, parum referre ad rem moralem, vnum aut alterum dicere. Nam multũ refert, si enim est merum præceptum Ecclesiasticum, valida erit dispensatio Pontificia ad contrahendum matrimonium absque causa concessa. Secus si sit obligatio ex voto. Præterea, licet validum sit in vtroque casu matrim. virtute illius dispensationis absque causa concessæ initũ. Quod solo iure Ecclesiastico id votum dirimat contractum matrimonij sequentem: vt dicemus disp. sequenti, num.11. At si sola constitutio Ecclesiæ obliget ad castitatem, cùm sit omnino valida dispensatio, poterit post initum matrimonium peti debitum: secus si obligatio sit ex voto. Quia cùm inualida fuerit voti dispensatio, obligabit votum, in quantum patitur status matrimonij, nimirum ad non petendum debitum. Quod latiùs libro sequenti dicemus disputat. de dispensatione in voto so-

lemni ordinis sacri. Dicunt ergo quidam in præsenti disputatione, eam obligationem non esse ex voto, sed ex Ecclesiæ statuto: atque ita votum istud annexum ordini sacro, quoad rem ipsam attinet, aliud non esse, quam illam obligationem iure Ecclesiastico inductam ad non ducendam vxorem post sacros ordines susceptos, & ad perpetuam continentiam deinceps seruandam: eamque obligationem appellari votum continentiæ (ait *Valentia statim allegandus*) implicitum: quod imposita sit iis, qui sacris initiantur, ob maiorem Dei cultum: qui finis in votis respici solet, & appellari solemne: quia instar voti solemnis dirimit subsequentem matrimonij contractum. Ducitur hæc sententia. Quia cùm votum sit lex priuata, quã quisque sua sponte sibimet imponit, non videtur qua ratione in Ecclesiæ facultate situm sit, voto aliquem obligare, quamuis lege sua possit illi continentiam indicere. Deinde, quia ad sacros ordines promotus tenetur æquè continere, quamuis ignoret inuincibiliter votum illis annecti: aut expressè nolit vouere. At tunc constat non obligari ex voto, quod est lex priuata, propria sponte susceptа. Et ideo huius sent. sunt *Scotus* 4.d.37. *quæst.vnic.* §. *Dico igitur*, *Mathesilanus*, quem referunt & sequuntur, dicẽtes esse cõmunem sententiam, *Cardinal.clement. Ad nostram, vers.7.n.3. de hæretic. & ibi Imol.num.vltim. Innocent.cap. Placet num.vnic. vers. Ex hoc apparet, de cõuers.coniug. Archid.cap. Cum in præterito. super verb. Annexi, n.2. d.84. & ibi Laurentius, & Hugo per ipsum allegati. & ibi Turrec. ad fin. idem Turrec.cap. Placuit, art. 1.n 6. in solutione ad 5.d.32. Ioan de Lignano cap.2. de cleric. coniug. Præpos. rubr. qui clerici, vel vou. n.3. & numero fin. Henric. cap. Rursus, in fin. qui cler. vel vou. Bellamer. cap. De illo, num.4.d.32. Palud. 4.d.37.q.1.art.2.num.14. & d.38.q.2. art.vnic. num.12. Gandauo quodlib.5.qu.38. Decius cap. At si clerici, in principio, in noua edition.n.235. vers. Tertiò limitari potest, de iudicijs. Bonifacius clem.vnic. num fin. de consang. Paleotus de nothis & spuriis, c.16.n.15. Stunica de voto, q.4. Gutier. qu.canon.lib.2.cap.7.nu. 45. Valentia 4 p.tract. de sacrament.ordinis, disput.9. q.5. punct. 5. §.1. paulo post princ. & in suis controuersiis, libr.vnico de cœlibatu, c.2 paulo post princ. Balthasar Mogollon tractat. De his, quæ vi, c.8. §.2.n 26.* & est probabile.

10 Cæterùm multo probabilius est, eam obligationem non consurgere immediatè ex cõstitutione Ecclesiæ, sed ex voto castitatis, quod Ecclesia suo præcepto annexuit ordinibus sacris: cogitque eos, qui ordinem sacrum assumunt, vt votum castitatis emittant, non expressè, sed facto ipso & tacitè, quamuis enim non voce voueant, at facto & opere profitentur castitatem per sacrorum ordinum susceptionem: sicut per delationem habitus professorum, & exercitium actuum illis solis competentium in religione approbata inducitur tacita solẽnis professio, *c.Vidua, de regular.* Et quidem probatur primò id subesse potestati Ecclesiæ, & verè sic votum ligare. Quia quamuis Ecclesia neminem possit absolute cogere ad continentiam, quòd sit res meri consilij. *c.Integritas, 32.qu.2.* At in ordine sacro, quem confert, potest apponere cõditiones, & leges iustas illi statui conuenientes, qualis est, vt ad illum promotus, castitatem voueat. Sicut quilibet in rei suę traditione potest legem apponere, *l.In traditionibus, ff. de pactis.* Et suppositа hac lege, eo ipso quòd quis vult sacris initiari, vult ex consequenti vouere, sicut vult obligari ad recitandum officium canonicum, quod similiter est onus ordini annexum. Quare id votum non est absque propria voluntate, vt qui officium prætoris obit, aut ad episcopatum prouehitur, contrahit eo ipso obligationes statui & officio annexas. Deinde probatur reuera Ecclesiam decreuisse, vt promouendi ad ordinem sacrum id votum emittant. Nam D *Gregorius l.1.epist.42.in fin.* & refertur, *c.1. d.28.* sic ait, *Nullum facere diaconum præsumant Episcopi, nisi qui se victurum castè promiserit.* Vbi *gloss. verb. Promiserit*, dicit, expresse vel tacite. Et *cap. Diaconi, eadẽ d.* quod est ex Synodo Ancyrana, *cap.10.* sic dicitur: *Quicumque sanè tacuerũt, & susceperunt manus impositionem professi continentiam.* Cùm ergo Episcopi non sint trãsgressores huius præcepti, sed id obseruent, suscipientes, intelliguntur ipso facto vouere castitatem, licet non verbo. Idem probatur ex *c.Cum olim, de cleric.coniug.* ibi, *Nos igitur attendentes quod Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit.* Ergo supponit in Ecclesia Occidentali, quæ est Latina, id votum continentiæ esse ordinibus annexum. Præterea id appellatur votum *c.vnico de voto, in 6. & Extrauag. Antiquæ, Ioannis 22. de voto.* Et in Cõcilio Toletano 2. & refertur *cap. De his, d.28.* Et ideo hanc partem sustinent *D.Thom. 4.d.37.q.1.a.1.corp. & ibi Ricardus a.1.quæst.1.corp. Capreolus 4.d.33.q. vnica, a.1.fin & ibi Deza q. vn.art.4. ad finem. Caietan.* reprobans contrariam sententiam, *in opusc.to.1.tractat.27. de dispensatione matrimonij in Occidentali Ecclesia, q.vnica §. Quoad secundum. Abulensis cap.5. Matth.q.200 paulo post princ. Vualdensis de sacramentalibus, c. 66.n.2. D.Antonin.3.p.t.1.c.8. concl.2. Clichouæus de vita & moribus sacerdotum, c.21. paulo post principiũ, Arboreus lit.5. Theosophiæ, c.7. paulo post princ. vers. Rursus obiiciet. Sotus li.7. de iustitia, q.4.a.2.col.4. vers. De tertia propositi. & q.5 a.3. ad 2. & 4.d. 38.q.1.a.1.col.4. vers. Est tamẽ animaduertendũ, & a.2. col.3. vers. Quare profectò. Petr. de Soto lect.5. de matrim. §. Cæterum rationem. Castro lib.13. aduersus hæreses verb. Sacerdotium, hæresi 4. Viguerius libr. institut. c.16. §.7. vers.9. impedimento 4. paulo post principium. Michael Metina* late impugnans contrariam sent. *lib.5. de sacrorum hominum continentia c.2. & sequ. Quand. 4.d.25.q.vnic. propos.9. Palacios 4.d.37.q.vn. conclus.3. in fine. Toledo lib.4. sum.c.17 n.21. & lib.7.c.8.n.3. Bellarm. in suis controuersiis, l.1. de matrim. cap.21. paulo post princ. §. Impedimenta. & lib.1. de clericis cap.18. paulo post princ. §. At beatus, Philiarcus de officio sacerdotis, tom.1.p.2.lib.2.c.9. statim in princ. Aragon 2. 2.q.88.a.11.col.2. §. His constitutis, & col.4 fin. Enriquez lib.10. de sacrament ordinis, c.14.n.7 fin. & lib.12. de matrim.c.5.nu.9. Emmanuel Sa in sum. verb. Ordo n.28. Bañes 2.2.q.12. a.1.pag. 672. §. Secunda conclus. Azor* impugnans contrariam sent. *lib.13. instit. moral.c.12.q.6. & c.14.q.10. Vega 2.tom.sum.c.57. casu 7. & 11. Petr. de Ledesm. de sacrament.* vbi de sacram. ordin. *c.6. difficul.1. dict.3. & de matrim.q.53.a.3. dub.1. in coroll. quod infert ex 3. concl. Barth. à Ledesm. de sacrament. Ordinis, dub.14. col. penult. vers. 7. Lud Lopez 2.p. instru. de matrim.c.49. col.5. vers. Ad verbum. Manuel 2.to. sum.2. editione, c.96. num.4. concl.4.* Et ex Iurisperitis, *gloss. c. Coniugatus, verb. Continentiam, de conuers. coniug. & Extrauag. Antiquæ Ioan 22. de voto, in fin. & c.vn de voto, in 6. in casus positione, notab.3. & verb. Sacri, & ibi Dominicus, n.5. & ibi Franc. n.1. notab.4 gloss. c. Cum olim, verb. Votum, de cler. coniug. & ibi Hostiens. n.1. fin. Anton. n 8. Abbas n.4. Cardin. in fin. Imol. nu 7. Calderin. t. qui clerici, vel vou. cons. vnic. ad fin. Idem Host. sum. t. de ætate & qualitat. nu. 5. vers. Sed numquid conditionaliter. Speculator tit. De statu monach. §. vlt. n.42. idem Abbas c. Ioannes, n.1. notab.1. de cler. coniug. idem Cardin. c.vnic. n.1. q.1 de cleric. per saltum promoto. Idem Dominicus, c.1 n.vn. vers. Nota quod, & c. Diaconi, fin. 28 d. & c. Quoniam, n.3. d.31. & c. Placuit, n.1. & c. Nemo, paulo post principium, d.32. idem Imola c. Vt clericorum, n.1. de vita & honest. cler. Barbatius cons. 60 n.5. vol.1. Monald. sum.* vbi de voto. §. *Qualiter possit votum redimi. Astensis sum.2.p.lib.8. tit.22.a.1.q.3. Lex regia 39.t.6.p.1. Turrecr. c.1.n.1.d.28. Rosella verb. Impedimentum, imped.11.n.vltim. Supplementum sum. Pisanæ, verb. Ordo, 1.n.penult. Sylvest. Matrimonium, 8.q.12. dict.2. Nauar. sum.c.22.n.52. Alex. Garrer. lib.3. de sponsalibus, c.3. Gregor. Lopez l.32. verb. Hatal virtud, t.6 p.1. Anton. Cuc. lib.5. institut. maiorum, tit.12. nu. 219. Gutier. lib.2. quæst. canon c.7.n.2. Stunica de voto, q.6.n.119. Barbosa rubrica ff. solut. matrim.2.p.n.100. & 101. Spino speculatestament. gloss.12. principali, num.2. vers. Votum autem solemne.*

Quid autem dicendum sit, si initiatus sacris ignorarit 11
votum ordini annexùm, non constat inter Doctores. Id autem absque controuersia est, ita initiatum teneri omnino cõtinere, nec posse valide matrim. inire. Quòd potuerit Ecclesia iustissimam de cœlibatu clericorum legem indicere, atque ea ligare quoscumque in posterum promouẽdos, siue scierint, siue ignorarint prædictam legem. Sicut quantumuis ignorent, tenentur officiũ recitare, & alias status leges obseruare. Eo vel maxime, quòd lex semel legitime promulgata omnes ligat, quantumuis ignorantes:

quam-

quamuis hi à culpa trãsgressionis legis excusentur, vt tradunt DD. in materia de legibus. Eam autem esse Ecclesiæ mentem in lege cœlibatus constat ex vsu Ecclesiæ. Et ita docent *Ioan. Andr. c. Ioan. n. 17. q. 2. & ibi Anton. n. 13. Anchar. n. 8. q. 2. Card. n. 6 q. 1. Imol. n. 15. de cleric. coniug gloss. c. Presbyter, verb. Ignorantiæ, d. 28.* & consentiunt omnes DD. statim allegandi: in sola enim ratione obligandi discrepant. Hoc autem intelligendum est, quando quispiam nouit se ad sacrum ordinem promoueri, at cõtinentiæ votum annexum ignorauit. Si enim penitus ignorauit se ordinem sacrum recipere, non cogetur in foro conscientiæ cõtinentiam seruare. Quòd non susceperit sacrum ordinem voluntarie: eo quòd fuerit ordinatus ignorans prorsus quid in eo fieret, vt disp 30. dicemus idem de infante ordinato, propter eandem rationem. At in foro externo cogetur vtique. Quia ea ignorantia non præsumetur probabilis. Ita docet Azor. *libr. 13. institut. moralium, c. 14. q. 10.* Discrepant verò DD. num scienter ordinatus ignorans prorsus votum annexum ordini, teneatur continere ex voto, an ex sola Ecclesiæ constitutione. Et quidem ex hac sola teneri, affirmant *Vincentius & Goffredus, cap. Cum olim, de clericis coniug.* quos refert, dicens eorum opinionem esse verissimã, Abbas *ibi n. 4. Monaldus & Rosella n prac. allegati.* Idem *Syluester*, quando ignorantia fuit inuincibilis, secus si talis, vt non excusarit, *Matrimonium, 8 q. 12. dicto 2. & Nauarr. sum. Hispan cap. 25. n* 108. ait teneri tunc, saltem ex Ecclesiæ cõstitutione. Quod inde probatur, quia votum est lex priuata, quam quispiam sponte sua sibi imponit. At ignorans prorsus votum caret voluntate vouendi, ac per consequens imponendi sibi eam legem. Aliis autem placet teneri tunc etiam ex voto. Quia eo ipso, quòd sciens & volens est factis ordinibus initiatus, licèt ignorarit votum annecti, emisit tacitè votum. Qui enim vnum sciens & prudens efficit & vult, facit & vult subinde ei annexa. Vt scienter susci piens prætoris munus, voluntariè quoque susci pit onera officio annexa, licet ea ignorarit: eo vel maximè, quòd ascendens ad ordinem sacrum semper nouit se alium statum eligere, & ascribi militiæ clericorum, & accedit intentione saltem virtuali faciendi quod vult Ecclesia, atque ita consequenter vouendi, vt Ecclesia præscribit, licèt ipse ignoret, quid Ecclesia velit ac præcipiat. Et hoc mihi valde placet. Et ita sustinent ex voto teneri *Cardinalis d. c. Cum olim, in fine.* Et *ibi Imola num. 7.* Azor *libr. 13. institutionum moralium, cap. 14. quæst. 10.*

12 Similis difficultas est de promoto ad sacros ordines, qui in promotione habuit expressam intentionem minime se ad continentiam obligandi. Hunc enim adhuc ad eam obligari, saltem ex Ecclesiæ cõstitutione, quæ omnes sponte promotos, vt lint nolint, obligat, nemo est, qui dubitet: nec in dubium id vertere possit. Atque hunc peccare mortaliter, si habuit intentionem non promittẽdi vere & ex animo cõtinentiam, rectè docuit *Palacios 4. d. 37. disp vnic. concl. 3. fine.* Quòd in re grauissima contraueniat statuto Ecclesiæ. In dubium autem vertitur, an tũc teneatur ex voto. Id enim aliqui affirmãt. Quod id votum annexum sit ex Ecclesiæ cõstitutione ordini independenter ab ordinati voluntate. Sicut & onus recitandi officium Canonicum. Ita affirmant *Ricardus 4. d. 37. a 1. q. 1. corp. Palud. 4. d. 38. q. 2 a. vn n. 12. Nauar. summ. c. 22. n. 52. Palacios 4. d. 37. disp. vn concl. 3 fine.* Alij dicunt idem, quia licet protestetur se nolle continere, at accedens postea ad ordines, videtur ab ea voluntate per protestationem declarata recedere. Sic *Domin. c. Diaconi, ad fin d. 28.* Idem significat *Toledo l. 7 sum. c. 8. n. 3.* reddit enim hanc rationem: quia illa nolitio est sola quædam noleitas, at absolute vult, quãdo vult ordinem. Aliam rationem tradit *Turrecrem. c. 1 n. 1. d. 28.* quia habens intentionem non vouendi, adeò violẽter præsumitur vouisse, vt nulla probatio admittatur in contrarium. Sed hæc ad forum cõtentiosum pertinẽt, in quo præsumitur recessus ab ea contrariæ voluntatis protestatione: nec admittitur oppositi animi probatio. Ideo mihi placet, vbi vere adfuit animus non obligandi se ad continentiam, ex sola Ecclesiæ constitutione, teneri sic promotum ad continentiam seruandam, & abstinendum à matrim. Quod ad cætera præcepta & onera ordinibus annexa, possit Ecclesia spõte ordinatos, velint, nolint, astringere; secus de voto: id enim eius naturę prorsus repugnat: vtpote, quæ est, esse legem priuatam, quam quispiam sibimet voluntarie imponit. Et ideo hanc partem tuentur *Palud. 4. d. 37 q. 1. a. 2 n. 4. Supplement Gabrielis 4. d. 38. q. vn. a. 2. ad fin. vers. Hinc colligi potest, & d. 37. q. vn a. 2. post 2. concluſ. D. Antonin 3. p. t. c. 8 post 2. concl. Sylu. Matrimonium, 8. q. 12. dict. 2. Durandus 4. d. 7. q 1 fine corp. Arboreus l. 5. Theosoph. c. 7. paulo post princip. vers Rursus obiiciet. Bassolis 4. d. 47. q. vn. art. 1. Nicol de Nusa super 4. sentent tract. 6. p. 2. de matrim q. 7. paulo post princ. Ant. Cuc. l. 5. institut. maior. t. 12. n. 220. Palacios 4. d. 37. disp. vna, col. 2. vers. Quod vero sint, Angles floribus, 1 p.* vbi de matrim. *q. 11. de impedimento ordinis, a. 1. diffic. 4.*

De promoto verò inualide ad sacros ordines, qui vere 13
promoueri voluit, at ordo fuit irritus deficiente aliquo substantialiter requisito: aut quia ordinans se finxit Episcopum, an valide possit inire matrim. dubitauit *Damascenus in qu. sua 2. tit. qui clerici, vel vou.* Quòd sponsalia etiam nulla ex alio defectu, quam consensus, pariant publicæ honestatis impedimentum, *c. vn. de sponsal. in 6.* at in eam partem inclinauit, vt matrim. valeat. Quæ verissima est, vt statim probabo: & ita docent *gloss. c. vn. verb. Approbatis, de voto, in 6. & ibi Archid. n. 3. Ioan. And. ad fin Domin. n. 14. Palud 4 d. 38 q. 2. a. vn. n. 10. & 11 & ibi Supplem. Gabr. qu. vn ar. 2. vers. Secunda diuisio voti. Abul. c. 30. Num. q. 61. fine, Brunel. de sponsalib. concl. 31. n. 7. Barbosa rubr. ff. solut. matrim. 2. p. n. 100.* Discordant autem prædicti DD. an hic saltem voto simplici teneatur ad castitatem, ac proinde peccet matrimonium iniens. Quod affirmant *Ioan. Andreas, Dominicus, ac Brunel. ibidem.* Ducuntur, quia profitens in religione, quam falsò existimabat approbatam, vel alias inualidè, tenetur ob suam profitendi intentionem voto simplici castitatis, *c. Quidam. & c. Placet, de conuers. coniug.* similiter ergo inualidè ordinatus tenebitur ob intentionem validum ordinem susci piendi, simplici castitatis voto. Et confirm. quia procedit in hoc casu ratio decisionis illorum textuũ, nimirũ, vt actus, qui non valet eo modo, quo fit, valeat modo, quo valere potest: iuxta textum *cap. vnico, § Porro, de desponſ. impub. in 6.* Cæterùm verius est, hunc ad nil prorsus obligari. Quod docent *Palud. Supplementum Gabrielis, Barbosa eisdem locis.* Qui bene tradit disparitatis rationem inter inualidè profitentem, & inualide ordinatum. Quia cũ castitas sit essentialiter annexa statui religioso (vt probaui disp. 25. n. 8.) non verò ordini sacro (vt dixi hac disp. n. 5.) sed ex statuto Ecclesiæ, tamquam accessoria statui, & tacite in eius susceptione promissa: hinc est, vt profitẽs in religione emittat per se, & principaliter, votum castitatis: quamuis ergo non valeat vt solemne propter aliquem acceptationis defectũ, valebit eo modo, quo valere potest, nempe, vt simplex. At susci piens ordinẽ sacrum nõ emittit per se, & principaliter, votum castitatis, sed accessorie, & in consequentiam status, ob Ecclesiæ constitutionem. Quando igitur principale nõ valuit, id, quod venit in cõsequentiam, nullum effectum producere potest, *l. 3. § finali. ff. de seruit. rustic. prad. l. Cum principalis, ff. de regulis iuris.*

Ex dictis forsan quispiam inferet, ordinatum sacris or- 14
dinibus sponte, ac conscium voti castitatis annexi, duplici obligatione adstringi ad castitatem, altera ex voto, altera vero ex Ecclesiæ constitutione. Si enim ea duplex obligatio non concurreret, vbi cessaret obligatio voti, nempe, in volenti non vouere, nulla obligatio superesset. Quod est contra omnes, & contra dicta n. 11. & 12. Rursus inde inferet, constitutum in sacris fornicantem, duplici malitia vltra simplicem fornicationem infici, & ea quidem specie diuersa, vt iudex extrahens iniuste reum ab Ecclesia, astrictus voto non extrahendi, admittat duplex sacrilegium, alterum, contra Ecclesiæ præceptum iubentis, ob loci sacri reuerentiam, ne extrahat: alterum autem, contra votum id interdicens, ob fidem traditam præstandam Deo.

Simi-

Similiter ergo peccabit sic promotus contra voti fidem, ac contra Ecclesiæ præceptum continentiam indicens ob reuerentiam ordinis. Sed id omnino negãdum est. Idque communis omnium conceptio attestatur. Nullus enim asserit eam duplicem malitiam: imo (vt n.30. videbimus,) sacerdos fornicans, si professus sit, sat fatebitur dicens se esse professum, tacito sacerdotio. Quod verum habere non posset, si in sacerdote esset alia malitia, vltra contra votum, quod est in professo. Quare dicendum est, præceptum Ecclesiæ non esse immediatè de continentia à sacerdotibus obseruanda, sed de voto castitatis emittendo, quod vbi emissum fuerit, obligabit, ac ab illo consurget ea continentiæ lex: ac dicetur mediatè procedere ex Ecclesiæ constitutione, non quasi Ecclesia nouum continẽtiæ præceptum statuat (vt contingit in exemplo iudicis allato) sed quia Ecclesia præcepit id votum emitti (vt dixi nu.10.) Et optimè docet *Metina lib.5. de sacrorum hominum continentia, c.3.* Quare hoc significantes dixerunt, *Vincentius, Goffredus, Abbas, Rosella, Sylvest. num.11. allegati*, conscium voti annexi dum ad ordines sacros promouetur, teneri ex voto ad castitatem: ignarum autem ignorantia probabili, ex Ecclesiæ præcepto. Et similiter *Arboreus n.12. relatus* dixit non habentem contrariam voluntatem teneri ex voto: habentem autem ex Ecclesiæ lege. Quasi Ecclesia directe voluerit solùm ad votum emittendũ astringere, & eo astrictum noluerit amplius ligare: quia tamen in facultate ordinati situ erat fingere votũ, nec Ecclesia potest aliquem voto obligare contra eius voluntatem: ne in foro conscientiæ ordinatus ille, qui noluit vouere, ab obligatione speciali continentiæ annexa ordini liber maneret, instar ficte professi, illum sua speciali lege Ecclesia astrinxit. Nec diuersus finis allegatus voti, & prędictæ constitutionis, duplicem arguit malitiam, vt nu.30. declarabimus.

15 Ad argumenta num.9. proposita constat ex dictis, nu.10.11.& 12. vbi explicuimus qualiter Ecclesia possit cogere ad id votum emittendum, illudque sit voluntarium. Et an nolens vel ignorans voto ligetur.

SVMMARIVM.

An votum solemne ordinis consistat in vera traditione, & sit per se & ex natura sua solemne? Refertur opinio, n.16.

Proponitur sententia Auctoris, n.17. & ibi enodatur c. vnicum de voto, in 6.

Solemne ordinis differt specie à solemni professionis, non autem à voto simplici, nec ex natura rei, n.8.

Initiatus ordine sacro fornicans, est reus sacrilegij, ac tenetur eam circumstantiam fateri, n.19.

Reiicitur sent. asserens monachum, aut clericum ordinis sacri fornicantes, non esse reos voti violati, n.20.

Refutantur dicentes concubitum sacris initiati esse simplicem fornicationem, n.21.

An qui simul sacerdos & professus est, si fornicetur, satisfaciat confitẽs, se sacerdotem aut professum esse? Refertur triplex sententia, num.22. 23.24.

Vota aut iuramenta multiplicata non constituunt nouam malitiam necessariò fatendam in fractione, n.25.

Secus si sit iuramentum & votum de eadem re, n.26.

Professus fornicans non satisfacit, si se votum emisisse dicat, n.27.

Nec si sit simul sacerdos, & dicat se esse sacerdotem, n.28.

Nec si dicat se fecisse votum solemne, sed debet se professum dicere, n.29.

Satisfacit dicens se esse sacerdotio tacito professum, n.30.

Sacerdos nõ professus fornicãs, satisfacit dicens se esse ordinis sacri, n.31.

Imò sat est dicere se contra votum deliquisse, n.32.

Nec Episcopus, aut prælatus religionis fornicans, tenetur secluso scandalo circumstantiam dignitatis fateri, n.33.

Si religiosus Soc. Iesu nondum solemniter professus fornicetur, satis fatetur dicendo se peccasse contra votum castitatis: nec peccata religiosi votis non aduersa cõtinent circumstantiam necessariò fatendã, n.34.

Qui fecit expressè votum castitatis, & est sacerdos, & emisit vota simplicia biennii in Societate Iesu, satisfacit explicans se votum castitatis violasse, n.35.

Quid, si professus, vel sacerdos, vel habens votum castitatis, promiserit se non habiturum mollitiem? n.36.

Si professus, aut sacris initiatus, aut alio voto castitatis ligatus, iuret se seruaturum castitatem, tenetur hanc circumstantiam iuramenti fateri, n.37.

Probabile est professum sacerdotem fornicantem satisfacere dicendo se emisisse votum castitatis, n.38.

Soluuntur argumenta, n.39.

Qvæstio vltima. An votum solemne ordinis sacri 16
consistat in vera & perfecta traditione, per quam eo ordine initiatus se dominio sui corporis abdicat, & illud trãsfert in Deum, instar voti solemnis professorum, sitque per se & ex natura sua solemne? Fortiter enim id ita esse suadet textus *cap. vnico, de voto, in 6.* vbi Ecclesia illud votum vt solemne admittit, & æquiparat illud voto solemni professionis. Idemque habetur in *Extrau. Antiquæ, Ioannis 22. de voto.* Quòd si dicas, expressè non appellari solẽne simpliciter, sed quoad effectum dirimendi matrim. Cùm eodem prorsus modo loquatur vterque textus de voto solemni professionis, idem de eo dicẽdum erit: atque ita concludetur aut in neutro aut in vtroque voto esse, veram traditionem. Et confirm. quia non est ratio cogens, cur negemus eam traditionem in ordine, quam concedimus in professione religionis, licèt non quo ad omnia, ad quæ se tradit religiosus, quia promotus ad ordines non vouet paupertatem, at quo ad castitatem seruandam, quam vterque solemniter vouet. Cùm vterque status sit fixus & immobilis omnino: ita vt contra gesta sint prorsus irrita. Secũdò, quia ordinatus se dedicat diuino obsequio ad castitatẽ seruandam, & mutat statũ: at Episc. nomine Ecclesiæ acceptat. Et si dicas nullam esse formã traditionis nec acceptationis. Obstat, quia idem cõtingit in professione tacita: votum autem hoc solemne est tacitũ. Tertiò, quia Greg. XIII. in bulla quæ incipit, *Ascendẽte Domino*, appellat vota, quæ religiosi Soc. Iesu emittunt finito nouitiatus biennio, simplicia. Cum tamen per illa statuat dirimi subsequens matrim. Non igitur sufficeret per votũ sacro ordini annexum dirimi sequẽs matrim. vt appellari deberet solemne, si in eo traditio nõ esset. Et cõfirm. quia cùm de voti solemnis essentia sit perfecta traditio, (vt diximus disp.25.n.7.) si in hoc voto traditio perfecta non reperiatur, neutiquam erit solemne. Quod est contra *d.c. vnicum*: & cõtra *d. Extrauag. Antiquæ.* Et ita in eo voto esse traditionem, per quam transfertur dominium corporis in Deum, affirmat *Ioan. Andr. c. vn. de voto, in 6. nu.1.* & *ibi Archid. n.1. Anchar. n.2. notab.3. Domin nu.10. Gard. clem. vnic. n.19. q.24. de consang. Metina l.5. de sacr. hominum continẽtia, c.8.* asseritque tam verè solemne esse, ac tam veram traditionem continere, ac professionem, & tantùm differre quòd sit traditio ad pauciora. Et *D. Thom. 4. d.38. q.1. ar.2. quæstiunc.3. corp. & ibi Ricard. art.7. q.2. corp. Brunel de sponsal. concl.31. nu.2. Celaia 4. d.37 q.4. Beja in sua sum. casu 49. statim in princ. Matienzo lib.5. recop. tit.1. rubr. glos.1. n.157. Barbosæ rubr. ff. solut. matrim. 2. p. n.90. fin. & n.98.99. Graffis 2. p. decision. l.2. c.12. n.40.* æquè ponunt traditionem in ordine sacro, ac in professione. Faciunt etiam docentes votum solemne professionis & ordinis esse eiusdem speciei: quos n.18. referam.

Alij DD. quos disp.25.nu.7. retulimus, dicentes essen- 17
tiam voti solemnis consistere in ea traditione, per quam dominium corporum transfertur iure naturæ, dicerẽt id votum non esse simpliciter per se solemne, quia non reperitur in eo perfecta traditio, qua transferatur dominium corporis in Deum, sed esse per se votum simplex castitatis, dici autem per accidẽs & extrinsecè solẽne, quod habeat effectum potissimum ex ecclesiastica constitutione annexum voto solemni, qui est subsequens matrimonium dirimere. Nec hic loquendi modus alienus est à vero loquendi modo, quo vniuersi Theologi loquuntur. Nam omnes illi eam vim sacramentis, saltem pœnitentiæ & baptismi tribuunt, vt ex attrito efficiant contritum: cùm tamen substantia doloris, & obiectum, eadem perseuerent, & dolor ille, qui ante susceptum sacramentum erat propter pœnas inferni, non transit in dolorem propter Deum, ac proinde per se & essentialiter dolor ille prior est attritionis per susceptionem sacramẽti: appellatur verò per accidens & extrinsecè dolor contritionis, quod virtute sacramenti habeat eundem effectum, qui competit contritioni absque actuali sacramẽti receptione, cum solo proposito recipiẽdi, qui est restituere peccatorem

torem ad gratiam. Sic ergo votum illud annexum ordini sacro est per se & essentialiter simplex: at dicitur solemne extrinsecè & per accidens, quia habet eundem effectum voti solemnis. Et ideo caute *c. vn. de voto, in 6.* non appellatur solemne absolutè & simpliciter, sed quoad effectum dirimendi matrimonium: & quoad hoc æquiparatur voto professionis: & sicut non obstante ea æquiparatione, est differentia in modo dirimendi, quòd votum solemne (inquiunt) dirimat ex natura sua, & iure naturali: (vt probauimus disp. præc. n. 4.) at votum ordinis sola constitutione Ecclesiæ. (vt dicemus disp. seq. nu. 11.) ita est differentia in modo, quo vtrumque est solemne. Sed dices, eam differentiam non colligi ex eo textu. Id fatebuntur DD. huius sent. sicut neque colligitur discrimen modo iritandi, at colligitur ex ratione & auctorum doctrina. Et *Caietan.* est expressè huius sent. *to. 1. opusc. tract. 27. de dispensatione matrimonij in Occidentali Ecclesia, q. vn. § Videtur autem mihi:* vbi ait, id votum nō esse solemne per se, sicut votum professorum, sed per accidens solemne. Quia per accidens coniungitur sacro ordini: nec ordinatus exhibet seipsum ad castitatem, sed ad ordinum ministerium. Vbi expressè vocat solemne per accidens, & dicit in voto castitatis non esse traditionem. Et ferè expressè idem tenet *Sotus l. 7. de iustitia, q. 5. a. 3. ad 2. versic. Sed inferes,* vbi ait, votum hoc non esse ex iure diuino solemne, sed ex iure positiuo, hoc est, solo statuto Ecclesiæ reddens personas inhabiles ad matrimonium. Vbi clarè totam huius voti solemnitatem in eo sitam esse dicit, quòd ex Ecclesiæ statuto dirimat matrimonium subsequens. Et *eod. lib. 7. qu. 2. a. 5. col. 6. paulo ante versic. Igitur si opinio,* ait, si votum solemne professionis solo iure humano dirimeret subsequentem matrimonij contractum, ablato eo statuto, id votum manere per se simplex. Cùm igitur ipse sentiat, votum solemne ordinis solo iure humano dirimere, censet apertè id votum nullam aliam rationem voti solemnis habere præter illam extrinsecam, & per accidens sibi coniunctam solo Ecclesiæ statuto dirimendi matrim. Idem non obscure sentiunt Doctores, qui traditionem voti solemnis in eo constituunt, quod per ordinem constituatur clericus sub Episcopi potestate ad cultum Dei, & ad diuina officia, ac ideo sit aliqualis traditio, cui non repugnat matrim. sed per accidens coniungitur castitas. Sic explicāt *Deça 4. dist. 33. q. vn. a. 3. notabil. 4. Valentia in suis controuers. libr. vno de cœlibatu c. 2. Petr. de Ledesma de matrim. q. 53. a. 3. dub. 1 conclus. 1. in 1. eius prob. & in solutione ad 1.* vnde *in solutione ad 2.* concludit quamuis *c. vnico de voto, in 6.* æquiparentur votum professionis & ordinis sacri, at reuera esse maximam diuersitatem inter vtrumque votum, quæ colligitur ex ipsa rei natura. Et *ipsemet Valentia eod. cap. 2. paulo post princ. & in sua 4. part. tract. de Sacramento ordinis, disp. 9. q. 5. puncto 5. § 1. paulo post princ.* dicit votum hoc appellari solemne, quòd instar voti solemnis dirimat matrimonium ex Ecclesiæ statuto. Et idem *Sotus lib. 7. de iust. q. 2. a. 5. col. 6. vers. Igitur si opinio: & Aragon 2. 2. q. 88. a. 11. col. 11. §. Secundo est aduertendum,* explicant eam traditionem reperiri in ordine, quæ est ad diuinum cultum. Atque ita concludit *Aragon notabil. 3.* esse latissimum discrimen inter traditionem, quæ est in ordinis sacri susceptione, & in professione. Constat ergo ex his omnibus DD. non esse veram traditionem, per quam transferatur dominium corporis in Deum, ad castitatem seruandam: vt in religionis professione: sed aliqualem tantùm, & nō ad castitatem, sed ad ministeria diuini cultus: ac per accidens adiungi votum illud castitatis. Erit igitur id votum, simplex ex natura sua, & per se: at extrinsecè, ac per accidens solemne, quod voti solemnis effectum habeat. Deinde, quia vniuersi ferè Doctores, vno vel altero excepto, asserunt votum solemne ordinis dirimere ex solo statuto Ecclesiæ matrimonium subsequens, (vt disp. sequenti videbimus) estque sententia receptissima. Cùm tamen plerique ex illis dicant id competere iure naturali voto professionis, quod sit traditio, per quam transfertur dominium corporis in Deum (vt dixi disput. præced. num. 4.) Sentiunt ergo eam traditionem nō reperiri in voto solemni castitatis ordini annexo: aliàs profectò eodem iure naturali dirimeret matrim. Quamuis enim id votum ex solo Ecclesiæ statuto annecteretur ordini, at semel annexum, si esset per se solemne, cum vera traditione, instar voti professorum, dirimeret vtiq; iure naturali subsequens matrim. Sicut non obstante annexione solius iuris Ecclesiast. obligat instar voti simplicis, iure naturæ & diuino, ac impedit eodem iure matrim. iniri. Adde, *D. Thom. 2. 2. q. 88 ar. 11.* & multos alios absque controuersia fateri, posse Pontificem dispensare in voto solemni ordinis sacri, cùm tamen posse in voto solemni professionis negent. Cuius differentiæ alia ratio esse nequit, nisi quòd in voto ordinis sacri non reperiatur perfecta traditio, secus in voto professi. Tandem ratio huius differentiæ ea est, petita ex rerum natura: vbi enim ius humanum non disponit, ad ipsas rerum naturas est confugiendum. Cum igitur ex nullo textu constet differentia inter ambo vota; imò æquiparentur, *c vnic. de voto, in 6.* ex ipsa vtriusque status natura, differentia hæc petenda est. Status ordinis sacri non habet suapte natura castitatē adiunctam, sed ex solo Ecclesiæ statuto (vt n. 5. probauimus) nec promotus ad sacros ordines, suapte natura renunciat nuptiis, nec moritur seculo, quasi ad aliam se transferens vitā, & ita non est cur dicamus illum alienationem sui facere: sed tantùm ob ministerij sacri decentiam adiungit Ecclesia votum castitatis, statuens vt per illud instar voti solemnis, dirimeretur matrimonium subsequens. Quæ omnia secus se habent in statu religionis, qui cōtinet suapte natura castitatem, & est perfecta mors spiritualis, vt dixi disp. 23. nu. 8. Cæterùm retenta nostra sent. qua asserimus, non differre votum simplex & solemne per solam traditionem, (cùm ea quoque reperiatur in aliquibus votis simplicibus, vt supra dictum est) sed ex solo statuto Ecclesiæ, dicendum est, votum ordini sacro annexum per se & simpliciter esse solemne instar voti professorum, atque ita *Bonifac VIII eo cap. vnico,* vtrumque votum æquiparat, dicitque esse solemne.

Hinc primò deducitur bene dixisse *Cordubam sum. q. 3.* 18
Lud. Lopez 1. p. instruct. c. 29. vers. Praterea huic affinis est. votū solemne ordinis & professionis nō differre specie in genere moris: neque est audiendus *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 35. n. 5.* dicens vtrumque votū differre specie à voto simplici. Sed dicendum est, neque hæc duo vota differre inter se specie, neque etiam à voto simplici, sed per solam Ecclesiæ constitutionem decernentis, hæc duo vota dirimere matrimonium, non autem votum simplex.

Secundò deducitur pro materia confessionis, quid in 19
ea quæstione dicendum sit. An professus in sacris cōstitutus fornicans, teneatur vtriusque voti circumstantiā fateri? Et in primis, tamquam res certa, supponendum est, nō tantùm professum, sed etiam solo ordine sacro initiatum, fornicantem, esse reum sacrilegij: ac proinde teneri fateri illam circumstantiam voti annexi ordini sacro: tāquam quæ speciem mutet. Constat, quia vltra fornicationem virtuti temperantiæ aduersam, delinquit in religionem, violans castitatis votum. Quod si sentiat quispiam, obligationem castitatis annexam ordini sacro, non esse ex voto, sed ex mera Ecclesiæ constitutione: vt sentiunt Auctores numero 9. relati: adhuc tenetur dicere sacrilegam esse eam fornicationem. Quia cùm Ecclesia castitatem præceperit clericis, ob reuerentiam ministeriorum sacrorum, quibus vacant: id præceptum ad religionem pertinet: ac subinde eius violatio sacrilega est. Quòd si quis velit dicere, id præceptū esse tantùm de abstinēdo à matrim. reprobatum est n. 3. Idem etiam constat ex *Concil. Tolet. 2.* quod refertur *cap De his, d. 28.* vbi expressè clericos fornicantes, tamquam sacrilegij reos, ab Ecclesia reiiciendos esse decernitur. Et ita sentiunt *Abulensis c. 5. Matth. quæstion. 204. columna 2. vers. De primo patet. Clictouæus de vita & moribus sacerdotum. cap. 21. paulo post principium. Nauar. summa cap. 25. num. 108. Celaia 4. dist. 37. quæstion. 3. Sotus lib. 7. de iustitia, quæstion.*

quæstion.4.art.2.col.4.versic.De tertia propositione. Gutier.quæstion. canon.lib.2.cap.7.num.3. Aragon 2.2.quæstion.88.art.11. col.2.§. Hu constitutis, Toledo lib.4.sum.cap.17.num.21. Azor lib.13. institutionum moralium cap.12. quæst.6.ad finem. Et omnes Doctores n.22. & 23. allegandi hoc supponunt, & solùm disputant, an qui simul sacerdos & professus est, fornicans teneatur sacri ordinis & professionis circumstantiam fateri, an solam alteram. Idem docet *Stunica de voto, quæst.4.num.28.*

20 Quare reiicienda prorsus est ea sententia, quam amplectuntur *Gerson regulis moralibus, tractatu de matrimonio, alphabeto 25.litera I. Supplementum Gabrielis, 4 distinction.24. quæstion vnica, artic.3.post dubium 3. versic. Hinc oritur dubium: & distinct.38.quæstion.1.articul.3.§. Circa nunc dicta, post 3 dubium conclusione 5. Tabiena Votum 1.numero 3.notabili 2.* asserentes fornicationem sacerdotis aut monachi non addere circumstantiam specie diuersam à simplici fornicatione, ac necessario fatendam. Quod votum non cadat propriè supra materiam alio præcepto debitam, sed sit tunc quasi noua confirmatio & ratificatio obligationis præcepti illius, ac proinde nouam non addat, sicut contingit in eo, qui vota de eadem materia repetit: quorum transgressionem vni malitiæ obnoxiam esse dicemus, num.25. Sed hanc sententiam erroneam & longè à veritate alienam, & communi sentiendi modo appellat *Castro lib.1. de lege pœnali, cap.10.col.5.* Quia cùm altera obligatio sit ex lege naturali diuina, pertinens ad temperantiæ virtutem, altera autem sit ex voto, pertinens ad religionis virtutem, qua strictiori vinculo se obstrinxit vouens, ad castitatem, quam iure naturali seruare tenebatur, & ad non ducendam vxorem; dicendum est, necessariò duas esse obligationes specie diuersas, ac proinde in transgressione duplicem reperiri malitiam.

21 Similiter non est admittenda sententia aliorum, dicentium concubitum clerici sacris initiati, esse simplicè fornicationem. Ducuntur per *cap. Quia circa, de bigamis*, vbi loquens textus de presbyteris concubinariis sic ait: *Cum eis tamquam simplici fornicatione notatis.* Et *c.Presbyter, di.28.* ibi: *Presbyter si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit.* Sic docent *Cardin. clem. Ad nostrum, versic.7.n.3. de hæret. & ibi Imola nu.vlt. Idem Imola c.Vt clericor.n.8.versic. Aduerte tamen, de vita & honest.cler. Felin.c. At si clerici, in princ.n.14.versic. Vtrum autem: & ibi Decius in noua edit.n.229.versic. Non obstant, de iudiciis. Bermond. de publicis concubin. §. Et alios non publicos concubin. n.12. Paullus Grillan. de pœnis omnifariam coitus, q.vlt.nu.2. Iul. Clar.lib 5.recept.§. Fornicatio, n.18. & §. Incestus, n.1.versic. Sed numquid committitur. Boßius pract.1. de coitu damnato, n.10. & 16. Velasquez de Auendaño, l.9. Taur. in gloss.10. nu.10. Gutier. quæst. canon. lib.2.cap.7. num.44.* At sententia hæc confunditur ex dictis numero 19. Et ad textus, quibus innititur, respondet bene *Azor lib.13. institutionum moralium cap.12. q.6.ad finem*, id solùm velle eos textus, ne clerici fornicatio sit appellanda adulterium, stuprum, incestusve. Quod nomen non pauci Iurisperiti illi tribuunt.

22 Potissima autem difficultas est, an sacerdos, qui simul professus est, fornicans, teneatur vtramque circumstantiam fateri; an potiùs satisfaciat alteram explicans, aut se voto castitatis ligatum esse? Quidam aiunt minimè teneri vtramque circumstantiam fateri, sed satisfacere dicendo se sacro ordine initiatum esse, explicando. Quòd vota ordinis sacri & professionis non distinguantur specie, nec alterum notabilem deformitatem addat. Sic sentiunt *Corduba sum. q 3. Ouand.4.d.25. q.vnic.post 9. propos. coroll.2. Lud. Lopez 1.p.instruct.cap.29.col.9.§. Præterea huic affinis est. Manuel 1.tom. summæ 2.editione, cap.53.n.5.* Citatur ab his *Nauar.* pro sua opinione, *sum. Hispan. cap.28. in addit. ad n.11. cap.6.* sed ibi satis æquiuoce loquitur. Nam quærens, an religiosus sacerdos fornicans teneatur fateri se esse religiosum, an sufficiat fateri se esse sacerdotem, ait: *Respondeo quod non*, vbi æquiuocè loquitur, vix enim dignosces, an ea responsio negans correspondeat priori parti quæst. & sic erit huius sent. an posterioti, & sic erit contrariæ. Et *sum. Latin. c.6.n.13. in fine*, neutrum etiam explicuit, sed tantum dicit religiosum fornicantem teneri explicare se religiosum esse.

Alij censent sacerdotem professum fornicantem non 23
satisfacere dicendo se sacerdotem esse. Quod votum solemne religionis mutet speciem, aut notabiliter aggrauet: & dicunt contrarium non esse probabile: & similiter dicunt teneri explicare circumstantiam sacerdotij, nec satisfacere dicendo se professum esse, & ordine sacro initiatum: at si sacerdos non sit, satis fateri, explicãdo se professum esse, & ordine sacro insignitum, nec teneri explicare, diaconus ne an subdiaconus sit. Quia quamuis ordo sacer ratione voti non addat nouam deformitatem, supra professionis votum: eam tamen addit, & notabiliter quidem aggrauantem, ratione consecrationis ad ministeria diuina: atque inter ipsos ordines sacros, eam addit sacerdotium. Quoniam ad longè altius ministerium dedicat. Dicunt etiam, si Episcopus sit, teneri explicare episcopatum ratione altioris consecrationis. Ita *Petrus de Ledesma de sacram.* vbi de sacramento pœnitentiæ, *cap.19. circa circumstantiam personæ, dub.1. & 2. à fol.619.*

Tandem aliis placet, etiam professum satisfacere di- 24
cendo se emisisse votum castitatis. Ita opinantur quidam, teste *Henriq. lib.5. de pœnit. c.5.n.6. in commento, litera G.* & ipse tantum vocat oppositam sententiam probabiliorem. Quare clare existimat hanc esse probabilem.

Sed vt meam sent. explicem, præmitto eum, qui semel 25
factum à se votum repetit millies, nullam in se obligationem distinctam suscipere, sed veterem tantùm renouare ac confirmare: quare si votum id violet, vnius solùm culpæ reus erit: nec in confessione tenebitur voti sæpius repetiti mentionem facere. Quia omnia ea vota eodem prorsus modo ad vnam religionis speciem pertinent. Sicut qui multa conficit instrumenta eiusdem obligationis, cum eisdem hypothecis, non plus astringitur, quam vnico confecto instrumento. Et ita docent *Metina 1.2.q.72. a.6.col.2. versic. Sed dices: & l.1. sum.c.9. paulo ante §.1. fol.23. Ouand.4.dist.25.q.vnic.post 9.propos.coroll.2. Enriq.l.5.de pœnit.c.5.n.6. Azor l.11.institut.moralium c.14.q.1. ad fin. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.23.n.4. concl.2.fi. & 2.to.c.94.n.9. Vega 2.to. sum.c.129.casu 8.* Et eadem ratione est idem dicendum de iuramentis multiplicatis circa eandem rem, vt bene docet *ibi Enriquez.*

Erit tamen diuersa malitia necessariò in confessione 26
detegenda, si votum & iuramentum de eadem re facta violentur. Quòd diuersa ratione pertineant ad religionis virtutem, nimirum, votum ob fidem datam Deo seruandam: iuramentum autem, ne Deus adducatur in testem falsò. Et ita docet *Enriquez n.praced.allegat.* Et clare videtur tenere *Azor lib.11.institut. moral. c.10.q.2.§. Alijs tamen non videtur*, vbi ait vincula voti & iurisiurandi super eadem re esse diuersa.

Prima conclusio sit. Professus fornicans satisfacit, si se 27
votum emisisse dicat, quia id solemne votum à simplici non differt specie, neque alterius rationis vinculum est, sed solùm accidentaliter, vt dixi disp.25.n.7. & ita docent DD. quos in hac disp.n.24. retuli. Quamuis *Metina lib.1. sum.c.14.§.18.f.119.pag.2. Enriquez l.5.de pœnit.c.5.n.6. in comment. lit. G. Petrus de Ledesma n.23. allegat. Aragon 2.2.q.88.art. 7.ad fin. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.53.n.5* dicant, hunc non satisfacere, sed debere explicare professionem. Quod quidem est valde probabile etiam retenta nostra sent. Quia licet id votum non differat essentialiter, & specie à voto simplici, addit tamen circumstantiam status religiosi notabilissime aggrauantem.

Secunda concl. Si sit sacerdos & professus satisfacit di- 28
cens se sacerdotem esse. Hæc est contra DD. n.23. allegatos, & tenent quos n.22. allegaui, quia hæc vota non sunt distinctæ speciei, quamuis probabile est non satisfacere, quia videtur multo grauior Monachi fornicatio, vt ait *Palaotus de nothis & spur. c.16.n.15.* Pro hac quoque concluſ. est *Palud.4.dist.38.q.4.a.1.post 5.cõcl.n.14.* vbi ait professum

in

in sacris constitutum fornicantem, esse duplicis voti reũ. Cuius doctrinam non omnino approbo, vt dicam n. 30.

29 Hinc infertur professum satis fateri, si se votum solemne emisisse dicat. Quod constat à fortiori ex dictis dupplici n. præced.

30 Tertia concluſ. Sacerdos professus fornicans satis fatetur, se professum, tacito sacerdotio, dicens. Quia cùm castitas non sit ex natura rei annexa consecrationi sacerdotij, sed ex voti ratione annexi: (vt probauimus nu. 2.) sola malitia necessario confitenda consurgit ex voti transgressione. Tota autem malitia voti ordinis sacri violati inclusa est in voto solemni professionis violato. Nec obstat, si dicas duplicem obligationẽ esse in sacro ordine insignitis, ad castitatem: alteram ex voto, alteram ex Ecclesiæ præcepto. Id enim n. 14. reprobaui. Nec similiter obstat, si quispiam obijciat, Ecclesiam annexuisse votum castitatis ordini sacro, ob ministerij sacri reuerentiam. At votum obligat propter fidem Deo præstandam: atque ita videntur diuersi fines virtutis religionis, ac proinde constituũt diuersam specie malitiam. Sicut ob id diuersa est malitia, ac duplex, vbi votum & iuramentum de eadem re violantur, vt nu. 26. diximus. Hoc inquam non obstat. Quia quamuis Ecclesia præcipiens, vt initiati emittant votum continentiæ, eum finem habuerit: at votum continentiæ emissum tantùm obligat ex vi fidelitatis Deo debitæ. Itaque si hi non vouerent in ordinis sacri assumptione, delinquerent contra præceptum Ecclesiæ iubentis, vt voueant ob reuerentiam ordinis sacri: at id votum emittentes satisfecere huic præcepto & fini Ecclesiæ, & sola supereſt obligatio voti ad castitatem, vt sterum promisso facto, in Dei cultum. Hæc est aduersus *Pet. de Ledesm. alleg. n.* 23. Et videtur contra *Paludan.* cuius verba retuli n. 28. Sed eam docent *Merina l. 1. summ. c. 14. § 18. f. 119. p. 2. Ouand. & Manuel alleg. n.* 22. Et clarè tenent reliqui eodem n. 22. allegati: dicunt enim satis esse sacerdotem professum dicere, se esse sacerdotem: quia vota ordinis & professionis non variant speciem moralem: à fortiori ergo dicent satis esse, professionem explicare.

31 Quarta concluſ. Sacerdos non professus fornicans non tenetur sacerdotij circumstantiam fateri: sed satisfacit se sacri ordinis esse dicens. Hæc est contra *Petrum de Ledesm. cit. num.* 23. Et ratio est, quod sacerdotium nullam aliam obligationem ad castitatem afferat, quàm eam, quæ consurgit ex voto emisso in subdiaconatu, (vt n. præced. diximus.) Nec reperitur vbi Ecclesia nouam obligationem iniunxerit. Quare secluſa ea Ecclesiæ constitutione, concubitus sacerdotis esset simplex fornicatio. Non ergo diuersa malitia inuenitur, quàm contra votum, quod in cæteris ordinibus sacris reperitur. Præterea, quia licet ea circumstantia aliquantum culpam augeat, sicut auget fornicantem esse sanctiorem aut doctiorem, aut maximis Dei beneficijs affectum: hæc tamen non ita notabiliter aggrauant, vt sit necessarium ea explicare. Et ita tradunt *Palacios 4. d. 16. disp. 3. col. 13. post 1. concl. vers. Vnde non sat erit, Enriq. lib. 5. de pœnit. c. 5. n. 6. comment. lit. G. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 29. col. 9. §. Præterea huic affinis est.*

32 Immò satis puto dicere, se voto castitatis ligatum esse. Quod tota malitia specifica superaddita cõsurgat ex voti fractione (vt n. 30. probauimus) & quamuis votum ordinibus sacris annexum sit solemne, non differt tamẽ à simplici per se & essentialiter: sed ex sola Ecclesiæ constitutione & accidentaliter, quia Ecclesia constituit per id votum dissolui matrim. vt probauimus nu. 17. & 18. Quare nullam aliam malitiam specificam reperio, quam in voti simplicis fractione: nec auget ea circumstantia notabiliter (vt n. præced declarauimus.) Nec Ecclesiam irritasse matrim. postea initum. constituit nouam circumstantiam necessario fatendam (vt probaui disp. 5. nu. 16.) Hoc est contra *Manuelem alleg. n.* 22. & contra *Petrum de Ledesm. n.* 23. *relatum*, dicentes non sufficere explicare votum castitatis. Sed ita docent *Stunica de voto q. 4. n. 28. Enriq. lib. 5. de pœnit. c. 5. n. 6. commento, lit. G. in fine.*

Adde idem esse dicendum, licet fornicans sit Episcopus, non enim tenetur Episcopatus circumstantiam fateri. Quod (vt probaui n. 7.) nullam aliam obligationem ad castitatem habeat, quam ratione voti annexi ordini sacro: vnde eiusdem rationis est fornicatio Episcopi, ac fornicatio cuiuscumque in ordine sacro constituti. Hoc est contra *Pet. de Ledesm. alleg. n.* 23. Et ideo hanc sententiam dicit forte esse veram *Palacios n.* 31. *allegatus.* Et tenet *Enriq. n. præc. relatus.* Addit bene *Palacios ibid.* nec Prælatum religionis fornicantem teneri prælationis circumstantiam fateri, sed solum se professum esse: ob eandem rationem. Ex quo infero fornicationem Episcopi nondum consecrati, sed tantum electi & confirmati, nec sacro ordine initiati, non excedere malitiam simplicis fornicationis, nec continere circumstantiam necessario fatendam. Quod nulli obligationi speciali ad castitatem aduersetur. Rursus infero, illi Episcopo consecrato satis esse fateri se contra votum castitatis deliquisse, vt n. præc. diximus, de sacerdote. Et docet *Enriq. ibi allegatus.* Et id apertè probat ratio adducta. Sunt tamen hæc accipienda, nisi fornicario illa ab Episcopo, aut à religionis prælato admissa, ita publica esset, vt scandalum pareret: tunc enim aduersus specialem officij obligationem delinquerent, qua tenentur subditos non solo verbo, sed exemplo pascere: atque adeò specialis malitia ex status, ac officij circumstantia contraheretur, eaque necessario fatenda. 33

Quinta concl. Si fornicetur religiosus Societatis Iesu, solis votis biennij aut coadiutoris temporalis, aut spiritalis, simplicibus ligatus, non tenetur se religiosum esse explicare: sed satis est, vt votum castitatis explicet. Constat ex dictis n. 27. vbi de professo id diximus. Præterea, quia si dicas statum religiosi, in quo illi per ea vota verè & propriè constituuntur, esse longè perfectiorem statu sacerdotis in seculo (vt docet *D. Th. 2. 2. q. 184. a. 8.*) atque ita ratione status augeri malitiam. Id vtique fatebor, at id augmentum non est adeo notabile, vt circumstantiam necessario fatẽdam constituat. Quoniam peccata religiosi non variant speciem, nisi voto aduersentur, vt docet *Caiet. 1. 2. qu. 7. a. 1. paulo post princ. Nauar. c. Consideret, in princ. nu. 50. de pœnit. d. 5. & sum. c. 6. Hispanen. 11. Lac. n.* 13. qui in vtroque loco addit, nec eam status circumstantiam esse necessario fatendam. Et ita hanc conclusionem docet *Enriqu. lib. 5. de pœnit. c. 5. n. 6. in comment. lit. G.* Probabile tamen est teneri circumstantiam religionis explicare, tamquam notabiliter aggrauantem, vt n. 27. dixi de professo, fornicante. 34

Ex dictis deducitur, qui expresse fecit castitatis votum, ac præterea initiatus est sacro ordine, & emisit simplicia vota in Societate Iesu, per quæ redditur verus religiosus, si fornicetur, satis eum fateri, si dicat se contra votum castitatis peccasse. Quia omnia ea vota non essentialiter differunt à voto simplici. Nec votorum multiplicatio efficit, vt ea sit necessario in confessione detegenda (vt probaui num. 25.) Et ita docet *Enriquez. num. precedenti allegatus.* 35

Secundò deducitur, professum, qui se non habiturum mollitiem vouit, & transgressus est, satis fateri se professum indicando, tacito eo voto. Quia voto castitatis emisso in professione ad idem tenebatur, nec multiplicatio votorum nouam affert malitiam. *Sic Llamas in methodo curationis animarum p. 3. cap. 4. §. 39.* Et idem dicendum est de clerico in sacris constituto, vel religioso Societ. Iesu nondum professo, aut iam professo, & de quocumq; alio qui votum castitatis fecit, imo & his omnibus satis erit dicere, se contra votum castitatis, aut contra votum non polluendi se, deliquisse. Quia in ijs sola malitia fractionis voti reperitur, quod enim alterum sit solemne, alterum verò simplex, est sola differentia accidentalis. Et licet votum castitatis plura contineat, quàm abstinentiam à peccato mollitiei: at dum violatur sola mollitie habita, non amplius violatur, quàm si esset votum solius abstinentiæ à mollitie. Si tamen is vltra mollitiem admitteret aliud peccatum in ea, castitati aduersum, vt delectationis mo- 36

rosæ in feminæ cogitatione, aut concupiscentiæ ipsius, aut tactuum cum tertia persona, non sat esset explicare votum abstinendi à pollutione, sed aut simul esset votum castitatis explicandum, aut solum id castitatis votum: quia in peccato adiuncto non explicaretur circumstantia violationis voti.

37 Sexta concluſ. Si initiatus sacris, aut professus, aut qui alias votum castitatis emisit, iureiurando se astringat ad castitatem, non satis satebitur fornicationem, declarans professionem, ordinem, votum, aut solum iuramentum explicans, sed cum alijs vinculis tenetur iuramentum fateri. Quod sint diuersæ rationis vincula necessario in confessione detegenda, vt probaui n.26.

38 Ex dictis n.27. & nu.28. constat satis probabile esse sacerdotem professum satis fateri, si se sacerdotem aut voto ligatum dicat.

39 Ad argum proposita n.17. constat ex dictis.

DISPVTATIO XXVIII.

Vtrùm sacer ordo dirimat matrim. subsequens: & quo iure?

SVMMARIVM.

Proponuntur textus probantes matrim. contractum post sacrum ordinem, non esse irritum, n.1.
Est irritum, n.2.
Nunquam licuit in Ecclesia initiatis sacro ordine matrim. inire, n.3.
Græcus sacris initiatus non potest mortua vxore aliam ducere, n.4.
Quid distet inter Ecclesiam Latinam & Græcam, quoad matrim. ante ordines sacros initum? n.5.
An peccent Græci in sacris constituti, vtentes matrim. antea inito? n.6.
Soluuntur argumenta. Et explicantur c. Diaconi, d.28. c. Quoniam, & c. Aliter, d.31. & an canones VI. Synodi, quos vocant Trullanos, sint authentici? n.7.
Quo iure sacer ordo matrimon. postea contractum dirimat? Explicatur quid distet inter hanc quæstionem, & illam, an sit annexa ordini castitas iure diuino? n.8.
Refertur duplex sententia, n.9. & 10.
Proponitur sententia Auctoris, n.11.
An ordo sacer iure naturæ impediat matrim. subsequens, licet id non dirimat. n.12.
Episcopatus, quo iure dirimat matrim. subsequens: & quid, si is Episcopus nondum sit consecratus, nec ordinis sacri? n.13.
Soluuntur argumenta, n.14.

1 DVPLICEM petit quæstionem disp. præsens. Alteram, an ordo sacer dirimat matrimonium postea irritum: alteram, quo iure. Et circa priorem quæst. videtur pars negans vera. Primò, ex *canon 6. Apost.* ibi: *Episcopus aut presbyter vxorem propriam nequaquam obtentu religionis abijciat.* Secundò, ex *conc. Gangr. can. 4.* ibi: *Quicumque decernit à presbytero, qui vxorem habuit, quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.* Tertiò, quia Stephanus Pontifex, & refertur *c. Aliter d. 31.* ait in Orient. Ecclesia Clericos matr. copulari. Nec eum morem reprehendit. Quartò, quia *D. Aug. l. 15. de ciu. c. 16.* & refertur *c vn. 35. q. 1. ad fi. vers. Illud autem* sic ait: *Ecclesia post Apostolica instituta, quædam consilia perfectionis addit: vtpote de continentia ministrorum.* Quintò, ex *c. Diaconi, 28. d.* quod ex ex Synodo Ancyrana, *c. 10.* ibi: *Diaconi quicumq; cũ ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes, velle se habere vxores, nec posse continere, ij si postea ad nuptias venerint, maneant in ministerio: propterea quod eis Episcopus licentiam dederit.* Et confirm. quia si dicas hanc Synodum esse prouincialem: est postea approbata à Leone IV. & refertur *c De libellis, d. 20.* ac proinde habet auctoritatẽ Pontificiam. Tandem, quia in *IV. Synodo, can. 13.* & refertur *c. Quoniam d. 31.* sic habetur: *Nos antiquum canonem Apostolicæ perfectionis seruantes, hominũ, qui sunt in sacris, coniugia deinceps ex hoc temporis momẽto, firma & stabilia esse volumus.* Quos canones Adrianus Pontifex postea recepit, vt habetur *c. Sextam, d. 16.* ibi: *Sextam Synodum sanctam recipio cum omnibus canonibus suis.* Et amplius in eo canone reprobatur mos Ecclesiæ Romanæ interdicentis matrim. clericis constitutis in sacris. Constat ergo ex his omnibus non esse irritum matrim. contractum post ordinem sacrum.

2 Cæterum veritas Catholica est, per ordinem sacrum dirimi matrimonium postea initum. Id enim definitum est *c. 1. & 2. qui cler. vel vouentes.* Et *c. vnic. de voto, in 6. & c. Vt lex, 27. q. 1.* quod est Innoc. II. Idem definierunt *Nicolaus Pontifex, & Alex. II.* quorum decreta referuntur *c. Nullus missam, & c. Præter hoc, dist. 32. & VI. Synodus c. 6.* & refertur *c. Si quis eorum, d. 32.* & multa alia decreta referuntur *ea d.* Idem definiuit *Ioan. XXII. in sua extrau. Antiquæ, de voto*, & nouissimè *Trident. sess. 24 de matrim. canon. 9.* De cuius decreti conuenientia remissiuè diximus disp. præced. n. 2.

3 Dubitabis autem, an vmquam permissum sit sacris ordinibus initiatis matrim. inire? *Caiet. in opusc. tom. 1. tractat. 27. de dispensatione matrimonij in Ecclesia Occidentali, q. vn. paulo post princ.* dicit olim Græcis diaconis licuisse matrimonium inire. Probat ex *c. Aliter, & c. Diaconi, allegatis nu. 1.* Et idem docet *Sotus 4. d. 38. qu. 1. ar. 1. col. penult. vers. Colligito, & lib. 7. de iust. qu. 6. a. 2. concluſ. 2.* quando in ipsa promotione protestati essent se continere nolle. Sed verius est numquam licuisse in Ecclesia, siue Latina siue Græca, sacro ordine præditis matrim. inire. Nam *cap. Si quis eorum, d. 32. & VI. Synodo generali*, dicitur de Ecclesia Græca, sic: *Si quis eorũ, qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali iure mulieri copulari, hoc ante ordinationem subdiaconatus faciat.* Et de Ecclesia Latina hoc certum est, ex *c. Sunt quidam, & c. Presbyteris, 27. q. 1. & c. Decernimus, d. 28. & c Lectores, d. 32.* Id etiam constat, quia ab initio nascentis Ecclesiæ id prohibitum fuit, vt constat ex *canon. 27. Apostolorum*, ibi: *Qui ad clerum prouecti sunt, præcipimus vt si voluerint, vxores accipiant, sed lectores & cantores tantummodo.* Et inter alios nouissime id probat *Azor l. 13. instit. moral c. 12. qu. 3.* Et semper apud Græcos fuit irritum matrim. contractum post ordinem sacrum, vt bene probat *Azor eod. c. 12. q. 5.*

4 Vnde deducitur Græcum sacris ordinibus post coniugium initiatum, non posse valide, vxore mortua, ad alias nuptias transire. Quod irritum sit etiam apud illos matrimonium initum post sacros ordines. Sic *Azor l. 13. instit. moral c. 14. q. 7.*

5 Ea verò est differentia inter Græcos & Latinos in sacris ordinibus constitutos. Quod illis licuit post coniugium ad sacros ordines ascendere, & vti matrim. antea contracto. Quod Latinis est interdictum. Quæ differentia constat ex *c. Cum olim, de cler. coniug. & c De Syracusana, 28. d.* Et Græcis quidem concedebatur vsus matrimonij ante ordinem initi, præter id tempus, quo altaris ministerio deseruire vel consuetudine vel lege debent, vt latè probat *Azor lib. 13. instit moral c. 13. q. 1.*

6 Dubitabis autem, an sacerdotes Græci, vtentes matrimonio ante ordines inito peccent? Posset enim aliquis id sibi persuadere, existimans id permitti Græcis ob eorum duritiem, tamquam minus malum: instar permissionis lupanarium. Et ita sentiunt quidam, quos tacito nomine refert *Azor statim allegandus.* Et probant ex *decreto Nicol. I. ad consulta Bulgaror. cap. 70.* & habetur *cap. final. d. 28.* vbi consultus à Bulgaris, num presbyteri habentes vxores sustẽtandi essent, respondet sic: *Licet ipsi valde sint reprehensibiles, vos tamen Deum conuenit imitari qui solem suum oriri facit super bonos & malos.* At Bulgari semper retinuerunt, & nunc retinent Græcorum morem. At dicendum est eos minime peccare. Quod clare colligitur ex *cap. Aliter, d. 31.* vbi Stephanus Pontifex Græcorum morem refert, nec reprehendit. Et similiter *Innocent II cap. Cum olim, de cler. coniug.* Immo *Clem. III. cap. Quæsitum, de pœniten & remiss.* clare supponit eum vsum esse licitum, ibi: *Quæsitum est vtrum sacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio licet vti.* Et *Concil. Lateranens. sub Innocentio III. cap. Vt clericorum, de vita & honestate cleric. in fine*, id clare dicit, ibi: *Qui autem secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, si lapsi fuerint, grauius puniantur, cum legitimo matrimonio vti possint.* Vbi *gloss. fin.* ait id dici propter Græcos, qui in sacris constituti vtuntur matrimonio antea contracto. Et ratio est, quia cum lex de Sacerdotum cœlibatu sit Ecclesiastica (vt diximus disp. præced. numero 5.) nec sit apud Græcos

rece-

recepta, nisi modo prædicto, illos non obligabit: eo vel maxime, quod sciente Pontifice id effectum sit. Et ideò hanc partem tuentur *gloss. c. De libellis, fin. d.* 20. *Abb. c. Cum olim, n.* 2. *&* 3. *de cler. coniug & ibi Imola n.* 4. *Ant. num.* 4. *Ioan. And. n.* 1. *fin. Card. n.* 1. *D. Antonin.* 3. *p. t.* 1. *c.* 8. *post* 2. *concl. Rosella verb. Impedimentum, imped.* 11. *n. penult. Sylvest. Matrimonium,* 8. *q.* 12. *fin. Sotus* 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 2. *in fine corporis. Azor lib.* 13. *instit. moralium c.* 12. *q.* 1. *Lud. Lopez* 2. *p. instructorij, de matrim. cap.* 49. *colum.* 1. *vers. Ad verbum.* Quare textus contrarius forte intelligitur de ducentibus vxores post ordinem sacrum.

7 Ad arg. nu. 1. respondetur. Ad 1. dic, canonem illum intelligi de vxore ante ordines habita non abijcienda quoad curam victus largiendi, non enim quoad hoc est abijcienda: secus quoad carnale commercium. Vt dicitur *cap. Omnino, d.* 31. quod est ex D. Leone Pontifice. Ad secundum dic, sensum Concilij hunc esse, qui ita damnat nuptias, vt credat eum, qui vxorem habuit, non posse ob id ad ordines ascendere, anathema sit. Ad tertium dic, cum *gl. ibi, v. Copulantur, & Cou. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n.* 1. intelligi, copulari, id est, matrimonio contracto vti. Et ita solum dicit, Græcos vti matrimonio ante ordines contracto. Nam copulari pro coniugij vsu aliquando accipitur. Vt constat ex *c. Agathosa, 27. q. 2. in fin.* ibi: *Postquam copulatione coniugij viri atq; mulieris vnum corpus efficitur.* Id est, consummatione & vsu. Et *c. Nosse* 30. *qu.* 1. ibi: *Nosse desideras, vtrum mulier, qui viri filium de sacro fonte leuauerit, possit cum eodem viro copulari.* Vbi *gloss. v. Copulari,* explicat, id est, carnaliter commisceri. Et constat, quia iam erant matrimonio iuncti. Et eandem solutionem tribuunt *Azor libr.* 13 *instit moral. c.* 12. *q.* 3. *& Bellarmin. in suis controuers. li.* 1 *de cler. c.* 21. Ad 4. dic, id non esse ex D. August. sed ex Gratiano, & posse intelligi, Ecclesiam imposuisse clericis continentiam sub præcepto, quæ antea erat sub consilio. Et ad quintum, & confirmationem dic cum *Maiori* 4. *d.* 24 *q.* 2. *in solut. ad* 2 *& Azor d. c.* 12. *q.* 2. *&* 4. ibi sermonem esse de more Ecclesiæ Græcæ, & de vxoribus ante Diaconatum ductis, & ideo dici, *Si cum ordinantur, dixerint velle se vxores habere,* id est, retinentes antea ductas velle se matrimonio vti: & cum postea dicit: *Si postea ad nuptias venerint,* id est, si nuptijs antea contractis vti voluerint. Vel dic cum *Archidia. Domin. Turrecr. eod. cap. Diaconi, & Azor proximè citato,* intelligi, si ad nuptias venerint, id est, si contraxerint, non de iure, sed de facto, tunc separentur ab illis vxoribus, quas duxerunt, eo quod matrim. non valeat: & separati ab vxoribus permaneant in ministerio, nec à clero ejciantur. Quod Episcopus licentiam dederit. Ad vltimum dic, Canones illos VI. Synodi, quos Trullanos appellant, eo quod apud Trullum palatium regium editi sint, non esse authenticos, nec Ecclesiasticam habere auctoritatem: nec editos esse à Concilio, sed post illud dissolutum à quibusdam Episcopis, nullumque Romanum Pontificem eos approbasse, sed apertè improbasse Sergium Pontificem illius temporis. Vt scribunt *Beda lib. de sex ætatibus in Iustiniano,* & *Paulus Diac. lib.* 8. *de reb. Rom. c.* 9. VI. enim Synodus nullos canones edidit, vt constat ex *VII. Synodi act.* 4. *&* 5. Et ideò hos canones non esse authenticos, nec VI. Synodi docent *Anastas. Theophan. & Vmbertus,* vt eos refert *Simancas de catholicis instit. ti.* 40. *nu.* 38. idem docent *quædam Additio ad decretum correctum, iussu Gregor. XIII. c. Habeo librum, d.* 16. *Canus lib.* 5. *de locis Theol c. fin. ad* 6. *Sotus* 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 2. *colum.* 4. *vers. Quocirca & lib.* 7. *de iustit qu.* 6. *ar.* 2. *col.* 11. *vers. Hæc ergo. Torrens. libr. vno de canonibus VI. Synodi. Bellarmin. in suis controuers. lib.* 1. *de Concil. c.* 7. *& lib.* 2. *de Pontifice, c.* 18. *& libr.* 1. *de clericis c.* 21. *col.* 3 *vers. Ad* 3. *Valentia* 4. *p. disp.* 9. *q.* 5. *punct.* 5. §. 2. *vers. Respondeo canones illos: & disp.* 10. *qu.* 5. *punct.* 3. *in impedimento disparitatis cultus,* §. *Cum infideli autem. Bañes* 2. 2. *q.* 1. *a.* 10. *dub.* 5. *f.* 159. *& Surius* 3. *to. concil. in* 6. *Synodo,* ante hos canones ponit præfationem ad lectorem, ipsum admonẽs, quosdam ex his canonibus esse ad hæreticis corruptos, & falso tribui VI. Synodo. Et ad *cap. VI. Synodum, d.* 16. quod probat eos canones receptos ab Adriano Pontifice, respondet *additio quædam in nouo decret. Gregoriano in eodem c. Sextam, posita,* Gratianum non referre proprie verba Adriani, sed Adrianum referre ea verba ex epistola à Tarasio ad se missa.

Qvæstio posterior. Quo iure sacer ordo matrim. subsequens dirimat? Quæstio hæc procedit, siue teneamus continentiam annexam esse sacro ordini iure Ecclesiastico, siue diuino, siue ex voto, siue ex sola Ecclesiæ constitutione. Quodcumque enim horum teneamus, potest esse locus opinionibus statim referendis. Quoniam lex illa diuina vel votum posset ita clericis castitatem præcipere, vt matrimonium postea initum minime dirimeret: sicut voto simplici castitatis astrictus tenetur lege diuina naturali nuptijs abstinere, si tamen contrahat, validæ sunt. Quare & si dicamus lege diuina annexam esse continentiam, vel ex voto lege Ecclesiastica adiuncto, potest esse difficultas, an sola Ecclesiastica lege sit irritum matrimonium post sacrum ordinem contractum, an lege diuina, an potius ex vi illius voti adiuncti. 8

Triplex igitur est sent. Prima ait, iure diuino per ordinem sacrum dirimi matrim. subsequens. Potest probari, quia *c. vn. de voto, in* 6. æquiparantur votum solemne ordinis sacri & professionis. Hoc autem dirimit iure diuino (vt diximus disp. 26. n. 4.) Et confirm. quia in ordine sacro est traditio, sicut in professione (vt docent Auctores cit. disp. præc. n. 16.) Cum igitur votum professionis dirimat iure naturæ, eò quod in illo reperitur traditio: eodem iure dirimet ordo. Tandem, quia ordini est iure diuino annexa castitas conueniens munijs sacerdotalibus: quibus coniugales curæ aduersantur. Huius sententiæ sunt *Maioris* 4. *d.* 24. *tota q.* 2 *Celaia* 4. *d.* 37. *qu.* 1. *fin. Barbosa rubr. ff. solut matrim.* 2. *p. n.* 98. Et dicunt esse probabilem, *Bassol.* 4. *d.* 37. *q. vn. art.* 1. *& Nicol. de Niisa super* 4. *sententiarum, tract.* 6. *p.* 3. *de matrim. q.* 7. *paulo post princip.* 9

Secunda sent. docet, ordinem sacrum, vt ordo sacer est, non habere ex natura sua & iure naturali diuino dirimere contractum matrimonij subsequentem, quod non habeat eo iure annexam sibi continentiam: at ratione voti solemnis annexi id efficere iure naturali & diuino. Ducitur, quia licet per accidens & ex statuto solo Ecclesiæ annexum sit id votum solẽne ordini sacro: at supposita annexione, habebit iure naturę dirimere matrim. qui est voti solemnis effectus. Sicut album per accidens coniungitur corpori, & ideo corpus, vt sic, disgregat per accidens visum: at corpus vt album est, id habet essentialiter. Et confirm. quia si per accidens ex statuto Ecclesię annecteretur votum simplex ordini, impediretur iure naturę matrimonium subsequens, non ex vi ordinis, sed ex vi voti. Cum ergo sit annexum votum solemne, quamuis ex iure Ecclesiastico, dirimetur matrimonium subsequens, non solo iure Ecclesiastico, sed diuino naturali, ratione voti solemnis adiuncti. Perinde enim est voti solemnis effectus, dirimere iure naturæ matrim. ac simplicis impedire. Ita tenent aliqui, vt refert *Bassolis n præced. alleg.* Et videntur tenere *Ricard.* 4. *d.* 37 *a.* 1. *q.* 1. *corp. Raynerius* 2. *p. sum. t. de matrim. c.* 23. *Petr. de Soto lect.* 5. *de matrim.* §. *Rationem huius. Valentia* 4. *p. disp.* 10. *q.* 5 *punct.* 3. vbi de impedimento ordinis: dicunt enim reddi matrimonium subsequens nullum propter votum solemne adiunctum, & propter statutum Ecclesiæ. 10

Tertia sent. (cui adhæreo tamquam communiori, & multo veriori) ait solo Ecclesiæ statuto dirimi matrimonium subsequens per ordinem sacrum. Ecclesia enim inhabiles reddidit initiatos sacris ad matrimonium, sicut consanguineos in secundo & vlterioribus gradibus vsq; ad quartum. Sententia hæc probatur eisdem prorsus rationibus, quibus disp. præc. nu. 5. probauimus solo iure Ecclesiastico annexam esse continentiam ordini sacro: eædem enim hanc sententiam probant. Item probatur, quia hoc votum non est per se & ex natura sua solemne, sed per accidens (vt probauimus disp. præced. nu. 17.) non ergo dirimet matrimonium iure naturali diuino instar voti solem- 11

solemnis per se, quale est professionis votum. Et ideò hāc sent. tenent vniuersi DD. quos disp. 26. n. 2. retuli, asserentes votum professionis ex solo iure Ecclesiastico dirimere contractum matrimonij sequentem. Et præter illos, tenent hanc sententiam D. Th. 4. d. 37. qu. 1. a. 1. corp. Scotus ibi, q. vn. §. Dico igitur, D. Bonau. a. 1. q. 2. corp. Albert. Magnus ibi, at. 1. Durand. q. 1. n. 4. Palud. q. 1. a. 1. n. 8. & a. 3. n. 19. Supplem. Gab. q. vn. a. 2. concl. 2. Guilliel. de Rubion ibi, q. 1. a. 2. Bassolis q. vn. a. 1. Mayron q. vn. Albertus Pigius in suis controuers. controu. 15. ad fin. Nicol. de Orbellis 4. d. 37. q. vn. Clictouæus de vita & morib. sacerdot. c. 21. paulo post princ. Nicolaus de Nissa alleg. n. 9. Caiet. in opusc. tom. 1. tract. 27. de dispens. matrim. in Occident. Ecclesia, qu. vn. ad fin. §. Quo ad tertium, Catharin. lib. 6. in Caietan. ea. q. An possit Pontifex dispensare in voto solemni ordinis sacri. Idem Caietan. 2. 2. q. 88. a. 7. dub. 1. §. Quantum vero, ad 2. & 3. opinionem, Gerson 1. p. regul. moralibus tract. de matrim. alphab. 25. lit. I. Capreol. 4. d. 33. q. vn. ar. 3. ad fin. in sol. ad argumentum Scoti contra 3. concl. Victoria sum. vbi de matrim. n. 291. Sotus l. 7. de iust. q. 5. a. 3. ad 2. & 4. d. 38. q. 1. a. 1. col. 3. vers. Dubium tamen est, & q. 2. a. 2. col. 4. vers. Et vt claritatis causa. Metina libr. 4. de sacrorum hominum contin. controuersia 7. c. 31. paulo post princ. Ledesm. 2. p. 4. qu. 55. a. 3. statim in princ. Palacios 4. d. 25. disp. 2. concl. 6. & d. 37. disp. vn. concl. 4. Angles floribus 1. p. vbi de matrim. qu. 11. de impedim. ordinis, a. 1. diffic. 4. Valentia in suis controuers. lib. vn. de cœlibatu, c. 2. Bellarm. in suis controuers. libr. 1. de cler. toto cap. 18. Enriqu. lib. 11. de matrim. c. 5. n. 9. Idem Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 5. col. 2. §. Hæc sententia. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 53. a. 3. dub. 1. concl. 1. Bart. à Ledes. de matrim. dub. 34. concl. 2. Gandauo quodlib. 5. q. 38. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 224. n. 2. Vega 2. to. summ. c. 34. casu 48. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 48. in solut. ad 1. Et ex iurisperitis, Innoc. c. Placet nu. vn. de conuers. coniug. Host. c. Rursus, n. 2. qui cler. vel vou. & ibi Ioan. And. n. 8. Ant. n. 7. Abbas n. 6. Anchar. n. 3. Alex. de Neuo n. 10. & 11. Henricus n. 5. Card. clem. vn. n. 19. de consang. Bellamera c. De illo, d. 32. nu. 4. Turrec. c. Placuit, a. 1. n. 5. d. 32. Tabiena v. Dispensatio, q. 7. n. 8. in solut. ad 1. Astensis sum. 2. p. lib. 8. t. 22. a. 1. q. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. § 3. n. 2. Stunica de voto q. 4. n. 26. Et exprimunt nec ratione voti annexi, id competere iure naturali ordini sacro, Scotus, Caiet. cod. tract. 27. q. vn. §. Quoad tertium: Bassolis, Guillielmus Rubion, Supplem. Gab. Angles pro hac sententia allegati. Redditque rationem Caiet. quia id votum est solemne per accidens. Et cæteri DD. allegati, sunt clare huius opinionis, vt nec ratione voti id competat ordini: valde enim diminuti essent, si expresse & ex professo tractantes de iure, quo ordo sacer dirimit matrim. assererent id habere iure humano, intelligentes id quoque habere iure diuino, ratione voti annexi.

12 Fatendum tamen est, iure diuino naturali impediri matrim. subsequens, ratione illius voti castitatis annexi: iuxta sententiam quam tenuimus disp. præc. n. 10. At sentientes nullum esse votum (quos ibi nu. 9. retulimus) hoc negabunt. Id tamen votum non dirimit, quia est solemne per accidens, vt probaui disp. præced. n. 17.

13 Nec Episcopatus quoque dirimit iure naturali aut diuino, sed solo Ecclesiastico, matrim. subsequens, ratione voti annexi ordini sacro, quod eo iure dirimit. Quia nulla alia ratione habet castitatem annexam, vt probauimus disp. præc. n. 7. & ita sentit Pet. de Ledes. de matrim. q. 53. a. 3. in dub. quod mouet circa solutionem ad tertium, concl. 1. & 3. Quare post 3. concl. §. Sed vt hæc conclusio, optimè infert, Episcopo confirmato, nondum tamen ad sacrum ordinem promoto, & per consequens nec consecrato, nullo iure interdici resilire, & ad nuptias transire.

14 Ad argum. num. 9. proposita resp. Ad 1. dic æquiparari quoad matrimonij dissolutionem, non autem quo ad ius, quo id competit. Ad confirm. constat ex dictis disp. præced. num. 17. vbi probauimus non esse traditionem quoad castitatem seruandam. Ad 2. constat ex dictis disp. præced. num. 5. vbi solo iure Ecclesiastico annecti probaui. Ad argumentum & confirm. secundæ sententiæ proposita nu. 10. dic euidenter concludere, si id votum esset vere & per se solemne, instar voti professionis. At est tantum per accidens solemne: atque adeo nec id votum habet ex se dirimere.

DISPVTATIO XXIX.

An ordo sacer, per vim vel metum assumptus, obliget ad castitatem, ac proinde dirimat matrimonium posteà initum?

SVMMARIVM.

Quando est vis præcisa ad nil obligat, nec impedit matrim. n. 1.
Coniugatus metu ordinatus an possit vti coniugio n. 2.
An metu ordinatus nolens vti ordine, gaudeat priuilegio clericali? n. 3.
An non coniugatus recipiens ordinem sacrum ob metum viri constantis, teneatur continere? Refertur quædam sent. n. 4.
Sententia Auctoris, n. 5.
Potest hic matrim. contrahere absque dispensatione, n. 6.
Nec tenetur hic ad recitandum officium diuinum, n. 7.
Quid, si metus non fuit cadens in virum constantem? n. 8.
Quid, si postea ratificet verbo vel facto, vtens ordine accepto? n. 9.
Quid, si iusto prælati præcepto compulsus est ad ordines? n. 10.
Soluuntur argumenta. Et explicatur regula, Accessorium, de reg. iuris in 6. n. 11.

CONSTAT inter omnes, ordinem vi præcisa assumptum ad nil prorsus obligare. Quia cùm desideretur voluntas, non valet ordo, nec character recipitur, vt constat ex c. Maiores, de baptismo. Quare tota difficultas est, quando est solus metus, in quo casu adest voluntas, & valet ordo, imprimitque characterem, vt constat ex eo. c. Maiores, & fatentur omnes vtriusque sententiæ DD. 1

Secundò, constat inter omnes, eum qui post matrim. metu viri constantis recipit ordinem sacrum, non teneri continere quoad vsum illius matrimonij, sed posse illo libere vti, ac si ordinem non accepisset. Quod rationi consentaneum minime sit, eum iure vtendi matrimonio inito priuari, qui non sua sponte, sed metu graui compulsus ad ordines ascendit. Et ita fatentur omnes DD. contrariæ sententiæ referendi num. 4. Et id est verum, quamuis matrimonium consummatum non sit, vt fatetur Abbas c. Maiores, § vlt. num. 7. de baptismo. Immò habet verum, quamuis vxor continere vellet, vt bene docent Goffredus sum. t. de ætat. & qualit. ordinand. n. 11. Host. summ. eod. ti. n. 5. vers. Sed nunquid conditionaliter. Nec audiendus est Auctor summæ Armillæ, verb. Ordo, num. 14. dicens hunc teneri continere, si vxor velit. 2

Tertiò, qui metu ordinatus est, dato illum non teneri ad ordinem & ad castitatem, constat non frui priuilegijs clericalibus, si continere nolit. Æquum enim non est, vt qui onus sentire recusat, sentiat commodum. Contra reg. Qui sentit, de regul. iuris, in 6. Ita docent gloss. c. Vbi, d. 74. verb. Honorem. Hostien. c. Maiores, §. vlt. n. 38. super verb. Conditionaliter, de baptism. & ibi Card. num. 1. q. 1. Azor lib. 13. instit. moralium, c. 14. q. 8. At vtetur ijs priuilegijs, dum non transit ad actum contrarium, vt in simili habetur, cap. Quisquis, d. 84. & tradunt Goffredus & Hostien. nu. præced. fine, allegati. Vnde si ante ordines susceptos esset coniugatus, & vxor vellet continere, ipse autem nolit, non gaudebit priuilegijs clericalibus. Quod cum sibi liberum sit vti matrimonio, aut ab vsu se abstinere, eligat vti: quod castitati annexæ ordini aduersatur. At si ipsa nolit, ipse autem eligat, in quantum sibi per matrimonij leges permittitur, continere, nimirum, non petendo debitum, & obliget se ad castitatem, ac clericorum more viuat, gaudebit priuilegijs clericalibus: iuxta cap. Multorum, 27 quæst. 2. Ita docent Goffredus & Hostien. num. præced. fine, allegati. D. Antonin. 3. p. tit. 14. cap. 16. fine. Rosella Ordo, 3. num. 7. Supplementum summ. Pisanæ, verb. Ordinatus, 1. num. 7. Albericus in suo dictionario, littera O. verb. Ordinatus, 1. vers. Vtrum coacte ordinatus, Sylvest. Ordo, 4. q. 1. dict. 2. Tabiena Ordo, 2. fine. Quod intellige cum Alberico Supplemento summ. Pisanæ, Sylvestro ibidem, nimirum, hunc debere frui priuilegijs clericalibus, si non sit bigamus, & tunc non omnibus, sed solis ijs, quibus fruuntur cæteri 3

clerici

& tunc non omnibus, sed solis ijs, quibus fruuntur cæteri clerici coniugati cum vnica & virgine: iuxta *cap. vn. de cler. coniugatis, in 6.* De quibus nos agemus infrà, in hoc eodem impedimento voti & ordinis.

4 Difficultas autem est, an ordo metu assumptus ita obliget ad continentiam, vt si initiatus non sit matrimonio iunctus, teneatur prorsus continere, nec validè possit matrim. inire: si vero sit coniugatus, non possit eo matrim. soluto ad aliud migrare, sed teneatur omnino continere, dempto illius matrimonij præcedentis vsu? Quidam (& valde probabiliter) affirmant obligare eum ordinem ad continentiam, & matrim. postea initum esse irritum. Ducitur hæc sententia. Quod sic ordinatus characterem ordinis recipiat, cui annexa est castitas. Cùm igitur accessorium sequatur naturam principalis, *reg. Accessorium, 42. de reg. iur. in 6.* ac principale valeat, valebit quoque accessoria ad castitatem obligatio. Et confirm. quia cum Ecclesia adiunxerit votum cõtinentiæ ordini sacro, de prædicto voto debet iudicari, iuxta terminos ordinis, cui fuit adiectum, *l. Grege. ff. de leg. 1. l. Peculium, ff. de leg. 2.* Et pulchrè tradunt *Bart. l. Si conuenerit, la 2. §. Si nuda, num. 2 ff de pign. act. Bald. l. Etiam, n. 4. C. de iure dotium*, docentes adiectum alicui rei dijudicandum esse secundum illius rei terminos. Sicut ergo de natura ordinis est, vt ad characteris illius impressionem sufficiat voluntas coacta metu, etiam voluntas debet sufficere ad votum continentiæ, quod ab ordine pendet: alioquin plus requireretur in accessorio, quam in principali. Secundo, metu baptizatus compellitur seruare fidem ac reliquas Ecclesię leges, eo quod characterem recipiat. *c. De Iudæis, d. 45.* quod est ex *Concil Tolet. 4. c. 56.* At vt fides & lex Christiana comitantur characterem baptismi, ita castitas ordinis characterem. Tandem, quia cum voluntas metu extorta, voluntas sit, *c. Merito, 15. q. 1.* is qui metu initiatus est, voluntarie id fecit: æquum igitur est, vt ad castitatem teneatur. Et confirm. ex *Concil. Tolet. 8.* ibi: *Quicumque (etiamsi inuiti) ad Ecclesiasticarum officia dignitatum assumuntur, deserere quam semel receperunt gratiam donumq; nequaquam audeant. Si verò ad coniugia moresq; seculi redire attentauerint, omni Ecclesiastica dignitate priuentur, & apostatæ habeantur.* Et ideò hanc sent. tuentur *Goffred. & Hostiens.* vbi eos n. 2. fine retuli, *Ioan. Andr. c. Maiores, in fin. de baptism.* vbi *Ant. §. vlt. n. 7. Abb. eod. §. n 7. Cardin. clem. fin. in fin. de ætat. & qual. Alberic in suo dictionar. lit O verb Ordinatus, 1. vers. Vtrum coacte ordinatus. Raimundus in sum. ti. de ætat. & qual. ordin. Lex reg. 32. t. 6. p. 1. & ibi Montaluus in fin. Sylues. Ordo, 4. q. 1. dict. 2. Supplementum sum. Pisanæ v. Ordinatus, 1 n. 6. Tabiena Ordo, 2. fin. Armilla v. Ordo, n. 14. Rota in nouiss. p. 1. decis 560. n. 7. & seq. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 3 q. 19. n. 96.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 38. q. 3. a. 4. concl. 6 n. 28. D. Antonin. 3 p. t. 14. c. 16. in fin. Sotus lib. 7. de iust. q. 2. a. 5 in solut. ad argumentum vltimum.*

5 Cæterùm probabilius censeo, sic initiatum nullo iure cogi continentiam seruare, quando metus fuit in virum constantem cadens. Primò, quia castitas perfecta & integra est res voti, non præcepti, *c. Integritas, 32. q. 2.* nec continentia debetur, nisi voluntariè assumpta, *c. Ante triennium, d. 31. & cap. Præsens, 20. q. 3.* Secundò, quod ordo sacer non obliget ex natura rei ad castitatem, sed ratione voti ex Ecclesiæ constitutione adiuncti (vt probauimus disp. 27. nu. 2. & 10.) votum autem expressum, nedum tacitum, quale ordini inest, irritum est si ob metum viri constantis emittatur, *c. Perlatum, & c. Cum dilectus, de his quæ vi.* Et confirm. quia licet constitutio Ecclesiæ astringat ad castitatem initiatum sacro ordine, quando sponte illum suscipiens noluit vouere: vel à voto ratione ignorantiæ excusaretur. At id procedit, quod spõte sua ordines susceperit, ac priuilegijs clericalibus frui elegerit. Quippe rationi consentaneum est, vt onera quoque annexa subeat: vt qui sentit commodum, sentiat & onus, *reg. Qui sentit, 55 de reg iur. in 6.* Quæ ratio in coacte suscipiente ordines deficit. Cùm non sponte ad ordines ascenderit, nec subinde affectum habuerit priuilegijs clericalibus fruendi. Secundo, quia constitutio Ecclesiæ non obligat clericos directe ad castitatem, sed ad castitatis votum emittendum. Quare qui votum illud castitatis in susceptione ordinis sacri tacite emittit, ex solo voto ad eam tenetur (vt probaui disp. 27. n. 14.) & solum obligat constitutio Ecclesiæ, quando hic initiatus votum non emisit (vt ibidem probaui.) At hic cùm in susceptione ordinis non habuerit voluntatẽ contrariam, vere votum annexum ordini tacite emisit, instar aliorum clericorum. Cùm ergo ex voto non manserit obligatus, irritante illud eadem Ecclesia ratione metus, nulla ratione manebit obligatus. Tertiò, quia ius id seruat in metu gestis, vt ea quæ facilè reparari, & ad pristinum statum restitui ope iudicis nequeunt, omnino casset: ne destituatur remedio iniuriosum metum passus. Atque ob eam rationem matrimonium metu initum irritauit: quod semel contractum dissolui à iudice nequeat, at cùm cæteri contractus irritari facile possint à iudice, eos metu initos non irritauit, sed à iudice rescindẽdos reliquit (vt probaui lib. 4. disp. 8. n. 4.) Cùm ergo obligatio ad castitatem ordini sacro annexa, vbi semel contracta fuerit, ope iudicis dissolui nequeat æquum est vt Ecclesia eam obligationem irritarit. Tandem, quia si coniugatus nullo modo tenetur ad castitatem respectu illius matrim. (vt n. 2. diximus omnes fateri:) cur non coniugatus ad castitatem est compellendus? Si enim hic compellendus esset, pariter coniugatus obligandus esset ad ex parte sua continẽdum, non petendo debitum. Cùm susceptio ordinis fuerit in vtroque voluntaria ea coacta voluntate: & vbi esset libera voluntas, teneretur coniugatus ad ordines promotus non petere. Et ideo hanc sententiam amplectuntur *gl. cap. Vbi, v Honorem, d. 74. & ibi Hugo, & Archid. in fin. & Domin. ibi. fin. gloss. c. Maiores, §. vlt. v. Conditionaliter, in fin. de baptismo, & ibi Host. n. 38. v. Conditionaliter, & ibi Henric. n. 7 fin Calderin. t. Qui cler. vel vouen. cons. vn. fin. Imola c. Ioannes, num. 21. de cler. coniug. & c. Sacris, n. 7. de his quæ vi. Card. d c. Maiores, § vlt. nu. 1. q. 1. Astensis sum. 2. p. l. 6. t. 2. a. 4 q. 2 fin. Ioan de Friburgo sum. confess. t. de ætat. & qualit. ordinand. q. 50. & 51. Pet. Rauennas in compendio iuris can. t. de baptismo. Rosella Ordo. 3 n. 6 Angel Ordo, 3. n. fin Rota in nouissimis, p. 1. decis. 561. n. 1. fin & seq. & in fin.* concludit stylum curiæ hanc sententiam approbare, *Præpos. d. 74. in sum n. 2. & Turrec. ibi, & sum. a. 2. ad fin. Nauarr. lib. 1. cons. t. de his quæ vi. in priori edit. cons. 2 n. 4. & seqq. & cons. 3. n. 2. & cons. 4. n. 1 in posteriori edit. cons. 2. nu. 4. & seqq. & cons. 2. n. 1. & 3. & cons. 5. n. 2. & sum. lat. c. 22. n. 51. ad fin & n. 52. Greg. Lop. l. 32. v. Que le tomara, tit. 6. p. 1. Balthasar Mogollon tract. de his quæ vi, c. 8. §. 2. n. 13.* & refert *nu. 5.* tribus sententijs se obtinuisse in iudicio hunc non teneri continere. Et hoc forte est, quod voluerunt dicere *Rebuffus in concordatis, rubr. de regia ad prælaturas nominatione facienda, §. 1. v. Sponte: & Barbatius cons. 60. nu 5. & 6. vol. 1.* vbi docent ordinem metu assumptum esse ipso iure nullum, sicut & professionem: forte enim intelligunt quoad obligationem ad continendũ, alias falsa prorsus esset eorum sententia. Et ex Theologis, videtur clare idem tenere *Ricard. 4 d 25 art. 4. q. 2. ad 3.* vbi ait continentiam non esse annexam ordini sacro, nisi quoad eos, qui voluntarie illum suscipiunt. Et tenent *Maioris 4. d. 24. q. 2. in solut. ad 5. Sotus 4. d. 25. q. 1 a. 2 ad 3. vers Hinc autem emergit. Enriq. lib. 10. de sacram ordin. c. 14. n. 5. & lib. 12. de matrim. c. 5. n. 9. in comment. lit. Q. Azor li. 13. instit. moral c. 14. q. 8. Viuald. candel. sacram. 1 p.* vbi de Sacram. ordinis, *nu 26. Pet. de Ledes. de sacram.* vbi de Sacramento ordin. *c. 6. diffic. 3. dict. 2. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 224. n. 5. & 2. tom. c 96 n 4. concl. 4. Emman. Sa summ. v. Ordo, n. 24. Barth à Ledesm. de Sacram. ordin dub. 14. colum. 4. §. Annotare hic oportet, Vega 2. tom. sum. c. 57. casu 6.*

Hinc infertur, posse hunc licitè matrim. contrahere. 6
Quia sola obligatio ad castitatem ordini annexa posset obstaculo esse: at non tenetur continere. Et ita credo esse de mente omnium DD. quos n. præced. retuli. Quamuis *Petr. de Ledes. ibi relatus* dicat hoc non inferri ex illa sententia. Et in proprijs terminis ita docent, *Imola c. Ioan. nu. 21. de cler. coniug. Nauar. sum. Lat. c. 22. n. 52. & lib. 1. cons. 51. de his quæ vi,*

vi, in priori edit. conf. 4. n. 3. in posteriori autem, *conf. 2. n. 3. Turrec. Greg. Lop. Azor, Balthas. Mogollon, Vega n. præced. allegati. Enriquez lib. 10. de sacram. ord. c. 14. n. 3. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 224. n. 5.*

7 Secundò deducitur, nec hunc nolentem vti ordine, teneri ad officium canonicum recitandum. Quod id sit onus adiunctum ordini sponte assumpto, sicut & onus continentiæ seruandæ. & ita docent *Nauarr. sum. Lat. c. 22. n. 51. ad fin. Viuald. & Emman. Sa allegati n. 5. ad finem.*

8 Imo nec tenetur hic continere, quamuis metus non sit cadens in virum constantem, modo sit talis, vt præ timore illo initiatus esset, eoq; secluso nullatenus initiandus. Ita *Nauar. li. 1. conf. 1. De his quæ vi, in priori edit. conf. 3. n. 4. in posteriori, conf. 5. n. 4.* & potest probari, nam multi sentiunt matrimonium simili metu initum, esse in foro conscientiæ nullum. Quos retuli l. 4. disp. 17. n. 2. & dixi ibi, n. 4. id esse probabile: & ita censeo esse probabile. At probabilius est oppositum (vt ibi retuli multos id tenentes nu. 3. & dixi probabilius nu. 4.) & ibi probaui. Atque ita docent cæteri Auctores relati hac disp. n. 5.

9 Id tamen monuerim, si metu quantumuis graui initiatus, postea ratificet verbo aut facto, semel vtens ordine accepto, idque sine coactione aliqua, in posterum non esse sibi integrum resilire: sed teneri continere, instar aliorum clericorum, qui sponte ad ordines assumpti sunt. Quod per illam liberam ratificationem elegerit in ordine permanere, ac proinde ad eius onera ex tunc obligabitur. Sicut etiam professio tacita inducitur faciendo proprie professis. *c. Vidua de regul.* Et sic docent *Host. c. Maiores, §. vlt. n. 38 super v. Conditionaliter, de baptism. & ibi Ant. nu. 8. Ioan. And. in fin. Henricus n. 7. fin.* Quod intellige, si sciens & prudens exerceat, secus si per errorem, quo se ad ordinis obseruantiam astrictum existimet: tunc enim non censetur ratificare. Quod numquam sit ratificatio actus nulli, dum ignoratur actum fuisse nullum (vt probaui li. 1. disp. 16. n. 7.) Et ita docent *Nauar. l. 1. conf. 1. de his, quæ vi, in priori edit. conf. 2. n. 8. & 9. in posteriori, conf. 4. n. 8. & 9. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 224. n. 5. Vega 2. to. sum. c. 57. casu 6.*

10 Tandem prædicta de iniusta compulsione accipienda sunt. Si enim vrgente necessitate compellat prælatus iusto præcepto ad ordines assumendos, sic compulsus tenetur ad continentiam, & ad cætera ordinis onera. Cum nullam iniuriam passus sit. Quod bene docet *Enriq. lib. 10. de sacram. ordin. c. 14. n. 3. commento, lit. Y.*

11 Ad argumenta num. 4. proposita resp. Ad primum, & confirm. dic, accessorium sequi naturam principalis, & connexa dijudicari iuxta terminos eorum, quibus connectuntur, quando sunt essentialiter connexa, & secundum necessariam consequentiam, ac proinde indiuidua: secus quando solo iure humano coniuncta sunt, vt annectitur castitas ordini. Quare per metum, qui humana rescindit, & non diuina, licet non impediatur essentia sacramenti ordinis, quod diuinum est, impeditur tamen coniunctio continentiæ, quæ est humana. Vel secundò, dic eam regulam intelligi, vbi in accessorio non reperitur dispositio specialis, vt bene explicat *Dynus in eadem regul. Accessorium, n. 2.* At reperitur dispositio specialis annullans votum metu emissum, *c. Perlatum, & cap. Cum dilectus. de his quæ vi.* Ex voto autem accessorio ordini debebat consurgere obligatio ad continentiam, vt n. 5. probauimus. Vel tertiò dic, intelligi, quando in principali, & accessorio, ac connexis reperitur eadem ratio, vt bene docent *Abbas c. Debitores, n. 2. de iureiur. & ibi Imola n. 5. Felinus nu. 3. Rota in 1. tom. in nouissimis, decis. 561. n. 13.* Et constat ex *eod. c. Debitores*, vbi valet iuramentum accessorium promissioni soluendi vsuras: cum tamen principalis promissio sit irrita. Quod ratio diuinæ reuerentiæ, quæ seruare iuramentum compellit, minime in simplici promissione reperiatur. At non est eadem ratio in characteris ordinis impressione, & in voto continentiæ annexo. Nam ad illam sat est in adulto quæcumque voluntas; immo & sola voluntas Ecclesiæ in infante. Hoc autem liberam voluntatem desiderat. Ad secundum, dic disparem esse rationem, quia baptismus non est tam proprie votum, quam religionis professio, quæ ab Ecclesia irritari nequit, & qualicumque in adulto voluntate contenta est: & in infanti sola Ecclesiæ voluntate: & ideo ex mera natura Sacramenti nascitur obligatio religionis. Quod in voto ordini annexo non inuenitur. Quare professio religionis est iure diuino annexa baptismo: at continentia soli Ecclesiastico annectitur ordini. Ad vltimum fateor fuisse voluntarium votum: at petit, amplius vt valeat, spontaneam ac liberam voluntatem. Ad confirm. dic, illud concilium intelligendum de ijs, qui postea libere ratificarunt ordinem. Iuxta tradita num. 9. vel secutum fuisse priorem opinionem valde probabilem. Nec ei fidem habere cogimur: quod sit prouinciale.

DISPVTATIO XXX.

An sacer ordo ante rationis vsum, aut post eum, ante pubertatem tamen assumptus, obliget ad continendum, ac irritet matrimonium subsequens?

SVMMARIVM.

Circa infantem, refertur duplex sententia, n. 1. & 2.
Proponitur sententia Auctoris, n. 3.
An possit matrim. inire, possitq; Ecclesia illum ad matrimonium inhabilem reddere? n. 4.
Quando possit resilire, & an resiliens maneat suspensus, nec gaudeat priuilegijs clericalibus? n. 5.
An ordinatus post vsum rationis, ante pubertatem tamen, teneatur continere? Refertur duplex sententia, n. 6. & 7.
Sententia Auctoris, n. 8.
An possit hic matrimonium contrahere? n. 9.
Quota ætate possit resilire? n. 10.
An sit necessario interrogandus an velit in ordine permanere, vt censeatur ratificare? n. 11.
An teneatur recitare officium, licet ante tempus legitimum ratificet? num. 12.
An si post pubertatem ratificet, vel vtatur ordine, possit resilire: & quid desideretur, vt ratificet? n. 13.
An possit hic vti ordine suscepto? n. 14.

DVPLEX petitur difficultas: altera, de ordine sacro susce- 1
pto ante rationis vsum: altera vero, de suscepto postea, ante puberratem tamen. Circa priorem difficultatem quidam censent ordinatum ante rationis vsum teneri continere. Quod verum characterem suscipiat. Sicut de metu ordinato asserunt multi, ducti eadem ratione: quos retuli disp. præc. n. 4. Et ita docent *Palud. 4. d. 37. q. 1. a. 1. n. 14. Supplementum Gabr. 4. d. 25. q. 1. ar. 2. concl. 8. D. Antonin. 3 p. t. 1. cap. 8. in fine secundæ conclusionis*: subditque matrimonium postea contractum non valere. *Ledesm. 2 p. 4. qu. 55. ar. 4. paulo post princ. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. qu. 1. §. 4. qu. 194. nu. 465.* Et clare sentit hanc sententiam esse probabilem, *Ricardus 4. d. 25. art. 4. q. 2. ad 3.* vtramque enim retulit sententiam, & neutram definiuit. Et vtramque partem ponit ac probabilem *Celaia 4. d. 25 qu. 3. §. Contra istam opinionem arguitur.*

Alijs placet hunc non teneri continere: at non certum 2
illis est an possit matrimonium inire. Sic *Angles* dicens esse probabile, esse inhabilem ad matrimonium, *floribus 1. p.* vbi de sacram. ordin. *q. vn. a. 4. diffic. 1. Pet. de Ledesm. de Sacramentis*, vbi de Sacram. ordin. *cap. 6. diffic. 1. col. 6. post 3. dictum, §. A esta duda.* Et reddit rationem, quia licet non ligetur voto, potuit statuto Ecclesiæ inhabilis reddi ad matrimonium.

Verum omnino dicendum est, hunc nulla ratione a- 3
stringi ad continentiam. Constat ex dictis disp. præc. n. 5. vbi late probauimus, metu graui ordinatum non teneri contineri: quod licet voluntas adfuerit, non fuit libera: nedum ante vsum rationis initiatum, in quo nulla prorsus fuit voluntas. Et argumenta contraria soluta sunt disp.

præc.

præc.n.vlt. Et ideo hanc partem sustinent omnes quos n. 8. referam, dicentes etiam ordinatum post vsum rationis, ante pubertatem tamen, non teneri continere. Et vltra eos, docent *gl.c.Pueri, v.Ad sacros, el 1.1.qu.1.Host.summ.t.de temp.ordin.§.Sed & præter reg.n.11.vers.Plus notat. Paul.clem. vn.de consang. & ibi Card.n.1.oppos.7. Sylvest. Matrimonium, 8. q.12.dict.2. Nauar.l.1.cons.t de his quæ vi, in priori edit.cons.2.n. 4.in posteriori, cons.4.n.4. Rota in nouissim.p.1.decis.561.nu.6. Ant.Cucus li.5.instit.maior.t.12.n.221. Gaeta repet.c.Ad limina, 30.q.1.§.3.q.12.n.55. Mogollon tractatu de his, quæ vi, c.8.§.2.n. 23.* Et ex Theologis, *Maioris 4.d.24.q.2.argum.5. Palud.4.d. 25.q.3.a.1.n.10. Ricard.4.d.37.a.1 q.1.corp. Almain.4.d.25.q. vn.& ibi Sotus qu.1.a.2 circa solut.ad 2.post 3.concl.vers.Quod si roges, & l.7.de iust.q.2.a.5.ad vlt. Palacios 4.d.25.disp.1 col.10. vers.Porro occidet aliquis. Enriq.lib.10.de sacram.ordin.c.14 n.3. & l.12.de matrim.c.5.n.9.in commento, lit.Q. Azor lib.13.institut.moral.c.24 q.9. Manuel 2.tom.sum.2.edit.c.96.nu.4.concl. 4. Vivald candel.sacram.1.p.* vbi de sacram.ordinis, *num.25. Barth.à Ledesm.de sacram.ord.dub.14.col.2. Vega 2.tom.summ. cap.57.casu 7.*

4 Hinc infertur contra Auctores n.2.allegat. posse hunc libere, si ordine vti nolit, ad matrimonium transire. Quia sola castitas ordini annexa poterat impedire, at nulla ratione tenetur ad castitatem. Constat etiam ex dictis disp. præc.nu.6. vbi multis DD. allegatis probauimus idem de ordinato per metum. Idem etiam constabit in hac disp.n. 9. vbi referam Auctores hoc asserentes de ordinato post vsum rationis, ante pubertatem tamen. Et ita docēt *Paulus, Card. Sotus vtroque loco, Enriq. vtroque loco, Gaeta, Azor, Manuel, Vivaldus, Mogollon, n.præc.allegati.* Nec verum est, quod dixit *Petr.de Ledesm nu.2.relatus*, nimirum, posse Ecclesiam reddere inhabiles ad matrimonium, initiatos ordine sacro ante rationis vsum. Quia potuit Ecclesia id imponere ordinatis propria voluntate: & nulla alia ratione eos ad ordines admittere. Quia cum voluntariè promoueantur ad ordinum dignitatem, voluntariè subinde ad castitatem obligantur, ad quam nullum inuitum potest Ecclesia cogere. Quamobrem (vt disp.seq.nu.4. probabimus) potest Ecclesia statuere, ne in posterum quispiam minoribus ordinibus initietur, nisi promissa castitate: at iam initiatus id onus imponere nequit, ne inuiti cogantur ad continentiam. Cum ergo infans absq; omni prorsus voluntate sit ordine sacro insignitus, caret Ecclesia potestate ipsum inuitum ad continentiam compellendi, reddens ipsum matrimonij incapacem.

5 Secundò infertur, infanti sic ordinato, dum fuerit sui compos, dandam esse optionem, velit ne in ordine permanere, an resilire. Quod si velit permanere, iam voto castitatis manebit ligatus: si autem resilire eligat, manebit suspensus vsu ordinis. Sic *Sotus, Enriq. Azor, Manuel, Vega n. præced.allegati.* Dicunt autem eam optionem dandam cùm peruenerit ad vsum rationis. At de hoc dicemus n.10. An verò fruatur priuilegio clericali? dicidem quod dixi de metu ordinato nolēti in ordine permanere, disp.præc.n.3.

6 Circa posteriorem autem difficultatem, est grauius dubium de ordinato post rationis vsum, ante pubertatem tamen, num continere teneatur? Qua in re triplex est sent. Prima ait eum teneri continere. Quia libera voluntate ad ordinem sacrum est promotus. Quare non est cur à voto annexo excusetur. Ita docent *gl.c Pueri, v.Ad sacros, el 1.1.q.1.& cap.vn.v.Discretionis, de clerico per saltum promoto.* vbi *Ant.n.4.fin.Card.nu.2.q.1.in fin.Bonifac.clem.fin.nu.26.& 27.de ætat.& qual. Alex.Carrer.l.3.de sponsal.cap.3. Sotus l.7 de iust.qu.2.a.5.ad vlt.* explicatque quando, dum initiatus est, attigerat x. aut xii. annum, & forsan viii. *Vega 2.tom.sum. c.57.casu 7.*

7 Secunda sent. distinguit, si impubes ille sit doli capax, cogetur continere: secus vero non. Quia in matrimonio carnali malitia supplet ætatem. *cap.De illis, de despons.impub.* cur ergo non in hoc spirituali matrim. Ita docet *Imola cap. Ioannes, n.22.de cler.coniug.*

8 Tertia sent. (quam probabiliorem credo) ait non teneri continere, nisi adeptus pubertatem ratificet. Ducitur, quoniam votum solemne expressum in religione approbata, ante pubertatem emissum, nisi post pubertatem ratificetur, non obligat, *c.1.& c.Illud, 20.q.1. & c.Ad nostram, de reg.* Ergo nec votum solemne tacitum emissum in sacri ordinis susceptione. Dices hoc votum solemne non tātæ esse efficaciæ, cùm non sit per se & ex natura rei solemne. Id fateor, at vere constituit in statu iure Ecclesiastico incompatibili cum matrim. & quamuis Pontifex possit dispensare, at summa cum difficultate dispēsabit, & propter causam valde publicam: quare non est credendum velle Ecclesiam voto tanti momenti alligari puerum impuberem. Quamuis enim votis simplicibus ligari possit, at facillimo negotio illi ætati consulitur; cum possint omnia illa impuberum vota à parentibus vel tutoribus, absque causa aliqua irritari. Et ideò hanc sent. sustinent *Calder.t. Qui clerici, vel vou. cons.vn.ad fin. Innoc.c.Vel non est compos, n.1. de temp.ord. Et ibi Host.super v.Vsque ad ætatem, n.7. Ioan.And.c. vn.n.5.de clerico per saltum promoto.* vbi *Abb.n.3. Anchar nu.8. Henric.n.12.& duobus seq. Hugo c.Subdiaconus 77. de Archid c. Pueri, n.vn.1.q.1. Imola clem.1.fi.n.9.de ætat & qual. Rebuff praxi benef.reg.de clericis ad sacros ord.male promotis, gl.2.nu.10. Bernard.Diaz in sua pract.can.in noua edit.c.26.n.4. Maiolus lib.1. de irreg.c.30.n.6. Gaeta repet.c.Ad limina, 30.q.1.§.3.qu.12.n. 55.* Imo hodie cum votum expressum solemne professionis non valeat vsq; ad xvi. annum completum: iuxta *Trident.sess.25.de reg c.15.* idem dicendum erit iuxta hanc sententiam de initiato ordinibus sacris ante 16. annum, nempe, eum non teneri continere. Quia ratio tradita ab hac sententia prorsus militat in hoc casu.

9 Hinc infertur, integrum esse huic, matrimonium inire, si nolit in ordine perseuerare. Quia ad nullam continentiæ legem obligatur. Ita *Innoc. Host. Ioan. And. Anchar Henricus, Rebuffus, Bernardus Diaz, n.præced.allegati.*

16 Sed rogabis, quamdiu possit resilire? Respondeo, si amplectatur sententia asserens ordinatum post vsum rationis teneri continere, non autem antea ordinatum: est subinde dicendum futuram esse contradictionem post rationis vsum, ita vt si tunc ratificet, amplius resilire nequeat. Et ita docent Auctores n.5. allegati. At retenta nostra sententia, non posse eo voto ordini annexo quempiam obligari ante pubertatem, subinde dicendum est posse quandocumque ante pubertatem resilire, vel statim ac pubertatem adeptus est: ita vt necesse sit ratificet, pubertatem adeptus. Et ita docēt *Innoc. Host. Io. And. Anchar. Henric n.8. allegat. Gaeta repet.c.Ad limina, 30.q.1.§.3.q.12.n.61.* & posse aduenienti pubertate resilire docent etiam *Abb.& Maiolus n.8.cit.* Et vtrumq; etiam tradit *Bernar. Diaz pract.canon.in noua edit.c.26.nu.4.* Imo hoc tempus contradicendi durat hodie vsq; ad 16. annū: & statim eo expleto. Quia ad professionis valorē hic annus successit, nouo iure Tridentini, pubertati, quæ olim ad professionē desiderabatur, vt notaui n.8. in fin. Sed rursus quæres, quamdiu post illud tempus resilire licebit, nempe; post pubertatem (& hodie post 16. annum.) Aliqui censent illud, statim accipiendum esse metaphysicè. Quia *c.Ad nostram, de reg.* concedens triduum post pubertatem, loquitur in diuerso casu. Ita *Card.c.vn. n.2.q.1.in fin de clerico per saltū promoto.* Alijs vero placet dari triduum post pubertatem. Quia *c.Ad nostram, de reg.* conceditur triduū post pubertatem, professis ante illā, vt nisi resipuerint intra id spatium, sed habitum professorū detulerint, non possint deinceps retrocedere. Ita *Host. Ioan. And. Anchar. Bernard. Diaz, Maiol. Gaeta eisdem locis.* Cui sententiæ fauet, dici statim fieri, quod post triduum fit. Qua ratione ducti diximus lib.1. disp.51. num.14. impuberi, cui pubertatem adepto licitum est à sponsalibus resilire, concedi triduum post illam, & resilientem eo temporis spatio dici statim resilire. Sed diuersa profecto est ratio in sponsalibus. Quia sponsalia ante pubertatem contracta erant omnino valida, nec aliquam ratificationem desiderabant, sed tantum in fauorem teneræ ætatis & immaturi consilij ius cōcessit posse resilire statim post pubertatem.

Atque ita si tunc non resiliat pubes, manent omnino firma & irreuocabilia. At professionis & ordinis sacri vota non erant antea valida, & indigebant ratificatione post legitimam ætatem, vt ex tunc valida esse inciperent. Quare si reuera is postea non ratificaret, non astringetur: & vbi ratificat, manet ligatus. Illud autem triduum deseruit præsumptioni fori externi, nam si intra illud post legitimam ætatem non reclamauerit, præsumetur ratificare, & ampliùs non audietur.

11 Nec ad hanc ratificationem efficiẽdam post legitimam ætatem, desideratur illum rogari, eligat ne in ordine permanere, an eo deserto ad nuptias transire. Quia nullus est textus id probans. Et quamuis id petant aliqui DD. *c.1. de reg. in ratificanda profess.* diuersa tamen est ratio. Quia in ea nil valide gestum est: in hoc autem euentu ordo sacer validè susceptus est. Ita *Innoc. c. Vel non est compos, nu. 1. de temp. ordin.* Quamuis hæc ratio differentiæ displiceat *Host. Ioan. And. & Anchar.* vbi eos n. 8. retuli.

12 Hinc deducitur hunc non teneri ad recitandum officium canon. donec post legitimam ætatem ratificet ordinem. Sicut de metu ordinato diximus disp. præced. nu. 7. Quia sola characteris impressio, quæ ab Ecclesia irritari non potuit, valet vsq; ad eam ratificationem. Et sicut hic non tenetur ad principale onus annexum ordini, quod est continentia: ita nec ad onera minùs principalia.

13 Quod si post legitimam ætatem verbo vel facto ratificet, nimirum vtendo ordine sacro, iam non erit integrum sibi resilire, vt diximus etiam disp. præced. num. 9. de ordinato per metum. Et intellige (vt ibi dixi) quando non per ignorantiam, qua se ad ordinem astringi credebat, eo vsus est.

14 Tandem hic ante legitimam ætatem initiatus ordine sacro, non poterit eo vti, donec ætatem iure ad ordines petitam nactus sit. Quamuis velit in ordine permanere. Est enim illius executione interim suspensus, *c. Vel non est compos, de temp. ord. & c. Ex ratione, de æt. & qual.* At vbi iam adeptus fuerit ætatem iure ad ordines præscriptam, si bona fide initiatus est, ita vt culpæ expers fuerit, poterit absque alia dispensatione vti ordine. Quod iam impedimẽtum cessarit: & ratione ignorantiæ & bonæ fidei excusatus fuerit à suspensione lata *in Extrau. Pij II.* aduersus eos, qui ante legitimam ætatem sacro ordine insigniuntur. Secus si culpæ particeps fuerit.

DISPVTATIO XXXI.

Vtrùm prima tonsura, & quatuor ordines minores impediant matrimonium, ita vt culpa sit ab eis resilire, ac matrimonium contrahere: aut saltem eos ordines recipere absque intentione ad superiores ascendendi?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, n. 1.
An ordines minores impediant matrimonium? Refertur quædam sententia, n. 2.
Proponitur vera sententia, n. 3.
An possit Ecclesia statuere vt initiati minoribus, aut in posterum initiandi, sint ad matrim. inhabiles, perdantq; priuilegium clericale, si continere nolint? Et explicatur c. De his, d. 8. n. 4.
An teneatur voto initiatus ordinibus minoribus, existimans votum castitatis illis annexum dirimens subsequens matrim. n. 5.
Soluuntur argumenta. Et enodatur qualiter dictio taxatiua non excludat casus similes, n. 6.
An sit aliqualis culpa, initiatos prima tonsura, aut minoribus ordinibus, deserto ordine matrim. inire? Refertur duplex sentent. n. 7. & 8.
Licitum est ex causa iusta, quamuis ducant viduam, & explicatur c. Seriatim, d. 32 n. 9.
Non est mortale absque causa recedere, etiam ducendo viduam: & dimittendo beneficium, n. 10.
Id est veniale, n. 11.
Quando cum vnica & virgine, etiam absq; causa, nulla est culpa, n. 12.
Licet non solo facto, sed etiam verbo renunciare, ordinesque deserere minores, n. 13.
Soluuntur argumenta, n. 14.
An peccet mortaliter recipiens primam tonsuram aut ordines minores absque animo vlteriùs progrediendi? Refertur quædam senten. n. 15.
Proponitur sententia Auctoris, n. 16.
Quid, si recipiat solo animo declinandæ iurisdictionis secularis? n. 17.
Refutantur asserentes peccare Episcopos, qui ad ordines minores promouent eos, qui vlterius progredi non intendunt, n. 18.
An possit Episcopus petere iuramentum à pueru vel parentibus, antequam primam tonsuram conferat, num vlteriùs ascendendi animum habeant, n. 19.
Satisfit argumentis, n. 20.

TRIPLEX est quæstio breuiter discutienda. Prima, qualiter ordines minores impediant aut dirimant matrim. subsequens? Secunda, qualis culpa sit ad matrimonium transire? Tertia, qualis culpa sit ad illos promoueri absque animo vlterius ascendendi? 1

QVÆSTIO I. An ordines minores impediant subsequẽs matrimonium? Quidam credunt tempore Apostolorum fuisse acolythum incapacem matrimonij. Ducuntur ex *can. 27. Apostolorum*, ibi: *Qui ad clerum prouecti sunt, præcipimus, vt si voluerint, vxorem accipiant; sed lectores & cantores tantummodo.* Et in *nouella constitutione Iustiniani, collat. 4. sub t. De nuptijs, §. Sed & si quis*, dicitur ne clericus vltra cantorem & lectorem nuptias contrahat. Et sic *Theodorus Balsamon in ea verba canon. 27. Apostolici*, ait ante ordines permissum esse omnibus matrimonio copulari, post ordines autem, solis cantoribus & lectoribus. 2

Cæterum veritas est, ordines minores nullum prorsus impedimentum matrimonio præstare. Quia nullus est textus id interdicens, vt constabit nu. 6. ex solutione contrariorum. Imo id expresse conceditur *c. Si quis eorum, d. 32.* quod ex 6. Synodo, *cap. 6. & c. Si qui vero, eadem d.* quod est ex D. Greg. Pontifice, *& c. 1. de cler. coniug.* Et ratio est, quia ordo suapte natura non repugnat matrimonio, sed voti solius annexi causa (vt probauimus disp. 27. n. 5. & 10.) At Ecclesia solis ordinibus maioribus, qui sacri dicuntur, id castitatis votum annexuit, vt constat ex textibus eodem n. 10. allegatis. 3

Imo nec Ecclesiæ integrum est, ijs qui hactenus ad ordines minores prouecti sunt, continentiæ legem indicere: caret enim potestate. Quoniam absque ea obligatione continentiæ sunt promoti. At continẽtia præcipi nequit, sed tantum suaderi, *c. Integritas, 32. qu. 1.* Deinde, quia esset obligare ad vitam longe arctiorem: contra notata *c. Gesta, d. 74.* Id tandem probat *c. De his, d. 28.* quod ex Concil. Tolet. 2. desumptum est, ibi: *Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non possumus.* Atque ita docent *Turrec. ibi n. 7. Sylvest. Matrimonium, 8. q. 12. ad fin. Azor lib. 13. instit. moral. c. 13. q. 4.* Posset tamen Ecclesia constituere ne in posterum ad primam tonsuram aut ordines minores promoueantur, nisi qui se voto castitatis solemni astrinxerint, sicut præcepit de ordinibus sacris. Quia non tam Ecclesia matrimonij ineundi potestatem auferret, quam ipsi suo facto ea se ipsos priuarent, eligentes sua sponte statũ, cui id votum annexum est. Quare textus prædictus accipiendus est de iam ad ordines absque ea continentiæ lege promotis. Ita *Baldus l. Rescripta, n. 8. C. de precibus Imperatori offerendis, Turrecrem. & Azor eisdem locis.* Qui bene addit posse Ecclesiam hactenus initiatis præcipere castitatem, aut vt omni clericorum priuilegio careant. Sicut *cap. vn. de cler. coniug. in 6.* statuit clericos ducentes vxorem bis, aut viduam, destitui omni priuilegio. 4

Quando autem recipiens ordines minores credebat illis annexum esse votum continentiæ solemne, perinde ac sacris: quidam censent illos recipientem eo errore, teneri voto continentiæ simplici: ac proinde teneri non inire matrim. at si ineat, esse validum. Quia cùm in animo habuerit facto ipso vouere castitatem, ligabitur vtique voto: at non solemni, quamuis id intenderit. Quod in nullius potestate situm sit, votum solemnizare, nisi in religionis professione, aut vera ordinis sacri susceptione, *c. vn. de voto, in 6.* Ita sentiunt *Ioan. And. cap. Ioannes de cler. coniug. n. 17. & ibi Ant. nu. 13. Anchar. n. 8. q. 2. Card. nu. 6. q. 1. Imola* 5

la n.14.Gaeta repet.c.Ad limina, 30.*q.*1.§.4.*q.*193.*n.*463.Cæterùm quamuis videam viros grauissimos huius sent.illis fidem minimè habeo : sed credo hunc nullo voto astringi.Ducor propter doctrinam traditam disp.27.nu.13.vbi probaui profitentem in religione, quam putabat approbatam,cùm non esset,teneri voto simplici: at recipiẽtem inualidè ordinem sacrum nullo voto teneri : cùm tamen hic quoq; facto ipso intenderit vouere solemniter.Quia promotus ad ordinem sacrum, non facit per se & principaliter votum castitatis,sed in consequentiam ordinis sacri,cui Ecclesia illud annexuit:ac per consequẽs,vbi principale,nimirum, ordo non tenuit, cùm nulla sit voti annexio;nulla consurget obligatio. Sic ergo in casu præsenti,initiatus illis ordinibus minoribus non intendebat per se & principaliter votum castitatis emittere,sed quatenus existimabat annexum esse ordinibus minoribus,& in eorum consequentiam: cùm igitur nulla sit annexio, nulla consequentia,nullo voto ligatus manebit.

6 Ad arg.nu.2.propositum dic,cum *Bellarm.in suis controuersiis,lib.*1.*de cleric.c.*19.*col.*5.§.*Probatur tertio:& Azor lib.*13.*inst.moral.c.*13.*q.*4.*fin.* dictionem illam taxatiuam non excludere duos alios ordines minores,sed includere. Quia in illis est eadem prorsus ratio:atque est taxatiuæ dictionis natura,vt ita excludat extranea,& dissimilia, vt includat omnes casus similes eandem rationem habentes, vt latè multis allegatis probat *Euerardus in suo topicis iuris, loco à natura dictionis taxatiuæ.n.*4. Atque ita Nouellam constitutionem in eodem argumento allatam, explicuit *Iulianus antecessor in ea.nouel.*22.*n.*27. clericos vltra lectores dici diaconos & subdiaconos.

7 Qvæstio II. An sit aliqua culpa, initiatos prima tonsura,aut minoribus ordinibus ab eo ordine retrocedere, maximè bis ducendo vxorem, aut non virginem, sed viduam,aut alias corruptam ? *Caiet.*2.2.*qu.*12.*a.*1.*dub.*1.censet esse culpam mortalem, si absque iusta causa retrocedant, ducentes non virginem, aut binas nuptias contrahentes: ac proinde reddentes se inhabiles propter bigamiæ irregularitatem ad exequenda horum ordinum ministeria. Ducitur, quod sit perfecta ab ordine apostasia. Nec id fieri valeat absq; sacramentalium contemptu, sicut nec recedere ab ordine sacro absque sacramenti contemptu,cùm neuter ordo iterari possit. Sed in ipsius gratiam probatur secundo ex *c.Seriatim*,*d.*32. quod est ex D. Leone Pontifice,ibi: *Ostiarios, Lectores, Exorcistas, Acolythos, si extra votum & habitum monachi inueniantur, & continentiam profiteri noluerint, vxorem ducere virginem cum benedictione sacerdotali permittãtur,non autem viduam,aut repudiatam. Quia propter hoc deinceps ad Subdiaconatum prouehi non poterunt.*

8 Alij autem absolutè nulla distinctione præmissa docent nullam esse culpam, initiatum minoribus ordinibus retrocedere, transeundo ad matrimonium. Ducuntur, quod vtatur iure suo , nec recedat à statu perfecto, sed à statu, qui initium est & via ad perfectum ordinis statum: sicut nouitiatus ad professionem : nec faciat contra votum,aut aliquod iuris præceptum. Ita docent *Couar.*4.*de uret.*2.*p.c.*6.§.3.*n.*3 *fin.Toledo lib.*4.*summ.c.*18.*nu.*4.*Azor lib.*13.*instit.moral.cap.*14.*q.*14. addens non peccare, quamuis ducat viduam. Et facit clare *Sylvest.v.Apostasia, quæst.*3.*nu.*7.vbi ait , clericum primæ tonsuræ ex parte desertionis illius nullo modo peccare,sed ex sola deserendi intentione; atque ita solùm peccare, quando bona intentio desideratur.

9 Prima tamen conclusio sit. Quando ex iusta causa retrocedit clericus hic,etiamsi viduam ducat,nulla est culpa.Hanc probat apertè ratio allata num.prꝫced. Etsi posset videri aliqua inconstantia venialis,ab ea excusat causa illa iusta. Sicut nouitius tempore probationis retrocedens ex iusta causa , excusatur quidem etiam à culpa veniali inconstantiæ. Præterea quia *cap.Seriatim*,*d.*32. cuius verba retulimus num.7. non absolutè interdicit matrimonium huius cum vidua , sed si velit mortua vxore ad clericatum redire,maioresque ordines ascendere. Quod clarè constat ex ratione,quam subiungit. Et ita interpretantur eum textum *Archid ibi num.*1. *Turrecremat. ibi art.*2. *num.*2. *D.Bonauent.*4.*d.*57.*initio, in expositione literæ.* Quare hi Doctores sunt clarè huius sententiæ: & eam tenet *Caietan.summa,verb. Apostasia, Azor numero præcedenti allegatus. Aragon* 2.2.*quæst.*12.*art.*1. *dubio* 1 *Manuel* 2.*tomo summæ*, 2.*editione*, *cap.*7.*num.*1. Et faciunt Doctores num.præcedenti allegati,qui indistinctè excusant à culpa Et *Pet de Ledesm. de sacram.*vbi de sacram.ordinis,*cap.*7 *post* 3 *conclusionem*,§. *De la primera corona,circa medium,colum* 20 *fo.*842.vbi indistinctè ait nullam esse culpam retrocedere ab his ordinibus ex iusta causa. Quod idem ait *Tabiena v.Apostasia*, *qu.* 10.*num.*13.

Secunda concl.Non est culpa mortalis eiusmodi retro- 10
cessio absque iusta causa facta, ducendo viduam, aut bis matrim.ineundo. Quia status,qui his ordinibus continetur,non videtur tanti momẽti, quandoquidem licet absque mortali culpa numquam illius ministeria obire. Præterea, quia his clericis non interdicitur iudicis munus, ac sententiam in causa sanguinis ferre , quo efficiuntur irregulares.Demum hoc apertè probat ratio num.8 allata.Et ideo ita tenet *Caiet.*sibi contrarius, *in sum.v.Apostasia. Valentia* 2.2.*disp.*1.*q.*12.*punct.*1.*col.*3. *Bañes* 2.2.*q.*12.*a.*1.*pag.*673. §.*Sit tamen* 3.*concluſ.* Et clare est huius sententiæ *Ang.v.Apostasia,n.*2.vbi ait non esse mortale deserere primam tonsuram, licèt ex sola libidine status laici deseratur. Nec ex eo efficietur ea culpa mortalis , quod sic recedens à statu clericali amittat beneficium,quod possidebat, quia ea amissio nulli est pernicioſa , & poterat ille propria sponte illud dimittere.Sic *Caiet.ibi, Aragon, Manuel nu præced.alleg. Toledo n.*8.*relatus.*

Tertia conclusio.Venialis culpa est sine causa iusta re- 11
cedere à prima tonsura , vel minoribus ordinibus , reddendo se incapacem ad illorum ordinum munia obeunda,propter bigamiæ irregularitatem, vt ducendo nó virginem, aut bis contrahendo nuptias. Sicut nouitius absque causa retrocedens à religione,obnoxius est culpæ veniali. Quod sit inconstans in bono cœpto, quam inconstantiam nulla causa excusat , quæ in ea retrocessione inueniatur.Sic *Caiet.Bañes,nu.præced allegati.* Et clarè *Tabiena v.Apostasia.q.*10.*nu.*13.dicit enim esse culpam absque iusta causa retrocedere , quamuis qualitatem culpæ subticeat. Et videtur etiam sentire *Sylvester v.Apostasia, qu.*3.*nu* 7.vbi ait desertionem hanc non esse culpam ex se , sed ex sola deserendi intentione:atque ita ait peccare deserentem sine bona intentione.Idem etiam videtur sentire, *Valentia num præcedenti allegat.* solùm enim dicit non esse mortale absque causa iusta recedere. Idem etiam videtur tenere *Angelus verb.Apostasia,num.*2. vbi solùm à culpa mortali excusat retrocessionem hanc , quando ex sola affectione status laici fit.

Quarta concl.Nullam credo esse culpam,quando abs- 12
que causa fit retrocessio , ducendo vnicam & virginem. Quia non est omnimoda & perfecta retrocessio , per quã retrocedens constituatur in statu, in quo est incapax exequendi munia illorum ordinum ; imo potest illa exequi, atque frui priuilegio duplici clericali : iuxta *cap. vn de cler. coniug. in* 6.Sic docet *Bañes n.*10.*alleg.* & faciunt Doctores n.8.alleg. absolutè docentes retrocessionem hanc vacare culpa. Quamuis *Angel.Sylvest.Tabiena n.præced.relati*, absolutè loquantur de retrocessione absque causa, dum illam damnare videntur.

Nec audiendi sunt *Abb.c.Tuæ, in fin.de apostatis: & Ange-* 13
*lus verb.Apostasia, nu.*3. vbi retrocessionem hanc facto ipso gestam minimè damnant: secus si verbo fiat: per *c.Si diligenti,de foro compet.* Quod nil ad rem facit:solùm enim decidit non posse clericos priuilegio fori cedere: quia in totius status clericalis fauorem est concessum. Item , quia mirum est, fas esse cuipiam facto ipso clericatum deserere,ac laicorum more vitam traducere:nefas autem,dicere se velle renunciare. Et ideo merito ab eis discedit *Sylvest. v.Apostasia,q.*3.*n.*7.

Ad

14 Ad arg.nu.7.proposita resp.Ad 1.dic, non esse apostasiam ab ordine,qui constituit in statu perfecto,sed in dispositione & via ad illum, cum facultate retrocedendi:& potest vtique esse,& quotidie fit absque ordinis contemptu. Ad textum constat ex dictis nu.9. vbi illum explicui. Ad argum.n.8. propositum,quatenus probat numquam esse culpam venialem, eam retrocessionem absque causa factam,dic eam rationem probare non esse culpam ex se, at ex parte desertionis horum ordinum:ac potest inueniri culpa venialis leuitatis & inconstantię in bono incepto vt n.11.explicui:& dixit bene *Sylvest.ibi allegatus.*

15 QVÆSTIO vltima. Qualiter peccat recipiens primam tonsuram,aut ordines minores, sine animo vlteriùs ascẽdendi?*Bañes* 2.2.*qu.*12.*a.*1.*pag.*674.§ *Sit vltima conclusio*: & multi ex discipulis D.Th.censent esse culpam mortalem. Et quamuis *Bañes ibi* videatur non ita absolutè tradere eam sententiam,ait enim esse culpam mortalem,suscipere minores ordines cum animo retrocedendi ab illis, ea sola intentione vt interim gaudeat suscipiens priuilegijs clericalibus:at *col.seq.*§.*Sed est argumentum*, clarè sentit esse mortale recipere animo solo retrocedendi.Ducitur,quoniam nouitius tenetur bona fide religionem ingredi, vt experiatur an sibi conueniens sit: & delinqueret lethaliter, ingrediens animo retrocedendi. Quia Ecclesiastica iura concedunt initiatis ordinibus minoribus facultatem retrocedendi, non tamen vt possint animo retrocedendi suscipere.Sicut etiam contingit in nouitio.

16 Prima tamen concl.sit.Qui initiatur prima tonsura,aut ordinibus minoribus, non tenetur animum ad sacros ordines ascendendi habere:quare absque ea intentione potest illis insigniri. Prob.quia nullo iure talis intentio petitur in initiando: nec *Trident.sess.*23.*de reform.c.*4. vbi conditiones initiandi his ordinibus explicuit,huius meminit. Deinde,quod Episcopus dispensare possit cum illegitimo ad ordines minores *cap.*1.*de filijs presbyt.in* 6. qui tamen ad ordines sacros ascẽdere nequit, propter irregularitatem. Sic docent *Nauar.sum.Lat.c.*25.*n.*108.*& Hisp.c.*28.*addit.*2.*ad n.*108.*c.*25. *Aragon* 2.2.*q* 12.*a.*1.*dub.*1. *Petr.de Ledesm.de sacram.*vbi de sacramento ordinis.*c.*7.*post* 3.*concl.*§.*De la primera corona,col.*20.*f.*842.*Manuel* 2.*to.sum.*2.*edit.c.*17.*n.*2.*concluſ.*2.*Vega* 2.*to sum.c.*57.*casu* 11.Quare si haberet animum retrocedendi determinatum,iudicanda esset ea voluntas sicut & ipsa retrocessio: & sicut retrocessio numquam est culpa mortalis:(vt probaui n.10.)sed aliquando venialis, &aliquando nulla,iuxta tradita n.9.11.&12.Ita etiam ipsa voluntas culpa afficietur, aut illa vacabit. Non enim voluntas aliquid faciendi peior est ipso facto: immo ab ipso malitiam aut bonitatẽ accipit. Nec obstat solutio, quam tradit *Bañes*,nimirum, id verum esse, vbi eædem circumstantiæ concurrunt in voluntate & in facto, vt contingit in nouitio, qui non peccat resiliens, at reus esset culpæ mort. eo animo ingrediens. Sed hoc non obstat: quia teneretur probare malitiam specialem inueniri in volitione hac, quæ in ipso facto non reperiatur. Cuius contrarium probauimus:cùm nullo iure talis intentio permanendi in ordinum ministerio, & ad vlteriores ascendendi petatur. Nec est simile de nouitio, vt nu.20.probabimus, ostensa differentiæ ratione. Si autem suscipiens ordines minores anceps sit an vlteriùs progredietur,an potiùs resiliet,nullo modo peccat. Sicut nec religionem eo animo dubio ingrediens.Annus enim nouitiatus iure prescriptus,ad id conceditur,vt nouitius experiatur,firmetque permanendi voluntatem,aut resiliat.

17 Secunda concl.Si ordines minores aut primam tonsuram accipiens, solum intendat declinare iurisdictionem fori secularis,nonnulla culpa est. Quòd deficiat recta intentio ordines suscipiendi.Imò eam esse mortalem existimant *Pet.de Ledesm.Aragon,Manuel citati n.praced.Bañes relatus nu.*15.Ducuntur,quod hic decipiat Ecclesiam in re graui. Et Episcopus illius intentionis conscius non posset eum absq; peccato mort.ad ordines admittere. Contraueniret enim iusto Tridentini præcepto,*sess.*23.*c.*4.*de reform.*Quare *Victoria sum.de sacram.ordinis num.*240. dicit Episcopum initiantem prima tonsura eum, quem nouit recta intentione inseruiendi choro carere, peccare plus quam veniaIiter.At non video culpam mortalem. Quia nec finis est mortalis,nec debiti finis peruersio culpam mortalem inducit:maxime in his ordinibus, quos non esse sacramenta,nec gratiam conferre,est probabilissimum.Nec *Tridentinum* aliquam ipsis initiandis in hac re obligationem imponit.Quare mitius locutus est *Nauarr.c.Quando Latine,c.*7.*n.*15.vbi tunc agnoscit peccatum mortale in suscipiente ordines minores,quando intentio mortalis est,nimirum, vt ordines sint sibi quasi occasio & ansa libere iniurias vlciscendi,aliosque offendendi, absque iudicij secularis timore subeundi.

Hinc deducitur contra *Bart.à Ledes.de sacram.ord.dub.*5. *conc.*2. non peccare Episcopum conferentem ordines minores, aut primam tonsuram ei, qui non habet intentionem vlterius ascendendi. Quia nullo iure id sibi interdicitur,nec *Trident.sess.*23.*c.*4.*de reform.& c.Nullus,de temp.ord. in* 6.quibus ipse innititur,id probant.Nam *Triden.*eam intentionem in promouendo non petit, & *c.Nullus*, solùm deciditur minores ordines non esse conferendos coniugatis, nisi ad ordines sacros aut religionem ascendere velint,casu quo eum ascẽsum iura permittunt. Vnde potius inde sumitur,argumento deducto à contrario sensu,eam intentionem in solutis minimè desiderari. Præterea,quia *c.*1.*de filijs presbyt.in* 6.conceditur Episcopo,vt ex dispensatione promoueat illegitimum ad ordines minores: quem tamen constat nec posse ad superiores ascendere. 18

Verùm laude digni sunt Episcopi, qui primam tonsuram conferre nolunt pueris,nisi ipsi si adulti sint,alias eorum parentes,iurent, bona intentione ascendendi postea ad ordines sacros, se velle ordines minores, aut primam tonsuram. Quia sic adest bona intentio in ordines suscipienti:& non aufertur retrocedendi libertas.Ita *Nauar.c. Quando Lat.c.*7.*n.*16. *& c.Si quando,de rescript.except.*13.*n.*7. 19

Ad argum.n.15.propositum resp.disparem esse rationem. Quia nouitius decipit in re graui religionem,à qua alimenta accipit, & cuius secreta & institutum ipsi panduntur, nec posset admitti, nisi cum animo, quantum in se est,perseuerandi.Quę in initiato minoribus ordinibus non procedunt. 20

DISPVTATIO XXXII.

An sola coniugis licentia sufficiat ad professionem alterius coniugis post matrim. consummatum, an potiùs vtriusque professio desideretur, aut saltem votum continentiæ manentis in seculo?

SVMMARIVM.

*Quid exigatur,vt matrimon. consummato alter coniux ad religionem transeat?Refertur quadam sententia,n.*1.

*Proponitur vera sententia,n.*2.

An sit necessaria licentia Episcopi? & explicatur c.Si vir & vxor, 27. *q.*2.*n.*3.

*An desideretur coniugis iuuenis professio;an potius sat sit inclusio in monasterium,ne vagetur:vt alter possit legitimè profiteri?nu.*4. *& ibi, an sufficiat professio Equitum D.Ioannis.*

*Vtrum sat sit votum temporale castitatis coniugis senis in seculo?n.*5.

*An id votum castitatis coniugis manentis in seculo, efficiatur solemne, eo ipso quod alter profitetur,ita vt post professũ obitum nequeat validè manens in seculo matrim.inire?Refertur duplex sent.n.*6.*&* 7.

*Proponitur sententia auctoris, & declaratur an si nondum matrim. sit consummatum,statim ac alter profitetur,possit manens in seculo cum voto castitatis,valido matrim.copulari?n.*8.

*An sufficiat senem suspectum de incontinentia, votum castitatis emittere, vt alter profiteatur? Et quid hac in re distet inter iuuenem & senem?n.*9

*An sufficiat votum coniugis iuuenis in seculo,vbi ita honesta vita est, vt nulla incontinentiæ suspicio adsit?n.*10.

*An satis sit idem votum vxoris senis non suspectæ de incontinentia, sed de alijs prauis moribus: & an tunc sit reuocandus vir professus vt ipsam cohibeat?n.*11.

An

An coniux senex manens in seculo cum continentia voto, viuens turpiter, aut incontinenter, post alterius professionem, cogendus sit religionem ingredi? n.12.

An coniux egressus ante professionem sit reddendus coniugi, de cuius licentia, voto castitatis emisso, ingressus fuerat; & id votum adhuc obliget manentem in seculo? n.13.

An volente coniuge ratam habere professionem coniugis sine sua licentia factam, opus sit ipsum quoque, si iuuenis sit, profiteri? an sat sit voueat castitatem: & quid, si sic vivat incontinenter? n.14.

Qua ætate dicatur coniux senex, vt sufficiat votum castitatis ad alterius professionem? Refertur quædam sent. n.15.

Proponitur sent. Auctoris: & explicatur qua ætate reddantur steriles senes, sine masculi siue feminæ, n.16.

An eadem ætas reddat senes, masculos & feminas, quò ratione ætatis à ieiunio excusentur, & quæ sit ea ætas, n.17.

1 HACTENVS disputatum est, qualiter professio & ordo matrimonium præcedentia, illud dissoluant. Iam agendum est, qualiter matrimonio consummato superuenire possint. Nec sermo est habendus, quando matrimonium nondum consummatum est: aut quando alter in adulterium est lapsus. Quod de priori quæstione egerim l.2.disp.18 & sequ. De posteriori autem acturus sim l.10. disp.10. & sequ. Quamobrem tantùm in præsenti discutiendum est, quando post matrimonium consummatum, altero coniuge non adulterante, liceat alteri ad religionem, ordines, Episcopatum, Cardinalatúmve transire. Et primò quidem de transitu ad religionem sermo erit, deinceps de transitu ad alia. Petit ergo disputatio præsens, quid exigatur vt licitè & secundum iuris canonici definitionem possit alter coniux de alterius licentia ad religionem transire? Qua in re *Angelus v. Matrimonium, 4.num.8.* dicit posse coniugem de licentia alterius ad religionem transire, quamuis manens in seculo non voueat continentiam: ac proinde solam coniugis licentiam videtur petere. Quo fundamento duci possit, me prorsus latet: cùm id sit contra apertam iuris canonici definitionem (vt n.seq. ostendemus.) Quare suspicor mentem eius solùm esse, id sufficere, vt valeat professio. Quod verissimum esse disp.seq.dicemus.

2 Certissimum igitur est, vt sit licitus ingressus alterius coniugis post matrimon. consummatum in religionem, minime sufficere licentiam alterius manentis in seculo, sed si manens in seculo sit senex, & absque incontinentiæ suspicione, desiderari vt votum castitatis emittat: si autem iuuenis, id non sufficere, sed opus esse vt pariter religionem ingrediatur. Habetur expresse de ingressu viri in religionem, *c.Cum sis, de conuers. coniug.* ibi: *Prohibemus ne virum vel vxorem (nisi vterque ad religionem migrauerit) transire permittas. Verum si ita vxor senex est & sterilis, quod sine suspicione possit esse in seculo, dissimulare poteris vt ea in seculo remanente, & castitatem promittente, ad religionem transeat vir eiusdem.* Et idem definitur *c.Vxoratus eod.t.* Atque de alterutrius coniugis ingressu deciditur idem *c.Ad apostolicam, eo.t.* ibi: *Non est alter coniugum recipiendus ad obseruantiam regularem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat; sed & vitam debet mutare: nisi fortè sit eius ætatis, vt sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere.* Et iuxta horum textuum distinctionem debet intelligi *c.1.eo.t.* vbi virum de monasterio reuocandum decernitur, nisi vxor ad religionem transierit, aut continentiam in seculo vouerit, non enim alterutrum horum semper sufficit, sed cùm manens in seculo est iuuenis, necessarius est vtriusque ingressus: si verò senex, satis est, vt in seculo voueat continentiam. Prout alij textus expressere. Atq; ita vniuersi Doctores in hoc conueniunt. Vel textus hic non agit de requisitis ad licitam professionem: sed vt professus non sit officio iudicis reuocandus, aut ad coniugis petitionem ad quod satis est votum continentiæ manentis in seculo, quantumcumque iuuenis, vt dicemus disp.seq.n.9.

3 Dubitabis autem, vtrùm sit necessaria licentia Episcopi? Eam esse necessariam videtur suaderi ex *c.Si vir & vxor, 27.q.2.* ibi: *Si vir & vxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserint vita, nullatenus sine Episcopi conscientia fiat.* Quod est desumptum ex Synodo Eugenij Pontificis, & *cap.1.de conuers.coniug.* ponderatur ignorante Episcopo præstitam esse licentiam. Atque ita clarè supponitur eam fuisse necessariam. Et ita videtur sentire *gloss.eod.cap.1.verb.Reuocari.* dicit enim si coniux senex sit, sat esse votum eius in seculo, interuenienti Episcopi auctoritate. Et eam exigi docent *Hostien.c.Cum sis, n.3 super verb. Permittas, de conuers coniug & c.Vxoratus, n.vn. super v. Publicè eo.t. & ibi, Ioan. Andr. n.1. super v. Conspectu Ecclesiæ, Anchar. ibi n.4. notab.3. Ant. nu.4. Card. in fine.* Et expresse esse de substantia valoris professionis, videtur tenere *Guillielmus Borrillong. 4.d.32. qu vn. ar.2 post 1. concl. casu 1.* vbi agēs de coniugis professione, ait vt sit hoc validum, requiri licentiam vxoris auctoritate Episcopi concessam, & *Maiolus l.1.de irreg.c.4.nu.5.* vbi ait ad coniugum conuersiones validandas decretum Episcopi requiri: & *n.7.* ait deficiente Episcopi decreto nudum coniugis consensum non sufficere. Verum vt res hæc clarè explicetur: potest ea Episcopi licentia esse ad tria requisita. Primū est, ad valorem professionis. Secūdū, vt rectè fiat quasi sub præcepto sit ea petenda. Tertiū, ne coniux quamuis legitimè professus possit reuocari ad coniugem manentem in seculo: sicut reuocari potest, quando coniux manens in seculo non vouit continentiam, at concessit licentiam: vt dicitur *c.1 de conuers. coniug* & disp.seq. declarabimus, quamuis tunc professio fuerit valida. Quantum ad primum, censeo eam Episcopi licentiam non esse necessariam ad professionis valorem. Quia *d c.Si vir & vxor*, vbi ea licentia petitur, non irritatur professio aliter facta. Idque aperte colligitur ex *c.1.de conuers coniug in fin.* à contrario sensu, vbi dicitur virum qui ignorante Episcopo de licentia vxoris professus est, reuocandum non esse, si vxor vouerit castitatem. Sentit ergo textus ex defectu licentiæ Episcopi nil officii professioni. Et ita sentiunt *gl d.c.Si vir, verb. Conscientia, & ibi Archid. n.1. Bellamera num.vn. Turrec. n. vn. Frederic. cons.37. ad fin. Ioan. And. cap.1.n.1. de conuers coniug. & ibi Anton. n.5. Abbas n.3. Card. q.2 idem Abbas c.Vxoratus, nu. 7 & c.Ex parte, el 1.n.2 eo.t. Aretin. cons.49 n.9 vers. Pro his facit.* Et ex Theologis, *Scotus 4.d.32.q.vn & ibi Maioris, qu. 2. concl.6. Supplem. Gab. ibi, q 1.a.2.concl.9 Sotus 4.d.27.q.1.a 4. col.15 paulo ante vers. Id autem.* Quare dum *l.reg 2. tit.10 p. 4.* ait hoc auctoritate Episcopi faciendum esse: non intelligit eam esse requisitam ad professionis firmitatem, vt bene intelligit *ibi Gregor Lopez verb Del Obispo.* Quoad secundum, videntur ea verba *d c.Si vir, Nullatenus sine Episcopi conscientia fiat*, inducere præceptum. At dicendum est non esse præceptum, sed de honestate desiderari licentiam Episcopi, vt docent *ibi Archid num.1. super verb. Fiat & ibi Bellamera, num.vn & ibi Laurent per ipsos citatos. Ioan And. c.1 nu.1. & ibi Card q 2. de conuers. coniug. Frederic proximè alleg.* Tum quia non est certum, *id c. Si vir*, loqui in hoc casu. Et ita *glossa ibi verb. Conscientia*, ait posse intelligi, quando coniugati volunt monasterium construere ad quod transeant. Id enim sine Episcopi facultate ædificari nequit, *c.Nemo, de consecr.d.1.* Tum etiam, quia consuetudine receptum est, vt ea licentia non petatur, vt testantur *Ioan. And & Card proximè alleg.* Quoad tertium, existimo nil ad rem facere defectum licentiæ Episcopi, aut eam interuenisse, quoad reuocationem. Et ita si coniux est professus ex licentia alterius non intrantis religionem, nec vouentis continentiam, poterit reuocari, quamuis ex Episcopi licentia id effectum sit: si verò alterum fecit, non poterit reuocari, quamuis Episcopi licentia defuerit. Quod clarè sentit *Host. c.1. de conu coniug. statim in princ super v. Ignorante*, vbi eum textum ponderantem, ingressum factum fuisse Episcopo ignorante, explicat, id est, maxime Episcopo ignorante, quasi dicat idem esse si sciente: atque ita scientiam eius vel ignorantiam nil conferre. Et melius *Ant. ibi n.5.* vbi ait, si nondum facta esset professio, posse Episcopum reuocare donec cognoscat, an legitimus fuerit ingressus. Sentit ergo facta professione non esse reuocationi locum: quod Episcopi auctoritas in ingressu desiderata sit. Et de hac reuocatione professi, eo quod manens in seculo nō fecerit votum, est latè disp.seq. habendus sermo.

Rursus

4 Rursus inquires, an hic transitus ad religionem coniugis iuuenis, quo alter licitè profiteatur, debeat esse ad professionem emittendam; an potiùs vt ibi inclusus à vagationibus arceatur, ac proinde consultum sit incontinentiæ periculo? *Palacios 4.d.27.disp.2.col.33. vers.Quocirca, f.589.* censet non desiderari huius professionem, sed satis esse dictam inclusionem. Quod potest probari ex *c. Vxoratus, vers.Si autem talis, de conuers.coniug.* ibi: *Si autem fuerit talis, quæ suspicione non careat, voto continentiæ celebrato, à secularium hominum conuersatione remoueatur.* Cæterùm dicendum est, necessarium esse, vt coniux ille iuuenis profiteatur. Quod apertè probant ea verba, *d.c.Vxoratus*, quæ immediatè sequuntur, *Et in loco religioso, vbi Deo seruiat, perpetuo commoretur.* Nam si ingrediatur tolum vt arceatur à vagationibus, monasterium esset sibi carcer: non autem intraret, vt Deo seruiat. Et melius id probatur ex *cap. Cum sis, de conu.coniug.* ibi: *Nisi vterque ad religionem migrauerit.* Et *c.1.eo.t.* ibi: *Nisi vxor ad religionem transierit.* Non enim transit ad religionem, qui non profitetur. Et ex *c. Agathosa, 27.q.* ibi: *Postquam copulatione coniugis, viri atque mulieris, vnum corpus efficitur non potest ex parte conuerti, & ex parte manere in seculo.* Quod idem traditur *c. Ad Apostolicam, de conuers.coniug.* At non dicitur conuerti, sed in seculo manere, si non profiteatur. Et ideo ita sentiunt *Abb.eo.c.Vxoratus, n.3. & c. Accedens, n 2. de conu coniu.* Et ad *id c.* vbi vir professus est, & mulier transit ad religionem habitu non assumpto, nec animo profitendi, respondet *Abb.eo.n.2.* narrari ibi factum, & non statui ius. Idem *Brunellus de sponsalib. concl.40.n 16. Syluest.v Diuortium, q 13 dict.2. Sotus 4 d.27.q.1.a 4.col.antepen. vers.Potest & vnus, Palacios* sibi contrarius *4.d.32 disp 2.col. 10.f.718 in vers.At vrgentior est, Petr. de Ledesma de matrim.q. 64.a.4.dub.1 concl vlt. Bart. à Ledesma de sacram. ordinis, dub. 14.col.vlt. Cañedo summa sacramentorum tract. de matrim.c.7. n.54. in comment. Vega 2.tom.sum.c.34.casu 103.* Nec sat est, si profiteatur vir assumpto habitu equitum D. Ioannis. Quia etsi ea sit professio solemnis, at ij manent in seculo cum periculo incontinentiæ. Cuius contrarium petitur *d.c.Vxoratus.*

5 Nec sufficit votum temporale coniugis senis in seculo manentis, nimirum dum coniux professus superstes fuerit. Constat ex *c.1.de conu.coniug.* ibi: *Nisi vxor ad religionem transierit, aut perpetuo castitatem seruare promiserit.* Et *c. Ad Apostolicam, eo t.* ibi: *Nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat.* Atque ita docent *Host c.Vxoratus, n.vn. super v. Continentiam. de conuers.coniug. & ibi Ioan. And.n.1 Idem Ioan. Andr. d.c. Ad Apostolicam, n.1. & ibi Ant.n 2. Idem Ant.d c.1.nu.2. Monald.sum.* vbi de voto, *t. De voto coniug vers. Similiter vxor.*

6 Grauior autem est difficultas, an id votum castitatis cõiugis manentis in seculo efficiatur solemne, eo ipso quod alter profitetur: ac subinde irritum reddat matrim. contractum contra id castitatis votum à manenti in seculo post obitum professi. Id enim affirmant quidam. Quod cum vir & vxor sibi inuicem actiones communicent, *cap. Martinus. de cogn.spir.c.Si quis vnus, 30.q.4.* solemnitas coniugis professi redundet in votum simplex coniugis secularis, reddens illud pariter solemne. Ita docent *Goffred.sum. t.de conu.coniug.n.2. & n.vlt. Host.sum.eo.t.n.3. & c.1.in fin. & c. Ad Apostolicam, n.1. de conu.coniug. Abb.c. Constitutus, n.3 eod.t. Anchar.c.vn.n.3. notab.4.de voto, in 6. & ibi Domin.n.14.fi. Palud.4.d.38.q.3.a.5.concl.1 n.29. Supplem.Gabr.4 d.32.q.1.a.2. immediatè ante 9.concl. Astensis sum.2.p.l.8.t.11.a.2.q 9. Turrec. c.Seriatim, d.32.a.4.nu.7.* Quamuis ex his *Supplem. Gabr. & Turrecr.* dicant votum solemnizari, at nullam huius rei rationem explicant. Et per id votum manentis in seculo dirimi matrim. subsequens, affirmat *Henric.c.Vxoratus n.12. de conuers.coniug.* at non reddit rationem. Limitat *Goffred.n. vlt. Host. triplici loco allegato: Astens. Henric. Supplem. Gab.* si mulier conscia erat præiudicij sibi secuti ex professione viri, cui consensit votum castitatis emittens: alias enim solo voto simplici astricta manebit: ac proinde valebit matrimon. subsequens. At limitationem hanc negat *Turrec.* Limitat etiam *Astensis*, quando id votum in seculo emissum est in manu Episcopi, vel de eius licentia. Eiusdem sententiæ videtur *D Bonauen. 4.d.37. in expos. lit.* vbi dicit, si vir de licentia vxoris data in conspectu personæ per quam secundum formam Ecclesiæ possit fieri diuortium, profiteatur, vxorem obligari ad perpetuam continentiam cum viro: nec posse nubere post mortem, nec iuris ignorantia excusari. Quia est eadem caro cum ipso.

7 Alij admittunt per id votum manentis in seculo dirimi matrimonium subsequens: atque id votum solemne fieri: discrepant tamen in ratione: id enim dicunt consurgere, non ex actionum communicatione: sed ex statuto Ecclesiæ, quæ id decreuit quando vir de licentia coniugis vouentis in seculo, ad ordines transijt. De qua re dicemus disp.40. Ita sentire videntur *Ioan. Andr. c. Cum sis, in fine, de conuers. coniug. & ibi Anchar. fin.* referunt enim vtramq; sententiam, & hanc in vltimo loco.

8 At existimo nulla ratione id votũ effici solemne. Quia voti viri solemnitas nequit in vxoris votum redundare: exigitur enim vouentis intentio, quæ non adest, nisi ad votum continentiæ simplex emittẽdum: & esto ea intentio adesset, non potest fieri votum solemne, nisi in professione religionis approbatæ: aut in ordinis sacri susceptione, *c.vn.de voto, in 6.* Et textus n.6. allegati probantes communicari actiones inter coniuges ob carnis vnitatem, loquuntur in actionibus, ad quas non tam requiritur interuentus animi, quam corporis actus, vt in compaternitate. Et quidquid sit de ordine sacro à viro de licentia vxoris assumpto: at in professione nullus extat textus decernens viro de licentia vxoris profitenti, reddi solemne votum simplex vxoris in seculo factum, quoad matr. subsequentis dissolutionem. Et cum sit res valdè odiosa, & in matrimon. præiudicium, non venit extendenda. Atque ideo hanc sententiam tuentur, *gl.c. Seriatim, v. Post mortem, d.32. Card c. Cum sis, in fin. de conuers. coniug. & clem. vn. n.18. q.22. de consang. Monald. sum.* vbi de voto, *t. de voto coniugatorum, vers. Item quid si licentiam.* Et addunt hi duo (& optimè) matrim. post obitum viri professi initum ab vxore esse validum, quamuis peccet contra votum simplex. Cauendum tamen est à *Palud. 4.d.27.q.3.a.2 concl.2.nu.11. & ibi Supplem. Gab.qu.2.a.3 dub.8.casu 2.* vbi dicunt, si vir profiteatur ante consummatum matrim. vxore vouenti in sæculo castitatem, esse vxorem inhabilem matrimonio dum viuit coniux professus, non ratione voti simplicis: sed quia tunc per professionem coniugis non dirimitur matrimonium ratum. Quod reprobaui l.2.disp.20 n.4.

9 Sed quid si coniux senex in seculo manens suspectus sit de incontinẽtia: an tunc sufficiat eius votum in seculo: an potiùs desideretur vt ad religionẽ transeat? Videtur enim votũ sufficere. Quia alias iura perperam ponderarent ætatem, *c. Cum sis, & c. Ad Apostolicã. de conu.coniug.* Siquidem potius periculũ incontinentię attendendum esset. Præterea, quia cum leges respiciant quæ cõmuniter accidũt, *l. Nam ea, ff de leg* nil ad legẽ immutandã conferre videtur, si vnus aut alter coniux in ætate senili suspectus de incontinentia sit: sed in eo seruãdum erit ius decidẽs sufficere votũ senis in seculo manentis. Cũ in ętate cessẽt cõmuniter ea suspicio. Existimo tamen dicendum, nõ sat esse tunc id votum. Quod iura non absolutè ponderent ætatem, sed simul vt coniux de incontinentia suspectus non sit, *c. Cũ sis*, ibi: *Verum si ita vxor senex est, & sterilis, quod sine suspicione possit esse in seculo de conu coniug & c. Vxoratus, eo t.* ibi: *Si autem talis fuerit quæ suspicione non careat*, & *c. Ad Apostо. eo t.* ibi: *Nisi forte sit eius ætatis, vt sine suspicione incõtinentiæ valeat in seculo remanere*, & *c. Significauit, eod.ti* ibi: *Si est ita, & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit.* Præterea, quia iura id decreuere, ne coniux religionem profiteatur, manenti altero cum incontinentiæ periculo: atque ita huic periculo consulere voluerunt. Ergo in quacumq; ætate id periculum sit, non satis erit votum manentis in seculo. Nec obstant in contrarium adducta. Quia iura non solam ætatem ponderant, sed etiam vt non præsumatur incontinentiæ periculum. Quare existenti senectute nõ præsumetur tale periculum,

culum,& dabitur licentia profitendi alteri coniugi, manẽte iene in ſeculo, cum ſolo voto. Verum vbi de eo periculo conſtaret,ceſſabit præſumptio:& proindè ea licentia denegabitur. Nec obſtat etiam ſecundum. Quia lex hæc edita eſt ad conſulẽdum bono priuato coniugis relicti in ſeculo:vt eius incõtinentia caueatur.In quo euentu ſatis eſt ceſſare finem in particulari: vt contingit in lege correctionis fraternæ,quæ ad fratris emendam tendit: & ita ea ceſſante in hoc particulari, ceſſat in illo.Et ita ſupponunt DD. nu. 11. allegandi, qui tamquam rem claram ſupponunt,quando vxor ſenex eſt ſuſpecta de incontinẽtia,non concedi viro ingreſſum in religionem: & ſolum dubitant,quando de aliis moribus prauis eſt ſuſpecta: & adhuc tunc licere negant.Et ferè expreſsè tenet *Cardin. c. Cum ſis,n.1.oppoſitione 2.de conuerſ.coniug.* vbi ait ad viri profeſſionem peti in eo textu duo copulatiue, nẽpe, vt vxor ſit ſenex & ſterilis, ita vt ſine ſuſpicione incontinentiæ poſſit eſſe in ſeculo.Et *Hoſt.ibi num.4.ſuper verbo Sterilis*,ſic ait:Quaſi dicat, ſi proceſſit in diebus ſuis, ita quod ſit annoſa,honeſta,& maturata.Et Anton.*c.Vxoratus, n.1.eod.tit.* vbi ſic inquit:Niſi remanens in ſeculo tranſierit dies ſuos, ita quod non ſit ſuſpicio incontinentiæ, ſuſpicione autẽ ſubſiſtente non poteſt vir ingredi religionem, niſi mulier ingrediatur.Quod eiſdem verbis tradit *Victoria ſum.vbi de matrim.n.253.*& ferè expreſſe docent *gloſ.c.Coniugatus,verb. Continentiam,de conuerſ.coniug.Goffred.ſum.eod.t.n.6.Anton.c. 2.n.7.de cler.coniug.Sotus 4.d.27.q.1.a.4.col antepen.verſ Poteſt & vnus,& ibi Palacios diſp.2.col.24.f.584. verſ. Sed quid ſi facta.Ouand.4.d.27.fin.* vbi petunt,vt coniux manens in ſeculo ſit ſenex,& ſine incontinentiæ ſuſpicione:quaſi alterum minime ſufficiat:& clariùs *Syluester verb.Diuortium,q. 13.dict. 2.* vbi petit non eſſe timorem de incontinentia, quod coniux ſit grandæuus, & vitæ honeſtæ. Idem *Abbas c.Ad Apoſtolicam, n.1.de conuerſ.coniugat.Couar.3 decret.2.p.c. 6.§.3.n.3.Ant,Cuc.l.5.inſtit. maiorum,t.12.n.223.* vbi diſiunctiue dicunt non ſufficere votum,ſi coniux manens in ſeculo ſit iuuenis, aut de incontinentia ſuſpectus.

10 Nec etiam ſufficiet votum prædictum vbi coniux manens in ſeculo eſt iuuenis: quamuis ita honeſtæ vitæ ſit,vt nullus incontinentiæ timor ſubſit.Quod conſtat ex textibus n.præc.relatis,qui ætatem ponderant,& nullum ratione illius ſubeſſe periculum.Et ratio eſt aperta, quoniã iuuentus variis ſemper incontinentiæ caſibus valde ſubiecta eſt,atque ab inceptis facile deſiſtit: cum variis ac vrgentiſſimis carnis illecebris paſſim agitetur.Et in proprijs terminis loquentes de femina iuuene,non ſuſpecta de incontinentia ratione honeſtæ vitæ,non ſufficere eius votũ in ſeculo ad profeſſionem viri,tradunt *Ioan.Andr.c.Coniugatus,in fine,& ibi Anchar.in fine,de conuerſ.coniug.& ibi* Anton. *ius in fine,& ibi* Abbas *n.* 4. & quamuis feminæ ſpeciali inconſtantiæ nota inurantur,vt eruditiſſimè tradit *Tiraquel. l.9.connub.n.129. & ſeq.* at viri maioribus periculis expoſiti ſunt: eo quod liberius vagentur. Et ita experientia ipſa docet multo frequentius eſſe, viros iuuenes in incontinentiam labi,quàm feminas.

11 Nec ſimiliter prædictum votum ſatis erit, quando vxor ſenex manens in ſeculo non eſt ſuſpecta de incontinentia:eſt tamen de aliis peruerſis moribus, vt ſi timor ſubſit fore,vt viri cura deſtituta, fiat incantatrix, venefica, vſuraria, vel quid ſimile. Quia eadem ratio videtur in aliis malis moribus, ſicut in ſuſpicione incontinentiæ. Quia cum non expediat vxoris ſaluti virum tunc profiteri: id permittendum non eſt. At ſi contra fiat, tenet omnino ingreſſus.Quia principaliter hic conſideratur incontinẽtiæ periculum: eo quod illa aduerſetur bono fidei, quod eſt vnum ex tribus matrimonii bonis.Ita docent *Ioan.And. c Ad Apoſtolicam. n.3. de conuerſ.coniug. Anton.n.3. Abbas n.4.* Anchar *ſine.Cardin.fin. Lancelotus inſtit iuris canonic.l.2.tit.De diuor.§.His exceptis,verb.Incontinentiæ.*

12 Quod ſi coniux ſenex relictus in ſeculo cum continẽtiæ voto id non ſeruet poſt viri profeſſionem, ſed incontinenter viuat,cogetur ingredi monaſteriũ, vt colligitur à contrario ſenſu,ex *c. Significauit de conuerſ coniug.* ibi: *Si eſt talis ætatis,de qua ſuſpicio haberi non poteſt,ipſam votum continẽtiæ obſeruantẽ intrare monaſterium compelli non permittatis.* Sic *Hoſt.c.placet.n.2 & ibi Card.n 2.q.2.Ioan And.n.2.* Anton.*n.7. de conu coniug.* Abb *c* Ad *Apoſtolicam, ſine,eo.t.* Anchar.*d c.Placet,n.4.q.1 in fine.* Qui explicat cogẽdum quoque eſſe profiteri:cæteri ſolũ dicũt cogẽdum ingredi, & de profeſſione ſubticet : ſicut & *textus d. c. Significauit.* eodem modo locutus eſt.Sed durum mihi videtur cogendum eſſe profiteri. Quòd non videam textum expreſſe id decidẽtem. Præterea, quia coniux hic non nouit religionẽ: & durum eſt ipſum obligare ad rem tam arduam, vt meliùs ſeruet caſtitatem,& ab incontinentia arceatur. Deinde,quia (vt diſp.ſeq.videbimus) magna eſt diſſenſio,an vxor iuuenis, ac proinde tatione ætatis ſuſpecta, vouens in ſeculo continentiam, ſit cogenda profiteri, an tantùm in monaſterium detrudenda, vt periculum ceſſet. Et quamuis in eo caſu verior ſententia diſtinguat,an mulier ſit iuris cõſcia, nec ne, at in hoc euentu non poteſt habere locum ea diſtinctio. Nam iura iubent *c. Cum ſis,cap. Ad Apoſtolicam, de conuerſ.coniug.* vt vxor iuuenis tranſeat ad religionem, quo vir legitimè profiteatur: ac proinde vxor talis iuris conſcia, & dans licentiam viro profitendi,voto caſtitatis à ſe emiſſo,cenſetur ad religionem ſe aſtringere. At quando vxor eſt ſenex,& non ſuſpecta,contentum eſt ius ſolo voto continentiæ in ſeculo. Quare ipſa voto ſuo ad id nec expreſſe, nec tacite ſe obligauit. Non ergo cogenda eſt profiteri, ſed arcenda in monaſterio ab incontinentia. Quod ſi non incontinenter viuat, ſed aliis vitiis vacet, dubitat *Abbas d.c.* Ad *Apoſtolicam, in fine*, & in eam partem inclinat,vt compelli debeat ad abſtinentiam à vitiis, non autem ad monaſterii ingreſſum. Quia principaliter non delinquit in fidem matrimonii:quæ in his caſibus ſpecialiter ſpectatur.Et hoc mihi placet.

Sed ſi coniux ingreſſus religionem de alterius licentia, 13
exeãt nouitiatus tempore,eſt cogendus redire ad coniugem manentem in ſeculo. Quod effectus licentiæ non ſit ſecutus: ea enim licentia fuit ad ingreſſum cum effectu. Ita *Hoſt.ſum t.de conuerſ.coniug.n.3. verſ.Illud quidem, l reg.21. fin.t. 7.p.1.& ibi Greg.Lopez verb. Salieſſe*, qui ita intelligit illam legem non diſtinguentẽ, an tempore profeſſionis an poſt profeſſionẽ egreſſus ſit. *Hoſt.* tamen loquitur eo caſu, quo manens in ſeculo votũ caſtitatis nõ emiſerit.Sed melius *Greg.Lop.* dicit idẽ,quamuis vouiſſet. Quia votũ illud cenſetur factũ ob cauſam profeſſionis alterius cõiugis: & ſub cõditione tacita, ſi alter profiteatur. Quare dicit profeſſione non ſecuta ceſſare votum defectu cauſæ & cõditionis.Quod ego intelligo,niſi coniux habuiſſet animum vouendi independẽter ab alterius profeſſione.Tũc enim etiam altero non profeſſo ligaretur ſuo voto. Et altero coniuge ſibi reſtituto non poſſet petere,vtpote qui voto ſimplici caſtitatis obligatus eſt:at teneretur reddere.Quia coniux ingrediens licentiam vouendi conceſſit dependẽter à ſua profeſſione. Quod ſi dediſſet licentiam indepẽdenter & abſolutè,dicemus l.10. diſp.36.n.5.& ſeq.

Prædicta autem,quæ diximus deſiderari,vt coniux le- 14
gitimè profiteatur,intelligenda ſunt ante factã profeſſionem.Si enim alter coniux abſque alterius licentia profeſſionem faciat,ac manens in ſeculo ratificare velit, nõ indiget religionis ingreſſu, quãuis iuuenis ſit, ſed ſatis eſt in ſeculo caſtitatem vouear . Sed dicunt forte eſſe verum, *Hoſt.c.Placet,n.1.ſuper verb.Educta, de conuerſ cõiug.Ioan.Andr. n.2.Ant.n.7.Anchar.n.4 q.1.* Et tenet *ibi* Abb *n.6. &* Aretin. *cõſ.59.n.9.verſ.Pro his facit optimè.*Et quãuis auctores dicãt manentẽ in ſeculo debere caſtè viuere,& nõ explicẽt debere emittere votũ caſtitatis: at reuera id intendũt; & ita declararũt *Ant.& Aretin ibid.*Quod ſi hoc facere nolit nõ proderit ratificatio,ſed cogetur repetere. Quia non permittit ius alterũ eſſe in religione,& alterum abſq; voto in ſeculo.Sic *Hoſt. Anton. Andr.* Abb. Anchar. Et idem dicit *Nauar.l.3.conſ.1.de conuerſ.coniug.priori edit.conſ.3.nu.3.poſteriori conſ.6.n.3.* quando manens in ſeculo viuit incontinenter.

15 Potissima tandem difficultas discutienda superest, an sit præscripta senectutis ætas, quam adeptus coniux non egeat religionis ingressu, sed possit in seculo manere, castitatis voto astrictus, vt alter coniux legitimè ad religionem transeat? Neminem ex antiquioribus hoc discutientem reperi: sed primus, qui de hac re locutus est, & sanè breuissimè, fuit *Sotus*, qui 4.*d*.27.*q*.1.*a*.4. *col*.12.§.*Præterea contra eandem* 1.*concl*.*& col*.15.*vers*.*Potest & vnus*:*& ad fin*.*art*. *vers*.*Quod hic de separatione*:*& d*.38.*q*.1.*a*.2 *concl*.2 *fine*,*& cõcl*. 3.*fin*.quibus in locis dixit feminam dici senem ad hũc effectum, quando est sexagenaria. Et *d*.*a*.4.*vers*.*Potest & vnus*, dicit idem de viro. Et Sotum secuti sunt loquẽtes de viro & femina, *Cordub*.*in sum*.*q*.178. *vers*.*Empero si el matrimonio*: *Ouand*.4.*d*.27.*qu*.*vn*.*fine*, *Angles Floribus* 1.*p*. vbi de matrim.*q*. 1.*de essentialib*.*ipsius*,*d*.27.*a*.3.*in dub*.*quod mouet post* 3.*difficult*. & loquentes de femina dicunt idem, Azor *l*.12.*instit*.*moral*.*c*.1.*q*.6.§ *Si quæras & l*.13.*cap*.14. *quæstione* 11.*statim in principio*. *Barth*.*à Ledesm*.*dub*.14.*de sacram*.*ord*.*col*.*vlt*.*& dub*.64. *de matrim*.*concl*.2.*fin*.& ad aliud intentum, simile tamen, nempe, quando quispiam dicatur iuuenis, vt ratione periculi incontinentiæ valeat cum ipso in incestu dispensari, dicunt *Cordub*.*l*.1.*sui quæstion*.*q*.12.*art*.1.*col*.5.§.*Secundum dictum*: *& Gutier*.*qu*.*can*.*l*.1.*c*.23.*n*.13. tunc euenire, quando nondum est sexagenarius, & allegant communiter annotata *c*.1.*de conuer*.*coniug*. vnde eam doctrinam clarè amplectuntur in hoc casu. Sed neminem inueni *eo*.*c*.1. annotãtem: cùm multis euolutis libris diligentissimè quæsierim. Nullus ex his Doctoribus quæstionem hanc discutit, nec rationẽ aut textũ, quibus innitatur, affert. Sed potest probari, quia communiter DD. existimãt sexagenarios senes esse, vt ratione ætatis possint à ieiunio excusari: vt n.17. videbimus, & Pius V. ac Pont. successores negantes in diplomate cruciato facultatem lacticinia edendi, clericis & religiosis in Quadragesima, exceperunt sexagenarios, quasi hos senes reputantes.

16 Sed verè hæc non probant hãc partẽ. quia Pontifices in eo casu speciali ætatẽ præscripserunt: & variis in casibus diuersimodè est iure præscripta, vt potest videri in *Menochio l*.2.*de arbitrar*.*centur*.1.*toto casu* 59. vbi *n*.3. multis allegatis concludit in casibus, in quibus nulla extat clara iuris constitutio, relinqui iudicis arbitrio, qua ætate senex quis censeatur. Cùm ergo in hoc ita eueniat, non videtur ea ætas sexagenaria præscribenda, sed id prudentis arbitrio committendum. Præterea, quia non videtur rationi consonare, eandem ætatem ad senectutem præscribi in feminis & in viris, vbi ius non ita clarè disposuit. Quod feminæ (vt auctores sunt *Arist*.*l*.7.*de histor*.*animal*.*c*.3 *fine*, *Plin*.*l*. 7.*natural hist*.*c*.4. *Tiraqu*.*l*.6.*connub*.*n*.38.*& l*.1.*n*.57.) ocyus quam mas & accrescant, & ætate floreant, ac senectute macerentur. Quia vita in calore sita est, teste *Aristot in problem*.*sect*.3.*problem*.22.*& sect*.14 *problem*.10. Cuius ratio est, nam anima tamdiu corpus informat, quamdiu in eo vitæ munia obire potest: præcipuus verò vitalium functionũ administer est calor: at feminæ frigidiores viris sunt: vt ex multis probat *Tiraquel*.*l*.9.*connub*.*n*.142.*& sequ*. Si ergo feminæ breuioris vitæ sunt, & citiùs senescunt, non eadẽ senectutis ætas ascribenda est illis, sed minor quàm viris. Præterea, quia textus dum senectutem petunt, subiungũt ita vt sine incontinentiæ suspicione possit in seculo remaneri: (vt n.9. probaui:) vnde senectutis mensura sumenda est ex ætate, in qua communiter incontinentiæ periculum non versatur. At hoc non æque reperitur in feminis, ac in viris: calor enim qui libidinem fouet, etusq; est causa, vt latissimè probat *Tiraquel*.*l* 9.*connub*.*n*.150.*& seq*.) minor est in feminis: & ideo minùs eas esse luxuriæ deditas, latè probat *Tiraquel ead*.*l*.9 *n*.142.*& seq*. & senectute ocyùs feminis appropinquante, citius tepescit ac remittitur calor. Cùm igitur breuiori ætate & senectus aduenias, & periculum incontinentiæ cesset in feminis, quàm in viris: immeritò prudens diiudicabit eandem ætatem vtrique sexui assignandam ad senectutẽ. Tandem, quia textus *c*.*Cum sis*, *de conuers*.*coniug*. clariùs explicuit qualis senectus desideretur, ibi: *Verum si ita vxor senex est & sterilis*, *quod sine suspicione possit esse in seculo*. Vbi *glos*. *verb*.*Sterilis*, *& Ant*.*fin*.*Host*.*n*.4.*super verb*.*Sterilis*, intelligũt steriles non ratione naturæ, sed ratione ætatis. Feminæ enim natura steriles præ cæteris libidinosæ sunt: teste *Tiraquel* id ex aliis cõprobante *l*.9.*cõnub*.*n*.121. Quia cùm nõ satis expurgentur, plurimo illas abũdare spermate est necesse. Quare textus nos docet ad diiudicandam senectutem, attendendã esse ætatem, qua coniux sterilis efficitur: tunc enim libidinis ardor mitescit, & minus periculi incontinentiæ subest. At minori ætate femina redditur sterilis, quam vir, teste *Arist l* 7.*de hist*.*animal*.*c*.5. vbi ait multas feminas anno quinquagesimo peperisse, at vltra id tempus nullam, & *l*.5. *c*.14. vbi ait maribus vltimum gignendi terminum esse annum septuagesimum: feminis vero quinquagesimũ, verum id rarò: sed magna ex parte feminis esse XLV. maribus verò LXV. Et *l*.7. *Polit*.*c*. 16. ait vt plurimum finem generandi esse viris LXX. annum, mulieribus L. Et *Plinius l*.7.*natur histor*.*c*.14. docet feminas post L. annum non generare. Quod adeo verum est, vt mirabile & rarũ appellarit textus, *l*.*Si maior*, 12.*C*.*de legit*.*hæred*. si femina quinquagenaria cõcipiat. Quod idẽ tradunt *gloss l*.*Si pater familias*, 15.§ *vlt*.*verb*.*Sexaginta*, *ff*.*de adopt*. *Botton*.*l*.2.*de morbis muliebrib*.*c*.8. *Tiraqu*.*l*.6.*connub*.*num*.22.*Mascard*.*de probat*.*concl*.1152.*n*.7.*& 8*.*Menoch*.*de arbitrar*.*l*.2.*centur*.1.*casu* 89.*n*.56.*& seq & de præsumpt*.*l*.5 *præsumpt*.24.*n*.5.*& seq*.& demũ sexagesimũ annum esse iam communiter viris terminum generandi, attẽto naturali generandi statu, quod si cõtrarium contingat, accidẽti potiùs, quam naturæ tribuendum esse colligitur ex textu *d l*.*Si paterfamilias*, §.*vlt*. ibi: *Nisi fortè minor sexaginta annis sit is*, *qui arrogat*, *qui magis liberorum procreationi studere debeat*. Et docent ibi *gloss*. *verb*. *Sexaginta*. *Menochius d*.*casu* 89.*n*.58.*& l*.6.*de præsumpt*. *præsumpt*.47.*n*.26.*Mascard*.*d*.*concl*.1152.*num*.6. & colligitur ex *Arist*.*l*.7.*de hist*.*anim*.*c*.6.*init*. vbi ait mares plurimos ad LX. annum generare, quemdam si excesserint, ad LXX. vsque procedere. Ex his ergo existimo virum sexagenarium esse diiudicandum ad hunc effectum senem, vt docent *Authores nu*.*præced allegati*. Quod vel ea ætate, vel paulò post accidat hodie communiter sterilitas: & sit iam proximus interitus, ac calor iuuenilis ferè extinctus, & communis animi conceptio habeat sexagenarios senes dici. At feminas quinquagenarias credo esse senes ad eundem effectum. Quia attento breuiori vitæ cursu ipsarum, ac celeriori senectutis aduentu, tam senex est mulier quinquagenaria, quam vir sexagenarius. Quod communis existimatio testatur: & libidinis ardor ita tepescit in illa, ac in hoc: & iam in ea ætate est sterilis, & communiter verè senex tunc appellatur, & suspicione incontinentiæ libera creditur.

17 Hinc deducitur pro tractatu de ieiunio, qua senili ætate feminæ à ieiunii præcepto eximantur. De qua re nullus, quem viderim, agit peculiariter, sed indiscriminatim de senibus, nec distinguendo, feminæ ne an mares sint. Et varii sunt DD. in hac re. Quidam enim ætatem septuagenariam assignant, in qua communiter senes excusantur à ieiunio. Quia ea ætate excusantur senes ab oneribus personalibus, *l*.*vlt*.*C*.*qui ætatem*, *l*.10. At ieiunium est onus non leue. Sic *Gabr*. 4.*d* 16.*q*.3.*art*.1.*notab*.4. *Rosell*.*verb*.*Ieiunium*, *n*.15. vbi *Sylvest*.*q*.6.*dict*.2.*Tabiena ibi q*.18.*Toledo l*. 6.*sum c*.4.*n*.2. *Lud*. *Lopez* 2.*p*.*instruct*.*tract*.*de sacram*.*pœnit*. vbi de ieiunio, *c*.111.*paulo post princ*. Communis autẽ sent. docet eam ætatem esse sexagenariam. Quia cùm dies annorum nostrorum sint 70. anni, vt habetur *psalm*.89. qui sexagenarius est, prope interitum est: si quidẽ teste *Apost*. *ad Hebr*.8. quod antiquatur & senescit, prope interitum est. Et ita docent *Caiet*.2.2.*q*.147.*a*. 4.*circa solut*.*ad* 2. *col*.2. § *Quoad primum de senibus*, *& sum*.*verb Ieiunium*, *c*.*Ieiunium*, *quibus personis inexcusabiliter sit obligatorium*. *Armilla verb*. *Ieiunium*, *n*.3.*Nauar*.*sum*.*c*.21.*Hisp*.*n*.15.*lat*.*n*.16.*Metin*.*l*.1.*sum*. *c*.14.§.10.*f*.100. *Pedraza sum*.*præcep*.3.§.13. *Angl*.*floribus* 1.*p*. vbi de ieiun.*q*.6.*diffic*.6.*f*.401.*Valentia* 2.2.*disp*.9.*q*.2 *punct*.5. *col*.2.

col.2.§.Impotentia ad ieiun.Emman.Sa sum.verb.Ieiunium,n.9. Philiarc. de offic. sacerd. to.1.p.2.l.3.c.25.§.Causæ ob quas,cauſ. 2.Graffis 1.p.decis.l.2.c.37.n.43. Manuel 1.to.ſum.2 edit.c.24. n.1. & dicit probabilem *Azor l.7.inſtit.moral c.28.q.4.* Alij nullam prorſus ætatem præſcribunt, ſed attendendam complexionem corporis & robur affirmant. Quod quidam ſexagenarij aut ſeptuagenarij fortiores ſint ac robuſtiores aliis quinquagenarijs. Quare cenſent arbitrio prudentis id committendum, qui attentis viribus obligationem ieiunandi aut exemptionem ab eis diiudicabit. Ita docēt *D.Antonin.2.p.t.6.c.2.§.6.verſ.Septimò ſenes, Metina C. de ieiunio, qui de his, qui ad ieiunia tenētur, col.2.verſ.Deinde ſenibus, Ledeſm.2 p.4.q.17.a.3 col.3.§.Præterea de pueris, Palacios 4. d.15 diſp.8.col.20 paulo ante 5.concl.verſ.Porro quia eſt. Manuel in expoſ.bullæ, §.6 dub.2. Vega 1.tom ſum. c.14.dub.15.* Quod idem docent etiam omnes Auctores allegati, præter *Angles & Emman. Sa*: dicunt enim non ita præſcribi annum LX. aut LXX. vt generaliter tradendum ſit ſenes ea ætate excuſari à ieiunio: ſed vires attendendas eſſe dicunt, ac iuxta eas diiudicandum. At communiter hunc virium defectum dicunt priores DD. accidere anno ſeptugeſimo, poſteriores vero anno ſexageſimo: & ita cenſent hac ætate communiter ſenes excuſari. Quare *Caietan & Vedraza proximè allegati* dixerunt in ætate ſexagenaria conſtitutos ſemper excuſari, niſi euidenter conſtet ex complexione robuſtiori poſſe abſque detrimēto ieiunare. Quia ex quo de ætate conſtat, & de robore eſt ambiguum, non eſt amplius exſpectandū. At *Angles* omnes ſexagenarios excuſat, quamuis aliquis ex illis viribus ad ſuſtinēdum ieiunium polleret. Quod idem docet clarè *Emmanuel Sa*: ait enim excuſare à ieiunio ætatem minorem anno vigeſimo primo, vel maiorem ſexageſimo: vnde æquiparat has duas ætates: at minor vigeſimo primo ſemper excuſat. Quæ ſent.etiam placet quibuſdam viris doctiſſimis. Mihi quoque valde arridet. Quod ſenes nequeant ſimul totum alimentum naturæ ſufficiens ſumere: id enim ob caloris defectum, qui ſenectutem comitatur concoquere non poſſunt: quare pauciori cibo, quàm iuuenes indigent, ſed frequēntius ſumpto. Et licet quidam ſexagenarij in ea ætate robuſti videantur, negari nequit naturam iam prolabi, ac celeriter ad interitum tendere. Atque adeo eorum natura adminiculo cibi frequentius ſumpti indiget: vt nō tam præſenti ſtatui, quàm futuro conſulatur: ne cibo ſuis temporibus eſitato natura deſtituta, citiùs corruat, vireſque omnino deficiant. Nec enim ieiunium ſoluere licet, attenta ſola præſenti neceſſitate, ſed etiam quādo in poſterum lapſus probabiliter timetur. Adde, ſanitatem ſenum non eſſe firmam & conſtantem, ſed fallacem & incertam, mediamque inter morbum & perfectam ſanitatem, vt pulchre teſtatur *Galen. l. 5 de ſanit. tuenda pag.7.* & ſtatim ſubiungit hæc verba: *Scire licet ſenilis corporis ſtatum, quoniam ex leui momento in morbum decidit: ſimili ratione iis, qui ex morbo conualeſcūt, in victu eſſe curandū.* Et *l.6 pag.2.* hæc ait: *Senum ſanitas querimoniis non vacat: quamuis enim omnes habeat actiones, nullam validam habet. Atque adeo illa pars artis, quæ de ſenum ductu inſtituitur, huc tantum conſilia dirigit, vt ſanitatem eorum quatenus fieri poteſt tueatur.* Si ergo ſanitas eorum non eſt conſtans, ſed fallax, & apparens, victuque indigent inſtar valetudinariorum, non cogendi ſunt vt totum cibum naturæ neceſſarium vnico eſu accipiant, & cætera diei parte abſtineant; quod ieiunij eſſentia petit: ſed frequentius eſt eis concedendus cibus, vt cōualeſcentibus, vt natura adiuuetur, cibuſque concoqui valeat. Et confirmatur, quia ob eam rationem conualeſcentes ex morbo à præcepto ieiunij excuſantur, donec ad priſtinam ſanitatem reſtituantur. Tandem, quia Pius V. & Pont. ſucceſſores denegantes, clericis & religioſis indultum bullæ cruciatæ veſcendi lacticiniis in quadrageſima, exceperunt ſexagenarios, quaſi in ea ætate rationi conſonet, vt imbecillitati naturæ conſulatur: ſimiliter ergo ea ætas reputanda erit ſufficiens, vt eam adepti, tamquam imbecilles, & non firmæ valetudinis, à ieiunij onere eximantur. Sed ſupereſt iam enucleanda difficultas de feminis, an ſimiliter ætas ſexagenaria ſit illis præſcribenda, vt à ieiunio eximantur: an potiùs quinquagenaria? Nam allegata n. præced. quinquagenariam præſcribendam eſſe probant. Quæ enim in viris eſt ſexagenaria, ea in feminis eſt quinquagenaria, attento breuiori illarū vitæ curriculo. Deinde, quia ea ætate femina æque appropinquat morti, ac viri LX. annū nacti: atque ſimiliter viribus deſtituitur, indigetque cibo frequentiori, vt calor ſenilis paulatim illum coquere poſſit: ne ſimul toto neceſſario cibo ſumpto, ſenilis ille calor ac tenuis ſuffocetur: eo vel maxime, quod calor in feminis ſit minor, quàm in viris (vt num. præced. probauimus:) ac proinde is diminutus ratione eius ætatis, minus capax ſit totius cibi neceſſarij ſimul ſumpti concoquendi, quàm calor viri ſexagenarij. Quæ potiſſima, imò tota ratio eſt excuſandi maſculos ſexagenarios. In contrarium eſt quod nullus aſſerat (& quidem meritò) feminas ante XXI. annum teneri ieiunare, cum tamen ratio naturalis augmenti, quæ viros eam ætatem non adeptos excuſat, ceſſet in feminis: vtpote quæ ſicut citiùs ſeneſcunt, ita etiam citiùs adoleſcunt, ac incrementum perfectum recipiunt, vt ex Ariſt. retuli n. præced. Sed poteſt reſponderi, iam conſuetudine ita interpretandi receptum eſſe, vt lex Eccleſiaſtica neutrum ſexum obliget vſque ad XXI. annum. Quæ conſuetudo non reperitur explicās ſenectutis terminum: ac proinde conceditur locus, vt fas ſit rationibus ex vtriuſque ſexus diuerſa natura petitis inniti, ad ſibi perſuadendum diuerſum ſenectutis terminum præfigendū eſſe. Præterea, quia Pontifices indulgēres eſum lacticiniorum virtute bullæ, religioſis vtriuſque ſexus ſexagenarijs, nullum ætatis diſcrimen conſtituerūt. Sed facilis eſt ſolutio, in eo enim indulto fatendū eſt eandem ætatem in vtroque ſexu deſiderari: eo quod Pontifex certam ætatem præſcripſerit: at vbi non præſcripſit, ſed ex ſola imbecillitatis ratione, quæ ex ætate proficiſcitur, iudicium ſumendum eſt, ſicut diuerſitas ætatum diuerſum iudicium efficit, ita diuerſitas ſexuum, quæ cauſa eſt ſenectutis ocyùs aduenientis. Deinde, quia ſi ſpectemus maiorum phlegmatum copiam, quæ in feminis reperitur, in quæ calor natiuus agit, vicemque cibi ſupplent, atque vitam ipſam quietā, ac modicæ corporis exercitatione vacantē, manifeſtè cōperiemus feminas etiā quinquagenarias minimè indigere frequenti cibo, quali viri ſenes indigēt, ſed paucis naturā earum contentam eſſe alimentis. Quod & experientia ipſa teſtatur: feminæ enim ſuapte natura ad ieiunia procliuiores ſunt, & multo facilius viris ieiuniū ferūr. Quare cum in quinquagenarijs feminis ceſſet ratio indigentiæ frequētis cibi, quæ inuenitur in viris ſexagenarijs, non excuſandæ ſunt illæ à ieiuniis, inſtar horū: ſed eadem ætas in vtriſq; deſiderabitur: atq; maior ſenectus reperta in viro ſexagenario, quā in muliere eiuſdē ætatis, cōpenſabitur & adæquabitur minori indigētia cibi exiſtenti in muliere, ratione abundantiæ phlegmarum, & defectus exercitationis corporis. Sed nec hæc ratio concludit, nec difficultatem exhaurit. Ex ea enim pariter cōcludetur, ſenes in nulla ætate à ieiuniis excuſari. Quia ſenes facillime ieiuniū ferunt (vt docet *Hippoc. in ſuis aphoriſ. aphor.13.*) pauciorique; cibo indigent: eo quod frigidiores ſunt. At eos excuſamus, quia (vt dicunt *Galen. & Braſauolus in illum aphoriſ. Hippocrat.*) tale patiuntur, quale lucernis penè extinctis accidit, quæ continuam exigunt olei ſuffectionē, multam autem & ſubitā ſimul nequeunt ſuſtinere: ſic (inquiunt) ſenibus exhibere oportet cibum neceſſarium, at paucum, & hanc ipſam cibi paucitatē in multas partiti portiones: nec vlla illis lōga inedia eſt iniungenda. Idem ergo dicam de feminis quinquagenarijs, fateor enim ob phlegmata, & vitā quietā, faciliùs quam viros ferre ieiunium, ac pauciori alimento egere: at illam cibi paucitatē, præ ſenectute æquali cum viris ſexagenarijs, ac maiori frigiditate, non poſſunt ſimul ſuſtinere, ſed indigent vt in multas diuidatur portiones: nec poterunt vnico eſu cibum neceſſarium vitæ tuendæ in poſterum ſumere: ac proindę à ieiunio.

quod in vnica comestione consistit, excusabuntur. Hæc me ancipitem reddunt,& viris doctis à me consultis placuit minorem ætatem feminis assignandam, quàm viris: at dubitarunt de quantitate ætatis. Sed profectò quæ nu. præced. attuli ex virtute ad generandum, quæ cessat in femina anno quinquagesimo, & in maribus ad minus vsque ad sexagesimum protenditur; & ex communi existimatione, probant æquè dici senem feminam quinquagenariam, ac virum sexagenarium. Et ideo aliis viris doctis hæc pars arrisit. Et re mecum considerata, & rationibus perpensis, existimo nil à ratione deuium, nec mediocriter alienum à probabilitate dicturum, qui feminas quinquagenarias à ieiunio excusauerit, sicut viri sexagenarij excusantur. At dum aliud non apparuerit clariùs conuincens, tamquam probabiliorem eligo opinionem, quæ sustinet indiscriminatim de ætate viri & feminæ, ad excusandum à ieiuniis, loquendum esse. Et deseruient prædicta, ne damnemus amplectentem opinionem, quæ feminas quinquagenarias excusat, verumtamen licet prædicta ostendant eam opinionem esse probabilem speculatiuè loquendo, at in praxi censeo non esse tutam.

DISPVTATIO XXXIII.

An professio coniugis de licentia spontanea alterius emissa absque aliis iure requisitis valida sit: nec professus reuocari possit, sed manens in seculo cogendus sit profiteri, aut vouere castitatem?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, n. 1.
Quando coniux etiam iuuenis manens in seculo vouit castitatem, valida est professio alterius de licentia ipsius facta, n. 2.
Quid, quando nullum emisit votum? Refertur quædam sententia, n. 3.
Valida est huiusmodi professio, n. 4.
An hic professus ad vxorem reuocatus, teneatur vxore mortua ad religionem redire, nec valide possit matrim. iungi, n. 6.
An teneatur reddere, ac possit debitum petere? n. 6. & ibi remissiue, an vxor teneatur ei reddere.
Satisfit argumentis, n. 7.
An coniux professus de licentia alterius iuuenis manentis in seculo cum voto castitatis, possit reuocari è monasterio? Refertur quædam sent. n. 8.
Non potest tunc reuocari, n. 9.
Quid, si votū castitatis coniugis manentis in seculo sit temporale, n. 10.
Quid, si nullum votum emisit? Referuntur tres sententiæ, n. 11. 12. 13.
Proponitur sententia auctoris, n. 14.
An quoties potest reuocari, possit hic propria auctoritate exire, n. 15.
An sit locus huic reuocationi, eo quod Episcopi auctoritas non interuenerit, n. 16.
An hæc reuocatio fiat iure actionis competentis coniugi manenti in seculo, an solo iudicis officio interuenienti? Refertur opinio, n. 17.
Proponitur Auctoris sententia, n. 18.
An si res est integra, possit ipse coniux, qui licentiam concessit, reuocare? n. 19.
An quando Episcopus licentiam concessit, possit fieri reuocatio? n. 20.
An possit Episc. compellere religiosos exemptos impedientes reuocationem hanc ex eorum monasterio, n. 21.
An possit in hoc & in aliis casibus, in quibus iurisdictionem habet in exemptos, ipsos censuris compellere. Refertur quædam sententia, n. 22.
Auctoris sententia traditur, n. 23.
Coniux manens in seculo, cum nullum votum fecit, aut illud fecit, & est senex, nec suspectus, an sit cogendus ingredi religionem, si de eius spontanea licentia alter professus sit, n. 24.
Quid, si coniux sit iuuenis aut suspectus de incontinentia. Refertur duplex sent. n. 25. & 26.
Sententia Auctoris, n. 27.
Soluuntur argumenta, n. 28.

1 SVPERIORI disp. egimus de requisitis, vt professio coniugis de alterius licentia facta sit licita. In præsenti discutiendum est, quæ ex illis desiderentur, vt valida sit: & quæ exigantur, ne cõcedatur repetitio, & cogatur professus egredi. Et quia potest dari licentia sponte, dolo aut metu, aut nulla interuenire licentia, aut sola dissimulatio absque alia licentia expressa. Disputatio hæc aget de professione facta ex licentia spontanea coniugis, in qua defecerunt alia iure requisita, nimirum, quia coniux iuuenis non pariter ingressus est religionem, aut non emisit votum, siue iuuenis, siue senex esset: atq; ita procedit quando in licẽtia ipsa nil virij interuenit. Et in seqq. disputabitur, quando deficit prorsus licentia, aut ea fuit vitiosa, quia metu aut dolo extorta: aut non fuit expressa, sed sola dissimulatio. Quadruplex ergo quæstio sub præsenti disputatione clauditur, in ea enucleanda. Prima, de valore professionis coniugis factæ ex spõtanea alterius licentia, absque aliis iure requisitis. Secunda, de facultate reuocandi illum, qui sine his conditionibus est professus. Tertia, an hæc facultas reuocandi competat iure actionis coniugi? Quarta, quando non conceditur reuocatio, an cõpellendus sit coniux manens in seculo profiteri religionem?

QVÆSTIO I. An valida sit coniugis professio de li- 2
centia spontanea alterius emissa manentis in seculo cum voto castitatis vel absque illo? Quæstio hæc in duplici euentu discuti potest. Prior est, vbi cõiux licentiam concedens mãsit in seculo cum voto castitatis. Posterior, quãdo absque illo. Et quidem in priori euentu, quamuis qui manens in seculo votum castitatis emisit, sit iuuenis & suspectus de continentia, certum est validã esse professionem alterius, cui sponte sua licentiam concessit. Quod non sit de substantia professionis coniugis, professio alterius, sed tantum desideretur, quando hic est iuuenis, vt professio alterius licite fiat. Nec peruersio ordinis, quando non est de substantia, vitiat actum, vt *l. 1. & ibi per Bald. C. de appell. & per Bart. l. Prolatam, C. de sentent. per Abb. Imol. & DD. c. Exhibita, de iudiciis.* Deinde, quia textus, *c. Ad Apostolicam, c. Cum sis, c. Vxoratus, de conuers. coniug.* petentes vt coniux iuuenis simul profiteatur, explicant quid iure fieri debeat, vt legitimè fiat professio, non tamen irritant contra factam. Cum constet multa prohiberi fieri, quę tamẽ contra facta tenent, *c. Ad Apostolicam, de regul.* Et ideo ita docent *Frederic. cons. 37. ad fin. Host. sum. t. de conuers. coniug. n. 8. Innoc. c. 1. n. vn. verb. Seruare, eo. t. & ibi Calder. Abb. ibi n. 8* dicẽs esse omniũ, *Anchar. ibi n. 3. Card. ibi in fin. & c. Ex parte, el 1. ad fin. eo. t. Henric. c. Vxoratus, n. 9. eo. t. Aretinus cons. 59. n. 8. vers. Si ergo. Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 19. Maioris 4. d. 32. q. 2. §. pro illa rubrica. Rosella verb. Impedimentum impedi. 11. init. Sylu. Matrimonium, 8. q. 12. dict. 4. Tabiena Matrimonium, 1 q. 3. n. 4. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col penult. vers. Casus autem, Nauar. l. 3. consil. t de conuers. coniug. in priori edit. cons. 5. n. 3. in poster. cons. 14. n. 3. Greg. Lopez l. 12. verb. Vale el casamiento, t. 7. p. 1. Enriqu. l. 11. de matrim. c. 8. n. 9.* & omnes DD. n. 4. referendi, qui dicunt valere professionem, quãdo coniux manens in seculo nullũ votum emisit, nedum quando vouit. Et quamuis *Anchar. c. 1 n. 2. notab. 2. de conu. coniug.* dicat, vt transitus ad religionem sit iure validus, non satis esse votum alterius manentis in seculo, sed oportere, vt simul ingrediatur, non est cõtrarius: intelligit enim, vt sit validus, id est firmus, ita vt reuocationi non sit locus; vt ibi ferè se explicat. Nec audiendus est *Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 1. de essentialibus illius, d. 27. a. 3. in dubio, quod mouet post 3. diffic.* vbi docet, professionem alterius esse nullam, altero iuuene nõ profitente, & statim *diffic. 6.* sibi contradicit, ait enim nuptias contractas ab hoc coniuge reuocato, post alterius obitum esse nullas. Quod verum esse nequit, nisi professio prior esset valida, ob quam matrimonium subsequens irritaretur.

In posteriori casu, nimirum, quando coniux manens 3
in seculo nullum votum emisit: est grauior difficultas. Quidam censent professionem esse nullam. Prob. ex *cap. Vxoratus, de conuers. coniug.* ibi: *Vxoratus sine licentia vxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis existat.* Nam dictio Nullatenus inducit actum ipso iure nullum. Vt ex multis probaui lib. præc. disp. 32. n. 7. Ita docent *Innocent. c. Quidam. statim in princ. & n. 3. & 4. de conuers. coniug. Victoria summa*, vbi de matrim. *n. 253. Emm. Sa summa, verb. Religio, n. 33.* Addit Innocentius id votum in professione ea tactũ habere vim solius voti simplicis, ac proinde per illud non dirimi matrim. subsequens. Sicut dicitur *eod. c. Quidam*, de professione absque alterius coniugis licentia facta.

Cæterum verissima sent. probat, eam professionem 4
esse validam. Quam probant eædem rationes num. 2. adductæ. Insuper constat ex *cap. Ex parte, el 1. de conuers. coniug.*

vbi

vbi consultus Pontifex de quodam, qui graui morbo laborans vxore sponte consentiente, in religione professus est: ac postea sanitatem adeptus, vxorem retinuit, & ea defuncta aliam duxit, sic ait: *Quia vero prædictus D. licet vxore sua remanente in seculo, de iure ad religionem nequiuerit proficisci: ea tamen sublata de medio, votum sine salutis suæ periculo nõ potuit violare; mandamus vt prædictum D. compellas, vt muliere demissa, ad suum monasterium reuertatur, sub regulari habitu de cætero Domino seruiturus.* Ergo valuit professio, vbi sola vxoris licentia adfuit, alias valeret secundum matrimonium. Tandem id probatur ex *c. Agathosa*, 27. *q.* 2. quod est ex D. Greg. *l.* 9. *ep.* 44. ibi: *Experientiæ tuæ præcipimus, vt diligẽti inquisitione discutiat, ne fortè cum eius voluntate conuersus sit, vel ipsa se mutare promiserit, & si hoc repererit, illum in monasterio remanere prouideat.* Vbi pondero, Pontificem locutũ fuisse disiunctiuè, nimirum si vxor consensum præstitit, aut pariter conuersa est. In quocumque igitur illorum euẽtuum valida est professio. Et ideo hanc sent. tuentur ex Iurisperitis *glossa c. Vxoratus, verb. Nullatenus, de conuers. coniug. & c. Ex parte, el* 1. *eod. t. in fin. Goffred. sum. t. de conuers. coniug. nu.* 5. *Host. summ. eod. t. n.* 2. *fine. & d. c. Ex parte, paulo post princ. super verb. Vxorem. Calderin. c.* 1. *de conuers. coniug. & ibi* Abbas *nu.* 8. *idem* Abbas *d. c. Ex parte, n.* 2. 3. *& 5. & d. c. Vxoratus, n.* 5. vbi *Ant. n.* 5. Aretin. *cons.* 59. *n.* 8. *vers. Tertio probatur.* Astens. 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 11. *a.* 2. *q.* 11. *Rosella verb. Impedimentum, imped.* 11. *init. Sylu. Matrimonium*, 8. *q.* 12. *dict.* 4. Et ex Theologis, *Durand. 4. d.* 32. *q.* 2. *n.* 6. *& ibi Maioris, q.* 2. §. Pro *illa rubrica. Ricard. 4. d.* 27. *a.* 2. *q.* 4. *corp.* Adrian. *quodlib.* 1. *art.* 3. *ad* 7. *Palacios 4. d.* 27. *disp.* 2. *col. antepen. fol.* 591. *& col.* 34. *vers. Hæsitas secundo, f.* 589. *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 15. *n.* 9. *Azor l.* 11. *instit. moral. cap.* 1. *q.* 6. §. *Si quaras.* Eiusdem sent. videntur esse alii Theologi & Iurisperiti, qui indistinctè docent, valere professionem cõiuge manente in seculo, nec explicant votum emiserit, necne. Sic ex Iurisperitis docent Alberic. *in suo dictionar. lit. V. verb. Votum*, 4. *Archid. c.* 2. *n.* 2. *& ibi Bellamera n.* 3. 33. *q.* 5. *Cardinal. c.* 1. *n.* vn. *q.* 4. *de conuers. coniug. Henricus c. Placet. fin. eod. t. Brunell. de sponsalib. concl.* 30. *n.* 9. *Ioan. de Friburg. sum. confess. l.* 1. *t.* 8. *q.* 50. Angel. *Matrimonium*, 4. *n.* 10. *Sylvest. verb. Diuortium, q.* 17. *dict.* 3. *& ibi* Armill. *n.* 11. & ex Theologis, *D. Bonauent. 4. d.* 27. *in expos. lit. n.* 4. *Palud. & Sotus n.* 2. *alleg. Lud. Lopez* 2. *p. instruct. de matrim. c.* 54. *col. antepen. Vega* 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 104. *Cañedo sum. sacram. tract. de matrim. c.* 7. *n.* 54.

5 Hinc deducitur, professum hunc à monasterio reuocatum, eo quod desiderata sint aliqua iure requisita, ac coniugi restitutum, teneri, eo coniuge defuncto ad monasterium redire. Quod verè professus sit, ac solùm coactus redire ad coniugem manentem in seculo, ad consulendum periculo incontinentiæ eius, quod morte cessat. Et ita habetur expresse *c. Ex parte, el* 1. *de conuers. coniug.* cuius verba n. præc. retuli. Et docent *glossa c. Agathosa, verb. Debeas*, 27. *q.* 2. *Hostiensis sum. t. de conuers. coniug. n.* 8. Abb. *c.* 1. *n.* 8. *eod. t. Calder. Anton. Alberic.* Archid. *Bellamera, Brunell. Aretin. Ioan. de Friburgo, Ang. n. præced. allegati. Domin. c. Seriatim, n.* 5. *d.* 32. *& ibi Turrec. a.* 3. *n.* 4. *casu* 8. *Cardin c. Ex parte, el* 1. *paulo post princ. & c. Quidam, n.* 2. *q.* 5. *fin. de conuers. coniug Sylu. verb. Diuortiũ, q.* 17. *dict.* 3. *& ibi Armilla, n.* 12. Greg. *Lopez l.* 12. *verb. Vale el casamiento, t.* 7. *part.* 1. Et ex Theologis, *D. Bouauent. Palud. Sotus, Azor, Lud Lopez, Cañedo, quos n. præced. retuli,* Angles *Floribus* 1. *p.* vbi de matrim. *q.* 1. *de essentialibus matrim. d.* 27. *art.* 3. *diffic.* 5. Quare si professus ille aliud matrim. tunc ineat, erit irritũ ratione voti solẽnis in illa professione valida emissi. Sic *glossa,* Albericus, *Host. Henric.* Greg. *Lopez,* Palud. *Sotus,* Azor, *Angles diffic. 6. eisdem locis.* Abbas *c. Ex parte el* 1. *n.* 2. *de conuers. coniug. Enriquez l.* 11. *de matrim c* 15. *n.* 9. Et clarè probatur ex *eo. c. Ex parte,* vbi iubetur professus hic, vxore postea ducta dimissa, ad monasteriũ, àquo ad priorem vxorem reuocatus fuerat, redire. At si matrim. posterius esset validum, id conseruandum esset. Quare non audiẽdus est *Palacios, qui 4. d.* 32. *disp.* 2. *col.* 13. *&* 14. dicit eam professionem reuocatione cassari: ac proinde matrim. postea initum esse validum. Et ipsum sequitur *Vega* 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 104. §. *Lo tercero.* Sed contrarium esse verum, ex dictis conuincitur.

Secundò deducitur, professum hunc reuocatum ad coniugem manentem in seculo teneri illi debitum reddere. Quia aliàs frustra esset reuocatio, nec ea consuleretur incontinentiæ manentis in seculo, imò grauiori periculo exponeretur. Et ratio est, quoniam etsi coniux licentiam profitendi concedens videatur iuri suo renunciare, ac proinde alterum non teneri reddere censendum sit: at quia renunciatio non fuit sufficiens & perfecta, defectu modi ab Ecclesia præscripti, suspenditur voti executio ad hunc effectum vt reddere teneatur. Ita docent *Scotus 4. d.* 32. *q. vnic. Paludan. 4. d.* 27. *qu.* 3. *art.* 2. *n.* 19. *& d.* 32. *q.* 2. *art.* 2. *num.* 17. Abbas *cap. Vxoratus, num.* 8. *de conuers. coniug. Turrec. c. Seriatim, d.* 32. *art.* 3. *n.* 4. *casu* 8. *Supplement. Gabriel. 4. d.* 32. *q.* 1. *a.* 2. *in coroll. quod infert ex* 9. *conclus.* Palacios *4. d.* 27. *disp.* 2. *col. antepenul. f.* 591. Addit *Scotus* (& bene) teneri hunc non petere debitum. Quia cùm sit verè professus, astringitur voto castitatis: ac proinde tenetur ex parte sua cõtinere. Imo & *Turrecremata* ait neutrum posse exigere. Quia coniux dans licentiam cessit iure suo. Sed cùm nullum emiserit votum, ratione cuius interdictum sibi sit debiti petitione, existimo eum posse. Quia renunciatio illa non fuit solida ac perfecta. An verò alter coniux teneatur ei reddere? dicam disp. 38. n. 22. 6

Ad textum contrarium, n. 3. adductum respondeo dictionem Nullatenus, non semper reddere actum nullũ (vt docent aliqui, quos retuli, *l.* 6. disp. 32. n. 7.) Idque maxime est verum, vbi inducererur iuris alterius correctio declarantis actum illum esse validum, vt contingit hic, vt probant textus n. 4. adducti. 7

Qvæstio II. An ille validè professus absque iure petitis in coniuge manente in seculo possit reuocari, vt coniugi restituatur, ex cuius licentia professus est: ac ipsi integrum sit propria auctoritate exire? Difficultas hæc versatur in expositione textus *c.* 1. *de conu. coniug.* vbi sermo est de viro qui vxore consentienti professus est, & sic dicitur: *Dicimus quod nisi vxor ad religionem transierit, aut perpetuo castitatem seruare promiserit, vir potest & debet de monasterio reuocari.* Et quidem hæc quæstio, sicut & præcedens, in duplici casu potest agitari. Prior est, vbi coniux manens in seculo voto se castitatis astrinxit. Posterior, vbi id non fecit. Et in priori casu, quando coniux manens in seculo vouit, cùm esset iuuenis, aut de incontinentia suspectus, posse professum reuocari, iuxta decisionem *d. cap.* 1. admittunt aliqui. Quia manens in seculo non præstitit, quod iure præscriptum est ad alterius professionem: erat enim pariter professurus ratione iuuentutis, secus si esset senex, nec de incontinentia suspectus, *c. Cum sis, cap. Vxoratus, c.* Ad *Apostolicam, de conuers. coniug.* Et confirm. quia *c.* 1. *eo. t.* non corrigit prædictos textus sub eadem rubrica contentos, imò iuxta illos debet intelligi: oportet enim iura iuribus concordare, *l. vn. C. de inofficios. dotibus.* Atque ita dum *c.* 1. negat reuocationem professi, nisi vxor vouerit castitatem, aut religionem professa sit, intelligi debet vt in sene sufficiat prædictum votum. Quando ergo coniux iuuenis solum votum in seculo emisit, erit locus reuocationi. Et ideo hanc sententiam satis posse amplecti, air *gl. c. Significauit, in fine, de conuers. coniug.* Et eam iustinent cum hac limitatione, si mulier esset iuris ignara, nec de præiudicio suo certior reddita, *Host. eo. c. Significauit, n.* 2. *in fine, & ibi Ioan.* Andr. *n. vlt.* & absque limitatione *idem Host. sum. t. de conuers. coniug. n.* 8. *Greg. Lop l.* 12. *verb. Vale el casamiento, t.* 7. *p.* 1. & *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 8. *n.* 9. ait posse Episcopum ex dispensatione extrahere maritum sic professum, ob periculum incontinentiæ vxoris. Et reddit rationem *in comment. lit. R.* quia vrgente periculo incontinẽtiæ Episcopus dispensat in voto castitatis præcipue cum coniugato. Sed hoc non credo. Quia hoc est votum solemne, ac per id acquisiuit ius religio. 8

At verior sent. habet, non esse locum prædictæ reuocationi. Quod coniux manens in seculo cesserit iure suo licentiam spontaneam alteri profitendi concedens, voto castitatis à se emisso. Quod licet iura non approbent, vt 9

licitus sit ingressus, quando manens in seculo est iuuenis, imo fieri interdicant, *c. Cum sis, c. Vxoratus, c. Ad Apostolicam, de conuers. coniug.* at approbat *c. 1. eo t.* ad hunc effectum, ne concedatur reuocatio professi. Siquidem disiunctiuè petit vt alter simul profiteretur, aut votum castitatis emitteret. Quare hi textus sibi ipsis minimè aduersantur. Et ideo huius sent. sunt *Innoc. c. 1. n. vn. super verb. Reuocari, de conuers. coniug. & ibi Calder. & Abbas n. 8. idem Abb. c. Significauit, n. 3 & c. Vxoratus, n. 5. eod t. Anchar. d. c. 1. n. 3. Cardin. c. Ex parte, el 1. ad fin. de conuers. coniug. Aretin. consil. 59. n. 8. vers. Si ergo, Maioris 4. d. 32. q. 2. §. Pro illa rubrica, paulo ante vers. Ecce quomodo. Rosella verb. Impedimẽtum, imped. 11. init. Sylu. Matrimonium, 8. q. 12 dict. 4. Tabiena Matrimoniũ, 1. q. 3. n. 4.* & hoc supponit *Archid c. Agathosa, nu. 3. & ibi Bellamera n. 2. 27. q. 2. & Dominic. c. Seriatim, n. 5. d. 32.* vbi sustinẽt hunc coniugem manentem in seculo cogendũ esse, quo seruet votum, ingredi religionem. Idemque tamquam notum supponunt *DD allegandi n. 25. & duobus seq.* & solũ in dubiũ vertunt an hic coniux sit in monasterium tantùm detrudendus, an etiam cogendus profiteri. Et hæc sent. est vera, quamuis vxor esset iuris ignara. Cùm enim non cogatur ad aliud, quam ad proprij voti obseruantiam, & ne reuocetur professus, cui consensum præstitit, non est curandum, an iuris conscia an potius ignara sit. Ita *Abbas duplici priori loco alleg. Calderin. Card. Sylu. Maioris, Rosella, Tabiena ibid.*

10 Imò quamuis votum castitatis emissum à coniuge manenti in seculo sit temporale, non esse locum reuocationi professi, ait *Hugo, c. Qui vxorem, 33. q. 5.* Sed melius *Rodensis*, quem referunt & sequuntur *Alberic. in suo dictionario, lit. V. verb. Votum, 4. Vincent. 2. tom. in spec. doctrin l. 9. c. 87. Astens. 2. p. sum. lib. 8. t. 11. a. 2. q. 12. Ioannes de Friburgo sum. confess l. 1. t. 8. q. 40.* sic distinguit, si vxor conscia iuris erat, non reuocabitur vir, sed ipsa cogetur, si senex sit, votum perpetuũ emittere: & si iuuenis, ingredi monasterium. Sicut iura petunt ad eum ingressum viri: ad id enim se visa est obligasse, eam licentiam conscia iuris concedendo: iuxta ea, quæ dicemus num. 14. & 27. si verò ignara, reuocabitur vir professus. Quia *c. 1. de conuers coniug.* concedens professi reuocationem, eam concedit quoties coniux manens in seculo non vouet perpetuo castitatem.

11 In posteriori casu, nempe, quando coniux manens in seculo nullum emisit votum, est quadruplex sententia. Prima negat professum reuocandum fore; sed ait manentem in seculo compellendum castè viuere. Quòd professio tenuerit: & explicat *c. 1. de conuers. coniug.* concedens reuocationem quando coniux concedens licentiã non vouit, vt intelligatur de licẽtia metu aut dolo extorta. Ita docent quidam antiqui, vt refert *gl. fin. d. c. 1.* idem tenet *Durand. 4. d. 32. q. 2. n. 6.*

12 Secunda sent. admittit reuocationem, siue vxor esset conscia iuris, siue ignara. Quia textus *c. 1. de conuers. coni.* indistincte cõcedit reuocationem, vbi manens in seculo nõ vouit castitatem. Ita sentiũt *gl. eo c. 1. ad fin. & ibi Innoc. n. vn. vers Seruare, & vers Hoc autẽ, Cardin ibi. fin. Henric. c. Vxoratus, n. 8. & 10. de conuers. coniug. Palacios 4. d. 27. disp. 2. col. 36 fol.* 590. Idẽ colligitur ex aliis, qui indistinctè docẽt professũ hũc reuocandũ, quando cõiux in seculo manens non vouit. Hi sunt *Ioan. And c Ex parte, el 1. n. vlt. vers. In quarto casu, & ibi Anchar. in fine, de conuers. coniug. Archid c. Agathosa, n. 3. & ibi Bellamera n. 2. 27. q. 2. Adrian. quodlib. 1. a. 3. in solut. ad 7.*

13 Tertia sent. absolutè dicit vxorem simpliciter consentientem, si suspecta sit, cogi ad religionis ingressũ: ac proinde reuocationem negat. Sic *Hugo*, quem refert & sequitur *Goffred. sum. t. de conuers. coniug. n. 9. Host. sum. eo t. n. 10.*

14 Quarta sententia (cui tamquam probabiliori adhæreo) ait cum distinctione hac. Si vxor manens in seculo erat conscia iuris disponentis virũ non posse profiteri, nisi ipsa licentiam concedens voueat castitatem, si senex sit: & si iuuenis, ingrediatur religionem: non potest vir professus reuocari: secus si ipsa huius iuris insci a erat. Quare *c. 1. de conuers. coniug.* disponens posse reuocari professum, quãdo manens in seculo non emisit votũ, quando ea iuris ignorantia accidit, venit intelligendum. Ratio huius sententiæ est, quia manens in seculo eius iuris conscius, & spõte concedens licentiam profitendi suo coniugi, videtur tacitè vouere, & ad id se astringere, quod ad illius ingressus valorem irreuocabilẽ desiderari norat. Volens enim aliquid videtur velle omne id, per quod peruenitur ad illud, *c. Prudentiam, de offic. deleg. l. Ad rem mobilem, l. Ad legatum, ff. de procur.* Præterea, quia non videtur velle actum frustraneũ efficere. Deinde quia *c. Qui vxorem, 33. q. 5.* quod est ex cõcilio Remensi, satis fauet huic sent. ibi: *Qui vxorem suam velare permiserit, aliam non accipiat, sed similiter cõuertatur.* Vbi non dicitur maritum vouisse, sed consensum vxoris professioni præstitisse: & tamen quia vir præsumitur conscius iuris, cogitur similiter profiteri. Et ideo hanc sententiam tenent *glos. eo. c. Qui vxorem, in fine, & c. Agathosa, verb. Vel ipsa, in fi. 27. q. 2. & c. Seriatim, verb. Post mortẽ, d. 32. & c. Ex parte, el 1. verb. Consentiente, de conuers. coniug. Abbas d. c. 1. n. 4 & 8. & d. c. Ex parte, n. 4. & c. Veniens n. 3 eo t Ricard. 4 d. 27. a. 2. q. 4. corp. Vincentius 2. to. in speculo doctrinali, l. 9. c. 92. Rosella verb. Impedimentum, imped. 11. init. Angel. Matrimonium, 4. n. 9. Sylu. Matrimonium, 8. q. 12. dict. 4. Tabiena Matrimonium, 1. q. 3. n. 4. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col. penul. Greg. Lop. l. 11. verb. Esto, t. 7. p. 1. & l. 2. verb. De guardar, t. 10. p. 4. Enriq. l. 11. de matrim. c. 18. n. 9.* Meritò autẽ omnes hi loquuntur de vxore iuris ignara: si enim esset vir, siue esset iuris conscius siue ignarus, eo ipso quòd vxori licentiam profitendi concederet, censeretur vouere, ac proinde cessaret reuocatio. Quòd in ipso locũ habeat *reg. Ignorantia, de reg. iuris, in 6.* quæ habet ignorantiam facti, non iuris excusare. Ita limitant *Abb. eo. c. 1. n. 9. Greg. Lop. l. 2. verb. De guardar, t. 10. p. 4.* Sed hæc differentia intelligitur in foro externo, in quo non præsumitur, nec excusat iuris ignorantia, vt dicam l. 9. disp. 32. n. 10.

Sed dubitabis, an casu, quo potest hic coniux reuocari, 15
possit propria auctoritate exire? Id affirmant *Innoc. c. Quidam, n. 3. de conuers. coniug. & Magister Abbatis antiqui* (vt referunt *Ioan. Andr. c. 1. n. 3. & ibi Ant. n. 7. Anchar. in fine*: nec reprobant, sed tantùm vocant oppositum tutius, nimirum vt reuocatio fiat auctoritate iudicis.) Idem tenet *Turrec. c. Seriatim, a. 3. n. 5. d. 32.* Quia si potest reuocari, cur non poterit coactionem præuenire? Deinde, quia quamuis professio teneat, at alienando se à coniuge peccauit, præstititque adulterij ansam. Ergo potest propria auctoritate egredi, ne in peccato persistat, & vt cesset causa adulterij. Imo addunt *Innoc. & Turrecr.* posse eum professum petere vt coniux manens in seculo sibi reddatur. At dicendũ est minime posse propria auctoritate egredi. Quia vere professus est, & tenetur ad obedientiam. Et quamuis initio peccarit ingrediens religionem non seruatis iure præscriptis in coniuge manenti in seculo: at persistens in religione non peccat: quia iam non est sui iuris: & licet possit reuocari, id non est iure actionis, comperentis alteri coniugi, sed ex mero iudicis officio (vt dicemus n. 18.) Et esto esset iure actionis, at dum coniux manẽs in seculo eo iure non vtitur reuocationem petens, nullum ius egrediendi habet professus ille. Et ita docent *glos. c. Vxoratus, verb. Nullatenus, de conuers. coniug. & ibi Anchar. fin. Cardin. c. 1. n. vnic. q. 2. & 4. eod. tit. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 104.*

An autem eo quod licentia Episcopi non interuenerit, detur reuocatio? dixi disp. præced. n. 3. 16

Qvæstio III. An casu quo professus hic reuocari 17
potest, id fiat iure actionis competentis coniugi in seculo relicto: an potius ex solo iudicis officio? Quibusdam placet id fieri iure actionis: atque ita concedunt coniugi in seculo relicto, qui sponte licentiam illam profitendi dedit, ius repetendi professum. Quia cum ea coniugis licentia fuerit minus legitima, non videtur ipsi ius reuocandi ademptum. Atque ita sentiunt *Abbas antiquus, c. 1. de cõuers. coniug. Innoc. c. Quidam, n. 3. eod tit. Dominic. c. Seriatim, nu. 5. d. 32. Ricard. 4. d. 32. a. 2. q 2. fine corporis. & ad 2. fin. Palud ibi, q. 2. a. 2. n. 17. & d. 27. q. 3. a. 2. n. 15. Astens. sum. 2. p. lib. 8. t. 10. a. 2. q. 7. fin. Supplementum Gabrielis 4. d. 32. q. 1. art. 2. in corollario quod infert ex 9. cõclus. Guiliel. Borrillong. 4. d. 32. q vn. a. 2. post 1. con-*

concl. casu 1. Palacios 4. *d.* 27. *disp.* 2. *col.* 36. *vers. Scito tamē* Maiolus *lib.* 1. *de irregular. c.* 4. *n.* 5. *Angles floribus*, 1. *p.* vbi de matrim. *q.* 1. *de essentialib. ipsius, d.* 27. *a.* 3. *diffic.* 4. Ant. Gom. *in expositione bullæ cruciatæ, clauſ.* 10. *n.* 70. Dicunt autem Palud. *ea. d.* 32. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 17. Ricardus, Aſtenſis, *Supplement. Gabrielis eiſdem locis*, peccare coniugem manentem in ſeculo reuocando.

18 At multo verius eſt non poſſe reuocari iure actionis, ad coniugis alterius petitionem, ſed ex ſolo iudicis officio, cuius eſt conſulere periculo incontinentię coniugis in ſeculo relicti, dum id imminere viderit, reuocando profeſſum, & eum illi reſtituendo. Et ita intelligitur *c.* 1. *de conuerſ. coniug.* eam reuocationem concedens. Quia cum profeſſioni conſenſum præſtiterit, ceſſit iure ſuo, quod in eum habebat: ac proinde amplius actionem non habet. Et ita opinantur *gloſ. c. Vxoratus, verb. Nullatenus, de conuerſ. coniug.* vbi Ioan. Andr. *fin.* Anton. *n.* 5. Abbas *n.* 6. Anchar. *fin.* Cardin. *q.* 1. Idem Ioan. Andr. *c. Ex parte, el* 1. *n.* 4. *eod. t. & ibi* Anton. *n.* 8. Anchar. *n.* 2. *verſ. In* 4. *caſu.* Cardin. *paulo ante fin.* Idem Anton. *c.* 1. *n.* 4. *eod. t. & ibi* Calder. Abbas *n.* 8. Cardinal. *in fine, & oppoſit.* 2. idem Abb. *c. Significauit, n.* 3. *eod. tit.* Aretinus *conſ.* 59. *nu.* 8. *verſ. Tertio probatur.* Aſtenſis *ſum.* 2. *p. lib.* 8. *t.* 11. *art.* 2. *q.* 11. Brunel. *de ſponſal. concluſ.* 30. *n.* 9. *lex regia* 11. *t.* 7. *p.* 1. *& ibi* Gregor Lopez *verb. De ſu officio*, Roſell. *verb. Impedimentum, impedim.* 11. *initio.* Angelus *Matrimonium*, 4. *n.* 9. Sylueſt. *Matrimonium*, 8. *qu.* 12. *dict.* 4. Tabiena *Matrimonium*, 1. *q.* 3. *n.* 4. Azor *lib.* 12 *inſtitutionum moralium, cap.* 1. *q.* 6. §. *Si quæras.*

19 Id tamen certum eſt, ſi res eſt integra, quia coniux, cui data eſt licentia, nondum eſt profeſſus, poteſt licentia à coniuge concedente reuocari: nec factum tenebit geſtū ab altero poſt eam reuocationem. Quod legitima licentia caruerit. Ita docent Palud. 4. *d.* 32. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 17. *& d.* 27. *q.* 3. *a.* 2. *n.* 15. *Supplementum Gabriel.* 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 2. *concl.* 8. *fin. & d.* 27. *q.* 2. *a.* 3. *dub.* 9. Palacios 4. *d.* 27. *diſp.* 2. *fine:* qui addit nullum eſſe tempus præſcriptum, ad hanc reuocationem, ſed quandocumque fieri poſſe, dummodo res ſit integra. Et explicat Palacios, quando manens in ſeculo nō emiſit votum: indeciſum autem reliquit quando votum emiſit. At exiſtimo non poſſe reuocare, ſi licentia legitima fuit, vt quia manens in ſeculo erat ſenex. Iam enim perfecte ceſſit iure ſuo: nec res eſt integra: cum ipſe voto aſtrictus ſit pacto mutuo inito: quippe alter conſenſit emiſſioni voti vt ſibi integrum eſſet profiteri. Si vero non fuit legitima, quia erat iuuenis, peccabit quidem contra votum reuocando: at factum tenebit, reuocatioque valida erit. Quia nō erat perfecta renunciatio proprii iuris, vt diximus n. 6.

20 Vtrum autem ceſſet prædicta reuocatio officio iudicis facienda, quando Epiſcop. conceſſit licentiam profeſſioni faciendæ: at fuit minus legitima iuxta dicta? dixi diſput. præced. n. 3.

21 Poteſt vero Epiſcopus cōtra religioſos exemptos procedere, quando iniuſte detinent coniugem hunc profeſſum: impediuntque ne eius officio reuocetur. Quod bene docet *Salzedo in additionibus ad pract. Bernardi Diaz c.* 3. *lit.* A. §. *Punire, in fine*: & ita praxi receptum ſe vidiſſe. Et ratio eſt, quod in hoc euentu non agatur de religionis priuilegiis ſeu ipſa concernentibus: aut de ſtatu regularium: ſed matrimonii inſtauratione, coniugiſque reuocatione, qui minus legitime profeſſus fuit. Quod ordinarii proprium eſt, *c.* 1. *de conuerſ coniug* Deinde, quia ordinario cōpetit omnimoda iuriſdictio contra extraneos & exemptos impedientes ſuam iuriſdictionem. Vt tenent *Innoc. c. Dilectus, in fine, de pœnis. Stephanus* Aufrerius *tractatu de poteſtate ſeculari ſuper Eccleſiaſticas perſonas. n.* 23. Rojas *de hæreticis*, 1. *part. n.* 155. *& ſeq.* ait ſe, cum eſſet vicarius generalis, pluries in praxi id obtinuiſſe contra canonicos regulares, & quoſdam monachos D. Bernardi exemptos. Quia conceſſa iuriſdictione, cenſentur ea cōceſſa, ſine quibus exerceri nequit, *l.* 2. *ff. de iuriſdict. omn. iudicum.*

22 At in dubium vertitur, vtrum poſſit Epiſcopus cenſuris prædictos exemptos compellere impedientes reuocationem coniugis è ſuo monaſterio: & in omnibus aliis euentibus, in quibus iuriſdictionem habet erga ipſos. Id enim affirmat *Salzedo n. præcedenti allegatus.* Quia poteſtas excommunicandi eius eſt, qui iuriſdictionem in foro externo ad cogendum habet, vt tradunt *Doctores in tractatu de excommunicatione*, qualem habet Epiſcopus in his caſibus. Deinde quia alias inanis & fruſtranea eſſet iuriſdictio Epiſcopi ad compellendos exemptos, ſi armis, quibus Eccleſia ſolita eſt compellere, deſtitutus eſſet, nimirum, poteſtate cenſuras ferendi, vt in ſimili dicit *gloſſ. cap. Super quæſtionem, verb. Executorem, & c. Ex litteris, verb. Si ſubdelegatus: & c. fin. verb. Cōmiſſum, de offic. iudic. delegat.* vbi docet habentem nudum miniſterium poſſe excommunicare impedientes ſuam commiſſionem, ne alias inutilis ſit commiſſio. Præterea, quia cui iuriſdictio data eſt, ea quoque conceſſa eſſe videntur, ſine quibus ea explicari non poteſt, *l.* 2. *ff. de iuriſdictione omn. iudic. c. Paſtoralis, c. Præterea, de officio deleg.*

Sed exiſtimo non poſſe Epiſcopum prædictos exem- 23
ptos excommunicare, ſuſpendere, vel interdicere, ſi priuilegium ſpeciale habeant, ne poſſint excommunicari, ſuſpendi, vel interdici. Quale habent mendicantes, vt conſtat *ex eorum compendio, verb. Exemptio, nu.* 9. 23. *&* 24. & Soc. Ieſu, vt cōſtat ex bulla Pauli III. ipſi cōceſſa an. 1549. & hoc niſi expreſſe concedatur Epiſcopis, vt in iis caſibus poſſint cenſuris latis contra exemptos procedere, vt euenit in decreto *Tridentini ſeſſ.* 25. *de regular. c.* 16. vbi cōceditur Epiſcopis, vt per cenſuras cogant exemptos reſtituere bona nouitiis reſipiſcentibus, & *c.* 5. vt clauſuram monialibus imponant, & inobedientes aut contradicentes compellant cenſuris. Et *ſeſſ.* 22. *decreto de vitandis & obſeruandis in celebratione miſſæ*, vt procedant per cenſuras contra exemptos celebrantes in oratorio priuato, aut horis non debitis: & quaſcumque ſuperſtitiones ablegent. Et ita docent *Gambara de officio legati lib* 8. *c. vlt. n.* 77. habetur *tom.* 13. *tractatuū. p.* 2. Enriqu. *l.* 7. *de indulgentijs c* 25. *n.* 7. *ad fin.* Manuel *t. tom. ſum.* 2. *edit. c.* 74. *n.* 4. *caſu* 1. Ducot ex *c.* 1. *de priuileg. in* 6. *verſ. In eos autem*, vbi cum decretum fuiſſet habere Epiſcopum iuriſdictionem in exemptos delinquentes, aut contrahentes extra locum exemptum ſubdit. textus hæc verba: *In eos autem quibus ne interdici, ſuſpendi, vel excommunicari à quoquam valeant, à ſede Apoſtolica eſt indultum (ſicut ſunt religioſi quamplures) in quorum priuilegijs continetur, ne quiſquam Epiſcopus vel Archiepiſcopus monaſteriorum ſuorum monachos pro vlla cauſa, vllove loco interdicere, ſuſpendere, vel excommunicare præſumat: ijdem ordinarij iuriſdictionem ſuam quantum ad iſta, vbicumque illi fuerint, penitus exercere non poſſint.* Et quidā ſolus caſus ibi excipitur: vbi *gloſſ. verb. Quātum ad iſta. Hoſtienſ. col.* 5. *ſuper eod. verb. Ioan. And. n.* 7. *verſ. In gloſſ. interdictum.* Archid. *n.* 2. *verſ. Iſta.* Anchar. *n.* 4. *notabil.* 7. *Dominicus ibi.* §. *vlt. n.* 7. *& ibi* Francus *eo.* §. *vlt. n.* 2. dicunt poſſe Epiſcopum hos religioſos deponere, & in arctius monaſterium detrudere, aliiſve pœnis punire, non tamen poſſe in eos cenſuras ferre. Quod quantum ad hoc ſit ligata poteſtas. Quod ſi cenſuras ferat, eas nullius valoris fore dicunt *Hoſt. ibi ſuper verb. Præſumas.* Anchar. *ibi n.* 4. *notab.* 8. *Dominic. ibi.* §. *vlt. n.* 6. *verſ. Quid ſi ordinarius, & ibi* Francus *eo.* §. *vlt. n.* 1. & ſoli ſummus Pontifex & legatus à latere excipiuntur, qui poterunt cenſuris hos exemptos cogere, vt reſtantur *ibi Hoſtienſ. ſuper verb. Epiſcopus.* Archid. *n.* 2. *verſ. Epiſcopus. Dominic. n.* 5. *verſ. Quæro an dicitur.* Secundò ex doctrina multorum aſſerētium exemptos ab ordinario citatos teneri comparere, vbi exemptio non eſſet notoria. & ſi non compareant, valere excommunicationem aduerſus eos inflictam: nec vim ſuam amiſſuram, quamuis poſtmodum priuilegium allegent, iuxta *c. Suborta, de ſentent. & re iudic. fine*: excipiunt tamen niſi exempti priuilegium habeant, ne poſſint excommunicari, cum clauſula irritanti. Hi ſunt Ioann. Andr. *regul. Scienti de regulis iuris in* 6. *n.* 7. *ad fin. verſ. Non obſtat decretalis, quia cunctis & ibi* Francus *n.* 4. Idem Ioan. Andr. *cap.* 1. *de conceſſ. præb in* 6 *n.* 8. *& ibi* Anchar. *n* 6. *verſ Venio ad* 3. *partem. Dominic. ibi* §. *Ex parte, n.* 4. Franc. *eodem* §. *n.* 2. Socinus *cap. Mulier, n.* 35. *de ſentēt. excomm.* Ricard. 4. *d.* 18. *a.* 5. *q.* 5. Roſella *verb. Exemptus, initio. Sylueſt. verb. Exemptio q* 8. *& ibi* Armilla, *nu.* 2.

Stat igitur habere Episcopum iurisdictionē inexemptos, & tamen non posse illos censuris ligare. Adde, quoties Tridentinum voluit Episcopis iurisdictionem procedendi per censuras contra exemptos concedere, id explicuisse: vt constat ex decretis allegatis. In alijs autem decretis, vt *sess.25. de regular. c.13.* subiecit exemptos Episcopis quoad compellēdos eos vt publicis processionibus interſint, & quoad componendas controuersias de præcedentia locorum exortas: & *c.14.* quoad punitionem religiosi publice delinquentis in certo casu, & *c.17.* quoad explorandam voluntatem puellæ professuræ: & tamē non adiecit, vt posset Episcopus censuris compellere. Ergo signum est eam iurisdictionem noluisse dare. Nec obstant in contrarium adducta n. præc. Quia habēs iurisdictionem in foro externo spiritualem, potest excommunicare, & concessa ea iurisdictione, conceduntur subinde ea, sine quibus explicari nequit: nisi per speciale priuilegium ligata sit potestas quoad aliquam specialem pœnam: vt contingit in casu præsenti. Nec est frustranea cogendi potestas, quia potest aliis pœnis vti, vt explicuimus. Ex his ergo colligitur, exemptis hoc priuilegio fruentibus impedientibus monachi coniugati reuocationem, non esse integrum Episcopo censuris eos cogere, sed alijs pœnis. Quod nullus textus id concesserit in hoc casu.

24 QVÆSTIO vltima. An coniux manens in seculo, qui licentiam alteri concessit profitendi, casu quo non datur reuocatio, iuxta dicta, cogendus sit religionem profiteri, aut votum castitatis emittere? Et quidem si nullum votū emisit, & erat iuris ignarus, ea ignorantia, quæ excuset: iam n.14. diximus hunc nequaquam ad aliquid cogēdum esse, sed professum reuocandum. Si autem votum castitatis emisit in seculo, & est senex, nec suspectus de incontinentia, ad nil est cogendus: sed potest in seculo manere, & legitima est professio, vt diximus disp. præc. n.2.

25 Procedit ergo quæstio, quoties coniux manens in seculo est iuuenis, aut suspectus de incontinentia, & votum emisit: aut erat conscius iuris, quo casu vouere censetur, nec datur reuocatio, iuxta tradita n. 9. & 14. Cum ergo his casibus non concedatur reuocatio, merito dubitatur qualiter consulendum sit periculo incontinentiæ coniugis in seculo relicti? Quidam censent hunc non cogendum profiteri, sed in monasterium recludendum, ne incontinentiæ periculū incurrat. Quia vltra proprium votum nemo profiteri est cogendus, *c. Integritas, 32. q. 2.* ita sentiunt *Innoc. c.1. n.vn. verb. Seruare, de conuers. coniug. & c. Significauit, nu.vnic. paulo post principium, eod t. & ibi* Anton. *n.4. Cardin. n.vn. oppositt.4.* & manet dubius *ibi Anchar. in fine*, & cogitandum relinquit vtra pars sit verior. Et tenēt *Archid. c. Qui vxorem, n.2. 33. q.5. & ibi Bellamera n.3. Nauar. lib.3. cons. tit. de conuers. coniug. in priori edit. cons.5 n.4. in posteriori, cons. 14. nu.4.* & dicit probabile *Palacios 4. d.27. disp.2. col.31. vers. Porro in capitulo, f.* 588. addens reclusionem duraturam, quousque sit senex, & de incontinētia minime suspectus; & limitat Nauar. nisi votum emiserit religionis, tūc enim ait teneri ad religionem. & cogendum profiteri.

26 Alii cogendum profiteri asseuerant. Probatur ex *c. Significauit, de conuers. coniug.* à contrario sensu, vbi de vxore concedenti viro profitendi licentiam sic dicitur: *Mandamus quatenus si est ita & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit; ipsam votum continentiæ obseruantem, intrare monasterium compelli non permittas.* Ergo debet compelli, quando est iuuenis aut suspecta. Nec iuuabit dicere, compelli ingredi monasterium, sed non profiteri. Quia cum ijs, quæ religionem professę sunt, non bene conuenit quæ professa non est; & ideo ius commixtionem hanc interdicit, *c. Vt clerici, c. Vidua, de regular.* Secūdò, quia cum coniux ille manēs in seculo nō deliquerit, non est par eum includendum fore quasi in carcerē, *c. De lapsis, 16. q.6.* Tandem quia licet aliquis nō cogatur inuitus profiteri: id tamē accidit, quando non est aliquid, quod sibi imputetur. Et ideo ita sentiunt *Goffred. sum. t. de conuers. coniug. n.9. Host summ. eod. t. n.10. & c.2. n.4. eod. t. Henric. c. Vxoratus, n.9. eodem tit.*

Sed ea distinctio valde mihi placet in hac quæst. Aut 27
enim coniux votum religionis emisit, & tunc cogenda est religionem profiteri, aut vouit solam continentiā dando marito licentiam profitendi: & tunc distinguendum est, si erat iuris petentis professionem ipsius, vt vir legitime profiteretur, ignara, non cogetur profiteri, sed includetur in monasterium, quo à vagationibus arceatur, & cesset incontinentiæ periculum, vt ait prima sent. relata n. 25. si vero eius iuris conscia erat, cogetur profiteri, vt ait sententia num. præced. relata. Probatur, quando erat iuris ignara, non esse compellendam profiteri: quia est res dura rem tam arduam iniungere ei, quæ nec expresse, nec tacite eam promisit: nec mirum, si compellatur vt sit intra monasterium inclusa, quia venit accessorie ad obseruantiam castitatis, quam promisit: nec compellitur ingredi, vt stet ibi quasi in carcere, sed vt honestam vitam ducat. Probatur vero, quando erat iuris cōscia, eam compellendam profiteri, ex *cap. Qui vxorem, 33. q.5.* ibi: *Qui vxorem suā valere permiserit, aliam non accipiat, sed similiter conuertatur.* Deinde, quia sciens id desiderari ad legitimum viri ingressum, assensum illi præbens videtur se ad illud obligare (vt probaui n.14.) & ideo hanc sententiā sustinent *Calderin. c.1. de conuers. coniugat. & ibi Abbas n.8. & c. Significauit, in fine, eod. t. Brunellus de sponsal. conclus. 30. n.10. Maioris 4. d.32. quæst.2. §. Pro illa rubrica. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 11. in princip. Sylvest. Matrimon. 8. q.12. dicto 4. Tabiena Matrimonium, 1. q.3. n.4.* Azor *libr.12. institut. moral. c.1. qu. 6. §. Si quæras.* Temperant *Abbas eod. capit. 1. num.8. Rosella, & Sylu. proxime citati*, vt hæc distinctio habeat locum in ijs, quos iuris ignorātia excusat: vt sunt mulier, minor, miles: secus quando non excusat, tunc enim coniux iuris ignarus cogitur etiam profiteri. Et mulierem excusari in hoc casu ignorantia iuris affirmant etiam *Hostiens. d. c. Significauit, in fine, & Ioan. Andr. ibi, in fine:* quamuis excusari neget *Gardin. c. Ex parte, el 1. ad finem, de conuers. coniug.* Sed (vt dixi n.14.) distinctio hæc ignorātię iuris deseruit foro externo. Nam in foro conscientiæ æque excusat ac facti ignorātia.

Ad argum. n.25. propositum constat ex dictis n. præc. 28
ingressus enim ille & professio veniunt accessorie ad rem promissam, & licentiam præstitam non ignorato iure. Ad arg. proposita n.29. dic. Ad 1. respōdeo intelligi de ingressu ad profitendum, vbi ignorantia iuris non excusat: vel de inclusione sola vt seruetur castitas, quādo ea excusat. Nec est absurdum, causa iusta concurrenti non professam esse ratione custodiæ inter professas. Ad 2. constat ex dictis nu. præcedenti, non enim includitur quasi in carcerem, sed ad custodiam. Ad vltimum dic non adesse causam compellendi ad professionem, nisi quando aderat iuris scientia, vt n. præcedenti diximus.

DISPVTATIO XXXIV.

Vtrùm professio coniugis post consummatum matrimonium facta ignorante altero, aut sciente, contradicente tamen, valida sit? an potius professus reuocandus sit, & sic reuocatus ad quid obligetur?

SVMMARIVM.

Professio illa non habet vim voti solemnis, n.1.

Votum castitatis in ea emissum habet vim voti simplicis: & obligat coniugem ne exigat, at tenetur reddere, n.2.

Quid, si ex fine immediato profitendi in religione, castitatem tunc vouerit, & dependenter ab ea: & quid in dubio? n.3.

An liceat huic professo reuocato petere debitum, non tamen exigere? n.4. & remissiue an alter coniux teneatur ei reddere?

Num ei liceat saltem validè ad aliud matrim. eo soluto transire, n.5.

An liceat coniugi alteri professum absque sua licentia reuocare, quamuis vterque communi consensu castitatem vouisset, n.6.

Non licet è religione illum rapere: & enodatur c. Cum causa, de raptoribus, n.7.

An professio absque coniugis licentia facta vim habeat voti simplicis religionis? Refertur duplex sententia, n.8. & 9.

Nullatenus obligat ad religionem: & traditur differentia inter id votum, & votum castitatis in ea professione factum, n.10.

An

An coniuge reuocante mortuo, ad religionem redire teneatur? Refertur quædam sententia, n.11.
Non tenetur redire, n.12.
An semel reuocatus teneatur regredi, si coniugem reuocantem pœniteat reuocationis, n.13.
An coniux hic possit propria auctoritate redire, altero non repetente? Proponitur quædam sent. n.14.
Potest propria auctoritate exire, n.15.
An volenti coniuge spoliato consentire professioni illi, possit professus retrocedere, ac coniugem spoliatum repetere, n.16.
Quando coniux sic professus permanere vult: quid relictus in seculo, volens consentire, teneatur facere, n.17.
An hoc dum viuit non cõsentiente, possit statim eo defuncto, coniux professus resilire: & an desideretur in eo notitia nullitatis prioris professionis: & noua acceptatio in superiore, & nouus nouitiatus, n.18.
Quid, quando ignarus mortis perseuerauit, & factus illius certior vult statim exire, n.19.
Si conscius mortis perstiterit in religione, an censeatur habere ratam priorem professionem, n.20.
Quid, si coniux spoliatus viuens nec consensit, nec dissensit, sed dissimulauit? Remissiue, n.21.
Quid, si spoliatus dum viueret, consenserit, n.22.
An coniux, sine cuius licentia alter professus est, possit eo inuito profiteri, n.23.
An si vterque coniux mutua licentia minime obtenta profiteatur, siue conscius siue ignarus professionis alterius, valeat professio, neuterq; alium reuocare possit; n.24.

1 DISPVTATIONIS huius difficultas versatur in intelligentia textuum, *c. Quidam, & c. Placet, de conuers. cõiug.* Nam *eo c. Quidam*, de viro professo vxore contradicenti, ac ad eius instantiam reuocato, sic dicitur, *Respõdemus quod votum non tenuit, vnde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: vlterius vero non poterit vxorem accipere: promisit enim se non exigere debitum, quod in eius potestate erat: & ideo quoad hoc, votum tenuit.* Et *c Placet, de muliere quæ virum defunctũ credens professa est, ac postea à viro reuocata*, sic dicitur: *Respondemus quod licet votum eius vsquequaque non tenuerit, eatenus tamẽ fuit obligatorium, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium se non exacturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius. Redire vero ad seculum non erat in eius potestate, sed in potestate mariti: & ideo quantum ad ipsam tenuit votum. Consultius itaque dicimus, & et congruentius, ad salutem, vt ad monasterium redeat. Si vero ad hoc induci non poterit, ipsam inuitam credimus non cogendam.* Qua in re id absque controuersia est, professionem illam minime habere vim voti solemnis professionis. Id enim vterq; textus fere expresse ait, dum eum coniugem non teneri ratione voti in monasterio permanere, nec altero defuncto ad illud redire decidit. Et ratio est, quod coniux dominium sui corporis minime habeat, quod illud in religionis dominium transferre valeat. Sicut eadem ratione, qua quis non est post professionem sui corporis dominus, nequit valide illud tradere vxori per matrim. vt diximus disp. 26. n. 4.

2 Secundò constat votum illud castitatis in ea professione emissum habere vim voti saltem simplicis, & obligare coniugem in quantum se obligare potuit: nimirum, vt in eo matrim. abstineat se à debiti exactione, & eo per mortem soluto, ab alio matrim. ineundo: & ab aliis quæ castitati promissæ aduersantur: at tenetur ad coniugem reuocatus reddere illi debitum. Quod vterque textus n. præc. allegatus decidit, ac eam rationem reddit. Quod votum illud coniugem astrinxerit, quatenus se obligare potuit: at potuit se ad hæc obligare: cum ea non cedant in præsentis matrim. præiudicium. Quod si roges, cur votum hoc emissum in professione irrita obliget, vt votum simplex castitatis, cum tamen votum factum in ordine sacro valore carenti non obliget? dixi disp. 27. n. 13.

3 Sunt tamen hæc intelligenda, nisi coniux ille emitteret votum castitatis in ea professione dependenter ab illa, & ex fine immediato permanendi in religione. Tunc enim in virtute talis intentionis ad nil voluit obligari cassata professione illa. Quare vt professionem irritam faciens maneat voto simplici ligatus, desideratur intẽtio obligandi se independenter à professionis valore. Atque eam intentionem præsumit ius, vbi de cõtraria non constat, vt patet ex *c. Quidam, & c. Placet, de conuen. coniug.* Sicut dum impuberes matrimonio inepti illud ineunt, præsumit ius *cap. vn. de desponsat. impub. in 6.* voluisse se astringere quatenus potuerunt: ac proinde illud valere vt sponsalia præsumit, quæ in eorum potestate erat contrahere, & in dubio intentionis credo standum esse hac iuris præsumptione, vt dixi lib. 1. disp. 21. nu. 3. Conferunt ad hoc quæ dixi disp. 32. n. 13. ex doctrina *Gregorij Lopez*, nimirum, coniugem vouentem in seculo castitatem, vt alter possit religionem profiteri, hoc non profitente liberum manere à voto. Quod tacitam videatur habere conditionem, si professio alterius, quæ finis eius voti fuit, subsequatur.

Hinc deducitur casu quo id votum castitatis obliget 4
iuxta n. præc. tradita, non esse fidem habendam aliquibus asserentibus, *c. Quidam, & c. Placet, de conuers. coniug.* non negari coniugi inualide professo, & ad alterum reuocato, facultatem petendi humiliter debitũ, sed solam exigendi cogendo. Quod vterque textus verbo, exigere, vtatur: quod coactionem importat. Hi sunt *Nauar sum. c. 12. n. 60. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 2. n. 9. & lib 11. c. 15. nu. 9.* Quare concludit hic vtroq; loco immunẽ esse culpæ coniugem hunc petendo debitũ, secus exigendo. Sicut coniux adulter potest ab innocente debitum petere non vero exigere. Sed sent. hæc displicet: quod valde dispar ratio sit: adulter enim priuatur iure exigendi, in fauorem innocentis, quo potest innocens cedere reddendo: ac proinde integrum est adultero supplicare, vt cedat, petendo humiliter corpus, non tamquam debitum: secus cogendo per exactionẽ. At coniux hic professus priuatur facultate exigẽdi, non in fauorem relicti in seculo, cui hic renuntiare possit: sed propter votum castitatis, quod obligauit in quantum potuit, vt vterque textus ponderat. At ligato castitatis voto, non tantum exigere, sed petere debitum interdicitur. Quia petens immiscet se voluntarie actui carnis, nec astrictus lege matrimonij, quæ solam redditionem iubet. Ac proinde absq; dubio nec textus nec DD. negãtes huic facultatẽ exigendi, vim faciunt in coacta petitione. Cum voto castitatis valido innitantur. Et aliqui vtuntur verbo, petitionis, dicentes non licere huic petere. Ita *Albericus in suo dictionar. lit. V. verb. Votum, 4. Henric. c. Vxoratus, n. 8. de conuers. coniug. Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 15. Astẽsis 2. p. sum. li. 8. t. 11. a. 2. q. 16. Ioan. de Friburgo in sum. confessorũ, l. 1. t. 8. q. 49 & 50. Vincentius in speculo doctrinali, to. 2. lib. 9. c. 91. Supplementũ Gabriel. 4. d. 32. q. 1. a. 2. concl. 8. Sotus 4. d. 27. q. 1 a. 4. col. pen. vers. Casus autem, Celaia 4. d. 32. q. 2. paulo post princ. Azor lib. 12. instit. moral. c. 1. q 6 paulo post princ. Petr. de Ledes. de matrim. q. 64. a. 4 dub. 1. concl. 1. Vega 2. to. sum c. 34. casu 104.* An vero alter coniux teneatur huic reddere? dicam disp. 38. n. 22.

Secundò infertur, non audiendos esse qui dicunt ma- 5
trim. contractũ ab hoc cõiuge inualide professo, & reuocato, post alterius cõiugis obitũ, fore inualidũ. Quia licet votũ id castitatis solemne non fuerit, at quia fuit votum in certa religione approbata, habetur pro solemi, estque sufficiens ad irritandũ subsequens matrim. Ita *gloss. c. Quidam, verb. Non exigere, in priori responso, de conuers. coniug. & ibi Host. n. 1. in 1 responso. & ibi Ant. n. 8.* Alij vero in alio extremo sunt, dicentes integrũ esse huic soluto eo matrim. ad aliud transire. Sic *Ant. Gomez in exposit. bullæ cruciatæ, clausula 10. n 69.* Et inclinat in hanc partem *Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 1 de essentialibus ipsius, d. 27 a. 3. diffic. 8.* & reddit rationem, eo quod votum fuerit nullum. At dicendũ est, reum esse hunc culpæ lethalis transeundo ad aliud matrimonium, tamquam violatorem voti simplicis castitatis: matrim. vero ratum esse. Quia id votũ non fuit solemne, sed simplex. Et ita docent *gloss. c. Agathosa, verb. Debeas, 27. q. 2. Goffredus sum. t. de conuers. coniug. n. 3. Host summa, eod. t. n. 8. & c. Placet, eo. t. n. 4. Innoc. d. c. Quidam n 1. statim in princ. Vincentius & Philippp ibi Abb. ibi, n. 4. Cardin. n. 2. q. 1 in fin. Anchar. n. 4. q. 1. & n. 5 q. 2. ad fin. Alberic in suo dictionar. lit. V. verb. Votum, 4. Archid. cap. 2. n. 2. & ibi Bellamera n. 3. 33. q. 5. Henricus d. c. Placet, n. 8. & c. Vxoratus, n. 8. eodem tit. Brunel. de spons. concluf. 30. n. 10. Astens sum. 2. p lib. 8. t 11. art. 2. q. 16. Ioan. de Friburgo in summ. confes. lib. 1. tit. 8. q. 50. Lex regia, 12. tit. 7. part. 1.*

& ibi Greg Lopez verb. Vale, Rosella verb. Impedimentum, impedimento 11. *ad fin. princ. & verb Votum,* 2. *n.* 10. *Angel Matrimonium,* 4. *n.* 15. *Sylvest. Votū,* 4. *q.* 2. *dict.* 4. *& Matrim* 8. *q.* 12. *dict.* 5 *& verb. Diuortium. q.* 16 *casu* 3. *Nauar. sum. c.* 12. *n.* 60 *& lib.* 3. *cons. tit. de conuers coniug. in priori edit. cons.* 4. *n.* 4. *in posteriori, consil.* 5 *n.* 4 *Barbosa rubr ff. solut. matrim.* 2. *p. n.* 101. *Lancelotus institut. iuris canonici, lib.* 2. *tit. de diuortiis, §. Quæsitum tamen est verb. Non poterit.* Et ex Theologis *Vincentius* 2. *tom. in speculo doctrin. lib.* 9 *c.* 91. *Durand.* 4. *d.* 32. *q.* 2. *n.* 7. *Palud. ibi, q.* 2. *a.* 3 *n.* 22. *& d.* 38. *q* 4. *a.* 2. *n.* 29. *& d.* 37. *q.* 3 *art.* 2. *n.* 19. *Palacios* 4. *d.* 32. *disp.* 2. *col.* 9. *vers. Verum si contraxerit, Enriquez lib.* 12. *de matrim. c.* 5. *num.* 10. *Azor lib.* 12. *institut. moral. c.* 1. *q.* 3. *§. Si quæras, Lud. Lopez* 2. *p. instruct.* vbi de matrim. *c.* 54. *col. antepenult. Vega* 2. *tom. sum. cap.* 34. *casu* 104. *Cañedo summa Sacram.* vbi de matrim. *cap.* 7. *nu.* 54. Quod idem clare docet *Manuel* 1. *tom sum.* 2. *edit. c.* 239 *num.* 4. ait enim votum hoc obligare tamquam simplex castitatis. Et hunc peccare, quamuis subtrecat, valeat matrimonium, necne, docent etiam *D Bonau.* 4. *d.* 27. *in expositione litt. n.* 4. *Ricardus ibi, a.* 2. *q.* 4. *Sotus ibi, q.* 1. *a.* 4 *colum penult. vers. Casus autem. Monaldus sum.* vbi de voto, *tit. De votis coniugatorum, vers. Item si alter coniugum. Celaia* 4. *d.* 32. *q.* 2 *paulo post princ.* Temperat *Innoc. eod. c. Quidam, in fine,* prædictam sent. quatenus ait valere matrimon. postea initum, vt intelligatur, nisi coniux ille professus in ipso ingressu vouisset continentiam. Quamuis enim solus ingressus absque licentia non sufficiat ad reddendum id votum solemne: at sufficit, quando simul in ingressu fuit emissum votum. At caret fundamento hæc limitatio. Quia votum solemne esse nequit, nisi in ordinis sacri susceptione, aut approbatæ religionis professione, *cap. vn. de voto, in* 6. Hæc autem non fuit vera professio. Et ideo non video, qua ratione possit id votum solemne effici, ac efficax ad subsequens matrimonium dirimendum.

6 Tertiò infertur, integrum esse coniugi, absque cuius licentia professio facta fuit, sic professum reuocare. Quod vniuersi fatentur, & expresse habetur *c. Quidam, & c. Placet, de conuers. coniug.* Quippe nequit inuitus iure suo expoliari. Idque placet, etsi communi consensu ambo vouissent castitatem. Quia tunc etiam non licet sine licentia transire. Vt probabo l. 10. disp. 37. n. 14.

7 Non tamen licet rapere de religione, sed auctoritate iudicis extrahere. Quamuis enim viro fas sit, de vico ad domū vxorē reducere, quod in eam ius correctionis habeat: at nō posset eam priuato quasi possidenti vi eripere, nedum monasterio. Nec obstat *c. Cum causa, de raptor.* ibi enim narratur raptus, at non approbatur. Atq; ita docent *Palud.* 4. *d.* 27. *q.* 3. *a.* 2. *n.* 15. *Sylvest. verb Diuortium, q.* 14. *ad fin.*

8 Potissima autem difficultas in hac disp. est. An votum illud religionis emissum in ea professione irrita vim aliquam obligandi sortiatur, saltem voti simplicis religionis? Quidam enim videntur affirmare vim obligandi habere instar voti simplicis ingressus religionis: sicut votum illud solemne castitatis non obligat vt solemne, sed tamquam simplex. Et potest probari, quia quamuis ea professio non potuerit vim voti solemnis religionis habere defectu dominij in coniuge ad alienandum se in monasterium: at potuit valere vt votum simplex, quod solam promissionem ingressus tempore habili importat. Atque ita succedet reg. tradita *c. vn. de desponsat. impub. in* 6. si non valet actus vt ago, valeat eo modo, quo valere potest. Qua ratione id votum castitatis, quod voti solemnis vim habere non potuit, obligat omni modo possibili, nimirū vt votum simplex. Non enim ratio aliqua discriminis inter hæc vota apparet. Quod si dicas, votum castitatis esse diuiduum, non autem religionis. Obstat votum religionis esse quoque diuiduum quoad tempus obligationis: atque ita non astringet pro eo tempore quo coniux dissentiens superstes fuerit, obligabit tamen eo vita functo ad religionem. Sicut votum castitatis admittit eandem temporis diuisionem. Cum non obliget viuo altero coniuge ad integram continentiam, ad quam post eius obitum astringit, vt probauimus n. 5. Et ideo huius sent. sunt *Calderinus c.* 1. *de conuers coniug & ibi Abbas n.* 7 *& c. Cōsuluit, in fine, eodem t. Astensis* 2 *p. sum. l.* 8 *t.* 11 *art.* 2. *q.* 9 *fin. Brunellus de sponsalibus, concl.* 30. *n.* 9. *Sylvest. verb. Diuortium. q.* 16. *casu* 3. *Palacios* 4. *d.* 27 *disp.* 2. *col. penultima & finali,* vbi aiunt professionem hanc semper tenuisse, quatenus obligat ipsum professum ad manendum perpetuo in religione, secus quoad præiudicium coniugis alterius, cui integrum est reuocare. Et dicit probabile *Henricus c. Placet, n.* 5. *de conuers coniugat.* Eiusdem sententiæ est *Anton. eo. c. Placet, nu.* 5. vbi ait, hanc professionem non astringere in foro externo, secus in foro conscientiæ. Et videtur tenere *Emmanuel Sa summa, verb Religio, num.* 33. vbi indistincte ait, professionem illam habere vim voti simplicis. Et eiusdem sententiæ videntur Doctores, quos num. 11. 14. & 18. referam, asserentes hunc professum non posse propria auctoritate egredi: & reuocatum à coniuge teneri eo mortuo redire: & non reuocatum in vita minime posse post mortem resilire. Hæc enim omnia eo innituntur, quod hæc professio saltem vim habuerit obligandi ad religionem, instar voti simplicis religionis.

9 Alij videntur sentire, id votum religionis vim obtinuisse obligandi, & reuocatione facta per coniugem, absque cuius licentia factum est, vim illius amitti quasi reuocatio illa sit irritatio voti. Huius sententiæ videntur *Abbas c. Quidam, n.* 4. *de conuers. coniug. Et ibi Card. n.* 2. *oppositione* 4. *Rosella verb. Impedimentum, imped.* 11. *ad fin princ. Sylvest. Matrimonium,* 8. *q.* 12. *dict.* 5. vbi aiunt, per reuocationē cōiugis solutām esse obligationem, si qua erat ex parte professi cum monasterio contracta. Idem videtur sentire *Angelus Matrimoniū,* 4. *n.* 14. vbi ait, hunc reuocatū non teneri ad religionē redire. Quod obligatio semel extincta nō reuiuiscat. Et eiusdem sent. sunt alij quos l. 9. disp. 39. n. 36. referam, dicentes eam reuocationē fuisse voti irritationem.

10 Cæterum existimo, id votum religionis omnino fuisse irritum. Ducor, quod id forte expressis verbis decidatur, *c. Quidam, de conuers. coniug.* ibi: *Votum non tenuit, vnde ratione voti non tenetur ad religionem redire.* Et confirm. quia is textus constituit discrimen inter votum castitatis, & permanendi in religione: quod illud partim obliget, nimirum, quatenus vouens in sui præiudicium obligare se potuit: partim autem minimè obliget, nempe quatenus vergit in præiudicium coniugis spoliati: hoc autem non teneat. At si partim teneret, partim autem non, nullum esset discrimen. Secundò, quia nescio qualiter asseri possit, eam professionem valuisse tamquam votum simplex religionis, at reuocatione coniugis vim illam obligandi cassatā esse vt volunt auctores n. præced. allegati. Quia eadem ratione dicendum esset votum id castitatis irritatum fuisse, eo vel maxime, quod *c. Placet, de conuers. coniug.* vxor fuit, quæ absque viri licētia professa est, & ab ipso reuocata. Quem probabile satis est, posse omnia vxoris vota irritare: & ipse simpliciter reuocauit. vnde non est, cur dicatur votum religionis omnino irritatum, non autem votum castitatis: præcipuè quia votum religionis, quoad obligationem illud implendi post mariti reuocantis obitum, non videtur in mariti præiudicium: at votum castitatis manens quoad obligationem non petendi debitum, cedit in viri detrimentum. Quippe cogetur semper petere debitum, & solicitus esse de tacita vxoris voluntate coniectanda ac exploranda, vt ipsi vitans eius incontinentiæ periculum reddat. Et ipsa stimulis conscientiæ vrgebitur, dubitans, an tacite petat, necne, ac proinde votum violet. Si ergo votum illud castitatis nullo modo irritatum est, cur id de voto religionis asserēdū erit? Tertiò, quia *d. c. Quidā*, vxor fuit, quæ virū professum reuocauit. Quā tamen valde dubium est, an possit aliquod viri votum irritare: & certum est minime posse, quando in suum præiudicium non redundat. Quale est votū illud religionis viri, quatenus obligaret ad redeundū in religionē mortua vxore. Quartò, quia textus *d. c. Quidam*, expresse ait, votum religionis non tenuisse, loquens de præterito: & ideo subiungit, virum non

non teneri ad religionem redire. At si irritatio sola votum euacuasset, dicendum esset votum tenuisse, at reuocatione cassatum: nec defectus obligationis redeundi ad monasterium adscribendus esset nullitati vori, sed ipsius irritationi. Quintò, quia matrim. initū à coniugato, viuenti eius coniuge, nullam prorsus vim obligandi habet. Quod cum sui dominio careat, id nequeat valide in alium transferre. Ergo nec professio cōiugati, quantū ad obligationē ad religionem. Quia in vtroque casu est alienatio sui contra domini voluntatem. Sed respondet *Abb. c. Consuluit, n. 2. de conuers. coniug.* disparem esse rationem. Quia ingrediens religionem, semper videtur ingressus causa diuini obsequij, ac in melius vitæ commutandæ. At secundas nuptias prioribus non dissolutis celebrans, prauo affectus est animo: nec intendit matrimonium perficere, sed potius fraudare. Sed hæc solutio non exhaurit difficultatem. Quia si eo matrimon. durante consensus alterius coniugis est inhabilis absque licentia socij ad professionem emittendam, recta eius intentio nil prorsus confert. Sicut non conferret, vt ex secundo illo matrim. vis aliqua obligandi cōsurgeret. Vt si bona fide illud iniret, sufficienti attestatione fide dignorum deceptus circa mortem prioris coniugis. Quod si petas rationem discriminis inter votum castitatis & religionis in ea professione facta, ob quam illud partim obliget, hoc autem sit prorsus obligandi vi destitutum, eam censeo esse. Quippe votum castitatis non emittitur per modum vnius, & cuiusdam rei indiuiduæ: sed continet obligationem diuiduam, id est, quæ commodam diuisionem patitur: cum suapte natura obliget ad abstinendum illicito concubitu & coniugali; & matrimon. ineundo, qui actus cō mode secerni possunt. Vnde iure optimo interpretatur Ecclesia, diuidēdam esse hanc obligationem, vt tempore, quo tota hæc obligatio non potuit consurgere ex voto ob matrimonij impedimentum: ea saltem oriatur, cui lex matrimonii prius initi non aduersatur. Nec est verum, obligationem hanc diuidi quoad tempus: sed statim obligat ad omnes actus, quos vinculum fortius coniugij patitur. Sicut si quis emisso castitatis voto vxorem ducat, quamuis constante matrimonio teneatur reddere, non est dicēdum obligationem diuisam esse quoad tēpus, sed semper astrinxit ad omnes actus: impeditur autem ad tempus ratione vinculi fortioris. At vero obligatio permanendi perpetuo in religione sub obedientiæ iugo, qua consistit votum religionis in professione factum, dicit obligationem quandam indiuiduam ad vnicum actum permanendi ex tunc in perpetuum in religione: atque adeò si tunc temporis obligatio induci non potuit, est omnino irrita. Neque enim quoad tempora diuidenda est. Quia obligare se religioni de præsenti, nō claudit temporū distinctionem: sed ex tunc est perpetua obligatio per modum vnius. Velut qui cum sit coniugatus, init aliud matrim. obligat se de præsenti, & per modum vnius ad vitam perpetuam coniugalem, & quia pro tunc est inhabilis, nullam vim habet contractus ille, nec matrimonij nec sponsalium. Quod ad vtrumque sit inhabilis. Secus quando impuberes contrahunt matrim. cum enim sint spōsalium capaces, valet vt sponsalia. Sic igitur cùm cōiugatus sit pro tunc inhabilis ad tradēdum se religioni, siue voto simplici, siue solemni: vtrumque enim obligat ipsum ad separationem perpetuam à coniuge, inde est professionem illam nec valere vt votum solemne, nec vt simplex. Et hinc constat solutio fundamenti contrarij n. 8. propositi. Huius sent. videntur *gloss. c. Agathosa, verb. Debeas*, 27. *q.* 2. *Sotus* 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 4. *col. penult. vers. Casus autem Lancel. institut. iuris canonici, l.* 2. *de diuortiis.* §. *Quæsitum tamen est, verb. Teneri*, vbi absolute dicūt id votum non tenuisse respectu ingressus religionis. Et fere expresse tenent *Innoc. eo. c. Quidam statim in princ. & ibi Ioan. Andr. n.* 3. vbi explicantes eum textum, in quantum dicunt votum religionis non tenuisse, dicunt non tenuisse quoad hoc quod sit in monasterio, cum non esset persona idonea ad intrandum: at valuisse quoad non exigendum debitum. Et clarius *Antonius eo. c. Quidam, n* 8. vbi ait, professionem illam non obligare quoad paupertatem & obedientiam, sed solum quoad partem castitatis. Et *n* 6. expresse ait, id votum valere vt castitatis, non vt religionis. Et videntur etiam tenere *D Bonau* 4. *d.* 27. *in exposit. lit. n.* 4. *& Manuel t. tom sum.* 2 *edit. c.* 239. *n.* 4. vbi dicunt, id votum non obligare ad religionem. Et fauent DD. asserentes posse hunc propria auctoritate egredi, ac non teneri post coniugis obitum redire ad religionem: quos referam n. 12. & 15.

Hinc deducitur solutio illius quæstionis, an coniux 11
absque licentia alterius professus teneatur ab ipso reuocatus, redire post eius obitum ad religionem? *Gloss. c. Quidam, verb. Non tenetur, de conuers. coniug.* affirmat eum ad id teneri, ac peccare non redeundo: & eum textum expresse dicentem non teneri redire explicat, id est, non esse cogēdum ab Ecclesia: atq; ita *c. Placet, eod. tit.* loquens in eodē casu dixit inducendū esse redire, non tamen cogendum. Et glossam sequuntur *Hostiens. eod. c. Quidam. paulo post princ. super verb. Non tenetur. Anton. c. Placet n.* 5. *eod. t. Albericus in suo dictionar. litera V. verb. Votum*, 4. *Hugo c. Agathosa* 27. *q.* 2. *& ibi Archid. ad fin. & ibi Bellamera in fine. Monaldus in summa*, vbi de voto, *t de voto coniug. vers. Item si alter coniugum. Astens. sum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 11. *a.* 2. *q.* 9. *fine, & q.* 16. *Ioan. de Friburgo in sum. confess. lib.* 11. *t.* 8 *q.* 50. *Sylvest. verb. Diuortium, q.* 16. *casu* 3. *Lux reg.* 12. *t.* 7. *p.* 1. Et ex Theologis ita docent *Palud.* 4. *d.* 27. *q.* 3. *a.* 2. *n.* 16. *Vincentius* 2 *tomo in speculo doctrinali, lib.* 9. *c.* 91. Et hanc culpam esse lethalem tradunt *Alberic. Archid. Bellamera, Sylvest. Vincentius ibid.* & dicit esse probabile *Henric. c. Placet, n.* 5. *de conuers. coniug.* Imo hunc posse cogi redire ad religionem, non ad petitionem monasterij, cui se subijcere non potuit, sed ex Episcopi officio, cuius est cogere à peccato resilire, testantur *Hugo, Archidiac. Bellamera Albericus, Vincentius, Astensis ea quæst.* 9. *in fine.* Et ita interpretantur *d. c. Placet*, dum ait hunc non esse cogendum, vt intelligatur ad monasterij instantiam, secus ex iudicis officio. Quod etiam censet esse probabile *Henricus ibidem.* Ducuntur, quod id votum religionis non sit omnino irritum, sed vim obligandi habuerit, quantum est ex se, quæ impedita fuit vinculo coniugali: ac proinde obstaculo cessante tenetur coniux id votum seruare, ad religionem redeundo.

Sed dicendum est hunc culpæ immunem esse, quam- 12
uis ad religionem non redeat. Ducor, quod id expresse videatur decidi *c. Quidam, de conuers. coniug.* vbi asseritur hunc post coniugis obitum non teneri ad religionem regredi. Culpa ergo vacat non rediens. Quia vbi obligatio non est, transgressio nullam culpam inducit. Deinde, quia *c. Placet eod. t.* solum dicitur consultius & congruentius ad huius salutem fore, vt ad monasterium redeat. At si id præceptum esset, non consultius & congruentius ad salutem vocaretur, sed necessarium. Quid enim absurdius posset dici, quam congruentius esse ad salutem, non fornicari, votum obseruare, ac reliqua præcepta? Tandem, quia votum illud religionis fuit prorsus irritum (vt n. 10. probauimus.) Et ideo hunc coniugem non redeuntem minime peccare docent *Anton. d c. Quidam n.* 6. *& ibi Abb. n.* 4. *Cardinalis nu.* 2. *oppos.* 4 *Brunellus de sponsalibus, concluf.* 30. *n.* 10. *Rosella verb. Impedimentum, impediment.* 11. *ad fin. princip. Sylu. Matrimonium*, 8. *q.* 12. *dict.* 5. *Lancelotus institut. iuris canonici, l.* 2. *t. De diuortijs.* §. *Quæsitum tamen est, verb. Teneri.* Et fere expresse hoc sentiunt alij, dicentes hunc non teneri ad religionem regredi (cōsulto dico, fere expresse: quia posset quisquam cauillari hos authores nil amplius expressisse quam textum *d. c. Quidam*, dicentem etiam non teneri: atque ita explicandos esse, id est, non cogendum: vt contrarij explicant textum.) Hi sunt *Supplementum Gabriel.* 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 2. *concl.* 8. *& ibi Celaia q.* 2. *paulo post princ. Angelus Matrimonium*, 4. *n.* 14. *Sylvest. Votum*, 4. *q.* 2. *dict.* 4 *Palacios* 4. *d.* 32. *disp.* 2. *col.* 9. *vers. Est autem fol.* 718. *Angles floribus* 1. *p. de matrim. qu.* 1. *de essentialib. illius, d.* 27. *a.* 3. *diffic.* 7 *Beia in sua sum. casu* 49. §. *Facit pro hac opinione. Cañedo sum. sacram.* vbi de matrim. *c.* 7. *num.* 54.

Secun-

13 Secundò deducitur non esse audiendos *Palud. 4. d. 27. q. 3 a. 2. n. 16 & Sylu. verb Diuortiũ q. 10. casu 2.* asserentes hũc coniugem sine licentia professum, & ab altero reuocatum teneri ad religionem redire, si coniugem reuocantem pœniteat postmodum reuocationis. Quorum sententia ex dictis n. præced. reprobatur. Si enim post mortem, quando omnino cessauit obstaculum, non tenetur redire: eo quod votum non ligarit, cur post solam reuocantis pœnitentiam astringendus ad reditum est? Atque ita tenentur dicere omnes DD ibi relati.

14 Tertiò deducitur, an coniux ille sine licentia professus possit propria auctoritate religionẽ deserere, altero non repetente? Quod licere negat *gloss. c. Placet, verb. In eius potestate, de conuers. coniug.* per illum textum, ibi: *Redire vero ad seculum in eius potestate non erat, sed in potestate mariti.* Vbi clarè deciditur vxori absque viri licentia professæ non esse integrum ad seculum regredi: sed soli marito ius reuocãdi concedi. Idẽ docent *Ant. ibi, n. 11. Abb. n. 3 Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2 n. 15. Supplem. Gabr. 4. d. 32. q. 1. a. 2. concl. 9. Sylu. verb. Diuortium, q. 14. statim in princ. Nauar. l. 3. conf. 1. de conuers. coniug. in priori edit. conf. 3. n. 3 & 4. in posteriori conf. 6. n. 3. & 4. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 5. n. 10. Emman. Sa summ. verb. Religio, n. 33. Manuel 1 tom sum. 2. edit. c. 239 n. 3. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 104.* Et loquuntur casu quo vxor bona fide professa est: quod vir se mortuum finxerit *Nauar Manuel, Vega*, & adhuc negant licere propria auctoritate egredi.

15 Contrarium tamen mihi persuadeo. Quod nullius valoris fuerit votum illud religionis, vt probaui n. 10. Deinde quia aliqui, quos retuli disp. præc. n. 10. aiunt de licentia alterius coniugis professum, non seruatis iure petitis ad licitam professionem, quamuis vere professus sit, posse propria auctoritate exire, ne in peccato persistat præbẽs alteri incontinentiæ ansam. Quod licet in eo euentu reprobarim ob professionis valorem & spontaneam alterius licentiam, cuius ratione nullam passus est iniuriam: at in hoc casu militat fortiter ea ratio. Coniux enim absque alterius licentia post consummatum matrim. profitens, est reus iniustitiæ lethalis: instar rei alienæ raptoris: quod si bona fide professus sit, existimãs alterum obiisse, aut absque eius consensu id sibi licere, excusatur à culpa per ignorantiam: at veritatis certior factus, habebit se in posterum instar rei alienæ bona fide possessoris, iam rẽm alienam esse cognoscentis. At vterque tenetur statim restituere, nec opus est vt verus dominus repetat: nisi liquido constet retentionẽ esse ex illius consensu. Ergo vt iniuriam illatam resarciat coniugi spoliato, poterit hic propria auctoritate exire: imo & tenebitur, si cõmode possit. Quare optime *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col penult. vers. Casus autem*, dixit teneri hunc egredi, ac se coniugi restituere, quãtumuis bona fide professus sit. Præterea, quia hoc videtur colligi ex *c. Accedens, de conuers. coniug.* vbi Pontifex narrat virum de licentia vxoris metu extorta professum, exiisse, nec illi ascribit exitum culpæ. Et melius ex *c. 2.* quod est ex *Alexand. II. 33. q. 5.* vbi idem factum non reprehenditur, sed clare videtur approbari, ibi: *Non enim violentia sed ex pari voluntate & cõsensu hoc fieri debet.* Vnde *glossa fin. ibi* mora hac quæstione, dicit videri ex eo textu elici, fas esse coniugi absque licentia professo resilire propria auctoritate. Idem colligitur ex *c. Vna sola. 33. q. 5.* quod est ex *D. Augustino, in Epistola 45.* ibi: *Nam & vouenda talia non sunt à coniugatis, nisi ex consensu & voluntate communi: & si præposterè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persoluenda promissio.* Vbi *glossa verb. Corrigenda*, ait inde sumi argumentum, ad comprobandum posse cõiugem, qui absque licentia professus est, propria auctoritate exire. Tandem, quia præsumi nequit consensus coniugis spoliati ex sola non repetitione. Tum, quia sola eius voluntas non satis est ad licitum ingressum, & ad perseuerandum: sed saltem desideratur votum castitatis in permanente in seculo: (vt dixi disp. 32. n. 14.) & in dubio non credendum est alterum se velle voto ligare: ac potest etiam præsumi non reuocare, gratia vitandæ litis aut ignorantia iuris sibi competentis, aut timore. Quod si constaret posse eum commode reclamare, & tamen dissimulat: dicendum est disp. seq. Nec obstat textus, n. præc. allegatus in contrariũ: nam manifesta mens eius textus est, non esse in potestate vxoris in religione manere: atque ita redire ad seculum non esse in eius potestate, accipiẽdum est, id est, deserto marito profiteri, nec redire ad pristinam coniugalem vitam. Quod ex ratione textus colligitur, intendit enim probare votũ religionis nõ tenuisse: at castitatis partim tenuisse. Quod in eius potestate sit abstinere à debiti exactione: quod ad votum castitatis pertinere constat. At manere in religione, quod attinet ad religionis votum, nõ suberat eius potestati, sed mariti: alias ratio illa friuola esset. Et ideo huius sent. sunt duæ glossæ proximè allegatæ. *Innoc. c. Quidam, n. 3. de conuers. coniug. Abb. c. Accedens, n. 3. eod. t. Archid. c. 2. fin. & ibi Bellamera fine. 33. q. 5. Henricus c. Vxoratus n. 8. eod. tit.*

16 Quartò deducitur decisio eius difficultatis, an cõiuge, sine cuius licentia professio facta est, cõsensum præstante professioni, reddatur ea valida, nec integrum sit professo illi resilire? *Gloss. c. Mulier, el 1. verb. Coniugium, 33. q. 5.* ait huic professo non licere exitũ. Ducitur ex *c. 1. de eo qui duxit in matrim.* vbi deciditur virum, qui viua vxore contraxit cũ alia rei inscia, non audiendum esse, si post vxoris mortẽ, diuortium à posteriori petat, nisi hæc velit: ne ex proprio dolo commodum reportet. Eam sequuntur *Turrec. ibi, n. 1. Henric. c. Vxoratus, nu. 8. de conuers. coniug. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 6 in commento fin. Nauar. Manuel, Vega*, quos n. 14. retuli, aduertens eos loqui, etiam casu, quo professio sit facta bona fide. Sed probabilius est, eum posse in foro cõscientiæ exire, non obstanti consensu manentis in seculo, & posse hunc ab illo repeti. Quod affirmant *Innoc. & Turrec.* in casu fortiori (vt retuli disp. præc. n. 15.) nimirum, quando de licentia coniugis manentis in seculo, nullo voto ligati, alter professus est. Quos quamuis ibi reprobarim, eo quod in eo euentu professio sit valida: at cùm in hoc fuerit irrita, habebit locũ ea opinio. Ducor, quòd ea professio semel irrita nequit tractu temporis conualescere, absque noua ratificatione: nec obligauit vt simplex religionis votum (vt n. 10. probaui.) Nec potest dici eam professionẽ nõ fuisse omnino cassam, sed ex futuro euẽtu pendentẽ. Quia professio nõ potest esse in pendenti, nec Ecclesia potest supplere consensum, vt valida efficiatur professio: teste *Nauar. lib. 3. conf. in tit. de reg in 1. edit. conf. 32. n. 5. in 2. conf. 31. n. 5.* nec potest emitti sub cõditione de futuro: in quo distant matrimoniũ carnale & spirituale, teste *Euerardo loco à matrim. carnali ad spirit. n. 10. in quarta differẽtia, ex ijs quas ibi inter vtrumque matrimonium constituit.* Quare vel tunc debet professio habere suum omnimodum valorem & efficaciam, aut valore carere, quando fuit emissa. Cùm igitur tunc nullam obligandi vim sortita sit, non potest conualescere accedenti nouo coniugis relicti in seculo consensu: nisi professus ipse denuo ratificet. Dixi autem in foro conscientiæ non teneri. Quia si ille decepisset religionem tacens coniugium, & accedenti consensu alterius cõiugis nollet ratificare priorem professionem, posset religio eum cogere in foro externo. Et hoc probat, *c. 1. de eo, qui duxit in matrim.* Quod glossa pro contraria opinione retulit. At in foro conscientiæ sicut religio cognita veritate non tenetur eum retinere, vtpote qui verè professus non est: ita potest ipse cessante scandalo exire, vt contractus vtraque ex parte æqualis sit. Vt latè probaui contra alios li. 4. disp. 15. n. 5. Hoc etiam amplius constabit ex dicendis n. 23.

17 Quòd si professus ille velit ratificare professionem: an coniux manens in seculo consensum præstans teneatur quoque ingredi: an potius satis sit solum castitatis votum, dixi disp. 32. n. 14.

18 Quintò deducitur, quid in ea quæst. iudicandũ sit, an coniux sine alterius licentia professus, nec ab eo in vita reuocatus, possit eo defuncto egredi? Et vt clarè procedamus, potest quæstio hæc in quintuplici casu discuti. Primus est, quando coniux spoliatus numquã expressè aut tacitè con-

consensit. Quia aut semper restitit, aut semper ignorauit, aut si sciuit, nec reclamauit, non potuit commodè reclamare: & ipse professus statim ac coniux alter mortuus est, voluit exire. Secundus, quando ignarus mortis perseuerauit, atque statim ac illius conscius fuit, reclamauit. Tertius, quando cõscius mortis perstitit in religione, ac postmodum resilire vult. Quartus, vbi coniux spoliatus professionis conscius, potensque reclamare commode, non reuocauit, nec consensit, sed tacuit ac dissimulauit. Quintus, quando spoliatus expresse consensit, nec professus exiuit, & post mortem spoliati vult egredi. Et in primo casu plerique affirmant eum professum egredi non posse. Ita affirmant *Calderin. c.1.de conuers. coniug. & ibi Abb nu.7. & c. Consuluit, in fin. & c. Placet, nu.3. eo.t. Card. c. Ex parte, el 1.n.vn. oppos. vn. vers. Sed pro intellectu, eod.t. Maioris 4.d.32.q.2. §. Pro illa rubrica & ibi Supplementum Gabr. qu.1.ar.2. concl.8. Brunel. de sponsalib concl.30. n.9. Rosella v. Impedimentum, imped.11 paulo post princ. Angel. Matrimonium, 4.n.13. Sylvest. Matrimonium, 8.q.12. dict.4. & 5. & v. Diuortium, q.14. & q.16. fi. Azor lib.12. instit. moral. cap.1.q.6. §. Si quæras.* Atque ea mouentur ratione, quia ex quo professus ille reuocatus non est altero superstite: eo vita functo efficitur incontinenti omnino valida prior professio: eo quòd ablatum sit obstaculum eius firmitati aduersum. Quare non innituntur hi Auctores ratificatione prioris professionis facta post alterius coniugis obitum: sed quòd prior illa professio fuerit ex parte professi valida, impeditus tamen erat firmus & omnino efficax illius valor ob coniugij impedimentum, quare cessante eo obstaculo per alterius mortem consequitur omnimodam firmitatem. Insuper prob. ex *c. Consuluit, de conuers. coniug.* vbi consultus Pontifex de coniuge, qui professus est, mansitque in religione vsque ad vxoris mortem, an possit exire, & vxorem ducere, ductamque retinere? sic ait: *Respondemus, quod prædictus vir nec habitum potest abijcere, quem assumpsit, neque aliquam sibi matrimonio copulare: quod si contraxerit matrimonium, decernimus dirimendum.* Quòd si respondeas cum *gl. ibi, v. Transiens, & v. Dirimendum*, intelligi textum, quando de licentia vxoris, quæ senex erat, vel promisit vitam mutare, professio est facta, vel ipse post mortem vxoris tatam habuit. *Abbas d.c. Consuluit, n.1. in fin.* reprehendit hunc intellectum, dicens fundamento carere ad coniectandum interfuisse eum vxoris consensum: & vanam fuisse in eo euentu consultationem, tamquam omni dubitandi ratione carentem. Verùm glossa citata in ea est opinione, vt sit necessaria noua ratificatio ad valorem illius professionis, quando absque licentia emissa est. Et *Angelus Matrimonium, 4. nu. 16.* ait valere matrim. contractum ab eo professo, qui statim morte cognita egressus est, licet peccet ob votũ simplex castitatis: & ita sentit professionẽ illã minimè restaurari, nec vires assumere ex alterius coniugis morte, nisi noua ratificatio professi accedat. Quod ego mihi omnino persuadeo, quòd illa professio fuerit prorsus irrita, in ratione etiam voti simplicis religionis (vt n.10. defendi.) Quare cùm prior consensus fuerit omnino irritus, tamquam in personam illegitimam & inhabilem cadens, opus est eum iterari (vt probaui l.2 disp.35.n.2.) Non igitur satis est mors coniugis absque noua ratificatione. Quare credo hunc posse scandalo cessante, propria auctoritate fugere (vt in simili dixi n.15.) vtpote qui nec verè professus est, nec aliquo religionis voto astrictus. An verò ea noua ratificatio desideret scientiam nulliratis prioris professionis, nouamque superioris acceptationem, ac nouitiatum iteratum? id disp.37. discutiemus. Non obstat *cap. Consuluit*, pro contraria parte allegatum. Quia disp. seq. eius intellectus enodandus est.

19 In secundo casu, nimirum, quando cõiux ignarus mortis alterius, numquam suæ professioni consensum præstantis, perstitit in religione, ac statim ac illius certior factus est, vult exire: quidam ea distinctione vtuntur: Si cõiux ille bona fide professus sit, ignorans impedimentum suæ professionis, ratificatur ex sola alterius morte, siue à se scita, siue ignorata: secus si mala fide, tũc enim ignorata morte nõ ratificaretur, sed censeretur in priori consensu irrito persistere. Ita docet *Innoc. c. Quidam, n.2. de conuers. coniug iunct. c.1. n.vn. vers. Vel dic, de eo, qui duxit in matrim.* vbi ita distinguit, in matrimonio priùs irrito: & ad eam distinctionem se remittit *eod. c. Quidam.* Et ipsum sequitur *Host. eo c. Quidam, n.3.* & ratificari indistinctè eam professionẽ, siue coniux sciuerit mortem, siue ignorarit, tenet *Abbas c. Consuluit, in fin. de conu. coniug.* Et idem sustinebunt Auctores, n. præc. allegati, qui vt ea professio conualescat, solam impedimenti coniugij cessationem petunt. At eam professionem minimè conualescere ignorante coniuge mortem alterius, tenet *Innoc.* sibi contrarius *c. Consuluit, in fine, de conuers. coniug.* (sibi enim esse contrarium aiunt *Ioan. And. Ant. Card. Henricus*, quos statim referam. Quamuis id mihi non facilè persuadeam, quòd remittat se ad dicta per ipsum; *c.1. de eo qui duxit in matrim.* ad quem locum etiam se remisit, *d.c. Quidam*, in eo autem vsus est præfata distinctione, quare in ea residere videtur.) Sed hãc partem sustinent *Ioan. And. d.c. Consuluit, fi. & d.c. Quidam, n.2.* vbi *Ant. n.4. Anchar. ad fin. Card. n.2.q.3. Idem Anchar. d.c. Consuluit fi. & ibi Card. fin. Ant. fin. Henricus c. Placet, n.4. de conuers. coniug.* Eaque verissima est. Quòd prior professio fuerit prorsus irrita, ac proinde nouo consensu indigeat (vt nu. præc. declaraui.) At si coniux hic quamuis ignarus mortis alterius, sciens priorem professionem fuisse nullam, vellet denuo ratificare eo modo, quo posset: & concurrerent superioris acceptatio, iteratusque nouitiatus (casu quo ad conualescendam professionem ea desiderentur: iuxta dicenda disp.37. vbi hoc discutietur, sit necessarium nec ne) valebit vtique professio prior. Sicut probaui l.2. disp.33. nu.2. validum esse matrim. inter eos initum, qui impedimentum dirimens subesse putabant, cùm tamen re ipsa illud non subesset, vel iam cessasset: si re vera intendebant facere quidquid in se erat.

In tertio casu, nempe, quando coniux professus sciens 20
mortem alterius, qui numquam consensit, perstitit in religione: supponunt conualescere professionem, *Ioan. And. Ant. Anchar. Card. Henric. nu. præc. allegati*: nam relata opinione Innoc. sentientis ratificari professionem, siue scita, siue ignorata morte, contradicunt illi, quando mors ignorata est. Et tenent *Innoc.* etiamsi tunc per momentum steterit in religione, *c. Quidam, n.2. de conuer. coniug. & ibi Host n.3.* & placet mihi, si seruentur cætera requisita, vt ea professio conualescere possit. De quibus erit sermo disp.37. & ille faciat propria professis sufficientia ad inducendam professionem tacitam, animo verò profitendi de nouo.

In quarto casu, nimirum, quando coniux spoliatus cõ- 21
scius professionis sine sua licentia factæ, potensque commode reuocare, non reuocauit, sed dissimulauit ac tacuit, quid sentiendum sit, dicam disp. seq.

In vltimo casu, nempe, quando spoliatus dum viueret, 22
consensit expresse vt professus persisteret in religione. *Angel. Matrimonium, 4 n.16.* ait non posse post mortem exire. Quia persistens in religione, cum illo consensu alterius coniugis, videtur ratam habere priorem professionem. Et constat ex allegatis nu.20. Idque verissimum est: si (vt ibi dixi) concurrant cætera requisita ad illius professionis confirmationem.

Sextò deducitur, num coniux in seculo relictus, altero 23
absq; eius licentia professo, possit quoque inuito professo religionem ingredi? Qua in re quidam sic distinguunt. Si coniux sit iam è monasterio eductus, alteriq; reconciliatus, non poterit spoliatus inuito altero ingredi. Cùm iam res non sit integra, ac matrim. sit instauratum, & semota diuisione ad pristinam vnitatem restiturũ. Si verò id effectum non sit, poterit vtique. Ducuntur ad hanc posteriorem partem affirmandam, quia coniux ille professus nequit debitum petere. Sed hæc ratio similiter probat cõtra ipsos id licere post reconciliationem: tunc enim non potest etiam petere debitum ob votum castitatis simplex (vt diximus n.4.) Secundò, adducũt *c. Agathosa, 27.q.2.* Quod

nil facit ad rem hanc: sed solùm ibi decernitur virum sine vxoris licentia professum esse illi restituendum. Huius sent. sunt *gl. c. Quidam, v. Non exigere, de conuers. coniug. & ibi Host. n. 2. & ibi Ioan. And. in fin.* dicit æquitati consonam esse sententiam hanc. Eandem tenent *idem Host. summ. t. de conuers. coniug. n. 8. vers. Quid si ipsum, Goffredus sum. eod. t. n. 6. Archid. c. Mulier, el 1. fin. & ibi Bellamera fin. 33. q. 5. Albericus in suo dictionar. v. Votum, 4. ad fin. Henricus c. Vxoratus, n. 13. de conuer. coniug. Vincentius 2. to in speculo doctrinali, l. 9 c. 92. Monaldus summ.* vbi de voto, *t. De voto coniugatorum vers. Item quid si vterque, Ioan. de Friburgo in sum. confess. lib. 1 t. 8. qu. 54. Lex regia 12. ti. 7. p. 1. fin. & ibi Greg. Lop. v. Biuiessen.* Imò addunt *Host. in sum. eo. n. 8. Ioan. de Friburgo & prædicta lex regia*, etiam licere coniugi relicto in seculo ingredi inuito professo sibi restituto, si post restitutionem non est carnalis copula subsecuta. Quod *Greg. Lop ibid.* dicit non carere scrupulo. Limitat etiam Albericus, vt ante restitutionem liceat coniugi relicto ingredi contra voluntatem alterius, quando in illius ingressu vouit continentiam, secus non. At dicēdum est nunquam posse professo inuito alterum ingredi, & ingressum posse reuocari. Quia professio non tenuit, nec delictum professi præstat ius alteri diuertendi, quando delictum non est ex ijs ob quæ licitum est diuortium. Et ideo hanc partem tuentur *Innoc. dict. cap. Quidam, n. 2. & ibi Ant. in fin. Cardin. ibi n. 2. q. 2. in fin. Anchar. 5. q. 2. Astensis sum. 2. p. lib. 8. t. 11. a. 2. q. 13.* Addit Ancharanus (& bene) professionem factam à relicto in seculo, quæ sine alterius professi licentia, sed ipso repugnante facta est, non valere. Quia ipso inuito profiteri nequit.

24. Tandem ex his deciditur, an si vterque coniux mutua licentia non obtenta profiteatur, siue conscius siue ignarus professionis alterius, valeat professio. Et quidem vtriusque professionem valere in vtroq; euentu, & neutri reuocationem alterius permitti, affirmāt *Innoc. c. Quidam, n. 2 fin. de conue. coniug. & ibi Ioan. And. n. 2. fin. Ant. n. 5. Anchar. ad fin. Alberic. in suo dictionario, lit. V. v. Votum, 4. ad fin. Henric. c. Vxoratus, n. 13. de conuers. coniug. Brunel. de sponsal. concl. 30. n. 15. Astens. sum. 2 p. l. 8. t. 11. a. 2. q. 14. & 15. Ioan. de Friburgo sum. confess. lib. 1. t. 8. qu. 56. & 57.* Quia neuter potest conqueri se ab alio spoliatum, sed semetipsum proprio facto spoliauit: & vtriusque professio altero profitente rata facta est. At placet distinctio *Card. d. c. Quidam, n. 2. q. 4. & Guillielmi per Henricum relati*, nimirum, vt valeat professio, quando vterque fuit conscius. Quia facto ipso sibi mutuo licentiam concedunt: secus quando fuit ignarus: tunc enim poterit vteruis exire, & alterum repetere, & neutrius professio valida erit. Quia neuter licentiam alterius habuit: & professio prioris professi valere non potuit, quia consensus alterius defecit, nec potuit rata fieri absque noua ratificatione; nec etiam posterior professio valida esse potuit. Cùm enim prioris professio non valuerit, nequit posterior absque eius consensu profiteri (vt n. præced. diximus.) Nec obstat quemlibet coniugem seipsum spoliasse, quo minùs restitutionem petere possit. Quia coniux se spolians potest eam petere, si rediens non admittatur. Ex tunc enim censetur spoliatus, vt dicemus lib. 10. disp. 12. num. 16.

DISPVTATIO XXXV.

Vtrùm quando licentia extorta fuit per coniugem professum metu aut dolo: aut nulla interfuit: sed sola coniugis manentis in seculo dissimulatio, valida sit professio: nec ius competat alteri reuocandi?

SVMMARIVM.

Quando licentia fuit metu extorta, an possit coniux in seculo manens reuocare professum, n 1.
An hic reuocatus possit petere & reddere, n. 2.
An ea licentia & professio valida fuerint: obligaritq; professio saltem vt votum simplex religionis, n. 3.
An teneatur hic reuocatus redire post coniugis mortem ad religionem, num. 4.
An peccet exiens propria auctoritate, n. 5.
An validè contrahat matrimonium, & peccet, n. 6.
An si non fuit reuocatus dum viueret coniux, possit post exire, n. 7.
An dicenda sint omnia de coniuge sic professo, ac si absque licentia professus fuisset, n 8.
Quando licentia fuit dolo extorta, an liceat coniugi decepto reuocare professum, n. 9.
An ea licentia & professio valida sint, n. 10.
An sic professo, nec reuocato, liceat post coniugis mortem exire, n. 11.
An idem omnino dicendum sit in hoc euentu, ac quando nulla adfuit licentia, n 12.
Quando coniux in seculo relictus nec consensit, nec dissensit, sed dissimulauit, & tacuit, cùm sciret ingressum, an possit reuocare, n. 13.
An ea professio fuerit valida, n 14.
Si non reuocetur, an possit post coniugis obitum egredi? n. 15.
An perinde censendum sit quoad omnia, sicut quando absque licentia professus esset? n. 16.

TRIPLICEM disp. præsens casum enucleandum inuoluit. Primus est, de licentia metu extorta. Secundus, de dolo. Tertius, quando interfuit sola dissimulatio. Et quidem in primo casu, certum est quando metus fuit cadens in virum constantem, coniugi concedenti licentiam integrum esse professum repetere: secus quando metus leuis fuit. Constat ex *c. Accedens, de conuers. coniug.* vbi proponitur casus de vxore, quæ metu graui coacta ingressa est religionem, habitu non assumpto, nec voto emisso, vt ibi moraretur: & vir professus est religionem: posteaque eam deserens, repetitus est ab vxore, & iubetur vt illi restituatur. Quare non ex solo iudicis officio ea reuocatio fit; sed ad coniugis petitionem, cui licentia illa metu per profitentem extorta nil detrimenti affert: ac proinde ius integrum atque illæsum reuocandi manet. Et ita docent *Hostiens. eod. c. Accedens, in fin. Ioan. And. in fin. Ant. fin. Abbas fin. Card. n. vn. in 2. oppos. Calder c. 1. de conuers. coniug. & ibi Abb. n. 7 Henricus c. Vxoratus, n. 8. & c. Placet, n. 2. eo. t. Albericus in suo dictionario, lit. V. v Votum, 4. ad fin. Astensis summa 2. p. lib. 8. tit. 11. a. 2. q. 9. Ioan de Friburgo summa confess. lib. 1. t. 8. q. 52. Rosella v. Impedimentum, imped. 11. initio. Angelus Matrimonium, 4. n. 12. Syluest. v. Diuortium q. 14. & Matrimonium, 8. qu. 12. d. 4. Turrec. c. Seriatim, d. 32. a. 3. n. 4. casu 6. Brunellus de sponsal. conc. 30. n. 9. Greg Lop. l. 2. v. Gelo otorgase, t. 10. p. 4.* Et ex Theologis, *Vincentius 2. to. in speculo doctrinali, lib. 9. c. 92. Durand. 4. d. 32. q. 2. nu. 6. fin. & ibi Maioris q 2. §. Pro illa rubrica, & ibi, Supplementum Gabr. q. 1. a. 2. concl. 8. Azor lib. 12. instit. moral. c. 1. q. 6. Petr. de Ledesma de matrim qu. 64. a. 4. dub. 1. concl. vlt. Ludouicus Lopez 2. p. instructorij*, vbi de matrim. *cap. 54. col. penult.* Quare etsi *Ioan. Andr. dict. c. Accedens, in fine, & ibi Hostiensis num. vn. super verb. Habitu religionis, Ant. ad finem, Anchar. fine*, dicant præcipuè ponderari in *eod. cap. Accedens* vxorem iuuenem nullum votum emisisse: vt sic professio viri non valuerit, ac vxori concedatur repetitio, *Abbas* tamen *ibi, in fine, & Card. num. vn. in 2. opposit.* meliùs docent non ponderari vxorem non vouisse, sed licentiam fuisse metu extortam.

Hic autem coniux reuocatus non potest petere debitum, tenetur tamen reddere, vt docent *gl. c. 2. 33. q. 5. v. Cum festinatione, Host. c. Accedens, de conuers. coniug. n. vn super v. Exhibeat.* Sicut disp. præced. nu. 4. diximus idem de professo absque coniugis licentia. Quia votum castitatis obligauit illum in quantum potuit. Quod intellige cum limitatione ibi n. 3. posita. 2

Professio autem religionis nulla fuit. Quod coniugatus inhabilis sit ad transferendum dominium sui in monasterium per professionem absque licentia, qua alter coniux cedat iure suo: qualis non est per metum extorta. Aliàs non daretur coniugi concedenti licentiam ius repetendi, vtpote qui iuri suo renunciarit (vt dixi disp. 33. n. 18.) Idemque probatur ex *c. 2. 33. q. 5.* quod est Alexand. II. vbi vir, qui metu licentiam vxoris extorserat ad profitendum, post professionem exijt, & quæsiuit à Pontifice, quid faciendum? Et quamuis Pontifex non directè respondeat interrogationi, at per consequentiam ostendit 3

talem

talem professionem fuisse nullam: dum ait professionem coniugati minimè faciendam absque communi consensu spontaneo, vt notat *ibi glos.* in casus positione. Et ita dicunt non tenere ingressum, *Ioan. Andr. cap. Ex parte, el 1. n. 4. vers. In 4. casu, de conuers. coniug. & ibi Anchar. n. 2. vers. In 4. casu. Card. n. vn. oppos. vnic. vers. Sed pro intellectu.* Et *Dominicus c. Seriatim, num. 5. d. 32.* ait hunc non posse dici professum, sicut quando absque licentia professus est. Et *Henric. c. Placet, nu. 2. de conuers. coniug.* dicit idem omnino de hoc iudicandum esse, sicut de eo, qui absque licentia ingressus est. Quod idem clarè docent *gl. c. Veniens, v. Captiosè, de conuers. coniug. Host. c.* Accedens, *paulo post princ. eo. t. Pet. de Lede. de matrim. q. 64. a. 4. dub. 1. concl. vltim.* vbi dicunt licentiam illam metu extortam fuisse ipso iure nullam. Atque ideo credo eam professionem nec habuisse vim voti simplicis religionis, vt dixi disp. præced. n. 10. de professione, quæ absq; omni licentia facta fuit.

4 Hinc deciditur, an hic coniux teneatur ad religionem redire post mortem coniugis reuocantis? Et non esse cogendum redire, docent *gl. c. 23 5. q. 5. v. Cum festinatione. Host. c.* Accedens, *nu. vn. super v. Exhibeat, de conuers. coniug. Henricus c. Placet, n. 2. eo. t. Dominicus c. Seriatim, n. 5. d. 32.* Et credo nec in foro conscientiæ teneri, vt disp. præc. nu. 12. dixi contra alios de professo absque licentia, & postea reuocato. Cùm in neutro casu voto religionis teneatur.

5 Secundò, hinc deciditur, an peccet exiens propria auctoritate à religione? Peccare affirmant *Ioan. And. c. Accedens, n. 1. super v. Reliquisset, de conuers. coniug. & ibi Host. nu. vn. super v. Reliquisset, & Card. ibi, in fine.* Quòd obligare seipsum potuerit. Sed sicut disp. præc. n. 15. hanc sent. reprobaui in eo, qui absque licentia professus est, ita & displicet, vbi licentia fuit metu extorta. Quia in vtroque euentu idem dicendum est, vt dixi n. 5.

6 Tertiò deciditur, an professus hic peccet ineundo postea matrimonium, idque sit validum? Dicendum enim est eum peccare contra votum simplex castitatis, at matrim. esse validum. Sicut disp. præc. nu. 5. diximus idem de professo absq; alterius cõiugis licentia. Nam *Host. & Henric. n. 4. alleg.* dicunt in hoc euentu dicendum esse idem, quod statuitur *c. Quidam, & c. Placet, de conuers. coniug.* de eo coniuge, qui sine licentia professus est.

7 Quartò deciditur, an si professus hic non reuocetur altero coniuge viuente, valeat post eius obitum exire? Quidam exire posse negant: eo quod cessante obstaculo valoris professionis, per alterius coniugis mortem, effecta sit valida. Ita *Calder. c. 1. de conu. coniug & ibi Abb. n. 7. Ioan. And. c. Ex parte, el 1. n. 4. vers. In 4. casu, eo. t. & Anchar. n. 2. vers. In 4. casu, Card. nu. vn. oppos. vn. vers. Sed pro intellectu.* At dicendum est in hoc casu, quod diximus disp. præced. n. 18. & seq. in eodem casu. Quia idem iudicium est.

8 Tandem omnia dicta tota disp. præc. de coniuge absq; licentia professo, dicenda sunt de professo cum licentia metu extorta. Quia idem est iudicium de vtroque, vt bene censuit *Henric. c. Placet. n. 2. de conuers. coniug.* & constat ex dictis nu. 3. Et quia cùm illa licentia non valuerit (vt diximus eo. n. 3.) perinde est, ac si non interuenisset, non enim impedimentum præstat, quod de iure non sortitur effectum, *reg. Non præstat, de reg. iuris, in 6.*

9 In secundo casu, nimirum, quando licentia fuit dolo graui extorta, similiter poterit coniux manens in seculo reuocare professum. Quòd licentiam non præstiterit spõtaneè, ac proinde iure suo non cesserit, nil enim magis cõtrarium consensui, quàm error, *l. Si per errorem, ff. de iurisd. omn. iudic.* Idque probatur ex *c. Veniens, de conuers. coniug.* vbi mulieri concederetur reuocatio viri, qui dolo licentiam extorserat, nisi fuisset fornicata, vt constat ex finalibus illius textus verbis, ibi: *Super reuocatione ipsius non est aliqualiter audienda: cùm ipsius intentio exceptione posit commissæ fornicationis elidi. Maximè cum antequam fuerit fornicata, ipsum non duxerit repetendum.* Et ita docent *Ioan. And. c. Ex parte, el 1. eo. t. n. 4. vers. In 4. casu, & ibi Anchar. n. 2. vers. In 4. casu, Card. nu. vn. oppos. vn. vers. Sed pro intellectu, Ant. n. 8. Calder. c. 1. eo. t. & ibi* Abbas *n. 7. Archid. c. Agathosa, n. 3. & ibi Bellamera nu. 227. qu. 2. Henric. cap. Vxoratus, n. 8. & 10. eod. t. Brunellus de sponsalibus, concl. 30. nu. 9. Rosella, Angelus, Sylvest. Vincentius, Maioris, Supplement. Gabr. Greg. Lop.* Azor, *Petr. de Ledesma, Lud. Lop. vbi eos retuli num. 1. Tabiena Matrimonium, 1. qu. 3. nu. 4.* Quare non sunt audiendi *gloss. eo. cap. Veniens, v. Captiosè: & ibi Host. n. 5. super verb. Captiosè: Anton. num. 6.* vbi dicunt ideo mulierem in casu eius textus audiendam fore, nisi adulterium admisisset, quòd non emiserit votum continentiæ, nec promiserit religionem ingredi. Quos bene reprobat *Abbas eo. c. Veniens, num. 4.* dicens ideo audientiam non fore ipsi denegandam, si continuisset: quòd sponte non consenserit, sed dolo.

Sed dubitabis, an ea professio valida fuerit? Quia *gl. c. Veniens, v. Captiosè, de conuers. coniug. & ibi* Abbas, *nu. 1. notab. 2. Anchar. nu. 2. notab. 3. Card. paulo post princ. oppos. 1.* sustinent licentiam fuisse validam. Quòd dolus in his spiritualibus non noceat. Sed illis fidem non habeo, atque ita existimo professionem illam fuisse irritam. Quod fatentur *Innoc. d. cap. Veniens, statim in princip. super verb. Tonsuratus, & ibi Host. nu. 1. super eodem verb. Ioan. And. nu. 2. Card. statim in principio.* Quia licentia dolo extorta fuit ipso iure nulla, vt bene docent *Palacios 4. d. 32. disp. 2. col. 10. vers. At vrgentior, fol. 718. Petrus de Ledesma de matrim. qu. 64 art. 4. dub. 1. concl. vlt.* Quamuis enim dolus, qui non contingit circa professionis substantiam, non vitiet ipsam: at id est verum, quando dolus est respectu professi. Is enim non tollit voluntarium, sicut nec in matrim. carnali (vt probabo li. 10. disp. 9. num. 21.) at secus est de licentia concessa dolo per alterum coniugem. Cùm enim talis debeat esse, per quam ille cedat iure suo, idque condonet: & dolus voluntarium auferat circa donationem, quæ à spontanea & libera voluntate oriri debet, inde est vt nulla sit. Quamobrem credo nec vim voti simplicis religionis eam professionem habere, sed solius castitatis, quoad abstinendum à debiti petitione, & ab alio matrimonio, quamuis si iniretur, validum esset, vt dixi disp. præced. quando nulla licentia interfuit.

10

Quòd si coniux cum ea licentia dolo extorta, non reuocetur in vita alterius, non poterit eo defuncto exire. Quia sublato per mortem obstaculo, firma efficitur ea professio. Ita docent *Calder. Ioan.* Andr. Abbas, Anchar. *Card? Supplementum Gabr. Rosella, Sylvest. allegati nu. 9.* Sed id non credo, nisi noua ratificatio cùm cæteris requisitis adsit, vt num. 7. dixi, quando professionis licentia est per metum extorta.

11

Demum ea omnia dicenda sunt in hoc euentu, quæ à nu. 1. vsque ad 9. dixi, quando licentia fuit metu extorta. Quia vtroque casu est nulla.

12

In tertio casu, nempe, quando coniux in seculo relictus nec consensum nec dissensum præstitit, sed sciens alterius ingressum, tacuit, & dissimulauit: concordant DD. integrum esse manenti in seculo professum reuocare. Quòd licentia desideretur, vt coniux eo iure priuetur. Sola autem dissimulatio non est licentia. Ita *Calderinus, Ioan.* And. Abbas, *Card.* Anchar. *Henricus, Brunellus, Supplementum Gabrielis, Maioris,* Angelus, *Sylvest. Tabiena, Greg. Lopez,* Azor, *allegati num. 9. Dominicus c. Seriatim, nu. 3. dict. 32.* Quamuis Ant. *c. Ex parte, el 1. n. 8. de conuer. coniug.* sentiat non ad petitionem coniugis, sed ex iudicis officio reuocationem faciendam. Et *Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. nu. 15.* ait quando coniux dissimulans non erat de incontinentia suspectus, sed erat talis, qui posset licentiam concedere, ipsi denegandam fore restitutionem. Sed verè DD. allegati de actione coniugis dissimulantis loquuntur: aiunt enim ipsi concedi ius reuocandi, sicut quando eo inuito est professus. Nec admittenda est distinctio *Monaldi summa.* vbi de voto, *tit. De voto coniugat. vers. Item si vxor sciuit: & Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 8. nu. 9.* vbi aiunt si coniux dissimulans norit ius, eam taciturnitatem reputari consensum: secus si ius ignorarit. At melius *Calder. c. 1. de conuers. coniug & ibi* Abb. *n. 8. & 7. Sylvest. Matrimon. 8. q. 12. dict. 4.* & alij, quos retuli disp. 33.

13

n.14.eam distinctionem scientiæ,& ignorantiæ iuris, admittunt in coniuge expressam licentiam concedente: & statim de solo dissimulante absolutè docent ei concedi repetitionem, perinde ac quando ipso inscio licentia concessa est.

14 Doctores autem hi non explicant, an professio fuerit valida,necne:at videntur non valere supponere, dum omnes illi,& quos n.seq.referam.aiunt coniuge non reuocante in vita,ratam effici professionem, quasi in vita non valuerit.Et expresse id sentit *Sylvest.v.Diuortium,q.16.casu* 3.vbi ait si coniux viuens reuocet, & reuocatus eo defuncto aliud ineat matrimon.id valiturum, at esse peccatum contra votum castitatis.Idem tenet *Angelus Matrimonium*, 4.*n.16.& Palacios nu.seq.allegandus*. Et clare videtur tenere *Vincentius 2.tom.in specul.doctrinal.lib.9.c.92.* vbi ait taciturnitatē non reputari consensum, sed desiderari licentiam expressam. Et ideo existimo eam professionem nec vim simplicis voti religionis habere,sed solius castitatis. Sicut dixi disp.præced.quando licentia non interuenit.

15 Verùm si toto vitæ suæ spatio coniux in seculo relictus dissimulauit,cū posset reclamare,rata efficietur professio. Quòd per illam dissimulationem & silentium vsque ad mortem videatur consensisse. Idque apertè videtur probare *c.Consuluit, de conuers.coniug.* vbi habetur virum professum non posse vxore defuncta ad seculum redire, nec aliud contrahere matrim. idq; contractum fore irritum. Et ita docent *Auctores n.13 allegati,Ioan.And.* relatis *Petro,& Abbate antiquo,eod.c.Consuluit, n.2.& in fin.& ibi Ant.fin.Anchar.fin.& c.Quidam,eo.t.ad fin.Card.d.c.Consuluit,in fin.Henric.c.Placet,n.4.eo.t.Rosella v.Impedimentum, impedim.11.init. Nauar.lib.3.conf.t.de conuers.coniug.in priori edit.conf.4.n.4.in posteriori,conf.5.n.4.Palacios 4.d.27.disp.2.col.34. vers.Hæsitas secundo,f.589.Enriq.l.12.de matrim.c.5.nu.10.Lud.Lop.2.p.instruct.de matrim.c.54.col.antepenult.* Sed existimo professionem ratam non effici sola morte coniugis, nisi noua ratificatio cum cæteris requisitis accedat, vt dixi n.7. & n.11. quando adfuit licentia dolo aut metu extorta. Quòd si semel fuit irrita professio, non video qualiter solo consensu illo tacito coniugis possit valida fieri: cùm nec etiam consensum expressum sufficere probarim disp. præc. n.16. & ita hanc partem clare sensit *gl.eo c.Consuluit, verb. Transiens,& v.Dirimendum*,cùm eum textum, quo contrarij innituntur, explicat, quando adfuit consensus, vel postea ratificata est professio. Et tenet expresse *Angel.Matrimonium*,4.*n.16*.

16 Tandem omnia dicta disp.præced. de coniuge professo absque licentia,dicenda sunt de hoc. Quia ea dissimulatio non valet pro licentia,vt probaui.

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrùm coniux, qui professus est absque coniugis licentia,aut cū ea dolo aut metu extorta, possit resilire,coniuge altero postea adulteranti?

SVMMARIVM.

An coniux hic fornicans post alterius professionem, possit sic professum reuocare,n.1.

An liceat huic professo, altero non repetente,exire, an potius ius habeat monasterium, aut monasterio nolenti, iudex ex officio compellendi. Refertur quædam sent.n.2.

Proponitur sententia Auctoris,n.3.

An coniux absque vxoris licentia ad ordines sacros promotus, sit ipsi postea fornicanti restituendus,n.4.

Soluuntur argumenta,n.5.

1 TAMQVAM certum præmittendum est,coniugem absque licentia,vel cùm minùs legitima alterius professum,nimirum,per dolum aut metum extorta, non posse reuocari à coniuge postmodum fornicanti: si ipse professus innocens sit. Quia per adulterium perdidit omne ius, quod in coniugem habebat.Ita habetur expresse *c.Veniēs, de conu.coniug.* quando licentia metu fuit extorta:atq; redditur ratio,his verbis: *Cùm ipsius intētio exceptione possit commissæ fornicationis elidi*. Atque ita docent vniuersi DD.quos n.seq.referam.Et *Sotus 4.d.27.q.1.a.4.ad fin.in vers.Casus autem,Barth.à Ledes.dub.64.de matrim.post 3.concl.§.Annotare oportet secundo*. Dubitabis autem, an coniux relictus in seculo,cuius adulterium occultum est professo,possit in foro conscientiæ ea reuocatione vti? Decisio pendet ex ea quæstione, quam li.1.disp.68.discussi,an sponsus fornicās possit innocētem illius fornicationis ignarum cogere stare sponsalibus: & coniux adulter exigere debitum ab innocente ignaro? Et retenta parte affirmanti, quam ibi amplexi sumus, dicendum est posse vti hac reuocatione. Quia non tenetur iure suo se priuare, donec alter cōscius illum iure suo spoliet. Et quid, si professo opponenti fornicationem coniugi reuocare volenti se hic falsis testibus tueatur? dicam in simili l.10.disp.9.n.33.Dixi,si professus innocēs sit.Quia si fornicatus sit in seculo,vel post ingressum etiam professione facta, nec compensatis iam delictis id adulterium accidit, poterit fieri dicta reuocatio. Quoniam cum professio illa irrita fuerit(vt tota disp.præced.probauimus) nec iure suo spoliarit coniugem in seculo relictum,censetur res integra:ac proinde illa delicta mutua compensatione abolebuntur,iuxta dicenda li.10. disp.6.per totā.Et quamuis adulterium professi occultum sit,non poterit opponere alteri coniugi repetenti adulterium,vt ea disp.6.n.9.probabo.

Difficultas autem est,an coniugi professo absque legi- 2
tima licentia,& innocenti,liceat resilire, quando iam cōstat alterum in adulterium lapsum esse? Id enim licere videtur,quia quamuis contra adulterum repetentem possit excipere:at sicut nemo compellitur agere,*l.1.C.vt ne inuitus agere*;ita nec cogitur excipere: poteritque eo beneficio in fauorem suum inducto cedere *c.Ad Apostolicam,de reg.gl. c.Veniens,v.Sponte,de conuers.coniug.* ait professo non excipienti,posse monasterium eo inuito excipere, ac illum religiosum defendere:ac consequenter ipsi non integrum esse à monasterio exire.Ducitur,quia omne ius reale & personale monachi transit in monasterium.Et quia professio illa etsi omnino non tenuerit,obligauit tamen ipsum vouentem in ipsiusmet præiudicium.Quare cum manens in seculo,per adulterium amiserit ius repetendi, & ita suum præiudicium cessarit; statim monasterium comparat plenum ius in professum:atque ideo exceptio competens illi, fuit acquisita monasterio. Et confirm. quia iam res ad eum statum peruenit,à quo poterat efficax habere principium.Qua ratione vtitur textus,*c.Placuit,de conuer.coniug.* ad prōbandum, coniugem, qui sine alterius licentia professus est, teneri eo mortuo omnino continere. Glossam sequuntur *Ioan.And.eo.c.Veniens,n.5.Ant.n.7.Abb.n.5.Innoc. n.vn.super v.Continuit,Host.n.6.Card.n.vn.q.2.Anchar.n.5.Astensis summa 2.p.lib.8.t.11.a.2.qu.7.Brunellus de sponsal.concl.* 30.*declaratione 8.n.12.vers.Quartus casus*.Quòd si monasterium nec vir excipere velint, allegantes contra vxorem adulterium per ipsam admissum, vt à viri professi repetitione excludatur: aiunt *Ioan.And.Ant.Anchar.Card.Brunel. nu.13.proximè allegati*, integrum esse iudici ex officio excipere.Sed statim *gl.eo.c.Veniens,& eod.v.Sponte, vers.Sed quid si exiret,& Astensis eod.a.2.q.8.Ioan.de Friburgo sum.confess.l.1. t.8.qu.49*. aiunt virum è monasterio exeuntem, & nolentem excipere, posse vxori condonare adulterij iniuriam, ac illam admittere,non obstante monasterij contradictione: quia votum ex toto non tenuit. quam glossam arguunt contradictionis,*Ant.ibi n.6.Abb.nu.6.Card.q.3.*& vt ab hac contradictione illam defendant, exponunt eam *Ant.& Card.* vt intelligatur, si coniux exire velit ante professionem. Sed hæc defensio meritò impugnatur ibi ab *Abbate nu.6*. nam quæstio esset inutilis & friuola. Cùm in quouis euentu manifestum sit licere exitum ante professionem:vnde non est cur glossa ponderaret, vt is exitus liceat, vxorem fuisse deceptam, & votum viri ex toto non tenuisse.Nam tempore nouitiatus non est votum,& semper exitus licet.

His

3 His tamen non obstantibus, existimo meritò glossam recantantem palinodiam & sequaces censuisse, licere exitum illi professo, non obstante sui monasterij contradictione, ac posse condonata adulterij iniuria vxorem sibi reconciliare: nisi (vt bene aiunt *gl. Astensis, Ioan. de Friburgo, n. præced. ad fin. allegati*) ante professionem fuisset vxor fornicata: tunc enim valuit professio, tamquam in nullius præiudicium facta: intellige cum *Astensi q. 6. & Ioan. de Friburgo*, si ipse vixit castè ante legitimam professionem: alias compensarentur delicta. Ratio huius sent. est, quòd professio illa absque vxoris licentia facta, aut cum illa dolo aut metu extorta, fuerit nulla: nec vim aliquam obligandi quoad votum religionis habuerit: vnde donec concurrentibus requisitis, ea ratificetur, liber manet coniux à iugo religionis, vt possit liberè exire, vt hæc latè probauimus duplici disp. præced. Idque amplius probatur ex *eo. c. Veniens*, vbi de viro cum licentia metu extorta professo, cuius vxor postea fornicata est, sic dicitur: *Mandamus quatenus si ita est, prædictum Laurentium in monasterio, quod intrauit, perseuerare libere permittatis.* Vbi pondero dici, Permittatis, &, libere: non ergo cogendus est permanere. & paulò inferius habito sermone de coniuge manenti in seculo fornicante, solùm denegatur ipsi actio ad repetendum alterum: propter fornicationem ab ipsa admissam. Id tamen prioribus Auctoribus, quos n. præced. retuli, concedendum erit, nimirum, posse sententia lata cogere hunc professum stare suæ professioni, in pœnam deceptionis, vt diximus disp. 54. nu. 16. at ante sententiam non tenebitur ad eam pœnam.

4 Si autem coniux innocens ad ordines sacros absque vxoris licentia promoueatur, & postmodum ipsa fornicetur, nō est illi restituendus. Quia cùm ius amiserit vxor ob adulterium, non est illi viro concedendus recursus ad vxorem: eo quod ordo valuerit. Sic *Archid. c. Si cuius, 24. d. n vn. vers. In ea glossa*, ibi, *Iniuriam faciat Dominic. ibi, fin. Greg. Lop. l. 8. v. Esso mismo, t. 2. p. 4. Hugo de Celso in repertor. legum regni, v. Clericos*, §. 10.

5 Ad arg. n. 2. proposita constat ex dictis n. 3. Cùm enim professio non valuerit, nullum ius monachi illius transijt in monasterium. Nec obstat confirmatio ibi adducta ex *c. Placet.* Quia ille textus ponderat votum castitatis valuisse, in quantum potuit coniugem astringere: & quia soluto matrim. cessat obligatio debiti reddendi: iam ex tunc incipit perfectè obligare. Ad votum religionis à principio fuit irritum, vt probaui disp. 34. n. 10.

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrùm coniux absque coniugis licentia professus, ac eius mortis conscius persistens in professione, ignarus illius nullitatis, aut nolens ratificare: esto non verus professus sit, possit transacto quinquennio reclamare, aut occultè religionem deserere?

SVMMARIVM.

Quot conditiones petantur in Trident. sess. 25 de reg. c. 19. vt liceat contra professionem tacitam aut expressam reclamare? n. 1.

A quo die numeretur quinquennium in professione tacita & expressa: & an dies illa termini computetur in termino: & an Tridentinum sustulerit professiones tacitas, n. 2.

An professo dimittenti habitum ex iusta causa liceat intra quinquennium reclamare? n. 3.

Quid, si iniustè dimisit, ac postmodum resumpsit? n. 4.

Quot quæstiones disputandæ sint, n. 5.

An Tridentinum d. cap. 19. statuens quinquennium ad reclamandum, fundetur in præsumptione, nec in conscientia procedat? Proponuntur sua dentia procedere in foro conscientiæ, n. 6.

Quotuplex sit præsumptio, n. 7.

Quando dicatur iuris, & de iure? n. 8.

Decretum Tridentini fundatur in præsumptione ratificationis professionis, nec habet locum in conscientia, vbi ratificata non est, n. 9.

An ante quinquennium præsumatur ratificatio professionis: & cur ex actuum professorum exercitio præsumatur professio tacita, vbi nulla expressa præcessit, secus hac præcedente? n. 10.

An liceat huic quocumque tempore, dum priorem professionem non ratam habuit, fugere, n. 11.

An professus hic dubitans num intra quinquennium habuerit animum ratificandi, teneatur stare professione illa præsumpta, n. 12.

An superior possit transacto quinquēnio sciens hunc non ratificasse professionem, occultè illum dimittere? & an possit iudex occultè dimittere, quem innocentem nouit, probatum reum, n. 13.

An sit credendum in foro conscientiæ huic dicenti se fictè professum, aut eo quinquennio non ratificasse, n. 14.

An saltem ex officio iudicis possit hic transacto eo quinquennio audiri in foro externo, n. 15.

Hæc præsumptio Tridentini est iuris, & de iure, n. 6.

Soluuntur argumenta, n. 17. & ibi, an salarium triennio contra famulos præscriptum debeatur in conscientia.

Post n. 17 inuenies alia summaria.

DISPVTATIO hæc petit intelligentiam decreti *Tridentini sess. 25. de regul. c. 19.* ibi: *Quicumque regularis prætendat se per vim & metum ingressum religionem, aut etiam dicat ante ætatē debitam professum fuisse, aut quid simile: velitq; habitum dimittere quacumque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non audiatur, nisi intra quinquenniū tandem, deduxerit coram superiore suo & Ordinario. Quòd si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & tamquam apostata puniatur: interim vero nullo priuilegio suæ religionis iuuetur.* Quod decretum vtilissimum est, & passim necessarium pro irritis professionibus: & ideo libet aliquantulum circa illius intelligentiam immorari: & præmissis quibusdam certioribus circa hoc decretū, aliquas quæstiones discutiam necessariò præmittendas ad decisionem præsentis disputationis, quæ vltimo loco agitabitur. Tres ergo conditiones petuntur in eo decreto, vt monacho reclamare cōtra professionem liceat. Prima, ne ante reclamationem habitum deponat. Secunda, vt causas, quas prætendit, coram superiore & ordinario deducat. Tertia, vt id sit intra quinquēnium à die professionis numerandum. Et subiungitur in eo dimittentem sponte habitum, nullatenus admittendum esse ad quamcunq. causam allegandam, sed ad religionem redire compulsum, apostatæ pœnis subijci. Et id decretum procedit in professione quacunque, siue expressa, siue tacita. Quia Trident. in vniuersum de professione loquitur. Ita docent *Nauar. comment. 4. de regul. n 73. Azor lib. 12. instit. moral. c. 4. q. vlt.* 1

Dies autem hæc à qua numerandum est quinquenniū, incipit in professione expressa, à die ipsa professionis; in tacita verò, à die qua professio tacita inducitur attento iure antiquo: nempe, à die, in qua monachus est tacitè professus per annuam delationē habitus nouitijs & professis communis, & solùm occultè distinctè: iuxta *clem. final. de regularibus.* (Nec enim ea professio tacita est correcta per Tridentinum: testibus *Nauarro libr. 3. conf. tit. de regular. in 1. edit. conf. 35. nu. 5. in 2.* vero, *conf. 28. num. 5. Azor lib. 12. instit. moral. cap. 4. qu. 6 fin. & Manuel 2. tom. summ. 2 edit. cap. 8 n. 1.*) & ita incipere illam diem testantur *Nauar. commentar. 4. de reg n. 76. Azor eod. c. 4. qu. 10.* Et similiter à die, qua transacto nouitiatus anno inducitur professio tacita per delationem habitus professorum, & exercitium actuum, qui ipsis proprij sunt: iuxta *c. Vidua, de regul.* Sic *Nauar. d. comment. 4. de regul. n. 76.* Est enim generaliter verum professionem tacitam non tolli per Tridentinum, dummodo transacto nouitiatus anno inducatur, vt bene docent *Palacios 4. dist. 38. disput. 1. col. 32. vers. Porro autem. Sorbus in compendio priuileg mendicantium, verb. Nouitius, post 3. notabile, §. Primò aliquid operetur.* An verò dies illa professionis computetur in termino quinquennij? consultò omitto: quia vix in praxi accidet huius difficultatis necessitas. Quòd rarissimum sit eo temporis puncto quinquennium illud expleri, vt ex illa die, qua professio emissa est, pendeat, an quinquennium exactè impletum sit, necne. Et ideo pro difficultate illa enucleanda, ex qua decisio pendet, nimirum, an dies termini computetur in termino, sunt consulendi *Tiraquell. de retractu lignag. §. 1. glossa 11. à num. 16. & glossa 2. num. 19. Dueñas regul. 196. & sequentibus,* 2

Bernard. Diaz reg. 190. *Gratian. reg.* 133. *Matienzo lib.* 5 *recop. t.* 11. *l.* 7. *glos.* 6.

3 Quatenus verò ait *Trident. eod. c.* 19. dimittentem habitum nullatenus etiam intra quinquennium audiendum esse, ad allegandas nullitatis professionis causas: limitandum est, nisi professus is iustam dimittendi habitus causam haberet. Vt si non posset obtinere licentiam eundi ad reclamandum, nec ire nisi habitu depositò: aut non permittitur causas nullitatis proponere coram Ordinario: & ob id habitu dimisso fugit, vt reclamet. Quippe Tridentinum temerariam habitus dimissionem punire intendit: at non temere dimittit, qui vt allegando causas nullitatis sit, remedioq; iure concesso vti possit, id efficit. Sic *Nauar. comment.* 4. *de reg. n. vlt. Azor lib.* 12. *instit. moral. c.* 4. *q. vltima.*

4 Secundò intelligitur ex bono & æquo, dum non resumit habitum. Quare illo resumpto audiri poterit. Videtur enim inhumanum denegare perpetuò audiētiam habenti iustam reclamandi causam, eo quòd temere habitum dimiserit. Præterea, quia mens Tridentini videtur esse, spolio religionis consulere: ob quod iura denegant prorsus audientiam spolianti, donec ad pristinam possessionem spoliatum restituat, vt constat ex *cap* 1 *de restit spol.* ibi: *Quamquam ante omnem contentionem possessio ei debuerat violenter ablata restitui. & c.* 2. *& multis alijs eo. t.* Restituta ergo religione ad suam possessionem, per resumptionem habitus, ac reditum religiosi, concedenda erit audientia. Et ita sentit *Nauar. comment.* 4. *de regul. n. vlt.*

5 His præmissis, in hac valde necessaria disp. octo quæstiones agitādæ sunt. Prima, an hoc decretū fundetur in præsumptione, nec in foro conscientię locum habeat? Secunda, an procedat à die professionis contra ignorātem? Tertia, an transacto quinquennio possit religiosus ille remedio restitutionis audiri? Quarta, an Tridentini decretum intelligatur de personis inhabilibus perpetuò, vel ad tempus, durante inhabilitate toto eo quinquennio? Quinta, an inualidè professus teneatur transacto quinquēnio ratificare professionem, quòd si nolit, possit suffragia ferre, alimenta capere, ad ordines promoueri? Sexta, an ad validam professionis ratificationem sit repetendus nouitiatus? Septima, an desideretur noua religiosi ratificatio, nouaque superioris acceptatio, sciente vtroque prioris professionis nullitatem: ac repetitis cerimonijs in professione solitis adhiberi? Vltima, quid dicendum sit de ratificatione professionis factæ à coniuge, absque alterius licentia, & qualiter transacto quinquennio denegetur facultas reclamandi?

QVÆSTIO I. An decretum *trident sess* 25 *de reg. c.* 19. de-
6 negans audientiam professis, qui transacto quinquennio reclamare volunt, allegantes nullam fuisse professionem, fundetur in præsūptione ratificationis inductæ per illud quinquennium, prioris professionis irritę: an potius inducat veram in foro conscientiæ dispositionem: ita vt inualidè professo, qui verè non ratificauit eo quinquēnio professionem, non sit integrum eo transacto, in foro conscientiæ à professione resilire? Et videtur inducta vera dispositio pro vtroque foro. Quòd Trident. id quinquennium præfixerit, quo præscribatur ius à professione resiliendi. At præscriptio in vtroque foro locum habet, & reddens possessorem tutum, priuat eum, aduersus quem præscribitur, dominio illius rei, iureque illam via compensationis vsurpandi: & hoc propter reipublicę pacem, vt lites exterminentur, & ne diu dominia sint in incerto, vt multis alijs citatis docent *Couar. reg. Possessor*, 3. *p.* §. 2. *nu.* 3. *Molina to.* 2. *de iust. tract.* 2. *disp.* 61. Ergo eo transacto acquirit religiosus & dominium in professum illum, ac proinde nequibit quasi se surripiēs effugere. Quòd si dicas diuersum esse in professione, quia rerum dominio potest lex bono communi consulens subditos orbare: at cōsensum ad valorem professionis requisitū supplere, nulli humanæ potestati subiacet (vt diximus disp. 34. nu. 16.) Hoc non exhaurit difficultatem. Quamuis enim Tridētinum non potuerit efficere vt transacto quinquennio vērus ille professus sit absque sua voluntate ratificanti: at posset eum obligare vt perpetuò maneat in religione, animumque profitēdi habeat, propter commune religionis bonum. Sicut coniugem, ex cuius licētia alter professus est, cogit Ecclesia profiteri, quando in sæculo nequit propter incontinētiæ periculum commorari. Iuxta probabilem opinionem, quam retulimus disp. 33. n. 26. Et confirm. quia finis Tridentini fuit paci religionis prospicere, eamque spectauit, nę religiosus status, quem tranquillitas maximè fouet, passim religiosorum litibus detrimērum pateretur, ac religiosi ipsi, futuræ exemptioni à professione fidentes, minus religiosam, non sine modica religionis iactura ac aliorum scandalo, vitam traducerent. Secundò, quia nec verbum est in eo decreto, quo præsumptio significetur. Cùm tamen moris sit vbi præsumptio inducitur, verbum eam denotans apponere, vt constat ex *cap. Is qui fidem, & cap. Ad id, de sponsal.* Et confirm. quia vterque textus, quò eam præsumptionem iuris & de iure statuat, expresse decidit nullam probationem in contrarium admittendam. Cuius rei nulla fit mentio in prædicto Tridentini decreto. Quare qui hanc partem tueretur, nil absurdum diceret, aut probabilitate destitutum.

Cæterùm quia quæstio hæc basis ac fundamentum est 7
intelligentiæ decreti Tridentini, & ex eius decisione pendet ferè omnium quæstionum dissolutio, oportet supponere quotuplex sit præsumptio: & quando dicatur iuris, & de iure. Triplex est præsumptio: quædam hominis, quę est coniectatio in animo iudicis, vel cuiuscumq; hominis ex varijs coniecturis concepta. Alia est iuris, quæ est probabilis coniectura ex certo signo prouenies iure præscripto, quæ contrario nō probato, pro veritate habetur, ac onus probandi in aduersarium transfert. Alia est iuris & de iure, quam lex tamquam firmū ius inducit, ita vt aduersus illam nulla admittatur probatio, vt hæc constāt ex *Menoch. de præsumpt. lib.* 1. *q.* 3. *à n.* 16 *& q.* 4 *à n.* 3. *& q.* 5. *à n.* 15.

Secundò supponendum est, quando dicatur iuris & de 8
iure præsumptio: ad id enim non desideratur iure exprimi ne admittatur probatio in cōtrariū: sed satis est, vt sua præsumptione ita innitatur, vt ex ea certum quid statuat, vt apertè colligitur ex *auth. Sed iam necesse, C. de donat. ante nuptias, iunct glos. auth. de æqualitate dotis, collat.* 7. §. *Aliud quoque, verb. Priuilegium.* vnde *auth. Sed iam necesse*, desumpta est, ibi enim definitur, viro grauato ære alieno, augmētum dotis in rebus immobilibus, priuilegio dotis frui, secus in rebus mobilibus: & fundatur textus in præsumptione fraudis faciendæ, si in rebus mobilibus incrementum eo quoque priuilegio gauderet. Quia augmentum in immobilibus constare potest, secus in mobilibus. Ecce qualiter textus nullam probationem in cōtrarium excludit, & fundatur in præsumptione fraudis, quæ fieri poterat: & tamen eo quòd super præsumptione aliquid certo faciendum statuat nimirum, augmentum in rebus mobilibus dotis, eius priuilegio non gaudere: ait *glossa eod. verb. Priuilegium*, non admitti probationem illius augmenti, sed esse præsumptionem iuris & de iure. Atque ita hanc regulam tradit *glossa c. Fraternitatem, verb. Dicitur, d.* 54. vbi eum textum decidentem quosdam seruos vendendos non esse, sed ad libertatem perducendos, reddita ratione, his verbis: *Quia non ad vendendum, sed ad seruiendum sibi dicitur comparasse*: explicat, id est, præsumitur, & ait esse præsumptionem iuris & de iure, cùm non tantùm textus præsumat, sed etiam statuat. Idem docent *glos. cap. Ferrum, d.* 54. *in fin. & l. Siue possidetis*, 16. *v. Facti, ad fin. & ibi Bart. n.* 12. *Salicet. n.* 16. *init. C. de probationibus, Baldus c. Quoniam frequenter in princ. nu.* 7. *vers. Item vbicumque, vt lite non contest. Abbas c. Quanto, num.* 2. *de præsumpt. & ibi Felin. n.* 3. *idem Baldus l. Antiquæ*, 23. *num.* 4. *C. ad SC. Velleianum, & ibi Salicet. nu.* 1. *Socinus cum Angelo per ipsum allegato, regul.* 314. *num.* 2. *fin. Alciatus de præsumpt. in præludio* 2. *p. num.* 3. *Couar.* 4. *decret.* 1. *p. c.* 4. §. 1. *nu.* 2. *Mascardus de probat. concl.* 1218. *nu.* 4. *Menoch. de præsumpt. lib.* 1. *q.* 3. *n.* 22.

His

9 His præmissis, prima concl. sit. Id Tridentini decretum præsumptione ratificationis professionis factæ per illud quinquennium innititur: ac proinde si inualide professus non ratificauit professionem, numquam quocumq; tempore transacto est verus in foro conscientiæ religiosus, sed in solo foro externo præsumptus. Ducor, quòd in eo decreto nullum verbum inueniam forum conscientiæ respiciens, sed solum denegans audientiam in foro externo, vt constat ex illis verbis: *Non audiatur nisi intra quinquennium.* & paulò inferiùs, *Nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur.* Et confirmatur, quia *c.2.de regularib.* decernitur puberem vi professionem non posse postmodum anno transacto resilire, ibi: *In clericatu permaneat*: quod omnes scribentes ibi explicant, id est, in monachatu. Quæ verba longè strictiora sunt, quàm Tridentini, apertè enim videntur inducere obligationem permanendi; at in Tridentino solam actionem denegatam sonant: & tamen *eod. cap.* 2. sola inducitur præsumptio ratificationis ex mora annua. vt docent *gl. fin. ibi. Innoc. ibi, in fin. Host. fin. Abbas in casus positione, Ant. nu. 9. Card qu. 7. vers. Oppono ad hoc.* Et confirm. ampliùs, nam *c. Vidua, de regul. de vidua nouitia, se sponte actibus professarum inserente* deciditur sic: *Velit, nolit, sanctimoniæ habitum vlterius debet habere.* Et tamen nullus dubitat textum inniti præsumptione animi tacitè profitendi per illos actus. Ergo à fortiori id sentiendum est in hoc Tridentini decreto. Secundò, quia cùm res durissima sit cogere liberum hominem, nec verè obligatum religioni: & id quidem sæpe absque sua culpa: (cùm textus loquatur de eo, qui per metum aut ante ætatem legitimam professus est: & quamuis per ignorantiam non reclamet, vt dicemus num. 9.) obligare (inquam) vt transacto quinquennio maneat perpetuò in religione, omni prorsus audientia ac defensione denegata: cõtra leges vetantes perpetuam liberi hominis obligationem ad manendum alicubi, vel ad subeundum onus nimis libertati aduersum: & contra rationem naturalem, cui illæ leges innituntur, *l. Titio, §. Titio centum, ff. de condit. & demonstr. l. 1. § Quæ onerandæ, & l. 2 fin ff. quarumrerum actio*: & annotata per *Bart. d. §. Titio centum*: & obligare etiam ad perpetuam castitatem illum, qui verè obligatus non erat, contra *cap. Integritas, 32. quæst. 1.* id nulla alia ratione æquitari consonum esse posset: nisi eo quòd Tridentinum ex illo silẽtio per quinquennium, ratificationem prioris professionis præsumat. Sicut *c. Ad id, de sponsal.* præsumitur ex diutina cohabitatione coniugum, purgatus metus, quo matrim. inualidè initum erat: illudque ratificatum, & *cap. Is qui fidem, de sponsal.* præsumebatur matrim. ex copula habita post sponsalia, nulla in contrarium probatione admissa: & ideo cõiuges illi in vtroque euentu cogebantur in foro externo stare matrimonio. Quamobrem sicut illi textus præsumptione innitentes non obligant in foro conscientiæ, in quo sola veritas inspicitur, vbi ea non fuit intentio sponte cohabitantis, aut copulam post sponsalia habentis: ita Trident. decretum præsumptione prædicta innixum minimè obligabit in foro conscientiæ, quando mens professi non fuit professionem ratificare, tacendo illo quinquennio. Et ideo hunc non esse verum religiosum docet *Nauar. li. 3 cons. in 2. edit. t. de regul. cons. 23. nu. 5. & cons. 89. n. 6. & 7.* & ferè expresse *comment. 4. de reg. n. penult.* nam agens de hoc decreto, & proponens ea, quæ decidit, ait id non ligare in foro conscientiæ, licèt non expresse meminerit ibi quinquẽnij: & ideo non dico expresse eum dicere: verùm existimo expressam eius mentem fuisse. Idem tenet expresse *Enriq. l. 11. de matrim. c. 6. in comment. fin. & c. 8. n. 9. in comment. lit. S.* & ferè expresse tenet *Emman. Sa sum. v. Religio. n. 71.* vbi ait credentem se non esse professum, posse etiam dimisso habitu in foro conscientiæ fugere, non obstante Tridentino.

10 Sed dices, cur expectandum sit quinquennium ad huius professionis ratificationem præsumendam? Videtur enim id expectandum nõ esse, quoniam *c. Ad id, de sponsal.* præsumitur per cohabitationem anni & dimidij purgatus metus, quo matrim. est contractum, & illius ratificatio. Et tamen communis ferè omnium sententia haber, id tempus expectandum non esse, sed quoddam arbitrio prudentis sufficiens, vt censeatur habita opportunitas fugiẽdi atque reclamandi, vt probaui lib. 4. disp. 18. n. 6. Sed dicendum est, ante quinquennium id non præsumi. Quia *d. cap. Ad id*, non præfigitur tempus anni & dimidij ad eam præsumptionem, sed tantùm narratur factum, vt ponderaui d. disp. 18. n. 6. Quare iure optimo DD. id tempus arbitrio prudentis definiendum committunt, eo quòd lege præscriptum non sit. At in nostro casu expresse definiit *Triden.* quinquennium: ergo illo standum est. Quod optimè in simili docuit *Abb. c. 2. n. 4 fin. de reg.* Cùm enim is textus præsumat ratificari professionem metu factam, per annuam taciturnitatẽ gestato professorum habitu, refert *Abbas* quosdam sentire, oportere citiùs reclamare opportunitate habita, ne cẽseatur professio ratificata: & eos reprobat dicẽs, si id esset verũ, frustra in eo textu præscribi annũ. Cùm ergo in nostro textu præscribatur quinquenniũ, id necessariò expectandũ erit, vt cẽseatur per non reclamationẽ ratificata professio. Sed adhuc instabis, cùm *c. Vidua, de regul.* professio tacita inducatur per delationem habitus professorum, & actuum, qui ipsis proprij sunt, exercitium, nulla temporis mora expectata: cur exspectandum sit quinquẽnium, iuxta hoc Triden. decretum, & nõ potiùs dicemus censeri factam tacitam professionem, statim ac ille professus defert habitum, & exercet actus professorũ? Dic cùm ibi nulla præcesserit expressa professio, faciliùs præsumi tacitã ex facto ipso. At cùm hîc præcesserit expressa, non præsumitur facilè noua voluntas ratificandi, vt ex tunc incipiat valere: (quod necessarium esse dicemus n. 59.) sed perseuerantia in priori professione irrita. Atque ita *Nau. li. 3. cons. t. de reg. in 1. edit. cons. 35. n. 6. & 7. in 2. cons. 28. n. 6. & 7.* ait eum, qui nullam professionem fecerat, cẽseri tacitè per eos actus profiteri: secus de eo, qui expressè professus fuerat. Et *ead. 2. edit. eod. t. cons. 89. n. 4.* ait gestationem habitus communis nouitijs & professis per annum, non inducere professionem tacitam nisi gestatio illa fiat ante professionem expressam. Quia ratio ob quã ex ea gestatione præsumitur tacita professio, est, quia non potest sumi alia præsumptio, nisi voluntatis profitendi finito nouitiatus anno: at ea voluntas nõ præsumitur in gestante post expressam professionem. Quia potiùs sumitur præsumptio, vt gestet tanquam professus, & nõ tanquam professurus. Sed adhuc vrgebis, quia ex copula spõtanea, statim præsumitur ratificatio matrim. metu initi: vt probaui l. 4. disp. 18. nu. 4. Cùm tamen ibi præcesserit expressum matrim. Sed dic eam præsumptionẽ ex copula induci: quòd cùm nulla alia ratione à culpa lethali eximi valeat, nisi confirmato matrim. per illam: vt vitetur præsumptio peccati mortalis, præsumitur matrim. confirmatum. Quare id non statim præsumitur ex cohabitatione spontanea: eo quòd potest esse sine culpa. Cùm igitur eo quinquẽnio possint actus professorum licitè exerceri ob priorem professionem expressam quamuis irritam, aut saltem id possit ignorari, aut ex aliquibus causis valeat excusari, non censetur statim ratificata professio ex illis. Constabit etiam ex dicendis n. 29. ad 2. confirm. 1. argum.

Hinc deducitur licere huic professo, transacto quocumque tempore, dum priorem professionem non ratificauit, cessante scãdalo, omissa reclamatione, nec deductis causis coram ordinario & superiore, fugam arripere, nec teneri redire ad monasterium, nec esse apostatam. Sicut id potest efficere fictè professus, vt probaui multis relatis, l. 2. disp. 39. n. 11. & l. 4. disp. 15. nu. 5. Quia in vtroque casu cùm vera professio non sit in foro conscientiæ, nullo vinculo astrictus est religioni Et ita docent *Nauar commen. 4. de reg. n. penult. & lib. 3. cons. t. de reg in 2. edit. cons. 89. n. 6. & 7.* addens (& bene) posse tuta conscientia vxorem ducere, *Enriquez & Emman. Sa, relati n. 9. in fine.* 11

Secundò infertur, in dubio an animus fuerit ratificandi professionẽ, teneri professum transacto quinquennio sta- 12

re illa professione. Quia in dubio recurrendum est ad cõiecturas, quibus illud dilucidari valeat. At quæ, obsecro, fortiores coniecturæ consensus reperiri poterunt, ijs quas Tridentinũ Spiritu sancto ductum induxit ad præsumendum consensum. Præterea, quia cùm non constet de contraria voluntate, præsumptione iuris eiusque dispositione standum est in vtroque foro, vt lib. 5. disp. 3. n. 15. aliquibus relatis probaui, de adijciente cõditionem impossibilẽ, & dubitante an ioco an potiùs seriò adiecerit, & l. 1. disp. 18. n. 6. probaui, accedentem ad sponsam de futuro ante Trident. dubiumque an affectu coniugali an solo fornicario accesserit, teneri in foro conscientiæ stare præsumptione iuris presumentis animum coniugalem & matrimonium. Tandem quòd in hoc dubio stet possessio pro religione: pro qua existit præsumptio iuris, ac habens ius retinendi religiosum. Qua ratione lib. 2. disp. 41. nu. 32. probauimus dubitantem de valore professionis teneri ad illam, eo vel maximè, quòd in dubio pro religione iudicandum sit, vt bene tradit *Nauar. lib. 3. const. de reg. in 2. edit. conf. 13. nu. 10. per l. Sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. funer.* ibi: *Summa est ratio, quæ pro religione facit.*

13 Sed an prælatus regularis possit, veritate sibi constante non ratificatæ professionis, occultè hunc professum trãsacto iam quinquennio dimittere? Pars enim negans vera apparet. Quòd superioris sit partes religionis agere, quæ ius habet in eum religiosum. Præterea, quia Trident. in eo decreto expresse iubet superiori, ne professum hunc audiat, ibi: *Non audiatur*. Præceptum enim id non dirigitur ad ipsum professum, deberet enim dicere, Non alleget causas: allegare enim partis litigantis est, audire autem iudicis. At existimo posse, quamuis in foro externo procederet, siue ex officio, siue ad partis querelam, contra hunc professum resilire volentem. Ducor, quòd superiori constet ius religionis in eum non esse verum, sed in falsa præsumptione fundatum. Ergo secretò eijciens illum absque scandalo, nulli irrogat iniuriam. Sicut iudicem conscium innocentiæ eius, qui secundum allegata & probata est reus, posse illi occulte copiam fugiendi facere, docent bene *Alens. 3. p. q. 34. membr. 1. a. 4. ad 1. Sotus l. 5. de iust. q. 4. ar. 2. concl. 2. Corduba in suo quæstion. l. 1. q. 37. vers. Ex hac opinione.* Et confirm. quia mota lite aduersus coniugem ex presumpto matrim. reputatum, quis dubitet licere conscio veritatis iudici, clam & secluso scandalo dimittere coniugem præsumptum vt fugiat. Nec obstat decretum Tridentini, solum enim præcipit superiori, ne audiat in foro externo. Sicut etiam iudex ille tenetur in foro exrerno, iuxta allegata & probata, sententiam ferre. Consultò autem dixi, si constet veritas prælato: aliàs enim iniurius esset religioni, spolians eam in dubio possessione sua.

14 Nec fides habenda est professo dicenti se fictè professum esse. Quia non est maior ratio, cur potiùs tunc credendum sit, quam antea, dum se promittere simulauit. Ita *Caiet. 2. 2. q. 88. a. 1. paulo ante fin. Sotus lib. 7. de iust. q. 1. a. 2. col. 7. vers. Arguitur autem, Nauar. sum. c. 12. n. 27. Turrian. l. 2. de votis monasticis, f. 32. pag. 1. Palacios 4. d. 38. disp. 1. col. 31. concl. 3. Angles floribus 2. p.* vbi de voto, *q. vn. a. 1. diffic. 4. Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 1. col. 6. §. Ad probationem autem primam, Aragon 2. 2. qu. 88. a. 1. col. 16. f. 968. §. Hoc posito sit prima conclusio.* Quod est verum, licet ille professus id iuret, vt bene docent *Caiet. Nauar. Angles ibid.* Atque similiter in nostro casu dicendum est: non enim est credendum illi professo dicenti se non ratificasse eo quinquẽnio professionem. Stat enim cõtra ipsum præsumptio iuris. Et id quidem pro foro externo in vtroque casu est verissimum: & regulariter loquendo idem est sentiendum, ne liceat superiori hunc in foro conscientiæ dimittere. At si reuera attẽtis circumstantijs, prudentissimus quisque morali certitudine conijceret illum veritatem asserere, dicendo se fictè professum, aut non ratificasse professionem, posset vtique superior illi credere, ac dicto remedio vti, eijciendo illum clam, & cessante omnino scandalo. Quia in ijs rebus metaphysica certitudo est impossibilis.

At in foro externo, nullatenus licet superiori reclamationem in foro externo illius professi transacto quinquẽnio audire. Id enim interdicit Tridentinum superiori, vt nu. 13. probaui. Nec id poterit ex officio. Quia iudex officium suum parti carenti actione non impertitur, ob priuatam eius vtilitatem, sed solum quando publica vertitur vtilitas, vt constat ex *l. vn. C. vt quæ desunt*, ibi: *Non dubitandum est iudicem, si quid à litigatoribus, vel ab ijs qui negotijs assistunt, minus fuerit dictum, id supplere, & proferre quod sciat legibus & iuri publico conuenire.* Et dicemus l. 10. disp. 9. n. 30. At non spectat ad bonum publicum, audire hunc professum: imò spectat ad publicam vtilitatem religionis, eiusq; pacem, aditum his reclamationibus præcludere. 15

Secunda concl. Hæc præsumptio, qua *Tridentinum* presumit transacto eo quinquennio, ratificari professionem irritam, est iuris & de iure. Constat, quia *Tridentinum* fundatum in hac presumptione, statuit denegandam esse audientiam professo reclamanti, ac cogendum stare professione. At tunc est præsumptio iuris & de iure, vt nu. 8. probauimus. Deinde, quia apertè excludit omnem probationem in contrarium: dum audientiam aduersus illam presumptionem denegat. Quomodo enim allegare poterit, nisi audiatur? 16

Ad arg. nu. 6. proposita resp. Ad 1. dic id procedere, vbi præscriptio non fundatur in præsumptione, & vbi non est sola actionis presscriptio: nam vbi hęc sola est, non tribuit ius in foro conscientiæ constante veritate, vt contingit in matrim. præsumpto ex copula, & contingit etiam in stipendio famulis debito. Quod iuxta *l. 9. ti. 15. lib. 4. nouæ recop. regiæ* præscribitur triennio, ita vt eo transacto non supersit famulis actio ad petendum. At quia est præscriptio solius actionis, numquam in foro conscientiæ amittit ius famulus, vt multis citatis docet *Gutie. l. Nemo potest, n. 487. ff. de leg. 1.* Ad confirm. dic satis prospici bono religionis, & occurri litibus, clauso aditu ad reclamandum. Ad 2. & confirm. constat ex dictis n. 7. 8. 9. & præced. 17

SVMMARIVM.

An quinquennium præscriptum in Tridentino ad reclamãdum contrà professionem, procedat à die scientiæ. Proponuntur id probantia, n. 18.
Proponitur sententia auctoris. Et tempus statutum non in odium & pœnam alicuius, currit etiam ignoranti; & impedito impedimento iuris non currit præscriptio, secus vbi est facti, n. 19.
Respondetur ad argumenta contraria, n. 20.
Post n. 20. inuenies alia summaria.

Qvæstio II. An quinquennium destinatum in *Triden. sess. 25. de reg. c. 19.* ad reclamandum, contra professionem irritam, incipiat ab ipsa professionis die, atq; adeò sit continuum: an potiùs à die scientiæ nullitatis professionis, & ita sit vtile? Et videtur à die scientiæ. Quia impedito agere non currit prescriptio, *l. 1. in fin. C. de annali exceptione*, ibi: *Quis enim incusare eos poterit, si hoc non fecerint, quod & si maluerint, minime adimplere lege obuiante valebant?* At nullum est maius impedimentum quàm ignorantiæ. Ignorans enim experiendi potestatem non habet, *l. Annus. ff. de calum.* Et cõfirmatur, quippe aliàs ignorans priuaretur iure suo sine culpa & sine causa. Cùm negligentia aut culpa ignoranti imputari nequeat, *l. Argentum. ff. commodati.* Secundò, quia quadriennium ad petendam in integrum restitutionem non currit ignoranti, sed est vtile ab initio, licet petita non fuerit restitutio centum annis durante ignorantia, vt multis citatis probant *Couar. reg. Possessor, 3. p. §. 2. n. 3. Matienzo lib. 5. recop. tit. 11. l. 8. gl. 12. nu. 9. Zauallos in suis quæst. practicis q. 48. n. 4.* Ergo quamuis actio reclamandi contra professionem præscribatur quinquennio, id tempus non curret aduersus ignorantem. 18

At tenendum est id tempus esse continuum, atque adeò à die ipsa professionis currere, non obstanti ignorantia, aut alio impedimento facti. Ducor, quia etsi tempus præfixum in negligentium odium non currat ignoranti vel impedito: at secus est, quando non in odium negligentis, sed in alterius fauorem præscribitur, vt optimè docent *glossa cap. Statutum, verb. Numerandum, de præbendis,* 19

dis,in 6.& ibi Archid. n.2.vers.Vacauerint. Ioan.Monachus n.2. Dominic.n.9.super v.Numerandum, Francus n.3.notab.2.Abb.c. Quia diuersitatem,n.3.de concess.præb.& repet.c.Cum esses, de testam.in fin.Rosell.in sua sum.v.Beneficium,1.init.Sylvest.v.Beneficium,2.q.6.n.7.Tiraq.de retract.lignag.§.35.gl.4.nu.26.Barbat.c.3.n.33.de testam.& ibi Couar.n.4. Gutier.li.2.pract.q.91. nu.4.& lib.3.qu.22.fin. At quinquennium hoc non videtur statutum in odium negligentię professi,sed propter commune trãquillitatis religionis bonum. Atque ita nec verbum habetur in Triden. vbi mentio fiat negligentiæ professi. Sicut c. Quia diuersitatem,de concess.præb. decidens textus tempus suspensionis non esse computandum in semestri ibi præscripto, reddit rationem: quod ea constitutio contra solos negligentes edita fuerit,& c.1.de in integr.rest. in 6. volens textus punire negligentiam non petentis restitutionem quadriennio,eam explicuit,ibi: Et negligenter omiserit. Quare Abbas c.1.n.fin.de præscript.dicens id tempus non currere ignoranti,ponderat prædicta verba. Secundò,quia præscriptionis nõ est potissima ratio,punire negligentiam eius contra quem præscribitur. Quia & vsucapio & præscriptio aduersus ignorantem, atq; in re propria procuranda diligentissimum,procedunt,ac vires obtinent,l.fin.C.de long.temp.præscript.regia l.18.t.29.p.3.sed vt lites è republica exterminentur:vt hæc omnia docet Couarr.Possessor,3.p.§.2.n.3.& melius Balbus de præscript.4.qu.28. n.1.& seq.vbi probat præscriptionem ipso iure procedere contra ignorantem,siue ignorantia iuris siue facti, siue in rebus corporalibus,siue in actionibus personalibus:eamque reddit rationem, quod ignorantia minimè impediat præscriptionis cursum, sed iustam concedendæ restitutionis causam præbeat.Et confirm.quia licet præscriptio & tempus non currant contra habentem impedimẽtum iuris denegantis ius ad agendum: vt est textus expressus l.1. fin.C.de annali except.at secus est,vbi solius facti impedimẽtum adest, tunc enim hæc currunt, cum beneficio tamen restitutionis,vt tradunt Bart.l.Senatus consulto,n.2.ff.de offic. præsid.& l.1.§.Si quis autem.nu.1.ff.de itin.actuque priu.& l.In rebus,n.3.C.de iure dotium,& l.fin.§.Donec,n.2.C.de iure delib. & ibi Iacobinus de S.Georgio,n.3.Baldus l.1.n.22.C.qui admitti, & ibi Decius in 1.lect.n.27.& in 2.n.67.& seq.Abb.c.Ex transmissa,n.13.de præscript.& ibi Felin.n.8.Parisius,nu.14.Paulus l. 2.§.Si quis in iudicio,n.4.ff.si quis caut.Iason §.Rursus,n.24.Instit.de action.Francus c Statutum,n.4.de præb.in 6.Boerius decis. 40.n.3.Nauar.lib.1.cons.in vtraque edit.t.De his quæ vi,cons.6. n.2.Pinellus auth.Nisi tricennale,nu.42.C.de bonis mater.& alijs citatis.Matienzo lib.5.recop.t.1.l.8.gl.9.nu.2. vbi bene explicat impedimentum iuris esse, quando ius denegat alicui posse in iudicio comparere ad agendum: vt denegatur filio familias in aduentitijs, & minori 25.annis, & mulieri in rebus dotalibus, l.fin.C.in quibus causis in integr.restit.non sit necess.& l.1.cum auth.Nisi tricennale,C.de bonis mater.l.1.§. Ne autem, C.de annali except.& l. Quæcumque, in fin.C.de bonis quæ liberis,& l.In rebus.§.Omnis,C.de iure dotium,& l.regia 8. t.29.p.3. vbi Greg.Lop.v.E non el fijo, id limitat præterquam in casibus,in quibus istis ius agẽdi conceditur: tunc enim curret præscriptio contra illos, eo quod cesset impedimentum iuris. Cùm ergo ignorantia sit impedimentum facti: & contra professionem irritam iure cõcedatur cuicumque reclamandi actio, curret tempus illud quinquẽnij contra quemcumque ignorantem & impeditum. Tertiò,quia non obuiaretur litibus,nec tranquillitas religionis obtineretur,quod fuit intentum illius decreti Tridẽt. si locus esset allegationi ignorantiæ, contra illius quinquennij lapsum.Tandem,quia Trident.dixit in eo decreto: Nisi intra quinquennium tantum à die professionis numerandum. Vbi ponderanda est dictio, Tantum,quæ exclusiua est, & affirmat id, quod ponit, negans omnes alios casus præter expressos, l.Ob æs,C.de prædijs minorum, & l.Contractus, ff.de reg.iuris,c.Cum Eccles.Sutrina,de causa possess.Deinde ponderandum est particulam,Tantum,non fuisse necessariam,sed ea non addita, & solum dicendo à die professionis numerandum,clarè explicabat Tridẽt.diem,à qua quinquennium illud numerandum erat. Quare particula, Tantum, est quasi repetitio, & maior declaratio eiusdem diei. At repetitio dictionis in eadem dispositione significat id esse cum mysterio factum, iuxta gloss.clem.1.v. Diœcesanis,de iure patron.quam memorabilem vocat Nauar. lib.5.cons.in 1.edit.t.De sententia excomm.cons.65.nu.3.& alijs citatis,tradit Decius cons.64.n.5.immediate ante vers.Prædictis tamen, vol.1. Ergo quinquennium illud continuum est à die ipsa professionis, procediteque contra ignorantem & impeditum. Et ita in proprijs terminis docens hoc tempus currere contra impeditum quocumque impedimento facti,licet is possit audiri per viam restitutionis(de quo dicemus à n.21.)affirmat Nauar.libr.1.cons.in vtraque edit.t. De his quæ vi,cons 6.n.2.& comment.4.de reg.n.71.vers.Tertio.

Ad argum n.18.proposita respondetur. Ad 1.dic, eum textum clarè loqui de iuris impedimento, vt declaraui n. præced.Ad confirm.dic,id accidere ignoranti sine culpa, sed non sine causa. Expedit enim bono communi,vt lites exterminentur. Ad 2.dic, expresse in textu illud quadriennium statuenti, peti negligentiam ad illius temporis cursum,vt n.præcedenti declaraui. 20

SVMMARIVM.

An transacto quinquennio possit hic professus audiri remedio restitutionis in integrum?Refertur sententia negans,n.21.& ibi, facilius tollitur remedium extraordinarium priuilegio indultum, quam iuris communis.

Minor non restituitur,nisi vbi est læsus:nec restituitur contra professionem, aut matrimonium, aut in spiritualibus, sed in illis reputatur maior,n.21.iuncto n.22.

Potest audiri remedio restitutionis in integrum, transacto eo quinquennio,siue minor,siue maior. Et explicatur qualiter remedium hoc per nulla verba generalia censeatur exclusum, non facta specifica illius mentione,n.22.

An hæc restitutio concedatur maioribus,vel minoribus scientibus intra quinquẽnium nullitatem professionis,& potentibus reclamare,n.23.

Quid, si intra id quinquennium tacitè ratificata est professio,n.24.

Quid si ignorantia fuit iuris aut facti crassa & supina,n.25.

An concedatur hæc restitutio quantocumque tempore durauerit ignorantia,& impedimentum reclamandi: & concedatur aliud quadriennium ad hanc restitutionem,n.26.

An hæc ignorantia probetur iuramento ipsius professi,n 27.

An in foro cõscientiæ possit maior petere hanc restitutionẽ, si intra quinquennii habuit scientiam;& cessauit impedimentum: possitq; iurare propriam ignorantiam, si non habuit animum ratificandi,n.28.

Satisfit argumentis,n.29.

Post n.29.inuenies alia summaria.

QVÆSTIO III. An transacto eo quinquennio, possit ignorans vel impeditus, exclusus à remedio ordinario, audiri remedio extraordinario beneficij restitutionis in integrum? Pars enim negans suaderi videtur. Primò,quia præsumptio Tridentini est iuris & de iure (vt nu.16.diximus) quæ nullam contrariam probatio admittit. Quod adeo verum est,vt ex sola huiusmodi præsumptione possit quispiam condemnari, denegata sibi appellatione: quod habeatur tamquam conuictus & confessus,vt optimè cum Baldo & alijs per ipsum relatis docet Mascardus de probat.conclus.1228.num.7.& conclus.sequ num.5.6.7.Non igitur concederetur restitutio in integrum: iam enim admitteretur probatio ignorantiæ & impedimenti, contra quæ est præsumptio iuris & de iure: alias non posset præsumi ratificatio professionis. Et confirmatur ex cap.Ad id, de sponsal. vbi inducitur præsumptio iuris & de iure ratificationis matrimonij metu initi, ex diutina cohabitatione: & subditur ibi: Nec de cætero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier, ad probandum quod non consenserit in eumdem,nominauerit producendos, cum mora tanti temporis huiusmodi probationem excludat. Et adhuc confirmatur, quia si minor ante Tridentinum contractis sponsalibus accederet ad sponsam, non restitueretur aduersus illam matrimonij præsumptionem, quæ iuris & de iure est, cap.Is qui fidem, de sponsal. Et amplius confirmatur ex l.Præses, ff. de minoribus, vbi habetur tantum tribui minori ex restitutio- 21

tutionis beneficio, quantum si maior esset, ex appellatione. At appellatio in hoc euentu non conceditur. Ergo nec restitutio. Secũdò, quia *Tridentinum* denegat audientiam, ac proinde ingressum litis. Ignorantia autem & impedimentum non possunt in iudicium deduci, nisi ea allegans audiatur lite intentata, vnde *gl. c.1.d.23.v. Audientia*, cùm ibi denegetur audientia, ait videri non posse peti restitutionem, ex quo denegatur audientia. Et *ibi Præpos. in fin.* inde infert, denegata per ius vel statutum alicui audientia, eum non posse agere etiam in iudicijs fauorabilibus: quale est possessionis recuperandæ. Et cõfirmatur, quia *Baldus l.2. in fin. c. Si pendente appellatione*, ait stante statuto ne bannitus audiatur, eum audiendum non esse, si petat restitutionem in integrum. Tertiò, quia cum *l.3. tit.10. lib.4. nouæ recop. regiæ*, decidatur contumaces transacto anno audiendos non esse circa pœnas pecuniarias, quibus damnati sunt, defendunt *Auendaño respons.15.n.7. correct.7. & Villalobos in antinomia iuris, lit. A. v. Absens, n.7.* minori non competere restitutionem. Quartò, quia concessa restitutione post quinquennium, idem aditus litibus ac religionis perturbationi pateret. Quæ Tridentinum audientiam denegans vitare voluit: atque proinde quod vna via denegatur, altera cõcederetur: contra *reg. Cum quid vna via, 84. de reg. iuris, in 6.* Quintò, quia restitutio læsionem supponit, *l. Nam & postea, §. Minor, ff. de iureiur. l. Minoribus, C. de in integr. rest.* & optimè probat *Sfortias Oddus* alijs citatis, *tract. de in integr. restit. p.1. q.4. toto a.1.* At profitens nullo modo læditur, cum in melius conditionem ac statum mutarit, *l. Deo nobis, C. de episcop. & cler.* qua ratione ducti fere omnes Auctores citandi docent minorem restituendum non esse circa religionis professionem. Sic *gloss. c. Cum dilectus, fin. de his, quæ vi, & c. Ex parte, v. Quamuis, de restit. spoliat. & c. Illud, v. Videtur, in fin. 20. q.1. & c.1. v. In minoribus, 27. q.1. & l. Ait prætor, 7. v. Quid aliud, ff. de minor. Cynus auth. Ingressi, n.7. C. de sacrosanct. Eccles. & ibi Bartolus in repet. n.18. & Rosell. ab Aretio, n.1. Baldus rubr. de iudicijs, in 1. lectura, n.7. Archid. c. final. in fin. 20. qu.3. & ibi Bellamera nu.3. Speculator t. de restit. in integrum, §. Qualiter, num.6. vers. Sed numquid minor, Alberic. l. Ex causa, n.10. ff de minor. Ioan. And. cap. Cum virum, nu.6. de regul. & ibi Host. paulo post princ. Ant. n.11. Anchar. fin. Card. nu.3. q.2. Abbas d. c. Ex parte, n.16 & d. c. Cum dilectus, in fin. Felin. d. c. Ex parte, n.10. & c. In præsentia, n.10. de probat.* vbi *Decius in noua edit. n.36. Socin. iun. cons.41. num.13. volum.3. Euerard. in suis topicis, loco à matrim. spirit. nu.2. Couarru. 1. var. c.5. num.1. fin. Greg. Lop. l.5. v. Porfijado, t.19. p.6. Mauritius tractat. de restit. in integ. cap. 246. num. vn. Sfortias Oddus eodem tractat. 2. p. q.6. ar.4 nu.23. Caldas l. Si curatorem, v. Hunc contractum, n.28. C. de in integr. restit. Flaminius de resign. benef. lib.3. qu.7. num.17.* Non ergo poterit minor, nedum maior, petere restitutionem contra lapsum quinquennij, quo præsumitur valida effecta prior professio irrita. Et confirmatur, quia minor quoad professionem religionis, & cætera spiritualia censetur maior, *cap. Si annum, de iudic. in 6.* & ideo ob hanc rationem traduũt non restitui, *gl. c. Illud, v. Videtur, in fin. 20. qu.1. & c. Ex parte, v. Quamuis, de restit spol. & l. Ait prætor, v. Quid aliud, ff. de minor. Bart. repet. authent. Ingressi, nu.18. C. de sacros. Eccles.* Et confirmatur ampliùs, quia ideo in causa matrimoniali non restituitur minor contra probationes omissas post processus publicationem, quod ageretur de matrim. irritando, contra quod, sicut nec contra professionem, competit illi restitutio, vt cum *Lapo alleg.53.* docet *Ferretus cons. 139. per totum.* Sextò, quia faciliùs tollitur remedium iure speciali competens, quale est restitutionis in integrum, quàm inductum de iure communi: vt est via ordinaria audiri, vt constat ex *l. Eius militis, §.1. ff. de milit. testam.* & docet *Tiraq. de retract. lignag. §.35. gl.4. n.42.* & latè *Lud. Gomez reg. de non tollendo iure quæsito. q.6. §. Istis tamen non obstantibus.* Et ratio est, quia quæ iure speciali inducuntur, sunt magis odiosa, quàm quæ sunt de iure communi, *l. Ius singulare, & l. Quod vero contra, ff. de legib.* & illa fragiliora sunt, hæc autem altiores agunt radices. Vnde *gl. c. Super gratia, v. Principalis, de officio deleg.* ait faciliùs tolli viam extraordinariam, quam ordinariam iuris communis. Tandem, quia in pari causa melior est conditio possidentis in materia restitutionis in integrum, inter duos minores, *l. Si minor, 35. de minor.* at religio iure minoris fungitur, *cap.1. de in integr. restit.* & est in possessione. Ergo contra illam non datur in integrum restitutio. Et ita hanc partem nullo prorsus fundamento adducto, tenet *Zauallos in suis quæst practic. qu.500. in fin.* vbi ait minorem non restitui aduersus huius quinquennij lapsum: & ita praxi recipi, & ita defendit *Flamin. de resignat. benef. lib.13. quæst.5. num.46.* dicens sic declarasse Cardinales.

His tamen non obstantibus, verius est competere re- 22
stitutionem in integrum aduersus quinquennij lapsum, ratione iustæ ignorantiæ, aut impedimenti ad reclamandum, & hoc non solùm minori, ratione fragilis ætatis, sed etiam maiori, ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, de qua *l.1 ff. ff. ex quib. causis maiores.* Prob. primò, quia licet contra præsumptionem iuris & de iure nulla admittatur probatio in iudicio ordinario: at datur restitutio in integrum, & probatio in eo iudicio extraordinario, vt docẽt *Alex. l. Si inter stipulantẽ, §.1. n.3. ff. de verb. obl. & l. Si infanti, n.9. C. de iure delib. Ruin. cons.68. n.20. vol.1. Soc. iunior cons.104. n.18. vol.3. Alciat. de præsumpt. in præludijs, 2. p. n.18. Mascard. de prob. in princ. q.10. n.67. Menoch. de præsump. li.1. q.70. n.1. & 2.* idque constat ex *l. Si mater, in princ ff de excep. rei iud.* vbi aduersus sententiam, quæ transijt in rem iudicatam, succurritur ex causa, vbi *gl. v. Sed ex causa*, ait per restitutionem in integrum. Et id admittunt omnes, vt testatur *Sfortias Oddus de rest. in integr. p.2. q.72. toto a.1.* Imò *toto a.4.* probat aduersus tres sententias conformes cõcedi idem restitutionis beneficiũ: quod alijs citatis dicemus l.10. disp.9. nu.7. Cùm tamen constet pro tali sententia esse præsumptionẽ iuris & de iure, adeo vt non admittatur probatio in contrarium, *l. Sub specie, C. de sent. & re iud.* & ne quispiam existimet restitutionem hanc cõtra eam præsumptionem solis minoribus competere: eam quoq; cõcedi ex clausula generali, ob quã maiores restituuntur, affirmant *Alex. vtroq; loco, Ruinus, Socin. Alciat. Menoch. proxime alleg.* Quamobrem licet contra præsumptionem iuris & de iure non admittatur probatio, admittitur tamẽ quando quis probare intendit iustam causam ad effectum, vt restituatur in integrum ex clausula generali, vt bene tradũt *Ruin. eo. n.20. Alex. l. Inter stipulantem, §.1. n.3. ff. de verb. obl.* Ergo quãuis Triden. induxerit præsumptionem iuris & de iure ratificationis professionis per lapsũ quinquennij, non obstabit quin ex causa iustæ ignorantiæ, aut impedimenti, aut fragilis ętatis, concedatur restitutio maioribus & minorib. Secundò, quia dicente *l. regia, 3. t.10. lib.4. recop.* contumaces non esse transacto anno audiendos circa pœnas pecuniarias, defendunt *Olanus in concor. iur. lit. A n.12. & 147. ibi Io. Garzia de nob. gl.6. §.1. n.24. Gutier. li.3. quæst. pract. q.34. n.7. Azebedo l.5. t.10. li.4. recop. n.6. & seq.* minores contumaces restituendos esse. Nec contrarij DD. n. præc. alleg. innituntur verbis legis denegãtis audientiã, sed quòd dolus ille præsumptus & delictũ minoris in faciendo consistat, aduersus quæ non restituitur. Non ergo obstat decretũ Triden. denegare audientiá post quinquennij lapsum, quominus restitutio concedatur. Tertiò, quia Pontifici intruso denegatur audientia, *c.1. d.23.* ibi: *Nec aliqua super hoc ei audientia reseruetur.* Et tamen *gl. ibi v. Audientia*, opponẽs videri ex ijs verbis denegatam restitutionẽ: non in ea sentẽtia residet, sed dicit omnem spoliatum restituendum, nisi in casibus iure exceptis, & *Archid. ibi, ad fi. vers. In gloßa. Hic habes, & Bellamera n.14. in eo. vers. & Præpos. n.33.* dicunt audiẽdum non esse, quia non est superior, coram quo petatur restitutio, secus in alio, qui superiorem haberet. Ergo verbum Tridentini, *Non audiatur*, minimè tollit restitutionis beneficium. Et confirm. quia *c. Coram, de in integ. restit.* denegatur audientia Ecclesiæ post terminum peremptorium, cùm tamen expresse concedatur restitutio in integrum, ibi: *Per restitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum.* Vbi *gloss. v. Duximus, Ant. in fin. Abb. nu.3. notab. vltim. Card. n.1. oppos.8.*

Imol.

Imol. n.6. verſ. in gl. ſi. notant limitationem ad *reg. Cum quid vna via, de reg. iur. in 6.* vt intelligatur de iure communi, ita vt quod vna via illo iure prohibetur, non debeat alia via eodem iure concedi: ſecus de iure ſpeciali per beneficium reſtitutionis. Quartò, quia *Trident. eo. c.* 19. diuerſimode loquitur de petente audientiam poſt quinquennium, & de eo, qui intra quinquennium dimiſſo habitu reclamat. In priori enim caſu, ſolum dicit, *non audiatur.* In poſteriori autem, vrgentioribus verbis vtitur: ibi: *Quod ſi antea habitū ſponte dimiſerit, nullatenus ad allegandum quamcumque cauſam admittatur.* Ergo ſignum eſt in priori caſu noluiſſe profeſſum illum omni remedio deſtitui, ſed ſolo ordinario, permiſſo tamen illi extraordinario reſtitutionis: in poſteriori autem, vtrumque remedium denegari. Quia illi ſupereſt medium vt ſibi conſulat, nimirum, habitum reſumere: tunc enim debet audiri (vt nu. 4. probauimus.) Quintò, quia cùm generale ſit aduerſus præſcriptionē decem vel viginti annorum dari etiam maioribus reſtitutionem in integrum, ex cauſa iuſtæ ac probabilis ignorantiæ, id extendunt multi, quos referūt *Tiraq. de retract. ligna. §. 35. gl. 4. n. 37. & Zauallos in ſuis quæſt. pract. q. 48. n. 1. & 2.* quos ſequūtur *Beccius conſ. 12. n. 63. & ſeq. vol. 1. Sfortias Oddus de reſtit. in integr. 1. p. q. 15. a. 5 n. 43.* & latius *2. p. q. 90. a. 6. per totum, Matienzo lib. 5. recop. t. 11. l. 8. gl. 12. n. 5 & ſeq.* ad præſcriptionem quadragenariam, non obſtantibus verbis vrgentiſſimis *l. fin. C. de fundis patrim. lib. 11.* vbi textus de habente eam præſcriptionem ſic ait: *Nullam penitus actionem, vel moleſtiam, aut quamlibet inquietudinem formidare.* & paulò inferiùs, *ita vt in omnibus, ad excludendam omnem quolibet modo ex publico mouendam quæſtionem, nuda ex quocumque titulo, vel etiam ſine titulo,* XL. *annorum iugis poſſeſſionis exceptio poſſit ſufficere,* & *l. Omnes, 4. C. de præſcript. triginta vel quadrag. ann.* ibi: *Sit liber, & præſentiu ſaluberrimæ legis pleniſſima munitione ſecurus.* Ergo à fortiori, cùm in Tridentino ſit ſimplex verbum, *non audiatur,* non excludetur hoc reſtitutionis beneficium. Sextò, quia ex verbis quantumuis generalibus non excluditur remedium hoc extraordinarium reſtitutionis, vt conſtat ex textu *l. Poſtquam liti, 4. de pactis*, ibi: *Cauſam finitam inſtaurari poſſe nulla ratio permittit.* Vbi *gloſ. verb. Nulla*, ait communi iure, ſecus ſpeciali: vnde colligunt multi DD. graues, numquam cenſeri excluſum remedium reſtitutionis in integrum, denegata quacumque actione, nec per verba vniuerſalia negantia quodcumque remedium, ſiue ſint legis ſiue ſtatuti, niſi fiat ſpecialis mentio reſtitutionis in integrum. Quod alijs citatis docent *Molina lib. 3 de primog. c. 13. nu. 65. Perez l. 1. t. 8. lib. 3. ordinam. Sfortias Oddus in ſuo tract. de reſt. in integ. 1. p. q. 15. a. 6. n. 44. & 45. Beccius conſ. 12. n. 69. & ſeqq. vol. 1. Pelaez de maioratu, 1. p. qu. 1. n. 25 & ſeq. Matienzo lib. 5. recop. t. 11. l. 8. gl. 12. n. 6. & 7. Caldas l. Si curatorem, verb. Implorare in integrum reſtitut. nu. 45. C. de in integr. reſtit. Gutier. lib. 2 pract. q. 88. n. 3.* & melius *lib. 3. q. 32. n. 15. & q. 34. n. 9. Azebedo li. 4 recop. t. 17 l. 4. n. 3.* Imo *Sfortias Oddus eod. ar. 6. à n. 44. vſque ad 48. alijs relatis*, & dicens eſſe commune placitum, ait non tolli hoc remedium, licet prohibitum ſit appellati, reclamari, recurri, ſupplicari, vel alio modo contraueniri, & ſic multis enumeratis iuris remedijs, illiſque ſpecialiter prohibitis, additum quoque ſit generaliter omne aliud iuris remedium interdici. Et ratio eſt, quod beneficium hoc reſtitutionis in integrum, ſpeciale ſit à iure communi conceſſum, & valde fauorabile: ac proinde verbis generalibus legis non cenſetur excluſum: vnde ait mentem ſtatuentis eſſe, per clauſulam illam generalem tollere omnia remedia competentia iure cōmuni: & verba illa addita de omni alio remedio, intelligi de ſimili ſpecificatis. Et *n. 50. vſque ad 53.* cōcludit cum alijs non cenſeri ablatum hoc remedium, etſi additum ſit, neque quopiam alio prætextu poſſe contraueniri: & quamuis excluſum ſit generaliter omne auxilium: & inter remedia ſpecialiter prohibita, interdiceretur aliquod iure ſpeciali competens, addita clauſula generali prohibenti omnia alia remedia. Quia non in ea ſola ratione fundatur hoc, diſpoſitionem generalem non extendi ad ſpecialiter conceſſa: ſed etiam in alia, quòd reſtitutio in integrum ob maximum ſui fauorem non credatur interdicta, niſi ſpecialiter de ea mentio fiat. Et tandem *nu. 54.* dubitat, quando omnia alia iuris remedia eſſent expreſſa, & ſolum hoc ſupereſſet, & addita eſſet clauſula generalis. Quia propter frequentiam & cognitionem huius remedij, quod omnibus ſtatuentibus innoteſcit, poteſt præſumi non ſpecialiter enumeratum: quia noluerit legiſlator illud tollere. Igitur per illa generalia Tridentini verba, Non audiatur, non videtur ablata reſtitutio. Et confirmatur, quia *Beccius conſ. 12. à nu. 70. vſque ad 72. volum. 1.* defendit per verba generalia, ne moleſtari vel perturbari quis valeat, directè vel indirectè, non cenſeri negatum reſtitutionis beneficium: nec per ſtatutum tollens exceptionem iuris, vel facti, beneficium appellationis, ſupplicationis, querelæ, nullitatis iuris, ſeu petendæ reductionis ad boni viri arbitrium, vel alicuius alterius modi, per quem pronunciatum poſſit infringi. Septimò, quia quamuis nec minor reſtituatur aduerſus matrimonium, aut profeſſionem: at verè id non prouenit eo quòd minor non dicatur deceptus. Quare eam rationem non approbat *Mauritius de reſtit. in integr. cap. 246. num. vn.* Sed legitima ratio eſt, quam tradidit *Bald. rubr. de iudicijs, in 1. lect. num. 7.* dicens ideo non dari reſtitutionem in ſpiritualibus: quia ita adhærent oſſibus, vt auelli nequeant: habent enim diuinam virtutem. Quam eamdem ſecuti ſunt *Mauritius tractat. de reſtit. in integr. cap. 245. num. vn. Euerardus in ſuis topicis, loco à matrim ſpiritual. n. 2. Couar. li. 1. var. c. 5. n. 8. verſ. Rurſus. Sfortias Oddus de reſtit. in integr. 2 p. q. 60. a. 1. n. 7.* vnde infert *Couarr.* non ob id excludi minorem, quin reſtitui in integrum debeat, quoties in matrimonio & alijs ſpiritualibus læſus fuerit circa ea, quæ vel accidentia ſunt, vel reparari per in integrum reſtitutionem poſſunt. Quod quidem manifeſtum eſt militare in matrimonio & profeſſione, de quorum valore dubitatur. Et confirmatur, quia *Alexand. conſil. 80 per totum libr. 7. & Barth. Beneuent. in quodam conſ. matrim. poſito inter conſilia Zabarellæ, concluſ. 6. circa princip. Mauritius de reſtit. in integr. cap. 327. nu. vn. Sfortias Oddus eodem tract. 2. p. qu. 60. art. 3. num. 20. & duplici ſequ. & art. 7. num. 93.* defendunt in ſpiritualibus reſtitui minorem, quando ſumus in iudicialibus. Quia tunc non verè reſtituitur quoad ſpiritualia, vt matrimonium & profeſſionem verè contracta: nec intenditur veram eorum obligationem diſſolui, ſed eam obligationem contractam non eſſe. Quod egregiè explicuit *Abb. c. Ex parte n. 12. de reſtit ſpoliat.* vbi relata ſententia gloſſæ dicentis minorem in ſpiritualibus non reſtitui, dicit id eſſe verum, quando matrimonium à principio tenuit. Quia quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, & *nu. 16.* ait fortiùs in ſpiritualibus ſubueniendum eſſe captis & deceptis. Et ampliùs confirmatur, quia non modica læſio eſt, inuitum quempiam cogi ad perfectiſſimum religionis ſtatum, qui ſummam libertatem & affectum ad illum deſiderat: & quamuis iſte voluntariè profeſſus ſit, at hodie non tenetur, & eſt liber, cogiturque eo quòd tranſactum ſit quinquennium ad reclamandum conceſſum: & id coactionis damnum poteſt reparari per beneficium reſtitutionis. Cur igitur id denegandum eſt? Quare hanc ſententiam nullum afferens fundamentum tenet *Nauar. comment. 4. de reg. nu. 71. verſ. Tertio: & libr. 1. conſil. in vtraque edit. ti. De his, quæ vi, conſ. 6. nu. 2.* vbi ait habenti impedimentum ad reclamandum currere quinquennium illud, at ipſi concedi beneficium reſtitutionis. *Idem lib. 3. conſ. in 2. edit. tit. de regul. conſ. 23. n. 3. & eo. commen. 4. de reg. n. 76. verſ. Secundo infertur.* licet in hoc poſteriori loco non id omninore ſoluat, diſiunctiuè enim loquitur dicens, ſi metus vel impotentia reclamandi pluſquam quinquennio durauerit, poſſe profeſſum eo tranſacto, vel ipſo iure, vel reſtitutionis beneficio audiri. Et videtur clarè tenere *Azor lib. 13. inſtit. moral. cap. 4. q. vlt. ad fin.* vbi ait durante metu vel impotentia reclamandi pluſquam quinquennio, poſſe profeſſum audiri & in integrum reſtitui. Et loquens de minori concedit hanc reſti-

stitutionem *Humada l.4.t.7.p.1.glos.2.n.2.* & refert *Mincha-cam*, qui tamen ad rem minimè facit.

23 Hoc autem restitutionis beneficium diuersimodè cõcedendum est maioribus ac minoribus. Nam restitutio maioribus competens intelligitur, cùm ante perfectam præscriptionem is, contra quem præscribitur, nullam habuit scientiam huius præscriptionis & læsionis ex ea imminentis, ita vt non potuerit præscriptionem ipsam impedire. Nam existente huius præscriptionis & læsionis scientia eo tempore, quo iure ordinatio agere potuit, non concederetur illis restitutio. Quia illis datur restitutio ex clausula generali, Si qua mihi iusta causa videtur: ac proinde desideratur iusta causa, & vt nulla negligentia vel culpa imputari possit illis. Quod cessat, quando tempore ordinario cessauit ignorantia & reclamandi impedimentum. Idq; constat ex *l. Ab hostibus, § Sed quod simpliciter, & l. sequ. ff. ex quibus causis maiores*, & docent alijs citatis, *Couar. reg. Possessor, 3.p. § 3.n.3 vers. Primum illud. Matienzo li.5.recop. t.11.l.8 gl.12 n.8 Barbosa l. Quia tale, 14.n.61 ff. solut. matrim.* Quod bene intelligit *Matienzo eo nu.8.* si ante perfectam præscriptionem cessauit ignorantia per aliquod tempus, intra quod agendi potestas commoda fuit: si enim modicum restabat tempus ad præscriptionis complementum, non ipsis imputabitur non reclamasse. Quantitatem autem huius temporis arbitrio prudentis moderandam esse dicit. idem clare significauit *Couar. eo.n.3.vers. Primum illud*, dicens non esse locum restitutioni ex ea causa, si ignorantia cessarit eo tempore, quo commodè maior reclamare potuit. Minoribus autẽ conceditur restitutio contra præscriptionem, & lapsum temporis ex *c. Minoris ætatis*, quamuis ipsis scientibus & negligentibus præscriptio finita sit. Quòd hæc restitutio solam læsionem ob ætatis facilitatem contingentem respiciat, nec aliam ignorantiæ aut impedimenti causam desideret, vt bene docent *alijs relatis Couar. eod.n.3.vers.2.aduertendum: & Barbosa eo nu.61.* Quare existimo idem dicẽdum esse circa restitutionem transacti huius quinquennij ad reclamandũ contra professionem. Quippe non video alicubi definitum negari restitutionẽ ratione minoris ætatis competentem contra hoc quinquennium: ea autem data concedi debet iuxta terminos iuris communis eam minoribus largientis, nimirum, & si adfuerit scientia & negligentia. Nec oberit, si dicas minorem conscium nullitatis professionis, ac sublato impedimento non reclamantem, sed propria sponte se professorum actibus ingerentem, & eorum habitum gestantem, censeri ratificare professionem in foro externo. At cõtra professionem validam, cùm irreuocabilis fiat, nulla potest concedi restitutio, vt n.21. diximus, & præsumi ratificationem vel ex eo constat. Quod iure communi per eos actus præsumeretur professio tacita, *c Vidua, de reg.* Solaq; ignorantia & impedimentum eam præsumptionem auferebant: ijs ergo cessantibus, præsumptio illa stabit. Sed dic quando à principio fuit nulla professio expresse facta, non præsumi ratificationem iure nouo *Conc. Triden. sess.25. de reg.c.19.* donec quinquennium à die professionis labatur (vt n.10. diximus) cùm intra illud ius reclamandi concedatur, ac proinde scientia intra illud non oberit minori, quin statim eo transacto reclamare possit, non iure ordinario, sed extraordinario beneficij restitutionis in integrum. At maioribus etsi non obstet scientia illa, vt præsumantur intra quinquennium ratificare: oberit tamen ne transacto quinquennio possint beneficio aliquo restitutionis iuuari.

24 Hoc tamen intelligendum est, nisi siue maiores siue minores intra illud quinquennium ratificauerint legitimè professionem, cessante metu, vel alio impedimento, quod eam irritabat, consentiendo interiùs, & exercendo actus professorum, animo ex tunc ratam habẽdi priorem professionem, quam irritam fuisse norunt. Id enim absq; nouo nouitiatu nouaque superioris acceptatione sufficit ad eam ratificationem, vt tamquam probabilius amplectemur hac eadem disp. nu. 47. 60. & 64. At cum probabile satis sit, (vt ibi dicemus) exigi nouam acceptationem superioris scientis professionem fuisse nullam: nec transactum sit quinquennium, quo Trident. præsumens ratificationem professionis, & volens professum non audiri deinceps, illam acceptat nomine religionis; potest hanc probabilem opinionem sequens reclamare.

Ignorantia autem, vt eius causa concedatur restitutio 25
maioribus, debet esse probabilis & iusta; secus si sit crassa vel supina, vt multis citatis tradit *Matienzo li.5.recop.t.11.l. 8 gl.21.n.10.* Vnde ignorãtia iuris eis non proderit. Quia non excusat, nec reputatur probabilis *reg. Ignorantia, 13. de reg. iur in 6.* quæ saltem in foro externo procedit, ad quod spectat audientia hæc professi reclamantis. Et ita *Nauarr. lib.3.cons.1 de reg. in 2.edit. cons.20.n.2.* ait ignorantiam iuris inducentis tacitam professionem, non excusare in foro externo. At quando professus est minor, rusticus, vel mulier est professa, vel miles, in quibus error iuris toleratur, & ad constituendum in bona fide est sufficiens, nec impedit præscriptionem (vt bene probat *Molina libr.2.de primog.c.6 nu.69.*) habebit locum hæc restitutio, quamuis ex iuris ignorantia procedat.

Hoc autem restitutionis beneficium competit etiam 26
centum annis transactis, durante eo tempore ignorantia vel impedimento, vt de ignorantia docent multis citatis *Couar. reg. Possessor, 3.p § 3.n.3. in princ. Matienzo lib.5. recop.t. 11.l.8.gl.12.n 9 Zauallos in suis quæst.pract.q.48.n.4.* & de impedimento videtur eadem ratio. Atque ita de illo docent *Nauar. comment.4.de regul.n.71.vers. Tertio, Azor lib.12. instit. moral.c.4.qu.vlt.* Et iure communi conceditur quadriennium à die scientiæ, ad hanc restitutionem in integrum obtinendam, *c.1. de in integr. restit. in 6. & l. fin. C. de tempor. in integr. restit. l.57. ad fin. tit.13.p.5.* & cum alijs multis docent *Couarr. Matienzo, Zauallos proximè citati.* At in hoc euentu existimo id tempus non concedi. Quia existente scientia, & sublato impedimento, exercitijsque actibus professorum & eorum habitu gestato, præsumitur professio tacita, nec statim reclamando censetur ratificare: & hoc transacto iam quinquennio. Et cum hoc statim non sit iure definitum, definiendum est attento iure communi arbitrio prudentis, vt probant *Nauar. comment.4.de regul.n.71.vers. Ad quæ respondeo, Azor d.qu vlt proximè allegata*, & in simili, nempe, quando matrim. metu contractum ratificandum est per diutinam cohabitationem, iuxta *c. Ad id, de sponsal.* dixi cum multis, l.4.disp.18.n.6. Nec *Trident sess.25. de reg. cap.19.* in hoc casu loquitur. Quia agimus de restitutione contra lapsum quinquennij ad reclamandum, ibi præscripti.

Verùm probanda sunt ignorantia & impedimentum, 27
ob quæ petitur à maioribus restitutio contra illius quinquennij lapsum. Et quamuis ignorantia, & cætera, quæ in animo consistunt, probentur solo allegantis iuramento, id tamen est verum, quando aliqua iuris præsumptio contraria non extat, qua scientia præsumatur: tunc enim non sufficeret iuramentum, nisi alijs adminiculis & coniecturis iuuaretur, vt docent multi, quos retuli l.3. disp.15. n.12. & vltra illos, *Menochius de arbitr. lib.2.centur.2. casu 186.n.7. & de recup. possess. remedio 16.n.36 Sfortias Oddus de restit. in integr. p.1 q.38.a.7.nu.60.* At huic alleganti ignorantiam aduersatur præsumptio iuris & de iure, per illud quinquennium inducta, qua scientia præsumitur.

Sed dubitabis, an in foro conscientiæ maior, qui re 28
vera sciuit professionem fuisse nullam, & labi quinquennium, intra quod solum conceditur reclamatio, at nullo modo ratam habuit professionem, possit reclamare, & deducere causam ad forum externum, petens restitutionem in integrum, ratione iustæ ignorantiæ, possitque petito à se ignorantiæ iuramento, id iureiurando affirmare? Existimo esse valde probabile id posse. Quia reuera in foro conscientiæ non est professus, & potest fugere. Quòd si denegetur audientia, est ob ratificationis præsumptionem. Et iuramentum illud, quo se ignorasse testatur, sic accipiendum est: quia ignorauit, id est, non habuit

habuit scientiam qua ratam haberet professionem, sicuti *Trident.* præsumit. Sicut in aliis similibus terminis id licere probaui l.1.disp.10.n.27.& 28.& disp.1.à n.2. Sicut etiam innocens à iudice rogatus an transierit per locum, vbi homo occisus iacet, vt inde indicium sumatur homicidium illud à te perpetratum esse, potest iurare se non illac transiisse. Quia iudex procedit ex falsa præsumptione, & rogat de transitu tamquam de homicidij indicio, quo pacto ille reuera non transiit, licet alias transierit, vt bene docet *Sotus lib.de tegend.secret.membr.2.q.7.vers. Alterum dubium.* Sic ergo in præsenti rogat iudex de scientia, vt inde præsumatur ratificata professio. At ille non habuit scientiam ratificantem professionem. Sicut etiam qui ante Tridentinum post sponsalia accessit animo fornicario ad sponsam, potest à iudice de copula rogatus, eam iureiurando negare. Quia iudex rogat, vt ex ea matrim. præsumat; at ille non habuit copulam, qua efficeret, vt sponsalia in matrim. transirent.

29. Ad arg.n.21.proposita resp. Ad 1.constat ex dictis nu.22.in 1.ratione. Et deinde patet ad 1.confirm. nam vt ibi probaui, non possunt recipi testes in iudicio ordinario, secus in extraordinario restitutionis in integrũ. Ad 2.confir. dic cum *Mascard.de prob.in princ.q.* 10.*n.*68.*&* 69. adeò vehementem esse præsumptionem iuris & de iure, quoad vitandam peccati mortalis præsumptionem, ne ille fornicari censeatur, præsumitur copula facta animo vxorio, & ratificandi matrimonium: quæ alia ratione à culpa excusari nequit: vt ea præsumptio nullo pacto elidi possit: & quamuis præsumptio iuris & de iure professionis tacitæ, quæ inducitur per exercitium actuum solis professis competentium, eneruetur præcedenti protestatione contraria: at præsumptio matrimonij per eam copulam nõ euacuabitur per eam protestationem, sed per copulam subsecutam præsumitur ab ea recessum. Quod & nos probauimus lib.2.disp.45.n.17. & multis seqq. & ideo nil mirum, si aduersus talem præsumptionem minor non restituatur. Adde, cum in ea præsumptione non sit aliquod tempus, per cuius lapsum ea præsumptio inducatur, si esset restituendus minor, restitueretur vtique directè contra ipsum matrimonium, aduersus quod non conceditur illi restitutio: vt diximus n.21. At in professione restituitur contra lapsum quinquennij, ex quo inducitur ea præsumptio. Ad aliam confirm. dic cum *Menoch.de retin.possess.remedio* 3.*n.*856. sensum illius textus esse, casu quo conceditur restitutio, tantum concedi per illam, quantum per appellationem. Quia vtroque casu gesta in contrarium rescinduntur: non tamen sensum esse quoties denegatur appellatio, censeri denegatum restitutionis beneficium. Ad 2.constat ex dictis nu.22.vbi probauimus, denegata audientia non negari restitutionem, nec Glossam residere in ea sent. Et denegatur ingressus litis in via ordinaria, secus extraordinaria restitutionis. Ad confirm. dic dubium esse, quid senserit *ibi Bald.* Nam *Sforţias Oddus de restitut.in integr.p.*1.*q.*15.*a.*4.*n.*41.*in solut.ad* 2. sentit contrarium, nimirum ei bannito concedendam restitutionẽ, & dicit idem sentire *Baldum in eo loco*, & male allegari pro contraria parte. Ad 3.constat ex dictis n.22.in 2.ratione, Ad 4.dic, id argumentum nil concludere. Probat enim rem absurdissimam, nempe, aduersus nullã præscriptionem dari etiam minoribus restitutionem. Cum finis cuiuscumque præscriptionis sit litibus occurrere. Quare dicendum est, occurrisse litibus via ordinaria intentandis: at noluisse viam præcludere beneficio valde fauorabili restitutionis in integrum, ne professus ille omni remedio destitutus, in desperationem incideret. Et satis præcluditur via litibus. Quia remedium ordinarium possunt omnes intentare, & possent quocunq; tempore: at clauso illi aditu per quinquennij præscriptionẽ non omnes possunt restitutione iuuari, nec quocunque tempore transacto. Vt constat ex dictis n.23.& triplici seq. Et est necessarium probare ignorantiam, aut impedimentum in maioribus, vt restituantur. Vt dixi nu.27. quæ non facilè probantur.

Ad *regul.Cum quid vna via*, iam respondimus n.22.in confirm.ad 3.rationem. Ad 5.constat ex dictis nu.22.in 7.ratione, & duplici eius confirm. Ad confirm.dic, eam non esse legitimam rationem. Quia minor in his rebus reputatur maior ad eum effectum, vt possit absque curatore agere, & possit validè absque illo matrimonium inire, ac profiteri: non tamen ad eum effectum, ne læsus circa hęc, quando reuocari possunt, reclamare possit beneficium restitutionis petens. Vt bene docent *Couar.*1.*var.c.*5.*n.*8. *Menoch.de retinenda possess remedio* 3.*n.*856.*&* sequenti. *Flaminius lib.*3.*de resign.benef.q.*7.*n.*2. Et late *Sforţias Oddus de restit.in integr.p.*1.*q.*15.*toto art.*9. Ad aliam confirm.dic, eam doctrinam non esse veram. Vt probaui n.22.in 7.ratione, & eius confirm. Ad 6.dic cum *Sforţia Oddo de in integr.restitut.*1.*p q.*15.*a.*2.*n.*33. id deficere in hoc beneficio restitutionis, propter maximum eius fauorem: ob quem non intelligitur sublatum, nisi specialiter exprimatur. Ad vltimum dic cum *Sforţia Oddo eodem tract.*1.*p q.*18.*a.*5.*n.*35. id non esse verum, quando minor restitutionem petens tractat de damno vitando, & is, contra quem petitur, de non acquirendo lucro. Quod hic contingit. Professus enim tractat de damno vitando, ne, scilicet, cogatur manere in religione, ad quam non tenetur. At religio tractat de eo monacho acquirendo.

SVMMARIVM.

*An decretum Tridentini sess 25. de regular.c.*19. *intelligatur de habentibus perpetuum impedimentum inhabilitans ad profitendum: vel etiam temporale, quod toto illo quinquennio durat? Reseruntur quæ perpetuo inhabilitant, & quæ ad tempus, tam attento iure antiquo, quam Tridentino, & motibus proprijs Sixti V. & Gregorij XIV. & qualiter religionis statuto possit aliquis inhabilis effici ad illã, n.*30.

*Dictio, Qualibet, quid importet, & an claudat inhabiles? n.*31. *iuncto num.*31.

*Proponuntur suadentia id decretum procedere in his impedimẽtis, n.*31.

Non comprehenduntur, qui perpetuo inhabiles sunt, siue iure communi, siue ex Sixti V. constitutionibus, siue ex religionis statutis à Pontifice approbatis, n 32.

*Inhabiles in perpetuum sunt via ordinaria audiendi, quocumque tempore reclament. Et explicatur, qualiter contra præsumptionem iuris & de iure admittatur probatio indirecta, n.*33.

*Non intelligitur etiam de habentibus impedimentum temporale, siue ex iure antiquo, siue ex Tridentino, siue ex motibus propriis Sixti V. dum id impedimentum durat. Et an sit id quinquennium numerandum à die, qua cessat impedimentum inhabilitans, n.*34.

*Soluuntur argumenta, n.*35.

*Post n.*35. *inuenies alia summaria.*

QVÆSTIO IV. An decretum *Tridentini sess.*25.*de regul c.* 19. denegans audientiam professis post quinquennium, intelligatur de laborantibus impedimento perpetuo ad profitendum, atque ita inhabilibus: & etiam de impedimentis temporalibus adhuc permanentibus, quæ dum durant, reddunt quempiam inhabilem ad profitendum? Præmittendum est, quædam esse impedimenta perpetuo reddentia inhabilem quempiam ad profitendum: vt diuersitatem sexuum, vir enim est incapax profitendi in monasterio monialiũ, & mulier in monasterio virorum, *c.Diffinimus*,18 *q.*2. Et quidam criminosi sunt perpetuo inhabiles ad profitendum, iuxta motum proprium Sixti V. incipientem: *Cum de omnibus Ecclesiast.ordinibus*, editum an. 1586.vi. Kalendas Decemb. nimirum, qui furta, latrocinia, rapinas, homicidia, aliáve facinora perpetrarunt similia, aut grauiora: & ita rei aut suspecti sunt, vt propterea ob illa damnati sint, aut ne damnentur, formident: vel reddendis rationibus ita obnoxij sunt, vt ex huiusmodi causa, lis, vel molestia eis iam illata sit, vel timendum sit, ne inferatur: vel ingenti ære alieno supra vires suarum facultatum grauati sunt. Quod quantum ad criminosos ipsemet Sixtus V. in alio motu proprio declarauit, tunc id locum habere, quando actis publicis constiterit ipsum iudicem, & curiam secularem, ante susceptionem habitus, de ipso crimine aduersus eos accusationem suscepisse, vel inquisitionem instituisse. Sunt tandem alij perpetuò inhabiles effecti per statuta religionis à Pontifice confirmata. 30

firmata. Nec enim potest etiam capitulum generale religionis validum statutum professionem irritans edere, nisi Pontificia confirmatio accedat. Sicut nullus potest dempto Pontifice matrim. carnale irritare. Quod bene docent *Nauar lib. 3. consi. tit. de regul. in 1. edit. conf. 5. n. 8. & seqq. & conf. 25. num. 2. & in 2. conf. 26. n. 8. & seqq. & conf. 48. n. 2. Manuel 2. tom. sum. c. 5. n. 1. & c. 6. n. 3. Sorbus in compend. priuileg. mendicantium, verb. Nouitius, post notabil. 7. §. Quinto principaliter, Vega 2. to. sum. c. 50. casu 5.* At posset religio admittere ad professionem præmissa protestatione non esse animum admittendi, si professus patiatur vitium contrarium statuto, & tunc professio non valeret, non ob statutum, sed quia deficit animus recipientium. Sic *Nauar. lib. 3. conf. t. de regular. in 1. edit. conf. 5. n. 11. in 2. conf. 26. n. 2. Manuel 2. to. sum c. 5 n. 2.* Alia autem sunt impedimenta, quæ inhabilitant, sed non perpetuò: amoueri enim possunt, aut cursu temporis, vt defectus ætatis, aut cessatione causæ extrinsecæ, vt metus, cessat enim cessante metum inferente: aut facto hominis supplente quod ad professionis valorem desiderabatur. Vt contingit in impedimentis, quæ Sixtus V. in suo motu proprio induxit contra illegitime natos, qui nec ex incestu, nec ex sacrilegio concepti sunt, quos habiles effecit præmissa quadam informatione, secus autem inhabiles. Huius etiam generis sunt nati ex incestu & sacrilegio. Quippe quamuis Sixtus V. eos perpetuo inhabiles ad profitendum reddiderit: at moderatus est Gregorius XIV. eum motum proprium, efficiens eos habiles præmissa informatione, de qua in suo motu proprio. Et idem Sixtus V. de omnibus masculis, qui sedecim annos nacti sunt, statuit non aliter in religionem admitti posse, quam præmissa certa informatione & approbatione. Et in alio motu proprio, quem in huius declarationem postea edidit, declarauit, professionem maiorum sedecim annis esse nullius momenti, si non præmissa informatione emissa sit, quamuis ante editum illum motum proprium priorem susceperint habitum, si post illius promulgationem professi sint, etiam cum illius ignorantia. Nec Greg. XIV. in hac parte aliquid immutauit. Vt bene docet *Manuel 2. tom. summæ, c. 3. n. 1. fine.* At si minor sedecim annis habitum recipiat, solum desideratur, vt filius legitimus sit, & quamuis nulla informatio præmittatur, erit valida professio. Quia de minoribus ea ætate legitimis nil statuit in suis motibus propriis. Difficultas ergo in eo versatur, an qui perpetuo inhabiles ad profitendum sunt, aut etiam solum ad tempus; at id impedimentum, quod professionem irritabat, manet transacto quinquennio, comprehendantur in eo Tridentini decreto, ita vt eo transacto reclamantes contra professionem audiendi minime sint.

31 Et videtur de his omnibus id decretum intelligẽdum. Quia cum *Tridentinum* numerarit *eo c. 19.* duo impedimẽta temporalia, nempe metum & ætatis defectum, addiditque, *aut quid simile*, quæ verba ad sola impedimenta similiter temporalia referebantur, statim addidit: *Vel quacunque ex causa.* Quæ verba si ad solas similes causas referrentur, superfluerent vtique. Cum tamen receptissimum sit, in literis Apostolicis nec vnam syllabam debere esse superfluam. Vt probaui lib. 3. disp. 26. n. 6. Secundo, quia dictio, Quicunque, propter eius generalitatem trahit etiam ad casus improprios. Vt multis citatis tradit *Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss 7. n. 20. & seqq.* & idem docet *Azebedo lib. 4. recop. t. 17. l. 4. n 6.* Tertiò, quia dictio, Quilibet, siue, Quicunque, eius est naturæ, vt etsi dictio, Alius, implicet similes causas & qualitates: at iuncta cum dictione vniuersali, Quilibet, Quicunque, complectitur etiam dissimiles qualitates. Vt notant *gloss Clem. 1. verb. Quauis, de sent. & re iudic. Et ibi Imola n. 8. 1. ud. Gomez regul. de triennali, q. 2. §. Tandem istis non obstantibus, Mandosius regul. 12. Cancellariæ, q. 6. n. 8.* & aliis relatis, *Couar. q. pract. c. 25. n. 3. Azebedo lib. 4. recop. t. 17. l. 4. n. 7.* Et confirmatur, quia vbicumque tractatur de fauore publico, verba generalia non restringuntur ad personas habiles: sed generaliter intelliguntur etiam de inhabilibus, fauore publico id efficienti. Vt per *l. 3. §. Vtrum, vers. Hic quoque, in fin ff. ad SC. Siluianum*, docet *Iason* aliis relatis, *l. Si filiusfamilias, n. 4. & seq ff. si certum petatur.*

Prima conclusio sit. Id Tridentini decretum non com- 32
prehendit inhabiles perpetuo ad profitendum. Ducor, quia verba generalia comprehensa sub illis verbis, *Ex quacunque causa*, ad personas habiles restringenda sunt, *l. Vt gradatim, 11. vers. Et si lege. ff. de muner. & honor.* Ad quod cõprobandum multa congerit *Iason l. 2. §. Prætor n. 3. ff. qui satisdare.* Et *n. 4.* reddit rationem, ne iuris correctio inducatur, vel absonus intellectus. Ad idemque probandum multa affert *Lud. Gomez regul. de triennali, q. 2. paulo post princ. & regul. de annali possessore, q. 3. §. Non obstat dictio, & Rebuff. in tractatu de pacificis possess n. 172.* inde includens, eam regulam loquentem per signũ vniuersale, Quicunque, restringi ad personas habiles. Secundò, quia euidens absurdum sequeretur ex opposito, nimirum, mulierem in virorum monasterio professam sexu mentito, non posse post quinquennium eiici. Tertiò, quod oppositum cederet in graue religionis detrimentum. Cogeretur enim effectos inhabiles per sua statuta à Pontifice confirmata retinere: eo quod quinquennium transactum sit à professione irrita, doloque facta. Atque ita decretum fauore religionis editum in ipsius detrimentum redundaret: contra *l. Quod fauore, 6. C. de legibus: & reg. Quod in gratiam, de reg iuris, in 6.* Et inhabilis ille ex suo delicto commodum reportaret, contra *c. Tuæ, de cler. non resid.* cum multis similibus, quæ affert *Tiraq. de retractu lignag. §. 1. gl. 9. n. 68.* Et ita hanc conclusionem videtur expresse tenere *Nauar. lib. 3. consil. t. de regul. in 1. edit. conf. 5. n. 12. & conf. 25. n. 2. & vlt. in 2. consil. 26. n. 12. & conf. 48. n. 2. & fin.* vbi indistincte ait, professum contra statutum validum inhabilitans posse eiici, teneriqúe ipsum egredi, nisi Pontificiam dispensationem impetret: nec restringi ad quinquennium, vt possit expelli.

Hinc deducitur, hos inhabiles quocunque tempore 33
transacto, reclamantes contra professionem, audiendos esse via ordinaria. Tum, quia *Tridentinum* claudens aditum ad reclamandum post quinquennium, non loquitur de his inhabilibus. Tum etiam, quia quamuis contra præsumptionem iuris & de iure non admittatur probatio directa, quæ ad eneruãdam ipsam præsumptionem tendat: admittitur tamen indirecta, qua probatur, qualitates ad eam præsumptionem requisitas minime repetiri. Sicut contra præsumptionem iuris & de iure matrimonij initi per copulam sponsalia subsequentem, admittitur probatio concludens non interuenisse copulam aut sponsalia, aut prius ea dissoluta fuisse. Quod optime docent *Glossa Clem. 1. verb. Feciſſe, de probat. Abb. c. Is qui fidem, n. 5. de sponsal. & ibi præpos. n. 8.* & reliqui scribentes ibi, *Felin. c. Quanto, n. 4. de præsumpt. Socin. regul. 314. n. 6. Euerard. loco à virisimili, n. 20. Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 7.* & multi alij, quos referunt & sequuntur *Mascard. de probation. in princ. q. 10. n. 65. Menochius de præsumpt. lib. 1. q. 65. n. 1. & seq.* Et ratio est, quia cum lex constituat certas qualitates ad hanc præsumptionem inducendam, necessarium est admitti probationes concludentes aliquam ex qualitatibus petitis deficere. Sic ergo cum qualitas requisita, vt ea præsumptio Tridentini locum habeat, sit, ne professus sit inhabilis, admittetur vtique probario eam inhabilitatem concludens.

Secunda conclusio. Nec id Tridentini decretũ intelli- 34
gitur de laborantibus impedimento temporali, quod irritauit professionem, at toto illo quinquennio permansit. Vnde illegitime nati quicũque, & legitimi maiores sedecim annis, qui non præmissa informatione petita in motu proprio Sixti V. cuius n. 30. meminimus, recepti sunt ad religiõnis habitũ, ac professi sunt, & ii, qui metu adducti, & ante ætatem legitimam professionem emiserunt, si id impedimentũ etiam post quinquennium durat: quia verbi gratia, adhuc non est facta informatio, aut durat idem metus, aut non est impleta ætas ad professionem requisita; possunt quocunque tempore transacto reclamare, &

audiri

audiri debent remedio ordinario. Et ratio est aperta. Quia Tridentini decretum fundatur in præsumptione ratificationis professionis irritæ, quæ per illud quinquennium inducitur (vt probauimus nu. 9.) at durante eo impedimento, quod irritabat professionem expressam, non potest professio tacita effici valida. Eadem enim est ratio, & par virtus taciti & expressi: nec tacitum plus operari potest, quam expressum. Vt tradunt omnes scribentes, *l Cum quid, ff. Si certum petatur, & l. 3 ff. de legat.* 1. Et ratio est, quia professio tacita in tantum vim habet in quantum inde vera præsumitur: at expressa non est præsumpta, sed vera. Et vt docet *Nauar. lib. 3. cons. tit. de regular. in* 1. *editione consil. 5. num. 15. & in 2. cons. 26. num. 15.* cum cæteris paribus difficilius colligatur consensus tacitus, quam expressus; facilius colligitur actum non valere ex defectu consensus taciti, quam expressi. Quia quicquid habet propositum in proposito habet oppositum in opposito, *c. Sciendum, 8. q. 1. & l. Si contra tabulas ff. de vulg. & pupil.* Et ne ambigendi ansa relinqueretur, Sixtus V. in dicto motu proprio id expressit de impedimentis per ipsum inductis, dicens professionem, siue expressam, siue tacitam, cum illis factam fore nullam. Atque ita, licet sit præsumptio iuris & de iure, ratificari matrim. metu initum per spontaneam cohabitationem diutinam, *c. Ad id, de sponsal.* defendit *Menochius* alios referens *de præsumpt. l. 1. q. 95. n. 3.* admitti probationem indirectam contra eam qua probaretur perseuerare metum eo toto cohabitationis tempore. At dubitabis, an si impedimentum duret toto quinquennio, vel eius parte, sit numerandum quinquennium à die cessationis impedimenti? Neminem disputantem inueni, sed arbitror dicendum, si toto quinquennio duret, non esse concedendum aliud quinquennium post ablatum id impedimẽtum, quod irritabat professionem, sed tempus arbitrio boni viri sufficiens, vt posit professus reclamare, & non reclamans censeatur professionem ratificare. Sicut num. 26. diximus id attendendum esse ad facultatem reclamandi, quando impotentia reclamandi durauit toto illo quinquennii spatio. At si intra quinquennium cessauit impedimentum, at manet tempus arbitrio boni viri sufficiens intra illud', ad reclamandum, non aliud temporis spatium indulgendum est, sed locum habet quinquennium in Tridentino statutum. Sicut numero 23. & 26. diximus procedere illud quinquennium, quando intra illud cessauit ignorantia, aut alia reclamandi impotentia, dummodo maneat tempus arbitrio boni viri sufficiens ad reclamandum. Et constat, quia *Tridentinum eod. c. 19.* statuens quinquennium, expressit professionem metu & ante ætatem factam. At nec metus poterat statim cessare: & ad implendam ætatem poterat moraliter loquendo annus integer, aut dimidia anni pars deesse. Hæc deseruiant professionibus huc vsque emissis, cum impedimentis illis Sixti V. vel non seruata forma ab ipso præscripta. Nam Clemens VIII. die 2. Aprilis anni 1602. reuocauit eos motus proprios, in quantum eas professiones in posterum irritant, ad iusque commune reduxit, relictis in suo robore pœnis ibi contentis in superiores, qui ea forma non seruata, aut illis impedimentis affectos non admittunt.

35 Ad argumenta n. 31. proposita resp. Ad primum dic, nõ esse superfluam illam particulam, licet non extẽdatur ad impedimenta perpetua. Quia posita est maioris declarationis gratia, vt clarius perciperetur mentem Concilij fuisse, loqui de quocunq; impedimento ad tempus professionem irritanti. Ad cætera constat ex dictis n. 32. Ea enim intelligenda sunt nisi ex ea generalitate induceretur correctio iuris, & resultaret absonus intellectus. Quod hic euenit. Corrigerentur enim omnia iura efficientia quosdam inhabiles in perpetuum ad profitendum, & statuentia impedimentum ad tempus, quod professionem irritat. Et resultaret absonus intellectus, vt n. 32. probaui.

SVMMARIVM.

An qui inualide professus, & transacto iam quinquennio est destitutus omni remedio ad reclamandum, possit fugere, nec teneatur regulam & vota seruare, n. 36.

An si copia fugiendi non sit absque scandalo, teneatur ratam habere professionem. Proponuntur suadentia ad id teneri, n. 37.

Quando bona fide inualide professus est, non tenetur ratam habere, n. 38.

Quid quando mala fide, vt quia ficte professus est? n. 39.

An teneatur superiorem certiorem facere nullitatis suæ professionis, num. 40.

An teneatur oblata occasione fugiendi arripere fugam, si nolit ratificare, num. 41.

An interim possit alimenta monasterij suscipere, & suffragia tamquam professus in electionibus ferre, & prælaturam admittere, vti absolutione & dispensatione, iuxta religionis priuilegia, n. 42.

An possit titulo illius professionis, habens animum non ratificandi illam, ad ordines promoueri, n. 43.

Soluuntur argumenta, n. 44.

Post n. 44. inuenies alia summaria.

Tertia destitutus
Th. Sanchez de matrim. Tom. 2.

QVÆSTIO V. Vtrum religiosus professus, qui trãsacto quinquennio verè non ratificauit professionem, & ei denegatur audientia, & beneficium restitutionis: quia fortè nequit probare ignorantiam, aut iustum reclamandi impedimentum, aut fortè illis non laborauit, & ita caret remedio in foro externo, teneatur regulam & vota seruare, & eam professionem ratificare: quod si ad id non teneatur, possit interim alimenta monasterii recipere, suffragia instar professi ferre, & ad ordines sacros titulo illius professionis promoueri? Et quidem hunc tanquam non vere professum posse quocunque tempore effugere cessante scandalo, diximus n. 11. Quare non teneturex vi votorum seruare regulam aut vota. Quod nullo voto astrictus sit, sed solum tenebitur, ratione scandali vitandi, ea in publico seruare: quoties ex non obseruantia scandalum aliis suboriretur. Et sic de fictè professo asserunt *Caiet. 2. 2. q. 88. a. 1. paulo ante fin. Sotus lib. 7. de iust. q 1. ar. 2. col. 7. vers. An vero, Angles floribus 2. p.* vbi de voto, *q. vn. a. 1. diffic. 4. Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 1. col. 6. §. Ad probationem autem primam, Azor lib. 12. instit. moral. c. 5. q. 1. Aragon 2. 2. q. 88. ar. 1. col. 16. f. 968. §. Hoc posito sit prima conclusio, Manuel 2. tom. sum. c. 92. concl. 5. n. 5.* Et ratio est, quia cum communiter reputetur verus religiosus, & pro ea parte, sit legitima præsumptio, scandali ansam merito præberet, pessimumque vitæ specimen, ea in publico non obseruans. Ex quo fit in rebus occultis, in quibus scandalum omnino cessaret, nec ad regulam, nec ad vtrorum obseruantiam astringi. 36

Potissima autem difficultas est, num hic, etsi non ex vi professionis irritæ, saltem ad ea damna vitanda, quæ ex perseuerantia in religione, existimato eo verè professo, pullulant, teneaturraram habere priorem professionem? Et eũ teneri, potest ex sequẽtibus persuaderi. Primò, quia hic instar professorum suffragia ferret, monasterii bonis aletur, ad ordines titulo professionis promouebitur, dispensatio & absolutio virtute priuilegiorum religionis ipsi concedentur, & absoluetur à confessario, qui fortè solam prælati religionis licentiam ad audiendas confessiones habet, ac proinde non valebit absolutio: & iuxta religionis leges iudicabitur. Cum tamen horum omniũ sit incapax, vtpote qui nec verus professus est, nec quasi nouitius in via ad profitendũ sit cõstitutus. Secundò, quia durissimum est, ac mille absurdis patens, admittere hunc posse toto vitæ curriculo sic permanere, & moraliter ferè impossibile sibi est ab illis cauere: vt ergo illa euitet, obligandus est ad priorem professionem ratificandam. Et huius sententiæ videtur *Nauar. comment. 4. de regularib. num. 74. §. Aduertendum quarto*, vbi ait cum ficte professis, prudenter se habiturum confessarium, & consultis viris doctioribus, quibusdam iniuncturũ, vt professionem ratificent, aliis verò vt resiliant: supponit ergo quosdam teneri ratificare. Et id clarè videntur docere, quando non potest is professus commode fugere, *Angles, & Manuel nu. præced. allegati*: aiunt enim teneri hunc, si in eadem religione permaneat, ratificare professionem, ne malè suffragia ferat, cum verè non sit professus. 37

Sed vt meam sententiam explicem, quoties professus culpa vacauit, vt quando per metum, vel ante ætatem legitimam bona fide professionem emisit: vel non præ- 38

missa informatione necessaria, iuxta motum proprium Sixti V. cuius meminimus nu. 30. (non enim ipsi, sed religioni facere incumbit) arbitror non eum teneri ad ratificandam professionē, quo ea damna caueat, sed posse sic manere expectando commodam fugiendi occasionem. Probatur, quia cum in culpa non fuerit, vt professio esset nulla, & reuera liber sit, non est compellendus ad coactè tantum onus subeundum, quod spontaneum cōsensum propter magnam suam perfectionem maximè desiderat. Deinde, quia etsi aliquod damnum inferat suffragia præstando, & alimenta monasterii recipiēdo, cui non est vtilis: (si enim suis obsequiis religioni necessariis satisfaceret alimentorum valori, manifestum est nullam religioni irrogari iniuriam) at id damnum non est tanti momenti, vt quo illud resarciat, teneatur inuitus ad rem tam arduam, qualis est professio: sed alimentis satisfacere tenebitur, inseruiens religioni, si illis vtilis esse potest: sin minus, tenebitur habere animum restituendi, cum soluendo fuerit. Non enim est medium proportionatum cogi ad professionem emittendam, vt ei damno satisfiat. Sicut DD. melius sentientes affirmant, eum qui vi professum religioni vtilissimum extraxit, nec damnum soluendo est, non teneri eam religionem ingredi, nec se in illius obsequia mancipare, quasi hæc non sint media proportionata: sed satis illi esse dicunt habere restituendi animum, cum res familiaris sibi suppetat. Et quantum ad suffragia ferenda, satis est, vt ab illis abstineat, in quantum sine scandalo & sua graui nota potuerit: & quando non commodè potuerit abstinere, ne notetur, aut scandalo sit, ferat suffragia, & si nullo modo se à prælatura religionis illi data excusare potuerit, admittat. Quæ omnia gesta ratione publicæ professionis, aut publici officij prælati, valida erunt. Cum sit titulus præsumptus, error cōmunis, & vitium sit occultum. Iuxta *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* quam latissimè exposuimus lib. 3. tota disp. 22. Et confirmatur, quia ob hanc rationem, qui voto castitatis astrictus matrimonium init, quamuis iam culpa sua nequeat votum obseruare, nisi ingrediendo religionem, nō obligatur ingredi, iuxta saniorem sent. eò quòd res valdè ardua sit. Præterea, quia occultus excommunicatus, aut irregularis, nullo modo subterfugere valens, quin celebret, aut beneficium parochiale admittat, absque sui criminis occulti proditione, potest iuxta veriorem sententiam Doctorum in tractatu de excommunicatione & irregularitate, celebrare, ac beneficium acceptare, vt eam infamiam vitet, animo vel impetrandæ dispensationis, vel ea non impetrata dimittendi quando commodè potuerit. Similiter ergo hic præsumptus professus omni medio destitutus ad veritatem probādam, & vt possit fugere, poterit eos actus professis destinatos exercere, quando absque graui nota desistere non potuerit: & vti alimētis monasterii animo satisfaciendi, & admittere prælaturam, quando commodè absque scandalo nequit euitare. Dices huic professo esse remedium, quo suæ consulat famæ, & ritè ac rectè prædicta exequatur, nimirum, ratificare professionem. Non ergo prædicta licent, sicut nec licerēt excommunicato aut irregulari qui absolui posset. Sed facilis est solutio, quia id medium est valde arduum, & ad id non tenetur. Tandem, quia licet aliqua culpa huic professo ascribi posset, quòd intra quinquennium non reclamarit, aut professionem ratam habuerit, si fortè nouit postea aditum claudendum: at non est tanti momenti hæc culpa, vt tam graui pœna sit mulctanda: ac est cogi ad vere profitendum: maximè cum professio fuerit ab initio irrita absq; eius culpa. Ita à fortiori tenet Enriquez, cuius sent. n. seq referam.

39 Quando autem culpa professi fuit professio irrita, eò quòd fictè professionem emiserit, longè vrgentius ratio videtur suadere eū teneri verè profiteri. Quòd professio mutuus cōtractus sit, ac proinde sicut religio habuit verum animum suscipiendi hunc professum: ita ipse quoq; tenebatur secundum omnes vero animo se obligādi affectus esse. Quare æquum nō est vt ipsi succurratur, eo modo quo illi succurritur, absq; cuius culpa professio fuit irrita: eo vel maxime, quod in cæteris cōtractibus, vno implente, tenetur alter contrahens implere, quamuis fictè contraxerit. At probabilius est contra Auctores nu. 37. in fine allegatos, hunc nō teneri verè profiteri, sed posse manere quantocunq; tēpore in religione, expectando fugiēdi absq; scandalo opportunitatē. Quod bene docet *Enriquez l. 11. de matrim. c. 11. n. 11. l. V.* Et ratio est, quia religiosus status est tanti momenti, & tam arduus, & ideo omnino desiderat spōtaneum cōsensum, vt perfectioni acquirendæ deseruiat, qui eius scopus est: vnde nulla ratione, ac ob nullam culpam, quis ad illum est inuitus astringendus. Id insuper confirmari potest rationibus, quibus lib. 1. disp. 10. nu. 26. probauimus fictè contrahentem matrim. non teneri verè contrahere, non sequuto alio damno notabili, quod præponderet. Et ibi n. 26. satisfecimus rationi contrariæ ex aliis cōtractibus petitæ. Et damna quæ ex hac professione irrita subsequuntur, non præponderant coactioni ad professionem, vt n. præc. explicuimus.

Nec moraliter loquendo tenebitur hic fictè profes- 40
sus, aut quocumque modo sit ea irrita, admonere superiorem se non esse verum professum, quando audiri in foro externo nequit. Quòd frustranea sit admonitio. Cum vix inueniatur prælatus, qui occultè & sine scandalo possit ac velit copiam fugiendi illi concedere, propter detrimentum, quod ipsi prælato redundabit, non adhibenti debitam diligentiam in quærendo eo religioso fugienti, ac reuocando ad religionem. Adde vix posse euenire casum, in quo prælatus ei possit fidem habere, vt illum tuta cōscientia dimittere possit, iuxta n. 14. dicta. At si probabilissima spes esset, fore vt admonitio prodesset ei effectui, & aliunde nō suppeteret remediū, teneretur vtique.

Ex his deducitur primò, teneri hūc inualidè professum 41
aut professionē ratificare, aut oblata commoda fugiendi occasione in partes remotas secedere, vbi sine scandalo viuere possit: & teneri eam occasionem summa ope niti. Quia sola necessitas ipsum excusat. Quæ cessat eo non fugiente, cum commodè possit, nec solicito ad opportunitatem quærendam.

Secundo deducitur, quamuis qui verè professus nō est, 42
nec ratificare vult professionem, peccet alimenta monasterii recipiens: vt bene docet *Nauar. l. 3. conf. 1. de regul. conf. 5. n. 13. in priori edit.* at *in posteriori, conf. 26. n. 13. & comment. 4. de regul. n. 74. §. Aduertendum quarto*, vbi bene addit teneri etiam ad restituenda alimenta, nisi adæquētur obsequiis quæ religioni exhibet: atq; similiter peccet suffragia ferēs, aliosq; professorum actus exercens: vt docent *Nau. vtroq; loco prox. allegato: Angles floribus 2. p.* vbi de voto, *q. vn. a 1. diffic. 4. Manuel 2. to. sum. c. 92. concl. 5. n. 5.* & dicunt hi duo esse peccatum mort. suffragia hunc ferre: non peccare tamen, dum alimenta suscipit animo restituendi valorem illorū, quæ detracta mercede, suis obsequiis debita, supersunt, cum restituendo fuerit: & suffragia ferendo, admittēdoque prælaturam religionis, dum nō potest vitare absque scandalo & nota: animo fugiendi habita opportunitate. Quæ cōstant ex dictis n. 38. vbi ea probaui. Nō tamē poterit petere à prælato religionis irritationē, aut dispensationē votorum, aut priuilegiis religionis frui. Quia nec est religiosus, nec ille est suus prælatus. Nec similiter poterit absolui à reseruatis Episcopo aut Pontifici, nisi eo modo quo posset absolui quicū q; secularis à religioso illius religionis, cui fatetur: nec si ille solā prælati religionis licētiam habeat ad audiendas confessiones, potest illi fateri, sed occulte fateatur religioso aut seculari sacerdoti approbato ab Episc. Et potest vitare scādalum petita licentia à superiore religionis ad fatēdum alii: vel fingendo se fateri illi confessario per ipsum solum exposito, & declarando ei sub confessionis sigillo se non posse ab illo absolui, eò quòd verus religiosus non sit.

Tertiò deducitur, quamuis hic peccet lethaliter, si 43
non ratificata professione, sactis initietur: vt bene docet

Nauar.

Nauar comment. 4. de regul. num. 72. §. Non obstat regula: & lib. 1. conf. t. de his quæ vi in 1. edit. conf. vltim. fine, in 2. consil. 6. fine: tum, quia sine patrimonio, titulo professionis irritæ initiatur: tum etiam, quia litteris dimissoriis legitimi prælati caret: at non peccare, nec censuram aliquam ipsum incurrere, si non posset absque magna nota sacrorum ordinum susceptionem vitare. Vt si tempore professionis transacto, quo solent alij professi ad ordines ascendere, iuberet prælatus vt ipsos susciperet: & tentatis omnibus mediis non posset grauem sui infamiam vitare, eos non recipiendo. Quia licet prælatum religionis sub confessionis sigillo monuerit se non esse verum professum, illi fidem non habet, instatque vt ordines assumat: vel non vitatur nota & infamia apud reliquos religiosos: nec potest tunc commode fugam arripere. Cum enim cæteri religiosi, & externi, ipsum tempore ordinibus suscipiendis præscripto, iuxta suæ religionis morem, non initiari videant, & singulare esse in hac re, suspicabuntur aliquod graue ipsius nefas. Quod si ab Episcopo proprio velit petere literas dimissorias, per se vel per interpositam personam, detecta ei veritate: nullus Episcopus eas concedere poterit absque patrimonio, aut legitima professione: hic autem vtroque destitutus est. Præterea, meritissime concipiet de eo religioso siniſtram opinionem: & nullus Episcopus tam mētis inops erit, qui rem adeò arduam & difficilem, totque conscientię angustiis implicitam, ne manifeste iniquam dicam, in se suscipere velit; in his ergo angustiis constitutus poterit absque metu culpæ & censuræ ordines recipere. Ducor, quòd cum lex interdicens ordines sacros suscipi absque patrimonio, & literis dimissoriis, merè humana sit, præponderat illi lex diuina naturalis de cauendo scandalo, ac propriæ famæ consulendo. Sicut n. 38. dicebamus, posse irregularem & excommunicatum occultos celebrare, vt suæ famæ consulant, quando absque illius iactura non possunt abstinere se à sacro faciendo. Et quamuis huic vnicum superſit remedium, quo & notam propriam, & indignam ordinum susceptionem caueat, nimirum, professionem ratificare: at cum iugum religionis tam onerosum sit iis, qui non sua sponte illud sibi imponunt, non est astringendus ad rem tam grauem, & suæ libertati contrariam, quo id illegitimæ susceptionis ordinum incommodum vitet, sed ratione vitandæ infamiæ prædictæ excusabitur ab ea culpa.

44 Ad argum. n. 37. proposita constat ex dictis n. 42. & 43. vbi diximus excusari illum ab ea culpa susceptionis alimentorum, & ordinum, & suffragij præstandi, quando ea non potest absque nota vitare, nec tunc fugere potest.

SVMMARIVM.

Quando nouitiatus habitus ab inualide professo fuit validus, non est opus eius iteratione, vt rata habeatur prior illa professio, n. 45.

Quid, quando fuit irritus? Refertur quadam sententia, n. 46.

Proponitur sententia Auctoris, n. 47.

Quid, si publica esset inhabilitas illius professi, & professionis nullitas? n. 48.

Si professio fuit nulla ratione defectus ætatis, non est repetendus nouitiatus. Et qua ætate sit implendus nouitiatus, vt sit validus, n. 49.

Nec est iterandus, quando professio fuit irrita, eo quod facta sit non impleto nouitiatus anno, n 50.

Quid, si ratione metus nulla sit professio, n. 51.

Quid, si sit nulla ratione inhabilitatis perpetua professi, n. 52.

An qui tacito morbo professus est, quo detecto nullatenus admitteretur, peccet, & sit valide professus, & possit expelli, n. 53.

An si professio sit nulla, eo quod maior sedecim annis professus sit non præmissa informatione præscripta à Sixto V. sit post factam informationem repetendus nouitiatus? an potius ille non irritatus sit à Sixto V. n. 54.

Quid, si illegitimi admissi sint non præmissa informatione, an nouitiatus sit irritus & iterandus, n. 55.

Quid, si professio fuerit nulla ratione defectus consensus ipsius professi tis, & admissi ad nouitiatum, qui fictus fuit: & an admissio ad nouitiatum requirat consensum nouitij & religionis, n. 56.

Traditur norma iterandi nouitiatus absque nota, casu quo necessario iterandus esset, n. 57.

Soluuntur argumenta, n. 58.

Post n. 53. inuenies alia summaria.

45 QVÆSTIO VI. An volens hic religiosus professionem à se inualide factam ratam habere, indigeat integro nouitiatus anno iterato? Et cum professio possit multis ex causis irrita esse, nimirum, ex defectu ætatis, aut non præmissi integri nouitiatus anni, aut ratione metus, aut inhabilitatis perpetuæ, aut temporalis ad professionem, ob omissam informationem præmittendam, iuxta motus proprios Sixti V. & Greg. XIV. quorum meminimus n. 30. & tandem defectu consensus professi ficti. Id tamquam certum est præmittendum, quoties nouitiatus fuit validus, nulla ipsius iteratione opus est ad professionem irritam ratam habendam. Quippe *Trident. sess. 25. c. 15. de regular.* solum decernit ad professionis valorē esse præmittendum integrum nouitiatus annum. Quod verificatur, quoties nouitiatus annus professioni præmissus fuit validus. Idq; constabit ex DD. allegandis n. 47. & seqq.

Maior autem difficultas est, quando nouitiatus fuit irritus. Qua in re duplex est sent. Prior sustinet nouitiatum iterandum esse. Ducitur, quia quod nullum in se est, nullum iuris effectum operari potest: & cum semel irritus fuerit, & ad præteritum non sit potentia, non potest postmodum effici, vt præcedens nouitiatus valuerit ad eum effectum, vt vere dicatur præmissus professioni denuo faciendæ. Quod ad ipsius valorem petit *Trident. sess. 25. de regular. cap. 15.* Secundò, quia etsi in hoc euentu cesset finis Tridentini, eo quòd hic expertus sit religionis austeritates integro anno, & assumpto nouitiatus habitu: at cessat in casu particulari. Quod non satis esse, vt obligatio legis cesset, communis & verior habet sententia. Et ita hæc sententia est valde probabilis, eamque sustinet *Nauar. lib. 3. conf. t. de regul. in 1. edit. conf. 5. n. 17. & 19. in 2. conf. 26. n. 17. & 19. Manuel 2. to. sum. c. 5. n. 2.* Et colligitur ex *Palacios 4. d. 27. disp. 2. col. vlt. immediate ante vers. Argum. autem*, vbi ait, si dicamus professionem coniugati absque coniugis licentia factam fuisse nullam, dicendum subinde esse oportere ad eius ratificationem nouitiatum iterari. 46

Posterior sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait eum nouitiatum iterandum non esse. Ducor, quoniam matrimonium semel contractum coram parocho & testibus, irritum tamen ob impedimentum occultum, non est necessario in parochi & testium præsentia iterandum: & id non propter Pii V. declarationem, sed ex ipsa *Concil. Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* petentis ad eius valorem præsentiam parochi & testium, intentione. Quia ex ratione eius decreti id numquam extensum fuit ad huiusmodi matrimonium. Ratio enim eius decreti fuit, vt matrimonium constaret Ecclesiæ, vitarenturque peccata ex clandestinis nuptiis pullulantia, quæ in his matrimoniis, quæ iam semel Ecclesiæ constiterunt, & reputabantur valida, numquam locum habuit: ac proinde nec decretum de illis locutum est, (vt hæc omnia probaui l. 2. disp. 37. n. 8. & 7.) Sed idem prorsus contingit in hoc euentu. Nam dum *Trident. sess. 25. de regular. c. 15.* decreuit annum nouitiatus præmittendum professioni validæ, eò spectauit, vt faueret & monasterio & ipsi monacho; illi quidem, vt mores religiosi experiretur, huic autem, vt austeritatum religionis experientiam sumeret. Vt expresse dicitur *cap. Ad Apostolicam, de regular.* Quæ ratio in hoc euentu numquam locum habuit, nam verè professus ille post habitum susceptum expertus est plene religionis austeritates, instar aliorum nouitiorum, & religio illius mores. Cum ergo ratio finalis illius decreti à sui initio hunc casum minime comprehenderit, vtpote in quo reperitur omnino finis inducendi anni nouitiatus, nec casus hic ab initio in eo decreto est comprehensus. Præterea, quia si ius antiquum consulamus, ratificatio huius professionis nullatenus indigebat nouo nouitiatu. Vt constat ex *cap. Cum virum, c. Significatum, de regular. & cap. 1. eodem tit. in 6.* At iura iuribus concordare oportet, & quanto minus fieri poterit, eorum correctio est inducenda, *cap. Cum expediat, de elect. in 6. & l. vn. C. de inoffic. dotibus.* Præterea, quia *Sorbus in compend. priuilegiorum mendicantium, verb. Nouitius, post 2. notabile, §. Sed an requiratur integer annus*, defendit, religiosum 47

gioſum profeſſum tranſeuntem ad aliam religionem nō indigere iterato nouitiatu: eò quòd aſperitates religionis expertus ſit: & ita explicat decretum *Trident. d. c.* 15. petentis nouitiatum intelligi de ſeculatibus ad religionem tranſeuntibus, eiuſque ſtatum minimè expertis. Quod valde confert ad hoc: à fortiori enim cenſeret in hoc caſu non eſſe iterandum nouitiatum, in quo religioſus ille iam expertus eſt auſteritates religionis, in qua profeſſionem ratificat. Eius tamen doctrinam minimè approbo, ſed cenſeo religioſum profeſſum tranſeuntem ad aliam religionem indigere nouo nouitiatus anno in illa, vt profeſſio valeat. Quod bene tradunt *Nauarr. li. 3. conſil. t. de regular. in 1. edit. conſ. 53. n. 5. & conſ. 49. n. 4. in 2. conſ. 61. n. 4. & conſ. 62. n. 5. & conſ. 77. n. 4. Emman. Saſum verb. Religio, n. 35. Manuel 2. to. ſum. c. 6 concl. 10. nu. 10.* Et ratio eſt, quia debet experiri auſteritates religionis, quam profitetur: & ea religio mores ipſius. Quòd fieri poſſit, ac paſſim contingat, cuidam inſtituto aptiſſimum, alteri ineptum valde eſſe. Pro noſtra etiam ſententia eſt *Azor lib. 12. inſtit. moral. c. 1. q. 6. § Si quæras*, vbi profeſſionem coniugis abſque alterius licentia factam, dicit ſtatim ac alter moritur, ratificari. Sentit ergo non eſſe opus iterari nouitiatum: cum tamen coniugatus abſque coniugis licentia ſit prorſus inhabilis ad ingreſſum: & ſcripſit poſt Tridentinum.

48 Et credo non eſſe iterandum nouitiatum, quamuis publica eſſet nullitas profeſſionis & nouitiatus, ob profeſsi inhabilitatem. Quia licet in matrim. quod iam publice eſt irritum, ſint neceſſariò iteranda verba coram parocho & teſtibus: at in ratificatione huius profeſsionis nō eſt eadem ratio. Quia finis Tridentini, petentis ad matrimonij valorem præſentiam parochi & teſtium, nō ſeruatur quoties publice cōſtat, prius matrimonium coram illis celebratum fuiſſe nullum: nō enim tunc conſtat Eccleſiæ matrimonium reputatum validum. At finis Tridētini petentis præmitti profeſſioni annum nouitiatus, nimirum experiri auſteritates religionis, ac ipſius religioſi mores, eque ſeruatur, ſiue prior profeſsio & nouitiatus irrita fuerint ob impedimentum occultū, ſiue ob publicū.

49 Ex dictis deducitur primò, profeſsione exiſtenti irrita defectu ætatis, vt quia ante decimū ſextū annum cōpletū emiſſa eſt, contra decretum irritans *Trident. ſeſſ. 25. de regul. c.* 15. non eſſe neceſſarium ad eius ratificationem annū nouitiatus iterari. Ratio eſt, quia attento iure communi (vt videtur ſupponi in *Clem. Eos, de regular.* iuncta *Gloſſ. verb. Aetate.*) deſiderabatur pubertas cōpleta, nec malitia ſupplebat ætatem, ſcilicet, in femina XII. annus, in maribus XIV. vt legitime inciperet annus nouitiatus, ita vt quamuis ante ætatem admitti quiſpiam poſſet ad religionem, at verus nouitius non incipiebat eſſe, donec eam expleret. Vt bene docent *D. Antonin. 3. p. t. 16. c. 3. § 2. Roſella verb. Nouitius, n. 9.* vbi *Angel. n. 1. Tabiena n. 2 q. 1. Armilla n. 1. Aylu. Religio, 2. q. 12. & Religio, 5. q. 1. Ant. Cucus lib. 3. inſtitut. maiorū t. 1. n. 66. & ſeq.* Et ratio eſt, quod annus ille nouitiatus iure cōceſſus ſit ad auſteritatum religionis difficultates experiendas, inter quas ſupremum locum obtinet caſtitatis obſeruantia, cuius difficultatem impuberes minime ſentiunt. Nec id correctum eſt per *Trident. ſeſſ. 25. de regul. c.* 15 Solam enim profeſsionem ante decimum ſextum expletum factam irritat. quare non interdixit incipi & compleri nouitiatum ante eam ætatem ſedecim annorum. Vt bene tradunt *Nauar. lib. 3 conſ. t de regular. in 1. edit. conſ. 30. n. 1 in 2. conſ. 20. n. 1. Enriquez lib. 13. de excommun. c. 40. num. 2. fin. Azor lib. 3. inſtitut. moral. cap. 4 q. 9. Emmanuel Sa ſumm. verb. Religio, nu. 21. Sorbus in compend. priuileg. mendicantium, verb. Nouitius, notabil. 4.* à quo tamen cauendum eſt, in quantum ait hoc eſſe correctum per motum proprium Sixti V. cuius n. 30. meminimus, vbi ſtatuit, nullum ſedecim annis minorem ad religionem admittendū eſſe. Sed deceptus eſt, quia Sixtus V. id minime ſtatuit, ſed maiores ſedecim annis admittendos minime eſſe, non præmiſſa morū & vitæ ipſorum informatione. Ex quibus omnibus conſtat valere omnino nouitiatum poſt pubertatē inceptum, & impletum ante decimum ſextum annum. Cum igitur nouitiatus ille profeſſioni præmiſſus fuerit omnino validus, nulla indiget iteratione. Et huius ſent. eſt aperte *Nauar. lib. 3. conſ. t. de regular. in 1. edit. conſ. 46. n. 2. in 2. conſ. 27. num. 2.* vbi ad ratificandam profeſſionem ante legitimam ætatem factam, ſolum petit, vt completa ætate profeſſus ille priorem profeſſionem ratificet, non mutata priori religionis voluntate acceptandi. Quamuis *idem Nauarrus num. 51. allegandus* videatur clarè oppoſitum ſentire.

Secundò deducitur, non eſſe iterandum nouitiatum, 50
quòd non fuerit præmiſſus anno integro profeſſioni: ſed ſufficit profeſſionem illam ratificari completo tempore, quod deerat illi anno. Quia nullum vitium in nouitiatu interfuit, nec quicquam refert illum expletum eſſe profeſſorum habitu aſſumpto. Et ita videtur expreſſe ſupponere *Palacios 4. d. 38. diſp. 1. colum. 33. folio 824. pag. 1. in fine*, quamuis *Nauar. num ſeq. allegandus* videatur clarè oppoſitum ſentire.

Tertiò infertur, exiſtente profeſſione nulla ratione 51
metus, non eſſe opus iteratione anni nouitiatus. Quia vere religio admiſſioni huius nouitii conſenſit, & ipſe nouitius voluntatem habuit ingrediendi ad experiendū, licet coactam: nec ius canonicum irritauit huiuſmodi nouitiatum, ſed ſolam profeſſionem. Nec eſt eadem ratio de ingreſſu in nouitiatum, ac de profeſſione. Quippe hæc ſemel valida diſſolui non poterat, nec iniuria illata reſarciri: quod ſecus ſe habet in nouitiatu. Præterea, quia annus ille eſt ad experiendas auſteritates religionis, quas non minus, ſed magis experitur, qui metu ingreſſus eſt. Et hoc credo verum, quamuis *Nauar. lib. 3 conſ. t. de regular. in 2. edit. conſ. 89. n. 5.* videatur clarè oppoſitum ſentire, ait enim eum, qui profeſſionem emiſit inualidam, ob ætatis aut anni integri nouitiatus defectum, aut quia metu profeſſus eſt, non cenſeri tacitè profiteri, niſi poſtquam ſciuit profeſſionem eſſe nullam, perſiſtat integro continuo anno in religione, animo ratificandi illam.

Quartò infertur, cum profeſſio valore caret ratione 52
inhabilitatis perpetuæ profitentis, ſi impetrata diſpenſatione habilis effectus velit priorem profeſſionem irritam ratificare, neceſſarium eſſe repeti integrum nouitiatus annum, iuxta priorem ſent. nu. 46. relatam: quam ibi valde probabilem dixi. Quia cùm ille fuerit inhabilis, defuit conſenſus in recipientibus, & licet illi reuera conſcij impedimenti conſentirent receptioni in nouitiatum, defuit poteſtas valide conſentiendi: defuit etiam validus nouitij conſenſus, vtpote qui incapax erat. Ad validum autem nouitiatum deſideratur conſenſus nouitij & religionis, ſicut & ad validam profeſſionem. Vt bene docet *Nauar. l. 3. conſ. t. de regularibus, in 1. edit. conſ. 5 nu. 17. in 2. conſ. 26. num. 17.* At iuxta ſent. quam num. 47. amplexi ſumus, non eſt neceſſaria nouitiatus iteratio, propter rationes ibi propoſitas.

Quintò infertur, quando non extat ſtatutum à Pon- 53
tifice confirmatum efficiens inhabilem profeſſum tegē rem morbum, vel aliud vitium notabile, licet admiſſus non eſſet eo cognito, nec profeſſionem, nec nouitiatum iteranda eſſe, ſed fuiſſe valida. Vt ſi quis morbo Gallico laborans eo tacito reciperetur in religionem, nullatenus eo cognito admittendus, non exiſtenti ſtatuto prædicto inhabilem eum reddenti, valeret profeſſio, nec hic teneretur egrediendi licentiam petere, ſed ſolum de culpa admiſſa dolere, quam *Nauarrus ſtatim allegandus* mortalem eſſe putat. Poſſet tamen religio ipſum in pœnam culpæ ſic admiſſæ expellere. Ita docent *Nauar. l. 3. conſ. t. de regular. in 1. edit. conſ. 25 n. 2. & 3. in 2. conſ. 48. n. 2. & 3. Manuel 2. tom. ſum. c. 6. n. 3. Sorbus in compendio priuileg. mendicantium, verb. Nouitius, poſt 7. notabile, § Quinto principaliter, Vega 2. to. ſumm. c. 50. caſu 4.* Et poſſe hunc expelli docet etiam *Emman. Saſum. verb. Religio, n. 34.*

Sextò infertur, quid dicendum ſit, quando profeſſio 54
fuit nulla defectu non præmiſſæ informationis à Sixto V. quando

quando maior sedecim annis profiteretur, & in nouitiatum ingreditur, petitæ? Pendet enim quæstio ex cognitione, an ex eo defectu reddatur non sola professio, sed etiam admissio ad nouitiatum irrita. Placuit enim quibusdam iunioribus, vtrumque irritari. Et ita retenta hac sententia, dicendum esset iuxta probabilem opinionem num. 46. relatam, iterandum esse nouitiatum, tamquam irritum. Secus iuxta nostram sententiam, n. 47. positam. Ducuntur autem ad sentiendum, irritari quoque nouitiatum. Quòd Sixtus V. in priori motu proprio, §. *Cæterum quoniam*, hos non aliter recipi posse, nisi præmissa informatione statuerit. Quæ negatio, adiuncta verbo posse, reddit actum omnino nullum. Vt probaui libr. 6. disp. 38. num. 20. Et paulò infra idem Sixtus V. sic ait: *Si qui eorum contra nostram constitutionem admitteutur, tam susceptio habitus quam professio nullius valoris existat.* Et ita tenet *Sorbus in compendio priuileg. mendicantium, verb. Nouitius, notabili* 4. Sed verius est non irritari nouitiatum, sed solam professionem. Quia ea verba motus proprii, vt non possint prædicti recipi, nisi præmissa informatione, intelliguntur de vera receptione, quæ per professionem fit. Id enim est potissimum receptionis significatum: & præterea, cum verba pœnalia sint, aciuris antiqui correctoria, sunt vtique restringenda. Eo vel maximè, quod *in eod.* §. *Cæterum quoniam*, paulò inferius, agens de informatione præmittenda receptioni maiorum sedecim annis, sic ait: *Plena & indubitata fide facta, tam superioris generalis, vel prouincialis, quam diffinitorum consensu approbati, & ad habitum regularem admissi fuerint.* At habitus regularis verè est habitus professorum, per quem verus religiosus quispiam efficitur. Et verba, quæ inferius subiungit proxime relata, quæ clarè irritant professionem & nouitiatum, apertè intelliguntur de proximo membro in eo motu proprio relato, nempe, de criminosis, ære alieno grauatis, aut reddendis rationibus obnoxiis, quos proximè ad religionem perpetuò inhabiles reddiderat: ac proinde nouitiatum & professionem decidit esse nulla. Quòd si dicas, clausulam in fine positam ad omnia præcedentia referri. At præcesserat eos inhabiles non admittendos esse: nec sedecim annis maiores absque informatione. Dic clausulam in fine positam tunc ad omnia præcedentia referri, quando in omnibus illis eadem subest ratio, (vt probaui libr. 6. disp. 22. num. 19.) Quod apertè hic deficit. Quia illi criminosi, & ære alieno, ac reddendis rationibus grauati, erant effecti in eo motu proprio inhabiles perpetuò tam ad nouitiatum, quam ad professionem: & ideo vtrumque cassum fuisse Pontifex declarat: at maiores sedecim annis nullo eo vitio laborantes sunt ad vtrumque habiles: vnde non est cur nouitiatus irritetur, si postea informatione facta non reperiantur inhabiles. Quare valere eum nouitiatū sustinet *Manuel 2.to. sum. c. 4. n. 7.* concludēs, si aliud vellet is motus proprius, non esse eum receptum quoad hoc, sed solum vt dicta informatio professionem antecedat. Ex his ergo consequens est, vt ad ratificādam professionem eorum, qui post sedecim annos habitum nouitiorum receperunt, & nondum præmissa informatione sunt professi, non desideretur iteratio nouitiatus. Quia prior fuit legitimus. Sed satis erit, vt facta informatione professio rata habeatur.

55 Imò quando illegitimi, non ex sacrilego aut incestuoso concubitu nati, recepti sunt non præmissa dicta informatione, existimo nouitiatum fuisse validum. Atque ita *Manuel n. præced. allegatus* loquitur indistinctè. Quare præmissa postea informatione, quam petūt Sixtus V. & Gregorius XIV. in suis motibus propriis, non erit necessaria iteratio nouitiatus. Ducor, quia Sixtus V. in suo motu proprio, §. *Quoad reliquos vero*, solum irritat professionem eorum, ibi: *Siquis autem eorum alias quam vt præfertur, recipietur, professio similiter nulla sit.* Et licet statim habeat habitu priuandos ac expellendos: id tamen intelligi debet, nisi velint præmissa informatione denuo proficeri, inuentis qualitatibus per eos motus proprios petitis. Si autem ex incestu vel sacrilegio geniti sint, tunc existimo nouitiatum fuisse irritum. Quia Sixtus V. in eo motu proprio, §. *Ne igitur contingat*, expresse dicit susceptionem habitus & professionem horum irrita esse. Et Gregorius XIV. non omnino correxit hunc motum proprium, sed tantùm decreuit, vt præmissa quadam informatione capaces essent. Ergo ea non præmissa, iudicandum quoque est, habitus nouitiorum susceptionem irritam esse, iuxta prioris motus proprij decisionem. Quare sustinendo priorem sententiam relatam num. 46. repetendus est nouitiatus, vt possit professio ratificari: at retenta nostra relata n. 47. id opus non est.

Vltimò infertur, quod quando professio fuit nulla 56
defectu veri consensus profitentis, vt si fictè professus sit, eum nō indigere nouitiatus iteratione, vt ratificet professionem: & hoc iuxta vtramque opinionem. Quia cum ingressus sit vero probandi animo, nullum in nouitiatu vitium reperitur. Quòd si ficto animo ingrederetur, solum vt religionem illuderet: tunc nouitiatus non valeret: quia duorum consensu indiget, vt diximus nu. 52. Quare iuxta primam sententiam, iterandus esset ad ratificandam professionem. Secus iuxta nostram sententiam.

Tandem si quis vellet priorem opinionem amplectens 57
iterare nouitiatum, vt vel sic tutior esset ratificationis professionis valor, esset facile remedium, ne cum infamię nota repeteretur, sub sigillo confessionis vitio superiori detecto, petere vt ipsum denuo admittat ad nouitiatum peragendum inter ceteros professos, habitu eorum gestato. Quod si non sufficiat consensus prælati, ad nouitij admissionem, sed desideretur simul conuentus consensus, potest petere prælatus cōuentus suffragia, tacito professi nomine, & explicata prioris professionis nullitate. Vel potest, vt id necessarium non sit, ac conscientia pacetur, impetrari secreto Pontificia dispensatio nouitiatum supplens.

Ad argum. n. 46. proposita resp. Ad 1. dic, sicut matrim. 58
contractum coram parocho & testibus, irritum propter aliquod impedimentum occultum, nō dicimus esse omnino nullum: est enim validum quoad præsumptionem Ecclesiæ ignorantis impedimentum, & sic non iudicatur de illo, ac si omnino factus non fuisset, quoad iterandam solemnitatem parochi & testium, sed solum quoad iterandum cōtrahentium cōsensum: ita eum nouitiatum nō esse omnino irritum, sed quoad hoc, vt ille coram Deo nō fuerit nouitius verus, priuilegijsque nouitiorum gaudens: at fuisse validum quoad eum effectum, vt verè expertus sit religionis austeritates, & religio experta sit eius mores, qui est finis anni nouitiatus, & proinde is iterandus nō sit ad ratificandam professionem. Ad 2. cōstat ex dictis n. 47. vbi non defendimus nouitiatum iterandum minime esse, eò quòd cesset in hoc casu finis decreti Trid. sed quia finis illius decreti nunquam hunc casum cōprehendit: ac subinde nec decretum ipsum. Quam differentiam in exemplo matrim. ibi adducto latius explicuimus & probauimus l. 2. disp. 37. n. 3.

SVMMARIVM.

Vt ratificetur professio irrita, opus est, vt professus norit professionem fuisse irritam, & velit ex tunc valere, n 59.
Quando professus erat habilis, at professio fuit irrita defectu consensus professionis ficte, an exigatur noua superioris acceptatio, vt professio illa rata habeatur? n. 60.
Quid quando professio fuit nulla ratione metus, n 61.
Quid, quando professus erat inhabilis, siue perpetuo, siue temporaliter: Referuntur duæ sententiæ, n. 62 & 63.
Proponitur sententia Auctoris, n. 64.
Traditur medium vt absque nota habeatur noua acceptatio, n 65.
An sint caremoniæ solitæ adhiberi in professione repetendæ, n. 66.
An possit hic professus retinere locum, & reliqua priuilegia suæ antiquitati correspondentia? Refertur quædam sent. n. 67.
Proponitur Auctoris sententia, n. 68
Post n. 68. inuenies omnia summaria, quæ desiderantur.

QVÆSTIO VII. An ad ratificandam professionem irritam desideretur nouus consensus ipsius professi, noua-

que acceptatio superioris religionis, præcedente in vtroque scientia nullitatis prioris professionis: ac sint repetendæ ceremoniæ: ratificataque professione possit ille professus retinere locum, ac cætera priuilegia antiquitati prioris professionis irritæ correspondentia? Et vt à notioribus incipiamus, manifestum est, ad veram prioris professionis irritæ ratificationem, & vt ea conualescat, desiderari, vt professus sciens fuisse nullam, ad eamque minime obligari, eam ratam habeat, volens vt ex tunc efficax ac firma sit. Quare quantocumque tempore exerceat actus quoscunque professorum, ac professionem ratificet ignarus illius nullitatis, ea vires non resumet, nec is verus professus efficietur. Quod ate probaui, similibus quibusdam adductis, l. 1. disp. 16. n. 7. & lib. 2. disp. 36. nu. 3. & similiter ob eandem rationem dixi aliquibus DD. allegatis hoc 7. lib. disp. 6. nu. 9. non censeri ratum haberi ordinem metu assumptum, per ipsius exercitium, dum exercentem latebat se ad ordinis obseruantiam astrictum non esse. Et ita colligitur ex *Caiet. 2. 2. q. 189. a. 5. paulo post princ.* Et docent *Nauar. sum. c. 12. n. 71. & comment. 4. de regul. n. 74. §. Aduertendum quarto, & lib. 1. consil. in 1. edit. t. De his quæ vi, consil. 5. n. 8. & lib. 3. t. de regul. cons. 5 n. 15. & 18. & cons. 39. n. 4. & consil. 35. fine, & consil. 37. n. 2. & cons. 44. n. 4. & cons. 96. n. 1. & in 2. edit. lib. 1. t. De his quæ vi, cons. 4. n. 8. & lib. 3. tit. de regular. consil. 17. fine & cons. 23. n. 2. & cons. 27. n 4. & cons. 26. n. 15. & 18. & cons. 29. n. 1. & cons. 28. fine, & consil. 34. n. 4. & consil. 89. n. 3. & 5.* Azor *lib. 12. institut. moralium, c. 4. q. 7. Sorbus in compendio priuilegiorum mendicantium, verb. Nouitius, notabil. 4. Graffis 1. p. decis. lib. 3. c. 5. Manuel 2. tom. summ. c. 5. n. 2. & c. 8. concl. 4. n. 5.*

60 Tota autem difficultas est, an desideretur quoque noua monasterij acceptatio? Et cum possit profitens esse habilis, & ex alio defectu, vt consensus, aut ratione metus, professio sit irrita: aut quia inhabilis est. Quando profitens erat habilis, at professio fuit irrita defectu veri consensus, eo quod ficte professus sit: an sit necessaria ad eius ratificationem noua quoque acceptatio superioris conscij nullitatis prioris professionis: pendet decisio ex simili quæstione, in matrim. carnali: nempe an contracto matrim. inter personas habiles, quarum altera ficte consensit, vt id matrimon. conualescat, sit quoque necessarius nouus consensus alterius coniugis, qui legitime consenserat. De qua quæst. late egi lib. 2. disp. 32. Et cum sit probabile requiri nouum consensum alterius coniugis (vt ibi n. 8. probaui,) similiter dicendum est, esse probabile desiderari nouam monasterij acceptationem, cognita prioris professionis nullitate. At cum ibi numero 9. tanquam probabilius secuti simus, non exigi nouum consensum alterius coniugis, cuius consensus fuerat legitimus: ita in præsenti verius est, quando professus erat habilis ad profitendum, vtpote qui nullo vitio dirimenti laborabat, & anno professionis expleto, legitimamque ætatem adeptus, fecit professionem, at irrita fuit professio ex defectu consensus ficti ipsius, non desiderari nouam religionis acceptationem, sed satis esse, vt ipse professus verè consentiat, licet interne, & quocunque tempore transacto, dummodo superior, qui professionem acceptauit, non reuocarit consensum. Quod latius probaui d. disp. 32. n. 9. & 14. argumento deducto ex matrimonio carnali, in quo multos DD. id asserentes allegaui. Et id expresse tenet in professione *Emmanuel Sa in summa, verb. Religio, nu. 23.* vbi ait, professionem eam ratam effici consensu professi superuenienti. Et id supponunt *Angles floribus, 2. p.* vbi de voto. *q. vnica, a. 1. diffic. 4. & Manuel 2. to. summæ, c. 92. concl. 5. n. 5.* vbi inquiunt teneri hunc secretò profiteri, si nequeat absque scandalo fugam arripere. Et à fortiori id docent DD. n. seq. citandi.

61 Idem censendum est de eo, qui metu cadenti in virum constantem professus est, cum alias esset habilis. Cum enim nullũ vitium in consensu acceptantis interfuerit, sed ex parte sua firmus & validus extiterit, satis est, vt ea professio irrita conualescat, accedere liberi professi consensum, quo sciens nullitatem prioris velit eam ratam habere. Quod etiam probaui lib. 2. disp. 32. n. 14. Et probatur ex *cap. Ad id, de sponsal.* vbi deciditur matrimonium ob metum irritum, valorem resumere per spontaneam passi cohabitationem, nec fit mentio noui consensus alterius coniugis, qui sponte sua illum præstiterat. Et tenent expresse in professione *Nauar. lib. 3. tit. de regular. in priori edit. consil. 24. n. 1. in posteriori, consil. 50. n. 1.* At probabile quoq; est contrarium, nempe desiderari nouum consensum superioris, vt dixi n. præced.

Grauior autem difficultas est, quando neuter consen- 62
sus fuit legitimus, ratione inhabilitatis profitentis ad profitendum, siue inhabilitas sit temporalis, siue perpetua. Vt quando expleto nouitiatus anno, vel ante sedecim annos completos, emissa fuit. In quibus euentibus omnino cassatur professio in *Trident sessione 25. de regular. c. 15.* & est illegitimus tam consensus profitentis, quam monasterij acceptantis: sicut quando matrimonium est clandestinum, consensus vtriusque coniugis in matrimonium est omnino irritus ratione inhabilitatis temporalis ad sic contrahendum inductæ per *Trident. sess. 24. de matrim. c. 1.* Similiter quando professio facta est à quibuscunque filiis illegitimis, vel à legitimis maioribus sedecim annis, iuxta motus proprios Sixti V. & Gregorij XIV. quorum meminimus disp. hac num. 30. Consistit ergo difficultas in hoc, an postquam cessauit impedimentum, vt quia iam expleta est ætas, aut integer annus nouitiatus completus est, vel informatio facta est: vel si fuit impedimentum perpetuò inhabilitans, id cessauit per Pontificiam dispensationem, vt ea professio irrita conualescat, satis sit nouus consensus professi, vel desideretur quoque noua religionis acceptatio scientis nullitatem prioris? Et loquendo de impedimentis, quæ ad tempus reddunt inhabilem quempiam ad profitendum, qualia sunt defectus ætatis, & integri anni probationis, *Nauar lib. 3. consil. tit. De regular. in 1. edit cons. 35. n. 3. & cons. 46. num. 2. in 2 consil. 27. n. 2. & consil. 28. num. 3. & Graffis 1. p. decis. lib. 3. c. 5. num. 24.* asserunt sufficere vt conualescat professio, ratificationem ipsius professi absque noua superioris receptione. Idque probat Nauarrus, eo quod professio ob metũ irrita sola ratificatione ipsius professi vires resumat. Et faciunt pro eadem sententia, *Manuel 2. tom. sum. c. 8 conclus. 4. num. 5. & Sorbus in compendio priuileg. mendicantium, verb. Nouitius, notabil. 4.* vbi aiunt professionem irritam instaurari, si professus nullitatis professionis conscius eam ratam habeat. Idemq; assererent omnes hi DD. quando informatio in illegitimorum receptione, aut legitimorum maiorum sedecim annis, non præmissa est. Cum id quoque impedimentum sit ad tempus inhabilitans, nempe, donec informatio præmittatur. At de impedimentis perpetuò inhabilitantibus censerent oppositum *ipsemet Nauar. Palacios, & Manuel*, quos nu. 46. retuli, dum in eo casu petunt iterari nouitiatum, nedum id dicerent de noua ad professionem admissione.

At in contraria sententia est Azor *lib. 12. institut. mora-* 63
lium, c. 4. q. 7. vbi agens de eo, qui ante annum nouitiatus expletum professus est, ait desiderari, vt ea professio firma reddatur, superiorem conscium nullitatis prioris professionis ipsam denuò admittere: atque subinde idem diceret de omnibus aliis impedimentis, siue perpetuò, siue ad tempus inhabilitantibus. Et vere est ratio vrgentissima pro hac sent. Quia eadem est ratio de matrim. carnali & de spirituali quoad hoc: vtrumque enim contractus est mutuus desiderans traditionem vnius, & acceptationem alterius. At vt matrim. irritum ob contrahentium inhabilitatem conualescat, necessarius est nouus vtriusque consensus scientis prius matrim. fuisse nullum, vt latissime probaui lib. 2. tota disp. 35. & seq. Ergo idem est in ea professione. Et confirm. quia ideo id contingit in matrim. (vt ibi probauimus) quod neuter consensus ex se validus fuerit, vtpote qui in personam inhabilem ferebatur, & manente ignorantia nullitatis prioris matrim.

nouus

nouus consensus non præstabatur ad id denuo celebrandum, sed solum ad validum existimatum ratum habendum, ac proinde vterque consensus, qui à principio desiderabatur, est renouandus cognita nullitate, vt vel sic animus sit denuo ineundi matrim. At hæc ratio omnino militat in professione, vt quæ liberum professi, & recipientis, consensum desiderat: & prior vtriusque fuit omnino irritus, tanquam præstitus circa personam inhabilem: & si duranti eadem ignorantia ratificetur à superiori professio, ea ratificatio nō est noua acceptatio, qualis desiderabatur vt denuo inciperet efficax esse, sed est confirmatio præcedentis, quæ nulla erat. Requiritur ergo nouus vtriusque consensus cognito prioris professionis vitio. Et amplius confirmatur, quia nō minus desideratur ad valorem professionis traditio professi, quam acceptatio superioris. vtrumque enim est de eius essentia. imò prior pars essentiæ est acceptatio, quæ est forma traditionem perficiens. Si ergo secundum omnes, (vt nu. 59. diximus) vt ea professio irrita reuiuiscat, exigitur noua traditio professi conscij nullitatis prioris professionis, cur non idem censendum erit de noua superioris acceptatione? Et ita hāc sent amplexus sum l.2.disp. 35. n.4. vbi dixi idem dicendum esse, quod de matrimonio. De quo dixi eo.l.disp.36.n.4. multo probabilius esse desiderari nouum vtriusq; consensum cognita matrimonii prioris nullitate. At dixi n. 8. non esse adeo improbabile oppositum, quin quando graue damnum timeretur, posset amplecti sententia asserens non opus esse intimari alteri coniugi, prius matrim. esse nullum.

64 At quamuis præcedens sent. rationi conformior, tutior, ac probabilior sit; existimo esse probabile, & tutum in praxi quod *Nauar. & alij citati n. 62.* existimarunt, nimirum, non esse opus noua acceptatione ipsius religionis, sed satis esse, si professus ille sublato iam impedimento, & conscius nullitatis professionis, ratificet. Nec discrimé inuenio, siue impedimentum ad tempus, siue in perpetuum inhabilitet. Eadem enim est ratio, nam tam inhabilis est eo tempore, quo professus impedimento temporali inhabilitatur, quam est perpetuò, dum impedimentum est perpetuum. Ducor, quia quamuis negari non possit, desiderari nouam acceptationem cum scientia nullitatis prioris professionis. At ea habetur à Pontifice *cap. Significatum, de regular. & c.1. eod.t. in 6.* dum ibi decernunt Pontifices, professionem irritam defectu legitimæ ætatis conualescere per ipsius professi ratificationem, vel delationem annuam habitus professorum. Atque proinde Pontifices, vt paci ac tranquillitati religionis, & ipsorum religiosorum consulerent, tamquam supremi religionum generales, acceptarunt professionem illam, per solam ipsius professi ratificationem. Et confirmatur, quia *Tridentin. sess. 25. de regular. cap. 19.* tractans de professione irrita defectu ætatis, vel quacunque alia ex causa, præsumpsit eam ratificari per taciturnitatem quinquennii, exercendo actus professorum, & gestando eorum habitum, ac proinde clausit reclamandi aditum: (vt diximus num. 9. & 16.) & hoc absque religionis nouo consensu, & scientia nullitatis ptioris professionis. Ergo supponit Ecclesiam nomine religionis acceptare. Ac per hoc cessant obiectiones in contrarium adductæ nu. præced. Est enim diuersa ratio de matrimonio, (vt bene dixit *Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 45. art. 3. in solutione ad vltimum*) nam Ecclesia non potest acceptare matrimonium nomine alterius coniugis. Nec potest etiam supplere consensum & traditionem ipsius professi, vt professio reddatur valida (vt probauimus hoc libr. 7. disput. 34. num. 16.) At potest professionem nomine religionis acceptare, quod sit supremus generalis omnium religionum. Sed obiicies, sicut induxit professionem tacitam, per quam ratificaretur prior professio irrita: ita & consensum tacitum, per quem prius matrim. metu initum conualescit, nimirum ex diutina habitatione præsumptum, *c. Ad id. de sponsal.* & ita nulla videtur discriminis ratio inter matrimonium & professionem. Sed dic id feciſſe Ecclesiam in matrim. personarum habilium, quod nullum erat ex vitio extrinseco existenti in altero coniuge solo, ad cuius ratificationem non erat necessarius nouus vtriusque coniugis consensus, sed solius metum passi: vt etiam contingit, quando alter ficte consensit. At quando coniux erat inhabilis, est necessario vtriusque consensus innouandus (vt differentiam hanc explicui lib.2.disp.32 nu.9. & disp. 36. num.2.) Quare cum Pontifex nequeat supplere alterutrius coniugis consensum, non potest inducere nouum tacitè aut expresè ratificandi modum, sine scientia vtriusque coniugis, & tacita aut expressa voluntate amborū ratificandi. Sicut potest in professione supplere religionis cōsensum, ac nomine ipsius etiam renitentis, nedum ignorantis, acceptare: statuendo (vt statuit in textibus allegatis) professionem irritam conualescere per solius professi ratificationem.

Quod si quispiam professus, vt tutius suæ conscientiæ 65
prouideat, velit adesse nouam acceptationem, facile vti potest eo medio, quod n.57. proposuimus, ad iterandum nouitiatum. Et ne fortè superior, nolens eum professum, consensum reuocet, prius ipse ratificet: quod iuxta opinionem probabilem n. præced. relatam satis est: vel non proponatur superiori religiosus, sed tacito nomine proponatur casus per interpositam personam.

Id tamen fatendum est, vtrauis sententia amplexa, cæ- 66
remonias solemnes ex regulæ præscripto aut consuetudine adhiberi solitas in professione, non esse repetendas. Cum non sint de ipsius substantia, & semel iam adhibitæ sint, eo vel maximè, quòd non possent absque nota iterari. Et in simili de matrim. quod fuit irritum, & occulta dispensatione habita ratificatum, non esse repetendas nuptiarum benedictiones in matrim. priori irrito adhibitas, probaui l.2. disp.37. n.13. & in propriis terminis huius professionis docet *Azor l. 2 institut. moral. c. 4. q. 7. fine.* & clarè videtur sentire *Nauar. l. 3. conſ. t. de regul. in 1. edit. conſ. 46. n. 2. in 2. conſ. 27. n. 2.* dicens non oportere, vt hic denuò publicè profiteatur.

Tandem meritò dubitabit quispiam, an hic professus 67
possit tuta conscientia retinere locum, ac cætera priuilegia antiquitati priori professionis irritæ debita? Ratio dubitandi est, quòd ex tempore ratificationis incipiat esse verus professus, vt ex se constat, & docet *Nauar. l. 3. conſ. t. de regul. in 1. edit. conſ. 46. n. vlt. in 2. conſ. 27. n. vlt.* vbi etiam retigit hanc difficultatem, sed breuissimè, & de sola sede antiquitati debita egit, dixitq; posse ea gaudere, quando bona fide putarat se professum, & superuenienti mala fide ratificauit, argumento multorum, quæ de effectibus bonæ fidei, & de euitatione scandali, & de rei modicitate adduci possent.

Sed breuiter dico, siue bona fide, siue mala in ea irrita 68
professione perstiterit, si de factis tempore præterito loquamur, quo solum professus existimatus erat, nil teneri eum reparare. Quippe omnia illa valida fuerunt (vt probaui n.38.) Si autem de in posterū faciēdis sermo sit, si ratione antiquitatis existimatæ professionis aliquid sibi cōpetat, quod in præiudicium alicuius momenti religionis aut religiosorum cedat, tunc existimo eum teneri secrete pro foro conscientiæ dispensationem impetrare, vt id retineat: interim tamen dum procurat, vel si cōmodè procurare nequeat, nō tenetur cum nota ab ijs abstinere, sed solum quando absque nota posset, vt constat ex dictis n. 38. si verò competētia ratione dictæ antiquitatis sint modici momenti, vt priorem locum occupare, prius ferre suffragium, & alia huiusmodi, non credo eum compellendum esse ad procurandam dispensationem. Quia rei modicitas id persuadet.

SVMMARIVM.

Coniugatus professus sine valida coniugis licentia non comprehenditur sub decreto Trident. sess 25 de regul. cap. 19. sed potest quandocunque durante coniugio reclamare, n. 69.

An cessante coniugio vt ratificet, desideretur scientia nullitatis professionis

sionis, iteratus nouitiatus, & noua superioris acceptatio? Et an repetenda sint ceremonia, & possit obtinere locum, & priuilegia antiqua professioni irrita debita: & dicenda sint omnia de hoc, qua dicuntur de non legitime professo, dum non ratificauit, vel postquam ratificauit, num. 70.

Si impedimentum coniugij duret toto quinquennio, vel partim, quando liceat reclamare? n. 71.

69 QVÆSTIO vltima. Quando coniux sine valida licentia coniugis professus possit reclamare contra professionem, an quinquennium præscriptum in *Trident. sess. 25. ca. 19. de regular.* procedat in hoc euentu? Et quid exigatur vt professio huius valere incipiat? Prima conclusio sit. Coniugatus hic durante coniugio non comprehenditur sub decreto *Trident sess 25. de regul c. 19.* præscribenti quinquēnium ad reclamandum contra professionem, sed eo durante locus erit reclamationi. Quia est inhabilis ad profitendum validè absque valida alterius coniugis licentia, vt constat ex dictis tota disput. 34. & 35. At inhabiles non comprehenduntur sub eo decreto, vt probauimus hac disput. num. 34.

70 Secunda conclusio. Cessante impedimento cōiugii, eò quòd cōiux relictus in seculo cōsensum præbet aut fornicatur, altero existenti innocēte, aut vita functus est, vt ea professio quæ irrita erat conualescat, necessaria est ratificatio ipsius professi, cognita prioris professionis nullitate: iuxta dicta n. 59. nō tamē desideratur nouitiatus iteratio, iuxta probabiliorem opinionē, quā amplexi sumus n. 47. quamuis oppositum sit probabile, vt n. 46. diximus, nec desideratur noua acceptatio religionis scientis priorem professionem fuisse irritam, iuxta probabilem sent. propositam n. 64. secus iuxta probabiliorem relatam nu. 63. Et hæc quidem proceduat retenta nostra sentent. quam disp. 34. n. 16. & 18. vsque ad 22. & disp. 35. n. 7. 11. & 15. defendimus, nimirum, professionem factam à coniuge absque spontanea licentia, vel metu & dolo alterius coniugis, adeò irritam esse, vt non conualescat alterius consensu aut morte, nisi ipsemet coniux professus tunc eam ratam habeat. Et de repetendis cæremoniis in ratificatione huius professionis, & de retinendis loco ac priuilegiis debitis antiquitati prioris professionis, dicenda prorsus sunt, quæ diximus n. 66. & duplici seq. Et denique de obligatione ratificandi postea professionem, ac de fugiendi potestate, & de ceteris, quæ ratione professionis ei poterant competere: sunt eadem asserenda, quæ de inualidè professo diximus n. 36. & seqq.

71 Tandem si impedimentum illud duret quinquennio post professionem, vel parte quinquennij, quando liceat huic reclamare: dicenda sunt quæ diximus n. 34. fine, de habente impedimentum irritans professionem.

DISPVTATIO XXXVIII.

An vir possit absque vxoris licentia ad ordines promoueri: & sic promotus ad quid astringendus sit?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, n. 1.

Coniugatus nec ante, nec post matrim. consummatum potest ad ordines sacros ascendere, absque spontanea coniugis licentia. Et remissiue, quid quando vxor fornicatur? n. 2.

Quid, si maritus nondum consummato matrim. habeat animum transeundi ad religionem, an possit sacris initiari, n. 3.

An id liceat ex pontificis licentia, n. 4.

An possit sine licentia vxoris ad primam tonsuram & ordines minores ascendere? Refertur quædam sententia, n. 5.

Proponitur sententia Auctoris, n. 6.

Quid, si matrim. nondum sit consummatum? n. 7.

An sit exigendum votum continentiæ ab hoc coniugato volente ad primam tonsuram & ordines minores promoueri? n. 8.

Non potest ad ordines minores ascendere, nisi velit ad sacros, n. 9.

Soluuntur argumenta, n. 10.

Quando vir sine vxoris licentia promotus est ad sacros ordines, potest ab ipsa reuocari, n. 11.

Quid, si ad summum Pontificatum prouectus sit, n. 12.

Quid, si licentia metu aut dolo extorta sit, n. 13.

Quid, si vxor nec consensit, nec dissensit, sed dissimulauit? Refertur quædam sent. n. 14.

Proponitur sententia Auctoris, n. 15.

An vxore non repetente, possit vir promotus ad eam redire, n. 16.

An vir promotus ad ordines matrim. nōdum consummato, absque vxoris licentia teneatur ingredi religionem? Refertur quædam sent. n. 17.

Proponitur sententia Auctoris, n. 8.

Quid, si promotus sit animo ingrediendi, n. 19.

An si nolit ingredi, sit vxori restituendus, & ad quid teneatur, quamuis summus Pontifex sit: Et remissiue, quid si postea vxor adulterium admittat, n. 20.

An qui matrimonio consummato initiatus ordine sacro, absque licentia vxoris, possit petere, & teneatur reddere apud Græcos & Latinos, num. 21.

An vxor teneatur huic reddere, vel professo absque eius licentia, vel cum illa, postea tamen ad ipsam reuocato, n. 22.

An valeat matrim. initum post vxoris obitum, ab eo qui absque eius licentia ordines sacros assumpsit? Refertur quædam opinio, n. 23.

Proponitur Auctoris sententia, n. 24.

CVM disputatum hactenus sit de facultate coniugatorum transeundi ad religionem, & de conditionibus ad id iure petitis. Iam de facultate ascendendi ad ordines, Episcopatum & Cardinalatum, tractandum est. Quod quatuor disp. absoluetur. Præsens tractabit de facultate promouendi viri ad ordines absque vxoris licentia, vel cum ea metu vel dolo extorta, vel sola vxoris dissimulatione: & de obligatione sic promoti. Sequens de petitis vt vir cum licentia vxoris initietur, & de reuocatione viri cum ea licentia promoti, non seruatis aliis iure requisitis. Mox alia subsequēs de obligatione vxoris in seculo relictæ ad seruandam castitatem, & de eius habilitate ad validum matrimonium ineundum, defuncto viro ad ordines promoto. Vltima, de requisitis vt vir ad Episcopatum Cardinalatumve ascēdat. Præsens ergo disputatio continet tres quæstiones. Prima est, an viro liceat ad ordines transire, absque vxoris licentia expressa & spontanea? Secunda, de reuocatione viri sic promoti. Tertia, de obligatione ipsius viri reuocati. 1

QVÆSTIO I. An vir possit ad ordines transire absque vxoris licentia expressa & spontanea? Hac in re certissimum est, coniugatum nec ante, nec post consummatum matrim. posse ad ordines sacros ascendere absq; spontanea vxoris licentia. Id enim est expresse definitum de matrim. indistinctè, *c. Coniugatus, de conuers. coniug.* & explicando etiam ante matrim. consummatum *Extrau. Antiquæ, Ioan.* XXII. *de voto.* Et ratio est, quia per ordinis sacri susceptionem nō diritimitur matrim. ratū, vt definitur in ea *Extrauag.* Atque subinde præiudicium fieret mulieri, absque eius licētia ordine assumpto, ac mutato statu. Hoc autem intellige vxore non adulterante. Nam ea adulterante virum innocentem posse ad ordines transire ipsa inuita defendemus contra alios l. 10. disp. 11. n. 16. 2

Nec liceret viro ante matrimonium consummatum absque vxoris licentia ad ordines transire, quamuis animum haberet transeundi statim ad religionem: sed id esset lethale peccatum. Constat ex *Extrauag. Antiquæ, Ioan.* XXII. *de voto*, ibi: *Districtius inhibentes, ne quisquā durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem de sacris ordinibus præsumat suscipere, nisi prout sacris canonibus nouerit conuenire.* Vbi *gloss. verb. Nouerit*, ait nempe, petita licentia vxoris cum voto castitatis. Cum ergo iura non sint contenta solo animo viri ingrediendi religionem, vt ad ordines promoueatur, sed petant aliquas conditiones (vt disp. sequenti videbimus) qui solo eo animo promoueretur, contraueniret illi Extrauaganti verbis rigidissimis vtenti, grauemque statuenti pœnam, ac in re magni momenti: ac proinde non euaderet culpam mortalem. Adde, facillimo negotio mutari animum, ac consummari matrim. & tunc nullum superesse remedium: cederetque in grauem ordinis sacri iniuriam. Et ita sustinent *Petr. de Ledesma de matrim. quæst 53. ar. 4. dub 1. quod mouet circa primum statum coniugati, Manuel 1. to sum. in 2. edit. c. 224 n. 3. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 48.* 3

Imò nec ex Pontificis summi licentia poterit coniugatus ante matrimon. etiam consummatum ad ordines promoueri, absque vxoris licentia. Quia nequit Pontifex iuri vxoris derogare. Ita docet *Palud. 4. d. 27. q. 3. art. 3.* 4

num.

n.22. Sed illi fidem non habeo. Tum, quia posset Pontifex dispensare in eo matrimonio rato, vt dirimeretur. Tum etiam, quia sola continentia ordini sacro annexa obstaculo est promotioni coniugati ad ordines. At cum illa solo iure Ecclesiastico annexa sit ordini (vt defendimus hoc 7.lib.disp.27.nu.5.) posset Pontifex in ea dispensare. Quare posset coniugatus ex Pontificia dispensatione, etiam post matrim.consummatum, ad ordines sacros promoueri absque vxoris consensu. Sola enim constitutio Ecclesiastica id vetat.

5 Sed specialis difficultas est, an possit vir ad primã tonsuram & ordines minores promoueri absq; vxoris licentia? Nam *c.2 de cler.coniug.* solum interdicitur, ne coniugatus ad ordines sacros promoueatur. Et *c.Cõiugatus de conu. coniug.& extrau. Antiquæ, Ioan.22. de voto*, vbi similiter prohibetur promotio viri ad ordines, sermo est de ordinibus sacris. Nullatenus ergo interdicitur ipsi promotio ad ordines minores. Quod enim de vno negatur, de alio concessum intelligitur, *c. Qualis, d.25.* Adde etiam ordinibus minoribus non esse annexam cõtinentiam. Quæ sola promotione viri ad ordines sacros obstat. Et ita posse hunc ad ordines minores promoueri ex iusta causa, docent *Innoc.eo.c.Coniugatus.statim in princ.& ibi Host.n.1. Henric.n.6.* dicens textum contrarium, nu.seq. allegandum intelligi, nisi ex iusta causa Episcopus dispensaret: & ita credo alios DD. citatos intelligere, id licere dispensante Episcopo. Quorsum enim iustam causam peterent, vbi nulla dispensatio in præcepto aliquo desideraretur? Vnde dicunt *Innoc.& Host.ibi*, non esse petendum votum continentiæ ab hoc coniugato ad ordines minores ascendenti. Et hoc est probabile.

6 Sed tenendum est tanquam multo probabilius, nec ad primam tonsuram promoueri posse absq; vxoris licentia, seruatis aliis, quæ iura postulant in vxore ad promotionẽ viri ad ordines: de quibus disp.seq. sermo erit. Probatur ex *c fin.de tempor.ordinan.in 6.* ibi: *Nullus Episcopus, vel quiuis alius clericalem præsumat conferre tonsurã coniugato, nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros ordines promoueri, prout est sacris canonibus definitum.* Vbi *gl.verb.Definitum*, ait, dic vt notatur *c. Coniugatus, de conuers.coniugat.* vbi petitur licentia vxoris cum voto castitatis ipsius manentis in seculo, vnde ait Abb *statim allegandus*, textus contrarios, nu.præced. allegatos, qui de solis ordinibus sacris mentionem fecere, intellexisse ordines sacros ample, ita vt minores & primam tonsuram sub se ambiant. Sed melior solutio est, illos textus solam promotionem ad sacros ordines interdixisse: at *d.c fin.de temp.ord in 6.* prohibuisse quoque promotionem ad ordines minores, & primam tonsurã. Nec argumentum à contrario sensu ex aliis textibus deductũ, alicuius est momenti: cum id argumentum nil probet, quando inde alterius iuris correctio resultat, vt latè probat *Euerardus in suis topicis, loco à contrario sensu.* Et ita huius sent. sunt *gl.d.c.fin verb.Definitũ, & ibi Dominicus n.6 idẽ gl.d. c.Coniugatus, verb.Ad sacros, & ibi Ioan.Andr.n* 3. Ant.*n.3. Abbas n.2.Card q.1.* Anchar.*n.2.Idem Ioan.* Andr.*c.2.n.1.de clericis coniug.& ibi Anton.n.5.Abb n.3.* Anchar *n.3.Cardin.q.1. Imola n.1. Brunell.de sponsal.concl.30.n.16. Ant.Cucus lib.4.institut. maior.t.12.n.197.* Azor *l.13.institut.moral. c.13.q.7. Maiolus lib.1.de irregul.c.34.n.1. Lancelot. instit.iuris canon. lib.2. de diuort.§.His exceptis, verb.* Ad *sacros.*

7 Intellige etiamsi nondum consummatum sit matrim. Quia quoad promotionem ad ordines, nil refert an solum ratum an etiam matrim. consummatum sit. Ita docent *Ioan.* And *c.Coniugatus, n.1.de conuers.coniug.& ibi* Card. *q.3.Henric.n.6.*

8 Vnde ab hoc coniugato volenti ad primam tonsuram ascendere, vltra requisita ex parte vxoris, de quibus disp. sequenti agam, exigendum est votum continentiæ. Quãuis enim à non coniugato promoto ad minores id votum non petatur, secus est de coniugato. Quòd ille possit à clericatu resilire, ac vxorem ducere: & ideo non debet beneficio iuris priuari, petito ab eo continentiæ voto: hic autem non potest ad primam tonsuram promoueri, nisi velit quoque ad sacros ordines ascendere, vt constat ex *c.fin.de tempor.ordin.in 6.* & ideo ne contingat eum ante sacrorum ordinum susceptionem redire ad vxorem, alligandus est continentiæ voto. Sic *gloss.c Episcopus, verb. Sequestrato, d.77. Ioan.Andr c.Coniugatus, n.4. de conuers.coniug. & ibi* Ant.*n.3.* Abb.*n.3.Card q.2* Anchar.*n.2.*

Nec potest etiam coniugatus hic ad primam tonsuram promoueri, nisi velit quoque ad ordines sacros ascendere, vt constat ex *cap.fin.de tempor.ordin.in 6.* & docent *Ioan.* Andr.*d.c.Coniugatus, n.3. & ibi* Ant.*n.3.* Abb.*n.2.* Anchar.*n.2. Cardin q.1.* 9

Ad argum.n.5.proposita constat ex dictis nu.6. vbi ad eos textus respondi, & quamuis ordinibus minoribus non sit annexa continentia, & ideo ex hac parte non repugnet eos assumi post coniugium: at repugnat propter specialem iuris prohibitionem. 10

Qvæstio II. An vir absque spontanea vxoris licentia ad ordines promotus, possit ab ea reuocari? Supponendum est vxorem posse quadrupliciter se habere. Primò, concedendo licentiam spontaneam & expressam, & de hoc est sermo habendus duplici disp.sequ. Secundò nullam concedendo licentiam, quia aut viri promotionis ignara fuit, vel illius conscia contradixit. Tertiò, concedendo licentiam, metu tamen vel dolo extortam. Quartò, sciendo promotionem viri, & nec contradicendo, nec consentiendo, sed tacendo & dissimulando. Et de his tribus modis est disputatio præsens. Et quidem quando vxor contradixit, vel ignara fuit, ac proinde nulla habita est licentia, nemo dubitat integrum esse vxori illum ad consortium coniugale reuocare. Quod illi non potuerit vir præiudicare. Idq; expresse definitur *extrauag. Antiquæ, Ioan.22.de voto*, quando matrim. nondum est consummatum, nedum quando iam cõsummatum est: nisi ante consummationem placeat viro ad religionem transire. 11

Imò si vir absque licentia vxoris ad summum cuche- 12
retur Pontificatum, potest ab ipsa reuocari vt ei teneatur debitum reddere. Cum enim hoc sit ius iustitiæ prius, nõ potuit lædi per pontificatum, quantumuis bona fide assumptum, eo quod vxor mortua crederetur. Ita docent *glossa c.Si quis pecunia, verb.Non apostolicus, d.79. & ibi* Archid. *ad fin. & ibi Turrecr cit. Hugone a.3.n.12. Ioan.* Andr.*c. Constitutus, in fin.de conuers.coniug.& ibi* Anton *fin.* Abb.*fin.* Anchar.*fin. idem Abb.c.Vxoratus, in fin eod.tit. & c. Licet de vitanda.nu.4. de elect. Henric.c.Coniugatus, n.3.de conuers.coniug. Monald sum.* vbi de voto, *t.de voto coniug. vers.Item si vir suscepit ordinem, Astensis sum.2 p.l.8.t.22.a.2.q.1.D.Antonin.3 p.t.1.c.8.fin.Syluest.Matrimonium, 8.q.12 dict.3. Supplem. summæ Pisanæ, verb. Impedimentum imped.11.n.2. Maiolus lib.1.de irregul. c.34. n.3.* Quamuis Doctor quidam, quem refert tacito nomine *Bellamera d. c. Si quis pecunia, in fine*, senserit minimè restituendum esse vxori, nec teneri ei reddere debitũ. Quod ob maius commune bonum vxor priuanda sit absque culpa iure suo: & ipse cogitandum relinquit. Sed tenendum est quod dixi.

Idem dicendum est, quando licentia vxoris, metu viri 13
constantis, aut dolo grauì extorta, vir ad ordines promotus est. Quippe vt vxor iure suo repetendi priuetur, licentia spontanea desideratur, vt de licentia vxoris, sic extorta ad professionem viri, probauimus hoc 7.li.disp.35.n.1. & 9. non auferri vxori ius reuocandi. & ita docent *Syluest. verb.Diuortium, q.17.dict.4.* vbi Armilla *n.13.* Ant. *Cucus lib.4. institut.maior t.12.n.194.* Azor *l.13.instit moral.c.14.q.12.*

Maior autem difficultas est, quando spontanea vxoris 14
dissimulatio interfuit, quæ conscia promotionis viri, ac potens commodè reclamare, nec consensum nec dissensum præstitit, sed dissimulando tacuit? Qua in re quidam asserunt non esse integrum vxori reuocare, sed censeri vouere continentiam. Ita *gloss. cap. Quia sunt, verb.Fuisse d. 28. & ibi* Archid. *num.fin.Dominic.ad finem Turrecrem.num.4. Host.sum, tit.de voto, §.Vtrum & per quem, num.18. vers.Igitur si coniugatus,* Astens. *sum.2.p.lib.8.t.22.a.2.quæst.2.* Monald. *sum.*

vbi

vbi de voto, *t. De voto coniugatorum, vers. Item licet aliqui Hēricus c Vxoratus, n.12. de conuers. coniug.* Aretinus *consil* 59. *n* 8. *Palud. 4. d. 37 q* 1. *a.* 1. *n* 9. *Regia lex* 40. *t* 6 *p.* 1. *& ibi Greg. Lopez verb. Tenudas, D Antonin* 3. *p. t.* 1. *c.* 8 *fin Supplem. sum. Pisanæ, verb. Impedimentum, impedimento* 11. *n.* 2. Temperant *Henric. Monald. & D.* Antonin. *ibid.* quando vxor fuit conscia iuris statuentis quid ipsa efficere debeat, viro promoto ad ordines cum eius consensu. Tunc enim tacens, cum commode reclamando esset, videtur consensum præstare, & ad ea efficienda se astringere, quæ ius facienda præcipit. Et hæc sent. est probabilis.

15 Sed verius est, nullum ex ea dissimulatione vxori præiudicium generari, sed ius suum viri repetēdi illæsum manere. Quia ad rem tam arduam iura non contenta sunt vxoris dissimulatione, quæ varias interpretationes patitur, nec signum apertū licentiæ est, vt expresse definitum est *c. Consuluit, de conu. coniug.* quando vir profitetur vxore dissimulāti, & diximus hoc 7. l. disp. 35. n. 13. Et ita in propriis terminis docent *Sylu. Armil. Ant. Cuc.* Azor, *citati n.* 13.

16 Sed dubitabis, an vxore non repetente possit vir ad sacros ordines absq; eius licentia promotus, ad ipsam redire? Doctores negantes posse professum absq; vxoris licētia, ad ipsam non repetentem redire, quos retuli hoc li. 7. disp. 34. n. 14. à fortiori id negabunt in hoc casu. Et quamuis ea disp. 34. n. 15. defenderim posse eum professum redire ad vxorem non repetentem: at contrarium existimo de viro sic ad ordines sacros promoto. Quia ea professio non fuit valida: at ordo suum omnem valorem habuit: & Ecclesia ordini castitatem, in quantum potuit, annexuit: ac proinde censetur omnem facultatem redeundi sua sponte ademisse initiato, salvo tamen iure vxoris ad reuocandum. Et ita solum tenebitur dolum & vim illatam amouere, significando vxori animi sui promptitudinem ad coniugale consortium ipsa volente. Quod si vxor repetere nolit, non erit ei integrum ad eam redire.

17 Qvæstio vltima ad quid astringendus sit vir absque licentia expressa ac spontanea vxoris ad ordines promotus, & ab ipsa reuocatus? In duplici casu potest quæstio hæc agitari. Prior est, quando promotio ad ordines sacros facta est nondum consummato matrimon. Posterior quando consummato matrim. Et in priori casu, quibusdam (& satis probabile est) placuit eum teneri ingredi religionem: vt vel sic possit votum ordini sacro annexum implere. Quod probant rationes omnes, quas l. 9. disp. 34. nu. 2. referam, ad probandum teneri eum, qui post votum castitatis vxorem ducit, religionem ingredi, eo quod non potest aliter castitatē promissam plene obseruare. Et DD. illic citati multo fortius sustinebunt hanc sententiā: cum multo strictius obliget votum castitatis ordini sacro annexum: eo vel maxime, quod ordo susceptus sit, & per consequens votum castitatis illi annexum, emissum sit postiam initum matrim. Et ita in terminis docent *Host. sum. t. de conuers. coniug. n. 6. vers. Solutio. Archid. c. Desponsatam, n.* 4. 27. *q.* 2. *& ibi Bellamera n.* 4. Astens. 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 11. *a.* 2 *q.* 5. D. Antonin. 3. *p. t.* 1. *c.* 8. *fin.* Azor *l.* 13. *instit. moral. c.* 14. *q.* 2. Petr. *de Ledesma de matrim. q.* 53 *a.* 4. *dub.* 2. *quod mouet circa primum statum coniugati, concl. vn.* Et videntur tenere *Manuel* 1. *to sum.* 2. *edit. c.* 224. *n.* 3. *& Vega* 2. *tom sum. c.* 34. *casu* 48. & dico videri tenere: quia videntur loqui de coniugato, qui ante matrim. consummationem initiatus est, animo ingrediendi religionem.

18 Sed probabilius est non teneri ingredi religionem. Id enim fortiter probat textus, *in Extrauag. Antiquæ, Ioannis* 22. *de voto*, ibi: *Ad ingressum huiusmodi sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per diœcesanum instanter moneri præcipimus.* Sentit ergo textus id non esse præceptum, sed consilium. Id etiam probāt rationes, quibus l. 9. disp. 34. n. 3. & 4. probabo emittentem votum castitatis, siue ante matrim. siue eo initio, nondum tamen consummato, minime teneri religionem ingredi, vt votum seruet, & DD. ibi pro ea sent. allegati tenebūt etiam hanc (eadem enim est vtriusque quæst. ratio: vt testantur Azor *& Petr. de Ledesm. n. præced. allegati*) Et ita in propriis terminis tenet expresse *gl. d. extrau.* Antiquæ, vbi *verb. præcipimus*, ait Episcopū teneri admonere vt ingrediatur: ita enim præcipitur ibi in eo textu: & *verbo Renuerit*, ait supponere expresse eum textum, posse sic initiatum renuere. Idem tenet *Lud. Lop. 1. p instruct. c.* 50. *§. Ecce iste:* & dicit esse probabile *Petr. de Ledesma n. præced. alleg.* Et videtur tenere *Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 5 *nu.* 10. vbi dicit hunc hortandum esse ad religionis ingressum.

19 Nec tenebitur religionem ingredi, quamuis animo ingrediendi religionem initiatus sit, dummodo id non vouerit, vt de vouente castitatem, ac postmodū matrim. ineunti animo transeundi ad religionem, probabo l. 10. disp. 34. n. 4. eum minime teneri ad ingressum.

20 Id tamen certum est, hunc initiatum ordine sacro ante matrim. consummationē, monitumq; vt religionem ingrediatur, ac tenuentem, restituendum esse vxori petenti, cogendumque consummare. Id enim expresse definitur *d. extrauag.* Antiquæ, non enim potuit in vxoris præiudicium ordine sacro insigniri. Imo id esset verum, quamuis maritus ante matrim. cōsummatum in summum Pontificem euectus esset, volens enim ad religionem transire, teneretur matrim. consummare. Ita Archid *c. vn. n.* 3. *de voto, in* 6. *& c. Desponsatam, n.* 4. 27. *q.* 2. *& ibi Bellamera nu.* 4. Sed id non credo. Posset enim Pontifex effectus dispensare in eo matrim. rato: ac satis vrgens causa tunc concurrebat: atque ita solutus esset ab obligatione vxoris. At si dispensare nolit, teneretur ad vxorem repetentem redire, ac matrim. consummare. Idque constat ex dictis n. 12. Vir autem hic restitutus vxori tenetur consummare non petendo, sed debitum reddendo: & ad reliqua omnia ad quæ statim dicam eum obligari, quando matrimon. consummato initiatus est. Quippe eadem prorsus est ratio. An verò vxori postea fornicanti sit maritus hic restituendus, dixi hoc l. 7. disp. 36. n. 4.

21 In posteriori autem casu, nimirum, quando matrimonio iam consummato est vir ordine sacro initiatus, ac ab vxore reuocatus, dicendum est eum teneri reddere. Quia non potuit per ordinem superuenientem præiudicare iuri exigendi acquisito ab vxore. At nō potest petere. Quia obligatur voto castitatis annexo ordini assumpto, ad abstinendum in quantum lex matrimonij permittit. Et ita docent *D. Th. 4. d. 37. q.* 1. *a.* 2. *ad* 1. *& ibi Palud. q.* 1. *ar.* 1. *nu.* 9. *Supplem.* Gabr. *ibi q. vn. a.* 2. *concl.* 5. *Henric. de Gandauo quodlibet.* 5. *q.* 38. *D. Antonin* 3. *p. t.* 1. *c.* 8. *fin. Sotus* 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 2. *cōcl.* 4. *Viguer. lib. instit. c.* 16. *§.* 7. *vers.* 9. *imped.* 4. *Palacios* 4. *d.* 37. *q. vn. concl.* 3. *& d.* 27 *disp.* 2. *colum.* 24. *vers. Sed quid si facta. f.* 584. *Enriq. lib.* 11 *de matrim. c.* 15 *n.* 9. *& lib.* 12. *c.* 5 *n.* 10. *Azor lib.* 13. *instit. moral. c.* 14. *q.* 1. *Valentia* 4. *p. disp.* 10. *q.* 5 *punct.* 3. *Petr. de Ledesma de matrim q.* 53. *a.* 4. *ad fin. concl.* 2. *Barth à Ledesma de matrim. dub.* 64. *concl.* 2. *vers. Nec sic ordinatus, Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimētis dirimentibus, *de impedimento ordinis, n.* 10. *Manuel* 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 224. *n.* 4. *Lud. Lopez* 2. *p. instruct.* vbi de matrim. *cap.* 49. *col.* 6. *§. Accedit ad hoc, Vega* 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 48 *fin.* Et ex Iurisperitis. *gloss. extrauag. Antiquæ Ioan.* 22. *de voto, in fin. Monaldus sum.* vbi de voto, *tit. De voto coniugatorum, vers. Item si vir susceptit ordinem,* Astens. *sum.* 2. *p. lib.* 8. *t.* 22. *a.* 2. *quæst.* 1. *l. regul.* 40 *fin. t.* 6. *p.* 1. *& ibi Monald. gl. vn.* Angelus *Matrimonium*, 4. *nu.* 11. *Supplem. sum. Pisanæ, verb. Impedimētum, imped.* 11. *n.* 2. *Sylvest. Matrimonium*, 8. *q.* 12. *dict.* 3. *Nauar. sum. c.* 22. *n.* 52. *Couar.* 4 *decret. 2. p c.* 6. *§.* 3. *n.* 2. Gaeta *repet. c. Ad limina*, 30. *q.* 1. *§.* 4. *q.* 195. *n.* 467. *Maiol. l.* 1. *de irregular. c.* 4. *n.* 9 *& c.* 34. *n.* 4. Ant. *Cucus l.* 4. *instit. maior. t.* 12. *n.* 196. *& l.* 5. *t.* 12. *n.* 122. Idem dicendum est, si Græcus coniugatus sacris initietur absq; vxoris licentia. Quia nec ipsis Græcis id permissum est. Quare poterit ab vxore reuocari, & sic reuocatus non poterit debitum petere, at reddere tenebitur. Sic *D. Th. 4. d. 37. q.* 1. *a.* 2 *ad* 3. Azor *l.* 13. *instit. moral. c.* 14. *q.* 6.

22 Sed rogabis, an vxor viro promoto ad ordines absque eius spontanea licentia, & sibi restituto petenti debitum, teneatur reddere? Aliqui ex discipulis D. Thom. (vt refert

Petr.

Petr.de Ledes.statim allegandus) censent non ita certum esse, vxorem non teneri reddere debitum huic petenti. Quod ius iustitiæ nequaquam amiserit, sed sola religione voti impediatur. Et iura solum concesserint optionem vxori, velit ne seruare votum continentiæ à se emittendum: an potius libere vti coniugio, viro sibi restituto. Quare vxore hanc partem eligente, ius iustitiæ ad exigendum debitum manet in viro integrum, quamuis peccet contra voti religionem. Et hanc partem cēseo probabilem. At verius est non teneri. Quoniam vir non solum castitatis votum emisit, sed validè mutauit statū, ac proinde visus est omnino & plenè iure suo exigendi cedere. Et ideo ita docent *D.Thom.4.d.37 q.1.a.2.ad 1. Astensis, Supplem. Pisana, Sylvest. Gaeta, Manuel, Vega, n præced alleg. Enriq.lib.12.de matrim.c.5. n.10. Pet.de Ledes.de matrim.q.53.a.4 fin.* & videtur clarè tenere *Azor l.13.instit.moral.c.14.qu.1.* dicit enim virum recipiendo ordines sacros cessisse iure suo exigendi debiti. Idem credo de viro iuuene vxori restituto officio iudicis, eo quod licet de eius licentia fuit professus, non tamen ipsa votum castitatis emisit: iuxta dicta hoc l 7.disp.33.n. 18. Quia (vt ibi dixi n.4.) valuit professio: ac proinde valide mutato statu cessit professus ille iure exigendi: & iura solum vxori, cui ob periculum incōtinentiæ iubent eum restitui officio iudicis, reddunt ius exigendi cui renunciarat concedens licentiam professionis emittendæ. At quādo inualida fuit professio, quia non interuenit spontanea coniugis licentia, credo teneri vxorem ei reddere, ad se reuocato. Quia mutatio status fuit irrita: & proinde iuris cessio non valuit. Quod consentaneum est ijs, quæ diximus hoc 7.lib.disp.34.n.15.& 16. vbi diximus posse hunc propria auctoritate exire, ac coniugem in seculo relictum repetere.

23 Tandem dubitatur, an si vir sacris initiatus absque vxoris licentia, ab ipsa reuocetur ad consortium coniugale: validè transire possit ad alias nuptias ea defuncta? *Gosfred.c.Quidam, de conuer.coniug.* affirmat. Quia matrim. contractum à professo, post vxoris obitum, absque cuius licentia professus est, & ab ipsa reuocatus fuit, est validum: quamuis contrahendo peccarit.

24 Cæterum omnino dicendum est id matrimonium esse irritum. Est enim diuersa ratio de ordine, & de illa professione. Quia professio fuit irrita, & ideo virtute dirimendi matrim. caruit. At cum ordo sacer omnino valuerit, atq; eius characteri annexum sit ab Ecclesia votum castitatis, per quod subsequens matrim. dirimitur, non potuit validum esse id matrim. contractum post ordinem sacrum verè susceptum. Et ita docent *Innoc.c Placet n.vn.de conuers. coniug. & ibi Host.n.penult. Ioan.And.n.4. Ant.n.9. Abb n.7. Anchar.ad fin. Card.n.3.q.3. Henric n 3. idem Anchar.c Quidam, in fin. eo.t. Francus c.vn.n.3. de voto, in 6. Astensis 2.p.sum l.8.t.11.a. 2.p.9. Brunel.de sponsal.concl.30.n.3. Angel.Matrimonium, 4 n. 14. Supplem.sum.Pisana, v.Impedimentum, imped.11.nu.2. Gaeta repet.c.Ad limina, 30.q.1.§.4.q.195.n.467. Ant.Cucus l.4.inst. maior.t.12.n.196 Barbosa rub.ff solut.matrim.2.p.n.89 & 101. Enriq.l.11.de matrim.c.15.n.9.fin. Lancelot.instit iuris can.l.2.t. De diuortijs §.His exceptis, v.Ad sacros, Ant.Gom.in expos.bullæ Cruciatæ, clausula 10.n.69.*

DISPVTATIO XXXIX.

Àn sola vxoris licentia possit vir ad ordines promoueri: quidve ampliùs desideretur: & ea sola licentia promotus possit ab ipsa vxore reuocari?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputantur, n.1.
Quid desideretur vt vir licite ad ordines promoueatur? Referuntur quatuor sententiæ, n.2.3.4.5.
Proponitur sententia Auctoris, n 6.
An desideretur licentia Episcopi? n.7.
An possit vir licite sacris initiatus habitare cum vxore? & explicatur c.Volumus, d.31.n.8.
Satisfit argumentis, n 9.
An vir sola vxoris licentia promotus, absque alijs iure requisitis, possit ab ipsa reuocari? Refertur duplex sententia, n.10. & 11.
Proponitur sententia Auctoris, & ad quid cogenda sit hæc vxor, quæ licentiam dedit, & ad quid teneatur hic promotus ad ordines reuocatus, n.11.
Soluuntur argumenta, n.13.

DISPVTATIO præsens duplicem quæstionem agitandam postulat. Prior est, de requisitis vt vir licite ad ordines promoueatur ex vxoris beneplacito. Posterior, de reuocandi facultate, deficientibus iure petitis in licentia ab vxore præstita. 1

QVÆSTIO prior. Quid desideretur vt vir habita vxoris licentia, licitè ad ordines promoueatur? Decisio pendet ex intelligentia *c.Coniugatus, de conuers.coniug.* ibi: *Nullus coniugatorum est ad sacros ordines promouendus, nisi ab vxore cōtinentiam profitente fuerit absolutus.* Quincuplex est sent. Prima ait numquam desiderari ingressum vxoris in religionem, siue senex siue iunior sit: sed satis esse in vtroq; euentu, vt castitatem in secūlo voueat, idque necessarium esse, nec solam vxoris licentiam absq; prædicto voto sufficere. Ducitur, quia videtur expressa decisio textus *d.c.Coniugatus*: vbi nulla mentio facta est ingressus vxoris iuuenis in religionem, sed solius castitatis voti. Cum tamen quando necessarius est prædictus ingressus, vt ad viri professionē, iura id expresserint, *c.Cum sis c.Ad Apostolicam, c.Vxoratus, de conuers.coniug.* Et confirm. quia est diuersa ratio inter hos casus. Quia dum in seculo vir ad ordines promouetur, tenetur necessaria alimenta vxori subministrare, *c.Omnino, d.31.* Quare aufertur vxori occasio vagandi & incontinētiæ ob alimētorum penuriam. Insuper potest vxorem incontinentem corrigere ac punire. Quæ omnia cessant viro profitente. Cum bonorum & liberi arbitrij proprietate careat. Secundò, quia coniugati possunt in seculo manere, communi voto continentiæ ab ipsis emisso, in quo euentu carent facultate petendi & reddendi. Cur ergo nō poterunt in seculo vitam traducere, vxore ligata voto castitatis, viro autem ad ordines sacros promoto, atque ijs communi placito effectis? Et hæc sententia est valde probabilis: ac eam sustinent *gl.c.Episcopus, v.Sequestrato, 77.d & c.Quia sunt, v.Nec religiosam, 28.d.& Extrau.Antiquæ, Ioan.22. de voto, v.Nouerit, & d c.Coniugatus, v.Continētiam*, disiunctiue loquitur relata hac opinione, & vltima hic referenda: & hanc primam refert in vltimo loco. Et eodem modo loquitur *gl.c.2. v.Castitatem, de cler.coniug.* Eandem sequūtur *Host.sum.t.de conuers.coniug.n.5. Henric.d.c.Coniugatus.nu. 5.& 8. Monald.sum.* vbi de voto, *t.de voto coniugatorum, vers. Item licet aliqui. Brunellus de sponsal concl.30.nu 6. Supplementum sum. Pisanæ, v.Impedimentum, imped.11 n 2. Turrecr.c.Episcopus, n.vn.d.77. Gaeta repet.c.Ad limina, 30.q.1.§ 4 q.195 n. 467. Maiol.lib.1.de irreg c.34.n.3. vers. In alijs autem Franciscus Marcus decis.734. nu.2.p.2.* Et videtur tenere *Emanuel Sa in sua summ.v.Diuortium, n.4.* vbi ait virum posse ad ordines promoueri, vxore promittente in seculo castitatem. At id non faciendum, nisi illa senex sit. 2

Secunda sent. ait nullum votum desiderari in vxore, sed satis esse, si norit virum suum ad ordines ascendere. Pro hac sent. posset citari *gloss c.Quia sunt, in fin.d.28.* sed reuera tantum vult *gl ibi*, vt bene explicat *Archid.ibi, n.4.* vt id sufficiat, non quo vir licite promoueatur, sed vt ex ordine sic à viro recepto præiudicium generetur vxori. Sed hanc sententiam expresse tenet *Angel.Matrimonium, 4.n.8.* Qua autem ratione ducatur, me prorsus latet. 3

Tertia sentent. ait, semper satis esse votum continentiæ vxoris manentis in seculo, nec illud semper exigi, sed solum, quando vxor est iuuenis & suspecta de incontinētia, quare si senex sit, vel alias extra incontinentiæ suspicionem non esse opus eo voto. Ita *Nauar.l.3. cons.in posteriori edit.ti.De conuers.coniug.cons.13.num.5.& 6.* Idque probat, quia sicut se habet introitus vxoris in religionem ad introitum mariti profiteri volentis, ita votum continentiæ vxoris ad ordines viri. Quia sicut in priori casu 4

sufficit ille introitus, ita in posteriori hoc votum. At quãdo vxor est senex, non obligatur ingredi religionem, vt vir profiteatur. Ergo nec tunc tenetur continentiam vouere, vt vir ad ordines promoueatur.

5 Quarta sent. sic distinguit, si vxor sit iuuenis & suspecta de incontinentia, opus est vt religionem ingrediatur, quo possit licitè vir ad ordines promoueri: secus si iuuenis sit, sed non suspecta, tunc enim satis est votum castitatis in seculo: quamuis ad professionem viri semper necessaria sit professio vxoris iuuenis. Quia in vxore iuuene id expresse petitur ad viri professionem, *c. Vxoratus, c. Cum sis, c. Ad Apostolicam, de conuer. coniug.* At ad viri ordines id non petitur *d. c. Coniugatus eod ti.* sed solius voti continentiæ vxoris mentionem fecit textus. Ita sentiunt *Ioan. Andr. eod. c. Coniugatus, in fine, & ibi Anchar. fine. Card. qu. 4. idem Card. cap. Ex parte, el. 1. num. vnic. oppos. vnic. vers. Sed pro intellectu, de conuers. coniug.*

6 Vltima sent. (quam cæteris probabiliorem existimo) sic distinguit. Si vxor est senex non suspecta de incontinentia, sufficit votum continentiæ ipsius in seculo, secus si iuuenis, tunc enim desideratur ingressus ipsius in religionem. Sicut distinguunt textus *c. Vxoratus, c. Cum sis, c. Ad Apostolicam. de conuers. coniug.* vt vir ingrediatur religionem. Quare sent. hęc idē prorsus petit in vxore, siue vt vir profiteatur, siue vt ad ordines ascendat. Prob. ex *c. Episcopus, d. 77.* quod est desumptum ex *Conc. Agathensi, c. 16. & 17.* ibi: *Sanè si coniugati iuuenes consenserint ordinari, etiam vxorum voluntas ita requirenda est, vt sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, postea quàm pariter conuersi fuerint, ordinentur.* Nec valet expositio *glossæ ibi verb Religione, & Turrecr. ibi nu. vn.* qui exponunt nomine religionis promissæ intelligi castitatem. Quia videtur ea expositio ad libitum. Præterea, quia si vxor iuuenis professi compellitur ingredi religionem: à fortiori vxor promouendi ad ordines. Quippe facilius potest clericus secularis vxorem inuisere, & conseruato pristino amore ea familiariter vretur: vnde patentissimo periculo incontinentiæ exponentur: & tantum aberit vt moraliter loquendò ipse vir clericus factus vxorem inuisens eius incontinentiam corrigat, vt potior occasio incontinentiæ sit ipsemet eius curam gerens. Præterea, quia vxor iuuenis quantumuis casta, est in cõtinentiæ periculo exposita manens in seculo: eo quod mulieres inconstantes & facilè volubiles sint, *cap. Forus, ad fin. de verb. sign.* Non ergo credendum est ius canonicum voluisse vt ea manenti in seculo vir ad ordines promoueretur. Et ideo huius sent. sunt ex iurisperitis, *gl. c. Si se. v. Separentur, d. 28. & in duplici alio loco* (vt num. 2. retuli) posuit disiunctiuè hanc opinionem, & primam eo. nu. 2 relatam *Innoc. c. Coniugatus, in fine, de conuers. coniug. & ibi Host. fine. Ant. fine, Abbas num. 4. idem Host. cap. 2 num 1. de cler. coniug. & ibi Ant num. 7. idem Abb. c. 1. n 6. de conuers. coniug. Dominic. c. Si se, d. 28 in fin. Præpos. c. Quia sunt, d. 28. Astens. 2. p sum. l. 8. t. 11 a 2. qu. 5. Turrec. c. Si mulier, art. 2. n. 2. d. 28. Rosella, verb Impedimentum, impedi. 11. smit. Sylvest. v. Diuortium, q. 17. dict. 2. & Matrimonium, 8. q. 12. d. 4. Armilla v Diuortium, n. 11. Tabiena Matrimonium, 1. q 3. n. 4. Nauar. sum. c. 22. n. 52. Lex regia, 38 fin. t. 6 p. 1. Greg. Lop. ibi, v. Muy vieja & l. 2. verb. En orden, ti. 10. p. 4 Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. § 3. n. 3. Ant. Cucus l. 5. instit. maiorum, t 12. nu. 223.* Et ex Theologis videtur expresse sentire *D Th 4. d. 37. qu. 1. art. 2 ad 2.* vbi ait vxorem de cuius licentia vir ordinem sacrum suscipit, teneri perpetuam continentiam vouere: non tamen teneri religionem ingredi, si sibi non timeat de incontinentiæ periculo. Eiusque verba transcribit *Viguer. l. instit. c. 16. § 7. vers. 9. impedim. 4.* & ita videntur eiusdem sent. & eam expresse sustinent *Albert. Mag. 4. d. 37. a. 4. Palud. 4. d. 32. q. 2 a. 2. nu. 19. & ibi Maioris q. 2. § Pro illa rubr. Sotus 4. d. 27. q. 1. ar. 4. col 12. vers. Præterea contra eandem 1. concl. & ad fin. a. vers. Quod hic de separatione, & d. 38. q. 1. a. 2. conclus. 2. Angles floribus 1 p.* vbi de matrim. *qu. 1. de essentialib. ipsius, d. 27. ar. 3. diffic. 9 Palacios 4. d. 27. disp. 2. col. 24. paulo ante vers. Sed quid si facta. Ouandus 4. d. 27. q vn. fin. Enriq. l. 12. de matrim. c. 5. nu. 10. Cord. ba sum. q. 178.* (cum quadam tamen limitatione, quam statim impugnabo.) *Valentia 4. p. disput. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de impedim. voti, *in fin. Azor lib. 13. instit. moral. c. 14. q. 11. & c. 13 q. 7. Pet. de Ledes. de matrim. q. 53. a. 4. in dub. quod mouet circa 2. statum coniugati, concl. 2. & q 64. ar. 4. dub. 1. concl. 7. Barth à Ledes. de sacram. ord. dub. 14. col vltim. Lud. Lop. 2. p. instruct de matrim. cap. 49 col. 6. vers. Adde etiam.* Temperat *Corduba sum. d. q. 178.* vt intelligatur hæc sent. quando vir post consummatum matrim. est ad ordines promouendus: si enim nondum consummatum sit, dicit in omni euentu desiderari transitum vxoris ad religionem. At profecto fundamento destituta est hæc limitatio, nec rationem differentiæ inuenio, & ideo tenenda est in vtroque casu sententia tradita.

Insuper est necessaria licentia Episcopi: ita vt ea non in- 7
terueniente maneat illæsum matrim. & poterit vir reuocari. Ita docet *Maiol. l. 1. de irreg. c. 4. nu 9.* Ducitur que per *c. Si vir & vxor, 27. q. 2.* Sed eam minimè desiderari, probaui hoc 7. l. disp. 32. n. 3. & ibi explicui *id c. Si vir & vxor.*

Sed dubitabis, an vir sacris initiatus ex legitima vxoris 8
licentia, manentis in seculo cum voto castitatis, possit simul habitare cum vxore? Id enim concedit Symmachus Pontif. & refertur *c. Volumus, d 81.* ibi: *Volumus vt sacerdotes prohiberi debeant ne cum mulieribus conuersentur, excepta duntaxat matre, vel sorore, vel vxore.* At contrarium decidi videtur *c. Episcopus, d 77* ibi: *Sequestrato mansionis cubiculo. Turrec. eo. c. Volumus, n. vn.* refert aliquos velle decisionem eius textus referre ad antiqua tempora, quibus sacris initiari vtebantur licite matrim. inito. Sed iure optimo eos reprehendit: eo quod verba mox subiuncta *eo. c. Volumus,* aperte aduersentur huic expositioni, dum subiungitur vxorem, caste regendam esse. Quare ea distinctione vtendum est; si illi coniuges suspecti sint, nullatenus sunt permittendi simul habitare: secus si suspecti minime sint, tunc enim satis est cubiculum sequestrare. Quippe Apostoli secum adducebant vxores, vt eis ministrarent, *c. Omnino d. 21.* Ita docent *gl. d. c. Episcopus v. Sequestrato: & d. c Volumus, in fin.* vbi *Hugo: & ibi Archid. n vn. Dominic. n. vn. Turrec. nu. vn. Abb. c. Coniugatus, n. 5. de conuers. coniug. Franc Marcus decis. 734 n. 6 p. 2.* Addunt (& bene) *Hugo, Archid. Domin. & Turrecr.* etiam si suspicione careant, non esse eos permittendos in eodem lecto, aut in eadem camera esse, sed solum in eadem domo. Imò existimo moraliter loquendo nec in eadem domo habitare permittendos esse, quamuis ex se id sit licitum. Quia moraliter loquendo non vacabit magno incontinentiæ periculo: aut saltem non leuem ansam iniquæ suspicionis & scandali præbebit.

Ad arg. n. 2. proposita constat ex dictis nu 6. vbi adduximus *c. Episcopus, d. 77.* prohibens promotionem viri ad ordines, nisi vxor iuuenis profiteatur: ibique probauimus textus distinguentes ad professionem viri, inter vxorem iuuenem & senem, à fortiori habere locum, vt vir manens in seculo ad ordines promoueatur. Quare iuxta hãc distinctionem est accipiendum *c. Coniugatus, de conuer. coniug.* dum solius voti castitatis vxoris meminit ad viri promotionem: intelligitur enim, quando vxor est senex, nec de incontinentia suspecta. Et hinc constat solutio primi argum. & confirmationis. Ad 2. dic, longe diuersam esse rationem. Quia vbi vterque voto simplici castitatis, communi consensu emisso, periclitaretur de incontinentia, esset facile dispensationis remedium: & ideo id permittitur: at vbi iam vir in sacris esset constitutus, nullo pacto expediret dispensare vt ad vxorem rediret. Et si argumẽtum vim aliquam haberet, probaret pariter integrum esse viro ad religionem transire, de licentia vxoris iuuenis promittentis in seculo continentiam. Ad argum. num. 4. propositum resp. negando eam similitudinem.

Qvæstio posterior. An vir ad ordines promotus sola 10
spontanea vxoris licentia, absque alijs iure requisitis, possit ab ea, aut saltem ex iudicis officio, ad consortium coniugale reuocari? Et posse hunc professum reuocari tenent *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col. 12. paulo ante vers. Et per hæc soluitur: & Barth. à Ledesm. de sacram. ordinis, dub. 14. col. vlt.* & nullam

red-

reddunt rationem. At ea potest reddi. Quippe cum iure præscripta ad legitimam viri promotionem seruata non sint, licentia ab vxore promotioni præstita non obstabit iuri ipsius ad reuocandum. Et confirm. ex *cap.1.de conuers. coniug.* vbi reuocatur ex licentia vxoris professus, quod illa non vouisset castitatem: prout iure præscribitur.

11 Alij verò dicunt, vxorem consentientem censeri se ad castitatem obligare: ac proinde tenentur dicere non superesse illi ius reuocandi. Cũ ius nõ habeat ad cohabitationem, vel vt sibi reddatur debitum: eo quod communi consensu se ad castitatem astrinxerint, ac vir statum mutarit. Quamuis ex Doctoribus, quos referam, soli *Card & Palud.* explicent non habere vxorem ius reuocandi. At omnes, quos referam, dicunt censeri vxorem obligatam ad continentiam, carereque vsu coniugij, ad quod consequitur carere quoque iure reuocandi. Ita docent ex Theologis, *D.Th.4.d.37.q.1.a.2.ad 2.& ibi Ricard.ar.2.q.2.corp. Palud.q.1.a.1.n.9.& d.32.q.2.a.2.n.19. D.Antonin.3.p.t.1.c.8.fi. Viguerius lib.instit.c.16.§.7.vers.9.imped.4. Veracr.1.p.spec.ar. 37.concl.5. Azor l.13.instit.moral.c.14.q.1. Manuel 1.to sum.2. edit.c.224.n.3.* & ex Iurisperitis, *Cardin.c.Coniugatus, in fin.de conuers.coniug.& ibi Henric.n.5. Domin.c.Quia sunt.d.28.ad fin. & ibi Turrec.n.4. idem Turrecr.c.Si mulier,a.1.n.1.d.28. Astens. sum.2.p.l.8.t.22.a.2.q.1. Sylvest.Matrimonium,8.qu.12.dict.3. Maiolus l.1.de irreg.c.34.n.4.*

12 Sed mihi placet hæc distinctio, si vxor consensum præstitit, non ignara iuris statuentis quid ipsa efficere debeat, vt vir legitimè promoueatur ad ordines, nullatenus reuocabitur vir eius solo consensu promotus ad ordines: secus si id ius ignorauit. Ita docent *gl.c.Seriatim,v. Post mortem,d. 32. Henric.c.Vxoratus,n.12. de conuers.coniug. Angel. Matrimon. 4.n.9.* Et ratio est, quod quando ius ignorauit, non censeatur votum continentiæ emittere, nec ad illam se obligare: ac proinde ius concedit reuocationem, quando vxor incontinentiæ periculum patitur, vt constat ex *c.1.de conuers.coniug.* vbi statuitur virum de vxoris licẽtia professum, ad ipsam reuocandum: eo quod nullo illa castitatis voto se ligarit. At quando vxor dicti iuris conscia fuit, eo ipso quod licentiam concessit, censetur vouere castitatem. Sicut in omnino simili, nempe, in viro professo de licentia vxoris in seculo absque voto castitatis manentis, probauimus hoc 7.l.disp.33.nu.14 iuxta saniorem sent. posse virum reuocari, quando vxor concedens licentiam, ius ignorauit, secus quando sciuit, & in hoc posteriori euentu censeri illam vouere castitatem. Hæc autem reuocatio viri ad vxorem, quæ iuris ignara licentiam concessit, non fit iure actionis competentis vxori: eo quod actione priuetur per licentiam, quam sponte concessit: sed ex officio iudicis: qui ne vxoris continentia periclitetur, potest virum non seruata forma iure præscripta ad ordines promotum reuocare ad vxorem. Sicut iuxta veriorem sent. idem diximus de professo ex simili vxoris licentia, hoc 7.l.disp. 33.n.18. Quod docet in proprijs terminis *Angelus Matrim. 4.n.9.* Quare sicut ea disp.33.n.24.&27. diximus vxorem, quæ iuris conscia dedit viro licentiam profitendi, cogendam esse ad profitendum, si iuuenis erat, aut suspecta de incontinentia, si autem senex, & non suspecta, cogendam esse vouere castitatem. Ita in hoc euentu dicendum est, retenta sent. quam n.6. amplexi sumus, dicente hoc desiderari ad legitimam viri promotionem ad ordines: & ita docet *Azor lib.13.instit.moral.c.14.qu.11.* Cum tamen sit valde probabile (vt num.2. diximus) sufficere ad ordines viri, vt vxor, qualiscumque sit, voueat continentiam: erit similiter valde probabile, ad hoc solum cogendam eam fore. Tandem hic ad ordines promotus de licentia vxoris, & ad ipsam reuocatus ex officio iudicis, tenebitur reddere, non tamen poterit petere. Sicut disp.33.nu.6. id diximus de simili professo. At vxor non tenebitur ei reddere, vt probaui disp.præced.n.22.

13 Ad arg. & confirm.n.10. proposita constat ex dictis n. præc. Probant enim quando vxor iuris ignara fuit, reuocãdum virum ex iudicis officio: & sic intelligitur ille textus.

DISPVTATIO XL.

An vxor, cuius licentia vel dissimulatione vir ad ordines sacros promotus est, ita teneatur ad castitatem, vt viro defuncto nequeat validum matrimonium inire?

SVMMARIVM.

An vxor, quæ voto emisso dedit licentiam viro ad ordines, possit eo mortuo, valide matrimonio copulari. Refertur quædam opinio, n.1.
Refertur sententia auctoris, tam inter Latinos quàm inter Græcos, n.2.
Impugnata ratione ab aliquibus tradita, ponitur vera huius ratio, n.3.
An id procedat, quando vxor licentiam non concessit? n.4.
Quid, si dissimulauit, vel fuit metu aut dolo extorta licentia? n.5.
Quid, si vxor non vouent castitatem, sed solũ licentiam concedat? n.6.
Quid, si vxor ius ignorabat? n.7.

1 IN hac disp. quibusdam placuit, vxorem quæ voto castitatis emisso licentiam concessit viro ordinis sacri assumendi, non reddi inhabilem matrim. ineundo post viri obitum: sed solum eam peccare contra votum. Et ratio est, quia cum id votum simplex sit, impedit quidem, sed non dirimit matrim subsequens. Ita censent aliqui antiquiores, teste *gl.c.Si se ad fi.d.28.* & textus oppositum probantes explicant, quando mulier professa est. Idem secutus est *Sotus l.7.de iust.qu.5.a.3.in solut.ad 2.in fin.* ea sola ductus ratione, quod non sit, cur id votum efficiatur solemne: non tamen meminit textuũ oppositum decidentium.

2 Verum dicendum est, id matrim. fore irritum. Id enim probat textus *c.Quia sunt,d.28.* quod est *D.Greg. Pontif l.2. epist.59.* vbi est casus, vxor conscia promotionis viri ad ordines, mortuo viro iam facto diacono, ad alias nuptias transijt, & ait *D.Greg.* ibi: *Si in coniugio diaconi mulierẽ, de qua agitur, fuisse constiterit, ij qui malè sociati sunt, disiungantur.* Vbi *gl.v.Fuisse*, ait, supple, & ipsum ordinatum vxore sciente, & *c.Si se,d.28.* quod est ex Conc. Aurelian. ibi: *Si se cuiquam mulier duplici coniugio, presbyteri vel diaconi relicta, coniunxerit, separentur.* Colligitur etiam ex *c.Si qua vidua,d.28.* quod est ex Conc. Martini Pontif. & ex *c.Seriatim, in fi.d.32.* quod est desumptum ex Leone Pontif. contra Epist. Nicerę Abbatis. Et vltra omnes DD. nu. seq. allegandos, qui hoc tamquam certum supponentes, disputant de eius ratione, tenent *Host c.Ad Apost.n.1.de conu coniug. Ioan. And.c.Cum sis, ad fin.eo.t.& ibi Ant.fin. Franc c.vn.n.3.de voto, in 6. Turrec.c.Seriatim,a.4.n.7.d.32.* & dicit esse rem certam *Azor l.13 instit. moral.c.14.q.11.* Et idem est apud Græcos, quia licet illi non promittant continentiam respectu præsentis matrim. at promittunt respectu futuri. Sic *gl.c.Quoniam, v. Continentes d.28. Gaeta repet.c.Ad limina,30.q.1.§.4.n.469. contra Archid.eod.c.Quoniam, in fine*, dicentem non habere locum apud Græcos, quod ipsi ad ordines promoti minimè voueant continentiam.

3 Discrepant autem DD. in huius ratione reddẽda. Quidam enim id euenire dicunt, quod vir & vxor actiones communicent *c.Martinus, de cognspirit.* Atque subinde ex solemni voto tacitè emisso à viro in sacri ordinis susceptione, redundat per actionum communicationem, vt vxoris votum simplex efficiatur solemne. Ita docent glossa asserens id posse dici, *cap.Seriatim, verb.Post mortem, d.35. Host.c.1.in fin.de conuers coniug.& sum.eod.t.n.3.* vbi *Goffred.in sum.n.fin. Abb c.Constitutus,n.6.eo.t. Archid.c.Quia sunt, n.3.d. 28.& ibi Domin in fin. Astens. 2.p sum.l.8.t.11.a.2.q.9.& t.22. a.2.fin.l.reg.40.t.6.p.1.& ibi Greg.Lop. v.Que ha en si la orden, Gaeta repet.cap.Ad limina,30.qu.1.§.4.nu.469.* Et ex Theologis, *D.Bonau.4.d.37.in expos.lit.* limitans quando licentia concessa est in conspectu personæ publicæ, *Palud.4.d. 38.quæst.2.art.5.num.31. concluf.1. D.Antonin 3.p.tit.1.cap.8. fin.* Sed hanc rationem reprobaui hoc 7.lib. disp.32.num. 8. Et ideo legitima ratio cur hoc matrim. irritum sit, non est votum simplex vxoris effici solemne per actionum communicationem. Sed quia Ecclesiastica constitutio, ob reuerentiam ordinis assumpti à viro, ex licentia vxoris vouentis castitatem, reddidit eam ad subsequens matrim. inhabilem. Sic ait posse dici *glossa c.Seriatim, verb. Post mortem, d.32.* & tenent *glossc.Si se, in fin.d.28. Host.summ. t.de voto, §.Vtrum & per quem, n.18. vers.Igitur si coniugatus.* Et

hanc quoque rationem reddit *l.reg.40.proximè allegat.* Et in hanc partem inclinare videntur *Monald.sum.* vbi de voto,*t.De voto cõiugatorum,verſ.Item ſi clericus eſt Occidentalis,& Azor l.13.inſt.moral.c.14.q.11.*relata enim vtraque ſententia,hanc referunt in vltimo loco.

4 Aliqui hoc extendunt,vt ſit irritum quoque matrimonium vxoris poſt obitum viri contractum, quando vir ea reluctanti eſt ſacris initiatus. Sic tacito nomine refert aliquos ſentire *Azor lib.13.inſtit.moral.c.14.q.11.* Quod rationi valde diſſonum eſt. Ratio enim minimè patitur, vt ex viri delicto, contra eius voluntatem promoti, id detrimentum vxori innocenti ſubſequatur. Quare meritò *D. Th.4.d.37.q.1.a.2.ad* 4.dixit non videri ad aliquid vxorem obligandam,abſque cuius conſenſu vir promotus eſt. Et *gl.c.Quia ſunt, d.28.v.Fuiſſe,* intelligit eum textum irritantem matrimonium vxoris, quando eius conſenſu ſaltem tacito vir initiatus eſt.

5 Alij id extendunt ad vxorem, quæ nec expreſsè conſenſit,nec diſſenſit, ſed conſcia promotionis viri ad ordines diſſimulauit, eo quod tunc cenſeatur vouere continentiam. Ita docent *gloſſ.c.Quia ſunt,v.Fuiſſe, d.28.& ibi Archid.nu.fin.& ibi Domin.ad fin.Hoſt.ſum.t.De voto,§.Vtrum & per quem,n.18.verſ.Igitur ſi coniugatus,Henric.c.Coniugatus,nu.5 de conuerſ.coniug.Aſtenſ.2.p.ſum.libr.8.t.22 a.2.q.2.Supplem. ſum.Piſana,v.Impedimentum,imped.11.n.2. Turrec.c.Si mulier, a.1.n.1.in ſolut.ad 1.& in fine totius art.d.28. lex reg.40.t.6.p.1.* Idemque cum hac limitatione,quando vxor ſciuit ius,tenent *Henric c.Vxoratus,n.12.de conuerſ.coniug.D.Antonin.3.p. t.1.c.8.fin.Gaeta repet.c.Ad limina,30 q 1.§.4.qu.195.nu.469.* Sed hoc non credo,exiſtimoque vxorem diſſimulantem id non pati detrimentum.Sicut nec pateretur concedens licentiam dolo vel metu extortam. Sola enim diſſimulatio in re tam ardua non reputatur conſenſus:nec iuri vxoris præiudicat,vt probaui diſp.38.n.15.

6 Id tamen concedo his DD.quando mulier conſenſum præſtitit promotioni viri, quamuis nullum emitteret votum caſtitatis. Redderetur enim inhabilis ad aliud matrimonium. Quia textus *c.Quia ſunt, d.28.* id matrimonium irritans non meminit voti:nec hæc irritatio ex voto prouenit,ſed ex Eccleſiæ conſtitutione (vt n.3.probauimus.) Et ita docet *gloſſ.d.c.Quia ſunt,in fin.* Et à fortiori DD.allegati n.præced.

7 Tandem omnia prædicta temperant quidam DD. volentes vt tunc matrimonio ineundo reddatur inhabilis vxor promotioni conſentiens, quando fuit conſcia iuris reddentis eam inhabilem, & adhuc conſenſum præſtitit, ſiue cum voto,ſiue abſque voto. Non enim rationi conſonat vxorem huius,ſibi detrimenti ſubſecuti ex illius licentiæ conceſſione,illud perpeti. Et ita docent *Hoſt.c.1.de conu.coniu.in fi.& in ſum.eo.t.n.3.& ibi Goffred.in ſua ſum.in fi. Aſtenſ.2.p.ſum.l.8.t.11.a.2.q.9.& t.22.a.2.fin. Gaeta repet.c.Ad limina,30 qu.1.§.4.nu.469.* & eſt opinio pia ac probabilis. At verius eſt, id procedere quamuis vxor iuris ignara eſſet.Quia textus indiſtincte loquuntur.Præterea,quia non video rationem,cur ad hoc impedimentum dirimens deſideretur ſcientia iuris, cum id non proueniat ex voluntate vxoris,eiuſque voto,ſed ex iure Eccleſiaſtico (vt n.3. diximus.) Et in cæteris impedimentis dirimentibus ea ſcientia non deſideratur. Ita *D.Bonauen.4.d.37.in expoſ.lit. Turrec.c.Seriatim,a.4.n 7.d.32.* & in hanc partem inclinat, licet dubius *Greg.Lop.l.40.v.Non vale,t.6.p.1.*

DISPVTATIO XLI.

Quid exigatur,vt integrum ſit marito ad Epiſcopi aut Cardinalis dignitatem iure promoueri?

SVMMARIVM.

Quid exigatur,vt vir fiat Epiſcopus? Refertur quadam opinio,n.1.
Proponitur ſententia Auctoris,n.2.
An ſi vxore vouente in ſeculo caſtitatem, cum vetula ſit, vir profiteatur,& iam profeſſus,ſit in Epiſcopum promouendus,deſideretur vxorem profiteri? n.3.
Quid exigatur,vt vir fiat Cardinalis? n.4.

QVIDAM cenſent idem ſufficere, ac neceſſarium eſſe, vt maritus ad Epiſcopi dignitatem promoueatur: quod ſufficit,& neceſſarium eſt, vt vir tranſeat ad religionem,nimirum,ſi vxor ſit ſenex,vt ea vouеat caſtitatem in ſeculo:ſi autem iuuenis, vt tranſeat ad religionem.Ita cẽſent *gl.c.Sanè,in fin.de conuerſ.coniug.Sotus 4.d.27.q.1.a.4.ad fin.in verſ.Quod hic de ſeparatione, Angles floribus 1.p.* vbi de matrim.*qu.1.de eſſentialib.ipſius d.27.ar.3.diffic.9.& ad 6.Sane,* petens ad id ingreſſum vxoris in religionem, reſpondet *gl finalis ibi,* intelligi de vxore iuuene & eſt probabile.

Sed multo verius eſt, ſemper eſſe neceſſariam profeſ- 2
ſionem vxoris in religione, vt poſſit vir ad Epiſcopatum promoueri.Id enim videtur decidi *c.Sane,de conuer.coniug.* ibi: *Prohibemus ne vxoratum præſumatis in Epiſcopum ordinare, niſi vxor prius profeſſa continentiam, ſacrum ſibi velamen imponat, & religioſam veſtem vel vitam aſſumat.* Et ratio eſt, propter ordinis Epiſcopalis excellentiam,& vt auferatur occaſio, vt Epiſcopus viſitetur à feminis. Et ideo hanc ſententiam fuſtinent,ex iuriſperitis, *gloſ.c.Si ſe,v.Separentur,d. 28.& c.Quia ſunt,v.Nec religioſam,d.28.Innoc.c.Cum ſis,in fin. & c.Coniugatus,n.vn.de conuerſ.coniug.Hoſt.ſum.eo.ti.n.5.& c. Ad Apoſtolicum,n.1.& c.Sanè,in fine,de conuer.coniug Ioan.And. d.c.Coniugatus,in fine,& d.c.Sanè,n.3.& ibi Ant.nu.3.Abb.n.2. Card.n.2 q.1.Anchar.ad fin.idem Abb.c.1.n.6.eo.t.idem Card.c. Ex parte,el 1.v.vn.oppoſ.vn.verſ.Sed pro intellectu,eo.ti.Henric.d. c.Coniugatus,n.4.Domin.c.Si ſe,n.vn.d.28.Monald.ſumm.* vbi de voto,*t.De voto coniugatorum, verſ.Item licet aliqui dixerint, Roſella v.Impedimentum, imped.11.init. Angelus Matrimonium, 4.nu.8.Supplem.ſum.Piſana v.Impedimentum, imped.11.ad fin. Sylueſt.Matrimoniũ,8.q.12.dict.4.& v.Diuortium.q.17.dict.2. Armilla ibi n.11.Tabiena Matrimonium,1.q.3 n.4.Turrrecr.c.Si mulier,a.2.n.2.d.28.Couar.4.decret.2.p.c.6.§.3.n.3.Brunel.de ſponſalibus concl.30.n.7.fin. Greg.Lop.l.2.v.En orden,t.10.p.4. Gaeta repet.c.Ad limina,30.q.1.§.4.q.195.n.468.Ant.Cucus l. 5.inſtit.maior.t.12.n.223.& l.4.t.12.n.193.Franc.Marcus deciſ. 734.n.6.p.2. Maiolus l.1.de irreg.c.34.nu.2.* Et ex Theologis, *Maioris 4.d.32.q.2.§.Pro illa rub.Palac.4.d.27.diſp.2.col.24. verſ.Sed quid ſi facta,f.584.Azor lib.13.inſtit.moral.c.13.qu.7. Pet.de Ledeſm.de matrim.q.64.a.4.dub.5.concl.6.Lud.Lop.2.p. inſtruct.* vbi de matrim.*s.49.colum.6.verſ.Adde etiam.* Et eſt commune placitum.

Hinc infertur,viro effecto religioſo, vxore vetula ma- 3
nente in ſeculo cum caſtitatis voto, ſi vir ad epiſcopatum prouehendus eſſet, neceſſarium fore vt vxor illa religionem ingrediatur.Conſtat ex dictis n.præced.& docet *Anchar.c.Sanè,ad finem,de conuerſ.coniug.*

Tandem dubitatur,quid deſideretur,vt poſſit maritus 4
ad Cardinalis dignitatem promoueri? *Ioan.Andr.c.Sanè,in fin.de conuerſ coniug.* indeciſum reliquit,vt Pontifex ſtatueret:additque honeſtum fore vt idem ſeruetur, quod n.2. diximus exigi, vt vir Epiſcopus crearetur: nimirum, vt qualiſcumque ſit vxor, religionem ingrediatur. Quod Cardinales in ſuis titulis habeant benedictionem quaſi Epiſcopalem,vt notatur *c.His quæ,de maior.& obed.* & illum omnino ſequuntur *Ant.eo.c.Sanè,in fine,Abb.n.3.Card.in fine,Anchar.fin* Sed *Maiolus l.1.de irreg.c.34.n.2.* quæſtionem hanc decidit, aſſerens ſemper deſiderari ingreſſum vxoris in religionem. Sed exiſtimo nõ amplius deſiderari,quam ad ordines à viro aſſumendos. Quod non inueniam textum aliquid ſpeciale in hoc caſu decidentem: nec rationem,quæ ad aliud ſentiendum cogat.

DISPVTATIO XLII.

Vtrùm per contractum matrimonij validum amittat clericus in minoribus conſtitutus beneficia?

SVMMARIVM.

Per ſponſalia non amittit clericus beneficia,nec illis eſt priuandus,n.1.
Quando beneficia non vacant ipſo iure,poteſt beneficiarius lite pendente,antequam priuetur,ipſa reſignare,non obſtante quod alius ea impetrarit, ſi clericus ijs priuetur. Et non obſtante ea impetratione, ſi Epiſcopus poſſet diſpenſare, vt ille obtineret beneficium, non impediretur ea diſpenſandi facultas,n.2.
An beneficia vacent per matrimonium, non expectata iudicis ſententia? Refertur quadam opinio,n.3.

Pro-

Proponitur sententia Auctoris,n.4.
Vacant beneficia,quamuis matrimonium non sit consummatum,n.5.
Nec recuperat ea sponsus sponsa profitente,n.6.
Admittuntur etiam ius ad rem,accessus & regressus ad beneficia,n.7.
Quid, si illegitimus, aut alias inhabilis impetraret dispensationem ad beneficium,vel quisquam ad plura, an mox inter matrimonium perdat valorem dispensationis,ita vt ipso facto viduo non prosit? Refertur quadam opinio,n.8.
Sententia Auctoris traditur,& qualiter dispensatio non conferat ius ad rem,n.9.
Clericus valido matrimonio copulatus peccat mortaliter, si retineat beneficium,n.10.
Possunt eius beneficia,tamquam vacantia, statim impetrari, & alteri conferri,n.11.
Si retineat beneficium,tenetur fructus restituere,n.12.
Nec potest illud resignare in fauorem alterius,n.13.
Coniugatus est incapax beneficij,& laicus quamuis statim imitiandus, num.14.
An hic recipiens beneficium, aut aliy inhabiles iuuentur regula de triennali possessore? n.15.
Quid,si coniugatus voueat castitatem,an tunc sit beneficij capax? n.16. & ibi,an sit capax,quãdo vxore adulteranti ad ordines promouetur.
An possit Episcopus dispensare, vt coniugatus obtineat beneficium? Refertur quadam sent.n.17.
Proponitur sententia Auctoris.Et explicatur c.Ioannes, de clericis coniugatis,n.18.
Soluuntur argumenta.Et enodantur cap.Si qui verò, d.32.& c.Quia tua,12.q.1.n.19.

HACTENVS egimus qualiter ordo impedimentum præstet matrimonio,illiúque superuenire possit. Iam disputandum occurrit de damnis, quæ clericus ad matrimonium transiens incurrit. Inter quæ principem locum obtinet beneficiorum amissio. Et præsens disputatio tractat, qualiter amittantur, quando matrim. est validum: subsequens autem, quando est irritum. In præsenti ergo disp.constat apud omnes, beneficia nequaquam amitti per sponsalia de futuro.Quia sicut per adeptionem posterioris beneficij incompatibilis prius minime vacat, dum plenè non est posterioris obtenta possessio,*c.Commissa,de elect.in 6.* ita per sponsalia, quæ statum plene incompatibilem non inducunt, sed solum via sunt ad illud comparandum,non vacant beneficia.Atque ita docẽt *Ioan.Andr. c.1.n.1.& c.Ioannes,n.23.de cler.coniug.Ant.eod c.1.n.6. & eod. c.Ioannes,n.19.Abb.eo.c.1.n.5.Anchar.eo.c.1.ad fin.& eo.c.Ioannes,n.14.Card.eod.c.1.n.2.q.2. & d.c.Ioannes n.8 qu.11.Imola eo.c.1.n.4.& eo.c.Ioannes,n.24.& Clem.Gratia,n.25 de rescrip. Henric.c.De diuersis, nu.10.de cler.coniug.Francus c.vn in princ. nu.3.de cler.coniug.in 6.& ibi Domin.in princ.n.3. Anchar.nu.1. notab.1.Philip.Prob.ibi,addit.ad Monachum n.10. Gygas de pensionib.q.54.n.7.Staphileus de lit.gratiæ,vbi de variis modis vacationis,5.vacationis modo,n.5. Bernard.Diaz pract.canon.in noua edit.c.80.nu.6.& ibi Salzedo in addit.verb.Beneficia, Rebuff.de pacif.possess.nũ.187.& praxi beneficiorum reg.de publ.resignat.gl. 18.n.40.Benedict.Capra repet.Clem Gratia.de rescrip.n.45.Rosella verb.Clericus,4.n.22.Syluester Beneficium,3.qu.22.Armilla v.Beneficium,n.20.Tabiena Beneficium, 2.q.12.n.14.Bermondus de publicis concubinarijs, §.Qui vero solutus est, si continere nolit, n.2.Aufrerius decis.Tholosana 240.n.3.Nauar.summ.c.25.Hisp. n.119.Lat.n.120.Couar.4.decret.2.p.c.6.§.3.n.4.Minchaca de successionum creat.l.3.§.22.n.47. Iulius Clarus li.5.recept.§.fin. in pract.crim.q.73.n.3. Ant.Gabr.tom.1.commun.in mea edit.l. 2.f.67. v.Beneficiatus,Perez lib.5.ordinam. t.1.l.1.f.4.§.Tamen sponsalia,Mascard,de prob.concl.182.n.1.& vlt.* Et ex Theologis,*Azor l.13.inst.moral.c.13.q.6.& 8.Emanuel Sa summ.verb. Beneficium, n.24.Manuel 1.tom.summ.2.edit.c.30.fine, Vega 1. tom.sum.c.36.casu 20.§.Alo sexto,Lud.Lop.1.p.instruct.c.256. col.5.§.Interim ista hinc pullulat.& 2.p.t.49.de matri.paulo ante t.de impedimento consanguinitatis.* Additque secundum omnes priuandum esse hunc clericum beneficijs. Sed neminem inuenire potui id dicentem : nec est verum. Quia nec est textus id probans: nec ratio id suadens. Cum hic minime delinquat, & nondum statum incompatibilem assumpserit.

2 Difficultas autem est,quando clericus validum matrimonium init,an eo ipso beneficia amittat,an potius sententia iudicis priuans desideretur? Magni enim effectus est,vtrum horum dicamus.Si enim ipso iure vacent beneficia,nullatenus poterit contrahens matrim. ea renuntiare. Ea quippe est regula, vt priuatus ipso iure beneficio, non possit in fauorem alicuius resignare. Quod nullum ius in id beneficium ipsi supersit. Et ita multis citatis, & asserens esse omnium,docet *Flamin.l.3.de resign.benef.qu.1. nu.21.& duplici seq.* At si non ipso iure vacent,donec priuetur, poterit ante priuationis sententiam, adhuc lite pendenti ea in alterius fauorem renunciare. Nam priuandus per sententiam beneficio, vt qui eo adepto homicidium admisit, aut aliam irregularitatem contraxit, potest lite adhuc pendenti ante sententiam resignare in fauorẽ tertij. Quia donec priuetur, est suum beneficium illud. Vt cum *gl.c.2.v.Finita,vt lite pendenti*, tradunt multis alijs allegatis, *Rebuff.de pacif.possessor.n.261. Couar.Clem.Si furiosus, dè homicid.2.p.§.3.n.7. Flamin. de resign.benef.l.3.q.16.n.8.Enriquez l.13.de excommun.c.56.n.4. Zauallos in suis quæst.pract.q.* 147.*n.7.* Et ita hãc differentiam in his terminis clerici beneficiarij ineuntis matrimonium docẽt *Bernar.Diaz pract. can.in noua edit.c.80.n.5.Zauallos ea.q.147.n.6.* Et videndus est omnino *Flamin.d.qu.16 per totam*, vbi latissime de hac resignandi facultate tractat. Imò si posset Episcopus dispensare,vt ille delinquens retineret id beneficium,id vtique posset,non obstante quod alias à Pontifice id beneficium impetrarit,post delinquentis priuationem sibi conferendum : sicut & ipse delinquens posset non obstanti ea impetratione resignare in fauorem tertij. Quia impetrans non obtinuit simpliciter illud beneficium, sed sub ea conditione, si homicida, aut alius delinquens illo priuaretur. Quam priuationem impediuit dispensatio Episcopi, aut ipsius delinquentis resignatio. Ita docet *alijs citatis,Couar.eodem n.7.*

Hoc ergo supposito,quidam aiunt per contractum ma- 3
trimonij validum non vacare ipso iure beneficia, sed expectandam esse iudicis sententiam. Sic videtur sentire *gl. c.Coniugatus,v.Ad sacros, de conuers.coniug.* vbi dicit clericos in minoribus constitutos ineuntes matrimonium debere beneficijs priuari. Et tenent expresse *Alexand.Carrer.l.3.de sponsal.c.3.Manuel 1.tom.sum.2.edit.c.224.n.1.* Et potest probari, quia communis sententia habet non vacare beneficium ante sententiam, quamuis canon statuat ipso iure amitti:addatque,absque alia declaratione. Vt potest videri apud *Couar.4.decret.2.p.c.6.§.8.nu.10.* Secundò, ex *c.1.de cler.coniug.*ibi: *Si qui clericorum infra subdiaconatum acceperint vxores, ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica, & retinendas vxores,districtione Ecclesiastica compellatis.* Et *c.Quod à te,eod.t.* ibi : *Beneficijs sunt priuandi.* Quibus in textibus videtur aperte decidi, hunc clericum non esse per matrimonium beneficijs ipso iure priuatum,sed priuãdum. Tertiò,quia inhabilitas medio tempore superueniens nõ nocet,si habilitas in principio adfuit,*l.Sed si in conditione.§.Solemus,ff. de hæred.instit.* Sicut obtinens beneficium ante irregularitatem,non id deperdit,illa superuenienti,& reddenti inhabilem ad tunc obtinẽdum. Cum ergo clericus ille fuerit habilis tempore,quo obtinuit beneficium,non ipsum lædendum dicemus ratione coniugij, quod inhabilem efficit ad tunc obtinendum. Tandem,quia *c.Si qui vero,d.* 32.quod repetitur *c.Quia tua,12.q.1.*& est D.Greg.dicitur, clericos in minoribus constitutos, qui continere nequeunt, in matrimonium collocandos esse, & stipendia sua accepturos.

Nihilominus certissimum est, per contractum matri- 4
monij validum vacare statim ipso iure beneficia illius clerici in minoribus ordinibus constituti contrahentis. Ratio autem potissima ea est,quod hoc minime statutum sit in pœnam delicti, vt sic sententia iudicis desideretur: nullum enim delictum est, hos matrim.inire: sed id cõsurgit, eo quod se vinculo incompatibili cum beneficio sponte sua innodet:ac proinde eo ipso per spontaneam dimissionem illud videtur repudiare. Contrario enim facto, iure proprio ceditur,*l.1.C.de furtis, l.Quod in hærede, 9.§.Eligere, ff.de tribunit.actione.* Et contrariò renuntiatur beneficio,

& tamquam derelictum habetur, *c. Ex transmissa, de renunciat. & cap. Cum renuntiatur*, 32. q. 1. Præterea quia ea tacita conditione censetur clericus obtinere beneficium, ne statum incompatibilem eo retento assumat. Quare eo assumpto deperditur statim beneficium, tamquam conditione deficienti. Et ideo ita sustinent *gloss. c. vn. verb. Clericalis, de cler. coniugatis, in 6. & ibi Ioannes Andr. n. 3. Anchar. n. 5. q. 2. & n. 1. notab. 1. Probus addit. ad Monachum, ibi n. 10. Domin. ibi, in princip. n. 3. Francus ibi, in princ. nu. 3. idem gloss. cap. 1. verb. Relinquenda, de cler. coniug. & ibi Ioan. And. n. 6. Ant. n. 7. Abb. n. 4. & 5. Anchar. n. 2. notab. 2. Card. n. 2. oppos. 1. & q. 2. Imola n. 4. Idem Ioan. Andr. c. Ioannes eo. t. n. 23. & ibi Ant. n. 19. Anchar nu. 14. Cardin. n. 8 q. 11 Imola n. 24. idem Ant. c. Coniugatus, n. 2. de conuers. coniug. Speculat. ti de clericis coniugatis, §. vn fin. Goffred. sum. eo. t. n. 1. Host. sum. eod. t n. 1. Henric. c. Quod à te, n. 5 & c. Diuersis, n. 2. eod. t. Archid. c. Placuit, in fin. d. 32. & ibi Domin. in fin. Imola Clem. Gratiæ, n. 25. de rescript. Parisius cons. 40. nu. 3. vol. 4. Aimon de antiquit. p. 4 §. Videamus, n. 14. Ioan. Lupus rub. de donat. inter vir. & vx. §. 55 nu. 7. Decisio Tholosana 240. & ibi Aufrerius n. 2. Benedict. Capra Clem. Gratia. n. 45. de rescript. Tiraq. de retract. lignag §. 26. gloss. 2. n. 9. Rebuff. de pacif. possess nu. 187. & praxi benef. reg. de publ. resign. gloss. 18. n. 38. Rosella, Sylvester, Armilla, Tabiena, n. 1. alleg. Idem Sylvest. Clericus, 2. n. 2 vers. Peccat vero in istis, Angel. Clericus, 5. nu. 3. Bernard. Diaz pract. can. in noua edit. c. 80. nu. 5. & ibi Salzedo in addit. verb. Beneficia, Bermond. de publ. concubinar. §. Qui vero solutus est, num. 2. Gygas de pensionib. q 54. n. 5. & 6. fin. Lud. Gom. regula de annali possess. qu. 21. paulo post princ. Staphylæus de lit. gratiæ*, vbi de variis vacationis modis *in 5. modo, n. 2. Rauennas in compendio iuris can. t. de cler. coniug. Nauar. sum. c. 25. Lat. n. 120 Hisp. 119. & c. Quando de consec. d. 1. Lat. c. 21. nu. 53. & lib. 1. cons. t. de renuntiat. in 1. edit. cons. 3. n. 1. in 2. cons. 8. nu. 1. Montaluus l. 41. gloss. vn. t. 6. p. 1. & ibi Greg. Lop. v. El beneficio, Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. nu. 4. Iul. Clarus l. 5. recept. § fin. in pract. crim. q. 73. nu. 5. Minchaca de succes. creat. l. 3. §. 22. n. 45. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. t. 12. nu. 215. Perez li. 5. ordinam. t. 1. l. 1. f. 4. §. Hinc infertur, Mascardus de probat. concl. 182. n. 1. & 2. Maiol l. 1. de irregul. cap. 34. n. 5 Spino spec. testam. gl. 16. n. 93. Matienzo lib. 5. recop. t. 8. l. 7. gloss. 12. nu. 2. & t. 1. rub. gloss. 1. n 158. fin. Gutier l. 2. quæst. pract. q 104. n. 3. Ant. Gabr. tom. 1. commun. in mea edit l. 2. f. 67. v. Beneficiatus, & l. 3. f. 108. verb. Clericus beneficiatus, Euerard. cons. 111. circa princip. Flamin. de resign. benef. l. 3. q. 1. n. 28. & l. 4. q. 2. nu. 101. & l. 1. q. 1. n. 13. & l. 3. q. 10. n. 2 Zaualos in suis quæst. pract. q. 147. n. 1. Humada in addit. ad Greg. Lop. l. 41. t. 6. p. 1 n. 2.* Et ex Theologis, *D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 8. concl. 1. Toledo l. 4. sum. c. 18. n. 4. Enriqu. l. 7. de indulgentijs, c. 36 n. 1. comment. lit. G. Azor libr. 5. instit. moral. c. 8. q. 3. & l. 13. c. 13. q. 6. & 8. Manuel 1. tom sum. 2. edit. c. 30. n. vlt. Lud Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 49. col. 6. vers. Sed & tunc, & 1. p. cap. 256. col. 4. §. Insuper & circa fructus, Viuald. candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim *n. 227. Vega 2. tom. sum. c. 36. casu 2. §. A lo quarto.* Et explicant *Ant. Cucus, & Azor vtroque loco allegato*, nulla opus esse iudicis sententia. Et melius id docent, quos num. 10. referam, asserentes hunc peccare, si beneficium retineat.

5 Hoc autem est verum, licet matrim. nondum consummatum sit. Statim enim ac matrim. per verba de præsenti initur, vacant beneficia. Quamuis enim textus *c. 1. de cler. coniug.* decidens clericos per matrim. perdere beneficia, loquatur expresse de clericis ducentibus vxores, & vxor maxime in materia odiosa intelligatur iam consummato matrim. at in hoc euentu comprehenditur etiam sponsa de præsenti nondum cognita. Militat enim eadem ratio: quippe vere est assumptus status incompatibilis cum beneficio. Atque ita docent *Ioan. And. eo. c. 1. n. 1. Host. ibi nu. 2. Ant. n. 7. Abb. n. 5. Anchar. ad fin. Card. n. 2. qu. 2. Imola nu. 4. Archid. c. Placuit, in fin. d. 32. & ibi Domin. in fi. Henric. c. Quod à te, nu. 5. de cler. coniug. Speculat. Ioan. Lup. Domin. Francus, Anchar. Philip. Probus, Bernardus Diaz, Salzedo, Staphylæus n. 3. Gygas n. 5. Couar. Aufrerius, Angelus, Ant. Cucus n. 226. Enriq. Viuald. Vega, vbi nu. præced. alleg. sunt, Sylvest. v. Clericus, 2. nu. 2. vers. Peccat vero in istis, Matienzo lib. 5. recop. rub. t. 1. gl. 1. n. 158. fin. Azor lib. 13. instit. moral. c. 13. q. 8. Lud. Lopez 1. p. instruct. c. 256. col. 4. §. Insuper & circa fructus, Nauar. summ. cap. 25. Hispanè n. 119. Latinè n. 120.*

Nec clericus hic recuperat beneficium nondum alteri 6
collatum, quamuis sponsa nondum cognita decedat, aut ad religionem transeat. Quod cum ipsum semel vacarit, non potest ad id absque noua collatione redire. Ius enim semel extinctum nō reuiuiscit ampliùs, licèt causa extinguens cessarit, *c. Quam periculosum, 7. q. 1. & c. Quæris, de consecr. d. 4.* & melius *clem. Gratia, de rescript.* vbi habetur censeri tacite renuntiatum gratiæ, vt de beneficio curato alicui prouideatur, per adeptionem pacificam alterius beneficij incompatibilis, quamuis velit hoc beneficium resignare. Vbi *gl. v. Resignaueris*, infert inde gratiam peremptā non reuiuiscere, licet res in pristinum statum redeat. Ita docent *gl. ea. clem. Gratiæ, v. Resignaueris. Et ibi Cardin. n. 10. q. 17. Paulus ibi, Imola ibi, n. 25. Bonif. ibi, in fin. Io. Andr. c. 1. n. 2. de cler. coniug. & ibi Abb. n. 6. Ant. nu. 7. Anchar. fin. Card. fin. Imola n. 4. Henricus c. Quod à te, nu. 5. eod. t. Archid. c. Placuit, in fine, & ibi Domin. in fin. d. 32. Idem Domin. c. vn. in princ. n. 3. de cler. coniug. in 6. & ibi Franc. n. 3. Anchar. n. 5. q. 2. Bernard. Diaz, Speculat. Gygas n. 8. Aufrerius n. 4. Angelus, Sylvest. Nauar. Couar. n. 6. Salzedo, Mascard. n. 4. Azor, Lud. Lopez. Viuald. Vega nu. præced. allegati, Iul. Clarus lib. 5. receptarum, in pract. criminali, §. fin. q. 73. n. 5. Maiol. l. 1. de irreg. c. 34. nu. 5. Manuel 1. tom sum. 2. edit. c. 30. num. vlt.*

Admittuntur insuper per matrim. validum, accessus, 7
regressus, ac quælibet alia iura ad beneficium Ecclesiasticum ipsi contrahenti competentia. Vacant enim statim ipso iure, instar beneficiorum. Vt si quispiam impetrauit rescriptum ad præbendam vacaturam, & antequam vacaret, inijt matrim. ac defuncta vxore vacauit, non potest eam petere. Quia cùm matrim. sit status incompatibilis cum beneficio, per ipsius contractum non sola beneficia, sed omnia iura ad illa tamquam derelicta habentur. Idq; probatur ex *Clem. Gratiæ, de rescript.* vbi habetur tacite renuntiari gratiæ de beneficio curato alicui conferendo, si is ante collationem adipiscatur pacifice beneficium incompatibile: quamuis illud postea resignarit. Vbi *Anchar. num. 6.* reddit rationem, nam si per acquisitionem secundi beneficij incompatibilis, vacat beneficium prius, à fortiori vacabit ius ad illud. Multo enim fortius est ius in re, quam ius ad rem, & faciliùs hoc deperditur, *c. Quemadmodum, de iureiur. l. Seruus, cum ibi notatis, C. de pactis.* Et probat bene *Nauar. c. Si quando, exceptione 6. n. 1. de rescrip.* Sic *gl. c. vn. v. Clericalis, de cler. coniug. n. 6 & ibi Ioan. And. n. 3. vers. In glossa Huic ergo, Anchar. n. 5. q. 2. Domin. in prin. n. 6. Philip. Probus ibi, in addit. ad Monachum, n. 16 Ant. c. 1. n. 7. de cler. coniug. Henric. c. Quod à te, n. 5. eo. t. Tiraq. de retractu lignag. §. 26. gl. 2. n. 9. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 5. Iul. Clarus l. 5. recept. in pract. crim. §. fin. q. 73. n. 5. Flamin. de resignat. benef. l. 1. qu. 1. nu. 14. Salzedo addit. ad Bernard. Diaz in pract. c. 80. §. Admittit etiam, Zaualos in suis quæst. pract. q. 147. n. 1. Humada addit. ad l. 41. t. 6. p. 1. gl. 2. n. 2. Azor lib. 13. instit. moral. c. 13. q. 8. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 49. colum. 7.* Et neminem discrepantem inueni.

Sed quid, si illegitimus aut alias inhabilis impetraret 8
dispensationem ad obtinendum beneficium, aut quilibet alius ad plura beneficia, eaque impetrata, transiret ad nuptias, an illa dispensatio cassa fiat, ita vt dissoluto matrim. ei minime prosit? *Philip. Probus addit. ad Monachum, c. vn. de cler. coniug. in 6. à n 6.* latissime defendit extingui dispensationem hanc. Quia per matrim. extinguitur omne ius ad beneficium, eo quòd sit status incompatibilis cum beneficio. Extinguitur ergo similiter dispensatio ad obtinendum beneficium. Secundò, quia priuilegium ratione officij concessum extinguitur cum officio iuxta doctrinam *Bart. l. Maximarum, C. de execut. mun. l. 10.* Tertio, quia concessio facta intelligitur rebus in eodem statu durantibus. Vt tradit *Monachus, c. Statutum, el 2. n. 9. de hæret. in 6.* Quartò, quia mutatione personæ mutatur priuilegium, *l. Per procuratorem, 89.* alias incipit, *Paulus, ff. de acquirenda hæred.* ibi, *Castrensia esse mutatione personæ desierunt.*

Sed

9 Sed existimo eam dispensationem minimè extingui, atq; ita soluto matrim. posse virtute illius obtineri beneficium, aut plura illa beneficia. Ducor, quòd per dispensationem nullum ius acquiratur, nec in re, nec ad rem, sed tantum amoueatur impedimentum, quod incapacem & inhabilem quempiam reddebat, & manet subinde capax & habilis. Vt optimè docet *Monachus c. de filijs presbyt. in 6. n.12.* Et fatetur *Philip. Probus addit. ad Monachum c. vn. de cler. coniug. in 6 n.30.* At matrimonium non aduersatur omnino capacitati & habilitati prius obtentæ ratione alicuius impedimenti ad beneficium: sicut nec aduersatur capacitati naturali, quam habet ad illud, qui nullo impedimento canonico laborat. Alias nullus coniugatus esset capax beneficij, vxore mortua. Atque ita est apertum discrimen inter ius ad rem, vel in re, & habilitatem ad beneficia. Prioribus enim iuribus aduersatur matrimonij status, estque incompatibilis, ac proinde eo assumpto, tacite illis renunciatur. Secus autem de habilitate. Præterea, quia per dispensationem semel ablatum est impedimentum, & ille habilis effectus est: ac dispensatio suum omnimodum sortita est effectum, qui nō est ius aliquod ad beneficium præbere, sed solum auferre impedimentum, quod habilitati naturali obstabat. Qualiter ergo potest per matrimonium impedimentum id semel omnino extinctum reuiuiscere? Nec obstant argumenta contraria. Non primum, iam enim ostensum est discrimen. Non alia tria. Quia dispensatio illa suum omnino effectum consecuta est, nimirum, auferre impedimentum: atque ideò ex nullo futuro euentu pendet.

10 Ex dictis deducitur primò clericum cōtrahentem matrim. nullatenus posse retinere priora beneficia, sed teneri statim ea dimittere. Quod eo ipso vacent. Ita *Nauar. sum. c.25. Hisp. n.119. Lat. n.120. Angel v. Apostasia, n.2. & v. Clericus, 5. n.1. Sylvest. v. Apostasia, q.3. n 8. fin. & v. Clericus, 2. nu.2. vers. Peccat verò in istis, Maiol. l.1. de irreg. c.34 n.5. Toledo l.4. sum. c. 18. n.4. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. c.30. n. vlt. Lud. Lop. 1 p. instruct. cap. 256. col. 4. §. Insuper & circa fructus.* Quare peccaret mortaliter retinēdo. Esset enim iniustus retentor rei non suæ, & in re grauissima. Et ita tradunt *Angel. & Sylvest. duobus locis allegatis, Nauar. Toledo ibid.*

11 Secundò deducitur, posse statim eius beneficia tamquā vacantia impetrari, ac alteri conferri. Quia inito matrim. non iure, sed solo facto possidet. Sic *Anchar. c. Quod à te, n. 4. de cler. coniug. Azor lib. 5. instit. moral. c. 8. q.3.*

12 Tertiò infertur, teneri hunc, si beneficium retineat, ad restituendos omnes fructus à se post matrim. initum perceptos. Quia iniustè occupat beneficium, quod non est suum. Ita *Azor n. præced. alleg. Vega 1. tom sum. c.36. casu 20. §. A lo quarto.*

13 Quartò deducitur, non posse hunc, matrim. iam contracto, resignare beneficium in fauorem tertij. Constat ex dictis n.2. Et docent *Bernard. Diaz & Zauallos ibi allegati, Flamin. lib.3. de resign. benef. q.1. n.28.*

14 Quintò deducitur, coniugatum esse incapacem obtinendi beneficij. Quod omnes nemine discrepāte admittunt: & solum dissentiunt circa facultatem dispensandi in hoc. (vt vidimus n.17. & 18.) Et ratio est manifesta, quia laicus est beneficij incapax, *cap. Cum adeo, de rescript.* quod adeò est verum, vt quamuis ad plurimos iuris effectus proximè accingendus habeatur pro accincto: ad beneficium obtinendum, non sufficit quempiam habitum clericalem gestantem, animum habere statim obtento beneficio assumēdi ordinem clericalem, sed hic ordo debet necessariò præcedere. Vt contra *gl. c.2. de instit. in fin.* docēt *Abb. c. Ex literis, n. de transact. Felin. c. Cum adeo, nu.4. de rescript.* dicens omnes ibi id tenere, & multa ad id probandum congerens, *Lambertinus de iure patron. l.2. p.1. q.7 a.29. n.9. & 10. Mandosius regula 24. Cancellariæ q.4. nu.12.* & multis alijs citatis *Zauallos in suis quæst. pract. q.523. num.2.* At coniugatus reputatur in omnibus laicus, præter sola priuilegia canonis, & fori, & hoc seruatis quibusdam conditionibus. (vt late dicemus disp.46.) Est ergo beneficij incapax. Insuper id constat ex *c.2. de cler. coniug.* ibi, *Prouideas attentius, ne deinceps clericus coniugatus ad beneficia Ecclesiastica, aut sacros ordines, vel administrationes Ecclesiasticas admittatur.* Tandem quia, cum coniugatus beneficia antea habita amittat, à fortiori erit incapax ad noua acquirenda. Multa enim impediunt, quæ non eijciunt, *cap. Quemadmodum. de iureiuran.* Quare si beneficium conferretur clerico coniugato, collatio esset nulla, tanquam incapaci facta. Vt bene docent *Ant. cap. De diuersis, nu.7. de cler. coniugatis, & ibi Anchar nu.6. Imola n.5.*

Imo quamuis aliqui inhabiles, vt excommunicatus & irregularis obtinentes bèneficium, iuuentur *reg. De triennali*, atque ita non possint molestari, postquam triennio pacificè possederunt beneficium. Vt contra *Rebuff. de pacif. possess. n.126. & multis subsequentib.* docent *Paris. cons. 96. n.2. vol.4. Philip. Probus addit. ad Cosmam in pragmat. sanctio. tit. De pacificis possessoribus super v. Molestari, glos. 3. Lud. Gomez reg. De triennali, q.26. §. Quibus non obstantibus, & q.27. Nauar. cap. Si quando, exceptione 10. n.9. de rescript.* At coniugatus obtinens beneficium non iuuatur ea regula, sicut nec laicus. Est enim quoad hoc omnino vt laicus (vt nu. præc. diximus.) Et ita tenet *Rebuff. de pacif. possess. n 187 fin. Lud Gom. regul. De triennali, qu.26. §. Sed breuiter.* Et ratio differentiæ est, quod excommunicatus & irregularis non sint omnino incapaces beneficii, quamuis enim illud eo tempore obtinere nequeant, at antea obtento non priuantur, sed retinere illud possunt. At laicus & clericus coniugatus nullatenus possunt beneficium aut acquirere, aut acquisitum ante matrimonium retinere. 15

Temperanda tamen est hæc incapacitas clerici coniugati ad obtinendum beneficium, iuxa decisionem *cap.2. de cler. coniug.* ibi: *Ne deinceps clericus coniugatus ad Ecclesiastica beneficia, vel sacros ordines, aut administrationes Ecclesiasticas admittatur, nisi fortè castitatem voueret perpetuam, & qui vnicam & virginem habuisset vxorem.* Qui textus non modicam habet difficultatem. Nam intellectus, vt prima facie sonat, euidēs contineret absurdum. Maneret enim in coniugio cum voto castitatis, vtpote quod non præiudicat vxori, sed solum vouentem iure petendi debiti priuat: & beneficium Ecclesiasticum possideret. Quare inuestiganda est intelligentia textus. *Gl. ibi, verb. Castitatem,* intelligit, quando ambo coniuges communi consensu vouerent castitatem, si esset vxor senex, & ipse quoque: aut si iuuenes transirent ad religionem: & addit posse dici vt ipsamet dicit *cap. Coniugatus, de conuers. coniug. verb. Continentiam,* vbi in fine concludit, satis esse votum continentiæ vtriusque in seculo. Et hanc posteriorem expositionem sequitur *Innoc ibi*, nempe, *eod cap. 2. nu. vn.* Sed priorem sequitur *Host. ibi, n.1.* explicans, vxore consentiente, & habitum mutante, si suspecta sit. Et clarius *Anton ibi, nu.7.* dicens eum textum intelligendum esse, iuxta decisionem *c. Cum sis, & ca. Coniugatus, de conuers. coniug.* Vt si vxor senex sit, satis sit votum castitatis: si autem iuuenis, exigatur ipsius professio. *Abb. eod. c.2. n.3.* satis diminutè locutus est, solum enim dixit, vxore mortua vel consentiente. Et non potest intelligi textus, vxore mortua. Quorsum enim tunc exigendum esset votum castitatis à viro, vt beneficij capax esset, cum iam omni impedimēto careat, nec à non coniugatis id votum petatur? *Card. eod. c.2. q.1. & Anchar. n.4.* explicant, si vxor profiteatur continentiam. *Rebuff. praxi beneficiorum, reg. De publicandis resignat. gloss. 18. nu.45.* explicat, si vterque vouerit castitatem perpetuam, & ingressus fuerit religionem. Ego existimo mentem horum Doctorum esse, vt textus intelligatur, nisi vir legitimè ad ordines promotus fuerit. Tunc enim est beneficij capax: cùm matrimonium sit solutum, quoad vsum & cohabitationem. Quare iuxta varietatem sententiarum diuersa petentium, quoad hoc, est diuersimode iudicandum. Qui enim solum petunt votum castitatis vxoris qualiscumque ætatis, vt vir legitimè ad sacros ordines ascendat: solum id petunt, vt obtineat beneficium, postquam promotus fuerit ad ordines sacros. Et ita procedit opinio posterior Glossæ, & 16

sequacium. Qui verò distinguunt, an vxor sit iuuenis an senex,& priori casu petunt ipsius professionem,posteriori autem solum castitatis votum, id quoque in hoc euentu dicent.Et ita procedit prior expositio Glossæ,& sequētium ipsam. Et ita intelligendus erit textus *d.c.Iuxta hanc distinctionem.* Quare cum hanc distinctionem amplexus sim hoc lib disp.39.n.6. dicendum est, tunc coniugatum capacem esse beneficij , quando legitima vxoris licentia obtenta ad sacros ordines promouetur,ipsa sene promittente continentiam , aut iuuene profitente religionem: vel est in via ad ipsos , quia præcedenti hoc in vxore, minoribus voto castitatis emisso initiatur animo ad sacros ascendendi : non enim potest aliter etiam prima tonsura initiari,vt dixi disp.38.n.8.& 9.Quare censerem,similiter esse capacem beneficij coniugatum,qui ob vxoris adulterium legitimè ad ordines promouetur. Quia iam cessat omnino vsus coniugij , & non est recursus ad vxorem, non aliter quàm si ipsa vouente castitatem , aut profitente,promotus esset Vt dicemus l.10.disp.11.n.16.

17 Tandem est difficultas,quis possit dispensare cum coniugato hoc,non præstitis quæ n.præced.diximus,vt possit obtinere beneficium. Quidam enim distinguunt inter beneficium simplex & curatum , vt hoc sola Pontificis dispensatione obtinere possit clericus , illud autem Episcopo dispensante. Prob.ex *c.Ioannes,de cler.coniug.* vbi dicitur non cogendum fore coniugatum ad deferenda habitum & tonsuram , dummodo nullum percipiat beneficium Ecclesiasticum. Supponit ergo posse id ex Episcopi dispensatione obtinere. Deinde, quia dispensat in beneficio simplici cum homicida & cum irregulari, *c.Henricus, de cler.pugnant.in duello,cap.Ad audientiam de homicid.* Et cum deposito,*c.Salonitanæ d.*63.qui sūt casus grauiores.Et ideò huius sententiæ sunt *Speculator t.de dispensat,* §. *Nunc de Episcoporum,n.4.vers.*25.*Host.sum.t.de cler.coniug.n.*1.*vers.Vtrum autem,Idem Host c.*2.*n.*1 *de cler.coniug.* vbi *Ioan.And.nu.*1.*Anchar.n.*2 *Card.statim in princ.oppos.*1.*Imola n.*2.*Idem Host.cap. Cum decorem,n.*2.*& c.Diuersis,n.*8.*eo. t.Ant eo.c.Diuersis,n.*7.*& d.c.Ioan.n.*6.*Anchar.eo.c.Diuersis,n.*7.*& ibi Henric.*referens *Goffredum & Philip.n.*3.*& ibi Imola n.*5.*& c.*1.*eod.t.n.*4.Limitant tamen *Imola,Host.Ant. Anchar.Henricus,* in aliquibus ex locis proximè citatis, nisi beneficium illud simplex sit dignitas.Tunc enim solius Pontificis erit dispensare.

18 Sed multo verius est,solum Pontificem posse dispensare,vt coniugatus qualecunque beneficium obtineat.Ducor ex *c.Diuersis,de cler.coniug.*vbi iubetur Episcopo,vt clericos coniugatos beneficijs post coniugium adeptis priuet, & statim additur sic : *Nisi fortè talibus scienter contuleris Ecclesiastica beneficia, quibus eos non per te, sed per superiorem decernimus spoliandos.* Ergo non satis est dispensatio Episcopi. Alias non essent illi spoliandi beneficijs ab Episcopo collatis.Deinde,quod clericus coniugatus censeatur in omnibus merè laicus , præterquam in priuilegio canonis & fori,(vt disp.46.probauimus.) Laicus autem est incapax beneficij Ecclesiastici , & contra canones est ei illud conferre,*cap.Cum adeo,de rescript.* At Episcopus non dispensat contra canones , nisi sibi expressè concedatur. Vt communiter notatur *cap. At si clerici,* §.*De adulterijs,de iud.* Cùm ergo hoc non sibi expresse concedatur , non poterit dispensare. Et confirm. quia expressè Episcopis interdicitur conferre beneficia coniugatis, *c.*2.*& c.Diuersis, de cler.coniugatis.* Non ergo ipsorum est,in hoc dispensare.Præterea, quia clerico coniugato non permittitur administratio Ecclesiast.*c.*2.*de cler.coniug.* Non ergo erit capax ex Episcopi dispensatione beneficij. Hoc enim quantumuis simplex sit , datur ratione administrationis vel officij Ecclesiast.*c.Proposuit,de filijs presbyt.c.Conquerente, de cler.non resid.* Tandem,quia rationes propositæ n.præc.quibus contraria sententia innititur, parum vrgent. Nam *cap.Ioannes,de cler.coniug.* supponit clericum coniugatum posse aliquando habere beneficium.At cum non declaret modum, intelligi debet ex legitima Pontificis dispensatione. Nec vrget etiam secunda ratio.Quia (vt bene ait *Abb.statim allegat.*)in materia dispensationis,quæ est exorbitans,non valet argum. à casibus permissis ad non permissos , etiamsi permissi maiores sint. Et ideo hanc partem tuentur *Aegidius & Florianus,* quos refert dicens esse tutiorem *Imola,c. Ioannes, n.*9 *de cler coniug.* Et videtur eam clarè supponere *gl.ibi, v.Beneficium,* vbi illum textum, supponentem posse coniugatum habere beneficium , explicat ex Pontificis dispensatione. Eandem videtur tenere *ibi Ioan.Andr.n.*12. refert enim vtramque sent. & hanc in vltimo loco. Eandem tenent *Abbas eo.c.Ioannes,n.*7.*Selua beneficiorum* 1.*p.q.*7. *n.*17.*&* 18.*Benedict.Capra reg.*97.*n.*33. *Angel.v.Beneficium,n.* 15.vbi Armilla *n.*19. *Sylvest. v.Beneficium,* 3.*q.*4.*nu.*8.*Tabiena Beneficium,*2.*q.*12.*n.*14. Archid. *c.Placuit,n.*3.*d.*32.*Cardin.d.c. Ioannes,n.*5.*oppos.*2.*Bermondus de publicis concub.* §.*Qui vero solutus est,si continere nolit,n.*1.*Alex.Carrer.l.*3.*de sponsal.c.*3.*Flamin.de resign.benef.l.*4.*q.*2.*n.*28.

Ad argum.n.3.proposita respondetur.Ad 1.dic,id pro- 19
cedere,vbi priuatio beneficij incurritur in delicti pœnam. Quod hic non cōtingit,vt n.4.explicui.Ad 2.dic,eos textus non decernere compellendos esse clericos coniugatos ad beneficia dimittenda , quasi ea non vacarint ipso iure,sed quia ipso iure vacabant,spoliandi sunt possessione,quam iniustè retinebant.Ad 3.dic,id intelligi,quando quis à beneficio excluderetur ob inhabilitatem:at hic excluditur ob tacitam renuntiationem. Ad vltimum dic, eos textus esse hodie correctos: vt docent *gloss c.*1.*v.Relinquēda,de cler.coniu.* Et *ibi Innoc.n.vn.Host.n.*1.Abb.*n.*2.Vel dic illud factum fuisse ex misericordia, vt dicunt ijdem DD. vel(vt dicunt *Innoc.& Host.*) fuit dispensatio.Vel tandem (vt ait *Abb.ibid.*) potest intelligi,vt habeant prædicti clerici coniugati aliquid ab Ecclesia in stipendium , si pauperes sint , non tamen in titulum. Quod & hodie seruari posse affirmat.

DISPVTATIO XLIII.

An per contractum matrimonij irritum amittat clericus ipso facto beneficia Ecclesiastica?

SVMMARIVM.

*Refertur duplex sententia,n.*1.*&* 2.
*Proponitur sententia Auctoris,n.*3.
*Quid quando matrim.est irritum,quod contrahens sit in sacris?n.*4.
*Quid, si contrahens sit in minoribus , & matrimonium non valeat ob consanguinitatem,aut aliud impedimentum dirimens?n.*5.
*Quid, si sit nullum ex defectu ætatis requisitæ?n.*6.
*Quid,vbi est nullum ex defectu consensus: quia alter vel vterque contrahens fictè consensit,aut ob viri constantis metum: vel alter mentis compos non fuit?n.*7.
Quid,quando est nullum,quia clandestinum?n 8.
*An quoties matrimonium est nullum , possit clericus resignare beneficium in fauorem alterius?n.*9.
*Soluuntur argumenta,n.*10.

DISPVTATIO hęc grauissima est,ac varijs in euentibus, ob quos matrim.potest esse irritum,diuersimode loquuntur Auctores. Qua breuitate autem & claritate potuero,ab illa me expediam.Generaliter autem loquendo, est triplex sent.Prima non admittit eam regulam, vt in omni euentu,in quo matrim.est irritum,beneficia non vacent ipso iure , sed necessaria sit sententia iudicis priuantis:sed in quibusdam casibus,in quibus est irritū, dicit vacare ipso iure:in quibusdam autem negat.Et circa hos casus valde varij sunt DD.huius sent. Quæ varietas constabit ex corollarijs inferendis nu.4. & seq.vbi & Auctores vniuscuiusq; casus referam. Ducitur autem hæc sent.primò ex *c.Nuper,de bigamis,* vbi clericus in sacris constitutus, qui ante ordinem assumptum fuerat coniugatus,ac mortua vxore trāsijt ad ordines,reputatur bigamus, & vt talis punitur,si ordine sacro iam assumpto transeat de facto ad aliud matrim.Et redditur ibi ratio,quod quantum in ipso fuit,secundam duxerit vxorem. Et melius *cap.Eum qui,de præb.in* 6. decernitur textus *c.Relatum, de cler.non resid.& c. Cum singula, de præb in* 6. decidentes per secundi beneficij adeptionem , si curatum sit , vacare primū curatum ipso iure,

iure, procedere quamuis irrita sit adeptio secundi: ac redditur ratio his verbis: *Non enim decet vt stultus melioris, quàm peritus conditionis existat: vel quod inuasor eo, qui iuste ingreditur, priuilegio gaudeat potiori.* At in nostro casu militat prorsus ratio vtriusque textus. Si enim iustè iniens matrim. amittit eo ipso beneficia, à fortiori illud amittet iuuasor, qui iniustè & irritè illud iniuit: cum quantum in se est, statum incompatibilem assumere voluerit. Alias potiori priuilegio gauderet inuasor, cõtra *d.c.Eum qui.* Secundo, quia ratio vacationis beneficij prioris curati per posterioris adeptionem ea est, quod adipiscens beneficium incõpatibile censeatur primum tamquam derelictum habere. Sicut duo contraria, quia simul stare nequeunt, se expellũt. Quæ est etiam ratio vacationis beneficiorum per validum matrim. Est enim tacita renunciatio per statum incompatibilem cum beneficijs assumptum. Sicut ergo satis est in priori casu ad vacationem, vt clericus, quantum in se est, acceptet beneficium incompatibile, quamuis irrita sit collatio. Ita sufficiet in posteriori, vt quantum in se est, clericus elegerit statum matrimonij incompatibilem. Quamuis ex aliqua causa id irritum fuerit. Tertiò, quia *c. Quanto, de translationi Episc.* habetur Episcopum transferẽtem se ad aliam Ecclesiam, carere habita & ambita. Ita ergo in præsenti in odium huius, qui de facto matrimoniũ contraxit, consurgit effectus vacationis beneficiorum cõtra eum, ac si matrimonium valuisset. Tandem, quia sponsalia irrita, præterquam ex defectu consensus, attento iure antiquo producebant iuris effectum, nimirum, impedimentum publicæ honestatis matrimonium dirimens *c. vn. de sponsal. in 6.* Non ergo mirum esse debet, si matrimonium irritum inducat vacationem ipso facto beneficiorum. Et hæc sententia est valde probabilis.

2 Secunda sent, ita distinguit. Si matrim. irritum contrahens sit illius nullitatis conscius, beneficia nõ amittit, donec condemnetur; secus si ignarus sit. Ducitur, quia ratio huius amissionis est tacita renunciatio collecta ex contrahentis voluntate, eo quod statum cum beneficio incompatibilem assumat. Quod quantum in se est, efficit, putans matrimonium irritum quod init, esse validum: secus de sciente irritum esse: non enim statum incompatibilem assumere vult, sed deludere alterum contrahentem. Ita docent *Imola Clem. Gratiæ, n.25. de rescript & ibi Benedictus Capra in quadam repet. n.35. Philippus Probus addit. ad Monachum, c. vn. n.15. & 16. de cler. coniug. in 6. Decius cons.166. n.1. vol.1.* & est etiam valde probabilis.

3 Tertia sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) generaliter asserit, quomodocumque & ex quacumque causa matrimonium sit irritum, non amitti beneficia ipso iure, sed in delicti pœnam, sententia iudicis accedente, cõtrahentem priuandum esse. Ducor primò, quia aut hic amittit beneficium in pœnam delicti, & tunc exigitur sententia: aut ex tacita renunciatione, non habita ratione status incompatibilis assumpti, & hoc etiam non, quia tacita renuntiatio non potest maioris esse virtutis, quam expressa (vt probaui disp.37. nu.34.) At renunciatio expressa non inducit beneficij vacationem, nisi fiat in manibus Episcopi vel superioris, *c. Nisi cum pridem, c. Admonent, cap. Quod in dubijs, de renunc.* Vel tandem ex tacita renunciatione, cum assumptione status incompatibilis Et hoc etiam etiã non habet locum. Quia verè non assumitur status incompatibilis: nec voluntas assumendi quantum in se est, & proinde dimittendi beneficium, sufficit: sicut nec renunciatio expressa non facta in manibus superioris legitimi sufficeret. Secundò, quia non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum, *reg. Non præstat, de reg. iur. in 6.* Et quod nullum est, nullum potest producere effectum, *l.4. §. Condemnatus, ff de sent. & re iud.* nec est considerabile, vt bene tradunt *Flamin. de resign. benef. l.11. q.6. n.118. & Parisius per ipsum allegatus cons.109. nu.1. vol.3.* & nulla ac non facta parificantur, *c. Proueniens, de filijs presbyt.* Et notant DD. *c. In præsentia, de prob. & Flamin. de confidentia beneficiorum, q.46. n.30.* Cùm ergo id matrimonium irritum sit, non inducet iuris effectum, nec ad id erit in cõsideratione. Si quidem nullus textus inuenitur disponens in hoc euentu, solam attentationem facti sufficere. Nec id in alijs euentibus dispositum esse sufficit. Hæc enim pœnalia non sunt extendenda, maximè cum in cõtrarium extent omnia iuris principia, clamantia quod irritum est, nullum producere effectum. alias posset argui, iniustum occisorem feræ, putantis esse hominem sibi inimicum, esse irregularẽ. Quia iustus occisor veri hominis est irregularis: & non debet esse peioris conditionis, quàm iniustus, qui quantum in se est, & ex parte suæ volũtatis interfecit, & apud Deum est reus veri homicidij. Tandem, quia multi DD. (vt num. seq. videbimus) asserunt initiatum sacris contrahentem matrimonium, quod reuera est irritum, & valde sacrilegum, non amittere beneficia donec condẽnetur. Et non potest congrua discriminis ratio assignari, cur ob id impedimentum existenti irrito matrimonio non amittantur beneficia: vt vacent quando est irritum ob impedimentum consanguinitatis, & ob cætera dirimentia. Quia in omnibus illis verè non est assumptus status incompatibilis, sed sola voluntate cum ipso facto irrito: & procedit eadem ratio: nimirum, ex parte sua illum assumpsisse statum incompatibilem: & si non perdat ipso facto beneficia, erit vtique iniustus potioris conditionis quàm iustus, qui legitimum matrimonium inijt. Et confirmatur, quia impubes volens vere contrahere matrim. illudque contrahens, at irritum, quod malitia non suppleat ætatem, minimè amittit beneficia (vt ex omnium ferè sententia dicemus) cùm tamen facto ipso quantum ex parte suę voluntatis est, vere contraxerit matrim. nec illud caruit omnino effectu: induxit enim sponsalium obligationem, *ca. vn. de desponsa. impub. in 6.* Ergo à fortiori matrimoniũ prorsus irritum, nullamque vim obligandi habens, non inducet beneficiorum vacationem. Et ideò huius sententiæ sunt *Ioan. de Lignano, c.1. de sponsal in 6. Card* ipsum referens *clem. Gratiæ, n.10. q.17. de rescript. Decius cons.166. in fin. vol.1.* nam licet prius distinxerit (vt retuli n. præc.) at tandem omissa ea distinctione, hanc partem amplectitur tanquam veriorem.

4 Hinc primò deducitur quid dicendum sit quando matrim. est irritum, eo quod contrahens sit in sacris cõstitutus. Quidã (& satis probabiliter) asseuerant, ipso iure absque alia sententia perdi beneficia. Ducuntur argumentis n.1. propositis. Ita docent *Abbas c.1. nu.7. de cler. coniug. & ibi Card. n 2. q.1. & c. Ioan. eod. t. n.8. q 11. Anchar. eo. c.1. n.2. notab. 2 & c. vn. eo. t. in 6. n.5. q.2. Roman. cons.483. nu.6. Staphil. de literis gratiæ*, vbi de varijs vacationis modis, *quinto vacationis modo, n.8. Aimon de antiquitate, 4. p. §. Videamus, nu 14. Aufrerius decis. Capellæ Tholosanæ 240. num.4 & 5. Montal. l.41. glossa vn. t.6. p 1. Sylvest. Clericus 2. n.2. verf. Peccat vero in istis. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. § 3. n.4. fin. Ant. Cucus l.5. institut. maiorum, tit. 12. num. 215. Azor lib. 13. institut. moral. c.13. qu.6. Zauallos in suis quæst pract q.147. nu.5.* & dubius cogitandum relinquit *Gygas de pensionib. q.54. num.6. & 11.* & idem tenet cum hac limitatione, si copula fuit subsecuta. *Humada l.41. gloss. 2. num.3. t.6. p.1.* At contrarium est probabilius, nimirum, non vacare beneficia ipso iure, sed desiderari sent. Quod probatur rationibus num. præced. adductis. Præterea ex *c.1. de cler. coniug.* vbi de clericis minorum ordinum ducentibus vxores, deciditur vxores retinendas, beneficia autem dimittenda: & statim fit sermo de constitutis in sacris transeuntibus ad matrimonium, & solum dicitur vxores dimittendas. Et ita tenent *Ioan. And c. Ioan n.23. de cler. coniug. & ibi Ant. n.19 fin. Anchar. n 14. Imola num.24. idem Ant. c.1. in fin. eod. t & ibi Imola fin. Henric. c. Diuersis, nu.11. eodem ti. Francus cap. vn. in princip. num.4. eodem ti. in 6. Rosella Clericus, 4. num.22. Sylvest. Beneficium, 3. q.22. Tabiena Beneficium, 2. qu. 12. nu.14. Armilla verb Beneficium, nu 20 Bermondus de publicis concubinarijs, §. Qui vero solutus est, si continere nolit, nu.2. Nauar. sum. c.25. Hispanè n.119. Lat. nu.120. Greg. Lop. l.41. v. El beneficio, t.6. p.1.* & manifestè videtur idem sentire *ea lex, Ant. Grabatius addit. ad cons.166. Decij volum.1. lit. A. Iul. Clarus l.5. recept.*

recept.§.fin.in pract.crim.quæst.73.num.5.Mascardus de probat. concl.182.n.6. Et ex Theologis, *Enriquez l.7. de indulg.c.36. n.1.in comment.lit.G.Manuel 1.tom.sum.2.edit.c.30. n.vlt.Emmanuel Sa sum.v.Beneficium,nu.24. Lud.Lop.1.p.instruct.c.256. col.5.§. At si de constituto,& 2.p.* vbi de matrim.*c.49.col.8.immediate ante tit.de imped.consanguin.Vega 1.tom.sum.c.36.casu 20.in fine.*

5 Secundò deducitur, quid dicendum quando contrahit matrimonium irritum ob cõsanguinitatem, vel aliud impedimentum dirimens, is qui solis minoribus ordinibus est initiatus. Communis ferè omnium senten. asserit, nulla expectata iudicis sententia vacare ipso facto beneficia. Quod cùm ille sit habilis ad contrahendum, videatur velle efficaciter mutare vitam, ac subinde beneficia dimittere. Ita docet *Brixiensis*, quem referunt ac sequuntur *Ioan.And.c.1.nu.2.& c.Ioannes,num.23.de cler coniug. Ant. eod.c.Ioannes,n.19. Abb.d.c.1.n.7. Card.ibi,in fine, & d.c.Ioannes,n.8.q.11. Anchar.ibi n.14. & d.c.1.n.2. Imola d c. Ioannes,n. 24. Henricus c.Diuersis,num.11.& c.Quod à te,n.5 eo.t. Francus c.vn.in princ.n.4.de cler.coniug.in 6.& ibi Anchar.nu.5.q.2. Romanus cons.483.n.6. Iason l.Vbi pactum, n.25. C.de transact. Rebuff.praxi benef.reg.de publicandis resignat.glossa 18.n.45. Auferius decisione Capella Tholosanæ 240.n.5. Rosella verb.Clericus,4. num.22. Angelus Clericus, 5.n.1. Sylvest.verb.Clericus, 2.n.2.vers. Peccat vero in istis:& verb.Beneficium, 3 qu.22. Tabiena verb.Beneficium,2.q.12.n.14. Armilla verb.Beneficium, nu.20. idem Rebuff.de pacif.possess n.187. Gygas de pensionib.q.54. n.11. Bernard. Diaz in addit. ad Ioan. Lupum rubrica de donat. inter vir.& vx. §.55. addit.2.vers. Adde,hoc procedit, Nauar.summ.c.25. Hisp.nu. 119. Lat.n.120. Staphil.de litteris gratia,* vbi de varijs vacationis modis,*in quinto vacationis modo,nu.9. Couar.4.decret.2. p.c.6.§.3.n.4. Tiraq.de retractu lignag.§.26.gloss.2.nu.9. Greg. Lop.l.41.v.El beneficio,t.6.p.1. Minchaca de successionum creat.l. 3.§.22.n.47. Ant.Cucus l.5.instit.maior.t.12.nu.226. Perez lib. 5.ordinam.t.1.l.1.f.5.vers. Quæro,clericus quidam, Ant.Gabr.tom. 1.commun.in mea edit.l.3.f.108. verb.Clericus beneficiatus, Flamin.de resign benef.l.1.q.1.n.12. Salzedo addit.ad pract.Bernardi Diaz cap.80. verb.Sit nullam, Zaullos in suis quæst.pract. qu. 147.n.5.* Et ex Theologis, *Azor l.13.instit.moral. c.13.q.6.& 8. Lud.Lopez 1.p.instruct. c.256.col.5. §.Interim isthinc pullulat, & 2.p.instruct.c.49.de matrim.col.7. Manuel 1.tom.sum.2.edit. c.30.n.vlt. Vega 1.to.sum.c.36.casu 20.§. A lo quinto.* Et dicunt *Couar.Greg.Lop.Salzed.Zauallos*, hoc procedere, siue scienter siue ignoranter id matrim.initum sit. Temperant autem *Nauar.Azor,q.8. Lud.Lop.in vtroq; loco, Manuel*, si in clerico verus contrahendi animus adfuerit. Alijs verò placet hæc distinctio, si clericus nouerat impedimentum, non vacant beneficia ipso facto, secus si ignorabat. Quæ distinctio est conformis sententiæ nu.2. supra allegatæ, vbi eius fundamentũ proposui. Ita docent *Bernard.Diaz pract. sua canon.in noua edit.c.80.n.5. Bermond.de publicis concubinar. §.Qui vero solutus,n.2. Iul.Clarus l.5.receptar. §.fin.in pract.crimin.q.73.n.5. Humada addit.ad l.41.gloss.2.nu.2.t.6.p.1.* Temperant autem *Bermondus, Iul.Clarus, Humada*, vt non vacent beneficia, quando scienter est contractum matrim. nisi copula subsecuta sit. Quæ omnia quamuis satis probabiliter dicta sint: at retenta nostra sententia, quam num.3. proposuimus, dicendum est beneficia non vacare, siue scienter siue ignoranter id matrimonium contractum sit. Idque probatur rationibus,& auctoritate Doctorum, vt ibi allegaui.

6 Tertiò deducitur, quid dicendum sit, quando matrim. est irritum defectu ætatis, quod vterque contrahens aut alter sit impubes, nec malitia suppleat ætatem. *Staphilæus de literis gratia*, vbi de varijs vacationis modis, *quinto modo, n.9.* ait posse non absurdè dici vacare beneficia vteruis ex contrahentibus sit impubes. Quia clericus fecit quod potuit, & quantum in se est, habuit Ecclesiam pro derelicta. At communis ac verissima sentẽtia est, quando sponsus est impubes, minimè vacare beneficia. Quod matrimonium id habeat vim sponsalium, *c.vn.de despons.impub. in 6.* At per sponsalia non vacant (vt probaui disp.præc.n. 1.) Atq; ita docent *Ioan.Andr.c.Ioannes,n.23. de cler.coniug.& ibi Ant.n.19. Gard.n.8.q.11. Anchar.n.14. Imola n.24. Abb.c.1. n.7. eo.t. Henricus c.Diuersis,nu.10. eod.t. Philippus Probus addit. ad Monachum,c.vn.n.10. eo.t.in 6. Staphilæus d.modo quinto vacationis,n.6. Gygas de pensionib.q.54.num.9.* & à fortiori id tenentes quando sponsa sola est impubes (quos statim referam) tenentur hoc asserere. Maior autem difficultas est, quando clericus erat pubes, aut femina, cum qua contraxit, impubes. Nam *Philippus Probus proxime allegatus*, asserit vacare. Quippe non stetit per ipsum clericum. Alijs hæc distinctio placet, vt non vacent beneficia, si pubes nouerat feminam impuberem esse; secus si id ignorabat. Sic tradunt *Minchaca l.3. de successionum creat. §.22. n.47. fin. Salzedo addit. ad Bernard. Diaz in pract.c.80. in fi.* At dicendum est minimè vacare. Quia militat eadem ratio, solam enim sponsalium vim habet id matrimonium, iuxta decisionem *d.c.vn. de despons.impub. in 6.* Sic *Ioan. And. Ant. Abbas, Anchar. Card. Imola, Henricus, Staphilæus nu.5. Gygas proxime citati, Bernard. Diaz pract. in noua edit.c.80.n.6. Couar.4.decret.2. p.c.6.§.3.n.4. Iul.Clarus lib.5.recept. §.fin.pract.crim.q.73.n.5. Azor lib.13.instit.moral.c.13.qu.8. Lud.Lop.2.p. instruct.de matrim.c.49.col.7.*

Quartò deducitur, quid sentiendum sit matrimonio existenti irrito defectu consensus. Quod tripliciter euenire potest. Primò, quia alter contrahens non est mentis compos. Secundò, quia metu viri constantis consensit. Tertiò, quia fictè consensum præstitit. Et generaliter quãdo matrimonium fuit irritum defectu cõsensus, quidam sic distinguunt. Si defectus consensus fuit in vtroque contrahente, aut in solo clerico, non vacant beneficia. At si fuit in sola femina apta ad matrim. vacant; secus si ea inepta erat. Quia quando fuit consensus in clerico, & femina fictè consentiens apta erat ad matrimonium, illud non fuit irritum ex parte voluntatis clerici. Sic *Imola clem. Gratia,n.25. de rescriptis, & ibi Benedictus Capra in quadam repet.n. 45. Philippus Probus addit. ad Monachum,c.vn.n.16. de cler.coniug.in 6.* Alij ita distinguunt, si defectus consensus fuit in ipso clerico, non vacant: secus si fuit in femina, quæ metu compulsa est, aut non erat sanæ mentis. Sic *Bernardus Diaz pract.can.in noua edit.c.80.n.5.* Alij, quando defuit consensus in clerico, dicunt eum nõ amittere beneficia: nec amplius explicãt quid sentiant, quando defuit consensus in femina. Sic *Nauar.sum.c.25. Hisp.n.119. Lat.n.120. Azor li.13. instit.moral.c.13.q 8. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.30.nu.vlt. Lud. Lop.2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.49.col.7.* Sed dicendũ est, ex parte vtriusuis deficiente legitimo consensu ad valorem matrimonij requisito, non vacare beneficia. Quod maximè verum est in nostra sent. Et potest probari rationibus pro ea adductis n.3. & insuper quando deficit consensus legitimus, quia vteruis contrahens non fuit sanæ mentis, aut metu viri constantis coactus est, non vacare beneficia docent *Ioan. And c.Ioann n.23. de cler.coniug.& ibi Ant.n.19. Anchar.n.14. Imola n.24. Abb.c.1.n.7. eod.t. Henric.c. Diuersis,nu.10.& 11. eod.ti Gygas de pensionib.q.54.n.9.& 10. Staphil.de literis gratiæ*, vbi de varijs vacationis modis, *quinto vacationis modo n.7.& n.fin.* & quãdo defectus consensus prouenit ex amentia alterius contrahentis, concordat *Cardin.d.c.Ioannes,n 8.q.11.* Et constat, quia non amitteret beneficium, si contraheret cum dormienti femina aut mortua: licet discrepet, vbi consensus non fuit legitimus ratione metus, dicit enim amitti beneficium, ac subueniri actione quod metus causa. 7

Quintò deducitur, non vacare beneficia, quando matrimonium est irritum, eo quod est clandestinum, nempe non celebratum coram parocho & testibus. Quod probatur ex rationibus & Doctoribus nu.3. allegatis, & docent *Manuel 1.to sum.2.edit.c.30 num.vlt. Vega 1.to.sum.c.36. casu 20.§. A lo quarto.* 8

Tandem deciditur, posse clericum resignare beneficium in fauorem cuiuscumque, post matrimonium à se contractum, quod ex quauis causa est irritum, antequam eo priuetur per iudicis sententiam: retenta nostra sententia 9

tia

tiâ iuxta quam non vacat ipso facto. At qui sustinent vacare, dicturi sunt eum non posse resignare in fauorem tertij. Quod constat ex doctrina tradita disp. præced. n. 2.

10 Ad argum. n. 2. proposita constat ex dictis num. 3. in 2. & vltima ratione.

DISPVTATIO XLIV.

An per contractum matrimonij amittantur pensiones instar beneficiorum?

SVMMARIVM.

Refertur quædam opinio, n. 1.
Non vacant, quando dantur laico pro ministerio temporali, n 2.
Idem, quando Pontifex concedit laico pensionem pro re in defensionem Ecclesiæ vtiliter gerenda, aut gesta, n. 3.
Idem, si clerico concedatur pro ministerio temporali, n 4.
Quando datur pensio titulo clericali, qualiter vacet, n. 5.
Quid, si tunc nullo onere spirituali adiecto constituta sit? n. 6.
Quid, si ex pensionis assignatione colligatur mens Papæ, vt nõ vacet? n. 7.
Quid, si pensio assignetur à Pontifice alicui ea lege, vt possit eam retinere, si transeat ad ordinem militarem, & professione legitimè in eo emissa, ineat matrim. & ille profiteatur non transacto anno nouitiatus: an vacet illa pensio? Et an Trident. sess. 25. c. 15. de reg. petens præmitti ante annum nouitiatus professioni validæ, procedat in his ordinibus militaribus? n. 8.
An clericus coniugatus sit capax pensionis, iusteq; assignetur ei à Pontifice absq; famulatu præstito Ecclesiæ? n 9.

1 IN hac difficultate sentiunt aliqui non vacare pẽsiones per matrimonij contractum, quando non sunt assignatæ in beneficium Ecclesiasticum, sed pro officio vel seruitio temporali. Sic citato Laurentio tradunt *Card. clem. 1. §. Ea. q. 6. n. 5. de supplenda negligentia prælati.* Et *ibi Imola n. 26. v. Quæro quot sunt species. Cacialup. tract. de pensionibus qu. 15. Lud. Gom. reg. de annali poss. ff. q. 21. paulo post princ.*

2 Prima tamen conclusio sit. Quando pensio datur laico pro ministerio merè temporali, vt pro pulsandis cãpanis, & organis: non vacant per matrimoniũ pensiones sic constitutæ. Quia sicut status laici non est cum ipsis incompatibilis, ita nec status coniugati: æquè enim repugnat cum beneficio vterque status. Ita tenent *DD. nu. præced. allegati, Gygas de pensionibus q. 54. n. 1.*

3 Hinc fit, Pontifice concedente laico pensionem pro re in defensionem Ecclesiæ vtiliter gesta, aut gerenda, eam non vacare per matrim. Quod concessa fuerit pro ministerio temporali. Ita *Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 3. n. 6. Greg. Lop. l. 41. v. El beneficio, t. 6. p. 1. Salzedo addit. ad pract. Bernardi Diaz cap. 80. §. Amittit etiam. Azor l. 13. instit. moral. c. 13. q. 8. Lud. Lop. 2. p. instruct. vbi de matrim. c. 49. col. 7.*

4 Idemque dicendum est, vbi pensio constituta esset clerico in minoribus ordinibus aut in sacris constituto, pro ministerio merè tẽporali: vt quia est aduocatus Ecclesiæ, sacrista, pulsat organa. Quia ea pensio datur tanquã laico, & pro re merè temporali, & ideo eadem est ratio ac si cõferretur laico, vt non vacet per matrimonium iure contractum, vt si clericus sit in minoribus: vel solo facto, vt si clericus sit in sacris. Ita *Gygas de pensionibus q. 54. n. 3. & 6.*

5 Secunda concl. Pensio alicui collata titulo clericali, vt loco beneficij, quod vel cuius ius ad rem resignauit, vacat eodem prorsus modo per matrim. quo duplici disp. præced. diximus per illud vacare beneficia: & ita eadẽ prorsus sunt opiniones circa illarum pensionum vacationem, vbi matrim. est irritum: quæ sunt circa beneficiorum vacationem. Ratio est manifesta, quia cum dẽtur titulo clericali huiusmodi pensiones per assumptionem status cõiugalis, incompatibilis cum beneficio, censetur illis renunciari, sicut & beneficijs. Prærerea, quia beneficiorum loco subrogantur: at quod loco alicuius subrogatur, eius naturam sapit. *l. Si eum, §. Qui iniuriarum. ff. si quis caut.* & ita docent *Gygas de pensionib. q. 54. num. 4. & seq. Ioan. Baptist. eod. tract. q. 30. Puteus decis. 469. lib. 2. Ioan. Paulus decis. 188. libr. 2. Bermond. de publicis concubinar. §. Qui vero solutus est, si continere nolit, nu. 3. Couar. Iul. Clarus, Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop.* vbi eos n. seq. referam. *Azor nu. 3. alleg. Flamin.* referens *diuersas Rotæ decisiones l. 1. de resign. benef. q. 1. n. 15. & li. 6. q. 2. n. 115. Zaualios in quæst. pract. q. 147. n. 3. Emanuel Sa sum. v. Pensio, nu. 4. Nauar. c. Quando, de consecr. d. 1. c. 21. n. 53.*

Imò stylus curiæ, qui facit ius, *cap. Quam graui, de crimine falsi*, habet eiusmodi pensiones per matrim. vacare, etiam si nullo spirituali onere adiecto sint constitutæ. Ita *Couar. Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop. n. 3. allegati, Iul. Clarus lib. 5. recept. §. fin in pract. crimin. q. 73. n. 5.* 6

Sunt tamen prædicta limitanda, nisi ex tenore literarum assignationis pensionis appareret mentem Pontificis esse, pensionem illam durare toto vitæ pensionarij tempore, etiam si vt laicus in posterum haberet. Tunc enim ex ea tacita Pontificis voluntate non vacaret per matrimonij contractum. Sic *Gygas de pensionib. q. 54. n. 4. fin. Ioan. Baptist. Cacialup eod. tract. q. 30. Couar. Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop. n. 3. allegati.* 7

Sed dubitabis, quid si Pontifex reseruet pensionem alicui ea lege, vt possit eam retinere, si ad ordinem militarem transiens, ac legitimè in eo professione emissa ineat matrim. iuxta eius ordinis institutum: & hic ante annum nouitiatus transactum professione facta, postea vxorem ducat, an possit pensionem retinere? Quæstio hęc pendet ex cognitione eius, an decretum *Trident. sess. 25. c. 15. de reg.* statuentis nullam professionem validam esse non præmisso integro nouitiatus anno, locum habeat in his ordinibus militaribus, qui vitam in communi non transigunt, nec perfectam castitatem vouent, sed cõiugalem? Si enim in illis locum habeat, amittet hic pensionem per matrimonij contractum, vtpote qui ante professionem legitimè emissam matrim. inijt, contra concessionis formam. Si verò non habeat locum, nõ amittetur pensio: eo quod professio valuerit, ac proinde forma seruata sit. *Flaminius de resign. benef. l. 3. q. 2. à num. 115. vsque ad 120.* ait occurrente hoc casu dubitatum fuisse de hac re, & resolutum fuisse ac ita ipse quoque resoluit non habere locum prædictum decretum in ordinibus militaribus. Tum, quia milites illorum non sunt in proprijssimo rigore loquendo religiosi: & quando illos comprehendere voluit Trident. fecit expressam de illis mẽtionem, vt *sess. 23. de reform. c. 18.* tum etiã, quia *ead. sess. 25. de reg. c. 16.* loquitur continuatiuè ad *c. 15. præced.* vt constat ex dictione, Quoque, posita statim in principio, ibi: *Nulla quoque renuntiatio.* At id *c. 16.* agens de bonorum renunciatione, manifestè loquitur de religiosis paupertatem veram vouentibus, quales non sunt hi. Ergo & *c. 15. præced.* loquens de ætate, & nouitiatu requisitis ad professionis valorem, non loquitur de his. Et ita ipse censet, & dicit maiorem partem Cardinalium congregationis Concilij Trident. id sensisse: licet postea cõtrarium decreuerit congregatio in militibus D. Ioannis, ex nouo ipsorum statuto huic decreto adhærenti. Quare apertè vult secluso eo statuto nec eos comprehendi. Et ita probat ratio ab eo adducta, ex continuatione *c. 16.* loquens de religiosis solis veram paupertatem promittentibus. Et hæc sent. mihi placet: quamuis *Nauar. l. 1. cons. t. de his quæ vi, in priori edit. cons. 5. n. 4. & seq. in posteriori cons. 9. à n. 4. & Manuel 2. tom. summ. c. 8. n. 2. concl. 1.* velint id decretum habere locum in omnibus ordinibus militaribus. Quod vniuersaliter loquatur de religionibus. Sed iam contrarium probauimus. 8

Ex dictis infertur, coniugatum clericum incapacem esse veræ pensionis, quæ titulo clericali conferri solet. Si enim antea habitam vere perdit ob statum incompatibilem: à fortiori erit incapax nouæ acquirendæ. Præterea, quia incapax beneficij est etiam incapax pensionis, saltem de stylo Curiæ, vt bene docet *Nauar. libr. 1. consil. tit. de tempor ordin. in priori edit. consil. 23. num. 2. in posteriori, cons. 11. n. 2.* At coniugatus est incapax beneficij (vt probaui disp. 42. nu. 14.) Dixi autem esse incapacem, nisi ex Pontificis summi dispensatione. Pontifex autem potest iuste illam concedere coniugato, non solum ob ministeria, quę coniugatus Ecclesię præstitit, sed ratione paupertatis, aut alia iusta causa concurrenti. Quia non est Pontificis potestas in conferendis pensionibus alligata, vt ex sola causa famulatus Ecclesiæ illas concedat. Quare prorsus culpa vacant pensiones coniugati accipientes à Pontifice, absque 9

tali

tali famulatu. Sic docent *Victoria relect. 1. de simonia, nu. 50. Nauar. summ. Lat. c. 25. n. 119. Hisp. c. 28. addit. ad n. 125. c. 25. & miscellaneo 45. de orat. in noua edit. n. 4. Gutier. q. can. lib. 2. c. 5. n. 26. Manuel 2. to. sum. c. 21. nu. penult. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 256. col. 3. §. Porro dubitari. Vega 2. to. sum. c. 65. casu 3.* Quamuis *Sotus lib. 10. de iust. q. 5. a. 6. colum. 4. vers. De pensionibus autem*, id non approbet, dicens non carere absurditate, si pensiones ob aliam causam, quam ob Ecclesiæ famulatum, concedantur.

DISPVTATIO XLV.

An non tantum peccet retinens beneficium vel pensionem post initum matrimonium: sed etiam ea recipiens aut retinens animo non permanendi in statu clericali, sed transeundi ad matrimonium?

SVMMARIVM.

Recipiens beneficium parochiale animo recipiendi sacerdotium intra annum, nec postea recipiens sua culpa, non tenetur restituere fructus perceptos eo tempore, quo voluntas duravit, n. 1.

Tenetur restituere fructus, si à principio non intendebat, nec postea promotus est, & ipso non restituente, tenetur qui conscius eius iniqui animi ei contulit beneficium? n. 2.

Non est expectanda sententia ad hanc restitutionem, & an in foro externo possit hic cogi restituere n. 3.

Peccat mortaliter parochiale acquirens aut retinens absque animo assumendi sacerdotij intra annum, & tenetur aut mutare voluntatem, aut illud dimittere: at valuit collatio, n. 4.

An taliter teneatur fructus restituere, vt illorum dominium non acquirat: & quid distet siue acquirat, siue non, n. 5.

Proponuntur casus, in quibus versatur difficultas, n. 6.

An recipiens curatum animo per annum fruendi fructibus, ac postea eo relicto transeundi ad nuptias: at mutata voluntate promotus est, teneatur fructus restituere? n. 7.

Quid, si mutata voluntate promotus est ad subdiaconatum, Episcopo dispensante ratione studij, ne ad sacerdotium promoueatur intra septennium: & initiatur sacerdotio intra id septennium? n. 8.

Quid, si mutet voluntatem, & tandem non initietur tempore præscripto, an excusetur à fructuum restitutione, quos perceperit tempore rectæ intentionis? n. 9.

Quid, si animo dubio aut conditionali acceperit curatum? n. 10.

An si intendens promoueri accepit, at mutata voluntate non est promotus, teneatur restituere fructus mutata voluntate recepto? n. 11.

Quid, si acceptet non animo permanendi in illo, sed donec pinguius obtineat, aut id cum alio permutet, aut renuntiet pensione reseruata? n. 12.

An teneatur restituere fructus beneficij simplicis, cui ordo sacer annexus est, illud recipiens absque animo ordinis assumendi, sed fruendi ad tempus fructibus, & eo relicto ducendi vxorem? n. 13.

Lethale est recipere aut retinere beneficium simplex, cui ordo sacer annexus est, animo ordinis illius non assumendi: & quid, quando est conditionalis, aut dubius animus? n. 14.

Quando dicatur ordo sacer annexus: & an sit mortale recipere capellanias, quibus onus missarum iniunctum est, animo non assumendi sacerdotij? n. 15.

An sit mortale recipere beneficium simplex, cui ordo sacer non annectitur, animo non perseuerandi in clericatu, sed vxoris ducendæ? Refertur quædam sent. n. 16.

Non est culpa recipere huiusmodi beneficium animo ordinis sacri non assumendi, at perseuerandi in clericatu, n. 17.

An huiusmodi beneficiarius teneatur habere animum assumendi ordinis sacri, instante necessitate aut vtilitate Ecclesiæ, aut Episcopo cogente? n. 18.

Sola culpa venialis est, recipere beneficium simplex, cui ordo sacer non annectitur, animo fruendi ad tempus fructibus, & postea eo relicto ducenda vxore, n. 19.

Similis culpa est, recipere eo animo pensionem, quæ titulo clericali confertur, n. 20.

1 DISPVTATIO hæc pendet ex intelligentia textus *cap. Commissa, v. Cæterum, de elect. in 6.* vbi decernitur, obtinentem beneficium parochiale absque animo assumendi intra annum sacerdotij, prout dispositum est *c. Licet canon, eod. ti. & lib.* teneri fructus restituere, ibi: *Cæterum si promoueri ad sacerdotium non intendens, parochialem receperis Ecclesiam, vt fructus ex ea per annum percipias, ipsam postmodum dimissurus (nisi voluntate mutata promotus fueris) teneberis ad restitutionem fructuum eorundem: cum eos receperis fraudulenter.* Postergo quæstio hæc tractari tam de beneficio curato, quàm simplici. De quibus seorsum disseram. Prius ergo agendo de beneficio curato, id tamquam certum præmittendum est, hunc recipientem beneficium curatum animo assumendi sacerdotij intra annum, non teneri fructus perceptos eo tempore, quo sanam habuit intentionem, restituere: quamuis postea mutata voluntate minime promoueatur intra annum ad sacerdotium. Quod *d. cap. Commissa*, solus accipiens curatum, nec promoueri intendens, obligetur ad fructus illius restituendos. At hic reuera intendebat promoueri. Atque ita docent *ibi glos. v. Non intendens.* Et *ibi Dominicus §. Cæterum, nu. vn. notab. 2. D. Antonin. 3 p. t. 15. c. 1. §. 3. ad fin. Syluest. v. Beneficium, 3. qu. 2. Armilla v. Beneficium, n. 86. Tabiena v. Beneficium, 3. q. 22. n. 25. Sotus lib. 10 de iust. qu. 5 a. 6. col. 2. concl. 1. Lud Lop. 1. p. instruct. c. 255. col. 4. propos. 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 30. concl. 6. n. 6. Vega 1. to. sum. c. 36. casu 23.*

2 Similiter est certum, eum qui recepit curatum, non intendens promoueri intra annum ad sacerdotium, nec promotus est, teneri fructus perceptos eo tempore iniquę voluntatis restituere. Est enim expressa decisio textus *d. c. Commissa vers. Cæterum.* Et fatentur omnes. Imo & textus iubet, vt qui sciens prauam illam intentionem contulit illi beneficium, teneatur Ecclesiam seruare indemnem, restituendo illi fructus. Quod intelligitur in subsidium, nimirum non restituente principali, tunc enim ipse tanquam cooperator ad iniustitiam tenetur fructus restituere: à quo illo restituente ipse excusabitur. Satis enim consultum est damno Ecclesiæ. Atque ita docent *Glossa eo. cap. Commissa, in fine.* Et *ibi Dominicus, §. Illum, n. 2. Angelus v. Clericus, 7. num. 5.* Deducendumque ex ea restitutione est salarium, quod præstitum est vicario, qui eo tempore curato beneficio inseruiuit. Id enim in necessarium Ecclesiæ ministerium est impensum. Ita docent *Gabriel 4. dist. 15. q. 8. a. 3. dub. 1. Angles floribus 2. p. vbi de restitutione, q. vn. de clericis restitutioni obnoxijs, art. 1. dub. 6. Gutier. quæst. canon. lib. 2. c. 5 num. 23.*

3 Hæc autem restitutiõ obligat in foro conscientiæ, & ita non desideratur iudicis sententia. Quamuis enim rationem aliquam pœnæ subeat, & res odiosa sit: at potius est damni illati Ecclesiæ compensatio, cuius fructus fraudulenter acquiruntur, non habita intentione assumendi ordinis necessarij ad ministeriũ illius beneficij: quod sub ea tacita conditione confertur, vt fructus minimè absque ea intentione ita acquirantur, quin necessario restituendi sint. Ita docent *gl. eo. c. Commissa, in fin. Et ibi Francus §. Porro, n. 2. Domin ibi, § Illum, n. 2. Rebuffus praxi benef. t. De nõ promotis intra annum, n. 15. Sotus lib. 10. de iust. q. 5. a. 6. col. 3. verb. Per contrarium. Nauar. c. Quando, de consecr. d. 1. c. 21. nu. 47. & 49. Angles floribus p. 2. vbi de restitutione, qu. vnic. de cler. restitutioni obnoxijs. a. 1. dub. 5. Gutier quæst. can. lib. 2. c. 3. n. 20. fin. Lud. Lopez 1. p. instruct. c. 256. col. 2. § Nihilominus respondetur.* At *Rebuffus* dicens ita censuisse Senatum, & *Gutier. n. 21.* negant actionem Ecclesiæ ad eos fructus repetendos: nec in foro externo coactionem ad id admittunt, sed id confessario relinquendum asserunt, vt obliget ad eam in foro cõscientiæ restitutionem. Nec quo ducantur fundamento explicant. Nec illud video, & ideò melius dicunt *Glossa, Francus, & Domin. proxime allegati*, decisionem illius textus in vtroque foro locum habere, ac proinde probata fraude dari actionem ad eos fructus repetendos. Si enim iniustè ac fraudulenter (vt ait textus) acquisiti sunt: cur fraudulenter acquirens non erit in foro externo restituere compellendus?

4 Hinc infertur, peccare mortaliter recipientem beneficium curatum, neque intendentem promoueri ad sacerdotium intra annum. Tum, quia contrauenit præcepto iustissimo Concilij Lugdunensis, *c. Licet canon, de elect. in 6.* Tum etiam, quia recipit fructus contra iustitiam. Cum eos teneatur restituere. Sic docent *Angelus verb. Clericus, 7. num. 5. Sotus lib. 10. de iust. qu. 5. art. 6. col. 3. vers. Sed est præterea, Nauar. summ. cap. 25. Lat. num. 118. vers. 10. Hispane, num. 124.*

Toledo

Toledo libr.5.summæ,cap.5.num.5. Graffis 1.p.decis.lib.2 cap.97. num.54. Quare tenetur hic aut mutare voluntatem, aut dimittere id beneficium cum fructibus, alias peccabit mortaliter, vtpote qui in pristina voluntate iniqua perseuerat. Sic *Sotus ibidem,& Nauar.cap.Quando,de consec.d.1.ca. 21.num.51.* Addit tamen bene *Sotus*, licet non intenderit promoueri, sed propositum habuerit ducendi vxorem, illum acquisiuisse verum beneficij titulum,& ideo si mutata voluntate voluerit intra annum presbyter fieri, posse absque noua prouisione retinere beneficium. Quia *cap Licet canon,de elect.in 6.* tantum priuat hunc beneficio, quando intra annum nō promouetur: & *c. Commissa, vers. Cæterum, eod. t. & lib.* solum priuat fructibus recipientem absq; legitima intentione:at non irritat titulum. Et idem docet *Nauar.d.c.Quando,n.48.*

5 Immo hunc sine legitima assumendi sacerdotii intentione recipientem beneficium curatum, non acquirere dominium fructuum durante ea intentione perceptorum,affirmant *Francus c. Commissa,§.Porro,n.2.de elect.in 6. Sylvest.Beneficium,3.q.2.D.Antonin.3.p.t.15.c.1.§.3.ad fin. Sotus lib.10.de iust.q.5.a.6.col.3. vers. Sed est præterea,& vers.Percontaris*: dicunt enim hunc non efficere fructus suos. Sed merito ab eis discedit *Nauar.c.Quando,de consec. dist.1.c.21. num.48.* Quia cum habeat verum illius beneficij titulum, nec textus *d.c.Commissa, §.Cæterum*, eum priuet dominio fructuum,sed tantum obliget ipsum ad restituendos eos; non est cur deneganda sit illi acquisitio dominii illorum fructuum. Cum fructus beneficij acquirantur habenti legitimum eius titulum. Nec est quæstio de nomine, sed multum refert vtrum horum dicatur. Si enim hic parochus sit dominus fructuum, & donet aliquos in propria specie, non effectus ob id impotēs ad restituendum, non tenebitur donatarius illos restituere, parocho non restituente, vtpote qui rem à vero domino accepit. Quod secus esset,si non esset dominus.

6 Difficultas autem in quatuor casibus consistit. Primus est, quando recipiens curatum, nō intēdebat promoueri, & tandem mutata voluntate intra annum promotus est, an teneatur restituere fructus perceptos eo tempore quo caruit intentione? Secundus,quando animus recipiendi sacerdotij fuit dubius aut conditionalis. Tertius,quando initio verus animus adfuit, at postea mutata voluntate non est promotus. Vltimus, quando animus adfuit implendi omnia ad quæ tenetur, at non permanendi in eo beneficio, sed donec pinguius assequatur, aut illud renuntiet pensione reseruata aut permutet.

7 In primo igitur casu, *Sotus lib.10.de iust.quæst.5. art.6.col. 3.paulo ante vers. Percontaris*, affirmat teneri hunc fructus restituere perceptos eo tempore, quo intentione caruit. Quare parentheſim illam textus, *cap. Commissa, vers. Cæterum,de elect.in 6.* ibi,*(nisi voluntate mutata promotus fueris,)* ait non referri ad fructus antea perceptos, quasi illos acquirat parochus ob voluntatis mutationem: sed ad fructus percipiēdos ex tunc, illos enim acquirit. Idem videtur sentire *Toledo lib.5.summ.c.5.n.5.* vbi dicit suscipientem beneficium curatum animo non recipiendi ordines, teneri restituere fructus perceptos toto tempore antecedenti mutationem voluntatis. Sed absque dubio tenendum est nullos fructus teneri eum restituere. Primo, quia expresse textus *d.c.Commissa,§.Cæterum*, non obligat hunc absolutè ad fructus restituendos,sed sub conditione, nisi voluntate mutata promotus eo anno fuerit. At hic deficit conditio, cum iam promotus sit. Nec valet expositio Soti, ad libitum enim explicat eum textum de fructibus in posterum percipiendis: eo vel maxime, quod textus aperte loquatur de fructibus iam perceptis, vt constat ex rationequam subdit, ibi: *Cum eos receperis fraudulenter.* Præterea, quia ratio decisionis eius textus est, fraus Ecclesiæ facta recipiendo fructus beneficij integro anno, ac postea amittendo illud defectu sacerdotij assumpti: prout expresse in ipsomet textu dicitur. Quæ ratio nō habet locū in hoc euentu. Cum fraus intētata non sortita sit suum effectum, nec damnum Ecclesiæ excogitatum sit subsequutum, illo intra eum annum assumente, prout tenebatur, sacerdotium. Et ita clare huius sententiæ sunt *glossa eod.c.Commissa,verb.Mutata,& verb.Promouendum: & ibi Archid.in fin.Dominicus ibi,§.Illum,num.2.super glossa, verb. promouendum*, vbi dicunt promotione sequuta purgari fraudem Et tenent impugnato Soto, *Nauar.c. Quando,de consecrat.d.1.cap.21.num.46.& 50. Lud.Lopez 1. part. instructorij, cap.255.ad finem.*

Immo si episcopus, postquam parochus ille mutauit 8
voluntatem, dispensaret cum eo ne ratione studij promoueretur ad sacerdotium per septennium, iuxta *c. Cum ex eo,de elect.in 6.* prout potest, dummodo intra illum annum subdiaconus fiat, adhuc non amitteret fructus tempore præterito iniquæ voluntatis perceptos: etiamsi in fine anni Episcopus dispenset,quando iam non poterat ad sacerdotium promoueri, (potest enim tunc Episcopus dispensare, modo intra eum annum fiat subdiaconus: cum non sit priuatus, donec elabatur annus, teste *Rebuffo praxi benef.t.De non promotis intra annum,nu.43.& 44.* vbi & alios refert.) Ratio est, quia textus *d.c.Commissa, vers. Cæterum*, eximens à restituendi obligatione fructus temporis prauæ illius voluntatis, dummodo parochus ille mutata volūtate promotus sit, nil aliud intēdit, quā vt parochus ille suæ obligationi satisfaciat, recipiens ordines intra tempus iure præscriptum. At tempus iure præscriptum est, vt intra annum sacerdos fiat, vel si Episcopus dispēset ratione studij per aliud septēnium, vt intra illum annum ad subdiaconatum,& intra illud aliud septennium ad sacerdotium ascendat. Nō igitur fructus amittet tempore prauæ voluntatis perceptos, si intra illorum octo annorum spatium Episcopo sic dispensante sacerdos fiat,& intra illum annum subdiaconus,

Hinc infertur recipientem beneficium parochiale a- 9
nimo non ascendendi tempore iure præscripto ad sacerdotium, & postea mutata voluntate id intendentem, si tādem tempore præscripto non correspondit suæ obligationi ascendens ad sacerdotium, non posse retinere fructus aliquos illius beneficij. Quia vere recepit beneficium non intendens promoueri: in quo casu textus *dict. cap. Commissa, vers. Cæterum*, obligat eum ad fructus restituendos:& solum casum excipit, in quo voluntate mutata promotus est. Ergo quamuis mutet voluntatem; si reuera ea mutatio non habuit effectum, tenebitur integros fructus restituere.

In secundo casu quando quis recepit beneficium cu- 10
ratum hæsitās an promoueatur, aut intentione conditiōnali, nimirum, ascēdendi ad ordines tēpore sibi iure præfixo, nisi interim felicius quid sibi cōtingat, vt mors fratris primogeniti,& sit ipse futurus hæres,vel quid simile, *Sotus lib.10.de iust. q.5. a.6.colum. 2.vers.Et nota*, in vtroque casu obligat ad fructus restituēdos, perinde ac si vere reciperet beneficium nō intendēs promoueri. Et ipsum sequitur *Gutierrez lib.2.quæst.canon.c.5.n.22.* Ducuntur,quod textus *d.ca.Commissa,§.Cæterum*, absolutam recipiendi sacerdotij intētionem postulet, vt parochus tuta cōscientia fructus comparet,cum enim absolute percipiat fructus, absoluta quoq;debet esse intentio. Alias verificatur ratio textus,nimirum:fraudulenter hunc fructus percipere. At verius est recipientem ea intentione conditionali, non teneri fructus restituere. Ducor, quia textus *d.c.Commissa, §.Cæterum*, loquitur de illo, qui à principio cum accipit Ecclesiam,habet animum non assumendi sacerdotij, sed fructibus fruendi, (vt expresse docet *Anchar.dict.cap.Commissa,nu.3.notabili 6.*) Atque ita loquitur de volenti fraudulenter lucrari fructus anni dati ad assumendum sacerdotium. Quod in hoc non verificatur, nec enim beneficium animo doloso suscepit, nec caruit intentione assumendi sacerdotij, sed illam firmam habuit, nisi felicius illo tempore quicquam contigerit. Et confirmatur, quia negatio illa præcedens illud participium, Intendens, *dict. §. Cæterum*, negat quicquid post se inuenit, & eius oppo-

oppositum ponit. Cum ea sit negationis natura. Quare intelligitur de nullam habenti intentionem. At intentio conditionalis est intentio: sicut dispositio conditionalis est vera dispositio, quamuis non tanti effectus ac simplex, §. *Omnis, Instit. de verb. oblig. & cap. Si pro te, de rescript. in 6.* Et ideo hanc sententiam sustinent *Nauar sum. latin. c. 25. num. 118. ad fin. & c. Quando, de consecr. dist. 1. c. 21. nu. 45. vers. 34. & Miscellan. 45. de oratione, in noua editione, nu. 5. vers. Sexto, Graffis 1. par. decis. lib. 2. c. 97. n. 55. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 30. n. 6. concl. 6. Lud. Lopez 1. part instruct. c. 255. col. 7. §. Post hæc supereſt, Vega 1. tom. summæ, cap. 36. casu 23.* Vnde nec peccat accipiens curatum ea intentione conditionali. Quod bene docet *Nauarrus eisdem locis*, & colligitur ex reliquis allegatis contra Sotum. Quia textus intentionem petit, & hic reuera illam habet. Quando autem animus esset vere dubius, crederem eum peccare mortaliter, & teneri fructus restituere. Quippe hæsitans non habet veram intentionem. Et ita cum Soto & Gutier. sentiunt *Manuel, Lud. Lopez, Vega ibid.* Nec credo *Nauarrum* sentire oppositum, confundit enim animum dubium cum cõditionali: & rationes, quas affert, de solo conditionali probant, ac proinde de illo solo intelligitur sua sententia.

11 In tertio casu, nimirum, quando recepit curatum intendens promoueri, & postea mutata voluntate non promotus est, an teneatur fructus perceptos à tempore, quo mutauit voluntatem, restituere? Quidam asserunt eum teneri, vnde dum textus *c. Commissa, vers. Cæterum, de elect. in 6.* solum obligat ad hanc restitutionem, recipientem curatum absque intentione sacerdotij assumendi: dicũt intelligi textum de fructibus perceptis ante volũtatis mutationem, secus de perceptis postea. Quod militet eadem ratio, ac quando à principio non habuit intentionem: iam enim ex tunc verificatur hunc intentionem non habere. Insuper militat ratio reddita in textu, ex tunc enim fraudulenter recepit fructus: & Ecclesia patitur id damnum, vt hic retineat residuo tempore illius anni fructus beneficij, & eo transacto vacet, e quod ad sacerdotium promotus non sit. Ita docet *gloss. d. c. Commissa, verb. Non intendens & ibi Dominicus §. Cæterum, num. vn. super eam glossam, Sotus libr. 10. de iust. q. 5. art. 6. colum. 2. concluſ. 1. Nauar. summ. Hisp. c. 25. num. 124. Angles floribus 2 p.* vbi de restitut. *q. vn. de clericis restitutioni obnoxijs. a. 1. dub. 6. Gutierrez lib. 2. quæst. can. c. 5. nu. 25. Toledo lib. 4. sum. c. 18. n. 4. Graffis 1 p. decis. lib. 2. c. 97. num. 54.* At verius est non teneri eos fructus restituere. Quia textus solum obligat recipiẽtem beneficium, nec intendentem promoueri: at hic intendens promoueri illud recepit. Nec eadem ratio militat in vtroq; casu. Quod longe grauioris culpæ reus sit, qui ab initio fraudulenter accipit Ecclesiam carens animo sacerdotij assumendi, quam bona intentione recipiens, & postea ea mutata retinens. Et ita docet *Nauarr. c. Quando, de consecr. d. 1 c. 21. n. 50 & sum. lat. c. 25. n. 118. vers. Decimo.* & in effectu hanc partem sustinent *Lud. Lopez 1. part. instruct. c. 255. col. 3. Manuel 1 tom. sum. 2. edit. c. 30. n. 6 concl. 6. Vega 1. tom. summ. c. 36. casu 23.* Quamuis enim hi temperent, si eo tempore sufficientem vicarium præposuerit, qui parochi munia obeat: non est disputatio præsens, nisi an sit restituendi obligatio ob solam voluntatis assumendi sacerdotij mutationem. Et fauent *D. Antonin. 3 p. t. 15. c. 1. §. 3. ad fin. Syluester verb. Beneficium, 3. q. 2.* vbi dicunt habentem à principio intentionem non teneri fructus restituere, licet tantum temporis ex eo anno transierit, vt iam nequeat ad sacerdotium promoueri.

12 In vltimo casu quando quis recipit beneficium, animo non retinendi illud in perpetuum, sed donec pinguius habeat. Quidam id damnant, nec qualitatem culpæ explicant, sed dicunt eum peccare: nec explicant de quali beneficio loquantur, sed indistincte de beneficio agunt. Adduntq; non teneri hunc dimittere beneficium, sed mutare propositum. Ducuntur, quia sicut contrahens matrimonium carnale, tenetur habere animum permanendi perpetuo cum vxore: ita assumens beneficium tenetur id in animo habere: vtpote qui matrimonium spirituale cum Ecclesia init. Ita docent *Host. c. Relatum, n. 2. de cler. nõ resid. & ibi Ant. n. 8. Abbas in fin. Angel. v. Clericus, 7 n. 6. Sylu. verb. Beneficium, 3 fin. Gabriel 4. d. 15. q. 8. a. 3. dub. 1.* Qui addit teneri hunc dimittere beneficium, aut propositum mutare. Cæterum nullam culpam video si is firmum habeat animum inseruiendi illi beneficio, qualecumque sit, dum illud tenuerit: & implendi omnia ad quæ beneficiũ obligat: quamuis propositum habeat solum retinendi illud, donec pinguius obtineat. Non enim est textus iubens vt recipiens habeat animum perpetuo id beneficium retinẽdi. Nec similitudo ex matrimonio carnali deducta id suadet. Cum longe diuersa ratio sit: matrimoniũ enim carnale est vinculum perpetuum, secus de hoc spirituali. Et ita docent *Nauar. sum. c. 5. lat. n. 118. vers. 10. bispane, nu. 124. fin. Manuel & Vega, n. præced allegati.* Vnde bene *Nauar. lib. 3. conſ. in 1. edit. t. de præbendis. conſ. 24. n. 2.* ait non peccare recipientem beneficium parochiale firmo animo inseruiendi illi tempore, quo id habuerit, donec illi renuntiet reseruata pensione ex pontificis licentia, vel permutet cum alio: & si proponat vnico solo die tenere illud, dummodo eo die impleat quod tenetur.

Hactenus de beneficio curato habitus est sermo, iam 13
de beneficio simplici agendum est, qualiter peccet, ac teneatur restituere fructus, illud accipiens fraudulenter, animo nimirum fruendi ad tempus illius fructibus, & nõ ascendendi ad ordines sacros, sed relinquendi statum clericalem, ac transeundi ad matrim. Et à fructibus incipiẽdo, quibusdam placet teneri hunc ad fructus restituendos. Quia quamuis *c. Commissa, vers. Cæterum, de elect. in 6.* præcipiens hanc restitutionem, loquatur de beneficio parochiali, at ratio in textu tradita, nempe, fraudulenter recipi fructus, non habita ea intentione recipiendi ordines, procedit quoque in beneficio simplici. Huius sententiæ sunt *Rebuffus praxi benef. t. de non promotis intra annum, n. 83. Gabriel 4. d. 15. q. 8. art 3. dub. 1 Adrianus 4. materia de restitut. q. de Ecclesiasticis consumentibus redditus beneficij vltra decentem necessitatem, § Pro responsione ad quæsitum, vers. Ex quæ conclusione, in paruis voluminibus est f. 128. pag. 1.* Sed dicẽdum est eum nõ teneri restituere fructus. Quia id solum constitutum est *d. c. Commissa, vers. Cæterum*, de habentibus beneficia parochialia: quare cũ multo leuius delictum sit recipere simplicia absque intentione assumendi ordinis sacri eis annexi, non est cur decretum illud pœnale & odiosum sit extendendum ad beneficia simplicia. Et ita tradunt *Sotus lib. 10 de iust q. 5. a. 6. col 3. vers. De alijs autem, Nauar. sum. lat. c. 25. n. 118 hisp n. 124. & c. 28. addit. ad n. 125. cap. 25. & c. Quando, de consecr d. 1. c 21 n 51. Angles Floribus 2. p.* vbi de restitutione, *q vn. de clericis restitutioni obnoxijs, a. 1. dub. 4. Gutier. quæst. canon. lib. 2. c. 5 n. 24 Toledo lib. 4. sum. c. 18. nu. 4. & lib. 5 c. 5 n 5. Emmanuel a sum. verb Beneficium n. 38 Lud Lopez 1 part instruct. c. 256. §. Porro alia quæst. Graffis 1. p. decis. lib. 2 c. 97. n. 55. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 30. n. 4. concl. 3. Vega 1. tom. sum. c. 36. casu 20. §. Alo segundo.*

Grauior autem est difficultas de culpa, qualis sit bene- 14
ficium simplex accipere animo non perseuerandi in statu clericali, aut non ascendendi ad ordines sacros? Et quidem quãdo est annexus ordo sacer illi beneficio simplici, est culpa mortalis id accipere, aut retinere animo non recipiendi ordinem annexum illi beneficio. Quia iure naturali, diuino, & humano, accipiens officium, debet curare esse habilis ad illud, *l. Idem iuris. ff ad l. Aquiliam, c. Non est putanda, 1. q. 1.* & ita tenent *Sotus lib. 10 de iust. q. 5. a. 6. col. 4. paulo ante vers De pensionibus autem, Gutier lib. 2. q. canon. c. 5 n. 25. Toledo lib. 5 sum. c. 5. n. 5. & lib. 4. c. 18. nu. 4.* vbi addit eum absoluendum non esse, donec aut animum mutet, aut beneficium dimittat, *Ludouicus Lopez 1. part. instruct. c. 256 colum 3. §. Iam & alia minutiora.* Et videtur sentire *Nauar. c. Quando, de consecr. d. 1. c. 21. nu. 51.* vbi dicit esse peccatum, quamuis non explicet an sit veniale, an potius mortale. Quamuis *idemmet Nauarrus summa latin. c. 25. nu. 118. ad finem*, dicat habentem simplex beneficium absque animo

animo recipiendi ordinis sacri, & incedendi in habitu clericali, delinquere mortaliter, non ratione intentionis non assumendi ordinem, sed defectu habitus clericalis. Sed forte potest intelligi de beneficio simplici non habente ordinem sacrum annexum. De quo agemus n.16. & seq. Idem colligitur ex *Emm. Sa sum. verb. Beneficiū, n.39.* vbi ait habentem beneficium, cui est ordo sacer annexus, teneri intra annum ordinem ad illud requisitū recipere. Similis esset culpa, si animus esset dubius, vt de beneficio curato probaui n.10. secus si animus esset conditionalis: tunc enim non peccaret, vt eod. nu. 10. dixi de recipiente curatum. Et quamuis *Gutier.* id neget in beneficio curato, admittit tamen in simplici, *l.2 qu. est. can. c.5.n.27.*

15 Sed petes, quando dicatur annexus ordo sacer beneficio simplici? Id quidem bene & breuiter explicuit *Sotus lib.10. de iust. q.5.a.6 colum.4. vers. De aliis*, dicens cui est annexum clericale obsequium. Idem *Nauar. c. Quando, c.21. n.51.* vbi reddens rationem, cur teneatur habere animum accipiendi ordinem sacrum, recipiens beneficium, cui ille est annexus, ait, quia accipiens munus aliquod, debet curare esse habilis ad illud obeundum. Sentit ergo id beneficium habere ordinem sacrum annexum, quod obligat ad obsequium aliquod clericale, quod absque ordine illo sacro exerceri nequit. Præterea quia petente fundatore capellaniæ, vt capellanus tot faciat sacra, est omnium sententia, exigi ordinem sacerdotalem ad illam: ac solum maxime controuertitur inter DD. an is ordo actu exigatur in capellano eligendo: an potius sufficiat vt postea initietur, vt potest videri in *Lambertino de iure patron. lib.2.p.1.q.7.toto a.29. Gutierrez toto consil.1. Spino speculo testament. gloss.4. principali, n.68. Zauallos in quæst. pract. q.693.* Concludo ergo id beneficium dici habere ordinem sacrum annexum, quod obligat ad onus aliquod petens ordinem sacrum: quod autem non obligat ad ministerium requirens ordinem sacrum, non habere illum annexum. Ex quo rursus fit, accipientem capellaniam, aut retinentem absque animo saltem conditionali ascendendi ad sacerdotium, quando ea habet missarum onus annexum per capellanum implendum, peccare lethaliter, iuxta dicta num. præced. Nam ea habet ordinem sacerdotij annexum, sine quo id onus missarum iniunctum impleri nequit. Id vero temperarem, quando capellania esset magni momenti, vt si excederent redditus centum nummos aureos: alias reputarem eam tenuem ad hunc effectum, vt esset culpa lethalis illam accipere absque animo sacerdotij assumendi, implendo tamen fideliter ea, ad quæ capellania obligat: nisi institutor verba rigida apponeret, quibus suam mentem esse explicaret, non posse per substitutum illi deseruiri. Et ducor, quoniam capellania tenuis non obligat eo rigore, quin consuetudo habeat, vt illi per alium deseruiatur.

16 Quando vero non est annexus ordo sacer beneficio, non ita clare loquuntur DD. qualis culpa sit illud recipere animo non ascendendi ad ordinem sacrum: nec perseuerandi in clericatu, sed ducendi vxorem. *Sotus lib.10. de iust. q.5. art.6. col.4. paulo ante vers. De pensionibus autem*, dicens esse mortale recipere beneficium, cui est annexus ordo sacer absque intentione ordinis illius assumendi, subdit, si nullus ordo sacer sit annexus, saltē necessariam esse intentionem clericorum more viuendi: absurdum enim dicit esse retinere cum animo ad matrim. conuolandi, aut secularitet viuendi: imo ait non vacare culpa possidentem præstimonia cum eiusmodi seculari animo & habitu. Vbi videtur censere non esse mortale, beneficia simplicia nullum sacrum ordinem annexum habentia recipere animo non assumendi ordinem: at esse mortale, ea recipere cum intentione non permanendi in statu clericali, sed transeundi ad nuptias. Quia in priori membro de culpa lethali egit, & ita mentem Soti esse vt sit culpa lethalis, intellexit *Nauar. c. Quando, de consecr. d.1.c.21.n.52.* Sotum sequitur *Gutier.* cum eadem confusione loquens, *lib.2. quæst. canon. c.5. num.25.* & videtur sentire *Toledo lib.3. summæ, c.18. num.4. & lib.5.c.5.n.5.* quibus in locis indistincte ait reum esse culpæ mortalis, accipientem aut retinentem beneficium simplex animo vxoris ducendæ. Et in terminis propriis *Nauarr. miscell.44. de oratione, in noua edit. n.2.* dicit esse peccatum mortale recipere beneficium simplex, animo mutandi postea statum clericalem in coniugalem. Et quamuis hic non explicet, si id beneficium non habeat ordinem sacrum annexum: at dicit sententiam, quam ipsemet habuerat *c. Quando, c.21.n.52.* vbi expresse dixit non esse mortale recipere beneficium non habens sacrum ordinem annexum, cum proposito postea eo relicto transmigrandi ad matrimonium, intelligendam esse, quando intentio mutandi statum non est absoluta, sed sub conditione, si aliquid felicius obtigerit. Vnde clare tenet in hoc casu esse culpam lethalem. Et *idem Nauar. miscellaneo 45.n.5. & lib.3 consil. tit. de præbend. in 1. edit. consil.16.n.vn. Flaminius de resignat. benef. lib.4.q.vlt n.42. Gutier. l.2. quæst. canon c.5.n.26.* dicunt peccare, non explicantes qualitatem culpæ, recipientem beneficium, cum intentione postea statum clericalem deserendi. Et loquuntur indistincte de beneficio. Et fundamentum huius sententiæ est, beneficia instituta esse ad sustentandum clericum in statu clericali, quare ordo peruertitur, & debitus finis, quando ea suscipiuntur animo fructus ad tempus capiendi, ad sustentandum postea secularem statum ac coniugalem.

Prima tamen conclusio sit. Quando beneficium simplex nullum ordinē sacrum annexum habet, vacat prorsus culpa, illud recipere cum intentione nullius sacri ordinis recipiendi: at in statu clericali perseuerandi, ac satisfaciendi oneribus ad quæ beneficium obligat. Cum enim nullum ius obliget hunc ad suscipiendos ordines sacros, nec beneficiū eos petat, nullius præcepti reus est carens eo animo: ac subinde nec venialiter peccat. Et ita videntur sentire *Sotus & Gutierrez n præc. allegati.* & tenent *Nauar. summa latina c.25.n.118. Ludouicus Lopez 1.p. instruct. c.256. colum.3. §. Iam & alia minutiora, Manuel 1. tom. summ. 2. edit. c.30.n.6. concluſ.6. & n.4. concluſ.3. Vega 1. tom. summæ, c.36. cāsu 23.* 17.

Hinc deducitur possessorem beneficij, cui non est ordo sacer annexus, non teneri habere absolutam voluntatem recipiendi sacros ordines extante vtilitate vel necessitate Ecclesiæ: sed satis ei est habere voluntatem absolutam subeundi omnia onera beneficio annexa tempore, quo id possederit: & disiunctiuam assumendi ordines sacros, cum Episcopus cogente necessitate vel vtilitate Ecclesiæ iusserit, aut dimittendi beneficij. Ita *Nauar l 3. consil. in vtraque editione, tit. de præbend. consil.1 fin. & miscellan.44. de orat. in noua edit. in fine.* 18

Secunda conclusio. Probabilius credo non peccare mortaliter, recipientem aut retinentem beneficium simplex, cui sacer ordo annexus non est, animo illud ad tempus retinendi, & eius fructibus fruendi: posteaque eo deserto ad secularem vitam aut coniugalem transeundi: dummodo eo animo accipiat & retineat, vt velit ei sufficienter inseruire, donec illud mutato statu relinquat. Quod nullo iure probetur teneri hunc habere animum sub culpa mortali perseuerandi in statu clericali: imo iura liberum ei concedunt transitum ad nuptias, modo beneficium relinquat, *c. Ioannes, c. Diuersis, de cler. coniug.* Ita docet *Nauar. c. Quando, c.21.n.52.* Id tamen concederem Doctoribus n.16. allegatis, nempe, esse culpam venialem. Quia negari non potest esse aliqualem debiti ordinis peruersionem, vt probat ratio n.16. in fine adducta, non tamen ea est tanti momenti, vt culpam lethalem constituat. 19

Vltima conclusio. Similis culpa venialis est, acceptare pensionem titulo clericali collatam, animo ea ad tempus fruendi, & postea transeundi ad statum coniugalē. Quia aliqualis debiti ordinis est peruersio: cum ea similiter constituatur ad sustentandum clericum in statu clericali, vt constat ex bullis concessionum pensionis: quibus appellat Pontifex clericū eum, cui illam concedit, & subdit: 20

Vt commodius te sustentare possis. Et ita intelligo *Nauarrum miscellaneo 45. in noua edit. de oratione, num. 5. vers. 6.* dicentem hunc peccare. Qui bene addit, *num. 6. vers. 7.* non teneri hunc fructus restituere. Quod constat ex dictis num. 13. vbi idem probauimus de fructibus beneficij simplicis eo animo recepti.

DISPVTATIO XLVI.

An clericus in minoribus constitutus per matrimonij contractum amittat priuilegia clericalia?

SVMMARIVM.

Quot conditiones desiderentur, vt clericus coniugatus retineat priuilegia, n. 1.
Nullo priuilegio gaudet, nisi vnicam & virginem ducens, tonsuramq; ac vestes clericales deferens ministret Ecclesiæ, n. 2.
Quando non incurrit bigamiam ex duplici matrimonio, aut ex eo inito cum corrupta: aut non veram bigamiam, quia duxit virginem, & eam post adulterium cognouit, non perdit priuilegium canonis & fori, n. 3.
Effectus bigamus gaudet priuilegio fori quoad delictum antea commissum: & quoad hoc spectatur delicti tempus, n. 4.
An sit opus omnes vestes internas & externas esse clericales, n. 5.
Quæ dicenda sunt vestes clericales, n. 6.
Cuius iudicis sit hac cognitio, & an clericus habeat conditiones requisitas? & in quo carcere debeat esse pendenti hac lite, n. 7.
An amittantur hæc priuilegia per vnicam habitus dimissionem, n. 8.
Quid, si clericus non deferat tonsuram, quod capillis careat, n. 9.
An debeant tempore delicti & captura, vestes clericales deferri, ac tonsura: & quid si post delictum dimittantur, n. 10.
Explicatur c. Ioannes, de cleric. coniug. n. 11.
Clericus coniugatus, extra duo priuilegia, reputatur in aliis laicus, & est incapax omnium, quæ clericatum poscunt, n. 12.
An perdat priuilegia per sponsalia, & per matrimonium ratum, n. 13.
Non potest esse Vicarius Episcopi, nec delegatus ad causam spiritualem. At potest esse assessor. Et qualiter intelligatur, si eum Episcopus Vicarium nominet, n. 14.
Nec potest interesse diuinis, n. 15.
Nec est exemptus à gabellis, muneribus, & obsequiis, n. 16.
Quot quæstiones disputandæ sint, n. 17.
An desideretur aliqua monitio vel sententia iudicis, vt clericus coniugatus amittat priuilegia? Proponuntur suadentia desiderari, n. 18.
Non desideratur monitio, nec sententia aliqua, n. 19.
Soluuntur argum. Et explicatur motus proprius Pij V. cõtra Sodomitas, an desideretur sententia, vt illi amittãt priuilegia clericalia. Et Trident sess. 7 c. 10. de reform. an absque sententia perdat priuilegia qui initiatur cum literis dimissoriis capituli sede vacanti, non potentis eas concedere, n. 20.
An clericus coniugatus seruans omnia requisita, gaudeat in ciuilibus priuilegio fori? Refertur quædam sententia, n. 21.
Proponitur sententia Auctoris, n. 22.
An possit in carcerem detrudi per iudicem secularem pro causa merè ciuili, n 23.
Soluuntur argumenta, n. 24.
An si vacet negotiationi, & arma portet, fruatur priuilegiis? Refertur quædam sent. n. 25.
Proponitur sententia Auctoris, n. 26.
An semel dimittens habitum & tonsuram, gaudeat priuilegiis, illa resumens? Refertur duplex sent. n. 27. & 28.
Proponitur sententia Auctoris, n 29.
An gaudeat omnibus priuilegiis defuncta vxore? n. 30.
Satisfit argumentis, n 31.

1 DISPVTATIO hæc versatur circa intelligentiam textus, *c. vn de cler. coniug. in 6.* vbi statuitur duplici solo priuilegio posse gaudere clericum in minoribus constitutum, ineuntem matrimonium: nimirum *can. Si quis suadente, 17. q. 4.* vt violentas manus in ipsum iniciens incurrat excommunicationem: & fori, nempe, vt non pertineat ad forum iudicis secularis, in causis criminalibus, siue criminaliter siue ciuiliter agatur: prout clericis concessum est *c. 2. de foro compet.* Et petitur ibi duplex conditio, vt his priuilegiis gaudeat. Altera, vt vnicam & virginem duxerit: altera vero, vt tonsuram & vestes clericales deferat. Quod si vtramque conditionem non seruet, decernitur ibi eum nullo priuilegio gaudere. Idque decretum confirmatum est in *Trident. sess. 23. c. 6. de reform.* & additur tertia conditio, vt iis priuilegiis gaudeat clericus coniugatus, nempe, vt alicui Ecclesiæ deputatus ab Episcopo inseruiat.

2 Hinc deducitur primò, clericum bis coniugatum, aut cum corrupta, aut si cum vnica & virgine, non defert tonsuram & vestes clericales, aut non ministrat Ecclesiæ ex Episcopi deputatione, minime gaudere priuilegio aliquo clericali, vt expresse deciditur in textibus n. præced. allegatis. Quia omnes hæ conditiones in eis petuntur.

3 Intellige tamen hoc verum esse, quando ex duplici matrimonio, vel cum corrupta contrahitur vera bigamia. (Quod quando eueniat, dicemus in impedimento bigaminis, tractantes de bigamia.) Si enim non contrahatur bigamia, vt quia clericus ille duxit à se solo corruptam, aut si ab alio, non consummauit matrimonium, vel si duplex iniit matrimonium, alterum non consummatum est. Nam ratione bigamiæ priuat textus *c. vn. de cler. coniug. in 6.* clericum, qui non cum vnica & virgine contraxit, omnibus priuilegiis clericalibus. Quare tale matrimonium id non operabitur, vbi ex eo non contrahitur bigamia. Imo si clericus post initum matrimonium cum vnica & virgine efficiatur interpretatiue bigamus cognoscens vxorem adulterij quantumuis notorij ream, non ob id obseruans cætera requisita, perdet priuilegium canonis & fori. Quia conditiones petitæ *d. c. vn.* vt iis priuilegiis gaudeat, inueniuntur in eo, vtpote qui vnicam & virginem duxit. Et ita sentiunt *Aufrerius*, dicens ita decisum esse Tholosæ, & esse ex mente omnium *decisione Tholosana 64. n. vn. & decis. 235. n. 2. & 3. Iul. Clarus lib. 5. receptarum, §. fin. in pract. crim. q. 36. n. 10. Anton. Cucus lib. 3. instit. maior. t. 9. nu. 18. Farinacius pract. crimin. t. de inquisitione, q 8. n. 8.*

4 Insuper vt clericus coniugatus amittat priuilegium fori propter bigamiam, desideratur vt tempore delicti commissi illam contraxerit, si enim antea, habens omnia requisita vt fori priuilegio gaudeat, delictum perpetret, fruetur fori priuilegio quoad id delictum, quamuis postea effectus sit bigamus, iniens aliud matrimonium priori vxore defuncta. Quia ad gaudendum foro, spectatur semper tempus delicti admissi, vt argumento *l. 1. ff. de pœnis* tradunt *Baldus l. Affinitatis, in fin. C. communia de succes. Alex. cons. 8. ad fin. li. 1. & cons. 149. n. 9. lib. 6.* & multi alij, quos refert & sequitur *Barbosa statim allegandus.* Et ita docent in nostris terminis, *Iulius Clarus ead. q. 36. nu. 11. Ant. Cucus cod. t. 9 nu. 19 allegati num. praced. Barbosa l. Titia 35. nu. 33 ff. solut. matrim.*

5 Non tamen satis est clerico coniugato, vna aut altera veste clericali indui, sed omnes vestes extrinsecus apparentes debent clericales & honestæ esse, vt priuilegio aliquo gaudeat. Quia *cap. vn. de cler. coniugat. in 6.* ibi: *Vestes deferant clericales*, non petitur vestis in singulari, sed in plurali vestes petuntur. Idem constat ex *cap. Si iudex, de sent. excommun. in 6.* vbi etiam in plurali petitur clericum vestes clericales deferre, vt donec de contrario constet, clericus præsumatur. Et redditur ratio ibi, his verbis: *Iustum est enim vt ipse talis, quem gestat, ex habitu præsumatur.* Et ideo ita docent *gloss. d. cap. vn. in casus positione, vers. Nota*, ibi, *vestes.* Et *ibi Ioannes Andreas nu. 2. Ancharanus n. 4. notabil. 2. Dominicus ibi, in principio, num. 5. Francus in principio, num. 1. Aufrerius decisione Tholosana 253. num. 1. & 2. Couarru. quæst. practicis, cap. 31. num. 7. vers. 2. Farinacius pract. crimin. tit. de inquisitione, q. 8. num. 65. Azor lib. 13. instit. moralium, cap. vltim. quæst. fin.* Vnde si vestis non clericalis lateat, quod exterior ita longa sit vt illam contegat, gaudebit priuilegio clericali. Et constat ex *clem. 2. de vita & honest. cleric.* vbi ponderatur publica vestis indecentia, ibi: *In publico portare.* Et ita docent *glossa, Ioannes Andreas, Dominicus, Ancharan. Francus, proxime allegati.*

6 Sed quæres, quænam sint vestes clericales? Fatentur omnes id certis limitibus præscribi non posse. Quia *cap. penult. de vit. & honest. cler. & clem. 2. eo. tit.* certis quibusdam vestibus tamquam indecentibus interdicitur clericis, non tamen præscribitur quibus vti debeant. Quare id communi vsui relinquendum est, vt illæ clericales vestes censeantur, quæ communi clericorum vsui in ea prouincia receptæ sunt, & ex quarum aspectu à quocumque

clerici

clerici iudicentur. Ita *gloss. d. c. penult. verb. Deauratis*, ibi communiter approbata, *& clem. 1. verb. Secularis, in fine, de elect. & c. Si quis virorum, verb Veste, 30. d. Philippus* Probus addit. *ad Monachum, c. vn. de cler. coniug. in 6. n. 4. Roland. cons. 4. n. 27. lib. 1. Couar.* multos alios referens, *quæst. pract. c. 31. n. 7. vers. 4. Iul. Clarus lib. 5. recep. § fin. in pract. crim. q. 39. nu. 13. & 14. Anton. Cucus lib. 3. institut. maiorum, tit. 9. nu. 71. & 74. Burgos de Paz cons. 22. n. 5. Farinac. pract. tit. de inquisitione, quæst. 8. num. 69.* Azor *lib. 13. institut. moral. c. vltim. q. fin.* Quod quidem non ita acipiendum est, vt satis sit eos clericos coniugatos ijs vestibus vti, quibus laici vxorati iuxta regionis consuetudinem vtuntur. Sed illis indui debent, quibus ex regionis vsu honeste clerici coniugati vtuntur. Nam cum ius canonicum vestium qualitatem minime præscripserit, earum definitio consuetudini relinquitur: nec cogendi sunt ijs vestibus vti, quibus clerici non coniugati ministerio Ecclesiæ vacantes vtuntur, vt constat ex *c. Ioannes de cler. coniug.* ibi: *Cum de consuetudine terræ tuæ clerici coniugati, non cogantur inuiti portare tonsuram.* Ita cum alijs docet *Couar. eod. n. 7. vers. 4.*

7 Cuius autem iudicis sit cognitio, num vestes sint clericales, & an conditiones requisitæ concurrant in clerico coniugato, vt gaudere debeat priuilegio fori: & an lite hac pendenti custodiendus sit in carcere seculari, an potius in Ecclesiastico: præter Auctores antiquos, quos ipsi referunt, consulendi sunt *Couar. quæst. pract. c. 33. num. 1. & seqq. Iulius Clarus lib. 5. receptarum § fin. quæst. 36 nu. 21. Burgos de Paz cons. 22. num. 3. Anton. Cucus lib. 3 institut. maior. t. 9. nu. 76. Mascard. de prob. concl. 689 n. 9. Farinac. in sua pract. t. de inquisit. q. 8. n. 34. & seqq. Salzedo pract. c. 62. n. 14. & 19. Barbosa l. Titia, 35. n. 34. ff solut. matrim.*

8 Non amittit tamen clericus coniugatus priuilegia, per vnam aut alteram habitus dimissionem, dummodo continuo habitum deferat. Quod non videatur habitum deserere, qui statim est resumpturus, *l. 3. ff. de diuort.* Ita Aufrerius *dec. is. 104. Capellæ Tholos. n. vn.* Ant. *Cucus l. 3. institt. maior. t. 9. n. 69. Farinac. pract. t. de inquisit. q. 8. n. 68.*

9 Nec similiter amittit, si tonsuram non deferat, quod caput rasum sit præ morbo Gallico aut caluicie. Quia nemo ad impossibile obligatur. Ita *Iul. Clarus li. 5. recept. § fin. q. 36. n. 17. Farinac. in pract. t. de inquisit. q. 8. n. 67.*

10 At debet clericus coniugatus tonsuram & vestes clericales deferre tempore commissi delicti, vt quoad illud gaudeat fori priuilegio: nec satis erit postea assumere. Sic *Couar. quæst. pract. c. 31. n. 8. vers. 5.* Ant. *Gom. to. 3. var c. 10. n. 5. Iul. Clarus lib. 5. receptarum, § fin. q. 36. n. 15.* Auenda*ño de exequ. mand. c. 22. n. 12. Farinac. pract. t. de inquisit. q. 8. nu. 66. Barbosa* alios referens, *l. Titia, 35 n. 33. ff. solut. matrim. Azor lib. 13. institut. moral. c. vlt. q. fin.* Et *in noua recop. huius regni, lib. 1. t. 4. l. 2.* refertur Pius IV. in quadam bulla declarasse ad vitandas fraudes, desiderari vt sex mensibus præcedentibus delictum, deferat habitum clericalem & tonsuram. Addit *Barbosa eod. nu. 33.* desiderari quoque delationem habitus tempore capturæ. Ad id non credo. Quia quamuis post delictum deferat habitum & tonsuram, gaudebit vtique fori priuilegio quoad id delictum, vt cum Alexandro dicens esse ex mente omnium, docet *Couar. proxime citatus.* Idemque docent *Iul. Clarus & Farin. proxime allegati*, & cõstat ex dictis, nu. 4. vbi probauimus, ad gaudendum fori priuilegio non attendi nisi tempus commissi delicti: non ergo refert tempore capturæ relictas esse vestes clericales, modo tempore delicti delatæ sint.

11 Secundò deducitur intellectus ad *c. Ioannes, de cler. coniug.* ibi: *Quoniam igitur ipse etiam tonsuratus non potest priuilegio clericali gaudere.* Ex quo textu constat, clericum coniugatum non posse gaudere priuilegiis clericalibus. Sed debet intelligi iuxta *c. vn. de cler. coniug. in 6.* de reliquis priuilegiis præter priuilegia canonis & fori, vt bene docet *gloss. eo. c. vn. verb. Declaramus, & Abb. d. c. Ioannes, n. 3.*

12 Tertiò deducitur, clericum coniugatum seruantem omnes conditiones requisitas vt gaudeat priuilegijs canonis & fori, in reliquis omnibus præter hæc duo, reputari mere laicum, ac proinde esse incapacem eorum omnium quæ clericalem tonsuram desiderant. Constat ex *c. vn. de cler. coniug. in 6.* ibi: *In cæteris autem eos gaudere nolumus priuilegio clericali.* Et ita docent *gloss. eod. c. vn. in casus posit. notabili antepenult. Et ibi Ioan. Andr n. 2. Dominic. § fin. n. 3. Francus eod. § num. 3. Anton. c. Ioannes, num. 16. de cleric. coniug. & ibi Imola num. 18. Decius cap. 2. q. 8. in noua edit. num. 154. de iudic. Lambertin. de iure patron. l. 2. p. 1. q. 7. art. 3. num. 4. Couar.* alios referens *quæst. pract. c. 31. nu. 9. init. Flaminius de resignat. benef. lib. 4. q. 2. num. 100.*

Vt autem ea priuilegia perdat præter illa duo, satis est matrim. nondum consummatum. Quia tunc vere assumptus est status contrarius clericatui. Quare non sufficit contractus sponsalium de futuro. Quia non est ille vere clericus coniugatus, quem textus *d. c. vnic.* priuat cæteris priuilegijs clericalibus. Sic Anchar *eo. c. vn. notab. 1. n. 1.* 13

Hinc rursus infertur, non posse huiusmodi clericum cõiugatum esse vicarium Episcopi in spiritualibus. Quod iurisdictio spiritualis & Ecclesiastica non cadat in laicum. *c. 2. de iud.* At hic extra ea duo priuilegia reputatur omnino laicus. Ita *gloss. Ioan. Andr. Dominic. Francus relati num. 12. Ioan. Andr cap. Ioannes, num. 20. q. 5. de cler. coniug. & ibi Anton. num. 16. Cardin n. 6. q. 4. Anchar. n. 11. q 5. Imola n. 18. Abbas c. 2. eo. t. num. 2. Henric. c. Diuersis, n. 7. eod. t. idem* Abbas *c. 2. num. 12. de iud. & ibi Felinus num. 6. vers. Fallit primo, & ibi Decius q. 5. in noua edit. num. 123. Lambertin. de iure patr. l. 2. p. 1. q. 7. a. 3. nu 3. Angel. verb. Beneficium, num. 15. & ibi* Armilla *num. 19. Sylues. verb. Beneficium, 3. q. 4. num. 8. Tabiena verb. Beneficium, 2. q. 12. num. 14. Anton. Cucus l. 2. institut. maiorum, t. 8. n. 48. Maiol. de irregul. l. 1. c. 34. nu. 8. Sbrozius* alios referens *de officio vicarij, q. 31. n. 5.* Nec etiam potest esse delegatus ad causam spiritualem, nec sententiã eius tenebit. Quod feratur à non competenti iudice, *c. Clericum nullus, 11. q. 1.* Ita *Ioan. And. d. c. Ioannes, n. 20. Anton. Anchar. Cardin, Imola, Henric. Decius, nu. 154. proxime alleg.* Potest tamen, si Episcopus habeat iurisdictionem temporalem, esse vicarius in ea iurisdictione temporali. Quia cum ea secularis iurisdictio potest laico competere. Ita *Decius c. 2. de iudicijs, q. 5. in noua edit. n. 125. Zacharias additionib. ad Abbat. c. 2. lit. B. de cler. coniug.* & multis citatis *Sbrozius d. q. 31. n. 11.* Insuper potest esse assessor Episcopi. Nam & laicus potest id munus obire. Ita *Host. c. 2. ad fin. de iudicijs & ibi Anton. n. 6 fin. Abbas n. 13. Alex. de Neuo n. 32. Decius n. 131. Ripa n. 17. Baldus n. 10. fin. Felin. nu. 6. Archid. c. Plures, super gloss. ver arbitrium, 16. q. 1. Domin. c. Statutum, §. Assessorem, n. 5. in princ. de rescrip. in 6. Ant. Cucus n. 49. Maiolus, Sbrozius n. 12.* alios allegãs, proxime citati. Quare si Episcopus laicum aut clericum coniugatum constitueret suum vicarium in spiritualibus, ne dispositio vana esset, deberent verba improprie sumi pro assessore. Sic *Baldus, Felin Maiol. Sbrozius, n. 10 proxime allegati.* Ratio autem cur assessoris officium possit laico competere, ea est: quia officium assessoris est consulere, *l. 1. ff. de offic. assessor.* At tale consilium potest etiam in Ecclesiasticis laicus conferre, vt tradit *Innoc. c. 2. de iudicijs, in fine.*

Nec similiter poterit interesse diuinis tempore interdicti talis clericus coniugatus: quod solis duobus dictis priuilegijs fruatur. Et ita docent *Nauar. summa c. 27. n. 174. Toledo l. 1. sum. c. 20 n. 3. Aragon 2. 2. q. 12. a. 1. dub 1. Manuel 1. tom. summ. 2. edit. c. 116. concl. 4. n. 4.* Qui bene id temperat cum *Nauarro d. num. 174.* nisi alicubi consuetudo legitime præscripta contrarium obtinuisset. 15

Nec similiter ob eandem rationem habet priuilegium immunitatis quoad gabellas, munera secularia, indictiones, & quæcunque alia obsequia. Hæc enim omnia onera subire tenetur instar meri laici. Sic *gl. c. vn. verb. In cæteris*, & ibi omnes, *de cler. coniug. in 6.* & multi alii, quos refert & sequitur *Couar. quæst. pract. c. 31. n. 9. Azor l. 13. instit. moral. c. vlt. q. fin.* & extat *lex regia* de hoc, *lib. 1 recop. t. 4. l. 2.* 16

Quatuor tamẽ potissimum quæstiones disputãdæ sunt. Prima, an desideretur monitio aliqua aut sententia, vt clericus cõiugatus amittat priuilegia? Secũda, an gaudeat in causis ciuilibus priuilegio fori? Tertia, an perdat priuile- 17

gia canonis & fori, quod negotiationibus vacet? Vltima, quid si habitum & tonsuram deserat, & iterum assumat?

18 QVÆSTIO I. An vt clericus coniugatus seruans conditiones requisitas, amittat cætera priuilegia clericalia, præter duo canonis & fori: aut vt eas cõditiones non seruans amittat hæc duo, desideretur monitio aliqua, aut sententia iudicis? Et desiderari persuadetur ex sequentib. Primò, quia *Trident sess.7.de reform.c.10.* statuit ne gaudeat priuilegiis clericalibus initiatus minoribus ordinibus cũ literis dimissoriis Capituli sede vacanti, quando eas concedere nequit. Et tamen *Nauar.l.1.cons.t de tempor.ordin.in priori edit.cons.19.in poster.cons.28 per totum*, defendit desiderari sententiam iudicis. Quod Tridentinum vtatur verbo, Non gaudeat, quod est futuri temporis. Quo simili verbo vtitur *Trident.sess.23.c.6.de reform.* dicens clericum minorum ordinum non gaudere priuilegio fori, nisi vestes clericales deferat, aut beneficium habeat. Et statim loquens de clericis coniugatis, confirmat decretum *c.vn. de cleric. coniug.in 6.* priuans coniugatos omnibus priuilegiis, nisi conditiones ibi petitas obseruent, & si obseruẽt, omnibus aliis, præter canonis & fori indulta. Ergo similiter priuatio hæc sententia iudicis indigebit. Et confirmatur, quia cum *clem.1.de vita & hon.cleric.* decidatur clericos, à certis officiis non desistentes post monitionẽ perdere eo ipso priuilegium clericale, tuentur *Imola ibi, in fin. & Ioan. Andr.c.Ioannes, q.4.de cler.coniu.* desiderari sententiã iudicis declarantis crimen. Ergo à fortiori in nostro casu in quo Tridentinum tantum dicit, Non gaudeat: & *d.c.vn.* dicit, Nolumus gaudere. Secundò, quia motus proprius Pii V. contra clericos exercentes sodomiam editus sic ait: *præsentis canonis auctoritate priuamus omni priuilegio clericali.* Et tamen contra *Nauarrum sum.lat.c.27.nu.249.* dicentem non exigi sententiam iudicis, tuentur eam necessariam esse, *Enriquez l.14.de irregul.cap.n.5.num.1.in comment.lit.F.Graffis 1.p.decision.l.2.c.90.num.5.& seq.Manuel 1. tom.sum.2.edit.c.210.nu.2.Vega 2. tom.sum.c.102.casu 2. ad fin.* Tandem, quia *Sotus lib.1.de iust.q.6.a.6.concl.2.* defendit legem priuantem eo ipso priuilegiis, non obligare ante sententiam. Et confirm. quia trina monitio desideratur, vt clericus in minoribus constitutus non deferens tonsuram amittat priuilegium clericale, *c.Si vero aliquis, c.In audientia, c.Contingit.de sent excom.*

19 At verissima sent. est nullam exigi monitionem, aut iudicis declarationem, sed eo ipso amitti priuilegia per cõtractum matrimonii, & si non seruentur conditiones requisitæ, amitti priuilegium canonis & fori. Ratio huius est, quod priuatio hæc non imponatur vt delicti pœna, sed ob defectum conditionis requisitæ ad gaudendum priuilegio clericali. Quod & praxis ipsa demonstrat: & ex eo constat, quòd nullius culpæ reus sit clericus in minoribus constitutus non deferens vestes clericales: duas vxores ducens, aut viduam vnicam. Deficiente ergo conditione cessabunt eo ipso priuilegia. Deinde, quia contrario statu assumpto amittuntur hæc priuilegia, sicut & beneficia. Sicut ergo hæc perduntur per contractum matrimonii absque alia sententia: vt diximus disp.42.nu.4. ita & illa. Atque ideo huius sententiæ sunt *Abbas c.Ioannes, nu.4. de clericis coniug. Angelus Excommunicatio, 5.n.22. Ant.Cuc.l.3. instit.maior.t.9.n.67. Boßius pract.t.De foro competenti, n.128. Iul.Clarus l.5.recept pract.crim.§ fin.q.36.nu.19.*

Ad argum.n.18. proposita resp. fatendo ad incurren-
20 dam eam priuationem priuilegii clericalis inductam in *Trident.sess.7.c.10. de reform.* & in motu proprio Pii V. & in *clem.1.de vita & honest.cler.* desiderari sententiam iudicis declarantis crimen, vt docent DD. ibi allegati. At id cõsurgit ex eo, quòd illa priuatio inducta sit in pœnam delicti. Quod secus contingit in nostro casu (vt nu. præced. explicui.) Et eodem modo intelligenda est doctrina *Soti*, quando priuatio est in delicti pœnam. Et per hæc patet ad omnia argumenta, præterquam ad vltimam confirm. Ad quã respondeo cum *Abbate, c.Ioannes, n.4.de cler.coniug.* in illis textibus esse sermonem de clerico non coniugato, qui attento illo iure non amittebat priuilegium per habitus dimissionem, donec ter moneretur. Secus attento nouo decreto *Trident.sess.23.c.6.de reform.*

QVÆSTIO II. An clericus coniugatus seruans omnia 21
requisita, gaudeat in causis ciuilibus priuilegio fori, an in solis causis criminalibus? Duplex est sententia. Prima affirmat tam in criminalibus, quæ descendunt ex delicto, quam in ciuilibus, quæ ex contractu vel quasi contractu originem ducunt, gaudere hunc priuilegio fori. Probatur ex *cap.vn.de cler.coniug. in 6.* nam postquam textus ille decreuit non posse huiusmodi clericos trahi ad iudicium seculare, siue criminaliter, siue ciuiliter, subdit hæc: *Nec ab ipsis secularibus iudicibus eos debere personaliter, vel etiam pecunialiter, (ne per vnam viam concedatur eisdem iudicibus, quod per aliam denegatur) vllatenus condemnari.* Ne ergo verba hæc frustranea sint, & vt aliquid operentur debent intelligi de causis merè ciuilibus. Nam in criminalibus eos gaudere priuilegio fori, satis expresserat textus. Secundò, quia *Conc.Parisiense relatum c.2.de foro compet.* interdicens iudicibus secularibus quemcunque clericum condemnare, loquitur indistinctè de causis, siue criminalibus, siue ciuilibus: & procedit etiam in clerico coniugato: (vt testatur *ibi Ioan.Andr.n.2.*) nec corrigitur per *c.vn.de cler.coniug.in 6.* imò per id declaratur, vt constat ex contextu illius c. vn. ibi: *Et cum iuxta Parisiense concilium nullus clericus distringi aut condemnari, debeat à iudice seculari, præsenti declaramus edicto.* Cum ergo hæc constitutio non restringat, sed declaret illam, debet recipere omnes interpretationes, quas constitutio declarata recipiebat, vt est textus cum *glossa clem. Statutum, verb.Consuetudine, de elect. & c.Is qui, verb.Vel electi, eod.t in 6.* & hoc procedit, licet noua lex declarans loquatur strictius. Et constat ex textu, in *auth. de filijs ante dotalia instrumenta natis, collat.5.ad fin.* ibi: *Cum omnibus manifestum sit oportere ea quæ adiecta sunt per interpretationem in illis valere, in quibus interpretatis legibus sit locus.* Vbi *gloss. fin.* ait notandum mirabile verbum. Et Bartolo multisque aliis relatis, docent *Aretin.cons.59.fin. Beroius c.Nulli, n.87. de rebus Eccles. non alien. & c.In præsentia, nu.190. & n.384. de probat. Burgos de Paz l.1.Taurin.288. Matienzo li.5.recop.t.4.l.2.glos.9.n.10.* Tertiò, quia verbum illud, *Pro commissis ab eis excessibus*, positum *d.cap.vn.* quod generale est, comprehendit etiam illum, qui contrahendo promisit, ac promissa non implet, propter quod conuenitur. Is enim verè excessum admittit. Tandem, quia alias potior esset conditio clerici coniugati delinquentis, & furto acquirentis pecuniam, quam innocentis qui mutuò accepit contra *cap. Eum qui, de præb. in 6.* Ille etenim non potest coram iudice seculari conueniri: secus de hoc. Et ideo sent. hanc (quæ verè probabilis est) sustinent *Lapus alleg.118. ad fin. Francus c.vn.§.Et cum, nu.4. de cler.coniug.in 6. Angel.Instit.de nuptijs, §.Illud, n.5.*

Secunda sent. (cui tamquam multo probabiliori & cõ- 22
munissimæ adhæreo) docet huiusmodi clericos coniugatos in solis causis criminalibus gaudere priuilegio fori: siue criminaliter, vt dum petitur vindicta, siue ciuiliter agatur, vt cum petitur restitutio dãni illati: at in causis merè ciuilibus descendentibus ex contractu, vel quasi contractu eos non eximi à iurisdictione iudicis secularis, sed coram eo conueniendos esse. Quod probatur ex *c. vn. de cler.coniug.in 6.* vbi expressè habetur huiusmodi clericos trahi non posse ad iudicium seculare pro delictis ab eis admissis, siue criminaliter siue ciuiliter agatur: & subditur in cæteris nullo eos gaudere priuilegio. Ergo in causis mere ciuilibus non iuuantur aliquo fori priuilegio. Atq; ita docent *Ioan.Andr.eod.c.vn. n.2. Archidiac. in fine, Ancharan n.4.notab.4. Domin.ibi, §.Et cum iuxta, n.7. in princip. Abb. c.Ioan.n.3. de cleric.coniug. & c.2.n.7. de foro compet.* vbi *Imola n.3. Aretin.ibi num.1.notab.1. Decius c.At si clerici, in princip. in noua edit.num.151. vers.Non tamen videtur recedendum, de iudicijs: idem Imola cap.Ex parte, num.3. de clericis coniugatis, & ibi Cardin.in q.3. Montaluus l.25. paulo post princip.t.9.p.1. Velluga in speculo Principum, rubr.11.§ Videamus, n.1. & 6. & ibi Camillus Borrel.in addit.lit.A. Rosella, verb.Clericus 2.nu.6. Sylvest verb. Clericus,*

Clericus,1.q.6.Tabiena verb.Cleric.5.n.penult.& verb.Excommunicatio,5.casu 1.n.27.Benedict. Capra concl.97.nu.85.Conar.q. pract.c.31.n.7.vers.Prima igitur, Auiles *in c.Prætorum,proœmio, gl.1.n.29.Tallada de visitat.carceris,c.5.n.17.Gonzales in variis quæst.c.12.n.29.Mozzius de contract.1.de matrim.§.Qui possint contrahere matrim.n.21.* Anast.*Germonius de sacror.immun.l.3. c.15.n.68.Gutier.de iuram.1.p.c.17.n.11.& 12.Farinacius in sua pract.t.de inquis.q.8.n.7.Bobadilla in sua polit.l.2.c.18.nu.110.* Aragon *2.2.q.12.a.1.dub.1.*Azor *l.13.instit.moral.c.vlt.q.fin.* & est approbata hæc sent.per *leg.regiam 2.t.4.lib.1.nouæ recop.*

23 Sed retenta hac posteriori sententia, non modicum controuertitur inter Doctores illius,an licet possit iudex secularis de causa merè ciuili huiusmodi clerici coniugati cognoscere , atque illam decidere, tamen possit eum capere, ac pro executione causæ merè ciuilis in carcerem detrudere? Quidam enim id negant posse,quia quamuis in ciuilibus non gaudeat priuilegio fori: ac proinde in iis sit iudex competens secularis: at gaudet priuilegio *can.Si quis suadente,*17.*q.*4.interdicentis sub excommunicatione lata,manus in eum iniici:ac proinde eam incurret iudex secularis manus in eum iniiciens, per districtionem personalem. Et ita sentiunt Anchar.*c.vn.n.4.notabil.4.de cleric. coniug.in 6.& ibi Domin.§.vlt.n.8.Francus ibi,* §.*Et cum,nu.2.* Lapus *alleg.41.nu.vn.& alleg.118.paulo post princ. Cardin.c.Ex parte,q.3.de cler.coniug.& ibi Imola n.3. referens ibi Florianum, Ripa l.1.respons.c 13.Rosella verb.Clericus,2.n.7.Sylvester verb. Clericus,1.q.6.Tabiena verb.Clericus,5.n.penult.* Auiles *c.Prætorum,proœmio,gloss 1.n.29. Farinacius in sua pract.t.de inquis.q. 8.n.7.Zauallos quæst.pract.q.593.nu.vn.* Sed profecto miror tot tantosque viros tam leui fundamento duci, ad hanc partem tuendam. Nam textus *d.c.Si quis suadente,*excommunicat iniicientem manus violentas in clericum gaudentem eius canonis priuilegio. At iudex secularis detrudens in carcerem huiusmodi clericum coniugatum , ad executionem contractus aut sententiæ in causa ciuili latæ,non vtique manus violentas iniicit in eum,sed potius iustas, vtpote qui in ea causa est competens iudex, ac clericus ille nullo fori priuilegio in ea iuuatur. Et ideo hanc partem tuentur *Montalu.Couar.Gutier.n.præced.alleg.* Et dicunt hi duo passim apud Hispanos absque vlla controuersia praxi admitti. Et meritò eam admitti existimo: est enim verissima.

24 Ad argumenta n.21.proposita respondetur. Ad primum dic,ea verba non esse superflua,sed priuilegium magis declarare : quia prius in eo textu erat habitus sermo de tractione coram iudice seculari: & de condemnatione per eum facienda nil expressum erat: de qua in eis verbis agitur : & declaratur insuper nec criminaliter,nec ciuiliter posse clericum coniugatum à iudice seculari in causa criminali condemnari:& parenthesis illa textus(*Ne per vnam viam concedatur eisdem iudicibus , quod per aliam denegatur,*) intelligitur iuxta *Ioan.Andr.ibi num.2.*sic,ne per viam condemnationis pecuniariæ concedatur iudici seculari punire clerici delicta, quod per viam condemnationis corporalis denegatur. Ad secundum dic, *id c.vnicum* non esse præcisam constitutionem declarantem Concilium Parisiense,vt sic iuxta illud sit omnino intelligendum: sed reuera inductum esse ad restringẽda priuilegia clerici coniugati, & ad declarandas conditiones ab ipso obseruandas,vt aliquo illorum gaudeat. Atque proinde sensus eorum verborum is est. Quamuis Concilium Parisiense indistincte statuerit nullum clericum subdi foro iudicis secularis : at quoad clericum coniugatum declaramus id solum accipiendum esse in posterum in causis criminalibus. Ad tertium dic,excessum non appellari proprie,sicut nec delictum,qui admittitur in causa merè ciuili non adimplendo contractum : quamuis negari nequeat id esse peccatum: sed excessus & delictum appellantur in causa criminali, quæ ex se ad publicam vindictam tendit. Ad vltimum dic non esse absurdum , in hoc melioris esse conditionis delinquentem. Quod sic in iure statuatur: quia multo indecentius esset in causa criminali , quæ ad vindictam de reo sumendam pertinet,clericum subdi iudicio seculari, quam in causa merè ciuili, quæ ad solius damni reparationem dirigitur.

Qvæstio III. An clericus coniugatus seruans omnes 25
conditiones requisitas , amittat priuilegium canonis & fori,si negotiationibus vacet? Plerique Doctores sentiunt hunc non gaudere priuilegio aliquo clericali. Quia immiscere se negotiis secularibus cum tonsura,quam necessario gestare debet, vt gaudeat aliquo priuilegio , tendit in opprobrium cleri, *c.Ioannes,de cleric.coniug.* At non decens est quempiam vti beneficio legis , si in illam delinquat,*cap.Quia frustra,de vsuris.*Et ideo hoc sustinent(quod probabile est) *Ioan.Andr.c.vn.nu.3.de cler.coniug.in 6.& ibi* Archid.*n.1.vers.Retinent, Dominic.§ fin.num.6.* Anton.*c.Ioannes, in fine,de cler.coniug.* & ita intelligit *glossam ibi, verb.Non potest,in fine.* Sed re vera glossa non loquitur nisi de priuilegio,ne vexetur clericus gabellis. *Idem Imola ibi, num.6.* fatens tamen non carere hanc partem dubitatione. *Bossius practica,t.de foro compet.nu.128. Iulius Clarus lib.5.recept.* §.*fin.qu.36. num 12. Farinacius in practica,tit.de inquisitione, q.8.num.93. Azebedo lib.1.recopil.tit.4.l.2 fin.* & fauet *glossa c.Si qui vero,verb.Inuigilent,d.32.* vbi ait clericum coniugatum debere à negotiationibus abstinere : iuxta eum textum interdicentem clericis vacare illicitis. Et *Innocentius d.cap.Ioannes,in fine,* ait excepto priuilegio canonis, nullo gaudere huiusmodi clericum. Addit tamen *Bosius proxime allegatus,* desiderari ad hanc priuilegiorum amissionem, vt prius clericus ille moneatur vt desistat à negotiatione. Id enim petitur *cap.final.de vita & honest.cleric.* sed *Archid. nuper allegatus* nullam monitionem exigi docet. Quod *id cap finale* , trinam postulans monitionem,loquatur de clericis non coniugatis : qui difficilius priuilegiis priuantur.

At multo verius est,non ob id priuari priuilegiis cleri- 26
calibus. Quia his clericis coniugatis licita est negotiatio honesta victus causa,licet aliis clericis sit interdicta,argumento deducto ex *c.Ioannes,de cleric.coniug.*nec huic indecens est tonsuram deferendo huic negotiationi honestæ vacare. Et ideo huius sententiæ sunt *Montalu.l.25.tit.9.p.1. paulo post principium, Francus c.vn.* §. *Et cum, num.5.de cleric. coniug in 6.* Anchar.*ibi,nu.2.notabil.2.* Angelus *verb.Clericus,9. n.3.Sylvest.verb.Clericus,3.q.3.Tabiena verb.Clericus,3.q.1.n.2. Couarru.quæst.pract.c.31.nu 8.verb.Sexto,* Azor *lib.11.institut. moralium,c.vlt.q.final.*Addunt tamẽ *Ancharan.& Montaluus,* forte non debere defendi ab Ecclesia hos clericos coniugatos,si post trinam monitionem non desistant à negotiatione. Sed melius *Angelus , Sylvest.& Tabiena* docent, non posse cogi desistere per priuationem priuilegiorum clericalium,quibus gaudent.Quia nullibi id cauetur de clericis coniugatis,& rei licitæ operam dant. Addit *Azor ead. q.fin.*gaudere priuilegiis,si arma deferant.Sed id non credo:nec auctores,quos ipse refert,id dicunt. Quia non incedit in habitu clericali portans publice arma. At omnes vestes apparentes debent necessario esse clericales, vt probaui n.5.

Qvæstio vltima. An clericus coniugatus cum vnica 27
& virgine,vestes clericales & tonsuram deponens, ita amittat priuilegia clericalia, vt ea nequaquam recuperet, resumptis vestibus & tonsura? Triplicem inuenio sententiam.Prima docet eum nequaquam recuperare priuilegia. Quia cum semel vitam laici elegerit,resipiscere nequit. Quod enim semel placuit , amplius displicere non potest, *regula, Quod semel,de regulis iuris, in 6.* & maxime in his præiudicialibus,*c.vn.de postulat.prælat.in 6.* ibi:*Redeundi ad aliam postquam vnam elegerit, sibi licentia penitus interdicta,* & *cap. Vt quis duas,de elect.in 6.in fine.* Secundò, quia cum facto proprio priuilegium clericale amiserit, ad illud solo proprio facto se habilem reddere nequit, *l.1* §. *Fuit quæsitum ff.ad senatusconsult.Trebellian.*ibi:*Quia in rem suam auctor esse non possit, & cap. Per nostras ,de iure patronat.* Sic tenuere communiter Doctores Paduæ: vt referunt *Ioan.* Andreas *cap.Ioannes,q.4.n.19.& ibi Anchar.n.10.q.4.de cleric.coniug.*

& ipsi manent dubij, dicuntque esse necessariam Pontificis declarationem. Eandem sententiam tenent *Afflictis lib. 1 constit. rubr. 3 n. 22. Auendaño de exequend. mandat. regum lib. 1. c. 22. n. 15.*

28 Secunda sententia distinguit sic, si clericus ille sit monitus, & sententia lata priuetur priuilegiis, ita ea amittit, vt numquam recuperare possit: & similiter si monitus sit cum comminatione amittendi priuilegia: secus si monitus non sit: aut monitus absque prædicta comminatione, nec sententia priuans præcessit, ita *Ant. d. c. Ioannes, n. 15.*

29 Tertia sententia (cui adhæreo) ait recuperari priuilegia ab huiusmodi clerico resumente vestes clericales & habitum. Quod non omnino huiusmodi clericum deponentem vestes iura clericali priuilegio denudent, sicut bigamum: sed solo priuilegiorum exercitio. Quod aperte indicant ea verba *c. vnici, de cleric. coniug. in 6 in fine*, ibi: *Eos gaudere nolumus priuilegio clericali.* Quæ verba solum exercitium respiciunt, ergo recuperant seruando conditiones requisitas ad gaudendum. Et confir. quia quando ob aliquam causam priuatur aliquis priuilegio clericali; intelligitur quoad possessionem, non quoad proprietatem, vt tradit *Alex. de Neuo cons. 62. à num 6.* Secundò probatur ex *c. Clericus, el 2. de vita & honest. cler.* vbi de clerico, qui dimissa tonsura vxorem duxit, dicitur vt iterum tondeatur. Quem textum dicit *ibi Abbas num. 4.* fortiter probare ex tonsuræ dimissione non perdi priuilegium absque spe recuperandi. Quorsum enim tonderi deberet, nisi vt iterum priuilegio gaudeat? Tertiò, quia humanitas iustæ pœnitentiæ auferri non debet, *cap. Si quis libellos, 2. quæst. 6.* Quartò, quia non est absurdum ad id quempiam proprio facto restitui, quod proprio facto amiserat, *c. Quia sæpe de elect. in 6.* omnis enim res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, *cap. 1 de reg. iuris.* Quintò, facit doctrina *Innocent. c. fin. de vita & honest. cler. in fin. & ibi Hostiens. num. 9. Anchar. n. 5.* dicentium clericos negotiatores amittere priuilegium clericale: ad id tamen redire, dimissa negotiatione. Sextò, probatur ex *clem. 1 de vita & honest. cler.* vbi de clericis quiter moniti non desistunt à carnificis officio, sic dicitur: *Qui si taliter moniti ab his non destiterint, aut ipsa exercendo resumpserint quandocunque, coniugati omnino, non coniugati vero in rebus, & si omnino incedant vt laici, in personis priuilegium clericale quamdiu præmissis insiterint, eo ipso amittant.* Vbi licet varia sit interpretatio Auctorum, an verbum, Omnino, denotet priuationis perpetuitatem, an solam priuationem omnium priuilegiorum, quibus gaudet clericus coniugatus: at reuera non denotat perpetuitatem, sed particula, Quamdiu, refertur ad omnia. Nam est vnica oratio, & clausula omnia contenta in eadem oratione determinat, *l. In repetendis, ff. de leg. 3.* Non ergo per contrarium actum amittitur in perpetuum priuilegium, sed dum ab illo non desistitur. Tandé, quia priuilegium hoc in nullius damnum vergit: cum in sola immunitate personæ & fori quoad causas criminales consistat. Et ideo hæc sententia fuit decisa Bononiæ: vt testatur *Ioan. Andr. c. Ioannes q. 4. n. 19. de cleric. coniugat.* & quamuis ibi ipse dubius maneat, at tenet hanc sent. *idemmet, c. vn. n 2. & in fin. de cler. coniug. in 6. & ibi Archid. n. 1. vers. Retinent, & ibi Ioannes Monachus n. 2. vrobus in addit. ad ipsum, n. 4. & ibi Anchar. n. 6. q. 3. Dominic. ibi, §. Et iuxta. ad fin. Abbas c. Clericus, el 2. n. 4. & c. fin. n. 11. de vita & honest. cler. Florianus*, quem refert & sequitur *Imola d. c. Ioannes, n. 17. Francus d. c. vn. § Et cum, n. 6. Alexand. cons. 149. n. 7. vol. 6. & cons. 8. nu. 4. vol. 1. D. Antonin. 3. p. t. 24. c. 1. in princip. col. 1. vers. De percutiente clericum coniug. Angelus Excommunicatio, 5. n. 23. Syluester Excommunicatio, 6. §. 4 vers. Si autem talis. Tabiena Excommunicatio, 5. casu 1. n. 27. Additio ad decisionem Tholosanam, 104. n. 2. Couar. quæst. pract. c. 31. n. 8. vers. 5. in fin. Iulius Clarus l. 3. recept. § fin. q. 36. nu. 15. Anton Cucus l. 3. institut. maior. t. 9. n. 67. Barbosa l. Titia 35. n. 33. ff soluto matrim.*

30 Hinc deducitur, clericum coniugatum, qui vnicam vxorem & eam virginem acceperit, consequi ea mortua omnia priuilegia, quæ clerici non coniugati primæ tonsuræ iure habent, si redeat ad propria clericorum ministeria. Quia ea extincta non erant, sed suspensa, vt n. præced. probaui. Et ita docent *Abbas c. Clericus, el 2. nu. 4. de vita & honest. cleric. Ioan. Andr. & Archid. n. præced. alleg. Dominc. c. vn. § fin. n. 5. & Francus eod. § n. 4. de cler. coniug. in 6. Addit. ad decision. Tholosanam, Couar. Iulius Clarus n 18. Anton. Cucus, Barbosa n præced. relati, Azor l. 13. institut. moral. c. vlt. q. fin.*

Ad argumenta n. 27. proposita, dic illa procedere, vbi priuilegia omnino extincta essent. At in hoc euentu sunt solum suspensa, dum non resumuntur habitus & tonsura, vt probaui n. 29. 31

DISPVTATIO XLVII.

An vxor clerici coniugati, gaudentis priuilegio canonis & fori, gaudeat eisdem priuilegiis?

SVMMARIVM.

Non gaudet priuilegio canonis, quo fruitur vir, n. 1.
An vxor cleric. in minoribus constituti fruatur priuilegio fori, vt maritus? Refertur quædam sent. n. 2.
Proponitur Auctoris sententia, n. 3.
Esto gauderet priuilegio fori, id esset dumtaxat viuo viro. Et explicatur quando priuilegium competens alicui tanquam principali, & inde ad alios deriuatum, extinguatur extincto principali, n. 4.
An vxor clerici in sacris constituti, qui ad ordines de eius licentia promotus est, gaudeat omnibus priuilegiis clericalibus viri? Refertur duplex sententia, n. 5. & 6.
Proponitur Auctoris sententia, n. 7.
Satisfit argumentis, n. 8.

CONSTAT apud omnes, vxorem minimè gaudere priuilegio *canon. Si quis suadente, 17. quæst. 4.* ac proinde manus violentas in ipsam iniicientem non incurrere in excommunicationem. Quod hoc priuilegium sit personale ipsius clerici concessum in ordinis clericalis reuerentiam. Atque ita tamquam certum fatentur *Imola c. 2. nu. 3. de foro compet. & ibi Alexan. de Neuo n. 21. Felinus* dicens esse omnium, *n. 3. Tiraquell. post leges connubial. gloss. 2. n. 61. Auiles c Prætorum, in proœmio, gloss 1. n. 28. Perez lib. 1. ord. t. 5. l. 1. f. 58. §. Contrarium tamen.* 1

De priuilegio autem fori est difficultas. Et potest in duplici casu quæstio hæc disputari. Prior est, de vxore clerici in minoribus constituti gaudentis priuilegio fori. Posterior, de vxore clerici, qui ipsa consentiente transiit ad ordines sacros. Et in priori casu, quidam existimant ipsam gaudere priuilegio fori. Ducuntur, quod familia gaudeat priuilegio domini, *cap. final. de offic. Archid.* ibi: *Hominum ac familiæ suæ causis dumtaxat acceptis.* Vxor autem censetur de viri familia, *l. fin. ff. ad municip. l. Mulieres, C. de dignit. l. 12.* Secundò, quia generaliter traditur vxorem sortiri debere forum ex persona viri, *l. Cum quædam puella, ff. de iurisdict. omn. iud.* Tertiò, quia *l. 2. C. de Episcop. & cleric.* priuilegium immunitatis, quoad publicas exactiones ipsis concessum clericis, extenditur ad eorum vxores. Tandem, quia in dispositione quauis stricta, concessa viro censentur quoque vxori concedi: iuxta doctrinam *gloss. in c. Admouere, verb. Partem, 33. q. 2.* vbi ait excipientem sibi alimenta, excipere quoque vxori, eo quod sint vna caro. Et ideo huius sententiæ (quæ vere est probabilis) sunt *glossa c. Clericum, el 1. verb. Clericum, 11. q. 1. & c. Eos qui, verb. Eos, d. 32. Speculat. t. de clericis coniugatis, §. vn n. 5. vers. Et nota, Ioan. Monachus, c. vn. n. 1 de cler. coniugat in 6. & ibi Domin. § fin. n. 7. fin. Abbas c. 2. n. 7. de foro compet. & ibi Imola n. 3. Felinus nu. 3. Aretinus n. 10. Velluga in speculo Principum, tit. de propos. grauaminum, §. Videndum, col. 2. Tiraquell. post leges connubiales, gloss. 2. n. 54. Angelus verb. Excommunicatio, 7. casu 5. n. 8. Syluester verb. Excommunicatio, 9. casu 5. n. 21. fin. Tabiena Excommunicatio, 5. casu 18. q. 7. n. 8. Auiles in c. Prætorum, proœmio gloss. 1. n. 28. Ant. Cucus l. 3. instit. maiorum, t. 9. n. 20. Perez lib. 1. ord. t. 3. l. 1. f. 57. §. Vxor etiam clerici.* 2

At verius est minime gaudere. Ducor, quod hoc priuilegium fori, sicut & canonis, sit personale, vtpote quod conceditur ratione dignitatis ordinis, sicut & religiosis ratione religionis: cum ergo ordo sit in solo viro, & omnino 3

nino diuisus à coniunctione coniugali, nec vxor capax sit participationis alicuius ordinis, non sequeretur id viri priuilegium ratione solius ordinis concessum. Secundò, quia teste *Innocent. c. 1. n. 1. de maior. & obed.* priuilegium fori concessum est clericis: quod omnino animam & corpus in Dei obsequium transtulerint. Quod in vxore non reperitur. Tandem, quia contraria fundamenta non probant. Vt ex dicendis num. 8. constabit, vbi eis satisfiet. Et ideo hanc sententiam tuentur *Ioan. Addr. addit ad Speculatorem, tit. de cler. coniug. §. vn. super num. 5. verb. Vxores, & c. vn. num. 3. in princip. de cleric. coniugat. in 6. & ibi Ioan. de Lignano, Franc. ibi, § fin. in fin. Ant. c. 2. n. 6. de foro compet. & ibi Alexan. de Neuo n. 21.*

4 Id tamen fatendum est, quamuis teneamus priorem sententiam, imirum, vxorem solum gaudere eo fori priuilegio, dum vir eius superstes est. Quod fatentur gloss. loquens de filiis *l. 2. verb. Filij, C. de Episcop. & cler. & ibi Bald.* loquens de vxore, *num. 5. Alex. de Neuo c. 2. n. 22. de foro compet.* Et probat *Baldus* tradens hanc regulam, quotiescumque ratio, ob quam conceditur pluribus priuilegium, non inest cuilibet ipsorum, sed vni soli tamquam principali, & inde ad alios deriuatur, morte principalis extinguitur priuilegium. Cum ergo ratio huius priuilegij fori competentis clerico, nempe, ordo, in ipso solo reperiatur, morte ipsius clerici cessabit id priuilegium in vxore. Quare audiendus non est *Perez n. 2. allegatus*, dicens eo priuilegio gaudere vxorem, etiam dum vidualis vita durat. Quod in priori matrimonio censeatur esse. Quod quidem verum est quoad alios effectus, non tamen quoad hunc: vt probat ratio adducta.

5 In posteriori autem casu, quando vir de licentia vxoris ad sacros ordines transiit, quidam dicunt vxorem gaudere omnibus priuilegiis clericalibus, sicut & virum. Quia videtur iam vxor effecta persona Ecclesiastica. Sic *Abb. c. 2. n. 9. de foro compet. Et ibi Sebast. de Sapia eius additionator, verb. Priuilegio fori, Franc. n. 3 relatus.*

6 Alij id admittunt apud Græcos, secus apud Latinos. Quod apud illos licita sit cohabitatio viri sacris initiati cum vxore: his autem minimè. Ita docent *Imola, Felinus, Aretinus allegati n. 2.*

7 Sic dicendum est, eam nullo priuilegio gaudere. Vt probant rationes num. 3. adductæ. Nec efficitur persona Ecclesiastica, licet voto simplici castitatis ligetur in seculo: vt constat in aliis feminis ita vouentibus. Et ita tenet *Alex. de Neuo c. 2. n. 22. de foro compet.*

8 Ad omnia argumenta num. 2. proposita, præter 3. resp. ea procedere in aliis, in quibus datur communicatio inter virum & vxorem: secus vbi priuilegium conceditur ratione dignitatis ordinis, cuius vxor est incapax. Ad tertium, dic esse speciale in eo casu. Quod in eo ita disposuerit legislator.

DISPVTATIO XLVIII.

An constituti in ordine sacro, religiosi, consanguinei, affines, & quocunque alio impedimento laborantes, incurrant excommunicationem, ineundo matrimonium?

SVMMARIVM.

Explicatur quot personæ ineuntes matrimonium ligentur excommunicatione lata in clem. vnica, de consang. nec ea est reseruata, n. 1.
Moniales nubentes, & qui ipsas ducunt, incurrunt: secus de femina nubenti professo, aut in sacris constituto. Et quid, si consanguineo aut affini nubat n. 2.
An incurrant mandantes, consulentes, opem præstantes, & quid exigatur, vt incurrant excommunicationem latam, c. Nuper, & c. Si concubina, de sent. excom. in participantem in crimine criminoso, n. 3.
An incurrat sacerdos assistens nuptiis interdictis, eas celebrando, n. 4.
Triplex exigitur conditio, vt incurratur hæc excommunicatio, n. 5.
Non exigitur matrimonium esse consummatum, n. 6.
Nec satis sunt sponsalia, copula affecta coniugali subsecuta, n. 7.
Nec sat est matrimonium clam absque parocho & testibus initum, n. 8.
Quid, si ita impeditus, fictè ineat matrimonium, n. 9.
Quid, si ipse consenserit, altero interius, aut exterius dissentiente: aut internum consensum nec verbis nec signis exprimente, n. 10.
Quid, si impubes contrahat, aut pubes cum impubere, n. 11.
Quid, si matrimonium metu celebretur, n. 12.
Quid, si consensus præstetur sub conditione? Remissiue, n. 13.
An incurratur ob matrimonium initum cum aliis impedimentis: aut cum affinitate imperfecta orta ex matrim. rato, n. 14.
Quid, si contrahatur in gradu consanguinitatis diuina lege interdicto, n. 15.
Quid, si intercedat iusta dispensatio, n. 16.
Quid, si religiosus Societatis Iesu post simplicia biennij vota matrimonium ineat, n. 17.
Quid, si contrahens falso existimet subesse ea impedimenta, n. 18.
Quæ ignorantia excuset contrahentem cum consanguineo vel affini, professo, vel in sacris initiato: & quid, si alter sciat, ignorante altero, n. 19.
Quid, si ignorans contrahat, at postea conscius perseueret, n. 20.
Quid, si ipsi constituti in sacris aut professi ignorent, n. 21.

QVÆSTIO hæc eo pertinet, vt explicetur *clem. vn. de consanguin.* vbi in quosdam ineuntes matrimonium fertur excommunicatio his verbis: *Eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur: nec non religiosos, & moniales, & clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes refrenare metu pœnæ ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes: ipsos excommunicationis sententia ipso facto decernimus subiacere.* Ex quo textu constat tria personarum genera excommunicari. Primò, excommunicantur ineuntes matrimonium incestuosum in gradu consanguinitatis, vel affinitatis constitutione canonica interdicto: vel sacrilegum cum moniali. Secundò, religiosi aut moniales contrahentes matrim. sacrilegum. Tertiò, clerici in sacris ordinibus constituti matrimonium sacrilege contrahentes. Nec ea excommunicatio alicui reseruatur. 1

Quare moniales professæ incurrunt hanc excommunicationem, cuicumque nubant: & similiter illas accipientes in vxores. Quod non ita euenit in femina nubente professo, aut in sacris constituto: soli enim hi incurrunt eam. Quia *clem. vn. de consang.* diuersimodè loquitur in his casibus: moniales enim & cum eis contrahentes excommunicat: loquens autem de matrimonio inito à professo, vel sacris initiato, solos hos excommunicat, nulla de mulieribus ab eis ductis facta mentione. Atque ita animaduertunt *Cardin. ea clem. vn. n. 1. oppos. ... in priori solut. Anchar. ibi q. fin. Bonifacius n. 8. D. Antonin. 3. p. t. 24. c. 34. Caietan. sum. verb. Excommunicatio, c. 47. Nauar. summa Hispan. cap. 22 n. 52. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. art. 9. dub. 1. paulo ante solut. ad argum.* Ex alio capite posset dubitari, an illam incurrat femina hæc professo aut clerico nubens: nempe, quod participet in crimine criminoso, ob quod alter in excommunicationem incidit. Sed nec ex hac parte incurrere docent bene *Card. & Anchar. proxime allegati.* Et constabit ex dicendis num. seq. Femina vero nubens consanguineo aut affini, & hi eam ducentes, ligantur excommunicatione *d. clem. vn.* Quia indifferenter excommunicat contrahentes in gradu consanguinitatis aut affinitatis prohibito. Et ita fatentur omnes. 2

De consulentibus autem huiusmodi matrimonium iniri, & id mandantibus, atque opem ad id ferentibus, aiunt aliqui eos excommunicatione ligari. Quod pari pœna digni sint, vtpote qui eiusdem criminis participes fiunt. Ita docent *Rosella Excommunicatio, 1. casu 4. fine, Syluester Excommunicatio, 9 casu 41. dubio 8. num. 79.* Sed merito ab eis recedunt, dicentes neminem horum incurrere, *Caietanus summa, verb. Excommunicatio, cap 47 & ibi Armilla casu 45. num. vn. Tabiena verb. Excommunicatio, 5 casu 49 num. vltim. Nauar. summa, c. 27. Hispane num. 142. Latine num. 141. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 55. art. 9. dub. 1 post dubium, quod mouet circa solutionem ad 9. argumentum principale.* Et ratio est, quia *d. clem. vn.* solos ineuntes matrimonium excommunicat. At communior & verissima sententia habet, tunc non comprehendi mandantes, consilium, auxilium vel fauorem præstantes. Vnde optime ait *Petrus de Ledesma ibidem*, non incurrere hanc excommunicationem 3

nem

nem procuratorem, per quem initur matrimonium; nec parentes, qui nomine filiorum consensum in matrimonium explicant. Quia hi non sunt verè contrahentes matrimonium; sed verorum contrahentium instrumenta. Dices, hos omnes saltem ligari excommunicatione lata *cap. Nuper, vers. In secunda vero quæst. & cap. Si concubinæ, de sent. excommunicationis*, vbi excommunicantur omnes participantes, consilium, auxilium, vel fauorem præstando in crimine, ob quod contrahit alter excommunicationem. Quod hic contingit, nam participant in eo matrimonio, ob quod illud iniens subditur excommunicationi latæ. Verum nec hanc incurrunt. Quia multo verior sententia habet, desiderari, vt is, cum quo in crimine participatur, iam incurrerit excommunicationem, & sit nominatim excommunicatus. Vt expresse petitur *d. cap. Nuper*, iuxta quod intelligendum est *dict. cap. Si concubinæ*, quod huius conditionis non meminit. Immo cum ibi petatur scienter participare cum excommunicato, & scientia excommunicationis post Concilium Constantiense sit eius denuntiatio, iure optimo defendunt *Nauar. summa Latina & Hispana, c. 27. num. 112. & Hisp. c. 28. addit. ad nu. 32. c. 27. Enriquez l. 13. de excommun. c. 9. num. 1. & 2. Emman. Sa summa, verb. Excommunicatio, in princ. num. 24.* desiderari, vt excommunicatus, cum quo in crimine participatur, sit prius denunciatus. Et bene dicit *Enriquez eod. nu. 2.* non sat esse, si notorius clerici percussor sit. Quia quamuis id sufficiat vt vitandus sit: non tamen vere est nominatim excommunicatus, donec proprio nomine talis denuntietur. Quæ conditio petitur *d. cap Nuper*, vt participans cum illo in crimine incurrat excommunicationem ibi latam. Cum igitur hi participantes in eo matrimonio participent antequam iniens contraxerit excommunicationem: (ea enim per ipsum contractum est incurrenda) & esto incurrisset, non est denuntiatus, non ligabuntur excommunicatione lata in participantes in crimine criminoso.

4 De parocho etiam, qui auctoritatem ei matrimonio præstat sua præsentia, coniungendo ineuntes illud, nimirum dicendo consueta verba: Vis hunc in maritum? Vis hanc in vxorem? dicunt *Caietan. Armilla, Nauar. num. 141. Petrus de Ledesma num. præced allegati, Emmanuel Sa sum verb. Excommunicatio*, vbi de excommun. nulli reseruatis, *num. 10. in d. clem. vn.* excommunicari huiusmodi parochum. Fundamentum eorum me latet: nisi id sit, quod *Caietan. ibi* referens textum huius clementinæ, referat quoque hæc verba: *Et inter eos scienter eadem celebrantes matrimonia.* Quæ verba non reperi in eo textu, quamuis diuersos codices illius euoluerim. Et *Rosella ac Sylvest. num. præced. allegati* eum incurrere negant ex sola auctoritate præstita, nisi auxilium aut consilium ei matrimonio ineundo præstiterit, (censent enim, vt ibi retuli, omnes auxiliantes innodari ea excommunicatione.) Et *Tabiena vbi num. præcedenti allegati*, etiam in hoc casu sentit eum non incurrere. Quod verissimum esse credo. Quia in *ea clem.* soli ineuntes matrimonium excommunicantur. Et si velis dicere (prout sentit *Maiolus l. 3. de irreg. c. 25. n. 15.* vbi agit de voto solemni) hunc incurrere excommunicationem, *c. Nuper, de sent. excommun.* quod participet in crimine criminoso: satis oppositum constat ex dictis n. præced.

5 Triplex ergo conditio petitur *d. clem. vn.* vt illius excommunicatio incurratur. Prima est, vt contrahatur matrimonium. Secunda, cum impedimento consanguinitatis, vel affinitatis in gradibus lege canonica interdictis, vel religionis, aut ordinis sacri. Tertia, vt scienter id matrimonium ineatur.

6 Ex prima conditione infertur primò, incurri eam censuram, licet matrimonium non sit consummatum. Quia *d. clem. vn.* non punit copulam incestuosam, sed solum matrimonii contractum, cuius essentia perfecta est ante consummationem per copulam. Et ideo ita sentiunt *Glossa d. clem. vn. verb. Contrahere, & ibi Imola num. 9. Angelus verb. Excommunicatio, 7. casu 41. n. 4. Sylvester verb. Excommunicatio, 9. casu 41. num. 76. dub. 1. Tabiena verb. Excommunicatio, 5. casu 49. q. 1. n. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. paulo ante solut. ad argum.*

7 Secundò deducitur, non esse locum illi excommunicationi per solum sponsalium de futuro contractum. Quia licet interdicto matrimonio censeantur quoque sponsalia interdicta: at pœna imposita contrahentibus matrimonium (qualis est hæc) non extenditur ad sola sponsalia contrahentes, (vt probaui l. 1. disp. 13. n. 1. & 2.) Et ita docent *Glossa d. clem. vn. verb. Contrahere. Et ibi Cardin.* referens Stephanum & Paulum, *n. 15. q. 19. Anchar. n. 7. Bonifacius n. 56. Imola n. 10. D. Antonin. 3. p. t. 24. c. 34. Caietan. summa verb. Excommunicatio, c. 47. & ibi Armilla casu 45. Angelus Excommunicatio, 7. casu 41. n. 2. Sylvester Excommunicatio, 9. casu 41 n. 78. dub. 6. Tabiena Excommunicatio, 5. casu 49. q. 1. num. 2. Nauar. sum. c. 27. Hisp. n. 142. at n. 141. Graffis 1. p. decisionum l. 4. c. 24. n. 14. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. art. 9. dub. 1. paulo ante solut. ad argument.* Et quamuis fere omnes hi DD. hoc temperent, nisi post sponsalia sequatur copula affectu coniugali: at id erat verum attento iure antiquo, *c. Is qui fidem, de sponsal.* quando sponsalia per eam copulam transibant in matrimon. At cum hodie iam non transeant attento *Tridentino sess. 24. de matrim. c. 1.* non incurritur hæc excommunicatio per sponsalia quantumcunque sequatur copula affectu coniugali. Quia semper manent intra solos sponsalium limites. Sic *Nauar. summ. Lat. c. 27. n. 141. Graffis eo. c. 24 n. 15. Petr. de Ledesma eod. art. 9. dub. 1. in dub. quod mouet circa solutionem ad 7. argumentum.*

8 Tertiò deducitur, nec satis esse ad hanc excommunicationem incurrendam inire matrimonium clandestinum, nimirum absque parocho duplicique teste. Quod is contractus non habeat hodie formam veri matrimonij: nec contrahentes faciant quidquid in se est, vt illud ineant. Quod colligitur ex dictis num. præcedenti, ideo enim non sufficiunt hodie sponsalia cum copula coniugali, quia iam defectu præsentiæ parochi & testium non constituunt legitimum consensum ad matrimonium. Quæ ratio prorsus militat in matrimonio clandestino. Et ita sentit *Petrus de Ledesma de matrim. q. 65. a. 9. dub. 1. in dubio quod mouet circa solutionem ad 4.* Et clare sentit *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 5. n. 9.* ait enim initiatum in sacris contrahentem matrimonium coram parocho & testibus, esse excommunicatum.

9 Quartò deducitur, nec esse locum huic excommunicationi, quando quis ficte consensit. Quia *d. clem. vn.* punit affectum, ac contrahendi voluntatem cum illis impedimentis, quamuis ea praua voluntas effectum suum sortiri nequeat iure dirimenti matrimonium. Huius sententiæ aperte sunt *Glossa d. clem. vn. verb. Matrimonialiter, & ibi Imola n. 8. D. Antonin. 3. p. tit. 24. c. 34. Sylvester Excommunicatio, 9. casu 41. n. 78. dub. 5. Tabiena verb. Excommunicatio, 5. casu 49. q. 3. nu. 4.* aiunt enim contrahentem metu viri constantis matrimonium hoc interdictum, non ligari hac censura, eo quod deficiat liber consensus: ac proinde consensum petunt vt sit locus huic excommunicationi. Et in propriis terminis docent *Adrian. 4. quæst. 3. de matrim. dub. 10. ad finem, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 8. & §. 7. n. 2. ad finem, Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. in dub. quod mouet circa solutionem ad 2. concl. 2.* Et bene addit oppositum esse probabile, nimirum, incurri in hoc casu excommunicationem. Partem enim hanc tuebuntur, qui censent, existente impedimento dirimenti non posse dari consensum in matrimonium, ac proinde illud non posse valere, quamuis contrahentes falso existimassent subesse impedimentum. Quos Doctores retuli lib. 2. disp. 33. n. 1. Consequenter enim dicent non exigi consensum ad matrimonium inter consanguineos, vel voto solemni aut ordine impedienti, vt incurratur hæc excommunicatio. Et eandem defendent asserentes subdi excommunicationi negantem ore tenus fidem.

10 Maior autem difficultas est, an contrahens cum consensu legitimo matrimonium hoc interdictum, incurrat hanc excommunicationem, si constet defeciisse consensum

sum in altero contrahente? *Petr. de Ledesma de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. in dubio quod mouet circa solut. ad 3. principale*, dicit non esse omnino improbabile hunc consentientem non incurrere: at esse fere certum eum incurrere. Quia punitur affectus & iniqua voluntas ineundi matrimonij interdicti, quæ in hoc non deficit, sed quidquid in se fuit, præstitit, vt iniret matrimonium. Et *in solutione ad 2.* fatetur incurrere etiam hunc consentientem, quamuis alter contrahens non respondeat, nec suum consensum explicet. Quamuis autem hæc sint valde probabiliter dicta: at mihi persuadeo non incurrere, si alter non consentiat etiam interius. Ducor, quod contrahens cum consanguinea impubere, vel furiosa, furoris tempore nō incurrit, quamuis effecerit quod in se est, & ex parte suæ voluntatis non sit defectus consensus, (vt dicemus num. sequenti.) Item quia *d. clem. vn.* punit matrimonium initum contra illam prohibitionem, at non dicitur matrimonium donec accedat vtriusque contrahentis consensus, sed solum est quoddam matrimonij initium. Quare dicendum est puniri prauam voluntatem contrahendi, quando adest consensus ex se sufficiens vt illud sit matrimonium, nisi aliunde obstaret impedimentum. Quod non euenit altero dissentiente.

11 Quintò deducitur, impuberem contrahentem matrimonium hoc interdictum, non subiici huic excommunicationi. Quia is consensus non est efficax ad matrim. sed sola sponsalia constituit interpretatione iuris, *cap. vn. de desponsat. impub. in 6.* Ita docent *Cardin. clem. vn. de consanguin. n. 14. q. 18. & ibi Anchar. num. 8. q. 3. Imola num. 8.* Nec incurrit pubes contrahens cum impubere. Quia similiter consensus ille sola sponsalia efficit, iuxta *d. c. vn.* Et ita tenent *Angelus Excommunicatio, 7. casu 41. num. 2. Sylvester Excommunicatio, 9. casu 41. num. 78. dub. 7. Tabiena Excommunicatio, 5. casu 49. q. 1 num. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. paulo ante solutionem ad argumenta.* Et quamuis *ipsemet ibi, in dub. quod mouet circa solutionem ad 3. principale, in solutione ad vltimum*, hoc temperet, nisi vellet efficere totum, quod in se est ad contrahendum matrimonium. At adhuc in eo euentu verius est non incurrere, iuxta nu. præcedenti dicta, quia consensus alterius impuberis est inefficax. Similiter non incurreret contrahens cum furiosa. Vt bene dicit *Angelus ibidem num. 3.* Et quamuis *Sylvester* limitet, & similiter *Petrus de Ledesma paulo ante solutionem ad argumenta*, nisi furiosa habeat lucida interualla: at *Angelus* nihil aliud intellexit. Manifestum enim est incurri excommunicationem hanc ex matrimonio inito cum furiosa tempore lucidi interualli. Tunc enim nullus est defectus in vtriusque consensu.

12 Sextò deducitur, nec incurri hanc excommunicationem, si matrimonium illud metu viri constantis ineatur. Tum, quia est consensus inefficax defectu libertatis. Tum etiam, quia Ecclesia non tam graui censura punit tanto metu compulsum. Sic tradunt *Gloss d. clem. vn. verb. Matrimonialiter, Cardin. ibi, n. 14. q. 27. Anchar. n. 8. q. 3. Imola nu. 8. Bonifacius n. 23. D. Antonin. 3. p. t. 24. c. 34. Sylvester verb. Excommunicatio, 9. casu 41. n. 78. dub. 5. Tabiena verb. Excommunicatio, 5. casu 49. q. 3. n. 4. Nauar. sum. c. 27. Hisp. n. 142. Lat. n. 141. Emmanuel Sa sum. verb. Excommunicatio*, vbi de excommun. nulli reseruatis, *n. 10. Petr. de Ledesma de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. in dubio, quod mouet circa solut. ad 5. principale.* Imo existimo, nec eum, qui libere contraxit cum talem metum patienti incurrere. Propter dicta n. 10. Claudicat enim matrim. ex parte consensus alterius contrahentis, qui defectu libertatis est inefficax ad illud ineundum.

13 Septimò deducitur, quid dicendum sit, quando consensus esset conditionalis; vt, Contraho tecum, si non es consanguinea: vel si licet cum consanguinea: vel si Pontifex dispensarit: vel cum quacumque conditione impossibili aut turpi, quæ iure reiicitur. De quibus omnibus dixi lib. 5. disp. 1. n. 14. & disp. 3. n. 21. & disp. 4. n. 10. & disp. 5. num. 18.

14 Octauò ex secunda conditione num. 5. relata infertur, non incurri hanc excommunicationem, quod matrimonium ineatur cum infideli, cognata legali vel spirituali, vel cum impedimento publicæ honestatis, vel quocumque alio dirimenti, & extra tria illa, nimirum consanguinitatis, affinitatis, voti solemnitatis emissi in religione aut ordine sacro. Quia *d. clem. vnic.* solum de his mentionem fecit, cum sit pœnalis, non est extendenda. Ita docent *Glossa d. clem. vn. verb. Eos. Et ibi Cardinal. num. 2. q. 1. Ancharan. statim in princ. Imola num. 4. Bonifac. n. 10. D. Antonin. 3. p. tit. 24. c. 34. Caietan. summa verb. Excommunicatio cap. 47. Rosella verb. Excommunicatio, 1. casu 43 num. 2. Sylvester Excommunicatio, 9. casu 41. num. 77. dub. 1. Nauar sum. Lat. & Hisp. c. 27. num. 141. & Lat. c. 22. num. 45. Tabiena verb. Excommunicatio, 5. casu 49. q. 1. num. 2. Graffis 1. p decisionum, l. 4. c. 24. num. 14. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. art. 9. dub 1 paulo ante solut. ad argumenta.* Qui *in dubio, quod mouet circa solutionem, ad 6. principale*, tractat de matrimonio inito cum impedimento publicæ honestatis, quod oritur ex matrimonio rato. Vt si quis ineat cum Maria, & ea ante consummationem matrimonij defuncta, ducat eius sororem. Et ait probabile esse eum incurrere hanc excommunicationem. At probabilius esse eum non incurrere. Quod mihi certum est. Quia impedimentum ex eo matrim. consurgens non est affinitatis, quæ ex sola carnis commixtione oritur, sed publicæ honestatis. Vt suo loco agentes de his impedimentis videbimus.

15 Nonò posset aliquis deducere, non incurri hanc excommunicationem, si quis contrahat matrimonium cum consanguinea in gradu lege diuina & naturali interdicto. Vt cum matre vel sorore. Quod *d. clem. vn.* expresse dicat in gradu lege canonica vetito. Sed dicendum est incurri. Tum, quia constitutio pœnalis comprehendit casum omnino similem, in quo fortior ratio militat. Tum etiam, quia lex canonica prohibens matrimon. inter consanguineos vsque ad quartum gradum, *cap Non debet, de consang.* comprehendit etiam primum gradum lege naturali vetitum, vtpote qui intra quartū clauditur. Atque ita vere est ille canonica lege interdictus. Sic *Glossa d. clem. vn. verb. Canonica, Card. n. 1. oppos. 3. & ibi Paulus, D. Antonin. 3. p. t. 24. c. 34.*

16 Decimò infertur non incurri, quando legitima dispensatione initum est matrimonium inter consanguineos, vel affines. Quod cesset culpa & temeritas, quam *d. clem. vn.* punit. Et ita docet *Gloss. ibi, verb. Eos*, nemine contradicente. Quia est euidens.

17 Vndecimò posset aliquis ex eadem conditione inferre, religiosos Soc. Iesu, qui professionem solemnem non emisere, sed simplicia biennij vota, non ligari hac excommunicatione, ineundo matrimonium. Quia *d. clem. vn.* excommunicat religiosos. Et *ibi Gloss. verb. Religiosos*, ab omnibus recepta, explicat, tacite vel expresse professos. At dicendum est eos ligari. Vt bene docet *Valentia 4. p. disp. 10. de matrim. q. 5. punct. 3.* vbi de impedimēto voti, §. *Porro qui huiusmodi.* Quia *d. clem. vn.* veros religiosos excommunicat. At hi sunt veri religiosi, nec sunt iam nouitij. Vt constat ex bulla Greg. XIV. Vnde Gloss. & ceteri DD. explicarunt, quando sunt tacite vel expresse professi. Quia communiter soli hi sunt religiosi veri. Non tamen excluditur, quin si aliqui sint vere & proprie religiosi per vota simplicia comprehendantur sub dicta pœna.

18 Duodecimò infertur, non ligari hac excommunicatione, qui putans falso subesse impedimentum consanguinitatis, affinitatis, aut voti solemnis, iniret matrim. Quia re vera non contraxit cum tali impedimento: nec *d. clem. vn.* punit prauam voluntatē opere non subsecuto: vt non ligaretur excommunicatione putans falso Petrum, quem percutit, esse clericum. Sicut annotant communiter DD. *c. Si vero el 2. de sentent. excommun. cum Gloss ibi, verb Ignorauerit.* Et ita docent *Gloss. d. clem. vn. verb. Scienter, & ibi Card. n. 3. q. 4. Ancharan. n. 6. q. 1. Imola n. 5 D. Antonin 3. p. t. 24. c. 34. Rosella verb. Excommunicatio, 1. casu 43. n. 5. Sylvester verb Excommunicatio, 9. casu 41. n. 77. dub. 3. Tabiena verb Excommunicatio, 5. casu 49. q. 2. n. 3. Graffis 1. p. decisionum, l. 4. c. 24. n. 14.*

Petr.

Petr. de Ledesma de matrim. q. 55. art. 9. dub. 1. paulo ante solutionem ad argum. Nauar. sum. c. 22. n. 43.

19 Vltimò infertur ex tertia conditione requisita, relata num. 5. minime incurri hanc excommunicationem, vbi ignoranter initum est matrimonium cum prædictis impedimentis. Quia *d. clem. vn.* petit expressis verbis scienter contrahi matrim. cum consanguinitatis vel affinitatis impedimento, vel cum moniali. Quare contrahentem in his casibus excusaret ignorantia. Quod omnes fatentur. At de qualitate ignorantiæ excusantis non est leuis controuersia. Plerique enim sentiunt excusare ignorantiam probabilem facti, & non affectatam, vt si contrahens ignoraret consanguinitatem, aut affinitatem, aut feminam esse monialem: secus si esset ignorantia iuris, vt quia sciebat gradum, at ignorabat in eo interdici matrimoniũ. Quod ignorantia facti, & non iuris excuset: *reg. Ignorantia, de reg. iuris, in 6.* Sic *Glossa d. clem. vn. verb. Scienter. Et ibi Paulus, Cardin. ibi, n. 2. q. 2. Anchar. n. 1. notab. 2. D. Antonin. 3 p. t. 24. c. 34. Caietan. summ. verb. Excommunicatio, c. 47. Armilla ibi, casu 45. Rosella Excommunicatio, 1. casu 43. num. 2. Syluester Excommunicatio, 9 casu 41. n. 76. dub. 1. Tabiena verb. Excommunicatio, 5. casu 49. q. 2. n. 3. Graffis 1. p. decis. l. 4. c. 24. n. 14.* Cæterum multo verius est, excusare quamcumque ignorantiam etiam crassam iuris vel facti, dummodo non sit affectata. Quod docent *Imola d. clem. vn n. 4. super Gloss. Scienter, & ibi Bonifac. n. 15. & 19. Nauar. sum. Lat. c. 27. n. 141. Eman. Sa in sum. verb. Excommunicatio,* vbi de excomm. nulli reseruatis, *n. 10. Petr. de Ledesma de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. in dub. quod mouet circa solut. ad 8.* Et ratio est, quia *d. clem. vn.* petit scienter initi id matrim. At quotiescunque scientia petitur ad incurrendam aliquam pœnam, exigitur dolus: ac proinde excusat quæuis ignorantia, modo non sit affectata, vel ingens temeritas, (vt latè probabo lib. 10. disp. 32. n. 36. 39. & 40.) & non obscure probant verba textus *eiusdem clem. vn.* quæ ponderabo num. 21. Quod si alter ex consanguineis, aut affinibus, aut monialis sciuit, alter vero contrahens ignorauit: incurret excommunicationem sciens, excusato ignoranti ab ea. Quia in illo reperiuntur omnes conditiones petitæ *d. clem. vn.* ad incurrendum. Atque ita docent *Gloss. d. clem. vn. verb. Et moniales, & verb. Scienter, & ibi Cardin. n. 1. opposit. 4. & n. 2. q. 2. Paulus ibi, Imola ibi, n. 4. Bonifac. nu. 19. D. Antonin. Rosella n. 3. Syluester, Tabiena, Graffis, Petr. de Ledesma d. dub. circa solut. ad 8. in solut. ad 3. proxime alleg.*

20 Sed quid, si ignorans contraxit, & postmodum conscius perseuerauit in cohabitatione & copula? Quidam dicunt eum non contrahere. Quod *d. clem. vn.* non puniat cohabitationem, sed contractum. Sic *Gloss. ibi, verb. Scienter, Card. n. 3 q. 3. Rosella Excommunicatio, 1. casu 43. n. 4. Angelus Excommunicatio, 7. casu 41. nu. 1. Nauar sum. c. 27. Hisp. nu. 142. Lat. n 141. Graffis 1. p. decis. lib. 4. c. 24. num. 14.* Alij vero distinguunt, si copula illa sit affectu coniugali, dicunt incurrere excommunicationem. Quod ea sit sufficiens cõsensus ad matrim. constituendum, nisi obstaret impedimentum dirimens. Secus si affectu fornicario. Sic *Paul. ea. clem. vn. & ibi Anchar. n. 5. Imola n. 4. fin. Bonifac. n. 47. & seqq. D. Antonin. 3 p. t. 24. c. 34. Caiet. sum. verb. Excommunicatio, c. 47. & ibi Armill casu 45. Syluest. Excommunicatio, 9. casu 41. n. 77. dub. 2. Tabiena verb Excommunicatio, 5. casu 49. q. 2. n. 5.* Sed *Petr. de Ledesma de matrim q. 55. a. 9. dub. 1. in dubio, quod mouet circa solut. ad 9.* bene expendit cõtrouersiam hanc: & dicit ante Trident. veram fuisse hanc solutionem. Quia tunc copula habita consensu, atque affectu coniugali perficiebat matrim. secus post Tridentinum, quandoquidem id iam cessauit. Quare est vera sent. Glossæ & sequacium.

21 Tandem obseruandum est, textum *d. clem. vn.* quando excommunicauit ipsos religiosos, moniales, & clericos contrahentes matrimonium, non repetiisse particulam, Scienter, quam appossuerat, dum excommunicauit consanguineos, aut affines ineuntes matrimonium, aut cum monialibus. Quia licet posset ignorare quispiam, an contrahat cum moniali, consanguinea, vel affini, at proprium statum ignorare nequit. Verum si adesset probabilis ignorantia in hoc euentu, excusaretur ab excommunicatione is contrahens. Ita *Gloss ead. clem vn verb. Contrahentes, Card. n. 1. oppos. 7. Imola n. 14. D. Antonin. 3 p. t. 24. c. 34. Syluest. Excommunicatio, 9. casu 41. n 80. dub. vlt. Tabiena Excommunicatio, 5. casu 49. q. 2. n. 3. Nauar. sum. Lat. c. 27. n. 141. Petr. de Ledesma de matrim. q 55. a 9. dub. 1. in dub. quod mouet circa solut. ad 8.* Imo existimo excusare etiam in hoc casu ignorantiam, quantumuis crassam, iuris vel facti, dummodo non sit affectata. Quod non obscure probant ea verba textus *d. clem. vn.* dum fulminans excommunicationem in hoc casu & præcedenti, sic ait: *Refrænare metu pœnæ ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes, ipsos excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subiacere.* At dum fulminatur excommunicatio in temere audentes, desideratur scientia, & excusat quæuis ignorantia non affectata, & dummodo non sit ingens temeritas. Vt probabo lib. 10. disp. 32. n. 37.

DISPVTATIO XLIX.

An coniugatus ordines absque vxoris licentia recipiens sit irregularis: & similiter clericus in sacris constitutus matrimonium iniens?

SVMMARIVM.

An clericus in sacris constitutus matrim. iniens sit irregularis? Remissiue, n. 1.

Coniugatus absque vxoris licentia recipiens ordinem sacrum, an sit irregularis, ac beneficij & officij Ecclesiastici incapax, etiam post solutum matrim. n. 2.

An desideretur dolus, excusetq; quæuis ignorantia iuris vel facti, n. 3.

Quid, si matrimonium præcedens fuerit nullum, n. 4.

Quid si promoueatur de licentia vxoris manentis in seculo absque voto? Refertur quædam sent. n 5.

Proponitur sententia Auctoris, n. 6.

Quid. si vxor solum dissimularit, aut dolo metuve consenserit, n. 7.

An viro ingresso licite religionem, etiam Soc. Iesu, tollatur hac irregularitas & inhabilitas, saltem Episcopo dispensante, n. 8.

Vir promotus ad ordines maiores absque licentia vxoris, an incurrat hanc pœnam, n. 9.

An incurrat pœnam motus proprij Sixti V. contra male promotos: & qualiter sit ille reuocatus per Greg. XIV. n. 10.

An si ante reuocationem promotus fuisset, & ita incurrisset irregularitatem Pontifici reseruatam, in eo inflictam, maneat post reuocationem reseruata? Referuntur suadentia partem affirmantem, n. 11.

Non manet reseruata, n. 12.

DVo petit disputatio præsens. Alterum est, an clericus in sacris constitutus ad nuptias transiens, efficiatur irregularis? Et de hoc disputandũ est in impedimento ligaminis inter agendum de bigamia. Alterum vero de pœna coniugati transeuntis ad ordines absque vxoris licentia. De qua re est disputatio præsens. 1

Et quidem si coniugatus nondum etiam consummato matrimonio ad ordinem sacrum absque vxoris licentia transeat, nequit constante matrimonio aut eo soluto in suscepto ordine ministrare, aut ad superiorem prouehi: nec potest ad officium aliquod aut beneficium promoueri. Est expressa definitio *Ioannis XXII. in Extrauag. suæ Antiquæ, de voto:* vbi *Gloßa verb. Nec matrimonio,* ait hoc procedere, siue soluatur matrimonium morte, siue ingressu alterutrius cõiugis in religionem ante consummationem. Quia indistincte loquitur textus. Et *verb. Officium, iuncto verb. Nec ad aliquod,* ait non posse promoueri hunc ad quantumuis modicum beneficium aut officium Ecclesiæ, etiam minoribus ordinibus deputatum. Propter generalitatẽ qua vtitur dicta Extrauagans. Quare hic ita promotus ad ordinem sacrum efficitur irregularis. Hanc etenim pœnam vocant irregularitatem *Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. columna 12. immediate ante vers. Et per hæc. Et d. 38. q. 1. art. 2. concluf. 3. Couar. 4. decret. 2 p. c. 6. §. 3. nu. 2. Ant. Cucus l. 5. institut. maiorum, t. 12. n. 222. Veracruz 1 p. Spec. ar. 37. concl. 4. Maiolus lib. 1. de irregul. ca. 4. nu. 10. Azor lib. 13 institut. moralium c. 14. q. 3. Petrus de Ledesma de matrim. q. 53. ar. 4. paulo post princ. §. Circa istum statum, Lud. Lopez 2 p. instruct. de matrim. c. 49. col. 6. vers. Accedit ad hoc.* 2

Existimo

3 Existimo autem ad incurrendam hanc irregularitatem desiderari dolum, atque ita quamcumque ignorantiam crassam iuris vel facti, dummodo non sit affectata, nec ita crassa, vt sit ingens temeritas, excusare coniugatum sic promotum ab hac pœna. Ducor, quod d. Extrauagans vtatur verbo, *Non præsumat*, & statim, *Quod si secus à quoquam forsitan attentatum fuerit*. Atque ita solum præsumentem ascendere ad sacrum ordinem punit. Pœna autem præsumenti imposita dolum requirit, & excusat ab ea quæuis ignorantia, quæ nec affectata nec ingens temeritas sit. Vt probabo lib. 9. disp. 32. n. 38.

4 Quid autem si matrim. sit irritum, an is coniugatus ad ordines sacros promotus incurrat hanc irregularitatem? *gloss. d. Extrauag. Antiquæ, de voto, v. Nec matrimonio*, distinguit sic: Si vir conscius erat nullitatis matrimonij, vxore ignara, incurrit. Quia non debet esse potior conditio huius vxorem decipientis, quàm eius, qui legitimo matrimonio inito ad ordines migrat, contra *c. Eum qui, de præbend. in 6.* Nec ex sua perfidia commodum reportare debet *c. De eo, qui duxit in matrim.* Idem dicendum est, si virum latebat matrimonij nullitas. At si vterque coniux nullitatem norat, fortè non incurreret. Quia cùm mulier decepta non sit, & vterque conscius fuerit nullitatis, nullum præstare debet impedimentum is matrimonij contractus. Cæterùm existimo nõ incurri hanc irregularitatem, quotiescumque fuerit matrimonium irritum, siue vterque scierit, siue ignorarit, siue solus vir norit matrimonium fuisse irritum. Quia Extrauagans illa non punit deceptionem vxori factam contrahendo cum illa cum impedimẽti scientia: nec etiam solum affectum irrogandæ ordini sacro iniuriæ, eo illegitimè contra canonicas sanctiones assumpto ob impedimentum matrimonij: sed iniuriam reuera cum eo impedimento irrogatam. Qualis non est, vbi impedimentum non extat, eo quod matrim. non erat verum. Quare succedet *regul. iuris, Non præstat, de reg. iuris, in 6.* non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. Et confirmatur, quia nullus diceret, promotum ad ordines sacros incurrere hanc irregularitatem, si falsò putabat se matrimonio ligatum, quòd procuratorem destinarat ad contrahendum, qui se iam contraxisse mentitus est: vel cùm iam defuncta esset vxor, ipso ignorante. At idem quoties matrimonium est irritum. Quia cum verè non sit ille coniugatus, nõ verificatur coniugatum ascendisse ad ordines sacros. Quod delictum irregularitatis pœna plectit Extrauagans illa. Præterea, quia non incurreret, si verè ordinem sacrum non recepisset. Quod ministrans ordines se Episcopum fingeret: aut aliquid de substantia ordinis desideratum sit. Ergo nec incurreret, vbi matrimonium est nullum. Quia vt locus sit huic pœnæ, æquè necessarium est, vt ascendens ad ordines sit coniugatus: & vt verè ascendat. Adde, existimantem falsò se excommunicatum aut suspensum esse, minimè incurrere irregularitatem latam contra celebrantes cum ijs censuris, si celebret cum ea falsa existimatione: nec putantem se hominem perimere, cùm feram perimat, fore irregularem: nec credentem se clericum percutere, cùm percussus sit laicus, esse excommunicatum. Quorum omnium ratio est, pœnas has non ferri contra iniquam voluntatem destitutam veritate actus externi. Idem igitur censendum erit in nostro casu. Cùm praua voluntas iniquæ assumptionis ordinis caruerit veritate actus externi puniti illa irregularitate. Nec obstant argum. Glossæ. Quia respectu ordinis assumpti plus delinquit facto ipso externo, qui re vera coniugatus erat. Nec hic ex sua iniquitate commodum reportat. Sed quia veritas externi facti subiecti irregularitati defuit.

5 Quæstio vero grauior est, quando de licentia vxoris vir ad ordines sacros ascendit, non seruatis tamen conditionibus iure petitis, vt ascensus legitimus esset: quòd vxor in seculo absque castitatis voto permanserit? Videtur enim eum subdi huic irregularitati. Quia *dict. Extrauagans Antiquæ, de voto*, interdicens coniugato ad ordines promoueri sub irregularitatis pœna, subdit, *Nisi prout sacris canonibus nouerit conuenire*. At sacri canones id non permittũt vxore manenti in seculo absque castitatis voto. Vt satis diximus hoc 7. lib. disp. 39. n. 6. Et ita huius sententiæ expresse videtur *gl. ea Extrauag. v. Nouerit*, vbi explicans prædicta verba ait: *Puta de licentia coniugis vel religionem ingredientis, vel votum castitatis emittentis in seculo*. Idem tenent *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col. 12. immediatè ante vers. Et per hæc, Barth. à Ledesm. de sacramento ordinis, dub. 14. col vlt. Maiolus libr. 1. de irregular. c. 34. num. 1. vers. Sacros verò*: at subdit posse coniugatum in hoc euentu vxore mortua ordines exercere absque aliqua dispensatione. Et vtrumque repetit *libr. 1. c. 4. num. 11.*

Sed verius est, eum non incurrere hanc irregularitatem: 6 sed verè suscipere ordinis executionem, si obtenta vxoris licentia, etiam nullum votum emittentis in seculo, ad ordines sacros ascendat. Quod *d. Extrana. Antiquæ*, apertè loquatur, quando vir absque vxoris licentia promouetur: vt ex fine eius constat, vbi decernitur sponsum illum nolentem ad religionem conuolare, esse compellendum cum sponsa illum petenti habitare, ac consummare matrimonium. Quod non habet locum, quando sponsa consenserat. Caret enim actione ad repetendum. (vt dixi hoc 7. l. disp. 39. n. 12.) Deinde, quia cùm in hoc euentu possit vir castitatem seruare, quam exigit Ecclesiæ constitutio, meritò poterit in sacris ordinibus ministrare. Cessat enim prohibitionis ratio. Sic docet *Aretin. cons. 59. n. 7. fin. & seq.* Et ea verba prædictæ Extrauagantis, *Nisi prout sacris canonibus nouerit conuenire*: explicat, vt intelligatur quoad substantialia per sacros canones requisita, vt legitima sit ordinis receptio, ita vt vxori non supersit ius repetendi, licèt aliqua fuerint omissa, quæ potius de ordine iustitiæ, quàm de substantia desiderantur. Eiusdem sent. videntur esse alij, qui indistincte aiunt non incurrere hanc pœnam coniugatum de vxoris licentia ad ordines sacros promotum, nec distinguunt, an ipsa emiserit votum, nec ne. Hi sunt *D. Th. 4. d. 37. q. 1. a. 2. corp Ricard. ibi, ar. 2. q. 2. corp. Palud. q. 1. a. 1. n. 8. Addit. ad Abbatem, c. Coniugatus, lit. A. v. Coniugatus, de conu. coniug. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 22. a. 2. q. 1. Sylues. Matrimonium, 8. q. 12 dicto 3. Viguer. lib. instit. c. 16 § 7. vers. 9. imped. 4. Veracruz 1. p. spec. a. 37. concl. 9. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. q. 195. n. 466. Gutier. l. 1. quæst. canon. c. 25. n. 17. fin. Barbosa rubr. ff. solut. matrim. 2. p. n. 90.*

At incurreret, si licentia dolo, vel metu viri constantis 7 extorta esset: vel si vxor non concessisset licentiam, sed sciens dissimulasset. Quia cùm in his euentibus competat ipsi vxori ius repetendi (vt probaui hoc l. disp. 38. n. 13. & 15.) non cessat ratio prohibitionis. Ita *Ant. Cucus l. 4. inst. maior. t. 12. n. 194.* At cùm sit probabile vxori dissimulanti non competere ius repetendi (vt dixi ea disp. 38. n. 14.) similem probabilitatem habebit virum tunc non incurrere hanc irregularitatem. Quòd cesset ratio prohibitionis, iuxta n. præced. tradita.

Et quamuis aliqui Doctores significent aboleri hanc 8 irregularitatem, si vir legitimè transeat ad religionem, vt ante matrim. consummatum, vel eo per mortem vxoris soluto: aut ea concedenti licentiam cum conditionibus iure petitis. Sic clarè videtur sentire *Enriq. l. 11. de matrim. c. 15. nu. 9. fin.* ait enim hunc manere suspensum ab ordinis officio, nisi ad religionem transeat, aut cum eo dispensetur. Idem significant *Pet. de Ledes. de matrim. q. 35. ar. 4. col. penult. vers. Certum tamen est, & Vega 2. to. sum. c. 34. casu 48.* vbi dicunt hunc mortua vxore non posse actus ordinis exercere, nisi in religione profiteatur. At dicendum est eam irregularitatem non aboleri, sed id indulgeri ingressui religionis, vt tunc possit Episcopus cum sic promoto dispẽsare, & eum ad omnia efficere habilem. Quod expresè habetur *d. Extrauag. Antiquæ, de voto*. Vbi *gl. v. Diœcesanus*, ait hanc dispensationem competere Episcopo diœcesis, in qua is coniugatus est religionem ingressus: quamuis religio illa exempta sit. Quia conditor illis Extrauagantis id concedens Episcopo, bene norat aliquas religiones esse

exemptas. Et desiderari Episcopi dispensationem, si ingrediatur religionem, docet etiam *Sotus 3.d.38.qu.1.art.2. concl.3.* Et quamuis Extrauagans hoc concedens Episcopo, loquatur de coniugato tacitè, vel expressè profitente: at idem credo posse Episcopum, si coniugatus ille vota biennij simplicia emittat in Societate Iesu. Quod mens Pontificis in ea Extrauaganti solùm sit, ne dispensetur cum eo tempore nouitiatus, in quo potest libere egredi, nec verus est religiosus: explicuit autem, si sit professus: quia suo tempore nullus erat religiosus, & extra nouitij statum, nisi professus. Cùm igitur ea vota constituant quempiam verum religiosum, & claudant liberam redeundi ad seculum facultatem: idem dicendum est de emittenti ea vota.

9 Quòd si cõiugatus absque debita licentia ad solos ordines minores promoueatur, quamuis peccet: (vt dixi disp.38.nu.6.) at nullam irregularitatem aut censuram incurrit. Quia iure antiquo nulla erat pœna statuta coniugato absque vxoris licentia ascendenti ad ordines, præter statutam *d.Extrau. Antiquæ, de voto.* Vt bene docent *Simancas lib.instit. Catholicarum, t.40.nu.14. Salzedo addit. ad pract. Bernardi Diaz c.80.§. Sed quæ pœna punietur.* Nec audiendus est *Aretin. cons.59.n.8.* dicens hunc esse suspendendum attento iure antiquiori: & refert *Speculatorem titul. de rescripti præsentatione, § Ratione formæ, nu.35. vers. Item si mulier.* Quia nec *Speculator* id dicit, nec est textus id probans. Atque proinde, vt alij relati DD. testantur, sola est pœna irregularitatis lata in *d.Extrauag. Antiquæ*, at illa de solo coniugato ascendenti ad ordines sacros agit. Non ergo constitutio illa pœnalis est extendenda ad solis minoribus ordinibus initiatum.

10 Sed dices hunc incurrere suspensionem, quam tulit Sixtus V. in suo motu proprio anno 1588. quinta die Ianuarij in omnes illicitè ad quosuis ordines promotos, cuius absolutionem sibi reseruauit. Sed dico id verum esse, si ante eius motus proprij reuocationẽ sit initiatus. Nam Clem.VIII.an.1595.die vlt.Febru. reuocauit eam constitutionem, quoad malè promotos & promouentes, præterquam si simonia in promotione admittatur, & eam ad terminos iuris reduxit his verbis: *Hac nostra perpetuo valitura constitutione supradictas literas ad terminos sacrorum canonũ, ac constitutionis felicis memoriæ Pij Papæ II prædecessoris nostri, quæ incipit, Cum ex sacrorum, sub datis Romæ apud S.Petrum 15. kal.Decembris, anno incarnationis Domini 1461. Pontificatus sui anno 4. cuius tenorẽ præsentibus pro expresso haberi volumus; & ad dispositionem decretorũ sacri Concilij Trident. restringimus & reducimus. Nec non censuras & pœnas, in eisdem Sixti literis contra quoscumque, præterquam contra simoniacè ordinantes & ordinatos, inflictas, quas volumus in suo robore permanere, (aliis etiam pœnis & censuris, per eosdem canones, & constitutionem Pij II. Conciliumque Tridentinum iniunctis, saluis & firmis remanentibus) moderamur & abolemus.*

Sed merito dubitabis, an si initiatus est minoribus ordinibus, ante eius motus proprij Sixti V. reuocationem, ac proinde ligatus est suspensione in eo lata, ac Pontifici reseruata, cum expressa derogatione bullæ Cruciatæ, ac facultatis concessæ Episcopis in *Triden. sess.24.c.6. de reform.* dispensandi in omnibus casibus descendentibus ex delicto occulto: possit ab ea censura & peccato ibi reseruatis absolui ab eo, qui aliàs poterat, ea reseruatione non existenti. Et videtur non posse. Quia iam peccatum & censura reseruata Pontifici incursa erant: nec Clemẽtis VIII. constitutio ad iam incursa extenditur. Nam dum reuocauit motum proprium Sixti V. non explicuit se reuocare quoad præterita. Nec constitutio noua ad præterita extenditur, sed sola futura respicit, nisi in ea aliud exprimatur. Vt deciditur *c.2. de constit.* Et confirm. quia mos est Põtificum volentium per suas constitutiones reuocatorias auferri pœnas incursas, id exprimere. Vt *Clem.vn. de immu. Eccles.* ibi: *Et quidquid ex eis secutum est, vel ob eas, penitus reuocamus.* Et *Extraua.1.inter comm.§.Nos itaque, de schismaticis*, ibi: *Ita quod nec etiam pro præterito tempore possint super eis aliquæ personæ impeti quæ incurrissent eas.* Et *Extrau.vn. Ioann.XXII. de torneam. in fin.* Et nouissimè Greg.XIV. reuocans pœnas à Sixto V. statutas contra procurantes aborsum, id etiam explicuit, ibi: *Ad terminos iuris cõmunis, ac sacrorum canonum & Concil. Tridentini dispositionem, tam quoad præterita, quam quoad futura perpetuo reducimus.*

11

Cæterùm dicẽdum est penitus cessasse reseruationem. Quia reseruatio non se habet ad modum pœnæ ipso iure incursæ, sed tantum est negatio facultatis confessori, aut cuicumque inferiori absoluendi reum illum, ac proinde est velut pœna tunc infligenda remittendo illum, vt obtineat absolutionem à superiori. Si ergo eo tempore reuocata sit constitutio reseruans, cessabit reseruatio. Sicut si quis emitteret votum castitatis, quod nunc est Pontifici reseruatum; posset ab Episcopo dispensationem obtinere, eo ipso quòd Pontifex eius voti reseruationem auferet. Et confirm. quia delinquens ante constitutionis reuocationem, non punitur legis postea reuocatæ pœna, si non imposita sit ipso iure. Vt docent *Domin.c.fin.nu.9. de elect.in 6. Felin.c.fin.n.14. de const.* Nec obstant in contrarium adducta. Quia id non est constitutionem extendi ad præterita. Cum ea pœna potiùs sit in posterum imponenda. Nec obstat Pontifices id aliquando explicuisse. Quòd id maioris claritatis gratia fecerint.

12

DE IMPEDIMENTO
cognationis carnalis.

DISPVTATIO L.

Quid sint consanguinitas, linea, & gradus & stipes: & qualiter consanguinitatis gradus computentur?

SVMMARIVM.

Explicatur consanguinitatis definitio, n.1.
Quid sint gradus, linea, & quotuplex hæc sit, n.2.
Quid sit stipes, n.3.
Traditur triplex reg. ad computandos gradus consanguinitatis, attento iure can. n.4.5.6.
Proponitur regula computandi attento iure ciuili, n.7.
Quibus in rebus diuersa hæ computationes seruanda sint, n.8.

1 AGTVRI de consanguinitatis impedimento priùs in præsenti disp. discutiemus eius definitionem ac graduum cõputationem. Deinde in sequentibus agemus de consanguinitatis gradibus, qui iure naturali matrimoniũ dirimunt. Demum de illis, qui iure Ecclesiastico. De dispensatione autem in illis est latè habendus sermo in toto libro seq. Et incipiendo ab ipsa nominis etymologia, cõsanguinitas dicitur quasi sanguinis vnitas: consanguinei enim ab eodem sanguine originem trahunt: & mẽstruum mulieris, ex quo generatio fit, immediate ex sanguine efficitur. Est autem consanguinitas vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. Ita definitur à *D.Th.4.d.40.q.vn.a.1.* & communiter à Theologis & Iurisperitis: quamuis à nonnullis impugnetur. At eorum impugnationibus satisfiet ex eius definitionis declaratione. Dicitur ergo vinculum, quòd consanguinei maiori affectu & necessitudine inter se cõiungantur: & sic cõsanguinitas est formaliter ipsa cõiunctio in communicatione eiusdem sanguinis fundata. Neminem enim latet speciali quodam vinculo colligari sanguine coniunctos. Quod non obscure significauit *Cic.l.1. de Officijs*, dicens sanguinis coniunctione & beneuolentia deuinciri charitate homines. At omne vinculum inter homines est vinculũ amicitiæ fundatũ in aliqua communica-

hicatione: ex *Arist.8.Eth.c.12.* Quarè cùm vinculum consanguinitatis fundetur in naturali eiusdem sanguinis cõmunicatione, qui eo inter se connectuntur, dicuntur cõsanguinei. Traditur autem hæc definitio per vinculũ, non quòd sit formaliter vinculum: sed vinculum secũdùm diuersas acceptiones, aut est causa, aut effectus cõsanguinitatis. Si enim vsurpetur vinculum pro iure ipso amicitiæ, tunc cõsanguinitas est causa vinculi: si vero pro sanguine ipso, tunc vinculum est causa consanguinitatis. Et ita conciliantur *Ricard.4.d.40.a.1.q.1.& Sotus ibi q.1.a.1.* Ille enim existimat consanguinitatem esse vinculi causam: hic autem è contra, esse illius effectum. Dicitur autẽ vinculum personarum. Quia bruta ab eodẽ stipite procedentia non ducuntur consanguinitate cõiuncta (vt bene docet *D.Th. 4.d.40.q.vn.a.1.ad 5.*) eo quòd non coniunguntur ad amicitiæ vnitatem propter propagationẽ multorum ex vno parẽte proximo. Dicitur, Ab eodem stipite, nec additum est, Propinquo. Quare aduersus eam definitionem insurgunt *Palud.4.d.40.q.1.a.1.& Cou.4.decret.2.p.c.6.§.6.n.1.& 3.* eam redarguentes, quod diminuta sit, ea particula non expressa. Ex ea enim vniuersos homines consanguineos esse colligitur, vtpote qui ab eodem Adamo descendunt. Sed bene *D.Th.4.d.40.q.vn.a.1.ad 1.* rem hãc explicat: nec fuit opus eam particulam explicare. Quia eo ipso quod mentio sit in definitione de stipite, intelligitur de ita propinquo, vt virtus eius in descẽdentibus perseueret. Quãuis enim virtus primi parentis Adami perseueret in omnibus descendẽtibus secundùm similitudinem specificã: at non perseuerat secundùm similitudinem individuã, iuxta quam auus & parentes assimilant sibi prolem, quæ eorum imaginem, complexioniſq; ac morum effigiem, refert. Nam virtus paterna non secundùm totam suam perfectionem descendit in filium, sed imperfectius, & eo debilior ac imperfectior est, quo in plures generationes deriuatur: ac tandem in tot protendi potest, vt omnino debilitetur: & sic consanguinitatis ratio deficiat. Vt auctor est *D.Isidor. lib.11.Etymolog.c.6.* & refertur *c.Consanguinitas, 35.q.4.* Redarguit similiter eandem definitionem *Couar. eod.n.1.& 3.* quia deficit; Vel quorum vnus ab alio descendit: qua parte non addita sequeretur, Adamum & Cain eius filium, non esse cõsanguineos. Quod à nullo communi stipite originem trahant. Cæterùm quamuis ad rationem consanguinitatis satis sit, vnum ab altero descendere, licet à nullo communi stipite procreentur; ac ob eam rationem vera consanguinitas saluetur inter Adamum & Cain: non fuit tamen opus eam partem in definitione addere: quod res illa singularis sit. in omnibus enim alijs præter primos parentes, & eius filios, reperitur eos à communi stipite procedere. Vt pater & filius procedunt ab auo, auus & nepos à proauo. Dicitur tandem in definitione, Carnali propagatione contractum, vt sic inter Angelos excludatur consanguinitas: quamuis enim ab eodem Deo immediatè processerint, at non per carnalem propagationem. Similiter etiam Eua minimè fuit Adamo cõsanguinea, ex cuius osse formata est. Quia non fuit per carnalem propagationem. At verè, ac propriè est consanguinitas inter Christum Dominum, & Virginem beatissimam eius matrem. Quia administrauit conceptioni Christi totum illud materiæ, quod veræ matres naturales administrant. Qua ratione docet *D.Th.3.p.qu.33.a.4.corp.* generationem Christi ex parte materiæ per matrem ministratæ fuisse omnino naturalem.

2 Distinguitur autẽ consanguinitas per lineas, & gradus. Dicitur verò linea ordinata collectio personarum ab vno stipite descendentium diuersos continens gradus: seu potiùs ipsæmet personæ consanguineæ collectiuè sumptæ. Vt aceruus lapidum dicũtur ipsimet lapides in vnum coacti. Duciturque similitudo à linea Mathematica, in qua plura ordinatim continentur puncta. Gradus est habitudo, seu mensura distantium personarum, qua cognoscitur quota consanguinitatis distantia aliqui cõsanguinei coniungantur. Et sunt gradus ad similitudinem graduũ scalę, per quos à proximo in proximum tẽdimus sursum ascensuri, aut deorsum descensuri, *l.Iurisconsultus, vers.Gradus, ff. de gradibus.* Rursus, linea consanguinitatis est triplex, quædam ascendentium, in qua continentur personæ, à quibus origo deducitur, vt pater, auus, proauus, atauus: alia descendentium, quæ claudit personas originem ab eo stipite trahentes, vt filios, nepores, pronepotes, trinepotes: & hæc duplex linea est re ipsa eadem. Nam eodem gradu ascenditur & descenditur in scala, distinguitur autem ratione. Quia quatenus per illam ascenditur ad stipites, dicitur ascendentium: quatenus autem descenditur ad sobolem à stipite procedentem, dicitur descendentium. Et hæc appellatur linea recta. Quod contineat directos gradus, per quos ad progenitores ascenditur, & ad progenitos descenditur: & ad neutrum latus deflectitur. Tandem est alia linea collateralis, seu transuersa, in qua continentur personæ, quæ ex latere, & ex transuerso iunctæ sunt, à quibus nos non ducimus originem, nec ipsæ à nobis; & tamen ab eodem stipite & sanguine descendimus. Vt fratres, & eorum filij, patruus, amita. Hæc autem transuersa linea est duplex, quædam æqualis, nimirum, in qua continentur gradus consanguineorum æque à stipite distantium. Vt sunt duo fratres, aut duorum fratrum filij. Alia vero inæqualis, nempe, quando consanguinei transuersi, seu collaterales, distant inæqualiter à communi stipite, in quo vniuntur. Vt contingit in patruo, & amita respectu consobrini; distat enim consobrinus ab illis in secundo gradu dispari. Quòd patruus, & amita distent à communi stipite, nempe ab auo consobrini, in quo proximè vniuntur, in solo primo gradu: vtpote qui eius filij sunt. At consobrinus distat ab auo in secundo gradu tamquam eius nepos. Tandem diuidi solet linea in maternam, cuius scilicet est caput mater, & in paternam, cuius caput est pater. Sed distinctio hæc minimè deseruit matrimonio.

3 Stipes est persona illa, à qua omnes personæ, de quarum coniunctione tractatur, descendunt, & originem ducunt. Quamuis enim iuxta *D.Isidor.relatum c.Series, 35.qu.5.* truncus, seu stipes huius arboris consanguinitatis non sit primus parens, à quo alij descendunt, sed prima eius generatio, nempe, filij ipsius: at iam diu Ecclesia recepit primum parentem, à quo procedunt omnes, de quorum consanguinitate tractatur, esse truncum, seu stipitem. Vt constat ex *c.Ad sedem*, quod est Alexand.II. & ex *c.Parentelæ*, quod est Zachariæ Pontif. *35 q.5.*

4 Triplex autem solet assignari regula ad computandos consanguinitatis gradus. Et traditur à *D.Tho.4.d.40.q.vn.a.2.* quem vniuersi Theologi sequuntur: & à *gl.t.de consanguin.& affin.in fin.& 35.quæst.5.in exposit.arboris consanguinit.* Quas glossas vniuersi iuris vtriusque interpretes recipiũt. Prima traditur pro linea recta, duæ aliæ pro transuersa. Prima regula est, quando persona, cuius gradus quæritur, est in linea recta ascendentium, vel descendentium, cum alia: si inter ipsam, & alteram personam nulla persona mediet, sunt illæ in primo consanguinitatis gradu lineæ rectæ. Vt sunt parentes, & filij. Si verò inter ipsas aliqua persona, aut multiplex mediet, tunc numeratis omnibus personis, medijs, & extremis, dematur de numero illo vna persona, & quot personæ restant, tot sunt gradus. Verbi gratia, nepos distat ab auo in secundo gradu lineæ rectæ. Quia sunt duæ personæ extremæ, nimirum, nepos, & auus, & vna media inter ipsas, nempe, pater nepotis, & ita dempta vna manent duæ, & sic duo gradus. Et proauus distat à pronepote, vulgò, *bisabuelo del bisnieto*, in tertio gradu. Quia sunt duæ personæ externæ, nempe, abauus, & pronepos: & duę mediant, nimirum, pater, & auus pronepotis: sublata ergo vna ex his quatuor, manent tres, & subinde distant in tribus gradibus. Ratio autem huius regulę est, quia pater secundùm se non constituit gradum, sed in ordine ad illum, qui ab ipso descendit: ergo pater cum filio ab ipso descẽdenti constituit primum gradum, & præterea ipse filius cum altero filio, qui ab ipsomet procedit, constituit alterum gradum. Iam igitur inter has

tres personas, videlicet auum, patrem, & nepotem, dantur duo tantùm gradus. Et consequenter tot sunt in hac linea computandi gradus, quot sunt personæ inuicè procedentes, vna dempta. Vnde dum *D. Isidor. relatus c. Primo gradu*, 35. *q* 5. ait in primo gradu superioris lineæ contineri patrem & matrem: & in primo inferioris filios, non sentit solos parentes constituere vnum gradum, & filios alium, ac proinde distare inter se in secundo gradu. Quod est contra priorem regulæ traditæ partem, & contra veritatem ipsam. Sed mens eius est, parentes constituere extremum superius primi gradus, filios autem extremum inferius eiusdem gradus. Hic enim ex duobus extremis constare debet. Et ita intelligit *Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 2. col. 2. vers. Gradus vero.* Et satis probatur ex *l. 1. §. 1. ff de gradibus: & §. Primo gradu, Instit eod. t.*

5 Secunda regula sit pro linea transuersa æquali. Quando personæ, quarum gradus quęruntur, sunt in linea trãsuersa æquali, eodem gradu distant inter se, quo distant à communi vtriusque stipite proximo. Vt duo fratres distãt inter se in primo gradu, quia in eo distant à proximo stipite, in quo coniunguntur, qui est parens. Filij duorum fratrum sunt consanguinei in secundo gradu, quia in eodem coniunguntur in communi vtriusque stipite proximo, qui est auus. Ratio autem est, quia cùm tota, & adæquata coniunctionis horum ratio sit vnio cum stipite, iure optimo computantur gradus penes distantiam ab illo: nec magis, aut minùs possunt inter se distare, quàm à stipite. Et ita regula hæc traditur, *c. Ad sedem*, quod est Alex. II. & *c. Parentelæ*, quod est Zachariæ Pontif. 35. *q.* 5. Quod si obijcias, filium coniunctiorem esse parentibus, quàm fratri. Ergo ineptè in eodem gradu computantur. Dic coniunctiorem esse parentibus intensiua perfectione propinquitatis: perfectior enim est propinquitas filij ad parentes, cùm sit effectus ad causam: quam fratris ad fratrem, cùm sit propinquitas effectuum ab eadem causa promanantium. Non autem est propinquior parentibus extensiue. Hæc enim propinquitas extensiua solùm attenditur penes distantiam ab eodem stipite: at non magis distant fratres inter se, quàm à parentibus.

6 Tertia regula pro linea transuersa inæquali est. Quoties personæ in linea transuersa consanguineæ distant inæqualiter à communi stipite, eo gradu distant inter se, quo remotior distat à stipite. Vt patruus & filius ex fratre distant inæqualiter ab auo, in quo vniuntur; ille enim distat in primo gradu, est enim eius filius: hic vero distat in secundo, vtpote qui est eius nepos: distabunt igitur inter se in secundo consanguinitatis gradu. Hæc traditur expresse *c. fin. de consangu.* Et ratio est cur non attendatur gradus penes distantiã propinquioris, sed remotioris à stipite. Quia cùm adæquata ratio propinquitatis aut distantię collateralium inter se, sumatur per ordinem ad proximũ stipitem, in quo vniuntur, implicat coniunctiores esse inter se, quam cum stipite. At si propinquioris habẽda esset ratio ad hanc consanguinitatis computationem, collateralis distans in secundo aut tertio gradu, à stipite, esset cõiunctior cum collaterali distante in primo gradu, quam cum ipso stipite. Cum illo enim esset in primo gradu, cũ hoc autem in secundo vel tertio. Adde etiam, sic computatione facta penes distantiam propinquioris, fore vt minimè possent gradus commodè distingui. Nam quando alter esset in primo gradu cum stipite, alter verò in quarto, essent coniuncti inter se in primo gradu, atque ita æque ac fratres. Quare graduum confusio non immodica inde consurgeret.

7 Obseruandum tamen est in hac graduum computatione in linea recta concordare ius can. cum ciuili: ac proinde primã regulam iuris vtriusq; computationi deseruire: at dissidere in computatione graduum in linea trãsuersa: ius enim canonicum eos cõputat modo tradito in duabus posterioribus regulis: at ius ciuile longe aliter cõputat. Non enim numerat gradum, in quo altera persona distat à stipite, vt facit ius canon. sed numerat gradus omnes vtriusque personæ: & tot constituit gradus distantiæ inter illas, quot habent distantiæ à stipite, numeratis vtriusque personæ gradibus. V.g. Duo fratres distãt à communi parente in primo gradu, numerat ius ciuile gradum primũ quo vterq; distat à parẽte, taqnuam duplicem, alterum in vno fratre, & alterum in altero: & ita iure ciuili distant inter se in secundo gradu. Similiter filij duorum fratrum distant in quarto gradu: quia quilibet distat à stipite in secũdo gradu. Patruus & consobrinus distant in tertio gradu. Quia ille distat à stipite in primo, hic autem in secũdo, ac subinde triplex constituitur gradus. Quare breuiter pro computatione graduum in linea transuersa, attento iure ciuili, hæc sit regula: Si linea est æqualis, quoto gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato distat inter se: si verò linea sit inæqualis, quot sunt personæ, cõputatis extremis & medijs, stipite dempto, tot sunt gradus. Vt duo fratres iure canonico distãt inter se in linea æquali in primo gradu, iure ciuili distant in duplici gradu. Patruus & filius ex fratre distant in tertio gradu: quia sunt duæ personæ extremæ, & vna mediat inter communem stipitẽ, nẽpe auum, videlicet pater illius cõsobrini. Ita colligitur ex *authent. de hæred. ab intest. venient. collat. 9.* & habetur *c. Ad sedem*, 35. *q.* 5. vbi ea diuersitatis huius ratio traditur. Quòd leges numerant gradus, vt hæreditas ab vna persona ad alterã deferatur: & ideo in singulis personis singulos perficiũt gradus. At ius canonicũ cõputat gradus propter matrimonia: & quia hæc nõ possunt nisi inter duas personas consistere, idcirco duas personas in vno gradu constituit.

8 Id demum obseruãdum est, computationem graduum iuris canonici seruandam esse quoad matrimonia. Quia circa hęc ius ciuile disponere nequit. At quoad successiones seruandam esse iuris ciuilis computationem: cuius est de his disponere. Sic *Palud. 4. d. 40. q. vn. a. 3. concl. 3. n. 20. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 14. §. 2. concl. 3. Alex. de Neuo c. fin. n. 5. de consang. Lex 3. t. 6. p. 4. Ang. v. Matrim. 3. imped. 6. init. Armil. v. Matrim. n. 22. Tab. v. Impedimentum, imped. 3. n. 2. q. 1. fi. Carrer. l. 2. de sponsal. c. 3. ad fin.* Et multos alios referens *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 6. n. 8. Lud. Lop. 2. p. instr.* vbi de matrim. *cap. 49.* vbi de impedimento consangu *notabili* 4. Adduntque *Couar.* alios referens, & *Lud. Lop.* sic seruandum esse tam in foro seculari, quàm in Ecclesiast. At in alijs contractibus, actibusque cæteris similibus, dicunt quamlibet computationem in proprio foro seruandam esse: nimirum, ciuilem in foro seculari, canonicam autem in foro Ecclesiastico.

DISPVTATIO LI.

Vtrùm in recta ascendentium & descendentium linea sit iure naturali irritum matrim. in quocumque gradu in infinitum: an potiùs vsque ad præscriptum gradum, & quotum consanguinitatis?

SVMMARIVM.

Cui vsui deseruiat nosse qui gradus sint iure naturali prohibiti, n. 1.
Quot quæstiones disputandæ sint, n. 2.
Non est idem matrimonium esse prohibitum in aliquo gradu attento iure naturæ, & esse irritum, n. 3.
Quæ dicantur præcepta naturalia, & quotuplicia sint? n. 4.
Vnde colligendum sit ita iure naturæ prohiberi matrim. vt sit irritum, num. 5.
Proponuntur argum probantia non esse irritum iure naturæ matrim. inter parentes & filios, n. 6.
Est irritum iure naturæ inter parentes & filios, n. 7.
Idem esset perseuerante natura integra, Adamo non peccante, n. 8.
Non est ita intrinsecè malum, quin Deus dispensare possit, n. 9.
Quid, si esset necessarium ad speciei conseruationem: vt si soli pater & filia, aut filius & mater superessent? n. 10.
Solunntur argumenta, n. 11.
Post n. 11. inuenies alia summaria.

1 DISPVTATIO de gradibus consanguinitatis & affinitatis iure naturæ impedientibus ac dirimentibus matrimonium, non exigui momenti est: valde enim ad duo confert. Alterum est, vt dignoscantur gradus, in quibus Pontifex dispensare potest. Nam recepta sententia est, (vt

lib.

1.seq.latiùs videbimus,)illi non esse permissam dispensationem in gradibus lege naturali diuina interdictis: concessam autem, vbi sola lex canonica obstat. Alterum verò, vt innotescant, quando infideles ad fidem reducti, à matrimonio tempore infidelitatis inito separandi sint. Si enim coniuncti sint in gradibus iure naturali irritanti vetitis, separandi sunt: secus si sola lege can. Vt definitur *cap. Gaudemus, de diuort.* Quippe illi non subsunt legi canonicæ, bene autem naturali.

2 Potest igitur disputari quæstio hæc in gradibus consanguinitatis & affinitatis: insuper in vtrisque in linea recta, & in transuersa. Et quidem in præsenti solùm est sermo de gradibus consanguinitatis: nam de affinitatis gradibus agendum est in ipso affinitatis impedimento. Præsens ergo disp. instituitur de consanguinitatis gradibus in linea recta: subsequens autem de linea transuersa aget. In hac autem disputatione triplex quæstio agitanda est. Prima, an in primo gradu lineæ rectæ sit irritum iure naturæ matrim. vt inter parentes & filios? Secunda, an prohibitio in ea linea protendatur in infinitum? Tertia, esto non protendatur in infinitum, vsque ad quotum gradum?

3 Qvæstio I. An in primo gradu lineæ rectæ ascendentium, & descendentium, nimirum inter parentes & filios, sit ita iure naturæ interdictum matrim. vt sit irritum. Tria præmittenda sunt, vt clariùs procedamus. Primò præmittendum est, non eo ipso quod matrimonium iure naturæ interdicatur in aliquo gradu, consequi eodem iure ipsum irritum fore. Quod constat, quia matrimonium contrà priorem sponsalium fidem, aut aduersus simplex castitatis votum initum, aduersatur iuri naturali dictanti fidem Deo per votum, & homini per sponsalia datam, præstandam esse. Cùm tamen constet in neutro euentu matrimonium fore irritum. Atque ita animaduertunt *Victoria relectione de matrim. 2.p partis secundæ, n. 1. & 2. Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 3. colum. 5. vers. At vero fortasse, Ledesma 2.p. 4 qu. 56. a. 4. colum. 3. §. Et pro decisione, Veracruz 2.p. Speculi. art. 25. pag penultima, §. Contra istorum, Valentia 4.p. disp. 10. q. 5. punct 3.* vbi de impedimento consanguinitatis. §. *Secundo conuenit, Petrus de Ledesma de matrim. q. 54. a. 3. diffic. vltim. notab. 3. Ludouicus Lopez 2.p. instruct. de matrim. c. 49.* vbi de impedimento consanguinitatis, *f. 1138. col. 2. fin. Vega 2. tom. sum. cap. 34. casu 163. Bart. à Ledesma de matrim. dub. 37. colum. antepenult.*

4 Secundò præmittendum est, ea dici naturalia præcepta, quæ solo naturali lumine, sine aliquo discursu, aut saltem facillimo dignoscuntur, & apud omnes nationes bene institutas sunt eadem, habentque eandem rectitudinem. Et hæc quidem aut prohibent rem ita intrinsecè malam; vt nulla ratione in nulloque euentu cohonestari possit: quale est mentiri aut fornicari. Vel rem semper malam, & apud omnes, talem tamen, vt ratione extremæ indigentiæ excusari possit: vt est furtum.

5 Tertiò præmittendum est, ex quibus deduci possit prohibitio matrimonij, eiusque irritatio iure naturæ. Prohibitio quippe debet colligi ex eo, quod rationi naturali apud omnes nationes ipso lumine naturali dictante repugnet. At ea ratio sufficiens nõ erit ad eius irritationem deducendam (vt num. 3. probaui.) Quare irritatio petenda est ex ipsa natura, & intrinseco matrimonij fine, qui est sobolis procreatio, & remedium concupiscentiæ. Si enim naturæ ipsi, & fini opponatur, irritum erit; quod si natura & finis matrimonij illæsa maneant, & ex aliqua sola extrinseca circumstantia ius naturale violetur, ex tali matrimonij contractu, erit quidem iure naturali interdictum, validum tamen. Vt contingit in matrimonio contra votum simplex castitatis, aut priora sponsalia celebrato. Et ita colligitur clare ex *Victoria relect. de matrimon. 2.p. partis 2. num. 5. Soto 4. d. 41. q. vn. art. 3. colum. 4. vers. Quod ergo nostra, Ledesma 2.p. 4. qu. 56. a. 4. f. 486. colum. 4. §. Præterea lex Euangelica, Barth. à Ledesma de matrim. dub. 42. in probat. concl. secundæ*, vbi ex eo probant matrimonium in linea transuersa affinitatis non esse irritum iure naturæ, quod nõ aduersetur primario, nec secundario matrimonij fini. Et *D. Th. 4. d. 40. q. vn. ar. 3. corp.* volens probare fore iure naturæ irritum matrim. initum inter parentes & filios, ex ipsa matrimonij natura & fine id probauit: eisdemque rationibus vsi sunt cæteri Theologi. Et ratio est manifesta, quia sola aduersantia rei naturæ, & ipsius intrinseco fini, substantiam ipsius destruunt: ac proinde illa sola irritabunt. Ex his igitur inuestiganda erit irritatio matrimonij attento solo naturæ iure.

Difficultas ergo præsentis quæstionis eo pertinet, vt 6
discutiamus num matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, nempe inter parentes & filios, aduersetur substantiæ aut fini intrinseco matrimonij, vt vel inde colligamus, an ita sit iure naturæ prohibitum, vt eodem iure irritetur. Et videtur non esse irritum; quod quidem deducetur, si probauerimus id matrim. nec naturæ ipsius, nec fini aduersari; nec apud omnes nationes solo lumine naturali existimatum esse prohibitum. Primò ergo prob. non aduersari naturæ matrimonij. Quia possunt parentes & filij mutuam sibi corporum potestatem tradere, tamquam illorum veri domini, ad indiuiduam vitam transigendam: in quo consistit substantia matrimonij. Nec fini primario aduersatur. Potest enim inde subsequi generatio prolis: & tantum abest, vt rectæ eius educationi obsit, vt potius mirum in modum ei deseruiat. Nihil enim ita conducit bonæ prolis educationi, ac mutuus amor, mutuaque coniugum habitatio. Quæ maxime seruantur inter parentes & filios inter se coniugatos. Nec etiam secundario fini repugnat: immo ad extinguendum libidinis ardorem conducit. Quia ex conuictu maris & feminæ quorumcumque excitari solet sæpius ardor concupiscentiæ, & maxime inter parentes & filios, ob incautam, & nimiam familiaritatem. Qui vtique extinguetur matrimonio inter ipsos inito. Et confirmatur, quia eo magis satisfit effrænato libidinis ardori, quo inter coniuges ardentior est amor: atque huius augmentum minuit appetitum extranei coitus. Cum igitur parentes & filij multo arctiori amore connectantur, quam extranei matrimonio copulati: illud coniugium plus deseruiet feruori concupiscentiæ extinguendo. Secundo, quia non repugnat huic coniunctioni coniugali æqualitas inde consurgens inter filios cum parentibus, quibus per omnia eos subditos esse oportet: nec superioritas capitis, quæ consurget in filio, cui mater nupserit. Nam æqualitas inter parentes & filios quoad aliquid, non repugnat omnimodæ subiectioni ratione filiationis debitæ. Vt si parentes & filij contractum societatis in re familiari inirent, æquales essent in eo contractu, non diminuta filiali subiectione. Nec illi similiter aduersatur, filium aliqua ratione superiorem esse. Vt si filius crearetur iudex aut Episcopus. Tandem, quia non apud omnes nationes, lumine naturali ductas, nefas existimatum est parentes cum liberis matrimonio copulari. Nam apud Persas hæc connubia admittebantur. Vt referunt *Strabo li. 15. ad finem, Athenæus lib. 5. c. 14. Q. Curtius lib. 7. Tertullianus in Apologetico, c. 9. D. August. lib. 3. q. in Leuit. c. 61. D. Hieron. libr. 2. in Iouinianum, D. Chrysost. in 2.p. homiliarum in D. Matth. homil. 2. & in serm. Pentecostes, ad finem. D. Clemens libr. 9. recognit.* Et idem de Assyrijs & de Parthis testatur *Lucan. lib. 4.* Et de Medis & Æthiopibus, Indis & Scotis testatur *D. Hieron. li. 2. in Iouinian.* Et do Hibernis *Strabo lib. 4.* Et de Naura regione testatur idem *Curtius lib. 8.* Et de Nomadum natione refert *D. Chrysost. 2. Pauli ad Corinth. homil. 8.* Constat ergo ex his, matrimonium inter parentes & filios non esse iure naturæ irritum.

Verum apud omnes DD. compertum est, matrimo- 7
nium in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ, nempe inter parentes & filios, esse iure ipso naturæ irritum. Prob. primo, quia omnes gentes bene instructæ, solo naturæ lumine edoctæ, nuptias inter hos nefandas existimarunt: & Persæ ea connubia permittentes, notantur tamquam barbari. Vt à *Tertulliano in Apologetico c. 9. à D. August. lib. 3. q. in Leuiticum, q. 61. D. Chrysost. homil. de Pentecoste, in fin.*

Theodoret. lib. de legib. Vnde *Catullus in Gellium* impia & nefanda ea coniugia vocat, sic dicens:

Nascatur magus ex Gelli matrisque nefando
Coniugio, & discat Persicum aruspicium.
Nam magus ex matre & nato gignatur oportet,
Si vera est Persarum impia religio.

Et *Ouidius libr. 7. Metamorphoseos* ferina vocat hæc connubia, sic dicens:

Dextera Syllene est, in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat sæuarum more ferarum.

Et *Aristot. libr. 2. Politic. c. 2.* inde reprehendit vxorum communionem: quia sequeretur filios parentibus iungendos. Et *D. Ambros. epist. 66. ad Paternum* dicit, connubium patris cum filia pugnare cum lege naturæ in singulorum cordibus scripta. Secundò, quia etiam bruta instinctu quodam naturali ducta, concubitum cum parentibus refugiunt, vt testantur *Aristot. l. 9. de hist. animal. c. 47. & Plinius l. 8. natur. historiæ, c. 42.* vbi camelos & equos non posse adigi, vt cum matribus admisceantur, duo mirabilia exempla referentes narrant. Tertiò, quia etiam Gentes abhorrent matrimonium fratrum cum sororibus (vt disputatione sequenti probabo) nedum parentum cum filijs. Quartò, quia ea coniunctio aduersatur quodammodo substantiæ ipsius matrim. Cum enim hoc sit quidam contractus, & coniugalis amicitia, desiderat duo extrema distincta, quorum vnum non sit alterius pars. Iuxta id *Genes. 2. Et erunt duo in carne vna.* At filij sunt quædam parentum pars. Non ergo possunt matrimonio iungi. Et confirm. quia cum sint vna caro per coniunctionem naturalem, non sunt naturaliter habiles vt ex eis denuo fiat vna caro: ad quod tendit coniugium. Vnde Adamus *Genes. 2.* afflatus Spiritu sancto antequam pronunciaret coniuges effici vnam carnem, excluſit parentes à liberorum coniugijs, significans id dictãte ipso naturę iure, alios à parentibus debere esse liberorũ coniuges, ibi: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Quintò, quia aduersatur primario matrimonij fini, non simpliciter, ex concubitu enim parentum cum filijs potest subsequi proles, atque apud eos educari: sed vt cõuenienter fiat. Natura enim matrimonij, vt conuenienter ineatur ad generationem prolis, petit vxorem esse viro subditam, ac eius sociam, eique parem in actu coniugali. At repugnat naturæ filium æqualem ac socium parentibus fieri in quodam actu naturali: quãuis in contractu ciuili societatis id non dedeceat: vbi æqualitas est parui momenti, ac facile dissolui potest contractus ille. Insuper repugnat ei coniunctioni coniugali reuerentia parentibus præcepto naturali à filijs debita. Huic enim reuerentiæ maximè aduersatur coniugalis actus, qui sine turpitudine quadam & irreuerentia exerceri nequit, vt testatur *D. Aug. lib. 15. de ciu. Dei, c. 16.* Tandem, quia repugnat fini secundario matrimonij, qui est concupiscẽtiam reprimere. Quod parentes & filij in eadem domo habitent, & assidue noctu & interdiu simul versentur: quamobrem si natura inter eos non irritasset matrim. maximus incestibus aditus pateret. Quippe facilius cum eis peccata hæc perpetrantur, cum quibus ius est matrimonij ineundi. Insuper iuncti amore naturali sanguinis & coniugij, vacarent effrenate libidini. Et ideo hanc sent. cum *D. Thom. 4. d. 40. qu. vn. a. 3. corp.* vniuersi Theologi, & iuris vtriusq; professores, nemine discrepante tenent, & quamuis nec D. Th. nec plerique ex antiquioribus explicent id matrimonium iure naturæ esse irritum, sed tantum dicant esse contra ius naturæ: at vere rationes, quibus ad id probandum vtuntur, ostendunt eorum mentem esse, iure naturæ irritari. Idque nominatim explicant dicentes nulla humana potestate dispensari posse vt id matrim. valide ineatur, *Caietan. 2. 2. q. 154. a. 9. circa solut. ad 3. Loazes de matrimon. Regis Angliæ, dub. 2. in solut. ad 2. fundamentum partis negatiuæ, n. 3. Ruardus Tapper. a. 20. Louanien. pag. 6. immediate ante § Ex quibus manifestum est, Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 3. concl. 2. Ledesma 2. p. 4. q. 56. a. 4. colum. 3. in prima propos. Veracruz 2. p. speculi, a. 22. conc. 1. Viguer. lib. inst. c. 16. § 7. vers. 9. impedimento 5. Palacios 4. d. 40. disp. vn. col. 18. vers. Porro autem, Angles floribus 1. p. de matrim. q. 13. a. 3. diffic. 1. Bart. à Ledes. de matrim. dub. 37. concl. 2. Enriq. lib. 12. de matrim. cap. 9. n. 3. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de cognationis impedimento, §. *Quarto conuenit, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 49.* vbi de consanguinitate, *f. 1139. col. 1. Pet. de Ledes. de matrim. q. 54. a. 3. diffic. 1. concl. 1. Viualdus candelabro sacram. 1. p.* vbi de matrim. *num. 189.* bene addens id verum esse, quamuis filius sit illegitimus. Id enim suadent rationes allatæ.

Quod non tantum in statu naturæ corruptæ verum habet, immo si natura integra permaneret Adamo non peccante, idem dicendum esset. Et ita Adamus ante lapsum protulit verba, quibus significauit parentes à coniugio liberorum excludi. Quia quamuis in eo statu non essent inordinati concupiscentiæ motus, filij tamen parentibus eandem reuerentiam, quam modo deberent: cui matrimonium inter eos repugnat. & ita docent *Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 10. vers. Quod si sciscireris, Enriqu. Barth. à Ledes. Lud. Lop. n præced. allegati.* 8

Non tamen est ita intrinsece malum ac mendacium: atque ideo posset Deus optimus maximus dispensare vt id matrim. iniretur. Quia nullus gradus tollit omnino finẽ matrimonij, licet aliquo modo impediat. Ex eo enim coniugio nasci possunt liberi, & educari. & ita innuit *Caiet. 2. 2. q. 154. a. 9. circa sol. ad 3. ad fin.* & tenẽt *Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 11. vers. Igitur quidquid, Ledes. Lud. Lop. nu. 7. allegati, Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 28. col. 3. notab. 3. Barth. à Ledes. m. de matrim. dub. 37. col. 7. vers. Ex his iam aperte, Pet. de Ledes. de matrim. q. 54. a. 3. diffic. 1. concl. 2.* 9

Dissident autem DD. an ita malum sit, vt in nullo euentu citra specialem Dei dispensationem liceat? Quidam enim affirmant: ac proinde aiunt non licere in casu extremæ indigentiæ, vt si soli filius & mater, aut pater & filia in mundo supererent. Quod matrimonium illud cadat super indebita materia, & naturaliter ad illud inhabili. Ita *Caiet. Ledes. Lud. Lop. Pet. de Ledes. concl. 3. Loazes n. 9. allegati n. 7.* & *Sotus lib. 2. de iustit. qu. 3. a. 8. ad 4.* idem visus est sentire: tantum enim dixit non prorsus carere probabilitate cõtrarium. At verius est tunc licere. Primo, quia sic *D. Chrysost. homil. 44. in Genes. & D. Ambros. li. 1. de Abraham c. 6.* excusant filias Loth à culpa, dum cum patre concubuere: existimabant enim nullum virum superesse, qui generationi deseruire posset, Genes. 19. Deinde, quia malum ordinis inferioris cohonestari potest propter superioris ordinis bonum: vt damnum vitæ propter bonum rationis. Cum ergo malum priuatum irreuerentiæ paternæ consurgens ex tali matrimonio, sit inferioris ordinis respectu boni communis, ad quod spectat conseruatio speciei, poterit cohonestari, vt huic consulatur. Atque ita docent *Mart. de Magistris tract. de intemperant. q. de incestu. Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 11. vers. Igitur quidquid, Veracruz 1. p speculi art. 34. immediate ante 2. concl. Palacios 4. d. 40. disp. vn. col. 24. f. 926. Angles, Enriq. Viualdus n. 90. citati n. 7. Valentia 4. p. disp. 16. q. 5. punct. 3.* vbi de cognatione, §. *Quin etiam, Bart. à Ledes. citatus nu. 9. Vega 2. tom. summæ, c. 34. casu 125. Cañedo summa sacram.* vbi de matrim. *cap. 6.* vbi de consanguin. *num. 43. in commento.* 10

Ad argum. num. 6. proposita resp. Ad 1. dic, id matrimonium non aduersari simpliciter & omnino substantiæ matrimonij, & eius fini: at aduersari debito eius ordini & conuenientiæ: vt ostendimus nu. 7. in 4. & 5. rationibus. Ad aliam partem primi argumenti, & eius confirm. dic, quamuis ex ea parte aliquo pacto deseruiat id matrimonium temperando concupiscentiæ ardori: ex alia parte magis inflammari, vt probaui nu. 7. in vltima ratione. Adde, experientia teste ex mutua parentum & filiorum habitatione non inflammari veneris ardorem inter illos: eo quod natura ipsa id dictanti sit tam nefanda inter illos coniunctio. Quod longe aliter eueniret, natura illorum connubia permittente. Ad 2. quoad priorem partem constat ex dictis num. 7. in 5. ratione. Quoad posteriorem partem dic, iudicem aut Episcopum fungi publica auctoritate, 11

ritate, ratione cuius præcellit omnes alias priuatas personas. At maritus in matrimonio priuata auctoritate est superior. Repugnat ergo vt idem homo sit priuata auctoritate superior, & inferior. Adde, Episcopum, & iudicem secularem superiores esse in gubernatione spirituali, & ciuili, ac politica: quam superioritas paterna, & mariti non respicit; sed tantum est quoad gubernationem domesticam. At repugnat matrem respectu eisdem filij, ac eiusdem gubernationis domesticæ, superiorem esse, ac inferiorem. Ad vltimum constat ex dictis num. 7. in prima ratione, vbi probaui eas gentes barbaras reputatas fuisse.

SVMMARIVM.

Refertur sententia asserens matrimonium in recta linea ascendentium & descendentium prohiberi in quocumque gradu in infinitum, n. 12.
Proponitur contraria Auctoris sententia, n. 13.
Soluuntur argumenta, n. 14.
Post n. 14 inuenies summaria quæ desiderantur.

12 QVÆSTIO II. An prohibitio & irritatio matrimonij inter ascendentes & descendentes iure naturæ inducta protrahatur ad quemcumque gradum in infinitum? Affirmant quidam (licet non omnes explicent quo iure id sit: at nominatim explicabo, dicentes id esse iure naturæ inductum.) Ducuntur, quod natura respuat matrim. inter parentes & liberos ratione reuerentiæ illis ab his debitæ. At maior subiectio & reuerentia debetur ascendentibus remotioribus: & eo maior, quo ascendens remotior est. Et quamuis hominum ingratitudine, seu potius ascendentium remotiorum morte, amicitia inter ascendentes & descendentes remotiores euanescat, non tamen ob id tollitur naturale reuerentiæ & subiectionis debitum. Repugnat igitur naturæ æqualitas socialis matrimonij inter hos. Secundo, quia licet in gradibus remotioribus minor sit propinquitas sanguinis: ac proinde minor indecentia coniugij appareat, quàm inter parentes & liberos, at est maior inæqualitas ætatis, & consequenter maior indecẽtia ratione illius: & subinde defectus ille propinquitatis compensatur inęqualitate hac. Tertiò, quia omnes ascendentes habent rationem principij iure naturali, ac subinde rationem superioris: & ideo Christus seruator noster appellatur Matth. 1 filius Abrahæ & Dauid, à quibus remotissime descendit. Ergo iure naturali impeditur æqualitas per matrimonium constituenda. Vltimo, quia iure ciuili statutum est, prohibitionem hanc nullis finibus cõtineri, sed in infinitum protrahi *Instit. de nuptijs, §. Ergo non omnes, l. Nuptiæ. 53 l. Et nihil, 54 ff. de ritu nupt.* vbi & ad ascẽdentes illegitimos extenditur, & *l. regia 4. in t 6. p. 4.* Nec eæ leges iure canonico corriguntur. Quippe *c. Non debet, de consang. & affin.* vbi consanguinitas ad quartum restringitur gradum, intelligendum est de consanguinitate in linea transuersa: in qua ex vlteriori prohibitione non modica damna pullulabant. Quæ fuit restrictionis illius ratio: non autem de consanguinitate in linea recta: ex cuius infinita prohibitione inducta per ius ciuile, nullum consurgit damnum. Cum prodigium sit naturæ id matrim. apperi. Nec per verba generalia credendum est abrogatum esse ius ciuile continens prohibitionem iuris naturalis, aut saltem illi valde consonam. At vbi ius ciuile non corrigitur per canonicum, est seruandum etiam quoad matrim. (vt probaui l. 1. disp. 6. nu. 24.) Quare patroni huius sententię ex ea inferunt, Adamum hodie resurgentem nullam vxorem ducere posse: vtpote qui communis vniuersi generis humani parens est. Et ideo hanc sententiam sustinent ex iurisperitis *Gloss. 35 q. 5. in expos. arboris consanguinitatis, vers. Quæro an inter ascendentes, gl. l. Nuptiæ, v. Ad infinitum, ff. de ritu nupt. & Instit. de nuptijs, §. Ergo non omnes, v. In infinitum: & ibi Angelus n. 2. Host. summ. ti. de consanguinitate, n. 9. iuncto n. 17. q. 9. Abbas c. Non debet, num. 8. de consang. & ibi Cardin. paulo post princ. Præpos. nu. 10. Henricus n. 1. Alex. de Neuo ibi, §. Prohibitio, n. 7. & 8. Anchar. c. fin. n. 1. eodem t. Imola c. Litteras, nu. 12. de restit. spoliat. Alberic. in suo dictionario, lit. I. v. Impedimentum. 5. Astensis 2. p. summ. lib. 8. t. 17. c. vn. q. 2. & t. 25. c. vn. fin. Ioan. de Friburgo in sum. confessorum, lib. 4. t. 6. qu. 7. Lambertinus de iure patronatus, lib. 2. p. 1. q. 9. a. 18. num. 10. Supplem. summæ Pisanæ v. Impedimentum, impedim. 5. n. vlt. & ibi Tabiena impedimento. 3 q. 3. nu. 4. Sylvest. v. Matrimonium, 8. qu. 6. dict. 5. Armilla v. Matrimonium, n. 25. Montaluus l. 4. paulo post princ. ti. 6. p. 4. & ibi Greg. Lop. v. Nunca. Brunellus de sponsalibus, concluſ. 23. n. 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10 nu. 4. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. t. 12. n. 72. & t. 13. n. 3. & 6. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 132. n. 358. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 176. Lancelotus instit. iuris canonici, l. 2. tit. de triplici cognatione,* vbi de consang. §. *Constitutum igitur, v. Quartum, Humada p. 1. t. 1. l. 2 gl. 2. n. 24. Soaccius de sponsal. 2 p super Inst. de nuptijs, §. Ergo non omnes, n. 9.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 40. qu. vn. a. 2. & ibi Durandus q. vn. n. 9. & 10. Ricard. a. vn. q. 4. Palud q. vn. a. 3. concl. 1. n. 15. Mayronis qu. vn diffic. 1. Maioris qu. 2. argum. 2. propos. 3. Supplem. Gabr. q. vn a. 2. concl. 1. Bassolis qu. vn. a. 1. Guilielm Rubion qu. 1. a. 2. concl. 2 D Antonin. 3. p. t. 1. c. 14. §. 2. Abulensis lib. 1. Reg c. 8. q 151. 152. 175. Victoria sum.* vbi de matrim. *nu. 295. Pet. de Soto lect. 10. de matrim propos. 1. Francis. Sonnius lib. 1. demonstrat. tract. 7. de matrim c. vlt. Philippus Archintus in edicto fidei, p 2. c. 14. Ambros. Catharinus lib. 6. contra Caiet. c. de matrim. Viguerius lib. instit. c. 16 §. 7. vers. 9. impedimento 5. Toledo lib. 7. sum. c. 5. in fin. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 28. paulo post princ. Vasquez 1. 2. q. 74 a. 8 disp. 112. n. 7. Pet. de Ledesm. de matrim. q 54. a 3. diffic. 2. concluſ. vn. Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 12. §. Consanguinitatis & affinitatis, Viualdus candelabro sacram. 1. p.* vbi de matrim. *num. 191. Cañedo summa sacram. tract. de matrim. c. 6.* vbi de consanguin. *nu. 43.* & dicit esse probabilissimum (vt vere ita est) *Bart à Ledesm. de matrim. dub. 37 concluſ. 4.* Atque hanc prohibitionem esse de iure naturæ, explicant *Scotus, Durand. Ricard Supplem. Gabr. Palud. D. Antonin. Abulens. Pet. de Soto, Armilla, Couarr. Viguer. Humada, Vasquez, Pet. de Ledesm. Cañedo.* Et eodem iure irritari tale matrim. declarant *Abulens. ea. q. 175. Viguerius, Petr. de Ledesma.*

Cæterum probabilius est, ad aliquem gradum eam pro- 13
hibitionem terminari. Ratio potissima est, quia cum consanguinitatis ratio sit participatio eiusdẽ sanguinis communicata à virtute generante stipitis, & hæc eo debilior reddatur, quo in plures generationes protenditur (vt explicui disp. præced. nu. 1.) nequit in infinitum extendi, sed tandem extinguetur ac deficiet. Ergo impossibile est in quacumque linea consanguinitatem in infinitum protrahi: ac subinde dicendum necessario erit, impedimentum hoc consanguinitatis in recta linea certis finibus, attento iure naturæ, contineri. Quod si ius humanum spectemus, ius canonicum, *c. Non debet, de consang. & affin.* omnes consanguinitatis gradus matrimonio obstantes intra quartum gradum concluſit: nec distinxit an linea esset recta ascendentium, an potiùs collateralium transuersa. Nec refert ius ciuile statuisse impedimentum hoc in recta linea in infinitum. Quia solius iuris canonici est inter fideles matrimonij impedimenta decernere: nec quidquam cõfert prohibitio iuris ciuilis, nisi expresse iure canonico approbetur (vt probauimus hoc 7. l. disp. 3.) At hęc prohibitio non est iure canonico approbata, quin potius reprobata *d. c. Non debet.* Insuper probatur rationibus, quas nu. 19. referam ad probandum in solo primo gradu id matrimonium iure naturæ irritari. Et ita docent vniuersi Doctores, quos nu. 15. & seq. vsque ad 20. referam: omnes enim illi fatentur prohibitionem hanc certis finibus contineri: ac solum discrepant circa gradus: vt statim videbimus.

Ad argum. proposita n. 12. respondetur. Ad 1. & 3. con- 14
stabit ex dicendis num. 19. & 23. Ad secundum dic, ætatis disparitatem non efficere vt matrimonium sit iure naturæ irritum: vt constat. Ad vltimum constat ex dictis num. præcedenti.

SVMMARIVM.

Dato matrimonij in linea recta non protendi in infinitum prohibitione ad quotum gradū protēdatur? Referuntur variæ sent. n. 15. 16. 17. 18.

Proponitur sententia auctoris, n. 19.

Aliquam indecentiam habet iure naturali hoc matrimonium inter ascendentes & descendentes, non tamen est irritum vltra primum gradum iure naturæ, n. 20.

Infideles coniuncti matrimonio cum ascendentibus in primo gradu separandi sunt conuersi ad fidem, secus in vlterioribus gradibus, n. 21.

Iure Ecclesiastico solum prohibetur hoc matrim. inter fideles vsque ad quartum gradum, n. 22.

Satisfit argumentis, n. 23.

15 QVÆSTIO vltima. Dato prohibitionem matrimonij in linea recta ascendentium, & descendentium, certis finibus contineri, ad quotum gradum protrahatur iure naturali attento? Qua in re varias inuenio sententias. Prima ait durare hoc impedimentum, quamdiu durat amicitia, & communicatio proprietatum indiuidualium inter ascendentes, & descendentes: nec constare quamdiu hæc durent. Ita *Ledesm. 2. p. 4. q. 56. a. 3. f. 482. col. 4. concl. 2.* & concordat *Veracruz* in eo, quod est non designare certum limitem, sed tantum dicit non protendi in infinitum, sed vsque ad certum gradum, *2. p. Speculi. a. 22. concl. 1.*

16 Secunda sent. docet non excedere prohibitionem hāc vigesimum gradum: at non præfinit certum gradum. Sic *Couar. 4. decret 2 p. cap. 6. §. 6. fine.* Alij vero dicunt protendi vsque ad septimum gradum, ita tamen vt vltra quartum sit integrum Pontifici dispensare. Ita *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 49.* vbi de consang. *f. 1140.*

17 Tertia sent. principalis docet vsque ad quartum gradum protendi. Iuxta *c. Non debet, de consang. & affin.* quod gradus consanguinitatis, in quibus interdicitur matrim. ad quartum restrinxit. Ita *Goffred. sum. t. de consang. n. 7. Monald. sum.* vbi de matrim. vbi de impedimento consangu. *Rosella v. Impedimentum, imped. 5. n. 6. Angelus Matrimonium, 3. impedimento 6. in addit. ad nū. 1. & Palacios 4. d. 40. disp. vn. col. 22. f. 925.* ait esse probabile, at non certum, irritari iure naturæ huiusmodi nuptias vsque ad quartum gradum, & *Enriq. li. 12. de matrim. c. 9. n. 3.* ait in secundo gradu esse irritum matrimon. iure naturæ: & probabile videri etiam in quarto gradu, at non vlterius, & *c. 1. nu. 2.* ait forsan ius naturæ irritari in secundo & tertio gradu.

18 Quarta sent. docet protrahi prohibitionem iuris naturalis in hac recta linea vsque ad secundum gradum, & vsq; ad illum esse irritum eodem iure matrim. vt inter parentes & filios, auos & nepotes: nec vlterius progredi. Ratio autem est. Quod nepotes reuerentiam quādam exhibere debeant auis, sicut parentibus: in vlterioribus autem gradibus non est tanta propinquitas. Sic docent *Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 3. col. antepenult. vers. Vtraque vero opinio: & d. 41. q. vn. a. 3. col. penult. vers. Faciamus, Angles florib. 1 p.* vbi de matrim. *q. 13. a. 3. dub. 2. Valentia 4. p disp. 10. qu. 5. punct. 3.* vbi de impedimento cognationis, *vers. Verum hac in re.*

19 Vltima sent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) sustinet in solo primo gradu ascendentium & descendentium esse ita interdictum matrim. iure naturæ, vt irritum sit eo iure attento: vt inter solos parētes & liberos. Ducitur, quia auus, & cæteri ascendētes non sunt principium nepotum per se, sed per accidens: ad rationem enim filij, vt filius est, solum desideratur vt à parentibus originem trahat: ac per accidens est, vt suus pater alium patrē habuerit: filij enim Adami carentes auo, ita veri filij fuerunt, ac illum habētes. Ac proinde reuerentia debita auis à nepotibus, non est debita necessario, & per se, sed per accidens, vtpote quæ in sola ratione principij, & causæ per accidēs fundatur. Non ergo ea reuerentia, & superioritas per accidens, ita impedimentum de iure naturæ præstabit matrimonio inter eos, vt illud eodem iure irriter. Et confirm. quia auus respectu nepotis non habet rationem genitoris, sed solam rationem causæ quasi applicantis genitorem: at causa applicans aliam causam suo effectui, non est per se, sed per accidens causa illius effectus. Quare loquendo de reuerentia naturali, non est verum maiorem exhiberi auo. Quia reuerentia naturalis respectu aui est per accidens: at respectu patris est per se. At est verum de reuerentia politica: auum enim vt primum dominum, & primum in gubernando principium reueremur. Et ideo huius sententiæ videtur expresse *D. Th. 2. 2. qu. 154. ar. 9. in solut. ad 3.* vbi ait in commixtione personarum coniunctarum aliquid esse, quod est secundum se indecens, & repugnans naturali rationi, sicut quod commixtio fiat inter parentes & filios, quorum est per se, & immediata cognatio; alias vero personas, quæ non coniunguntur per se ipsas, sed per ordinem ad parentes, non habere ita ex se ipsis indecentiam: sed variari circa hoc decentiam vel indecentiam, secundum consuetudinem, & legem humanam: & *4. d. 40. q. vn. a. 3. corp.* quæstionem mouens de gradibus consanguinitatis iure naturæ vetitis: solum in responsione meminit primi gradus in linea recta. & tenent expresse *Caiet. eod a 9. circa solut. ad 3. & c. 18. in Leuiticum ad finem, Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. ad fin. nu 54. Albertus Pighius controuers. 15. ad fin. Armilla v. Dispensare, n. 9. & 10. Victoria relect. de matrim. 2. p. 2. p. n. 6 dict. 2.* dicens fortasse ita esse, *Loazes de matrim. Regis Angliæ dub. 2. in solutio. ad 2. fundamentum partis negantis, a n. 1. vsque ad 19. Tapper. a. 20. Louanienſi, pag. 6. immediate ante §. Ex quibus manifestum est, Ledesma 2. p. 4. qu. 56. a. 4. col. 3. propos. 1. & 2. Veracruz 1. p. Speculi, art. 43. concl. 1.* & clarius *concl. vlt & 2. p art. 25. triplici pagina ante fin. §. Ex omnibus istis. Roffensis de matrimon. Regis Angliæ, f. 3. Auchona in summa Ecclesiæ q. 53. a. 5. & 6. Barth à Ledes. de matrim. dub. 37. concl. 4. Emmanuel Sa summa v. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *nu 4. vers. Cum parentibus; Vega 2. tom. summ. c. 34. casu 64.* & melius *casu 127. ad finem. Llamas in methodo curationis 3. part. cap. 8 § 19 statim in princ.* Et docet esse probabilem *Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 54. art. 3. diffic. 2. conclus. vn.*

Dixi autem in alijs gradibus vltra primum non prohiberi matrim. iure naturali irritanti: nam negandum non est, esse aliquo modo contra ius naturæ, quando non est aliqua causa iusta. Quod indecentiam quandam naturalem præ se ferat, nisi aliqua causa iusta honestetur. Et ita docent *Victoria & Ledesma, n præced. allegati.* Et latius explicabo disp. seq. n. 7. 20

Ex his deducitur primo, infideles matrimonio coniūctos cum quocumque ascendente, demptis patre & matre, dummodo non contra leges suas, aut consuetudines matrim. irritantes illud inierint, non esse conuersos ad fidem separandos. Quia in lege naturæ, qua sola astringuntur, & iuxta leges suas id matrimonium est validum: nec conuersi ad fidem separandi sunt à matrimonio non inito contra ius naturæ irritans: iuxta *cap. Gaudemus, de diuort.* si speciali aliqua lege eorum non irritetur. & ita docent *Veracruz 1. p. Speculi, a. 43. fin & 2. p. art. 25 colum. antepenult. §. Ex omnibus istis, Bart à Ledesma de matrim. dub. 37. post 4. conclusionem, §. Ex dictis, Vega 2. tomo summæ, c. 34. casu 127. ad finem.* 21

Secundò deducitur, posse fideles contrahere matrimonium in linea recta ascendentium & descendentium, vltra quartum gradum. Quia iure naturæ solus primus interdicitur, & iure Ecclesiastico prohibitio non excedit quartum gradum, *c. Non debet, de consang.* 22

Ad argum. n. 18. propositum constat ex dictis n. 19. vbi diximus auis non exhiberi reuerentiam tamquam principijs & causis per se. 23

DISPVTATIO LII.

An omnes gradus consanguinitatis in linea trāsuersa prohibiti Leuitici 18. impediant ac dirimant iure naturali matrim. ac proinde nunc obligent: & esto non omnes illi, an saltem in aliquo gradu lineæ transuersæ sit iure naturali interdictum ac irritum matrimonium?

SVM-

SVMMARIVM.

Explicatur qui gradus fuerint prohibiti Leuitici 18.n.1.
Nullum est præceptum iuris diuini positiui in lege noua, demptis præceptis fidei & sacramentorum: nec est aliquod diuinum positiuum negatiuum, sed omnia alia iuris diuini sunt etiam naturalis,n.2.
Quot sunt quæstiones disputandæ,n.3.
Certum est gradus Leuitici 18. vetitos non obligare nunc, quatenus sunt in ea lege statuti,n.4.
Refertur sententia asserens omnes illos esse de lege naturali, & ita nunc obligare,n.5.
Non omnes illi sunt de iure naturali,nec obligant modo,n.6.
Explicatur qualiter in illis gradibus reperiatur aliqua indecentia naturalis,& prohibitio iure naturæ,n.7.
Soluuntur argumenta,& explicantur c.De infidelibus,de consan.& c. Literas,de restit.spoliat.& c fin.de diuort. & c.Quadam lex,35.q.3. & c.Pitacium,30.q.3.n.8.
An aliquis gradus consanguinitatis in linea transuersa impediat ac dirimat iure naturali matrim. Refertur sent. affirmans in linea inæquali impedire in infinitum,n.9.
Refertur alia sent.asserens in nullo gradu,n.10.
Proponitur sententia Auctoris,n.11.
Infideles coniuncti cum consanguineis collateralibus, quando sint conuersi ad fidem separandi,n.12.
Ex gradibus diuina lege prohibitis,qui obligent in lege noua,n.13.
Satisfit argumentis,n.14.

1 AD clariorem huius disputationis decisionem, duo præmittere oportet. Primò præmittendum est, qui gradus Leuit.18.interdicti sint. Continetur enim ibi quidam gradus consanguinitatis,& alij affinitatis. Consanguinitatis duplex gradus in linea recta,nempe parentum cum filijs, auorum cum neptibus, & aularum cum nepotibus. In linea etiam transuersa primus gradus,vt fratrum cum sororibus,siue ex vno,siue ex vtroq; parente. Et partim secundus in linea inæquali,vt nepotis cum amita,aut matertera, id est, *de sobrino con tia,hermana de padre o madre.* Non tamen vetitum erat coniugium cũ patruo vel auunculo: id est, *con tio hermano de padre o madre*, vt bene aduertunt *Sotus* 4.d.40.q.vn.a.3.col.5.vers. *At vero fortasse, Victoria relect.de matrim.2.p.2.partis,n.5. Ledesm.2.p.4.q.56.a.3.ad fin. Veracruz 2.p.speculi,a.25.in ratione 6.1.conc.Bellarm.l.1.de matrim.c.24.col antepenult.* §. *Et quidem,Enriqu.l.12.de matrim.c.9.n.5.* Affinitatis similiter erãt prohibiti alij gradus,vt primus lineæ rectæ ascendentium: vt soceri cum nuru, vitrici cum priuigna: & è contra, priuigni cum nouerca, socrus cum genero: & quidam secundus, vt vitrici cum filia priuignæ. In transuersa autem linea erat prohibitum coniugium in quodam duplici gradu, vt cum vxore fratris, & cum sorore vxoris,vxore viuente,& cum vxore patrui.

2 Secundò præmittendum est, in noua Euangelica lege nullum esse præceptum iuris diuini positiui,demptis fidei & Sacramentorum præceptis: alia autem præcepta diuina esse simul iuris naturalis: in quo distat à veteri lege, quæ multa alia præcipiebat. Quod est commune Theologorum axioma;& tradunt D *Th.quodlib.4.ar.13.& 1.2.q.108.a.1.in fin.corp.& a.2.in fin corp. Sotus* 4.d.40.*qu.vn.a.4.col.2. Quemadmodum Couar.4.decret.2.p c.6.§.10 n.1. Valentia* 4.*p.disp.*10.*q.5.punct.*3.vbi de imped.cognationis, §. *Primo conuenit,Lud.Lop.2.p.instruct.de matrim.c.*49. vbi de consang.impedimento, *f.*1142. Vnde nullum est præceptum diuinum positiuum hodie pure negatiuum, vt bene *Victoria relect.de matrim.2.p.secundæ p.n.3.*

3 His præmissis, duplex est agitanda quæstio. Prior, an omnes dicti gradus Leuitici 18.interdicti sint de iure naturali, ac proinde nunc in lege Euangelica obligent? Posterior,esto non omnes illi sint legis naturæ, an saltem iure naturæ vetitum sit matrim. in aliquo consanguinitatis gradu lineæ transuersæ.

4 Conuenit inter omnes circa priorem quæstionem,gradus illos non obligare in lege Euangelica, ex eo quod in lege veteri interdicti sint: immo esset hæreticum asserere ideo interdictos esse nunc eos gradus,quod in Leuit.prohibiti sint,vt bene docent *Victoria n.2.allegatus, & Sotus* 4.*d.*40.*q vn.a.*3.*col.*4.*vers.Igitur Doctores.* Quia de fide est legem veterem cessasse. Nec potest etiam dici ex mero iure diuino nunc obligare. Tum,quia nullus est locus in nouo testamento,in quo ea prohibitio cõtineatur. Tum etiam, quia nullum est hodie ius mere diuinum, præter fidei & Sacramentorum præcepta(vt nu.2.probaui.) Quare Doctores contendentes eam prohibitionem nunc vigere, necessario tenentur dicere non fuisse meri iuris diuini peculiariter Hebræis tradit:sed pertinuisse ad prohibitionem moralem iuris naturalis diuini: vt fuere præcepta Decalogi illis tradita.

5 Quidam igitur in ea sunt sent. vt omnes gradus Leuitici 18. expressi obligent in lege noua, ac proinde in illis fuerit prohibitum iure ipso naturę matrimonium. Quare iuxta hanc sentent. erit prohibitus iure naturæ primus gradus consanguinitatis in linea transuersa æquali, vt inter fratres & sorores: & secundus in eadem linea transuersa inæquali, vt inter neporem & amitam, vel materteram. Ducuntur,quia Deus ipse Leuit.18.tradens ea præcepta, videtur manifeste declarare prohibitionem illorum graduum non pertinuisse ad præcepta iudicialia aut cæremonialia illius peculiaris legis-, quæ morte Christi peritura erãt,sed ad præcepta moralia iuris naturalis,quæ ad omnes homines, ac ad vniuersa tempora pertinent. Quia postquam tradidit ea præcepta, subdidit: *Ne polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt vniuersæ gentes, & quibus polluta est terra, cuius ego scelera visitabo.* Et paulo inferius: *Non faciatis ex omnibus abominationibus istis, omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ.qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.* Ergo manifeste declarat prohibitionem illam fuisse iuris naturalis: alias gentes soli iuri naturali subiectæ, minime sceleris & abominationis arguerentur, quod in gradibus ibi prohibitis cõtraxerint. Secũdò,quia ratio,quã tradit Deus in his præceptis, ad rationem moralem pertinet. Nam eam causam assignat, ne reueletur turpitudo personarum in his gradibus attinentium. Quæ quidem ratio moralis est pertinens ad prohibitionis matrimonij decentiam,vt docet D.*Thom.4.d.40.quæst.vnica, art.3.corp.* Et confirmatur, quia in singulis præceptis de gradibus illis repetitur turpitudo: quasi id iure naturali turpe sit. Tertio,quia illa præcepta non sunt cæremonialia,vt constat,nec etiam iudicialia. Cum hæc sint quę reddunt vnicuique quod suum est, ac pãces conciliant: ad quæ illa non videntur pertinere. Sunt igitur moralia, ac proinde obligabunt in lege Euangelica. Et confirmatur, quia D. *Augustin.libr.3.qu.in Leuitic quæst.*53.*alias* 65.videtur prohibitionem illam graduum leuiticam ad decalogum reducere tamquam in eo præconceptam. Quarto,ex *cap. De infidelibus,de consang.* vbi Innocent.III. definit infideles secundum veteris legis institutа matrimonio coniunctos separandos non esse post conuersionem ad fidem. Ergo à contrario sensu sentit separandos esse, si contra illius legis præscripta coniuncti sint. Et *idem Innocent.III. cap.Literas,de restitut.spoliat.vers.Sanè circa,* expresse ait in gradibus consanguinitatis diuina lege prohibitis Papam dispensare non posse: vbi *glossa verb.Diuina lege,* explicat de gradibus interdictis Leuitici 18. & paulo inferius, *vers.Nos autem, & vers.Propterea.* dicit idem Pontifex, quando opponitur à coniuge spoliante alterum, impedimentum consanguinitatis præsertim diuina lege statutum, & probationes offeruntur in continenti, esse denegandam restitutionem. Supponit igitur gradus illos diuinæ legis obligare modo, & non vt illius legis sunt: cum iam cessarit: nec etiam vt sunt legis humanæ: quia sic inepte diceret, Præsertim diuina lege. Obligabũt ergo tamquam de iure naturali diuino. Et *idem Innocent.III.c fin.de diuort.* approbat matrimonia infidelium, qui contraxerunt cum vxoribus fratrum defunctorum, si tamen decessetunt sine prole, vt semen defuncti iuxta legem Moysis suscitaretur. Ergo cẽset gradibus illis veteris legis infideles arctati: alioquin non indigerent matrimonia illa noua approbatione, sed valida essent, siue cum liberis, siue absque liberis frater obijsset. Et Zacharias Pontif. scribens Theodoro Episcopo,& habetur *c.Pitacium,*30.*q.*3.textum Leuit.18.affert ad probandum non licere cognatam spiritualem ducere.

6 Quia

Quia si Dominus prohibuit ibi matrim. cum consanguinea carnali, à fortiori interdictum erit cum cognata spirituali. At si ea prohibitio vim non haberet modo, ineptum esset argumentum. Tandem, quia *D. Greg. ad Augustin. Anglorum Episcopum, in respons. ad 6. quæsitum*, & refertur *c. Quædam lex, 35. q. 3.* reprehendens legem Romanam permittentem fratres & sorores, & filios duorum fratrum matrimonio copulari, sic ait: *Experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere: & sacra lex prohibet, cognationis turpitudinẽ reuelare.* Sentit ergo vim habere legis veteris prohibitionem. Et *cap. penult. de præsumpt.* dicitur non esse credendum quempiam literarum scientia præditum cum propria cõsobrina incestum commisisse, & redditur hæc ratio: *Cum etiam secundum sententias ethnicorum naturale fœdus nihil permittat fœdi criminis suspicari.* Et *c. penul. de cohabitatione cler. & mulier.* interdicitur clericis cohabitatio cum feminis: & additur exceptio ibi: *Nisi de talibus personis existant, cum quibus naturale fœdus nihil permittit fœdi criminis suspicari.* Quare *Concil. Toletanum 4. c. 41.* permittit clericis cohabitare cum matre, sorore, amita. Ergo ius naturale abhorret copulam cum amita, vel consobrina: ac proinde matrim. in his gradibus erit iure naturali interdictum. Quamobrem gradus illos Leuitici 18. interdictos obligare etiam modo tamquam lege naturæ vetitos, docent expresse ex Theologis *D. Th. 4. d. 39. q. vn. a. 3. ad 3. & ibi D. Bonau. a. 2. q. 4. corp. Ricar. 4. d. 40. a. vn. qu. 5.* vbi docent infideles coniunctos in gradibus illis Leuitici 18. prohibitis, conuersos ad fidem separandos esse: secus de gradibus sola lege Ecclesiastica interdictis. & tenent *idem Ricard. ea d. 40. a vn. q. 2. & ibi Durand. q. vn. n. 9. Maioris q. 3. post 2. concl. Palud. 4 d. 41. qu. 1. a. 5. concl. 2. n. 27. & d. 40. q. vn. a. 3. n. 16. & n. 23. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 11. §. 1. statim in princ. & c. 14. §. 2. concl. 2. & post 3. conclus. VValdensis de sacram. c. 134. n. 1. Altisiodorensis lib. 4. suæ summæ, tract. 9. q. 6. in solut. ad 2. Pet. de Soto lect. 10. de matrim. propos. 2. Viguerius lib. instit. cap. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 6.* & ex Iurisperitis, *Glossa c. Gaudemus, v. In secundo, de diuort. & c. 1. literas, v. Diuina lege, de restit. spoliat. Abb. d. c. Gaudemus, n. 11. & d. c. Literas, n. 6. & 12. Anchar. d. c. Gaudemus, oppos. 2. n. 18. & c. Per venerabilem, n. 22. qui filij sint legit. & ibi Alex. de Neuo nu. 24. & d. c. Gaudemus, n. 12. & 13. Imola d. c. Literas, n. 6. Bermond. de publicis concubinar. §. Statuimus, nu. 13. Astensis sum. 2. p. lib. 8. t. 17. a. vn. q. 1. & 5. & t. 25. a. vn. q. 12. Gozadinus cons. 51. nu. 28. vers. Decimo, Parisius cons. 68. n. 369. & multis seq. volum. 4. Turrec. c. Quædam lex, n. 2. & c. Coniunctiones, nu. 3. & 4. 35. q. 3. Rosella v. Impedimentum, imped. 5. nu. 5. Angel. v. Matrimonium, 3. imped. 18. n. 2. Syluest. v. Papa, q. 17. Tabiena v. Dispensatio, q. 4. nu. 5. & v. Impedimentum, imped 3. q. 3. n. 4.*

6 Cæterum verissima sent. habet, non omnes illos gradus consanguinitatis, vel affinitatis Leuitici 18. prohibitos, esse de iure naturali irritanti matrim. in illis initum, atque adeo non obligare omnes illos in lege Euangelica. Prob. primò, quia (vt bene docet *Caiet. 2. 2. q. 154. a. 9. circa solut. ad 3.*) præcepta illa Leuitici 18. certos gradus in matrimonijs prohibentia, erant secundum quid moralia, in quantum decentiam aliquam naturalem præ se ferebat abstinere ab illis matrimonijs (vt nu. seq. explicabimus) at reuera erant simpliciter iudicialia. Quippe ad iustitiam, & Reipublicæ stabiliendam pacem tendebant. Si enim matrimon. consanguineorum interdicebatur, necessario inter extraneos ineundum erat: per quorum coniunctionem pax dilatatur. Secundò, quia Leuit. 18. interdicitur matrimon. nepotis cum amita, vel matertera: cum tamen non vetetur neptis cum patruo, vel auunculo coniunctio (vt diximus n. 1.) & tamen sunt in eodem secundo gradu lineæ transuersæ inæqualis, ergo signum est eam prohibitionem non esse iuris naturæ, sed pertinere ad cæremoniam peculiarem illius gentis Hebrææ. Et confirm. quia prohibetur coniugium cum vxore fratris defuncti, & non cum sorore vxoris defunctæ: & tamen est idem prorsus affinitatis gradus. At si omnia ea præcepta de gradibus essent iuris naturalis, astringerent vtique in vniuersum ad vitanda matrim. intra eundem gradum inita. Tertiò, quia nu. 11. ostendemus non esse prohibitum iure naturæ matrimonium in secundo consanguinitatis gradu. Cum tamen eo c. 18. Leuit. interdicatur quidam secũdus gradus in linea transuersa: vt inter nepotem, & amitam, vel matertera. Quartò, quia agentes de impedimento affinitatis ostendemus aliquos eius gradus in Leuit. contẽtos, imo omnes non esse de iure naturæ. Quintò, quia in *Triden. sess. 24. de matrim. can. 3.* hæreticum esse definitur asserere non posse Pontificem dispensare in aliquot gradibus ex prohibitis in Leuit. Ergo censet Trident. non omnes illos gradus esse iure naturæ interdictos: alias non esset hæreticum negare in Pontifice facultatẽ dispensandi. Quare hanc partem tuentur *Scotus 4. d. 40. q. vn. ar. 2. Caiet. c. 18. Leuit. ad fin. & 2. 2. q. 154. a. 9. circa sol. ad 3. Alber. Pighius controu. 15. ad fin. Ruard. Tapper. a. 20. Louan. pag. 6. immediatè ante §. Ex quibus manifestum est, Abul. 1. Reg. c. 8. q. 149. Armil. v. Dispensare. n. 9. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 2. in solut. ad 2. fundamentum partis negantis, n. 14. 15. 17. 18. Victoria relectio. de matrim. p. 2. 2. p. n. 5. Sotus 4. d. 40. q. vn. toto ar. 3. & d. 41. qu. vn. toto a. 3. Castro li. 1. de lege pœnali, c. 12. pag. 3. Nauar. lib. 4. cons. in 2. edit. t. de sponsalib. cons. 14. n. 8. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 2. Supplem. Gab. 4. d. 41. q. vn. a. 3. dub. 3. Ledes. 2. p. 4. q. 56. a. 4. f. 486. col. 4. § Præterea lex, Veracruz 2. p. spec. ar. 25. concl. 1. Nicolaus de Orbell. 4. d 40. q. vn. & ibi Celaia q. vn. fin. Palacios ibi disp. col. 2. Angles florib. 1. p.* vbi de matrim. *q. 13. a. 3. diffic. 2. conclus. 2. Bellarm. li. 1. de matrim. c. 27. statim in princ.* & late probat *Magdalenus de numer. testium 3. p. c. 3. n 234. Enriqu. lib. 12. de matrim. c. 1. n. 2. & c. 9. n 5. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. puncto 3.* vbi de impedim. cognationis, §. *In alijs autem gradibus:* additque omnes orthodoxos iam in hoc conuenire, & nullo modo esse tolerandum contrarium errorem, quem olim Catholici auctores, n. præced. allegati sensere. *Philiarc. de officio sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. ca. 14. §. Sed posset dici, Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 49.* vbi de impedimento consanguinitatis, *f. 142. Petr. de Ledesma de matrim. qu. 54. a. 3. diffic. vlt. Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 37. conclus. 1. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 126.*

Id tamen valde obseruandum est, matrimonia in illis gradibus Leuit. 18. vetitis inita, licet non sint aduersa iuri naturali primæuo, & irritanti: aduersari tamen iuri naturali secundario, quatenus nude ac secundum se considerata, & pro libito priuatorum inita sine peculiaribus circumstantijs cohonestantibus, indecentiam quandam naturalem continent. Quod natura dictet reuerentiam quandam consanguineis in illis gradibus coniunctis deberi: cum qua pugnat copula coniugalis. Quare Gentiles peccabant, indifferenter, & absque delectu & causa contrahentes ea matrimonia. Et hanc partem probant textus, & rationes adductæ num. 5. & ita intelligendi sunt sancti, dicentes hæc matrimonia esse iure naturali interdicta. Sicut *D. Ambros. epist. 66. ad Paternum*, dicit illicitum esse iure naturæ vt patruus ducat neptem. Cum tamen is gradus non sit prohibitus in Leuit. (vt diximus num. 1.) Quare optime *Caiet. c. In Leuit. ad finem*, ait neque hæc matrim. esse suapte natura mala, quę nulla ratione licita sunt, neque indifferentia quæ passim liceant: sed media inter hæc penitus mala, & indifferentia, vtpote quæ nude sumpta culpam continent, secus vbi aliqua iusta ratione cohonestantur. Et ita animaduertunt *Caietan. ibid. & 3. tom. opus. tract. 14. ad Clementem VII. de coniugio cum relicta fratris, c. 5. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 2. in solut. ad 2. fundam. partis negantis, n. 37. Tapper. n præced. allegatus, Victoria relect. de matrim p. 2. secundæ partis, n. 6. dict. 2. iunct. n. 8. Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 6. vers. Restat ergo, & d. 41. qu. vn. a. 3. post 2. concl. vers. Quod ergo, Ledesm. 2. p. 4. q. 56. a. 4 f. 488. col. 1. Veracr. 2. p. Speculi, a. 27. in sol. ad obiectionem contra 1. concl. Bellarm. li. 1. de matrim. c. 27. col. 12. §. Respondeo omnia illa præcepta, & col. 2. §. Iam igitur, Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de impedim. cognat. §. *Tertiò conuenit, & §. Ad fundamentum autem, & in solut. ad 1. Bart. à Ledesm de matrim. dub. 37. post 4. concl. Pet. de Ledesm. de matrim q. 54. a. 3. diffic. 4. concl. 2. & qu. 55. a. 6. circa primum statum affinitatis, diffic. 2. in explicatione 1. conclusionis.*

Qui

Qui optime addit vtroque loco cum aliquibus Theologis, quos tacito nomine refert, non fore culpam lethalem secluso iure humano inire matrimonia in ijs gradibus lineæ transuersæ, qui iure naturæ irritanti veriti non sunt (quos n. 11. explicabimus) etiam si nulla sit causa cohonestans. Et ratio esse potest, quia (vt bene dicunt *Veracruz & Bellarminus d.c.27.col.2.§.Hoc igitur tertio modo, proximè allegati*) vt hæc, quæ aliquam indecentiam naturalem nude sumpta continent, cadant propriè sub præcepto, oportet vt aliqua lege humana sanciantur. Atque ideo ea secluſa, contrauenire absq; omni prorsus causa non excedet culpam venialem aliqualis indecentiæ.

8 Ad arg. n. 5. propositæ resp. Ad 1. 2. & confirm. constat ex dictis n. præc. probant enim matrimonia in illis gradibus esse iure naturæ aliquo modo prohibita, nimirum, nudè sumpta, & absque causa aliqua cohonestanti. Sed fortissimè vrget aduersus hanc solutionem, ibi appellari abominationes & sceleraGentium, matrim. in ijs gradibus inita. Quod culpam lethalem grauissimam sonat. Cum tamen nu. præc. dixerim esse solam culpam venialem secluſa lege humana, cui Gentiles minimè subduntur, & Leuit. 20. post enumeratos gradus, dicitur, *Custodite leges meas atq; iudicia, ne & vos euomat terra*. At tanta pœna merita culpæ venialis superat. Dic cum *Bellarm. l. 1. de matrim. c. 27.* multa aliaGentium peccata enumerasse Dominum in illis locis, vt idololatriã, adulteria, sodomias, bestialitates, nec dicit Scriptura singula peccata esse abominationes, & scelera; ac tanta pœna digna, sed hæc ad alia flagitia sunt referenda. Ad 3. constat ex dictis n. 6. statim in princ. Ad confirm. dic cum *eo. Bellarm. d.c.27. in solut. ad 6.* mentem D. August. fuisse, probare præcepta illa Leuitici non debere accipi de vxore fratris, patris, aut patrui viuẽtium, sed mortuorum. Quia alioquin superuacanea essent: cũ omnia ista adulteria sint, & iam in Decalogo prohibita. Ad 4. dic, argumẽtum illud deductum à contrario sensu, ex *c. De infidelibus*, nil prorsus valere. Quia Pontifex non decidit matrimonia infidelium, iuxta veteris legis statutum inita, esse valida: quasi limitans, dummodo iuxta illud statutum ineantur, vt sic liceat formare argum. à contrario sensu: sed rogatus est expresse, an matrim. iuxta illius legis permissos gradus celebratà infidelitatis tempore, sint valida. Et respondet directè quæstioni, valida esse. Quod infidelitatis tempore validè possit contrahi matrimonium, dummodo non sit in gradu lege naturali irritanti prohibito. Ad *c. Litteras*, dic Papam dispensare non posse in illis gradibus, intelligi, id est, non debere, nec expedire, & constat sic accipiendum: quia statim additur ibi, non consueuisse Pontificem in illis dispensare. Quod additum superfluũ esset, si verè non posset. Et dixit in gradibus præsertim diuina lege prohibitis. Quod quamuis ea lex diuina cessarit, at in reuerentiam diuinæ legis, quæ aliquando de illis fuit, maior eorũ ratio habita est in aliquibus factis canonibus, vt bene aduertit *Nauar. l. 4. conſ. in 2. edit. t. de ſponſal. conſ. 14. n. 8.* Ad *c. fin. de diuort.* respondetur cum *Abulens. 1. Reg. c. 8. q. 165. fin.* ibi haberi sermonem de matrimonijs tempore infidelitatis initis, quæ irrita erant cum vxoribus fratrũ defunctorum cum liberis, & permittebantur quando sine liberis decesserant, ad suscitandum semen fratris mortui, nõ ratione legis antiquæ Mosaicæ, quæ iã cessarat, sed ratione cõsuetudinis, quæ inter illos aliter irritabat ea matrim. Dispensat ergo Pontifex, vt conuersi ad fidem maneant in illis matrimonijs, maximè si ad suscitandum semen defuncti fratris contracta essent: vnde etiam dispensat, licet non ad eum finem essent inita: in quo euentu erant nulla iuxta eorum consuetudinẽ. vnde ea verba textus, *Si tamen fratribus decedentibus sine prole*; non accipiuntur conditionaliter: sed accipitur, si, pro maximè. Vel secundò respondet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 3.* ea matrim. fuisse contracta post conuersionem ad fidem, ac proinde fuisse irrita: at ea non dissolui à Põtifice, sed dispẽsare propter fragilitatem illorum, qui nouiter Christi fidẽ professi fuerant. Ad *c. Pitacium*, dic non afferri testimonium illud veteris legis, quasi nunc obliget: sed in argumentum, si Deus prohibebat matrimonium cum cognãta carnali, eò quòd id dedecebat, æquum est vt ob indecentiam prohibeatur ab Ecclesia matrim. cum cognata spirituali. Ad vltimum dic, omnes eos textus probare esse aliquam turpitudinem iuri naturæ aduersam in ijs matrimonijs absque causa cohonestanti initis, non tamen tantam, vt sint nulla iure naturæ, vt n. præced. est satis explicatum.

9 Qvæstio posterior, an esto omnes gradus in linea transuersa consanguinitatis prohibiti Leuit. 18. nõ sint de iure naturali: sit saltem aliquis gradus in ea linea, qui ita iure naturæ interdicat matrim. vt illud irritet? Qua in re triplex est sent. Prima ait, in linea inæquali paterna transuersa prohiberi iure naturæ matrim. in infinitũ. Ducitur, quia fratres patris, aui, proaui, abaui, & sic in infinitũ, sunt loco parentum, quibus paterna reuerẽtia exhibetur, quæ repugnat societati maritali. Vnde quia propter hanc rationem nuptiæ in linea ascendentium & descendentium in infinitum prohibentur, inde etiam est, vt inter quemcumque inferiorem & superiorem, cui vt patri honos defertur, sit similis in infinitum prohibitio. Ita tenet *Palud. 4. d. 40. qu. vn. a. 3 nu. 22.* Sed quamuis id daremus esse verum inter ascendentes & descendentes; caret prorsus fundamento, inter dictos collaterales adesse eandem prohibitionem in infinitum. Quòd longè diuersa sit reuerentia ascendentibus debita, tamquam superioribus, & primis principijs, à reuerentia his collateralibus exhibenda. Quare dicta sent. tamquam singularis, ac fundamẽto destituta, contrariaque Ecclesiasticæ consuetudini passim in his gradibus dispensandi, est omnino reijcienda.

10 Secunda sent. censet in illo gradu lineæ transuersæ cõsanguinitatis, esse ita iure naturæ matrim. interdictum, vt eodem iure attento irritum sit: ac proinde attẽto solo naturæ iure validum esse matrimon. inter fratres & sorores. Ducitur primò, quia Abraham vir sanctissimus duxit Saram, de qua tamen ipse *Genes. 20.* ait: *Verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ*. Et ita fuisse veram sororem testantur *D. Hieron. quæst. hebraic. in Genes. Clemens Alex. lib. 2. Strom. Caiet. in verba Genes. proximè citata, & ibi Lipom. & in ea verba Genes. 12. Dic ergo obsecro quòd soror mea sis.* Et latiùs probat *Sotus l. 2. de iust. q. 3. a. 8. ad 4.* Secundò, quia *2. Regum 13.* cùm Thamar filia Dauid à fratre suo Amõ opprimeretur, sic dixit: *Noli frater mi, noli opprimere me, noli facere stultitiam hanc, quin potiùs loquere ad regem, & non negabit me tibi.* Nõ ergo inusitatum erat, ac nefas existimatum cõnubium inter fratres & sorores. Tertiò, quia inter Assyrios olim lege lata licuit matrim. inter fratrem & sororẽ, teste *Luciano l. de sacrificijs*: & Romanis lege peculiari id licuit, vt testatur *D. Greg. respons. 6. ad Aug. Angliæ Epiſc.* & refertur, *c. Quadam lex, 35. q. 3.* & plura alia exempla refert *Tiraq. l. 7. connubiali, n. 32. & seq.* Ergo lumen naturale non dictat id matrim. prohibitũ esse. Quartò, quia mundi initio fratres ducebant sorores suas: nec constat de diuina dispensatione. Imò adeò dedecet statim ipso mundi exordio ius naturæ infringi, vt potiùs credendum sit, si id esset contra ius naturæ, fore vt Deus plures masculos & feminas crearet, ne cogerentur fratres iure naturæ violato matrim. cum sororibus inire. Quintò, quia cũ frater, & soror non sint directè vna caro: vt sunt pater & filius: nec inter ipsos repugnet æqualitas, nec sit mutua reuerentia debita; cùm neuter superior sit: non videtur matrim. inter eos aduersari substantiæ cõiugij: ac proinde non erit iure naturæ irritũ. Et hęc sent. est valde probabilis. Quare immeritò *Sotus 4 d. 40 q. vn. a. 4. col. 8. vers. Verũtamen*, cã appellat erroneã: & ducitur ex textu, *c. Gaudemus, de diuort.* qui id non probat (vt n. seq. explicabo.) Quare sent. hanc clarè videtur tenere *D. Th. 2. 2. q. 154. a. 9. in sol. ad 3.* vbi ait in cõmixtione personarum coniunctarum aliquid esse quod est secundum se indecens & repugnans naturali rationi, sicut commixtionem fieri inter parentes & filios, quorum est per se, & immediata cognatio: alias verò personas quæ non coniunguntur per se ipsas, sed per ordinem ad parentes, non habere ita ex se

ipsis

ipsis indecentiam, sed variari circa hoc decentiam vel indecentiam secundum consuetudinem, & legem humanam, & 4.d.40 q.vn.a.3. mota quæst. de gradibus consanguinitatis lege naturali prohibitis, solum in responsione meminit parentum & filiorum. Et *D. Bonau. 4.d.40.a.vn.q.2.* statuens quando impediatur matrim. iure naturali, solùm vinculum stipitis ad prolem posuit. Et expresse tenet *Alex. Alensis 2.p.q.169.membro 2.& 3 p.q.27 membro 4.a.3.§.2. Scotus 4.d.40.q.vn.a.2.& ibi Supplem. Gabr.q.vn.a.3.dub.2.& 3. Bassolis ibi q.vn.a.1.fin.& ibi Nicol. de Orbellis q.vn. Rainer. 2.p.sum.t.de matrim.c.18. Mayronis 4.d.41. q.vn diffic.1. Caiet. in c.18. Leuitici, ad fin.& 2.2.q.154.a.9.circa sol.ad 3. Thomas de Argentina 4.d.42.a.4.concl.1. Anchona in summa Ecclesiæ, q.53. a.5.& 6. Abul 1. Regum c.8.q.176.& qu.149.151.152. Lipomanus in catenain Genesim, c.20. in ea verba, Verè soror mea est, Palud.4.d.38.q.4.a.4 ad fin.n.54. Ruardus Tapper a.20. Louaniensi, pag.6.immediatè ante §. Ex quibus manifestum est, Rubion Leuit.18.q.1. Albertus Pighius controuersia 15.ad fi. Loazes de matrim.regis Angliæ, dub.2.in solut.ad 2.fundam.partis negantis, à n.1.vsque ad 19. Victoria* dicens forsan ita esse, *relect.de matrim.2.p.partis 2.n.6.dict.2. Nauar.l.4.cons.in 2.edit.t.de sponsalibus, cons.14.n.8.fin. Armil.v. Dispensare, num.9.& 10. Veracruz 2.p. speculi, a.22.concl.2.& a.25.concl.2.& a.23.col.antepenult.§. Ex omnibus istis, & a.27.concl.1.& in solut.obiectionis contra illam, & 1.p.a.43.conc.vlt. Palacios 4.d.40.disp.vn.col.24.f.926.vers. Verumtamen quia frater, Ioan. Hessels in expos. Decalogi, præcept.6.c.10.fin. Ant. Cucus* dicens fortè hanc esse veriorem, *lib.5. instit.maior.t.13.nu.11. Bart.à Ledes. de matrim.dub.38.concl.2. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.225.nu 2. Philiarc. de offic.sacerd.to.1. p.2.lib.2.c.14.§. Sed posset dici, Vega 2.to sum.c.34. casu 127. ad fin.& casu 129. ad fin.& casu 165.* & dicunt esse probabilem *Ledes.2.p.4.q.56.a.3.dub.4.concl.1. Enriq. lib.12.de matrim.c.9. n.4. Viualdus candel.sacram.1.p.* vbi de matrim. *n.*192. & videtur sentire esse probabilem *Couar.4.decret.2.p.c.6.§.10. n.5.* solùm enim vocat oppositam probabiliorem.

11 Tertia sent. (cui tamquam probabiliori adhæreo) affirmat in solo primo gradu lineæ transuersæ, vt inter fratres & sorores, esse interdictum ac irritum iure naturæ matrimonium. Probatur prior pars, nempe, in primo gradu esse irritum. Quia *Innoc. III. cap. Gaudemus, de diuort.* decernit infideles conuersos ad fidem non separandos esse à matrim. tempore infidelitatis inito, in secundo & alijs vlterioribus consanguinitatis gradibus: quòd legibus Ecclesiæ non arctentur. Ergo à contrario sensu quando sunt cõiuncti in primo gradu, censet Pontifex separandos esse: quòd is gradus iure naturali matrimon. irritet. Hunc textum ita fortem ad hanc partem probandam existimauit *Sotus* (vt ex eo retuli num. præced.) vt eo ductus damnarit contrariam sent. tamquam erroneam. Sed (vt ibi dixi) est valde probabilis. Et hic textus parum probat hanc sent. quia Innocentius III. in eo solum declarauit id, quod certum erat, relinquens primũ gradum, qui sub iudice est, nũ iure naturæ matrim. dirimat. Sicut ex eo quòd *Trident. sess. 14. de matrim. canone 7.* definiuit circumstantias mutantes speciem esse necessariò confitendas, non sumitur efficax argumentum ad probandum eas, quæ non mutant, sed intra eamdem speciem notabiliter aggrauant, non esse necessariò in confessione explicandas. Secundò, quia *Arist. 1. polit. cap. 2.* solo naturali lumine ductus, turpissimam censet coniunctionem parẽtum cum filijs, & fratrum cum sororibus, & *D. Aug. l. 15. de ciuit. Dei, c. 16.& l. 22. contra Faust. c. 35.* censet matrimonia inter fratres & sorores solo mundi exordio licuisse, necessitate generis humani propagandi compellente. & *Tertul. in Apolog. c. 9.& Theodor. lib. de legibus*, consuetudinem quarumdam barbararum nationum, coniugia hæc permittentem, tamquam peruersam, & legi naturali aduersantem impugnant. Tertiò, quia Abrahamus *Genes. 20.* propterea suasit Saræ, vt dissimulans se vxorem ipsius esse, diceret se esse sororem: quasi compertum genti illi barbaræ supponens, eam, quæ soror esset, non posse fratris vxorem esse. Quapropter vbi primùm Abimelech cognouit Saram vxorem esse Abrahæ, sine dubitatione intellexit non esse veram sororem: & ideo conquestus est, quòd ipsum decepisset, dicens sororem ipsius esse. Quartò, quia id matrim. inter fratres & sorores aduersatur fini secundario ipsius: cùm enim conuiuant, simulque ab incunabulis nutriantur, si inter eos iure naturæ matrimonia non essent irrita, maxima præberetur ansa inflammandæ concupiscentiæ, & passim incestus committerentur inter eos, vt vel sic matrimonio iungerentur. Cùm notissimum sit, faciliùs quemquam ab earum feminarum concubitu abstinere, cum quibus non est spes futuri matrimonij possibilis. Et confirm. quia his matrimonijs iure naturæ permissis, tantum aberit vt ea ardori concupiscentiæ reprimendo deseruiant (qui finis est secundarius matrimonij) vt potiùs ille ardentius flagraret. Quippe cùm amor naturalis tam arctæ consanguinitatis coëat cum coniugali, arderet vtique concupiscentia, & effrenate vsui coniugali vacaretur. At recta ratio dictat, vt inter eas solas personas natura matrim. permittat, inter quas possit esse moderatus matrimonij vsus. Quintò, quia inter fratres & sorores est quidam naturalis pudor, & quædam naturalis reuerentia, cui valde aduersatur actus coniugalis turpitudinem alterius detegens. Sextò, quia omnes gentes bene instructæ ab huiusmodi matrimonijs abstinent: & quæ illa permittebant, tamquam inculte & barbaræ notãtur à viris probis, vt in 2. ratione probaui. Septimò, quia numquam Ecclesia in hoc gradu dispensauit: cùm aliquando petitum fuerit à Pontifice. Nam teste *Paulo Aemilio in Ludou.* 11. Comes Arminiacus Pontificia dispensatione ementita sororem duxit: eò quòd veram numquam impetrare potuisset. Octauò prob. secunda pars, nimirum, dempto primo gradu consanguinitatis lineæ transuersæ, in vlterioribus gradibus non esse iure naturæ irritum matrim. Quia *d.c. Gaudemus*, deciditur in alijs gradibus vltra primum infideles matrimonio coniunctos non esse separandos, dum ad fidem conuertuntur. At separandi essent, si id matrim. esset contra ius naturæ: cùm illi infideles subdantur. Nonò, quia *Trident. sess. 24. de matr. c. 5. in fin.* decidit, vt cum magnis principibus ob publicam causam dispensetur in secundo gradu consanguinitatis: ac passim videmus Pontificias in illo dispensationes in linea æquali, & inæquali, vt inter patruũ, vel auunculum cum neptẽ: & inter amitam, & materteram cum nepote. Decimò, quia in sanctissima familia Thare patris Abrahæ, Nachor duxit Melcham filiam Aram fratris sui, *Genes.* 11. & Abraham duxit Saram filiam sui fratris Aram, (vt n. 14. dicemus.) Tandem, quia consanguinei in vlterioribus gradibus non simul habitant, nec tanta est familiaritas ac reuerentia inter illos: ac subinde matrimonium inter illos contractum non adeo fini matrimonij aduersatur, vt iure naturæ irritum sit. Sed quia iure ipso naturæ aliquam continet indecentiam, & aliqualem incestibus viam aperit, irritatur ab Ecclesia vsque ad quartum gradum, (vt disp. sequenti dicemus.) Et ideo huius sententiæ sunt communiter Doctores; & quamuis non omnes explicent esse iure naturæ irritum matrimonium inter fratres & sorores: sed multi dicant esse eo iure interdictum, subtrahentes sit quoque irritum, nec ne: at verè rationes, quibus id probant, ostendunt clare eos sentire esse irritum. Doctores ergo qui dicunt esse iure naturæ irritum, sunt *Sotus 4.d.40.qu.vn.art.4 colum.3.concluf.1.& d.41.qu. vn.art.3.colum.penultima, vers. Faciamus, Castro lib.3.de iusta hæreticorum punitione, cap.7.colum.11. Ledesma 2.p.4.quæst.56. art.4.colum.3.propositi.1. Angles floribus 1.p.* vbi de matrimon. *qu.13.art.3 diffic.2. Toledo l.7 summæ, cap.7.nu.2. Valentia 4.p. disput.10.q.5.punct.3.* vbi de impedimento cognationis, §. *Sed tamen contraria sententia, Petrus de Ledesma de matrim.qu. 54.a.3.diffic.3.concl.1.& diffic.4.concl.1.& Enriquez libr.12.de matrim.c.9.n.4.& c.1.n.2. Viualdus candelabro sacram.1.p.* vbi de matrim. *nu.*192. *Ludouicus Lopez 2.p. instruct.de matrim.c.* 49. vbi de consanguinitate, *f.*1142. *Humada l.2.gl.2.n.24.t.1.p.1.* Doctores autem asserentes prohiberi iure naturæ, nec explicantes an eodem iure sit irritum, sunt *glossa c. Pitacium,*

tacium, verb. Sororis, 30.*q.*3. *Abulensis c.* 18. *Leuit.q.*5.*& c.*11. *Geneſis,q.*22. *Petr. de Soto lect.*10.*de matrim.propoſit.* 2. *Sonnius lib.*1.*demonſtr.tract.*7.*de matrim.c.vlt. Philippus Archinthus in edicto de fide,p.*2.*c.*14. *Couar.*4.*decret.* 2.*p.c.*6.§.10.*n.*5. *Bellarminus lib.*1.*de matrim.c.*28.*ſtatim in principio,& col.*3.§. *Quartum eſt*, explicat id verum eſſe, ſiue ſint fratres ex vtroque, ſiue ex altero ſolo parente. *Pereira tom.*2. *in Geneſim, lib.*16.*diſput.*14.*nu.* 221. *Catharinus lib.*6.*in Caietanum, ad finem illius quæſtionis, an poſsit Pontifex diſpenſare cum profeſso. Emmanuel Sa ſumm.verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentib.*n.*4.*verſ. Cum parentibus. Vaſquez* 1.2.*q.*74.*a.* 8.*diſput.*112.*n.*7. *Llamas methodo curationis*, 3.*p.c.*8. §.19. *ſtatim in princip. Cañedo ſum.de matrim.c.* 6. vbi de conſanguinitate, *n.*43. & dicit hoc eſſe probabile *Victoria ſumm.* vbi de matrim.*nu.*295.& tandem hanc ſuſtinent omnes Doctores relati nu.5.aſſerentes gradus prohibitos Leuit.18. eſſe de iure naturæ. nam inter illos numeratur quidam gradus primus conſanguinitatis in linea trāſuerſa. At diſcrepant in alia parte huius ſententiæ, quatenus ait cæteros gradus in ea linea non interdici iure naturæ. Nam ſecundus gradus in linea inæquali tranſuerſa (vt explicui nu.1.) continebatur in illis gradibus Leuitici, ac ſubinde dicunt iure naturæ illum vetari.

12 Hinc deducitur primò, infideles matrimonio coniunctos in primo gradu conſanguinitatis lineæ tranſuerſæ; vt ſunt fratres, ſeparandos eſſe, dum ad fidem cōuertuntur. Quia id matrimonium iure naturæ eſt irritum. Et ita tenentur dicere DD.num.præced.allegati. Et docent *Sotus* 4.*d.*40.*q.vn.a.*4.*in ſolut.ad* 1.*argum. Cant.& d.* 41.*q. vn.a* 3. *col.penult.verſ. Faciamus, Caſtro & Toledo, num.præced. allegati.* Cum tamen ſit valde probabilis ſent. nu.10.allegata, dicens hoc matrimon.ſola lege Eccleſiaſtica irritari, cui illi tempore infidelitatis non ſubiacebant: habet ſubinde eandem probabilitatem ſeparandos non eſſe, niſi ſpeciali lege aut conſuetudine eorum tale matrimonium irritetur. Et ita tenentur dicere Authores illius ſententiæ eo nu.10.relati. Ex expreſſe docent *Veracruz* 1.*p.ſpeculi,a.*22. *concl.*2.*& a.*25.*pag. antepenult.*§. *Ex omnibus iſtis, Vega* 2. *tom. ſum.c.*34.*caſu* 127.*ad fin.* Et ſanum conſilium exiſtimo vbi ægrè ferrent ſeparationem, amplectendam eſſe hanc partem; & ſic in priſtino matrim. relinquendos: vt ſic ſuauius ac facilius ad fidem inuitentur. In reliquis verò gradibus lineæ tranſuerſæ coniuncti, nullatenus ſeparandi ſunt, vt deciditur *c. Gaudemus, de diuort.* Quippe omnes illi ſola lege Eccleſiaſtica irritant matrimonium, (vt nu.præcedenti probaui) à qua infideles ſunt exempti.

13 Secundo deducitur, ex dictis in hac diſp.& præced.ex gradibus conſanguinitatis prohibitis Leuit.18. ſolos eſſe de lege naturæ irritanti matrim. & obligare nunc ſecluſa lege Eccleſiaſtica, primum in linea recta, nempe inter parentes & filios: & primū in linea tranſuerſa, nimirum, inter fratres & ſorores. De gradibus autem affinitatis ibi interdictis, dicemus in impedimento affinitatis, nullum eſſe de iure naturæ.

14 Ad argumenta nu. 10. propoſita reſp. Ad 1.dic, Saram non fuiſſe veram Abrahæ ſororem, ſed vocaſſe illam Abrahamum filiam patris ſui Thare: quia erat neptis eiuſdem Thare, ex eius filio Aram fratre Abrahæ, vt aſſerunt *D. Auguſt. lib.*16.*ciuit. Dei, c.* 12. *&* 19. *& quæſtion. in Geneſim. qu.*26.& refertur *c. Quæritur*, 22.*q.*2. *Ioſephus lib.*1. *Antiquit.c.* 14.*&* 15. *D. Thom.*2.2.*q.*110.*a.*3.*ad* 3. *Gloſſa ordinaria & Lyra. in ea verba Geneſ.*20. *Verè ſoror mea eſt, & ibi Abulenſis & c.* 11.*q.* 12.*& Leuitici* 18.*q.*5. *Sotus* ſibi contrarius 4.*d.*40.*qu.vn.a.*4. *col.*8.*verſ.* At *vero.* Et latè probant *Pereira tom.* 2. *in Geneſim, lib.*16.*diſp.*14.*à n.*214. *Bellar.li.*1.*de matrim.c.*28. *in ſolut.ad* 2. Ad 2.dic non poſſe firmum argumentum duci ex opinione vnius puellæ exiſtimantis vel id matrimonium licitum eſſe, vel minus malum quàm vi ſtuprari. Ad 3. dicas eas gentes tanquam barbaras notari, vt n. 11. probaui. Ad 4. dic tunc temporis non fuiſſe opus diſpenſatione diuina: cùm enim non eſſent alij, quàm fratres, qui generationi vacare poſſent, præponderabat præceptum conſeruationis naturæ: vt etiam inter parentes & filios, probaui diſp. præc.num.10. Ad vltimum dic, id argum. probare non ita ſtrictè prohiberi iure naturæ matrim. inter fratres & ſorores, ac inter parentes & liberos. Quod veriſſimum eſt: at inter vtrumque gradum verè interdicitur iure naturæ.

DISPVTATIO LIII.

At quotum conſanguinitatis gradum extendatur prohibitio matrimonij attento iure Eccleſiaſtico?

SVMMARIVM.

*Explicatur quoto conſanguinitatis gradu olim Eccleſia interdixerit matrimonium, & nunc interdicat, n.*1.

*Proponuntur errores hæreticorum, & impugnationes huius prohibitionis, n.*2.

*Oſtenditur eius conuenientia, n.*3.

*Si contrahentes diſtent à communi ſtipite inæqualiter, dummodo alter eorum diſtet vltra quartū gradum, poſſunt inire matrimonium n.*4.

*Quid ſi alter eorum diſtet à ſtipite in primo gradu, alter verò vltra quartum? Et explicatur cap ſin de conſang n.*5.

*Satisfit obiectionibus hæreticorum, n.*6.

EGIMVS de prohibitione matrimonij iure naturali inducta in aliquibus conſanguinitatis gradibus: iam de prohibitione iuris Eccleſiaſtici eſt ſermo habendus. Et olim quidem Eccleſia coniugium interdixerat vſque ad ſeptimum conſanguinitatis gradum, vt conſtat ex *c. d ſedem.*35.*q.*5. quod eſt deſumptum ex *Epiſt. Alexan. II ad omnes Epiſc.* & ex *c. Nullum*, 35.*q.*3. quod eſt Iulij Pontif. & *c De conſang.* quod eſt Nicolai II. & *c. Nulli*, quod eſt ex Concilio Lugdun. & *c.*1. quod eſt D. Greg. *in Conc. Meldenſi*, 35.*q.*5 & ex *D. Greg. lib.*12. *epiſt. ep.*31. *ad Felicem, & ex Conc. Tolet.*2.*c.* 5. Poſtmodum autem ſub Innoc. III. in Conc. Lateranenſi reſtricti ſunt gradus conſanguinitatis vſque ad quartum. & habetur *cap. Non debet, de conſang.* Quæ reſtrictio intelligenda eſt nō ſolum in linea collateralium, ſeu tranſuerſa, ſed etiam in recta aſcendentium & deſcendentium linea: ita vt quicumque conſanguinei vltra quartum gradū poſſint matrimonio iungi, (vt probaui diſp.51.nu.22.) At intra quartum gradum lineæ rectæ vel tranſuerſæ eſt matrimonium ipſo iure nullum, vt conſtat ex *d.c. Non debet.* 1

Hæretici autem noſtræ tempeſtatis variè inſurgunt aduerſus hanc Eccleſiaſticam prohibitionem: Wiclef enim eam vocat humanam inuentionem, affirmans poſſe conſiſtere matrim. inter quoſuis conſanguineos, dempto primo gradu lineæ rectæ. Lutherus autem & Bucerus ſolos gradus Leuit.18. vetitos admittūt, atque alios ab Eccleſia additos omnino deſpiciūt. Alij, vt Philippus Melāchthon & Kemnitius, admittunt gradus ab Eccleſia prohibitos, ac poſſe alios ab ea prohiberi, dummodo culpa vacet, in illis gradibus interdictis matrim. inire. Quos & alios hæreticos refert, & latè impugnat *Bellarmin. lib.* 1. *de matrim. c.*25. *& ſeq.* Inſurgūt ergo hæretici aduerſus hanc prohibitionē. Primò, quòd Chriſtus (cuius vices gerit Rom. pontifex) venerit ad verbum Dei annunciandum, non autem ad condendas leges politicas, quales ſunt matrimonia interdicētes. Secundò, quia cū Deus melius norit inter quas perſonas expediat coniugium iniri: ac ſolùm ſecundum gradum in linea conſanguinitatis diſpari, & primū interdixerit *Leuit.*18. inepte Eccleſia diuinum inſtitutum corrigens, alios addidit gradus vſquè ad quartū. Tertiò, quod noua ſit ea prohibitio, ac olim incognita in Eccleſia. Nam *Concil. Epanenſe c.*30. *Turonenſe* 2.*can.*12. *Papienſe* 1.*c.*4. ſolum ſecundū gradum prohibebant. Atque ita *D. Gregor. reſponſo* 6.*ad Auguſt. Anglicum Epiſc.* & refertur *c. Quædam lex*, 35.*q.* 3. docet matrimonia inter cōſanguineos vltra ſecundū gradum permiſſa eſſe. Tandem, quia ridicula & puerili ratione inductum eſt *Conc. Lateran. relatum c. Non debet, de conſan.* ad reſtringendos gradus vſque ad quartum, nimirum quia corpus humanum ex quatuor humoribus compoſitum eſt. 2

Nihilominus conuenientiſſima eſt prohibitio cōſanguinitatis in gradibus ab Eccleſia interdictis. Primò, propter reuerētiā quācognati ſibimet ipſis exhibere debent, 3

ob originem ab eodem stipite tractam,& sanguinis communionem. Cui reuerentiæ valde detrahit actus coniugalis,haberque turpitudinem quandam ipsi contrariam. Quamobrem ipsimet coniuges pudore quodam suffunduntur, & verecundia quadam inter seipsos concepta, actu illo vtuntur. Quæ ratio affertur à D.*Thom.* 2.2.*q.*154. *a.*9.*corp.*& desumpta est ex D. Aug*ust.l.*15. *de ciuit. Dei, cap.* 16. Secundò, quia decet matrimonia iniri eo pacto, vt deseruiant bono publico politico, Cùm enim homo sit suapte natura animal politicum,ex Ar*istot.*1.*polit. c.*2. debet eo matrimonio copulari, quod ad publicum ciuitatis bonum conducat.Hoc autem petit consanguineos & affines non iungi matrim. Quòd hi fœdere consanguinitatis & affinitatis satis deuincti sint,& eo inito impeditur amicitiæ vincula protendi,quam esse maximum ciuitatis bonum, asserit Ar*istot.* 2.*polit. c.*2.*ad fin.* Et hanc rationem affert *idem* D. Aug*ust.eo.c.*16. & D. Ambr*os.epist.* 66.*ad Paternum.* Tertiò,quia, cum consanguinei & affines, aut in eadem domo commorentur,aut passim se inuisant, domosque inuicem frequentent; si non interdiceretur matrim. inter illos, magnus incestibus aditus pateret: à quibus valde arcet non posse matrimonium inter eos consistere. Tandem ob moderatum coniugij vsum: si enim naturalis amor ex consanguinitate aut affinitate ortus coniugali adderetur,inflammata libidine effrenatè coniuges copulæ vacarent. Iure autem optimo prohibitionem hanc restrinxit denuo Ecclesia ad quartum gradum. Quòd vsque ad illum duret consanguinitatis amicitia,& vlteriùs tepescente iam charitate, vix sit qui se alterius consanguineum agnoscat.

4 Hinc infertur, duos consanguineos inæqualiter distantes à stipite, si alter distet vltra quartum gradum, alter verò intra illum, posse matrimonio copulari. Habetur expresse *c.final.de consang.* Et ratio est, quia(vt probaui disput. 50. n. 6.) tunc attenditur gradus consanguinitatis penes distantiam remotioris à stipite,ita vt quoto gradu remotior distat à stipite, eodem consanguinei illi distent inter se. cùm ergo remotior à stipite distet vltra quartum gradum,ambo erunt consanguinei inter se vltra quartum gradum : ac proinde nulla erit prohibitio matrimonii inter illos,iuxta *c.Debet,de consanguin.& affin.*

5 Hanc tamen decisionem *c.fin.de consanguin.* temperant quidam, nisi alter eorum distet à stipite in primo gradu, tunc enim non valebit matrim. inter ipsum & alium distantem ab eodem stipite in quinto,aut alio vlteriori gradu. Verbi gratia, abnepos, vulgò *el quarto nieto*, distat à quarto auo quinto cõsanguinitatis gradu,non poterit autem matrim.inire cum filia illius quarti aui,quę ab eo auo distat in primo gradu. Quia perinde est ac cõrrahere cum ipso stipite. Cum filia stipitis sit cum ipso vna caro: vnde in infinitũm est hæc prohibitio, sicut cum ipsis ascendentibus,& descendentibus. Sic docet *Faber Inst.de nuptijs*, *in §.Inter eas,in n. vn.* & eandem sent.tenet *Host.sum.t.de consang.§.Vsque ad quotum gratum,n.*11.*vers.Sed nunquid in quinto: & c.Quod dilectio,n.*1.*& c.Tua,n.*2.*de consang.Ioann. de Friburgo in sum.confes.lib.*4.*tit.*6.*q.*7.*& Henricus,c.Non debet, n.* 5.*de consang.*licet dicat contrarium esse in rigore verius, at dicit hoc esse tutius,& amplectendum, atque occurrenti casu consulendum fore Pontificem. Cæterum iure optimo ab hac limitatione illius textus indistinctè loquentis recedunt communiter DD. asserentes posse inter illos cõsistere matrim.vtpote qui vltra quartũ cõsanguinitatis gradum sunt inter se coniuncti. Atque ita reprobata contraria sent.docent *Ioan. Andr.c.fin.n.*2.*de consang.& super arbore consanguin.in fin.* Anton.*eo c.fin.n.*4.*& c.Tua, eod.t.in fine. Anchar.ibi n.*2.*& d.c.fin in fine. Gardin.d.c.Tua,n.*3. *Præpos.d. c.fin.in fine.* Astensis 2.*p.sum.l.*8.*t.*17.*a.vn.q.*4. *Rosella verb.Impediment.imped.*5.*fin.& ibi Supplem.sum. Pisanæ,imped.*5.*n.vlt.* Angel.*verb.Matrim.*3.*imped.*6.*n fi.Sylvest.Matrim.* 8.*q.*6.*dict. vlt.Brunel.de sponsal.concl.*25.*fin.* Couarr.4. *decret.*2.*p.c.*6.§.6. *fin Gaeta c.Ad limina,* 30.*q.* 1.§.4 *q.*132.*n.*358. *Enriquez l.*12. *de matrim.c.*9.*n.*2 *fin.Toledo l.*7.*sum.c.*5.*nu.*4. Petr *de Ledesmæ de matrim.q.*54.*a.*2.*col.pen.*§.*Et aduertendum. Soaccius de spons.* 2.*p.super Institut.de nuptijs,*§.*Ergo non omnes, n.*11. Et est communissima sententia.

Ad argum.nu.2.proposita resp. Ad 1.dic, leges de matrim. esse etiam spirituales: cùm matrim. sit Sacramentũ: atque Christus leges aliquas de illo tulit, auferens polygamiam ac repudium. Ad 2.dic Ecclesiam minimè corrigere diuinum statutum. Sed Deus commisit Ecclesiæ facultatem prolatandi ac restringendi gradus, vt viderit pro temporum diuersitate expedire. Et Hebræis quidem expediuit, ne plures consanguinitatis gradus Deus prohiberet.Quod duri essent illi,ac valde proni ad repudiũ,à quo arcerentur ducentes consanguineas. Quæ rationes cessant modò, & ideo expediens fuit plures ab Ecclesia gradus interdici. Ad 3. dic eam prohibitionem esse valdè antiquã.Nam (vt n.1.retuli) prohibitionẽ vsque ad septimum gradum statuerunt, Alex.II. qui sedit anno 1060.& D.Greg. qui 400.annis illũ anteceſſit.& *l.*12.*Epist epist.* 31. *ad Felic.*scribit se cum solis Anglis dispensasse vt vltra secundum gradũ matrim. inirent, ob recentem eorum cõuersionẽ ad fidem,& Iulius II.qui plus200.annis præcessit D.Greg.Ad vltimum dic, eam non esse præcipuam rationem illius restrictionis graduum, sed quandam cõuenientiam esse,nec ineptam, aut ridiculam,sed planè physicam (vt bene docet *D.Thom.*4.*d.*40.*q.vn.a.*4.) Quia cum homo ex quatuor elemẽtis cõstet, colligitur probabiliter vltra quartum gradũ deficere vim eiusdẽ sanguinis à primo stipite tracti. In permixtione enim sanguinis à patre accepti cum alio extraneo, quæ fit in generatione, vis ignea,quæ subtilissima est,1.confunditur & perit,2.vis aërea,3.vis aquea,4. terrestris: quare vltra quartam generationem tota illa vis sanguinis omnino extincta videtur.

DE IMPEDIMENTO
cognationis spiritualis.

DISPVTATIO LIV.

Quid sit cognatio spiritualis: ex quibus sacramentis, & inter quas personas consurgat: & quo iure matrimonium dirimat?

SVMMARIVM.

*Explicatur definitio cognationis spiritualis, n.*1.
*Hæc cognatio est solo iure Ecclesiastico inducta, & habet fundamentum in iure diuino,n.*2.
*Impedit & dirimit matrimonium subsequens iure solo Ecclesiastico,n.*3.
*An impediat vsum,quando superuenit matrimonio: remittiuè,n.*4.
*An dirimat sponsalia præcedentia,n.*5.
*Ex alijs sacramenis, præter baptismum & confirmationem, non oritur cognatio,n.*6.
Quid ex Catechismo? Remittiuè,n 7.
*Non extinguitur morte personæ, quâ mediante contracta est,n.*8.
*Inter quas personas iure antiquo contrahebatur,n.*9.
*Quid ex iure nouo Tridentino? n.*10.
*An hodie transfundatur hæc cognatio in coniugem baptizantis vel patrini,n.*11.
*An contrahatur inter masculum & feminam simul effectos patrinos, ita vt nequeant matrimonium inter se inire? n.*12.
*Vir & vxor simul alient pueri patrini non priuantur debiti exactione. n.*13.
*An Tridentinum auferens vel restringens cognationem,loquatur etiam de ante illud decretum contracta n.*14.
*An,si plures patrini designati,ante Tridentinum tangendo puerum cognationem contraxerant,sit illa nunc sublata? n.*15.
*An contrahatur cognatio spiritualis cum parentibus naturalibus, illegitimis,tamen ipsius baptizati vel confirmati: & cum adoptiuis n.*16.
*An possint duo ad inuicem esse patrini filij alterius, & sic duplici ex parte cognatione spirituali deuincianturin.*17.

CVm actum sit de cognatione carnali,iam de spirituali disserendum est. In quo tractatu hunc ordinẽ seruabo. Prius in hac disputatione agã,ex quibus sacramentis, & inter quas personas oriatur. Deinde in sequenti, an 1

an ex sacramento pœnitentiæ. Mox de qualitate actus requisiti ex parte patrinorum, & eorum intentione, & an debeat esse actus personalis ad contrahendam hanc cognationem. Mox de qualitatibus in patrinis requisitis, vt contrahant. Tandem de qualitate ipsius Baptismi, an debeat esse solemnis, & validus. Cognatio ergo spiritualis sic communiter à Doctoribus definitur. Est propinquitas quædam personarum ex statuto Ecclesię consurgens propter collationem Baptismi, vel Confirmationis, vel susceptionem recipientis hæc sacramenta. Quæ ex corollariis sequentibus manifesta relinquetur.

2 Hinc deducitur primò cognationem hanc spiritualem ex Baptismo & Confirmatione ortam, non esse ex iure diuino naturali, aut ex diuino positiuo, sed ex solo Ecclesiastico. Quod affirmat *D.Thom.* ab omnibus receptus *4.d.42.q.1.a.1.corp.* Et non esse ex iure naturali constat. Quod hæc sacramenta nullum in iure naturali fundamentum habeant, sed ex sola Christi institutione inceperint. Quare cognatio ex ipsis consurgens nequit esse de iure naturæ. Nec etiam est de iure diuino positiuo. Quia nullus in sacra pagina locus inuenitur, vbi de illa mentio fiat. Restat ergo, vt ex solo iure Ecclesiast. ortum habeat. Statuta autem est, *c.De eo, & c.Si quis filiastrum*, & multis aliis in locis, *30.q.1.c.Veniens*, & in multis aliis textibus, *de cognat. spirit. & c.1.eod.t.in 6.* Ratio autem, cur Ecclesia instituerit ex his duobus sacramentis oriri cognationem spiritualem, per eorum administrationem, vel in eis susceptionem, optimè redditur à *D.Thoma 4.d.42.q.1.a 1.corp.iunct.art.2.ad 1.* Quia sicut per carnalem generationem homo accipit esse naturale: ita per hæc sacramenta recipit esse spirituale, per modum cuiusdam spiritualis regenerationis ac natiuitatis. Sicut enim in puero est duplex natiuitas naturalis, prior in vtero, quando in illo adhuc debilis formatur. Posterior, quando iam roboratus ad sustinenda aliqua vitæ aduersa, ex vtero in lucem editur. Sic est in homine duplex natiuitas spiritualis, altera in Baptismo, per quam regeneratur tener, & quasi intra Ecclesiæ vterum fouendus: altera verò in Confirmatione, per quam fortis effectus in lucem prodit, vt periculis exponatur. Et in his Sacramentis ministrãs est quasi pater generans, & susceptor siue patrinus est quasi mater, quæ nomine Ecclesiæ in suo gremio baptizatum & confirmatum suscipit. Sicut ergo per generationem carnalem contrahitur cognatio naturalis, ita per generationem hanc spiritualem in his Sacramentis factam instituit Ecclesia cognationem quandam spiritualem contrahi. Item vt mentibus hominum altius hæc natiuitas imprimeretur. Cum viderent cognationem ex ea oriri, instar cognationis naturalis ex naturali natiuitate promanantis. Quamuis autẽ hæc cognatio sit ex solo iure Ecclesiastico inducta, negandum non est ei fundamentum aliquod in iure diuino positiuo. Nam *1.Pet.1.* appellatur regeneratio per Christum facta per hæc sacramenta.

3 Secundò infertur, iure optimo Ecclesiam instituisse, vt cognatio spiritualis ex duplici hoc Sacramento orta impediat ac dirimat subsequens matrimonium. Quod expresse decisum est *cap.1.de cognat spirit.in 6. & c.Veniens*, & multis aliis textibus, *de cognat spirit.* & supponitur in *Trident.sess.24.de matrim.c.2.* Rationes autẽ huius statuti sunt fere eædem, quas disp.præced.n.3. attulimus ad probandum expediisse in quibusdam consanguinitatis gradibus interdici ac irritari matrim. Quia recipiens ab alio esse spirituale, debet illi quandam reuerentiam. Atque ideo baptizantibus tanta olim exhibebatur reuerentia: vt ob eam causam zelus esset ac contentio inter Christianos, à quo quispiam baptizatus esset. Vt testatur *D.Paul. 1.Corinth.3.* Secundò, quia inde contrahitur quoddam amicitiæ ac familiaritatis vinculum. Quare oportuit inter hos cognatos interdicere matrim. vt cum extraneis inito dilataretur in plures amicitia. Tertiò, quia sicut ex generatione carnali, per quam quis esse naturale accipit, consanguinitas orta dirimit matrimonium: ita expediens fuit, vt spiritualis cognatio profecta ex spirituali generatione in eius reuerentiam impediret ac dirimeret coniugium inter eas personas eo vinculo coniunctas. Quare male *Conradus Lagus in method.iuris, t.de nuptiis*, dixit prohibitionem matrimonij in cognatione spirituali sine causa factam esse: eamque valere auctoritate Ecclesiæ, quantum possit. Hęc autem cognatio solo iure Ecclesiastico obstat matrim. ineundo. Cum enim ex solo illo iure instituta sit (vt n.præc. probaui,) fieri nequit, vt iure naturali aut diuino positiuo is effectus sibi competat. Et ita testatur *D.Thom.4.d.42.q.1.a.1.corp.* Et est ab vniuersis receptum: teste *Couarru.4.decret.2.p.c.6.§.4.n.1.*

Quando autem cognatio spiritualis superuenit matri- 4
monio, vt quia alter coniux fuit patrinus alterius in Confirmatione, aut leuauit de sacro fonte filium alterius, aut communem, certum est matrim. præcedens dissolui non posse. An verò, qui in culpa fuit, priuetur facultate exigendi debiti? dicam lib.10.disp.26.& seq.

At si sola sponsalia de futuro contracta sint, dissoluen- 5
tur per cognationem spiritualem superuenientem inter illos, sicut & per affinitatem. Quia cum non sint vinculum indissolubile, soluentur superuementi obstaculo dirimenti subsequens matrimonium. Atque ita docent *Host. c.Veniens in fine, de cognat spirit. Et ibi Ioan.Andr.in fine, Anton. in fine, Anchar.n.2 Cardin.in fine. Alex.de Neuo c.2.n.5. eod.tit. Rosella verb.Impedimentum, imped.6.n.16.*

Tertiò infertur, ex aliis sacramentis præter Baptismum 6
& Confirmationem, minime oriri cognationem spiritualem, quæ matrim. aut dirimat, aut impediat. Sic deciditur expresse *c.fin.in fine, de cognat spirit.in 6.* Cuius ratio est iuxta *D.Tho 4.d.42.q.1.a 2.ad 8.* quia licet reliqua sacramenta conferant esse spirituale gratiæ, at non id efficiunt per modum spiritualis regenerationis, sed per modum alimentationis, vt Eucharistia; aut sanationis seu reconciliationis, vt pœnitentia.

Vtrùm verò ex Catechismo contrahatur aliqua cog- 7
natio spiritualis: atque ea restricta aut sublata per Tridentinum? diximus hoc 7.lib.tota disp.10.

Quartò infertur, hoc impedimentum cognationis spi- 8
ritualis esse perpetuum, ac proinde non extingui morte personæ, qua mediante contracta est. Vt in affinitate & reliquis impedimentis contingit. Iura enim absolutè hoc impedimentum statuunt, nec inuenitur textus id limitans, dum ea persona superstes est. Deinde, quia speciale est in cognatione legali transuersæ lineæ, vt sit impedimentum temporale: quod iura id statuentia ita explicent. Atque ita docent *Supplementum Gabrielis 4.d.42. quæst.1.a. 2.concl.5.Gallego de cognat spirit c.15.n.6.*

Quod si quæras, inter quas personas cognatio hæc spi- 9
ritualis contrahatur? Diuersimode respondendum est attento iure antiquo, & attẽto nouo Tridentini. Quia iure antiquo triplex erat cognationis spiritualis species, nimirum, paternitas, compaternitas, & fraternitas. Paternitas inter baptizantẽ & baptizatum, & inter cõfirmantem & confirmatum: & similiter inter patrinum baptizati vel confirmati, & baptizatum, vel confirmatum. Compaternitas inter parentes baptizati vel confirmati, & baptizantem vel confirmantem, & patrinos Baptismi vel Confirmationis. Atque ita parentes baptizati vel confirmati, erant compatres baptizantis, vel confirmantis, & patrinorum. Et duplex hæc cognatio transfundebatur à viro in vxorẽ, *c.Martinus, de cognat spirit.* ità vt eo ipso quod vir baptizaret aut confirmaret, (potest enim coniugatus fieri Episcopus, seruatis quibusdam conditionibus: vt late dixi disp.41.) vel esset patrinus, vxor cõtrahebat eandem cognationis spiritualis speciem cum eisdẽ personis: eo quod sit vna caro cum viro. Et magna erat cõtrouersia, an etiam transfunderetur in mulierem fornicarie cognitam. Tandem fraternitas erat inter filios carnales baptizantis vel confirmantis, vel patrinorum, & ipsum confirmatum, vel baptizatum. Itaque baptizatus, vel confirmatus erat confrater filiorum baptizantis, vel confirmantis, & filiorum ipsius patrini, & matrinæ. Hæc habentur *c.De eo, 30.*

q.1.c.Veniens,& c.Martinus de cognat ſpirit. & c.1.eod.t.in 6.

10 Verum cognatio hæc ſpiritualis partim ablata eſt, & partim reſtricta, per *Tridentin. ſeſſ.24.de matrim.c.2.* Ablata enim omnino eſt fraternitas: & ſic baptizatus, vel confirmatus nullam ſpiritualem cognationem contrahit cum filiis baptizantis, vel confirmantis, vel patrinorum. Reſtricta autem eſt paternitas, ne transfundatur ad vxorem, nec ſimiliter compaternitas: (vt num.ſeq.declarabimus.) Et ſimiliter reſtricta eſt compaternitas, vt non contrahatur inter baptizantem, vel confirmantem, & patrinos. Quare hodie duplex ſola eſt huius cognationis ſpiritalis ſpecies, nempe, paternitas, & compaternitas. Paternitas contrahitur inter baptizantem cum baptizato, & inter patrinos cum ipſomet baptizato. Et ſimiliter inter confirmantem cum confirmato, & inter patrinos confirmationis cum ipſomet confirmato. Compaternitas autem contrahitur inter baptizantem cum patre & matre baptizati, & inter hos parentes carnales baptizati cum patrinis baptiſmi, & ſimiliter inter hos parentes confirmati cum confirmante, & cum patrinis confirmationis. Quod conſtat ex verbis expreſſis dicti decreti Tridentini. Et notant vniuerſi Doctores.

11 Et quamuis poſt dictum Tridentini decretum dubitatum ab aliquibus fuerit, an cognatio ſpiritualis à viro contracta, eo quod aliquem baptizarit, aut tenuerit in baptiſmo vel confirmatione, transfundatur ad vxorem, & è contra, eo quod ſint vna caro. Vt iure antiquo diſpoſitum erat, *cap.Martinus, de cognat ſpirit.* At Pius V. in quodam proprio motu incipienti, Cùm illius vicem, edito anno 1566. declarauit non transfundi. Quod Tridentinum expreſſe in eo decreto decidat, cognationem non cõtrahi ab aliis perſonis, præter ibi numeratas, inter quas non continetur vxor patrini vel baptizantis. Et ita notant *Nauar.ſum.Latin.c.22.n.39. Suarez 3.p.q.67.a.8.col.3.§. Secundo explicat. Matienzo lib.5.recop.tit.1.rubr.gloſſ.1.n.168. Petr.de Ledeſma de matrim.q.56.a.3.f.490.§.Concluſio ſit. Veracruz appendice ad Specul.* vbi de cognat.ſpirit *f.75. Palacios 4.d.42.diſp.vnic.col.26.verſ.Rurſus vxores, f.927. Ouandus ibi, q.vn.propoſ.4. Toledo l.7 ſum.c.4.n.5. Enriquez l.12.de matrim. c.11.n.2. Lud. Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de matrim.*c.51.col.6. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.226.n.1.fine, Barth.à Ledeſma de matrim. dub.46.poſt 2.concl.notabili 3.*

12 Hinc infertur, nec cognationem hanc contrahi inter ipſoſmet patrinos. Quare ſi vir & femina ſint ſimul patrini, poſſunt inter ſe matrimonio iungi. Quia omnes fatentur iure antiquo id impedimentum non oriri inter eos. Nec Trident. voluit cognationem hanc protendere, ſed coarctare. Quare dum *Trident.ſeſſ.24.de matrim.c.2.* ſic ait: *Ad ſummum vnus & vna baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant, inter quos ac baptizatum ipſum cognatio contrahatur:* non eſt ſenſus illius particulæ, *Inter quos*, vt inter illos patrinos inter ſe hæc cognatio oriatur, ſed inter illos & alias perſonas ibi numeratas, nimirum, baptizatum & ipſius parentes. Et ita docent *Nauarr. & Suarez n. præced. allegati. Gallego de cognat ſpirit.c.9.nu.8. Palacios 4.d.42.diſp.vn.col.34.verſ.Vir autem & vxor, fol.931. Lud.Lopez 2.p.inſtructorij, c.51. de matrim.col.2.& vbi de baptiſmo, c.62.§. Secundo recolẽdum eſt. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.226.n.1.notabili 1. Vega 1.tom.ſum.c.33. caſu 40.*

13 Quare ſi vir & vxor ſimul alienum puerum de ſacro fonte leuent, nullatenus priuantur iure exigendi debiti. Quippe nullam contrahunt inter ſe cognationem. Sic *Palacios, Suarez, Manuel, Vega, n.præced.relati.*

14 Explicuit etiam Pius V. in quodam motu proprio, decretum Tridentini allegatum non ſolùm accipiendum eſſe de cognatione ſpirituali in poſterum contrahenda, ſed etiam de contracta ante illud decretum, vt ſimiliter reſtricta cenſeatur. Quare qui ante prædictum decretum cognationem ſpiritualem inter ſe contraxerant in caſibus ſublatis per illud, poterunt modo abſque diſpenſatione aliqua matrimonio iungi. Verbi gratia, filij baptizantis vel patrinorum contraxerunt confraternitatẽ cum baptizata femina ante decretum Tridentini, (vt n.9. diximus) tunc non poterant matrimonio iungi, at poſſunt illimet nunc ini re coniugium. Quia Tridentin. auferens cognationem ſpiritualem confraternitatis, non ſolum abſtulit in poſterum contrahendam, ſed etiam antea cõtractam. Et ita obſeruant *Gallego de cognat ſpirit.c.7.nu.27. Veracruz appendice ad Speculũ*, vbi de cognat.ſpirit. *in fine, fol.76. Enriquez l.12.de matrim.c.11.n.5. Petr.de Ledeſma de matrim.q.56. a.3.col.3.§.Circa iſtud decretum, Manuel 1.tom.ſum.2.edit.cap. 226.n.1.notab.3. Barth.à Ledeſma dub.46.de matrim.col.9.* licet ſub aliquali dubio: quia motum proprium non vidit.

An verò ſi plures tetigerant baptizatum ante prædi- 15
ctum Tridentini decretum, ac proinde cognationem ſpiritualem contraxerant, maneant ab illa liberi poſt id decretum? dicam diſp.57.n.finali.

Dum autem dicitur in prædicto Tridentini decreto 16
parentes baptizati vel confirmati contrahere cognationem ſpiritualem cum baptizante vel cõfirmante, & cum patrinis, intelligendum eſt de patre & matre carnalibus, ſiue legitimis, ſiue illegitimis. Quia ante Tridentinum eam contrahebant. Vt docent *gloſſ.cap.1. verb.Et matrem, de cognat ſpirit.in 6.& ibi Francus nu.4.* At Trident. cognationem hanc cum parentibus contractam nullatenus reſtrinxit. Vt conſtat ex contextu. Et ita ſentiunt *Nauar.& alij*, quos diſp.62.num.11.referam, qui poſt Tridentinum ſcripſere, & tamen docent eum, qui filium ſuæ concubinæ baptizat, non poſſe eam ducere, ratione cognationis ſpiritualis inter eos ex illo baptiſmo conſurgentis. Quare parentes legales, nimirum, adoptiui ipſius baptizati vel confirmati, nullam prorſus cognationem contrahunt cum ea ſacramenta conferentibus, aut cum patrinis. Quia nec antiquitus eam contrahebant: & textus loquens de parentibus eſt intelligendus de naturalibus, vtpote qui ſoli veri parentes ſunt. Ita *Gallego de cognat.ſpirit.c.7.n.12.*

Tandem poſſunt duo ad inuicem eſſe patrini, alter al- 17
terius filij, & rurſus hic filij eius, qui ſuum filium de fonte leuauit. Cùm nullus ſit textus id interdicens. Sic *Abbas c.Super eo, n.2. de cognat.ſpirit. & ibi Alexand. de Neuo n.2. Præpoſ.n.1.notab.1. Angelus Matrimonium, 3. imped.7.n.18. Emman. Sa ſum.verb.Matrimonium,* vbi de impedim.dirim. *n.5.verſ. Poteſt quis.* Quare tunc duplex inter parentes compaternitas orietur, ratione vtriuſque filij. Vt tradunt *Abbas, Alexander de Neuo, præpoſ ibidem.*

DISPVTATIO LV.

Vtrùm per ſacramentum pœnitentiæ contrahatur aliquod cognationis vinculum, ratione cuius ſit ſpecialis luxuriæ circumſtantia neceſſariò fatenda, accedere ad confeſſionis filiam?

SVMMARIVM.

Quando confeſſio vt medium ſumitur, quia femina ſolicitatur in confeſſione, eſt ſacrilegium fatendum, n.1.
Quid, quando longo tempore tranſacto? Refertur duplex ſent.n.2.& 3.
Proponitur ſententia Auctoris, n.4.
Satisfit argumentis, n.5.

IN diſputatione hac, abſque controuerſia eſt, immane 1
eſſe ſacrilegium, ac mutans luxuriæ ſpeciem, quando confeſſionis ſacramentum acciperetur, vt medium ad hoc peccatum perpetrandum. Vt ſi ſacerdos in ipſa confeſſione ſolicitaret pœnitentem. Eſt enim grauis iniuria irrogata ſacramento, ac proinde habet ſpecialem ſacrilegij malitiam. Quare iure optimo de hoc crimine cognoſcunt hodie Fidei Inquiſitores.

At difficultas eſt, quando non accipitur confeſſio vt 2
medium, ſed multo tranſacto tempore ſacerdos rem habet cum femina, cuius aliquando confeſſionẽ excepit: an hæc circumſtantia ſit neceſſariò fatẽda. Qua in re duplex eſt ſent. Prima negat. Quoniã ex pœnitentiæ ſacramento nulla cognatio cõtrahitur. Vt cõſtat ex *c.ſin.in fin.de cognat. ſpirit.*

spirit.in 6. vbi postquam decisum est, cognationem hanc oriri ex baptismo & confirmatione, sic dicitur: *Ex datione verò aliorum sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat vel dissoluat.* Ergo non est cur accedere ad filiam confessionis sit circumstantia necessariò fatenda. Et confirm. quia non reperitur in toto iure canonico decisum, cognationem aliquam aut vinculum aliquod speciale ex confessione oriri, vnde consurgat specialis hæc luxuriæ circumstantia. Secundò, quia secluſa cognatione spirituali, quæ iure Ecclesiast. oritur ex baptismo vel confirmatione, non esset specialis circumstantia fornicari baptizantem, vel confirmantem, vel susceptorem, cum à se baptizata, confirmata, vel suscepta in his sacramentis. Cùm ergo talis cognatio non nascatur ex confessione, similiter non erit specialis circumstantia. Tertiò, quia hoc peccatum non est incestus, vt constat: non enim est accessus ad cognatã: nec sacrilegium. Quia iniuria non infertur sacramento. Cum illud non sumatur vt medium ad hoc peccatum: atque sacramentum iam transierit. Nec potest dici esse circumstantiam notabiliter aggrauantem, quamuis speciem nõ mutet. Quia sublata dicta cognatione, non est cur notabiliter aggrauet. Quartò, quia si sacerdos incitet ad alia peccata simul perpetranda illum, cuius confessionem aliquando audiuit, vt ad simul vindicandam iniuriam, furandum, nemo dicet consurgere circumstantiam necessario fatendam, ex eo quod eius confessionem audierit. Tandem, quia *Bernardus Diaz in pract.can.in noua edit.c.82.n.3.* ait hoc peccatum esse multo leuius incestu cum cognata spirituali. Nõ ergo continet circumstantiam necessariò fatendam. Et ita tenet *Emm.Sa sum.verb.Confessio,n.26.* Et *Petr.de Ledesma de matrim.q.56.a.2.dub.vlt.col.antepen.& sum.de sacram.* vbi de sacram. Pœnitentiæ, *c.19.fol.631.* §. *Digo lo segundo*, asserit vtramque sententiam esse valde probabilem, & à viris doctissimis sustineri, ac ipse neutram definit.

3 Secunda sententia sustinet eam circumstantiam esse necessariò in confessione detegẽdam. Ducitur ex *c.Omnis, 30.q.1.* quod est ex Symmacho Papa, vbi hæc ait: *Omnes quos in pœnitentia accepimus, ita filij nostri sunt, vt in baptismate susceptι.* Ex quibus verbis colligit idem Pontifex ibi, sacerdotem non debere fornicati cum muliere sibi confitenti: & sic concludit: *Quapropter hoc scelus si quis perpetrauerit, non solum dignitatis honorem amittat, verum etiam vsque ad exitum vitæ suæ iugi pœnitentiæ se subdat.* Et *Cælestinus Pontif.* relatus *c.Si quis sacerdos, 30.q.1.* sic ait: *Si quis sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit, sciat se graue adulterium commisisse.* Et *c.fin.30.q.1.* idem Pontifex sic inquit: *Non debet Episcopus aut presbyter commisceri cum mulieribus, quæ ei sua fuerint peccata confessæ. Si fortè (quod absit) hoc contigerit, sic pœniteat quomodo de filia spirituali, Episcopus quindecim annos, presbyter duodecim, & deponatur.* Quare per *d.c.Omnes* asserunt, *Domin.c.fin.n.3. in fin.de cognat spirit.in 6.Et ibi Francus in fine, Palud.4.d.42.q.1.a.1.concluſ.2.n.7.& ibi Supplem.Gabr.q.1.a.2.concluſ.1.* oriri ex sacramento pœnitentiæ cognationem spiritualem, non tamen ad effectum impediendi matrim. Quare cautè *eo.c.fin.* non dicitur simpliciter non oriri cognationem, sed cum addito, nimirum, ad effectum impediendi matrimonij. Atque *D.Thom.4.d.42.q.1.a.2.ad 8.& Turrecr.30.q.1.in sum.a.2.n.4.* dicunt contrahi quoddam fœdus simile cognationi spirituali: & inductam esse prohibitionem peccandi cum filia spirituali confessionis, vt tollatur peccandi occasio, quæ consurgeret ex nimia familiaritate, quæ est inter confessarium & pœnitentem, in manifestandis peccatis, & aperiendo corde. Si ergo est specialis prohibitio iure humano in textibus allegatis inducta, ob specialem sacramenti reuerentiam, in quo contrahitur quædam familiaritas, & cor aperitur confessori, ipsique est debita quædam reuerẽtia, & subiectio: peccatum fornicationis, admissum contra hanc specialem prohibitionem in sacramenti reuerentiam statutam, habebit iure Ecclesiast. specificam sacrilegij malitiam necessariò fatendam. Sicut quòd Ecclesia specialiter interdixerit vinctum de loco sacro extrahi, aut ibi peccata carnis committi: habent specialem hæc sacrilegij circumstantiam necessariò fatendam. Insuper erit quodammodo incestus ratione illius cognationis contractæ. Et confirm. quia ob hanc rationem *D.Th.Palud.Turrecr. Supplementum Gabrielis ibid.Viguer lib.institut.c.16.§.7.verſ.9 impedimento 8.fin.Gallego de cognat.spirituali, c.10.n.13.* dicunt esse tam graue nefas accedere ad filiam confessionis, sicut ad filiam baptismi. At hic accessus habet secundùm omnes circumstantiam specificam fatendam. Et addit *Gallego* esse incestum cum sacrilegio. Et *Alexand.de Neuo, c.fin.in fine, de cognat.spirit.* ait maius peccatum esse hunc accessum adulterio. Et *Sotus 4.d.42.q.1.a.2.col.3. verſ.Quod si canonem*, quamuis dicat peccatum hoc non esse incestum, ait tamen esse graue sacrilegium. Præterea, quia *Nauar.lib.5.conſ.t.de hæreticis, in 1.edit.conſ.1.n.6.in 2.conſil.2.n.6.* vocat scelus hoc incestum: & concordat cum *Simancas in suis institut.t.40.nu.15.* dicens hunc sacerdotem deponendum esse, ac grauiter plectendum, non tamen per Inquisitores, sed per Ordinarium. Tandem, quia esto negetur eam circumstantiam mutare speciem, at negari nequit notabiliter aggrauare. Cum sit contra reuerentiam sacramento debitam: tollitur enim reuerentia, quam filij spirituales debent adhibere confessori, & est contra securitatem, quæ debet esse in illo arcano iudicio, ac inde arcentur homines à confessione. Quare omnes doctores allegati sunt expresse huius sententiæ. Et in propriis terminis docent esse circumstantiam necessariò fatendam, *Tabiena verb. Circumstantia, fine: & ibi Armilla n.12. Viualdus Candelabro sacrament. 1.p.* vbi de confessione, *n.50. Lud.Lopez 1.p.instructorij, c.35. col.4.* §. *Secundo respondendo, Barthol.à Ledesma de sacramento pœnitentiæ*, vbi de confessione, *dub.10.col.penult.* addens esse speciale peccatum, quod ad incestum vel sacrilegium reducitur: & quamuis ea circumstantia non mutaret speciem, esse illam necessariò fatendam. Et *Manuel 1.to sum. 2.edit.c.209 n.1.& Vega 1.tom sum.cap.55.casu 19.* aiunt circumstantiam hanc notabiliter aggrauare, ac proinde necessariò detegendam esse in confessione: iuxta sententiam docentem circumstantias notabiliter aggrauantes esse necessariò fatendas. Et *Enriquez lib.12.de matrim.c.11. n.1.* ait circumstantiam hanc multum grauare. Et denique multi viri doctissimi neoterici huius sunt sententiæ.

4 Fateor mihi omnino placere hanc posteriorem sententiam. Et ita censeo, circumstantiam hanc esse necessariò fatendam, non solum tamquam notabiliter aggrauantem, sed quia mutat speciem, & est speciale sacrilegium ratione specialis prohibitionis Ecclesiæ, & quodammodo incestus ratione vinculi similis cognationi ex eo sacramento contracti. Vt n. præced. probaui, & sentiunt ferè omnes ibi citati: vt eos referens annotaui.

5 Ad argum. n.2. proposita respondetur. Ad 1. & confirmationem constat ex dictis n.3. vbi textus attuli, ex quibus probatur, aliquam cognationem spiritualem contrahi, non tamen obstantem matrimonio. Et esto ea non contraheretur, sufficeret (vt ibi probaui) specialiter hoc prohiberi in reuerentiam sacramenti. Ad 2. constat similiter ex dictis. Nam etiam ex pœnitentia oritur quædam cognatio. Et esto non oriretur, est discrimen, quod cum filia baptismi vel confirmationis non sit specialiter prohibita copula, nisi in quantum ex eis sacramentis iure statutum est cognationem oriri: at in nostro casu est specialiter interdicta ob sacramenti reuerentiam. Ad 3. constat ex dictis. Ad 4. dic esse latam differentiam: quia alia peccata non opponuntur reuerentiæ debitæ sacramento ac confessori, nec speciali prohibitione interdicuntur. Ad vltimum dic, esto ea doctrina admittatur, non inde probari circumstantiam hanc non esse confitendam: sed non esse tantæ malitiæ, ac coitum cum cognata spirituali.

DISPVTATIO LVI.

Quis actus in patrinis desideretur, vt cognationem hanc spiritualem in Baptismo & Confirmatione contrahant?

SVMMARIVM.

Non sufficit ad hanc cognationem responsio patrinorum, nisi confirmatum aut baptizatum teneant, dum hæc sacramenta suscipiuntur, aut hunc de sacro fonte leuent, n.1.
Nec satis est, puerum ante baptismum in sacro fonte tenere, n.2.
Desideratur tenere in ipso baptismo, aut immediatè de manibus baptizantis suscipere, n.3.
An satis sit quicunque tactus, dum baptizatur puer, vel de sacro fonte leuatur, n.4.
An sufficiat assistere tunc tamquam susceptorem absque tactu, n.5.
An necesse sit puerum immediate tangere, n.6.
An desideretur responsio patrinorum ad cognationem hanc contrahendam: Refertur triplex sententia, n.7.8.9.
Proponitur sententia Auctoris, n.10.
Soluuntur argumenta, n.11.

1 CONSTAT igitur inter DD. quos num.7. & triplici sequenti referam, desiderari vt patrini cognationem hanc spiritualem contrahant, vt baptizatum aut confirmatum teneant, dum hæc sacramenta conferuntur, nempe dum aqua infunditur puero in baptismo, vel in confirmatione, dum ab Episcopo chrismate vngitur, in quibus horum sacramentorum substantia consistit: aut statim ac puer in sacro fonte baptizatur, ipsum de sacro fonte leuent. Nam teste *D. Antonin. 3.p.t.1.c.15.§.3.* in aliquibus locis baptismus celebratur per aquæ infusionem, sustentantibus patrinis puerum, in aliis autem tenet puerum baptizans, & statim tradit patrinis. Conueniunt igitur DD. non satis esse ad hanc cognationem, vt patrini respondeant in catechismo pro baptizando: sed desiderari tentionem dum baptizatur, vel statim de sacro fonte susceptionem. Quia textus hanc cognationem statuentes vtuntur his verbis, Suscipit, accipit, tenet, leuat, tangit. Vt constat *ex primis 5. capitibus, & c. Omnes, 30.q.1. & c.1.2.3. & c. post susceptum, 30.q.3.* & ex *c. Si quis vnus, 30.q 4.* Et ex *c.2.* ibi: *De sacro fonte susceperit.* Et *c. Martinus*, ibi: *Filium de sacro fonte susceperit.* Et ex *c. Veniens, de cognat. spirit.* Et ex *c.1.* ibi: *Qui eum suscepit.* Et ex *cap. final.* ibi: *ad suscipiendum de baptismo, de cogn. spirit. in 6.* Et ex *Trident. sess. 24. de matrim. c.2.* ibi: *Baptizatum de baptismo suscipiant.* Et paulo inferius, *Quod si alij, vltra designatos, baptizatum tetigerint.*

2 Hinc deducitur, non satis esse catechumenum tenere super fontem ante baptismum. Quia hæc cognatio non contrahitur nisi ex ipso baptismi sacramento, quod nondum est. Ita docent *Sotus 4.d.4.q.vn.a.5.col. penult. Barth. à Ledesma de baptismo dub.11. ad fin.*

3 Nec quicunque leuantes de sacro fonte cognationem hanc contrahunt, sed qui primùm suscipiunt puerum de baptizantis manibus, vbi primùm baptizatus est. Quare accipientes de manibus susceptoris non cõtrahunt. Quia hi non dicuntur leuare de sacro fonte, sed ex manibus leuantis suscipere. Atque ita docent *D. Anton. 3.p.t.1.c.15.§.3. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30.q.1.§.4.q.146.nu.386. & 387. Sotus 4.d.42.q.1.a.2.col.5. Viguerius lib. instit. c.16.§.7. vers.9. imped.8. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 46. col.2. Lud. Lopez 2.p. instruct.* vbi de mattim. *c.51. col.4. Enriquez lib.12. de matrim. c.11. n.3. Vega 1.to. sum. c.33. casu 41 fine, Petr. de Ledesma de matrim. q.56. a.3. col. antepenult.* vbi refert decretum congregationis Cardinalium, qui censuerunt existente consuetudine in Episcopatu Abulensi, vt commater non tangat infantem, donec compater leuarit de sacro fonte, & commatri tradat, commatrem non fieri cognatam spiritualem infantis: eo quod non leuarit ipsum immediatè.

4 Nec similiter satis est quicunque tactus momentaneus digito vel manu: sed exigitur patrinos sic infantem tangere, vt verè teneant, vel leuent ex sacro fonte. Hoc enim solum est verè esse susceptorem. Ita *Sotus, Gaeta, Lud. Lopez n. præced. allegati.*

5 Displicet verò quod aliqui sentiunt, nimirum, dum adultus baptizatur, vel confirmatur, non opus esse contactu, sed sufficere assistentiam patrini quasi in suam curam suscipientis. Ducuntur, quod tentio illa cæremonia sit, atque adultus per se stare possit. Ita docent *Sotus & Lud. Lopez n.3. allegati, Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *n.5. vers. Sufficit.* Sed displicet. Quod contactus sit cæremonia necessaria ad contrahendam hanc cognationem: vt clare significant textus n.1. allegati. Et docent omnes DD. quos n.6. & tribus seq. referam. Et *Manuel 1.to sum. 2. edit. c.226. n.1.* refert Cardinales declarasse esse necessarium contactum. Et *Cardin. c. Veniens. n.2. de cognat. spirit. & ibi Præpos. n.2.q.2.* docent non satis esse assistere patrinos, ac leuationi de sacro fonte cõniuere, nisi ipsimet leuent. Et *Veracruz 1.p. Speculi, art.56. concl.7. & Enriquez lib.12. de matrim. c.11. num.3.* dicunt non contrahi cognationem à patrinis designatis & assistentibus, nisi puerum tangant. Præterea, quia nil refert, baptizatus aut confirmatus, infans sit, qui in propriis pedibus subsistere nequit, an adultus, qui per se stare valeat. Nam cæremonia susceptionis ac sustentationis patrini, inducta non est ab Ecclesia ad supplendam corporis imbecillitatem, sed ad significandam infantiam & imbecillitatem spiritualem, quasi in fide enim imbecillis, confirmandus indiget aliquo se sustentante. Vt docet *D. Thom. 3.p.q.72. a.30. corp.* vnde *in solut. ad 1.* dicit nil referre, si confirmandus sit corpore adultus, quia nondum est spiritualiter adultus. Si ergo hæc cæremonia non seruetur à patrinis, tenendo baptizatum vel confirmatum, vel illum de sacro fonte suscipiendo, non obibunt patrinorum munus modo ab Ecclesia instituto: ac proinde nec veri susceptores erunt, nec spiritualem cognationem ex eo munere consurgentem contrahent.

Non tamen desideratur, vt patrini immediatè puerum tangant: sed satis est, quamuis vestibus contectus sit. Quia illud est verè tangere ac tenere. Ita docent *Supplementum Gabr. 4.d.42.q.1.a.1.col.2. vers. Dicitur ex datione. Angelus verb. Matrim. 3. imped. 7.n.13. Sylvester Matrim. 8.q.7. dict. 13. Rosella verb. Impedimentum, imped. 6.n.23. Et ibi Tabiena imped. 5.n. vlt. Armilla verb. Matrimonium, n.12. Viguer. lib. instit. c.16.§.7. vers.9. imped.8. Veracruz 1.p. speculi, a.56. in corollario, quod infert ex 7. conclus.* Immo eadem ratione idem dicendum est, si puerum patrini teneant in quodam linteo. Ita *Archid. c. fin. 30.q.4.n.3. & ibi Bellamera n.2. Idem Archid. c. finali in fin. de cognat. spirit. in 6. & ibi Ioan. And. n.vn. Anchar. n.1. Domin. n.5. Francus n.2. Turrec. c. Quod autem, n.2. 30.q.4. D. Antonin. 3.p.tit.1.c.15.§.3. Cardin. c. Veniens, nu.2. de cognat. spirit. & ibi Alexan. de Neuo n.7. Præpositus n.4.q.4. Rosella & Sylvest proxime allegati, Sotus 4.d.42.q.1.a.2.col.5. & ibi Guil. Borrillong q.vn.a.3. initio, Barth. à Ledesma de matrim. dub.46. col.4.§. Annotare oportet. Emman. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedim. dirimentib. *n.5. vers. Sufficit.* Et eadem ratione sufficeret puerum in disco tenere. Quod bene docent *Sotus, Barthol. à Ledesma, Emm. Sa ibid. Viuald. candelabr. sacram. 1.p.* vbi de matrim. *n.159. Vega 1.to sum. c.33. casu 44. Lud. Lopez 2.p. instruct.* vbi de matrim. *c.51. col.4.* 6

Difficultas autem eo pertinet, an sola illa susceptio baptizati in ipso baptismo, aut leuatio de sacro fonte sufficiat ad cõtrahendem hanc cognat. spiritualem: an potiùs simul necessaria sit patrinorum pro puero responsio, dum catechismus fit? Qua in re quatuor sunt sent. Prima docet ita necessariam esse eam responsionem verbis expressam, vt non sufficiat signis. Ducitur ex *c. prima igitur, de consecr. d.4.* quod est ex D. Aug. iuncta *gloss. verb. Cautione*, & ex *c. Vos ante omnia, de consecr. d.4.* quod est ex D. Aug. Ex quibus constat, patrinos fideiubere pro paruulis. Vt autẽ sint fideiussores, verba sunt necessaria, *l.1. ff. de verb. oblig. l. Blanditus, C. de fideiuss.* Secundò, quia patrini tenentur respondere, ac fidem profiteri pro paruulo. *d.c. Vos ante omnia, & c. Paruuli, el 1. de consecr. d.4.* quod est ex D. Isidoro. Ergo ea responsione ore expressa deficienti, non erunt veri patrini, nec subinde contrahent hanc cognationem. Et hanc sententiam forte esse verã docent *Host. sum. t. de matrim. §.* 7

Qualiter

Qualiter contrahatur,n.11. vers.Sed contra, Archid.d.c.Paruuli, n.vn. & ibi Bellamera ſtatim in princ. Et tenent *Francus c.1.in princ.n.2.de cognat.ſpirit.in 6. Brunellus de ſponſalibus,concl.20. n.19. Lancelotus Gallaul. l.1. in princ.ff.de verb.oblig.* Vnde inferunt *Hoſtienſ.Archid.Francus,Brunellus,* mutum incapacem eſſe huius cognationis ſpiritualis, quæ ex Baptiſmo oritur,ac obeundi muneris patrini in illo.

8 Secunda ſententia fatetur, eam reſponſionem eſſe neceſſariam:at dicit non exigi verbis expreſſam,ſed ſatis eſſe ſignis reſponderi. Ita docent *Dominicus c.1. in princ.n.12.de cognat.ſpirit.in 6.* Alex. *de Neuo c.Contracto,in fine,& ibi Præpoſ. in fine, de cognat.ſpirit.* Gaetarepet. *c.* Ad limina, 30.*q.*1. §.4.*q.* 147.*n.*388.*&* 389.

9 Tertia ſententia diſtinguit,dicens, ſi baptizatus ſit adultus, ac pro ſe reſpondeat, non eſſe patrinorum reſponſionem neceſſariam: ſecus vbi eſt infans. Ita *Henric. c. Veniens,n.5.de cognat.ſpirit.* Alciat. *l.1. in fine principij,ff.de verbor. obligat. Montaluus l.4.fine,tit.7.p.4.*

10 Quarta ac veriſſima ſententia docet, per ſolam ſuſceptionem contrahi, & nullatenus ad id reſponſionem patrinorum deſiderari. Prob.ex *c.1.de cognat.ſpirit.in 6.* vbi ter ſola ſuſceptio ponderatur, ac dicitur contrahi cognationem ſpiritualem. Atque omnia iura n.1.relata,mẽtionem facientia de hac cognatione ſpirituali,ſolius ſuſceptionis meminere. Secundò, quia reſponſio patrinorum pro baptizato ad catechiſmum ſpectat, in quo hæc cognatio minimè contrahitur:at in Baptiſmo,vbi contrahitur,nulla eſt interrogatio nec reſponſio. Tandem,quia *c.2.de cognat.ſpirit.in 6.& in Trident.ſeſſ.24.de matrim.c.2.* parificantur cognationes ortæ ex Baptiſmo & Confirmatione. At in hac contrahenda nulla patrinorum verba ſunt de eſſentia. Ergo nec in illa. Et ideo hanc ſent. ſuſtinent ex Iuriſperitis Archid.*c.1.n.4.vers.Et eadem,de cognat.ſpirit.in 6. Et ibi Ioan.Andr.n.2. Anchar.n.3. idem Anchar. cap.Martinus,n.4.de cognat.ſpirit. Dominicus conſ.*130.*n.vn.* Albericus *in ſuo dictionario, litera I.verb Impedimentum,* 6. *verſ.An filij duorum compatrum,* Aſtenſis *2.p.ſummæ,l.*8.*t.*18.*a.vn fine, Ioan.de Friburgo in ſum.confeſſorum,l.*4.*t.*7.*q.*22. *Monaldus ſumma,* vbi de matrimonio,*tractatu de cognat ſpirit.tit.de fraternitate. Roſella verb. Impedimentum,impedimento* 6.*n.*21. *Et ibi Supplement.ſum. Piſanæ,impedim.*6.*n.*12. *Tabienæ ibi,impedimento* 5.*n.vlt. Angelus verb.Matrimonium,*3.*impedimento* 7.*n.*12. *Sylueſter verb.Matrimonium,*8.*q.*7. *dicto* 13. *Armilla verb.Matrimonium,n.*12. *Nauar.ſum.Hiſpana,c.*22. *n.*38. *Couarr.*4.*decret.*2.*p.c.*6.§.4.*n.*7. *Ant.Cucus l.*5. *inſtit.maior.t.*14.*n.*12. *Matienzo lib.*5. *recop.t.*1. *rubr.gloſſ.*1.*n.*168. Gallego *de cognat ſpirit.c.*12.*n.*2.*&* 5. Et ex Theologis, *Palud.*4.*d.*42.*q.*1 *a.*1. *concl.*1.*n.*6 *&* 10. *Et ibi Nicolaus de Orbellis q.*1.§.3. *D.Ant.*3.*p.t.*1.*c.*15.§.3. *Sotus* 4.*d.*4.*q.* vn.*a.*5.*col.penult.& d.*42.*q.*1.*a.*2.*col.*5. *Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*58.*a.*2. *ad fin.Veracruz* 1.*p.Speculi,a.*56 *concl.*8. *Enriquez lib.*12.*de matrim.c.*11.*n.*3. *Barth.à Ledeſma de Baptiſmo,dub.*11. *ad fin. & de matrim.dubio* 64.*col.*3.*notabili* 3. *Lud.Lopez* 2*p. inſtructorij de matrim.c.*51.*col.*4. *Petr.de Ledeſma ſumma ſacram.* vbi de Baptiſmo,*c.vlt.concl.*4. *Vega* 1.*to.ſum.c.*33.*caſu* 42. *Viuald.candel.ſacram.*1.*p.* vbi de matrim.*n.*162.

11 Ad arg. n.7. propoſita reſp.in illis textibus ſermonem eſſe de patrino catechiſmi, in quo fiunt interrogationes, & nomine infantis reſpondet patrinus. At in Baptiſmo,in quo ſpiritualis cognatio dirimens matrimonium contrahitur, nulla eſt interrogatio nec reſponſio.

DISPVTATIO LVII.

An,cùm plures duobus baptizatum vel confirmatum tangunt, vel illum de ſacro fonte leuant, vniuerſi illi cognationem hanc ſpiritualem contrahant?

SVMMARIVM.

*An attento iure antiquo culpa eſſet & qualis, plures vno adhiberi patrinos in Baptiſmo vel Confirmatione, n.*1.
*An integrum erat Epiſcopo in hoc diſpenſare,n.*2.
*An eodem iure attento omnes tangentes contraherent cognationem,n.*3.
*Attento Tridentino poſſunt ſoli duo diuerſi ſexus, non tamen eiuſdem ſexus adhiberi patrini in Baptiſmo,n.*4.
*An poſſint vir & vxor ſimul eſſe patrini,n.*5.
*An ſit mortale plures duobus patrinos, aut duos eiuſdem ſexus eſſe,n.*6.
*An poſſit poſt Tridentinum Epiſcopus in hoc diſpenſare,n.*7.
*An poſt Tridentinum omnes tangentes baptizatum cognationem contrahant,n.*8.
*An idem omnino circa numerum patrinorum,& cognationẽ contrahendam,cenſeatur diſpoſitum in Tridentino circa Confirmationem,n.*9.
*Quot difficultates ſuboriantur circa hanc cognationẽ poſt Trident.n.*10.
*An quando nulli patrini deſignantur, omnes ſuſcipientes contrahant cognationem? Refertur quadam ſententia,n.*11.
*Proponitur ſententia Auctoris,n.*12.
*An vbi plures duobus deſignantur,vel duo eiuſdem ſexus,& admittuntur à parocho,contrahant cognationem? Refertur quadam ſententia, n.*13.
*Proponitur ſententia Auctoris,n.*14.
*Quid,ſi non omnes illi admittantur à parocho, ſed duo diuerſi ſexus, at omnes tangunt,n.*15.
*Quid,quando parentes deſignarunt patrinos, at parochus non præmiſit diligentiam inquirendi qui ſint deſignati; & ſuſcepere ſoli deſignati, vel alij plures,n.*16.
*Quid,quando parentes duos deſignarunt,parochus autem plures admiſit,& omnes ſuſcepere, vel ſoli à parocho admiſſi vltra parentum voluntatem,n.*17.
*Quid quando neutrum ex deſignatis, aut vnum ſolum admiſit parochus,& ambo ſuſcepere,n.*18
*Quid,quando parentes neminẽ deſignarũt,at parochus deſignauit,n.*19.
*Quid,quando patrini legitimè deſignati non tetigere; at quidam alius non deſignatus tetigit,n.*20.
*Quid,ſi ante Tridentinum plures patrinis deſignatis tetigerant, ac proinde contraxerant cognationem:an ea cognatio ceſſarit poſt Tridentinum, ac proinde poſſint illi matrimonio iungi,n.*21.

IN hac diſp. præmittam, quæ iure antiquo ſtatuta ſunt, 1
& inde gradum faciam ad nouo Tridentini iure præſcripta. Præmittendum igitur eſt, iure antiquo præſcriptum eſſe,ne plures patrini in Baptiſmo vel Confirmatione adhibeantur: ſed vnus ſolus, ſiue vir, ſiue femina, vt cõſtat ex *c.Nõ plures,* quod eſt Leonis Pontif. *de cõſecr.d.*4.*& c.fin.de cognat.ſpirit.in* 6. Quare vbi id præceptum non erat conſuetudine abolitum, nonnulla culpa erat illud tranſgredi,duos aut plures adhibendo patrinos. Quippe violabatur præceptum iuſtum, eaque ratione inductum, ne cognatio ſpiritualis matrim. dirimens inter tot perſonas oriretur. Deinde,quia, cum munus ſuſceptoris ſit baptizatum inſtruere. *c.Vos ante omnia,de conſecrat. d.*4. oportuit vnum ſolum ſuſceptorem adhiberi,ne multis inſtructoribus exiſtentibus,altero in alterum reijciente hoc onus inſtruendi, penitus negligeretur. Vulgare enim Prouerbiũ dictitat,vbi eſt multitudo, ibi eſſe confuſionem. Præterea,quia cognatio ſpiritualis naturalem imitatur,in qua eſt vnus pater. Atque ideo culpam eſſe,vbi conſuetudo non excuſabat,aſſerunt Additio *ad gloſſ.c.fin. verb.Contrahitur, de cogn.ſpirit.in 6. & ibi Ioan.* Andr. *ad fin.Domin.ad fin.* Anchar. *n.* 1.*Francus n.*2. Archid. *ſtatim in princ.& c.fin.*30. *q.*4. *ſtatim in princ.& ibi Bellamera ſtatim in princ. Sotus* 4.*d.*42.*q.*1.*ar.*2.*col.* 5 *Roſella verb.Impedimentum,imped.*6.*n.*4. *Sylueſt.verb.Matrimonium,*8.*q.*7.*dicto* 11. Hanc autem culpam ſolum venialem eſſe eo quod non tanti momenti ſit prohibitio hæc, non immerito teſtantur *Additio ad gloſſ.Ioan.Andr. Dominic. Anchar.Roſella,Sotus proxime allegati.* Immo id multis in locis conſuetudine non ſeruari affirmant ferè omnes Doctores allegati.

Vtrum autem poſſet Epiſc. diſpenſare, vt plures adhi- 2
berentur patrini,non conſtabat inter Auctores. Quidam enim aſſerebant. Eo quod non reperiatur ſpecialiter prohibita diſpenſatio. Sic *Francus & Sylueſt n præced relati. Angel.verb.Matrimoniũ,*3.*imped.*7.*n.*19. *Tabiena verb.Impedimentum,imped.*5.*n.*3.*q.*2.*concl.*6. *D.Anton.*3 *p.t.*1.*c.*15.§.3. *Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*58.*a.*2.*col penult. verſ.Ad quod dico,* Gaeta repet. *cap.* Ad limina, 30.*q.*1.§.4 *q.*140.*n.*378. *Præpoſitus relato Zocho,c.Veniens,in fine,de cogn ſpirit.* vbi id ratione conſuetudinis tuetur. Alij verò negant. Quod iure id interdictum ſit, nec reperiatur conceſſa Epiſcopis diſpenſatio. Ita Alex. *de Neuo c.Contracto,n.*16. *de cognat.ſpirit.* Vtra harum opinionum placeat,dicam n.7.

Secundò præmittendum eſt,attẽto iure antiquo,quot- 3

quot baptizatum vel confirmatum tangebant, dum hæc sacramenta ministrabãtur, quamuis præcepti huius transgressores essent, contraxisse cognationem spiritualem hanc impedientem ac dirimentem subsequens matrim. Vt expresse deciditur *c. finali, de cognat. spirit. in 6.*

4 Nouissimè autem Tridentini decreto *sess. 24. de matrim. c. 2.* vtrumque correctum est. Nam primò ibi permittitur, vt possint ad summum esse duo patrini, vir scilicet & mulier, ibi: *S. Synodus statuit, vt vnus tantum, siue vir siue mulier, iuxta sacrorum canonum statuta, vel ad summum vnus & vna baptizatum de Baptismo suscipiant.* Vbi obseruandum est, minimè permissum esse, vt duo viri duæve feminæ munus patrini obeant: sed si duo adhibeantur, diuersi sexus esse debent. Et ita animaduertunt *Ant. Cucus*, dicens ita declarasse Cardinales *l. 5. instit. maior. t. 2. n. 90. & t. 14. n. 25. Toledo li. 2. sum. c. 23. n. 4. Suarez 3. p. q. 67. a. 8 col. 2. §. Sed quæres, Gallego de cognat spirit. c. 7. n. 9.* Et ratio est congruentissima: vt generatio spiritualis carnalem imitetur, in qua nec duo patres, nec duæ matres reperiuntur, sed vnus pater & vna mater.

5 Sed quæres, an patrini hi possint esse simul maritus & vxor alienæ sobolis? Eos enim peccare venialiter affirmat *Suarez 3. p. q 67. a. 8. col. 3. §. Secundo explicat.* Quia licet Vrbanus II. *c. fin. 30. q. 4.* dicat nullibi reperiri id prohibitum, at ipse decernit, vt id efficere minimè præsumant, propter maiorẽ decẽtiam. Cum tamẽ materia sit leuis, eius transgressio est venialis. Quod si vsu cõtrarium receptũ esset, facilè à culpa veniali posse excusari asserit. Et id esse interdictum docet etiam *Gallego de cogn spirit. c. 9. n. 7.* Verũ nullam esse culpam existimo. Tum, quia cõsuetudine id obseruari videmus, tum etiã, quia attento iure antiquo posse vtrumque coniugẽ simul eo munere fungi, licèt non ita decens sit, affirmant *D. Tho. 4. d. 42. q. 1. a. 3. quæstiunc. 2. ad 4.* Et tamen vidit textum Vrbani citatum, illum enim affert *Magist. in lit. Maioris ea. d. 42. q. vn. ad fin. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 18. a. vn. q. 5. Angelus verb Matrimonium, 3. imped. 7. n. 9. Syluest. verb. Matrimonium, 8. q. 7. dict. 10. Rosella verb. Impedimentum, imped. 6. n. 8. & ibi Tabiena imped. 5. n. 3. q. 2. cõcl. 7.* Et post Tridentinum id licere affirmant *Nauarr. sum. Latina nouiori, c. 22. n. 39. Viuald. candel. sacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 153.* Et vbi de Baptismo, *n. 69. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedim. dirimentib. *n. 5. vers. Potest quis, Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de Baptismo, *c. 62. §. Secundo recolendum est.*

6 Insuper potest dubitari, an transgressio huius præcepti adhibendo plures patrinos, sit mortalis? Nam *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 226. n. 1. & Vega 1. to. sum. c. 33. casu 39.* affirmant parochum plures patrinos admittentem reum esse culpæ lethalis. Atque idem subinde dicerent, si duos viros aut duas feminas admitteret. Cum idem præceptum transgrederetur. At id non credo. Quod eodẽ rigore prohibitum fuerit antiquo iure plures adhibere patrinos: immo Tridentinum nouam prohibitionem non addiderit, sed solum antiqua sacrorum canonum instituta seruari præceperit: permittens tamen duos diuersi sexus adhiberi patrinos. Vt constat ex illis verbis: *Iuxta sacrorum canonum instituta.* At eam prohibitionem non esse tanti momenti, vt obliget ad culpam mortalem, diximus n. 1. Ergo nec modo sub lethali obligabit: eo vel maximè, quod præcipua huius prohibitionis ratio fuerit, ne cognatio spiritualis multiplicetur: & sit valde probabile omnes alios, vltra duos tangentes, eam non contrahere. Vt dicemus n. 14. ex aliquorum sententia. Atque ita post Tridentinum non esse mortale, docet *Lud. Lopez 2. p. instructorij*, vbi de matrimonio, *c. 51. col. 4.*

7 Existimo autem non posse Episcopum dispensare, vt plures duobus patrini adhibeantur, vel vt ii sint duo viri, aut duæ feminæ contra Tridentini præscriptum. Quia DD. affirmantes olim potuisse Episcopum, quos n. 2. retuli, si attento iure loquebantur, minus bene sentiebant. Quia verissima sentent. habet, in præcepto Pontificis aut Concilij generalis non posse Episcopum dispensare, nisi ea facultas sibi expresse concedatur: aut semel, aut iterum, quando necessitas vrget, nec patet ad Pontificem aditus: (vt lib. sequ. dicemus.) At in hoc casu nulla potest vrgere vtilitas, nedum necessitas: & nullibi facultas dispensandi in eo inuenitur Episcopis concessa. Si autem consuetudine innitebantur: (vt n. 2. ex *Præposito* retuli,) bene sentiebant: at iam Tridentinum prohibitionem illam innouans, aboleuit veterem consuetudinem. Et ita videmus id decretum vsu seruari. Atque ita sentit *Gallego de cognat. spirit. c. 7. n. 9.*

Secundò, quoad contrahendam cognationem spiri- 8
tualem, correctum est idem ius antiquum contentũ *c. fin. de cognat. spirit. in 6.* per *Trident. sess. 24. de matrim. c. 2.* ibi: *Parochus antequam ad Baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, scisciteur, quem vel quos elegerint, vt baptizatum de sacro fonte suscipiant: & eos vel eum tantum ad illum suscipiendum admittat. Quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant.* Quare attento hoc decreto illæ solæ personæ baptizatum suscipientes contrahent hanc cognationem, quæ sunt ad hoc munus specialiter designatæ per eos, ad quos eas eligere spectat, & per parochum ad idem munus fuerint admissæ. Vt expresse habetur in eo decreto.

Sed dubitabis, an omnia statuta in eo decreto *Trident.* 9
cap. 2. solum habeant locum in patrino Baptismi: ac proinde in patrino Confirmationis maneat ius antiquum in suo robore: ac ideo vnus solus possit in ea adhiberi patrinus: & quotquot confirmatum tetigerint, cõtrahant cognationem: prout iure antiquo decisum erat *c. fin. de cogn. spir. in 6.* Et ita esse, id videtur persuadere. Quod cùm hoc decretum correctorium iuris antiqui sit, debet restringi, nec ampliari potest vltra terminos, in quibus loquitur. At de solo Baptismi patrino loquitur. Et confirmatur, quia in *d. c. 2. fine*, habetur sermo de Confirmatione, & solùm sic dicitur: *Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiusq; patrem & matrem, ac tenentem non egrediatur.* At quando textus idem prorsus quod de Baptismo statuerat, vult in Confirmatione seruari, id explicat. Vt constat ex *c. finali, de cognat. spirit. in 6.* ibi: *De confirmatione insuper quantum ad hoc, idem iudicium est habendum.* Et *c. 1. in fine eodem tit. in 6.* dicitur idem. Profectò negari non potest, rem hanc non esse claram, sed difficultatem habere. At existimo idem omnino voluisse Tridentinum quoad omnia statuere in patrino Confirmationis, nempe, posse adhiberi duos patrinos diuersi sexus: ac nullum alium tangentem, præter patrinos designatos, hanc cognationem contrahere. Ducor, quòd clara mens Tridentini fuerit, eodem modo vtramque cognationem restringere: vt constat ex procœmio, vbi declarat velle se impedimentum cognationis restringere. Constat etiam ex fine, vbi cognationem ortam ex Confirmatione ad easdem prorsus personas restringit, ad quas restrinxerat cognationem ortam ex Baptismo. Vnde aperta eius mens eodem prorsus modo vtramque cognationem coarctare colligitur. Quod vtique minime fieret, si omnes confirmatum tangentes contraherent. Cum non omnes tangentes baptizatum, sed solùm designati contrahant. Et ita huius sent. videtur apertè *Nauar. sum. Latina, c. 22. n. 40. notabili 3.* vbi ait, eodem modo esse restrictam cognationem ortam ex Baptismo & ex Confirmatione. Et subdit *totum caput finale, de cognat. spirit. in 6.* restringi per Tridentinum. Cùm ergo decisio *d. c. fin.* sit, vt omnes tangentes in Baptismo vel Confirmatione cognationem contrahant: in vtroque sacramento est id restrictum per Tridentinum ad solos patrinos designatos. Nam alias non esset verum, totum id *cap. fin.* restrictum esse. Eiusdem sent. est apertè *Suarez 3. p. q. 72. a. 10. ad fin.* vbi postquam dixit, vnum solum debere esse susceptorem in confirmatione, & si plures adhibeantur, omnes contrahere: subdidit hoc, & alia, quæ pertinent ad hanc cognationem, limitanda esse iuxta tradita in *Trident. d. c. 2. & q. 97. art. 8. fine*, vbi postquam retulerat omnia statuta circa Baptismi patrinos & cognationem, *d. c. 2.* concludit eadem in Confirmatione dicenda esse.

esse. Et *Toledo l.2.sum.c.24.num.11.* dicit in Confirmatione posse adhiberi vnum vel duos patrinos, sicut in Baptismo. Atque ita sentit decretum Tridentini de vtroque sacramento æquè intelligi: alias vnum solum patrinum adesse liceret in Confirmatione: prout iure communi statutum erat. Vt diximus n.1.

10 Septem autem specialiter difficultates breuiter enodandæ insurgunt circa *id Trid.decr.sess.24.de matrim.c.2.* Prima, an si nulli patrini designentur, omnes tangentes contrahant hanc cognationem? Secunda, quid si plures duobus designētur, aut duo viri, duæve feminæ? Tertia, quid, quando parentes designarunt patrinos, at parochus non inquisiuit quinam designati essent: & accesserunt ad suscipiendum designati, & quidam alij? Quarta, quando parentes designarunt duos patrinos, at parochus plures admisit, & omnes tetigere, vel à parentibus designati non tetigere, sed soli à parocho admissi? Quinta, quid quando neutrum ex designatis vel vnum solum admisit parochus, & tamen ambo suscepere? Sexta, quid, quando parentes neminem designarunt, at parochus duos aut plures designauit? Septima, quid quando patrini legitimè designati non tetigere, at quidam alius non designatus tetigit?

11 Circa primam difficultatē, quando nulli designantur, quidam censent omnes tangentes baptizatum contrahere hanc cognationem. Ducuntur, quod à iure antiquo recedendum minime sit, nisi quoad excepta in nouo, *l.Præcipimus, C.de appellat.* Casus enim omissus remanet in iuris antiqui dispositione, *l.Commodissimè ff.de liber.& posth.* At Tridentinum nil disponit in casu, in quo nulli patrini designati sunt, sed solum exprimit casum, in quo aliquibus designatis, alij tangunt. Ergo vbi nulli designati fuere, standum est iuris antiqui dispositione, *c.fin.de cognat spirit. in 6.* vbi decidebatur, omnes tangentes contrahere. Et ita sustinent *Nauar.sum.Lat.c.22.n.39. Enriquez li.12.de matrim. c.11.n.3. Emm.Sa sum verb.Matrim.* vbi de impediment.dirimentib. *n.5. vers.Cognatio spiritualis, Philiarc.de officio sacerd. to.1.p.2.lib.2.c.11. Graffis 1.p.decisionum, l.2.c.85.n.4. Vuald. candelabr.sacram.1.p.* vbi de Baptismo, *n.70. Petrus de Ledesma*, dicens ita tenuisse viros doctissimos etiam ex iis, qui Concil. Trident. interfuerūt, *de matrim.q.56.a.3.§.Est aliud dubium annexum. Lud.Lopez 2.p.instr.* vbi de matrim. *c.51.colum.3.* Et vbi de Baptismo *c.62.§ Ex prædictis sequitur.* Hanc etiam partem probant, quæ n.20. afferam.

12 Quamuis autem existimem prædictam sententiam esse valde probabilem: at probabilius credo neminem tunc contrahere hanc cognationem. Quod Tridentinum, ne cognationis huius impedimentum multiplicaretur, & vt certi essent illud contrahentes, tanquam conditionem vt veri essent patrini, suscipientes baptizatum, petit eos designari ab iis, quibus incumbit. Ergo deficiente designationis conditione, non sunt veri patrini: ac subinde nec huius cognationis participes. Et confirmatur, quia alias non vitaretur cognationis multiplicatio, & susceptorum incertitudo: quæ Tridentinum vitare voluit: atque proinde illius decreti mens frustraretur. Secundò, quia *Trident. eo.c.2.fine*, sic concludit: *Omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.* Cum ergo personæ ibi contentæ huius cognationis participes nominentur patrini designati ad id munus obeundum: omnes personæ, quæ designatæ non sunt, minime erunt capaces illius. Et confirm. quia mens Tridentini fuit, vt ex *proœmio eius c.2.* constat, omnino coarctare ius antiquum de hac cognatione contrahenda loquens, vt tantum extendatur ad personas in eo decreto contentas: & ita concludit omnino auferri inter alias, præter ibi numeratas. At patrini non absolute ibi numerantur, sed cum ea qualitate, vt designati sint. Nemine ergo designato, à nullo contrahetur ea cognatio. Tertiò, quia decretum irritans semper inducit nouam actus formam. Vt ex aliis probat *Felinus c.Cum dilecta, n.6 in 5.signo, de rescript.* Et *eod.n.6. ampliat.1.reg.* probat cum aliis, non solum si fiat aliquid contra formā substantialem, sed etiam si fiat præter, esse irritum. Cum ergo decretum Tridentini irritet cognationem inter patrinos non designatos, petet designationem, tanquam formam, qua non seruata corruet cognatio. Tandem, quia dispositio Tridentini, restringens hoc impedimentum ad pauciores personas, non tanquam odiosa & restringenda, est concipienda, sed tanquam fauorabilis, & proinde extendenda. Quamuis enim corrigat ius commune, at reducit matrim. ad suam pristinam naturam, iuxta quam validum erat inter omnes eas personas: & coarctat eius impedimentum dirimens. Edictum enim de matrim. non contrahendo est odiosum, *c.Licet ex quadam, de testibus, cap.Cum apud, de sponsalibus.* Insuper tendit ad vitanda scandala ac peccata ex prohibitionum multitudine pullulantia: vt ex *eius c.2.præfat.* constat. Atque ideo Pius V. in quodam proprio motu declarauit, eam Tridentini restrictionem non de sola cognatione in posterū contrahenda accipiendam esse, sed etiam de contracta ante illud decretum. Contra regulā textus, *c.2 de constitut.* quæ habet constitutionem sola futura respicere. Nil mirū ergo si censeamus illud decretum extendendum esse, vt iuxta illud cognatio hæc non contrahatur, vbi patrini designati non sunt. Et ex his constat ad contrariæ sententiæ argum. Clarè enim Tridentinum non omisit hunc casum; sed petiit, tamquam conditionem & formam, patrinorum designationem. Et ideo huius sententiæ sunt *Gallego de cogn.spirit.cap.2.n.9 & seq. Suarez 3.p.q.67.a.8.in fine.* (At immeritò appellat contrariam sententiam falsam, cum sit valde probabilis.) *Manuel 1.to sum.2.edit.c.226 n.1.notab.3. Vega 1.to.sum.c.33. casu 40.fine.*

Circa secundam difficultatem, quando plures duobus 13
patrini designantur: aut duo viri, duæve feminæ contra præscriptum *Trid.sess.24.de matrim c.2.* Aliqui censent omnes illos, si à parocho admittantur, contrahere hanc cognationem. Quia Tridentinum prohibens plurium admissionem, aut duorum eiusdem sexus, non irritat factum aduersus id decretum. Sicut *c.fin.de cogn. spirit.in 9 & c.Non plures de consecrat.d.4.* similiter prohibebatur plurium admissio: & tamen *eo c.fin.* decisum erat non irritari contrarium factum: sed omnes cognationem hanc contrahere. Et confirm. quippe *Tridentinum eo.c.2.* id statuens, eosdem sacros canones confirmauit, addens posse vnum & vnam in patrinos assumi, ibi: *Vt vnus tantum siue vir siue mulier, iuxta sacrorum canonum instituta.* Ergo eodem modo intelligendum est, quo illi. At illi non irritabant plurium admissionem, sed solùm interdicebant. Secundò, quia in omnibus designatis & admissis à parocho inueniuntur omnes conditiones petitæ in Tridentino ad hanc cognationem. Cum re vera designati sint ab iis, quibus incumbit, admissique à parocho. Ergo licet cum peccato admittantur, contrahent. Tertiò, quia communis Doctorum sent. *l.Non dubium, C.de legib.cum Bartol. l. prætor ait, n.3 ff.de noui operis nunciat.* tradit actum gestum contra legem esse firmum, vbi lex non adiicit decretum irritans, pœnamque erga transgressores indicit. Quod in hoc Tridentini decreto reperitur: iubet enim parocho, ne plures, quā duos admittat, nec addit decretum irritans: ac iubet eum plures admittentem puniri arbitrio ordinarij. Tandem, quia post prohibitionem admissionis plurium, quàm duorum patrinorum diuersi sexus, vbi Concilium adiicit clausulam irritantem, solùm comprehendit tangentes non designatos: quod si vellet irritare factum, quando plures duobus designarentur, facile id posset exprimere, dum dixit, *Quod si alij vltra designatos*, addens vltra duos designatos. Cum ergo id non expresserit, signum est noluisse irritare. Et ita docent *Nauar.sum.Lat.c.22.n.39. & l.4. const.de cogn.spirit.in 1.edit.conf.vlt.n.2. in 2.* verò, *conf.7.n.2. Emm.Sa sum. verb.Matrimonium*, vbi de impedim. dirimentib. *nu.5. vers.Cognatio spiritualis, Manuel 1.to.sum.2 edit.c.226.n.1. notabili 4. Vega 1.to.sum c.33.casu 39.*

Sed *Suarez 3.p.q.67.a.8.col.2.§.Sed quæres*, duo dicit. Pri- 14
mum est, si nō simul omnes suscipiat illū puerū, ille solus cōtrahet hanc cognationem, qui primò baptizatum suscepit,

cepetit, vel ad summũ duo, si fuerint vir & femina. Nam re vera illi tantum sunt susceptores: & quando iam accedit tertius, ministerium illud iam exhibitum est, iuxta Tridentini formam. Quamobrem reliqui iam non sunt capaces illius ministerij: ac proinde non contrahent cognationem. Quod idem docet *Palactos 4. d. 42. disp. vn. col. 26. vers. Et quidem, f. 927.* & valde mihi placet: nec credo esse contra sent. n. præc. relatam. Secundò, dicit *Suarez ibid.* si illi plures designati simul suscipiant, probabile esse, nullum eorum contrahere. Quia nullus eorum munus illud obit eo modo, quo ab Ecclesia statutum est, ac proinde nullus est verus ac legitimus susceptor. Tridentinũ enim hoc restrinxit ad illum, qui fuerit vel totalis susceptor, vel ita partialis, vt solum habeat alium socium diuersi sexus. Et in hanc partem magis inclinat: quamuis dicat aliis probabile videri posse omnes contrahere: & ideo quia res est dubia, abstinendum esse à matrim. At hoc non ita mihi placet, sed multo verius esse reputo, omnes illos cõtrahere eam cognationem. Quod sustinent DD. n. præc. relati: & ibi latè probaui. Et idem sustinet *Palacios proxime allegat.* Nec obstat id munus obiri ab illis eo modo, quo Tridentinum præcepit. Quia non statuit eum modum tanquam formam & conditionem requisitam ad contrahendam cognationem. Vt probaui n. præced.

15 Quod si plures illi susceptores non admissi fuerint à parocho, aut si sint eiusdem sexus, sed vnum & vnam admittat, alios repellens, iuxta præceptum Tridentini: illi soli contrahent, quos parochus non repulerit. Et ita DD. n. 13. alleg. cautè dixerunt plures illos à parentibus designatos contrahere, si admissi sint à parocho. Et ratio est. Quia eo ipso quod parochus Tridentini præceptum exequens, expellit alios, præter duos diuersi sexus, censentur illi expulsi, perinde ac si designati non essent. Cum parocho incumbat indagare, qui patrini designati sint: & ita eos admittere, vt seruentur numerus patrinorum & diuersitas sexuum, præcepta in Tridentino.

16 Circa tertiam difficultatem, quando parentes designarunt siue duos, siue plures patrinos, at parochus non præmisit diligentiam præscriptam in Tridentino, inquirendo qui designati essent, vt legitimos admitteret, alios expellens: credo omnes à parentibus designatos contrahere: retenta sent. quam n. 14. tenuimus. Quia in illis reperitur conditio necessaria in patrinis, cùm verè designari sint ab iis, quibus incumbit designare: nec expulsi sunt à parocho, qui numerum debitum excedebant, vt sic censeatur designatio ablata. Nec vt admittantur à parocho, ponitur in *Tridentino d. c. 2.* tamquam forma & conditio necessaria, vt illi contrahant: sed præceptum illud inquirendi qui sint designati, imponitur parocho, vt norit qui designati sint, eorumque nomina in libro scribat. Quod vel inde constat. Quia in clausula irritanti solum dicitur sic: *Quod si alij vltra designatos baptizatum tetigerint.* Nec dicitur, Vltra designatos, & à parocho admissos. Sed si plures designatis à parentibus tangerent, illi non contraherent. Nam designati non sunt.

17 Circa quartam difficultatem, quando parentes duos designarunt, at parochus plures admisit: & omnes infantem simul suscepere, existimo solos à parentibus designatos contrahere. Quod munus parochi non sit alios patrinos designare, quando parentes, vel ii, quibus incumbit, designarunt: sed solùm indagare quinam designati sint. Quare iis, qui vltra designatos à parentibus iniquè à parocho admittuntur, deficit assignationis conditio necessaria ad hanc cognationem. Sed si designati à parentibus non tetigere infantem, sed soli, quos parochus nominauit: idem dicendum est quod dicam num. 20.

18 Circa quintam difficultatem, quando neutrum ex designatis, aut vnũ solum parochus admisit, & ambo suscepere: credo vtrumque contrahere: quando parochus non habuit legitimam expellẽdi causam. Qualis esset, si ambo essent eiusdem sexus, & vnum solum admitteret: aut si essent religiosi, aut hæretici, quibus esse patrinos interdictum est, quia verè & legitimè designati sunt: & admissio parochi non est de essentia (vt probaui n. 16.) At si parochus vtrumque aut alterum legitime expulisset, ac contra eius voluntatem se ingereret, puto eum non contractu-rum. Per ea, quæ n. 15. fine dixi.

Circa sextam difficultatem, quando parentes, aut ii, 19
quibus incumbit, neminẽ designarunt, at parochus duos aut plures designauit: credo hos contrahere. Quia cum parocho incumbat cauere, vt Baptismus legitimè iuxta cæremonias ab Ecclesia institutas ministretur, quarum vna est adhibere patrinum: eo ipso quod nullus est designatus, ipsi incumbit designare patrinos: ac proinde in designatis per ipsum verificatur conditio assignationis petita à Tridentino. Atque ita videmus vsu receptum in Confirmatione, dum enim Episcopus multos pueros confirmat, non solent parentes designare patrinos: sed Episcopi designant aliquem, qui id munus erga omnes confirmandos obeat.

Circa vltimam difficultatem, quando nullus ex desi- 20
gnatis in patrinos puerum suscepit, sed quidam non designatus, posset alicui videri hunc contrahere: quia cum nullus ex designatis id munus executus sit, puerum suscipiendo, perinde est, ac si nullus fuisset designatus. In quo euentu valde probabilis opinio n. 11. relata affirmat omnes tangentes contrahere. Secundò, quia dum Tridentinum statuit neminem præter designatos contrahere cognationem, verè intelligitur quando designatio suum effectum sortita est. Noluit enim Baptismũ solemnem carere patrino, quando designatio inefficax fuit. Et confirmatur ex illis verbis: *Quod si alij vltra designatos tetigerint.* Vbi clarè Tridentinum loquitur, quando designati tetigerũt. Præpositio enim, Vltra, ex vi suæ significationis denotat personas, quibus ipsa præponitur, exercere etiam actum per verbum denotatum. Quod clare tenet *Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 11. num. 3.* vbi ait, vnum solum tenentem infantem, quamuis non sit à parentibus designatus, sed ipsis inuitis id munus obeat, effici verum patrinum, ac contrahere hanc cognationem. At quamuis hoc valde probabile sit, probabilius tamen existimo, illum non effici verum patrinum, nec contrahere cognationem. Quod ei deficiat qualitas assignationis, quam n. 12. diximus esse necessariam. Et licet verba illius decreti Tridentini videantur supponere designatos tetigisse, ponderata significatione illius particulæ, Vltra, at re vera id non supponunt, sed petunt designationem, tanquam conditionem necessariam: & sensus illius præpositionis, Vltra, est, id est præter, vt sit sensus, nulli tangentes contrahunt, nisi à parentibus assignentur.

Tandem dubitabis, an plures patrini designati, qui an- 21
te Tridentinum contraxerant cognationem, eo quod puerum susceperant in Baptismo vel Confirmatione, modo maneant eadem cognatione deuincti? *Petr. de Ledesma de matrim. quæst. 56. a. 3. §. Mihi videtur, quod in isto casu,* affirmat in illis manere eandem cognationem. Quia quamuis Pius V. (vt diximus disp. 54. n. 14.) restrictam esse declarauit per Tridentinum, etiam cognationem ante illud contractam, vt in posterum abolita sit in illis personis, quæ non numerantur in *Tridentino sess. 24. de matrim. c. 2.* vt illam contrahant. At personæ patrinorum, quales vere fuerunt omnes illæ tangentes plures designatis, ibi numerantur. Sed verius est, adhuc non perseuerare in illis dictam cognationem, sed per Tridentinum abolitam: atque adeo posse illos absque dispensatione matrimonio copulari. Quia Tridentinum non numerat quoscunque tangentes, vt nunc contrahant, sed cum ea qualitate, vt ab iis, quibus incumbit, designati sint. Atque ita sentiunt *Barthol. à Ledesma de matrim. dubio 46. pag. 1497. Manuel 1. to. summæ, 2. edit. c. 226. n. 1. notabili 3.*

DISPV-

DISPVTATIO LVIII.

An ad contrahendam cognationem spiritualem exigatur aliqua intentio in patrinis vltra externã baptizati vel confirmati susceptionem?

SVMMARIVM.

Quotuplex possit esse patrinorum intentio, num.1.
An desideretur aliqua intentio? Refertur duplex sententia, n.2. & 3.
Authoris sententia explicatur, num.4.
Qui solùm materialiter tenet puerum, non tanquam patrinus, non contrahit cognationem, num.5.
Quid, quando errore ductus patrinus leuat filium cuiusdem, putans, se alterius filium leuare, an contrahat cognationem? Refertur quadam opinio, num.6.
Proponitur sententia Authoris, n.7.
An credatur iuramento patrini testantis defectum intentionis, num.8.
Satisfit argumentis, num.9.

1 DVPLEX potest in patrinis desiderari intentio. Altera contrahendæ paternitatis spiritualis. Altera autem suscipiendi infantem, exercendo cæremoniam ab Ecclesia institutam: hoc est, efficiendi quod ex Ecclesiæ instituto efficiunt patrini. Dubium ergo est, vtra harum intentionum desideretur?

2 Aliqui censent, vltra susceptionem, exigi intentionem contrahendæ paternitatis spiritualis. Probant ex *l.2. & l. In omnibus negotijs, 56. ff. de action. & oblig.* ex quibus constat ex consensu oriri obligationem, & absque illo nullam contrahi. Secundò, quia volens vouere, non tamen obligari, non astringitur iuxta veriorem sententiam, voti obligatione. Ergo similiter volens suscipere puerum in baptismo, nolens tamẽ astringi vinculo paternitatis, nõ astringetur. Tertiò, quia expressis verbis, & quocunque actu exercito, absque vero animo ineundi matrimonij, illud minimè initur, *c. Tua nos. de sponsal.* Quartò, quia procurator tenens nomine alterius in baptismo, non contrahit cognationem spiritualem, defectu intentionis: iuxta veriorem sententiam, quam disput. sequenti amplectemur: cùm tamen verè tenere intendat. Non ergo hæc intentio sufficit, deficiente intentione paternitatis contrahendæ. Ita tenent *Dominic. consil. 130. n. vn. & consil. 110. num. 5. & 6. Philip. Probus addit. ad Monachum c. vn. de desponsat. impub. in 6. & ibi Franc. in princ. n. 2.* dicit forte hoc esse verum.

3 Alij verò nullam in patrinis intentionem postulant: sed dicunt in illis oriri hanc cognationem, si infantem suscipiant, velint, nolint. Quia Ecclesia intendit super illos eam susceptorum obligationem inducere, ac per consequens vinculum cognationis inde consurgens: ne baptizati aut confirmati maneant ea cura destituti. Secundò, quia affinitas ex copula carnali, absq; alia intentione, imo quamuis copula sit prorsus violenta, necessario oritur: & similiter cognatio carnalis ex eiusdem sanguinis participatione. Ergo idem dicendum est de cognatione spirituali, quæ naturalem imitatur. Tandem, quia quæ sunt ex Ecclesiæ instituto, non pendent ex subditorum intentione. Et ideo hanc sententiam sustinent *Gallego de cognat. spirit. c.14. n.7. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim. *cap.51. col.6.*

4 At dicendum est, non desiderari vt susceptor intendat cognationem aliquam paternitatis aut compaternitatis contrahere: sed exigi, & satis esse, vt intendat efficere quod patrini efficiũt, nimirũ, exercere actum illum suscipiendi ab Ecclesia institutum. Prob. desiderari aliquam intentionem argumentis primæ sententiæ adductis n. 2. quæ hanc partem probant. Deinde, quia baptizãs absque animo vero faciendi quod per illum intendit Ecclesia, nec verè baptizat, nec cognationem spiritualem contrahit. Ergo qui infantem suscipit materialiter tãtùm, & non animo obeundi muneris susceptoris ab Ecclesia statutum; non fit verus susceptor, nec subinde huius cognationis particeps. Probatur autem satis esse intentionem efficiendi quod patrini efficiunt. Quòd intendens baptizare, velit, nolit, contrahit cognationem: quia hæc cognatio non à propria voluntate descendit, sed est accessoria actui veri baptismi. Similiter ergo volens verè munus patrini obire, seu efficere quod patrini efficiunt, contrahet necessariò cognationem. Quia æquè ex collatione baptismi & ex susceptione in eo oritur. Et confirmatur, quia volens principale, consequenter vult accessorium, quod ex eo sequitur, *l. Si is qui, ff. commodati.* Et ideo huius sent. sunt *Monald. sum.* vbi de matrim. *tract. de impedim. cognat. spirit. t. De fraternitate. Astens. 2. p. sum. l. 8. tit. 18. ar. vn. fine. Ioan. de Friburg. in summ. confeß. l. 4. ti. 7. q. 22. Supplemen. Gabr. 4. d. 42. q. 1. ar. 2. immediate ante 5. concl. Rosella verb. Impedimentum. imped. 6. n. 22. & ibi Supplem. sum. Pisana, impedim. 6. n. 12. Tabiena ibi, imped. 5. n. vlt. Angel. verb. Matrim. 3. impedim. 7. n. 16. Sylvester verb. Matrim. 8. q. 7. dict. 13. Armilla verb. Matrim. n. 12. Gaeta repeti. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 147. n. 388. Veracruz 1. p. speculi, a. 56. concl. 8. Barthol. à Ledesma de matr. dub. 46. col. 3. notab. 3. post 1. concl. Lud. Lopez 2. p. instructorij,* vbi de baptismo, *c. 62. ad fin. Vega 1. to. sum. c. 33. casu 42. & 43.* & eiusdem sententiæ videntur *Palud. 4. d. 42. q. 1. ar. 1. n. 10.* vbi ait contrahere cognationem, intendentem facere quod faciunt alij patrini. Et *Nauar. sum. hisp. c. 22. n. 38.* vbi ait contrahi compaternitatem à tenente in baptismo vel confirmatione, licet teneat animo, vt non efficiatur compater, & *Suarez 3. p. q. 67. ar. 8. dub. vlt. & Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus, *n. 5. vers. Sufficit.* vbi dicunt non sufficere actionem externam, sed requiri intentionem aliquam faciendi quod alij patrini efficiunt, seu exercendi actum illum ab Ecclesia institutum.

5 Hinc deducitur primò, non contrahi hanc cognationẽ ab eo, qui materialiter tantùm teneret puerum, non tamquam patrinus tenet, neque id intendens, sed solùm gratia maioris commoditatis, ne puer humi sit: vel vt verum patrinum, qui fortè senex est & debilis, sustentaret: vel vt morem parentibus gereret, fingens se velle tanquam patrinum tenere. Quod constat ex dictis num. præcedenti.

6 Secundò deducitur decisio illius quæst. An qui per erroré leuat filiũ Petri, existimans se Pauli filiũ leuare, contrahat hâc cognationem? Et quidem manifestum est eam minimè contrahi cum filio Pauli, nec cum eius parentibus. Quia reuera ille non leuauit filium Pauli: ac proinde non est vnde inter illos oriatur hæc cognatio. Difficultas autem eò tendit, an contrahatur cum filio Petri, quem reuera leuat is de sacro fonte, ac cum eius parentibus? Qua in re quidam id affirmant. Quia sæpe attenditur id, quod externè agitur. *l. Si is qui, ff. commodati, ad finem.* Et colligitur ex *c. 1. 30. q. 1.* & ex *c. 2. de cognat. spirit.* in quibus supponitur vxorem per ignorantiam leuantem filium mariti, contrahere cum matito cognationem. Secundò, quia nemo sanæ mentis negabit baptizantem per errorem filium Petri, quem Pauli credebat, contrahere cognationem cum baptizato, ac eius parentibus. Ergo idem dicendum est de leuante. Et hoc est satis probabile. Et ita docent *Ioan. Andr. reg. Potest quis per alium, paulo ante solution. ad argum. de reg. iuris. Cardin. c. Veniens, nu. 2. de cognat. spirit. Francus. c. 1. in princ. n. 2. de cognat. spir. in 6. Gallego de cognat. spirit. c. 14. nu. 10. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de baptismo, *c. 62. fine:* additque nisi pro foro externo protestatus esset se nolle esse compatrem illius, nisi sit filius Pauli, vt putat esse: & pro foro conscientiæ, nisi hanc exceptionem in mente formaret.

7 Cæterum verius existimo eam cognationem non contrahi. Ducor ex *c. 2. de cognat spirit.* vbi decidituir, coniugẽ, quæ per ignorantiam leuauit filium mariti, non arceri à debiti petitione: ex quo textu *Abb. ibi nu. 4 & Alex. de Neuo num. 6.* colligunt requiri scientiam & animum ad contrahendam cognationem. Quæ prorsus in hoc euentu desiderantur. Secundò, quia reuera hic non intendebat exercere actionem illam veri patrini erga hunc quem leuauit. Ergo deficit intentio, quam nu. præced. necessariam esse dixi. Nec est simile de baptizante. Quia ministri sacramentorum tenentur animum habere ministrandi sacramentum præsenti, quicunque ille sit: ac proinde quamuis erretur in persona, cùm verus sit baptismus, vera cognatio orietur. At patrinus non tenetur habere eam intentionem,

nem,& vere eligitur ad personam determinatam:vt contingit in matrim. quod ratione erroris personæ vitiatur. Neque obstat *l.Si is qui*:quam pro se allegat cõtraria sent. Quia illi satisfiet disp.seq. num. fin. Nec alii duo textus. Quippe non supponunt contractam esse cognationem spiritualem: quin potius ex illis colligunt *Abb. & Alex.de Neuo*(vt proximè retuli) animum & scientiam necessaria esse.Et ideo huius sent.est *Abb.c.2.de cog spir.num.*4.vbi dicens desiderari scientiam & animum, subdit inde inferri tenentem filium Petri, cum crederet esse alterius filium, non effici patrem spiritualem baptizati,saltem vt dirimatur matrim.postea contractum,& licèt addat satis de hoc posse dubitari: concludit tamen sentiendum esse,vt in simili dicit *c.Veniens,eo.ti.num.* 4. vbi docet deficienti consensu non contrahi hanc cognationem : & ideo procuratorem, qui nomine alterius tenet infantem, illam non contrahere. Quare manifestè ibi tenet hanc opinionem. Idem tenet*Alex.de Neuo eo.c.2.n.6.*vbi dicens requiri scientiam & animum, infert errantem in persona non contrahere cognationem.Et quamuis ibi hoc non definiat, sed definit *c.Veniens,n.*10 *eod.ti.*ad quod se remittit,dicens leuantem filium Martini,cùm crederet esse Petri,cum neutro contrahere cognationem. Idem docet *Francisc.Marcus decis.736.nu. 2.p.2.*Idem docent saltem ad dirimendum matrimonium post initum, *Brunel.de sponsalib.concl.20.nu.* 20.*Supplem.Gabr.4.d. 42.q.1.art.2. immediatè ante 5. concl. Lancelottus instit.iuris canon.lib.2. tit. de triplici cognat.* vbi de spirituali, §. *Diximus autem , verb. Ignorantia.* Hoc autem temperarem , nisi ita casu esset quispiam patrinus illius pueri: vt nullo modo eligeretur persona: sed nil referret esset ne puer filius huius,vel illius. Tunc enim intẽtio patrini manifestè fertur in puerum illum prẽsentem:ac proinde illius intendit esse patrinus.

8 Rogabis tandem,an sit credendum iuramento patrini testantis se non habuisse animum tenendi, instar veri patrini, vt vel sic iudicetur eum non contraxisse cognationem?Id enim affirmat *Dominic.cons.*110.*in fine.*Nullum affert fundamentum: sed fortè illud est: quòd res hæc pendeat ex animo,& sit interna.At hoc minimè est verum,vt latè probaui in simili.l.3 disp.15.num.9.

9 Ad argum.num. 2.proposita resp. Ad 1. dic. eas leges habere verum,quando nil voluntariè efficitur. At patrinus hic licet nolit contrahere paternitatem, vult tamen tenere instar patrini, cui actioni est accessoria paternitas: & ideo tenetur consequenter eam velle. Ad 2. dic, aliud esse de impedimento, quod canon inducit citra consensum illud incurrentis: quale est hoc: aliud verò de vinculo quod nasci omnino debet ex propria voluntate: quale est votum & matrim.Minor enim voluntas requiritur in priori casu, vt in simili docet *Nauar.sum.Lat.c.16. n.*34.*vers.Interrogatus autem.*Ad 3.constat ex solutione prẽcedenti.Ad vltimum dic, procuratorem non tenere nomine proprio, & ideo nec principale, nec accessorium velle.Ad argum.nu.3.adducta resp. Ad 1. dic, Ecclesiam tunc velle id onus imponere suscipienti , quando verus susceptor est,nimirum,intendens id efficere,quod Ecclesia instituit à veris patrinis efficiendum : secus quando materaliter tantùm suscipit,vt num.5.explicuimus. Ad 2. dic, affinitatem & consanguinitatem per naturalem sequelam consequi, ac omnino independenter à propria voluntate : & ita oriri ex copula tempore somni aut amentiæ habita (vt in impedimento affinitatis dicemus.) Sic enim Ecclesia instituit id impedimentum affinitatis. Quod secus in cognatione spirituali euenit: si enim quispiam furiosus aut dormiens puerum de baptismo susciperet, nemo diceret eum cognationem contrahere. Ad vltimum dic, illud esse verum,quando Ecclesia independenterà subditorum voluntate aliquid statuit,vt dixi in affinitate.

DISPVTATIO LIX.

An susceptio requisita in patrinis ita personalis sit, vt per procuratorem exerceri non possit, nec per ipsum contrahi cognatio:& an saltem ipse procurator alieno nomine tenens eam contrahat?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputantur,n.1.
An cognatio spiritualis possit contrahi per procuratorem. Refertur duplex sententia,n.2.& 3.
Proponitur sententia Authoris,n.4.
An saltem possit contrahi per nuncium,n.5.
An si consuetudo habeat vt hoc munus exerceatur per procuratorem, contrahatur cognatio à constituente procuratorem?n.6.
Ad possit vniuersitas, per syndicum constitutum ad leuandum infantem,contrahere hanc cognationem? n.7.
An si procurator ille reuocatus esset, nec de reuocatione factus certior leuaret infantem,contraheretur cognatio ab ipso constituente? num. 8.
Satisfit argumentis,nu 9.
An dato dominum non contrahere cognationem , saltem ipse procurator illam contrahat? Refertur duplex sententia,n.10.& 11.
Declaratur sententia Authoris,num.12.
Soluuntur argumenta,num.13.

DVPLEX inuoluitur quæstio in hac disputatione.Prior 1
est, de constituente procuratorem ad leuandum infantem,an contrahat cognationem spiritualem ? Posterior de ipsomet procuratore, an saltem ille tanquam verus susceptor illam contrahat?

QVÆSTIO prior. An susceptio infantis requisita in pa- 2
trinis sit ita personalis actio,vt nequeat per procuratorem exerceri:ac proinde constituens illum vt nomine suo suscipiat infantem, non contrahat cognationem? In qua triplex est sententia.Prima sustinet non esse ita actum personalem, quin possit per procuratorem exerceri,& contrahi cognationem spiritualem ab ipso constituente. Ducitur primò, quia potest quis per alium facere,quod potest per se ipsum , *regula, Potest quis,de regulis iuris,in* 6. Secundò, quia procurator ad omnia negotia constitui potest, *l.1.ff.de procur.* & nullibi inuenitur in hoc euentu prohibitum. Tertiò, quia cùm matrim. ipsum quod sacramentum est,ac subinde maximè personale,possit per procuratorem iniri,*c.fi.de procur.in 6.* à fortiori poterit cognatio,quæ effectus ipsius est.Quartò, quia iuramentum est actus personalis.*c.Quoties,1.q.7.c.Ego enim, de iureiur.* & tamen præstatur per procuratorem. *c.Tibi domino, d.63.& c. Procurator,de elect.in 6.& c.fin.de iure calumn.*Ergo quamuis susceptio infantis sit actus personalis ipsius patrini, non obstat quo minùs possit per procuratorẽ exerceri.Quintò, quia est consuetudo scita ac tolerata à Prælatis,vt magnates destinent procuratores, qui nomine suo infantẽ de sacro fonte leuent,vt testatur *Baldus statim allegandus.* Sextò, quia actus hic nemini prẽiudicat,nec est electa personę industria in leuatione è sacro fonte,sed bene in obligatione instruendi leuati: à qua minime eximitur leuans per procuratorem.Septimò,quia iure communi antiquo contrahebatur cognatio spiritualis per actionem alterius. Quãdo enim puerum leuabat de sacro fõnte,ex illa viri actione transfundebatur cognatio spiritualis in eius vxorem, *c.Martinus,de cognat.spirit.* Potest igitur per procuratoris actionem oriri cognatio in illum constituente. Tandem, quia patrinus per baptizati susceptionem nil aliud videtur efficere,quam se fideiussorem ipsius pro perseuerantia in fide constituere: ac se obligare ad illum erudiendum, *c.Vos ante omnia,de consecr.d.* 4. Hæc autem obligatio,sicut & quæcunque alia, potest per procuratorem contrahi.Et ideo hanc sent.(quæ valde probabilis est) sustinent ex Iurisperitis,*Bald l.vnica.§. Ne autem,n.16.C.de caducis tollen.& l.Post mortem,* §.*Neque adoptare,statim in princ.ff de adopt.* Abbas *c.Veniens,n.4.de cognat.spirit.& ibi Card.n.2.* Alex. *de Neuo n.7.Præpos.n.2.q.2.* Alciatus *l.Gallus,*§.*Forsitan,n.21.& seq.ff.de liber.& posth.Fel.c.Licet ex quadam,n.1.col.3. vers.Et ratio prædictorum est,de testib.Euerardus in suis topicis,loco à matrim.carmeli*

ad

ad fin. Marsilius magister Ioan. Andr. (vt ipsemet refert *in regula: Potest quis per alium, de reg. iuris.*) *Alex. Carrer. li. 2. de sponsal. c. 8. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 184. num. 390. & sequ.* Et hanc sententiam esse probabilem, & praxi receptam dicit *Angel. Institit. de nuptijs, §. Illud, n. 4. & Nauar. in post. edit. suorum consiliorum, in fine totius 5. lib.* refert congregationem sacri Concilij tenuisse hanc partem. Et ex Theologis, illam sustinent *Emman. Sa summa, v. Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus, *n. 5. vers. Cum quis per procuratorem, Philiarc. de offic. sacerdotis, tom. 1. p. 2. l. 2. c. 11. Supplem. Gabr. 4. d. 42. q. 1. a. 3. dub. 1.*

Secunda sent. dicit, ante initum matrim. tenēdam esse præcedentem sententiam, vt contrahatur cognatio spiritualis per procuratorem, vt sic impediatur contrahi matrim. inter personam leuantem per procuratorem, & ipsā leuatam: at semel inito inter illas matrim. tenendum esse non contrahi cognationem, ne matrim. illud dirimatur. Hæc sententia tribuitur *Abb. c. Veniens, n. 4. de cogn. spirit.* sed falso. Quia tantum dicit procuratorem non admittendum vt nomine alterius teneat: at si admittatur, dicit oriri per actionem procuratoris cognationem in ipso constituente: quare expresse tenet primam sententiam relatam. Sed hanc tuentur *Angelus v. Matrimonium, 3. imped. 7 nu. 14. Decisio Tholosana 157. & ibi Auferius n. 2.* 5

Tertia sent. (cui tamquā probabiliori adhæreo) ait non posse contrahi cognationem hanc spiritualem per actionem procuratoris, sed desiderari susceptionē personalem ipsiusmet patrini. Prob. primò, quia canones inducentes hanc cognationem spiritualem, explicantes actum patrini per quem contrahitur, vtuntur his verbis, Suscipit, accipit, tenet, leuat (vt probaui disp. 56. n. 1.) quę omnia propriam ipsius patrini actionem denotant. Secundò, quia parificantur cognatio naturalis ac spiritualis, *c. Debitum, de baptis.* At in illa actus personalis parentum desideratur. Et confirm. quia nec cognatio legalis potest contrahi adoptando per procuratorem, *l. Post mortē, 25. §. Neque adoptare, ff. de adop.* At cognatio spiritualis naturalem & legalem imitatur. Tertiò, quia *cap. De his, 30. q. 1.* quod est ex Nicol. Papa, explicatur susceptio patrini necessaria ad contrahēdam cognationem, his verbis: *De his qui filiastros suos ad confirmationem coram Episcopo tenent, id est qui filios vxoris suæ dum chrismantur, super se sustinent.* Et *c. Ad limina, 30. q. 1.* quod est ex Ioanne Pontif. *Eumq; ipse propryis manibus retinēdo suscepit.* Et *c. Omnes, ibid.* quod est ex Symmacho Papa: *Nobis suscipientibus.* Quæ verba actum pure personalem patrini exposcunt, vt verus susceptor sit, atque subinde huius cognationis particeps. Quartò, quia cùm inducere impedimēta matrimonium dirimentia sit valde odiosum, inducenda minimè sunt, vbi nō est ius expressum. At iure expressum non extat, posse cognationem spiritualē, subsequens matrim. dirimentem contrahi per procuratorem: imò textus potius contrarium significant. Ergo non est in hoc dubio asserendum contrahi, atque id impedimentum dirimens inducendum. Quintò, quia constituens procuratorem vt nomine suo puerum baptizet, non cōtrahit cognationē. Ergo nec constituens vt nomine suo suscipiat. Quia eadē videtur in vtroque euentu ratio. Et ideo huius sent. sunt ex iurisperitis, *Federicus cons. 15. Ioan. And. regul. Potest quis per alium, 68. de regul. iur. in 6. paulo ante solutionem ad argumenta: & c. 1. n. 1. de cognat. spirit. in 6. & ibi Archid. nu. 1. Anchar. nu. 4. Dominicus ibi in princ. n. 6. Francus ibi, in princ. n. 6. Anton. c. Veniens, n. 2. de cognat spirit. & ibi Anchar. n. 4. & 5. Henricus nu. 3. & 4. Baldus l. Si quis, ad fin. C. de nuptijs, Bartol. l. Gallus, §. Forsitan. in fin. ff. de liber. & posthu. & ibi Alexand. nu. 6. Paulus nu. 3. Angelus de Perusio ibi, vers. Ergo, ad finem, Franciscus Aret. n. 47. Iason n. 16. Imola nu. 57. & c. Accedens in fine, de præbend. Alberic. C. de procurat. rubrica, n. 3. & l. Post mortem, §. fin. in fin. ff. de adopt. Romanus singulari 53. in alia editio. 54. §. Quaro an filiatio, Fulgosius d. l. Post mortem, fine Angelus Aret. Institut. de nuptijs, §. Illud, n. 4. Cotta in memorabilibus iuris, memorabili incipienti, statuta, Quod bannitus. Tiraquel. l. Si vnquam, verb Suscepert filios, nu. 41. C. de reuoc. donat. Bertachinus in suo repert. lit. C. verb. Compater, vers. Compaternitas de iure, Brunellus de sponsal. concl. 20. n. 21. Rosella v. Impedimentum, imped. 6 n. 18. & ibi Supplem. sum. Pisanæ imped. 6. n. 13. Tabienæ imped. 5. n. vlt. Sylvest. v. Adoptio, q. 2. fin & Matrimonium, 8. q. 7. dict. 14. Armilla v. Matrim. n. 12. Nauar lib. 4. cons. 11. de cogn. spirit. in 1. edit cons. 2. n. 7. in 2. cons. 6. n. 7. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. n. 6. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. t. 14. nu. 13. Mandosius de signatura gratiæ, t. Dispensationes matrimoniales, §. An per procuratorem, Pet. Loriotus l. Non facile, §. Cognationis, ff. de gradibus, Paulus Fuscus toto singulari 148. Franciscus Marcus decis. 830. nu. 8 p. 2. Moccius de contractibus, t. de matrim §. Pro declaratione. n 22. Gallego de cogn spirit. c. 13. n. 14. Zauallos in suis quæst. pract. qu. 369 fin.* Et ex Theologis, *D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 2. colum. 6. vers. Consueuit autem. Ledes. 2. p. 4. q. 58. a. 2 ad fin. Nicol. de Orbell. 4. d. 42. q. 1. §. 4. Toledo li. 7. sum c. 4. n. 6. Enriq. lib. 12. de matrim. c. 11. n. vlt. Pet. de Ledes. de matrim. q. 56. a. 3 pag. penul. 1. ud Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim *c. 51. col. 5. & de baptism. c. 62. ad fin. Bart. à Ledes. de matrim. dub. 46 col. 4. notab. 3. Viual. candelabro sacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 160. Manuel 1. tom sum. 2. edit. c. 226. n. 9. Vega 1. to. sum. c. 33. casu 44. Azor lib. 2. instit. moral. c. 12. paulo post princ.*

Quidam quamuis negent posse contrahi hanc cognationem per procuratorem, affirmant posse contrahi tenendo puerum per nūcium ad id specialiter designatum. Quod vere censeatur faciens, qui per nuncium efficit sicut per epistolam, *l. Licet, ff. de const. pecu.* Hæc sentētia cōmuniter tribuitur *Angelo l. Gallus, §. Forsitan, ff. de liber. & posth.* sed falso illi imponitur, & neminem eam tenentem inueni. Et ideo dicendum est nec per nuncium posse contrahi. Cùm enim ad hanc cognationem desideretur actus personalis verè personæ cohærens, eadem prorsus est ratio de procuratore & de nuncio. Et lex in contrarium allegata procedit in actibus, qui solo cōsensu perficiuntur, & ideo non sunt personales. Quare hanc partem sustinēt *Alex. d. §. Forsitan, n. 6. & ibi Imola nu. 57. & c. Accedens, in fin. de prabend. Francus c. 1. in princ. n. 6. de cogn. spirit. in 6. & ibi Dominic. n. 6. Brunell. de sponsal. concl. 20. nu. 25. Rosella v. Impedimentum, imped. 6. n. 20. Sylvest v. Matrim. 8. q. 7 dict. 16. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. n. 6. Ledes. 2. p. 4. qu. 58. a. 2 ad fin. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. t. 14. n. 13. Gallego de cogn spirit. c. 13. nu. 19. Sotus n præced. relatus. Azor n. præced. relatus.* 5

Posset tamen consuetudine induci vt contrahatur cognatio hæc spiritualis tenendo per procuratorem aut nuncium. Quia quod potest lex inducere, potest etiam consuetudo legitimè præscripta. Et constat ex dictis disp. 4. n. 11. vbi probauimus posse consuetudine induci impedimenta matrimonium dirimentia, & qualis consuetudo exigatur. Et ideo ita docent *Nauar li. 4. cons. t. de cognat spirit. in 1. edit. cons. 2. n. 8. in 2 cons. 6. nu. 8. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 226. n. 9. Enriq. lib. 12. de matrim. c. 11. comment. penult.* At bene aiunt *Nauarr. & Manuel* eam consuetudinem non esse. Quare *Sotus 4. d. 42. qu. 1. art. 2. ad fin. vers. Consueuit autem. & Gallego de cognat spirit. c. 13. n. vlt.* dicunt admitti aliquando principes ad leuandum infantem per procuratorem, vt inter ipsos principes, & baptizatum, eiusq; parentes amicitia concilietur, & conciliata conseruetur: non autem inde sequitur inductum esse consuetudine, vt cōgnatio spiritualis per procuratorem contrahatur. 6

Sed esto vera esset opinio prima asserens contrahi posse hanc cognationem per procuratorem: merito in dubium vertunt DD. an vniuersitas possit per syndicum, ad id specialem potestatem habentem, suscipere infantem, ac contrahere cognationem hanc spiritualem? Et non est dubium de ipsa vniuersitate, vt vniuersitas est, cùm enim sit persona ficta ac incerta, est huius cognationis expers. Sed dubitatur, an singuli de illa vniuersitate contraherent? *Abb. cap. Veniens, n. 5. de cognat spirit.* affirmant singulos contrahere. Quod dispositio concepta in vniuersitate, quando actus vniuersitati competere nequit, resoluitur in singulos illius vniuersitatis, vt res non pereat. *cap. Si sententia, de sen. excom. in 6. & Brunell. de despons. concl. 20. nu. 26.* anceps cogitandum relinquit. At alij dicunt, ante initum 7

matrim. censendum esse eos contrahere : secus post. Ita *Angel. v. Matrimonium, 3. imped. 7. n. 14. Auferius decis. Tholosana 157. num. 2.* At verius est nec singulos contrahere. Quoniam aliud est vniuersitas, aliud singuli vniuersitatis. *c. Qui manumittitur, 12. qu. 2. & l. In tantum, § Vniuersitatis, ff. de rerum diuis.* Sic tenent *Federicus cons. 15. Franc. Aret. l. Gallus, §. Forsitan, n. 48. & ibi Imola nu. 57. ff. de liber. & posth. idem Imola c. Accedens, in fin. de prabend. Anchar. c. Veniens, nu. 7. de cogn spirit. & ibi Alex. de Neuo n. 12. idem Anchar. c. 1 nu. 5. de cogn spirit. in 6. & ibi Francus in fine princ. Rosella v. Impedimentum, imped. 6. nu. 20. Sylvest. v. Matrimonium, 8. qu. 7. dict. 16.* Nec obstat textus, quem pro se adducit *Abbas*. Quia respondet bene *Alex. de Neuo proximè allegatus*, eum textum loqui in delictis, ne delictum maneat impunitum, & sententia careat effectu.

8 Quamuis etiam verum esset, posse per procuratorem cognationem spiritualem contrahi, si tempore quo infantem procurator susciperet, quamuis non factus de reuocatione certior, verè reuocatus esset, non contraheret illum constituens cognationem. Quòd sicut in matrim. contrahendo nil efficit procurator, quantumuis reuocationis ignarus, si verè reuocatus sit: ita in hac cognatione contrahenda. Quia in his actibus requiritur consensus domini verus perseuerans, & non fictus. Ita *Baldus c. Audita, nu. 3 vers. Quaro nunquid, de restit spoliat. Felin. c. Ex parte decani, n. 10. ampliat. 2. de rescript.*

9 Ad argumenta n. 2. proposita resp. Ad 1. dic, & similiter ad 2. illud intelligi in ijs negotijs, quæ solo consensu perficiuntur, secus in ijs in quibus actio personalis desideratur. Ad 3. dic, matrim. esse contractum, qui solo consensu perficitur: atque ita nil mirum si possit per procuratorem iniri. Ad 4. dic, id esse speciale, & à iure statutum propter frequentiam & necessitatem iuramenti ad litium expeditionem: & hoc in aliquibus casibus iure expressis, secus in casibus non expressis. Ad 5. constat ex dictis n. 6. Ad 6. dic non posse contrahi hanc cognationem per procuratorē, non inde prouenire, quod electa sit personę industria: aut actus hic alicui præiudicet: sed quia ius canonicum hanc cognationem statuens, petit actionem personalem patrini, vt illam contrahat. Ad 7. dic, id specialiter statutum esse in iure canonico, propter vnitatem carnis inter coniuges. At in procuratore id statutum minimè est: nec datur vnitas carnis inter procuratorem & dominum. Ad 8. dic, non esse id per se primò esse patrinum : sed per se primò esse, constituere se patrem spiritualem, ad quod desideratur realis ille contractus, vt seruetur analogia ad patrem carnalem. Vnde sicut ad paternitatem carnalem sequitur obligatio erudiendi filium quoad esse naturale, ita ad paternitatem spiritualem sequitur obligatio ad spiritualem eruditionem.

10 Qvæstio posterior. An saltem ipse procurator, qui nomine alieno suscipit infantem, contrahat hanc cognationem spiritualem? Quidam affirmant. Quia hic procurator vera actione reali & personali baptizatum suscipit. Secundò, ex *l. Si is qui, 13. § Si libero. ff. commodati*, ibi: *Plerunque enim accidit vt extra id, quod agitur, tacita obligatio nascatur.* Ergo licet procurator non intendat nomine proprio tenere, vt sic contrahat hanc cognationem, illam vtique contrahet. Tertiò, quia non est absonum ex actu gesto à procuratore nomine alieno, ipsum procuratorem obligari, *l. Procurator qui pro euictione, 67. ff. de procur.* vbi qui tamquam procurator de euictione promittit, tenetur etiam finito officio. Tandem, quia si Episcopus committat cuicunque, vt nomine ipsius Episcopi baptizet puerum, ipse, nomine alieno baptizans contrahit hanc cognationem. Ergo idem dicendum est, si committat alicui vt nomine suo teneat, procurator hic nomine alieno tenens contrahet cognationem, & hoc est satis probabile. Et ita sustinent *Ioan. And. reg. Potest quis per alium, 68. paulo ante solut ad argum. de reg. iuris in 6. Franc. Aretin. l. Gallus, §. Forsan, n. 47. ff. de liber. & posth. & ibi Imola n. 57.* & hoc appellat tutius *idem Imola c. Accedens, nu. 22. de prabend.* & tenent etiam *Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 2. ad fin. vers. Consueuit autem, Gallego de cognat spirit. c. 14. n. 3. Toledo l. 7. sum. c. 4. n. 6. Petr. de Ledes. de matrim. q. 56. a. 3. pag. penult. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 51. col. 4. Manuel 1. tom. sum. in 2. edit. c. 226. n. 9. Vivaldus candelabro sacram.* vbi de matrim. *1. p. n. 160.* Addunt *Ioan. And & Gallego ibidem* hoc esse verum, licet procurator nullam contrahendæ cognationis intentionem habeat. Sed *Toledo proximè allegatus* tunc tantum censet hoc esse verum, quando procurator animum huius contrahendæ cognationis habet.

Alij volunt dicendum esse, ante initum matrim. procu- 11
ratoris cum ea, quam suscepit de baptismi fonte, contrahi cognationem à procuratore, vt sic contractus ille matrimonij impediatur : secus post illud semel iam initum: tunc enim sentiendum est minimè contrahi, ne matrimonium illud dirimatur. Sic *Angelus Matrimonium, 3. imped. 7. n. 15. Auferius decis. Tholosana 157. in fin.*

Cæterùm multò probabilius existimo, hunc procura- 12
torem minime cōtrahere cognationē spiritualem. Quod ad illam contrahēdam animus desideretur obeundi muneris patrini (vt probaui disp. præc. nu. 4.) At procurator eo animo destituitur: cùm non intendat nomine proprio tenere, nec esse verus patrinus: sed id munus nomine ipsius constituentis exercet, volens illum constituere patrinum. Secundò, quia exercens actum ex quo inducitur obligatio, non manet obligatus, si vere constet illum nō animo se obligandi exercuisse, vt notat *gloss. fin. clem. Eos, de regul.* Quod hic contingit. Et ideò hanc partem tuentur *Abb. c. Veniens, n. 4. de cognat spirit. & ibi Anchar. in fin. Card. n. 3. Alex. de Neuo n. 9. & 10. Præpos. n. 3. q. 3. idem Anchar. c. 1. n. 5. de cogn. spirit. in 6. & ibi Dominicus in princ. n. 9. Franc. ibi, in princ. nu. 6. q. 2. Alex. l. Gallus, § Forsitan n. 6. ff. de liber. & posth. & ibi Paulus n. 3. Sylvest. v. Matrimonium, 8. q. 7. dict. 15. Rosella v. Impedimentum, imped. 6. n. 19. Tabiena ibi, imped. 5. n. vlt. Armill. v. Matrimonium, n. 12. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. n. 7. fin. Ledesm. 2. p. 4. q. 58. a. 2. ad fin. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. qu. 1. §. 4. q. 149. n. 395. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior t. 14. nu. 14. Enriqu. lib. 12. de matrim. c. 11. fin. Emman. Sa sum. v. Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus, *nu. 5. vers. Cum quis per procuratorem, Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de baptismo, *ca. 62. ad finem.* Et congregatio Cardinalium hanc partem decreuit, teste *Nauarro in fine totius l. 5. cons. in 2. edition.* Hanc sententiam temperat *Lud. Lop. proxime alleg.* nisi procurator ille intenderet nomine proprio tenere, ac esse patrinus: tunc enim contraheret. At existimo nec in hoc euentu illum contrahere. Quia cum non sit designatus ab ijs quibus incumbit, vt nomine proprio teneat, ac efficiatur patrinus, desideratur in eo conditio assignationis : quam necessariam esse probauimus disp. 57. n. 12.

Ad argum. n. 10. proposita resp. Ad 1. dic, non sufficere 13
contractum illum naturalem, nisi designatus sit vt suo nomine infantem suscipiat. Ad 2. dic, cum *Alex. & Dominico, n. praced. allegatis, in casu illius l. Si is qui, § Libero*, eum qui commodauit, voluisse commodare, & commodatarium sibi obligare, licet crederet se commodare seruo, qui tamen liber erat : ac proinde non fuit defectus voluntatis ex parte commodantis. At in procuratore deficit animus tenendi nomine proprio. Ad 3. dic, cum *Alex. ibid.* intelligi eam *l. Procurator*, quando alieno nomine facienti acquiritur aliquid: ibi enim obligatio directa acquirebatur procuratori: secus vbi nil venit quærendum, vt notant *Bart. & omnes d. l. Procurator*. At in nostro casu nil venit quærendum procuratori, nec animum habet sibi quærendi. Ad vltimum dic, esse discrimen. Quia baptizans etiam vt delegatus, verè baptizat: per collationem autem veri baptismi contrahitur hæc cognatio. At nomine alterius suscipiens exercet nudam Ecclesiæ cæremoniam: quæ vt pariat cognationem, exigit vt nomine proprio fiat.

DISPVTATIO LX.

An infidelis vel hæreticus sit capax huius spiritualis cogn. actiuæ vel passiuæ: vel si non confirmatus sit cõfirmationis aut baptismi patrinus?

SVMMARIVM.

Explicatur titulus quæstionis, & proponũtur quæstiones disputãdæ, n.1.
Hæreticus baptizans, vel confirmans, vel in his sacramentis suscipiens, verè contrahit cognationem spiritualem, n.2.
An infidelis baptizans, vel suscipiens in baptismo, aut confirmatione, contrahat cognationem? Refertur quadruplex sent. n.3.4.5.6.
Proponitur sententia auctoris, n.7.
Non contrahit infidelis, siue baptizet, siue sit patrinus, n.8.
Idem dicendum est de catechumeno hæc faciente, n.9.
Nec si hic infidelis baptizatum comitetur in pueri susceptione, aut alter suscipiat, altero baptizante, contrahet cognationem infidelis: at fidelis illam contrahet, n.10.
Nec infidelis baptizatus postea, contrahet cognationem ex actu tempore infidelitatis exercito: & poterit ducere personam à se baptizatam, vel susceptam, vel eius matrem, n.11.
Satisfit argumentis, n.12.
An infideli sit capax cognationis passiuæ, ita vt fidelis baptizans, vel suscipiens eius filium, contrahat cognationem cum ipso infideli? Refertur quædam sententia, n.13.
Infidelis est incapax eius cognationis passiuæ, n.14.
Quamuis postea infidelis baptizetur, non conualescit ea cognatio, n.15.
Potest fidelis baptizans, aut suscipiens filium infidelis, iungi matrimonio cum infideli redeunti ad fidem, non autem cum persona à se baptizata vel suscepta, n.16.
Soluuntur argumenta, n.17.
Si fidelis non confirmatus sit patrinus in baptismo, contrahit cognationem? n.18.
Quid, si sit patrinus in confirmatione? Refertur quædam sent. n.19.
Verius est eum non contrahere cognationem, n.20.
Religiosi patrini baptismi, vel confirmationis peccant: at verè contrahunt cognationem spiritualem, n.21. & ibi, quid de Episcopo non confirmato, confirmante?

1 BIFARIAM poterat infidelis esse capax cognationis spiritualis. Primò, actiuè, nimirũ, ita vt baptizans vel suscipiens filium fidelis verè contrahat cognationem cum persona à se baptizata, vel suscepta, ac cũ eius parentibus. Secũdò, passiuè, nempe, ita vt si fidelis baptizet filium infidelis, ipsumve suscipiat, ipse infidelis non cõtrahat cognationem cum fideli, bene tamen è contra fidelis cũ infideli. Triplex ergo est quæst. disputanda. Prima, an infidelis sit capax cognationis actiuę. Secunda, an sit capax cognationis passiuæ. Tertia, quid de fideli non confirmato.

2 QVÆSTIO I. An infidelis baptizãs, suscipiensve in baptismo, aut confirmatione, filiũ fidelis, contrahat cognationem spiritualem cum persona baptizata vel suscepta, ac eius parentibus? Et quidem hæreticum baptizantem, vel illam personam in baptismo aut confirmatione suscipiẽtem, contrahere hanc cognationem, fatentur omnes statim allegandi pro omnibus sent. Quia charactere baptismi insignitus est, ac proinde ex hac parte est capax cognationis spiritualis, ac legibus Ecclesiæ subijcitur. Et quãuis peccet patrini munere fungẽs, at nullibi expers efficitur huius muneris obeundi; ac proinde verus patrinus est.

3 Circa infidelem autem hæc munera obeuntem versatur difficultas. Quintuplex est sent. Prima ait infidelẽ baptizantem filium fidelis contrahere cognationem cũ baptizato, ac eius parentibus; secus suscipientẽ. Ducitur primò, quia infidelis validè baptizat, non autẽ validè susceptoris munus exequitur. Quippe eũ non posse esse susceptorem decernitur *c. In baptismate, de consecr. d.* 4. Secundò, quia puer baptizatus ab infideli, recipit vere ab illo esse spirituale. Ergo manet verè filius spiritualis illius, & subinde vera cognatio cõtrahetur. Tertiò, quia per catechismũ vera cognatio spiritualis contrahitur, *c.2. de cogn. spir. in 6.* Ergo nondũ baptizatus est capax cognationis spiritualis. Quartò, quia ex factis infidelitatis tẽpore, bene oritur impedimentũ post cõuersionẽ, vt infidelis nõ valeat post baptismũ ducere eã, quæ infidelitatis tẽpore sibi facta est consanguinea. Et confirm. ex *c.1. de conuer. infidel.* ex quo cõstat infidelẽ occidentẽ virũ Christianæ, machinãte hac in viri mortẽ, non posse cõuersum ad fidẽ cum ipsa validè inire matrim. Huius sent. sunt *Gloss. c. In baptismate,* *verb. Suscipere, de consecr. d.* 4. *Angelus, verb. Baptismus,* 8. *n.*1. & *verb. Matrimonium,* 3. *imped.* 7. *nu.* 10. *Sotus* 4. *d.* 4. *q.* 4. *vn. a.* 5. *col. antepen. Ledesma* 1. *p.* 4. *q.* 8. *a.* 7. *dub. vnico, cõl.* 4. *Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 3. *n.* 4. *vers. Tertio, iuncto comment. lit. T. & c.* 11. *n.* 2. Vnde vtrobique infert cõuersum ad fidẽ posse cõtrahere cum matre fideli filij, quem de fonte leuauit: secus cum matre fideli filij à se baptizati, vel cum filia baptizata à se.

4 Secunda sent. docet, infidelem baptizantem filium fidelis non contrahere cognationẽ, secus si teneat in baptismo vel cõfirmatione. Quod baptizatus non exerceat eũ actũ nomine proprio, sed vice Sp. sancti, attentans nõ exerceat nomine alterius, sed proprio. Ita *Guillelmus*, quem refert ac sequitur *Rosella verbo Impedimentum, imped.* 9. *n.* 26.

5 Tertia sent. sustinet, infidelẽ suscipientem in baptismo, vel baptizantem filium infidelis, contrahere cognationem cum infideli, atque ita si ambo conuertantur, non posse eos matrimonio iungi. Sic *Archid. cap.* 1. *n.* 1. *de cognat. spirit. in 6 & c.* 1. *n* 3. 30 *qu.* 1.

6 Quarta sentent. docet, omnino non baptizatũ minimè contrahere, secus si sit catechumenus: tunc enim contrahet cognationem etiam tenendo in baptismo vel confirmatione. Quia catechumenus est iam baptizatus baptismo flaminis, quasi in vtero natus, licet nondum editus. Ita *Palud.* 4. *d.* 42. *q.* 1. *a.* 1. *concl.* 3. *n.* 8. *ad medium, Gaeta repet. c. Ad limina,* 30 *q.* 1. §. 4. *q.* 151. *n.* 398.

7 Quinta sent. tanquã verissima tenenda docet, infidelem incapacem esse huius spiritualis cognationis contrahẽdæ. Primò, quia sicut non habens vitam carnalem non potest esse cognatus carnaliter, ita non habens vitam spiritualẽ nequit esse spiritualiter cognatus. Et confirm. quia sicut ad carnalem cognationem inter aliquos desideratur processio vtriusque ab eodem stipite secundum carnalem propagationem, ita ad spiritualem exigitur processio vtriusque ab eodem stipite, nempe Christo, secundùm spiritualem regenerationem mediante visibili sacramento baptismi. Secundò, quia infidelis est incapax iurispatronatus, quod quasi spirituale est, *c. Quicũque,* 16. *q.* 7. nedũ cognationis verè spiritualis. Tertiò, quia cùm cognatio hęc sit ex mere Ecclesiæ instituto, nequit ab infidelibus cõtrahi, vtpote qui Ecclesię legibus minime subdũtur. Et ideò sic tenent ex Theol. *D. Tho. 4. d.* 42 *q.* 1. *a.* 3 *quæstiunc.* 1. *ad* 3. *Durand. ibi q.* 1. *n.* 9 *fin. Ricar. a.* 1. *q.* 3 *statim in princ. Suppl. Gabr. q.* 1. *a.* 3. *dub.* 2. *D. Anton.* 3. *p. t.* 1. *c.* 15. §. 3 *col.* 3. *Sotus* 4 *d.* 42. *q.* 1. *a.* 3. *col.* 3. & *ibi Ouand q. vnic. propos.* 6. *Petr. de Soto lect.* 11. *de matrim.* §. *Est autem huius cognationis, Veracruz* 1. *p. speculi, ar* 56. *concl.* 6. *Palacios* 4 *d.* 7. *disp.* 3. *quadruplici col ante fin. vers. Ego vero, Angles floribus* 1. *p.* vbi de matrim. *q fin. a.* 1. *concl.* 1. *Valentia* 4 *p. disp.* 4. *q* 2 *punct.* 3. §. *pen. & disp.* 10. *q.* 5 *punct.* 3. vbi de impedim. cognat. *paulo post princ.* §. *Iam tamen per concilium, Emm. Sa sum. verb. Matrimonium,* vbi de impedim. diriment. *n.* 5. *vers. Cum non baptizato, Petr. de Ledes de matrim. q.* 56. *a.* 1. *paulo post princ. & a* 3. *col pen. & sum. sacram.* vbi de baptismo, *c. vlt. concl.* 6. *Lud. Lopez* 2 *p. instruct.* vbi de baptismo, *c.* 62. *ad fin.* & vbi de matrim. *c.* 51. *col.* 6. *Barth. à Ledes. de matrim. dub.* 46. *post* 1. *concl. notabili* 4. *Manuel* 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 226. *n.* 10. *concl.* 4. *Vivald candel. sacram.* 1. *p.* vbi de matrim. *n.* 157. *Vega* 1. *to. sum. c.* 33 *casu* 45. *Cañedo sum sacram.* vbi de matrim *c.* 6. vbi de cognat. spirit. *n.* 48. Et ex Iurisperitis, *Ioan. Andr. reg. Ex eo non debet, de reg. iur. paulo ante solut. ad argum. Et c.* 1 *statim in princ. de cogn spirit. in* 6. & *ibi Anchar. n.* 1. *Domin. ibi, in princ. n.* 4. *Francus ibi, in princ. n.* 4. *Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum,* 6. *ad fin. Bellamera c.* 1. *n.* 2. 30. *q.* 1. *Prepos. rubr. de cogn spirit. p.* 1. *n.* 1. *Alex. de Neuo c. Contracto, n.* 12. *eod t. Henricus c Veniens, n.* 1. *eod, t. Astensis* 2 *p. sum. l* 8. *t.* 18 *a. vn q.* 6. *Brunel. de sponsal. concl.* 20. *n.* 18. *Sylvest. verb. Matrimonium,* 8 *q.* 7. *dicto* 12. *Turrecr. c. Ita diligere, n.* 3 30. *q.* 3. *Tabiena verb. Impedimentum, imped.* 5. *n.* 2. *q.* 1. & *n* 3. *q.* 2. *concl.* 11. *Armilla v. Matrimonium, n.* 11. *Navar. sum lat. c.* 22. *n.* 36. & *n.* 4. *vers. Tertiũ & l.* 3. *cons. in* 1. *edit. t. de baptis. cons.* 3. *n.* 1. *in* 2. *l.* 4. *t. de cogn spir cõs.* 1. *n* 1. *Greg. Lopez l.* 6. *verb. Estos, t.* 4 *p.* 1. *Alex. Carr. l.* 2. *de desp. c.* 8. *Matien. li.* 5. *rec. t.* 1. *rubr gl* 1. *n.* 169. *Gallego de cogn. spir c.* 8. *n.* 4.

Hinc deducitur, infidelem siue baptizet, siue susceptor 8

in Baptismo aut Confirmatione sit, minimè contrahere hanc cognationem. Quia si illius incapax est (vt nu præc. probaui) in neutro euentu poterit illam contrahere. Sic contra primam sent. relatam nu. 3. docent omnes DD. relati n. præc. cum dicant infidelem esse huius cognationis incapacem. Sed specialiter in neutro euentu eam contrahere explicant *D. Th. Durand. Ricard. Supplem. Gab. Ioan. And. d. reg. Ex eo non debet, paulo ante solut ad argum. Alberic. Alex. de Neuo, Præpos. Turrec. Brunel. D. Antonin. Sotus, Pet. de Soto, Nauar. duplici consilio cit. Veracruz, Angles, Lud. Lop. vtroq; loco, Ouand. Gallego, Vega, Viuald. Cañedo, Bart. à Ledes. Matienzo nu. præced. allegati, Pet. de Ledes. de matrim. q. 56. a. 1 paulo post princip. & a. 3 col penult.*

9 Secundò infertur, catechumenum esse quoque incapacem huius cognationis. Quòd non procedat ab eodem stipite, videlicet, Christo, per spiritualem regenerationem, mediante visibili sacramento baptismi: sicut nec sacramentorũ est capax. Ita contra quartam sent. nu. 6. relatam, docent *Sotus, Ouandus, Angles, Cañedo allegati n. 7. Pet. de Ledes. vtroque loco relato nu. præced. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 51. col. 6.*

10 Tertiò deducitur, si Christianus vna cum infideli suscipiat puerum, vel alter suscipiat altero baptizante, non contrahi cognationem cum infideli: vtpote qui illius expers est: bene tamen cum Christiano. Quia vtile non vitiatur per inutile, quando commodè separari possunt, *reg. Vtile, de reg. iuris, in 6.* Ita docet *Ioan. Andr. reg. Ex eo non debet, in fine de reg. iuris.*

11 Quartò deducitur, infidelem baptizantẽ, vel suscipientem, non contracturum cognationem ex eo actu tempore infidelitatis gesto, quamuis postea baptizetur. Quia quod à principio nullum fuit, cõualescere nequit. Hoc videtur contra *Toledo l. 2. sum. c. 23. in fin.* vbi hæc ait: Cùm non baptizatus est susceptor, non contrahitur hæc cognatio, licet contrahatur quando baptizatur. Sed nostrum corollarium sustinent *Alex. de Neuo c. Contracto, n. 13. de cogn spirit. Sotus, Bart. à Ledes. n. 7. allegati, Gallego de cogn spirit. c. 8. n. 14. Pet. de Ledes. n. 8. relatus, Lud. Lop. n. 9. cit.* Ex quo rursus infertur, posse infidelem illũ postea baptizatum copulari matrimonio cum persona à se baptizata, vel susceptа, & cum eius matre. Quod cum neutra contraxerit cognationem spiritualem, tamquam illius incapax, & dicemus de matre idem, in simili casu, n. 16.

12 Ad argum. nu. 3. proposita resp. Ad 1. dic, non satis esse baptismum ab infideli collatum esse validum, vt ex eo oriatur cognatio spiritualis, sed desiderari personam baptizantem esse capacem illius contrahendæ: qualis non est infidelis. Ad 2. dic, non satis esse recipere esse ab alio, vt recipiens sit eius filius. Exigitur enim vt recipiat esse à principio viuenti simili in natura. At baptizatus recipit esse spirituale ab infideli, non tamquam à principio simili sibi in natura regenerationis per baptismum, quamuis sit ille catechumenus, habeatque fidem & sit in gratia constitutus. Ad 3. dic, eam cognationem esse valde imperfectam, & secundum quid, ac dispositionem quandam ad cognationem perfectam, quæ ex baptismo consurgit: ac proinde nil mirum, si ex catechismo, qui ad baptismum dispositio est, Ecclesia sic statuente, contrahatur. At cognationis perfectæ spiritualis quicumque non baptizatus est incapax. Ad quartum dic, consanguinitatem esse quid naturale, & ideo eam cõtrahi ab infidelibus. At cum cognatio spiritualis sit ex solo iure Ecclesiastico, cui infideles non subsunt, non potest ab infidelibus contrahi. Ad confirmationem dic, in eo textu imponi pœnam Christianæ illi in odium eius delicti, ne vnquam possit illi infideli conuerso ad fidem nubere: & subinde nec infidelis conuersus poterit eam ducere: quamuis ipsum infidelem non potuerit ligare Ecclesia. Sed quia matrim. postulat vtrumque coniugem habilem eo ipso quod alter subiectus Ecclesiæ redditur ab ipsa inhabilis, nequit inter ipsos matrimonium consistere. At cognatio spiritualis, vtpote res ex Ecclesiæ iure iuuenta, non potest contrahi ab infidelibus: nec etiam potest in solo fideli, vt nu. 4. dicemus.

Qvæstio II. An infidelis sit capax cognationis passiuæ: ita vt si fidelis baptizet, vel teneat in baptismo filium infidelis, contrahat fidelis ex parte sua cognationem cum parentibus infidelibus illius pueri, quamuis parentes infideles eam non contrahant: sed terminent illam cognationem actiuam à fideli contractam? Quidam affirmant fidelem ex parte sua contrahere cognationem cum parentibus illis infidelibus, quamuis illi non contrahant: & proinde infideles esse capaces cognationis spiritualis passiuæ: vnde inferunt, non posse consistere matrimon. inter parentes illos postea baptizatos cum fideli, qui eorum filium baptizarat aut susceperat. Ducuntur, quia quamuis infidelis ex parte sua expers sit cognationis spiritualis: at fidelis capax est illius, ac legi Ecclesiasticæ subditur statuenti, vt quicumque baptizans vel susceptor illam contrahat. Ergo ex parte sua contrahet, tamquam vere baptizans, veruſque susceptor. Et confirmatur, quia stat impedimentum ex parte alterius, qui est fidelis, solùm incurri, vt constat ex *c. 1. de conuers. infid.* & dixi n. præced. in solut. ad vlt. Ita sustinent *glossa cap. 1. v. Ex lauacro, 30. q. 1. & ibi Archid. n. 3. idem Archid. c. 1. n. 1. de cognat spirit. in 6. Præpos. rubr. de cogn. spirit. q. 2. n. 2. & q. 3. n. 3. Albericus in suo dict. lit. I. v Impedimentum. 6. ad fin. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. col. 3. Rosella v. Impedimentum, imped. 6. nu. 26. & ibi Supplem sum. Pisanæ, imped. 6. n penult. Angelus v. Matrimonium, 3. impedim. 7. n. 10. Syluest. v. Matrimonium, 8. qu. 7. dict. 12. Greg. Lop. p. 4. t. 7. in rubrica, Nicolaus de Orbellis 4 d. 42. q. 1. §. 5. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. § 4. q. 151. n. 398. Veracruz 1. p. speculi, ar. 56. concl. 6. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 169. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 11. nu. 3 fine, Viualdus candelabro sacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 163.*

13

At dicendum est, infidelem esse incapacem cognatio- 14
nis illius spiritualis passiuæ, ac proinde nec fidelem baptizantem, aut suscipientem filium infidelem, contrahere cognationem aliquam cum parentibus infidelibus. Ratio est aperta. Quia cùm cognatio spiritualis sit quædam relatio, non potest ab altero contrahi, quin ab vtroque contrahatur. Quippe relatio duo extrema necessario petit. Cum igitur infidelis incapax sit cuiuscumque cognationis spiritualis, nequibit fidelis cum infideli eam contrahere. Et confirm. quia nec matrim. nec cognatio carnalis, nec legalis potest consistere nisi inter duo extrema habilia. Et ideo hanc partẽ defendunt *Durand. 4. d. 42. qu. 1. n. 9. fine, Alex. de Neuo c. Contracto, n. 13. de cognat spirit. Henric. c. Veniens, n. 1 eo. t. Bellamera, c. 1. n. 230. q. 1. Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 3. col. penult. vers. Postrema ex his, Palacios ibi, disp. 1. col. 27. vers. Non me latet, f. 927. Gallego de cogn spirit. c. 8. n. 11. Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 46 post 2. concl. not. ab. 1. Pet. de Ledes. de matrim. q. 56. a. 3. fin. Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 226. nu. vlt. Vega 1. to sum. c. 33. casu vlt. in fine.*

Hinc deducitur, nec eam cognationem spiritualem 15
conualescere, ac oriri cum parentibus illis infidelibus, licet postea illi baptizentur, vt dixi n. 11. in casu simili. Quia quod à principio irritum fuit, conualescere nequit, *regul. Non firmatur, de reg. iuris, in 6. & reg. Quod ab initio, ff. de regul. iur.* Sic *Alex. de Neuo, Bart. à Ledesm. nu. præced. relati, Gallego de cognat. spirit. c. 8. n. 14.*

Rursus ex hoc subinfertur, posse consistere matrimo- 16
nium inter fidelem sic baptizantem, vel suscipientem, & parentes illos infideles, si postea baptizentur. Quod nulla inter illos cognatio spiritualis suborta sit. Ita *Durand. & Alex. de Neuo n. 14. relati, Gallego de cognat spirit. cap. 8. nu. 15.* At non poterit fidelis ipse matrimonium inire cum persona à se baptizata vel susceptа. Quia cum illa nil obstitit, quo minus vere contraheret cognationem spiritualem. Quãuis contrarium dixerim in casu relato nu. 11. Quia in illo casu baptizans vel suscipiens erat infidelis, & ita cognationis incapax: at in hoc est fidelis.

Ad argum. n. 13. propositum dic, non sufficere fidelem 17
esse capacem contrahendæ cognationis, nisi aliud extremum

mum cum quo contrahenda est, sit capax, vt probaui nu. 14. Ad confirm. dic, vt aliqua persona sit impedita ne cõtrahat, satis esse dari impedimentum in illa: quamuis in alia ex parte sua non sit, vt homo solutus nullo laborat impedimento ad matrimonium, at nequit monialem ducere, propter impedimentum ipsius monialis. Cognatio autem cùm sit relatio, inueniri nequit nisi inter duo extrema habilia.

18 QVÆSTIO vltima: An non confirmatus suscipiens in confirmatione puerum, contrahat cum illo, eiusque parentibus cognationem spiritualem? Si enim suscipiat in baptismo, manifestum est ipsum contrahere. Quod nullibi ea susceptio interdicatur non confirmato.

19 Specialis autem difficultas est, si in confirmatione suscipiat? Qua in re est duplex sent. Prima, (& satis probabilis) affirmat eum contrahere. Quia habet esse spirituale, & est membrum Ecclesiæ per baptismum. Secundò, quia licet religiosis interdicatur suscipere in baptismo vel confirmatione, *c. Placuit cõmune, 16. q. 1. & c. Non licet, de consec. d. 4.* At si teneant, fiunt veri compatres. Tandem, quia Episcopus non confirmationis sacramento insignitus, verè contrahit cognationem, si puerum confirmet. Ergo similiter si in confirmatione illum teneat alio Episcopo confirmante. Nulla enim diuersitatis ratio apparet. Et ideo hãc sent. tuentur *Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 3. n. 8. Rosella v. Impedimentum impedi. 6. fin. v. Matrimonium, 8. q. 7. dict. 12. Tabiena v. Confirmat sacramentum, q. 7. n. 8. & n. Impedimentum, impedi. 5. n. 2. q. 1. Sotus 4. d. 42. q. 1. ar. 3. col. 3. vers. Ex quo fit; Nauar. l. 3. cons. in priore edit. ti. de baptismo. cons. 3 fin. in poster. d. 4. t. de cogn. spir. cons. 1 fin. Gallego de cogn. spirit. c. 9. n. 1. & fin. Emman. Sa sum. v. Matrimonium*, vbi de impedit. dirimentib. *n. 5. vers. Non confirmatum, Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 226. n. 10 conclus. 4. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 51 col. 6. vers. Ex quo fit.*

20 Secunda sent. (cuitamquam probabiliori accedo) ait eum non contrahere cognationem spiritualem. Quia quamuis habeat vitam spiritualem ratione baptismi, at non habet conditiones petitas ab Ecclesia, vt verus susceptor sit, vt constat ex *c. In baptism. de consecr. d. 4.* ibi: *In baptismate, vel in chrismate non potest alium suscipere in filiolum ipse, qui non est baptizatus vel confirmatus.* Quod verbum, Potest, præposita negatione tollit potentiam, & reddit actum nullum (vt probaui l. 6. disp. 38. n. 20.) Qua ratione ductus *Valentia 4. p. disp. 4. q. 2. punct. 3. § penult.* ait infidelẽ non modo illicite, sed inualide etiam suscipere. Quia is textus decidit infidelem non posse esse susceptorem in baptismo: quod idem decidit textus de fideli non confirmato, dicens eum non posse esse susceptorem in Confirmatione. Et ratio huius decisionis fuit, quia sicut in naturalibus, vt quispiam generare valeat, exigitur vltra vitam, debitum eiusdem vitæ robur: ita ad susceptionem in confirmatione, quæ habet rationem regenerationis, in quantum robur ad conseruandã vitam spiritualem baptismi confert, oportuit vt patrinus robur vitæ per confirmationem obtinuerit, vtpote qui repræsentat, tenens puerum, eius imbecillitatem in fide, ac indigẽtiam vt ab alio fortiori sustentetur. Et ideo huius sent. sunt *Gl. d. c. In baptismate, v. Suscipere, Angelus v. Confirmationis sacrament. nu. 11. & v. Matrimonium, 3. imped. 7. n. 10 fin. Victoria summ.* vbi de confirm. *n. vlt. Palacios 4. d. 7. disp. 3. quadruplici. col. ante fin. vers. Ego vero, Suarez 3. p. q. 72. a. 10 fin. Enriq. l. 12. de matrim. c. 11. n. 2. & l. 3. de sacram. confirm. c. 3. n. 3. Toledo l. 2 sum. c. 24. n. 11. Bart. à Ledes. in sum. sacram.* vbi de confirm. *dub. 8. Vialdus candel. sacram. 1. p.* vbi de baptismo, *n. 69 Vega 1. to sum. c. 46. casu 11.*

21 Religiosi verò quãuis peccent, si in baptismo aut confirmatione susceptores sint, vt probant textus nu. 19. in 2. argum. allegati. Quia tamen nullum est verbum in eis irritans factum, veri susceptores erunt, & subinde contrahent spiritualem cognationem. Ita docent *Angel. v. Baptismus, 8. init. Syluester v. Baptismus, 5. q. fi. Tabiena v. Baptismus, 5. fin. Ledes. 1. p. 4. q. 8. a. 7. dub. vn. concl. 2. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 152. n. 399. Pet. de Ledesm. sum. sacram.* vbi de baptismo, *c. fin. concl. 6. Gallego de cognat spirit. c. 9. fin. Vialdus candel. sacram. 1. p.* vbi de baptismo, *n. 69.* Similiter Episcopus non insignitus sacramento confirmationis, quamuis suscipiens in confirmatione non cõtrahat cognationem, at contrahet confirmans. Quia verum Sacramentum cõfert, iuxta omnes: at non est verus susceptor, vt n. præced. probaui. Et ex dictis cõstat ad argumenta n. 19. proposita.

DISPVTATIO LXI.

Vtrùm in quacunq; ætate possit quispiam legitimus esse patrinus, ac cognationem cõtrahat?

SVMMARIVM.

Refertur duplex sent. circa ætatem in patrino necessariam, n. 1. & 2.
Non exigitur vt patrinus ætate excedat baptizatum, n. 3.
Desideratur & sufficit vsus rationis necessarius ad culpam mortalem in patrino, vt legitimus sit, & cognationem contrahat, n. 4.
Si in minori septennio acceleretur is vsus rationis, potest esse patrinus, & contrahet cognationem, n. 5.
Satisfit argumentis, n. 6.

1 IN hac disp. quidam petunt, quo possit quispiam baptizandi patrinus esse, vt illum excedat octodecim annis. Ducuntur, quod id in adoptione legali statutum sit, § *Minorum, Instit. de adopt.* vt vel sic certissimum sit posse ipsius patrem carnalem esse. Et confirm. quia patrini sunt parentes spirituales ipsius baptizati. Et ita sustinent *Abbas c. Debitum. n 3 de baptismo, Lud. Lop. 2 p. instruct.* vbi de baptismo, *c. 63. §. At nota.*

2 Alijs placet excessum quatuordecim annis exigi. Quia in ea ætate est quispiam pubes, & potest esse pater. Ita *Anchar. c. Debitum, n. 7. de baptis.*

3 Verum dicendum est, non desiderari vt patrinus ætate excedat baptizatum: nec certam ætatem præscribi in patrino, vt id munus obire possit. Probatur ratione optima *D. Th. 4. d. 42. q. 2. a. 1. ad 3.* vbi constituit differentiam inter paternitatem legalem adoptionis, & spiritualem sacramentorum Baptismi & Confirmationis. Quod hæc sit quædam regeneratio in Christo, in quo non differt masculus à femina, seruus à libero, iuuenis à sene, & ideò indifferenter potest quilibet effici pater spiritualis alterius. Illa autem tendat ad hæreditatis successionem, & quandam subiectionem adoptati adoptanti. Dedecet autem antiquiorem iuueni subdi in cura rei familiaris. Et ideo leges petunt adoptantem seniorem esse adoptato. Secundò, quia in nullo textu reperitur ætas præscripta in patrinis. Tertiò, quia similiter baptizans vel confirmans efficitur pater spiritualis baptizati vel confirmati. Et tamẽ nullus petit illum maiorem natu esse. Et ideò huius sunt. est apertè *D. Th. loco prox. allg.* dum indistincte ait posse quẽlibet effici patrem spiritualem alterius, nulla maioris aut minoris ætatis ratione habita. Et in proprijs terminis docet *Nauar. l. 4. cons. t. de cogn. spir. in 1. edit. cons. 3. n vn. in 2. cons. 4. n. vn. Enriq. l. 12. de matrim. c. 11. n. 2. in comment. lit. T. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 226. nu. 1. col. 4. Vega 1. to. sum. c. 33. casu 39.*

4 Hinc deducitur, puerum cuiuscumque ætatis, dummodo rationis vsum necessarium ad culpam lethalem contrahendam habeat, posse esse legitimum susceptorem in Baptismo vel Confirmatione, ac suscipiendo contrahere veram cognationem spiritualem: secus si rationis vsu careat. Constat prior pars ex dictis nu. præc. vbi certam ætatem iure præscriptam non esse ad id munus obeundum probauimus. Deinde, quia tunc reperiri potest legitima intentio faciendi quod alij patrini efficiunt, vna cum actione tenẽdi in susceptione illorum sacramentorum. Ergo vera cognatio spiritualis orietur. Constat etiam posterior pars. Quia non fruens rationis vsu nequit exercere illam susceptionem cum legitima intentione, sed tantum materialiter, instar bruti. At intentionem efficiendi quod alij patrini faciunt, desiderari probaui disp. 58. n. 4. Et ideò hanc sent. tenent *Nauar. l. 4. cons. t. de cognat spirit. in priori edit. cons. 1. in fin. in posteriori, cons. 2 fine, & cons. 3. nu. vn. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4 qu. 136. n. 371. & 372. Enriquez l. 12. de matrim. c. 11. n. 2. Manuel & Vega nu. præced. alleg.*

5 Imo si in minori septennio acceleretur vsus rationis sufficiens ad mortale peccatum, esset ille susceptor legitimus, ac veram spiritualem cognationem contraheret. Ita *Enriq. n. precedenti alleg.* Et constat ex ibi dictis.

6 Ad argum. & confirm. nu. 1. proposita, constat ex ratione *D. Thomæ*, quam n. 3. retuli. Deinde congruentia illa ac similitudo arguit id decens esse, non tamen esse præceptum. Cùm iure statutum non reperiatur.

DISPVTATIO LXII.

An si baptismus vel confirmatio irrita sint, aut baptismus in necessitate priuatim ministretur, oriatur cognatio spiritualis, tam ex parte ministri, quàm ex parte patrini?

SVMMARIVM.

Quando puer domi baptizatur, & postea in Ecclesia adhibentur solemnitates catechismi, an contrahatur aliqua cognatio in illis solemnitatibus? n. 1.

An teneatur parochus in libro scribere patrinum fuisse solius catechismi, puero iam domi baptizato? Remissiuè, n. 2.

Quot quæstiones disputandæ sint, n. 3.

An ex iteratione solemni baptismi validi priuatim collati oriatur cognatio? Refertur quædam sententia, n. 4.

Nullatenus contrahitur ex ea iteratione, nec quoties baptismus & confirmatio irrita sunt, n. 5.

Quid, si aliquis ratione dubij prioris baptismi rebaptizetur? n. 6.

Quid si nondum integrè natus baptizetur, & postea rebaptizetur? n. 7.

Solluntur argumenta, n. 8.

An baptizans in necessitate non solemniter, siue laicus, siue femina, contrahat cognationem? Refertur quædam opinio, n. 9.

Explicatur sententia Auctoris, n. 10.

An pater baptizans in necessitate filiũ concubinæ possit illã ducere? n. 11.

Soluuntur argumenta, n. 12.

An tenens in baptismo non solemni contrahat cognationem? Refertur quædam sententia, n. 13.

Verius est, tenentem non contrahere, n. 14.

Quid, si in eo baptismo priuato velit susceptor munus patrini obire? n. 15.

Soluuntur argumenta, n. 16.

1 IN hac disp. tanquam certum præmittendum est, quando baptismus domi confertur, & postea in Ecclesia adhibentur solemnitates baptismo minimè iterato, non cõtrahi cognationem spiritualem in ijs catechismi solemnitatibus, quæ matrimonium subsequens dirimat; sed solùm quæ illud contrahendum impediat. Cùm ibi solus catechismus ministretur. Et ita conueniunt omnes DD. allegandi. Et latè tractaui hoc l. disp. 10. & ibi n. 12. defendi hoc impedimentum esse prorsus ablatum per Tridentinum.

2 An verò parochus in libro, in quo nomina patrinorum scribit, teneatur aduertere hunc susceptorem non fuisse patrinum nisi solius catechismi? dixi eadem disp. 10. n. 13.

3 Triplex autem quæstio disputanda est. Prima, an quando baptismus domi verè collatus iteratur solemniter in Ecclesia, ex hac iteratione oriatur cognatio? Secunda, an baptizans priuatim in extrema necessitate contrahat cognationem. Tertia, an illam contrahat tenens puerum in eo baptismo priuato.

4 QVÆSTIO I. An ex iteratione solemni baptismi priuatim validè collati, oriatur cognatio aliqua spiritualis? Aliqui censent ex hac iteratione oriri cognationem spiritualem perfectam, dirimentem subsequens matrim. Ducuntur, quia licet posterior baptismus sit irritus, sufficit ad impedimentum dirimens inducendum, actum effici de facto, etsi non de iure, sed irritus sit, vt constat ex *cap. vn. de sponsal. in 6.* vbi deciditur ex sponsalibus irritis oriri impedimentum publicæ honestatis dirimens matrimonium. Ita tenent *Domin. cons. 33. n. 5. & 6. Philip. Probus addit. ad Monachum, c. 1. de cogn. spir. in 6. n. 2. & 3.* & teste *Mandosio de signat. gratiæ, t. Dispensationes matrimoniales, §. Magna fuit.* in Concilio Rotæ magna fuit suborta quæstio circa hanc rem, & aliqui affirmabant hanc partem, inter quos erat *Felinus*, qui tunc erat Rotæ auditor.

5 Cæterum absque dubio tenendum est, ex solemni illa baptismi iteratione nullam prorsus cognationem oriri siue in rebaptizante, siue in patrinis. Quod conclusum esse in Concilio Rotæ testatur *Mandosius n. prec. alleg.* Quia iura decernunt ex baptismo oriri cognationem, eo quod sit regeneratio quædam spiritualis. At hic posterior baptismus, nec est verè baptismus, nec vera spiritualis regeneratio. Vnde succedit *reg. iuris, Non præstat de reg. iur. in 6.* non præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum. Præterea quia nullus est textus decidens ex baptismo penitus inani oriri hoc impedimentum. Et inducere matrimonij impedimenta, est valde odiosum. Et ideò hanc partem tenent *Rosella v. Impedimentum, imped. 6 nu. 13. Angel. v. Matrim. 3 imped. 7 fin. Syluest. v. Matrimon. 8. q. 7. dict. 17. Tabiena v. Impedi. imped. 5. ad fin. Armilla v. Matrim. nu. 13. & 14. Sotus 4. d. 42. qu. 1. a. 2. col. penult. vers. Atque adeo. Nauar. l. 3. cons. 1. de baptismo, in 1. edit. cons. 1. n. 1. in 2. cons. 2. n. 1. Ledes. 2. p. 4. q. 58. a. 2. ad fin. Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 46. col. 2. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 11. Emman. Sa sum. v. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *n. 5. vers. Etiam in baptismo, Viuald. candel. sacram.* vbi de matrim. *n. 164. Petr. de Ledes. de matrim. q. 56. a. 1. paulo post princ.* Et generaliter quoties baptismus vel confirmatio sunt irrita, dicendum est, ex ijs nullam oriri cognationem. Quod probant rationes adductæ: & docent *Ledes. 1. p. 4. q. 13. a. 10. notab. 3. Gallego de cognat spirit. c. 10. n. 8.*

Hinc deducitur ex baptismo iterato sub conditione, eo 6
quod de prioris baptismi veritate dubitabatur, postquam constiterit priorem fuisse validum, non oriri cognationem. At dum id non constat, præsumet Ecclesia cognationem. Ita *Sotus & Bart. à Ledes. n. præced. alleg.* Quod intelligo quando est merum dubium. Nam si sint variæ opiniones probabiles, dicam n. 8 qu.

Secundò deducitur, oriri cognationem spiritualem, 7
dum quis nondum integrè natus baptizatur, quando baptismus est validus: nec oriri postea ex baptismo sub conditione iterato in Ecclesia propter dubium valoris prioris baptismi. Sic *Nauar. l. 3. cons. 1. de baptismo, in 1. edit. cons. 1. n. 1. in 2. cons. 2. n. 1.* Et dicit id esse verum, licet in quacumque corporis parte fiat baptismus. Quia censet quamcunque partem aqua intingi sufficere ad baptismi veritatem. Sed bene dixit *Alex. de Neuo cap. penult. in fine, de cognat spirit.* hoc pendere ex ea quæst. an baptismus in quacumque corporis parte collatus sit validus. Vnde existimo non ita absolutè loquendum, vt locutus est Nauarr. Sed si in ea parte conferatur baptismus, vbi est ita certum, eum esse validum, vt non sit sub conditione iterandus; contrahetur ex eo cognatio, non autem ex iteratione: si autem dubium sit inter viros doctos an in ea parte collatus sit validus, eadem dubitatio insurget vtro ex baptismo cognatio spiritualis consurgat: & si sint duæ opiniones probabiles, quarum altera neget prioris baptismi valorem: altera autem affirmet, poterit tuta conscientia quispiam vtram harum eligere: & tenendo baptismum nõ fuisse validum, dicit consequenter probabile esse ex eo non oriri cognationem, sed ex iteratione. Contrarium verò dicet, si eam opinionem amplectatur, quæ sustinet priorem fuisse validum. Et cum vtraque opinio sit probabilis, poterit vtrauis illarum tuta conscientia amplecti.

Ad argum. n. 4. propositum, dic in eo casu esse textum 8
expressum, nec eum casum cum valde specialis sit, posse extendi ad alios. Aliter posset inde probari ex omni actu irrito sequi impedimenta omnia iure statuta, ac proinde diceremus irregularem esse, qui putans se hominem interficere, verè feram necaret.

QVÆSTIO II. An laicus in necessitate baptizans con- 9
trahat cognationẽ spiritualem? Quidam asserunt eã contrahi non posse nisi ex baptismo solemniter à sacerdote ministrato. Probãt ex *c. vlt. de cogn. spir.* ibi: *Pro eo quod ipsum pater mulieris eiusdem, qui sacerdos extitit, baptizauit.* Vbi ponderatur baptizantẽ fuisse sacerdotẽ, vt cognatio spiritualis contraheretur. Secundò, quia *c. Ad limina, 30. q. 1.* declaratur parentes, qui proprios filios in necessitate baptizãt non arceri à petitione debiti. Quod iniustum sit propter

actum

actum præcepti, pœnam subiri. Quæ ratio æquè militat in laico, qui necessitatis tempore baptizat puerum: si enim ob id oriretur inter ipsum & pueri parentes cognatio spiritualis, priuaretur propter actum præcepti libertate ineundi matrim. cum illis: ac proinde pœnam incurreret. Negari enim non potest, priuari hac libertate esse quoddam pœnæ ac grauaminis genus, & ideo hanc partem sustinet quidam, quos tacito nomine refert *Palud. 4. d. 42. qu. 1. a. 1. concl. 4. n. 9.* Et *Monald. tit. Rainerio in sua sum.* vbi de matrim. vbi de cogna. spirit. *t. de paternitate*, ait laico in articulo necessitatis baptizanti puerum, esse sanum cõsilium, vt matrem eius minimè ducat: aut puellam à se tunc baptizatã: at si duxerit, consulendum esse Pontificem, vt decernat an id matrim. validè initum sit. Quia fortè aliud est de baptismo in necessitate collato, & aliud de baptismo solẽni.

10 At dicendum prorsus est, baptizantem etiam laicum in extremo necessitatis articulo contrahere cognationem perfectam spiritualem subsequens matrim. dirimentem cum baptizato, eiusque parentibus. Quia omnia iura clamant ex vero baptismo oriri cognationem spiritualem: & solùm excipitur *c. Ad limina, 30. qu. 1.* quando coniugis filium alter coniux in necessitate baptizat, & hoc quoad vsum matrim. iam contracti, ne, scilicet, per illum actum præiudicetur debiti petitioni. Quæ ratio non æquè procedit in matrim. contrahendo. Quia priuari coniugem iure debiti exigendi, est in pœnam delicti admissi baptizando filium coniugis alterius (vt probabo l. 9. disp. 30. nu. 1. & 2.) At iniquum est pœnam incurri propter obseruantiã præcepti. Contrahi autem cognationem, quæ subsequens matrimonium dirimat, ac reddat incestuosum concubicum cum persona baptizata, vel eius parentibus, nullatenus habet rationem pœnę vel grauaminis, sed pertinet ad quoddam amicitiæ genus & coniunctionis, quam statuit Ecclesia inter has personas, ob quam vetuit matrimoniũ inter illas. Et confirm: quia parochus tenetur Baptismum solemniter ministrare, & tamen nullus negabit eum contrahere hanc cognationem. Tandem quia quando impedimentum aliquod nõ statuitur ab Ecclesia in delicti pœnam, sed ob alias rationes, incurritur propter actum præcepti. Vt iudex obligatus ad suspendendum delinquentem irregularis efficitur illum suspendendo. Et ideo hanc partem tuentur ex Iurisperitis, *Host sum. t. de cogn spirit. §. Et an aliquis, n. 8. Abb. c. fin. n. vlt. de cogn spirit. & ibi Henric. in fine, Præpos. c penult. n. 3. eo t. Archid. c. Omnes, n. 2. 30. q. 1. & ibi Bellamera n. 2. Albericus in suo dict. lit. I. v. Impedimentum, imped. 6. Ioan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 7. qu. 14 & 15. Astens. sum. 2. p. lib. 8. t. 18. a. vn. q. 7. Brunel. de sponsal. concl. 20 n. 20. Rosella v. Impedimentum, imped. 6 n. 12. Et ibi supplem. sum. Pisana, imped. 6. n. 9. Ang. v. Matrimonium, 3. imped. 7. n. 16. Sylvest. v. Matrimonium, 8. q. 7. dict. 7. Couar. 4. decret. 2. p c. 6. §. 4 nu. 4. Anti Cucus l. 5. instit. maior. t. 14. n. 7. Greg. Lop. l. 1. v. Clerigo, t. 7. p. 4. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1 n. 170. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 144. n. 383. Nauar. sum. Lat. c. 16 n. 34. fine, & c. 22. n. 40. fin. Et l. 4. cons. in 1. edit. t. de sponsalibus, cons. 53. n. 2. in 2. t. de cogn. spirit. cons. 5. n. 2. Gallego de cogn. spirit. c. 11. n. 5.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 1. n. 6. & concl. 4. n. 9. Supplem. Gab. ibi q. 1. a. 2. concl. 4. & a. 3. dub. 3. D. Antonin. 3 p. t. 1. c. 15. §. 3. Sotus 4. d. 4. q. vn. a. 5. ad fin. & d. 42. q. 1. a. 1 col. penul. v. Profecto rationes. Bart. à Ledes. de matrim dub. 44. ad fin. Palacios 4. d. 42. disp. vn. col. 34. vers. Dubitas forsan. f. 931. Enriq. l. 12. de matrim. c. 11. n. 1. Emman. Sa summ. v. Matrimonium*, vbi de imped. dirimentib. *n. 5. vers. Etiam in Baptismo, Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 11. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 85. col. 2. vers. Cæterum, & 2. p.* vbi de matrim. *c. 51 col. 3. Pet. de Ledes. de matrim. q. 56. a. 1. dub. 2. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 226. n. 2. concl. 2. & nu. 11. concl. 5. Vega 1. tom. sum. c. 33. casu vltim. Viuald. candel. sacram. 1. p.* vbi de Baptismo *n.* 42. & vbi de matrim. *nu. 155. & 158. Llamas in methodo curat. 3. p. cap. 8. §. 19. fin.* Quare idem dicendum est de femina baptizante in extrema necessitate. Contrahit enim cognationem spiritualem. Vt probant rationes adductæ. Et ita docent *Abbas, Brunel. Gaeta eisdem locis.*

Hinc deducitur patrem, qui in necessitate filium suæ 11
concubinæ baptizat, non posse eam ducere. Quoniam obstat cognatio spiritualis, quam ex eo babtismo in necessitate collato oriri, ad dirimendum subsequens matrimonium. probauimus n. præc. Et ita docent *Nauar. triplici loco, Palacios, Philiarc. Lud. Lop. duplici loco, Petr. de Ledes. Vega, Llamas allegati n. præced. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 226. nu. 11. concl. 5. Viualdus candel. sacram. 1. p.* vbi de Baptismo, *n.* 42. & vbi de matrim. *n.* 155.

Ad arg. n. 9. proposita resp. Ad 1. dic, narrari in eo textu 12
factũ, nec vim effici ad cõtrahendã cognationẽ spiritualẽ in sacerdotio ministri baptizantis. Ad 2. constat ex dictis n. 10. vbi probauimus nõ habere rationem grauaminis & pœnæ: ac discrimen inter vtrumque casum constituimus.

Qvæstio vltima. An teneus puerum in Baptismo nõ 13
solemniter ministrato contrahat cognationem spiritualem. Quibusdam placet (quorum opinionẽm cẽseo probabilem) sic tenentem eam cõtrahere. Quòd is vere susceptor sit, nec iura statuentia susceptorem in Baptismo contrahere, distinguant inter Baptismum priuatum & solemnem? Secundò, quia tunc baptizans contrahit. Cùm tamen iura eodem pacto & tenore loquantur de baptizante & de susceptore. Vt constat ex *c. 1. de cogn. spirit. in 6. & ex Trident. sess. 24. de matrim. c. 2.* Ita tenent *Angel. v. Matrimonium, 3. imped. 7. n. 21. Viuald. candel. sacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 154. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 51. col. 3. §. Ex quo corollariè sequitur*: quamuis paulo inferius relato *Soto* in oppositum trepidet. Et videtur tenere *Barth à Ledes. de matrim. dub. 44. ad fin.* quamuis enim in sua opinione de solo baptizante in extrema necessitate loquatur: at eam rationem assignat, quod canones indistinctè loquantur de baptizante & de susceptore, ac proinde clarè sentit idem de vtroque. Eiusdem sent. videtur *Nauar. Philiarcus, Emm. Sa citatis.* 10 qui absolutè docent, in Baptismo priuatim collato contrahi cognationem.

At probabilius est, eam non contrahi à susceptore. 14
Quia cùm adhibere susceptorem sit ceremonia ab Ecclesia instituta pro Baptismo solemni, vbi hic non est, nõ dicitur proprie & vere susceptor, qui tenet: imò valde contingens est, vt puer tunc ab aliquo teneatur: in vlnis enim matris, aut in incunabulis positus solet baptizari: quòd si ab aliquo teneatur, est per accidens maioris commoditatis gratia. Quare (vt bene ait *Suarez statim alleg.*) nil peccaretur omisso patrino in eo Baptismo. Secundò, constat ex communi modo loquendi, vulgique opinione: à quibus argum. petitum efficax est (vt latè probat *Enerard. in suis topicis, loco ab opinione vulgi, num.* 1.) nam tenentes infantem in prædicto casu, nec compatres nec patrini appellãtur, nec tales solent existimari: sed illi soli qui in Baptismo solemni id munus obeunt. Et ideo in hanc sent. inclinat *Sotus 4. d. 42. qu. 1. a. 1. col. penult. vers. Profecto rationes.* Et eam tenent *Gallego de cogn. spirit. c. 11. n. 5. Suarez 3. p. q 67. a. 8 dub. vlt. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 226. nu. 2 concl. 2. Vega 1. to sum. c. 33. casu vlt. ad finem.*

Addit *Suarez n præc alleg.* quamuis in Baptismo priuato 15
cæremonia susceptoris necessaria non sit, at si vere & proprie adhibeatur, & tenens velit munus susceptoris obire, esse probabile eum contrahere. Quia ille est tũc vere susceptor. Sed ego verius existimo, etiam tunc minime contrahere. Quòd non sit in potestate tenentis situm, hanc cognationem contrahere, nisi petita ab Ecclesia seruentur: at munus susceptoris non obitur proprie, nisi quando Baptismus est solemnis (vt docẽt *Sotus, Galleg. Manuel, Vega, & ipsemet Suarez, n. præced. allegati*:) nec obstat baptizantem in ea necessitate contrahere. Quia baptizans confert verum sacramentum: at qui sic tenet vel suscipit, non dicitur proprie tenere vel suscipere, eo modo, quo ab Ecclesia statutum est. Susceptio enim est cæremonia ab Ecclesia instituta ad Baptismum solemnem: ac proinde solemnitate deficiẽti, deficit quoque vera susceptoris ratio.

Ad 1. argum. n. 13. propositum constat ex dictis nu. 14. 16
Ad 2. constat ex dictis n. præced.

DE IMPEDIMENTO cognationis legalis.

DISPVTATIO LXIII.

Quid & quotuplex sit adoptio: & quando cognatio legalis ex illa consurgens obstet matrimonio, illudque dirimat?

SVMMARIVM.

Enodatur definitio adoptionis, n. 1.
Quotuplex sit adoptio: & quid distet inter perfectam & imperfectam, n. 2.
Quis possit adoptare? n. 3. & ibi, quis possit adoptari?
Quot modis soluatur adoptio, n. 4.
Explicatur definitio cognationis legalis, n. 5.
Quotuplex sit cognatio legalis, n. 6.
Quot sint quæstiones disputandæ? n. 7.
An ex adoptione imperfecta oriatur cognatio legalis, quæ matrimonium impediat aut dirimat? Refertur quadruplex sent. n. 8.
Non oritur impedimentum dirimens, n. 9.
Neque impediens, n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.
Post n. 11. inuenies alia summaria.

DISPVTATIONI de impedimento cognationis legalis breuiter præmittere oportet, quid & quotuplex sit adoptio, & quis adoptare possit. Est enim cognatio legalis effectus adoptionis, ex eaque oritur, sicut affinitas ex copula. Definitur ergo adoptio communiter à Iurisperitis sic: Est actus legitimus, per quem fit filius aut nepos, qui non est, penè naturam imitans. Sed à *D. Th. 4. d. 42. q. 2. a. 1.* & communiter à Theologis sic definitur: Est extraneæ personæ in filium vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio. Vtraque autem definitio in idem coincidit. Dicitur, Extraneæ personæ, id est, eius quæ non est in adoptantis potestate, siue sit consanguinea, siue non. Dicitur, In filium vel nepotem, vel deinceps; sub quibus comprehenduntur feminina, vt filia, neptis. Quia nō potest quispiam adoptari in fratrem vel parentem *l. Nec apud, C. de hæred. inst.* Dicitur, Legitima, id est, secundum legum formā. Cùm enim ab ipsis instituta sit, vt valeat, & effectum cognationis producat, debet in ea seruari forma legibus præscripta. (Vt n. 18. dicemus.) Dicitur, Assumptio, id est, electio. Cùm enim tanta homini propensio insita sit ad suam successionem in posterum propagandam, fuit iure introductū, vt naturalibus liberis orbati possint suæ successioni consulere, adoptantes alios in liberos. Ars enim naturam imitatur, ac illius defectum supplet. Vnde adoptio est quædam legalis seu artificialis generatio.

2 Est autem duplex adoptio. Quædam est perfecta, per quam adoptatus transit in adoptantis potestatem, & illi succedit: & hæc dicitur arrogatio. Altera est imperfecta, per quam adoptatus non transit in adoptantis potestatē: & hæc dicitur simplex adoptio. Hæc distinctio ab omnibus traditur: & habetur §. *Adoptio, Instit. de adopt. & l. 7. t. 7. p. 4.* Differunt autem quintupliciter. Primò, quia per simplicem adoptionem adoptatus non transit in adoptantis potestatem, nec est eius hæres necessarius ex testamento, bene tamen ab intestato. At per arrogationem transit in potestatem arrogantis, instar filij naturalis: & est eius hæres necessarius ab intestato: ex testamento autem in quarta bonorum parte, *Instit. de adopt. §. Sed hodie.* Secundò differunt, quia adoptari potest, qui non est sui iuris, vt filius sub patris potestate cōstitutus: at arrogari nequit, nisi qui sui iuris est, nempe, emācipatus & liber homo. Quia cùm per arrogationem tradatur quispiam in arrogantis potestatem, oportet eum esse sui iuris, vt tradere se valeat, *l. 2. §. vlt. ff. de adopt.* Tertiò differunt, quia adoptio fit cuiuslibet iudicis competentis auctoritate, dum tamen apud eū plena sit actio, id est, merum & mixtum imperium. Arrogatio verò fit sola Principis auctoritate, *l. 1. C. de adopt. & Instit. eo. t. in princ. & l. reg. 7. t. 7. p. 4.* Quartò, quia arrogator tenetur satisdare de restituendis bonis arrogati illis personis, ad quas essent peruentura, si arrogatus in suo statu mansisset, *l. Nec ei, § fin. ff. de adop.* Vltimò, quia in adoptione non requiritur verbum vtriusque expressum: at in arrogatione exigitur verbum vtriusque. Desideratur enim, vt Rex interroget arrogantem: Vis habere hunc in filium, nepotem, vel pronepotem? Et arrogans respondeat: Volo, rursus, vt interroget arrogatum: Vis habere hunc in patrem, auum, vel proauum? & ipse respondeat: Volo. & deinde Princeps exprimat sibi placere. Vnde infans adoptari potest, non verò arrogari. Habetur hæc differentia *l. In adoptionibus, l. 2. ff. de adopt. l. reg. 7. t. 7. p. 4.*

Multæ conditiones desiderantur, vt alicui integrum sit 3
alium adoptare. Prima, vt adoptans sit sui iuris, & maior vigintiquinque annis. Ratio est, quia si non sit sui iuris, & maior vigintiquinq; annis, bona sua administrare nequit. Secunda est, vt sit vir. Nam fœminæ adoptare nequeunt, nisi ex priuilegio Principis. Cū hęc filios carnales habeant in potestate. Tertia, vt possit generare, vel si non possit, id non sit ex defectu naturali, sed ex casu accidētario. Quare frigidi adoptare non possunt, eo quod sunt naturaliter impotentes, *l. 2. ff. de adop.* Et ratio est, quia adoptio instituta est ad supplendum liberorum defectum: & ideò illis solis conceditur, qui naturaliter generare possunt. At gladio castrati adoptare possunt. Quia sunt impotentes ex accidēti. Quarta, vt ita excedat ætate adoptatum, vt possit esse eius pater naturalis, immo octodecim annis debet eū excedere. Arrogare verò nequit, qui quadraginta annos non nactus est. Hæc omnia habentur *Instit. de adopt.* Et tradit latè *Sylu. v. Adoptio, q. 5.* Hinc fit, sacerdotē posse adoptare. Quia naturaliter non est impotens ad generationem. Sic *Host. c. vn. n. 4. de cogn. leg. & ibi Abbas n. 4. Rosella v. Impedimentum, imped. 7. n. 2. Sylvest. v. Adoptio, q. 5. & ibi Armil. n. 9. Tabiena v. Impedimentum, imped. 6. q. 1. n. 2. fin.* Potest autem adoptari quilibet, siue masculus, siue femina, dummodo sit præsens. Quippe absens nec adoptare, nec adoptari potest, etiam per procuratorem, *l. Neque, & l. Post mortem, §. Neque, ff. de adopt.* Late *Angelus v. Adoptio, n. 14. Sylvester ibi, q. 2. & q. 6. & omnes.*

Sex autem modis soluitur adoptio: nempe naturali 4
morte adoptantis: morte eius ciuili: ob nuptias incestuosas: ob dignitatem, vt Episcopalem: per sententiam: per emancipationem. Quos latius tradunt *Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 2. Armilla v. Adoptio, n. 10.*

His præmissis de adoptione, cognatio legalis sic com- 5
muniter definitur: Est propinquitas ex adoptione prouenies. Dicitur, Propinquitas, vt ostendatur conuenientia quam habet cum cognatione carnali. Dicitur, Ex adoptione proueniens, vt eius causa significetur, ac differentia à cognatione carnali.

Est verò triplex cognationis legalis species. Prima, est li- 6
nea recta inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati descendentes. Hæc habetur *Instit. de nupt. §. Ergo non omnes, & l. Quinetiā ff. de ritu nupt. & l. reg. 7. t. 7. p. 4.* Secunda est lateralis, seu in linea transuersa inter adoptatum, & filios carnales adoptantis. Habetur *Inst. de nup. §. Inter eas, & l. Per adoptionem, 17 ff. de ritu nupt. & d. l. reg. 7. & in iure can. c. vn. de cogn. leg. & c. Per adoptionem.* quod est ex Paschali Pontif. 30. *q. 3.* Tertia est per modum cuiusdam legalis affinitatis, ad similitudinem affinitatis naturalis, quæ est inter adoptantem, & vxorem adoptati. Et è contra inter adoptatum & vxorem adoptantis. Habetur *l. Adoptiuus, 14. ff. de ritu nupt. & l reg. 8. t. 7. p. 4.* Et traditur hæc distinctio à *D. Th. 4. d. 42. q. 2. a. 3. corp.* quem omnes sequuntur.

Triplex igitur in hac disp. est agitanda quæstio. Prima, 7
an ex adoptione imperfecta oriatur hæc cognatio legalis obstans matrimonio? Secunda, an omnes tres cognationis legalis species impediant ac dirimant matrim. Tertia, an triplex illa legalis cognationis species perpetuo obstet matrim. contrahendo: & ad quas personas, & vsque ad quotum gradum extendatur?

QVÆ-

8 QVÆSTIO I. An ex adoptione imperfecta oriatur hæc cognatio legalis, matrim. impediens ac dirimens: an potius est sola perfecta, quæ arrogatio dicitur? Duplex est sent. Prior & satis probabilis affirmat; etiam ex adoptione imperfecta oriri cognationem legalem subsequens matrim. dirimentem. Ducitur, quia omnes textus, quos n. 6. retuli, in quibus hęc cognatio legalis statuitur, de adoptione indistincte loquuntur. Secundò, quia licet sic imperfecte adoptatus non transeat in adoptantis potestatẽ: acquiruntur tamen ei quædam iura ex adoptione, quæ per emancipationem dissoluuntur, *l. penult. § penult. de adop.* Et ideo hanc sententiam sustinent ex Iurisperitis, *gl. c. vn. ad fin. de cogn. leg. Et ibi Host. si. Abb. n. 5. Anchar. n. 8. Damasus*, Laurentius, Tancred. *Ph lip. Vincentius*, quos refert & sequitur *Alex. de Neuo eo c. vn n. 11. Præpos ibi n. 7. Henric. ad fin. Specular. t. de cognat. leg. §. vn nu. 1. Goffred. sum. eo. t. ad fin. Alberic. in suo dict. lit. I v. Impedimentum, 7.* Astens. *2. p. sum. l. 8. t. 19 a. 2. q. 8. Ioan. de Friburgo sum. confess. lib. 4 t. 8. q. 10. Monald. sum. tract. de matrim.* vbi de imped. cognationis legalis, *Angelus v. Matrimonium 3. imped. 8. n 4 Rosella v. Impedimentum, imped. 7. n. 4. Et ibi Tabiena imped. 6. q. 1 n. 2. Lex 7. t. 7 p. 4. & ibi Greg. Lop. v. Que porsiyaron, Couar. 4. decret. 2 p. c. 6. §. 5. n. 2. Ant Cucus li. 5. institut. maior. t. 14. n. 28. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q 1. §. 4 q. 155. n. 404. Vgolin de sacram.* vbi de matrim. *c 19. nu. 3.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 42. qu. vn. paulo post princ. Et ibi Ricard. a 2. q. 2. ad 2. Palud. q. 1. a. 2. conc. 7. n. 25. Bassolis q. vn. a. 4. Nicol. de Orbellis qu 2. D. Antonin. 3. p t. 1. c. 13. Nicol. de Niisa super 4. sent. tract. 6. p. 5 de matrim. q. 8. notab. 5. Petrus de Soto lect. 11 de matrim. § De cognatione legali, Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q fin a. 2. concl. 2. Toledo l. 7 sum c. 4. n. 7. Lud. Lop. 2 p. instruct.* vbi de matrim. *c. 51. ad fin.*

9 Posterior sententia (cui tamquam probabiliori adhæreo) asserit cognationem hanc legalem, quæ matrim. dirimit, ex sola adoptione perfecta, quæ arrogatio est, ortum habere. Ducor, quia (vt dicemus nu. 16.) cognatio hæc introducta est à iure positiuo, ad impediendam fornicationem, quæ facile esse potest inter personas in eadem domo commorãtes. Sed per adoptionem imperfectam non traducitur adoptatus in domum, nec in adoptantis potestatem. Ergo ea non obstat matrimonio. Secundò, quia cũ matrim. sit res valde fauorabilis, iura illud prohibẽtia potius debent restringi, vel saltem coarctari ad propriam & perfectam verborum significationem: at simplex adoptio cùm sit imperfecta, non dicitur absolutè talis, imo iuxta *D. Th. 4 d. 42. art. 1. ad 1.* est potius dicenda, dispositio quædam ad perfectam adoptionem. Tertiò, quia opposita sententia, quamuis communissima, innititur leuissimis fundamentis: vt ex eorum solutione constabit n. 11. Et ita hanc sent. posse teneri, ait *gl. 30. q. 1. in summ. ad fin.* Et illam tuentur *Innoc. c. vn n. vn. de cogn. leg. Syluest. v. Matrimonium, 8. q 8. d. 4. Sotus 4 d. 42 q. 2. a. 2. ad fin. corp.* licet sub aliquali dubio, dicit enim fortasse sic esse. *Ledes. 2. p. 4. q. 59. a. 3 fine, Enriq. l. 12. de matrim c. 12. n. 3. Pet de Ledes. de matrim. q. 57. a 2. concl. 2.* Eiusdem sent. videtur *Viguerius libr. instit. c. 16 §. 7. vers. 9 imped. 9.* vbi tractans, quando contrahatur cognatio legalis, ait eam contrahi inter patrem perfecta adoptione adoptantem, & filium adoptatum. Nec longe sunt ab hac sent. *Ant. c. vn n. 5 de cogn. leg. & Supplem sum. visana, v. Impedimentum, imped. 7. n. 3.* nam vtraque sent. relata neutram definiunt: & addit *Supplem.* non esse sententiam præcipitandam.

10 Asserunt tamen aliqui ex hisce DD. oriri ex ea adoptione imperfecta impedimentum impediens, non tamen dirimens sequentem matrimonij contractum. Quia adoptio illa imperfecta est via & dispositio ad perfectam, sicut catechismus ad Baptismum. Sicut ergo per Baptismi catechismum contrahitur quædam cognatio spiritualis imperfecta, quæ solum impedit matrimonium, *c. Per catechismum de cogna spirit. in 6.* ita per adoptionem imperfectam contrahetur cognatio legalis imperfecta, quæ solum impediet subsequens matrimonium. Ita docent *Enriq. & Petr. de Ledesma ibid.* At hoc displicet: & ideo existimo nullum subesse impedimentum: sed posse licite contrahi matrimonium, vbi sola est imperfecta adoptio. Vt docẽt *Innocen. & Sylvest. n. præced. allegati.* Quia in catechismo est expressus textus id decidens, non autem in adoptione imperfecta: nec potest ex rationis similitudine induci impedimentum matrimonij. Alias dicendum esset, ex solo exorcismo oriri, eo quod sit ad Baptismum dispositio.

Ad argum. n. 8. proposita resp. Ad 1. dic, quamuis textus non distinguant, at rationes nu. 9. adductæ cogunt ea distinctione vti. Ad 2 dic, ea iura, quæ per adoptionem imperfectam acquiruntur, non esse causam adoptionis matrimonij, & ita nil conferre. 11

SVMMARIVM.

Prima cognationis legalis species in linea recta dirimit matrimonium, num 12.
Quid de affinitate legali n 13.
Quid de cognatione legali linea transuersa? Refertur quædam sententia, n. 14.
Proponitur sententia auctoris, n. 15.
Traduntur rationes prohibitionis matrim. ob cognationem legalem, n 16.
Explicatur qualiter hoc impedimentum vim habeat, cum legibus inducatur? n 17.
An sit necesse seruari formam legalem in adoptione, vt cognatione oriatur? n 18.
An cognatio legalis superueniẽs matrimonio impediat debitũ peti? n 19.
An superueniens sponsalibus ea dirimat? n 20.
Hoc impedimentum est solo iure humano inductum, n 21.
Infideles cum eo contrahentes an post Baptismum sint separandi? n. 22.
Soluuntur argumenta, n 23.
Post numerum 23 inuenies summaria, quæ desiderantur.

QVÆSTIO II. An omnes tres legalis cognationis species impediant ac dirimant matrim. Et quidem de prima specie ascendentium in linea recta nullus dubitat, quin subsequens matrim. dirimat, nempe, inter arrogantem, & personas arrogatas, ob textus quos nu. 6. allegaui. Et in hoc conueniunt omnes Doctores. 12

De tertia specie, nimirum de affinitate legali, nonnihil est dubitationis. Quidam enim, quos tacito nomine refert *Host. c. vn. n. 3. de cognat. legali*, affirmarunt, eam non obstare matrimonio contrahendo. Quod ius canon. à quo solo possunt matrimonij impedimenta promanare, eius cognationis non meminerit. Sed iure optimo hanc sent. reprobant *Host. ibi, Ioan. And. eo. c. vn n. 5. Ant n. 6. Anchar. n. 5. Alex. de Neuo n. 9.* Et cæteri omnes DD. quotquot potui videre, tamquam rem exploratam statuunt, eam cognationem dirimere. Et ad fundamentũ cõtrarium dicam n. 17. 13

Potissima verò difficultas est de tertia specie cognationis legalis, nimirum, in linea transuersa, an ea dirimat matrimonium? Quidam enim negant eam dirimere, sed solùm impedire concedunt. Quòd frustra esset separatio inter eos fratres, naturalem, scilicet, filium patris adoptantis, & filium adoptiuum. Cùm statim possint matrimonio copulari, soluta adoptione per emancipationem, vel alio modo (vt dicemus n. 24.) Secundò, quia *c. Ita diligere, 30. q. 3.* quod est ex Nicol. Pontif. dicitur leges ciuiles nõ permittere inter huiusmodi cognatos matrimonium: quasi aliud sit secundùm canones. Argumento ex *c. Nonne, de præsumpt.* Ita docet *Speculat. t. de cognat. leg. § vn n. 2.* Et videtur eiusdem senten. *ibi Ioan. And. in addit.* Idem tenent *Præpos c. vn in fine de cognat. leg. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. § 4 q 156 n. 405.* 14

At dicendum est, per huiusmodi cognationem dirimi subsequens matrim. Quia *c. vn. de cognat. legali* dicitur, nuptias consistere non posse inter filium legitimum & sororem adoptiuam: at verbum, non posse cõsistere sonat esse dissoluendas, vel non posse permanere. Adde, verbum, Potest, præposita negatione tollere potentiam, & reddere actum nullum (vt probaui l. 6 disp. 38 nu. 20.) Et ideo huius sent. sunt ex Iurisperitis, *gloss. 3 q 3 in summ. v. Quod autem: & c. vn. de cognat. legali in fine, Innocent. ibi n. vn. nt. n. 6. Abb n. 6. Anchar. n. 7. Card. n. 2. vers. Quæro an hoc impedimentum, Alex. de Neuo n. 12. Henricus n 6. Goffr. summ. t. de cognat. leg. in fine, Host. sum. eo. t. n. 12. Alberic. in suo dictionar. lit. I verb. Impe-* 15

Impedimentum,7. *Ioan de Friburgo in summ.confess.l.4.t.8.q.8. Monald.sum.tract.de matrim.* vbi de cognat.legali, *Astens.2.p. sum.l.8.t.19 a.2.q.11. Rosella v.Impedimentum,imped.7.n.7.& ibi Supplem sum.Pisana,imped.7.n.4.Tabiena ibi imped.6.nu.1. Angelus Matrimonium*,3.*imped.8.n.2.Sylvest. v.Matrimonium*, 8.*q.8.dict.1.&* 7.*Armilla v.Matrimonium,n.16.Lex 8 t.7.p.4. Et ibi Greg Lop.v.Mas desfaze, Nauar.sum.c.22 n.44 Couar.4. decret.2.p.c.6.§.5 n.2.& 3.Ant.Cucus lib.5.instit maior.t.14.n. 28.Alex.Carrer.lib 2.de sponsal c.10 fin. Lancelot.inst iuris can. lib.2.t.De triplici cognat.* vbi de legali,§.*Legalis cognatio, vers.* Donec,*Zauallos in suis quæst.pract.tota q.728.& q.250.fi.* Et ex Theologis,*Duran.4.d.42.q.2.n.7.& ibi Palud q.1.a.2.concl. 6.in fi.n.24.& conc 7 n.29.Bassolis q.vn.a.4.Nic.de Orbellis ibi, q.2.Sotus ibi q.2.a.2 col.3. vers Vnica hic,Suppl.Gab.q.1.a.2.cõc. 6.Caiet.sum.v.Matrimonium,c.1.imped.4.Pet.de Soto lect.11.de matrim.§.De cognat.legali,Ledes.2.p.4.q.59.a.3 ad fin. Viguer. lib.instit.c.16 §.7.vers.9.impedim.9.Veracruz 1 p.Speculi,a.6. concl.3.fin.Angles floribus 1.p.* vbi de matrim.*q fin.ar.2.concl.2. D.Antonin.3.p.t.1.c.13.Valentia 4.p.disp.10.q.5.punct.3.* vbi de imped.cognat.*col.2.Toledo l.7.sum.c.4.n 7.& 8.Enriqu.l.12. de matrim.c.12.n.3.ad fin Emman.Sa sum.v.Matrimonium,* vbi de imped.dirimentibus,*n.6.vers.Cognatio legalis, Pet.de Ledes.de matrim.q.57.a.2.dub.1 Bart.à Ledes.de matrim.dub.47. cõcl.3.Manuel 1.to.sum.2.edit c.227.n.2.Philiarc.de offic.sacerd. to.1.p.2.l.2 c.11.fin.Lud Lop.2 p.instruct.* vbi de matrim.*c.51. ad fin.Vega 1.tom.sum.c.10.casu 1.Vualdus candel.sacram.1.p.* vbi de matrim.*n.*175.178.*Cañedo summ sacram.* vbi de matrim.*c.6.* vbi de cognat.legali,*n.*50.

16 Conuenientissimè autem statutum est, vt cognatio legalis dirimat subsequens matrim. Quia ex ea oritur quædam coniunctio similis naturali: ex qua oritur quædam reuerentia debita inter sic cognatos,& amicitia. Vt ergo ea reuerentia seruetur, & dilatetur amplius amicitia matrim. cum extraneis inito,cautum est, vt inter sic cognatos nequeat matrim.consistere. Adde cum *D.Th.4.d.42.q. 2.art.2.corp.* id quoque effectum esse, quia sic cognati debent habitare in eadem domo: oriretur autem maximum fornicandi periculum, matrimonio non interdicto inter eos. Quæ sunt rationes,ob quas disp.53.n.3. diximus irritari iure Ecclesiastico matrimonium inter consanguinitate coniunctos.

17 Sed meritò dubitabis, qualiter hoc impedimentum vim habeat, cùm solis legibus ciuilibus inductũ sit, quas carere potestate statuendi impedimenta matrimonij inter fideles,diximus disp.3.n.4.Dic id impedimentum vim habere: eo quod leges id impedimentum statuentes sint iure canonico approbatæ. Vt constat ex *c.Ita diligere,*30.*q.* 3.quod est ex Nicolao Pontif.ad cõsultaBulgarorum,ibi: *Quandoquidem nec inter eos,qui natura & eos, qui adoptione filij sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittunt.* Vbi approbatur prima species cognationis legalis in linea ascendentium,& *c.vn.de cogn legali, & c.Per adoptionem*, 30. *q.*3. quod est ex Paschali Pontif.approbatur impedimentum cognationis legalis in secunda specie,nempe,in linea ttansuersa. Quamuis autem tertia species affinitatis legalis nõ reperiatur expresse approbata in iure canonico. At cum rubrica iuris canonici sit generalis,nimirum,de cognatione legali: & sit eadem ratio de hac specie,dicendum est censeri subinde approbatam illam, sicut & reliquas. Adde,consuetudine Ecclesiastica omnes tres illas species receptas esse,Pontificibus id scientibus. Et ideò ex hoc id impedimentum vim habere, quòd ab Ecclesiast. iure approbatum sit,tradunt *D.Th.4.d.42.q.2.a.2.corp.& ad* 4. Et *ibi D.Bonau.a.2.q.2.Palud.q.1.a.2.concl.7.nu.25.Abbas rubr.de cogn legali,n.vn Alex.de Neuo c.vn.n.10.eod.t.Astens.2.p.sum.l. 8.t.19.a.2.q.5.Brunel.de sponsal concl 27.n.1.Turrecr.c.Ita diligere,a.6.n.17.30.q 3.Sylvest.v.Matrimonium,8.q.8.dicto 1.Tabiena v.Impedimentum,imped 6 n.1.Supplem.Gabr.4.d.42.q.1. a.2.concl.6.Sotus ibi q.2.a.1.col.2.vers.De adoptione, & a 2 fin. Ouandus ibi q.vn.propos.11.fine,Greg.Lop.l.7.v.Porque t.7.p.4. Gallego de cogn spirit.c.3.n.56 Lancelot.instit.iuris can.l.2.t.De triplici cognatione,* vbi de legali,§.*Legalis cognatio,v.Proueniẽs.*

Quo vetò cognatio hæc obstans matrimonio oriatur ex adoptione, oportet in adoptione facienda seruari formam legibus præscriptam,quam n.2.declarauimus: ea enim non seruata, sed priuatim coram vicinis aut alijs honestis personis,non interuenienti magistratu,corrueret actus: ac proinde nullum matrimonio impedimentũ produceret.Quia cùm forma det esse rei,*cap.Tua, de sponsal c. Quia propter,de elect.* deficienti forma deficit actus. Sic *Host. c.vn.n.1.de cogn.legali, & ibi Ioan.And.n.1.Abb.n.3.Anchar.n.3. Alex.de Neuo n.6.Cardin fine, Præpos.n.2.Ioannes de Friburgo in sum.confess.l.4.t.8.q.4.Supplem.Gabr.4.d.42.q.1.ar.2.concl.6. Rosella verb.Impedimentum, imped.7.n.1. Angelus verb.Adoptio, n.3.& ibi Sylvest q.8.Armilla nu.9.Greg.Lop.l.7.v.Sucarta,tit. 7.pag.4.* 18

Quando hæc cognatio legalis supervenit matrimonio iam contracto, posset aliquis existimare eam impedire debiti petitionem, respectu coniugis, qui eam contraxit. Quia omne impedimentum,quod præcedens matrim.illud simpliciter dirimeret,si subsequatur, dirimit illud secundùm quid,nimirum,impediens eius vsum,quoad debiti exactionem.Iuxta doctrinam *Sylvestri v.Matrimonium, 8.qu.7.dict.2.* Verùm eam doctrinam non approbo, nisi textus expressus inueniatur, qui eam debiti petitionem in eo casu interdicat. Quare cùm in cognatione legali is non reperiatur, existimo eam non impedire debiti petitionem. Quod alijs placere dicens, sustinet *Pet.de Ledes.de matrim.q.57 a.2.ad finem.* 19

At sponsalia præcedentia dirimeret cognatio legalis superueniens.Quòd cùm sola sint futuri matrimonij promissio, superuenienti impedimento, quod illud dirimeret,si contraheretur,dissoluuntur prorsus,vtpote quæ nequeunt validè suum effectum consequi. Ita docent *Ioan. Andr.c.Veniens,in fine,de cogn spirit.Host.ibi fin.Ant.fin.Anchar. n.2.Card.fine,Alexan.de Neuo c.2.n.5. eodem t.Rosella v.Impedimentum,imped.6.n.16.* 20

Ex dictis infertur, hoc impedimentum esse solo iure humano interdictum. Cum constet nec iure naturæ adoptionem esse inuentam, nec ex ea cognationem matrimonio obstantem consurgere. Et ita vniuersi fatentur. 21

Quamobrem si apud infideles hæc adoptio fieret, & ea non obstanti iniretur matrim.inter adoptantem,& filiam adoptatam, valeret vtique: nisi speciali eorum lege id matrim.irritaretur. Quòd illi Ecclesiæ legibus minimè subdantur, à cuius approbatione vim obligandi hoc impedimentum habere diximus n.17. Atque ita docent dicentes, post conuersionem ad fidem non esse ab eo matrimonio separandos,*Veracruz 1 p.Speculi,a.60 fine,Bart à Ledes.dub.47.de matrim.concl.1.Vega 1.to.sum.c.10.casu* 1. 22

Ad arg.n.14 proposita resp. Ad 1.dic,non esse frustra id impedimentum,quia perpetuò dirimit ante emancipationem:& quamuis hac facta possit denuo matrim.iniri,at antea initum est perpetuò irritum, nisi postea ratificetur. Ad 2.dic,non dicere textum,Secundum leges,quasi contrarium sit secundum canones: sed ad denotandum impedimentum hoc fuisse legibus ciuilibus inductum,quas ibi approbat vocans eas venerandas. 23

SVMMARIVM.

Quamdiu duret cognationis legalis impedimentum in triplici illius specie n.24.

Vt cesset in linea transuersa, debet seruari debita solemnitas in dissoluenda adoptione,n.25.

Nulla est cognatio inter adoptantem & adoptiui parentes,n.26.

Potest filius adoptiuus ducere filiam legitimam carnalem adoptantis, aut mortuo patre; aut si is superstes sit, si ipsa vel ipse emancipentur: aut alio modo cesset adoptio aut patria potestas,n 27.

An inter fratres adoptiuos possit consistere matrimonium? n.28.

Quid de filijs duorum fratrum adoptiuorum? n 29.

An filius adoptiuus possit ducere filiam carnalem illegitimam adoptantis: vel filia adoptiua nubere filio illegitimo adoptantis? n 30.

Ad quotum gradum extendatur matrimonij prohibitio inter adoptantem & adoptati descendentes? Refertur triplex sententia, num.31. 32.33

Proponitur sententia Auctoris,n.34.

Nulla

Nulla est cognatio inter patrem adoptantem, & filiam filia adoptata, & possunt matrimonio iungi, n. 35.
Potest adoptans contrahere matrim. cū liberis illegitimis adoptati, n. 36.

24 QVÆSTIO vltima. An triplex cognationis legalis species perpetuo obstet matrim. contrahēdo, & ad quas personas, & ad quotum gradum extendatur? Hac in re constat primam speciem rectæ lineæ, & tertiam affinitatis legalis impedire, ac dirimere perpetuò matrim. id est, id impedimentum non cessare soluta quandocumq; adoptione. Atque subinde non poterit etiam adoptione soluta, adoptatus cum adoptante, eiúsve vxore, neque adoptans cū adoptatis, vel vxore adoptati matrim. inire. De prima specie sic deciditur expresse *l. Quin etiam, 55. ff. de ritu nup. & Instit. de nupt. §. Ergo non omnes: & l reg. 7. t. 7. p. 4.* Et de tertia specie deciditur *l. Adoptiuus, 14 ff. de ritu nupt. & l. reg 8. t. 7. p. 7.* Constat etiam, secundum speciem cognationis legalis, nimirum, in linea transuersa inter filios carnales adoptantis, & filios eiusdem adoptiuos; non impedire in perpetuū, sed quamdiu durat adoptio, & filij siue legitimi, siue adoptiui sunt in patris potestate. Vnde vt filius carnalis possit ducere sororem adoptiuam, vel filia carnalis fratrē adoptiuum, est facile medium, nempe, vt vteruis eorum emancipetur. Sic habetur expresse *c. vn de cogn. leg. & c. Per adoptionem*, quod est ex Paschali Pontif. *30. q. 3. & l. Per adoptionem, 17 ff. de ritu nupt. & Instit. de nupt. §. Inter eas, & l. reg. 7. t. 7. p. 4.* Et ratio diuersitatis harum prohibitionū in perpetuū, vel ad tēpus, ea est. Quia prima & tertia prohibitio est propter reuerentiam, quam debet exhibere adoptatus cum sua vxore adoptanti, & vxori eius: & cùm hæc sit perpetua, similiter est perpetua prohibitio vtraq; illa. Secunda verò est ob interpretatiuam filiationem ex adoptione prouenientē: & ideo ea durante durat, & cessante cessat.

25 At debet seruari solemnitas legibus præscripta in dissoluēda adoptione per emancipationē, vt cesset impedimentum matrim. ineundi inter filium adoptiuum cum filia carnali adoptātis, vel inter filiam adoptiuam cum filio carnali. Sicut enim adoptio sine auctoritatē magistratus contrahi nequit, (vt nu. 2. diximus) ita nec dissolui. Quia omnis res per quascumq; causas nascitur per easdem dissoluitur, *c. Omnis res, de reg. iuris.* Vnde non seruata forma in dissolutione, durat impedimentum. Sic *Host. c. vn. ad fin. de cognat. leg. Ioan. And. ibi, fin. Alex. de Neuo n. 8. Præpos. n. 8.*

26 Ex his deducitur primo, inter adoptantem & filij adoptiui parentes nullam contrahi cognationem, ac proinde posse inter illos consistere matrim. Quia nullo iure cauetur eam contrahi. Ita docent *D. Th. 4. d. 42. qu. 1. a. 3. ad 1. & ibi Supplem. Gab. q. 1. a. 1. in fin. Et ibi Guillelmus Borrilong. q. vn. a. 1. ad fin. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 13. Rosel. v. Impedimentum imped. 7. fin. Supplem. sum. Pisana ibi, imped. 7. fin. Tabiena ibi, imped. 6. q. 1. n. 2. Angel. v. Matrimonium, 3. imped. 8. n. 1. Sylvest. Matrim. 8. q. 8. dict. 2. Armil. v. Matrimoniū, n. 17. Alberic. in suo diction. lit. I. v. Impedimentum, 7. Nauar. sum. c. 22. nu. 45. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 158. n. 407. Greg. Lop. l. 7. v. Nunca, t. 7. p. 4. Ioan. de Friburgo in sum. confess. lib. 4. t. 8. q. 13. Nicol. de Orbellis 4. d. 42. q. 2. Toledo l. 7. sum. c. 4. fin. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 11. in fin. Bart. à Ledes. de matrim. dub. 47. in notabili post 2. conclusionem.*

27 Secundò deducitur, integrum esse filijs legitimis, contrahere cum adoptiuis matrimonium, post parentis adoptantis obitum. Quia iam tunc cessarunt adoptio & patria potestas. Similiter quoque id erit licitum, si aut filij legitimi aut adoptiui sint iam emancipati, quamuis pater adhuc superstes sit. Quia cognatio transuersa inter hos consistens, soluitur his modis, vt probaui n. 24.

28 Tertiò deducitur, quid sentiendum sit de ipsis fratribus adoptiuis inter se, id est, adoptatis ab eodem parente. Aliqui censent inter illos non posse consistere matrimonium. Quòd in eadem domo commorari debeant cum parente, & ita est idem fornicationis periculum; cuius vitationē fuisse causam huius prohibitionis, diximus nu. 16. inter fratres adoptiuos & carnales. Deinde, quia *cap. vn. de cognat. leg.* sic dicitur: *Si quā per adoptionem mihi soror esse cœperit, quamdiu durat adoptio, nuptia inter me & ipsam consistere nō possunt.* At soror adoptiua est soror fratris adoptiui. Huius sent. sunt *Angelus Instit. de nupt. §. Inter eas, fin. Astensis 2. p. sum. lib. 8. ti. 19 a. 2. q. 10. Angel. v. Matrimonium, 3. imped. 8. fin. Pet. de Ledes. de matrim. q. 57. a. 3. in fin. Bart. à Ledes. de matrim. dub. 47 fin.* Et temperant *Astensis, & vterque Angelus*, quando adoptio est perfecta, nempe, arrogatio. Sed in hoc casu intelligunt etiam alij: quia adoptatio imperfecta non parit cognationem legalem quæ matrim. dirimat (vt ex *eod. Pet. de Ledesm & alijs* diximus n. 9.) At dicendum est, nullam inter illos oriri cognationem: atque ita posse matrimonio illos inter se copulari. Quia nullo iure est cognatio inter hos statuta. Et *c. vn de cognat. legali*, quod pro contraria parte citatur, loquitur de vera filia patris adoptantis, quæ incipit esse soror adoptiua filij adoptiui sui legitimi patris. Nec hæc impedimenta ex sola rationis similitudine inducenda sunt. Adde, inter filios spirituales eiusdem patris spiritualis, qui magis coniuncti sunt inter se, quam legales, posse consistere matrim. Ergo à fortiori inter legales. Et ideo hanc partem sustinent *Gloss. c. vn. verb. Quamdiu, de cognat. legali. Et ibi Ant. n. 5. Henricus n. 4. Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 2 n. 25. D. Antonin. 3. p. t. 1. cap. 13. Ioan. de Friburgo in sum. confess. lib. 4. t. 8. qu. 11. Monaldus sum. tract. de matrim.* vbi de cognat. legali, *Rosella v. Impedimentum, imped. 7. n. 6. & ibi Supplementum sum. Pisanæ, impedimento 7. n. penult. Sylvest. v. Matrimonium, 8. qu 8. dict. 6. Tabiena v. Impedimentum, imped. 6. fin. Armilla v. Matrimonium, nu. 19 lex reg. 7 fin. & ibi Greg. Lop. fin t. 7 p. 4. Pet. de Soto lect. 11. de matrim. §. De cognat. legali, Albericus in suo dictionar. lit. I. v. Impedimentum, 7. Guillelmus Borrilong. 4. d. 42. qu. vn. a. 2. ad fin. Nicol. de Nisa super 4. sent. tract. 6. p. 3. de matrim. q. 8. notab. 5. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 5. fin. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 154. nu. 403. & qu. 157. n. 406. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. t. 14. n. 28 Enriq. l. 12. de matrim. c. 12 nu. 3. fin. Toledo lib. 7. sum. c. 4 fin. Emmanuel Sa sum. v. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *nu. 6. vers. Duo adoptati, Manuel 1 to. sum. 2. edit. c. 227. Lancelot. instit. iuris can l. 2. t. De triplici cognat.* vbi de legali, §. *Legalis cognatio, v. Donec, Vgolin. de sacram.* vbi de matrim. *c. 19. n. 3. Vega 1. tom. sum. c. 10. casu 1. Viuald. candel. sacram. 1. p.* vbi de matrim. *nu. 180.* Et specialiter *Rosella & Sylvest.* reprobans limitationem Angeli.

Quartò deducitur, à fortiori posse inire matrimonium 29
filios duorum fratrum adoptiuorum: quòd nullo cognationis nexu inter se vinciantur. Sic *Alex. de Neuo c. vn. nu. 16. de cognat. leg. & ibi Præpos. n. 5. & 8. Sylvest. Matrimonium, 8. q. 8. dicto 2. Tabiena v. Impedimentum imped 6. nu. vlt.* Et meritò hi duo reprobant *Angelum v. Matrimonium, 3. imped. 8. nu. 1.* hoc limitantem, quando sunt filii duorum fratrum adoptatorum simpliciter, secus si sint filij perfectè adoptatorum, id est, arrogatorum. Quia hæc limitatio nullo iure probatur.

Vltimò deducitur, quid dicendum sit, quando filia 30
carnalis est illegitima adoptantis, an possit adoptato nubere: aut filius illegitimus carnalis ducere adoptatam? Quidam negant inter hos posse cōsistere matrimonium. Quia sicut filius illegitimus nequit contrahere cum consanguineis patris, ita nec cum filijs eius adoptiuis. Item quia *c. Ita diligere, 30. q. 3.* ait inter filium naturalem & adoptatum non posse esse matrimonium. Ita docent *Abbas c. vn. in fine, de cognat. leg. Card. ibi n. 2. vers. Quæro quid si filius, & ibi Præpos. n. 8. Angel. verb. Matrimonium, 3. impedimento 8. n. 4. fin. Gregor. Lopez l. 7. verb. Los fijos, tit. 7. p. 4.* Et dicit probabile *Petrus de Ledesma* citandus pro contraria sententia. At multo probabilius est, inter hos nullam esse cognationem: & ita posse eos matrimonio copulari. Quia cum cognatio orta inter filios legitimos, & adoptiuos, cesset soluta patria potestate (vt num. 24. ostendimus) à fortiori non contrahetur, vbi carnalis filius est talis, vt non transeat in patriam potestatem. Quales sunt illegitimi, *Instit. de nuptijs, §. vltim.* Nec obstant in contrarium adducta.

Non

Non primum, quia illegitimus est cõiunctus vinculo naturalis consanguinitatis cum patre, & sic cum eius consanguineis. Ad cum adoptiuis nullum est vinculum naturale, sed solum ciuile: & cùm hoc solùm duret inter fratres, quamdiu durat patria potestas, non contrahitur inter illos, qui in patriam potestatem minime transeunt. Nec etiam obstat secundum: quia nomine filij naturalis intelligit textus carnalem, vt distinguitur contra filium spiritualem. Et quamuis filius illegitimus sit verè carnalis, at ratio adducta cogit nos, vt intelligamus eum textum de filio carnali legitimo. Atque ita sentiunt *Gl.30.q.3.in summ.v.Quod autem,& c.vn.v.Quamdiu,de cognat.legal & ibi Innoc.in fin.Host.in fin.Ant.n.5.Anchar.n.6.Alex.de Neuo n.13. Henric n.4.& 5.Idem Host.sum.eo t.in fin. Alberic.Nicol.de Niisa,D.Antonin.* vbi citati sunt nu.28. *Angelus Institut.de nuptijs, §.Inter eas,n.2.in fin.Ricard.4.d.42.a.2.qu.2.ad 3. Et ibi Nicol. de Orbellis q.2.Guillielmus Borrillong.ibi q.vn.a.2.ad fin.Monald. summ tract.de matrim.* vbi de cognat.legali, *Ioan.de Friburgo sum.confess lib.4.t.8.q.9.Rosella v.Impedimentum,imped.7 n.8. & ibi Supplementum sum.Pisanæ,impedimento 7.n.2. & ibi Tabiena impedimento 6.q.1.n.2.Sylvest.v.Matrim.8.q.8.dict.vlt. Armilla v.Matrim.n.18.Astensis summ.2.p.l.8.t.19.a.2.fin.Navar sum.c.22.n.45.Couar.4.decret.2.p.c.6.§.5.ad fin. Ant.Cucus lib 5.instit.maior.t.14.fin Gaeta repet.c.Ad limina,30 q.1.§. 4.q.154.n.403 Enriqu.lib.12.de matrim cap.12.n.3.fin. Toledo l.7.sum.c.4.n.7.Manuel 1.tom summ.2 edit.cap.227 n.2. & 3. Bart.à Ledesm.de matrim.dub.47.ad fin. Petr.de Ledesm.de matrim qu.57.a.3.dub.1.Matienzo lib 5.recop.ti.1.rubr.gloss. nu. 172.Lud.Lop.2 p.instruct.* vbi de matrim. *cap.5 .fin.Vivaldus candel.Sacram.2 p.* vbi de matrim. *nu.179.Vega 1.tom.sum.c. 10.casu 1.*

31 Potissima autem difficultas est, ad quotum gradum extendatur cognatio legalis impediens ac dirimens matrimonium inter adoptantem, & adoptatum, eiusque descendentes? Quidam enim protrahi in infinitum hanc cognationem asseuerant: atque ita adoptantem nec cum adoptato, nec cum aliquo eius descendente, posse vsque in infinitum matrimonio iungi. Ducuntur per textum *Instit.de nuptijs, §.Ergo non omnes,vers.Et hæc adeo*, vbi postquam textus decidit in linea consanguinitatis ascendentium & descendentium, prohiberi matrimonium in infinitum, hæc addit: *Et hæc adeo vera sunt, vt quamuis per adoptionem parentum liberorumve loco sibi esse cœperint, non possint inter se matrimonio iungi.* Et ita *Angel.eo.§.Ergo non omnes,nu.1.* sic summat *illum §.Matrimonium*, non potest contrahi inter ascendentes & descendentes vsque in infinitum, etiam si per adoptionem sit contracta parentela. Quare cùm hoc impedimentum cognationis legalis sit iure ciuili inductum, & id ius ciuile sit approbatum indistincte quoad hoc impedimentum, iure canonico, *cap Ita diligere*, 30.q.3. dicendum est hoc impedimentum extendi ad omnes descendentes in quocumque gradu vsque in infinitum. Huius sent. videntur apertè *D.Th.4.d.42.q.2.a.3.corp.& ibi Palud. q.1.a.2.concl 6.n.24.D.Antonin.3.p.t.1.c.13. Sylvest.v.Matrimonium 8.q 8.dict.2.Tabiena v.Impedimentum, imped.6.q.1.n. 2.Veracruz 1 p Specul.a 66.concl.1. Bart.à Ledesm. dub.47.de matrim.concl.2.Vgolinus de Sacram.* vbi de matrim. *c.19.nu.3. Soaccius 2 p.de sponsalib.super Instituta de nuptijs, § Ergo non omnes, num.12.* vbi aiunt cognationem legalem, quæ est quasi descendentium, contrahi inter patrem adoptantem & filium adoptatum, & filium filij adoptiui, & nepotem, & sic deinceps.

32 Alij verò asseuerant solùm dirimi matrim. inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati descendentes vsque ad quartum gradum. Sic *Faber Institut.de nuptijs, §.Inter eas, vers.Itaque,n.vn.Sotus 4.d.42.q.2.a.2.concl.2. Navar.summ.c. 22.n.45.Ouand.4.d.42.q.vn.propos.11.Toledo l.7.sum.c.4.n.7. Emman.Sa sum.v.Matrimonium*, vbi de imped.dirimentib. *n.6.vers.Cognatio legalis, Valentia 4.p.disp.10.qu.5 punct.3.* vbi de impedim.cognationis, *col.2.Philiarc.de offic.sacerd.to.1.p. 2.lib.2.c.11.ad fin.Pet.de Ledesm.de matrim.q.57.a.3.paulo post princip.* Huius autem rationem reddit *Faber*. Quia cùm sit restricta consanguinitas ad quartum gradum, vt in ijs gradibus solis obstet matrimonio per *c.Non debet,de consang.* à fortiori vsque ad eundem gradum videtur restricta cognatio legalis. Sed hæc ratio non concludit. Tum, quia in linea recta ascendentium & descendentium non modica est difficultas, vtrùm restricta sit consanguinitas vsque ad quartum gradum (vt late videmus disp.51.nu.12.& seq.) Tum etiam, quia *c.Non debet*, in ea restrictione solius meminit consanguinitatis & affinitatis. Non ergo extendenda est ea restrictio ad cognationem legalem: eo vel maxime, quod diuersissima militet ratio. Cum enim lex respiciat ea quæ communiter accidunt, *l.Nam ad ea, ff de legibus*: atq; impedimenta consanguinitatis & affinitatis sint frequentissima, oportuit ea restringi. At impedimẽtum cognationis legalis est rarissimum, & ideo nulla est ratio restringendi hoc impedimentum, nec vt lex illa restringẽs extendatur ad hoc. Et confirm. quia in restrictione graduum consanguinitatis & affinitatis occursum est periculis, quæ ex impedimentorum multiplicitate oriri experientia ipsa docuit, vt constat ex *proœmijs d.ca.Non debet,& Trident sess 24.de matrim.c.2.* At ex impedimento cognationis legalis, vtpote quod rarissimum est, non potuit docere experientia, periculum aliquod suboriri. Non ergo ea restrictio ad hoc impedimentum extenditur. Et ideo hæc sententia non admodum mihi placet.

Hinc deducitur non admittendam esse sent. quam tra- 33
dit *Enriq l.12.de matrim.c.12.n.3.* vbi ait quamuis cognatio legalis, in recta linea descendentium extendatur iure ciuili vsque ad quartum gradum: at iure nouissimo *Trident. sess.24 de matr.c.4.* restrictam esse vsque ad secundum gradum. Ducturque, quia ibi restringitur affinitas ex fornicatione orta ad secundum gradum. At in cognatione legali militat eadem ratio: cùm vtrumq; impedimẽtum sit merè humanum: & sit quoddam propinquitatis genus: ac cognatio legalis sit debilior. Sed hoc nullatenus placet propter rationes n.præc.adductas. Et quia nullam video similitudinem, aut rationis paritatem, vt restricta illa affinitate censeatur quoque restricta cognatio legalis. Et ita non esse restrictam docent *Maiol.lib.3 de irreg.c.25. n.14.§. Cognatio legalis Lud.Lop.2.p instruct.* vbi de matrim. *c.51.fin.* Præterea omnes DD.nu.præc.allegati, præter Fabrum & Sotum, scripsere post Tridentinum, & dixerunt extendi ad quartum gradum eam cognationem.

Quare veriorem esse censeo sententiam, quam tradit 34
Gregor.Lopez l.7.verb.Nunca,& l.8 fin.titul.7.p.4. vbi *§.Ergo non omnes,Institut de nuptijs*, in quantum decidit cognationem legalem inter adoptantem & adoptati descendentes protrahi in infinitum, intelligit de ascendentibus adoptantibus, & descendentibus adoptatis, & non de alijs. Itaque in hac linea dicit solùm prohiberi matrim. inter ascendentem adoptantem & descendentem adoptatum. Quare non poterit adoptans contrahere matrimonium cum filijs suis adoptiuis, neque cum filijs aut nepotibus eius filij adoptiui, alijsve eius descendentibus, qui in eius filij dum fuit adoptatus, potestate constituti erant: at potuit vtique contrahere cum filijs vel quibuscumque descendentibus filij adoptiui, qui extra eius potestatem erant tempore adoptionis. Et ratio est, quia adoptata aliqua persona, censentur adoptati filij, & descendentes omnes solùm, qui in adoptati potestate erant tempore adoptionis. Vt expresse deciditur *l.Si paterfamilias, 15.in princip.ff de adop.* Cùm ergo illi descendentes in quouis gradu, qui tunc erant sub adoptati potestate, sint etiam vere adoptati, iure optimo cum illis interdicitur matrim. Si autẽ erãt extra adoptati potestatem, cùm non censeantur adoptati, nulla ratione prohibetur matrimoniũ adoptantis cum illis: vtpote inter quos nulla cognatio legalis intercedit. Et huius sententiæ est fere expresse *D.Thom.4.d.42. quæst.2.art.3.ad 4.* vbi reddens rationem cur cognatione, quę fortior est, non transeunti ad nepotes, nimirum spirituali,

rituali, transeat legalis: ait ideo id contingere, quia per cognationem legalem transit filius adoptiuus in potestatem patris adoptantis, & ideo quicquid est in potestate illius filij adoptiui, transire debet in adoptãtis potestatem: & sic adoptato filio, adoptãtur quoque nepotes sub filij adoptiui potestate tunc constituti. Eiusdem sententiæ sunt expresse *D. Antonin. 3. p. tit. 1. cap. 13. paulo post princip. & Sylvester verb. Matrimonium, 8. quæst. 8. dict. 2.* vbi dicentes cognationem legalem descendentium protrahi ad filios, nepotes, & alios descendentes, non dixere hoc absolute, sed addidere, ad descendentes adoptatos. Et rationem reddit *Sylvest.* quod adoptato filio, censeantur pariter adoptati omnes descendentes, qui in eius potestate tunc sunt. Et constabit amplius ex corollario nu. sequenti inferendo, & ex Doctoribus illius. Nam eius veritas in hac doctrina fundatur.

Hinc deducitur, nullam cognationem contrahi, & sic 35
posse consistere matrim. inter patrem adoptantem, & filiam filiæ adoptiuæ. Quia cum mulier neminem habeat in sua potestate, §. *Fœmina, Instit. de adopt.* filia mulieris adoptatæ transire nequit in potestatem patris adoptantis matrem, & sic non censetur adoptata. Ita docent *Astensis sum. 2. p. lib. 8 t. 19 a. 2. q. 9. Angelus verb. Matrimonium, 3. impedim 8. n. 5. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 7. n. 5. Sylvester verb. Matrimonium, 8. q. 8. dict. 5.*

Tandem infertur, posse adoptãtem inire matrim. cum 36
quibuscumque filijs illegitimis adoptati. Quod hi non possint esse in adoptati potestate, §. *vlt. Instit. de nuptiis.*

DE IMPEDIMENTO *affinitatis.*

DISPVTATIO LXIV.

Quid sit affinitas, & qualiter in ea gradus computentur: & quid ad eam contrahendam desideretur?

SVMMARIVM.

Affinitas vnde dicatur, & quid sit, n. 1.
Affinitas durat post mortem, n. 2.
Non habet gradus, sed computantur iuxta gradus consanguinitatis, n 3.
Quis sit in affinitate stipes, & quotuplex eius linea, n. 4.
Vir & vxor non sunt affines, sed principium affinitatis: nec ex affinitate oritur alia affinitas, n. 5.
Quot sint quæstiones disputandæ, n. 6.
An oriatur affinitas ex apertione claustri feminei absque intus seminatione. Refertur quædam sententia, n. 7.
Non oritur affinitas, n 8.
An in dubio præsumatur semen effusum intra vas tali copula habita: nec credatur coniugibus oppositum asserentibus? Et explicatur c. Extraordinaria, 35. q 3. n. 9.
Non contrahitur licet femina seminet viro non seminante, n. 10.
An ex congressu spadonum contrahatur affinitas? n. 11.
Non contrahitur ex pollutione extra vas & tactibus, n. 12.
Nec ex copula Sodomitica, n. 13.
An copula Sodomitica propter criminis enormitatem impediat matrimonium eum consanguineis illius, cum quo habita est? n. 14.
Satis est copula extra vas habita, si virile semen quacumque arte, etiam dæmonis ministerio, intra vas mittatur? n. 15.
An oriatur affinitas ex copula, siue licita, siue illicita? n 16.
Quid si copula sit cum femina renitente, dormienti, insana, vel ignoranti, vel mortua? n 17.
Quid si copula sit occulta? n. 18.
Satisfit argumentis? Et explicantur, c. Iuuenis, de sponsal. & c. Fraternitati, de eo qui cogn. consang. n. 19.
Post n. 19. inuenies alia summaria.

1 IN hoc affinitatis impedimento eum ordinem seruabimus. Primo disputabimus quid sit affinitas, & de eius gradibus, & qualiter contrahatur. De qua re est præsens disputatio. Deinde in sequenti disputatione, an affinitas sit quid naturale, ita vt infidelitatis tempore cõtrahatur. Mox an in aliquo gradu dirimat matrim. iure naturali. Tandem quoto gradu, & inter quas personas iure Ecclesiastico matrimonium dissoluat. Et consulto præmitto quæstionem, qualiter impediat debiti petitionem, quando matrimonio iam contracto superuenit. Quia de illa agam l. 9. disp. 27. & seq. Dicitur ergo affinitas (si ad nominis significationem respicias) quasi finiũ propinquitas: vnde affines, teste *Cicer. inuect. 4. in Catilinam*, dicuntur aliqui, quia vnus trahitur ad fines alterius. Sicut enim agri dicũtur affines, quia finis vnius est proximus fini alterius: ita affines, sunt consanguinei alterius coniugis alteri coniugi: quod duæ cognationes inter se diuersæ copulentur per nuptias, & altera ad alterius fines accedat. Vt ait *Iurisconsultus l. Non facile, ff. de gradibus affinitatis.* Ratio autẽ ea est, cum enim vir & vxor efficiantur per copulam vna caro, sanguis vnius dicitur alterius sanguinem tãgere: ac proinde consanguinei vnius trahuntur ad quandam alterius cognationem, quæ affinitas nuncupatur. Vnde *D.* Greg. relatus *c. Fraternitatis, 35. q. 10.* sic ait: *Si vna caro fuerit, quomodo poterit aliquis eorum propinquus vni pertinere, nisi pertineat alteri?* Definitur autẽ affinitas sic à Theologis, & Iuris vtriusq; professoribus, cũ *D. Thom. 4. d. 41. q. vn. a. 1. quæstiunc. 3. arg. 2.* Et *Glos. 35. q. 5. in arbore affinitatis.* Est propinquitas personarum ex carnali copula prouenies, omni carẽs parentela. Dicitur propinquitas, quia in hoc cõuenit cum cognatione carnali. Ex carnali copula prouenies, in quo ab illa distinguitur: & dicitur generaliter, ex copula, quia oritur ex copula licita, vel illicita, (vt dicemus n. 16.) Omni carens parentela, intelligitur per se, & ex parte affinitatis, cui per accidens est, vt aliquando affinitas & consanguinitas in eodem reperiantur. Vt bene docet *D. Thom. ead. quæstiunc. 3. ad 2.*

Durat autem affinitas post mortem eius, qui affinitatis 2
contrahendæ causa fuit, sicut & consanguinitas. Quare mortuo alterutro coniuge, vel alterutro ex fornicãtibus, nõ dissoluitur affinitas producta ex copula. Vt est expressa decisio Gregorij Pontificis, & refertur *c. Fraternitatis, 35. q. 10.* Cuius rationem reddit *D. Thom. 4. d. 41. q. vn. a. 1. quæstiunc. 2. corp.* quia quoties relatio cõsurgit ex præterita actione, nec illius continuationem desiderat, nõ perit destructa causa, sed tantum destructo altero extremorum, inter quæ versatur. Vt contingit in consanguinitate. At affinitas ortum habet ex carnali commixtione, nec exigit eius copulæ perseuerantiam: atque proinde non perit destructa persona, quæ copulam habuit, & per eam causa fuit eius affinitatis producendæ.

Nec proprie affinitas gradus habet, sed mensurantur 3
gradus inter affines, iuxta gradus consanguinitatis. Omnes enim consanguinei vxoris Petri, vel mulieris ab eo illicite cogniræ, sunt Petro affines, in eo gradu in quo sunt consanguinei talis mulieris: & è contra consanguinei Petri sunt mulieri affines in eo gradu, in quo sunt cõsanguinei Petri. Vnde succedit regula, quam refert *Gloss c. Nõ debet, verb. In secundo, de consang. Persona addita personæ per carnis copulam, mutat genus, & non gradũ.* Vt Petrus & Paulus fratres sunt cõsanguinei in primo gradu, additur persona per carnis copulam, quæ Petro commiscetur, illa persona mutat genus attinẽtiæ cum Paulo, nam Petrus est cõsanguineus Paulo, illa autem persona est affinis: at nõ mutat gradum: quia in eodem primo gradu affinitatis cõiungitur Paulo, quo cõsanguinitatis coniuncti sunt Petrus & Paulus. Quia cum affinitas ex cõsanguinitate oriatur, distinctio graduum illius mensuratur per distinctionem graduum huius. Atque id colligitur ex *c. Porro, 35. q. 5.*

Quare stipes in affinitate dicitur duplex illa persona, 4
quæ per carnis copulam commiscetur. Cum vtraque sit origo & radix huius affinitatis. Vnde linea affinitatis est duplex, sicut & consanguinitatis, quædam est recta ascẽdentium & descendentium. Ascendentes sunt, socer, socrus, vitricus, nouerca: descendentes verò, gener, nurus, priuignus, priuigna. Alia vero est linea transuersa collateralium.

teralium. Hi sunt, qui alterutri coniugi sunt consanguinei in linea transuersa, nam alteri sunt affines in eodem gradu lineæ transuersæ: & si consanguinei sint in linea transuersa æquali, vel inæquali, similiter erunt affines.

Hinc fit, virum & vxorem non esse inter se affines, sed
5 principium affinitatis. Quod est manifestum: ac multis citatis docet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 7. n. 7.* Nec ex affinitate oritur alia affinitas, vt latius dicemus disp. 67. n. 2.

6 His præmissis, triplex quæstio in præsenti disp. est agitanda. Prima, an affinitas necessario petat emissionem seminis intra vas? Secunda, an petat vtriusque coniugis semen? Tertia, an ex matrim. rato oriatur affinitas?

7 QVÆSTIO I. An ad contrahendam affinitatem desideretur copula perfecta, in qua virile semen intra vas femineum recipiatur: an potius sufficiat penetratio vasis semine non intra emisso? *Michael Metina in l. 5. de sacr. hominum continen. c. 76.* in ea est singulari sententia, vt sufficiat penetratio vasis feminei absque seminis immissione, vt affinitas contrahatur. Duciturque eo solo fundamento, quòd iura clament ex copula oriri affinitatem: ac proinde in affinitatis definitione n. 1. posita, solius copulæ mētio fit. Secundò, vrgentius probari potest ex *cap. Iuuenis, de sponsal.* vbi dicitur iuuenem, qui puellam nondum septēnem duxit, & forsan tentauit consummare, nec potuit, non posse permanere in matrimonio postmodum cum consobrina eius contracto, vbi *Gloss. fin.* opponit *c. Extraordinaria, 35. q. 3.* vbi deciditur ex pollutione extraordinaria non oriri affinitatem: & respondet ibi habitam esse pollutionem extra vas non animo coniugali: at in casu *d. cap. Iuuenis*, tentatam esse copulam intra vas, ac animo maritali Insuper ex *c. Fraternitati, de eo qui cognou. consanguin.* ibi: *Diuortij sententiam approbamus, quam in eum canonice promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cuius antea sororem adhuc septennem contractis sponsalibus, extraordinaria libidine noscitur polluisse.* Constat ergo ex his, non desiderari ad affinitatem semen virile intra vas feminæ effundi. Tertio, quia per effusionem seminis extra vas, est probabile concedi diuortium: & per vasis penetrationem absque semine consummari matrimonium: ergo eandem probabilitatem habebit, inde affinitatem oriri.

8 At citra dubium est tenendum, ex sola vasis feminei penetratione, non emisso intra virili semine, minime oriri affinitatem. Quia tota ratio ob quam ex copula oritur affinitas, est, quod per eam vir & femina vna caro efficiātur, ac proinde consanguinei vnius fiunt affines alterius, (vt probauimus n. 1. ex *c. Fraternitatis, 35. q. 10.*) At non efficiuntur vna caro, nisi per copulam perfectam ac sufficientem ad prolis generationem, qualis est sola illa, in qua virile semen intra vas femineum recipitur, (vt latè probaui l. 2. disp. 21. n. 5.) Secundo, idem constat ex *c. Lex diuina, 27. q. 2.* vbi benedictus Pontifex sic ait: *Sed neque osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commixtionē.* Et ex *c. Extraordinaria, 35. q. 3.* vbi Vrbanus II. ait pollutionem nō impedire matrimonium cum cōsanguineis mulieris pollutæ, nisi in naturalibus admissa sit. Ergo ad affinitatem desideratur pollutio intra vas. Tertiò, quia si absque vasis penetratione, ac corporum commixtione, reciperetur semen virile intra vas femineum, produceretur affinitas, (vt ex omnium mente dicemus n. 15.) Atque proinde tota ratio affinitatis producendæ est seminis intra vas receptio, nec ad rem pertiner vasis penetratio. Quarto, quia ad affinitatem ea copula desideratur, ex qua apta nata est sequi generatio: ob id enim ex copula Sodomitica intra vas præposterum recepto semine, nulla affinitas consurgit, (vt n. 13. dicemus) quod ea copula non satis sit ad generationem. At ad hanc nullatenus sufficit vasis legitimi penetratio absque semine. Neque ergo sufficiet, vt inde affinitas oriatur. Et ideo huius sententiæ sunt, ex Theologis *D. Thom. 4. d. 41. q. vn. art. 1. quæstiunc. 3. corp. & quæstiunc. 4. ad 2. Et ibi D. Bonauent. art. vn. q. 1. Durand. q. 1. n. 7. Ricardus a. 1. q. 1. corp. Palud. q. 1. a. 3. concl. 1. n. 18. Supplem. Gabrielis q. vn. ar. 1. col. 2. vers. Ex illo sequitur, D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 15. in princ. paulo ante notabile secundum, Guillel. Parisiensis lib. de Sacram. t. de matrim. c. 30. Abulensis cap. 5. Matth. q. 222. Petrus de Soto lect. 10. de matrim. col. penult. vers. Tertium est, Sotus 4. d. 41. q. vn. a. 2. col. 3. vers. Ex quo fit, & ibi Nicolaus de Orbel. q. 1. Guillel. Borrilong. q. vn. ar. 2. Ouandus q. vn. propos. 1. Ledesma 2. p. 4. q. 57. a. 3. ad fin. Veracruz 1. par. Speculi, a. 47. fine, Viguerius lib. institut. cap. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 6. Valentia 4. p. disp. 10. qu. 5 punct. 3.* vbi de affinitate, *initio, Enriquez lib. 12. de matrim. c. 16. n. 1. Toledo l. 7. sum. c. 11. n. 3. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 40. concl. 2. Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 228. n. 1. Petr de Ledesma de matrim q. 55. art. 3. dub. 2 concl. 1. & 2 Emm. Sa sum verb Matrimonium*, vbi de impedim. dirimentib. *n. 13. vers. Affinitas contrahitur. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. ca 12. vers. Affinitas est propinquitas. Vivaldus candelabro Sacram. 1. p.* vbi de matrim *n 198. Lud Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 50 f. 1147. Vega 2. to. sum. c 34. casu 171. concl. 4. & 6. Graffis 1. p decision. l. 2. c. 80. nu. 7. & 8.* Et ex Iurisperitis, *Glos c. Extraordinaria, in fine 35 q. 3. & ibi Archid. n. 3. Bellamera n. 2. Idem Archid c. vn de desponsimpub in 6 n. 2. & c. vn n. 3. de sponsal in 6. & ibi Dominicus in princ. nu. 9 Innoc. c. Fraternitati, n. vn. de eo, qui cognou. consang. Et ibi Alex. de Neuo n. 10. Henricus n. 8. Albericus in suo dictionar. lit. A. verb. Affinitas, Cardin. clem. vn. q. 14. n. 11. de consangu. Ioan. de Friburgo in sum confess li. 4 t. 15. q. 5. Monaldus sum. tract. de matrim.* vbi de impedimento affinitatis, *Astensis 2 p sum lib. 8. t. 25. a. vn. q. 5. Rosella verb Impedimentum, imped. 14. nu. 9. & ibi Supplem. summæ Pisanæ, impedim. 14. n. antepenul. Angelus verb. Matrimonium, 3. impedimento 15. n. 5. Sylvest. verb. Matrimonium, 8. q. 15. dicto 2. Tabiena verb Impedimentum, impedim. 4. q. 2. n. 3. Armilla verb Matrimonium n. 26. Nauar. sum c. 22. Latin. n. 42. Hisp. 41. & lib. 4. cons. in t. de consanguinitate in 1. edit. cons. 8. n. 5. in 2. concl 4 n. 5. Ant. Cucus lib. 5 instit. maiorum t. 12. n. 243. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 212. n. 501. Moccius de cōtractibus t. de sponsal. §. De naturalibus sponsalium n. 3. Cenedo in suis collectaneis ad ius canonicum, collect. 19. n. 1. Franc. Marcus decis. 467. n. 7 p 2. Azebedo lib. 8. recop. t 20. l. 7. n. 17. Soaccius de sponsal. 1. p. super Instit. de nuptiis, §. Affinitatis, n. 1.*

Non tamen haberetur fides nisi in solo conscientiæ 9
foro, copulam habentibus, ac seminis effusionem negantibus. Quia ex ea copula satis præsumitur seminis effusio. Sic *Archid. c. vn. n. 3. de desponsimpub in 6 & c. Extraordinaria, n. 3. 35. q. 3. & ibi Bellamera n. 3. Alex. de Neuo c. Fraternitati, nu. 8. de eo, qui cognouit consang. & ibi Henricus, n. 9. & n. 11. Palud. Monaldus, Rosella, Sylvest & D. Antonin n. præcid. allegati, Astēs. 2. p sum. l. 8 t. 25. a. vn q. 8. Supplementum Gabr. 4. d. 41. q. vn. a. 1. paulo post princ. Greg. Lopez l. 5. verb. Carnalmente, t. 6. partit. 4.* Nec obstat *cap. Extraordinaria, 35 q. 3.* vbi Vrbanus II. ait credi sacramentis dicētium pollutionem fuisse extra vas. Nam *Glossa verb. Sacramentis*, explicat, polluentis & pollutæ, & ait mirum esse contra tam violentam præsumptionem admitti probationem: & forte id obtinere, cum virgo est femina, idque vult per corporis aspectum probare: iuramentumque adhiberi ad maiorem cautelam.

Hinc primò deducitur, non contrahi affinitatem ex co- 10
pula, in qua sola femina seminat. Quia ea non satis est ad prolis generationem. Et ita sentiunt omnes DD. nu. 8. alleg. cum petant copulam sufficientem ad generationem. Et in propriis terminis docent *Astensis q. 7. Sylvest. Supplem. Gabr. Toledo, Barthol. à Ledesma, Lud. Lopez, Petrus à Ledesma, Manuel. num 8. relati.*

Secundò deducitur, ex congressu spadonum consu- 11
mantium intra legitimum vas minime oriri affinitatem. Quod non verum semen emittāt, ex quo generatio subsequi possit. Et ita bene docet *Ledesma 2. p. q 57. a. 3. ad fin. vers. At hoc dico.* Quamuis relato Hugone dicat oppositum esse tutius *Ioan. de Friburgo in sum confess. l. 4. t. 16. q. 13.*

Tertiò infertur, ex quacumque extra vas legitimum 12
pollutione, & à fortiori ex quibuscumque tactibus, nullam produci affinitatem. Quod fatentur omnes citati n. 8. & de pollutione extra vas, extat textus expressus Vrbani II. *c Extraordinaria, 35. q. 3.*

Quartò infertur, ex copula Sodomitica non oriri affi- 13
nitatem.

nitatem. Quia ex ea non potest sequi generatio. Et ita tenentur fateri Doctores omnes, num. 8, allegati. Et in propriis terminis docent *D. Bonauent. Durand. Ricardus, Petrus de Soto, Abulensis, Nauar. Guillelmus Borrilong nu. 8. relati, Archid. c. vn nu. 3. de sponsal. in 6. Præpos. in arbore affinitatis, nu. 14. Caietan. summ. verb. Matrimonium, cap. 1. impedimento 11. Supplementum Gabr. 4. d. 41. q. vn. a. 1. col. 2. vers. Ex illo sequitur, Et ibi Sotus quæst. vn. art. 2. colum. 3. vers. Quapropter, Angelus verb. Matrimonium, 3. impedimento 15. num. 5. Syluest. verb. Matrimonium, 8. q. 15. dict. 1. Armilla verb. Matrimonium, num. 26. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 4. q. 2. nu. 3. Angles floribus 1. p. de matrim. q. 14. art 1. initio, propositione 3. Toledo lib. 7. summæ cap. 11. num. 3. Azebedo lib. 8. recop. t. 20. l. 7. num. 20. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. a. 3. diffic. 1. concl. 2. Barth. à Ledesma de matrim. dubio 40. concl. 1.*

14 Sed aliqui censent, quamuis non ratione affinitatis contractæ cum consanguineis eius, cum quo copula Sodomitica est habita, impediatur matrimoniũ: nulla enim orta est, impediri tamen propter criminis enormitatem. Ita dicit forte esse *Glossa c. Extraordinaria, verb. Sæpius, 35. q. 3.* Et quidam id docent absque illa nota dubitationis, vt testantur *ibi Archid. n. 1. & Bellamera nu. 1.* nec ipsi reprobant. Idem tenet *Lambertinus de iure patron. lib. 2. p. 1. q. 9. a. 18. n. 9.* Et probant ex *eo. c. Extraordinaria*, à contrario sensu. Quia ibi dicitur pollutionem non nisi in naturalibus admissam impedire matrimonium. Ergo impediet si est in vase cõtra naturam, quale est præposterum, ne possit contrahi matrimonium ab alterutro Sodomita cum consanguineis alterius. At omnino tenendum est, nullum prorsus oriri impedimentum. Quia enormitas criminis nil prorsus conducit ad impedimentum matrimonij statuẽdum, nisi ea pœna in iure expressa sit. At hæc pœna nullibi exprimitur: imo *dict. c. Extraordinaria*, videtur expresse decisum contrarium. Cum ibi expresse decidatur in eo solo euentu pollutionem impedimento esse matrimonio cõtrahendo eum consanguineis alterius, quando in vase naturali recipitur semen. Secus ergo est, quando in vase præpostero, & contra naturam. Quare bene *Petr de Ledesma de matrim. q. 55. art. 3. dub. 1. in coroll. quod infert ex 2. concl.* dicit si duo viri nefando congressu se polluerint, posse alterutrum ducere alterius filiam.

15 Quintò infertur, sat esse ad affinitatem contrahẽdam, copulam extra vas, si virile semen quacumque arte, vel matrice feminea illud attrahente, in vas femineum subintret. Quia id ad prolis generationem sufficit. Sic *Card. clem. vn. nu. 12. q. 15. de consanguin. Henricus c. Fraternitati, num. 6. de eo, qui cogn. consangu. Palud. 4. dist. 41. qu. 1. art. 3. conclus. 2. num. 19. Et ibi Supplementum Gabr. q. vn. art. 1. col. 2. vers. Ex illo sequitur, D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 11. in principio. paulo ante notabile secundum, Rosella verb Impedimentum, impedimento 14. nu. 8. & ibi Tabiena impedimento 4. q. 2. n. 3. Angelus verb. Matrimonium, 3. impedimento 15. n. 5. Sylvest. verb. Matrimonium, 8. q. 15. dict. 2. Armilla verb. Matrimonium, n. 26. Astensis 2. p. sum lib. 8. t. 25. a. vn. q. 6. Greg Lopez l. 5. verb. Carnalmente, t. 6. p. 4. Ledesma 2. p. 4. q. 57. a. 3. ad finem, Veracruz 1. p. spec. a. 47. ad finem, Gaeta repet. cap. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. qu. 212. n. 502. Petrus de Ledesma de matrim. qu. 55. art. 3. dub. 2. in solut. ad 4. Manuel 1. tom. summæ 2. edition. cap. 228. nu. 1. Barthol. à Ledesma dub. 40. de matrim. conclus. 6. Vivaldus candelabro Sacrament. 1. p. vbi de matrim. n. 198. Lud. Lopez 2. part. instruct. vbi de matrim. cap. 50. fol. 1147. Vega 2. tom. summæ c. 34. casu 171. concl. 3.* Et id est etiam verum, quamuis ministerio dæmonis semen virile intra vas feminæ immittatur, cum id ad generationem sufficiat. Ita docent *Paludanus, Supplementum Gabrielis, D. Antoninus, Rosella, Angelus, Sylvester, Tabiena, Gaeta, Petrus de Ledesma ibid.*

16 Sextò infertur, non audiendos esse quosdam Doctores, asserentes ex copula illicita naturali non oriri affinitatem, sed solum ex copula coniugali. Sic *Tancredus & Vincent.* quos refert *Archid. c. vn. nu. 6. de sponsal. in 6.* Ducuntur quia *c. Tuæ. paulo post princ. & c. Discretionem, vers. Nos igitur, de eo, qui cognou. consanguin.* appellatur publica honestas impedimentum, quod ex copula illicita consurgit. Præterea, quia *l. Non facile, 4. vers. Sciendum, & vers. Affines. ff. de gradibus*, expresse dicitur ex solis iustis nuptijs produci affinitatẽ. Vnde *Corrasius l. 1. miscellan. c. 3.* sustinuit idem. Sed meritò *Archidiac.* prædictos Doctores reprehendit, *dict. c. vn. num. 7.* Quia *eodem cap. Discretionem, paulo inferius, vers. Et si. & eodem cap. Tuæ, in fine*, appellatur hoc impedimentum affinitas. Et *Glossa eodem cap. Discretionem, verb Publicam, & eodem cap. Tuæ, verb. Honestatem*, explicat eos textus, dum hoc impedimentum appellant publicam honestatem: vt nomine illius intelligant affinitatem: vt ipsimet textus se statim explicant. Nec obstat *dict l. Non facile*, quia respondet *ibi Glossa verb. Per nuptias*, non oriri affinitatem quoad delationem hæreditatis vel tutelæ, secus quoad matrimonij prohibitionem. Et ratio differentiæ est, quia leges ciuiles in fauorabilibus, qualia sunt delatio hæreditatis & tutelæ, noluerunt fauere illicitæ copulæ: at verò ius canonicum ob reuerentiam ineundi matrimonij respexit coniunctionem præcedentem, quamuis illicitam. Tandem constat ex *Tridentino sess. 24. de matrim. cap. 4.* oriri ex fornicatione affinitatem. Et ita vniuersi alij Doctores admittunt.

17 Septimò infertur, oriri affinitatem ex copula habita cum femina prorsus inuita, ignoranti, dormiente, ebria, insana. Quia ea copula satis est ad generationem. Item, quia quando femina est prorsus inuita, id decernitur *cap. Discretionem, de eo. qui cognou. consanguin.* cum ergo voluntas feminæ ad affinitatem contrahendam non desideretur, nil referet ipsam ignorare, aut dormientem, ebriam, insanamve esse. Et ita docent *Hostiensis sum. ti. de sponsalibus. §. Et qualiter dissoluantur, n. 10. vers. Hanc doctrinam, Cardin d. c. Discretionem, n. 2. & ibi Præpositus n. 2. notab. 6 Couar. 4. decret: 2. p. c. 6. §. 7. n. 2. Anton. Cucus l. 5. institut. maiorum t. 12. n. 241. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 212. n. 502. Matienzo lib. 5. recop tit. 1. rubr. gl. 1. n. 173. Azebedo lib. 8 recop. tit. 20. l. 7. nu. 13. Vivald. candel. Sacrament. 1. p.* vbi de matrim. *num. 200. & 201. Soaccius de sponsal. 1. p. super Instit. de nuptiis, §. Affinitatis, n. 1.* Ex copula vero habita cum muliere mortua, non oritur affinitas. Quod perinde sit ac cum ligno, nec ea copula satis sit ad generationem.

18 Tandem infertur, ex copula quantumuis occulta oriri affinitatem. Cum iura non distinguant, an copula sit occulta, necne. Ita *Lambertin. de iure patron. l. 2. p. 1. q. 9. ar. 18. n. 11. Nauar. l. 4. cons. t. de consangu. in 1. edit. cons. 9. nu. 1. & 2. in 2. cons. 1. n. 1. & 2. Azebedo lib. 8 recop. t. 20. l. 7. n. 19.*

19 Ad argum. n. 7. proposita resp. Ad 1. dic iura docentia ex copula oriri affinitatem, intelligi de copula perfecta & consummata, qualis non est, vbi viri seminatio desideratur. Et constat hic intellectus ex ratione huius productionis affinitatis, quam num. 8. attulimus. Ad 2. dic varios esse Doctores in expositione illorum textuum, *c. Iuuenis, & c. Fraternitati:* at facile respondetur *cum Soto 4. dist. 41. q. vn. a. 2. colum. 3. vers. Ex quo fit, & vers. Quod si obiicias*, impedimentum dirimens nõ esse inductum in illis textibus propter nixum ad copulam, quasi ex illo oriatur affinitas: sed propter publicam honestatem ex sponsalibus de futuro, quæ ibi præcesserant, orta m. Et ita *dict. cap. Iuuenis*, dicitur propter honestatem Ecclesiæ id impedimentum esse. Ad tertium dic, quidquid sit de veritate antecedentis, disparitatem esse, quod per solam clausuri penetrationem infertur iniuria feminæ, & damnum, si liceat transitus ad religionem, & ideo ius censet consummari matrim. ad eum effectum, ne viro liceat ad religionem transire: insuper est violatio fidei coniugalis, talis accessus ad non suam, & ideo sufficit ad diuortium, iuxta illam sent. At vero affinitas petit virum & feminam sic copulari, vt inde possit subsequi generatio. Quod in ea copula imperfecta non reperitur.

SVMMARIVM.

An desideretur vtrumque coniugem semen emittere, atque ita femina commisceri, vt oriatur affinitas? Refertur quadam sent. n. 20. Proponitur Auctoris sent. n. 21.

Soluuntur argumenta, & explicatur c. Lex diuinæ, 27. q. 2. n. 22. Post n. 22. inuenies cætera summaria, quæ desiderantur.

20 QVÆSTIO II. An ad affinitatem contrahendam requiratur vtrumque coniugem semen emittere, & sic seminũ commixtionem fieri? Quidam id requiri affirmant. Et probatur ex *c. Lex diuinæ, 27. q. 2.* vbi Benedictus Pontifex sic ait: *Sed neque osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commistionem.* Secundo, quia copula, in qua solus vir seminat, non est sufficiens ad generationem. Cum iuxta communem medicorum sententiam, vtrumque semen ad generationem desideretur. Et ita tenere videtur *D. Thom. 4. d. 41. q. vn. a. 1. quæstiunc. 3. corp.* vbi ait ex carnali copula, in qua est commistio seminum, oriri affinitatem. Et clarius id videntur docere *idem D. Thom. eo. a. 1. quæstiunc. 4. ad 2. D. Bonau. 4. d. 41. art. vn. q. 1. & ibi Durand. q. 1. n. 7. Viguer. l. institut. c. 16. § 7. vers. 9. impedim. 6.* vbi asserũt ex nullo concubitu affinitatem oriri, nisi seminum commistio sequatur. Et videtur tenere *Præpos. c. Fraternitati, ad fin. de eo qui cognouit consang.* quamuis enim obscure loquatur, at clare dicit semen fœminæ esse necessarium ad generationem, & viro seminante, præsumi quoque feminam seminasse, & ideo contractam esse affinitatem. Et expresse tenent *Innoc. c. Fraternitati, num. vn. de eo qui cognou. consang. Archid. c. vn. n. 3. & 4. de sponsal. in 6. & c. Extraordinaria, n. 3. 35. q. 3. & ibi Bellamera nu. Cardin. clem. vn. num. 10. q. 13. in fine, de consang. Astensis 2. p. summæ l. 8. tit. 25. a. vn. q. 8. Lambertinus de iure patron. l. 2. p. 1. q. 9. a. 18. n. 9. Nicolaus de Orbellis 4. d. 41. q. 1. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 216. n. 516. fin. Cenedo in collectaneis iuris collectaneo 19. nu. 1. Franciscus Marcus decisione 467. n. 8. p. 2. Lud. Lopez 2. p. institutorii,* vbi de matrim. *c. 50. f. 1147. col. 2. Graffis 1. p. decision. l. 2. c. 80. n. 8.* Et videtur tenere *Vivaldus candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 149.* vbi definiens affinitatem dicit esse propinquitatem personarum ex seminum mistione ortam. Et hanc partem defendi esse probabilem, l. 2. disp. 21. n. 11. Et rationem reddidi, & auctores alios pro ea ponderaui. Quod sit probabile (vt ibi ostendi) semen femineum esse necessarium generationi. Et nunc quoque hanc sent. existimo esse probabilem.

21 At multo probabilius est & communius, nullatenus desiderari semen fœminæ, sed sufficere ad affinitatem, si vir intra claustra pudoris feminei seminet. Quia iuxta veriorem sententiam (vt probaui l. 2. disp. 21. n. 10.) ea est copula perfecta & sufficiens ad generationem: & subinde ad affinitatem, iuxta tradita in hac disp. n. 8. Et ita tenent citato *Federico*, (non enim potui locum inuenire) *Ioannes Andreas c. Fraternitati, nu. 2. de eo, qui cogn. consang. Host. ibi, ad fin. Abbas in fin. Anchar. n. vn paulo post princip. Alex. de Neuo nu. 10.* Et videtur tenere *Cardin ibi fine*, quamuis satis subobscurè. Et hanc sent. vocat tutiorem *Henricus ibi, in fin.* Et eã etiam defendunt *Palud. 4. d. 41. q. 1. a. 3. concl. 2. n. 19. Et ibi Supplem. Gabriel. q. vn. a. 1. col. 2. vers. Ex illo sequitur, Ioan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. ti. 15. q. 5. Monaldus sum. tractatu de matrim.* vbi de imped. affin. *D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 11. in princ. notabili 1. ad fin. Rosella verb. Impedimentum, imped. 14. nu. 8. Et ibi Supplem. sum. Pisanæ, imped. 14. n. antepen. Angelus verb. Matrimonium, 3. imped. 15. n. vlt. Sylvest. v. Matrimonium, 8. q. 15. dicto 2. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 4. q. 2. n. 3. Armilla verb. Matrimonium, n. 26. Ledesm. 2. p. 4. q. 57. art. 3. ad fin. Veracruz 1. p. Spec. a. 47. ad fin. Anton. Cucus l. 5. instit. maior t. 12. n. 243. Lancelot. instit. iuris canon. li. 2. t. de triplici cognat.* vbi de affin. *§. Si quis autem, verb. Commiscuit, Petr. de Ledesm. de matrim. q. 53. a. 3 dubio 2. in solut. ad 4. Manuel 1. to. sum. 2. edit c. 228. n. 1. Barthol. à Ledesm de matrim dub. 40. concl. 5. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 17. concl. 5.* & *Sylvester* nititur hanc sent. esse omnium, volens explicare, vt DD. dicentes exigi semen fœminæ, intelligant vel aliquid loco seminis, nempe, sanguinem menstruum paratum à natura ad generationem prolis. Et pro eadem sent. est *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col. 2. vers. Hoc autem perplexum.* vbi ait non exigi semen fœminæ, vt dicatur matrim. consummatum. Idem enim requiritur vt matrim. sit consummatum, & vt producatur affinitas.

Ad argumenta n. 20. proposita resp. Ad *cap. Lex diuinæ,* 22 dic Pontificem tantum intendere statuere non oriri affinitatem absque immissione virilis seminis intra vas: & ideo ait per osculum non produci. Ad 2. dic verius esse non desiderari semen fœminæ ad generationem, vt dixi num. præcedenti.

SVMMARIVM.

Non est quæstio de nomine, disputare an ex matrimonio rato oriatur affinitas, an potius publica honestas, n. 23.
Refertur sententia asserens oriri ex illo affinitatem, n. 24.
Proponitur Auctoris sent. n. 25.
Vnde colligatur publicam honestatem oriri ex matrim. rato? Remissiue, n. 26.
Satisfit argumentis, n. 27.

QVÆSTIO vltima. An ex matrimonio rato oriatur affinitas, an potius sola publica honestas? Quidam censent quæstionem hanc esse de nomine. Quod vtrumque impedimentum dirimat matrimonium, & ad quartum vsque gradum protẽdatur. Et ideo ad rem moralem nil videtur conferre vtrouis nomine impedimentũ hoc appelletur. Ita *Sylvester v. Matrimonium, 8. q. 14. dicto 2. Sotus 4. dist. 41. q. vn. a. 2. ad fin. Ledesma 2. p. 4. q. 57. a. 3. col. 2. vers. Ideo dico, Veracruz in append. ad Speculum, dubio penultim. conclus. 4.* At melius *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 10. n. 1. comment. lit. H.* dicit esse quæstionem de valde conferenti re. Quia impedimentum publicæ honestatis restrictum est per *Trident sess. 24. de matrim. c. 3.* ad primum gradum: non autem affinitatis ex matrimonio consurgentis. Sed hæc ratio non efficit quæstionem esse de re. Quamuis enim dicamus oriri publicam honestatem, dicendum est extendi id impedimentum ad quartũ vsque gradum. Quia sola publica honestas ex sponsalibus orta, est restricta per Tridentinũ (vt dicemus disp. 70. nu. 15.) Deseruit ergo hæc quæstio, ne sit de nomine, excommunicationi latæ *clem. vn. de consang.* vbi excommunicantur contrahentes cum affinibus, & tamen eam non incurrere, qui contrahunt cum consanguineis prioris sponsæ de præsenti non cognitæ, eo quod ex matrim. rato non oriatur affinitas, vt diximus disp. 48. n. 14.

Quidam ergo sentiunt ex matrimonio rato oriri affi- 24
nitatem. Ducuntur, quod per matrimonij contractum de præsenti astringuntur coniuges multo arctiori vinculo, quam per contractum sponsalium de futuro. Ergo vir cum consanguineis vxoris, & è contra, multo perfectiori vinculo & maiori propinquitate coniunguntur. Cum ergo ex sponsalibus oriatur publica honestas, nec sit aliqua propinquitas media inter affinitatem & publicam honestatem, dicendum est ex matrimonio rato oriri affinitatem. Secundò, quia per vinculum coniugale cum potestate ad copulam, vir & vxor vniuntur in ratione vnius principij ad generationem: oritur ergo inter ipsos affinitas. Et ita sentiunt *D. Thom. 4. d. 41. q. vn. a. 1. quæstiuncula 4. ad 2. & ibi Maioris q. 1. ad finem, Rainerius 2. p. summ. tit. de matrim. c. 25. Alex. de Neuo c. Sponsam, n. 6. de sponsal. Sotus 4. d. 41. q. vn. a. 2. ad fin. Petrus de Soto lect. 10. de matrim. colum. penult. vers. Tertium est, Ledesma 2. p. 4. q. 57. a. 3. colum. 2. vers. Ideo dico, Veracruz in appendice ad speculum, dub. penult. concl. 4. Viguer. l. institut. c. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 6. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 24. fine, Philiarc. de officio sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 12. Enriqu. l. 12. de matrim. c. 10. n. 1. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 50. col. 3.* Alij dicunt oriri affinitatem, non proprie, sed initiatiue & large. Sic *Scotus 4. d. 41. q. vn paulo post princip. Richardus ibi, a. 1. q. 2. Astensis 2. p. summ. l. 8. t. 25. a. vn. q. 9. Sylvest. verb. Matrimonium, 8. qu. 14. dicto 2. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55 a. 1. diffic. 2.*

Cæterum quamuis possit dici oriri affinitatem im- 25
proprie & large, seu quoddam affinitatis initium: eo quòd potestas corporum tradita per matrimonium est initium actus coniugalis, vnde affinitas oritur: at verè & in rigore non est, inde oriri affinitatem. Et ita censeo impedimentum, quod oritur ex matrimonio rato, esse vere & proprie publicæ honestatis, & non affinitatis. Quia (vt num. 8. probauimus) affinitas oritur ex eo quod

vir

vir & vxor efficiuntur vna caro per copulam perfectam & consummatam. Quod non reperitur in matrim. rato. Item, quia hoc impedimẽtum sic appellatur *c. finali, 35. q. 3.* & ideo non oriri affinitatem, sed impedimentum publicæ honestatis, docent *Glossa c. Si quis desponsauerit, in fin. 27. q. 2. Abbas c. Iuuenis, n. 4. & c. Sponsam, nu. 2. de Sponsal. Cardin. eo. c. Iuuenis, in fin. Præpos. eo. c. Sponsam, nu. 2. Angelus verb. Matrimonium, 2. impedimento 14 n. 1. Paludan. 4. d. 41. q. 1. a. 3. concl. 1. n 18 & q. 2 a. 1. n. 8. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dubio 1. n. 103. & 104. Armilla verb. Matrimonium, n. 46. Brunellus de sponsal. concl. 10. n. 6. & concl. 26. n. 2. Rosella verb. Impedimentum, impedimento 13. n. 1. Tabiena ibi, impedimento 11. nu. vn. Archidiac. c. vn. n. 5. de sponsal. in 6. & c. Cum igitur, 35. q. 1. n. 3 & ibi Bellamera n. 2 Lex regia 5. t. 6 p. 4. Nauarr li. 4 cons. in 1. edit. t. de sponsal. cons. 33. n. 2. & t. de consang. cons. 8. n. 5. in 2. t. de sponsalibus, cons. 11. n. 2. & t. de consang. cons. 4. n. 5. Couarr. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. n. 1. & § 7. n. 3. Ant. Cucus l. 5. institut. maior. t. 13. n. 34. Alex Carrerius l. 2. de sponsal. cap. 13. Monaldus sum. tract. de matrim.* vbi de impedimento affinitatis, *Ioan. de Friburgo sum. confes. l. 4. t. 14 q. 3. Supplem. Gabr. 4. dist. 41. q. vn. a. 1. col. 3. notabili 2. Bassolus ibi q. vn. a. 4. Nicolaus de Orbellis ibi q 1. Azebedo lib. 8. recop. t. 20. l. 7. nu. 15. & 16. Matienzo libr. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 162. 173. Ouandus 4. d. 41. q. vn. fin. Cenedo in collectan. iuris, collect. 19. n. 1. Angles florib. 1. p.* vbi de matrim. *q. 14. a. 3. concl. 1. Toledo l. 7. sum. c. 10. n. 1. Manuel 1. tom sum. 2. edit. c. 228. n. 1. & c 234. fin. Barth. à Ledesma dubio 39. de matrim. concluſ. vn. Vivaldus candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 197.*

26 Quod si quæras, ex quo textu habeatur hoc impedimentum publicæ honestatis ex matrim. rato ortum? dicam disp. 70. num. 1.

27 Ad argum. proposita n. 24. facile resp. Quippe probant arctius vinculum publicæ honestatis oriri ex matrim. rato, quam ex sponsalibus, & initium quoddam affinitatis, non tamen verè affinitatem.

DISPVTATIO LXV.

An affinitatis vinculum ortum ex copula coniugali aut illicita, sit naturale: atq; ita infidelitatis tempore contrahatur, vt obstet matrimonio ineundo cum consanguineis coniugis aut concubinæ, post conuersionem ad fidem?

SVMMARIVM.

Aliud est esse vinculum naturale, & aliud iure naturæ dirimere matrim. num 1.

Infideles ad fidem conuersi nequeunt validè ducere proprias consanguineas intra quartum gradum, n. 2.

An affinitas ex matrim. orta sit vinculum naturale, & ita infidelis cõuersus ad fidem nequeat ducere consanguineam prioris vxoris? Refertur quædam sententia, n. 3.

Affinitas ex matrim. orta, est vinculum naturale, & oritur tempore infidelitatis, n. 4.

Infidelis nequit post baptismum valide ducere consanguineam intra quartum gradum vxoris habita tempore infidelitatis, n. 5.

Idem dicendum est, quamuis matrimonium non esset consummatũ, n. 6.

An ex sponsalibus tempore infidelitatis initis, oriatur aliquod vinculum naturale dirimens matrim. post baptismum, cum cognatis sponsæ intra primum gradum? n. 7.

An affinitas ex copula fornicaria orta, sit vinculum naturale, & ita oriatur tempore infidelitatis? Refertur quædam sententia, n 8.

Proponitur Auctoris sententia, n. 9.

An infidelis conuersus ad fidem possit ducere valide consanguineam intra secundum gradum fœminæ, cum qua tempore infidelitatis est fornicatus? Refertur quædam sent. n. 10.

Potest ducere, n. 11.

An si fidelis rem habeat cum infideli vel fideli, at mulier sororem infidelem habeat, nullam contrahat fidelis ille cum sorore infideli affinitatem, & possit illam post baptismum ducere, & quid, si infidelis habeat sororem fidelem n 12.

Quid, si fidelis cognoscat infidelem, quæ post baptismum concepit ex alio filiam, an possit fidelis ille eam filiam ducere, n. 13.

Soluuntur argumenta: & explicatur c. Nec eam, 35 q. 3. n. 14.

1 PRÆMITTENDVM est, aliud esse quærere, an affinitas sit vinculum naturale, & aliud, an iure naturali dirimat matrimonium. Non enim ex primo sequitur secundum. Consanguinitas quippe in secundo & vlterioribus gradibus est quid naturale, ac tempore infidelitatis oritur, cum tamen non dirimat iure naturali matrim. Vnde quærere an affinitas sit quid naturale, nil aliud est, quam quærere an stando in iure naturæ oriatur affinitas aliqua ex copula coniugali, aut fornicaria, & ita inter infideles consurgat, sicut consanguinitas: an potius sit merum Ecclesiæ inuentum, sicut cognatio spiritualis.

Et quidem consanguinitatem esse quid naturale, & 2
secluſa omni lege Ecclesiastica inueniri etiam apud infideles, dubitat nemo. Quia natura ipsa dictat ex communicatione eiusdem sanguinis oriri quamdam coniunctionem & amicitiam naturalem. Quare infideles nequeunt valido matrimonio coniungi post baptismũ cum consanguineis intra quartum gradum: quamuis tempore infidelitatis possent vltra primum gradum. Quia cum consanguinitas tempore infidelitatis oriatur, vtpote quæ quid naturale est, illi post baptismum manent consanguinei, & cum iam subiiciantur legi Ecclesiæ irritanti matrimonium intra quartum consanguinitatis gradum, non possunt validum matrimonium, intra eum gradum inire. At poterant tempore infidelitatis secluso primo gradu. Quia consanguinitas non dirimit matrimonium in vlterioribus gradibus, nisi solo iure Ecclesiastico, cui infideles non subsunt. Atque ita docent *Nauarr. libr. 4. consil. in 1. edition. titul. de sponsal. consil. 7. num. 7. & 8. in 2. tit. de consanguinit. consil. 12. num. 7. & 8. Enriquez l. 12. de matrim. cap. 3. num. 5.*

De affinitate autem ex copula coniugali vel fornicaria 3
est difficultas. Et incipiendo ab orta ex copula coniugali, *Enriq. l. 12. de matrim. c. 3 n. 4.* ait infidelem, qui cum vxore consummauit matrimonium tempore infidelitatis, posse post baptismum eius sororem ducere. Redditque eam rationem, quia affinitas ex copula coniugali quamuis habeat fundamentum in re, at non irritat matrim. cum sorore, & aliis consanguineis coniugis iure naturæ, sed solo Ecclesiastico: infidelis autem non erat subditus legi Ecclesiasticæ, quando libero contractu factus fuit affinis.

At proculdubio dicendum est, affinitatem ex copula 4
coniugali ortam non esse Ecclesiæ inuentum, sed quid naturale, instar consanguinitatis. Ducor, quia ob id consanguinitas est quid naturale, quia naturalis cuiusdam amicitiæ & coniunctionis fundamentum est. Quod idem inuenitur in affinitate orta ex copula cõiugali: teste enim *Arist. 8. Ethic. c. 12.* duplex est naturalis amicitiæ causa, altera quæ per carnis propagationem descendit: altera verò quæ per carnis vnitatem & coniunctionem ad eandem generationem: qualis in copula coniugali reperitur. Et confirmatur, quia coniuges esse vnam carnem, est de iure naturæ: & ita Adamus solo naturæ instinctu ductus dixit *Gen. 2. Et erunt duo in carne vna.* & si re vera essent vna caro, necessario consanguinei vnius essent consanguinei alterius, cum tamen sint quodam modo vna caro, quodam modo etiam iure naturæ consanguinei vnius pertinẽt ad alterum, nimirum per affinitatem. Deinde, quia experientia ipsa docet, apud quantumuis barbaras nationes conciliari naturalem quamdam amicitiam ex matrimonio inter consanguineos coniugum, ac ipsos coniuges: ob idque sunt nomina imposita ad significandam hanc affinitatis coniunctionem, vt socer, socrus, priuignus, nurus, gener, nouerca. Est ergo vinculum affinitatis quid naturale. Atque ita docent *D. Thom. 4. d. 41. quæst. vn. art. 1. quæstiunc 1. corp. Durand. ibi, q. 1. num. 7. Palud. q 1. art. 1. nu. 10. concl. 2. Sotus qu. vn. art. 1. colum. 2. in probat. 2. primæ concl. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 11. in fine princ. Victoria in sum.* vbi de matrim. *nu. 296. Ledesm. 2. p. 4. q. 57. art. 1. paulo post princip. Veracruz 1. p. Speculi, a. 47. concl. 1. Ouand. 4. d. 41. q. vn. propos. vlt. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. a. 1. diffic. 1. in solut. ad 2. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 172.*

Hinc deducitur contra *Enriquez nu. 3 allegatum*, infidelẽ, qui cum vxore cõsummauit matrimoniũ tempore infidelitatis, non posse post baptismum, validum inire matrim. cum cõsanguinea illius vsque ad quartum gradum. Constat ex *c. fin. de diuort.* vbi deciditur infideles cõuersos 5

ad fidem non posse ducere vxores, quibuscum illorum fratres tempore infidelitatis matrim. contraxere. Secundo, quia cum talis affinitas sit vinculum quoddam naturale, (vt num. præced. probauimus) oritur tempore infidelitatis cum consanguineis vxoris. Naturalia enim sunt eadem apud omnes, siue fideles, siue infideles: nec per baptismum tolluntur. Cùm ergo post baptismum maneant illi affines, & subdantur legibus Ecclesiæ irritantis matrim intra quartum affinitatis gradum, non poterunt tunc valide contrahere. Quamuis validum esset matrim. si tempore infidelitatis contraxissent. Quia affinitas illa non dirimit iure naturali matrim. sed solo Ecclesiastico, à quo illi exempti sunt. Et confirmatur, quia ob eandem rationem probauimus num. 2. non posse infideles consanguineos intra quartum gradum valido matrimonio iungi post baptismum. Nec obstat argum. *Enriquez* num. 3. relatum. Quippe quamuis infideles non subsint legibus Ecclesiæ quando contraxerunt affinitatem, & sic tunc posset inter eos consistere matrimonium: at subsunt tempore, quo illud inire volunt, & tunc irritat Ecclesia inter affines. Et ita docet *Veracruz* 1. *p. Specul. art.* 50. *concluſ.* 1. *&* 2. Et à fortiori id docent, quos referam n. 10. docentes idem de copula fornicaria. Hoc autem intelligo, quando matrim. prius infidelium fuit validum, vt num. seq. dicam.

6 Idem dicendum prorsus est, quamuis tempore infidelitatis sit initum matrimonium, non tamen consummatum. Quia etiam ex matrimonio rato oriri quoddã amicitiæ naturale vinculum, docẽt *Ledesma* 2. *p.* 4. *q.* 57. *a.* 3. *col.* 2. *verſ. Ideo dico, Veracruz append. ad Speculum, dub. penult. concl.* 2. *Petr. de Ledesma de matrim q.* 55. *art.* 1. *diffic.* 1. *in* 3. *ratione* 2. *concluſionis.* Et id probant rationes adductæ n. 4. Quia per id matrim. tradunt sibi coniuges mutuam potestatem ad prolis generationẽ. Si ergo est vinculum propinquitatis naturale, durabit post baptismum, quo tempore iam infideles subsunt legibus Ecclesiæ irritantibus matrim. cum cõsanguineis intra quartum gradum sponsæ de præsenti, etiam nondum cognitæ, vt dicemus disp. 70. nu. 16. Hoc autem intelligo quãdo matrimonium illud tempore infidelitatis initum fuit validum. Si enim fuisset irritum, eo quod contra ius naturale, vt quia alter eorum erat legitime cum altero coniuge copulatus, vel in gradu lege naturæ irritanti contractum est: vel contra leges eorum irritantes, existimo nullum inde vinculũ naturale oriri, quãuis matrim. sit consummatum, sed solo iure Ecclesiastico, cui illi non subduntur. Quia non verè tradunt sibi potestatem corporum ad generationem, per illud matrim. irritum: & copula illa fuit fornicaria, ex qua nullum vinculum naturale oriri dicemus nu. 9. & 11. Deinde, quia ratio naturalis dictat id, quod nil est, nullum posse producere effectum. Vnde successit *reg. iuris, Non præstat, de regulis iuris, in* 6. quæ rationi naturali innitens decidit non præstare impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. Vnde (vt dicemus disp. 68. num. 5.) *D. Thom.* non viso textu contrarium decidenti, sed sola ratione naturali ductus, dixit ex sponsalibus irritis nullum oriri impedimentum. Si ergo ex eo matrim. irrito tempore infidelitatis nullum est ortum vinculum naturale, quando postea baptizatur infidelis, nullo impedimento astringitur, quin possit iungi matrimonio cum quacumque consanguinea prioris vxoris putatiuæ (vt n. 11. dicemus in simili de affinitate ex copula fornicaria.)

7 Ex sponsalibus autem tempore infidelitatis initis nullum vinculum naturale oritur cum cõsanguineis alterius sponsi de futuro. Quia nulla ratio ex adductis n. 4. id suadet. Vnde post baptismum potest infidelis ille ducere consanguineã in primo gradu illius prioris sponsæ. Quia impedimentum dirimens, quod solo iure Ecclesiastico inductum est, non potuit oriri tempore infidelitatis, nec orta est aliqua tunc naturalis coniunctio, quæ maneat post baptismum, & tunc impediat matrim. (Et ita etiam dicemus n. 11. in quodam simili.) Sic docet *Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 3. *n.* 4. *& Veracruz* 1. *p. Speculi, a.* 51. *in coroll. quod infert ex* 2. *concl.* quamuis titubet, & dicat esse probabile non valere id matrim. Ita dicit in fine illius articuli. Et ducitur, quia factus Christianus tenetur legibus Ecclesiæ. Sed id non credo esse probabile: & eius argumento satisfiet n. 11. in quodam casu omnino simili.

Hactenus de affinitate orta ex copula coniugali est habitus sermo. Iam de copula fornicaria est disserẽdum. Qua in re aliquibus videtur affinitatem ex copula fornicaria ortam esse vinculum naturale, atque subinde tempore infidelitatis oriri. Idque probatur, nam tota ratio ob quam ex copula coniugali oritur affinitas iure naturali (vt diximus n. 4.) est, quia vir & vxor per copulam efficiuntur vna caro ad prolis generationem, ac proinde iure naturali consanguinei vnius efficiuntur affines alterius. At hoc idem secluso quocumque iure Ecclesiastico inuenitur in copula fornicaria. Vnde *D. Paulus* 1. *Corint.* 9. ante omne ius Ecclesiasticum dixit: *Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea.* Secundò, quia *D. Gregor. epist. ad Felic.* quæ habetur *l.* 12. *epist. epist.* 31. & refertur *c. Nec eam,* 35. *q.* 3. expresse ait incestuosum esse coitum, & abominabilem Deo & cunctis hominibus, si quis ducat aliquam, quæ vxor fuit proprij consanguinei, vel ab eo illicite est cognita. Sentit ergo esse contra ius naturæ, alias non esset coitus ille incestus & abominabilis cunctis hominibus. Et in fine videtur concludere esse naturæ ordine eum incestum prohibitum. Et ideo huius sent. sunt expresse *Ioan. Andr. c.* 1. *n.* 3. *de conuers. infidel.* Et *ibi Anton. n.* 2. *opposit. vn. Gardin. ibi, in principio num.* 1. *opposit.* 1. vbi dicunt per baptismum tolli peccatum adulterij, at non affinitatem ex eo ortam, quæ matrim. impedit. Et videtur sentire esse probabiliorem, aut saltem probabilem, *Veracruz*, qui (vt nu. sequenti referam) solum vocat probabilem contrariam sent.

Cæterum dicendum est, affinitatem ortam ex copula 9
fornicaria non esse naturalem, & ideo secluſa omni lege Ecclesiastica, nullum vinculum naturalis amicitiæ oriri inter cõsanguineos viri & feminam ab eo fornicatie cognitam, nec è contra. Ducor, quia experientia teste, potius inter eos oriuntur odia & inimicitiæ. Et confirm. à signo, cum enim sint nomina imposita affinibus per copulam coniugalem: nulla sunt imposita affinibus ex copula fornicaria, ad significandam amicitiam aliquam inter eos. Secundò, quia filius non inclinatur naturaliter ad exhibendam reuerentiam aliquam feminæ cognitæ à suo patre. Ergo nullum naturale vinculum inde oritur. Tandem, quia ex illicito coitu non oriebatur affinitas iure antiquo Romano, sed ex solis nuptiis. Vt constat ex *l. Non facilè, §. Affines, & §. Sciendum, ff. de gradibus affinitatis.* Et ideo ita sustinent *Nauar. l.* 4. *conſ. in* 1. *edit. tit. de sponsalib. conſ.* 7. *n.* 3. *& duplici sequenti. in* 2. *t. de cõsang. conſ.* 12. *n.* 3. 4. *&* 5. *Victoria sum.* vbi de matrim. *n.* 296. *Ledesma* 2. *p.* 4. *q.* 57. *a.* 3. *paulo post princ. Enriq. lib.* 12. *de matrim. c.* 1. *num* 2. Et dicit esse probabile *Veracruz* 1. *p. Speculi, a.* 47. *in probat.* 2. *concluſ.*

Sed rogabis, an si quis tempore infidelitatis aliquam 10
fornicarie cognouit, possit post baptismum ducere consanguineam eius intra gradum prohibitum? Id negant *Veracruz* 1. *p. Speculi, a.* 50. *concl.* 3. *&* 4. *Vega* 2. *tom. sum. c.* 34. *casu* 129. Et probant, quia licet hæc affinitas non sit naturalis, at ille post baptismum subditur legibus Ecclesiæ irritantibus matrim. in eo affinitatis gradu. Et confir. quia sicut potest infidelis inire matrimonium cum consanguinea in secundo & vlterioribus gradibus, at post baptismum nequit impediente lege Ecclesiastica, cui iam subiacet. Ita potest tempore infidelitatis valide cõtrahere cum facta sibi affini per fornicationem: at factus fidelis nequibit. Tandem, quia crimen tempore infidelitatis admissum, nempe, machinatio in mortem viri vxoris fidelis, ipsa insidiante, non impedit matrimonium eo infidelitatis tempore, at impedit post baptismum, vt habetur *cap.* 1. *de conuers. infidel.* Ergo idem dicendum est de impedimento affinitatis.

At

11 At verius est, posse id matrim. consistere. Quia cum ea affinitas non sit vinculum naturale, & subinde non contrahatur tempore infidelitatis, nil est quod post baptismum impediat matrim. inter illum infidelem & cōsanguineam mulieris ante baptismum fornicarie cognitæ. Nisi dicas affinitatem, quæ infidelitatis tempore orta nō est, suboriri post baptismum. Quod dici non posse probaui disp. 60. n. 15. Secundò, quia non enti nequit inesse qualitas aliqua, *l. Si seruum, §. 1. ff de act. empt.* Ergo ei, quæ non est affinitas, non potest inesse qualitas aliqua matrimonium impediens. Tandem, quia non obstant argum. contraria n. præcedenti posita. Non primum, quia nulla est affinitas post baptismum, quæ tunc impediat, vt probaui. Nec obstat etiam confirmatio. Quia consanguinitas est quid naturale, & proinde orta est tempore infidelitatis: & cum maneat post baptismum, impediet tunc. At affinitas ex fornicatione non est tunc orta. Nec obstat etiam secundum argumentum. Quia Ecclesia in eo casu non impediuit directe infidelem, sed mulierem fidelem, in quam iurisdictionem habebat, ne illi infideli post baptismum nubat. Quod idem poterat statuere in nostro casu, at id non statuit. Et ideo hanc sent. sustinent *Nauar. l. 4. consil. in 1. edit. ti. de sponsalibus, cons. 7. num. 6. & 7. in 2. tit. de consanguin. cons. 12. num. 6. & 7. Enriquez l. 12. de matrim. c. 1. n. 2. & c. 3. n. 4.*

12 Similiter si fidelis rem habeat cum fideli vel infideli femina, & illa habeat sororem infidelem, non contraxit affinitatem cum illa sorore infideli, ac proinde eam effectam Christianam potest ducere: si rem prima facie consideremus. Quia illa affinitas cum sit relatio, non potest absque duobus extremis consistere, at infidelis illa non potuit eam contrahere: cum non subdatur legi Ecclesiasticæ, à qua sola vim habet ea affinitas. Non ergo orta est in eo fideli fornicante. Quod si tunc non est orta, videtur eam oriri non posse, cū soror altera baptizatur. Quia hæc relatio oriri nequit sine copula carnali noua, quæ est illius fundamentū. Nec enim potest intelligi poni de nouo aliquā relationem, sine ratione fundādi in aliquo extremorum. Et confirmatur, quia ob hanc rationem disp. 60. nu. 14. & 15. dixi fidelem baptizantem filium feminæ infidelis, nullam contrahere cognationem spiritualem cum matre, quæ tunc est incapax: & matre baptizata eam non conualescere: ac proinde posse eum baptizantem ducere post baptismum illam baptizati matrem. Hæ igitur rationes valde vrgere videntur ad hanc partem tuendam. At tenendum est contrarium, attenta consuetudine Ecclesiæ, quæ habet fidelem fornicantem cum femina fideli, contrahere affinitatem cum sorore, quæ post multum temporis spatium nascitur ex parentibus illius feminæ: quæ non potest contrahi statim ac soror illa in lucem editur, sed cum baptizatur: & si diu non baptizetur, non orietur ante baptismum. Quia soror illa nō subiacet legibus Ecclesiæ, donec baptizetur. Item quia obstat quod num. seq. statuemus, nescio enim qualiter stare possit, nisi hoc dicamus. Et ideo existimo quando alter ex fornicantibus est fidelis, eum contrahere per illam copulam affinitatem cum consanguineis alterius fidelibus, statim: cum infidelibus autem quandocumque baptizati fuerint, & ideo inter fidelem illum cum eis non posse consistere matrim. Quia fidelis ille tempore copulæ subiacebat legi Ecclesiæ statuēti ex ea copula oriri affinitatem cum consanguineis alterius quandocumque nati fuerint & baptizati: vt ipsius Ecclesiæ consuetudo legem illam explicat. Vt probat exemplum adductum. Quod nec lex Ecclesiastica, nec consuetudo habent in contrahenda cognatione spirituali, quando tempore baptismi collati alterum extremum incapax erat. Et cum hæc affinitas sit ex mero Ecclesiæ statuto, non est mensuranda instat aliarum relationum, quæ ex rei natura consurgunt, sed vt Ecclesia statuit. Et per hoc cessant rationes contrariæ. At infidelis, cum qua fidelis est fornicatus, nec tunc nec post baptismum contrahet affinitatem cum consanguineis fidelis: quia tempore, quo erat contrahenda, non subiacebat legibus Ecclesiæ: & nullibi statutum extat, vt post baptismum conualescat. Absque dubio autem fidelis habens rem cum infideli habente sororem fidelem, cōtrahet affinitatem cum sorore fideli. Quia tunc vtrumque extremum subiacet legibus Ecclesiæ.

Hinc infertur, fidelem cognoscentem carnaliter infi- 13
delem, si illa infidelis postea facta fidelis concipiat ex alio filiam, & baptizetur, contrahere affinitatem cum illa filia: & idem, si adhuc mater permanēs in infidelitate pareret illam filiam, & postea filia baptizaretur. Quia satis est ad affinitatem contrahendam, alterum ex fornicantibus, qui illam contracturus est, fidelem esse & consanguineum alterius cum quo contrahenda est, vel tunc esse fidelem, vel post effici, vt n. præced. probaui.

Ad argum. n. 8. proposita resp. Ad 1. dic, diuersam esse 14
rationem in copula coniugali ac fornicaria. Quia per illam ita vir & femina coniunguntur, & fiunt vna caro, vt inde naturaliter oriatur amicitia. Quod secus contingit in hac: potius enim odia & rixæ pullulant. Præterea, licet illa ratio probet, iure naturæ optimo Ecclesiam statuisse hanc affinitatem: at non probat esse eam de iure naturali. Non enim omnia quæ iure naturali innituntur, sunt de iure naturali: sed quæ sunt per se nota, vel ex per se notis inferuntur. Quippe omnis lex iusta ratione naturali innititur: nec tamen omnis ius naturale continet. Ad 2. dic, D. Gregorium non significare ibi, eum coitum esse ordine naturæ incestum, sed tunc esse incestum, quando prius est habitus coitus ordine naturæ, id est, intra vas naturale cum consanguinea illius, cum qua admittitur modo fornicatio. Vt bene explicat *gloßa eod. cap. Nec eam, verb. Naturæ.* Quam sequitur *Nauarr. num. 4. in duplici consil. ipsius, quod num. 9. allegaui.* Et dum dicit esse incestum apud omnes homines, non dixit id absolute, sed bonos homines: & aperte loquitur de Christianis. Cum dicat, Christianos non posse id matrimonium inire: quia apud bonos homines esset incestus.

DISPVTATIO LXVI.

An aliquis gradus affinitatis in linea recta vel transuersa sit ita iure naturæ interdictus, vt attento eodem iure matrim. irritet?

SVMMARIVM.

Proponitur vtilitas quæstionis: & qualiter cognoscatur matrimonium iure naturæ irritari. Remissiue, n 1.
Indecentia quædam est in huiusmodi coniugiis, n. 2.
Quando affinitas est ex fornicatione, in nullo gradu irritat iure naturæ matrimonium, n 3.
Quot sint quæstiones disputandæ, n. 4.
An affinitas dirimat matrim. iure naturæ in aliquo gradu lineæ rectæ? Refertur duplex sententia, n. 5. & 6.
Proponitur Auctoris sententia, n. 7.
An infideles coniuncti in primo affinitatis gradu lineæ rectæ sint separandi post Baptismum? n. 8.
Soluuntur argumenta, n. 9.
An in linea affinitatis transuersa detur aliquis irritans iure naturali matrimonium? Refertur quædam opinio, n. 10.
Proponitur Auctoris sent. n. 11.
Satisfit argumentis, n 12.

Hic præmittendum esset, cui vsui quæstio hæc deser- 1
uiat: & qualiter dignosci possit, an matrim. iure naturæ interdicatur, vt eodem iure sit irritum. Sed hæc proposita sunt hoc l. disp. 51. n. 1. & 5.

Nec dubitamus, an sit indecentia quædam naturalis 2
in matrimoniis initis cum affinibus in aliquibus gradibus, nisi causa aliqua præponderans iustas eas nuptias efficiat: id enim fassi sumus hoc l. disp. 52. n. 7. Sed difficultas eo pertinet, an ita iure naturali in aliquo affinitatis gradu nuptiæ interdicantur, vt eodem iure sint irritæ.

Et quidem quando affinitas oritur ex fornicatione, 3
tamquam certum tenendum est, eam in nullo cuiuscumque lineæ gradu dirimere iure naturali matrimonium. Quia ea affinitas ex solo iure Ecclesiastico consurgit (vt probaui disp. præced. num. 9.) Si ergo stando in iure na-

turæ ea affinitas non erat, quomodo poterat, eo iure attento, obstare matrimonio? Et ita dicit esse certum *Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. art. 6. circa 1. statum affinitatis, diffic. 2. concl. 3.* Quare audiendus non est *Celaia 4. d. 40. quæst. vnic. post 4. argum. dub. 1.* vbi ait, interdictum esse iure naturæ matrim. inter filiam & eum, qui cum eius matre fornicatus est. Nec etiam fides habenda est *D. Antonino 3. p. tit. 1. cap. 11. §. 1. statim in princip.* vbi ait esse iure diuino vetitum matrim. in primo gradu lineæ rectæ affinitatis ex fornicatione ortæ.

4 Difficultas autem est de affinitate consurgenti ex matrimonio. Quare duplex est discutienda quæstio. Prior de gradibus lineæ rectæ. Posterior de gradibus retrosuersæ.

5 QVÆSTIO prior. An affinitas ex matrim. consurgens dirimat iure naturæ matrim. in aliquo gradu lineæ rectæ inter ascendentes & descendentes? Triplex est sententia. Prima docet, in ea linea prohiberi iure naturæ matrimonium in quocumque gradu in infinitum. Ducitur eisdem rationibus, quibus id probatum est de consanguineis in hac linea, disp. 51. num. 12. Quia eadem reuerentia debetur affinibus ac consanguineis: & eodem modo ab vtrisque abstinendum est. Vt num. sequenti probabitur. Et hanc sententiam sustinent *Ioan. Andreas in arbore affinit. & ibi Præpositus num. 10. & 26. Henricus cap. Non debet, num. 2. de consanguin. Palud. 4. d. 41. quæst. 1. art 5. conclus. 1. num. 26. Astens. 2. p. sum. l. 8. tit. 25. art. vn fin Supplement. Gabriel. 4. d. 41. quæst. vn. a. 2. concl. 2. Lambertinus de iure patron. l. 2. p. 1. q 9. art. 18. num. 10. Montaluus l. 4. paulo post princip. tit. 6. p. 4. Gregor. Lopez l. 5. in fine. tit. 6. p. 4. Sylvest. verb. Matrimonium, 8. qu 15. dicto 6. Petr. de Soto lect. 10. de matrim. vers. Secundum cum hæc affinitas, Ant. Cucus lib. 5. institit. maior t. 12. n. 239. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 213. n. 504. & nu. 511. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 12. vers. Consanguinitatis, Soaccius 1. p. de sponsal. super Institut. de nuptiis, §. Affinitatis.*

6 Secunda sententia tenet, in primo gradu affinitatis lineæ rectæ prohibitum ac irritum esse matrimonium iure naturæ. Vt inter priuignum & nouercam, vel priuignam & vitricum, socerum & nurum, socrum & generum. Ducitur primo, quia eodem modo abstinendum est ab affinibus, sicut à consanguineis, *cap. 1. de consanguin. & cap. Aequaliter, & c. Depropinquis, 35. quæst. 3.* At in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ fatentur omnes iure naturæ irritari matrimonium. Et cõfirmatur, quia teste *Philosopho 8. Ethic. cap. 12.* Sicut per propagationem carnis naturale quoddam amicitiæ vinculum contrahitur: ita per coniunctionem coniugalem ad propagationem carnis ordinatam. Sicut ergo illud irritat matrim. in primo gradu lineæ rectæ, ita & hoc. Secundo, quia filius eandem fere reuerentiam debet nouercæ aut vitrico, quam parẽtibus: siquidem pater & nouerca, vitricus & mater, sunt facti per matrim. vna caro: & nurus socero debet eandem ferè reuerentiam, quam debet ipse vir, qui est filius eius cum quo nurus facta est vna caro: & idem dicendum est de genero respectu socrus. Et confirmatur, quia hic gradus proxime accedit ad primũ consanguinitatis gradũ in linea recta. In cuius signum Leuit. 18. simul ponũtur: *Turpitudinem matris tuæ, & vxoris patris tui non discooperies.* Et redditur vtriusque eadem ratio: *Turpitudo enim patris tui est.* Atque proponitur ibi gradus hic ante primum gradum consanguinitatis lineæ transuersæ. Quem verior sent. habet iure naturæ irritare matrimonium, (vt diximus disp. 52. num. 11.) Tertio, quia *D. Paulus 1. Corinth. 5.* sic ait: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat.* Si ergo Gentiles legi Mosaicæ minime subiecti, sed solo naturæ lumine ducti, existimabant nefas esse vxorem patris sui ducere: id vtique iure naturæ interdictum erit. Quarto, quia *Genes. 49.* Iacob morti vicinus spiritu prophetico maledixit Ruben primogenito suo, quod paternum thorum maculasset dormiens cum patris vxore. Cum tamen aliis liberis grauioribus sceleribus infectis minime maledixerit. Signum ergo apertum est, eum concubitum habere specialem deformitatem iure naturæ aduersus reuerentiam patri debitam. Nondum enim lex scripta illum specialiter prohibens lata erat. Et confirmatur, quia *Amos 2.* inter alia nefanda refertur hoc, vt pater & filius cum eadem puella concubuerint, vt nomen Dei blasphemaretur. Qua exaggeratione minimè vtitur sacra Scriptura, nisi in sceleribus, quæ talia apud Gentiles reputantur, ac inde scandalizantur, vt ansam assumant irridendi legem Dei. Tandem, quia numquam hactenus auditum in Ecclesia est, vt Pontifex dispensarit in hoc affinitatis gradu. Ergo signum est, interdictum esse illum iure naturæ. Et hæc sententia est valde probabilis. Cui mirum in modum fauet *D. August. l. 22. contra Faust cap. 61.* relatus *cap. Si vir & vxor. 35. q. 3.* vbi sic ait: *Si vir & vxor non duo, sed vna caro sunt, non aliter est nurus deputanda, quam filia.* Et ideo huius sententiæ sunt *D. Thom. in illud 1. Corinth. 5. Omnino auditur inter vos fornicatio lect. 1. Palud. 4. d. 41 quæst. 1. art. 5. conclus. 2. num. 27. D. Antonin. 3 p. t. 1. c. 11. § 1. statim in princip Sylvest. verb. Matrimonium, 8. q. 15. dict. 6. & verb. Papa, q. 17. Francisc. Sonnius l. 1. demonstrat. tract. 7. de matrim. c. finali, Victoria relect de matrim 2. p. partis 2. n. 5. fine, Catharinus in Caietan. l. 5 c. de matrim f 493. Sotus 4. d. 41. q. vn. art. 3. colum. antepenult. Nauar. l. 4. consil. in 2. edit. tit. desponsal. cons 14 n. 8. ad fin. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6 §. 10. num. 6. Ledesma 2. p. 4 q. 56. art 4 f. 487. col. 4. paulo ante 6. dubium, Virdesius in opus. de matrim. Regis Angl. in probat. 6 hypothesis, Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 14. a. 1. diffic. 2 Bellarm. l. 1. de matrim. c. 28. paulo post princip toto notab. 2. Valentia 4 p. disp. 10 q. 5 puncto 3.* vbi de impedimento cogn. *vers. Tertio controuersia est, Vazquez 1. 2. q. 74. a. 8. disp 112. n. 7. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 42. concl. 1. Lud Lopez 2 p instruct* vbi de matrim. *cap 50. f. 1148. vers. Igitur pro decisione, Viuald. candel. sacram. 1 p.* vbi de matrim. *nu. 204. Humada 1 p t 1. l. 2 glossa 2. fine, Cañedo sum. sacram. tract. de matrim. c. 6.* vbi de affin. *n. 47. in comment.* Et dicunt esse probabilem *idem Ledesma 2. p. 4 q. 56. art. 3 dub. 3 concl. 2. & q. 57. a. 3 ad fin.* Et *Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. a. 6 circa 1. statum affinitatis, diffic. 2. concl. 1. & 2.* vbi addit, esse quoque probabile de affinitate imperfecta, quæ ex matrim. raro oritur. Et quamuis non omnes hi Doctores explicent id matrimonium fore irritum iure naturæ, sed dicant esse eo iure interdictum, subticentes sit irritum, necne: ar id (ni fallor) volunt dicere. Et videntur clare sentire *D. Thom Victoria, Ledesma, Couar. ibid.* nam æquiparant prohibitionem matrimonij cum parentibus & cũ vitrico ac nouerca. Et *Sotus d. a. 3. col. vltim. vers. At vero graduum,* dicit forte esse irritum iure naturæ matrim. in hoc primo gradu. Et expresse id docent *Angles, Valentia, Barth. à Ledesma, Lud Lop. Humada, Viualdus eisdem locis.* In aliis autem gradibus nõ interdici iure naturæ matrim. affirmant *Sotus, Valentia, Vasquez, Barth. à Ledesma ibidem.*

7 Tertia sent. (cui tamquam probabiliori accedo) ait, affinitatem ex matrimonio ortam in nullo gradu lineæ rectæ ita prohibere iure naturæ matrim. vt illud irritum reddat: ac proinde, secluso iure Ecclesiastico, in quocumque gradu esse validum. Probatur primo, quia non apud omnes gentes id matrimonium censetur interdictum. Nam *Val. Maximus lib. 5. cap. 7. & Plutarchus in vita Demetrij* referunt, Seleucum tradidisse filio suo Antiocho in matrim. Stratonicem propriam vxorem: ac id factum laudat ipse *Val. Maximus.* Et *3. Reg. 2.* Adonias filius Dauid petiit Abisac Sunamitidem in vxorem: & illa erat vxor Dauid, vt constat ex *2. Reg. c. vlt.* Signum ergo est, id matrim. non esse iure naturæ interdictum. Secundo, quia matrimonium in nullo gradu affinitatis lineæ rectæ initum opponitur primario aut secundario ipsius matrimonij fini. Cũ possit ordinari ad sobolis propagationem, & remedium concupiscentiæ, & mutuum coniugum obsequium in rebus domesticis. Nec violatur in eo matrim. debitus coniunctionis ordo, licet ineatur in primo gradu lineæ rectæ, vt inter priuignum & nouercam, vel vitricum & priuignam: qualis violatio contingit in matrim. inter parentes & filios. Non enim datur aliqua relatio naturalis

supe-

superioritatis inter sic affines, quæ debito coniunctionis ordini opponatur: ac datur inter parentes & filios. Quia relatio naturalis superioritatis, ex qua oritur naturalis reuerentia debita superiori, solum fundatur inter eas personas, quæ dant & accipiunt esse naturale per naturalem generationem. Quales sunt parentes, non autem affines in primo gradu lineæ rectæ. Tandem, quia (vt dicemus nu. 11.) certum est, attento iure naturæ, validum esse matrimonium in primo gradu lineæ transuersæ, vt cum vxore fratris: cum tamen facta sit vna caro cum fratre per matrimonium: & inter fratrem & sororem sit iure naturæ irritum matrimonium. Ergo nouercam & vitricum effectos esse per matrimonium vnam carnem cum parentibus non efficit, vt sicut cum his est iure naturæ irritum matrimonium, ita sit cum illis. Et ideo huius sententiæ videtur expresse D. *Thom. 2. 2. q. 154. art. 9. in solut. ad 3.* vbi inter solos parentes & filios clare dicere videtur prohiberi iure naturæ matrimonium. Et tenent *Alex. Alens. 2. p. qu. 169. membr. 2. & 3 p. q. 27. membr. 4. ar. 3. §. 2. & q. 35. membr. 6. Caietan. 2. 2. q. 154. art. 9. circa solut. ad 3. Abulens. 1. Reg. 8. q. 176. 149. 151. 152. Albertus Pighius controuers. 13. ad fin. Supplement. Gabr. 4. d. 41. q. vn. a. 3. dubio 3. Anchona in sum. Ecclesiæ. q. 53. ar. 5. & 6. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 2. in solut. ad 2. fundamentum partis negantis, à n. 1. ad 19. & n. 20. Tapper. a. 20. Louan. pag. 6 immediate ante vers. Ex quibus manifestum est, Armilla verb. Dispensare, nu. 9. & 10. Ledesma 2. p. 4. q. 56. art. 3. dub. 3. concl. 1. Veracruz 2. p. Speculi a. 25. concl. 3.* & melius *pag. antepenult. vers. Ex omnibus istis, Ouandus 4. d. 41. q. vn. propos. vltim. Enriquez l. 12. de matrim. c. 1. n. 2. & c. 9. nu. 5. Petrus de Ledesma de matrim. q. 55. a. 6. circa 1. statutum affinitatis, diffic. 2 concl. 1. & 2. Emma. Sa summa, verb. Matrimonium,* vbi de impedim. dirimentibus. *nu. 4. vers. Cum parentibus, Vega 2. to sum. c. 34. casu 126. ad fin. Llamas methodo curat. 3. p. cap. 8. §. 19. initio.* Et dicunt esse probabilem *Sotus, Barth. à Ledesma, Lud. Lopez n. præced. allegati.*

8 Hinc deducitur, quamuis retenta secunda sententia dicendum sit, infideles coniunctos in primo affinitatis gradu lineæ rectæ separandos esse, cum baptizãtur: vtpote qui coniuncti sunt in gradu iure naturæ irritanti: & ita dicit esse forte verum *Sotus 4. d. 41. q. vn. a. 3. col. vlt. vers. At vero*: at retenta nostra sent. eos separandos non esse: nisi legibus eorum id matrim. irritetur. Quia id matrim. non est iure naturæ irritum, sed solo Ecclesiastico, cui ipsi non subsunt, *c. Gaudemus, de diuort.* Sic docent *Veracruz 2. p. Speculi, art. 25. colum. antepenult. vers. Ex omnibus istis, Enriquez lib. 12. de matrim. cap 9. n. 5.*

9 Ad argumenta n. 6. proposita resp. Ad 1. dic, dum ea iura dicunt æqualiter esse abstinendum ab affinibus, acà propriis consanguineis, intelligi non de æqualitate absoluta, attento solo naturæ iure: sed de æqualitate impediẽdi matrim. attenta lege Ecclesiastica, quæ cum vtrũq; irritat. Ad confirm. resp. inde solum probari, ex matrim. affinitatem ortam esse quoddam naturale amicitiæ vinculum: quod disp. præced. n. 4. fassi sumus: at (vt ibi n. 1. probaui) non inde sequitur affinitatem iure naturali dirimere matrim. Ad secundum constat ex dictis n. 7. in secunda & vltima probatione nostræ sent. Ad confirm. dic, simul poni eos gradus ob maximam, quam inter se habent similitudinem: non tamen quia in iis eodem modo sit interdictum matrimonium. Ad aliam partem eiusdem cõfirmationis dic, reddi eamdem rationem, non quasi prorsus eadem sit, sed quia est similis: & ob id proponi ante primum gradum lineæ transuersæ consanguinitatis: quãuis in hoc prohibeatur matrim. arctiori iure, nempe, naturali. Ad tertium dic, loqui D. Paulum de vxore patris adhuc viuentis (vt testantur *Caiet. & Sedulius, & multi alii in eum locum.*) Alias non dixisset D. Paulus, eiusmodi peccatum non esse auditum inter Gentes. Quia (vt num. 7. probauimus) volente patre adhuc viuo Antiochus vxorem eius duxit: & Persæ, mortuo patre, vxorem eius ducebant, Vnde vt testantur præfati Auctores, loquitur D. Paulus de vxore patris adhuc superstitis & renitentis. Ad quartum & confirmationem dic, peccatum Ruben fuisse grauissimum propter grauissimam adulterij iniuriam illatam patri: ob quam rationem id peccatum fuit contra ius naturæ: quamuis, eo attento, non esset incestus. Et eodem modo accipiendus est locus *Amos 2.* in confirmatione adductus. Ad vltimum dic, id argum. probare, contrariam sent. esse valde probabilem: & habere indecentiam magnam eiusmodi matrimonia attẽto iure naturæ, nisi causa aliqua iusta præponderet, (vt nu. 2. diximus.) Et ob id Pontifices nolunt in eo gradu dispensare. Non tamen inde conuincitur, ita esse iure naturæ vetitum, vt sit irritum tale matrim.

Qvæsio posterior. An aliquis gradus affinitatis ex matrim. ortæ ita impediat in linea transuersa, iure naturæ attento, matrim vt eodem iure illud irritet? Quidam aiunt in primo gradu affinitatis lineæ transuersæ esse iure naturæ interdictum matrim. Vt si quis ducat vxorem fratris: vel si femina nubat viro suæ sororis. Ita sentiunt Auctores, existimantes omnes gradus *Leuitici 18.* prohibitos obligare nunc, eo quod lege quoque naturali interdicti sint: (quos retuli disp 52. n. 5. Et ibi eorum rationes attuli: hic enim gradus erat quidam ex ibi vetitis.) Et præter rationes ibi adductas, prob. primò, quia inter fratrem & sororem est iure naturæ irritum matrim. At vxor fratris reputatur ac soror, vtpote quæ per matrim. effecta est vna caro cum fratre. Secundo, quia D. Ioan. Baptista (vt constat ex *c. 14. Matth. & c. 6 Marci*) grauiter increpauit Herodem, quod vxorem fratris sui duxisset. Et *D. August. de fide & operib. cap. 19.* dicit ambiguum esse, an Philippus frater Herodis tunc viueret. Et esse mortuum tenet *D. Chrysost. hom. 41. in Matth.* At Herodes, qui Gentilis erat, nõ astringebatur lege Moysis, sed sola naturali. Tertio, quia *c. Gaudemus, de diuort.* decernitur, infideles coniunctos in secundo gradu separandos non esse. Vbi tamquam notum relinquitur, secus esse in primo gradu. At proinde in hoc gradu erit irritum iure naturæ matrimonium. Alias infideles separandi non essent. 10

Sed dicendum est, nullum gradum affinitatis in linea transuersa adeo esse prohibitum iure naturæ, vt eo attento irritet matrim. quamuis aliquam præ se ferat naturalẽ indecentiam, nisi causa aliqua iusta cohonestetur, (vt dixi n. 2.) Prob. primò, quia *Innoc. III. c. fin. de diuort.* dispensauit cum infidelibus recens conuersis, propter infirmitatẽ eorum, vt vtantur matrimoniis initis cum relictis fratrũ. Et Alexander VI. dispensauit in eodem gradu cum Rege Lusitaniæ. Et Iulius II. cum Henrico VIII. & Catharina Regibus Angliæ. Et postea Clemens VII. consultis totius orbis illustribus Vniuersitatibus, & maturissimo consilio habito, decreuit auctoritate Pontificia fuisse legitimam dispensationem. Quod decretum refert ad verbum *Castro l. 1. de lege pœnali c. 12.* & multi viri doctissimi varios edidere tractatus in huius veritatis confirmationem. Secundo, quia Iacob vir sanctissimus duxit Liam & Rachelem sorores, *Genes. 29.* Et Iudas *Genes. 38.* dedit eidem mulieri duos fratres in viros. Et *Deuteron. 27.* iubebat lex vetus, vt frater duceret vxorem fratris sine liberis defuncti. Tertio probatur omnibus rationibus adductis nu. 7. ad probandum, in nullo gradu affinitatis lineæ rectæ irritari iure naturæ matrim. Nam à fortiori probant in linea transuersa. Quarto, quia arctius est vinculum inter consanguineos in secundo gradu lineæ transuersæ, quam inter affines in primo gradu eiusdem lineæ: illi enim ab intrinseco per eiusdem sanguinis participationem cõiuncti sunt: hi vero quasi ab extrinseco. At inter illos non est irritum iure naturæ matrimonium, sed solo Ecclesiastico. Vt constat ex *c. Gaudemus, de diuort.* Tandem, quia rationes cogentes ad dicendum iure naturali irritari matrim. in primo gradu consanguinitatis in linea transuersa, quas retuli disp. 52. n. 2. non procedunt inter affines in eodem gradu lineæ transuersæ. Quia hi non simul habitare coguntur, tamquam ab eisdem parentibus educandi, imo cum vxoribus domicilium paternum mutant: nec tam arcta 11

neces-

necessitudine coniunguntur, ac fratres & sorores. Et ideo hanc certissimam sent. tuentur omnes DD. n. 7. relati, & multi alij viri doctissimi, qui varios tractatus edidere in fauorem matrimonij Regis Angliæ Henrici VIII. cum Catharina, qui ob id irritum esse contendebat, nec potuisse Pontificem dispensare, quod ea prius nupsisset fratri ipsius Henrici, ac matrim. cum duobus fratribus sit iure naturæ irritum. Et *Caiet. tom 3. opusc. tract. 13. de coniugio cum relicta fratris, ad Regem Angliæ, & tractat. 14 de eod. coniugio ad Clem. VII. Victoria relect. de matrim. 2 p partu 2. nu. 6. & 8. Couar. 4 decret. 2 p c. 6 §. 10. n. 7. 8. 9. & 10. Ledesma 2. p. 4. q. 56. a. 4 f. 488. col 1. Bellarm. l. 1. de matrim. c. 28 statim in princ. & col. 2. notab. 2. Valentia 4. p disp. 10 q. 5 puncto 3.* vbi de imped. cognationis, *vers. In alijs autem gradibus, Sotus 4. d. 41. q. vn. a. 3 conclus 2. Barthol à Ledesm. de matrimon dub. 42. conclusion. 2. Petrus de Ledesma de matrim. q 55. a. 6 circa 1 statum affinitatis, diffic. 3 Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de mattim. *cap. 50 f. 1148. Manuel 1. tom. sum. 2. edit c. 228 n. 3.*

12 Ad argum. nu. 10. proposita dic. Ad primum, eos non esse vere & proprie vnam carnem, & ita non concludi tam arcto vinculo, & prohiberi matrim. inter illos, ac inter fratres. Ad 2. dic, Herodem, viuente fratre Philippo, vxorem eius contra omne ius duxisse. Vt testantur *D. Th. in illum locum Matth & Beda in eum locum Marci 6 & Ioseph l. 18. Antiq. c. 6.* & multi alij. Vel secundo dic, Herodem tamquam filium cuiusdam Iudæi astrictum fuisse lege Moysis, quæ tunc nondum spirarat vsque ad mortem Christi, idque matrimonium vetabat: quod eius frater liberos reliquisset. Ad vltimum dic, esse ibi sermonem de gradibus consanguinitatis.

DISPVTATIO LXVII.

Ad quotum affinitatis gradum extendatur prohibitio matrimonij iure Ecclesiastico, siue affinitas ex copula licita siue illicita sit?

SVMMARIVM.

Enodatur quotuplex affinitas olim fuerit, & quos eius gradus vetiti, num. 1.

Hodie vnicum est affinitatis genus. Nec ex affinitate oritur affinitas inter consanguineos affinium. Et enodatur, qui horum possint inter se matrimonio copulari, n. 2.

Ad quotum gradum extendebatur olim prohibitio matrimonij inter affines ex copula licita vel illicita, n 3.

Per Tridentinum restricta est affinitas ex fornicatione ad secundum gradum, vltra quem nec impedit etiam sponsalia, licet ante Tridentinum ea affinitas contracta esset, n 4.

Affinitas ex matrimonio non est restricta, n. 5.

An sola affinitas ex simplici fornicatione restricta sit? n 6.

An sit incestus accessus ad consanguineam eius, cum qua quis fornicatus est, vltra secundum gradum? Refertur sententia, n 7.

Proponitur sententia Auctoris, n. 8.

An dispensatione facta cum consanguineis duobus, vt matrimonio copulentur, copula inter illos sit incestus? n 9.

Quando superuenit affinitas matrimonio, an impediat debitum peti: & si matrimonium est ratum, teneatur incestuosus religionem ingredi? Remissiue. Et an dirimat prior a sponsalia, n. 10.

1 ANTIQVITVS triplex erat affinitatis genus matrimonij contractum subsequētem irritans. Primum erat inter personam copula licita vel illicita cognitam, ac eius consanguineos: & è contra inter eam personam cognitā, & consanguineos cognoscentis. Vt constat ex toto *t. de eo, qui cognou. consangu.* Secundum erat inter verum affinem & maritum, seu vxorem sui affinis. Verbi gratia, Petrus est affinis Mariæ vxoris fratris sui, si mortuo fratre Maria nubat alicui, cum hoc viro habet Petrus affinitatem secundi generis. Tertium erat cum marito vel vxore illius coniuncti secundo affinitatis genere. Vt in exemplo posito, si vir ille posterior Mariæ ducat factus viduus aliam, hæc est coniuncta Petro tertio affinitatis genere. Habentur hæc duo genera *c. Porro, & c. De propinquis, 35. q. 3.* & ita ex affinitate oriebatur affinitas.

2 Cæterum hodie solum primum affinitatis genus vim habet, nempe, inter habentem carnalem copulam, siue licitam siue illicitam, & consanguineos mulieris cognitæ, & è contra inter mulierem cognitam, & cognoscentis consanguineos. Nec ex affinitate oritur iam affinitas. Sic enim statutum est in Concilio generali Lateranensi, & habetur *cap. Non debet, de consanguin. & affinit.* Quare hodie consanguinei vxoris efficiuntur affines mariti, & è contra: at inter consanguineos mariti, & consanguineos vxoris nulla prorsus est affinitas, nec inter affines oritur aliud vinculum cum quacumque alia persona. Vnde filia vxoris ex alio matrimonio habita, aut ex fornicatione cum altero, potest nubere filio aut fratri viri. Et duæ sorores possunt nubere duobus fratribus. Habetur expresse *cap. Quod super his, de consanguin. & affin.* Item potest quis in vxorem accipere relictam à propriæ vxoris fratre. Item diuersis temporibus potest quis plures feminas vxores sibi accipere, quæ cum pluribus fratribus matrimonium contraxerant. Vt Ioanna & Maria nupsere duobus fratribus potest Petrus Ioannam viduam effectam ducere, & ea mortua Mariam. Similiter Petrus duxit vxorem Pauli, & Paulus quamdam non coniunctam Petro, nec sibi, sed extraneam, possunt soluto vtroque matrimonio, illud inter se inire Petrus, & illa vxor Pauli. Quod nulla hodie ex ea affinitate coniunctio pullulet. Sic aliis citatis docet *Couar. 4 decret. 2 p. c. 6 § 7. n. 6.*

Rursus iure antiquo interdictum erat ac irritum matrimonium cum alterutrius coniugis consanguineis, sicut cum propriis, vsque ad septimum gradum, & ita vsque ad illum extendebatur affinitas. Vt constat ex *cap. Nullum, & cap. Aequaliter*, quæ sunt ex Iulio Pontifice, *55. quæst. 3.* At restricta est per *cap. Non debet. de consanguin. & affinit.* ad quartum gradum. Et quamuis nec in antiquiori iure dum extendebatur ad septimum gradum, nec in nouiori restringente ad quartum, mentio fiat de affinitate ex copula illicita, sed de orta ex coniugali, nec ius inuenerim explicans in illa gradum. At cum ex iure canonico constet, ex copula illicita oriri affinitatem, sicut ex licita, *cap. Discretionem, de eo, qui cognou. consanguineam*, iure optimo vniuersi Doctores, consuetudine sic explicante, metiuntur gradum affinitatis ex copula illicita, iuxta gradum ortæ ex licita: & vtramque ad eumdem gradum extendunt, attento iure antiquo. Et ita supponit fuisse *Tridentinum sess 24. de matrim. cap. 4.* dum affinitatem ortam ex fornicatione restringit ad secundum gradum. Rationes autem huius prohibitionis sunt eædem, quas disp. 53. numer. 3. attuli de prohibitione graduum eorumdem consanguinitatis. 3

Nouissimo autem *Tridentini* decreto *sess. 24. de matrim. cap. 4.* restricta est affinitatis ex fornicatione consurgens ad secundum gradum, his verbis: *Sancta Synodus impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo & secundo gradu coniunguntur, restringit: in vlterioribus vero gradibus statuit, huiusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere.* Et quamuis dubitatum fuerit à quibusdam viris peritis, an affinitas ex fornicatione impediret subsequens matrimonium, quamuis illud non dirimeret instar voti simplicis & aliorum impedimentorum tantum impedientium. Ansamque non modicam dubitandi præbebat prædictum Tridentini decretum. Quod non videatur omnino eam affinitatem restringere, sed limitare, quatenus matrimonium dirimebat: & à iure veteri statuenti eam impedire & dirimere, recedendum non sit, nisi quatenus ius nouum corrigit, *l. Præcipimus C. de appellat.* Qua ratione conuictus *Nauarrus summa Latina antiqua cap. 22. numer. 43.* tenuit hanc partem. Sed postea viso motu proprio Pij V. in quo declarauit oppositum, mutauit sententiam *in noua editione.* Eum motum proprium edidit anno 1566. & incipit: *Ad Romanum Pontificem.* Verba autem declarationis sunt hæc: *Declaramus & auctoritate Apostolica decernimus, nullum hodie impedimentum remanere, quo minus in vlterioribus gradibus huiusmodi libere & licite matrimonium contrahi possit.* 4

Quod

Quod decretum merito vtitur verbo, Declaramus, quasi non sit nouum ius, sed declaratio decreti Tridentini, quasi re vera ipsum voluerit auferre prorsus prædictum impedimentum, licet verbis limitatis videatur vti, ibi: *Matrimonium postea contractum non dirimere.* Et ratio est, quia omne impedimentum dirimens ex eo solum habet impedire, quod dirimat, (cùm impedimentum dirimens sit eminenter impediens:) & proinde cum tollitur impedimentum quatenus est dirimens, tollitur etiam quatenus impedit. Quare nec affinitas ex fornicatione dirimit, aut impedit sponsalia subsequentia, aut præcedentia, vltra secundum gradum. Quia eadē sola ratione, qua impedit matrimonium, impedit sponsalia: si ergo illud nō impedit vltra secundum gradum, nec etiam impediet hæc. Et ita docent referentes sic declarasse Cardinales, *Petrus de Ledesma de matrim.q.55.a.3. dubio vltimo, Manuel 1 to.summæ 2.edit.c.228 n.4. Vega 2.to.sum.c.34.casu 53.* Nec affinitas cōtracta ex fornicatione ante Tridentinum vsque ad quartum gradum, durat postea, sed similiter restricta est vsque ad secundum. Vt declarauit Pius V. in quodam proprio motu. Vt referunt *Veracruz appendice ad Speculum*, vbi de impedimento affinitatis, *in fine, Petr. de Ledesm.dub. 6. Et Manuel proxime allegati.*

5 Hinc deducitur, affinitatem ex matrimonio ortam non esse restrictam per Tridentinum, sed hodie dirimere matrimonium vsque ad quartum gradum: sicut statutum erat *c.Non debet, de consanguin. & affin.* Quia *Tridentinum sess. 24.de matrim.c.4.* restringens affinitatem expressit ex fornicatione contractam. Et cum sit fortius vinculum affinitatis ortæ ex copula coniugali, non sequitur, vt illa restricta, censeatur hæc quoque coarctata. Adde, Tridentinum voluisse restringere affinitatem ex fornicatione, quod hæc sæpissime occulte contrahatur, & ex hac non oriatur vinculum aliquod amicitiæ inter affines. Quæ rationes cessant in affinitate orta ex copula coniugali. Et ita, tamquam rem certissimam, docent *Nauarr.sum.Lat.c. 22.num.43. Veracruz appendice ad Speculum*, vbi de impedimento affinitatis, *f.77. Ouandus 4.d.41. quæstione vn.propos. 6.in fine, Maiolus lib.3.de irregular.c.25 num.13 §. Affinitas, Lara, l. Si quis à liberis, in principio, n.90. ff de liber.agnosc. Angles floribus 1.p.* vbi de matrim.*q 14.art.1.diffic.1. Palacios 4.d.41. disp.vn.col.33.vers. Affinitas f.930. Perez lib.8 ordinam.tit.15. l.5.col.3.fol 315. Azebedo libr.8.recop.t.20 l.7 n.9. Ceruantes l. Tauri n.33. Metina l.1.sum.c.14.§.18. Toledo lib.7.summæ c.11. n.4. Valentia 4.p.disp.10. q.5.puncto 3.* vbi de impedimento affinitatis, *Barth.à Ledesm.de matrim dub.41.concl.1. Enriquez lib.12.de matrim.c.10.n.1. in comment.lit.H Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *n.13. Graffis 1 p.decision.lib.12.c.80 nu.4. Petrus de Ledesma de matrim.q.55.a.6. paulo post princ. Philiarcus de officio sacerdotis tom.1.p.2.l.2.cap.12.vers. Consanguinitatis, Manuel 1 tom.sum. 2.edit.c.228.n.4. Vega 2.tom sum. c.34.casu 53. Viuald.candel. sacram.1.p.* vbi de matrim.*n.205. Llamas 3.p.methodi curat.c. 8.§.19. & omnes.*

6 Sed an nomine fornicationis intelligat Tridentinum, dum affinitatem ex ea ortam restrinxit ad secundum gradum, omnem illicitum concubitum, an solam fornicationem simplicem condistinctam contra adulterium, stuprum, & cæteras luxuriæ species; non videtur constare ex ipso Tridentini contextu. Quia *sess.24.de matrim.c.4.* restringens eam affinitatem, solam ex fornicatione ortam expressit. At fornicatio proprie loquendo est nomen speciale simplicis fornicationis, quæ habetur inter solutos, & distinguitur contra alias luxuriæ species. Vt docet Gelasius Pontifex relatus *c.2.36.quæstione 1.* Et verba in decretis sunt proprie accipienda, maximè si correctoria sint, quale est hoc. Et ita *Veracruz in appendice ad Speculum*, vbi de impedimento affinitatis, dicit, non satis sibi constare, quid sit definiendum. Verum absque dubio mens Tridentini fuit, fornicationem accipere generice, prout omnem illicitum concubitum complectitur. Quod in sactis literis valde frequens est. Vt *Tobiæ 4. Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione.* Et *ad Ephes.5. ad Coloss.3. Actuum 15.* Quia in omni copula illicita procedit ratio mouens Tridentinum ad prædictam restrictionem, nempe, ex ea non oriri amicitiæ vinculum: & communiter ignorari: ac proinde multa damna pullulare ex eo impedimento, nisi restringatur. Quare hanc partem tuetur, licet titubans, *Veracruz ibidem.* Eandem tenet *Ouandus 4.d.41.quæst vn.propos.6.in fine.* Pro eadem sententia sunt *Nauarrus, Lara num.91. Angles, Perez, Palacios, Azebedo, Toledo, Valentia Barthol.à Ledesma, Petrus de Ledesma, Graffis, Philiarcus, Viualdus num.praced.allegati, Salzedo addit. ad Bernardum Diaz practica canon.c.84. ad finem, Gutierrez lib.1.quæst canon.c.23. num.3. Lud Lopez 2 part instructorij*, vbi de matrim. *cap.50 fol.1159.* vbi indistincte dicunt, affinitatem ex copula illicita ortam, esse restrictam per Tridentinum.

Vlterius dubitabis, an hodie sit incestus, an potius 7
simplex fornicatio, accessus ad consanguineam intra tertium gradum eius, cum qua prius idemmet fornicatus fuerat? Videtur enim incestus. Quia *Tridentinum sess.24.de matrim.cap.4.* non prorsus abstulit affinitatem ex fornicatione consurgentem, sed inquantum matrimonio ineundo obstabat. Vt ex eius contextu constat: nec voluit fauere fornicantibus. At limitata causa limitatum producit effectum, *l. Agecum Geminiano, C de transact.* maxime cum id decretum sit correctorium. Remanet ergo affinitas in eo tertio gradu ex priori fornicatione producta, ad eum effectum, vt accessus personæ sic affinis sit incestus. Præterea, quia etsi expediat matrimonij impedimenta restringi: at non licet ampliari licentiam admittendi delicta. Quæ vtique ampliaretur, si iam vltra secundum gradum illius affinitatis non esset incestus punibilis. Et ideo hanc partem censet probabilem, *Petrus de Ledesma de matrim. quæst.55. art.3. dub.5. & ipsemet in summa sacrament.* vbi de sacramento pœnitentiæ, *cap.19.fol.630.vers. Hase de aduertir*, tantum appellat valde probabilem contrariam sententiam, quasi hanc quoque probabilem reputet. Et *Azebedo libr.2. recopil.tit.20 l.7. num.42. fine*, quæstione hac vtrimque disputata, anceps manet, ac cogitandum relinquit.

At mihi certum videtur, eum non esse incestum. Du- 8
cor, quia nullibi reperitur specialis prohibitio accessus ad affines, sed tantum est incestus, ac specialiter prohibitus, eo quod inter illos interdicitur matrimoniū, ob reuerentiā affinibus debitā: quæ etiā ratio inuenitur in copula illicita: & ideo tota prohibitio copulæ promanat à matrimonij prohibitione, estq; illi accessoria (vt probaui disp. 5.n.7.& 8.) Ergo cessante matrimonij prohibitione, cessat tamquā accessoria prohibitio copulæ specifica, ac proinde accessus ille nō erit incestus, sed simplex fornicatio. Secundo, quia iure communi impediebatur matrimoniū vsque ad septimum consanguinitatis & affinitatis gradū (vt dixi n.3.) & postea restricta est consanguinitas & affinitas ad quartum gradum, *c.Non debet, de consang. & affin.* & vniuersi fatentur iam accessum vltra quartū gradū ad cōsanguineos vel affines nō esse incestū. Cum tamē textus *d.c.Non debet*, nil dicat de incestu, sed tantum nō prohiberi deinceps matrim. vltra quartum gradum, ibi: *Prohibitio quoque copulæ coniugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat.* Ergo vt accessus ad affines ex copula fornicaria non sit incestus vltra secundum gradū, satis est vt vltra eum sit iā sublata ea affinitas ad effectum impediendi matrim. Tandem hoc cōstat ex doctrina Caietani & aliorum, quos n.seq. referam. Nec obstant argumenta contrariæ sent. relata n. præc. Quia ex dictis patet solutio, cum enim pendeat eū accessum esse incestum ex prohibitione matrim. eo ipso quod hæc cessat, cessat quoque incestus ratio: vnde nō dicenda est illa limitata causa respectu effectus impediēdi matrim. ita vt excludat tolli simul rationē incestus. Quia hic effectus pendet in fieri & cōseruari ex priori, nec obstat, si quispiā ob suā malitiā inde peccādi liberius ansam sumat. Quia id nō intendit Ecclesia.

cleſia. Et ideo hanc ſent. ſuſtinẽt *Metina, Salzedo, Llamas nu.6 allegati, Gutier l.1. quæſt.can.c.23.n.3. Alcozer ſum.c.20. verſ.El penitente. Ceruantes l.9. Tauri, n.33.& 38. Emm. Sa ſum. verb. Luxuria, n.2. Manuel 1.to ſum.2.edit.c.209. n.2.concl.2.* & hanc dicit multo probabiliorem *Petr.de Ledeſm.de matrim. q.55.art.3. dub.5.* & manifeſte eſt huius ſententiæ *Veracruz append.ad Speculum*, vbi de imped.affinit.*ad fin.f.80.* vbi ait alios gradus affinitatis ex fornicatione, vltra ſecundũ ita ſemotos eſſe per Tridentinum, ac ſi numquam fuiſſent.

9 Ex his deducitur, quid dicendum ſit, ſi poſtquam duo cõſanguinei aut affines obtinuere diſpẽſationem ad ineundum matrim. fornicentur, an is acceſſus ſit inceſtuoſus. Et quidem ſi ordinarius, cui Pontifex (vti fieri ſolet) commiſit, vt ſi preces veritate nitãtur, diſpenſet, nõdum diſpenſarit: manifeſta res eſt, illum eſſe inceſtum. Quia nondum eſt ablata inter illos prohibitio matrimonii per diſpenſationem. Quare ſi tunc illud cõtraherent, eſſet vtique irritum. Difficultas autem eſt, poſtquam ordinarius diſpenſauit. Quoniam *Maioris 4.d.40.q.2.argum.4. propoſ.8.& Gallego de cognat.ſpirit.c.24.n.17.verſ.Tertio*, ſentiũt diuerſum eſſe quãdo lege communi, & quando priuilegio ſpeciali diſpenſationis, tollitur impedimentum affinitatis vel cõſanguinitatis: & ſic quamuis in priori caſu ceſſet ratio inceſtus, non tamen ceſſare in poſteriori. Quia lex communis omnino tollit cõſanguinitatem vel affinitatem in eo gradu. At Pontifex ſolum diſpenſat ad effectum cõtrahendi matrimonii. Cæterum mihi multo probabilius eſt (ne dicam certum) nullum eſſe inceſtum. Tum propter doctrinam quam tradũt *Caiet.ſum.verb.Inceſtus, init.& ibi Armilla init. Vega 2.to.ſum.c.5.caſu 1.init.* vbi dicunt inceſtum eſſe, quando inter conſanguineos vel affines fit commixtio, abſque diſpẽſatione matrimoniali. Quæ cum hic adſit, manifeſte non erit inceſtus. Tum etiam, quia n. præced. probaui iure communi tãtum tolli alios conſanguinitatis & affinitatis gradus, ad effectum non impediendi matrimonium: & non poſſe eſſe inceſtum ablata matrimonij prohibitione. Quæ æque tollitur quoad hos per ſpecialem diſpenſationem: ſicut quoad omnes per legem generalem.

Tandem quando affinitas ſuperuenit matrimonio, 10
qualiter impediat eius vſum: & ſi matrim. nõ ſit conſummatum, an teneatur inceſtuoſus ingredi religionem: dicam lib.9. diſp.27. & ſeqq. Id tamen eſt apud omnes indubitatum, affinitatem ſponſalibus de futuro ſuperuenientem illa diſſoluere. Quia matrim. perfici nequit, propter impedimentum affinitatis dirimens.

DE IMPEDIMENTO *publicæ honeſtatis.*

DISPVTATIO LXVIII.

Quid ſit impedimentum publicæ honeſtatis? & an oriatur ex quibuſcumque ſponſalibus certis & abſolutis, quamuis irritis: & ad quotum vſque gradum extendatur?

SVMMARIVM.

Quid ſit publica honeſtas, & quo iure matrim.dirimat? n.1.

An inter infideles oriatur hoc impedimentum, ita vt ſit irritum matrim.quando ducunt conſanguineam eius, cum qua ſponſalia iere: vel ſaltem ex ſponſalibus tempore infidelitatis initis oriatur vinculum naturale, quod impediat poſt baptiſmum iniri matrim. cum talis ſponſæ conſanguineis n.2.

An ex ſponſalibus oriatur impedimentum cum ſponſæ affinibus? n.3.

An oriatur cum conſanguineis illegitimus alterutrius ſponſi? n.4.

Qualiter attento iure antiquo oriebatur hoc impedimentum ex ſponſalibus irritis? n.5.

Quid, ſi Monachus, ſacerdos, aut quocumque impedimento dirimenti laborans, contraheret ſponſalia cum aliqua, an impedirent conſanguineos ne valide poſſent illam ducere? n.6.

Quid ſi hæc ſponſalia irrita ſint contracta per ſcientes aut ignorantes id impedimentum? n.7.

Attento iure communi durabat impedimentum vſque ad quartum gradum, n.8.

An vſque ad illum duraret, quando ſponſalia erant irrita? n.9.

Attento Tridentino non oritur ex ſponſalibus irritis: & quando ſunt valida, non excedit primum gradum linea rectæ vel trãſuerſæ, n.10.

An reſtricta ſit publica honeſtas orta vltra primum gradum ante Trident n.11.

An quando quis eſt frigidus vel maleficiatus, & in tenella ætate antequam defectus potentiæ per experientiam explorari valeat, contrahit ſponſalia, illa ſint valida, & pariant impedimentum? n.12.

An ex ſponſalibus irritis defectu ſolius conſenſus interni oriatur hoc impedimentum? Refertur quædam ſent. n.13.

Proponitur ſententia Auctoris, n.14.

Quid ſi ſint irrita ex alio defectu, qui probari nequit? n.15.

Quid ſi talia ſponſalia ex defectu interno irrita ſint clandeſtina? n.16.

Quid ſi impedimentum illud occultum, poſtea falſis teſtibus probetur, vel illa ſponſalia clandeſtina falſis teſtibus probentur? n.17.

Quid ſi parentes vel alij ineant ſponſalia pro infantibus vel maioribus præſentibus vel abſentibus? n.18.

Quid ſi non conſtet de ratificatione filiorum, an ſit ipſis credẽdum? n.19.

Hoc impedimentum eſt perpetuum, nec morte alterius extinguitur, num.20

An ceſſet diſſolutis communi conſenſu ſponſalibus? n.21.

An oriatur ex conatu ad copulam? n.22.

An hoc impedimentum diſſoluat præcedentia ſponſalia? n.23.

An, ſi ſponſalibus cum quadam initis, contrahat ſponſus matrimonium cum eius ſorore, poſſit priorem ducere, aut ſaltem ex eo matrim. irrito oriatur impedimentum ad matrim. cum conſanguineis huius poſterioris ſponſæ: & quid ſi priorem tantum cognouiſſet, non data fide de matrimonio? n.24.

An ſi quidam iniit ſponſalia cum aliqua, & poſtea eius frater eam ducat, liceat priori eam ducere? n.25.

IN hoc impedimento is ordo obſeruandus eſt. Primo 1
quidem in præſenti diſput. differetur de impedimento publicæ honeſtatis orto ex ſponſalibus certis & abſolutis, ſiue validis, ſiue irritis. Deinde in ſequenti, de orto ex ſponſalibus cõditionalibus. Demum de orto ex matrim. rato. Publicæ honeſtatis iuſtitiæ impedimentum ſic deſinitur à D *Th.4.d.41.q.vn.a.1.quæſtiunc.4.corpor.* quem omnes ſequuntur, Eſt propinquitas ex ſponſalibus prouenies, robur trahens ab Eccleſię inſtitutione, propter honeſtatem eius. Dicitur, propinquitas, vt denotetur conuenientia, quam habet cum affinitate. Dicitur, Ex ſponſalibus prouenies, quia in hoc diſtinguitur ab affinitate, quæ ex copula oritur. Dicitur, Robur trahẽs ab Eccleſiæ inſtitutione, vt denotetur hoc impedimentum ſolo iure Eccleſiaſtico inductũ eſſe. Quod vniuerſi fatẽtur. Et habetur hoc impedimentũ *c.Literas, de deſponſ.impub 6.Iuuenis, c.Veniens, c.Ad audientiã, c.Sponſam, de ſponſ.* & melius *c. vn.de ſpõſal.in 6.* Dicitur, Propter eius honeſtatẽ, vt denotetur cauſa, ob quam Eccleſia hoc impedimentum ſtatuit. Hanc enim rationem huius impedimenti reddidit textus *d.c.Iuuenis.* Quia, nimirum, æquum & conſonum honeſtati Eccleſiæ eſt, vt propter inchoationem matrimonij, quæ in ſponſalibus reperitur, conſanguineis alterutrius ſponſi interdicatur matrim. cum altero. Cuius honeſtatis meminit *Iuriſconſult.l Si qua*, §.1 *& l.Semper, ff. de ritu nupt.& §.Vxor, Inſtit.de nuptiis.* Et ratio eſt, quia per ſponſalia coniunguntur ſponſi, non tamen perfecte, ſicut per matrim. ſed imperfecte tamquam per quoddam matrimonij initium. Conuenientiſſimum ergo fuit, vt ſicut per matrim. affinitas contrahitur ſubſequentes nuptias dirimens: ita ex ſponſalibus aliud vinculum coniunctionis oriretur, minus tamen perfectum affinitate, quod ſimiliter ſubſequens matrim. diſſolueret.

Hinc deducitur, infideles validè tempore infidelitatis 2
inire matrim. cum conſanguineis prioris ſponſæ. Quod nõ ſubdantur legibus Eccleſiæ, à qua eſt hoc impedimẽtum: niſi legibus eorũ id matrimonium irritetur. Quod omnes fatẽtur. An vero ex ſponſalibus oriatur vinculum aliquod naturale, quod poſt baptiſmũ impediat matrim. cum conſanguineis alterutrius ſponſi? dixi diſp.63.n.7.

Quidam

Quidam volunt oriri hoc impedimentum non tantùm cum consanguineis alterius sponsi, sed etiam cum illius affinibus. Sic *Ioan. Monachus c. vnico, paulo post princip. de sponsal. in 6.* Sed hoc prorsus fundamento caret. Quia textus nu. 1. relati hoc impedimentum statuentes, cum solis consanguineis interdicunt nuptias. Deinde, quia coniuges non arcentur à matrim. cum affinibus alterius coniugis, (vt diximus disp. præced. n. 2.) nedum sponsi de futuro. & ita reprobato Monacho docent *Ioan. Andr. c. vn. n. 4. de sponsal. in 6. & ibi Franc. n. 4. notabilt 7. Domin. ibi, § Quare, n. 3. Brunel. de sponsal. concl. 10. n. 2. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 205. n. 490.*

4 Videtur autem non oriri cum consanguineis illegitimis alterius sponsi: sed cum solis ex legitimo matrim. natis. Quod hoc impedimentum ex solo humano iure sit: at hoc attẽto illegitimi non sunt filij nuncupandi, & sunt legibus odiosi, *auth. Ex complexu, C. de incestis nupt.* At certissimum est contrarium. Quia in contrahendis matrimonijs ius naturale & pudor inspicienda sunt, *l. Adoptiuis, §. Seruiles, ff. de ritu nupt.* At cùm hi sint veri naturales cõsanguinei, eadem honestas naturalis versatur in abstinendo à matrimonio cum consanguineis sponsi legitimis ac illegitimis: quamuis hi quoad aliquos iuris ciuilis effectus non reputentur ac filij. Deinde, quia consanguinitas, ac affinitas, & cognatio spiritualis æquè contrahuntur cum consanguineis illegitimis ac legitimis. Cur ergo nõ idem dicendum erit de publica honestate? Et ita docẽt *Anchar. c. Sponsam, n 3. de sponsal. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2 n. 1.*

5 Consurgebatque hoc impedimentum, attento iure antiquo, ex quibuscumque sponsalibus certis, id est, cum determinata persona initis & absolutis, id est, absque conditione suspendenti quæ nondũ impleta est, contractis, quamuis ea irrita essent ex quacumque causa, dummodo non essent irrita ex defectu consensus, vt si contracta essent ab infante vel furioso, qui consensus incapaces non sunt, minime oriretur hoc impedimentum. At si ratione impotentiæ, ordinis aut voti, aut alius impedimenti dirimentis essent irrita, oriretur vtique. Est expressa decisio textus in *cap. vn. de sponsal. in 6.* Causaque huius decisionis fuit, vt fraudibus obuiaretur, atque propelleretur iniquitas eorum, qui contra iuris impedimenta contrahere sponsalia nituntur: arcebuntur enim scientes inde publicam honestatem oriri, quæ subsequens matrimonium dirimit. Quare *D. Thom. 4. d. 41. q. vn. a. 1. quæstiunc. 4. ad 3.* dum dixit ex sponsalibus irritis non oriri hoc impedimentum: excusandus est, eo quod textum non vidit decidentem contrarium: atque sola ratione naturali ductus verum dixit: hæc enim dictat ex nihilo nihil produci. Nec dicendum est quod ait *Syluest. verb. Matrimonium, 8. q. 14.* nempe, tempore D. Thomæ decisionem hanc Pontificiam nondum emanasse. Quia (vt bene aduertit *Sotus 4. d. 41. q. vn. a. 2. col. 5.*) Alex. Ibi. multo antiquior D. Thoma idem statuerat *c. Ad audientiam, de sponsal.*

6 Hinc deducitur, attento iure antiquo, si consanguineus, affinis, frigidus, sacris initiatus, religiosus, aut alio impedimento dirimenti laborans, sponsalia cum aliqua ineat, quamuis ea prorsus irrita sint, illa tamen non carere aliquo effecto: eum enim habebunt, nempe, impedire proprios consanguineos vsque ad quartum gradum, ne possint validè eam feminam ducere: propter impedimentum illud publicæ honestatis ex illis spõsalibus irritis consurgens. Sic expresse deciditur *c. vn de sponsi. in 6.* Vnde non est audiendus *Calderin. c. Ad audientiam, de sponsi.* vbi negat spõsalia à Monacho inita hoc impedimentum producere. Quia sunt irrita defectu consensus, eo quod hic nec velle, nec nolle habeat, *c. Si religiosus, de elect. in 6.* At audiendus non est, quia habet consensum naturalem, *l. 1. ff. de pactis*, qui satis est, ne illa sponsalia dicantur irrita defectu consensus. Dum enim textus *d. c. vn.* decidit ex sponsalibus nullis defectu consensus non oriri hoc impedimentum, intellexit, defectu consensus naturalis, qualis est in furioso & infante. Et ita expresse is textus decidit ex sponsalibus irritis ratione religionis produci hoc impedimentum, vbi nescio quid nomine religionis intelligi valeat, nisi votum solemne professionis. Et ita docent *gloss. eo cap. vn. verb. Dissoluendum, & ibi Francus n. 3. Dominic. ibi, in princ. n. 12. super gloss. verb. Dissoluendum, Innoc.* (quãuis cum aliqua dubitatione, dicit enim fortè ita esse,) *c. Ad audientiã, in fin. de sponsi. Host. ibi, paulo post princ. & ibi Præpos. n. 6. Alex. de Neuo n. 6. Astens. 2. p. sum l. 8. t. 24. a. vn. q. 3. Monald. sum. tract. de matrim.* vbi de impedim. affinitat. *Rosella verb. Impedimentum, imped. 13. n. 3. Angel. v. Matrimonium, 3. imped. 14. n. 11. Supplem. Gabr. 4. d. 41. q. vn. a. 2. post 3. concl. vers. Dicitur dummodo. & ibi Sotus q. vn. a. 2. col. penult. vers. Vbi tamen, Nauar. sum. hisp. c. 22. n. 58. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. n. 2. Ant. Cucus l. 5. instit. maiorum, t. 10. n. 43. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 203. n. 486. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 50 f. 1148.*

Sed prædictam decisionem textus *c. vnic. de sponsi. in 6.* in 7
quantum continet ex sponsalibus irritis quacumque ratione, præterquam defectu consensus, oriri hoc impedimentum, temperant quidam, vt intelligatur, quãdo sponsalia contrahuntur ab ignorantibus impedimentum: secus si illud nossent. Quia quando scienter contraherent, ille consensus contra ius habitus, pro non consensu habetur: argumento ex *l. Non dubium, C. de legibus.* Ita *Anchar. c. Ad audientiam, n. vlt. de sponsi. & d. c. vn. n. 3. Durand. 4. d. 41. q. 2. n. 5. Veracruz 1. p. Specul. a. 52. concl. 3.* Sed iure optimo alij ab hac limitatione recedunt, dicuntque idem esse dicendum, siue scirent, siue ignorarent impedimentum. Tum quia textus indistinctè loquitur. Tum etiam quia fortior adest consensus quando norunt impedimentum, quàm dum illud ignorant. Cùm nil ita consensum excludat, ac error, *l. Si per errorem. ff. de iurisdict. omn. iud.* Ita *Francus d. c. vn. n. 3. notab. 4. Palud. 4. d. 41. q. 2. a. 2. n. 12.* Hinc etiam conuincitur non esse veram limitationem, quam tradit *Vega 2. to. sum. cap. 34. casu 13.* nempe, vt textus intelligatur, quando contrahens sciebat impedimentum, secus quando id ignorabat. Quia sicut affinitas non pendet ex scientia, sed ex copula, scienter siue ignoranter habita, nascitur: ita de hoc impedimento asserendum est. Et absque fundamento limitatur textus loquens indistinctè.

Durabat etiam impedimentum publicæ honestatis ex 8
sponsalibus consurgens attento iure antiquo vsque ad quartum gradum, vnde contrahens sponsalia de futuro non poterat cum consanguineis alterius sponsi vsque ad quartum gradum matrim. validè inire. Quia etsi textus n. 1. relati hoc impedimentũ statuentes, gradum non explicent, sed indistinctè loquantur de consanguineis: at cùm consanguinitas ad quartum gradum extendatur, intelligendi sunt de consanguineis intra quartum gradum. Et ita tenent ex Theologis *D. Th. 4. d. 41. q. vn. a. 1 quæstiunc. 4. corp. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 10. notab. 1. Caiet. sum. verb Matrimonium, c. 1. imped. 10. Victor. sum.* vbi de matrim *n. 297. Sotus 4. d. 41. q. vn a. 3. concl. 1. & a. 2. col penult. Petr. de Soto lect. 10. de matrim. §. penult. Ledesma 2. p. 4. q. 57. a. 4. init Veracruz append. ad specul.* vbi de publica honest. *f. 76. Enriquez l. 12. de matr. c. 10. n. 2. Toledo l. 7. sum. c. 10. num. 2. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de imped. publicæ honest. *Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. c. 10. initio. Manuel 1 to sum. 2. edit. c. 234. fin. Barth à Ledesma dub. 43. de matrim. col. 2. Viuald. can. del. sacram 1. p.* vbi de matrim. *n. 234. concl. 2.* Et ex Iurisperitis. *glos. c. vn. de sponsal. in 6. verb. Consanguinitatis, & ibi Archid. n. 11. Ioan. Andr. n. 4. Anchar. n. 3. Francus n. 3. Domin. ibi, § Quare, n. 3. Goffred. sum. t. de eo qui cogn. consang. in fin. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, 13. Hostiens. c. Sponsam, n. vn. de sponsal. & ibi Ioan. Andr. fine, Anton. n. 2. Abbas n. 9. Alex. de Neuo n. 1. Præpos. n. 3. Abb. c. Iuuenis, n. 4. de sponsal. Henric. c. Non debet. fine. de consang. Lex reg. 12. t. 1. p. 4. Rosella verb. Impedimentum, 13. n. 1. Angel. verb. Matrimonium, 3. imped. 14 n. 1. Sylu. verb. Matrim. 8. q. 14. dict. 4. Armil. verb. Matr. n. 46. Tabiena verb. Impedim. imped. 11. n. vn. Nauar. sum. Lat. c. 22. n. 57. & l. 4. consil. t. de sponsal. in 1. edit. conf. 33. n. 3. in 2. conf. 11. n. 3. Ant. Cucus l. 5. instit. maiorum, t. 10. n. 42. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 204 n. 489.*

Hoc autem intelligit *Franc. Vercellin.* relatus ab *Anton. c.* 9

*Ad audientiam, n.*10 *de sponsal.* quando sponsalia sunt valida: quando enim sunt irrita, dicit solùm extendi impedimentum ex illis consurgens ad primum vsque gradum. Quia *c. Ad audientiam, de sponsal.* decidens ex sponsalibus irritis oriri hoc impedimentum, loquitur vbi quispiam duxit sororem eius, cum qua prius sponsalia irrita contraxerat. Et *cap. vnic. de sponsal. in 6.* quod postea editum est, & absolutè loquitur de consanguineis, accipiendum est iuxta prius decretum *d. c. Ad audientiam*, quãdo sunt in primo gradu consanguinei. Sed meritò hanc sententiam reprobant, dicentes impedimentum ex sponsalibus irritis descendens extendi quoque ad quartum vsque gradum, *Ioan. And. eo c. Ad audientiam, fin. Anton n.*10. *Abb. n.*3. *Anchar. n.*1. *Alex. de Neuo n.*8. *Præpos. statim in princ. Henric. n.*3. *Armilla & Anton. Cucus n præced. allegati, Gaeta repet c. Ad limina,*30. *q.*1. §.4. *q.*203 *n.*483. Quia cum *c. vn. de sponsal. in 6.* æquiparentur prorsus sponsalia valida & irrita, quoad hoc impedimentum inducendum: ad eundem gradum protendi debent. Nec obstat *d. c. Ad audientiam*, quia ibi nil decidit Pontifex de gradu, in quo sponsalia irrita producunt hoc impedimentum, sed ad casum specialem, in quo ducta erat soror prioris sponsæ, de quo consultus fuit, respondet. Quare non potest inde efficax argumentum sumi, vt *d. c. vnic.* in solo primo gradu intelligatur.

10 Hodie autem hoc correctum est per *Trident. sess.*24. *de matrim. c.*3. quantum ad duo. Alterum est, quoad sponsalia quacunque ratione irrita, ex quibus deciditur nullum prorsus oriri impedimentum. Alterum verò, quoad gradum, ad quem extenditur hoc impedimentum, quando sponsalia valida sunt. Deciditur enim ad primum solum consanguinitatis gradum extendi. Vnde cùm indistinctè loquatur Tridenc. intelligi debet, vt id impedimentum non excedat primum gradum consanguinitatis, siue in linea transuersa, siue in recta. Quare iniens sponsalia non potest validum matrim. inire cum patre, matre, fratribus, sororibus, vel filiis sponsi alterius, vel sponsæ: at potest cum aliis consanguineis siue ascendentibus, siue descendentibus, siue collateralibus. Quod omnes alij sint coniuncti sponsis vltra primum consanguinitatis gradum, quem impedimentum hoc non excedit. Sic *Pet. de Ledesma de matrim. q* 55 *a.*4. *dub.*1. *Manuel* 1. *to. sum.*2. *edit. c.*234. *n.*4. *Vega* 2. *to sum. c.*34. *casu* 16.

11 Nec hæc restrictio inducta per Trident. intelligenda est de solo impedimento publicæ honestatis post id decretum incurrendo ex sponsalibus: quamuis *Nauar. sum. lat. c.*22. *n.*38. *fine* id clarè significet. Sed similiter restricta censetur publica honestas orta ex sponsalibus ante Tridentinum initis. Vnde qui ante Tridentinum cõtraxerat sponsalia irrita cum aliqua persona, & subinde non poterat copulari matrimonio cum eius consanguineis, potest modò perinde ac si sponsalia illa non contraxisset: & si fuerunt sponsalia valida, ac ideo tunc impeditum erat matrim. vsque ad quartũ gradum, iam nunc tantùm impeditur vsque ad primum. Quia in restrictione impedimẽti affinitatis, & cognationis spiritualis, eodem prorsus tenore loquitur *Trident. sess.*24. *de matrim. c.*2. *& c.*4. quo *c.*3. restringens hoc impedimentum publicæ honestatis: at Pius V. rogatus de duobus illis impedimentis, in duplici motu proprio declarauit intelligi non tantùm in futurum, sed etiam in præteritum. Ergo eodem modo intelligendum est de hoc impedimento. Et ita docent *Veracruz append ad Specul.* vbi de imped. affinit. *in fine, f.*80. *Enriquez l.*12. *de matrim c.*10. *n.*2.

12 Id tamen monuerim, quando impedimentum dirimens matrimonium est tale, vt in ea ætate, in qua contrahuntur sponsalia, explorari per experientiam nequeat, ea non reddere irrita, sed esse vera & legitima, ac proinde producere impedimentum publicæ honestatis, vt si puer in tenella ætate reuera frigidus aut maleficiatus sponsalia contrahat. Ratio ea est, quia impedimentum illud adhuc non erat in actu impediendi: cum in ea ætate puer frigidus & non frigidus quantum ad generationis actum sit æquè impotens. Ita docent *D. Thomas* 4. *d.*41. *q. vn. a.*1. *quæstiunc.*4. *ad* 3. *& ibi Sotus q. vn. ar.*2. *col. penult. vers. Aliud verò, Syluester verb. Matrimonium,*8. *q.*14. *dicto* 1. *Lud. Lopez* 2. *p. instruct.* vbi de matrim. *c.*50 *f.*1148. *col.*1.

Difficultas autem potissima est, an quando sponsalia 13
sunt valida de iure, eo quod nullum iuris impedimentum intercedat, at solùm sunt irrita defectu consensus interni, consurgat ex illis hoc impedimentum? Quidam censent non consurgere. Quia attenta sola ratione naturali ex sponsalibus irritis id impedimentum non oritur; (vt diximus n.5.) sed ideo tantum oriebatur, quia id decisum erat *cap. vnic. de sponsal. in 6.* sed id quoad hoc est omnino correctum per *Trident. sess.*24. *de matrim. c.*3. vbi decernitur sponsalia quacumque ratione valida non sint, minimè inducere hoc impedimentum. Et confirmatur, quia ea particula, Quacumque, est vniuersalis, & ita vniuersas rationes, ob quas possunt esse irrita, complectitur. Quarum quædam & potissima est defectus consensus. Secundò, quia hoc impedimentum oritur ex vnione ac propinquitate, quam efficiunt sponsalia, vtpote quæ sunt quoddam matrimonij initium: at vbi ficta sunt, nec eius propinquitatis sunt causa, nec matrimonij initium. Huius sent. videtur *Nauar. sum. lat. c.*22. *n.*57. nam cùm *in hispana eod. c. n.*58. dixisset ex sponsalibus irritis defectu consensus interni oriri hoc impedimentum: *in lat. n.*57. dixit post Tridentinum ex nullis sponsalibus irritis oriri. Et expresse tenent *Veracruz in append. ad Specul.* vbi de impedim. publicæ honestatis, *f.*76. *Petr. de Ledesma* dicens esse certum, *de matrim. q.*55. *a.*4. *in dub.*1. *quod mouet circa solut. ad* 3.

Cæterum nulla ratione persuadere mihi possum, quin 14
verè hoc impedimentum ex talibus sponsalibus oriatur. Quia huiusmodi impedimentum est institutum ob publicam honestatem, & ad vitandũ scandalum. At quando sponsalia in exterioribus sunt omnino valida, & solus consensus internus ad eorum valorem desideratur, tantum scandalum esset, & tanta inhonestas, ac si verò animo contracta fuissent. Cùm defectus ille interni consensus vniuersos lateat. Ergo ex ratione, qua Ecclesia inducta est ad hoc impedimentum statuendum, expressa in ipsomet iure, *cap. Iuuenis, de sponsal.* manifestè constat mentem eius fuisse, vt defectus consensus, ob quem sunt irrita, sit externus, ne inducant hoc impedimentum. Secundò, quia Tridentinum non omnino corrigit textum *c. vn. de sponsal. in 6.* quoad hoc, sed tantum quoad sponsalia habentia consensum, & alia ratione irrita. Hæc enim iuxta *illud c. vnicum* inducebant hoc impedimentum, at iuxta Tridentinum non inducunt. At quoad sponsalia irrita defectu consensus, illæsum manet *d. c. vn.* Quia nec iuxta illud, nec iuxta Tridentinum inducunt hoc impedimentum. At non obstante ea decisione multi & non pœnitendi Doctores dicunt id cap. vnicum intelligi, quando defectus consensus est externus, qualis est in furioso, infante, & loco apparenti ac manifesto præbente consensum: vt sunt *glossa eo cap. vnic. verb. Consensus, Archidiac. ibi, n.*9. *Ioan. Andr. n.*5. *Francus n.*8. *ad finem, Dominic. ibi in princ. n.*12. *Vincentius c. Ad audientiam, de sponsal. & ibi Henric. n.*3. *Durandus* 4. *d.*41. *q.*2. *n.*5. *& ibi Paludan. q.*2. *a.*3. *concl.*2. *n.*15. *& d.*27. *q.*2. *a.*5. *concl.*3. *n.*31. *D. Antonin.*3. *p. t.*1. *c.*10. *notabili* 1. *Supplem. Gabr.* 4. *d.*41. *q. vn. a.*1. *col.*4. *vers. Cum autem dicitur, & a.*2. *concl.*3. *& 4. d.*27. *q.*3. *a.*3. *dub.*2. *Bruxel. de sponsal. concl.*10. *n.*4. *Rosella verb. Impedimentum, imped.*13 *n.*3. *Angel. v. Matrimonium,*3. *imped.*14. *n.*9. *Syluester verb. Matrimonium,*8. *q.*14. *dict.*6. *Tabiena verb. Impedimentum, imped.*11. *n. vn. Nauar sum. hisp. c.*22. *n.*58. *Couar.* 4. *decret.*2. *p. c.*6. §.2. *n.*3. *Ant. Cuc. l.*5. *instit. maior. t.*10. *n.*45. *Veracruz* 1. *p. Specul. a.*52. *ad fi. Gaeta repet. c. Ad limina,*30. *q.*1. §.4. *q.*206. *n.*493. Ergo idem prorsus post Trident. dicendum est. Quod in propriis terminis docent *Enriquez lib.*12. *de matrim c.*10. *n.*2. *Barth. à Ledesma de matrim. dub.*43. *col.*4. *vers. Annotato hic, Manuel* 1. *tom sum.*2. *edit. c.*234. *concl.*3. *n.*3. *Vega* 2. *tom sum. c.*34. *casu* 13. Nec obstant argumenta contraria, n. præced. adducta. Quia constat ex dictis, non omnino corrigi *d. cap. vnicum, & Tridentinum* intelligi quacum-

cumque ratione externa & apparenti sint irrita. Nec opus est, vt veram coniunctionem & vnionem producant, sed satis est vt sit apparens, & in foro externo præsumpta.

15 Hinc infero idem dicendum esse, quoties sponsalia essent nulla ex defectu alio quocumque occulto: vt ex voto castitatis, vel religionis, vel non nubendi interno. Quia eadem est prorsus ratio. Et ita *Paludan. D. Antonin. Supplem. Gabrielis n. præced. allegati* dixere omnia sponsalia, quæ Ecclesia iudicat vera, & talia esse præsumit, inducere verum impedimentum publicæ honestatis, & hoc in vtroque foro.

16 Sunt tamen temperanda dicta duplici n. præced. nisi sponsalia illa irrita ob defectum consensus interni, vel alterius impedimenti omnino occulti ratione, sint adeò clandestina, vt probari nequeant. Tunc enim cum ratio dicta publicæ honestatis ac scandali desit, ac ex altera parte ea non sint valida, id impedimentum non orietur. Ita tradunt *palud 4.d.27.q.2.art 5.concl.3.n.31. Nauarr. vtraque sum c.22 n.58. Ant. Cuc.l 5.instit. maiorum t.10.n.52. Gaeta repet.c. Ad limina*, 30.*q.*1.§.4.*q.*203.*n.*483.

17 Rogabis autem quid dicendum sit, si impedimentum illud omnino occultum, ob quod irrita erant sponsalia publicè contracta, postea falsis testibus probetur, vt votum illud castitatis, quod verè interiùs sponsus ille emiserat: vel è contra, quando impedimẽtum erat omnino occultum, & similiter sponsalia erant clandestina, & ita non oriebatur impedimentum, & postea falsis testibus probata sunt sponsalia, an oriatur impedimentum? Existimo loquendo consequenter ad dicta, sentiendum esse ortam fuisse publicam honestatem, dum impedimentum illud erat occultum, & sponsalia publica: non tamen omnino firmiter & irreuocabiliter, sed dependenter ab illius impedimenti improbabilitate, & ignorantia externa: vnde quoties siue veris, siue falsis testibus id impedimentum probatum fuerit, & iam constiterit, cessabit publica honestas orta. Quippe illa sponsalia verè erant irrita coram Deo, & proinde non erant ex se sufficientia ad inducendam publicam honestatem: inducebant autem illam ex eo solum, quòd erant præsumpta in foro Ecclesiæ, & subinde inhonestum esset consanguineam illius sponsæ ducere: cessante ergo improbabilitate & præsumptione, cessabit impedimentum publicæ honestatis. Quia iam verificatur sponsalia esse nulla ex defectu apparenti, quãuis falsè probato. At matrimonium antè initum cũ consanguineis illius sponsæ vsque ad gradum prohibitum, erit nullum, indigebitque vt conualescat, nouo consensu. Quia ante hanc probationem verè impedimentum erat in vtroque foro. Similiter è contra dicendum est, quando impedimentum erat omnino occultum, & sponsalia similiter omnino clandestina, quamuis verè tunc non oriretur impedimentum, non tamen irreuocabiliter id erat, sed erat quasi suspensum, & in pendenti, pro eo solo tempore quo sponsalia clandestina fuerint. Quia tunc ratione clandestinitatis id euenit: quare ea cessante, probatisque sponsalibus, orietur vtique. Si tamen matrimonium ante hanc probationem initum esset, quãuis validum sit in foro conscientiæ, quia sponsalia illa tempore quo initum est, tamquam verè irrita & clandestina non producebant impedimentum: & semel validum nequit cassari: in foro tamen externo, in quo non constat veritas, cassabitur.

18 Quando verò parentes vel alij contrahunt sponsalia pro pueris præsentibus & racentibus, licèt sint infantes, vel ipsis absentibus, an oriatur ex ijs sponsalibus impedimentum publicæ honestatis nec ne, pendet ex ea quæstione, quando ea sint vera sponsalia. Si enim sint verè sponsalia, oritur, secus si non sint vera. Et cum circa hoc sint diuersæ sententiæ, diuersimodè iuxta illas loquendum est. De qua re latè egimus l.1.tota disp.23. Id tamen solum addiderim, quando parentes pro filiis præsentibus & racentibus, ac doli capacibus sponsalia ineunt, oriri id impedimentum, licet ipsi pueri interiùs dissentiant. Quia quamuis non sint in foro conscientiæ vera, sunt tamen talia in foro Ecclesiæ, & habent omnia externa requisita ad sponsalium veritatem, solusq; internus consensus desideratur. Illud enim silentium reputat Ecclesia sufficiens interni consensus indicium (vt probaui l.1.disp.23.nu.3.) At quando sponsalia in exterioribus sunt legitima, oritur hoc impedimentum: iuxta proximè dicta n.14.

Insuper quando filij erant absentes, vel si præsentes, 19
erant minores septennio, & nondum doli capaces, quamuis eorum ratificatio postea facta desideratur, si de hac nõ constet, debent caute interrogari filij, & si affirmarint, est eis habenda fides, maximè si matrimonium appetebant cum consanguinea prioris illius sponsæ. Quia contra se testificantur. Sic *Manuel 1.tom.sum.2.edit.c.234.n.4. Barth.à Ledesma de matrim.dub.43.in notabil. post 4. conclus. Vega 2.tom.summ.c.34.casu 16.* Et bene addit *Barth.à Ledesma*, similiter eis negantibus habendam esse fidem: nisi aliunde oppositum duobus testibus probetur. Et ratio est, quia scientia illa non præsumitur, & ratificatio, vtpote quæ in facto consistit. Prior tamen pars intelligenda est, nisi iam matrimonium esset initum cum consanguinea prioris illius sponsæ. Tunc enim cùm ratificatio priorum sponsalium impedientium valorem huius matrimonij non præsumatur, possessio erit in fauorem valoris matrimonii, ad quod dissoluendum non statur sola coniugum confessione, vt ex *c.Super eo de eo qui cogn.consang.* colligunt Doctores, quos refert & sequitur *Mascard. de probat.concl.*1030.*n.*7.

Præterea hoc impedimentum est perpetuum, ita vt 20
nec morte alterius sponsi extinguatur. Et hoc est quod *c.Sponsam, de sponsal. & c.Si quis vxorem, & c.Si quis desponsauerit, el* 2.27.*q.*2. decidunt, dicentia nullum ex consanguineis alterius sponsi posse sponsam ducere: non enim potest esse sensus, vt extendatur ad omnes consanguinitatis gradus: sed sensus est nullum ex consanguineis intra gradum prohibitum posse in perpetuum id matrimonium inire. Idemque colligitur ex *cap. Fraternitatis*, 35. *qu.* 10. Et ita docent *Glossa c.vn. de sponsal. in 6. verb. Publicè, & ibi Ioan. Andr. n.*5. *Francus n.*6. *Dominicus in fine principij. Abbas c. Sponsam, n.*2 *de sponsal. & ibi Alex. de Neuo n.*7. *Præpos. fin. Sotus* 4.*d.* 41.*q. vn. ar.*2.*col.*4. *vers. Secunda concl. in fine. Gaeta repet. c. Ad limina*, 30.*q.*1.§.4.*q.*203.*n.*485. *Toledo l.*7. *sum. c.*10.*n.*2. *Manuel* 1.*tom. sum.*2.*edit. c.*234.*n.*1.

Quare nescio quo fundamento ductus *Emm. Sa summ.* 21
verb. Matrimonium, vbi de impedimentis dirimentib. *n.* 12. ait contrahi hoc impedimentũ ex sponsalibus de futuro, nisi soluta fuerint communi vtriusque sponsi consensu. Quia ita impedimentum hoc non esset perpetuum, contra probata n. præced. Deinde quia nulla maior sponsalium dissolutio accidere potest, quàm morte alterius sponsi, at tunc durat impedimentum.

Sed dubitabis, an non ex solis sponsalibus, sed etiam 22
ex conatu ad copulam cum aliqua femina hoc impedimentum pullulet? *Archid. c.vnic. num.*10 *fin. de sponsal. in 6.* ait ex solo conatu ad copulam absque præuia matrimonii fide oriri impedimentum publicæ honestatis. At meritò id improbant *Ioan. Andr. ibi n.*3. *Anchar. ad fin. Dominicus in princ n.*12. *Alexand. de Neuo c. Iuuenis, num.*20 *de sponsal.* Quia nullo fundamento id innititur. Nec enim ex copula ipsa oritur hoc impedimentum, sed affinitas: nedum ex nixu ad copulam. At in hoc casu fatentur (& bene) oriri: quando infantes sponsalia irrita defectu ætatis inierunt, & post consij priorum sponsalium, quando iam legitimam ætatem ad ea ratificanda assecuti sunt, nixi fuerunt ad copulam. Tunc enim oritur non ratione nixus ad copulam, sed quia est tacita ratificatio priorum irritorum sponsalium, *c.vn. de desponsat. impub. in 6.* & perinde est, ac si tunc sponsalia contraherentur. Et ideo tunc oritur ex illis publica honestas.

Demum obseruandum est, peculiare esse in hoc im- 23
pedimento publicæ honestatis, vt per posteriora sponsalia inita cum quacumque persona consanguinea prio-

tis sponsi aut sponsæ, non oriatur impedimentum publicæ honestatis dirimens priora sponsalia. Quamuis affinitas, cognatio legalis, aut spiritualis superuenientia dirimant priorē sponsaliū contractū. Sic enim deciditur expresse *c. vnico, de sponsal. in 6.* ibi, *Ex sponsalibus puris & certis, dummodo non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax ad impediendum & dirimendum sequentia sponsalia, vel matrimonia, non autem ad præcedentia dißoluendum, impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.* Vbi *glossa, verb. Derogatur*, rationem reddit, quia posteriora sponsalia prorsus irrita sunt ratione publicæ honestatis iustitiæ ex prioribus inductæ, ac proinde ex posterioribus non potest honestas prioribus derogans consurgere. Quod hodie apertum etiam est attento decreto *Trident. sess. 24. de matrim. c. 3.* decidētis ex sponsalibus irritis minimè oriri hoc impedimentum. Existimo autem attento iure antiquo textus in *d. c. vn.* ex iis posterioribus sponsalibus consurgere impedimentum publicæ honestatis, licèt non ad dissoluenda priora sponsalia, bene tamen ad dirimenda sponsalia, vel matrimonia cum alia consanguinea intra primum gradum sponsi vel spōsæ posterioris. Quia ex sponsalibus irritis aliā ratione quàm defectu consensus, oriebatur hoc impedimentum (vt diximus n. 5.) At in his sponsalibus non erat defectus consensus. Hodie autem attento decreto Trident. nullum prorsus impedimentum oritur ex talibus sponsalibus, vtpote quæ irrita sunt, iuxta dicta n. 10.

24 Hinc infertur, quid dicendum sit, si post sponsalia de futuro cum certa persona, contrahat sponsus matrimonium de præsenti cum eius sorore, & nondum consummarit, an teneatur priori fidem sponsalium præstare, ineūdo cum illa matrimonium? Videtur enim cum neutra valere matrimonium. Non cum posteriori, quòd eius valori obstet impedimentum publicæ honestatis ex prioribus sponsalibus validis cum sorore initis. Non cū priori: quia licèt posterius matrimonium sit irritum: cùm tamen non sit irritum ex defectu consensus, sed propter solum publicæ honestatis impedimentū, non orietur ex illo hoc impedimentum publicæ honestatis. (Ex matrimonio enim irrito, etiam post Tridentinum oritur: vt dicemus disp. 70. n. 5. Cæterùm absque dubio tenendum est, obligari illum ad seruandam priori fidem, ineundo cum illa matrimonium. Quòd matrimonium illud posterius irritum non inducat impedimentum publicæ honestatis derogans prioribus sponsalibus (vt nu. præced. probauimus.) Quare cum priori validum erit matrimon. vt bene docent *Maioris 4. dist. 41. q. 1. ad fin. Angelus verb. Matrimoniū, 3. imped. 14 n. 10. Nauar. sum. c. 22. n. 57. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 207. nu. 495. Palacios 4. dist. 41. disp. vn. col. 30. vers. De impedim. autem, f. 929. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim *c. 50. f. 1147.* Quod si matrim. cum posteriori consummasset, cum neutra posset validè illud inire. Non cum priori, ob impedimentum affinitatis consurgens ex copula cum sorore habita. Non cum posteriori, propter impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus validè contractis cum eius sorore. Quod manifestum est. Et docent *Glossa c. vnico, verb. Idem fecit, de sponsal. in 6. Maioris, Nauar. Palacios, Lud. Lopez proxime allegati.* Si autem hic priori non dedisset fidem de matrim. contrahendo, sed cum illa rem habuisset, & postea eius sororem duxisset, neutram posset vxorem habere. Non priorem: obstat enim impedimentum publicæ honestatis. Quòd ex matrim. irrito illud oriatur (vt dicemus disp. 70. n. 5.) cùm nulla præcedant sponsalia cum priori, in quo euentu non oriretur. Non cum posteriori, propter affinitatem ortam ex copula præcedenti cum sorore. Tandem existimo quando priori sorori data est fides, & postea cum posteriori initum est matrimonium absque consummatione, induci impedimentum ad contrahendum validè matrim. cum quacumque intra quartum gradum consanguinea huius posterioris, dēpta illa cui fides data est. Quia ex matrim. irrito perseuerat nunc impedimentum vsque ad quartū gradū (vt dicemus disp. 70. n. 5.) & solùm textus disponit non oriri impedimentum ad præcedentia sponsalia dissoluenda, vt aduerti n. præced.

Hinc rursus deducitur solutio cuiusdam quæst. con- 25
scientiæ, de qua consultus sum. Quidam sponsalia contraxit cum femina, quam postea eius frater duxit, nec matrim. consummauit: rogatus sum an prior ille frater posset eam feminam ducere? Et respondi id licere. Quia matrimonium posterioris fratris cum ea femina irritum fuit propter impedimentum publicæ honestatis ex prioribus sponsalibus cum fratre ortum: neque hoc matrim. irritum potuit inducere impedimentum publicæ honestatis, quod præcedentibus sponsalibus cum fratre præiudicaret. Si autem hoc matrim. consummasset, cum neutra posset contrahere, vt n. præced. aduerti.

DISPVTATIO LXIX.

An ex sponsalibus incertis vel conditionalibus oriatur impedimentum publicæ honestatis?

SVMMARIVM.

Ex sponsalibus incertis nullum oritur impedimentum, n. 1.
Quid, ex conditionalibus, ante conditionis euentum: & an tunc valeat matrim. cum sorore sponsæ: & quid post conditionis euentum? n. 2.
Quid, si sub conditione detur fides feminæ, & non expectato euentu, cōtrahantur sponsalia absoluta cum eius sorore? n. 3.
Quid, si conditio sit de præterito vel de præsenti, an oriatur statim impedimentum? n. 4.
Quid, si conditio sit necessaria? n. 5.
Quid, si sit impossibilis, aut taliter turpis, vt habeatur pro non adiecta, n. 6.
Quid, si defuit consensus internus in his euentibus? n. 7.
Quid, si conditio tacite insit? n. 8.
Quid si opponatur hac conditio: Si Deo & Ecclesiæ placuerit? n. 9.
Quid, si apponatur hac conditio, Nisi fornicationem admiseris? n. 10.

PRIMA conclusio sit. Ex sponsalibus incertis nullum 1
impedimentum oritur, vt si quis det fidem de ducenda quadam ex filiabus Titij, nulla signata ex illis. Habetur expresse *c. vn. de sponsal. in 6.* & maximè est vera post *Trident. sess. 24. de matrim. c. 3.* vbi deciditur ex sponsalibus irritis non oriri hoc impedimentum. Hæc enim sunt irrita, vt probaui lib. 1. disp. 26. n. 1. & tota ea disp. egi de his sponsalibus.

Secunda conclusio. Ex sponsalibus conditionalibus 2
nulla oritur publica honestas ante conditionis euentum. Quare valebit matrim. initum cum sorore eius sponsæ, conditione nondum extante. Hæc similiter habetur expresse *eod. c. vn. in fin.* Et redditur ibi ratio. Quia cum conditio suspendat consensum vsque ad eius aduentum, antequam impleatur, sponsalia non sunt valida ex defectu consensus: ac proinde non orietur impedimētum publicæ honestatis. Quare à contrario sensu, oritur post euentum conditionis: iam enim tunc sunt sponsalia pura, & habentia perfectum consensum. Nec hoc est correctum per *Trident. sess. 24. de matrim. c. 3.* imò corroboratum. Quia nondum extante conditione sunt ea irrita: extante verò remanent prorsus firma & absoluta. Et ita post Tridentinum docent *Enriquez l. 12. de matrim. c. 10. n. 2. Barth. à Ledesma de matrim. dubio 43. concl. 2. Petr. de Ledesma de matrim. quæst. 55. a. 4. f. 426. vers. Nihilominus conclusio sit. Manuel 1. tom. summæ 2. edit. cap. 234. concl. 3. num. 3. in fine.*

Sed rogabis, quid dici debeat si contractis sponsalibus 3
sub conditione cum Maria, ineantur sponsalia absoluta cum eius sorore? *Gloss. c. vn. verb. Præsenti, de sponsal. in 6. & Tabiena verb. impedimentum, impedim. 11. num. vn.* dicunt ex posterioribus sponsalibus oriri impedimentum publicæ honestatis: ac proinde non posse iam priorem sororem duci. Et optimè dixerunt attento iure textus *eo c. vn.* Quia ex sponsalibus irritis alia ratione, quam defectu consensus oriebatur id impedimentum. At in his sponsalibus posterioribus non desiderabatur consensus. Quòd si opponas *eo c. vn.* decerni, per posteriora sponsalia non derogari prioribus: dicit bene *Glossa ibid. verb Præsenti*, non derogari prioribus quæ sunt vera sponsalia: at conditionalia pendente conditione non sunt vera sponsalia: eo quòd

quòd deficiat consensus. At hodie post *Trid.sess.24.de matrim.c.3.* existimo ex posterioribus sponsalibus id impedimentum non induci. Quia sunt irrita, vtpote quæ sunt contra priorem promissionem. Nam (vt dixi lib.5.disp.6. fin.) tenebatur, qui sub conditione fidem dedit, expectare eius euentum: at contra iustitiam eo non expectato resilit. Et cum pendente conditione non posset licitè aliud matrim. inire, promissio de eo ineundo non fuit valida, tamquam promissio de peccato admittendo. Atque subinde impedimentum non pariet.

4 Intelligitur autem conclusio præcedens, quando est conditio de futuro: si enim sit conditio de præsenti aut præterito, orietur statim impedimentum publicæ honestatis: si eę conditiones vere extent. Ita colligitur expresse ex *c.vnico, de sponsal.in 6.* ibi, *Ante conditionẽ extantem.* Quia quando conditio est de præsenti aut præterito, & est vera, iam extat, nec consensum suspẽdit: ac proinde sunt vera & absoluta sponsalia. Et ita docent *Ioan. Andr.eo.c.vn.in fin. Anchar.n.4. Franc.ad fin. Dominic.ibi, §. Ille, n.3. Alex.de Neuo c. Ad audientiam, n.14. de spons. Sylvest.verb. Matrimonii, 8.q.14. dicto 7. Tabiena verb. Impedimentum imped.11.n.vn. Couarru.4. decret.2.p.c.6.§.2.n.vlt. Ant. Cucus l.5.instit maior.t.10.n.50. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30.q.1.§.4. q.203.n.486.* Et clarè sentiunt idem *Sotus 4.d.41.q.vn.a.2.col.penult. & Nauar.sum. bisp.c.22.n.57. Barth.à Ledesma dub.43. de matrim.col.6.* dum petunt talem esse conditionem vt contractum suspendat, ne ante eius euentum oriatur impedimentum. At conditio de præsenti vel præterito non suspendit.

5 Secundò intelligitur, quando conditio de futuro est contingens. Si enim sit necessaria, cùm iam eius euentus sit certus, non suspendit: & ita oritur statim impedimentum publicæ honestatis, vt, Si sol cras orietur, ducam te. Ita docent *Sylvest. Tabiena, Couar. Ant. Cucus n.præced.alleg.*

6 Tertiò intelligitur, si conditio de futuro sit possibilis & honesta. Si enim sit impossibilis aut turpis, taliter vt nõ sit contra matrimonij substantiam, orietur statim hoc impedimentum. Quia cùm ea conditio habeatur pro non adiecta: manent sponsalia omnino absoluta, iuxta ea quæ latè tradidimus lib.5.disp.3.& multis seqq. Atque ita docent *Glossa c.vn. verb. Conditionem, de sponsal.in 6. & ibi Ioan. Andr.fin. Francus ad fin. Brunel.de sponsal.concl.10.n.3. Supplem. Gabriel.4.d.41.q.vn.a.2.post 3.concl.vers. Dicitur puris, Astens.2. p.sum.l.8.t.24.a.vn.q.6. Rosella verb. Impedimentum, imped.13. n.4. Angel.verb. Matrimonium, 3. impedim.14.n.7. Sylvest. Sotus, Barth.à Ledes.n.4. allegati. Veracruz 1.p.Speculi, a.54.concl.2.*

7 Nec refert, si adiiciantur tales conditiones impossibiles aut turpes, & ioco & absque consensu interno absoluto: nisi iocus ille patens sit, aut defectus consensus. Quippe (vt dixi disp.præced.n.14.& duplici sequenti) quoties sponsalia reputãtur legitima in foro externo, si solus consensus internus ad eorum valorem desideretur, oritur impedimentum publicæ honestatis.

8 Quartò intelligitur, nisi conditio expressa tacitè insit, vt, Si vixero, ducam te, vel si tu consenseris. Quod talis conditio expressa nil prorsus operetur nec suspendat: sed sponsalia ita absoluta maneant, ac si ea adiecta non fuisset (vt latè probaui lib.5.disp.1.n.6.) & docent omnes. Intellige tamen (vt ibidem probaui, nu.7.) quando apponitur eo modo, quo tacitè inest: secus si alio modo.

9 Hinc deducitur solutio illius quæst. an ex sponsalibus initis sub hac conditione, Si Deo & Ecclesiæ placuerit, oriatur ante euentum conditionis impedimentum publicæ honestatis? Pendet enim ex intellectu, an ea conditio non tacitè insit, ac reddat sponsalia conditionalia: an potiùs tacitè insit, ac sint sponsalia absoluta. De qua re latè egi lib.5.disp.1.n.8.& seqq.

10 Tandem deducitur, quid dicendum sit de hac conditione: Ducam te nisi fornicationem admiseris. Videtur enim ex his sponsalibus statim oriri impedimentum publicæ honestatis. Quia ea conditio tacitè inest: intelligitur enim sponsalium cõtractus rebus in eodem statu permanentibus (vt probaui lib.1.disp.67.nu.2.) At existimo sponsalia verè esse conditionalia, atque proinde non producere impedimentum publicæ honestatis, ante aduentum conditionis. Quia non adiicitur ea conditio sponsalibus, eo modo, quo tacitè inest. Nam inest tacitè ad eum solum effectum vt alterutro sponso fornicante liceat alteri innocenti à sponsalibus resilire, non tamen manent eo ipso dissoluta: at cùm exprimitur conditio, est ad obligandum sponsam, cui adiicitur ad vitam honestam, qua fornicante nil effectum manet.

DISPVTATIO LXX.

An ex matrim. rato, absoluto, aut conditionali, valido seu irrito, oriatur publica honestas: & ad quotum vsque gradum?

SVMMARIVM.

Ex matrim.rato non oritur affinitas, sed publica honestas, n.1.
An sit ex solo iure humano, & dirimat iure naturæ in aliquo gradu lineæ rectæ vel transuersæ matrimonium, n.2.
An infideles valide contrahant cum sorore vel matre prioris sponsæ de præsenti nondum cognitæ, n.3.
An conuersi ad fidem non possint ducere consanguineam eius, cum qua ante baptismum inierant matrimonium ratum; oriente inde vinculo aliquo naturali, n.4.
An ex matrim. rato irrito oriatur post Trident. hoc impedimentũ, n.5.
Quid, siue contrahẽtes scirent siue ignorarent impedimentũ irritãs, n.6.
Quid si Monachus, frigidus, sacris initiatus, vel quocumque impedimento laborans contrahat irritum matrimonium, an possint eius consanguinei illam ducere, n.7.
Quid si matrimonium sit inter impuberes, vel alter sit impubes, n.8.
Quid si matrimonium sit metu initum, n.9.
Quid si sit irritum ratione erroris personæ, n.10.
Quid si sit irritum defectu consensus interni, n.11.
Quid si cum incerta persona, n.12.
Quid si clandestinum, n.13.
Quid si matrim. sit contractum per parentes vel alios nomine filiorum, n.14.
An inter infideles ex matrim.rato irrito oriatur hoc impedimentum, siue id consummatum sit, n.15.
An impedimentum ex matrimonio rato, etiam irrito, duret vsque ad quartum gradum post Tridentinum, n.16.
Non contrahitur hoc impedimentum cum affinibus sponsæ, n.17.
Est perpetuum, nec morte alterius dissoluitur, n.18.
An impedimentum ex matrimonio rato irrito dissoluat priora sponsalia, ita vt matrim. contracto cum sorore prioris sponsæ de futuro, vel si frater sponsi sponsam illam ducat, nequeat cum illa prior sponsus matrim. iungi, n.19.
An oriatur hoc impedimentum ex matrimonio conditionali? Refertur sententia asserens oriri ante euentum conditionis, n.20.
Proponitur sententia Auctoris, n.21.
Quid post euentum conditionis, n.22.

IN hac disp. vsque ad nu.20. erit sermo de matrimonio 1 absoluto: deinde à n.20. de conditionali. Et quidem ex matrim. rato quantumuis absoluto non oriri affinitatem, sed publicam honestatem, dixi disp.64.num.24.& duplici seqq Et remisi huc vnde hoc impedimentum colligatur. Vix enim reperitur textus disponens ex matrim. rato oriri impedimentum publicæ honestatis. Nam *cap. Si quis vxorem*, quod est desumptum ex D. Greg. & *cap. Si quis desponsauerit, el* 2. quod est ex Iulio Pontif. 27.*q.*2. vbi decidi-tur nullum de consanguinitate sponsi posse sponsam illius in vxorem accipere. *Glossa eo cap. Si quis vxorem. statim in princip.* dicit textum posse intelligi in sponsa de præsenti, & in sponsa de futuro. Et ita ex eo textu nil certum concludi potest, & *c.fin.* 35.*q.*3. asserens eandem coniugẽ non posse nubere duobus consobrinis propter publicam honestatẽ: potiùs intelligitur de matrim. consummato. Non enim antea appellatur quispiam coniux, sed sponsus. Nec obstat id impedimentum appellari publicam honestatem, cum reuera ex matrimonio consummato non oriatur nisi affinitas: quia aliquando affinitas appellatur publica honestas, vt constat ex *c.Tuæ*, iuncta *Gloss. verb Honestatem*, & *c.Discretionem*, iuncta *Glossa verb. Publicam, de eo qui cogn.consang.* Quare dicendum est colligi deducto argumento à fortiori. Si enim ex sponsalibus consurgit publica honestas impediens matrimonium cum consanguineis sponsæ illius de futuro: à fortiori consurget ex matrim.

rato, quod fortius vinculum est, & maiorem coniunctionem importat. Et ita docent *Ioan. Andr. cap. Sponsam, init. de sponsal. & ibi Abb. n. 1. Præpos. n. 2. idem Abb. c. Non debet, n. 13. de consang. Sotus 4. d. 41. q. vn. a. 2. col. penult. vers. Sequitur tandem, Nauar. l. 4. cons. t. de spons. in 1. edit. cons. 33. n. 3. in 2. cons. 11. n. 2. Veracruz append. ad Specul. dubio penult. concl. 1.*

2 Hinc deducitur, hoc impedimentum esse solo iure ecclesiastico inductum, nec in aliquo gradu lineæ transuersæ vel rectæ dirimere iure naturæ matrim. Tum quia in affinitate vera orta ex matrim. consummato id defendimus disp. 66. n. 7. & quamuis in eo euentu sit probabile in primo gradu lineæ rectæ dirimi iure naturæ matrim. at in hoc non inuenio tantam probabiliratem. Quia verè ante matrim. consummatum non oritur affinitas, nec tantum vinculum: & solum colligitur impedimentum à fortioti, ex prohibitione iure Ecclesiastico facta in sponsalibus. Tum etiam, quia nulla ratio oppositum suadet.

3 Secundò infertur, validè infideles ducere sororem vel matrem prioris sponsæ de præsenti ante cõsummationem defunctæ: nisi speciales leges sint apud illos ea matrimonia cassantes. Quia ipsi nõ subduntur legibus Ecclesiæ, à qua hoc impedimentum robur habet. Et quia in affinitate orta ex matrim. consummato, idem diximus disp. 66. n. 8.

4 Vtrùm verò oriatur aliquod vinculum naturale ex matrimonio rato, ita vt infideles conuersi ad fidem nequeant validè ducere consanguineam sponsæ de præsenti habitæ infidelitatis tempore, & nondum cognitæ? dixi disp. 65. n. 6.

5 Tertiò infertur, ex matrim. rato irrito quacumque ex causa, modò non sit ex defectu consensus, oriri hoc impedimentum. Quia quamuis non reperiatur textus expressus id decidens: at id definitum erat *c. vn. de sponsal. in 6.* & quamuis per *Trident. sess. 24. de matrim. c. 3.* id correctum esse non tantum in sponsalibus, sed etiam in matrim. rato, testentur *Nauar. sum. Lat. c. 22. n. 58. coroll. 2. Couarr. 4. decret. 2. p. in noua edit. c. 6. §. 2. n. 2. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 50. f. 1147.* quia cùm sit correctũ in sponsalibus irritis, & hoc impedimẽtum non inueniatur expresse decisum oriri ex matrim. rato nullo, sed id deducatur per quandam consequentiam, eo quod id decisum sit in spõsalibus irritis: eo ipso quod Tridentinum id correxit in sponsalibus nullis, videtur quoque in matrimonio rato irrito id correctum. Accessorium enim sequitur naturam principalis, *reg. Accessorium, de reg. iuris, in 6.* Verùm certissimum est, id minime correctum esse, sed adhuc stare, & ideo oriri ex matrimonio rato irrito quacumque ex causa, præterquam defectu consensus, hoc impedimentum. Sic enim peculiariter declarauit Pius V. in motu proprio, qui incipit, *Ad Romanum spectat*, edito anno 1568. vbi Pontifex præmittit multos dubitasse, an decretum *Trident. sess. 24. de matrim. c. 3.* quo cauetur impedimẽtum publicæ honestatis vbi sponsalia valida non fuerint, prorsus tolli, vbi verò valida fuerint, non excedere primum gradum: intelligatur de sponsalibus de futuro, vel etiam de matrim. de præsenti non consummato, & sic ait: *Auctoritate Apostolica tenore præsentium declaramus, & definimus decretum concilij huiusmodi omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio sic (vt præfertur) contracto; sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus, quibus de iure veteri ante prædictum decretum concilij introductum erat.* Et ita aduertunt *Nauarr. sum. lat. c. 22. n. 57. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 10. n. 2. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. puncto 3.* vbi de impedimento publicæ honestatis. Nec placet temperamentum, quod adhibet *Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *n. 12.* vbi ait, si id matrimonium irritum sit occultum, aut manifestum sit fuisse irritum, non oriri impedimentum. Sed eius fundamentum me latet: cùm *c. vnic. de sponsal. in 6.* decidens ex sponsalibus nullis oriri hoc impedimentum, sola sponsalia exceperit, quibus deest consensus: & simul decíderit ex sponsalibus irritis ratione religionis, consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, consurgere hoc impedimentum. Quæ impedimenta manifestè reddunt matrim. nullum. Vide etiam quæ nu. 11. dicemus, vbi priorem partem limitationis eius examinabimus.

Vnde hoc est verum, siue contrahentes scirent, siue 6
ignorarent impedimentum, ob quod id matrim. est irritum. Sicut dixi in sponsalibus reprobata contraria opinione disp. 68. n. 7.

Quare si monachus, aut consanguineus, aut affinis, aut 7
frigidus, aut quodcumque aliud impedimẽtum dirimens habens, ineat matrim. quamuis id sit irritum, non carebit aliquo iuris effectu. Quippe eum habebit, nimirum, impedire ne consanguinei vsque ad quartum gradum validè ducant eam feminam: ob impedimentum publicæ honestatis ex eo matrim. irrito consurgens (vt in sponsal. dixi disp. 68. n. 6.) Quamuis enim ius commune in illis sit correctum, at in matrimonio manet illæsum.

Si tamen matrim. sit inter impuberes, vel alter ex con- 8
trahentibus sit impubes, malitia non supplente ætatem, & sit ob aliud impedimentum id matrim. irritum, non orietur ex eo impedimentum publicæ honestatis. Quia iuris interpretatione is contractus resoluitur in sponsalia de futuro, *c. vn. de desponsat. impub. in 6.* At ex sponsalibus irritis non oritur hodie impedimentum (vt dixi disp. 68. n. 10.) Ita *Nauar & Valentia n. 5. allegati.* Si verò id matrim. ex solo ætatis defectu esset irritum, oriretur ex illo impedimentum publicæ honestatis vsque ad solum primum gradum: vt ex sponsalibus validis oriri attento decreto Tridentini diximus eadem disp. 68. n. 10. Cùm id matrimonium vim habeat legitimorum sponsalium.

Ex his deducitur, non oriri hoc impedimentum, quo- 9
ties matrim. est irritum ratione metus cadentis in virum constantem. Quia est nullum defectu liberi consensus. Ita *Gloss. clem. vnic. verb. Matrimonialiter, de consang. & ibi Imol. n. 8. Sotus 4. d. 41. quæst. vn. a. 2. col. penult. Petrus de Soto lect. 10. de matrim. ad finem.*

Secundò deducitur, nec oriri vbi matrimonium non 10
valet ratione erroris personæ. Quod sit nullum defectu consensus. Ita *Sotus n. præced. allegatus.*

Consurget tamen hoc impedimentum, si matrim. sit 11
irritum ratione solius interni consensus defectus, vt in sponsalibus probaui disp. 68. n. 14. Et quamuis ibi nu. 16. id temperarim, nisi sponsalia sint clandestina: & in matrimonio eandem limitationem admittant *Palud. Nauar. Gaeta ibi allegati.* Et post Trident. *Nauar. sum. lat. c. 22. n. 58. & Emman. Sa, quem hac disp. n. 5. fin. allegaui.* At si sit omnino clandestinum, id est, sine parocho & testibus contractum, dicam n. 13. numquam oriri hoc impedimentum. Si verò coram illis celebretur, iam non est occultum, & ita orietur publica honestas.

Tertiò deducitur, non oriri hoc impedimentum, vbi 12
matrim. est cum incerta persona, vt, Duco vnam ex filiabus Titij. Quod desit consensus legitimus ad matrim. petitus, qui debet esse inter personas determinatas. Et ita in sponsalibus incertis non oriri ex eis impedimentum, deciditur *c. vnico, de sponsal. in 6.*

Quartò deducitur, nec oriri, quando matrim. est clan- 13
destinum, cui, nempe, deficit præsentia parochi & duplicis testis. Quia id matrim. claudicat ex parte formæ, non enim habet formam & figuram matrimonij, quæ post Tridentinum est consensus præstitus coram parocho & testibus. Et ideo li. 1. disp. 20. n. 3. concluimus, nec id matrim. vim sponsalium habere. Et Doctores huius sententiæ retuli hac nu. disp. 11. Si tamen amplectatur sententia probabilis, asserens matrim. clandestinum valere hodie vt sponsalia, modò aliud impedimentum non interueniat (quam retuli l. 1. disp. 20. n. 2.) dicendum subinde esset oriri inde impedimentum vsque ad solum primum gradum, tamquam ex sponsalibus validis.

Si autem matrim. initum sit per parentes vel alios, no- 14
mine filiorum præsentium & tacentium, vel absentium, dicendum est idem quod dixi disp. 68. n. 18. circa sponsalia sic inita. Quippe vtriusque quæstionis decisio pendet

ex

ex valore talium sponsalium, aut matrimonij. De qua re egi in loco ad quem ibi me remisi. Quamuis enim ex matrimonio irrito oriatur hoc impedimentum: at non oritur vbi non valet defectu consensus (vt nu. 5. diximus,) & in hoc euentu, si non valeat, est defectu consensus: quia aut filij non ratificarunt matrimonium ipsis absentibus contractum: aut si præsentes erant, eorum taciturnitas non fuit sufficiens interni consensus signum. Consensus autem ad matrim. desideratur signo aliquo externo manifestatus. Quòd si parentibus contrahentibus pro filiis tacentibus ac præsentibus, ipsi interius dissentirent: quamuis matrimonium esset irritum defectu consensus, suboriretur hoc impedimentum, iuxta tradita n. 11. Quia taciturnitas illa fuit sufficiens consensus indicium: ac proinde matrimonium illud in exterioribus habuit omnia requisita ad eius valorem, vt in simili diximus de sponsalibus, disp. 68. n. 18.

15 Vtrùm verò inter infideles, ex matrim. etiam consummato inualido oriatur aliquod vinculum naturale impediens post baptismum iniri coniugium cum consanguineis illius coniugis? dixi disp. 65. n. 5. & 6.

16 Nec hoc impedimentum est restrictum per *Trident. sess. 24. de matrim. c. 3.* ad primum gradum, quamuis oriatur ex matrimonio irrito, sed durat vsque ad quartum gradum, sicut olim. Sic enim declarauit Pius V. in motu proprio, cuius verba n. 5. retuli: vbi decidit durare in omnibus gradibus, in quibus antea dirimebat matrim. At ante Tridētinum impedimentū publicæ honestatis ortum ex sponsalibus etiam irritis, durabat vsque ad quartum gradum (vt probaui disp. 68. n. 9.) nedum ex matrimonio. Et ita aduertunt *Veracruz appendice ad Speculum*, vbi de impedim. affinitatis, *in fin. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de impedim. publicæ honest. *Barth. à Ledesma dub. 43. de matrim. f. 1408. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de imped. dirimentibus, *n. 12. Manuel 1. tom sum. 2. edit. c. 234. n. fin.* Quare non viderunt motum proprium aliqui Doctores, qui dixere impedimentum publicæ honestatis, consurgens ex matrim. rato, restrictum esse per *Trident. d. c. 3.* ad primum gradum, instar cōsurgentis ex sponsalibus. Hi sunt *Ouand. 4. d. 41. q. vn. fin. Toledo l. 7. sum. c. 10. fin. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 50. f. 1147.*

17 Non tamen contrahitur hoc impedimentum cum affinibus sponsæ de præsenti, sed cum solis consanguineis. Quod textus hos solos explicent. Sicut dixi de sponsalibus disp. 68. n. 3.

18 Estque hoc impedimentum perpetuum, nec morte alterutrius sponsi de præsenti extinguitur, vt de sponsalibus probaui disp. 68. n. 20.

19 Vtrùm autem matrim. contractum cum consanguinea prioris sponsæ de futuro, dissoluat priora illa sponsalia, ita vt nequeat iam sponsus ille priorem eam sponsam de futuro accipere in vxorem: & idem si frater sponsi priorem illam sponsam ducat? dixi disp. 68. n. 23. & duplici seq.

Hactenus egimus de matrim. rato absoluto. Iam de cō- 20
ditionali habendus est sermo. Et quidem si loquamur de illo, quando est initum sub conditione verè suspendenti, vtpote de futuro, honesta, ac contingenti, (nam quando est turpis aut impossibilis, aut de præterito vel præsenti, & est vera: vel quando est necessaria, aut tacitè inest, diximus disp. præc. n. 4. 5. 6. 7. & 8. contractum non suspendi, sed esse absolutum, & oriri statim impedimentum publicæ honestatis) vt, Accipio te in vxorem, si pater tuus voluerit: *Petr. de Ledesma de matrim. q. 55. a. 4. dub. penult.* censet diuersimodè loquēdum esse iuxta diuersas sent. Nam retenta sent. Iurisperitorum dicentium id matrim. statim impleta conditione effici validum absque nouo consensu, dicendum est oriri ex eo impedimentum publicæ honestatis: tamquam ex spōsalibus validis absolutis, quamuis conditio impleta minimè sit. Quia tale matrim. cùm sit perfectior contractus sponsalibus, includit eminenter ante conditionis euentum vim sponsalium absolutorum. At secus dicendum est, retenta sent. sustinenti non effici matrim. impleta conditione, nisi nouus accedat consensus. Quia cùm iuxta eam sententiam is contractus solam sponsalium conditionalium vim habeat, nullum ex eo ante conditionis euentum orietur impedimentum.

Sed verius multo est, iuxta neutram sent. oriri ex tali 21
matrim. ante conditionis euentum impedimentum aliquod. Quia nulla ratione habet vim contractus alicuius absoluti, sed solum sponsalium sub conditione initorum, aut matrimonij conditionalis, & proinde ante conditionis euentum nullus adest perfectus consensus. Non ergo orietur impedimentum. Quippe ob hanc rationem decidit, *c. vn. de sponsal. in 6.* non oriri impedimentum ex spōsalibus conditionalibus ante euentum conditionis. Et ita tenet *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 10. n. 2.*

Post euentum autem conditionis, si teneamus non 22
perfici matrimonium absque nouo consensu, sed eum contractum tunc habere vim sponsalium absolutorum (vt sustinet valde probabilis sententia, quam retuli lib. 5. disp. 8. n. 3.) dicendum est, antè nouum consensum perficientem matrimonium, oriri impedimentum publicę honestatis, sicut ex sponsalibus absolutis, nimirum, vsque ad primum gradum. Et ita tenet *Petr. de Ledesma n. 20. relatus.* At tenendo statim euenienti conditione perfici absque nouo consensu matrimonium absolutum (quod tenuimus eadem disp. 8. n. 5.) dicendum omnino est, oriri impedimentum vsque ad quartum gradum, sicut ex matrimonio. Et ita ait *idem Petrus de Ledesma* dicendum esse retenta hac sententia.

DE IMPEDIMENTO
disparis cultus.

DISPVTATIO LXXI.

Àn inter dispares cultu, vt inter fidelem & infidelem, & iam catechumenum, sit irritum matrimonium, & quo iure?

SVMMARIVM.

Matrimonium inter fidelem & infidelem est irritum, n. 1.
Idem inter fidelem & catechumenum, n. 2.
Idem, si infidelis ficte baptizatus contrahat cum Christiana, n. 3.
Idem, si hæreticus contrahat cum infideli, n. 4. & ibi remissiue de sponsalibus initis sub conditione, si conuertatur infidelis.
Matrimonium fidelis cum infideli est iure diuino naturali vetitum, n. 5.
An sit eodem iure irritum? Refertur quædam sententia, n. 6.
Proponitur sententia Authoris, n. 7.
Irritatio hæc non habetur ex lege aliqua Ecclesiastica, sed ex vsu Ecclesiæ, n. 8.
An inter Indos recens conuersos valeat matrimonium fidelis cum infideli, n. 9.
An Pontifex dispensare possit vt fidelis cum infideli contrahat: & ea dispensatio absque causa valeat, n. 10.
Satisfit argumentis, num. 11.

CIRCA impedimenti huius difficultates enucleandas 1
ceum ordinem seruabimus. Primò quidem de matrimonio inter dispares cultu aut fide, sermo erit in hac & seq. disp. Deinde de contracto inter ipsos infideles quoad eius valorem & dissolutionem per transitum alterius ad fidem. Tandem de facultate tunc cōcessa fideli transeundi ad aliud matrim. religionem, aut ordines, & similiter de facultate concessa ipsi infideli. In præsenti ergo disp. id tamquam certissimum supponendum est, matrimonium inter dispares cultu, nempe, inter fidelem & infidelem esse irritum. Quod vniuersi Theologi, ac iuris vtriusque professores absque controuersia fatentur. Et constabit ex dicendis n. 7. & 8.

2 Imò & inter personam baptizatam,& catechumenam est irritum matrim. Quod catechumena baptismo, qui sacramentorum ianua est, careat, quamuis fidem teneat, & in gratia constituta esse possit. Et hoc est quod ait text. *c.Caue,28.q.1.Si Christiana sit,non est satis,nisi ambo initiati sitis sacramento baptismatis.* Vbi *glossa verb.Si Christiana*, explicat,id est,catechizata. Et ita docent ex Theologis D.*Tho.* 4.*d.*39.*q.vn.a.*1.*ad* 5. *Albert.Magnus ea d.*39.*a.*4.D *Bonau.ibi*, *in expositlit.n.*1.*Richard.a.*1.*q.*1.*in fine corp. Palud.q vn.a.*1.*n.* 7.*Supplem.Gabrielis q.vn.a* 1.*fin.* D. *Anton.*3.*p.t.*1.*c.*6.*statim in princ.Sotus* 4.*d.*39. *q.vn.a.*2.*col.*6. *vers.Hinc fit,& ibi Palacios disp.vn.col.*5.*vers.Et si alter, Ouand.ibi,disp.vn. propos.*8. *Viguerius lib.institit.c.*16.§.7.*vers.*9.*imped.*10 *Veracruz* 1.*p.Spec.a.*32. *dub* 1.*post* 7.*concl. vers.Sed tamen,Enriq l.*12. *dematrim.c.*13.*n.* 3.*Toledo lib.*7.*sum.c.*7.*n.*1.*Philiarc.de officio sacerd.to.*1.*p.*2.*l.*2. *c.*5.*fin.Valentia* 4.*p.disp.*10.*q.*5 *punct.*3. vbi de impedim.disparis cultus. *Petr.de Ledes. de matrim q.*59.*a.*1.*fin Lud.Lopez* 2. *p.instruct.* vbi de matrim.*c.*53.*notab.*2.*Barth.à Ledesma de matrim.dub.*54. *post* 3.*concl. Vega* 2.*to.sum c.*34. *casu* 78. *&* 138. *Viuald.candel sacram.*1.*p.* vbi de matrim.*n.*217. *Hieron.Llamas* 3.*p.methodi curat animar.c.*8.§.12.*fin.* Et ex Iurisperitis, *Glossa c.Caue,verb.Alienam*,28.*q.*1. *Alberic.in suo dictionar.lit.* I.*verb.Infidelis,vers.Quid de fidelibus, Rainer.*2.*p.sum.tit.de matrim.c.*21. *Ioan.de Friburgo in sum.confess l.*4.*t.*10.*q.*16. *Astens.* 2.*p.sum.l.*8 *t.*21.*a.*1.*q.*1. *Rosella verb.Impedimentum, impedim.* 9.*n.*1.*Supplem sum.Pisanæ ibi,imped.*9.*n.penult. & ibi Tabiena impedim.*8.*n.*1. *Angel.verb.Matrim.*3 *impedim.*10.*init. Sylvester verb.Matrimonium*,8.*q.*10.*dict.*3.*Turrecr. c.Si quis gentilis,a.*1. *n.*2.*in solut.ad* 3.*& c.Caue,n.*1.28.*q.*1. *Nauar.sum.c.*22.*n.*49. *& lib.*4.*cons.*1.*edit.tit.de clandest.desponsc.cons. vlt.n.*16. *Anton. Cucus lib.*5.*instit.maior.t.*12.*n.*92. *Gaeta repetitione c.Ad limina*,30.*q.*1.§.4.*q.*169.*n.*423. *Vgolinus in sacram.* vbi de matrim.*c.*10.*n.*6.Nec obstat decretum *concil.Chalcedon.c.*14. vbi permittitur contractus fidelis cum infideli sponente se fidē recepturum: intelligitur enim de sponsalibus de futuro sub ea conditione cum infideli initis, si ad fidem conuertatur. Quæ valida esse dicemus n.4. & ita explicat *Sotus proxime allegatus.*

3 Hinc deducitur, non esse audiendos *Archid.c.Non oportet,n.*4.28.*q.*1.*& ibi Bellameram n.*3.asserentes valere matrimonium Catholici cum ficte baptizata. Cùm enim ea sit re vera infidelis, vtpote quæ coram Deo verum baptismum non susceperit,nequit validè fideli nubere.

4 Rursus deducitur, nec valere matrim. si hæreticus aut apostata cum infideli contrahat. Quod illi tamquam verè baptizati subdantur legibus Ecclesiæ matrim.hoc irritantibus. Quod bene docet *Enriquez lib.*12.*de matrim.c.*13. *n.*4.*fin.* An verò valeant sponsalia inter fidelem & infidelem,sub ea conditione,si hic conuertatur,& impleta conditione fiant omnino legitima? dixi l.5.n.22.& seqq.

5 Secundò supponendum est, matrim. fidelis cum infideli vetitum esse iure diuino naturali,ac proinde secluso quouis iure Ecclesiastico nullatenus licere, nisi in aliquo speciali euentu ita vrgens causa occurreret, vt recta ratio id matrim.tunc ineundum dictaret. Quod fatentur *Sotus* 4.*d.*39.*q.vn.a.*2.*col.*4.*vers. Apparet ergo,vetr.de Ledesm.de matrim.quæst.*59.*ar.*1.*dub.*3. *Bartholomæus à Ledesma dub.* 54. *de matrim post* 2.*concl.Vega* 2.*to.sum.c.*34.*casu* 136.Et id supponit *Bellarm.l.*1.*de matrim c.*23 *concl.*1. Et probatur ex *cap.*7. *Deuteron.* vbi Deus interdixit matrimonium Hebræorum cum Gentilibus. Atque id præceptum fuisse partim morale, manifestè ostēdit ratio ibidem eius præcepti subiuncta: *Quia seducet filium tuum,ne sequatur me,& vt magis seruiat diis alienis.* Quæ eadem ratio eiusdem præcepti redditur 3.*Reg.c.*11.ibi: *Certissime auertēt corda vestra,vt sequamini deos alienos.*Secundò id constat ex eo loco D.*Pauli* 2.*Corinth.*6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras:aut quæ pars fideli cum infideli?* Quem locum D.*Hieron.lib.*1.*in Iouinianum, & epist.ad Gerontiam*,intelligit de coniugio fidelis cum infideli. Quod si de omni commercio cum infidelibus vitando,cum Theophylacto,& communiter expositoribus eum locum intelligamus,à forti ori contractus matrimonij interdictus censebitur, in quo est summa coniunctio & familiaritas. Et 1.*Corinth.*7.*Mulier si dormierit vir eius,liberata est: cui autē vult,nubat,tantùm in Domino.* Quod D.*Ambrosius,Theophylactus,D.Anselmus,D.Thomas,Sedulius,Caietanus in eum locum*, intelligunt de matrim. cum fideli ineundo.Et similiter intelligunt D.*Hieronymus lib.*1.*aduersus Iouinian.& Tertullianus lib.*2.*ad vxorem.* Et quamuis D. *Augustin.* dubius sit circa hoc,at hunc sensum admittit *lib.*1.*de adult. coniug.cap.*25. Tertiò, quia huiusmodi matrimonium fini ipsius aliquo modo aduersatur. Cùm enim finis matrimonij non sola prolis generatio sit, sed etiam legitima eius educatio,prolesque apud vtrumque parentem educari debeat, vbi parentes religione dispares sunt, nequibit proles bene educari: vteruis enim parens ad suam religionem pertrahere conabitur. Et confirm. quia aduersatur quoque alteri matrimonij fini rectè comparando, qui est mutua coniugum habitatio. Ea quippe inter religione dispares vix quieta & tranquilla esse poterit,sed innumeris discordiis plena. Quartò, quia ius diuinum naturale dictat, peccādi periculum totis viribus cauendum esse. At præsentaneum valde periculum imminet peruersionis coniugis fidelis,ac lapsus ipsius in infidelitatem,ob mutuum amorem, & arctissimam necessitudinem, qua coniuges deuinciuntur, si alter sit infidelis. Quod lapsus Salomonis viri mira sanctitate ac sapientia præditi testatur: ob cōiugium enim cum feminis idololatris ad earum idola colenda tractus est. Nedum id timendum erit cæteris fidelibus, qui nec ea sanctitate nec ea sapientia pollent. Deinde proles etiam in magnum lapsus in infidelitatem discrimen adducitur, & vt in ritu Gentilitio ab infideli educetur.Tandem impedientur vniuersa religionis Christianæ officia, quæ fidelis coniux præstare tenetur, infidelis enim ea ægerrimè ferret.

Tota verò difficultas est, an ita id matrimonium iure 6
diuino interdictum sit, vt eodem iure sit etiam irritum? Quidam id affirmant. Ducuntur testimoniis sacræ paginæ n.præced.adductis. Secundò, quia alias Ecclesia non posset irritare matrim.cum infidelibus,vtpote quæ in eos potestate caret. Tertiò, quia nec reperitur locus, vbi id irriter. Textus enim, qui de ea irritatione loquuntur, vel sunt ex sanctis,vel ex Conciliis prouincialibus desumpti: nec clarè dicunt esse irritum:vt num.8.dicemus. Quartò, quia cùm Christus instituerit, in noua lege matrim. esse sacramentum, & tale nequeat esse fideli cōtrahente cum infideli, eo quod hic sit sacramenti incapax, videtur eo ipso id matrim.irritum reddidisse. Quintò,quia rationes adductæ num.præced. videntur suadere id matrim.iure naturæ irritum esse: vtpote qui fini ipsius repugnat. Tandem,quia matrim. obligat ad cohabitandum ac reddendum debitum,ad quod restringere nequit matrim.fidelis cum infideli.Sed ille nec tenetur cohabitare,nec reddere debitum. Vt ex testimonio D.*Pauli* 1.*Corinth.*7.colligunt DD.& dicemus disp.73. ergo id matrimonium iure ipso naturali est irritum.Et ideo iure diuino esse irritum tenet *Catharinus l.*5.*contra Caiet.c.de matrim.Viguer.l.institut.c.*16. §.7.*vers.*9. *impedim.*10. & dicit esse probabile *Petrus de Ledesma allegandus nu sequ.* Et est clarè huius sent. *Paulus Grilland.de pœnis omnifariam coitus,q.*12.*n.*4. vbi ait Pontificem non posse in hoc dispensare.Et citatur pro hac sent.*Arboreus lib.*11.*Theosoph.c.*16.at id non dicit.

Cæterùm multo verius est, non esse id matrimonium 7
irritum aliquo iure naturali diuino, aut diuino positiuo, sed solo iure Ecclesiastico. Et non esse diuinum naturale inde probatur, quia coniunctio fidelis cum infideli non aduersatur omnino fini matrimonij, potest enim inde procreari soboles, ac in cultu Christiano educari, quamuis rectæ & facili eius finis consecutioni obster. Secundò, quia in lege naturæ aliquot eiusmodi matrimonia inita sunt. Quale fuit Iacob cum filiabus Laban ethnici, *Genes.*29. Ioseph cum Ægyptia Putipharis filia, *Genes.*41. Mosis cum filia Iethro Æthiopissa. Item tale fuit

ma-

matrimonium in lege scripta Esther cum Assuero, *Esther* 2. Salomonis cum filia Pharaonis, *Regum* 3. *c.* 3. Et in lege gratiæ ea matrimonia frequentissima fuisse suo tempore testes sunt *D. Hieronym. lib. 1. in Iouinianum*, *D. Augustinus lib. de fide & operibus, cap.* 19. nec irritabantur, quamquam ea non vacare culpa existimaretur. Et sancta Monica pagano nupsit, teste *D. Augustino lib. 9. Confession. cap.* 9. Tertiò, quia matrim. personæ fidelis cum hæretica ferè eadē incommoda contra matrimonij finem affert ac fidelis cum infideli. Aduersatur enim bonæ prolis educationi, mutuæ coniugum tranquillitati; creatque non immodicum coniugis catholici peruertendi discrimen. Et tamen nullus dicit, hoc matrimonium esse iure naturali irritum. Deinde non esse iure diuino positiuo inde ostenditur, quòd in lege noua nullum ius diuinum positiuum sit, præterquam fidei & sacramentorum, vt ostendimus disp. 52. n. 2. Cùm ergo præceptum hoc non pertineat ad fidem, aut sacramenta suscipienda, sed ad contractum naturalē à Christo eleuatum ad sacramenti rationem ritè celebrādum, si diuinum naturale non est (vt probauimus) nec diuinum positiuum erit. Et confirmatur, quia Christus in matrim. nil immutauit, quod ad ius naturæ pertineret, sed tantum id, quod contractus quidam naturalis erat, eleuauit ad esse sacramenti. Vt habet commune Theologorum axioma. Secundò, quia testimonia ex vtroque testamento relata nu. 5. solùm probant, id matrim. iure diuino interdictum esse: nec in illis de eius irritatione mētio fit. Cùm tamen stet matrim. iure diuino naturali vel positiuo interdici, nec esse irritum eodem iure. (vt probaui disp. 59. n. 3.) Nec inuenitur testimoniū aliquod irritās, nisi *Esdræ* 1. *c.* 9. & 10. vbi Esdra interpretante legem Domini in Deuteron. latam, separati sunt Hebræi à conjugibus infidelibus, quas duxerant. sed id præceptum quatenus irritās prædicta matrimonia iudiciale fuisse, ac subinde morte Christi expirasse, vel ex eo manifestum est, quòd cum solis infidelibus incolis terræ Chanaan coniugia interdicta sint. Quare cùm 1. *Esdræ c.* 9. numerantur Ægyptij inter eos infideles, sermo est de Ægyptiis eiusdem terræ Chanaan incolis. Vt annotauit *Caietanus*. Tandem esse irritum iure Ecclesiastico colligitur à sufficienti diuisione. Si enim est irritum ex mente omnium, & non iure naturali, aut diuino positiuo, (vt probauimus,) restat, iure Ecclesiastico. Vbi autem sit hoc ius, nu. seq. dicemus. Et ideo huius sent. sunt ex Theologis *Scotus* 4. *d.* 39. *q. vn. a.* 2. *& ibi D. Bonauent. a.* 1. *q.* 1. *Duran. q.* 1. *n.* 8. *Ricard. a.* 1. *q.* 1. *Mayronis q. vn. Thomas de Argentina q.* 1. *a.* 1. *Palud. q. vn. a.* 1. *num.* 7. *Maioris q. vn. col.* 2. *vers. Forte dicis. Supplem. Gabrielis q. vn. art.* 1. *flatim in princ. & a* 2. *init. Sotus q. vn. a.* 2. *col.* 3. *vers. His tamē nihil obstantibus: & col.* 4. *concluſ.* 2. *Guil. Rubion q.* 1. *ar.* 2. *concl.* 3. *Nicol. de Orbellis q. vn. Bassolis q. vn. a.* 3. *in fin. corp. Guillel. Borrilong. q. vn. a.* 2. *immediatè ante* 3. *conclusionem. Eckius homil.* 71. *de sacram. Victoria sum.* vbi de matrim. *num.* 294. *Petr. de Soto lect.* 9. *de matrim. in impedim. disparis cultus. Nicol. de Nissa super* 4. *sentent. tract.* 6. *p.* 3. *de matrim. q.* 6. *concluſ.* 3. *Ledesma* 2. *p.* 4. *q.* 61. *a.* 2. *ad fin. Veracruz* 1. *p. Speculi, a.* 32. *dub.* 1. *concl.* 3. *Angles floribus* 1. *p.* vbi de matrim. *q.* 12. *a.* 1. *in princ. Palacios* 4. *d.* 39. *disp. vn. col.* 6. *vers. Vnde quod, & col.* 15. *vers. Sufficit igitur, f.* 911. *Ouand. ibi, disp. vn. propos.* 8. *Bellarm. l.* 1. *de matrim. c.* 23. *concl.* 2. *&* 3. *Enriqu. l.* 12. *de matrim. c.* 13. *n.* 2. *&* 3. *Valentia* 4. *p. disp.* 10. *q.* 5. *punct.* 3. vbi de disparitate cultus. *Manuel* 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 230. *n.* 2. *Petr. de Ledesma de matrim. q.* 59. *a.* 1. *dub.* 2. *in* 2. *concl. Barthol. à Ledesma dub.* 54. *de matrim, concluſ.* 2. *&* 3. *Graffis* 1. *p. decis. l.* 2. *c.* 85. *n.* 11. *Viuald. candel. sacram.* 1. *p.* vbi de matrim. *n.* 218 *Vega* 2. *tom. sum. c.* 34. *casu* 136. Et ex Iurisperitis, *Calderin. c. fin. de condit. appos. Alex. de Neuo, ibi, n.* 11. *Rosella verb. Papa, n.* 6. *Sylvest. verb. Matrimonium*, 8. *qu.* 10. *dict.* 3. *Armilla verb. Matrimonium, n.* 36. *Tabiena verb. Impedimentum, imped.* 8. *n.* 1. *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 11. *n.* 1. *Ant. Cucus. l.* 5. *institut. maiorum t.* 12. *n.* 94. *Matienzo li.* 5. *recop t.* 1. *rub. gloss.* 1. *n.* 159. *Mozzius de contractib.* vbi de matrim. *tit. qui possunt matrim. contrahere, n.* 27. *Alex. Carrer. l.* 5. *de spons c.* 20. *Vgolin. de sacramēt.* vbi de matrim. *c.* 19. *n.* 6. & est cōmunissima sententia.

Quòd si obijcias, nullum esse ius Ecclesiasticum irritans matrim. fidelis cum infideli. Quippe omnes canones, qui ad hoc allegantur, vel sunt ex Sanctis, vel ex Cōcilijs prouincialibus desumpti: vel loquuntur de speciali coniugio inter Christianam & Iudæum: nec expressè dicunt matrim. fore irritum, sed tantùm illud prohibent: vt cōstat ex *c. Caue, c. Non oportet, c. Si quis Iudaicæ, c. Iudæi*, 28. *q.* 1. Adde aliquos ex ijs canonibus eodem tenore interdicere matrim. fidelis cum hæretica: vt *d. c. Caue, & c. Non oportet, & Concil. Chalcedon gener. c.* 4. Quod tamē non esse irritum dicemus disp. seq. n. 2. Fatendum quidem est, nullum esse textum, quo hæc irritatio inducatur, & ita eam non haberi ex lege aliqua Ecclesiastica scripta: sed ex receptissimo Ecclesiæ vsu vim legis obtinente, & ex Apostolorum traditione. Et ita docent *Sotus* 4. *d.* 39. *q. vn. art.* 2. *col.* 5. *vers. Hæc autem, Petr. de Soto, Ledesma, Valentia, nu præced. alleg. Veracruz* 1. *p Specul. a.* 32. *dub.* 1. *concluſ.* 4. *Bellarm. l.* 1. *de matrim. c.* 23. *propos.* 2. *&* 3. *Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 23. *n.* 3. *fine, Petrus de Ledesma de matrim. q.* 59. *a.* 1. *dub.* 1. *concl. vn. Lud. Lopez* 2. *p. instruct.* vbi de matrim. *c.* 53. *notab.* 2. 8

Hinc infert *Veracruz* 1. *part. Speculi, a.* 32. *dub.* 1. *concluſ.* 7. videri probabile, inter Indos noui orbis recens ad fidem conuersos valere matrim. fidelis cum infideli. Quòd cessaret ratio consuetudinis, nempe, timor peruersionis infidelis. Verùm meritò statim addit id non esse dicendum. Tum, quia lex generalis Ecclesiæ ex antiquissimo eius vsu deducta non obligat, eo quòd in quodam speciali casu eius ratio deficiat. Tum etiam, quia non sola ea est ratio, sed plures alias n. 5. retulimus. 9

Secundò deducitur, posse ex Pontificia dispensatione matrim. iniri inter fidelem & infidelem. Cùm Pontifex dispensare possit in omni iure Ecclesiastico, quo attento est matrimonium hoc irritum, (vt n. 7. probauimus.) Et ita docent *Calderinus, Alex. de Neuo, Sylvester, Thomas de Argentina, Mozzius, Vgolinus, Graffis eod. num.* 7. *allegati. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento* 8. *n.* 1. *fine Armilla verb. Matrimonium, n.* 36. *Sotus* 4. *d.* 39. *q. vn. a.* 2. *in fine corporis. Manuel* 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 230. *n.* 2. *Petrus de Ledesma de matrim. q.* 59. *a.* 1. *dub.* 2. *in corollario, quod infert ex* 3. *concl. Barth. à Ledesma de matrim. dub.* 54. *post* 3. *concluſ. Vivaldus candel. sacrament.* 1. *p.* vbi de matrim. *n.* 220. Immo quamuis absque vrgentissima causa eam dispensationem concedi nefas sit, at valebit matrimonium virtute illius initum. Vt bene tradunt *Sotus & Barth. à Ledesma ibidem*. Quia solo iure Ecclesiastico irritum est, in quo dispensatio, sine legitima causa cōcessa non frustratur suo valore. Quòd si obiicias, id matrim. esse iure diuino naturali interdictum, (vt nu. 5. diximus.) Respondeo, quando Pontifex ex iustissima causa dispensaret, fore omnino validam dispensationem, vt matrim. valeat, & vt omni prorsus culpa vacet: si autem iusta causa desideraretur, ea dispensatio minimè excusaret contrahentes à peccato lethali contra ius diuinum, at efficeret validum matrim. vtpote quod solo iure Ecclesiast. irritetur. Sicut Pontifice dispensante absque legitima causa, vt sacerdos vxorem duceret, valeret matrim. quod solo iure Ecclesiastico erat irritum, at peccaret mortaliter sacerdos contra votum, quod iure diuino matrimonium impedit. 10

Ad argum. n. 6. proposita resp. Ad 1. dic, ea testimonia probare, id matrimonium esse iure diuino vetitum: quod n. 5. concessimus: non autem esse eodem iure irritum. Ad 2. dic, satis esse, Ecclesiam potestatem habere in personam fidelem, vt possit eius matrim. cum infideli irritare. Cùm enim matrim. postulet duos contrahentes habiles, eo ipso quòd Ecclesia reddit inhabilem fidelem vt cum infideli contrahat, corruit omnino matrimonium, quod claudicare nequit. Ad 3. constat ex dictis n. 8. Ad 4. dic esse irritum in ratione sacramenti, quòd nequit iure diuino consistere, nisi inter duos fideles. At erit validum attento solo iure diuino, vt quidam contractus naturalis eo pacto, quo inter ipsos infideles valet. Ad 5. dic, eas rationes probare, iure naturæ esse illicitum, tamquam aduersum 11

rectæ

rectæ consecutioni finis ipsius matrimonij: non tamen eo iure esse irritum. Quia non omnino aduersatur fini. Vt n.7. ostendimus. Ad vltimum dic, ex eo matrim. oriri obligationem cohabitandi, & reddendi debitum ex vtraque parte. Nam si infidelis postea conuerti velit, absque alio nouo contractu adest ea obligatio. Si vero infidelis respuat conuerti, durante ea voluntate, suspensa erit ab extrinseco ea obligatio: sicut si post matrimonium coniux adulteretur.

DISPVTATIO LXXII.

An matrimonium personæ fidelis cum hæretica, vel apostata à fide, validum sit?

SVMMARIVM.

Refertur sententia negans validum esse, n.1.
Proponitur contraria auctoris sententia, n.2.
An valeant sponsalia inter personam catholicam & hæreticam vel apostatam? n.3.
Qualis culpa in hoc matrimonio inueniatur? n.4.
An id matrim. culpa vacet in Germania & alijs locis, in quibus fideles cum hæreticis permisti sunt, n.5.
An licita sint pacta in ijs matrimoniis inita, vt educentur quidam ex liberis in fide, alii vero hæresi adhæreant, n.6.
Satisfit argumentis, n.7.

1 QVIDAM existimãt, matrim. personæ fidelis cum hæretica vel apostata esse irritum. Ducuntur, quia id expresse habetur *can.72. sextæ Synodi gener.* ibi: *Non licere orthodoxum cũ hæretica coniungi, nec orthodoxam cũ hæretico: sed & si quid eiusmodi factum apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium coniugium dissolui.* Nec potest dici, hæreticum pro infideli vsurpari. Quia valde impropria esset locutio: & quia *in princ. illius canonis* sermo habetur de hæretici cum catholica matrimonio: in fine autem de coniugio fidelis cum infideli. Secundò, quia *c. Non oportet, 28. q.1.* quod est ex Concilio Agathensi c.67. interdicitur matrimoniũ catholici cum hæretica. Et *c. Caue, 28. q.1.* æquè interdicitur ac matrim. fidelis cum infideli, & ob easdem rationes, nimirum, ne fides catholici ex consortio infidelis aut hæretici periclitetur: & ne proles in eo errore educetur. Si ergo hoc est irritum: ergo & illud. Tandem, quia ob dictas rationes aliqui DD. censent (& probabiliter) vt disp. præced. n.6. retuli, matrim. fidelis cum infideli esse iure diuino irritum. Eandem ergo probabilitatem habebit, esse irritum catholici cum hæretica eodem iure diuino. Cùm eædem rationes in vtroque casu militent. Et ideo hanc sententiam amplectuntur *gloss. c. finali, verb. Contra substantiam, de condit. appos. Hostiensis c.2. n.1. de coniug. seru. & ibi Anchar. n.1. 1. ex reg. 15. tit. 1. p.4. Carrerius de hæreticis n.157.* (habetur to.11. tract. p.2.) *Simancas de cathol. instit. tit. 40. n. 46. Rojas singulari 128. n. vnico.*

2 At proculdubio tenendum est, id matrim. quamuis illicitum, esse validum. Probatur primò, quia *c. Decreuit, de hæret. in 6.* videtur supponi id matrim. valere, dum ibi decernitur vxores, quæ scienter hæreticis nupsere, priuandas esse dote in pœnam delicti, & tamen non iubentur separari. Secundò, quia cùm in aliquibus textibus num. præcedenti relatis id matrim. vetetur, nullibi tamen declaratur fore irritum: nec vsus Ecclesiæ obtinuit, id nõ valere: sicut in matrim. fidelis cum infideli vsum obtinuisse diximus disp. præced. n.8. Immo valere obtinuit vsus, siquidem ferè omnes antiqui & neoterici (vt mox referemus) validum esse testantur: cùm cõtrarium, nemine dubitante, astruant de matrim. fidelis cum infideli. Nec *can. sextæ Synodi relatus n. præced.* id matrim. irritans, auctoritate aliqua Concilij pollet; vt de canonibus illius VI. Syn. probauimus hoc lib. disp. 28. n.7. Tandem, quia cùm matrim. sit Sacramentum, quoad Sacramenti necessitatem solùm petit paritatem Baptismi suscepti ab aliquo cõtrahente, quamuis in fidei professione disparitas sit. Et ideo huius sent. sunt ex Theologis *D. Thom. 4. d. 39. q. vn. ar. 1. ad 5. Albert. Magnus ea d. 39. a. 4. D. Bonau. ibi. a. 1. q. 1. Durandus q. 1. ad 2. Ricard. a. 1. q. 1. ad 2. & in expos. lit. Palud. q. vn. a. 1. n. 7. Supplem. Gabr. q. vn. a. 1. fine. Thomas de Argentina, q. 1. a. 1. Carthusian q. vn. Caiet. sum. verb. Matrimonium, c. 1. impedim. 6. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 6. notabil. 2. Petrus de Soto lect. 9 de matrim. in impedimento disparis cultus. Sotus 4. d. 39. q. vn. art. 2. ad vlt. Nicolaus de Orbellis ibi, q. vn. Palacios ibi disp. vn col. 6. vers. Vnde quod. Ouand ibi disp. vn propos. 11. Idem Palacios 4. d. 30. disp. vn. col. 16. f. 636. Celaia eadem d. 30. q. 1. fine. Ledesma 2. p. 4. q. 61. a. 2 fine. Viguer. lib. institut. c. 16. §. 7. vers. 9. impedim. 10. Veracruz 1. p. speculi, a. 32. dub. 1. conclus. 6. Angles florib. 1. p.* vbi de matrim. *q. 12. a. 1. dub. 1. concl. 2. Bellarm. l. 1. de matrim. c. 23. statim in princ. Petr. de Ledes. de matr. q. 59. a. 2. dub. 4. Barth à Ledes. de matrim. dub. 54. concl. 4. Enriquez l. 12. de matr. c. 13. n. 4. Toledo l. 7. sum. c. 7 n. 1. Valentia 4. p. disp. 10. q. 3. punct. 3.* vbi de impedimento disparis cultus. *Azor l. 8. inst. moral. c. 11. qu. 5. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 5. fine. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 53. col. 5. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 230. n. 2. Viuald. candel. sacram. 1 p.* vbi de matrim. *n. 219. Graffis 1. p. decis. l. 2. c. 85. n. 14. Hier. Llamas meth. curat. 3 p. c. 8. §. 12. fine, Vega 2. to. sum. c. 34. casu 140.* Cañedo *summa sacram.* vbi de matrim. *c. 6. paulo post princ.* Et ex Iurisperitis, *glos. c. Nõ oportet, verb. Hæreticis 28. q. 1. & ibi* Archid. *n. 4. Bellamera n. 3. Speculat. t. de diuor. §. vn. n. 2. Ioan.* And. *c fin. n 8. de condit. appos. & ibi* Anton. *n. 7.* Abbas *n. 5. Card n. 3. Præpos. n. 6.* Alex. *de Neuo nu. 12. Henricus n. 2. fine, & n. 3. Idem Ioan And. c. Decreuit, n. vn. de hæret. in 6. & ibi Archid. n. vn.* Anchar. *ad fin. Dominic. n. 2. Franc n. 1. Idem Henric. c. Quanto, fine, de diuort.* Alberic. *in suo dictionario lit. I. verb. Infidelis vers. Quid de fidelib. Rainer. 2. p sum. tit. de matrim. c. 21. Ioan. de Fribur. in sum confes. l. 4. t. 10. q. 14. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 21. a. 1. q. 1. Monaldus sum.* vbi de matrim. *t. de dispari cultu. in fine. Brunel de sponsal. cõ. l. 32 n. 4. Rosella verb. Impedimentũ, impedim. 9. n. 1. & ibi Supplementũ* Visanæ, *impedim. 9. n. penult. Tabiena ibi, imped. 8. n. 1.* Angel. *verb. Matrimonium, 3. imped. 10. n. 8. Sylu. verb Matrimonium, 8. q. 10. dicto 3. Armil verb. Matrimonium, n. 36. Turrec. c Si quis Gẽtilis, a. 1. n. 2. in solut. ad 3. & c. Caue, n. 1. 28 q. 1. Segura de bonis lucratis constãte matrim. n. 96. & ibi Perez in addition. Nauar. sum. c. 22. n. 49. & l. 4. consil. 1. edit. t. de clãdest. despons. cons. vlt. n. 16 & t. de spons consil. 38. n. 6. & l. 5. cons. t. de hæreticis cons. 1. n. 6. in 2. edit. l. 4. t. de sponsal. cons. 5. n. 6. & l. 5. t. de hæretic. concil. 2. n. 6. & in vtraque edit. l. 1. t. de cõstit. cons. 26. n. 63. Couarr. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 11. n. 4.* Greg. *Lop. l. 15. verb. Nin conhereja, tit. 2. p. 4. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 169. n. 423. Anton. Cuc. l. 5. institut. maiorum, t. 12. n. 90. Matienzo lib. 5. recop t. 1. rubr. glos. 1. n. 161.* Alex. *Carrer. l. 5. de sponsal. cap. 20. Mozzius de contractibus.* vbi de matrim. *tit. Qui possunt matrimonium contrahere, nu. 27. Vgolin. de sacram.* vbi de matrim. *c. 19 nu. 6. Peña super Directorium Inquisitorum, 2. p super verb. Decreuit, n. 2. f. 210. Petr. Bollo æconomica canon. 2. classe c. 4. §. 7. §. Disparitas cultus.*

3 Sponsalia verò inita inter personam catholicam, & hæreticam, vel apostatam, sunt irrita. Quia promissio illa est de re turpi, & omnino illicita, ac proinde nullã sponsalium obligationem inducere potest. Et ita docet *Nauar. l. 4. cons. t. de sponsal 1. edit. cons. 38. n. 6. in 2. cons. 5. n. 6.*

4 Fatentur autem omnes, matrimon. catholicæ personæ cum hæretica, vel apostata, esse peccatum: immo multi explicant esse mortale: & id quidem est verissimum. Quia contrauenitur iustissimo Ecclesiæ præcepto interdicentis ea matrimonia, propter periculum fidei imminens cõiugi catholico ac proli. Vt constat ex *Concil. gener. Chalcedonensi, can. 13. & Concilio Eliberit. c. 16. & Laodiceno c. 10 & 31. & Carthaginensi 3. c. 12. &* Agathensi *c. 67.* quod refertur *c. Non oportet, 28. q. 1.* Quæ dempto primo, quamuis prouincialia sint, at sunt approbata à Pontificibus: vt refert *Simancas de instit. cathol. t. 40. n. 21.* Et ita esse culpam lethalem huiusmodi matrimonium inire, docet *Sotus 4. d. 39. q. vn. a 2. ad vlt. Nauar. summa Hispana c. 22 n. 49. Veracruz 1. p. Speculi, a. 32. concl. 6.* Palacios *4. d. 39. q. vn col 6. vers. Vnde quod. Petr. de Ledesma de matrim. q. 59. a. 1. ad fin. Valentia,* Philiarcus, Cañedo, *allegati n. 2. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus, *n. 8. fine:* vbi hoc temperat, nisi esset spes certa conuersionis. Sed non placet, durat enim præceptum, quamdiu non redit ad fidem: & facillimo negotio posset inito matrim. non conuerti.

Hinc

Hinc tamen excipi debent loca, in quibus hæretici non denunciati, nec notorij clericorum percussores, cum catholicis permisti coniuuunt, vt in Germania, Gallia, Polonia, in iis enim ex consuetudine recepta & tolerata, licent coniugia catholicæ personæ cum hæretica, dummodo catholica liberè permittatur, & absque peruertionis periculo in fide permanere. Quia ea coniugia ineuntur instar aliorum contractuum ciuilium ob amicitiæ leges, & ad communem pacem, & Reipublicæ tranquillitatẽ tuenda. Et ita colligens ex *Nauarro l.1. cons. tit. de constit. in vtraque edit. cons.1.n.59.& 60.* docet Azor *l.8. instit. moral. c.11. q.5.*

6 Pacta verò, quæ in coniugiis quandoque ineuntur, vt quidam ex liberis nascituris fidei, alij autem hæresi adhæreant, sunt prorsus impia & irrita. Quod sint contra ius Ecclesiasticum, præscribens vt soboles sequatur conditionem patris fidelis, (vt dicemus disp. seq. n. vlt.) Pugnat enim cum iure diuino, quo attento, incumbit parentibus cura educandi liberos in fide, iisque moribus, vt remedia saluti spirituali necessaria adipiscantur. Et ita docent *Nauar. eo cons.1.n.63.* Azor *eo c.11.q.6.*

7 Ad argumenta n.1. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis nu.2. vbi diximus, eos canones auctoritate Concilij destitutos esse. Ad 2. dic, in iis canonibus prohiberi ea coniugia personæ hęreticæ cum catholica, at minimè reddi irrita. Nec militant eædem rationes, quæ in coniugio fidelis cum infideli. Quia inter hos nequit matrim. esse sacramentum: & sunt inter se magis dispares: ac infideles sunt obstinatiores. Et per hoc patet ad 3.

DISPVTATIO LXXIII.

An matrim. inter fideles inito, liceat coniugi iam ad fidem conuerso cum infideli habitare, possitve ab illo diuertere?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones sunt disputandæ, n.1.
An apud infideles sit verum matrim. & efficiatur sacramentum vtroq; conuerso ad fidem, & an sit sacramentum ex parte fidelis, si cum dispensatione ducat infidelem, n.2.
Valet matrim. sola lege canonica interdictum, secus si lege naturali, aut speciali ipsorum infidelium lege irritum sit, n.3.
An infidelis, repudiata vxore, aliam ducens possit post conuersionem cum posteriori manere? Et enodatur c. Si quis Gentilis, 28 q.1.n.4.
Quid si infidelibus pluribus matrimonio coniunctus conuertatur, n.5.
Matrimonium infidelium dissoluitur sola altertus conuersione, n.6.
An tempore primitiuæ Ecclesiæ possit fidelis diuertere à fidelis cohabitatione, effectq; consilium cohabitare, n.7.
An si post conuersionem haberet rem fidelis cum infideli, amitteret ius diuertendi, & cohabitans reddere teneretur, n.8.
Infidelis recedens, aut nolens legitimè cohabitare, peccat in matrimonium, n.9.
An quando infidelis est obstinatus, nec est spes eius conuersionis, teneatur fidelis recedere ab eius habitatione, n.10.
An post tempus primitiuæ Ecclesiæ, & præsenti, liceat coniugi ad fidem conuerso habitare cum infideli? Refertur quædam sententia, n.11.
Non est licitum habitare, n.12.
Quid, si spes subsit conuersionis infidelis, n.13.
An tunc teneatur fidelis habitare cum infideli, n.14.
Quid, si infideli conuerso ad fidem magnum detrimentum sequatur, vt vitæ periculum, nisi habitet cum infideli, n.15.
Quando alter solum exparentibus est fidelis, quem debeat sequi proles, n.16.

1 QVÆSTIO hæc supponit inter infideles verũ esse matrimonium: & de cohabitandi necessitate, quando alter fidelium conuertitur, tractat. Et potest disputari pro tempore primitiuæ Ecclesiæ, & pro tempore posteriori. Et ideo triplex est quæstio disputanda. Prima, an & quando sit validum matrim. infidelium? Secunda, an tempore primitiuæ Ecclesiæ liceret alteri conuerso ad fidem habitare cum infideli? Tertia, an id liceat tempore præsenti?

2 QVÆSTIO I. An matrim. infidelium sit verum? Cui breuiter satisfit, asserendo, apud infideles esse verum & legitimum matrim. non tamen ita perfectum, sicut inter fideles. Quod quidem certissimum est. Et prior pars constat ex 1. Cor. 7. vbi D. Paulus consulit ad fidẽ conuerso, ne ab infideli coniuge discedat. Quod amplius n.7. ostendemus. At id nefas esset, nisi tempore infidelitatis verũ iniretur matrim. Idque etiam definitur *c. De infidelibus, de consanguin. c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* Et ratio est, quia matrim. est non tantum sacramentum, sed etiam contractus naturalis: quamuis igitur inter ipsos non possit consistere matrimonium, quatenus est sacramentum, vtpote qui tamquam non baptizati sunt sacramenti incapaces; potest tamen, quatenus est contractus naturalis, instar aliorum contractuum. Posterior etiam pars est certa contra Lutherum, dicentem sacramenta infidelium ita esse perfecta, ac fidelium. Aduersus quem consulendus est *Castro aduersus hæres. verb. Nuptiæ, hæres.3.* Et inde constat, quia matrim. fidelium est sacramentũ, gratiamq; confert, & si sit consummatum, numquam dissolui potest quoad vinculum: & ratum potest dissolui per solam religionis professionem, vel iuxta veriorem opinionem, etiam per Pontificis dispensationem. At matrim. infidelium nec est sacramentum, nec gratiam confert, & quantumuis consummatum sit, potest dissolui per conuersionem alterius coniugis ad fidem, (vt disp. sequenti latiùs dicemus.) Et ideo, *c. Quanto, de diuort.* dicitur matrim. infidelium non esse ratum: quia nimirum dissolui potest per conuersionem alterius ad fidem. Vt bene explicat *ibi Glossa, verb. Ratum.* Vtrum autem matrim. infidelium efficiatur sacramentum, vbi primùm ad fidem conuertuntur, absque alio nouo consensu: & si fidelis cum infideli contrahat, Pontifice dispensante, sit ex parte fidelis sacramentum? dixi lib.2. disp.8.& 9.

Tunc autem est validum infidelium matrim. quando 3
non adest in ipsorum matrim. impedimentum iure naturali dirimens, quamuis iure canonico dirimat. Vt expresse decernitur *c. Gaudemus, de diuort.* eo quod ipsi constitutionibus canonicis minimè arctentur. Erit tamen irritum, si contra leges ipsorum irritantes ineatur. Vt diximus disp.3.n.5.& seqq. vbi etiam de aliis ad hoc spectantibus egimus.

Hinc infertur, quid dicendum sit de matrim. infide- 4
lium, qui repudiata legitima vxore aliam duxere. Si enim conuertantur ad fidem, cogendi sunt à matrimonio posterioti tamquam irrito recedere, & ad prius redire, (vt probabo l.11. disp.1.n.11.) Et si possit dissolui matrim. illud prius, eo quod verus ille coniux infidelis pertinax sit in infidelitate, altero conuerso, iuxta dicenda disp. seq. liberum esset infideli conuerso matrimonium illud posterius inire de nouo, si is coniux conuertatur quoque. Vt expresse deciditur *c. Gaudemus, in fine. de diuort.* Et ita intelligitur *c. Si quis Gentilis, 28. q.1.* quod est ex Eutychiano Põtifice, ibi: *Si quis Gentilis vxorem dimiserit ante Baptismum, post Baptismum in potestate eius erit eam habere vel non habere.* Intelligitur enim sic, Si demissa est per repudium, & nolit ad fidem conuerti, potest conuersus cum illa habitare, si possit absque periculo, vel non habitare, iuxta dicenda n.7. Et in aliquo casu nouum inire matrim. dissoluto illo priori, iuxta dicenda disput. seq. Et ita explicat *Glossa ibi, verb. post Baptismum.*

Secundò infertur, si infidelibus conuersis plures sint 5
vxores, eos separandos esse ab aliis, dempta prima, quæ sola est legitima vxor. Vt expresse deciditur *c. Gaudemus, de diuort.* quod plures habere vxores aduersetur iuri naturæ. Quod si legitima vxor monita noluerit conuerti, ita vt liceat conuerso priùs illud matrimonium dirimere, iuxta dicenda disp. sequenti, posset conuersus quamcumque aliã, quæ conuertitur, ducere, sicut posset quamuis aliam personam fidelem. Et ita docet *D. Thomas* ab omnibus receptus *4.d.39.q.vn.a.3.ad 4.* Et *ibi Sotus q.vn.a.3.ad 5.* animaduertit, cũ nulla alia ex prioribus illis vxoribus, dempta prima, conuersis ad fidem, teneri infidelem illum conuersum inire matrim. cùm nulla alia fuerit legitima vxor. Et addit, idem dicendum esse de Iudæis. Quia etsi olim vxorum multitudo esset illis permissa, iam id lege Euangelica abolitum est.

QVÆSTIO II. An tempore primitiuæ Ecclesiæ inte- 6
grum

grum esset coniugi ad fidem conuerso diuertere à renuente conuerti, esseréque consilium cohabitare? Prima conclusio sit. Non eo ipso quod alter ex coniugibus infidelibus ad fidem conuertitur, altero manente in infidelitate, dissoluitur coniugium. Conclusio est de fide. Probatur ex 1. *Corinth.* 7. vbi *D. Paulus* consulit coniugi fideli, ne ab infideli diuertat, si infidelis habitationem admittat. Et rationem reddit *Innoc. III. c. Gaudemus de diuort.* ibi: *Cùm per sacramentum Baptismi non soluantur coniugia, sed crimina dimittantur.* De qua re latissimè disputat *D. Aug. contra Pollentium* contrarium asserentem, *l. 1. de adulterin. coniug. c. 18. & seq.* & refertur *c. Sic enim, 28. q. 1.* Et ratio est, quia matrim. iure naturæ consistit inter infideles, at professio fidei nec naturam, nec eius iura tollit.

7 Secunda conclusio. Coniux ad fidem conuersus numquam obligatus fuit ad cohabitandum cum infideli, sed integrum fuit ei semper ab eo diuertere, quamuis infidelis vellet cohabitare absque Dei contumelia, & sine pertractione fidelis ad peccatum: sed tempore primitiuæ Ecclesiæ fuit consilium traditum à *D. Paulo 1. Corinth. 7.* ne in hoc euentu diuerteret fidelis, ibi: *Nam cæteris ego dico, non Dominus, Si quis frater vxorem habet infidelem, & hac consentit habitare cum illo, non dimittat illam: & si quæ mulier virum habet infidelem & hic cõsentit habitare cum illa, non dimittat illum.* Contrarium huius conclusionis, dicentes fuisse præceptum impositum non à Domino, sed ab Apostolo pro tempore illo, quo crebræ erant infidelium conuersiones, sustinent *D. Ambros. in eum locum: & ibi Theodoretus, Oecumen. Gagneius, Isidor. Clarius, Emm. Sa.* Idem *Abulens. 1. Reg. 8. q. 132. & q. 133. fine, Veracruz 2. p. Spec. a. 32. concl. 1.* Cæterum conclusio nostra vel ex eo colligitur, quod *D. Paulus* ait, *Dico ego, non Dominus.* Si enim id Dominus non præcipit, non necessario fieri debet ex ipsa coniugij lege, quæ diuina est, nec credendum est, D. Paulum onus tam graue imponere voluisse infideli, qui ad fidem conuertitur, cum Christus id onus non imposuerit: noluit enim Christus, vt fidelis obstrictus esset ad conuiuendũ infideli in consuetudine vitæ tam arcta & familiari, ac est coniugalis. Huius autem rei duplicem rationem reddit *D. Tho. 4. d. 39. q. vn. a. 3. & 4.* Prior est, quod adulterium & infidelitas pari passu currant, quia vtrumque contra bonum prolis est. Sicut ergo vir innocens potest cum adultera habitare, quando in adulterio obstinata non est, sed spes emendæ supereſt, ad id tamen non tenetur. Ita ad fidem conuersus potest habitare cum infideli, cuius conuersio speratur, ad id verò non obligatur. Posterior est, quia per Baptismum, qui est regeneratio quædam spiritualis, moritur quispiam priori vitæ, ac proinde liber manet à seruitute in illa cõtracta, quamuis in aliquo casu possit ea vti. Sicut professus, quod vitæ priori mortuus sit, non tenetur ad vota simplicia, in seculo emissa, quamuis possit, si velit, ea implere. Nec obstat seruum infidelem non eximi à seruitute per conuersionem ad fidem. Quia hæc seruitutis fidei Christianæ non repugnat, imò eius humilitati conuenit: at esse alligatum coniugem fidelem infideli dedecet Christianam religionem. Et quamuis *Durandus 4. d. 39. q. 2. n. 8.* vtramque rationem confutet. At immerito, quia neutram vt concludentem, sed vt congruentem permissionis huius, ac priuilegij Christi in fauorem fidei explicati à D. Paulo in verbis allegatis, attulit *D. Thomas.* Quare locum illum Paulinum ita intelligunt, docentes non fuisse præceptum cohabitandi, sed tantum consilium, & ita nostram conclusionem sustinent *D. Augustin epist. contra Pollentium*, & refertur *c. Iam nunc, & c. Sic enim, 28 q. 1.* & ferè omnes expositores in eundem locum Pauli, vt *D. Hieron. Glossa interlin. & Glossa ordin.* quæ desumpta est ex *D. Augustin. lib. 1. de serm. Domini in monte, D. Anselm. D. Thom. Nicol. de Lyra, Petr. Lombardus, Sedulius, Hugo. Carthusianus, Beda, Treius, Arboreus, Catharinus.* Et ferè omnes DD. scholastici, vt *D. Tho. 4. d. 39. q. vnic. a. 3. & 4. & ibi D. Bonau. a 2. q. 1. Durand. q. 2. n. 8. Ricard. a. 2. q. 1. Paludan. q. vn. a. 2. n. 10. Supplementum Gabr. q. vn. a. 2. concl. 6. Altisiodorensis l. 4. sum. tract. 9. c. 6. q. 1. Ruardus Tapper. a. 18. Louanienſi, §. Quod matrimonium inter infideles, Abulens. 1. Reg. 8. q. 47. Arboreus lib. 6. Theosoph c. 10. paulo post princ. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 6. notabili 3. Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 3. concl. 3. & 4. Ledesm. 2. p. 4. q. 61. a. 3. fin. Viguer. lib. instit. c. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 10. Angles floribus 1. p. vbi de matrim. q. 12. a. 2. in princip. concl. 1. Ouandus 4. d. 39 disp. vn. propos. 10. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 15. n. 12. Valentia 4. p. disp. 10. q. 1. puncto 7. col. 2. & in controuersijs, lib. vnic. de indissolubilit. matrim. c. 2. Petrus de Ledesma de matrim q. 59. a. 4. dub. 1. & dub. 2. in 1. suppositio. Barth. à Ledesma de matrim dub. 55. concl. 3. Lud. Lopez 2. p. instruct. vbi de matrim. c. 35 notabili 3. Graffis 1. p. decis. l. 2. c. 85. n. 12. Viuald. cand. sacram. 1. p. vbi de matrim. c. 221. fin. Cañedo sum. sacram. vbi de matrim. c. 7. n. 66. Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 143.* Et ex Iurisperitis, *Cardin. c. Gaudemus, n. 1. de diuort. & ibi Alex. de Neuo in princ. n. 4. Præpos. c. Quanto, n. 5. eod. tit. & ibi Henricus n. 2. Ioan. de Friburgo in sum. confes. l. 4. t. 10. q. 2. Astens. 2. p. sum. lib. 8. t. 21. a. 2. q. 5. Monaldus summa,* vbi de matrim. *tit. de dispari cultu. paulo post princip. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 9. nu. 3. & ibi Supplem. sum. Pisanæ, impedim. 9. n. 3. Tabiena ibi, Imped 8. q. 2. n. 3. Angelus verb. Matrimonium, 3. impedim. 10. n. 3. Sylvester verb. Matrimonium, 8. q. 10. dict. 5. Turrec. c. Si quis Gentilis, 28. q. 1. a 2. n. 3. Nauar. sum. c. 22. n. 49. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 11. n. 2. & c. 7. §. 4. n. 5. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 171. n. 425. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. n. 160.*

Adde nec teneri fidelem habitare cum infideli, quamuis conuersus ad fidem copulam habuerit cum eo coniuge infideli: etsi secus sit in adulterio carnali. Quod culpa adulterij possit à coniuge condonari, in cuius fauorẽ conceditur diuortium: & per copulam censetur condonata. At culpa infidelitatis nequit à conuerso ad fidem remitti, nec id diuortium datur in fauorem ipsius, sed in fauorem fidei, quam dedecet vt coniux fidelis astrictus sit coniugi infideli tam arcta vitæ consuetudine, ac est coniugalis. Ita *Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 3. ad 2. vers. Arguitur autem.* Vnde non est audiendus *Abulens. 1. Reg. 8. q. 127.* vbi ait fidelẽ habitantem cum coniuge infideli, teneri ei debitũ reddere. Quia non est cur priuetur infidelis hoc iure petendi. At dicendum est eum non teneri. Quoniam cùm eo priuilegio gaudeat in fauorem fidei, vt solutus sit à vinculo seruitutis coniugalis quoad thorũ & cohabitationẽ, nec ob copulam eo priuetur, numquam constringitur reddere debitum, sicut nec cohabitare, dum alter in sua infidelitate persistit. 8

Hinc deducitur, infidelem qui non conuertitur vna cum altero coniuge ad fidem reducto, peccare in Deum, & in legem matrimonij, vt ait *D. Ambros. 1. Corinth. 7. relatus c. fin. 28. q. 2.* Quia ius ipsum diuinum suscipiendi baptismum, quod omnes obligat, astringit in hoc euentu infidelem illum peculiari ratione matrimonij. Cùm enim lex matrimonij obliget illum vt sequatur coniugem conuersum, & ne præbeat illi iustam diuortij ansam, obligat subinde vt fidẽ suscipiat, quod ad id necessarium est. Quare illam respuens peccat aduersus generalem Dei legem obligantem omnes ad fidem suscipiendam: & aduersus specialem matrimonij legem, quæ ad id astringit, quo diuortij causa vitetur, vt bene explicat *Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 3. ad fin. corp.* & melius *a. 4. col. 8. vers. Contra hoc tamen.* 9

Quando autem infidelis ita obstinatus est, vt eius conuersionis nulla spes probabilis subsit, an teneretur fidelis recedere, quãuis vellet infidelis pacificè & sine creatoris contumelia habitare, non inuenio Doctores concordes. Nam *Monald. sum.* vbi de matrim. *t. De dispari cultu. Durand. 4. d. 39. q. 2. nu. 10. & ibi Sotus q. vn. a. 3. concl. 2. Veracruz 2. p. spec. a. 28. pag. 7. casu 2. & 3. Barth à Ledesma de matrim dub. 55. concl. 2. Viuald. candel sacram. 1. p.* vbi de matr. *n. 221. concl. 2.* explicãtes quando teneatur fidelis recedere, dicũt quando infidelis habitare renuit absque creatoris contumelia: vnde clarè sentiunt illo volente absq; ea contumelia habitare, non esse præceptum fideli recedendi. At *D. Th. 4. d. 39. q. vn. a 3. Turrec. c. Si quis Gentilis, 28. q. 1. a. 2. n 3. Ledesm. 2. p. 4. q. 61. a. 3. ad fin. Viguer. l. instit. c. 16 §. 7. vers. 9. imped 10. Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. n. 12.* expresse dicunt solùm licere 10

cere

cere fideli habitare, quando infidelis non est ita obstinatus, quin aliqua conuersionis eius spes supersit. Sicut (inquiunt) tenetur maritus ab adultera nolente corrigi recedere, ne patronus eius turpitudinis videatur. Atque ita similiter sentiunt teneri fidelem recedere ab infideli ita pertinaci, vt eius conuersio desperetur: ne videatur fidelis eius infidelitati fauere. Præterea, quia ex tali cohabitatione nullus fructus speratur: & ex alia parte semper moraliter loquendo imminet aliquod periculum coniugi fideli ex infidelis obstinati consortio. Tenebitur ergo recedere. Et hoc existimo verius.

11 Qvæstio III. An post tempus primitiuæ Ecclesiæ & præsenti liceat fideli cum infideli nolente conuerti habitare? Difficultatem in hac re ingerit decretum *Concilij Toletani 4 c.62.* relatum *c. Iudæi*, 28.*q.*1. vbi decernitur vt vxores Iudæorum ab ipsis separentur, nisi ab Episcopo admoniti fidem suscipere Iudæi voluerint. *Glossa ibi, verb. Iudæi*, diuersas tradit expositiones. Prima est, eum textum loqui quando mulier sola conuertitur: vnde diuersum est, quando vir solus conuerteretur. Quia cùm mulieres faciliores sint, ac magis subditæ viris, multo magis præsentaneum peruersionis periculum ipsis imminet ex viri infidelitate, quàm è contra. Secunda expositio est, vt intelligatur, quando Iudæus habitare nequit absque creatoris contumelia: vel si vniuersaliter intelligatur, esse correctum per *c. Quanto, de diuort.* quod multo post tempore in lucem editum est. Tertia est, vt intelligatur, quando tempore contractus matrimonij vterque coniux fidelis erat: & mox vir à fide apostata effectus transiit ad Iudæorum sectam. Et quarta expositio posset esse, non esse ibi sermonem de vniuersis infidelibus, sed de solis Iudæis, qui obstinatiores sunt in sua perfidia: & ideo canon ille non videtur extendendus ad reliquos infideles, in quibus non militat eadem separationis ratio. Quare *Glossa* manifestè est eius sententiæ, vt hodie liberum sit infidelem relinquere, aut cum illo habitare, quando infidelis absque Dei contumelia & attractione ad peccatum eligit habitationem. Quod etiam expressè tenet sequens secundam expositionem, *Monald. summa*, vbi de matrim. *tit. De dispari cultu, vers. Item sicut notauit.* Et addit non esse discrimen inter infideles quoscumque, & Iudæos, si velint cum conuerso ad fidem coniuge habitare absque Creatoris contumelia. Idem sequitur *Abulensis 1. Regum 8. q.*81. sequens secundam expositionem. Idem tenet *Veracruz 2.p. speculi, a.32. concl.3. & in fine totius artic.* amplectitur vltimam expositionem traditam. Et idem videtur sequi *Nauarr. summ. c.22. n.49.* vbi nulla eius decreti mentione facta ait melius esse, ne fidelis recedat ab infidelis consortio.

12 Cæterum verius est tria secula distinguenda esse. Primum est ab Apostolorum tempore, & sexcentis postea annis, quo spatio frequens erat conuersio & Iudæorum, & quorumuis aliorum infidelium: atque ideo eo tempore permittebatur, iuxta consilium *D. Pauli 1. Corinth.7.* habitatio coniugis ad fidem conuersi cum infideli, propter spem eius conuersionis, quando habitare volebat absque Dei contumelia, nec pertrahens fidelem ad peccatum. Et eo seculo floruit D. August. relatus *c. Sic enim*, 28.*q.*1. & ita tenuit hanc partem. Secundum seculum subsecutum est, quo rarissimè Hebræi ad fidem reducebantur, erantque peruicaciores in sua perfidia: quo tempore edita est Synodi Toletanæ constitutio, nu. præcedenti relata: qua decretum est, ne vxores fideles habitare permitterentur cum Iudæis fidem admittere renuentibus. At de cæteris infidelibus nil ibi statutum est, quod non ita obstinati in sua perfidia essent, vt meritò eorum conuersio desperanda esset. Tertium tandem seculum successit, quo Ecclesiæ consuetudine receptum est, ac præceptum inductum, ne coniux ad fidem conuersus permittatur cum infideli cuiuscumque sectæ habitare. Quod successu temporis experientia docuerit, non modicum peruersionis periculum imminere coniugi alteri fideli ex infidelis consortio. Nec hic ecclesiasticus mos aduersatur consilio D. Pauli. Quia præcepta humana, nedum consilia, possunt necessitate id suadente variari successu temporum, vt habetur *c. Non debet, de consang. & affinit.* Quare hodie non licet alterutri coniugi fidem profitenti permanere in consortio coniugis infidelis, sed tenetur ab eo nolente ad fidem conuerti diuertere, quantumuis possit absque creatoris contumelia habitare. Et ratio diuersitatis huius est, quod initio nascentis Ecclesiæ tam efficax gratia & affectus ad fidem in tironibus fidei erat, vt formidanda minimè esset eorum peruersio, quin potiùs probabilissimè speranda infidelis coniugis conuersio ex fidelis consortio. Quæ refrigescente postea charitate ac feruore mutata sunt. Adde, in principio magnam fore tranquilli status Reipublicæ perturbationem, si quando tanta erat infidelium copia, non liceret coniugi ad fidem reducto habitatio cum infideli: valdeque à suscipienda fide deterrerentur infideles præcepto impositio dimittendi coniugis infidelis. Et ideo hanc sententiam sustinent *D. Thom. 4.d. 39.q.vn.a.3.ad 2. D. Bonauent ibi, in expositione literæ, n.2. Durand q.2.n.11. Ricardus a.2. q.1. Maioris q.vn.col.2. vers. Forte dicis, Supplementum Gabrielis q.vn a.2.concl.5. Nicolaus de Lyra in illud 1.Cor.7. Si quis frater vxorem habet infidelem, n.8. & ibi Dionys. Carthusianus, Ledesma 2.p.4.q.61.ad 3. paulo post princ. Sotus 4.d.39 q.vn a.3. circa solut. ad 3. & ibi Palacios disp.vn.col. penult. vers. Admonendus, Quandus ibi, disp.vn.proposit.10. Enriquez l.11. de matrim.c.15.n.12. Manuel 1.to sum.2.edit.c.230. n.vlt. Petrus de Ledesma de matrim.q.59.a.3.fine, & a.4. dub.2. in 3.præsupposito, Lud. Lopez 2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.53. post 3.notabile. Barth. à Ledesma de matrim. dub.55. post 3.concl. Vega 2.tom.sum.c.34. casu 143. Cañedo summa sacram.* vbi de matrim. *c.7.n.66.* Et ex Iurisperitis, *Henricus c. Quanto, n.2. de diuortiis, Ioan. de Friburgo in summa confessor. lib 4.t.10.q.2. Astensis 2.p. sum. lib.8. tit.21. art 2.q.1. Turrecrem. cap. Si quis Gentilis*, 28.*q.*1.*a.*2.*n.*3. *in solut ad 2. Syluester verb. Matrimonium*, 8.*q.*10. *dicto 5. fin.*

Sed quid, si spes subesset conuersionis infidelis con- 13
iugis ex fidelis consortio, an liceret tunc fideli cohabitare? *Sotus 4.d.39.q.vn.art.3. in solut. ad 3. vers. Quod si roges.* Et *Barth. à Ledesma dub.55. de matrim. ad fin. Lud. Lopez & Vega n.præced. allegati* negant id licere: & addit *Sotus*, quacunque spe affulgente conuersionis infidelis. Sed *Palacios 4.d.39. disp.vn. col.penult. vers. Arbitror autem, & Petrus de Ledesma de matrim. qu.59.art.3 fine*, sentiunt id licere, quando breui conuertendum infidelem speraretur. Quod tunc cesset ratio legis cohabitationem interdicentis. Sed quamuis hoc in casu rarissimo posset amplecti: at casus est ita rarus, vt verius existimem absolutè quod priores DD. asserunt. Eo quod tunc ratio legis cesset in casu quodam particulari. At lex non respicit quæ raro accidunt, *l. Nam ad ea, ff. de legibus.* Posset tamen ex Episcopi dispensatione ea cohabitatio admitti in iis infidelium insulis, vbi crebrior est eorum conuersio: atque ita posset Episcopus amplius temporis spatium concedere, vt infidelis conuersio expectaretur, quando nullum subuersionis periculum subesset, & spes probabilis esset fore vt infidelis converteretur. Sic *Sotus eadē solut ad 3. vers. In insulis vero, Barth. à Ledes. Lud. Lopez, Vega proxime allegati, Quand. 4.d 39. disp.vn.propos. 10. Angles floribus 1.p.* vbi de matrim. *q.12.a.2.dub.1.concl.1. Cañedo sum. sacram.* vbi de matrim. *c.7.n.66.*

Hinc deducitur non approbandum esse, quod docent 14
Veracruz 2.p speculi, a.32 concluſ.4. Angles floribus 1.p. vbi de matrimonio, *q.12.a.2. in princip. concl.2. Petrus de Ledesma de matrim. q.59.a.3. notab.3.* nimirum, teneri conuersum præcepto correctionis fraternæ non recedere ab infideli, quando est certa spes eius conuersionis. Et ita subdit *Veracruz* apud Indos noui orbis videri hoc esse in præcepto. quod bona de eorum conuersione cõcipiatur spes. Sed quamuis hoc sit probabile, at verius existimo contrarium, & confert quod diximus n. præc. Si enim in hoc euentu non licet habitare fidelem: à fortiori ad id non tenebitur. Et omnes Doctores n.7. allegati, valde fauent

huic parti, dum dicunt fuisse tantum consilium tempore Apostolorum habitare fidelem cum infideli, quando spes aliqua conuersionis infidelis aderat. Nam ea spe deficiente præceptum erat fidelem recedere, vt ex D. Thoma & alijs probaui nu. 10. Nec obstat præceptum correctionis fraternæ obligans ad consulendum saluti spirituali proximi. Quia cùm Christus priuilegium concesserit in fauorem fidei, vt coniux fidelis recedere possit ab infideli (vt dixi n. 7.) non est ab eo priuilegio is casus rarus excipiendus. Nec præceptū correctionis fraternæ cum tanto coniugis fidelis detrimento obligat, vt cogatur cum coniuge diuersæ religionis habitare, cedereq; priuilegio suæ libertatis in fauorem veræ religionis assumptæ sibi concesso.

15 Id tamen fatendum est, præceptum hoc diuertendi à coniuge infideli nolente conuerti non obligare cum vitæ discrimine, sicut nec alia præcepta humana cum eo obligant. Quare si infidelis apud suos conuerteretur ad fidem, & ne proderetur cum vitæ periculo, commaneret cum coniuge infideli, seruato iure diuino peruersionis discrimen cauendum dictanti, vacaret culpa. Atque ita docent *Sotus* 4. *d.* 39. *q. vn a.* 3. *in solut. ad* 3. *fine*, *vet. de Ledesma de matrim q.* 59 *a.* 3 *fine*, *& a.* 4 *dub.* 2. *præsuppositio* 3. *Lud. Lopez* 2 *p. instruct. de matrim. c.* 53. *post* 3. *notabile*, *vers. Deindepostremo*, *Graffis* 1. *p. decis. lib.* 2. *c* 85. *n.* 13. Quamuis minus bene contradicant *Angles floribus* 1 *p.* vbi de matrim. *q.* 12. *a.* 2. *dub.* 1. *concl.* 2. *& Vega* 2. *to. sum. c.* 34 *casu* 147. dicentes teneri statim ad Ecclesiam Catholicam migrare.

16 Tandem rogabis, quando alteruter parens solus fidelis est, vtrum eorum sequi debeat proles? Breuiter sic distinguendum est, si proles sit doli capax, non est cogenda ad fidem, sed suæ libertati relinquenda. Nullus enim sui compos ad fidem cogendus est, vt definitur *in Conc. Tolet.* 4. *c.* 56. & refertur *c. De Iudæis*, 45. *d.* & docet D. *Augustinus contra literas Petiliani*, *lib.* 2. *c.* 83. relatus *cap. Ad fidem*, 23. *q.* 5. Si autem non sit doli capax, eius conditionem sequi debet, qui ad fidem conuertitur, vt si pater conuertatur, decernitur in fidei fauorem, *c fin in fine*, *de conuers. infid.* & siue pater siue mater conuertatur, decernitur *Concil. Tolet.* 4. *c.* 62. & refertur *c. Iudæi*, 28. *q.* 1. & ratio est, quia eo ipso quod alteruter coniux est fidelis, ius habet Ecclesia compellendi ipsum vt prolem doli minimè capacem baptizet, vt decernitur eodem decreto *Toletani* relato *d. c. Iudæi*, vbi *Glossa verb Iudæi*, ait ideo id esse: quod parens conuersus sit iam de Ecclesiæ foro, ac proinde filij eius, *c. Cum multæ*, 15. *q. vlt.* Et ita tenet *D. Thomas* 4 *d.* 39. *q. vn. a.* 4 *ad* 4. ab vniuersis Theologis receptus. Et vniuersi Iurisperiti *cap fin. de conuers. infid.* vt *Hostiens. ibi*, *in fin. Ioan. Andr. nu.* 7. *Anton. nu.* 9. *Abbas n.* 8. *Cardin. q.* 5. *fin. Anchar. in fin. Henricus n.* 4. In dubio autem an vsu rationis proles gaudeat, in fauorem fidei inclinandum est, vt bene docent *Sotus* 4 *d* 39. *q. vn. a* 3. *in solut. ad* 2. *vers. Dubitatio tandem*, *Enum. Sa summ. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *n.* 8. *vers. Conuersum*. Quamobrem licet iure attento filius minor triennio apud matrem educandus sit, maior autem apud patrem, *l. Neque*, *C. de patria potest.* At id fallit, quando alter parens infidelis est: tunc enim infans, etsi triennio minor, est apud patrem fidelem educandus: & quamuis sit maior, apud matrem fidelem. Quod ratio ætatis & patriæ potestatis cedant fauori fidei. Sic docent *Glossa c. fin. in fine*, *de conuers. infid. & ibi Henricus n.* 4. *Abulens. 1. Reg* 8. *q* 89. Quamuis *Lancelotus instit. iuris can. l.* 2. *t. De diuortijs*, §. *Item si alter*, *verb. Assignabitur*, minus bene dicat puerum minorem triennio semper apud matrem educandum: maiorem verò apud parentem fidelem.

DISPVTATIO LXXIV.

An coniugi ad fidem conuerso integrum sit prius matrim. dissoluere, ac ad aliud transire, vbi alter conuerti renuit, aut saltem habitare non vult absque Dei contumelia, aut pertractione ad peccatum?

SVMMARIVM.

Quando vterque coniux ad fidem conuertitur, neutri licet prius matrimonium dissoluere, n. 1.
Quotuplex difficultas pertractanda sit, n. 2.
An infideli nolente habitare sine Dei contumelia, aut sine pertractione ad peccatum, liceat conuerso id matrimonium dissoluere, & ad aliud transire? Refertur quædam sententia, n. 3.
Potest, & tunc prius matrim. dissoluitur ex Christi priuilegio, n. 4.
Quid, si infidelis cohabitare nolit ob fidelis adulterium, n. 5.
Quid sit nolle habitare sine Dei contumelia, & absque pertractione ad peccatum, n. 6.
Satis sit argumentis, n. 7.
An quando infidelis conuerti renuit, at vult habitare sine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, possit fidelis dissoluere prius matrimonium, & aliud inire. Refertur quædam sententia, n. 8.
Proponitur sententia Auctoris, n 9.
Tunc dissoluitur matrim. ex Christi priuilegio, nec id mutatū est, n. 10.
An desideretur iudicis sententia, vt id matrim dissolui possit, n. 11.
An prærequiratur infidelem moneri, an velit conuerti, aut legitime habitare, n. 12.
Quid, si aliunde moraliter constet obstinatio infidelis, n. 13.
Quid, si infidelis adeo distet, vt commode requiri nequeat, n 14.
An sufficiat facto constare voluntatem infidelis, vt quia ille transit ad nuptias, n. 15.
Quid, si dubium sit de infidelis voluntate: vel quidam nuncius illam testetur, n. 16.
An desideretur iudicem præfigere terminum intra quem infidelis conuertatur, n. 17.
An infideli inducias petenti ad conuersionem, sint annuendæ, n 18.
An sit opus adhibere testes obstinationis infidelis, n. 19.
Soluuntur argumenta, n. 20.

ALIVD est quærere an possit dissolui matrimonium altero infideli renuente conuerti, aut legitime habitare: de quo est præsens disputatio. Aliud autem, an ipso facto dissoluatur tunc matrimonij vinculum: de quo subsequens instituetur. Et quidem quando vterque infidelis ad fidem conuertitur, omnibus est compertum minimè dissolui posse prius matrimonium, sed omnino firmum manere. Quia nil est cur dissoluatur. 1

Duplex autem difficultas pertractanda est. Prior, an quando infidelis aut omnino renuit cohabitare: aut non vult sine contumelia Saluatoris, aut sine pertractione fidelis ad peccatū mortale, integrū sit fideli id matrim. dissoluere, ad aliudq; transire? Posterior, an id liceat, quādo infidelis conuerti renuit, at vult habitare sine contumelia Christi, & sine pertractione fidelis ad peccatum? 2

Circa priorem difficultatem, *Caiet. in cum locum* 1. *Cor.* 7. *Non enim seruituti subiectus est frater*, non solùm se mirari dicit, sed etiam stupere, quod excipiente Christo solam fornicationis causam, vt liceat innocenti coniugi recessus, non admittant DD. in eo euentu coniugij vinculum dissolui: & tamen D. Paulo id non ita clarè asserente, colligant ex eo testimonio posse matrim. dirimi altero infideli coniuge nolente habitare cum conuerso ad fidem, aut non sine contumelia creatoris, aut sine pertractione ad peccatum mortale habitare volenti. At statim quasi se corrigens subdit admittendum esse eum sensum testimonij D. Pauli, eo quod antiquo Ecclesiæ vsu receptus sit, & is textus eum sensum patiatur. Et audacius locutus est *Arbor. l.* 6. *Theosop. c.* 10 *fin.* vbi tanquam opinionem relinquit, an possit tunc dissolui matrimonium, & dicit liberum esse cuicunque vtram eligere velit opinionem. Et probatur tunc non posse dissolui. Primò exillo Matth. 16. vbi Christus dixit, *Quos Deus coniunxit*, *homo non separet*, vbi indistinctè id de quocunque matrimonio valido asseruit, quale est infidelium. Secundò, quia *D. Paulus Rom.* 7. sola coniugis alterius morte posse dissolui matrim. consummatum censuit. Nec 1. *Cor.* 7. dixit nolente habitare legitimè infideli dissolui matrimonium, sed fas esse fideli discedere, nec subiectum esse seruituti. Quod satis verificatur concesso tunc diuortio, absque vinculi dissolutione. Sicut verificatur testimonium Christi dicentis *Matth.* 19. posse coniugem dimitti fornicationis causa. Tandem, quia *Concil. Meldense*, *c.* 1. relatum *c.* 1. 28. *q.* 2. videtur contrarium decidere, ibi: *Si quis habuerit vxorem virginem ante baptismum, viuente illa, post baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo soluuntur, non coniugia.* 3

Cæterum

Cæterum conclusio certissima est, de qua absque er-
4 rore manifesto in fide dubitari minimè potest. Matrim. infidelium quantumuis consummatum potest dissolui, si alter coniux ad fidem conuertatur, alter autē in infidelitate pertinax, aut omnino cohabitationem respuat, aut habitare nolit absque creatoris contumelia, vel absque eo quod coniugem fidelem ad peccatum lethale pertrahat: & tunc integrum est conuerso ad alias nuptias migrare. Probatur ex testimonio *D. Pauli* 1. *Cor.* 7. *Quod si infidelis discedit discedat; non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi.* Quem locum ita intelligit *D. Ambr. in eum locum* relatus *c. fin.* 28. *q.* 2. (quamquam falsò is textus tribuatur D. Greg. non enim apud ipsum reperitur) & ita etiam intelligunt ferè omnes expositores. Et quod plus est, ita intelligit id testimonium *Innoc. III. c. Quanto, de diuort.* vbi & hanc conclusionem definit, his verbis: *Si alter infidelium coniugum ad fidem Catholicam conuertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad peccatum mortale, ei cohabitare volenti: qui relinquitur, ad secunda si voluerit, vota transibit. Et in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus, Si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est seruituti subiectus in huiusmodi: & canonem in quo dicitur, Contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur.* Idemque definit *idemmet Pontifex c. Gaudemus, vers. Qui autem, de diuort.* Et constat intellectus. Quippe si infideli discedente aut nolente legitimè habitare, fidelis ita alligatus esset eo matrim. vt non posset ad aliud transire, seruituti subiectus esset propter infidelis malitiam, contra Paulinum testimonium. Vnde posse dissolui matrim. in his euentibus, non est ex iure aliquo Pontificio: matrimon. enim consummatum non potest iure Pontif. dissolui, quamuis in infidelitate initum sit, saltem lege generali. Sed dissoluitur ex priuilegio Christi, id in fidei fauorem concedentis: quod priuilegium *D. Paul.* explicuit 1. *Cor.* 7. in verbis allegatis, ita intellectis ab Ecclesia. Et ita haberi hocex Christi priuilegio docent *Abulens. 1. Reg. cap. 8. q. 32. D. Bonauent. 4. d. 39. ar. 2. q. 2. Et ibi Sotus q. vn. a. 4. col. 3.* & melius *col. 5. vers. Ad primum igitur. Et ibi Ouand. disp. vn. ad fin. Veracr. 2. p. Speculi, art. 28. concl. 2. & col. antepen.* Angles *floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 10. art. 2. dub. 4. diffic. 1. Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 4. & lib. 12. c. 13. n. 5. Gallego de cognat. spiritual. c. 3. n. 71. Petr. de Ledesma de matrim. q. 59. a. 5. concl. 4. Barth. à Ledesma dub. 56. de matrim. post 2. concl. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 53 col. 4. Cañedo de Sacram.* vbi de matrim. *c. 7. n. 67. in commento.* Quamuis alij asserant iure Pontificio tunc dissolui, Ecclesia sic interpretante ius diuinum de matrimonij indissolubilitate. Sic *Abbas c. Quanto, n. 5. de diuort. & ibi Alex. de Neuo n. 9. Præpos. in fi. Palud. 4. d. 39. q. vn. a. 2. n. 12.* Huius autem priuilegij ac dispensationis Christi in matrimonii indissolubilitate (vt tradunt vniuersi DD. & fusius *Abul. 1. Reg. 8 q. 32. fin. & q. 100. & 108. 101. 104.*) ratio fuit, ob necessitatem, qua astringitur fidelis ad vitandam cohabitationem coniugis infidelis in his euentibus. Et ideo in fauorem fidei instituit Christus integrum esse tunc fideli matrimonij vinculum dissoluere. Quia cùm Christus noluerit quempiam obligare absque propria voluntate, & culpa, ad vitam cœlibem ducendam: nec fideli in iis euentibus liceat cum infideli habitare, & consequenter nec habitare possit: (id enim possumus, quod honestè possumus) æquum fuit vt daretur coniugi fideli facultas alterius matrim. ineundi. Grauissimum enim onus esset, nec suauitati iugi Christi consentaneum, imperfectos ac in fide tyrunculos obligare ad actus heroicos castitatis: de quibus Christus *Matth. 19.* dixit, *Non omnes capiunt verbum istud.* Et confirmatur, quia maximè deterrerentur infideles à conuersione, si fide suscepta tenerētur à coniuge infideli, renuente debito modo cohabitare, recedere, nec ad fidem conuerso liceret periculo suæ incontinentiæ cōsulere, aliud matrim. ineundo. Cùm ergo maius sit bonum fidei, quàm coniugij, consentaneum rationi fuit, vt Christus, fidei ac coniugiorum auctor, fauorem fidei præferens statueret posse in his euentibus dissolui matrim. Tandem, quia (vt optime ait *Abul. 1. Reg. 8. q. 108.*) quamuis *Apost. 1. Cor. 7.* solùm casum explicuerit, quo infidelis discedit, ibi: *Quod si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est frater:* vt liceat fideli recedere, atque à prioris matrim. vinculi seruitute se eximere: nec expresserit quando infidelis non recedit, sed habitare eligit cum creatoris contumelia, aut pertrahens ad mortale; meritò tamen ac iure optimo Pontifices & vniuersi DD. ex iis verbis Pauli colligunt idem dicendum esse, quando infidelis nō omnino recedit, sed modo prædicto habitare vult. Quippe tunc verè dicitur infidelis discedere: quia etsi non recedat corpore, cogit tamen fidelem recedere. Nam fidelis tenetur tunc recedere ab infidelis consortio, (vt probaui disp. præc. nu. 10.) atque ita præbens causam necessariæ fugæ, ipsum fugat: ac consequenter infidelis dicitur recedere à fideli, quem fugat. Sicut quādo aliquis recto tramite aliquò tendit, qui tramitem illum sequi renuit, obliquum eligens, verè dicitur recedere ab alio, cùm illac tendere deberet. Hinc est quod dixere *Innoc. III. c. Quanto, de diuort. & D. Ambros. 1. Cor. 7. relatus c. fin. 28 q. 2.* contumeliam creatoris soluere ius matrimonij circa eum, qui relinquitur: vbi fidelem dicūt relinqui ab infideli nolente habitare sine Dei contumelia, vel sine pertractione ad peccatum. Quia eo modo admittit, quo non licet fideli eius consortio vti. Vnde *Host. eo. c. Quanto, n. 1. super verb. Qui relinquitur. & ibi Ioann. And. n. 3. Abb. n. 6. Anchar. n. 10. Alex. de Neuo n. 5. Præposit. n. 2. vers. Item nota*, explicantes eum textum, aiunt infidelem dici relinquentem, & fidelem relictum: eo quod cùm ambo fidem amplecti teneantur, infidelis eam respuit, fideli illam amplectente.

Temperat autem hoc (& bene) *Abul. 1. Reg. 8. q. 55.* nisi 5
infidelis iustè ac iure suo vtens renuat habitare cum fideli: vt si infidelis sit innocens, fidelis autē adulterii reus, aut tempore infidelitatis, aut post fidem receptam, nec adulterii illius iniuria ab innocente remissa sit: tunc enim si ratione adulterij diuertat infidelis, non poterit fidelis prius matrim. dissoluere. Quia priuilegium hoc Christi dissoluendi prius matrim. concessum est consulendo imbecillitati tyrunculi in fide, ne absque culpa sua cœlibem vitā traducere cogatur, & timore continentiæ seruandæ deterreatur à fide suscipienda. At in hoc casu nō cogitur ad continentiam propter fidem susceptā, sed ob culpam adulterii, qua infectus est, & cuius ratione infidelis iustè diuertit. Non est igitur cur fidelis possit dissoluere matrimon. ratione fugæ infidelis. Et cōfirmatur, quia tunc infidelis recedēs non delinquit in matrim. legem, imò ipsa concedente diuertit. Cùm ergo nulla fideli iniuria irrogetur, non concedetur ipsi prius matrim. dirimere. Si tamen postea infidelis in adulterium incidat, vel adulterij iniuriam fideli condonet, ex tunc locū habebit doctrina n. præc. tradita. Quia iam infidelis discedendi iure caret.

Sed rogabis, quid sit infidelem nolle habitare sine 6
contumelia creatoris, vel sine pertractione ad peccatum mortale? Et vt clarè procedamus, priùs dicemus, quid sit nolle absque contumelia Dei habitare. Deinde quid nolle absque pertractione ad peccatum mortale. Et quidem id certum est, nolle habitare sine creatoris contumelia, non esse velle infidelem in suo deorū cultu aut in alio ritu suo infideli persistere. Nam quoties conuerti renuit, manifestum est, eum in sua lege velle permanere, & fore vt is legis suæ præcepta & ritus infideles obseruet. Et ita non esset cur *Innoc. III. c. Quanto, & c. Gaudemus. de diuort.* & omnes Doctores distinguant, an infidelis renuens conuerti, velit habitare sine creatoris contumelia, nec ne. Et ita docent *Ledesma 2. p. 4. qu. 61. a. 4. fine. Veracruz 2. p. Speculi, a. 30. concl. 1. Petr. de Ledesma de matrim. q. 59. art. 5. dub. vnico, post 2. conclus. Barthol. à Ledesma de matrim. dub. 56. statim in princ fundament. 2.* Difficultas autem est, an desideretur quo infidelis dicatur nolle habitare absque contumelia creatoris, vt id peccatum infideli-

tatis aliquo modo redundet in coniugem fidelem, eo quod infidelis eum peruertere nitatur trahēdo ad infidelitatem? Id enim desiderari, sentire videtur expresse *D. Thom. 4. d. 39. q. vn. a. 5. corpore*, vbi hæc ait: *Si autem infidelis nolit cohabitare sine contumelia creatoris, in verba blasphemiæ prorumpens, & nomen Christi audire nolens, tunc si ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis potest alteri per matrimonium copulari.* Ecce qualiter expresse petit vltra verba blasphemiæ, & nolle audire nomen Christi, vt infidelis nitatur fidelem peruertere. Et eodem modo loquuntur *Durand. 4. d. 39. q. 2. n. 10. Nauarr. sum. c. 22. n. 49. Palacios 4. d. 39. disp. vn. col. 13. f. 910. Valentia 4. p. disp. 10. q. 1. punct. 7. vers. Prima igitur. Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 4.* & expresse tenet *Ledesma 2. p. 4. q. 61. a. 4. fin. Veracruz 2. p. Spec. a. 30. concl. 1. Toledo l. 7. sum. c. 7. n. 3.* Vnde ait *Veracruz eo ar. 30. conc 2.* velle habitare cum contumelia creatoris, nil aliud esse, quàm efficere infidelem coram fideli quæcunque ad infidelitatis ritum pertinentia, vel aliud quodcunque in fidei contumeliam, per quod periclitetur fides fidelis coniugis ad fidem conuersi. Ex altera autem parte videtur id non esse necessarium. Quòd textus *c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* apertè distinguant inter nolle habitare sine contumelia creatoris, & inter nolle sine pertractione ad peccatum mortale, ibi: *Altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente.* Vbi non petunt textus tractionem ad diuini hominis contumeliam, sed tractionem ad aliud peccatum mortale. Et ita expresse significat *Scot. 4. d. 39. q. vn. a. 2.* vbi explicat nolle infidelem sine contumelia creatoris habitare, quia blasphemias in Deum iactitat, vel solicitat conuersum ad infidelitatem. Et eodem modo explicant *D. Bonauen. 4. d. 39. a. 2. q. 1. & ibi Ricard. a. 2. q. 2. Supplem. Gabr. q. vn. ar. 2. concl. 6. Sotus q. vn. art. 3. in fine corp. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 59. a. 5. dub. vnic. concl. 2. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 56. statim in princip. fundam. 2.* Sed existimo vtrosque Doctores vere non discordare. Quia quoties infidelis coram fideli conuitia iactitat in Christum & fidem, fidelis non debet id sustinere, & ita cogitur recedere (vt bene docet *Abulens. 1. Reg. 8. q. 111.*) Alias reputabitur patronus eius turpitudinis, ac conniuens illis conuitiis: eo vel maximè, quòd tanquā recens conuersus sit non modicum de fide suspectus. Et si vir retinens adulteram censetur adulterij patronus: cùm sit res tam viris odiosa, ac in eorum maximum dedecus cedens: quanto fortius coniux fidei tyrunculus, qui imbiberat toto vitæ suæ curriculo infidelitatem, & illa fidei conuitia, reputabitur illorum fautor, si passim illa audiens non recedat? Addeque non modicum obiici periculum peruersionis coniugi illi fideli tenerrimo in fide, ex crebro illorum conuitiorum in Christum auditu. Et ita semper verificatur ea conuitia coram fideli iactitata ab infideli coniuge, redundare in ipsummet fidelem, nisi recedat. Et satis est verbis vel factis inducere. Pertractio autem ad peccatum mortale non dicitur quando infidelis suggerit fideli, vel leuiter suadet aliquod peccatum mortale. Quia textus *c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* expresse dicunt, quando infidelis pertrahit fidelem ad peccatum mort. At tractio motionem quandam violentam importat, & præpositio illa per, petit consummationem. Quare desideratur vt talis sit persuasio, vt quasi vim aliquam inferat. Et ita docent *Abulens. 1. Reg. 8. q. 108. Veracruz 2. p. Specul. a. 31. concl. 2. & 3. Petr. de Ledes. de matrim. q. 59. a. 5. dub. vnic. concl. 2.* Quamuis *Barth. à Ledes. de matr. dub. 56. statim in princip. fundam. 3.* dicat non exigi motionem violentam, quali homo dicitur cogi ad peccatum, sed satis esse suggestionem aut suasionem. Idque probat ex *D. Augustin. lib. de fide & operib. c. 16. relato c. Vxor legitima, 28. q. 1.* Quem sequitur *Beda in illud 1. Cor. 7. Quod si infidelis discedit*, vbi vterque dicit tunc licere viro fideli recessum, quando vxor dicit, fore vt cum illo non commaneat, nisi de latrocinio diuitias congreget, aut aliud peccatum admittat. Cæterum hoc testimonium nil contra prædicta probat: intelligendum enim est, quando iis verbis aliquid pertractionis ad peccatum inest, iuxta *d. c. Quanto, & cap. Gaudemus.* Quare concludunt bene *Abulens. d. c. 8. q. 111. & Veracruz eod. a. 31. ad finem.* pertractionem hanc esse, quoties fidelis attenta propria fragilitate periculo lapsus exponitur, siue motione leui, siue quodammodo violenta & importuna, aut suggestione infidelis. Vnde dicunt periculum hoc non æqua lance in omnibus librandum esse. Femina enim facilius labetur, & inter ipsas feminas, seu viros quidā aliis proniores ad ruinam in peccatum sunt. Facile autē periculum hoc coniectabimus, cùm infidelis recens conuersus facillimus sit ad ruinam, vtpote qui neq; in fide, neq; in bonis moribus radices egerit, sed pessimos imbiberit, illisq; assuefactus sit. Et ratio est manifesta. Quia hoc institutum est, vt fidelis imbecillitati consulatur. Ergo ea suasio, verbis vel factis inducta, spectanda est, quæ, attēta fidelis fragilitate, periculū ruinæ ei offert. Adde, tunc teneri fidelem recedere, ne amans periculum pereat in illo: & consequenter tunc dicetur infidelis nolle habitare.

Ad argum. nu. 3. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n. 4. vbi probauimus id matrim. non dissolui humana sed diuina auctoritate. 7

Ad 2. constat ex ibidem dictis, vbi ostendimus eam esse Pauli mentem in eo loco *1. Cor. 7.* & dum *Rom. 7.* censet matrim. consummatum sola morte dissolui, intelligendus est de matrimonio fidelium consummato, quod perfectè repræsentat vnionem Verbi cum humana natura indissolubilem, & est sacramentum. Quæ in matrim. infidelium consummato desiderantur, & ideo non omnimoda indissolubilitate gaudet.

Ad 3. dic cum *Soto 4. d. 39. qu. vn. art. 4. col. 5. vers. Propter canonem.* eum textum intelligendum esse iuxta interpretationem pontificiam, *cap. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* nempe, quando infidelis aut omnino recedit, aut habitare vult cum creatoris contumelia, aut pertrahendo ad peccatum. Nec mysterium aliquod claudit, quòd ibi sermo fiat de virgine infideli ducta, idem enim esset de corrupta: sed fortè de sola virgine quæsitum est, vt bene ait *glos. eod. c. 1. verb. Virginem.*

Posterior difficultas est. Vtrùm, quando infidelis conuerti renuit, vult tamen habitare sine contumelia creatoris, & sine pertractione ad peccatum, liceat alteri ad fidē conuerso matr. illud dissoluere, ad aliudque transire? Duplex est sent. Prima ait non posse dissolui, nec aliud iniri: quamuis tunc non teneatur fidelis habitare cum infideli. Ducitur, quia hoc matrimon. dissoluitur ex solo Christi priuilegio Ecclesiæ manifestato per *D. Paulum 1. Cor. 7.* (vt n. 4. diximus.) Sed *D. Paulus* loquitur, quando aut infidelis omnino recedit, aut non vult habitare sine creatoris contumelia, aut pertractione ad peccatum, vt illum explicat *Innoc. III. c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* ergo extra hos casus nequit dissolui. Et confirmatur, quia *eo c. Gaudemus* expresse dicit *Innocent. III.* non dissolui posse matrim. nisi in illis duobus casibus. Et amplius confirm. quia post D. Pauli tempora nullā aliam huius dissolutionis reuelationem factam esse Ecclesiæ constat. Cùm tamen Ecclesia nequeat dissoluere absque Christi priuilegio, nec aliter de illo certior fieri, quam vel ex sacris Literis, vel ex reuelatione. Secundò, quia si priuilegium Christi, per D. Paulum manifestatum fuit, vt in solis illis duobus euentibus matrim. hoc posset dissolui, sicut nec tunc poterat extra illos dirimi, ita nec modò poterit. Priuilegii enim illius mutationem factam esse minimè constat. Tertiò, quia omnes opinionis huius Auctores post tempora illa scripsere, quibus interdicta erat habitatio fidelis coniugis cum infideli nolente conuerti, quamuis pacificè & sine Christi contumelia habitare vellet (vt constat ex dictis disputat. præced. numero 12. vbi omnes illos hoc fateri retuli.) Et tamen censuere extra duplicem casum prædictum non posse dirimi matrimonium. Ergo temerarium videtur asserere, posse dissolui quoties infidelis conuerti respuit. Quartò, quia esto res hæc esset dubia, fauendum est in dubio valori ma- 8

matrimonii, eiusque indissolubilitati, vtpote quod in eius possessione est, attento iure naturali diuino. Tãdem quia in his euentibus concessit Christus dissolutionem matrimonii in fauorem fidei, eo qũòd tunc cum illa pugnaret. Quod minimè euenit, quando permittitur fideli pacifice fidem seruare, atque infidelis absque illius iniuria cohabitationem amat. Et ideo huius sentent. sunt ex Theologis *D.Th.4.d.39 q.vn.a.5.corp & ibi D. Bonauent. ar. 2.q.1.Ricard.a.2.q.2. Durand.q.2.n.12.Paludan.q.vn.a.2.n.12. Supplem.Gabr.q.vn.a.2.concl.6.D.Antonin.3.p.t.1.c.6.notab.3. Abulens.1.Reg.8.q.30.32.47.92.101.Arbor. lib.11. Theosoph.c. 16.vers. Quartæ rationis dilutio. Et in ea verba D.Pauli 1. Cor.7. Filij vestri immundi essent. Claudius in eundem locum, explicans ea verba, Nam cæteris ego dico. Photius & Gagnæius in eundem locum, super illa verba; Quod si infidelis discedit. Ruardus Tapper. a.18.Louanien.§. Quod matrimonium inter infideles. Ledes.2.p. 4 q.61.a.4.col.2 Ouand.4.d.39.q.vn.propos.2. & ibi Celaia q. vn.col.2.Toledo lib.7.sum.c.7 num.3.Valentia 4.p.disp.10.q.1. punct.7.col.2.& in suis controuers.l.vn.de indissolubilit.matrim. c.1.Philiarc.de offic.sacerd to.1.p.2.l.2.c.5.fin.Petr.de Ledesm.de matrim.q.59.a.4.dub.2.concl.vn.Cañedo de sacrament.* vbi de matrim.c.7.n.67.& hi duo nominatim reprobant secundam sent.statim proponendam: atque *Petr.de Ledesm.* ita mordicus hanc tuetur, vt dicat eam esse certissimam. Et ex Iurisperitis eandem tuentur *Gratian.c.fin.28.qu.2.Gosfred.sum.tit.de diuort.nu.9 Hostiensis c.Gaudemus. n.13.de diuort.& ibi Anton.n.3.Præpos.c.Quanto, nu.5.eod.tit.Henric.d.c. Gaudemus, nu.2.& 3.Rainerius 2.p.summæ tit.de matrim.c.21. Ioan.de Friburgo in sum. confess.l.4.tit.10.q.2.Rosella verb.Impedimentum.imped.9.n.7.& ibi Supplem.Pisanæ imped.9.nu.7. Tabiena imped.8.q.2.n.3.Angelus verb.Matrimonium,3.imped. 10.num.2.Sylvest.verb.Matrimonium,8.q.10.dicto 6. Armilla verb.Matrimonium,n.38.Nauar.sum.c.22.n.49.Turrec c.Simili modo,n.vn.28.q.1.Gaeta repetit.c.Ad limina, 30.q.1 §.4.qu. 175.n.429.Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr.Glossa 1.n.160.*

9 Secunda sentent. (quam veriorem existimo, quamuis præcedens sit valde probabilis) ait, quamuis tempore primitiuæ Ecclesiæ, quo licebat fideli habitare cum infideli volenti habitationem absque creatoris contumelia, & sine pertractione ad peccatum, non posset dissolui matrim. volente infideli ita habitare, etsi conuerti ad fidem renueret: at postquam iam non licet talis habitatio, nisi infidelis conuerti eligat ad fidem, posse dirimi vinculum prioris matrim. & ad aliud transiri, quoties infidelis conuerti respuit, quantumuis pacificè habitare velit sine Dei contumelia, nec pertrahens fidelem ad peccatum. Ducor, quia iuxta Pauli testimonium 1.*Cor.*7. tunc fidelis non est subiectus seruituti prioris matrim. sed liber est ad aliud ineundum, quoties infidelis discedit, ac relinquit fidelem, tunc autem dicitur fidelis relictus ac desertus ab infideli recedente, quoties vel infidelis omnino recedit, vel eam cohabitationem eligit, quæ fideli illicita est (vt ex textibus & auctoribus probaui n. 4.) Cùm ergo hodie illicitum sit fideli habitare cum coniuge infideli in infidelitate pertinaci, etsi velit sine Dei contumelia & pertractione ad peccatũ habitare (vt probaui disp. præc. n.12.) infidelis nolens conuerti, dicetur reuera recedere, & fidelem relinquere: & consequenter integrum erit fideli id matrim. dissoluere, & ad aliud transire. Et confirm. quia priuilegium dissoluendi matrim. in hoc euentu expressum est in prædicto testimonio *D. Pauli* 1. *Cor.* 7. quippe (vt aduertimus n.4. ex Abulensi) Paulus solum explicuit casum, quo infidelis renuit cohabitare, & ex eo sequuntur alij duo casus, nimirum, quando non vult habitare sine Dei contumelia, vel pertractione ad peccatum, quia tunc vere dicitur infidelis recedere eam solam cohabitationem amans, quæ fideli interdicta est. At in præsenti casu eadem prorsus ratio hodie militat, cùm infidelis nolens conuerti, & habitare volens etiam sine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, eligat habitationem fideli vetitam. Ergo is casus comprehensus erit hodie in eo priuilegio Christi explicato à D. Paulo. Secundò, quia si in hoc casu non integrum esset fideli ad alias nuptias transire, subiectus esset seruituti prioris matrim. absque sua culpa, & propter solius infidelis culpam non posset illo vti. Cuius contrarium tradidit *Apostolus in loco allegato*, docens non esse fidelem subiectum seruituti in huiusmodi. Tertiò, quia ratio huius priuilegij concedendi fuit, ne fidelis coactus præcepti necessitate recedere ab infideli, nolẽti legitimè habitare, compelleretur absque sua culpa vitam cœlibem traducere, & ne timore continentiæ seruandæ retraherẽtur infideles à fide suscipienda. Quæ ratio omnino militat in præsenti euentu. Cum hodie quoties infidelis renuit conuerti, necessariũ sit fideli diuertere: & si nequeat ad alias nuptias migrare, compelletur absq; sua culpa in cœlibatu permanere. Ergo in hoc casu habet locum priuilegium à Christo concessum dissoluendi prioris matrim. & alterius ineundi. Et ideo huius sent. sunt, *Victoria in suis prælect. Salmanticæ habitis* (vt eum refert *Pet.de Ledes.n.prac alleg.*) *Turrec.c.Iudæi, a.3.n.3.28 q.1.Sotus 4.d.39.q.vn.a.4.col.3.vers. Est tamen hic. Veracr.2.p Spec.a.29.ad 3.Palacios 4.d.39.disp.vn col.pen.vers. Admonendus.Enriqu.l.11 de matr.c.8.n.4 fin. & in cõment.lit.S. fin.Emm.Sa sum.v.Matrim.* vbi de impedim.dirimẽtibus, *n. 8.vers. Conuersus ad fidẽ.Bart.à Ledes.de matr.du.56.post 2.concl. Lud.Lopez 2. p.instruct.* vbi de matr.*c.53.col.4.vers. Circa illũ ar.Man.1.to.sum.2.edi.c.230.fin Vega 2.to.sum.c.34.casu 143.*

Hinc deducitur, non esse dicendum, priuilegium Christi nunc mutatum esse, sed à principio concessum fuisse pro omnibus illis euentibus, in quibus esset illicita coniugi fideli habitatio cum infideli in infidelitate permanenti. Quia tunc infidelis recedere dicitur, (vt num. præced. probauimus) & *D. Paulus 1. Cor.* 7. declarauit id priuilegium concedi fideli, quoties infidelis recedit. At cùm esse interdictam habitationem pendeat à præcepto humano eam prohibenti, variatur successu temporum. Tempore enim primitiuæ Ecclesiæ, in quo frequens erat infidelium conuersio, neq; erant ita obstinati, licita erat cohabitatio, quando infidelis conuerti respuens volebat habitare sine Dei contumelia, & sine pertractione fidelis ad peccatum. Et ideo tunc in illis solis euentibus, quibus nolebat infidelis sic habitare, locum habebat priuilegium hoc dissoluendi matrim. Postea verò cùm interdicta sit habitatio, etiam si velit infidelis sic habitare, manens tamen in sua infidelitate, dissolui vtique poterit ex eodem Christi priuilegio per D. Paulum explicato id matrim. quoties infidelis conuerti renuerit, quantumuis velit habitare sine Dei contumelia. Quæ diuersitas non contingit ex ipsius priuilegij mutatione, sed ex mutatione præcepti. Sicut olim matrim. clandestinũ validũ erat, nunc tamen est irritum, non per aliquam materiæ vel formæ Sacramenti mutationem: sed per mutationem consensuum legitimorum. Semper enim fuit materia consensus legitimus: at qui olim clam præstitus erat legitimus, redditus est ab Ecclesia illegitimus. Sic ergo priuilegium Christi immutatum perseuerat, quod ab initio fuit vt infidelis posset dissoluere matrimonium, quando infidelis non vult modo licito habitare cum fideli: solùm autem facta est mutatio per Ecclesiæ præceptum, circa hunc modum licitum. Nam qui olim licitus erat, est hodie illicitus. Vt explicuimus. 10

Secundò deducitur, nullam iudicis sententiam desiderari, vt infideli renuente conuerti (seu iuxta aliam opinionem habitare sine Dei contumelia, vel pertractione ad peccatum) possit fidelis matrimonium dissoluere, ad aliudque transire. Quod constat ex *c.Quanto, de diuort. & c final.*28.*q.*2. vbi habetur contumeliam creatoris soluere ius matrimonij circa eum, qui relinquitur: & huic liberum esse ad alias nuptias migrare. Non ergo desideratur sententia aliqua iudicis. Secundò, quia facultas hæc matrimonium dissoluendi ex solo Christi priuilegio habetur (vt n.4. ostendimus) sicut ex eodem priuilegio matrimonium ratum dissoluitur per professionem. Sicut ergo in hoc casu dissolutio matrimonij non indiget iudicis 11

sententia, ita nec in illo. Tandem quia D. Paulus 1. Cor. 7. vbi hoc priuilegium manifestauit, nullam iudicis sententiam petiit: sed absolutam à seruitute matrimonij libertatem dixit competere fideli in illis euentibus. Et ita tuentur *Gloss cap. Si infidelis verb. Libertatem*, 28 *q.* 1. *& c. fin. verb. Soluit*, 28 *q.* 2. *& c. Quanto, verb. Qui relinquitur, de diuort. & ibi Innoc. n. vn. paulo post princ. Hostiens. n.* 3. *Antonius n.* 9. *Abb. n.* 7. Quod idem videtur clare tenere *Præpos. ibi n.* 5. solùm enim petit declarationem Ecclesiæ, vt ipsi constet. Idem tenent *Goffred. sum. tit. de conuers. infidel n.* 2. *Abulens.* 1. *Reg.* 8. *q.* 119. *&* 121. *Nauar. l.* 3. *cons.* 1. *de conuers. infidel. in* 1. *edit. consil.* 2. *n.* 5 *in* 2. *consil.* 1. *n.* 5. *Sotus* dicens fortè ita esse, 4. *d.* 39 *q. vn. a.* 4. *col.* 6. *vers. Nihilominus. Et ibi Quand. q. vn. propos.* 3. *Verac.* 2. *p. Speculi, art.* 33. *concl.* 3. Vnde non audiendus *Turrecr. c. Iudæi*, 28. *q.* 1. *a.* 3. *n.* 3. *&* 4. vbi ait desiderari iudicis sententiam, nec posse fidelem ea non præmissa ad alias nuptias transire. Bene tamen verum est, quod docent Hugone citato *Alberic. in suo dictionar. lit. I verb. Infidelis, vers. An in dictis tribus casibus. Monald. in sum. tract. de matrim.* vbi de dispari cultu, *vers. Item patet ex his. Ioan de Friburg. sum. confess. l.* 4. *t.* 10. *q.* 9. nempe desiderari sententiam Ecclesiæ, quando casus est occultus, matrimonium autem publicum: non vt dissolutio hæc matrimonii & aliud initum firma sint, sed vt ritè & rectè id fiat, ob scandalum vitandum. Sicut quando adulterium est occultum, & ita ex diuortio oriretur scandalum, exigitur sententia Ecclesiæ, vt diuortium licitè fiat, absque ea tamen validum esset, & ritè etiam fieret, si scandalo occurreretur.

12 Tertiò deducitur necessariam esse monitionē infidelis, aut interrogationem an velit conuerti, (seu iuxta aliam opinionem, an velit habitare sine Dei contumelia, nec ad peccatum pertrahens) vt possit fidelis matrimonium dissoluere, & ad aliud transire. Constat quia id effici nequit, nisi infideli renuente conuerti, aut iuxta aliam sententiam renuente legitimam cohabitationem, vt ergo validè id fieri possit, necessarium est constare de voluntate infidelis renuentis conuersionem, aut legitimam cohabitationem: ac proinde vt hæc voluntas constet necesse est ipsum moneri, seu interrogari. Et confirm. quia qui statuit aliquid, videtur statuere illa sine quibus id commodè fieri nequit, *l penultim. ff. de vsufruct. & l Quicunque, §. Si ei quem. ff. de constit. actio.* At non potest commodè sciri voluntas coniugis non conuersi ad fidem, nisi interrogetur, seu moneatur. Ergo statuens matrim. non posse dissolui sine prædicta voluntate infidelis renuentis conuersionem, vel legitimam habitationem, statuit consequenter monitionem desiderari, vt hæc voluntas cognoscatur. Tandem probatur ex *Conc. Tolet. 4. c.* 62. relato *c. Iudæi*, 28. *q.* 1. ibi: *Quod si admoniti fuerint & noluerint, separentur.* Et ita tenent ex Theolog. D. *Tho. 4. d.* 39 *q. vn. a.* 5. *ad* 4 *& ibi Ricard. a.* 2. *q.* 1. *Supplem. Gabr. q. vn. a.* 2. *concl.* 5. *Abulens. 1. Reg.* 8. *q.* 30. 32. 47. 92. 105. *Sotus* 4 *d.* 39 *q. vnic. a.* 4. *col.* 3. *vers. Est tamen: & col.* 8 *vers. Sed alia. Palacios ibi disp. vn. col. pen. Quand. q. vn. propos.* 10. *Verac. 1. p. Spec. a.* 29 *pag. penult. Toledo l.* 7. *sum. c.* 7. *n.* 2. *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 8 *n.* 5. *in comment. lit. S. Manuel 1. tom. sum.* 2 *edit. c.* 230. *fine Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impediment. dirim. *n* 8 *vers. Conuersus ad fidem. Petr. de Ledes. de matrim. q.* 59 *a.* 4. *in fin. in solut. ad* 4. *Barth. à Ledes. dub.* 59 *de matrim. statim in prin. fundamēto* 2. *Lud. Lop* 2. *p. instruct.* vbi de matrim. *c.* 53. *col. antepen. vers. At quæstio hæc, Vega* 1. *to. sum. c.* 13. *casu* 15. *& tom.* 2. *c.* 34. *casu* 14. 144. Et ex Iurisperitis *Archid. c. Iudæi*, 28. *q.* 1. *n.* 2. *& ibi Bellamera paulo post princ. Turrec. ibi a.* 3. *n.* 3. *Rainer.* 2. *p. sum. de matrim. c.* 21. *Astens.* 2. *p. sum. l.* 8. *tit.* 21. *art.* 2. *q.* 1. *Rosell. verb. Impedimentum, imped.* 9. *nu.* 11. *& ibi Supplem. Hispanæ imped.* 9. *n.* 8. *Angel. verb. Matrim.* 3. *imped.* 10. *n.* 6. *Sylu. verb. Matrim.* 8. *q* 10. *dicto* 8. *Armilla verb. Matrim. n.* 38. *Nauar. l.* 3. *cons.* 1. *de conuers. infidelium, in* 1. *edit. cons.* 2. *n.* 4. *in* 2. *cons.* 1. *n.* 4. *Anton. Cuc. lib.* 5. *inst. maior. tit.* 12. *n.* 103. *Gaeta repet. c. Ad limina*, 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 176. *n.* 430.

13 Hoc tamen moderandum est, nisi aliunde moraliter constet obstinatio infidelis: tunc enim monitio non desideratur. Quòd ea monitio solùm petatur, vt de infidelis pertinacia constet. Non ergo ea opus est, quoties aliunde habetur certitudo moralis. Id etiam constat ex motu proprio Pij V. pro Indis nouæ Hispaniæ cōcesso, vbi Pontifici propositum fuit, multos ad fidem conuersos iniisse matrim. relicto coniuge infideli, qui an adhuc superstes sit, eos latet, nec eum inuenire possent. Et definit Pontifex eos in matrim. post conuersionem inito persistere debere. Cuius rationem reddit *Vazquez* 1. 2. *q.* 19. *art.* 6. *disp.* 66. *c.* 5. *n.* 26. quia iure præsumebatur fore vt coniuges illi, qui ab Indis recens conuersis inueniri non poterant, nollent conuerti, aut habitare legitimè: & ideo ait iudicasse Pontificē posse dissolui prius matrim. ac proinde integrum esse conuersis ad fidem cum posteriotibus coniugibus vitam ducere. Non ergo necessaria est monitio, vbi moraliter est certa obstinatio. Et ideo huius sent. videtur expressè *Nauarr. l.* 3. *consil. tit. de conuers. infidel. in* 1. *edit. cons.* 1. *n.* 4. *in* 2. *cons.* 1. *n.* 4. vbi ait necessariam esse monitionem, vel aliam probationem sufficientem, per quam innotescat obstinatio infidelis. Et *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 8. *n.* 5. *in comment. lit. S.* vbi ait, quando infidelis est absens & distans, satis esse aliam probationem eius obstinationis. Vbi apertè vterque sentit, satis esse certitudinem moralem obstinationis qualitercunque habitam. Et idem tanquam probabile sequitur *Veracruz* 2. *part. Speculi, art.* 29. *ad finem.* Idem tenet *Petrus de Ledesma de matrim. q.* 59. *art.* 4. *in fine, in solut. ad* 4.

Ex quo infertur, quoties infidelis adeò distat, vt com- 14
modè requiri nequeat, non esse opus hac monitione. Quia vt res modò se habent, est moraliter certū fore vt nolit conuerti, & relinquere suos vt legitimè cohabitet. Atque requisitio est moraliter impossibilis. Et constat etiam ex motu proprio n. præcedenti allegato. Et tenet *Pet. de Ledes. ibi alleg.* Et tanquam probabile sequitur *Veracr. ibi etiam relatus.* Et ita sentit *Enriquez ibidem alleg.* dum in hoc casu ait satis esse aliam probationem. Quare audiēdi non sunt *Barth. à Ledes. de matrim. dub.* 56. *concl.* 6. *& Vega* 2. *to. sum. c.* 34. *casu* 149. dicentes, quantumuis distet infidelis, & sit impossibilis monitio, eam esse necessariam. Sicut vt coniux possit ad alias nuptias transire, est opus certitudinem haberi de prioris coniugis obitu, & dum ea non habetur, quantumcunque impossibile sit, diligentias ad eam habendam præmitti, non est licitus transitus. Quia in vtroque casu idem est effectus, nempe, dissolutio prioris matrimonij. Sed non sunt audiendi: quia valdè diuersa est ratio: non enim mors prioris coniugis præsumitur, & ideo necessario eius certitudo præmittenda est. At vt res modo se habent, iure præsumitur, ac moraliter certa est infidelis adeò distantis obstinatio.

Sufficiet quoque facto ipso constare voluntatem infi- 15
delis, vt non sit necessaria monitio. Quia voluntas ita factis, sicut verbis declaratur, *l. Paulus, ff. rem ratam haberi.* Et copiosè scribit *Menoch. de recuper. possess. remed.* 15. *n.* 124. Quare si infidelis transeat ad aliud matrim. quamuis eo inito non dissoluatur prius, (vt dicemus disp. seq. n. 7.) at non erit necessaria monitio infidelis. Quia non potest clarius eius voluntas explicari, qua renuit fidelis consortium. Et ita videtur sentire *Abulens. 1. Reg.* 8. *q* 105. vbi dicit, adhuc in eo euentu vtilem esse monitionem, quare videtur sentire non esse necessariam. Et ita tenet *Veracruz* 2. *p. Spec. ar.* 29. *statim in princ.* At si vxor illa infidelis repudiata erat, & ideo alij viro nupserat, vir prior postea ad fidem conuersus monitionem præmittere tenetur. Quia matrim. illud ex necessaria repudij causa prius initum non explicat voluntatem infidelis renuentis legitimam cohabitationem. Sic docet *Abulens. ibid.* Et idem credo, quando vxor illa repudiata nuberet alteri post viri prioris conuersionem. Quia cùm tunc existiment infideles solutum esse prius matrim. illa ex causa necessaria repudii, & videns se à viro expelli, alias amat nuptias: quare non explicat liberam voluntatem recedendi à prioris viri consortio.

Si verò coniux ad fidem conuersus esset dubius de in- 16
fidelis obstinatione, non posset ad aliud matrimonium

transire

transire absque præuia monitione, qua certior redderetur, quia tunc minimè constat de infidelis voluntate. At sufficiet nuncius certus ac fide dignus, qui per verba verisimilia deponat de coniugis infidelis obstinatione. Sic *Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 56. concl. 8. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 151.* Quippe iuxta multorum opinionem (vt dixi lib. 2. disp. 46.) id sufficit, vt constet de prioris viri morte, liceatque ad aliud matrim. transire. Et quamuis hoc satis dubium sit, quando de probanda coniugis morte agitur, (vt ibi dixi) at in præsenti casu valdè placet. Quia adiuuat vehemens præsumptio obstinationis quorumcunque infidelium.

17 Sed rogabis, an desideretur Ecclesiæ auctoritate præfigi infideli terminum, vt conuertatur, quo possit prius matrim. dissolui? Id enim affirmant *Host. c. Gaudemus, n. 13. super verb. Compelletur, de diuor. Ioan. Andr. ibi n. 15. Ant. nu. 20. Anchar. n. 26. Archid. c. fin. 28. q. 2. n. 2. & ibi Bellam. n. 2. Henric. c. Quanto, n. 3. de diuort.* Sed verius est contrarium, quamuis id fieri vtilissimum sit: vnde satis erit, qualitercunq; constet de infidelis voluntate. Quia cùm hoc matrim. solo iure diuino dissoluatur, non est aliquod iudicis ministerium necessarium. Et ita docent *Abb. d. c. Gaudemus, n. 15. & ibi Præpos. §. Qui autem, n. 14. Abulens. 1. Reg. 8. q. 121. Angel. verb. Matrimonium, 3 imped. 10. n. 3. Veracr. 2. p. Spec. art. 33 concl. 3.* Atque ita significant idem *Host. c. Quanto, n. 3. & ibi Anton. n. 9. de diuort.* tantùm enim dicunt tutum esse, vt iudex eum terminum præfigat.

18 Non sunt tamen negandæ induciæ ad conuersionem infideli, si citra fraudē eas petat. Quia tunc non declarat contradictionē, sed tempus deliberādi postulat. Sic docet *Palacios 4. d. 39. disp. vn. col. penult.* At si procrastinauerit, non est immorandum diutius, sed licebit fideli aliis nuptiis copulari. Vt bene docent *Sotus 4. d. 39. q. vnic. a. 3. in solut. ad 3. vers. Quòd si roges. Barthol. à Ledesm. dub. 55. de matrim ad fin. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 53. col. 4. post 3. notabile.*

19 Tandem monuerim, sanum consilium esse, quamuis non necessarium, testes adhiberi, dum infidelis monetur, ac renuit conuerti, aut legitimè habitare, vt hoc testentur, si fortè lis postea intentetur de valore matrimonij postea à fideli iniri. Ita monent *glossa c. Quanto, verb. Qui relinquitur, de diuor. & ibi Hostiens. Anton. n. 9. Henr. n. 2. Goffred. sum. tit. de diuort. n. 10. & tit. de conuers. infidelium, n. 2. Præposit. c. Gaudemus, §. Qui autem, n. 4. de diuor. Abulens. 1. Reg. 8. q. 105. Veracruz 2. p. speculi, ar. 29 pag. penult.*

20 Ad argum. n. 8. proposita constat ex dictis. Ad 1. resp. D. Paulum neutrum illum casum exposuisse, sed solùm quando infidelis recedit. At quia infidelis eam solam habitationem amans, quæ fideli interdicta est, qualis est, cum contumelia Creatoris, vel pertractione fidelis ad peccatum mortale, dicitur re vera recedere, ideo Pontifex iure optimo ex eo testimonio duplicem illum casum intelligit, pro eo tempore, quo in illis solis duobus casibus interdicebatur habitatio fidelis cum infideli At cùm iam hodie sit interdicta, quoties infidelis conuerti renuit, satis est iam, vt possit dissolui id matrim. nolle infidelem conuerti, qualemcunque habitationem amet. Quæ latiùs n. 9. explicuimus. Et per hæc constat solutio prioris confirmationis. Ad posteriorem confirm. & 2. argumentum constat ex dictis n. 10. vbi id effectum esse ex priuilegio per Paulum explicato ostendimus, & absque eius mutatione, sed ob solā præcepti Ecclesiastici variationē, Ad 3. fateor, eam Doctorum auctoritatem concludere oppositam sent. esse valde probabilem. Quod nos n. 9. fassi sumus. At non est mirum, oppositam pauciorum, nec tantæ auctoritatis, esse probabiliorem. Quia quotidie nouæ rationes ponderantur, quæ oppositam partem communi sententia probabiliorem esse suadent. Ad 4. dic, in dubio fauendum esse valori matrimonij, nisi causa alia magis fauorabilis oppositum suadeat. At hic concurrit ex altera parte fauor fidei, qui summus est, ob quem Christus huius matrim. dissolutionem concessit. Ad vltimum dic, non esse rationem dissolutionis, quod ea habitatio cum fide pugnet: sed quia tunc infidelis dicitur recedere volens habitationem fideli interdictam, (vt n. 4. & 9. ostendimus.) Et esto ea esset ratio, satis cum fide pugnat, ac illam dedecet, habitare fidelem cum infideli in tam arcta vitæ consuetudine, ac est coniugalis in hac tempestate, in qua infideles sunt adeò obstinati, vt meritò ex tali consortio eorum salus desperetur.

DISPVTATIO LXXV.

An in prædictis casibus, quibus licet fideli matrimon. dissoluere, & ad aliud transire, dissoluatur statim matrimonium, an potiùs tunc quando fidelis ad alias nuptias transit?

SVMMARIVM.

Non statim ac infidelis cōuertitur ad fidem, dissoluitur matrimoniū, n. 1.
An dissoluatur statim ac infidelis renuit legitimè habitare cum fideli? Refertur duplex sententia, n. 2. & 3.
Non dissoluitur, donec fidelis ad alias nuptias transeat. Et infidelem ante eum transitum conuersum tenetur fidelis recipere, n. 4.
Non dissoluitur, quamuis Ecclesiæ sententia interceserit, donec fidelis ad aliud matrimonium migret, n. 5.
Infidelis nequit valido matrimonio iungi, donec fidelis aliud ineat, n 6.
Non dissoluitur id matrimonium per transitum infidelis ad aliud, n. 7.
Si infidelis adulter conuertatur ad fidem nondum fideli alio matrimonio deuincto, non tenetur fidelis eum admittere, at nequit ad alias nuptias fidelis migrare, n. 8.
Si ante nouas fidelis nuptias conuertatur coniux infidelis, non est opus nouo inter ipsos matrimonij contractu, n. 9.
Si post nuptias fidelis, eoq; iam viduo effecto, conuertatur coniux infidelis, non tenetur fidelis illum admittere, nec potest, nisi nouum cum eo matrimonium ineat, n. 10.
An si infidelis post fidelis conuersionem actus infidelitatis exercuerit, teneatur fidelis eum admittere, si conuertatur ante matrimonium nouum ab ipso fideli initum? n. 11.
Satisfit argumentis, n. 12.

CERTISSIMVM est (vt probauimus disp. 73. num. 6.) non statim ac alter coniux ad fidem conuertitur, altero in infidelitate remanente, dissolui prius matrimon. Difficultas autem eo pertinet, an in casibus, in quibus disp. præced. diximus, integrum esse coniugi ad fidem conuerso transire ad aliud matrim, quia nimirum iuxta nostram sent. alter renuit ad fidem conuerti: vel iuxta alteram, non vult cohabitare absque contumelia Creatoris, aut sine pertractione ad peccatum, dissoluatur eo ipso matrimonium: an potiùs tunc, quando fidelis transit ad alias nuptias? 1

Triplex est sent. Prima ait, statim dissolui non expectato transitu fidelis ad aliud matrim. Ducitur ex *c. fin. 28. q. 2.* quod est desumptum ex *D. Ambros. 1. Cor. 7.* ibi: *Contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur.* Secundò, quia id videntur docere versiculi, qui communiter circumferuntur & recitantur à *gloss. cap. Quanto, verb. Contumelia, de diuort.* 2

Spernas spernentem, vel blasphemare volentem:
Nam sunt absque mora sic vincula rupta priora.

Tertiò, quia posterius matrimonium iniri priori permanente non potest. Ergo prius matrim. dissoluitur, antequam secundum ineatur. Et ideo huius sent. sunt ex iurisperitis, *Ioan. Doctor antiquus* relatus *à gloss. c. Gaudemus, verb. Compelletur, de diuor. gloss. c. Si infidelis, verb. Libertatem, 28. q. 1. & c. fin verb Ius, 28. q. 2. & c. Quanto, verb. Qui relinquitur, de diuor. & ibi Innoc. n. vnic. Paulo post princip. Host. n. 3. Abb n. 7. Præpos. n. 5 Idem Abb d. c. Gaudemus, n. 15.* vbi *Præpos. §. Qui autem n. 4. Goffred. sum. tit. de diuort. n. 7. & de conuers. infid. nu. 2. Astens. 2. p sum. l. 8. t. 21 a. 2. q. 5. Angel. verb. Matrimonium, 3 imped. 10. n. 3. Ant. Cuc. l. 5. instit. mator. t. 12. n. 100.* Et ex Theologis *Ricard. 4. d. 39 a. 2. q. 2. Altisiodor. l. 4. sum. tract. 9. c. 6. q. 2. statim in princip. Abulens. 1. Reg. 8. q. 30. Manuel 1. tom. sum 2. edit. c. 230. fine.* Et dicunt esse probabilem *Barth. à Ledesm. & Vega n. 4. allegandi.*

Secunda sent. concordat cum præced. quòd hoc, vt dissoluatur prius matrim. ante posterius à fideli initum, sed differt in hoc, quod præcedens ait dissolui statim ac infidelis monitus renuit legitimè habitare: hæc autem 3

ait non ſtatim diſſolui, ſed quando auctoritate Eccleſiæ conceſſo termino infideli non vult legitimè cohabitare fideli: tunc enim elapſo termino diſſoluitur eo ipſo matrim. & licèt ſolutum ſit matrim. ſi conuertatur infidelis ante tranſitum fidelis ad alias nuptias, reſtituetur infidelis iure poſtliminij ad prius matrimonium, & compelletur fidelis ipſum recipere, & iterum contrahere cum illo: ſi verò pendente compulſione ineat fidelis aliud matrimonium, dicit hæc ſent. id fore validum, eò quòd prius ſit omnino ſolutum. Ita ſuſtinent *Hoſt. c. Gaudemus, n. 13. ſuper verb. Compelletur. de diuor. Ioan. Andr. n. 15. Anton. n. 20. Anchar. n. 26. Archid. c. ſin. n. 28. q. 2. & ibi Bellamera n. 2. Henric. cap. Quanto, de diuor. n. 3.* Sed diſp. præced. n. 17. probauimus, non eſſe neceſſarium aſſignari terminum â iudice.

4 Tertia ſententia (cui adhæreo) ſuſtinet non diſſolui prius matrim. donec fidelis ad alias nuptias tranſeat, ita vt generatio vnius ſit corruptio alterius. Quare ſi fidelis numquam mutet ſtatum, perſeuerabit prius matrimonij vinculum, & quotieſcunque infidelis conuerſus fuerit ad fidem, tenebitur fidelis illum tanquam verum coniugem admittere. Prob. ex *c. Gaudemus, ad fin. de diuort.* ibi: *Quod ſi conuerſum ad fidem & illa conuerſa ſequatur, antequam propter cauſas prædictas legitimam ille ducat vxorem, eam recipere compelletur.* Si ergo compellitur recipere, non erit ſolutũ prius matrim. Nam ſi ſolutum erat, non poteſt compelli ad recipiendum eum, qui verus coniux non eſt. Huius argum. vim perpendentes DD. contrarij varias excogitarunt ſolutiones. Prima eſt, quam tradunt DD. n. præc. allegati, reſtitui vinculum prioris matrim. quaſi iure poſtliminij. Vt *c. Cum per bellicam 33. q. 3.* Secunda ſolutio eſt *Goffredi allegati n. 2.* compelli tunc fidelem ad recipiendum infidelem denuo conuerſum, non virtute prioris matrimonij, quod omnino ſolutum eſt, ſed virtute noui matrim quod compellitur inire fauore religionis Chriſtianæ aſſumptæ. Sed prior ſolutio inde confutatur, quia non eſt reſtitutio, vbi nullum ius competit ei, cui reſtitutio facienda eſt. At ſemel diſſoluto matrimonio nullum ius competit infideli denuo conuerſo ad quod reſtituatur. Præterea, quia ius poſtliminij tunc habet locum, quando quiſpiam exiſtimabatur ius amiſiſſe, quod verè non amiſerat, ac idcirco, ſi aliquæ res eius ad alium peruenerant, ei redduntur. Atque ideo *c. Cum per bellicam, 34. q. 3.* reſtituitur vxor ſecundo nupta priori viro: quem defunctum falsò putabat, eo quòd verè inter illos ſupererat matrimonium. At in noſtro caſu nullum ſupereſt ius coniugi infideli ſuppoſita vera prioris matrim. diſſolutione. Non ergo habet locum ius poſtliminij. Poſterior etiam ſolutio inde redarguitur, quòd nullus ad matrimonium cum perſona determinata compelli poſſit, niſi vel ex propria promiſſione, *c. Ex literis, el 2. deſponſ.* vel ex delicto, vt quia virginem defloratit inuitam, *c. 1. de adult.* Atque ita *DD. eo c. 1.* dicunt illum caſum eſſe ſpecialem vt *Innoc. ibi n. 2. Hoſt. n. 2. Ioan. Andr. fine Anton. n. 6. Anchar. n. 4. Cardin. n. 1. oppoſit. 3. Ananias n. 4.* Immo nec tunc præcisè compellitur, ſed caſũ, quo deflorans non vult dotem defloratæ conſtituere. Vt conſtat ex *cap. 2. de adult.* & docet *Hoſt. Ioan. Andr. Anchar. Card. Anan. Anton. eiſdem locis.* Cum ergo in hoc euentu nullum ſit fidelis delictum, nullaque promiſſio ſuperſit diſſoluto omnino priori matrimonio: non eſt cur compellatur. Nec rationi conſonat ex conſequentia prioris matrim. in fidei fauorem compulſionem hanc ſtatui. Cum etenim prius matrim. omnino deſierit, & iam nihil ſit, nullum ius & conſequentia ipſius ſupereſſe poſſunt. Sicut quia morte diſſoluitur matrim. aut ſi ſit ratum, profeſſione religionis, ſi mortuus reſurgeret, vel cum monacho priùs deſponſato diſpenſaretur in voto ſolemni, nullũ ius prioris matrimonii iam diſſoluti ſupereſſet, ſed liberum eſſet huic, priori vxore viuente, ad alias nuptias tranſire. Et confirm. quia licet fauor fidei multus ſit, non tamen eſt tantus, vt cogat coniugem admittere ad conſortium coniugale alterum, qui ante conuerſionem ad fidem adulterium admiſit, *c. Gaudemus, in fine de diuort.* Ergo multo minùs ſufficiet, vt cogat recipere eum, qui coniux legitimus non eſt. Minus quippe eſt retinere verum coniugem, quàm nouo matrimonio copulari. Secũdò, principaliter probatur noſtra ſententia, quia *c. Quanto, de diuor.* declarauit *Innoc. III. c. finali 28. q. 2.* decidens contumeliam creatoris ſoluere ius matrimonij circa eum, qui relinquitur: vt intelligatur, tunc fas eſſe fideli adalias nuptias tranſire. Sentit ergo Pontifex, tunc non eſſe ipſo facto diſſolutum prius matrim. ſed ius eſſe fideli ad aliud diſſoluendum, alio matrimonio inito. Tertiò, quia *c. Gaudemus de diuor in fine* dum dicitur, teneri fidelem ad infidelem poſtea conuerſum admittendum, ſi nondum ad ſecundas nuptias fidelis tranſierat, temperatur, niſi infidelis fuerit fornicatus. Ergo prius matrim. non diſſolutum erat. Sola enim fornicatio tempore legitimi matrimonii admiſſa obiici poteſt ad diuortium, vtpote quæ ſola matrimonio iniuriam irrogat. Tandem, quia ſi ſolutum eſſet prius matrim. fidelis & infidelis illi coeuntes rei eſſent fornicationis: & ſi infidelis ſtatim aliud iniret matrim. antequam fidelis ad aliud tranſiret, eſſet validum. Quæ nullus admittet. Nec valet, ſi dicas ſolutum eſſe prius matrim. ex parte ſolius fidelis, qui relinquitur. Quia matrimonii vinculum claudicare nequit, & ita ex parte vtriuſque vel neutrius ſolutum eſſe debet. Et ideo huius ſent ſunt ex Theologis *D. Th. 4. d. 39. q. vn. a. 5. ad 2. D. Bonauent. ibi, art. 2. q. 2. fine. Durand. q. 2. n. 14. Palud. q. vn. a. 2. n. 12. Maioris q. vn col. 2. verſ. Ad aliud. Supplem. Gabr q. vn. a. 2 fine. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 6. ad fin. Abulenſis 1. Reg. 8. q. 36. 47. & q. 115. vſque ad 118. Ruardus Tapper. a. 18. Louan. §. Quod matrimonium inter infideles. Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 4 col. 6. verſ. Nihilominus. Palacios ibi, diſp. vn. col. 18. verſ. Mihi verò. Celaia ibi q. vn. col. penult. Ledeſma 2. p. 4. qu. 61. a. 5. in ſolut. ad argum. Viguerius lib. inſtit. c. 16. §. 7. verſ 9. impedim. 10. Veracruz 1. p. Speculi, a. 33. concl. 1. Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 12. a. 2. dub. 5. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 8. n. 4. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 1. puncto 7. col. 2. & in ſuis controu. l. vn de indiſſolubilit. matrim. c. 2. Emmanuel Sa ſumm. verb. Matrimonium,* vbi de impedim. dirimentib. *n 8. verſ. Conuerſus ad fidem. Petr. de Ledeſ. de matrim q. 59. a. 5. dub. vnico, concl. 5. Bart. à Ledeſ. dub. 59. de matrim. concl. 3. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 53. col. 4. verſ Huiuſmodi autem matrim. Vega 1. tom. ſum. c. 13 caſu 15. & 2. to. cap. 34. caſu 145. Vivald. candel. ſacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 221. Cañedo ſum. ſacram.* vbi de matrim. *c. 7. n. 66.* Et ex Iuriſperitis *gloſſ. c. Gaudemus, verb. Compelletur, de diuor.* magis inclinat in hanc ſent. Et eam tenent *Hoſtienſ. ſum. t. de diuor. n. 12. verſ. Non ſolum, Alex. de Neuo d. c. Gaudemus. §. Qui autẽ, n. 9. Ioan de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. tit. 10. q 8. Sylueſt. verb. Matrimonium, 8. q. 10. dicto 6. Armilla verbo Matrimonium, n. 38. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 8. q. 2. n. 3. Turrecr. c. Simili modo, n. vn. in ſolut. ad 2. 28. q. 1. Nauar. ſum. c. 22. n. 49. & l. 3. conſ. tit de conuerſione infidelium in 1. edit. conſ. 1. n. 6. & 9. & conſ. 2. n. 5. in 2. conſ. 1. n. 5. & conſ. 3. n. 6. & 9. Couar. 4. decret. 1. p. c. 7. §. 4. n. 5. Lancelot. inſtit. iuris canon. l. 2. t. de diuort. §. Quod ſi conuerſum, verbo Compelletur.*

Hinc infertur, quamuis Eccleſiæ ſententia interceſſerit declarans liberum eſſe fidelem ad aliud matrim. tranſire, adhùc per illam ſententiam minimè dirimi prius matrimonium, donec fidelis ad alias nuptias tranſeat. Quòd ſententia illa Eccleſiæ non dirimat, ſed ſolum declaret ius dirimendi competens fideli. Sic *Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 4. col. 6. verſ. Nihilominus.* 5

Secundò infertur, ſi ante matrim. à fideli contractum tranſeat infidelis ad alias nuptias, eas fore irritas, & ita ſi poſtmodum ad fidem conuertatur, eſſe ab illis eum ſeparandum, & reddendum coniugi prius conuerſo. Quia priuilegium hoc diſſoluendi matrim. prius, per alias nuptias ſequentes, non conceſſum eſt à Chriſto infideli, ſed fideli in fauorem fidei, vt expreſsè habetur *cap. Quanto, de diuor. & c. final. 28. q. 2.* Et quamuis matrim. claudicare nequeat quoad vinculum, ſed eo diſſoluto ex parte vnius coniugis diſſoluatur quoque ex parte alterius, at claudicare poteſt quoad effectum & obligationem, vt altero coniuge ſolo adultero claudicat matrimonium quoad obliga- 6

obligationem cohabitandi. Cùm soli innocenti diuertere liceat. Et ita tenent *Ricard. 4.d.39.a.2.q.3. in solut.ad 2. Altisiodor.l.4 summ tract.9.c 6.q.1.fin. Nauarr.l.3.consil.tit.de conuers.infidel.in 1.edit.consil.1.nu.10.in solut.ad 2.in 2.cons.3. eod.n.10.Sotus 4.d.39.q.vn.a.4 col 7.paulo ante vers. Ad verbum Et ibi Quand.q.vn propos.4. Abulens.1.Reg.8.q.36.Enriq. l.11.de matrim.c.8.n.5.Veracr.2.p.Specul.a.34.Petr.de Ledesm. de matrim.q.59.a.5 in corollario illato ex 5.concl.*

7 Tertiò infertur, non dissolui matrim. per alias nuptias ab infideli initas. Quia cùm eæ irritæ sint, (vt n. præced. probauimus) nihil possunt operari. Præterea, quia priuilegium hoc dissoluendi soli fideli concessum est (vt ibidem probaui.) Atque ita docent *Abulensis 1.Reg.8.q.105. Veracruz 2.Spec.a.33.concl.4.Vega 2.to.sum.c.34.casu 148.* Vnde minus bene *Palacios 4.d.38.disp.vn.ad finem, vers. Admonendus*, ait dissolui matrim. quando vel fidelis vel quando infidelis transit ad aliud matrimonium.

8 Quartò infertur, si infidelis fornicetur, & post conuertatur ad fidem, ante secũdum matrim. à fideli initum, quamuis fidelis possit eum expellere ob id adulterium: vt dicitur expressè *cap. Gaudemus, de diuort. in fine*, non tamen posse fidelem ad aliud matrimonium transire. Quia cessauit infidelis pertinacia, quæ facultatem illius matrimonij dissoluendi præbebat. Sic *Abulensis 1 Reg.8.q.55.& 127. Barth. à Ledesma de matrim. dub.56.concl.4.Vega 1.tomo sum.c.13.casu 15.*

9 Quintò infertur, si ante matrimonium à fideli coniuge initum alter conuertatur, minimè opus esse nouo consensu ad matrimonium præcedens instaurandum. Quia nondum dissolutum est. & ita docet *Sylvest.verb.Matrimonium, 8.q.10.dicto 6.fine.*

10 Sextò infertur, non esse habendam fidem *Innocentio, c. Quanto, n.vn. vers. ver hanc, de diuort.* vbi docet fidelem, qui legitimè ad aliud matrim. transiit, eo quòd infidelis monitus legitimam habitationem renuerit, teneri soluto eo matrim. per mortem alterius coniugis admittere in consortium coniugale priorem coniugem infidelem, si tunc ad fidem reducatur. Quem sequuntur *Hostiens. c. Gaudemus, n.13. super verb. Ille, de diuort. & ibi Ioan. Andr. n.15.* Quòd soluto posteriori matrimon. cessarit iam impedimentum obstans admissioni prioris coniugis iam ad fidem conuersi. Sed iure optimo hanc sent. impugnat *Abulens. 1.Reg.8.q.117.* Quia cùm prius matrim. solutum omnino sit posteriori contracto, non est cur post huius dissolutionem sit cogendus fidelis stare priori. Deinde, quia *c. Gaudemus, in fine, de diuort.* solùm dicitur compellendum fidelem ad receptionem infidelis iam conuersi, quando ille nondum transiit ad secundas nuptias: eo quòd tunc perseueret prioris matrimonij vinculum. Cùm ergo in hoc casu iam transierit ad secundas nuptias, ac per illas legitimè cessarit prius matrimonium, minimè compellendus est. Adde, nec posse illum admittere, nisi nouo matrimonio inito: cùm prius omnino extinctum sit.

11 Vltimò infertur, nec credendum esse *Ricardo 4.d.59. a.2.q.1. Supplem. Gabrielis ibi, q.vn.ar.2.concl.5. Astensi 2.p. sum. l.8.t.21 ar.2.q.1.* vbi dicunt fidelem coniugem non posse expellere infidelem postea conuersum ante transitum fidelis ad alias nuptias, ratione infidelitatis præcedentis. Quia in ea ambo coniuges æquè extiterunt: nisi post prioris conuersionem posteriùs conuersus actus aliquos infidelitatis exercuerit. Tunc enim ab eo diuortium facere poterit, non tamen aliud inire matrim. Ducunturque similitudine fornicationis carnalis, ob quam neuter coniux, qui innocens non est, potest diuortium celebrare, at si post alterius emendam relabatur alter in adulterium, potest emendatus diuertere. Sed aduersus hos est apertè textus *c. Gaudemus, in fine, de diuort.* decidens teneri fidelem ad admittendũ infidelem, qui præteritæ pertinaciæ pœnitentia ductus reducitur ad fidem ante transitum ipsius fidelis ad alias nuptias. At is fidelis actus infidelitatis exercuit post alterius conuersionem. Quia nolle conuerti, nec habitare sine creatoris contumelia, sunt actus infidelitatis: & moraliter etiam est certum, fore vt medio illo tempore infidelis pertinax versetur in deorum cultu, & aliis suæ sectæ cæremoniis: eo vel maximè, quòd textus minimè præscribat tempus, quo infidelis ille post prioris conuersionem ad fidem redire debeat, vt necessario à fideli admittendus sit; sed generaliter admittendum esse decernat, quoties conuertitur ante transitum fidelis ad secundas nuptias. Et ad fundamentum contrarium respondet optimè *Abulens.1.Reg.c.8.q.69.* vbi opponit contra prædictam decisionem *d. c. Gaudemus*, non teneri fidelem ad infidelis postea conuersi admissionem: quòd hic in fornicatione spirituali infidelitatis maneat. Et respondet non esse simile de fornicatione spirituali & carnali: nam ratione huius diuortium perpetuum conceditur: at ratione illius solùm temporale, quamdiu illa durat. Quod latius probabo lib.10. disp.15.

12 Ad argum.n.2.proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n.4.vbi adduximus textum explicantem, contumeliam Saluatoris soluere ius matrimonij, id est, concedere ius fideli ad illud dissoluendum alio matrim. inito. Ad 2. dic verum esse quod in illis versiculis continetur. Quippe intelligitur statim esse rupta vincula priora, non quod statim desinat esse prius matrim. sed quia statim incipit fidelis habere ius dissoluendi prius matrim. & alterum ineundi, quasi nullum præcessisset: & ita dicitur ex tunc rumpi vinculum illius, quasi ex tunc non maneat firmum & indissolubile. Ad 3. dic, satis esse prius natura dissolui prius matrim. in genere causæ materialis, in quantum ea dissolutio est dispositio requisita ad valorem posterioris matrimonii: at posterius natura in genere causæ efficientis, quatenus illa dissolutio est posterioris matrim. effectus. Sicut contingit in generatione vnius, expulsioneque formæ contrariæ.

DISPVTATIO LXXVI.

Vtrùm quoties licet fideli transire ad alias nuptias propter infidelis obstinationem, liceat similiter eidem fideli transire ad religionem, vel ordines, aut simplex castitatis votum emittere: atque per hæc dissoluatur prius matrimonium, ac per nuptias?

SVMMARIVM.

Licet fideli transire ad religionem, vel ordines, aut votum castitatis emittere, si infidelis renuat conuerti, etsi habitare velit absque Dei contumelia, n 1.

An id possit existente probabili spe conuersionis infidelis, n.2.

An desideretur monitio, n.3.

An si infidelis renuens conuerti, postea reducatur ad fidem ante mutationem status fidelis, liceat huic transire ad ordines vel religione, n.4.

Quid si sentent a Ecclesia separatio facta fuisset, n 5.

An fidelis iam professus, vel sacris ordinibus insignitus, vel voto castitatis ligatus, sit reddendus infideli postea ad fidem conuerso, n.6

Quid si fidelis tunc nondum professionem emiserit, sed nouitius sit, n 7.

An id matrimonium consummatum dissoluatur per hanc professionem? Refertur quædam sententia, n.8.

Proponitur sententia Auctoris, n 9.

An dissoluatur per professionem à fideli factam, eo quòd infidelis conuerti renuat, volens tamen habitare sine Dei contumelia, n.10.

An dissoluatur per susceptionem sacrorum ordinum, n.11.

Quid per simplex castitatis votum à fideli emissum, n.12.

Satisfit argumentis, n.13.

1 HAc in re certum videtur licere fideli transire ad religionem, vel ordines, aut votum simplex castitatis emittere, quoties infidelis monitus conuerti renuit, licèt habitare velit absque creatoris contumelia, & sine pertractione ad peccatum. Quia siue teneamus posse tunc dissolui matrim. quando infidelis renuit conuerti volens prædicto modo habitare, siue contrarium: vtraque tamen sententia fatetur licitum esse tunc diuortium, (vt diximus disp.37. num 7.) Sicut ergo coniugi, legitimè diuortium facienti ob adulterium, integrum est hæc efficere, quamuis matrimonii vinculum perseueret;

ueret: ita celebrando diuortio in hoc casu id licebit: quamuis sustineatur non dirimi matrimonij vinculum. Et ita docent *D. Tho. 4. d. 39. q. vn. a. 5. ad 4.* Alberic. *in suo dictionar lit. I. verb. Infidelis, vers. At conuersus ad fidem.* Astens. *2. p. sum. l. 8. tit. 21. a. 2. q. 11.* Rainerius *2. p sum. t. de matrim. c. 21.* Rosella *verb. Impedimentum, impedim. 9. n. 11. & ibi Supplem.* Pisanæ *impedim. 9. n. 8.* Angelus *verb. Matrimonium, 3. imped. 10. n. 6.* Sylvester *verb. Matrimonium, 8. q. 10. dicto 8.* Sotus *4. d. 39. q. vn. a. 4 ad fin. corp.* Gaeta *repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 76 n. 430.* Anton. Cucus *l. 5. institut. maiorum, t. 12. n. 103.* Et idem supponit Petr. *de Ledes. de matrim. q. 59 a. 5. dubio vn. concl. 6.* quamuis sit eius sententiæ, vt nequeat dissolui matrimonium, quando infidelis renuens conuerti, vult habitare sine Dei contumelia, & pertractione ad peccatū. Quod idem concedunt alij patroni illius sent. (vt testatur *Enriq. l. 11. de matr. c. 8. n. 4. in comm. lit. S.*) Quæ autē sit differētia quoad hoc inter DD. vtriusque opinionis, dicemus n. 10.

2 Secundò supponendum est, esse consilium existente probabili spe conuersionis infidelis, vt coniux ad fidem conuersus non transeat ad religionem, vel ordines, aut votum castitatis emittat: ne per hoc impediatur infidelis coniugis conuersio destituti spe recuperandi coniugis. Et hoc colligitur ex *D. Thom.* Alberico, Astensi, Rainerio, Rosella, *Supplem.* Pisanæ, Angelo, Sylvest. Armilla, Soto, Gaeta, Anton. Cuco, *n. præc. relatis*: dicunt enim non debere fidelem hæc efficere, quamdiu talis spes subest. Quòd si ea spe non extincta, fidelis votum emitteret castitatis, teneretur id seruare. Vt bene docent *Sylvester, & Anton. Cucus ibidem.* Quia cùm legitimè possit diuortium celebrare fidelis altero renuente conuerti, legitimè etiam tali voto se alligat.

3 Ante monitionem autem infidelis non potest fidelis ad religionem aut ordines transire: sicut de transitu ad aliud matrimon. probaui disp. 74. n. 12. & seqq. Monitio enim in casibus, quibus ibi diximus prærequiri ad matrim. desideratur etiam ad transitum ad religionem vel ad ordines, vel etiam vt fidelis emittat votum castitatis obligans ad non reddendum. Quod optimè docet *Soto 4. d. 39. q. vn. ar. 4. ad fin. corporis, in dubio 3.* & subdit id non solum esse eo quod infidelis coniux tunc difficilius conuerteretur, verùm etiam quia ante cognitam infidelis voluntatem, qua baptismum renuat, non est fidelis absolutus ab obligatione reddendi debiti, ac cohabitandi: atque ita nequit celebrare diuortium. Quod idem apertè docent *D. Thomas & omnes Doctores n. 1. allegati*, vbi dicentes licere hunc transitum fideli, subdunt; si monitus infidelis renuat conuerti. Quare non est audiendus Abulensis *1. Reg. c. 8. q. 39. in solutione ad 4.* vbi discrimen constituit inter transitum ad religionem, & ad aliud matrimonium, vt ille liceat nulla infidelis monitione præmissa: secus de hoc. At *ipsemet eod. c. 8. qu. 63.* melius sensit in vtroque casu esse necessario præmittendam monitionem. Cùm nulla discriminis ratio appareat.

4 Imò si initio renuat infidelis conuerti & legitimè habitare, postea autem nondum statu fidelis mutato conuertatur, non poterit iam fidelis ad ordines, religionem, aut votum castitatis obligans ad non reddendum, transire: sicut nec ad aliud matrimonium. Quòd tunc ita alligatus sit fidelis priori matrimon. vt teneatur priorem coniugem ad consortium coniugale admittere. Vt dixi disp. præced. num. 4.

5 Hoc temperant quidam, nisi sententia Ecclesiæ separatio matrimonij facta esset, eo quod infidelis noluerit conuerti: tunc enim asserunt conuerso postea infideli, integrum adhuc esse fideli ad religionem migrare. Idque probant ex *c fin. de conuers. coniug.* Sic *Glossa cap. Gaudemus, verb. Compelletur, in fine, de diuor.* Anton. *c. Quando, n. 11. eod. tit.* Hostiens. *summ. eodem tit. n. 12. vers. Non solum, in fine.* Et facit Goffredus *sum. tit. de diuor. n. 7.* vbi sub disiunctione sequitur hanc partem, vel contrariam. Sed meritò Abulens. *1. Regum 8. q. 64.* hoc reprobat. Quia *cap. fin. de conuers. coniug.* loquitur de fideli in hæresim lapso, & ob id ab Ecclesia damnato: tunc enim conceditur alteri religionis ingressus, eo quod per sent. absoluitur fidelis ab habitationis obligatione. At non est idem de infidelibus, qui minùs delinquunt; & magis eis conuersis ad fidem fauetur: nec sententia Ecclesiæ punit eos, absoluendo fidelem ab obligatione cohabitandi, sed tantùm declarat huic liberum esse diuertere, ad aliumque transire statum, nisi re integra alter conuertatur. Deinde quia non minùs læditur coniux infidelis conuersus ad fidem per transitum fidelis ad religionem, quàm per aliud matrimonium sequens: at hoc non potest inire, sed compellitur priori stare, *c. Gaudemus, in fine, de diuort.* Ergo nec poterit profiteri.

Quòd si infidelis conuertatur, postquam iam fidelis 6 professus est, vel sacris initiatus, non est sibi fidelis restituendus: sed imputet sibi tardam conuersionem. Quia legitimè is status est assumptus. Et ita docent *D. Thom. & omnes Doctores allegati n. 2.* nec aliquis discrepat. Sed solum discordant Auctores circa matrimonii dissolutionem: (vt statim videbimus.) Et licèt prædicti Doctores non loquantur de voto castitatis emisso à fideli: at idem dicendum est. Sicut si tempore diuortij ob adulterium emisisset coniux innocens votum castitatis absolutę. Quia tempore habili emissum est.

Imò si infidelis conuertatur fideli ingresso iam in re 7 ligionem, nondum tamen professo, existimant aliqui non cogendum fidelem redire ad coniugem conuersum. Quia licet non solutum sit matrim. at ius cohabitationis amissum est, eo quod infidelis monitus renuerit conuerti; nec res est integra, est enim fidelis in statu qui vsui matrim. repugnat: & ingressus est tempore habili. Sicut fornicante coniuge non dissoluitur matrimon. & tamen innocens ingressus religionem non potest nouitiatus tempore extrahi. Sic *Abulens. 1. Reg. 8. qu. 66. & 74.* Sed contrarium dicendum est cum aliis, quos tacito nomine refert *ibi Abulens. q. 66.* Quod res sit integra, non enim est fidelis tempore conuersionis infidelis in statu repugnanti, sed in probatione, & via ad alium statum. Nec est simile de adulterio carnali, quod diuortij perpetui causa est: & ita sicut innocens existens in seculo nunquam est compellendus recipere adulterium, ita nec si sit nouitius. At infidelitas non est causa diuortij perpetui, (vt dixi disp. præced. num. 11. fine) sed dum ea durat: quare ea cessante tempore quo coniux fidelis nondum mutauit, instaurandum est prius matrimonium.

Difficultas autem est, an eo casu quo dissoluitur ma- 8 trim. consummatum infidelis ob eius obstinationem, per transitum fidelis ad aliud matrimonium, dissoluatur quoque profitente fideli in religione approbata? Abulensis *1. Regum 8. q. 68. & 74.* id negat. Et posset probari, quia nullibi habetur id dirimi professione fidelis. Imò *Innocent. III. c. Gaudemus, in fine, de diuort.* absolutè decidit compellendum fidelem admittere infidelem conuersum antequam ille aliam legitimam ducat vxorem. Secundò, quia priuilegium Christi concessum fideli ad dissoluendū prius matrim. posteriori inito, fuit ne fidelis cogatur vitam cœlibem ducere (vt diximus disp. 74. nu. 4.) Cùm ergo huic necessitati manēdi in cœlibatu solum occurratur transeundo ad aliud matrim. per eum solum transitum dissoluentur priores nuptiæ.

Cæterum omnino tenendum est dissolui prius matr. 9 consummatum per professionem illam, sicut dissolueretur per subsequens coniugium. Quia licet nec in iure, nec in diuinis literis hoc decisum reperiatur, at commune Theologorum placitum hoc à simili deducit. Si enim ea vis concessa est professioni religionis à Christo, vt dissoluat vinculum prioris matrim. rati inter fideles initi: nedum dissoluet matrim. tempore infidelitatis consummatū, quod ratum non est, *c. Quanto, de diuort.* Et confirmatur, quia magis indissolubile est matrim. ratum fidelium, quam consummatum infidelium. Illud enim vltra contractum naturalem habet esse verum sacramentum,

tum,nec per subsequentes nuptias dirimi potest.Hoc autem non est sacramentum, ac potest dissolui per subsequens matrim.Tandem,quia matrimon.ratum posterius dissoluit prius consummatum, tempore infidelitatis initum & ita illud est fortius,ac vincit hoc. Cùm ergo illud vincatur à professione religionis,& per eam dissoluatur;à fortiori hoc dissoluetur. Quippe si vinco vincentem te,à fortiori vincam te. *l. De accessionibus ff. de diuers ac temporal. præscript.* Et ideo hanc partem tuentur *D.Bon.auent.4.d.39. a.2.q.2.Ricard.ibi,a.2.q.3.Maioris q.vn.col.2.vers. Ad aliud,Sotus q.vn a.4.ad fin.corp.dub.3. Palacios disp vn.col.19.fol.913. vers. Caterum,Celaia q.vn.col penult. Angles floribus,1.p.* vbi de matrim.*q.12.a.2 dub.7.concl.1. Enriquez l.11 de matrim. c.8. n.5.Emm.Sa sum.verb.Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus.*n.8 vers.Conuersus ad fidem,Petr de Ledesma de matrim.q.59 a.5.dub.vn.concl.6 Lud Lopez 2.p instruct.* vbi de matrim.*c.53.col antepen.vers.Sed grauius, Vega 2.to,sum c.34. casu 145.Cañedo sum.sacram.* vbi de matrim.*c.7.n.67.*

10 Ea tamen est differentia iuxta diuersas sent.Quod DD. asserentes non licere fideli ad aliud matrim.transire, priusque dissoluere,quando infidelis renuens conuerti,vult habitare sine creatoris contumelia, & sine pertractione ad peccatum,fatentur posse tunc fidelem ad religionem transire(vt diximus num.1.)at censent non dirimi prioris matrim. vinculum. Sicut coniux innocens potest ab adultero diuertere, ac religionem ingredi,nec per id vinculum matrim.dirimitur.Et ita tenet *Petrus de Ledesma n.1.alleg.* Et aduertit *Enriquez ibi quoque relatus*, ita sentire Doctores huius sententiæ. At sustinendo dissolui posse matrim.quando infidelis renuit conuerti,quamuis prædicto modo habitare velit, est dicendum per professionem æquè dissolui, sicut per nuptias subsequentes, vt probant rationes n.præced.adductæ.

11 Similiter sustinent aliqui DD.dissolui quoque matrim. vinculum per transitum coniugis fidelis ad ordines sacros,quemadmodũ per alias nuptias, aut religionis professionem.Cùm sit status priori coniugio repugnans. Ita sentiunt *D.Bonauent.4.d.39 ar.2.q.2. & ibi Ouandus disp vn. ad fin.* Et expresse id videtur sentire *Maioris ibi q.vn.col.2. vers. Ad aliud*,ait enim dissolui quãdo fidelis cum alia contrahit, vel profitetur, vel ad frugem melioris vitæ transit. Et *Sotus 4.d.39.q.vn art.4.ad fin.corp.dub.3.* ait se valde perplexum esse in hac quæstione. At dicendum est non dirimi. Quia nulla est ratio id probans, nec is status dirimit matrim.ratum fidelium. Et ita tenent *Sotus* quamuis aliquantulum anceps,*proxime allegatus, Angles floribus 1.p.* vbi de matrim.*q.12.a.2.dub.7.concl.2.Enriquez,Emm.Sa,Cañedo citatis.9. Petrus de Ledesma de matrim.q.59.a.5 dub.vn.colum. penult.concl.7.Lud.Lopez 2.p instruct.* vbi de matrim. *c.53.col. antepenult. vers.Sed grauius, Vega 2.tom.sum.c.34 casu* 144.Et eiusdem sent.sunt clarè *Palacios & Celaia n 9.relati*,dicunt enim non dissolui matrimonium, nisi fideli transeunte ad religionem, vel aliud matrimonium.

12 Hinc deducitur,à fortiori non dissolui matrimonium, si fidelis emittat simplex castitatis votum.Quamuis contrarium significet *Maioris* in verbis, quæ ex ipso retuli numero præcedenti.

13 Ad argum.n.8.proposita resp. Ad 1. constat ex dictis nu.9.quamuis enim de hoc non sit textus: at deducitur ex ratione:vt ibi probaui. Ad 2.admisso antecedenti neganda est consequentia. Quia eo ipso quod ita liber est fidelis ad dissoluendum prius matrim. vt possit ad aliud transire, & sic dirimere prius, à fortiori potest id efficere transeundo ad professionem,vt n.9.probauimus.

DISPVTATIO LXXVII.

An quoties dissoluitur matrim.per transitum fidelis ad aliud coniugium, vel professionem, liceat infideli ad alias nuptias transire, siue conuertatur,siue infidelis permaneat?

SVMMARIVM.

An quando fidelis ad aliud matrimonium, professionem, vel ordines transiit,aut vouit castitatem,infidelis valide matrim.ineat, n 1.
An quando fidelis ad ordinem sacrum transiit, aut vouit castitatem, possit infidelis postea conuersus ingredi religionem,n.2.
An peccet infidelis transiens ad alias nuptias, vbi dissolutum est prius matrimonium professione,aut nouis nuptiis coniugis fidelis: Referuntur tres sententiæ,n.3 4.5
Proponitur sententia Auctoris,n.6.
Soluuntur argumenta,n.7.

CERTISSIMVM apud vniuersos est, dissoluto matrim. per transitum fidelis ad alias nuptias, vel professionem, validè infidelem ad aliud matrimonium transire. Quia cùm matrimonij vinculum claudicare nequeat,eo ipso quod dissoluitur ex parte fidelis, dissolutum manet ex parte vtriusque : ac proinde nil est quod valori matrimonij tunc per fidelem initi obstet. Quando autem matrimonium nondum dissolutum est, quia fidelis non transiit ad alias nuptias vel religionem,iam diximus disp. 57.n.7.irritum fore matrimonium infidelis. Similiter iuxta sententiam asserentem non dissolui matrimonium per professionem, vel alias nuptias fidelis, quando infidelis renuens conuerti, vult habitare absque Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, dicendum est non posse tunc infidelem validè alio matrimonio deuinciri. Quia iuxta eam sententiam nequit in eo euentu fidelis dissoluere prius matrimonium : atque ita ea retenta sententia eius nuptiæ fuerũt irritæ:(vt dixi disp.74.n.8.) & quãuis profiteri valeat,at eius professio non dissoluit tunc vinculum prioris matrimonij consummati (vt dixi disput. præcedenti,nu.10.) At retenta nostra sententia asserenti posse dissolui prius matrimonium quoties infidelis conuerti renuit,qualitercunque habitare velit.per aliud matrimonium fidelis:(vt dixi disp.74.num.9)& per fidelis professionem:(vt dixi disp.præced.nu.10.)dicendum est validè tunc infidelem transire ad alias nuptias. Si autem fidelis ad solos ordines sacros transierit,non poterit infidelis validè aliud contrahere matrimonium. Quia prius non dissoluitur.Vt dixi disp præced.n.11. 1

Poterit tamen infidelis postea conuersus, quando fidelis ad ordines sacros transiit, ingredi religionẽ. Quod in nihilo priori matrim.nondum dissoluto præiudicet.Vt contingit quando celebrato diuortio ratione adulterij, vir innocens est sacris initiatus;(vt dicemus lib.10.disp. 10.à n.6.) vbi etiam dicemus quando innocens castitatis votum emisit. Idem enim in hac quæstione dicendum est.Cùm vtrobique sit solùm diuortium celebratum manente illæso matrimonij vinculo. 2

Difficultas autem in eo versatur, an peccet infidelis transiens ad alias nuptias,vbi prius matrim.nouis nuptiis aut professione fidelis dissolutum est ? Diuersæ sunt sententiæ. Prima indistinctè ait peccare infidelem contrahendo aliud matrim. Ducitur, quia in pœnam delicti infidelitatis interdicitur illi coniugium : quamuis non ex vi prioris matrimonij, quod iam penitus est dissolutum. Et si quæras,quo pacto Ecclesia, carens iurisdictione erga infideles, potuerit illis hanc pœnam infligere ? Respondent *Sotus, Barth à Ledesma, Vega statim referendi, ac Ludou. Lopez n.sequenti allegandus*,prohibitionem hanc non ab Ecclesia promanare,sed ab ipso iure naturali diuino, quod coniugem infidelem ex matrimonij lege obligabat vt fidelem sequeretur. Secundò, quia infidelis ille nolens conuerti, non solùm in ius diuinum omnes ad baptismum obligans delinquit, sed etiam contra matrim. legem,(vt probauimus disp.73.n.9.) Ergo contra eandem matrim.legem peccat,si ad aliud transeat. Tertiò, quia matrim. prius tantùm dissoluitur quoad coniugem fidelem, qui relinquitur. Vt deciditur *cap.Quanto, de diuort. & c.fin.28.q.2.* Non ergo infideli integrum erit, ad alias migrare nuptias. Et ita docent ex Theologis *D.Thomas 4. d.39.q.vn.ar.5.ad 3. Altisiodorens l.4.sum. tract.9.c.6.q.1.vers. Ad vltimum dicimus, Sotus 4.d.39.q.vn.a.4.col 8.vers.Contra hoc tamen, Angles floribus 1.p.* vbi de matrim. *q.12 a.2. dub.6. Barth.à Ledesma dubio 56.de matrim.post 4.concl.Vega 1.tom. sum.c.13.casu 15.& 2. tom.c.34.casu 146. fin.* Et ex iurispe- 3

ritis

ritis, *Gloſſa c. Quanto, verb. Qui relinquitur, de diuort. & ibi Innoc. n. vn. ad medium, Hoſtienſ n. 2. Anton. n. 9. Præpoſ. n. 5. Goffred. ſum. t. de diuort. n. 9.* Et explicant eſſe peccatum lethale *Sotus, Angles, Barth. à Ledeſma, Vega.* Et *D. Thomas* expreſſe videtur ſentire hoc verum eſſe, ſiue infidelis matrim. illud ineat, ante conuerſionem, ſiue poſt: ait enim poſt conuerſionem diſpenſatiuè concedi poſſe infideli, vt ad alias nuptias tranſeat.

4 Secunda ſententia ita diſtinguit. Si infidelis ante conuerſionem aliud ineat matrimonium, peccat: ſecus ſi poſt conuerſionem. Quia in pœnam peccati dimiſſionis coniugis fidelis eſt ei interdictum aliud coniugium. Et cum ratione baptiſmi abſoluatur à culpa, extinguitur quoque pœna illi correſpondens. Sic ſentiunt *D. Bonauent. 4. d. 39. a. 2. q. 2. Aſtenſ. 2. p. ſum l. 8. t. 21. a. 2. q. 12. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4 t. 10. q. 8. Turrecr. c. Simili modo, 28 q. 1. n. vn. in ſolut. ad 3. Lud. Lopez 2 p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 53. col. antepenult.* Et *Ricard. 4. d 39. a. 2. q. 3.* problematicè ſuſtinet hanc & quartam ſententiam n. 6. referendam: quare hanc cenſet eſſe probabilem.

5 Tertia ſententia ſuſtinet infidelem pertinacem in infidelitate, ſi ſit Principibus Chriſtianis ſubiectus, peccare ineundo aliud matrim. ſecus ſi illis ſubiectus non ſit. Probat, quia infideli non ſubiecto Principibus Chriſtianis, nulla lege ſeculari id matrim. interdicitur, & Eccleſia eum ligare nequit: at ſubiecto Principibus Chriſtianis interdicitur lege ſeculari, quæ quamuis nullibi ſcripta reperiatur, habetur tamen ex vſu vim legis obtinente: & hunc vſum probat ex tot Doctoribus id matrimonium prohibentibus affirmantibus. Sic *Petr de Ledeſma de matrim. q. 59. a. 4. dub. vn. concl. 3.* Sed hæc ſententia diſplicet. Quia Doctores hanc prohibitionem aſſerentes, de quibuſcunque infidelibus ſermonem faciunt, nec vſu eam prohibitionem inductam eſſe dicunt, ſed iure naturali, ex ipſa matrimonij lege. Vt dixi n. 3.

6 Quarta ſententia (cui prorſus adhæreo) ait licere infideli, diſſoluto ſemel fidelis matrim. ad aliud tranſire. Ducor, quod nullo iure interdicatur infideli hic tranſitus. Non enim humano Eccleſiaſtico, cùm Eccleſia careat iuriſdictione in infideles: ius verò ſeculare nullibi reperitur. Nec ius diuinum naturale id infidelibus prohibet. Quia etſi peccarit violans ius diuinum naturale legis prioris matrimonij, qua aſtringebatur ſequi priorem coniugem ad fidem conuerſum: at priori illo matrim. iam penitus diſſoluto, nulla lex diuina naturalis prioris matrim. quod iam nihil eſt, ſupereſt, qua hic infidelis arceatur ab alio matrim. Nec aliud ius diuinum id vetans reperitur: nec id adducitur à patronis contrariæ ſent. Et confirm. quia mortuo coniuge ad fidem conuerſo, nullus negaret integrum eſſe infideli, ad aliud matrim. migrare, non obſtante peccato quod in legem prioris matrim. admiſit. Similiter ergo id licebit, poſtquam fidelis ad alias nuptias aut profeſſionem tranſiit. Quia æquè in his caſibus diſſoluitur matrimon. prius, ac coniugis morte. Tãdem, quia non maior prohibitio concedenda eſt reſpectu infidelis, quàm reſpectu fidelis eiuſdem criminis rei contra matrimonij legem: cùm grauius ſit fidelis delictum. At fidelis peccans in legem matrimonij, nolens abſque iuſta cauſa coniugem ſequi, ſed ab eo prorſus recedens, diſſoluto eo matrimonio per mortem, aut profeſſionem alterius coniugis, poteſt ad aliud matrimonium tranſire. Cur ergo id negandum eſt infideli in ſimilem matrimonij legem peccanti? Et ita ſuſtinent *Gloſſa c fin. verb Et in matrim. 28. q. 2. Durandus 4. d. 39. q. 2. num. 25. Et ibi Mayronis q. vn. Guillelmus Borrilong. ibi q. vn. a. 3. diffic. 2. Abulenſ. 1. Reg. 8. q. 127. Ledeſma 2. p. 4. q. 61. a. 5. ad fin. Veracruz 2. p. Speculi. a. 34. concluſ. 2. Viguerius lib. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedim. 10. Ouandus 4. d. 39. diſp. vn. propoſit. 2. & ibi Celaia q. vn. in fine, Enriquez lib. 11. de matrim. c. 8. n. 5 fine.* Et hoc explicant eſſe verum, quamuis infidelis minimè ad fidem conuertatur, *Durandus, Abulenſis, Celaia, Enriquez:* & eſt veriſſimum, vt rationes adductæ probant.

Ad argumenta n. 3. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis n. præced. vbi probauimus nulli talem pœnam infligi. Ad 2. dic cum *Gloſſ. eodem cap. fin. verb. Et in matrimonium*, illum peccare in matrimonij prioris fractione, at non contrahendo ſecundum, (vt n. præced. explicui.) Ad 3. dic diſſolui quoad vtrumque, quando verè dirimitur illud matrim. eo quod claudicare nequeat quoad vinculum. Quare dum illi textus aiunt diſſolui quoad fidelem, qui relinquitur, intelliguntur ius diſſoluendi per aliud matrim. aut profeſſionem, ſoli fideli competere: (vt explicuimus diſp. 75. n. 6. & 7.) at ſemel per fidelem diſſoluto, quilibet liber eſt ad aliud ineundum. 7

DE IMPEDIMENTO criminis.

DISPVTATIO LXXVIII.

Vtrùm crimen machinationis mortis alterius coniugis dirimat matrimonium?

SVMMARIVM.

An adulterium ſolùm dirimat: ac quotuplex ſit crimen dirimens? Et enodantur c. 1. de eo, qui duxit: & c. 1. & c Illud, 31. q. 1. n. 1.

Machinatio mortis coniugis cum adulterio dirimit matrimonium, ſiue alter coniux eam machinetur, ſiue adulter, ſiue adultera, licet non interueniat promiſſio matrimonij, n. 2.

Quid, ſi alter ſit infidelis, & ad eius conuerſionem procurandam, intentatum eſt id matrimonium, media coniugis occiſione, n. 3.

Quid ſi infidelis vxorem ſuam enecet, vt cum adultera contrahat, n. 4.

An ſatis ſit mandatum vel conſilium coniugis interficiendi, n. 5.

Quid de ratihabitione occiſionis coniugis ſuo nomine factæ, n 6.

An deſideretur mortem coniugis ſubſequi, nec ſufficiat conatus, n. 7.

An incurratur hoc impedimentum, ſiue vir vxorem enecet, ſiue è contra, n. 8.

An deſideretur adulterium cum mortis machinatione, nu. 9. & ibi, an deſideretur, vt copula & ſemine ſit conſummatum.

Quid, ſi adulterium ſubſequatur machinationem, at præcedat mortem, n. 10.

Quid, ſi abſque adulterio adſit occiſio coniugis, fide data de matrimonio, n. 11.

An adulterium debeat eſſe vtrique contrahenti notum, n. 12.

An deſideretur occiſionem coniugis veſtiri ſiue ineundi matrim. n. 13.

Quid, ſi ſolus alter ex machinantibus mortem, id intendat, n. 14.

Quid, ſi coniugatus dicat adulteræ, Niſi coniugatus eſſem, te ducerem, & poſtea vxorem occidat, non animo ducendæ adulteræ, n. 15.

Quid, ſi vir & adultera vxorē necent, vt liberius libidini vacēt, n. 16.

Quid, ſi coniux mortem coniugis machinetur, animo contrahendi cum adulteranti, nec mors ſubſequatur: & adulterans caſu illum occidat, non communi conſilio, nec animo matrim. ineundi, n. 17.

Quid, ſi animo ducendi feminam incertam, vel vnam ex pluribus, coniux interficiatur, n. 18.

An probata coniugis interfectione cum adulterio, præſumatur in foro externo animo matrimonij effectam fuiſſe, & in illo reputetur impedimentum, n. 19.

Quid, ſi matrim. non ſit verum, aut non ſit conſummatum, n. 20.

An hoc impedimentum reddat perſonas inhabiles ſolùm ad inter ſe contrahendum, an potius ad quoduis aliud matrimonium, n. 21.

An hoc impedimentum ſit ſolo iure Eccleſiaſtico inductum, n. 22.

Proponuntur ſummatim omnes conditiones contentæ in hac diſp. quæ neceſſariæ ſunt ad hoc impedimentum, n. 23.

DVo ſunt crimina, quæ matrim. ſubſequens dirimunt, ad quæ reducuntur tria, quæ *D. Thomas 4. d. 35. in fin. in expoſit. lit.* & communiter DD. referunt. Prius eſt, adulterium cum machinatione mortis alterius coniugis. Poſterius verò, adulterium cum fide data de contrahendo poſt coniugis mortem: vel cum contractu matrimonij de præſenti cum adultera. Quare adulterium ſolum non obſtat matrimonio contrahendo: vt expreſſe dicitur *c. Significaſti, de eo qui duxit, & c. Si quis viuente, 31. q. 1.* Vnde *c. 1.* deſumptum ex Leone Pontif. & *c. Illud vero*, deſumptum ex *Concil apud Altheum, c. 6. 31. q. 1.* in quibus ſtatuitur nulli licere ducere in vxorem eam, quam prius per adulterium polluit, intelliguntur, quando cum adulterio concurrit duplex crimen prædictum: alias enim licitum eſt matrimonium cum illa: vt probant textus prædicti: 1

&

& docet D. *Auguſt. li.* 1. *de nuptiis, c.* 10. relatus *c.* 2. 31. *q.* 1. Nec obſtat huic veritati, *c.* 1. *de eo qui duxit*, ibi: *Licet autem in canonibus habeatur, vt nullus copulet matrimonio quam prius polluerat adulterio: & illam maxime, cui fidem dederat vxore ſua viuente.* Ergo idem eſt, quamuis fides minime data ſit. Sed dicendum eſt, dictionem illam, maximè, accipi pro tantùm; & ita explicant *ibi* Abbas *n.* 3. *Alex. de Neuo n.* 6. *Præpoſ. n.* 2. Alium intellectum tradit *ibi Abbas*: qui mihi non placet, atque illum reprobat *Alex. de Neuo eo n.* 6. Ratio autem huius duplicis impedimenti eſt, vt caueatur ſpe contrahendi matrim. machinatio mortis alterius coniugis. Quæ iuſtiſſima ratio eſt: nil enim atrocius in coniugio reperiri poteſt, quàm inſidias parari, vel dari anſam parandi vitæ alterius cõiugis. Cùm vterque coniux arctiſſimo ac ſummo amicitiæ vinculo deuinciri debeat. Hinc patet ſtultitia impugnationis Lutheri & Philippi Melanchthonis, Eccleſiam carpentium, quòd hæc duo impedimenta induxerit, nulla iuſta ratione ducta: quin potiùs contra exemplum ſanctiſſimi Dauidis, qui Berſabee Vriæ vxorem duxit, cùm eius virum interfici iuſſerit. Cæterùm ineptiſſima eſt impugnatio. Quia iuſtiſſima ratione ductam eſſe Eccleſiam probauimus. Nec Dauidis exemplum obſtat: non enim tuncerat hoc impedimentum ab Eccleſia ſtatutum. In præſenti ergo diſput. ſermo erit de impedimento prioris criminis: & in ſeq. de impedimento poſterioris.

2 Prius ergo crimen quod impedit ac dirimit matrimonium ſubſequens eſt, quando cum adulterio interuenit machinatio mortis alterius coniugis. Quod conſtat ex *c. Super hoc, de eo qui duxit in matrim.* ibi: *Si adultera eſt aliquid in mortem vxoris machinata, ſiue fidem dedit, ſiue non, quod ea defuncta hanc eſſet ducturus, ſecundum canones ab eius conſortio prohibetur.* Et idem habetur *c.* 1. & *c. Significaſti, eo. t.* & *c.* 1. *de conuerſ. infidel.* & *c. Si quis viuente*, 31. *q.* 1. quod eſt deſumptũ ex *Concil. Triburienſi.* Vnde ſiue adulter, ſiue adultera, ſiue vir ipſe vxoris mortem machinetur, nequit inter coniugem ſuperſtitem & adulterantem conſiſtere matrim. Vt expreſſe habetur *c.* 1. & *c. Super hoc, de eo qui duxit in matrim.* Nec deſideratur etiam ad hoc impedimentum incurrendum, vt adſit promiſſio futuri matrim. Vt expreſſe etiam deciditur *d. c. Super hoc.* Et fatentur vniuerſi.

3 Nec excuſat quo minus in hoc impedimentum incidatur, ſi alter ex machinantibus alterius coniugis mortẽ, infidelis exiſtat, ac fidelis eam intentarit, vt coniugis morte ſecuta, alliciat infidelem ſpe ineundi cum ipſo coniugij, vt ad fidem reducatur. Vt deciditur *c.* 1. *de conuerſ. infid.* vbi ea ratio redditur, quod tale damnum eo lucro Eccleſia compenſare nolit. Atque ita docent *D. Antonin.* 3. *p. t.* 1. *c.* 5. *in* 1. *crimine dirimenti*, *Sylueſter verb. Matrimonium*, 8. *q.* 9. *d.* 1. *Nauar. ſum. c.* 22. *n.* 46. *Anton. Cucus lib.* 5 *inſtit. maior. t.* 12. *n.* 87. *Toledo l.* 7. *ſum. c.* 6. *n.* 2. *Philiarc. de offic ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 5. *impedim.* 4. Multum autem negotij faceſſit Doctoribus *c.* 1. *de conuerſ. infid.* in explicando qualiter potuerit Eccleſia infidelibus hoc impedimentũ indicere, in pœnam delicti tempore infidelitatis admiſſi: & qualiter ea pœna non extinguatur per baptiſmum, qui omnino præterita delicta abolet. Et quidem dupliciter ſatisfaciunt huic difficultati. Primò dicunt id impedimentum commune eſſe infideli & fideli mortem coniugis machinantibus, quare etſi ceſſet per baptiſmum, ex parte infidelis, manet ex parte fidelis. Secundò dicunt deleri per baptiſmum peccata, ac ipſorum pœnas, non tamen impedimenta. Sic *Hoſtienſ. eo. c.* 1. *n.* 2. *Ioan.* Andr. *n.* 3. *Ant. n.* 2. Anchar. *n.* 7. *Cardin. in princ. n. vn oppoſ.* 1. Verùm neutra ſolutio difficultatem exhaurit: non enim explicat qualiter Eccleſia pœnam hanc infidelibus à ſua iuriſdictione exemptis ſtatuere potuerit: & ſupponit illis ſtatutam eſſe: & ſolùm declarat qualiter per baptiſmum extincta non ſit. Et ideo reſpondeo, infideli eam pœnam indictam non eſſe, nec indici potuiſſe ab Eccleſia, ſed ſoli fideli, vt perpetuo nequeat cum illo infideli quantumcunque ad fidem cõuerſo matrim. contrahere. Sicut hodie ex Eccleſiæ præſcripto irritum eſt matrimonium fidelis cum infideli, non ob impedimentum infidelis, ſed quòd fidelis eo impedimento Eccleſiaſtico afficiatur. Et ita declarat *Enriqu. l.* 12. *de matr. c.* 14. *n.* 2.

Hinc deducitur minimè audiendum eſſe *Palacios* 4. *d.* 4 39. *diſp. vn. col.* 24 *fol.* 791. *verſ. Obſerua tamen*, vbi ait infidelem, qui vxorem interfecit animo ducendi adulteram, eſſe inhabilem poſt baptiſmum ad eam ducendam: per *c.* 1. *de conuerſ. infidel.* Sed id non credo, nec ille textus id comprobat. Quia ibi eſt ſermo de infideli, qui ex fidelis conſilio coniugem interemit: quare cùm fidelis reus fuerit illius mortis, iure optimo punitur ab Eccleſia, ne illud matrim. inire valeat, cuius ineundi cauſa homicidium ſuo conſilio perpetratum eſt. At in noſtro caſu nullus eſt fidelis quem pœna Eccleſiaſtica comprehendere poſſit. Quoniam adultera illa fidelis non eſt homicidio obnoxia, nec pœna hæc ob adulterium abſque illo impoſita eſt, vt n. 1. probauimus.

Satis autem eſt, quo impedimentum hoc dirimens con- 5
trahatur, conſilio aut mandato ad coniugis mortem cooperari. Conſtat ex *c.* 1. *de conuerſ. infid.* vbi vxor fidelis non interfecit virũ, ſed infidelis vxoris machinatione & inſidiis illum occidit: & tamen ſtatuitur ibi id eſſe impedimentum dirimens. Et *c.* 1. & *c. Significaſti de eo qui duxit in matrim.* ſolum ponderatur coniugis mortis machinatio, quæ non petit propriis manibus mortem inferri, ſed qualicunque cooperatione. Et ita docent ex Iuriſperitis *Alberic. in ſuo dictionar. lit. A. verb.* Adulter, *verſ. Naſci de adulterio*, & *lit.* I. *verb. Impedimentum*, 8. *verſ. Crimina vero, Ioan. de Friburgo ſum confeſſ. l.* 4. *t.* 9. *q.* 2. Aſtenſis 2. *p ſum. l.* 8. *t.* 20. *a.* 2. *in princip. Monald. ſum.* vbi de matrim. *t. de impedimento criminis, col.* 3. *Roſella verb. Impedimentum imped.* 8. *n.* 6. & *ibi Supplem. Piſanæ imped.* 8. *n.* 4. *Tabiena imped.* 7. *n.* 2. *q.* 1. *Angelus v. Matrimonium*, 3. *imped.* 9. *n.* 6. *Sylueſt. verb. Matrimoniũ*, 8. *q.* 9. *dict.* 3. *Turrecr. c. Si quis viuente*, 31. *q.* 1. *n.* 5. *Nauar. ſum. c.* 22. *n.* 46. *Gaeta repet. c. Ad limina*, 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 163. *n.* 415. *Matienzo lib.* 5. *recop. t.* 1. *rubrica*, Gloſſ. 1. *n.* 178. *Mozzius de contract. t. Qui matrim. poſſunt contrahere, n.* 25. *Vgolin. de ſacram.* vbi de matrim. *c.* 19 *n.* 9. Et ex Theologis, *D.* Antonin. 3. *p t.* 1. *c.* 5. *in* 1. *crimine. Veracruz* 1. *p. Speculi, a.* 33. *concl* 2. *Palacios* 4. *d.* 35. *diſp. vn. col.* 24. *verſ. At forſan. f.* 791. *Emman. Saſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedim. dirimentibus, *n.* 7. *Viuald. candel. Sacram.* 1. *p.* vbi de matrim. *n.* 212. *concl.* 2. *Vega* 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 74. *notabili* 4. vide dicenda n. 7.

Sed dubitabis, an ſufficiat ratihabitio occiſionis coniu- 6
gis factæ, vna cum adulterio. Pars enim affirmãs inde ſuaderi videtur, quod ratihabitio retrotrahatur, & mandato comparetur etiam in delictis, & etiam quoad excommunicationis ſententiam incurrendam, *c. Cum quis, de ſententia excom. in* 6. Verùm dicendum eſt minimè ſufficere eam ratihabitionem. Quia ratihabitio ex ſola fictione iuris trahitur retro, & mandato æquiparatur, at vt fictio locum habeat, exigitur duo extrema eſſe habilia ad illum actum exercendum. Vt quidã nomine infantis hominẽ occidit, infans maior factus ratam occiſionem habet, nequit ratihabitio illa retrotrahi: quia infans nequibat tunc mandare. Similiter conceſſo termino ad aliquid agendũ amicus nomine alterius fecit, tranſacto termino non proderit ratihabitio alterius. Quia poſt terminum non poterat vere efficere: ac proinde nec ficte, *l. Bonorum, ff. rem ratam hab.* Ad rem ergo, petunt textus ad hoc impedimentũ, machinationem ad coniugi necem inferendam: & cum ea illata interuenire machinatio nequeat, ratihabitio illa non poteſt retrotrahi. Et ita hanc partem ſuſtinent ex Iuriſperitis Gloſſa *c. Si quis viuente, verb. Occidiſſe*, 31. *q.* 1. *Et c.* 1. *in fin de conuerſ. infid. & ibi Hoſt. n. fin. Ioan.* Andr *fin Ant. fin.* Abbas *fin. Anchar. fin. Cardin. fin. idem Ant. c. Super hoc, n.* 2. *de eo qui duxit in matrim. Et ibi Præpoſ. n.* 2. Alex. *de Neuo in fi. Domin. c. Cùm quis, in fine, de ſent. excom. in* 6. Alberic. *Ioan. de Friburgo*, Aſtenſ. *Monald. Roſella, Supplem. Piſanæ*, Angelus *n.* 7. *Sylueſt. Tabiena Nauar. Gaeta, Matienzo, Mozzius, Vgolinus n. præced. alleg.* Armilla *verb. Ratihabitio, n.* 5. *Maiolus l.* 5. *de irreg. c.* 48. *in princ. n.* 5. Et ex Theologis, *Scot.* 4. *d.* 35. *q vn. col. penult. Et ibi* Guliel. *Borrillong. q. vn. a.* 2. *poſt* 3. *concl. dub.* 3. *Veracruz* 1. *p. Speculi, a.* 33. *concluſ.* 3.

Enriquez lib.12.de matrim.c.14.n.2.in comment.lit.Q. D. Anton. Palacios, Emm.Sa, Vega n.præced.relati. Atque hoc verum est, quamuis nomine ratum habentis occisio facta fuerit. Id enim ratio adducta probat. Et ita docent *Ioan. Andr. Ant. Abbas*, Anchar. *Cardin. Præpos.* Alex *de Neuo, Sylvester, Nauarr. Vgolinus Vega iisdem locis.*

7 Desiderantur autem aliquot conditiones, vt hoc impedimentum locum habeat. Prima est, vt machinatio illa effectum sortiatur: si enim coniux mortem coniugis machinetur, nec ea subsequatur, locus non erit huic impedimento, sed poterunt adulter & coniux superstes altero defuncto matrimonium inire. Quia *c. Si quis viuente*, 31. *q.* 1. vbi hoc impedimentum statuitur, manifestè petitur actus consummatus, ibi, *Occidisse notetur*. Et quamuis alij textus, vt *c. Super hoc, & c.* 1. *& cap. Significasti, de eo qui duxit*, de sola machinatione mortis coniugis mentionem faciant. At verba cum effectu sunt accipienda, *c. Relatum, de cleric non resid.* Et ita docēt vniuersi Theologi cum D. *Thoma* 4. *d.* 35. *q. vn. in fin in expos. lit. Magistri*, & vniuersi Iurisperiti cum *Glossa fin. c.* 1. *de conuers. infid. & c. Super hoc, verb. Machinata, & c fin. in fin. de eo qui duxit, & Hostiens. eo c. Super hoc, nu. vn paulo post princip & ibi Ioan. Andr. n.* 6. *Anton. n.* 2. Abbas *n.* 4. Alex. *de Neuo n.* 4. *Præpos. n.* 1. *Sylvest. verb. Matrimonium*, 8. *q.* 9 *dict.* 1. & omnes alij: & neminem reperi de hoc dubitantē. Quamuis *Glossa d. c. Super hoc, verb. Machinata*, referat quosdam dixisse sufficere conatum. Vnde tradita n. 5. nempe sufficere mandatum, vel consilium de coniuge occidendo, intelligenda sunt, quando id mandatum vel consilium cooperata sunt aliquid ad mortem: si enim nullius effectus ad illam fuerunt, eo quod interficiens erat iam omnino ad eam inferendam determinatus, nec consilio animosior factus est: vel fuit consilium aut mandatum ita reuocatum, vt nullum prorsus effectum habuerit, ita vt excusetà restitutione & irregularitate mandantem vel consulentem, iuxta ea quæ Doctores in tractatibus de restitutione & irregularitate tradunt de mandante, vel consulente, non erit locus huic impedimento. Cùm petat effectum mortis subsequi ex actione coniugis vel adulteri.

8 Secunda conditio est, vt occisio sit vxoris: si enim vxor virum interficiat ad cōtrahendum cum adultero, nullum incurritur impedimentum, quin possit inter eos matrim. consistere. Quippe textus hoc impedimentū decernentes loquuntur de vxoris interfectione: vt *c.* 1. *c. Super hoc, & c. Significasti, de eo qui duxit*, nec eam decisionem posse extendi ad viri occisionem, eo quod non tam sit frequens, defendimus disp. 16. n. 6. dicentes vxoricidium esse impedimentum impediens matrim. non tamen viricidium. Et ita in propriis terminis docent *Victoria sum.* vbi de matrim. *n.* 292. *Ledesma* 2. *p.* 4. *q* 62. *a.* 2. *post* 3. *proposit.* Cañedo *sum. sacram.* vbi de matrim. *c.* 5 *ad fin. in comment. n.* 38. Et dicit esse probabile *Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 14. *n.* 2. *in comment. lit. V.* Sed nullatenus hæc conditio placet: sed mihi certum est, incurri hoc impedimentum dirimens, siue vir interficiat vxorem, siue vxor virum, ad contrahendum cum adulteranti. Quamuis non idem censuerim de interfectione viri facta ab vxore, alia causa quàm contrahendi matrim. tunc enim non est impedimentum impediens: quamuis tale sit vxoricidium, (vt defendimus disp. 16. n. 6.) Quod in hoc euentu textus solum loquantur de vxoricidio, nō autem de viricidio. At in illo loquuntur etiā de viricidio, vt ex *c. Si quis viuente*, 31. *q* 1. constat: vbi est casus, Quidam cum coniugata adulteriū admisit, & postea vir illius cōiugatæ obiit: & decidit posse adulterum vxorem illam ducere: & additur hæc limitatio: *Nisi forte adulter aut mulier virū qui mortuus fuerat, occidisse notetur*. Et *c.* 1. *de conuers. infid.* vbi idem impedimentum dirimens statuitur, sermo est de vxore, quæ medio infidelis cuiusdam ministerio virum interfecit. Nil ergo refert ad hoc impedimentum dirimens incurrendum, siue vir vxorem, siue vxor virum perimat gratia migrandi ad alterum matrim. Et ita docent ex Theologis Paludanus 4. *d.* 34. *q.* 1. *a.* 3. *n.* 17. *& dist.* 37. *q.* 2. *a.* 2. *nu.* 8. *Supplem.* Gabriel. 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 2. *ad fin.* vbi *Maioris q.* 2. *col.* 2. *casu* 2. Sotus 4. *d.* 37. *q. vn a.* 4. *col.* 3. Veracruz 1. *p. Speculi, a.* 33. *cōcl.* 6. Palacios 4. *d.* 35. *disp. vn. col.* 22. *vers. At vero si alia. f.* 90. Pedraza *sum. præcepto* 6. *vers.* 14. Bellarm. *l.* 1. *de matrim. c.* 22. *casu* 1. *Enriquez lib.* 12. *de matrim c.* 14. *n.* 2. *Emm. Sa sum verb. Matrimonium*, vbi de imped. diriment. *n.* 7. Viuald *cand sacram.* 1. *p.* vbi de matrim. *n.* 212. *concl.* 3. Barth. *à Ledesma dub.* 58. *de matrim. concl.* 3. Lud Lopez 2 *p. instruct.* vbi de matrim. *c.* 54 *col.* 3 Vega 2. *to sum. c.* 34. *casu* 74. *notab.* 3. Manuel 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 229. *n.* 5. Graffis 1. *p. decis. l.* 2. *c* 85 *n.* 6. Et ex Iurisperitis, *Glossa fin. c fin. de eo qui duxit*, Goffred *sum. eo. t. n.* 1. *Abbas c.* 1. *n.* 3. *eod. t.* Alex. *de Neuo c. Significasti, n.* 5 *eo. t.* Ioan. *de Friburgo in sum. confess. l.* 4. *t.* 9 *q.* 2. Astensis 2. *p sum. l.* 8. *t.* 20. *a.* 2. *statim in princ.* Monaldus *sum.* vbi de matrim. vbi de imped. criminis, *col.* 1. *Rebuff. praxi benef. reg. de dispens. in gradibus prohibitis gloss* 5 *n.* 27. *Supplementum Pisanæ, verb. Impedimentum, imped.* 8. *n.* 2. *Et ibi Rosella impedimento* 8. *n.* 1. *Tabiena imped.* 7. *n.* 1. *q.* 2. *Sylvester verb. Matrimonium*, 7. *q.* 6. *dict.* 1. *& Matrimonium*, 8 *q.* 9 *dict.* 1. *Armilla verb. Matrimonium, n.* 58. *Lex reg. fin. t.* 2. *p.* 4. *& ibi Montalu fin. Ant Cucus l.* 5 *instit. maior. t.* 12. *n.* 76. *Matienzo lib.* 5. *recop. t.* 1. *rubr. gloss.* 1. *n.* 179. *Maiolus l.* 3. *de irreg. c.* 25. *n.* 17. *vers. Idem quoque erit*, Gaeta repetit. *c. Ad limina*, 30. *q.* 1. §. 4. *q.* 160. *n.* 411. *Vgolinus de sacram.* vbi de matrim. *c* 19. *n.* 9. Idem fere expresse sentiunt alij Theologi & Iurisperiti, qui indistincte tradunt hoc impedimentum incurri, quoties alter coniux alterius coniugis mortem machinatur. Hi sunt *Caiet. sum. verb. Matrimonium, c.* 1. *imped.* 5. *Petr. de Soto lect.* 9. *de matrim in imped criminis, casu* 2. *Nauar. sum c.* 22. *n.* 46. *Toledo l.* 7. *sum. c.* 6. *n.* 2. *Ouandus* 4. *d* 35. *q. vn. ad fin. in casu* 3. *&* 4. *Valentia* 4. *p disp.* 10. *q.* 5. *punct.* 3. vbi de impedim. criminis, *Philiarcus de offic. sacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 5. *impedim.* 4. Petrus *de Ledesma de matrim. q.* 60. *a.* 2. *circa* 4 *concl. casu* 1.

9 Tertia conditio est, vt cum mortis machinatione interueniat adulterium, quando solus alter coniux alterius coniugis mortem machinatur: secus quando coniux, & alter cum quo matrim. ineundum est, machinantur alterius coniugis mortem. Hæc conditio non admittitur ab omnibus. Quibusdam enim placet in neutro casu adulterium desiderari, sed satis esse coniugem interfici animo contrahendi matrim. cum alio. Quod & si canones hoc impedimentum statuentes loquantur fere semper de adulteris, at nullibi adulterium postulant: & *c.* 1. *de conu. infid.* nullam de adulterio mentionem facit Deinde, quia cùm ratio huius impedimenti sit, ne ob matrim. spem detur ansa coniugis interficiendi, rationi consonat, ex sola coniugis interfectione absque adulterio, impedimētum hoc consurgere. Ita docet *Innoc. c. Super hoc, n. vnico, in fin. de eo qui duxit, Hostiensis* relato Hugone *sum. eod. t. n.* 3. *& c. Super hoc, n. vn. ad med & c. fin n.* 2. *& 3. eo. t. & c.* 1. *n.* 4. *& 5. de conu. infid. Anton. d. c. Super hoc, n.* 2. *& d c. fin n.* 4. *in fin. Et ibi Henricus n.* 7. Alberic. *in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum*, 8. *vers. Crimina vero*, Astensis 2. *p. sum. l.* 8. *t.* 20 *a.* 2. *in princ.* D. Antonin. 3 *p. t.* 1. *c.* 5. *in* 1. *crimine, Supplementum Pisanæ, verb. Impedimentum, imped.* 8. *n.* 2. *Veracruz* 1. *p. Speculi, a.* 33 *concl.* 4. *& 6 fin. Philiarc. de offic. sacerd. to.* 1. *p* 2. *lib.* 2. *c.* 5. *imped.* 4. Alij vero in alio sunt extremo, petunt enim semper adulterium, vt huic impedimento locus sit. Sic *Monaldus summa, tract. de matrim.* vbi de impedim. criminis, *col.* 3. *Ioan. de Friburgo in summa confess. l.* 4. *tit.* 9. *q.* 2. & dicit esse probabile *Basolis* 4. *d.* 34. *q vn. a.* 2. *vers. Ex prædictis patet*. At media via eligenda est, vt si vterque copulari matrimonio volens, cooperatus sit ad mortem alteri coniugi inferendam, vt cum superstite contrahat, minimè desideretur adulterium: secus si alter absque alterius consilio coniugem enecet. Constat prior pars ex *cap. 1. de conuers. infidelium*, vbi quidam Sarraceni suggestione vxorum fidelium viros earum peremere, nec de adulterio cum illis admisso mentio aliqua fit: & tamen iis Sarracenis postmodum baptizatis interdicitur matrimonium cum illis mulieribus, & ab eo inito iubentur separari. Et quamuis textus loquatur de vxore fideli virum medio Sarraceno vita priuanti, at (vt egregiè animaduertit *ibi Abbas numero* 4.) non constituitur vis in eo quòd interficiens Sarracenus sit, sed idem est, quamuis ille Chri-

Christianus esset: sed dubitatum potius fuit de infidelibus, propter lucrum conuersionis gratia illius matrimonij ineundi subsecutum. Posterior etiam pars constat, quia vbi solius alterius machinatio interuenit, textus de adulterio admixto loquuntur, vt constat ex *c.1.c.Super hoc, c.Significasti de eo qui duxit, & c.Si quis viuenti*, 31.*q.*1. Et cum sit res pœnalis, ac matrimonium cassans, extendi minimè debet, sed valde restringi. Et ideo huius sent. sunt, ex Theologis, *Paludan.4.d.34.q.1 a.3.n.17. Maioris 4.d.35.q.2. col.2. casu 2. & ibi Supplem. Gabr.q.vn.a.2.ad finem, Caietan. summa, verb. Matrimonium, c.1. impedim.5. Bassolis 4.d.34.q.vnica, ar.2. vers. Tertio dico, Nicolaus de Orbellis 4.d.35.q.vnica ad fin. Nicolaus de Nijsa super 4. sent. tract.6.p.3. de matrim.q.6. concl.4. Sotus 4.d.37.q.vn.a.4. col. penult. Petrus de Soto lect.9. de matrim.* vbi de impedimento criminis, *casu 2. Palacios 4.d.35. disp. vn col.23. vers. Respondebis, f.790. Ouandus ibi, disp. vnica, ad fin. in casu 4. Angles floribus*, 1.*p.* vbi de matrim. *q.9. art.3. in princ. concl.2. Pedraza sum. præcepto 6. vers.14. Bellarmin. l.1. de matrim. c.22. col.2. vers. Crimen autem homicidij, Petr. de Ledesma de matrim. q.60. a.2. col. vlt. in fine secundi casus, Toledo l.7. sum. c.6. n.3. Enriquez lib.12. de matrim. c.14. n.2. Emmanuel Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimẽtibus, *n.7. Valentia 4.p. disp.10. q.5. punct.3.* vbi de impedimento criminis. *Philiarc. de officio sacerdotis, to.1.p.2.l.2 c.5. imped.4. Barthol. à Ledesma de matrim. dub.58. concl.3. Lud. Lopez 2.p. instruct.* vbi de matrim. *c.54 col.3. Graffis 1.p. decisionum, l.2.c.85. n.6. Vega 2.to. sum. c.34. casu 74. notab.1. Vualdus candel. sacram.1. p.* vbi de matrim. *n.212. conclus.3. Cañedo summ.* vbi de matrim. *c.5 ad finem.* Et ex Iurisperitis, *Goffredus summa tit. de eo qui duxit, n.2. Ioan. Andr. c.1. n.2. de conuers. infid. & c. Super hoc, in fine de eo qui duxit, Anton. d.c.1 n.2. & ibi Abbas n.8 idem Abbas c.1. n.3 & c. Super hoc, in fine, de eo qui duxit, Anchar c.1. n.7. de conuers. infid Cardin c.1. in fine, & c. Super hoc, in fine, de eo qui duxit, Alex. de Neuo c.1. n.9. & c. Significasti, n.5. & c. Super hoc, n.4. de eo qui duxit, Præpositus c. Super hoc n.2. & c. fin. n.2 eod. t. Angelus verb. Matrimonium, 3. impedim.9. nu.5. Sylvester verb. Matrimonium, 8.q.9. dicto 1. Rosella verb. Impedimentum, impedim.8. n.1. & ibi Tabiena impedimento 7.q.1. n.2. Armilla verb. Matrimonium, n.30. & 31. Brunel. de sponsal. concl.34. n.6. Nauar sum. c.22. n.46. Montalu. l fin in fine, t.2.p.4. & ibi Gregor. Lopez verb. Qualquier, Gaeta repetit. c. Ad limina, 30.q.1. §.4.q.162. n.414. Ant. Cucus l.5. institut. maior. t.12 n 76. & 77. Matienzo lib.5. recopil. t.1. rubr. glossa 1. n.179. Vgolinus de sacram.* vbi de matrim. *c.19. n.9. Lancelot. institut. iuris canon. l.2. t. de diuort. §. Cum ea autem, verb. Machinati.* Huius etiam sentent. apertè videntur quidam alij Theologi, qui tunc suboriri hoc impedimentum censent, quando quispiam vxorem propriam interficit, vt adulteram ducat: vel si quis rem habeat cum coniugata, & vt illius matrimonio fruatur, virum eius interimit. Ecce qualiter machinationem vnius semper coniungunt cum adulterio. Hi sunt *D.Tho.4.d.35. q.vn.in fine, in expos. lit. Magistri, & d.37.q.2.art.2.corp. & ibi D.Bonauent.a.2.q.2. Durand.q.2 n.6. Ricard.art.2.q.2. Victoria sum.* vbi de matrim. *n.292. Ledesma 2.p.4.q.62.a.2.in 3.propos.* An autem exigatur adulterium copula consummatum, dicam disp. seq. n.2. fine.

10 At satis est adulterium alterius subsequens machinationem, dum tamen ante mortem coniugis contingat adulterium. Vt si vir venenum propinet vxori, vt feminam quandam ducat vxore interfecta, cum qua nondum adulteratus est, at cum ea adulteratur, nondum vxore defuncta. Quia verificatur intercedere adulterium cum interfectione coniugis: secus si defuncta vxore, copula accidisset. Quod ea non sit adulterium: & sic deficeret adulterium. Sic *Monaldus summa, tractatu de matrim.* vbi de impedim. criminis, *col.2.* & dicam in simili, in disp. sequenti.

11 Temperant aliqui tertiam conditionem propositam, nimirum, requiri adulterium, nisi interueniat fidei datio de futuro matrim. ineundo: tunc enim sufficit ad hoc impedimentum incurrendum machinatio alterius in mortem coniugis, ea subsecuta, quamuis adulterium desit. Ita *D.Bonauent.4.d.37.a.2.q.2. Cardin.c.1. in fine, de eo qui duxit, Præpos. in rubr. illius t.n.vnico, Guillelm. Borrilong.4.d.35.q.vn. a.2.concl.3.* Cæterum displicet hæc limitatio: & ita reliqui DD. n.9. allegati putant adulterium absolute, & absque hac limitatione: & id etiam exigunt textus, quos ibi retuli: nec est textus aliquis, qui sola fidei datione, cum machinatione alterius contentus sit, ad hoc impedimentum contrahendum.

Quarta conditio est, vt adulterium illud, quod altero 12
solo coniugis mortem machinanti requiritur, sit vtrique matrim. contracturo notum. Quare si vir coniugatus cum femina coniugij ignara adulteretur, & vt illam ducat, vxorem propriam occidat, nullum erit impedimentum dirimens inter illos. Quia adulteriũ illud fuit à femina ignoratum. Et ita tenet *Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedim. diriment. *n.7.* Et dicam in simili, in disp. sequenti, vbi scientiam vtriusque desiderari probabo, & explicabo qualis debeat esse ignorantia. Immò idem existimo, quamuis femina illa, ignorans alterius coniugium, esset coniugata: adulterium enim cum illa, solo adultero machinante mortem propriæ vxoris, non cassaret matrim. cum adultera illa, soluto vtriusque coniugio. Quia adulterium respectu coniugis interfecti est, quòd vna cum mortis ipsius machinatione dirimit matrim. at respectu coniugis interfecti nullum adulterium admisit femina illa, vtpote coniugij illius ignara. Et ita textus n.9. allegati, de adulterio respectu coniugis perempti loquuntur.

Quinta conditio est, vt illa coniugis interfectio vesti- 13
atur fine ineundi alterius matrim. quando enim alius finis adest, non est impedimentum dirimens, (an verò sit impediens, diximus tota disp.16.) Hæc conditio displicet aliquibus, eo quod in iure minimè reperiatur. Atque ita illam desiderari negant *Caietan. sum. verb. Matrimonium, c.1. imped.5. Scotus 4.d.35.q.vn. col. antepenult. Petrus de Soto lect.9. de matrim. in impedim. criminis, casu 2. Armilla verb. Matrimonium, n.30. Angles floribus* 1.*p.* vbi de matrim. *q.9.a.3. dubio 1. concl.1. Ouandus 4.d.35. disp. vn. fin. Pedraza summ. præcepto 6. vers.14.* Et ex Iurisperitis, *Alexan. de Neuo c. Significasti, n.5. & c. Super hoc, n.5. de eo qui duxit, Præpos. eo c. Super hoc in fine.* At eam admittendam esse verius est. Tum, quia etsi non reperiatur expressa in texta, colligitur tamen ex eius verbis, *c.Si quis viuente*, 31.*qu.*1. ibi: *Occidisse notetur.* Verbum enim *notetur*, denotat malitiosam procurationem mortis coniugis, ac nota infamia quę dignam, qualis est, quando eo dirigitur, vt matrim. cum adulteranti ineatur. Tum etiam, quia ex fine huius impedimenti colligitur. Ratio enim & finis inductionis huius impedimenti fuit, ne coniux coniugem vita orbaret, vt eo matrim. soluto ad aliud migraret, cum persona quam deamat. Quæ ratio nunquam habet locum, quoties coniugis interfectio non eo tendit, vt aliud matrim. cum ea persona ineatur. Atque proinde iura inducentia hoc impedimentum, minime ad hunc casum extenduntur. Atque ideo hanc partem sustinent ex Theologis *D.Thom.4.d.37.q.2.a.2.corp & ibi D.Bonauent.a.2.q.2. Durand.q.2 n.6. Ricard.a.2.q.2. & d.35 a.5.q.3. Paludan.4.d. 34.q.1.a.3.n.17. & d.37.q.2.a.2.n.8. Maioris 4.d.35.q.2.col.2. casu 2. Supplem. Gabr. ibi q.vn.a.2.ad fin. Nicol. de Orbellis ibi q. vn. ad fin. Bassolis 4.d.34.q.vn.a.2 vers. Tertio dico. Nicol. de Nysa super 4. sent. tract.6.p.3. de matrim.q.6. concl.4. D. Antonin. 3.p. t.1.c.5. in 1. crimine, Sotus 4.d.37.q.vn.a.4. col. antepen. Ledesma 2.p.4.q.62. ar.2. propos.3. Palacios 4.d.35. disp. vn. col.22. vers. At vero si alia. f.790. Guill. Borrilong. ibi q.vn.a.2 post 3. conclus. dub.1. & 2. Viguerius l. institut. c.16 §.7. vers.9. in fine, Veracruz 1.2 speculi, a.33. concl.1. Bellarm. l.1. de matrim. c.22. in fin. Toledo l.7. sum. c.6. n.2. Enriquez l.12 de matrim. c.14. n.2. Valentia 4.p. disp 10.q.5. puncto 3.* vbi de imped. criminis, *Emman. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedim. dirimentibus, *n.7. Petr. de Ledesma de matrim. q.60. a.2. col. penult. Viualdus candel. sacram.* 1.*p.* vbi de matrim. *n.212. conclus.2. Philiarcus de officio sacerd. to.1.p.2.l.2.c.5. impedim.4. Barth. à Ledesma dubio 58. de matrim. conclus.3. Lud. Lopez 2.p instruct.* vbi de matrim. *c.54. col.3. Beja in sua summa, casu 5. Vega 2. tom. summ. c.34. casu 74. notabili 2. Manuel 1. tom. sum. 2. edit c.229. n.5.* Et ex Iurisperi-

tis, *Gloss. c. Super hoc, verb. Machinata, de eo qui duxit, & c. Si quis viuente, verb. Occidisse*, 31. *q.* 1. *Calderin. c. Super hoc, de eo qui duxit, & ibi Host. n. vnic. ad medium, & sum. eod. t. ad fin. vers. Quid ergo Henricus c fin n. 6 eod t. Albericus in suo diction. lit. A. verb.* Adulter, *vers. Nasci de adulterio, & lit. I. verb. Impedimentum*, 8. *vers. Crimina vero.* Astensis 2 p *sum. l. 8. tit. 20. a. 2. statim in principio, Monaldus sum. tractatu de matrim.* vbi de impedim. criminis, *col. 2. Rainerius 2 p. sum. tit. de matrim c. 14. Ioan. de Friburgo sum confess l. 4 t. 9. q. 2. Supplem. Pisanæ, verb. Impedimentum, imped. 8. n. 3 & ibi Rosella imped. 8. n. 5 Tabiena impedim. 7. n. 2. q. 1. Angelus verb. Matrimonium, 3. impedim. 9 n. 6. Syluester verb. Matrimonium, 8. dicto 2. Brunel de sponsalib. conclus. 34. n. 5. Turrecrem. c. Si quis viuente, n. 4. 31. q. 1. & c. Interfectores, a. 2 n. 5. 33. q. 2. Nauar sum c. 22. n. 46 Et lib. 4. cons. in vtraque edit. tit. De eo qui duxit. toto cons. 1 Lex regia fin. t. 2. p. 4.* Anton. *Cuc. l. 5. institut maior. tit. 12. n. 76. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloss. 1. num. 177. Gaeta repetit. c.* Ad limina, *30. q. 1. §. 4. q. 160. & q. 162. n. 411. & 414 Vgolin. de Sacram.* vbi de matrim. *c. 19. n. 9.*

14 Satis tamen est si alter ex mortem coniugis machinantibus intendat matrim. inire. Quia tunc concurrit mortis machinatio, & cum effectu ac animo contrahendi, & nullibi decernitur vtriusque intentionem desiderari. Idque constabit amplius ex dicendis n. 18. Doctores enim, quos ibi referam, tenentur hoc dicere.

15 Hinc deducitur, non esse impedimentum dirimens, si coniugatus dicat adulteræ, Nisi matrimonio ligatus essem, te ducerem: & post occidat vxorem, non ductus fine matrimonii cum adultera contrahendi. Quia ea verba non continent futuri matrimonij promissionem: nec machinatio illa absque fine matrimonij impedimentum dirimens præstat. Sic *Calderinus c. Super hoc, de eo qui duxit, & ibi Iacobus de Zochis*, quos refert *Alex. de Neuo ibi, nu.* 5. Idem tenet *Sylvest. verb. Matrimonium*, 8 *q.* 9 *fine* Quamuis *præpos. d. c. Super hoc, in fine: & ibi lex de Neuo nu.* 5. sentiant esse impedimentum dirimens: eo quod credunt ad hoc impedimentum non esse necessariam prædictam intentionem. Et hoc dicit *Angelus verb. Matrimonium*, 3 *impedim.* 9. *fine.* tenendum esse ante initum matrim. secus eo inito: quia oppositam sententiam, nimirum, non esse impedimentum dirimens, ait esse iure veriorem. Cui absque scrupulo aliquo ante & post contractum matrimonium adhærendũ censeo, ob prædictam rationem.

16 Secundò deducitur, nec esse impedimento huic locum, si coniux, & cum ipso adulterans, interficiant communi consilio alterum coniugem, non vt matrimonio inter se copulentur, sed vt liberius libidini vacẽt, vel ne ob adulterium ab ipso coniuge interfecto occidantur, vel ob alium finem. quia illi machinationi deest finis matrimonii ineundi, quem desiderari n. 12. probauimus. Et ita docent *Emmanuel Sa sum. verb Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *n.* 7. *Manuel 1. to. sum. 2. edit c. 229. n. 5. Vega 2. to. sum c. 34. casu* 120.

17 Tertiò deducitur, quid dicendum sit, si vir mortem vxoris machinetur animo ducendi adulteram, nec mors sequatur, at postmodum adultera vxorem illam casu enecet, nec communi consilio, nec animo nubendi coniugi superstiti, sed alio fine ducta? *Anton. c. 1. n. 2. de conuers.* censet hoc esse impedimentum dirimens. At id non approbo. Quippe machinatio viri in vxoris mortem, quæ fine ineundi matrim. vestiebatur, caruit effectu, in quo euentu nullum præstat impedimentum, vt diximus n. 7. Et occisio illius vxoris facta ab adultera, quæ impedire futurum matrimonium debebat, caruit fine matrimonij contrahendi cum coniuge superstite.

18 Quartò deducitur, quid sentiendum sit, quando vir vxorem perimit, animo ducendi feminam incertam, aut vnam ex pluribus? *Veracruz 1 p speculi a. 33. concluf. 7. & 8. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubrica, gloss. 1. nu. 180. & Vega 2. to. sum. c. 34. casu 74. notab. vltim.* dicunt non esse impedimentum dirimens, quando animus fuit ducendi non certam & determinatam feminam, sed incertam: secus si animus esset ducendi hanc vel alteram, aut vnam ex pluribus, dummodo omnes illæ sint expresse intentæ: tunc enim esset impedimentum dirimens cum quauis earum. Et bene quidem sentiunt, intelligendo eos cum hac limitatione, nempe quando cum omnibus illis expresse intentis præcessit adulterium. Quod alias, cùm solus vir machinatus sit in mortẽ vxoris, non erit impedimentum, iuxta dicta n. 9. Quare si interfecit vxorem, animo ducendi feminam indeterminatam, poterit postea ducere quamcũque, etiam eam cum qua vxore superstite adulteratus est. Quia intentio matrimonii determinati ad hoc impedimentum incurrendum petita defuit: similiter poterit adulteram illam ducere, quando animum habuit aliquam aliam determinatam, vel vnam ex pluribus determinatis ducendi, præter adulteram: imo & tunc poterit quamuis ex illis ducere. Quoniam cum omnibus aliis non fuit adulterium requisitum ad hoc impedimentum: & cum adultera non fuit animus contrahendi, qui simul cum adulterio desideratur. At si in mente sua expresserit adulteram, siue solam, siue inter alias respectu solius adulteræ erit impedimentum dirimens. Quia respectu illius reperitur adulterium cum animo contrahendi matrimonij cum illa.

19 Monuerim tamen circa intentionem requisitam ineundi matrimonij ad hoc impedimentum, præsumi eam in foro externo, quando quispiam coniugem perimit, & cum alio coniuge, cum quo adulterium præcesserat, inire matrim. vult: vel coniux superstes, qui coniugem peremit, vult cum adulteranti matrimonio copulari. Et ita reputari in foro externo impedimentum dirimens: quamuis tale non sit in foro conscientiæ, quando ea intentio verè non adfuit. Ita *Sotus 4. dist. 37. q. vn. a. 4. col. antepenult. Beja in sua sum. casu 5. Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 229. nu. 5. Vega 2. to. sum. c. 34 casu 74 notab.* 2. Quare nisi ex magnis coniecturis probaretur opposita intentio, non est concessurus iudex ecclesiasticus, qui fori externi præsumptione stare debet, dum oppositum non probatur, licentiam talis matrimonii ineundi.

20 Vltima conditio necessaria ad hoc impedimentum incurrendum est, vt matrim. prius sit verum, si enim sit irritum, quamuis bona fide existimatum legitimum, interfectio illius coniugis, cum adulterio cum alio coniuge, non erit impedimentum dirimens. Quia textus n. 9. allegati, impedimentum hoc statuentes, petunt coniugis occisionem & adulterium, quæ ambo verè deficiunt, vbi veritas matrimonij desideratur. Et ita docent *Henricus c fin n. 1. de eo qui duxit,* Anton. *Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n* 84. *Veracruz 1. p. speculi a* 33. *concl. 6. fin. Palacios 4. dist. 35. disp. vn. col. 24. vers. Obseruandum secundo. f. 791.* Satis tamen esset, si matrimonium foret verum, quamuis non consummatum. Vt bene docent Anton. *Cucus n. 85. & Palacios ibid.* Et quamuis celebratum esset diuortium. Vt bene tradit Anton. *Cucus n. 86.* Quia in vtroque adsunt vera interfectio coniugis & adulterium. Quæ omnia in simili casu latiùs probabimus disp. sequenti.

21 Demum duo obseruanda sunt. Prius est, deceptum esse *Palacios 4. dist. 35. disp. vn. col. 22. vers. At vero*, vbi ait impedimentum hoc reddere simpliciter quempiam inhabilem ad quodcunque aliud matrim. Id enim longè à veritate abest, qui enim coniugem perimit, vt cùm adulteranti matrim. ineat, respectu solius adulterantis fit inhabilis: quare ad quodcunq; aliud matrim. validè migrare potest, (dixi validè, quia quando sit impedimentum impediens, non est præsentis disputare, & satis discussi tota disp. 16.) Quia textus hoc impedimentum dirimens decernentes, solum irritant matrim. inter machinantes mortem & adulteros, vt constat ex *c. 1 c. Super hoc, & c. Significasti, de eo qui duxit, & c. 1. de conuers. infidel. & c. Si quis viuente*, 31. *q.* 1. Et ita docent *D. Thom. 4. d. 37. q. 2. a. 2. corp. Et ibi D. Bonauent. a. 2. q. 2. Durand. q. 2 n. 6. Ricardus a. 2. q. 2. Maioris 4. d. 35. q. 2. paulo post princ. Rainer. 2. p sum. t. de matrim. c. 14. Sylvest. verb. Matrimonium*, 8. *q.* 9 *dict. 2. Petr. de Soto lect. 9. de matrim.* vbi de impedim. criminis, *casu 2. Turrecrem. c. Interfectores, a. 2. n. 5. 33. q. 2.*

Anton.

Ant.Cucus l.5 instit.maior.t.12.n.78.Viguer.l institut.c.16.§.7. vers.9 in fine,Vgolinus de sacram. vbi de matrim.*c.19.n.9. Enriquez lib.12.de matrim.c.14.n.2.*

22 Posterius obseruandum est, hoc impedimentum esse solo iure ecclesiastico inductum. Quare non incurrent illud infideles, nisi speciali ipsorum lege statutum sit. De qua re nemo dubitat. Non enim naturæ repugnat eiusmodi matrimonium.

23 Tandem vt summatim complectamur conditiones, quas ad hoc impedimentum dirimens desiderari, tota hac disp. diffuse diximus: eæ sunt quinque. Prima est, vt adsit machinatio mortis alterutrius coniugis, siue ab alterutro coniuge, siue ab adultero facta, effectu subsecuto: nimirum, vt reuera sequatur coniugis illius interfectio machinata. Sufficit autem mandatum vel consilium: non tamen ratihabitio eius interfectionis, etiam nomine alterius coniugis effectæ. Secunda, vt machinatio fine vestiatur ineundi matrim. inter coniugem superstitem & adulterum, vel simul mortis machinatorem. Tertia, vt adsit adulterium, quando solus alter ex contrahentibus, mortem coniugis machinatus est: vel si adulterium desit, vterque illius machinationis reus sit. Quarta, vt adulterium requisitum sit vtrique contrahenti notum. Vltima, vt matrimon. prius fuerit verum, quamuis non consummatum fuerit, diuortiumve celebratum sit. Nec impedimentum hoc reddit machinantem inhabilem simpliciter ad quodcumque aliud matrim. sed tantum respectu adulterantis, vel eius, qui simul in coniugis mortem machinatus est, ad ineundum inter se matrimonium.

DISPVTATIO LXXIX.

An adulterium interuenientibus promissione futuri matrim. aut ipsius contractu de præsenti cum adultera, dirimat subsequentes cum illa nuptias?

SVMMARIVM.

Adulterium cum promissione matrimonij, vel contractu ipsius de præsenti, est impedimentum dirimens, n.1.
Non sufficit fides data, aut matrim. sine adulterio, nec sufficit conatus, nec copula non consummatum: nec fides matrim. ineundi viuente altero coniuge, n.2.
Satis est, siue adulterium præcedat, siue subsequatur fidei dationem, aut contractum matrimonij, n.3.
An satis sit, si fides detur adultera de matrimonio ineundo cum persona, quam quidam tertius designabit, n.4.
Fides data, aut contractus matrim. ac adulterium concurrere debent durante coniugio: nec satis est, si alterutrum præcedat, aut illud subsequatur, n.5.
An satis sit, vt in diuersis coniugiis intercedant, n.6.
Quid, si fides data remissa sit ante adulterium, aut post illud remittatur, n.7.
Quid, si matrimonium illud sit clandestinum, n.8.
Quid, si promissio sit interna, nullo signo externo expressa, n.9.
Quid, si promissio ficta sit, & ore tenus, n.10.
Quid, si promissio sit conditionalis, n.11.
Quid, si sit impossibilis aut turpis conditio, n.12.
Quid, si contra substantiam matrimonij, n.13
Quid, si de præsenti aut præterito, vt, Si es virgo, vel vir tuus obiit, n.14.
Quid, si adulter promittat coniugatæ, de cuius viri obitu dubitatur ob septem annorum absentiam, si ostenderis id licere, ducam te, n.15.
Quid, si ita promitteret, Si non essem coniugatus ducerem te, n.16.
Quid, si ita, Si voluero, ducam te, vel nisi aliud arbitratus fuero, vel mihi visum fuerit, n.17.
Quid de promissione his verbis concepta, Non ducam aliam nisi te, vel præter te, vel aliis verbis æquiuocis, n.18.
An desideretur promissio mutua matrimonij? Refertur quædam sententia: & explicatur qualiter distet inter sepollicitatio & promissio, n.19.
Refertur contraria sententia, n.20.
Explicatur quando censeatur promissio facta per modum contractus onerosi ac respectiui, & per modū grātuitæ & liberalis promissionis, n.21.
Exigitur promissionem illam acceptari ab eo cui fit, n.22.
Quid, si altero promittente, adultera sic respondeat: Incolumem seruet Deus virum meum: vel dirigat quod diuino eius obsequio expedientius fuerit, n.23.
Satis est promissio alterius sufficienter acceptata, n.24.
An ad incurrendum impedimentum hoc sufficiat altero promittente, alterius taciturnitas, eaq; sit acceptatio, siue promissio fiat per modum promissionis liberalis, siue per modum contractus onerosi, & respectiui, n.25.
An si fiat per modum contractus onerosi, sat sit expressa alterius acceptatio, eaq; sit virtute repromissio, n.26.
Soluuntur argumenta, n.27.
An sufficiat simplex ac nuda promissio? Refertur quædam sent n.28.
Proponitur sententia Auctoris: & explicatur, an fidei interpositio sit iuramento, n.29.
An necessarium sit, matrimonium prius esse validum, consummatum, nec dissolutum quoad habitationem, n.30.
An exigatur vtrumque adulterum nosse alterius coniugium: & quid, si vterque sit coniugatus, at vtrumq; alterius coniugium lateat, n.31.
An requiratur post scientiam prioris coniugij matrimonium de facto iniri, & copulam haberi: an potius sufficiat matrim. ante scientiam initum, habita post scientiam copula, n.32.
Quid, si tempore copulæ, iam illi à matrimonio resilierant, n.33.
Quid, si fides præcessit scientiam, at copula eam secuta est, n.34.
Quid, si copula fuit ante scientiam: fides autem aut contractus matrimonij post scientiam, n.35.
Quid, si dubitetur, an quando fides data est, vel adulterium admissum, superstes erat alter coniux: vel an fides vel adulterium interuenerint, n.36.
Quando censebitur scientiam adesse coniugij in altero, n.37.
An excuset quauis ignorantia: an sola probabilis, n.38.
An quando initum est matrim à persona coniugata cum soluta ignara eius coniugij, vel vtraque ignorante, liceat vtriuis, soluto per mortem priori coniugio, à posteriori resilire, n.39.
An sit peccatum promittere futurum matrimonium, post præsentis dissolutionem, ac ea promissio valeat, n.40.
An hoc impedimentum reddat personam simpliciter illegitimam ad quodcunque matrim. n.41.
An solum sit de iure humano, nec contrahatur inter infideles, n.42.
Quid, si alter sit infidelis, alter verò fidelis: vel alterum, vt contractus matrim aut fides illius, præcedat baptismum: alterum vero, vt adulterium, illum sequatur, n.43.
Rediguntur in summam conditiones ad hoc impedimentum petita, n.44.

EGIMVS disp. superiori de impedimento criminis adulterij cum machinatione mortis coniugis. Iam in præsenti, de secundo & tertio crimine differendum est: nimirum, quādo quispiam fide data de matrimonio contrahendo, adulterium admittit, vel de facto cum eadem adultera matrim. init, priori coniuge superstite. In vtroq; enim euentu matrim. inter illos dirimitur, vt constat ex *c.Relatum, 31.q.1.* quod est desumptum ex Concil. Triburiensi, & ex *c.1. & c.Ventens, de eo qui duxit,* & melius ex *c. fin.eod.tit.* ibi: *Si quis vxore viuente fide data promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante nec post, legitima eius superstite cognouit eandem, non est matrimonium quod cum ea contraxit post vxoris obitum, dirimendum. Cæterum tolerari non debet si prius vel postea, dum vixerit vxor ipsius, illam adulterio polluisset.* Ratio autem huius impedimenti secundùm omnes est, ne propter futuri matrimonij spem detur ansa captandæ mortis coniugum. 1

Desiderantur autem aliquæ conditiones ad hoc impedimentum incurrendum. Prima est, vt adulterium concurrat cum futuri matrimonii promissione, aut cum matrimonio de facto inito, superstite altero coniuge. Quare nec sufficit matrim. nec fides data, sine adulterio, nec adulterium sine alterutro illorum, vt constat ex *c.1.cap. Veniens, & c.fin.de eo qui duxit,* vbi hæc duo simul petuntur: & docent vniuersi. Nec existimo sufficere, si adulteri sibi fidem dent de matrimonio inter eos ineundo ante alterius coniugis obitum; sed oportet vt de facto ante coniugis obitum matrimonio copulentur, vel de eo post ipsius obitum contrahendo dent sibi fidem. Quod prædicti textus solum matrimonium de præsenti viuente altero coniuge ponderent: & licet dum explicant futuri matrimonij promissionem, non clarè dicant eam esse de matrimonio ineundo post vxoris obitum, at id explicuit *c.Relatum, 31.q.1.* ibi: *Insuper mœchæ viuente viro suo iuramentum dedisse, vt post mariti legitimi mortem, si superuixisset ducceret vxorem.* Et passim DD. ita eam promissionem explicant: & ita intelligunt *c.fin. de eo qui duxit,* vbi dicitur graue peccatum perpetrari in hac promissione, DD. quos n.40. referam. Nec ita hac promissione datur ansa captādæ mortis alterius coniugis: quæ est ratio huius impedimenti. Cùm non expectetur mors alterius coniugis ad matrim. perficiendum: nec eo vsque promissio differatur. Nec satis est conatus ad copulam ipsa minimè sequuta cum 2

ea, cui futuri matrim. fides data est, vel cum qua de facto initum est. Quod textus prædicti adulterinam copulam exposcãt, quæ delictum consummatũ importat: & maximè in his pœnalibus, & impedimẽtis matrim. dirimentibus, quæ valdè restringenda sunt. Et ita docent *Gloss. c. fin. verb. Cognouit, de eo qui duxit, & ibi Ioan Andr. n. 4. Anton. n. 4. Abbas fine, Cardin. fine, Anchar. nu. 4. Alexand. de Neuo* relato *Vincentio. n. 9. Præposit. statim in princ. & nu. 4. fine, Speculator t. De eo qui duxit, §. vn. n. 6. Brunel. de sponsal. concl. 34. n. 4. Lancelot. institut. iuris canon. l. 2. tit. de diuort. §. Sed etsi fidem, verb. Copula.* Quamuis minus bene *Hostiens. eod. c. fin. n. 1.* in eam partem inclinet, vt conatus sufficiat: dubiusque maneat. Imo eisdem rationibus ductus censeo non sufficere vasis feminei penetrationem, virili semine non intromisso. Quod id non sit adulterium consummatũ, sed inceptum, & conatus ad perficiendum. Vnde sufficeret quacunque arte semen intra vas absq; illius penetratione reciperetur. Cum id satis sit ad copulæ consummationem: nec feminæ semen exigatur. Vt diximus disp. 64. per totam.

3 Sufficit verò, siue fidei dationem, siue matrim. de facto initum præcedat, siue sequatur adulterium à coniuge illo admissum. In vtroque enim casu incurritur impedimentum hoc dirimens. Habetur expresse *c. fin. de eo qui duxit.* Et docent vniuersi. Quippe in vtroque casu præbetur ansa captandæ mortis coniugis.

4 Nec refert siue adulter fidem dederit adulteræ de contrahendo matrim. cum ipsa, siue cum persona, quam tertius quidam ab adultera signatus destinauerit: quando fraudulenter ea fides petitur, vt tertius ille adulteram designet. Quia perinde est, ac si fides adulteræ ipsi daretur. Nec fraus alicui patrocinari debet, *c. Aduersus, de immunit. Eccles.* Quod si ea fraus non interuenerit, sed fides illa petita est bona fide, eo quod credebatur fore, vt tertius ille conueniens adultero matrim. consuleret, non est locus huic impedimento: sed poterunt illi defuncto coniuge matrimonio copulari. Non enim adfuit promissio futuri matrimonij cum illa. Et ita docent *Ricard. 4. d. 35. a. 5. q. 5. Maioris ibi qu. 2. in argum. 1. contra 1. impedimentum, Astens. 2. p. sum. l. 8. tit. 20. a. 2. in princ. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 5. in 2. crimine dirimenti, vers. Item si qua. Angelus verb. Matrimonium, 3. imped. 9. n. 4. Syluest. verb. Matrimonium, 8. q. 9 dict. 6. Rosella verb. Impedimentum, imped. 8. n. 3. & ibi Tabiena imped. 7 n vlt. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 4. ad finem corporis. Lud. Lopez 2. p. instructorij*, vbi de matrim. *c. 54. col. 4. vers. Aduertendum est, Vega 2. tom. sum. c. 34. casu 77.* Atque id verum est, licet bona fide adulter promitteret, vt bene docent *Sotus & Lud. Lopez.* Imò satis est, siue fidem dans siue acceptans existimet fore, vt tertius ille consulat matrim. inter illos adulteros. Quia ex parte vnius datur fides, vel acceptatur, de illo speciali matrimonio cum adultera, quod consulendum credit: & ita fraus ex parte illius interuenit. Et quamuis alter sit in bona fide constitutus, at ex parte sua ei periculo se exposuit, vt tertius ille id matrim. consuleret. Et sic docẽt *Angelus & Syluester proxime allegati.* Vnde non est audiendus *Veracruz 1. p. speculi, a. 34. post 9 concl. dub. 2.* vbi contra omnes Auctores allegatos sustinet non esse impedimentũ, quando prædicta fraude concepta datur illa fides. Quia verè non promittitur cum adultera matrim. Sed ex dictis diluitur hæc ratio. Atque eius opinionem sustinere tenentur Doctores, quos num. 19. referam. censentes desiderari mutuam promissionem matrimonij ad hoc impedimentum incurrendum. Nam in hoc casu solam dantis fidem promissionem intercedere constat. Sed nu. 24. probabo eam mutuam fidem non esse necessariam.

5 Secunda conditio est, vt adulterium, & fides matrim. siue contractus de præsenti concurrant durante priori matrim. Quare si copula, aut fides, siue matrim. de præsenti de facto initum, præcedant illud matrimonium aut eo dissoluto per coniugis mortem eueniant, non contrahetur hoc impedimẽtum, vt si fides data est viuente coniuge, at copula post eius obitum est habita, aut è contra copula eo superstite, fides autem eo mortuo. Quia textus *c. fin. de eo qui duxit*, expresse petit vtrum que superstite coniuge contingere. Et ita docent *Speculator eo. tit. de eo qui duxit, § vn. n. 4. Anton. eod. c. fin. n. fin. Anchar. n. 2. Henricus nu. 3. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 7. q. 2. n. 3. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 4. col. pen. Marienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr gloss. 1. n. 188. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 54. col. 4. in 3. crimine.*

Non constat autem inter DD. an necessarium sit, vt fi- 6
des data & adulterium durante eodem coniugio intercedant: an potius sufficiat, in diuersis nuptiis. Quidam enim credunt sufficere in diuersis nuptiis: vnde censent impedimentum hoc dirimens incurri, si coniugatus fidem matrim. ineundi post vxoris obitum Mariæ dederit, non existente inter illos adulterio: & mortua vxore aliud matrimon. coniugatus ille inierit, quo durante adulterium cum ipsamet Maria admisit, non renouata fide matrimonij. Quia verificatur adulterium & promissionem superstite coniuge euenire: quod solum petitur, *c. fin. de eo qui duxit.* Atque ita docent *ibi Ioan. Andr. n. 3. Anton. n. 5. Ancharan. n. 3. Henric. num. 8.* Et hanc sententiam tenendam esse ante factum, secus post factum, docet *Angelus verb. Matrimonium, 3. impedim. 9. n. 2.* & est probabile. At multo verius est, exigi vt durante eodem coniugio intercedant: atque ita in prædicto casu nullum oriri impedimentum. Quod per posterius matrim recedatur à fide data: ac proinde solum adsit adulterium. Deinde, quia ideo hoc impedimentum inductum est, quod ex ea promissione concipiatur spes futuri matrim. ac ex ea spe machinationi mortis mariti, aut vxoris, ansa præbeatur. At ea spes extinguitur inito posteriori matrimonio. Et ita docent *Calderin. d. c. fin. & ibi Abbas n. 5. Alex. de Neuo n. 8. fine. Ioan de Lignano*, quem refert ac sequitur *Sylvester verb. Matrimonium, 8. q. 9 dicto 5. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 8 n. 4. & ibi Tabiena impedim. 7. n. fin. Brunell. de sponsal. concluf. 34. n. 4. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 4. col. pen. vers. Dubium autem, Anton. Cucus l. 5. instit. maiorum, t. 12. n. 80. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 54. colum. 4. vers. Aduertendum est etiam, Vega 2. to sum. c. 34. casu 76.* Non explicant verò hi Auctores, quid è contra dicendum sit: quando durante priori coniugio, adulterium cum illa Maria admissum est, absque matrimonij fide: & durante posteriori, data est fides absque adulterio. Nec ratio extinctionis prioris fidei datæ per posterius matrim. cui innituntur, militat in hoc casu, cùm fides in posteriori matrim. data sit, nec possit dici prius adulterium admissum extingui. Verùm existimo nec in hoc euentu locum esse huic impedimento. Quia textus rectè inspecti eodem coniuge viuente petunt adulterium & promissionem: vt eidem matrimonio iniuria irrogetur, præstita ansa coniugis eiusdem interficiendi. Et ita *c. fin. de eo qui duxit* dicitur, *Dum vixerit vxor ipsius*, & *c. 1. eod. t. Et illam maxime, cui fidem dederat vxore sua viuente.* Vbi de eodem coniugio, cui per adulterium & fidem datam iniuria infertur, manifestè videtur esse sermo.

Hinc deducitur, si ante adulterium admissum fides da- 7
ta eodem matrimonio durante, soluta iam sit per vtriusq; contrahentis mutuam remissionem, vel vterque pœnitentia ductus à matrim. de facto contracto, durante priori coniugio resiluit, nondum secuta copula, & postea casu subsecuta est, priori contractu non iterato, non esse impedimentum. Quia prior ille contractus fidei datæ, aut matrimonij, omnino extinctus erat: & sic non concurrunt adulterium & fides, seu contractus de præsenti. Quod prorsus necessarium est ad hoc impedimentum. Et sic tenentur dicere DD. posterioris sent. n. præced. relatæ, innituntur enim ad dicendum in eo casu non esse impedimentum, eo quod iam prior fides extincta erat. At si fides data remissa sit post adulterium, vel post illud resiliatur à matrimonio illo de facto iniro, nil conferet ad euadendum hoc impedimentum. Quia iam illi id incurrerant, nec propria auctoritate se eximere poterunt.

Dubitabis autem, quid dicendum sit, quando est clan- 8
destinum matrim. illud de facto initum, & cõcurrit cum illo adulterium? Videtur enim non esse impedimentum.

Quòd

Quòd huiusmodi matrim. sit prorsus irritum, ac vi etiam sponsalium destitutum (vt probaui lib. 1. disp. 20. n. 3.) At contrarium tenendum est. Non enim ponderatur valor matrimonij aut sponsalium, quo impedimentum hoc consurgat: imò matrim. illud semper est irritum impedienti altero coniugio tunc durante: nec promissio illa valet, vt dicemus n. 40.

9 Tertia conditio est, vt promissio illa sit aliquo signo externo expressa: promissio enim interna matrimonij cum adulterio non præstat hoc impedimentum. Quod ea tanquam alteri ignota non præbeat ansam machinandi mortem coniugi. Ita *Veracruz 1. p. Speculi, a. 34. post 9. concl. dubio 2. in fin.*

10 Hinc deducitur, quid dicendum sit quando promissio matrimonij est ficta & oretenus. Existimant quidam non oriri ex ea hoc impedimentum. Quod ea non sufficiat ad sponsalia contrahenda. Sic *Enriquez lib. 12. de matrim c. 14. n. 3. fin. Emm. Sa summ verb. Matrimonium*, vbi de impedim. dirimentibus, *n. 7.* & fauet *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 229. n. 7.* vbi tunc in solo foro externo videtur censere incurri hoc impedimentum, propter consensus præsumptionem. Idque amplius probari potest à simili. Nam fictè rebaptizans, atque fictè proferens hæresim, excusantur ab irregularitate contra rebaptizantes, & ab excõmunicatione contra hæreticos impositis. Cuius rationem bene reddit *Suarez 3. p. q. 71. a. 4. sect. 6. col. 7. dub. 4.* quòd pœnæ Ecclesiasticæ, delictis absolute & simpliciter impositæ, intelligantur de delictis perfectis & consummatis in propria specie. Cùm ergo impedimentum hoc matrimonii sit pœna ecclesiastica adulterij cum promissione matrimonij, accipiendum est de perfecta & consummata promissione in sua specie, qualis non est ficta & ore tenus. Cæterum ex ea hoc impedimentum oriri credo. Quia textus inducentes hoc impedimentum innituntur ea ratione, ne spe futuri matrimonij sumatur ansa necandæ coniugis. Quæ æquè militat vbi promissio est ficta. Cum alteri contrahenti ea fictio prorsus ignota sit. Et ob similem rationem disp. 68. n. 14. diximus ex sponsalibus irritis ob solum interni consensus defectum oriri hoc impedimentum. Nec obstat simile in contrarium adductum, cum eius ratione. Quia id habet verum, nisi ex illius pœnæ fine coniiciatur opposita Ecclesiæ intentio, vt contingit in casu rebaptizationis: finis enim illius pœnæ est in odium hæreticorum rebaptizantium. At fictè rebaptizans neque id animo hæretico efficit: nec propriè conuenit cum hæreticis in ea actione, vt à sua intentione procedit. Et simile contingit in ficto hæresis prolatore. Cùm nec reuera neget fidem, nec verè hæreticus sit. At in nostro casu, ex fine Ecclesiæ inducentis hoc impedimentum colligitur eius mentem esse comprehendere hanc fictam promissionem. Et ideo hanc partem sustinent *Ioan. Andr. c. Significasti, n. 2. fin. de eo qui duxit. Et ibi* Anton *n. 8.* Anchar *n. 2.* Alex. *de Neuo nu. 9. Veracruz 1. p speculi a. 34. concl. 9. Matienzo lib. 5. recop t. 1. rubrica, Gloss. 1. n. 186. Barth à Ledesma de matrim dubio 58 concl. 5. Vega 2. tom sum. c. 34. casu 124.* Graffis *1. p. decis. lib. 2. c. 85. n. 8.* At tunc existimarem veram priorem opinionem, quando ex modo promissionis colligeret adulter, cui fit, fictè & ioco eam fieri. Tunc enim ea non præstaret ansam sperandi futuri matrimonij: ac subinde nec machinandi mortem coniugi: nec similis promissio tanquam ficta & iocosa acceptatur. Quod ad hoc impedimentum desiderari dicam n. 22.

11 Quarta conditio requisita posset alicui videri, vt promissio illa sit absoluta: si enim conditionalis sit, videtur nullum ex ea consurgere impedimentum: vtpote quæ non parit obligationem aliquam ante conditionis euentum. Et confirm. quia ideo sponsalia sub conditione non producunt impedimẽtum publicæ honestatis, ante conditionis euentum: quia non habent perfectum consensum, *c. vn. de sponsal. in 6.* Secundò, quia si conditio non impleatur, perinde prorsus est, ac si nil actum fuisset, & actus pro non facto habetur, *l. Cedere diem. ff. de verb. signif. l. Pecuniam. ff. Si certum petatur, l. Qui hæredi. §. vlt. ff de condit. & demonstr.* At dicendum est sufficere eam promissionem, vt ex ea pullulet hoc impedimẽtum. Quia licet promissio conditionalis non obliget ad implendam rem promissam, antequam conditio extet: habet tamen effectum ad hoc, vt verè dicatur data fides, & obligationem inducit non resiliendi ab ea, donec conditio defecerit: & concipitur ex ea spes futuri matrim. & proinde datur ansa machinationis mortis coniugis. Quæ est ratio inducendi huius impedimenti. Deinde, quia non inquiritur valor promissionis ad hoc impedimẽtum (vt n. 8. probaui.) Et ita sustinent *Nauar. l. 4. cons. in vtraque edit. t. De eo qui duxit, cons. 2. n. 1. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 229. n. 5 fin. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 70. fin.* In hoc tamen euentu censerem nullum ex ea oriri impedimentum, nimirum, quando deficeret conditio ante habitum adulterium. Tunc enim deficiente conditione dissoluta esset prorsus promissio, & quasi numquam extitisset: quare adulterium superueniens distitutum esset promissione: ac proinde non pareret hoc impedimentũ. Secus si habito iam adulterio deficeret conditio. Quia iam impedimentum pullularet ex vera promissione cum adulterio. (Sicut in simili diximus n. 7.) Si enim posita illa promissione conditionali, & adulterio, penderet hoc impedimentum ex conditionis futura impletione, manifestissimũ absurdum sequeretur, nimirum, matrimonij absolutè initi valorem pendere ex futuro euentu. Nam si antequam conditio deficiat, vel impleatur, decederet coniux adulteræ, & nuberet adultero, qui sub conditione fidem sibi dederat, dicendum esset id matrim. absolute contractum pendere ex futuro euentu conditionis, & ea postea non impleta fuisse validum, impleta autem irritum. Nec obstant in contrarium adducta. Non primum, quia constat ex dictis aliquam consurgere obligationem, antequam conditio extet. Nec obstat confirmatio. Quia in eo speciali casu sic iure dispositum est. At in nostro nil decisum reperitur: & in eo militat ratio huius impedimenti. Tandem non obstat secũdum argum. quia deficiente conditione dissoluitur prorsus promissio, & pro non facta habetur, quoad effectus nondũ productos ex ea, secus quoad iam productos, vt proximè explicui.

12 Hinc à fortiori infertur, oriri hoc impedimentum ex promissione facta sub conditione impossibili aut turpi, quæ non est contra matrimonij substantiam. Et ita de conditione impossibili docet *Nauar. l. 4. cons. in vtraque edit. t. De eo qui duxit, cons. 2. n. 2.* & constat, quia talis promissio reputatur absoluta: cùm eæ conditiones reiiciantur. Hoc tamen temperarem de conditione impossibili, nisi ex modo promittendi appareret eam ioco appositam: id est animo non se obligandi, sed irridendi (vt proximè in simili de promissione ficta probaui n. 10.) De conditione autem turpi similiter limitarem, nisi ex modo promittendi deprehenderetur eam serio appositam esse, & animo nullatenus ad matrimonium se obligandi, nisi ea impleta. Tunc enim non habetur pro non apposita in foro conscientiæ, & ita in hoc foro iudicandum esset idem, quod de conditionibus contingentibus & honestis diximus n. præced. Nempe oriri impedimentum, nisi ante habitum adulterium deficeret conditio. At in foro externo, in vtraque conditione semper iudicabitur impedimentum, non admissa probatione contraria modi conditionis appositæ. Quia est præsumptio iuris & de iure, contra quam nulla contraria probatio admittitur, eas conditiones pro non appositis haberi, ac consensum esse absolutum. Iuxta *cap fin. de condit. appos.*

13 Imò existimo impedimentum hoc consurgere ex promissione conditionali, quamuis conditio sit contra matrimonij substantiam. Quia quamuis talis conditio vitiet ac irriter matrim. & promissionem: vt constat ex *c. fin. de condit. appos.* at impedimentum hoc non pendet ex promissionis valore (vt num. 8. probaui.) Quare nisi talis esset conditio, vt alter adulter eam reiiceret, nec promissionem acceptaret, aut ex modo promittendi appareret, ioco

co & fictè fidem sub ea conditione dari, censerem ex tali promissione oriri hoc impedimentum: sicut quando est conditio honesta & contingens, dixi n. 11.

14 Intelligo tamen ex promissione conditionali oriri hoc impedimentum, quando est verè conditionalis, eo quod conditio sit de futuro, & sic suspendit consensum. Secus si conditio sit de præsenti vel præterito, vt si quispiam copulam habeat cum femina, spondens ei matrim. si vxor spondẽtis vel vir fœminæ iam obierit, vel si eam virginem inuenerit. In priori enim casu nunquam est impedimentum, si enim iam coniux obierat, & sic vterque erat solutus, iam promissio est facta post coniugis obitum, & subinde non præstat impedimentum. Si verò nondum obierat, nil promissum est, cum promissionis tempore defecerit conditio. Nec datur ansa captandæ mortis coniugis, eo quod eo postea defuncto vi careat promissio. In posteriori autem casu, si reuera conditio illa extat, quia reuera illa erat virgo, oritur hoc impedimentũ. Quia interfuere promissio & adulterium. Si verò conditio tunc non extabat, nil promissum est, sed vana prorsus fuit promissio, & sic cõditione iam non extante adfuit adulterium promissione destitutum (vt in simili dixi n. 11.) Quod si obiicias, conditiones has esse impossibiles, & ita pro non adiectis haberi. Si enim femina illa iam defiorata sit, vel vir supersit, impossibile est illam esse virginem, aut virum obiisse. Dic huiusmodi conditiones, quæ ex natura sua contingentes sunt, & solum per accidens ex suppositione alicuius facti sunt impossibiles, non reiici, nec haberi pro non adiectis, vt probaui l. 5. disp. 4. n. 16. & 17.

15 Ex dictis infertur primò, quid dicendum sit de promissione hac conditionali, quando vir abfuit per septem annos, & datur fides matrimonij adulteræ, sub ea conditione, si probauerit licitum esse propter talem absentiam ad alias nuptias transire. Videtur enim non esse impedimentum. Quia illa conditio est reuera de præterito: cum perinde sit, ac dicere, si licitum est ob talem absentiam ablq; alia mortis coniugis certitudine ad alias nuptias migrare: & cum constet conditionem deficere, non enim id est licitum, euanescet promissio, & solum adulterium manebit. *Nauar. Manuel, & Vegan.* 11 *allegati* dicunt esse impedimentum. Et probant rationibus à me adductis nu. 11. ad probandum ex promissione conditionali oriri hoc impedimentum. Sed eæ rationes non verè probant hoc intentum: quod hæc conditio non sortiatur naturam veræ conditionis de futuro suspendentis contractum. Et ideo melius *Nauar eod. cons. n.* 11. *à me allegato in n.* 2. melius hoc probauit, quod hæc conditio sit de iure impossibilis, non enim id potest esse licitum, & non solæ conditiones natura impossibiles, sed etiam iure tales, habentur pro non adiectis, iuxta decisionem *c. fin. de condit. appos.* & consensus manet absolutus (vt probaui l. 5. disp. 4. n. 7.) Quare idem prorsus dicendum est, quod diximus nu. 12. de promissione facta sub conditione impossibili.

16 Secundò infertur, non esse locum huic impedimento, si coniugatus sic dicat adulteræ, Si non essem coniugatus, te ducerem (vt ex aliquibus DD. retuli disp. præced. n. 15.) Quod ea verba promissionem minimè important: non enim datur fides aliqua de matrimonio in posterum contrahendo, sed tantum significatur voluntas imperfecta (quam Theologi velleitatem appellant) matrimonij contrahendi, nisi obstaret præsens. Atque ita quamuis tunc temporis vxor decessisset, nulla ex vi dictorum verborum obligatio consurgeret.

17 Tertiò deducitur, ex promissione sub hac conditione, Si voluero te ducam, nullum cõsurgere impedimentum. Quippe nulla prorsus est promissio, vtpote quæ ad propriam futuram voluntatem refertur. Secus esset, si aliud non visum mihi fuerit, vel nisi aliud iudicauero, vel arbitratus fuero, vel iustum fuerit. Quia verba hæc non ad liberam voluntatem referuntur, sed ad boni viri arbitrium rationi consentaneum (vt latè tradit *Bartolus* ab omnibus receptus *super Extrauaganti, Ad reprimendam, verb. Videbitur, n. 3. & seqq.*) Et ita si noua mutatio non superueniat, obligar, & est promissio verè conditionalis: & proinde de illa censendum est, ac de promissione conditionali diximus nu. 11. nisi ex modo promittendi appareat, & ex aliis circumstantiis, verba hæc ad liberam voluntatẽ relata esse.

Quartò infertur, ex promissione concepta sub his ver- 18
bis, Non ducam aliam nisi te, vel præter te, vel aliis æquiuocis, an consurgat impedimentum, pendere ex cognitione, an ea constituant matrim. quando sunt de præsenti, vel sponsalia, quãdo sunt de futuro: si enim hoc habeant, pullulat hoc impedimentum: secus si neutrum claudant. Quia nec est matrimonium, nec eius promissio ex vi talium verborum. Quando autem id eueniat, dixi latè l. 1. tota disp. 18. & sequenti.

Quinta conditio ad hoc impedimentum incurrẽdum 19
requisita est iuxta aliquos, vt promissio illa matrimonij sit mutua: si enim alter solus adulter promittat, altero non repromittente, censent non oriri hoc impedimentum. Sic tenent *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 14 n. 3. Vgolinus de sacrament.* vbi de matrim. *c. 19. n. 8.* & addit *Enriquez* non satis esse eam promissionem iureiurando firmatam, & ab altero acceptatam, nisi alter repromittat, appellatque oppositam sententiam falsam. Et huic sent. fauet *Glossa c. Significasti, in casus positione, de eo qui duxit*: sed potius *Abbas ibi n. 1.* cuius arbitror esse illam casus positionem, casum enim illius textus, in quo impedimentũ hoc statuitur, sic in summam redigit, si vxore viuenti, adulteri sibi ad inuicem fidem dederunt de matrimonio contrahendo. Similiter fauet *Bellarm. l. 1. de matrim. c. 22. in casu* 2. vbi explicans hoc impedimentum, ait quando mutua fides data est. Fauent etiam *Bassolis 4 d. 34. q. vn. a. 2. vers. Tertium solum. & Nicol. de Nyssa super 4. sent. tract. 6. p. 3. de matrim. q. 6. conclus. 3.* vbi dicunt adulterium cum mutua promissione, quæ fidei æquipollet, dirimere matrimonium. Et tandem fauet *Sylvester verb. Matrimonium, 8. q. 9 dicto* 4. vbi dicens sufficere ad hoc impedimentum promissionem simplicem sine iuramento; subdit hanc promissionem esse desponsationem de futuro. Ducitur autẽ *Enriquez* eo solo fundamento, quod promissio non mutua, quantumuis acceptata, non sufficiat ad sponsalia constituenda. Sed hoc parum probat: tenebatur enim probare textus inducentes hoc impedimentum petere cum adulterio promissionem sufficientem ad constituenda sponsalia. Et sic est petitio principij. Sed vt fortius probetur, præmittenda est differentia inter promissionem & pollicitationem. Pollicitatio est solius offerentis promissio, vt si fiat absenti ablque epistola vel nuncio, vel præsenti, hoc nec acceptante, nec recusante, *l. Pactum, in princ. ff. de pollicit.* Quare in pollicitatione non adest consensus duorum, nec est pactum, sed quædam pacti pars: petit enim hoc duorum consensum, *l. Sciendum, §. Pactum, ff. de ædilit. edicto.* Promissio autem si non sumatur impropriè & genericè, vt est genus ad pollicitationem, simplicem promissionem & stipulationem, sed propriè & specificè, est pactum quoddam desiderans mutuum consensum promittentis, & eius cui fit promissio. Et si fiat per modum liberalis cuiusdam & gratuitæ promissionis, satis est ne sit pollicitatio, sed pactum, ac simplex promissio, vt fiat præsenti & tacenti. Iuxta *l. Tale pactum, in princ. verbo Te, ff. de pactis.* Quod nil oneris contineat, sed tota sit fauorabilis: ac proinde taciturnitas illa sufficiat pro consensu & acceptatione (vt latè probaui lib. 1. disp. 6 nu. 11.) At si fieret per modum contractus titulo oneroso, præsens & tacens non censeretur consentire. Iuxta notata *regul. Is qui tacet, de reg. iuris, in 6. & l. Quæ dotis, ff. soluto matrim.* quare tunc non erit promissio, sed pollicitatio: eo quod sit solius offerentis promissio. Quæ omnia optimè & latè alios referens tradit *Iason rubr. de verb. oblig. n. 6. & 7.* Qua ratione lib. 1. disp. 6. n. 26. probaui promissionem matrimonij gratuitam & liberalem, non exigere expressam acceptationem, sed sola eius, cui fit, taciturnitate contentam esse. Hoc ergo supposito probatur hæc sent. ex *c. fin. de eo qui duxit*, ibi, *Si quis fide data promisit.* Et ex *cap. Veniens, eod. tit.* ibi,

Dum

Dummodo non præstiterit fidem adulteræ. Quæ verba non solam pollicitationem important, sed pactum duorum (vt proximè probaui.) Secundò, quia impedimentum hoc est in pœnam vtriusque contracturi matrim. vtrumque enim afficit impediens valorem matrimonij cum altero: ac subinde rationi consonat, vt vterque, quo eam pœnam incurrat, reus sit delicti illius promissionis, ex qua simul cum adulterio consurgit impedimẽtum hoc, ne ob vnius delictum alter puniatur. At cessat delictum in eo, qui audita promissione minimè repromittit.

20 Cæterum pro contraria sent. vt non desideretur mutua promissio, fortiter vrget textus *c. Significasti, de eo qui duxit*, ibi: *Nisi alter eorum in mortem vxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea viuente fidem illi dederit de matrim. contrahendo.* Particula enim, alter, de vnius promissione verificatur. Secũdò, quia *ibid. & c. 1. c. Veniens, eod t.* æquiparantur ad hoc impedimentum inducendum, machinatio mortis coniugis, & futuri matrimonij promissio. At illa sufficit ex parte alterutrius, quando adest adulterium (vt dixi disp. præced. n. 9.) Ergo idem censendum est de promissione. Tertiò, quia ratio inducendi huius impedimenti, nempe, ne spe futuri matrim. coniux interficiatur, locum habet altero solo promittenti. Quartò, quia textus *c. 1. c. Significasti, c. Veniens, c. fin. de eo qui duxit, & c. Relatum* 31. *q.* 1. hoc impedimentum statuentes, solius fidei datæ cum adulterio meminere: & nullibi inuenitur desiderari repromissionem alterius. Et ideo huic opinioni satis fauet *Rebuffus praxi benefic. reg. de dispensat. in gradibus prohibit. Glossa* 5 *n.* 30. vbi explicat hoc impedimentum, si alter fidem dederit de matrim. cum altero contrahendo. Et fauent etiam *Palud. 4. d.* 34. *q.* 1. *a.* 3 *n.* 17. *in casu* 2. *& Almain. 4. d.* 15. *q. vn.* aiunt enim incurri impedimentum hoc, si adulter promittat adulteræ, vel è contra, & tenent in propriis terminis, *Sotus* 4. *d.* 37. *q. vn. a.* 4. *col. antepenult. vers. Secundus casus. Angles floribus* 1. *p.* vbi de matrim. *q.* 9. *art.* 3. *dub.* 2. *Lud. Lopez* 2. *p. instruct. c.* 54. *col.* 4. *in* 2. *crimine*, vbi de matrim. & tenent etiam expresse DD. quos n. 4. retuli: nam in eo casu non data est mutua fides (vt notaui ibi in fine) & tamen aiunt incurri hoc impedimentum.

21 Sed vt quid sentio explicem, meminisse oportet eorum, quæ diximus l. 1. disp. 5. n. 15. quando censeatur promissio matrimonij facta per modum contractus onerosi, ac repromissionem expectantis: & quando per modum gratuitæ & liberalis promissionis, vbi diximus quando de matrim. contrahendo inter aliquos tractabatur, censeri promissionem per modum contractus onerosi fieri: quando verò de hoc non erat sermo, sed ob aliquod beneficium acceptum quasi gratum se exhibens quis promisit, censeri per modum liberalis promissionis, & in dubio reputari per modum contractus, iuxta sponsalium naturam. Quod post ibi scripta reperi mirabiliter dictum in *Fortunio Garcia c. 1. de pactis, n. 15. vers. Ego aliqualiter*, vbi ait promittentem matrimonium tacenti, non obligari. Quoniam promittens vult pacisci, at dum alius non respondet, deficit actus ex parte alterius: & sic concludit nihil agi. At in præsenti euẽtu, credo in dubio non censeri promissionem respectiuam, & per modum contractus repromissionem sperantis. Quia cum alter adulter vel vterque matrimonio tunc ligatus sit, non agitur tunc de pacto futuri matrim. ineundi, sed ad significandam amoris adulteri magnitudinem, vel in præmium adulterij admissi, seu sub spe admittendi, ea promissio liberaliter fit. Sicut inter turpiter se amantes, alia dona conferri solent.

22 Hoc præmisso prima conclusio sit. Non satis est ad hoc impedimentum, promissio alterutrius, nisi ab altero acceptata sit. Hanc manifestè probat prior ratio, quam n. 19. ad finem proposui pro sent. ibi relata. Neque enim esset promissio, nec fidei datio, quæ textus expostulant, sed mera pollicitatio, deficienti alterius acceptatione. Secundò, quia verba cum effectu accipienda sunt, *c. Relatum, de cler. non resid.* Ergo verba illa textus *c. fin. de eo qui duxit, Si fide præstita promisit adulteræ*, cum effectu sunt accipienda. At effectu carent, & inania sunt, quando alter non acceptat. Tandem quia æquiparantur *c. 1. c. Veniens, c. Significasti, de eo qui duxit*, machinatio mortis coniugis, & matrimonij promissio, ad effectum inducendi huius impedimenti, accedente adulterio. At illa effectu carens non producit hoc impedimentum (vt probaui disp. præced. nu. 7.) Hanc tenentur tueri Doctores petentes mutuam promissionem, quos n. 19. retuli. Et tenet in propriis terminis *Emmanuel Sa in summa, verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus, *n.* 7.

Hinc deducitur duplicis quæst. conscientiæ decisio, de 23
qua his diebus consultus sum. Quædam adultera adultero spondenti futuras nuptias sic respondit, Faxit Deus, vt vir meus incolumis præster. Altera verò eidem sponsioni hoc responsum præbuit: Dirigat Deus quod diuino eius obsequio expedientius fuerit. Et in neutro euentu incurri impedimentum hoc respondi. Quod ea respõsionis verba non acceptationem, sed repulsam fidei datæ indicent.

Secunda conclusio. Quando adest promissio alterius 24
adulteri acceptata ab altero, incurritur hoc impedimentum, nec desideratur alterius repromissio. Hæc est contra sent. n. 19. relatam: & tenent eam DD. cõtrariæ sententiæ, relatæ n. 20. & probatur rationibus ibi adductis.

Tertia conclusio. Nunquam sufficit taciturnitas eius, 25
cui promittitur. Quia ea promissio etiam liberaliter facta est nociua acceptanti. Cum per eam incurrat delictum (vt dicam n. 40.) & impedimentum dirimens. Quare licet in aliis euentibus, in quibus id damnum non sequitur, taciturnitas sit sufficiens acceptatio promissionis liberaliter factæ, (vt num. 19. dixi) secus in hoc, propter rationem dictam. Sed obiicies, adulteram ignorare hoc damnum, ac proinde censeri acceptare tacendo. Dic hanc ignorantiam, vtpote quæ iuris est, non præsumi, *regul. Ignorantia, de reg. iuris, in* 6. ac proinde cum illa taciturnitas sit ex sola iuris præsumptione consensus, non reputabitur in hoc casu, nisi aliud consensus signum sit.

Vltima conclusio. Satis est expressa acceptatio, quam- 26
uis promissio illa fiat per modum contractus onerosi & respectiui. Quia licet posset quis existimare eam non sufficere, quod non sit acceptatio, sed potius repulsa talis promissionis, vbi acceptans non repromittit: non enim acceptat eo modo, & cum repromittendi conditione sub qua fit, (vt probaui l. 1. disp. 5. n. 5.) ac proinde est ac si nil promissum foret (vt ibi n. 14. dixi.) At verius est illam acceptationem esse repromissionem, & ita sufficientem acceptationem. Et quod dixi d. disp. 5. nu. 5. expressam acceptationem non censeri repromissionem, intelligendum est, quando promissio est liberalis. At quando fit per modum contractus, acceptatio est repromissio: & in hoc casu verum habet sententia, quam ead. disp. 5. n. 4. retuli, dicens acceptationem esse repromissionẽ. Quia cuiuscunque contractus acceptatio est virtute contrahere, vt si quis promittat equum certo pretio dato tradendum, acceptans promissionem censetur pretium repromittere. Alias irrisoria esset acceptatio, ac rem seriam in nugas transferre, acceptare illum equum gratis tradendum. Item, quia actus dubius eam interpretationem recipere debet vt valeat, *l. Quoties, ff de rebus dubiis*: & tradit latè *Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt.* 29. *n.* 45. & responsio, ne extra rem sit, debet esse iuxta subiectam materiam. Tandem, quia si quis dicat, Accipio te in meam, & femina respondeat placet, est matrimonium. Ergo si verba sint de futuro, erunt sponsalia. Nec valet dicere, posse hanc promissionem acceptari, vt liberalem, & obligantem solum promissionem. Quia id non contingit, quando promissio est per modum contractus, sed talis actus esset irrisorius.

Ad argum. n. 19. proposita resp. Ad 1. dic, id concludere 27
non satis esse ad hoc impedimentum pollicitationem, sed exigi promissionem acceptatam ab altero, quæ vera promissio est, quamuis nõ adsit repromissio. Ad 2. dic culpam reperiri in altero, eo quod similem promissionẽ iniquam acceptat. Vel secundò dic non desiderari culpam in vtroque,

troque,sed satis esse in altero:non enim innocens incurrit directè illud impedimentum,sed indirectè, eo quòd reus illud contrahat, nec possit matrim. consistere nisi inter duos. Sicut machinationem alterius cum adulterio sufficere ad impedimentum dirimens inducendum, diximus disp.præced.n.9.

28 Sexta conditio iuxta aliquos Authores ad hoc impedimentum requisita est, vt promissio illa non sit nuda & simplex,sed fide vallata.Ita censent quidam DD.antiqui, quos tacito nomine refert *Ricard.4.d.35 a.3.q.4.*& relata contraria sent.in vltimo loco, neutram definit. Et ita tenent *Nicolaus de Orbellis 4.d.35.q.vn.*§ 1.*Tabiena,verb.Impedimentum,impedimento 7.q.3 nu.4 Gaeta repet.c.Ad limina,* 30. *q.1.§.4.q.161.n.413.*& dicit esse probabile,ac tutò amplecti posse ad non diriméndum iam initum matrim *Veracruz 1.p speculi,a.34.post 9 conclusionem,dub.1.* Et fauet huic sententiæ *Caiet.sum.verb Matrimonium, c.1.impedim.5. vers: Tertius casus est,* vbi sic proponit hoc impedimentum, cùm est adulterium mixtum promissioni fide vallatæ. Fauent etiam *Bassolis 4.d.34.q.vn a.2.vers Secundo dico,* iuncto *vers. Tertium, Nicolaus de Nusa super 4.sent.tract. 6.p.3.q.6. concl.3.* Quoniam asserunt ambo fidei dationem, vel promissionem, quæ est iuramento firmata, quæ pro eodem reputantur, producere hoc impedimentum. Et id persuaderi videtur ex *c.1.de eo qui duxit,* ibi: *Cui fidem dederat,* & *c.Significasti,* ibi: *Sibi fidem dederit,* & *cap. fin.eodem titul.* ibi: *Si quis vxore viuente fide data promisit.* Vbi manifestè omnes textus fidei dationem petunt: & *id c fin.* non contentum est sola promissione,sed addidit, *Fide data promisit.* Quod verbum superfluum esset, sola promissione simplici sufficienti. Cùm tamen verba decreti Pontificii aliquid debeant operari, ita vt nec vna syllaba debeat esse superflua (vt probaui lib.3.disp.26.nu.6)Imò videtur desiderari iuramentum. Quia Concilium antiquissimum Triburiense, vnde desumptum est *cap Relatum,31.q.1.* vbi hoc impedimentum decernitur, iuramentum apposuit,vbi: *Viuente viro suo iuramentum dedisse.* Vbi *Glossa,verb.Viuente,* ait: *Et ita viuente viro fidem dedit.* Vnde pro eodem vsurpare videtur, fidem dare & iurare. Et quod id Concilium Triburiense dixit iuramentum præstitum esse, videntur explicuisse *Alex.III.Innocent III.Greg.IX c.1.& c.Significasti,& c fin.de eo qui duxit,* vtentes hoc verbo,fidem dedit. Præterea, quia *cap.Ad aures,de his quæ vi,* iuramentum & fides pro eodem vsurpantur,ibi, *Nisi forte iuramento vel fide interposita sit confirmata.* Vbi *Innoc.ad finem, Hostiens.n.2.super verb Iuramento, & verb Fide interposita, Ioan. And.n.3. Ant.n.4.Imol.n.4. Archid. cap.1.de sepult.in 6.n.1.verb.Iurandum,& verb.Fides interposita, & ibi Dominic.in princ.n.6* fidem interpositam asserunt esse iuramentum, & eam solam differentiam constituunt, quòd iuramentum ibi appelletur, quando re sacra tacta præstatur;fides verò interposita,quando per Deum vel fidem propriam absque sacræ rei contactu iuratur.Et *Abbas d.c.Ad aures,n.3.* ait fidei præstationem esse quandam iuramenti speciem. Et *Cardin.ibi q.fin.& Tabiena verb. Iurare,q. 31.n.32.* volunt etiam esse iuramentum:& id solùm discrimen cõstituunt,quòd cùm exprimitur verbum, Iuro, appelletur *eo. c. Ad aures,* iuramentum: si autem eo non expresso promittatur per fidem propriam, sit fidei interpositio: nulla autem particula adiecta verbo, Promitto, sit simplex promissio. Et *Glossa c.Constitutus, verb.Fide,de transact.* explicat eum textum dicentem, *Fide præstita.* Id est,iuramento.Et *Glossa fin c.2 de fideius.* cùm dicat ille textus, *Si religionem fidei & iuramenti sui illos violasse constiterit:* ait idem esse venire contra fidem promissam, & contra iuramentum.Et *Ioan.Andreas,c.1.de sepult.in 6 n.1.& ibi Dominicus,in princ n.7.Francus ibi,in princ.n.4.* asserunt nullam esse differentiam, siue quis dicat, Iuro per sancta Dei Euangelia vel;Promitto sub fide mea. Et tandem id esse iuramẽtum tenent aliis citatis, *Alciatus l.Si quis maior,n.51.C.de transact. & ibi Padilla n.35.Auendaño de exequend.mand. 2.p.c.27. n.6. Azebedo lib.5.recop.t.10.l.3.fine.* Ex quibus omnibus concludi videtur promissionem futuri matrimonij absque iuramento factam vel saltem esto dicamus non esse iuramentum, absque fidei interpositione nullum esse impedimẽtum futurarum nuptiarum. Quare *D.Antonin.3.p.t.1.cap.5. in crimine secundo dirimenti,* manet anceps,an nuda promissio,nec fide nec iuramento firmata, impedimentum hoc pariat: & ait Pontificem esse consulendum.

In contrarium tamen facit doctrina *Abbatis, c.1.n.2.de* 29
sponsa duorum,& ibi Alexandri de Neuo,nu.2. vbi docent pactionem quantumcunque simpliciter initam posse appellari fidem: atque ita venientem contra promissionem, posse dici venire contra fidem præstitam: & ita vsurpari, *l.1.ff.de constit.pecuniar.& l.1.ff. de pactis.* Secundò,quia verius est, fidei propriæ interpositionem non esse iuramentum, vt docent aliis citatis, *Caiet.2.2.q.89.a.6.Sylvester verb. Iuramentum,1.q.6.Armilla,verb.Iurare,n.32.Sotus l.8.de iust.q. 1.a.1.& de cauendo iuramento,c.4.Nauar.sum.c.12.n.2.Couar. c.Quamuis pactum,1.p.§.2.n.2.Bolognetus l.Si quis maior,n.6.C. de transact. Pinellus l.2.p.3.c.1.n.13.C de rescind.vendit.Gutier. auth Sacramenta puberum,num.145.C si aduersus venditionem.* Tertiò, quia qualitercunque promittatur matrim.militat eadem ratio, qua Ecclesia ducta hoc impedimentum indixit, nimirum, periculum interficiendi coniugis spe ineundi matrim.Quartò,quia simplex promissio satis est ad sponsalia constituenda. Quintò,quiasecundùm communem loquendi vsum dicitur dare fidem,qui spondet vel promittit: & ita sponsalia,quibuscunque verbis contrahentes,dicuntur verè dedisse fidem matrim.Nec obstant in contrarium adducta.Quòd Pontifices non inuitantur fidei datione,sed quia inter adulteros solent verba multiplicari,fidesque interponi,ac iusiurandum,ideo sic proposuerunt hoc impedimentum. Quare etsi ex rigore verborum textuum videatur non sufficiens simplex & nuda promissio ad hoc impedimentum inducendum: at attenta illorum ratione videtur sufficiens:eo vel maximè,quod sic explicuerit consuetudo, & communis fèrè omnium DD.sent. Quamobrem ab hac nõ existimo recedendum, & ex Theologis,huic sententiæ videtur adhærere *Ricardus 4.d.35.a.3.q.4.* cùm hanc in posteriori loco referat. Et tenent *Palud.4.d.34.q.1.a.2.n.17.& ibi Supplem.Gabrielis q.vn. a.2.conclus.12. Maioris 4.d.35.q.2 col.3.in argumento contra 2. impedim.Sotus 4.d.37.q.vn a.4.col penult.Veracruz 1.p speculi, a.34.post 9 conclus.dubio 1.Pedraza sum.præcept.6.vers.14.Enriquez l.12.de matrim.c.14.n.3. Philiarc.de offic.sacerd.to.1.p.2. lib.2.c.5 impedimento 4.Lud.Lopez 2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.54.col.4.vers Aduertendum est, Vega 2.tom.sum.c.34.casu 71.* Et ex Iurisperitis, *Ioan de Friburgo summa confessorum,lib.4.t. 9.q.2.Astensis 2.p.sum.l.8.t.20.a.2.in princ. Angelus verb.Matrimonium,3. impedimento 9 n.1.& ibi Patauinus in addition. Sylvest.verb.Matrimonium,8.q.9 dicto 4.Supplementum Pisanæ verb.Impedimentum,imped.8.n.2.Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr. glossa 1.n.187.* & non exigi iuramentum docent etiam *Speculat.t.de eo qui duxit,* §.*vn.n.4. Ioan.Andr.c.Significasti, eod.t. n.2.& ibi Anton.n.7. Alex.de Neuo n.9. Henricus c.fin.n.5.eod.t. Alberic.in suo dictionar.lit.A.verb.Adulterium, vers.Nasci de adulterio,D.Antonin.3.p tit.1.c.5.in 2. crimine dirimenti, Rosella verb.Impedimentum,imped.8.n.2. Graffis 1.p.decis.l.2.c.85.n.8.* Neque existimo necessarium esse vti verbo,Promitto,sed satis esse nudis verbis promittere, vt, Ducam te. Quod bene docent *Veracruz, Pedraza, Vega proxime relati.* Quia hæc verba satis esse ad sponsalia constituenda probaui l.1.disp.18.n.12. Atque proinde eadem militat ratio.

Septima conditio est, vt matrim. prius contractum sit 30
validũ: si enim esset re vera irritũ,adulterium illud existimatum cum futuri matrim. promissione, nullum præstaret impedimentum,vt expresse deciditur *c.2.de eo qui duxit,* vbi decernitur matrimonium metu contractum, nec postea tacite vel expresse ratificatum,eo quod irritum sit, non obstare valori matrimonij alterius iniri cum adultera.Præterea,quia vbi matrimonium prius non est verum, minimè verificatur adesse verum adulterium & promissionem durante vero matrim. nec datur ansa veri coniugis necandi. Et ita docent ex Theologis *D.Tho.4.d.35.qu. vn.*

vn.in fine,in expoſit. lit. & ibi Maioris q.2.col.3.in argum.contra 2.imped.Supplem.Gabr.ibi,q.vn.a.2. poſt 12. concl. verſ.Dictum etiam fuit,Petr.de Soto lect.9.de matrim. vbi de impedimento criminis,*Veracruz 1.p.Speculi,a.34.concluſ.6.Palacios 4.d. 35.diſp.vn.col.24.verſ.Obſeruandum ſecundo fol.791.Graffis 1.p. deciſ.lib.2.c.85.n.7.Emmanuel Sa ſum.verb.Matrimonium,* vbi de imped ditimentibus,*n.7. Viuald.candel.ſacram.1.p.* vbi de matrim.*n.213.* Et ex Iuriſperitis, *Hoſtienſ.ſum.t.de eo qui duxit,n.2. verſ.Si vero neuter,& c fin.n.4 eod.t. Ioan.Andr.ibi, n.6.&c.2.eo.t.n.4. Anton.eo c.fin n.8.& ibi Præpoſ.n.6.Anchar. eo.c.2.n.3.& ibi Alex.de Neuo n.4.Henric.eo.c fin.n.1. Alberic.in ſuo dictionar.lit.I. verb.Impedimentum,8. verſ. Quid ſi ab initio, Ioan de Friburgo in ſum. confeſs l.4.t.9.q.3. Aſtenſ.in ſum 2 p.l. 8.t.20.a.2.in princ.Brunel.de ſponſal concl.34 n.1.& 4. Angelus verb.Matrimonium,3.imped.9.n.1.fin. Syluester verb.Matrimonium,8 q.9 dict.4. Tabiena verb.Impedimentum, imped.7.n.2. q.3.Nauar.ſum.c.22.hiſp.n.47.lat.n.46. Anton.Cucus lib.5.inſtitut.maiorum,t.12.n.84. Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr.gloſſ.1. n.183.* Non tamen eſt neceſſarium, vt prius matrim.ſit copula conſummatum. Idque conſtat ex *cap.2.de eo qui duxit,* vbi expreſſe deciditur ſufficere matrimonium ratum, modò non ſit irritum. Et tradunt ibi omnes ſcribentes,& *Supplement.Gabrielis, Angelus, Sylueſt.Tabiena, Nauar.Palacios, proxime relati.* Quamuis aliqui antiquiores, quos tacito nomine refert *Innoc.cap.finali,in fine,de eo qui duxit,* aſſerant non ſatis eſſe matrimonium ratum. Quos iure optimo reprobat *ibi Innoc.* per *d.c.2.* Sufficit etiam, quamuis illud matrimonium ſit per diuortium diſſolutum quoad habitationem. Vt eſt textus expreſſus *cap.Ex literarum, de eo qui duxit.* Et docent ibi omnes. Et *Angelus, Sylueſter,Tabiena, Graffis,Nauar vbi nuper eos allegaui.*

31 Octaua conditio eſt, vt vterque adulterâs norit alterius coniugium, altero enim illud ignorante, nõ eſt locus huic impedimento. Quod non ſit adulterium formaliter ex parte vtriuſque. Habetur expreſſe *c.1.de eo qui duxit,& c. Veniens,eod t.* & docent vniuerſi Theologi cum *D.Th.4.d. 35.q vn.in fin.in expoſit lit.* Et omnes Iuriſperiti cum gloſſa, *c.Super hoc, verb.Copulauit,& c.Veniens,in fin. & c.Significaſti, verb. Fidem, de eo qui duxit.* Nec ſufficeret, ſi vterque eſſet coniugatus,& noſſet proprium coniugium, ſi neuter alterius coniugium nouit. Quod clarè colligitur ex *cap 1.de eo qui duxit,* ibi: *Inſciam quod ille aliam haberet vxorem,* vbi ſola matrimonij alterius adulteri ponderatur ignorantia. Et idem ſolum ponderatur, *c.Veniens,eod.t.* Quia impedimentum hoc inſtitutum eſt propter iniuriam irrogatam ab vtroque adultero eidem matrim. committendo aduerſus illud adulterium, data fide futurarum nuptiarũ: at in hoc euentu ignorans non infert iniuriam eidem matrimonio, ſed ſoli proprio. Et ita expreſſe ſentiunt *Maioris 4.d.35.q.2. col.2.caſu 1.Et ibi Supplem.Gabr q.vn a.2 concl.12.Palacios ibi, diſp vnic.col.24.verſ.Obſeruandum tertiò,fol.761. Angelus verb. Matrimonium,3.imped.9.n.1.Sylueſt.verb Matrimonium,8.q.9. dicto 4.* dicentes neceſſarium eſſe, vt vterque adulter norit reliquum habere coniugem: & altero ignorante, poſſe inter eos conſiſtere matrimonium poſt coniugis obitum.

32 Difficultas tamen ea eſſe poteſt, an deſideretur poſt ſcientiam coniugij alterius matrim. de facto iniri, & copulam haberi: an potius ſufficiat, ſi ante ſcientiam ineatur matrim. & habita ſcientia, adſit copula? Et quidem dicendum eſt, id ſufficere ad hoc impedimẽtum incurrendum. Quod in eodem matrim. perſeuerando, & eo poſt ſcientiam prioris coniugij vtendo, cenſeatur quaſi cõtractum matrim. poſt ſcientiam, & anſa præbeatur machinandi in mortem coniugis. Et ita docent ex Iuriſperitis *Goffred ſum. tit.de eo qui duxit,n.1. Hoſtienſ.ſum.eod.t.n 1.verſ.Sed quid ſi ab init. Et c.1.eod tit.paulo poſt princ.& n.4. & ibi Ioan. Andr.n.2. Anton.n.8. Abbas n.3. Alex.de Neuo n.7 & 10. Præpoſ.c.Veniens, n.3.eod.t.Henric.c.fin.n.3.eod.t. Alberic.Ioan.de Friburgo, Angelus,Sylueſt.Tabiena allegati n.30. Supplem. Piſanæ, verb Impedimentum,imped.8.n.5.Et ibi Roſella impedim 8.n.1. Armilla verb. Matrimonium,n.33. Brunell.de ſponſal.concl.34.n.3. Montalu.t. fin.ad fin.t.2.p.& ibi Greg.Lopez fin.Nauar.ſum.Latina,c.22.n. 46.& l.4.conſ.2.edit tit. de eo qui duxit,conſil.3.n.1. Ant.Cucus l.5.inſtit.maior.t.12.n.80. Gaeta repetit.c. Ad limina 30.q 1.§. 4.q.164.n.416. Lancelotus inſtit.iuris can l.2.t.de diuort §.Fornicationis quoque,verb.Prohibeatur.* Et ex Theologis *Maioris, & Supplem.Gabr. n.præced.allegati. D.Antonin 3 p.t.1.c 5 in 3. crimine dirimenti. Caietan ſum.verb.Matrimonium.c.1 imped 5. caſu 4.Veracruz 1.p Speculi a.34.concl.4.Pedraza ſum præcept. 6 verſ.14. fine Barth à Ledeſma dub.58. de matrim concluſ.7. Manuel 1.to ſum.3.edit c.229 n.6 Philiarc.de officio ſacerd to.1. p.2.l 2.c.5.impedim 4.fine.Vega 1.to ſum.c.34.caſu 71.*

Hoc tamen intelligo, niſi iam habita ſcientia reſilierant 33
illi ab eo matrimonio de facto inito, & poſt caſu adulterium admiſere. Quod probatur ex dictis n.7.

Quando autem fides futuri matrim. præceſſit coniugij 34
ſcientiam, at habita ſcientia ſubſecuta eſt copula, videtur non eſſe impedimentum. Quia æquiparantur promiſſio, & adulterium, *c.fin.de eo qui duxit.* Sicut ergo hoc ante coniugij ſcientiam non præſtat impedimentum: ita nec illa. Et ita videntur ſentire *Sotus 4.d.37.q.vn.a.4.col.pen & Lud. Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de matrim. *c.54.col.4.in 3.crimine,* dicunt enim, tunc eſſe locum huic impedimento, quando vir poſtquam nouit feminam eſſe coniugatam, illam fide data cognouit: atque ita videntur petere vtrumque poſt coniugij ſcientiam. Cæterum dicendũ eſt, ſufficere fidem dari ante coniugij notitiam, dummodo ea habita ſequatur adulterium, nondum priori fide diſſoluta. Quia non eſt maior ratio de matrim. quam de fide data: imò quoad hoc impedimẽtum inducendum æquiparantur omnino, *c.fin.de eo qui duxit.* Sicut igitur ſufficit matrim. ante ſcientiam, ita & fides. Præterea, quia copula poſtea habita nõdum fide diſſoluta, illi innititur: & nõ minùs anſa captandæ mortis coniugis præbetur, quàm ſi vtrumq; poſt ſcientiam contingeret. Nec eſt ſimile de adulterio ſcientiam præcedenti: quod id ex parte ignorantis verum adulterium minimè ſit. Et ita ſentiunt *Abbas, Angelus, Roſella, Veracruz n.32.allegati, Henric.c fin n.5.de eo qui duxit.*

Imo *Henricus nu præced relatus* vult hoc impedimentum 35
incurri, quando copula præceſſit coniugij ſcientiam, hanc ſubſequenti matrim. vel eius fide data. Quod in vtroque caſu eadem ratio militet, & altero poſt ſcientiam admiſſo, videatur alterum ſcientiam præcedens approbari. At non eſt illi credendum. Quia textus & DD. petunt adulterium ex parte vtriuſque: vt conſtat ex *c.1.Super hoc,c fin.de eo qui duxit*, & ideo vbi alter ignorat coniugium, dicunt non incurri hoc impedimentum, quia ex parte illius non eſt adulterium. Quod ſemper contingit, quando copula ſcientiam præcedit.

Quando autem dubitatur, an dum adulterium admiſ- 36
ſum eſt, vel fides data, ſuperſtes eſſet alter coniux, incurretur hoc impedimentum, ſi verè tunc viuebat. Quod præſumatur eo viuente hæc contigiſſe, dum contrarium non conſtat, vt bene ait *Nauar.lib.4.conſ.2 edit.tit.de ſponſ. conſ.17 num.3.* Mors enim non præſumitur, niſi id tempus tranſactum ſit, ad quod vita humana moraliter non extenditur, vt centum annorum. Si verò dubitaretur an fides data eſſet, vel adulterium commiſſum, in dubio non eſſet locus huic impedimento. Quia cùm ea ſint quid facti, non præſumuntur: & voluntas poſſeſſione ſuæ libertatis ad valide ineundum matrimonium in dubio priuanda non eſt.

Et tunc dicitur haberi ſcientiam prioris coniugij, quan- 37
do adeſt certitudo, aut probabilis opinio. Non enim cuilibet leui inſinuationi fides habenda eſt, *cap.Inquiſitioni,de ſent.excom.* & ita docent *Alex de Neuo c.Veniens n.8.de eo qui duxit Maioris 4.d.35.q.2.colum.2.caſu 1.Angelus verb.Matrimonium,3.impedim.9 n.1.Sylueſt.verb. Matrimonium,8 q.9 dicto 4.Sotus 4.d.37.q.vn.à 4.col.penult. verſ.Quod dicimus Barth.à Ledeſma de matrim.dub.58.concl.7 Lud.Lopez 2 p inſtruct.* vbi de matrim. *c.54.col.4.in tertio crimine.*

Dubitatur autem, an excuſet ab hoc impedimento 38
incurrendo quæuis ignorantia coniugij alterius, an potius ſola probabilis? Et quidem communiter DD. tradunt

eam

eam ignorantiam debere esse probabilem & iustam. Nec enim iustum est, ignorantiam minimè vacantem culpa excusare: sicut à nullius præcepti transgressione excusat. Ita sentiũt *Hostiens. sum. de eo qui duxit, n. 2. vers. Sed quomodo, & c. 1. n. 3. de eo qui duxit, & ibi Ioan. Andr. n. 5. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 8. vers. Qualiter intelligatur, D. Antonin. 3 p. t. 1. c. 5 fin. Sylvester verb. Matrimoniũ, 8. q. 9. dict. 9. Supplem. Pisanæ, verb. Impedimentum, imped. 8. n. 8. & ibi Rosella impedimento 8. n. 13. Tabiena ibi, impedim. 7. n. vlt. Petr. de Soto lect. 9. de matrim.* vbi de impedimento criminis, *Nauar. sum. c. 22. lat. n. 46. hisp. n. 47. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1 §. 4. q. 167. n. 419. Palacios 4. d. 35. disp. vn. col. 24. vers. Obseruandum tertio, fol. 791. Valentia 4 p. disp. 10. q. 5. puncto 3.* vbi de impedim. criminis, *Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedim. 4.* Verùm quamuis hæc communis sent. sit, & satis probabilis, at veriorem puto cõtrariam, nimirum, excusare ignorantiam crassam & supinã. Tum, quia ignorantia hæc est facti, quæ excusare solet, iuxta *reg. Ignorantia, de reg. iuris in 6.* Tum etiam, quia adulterium est necessarium, quod tamen absque dolo non committi fatentur omnes, per *l. penult. ff. ad l. Iul. de adulter.* At vbi dolus exigitur, non satis est lata culpa. Iuxta *glossam receptam, l. Magna negligentia, 226. verb. Dolus ff. de verb. signif.* & ita hanc partem relato Calderino tuetur *Alex. de Neuo c. 1. n. 3. & 4. & c. Ex literarum, in fine, de eo qui duxit.* Et dicit esse probabilem *Veracruz 1. p. Speculi, a. 36. concl. 7. fine.*

39 Id tamen monuerim, quando contractum est matrim. à persona coniugata, cum soluta illius matrimonij ignara, quamuis matrim. irritũ sit, mortuo coniuge esse in optione personæ deceptę cogere alteram, vt secum denuo matrim. ineat, vt expresse habetur *c. 1. de eo qui duxit*, ibique ea redditur ratio, ne deceptor lucrum ex suo dolo reporter, & docent ibi vniuersi. Quando autem vterque contrahens ignorabat, in optione vtriusuis erit, alterum cogere. Quod iam vterque ex parte sua consensum præbuerit. Et ita docent *Innoc. eo c. 1. fin. & ibi Præpositus fin.* Vtrum autem coactio hæc desideret iudicis sententiam vt obliget? diximus l. 4. tota disp. 15.

40 Tria demum obseruanda sunt. Primum est, grauem culpam admitti promittendo matrim. post obitum coniugis ineundum. Quia datur ansa captandæ mortis coniugis, & ita expresse hos dantes similem fidem peccare graviter, deciditur *c. fin. de eo qui duxit.* & subiungitur, illis pœnitentiam iniungendam esse, & tradũt ibi omnes scribentes. Quare simili culpa inuoluetur acceptans eiusmodi promissionem, vtpote qui culpæ alterius consensum præbet. Imò eam promissionem irritam esse tradunt *Abbas eo c. fin. n. 2. & ibi Alex. de Neuo n. 4. Anchar. c. Super. hoc, n. 2. eod. tit. Lancelot. instit. iuris canon. l. 2. tit. de diuortiis, §. Cum ea autem, verb. Dederint.* Ducunturque, quod ob eandem rationem non valeat promissio vacaturi beneficij, *c. 2. de concess. præb.* ergo nec promissio matrimonij carnalis. Et quidem hoc constat, quando ex ea promissione consurgit impedimentum dirimens. Est enim inter personas inhabiles. Ateo non consurgente posset esse difficultas, cùm referatur promissio ad tempus habile. Sed puto non recedendum à prædicta sent. Quod ius similibus pactis resistat, vt caueatur ansa captandæ mortis, vt constat ex textibus adductis, & ex *l. finali. ff. de pactis.*

41 Secundum obseruandum est, hoc impedimentum non reddere adulteros sibi fidem dantes, vel matrimonium de facto ineuntes, simpliciter inhabiles ad quoduis aliud matrimonium, sed solùm vt inter se illud contrahant, vt expresse habetur *cap. Ex litterarum, in fine, de eo qui duxit.* & docent *ibi Alex. de Neuo n. 5. D. Bonauent. 4. d. 37. a. 2. q. 2. Maioris 4. d. 35. q. 2. paulo post princ. Vgolin. de sacram.* vbi de matrim. *c. 19. n. 8.*

42 Postremum obseruandum est, hoc impedimentum esse solo iure Ecclesiastico inductum: atque ita non habere locum inter infideles, nisi speciali lege sit apud ipsos indictum. Quod nemo negat: cùm constet nullum esse illius fundamentum attento solo naturæ iure.

Maior autem difficultas est, quando alteruter fidelis erat: aut quando alterum, vt adulterium, vel fides, seu contractus matrimonij de facto, constante altero, præcessit baptismum: alterum autem illum subsecutum est? Et quidem quando alter fidelis erat, vt si infidelis legitimè coniugatus adulteretur cum fideli, vel hic coniugatus sit, & neutrum lateat alterius coniugium, adsitque aut fides matrimonij futuri, aut contractus de præsenti: non videtur dubium quin sit impedimentum dirimens, ne infidelis ille baptismo suscepto possit cum fideli matrim. inire. Quia quamuis infidelis nequierit impedimento hoc ligari ab Ecclesia: ligatur tamen fidelis, cum concurrant omnes conditiones petitæ, & cùm matrimonium non possit consistere nisi inter duos, & consequenter & indirectè ligabitur infidelis. Sicut *c. 1. de conuers. infid.* decernitur, non posse consistere matrimonium inter infidelem iam baptizatum & fidelem, quando existens ille infidelis, & hic fidelis, communi consilio coniugem interfecere. Et ita docent *Veracruz 1 p. Specul. art. 34 post 9 conclus. dubio 3. Vega 2. tomo summæ, cap. 34. casu 123.* Quando autem inter ipsos infideles alterum ante baptismum contigit, vt promissio matrimonij, vel contractus, alterum verò post, vt adulterium, *Veracruz d. a. 34. post 9. concl. dub. 4. Vega d. casu 123. & Barth. à Ledisma dub. 58. de matrim. fin.* fatentur esse impedimentũ. Quia sicut satis est promissio matrimonij scientiam coniugij præcedens, modò adulterium post superueniat: ita tat erit promissio ante baptismum, subsequente illum adulterio. In vtroque enim euentu videntur coniungi virtute priorum verborum. Et cõfirmatur, quia à principio promissio illa non impediebat, impediuit autem addito adulterio cum matrimonij notitia. Ergo simili modo fides ante baptismum data, quæ tunc matrimonio nõ obstat, poterit obstare superuenienti adulterio post baptismum. Secundò, quia machinatio mortis coniugis tempore infidelitatis habita, nocet infideli, ne fidelis factus possit inire matrimonium cum vxore coniugis interfecti, *c. 1. de conuers. infidel.* Addit tamen *Veracruz ibi cum Abulensi 1. Reg. 8. q. 38.* quos sequitur *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 14. nu. 3.* sicut exigitur scientia adulterij ad hoc impedimentum, ita quoque desiderari eius existimationem, vt si duxit infidelis repudiatam ab alio, & legitimo viro, qui repudiarat superstite, post conuersionem, eam cognoscat, existimans solui matrimonium repudio, prout infidelitatis tempore credebat, non erit impedimentum: quod desit adulterij existimatio. Cæterum existimo contra prædictos DD. nullum creari impedimentum, quando alterutrum horum ante vtriusque contrahentis baptismum contingit. Quia cum neutrum seorsum puniatur ab Ecclesia hac pœna, sed vtrumque coniunctum, oportet vtrumque contingere tempore habili, nempe, subiectionis delinquentium legibus Ecclesiæ. Sicut Ecclesia excommunicante percutientem hominem, & ab eodem bona surripientem, ita vt ambo delicta deberent coniungi: illam non contraheret percutiens ante baptismum, & post illum bona rapiens. Item quia dans fidem ante matrimonium, & post illud adulterans non renouata fide, minimè ligatur hoc impedimento: quòd illa tempore inhabili contigerit. At non minùs est tempus inhabile, tempus infidelitatis, quando delinquens nullatenus est sub Ecclesiæ potestate. Et per hæc soluitur prius argum. cum sua confirm. Quia in eo euentu vtrumque contigit tempore habili. Nec obstat posterius. Quoniam in casu illius textus, alter erat fidelis, vt proximè dixi. 43

Tandem in summam redigendo quæ latè tota hac disputatione circa hoc impedimentum diximus: ad illud incurrendum desiderantur aliquæ conditiones. Prima est, adulterium cum feminis intra vas effusione. Secunda, vt cum adulterio concurrat promissio etiam simplex, vt Ducam te, futuri matrim. aut contractus matrimonij de præsenti, siue adulterium præcedat, siue subsequatur illa, dum modo non sit remissa fides matrimonij, aut matrim. illud de facto initum iam dissolutum, quãdo adulterium 44

super-

superuenit. Satis autem est, fidem dari adulteræ de ineũdo matrim. cum persona, quam quidam tertius designauerit, si id fraudulenter effectum sit, vt tertius ille adulteram designet. Sufficit etiã quamuis matrim. illud clandestinũ sit. At debent esse fides aut matrim. & adulteriũ eodẽ coniugio durante. Tertia conditio, vt adulteriũ perpetratum sit, sciente vtroq; adultero alterius matrim. nec sufficit, licet vterq; adulter coniugatus sit, & norit proprium coniugium: & excusat ignorantia etiã non probabilis, sed crassa & supina. Sufficit vero si fides detur, aut matrim. ineatur ante scientiam alterius coniugij, si habita scientia accedat copula: at non sufficit copulam ante scientiam haberi, & post scientiam dari fidẽ, aut matrim. de facto iniri. Quarta conditio, vt promissio matrim. sit externa, quamuis ficta sit, fictione non apparẽte exterius: & quamuis promissio sit conditionalis, nisi conditio sit de præterito aut præsenti, & nec conditio extiterit, neque tunc extet. Quinta conditio, vt promissio ab altero acceptata sit, quamuis non repromittat. Taciturnitas autem eius, cui promissio fit, absque alio acceptationis signo, numquam sufficit ad hoc impedimentum incurrendum. Vltima conditio, vt prius matrim. validum fuerit, quamuis non sit consummatum, & dissolutum sit quoad thorum per diuortium.

DE IMPEDIMENTO LIGAMINIS, *Secundis nuptijs, Benedictione earum, Bigamia, ac alijs pœnis ex secundis nuptijs consurgentibus.*

DISPVTATIO LXXX.

An secundæ nuptiæ primis non dissolutis, sed consistentibus, sint iure naturæ interdictæ atque irritæ?

SVMMARIVM.

Pluralitas vxorum simul est interdicta in lege noua iure diuino, n.1.
Confutatur hæresis concedentium pluralitatem vxorum, n.2.
Confutatur sententia quædam Caietani, n.3.
Pluralitas virorum simul est contra prima iuris naturæ principia, n.4.
An pluralitas vxorum simul sit quoque contra ius naturale, an potius contra peculiarem legis Euangelicæ prohibitionem? Refertur duplex sententia, n.5 & 6.
Iuris naturæ præcepta duplicia sunt, n.7.
Explicatur, qualiter pluralitas vxorum sit contra ius naturæ, n.8.
Pontifex nequit in vxorum pluralitate dispensare, n.9.
An consuetudine possit reddi licita vxorum pluralitas? n.10.
Potest Deus in illa dispensare, n.11.
Qualiter antiqui patres excusabantur plures ducentes vxores? Et an id liceret vniuerso populo Israelitico? n.12.
An ea dispensatio extenderetur ad populum Gentilium, ita vt in eo non peccaretur plures ducendo vxores? n.13.
An in lege Euangelica cessarit omnino illa dispensatio, ita vt non solis Christianis, sed etiam infidelibus sit illicita vxorum pluralitas, & reddat irritum matrimonium? n.14.
An vlla dispensatione licitum fieri possit, vt vna vxor pluribus viris nubat? n.15.
Satisfit argum. Et explicantur, c. Obiiciuntur, 32. q.4. & c. Quod proposuisti, 32. q.7. n.16.

1 PER impedimentum ligaminis significatur vinculum prioris matrim. quo durante posterius est irritum. Et in hoc impedimento eum ordinem seruabimus. Primò, quidẽ de pluralitate nuptiarum, primis cõsistentibus aut dissolutis, sermo erit. Deinde de secũdarum nuptiarũ benedictione. Demũ de bigamia ac pœnis ciuilibus, quibus secundæ nuptiæ afficiuntur. Præsens ergo disp. petit, an posteriores nuptiæ prioribus consistẽtibus interdictæ sint iure naturæ: atque ita pluralitas coniugum in nullo euentu liceat? Et ea quidem veritas tãquam catholica præmittenda est, nunc in lege Euangelica prohibitum esse iure diuino plures simul habere vxores. Quod definit *Tridentinum sess. 24. de matrim. can. 2.* his verbis: *Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum, anathema sit.* Eandem veritatem olim definiuit *Innoc. III. c. Gaudemus, de diuort.* Et esse prohibitum, ita vt posterius matrimonium priori subsistente sit irritum, decidunt *Siricius Papa in epist. 1. & Innoc. I. epist. 9. & Alex. III. c. Licet, de spõsa duorũ. Innoc. III c. fin. eo. t. & Nicol. Papa*, & refertur *c. An non, 24. q. 3.* Et probat *Innoc. III.* hanc veritatem, *d. c. Gaudemus*, ex testimonio Christi *Matth 19. Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationẽ, & aliam duxerit, mœchatur.* Vbi seruator noster volens restituere matrimoniũ ad eam rectitudinem & decorem, quæ in prima sui institutione habuit à Deo, sustulit omnino polygamiam, quasi primæuæ matrim. institutioni aduersam. Cum enim interdicat, dimissa vxore propter fornicationem, ad alias nuptias transire, à fortiori is transitus, vxore retenta, interdictus censendus est. Quod ideo mœchari dicatur, posteriorem ducens priori dimissa, quia ob adulterium non desinit prior esse vera vxor. Cum ergo vxor retenta potiori iure gaudeat vxorio, retinet enim ius ad thorum & cohabitationem, quo dimissa ob adulteriũ caret, multo magis, ea retenta, illicitum erit aliam ducere. Præterea, quia Christus *Matth. 19.* reuocat matrimonium ad primæuam suam institutionem, dicens: *Qui fecit hominem ab initio masculum & feminam creauit eos, & dixit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, itaque iam non sunt duo, sed vna caro.* At matrim. in prima sui institutione pluralitatem vxorum simul penitus exclusit. Illa enim verba *Genes. 2 Masculum & feminam fecit eos, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna*, aperte significant vnici cum vnica coniunctionem. Quod etiam significauit Christus *Matth. 19.* quando relatis iis verbis, conclusit, *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.* Quæ verba indicant matrimonij initio instituti effectum esse, coniuges ita vniri, vt vna caro efficiantur. At ex vnius viri cum pluribus vxoribus matrimonio non vna caro, sed multiplex consurgeret, nec tam vnio, quam diuisio pullularet. Et ideo *D. Hieron. D. Anselm. Beda, Theophylact. in eum locum, c. 19. Matth. D. Chrysost. hom. 63. in Matth. idem D. Hieron. l. 1. in Iouinian. D. Ambros. in l. de viduis, D. Aug. lib. 1. de nuptijs & concupisc. c. 9.* docent, vxorum pluralitatem primæuæ matrimonij institutioni aduersari. Quod idem multis testimoniis probat late *Arboreus l. 1. Theosoph. c. 1.* Itẽ, quia *D. Paulus*, vbicumque de matrim. loquitur, semper de vxore in numero singulari meminit, vt *1. Corinth. 7. Vnusquisque suam vxorem habeat.* Et alibi sæpe. Tandem, quia si matrim. consideretur quatenus est legis Euangelicæ Sacramentum, iure diuino cum vnica femina, dum ea superstes est, ineundum est, vt saluetur essentialis significatio huius Sacramenti, nimirum, matrimonij Christi cum Ecclesia, quę est vnica, ob vnam fidem & vnum baptisma, quamuis in ea multi fideles existant.

Hinc confutatur aperta hæresis Lutheri & Anabaptistarum, impie defendentium pluralitatẽ vxorum. Quam & spurcissimus Mahumetus in nefanda sua lege suis sectatoribus concessit. 2

Secundo deducitur, non sine errore posse defendi sententiam Caietani, qui *1. Timoth. 3. paulo post principium, explicans ea verba: Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum*, ait tunc temporis multos habuisse plures vxores: eo quod nullibi id reperiatur interdictum. Et *Marci 10. paulo post princip. explicans ea verba: Quicumque dimiserit vxorem*, ait legem de vxoris vnitate nullibi in canonicis libris esse scriptam. Et *c. 19. Matth.* satis indicat, nec explicite nec implicite extare talem legem in sacra Scriptura: atque adeo nullam diuinam prohibitionem de vxorum pluralitate esse. Ducitur, quod locus *Matth. 19.* ex quo nu. 1. diximus 3

hanc prohibitionem deduci, referatur *Marci* 10. sic: *Quicumq; dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Vbi non absolute dicitur hunc esse adulterum, sed esse talem erga vxorem iniuste dimissam, atq; ipsa renitente migrantem ad secundas nuptias. Non ergo ex eo loco concluditur, vxorum pluralitatem in omni euentu esse iure diuino illicitam. Sed hoc argumentū Caietani minime obstat. Tum quia *Innoc. III. cap. Gaudemus, de diuort.* & ante eum *Innoc. I. in epist 3. ad Exuperium c. 6.* ex eo loco Matth. 19. hanc vxorum pluralitatem à Christo seruatore nostro veritam esse probant. Tum etiam, quia *D. Augusti. l. 1. de adulter. coniug. c. 11. & Beda in c. 10. Marci*, ita exponunt ea verba: *Mœchatur super eam*, non quod auferat adulterium, sed quod duplicem iniustitiam implicent, alteram iniusti repudij vxoris: alteram verò adulterij, alio inito matrimonio, priori vxore superstite.

4 Potissima autem huius disp. difficultas eo pertinet, nū prohibitio hæc sit peculiaris legis Euangelicæ, ita vt ante illam nulla extiterit lex naturalis aut diuina positiua interdicēs coniugum pluralitatem? Et quidem vniuersi fatentur pluralitatem virorum respectu vnius vxoris interdictam iure naturali prorsus esse: atq; id matrim. cum aliis præter primum virum eodem iure irritari. Quod aduersetur primario matrim. fini: incerta enim erit proles: impedieturque generatio ex plurium virorum commistione: aut enim numquam aut rarius subsequetur. Vt in meretricibus experientia testatur. Insuper aduersatur etiam fini secundario. Nam domestica societas & communicatio operarum, quæ ad vitam tuendam desiderantur, minime obtinebuntur, vbi multa capita vnius corporis sunt, nempe, multi viri in eadē familia. Quare licet multi serui sint commode vnius domini, at nullus seruus potest cōmode multis dominis subijci, ac illis inseruire. Vt testatur Christus *Matth. 6.* nec id matrim. tuendæ paci deseruiet, sed innumeras excitabit rixas, quas vnica vxor tamquam subdita sedare nequibit. Quibus rationibus *D. Augusti l. 3. de doctr. Christ. c. 12. & lib. de bono coniug. c. 17.* veritatem hanc comprobat: atque SS. Patrum veteris Testamenti exemplo, cum quibus sæpe in sacris Literis dispensatum legitur: vt plures vxores ducerent: cum tamen nullibi habeatur permissio, vt vnica vxor pluribus viris nubat. Idemq; probat *D. Th. 4. d. 33. q. 1. a. 1. ad 7.* quem vniuersi sequūtur.

5 At num idem dicendum sit de pluralitate vxorum respectu vnius viri, non conuenit inter omnes. Quidā enim eam nec iure naturali nec diuino antiquo positiuo prohibitā esse censent. Ducuntur primò, quod vxorum pluralitas non aduersetur primario matrim. fini, sed illum optime assequatur. Cum vnus vir multis fœcundandis mulieribus, earumque liberis educandis sufficiens sit. Qui primarius est matrimonij finis. Et confirmatur, quia secundario matrimonij fini, nimirum, tranquillæ coniugum cohabitationi, non obstat per se hæc vxorum pluralitas, sed ipsarum malitia ac proteruia. Quippe vnica vxor contentiosa iurgia excitat, tranquillitatemq; domus perturbat: quam tamen plures pacificæ conseruant. At quæ per accidens ac ex malitia eueniunt, attendenda minime sunt, nec sub artem cadunt. Et confir. secundò, quia secūdarius finis cedit primario id petenti. Quando ergo generatio prolis ac eius multiplicatio, qui finis primarius est, petit vxorum pluralitatem, quod prima sterilis sit, ea nō repugnabit iuri naturæ, quamuis secundarius finis nō ita perfecte comparetur. Et tertiò confirm. quod vniuersæ operæ, ad domesticam gubernationem spectantes, melius per virum, quam per mulierē præstari possint. Quod docuit *D. Augustin.* explicans ea verba Genes. 2. *Faciamus ei adiutorium.* Atque idem tradit *D. Th. 1. p. q. 92. art. 1. corp.* docens feminam formatam esse non in adiutorium alicuius operis, cum ad quodlibet opus conueniētius iuuari possit vir per alium virum, sed in adiutorium generationis. Secundo principaliter prob. hæc sent. Quia *D. Aug. lib. vn. de bono coniug. c fin. in princ.* expresse docet, antiquis Patribus illicitam non fuisse vxorum pluralitatem. Cum nec contra naturam id efficerent: eo quod non causa libidinis, sed prolis multiplicandæ ducebantur: neque contra legem, nec contra morem. Quia eo tempore prohibita non erat. Et confirm. quia *idem D. Augusti. lib. 22. contra Faustum c. 47. & 48.* & refertur *c. Obijciuntur, 32. q. 4.* excusat Iacob, qui quatuor vxores duxit, ratione consuetudinis, ibi: *Quando mos erat, crimen non erat.* Vbi *Glos. verb. Crimen*, inde infert consuetudinem aliquando à culpa excusare. Et *Iosephus lib. 17. de antiq. c. 1.* asseuerat Iudæis more maiorum licuisse simul plures vxores habere. At consuetudo non potest prævalere aduersus ius diuinum aut naturale, sed aduersus solum ius humanum, *c. fin. de consuet.* Atque *D. Th. 4. d. 33. q. 1. art. 1. ad 1.* fatetur consuetudinem posse ab hac vxorum pluralitate excusare. Tertio, quia *idem D. Augusti. lib 1. de nuptijs c. 9. & l. de bono viduit. cap. 7. ex Conc. Colonien. si tractatu de matrimonio, c. incipienti, Caterum nec naturæ*, clare probat virorum pluralitatem naturæ matrimonij aduersari, non autem vxorum multitudinem. Quod vir caput sit, ac principem in familia locum obtineat, femina autem sit subdita. At ea principij & dominantis natura est, vt singularitatem amet, secus autem est de subiecti natura. Vt in corpore animato multi pedes sunt, at vnum semper caput. Et gubernationi domesticæ plures dominos vni seruo præesse valde obstat, non tamen plures seruos vni domino subiici. Quarto, quia *D. Hieron. epist. ad Oceanū* manifeste sentire videtur, antiquitus nulla lege interdictam esse polygamiam. Quod idem tradit *D. Augusti. l. 2. de doctr. Christ. c. 12. & l. 16. de ciuit. Dei c. 38.* Quinto, quia *Greg. III. epist. 4. ad Bonifacium*, & refertur *c. Quod proposuisti, 32 q. 7* vxorem secundam ducere concessit cuidam ob primæ ægritudinem. Quam dispensationem cōcedere nequisset, si hoc iuri naturæ aduersaretur. Sexto, quia creditu difficillimum est plurimas gentes lumine ac ratione naturali destitutas esse, apud quas vxorum pluralitas permittebatur. Quas vltra *Tiraquellum l. 7 connub. nu. 16. & Alexandrum ab Alexandro lib. 1. dierum genialium, cap. 24.* late refert *Menochius de arbitrar. lib 2. centur 5. casu 420 à n. 72.* Imo Valentinianus senior (vt refert *Socrates lib. 4. suæ hist. c. 31.*) legem tulit, vt cuilibet plures vxores ducere liceret. Et Iulius Cæsar, teste *Sueton. in eius vita, cap. 52.* hanc etiam promulgari legem iussit. Et confirm. quia viri sanctissimi in veteri lege plures simul vxores habuere. Vt Abrahamus Saram & Agar, *Genes. 16.* Iacob Liam & Rachel, Balam & Zelpham, *Genes. 29. & 30.* Helcana Annam & Phenennā, *1. Reg. 1.* Moyses Mariam & Æthiopissam, *Num. 12.* nec de dispensatione diuina constat. Septimo, quia si licet vxori in totum iure suo cedere, consensum præstans vt vir profiteatur; cur non licebit attento solo naturæ iure, sibi in parte præiudicare, consentiens vt aliæ simul vxores potestatem corporis viri sui habeant, legitimo cum eis matrim. inito? Et ideo huius sent. sunt *Durandus 4. d. 33. q. 1. n. 9. & 10. Gerson 2. p. in regulis moralibus*, vbi de matrim. *alphabeto 25. lit. I. Caietanus c. 16. in Genes. paulo post princ. Abulensis 1. Reg. 8. q. 25. & c. 19. Matth. q. 30. in solutione ad 2. & q. 33. corp. & ad 1. Metina l. 4. de sacrorum hominum continentia, controue. 1. toto cap. 9. Veracruz 2. p. speculi a. 15. concl. 1. & 2. Palacios 4. d. 33. disp 1. col. 16. f. 732.* Atque id non esse contra ius naturæ, bene tamen contra diuinum positiuum vetus, affirmant, quamuis subobscure, *Scotus 4. d. 33. q. 2. art. 2. & ibi Supplem. Gabr q. 1. a. 2. fine.*

Alij sunt in alio extremo, opinantes polygamiam ad- 6
eo iure naturæ interdictam esse, vt pugnet cum coniugij veritate, ita vt nullo modo possit verum coniugium iniri cum secunda vxore. Prob. quia matrimonium consistere nequit absque mutua corporum traditione, at omnino repugnat rem vni traditam alteri tradi. Et confirm. quia *1. Cor. 7.* sic dicitur: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir, similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Vbi vir & mulier æquiparantur quoad mutuam corporum potestatem tradendam. Sicut ergo naturæ matrimonij prorsus repugnat, mulierem non ita in solidum tradere sui corporis potestatem vni viro, vt eo superstite ea possit

possit alteri viro tradi: (vt n.4.probauimus,) ita similiter repugnabit, ne omnino & in solidum tradat vir eam sui corporis potestatem vxori, vt integrum illi sit alij simul vxori eam tradere. Secundò, quia si mulier non tradat in solidum sui corporis potestatem viro, nõ erit legitimum matrimonium. At cum contractus hic sit reciprocus, & vtrimque æqualis, non censetur eam tradere mulier, nisi vir similiter tradat. Tertiò, quia per matrim. se obligat vir ad reddendum debitum vxori, quotiescumque illa petierit. Quod vtique præstare nequiret, si salua matrim. substantia posset se cum pluribus vxoribus copulare. Si enim simul eæ peterent, eis satisfacere minime posset. Quartò, quia contra primum iuris naturæ principium est, vt vir erga vxorem id faciat, quod erga se ab vxore fieri meritò ac iure optimo recusat. Cum ergo merito renuat vxorem alij viro nubere, contra prima naturæ principia erit, vt ipse possit vxorem aliam simul habere. Tandem quoniam id quod in prima sui institutione matrim. fortitum est, illud natura dictante, videtur ita esse de iure naturæ, vt absque illo coniugij essentia cõsistere nequeat. At in prima matrimonij institutione tãtum licebat vxoris vnitas, (vt n.1.probaui.) Et ideo hanc sententiam tuetur *Aureolus* relatus à *Capreolo* 4.*d*.33.*q*.1.*a*.2. Et videtur tenere *Victoria relectione de matrim. priori parte p. primæ, n.*3. vbi ait essentiam matrimonij petere obligationem mutuam certi viri & certæ feminæ, quamuis nõ declaret quid per hæc intelligat. Eandem videtur tenere *Menochius de arbitrariis, lib.*2.*centur.*5.*casu* 420.*à n.*46. rationes enim, quibus vtitur ad probandum pluralitatem vxorum aduersari iuri naturæ, clare hanc partem probant. Eiusdem videtur *Petrus de Ledesm. de matrim.q.*65.*a.*1.*concl.*2.*& duplici seq.* vbi probat ita pluralitatem vxorum esse contra ius naturæ, vt sit etiam contra primarium matrimonij finem.

7 Cæterum vt quid tenendum sit explicem, præmittendum est, duplicia esse præcepta ad ius naturæ pertinẽtia. Quædam vniuersalia, quæ sunt velut prima principia iuris naturæ, quæ certissimam ac inuiolabilem rectitudinis regulam continent: ac proinde in ea nulla cadit dispensatio. Vt sunt præcepta Decalogi. Alia verò sunt quæ ex primis principijs tamquam conclusiones deriuantur, quæ quidem licet rectitudinis regulam contineant, non tamen ita inuiolabilem, quin ab ipso naturæ auctore propter aliquas circumstantias mutari valeant.

8 Hoc præmisso, media sent. inter duas extremas, n.5. & 6. relatas, amplectenda est, & dicendum polygamiam vnius viri cum pluribus vxoribus non esse omnino contra ius naturæ: atque adeò non esse contra prima ac vniuersalia eius principia: sed aliquo modo aduersari iuri naturæ, quatenus est contra conclusiones ab ipsis primis principijs deriuatas: eò quòd non repugnet matrim. naturæ, nec primario eius fini: sed non satis cum matrim. cõgruat, si omnes illius fines spectemus: atque proinde matrim. illud cum alia vxore initum priori superstite, esse attento ipso naturæ iure nullum. Priorem partem probat argum. 1.nu.5. relatum. Præterea, quia alias Deus non posset dispensare circa vxorum pluralitatem. Cuius contrarium num.11. ostendemus. Posterior verò pars inde suadetur. Quòd vxorum pluralitas aduersetur secundario matrimonij fini, nimirum, tranquillæ ac pacificæ cohabitationi coniugum, ac gubernationi domesticæ: qui finis est secundarius, (vt testatur *Philosophus* 8.*Eth ca.*9.) Vxor enim nõ subditur viro, vt famula, sed vt socia & collateralis, ac in domestica gubernatione principatum tenens, (vt fusius probant *D.Chrysost. homil.*20.*in epist. ad Ephes. D.Thom.* 1.*p.q.*92.*art.*3.) At omnis principatus, quo pax seruetur, suapte natura singularitatem amat, (vt docet *D.Aug. libr. de bono coniug. c.*17.) Et ideo non est simile de subiectione, qua plures serui vni domino subduntur. Et confirmatur, quia pax nequit esse in familia in eo euentu. Tum quia facillimo negotio inuidiæ & rixæ inter vxores illas pullulabunt: & id maxime, si vna præ alijs à viro diligatur. Tum etiam, quia participatio plurium in eodem officio lites non modicas affert. Vnde vulgare prouerbium emanauit: *Quien es tu enemigo, sino el que es de tu oficio.* Cuius rei singulare testimonium est, inter sanctas etiam feminas, eidem viro coniugaras, huiusmodi rixas subortas esse. Sicut de Sara & Agar, Lia & Rachele, sacræ Literæ commemorant, *Gen.*16.*&* 30. Et de Anna & Phenenna 1.*Reg.*1. Cuius etiam rei testimonium non mediocre est responsum Socratis, qui (vt tradit *Aulus Gellius lib.*1.*noct. Attic. cap.* 17.) admiranti Alcibiadi, quòd duas ferret domi vxores respondit: *Hæ me domi docent tolerantiam, qua in publico vtendum est.* Atque Euripides, qui pariter duas vxores habuit, dicebat in Andromache, teste eodem *Aulo Gellio libr.*15. *noct. Atticarum cap.*20.

Numquam duplicia connubia collauda vero mortalium,
Neque binas matres habentes liberos,
Rixas quidem domorum, tristesque offensas.

Neque id per accidens, sed ex natura rei oritur, attento feminarum natiuo ingenio, & amore, quo vxor virum prosequitur. Non enim fert amor consortium in re amata. Imò è contra rarò, & ex feminarum bonitate accideret has rixas non oriri. Cum multitudo vxorum eas afferat. Ars autem sicut & lex ea, quæ rarò accidunt, minime spectat, sed quæ frequenter & in plurimum, *l. Nam ad ea, ff. de legibus.* Et confirmatur amplius, quia quædam opera sunt in domestica gubernatione propria vxoris & alia propria viri, teste *Arist.* 3.*Oeconom.* Vnde *D.Th.*1.*p. q.*92.*a.*2. *corp.* ait feminam formatam esse in adiutorium viri, quoad domesticam gubernationem. Quod latius ibi explicat *Caietan.* Secundò, quia vxorum pluralitas aduersatur alii fini secundario matrimonij, nempe quatenus est in remedium concupiscentiæ. Non enim vir poterit satisfacere concupiscentiæ plurium vxorum. Et contingit illas simul debitum petere, & cum vir nequeat illis correspõdere, periclitabitur continentia illius, cui debitum negatur. Tertiò, quia *Innoc.III. cap. Gaudemus, de diuort.* ait nulli vmquam licuisse absque diuina dispensatione plures simul habere vxores. Atque *D.Chrysostomus homil.*56.*in cap.* 30 *geneseos*, docet consuetudinem habendi plures vxores fuisse iniquam citra diuinam dispensationem. At si sola lege humana prohibita, aut nulla, consuetudo præualeret, nec diuina dispensatione opus esset. Et confirmatur, quia si sola lege euangelica positiua esset interdicta hæc vxorum pluralitas, minime ligaret infideles: ac proinde illis licita nunc esset. Cum ante susceptum baptisma, peculiaribus populi Christiani legibus minime astringantur. Cuius tamen contrarium decidit *Innoc.III.d.cap. Gaudemus*, dicens infideles pluribus vxoribus coniunctos, cum sola prima debere post baptisma remanere. Si enim ea matrimonia essent legitima, non dissoluerentur per baptismum. Vt constat ex *eodem cap. Gaudemus, & c. Quanto, de diuort.* Tandem, quia nec lege ciuili apud Ethnicos vmquam permissa fuit vxorum pluralitas, tamquam rationi naturali aduersa, (vt late probat *Menoch. de arbitr. lib.* 2.*centur.*5.*casu* 420.*num.*89.*& seqq.*) Immò reiecta fuit lex, quæ iussu Caij Cæsaris scripta est, eam permittens, teste *Sueton. in Iulij Cæs. vita cap.*52. Et ideo hanc sententiam sustinent *D.Thom.*4.*d.*33.*q.*1.*a.*1.*corp. & ad* 1.*&* 9.*& a.*2.*corp. Ricardus ibi a.*1.*q.*1. *Palud. q.*1.*a.*1.*n.*9. *Capreol. q.*1.*a.*1.*concl.*1. *Deza q.*1.*a.*3.*notabil.*1. *Sotus q.*1.*toto a.*1. *D.Antonin.*3.*p.t.*14. *c.*10.§.1. *Driedo l.*1. *de libert. Christ. cap. fin. paulo post principium, Catharinus l.*5. *contra Caiet. c. de matrim. Ferrara* 3.*contra Gentes c.*124. *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*7 §.3 *nu.*1 *&* 2 *Ledesma* 2.*p.*4. *q.*67.*a.*1. *Viguerius lib. institut. c.*16.§.3.*vers.*12. *Corduba in suo quæstion. l.*4 *q.*3.*dub.*2. *Angles floribus* 1.*p. de matrim. q.*7.*art.*1. *in princip. ex* 1. *vsque ad* 4.*conclus. Bellarmin. l.*1 *de matrim. c.*11. *proposit.*2. *Valentia* 4.*p. disp.*10.*q.*1. *punct.*3. *col.*3. *vers. Quinto, Pereira in c.*16. *Genes. disp.*1.*n.*22. *Enriquez l.*12. *de matrim. c.*6. *n.*1. *Celaia* 4 *d.*33.*q.*1 *Lud. Lopez* 2.*p. instruct.* vbi de matrim. *c.*56. *Barth. à Ledesma dub.*72. *de matrim. quatuor primis concl. Maiorú* 4.*d.*33.*q.*1.

9 Hinc deducitur nullatenus posse Pontificem in hac vxorum pluralitate dispensare. Quòd tum lege naturali, tum

tum etiam lege Christi ob veram Sacramẽti significationem interdicta sit. (Sicut probaui n.1.) Constat ex *c. Gaudemus de diuort.* vbi eam numquam licuisse citra diuinam dispensationem deciditur. Atque ita docent *D.Th.4.d.33.q.1.a.2.corp.& ibi Durand q.1.n.11. Ricard.a.1.q.2. Palud.q.1.a.1.n.17. Supplem Gabr.q.1.art 2.concl.6.& 8. Maioris q.1.in argum.contra 3.concl. Capreolus q.1.a.3.in solut.ad 1. Aureoli, Deza q.1.a.3.notab.1. Abulens.c.19. Matt.q.36. Driedo l.1.de libert. Christ.c.1.vlt.fin. D. Antonin. 3.p.t.14.c.10 §.2. Sotus 4.d.33.q.1.a.2.col.10 concl.4. Ledesma 2.p.4.q.67.a.2.col antepenul. Couar.4 decret.2.p c.7.§.3.n.1 Ferrara 3. cõtra Gentes c.124. Bellarm l.1.de matrim c.11.propos.1. Angles floribus 1 p.* vbi de matrim *q.7.a.1.diffic.5. Enriq.l 12.de matrim.c.6.n.3. Petr.de Ledesm de matrim.q.65.a.2.dub.1.concl.5.& dub.4 concl.1. Bart. à Ledesma dub.72 de matrim.concl.5. Palacios 4.d 33 disp.1.col. 17.* Nec audiendi sunt aliqui, quos tacito nomine refert *Durand proxime allegatus*, dicentes posse Pontificem dispẽsare: atque id saltem non esse contra rationem.

10 Secundò deducitur, nulla consuetudine effici posse licitam hanc vxorum pluralitatem. Quod cõsuetudo prævalere nequeat aduersus ius naturale, & diuinum positiuum, sed solum contra humanum, *c fin. de consuet.* Sic tradunt *D. Antonin. & Driedo, n præc. allegati, Sotus 4.d.33 q.1.a.2.col.8.vers. Et per hoc diluũtur Couar.4.decret.2.p c.7.§.3.n.1.*

11 Tertiò deducitur, posse Deum dispensare in hac vxorum pluralitate. Quia nulla inuenitur repugnantia: nec est contra prima iuris naturæ principia. Idque amplius constabit ex dicendis n. seqq.

12 Quartò deducitur, veteres patres legis antiquæ pluribus vxoribus coniunctos, culpæ immunes fuisse, eo quod Deus cum illis dispensarit. Quod asserit *Innoc. III. c. Gaudemus, de diuort.* Atq; multis relatis, & explosa eorum sententia, qui dicunt numquam licuisse vxorum pluralitatẽ, sed permissam fuisse tamquã minus malã, probat late *Bellarm. lib.1.de matrim. toto c.11.* Hæc autem dispensatio non concessa est externa aliqua scriptura, aut locutione, sed inspiratione interna facta Patriarchis, quæ deriuata est vi exempli & consuetudinis ad reliquos ex populo Israelitico, ac proinde omnibus illis pluralitas vxorum licebat. Quod tamquam notum supponitur *Deuteron.20.ibi, Si habuerit homo duas vxores.* Et ita docẽt *D. Thom.4.d.33.q.1.a.2.corp.& ibi D. Bonauent.a.1.q.3. Ricard.a.1.q.2. Supplementum Gabrielis q.1.a.3.dub.1. Capreol.q.1.a.3.in solut.ad 4. Durandi. Sotus q.1.art.2.col.7.vers. Sed dubitatur, Ledesma 2.p.4.q.67.a 2. Bellarm.d.cap 11.propos.it.3.& 4. Valentia 4 p.disp.10. q 1.punct.3.col.3.*

13 Et quidem satis probabile est, eam dispẽsationem extensam esse ad populũ Gentilium, atque ita eis antiquitus fuisse licitam vxorum pluralitatem. Idque docere videtur *D. Augustin libr.22. contra Faustum c.47.* Et dicunt esse probabile, *Bellarm libr 1.de matrim.c.11.propos.6 Ledesm 2.p.4.q 67.a 2 Valentia 4 p.disp 10 q.1.punct.3.col.4.* At probabilius est, non esse extensam. Quod in eo ratio dispensationis non militaret, nempe fidelis populi multiplicatio. Quare nisi ignorantia excusarentur, peccati rei erãt Gentiles polygamia vtentes. Atque ita docent *Sotus 4.d.33.q.1.a.2.col.7.vers. Longe tamen, Angles floribus 1.p.de matrim.q.7.a.1.diffic.3. Enriquez l.12 de matrim.c.6.n.2.& lib.11.c.2.n.3. Barth à Ledesm de matrim dub.72.concl.6.*

14 Cæterum iam in lege euangelica eiusmodi dispensatio cassata est à Christo seruatore nostro, quãdo *Matth.19.* reduxit matr. ad primæuũ statũ, in quo vnica vxor licebat; (vt n.1. probauimus.) Quare nullis fidelibus nec infidelibus licita est hodie polygamia, & dum infideles baptisma susceperint, cogendi sunt ad primã vxorem legitimã redire, separandique sunt ab alijs matrimonijs ea superstite initis, tamquam ab omnino irritis. Quòd expresse decidit *Innoc. III. c. Gaudemus, de diuort.* Quia lege naturali, quaomnes etiam infideles astringuntur, id matrim. erat irritum: & ex sola Dei dispensatione valebat; (vt constat ex dictis nu. 8. & 12.) cassata ergo dispensatione per Christum, iam matrim. illud manebit in terminis iuris naturæ irritum. Itaque non dico esse irritum respectu infidelium, propter legem positiuam Christi: ea enim non obligat infideles ante susceptum baptisma: sed propter ius diuinum naturale id irritans, ad quod sublata dispẽsatione per Christũ, reductum est matrimonium. Et ita nunc minime licere infidelibus polygamiam, & secundas nuptias esse irritas, docent *Sotus 4.d.33.q.1.a.2.col.9.concl.3. Bellarminus lib.1.de matrim.c.11.ad fin. Valentia 4 p.disp.10.q.1.puncto 3.col.4. Enriquez lib.11.de matrim.c.2.n.3.in comment.litera M.& lib.12. c.6.n 2. Ledesma 2.p.4.q.67.art.2.col antepenult. Veracruz 2.p. Speculi, ar.18.concl.2. Petrus de Ledesma de matrim.q.65.art.2. dub.3.concluſ.5.* Quare tolerandum non est quod dicit *Abulensis c.19. Matthæi, q.35. paulo post princ.* vbi ait posse sustineri, infideles nunc non peccare accipiendo plures vxores. Et ad *cap. Gaudemus, de diuort.* respondet, cogi infideles dimittere posteriorem vxorem, quando ad fidem veniunt, non quod peccarint accipiendo, sed retinendo: cum iam legi Christi subiecti sint. Verum hæc euasio ex eo confunditur, quòd baptismus non soluat coniugia. Vt habetur *eo.c. Gaudemus, & c. Quanto, de diuort.* Atque minus tolerari debet *Veracruz 2.p. Speculi a.1. concl.5.* dicens esse valde probabile, infideles non delinquere plures nunc ducendo vxores. Quòd sola lege positiua Christi ipsos non obliganti ante baptismum interdicatur. Quod est contra expressam Innocentij III. decisionem *dict. ca. Gaudemus.* Quare merito *Enriquez* id erroneum appellat; & *Petrus de Ledesma* temerarium, ac errori proximum.

Vltimò deducitur, quid in ea quæstione sentiendum 15
sit, An Deus possit dispensare, vt vna vxor pluribus viris nubat? Communiter enim tradunt DD. in id non cadere dispensationem. Et *Bellarm.l.1.de matrim c.11.post 2.propos.* expressit nec Deum posse dispensare: eo quod sit contra prima principia iuris naturæ. Verum nullam video repugnantiam, nec hoc ita intrinsece malum esse, quin Deus possit dispensare. Quod docent *Maioris 4.d.33.q.1.in 1.arg. contra 1 concl.* & latius probans *Petr.de Ledesm.de matrim q. 65.a.2.dub.2.concl.2.*

Ad argum. num. 5. proposita resp. Ad 1. argum. dic, illud 16
probare, non esse vxorum pluralitatem contra prima iuris naturæ principia. Quod n. 8. fassi sumus. Ad 1. confirmationem constat ex dictis n.8. vbi probaui oriri per se. Ad 2. confirm. dic, tunc non semper cedere finem secundarium, sed solum dispensante eo, cuius est in illo præcepto dispensare, qui in præsenti est solus Deus. Ad 3. confirmationem cõstat etiam ex dictis n.8. vbi probauimus quædam opera domestica feminis peculiaria esse, & in adiutorium viri ad ea præstanda formatam esse mulierem. Et *D. August. ac D. Thom.* loquuntur de femina & viro absolute; (vt explicat *Caietan. eod. art.1 fin.*) nam omnia opera domestica possunt ita bene ac melius per alium virum exerceri. At comparando vxorem ad virum, ad quædam aptior est vxor, imò dedecent virum: & meliùs præstantur per vxorem propter arctum amicitiæ cum marito vinculum, quam per alium virum. Ad 2. principale & confirmationem dic, ea testimonia intelligi suppositа diuina dispensatione: quæ consuetudinem illam licitam reddebat, & efficiebat non esse contra legem. Et ita *D. August.* ibi non dixit, *quia mos erat, peccatum non erat. Sed quando mos erat:* quasi mos non sit causa, sed diuina dispensatio morem excusans. Et quamuis mox subdat: *nunc quia mos non est, crimen est:* intelligitur iuxta præmissa. Quia non est mos diuina dispensatione approbatus. Ad 3. dic, mentem *D. Augst.* solum esse, non ita iuri naturæ aduersari pluralitatem vxorum, ac pluralitatem virorum. Et ad similitudinem adductam de seruis constat ex dictis num. 8. Ad 4. dic sicut dixi ad 2. Ad 5. dic cum *Glossa eo cap. Proposuisti, verb. Nubat, Soto 4.d.33.q.1.a.2.in fine, corp. Menochio de arbitr. l.2.centur.5.casu 420.num.95. Bellarmino lib.1.de matrim.c.11. fine, & l.4.de Pontif.c.12.colum.1.* priorem non fuisse legitimam vxorem ob impedimentum perpetuum: idque solum declarasse Pontificem. Quòd si obijcias, non videri iudicare prius matrim. nullum: cum dicat non debere

virum

virum à priori vxore debitum subsidium auferre, dic cum *Glos eo verb. Nubat*, intelligi de dote restituēda: aut si de alio subsidio accipiatur, esse consilium. Ad 6. dic, id non esse mirum, sicut aberrarunt colendo deos falsos. Ad confirmationem constat ex dictis n. 12. Ad vltimum, dic posse quempiā iuri suo renuntiare, quando nulla alia ratio prohibitionis adest: præter alterius præiudicium: vt contingit in negatione debiti. Secus vbi aliunde oritur prohibitio: vt contingit hic. Plures enim habere vxores est illicitum, non ob iniuriam vxori illatam, sed quia est contra rectæ rationis dictamē, ac finem secundarium matrimonij. Ad 1. argum. ex propositis n. 6. dic, posse virum tradere sui corporis potestatem vxori, salua matrimonij essentia, nō omnino in solidum; ita vt simpliciter vni soli mulieri tradatur, ita vt non possit alteri tradi ad similes generationis actus: sed sufficere ad matrimonij veritatem, tradere quantum satis est ad liberorum procreationem. Ad confir. dic, virum non habere potestatem sui corporis, in quantum eam tradit vxori. Vel loquitur, vt contingit de facto in matrimonio post legem Euangelicam, in quo est mutua ac æqualis traditio vtrimq; in solidū. Non tamē ex natura rei similiter vtrumq; repugnat. Ad 2. dic, de facto rem iam sic se habere. At sic non se haberet Deo dispensante in vxorum pluralitate. Sed necessario, vt verum consisteret matrim. deberet mulier totam sui corporis potestatem tradere viro: nec iure vellet similiter virum ei in solidum potestatem tradere, sed quatenus sobolis procreatio petit. Ad 3. dic cum *D. Thom. 4. dist. 33. q. 1. a. 1. ad 6.* Si attendamus finem matrimonij primarium, id non petere, vt vir reddat debitum vxori, quotiescumque illa petierit; sed quantum sufficit ad concipiendum. At id postulat, quoad finem ipsius secundarium, qui est concupiscentiæ mederi, cauendo fornicationis periculum. Et ideo ducens plures, non se obligat ad impossibile, attento primario matrimonij fine. Ad 4. dic, esse contra prima iuris naturæ principia, vt quis erga alterum efficiat, quod erga se fieri non vult, seruata proportione. Non enim si prælatus vult ne subditus ei resistat, sed obediat, debet similiter velle non resistere subdito, & ei obedire. At non est eadem proportio. Vt constat ex dictis n. 1. & 8. Ad vltimum dic, cum natura humana omni defectu vacans instituta sit, non solum esse ei indita illa, sine quibus primarius matrimonij finis obtineri nequit, sed etiam sine quibus secundarius difficile obtinetur.

DISPVTATIO LXXXI.

An secundæ & vlteriores nuptiæ, prioribus morte alterius coniugis dissolutis, licitæ sint?

SVMMARIVM.

Refertur quædam hæresis, n. 1.

Secundæ & vlteriores nuptiæ prioribus dissolutis licitæ sunt, ac verum Sacramentum, n. 2.

Qualis certitudo mortis prioris coniugis desideretur ad transitum ad alias nuptias? Et an liceat illis contractis ante petitam certitudinem mortis petere & reddere? Remissiue, n. 3.

Soluuntur argumenta. Et explicantur c. Quomodo, cap. De his, c. Hac ratione, 31. q. 1. n. 4.

1 QVIDAM hæretici secundas & vlteriores nuptias etiā prioribus morte alterius coniugis dissolutis damnarunt. Ita Montanus, & Cataphrygæ, teste *D. Aug. l. de hæresibus, c. 26.* & Cathari, teste *eod. c. 38.* Atque in eodē errore fuit *Tertull. l. de monogam.* teste *eod. D. Aug. ibid c. 86.* Eandem hæresim tuentur Nouatiani, vt constat ex *Concil. Niceno, can. 8.* Et probant primò ex *D. Ambros. 1. Cor. 7.* vbi secundas nuptias affirmat minime esse bonas. At *Auctor operis imperf.* (quod à quibusdam D. Chrysost. tribuitur) *homil. 32. in Matth.* & refertur *c. Hac ratione, 31. q. 1.* eas fornicationē appellat. Et *D. Hieron. lib. 1. contra Iouinian.* & refertur *6. Quomodo, 31. q. 1.* eas expressè damnat. Et *l. 2. contra eundem* multa in secundas nuptias congessit. Secundò, quia in *Concil. Neocæsarien. c. 3. & 7.* & refertur *c. De his, 31. q. 1. & in Concilio Laodic. can. 1.* ineuntibus secundum matrimonium imponitur pœnitentia. Tertiò, quia Ecclesia statuit transeuntes ad secundas nuptias esse bigamos, eosque ab ordinibus suscipiendis expellit. Vt constat ex *toto t. de bigamis*, ac in aliquo euentu denegat secundis nuptiis benedictionem, *c. 1. & c. Vir, de secund. nupt.* Quod iniquum foret, si licitæ essent. Quartò, quia eæ non perfectè significant coniunctionem Christi cum Ecclesia. Et ideo defectu Sacramenti inducunt bigamiam, *c. Debitum, de bigamis.* Non ergo sunt Sacramentum. Tandem, quia multæ leges editæ sunt diuersas statuentes pœnas transeuntibus ad secundas nuptias, in odium illarum: nempe *l. Feminæ, l. Generaliter, l. Si quis prioris, §. In illo, l. Hac edictali, in princ. auth. Ex testamento, C. de secund nupt.* & multæ aliæ. Et quā apud ipsos etiam Ethnicos fidei lumine destitutos odiosæ fuerint ac abominabiles, constat ex multis per *Tiraquell.* adductis, *l. Boues, §. Hoc sermone, in princip. n. 143. & multis seqq. ff. de verb. signif.* Sunt ergo illicitæ.

2 At veritas catholica est, binas, trinas, quaternas, & vlteriores nuptias, prioribus dissolutis, licitas esse, ac verum Sacramentum. Prior pars, nimirum, esse licitas, constat ex *cap. 7. ad Rom. Quæ sub viro est mulier, alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Et *Corinth. 7. Si dormierit vir eius, liberata est, cui vult nubat.* Quem locum expendens *D. Augustl. lib. de bono viduali c. 12.* animaduertit nō dixisse D. Paulum, Si dormierit primus vir, aut secundus aut tertius, sed indefinite. Et 1 *ad Timoth. 5.* loquens D. Paulus de viduis voto castitatis minime astrictis, ait: *Volo iuniores nubere.* Et *Concil. Nicenum c. 8.* petit à Nouatianis redeuntibus ad Ecclesiā, vt fateantur se communicaturos cum his, qui ad secundas nuptias transiere. Et *Conc. Florentinum* in Armenorum instructione, secundas & quasuis alias vlteriores nuptias approbat. Et *c. 1. & c. Vir, de secund. nupt.* eas licitas esse supponitur, & tantum illis denegatur benedictio, quando saltem alteri coniugi in priori matrim. impertita est, ne repetita in vilipendium eat. Et vniuersalis Ecclesiæ consuetudo eas approbat. Atque ex sanctis Patribus *D. Aug. l. 2. contra aduersar. legis c. 11. Et 1. Cor. 3.* relatus *c. penult. & cap. fin. 31. q. 1. Et l. 16. de ciuit. c. 34. D. Hieron. in Apolog. contra Iouinian.* & refertur *c. Aperiant, 31. q. 1. Et epistol. 11. ad Ageruchiam cap. 3. D. Chrysost. hom. 20. in epist. ad Ephesios.* Et probatur hac ratione, quia cum primæ nuptiæ morte penitus dissolutæ sint, nullum possunt aliis legitime ineundis impedimentum præstare. Id etiam constat ex primæuo matrimonij fine, nimirum, sobolis procreatione; fieri enim potest, vt prius matrim. ea careat. Et ex alio matrimonij fine, qui est ardorem concupiscentiæ temperare: feruentior enim esse solet in viduis, ob copulæ cōsuetudinem. Tandem prob. posterior pars, nempe, illas esse Sacramentum. Quòd inueniantur in eis omnia ad Sacramentum requisita, sicut in primis, nimirum, personæ legitimæ, quæ sunt debita materia remota: expressiones consensuum, quæ sunt materia propinqua & forma. Item, quia matrim. legitimum in noua lege est Sacramentum, vt definit *Trident. sess. 24. de matrim. can. 1.* At secundæ & vlteriores nuptiæ, primis dissolutis initæ, sunt legitimum matrim. nouæ legis. Ergo erunt Sacramentum.

3 Qualis autem certitudo mortis prioris coniugis desideretur, vt liceat transitus ad alias nuptias, dixi 1. 2. tota disp. 42. Et an in dubio matrim. posteriori inito liceat petere & reddere, dixi ibi, à disp. 41. vsque ad 45.

4 Ad argum. num. 1. proposita resp. Ad 1. & 2. dic, in omnibus illis testimoniis non damnari secundas nuptias, quod illicitæ sint, nec per se reprobari, sed per accidens ob nimiam concupiscentiam & intemperantiam, ex quibus illarum repetitio proficiscitur: atque ob illam intemperantiam imponitur pœnitentia. Ad 3. dic eam irregularitatem indici, non eo quòd secundæ nuptiæ improbentur, aut à vera Sacramenti ratione deficiant: sed quia non ita perfectè coniunctionem Christi cum Ecclesia repræsentant: denegatur etiam benedictio ob rationem nu. 1. traditam. Ad 4. dic, non esse de essentia Sacramenti, vt

perfectè significent vnitatẽ vnici sponsi cum vnica sponsa, qualis reperitur in coniunctione Christi cum Ecclesia: sed vt coniunctionem illam significent. At accidentaria est vnitatis illius significatio. Ad vltimum fateor eas legibus ciuilibus odiosas fuisse: at omnes eæ pœnæ in odium secundarum nuptiarum inflictæ sunt iure can. correctæ tamquam contra bonos mores & debitam matrimonij libertatem. Vt latius disp.87. dicemus.

DISPVTATIO LXXXII.

An secundis nuptijs benedictio impertienda sit: & quam pœnã incurrat sacerdos benedicens?

SVMMARIVM.

Explicatur antiquitas benedictionum nuptialium, & earum conuenientia, n.5.

Benedictiones hæ à quo conferendæ sint: & quam pœnam incurrat sacerdos absque proprii parochi licentia eas impertiens? n.2.

An suspensio hæc incurratur, quando sacerdos non benedicit alieno parochiano, sed dat licentiam benedicendi. Et qualis ignorantia excuset ab illa. Et an per hanc suspensionem Tridentini sublata est excommunicatio contra regulares solemnizantes matrim. n.3.

An sufficiat parochus vtriusuis contrahentis? n.4.

Quis dicatur proprius parochus, vel ordinarius ad has benedictiones conferendas: & an priuilegium bullæ concedat aliquid circa hoc: & an licentia debeat esse specialis: & qualis parochus eam concedere valeat? Remissiue, n.5.

An sit peccatum omittere benedictiones: & an sint danda infidelibus coniugatis ad fidem conuersis? n.6.

Quale damnum sequatur coniugi differendo benedictiones? Et an filius à patria potestate eximatur etiam quoad odiosa eis receptis? Et an nepos natus aut conceptus ante susceptas à patre benedictiones, & ita si ipso nondum emancipato nascatur, sit sub aui potestate? n.7.

Quale peccatum sit, matrimonium ante benedictiones cõsummare? n.8.

Quibus temporibus eas dari interdicatur: & an tempore interdicti & cessationis à diuinis? n.9.

Quot sint quæstiones disputandæ, n.10.

An attento iure liceat secundis nuptiis benedictionem impertiri? Referuntur varia sententia, n.11.12.13.14.

Proponitur sententia Auctoris: & explicatur an mulieri corruptæ sint benedictiones dandæ, n.15.

Explicatur qua sit ratio, cur secũdis nuptiis denegetur benedictio, n.16.

An correxerit Tridentinum textus has benedictiones interdicentes? n.17

An vt valeat consuetudo circa has benedictiones, & cætera sacramentalia, desideretur scientia Pontificis? Refertur duplex sent. n.18.19.

Explicatur Auctoris sententia, n.20.

Quid habeat consuetudo circa secundarum nuptiarum benedictionem? Referuntur varia placita, n.21.22.

Proponitur Auctoris sententia, n.23.

An stante consuetudine benedicendi secundis nuptiis, ea obliget? n.24.

An quando prima nuptia sunt irrita, sit secundis benedicendum? Refertur quædam sententia, n.25.

Proponitur sententia Auctoris, n.26.

An sacerdos benedicens secundis nuptiis, in casu vetito, sit suspensus, num.27.

An ea suspensio reseruetur Pontifici, n.28.

An ea suspensio sit necessario ferenda, tamquam eius delicti pœna ordinaria? Refertur sententia affirmans, n.29.

Contraria Auctoris sententia, n.30.

1 PRÆMITTENDVM est benedictiones nuptiales, & ritus in ipsis consuetos conuenientissime ab Ecclesiæ adhiberi. Et de his benedictionibus extant testimonia *Innoc. I. epist. 2. c. 6 Siricij Papæ epist. 1. cap. 4. D. Ambros. epist. 70 ad Vigil. & l. 1. de Abraham c. vlt. Tertulliani lib. 2. ad vxorem, D. Isidori l. 2. de offic. c. 19. Concil. Constant. contra VVicl.* Et tandem *Trident. sess. 24. de matrim. can. 1.* damnat anathemate eas improbantes. Quæ quidem institutæ sunt tum propter sacramenti dignitatem: tum etiam, quod matrim. ordinetur ad actus valde appetitui carnis consonos, ac proinde ad eos rite peragendos maxime decuit benedictiones Ecclesiæ præmitti.

2 Secundo præmitto, benedictiones has à proprio contrahentium parocho impendendas esse, & à nullo alio, nisi de licentia ordinarij, vel parochi, non obstante quacumque consuetudine etiam immemorabili, vel priuilegio. Quòd si alienus parochus, vel quicumque alius sacerdos, siue secularis, siue regularis, etiamsi id sibi ex consuetudine immemorabili vel priuilegio licere contẽdat, alterius parochiæ sponsis, sine parochi proprij vel ordinarij licentia benedictiones impertiri ausus fuerit, manet ipso iure tamdiu suspensus, quamdiu ab ordinario eius parochi, à quo benedictio suscipienda erat, absoluatur. Sic deciditur in *Trident. sess. 24. de matrim. c. 1.*

Vtrùm autem suspensio hæc incurratur, quando paro- 3
chus ipse non benedicit alieno parochiano, sed dat licentiam benedicendi: & qualis ignorantia excuset ab illa: & an per hanc suspensionem à Tridentino impositam, sublata sit excommunicatio lata in *clem. 1. de priuileg.* contra regulares absque parochi licentia solemnizantes matrimonium? late diximus l. 3. tota disp. 48. & 49.

Quibusdam vero placet, non integrum esse vtriusuis 4
contrahentis parocho, benedictiones has impertiri, sed id esse parochi mulieris. Sic *Zauallos in suis pract. q. 604. nu. 148.* & refert *Paulum Fuscum de visitat. l. 2. c. 3. n. 21. & Caualcanum 2. p. decis. 12. à nu. 21.* dicentes sic decisum esse à congregatione Cardinalium. Sed existimo sufficere parochum vtriusuis contrahentis. Quia eodem tenore & in eadem clausula petitur in *Trident. sess. 24. de matrim. c. 1.* vt proprius parochus interfit matrimonio, & vt benedictiones conferat. Sed ad illud sufficit parochus vtriusuis contrahẽtis, (vt probaui l. 3. disp. 19. n. 4.) Ergo & ad hoc. Et ita docet *Cenedo collect. ad decret. 81. n. 8.*

Quòd si quæras, quis dicatur proprius parochus, vel 5
ordinarius: & an priuilegium bullæ concedat aliquid circa hoc: & an licentia debeat esse specialis & expressa: & qualis parochus eam concedere valeat: dixi late l. 3. disp. 19. & seq. vsque ad 38. in matrim. Et eadem est ratio in his benedictionibus.

Est autem præceptum recipiendi benedictiones has 6
nuptiales. Vt colligitur ex *c. Nostrates, 30. q. 5.* quod est ex Nicol. Pontifice ad consulta Bulgarorum, *c. 30. & c. 1. 30. q. 5.* quod est ex Euaristo Papa, *epist. 1. ad Episc. Africæ, & cap. Sponsus, 30. q. 5.* quod est ex *Concil. Carthagin. 4. cap. 13.* idque attestatur Ecclesiæ consuetudo. Compelluntur enim sponsi in omnibus diœcesibus ad eas recipiendas. Quod fieri nequiret, si solum esset consilium. Idque fatentur omnes *DD. statim, allegandi cum Glossa fin. d. cap. Nostrates.* Et quidem esse peccatum mortale, si ex contemptu omittãtur, nullus dubitare potest. Est enim expressa definitio Conc. Constantiens. contra VVicl. Hunc verò cõtemptum explicat *Barth. à Ledesma de matrim. dub. 61. post 2. conclus. notabili 1.* non tantum quando adest formalis contẽptus, sed etiam quando ita se habet quispiam, ac si non esset præceptum. Sed hoc non est verum. Nullam enim contemptus rationem video, vbi quis benedictiones omitteret, eo quod non est præceptum obligans sub mortali ad illas recipiendas: vel existimans eas vtilissimas esse, minime reciperet, quasi præceptæ non essent. Sicut nec esset cõtemptus, simili modo omittere sacrum. Quare melius dicunt alii hunc contemptum tunc reperiri, quando quispiam perinde eas nihil faceret, ac si essent res vanæ. Ita *Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 2. col. 6. vers. Postrema, Graffis 1. p. decis. l. 2. c. 82. n. 1.* Et ita *Nauar. sum. Lat. c. 22. num. 83.* tunc existimat mortalem esse omissionem hanc ex cõtemptu, quando talis esset omissio cuiuslibet consilii ex contemptu. Et circa sacramentum Confirmationis omissum ex contemptu, docent idem *Victoria sum.* vbi de confir. *n. 48. Sotus 4. d. ¬. q. vn. a. 8. in fin. Enriquez l. 3. de confirm. c. 1. num. 6. Suarez 3. p. q. 72. a. 12. disp. 72. 38 sect. 1. colum. vlt.* vbi dicunt contemptum esse, quando pro nihilo duceretur id sacramentum aut effectus eius. Similiter reputo esse contemptum mortalem, quando quispiam benedictiones has omitteret, quasi vile & puerile existimans, se eis subiicere. Vt de Confirmatione loquentes tradunt *Enriquez, & Suarez proxime allegati.* Non constat autem inter Doctores, an omissio harum benedictionum citra contemptum, vt ex mera negligentia, sit mortalis. Quidam enim eam existimant esse mortalem. Et prob. ex *epist. Siricij Pontif. ad Pomerium c. 4.* vbi cuiusdam sacrilegij instar esse ait, si huiusmodi benedictiones vlla transgressione violẽtur.

Item

Item, quia si de illis suscipiendis est præceptum, materia vtique grauis est, & ideo per se loquendo earum obligatio, aut debet esse sub mortali, aut omnino nulla: neq; est dare medium. Quamuis ex accidenti posset esse venialis, si censeatur irrationabilis quædam prodigalitas spiritualis. Et ita esse mortalem, censet *VValdens. tom. de Sacram. c. 133. nu. 3.* Et idem à fortiori censent Auctores, quos retuli l. 3. disp. 12. n. 1. & 2. asserentes esse culpam lethalem, consummare matrim. his benedictionibus nõdum receptis, nedum illas prorsus omittere. Quamuis autem hæc opinio satis probabilis sit: at probabilius est, solam venialem culpam in hac omissione inueniri. Cum enim non sint Sacramentum, sed sacramentale quoddam, nec tanti momenti, quanti sacramentalia, quæ baptismo præmittuntur, non video cur earum omissio deficiente contemptu censenda sit mortalis. Quod satis innuit *Sotus 4. dist. 28. q. 1. a. 2. col. 6. vers. Postrema.* & expresse docent *Veracruz 1. p spec. a. 12. concl. 2. Matienzo libr. 5. recop. t. 1. rubr. Glossa 1. nu. 134. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium, in princ. n. 6. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 61. concl. 2.* Vtrum autem infideles cõiugati ad fidem conuersi teneantur benedictiones has suscipere, dixi l. 2. disp. 9. n. 2.

7 Patiuntur verò in hoc regno Hispaniæ non modicum detrimentum filij familias coniugati, si benedictiones nuptiales non recipiant aut differant. Nam per contractũ matrimonij nondum receptis benedictionibus nuptialibus, non eximuntur à patria potestate, nec cessant in eis illius effectus, & retentio vsusfructus patris in eorũ bonis aduentitiis. Vt constat ex *l. 47. Tauri, hodie l. 8. t. 1. libr. 5. recop. reg.* & notant vniuersi scribentes ibi. Quia attento iure communi, per contractum matrimonii non eximebatur filius à patria potestate. Atque ita lex illa, in hoc ius commune corrigens, stricte intelligenda est. Cum ergo ad hanc exemptionem, copulatiue petat matrimonium, & susceptionem benedictionum Ecclesiæ, ibi, *Casado y velado*, non sufficiet solum matrim. At illis receptis manet filius omnino sui iuris. Et quamuis quidam eam legem intelligant, vt maneat omnino sui iuris in iis, quæ ipsi filio fauorabilia sunt, & vtilis est ei talis exemptio. Secus in odiosis, vbi talis exemptio esset ei damnosa & grauis: in his enim manet intra patriam potestatem. Sicut in exemptione ratione dignitatis à patria potestate distinguunt omnes. Quia non est maior ratio de vna quam de alia. Et vtraque in filiorum fauorem inducta est: atque proinde non debet esse eis damnosa & grauis. Ita opinantur *Suarez li. 1. leg. Fori t. 11. l. 9. n. 23. vers. Confidera vltra, Meres de maioratu, in 1. edit. 4. p. q. 1. limitat. 1. nu. 5. Barahona additionibus ad Ioan. Lupum statim allegand. Boschius & Pirrus* quos refert *Baeza de non melior filiab. c. 16. nu. 35.* ipse tamen dubius manet. At multo verius est, in omnibus eximi à patria potestate. Id enim expresse cum hac generalitate decidit illa lex: quod in exemptione ratione dignitatis non ita decisum reperitur. Et ita docent *Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 43. n. 2. Castill. l. 47. Tauri, n. vn. verb. Por emancipado, & ibi Ant. Gomez n. 3. Gutier. in repet. de hæredum qualitate, §. Sui, n. 121. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 8. Glos. 3. n. 1. Azebedo ead. l. 8. n. 50. Gratian reg. 198. n. 2.* Et idem innuit *Gomez Arias l. 47. Tauri n. 77.* Quod si nascatur proles ex filio coniugato ante susceptas Ecclesiæ benedictiones, nascetur sub aui potestate. Vt bene docent *Ant. Gomez ea l. 47. in fine, Matienzo dict. Glossa 3. nu. 1.* Imo idem erit, si filius concipiatur ante emancipationem patris per matrim. cum Ecclesiæ benedictionibus, licet nascatur illis iam susceptis, & sic patre emancipato: is enim filius nascetur sub aui potestate, & sub illa manebit semper, donec ipse emancipetur, quamuis postea pater recipiat benedictiones Ecclesiæ, & sic emancipetur. Quia per illas benedictiones cautum est *dict. l. 47. Tauri* filium eximi à patris potestate, non autem nepotem conceptum ex filio nondum emãcipato, & sic semel sub aui potestate natũ. Sicut natus ex ancilla, & sic semel seruus effectus, talis manebit, libertate postea matri donata. Et cõstant hæc ex §. *Illud autem, Instit. Quibus modis ius patriæ potestatis soluatur*, ibi: *Illud autem scire oportet, quod si nurus tua ex filio tuo cõceperit, & filium postea emancipaueris, adoptionem dederis, nihilominus quod ex ea nascitur, in potestate tua nascitur.* Vbi *Angelus statim in princ. notabili 1. & num. 1.* inde infert, quamuis fauore libertatis, vt proles libera nascatur, inspiciatur tempus conceptionis seu natiuitatis, sufficiatq; alterutro matrem esse liberam, vt proles libera sit: at vt cognoscamus in cuius potestate nascatur filius, solum conceptionis tempus spectari.

Quòd si quæras, quale peccatũ sit consummare matrimonium ante susceptas Ecclesiæ benedictiones; dixi late l. 3. tota disp. 12. 8

Similiter quibus temporibus interdicatur susceptio harum benedictionum: & quid tunc prohibeatur: & an liceat eas suscipere tempore interdicti & cessationis à diuinis: dixi hoc l. 7. tota disp. 7. & 8. 9

Quatuor autẽ quæst. discutiẽdæ sunt in præsenti disp. Prima, quid iure Ecclesiastico sancitum sit circa secundarũ nuptiarum benedictiones? Secunda, quid vsu seruetur, & an summi Pontificis approbatio desideretur, vt is vim habeat? Tertia, quid, quando priores nuptiæ in quibus benedictio collata est, reperiuntur irritæ? Quarta, quam pœnam incurrat sacerdos secundis nuptiis benedictionem impertiens? 10

Qvæstio I. An iure Ecclesiastico attento, liceat secũdis nuptiis benedictionem impertiri? Varias in hac reperio opiniones. Prima ait, secũdis nuptiis, quæ tales sunt ex parte vtriusque coniugis, aut ex parte solius feminæ, non esse benedictionem impendendam, secus si sint secundæ ex parte solius viri: ac proinde licitam esse benedictionẽ, quando virgo nubit vidno. Ratio huius sententiæ ea est, quòd ideo interdicatur secundarum nuptiarum benedictio, quia deficiunt à plena Sacramenti significatione, cũ in eis nõ sit vnica sponsa vnius sponsi, vt contingit in matrimonio Christi cum Ecclesia. At dum secundæ nuptiæ ex parte solius viri sunt, licet non reperiatur plena Sacramenti significatio, non tamen omnino ab ea deficiũt: sed aliqualis significatio Sacramenti in eis inuenitur. Quia etsi Christus vnicam sponsam habeat, sunt tamen in Ecclesia vna plures animæ desponsatæ: at anima nequit esse alterius sponsa, quam Christi. Hanc sententiam tuentur *D. Thom. 4. dist. 42. q. 3. a. 2 ad 2. D. Bonauent. ibi, a. 3. q. 2. ad finẽ, Turrecrem. c fin. a. 1. n. 2. & 3. 31. q. 1. Syluest. verb. Nuptiæ, q. 2. Albericus in suo dictionario lit. N verb. Nuptiæ, Viguerius l. institut. c. 16. §. 7. vers. 13. Petrus de Ledesma de matrim. q. 63. a. 2. ad fin.* Et huius etiam sententiæ videtur *Nauar. summ. Hisp. c. 25. n. 137.* vbi absolute dixit peccare sacerdotem, qui secundis nuptiis, quando tales sunt ex parte fœminæ, benedictionem impertitur. Et *Menochius de arbitrar. lib. 2. centur. 5. casu 417 fine*, relata hac sententia, anceps manet, atque de eius veritate deliberandum relinquit. Et quidem *Sylvester verb. Nuptiæ, q. 2.* explicat hanc sententiam esse verã attento iure, & secluſa quacumque consuetudine. Et *q. vltim.* licet neuter cõiux in priori matrimonio benedictiones susceperit. Et eodem modo illam intelligit *Tabiena loco n. 13. allegando.* Et verè ratio huius sententiæ id probat. Nõ enim innititur benedictioni semel ab alterutro aut ab vtroque coniuge acceptæ, sed bigamiæ, & defectui significationis plenæ Sacramenti, qui semper inuenitur in secundis nuptiis ex parte vtriusque, aut ex parte solius feminæ, etiam si numquam benedictiones receptæ sint. Et potest probari ex *c. Vir, de secund. nupt.* quod interdicens secundarum nuptiarum benedictionem, expresse ponderat bigamiã, id est, defectum significationis Sacramenti, ibi: *vir autem vel mulier ad bigamiam transiens non debet à presbytero benedici.* Et quamuis statim textus subiungat rationem, ne iteretur benedictio: at prior ratio præstantior videtur. 11

Secunda sententia sustinet, iura interdicentia secundarum nuptiarum benedictionem, intelligi durantibus primis, quare illis dissolutis morte alterius coniugis, vel ob aliquod impedimentum, licitam esse benedictionem. Ducitur, quia, cum benedictio hæc Sacramentum 12

minime sit, nil obstat quin iterari possit. Hanc sustinet *lex regia 2.t.12.p.4. & ibi Greg. Lop. verb. Non debent.*

13 Tertia sent. sustinet, attento iure nullis secũdis nuptiis benedictionem conferendam esse, siue sint secundæ ex parte vtriusque coniugis, siue ex parte alterutrius. Quod *c. Vir, de secund. nupt.* interdicens hanc benedictionem imitatur bigamiæ, nec distinguat ex parte cuius sint secundæ nuptiæ. Sic *Tabiena verb. Impedim. impedim. 14. q penul. & statim q. vlt.* intelligit eum textum, licet in primis nuptiis neuter benedictionem accepisset. Eandem videntur tenere *Manuel 1.to. sum. 2. edit. c. 241. fine, & Vega 2.to sum. c. 34. casu 179. fin.* vbi absolute aiunt interdici secundarum nuptiarum benedictionem, quamuis ex parte vnius tantum coniugis secundæ sint.

14 Quarta sent. ait, solum interdici benedictionem, quãdo sunt secundæ nuptiæ ex parte mulieris, cui semel benedictio impertita fuit. Quia tota ea benedictio videtur respicere mulierem, quare ab ea semel suscepta nõ debet iterari. Sic *Durand. 4. dist. 42 q. 3 in fine corp.*

15 Cæterum verior sent. habet sic distinguendum esse: Si vterq; vel alter coniux in primis nuptiis benedictionem acceperit, non est secundis nuptiis benedictio impertienda, secus autem si neuter coniux in primis nuptiis benedictionem acceperit. Prob. ex *c. Vir, de secundis nupt.* ibi: *Vir autem vel mulier ad bigamiam transiens non debet à presbytero benedici. Quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.* Vbi textus non ponderauit, siue nuptiæ sint secundæ ex parte viri, siue est parte feminæ, siue ex parte vtriusque, sed solam benedictionem in prioribus nuptiis acceptam, ne ea iteretur. Et loquitur disiunctiue, *Vir vel mulier.* (Sic enim habetur in decretalibus Gregorianis emendationibus.) Ergo vbi alteruter illam accepit in priori coniugio, prohibetur tãtummodo eius iteratio. Nec obstat textum dicere in plurali, *Quia cum alia vice benedicti sint,* & sic videtur petere vtriusque in primis nuptiis benedictionẽ. Cum enim præmisisset, *Vir vel mulier,* vsus est numero plurali, vt vel sic comprehendat vtrumq; coniugẽ, quasi dicat, siue vir siue mulier benedicti sint. Nec obstat etiam textum dicere, *Vir vel mulier ad bigamiam transiens,* non enim bigamiæ innititur, vt ratio statim in textu subiũcta demonstrat. Sed sensus est, *ad bigamiã transiens,* id est ad secundas nuptias, vt optime explicant *Host. sum. t. de secundis nupt n. 3. vers. Sed contra, in fine, & Henric. d. c. Vir, n. 7.* & ita quod *eo. c. Vir,* dicitur, *Ad bigamiam transiens,* explicatur *c. 1. eo t.* quando secundum initum est matrim. Quod amplius constabit ex vera ratione decisionis huius textus, quam n. seqq. trademus. Et ideo hanc sent. sustinent *Host. sum. t. de secundis nupt n. 3. vers. In aliquibus, & d. c. Vir, n. 2. verb. Benedicti, & ibi Ioan. Andr. n. 2. Anton. n. 6. & 8. Cardin. n. vn. q. vn. Abbas n. 3. Anchar. n. 1. & in fin. Præpos. n. 1. super 2. Gloßam, & n. 2. Alex. de Neuo nu. 7. & 8. Henricus n. 2. & 7. Rosella verb. Nuptiæ n. 1. & 2. & ibi Supplem. Pisana in fin. Angelus ibi n. 2. Armilla verb. Matrimonium, n. 71. Bernar. Diaz in sua pract. can. in 2 edit. c. 47. n. 1. Nauar. sum. Lat. c. 22. n. 83. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 11. n. 2. fin. Perez lib. 5. ordinam. t. 1. l. 5. col. 4.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 42. q. 3. ar. 1. concl. 2. n. 6. & ibi Supplementum Gabr. q. 2. a. 2. concl. 3. Veracruz 1 p. spec. a. 13. paulo post princ. Enriquez l. 11. de matrim. c. 16 n. 2. Valentia 4 p. disp. 10. q. 6. punct. 1. ad fin. vers. Deinde etiam, Emman. Sa sum. verb. Benedictio n. 2. Philiarc. de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. l. 4. c. 19. vers. 5. fin. Graffis 1. p. decis. l. 2. c. 82. n. 2.* Et hoc habet verum, licet mulier sit corrupta. Quia solæ secundæ nuptiæ ponderantur, *d. cap. Vir.* Sic *Alex. de Neuo ibi n. 8. & Præpos. n. 2.*

16 Sed non constat inter hos DD. quæ sit ratio huius prohibitionis. Quibusdam placet eam esse rationem, vt continentia suadeatur, relictis secundis nuptiis. Ita *Goffred. sum. t. de secund. nupt n. 2.* Sed merito ab ea discedit *Host. c. 1. n. 1. eod. t.* Quòd secundæ nuptiæ iure ipso Pontificio non improbentur. *Gloß. c Vir iterari, de secund. nupt.* ait rationem esse, ne Sacramenta iterentur. Quam omnes improbant. Tum, quia ea benedictio non est Sacramentum: tum etiam, quia sola Sacramenta imprimentia characterem numquam possunt iterari. Aliam rationem retuli ex D. Thoma, & quibusdam alijs n. 11. sed ab ea recessi n. præcedenti. Alij causam esse asseuerant, quod benedictio semel accepta permaneat, ac coniux, cui impertita est, illã communicet coniugi socio illa carenti. Sicut aqua benedicta addita non benedictæ reddit totam per communicationem benedictam, *cap. Quod in dubijs, de consecrat. Eccl.* Et probatur ex *dict. c. Vir,* ibi: *Quia cum alia vice benedicti sint,* vbi ambo benedicti appellantur, cum tamen ille textus intelligatur, quando alter benedictionem recepit, (vt num. præced. probauimus.) Sic *Ant. eo c. Vir, in fine, Host. fine, Ioan. Andr. n. 2. Anchar. n. 2. Idem Hostiens. sum. t. De secundis nuptiis, n. 3. vers. In aliquibus, Menochius de arbitrar. l. 2. centur. 5. casu 417. n. 7.* Sed iure optimo hanc rationem improbant *Abbas eo c. Vir, n. 3. & Alex. de Neuo ibi n. 4. Sylvester verb. Nuptiæ, q. 2. fin.* Quia licet vir cõmunicet vxori actiones spirituales, iuxta *c. Martinus, de cognat spirit.* non tamen communicat passiones, vt traduntibi DD. Item, quia tunc habet id verum, quando res commistæ fiunt vna numero res, vt contingit in commixtione aquæ. Quod secus euenit in viro & vxore, qui per matrimonij consummationem efficiuntur vna caro, non vere, sed per metaphoram ac similitudinem. Quare vera ratio est, ne iteretur benedictio in persona semel benedicta, cum in illa benedictio maneat, & neuter coniux absque altero benedici valeat. Dedecere enim videtur, vt solemnes rerum aut personarum benedictiones, quales sunt consecratio Ecclesiæ, altarium, virginum, nuptiarum, in eadem persona iterentur, ne vilipendãtur. Atque ita eam rationem reddidit textus. Nec dixit in numero plurali, *Quia cum alia vice benedicti sint,* quasi benedictio vnius alteri communicetur. Sed ad comprehendendum, siue vir siue mulier benedictionem receperint, (vt n. præc. explicui.) Et ideo hanc rationem tradunt *Abbas & Alex. de Neuo proxime allegati, Durand. 4. d. 42. q. 3. in fine corp. Rosella verb. Nuptiæ, n. 1. Bernard. Diaz, Nauar. & Valentia num. præced. allegati, Montaluus l. 2. fin. tit. 12. p. 4. Bellarm. l. 1. de matrim. c. 9. col. 2. vers. Ad id quod obiicitur.*

17 Nec textus interdicentes secundarum nuptiarum benedictionem, quando in primis alterutri coniugi impertita est, corriguntur per *Trident. sess. 24. de matrim. cap. 1.* vbi simpliciter constituitur nuptijs esse benedicendum: intelligitur enim de primis, aut si de secundis, in casu non prohibito per ius can. Sic *Menochius de arbitrar. l. 2. centur. 5. casu 417. n. 2. Zanallos in suis quæst. pract. q. 604. n. 134.*

18 Qvæstio II. Quid liceat attenta consuetudine, circa secundarum nuptiarum benedictionem? Et primò quidem de huius consuetudinis valore differendum est. Deinde, quid de facto consuetudo obtineat. Aliqui censent desiderari scientiam huius consuetudinis in Pontifice summo, & tacitam permissionem, quæ ex eius taciturnitate & patientia præsumitur. Ducuntur, quia licet ea scientia non desideretur, vt in reliquis consuetudo vim habeat derogandi legi: id tamen fallit in sacramentalibus, qualis est nuptiarum benedictio, in quibus consuetudo legitima Pontifice eius ignaro induci nequit. Quod probatur ex *clem fin de stat. & qualit.* vbi Clemens V. decernens ætatem ordinibus suscipiendis necessariam, sic ait: *Generalem Ecclesiæ obseruantiam, volentes antiquis iuribus in hac parte præferri; Decernimus.* Vbi est nouum ius, & non declaratio antiqui. Vt notat *ibi Gloßa, verb. Decernimus.* Et dicit: *In hac parte.* Ergo excepto eo casu non valet consuetudo quantumuis generalis: & in illo valet: quod sic statuerit ibi Pontifex. Ita tradunt *Gloßa cap. Vir, in fine, de secund. nupt & ibi Anton. n. 7. Abbas in fine, Præpos. n. 3. & 5. Alex. de Neuo n. 8. & c. Accedentes. n. 12. de præscript. & c. Super eo, nu. 19. de cognat. spirit. Ricard. 4. dist. 42. art. 3. q. 2. corp. Rosella verb. Nuptiæ, n. 2. Sylvest. verb. Consuetudo, q. 7. Lancelotus instit. iuris can. l. 2. t. de diuortiis, in fine.* Et addit *Alex. de Neuo eo c. Super eo, nu. 19.* hoc esse verum, quamuis ea consuetudo sit generalis. Quamuis *Imola d. clem. fin. num. 1. notabili 1.* sustineat hanc sent. quando consuetudo est particularis alicuius Ecclesiæ; secus si sit generalis.

Aliis

19 Alijs vero placet non sufficere Pontificis scientiam cũ taciturnitate, sed desiderari illius approbationem ex certa scientia. Sic volunt *Host.sum.t.de secund.nupt.n.3. vers. In aliquibus, & c.Vir, n.2.eo.t* vbi *Hĕric.n.2.& c.1.de sponsal in fin.*

20 Sed verius est, nec in sacramẽtalibus desiderari scientiam Pontificis, sed posse eo ignorante legitime induci, quæ legem aboleat, atque ab eius transgressionis culpa excuset. Quia textus *c.fin.de consuetud.* decidit generaliter consuetudinem rationi consentaneam vim obtinere cuiuscumque legis destruendæ: nec petit scientiam Pontificis: nec maior discriminis ratio inuenitur circa sacramentalia. Et ita *Rochus de Curte, c fin. de consuetud.sect.4.n.27.* ait se dubitare de prædicta limitatione, & in partem contrariam valde inclinat. Et expresse nostram sent.tuentur *Palud.4.dist.42.q.3.a.1.concl.3.n.7.& ibi Supplem.Gabr.q.2.art. 2.concl.3.fin.Couar.4.decret.2.p.c.6.§.19.nu.19. Gaeta repetit. c.Ad limina, 30.q.1 §. 4.num.550. Lud Lop.2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.46 col.6.vers.Deinde dubitare.* Et fauet *Tabiena verb. Impedimentum impedim.14.fin.* vbi ait seruandam esse circa has benedictiones consuetudinem, & maxime quando scitur à Pontifice, & non prohibetur. Fauent etiam *Angelus verb.Nuptiæ, n.2. Armill.verb.Matrimonii, n.71. Nauar.sum. Lat.c.22 nu.83. Enriqu l.11.de matrim.c.16.nu.2.& c.2.n.3.in comment.lit.G. Emm.Sa sum.verb.Benedictio.nu.2. Manuel 1.to. sum.2.edit.c.241 fin. Vega 2.to.sum.c.34.casu 179.fine,* vbi absolute docent seruandam esse consuetudinem circa has benedictiones, non limitantes, si à Põtifice nota sit. Et ad *clem fin.de etat. & qual.* cui innititur opposita sent.n.18. relata, potest responderi, cum Pontifex possit eam consuetudinem abrogare, atque antiquum ius ad suam pristinã vim restituere, voluisse nõ abrogare, sed vt ea seruaretur: & hoc est quod ait, *Volumus:* quasi dicat, nolumus abrogare, sed volumus vt seruetur: & quod ait, *in hac parte,* est quasi dicat non esse consuetudinem circa alia, ac proinde circa alia non derogari legi. Vt bene explicat *ibi Bonifac. n.10.* Quod autem ait, *decernimus,* nil aliud est quam confirmatio consuetudinis, quæ licet vim antea haberet, poterat denuo à Pontifice aboleri.

21 Hoc ergo præmisso, dubitatur quid obtinuerit consuetudo circa secundarum nuptiarum benedictionem? Qua in re quidam dicunt consuetudine quasi vbique seruari, vt secundis nuptiis quæ tales sunt ex parte vtriusque coniugis, aut solius mulieris, benedictio minime conferatur: secus si solum sint secundæ ex parte viri. Ita *Tabiena verb.Impedimentum, impedim.14.n.5.q.penult.& statim q.vlt.ad fin* ait hoc ita seruari quamuis in priori matrimonio benedictio suscepta esset à viro illo. Alij hoc idem dicunt consuetudine seruari, non explicant tamen an præcesserit benedictio in primis, nec ne. Sic *Glossa, c.Vir, in fine, & ibi Henricus n.5.de secund.nupt. Ricardus 4.d.42.ar.3.q.2. Corp.Astensis 2.p.sum.l.8 t.32.a.vn.q.6. Armilla verb.Matrimonium, n.71. Petr.de Ledesma de matrim q.63.a.2.ad fin.*

22 Alij verò dicunt praxi receptum esse, ne secundis nuptiis benedictio impertiatur, si vterque coniux aut femina sola benedictionem in priori coniugio recepisset: secus si femina sola minime suscepisset. Quam sententiam concordare omnino credo cum præcedenti: sic enim existimo DD. ibi allegatos intelligere. Nam quando priores nuptiæ omnino benedictione destitutæ fuerant, non erat curandum de consuetudine benedicendi secundis nuptijs. Cum ipsum merius in eo euentu benedictionem permittat, (vt probaui n.15.) Ita tenet *Rosella verb.Nuptia, n.4. Couarr.4.decret.2.p.c.8.§.11.nu.2. Salzedo addit.ad pract. Bernardi Diaz c.74. super verb.Iterari.*

23 Tandem alii censent, consuetudine seruari, vt semper conferatur benedictio secundis nuptiis, qualitercumque sint secundæ, vbi alteruter coniux benedictionem minime suscepit, siue sit vir, siue femina: ac proinde attenta consuetudine hodierna, solam secundarum nuptiarum benedictionem interdici, quando vterque coniux illam susceperat in alio coniugio. Cuius consuetudinis ea est ratio, quòd in alio euentu, non censeatur proprie ea benedictio iterari, cum per se solum impendatur ratione coniugis numquã benedicti: & per accidẽs ratione socii, ne ille benedictione destitutus maneat: & cum illi absq; socio, quẽ matrim. necessariò desiderat, cõferri nequeat, datur etiam socio. Quæ consuetudo approbata est in *Extrau. Concertationi, Ioan.22.* nondum typis excusa, quã refert *Perez lib.3.ordin.t.1.l.3 col.4.* ibi: *Concertationi antiquæ finem imponere cupientes, præsenti declaramus edicto, quod licet vir, vel mulier ad secundas nuptias transiens benedici non debeat, cum alias sit benedictus: contrahens tamen secum benedici debebit. Quia si forsitan alter eorum vel ambo ad secundas nuptias trãseuntes, in primis benedicti non fuerunt, danda erit benedictio in secundis.* Sic aiunt vbiq; seruari *Enriq. l.11.de matr.c.2.n.3.in comment.l. G.& c.16.n.2. Barth.à Ledes. de matrim.dub.63.fin.* Atq; *Veracruz de matrim.1.p.speculi a.13.* ad finẽ dicit ita seruari in aliquibus locis, vt in India, & in diœcesi Hispalensi. Et *Perez proxime alleg.* asserit etiam in aliquibus locis ita seruari. Et hoc seruandum esse censeo: quòd hæc Extrauagans ius constituat: at in dubio ius seruandum est, dum non constat de contrario præcepto consuetudine inducto.

Ea autem consuetudo vt secundis nuptiis benedictio impendatur, vbi alter solus coniux in primis benedictionem accepit, quamuis excuser à transgressione iuris communis, *c.Vir, de secund nupt.* interdicentis eam benedictionem: at non inducit præceptum, sed possunt tunc benedictiones omitti, iuxta iuris communis præscriptũ. Quia non eo rigore inducta est, vt obligationem pariat. Sic *Enriq.l.11.de matrim c.2.n 3.in comment.l.G.& c.16 n.2.* 24

Qvæstio III. An quando priores nuptiæ, in quibus vterq; coniux benedictiones accepit, reperiuntur irritæ, sint in posterioribus reperendæ? Videtur pars affirmans vera. Cũ enim priores irritæ fuerint, perinde est, ac si benedictiones illis impensæ non essent, *Tabiena verb. Impedimentum, imped.14.q fin.* sic distinguit, si ex parte solius viri sint secundæ nuptiæ, quia vir qui benedictiones in matrim. irrito receperat, virginem ducit, sunt iterãdæ benedictiones. Secus si sint secundæ ex parte mulieris, quæ in priori coniugio irrito benedictiones recepit. Quòd quãtum est ex parte ipsius, secundò contraxerit, atque ita non seruatur perfecta sacramenti significatio. 25

At dicendum est, non esse repetendas: sicut non iterarentur, quando fuissent priores nuptiæ validæ, in quibus ambos volentes contrahere reperitur benedictiones accepisse: siue sint iidem, qui inter se inualide contraxerãt, & sublato iam impedimento velint restaurare prius illud matrimonium: siue vterque aliud matrimonium irritum iniisset receptis benedictionibus, & nũc inter illos aliud matrimonium celebretur, (quamuis enim Doctores, quos referam, non ita distincte hoc explicent, sed generaliter & indistincte asserant obstare benedictionem in primis nuptiis irritis collatam, eius repetitione in secundis. At ratio, cui innituntur, in vtroque casu idem probat: idem quoque ipsi clare sentiunt: cum indistincte loquantur.) Ratio autem est. Quòd benedictio non proprie respiciat nuptias, sed personas: nec semel recepta amittatur. Nec obstat, si dicas deficienti principali deficere quoque accessorium, *l. Cum principalis, ff.de regul.iuris.* At benedictiones sunt accessoriæ matrimonio. Sed dic tunc eam regulam esse veram, quando veritas accessorii pendet ex principali. Quod hic non contingit: nam benedictio non proprie impenditur nuptiis, sed personis. Vt constat ex *cap. Vir, de secund nupt.* vbi interdicitur benedictio secundarum nuptiarum, vbi semel ab altero coniuge recepta est, ne repetatur benedictio. At si nuptiis proprie benedictio impertiretur, non diceretur repetita in secundis, quæ prorsus diuersæ sunt. Cum ergo benedictio proprie respiciat personas, & non nuptias, licet nuptiæ irritæ fuerint, benedictio suum valorem & effectum sortita est. Nec obstat etiam intentionem prioris benedictionis defeciss. Quia etsi intentio nuptiarum deficiat, non tamen intentio benedictionis. Quia eam impertiens, & recipiens, intentionem habuerunt: 26

&

& benedictio valida fuit. Quare hanc partem defendunt *Hostiens.sum.t.de secund.nupt.n.3.verſ.Sed contra,Henric.c.Vir, num.5.eod.t.Palud.4.d.42.q.3.a.1.concl.2.n.6. & ibi Supplem. Gabr.q.2.a.2.concl.3.Roſell.verb.Nuptiæ,n.3.& ibi Sylueſt.q.3.*

27 QVÆSTIO vltima. Quam pœnam incurrat ſacerdos benedictionem ſecundis nuptiis impertiens in caſu non permiſſo? De hac re *Alexãd.III.c.1.de ſecund.nupt.* ſic ſtatuit: *Capellanum, quem benedictionẽ cum ſecunda conſticerit celebraſſe, ab officio beneficioq; ſuſpenſum cum litterarum teſtimonio, ad Sedem Apoſtolicam nullatenus deſtinare poſtponas.* Quæ ſuſpenſio non eſt lata, ſed à iudice ferenda. Quia non habetur in illo textu eum ſacerdotẽ eſſe ipſo iure ſuſpenſum, ſed præcipitur Epiſcopo vt ipſum ſuſpenſum remittat abſoluendum ad Pontificẽ. Quaſi dicat, Ipſum ſuſpẽde, & vbi ſuſpenderis, à ſolo Pontifice poteſt abſolui. Atq; ita docent *Ant.eo.c.1.n.4. Abbas n.5. Alex.de Neuo n.5. Præpoſ.n.1.ſtatim in princ. Henric.fin. Palud.4.d.42.q.3.ar.1.n.8.concl.4.Roſell.verb. Nuptiæ, n.5. & ibi Angelus fin.Sylueſter q.1.Bernard.Diaz pract. can.edit.noua c.74.n.2.& ibi Salzedo in addit.verb. Secundũ cõmunem, Nauar.ſum.Hiſp.c.25.n.137. Couar.4.decret.2.p.c.8.§. 11.n.2. Veracruz 1.p.Speculi,a.13.fin Iul.Clarus l.5.receptarum, in pract.crim.§ fin.q.74.n.2. Perez li.5.ordin.t.1.l.5.col.5.verſ. Intelligas, Enriq.l.11.de matr.c.16 n.2. Manuel 1.to.ſum.2.edit. c.241.fin. Petr.de Ledeſm.de matrim.q.63.a.2.ad fin. Barthol.à Ledeſm.de matrim.dub.63.concl.2.* Vnde non ſunt audiendi *Ioan.And.d.c.1.n.1.verb.Suſpenſum, & Durand.4.d.42.q.3.in fin.corp.* explicantes eam ſuſpenſionem ipſo iure incurri.

Reſeruatio quoque talis ſuſpenſionis ad ſedem Apo-
28 ſtolicam, iam ſublata eſt, per *Extrau. Concertationi, Ioan.22.* nondum typis excuſam, cuius meminimus n.23. Ita docẽt *Couar. Perez, Veracruz, Salzedo, verb. Ad ſedem Apoſtolicam, Petr.de Ledeſm. Barth.à Ledeſm.n præced.relati.*

29 Sed controuertitur inter DD. an ea pœna ſuſpenſionis infligenda clerico benedictionem impendenti ſecundis nuptiis, in caſu non permiſſo, ſit pœna ordinaria eius criminis, ita vt iudex Eccleſiaſticus teneatur eam imponere clerico eius criminis reo? Quibuſdam placet eam pœnam imponi benedictioni ſecundarum nuptiarum iure interdictæ: atque adeò eſſe pœnam ordinariam eius criminis. Quòd textus *c.1.de ſecund.nupt.* eam pœnam indicens loquatur clare de clerico ſecundis nuptiis benedicenti: nec verbum in eo textu reperiatur indicans ſermonem in illo eſſe de clerico benedicenti ſecundis nuptiis, quando primæ non ſunt diſſolutæ (vt volunt contrariæ ſententiæ patroni.) Ita tenent *Palud. Sylueſt. Bart. à Ledeſm. Petr. de Ledeſm.n.27.allegati,* & videtur tenere *Couar.4.decret.2.p.c.8.* §.11.n.2. hanc enim ſent. refert in vltimo loco.

30 Cæterum frequentior ac verior Doctorum ſent. eſt, eam ſuſpenſionem nõ eſſe pœnam ordinariam huius delicti, ſed iure non eſſe ſtatutam pœnam ſacerdoti benedictionem impertienti ſecundis nuptiis legitime initis, nec *c.1.* eam ſuſpenſionẽ indicens, intelligi in hoc caſu: quare pœnam arbitrariam imponendam eſſe, attentis circumſtantiis, quæ grauius aut leuius reddunt delictũ. Ducitur, quòd pœna commenſurari debeat grauitati delicti, at nõ eſt adeo graue delictum, benedictio ſecũdi matrim. legitime contracti, vt tanta pœna dignum ſit, quanta eſt, ſuſpenſio ab officio & beneficio ſedi Apoſtolicæ reſeruata. Non ergo credendum eſt: *c.1.de ſecund nupt.* eam pœnã imponens intelligi in hoc caſu. Et ita docẽt *Abb.ibi n.5. Aegidius & Bonaguida,* quos refert ac ſequitur *Alex.de Neuo ibi n. n.5.& 6. Præpoſ.n.1 notab.3 & 4 Roſell.verb.Nuptiæ,n.5. Tabiena verb.Imped.imped.14.q.penul. Bern.Diaz pract.in noua edit. c.74.n.2.& ibi Salzedo in addit.verb. In hoc delinquens, Nauar. ſum.Hiſp.c.25.n.137. Conrad.in templo omniũ iudicum, l.2.c.12. n.21. Menoch.de arbitr.li.2.centur.5.caſu 417.n.8. Perez lib.5.ordin.t.1.l.5.col.5.verſ Intelligas Zaual.in ſuis pract.q.604.n.135. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.241 fin. Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.82.n.2. Vega 2.to ſum.c.34.caſu 179 fin.* Vnde poterit iudex huiuſmodi clericũ ſuſpendere, ſicut poteſt alia pœna arbitraria punire. Cum ius non imponat præciſe ſuſpenſionem. Sic *Nauarr.eo.n.137.* Quare textum *d.c.1.* imponentem ſuſpẽſionem intelligunt *ibi Ioan. Andr.n.1.verb.Suſpẽſum,* Ant.n.3. *Præpoſ.n.1.notab.3.& 4. Alex.de Neuo n.6.* Angelus *verb.Nuptiæ, in fin. Bernar.Diaz & Menoch.n.9 proxime alleg. Lex reg.2.t.12. p.4.& ibi Greg.Lop.verb.Entiende ſe,* quando impenditur benedictio ſecundis nuptiis, nondum diſſoluto priori matrim. ſed initis priori coniuge ſuperſtite. Alii autem reſpondent, eſto intelligeretur de benedictione ſecundi matrim. legitime contracti, Pontificem eam pœnam ſtatuiſſe in facto illo ſpeciali: nec conſtitutum ibi ius eſſe, vt ea ſit pœna ordinaria huius delicti. Sic *Abbas eod.c.1.nu 5. Alex.de Neuo ibi,n.6.* referens *Iacobum de Zochis.*

DISPVTATIO LXXXIII.

Quid ac qnotuplex ſit bigamia: & qualiter ex vera bigamia irregularitas oriatur?

SVMMARIVM.

Bigamia irregularitas cur inducta ſit, & cur dicatur ex defectu ſacramenti oriri? n.1.
Quotuplex ſit ſpecies bigamiæ, n.2.
Non incurritur bigamia per multiplicem concubinatum, deficienti matrimonio de iure vel de facto inito, n.3.
Numquam bigamia incurritur abſque copula, n.4.
Reprobatur quædam ſententia contraria, n.5.
An deſideretur in copula illa ſeminis effuſio intra vas, atque ſemen feminæ? num.6.
An ſit bigamus, ducens eam quæ ab alio corrupta eſt, non tamen recepto ſemine: vel quæ integra manens ſemen virile recepit, aut extraordinarie ſodomiticeve cognita eſt? n.7.
An matrimonium ante baptiſmum initum conferat ad bigamiæ irregularitatem, ita vt ea non deleatur per baptiſmum? Refertur quædam ſententia, n.8.
Proponitur Auctoris ſent. n.9.
Quid, ſi bigamia illa contracta ſit ratione delicti? n.10.
Satisfit argumentis, n.11.

BIGAMIÆ irregularitas appellatur irregularitas quæ- 1
dam ex ſacramenti defectu orta, ſeu ex defectu ſignificationis ſacramẽti. Cum enim ad ordines promoti creentur ſacramentorum miniſtri, decuit promouẽdos nullum circa ſacramenti ſignificationem defectum pati. Bigamus autem defectum in matrimonii ſacramento patitur: eo quòd matrim. ideo rationem ſacramenti induit, quòd ſignificet coniunctionẽ Chriſti cum Eccleſia, quæ coniunctio eſt vnius cum vna. At bigamia hoc tollit: bigamus enim cum pluribus matrim. init. Quæ ratio traditur à Cæleſtino III *c.Debitum, de bigamis.* Solet etiam alia ratio tradi. Quòd duplici matrim. copulari ſignum nimiç incontinentiæ ſit, quæ valde Eccleſiæ miniſtros dedecet.

Triplex autem ſolet cõmuniter ſpecies bigamiæ aſſi- 2
gnari à Doctoribus, cum *Speculatore, tit.de diſpenſatio,* § *Iuxta, n.6.* quamuis *Gloſ.c.2.verb In bigamis, de bigamis,* duas ſolas prioris bigamiæ ſpecies conferat, nempe, veræ & interpretatiuæ. & ideo *Montaigna tractatu de bigamia q.4.n.2.* duas ſolas has ſpecies contendit eſſe, & ſimilitudinariam non dici bigamiam, quamuis irregularitatem inducat. Sed communis fere omnium ſent. cum Speculatore tres ſpecies aſſignat. Prima eſt bigamiæ veræ, quæ eſt, quoties quis duplex legitimum matrim. init, vtrimque conſummans. Diciturque hæc vera bigamia: quia in hoc duplici matrimonio vere deficit repreſentatio vnius matrimonii Chriſti cum vnica Eccleſia. Habetur autem hæc ſpecies *c. Debitum, de bigamis, c.Præcipimus d.34.* quod eſt ex D.Gregorio in epiſtolis, *epiſtola 23.li.2 & c.fin.eod.d.* quod eſt ex Gelaſio Papa, & *c fin.d.51.* quod eſt ex Concilio Tolet.4. *c.18.* Secunda eſt bigamiæ interpretatiuæ: quę eſt, cum duplex matrim. initur, & conſummatur vtrumque, non tamen vtrumque validum eſt, ſed ſolum alterum, aut neutrum. Vel cum quis ducit non virginem: vel ſi virginẽ duxit, eam poſt adulterium cognouit. De qua ſpecie eſt late diſp.ſeq. diſſerẽdum. Tertia eſt bigamiæ ſimilitudinariæ, nempe, cum in ſacris conſtitutus aut profeſſus matrimon. init, ac conſummat, etiam cum vnica & virgine. De qua ſpecie habendus eſt ſermo diſp.85. & randem de diſpenſatione circa ſingulas has ſpecies differetur diſp.86. At in præſenti de ſola bigamia vera diſcutiendum eſt.

Ex

3 Ex his deducitur, numquam bigamiæ irregularitatem cõtrahi absq; matrim. de iure vel de facto inito, id est, valido vel irrito. Quare nullo modo cõtrahitur ob plurium cuiuscumq; status concubinatum, vt expresse de presbytero plures concubinas habenti decernitur *c. penult. de bigamis*; & docent omnes. Et ratio est, quia cum desit matrim. cum illis, & affectus ad matrim. contrahendo illud irritum, coniunctio illa concubinaria nil habet cum coniunctione Christi cum Ecclesia, nec instituta est ad illam significandam, atque ideo ab eius significatione minime deficit. Qui defectus ratio est irregularitatis bigamiæ.

4 Id autem tamquam fundamentum in quauis bigamiæ specie statuendum est. Nullam bigamiæ speciem contrahi nec ratione illius irregularitatem, quæcumq; matrim. ineantur, & cum femina cuiusuis status, nisi carnalis commixtio in illis matrim. intercedat, vt expresse definitur *c. Debitum, de bigamis*, de contrahente duo matrimonia, vel cum vidua. Si enim non sit in vtroque coniugio copula, non est bigamia. Et similiter decernitur ibi, contrahẽtem cum vidua à priori viro non cognita, minime esse irregularem, quamuis cum illa consummet: nec similiter, si contrahat cum vidua à priori viro cognita, vel qualitercumq; corrupta, si cum illa copulam non habeat. Idemque decernitur de ducente viduam *c. fin. d.* 34. quod est ex Gelasio Papa. Et ratio redditur *d. c. Debitum*, quod matrim. copula non consummatum, minime sufficiat ad signandum matrim. Christi cum Ecclesia per incarnationis mysteriũ contractum: nec vir ille dicatur carnem suam in plures diuisisse; ac proinde eiusmodi matrim. qualitercumque contractum, aptum non est ad tollendam perfectam sacramentalem matrimonij significationem. Idem constat ex *c. fin. de bigamis*, vbi sermo habetur de subdiacono ineunti matrim. atque ita vt bigamus & irregularis ponderatur affectus intentionis cum opere subsecuto: vbi *gl. fin.* explicat, cum opere, scilicet, carnali. Atque ita in singulis bigamiæ modis tradunt passim DD. Et specialiter cũ hac generalitate docent *D. Th. 4. d. 27. qu. 3. a. 1. quæstiunc. 1 ad 3. & ibi Palud. q. 4. a. 2. nu. 10. & 11. Villadiego tractatu de irreg. c. 13 ad fin. Sylvest. verb. Bigamia, statim in princ. & ibi Armil n. 2. fin. Tabiena q. 3 fine, Petr. de Soto lect. 18. de matrim. pag. 4. vers. Hæc igitur, Couar. clem. Si furiosus, de homicid. 1 p. §. 2 n. 2. vers. Primum, Palacios 4. d. 27. disp. 4 col. 5. Toledo l. 1 sum c. 26 nu. 5. Humada p. 1. t. 5. l. 5. super gloss. 34. fin. Viuald candel. sacram. 2 p.* vbi de irregular. bigamiæ, *n.* 21. *Pet. de Ledes. de matrim. q. 66. a. 3. concl. 5.*

5 Quamobrem non est audiendus *Magister* 4. *d.* 27. dicẽs per matrim. ratum contrahi bigamiam. Quem omnes reprobant per textum expressum *c. Debitum, de bigamis*. Nec similiter audiendi sunt *Rosell. v. Bigamia, n. 2. Montaigna tractatu de irreg. q. 4 n. 1. & 4. q. 6. n. 7.* vbi aiunt professum ineuntem matrim. nec illud consummantem, effici irregularem. Quia *c. Quotquot*, 27. *qu.* 1. sola voti transgressio consideratur, quæ in matrim. non consummato etiam reperitur. Quod idem supponit *Ant. c. 1. qui clerici, vel vouent. n.* 8. vbi dicit tunc posse Episcopum dispensare in ea bigamia similitudinaria Atq; idem docent *Bart. à Ledes. de matrim. dub* 73. *concl.* 2. *& Vega* 1. *to. sum. c.* 38. *casu* 4. agentes de irregularitate bigamiæ contracta ex delicto, ob duplex matrim. quorum saltem alterum est irritum, vel contra solẽne castitatis votum: licet dicant non esse tunc proprie bigamiam. Sed dicendum est prorsus, nullam tunc contrahi irregularitatem. Quia etsi *d. c. Quotquot*, non fiat mentio copulæ, at in alijs textibus n. præc. allegatis, petitur copula ad bigamiam contrahendam. Et in clerico voti solẽnis transgressore per initum matrim. ponderatur copula, *c. fin. de bigam.* (vt probaui nu. præc.) At professus hic instat clerici irregularis est, ob bigamiæ similitudinem (vt probabo disp. 85.) Quare copula necessaria est vt irregularitatem incurrat, sicut in bigamia vera & interpretatiua. Et ita docent *Ant. c. Nuper, n. 7. de bigam. & ibi Abb. nu. 3. Tabiena v. Bigamus, q 3. fin. Palacios 4. d. 27. disp. 4. col. 6.* Eiusdem sent. videntur clare esse alij DD. qui explicantes casum bigamiæ similitudinariæ, quam ordine sacro aut professione ligatus, matrim. iniens incurrit, aiunt si matrim. ineat, & consummet. Hi sunt *Ricard. 4. d. 27. a. 4. qu. 1. corp. & ibi Palud. q. 4. a. 2. n. 12. Astensis 2. p. sum. l. 6. t. 7. a. vn. quæstiunc. 2. Nau. summ. c. 27. n. 195. Ant. Cucus l. 4. instit. maior. t. 12. n. 160. 167. Toledo l. 1. summ. c. 26. n. 7. Valentia 4 p. disp. 7. qu. 19. punct. 3. in prima specie irregularitatis, Emman. Sa sum. v. Irregularitas, in irregularitate ex bigamia, n. 4. Philiarc. de offic. sacer. to. 1. p. 1. l. 4. c. 7. Viuald candel. sacram. 2 p.* vbi de irregularitate bigamię, *n. 12. Pet. de Ledes. de matrim. q. 66. a. 3. col. antepen. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de irregul. *c. 22. in 1. specie irregularitatis, Graffis 1. p. decis. l. 4 c. 27. n. 38.*

Maior autem difficultas est, an requiratur in copula illa seminis virilis immissio intra vas femineũ? Quidam enim id negant, asserentes satis esse ad bigamiæ irregularitatem, vasis feminei absque semine immisso penetrationem. Ducuntur, quod per eam copulam præsumat Ecclesia seminis immissionem, ac proinde matrimonium perfecte consummatum esse. Atque ideo vult contrahi irregularitatem hãc per talem copulam, quia deficit à perfecta sacramenti significatione quoad externa. Hoc colligitur ex doctrina *Paludani n. seq. alleganda*, & docent *Tabiena verb Bigamia, q. 3. fin. & ibi Armilla n. 2. Palacios 4. d. 27. disp. 4. col 5. Viuald. candel. sacram. 2 p.* vbi de irregular. bigamiæ, *n. 22 Enriqu. li. 11. de matrim. c. 15. n. 3.* addens hunc in vtroque foro esse bigamum. Pro qua sent. fortissime vrget quod disp. 68. n. 15. tradidimus ex communi sent. nimirũ, ex sponsalibus, quibus deest internus consensus, & proinde in solo foro externo, & quoad Ecclesiæ præsumptionem valida sunt, oriri impedimentum publicæ honestatis in vtroque foro. Quia id inductum est ob publicam indecentiam, quæ in eo casu reperitur, perinde ac si sponsalia essent valida. Cum iuxta hominum, quos cordis interna latent, sint valida. Quæ ratio militat in hoc euentu. Et ita hæc pars est valde probabilis. At probabilius existimo non oriri bigamiam, nec irregularitatem in foro conscientiæ ex eiusmodi copula, sed in solo foro externo, ob præsumptionem perfectæ copulæ. Quare si hæc res occulta esset, ac posset ille absque scandalo ad ordines promouem: ea copula non obstaret, nec dispensatione indigeret, vtpote qui vere bigamus non est. Ducor, quia *c. Debitum, de bigamis*, expresse petitur coniugium commixtione corporum consummatum, sufficiens ad repræsentandam coniunctionem Christi cum Ecclesia per incarnationis mysterium. At non est consummatum sola vasis penetratione (vt probaui l. 2. disp. 21. nu. 5.) nec id matrimonium repræsentat vnionem Christi cum Ecclesia per incarnationem, sed solum quando copula consummatur, (vt probaui eod. 2. l. disp. 13. nu. 1.) non ergo inducit bigamiam deficiente seminis effusione. Præterea, quia hic nõ diuidit carnem suam in plures, quemadmodum si copula non interueniisset. Non enim fit vna caro cum vxore sic cognita: cum matrim. minime consummarit, vt habetur *c. Lex*, 27 *q.* 2. *& c.* 2. *de conu. coniug.* Præterea, quia disp. sequ. nu. 12. similiter dicemus, ex vnico matrim. cum corrupta, quando illud reuera non est matrim. sed præsumptum in foro Ecclesiæ, non oriri veram bigamiam. Pariter ergo nõ orietur quando matrimonij consummatio est solum præsumpta, & non vera. Hoc etiam magis constat ex dicendis nu. sequ. Nec obstat ratio contraria. Quia sponsalia id impedimentum pariunt, eo quod publicæ honestati aduersetur iniri matrimon. cum consanguinea prioris sponsæ de futuro. Quæ inhonestas reperitur quoties in exterioribus sunt vera sponsalia: & solum ob defectum consensus interni irrita sunt. At bigamia inducit irregularitatem ob defectum significationis matrimonij Christi cum Ecclesia: qui non reperitur, quoties matrim. non est omnino copula consummatum. Et ita hanc partem sustinent *Borgasius de irregularitate p. 5. t. de bigam. n. 21. & 22. Vega 1. to. sum. c. 38. casu 4.* Qui bene addit minime desiderari feminam quoque semen emittere. Quamuis ij, qui probabiliter dicunt non consummari matrim. femina non semi-

6

nante,

nante, (quos retuli lib.2.disp.21.nu.11.) dicerent similiter tunc non induci bigamiam.

7 Hinc deducitur contrahentem ac consummãtem matrim.cum ea, quæ non membro naturali viri cum seminis effusione corrupta est, sed aut instrumento aliquo, aut membro virili, non intromisso semine, minime effici bigamum aut irregularem. Quod vere carnem suam in plures non diuiserit: in priori enim copula femina illa non effecta fuit vna caro cum viro, deficienti seminis immissione. Et ita docet *Bellamera c.2.q.4.n.9 fin. de bigamis*. Quamuis *Palud.4.d.27.qu.4.a.2.nu.10. & Supplem. Gab. ibi q.3 a.1. vers. Bigamia interpretatiua*, sentiant satis esse eam feminam corruptam esse absque seminis effusione. Imo *Llamas methodo curationis 1 p.c.12.§.3.* satis esse ait, si vir tentasset illam corrumpere. Quia illa solum materialiter est virgo. Sed hoc nil ad rem facit, non enim ad bigamiam consideratur virginitas formalis, sed diuisio carnis in plures. Quippe violéter corrupta cũ seminis immissione, est formaliter virgo, & tamen illam ducentem reddit bigamum (vt probabo disp.seq.n.8.) & similiter voluntarie polluta absque virili congressu, est solum materialiter virgo, & illam ducens non est irregularis. Et è contra dicendum est, quamuis femina vere virgo sit quoad corpoream integritatem, si tamen virile semen ex concubitu quacunque arte receperit, id sufficiet ad bigamiam. Quia ea copula matrim consummatur, & efficitur femina vna caro cum eo, cum quo concubuit (vt probaui l.2.disp.21.n 2. Ita *Viualdus candel. sacram.2.p.* vbi de irregular bigamiæ, *n.24.*) Non tamen erit bigamus aut irregularis, si prior vxor aut femina, quam ducit, sit sola copula extra vas cognita, aut sodomitice. Vt bene docet *ibi Viualdus n.23. & 25.* & constat ex ratione tradita.

8 Tandem dubitatur, an matrim. duplex cõtractum ante baptisma, vel vnum ante, & aliud postea: vel vnicum cũ corrupta ante baptismum, vel cognouisse vxorem adulteram, & tandem omne illud matrim. quod post baptismum contractum efficeret contrahentem bigamum & irregularem, efficiat similiter si ante baptisma ineatur? Qua in re magna orta est quęstio inter D. Augustinũ & D. Hieron. Nam *hic epist.83. ad Oceanum*, & refertur *c.1.d.26. & in epistolam D. Pauli 1. Timoth.3.* & refertur *c.1.28.q.3. & in epist. ad Titum cap.1.* sensit ea matrimonia ante baptismum inita non imputari ad hanc irregularitatem contrahendam. Idem sustinent *Gl. ord. & Lyra 1. Timoth.3. Maioris 4.d.27.q.6.dub.vlt. Almain. 4.d.25.q.1.* Ductus est autẽ D. Hieron. quod ea iam baptizato non imputentur, quasi nouus homo per baptismum effectus sit. Sicut nec stupra & adulteria ante baptismum patrata ei imputantur. Secundò potest probari ex *c.1.33.d.* quod est ex *can.17. Apostolorum*, ibi: *Si quis post acceptum baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, non potest fieri Episcopus, non presbyter, non diaconus.* Secus ergo à contrario sensu, quando ante baptisma. Tertiò, quia cum hęc irregularitas sit iure Pontificio inducta, nõ potest afficere infideles. Et confirm. quia priuatio supponit habitum, vt est commune axioma dialecticum, & ex *c. De infidelibus, de consang.* colligit *ibi Abbas nu.5.* Cum ergo infidelis sit incapax ordinis, erit quoq; incapax irregularitatis, quæ priuationem habilitatis ad ordines suscipiendos importat. Tandem, quia cum bigamia non sit impedimentum naturale ad ordines, sed solo iure Ecclesiast. inductum, sicut affinitas ex fornicatione consurgens non est quid naturale, non potuit contrahi ante baptismum. Et sic non obstabit post baptisma ordinum susceptioni. Sicut nec hæc affinitas contrahitur ante baptismum, nec impedimentum aliquod præstat matrimonio post illum, vt dixi disp.65.n.11.

9 In contrariam tamen sententiam iuit *D. Aug. in epistolam ad Titum, & de bono coniug.c.18.* & refertur, *c. Acutius, d.26. & c. fin. 28.q.3. & D. Ambros. lib.1. de offic. c. vlt.* & refertur *cap. penult. d.26.* quos vniuersi Theologi demptis paucis, n. præced. allegatis, sequuntur cum *D. Th. 4.d.27.q.3.a.2. corp.* Et omnes DD. iuris Pontificij *c. Gaudemus, de diuort.* cũ *Gl. c.1. v. Post baptismum, d.26. & c.2.v. Dispensare, de bigamis.* Et iã est hoc definitum ab *Innoc. epist.22.c.2. & epist.2.c.5.* & refertur *c. Deinde, d.26. & c. Si quis viduam, el 1.34.d.* ibi: *Si quis viduã licet laicus duxerit vxorem, siue ante baptismũ, siue post baptismum, non admittatur ad clerum. Quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptæ vxoris cõsortium relaxatur.* Quare iam certum est, omne illud matrimonium, quod propter significationis defectum reddit bigamum & irregularem, si post baptismum ineatur, impedire quoque ante baptismum initum, ne infidelis ille possit post baptisma susceptum promoueri ad ordines. Et ratio est manifesta, quod Ecclesia non induxerit impedimentum hoc ad ordines suscipiendos, in alicuius delicti pœnam, vt ea per baptismum vna cum delicto remittatur: sed quia id matrim. non est aptum ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia. Qui defectus æque inuenitur in matrimonio ante baptismum, ac post illum inito. Sicut ante baptismum corrupta non consecratur post illum, instar virginum. Et confirm. quia si Ecclesia statuisset solos eos posse ad ordines ascendere, qui nũquam fuerunt coniugati; nullus diceret posse infidelem, qui eo tempore infidelitatis matrim. inijt, post baptisma susceptum, & mortua iam vxore, ad ordines ascendere. Quia verificatur hunc fuisse coniugatum. Deinde, quod quamuis hoc esse impedimentum ad ordines, sit iure Ecclesiast. inductum: at non esse id matrimonium aptum ad significandam coniunctionem vnius Christi cum vnica Ecclesia intacta, vtpote quod ea qualitate, in qua assimilari debebat, omnino caret, est quid naturale: atque ita tempore infidelitatis adest, licet non quatenus est impedimentum ordinis suscipiendi. Post baptismum ergo obstabit ordinibus suscipiendis. Quia tunc lex Ecclesiastica obligat, quæ interdicit eum ad ordines promoueri, qui matrim. inepto ad eam significationem est quandocumque iunctus. Sicut consanguinitas in secundo & vlterioribus gradibus est quid naturale in se, at in quantum obstat matrimonio, est mere quid Ecclesiasticum. Vnde ante baptismum non erit impedimentum, at post baptismum erit vtique, quia illud naturale manet: & iam lex Ecclesiastica id impedimentum inducens obligat, vt dixi disp. 65.n.1.& 2.

10 Temperat autem hoc *Enriq.l.14. de irreg.c.17.n.2.* vt intelligatur de bigamia, quæ ob significationis defectum contrahitur: illa enim quæ ratione delicti, ac in eius pœnã, tolletur per baptismum, sicut & delictum ipsum. Sed nullam inuenio bigamiam, quæ ex mero delicto contrahatur, in qua possit hoc verificari. Nam similitudinariam, quę incurritur ob matrim. initum aduersus votum solemne ordinis sacri aut professionis, fateor esse ex mero delicto: at huic non posse locum esse tempore infidelitatis constat. Interpretatiuam vero cõtractam ob duplex matrim. irritum, aut saltem alterum irritum, communis sententia habet, nõ esse ex mero delicto (vt videbimus disp. seq.n.6.) At retenta opinione probabili (quam ibi referemus) quæ docet eam esse ex delicto, est quoque probabile eam non incurri per illud duplex matrim. ante infidelitatem contractum.

11 Ad argum.n.8. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis n. 9. quæ enim peccata sunt, illorum pœnæ remittuntur per baptismum: non autem inducta defectu significationis. Ad 2. dic cum *Gloss. ibi v. Post acceptum*, intelligi, maxime si post baptismum. Vel argumentum à contrario sensu vim non habere, quando contrarium est iure decisum, vt ex multis testatur *Euerard. loco à contrario sensu.* Quod contingit in hoc casu. Ad 3. cum sua confirm. & ad vltimum, constat ex dictis n.9. Nam ante baptismum nec contrahitur irregularitas, nec bigamia, quatenus est impedimentum Ecclesiasticum ad ordines, sed quatenus est quid naturale.

DISPV-

DISPVTATIO LXXXIV.

Qualiter contrahatur irregularitas ex bigamia interpretatiua?

SVMMARIVM.

Quare dicatur bigamia interpretatiua, n. 1.
Quotupliciter contrahitur, n. 2.
An contrahens duo matrimonia irrita, vel quorum alterum solum est irritum, sit bigamus & irregularis, n. 3.
An sit irregularis, qui prima legitima superstite, & nondum vxore cognita, ad alias nuptias transiit, illasq; consummauit, si postea coactus ab Ecclesia ad priorem vxorem redeat, ac illam cognoscat, n. 4.
Quid si quispiam prioris matrimonij nullitate cognita, aliud ineat, n. 5.
Quid, si quispiam priori matrim. dissoluto, ad aliud irritum defectu impedimenti à se ignorati transeat: & an hæc irregularitas duplici ex matrim. irrito, aut altero irrito nascens sit irregularitas ex delicto, num. 6.
An sit bigamus, & irregularis, vnicum iniens matrim. cum vidua, vel corrupta: & an desideretur corruptio cum seminis immissione, n. 7.
Quid, si contrahens putaret vxorem esse virginem, vel esset vi corrupta: vel è contra putaret corruptam, cùm esset virgo, n. 8.
Traditur vera ratio, cur corruptus ducens virginem non sit irregularis. Secus si corruptio sit ex parte feminæ: & improbatur sententia sustinens hic non oriri bigamiam, n. 9.
An hæc irregularitas contrahatur ex matrimonio vnico cum vidua vel corrupta, irrito tamen ob aliquod impedimentum. Refertur sententia affirmans, n 10.
Contraria Auctoris, n 11.
Quid si in foro externo præsumatur illud matrim. valere, n. 12.
An ducens feminam à se solo defloratam, sit bigamus & irregularis. Refertur quædam sententia, n. 13.
Proponitur sententia Auctoris, n. 14.
Quid, si ducens virginem cognoscat illam post adulterium, etiam occultum, siue scienter, siue ignoranter, quamuis vi cognita sit, n 15.
Quid, si coactus ab Ecclesia reddat debitum adulteræ. Refertur quædam sententia, n. 16.
Proponitur sententia Auctoris, n. 17.
Satisfit argumentis, n. 18.

1 BIGAMIA interpretatiua ob id dicitur, quòd à vera bigamia partim deficiat, partim verò illi assimiletur. Deficit à vera, quòd ea contrahatur carnis vera diuisione facta per duo consummata ac legitima matrimonia. At in interpretatiua non verè diuiditur caro in plures, sed ex quadam iuris interpretatione: aut propter affectum contrahentis, qui duo contraxit ac consummauit coniugia, quamuis nō validè vtrumque, aut saltem alterum: ac proinde ex parte suæ voluntatis & affectus carnem suam in plures diuisit: aut propterea quòd cùm per matrim. consummatum efficiatur vna caro cum vxore, ducēs viduam à priori viro cognitam, vel quamcumque corruptam, atque cum ea consummans, vel ducēs virginem, & post adulterium illam cognoscens: censeatur ex iuris interpretatione carnēm suam in plures diuisisse: sicut vxor cum qua efficitur vna caro, in plures diuisit, nempe, in ipsum virum cognoscentem, & in eum, à quo alias cognita fuit. Quare deficit id matrim. à significatione matrimonij Christi cum Ecclesia: quod est vnius cum vna intacta.

2 Hinc deducitur, quatuor modis posse bigamiam hanc interpretatiuam incurri. Primus est, quādo quispiam duo init & cōsummat matrimonia, alterum de iure, id est, validum, alterum de facto, id est, irritum, siue priori coniuge viuente, siue defuncta. Secundus est, quando duo init matrimonia de facto, id est, ambo irrita. Tertius, quando ducit viduam à priori viro cognitam, vel per fornicationem corruptam, & cum ea consummat matrim. Vltimus, quando virginem à se ductam, atque postmodum adulterij ream, carnaliter cognoscit. De quibus modis est seorsum agendum in hac disputatione.

3 Primus ergo modus & secundus sunt, quando quis duò init matrim. irrita, vel saltem alterum irritum, & alterum validum. Neuter modus inuenitur in iure expressus, sed vtrumq; colligunt DD. ex ratione tradita, *c. Nuper, in fin. de bigam.* vbi sermo habetur de clerico, qui ante sacrum ordinem matrim. contraxit, atq; in eo iam constitutus aliud

inijt, atq; deciditur eum tanquam bigamum reputandū, non propter sacramenti defectum, cum saltem posteriùs matrim. irritum sit, sed ob intentionis affectum ad duo matrimonia, cum opere carnali subsecuto. Verè enim affectus est ad duo matrim. ineunda, & ex parte sua vtrumque contraxit, licet obstante ordine sacro posterius sit irritum. Cùm ergo similis affectus cum opere subsecuto reperiatur in his duobus bigamiæ modis, idem in vtroque dicendum est: atque ita sic contrahens erit ex iuris interpretatione bigamus & irregularis. Atq; ideo priorem modum, nempe, quando vtrumque matrim. est irritum, docent ex Theologis, *Ricard. 4. d. 27. a. 4. q. 3. ad 1. & ibi Palud. q. 4. a. 2. n. 10. Suppl. Gab q. 3. a. 1. ad fin. Sotus q. 3. a. 1. col. 4. D. Antonin. 3. p. t. 28. c. 3. Pet. de Soto lect. 18. de matrim. pag. 4. vers. Hæc igitur. Ledes. 2. p. 4. q. 26. a. 2.* vbi de irregularitate, *col. 3. Palacios 4. d. 27. disp. 4. col. 2. Angles florib. p. 1.* vbi de matrim. *q. 1. a. vlt. in princ. concl. 3. Toledo l. 1. sum. c. 26. n. 4. Bellarm. l. 1. de cler. cap. 24. colum. penult. in 2 specie. Valentia 4. p. disput. 7. quæst. 19. punct. 3. in 1. specie irregularitatis. Emman. Sa in sum. verb Irregularitas,* vbi de irreg. bigamiæ, *n. 1. Petr. de Ledes. de matr q. 66. a. 3 col. antepen. Manuel 1. tom sum. 2. edit. c. 158. n. 1. paulo ante 1. concl Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de irreg. *c. 22. in 1. specie irregul. Bart. à Ledes. de matrim. dub. 73. col. 2. Vega 1. to. sum. c. 38. casu 2. Llamas methodo curat. 1. p. c. 12. §. 3.* Et ex iurisperitis *Innoc. c. Nuper, de bigam. in fin. & ibi Host. n. 4. & hic idem in sum. eod. t. n. 3 casu 4. Goffred. sum. eo. t. n. 1. Astensis 2. p sum. l. 6. t. 7. a. vn quæstiunc. 2. Angelus v. Bigamia, nu. 7. Supplementum Pisana ibi, n. 1. Sylvest statim in princip. Tabiena q. 1. Armilla n. 1. Montaigna de bigamia. q. 4. n. 2. & q. 6. n. 2. Lex regia 35. t. 5. p. 1. Aufrerius in decis. Capellæ Tolosanæ, 235. n. 5. Nauar. sum. c. 27. n. 195. Turrecr. c. Vnius vxoris, n. 7. d. 26. Maiolus l. 1. de irreg. c. 33. n. 3. Humada p. 1. t. 5. l. 5 super gl. 33. n. 2.* Vnde non est fides habenda *Enriq. l 12. de matrim. c. 6. n. 9.* vbi hanc esse bigamiæ speciem negat. Quòd nec sacramēto vero defuerit significatio: cùm nullum verum matrim. interfuerit: nec in iure casus sit expressus. Sed dic satis esse ad huiusmodi bigamiam, vt affectu duo inita sint de facto matrimonia: & quantum est ex parte contrahentis, significatio sacramenti deficiat. Cùm irregularitas in hoc euentu non incurratur ob sacramenti veri defectum, sed propter affectum cum opere subsecuto: vt dicitur *c. Nuper, de bigamis.* Posteriorem autem modum, nimirum, quando alterum matrim. est validum, alterum autem irritum, siue simul, siue succes siuè inita sint, docent ex Theologis *D. Th. 4. d. 27. q. 3. a. 1. quæstiunc. 1. corp. & ibi Durand. q. 4. n. 7. Maioris qu. 6 paulo post princ. Viguer. lib. instit. c. 16. §. 7. vers. 14. Ricardus, Palud. Supplem. Gabr. D. Antonin. Sotus, Palacios col. 5. Angles d. a. vlt. in princip Bellarmin. Valentia, Enriquez, Toledo, Pet. de Ledesma, Lud. Lopez, Philiarcus, Manuel, Llamas, Vega proximè allegati, Celaia 4. d. 27. qu. 4. statim in princ. Vivaldus candelabro sacram. 2. p.* vbi de irregular. bigamiæ, *n. 3.* Et ex Iurisperitis *Gloss. c. 2. de bigam. verb. In bigamis, Speculat. ti. de dispensat. §. Iuxta, nu. 6. vers. Et scias, Goffredus sum. t. de bigamis, nu. 1. & ibi Host. n. 3. casu 4. Archidiac. c. vn. n. 1. de bigam. in 6. & ibi Ioan. And. n. 1. Anchar. n. 5. Domin. n. 5. idem Ioan. And. c. Nuper, n. 3. de bigam. & ibi Ant n. 8. Abbas n. 4. Card. ad fin. Anchar. n. 1 notabil. 3. Bellamera q. 2. n. 5. Alberic. in suo dictionar. lit. B. verb. Bigamia, Rebuffus de pacific. possessor nu. 194. Villadiego de irreg. c. 13. n. 2. Rosella verb. Bigamia, n. 1. Astensis, Angelus, Supplem. Pisanæ, Sylvest. Armilla, Tabiena, Aufrerius, Montaigna, lex reg. 31. Nauar. Turrecr. Maiolus proximè allegati, Couar. clem. Si furiosus, de homic. 1. p § n. 2. Borgasius de irreg. p. 5. t. de bigamis, n. 23. Ant. Cucus l. 4. institut maior. t. 12. nu. 160.* Quamuis aliqui ex his Doctoribus appellent bigamiam in hoc duplici casu similitudinariam, *Angel. Sylvest. Maioris, Supplem. Gab. Pet. de Ledes.* At communiter appellatur interpretatiua.

Hinc deducitur, irregularem esse qui vera vxore non- 4
dum cognita, eaque superstite ad aliud de facto matrim. transit, illud consummans, si postea coactus ab Ecclesia redire ad legitimam vxorem, eam carnaliter cognoscat. Quòd ex tunc verificetur hunc duo iniisse ac consummasse matrimonia, alterum de iure, & alterum de facto.

Ita D.*Thom.4.d.27.qu.3.a.1.quæstiunc.2.ad 3.Astens.2.p.sum.l. 6.t.7.a.vn.quæstiunc.2.*

5 Temperat autem *Enriqu.li.12.de matrim.c.6.n.9.in comment.lit.X.* vt sit irregularis qui duplex matrim.init,nisi vbi semel matrim.irritum contraxit, cognita eius nullitate ad aliud transeat.Ducitur, quod iterans baptismũ, quando prior fuit irritus, non sit irregularis. Sed hoc non credo,nec video qualiter cohærere possit cum posteriori casu, nu.3.proposito. Cùm hic reuera quantum est ex parte sui affectus, duo matrimonia ineat. Neque est simile de baptismo. Quia irregularitas non est inflicta propter iterationem baptismi irriti, imò præceptum est illius iterandi. At bigamia incurritur ob solum affectũ duo matrim. ineundi,cum opere subsecuto,vt n.3.probauimus.

6 Alij autem temperant, irregularem esse dicentes, qui priori legitimo matrim. dissoluto, contrahit aliud de facto,id est,irritum,quando conscius impedimenti irritantis,posterius iniuit. Quare ignorans impedimentum, & putans se valide contrahere, minime incurreret hanc bigamiæ irregularitatem. Ducuntur,quod hic ad secundas nuptias transeundo minime deliquerit,& ex parte altera fuerit irritum matrim.posterius, ac proinde nocere non debet,non enim præstat impedimẽtum, quod de iure nõ sortitur effectum,*reg.Non præstat,de reg.iuris, in 6.* Quòd si dicas bigamiæ irregularitatem non indigere culpa vt incurratur; respondent id verum esse in alijs bigamiæ modis, qui ob sacramenti defectum instituti sunt, secus in hac bigamiæ specie, quæ nõ ob significationis defectum, sed ob delictum incurritur,vt constat ex *cap.Nuper,de bigamis*,ex quo hanc irregularitatem deduci probauimus,n.3. vbi delictum ponderari videtur ad hanc incurrendam, principio textus,*vers.Vnde illum: & vers.Sicut in canone*, vbi Innocentius III. auctor illius canonis duo argumenta de criminosis affert, vt inde deducat iure optimo irregularitate affici ineuntem de facto posterius matrimonium. Alterum est, iure ciuili notari infamia duas simul vxores ducentem,*l.Eum qui C.de adult.* Alterum verò,iure canonico,*c.Presbyterum, d.*28. presbyterum qui non legalibus nuptijs detinetur puniri. Ergo verè textus intelligitur, quando in posteriori matrimonio culpa adfuit.Et confirmatur,quia *Hostiensis eo cap.Nuper,num.5.verb.In ipsis*,reddit rationem decisionis illius textus punientis affectũ. Quia in maleficijs voluntas spectatur,non exitus.*l.Diuus, ff ad l. Corneliam, de sicarijs.* Hanc sent.sustinent *Archid.c.vn.de bigam.in 6.n.1.& c.Cognoscamus,nu.1.d.*34.dicit fortè ita esse, & *Bellamera cap.Nuper,qu.2.num.5 de bigamis*.Idem sustinet dicens fortè ita esse,*Astensis 2.p.summ l.6 tit.7.art.vnic.quæstiunc.2.* Et iuxta hanc opinionem idem dicendum est de irregularitate contrahentis duo matrimonia irrita. Si enim ignoret vtrumque esse irritum, illam non incurret. Quia deficit delictum, & ex altera parte fuit vtrumque matrimon. nullum, & ideo nullo pacto præstabit impedimentum aliquod ad ordines. Constat etiam,quoniam hic casus similiter deducitur ex *d.cap.Nuper*,sicut & quando alterum matrimonium fuit irritum, & alterum validum, (vt num.5.probatum reliqui.) Ergo eodem modo vterque casus intelligendus est,quando adfuit delictum. Item potest probari hæc limitatio. Quia *eodem cap.Nuper*, expresse dicitur,in eo casu non incurri bigamiam, & irregularitatem ob defectum sacramenti, quando saltem alterum matrimonium est irritum: nulla enim ibi deest sacramenti significatio, cùm matrimonium irritum non sit aptum ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia,sicut nec concubinatus, & ideo ab illa nequit deficere:validum verò,cùm sit vnicum, non deficit: sed dicitur ibi incurri hanc irrigularitatem,propter affectum duplicis matrim. ineundi. cùm ergo non incurratur defectu significationis,incurretur ob solum delictum. Non enim datur alius modus incurrendi, nisi ob delictum, vel ob significationis defectum.Item quia irregularitas similitudinaria,quam contrahit clericus in sacris constitutus ducens vxorem,oritur ex delicto(vt probabo disp.sequ.nu. 10.) eo quod matrimonium duplex verè non concurrat; nec vera diuisio carnis in plures per copulam matrimonialem, quod bigamia producens irregularitatem defectu significationis postulat. Sed est duplex similitudinarium matrimonium,(vt disp.sequ.num.5. explicabimus.) At re vera non est duplex matrimon. in nostro casu, nec diuiditur caro in plures per matrimonium aliquod verũ. Non ergo oritur inde irregularitas ex significatione, sed ex solo delicto. Si autem alterum norit esse irritum,quãuis crederet alterum esse validum: vel vtrumque norit esse irritum, incurret hanc irregularitatem. Quia in vtroque casu inuenitur affectus ad duplex matrim. cum opere subsecuto. Nec desideratur delictum in vtroque, vt constat,quando enim contrahitur alterum irritum scienter, & alterum validum, siue hoc siue illud præcedat, incurritur hæc irregularitas(vt diximus n.3.)& fatentur etiam DD.huius limitationis. Et tamen in solo altero matrimonio delinquitur.Alijs verò limitatio dicta displicet, & censent irregularitatem hanc contrahi, siue posterius matrim.de facto iniens sciat, siue ignoret id esse irritum. Quia textus *d.cap.Nuper*, non ponderat affectum delinquendi, sed affectum duplicis matrimonij ineundi, eo subsecuto de facto, & consummato. Cùm ad bigamiam delictum minimè desideretur. Neque obstat textum *d.c. Nuper*, argumentis ex duplici delicto petitis vsum fuisse ad demonstrandam huius bigamiæ iustitiam. Ea enim non induxit ad probandum illam ex delicto cõtrahi, sed ad ostendendum non esse nouum in iure, affectum effectu carentem puniri. Et ideo hanc sententiam sustinent *Ioan.And.c.vn.n.1.super Gloss.3.de bigamis,in 6.& ibi Anchar.n. 5.Dominic.n.5.vers.In ea Gloss ibi, Francus ibi nu.4. Idem Ioan. And.d c.Nuper,n.3.& ibi Ant.n.8.Cardin.ad fin. Abbas n.4.Anchar.n.1.notab.3 Henricus nu.23.Angelus v.Bigamia,nu.9.& ibi Sylvest.q.7.Montaigna de bigam.q.6.nu.*4. Et quamuis vtraque opinio sit satis probabilis,& hæc sit communior; prima tamen magis mihi placet. Quia fortioribus innititur fundamentis.

Tertius modus bigamiæ interpretatiuæ est, quando 7
quis vnicum matrim. cum vidua contractum,dummodo sit à priori viro cognita,aut cum corrupta per coitum illicitum,consummat. Hic modus habetur *c.1.& c.Debitum, de bigamis,& cap.vn.de cleric.coniug.in 6.& c.Curandum,d.*34. quod est exHilario Papa in Synodo Romana *cap.2.& cap. Præcipimus, ea.d.* quod est ex D.Gregorio in *epist.lib.2.epist. 25.& c.fin.eadem d.*quod est ex Gelasio Papa,& *c.Si quis viduam,el 1.ea.d.*quod est ex Innocentio Papa,*epist.2.c.5.& c. Si quis viduam,el 2.ea d.* quod est ex *can.*18.*Apost & c.Si quis viduam,*50.*d.*quod est ex Concilio Martini Papæ,*c.26. & c.fin d.*51.quod est ex Concilio Toletano 4.*c.*18.*& c.Qualis,*30.*q.*5 quod est ex Leone Papa, & *c.Nemo*, quod est ex Synodo Meldensi,*d.*32.*& cap.Matrimonium,d.*33.quod est ex D.Gregorio Papa. Huius autem irregularitatis ratio est tradita nu.1.Qualis autem debeat esse hæc corruptio, dixi disp.præced.n.7.

Vtrùm autem excusetur ab hac irregularitate, contra- 8
hentem existimasse eam,quam ducit, esse virginem, cùm tamen sit corrupta: vel eam omnino violenter cognitam esse,dicam hac eadem disp.num.15. Non contrahetur tamen hæc irregularitas,si quispiam virginem ducat, existimans eam esse corruptam. Quia censuræ numquam incurruntur ob solam intentionem,deficienti facto. Vt excommunicatus non est, credens se percutere clericum, cùm laicum percutiat: nec est irregularis enecans feram, putans esse hominem. Et *l.Eum qui, §.Iniuriarum ff.de iniur.* habetur verberantem Seium, cum crederet Titium, teneri actione iniuriarum, non illi, quem intendit, sed quem verberauit. Et ita docent *Borgasius de irregularitate part.5.titu.De bigamis, num.*12.*Anton.Cucus l.4.institut.maiorum,titul.*12.*num.*176 Sed fortiter videtur contra hoc esse ratio tradita *cap.Nuper, in fine, de bigamis*, vbi ponderatur affectus duplicis matrimonij ineundi ad hanc irregularitatem: quamuis caruerit effectu. Quia aut vtrumque

aut

aut saltem alterum est irritum, (vt dixi n.3.) Sed respondeo, ibi cum affectu concurrisse factum. nam re vera duplex ille contraxit de facto matrimonium, quamuis aliunde irritum fuerit. At in nostro casu non interuenit factum cum affectu. Credebat enim ille se corruptam ducere, at de facto ipso non duxit, sed virginem.

9 Rogabis tamen, cur matrimonium vnicum corrupti cum virgine non reddat hunc irregularem: cùm tamen id efficiat, quando femina est corrupta? Nam potior vrget ratio in priori euentu. Quòd verè vir ille carnem suam diuiserit in plures, nimirum, in vxorem, cum qua consummat, & in feminam prius fornicariè cognitam. Quod non contingit in posteriori casu: sed fictè & interpretatiuè dicitur carnem suam in plures diuisisse, (vt n.1. explicui.) Adde in vtroque casu deficere significationem matrimonij Christi cum Ecclesia, in quo vterque intactus est. Difficilis est assignatu ratio: & ideo defatigantur Auctores in ea quærenda. Et *Glossa* communiter recepta à iuris Pontif. professoribus, *c. Debitũ, verb Cognitam, de bigam.* varias rationes assignat. Quas tamen elegantissime confutans *D. Thom. 4. d. 27. q. 3. a. 1 quæstiunc. 3.* hanc veram rationem tradit, communiterque à Theologis recipitur, & à nonnullis Iurisperitis. Quippe cõsensus matrim. incuntis non cadit supra seipsum, sed fertur in alterum coniugem: atque ita ipsemet contrahens est quasi terminus, à quo; is autem, cum quo contrahit, est quasi terminus, ad quem fertur alterius coniugis consensus. At nullus actus sortitur speciem à termino, à quo; sed à termino, ad quem. Vitium ergo corruptionis ipsius viri, qui est terminus, à quo, respectu sui matrim. non debet ipsi nocere, vt irregularis efficiatur, sed vitium corruptionis in termino, ad quem. Atque subinde si ipsa femina irregularitatis capax esset, efficeretur vtiq; irregularis propter viri corruptionem: sicut vir talis efficitur ducens corruptam. Sed aduersus hanc rationem fortissimè insurgit *Bellarm. l. 1. de cleric. c. 24. ad fin.* nam duo consummans matrimonia legitima cum duplici vxore virgine, est verè bigamus & irregularis. Cùm tamen in termino, ad quem, non sit vitium, sed in ipsomet viro ad duplices nuptias transeunti. Et ideo concludit, hanc ducentem corruptam non esse irregularem irregularitate bigamiæ, sed quod ita statuerit Ecclesia ob dignitatem ordinum. Cum nulla differentiæ ratio possit assignari. Item, quia *cap. Si quis viduam, el 2. 34. d.* vbi prohibetur sacerdotem fieri, qui duxit fornicariam: similiter prohibetur, ducentem ancillam, aut comœdiarum actricem. Vbi nullum locũ habet bigamia, sed sola infamia. Sed à communi omnium sent. recedendum non est. Omnes enim alij, & Theologi, & Iurisperiti, quos n. 3. retuli, hanc irregularitatem inter bigamiæ interpretatiuæ modos numerant. Et ratio assignata à D. Thoma differentiæ, petita ex similitudine actuum naturalium, qui speciem a termino, ad quem, sortiuntur, est optima congruentia: quamuis non omnino conuincat: vt in cæteris rebus moralibus euenit. Nec obstat prior ratio Bellarmini. Quia consummans duplex matrim. non efficitur irregularis propter vitium matrim. iniri, sed ob ipsius multiplicitatem: ac proinde non spectatur, an vitium sit à termino, à quo, vel ad quem, ex quo actus speciem sumit. At quando est vnicũ matrim. cum corrupta, consurgit irregularitas ex ipsius matrim. vitio: ac proinde iure optimo petitur, vt id vitium consurgat ex termino, ad quem. Neque obstat etiam posterior eius ratio. Quòd in eodem textu plures irregularitates sanciri ex diuersis causis nihil obstet.

10 Triplex autem difficultas breuiter discutienda insurgit circa hunc bigamiæ interpretatiuæ modum. Prima est, vtrùm hanc irregularitatem incurrat ducens vxorem viduam, vel fornicariè cognitam, inualidè tamen propter aliquod impedimentum? Et sermo est de eo, qui nec professus nec in sacris constitutus est (de hoc enim est habendus sermo disp. seq.) Plerique affirmant hunc irregularem esse, ducti per *c. fin. de bigam.* vbi redditur ratio, cur in sacris constitutus contrahens vnicum matrim. irritum ob ordinis impedimentum, sit bigamus & irregularis: eo quòd habuerit affectum contrahendi cum operè subsecuto. Quæ ratio militat in præsenti euentu: hic enim habuit affectum contrahendi cum corrupta, & de facto quantum est ex parte sua cum illa contraxit. Hanc partem sustinent *Ricardus 4. d. 27. ar. 4. q. 3. corp. & ad 1. & ibi Palud. q. 4. a. 4. n. 28. & d. 38. q. 3. art 5 concl. 2. fin. n. 34. Goffred. sum. t. de bigam. n. 10 & ibi Hostiens. n. 3. casu 4. Alberic. in suo dictionar. lit. B. verb. Bigamus, in. fin. Astensis sum. 2. p. l. 6. t. 7. a. vn. quæstiunc. 2. Montaigna de bigam. q. 6 n. 2. vers. 4. Couar. clem. si furiosus, de homicid. 1. p. §. 2. n. 2. vers. 2. & 3.* dicens esse communem sententiam, *decisio quædam Rotæ à Nauarro nu. seq. allegando citata.*

11 At verius est non incurri irregularitatem in hoc casu. Quod nullo iure id caueatur: & ita succedit *regula, Non præstat, de reg. iuris. in 6.* vbi traditur generaliter, minimè præstare impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. Item quia quamuis ratio reddita *cap. Nuper, de bigamis. & c. fin. eod. t.* videatur hunc casum amplecti, (vt probauit contraria sent. n. præced. relata) at minimè amplectitur. Quod ibi sit sermo de clerico in sacris constituto, qui vel ante ordines aliud matrim. iniit, vel post ordines ducit viduam: & illa ratio, quod habuerit affectum contrahendi opere subsecuto, non est integra ratio, sed in ea suppleri debet, cum iam aliud matrim. contraxisset, siue verum ante ordinem, siue similitudinarium per votum solemne ordini sacro annexum. Vnde nil refert ad eam irregularitatem, siue viduam siue virginem duxerit (vt dicemus disp seq. n. 5.) Et ideo huius sent. sunt *Nauarr.* dicens sic nuper in sacra pœnitentiaria decisum fuisse, *in sum. Lat. c. 27. n. 195. & lib. 1. consil. in vtraque edit. t. de bigamis, toto consil. 1. Valentia 4. p. disp. 7. q. 19 punct. 3. in 1. specie irregularitatis. Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 9. fin. & in comment. lit. Y. Farinac. in sua pract. t. de inquisit. q. 8 n. 8. in fine. Manuel t. to sum. 2. edit c. 58. n. 5. concl. 4. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. t. l. 4. c. 7. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de irregul. *c. 22. in 1. specie irregular.* Et videtur censere esse probabilem *Emm. Sa sum. verb. irregularitas*, vbi de irregular. ex bigamia, *n. 2.* vbi relata vtraque sententia neutram definit.

12 Secunda difficultas est, an si illud vnicum matrim. cum vidua, vel corrupta, sit validũ iuxta Ecclesiæ præsumptionem, quamuis in foro conscientiæ non sit tale, incurratur hæc irregularitas? Vt si consensus fuit fictus, vel ante Trident. adfuit copula animo fornicario habita post spõsalia. Affirmant aliqui, propter rationes adductas disput. præc. n. 6. Sic docent *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 3. n. 20. a. 4. nu. 29. Supplem. Gabr. ibi q. 3. a. 3. dub. 2. Tabiena verb. Bigamia, q. 5 fine.* Et id in vtroque foro verum esse affirmant *Palud. & Suppl. Gabr. ibi.* Sed probabilius est non incurri. Quia cum id matrimonium sit irritum, dicendum est quod diximus n. præc. Quare si id vitium corruptionis fœminæ occultum esset, aut id matrim. ita vt sine scandalo posset ille ad ordines promoueri, non indigeret dispensatione (vt in simili dixi disp. præc. n. 6. vbi contrariæ rationi satisfeci.) Ita tradunt *Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 9 in comment. lit. Y. Viuald. candel. sacram. 2 p.* vbi de irregular. bigam. *n. 8.*

13 Tertia difficultas est, an ducens feminam à se solo defloratam efficiatur irregularis? Duplex est sent. Prior affirmat. Ducitur ex *c. Qualis, 30. q. 5.* quod est ex Leone Papa, vbi de sponsa habenda, ne quispiam bigamus efficiatur, hic dicitur: *Qualis debeat vxor esse, qua habenda est secundum legem, virgo, casta, & desponsata in virginitate.* Et *c. vn. de cleric. coniug. in 6.* ibi: *Qui cum vnicis & virginibus contraxerunt.* Vbi clarè petitur virginitas vxoris tempore initi matrimonij: quæ tunc in hac defuit. Secundo, quia per id matrim. non possunt significari nuptiæ inter Christũ & Ecclesiam: cùm reuera adsit corruptio tẽpore consensus & cõsummationis matrim. nec potest dici matrim. hoc retrotrahi, ac fingi initũ tẽpore, quo defiorata est vxor, ac proinde fictione iuris ductã esse virginẽ. Quia id statutũ est *c. Tanta, qui filij sint legitimi*, fauore legitimationis prolis ante matr. con-

ceptæ:quem defectum ius supplere potuit. At defectum significationis in hoc matrim. inuentũ supplere nequit. Tertiò, quia eadem res nequit contraria operari. At matrim.efficit,vt ducens corruptã sit bigamus. Ergo nequit efficere vt ducens corruptã à se,non sit bigamus. Et ideo hanc partem sustinent *Glossa c.Maritum, verb. Concubinam, d.33.Et c.Nemo,in fine,d.32. Host.sum. tit.de bigamis.post arborem bigamiæ,q.6.& c.2.n.2.verb.Virginem,de cleric coniug.* vbi *Ioan. Andr.ad fin. Imol.n.fin. Anchar.n.vlt.& c.vn.n.5.q.1.eod.t. in 6.& ibi Archid.statim in princ. Ast.sum.2.p.l.6.t.7.a vn.q.2.*

14 Posterior sent. (cui adhæreo) ait hunc non esse bigamum, nec irregularem. Prob.quia irregularitas ducentis corruptam ideo contrahitur,quod cum femina cum qua vir efficitur vna caro, diuiserit carnẽ suã in plures, censeatur etiam virum diuisisse ex iuris interpretatione(vt diximus n.1.)quod hic nullatenus reperitur. Vxor enim non diuisit carnem suã in plures:cùm ab vno solo cognita fuerit. Præterea,quia matrimonium illud retrotrahitur purgans præcedens vitium, *c.Tanta,qui filij sint legit.* atque ita perinde est,ac si à principio,quãdo ipsam virginem defloraui,duxisset.Et argum. contraria non obstant.Non primũ,quia ij textus petunt virginitatem in vxore tempore initi matrim onij, ad hunc sensum,vt ea nõ sit ab alio corrupta.Adde retrotrahi matrim.Non secundũ, quia falsò supponit ibi reperiri defectum significationis.Non tertiũ, quia matrim. non est per se causa bigamiæ, sed id matrimonium, ex quo consurgit defectus significationis: & eo casu quo bigamiam inducit, non potest operari contrarium.Et ideo hanc sent.tuentur,ex Theologis *D.Th.4. d.27.q.3.a.1.quæstiunc 3.ad 2.Ricard.ibi a.4.q.1.corp. Palud.q. 4.a.2.n.10.Maiorus q.6.col.2.vers.Et ex illo,Supplem.Gabr.q.3. a.2.ad fin.Sotus q.3.art.1.col penult.in fine quartæ concl Palacios disp.4.col.2.Celaia q.4.ad fin. D.Antonin.3.p.t.28.c.3.Petr. de Soto lect.18.de matrim.pag.4.vers.Hæc igitur,in fine,Ledesma 2. p.4.q.26.a.2.*vbi de irregular.*col.2.f.263.Toledo l.1.sum.c.26. n.5.Petr.de Ledesma de matrim.q.66.a.3.col.7.post 6.concl.vers. Sed circa hoc.Enriquez. l.12.de matrim.c.6.n.10. Valentia 4 p. disp.7.q.19.punct.3.in 1 specie irregularit.col.1.Emman.Sa sum. verb.Irregularitas,* vbi de bigamia,*n.2.Philiarc.de offic sacerd. to.1.p.l.4.c.7.Lud.Lopez 2.p.instruct.* vbi de irregular.*c.22.in 1.specie irregularitatis. Barth.à Ledesma de matrim.dub.73.fin. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.158.nu.3. conclus.2 fin.Viuald candel. sacram.2.p.* vbi de irregular.bigamiæ,*n.4.Vega 1.to.sum.c.38. casu vlt.Llamas methodo curat.1.p.cap.12.§.2.* Et ex Iurisperitis *Glossa c.Debitum,in fin.de bigamis, & c.Qualis,verb. Desponsata,30.q.5.& c.vn.verb.Contraxerunt,de cleric.coniug.in 6. & c.2.de cleric.coniug.in fine.* vbi *Anton.ad fin. Abbas n.4.idem Anton.c.Tanta,n.16.qui filii sint legit.& d c.Debitum,n.10. Ioann. Andr d.c.Tanta,n.3.in fine,idem Abbas d.cap.Debitum,n.penult. Cardin.d c.2.q.3.Francus c.vn.in princ.num.2.& ibi Dominic.in princ.n.6 de cler.coniug in 6.idem Dominic c.Nemo,in fi.d.32.& ibi Archid.n.vn.Turrec ibi,a 2.n.2.* & dicit esse celebriorem *Goffred.sum.t.De bigam.n.5.* Eam etiam tenent *Alberic.in suo dictionar.lit.B.verb.Bigam. Monald.sum.* vbi de irregularitate propter bigamiam,*col.2.vers.Item si aliquis. Ioan.de Friburgo in sum.confes.l.3.t.3.q.5. Alber.Trotius l.2.de vero & perfecto cleric.c.11.n.3.Rosella verb. Bigam.n.3 & ibi Supplem.Pisanæ, n.2. Angel n.5.Sylu.in princ.Armil.n.6.Tabien q.3. Montaigna de bigam.q.6.n.4. & 5.Villadiego de irreg c.13.n.2. Lex reg.35.t.5.p. 1.& ibi Greg.Lopez verb.El mismo. Nauar sum.c.27.n.195. Couar. Clem.Si furiosus,de homic.1.p.§.2.n.2.fin.Anton.Gomez 3. var.c.10.n.4.Borgasius de irreg.p.5.t.de bigamis,n.47.Ant.Cuc. l.4.institut. maiorum,t.12.n.177. Maiolus l.1.de irreg c.33 n.5. Farinac.in sua pract.t.De inquisitione,q.8.n.8.Lancelot.instit.iuris canon.l.1.titul. Qui promoueri non possunt,* §. *Item repellendi sunt,verb.In plures,Zauallos in suis pract.q.556.n.vn.*

15 Vltimus bigamiæ interpretatiuæ modus est, quam incurrit ducens virginem, si postquam adulterata est, illam carnaliter cognoscat. Hic casus habetur expresse, *c.Si cuius,d.34.* quod est ex *Conc.Neocæsarien.c.8.*cuius rationem reddidi nu.1. Hunc casum quidam intelligunt, quando vir sciens & prudens adulteram cognoscit, secus si ignarus adulterij. Ducuntur, quia licet officii lege coactus hominem enecans sit irregularis, vt iudex, at secus est de omnino ignorãte. Secundò,quia cùm homo non quatenus sensualis est, sed quatenus rationalis incurrat irregularitatem: necesse est,vt actiones illæ,ob quas irregularitatem contrahit,sint rationales,id est,ex iudicio rationis profectæ, ac proinde voluntariæ. Quod aufert ignorantia. Et confirm. quia significatio hominis, vt homo est, procedit ex ratione & arbitrio. Quæ desunt, existente ignorantia. Sic docere videntur *Gloss c.2.de bigam.verb. In bigamis.Rebuff.de pacific.possess.n.194. Lex reg.t.5.p.1.* vbi proponentes hunc casum, dicunt, quando scienter cognoscit vxorem adulteram maritus, incurri hanc irregularitatem.Et *Greg. Lopez ea l.35.verb. Que ver.* dicit hanc sent. esse æquiorem. Et tenent expresse *Emm.Sa sum.verb.Irregularitas,* vbi de bigamia,*nu.3 & Petr.de Ledesma de matrim. q.66.a.3.col penult.* Et in quodam simili, nempe, quando quis ducit corruptam, putans eam virginem,docent hũc excusari ab irregularitate, *Petr.de Ledesma ibi. Emm.Sa n.3.* & fortasse ita esse tradit *Anton.Cuc.l.4.instit.maiorum,t.12. n.175.* nisi cognita eius corruptione, eam postea cognoscat.Alii vero sentiunt, cognoscentem ignoranter vxorem adulteram repelli ab ordinibus suscipiendis, non vero à receptorum executione. Sic *Præpos.d.c.Si cuius.Bernard.Diaz practica can.in noua edit.c.16.ad fin. Ant.Cuc.l.4.institut.maior t.12.n.164.* Sed tenendum est, contrahi hanc irregularitatem,ex quacumque adulterii ignorantia cognoscatur vxor. Quod hic non agatur de vitio promouendi ad ordines, ad quod desideratur scientia: sed de significationis defectu,quem potest pati ignorans. Et lex promotionis factũ requirit, non voluntatem, *c.vlt.15.q.1.* Nec obstant argum.contraria. Non primũ,quia lõgè alia ratio est de irregularitate ex occisione iusta consurgente,& de hac. Quòd illa oriatur ex defectu perfectæ lenitatis,qui nullatenus inuenitur in ignaro occisionis. Hæc autem ex defectu significationis sacramenti, qui æquè inuenitur,siue scientia siue ignorantia adsit. Non obstat etiam secundũ cum sua confirm. quia satis est copula illa sit voluntaria,& ex arbitrio procedat,ac proinde sit actus humanus: quamuis ignoretur corruptio, vel adulterium vxoris. Et ideo ita sustinent ex Theologis *Ricard.4.d.27. a.4.q.1.corp.Et ibi Maioris,q.6 paulo post princ corol.4.& 1.argum.contra 1.concl.Supplem.Gabr.q.3.a.1.vers.Secundo contrahitur.Palud.q.4.a.2.nu.11 & d.35.q.1. a.4.n.27. Abulens.c.19. Matth.q.72. ad 4.Sotus 4.d.27.q.3. art.1.col.penult. concl.5. Petr. de Soto lect.18.de matrim pag.4.vers. Hæc igitur, Ledesma 2.p 4.q.26.a.2.* vbi de irregular.*col.2.f.363.Castro l.2.de lege pœn. c.14.corol.2. quod infert ex 1.concl. Angl floribus 1.p.* vbi de matrim.*q.1.a.vlt.in princ.Toledo l.1 sum cap.26.n.6. Philiarc.de offic.sacerd.to.1.p.1 l.4.c.7.Enriquez l.12.de matrim.c. 6.n.10.Manuel 1.to.sum.2.edit.c.158.concl.3.n.4. Viuald cand. sacram 2.p.* vbi de irregul.bigamiæ,*n.5.Lud.Lop.1.p.instruct. c.85.col.antepen.verb.Ingressurus & 2 p.* vbi de irregul.*c.22.in prima specie, Palacios 4.d.27.disp.4.col.4. Barth. à Ledesma de matrim. dub.73.col.2.* Et ex Iurisperitis *Goffred. sum.t. de bigamis,n.8.& ibi Host.n.3.Ioan.Andr.c.2.n 7.eod.tit. Anton.nu.* 11.*Cardin.q.1.Abb.n.8.Bellamera q.7.n.6. Henricus c.1.eod.tit. n.16.Idem Abb.c.Si vir.n.2.de adulter. & ibi Ananias n.2. idem Card.clem.Ex eo,n.4.oppos.1. de sent.excom. Alberic.in suo dictionar.lit.B.verb Bigamia.Felinus c.Ius generale,d.1.col.6.vers. Maritus adulteræ.Guliel.Benedictus c.Raynutius,de testam.verb. Cuidam Petro,nu.92. Astens.sum.2.p.l.6.t.7.a.vn. quæstiunc.2. Turrec.c.Si cuius,a.1.nu.2. & 3.d.34. Montaigna de bigamia,q. 6.n.6. Supplem.Pisanæ verb. Bigamia,n.1. Angelus n.2. Sylvester in princ. Armilla n.2.Decisio Capellæ Tholos.220.fine,& ibi Aufrerius n.1.2.3. & decis.235.n.4.& decis.256.nu.1. Albertus Trotius l.2.de vero & perfecto clerico, c.11.n.2. Tabiena verb. Bigamia,q.3. Villadiego de irregular.cap.13.num.1. Nauar.sum.c.16. n.27.& c.27.n.195. Couar.Clem. Si furiosus,de homic.1.p.§.2, n.3.vers.4.Greg.Lopez l.35.verb. Que ver,t.5.p.1.Iul.Clarus l.5. recept.§.fin.in pract crimin q.36.nu.10. Maiolus l.1. de irregular.c.33.n.6. Borgasius de irregular p.5.tit.de bigamis,num.46.*

Matien-

Matienzo lib.5.recop.t.1.rub gl.1.n.102. Gutier.quæst.can.l.1.c. 25.n.15. Bursat.cons.218.n.5. Cenedo collect.ad decret.166.n.vlt. Salzedo super pract.Bernard.Diaz c.16.v.Siue ignoranter. Et in alio, quod omnino est simile, docent idem asserentes ducentem corruptam, quam credebat esse virginem, fieri bigamum & irregularem ex Theologis *D Th.4.d.27 q 3.a.1. quæstiunc.3.ad 3.& ibi Palud.q.4.a.2.n.10. Supplem.Gab q.3.a. 1.vers.Bigamia interpretatiua, Ricard.D.Antonin.Maioris, Palacios, Bart.à Ledesm.proximè allegati, Sotus 4 d.27.q.3.a 1.col.3. vers.Quintus ergo,& col.5.in 4 concl.Ledes 2.p.4.qu.26.a.2.* vbi de irreg.*col.3 f 363. Angles floribus 1.p.* vbi de matrim. *q.1.a. vlt.in princip.* Et ex Iurisperitis, *Gl c.Nemo,v Virgo,d.32. Host. sum.t.de bigamis post arborem bigamiæ,qu.7.& ibi Goffred. n.6. Gl.c.vn.v.Virginibus, de cler.coniug.in 6.& ibi Archid. statim in princ.Anchar.n.1.Domin in princ.n.6.Francus in princ.n.2.Ioan. And.c.2.n.7.de bigamis & ibi Card q.1.Abb.n.8 Bellamer.q.5. n.10.fin.Turrec.d.c.Nemo,a.1.n.1. Alber.Astensis, Paul.Borgasius nuper relati, Rosella v.Bigamia,n.4.& ibi Supplem.Pisanæ nu.3. Angel.n.4.Sylvest.in princ.& q.3.Rebuff.de pacif.possessor.n.194. Montaign.de bigam.q.6.n.5. Ausrer decis.Tholos.235.n 4.& 256. n.2.Covar clem.Si furiosus,1.p.§.2.n.2.vers.3.Maiol.l.1 de irreg. c.33.n.4.Humada p.1.t.5 l.5.super gloss.33.n.2.* Limitat autem *Bernard.Diaz in sua pract.in noua edit.c.16.ad fin.* vt sit irregularis vir cognoscens adulteram, si possit probare adulterium. Quia, *c.Si cuius,d.34.* vbi hæc statuitur irregularitas, petitur, vt vxoris adulterium sit euidenter probatum. Sed dicendum est cum *Castro l.2.de lege pœnal c.14.coroll 2. quod infert ex 1.conclus.* hanc facti euidentiam ad hoc solum ibi peti, vt si vir tentaret sacros ordines recipere, iustè posset repelli in foro externo, non autem vt vir ipse sit irregularis. Vnde optimè *Nauar.summ.c.16.n.27.* ait quoad forum conscientiæ nil referre, possit vir probare adulterium, nec ne. Tandem idem dicendum est, quamuis femina sit vi præcisa cognita, illam enim ducens, aut iam ductam virginem cognoscens post id adulterium violentum, efficitur irregularis & bigamus. Quia vis illa præcisa excusat feminam à culpa: at non efficit matrim. illud esse aptum ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia. Atque ita docent *Gl.c.Nemo,v.Virgo,d.32.& ibi Turrec.ar.1. n.1.Montaigna de bigamia,q.6.n.5.Enriq.l 12.de matrim.c.6.n. 10.Maiolus l.1.de irreg.c.33.nu.6 Palacios 4.d.27.disp.4.col.4. Vivaldus cand sacram.2.p.* vbi de irregul.bigamiæ,*n.7.*

16 Tandem dubitatur, an maritus cognoscens vxorem adulteram, Ecclesia præcipiente, vel eo quod lis pendeat, vel quia nequit adulterium probare, incurrat hanc irregularitatem? Quidam negant. Quia iniustè puniretur ob actum, ad quem tenetur, contra *cap.Nabuchodonosor,23.q.4.* Secundò, quia alias eodem actu mereretur vir & demereretur: ac dignus esset præmio ac pœna: contra *c.Sciẽdum, 8.qu.1.* & eadem res contrarios haberet effectus, contra *l. Qui hominem,§.vlt.ff.soluto matrim.* Tandem, quia vir tunc non sibi præiudicat, quin possit accusare vxorem de adulterio, eo quod potius dicatur cognosci, quã cognoscere vxorem. Ergo nec sibi præiudicabit ad irregularitatem incurrendam. Et ita sustinent *Innoc.c Inquisitioni,n.1.de sentent.excom.& ibi Ioan.And.n.3. Ant.n.12. Anchar n.3.* & ita affirmat posse dici *Glos.fin.c Si cuius,d.34.* & dicit esse probabile *Palacios 4.d.27.disp.4.col.4.*

17 Cæterum dicendum est, hunc incurrere irregularitatem. Idque probatur ijsdem rationibus, quibus n.15. probauimus eum incurrere, quando ignarus adulterij cognoscit vxorem: & ideo hanc partem tenent ex Theologis *D Th.4.d.27.q.3.a.1.quæstiunc.3.ad 4.& ibi Palud.q.4.a.2 n. 11.Supplem.Gab.q.3.a.1.vers.Secundo contrahitur, Durand.4.d. 35.q.1.a.2.n.7. Abulens.c.19.Matth.q.72.ad 4.Castro l.2.de lege pœn.cap.4.duplici pag.ante fin. Sotus 4.d.27.q.3.ar.1.col.penult. concl.5.Veracr.3.p.Speculi,a 5.concl.4.D.Antonin.3.p.t.28.c.3. Enriq.l 12 de matrim.c.6.n.6.Petr.de Ledes.de matrim.q.66 a. 3.col penult. Lud.Lop.1.p.instruct.c.8; col.antepen.vers.Ingressus,& 2.p.* vbi de irregul.*c.22.in 1 specie irregularitatis. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.158.n.4 concl.3. Vivald.candel.sacram.2.p.* vbi de irregul.bigamiæ,*n.6.* Et ex Iurisperitis *Glos c.Si cuius, in fine 34.d.* ait ita probabiliter dici posse. & tenent *Host,c. Inquisitioni, statim in princ.de sent.excomm.Card.ibi n.vn.vers. Quid si reddit ad præceptum, Henric.c.1 n.18.be bigamis, & c.Significasti,n.10.de diuort.& c.fin nu.5.de adult. Idem Host.sum.t. De bigamis, post arborem bigamiæ,q.9.& ibi Goffred.n.9. Alberic. in diction.lit.B.v.Bigamia,& lit.M.v.Matrim.8.vers.Quid si aliquis, Domin.d c.Si cuius,q penult.& ibi Turrecr.ar.2.n.5. Montaigna de bigam.q.6.n.6. Ausrerius decis.Capellæ Tholos.235.n.4. & 256.nu.1 Bernard.Diaz in pract.can.in noua edit.c.16.fin.& ibi Salzedo in addit.fin. Alber. Trotius de vero & perfecto cleric.c. 11.n.2. Rosella v.Bigamia,n 6.& ibi Supplem. Pisanæ n.5. Angel. n.2. Sylvest.statim in princ. Armilla n.2. Tabiena q.3. Nauar.sum. c.16 n.27 Covar.clem.Si furiosus de homicid.1.p §.2 nu.2.vers. 4. Gaet à repet.c.Ad limina,20.q.1.§.4 n.256. Iul Clarus l.5.recept.§.fin.in pract.crimin.q 36.n.10. Maiolus lib.1. irreg.c.33.n. 7. Borgasius de irreg.p.5 t.de bigamis n.46. Ant. Cucus l.4.instit. maior.t.12.n.165. Gutier.quæst.can.l.1.c.25.n.15. Flamin.de resignat. benef.l.5.q.3.n.189. Cenedo in collectan ad decret.166 nu. vlt.* Atque hæc sententia receptissima est apud omnes ferè Doctores.

Ad argum.num.16.proposita resp. Ad 1.dic, bigamiam hanc non inducere rationem punitionis & pœnæ, & ita nil mirum esse, si contrahatur absque delicto, imò ob actum meritorium & obligatorium. Sicut iudex tenetur pœnam mortis reo inferre, atque illam inferens incurrit irregularitatem, non ex delicto, sed ex significationis defectu consurgentem. Ad 2.dic, illo actu non mereri & demereri respectu eiusdem. Quia meretur augmentũ gratiæ & gloriæ: demeretur autem respectu irregularitatis, nec hoc est propriè demereri: cum hæc irregularitas non sit pœna. Atque proinde hi effectus non sunt contrarij. Ad vltimum dic, longè diuersam esse rationem. Quia ius accusandi amittitur per copulam post adulterium habitam, eo quod cum illa sit actus amicitiæ, præsumitur ac censetur condonatio iniurię: quod habere nequit, vbi copula non est spontanea, sed præcepto iudicis coacta. At irregularitas incurritur, eo quod deficiatur à coniunctionis Christi non Ecclesia significatione. Ad quod nil refert copulam coactam esse. 18

DISPVTATIO LXXXV.

Qualiter incurratur irregularitas ex bigamia similitudinaria, eo quod in sacris constitutus aut professus vxorem ducat?

SVMMARIVM.

Ducens viduam in sacris constitutus est bigamus & irregularis,n.1.
Quid, si virginem ducat. Referuntur variæ sent.n 2 3 4.
Proponitur sententia Auctoris,n.5.
An desideretur copula,& qualis,ad hanc irregularitatem,n 6.
An professus matrimonium iniens sit irregularis. Refertur opinio,n.7.
Exponitur sententia Auctoris,n 8.
An exigatur copula,& qualis,n.9.
An hæc irregularitas oriatur ex delicto,n.10.
An qui votum simplex castitatis emisit, efficiatur irregularis, matrimonium contrahens,n.11.
An laicus monialem professam ducens sit irregularis,n.12.

QVÆSTIONEM hanc difficilem reddit diuersus loquendi modus Doctorum. Et quia non omnes loquuntur de clerico in sacris constituto, & de professo, & aliqui diuersimode de illis sentiunt, ideo prius sermonem habebo de clerico in sacris constituto, & deinceps de professo. Et quidem non cadit in dubium, quin clericus in sacris constitutus viduã cognitam à priori viro vxorem ducens, ac cum illa consummans, efficiatur irregularis. Id enim expresse deciditur *c fin.de bigamis*, vbi dicitur hunc non esse propriè bigamum, quod vnicum tantum matrim. idque irritum iuerit, & sic non defecerit à significatione sacramenti matrimonij, sed ob affectum intentionis ineundi matrimonij cum opere carnali subsecuto, esse irregularem instar bigami. Huius autem irregularitatis rationem reddam n.5. 1

2 Dubium autem est, de clerico in sacris constituto virginem ducente, an sit irregularis? Varios inuenio modos hanc irregularitatem explicandi. Quidam aiunt tunc sacris initiatum effici irregularem, quando ante ordinem contraxit vnum matrim. & post ordinem aliud, vtrumque consummans: secus si vnicum cum virgine ineat, ac consummet matrim. Quia textus hanc irregularitatem inducentes, loquuntur de constituto in sacris, qui duplex matrimonium inijt, licèt alterum ante ordinem sactum, & alterum postea: vt *c. Nuper, de bigamis*, vel quando post ordinem ducit vnicam, viduam tamen: vt *c. final. de bigam.* Et cùm sint pœnalia hæc, non sunt extendenda ad constitutum in sacris, vnicam, & eam virginem ducentem: eo vel maximè, quòd longè dispar ratio sit in his euentibus. Nam in primo & secundo eo nuptiæ efficerent bigamum & irregularem, laicum eas ineuntem. Atque proinde verificatur in eis ratio reddita in illis textibus, nimirum, concurrere in eis affectum intentionis cum opere subsecuto ad nuptias de se bigamiam inducentes. At in vltimo casu, id matrim. nullam bigamiam laico inferret: ac proinde non inuenitur in clerico illud contrahenti affectus ad matrim. eo vitio laborans. Ita docent *Anton. c. Nuper, n. 7. de bigam. & ibi Abb. nu. 3. Palac. 4. d. 27. disp. 4. col. 7. Enriquez l. 14. de irregul. c. 4. statim in princ. in comment. & l. 12. de matrim. c. 6. n. 10. in comment. lit. I.* & fauet valde *Toledo libr. 7 sum. cap. 8. fin.* vbi ait nullo textu probari hanc irregularitatem clerici ineuntis matrim. & ita esse incertam; & fauent etiam alij, qui explicantes hanc irregularitatem, dicunt eam incurrere existentem in sacris, qui cum vidua vel secunda vxore contrahit, nec amplius explicant. Sic *Domin. c. vn. n. 6. & ibi Franc. nu. 5. de bigamis, in 6. Petr. de Soto lect. 18. de matr. pag. 4. vers. Hæc igitur, Anton. Cuc. l. 4. institut. maiorum, t. 12. n. 160. 161.* & similiter fauent *Goffr. sum. t. de bigam. n. 1. & Villadiego de irreg. c. 13. n. 2.* explicant enim hunc esse irregularem, si ante ordinem quoddam matrim. post ordinem verò aliud contraxerit.

3 Alij aiunt, clericum in sacris contrahendo matrimon. esse suspensum, non ea suspensione, quæ irregularitatem inducat celebrando, sed esse suspensum instar cuiuslibet notorij criminosi: ac proinde si matrimonium non sit notorium, sed occultum, minimè indigere dispensatione. Ita *Hostiens. cap. Sane sacerdotes, n. 2. verb. Ex indulgentia, de cler. coniug. & ibi Abb. n. 2. Imol. n. 2.*

4 Alij distinguunt sic: Professus vel in sacris constitutus, propter duo est irregularis, primò ob similitudinem ad verè bigamum, & hoc modo solum est talis, quando corruptam ducit: quia si ordo non adesset, adhuc esset bigamus. Alio modo ratione præsumptionis de incõtinentia, & ad maiorẽ sacri ordinis reuerentiam, & sic est irregularis, quamuis ducat vnicam & virginem. Ita *Sylu. verb. Bigamia. in princ.* & ita conciliat diuersas de hoc opiniones.

5 At verius est, incurri hanc bigamiæ irregularitatem similitudinariæ, quamuis in sacris constitutus cum vnica & virgine contrahat. Probatur ex *c. 1. qui cleric. vel vouent.* vbi de diacono, qui vxorem accepit, dicitur posse Episcopum cum ipso post peractam pœnitentiam dispensare, vt diaconi officium exequatur. Et *c. 2. eod. tit.* de subdiacono, qui matrimonium iniit, deciditur, vt si ad religionem transeat, concedat ei Episc. ascensum ad ordines superiores: quòd si transire nolit, minimè permittat eum in subdiaconatu ministrare, nec ad alios ordines promoueri, sed solum in minoribus ministrare. Ratio autem huius similitudinariæ bigamiæ ea est. Quia hic post matrim. similitudinarium initum cum Christo per votum solemne castitatis ordini annexum, de facto ad alias nuptias transiuit, eas consummans copula. Atque proinde verificatur in ipso ratio tradita in *c. Nuper, & c. fin. de bigam.* nimirum, dari quamdam similitudinem bigamiæ in hoc euentu propter affectum ad duplex matrimonium cum opere subsecuto. Quòd si nolis hanc irregularitatem appellare bigamiæ similitudinariæ, sed propter ordinis reuerentiam, & in pœnam incontinentiæ inductam, & sic velis conciliare Doctorum varias sententias, vt conciliat *Syluester n. praced. alleg.* non contradicam. Quia textus adducti probant hunc esse irregularem, at non probant hunc esse bigamum. Nec ad rem moralem confert, siue vnum, siue alterum dicamus, modo fateamur hunc esse irregularem. Nam licet dicamus esse bigamiæ similitudinariæ irregularitatem, tenebimus n. 10. non ob defectum significationis, sed ob delictum contrahi. At probabilius est, dici hanc irregularitatem bigamiæ similitudinariæ, ob rationem similitudinis dictam: & ita ferè omnes DD. allegandi numerant hanc inter modos bigamiæ similitudinariæ: quamuis alij ex citandis dicant eum esse irregularem, & non explicent modum. Et ideo hanc sent. sustinent *Gloss. fin. c. Sane sacerdotes, de cleric. coniug. Abbas c. 2. n. fin. qui cleric. vel vou. & ibi Alex de Neuo in fin. Astens. sum. 2. p. l. 6. t. 7. a. vn. quæstiunc. 2. Monald sum. tractatu de irregul.* vbi de irregular. propter bigamiã, *col. 2. vers. Item si aliquis. Turrecrem. c. Lector, dist. 34. ar. 2. n. 10. contl. 4. Rosella verb. Bigamia, n. 1. & 2. & ibi Armilla n. 7. Tabiena q. 3. Nauarr. sum c. 27. n. 195. Couarr. Clem. Si furiosus 1. p. § 2. num. 2. vers. 3. Maiol. lib. 1. de irreg. c. 33. n. 7. Flamin. de resignat. benef. l. 5. q. 3. n. 190. Humada p. 1. t. 5. l. 5. super Glossa 34. n. 1.* Et ex Theologis *Ricard. 4. dist. 27. a. 4. q. 1. corp. & ibi Palud. q. 4. a. 2. n. 12. & a. 5. n. 35. Supplem. Gabr. q. 3. a. 1. ad fin. Ledesma 2. p. 4. q. 26. a. 2.* vbi de irregularitate, *col. 3. fol. 363. Toledo l. 1. sum. c. 26. nu. 7. Valentia 4. p. disp. 7. q. 19. punct 3. in 1. specie irregularitatis. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 158. n. 1. paulo ante 1. concl. Emman. Sa sum. verb. Irregularitas,* vbi de bigamia, *n. 4. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. l. 4. c. 7. Vinald. candel. Sacrament. 2. p.* vbi de irregular. bigamiæ, *nu. 12. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de irregular. *c. 22. in 1. specie, Graffis 1. p. decis. l. 4. c. 27. n. 38.* Quod idem supponunt alij disp. seq. n. 20. referendi, docentes posse Episcopum dispensare cum hoc clerico, quando virginem duxit. Eiusdem sent. videntur alij, qui indistinctè docent clericum sacris initiatum, ineundo matrim. effici irregularem. Hi sunt ex Iurisperitis *Abbas c. 1. n. 3. qui cleric. vel vouen. & ibi Alexand. de Neuo n. 4. Hostiens. sum. t. de bigamis, n. 3. Angelus verb. Bigamia, n. 7. Aufrerius decisione Tolosana 235. n. 5. Rebuffus de pacificis possess. n. 194. Sylvest. verb. Irregularitas, q. 16. & verb. Matrimonium, 8. qu. 12. dict. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6 § 3. n. 1. Borgasius de irregul. p. 5. t. de bigamis, n. 47. Ant. Cucus lib. 5. institut. maiorum, t. 12. n. 214. Matienzo lib. 5. recopilat. t. 1. rubr. Gloss. 1. n. 157. Zaualos in suis quæst. pract. q. 558. n. vnico.* Et ex Theologis *Durandus 4. d. 27. q. 4. nu. 7. & ibi Maioris q. 6. statim in princ. Palud. 4. d. 37. q. 1. ar. 1. n. 8. & ibi Supplem. Gabr. q. vn. a. 2. concl. 2. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 8. post 2. concl. Sotus 4. dist. 27. q. 3. a. 1. col. 3. vers. Septimus demum, & col. vlt. concl. 6. Celaia ibi q. 4. statim in princip. Veracruz 1. p. speculi, art. 37. concl. 3. Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 1. art. vlt. in princ. Azor l. 13. institut. moralium, c. 13. q. 6. Petrus de Ledesma de matrim. q. 66. art. 3. col. antepenult. & q. 64. a. 4. concl. 1. & q. 53. art. 3. paulo post princ. vers. Circa istum a. Barthol. à Ledesma dub. 73. de matrim. col. 2. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 49. col. 6. vers. Circa eandem, Vinald. candelab. Sacrament. 1. p.* vbi de matrim. *n. 230. Vega 1. tom. sum. c. 34. casu 5. Llamas methodo curat. 1. p. c. 12. § 3.*

6 An verò requiratur copula, & qualis, ad incurrendam hanc irregularitatem; dixi hoc libr. 7. disp. 83. nu. 4. & duplici sequenti.

7 Hactenus egimus de clerico in sacris constituto matrim. contrahenti. Iam de professo ad nuptias transeunti agendum est. Quidam negant hunc irregularitatem incurrere. Quod ea irregularitas in iure non reperiatur. Nam *c. Quotquot, 27. q. 2.* cui oppositum asserentes innituntur, loquitur de solis feminis, quæ virginitatem promissam præuaricatæ sunt, interdicens eas inter virgines aut diaconissas consecrari. Sic *Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 10. Et Palacios 4. dist. 27. disp. 4. col. 7.* Idem sequitur quando cum virgine contraxit, secus quando cum corrupta.

Sed dicendum est idem prorsus quod n. 5. diximus de constituto in sacris matrim. contrahente. Quia eadem similitudo bigamiæ reperitur in hoc: cum post matrim.

simi-

similitudinariam per professionem cum Christo initum, affectet aliud matrim. contrahere. Et hoc colligunt ex *c. Quotquot*, 27. *q.* 2. quod est ex *Synodo Ancyrana cap.* 18. communiter DD. ita illum textum intelligentes, ibi, *Quotquot virginitatem pollicitam præuaricatæ sunt professione contempta, inter bigamos, id est, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt.* Vbi licet sermo sit de feminis, id à fortiori in viris procedit. Atq; ita esse irregularem hunc ex bigamia similitudinaria, quamuis vnicam & virginem ducat, tradunt ex Theologis *Ricard. Palud. vtroque loco, Supplem Gabr. Ledes. Valentia, Emman. Sa, Lud. Lop. Manuel, Philiarc. allegati n.* 5. *Toledo l.* 1 *sum. c.* 26. *n.* 7. Et ex Iurisperitis *Montaigna tract de bigamia, q.* 4. *n.* 4. *& q.* 6 *n.* 7. *Turrec. Rosella, Armilla, Tabiena, Nauar. Maiol. Flamin. Astens. relati nu.* 5. *Couar. Clem. Si furiosus, de homic. 1. p. §.* 2. *n.* 2. *vers.* 3. Et idem supponunt, quos referam disp. seq. n. 22. asserentes posse Episcopũ cum hoc dispensare, quando cum virgine contraxit. Et eiusdem sent. videntur alij, qui indistincte tradunt professum ad nuptias transeuntem effici irregularem. Sic docent ex Theologis *Palud. 4. d.* 37. *q.* 1. *a* 2. *n.* 12. *Durand. Maioris, Sotus, Celaia, Angles, Pet. de Ledes. Bart. à Ledes. Vega, Llamas n.* 5. *allegati, Vualdus candelabro sacram.* vbi de irregular. bigamiæ, *in* 2. *p n* 13. Et ex Iurisperitis *Speculat. t. de dispensat. §. Iuxtà, n.* 6. *vers. Et scias, Monald. sum. tract. de irreg.* vbi de irregul. propter bigamiam, *col.* 2. *vers. Item, qui post votum, Alberic. Angel. Borgasius, n.* 5. *citati, Nauar. l.* 1. *cons. t. de bigamis, in vtraque edit. cons.* 1 *nu.* 6. *Humada p.* 1. *t.* 5 *l* 5. *super Glossa* 33. *nu.* 2. Eiusdem sent. sunt alij asserentes idem dicendum esse de hoc professo, quod de clerico in sacris constituto matrimonium ineunte. Hi sunt *Goffredus sum. t. de bigamis, n.* 1. *Innoc c. Nuper, in fine, eo. ti. & ibi Host. n.* 4. *Ioan. And. n.* 4. *Cardin in fine, Bellamera q.* 1. *n.* 3. *Pet. de Soto lect.* 18. *de matrim. pag.* 4. *vers. Hæc igitur.*

9 An verò exigatur copula carnalis, & qualis; dixi hoc l. 7. disp. 83. n. 4. & duplici seq.

10 Hæc autem irregularitas clerici in sacris constituti, aut professi matrimonium ineuntis non oritur ex significationis defectu, sed ex delicto. Constat ex *c. Nuper, & c fin de bigamis*, quæ latè ponderaui disp. præced. nu. 6. alijs rationibus adductis ad hoc probandum. Et ita hanc esse ex delicto tenent *Ant. c. fin. n.* 9. *de bigam. & ibi Abbas n.* 6 *Enriquez l* 12. *de matrim. c.* 6. *n.* 11. *Manuel* 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 158. *n. penul. Vega* 1. *to sum. c.* 38. *casu* 1. *fine.*

11 Aliqui extendunt hanc irregularitatem ad eum, qui post simplex castitatis votum ad nuptias transit. Sic *Paulus Borgasius de irreg. p.* 5. *t. de bigamis, n.* 29. *Maiolus l.* 1. *de irreg. c.* 33. *n.* 7. *Lud. Lop* 2 *p. instruct.* vbi de irregular. *c.* 22. *in* 1 *specie irregularitatis*. Sed hoc non credo, cùm non reperiatur in iure. Nec sit eadem ratio, quæ de professo matrim. contrahente: in quo etiam aliqui negant (vt nu. 7. retuli) nedum in votum simplex habenti.

12 Quare audiendi non sunt alij, qui dicunt eandem irregularitatem contrahere, qui ducit vxorem voto castitatis astrictam, quamuis ipse solutus sit. Hi sunt *Maiolus eo t.* 33. *n.* 8. *Vualdus candel sacram.* 2. *p.* vbi de irreg. bigamiæ, *n.* 14. Sed meritò ab his discedit *Enriquez l.* 12 *de matrim c.* 6. *n.* 10. Quod nullo iure probetur.

DISPVTATIO LXXXVI.

An bigamiæ irregularitas extinguatur per baptismum, religionis professionem, vel dispensationem, & quis in ea dispensare possit?

SVMMARIVM.

An irregularitas bigamiæ tollatur per baptismum? Remissiuè, n. 1.
An tollatur per ingressum religionis, & alia irregularitates. Referuntur duæ sententiæ, n 2. *&* 3.
Proponitur sententia Auctoris, n 4.
An Pontifex possit dispensare in irregularitate bigamiæ veræ: & quo iure sit inducta. Refertur quædam sententia, n 5.
Declaratur opinio Auctoris, n. 6.
Refutantur distinguentes in hoc, inter potentiam ordinariam & absolutam Pontificis, n. 7.
An possit Episcopus dispensare in irregularitate bigamiæ veræ vel interpretatiuæ. Referuntur variæ sent. n. 8. 9. 10.
Proponitur sententia Auctoris, n. 11.
Quid, si ea bigamia sit occulta, n. 12.
Quid, si bigamus transeat ad religionem, an possit Episcopus in illa dispensare, n. 13.
Quid, quando necessitas ministrorum vrget: vt apud Indos, n. 14.
Satisfit argumentis, n. 15.
An in bigamia similitudinaria clerici ineuntis matrimonium, possit Episcopus dispensare. Referuntur variæ opiniones, n. 16. 17. 18. 19.
Proponitur sententia Auctoris, n. 20.
An possit Episcopus dispensare, vt clericus in sacris constitutus viduam ducens, obtineat beneficium, n. 21.
An integrum sit Episcopo dispensare in irregularitate bigamiæ similitudinariæ professi matrimonium ineuntis, n. 22.
An possit Episcopus dispensare in hac bigamia similitudinaria occulta, num. 23.
An ad impetrandam in bigamia dispensationem, sit opus explicare ternas vel quaternas nuptias interuenisse, an sufficiat binas vel bigamiam simpliciter explicare. Et quid, si concurrant simul bigamia similitudinaria & interpretatiua, n. 24.

QVANDO per baptismum deleatur irregularitas bigamiæ, satis dixi disp. 83. n. 8. & seqq. Quare in præsenti solum discutiendum est, quando tollatur per religionis professionem aut dispensationem. 1

Et quidem loquendo de professione religionis: *Ant. c. fin. nu.* 9 *de bigamis, & ibi Abbas nu* 2. sentire videntur, bigamiæ irregularitatem contractam ante religionis professionem deleri hac emissa, secus si postea contracta sit. Adduntq; non deleri similitudinariam clerici in sacris constituti ineuntis matrimonium: eo quod irregularitas hæc ex delicto oriatur. 2

Alij è contra aiunt, per professionem deleri omnem irregularitatem ortam ex proprio delicto: secus de ea, quæ ex significationis defectu consurgit. Ita *Glossa fin. c.* 2. *de apostatis.* 3

Cæterum dicendum est nullam deleri irregularitatẽ, præterquam in casibus in iure expressis, nimirum, quando oritur ex defectu natalium, id est, eo quod quispiam illegitimus sit. Constat, quia *cap.* 1 *de filijs presbyt.* tamquam quid speciale decernitur tolli hanc irregularitatem defectus natalium, & quidem non omnino, sed quoad ordines recipiendos: manente dignitatum incapacitate. Ergo secus est in alijs irregularitatibus, quas tolli non est in iure expressum. Fatentur tamen DD. huius sent. professionem religionis causam facilioris dispensationis præbere. Huius sent. sunt *Abbas c.* 2. *fine, de apostatis, & ibi Ananias fin. Socin c. Ad audientiam, col. vlt. de homicid. Sylvest. v. Irregularitas, qu. fin. Et ibi Armilla n.* 88. *Angelus v. Irregularitas vltimo, n. vn. Villadiego de irregul. cap.* 16. *n. vn. vers. Vlterius quæro, Couar. Clem. Si furiosus, de homicid. 1. p. §.* 2. *n.* 6. *Enriqu l.* 14. *de irregul. c.* 17. *n.* 2. Atque non deleri hanc irregularitatem bigamiæ affirmant etiam *Sotus* 4. *d.* 25. *qu.* 1. *a.* 3 *col.* 2. *& Flamin. de resign. benef lib.* 5. *q.* 3 *n* 194. Subdit *Sotus ibi* vsu obtentum esse, vt omnis irregularitas quoad ordinum susceptionem aboleatur professione religionis: dempta ea, quæ ex bigamia aut homicidio voluntario proficiscitur. Sed iure optimo ab eius sent. recedit *Enriquez l.* 14. *de irreg. c.* 8. *nu.* 10. Quod non constet de eo vsu.

Circa dispensationem autem, quidam negant Pontifici summo integrũ esse, in hac bigamiæ veræ irregularitate dispẽsare. Quod vitium bigami consurgat ex defectu Sacramenti, quod tollere non subest potestati pontificiæ. Secundò, quia hæc irregularitas habetur ex iure diuino. Iuxta illud *D. Pauli* 1. *Tim.* 3. vbi admonet Episcopum debere esse vnius vxoris virum, id est, non bigamum: vbi nomine Episcopi omnes sacerdotes comprehendit. Et ideo *c.* 2. *de bigam.* deciditur propter hoc Paulinũ testimonium non licere cum bigamis dispensare. Sic videtur tenere *Gl. c.* 2. *v. Dispensare, de bigam.* Alij verò licet concedant irregularitatem hanc esse de iure diuino, admittunt tamen Pontificem posse dispensare. Ita *Petr. de Soto lect.* 18. *de matrim. pag.* 3. *vers. Ex quibus denique, & pag.* 5. *vers. Restat iam.* 4

Cæterum absq; dubio tenendum est, irregularitatem hanc solo iure Pontificio inductam esse: ac proinde posse Pontificem in ipsa dispensare. Ducor, quod in lege Euangelica nullum præceptum diuinum positiuum existat, 5

præter fidei & Sacramentorum præcepta, (vt probaui disp.52.nu.2.) Cùm ergo hoc non pertineat ad materiam & formam Sacramentorum, nec ad ipsa suscipienda sub præcepto, & non sit naturale, non erit diuinum positiuum. Deinde, quia licet irregularitas hæc sit inducta à D. Paulo, est tamen de iure humano. Quia Apostoli erant etiam Episcopi, & vt Apostoli condebant S. Scripturam, vt Episcopi verò leges Ecclesiasticas: vt *Actor.15.* & consilia præbebant, vt 1. *Corinth.7.* Nec obstat Pontificem non posse auferre defectum significationis Sacramenti. Quia ad dispensandum id minimè desideratur, sed solum vt Pontifex tollat irregularitatem ex eo defectu ortam. Nec similiter obstat textus *cap.2.de bigam.* ibi enim dicitur non licere dispensare: ita vt verbum, Non licet, importet difficultatem, non autem impossibilitatem. Atque ita sensus est, non facilè & absque graui causa dispensari posse: vel dic non licere Episcopis inferioribus, qui Pontificem consulebant, an possent ipsi bigamos promouere. Rursus probatur hæc sent. Quia *cap. Lector, d.34.* Martinus dispensauit cum bigamo, vt subdiaconus fieret. Et *ibi Gl.v.Fiat*, refert Lucium dispensasse cum Episcopo Panormitano, qui bigamus fuerat. Deinde, quia etiam *D. Paulus 1.Tim.3.* petit Episcopum non percussorem. Et tamen nullus negat dispensationem in hoc Pontifici. Item, quia in Conc. Gangrensi dispensatum est in statuto Apostolorum, qui statuere presbyterum ob crimen fornicationis deponendum esse, *c.fin.82.dist.* cuius oppositum fuit *eo c.fin.* decretum. Et ideo hanc sent. sustinent *D.Th.4.d.27.q.3.a.3.corp. & ibi Ricardus a.4 q.4. Palud.q.4.a.5.n.33. Maioris q.6.concl.2. Supplem.Gab.q.3.a.3.dub.4. Sotus q.3.a.3.concl.1. Metina C.de ieiunio, qu.de dispensatione in Quadragesima, vers. His tamen non obstantibus*: & reliqui omnes Theologi. Et ex Iurisperitis, *Gl.d.c.Lector, v.Fiat. Et ibi Archid.n.2. & Turrec.a.1.n.2. Speculat.t.de de dispensatione, § Iuxta, nu.3. & 4. Goffred.sum.t.de bigam.n.11. & ibi Host.ad fi. Et idē Host.c.2. n.4. eo.t. & ibi Innoc. n.2. Io.Andr.à n.9. Ant.n.9. Abb.n.6. Card.q.2. Anchar.n.2. Bellamera n.1. Henricus c.1.de bigamis, n.22. & seq. Idem Anthar.c. vn.n.6.de bigam.in 6. & ibi Francus n.4. lex reg.5.t.5.p.1. & ibi Greg.Lop.v.Dos mugeres, Ananias c.Si vir, n.3.de adulter. Staphilæus de lit.gratiæ col.vlt. Couar. Clem.Si furiosus, de homicid.1.p. §.2.nu.4.* Et reliqui omnes Iurisperiti, & Summarum auctores, vt *Angelus v.Bigamia, n.8. Sylvest.ibi q.6. Tabiena q.7. Armilla n.9. Nauar.sum.c.27.n.197.*

7 Nec audiendi sunt *Henricus & Staphilæus num. præcedenti alleg.* qui hoc limitant, vt Pontifex possit potestate absoluta dispensare, secus ordinaria. Quos bene reprobat *Couar eodem n.allegatus.* Quia cùm hæc irregularitas sit ex solo iure humano, potest Pontifex potestate sua ordinaria illi derogare.

8 Potissima autem quæstio est de facultate Episcopi circa dispensationem in bigamiæ irregularitate. Et quidem loquendo de bigamia vera vel interpretatiua, variæ sunt sententiæ, quas refert *Gl.c.2.v.Dispensare de bigam.* Sed potissimæ sent. sunt quatuor. Prima ait posse Episcopos dispensare etiam quoad maiores ordines. Probat, quia Episcopi dispensant cum criminosis, *cap. At si clerici, de iudicijs*, qui instar bigamorum sunt. & pariter *Apostolus 1.Timoth.3.* interdicit eis promotionem ad ordines. Hanc refert tacito Auctore *Glossa citata.*

9 Secunda sent. sustinet non posse Episcopum dispensare cum huiusmodi bigamis etiam ad ordines minores. Ducitur quod *c.vn.de bigam.in 6.* desumptum ex Concil. gen. Lugdunensi, interdicit bigamis in minoribus ordinibus constitutis deferre tonsuram clericalem: nec committit dispensationem Episcopo. At hic nequit in decreto generalis Concilij dispensare, nisi specialiter sibi committatur (vt tradit communis sent. *c.At si clerici, de iudicijs.*) Et confirm. quia *Trident.sess.23.de reform.c.17.fine*, statuit minorum ordinum munia obeuntes debere esse cœlibes, & non bigamos. Hanc tenent *Ioan.And.c.vn de bigam.in 6.n.1.vers. In glossa 2.* ibi, *Lector. Et ibi Anchar.n.6. Dominicus n.5.vers. In fine glossa, Francus num.4.* quamuis enim non explicent de qua bigamia loquantur: at loquuntur de bigamia, de qua ille textus: qui de vera & interpretatiua intelligitur, teste *ibi gl.v.Bigamos.* Idem tenēt loquentes de bigamia vera, *Ioan. And.c.2 in fine, de bigam. Et ibi Card fine, Anchar.n.2.* Idem de vtraque bigamia tenet *Lud. Lop.2.p. instruct.* vbi de irregul. *cap.22.in 1.irregularitatis specie.* Idem docent indistinctè loquentes de bigamia *Ant.c.2.n.8. de bigam. & ibi Abb.n.5 fin. Villadiego de irregul.c.16.nu.vn.vers. Episcopus. Supplem.sum.Pisanæ v.Bigamia, n.penult. & ibi Angel.n.8. Greg.Lopez l.5.v.Dos mugeres, t.5.p.1. Flamin.l.5 de resign. benef.q.3.n.196. Toledo l.1. sum.c.26.n.8. Humada p.1.t.5.l.5.gl.33.n.3.* Et ita esse regulariter, licet possit Episcopus dispensare sustinenti legitima & euidenti causa, vt nobilitate, scientia, tradit *Lud. Gomez in tractatu Breuium, nu.21.* Et posse tantum hanc dispensationem admitti, quando merus laicus bigamiam contraxit; qui nondū statum aut priuilegium clericalia habuit, secus quando clericus, vtpote qui iam omne priuilegium amisit, tradunt *Henricus c.1.de bigam.n.26. Couar. clem. Si furiosus, de homicid.1.p.§.2.nu.4. Salzedo addit. ad pract. Bernardi Diaz c.16.verb. Dispensare.* Addunt *Couar. & Salzedo* posse etiam cum clerico dispensare, vbi maxima dispensandi causa subesset. Et subdit *Couarru.* adhuc in his casibus rem esse valde dubiam.

Tertia sent. ait non posse etiam quoad ordines mino- 10
res recipiendos dispensare Episcopum cum bigamo vero vel interpretatiuo: at posse admitti vt valeat dispensare in vsu ordinum minorum antea receptorum: per *c.Lector, d.34.* Ita tradunt *Nauar.sum.c.27.n.197. Valentia 4.p.disp.7.q.19 punct.3.in 1.specie irreg. Manuel 1.tom.sum.2.edit.c.158. concl.5.n.6. Philiarc de offic.sacerd.to.1.l.4.c.7.fin. Emm.Sa sum.v.Irregularitas*, vbi de bigam. *in fin. Vega 1.to sum. c.38.casu 1. Vinaldus cand sacram.2.p.* vbi de irreg. bigamiæ, *n.34.*

Vltima sent. (cui tamquam probabiliori adhæreo) asse- 11
rit, nullatenus integrum esse Episcopo quoad sacros ordines dispēsare: secus quoad ordines minores suscipiendos, susceptisq; vtendum. Probatur ex *c.Lector, d.34.* quod est ex Martino Papa, ibi: *Lector si viduam alterius vxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut si fortè necessitas sit, subdiaconus fiat. Nihil autem supra. Similiter & si bigamus fuerit.* Vbi si sermo esset de solo Pontif. non esset verum in solo subdiaconatu posse eum dispensare. Et quamuis in principio dicat textus, *in lectoratu permaneat*: & sic solum videatur Episcopo concedere facultatem dispensandi in vsu ordinis minoris antea recepti. At mox subdit: *aut si fortè necessitas sit, subdiaconus fiat.* Vbi apertè conceditur Episcopo facultas dispensandi in subdiaconatu recipiendo, occurrenti legitima causa. Quia tunc temporis non erat ordo sacer (vt notat *Goffred.sum.tit.de bigamis, in fine, & Host.in fine.*) Et ratio est. Quia cum sacris ordinibus sit votum castitatis solemne annexum, per illos deputatur quispiam simpliciter & perfectè diuino cultui, ita vt amplius reflectendi facultas non supersit. Quod secus in ordinibus minoribus contingit. Et ita non est cur circa hos denegetur Episcopo facultas dispensandi. Et ideo huius sent. sunt ex Theologis *D.Thom.4.d.27. quæst.3.art.3.corp. & ibi Albertus Magnus art.vltim. Duraudus quæst.4.in fine corp. Palud.qu.4.a.5.n.35. Supplem.Gabr.qu.3.fine, Sotus qu.3.a.3. concl.2. Petrus de Soto lect.18. de matrim.pag.5. vers. Restat iam, Palacios 4.d.27. disp.4.col.14. Angles floribus 1.p.* vbi de matrim. *q.1.a.vlt.dific.1 concl.2. Enriquez l.12. de matrim.c.6.n.11. Petrus de Ledes. de matrim.q.66.a.5.concl.3. Graffis 1.p. decision l.4.c.27.nu.38. Barth.à Ledesma de matrim.dub.vlt.col penult. Llamas methodo curat.1 p.c.11.§.3.* Et ex Iurisperitis *glossa cap.2.verb. Dispensare, in fine, de bigam. Et ibi Hostiens.paulo post princip. & in summ. eod.t.in fine* Et ita fortè esse tenet *Archid.d.c.Lector, nu.1.* Et tenent etiam *Albericus in dictionar.lit B. verb. Bigamia, ad fin. Astensis 2.p.sum.l.6.t.7.a.vn.q.7. Monaldus summ.tract.de irregul.* vbi de bigamia, *ad fin. Turrec.d.c.Lector, a.2.nu.7. conclus. 1. Sylvest.v Bigamia.qu.7.* Vbi *Armilla n.9. Tabiena qu.vlt. Borgasius de irregul p.5.tit.de bigamis, num.8.* Idem saltem in aliquo casu tenent quidam DD. (vt retuli nu.4.fine.) Idem quando bigamia est interpretatiua, secus quando vera,

tenet

tenet *Anton. Cucus l. 4. institut. maiorum, tit. 12. num. 186. 187.*

12 Aliqui temperãt priorem partem huius sent. nimirum, non posse Episcopum cum bigamo ad ordines maiores dispensare, vt intelligatur, nisi bigamia occulta sit: tunc enim poterit. Ita docent *Palud. Supplem. Gab. Tabiena, Armill. n. præc. allegati, Turrec. c. Lector, d. 34. a. 2. n. 11. concl. 5.* Qui sublimitat cum Paludano, quando ea bigamia occulta consurgit ex facto, quod suapte natura occultũ est. Vt si quis vxorem occulte adulteram cognoscat. Secus facto existẽti occulto per accidens, cum suapte natura publicum esse deberet. Vt si bigamia consurgat ex matrim. clandestino. Sed cui fundamento innitatur hæc limitatio, me later: & ideo illam non admitto. Verum quando est bigamia interpretatiua ex delicto consurgens (qualem disp. 84. n. 6. diximus esse, quæ oritur ex duplici matrim. neutro existẽte valido, aut altero valido, & altero irrito) si delictum sit occultum, potest Episcopus dispensare. Quia *Trident. sess. 24. de reform. cap. 6.* concedit Episcopis facultatem dispensandi in omni irregularitate ex delicto occulto, dempto homicidio voluntario. Et ita loquens de hac bigamia contracta ob duplex matrim. irritum, sentit *Enriqu. l. 12. de matrim. c. 6. fine.* Et ita limitationem dictam reprobat *Lud. Lop. n. seq. allegandus.*

13 Alij temperant eandem priorem partem, nisi bigamus ille ad religionem transeat: tunc enim dicunt posse Episcopum dispensare. Sic referunt aliquos tenere, nec improbant *D. Th. Durand. Alberic. Sylvest. Tabiena, Armilla, n. 11. allegati.* Et tenet *Albertus Magnus 4. d. 27. a. vlt. Enriq. lib. 12. de matrim. c. 6. n. 11. Vivald. candel sacram. 2. p.* vbi de irregul. bigamiæ, *n. 24.* Et dicit *Enriquez* fauere *c. 1. qui clerici, vel vouen.* & intelligi hoc, si ex licentia sui prælati subijciatur religiosus, qui exemptus est, Episcopo. Verum nec ille textus fauet, vtpote qui loquitur de bigamia similitudinaria. Nec video qua ratione aut textu possit prædicta limitatio probari. Nec id more & vsu probatur. Vt testantur *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 5. n. 35. Supplem. Gab. ibi, q. 3. ad fin. Sotus q. 3. a. 3. in fine corp. Turrec. c. Lector, d. 34. a. 2. nu. 9. concl. 3. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de irregul. *c. 22. in 1 specie irreg. Barth. à Ledes. dub. vlt. de matrim. ad finem.*

14 Tandem alij limitant, nisi necessitas vrgeat ob ministrorum penuriam, vt apud Indos: poterit enim tunc Episcopus dispensare vt bigamus ad subdiaconatum promoueatur. Probant ex *c Lector, d. 34.* vbi ea facultas conceditur Episcopo. Nec obstat tunc subdiaconatum non fuisse sacrum ordinem. Quia quamuis iam inter sacros ordines ascriptus sit, nullibi ea iuris dispositio sublata inuenitur: ac proinde seruanda est. Ita docent *Palud. & Supplem. Gab. n. præc. allegati, Turrec. eo c. Lector, a. 2. n. 8.* Idem sequitur *Enriqu. lib. 12. de matrim. c. 6. n. 11.* alio tamen ductus fundamento, nimirum ob tacitam Pontificiam commissionem ratione vrgentis necessitatis. Cæterùm posse Episcopum iure ordinario per *d. cap. Lector,* (vt priores volunt Auctores) nullo modo admitto. Sed credo cum DD n. 11. allegatis non posse. Quamuis enim ea textus decisio non inueniatur expresse correcta. At tacitè correcta creditur: cùm omnino causa illius cõcessionis cessarit, effecto iam subdiaconatu ordine sacro, instar aliorum: & sic eadem est ratio de illo, ac de alijs ordinibus sacris. Ad quos constat ex verbis expressis Pontificis *eo cap Lector,* denegatam esse facultatem dispensandi Episcopo. At posse ex tacita Pontificis dispensatione Episcopum in hoc dispensare, (vt voluit *Enriquez*) quando ingens vrgeret necessitas penuriæ ministrorum, nec esset aditus ad Pontificem, ob magnam loci distantiam, placet vtique propter rationem generalem, ob quam in simili necessitate probauimus l. 2. disp. 40. nu. 3. posse Episcopum in lege Concilij generalis vel Pontificia dispensare. Sed non video cur hæc facultas sit tunc ad subdiaconatum restringenda. Sed poterit in omnibus sacris ordinibus dispensare. Quia eadem necessitatis ratio militat. Imo necessitati fidelium ob ministrorum penuriam nullatenus consulitur, nisi Episcopus ad sacerdotium dispenset. Quia soli sacerdotes possunt conficere Eucharistiam, excipere confessiones, ac Extremam vnctionem ministrare. Quæ sunt Sacramenta, quibus fideles indigent.

Ad argum. primæ contrariæ sent. n. 8. propositum dic 15
cum *Gl. c. 2. v. Dispensare, de bigam.* aliud considerasse Apostolum, quando criminosum ad ordines promoueri interdixit, & aliud quando bigamum. Quippe illum exclusit ob personæ indignitatem, quæ pœnitentia aboletur. Et sic non mirum, si possit Episcopus dispensare. At hunc, ob defectum significationis, qui per pœnitentiam minime restauratur. Ad argum. 2. sent. nu. 9. propositum dic, eum textum non probare intentum. Quod tantum decidat bigamos omni priuilegio clericali nudatos esse: at de dispensatione mentionem non facit. Atque ita intelligi debet, dum non obtinuerint legitimam bigamiæ dispensationem. Et eodem modo dicendum est ad confirmationem. Quare bene ait *Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 11. in comment. lit. T.* non auferri per id decretum facultatem iure Episcopis concessam ad hanc dispensationem. Ad *c. Lector,* cui innititur tertia opinio n. 10. relata, constat ex dictis n. 11.

Hactenus de dispensatione in vera vel interpretatiua 16
bigamia discussum est. Iam de dispensatione in similitudinaria clerici in sacris constituti ineuntis matrimon. est differendum. Qua in re variæ sunt sent. Quidam negant Episcopo facultatem dispensandi, quamuis clericus ille vnicam ac virginem duxerit. Ducuntur, quia *cap. Nuper, de bigamis,* dicitur non licere cum clericis ineuntibus matrimonium dispensare. Sic *Maiolus l. 1. de irreg. c. 33 n. 7.*

Alijs placet, si in sacris constitutus maneat in seculo, 17
non posse Episcopum dispensare: secus si religionem ingrediatur. Sic reprobata distinctione communi Glossæ, & aliorum, ita concordantes *c. 1. & 2. qui clerici vel vouen.* docent *Ioan. And eo. c. 1 n. 2. & eo. c. 2. fin & ibi Card. in fin.*

Alij censent tunc posse Episcopum dispensare, quan- 18
do contraxit cum virgine vel vidua, & eam non cognouit. secus quando cognouit. Sic *Anton. c. 1. qui clerici, vel vouent. n. 8. & c. 2. fin.* atque ita textus illos conciliat. Sed hoc iam reprobaui disp. 83. num. 5. vbi probaui nullam incurri bigamiam absque copula: ac proinde non opus erit dispensatione.

Tandem alij volunt posse Episcopum dispensare, quã- 19
uis corruptam duxerit. Sic supponere videtur *Enriq. li. 12. de matrim. c. 6. n. 11.* vbi ait difficilius dispẽsare Episcopum, quando clericus cum vidua alias corrupta contraxit. Et *Palacios 4. d. 27. disp. 4. col. 15.* ait quando ante ordinem sacrum nullo matrim. copulatus est, sed postea corruptam duxit, posse Episcopum dispensare, non vt promoueatur hic ad vlteriores sacros ordines, sed vt in susceptis ministret. Addit tamen statim quasi dubitans, quale quale sit hoc, iurisperitorum esse decernere.

His tamen minime obstantibus, sic distinguendum est: 20
Si clericus ille cum vnica & virgine contraxerit, potest Episcopus dispensare: secus si cum vidua vel corrupta, vel duplex inijt matrim. Et posse Episcopum dispensare quãdo cum virgine contraxit, probatur ex *c. Sanè sacerdotes, de cler. coniug.* ibi: *Sanè sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi, eius habere executionem.* Et *c. 1. qui cleric. vel vou.* dicitur posse Episcopum diacono, qui vxorem accepit, post peractam pœnitentiam ei reddere dispensatiuè diaconatus officium. Et quamuis textus hi non explicent, quando cum virgine & vnicum est initum matrim. sunt ita necessario intelligendi, ne aduersentur duplici textui negãti in his casibus dispensationẽ. Quippe *c. Nuper, de bigam.* dicitur non licere cum clericis dispensare, qui in sacris constituti secundas mulieres sibi matrimonialiter conlũxere. Et *c. fin. eo. t.* dicitur non licere dispensare, quando tales clerici cum vidua cõtraxerunt. Et ratio huius sententiæ redditur à *Couarr. statim allegando* quòd hic clericus ducens virginem, nec verus, nec interpretatiuus, nec fictus bigamus sit, quamuis appelle-

tur

tur bigamus, saltem secundùm aliquam significationem ac similitudinem, eo quod indigeat dispensatione. Nec obstat textus *c.2.qui cler.vel.vou.* vbi solum conceditur Episcopis facultas dispensandi cum his clericis, quando verè pœnitentes sunt, ac religionem ingrediuntur. Quia is textus intelligitur de cõsilio: iure enim suo potest Episcopus dispensare, vt dicitur *c.1.eo.t.* Sic explicant *Gl.eo c.2.v. In subdiaconatu.* Et ibi *Innoc.nu.vn.* Et ideo hanc sententiam sustinent *Gloss c.1.v.Dispensatiuè, & c.2.v. In subdiaconatu, qui cler vel vou & c. Sanè sacerdotes, v. Ex indulgentia, de cler.coniugat & c. Nuper, v Dispensari, de bigam. Abb. d.c.2. in fin. & ibi Alex de Neuo in fin. Anchar. c.1.n.1. notabil.2 qui cler vel vou. Et ibi Præpos n.8. Ant d.c Sanè sacerdotes, in fin. Astensis sum.2.p.l.6 t. 7 ar. vn quæstiunc.2 Monald.sum.tract de irregul.* vbi de bigamia *col 2.v. Item si aliquis. Turrec c.1 Lector, d.34.a.2 n.10 concl. 4. Rosella v. Bigamia.n.2 Et ibi Angelus n.9. Sylvest q.8. Tabiena q vlt Armilla n.9. Conar. clem. Si furiosus, de homic 1.p § 2.n.2. vers.2. Nau.sum.c.27.n.197 fin. Borgasius de irreg.p.5.t. De bigamis n.9 Ant. Cucus l.4 instit. maior.t.12 n.188.* Et ex Theologis *Palud 4.d.27.q.4 a 2 n.12. & a.5.n.35. Toledo lib.1.sum.c. 26.n.8. Pet de Ledes. de matrim. q.66 a.5.fin. Valentia 4.p.disp. 7.q.19.punct.3 in 1.specie irregularitatis, in fin. Philiarc. de offic. sacerd.to. 2.p.1.li.4.c.7.fin. Emman. Sa sum.v. Irregularitas,* vbi de bigamia, *n 4. Lud Lop.2.p.instruct.* vbi de irregular. *c.22. in prima specie irregularitatis.* Temperant autem *Angelus, Sylvest. Rosella, Armilla,* dummodo clericus ille pœnitens sit, alias non poterit Episcopus dispensare: per *c.2.qui cler.vel vou.* petens hanc conditionem, vt possit Episcopus dispẽsare. Sed iam dixi ex mente Glossæ & Innocentij, conditionem eam peti ex solo consilio. Quod idem nõ obscurè significant *Abbas & Alex. de Neuo proximè allegati,* tantùm enim dicunt non debere Episcopum dispensare, quando clericus ille pœnitentiæ signa minimè exhibet.

21 Intellige autem non posse Episcopum dispensare cum clerico in sacris constituto viduam ducente, quoad officium, secus in beneficio: per *c. Presbyterum, d.28.* quod est ex 6 Synodo in Trullo, *cap.26.* ibi: *Presbyterum non legalibus nuptijs detentum cathedram quidem habere, sed ab officio abstinere præcipimus.* Vbi *Gl v. Habere,* ait beneficium hunc retinere, sed abstinere debere ab officio. Et sic docent *Ioan. And. c.fin in fin. de bigam. & ibi Ant.fin. Card.oppos it.2. Abbas fin. Bellamera in fine.*

22 Similiter poterit Episcopus dispensare in irregularitate bigamiæ similitudinariæ professi transeuntis ad matrimonium. Propter eãdem rationem, ob quam potest cum clerico. Et hoc quando cum vnica & virgine contraxit, secus quando cum vidua, vel duplex inijt matrimonium (vt n.20. diximus de clerico ineunte matrimonium.) Atque ita docent *Supplem. Gab.4.d.27.q.3 a.3. ad fin. Palud vtroque loco, Turrec. Rosella, Emman. Sa, Lud. Lop. citati n.20.* Quamuis *Astens. ibid allegatus* oppositum sustineat. Hoc tamen intelligendum est, quando professus est exemptus, si ex licentia sui superioris subijciatur Episcopo. Vt in simili retuli ex *Enriquez n.13.*

23 Poterit etiam Episcopus dispensare in hac irregularitate similitudinaria bigamiæ, si ex delicto occulto oriatur per *Trident. sess.24. de reform. cap.6.* Quia eam ex delicto, & non ex significatione oriri probaui in disp. præced. n.10. Et ita docent *Manuel 1.to. sum.2. edit.c.158.n.penult. Vega 1.to. sum c.38.casu 1 fin.* Quod est verum, quamuis clericus ille in sacris constitutus aut professus viduam duxerit post sacrum ordinem, vel professionem, cùm antea nullo matrimonio iunctus esset. Quia hic ex sola bigamia similitudinaria est irregularis. Matrimonium enim vnicum irritum cum vidua non inducit interpretatiuam bigamiam, (vt probaui disp.84.n.11.) Imò idem dicendum est quando ante ordinem sacrum, vel professionem, vnicum matrim. validum cum virgine contraxit, & post ordinem, aut professionem, aliud irritum cum quacumque. Vel ante ordinem & professionem duxit viduam vel corruptam inualide, & postea aliud matrimonium inijt, ordine iam suscepto, aut professione emissa. Vel post hæc contraxit plura matrim. cum quacumque femina. Quia in his euentibus cùm duo matrimonia non inueniantur valida, nec vnicum validum cum corrupta; solum reperitur, vltra bigamiam similitudinariam, alia interpretatiua. & cum hęc quoque ex solo delicto consurgat (vt probaui disp.84.n.6.) & illud sit occultum, poterit Episcopus in vtraq; dispensare: iuxta concessionem *Trident.eod.c.6.*

Tandem obseruandum est, in dispensationis bigamiæ impetratione non esse necessariam mentionem ternarum vel quaternarum nuptiarum, aut vlteriorum, sed satis est referre binas nuptias. Quia nullus textus trigamiæ meminit, sed solius bigamiæ. Præterea, quia adeò incapax est ordinis suscipiendi ac repræsentandæ cõiunctionis Christi cum Ecclesia trigamus, ac bigamus. Item, quia iudex plures latrones suspendens, non opus est in dispensatione impetranda, vt mentionem faciat de illis, sed satis est dicat se morte damnasse hominem. Et ita docent *Nauar. l.1. conf.tit de bigamis, in vtraque edit. toto conf.2. Enriquez libr. 12 de matrimon. cap.6 num.9.* Quamuis contrarium significet *Maiolus lib.1 de irregul. cap.33. ad finem,* ait enim tot posse multiplicari in bigamo connubia, vt nulla omnino expectanda foret dispensatio. At non satis est, se esse bigamum explicare: sicut nec esse illegitimum vel affinem. Sunt enim variæ bonum species. Similiter est necessario facienda mentio bigamiæ veræ, & interpretatiuæ, & similitudinariæ, si simul concurrant. Quia sunt diuersæ species. Vt si duo quispiam init matrimonia valida, & alterum cum corrupta. Quia adest bigamia vera, ratione duplicis matrimonij, & interpretatiua, eo quod alterum cum corrupta fuerit: & sic in reliquis casibus, in quibus plures species concurrerint. Nam omnium mentio facienda est. Quòd amplius constabit ex tradendis libro sequenti, vbi consanguinitatis & affinitatis concurrentium, vel plurium consanguinitatis graduum, mentionem faciendam esse probabimus. 24

DISPVTATIO LXXXVII.

Quæ sint pœnæ iure ciuili secundis nuptijs intra luctus annum contractis statutæ: & an sint iure canonico correctæ?

SVMMARIVM.

Explicatur vtilitas quæstionis: & quot disputentur, n.1.
Annus hic luctus an numeretur à die mortis viri scientiæ, n.2.
An vidua anno luctus nubens sit ipso iure infamis, & in his pœnis non sit necessaria iudicis sententia, n.3.
An possit dare posteriori viro vltra tertiam bonorum partem: & quid extraneo: & an hæc sit deductis legatis computanda, n.4.
Quid si integre instituat posteriorem virum hæredem, n.5.
An nubens infra annum, & postea vidua nubat post annum, possit huic viro vltra tertium bonorum relinquere, n.6
An nubens eo anno luctus sit expers cuiuscumque relicti, & donationis, & hæreditatis respectu extranei, n.7.
An teneatur sic acceptæ restituere. Et traditur regula, quando lex reddat incapacem quempiam hæreditatis, & teneatur eam restituere, n.8.
An hæc pœna intelligatur de relictis à quouis extraneo, vel coniuncto, num.9.
An priuetur omnibus relictis à viro, etiam in conscientia, n.10.
Quid de accepto titulo donationis à viro, n.11.
An perdat ante sententiam sponsalitiam largitatem, n.12.
An amittat habita à priori viro titulo oneroso, n.13.
An ducens viduam intra annum luctus amittat hæc, n.14.
An priuetur successione ab intestato prædicta vidua, n.15.
An teneatur medietatem suorum bonorum dare filijs prioris matrimonij, n.16.
An eximatur ab his pœnis, si sit minor, n.17.
Quid, si vel prius matrimonium vel posterius sit irritum, n.18.
Quid, si alterutrum non sit consummatum, n.19.
An hæc pœnas incurrat vidua intra luctus annum ducens vxorem, num.20.
Post n.20 inuenies summaria quæ desiderantur.

HACTENVS egimus de pœna iure canonico per secundas nuptias incursa. (si bigamia propriè pœna dici potest.) Iam de pœnis iure ciuili inductis, & de ijs quæ à testa- 1

testatoribus apponi solent, disserendum est. Et illæ quinem sunt in duplici differentia. Quædam enim imponuntur nuptijs infra annum luctus contractis. Aliæ verò secundis nuptijs absolutè imponuntur, in fauorem, nimirum, prolis ex priori matrimonio habitæ. De his ergo omnibus pœnis seorsum agendum est. Et in hac disput. agemus de pœnis secundarum nuptiarum infra annum luctus. Et in disput. sequ. 88. de pœnis in fauorem filiorum prioris matrim. Et in disp. 89. enodabitur qualiter reseruentur filijs prioris matrim. bona per coniugem secundis nuptijs copulatum, acquisita à priori coniuge. In disput. 90. disseretur, qualiter pœnæ secundis nuptijs indictæ, locum habeant in vidua fornicante. Et tandem disp. 91. de pœnis à testatoribus impositis coniugi ad secundas nuptias transeunti. In præsenti ergo duplex est quæstio disputanda. Prior, de pœnis, quas incurrit vidua intra annum luctus nubens. Posterior, qualiter eæ iure can. correctæ sint. Nec existimet aliquis inane esse pœnas has enumerare: cùm eas iure canonico correctas esse dicturi simus nu. 23. Imò id vtilissimum est. Quòd eæ pœnæ vim habeant aduersus viduas luxuriosè viuentes, (vt disput. 90. n. 1. dicemus.) Et præterea incurruntur eædem pœnæ, nec iure canonico corriguntur (vt disp. seq. n. 13. & 41. explicabimus) quando mater filiorum nutrix transit ad alias nuptias tutore minimè petito filijs. Et ideo deseruiet pœnas has enucleare, vt sciatur, quæ pœnæ in ijs euentibus incurrantur.

2 QVÆSTIO I. Quas pœnas subeat vidua intra annum luctus ad alias nuptias transiens? Supponendum est, annum hunc luctus esse primum post viri obitum. Atque annus hic luctus numeratur à die mortis prioris viri: atq; cedit ignoranti. Constat ex *l. Genero, ff. de ijs, qui notantur infamia*, ibi: *Sed cùm tempus luctus continuum est, merito & ignoranti cedit ex die mortis mariti.* Atque ita docent *glos. l. Si qua mulier, v. Festinatione, C. ad Senatusconsul. Tertul. & l. 1. v. Festinatione, C. de secund. nupt. Et ibi Garronis in noua edit. n. 105.*

3 Prima ergo pœna viduæ nubentis intra annum luctus est, vt efficiatur infamis, tam ipsa, quàm vir eam ducens. Constat ex *l. 1. C. de secund. nupt.* ibi: *Ex iure quidem notissimo sit infamis.* Idem habetur *l. reg. 3. t. 6. p. 7.* Et hæc infamia incurritur ipso iure. Quod constat ex *authen. de nuptijs, § Prima siquidem, collat. 4.* ibi: *Infamia mox sequetur, & erit omnino mulier propter nuptiarum festinationem infamis.* Quod particula illa, Omnino, etiam adiecta verbo futuri temporis, importet paratam esse executionem, & pœnam ipso iure incurri. Vt docet multis alijs relatis *Tiraquellus, l. Si vnquam, verbo reuertatur, à num. 76. C. de reuocand. donat.* Quod idem importat dictio, Mox, vt docent multis citatis *ibi Tiraquell. 1 n. 109. & Felin. cap. Rodulphus, nu. 34. de rescript.* Et in proprijs terminis ita docent *Gl. fin. l. Decreto, C. ex quibus causis infamia irrog. Et ibi Salicetus, fin. Baldus d. l. 1. n. 1. vers. Ibi, infamis, & ibi Salicetus n. 1. notab. 1. Garronis nu. 12. notab. 4. Decius n. 4. fin. notab. 5. Azo sum. t. de secund. nupt. n. 2.* Exigitur tamen sententia iudicis declaratoria facti, vt incurratur hæc infamia. Et ita tradit *Decius proximè citati.* Quare *glossa final. d. l. Decreto*, dum ait incurri infamiam hanc non expectata aliqua iudicis sententia, intelligi debet de sententia condemnatoria. Et eodem modo intelligitur *Garronis d. l. 1. n. 12.* dicens incurri absque aliquo iudicis ministerio. Atque ita statim *n. 17.* ad videndum, an desideretur sententia facti declaratoria, vt vidua illa tamquam infamis repellatur à testimonio ferendo, & alijs actibus, remittit se ad *Francum cap. Pro humani, num. 6. notabil. vltim. de homicid. in 6. & c. Felicis, § 1. in fin. de pœnis, eod. l.* vbi & *Felinus cap. Rodulphus, n. 35. vers. Sed declaratoria, de rescript.* docent in his pœnis ipso iure incursis non exigi, vt iudex per sententiam puniat, pœnamque pronuntiet: bene tamen desiderari, vt per sententiam declaret delictum seu factum: & iudice pronuntiante commissum esse, pœna à iure est inflicta, vt tradit *Bartol. l. Eius qui delatorem, ad finem princ. ff. de iure fisci.*

4 Secunda pœna est, vt posteriori viro non possit dare in dotem, nec in vltima voluntate relinquere vltra tertiam bonorum suorum partem. Constat ex *l. 1. C. de secundis nupt.* vbi expresse hæc pœna statuitur. Et quamuis ibi sermo sit de relictis in testamento, at nec inter viuos potest vltra eam quantitatem illi donare. Vt docent *ibi Gl. v. Testamento, & Salicet. n. 4. q. 1.* Quia ea donatio inter viuos est irrita, vtpote inter coniuges facta, nisi morte mulieris donantis confirmetur. At nunc quando confirmanda est, habet vim relicti in testamento *l. Papinianus, & l. Donatis, ff. de donation. inter virum & vxorem.* At relictum in testamento vltra tertiam partem non valet. Atque adeò, vltra *Glossam & Salicetum* allegatos, docent hoc *Albericus eadem l. 1. nu. 3. Cynus ibi, qu. 3. nu. 3. Garronis ibi, in noua edit. n. 110.* At ea tertia pars computanda est deductis legatis. Sic *Salicetus ead. l. 1. n. 5. & ibi Garronis nu. 113.* At non interdicitur tali viduæ donare vltra eam tertiam partem extraneo. Vt bene docent *Gloss. auth. de nuptijs, collat. 4. § Primæ siquidem, verb. Neque meritò, Azo sum. C. de secund. nupt. n. 2. Præpos. rub. de secund. nupt. n. 2. Alberic. l. 1. nu. 1. C. de secund. nupt. & ibi Garronis notab. 5. n. 30. & nu. 111.* qui bene vtroque in loco hoc temperat, nisi donet in fraudem, ea nimirum lege, vt ille postea donet marito.

5 Quod si integre vxor posteriorem maritum instituat hæredem: tunc vel dicendum est, posteriorem virum in solidum esse hæredem. Quia neque quispiam partim testatus & partim intestatus decedere: *reg. Ius nostrum, 7. ff. de regul. iuris.* At tenebitur restituere hæredibus ab intestato quod vltra tertiam partem habuit. Sic *glossa l. 1. verb. Testamento, C. de secund. nupt. & ibi Cynus, q. 1. Salicet. n. 5.* Addit *Gl.* vel fiscum auferre tamquam ab indigno. Quod *Salicetus ibi n. 5. & Garron. ibi n. 112.* dicunt procedere, in subsidium, nempe, deficientibus hæredibus ab intestato. Vel secundo potest dici, virum non futurum in solidum hæredem: eo quod sit casus specialis hic, in quo potest mulier partim intestata decedere. Ita *Bartol. ea l. 1. n. 1. Baldus ibi n. 10. Garronis a. 114.*

6 Si autem intra annum luctus femina secundò nupserit, viduaque effecta, & iam transacto anno luctus secundi viri nubat tertio, potest huic vltra tertiam bonorum suorum partem relinquere. Quòd pœna hæc limitata sit quoad virum intra luctus annum acceptum. At huic extra illum annum nupsit. Sic *Baldus l. 1. n. 2. C. de secund. nupt. & ibi Garronis in noua edit. n. 27.*

7 Tertia pœna est, vt sit expers cuiuscunque hæreditatis, legati, fideicommissi, donationis causa mortis. Vt constat ex *l. 1. C. de secund nup.* ibi: *Omnium præterea hæreditatum, legatorum, fideicommissorum, suprema voluntate relictorum, mortis causa donationum sit expers. Hæc namque omnia ab hæredibus, vel cohæredibus, aut ab intestato succedentibus vendicari iubemus.* Vbi *Gl. v. Ab intestato, & Alberic. n. 1. Garronis n. 44.* intelligunt, quando hæc vidua fuit sola instituta, succedere hæredes ab intestato: si verò alij cohæredes instituti sunt, eos succedere. Hæc autem pœna non intelligitur de relictis à viro, sed ab alijs præter virum (quos n. 9. explicabimus) nam paulo inferius loquitur eadem lex de relictis à viro: & nos de illis dicemus n. 10. Et ita docent *Gl. ea. l. 1. v. Relictorum. Et Garronis n. 38. & omnes scribentes ibi.* Atque constat ex textu expresso *§. Primæ siquidem, vers. Sed neque extrinsecus, authent. de nupt.* Poterit autem per donationem inter viuos accepta retinere. Quia expressus est sermo in hac pœna de relictis in vltima voluntate, aut donatione causa mortis acceptis. Et ita fortè esse verum dicit *ibi Gl. v. Causa*, & tradunt *ibi Cynus, n. 4. q. 4. Bald. nu. 3. fin. Decius n. 10. notab. 8. Salicet. n. 5. q. 3.*

8 Ex his videtur necessario dicendum, huiusmodi viduam intra annum luctus nubentem reddi omnino incapacem, ac proinde attenta hac legum dispositione teneri in conscientia sic accepta in vltima voluntate restituere alijs hæredibus, (dixi attenta legum dispositione, ne aliquis decipiatur: nam num. 23. dicam omnes has pœnas esse iure canonico correctas.) Quod inde constat, quia quoties hæreditas vel legatum auferuntur alicui tanquam

tanquam indignò, si redditur incapax & inhabilis per legem ad succedendum, illa non applicantur fisco, sed hæredibus venientibus ab intestato, vel alijs cohæredibus; si alij instituti sint. Quòd talis institutio habeatur, ac si scripta non esset, *l. 3. ff de ijs, quæ non pro scriptis habentur.* Incapax enim pro mortuo reputatur, *l. 1. §. Sed si patrono*, ibi: *Pro mortuo habetur, ff. de coniungendis cum emancipato.* Ac proinde succedunt alij testatoris hæredes: qui ea institutione non facta succederent. Item, quia iniquum esset, hæredem illum vel legatarium puniri in re, cuius dominium non acquisiuit, impediente acquisitionem incapacitate. Si vero non redditur incapax & inhabilis, applicantur hæreditas & legatum fisco. Quia cùm iam hæredi illi vel legatario acquisita sint, ac institutio valida fuerit, nullum ius supereſt hæredibus: eo quod bona illa desierint esse testatoris, ac acquisita sint ei, cui relinquuntur: & ideo si ab hoc tamquam ab indigno auferantur, succedet fiscus. Quam differentiam notant *Bartol. l. Hæreditas, n. 3. C. de his quibus, vt indignis: & ibi Baldus n. 6. Paulus n. 5. Salicetus num. 10. Iason nu. 10.* & reliqui scribentes ibi. *Cynus l. 1. num. 6. quæst. 8. C de secund. nupt. & ibi Decius nu. 10. notabil. 8. Garronis ibi, in noua edit. n. 40. Guilielmus Benedictus cap. Raynutius, verb. Mortuo itaque, el 1. nu. 37. de testament. Couarr. 4. decret. 2. p. cap. 8. §. 5 nu. 9 fin. Greg. Lop. l. 2. ti. 2. p. 7. verb. Ni puedan, & l. fin. verb. Cosas, tit. 7. p. 6.* & ex *ea l.* habetur apertè hæc differentia, *Molina l. 1. de primogen. cap. 9. nu. 26. & 26. Boßius pract. tit. de his quibus, vt indignus, bona auferuntur, num 3. Pelaez in 1. edit. de maior. 1. p. q. 1. n. 93. Ceruantes l. 4. Tauri num. 38.* Posterior tamen hæc pars, nempe, quoties hæres vel legatarius non redditur incapax, applicatur fisco, intelligenda est, nisi delictum illud respiceret offensam certæ personæ, tunc enim illi, & non fisco applicaretur. Vt docent *Bartol. Paulus, Salicet. Iason ibid.* Hinc infert, quando lex priuans aliquem hæreditate, aut legato, vocat alios hæredes ad eam successionem, induci priuationem ipso iure. Nam alias hæredes non admitterentur, sed fiscus. Quod constat ex dictis. Et tradit *Iason l. Si ab hostibus, n. 4 ff. solut. matr.* Cùm ergo mulieri secundò nubenti intra annum luctus, auferat lex hæreditatem & legatum, & ad ea vocet alios hæredes, manifestum est, eam reddi incapacem illius relicti. Præterea, quia *illa l. 1. C de secund. nup.* dicit: *Expers sit:* expers autem dicitur sine parte, *l. Experres literarum, C. de decurion. l. 10.* quasi partem nullam habeat in eo relicto. Tandem, quia *ea l. 1.* ait posse vendicare ab hæredibus hæreditatem illam, vel legatum. Quod rerum, quæ in dominio vendicantis existunt, est proprium, *l. In rem actio, 23 ff de rei vendic.* Et ita reddi incapacem hanc hæredem docent *Albericus dict. l. 1. n. 1. in fin. Et ibi Cynus in princ. notab. 3. & n. 6. q. 8. Salycetus n. 1. notab. 2. Decius n. 10 notab. 8. Garronis in noua edit. notab. 7. n. 38.* Et subdunt *ibi Decius & Garronis n. 39.* eam dispositionem haberi pro non scripta, & eiusmodi viduam non capere cum effectu.

9 Intelligunt autem hanc pœnam aliqui de relictis à quocunque extraneo, vel à coniunctis vltra tertium gradum. Quia *l. illa prima, C. de secund. nupt. in fine,* de his sic coniunctis loquitur. Sic sentiunt *Odofred. d. l. 1. & ibi Alberic. n. 1. Salycetus nu. 1. notab. 4. Garronis ibi, in noua edit. nu. 38. & 42.* Sed merito *Decius ea l. 1. num. 10. notabil. 8.* hoc improbat. Quia quod in fine illius legis dicitur de coniunctis vltra tertium gradum: expresse est de successione ab intestato. Et vbi sermo habitus est de relictis in testamento, indistinctè dicitur eam viduam esse incapacem.

10 Quarta pœna est. Priuatur mulier infra annum luctus nubens omnibus relictis à viro priori in suprema eius voluntate, ac priuatur non tantùm quoad proprietatem, sed etiam quoad vsumfructum. Vt constat ex *l. 1. C de secundis nupt.* ibi: *Eis etiam amittendis, quæ maritus suprema voluntate reliquerit.* Vbi cùm absolutè dicatur ea amitti, manifestum est, perdi quoad proprietatem & vsumfructum. Quamuis dum nubit post annum luctus, solam proprietatem retento vsufructu perdat: & hoc extantibus filijs prioris matrimonij (vt dicemus disp. 89.) Constat etiam ex *l. 3. t. 12. p. 4.* ibi: *Deue deperder las arras, e la donacion, que le fizo el marido finado, e las otras cosas que le uuiesse dexado en su testamento, e deuen las de auer los fijos que ficaren del: e si fijos non dexare, los parientes que uvieren de heredar lo suyo.* Et ita docent *Gloss. authent. Eiusdem pœnis, verb. Priuatur, Cod. de secund. nupt. Baldus dict. l. 1. n. 6. & ibi Decius num. 15. notabil. 13. Garronis ibi, in noua edit. num. 65. notabil. 11. Paulus à Montepico. l. Titia, §. Titia cum nuberet, qu. 64 num. 166. ff de legatis, 2. Surdus de alimentis, ti. 7. q. 22. n. 14.* Atque ad horum relictorum successionem vocantur illa l. 1. hæredes ab intestato. Et docet *ibi Glossa verb. Suprema*, hæc posse ab illis vendicari. Quare iuxta dicta n. 8. nisi hæc lex esset iure canon. correcta, nulla exigeretur sententia, vt vidua hæc amitteret, sed ipso iure teneretur restituere.

Intelligitur autem hæc pœna etiam de acceptis titulo 11
donationis à priori viro: ea enim omnia perdit mulier transiens ad nuptias intra annum luctus. Et constat ex ratione, quam nu. 4. tradidi. Quod apertis verbis deciditur *l. 3. regia cit. nu prac.* Et docent *Gl. l. 1. v. Suprema, C. de secund. nupt. & ibi Cynus n. 3. q. 3. Alberic. n. 3. Salycetus n. 5.*

Perdit etiam hæc mulier sponsalitiam largitatem, *l. 2. C.* 12
de secund. nupt. Sed ad hoc exigitur sententia. Quia textus solum dicit, *amittat.* Quod est verbum futuri. Et ita tradunt *Gl. ead. l. 2. v. Amittat: & ibi Cynus qu. 1. Bald. in princ. vers. Tertiò dicit, Salycetus ibi, n. vn. Azo sum. t. de secund. nupt. n. 2. fin.* dicens fortè ita esse.

Sed temperanda est hæc pœna, vt intelligatur de solis 13
acceptis à priori viro titulo lucratiuo: quæ enim titulo oneroso ab eo capit, non amittit prædicta vidua. Quòd *l. 1. & 2. t. de secund. nupt. & l. regia 3. t. 12. p. 4.* de solis acceptis titulo lucratiuo loquantur. Ita *Decius l. 1. num. 15. C. de secund. nupt. Ioan. Lup. rubr. de don. inter vir. & vxor. §. 50. n. 35. & l. 31. Tauri n. 36.*

At ducens viduam infra annum luctus non perdit re- 14
licta sibi à viro: quamuis ac indignus eis priuaretur, si illam cognosceret extra matrim. Quia *l. 1. C. de secund. nupt.* hac pœna solam viduam plectit, & vbi ducentem illa voluit comprehendere, vt in infamia, id expressit. Sic *Garronus ea. l. 1. in noua edit. n. 77.*

Quinta pœna est. Vidua intra luctus annum nubens 15
non potest succedere ab intestato suis consanguineis vltra tertium gradum. Habetur expresse *l. 1. in fin. C. de secund. nupt.* quare filio fratris non succedet ab intestato. Quia iam egreditur tertium consanguinitatis gradum, & est in quarto, secundùm iuris ciuilis computationem: quam in his rebus ciuilibus & successionibus seruandam esse tradidimus hoc l. disp. 50. n. 8. Et docent *Bald. ea. l. 1. n. 8. Decius n. 20. notab. vlt. Garronis in noua edit. n. 103. notab. 17.*

Vltima pœna est. Tenetur dare medietatem bonorum 16
filijs prioris matrimonij. Habetur *l. Si qua mulier, 4. C. ad SC. Tertul. & §. Primæ siquidem, auth de nupt. coll. 4.*

Nec excusatur ab his pœnis vidua intra annum luctus 17
nubens, ratione minoris ætatis. Quod *l. 1. C de secund. nupt.* eas pœnas indicens loquatur generaliter; nec in malis moribus minori subuenitur. Ita *Baldus ea l. 1. paulo post princ. & ibi Decius n. 2. & 21. Et ibi Garronis in noua edit. n. 5. notab. 1.*

Sed dubitatur primò, an ea pœnæ incurrantur, si ma- 18
trimonium contingat esse nullum? Et quidem vbi matrimon. prius irritum fuerat, censeo eas pœnas minimè incurri. Quod offensa nulla priori legitimo matrim. illata sit: non enim illud erat legitimum. Item quia secundum matrim. legitimè contractum pœna non est dignum. Quod enim legitime factum est, non meretur pœnam, *l. Gracchus, C. ad l. Iuliam de adult.* Et tradit *Ripa* alios referens *rub. C. de secund. nupt. in noua edit. n. 14. vers Sed de alio dubitari potest.* Et idem existimo vbi vtrumque matrimonium esset irritum. Nam cessat offensa veri prioris viri. Cùm is talis non esset. At quando prius matrimonium validum fuit, posterius autem irritum, non constat inter Doctores. *Albericus l. Feminæ, 8. nu. 5. ff de senatorib.* sic distinguit: Si femina illa impedimenti ignara secundò nupserit, non incurret. Quia vitiosè factum videtur non factum, *l. Quotics, ff.*

qui

qui satisfare cogantur. Nec præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum. *Reg. Non præstat. de regul. iuris, in 6.* Secus si conscia. Ne melior sit conditio feminæ delinquentis. Contra *l. Non solum, de noxal.* Idem sustinet *Iac. de Rauenna* per Albericum allegatus. At *Garronis l. 1. in noua editione, C. de secundis nuptiis, n. 10. notabili 3.* dicit incurri has pœnas consummatis secundis nuptiis, quamuis irritæ sint, ac ignorato impedimento contractæ. Quod iam priori viro iniuria sit irrogata. Sed quidquid sit in foro externo, in quo prior sententia plus mihi placet: at in foro conscientiæ credo non incurri pœnas has, etiam si scienter id posterius matrim. sit irritum & consummatum. Quia non futuram meliorem delinquentis conditionem spectat ad delicti pœnam: quæ in foro conscientiæ ante iudicis sententiam non ligat. Nec ratione fornicationis admissæ in illa consummatione incurruntur, nisi præcedenti iudicis sententia. Vt disp 90. n. 11. dicemus.

19 Secundò dubitatur, An incurrantur, si matrim. non sit consummatum? *Ripa rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. n. 16. & 17. verb. Ex his resultat*, ait minimè euitari has pœnas, licet prius coniugium consummatum non fuerit. Quod non sola turbatio sanguinis, hoc est, incertitudo vtro ex matrim. nascatur proles, est causa harum pœnarum: sed etiam despecta coniugis defuncti reuerentia, qui tam velociter dehonestatus est. Nec obstat reiici conditionem abstinendi à secundis nuptiis, vbi primæ consummatæ non sunt. Id enim intelligitur de perpetua abstinentia: secus ad tempus, vt ad annum luctus. At tenendum est non incurri, quando prius matrim. non fuit consummatum. Quia *l. 1. C. de secund. nupt.* supponit matrim. prius consummatum esse, ibi: *Nuptiarum festinatione*. Et paulo inferiùs, *Iis etiam amittendis, quæ prior maritus*. At in odiosis ac pœnalibus, nomine nuptiarum, matrimonij ac mariti, solùm matrim. consummatum, & vir qui consummauit cõprehenduntur, (vt probaui lib. 1. disp. 1. n. 3.) Idem probatur ex *l. Vxores, 9. ff. de his qui notantur infamia*, ibi: *Sponsi nullus luctus est*. Vbi *Glossa verb. Sponsi*, dicit posse intelligi, vt sponso non sit necesse sponsæ mortem lugere, nec è contra, & *l. Solet, 10. ff. eod. tit.* ibi: *Quæ virum eluget, intra id tempus sponsam fuisse non nocet*. Et quamuis *Glossa ibi, verb. Sponsam*, explicet per verba de futuro. At *l. reg. 3. tit. 12. p. 4.* id explicuit de sponsa de præsenti, ibi: *Pero la muger que fuesse desposada, si el esposo se muriesse ante que el matrimonio fuesse cumplido puede casar sin pena, quando quiere*. Et ideo hanc partem sustinent *Decius l. 1. n. 4. C. de secund. nupt. Et ibi Garronis in noua edit. n. 7. notabili 2. & rubr. C. eod. tit. n. 7. Ant. Gabriel to. 3. commun. opin. l. 3. tit. de secund. nupt. conclus. 5. n. 8.* Imo nec incurrit has pœnas vidua, quæ prius matrim. consummauit, posterius autem minimè. Quia *l. 1. C. de secund. nupt.* dicit, *nuptiarum festinatione*. Nuptiarum autem nomine in hac materia pœnali solæ consummatæ clauduntur, (vt proximè dixi.) Non ergo incurret has pœnas vidua, quæ posterius matrimonium non consummauit. Præterea, quia *Alberic. l. Feminæ, 8. n. 4. ff. de senatoribus*, vbi statuitur viduam retinere dignitatem prioris viri, quamdiu inferiori non nupserit: ait non extendi ad sponsam de præsenti. Et ita docent *Garronis ea. l. 1. n. 8. notabili 3. & ibi Decius n. 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 9. n. 6. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 41. col. 3.* Et idem dicendum est, si posterius coniugium intra luctus annum initum post illum consummetur. Quia nuptiarum festinatio, quæ his pœnis subiicitur, deficit. Non enim dici possunt nuptiæ illæ initæ intra annum, cùm eo tempore consummatæ nondum sint: nec plenè est iniuria priori viro irrogata: nec incertitudo vtro ex matrim. sit proles, subsequi potest. Et ita docet *Garronis ibid.*

20 Id demum monuerim, has pœnas feminæ secundò nubenti intra annum luctus statutas, nõ afficere viduum intra annum secundam vxorem ducentem. Quod maior honestas exigatur in feminis, quàm in viris: nec hi vxores lugere compelluntur, *l. Vxores. ff de his quæ notantur infamia*. Item quia *l. 1. C. de secund. nupt. & l. Si qua mulier, C. ad senat. consul. Tertul.* vbi pœnæ hæ imponuntur, est sermo de muliere. Et tandem id cõstat ex §. *Primæ siquidem, auth. de nupt. collat. 4.* ibi: *Sed viri quidem ibunt omni obseruatione securi*. Et ita docent *Host. sum. t. de secund. nupt n. 5. vers. Sic vidistis, Angelus auth. de non eligendo secundo nubentes, §. Quia verò, n. 15. Nicol. Arelatanus l. Generaliter, n. 8. q. 1. C. de secund. nupt. Ripa l. Feminæ, in princ q. 1. n. 2. in noua editione, C. eod. t. Garronis* multos referens, *l. 1. C. eodem tit. in noua edit. n. 4. notabili 1. Et ibi Decius n. 1. Boerius decis. 187. col. fin. n. 2. Tiraquel. l. Boues, §. Hoc sermone, in princ. n. 159. ff. de verb. signif. Acosta l. Cum tale, 8. Si arbitratu, in fine, n. 33. ff de cond & demonstr. Tello l. 15. Tauri, n. vn. Ant. Gabr. to. 3. comm. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 5. n. 7. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 4. gloss. 3. n. 1.* & alij, quos hi referunt.

SVMMARIVM.

An hæ pœnæ correctæ sint iure canonico? Refertur duplex sententia, n. 21 & 22.

Sunt correctæ iure canonico, n. 23.

An attento iure canonico, vidua intra annum luctus nubens priuetur omnibus, quæ ex liberalitate viri ad ipsam peruenere, n. 24.

An priuetur hæreditate viri, per secundas illas nuptias, n. 25.

An correctæ sint hæ pœnæ, quando vidua eo anni tempore nubit, vt incertitudo subesse possit, vtro ex viro sit proles, n. 26.

An hæ pœnæ sint in solo foro canonico & Ecclesiastico correctæ, n. 27.

An corrigatur iure canonico, vt ea vidua teneatur bonorum meditatem seruare filiis prioris matrimonij, n. 28.

An legatum vtriuis coniugi relictum, sub cõditione abstinendi à secundis nuptiis, debeatur ante annum: & an hoc sit correctum iure canonico? & qualiter correcta ratione legis corrigatur lex: & an leges iuris communis vim habeant in Hispania, n. 29.

An alimenta debeantur vidua, dum ei non restituitur dos, & quid, si secundo nubat: sitq; iure canonico hoc correctum, n. 30.

An viduæ sint prælandæ vestes lugubres, & teneatur secundò nubens eas restituere, n. 31.

An lectus quotidianus sit dandus coniugi superstiti, & qualis: sitq; restituendus à transeunte ad secundas nuptias, & reseruandus filiis prioris matrimonij: & ex quibus bonis extrahendus, n. 32.

Soluuntur argumenta, n 33.

QVÆSTIO posterior. An pœnæ hæ feminis secundò 21
nubentibus intra annum luctus statutæ, sint iure canonico correctæ? Qua in re quidam censent solam infamiæ pœnam correctam esse. Quod ius canonicum *c. penult. & c. fin de secund. nupt.* solum decidat huiusmodi feminas non incurrere infamiam lege statutam. Remanebunt ergo cæteræ pœnæ legales in pristino robore. Ita docent *Cynus l. 1. fin. C. de secund. nupt. Oldrad. Goffred. Iac de Aretio*, vt eos refert & sequitur *Baldus ibi nu. 7. Lucas de Peña, l. Mulieres, C. de incolis, lib. 10. col. 6. vers. Contrarium tenet.*

Aliis vero placet, nullam pœnam esse correctam. Quia 22
vbi non est quæstio de peccato, quod lex ciuilis foueat, nõ est iuris canonici corrigere leges ciuiles. At nulla versatur culpa in iis pœnis statuẽdis: imo iustissima ratione arcetur femina à tam celeri transitu ad alias nuptias, ac consulitur certitudini prolis. Et confirm. quia ius ciuile non punit secundas nuptias, nec eas damnat, sed nimiam festinationem. Secũdò, quia *l. 1. C. de secund. nupt.* infamiam inducens his feminis, est iure canon. approbata. Cum in decreti canone locata sit, *c. Infames. ad fin. 3. q. 7.* Sic sentiũt *Glossa l. Decreto, verb. Contrahere, C. ex quibus causis infamia irrogetur, & ibi Paulus in fine, Iac. Curtius l. 3. coniectural. c. 6.* Et *Glossa* aliquantulũ dubitauit *c. Cum secundũ verb. Certo, de hæret. in 6.* nam quasi dubitans dixit fortè eas pœnas correctas esse.

Cæterum verissima sententia est, pœnas has feminæ se- 23
cundo nubenti intra annum luctus statutas, corrigi iure canonico: atque adeo posse impune ad secundas nuptias viduam transire quocumque tempore. Probatur ex *c. fin. de secund nuptiis*, vbi quamuis textus solius infamiæ mentionem fecerit: at ratio, quam reddit, amplectitur omnes pœnas, ibi: *Non debet legalis infamiæ sustinere iacturam. quæ licet post viri obitum, infra tempus luctus, scilicet vnius anni spatium nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo vtitur facultate*. Cum ergo hæc ratio æque militet in omnibus pœnis illius anni luctus, censetur ius canonicum omnes illas abolere: non enim æquitas canonica patitur, vt mulier rem licitam faciens ac iure suo vtens puniatur. Insuper consulere voluit libertati matrimonij, ac iuri ad illud transeundi, ad sedandas carnis illecebras, vitandamque incontinentiam.

Posset enim accidere vt vidua carnis tentationibus vexata, passim illis succumberet, non audens intra illū annum nubere, timore pœnarum. Et ideo hanc sentent. sustinent *Glossa l.1.verb.Honorarias, C.de secund.nupt.& ibi Bart.fine.* Additio. *ad gloss.l.Decreto 19.verb.Contrahere, in fine, C. ex quibus causis infam. irrog.* vbi *Baldus in fin. Idem Bart. l.Liberorum, in fine princ.ff.de his qui notantur infamia. Et auth.de nuptiis collat. 4.§.Primæ siquidem, n.2. Idem Baldus d.l. Liberorum, §.Et si talis, n.3.& l.Si qua mulier, in fi.C.ad SC. Tertull. Goffred.sum.t.de secund.nupt.n.3.4.& 5. Innoc.c.fin n.vnico, de secund.nupt.& ibi Host.n.2.& 3 Ioan. Andr.n.5. Anton.n.2. Cardin.n.1.q.1. Abbas n.3. Anchar.n.9.q.2.& n.10.q.3.fine.* Alex. *de Neuo n.12.& 13. Henricus n.vlt. Præpos.n.3.col.penult. Idem* Anton. *c.1.de sponsal. n.12. Idem Ancharan. repetit.c.Canonum statuta, n.55.vers.Iuxta prædicta accedat, de constitut.& cons.17. ex prædicto themate, in princip. Dominic.c.Placuit, col.2.d.32.* Albericus *l.1.fine, C.de secund.nupt.& ibi Salycetus fine,* Angelus *de Perusio auth.de non eligendo secundo nubentes, in princ.nu.6.& l.Si qua mulier, n.vn.& repetit.l.Mater, n.4.C. ad Tertull. Corneus ea l.Si qua mulier, n.1.& ea l.Mater, n.2. Socin.reg.272.fin. Roman.cons.182.n.1. Decius rubr.C.de secund.nupt.n.6. Ripa ead.rubr.in fine,* Garronis *l.1.in 2. edit.n.133. C.eod.t.& ibidem auth. Eisdem pœnis, nu.11. Nicolaus Arelat.l.Generaliter, q.5.n.20. C.eod.t.& in suis responsis, resp.1. n.3 Bertachinus in suo dictionar.lit V. verb. Vidua nubens infra annum luctus. Baptist.de S.Blasio in repetit.rubr.decreti, nu.64. Guliel.Bened.c.Raynutius, de testam.verb.Et vxorem, decis.5.* vbi de succes. ab intestato, *n.90. Sylua nuptialis l.2. verb. Diuiti non est nubendum, n.78. Nicol.de Vbaldis de success. ab intestato, p.2.n.8. Bologninus in addit.ad Matthesilanum de success. ab intestato, a.2.in princ.membr.1.n.31. Boerius decis.186.n.7. Anton.de Roselis de success. ab intestato, n.194.* (habetur to.8.tract.p.1.) *idem Bologninus addit. ad consil.73. Ananiæ, in fine. Capra cons. 70.n.10. Nouellus de dote p.6 priuileg.16.n.6. Beroius cons.32. n.13.vol.2. Rebuffus 1.tom. constitutionum regiarum, tit.de constitut.in proœm.gloss.5.n.66. Brunell.de sponsal.concl.19 n.6. Montaluus l.3.fori, tit.1.l.13.verb. Pierda. Rolandus consil.86.nu.45. vol. Couarru.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.5.& 6. Greg.Lopez l.3. verb. Fasta vn año, t.12.d.4.* Acosta *c.Si pater, verb.Legauit, num.34.de testam.in 6. Villalobos in commun.opin.lit.B.n.28. Iulius Clarus lib.5 receptarū, §.Stuprum, n.6. Tello l.6. Tauri n.19.* Anton. Gabriel *to.3. commun.opin.l.3. t.de secund.nupt. concl.5.n.1. Anton. Cucus l.5.institut.maiorum, t.12.n.187. Minchaca de success.progressu, l.3.§.27 n.29. Sarmiento l.1.select.c.4.n.4. Valascus cons. 16.n.3.to.1. Perez lib.5.ordinam.t.1.l.fin.f.53.vers.Est tamen inquirendum.* Gutier. *l.Nemo potest, n.19 ff.de legat.1.lib.2. practic. q.95.n.5. Surdus de alimentis, t.7.q.22.n.15. Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3. Glossa 1.n.vn.& glossa 2.n.1.& n.44.& t.9.l.5. gloss. 8.n.5. Azebedo ea l.3.n.1.& 2. Lancelot. instit. iuris canon. l.2.t. de diuortiis, §. vlt. verb. Abolita. Spino speculo testam. gloss. 14. princ.n.99. Zauallos in suis quæst.pract.q.742.n.2.* Et ex Theologis, *Paludan.4.d.42.q.3.a.1 concl.6.n.10. Lud.Lopez 2.p instruct.* vbi de matrim. *c.41.col.3.* Et hæc sent. decisa est in hoc regno, *l.3.t.1.lib.5 nouæ recop.*

24 Hæc tamen sent. temperatur à quibusdam, vt intelligatur de cæteris pœnis præter quartam relatam n.10. illa enim non corrigitur iure canonico: ac proinde vidua infra annum luctus nubens amittet ante nuptialem donationem, & omnia, quæ ex liberalitate viri ad ipsam peruenere, siue donatione inter viuos, siue legato. Per *auth. de rest.& ea quæ parit, § fin.* Et ratio est, quia cùm virum suum ita velociter dehonestarit, iure optimo ac viro ingrata perdit ab ipso liberaliter accepta. Præterea, quia donatio facta à marito vxori, continet tacitam conditionem, ni transeat intra luctus annum ad secundas nuptias. Quilibet enim in dubio censetur disponere iuxta leges: vnde cùm facta sit sub hac conditione, non suspensiua, sed resolutiua, non dicitur pati detrimentum, quādo per secundas nuptias vidua illam perdit: sed tantum non acquirere lucrum. Ita videtur tenere *Glossa c.fin.verb.Legalis, de secund. nupt.* licet variet. (vt ibi aduertit *Abbas n.3.*) sed expresse tenent *Astensis sum.2.p.l.8.t.32.ar.vnico, q.4.* Anton. *de Burgos in repet.c.Ecclesia, de constitut.n.267.272.* At tenendum est, eam quoque pœnam esse correctam: cùm similiter tollat matrimonij libertatem: nec iure aliquo probatur eam tacitè inesse conditionem tali donationi absolutè factæ à viro. Nec censetur vir disponere iuxta leges, quæ iam iure canonico sunt abolitæ. Et ita hanc partem videntur sustinere omnes alij, nu. præcedenti allegati, cùm absolutè & generaliter tradant pœnas anni luctus correctas esse. Et in propriis terminis docent *Federicus consil.31. casus talis est.* Anton. *Host.Anchar.eo c fin.n.9. Abbas Couar. Ant. Cucus n.189. Surdus n.14.& 15. Perez eo fol.53.verb.Ex qua doctrina, Ludou. Lopez n prac.relati. Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3. glossa 1.n.vnico, & ibi Azebedo n.1.* Garronis *l.1.in noua edit.n.67. C.de secundis nuptiis.* Vnde inferunt Garronis, Couar. Anton. Cucus, Matienzo, Azebedo, Lud. Lopez, hanc viduam nubentem infra annum luctus, nec perdere proprietatem, nec vsumfructum relictorum à viro. Quod intellige, nisi habeat filios ex priori matrim. Tunc enim amittet proprietatem, & tenetur eam reseruare filiis illis, (vt bene aduertit *ibi* Azebedo *n.2.* Et latius dicemus disp.89.n.2.) Sed hoc non est eo quod sit pœna infra annum luctus nubentis: sic enim & proprietatem & vsumfructum amitteret, licet nullos filios haberet: (vt n.10. diximus) sed priuatur sola proprietate, retento sibi vsufructu, non in pœnam festinati matrim. sed perinde ac si post annum luctus nuberet, in fauorem filiorum prioris matrim.

Hinc deducitur, quid sentiendum sit, quando vxor in- 25
stituta hæres à marito nupsit intra luctus annum? *Alex. addit ad* Bartolum, *l.1. verb.Si qua mulier, C.de secund.nupt.* varia refert consilia Baldi & Angeli, asserentium eam priuari hæreditate, tamquam ingratam, & offendentem maritum. Cui sent. & ipse videtur adhærere, cum eam minimè improbet. At optimè ab his recedit *Garronis l.1.nu.84.& seq. in noua edit.* C. *de secund. nupt.* latè defendens eam non priuari. Quia cùm hæ pœnæ sint correctæ iure canonico permittenti impunè eas nuptias, non potest dici ingrata, nec offendens virum. Præterea, quia hoc expresse volunt Auctores num. præced. relati. Quamuis enim de legatis agant: fortior ratio est in hæreditate: illa enim sola tacita testatoris voluntate reuocantur: hæc autem minimè. *l.Ex parte, cum ibi notatis ff de adim.legat.* Tandem, quia non debet vna via permitti, quod alia est prohibitum *l.Scire oportet, §.1 ff de tutore & curat.*

Secundò temperant alij prædictam sent. vt sint correctæ pœnæ viduæ nubentis intra annum luctus, nisi ea anni parte nubat, vt meritò dubitari possit, an prioris an posterioris viri sit proles: tunc enim omnes incurrit. Quia tunc verè delinquit in prolē. Ita sustinent allegatis *Paulo de Liaza & Rainerio de Forliuio,* Baldus *l.Liberorum, §.Et si talis, n.3.ff.de his qui notantur infamia. Et l.1.fine.C.de secund.nupt. Anchar.repetit.c.Canonum statuta, n.51. vers.Iuxta prædicta accedat quæst.de constit.& c.fin.n.9.q.2.fine, de constit.& c.Cum secundùm leges, in fine, de hæretic.in 6. Corneus cons.21.n.20. vol.1. Sylua nuptialis, l.2.verb.Seni nō est nubendū, n.47. vers.* Aduertat igitur, *Brunel.de sponsal.concl.19.n.6.* Et *Abbas statim allegandus* dicit videri prima facie opinionem hanc valde probabilem. Et *Greg.Lopez l.3.verb.Fasta, t.12.p.4.* dicit esse multum æquam, ac rationi consonā. Verùm tenēdum est etiam in hoc casu correctas esse. Quòd textus *c.fin. de secundis nupt.* decidat liberam cōcedi facultatem viduæ transeundi ad alias nuptias infra annū luctus. Ergo concessa est in qualibet anni parte: & proinde cùm mulier à principio licitè nubat, non debet ei nocere futurus euētus incertitudinis prolis. Et ideo hanc partem tenēt *Glossa d.l.Liberorum, verb. Collocare, in fine,* Goffred. *sum.t de secund.nupt.n.5. Ioan. Andr.c. fin.in fine, de secund.nupt.& ibi* Anton. *n.6.* Abbas *n.3. Alex. de Neuo n.12.fine,& 13. Idem* Abbas *c.Ecclesia, n.15. de constit.& repet. eiusd.c.n.20. Aretin. ibi, ad finem, Felinus n.57.fine, in 2 declarat. Couar.4.decret.2.p c.3.§.9.n.5.* Greg. *Lopez l.5.fine.t.3.p.6.* dicit esse tutiorem: & *d.l.3.verb.Fasta,* dicit fortè esse probabiliorem. Ant. Gabriel *to.3.comm.opin.l.3.t.de secund.nupt concl. 5.n.6. Perez lib.5.ordin.t.1.l.fin.f.53.vers.Ex qua doctrina. Lud. Lopez 2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.41.col.3.* 26

Ter-

27 Tertiò alii temperant, vt correctæ sint hæ pœnæ quoad forum Ecclesiasticum, secus quoad seculare, in quo seruanda est legum has pœnas statuentium decisio. Sic *Cynus l.1.q.vlt.C de secundis nupt.* Sed contrarium est verissimum: nempe, in vtroque foro sublatas esse. Quod clarè probat textus *c. finali, de secund.nupt.* ibi: *Non debet legalis infamiæ sustinere iacturam.* Ergo vidua illa nec quoad forum ciuile erit infamis. Nam alias non esset sine iactura. Idem probat *id c.final.in fine*, dum ait leges non dedignari imitari sacros canones. At non imitarentur, si in foro ciuili hæc esset infamis. Et ita docent *glossa eo c. fin. verb. Legalis, & ibi Ioan. Andr. nu.5. Alex. de Neuo num.12. Henricus num. vlt. Astensis 2.p.summæ, lib.8.t.32.a.vn.quæst.4. Couar. Perez num. præced. allegati. Surdus de alimentis t.7.q.22.n.15.*

28 Tandem posset quispiam temperare quoad sextã pœnam relatam n. 6. & existimare eam non esse correctam, ac proinde teneri eam viduam reseruare filiis prioris matrim. medietatem bonorum. Quod ea pœna cedat in filiorum fauorem: sicut & viduam amittere proprietatem acquisitorum à marito, & reseruari filiis. Sicut ergo hæc pœna non est correcta, ita necilla. At dicendum est correctam esse. Quia hæc pœna non est principaliter inducta in fauorem filiorum, sed in odiũ festinationis nuptiarum: & proinde eis contractis post annũ luctus, minimè incurritur. Quod non contingit in reseruatione proprietatis bonorum filiis. Et ideo hanc sent. dicit fortè esse veram *Glossa fin. c.vlt. 2.q.3.* & tenet expresse *Garronis rubr. C. de secund.nupt.in noua edit.n.128. in 5.remedio, & l.1.n.106.* Et videntur tenere DD. omnes n.23. relati, dum generaliter tradunt pœnas anni luctus esse correctas.

29 Ex dictis deducitur decisio eius quæstionis, an iure canonico correcta sit decisio *auth. Cui relictum. C de indicta vidui. tollend. & auth. de nupt. §. Quæ verò, vers. Vnde sancimus:* vbi deciditur legatum relictum alterutri coniugi ab altero, vel à quocumque extraneo, sub ea conditione, si ad secundas nuptias non transierit, minimè posse intra annum peti, nisi spes nuptiarum deficiat: post annum verò posse peti præstita cautione de re cum fructibus restituenda, si conditioni paritum non fuerit. Qui annus numerandus est à die mortis testatoris, quicumque sit ille, & non à die scientiæ mortis. Vt bene tradunt *Baldus ea auth. Cui relictũ, n.12. cum Glossa ibi verb. Intra annum, & Iacobus de Bellouiso ibi. Acosta l. Cùm tale, §. Si arbitratu, in fine, n.34. ff. de condit. & demonst.* Et quidem videtur ea decisio iure canonico correcta. Quod ratio illius decisionis sit, vt tradunt *ea auth. Cui relictum, Oldradus & Albericus n.1. Iacob. de sancto Georgio n.3. Paulus n.4.* quia intra id anni tempus potius à secũdis nuptiis abstinere censetur vidua metu pœnarum, quas incurrit, *l.1.C. de secund. nupt.* quam vt pareat voluntati defuncti. Quod si hæc esset legitima eius decisionis ratio, manifestum esset (vt docet *Acosta d. §. Si arbitratu, in fine, n.31. & duplici seq.*) correctam esse eam decisionem. Cùm enim attento iure canonico possit vidua impunè nubere intra annum luctus: ac proinde correcta sit ratio *d. auth. Circa anni dilationem*, censebitur quoque decisio illius correcta: ac proinde integrum erit viduæ statim id legatum exigere, eiusque fructibus potiri. Correcta enim legis ratione, eius quoque decisio ablata censetur. Vt docent *Glossa l.1. verb. Prohibentia, ff. de legitimis tutor. Alex. l.1. num.6. vers. Vnum tamen, ff. solut. matrim.* vbi & alios refert *Iason l. Quod dictum, n.3. ff. de pactis.* At ea non est ratio huius decisionis. Nam ibi idem decernitur de viro, cui vxor vel extraneus reliquit sub prædicta conditione, & tamen vir aliud iniens matrim. intra annum luctus, nullis afficitur pœnis (vt nu.20. probauimus;) nec respectu extranei testatoris sunt aliquæ pœnæ statutæ viduæ transeunti ad alias nuprias intra annum à morte illius. Cùm tamen eo tempore non possit petere id legatum, vt ibi deciditur. Quare dicendum est, eam decisionem non esse iure canonico correctam. Quia hoc non imponitur in pœnam festini transitus ad secundas nuptias, nec ratione aliquã pœnæ induit, cùm nulli iuris ciuilis prohibitioni aduersetur viduum intra annũ luctus secundã vxorẽ ducere, nec viduũ vel viduã intra annum à morte extranei testatoris. Solæ autẽ pœnæ iuri ciuili inductæ in odium acceleratio-nis nuptiarũ corriguntur iure canonico, (vt diximus n.23.) Atque ita *Albericus, Baldus, Paulus, Iason, d auth. Cui relictum,* & ceteri scribentes ibi non meminere huius correctionis: quod nõ obscurum signum est, nõ esse correctã eam decisionem. Et ita sustinet *Garronis rubrica, C. secund. nupt. in noua edit. post 9. pœnam, n.22.* Et id supponit *Acosta d. §. Si arbitratu, in fine, n.34.* id etiam supponunt *Paulus à Montepico, l. Titia §. Titia cùm nuberet, q.64. n.167 ff. de legat. 2. & Mantica de coniect. vlt. vol. lib.11. tit. 19. num. 3.* dicentes id legatum non posse peti intra annum. Si enim id correctum esset iure canonico, posset vtique statim mortuo testatore peti. Sed in Hispania posset alia ratione contendi legatum hoc statim mortuo testatore deberi. Quod leges Imperatorum in ea nõ vigeant, nisi quatenus ratione naturali innituntur, *l.1. regia Tauri, & l. reg. 6. tit.4. part.3.* Et latè agit de hoc *Burgos de Paz in proœm. leg Tauri n.32.* Cùm ergo hæc decisio *d. auth. Cui relictum*, ratione careat: (vt testantur *ibi Baldus num.12. & Acosta d. §. Si arbitratu, in fine, num.35.*) & sit contra mentem testatoris, qui nullum tempus ad legatum præstandum destinans, censetur velle statim conferri, in Hispania vim non obtinebit: ac subinde statim debebitur id legatum. Et in hanc partem inclinat *ibi Acosta nu.36.* Sed dicendum est seruandam esse prædictam decisionem etiam in Hispania, & iuxta illam iudicandum. Quia quamuis leges iuris Cæsarei, quatenus ab Imperatoribus editæ sunt, & responsa Iurisconsultorum in libris ff. contenta, vt illorum responsa sunt, non habeãt vim legum in Hispania: at vim legum obtinent, quatenus consuetudine huius regni vt leges receptæ sunt. Quod vel praxis ipsa testatur, quotidie enim passim in tribunalibus regiis vt leges allegantur: nullique iudices sententiam ferunt, nisi iuxta illas, vbi iure regio non corriguntur. Quod latè probant *Burgos de Paz l.1. Tauri, à n.520. vsque ad 565. viuel. rubr. C. de bonis matern. p.2. n.12. Cifuentes l.3. Tauri, n.3. Ant. Gomez l.1. Tauri, init. P. Molina tom 1. de iust. tract.2. disp.176. fin.* Vnde legatum sub conditione viduitatis seruandæ, viduo vel viduæ à quocunque relictum, minimè debebitur etiam in Hispania, nisi transacto anno à testatoris morte: iuxta decisionem *d. auth. Cui relictum*, nisi deficiente nuptiarum spe, vt ibi dicitur. Vt si viduus sub tali conditione institutus, ad sacerdotium transeat. Vt expresse dicitur *auth. de nuptiis, §. Quæ vero, vers. Vnde sancimus, collat.4.* vbi *Glossa verb. Sacerdotii*, ait idem esse, si ad ordinem sacrum transeat, vel si mulier sub ea conditione legataria fiat monialis, vel aliter voueat continentiam. Et *d. auth. Cui relictum, verb. Deficiat*, ait *Glossa* vt si vidua monialis efficitur, aut conuersa, aut vir sacerdos. Et opponunt *Paulus ibi nu. Iason num. 6.* posse eam viduam post professionem egredi, & de facto nubere. Et respondent id spectandum non esse, vt nihil ad rem faciens, at si id eueniret, priuandam esse viduam legato illo, tanquam conditioni viduitatis minime parentem. Nec melioris conditionis sit delinquens, quam quæ legitime nupsit, ac in nullo deliquit. At credo hanc non teneri restituere, donec condemnetur. Vt dicam disp.91. num.42.

Secundò infertur, quid sentiẽdum sit, circa correctio- 30
nem opinionis communis, sentientis alimenta debita viduæ ab hæredibus viri, primo anno à morte viri, quo dotẽ consistentem in pecunia aut aliis rebus mobilibus non restituunt, prout possunt, non deberi, si intra eum annum luctus nubat. Quod sustinent dicentes viduæ iam nuptæ intra annum luctus non deberi ex tunc alimenta, nec eam dotẽ restituendam, donec labatur annus à morte viri *Iason §. Fuerat, nu.25. Instit. de action. Garronis rubr. C. de secundis nupt. in noua edit. n.39. pœna 17. Practica Ferrariensis in forma libelli quo vxor agit ad dotem, vers. Ac etiam alimenta. Rebuffus constitut. reg. to.1. tit. De sententiis prouisionalibus, a.3. n.13. fine: Couar. cit. Cyno, 4. decret. 2. p. c.3. §.9 n.9. Ant. Cucus l.5. institutionum maiorum, tit.12. n.160. Matienzo lib.5. recop. tit.1. l.2.*

glossa 2.n.34. Azebedo eadem l.3 n.6. & 7. Surdus de alimentis t. 7.q.22.n.9. Molina tom.2. de iustitia, tract.2 disp.322.col.antepenult.vers. Interim dum vxori. Ludou. Lopez 2.part.instruct. vbi de matrim. *c.41.col.4.* Cuius ratio est, quia hæredes mariti solum tenentur ad alimenta eo tẽpore viduæ præstanda, quãdo vidua ita pauper est, vt aliunde alimenta nõ habeat. At vbi secundò nupsit, adest vir, cui eam alere incũbit: ac proinde cessat obligatio hæredum viri. Ex qua ratione colligitur, si vir secundus ita egeat, vt vxori alendæ non sit; minimè eximi hæredes viri ab ea obligatione, vel dotem prædictam statim restituendi, vel præstandi alimenta eo priori anno, quo dotem restituere non tenentur. Quòd ratio, ob quam ea obligatio extinguenda erat, non deficiat. Atque ita docent *Couar. Anton. Cucus, Matienzo, Azebedo, Molina ibidem.* Addunt *Rebuffus & Surdus proximè allegati*, quamuis secundo marito habente vnde alat vxorem, extinguatur ius ad petenda alimenta residui illius anni, quo dos non restituitur ab hæredibus, posse tamen vxorem petere id, quod interest ob retardatam dotis solutionem: iuxta *c. Salubriter, de vsuris.* At hoc non approbo. Quia tantum tenentur ad id, quod interest, quando in mora sunt hæredes non restituentes dotem tempore, quod solutioni destinatum est, ac inde mulier patitur damnum lucri cessantis, aut damni emergentis: instar aliorum debitorum, qui eius detrimenti causa sunt, dilata iniustè debiti solutione. Vt tenet frequentior ac verior sent. quam referunt & sequuntur *Couar. 3. var. c. 1. num. 3. vers. Sexto. Valascus cons. 8. n. 4. vol. 1.* Cùm ergo hæredes viri non teneantur eo anno prædictam dotem restituere, non ipsis imputabitur culpæ, quòd non restituãt: vnde nec ad lucrum cessans, nec ad damnum inde mulieri emergens tenebuntur. Si tamen vir legasset vxori alimenta, teneretẽtur hæredes ad ea præstanda, quamuis secundus vir dives esset. Quia tunc non debentur alimenta in subsidium, sed iure directo actionis. Sicut quamuis dos in rebus mobilibus consistens non possit peti intra annum: at quandò à marito relinquitur in testamento, debetur statim, vt legatum illud aliquid operetur, *l.1.ff. de dote prælegata. § Sed si vxori, Instit. ad l. Falcid.* Sic *Surdus d.q.22.n.11. & 12.* Dubitatur ergo an hoc sit correctũ iure canonico: ac proinde non obstãte transitũ viduæ ad secũdas nuptias intra annũ luctus, teneantur hæredes viri illo anno, quo dotem non restituunt, alimenta illi viduæ pauperi ministrare, perinde ac tenerentur, si ad secundas non transisset nuptias. Videtur enim id correctum esse iure canonico: apparet enim pœna festinationis nuptiarum ea denegatio alimẽtorum. Sed absque dubio dicendum est, id non esse correctum iure canonico. Quod in pœnam inductum minime sit, sed eo quod cessarit ratio obligationis præstandi illi alimenta, (vt proximè diximus.) Atque ita omnes Auctores citati huius correctionis non meminere, quasi manifestum relinquentes id correctum non esse, idque expresse docent *Garronis rub. C de 2. nupt in noua edit. remedio 4. contra pœnas secundo nubentium, n.125. Ant. Cuc. l.5. institut. maiorum, t.12.n.109. Matienzo lib.5. recopil. t.1.l.3 glossa 2.n.19.*

31 Tertio deducitur decisio illius quæstionis, an vidua infra annum luctus nubens teneatur restituere vestes lugubres ex substantia prioris mariti sibi traditas: nec hoc iure canonico corrigatur. Qua in re breuiter præmittendum est, quid iure ciuili circa hoc constitutum sit. Quidam cẽsent hæredes mariti teneri dare viduæ vestes lugubres: & si eæ sint vilis pretii, & ad vsum quotidianum, efficiomnino vxoris: si autem festiuæ & magni valoris, non censeri eas donatas, sed traditas vt seruiant honori mariti defuncti: vt in aliis vestibus traditis vxori à marito distinguunt communiter DD. Et ideo si mulier tunc nuberet, posse hæredes mariti tales vestes pretiosas repetere: nisi consuetudo regionis aliud obtinuisset. Ita aliis citatis docent *Ioan Lupus rubr. de donat. inter vir. & vxor §.11.nu.8. Auendaño c Pratorum, 2.p.c.10.n.13. fine:* quamuis enim hic non distinguat, sint ne viles an pretiosæ vestes, sed dicit vestes lugubres datas viduæ esse ab ipsa, dum secundo nubit, restituendas: at refert Ioan Lupum loco prædicto, atque ita videtur intelligere cum eius distinctione. At neuter distinguit, nec explicat, an ad hanc restituendi obligationẽ desideretur, nuptias secundas esse intra luctus annum. Sed *Couar.* alios referẽs *4.decret.2.p c.3.§.9.n.10. Perez lib.1. ordinam.t.1.l.7.verb. Vestir de luto. Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3. glossa 2.n.36. Gutier.l.2 pract.q.95.à n.6. vsque ad 12. Ioan. Garcia de expensis c.8.à n.37. vsque ad 41. Lud. Lopez 2.part.instruct.* vbi de matrim. *c.41. col.4.* dicunt teneri hæredes mariti dare viduæ vestes viduales ac lugubres, etiam pretiosas, attenta regionis & personarum qualitate: & si dederint, casu quo dare non tenentur, præsumi donasse ei pro tempore viduitatis: nec viduæ incumbere onus probandæ consuetudinis deducendi has vestes ex bonis mariti, sed probandi solam consuetudinem, qua viduæ ius vel illis vestibus solent lugere maritos. At si vidua intra luctus annum nubat, teneri reddere has vestes ipsis viri hæredibus, siue sint pretiosæ siue viles. Et teneri viduam sic nubentem restituere vestes lugubres sibi datas, docent etiam *Quesada in suis quæst. iuris, c.25.n.vlt. vers. Circa quas vestes, Ant. Cuc. l.5 institut. maiorum t.12.n.190. Padilla l. Fideicommissum, num.12. C. de fideicommiss. Azebedo lib.5 recopil. t.1.l.3. n.8.* Alij, vt *Vitalis & Romanus*, quos refert & videtur sequi *Gregor. Lopez l.2. verb. Las dispensas, ad fin. titul. 11.p.6.* (hanc enim sent. refert in vltimo loco) dicunt quando hæredes tenentur viduam alere, quia mansit prægnans, vel dos consistebat in rebus mobilibus, nec restituitur statim, & vidua est pauper, teneri similiter hæredes ad vestimenta lugubria: secus quando non tenentur ad alimenta: si tamen tunc vestes, ad quas non tenentur, dederint, & sint viles, effici omnino vxoris: si vero sint magni valoris, censeri tradi ad vsum, & non animo donandi: ac proinde restituendas esse à vidua transeundo ad secunda vota: & hæc nisi aliud obtinuerit regionis consuetudo, quæ omnino seruanda est. Sed placet in hac controuersia sententia, quam multis citatis amplectitur *Barbosa l. Quæ dotis, 34 n.81. & 82 ff. solut. matrim.* vbi docet casu quo hæredes tenentur viduam alere, teneri quoque ad has vestes præstandas, secus autem non, nisi adsit consuetudo. Secundò ait, non videri verum vestes eas lugubres, si sint modici pretij, censeri donatas: sed sic dicit distinguẽdum. Si hęres tenetur eas vestes dare, eo quod teneatur eã alere, vel quia consuetudo id induxerit, debent indistinctè remanere eæ vestes apud viduam transeuntẽ ad secundas nuptias. Quia cùm hæres illas præstans satisfecerit propriæ obligationi, nil repetere potest, *l. Si quis pro vxore, 22. ff de donat. inter vir. & vx l. penult. ff. de impensis.* Item quia vestes illæ alimentorum nomine continentur, *l. Verbo victus, ff de verb. sign.* Sicut ergo alimenta semel præstita non restituuntur, ita nec illæ vestes. Si verò non tenebatur eas præstare, censetur donasse, & cùm nulla conditio sit expressa, semper retinebuntur per viduam transeuntem ad secundas nuptias. Vel recurretur (inquit) ad distinctionem traditam, an sint viles & quotidianæ, & tunc retinebuntur: an pretiosæ & festiuæ, & tunc vidua secundo nubens intra annum luctus eas restituet. Et in hoc euentu plus placet mihi hæc distinctio cum Auctoribus citatis. His ergo præmissis dicendum est, casum, quo vidua secundo nubens tenetur iuxta præmissa restituere vestes lugubres, minimè esse correctum iure canonico. Quod colligitur ex DD. citatis, qui eiusmodi correctionis non meminere. Et docent expresse *Ant. Cucus l.5 institut. maiorum t.12.n.190. Matienzo lib.5. recop. t.1.l.3. glos.2. n.* 39. Et ratio est manifesta. Quia hoc non statuitur in pœnam secundarum nuptiarum, sed quod in eo euentu censeantur vestes illæ accommodatæ viduæ, dum in vita viduali permanserit: quare ea cessante per secũdas nuptias, expletur tempus commodati, ac proinde succedit obligatio illius vero domino reddendi.

Vltimo infertur, quid dicendum sit de lecto quotidiano coniugi superstiti tradendo ex bonis defuncti; an 32
id procedat quamuis transeat ad secundas nuptias, ita vt

tunc

tunc non sit restituendus attento iure canonico corrigẽti in hoc dispositionem iuris ciuilis. Præmittendum est, lectum quotidianum deberi vtriuis cõiugi superstiti, eumque restituendum, si transeat ad secundas nuptias, iuxta *lib. 3. fori regij. tit. 6. l. 6.* ibi, *Si el marido o la muger muriere, el lecho que auian quotidiano sinque al viuo, è si se casara, tornen lo à particion con los herederos.* Atq; lectus hic quotidianus non intelligitur sericus vel pretiosus, quo tempore matrimonij coniuges vtebantur: sed is qui statui viduali cõueniens est. Vt late probat aliis relatis *Gutier. l. 2. pract. q. 97. n. 6.* Et constat ex doctrina *Baldi, Angeli, Felini, Corseti* & aliorum, quos refert & sequitur *Menoch. de præsump. l. 4. præsumpt. 134. n. 5.* vbi dicunt lectum vxori per virum non intelligi sericum, sed statui viduæ competentem. Et hanc legem fori esse in vsu testantur *Quesada in suis quæst. iuris, c. 25. n. vlt. vers. Circa quas vestes*, dicens iuxta illam pronunciatum esse in regia cancellaria Pinciana, *Aluaradus de coniect. mente defuncti, l. 4. c. 2. n. 39.* dicens iuxta illam decisum esse in Regio Granatensi prætorio, *Gutier. d. q. 93. nu. 5. Salazar in suo tract. de vsu & stylo, c. 2 in n. 28. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. n. 9.* Et tamquam receptam eam referunt, dicentes quod iuxta illam sicut vxor, quæ mortuo viro lucratur lectum quotidianum, perdit medietatem secundo nubens, & restituit hæredibus viri: ita vir secundam vxorem ducens perdit illius medietatem, ac restituit vxoris hæredibus, *Ioan. Lupus l. 15. Tauri, n. 4. Castillo ibi. paulo post princip. Gomez Arias l. 13. Tauri, n. 2.* Et eum esse restituendum à coniuge superstite transeunte ad secundum coniugium, tradunt etiam *Quesada proxime alleg. Perez lib. 1. ordin. t. 1. l. 7. verb. Vestir por luto. Molina to. 2. de iust. tract. 2 disp. 431. col. 9. & 3. tomo, disp. 607. col. 2. Lud. Lopez in suo instruct. 1. p. c. 176. col. 5. vers. Lectulus autem.* Nec explicant tempus intra quod sint futuræ secundæ nuptiæ, vt sit ille lectus restituendus. Nec debetur hic lectus coniugi superstiti, si defunctus non sit soluendo æs alienum. Hoc enim tamquam ex iustitia debitum præferendum est: nec defuncti bona dicuntur nisi eo deducto. Sic latius probant *Gutierr. l. 2. pract. 94. n. 1. & 2. Zauallos in suis pract. q. 1. nu. 10.* Et vult quidem lex illa fori, vt per transitum ad secundas nuptias, lectus ille quotidianus coniugi acquisitus diuidatur inter ipsum, ac coniugis defuncti hæredes, ibi: *Tornen los à particion con los herederos del muerto.* Hoc enim est diuidere cum eisdem: argumento *l. 29. Tauri, in princip.* Atque ita *Gutierrez l. 2 pract. q. 95. n. 15.* tenet, dicens se multoties vidisse praxi receptum, & sententiis iudicum lite mota decisum, vt coniux cui adiudicatur is lectus quotidianus, caueat se restituturum dimidiam partem heredibus defuncti, si alias elegerit nuptias. Et ita diuidendum tradunt etiam *Ioan. Lupus, Castillo, Gomez Arias, Azebedo proxime allegati Zauallos in suis pract. q. 1. n. 8. & 9.* Lectulus vero hic deducendus est ex aceruo lucrorum, quæ constante matrimonio acquisita sunt, quod si talia lucra non supersint, deducetur ex capitali coniugis defuncti: vt docẽt *Gutier l. 2. pract. q. 95. n. 17. Aluaradus, Lud. Lopez, proxime allegati Zauallos d. q. 1. n. 8. & 10.* & refert *Aluaradus* sic definitum esse in regio Granatensi prætorio. Vnde dicunt *Gutier. ea q. 95. n. 18. & Zauallos ea. q. 1. n. 8.* si lectus hic deductus sit ex dictis lucris, cum alias communis esset vtrique coniugi, superstitem, qui illũ integre habet, si secundis nuptiis copuletur, diuisurum cum hæredibus alterius medietatem, & si filij ex priori marrim. supersint, solam illam medietatem illis reseruari, reliquam autem medietatem, tamquam ex bonis propriis habitam, esse prorsus coniugis illius secundo coniugati. Addit *Gutierr.* lectum hunc deductum ex capitali coniugis defuncti, quod non supersint lucra aliqua, teneri superstitem, ad secundas nuptias transeuntem integre restituere, ac reseruare filiis prioris matrimonij si illi supersint, vt pote qui ex bonis coniugis defuncti est omnino habitus. Intellige autem restituendum esse hæredibus defuncti, quãdo superstes transiit ad aliud matrim. intra annum luctus. Vt docet *Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. fin. fol. 54. vers. Item per matrim.* Cætera de hoc lecto quotidiano videnda sunt apud DD.

allegatos. Dubitatur ergo, an correctum sit attento iure Canon. lectum hunc restituendum esse à coniuge secundò coniugato intra annum luctus? Respondetur negatiuè. Quia non est propriè pœna nuptiarum secundarum, & ita est communis coniugi vtrique: cùm tamen pœnæ anni luctus solam viduam afficiant: (vt nu. 20. probauimus) sed lex ea conditione lectum applicauit coniugi superstiti. Et ita tradit *Ioan. Lupus l. 15. Tauri, num. 6.* Et cæteri DD. relati tamquam rem manifestam supponunt.

Ad arg. n. 21. & 22. proposita resp. Ad propositum n. 21. constat ex dictis n. 23. quamuis enim is textus solam infamiam expresserit, at ratio in eo tradita ad omnes pœnas extenditur. Ad 1. cum sua confirm. propositum nu. 22. dic satis esse, vt iuris canonici sit legem ciuilem corrigere, per huius decisionem impediti libertatem à Christo permissam transeundi quandocumque ad posterius matrim. soluto priori: adde ex ea prohibitione foueri quoque peccatum: cùm auferatur libertas vtendi medicina incontinentiæ, atque ita præbeatur fornicationibus ansa. Ad secundum dic, leges insertas in Decreto non habere vim iuris canonici, nisi à Pontifice aliquo aut à Concilio generali approbentur. (vt dicam lib. 9 disp. 12. n. 5.) Quod hic non contingit: imo reprobatæ sunt *c. fin. de secũd. nupt.* 33

DISPVTATIO LXXXVIII.

Quæ sint pœnæ secundis nuptiis iure ciuili indictæ in fauorem filiorum prioris matrim. & an eæ iure canonico corrigantur?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint: & nomine secundarum nuptiarum etiam tertiæ & vlteriores intelliguntur, n 1.

Coniux secundo coniugatus reseruat filiis bona ab altero quæsita, n. 2.

Vidua secundo nubens, quid possit dare marito: & quid, si vnicum habeat filium, incapacem tamen successionis: & si plus det, an totum sit irritum: & sit hæc pœna communis quoque vtro, n 3.

An ea vidua perdat filiorum tutelam, n. 4.

Quid per sponsalia de futuro, vel si iudicem adeat, tutorem petitura, vt secundo nubat, n 5.

Quid, si posterius matrim. non sit consummatum? vel non sit facta traductio, n. 6.

Quid, si matrimonium sit nullum, n. 7

Quid, si tutela sit testamentaria, n. 8.

Quid, si vir concesserit facultatem secundo nubendi, vel vt retineat tutelam, n. 9.

An absque sententia iudicis perdat ipso iure tutelam, n. 10.

Quid, si vidua curatrix sit filiorum, n. 11.

An pater secundo cõiugatus perdat tutelam & administrationem, n. 12.

Quas pœnas incurrit secundo nubens non petito filiis tutore: & quid de viduo secundo coniugato: & an bona posterioris viri sint tacitè obligata pro mala vxoris administratione, n 13.

An perdat similiter munus executricis testamenti vir, n. 14.

An amittat facultatem nomine viri testandi, n. 15.

An amittat educationem filiorum? Refertur quædam sententia, n. 16.

Proponitur sententia Auctoris: & præsumptio iuris, & de iure ex solis actibus præteritis potest desumi, n. 17.

An in hac educatione præferenda sit mater concurrentibus paribus qualitatibus in ipsa, n. 18.

Quid, si ea sit filiis successura, n. 19.

Quid de patre transeunte ad secundas nuptias, n. 20.

An mater hæc teneatur in foro conscientiæ hanc educationem relinquere, n 21.

An possit exemplariter filio amenti substituere? Refertur duplex opinio, n. 22. & 23.

Proponitur sententia Auctoris, n. 24.

An ea facta ante secundas nuptias euanescat per eas, n. 25.

An pater secundo coniugatus priuetur ea potestate substituendi, n 26.

An mater secundo nubens excludatur per tacitam pupillarem? Refertur quædam sententia, n 27.

Proponitur sententia Auctoris, n. 28.

An excludatur mater per tacitam pupillarem, quando ei legat aliquid vir cum conditione non nubendi, n. 29.

Quid, si leget ei, donec vitam vidualem seruauerit, n 30.

An perdat secundo nupta priuilegia honoris & fori viri, n. 31.

An filij teneantur alere & dotare matrem secundo nubentem, n. 32.

An ea possit reuocare donationem ratione ingratitudinis: & quid de patre, n. 33.

An secundo nubens amittat ius prælationis in priori dote, n 34.

An pater secundo coniugatus teneatur satisdare de restituenda hæreditate filiis, & de bono vsu aduentitiorum, n. 35.

An mater secundo nubens teneatur de modicis rationem reddere, quamuis à testatore relenata sit, n. 36.

An valeat pœna sub qua coniuges se obligant ad abstinendum ab alio coniugio: vel pœna sub qua se obligat quispiam ad ingressum religionis, nisi sponsalia perfeceris, n.37.
Post n.37. inuenies summaria, quæ desiderantur.

1 DVplex est agitanda quæstio. Prior, de pœnis iure ciuili statutis secundis nuptiis, in fauorem filiorum prioris matrimonij. Posterior, de earum correctione iure can. Quæstio ergo prior est, quæ sint hæ pœnæ? Et id quidem tamquam certum præmittendum est, secundas nuptias non solas dici quæ secundæ sunt, sed etiam tertias, & vlteriores respectu præcedentium. Quod constat ex *l. Cum alijs 4. C de secund. nupt.* ibi: *Omnis posteritas ex quocumque susceptа viro.* Et paulò inferiùs, *Ex quocumque coniugio susceptі filij.* Et *l. Hac edictali, 6. statim in princ. C. eod. tit.* ibi: *ad secunda, vel tertia, aut vlterius repetiti matrimonij vota migrauerit.* Et docent *Glossa rubr. C de secund. nupt. & ibi Bartolus n. vnico. Decius n. 5. Ripa in noua edit. n. 6. vers. Pro declaratione. Azo sum. eod. t. n. 1. Nicol. de Vbaldis de succes. ab intestato. 2. part. n. 10. Bolognin in addit. ad Mathes. de succes. ab intestato, artic. 2. princip. membr. n. 19. fin. Ioan. Lupus l. 15. Tauri n. 8. & ibi Castillo num. 1. Anton. Gomez num 6. fine.*

2 Prima ergo pœna est, vt eo ipso quòd coniux transit ad secundas nuptias, amittat propri etatem omnium bonorum, quæ à coniuge defuncto consecutus est, & eam transferat ad filios prioris matrim. retento solo vsufructu. Constat ex *l. Fœminæ, C. de secund. nupt.* De cuius pœnæ explicatione est instituenda tota disp. sequens.

3 Secunda pœna est, non potest in dotem dare marito, nec alio titulo ei relinquere, plusquam dederit vni ex filiis prioris matrimonij, cui minus reliquit. *l. Hac edictali, 6. in princip. C. de secundis nupt.* & an sit plus minúsve, inspicitur tempus mortis: vt ibi habetur §. *Huic obseruationi.* Hæc autem minor pars data filio, quam nequit excedere relicta secundo viro, est computanda pensatis non solùm, quæ filius habuit in testamento parentis, sed etiam quæ ab ipso superstite habuit. Quare si filius coniugis secundo nubentis consecutus est ab ipso centum vitæ tempore, & totidem in testamento, poterit hic dare posteriori coniugi ducenta. Quod clare colligitur ex *d. l. Hac edict. in princ.* ibi: *Quam filius vel filia habet, cui minor portio vltima voluntate relicta, aut data fuerit, aut donata.* Et docet *Angelus auth. de nupt. in princ. n. 14.* Quòd si secundò nubens vnicum filium habeat ex priori matrimonio, isque sit incapax successionis, vt quia professus est in ordine Minorum, potest omnia bona posteriori viro relinquere. Quia cùm is sit incapax, reputatur ac mortuus, *l. Si necesse, §. Deportatus. ff. de bonis libert.* Sic *Angelus ibidem num. 15.* Si vero plus relinquat viro, quam vni ex filiis, cui minus reliquit, illud solum vlterius erit irritum. Vt constat ex *dict. l. Hac edictali, in fine princ.* ibi, *Sin vero plus quàm statutum est, aliquid nouercæ vel vitrico relictum, vel donatum, aut datum fuerit, tamquam non scriptum, neque relictum, vel donatum, aut datum sit, ad personas deferri liberorum, & inter eas diuidi iubemus.* vbi nō integrum relictum, sed illud plus irritatur. Atque ita tradunt *Angelus ibid. n. 13. Glossa dict. l. Hac edictali, verb. Diuidi. Alex. de Neuo c. fin. nu. 8. de secund. nupt.* Tandem hæc pœna est communis viro & fœminæ transeunti ad secundas nuptias. Vt constat ex *l. d. Hac edictali. statim in princ.* ibi: *Pater materve.* Et docet *Garronis rubr. C. de secund. nupt. n. 9. pœna 2.* Et alia multa circa hanc pœnam possunt videri in *Anton. Gabr. to. 3. commun. opin l. 3. t. de secundis nuptijs, tota concl. 4.*

4 Tertia pœna est, mater transiens ad secundas nuptias amittit filiorum tutelam. Constat ex *l. fin. & authent. Sacramentum, C. quando mulier tutelæ officio, & auth. vt sine prohibitione matres, §. vn collat. 7. & l. 5. t. 16. p. 6.*

5 Circa quam pœnam dubitatur primò, an hoc procedat, quando sunt sola sponsalia de futuro? Quidam partem affirmantem sustinent. Nam ab initio denegaretur tutela matri, nisi abstinentiā à secundis nuptiis sponderet: quare statim ac adest animus secundo nubendi, incipit esse suspicio quæ in causa est, vt amittatur per secundas nuptias. Ita *Bart. auth. Sacramentum, n. 3. C. quando mulier tutelæ officio. Angelus §. Actionum, q. 20. n. 41. Instit. de actionib.* Imo quando adit iudicem, significans se velle nuptias contrahere, petitque tutorem filiis, tradunt aliqui tutelam perdi. Quod iam incipiat mater esse suspecta. Sic *Bart. & Angelus ibidem. Idem Bart. l. Si quis sub conditione, 1. num. 28. ff. de testam. tutela. Decius cap. Ex parte M. in noua editione, n. 29. & 30. de appellat. Sylua nuptialis l. 2. verb. Viduæ non est nubendum, n. 50. Ant. Gabriel to. 3. commun. opin. l. 3. t. de secundis nuptiis, concl. 9. n. 13.* At verius est, minimè perdi per sponsalia de futuro. Quia *auth. Sacramentū C. quando mulier tutelæ officio,* tantum dicit, *Contractis secundis nuptiis, & l. 5. t. 16 p. 6. Casando la madre.* Et cum hoc sit pœna, non est extendendum. Præterea, quia potest postmodum renunciare sponsalibus, & sic cessabit suspicio. Deinde, quia facilius quisquam impeditur habere, quam rem habitam retinere, *l. 1. §. Casum. ff. de postulādo.* Quamuis ergo mater quæ sponsalia contraxit, admittenda non sit ad filiorum tutelam, at si antea admissa sit, non ob id statim repellenda est, donec matrimonium ineat. Quare hanc partem sustinent *Speculat tit. De tutore, §. Nunc dicendum, n. 4. Salycetus d. auth. Sacramentum, n. 4. Ruinus cons. 87. n. 3. vol. 5. Menochius de arbitrar lib. 2 casu 151. n. 7. Gutier. de tutelis, 1. p. c. 9. n. 2. Greg. Lopez l. 5. verb. Casando, t. 16. p. 6.* Nec licet adeat iudicem petens tutorem, eo quod ad secundas nuptias transire velit, eam perdit, donec transeat. Quia textus petunt cōtractas esse nuptias. Deinde, quod suspecta nō reputetur, quæ obremperās legi actū facit, per quē omnis suspicio debet amoueri, nimirum, petere tutorem: & offerre se ad reddendam tutelæ rationem. Et sic sustinent *Salycetus n. 3. & Greg. Lopez. Gutier. & Menochius ibidem.*

6 Secundò dubitatur, an si matrim. nondū consummatum sit, perdatur tutela. Pars enim negans inde probari potest, quod in materia hac pœnali id non reputetur matrim. nec nuptiæ (vt in simili dixi disp. præc. n. 19.) At dicendum est perdi tutelam. Quod iura solum ponderent fractam esse promissionem factam in tutelæ acceptione, abstinendi à secundis nuptiis, & suboriri suspicionē malæ administrationis, quæ in matrim. nondum consummato reperiuntur. Et ita sustinent *Baldus l. Omnem, n. 10. C. ad SC. Tertul. Alex. de Neuo c. fin n. 10. de secund nupt. Ant. Gabr. tom. 3. comm opin. l. 3 tit. de secund nupt. concl. 9. n. 13.* & DD. quos retuli n. præcedenti dicentes amitti per sponsalia de futuro, nedum per matrimonium ratum. Quod si non sit facta traductio ad domum, non amitti tutelam, tenēt multi, quos refert & sequitur *Menochius d. casu 151. n. 8.* limitans cum Boerio, & aliis, nisi ante traductionem consummetur matrim. Sed meliùs *Gutier. eo. cap. 9. n. 9.* tenet per traductionem perdi, ante consummationem.

7 Tertiò dubitatur, an amittatur per matrim. irritum? Affirmat *Baldus c. Ex parte M. n. 10. de appell.* dummodo interueniat carnalis copula. Ducitur, ne plus concedatur luxuriæ, quam castitati, per quam deperditur, nempe, per secundas nuptias, quæ castæ sunt. At hoc existimo pertinere ad pœnam fori externi: & ita in conscientia non perdi ante iudicis sent. (vt latius dicemus disp. 90. num. 11.) Quia id matrim. non est verum, atque ita non verificatur feminam illam ad secundas transiisse nuptias, vt sic ipso iure vacet tutela.

8 Quartò dubitatur, an hoc procedat in tutela etiam testamentaria, nimirū quando mater relicta est in testamēto viri tutrix filiorum? Patrem negantem sustinent aliqui. Quia *l. Omnem, C. ad Tertul.* vbi est sermo de matre ad secundas nuptias transeunte, non petito filiis tutore, solum est sermo de tutela legitima, quasi ea sola amittatur per transitum ad secundas nuptias, ibi: *Si ea legitima liberorum tutela susceptа.* Et nulla lege cauetur testamentariam perdi: neque est eadem ratio sicut in legitima. Quia in testamentaria eius fides à testatore est approbata, & ideo non cogitur satisdare, *Instit. de satisdat. tutor. in prin.* Et cum potuerit vir cogitare fore, vt vxor secundò nuberet, & nil dixerit, præsumitur eum paruipendisse. Hanc partem sustinet *Baldus auth. Eisdem pœnis. n. vlt. C. de secundis nuptiis.* Et eam forte de iure veriorem esse dicunt *Angelus de Aretio, §. Actio-*

Actionum,q.19.n.41.Instit.de actionibus, & Angelus *de Gambellionibus,tract.de testam.Gloss.96.n.12.* Sed dicendum est,perdi etiam tutelam testamentariam filiorum transeunte matre ad secundas nuptias. Probatur ex §. *Sin autem tutelam,vers.Nos autem,auth.de nuptiis,collat.4.* ibi: *Simpliciter æqualem eam ponimus propter nuptiarum immaturitatem ei, quæ ante lugubre tempus nupserit.* At nubens intra luctus tempus, tanquam infamis,ac suspecta,& odiosa memoriæ defuncti,& legi ad nullam tutelã aspirare potest. Præterea,quia textus generaliter loquuntur de tutela. Vt constat ex textibus, quos n.4. retuli. Et militat eadem ratio in hac tutela,quæ in aliis, nempe, præsumi malam administrationem,ac bonorum dissipationem propter affectum secundi viri. Et ideo ita tenent *Glossa d. l. Omnem, in fine, & ibi Bart.n.vn. Baldus n.7.* Albericus *n.1.* dicens se vidisse ita obseruari,ac in iudicio obtinuisse. *Salicetus n.5. Corneus nu.2. Idem Bartol.auth.de nupt.collat.4.§.Sin autẽ tutelam,n.8. Idem Bald.authent. Sacramentum,in fine, c.Quando mulier, & consil. 249. ista quæstio est dubia,in fine,vol.1.quod est consil.51.in 3.vol. in nouiori edit.& c.Exparte M.n.2.de appellat.* vbi & *Francus n.2.notabili 3.Ruinus cons.87.n.2.& 3.vol.5.* Garronis *auth.Eisdem pœnis,n.fin. C.de secund.nupt. Guido decis.539. statim in princip. Sylua nuptialis l.1.verb.Viduæ non est nubendum,nu.50. Boerius decis.124.n.12.Viuius decis.364.n.7.Greg.Lopez l.5.verb.Sacar, t.16.p.6.* Ant.Gomez *l.14.Tauri n.11.vers.Item adde, Tello l.6. Tauri n.31.Villalobos in antin.iuris ciu. & reg.lit. M.n.8.Baeza de decima tutoris,c.4.n.51.Gutier.de tutelis,1.p.c.9.n.16.& Olanus in sua concord.lit. M.n.25. Molina lib.1. de primog.c.9.n.49. Padilla l. Fideicommissum,n.8.cap.de fideicommiss.* Anton *Gabr. tom.3.com.opin.l.3.t.De secund.nupt.concl.9.n.6.Oldradus, Cynus, Iacobus Butrican.* quos refert & sequitur *Matienzo lib.5. recopil.t.1.l.3.gloss.2.n.9. Spino speculo testam.gloss.29.princip. n.9.& 10.* Et videtur hoc decisum *l.reg.4.t.16.p.6.* (vt aduertit *ibi* Greg.*Lopez,verb.No casara*) cum ibi in tutela testamentaria decidatur petendam esse renunciationem secundi coniugij.

9 Imo Ant. Gomez *n.præced. relatus* ait posse attentari matrem transeuntem ad secunda vota amittere tutelam testamentariam filiorum, quamuis maritus in testamento contrarium iusserit. Quod vertatur maximum liberorum præiudicium,retenta per matrem tutela, quibus lex matrem priuans prospexit: nec vir potuit liberis præiudiciũ inferre. Idem sustinet *Ruin.consil.87.n.10.vol.5.* fatetur tamen voluntatem hanc viri id operari, ne mater perdat ipso iure tutelam, donec aditus iudex eam priuet, prout tenetur: atque adeo valere interim ab ea gesta,tamquam à vera tutrice. At verius est contrarium. Quia ea fiducia, quam maritus de illa habuit, transeunte ad secundas nuptias purgat suspicionem: sicut & posset maritus quemcumque extraneum tutorem relinquere. Et ita sustinent *Bald.c.Ex parte M.n.2.de appel.* Francus, Garronis, *Sylua nuptialis, Matienzo n.præced.allegati.* Vnde non sufficiet,si non expresse constat de voluntate viri: sed fortè dixit, Sit tutrix, quamdiu vixerit. Quippẽ ea verba accipienda sunt rebus in eodem statu permanentibus. Ita *Guido,Garron.Spino,n. præcedenti relati.*

10 Quintò dubitatur, an ipso iure cesset tutela, matre ad secundas nuptias transeunte? Videtur enim pars negans vera. Quod non reperiatur textus ipso iure priuans. Nam *l fin. C.quando mulier,* solum sic dicitur, *Iuramentum antea præstet, quod ad nuptias non perueniat,* & *auth. Sacramentum: eod.t. Sacramentum non exigitur, sed contractis secundis nuptiis expelli eam à tutela conuenit.* Quæ verba expresse denotant eam non ipso iure expelli, sed à iudice expellendam. Et *l.5.t.16.p.6.* ibi, *El juez del lugar deue sacar luego los moços de su guarda.* Non ergo ipso iure cessat tutela, sed iudicis ministerium ea matrem priuantis desideratur. Sed citra dubium tenendum est, ipso iure amitti tutelam. Quia licet, *d.auth.Sacramentum,* dicatur, *expelli eam cõuenit,* quibus verbis ministerium iudicis desiderari significatur: at loquitur de expulsione facti, quasi ipso iure desierit. Et eodẽ modo *d.l.5.reg.* accipienda est. Secundò, quia *d.l fin.C.Quãdo mulier,* petens vt mater filiorum tutrix futura renunciet secundis nuptiis, clare denotat tutelam dari matri sub conditione ab illis abstinendi. At tutor sub conditione datus expirat non parens conditioni, *l.Tutor datus,8.in princ.ff.de testam.tutel.* Tertiò, quia eo ipso quod mater ad secundas migrat nuptias, videtur renunciare tutelę cum eo statu incompatibili attenta iuris dispositione. Quare ex tacita renunciatione cessat, instar beneficij per contractum matrimonij vacãtis. Quartò, id probat textus *auth. Vt sine prohibitione matres. §. vn. vers. Propterea igitur sancimus, collat.7.* ibi, *Mox tamen vt secundas contraxerit nuptias, ropente expelli à tutela.* Quod idem supponit *c.Ex parte M.de appellat.* ibi: *Et prædicti filij eius sub potestate & tutela ipsius minime permanerẽt, cum iam ad secunda vota transisset.* Et ita sustinent *gloss.d.c.Ex parte M.verb.Sub potestate, ad fin. & ibi Ant.n.15. Speculat. tit. de tutore,§.Nunc dicendum,n.5.* Garronis *auth.Eisdem pœnis, in noua edit.n.26.C. de secund. nupt.* vbi dicunt quàm cito mater ad secundas nuptias transierit, solutam esse tutelam, ac si mortua esset. Eandem sent. tenet *Gloss.l.Omnem, 6.in fine,C.ad Tertull.& ibi Bart.n.vn Bald n.7. Paul.n.1.idem Bart. l.Si quis sub conditione 11.n.27 fin ff. de testam.tutel. & d.auth. Sacramentum, n.2.fine: & ibi Salycet.n.2. vers Ego probo. idem Salycetus d l.Omnem,n.4. Abbas d. c.Ex parte,paulo post prin. notab.2. & ibi Decius in noua edit.n.5.notab.2.& n.29. Bellamera ibi n.vlt.Idem Bald.d. auth.Eisdẽ pœnis,n.vlt. & d.c.Ex parte M. n.2.& ibi Francus n.2 notab.3. Præpos.n.4.Corneus d.l.Omnem, n.2.* Angelus de Perusio *repetit.l.Mater,n.5. C.ad Tertull.* Angelus de Aretio *Instit.de action.§.Actionum,quæst.19.n.41.* Angelus de *Gambellionibus tract.de testamentis.gl.96.n 12. Aimon.cons.18. n.1.vol.1.* Guido *decis.539 statim in princ.Sylua nuptialis libr.2. verb.Viduæ non est nubendum,n.50* Lucas de Peña *l.Mulieres,col. 1.vers.Sed cum mulier,C.de incolis,l.10. Ruin consil.87 n.2.& 10.vol.5.* Greg *Lopez l.5 tit.16.p.6.verb.El mas cercano. Nauar. sum.c.25.n.67.* addens eam peccare lethaliter, si post transitum ad secundas nuptias retineat tutelam, Ant.*Gomez l. 14.Tauri n.10 & n.11.verb.Item adde.Tello l.6 Tauri n.31.Emmanuel Sa sum.verb Curator,fin.* Quare nullum exigitur iudicis ministerium, sed eo ipso iudice nil agente amittitur. Quod apertè docent DD. allegati, dicentes statim expirare tutelam, ac si mater obiisset. Et in terminis propriis docent *Bart d l.Si quis sub conditione,n.27 fine, Bald.d.l.Omnem,num.7. & ibi Corneus n.2.Gregor Lopez d.l.5. verb.El mas cercano:* Et melius omnibus *Nauar.d.c.25.n.67.* cum dicat eam ream esse culpæ mortalis, si vbi secundò nupsit, retineat tutelam. Non enim peccaret retinens donec condemnaretur, si iudicis sententia opus esset ad priuandam eam tutela.

Quæ dicta autem sunt de amissione tutelæ per transi- 11
tum matris ad secundas matris, accipienda sunt similiter, si mater sit curatrix filiorum: id enim munus eo ipso amittet per eum transitum, sicut & munus tutricis. Quippe dispositum in vno, habet locum in alio, *l. Quod si nolit, § Quod in procuratore, ff.de adil.edicto.* Et docent *Glossa auth. Matri & auiæ, verb.Tutelam,C.quando mulier.Decius multis citatis,c.Ex parte M.in fine,de appell. Auiles proœmio c.Prætorum, gloss.1.n.42. Greg.Lopez l.4.verb.La guarda,t.16.p.6.* addens *cum glossa alleg.* idem esse dicendum, si mater sit curatrix filij mente capti vel furiosi.

Tandem circa hanc pœnam dubitatur, an pater secun- 12
dam vxorem ducens perdat similiter filiorum tutelam? Præmittendum est, longè inter se distare, patrem esse legitimum administratorem bonorum filij, qui sub sua potestate constitutus est: & esse eius tutorẽ (quamuis enim filiis patrem habentibus non detur regulariter tutor: at datur aliquando si pater eos emancipet, *l. Si infanti, C.de iure delib.& ibi Bart.*) Quippe pater legitimus administrator totum commodum habet & vsumfructum, solaque proprietas est filij: & ideo non tenetur rationem reddere, nec cautionem præstare: nec bona eius tacitè obligantur pro administratione. Quæ secus se habent, vbi pater esset tutor (vt multis citatis tradit *Pinell.l.1.p.2.n 27. C. de bonis materni.*) Hoc supposito manifestum est, pa-

trem secundo coniugatum non amittere legitimam bonorum filii familias administrationem. Vt est expresse decisum *l. generaliter, in fin. vers. Negotia, C. de sec. nupt.* Et ratio est, quod huiusmodi administratio concedatur sibi ratione vsusfructus quem in his bonis habet: & cum adhuc tunc eum retineat, *l. fi. C. de bon. matern.* inde est, vt retineat etiam legitimam administrationem. Et ita fatentur omnes. At si filij emancipati tutor sit, non modica difficultas est, an tutela cadat, instar matris transeuntis ad secunda vota. Cum non sit lex eximens patrem: & licet non sit lex priuans, sicut est de matre; militat tamen eadem ratio suspicionis malæ administrationis bonorum: eo quod valdè remittatur amor ergo filios prioris matrim. posteriori inito. Et ideo hanc partem tuentur *Angelus auth. de nõ eligendo secundo nubentes, §. Quia vero, n. 16. Ripa l. fin. q. 26. C. de reuoc. don. Chassan. in consuet. Burg. rub. 6. §. 8. n. 2. in fi. & nu. 7.* At contrarium est multo verius. Quod non sit lex de patre loquens, & sit multum diuersa ratio: quippe amor paternus maiori iudicio ac firmitate roboratur. Quod secus est in feminis, quæ vtpote leuiores, ac iudicij stabilitate destitutæ, sæpius nuptiarum nouarum amore captæ non solum res filiorum, sed etiam vitam addicunt, vt ait text. *l. Lex quæ tutores, C. de administ. tutor.* & ita hanc partem sustinent *Bald. auth. Eisdem pœnis, nu. 8. C. de secund. nupt. Angel. l. Ex facto, n. 4. ff. de vulgari: Fulgos. Corn. Imola*, quos refert & sequitur *Vinel. l. fin. n. 15. C. de bonis matern. Minchaca de succes. creat. l. 2. §. 12. num. 36. Baeza de decima tutoris c. 4. numer 51. Matienzo lib. 5. recop. titul. 1. l. 3 gloss. 2. num. 10. Spino speculo testam. glosa 29. princ n. 14.*

13 Quarta pœna est, si vidua filiorum tutrix contra iuratum præstitum abstinendi à secundis nuptiis in tutelæ assumptione, ad illas transierit, antequam iudicem adeat, tutoremque filiis petat, & rationem reddat susceptæ tutelæ, & exsoluat quidquid subductis rationibus debuerit, incurrit omnes pœnas, quæ mulieri secundo nubenti intra annum luctus sunt iure statutæ: quas latè retuli disp. præced. Sic decernitur *auth. de nuptijs, §. Si autem tutelam, collat. 4 & auth. Eisdem pœnis, C. de secund nupt.* Quamuis autem hodie nõ exigatur iuramentum à matre tutrice abstinendi à secundis nuptiis, sed sola simplex illarum renunciatio, vt cõstat ex *auth. Sacramentum, C. eod. tit.* habent tamen eædem pœnæ locum. Quippe non ob violationẽ iuramenti imponuntur, sed propter malam administrationem, eo quòd ante secũdas nuptias, non petiit tutoré, vt tenebatur, ac promiserat in tutelæ assumptione. Et ita tradunt *Glossa d. auth. Eisdem pœnis, verb. Sacramentum. Et ibi Cynus fine, Bartol n. vn. Alberic. n. vn. Salycet. fin. Garronis ibi in noua edit. n. 27. Idem Bart. dict. §. Si autem tutelam, n. 1. Hostiens. c. fi. n. 2. de secund. nupt. & ibi Alex. de Neuo, n. 17. Ant. Gabr. to. 3. commun. opin. l. 3. tit. de secund. nupt. concl. 9 n. 9.* Præterea, nec talis mater succedit ei filio ab intestato, nec iure substitutionis, si impubes moriatur, *l. Omnem, 6. C. ad Tertul.* Item bona posterioris viri sunt tacitè obligata pro mala huius feminæ administratione, *l. Si mater, C ex quibus causis tacit. pign.* & ex multis probant *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. pœna 28. n. 54. & Ant. Gab. d. concl 9. n. 4.* Eæ autem pœnæ non contrahuntur, si mulier hæc filiorum tutrix sit minor, quamuis malè assumpserit tutelam, vtpote quæ minoribus est interdicta. Sic *Bald. d. auth. Eisdem pœnis, n. 1. & Garronis aliis citatis n. 9. Ant. Gabr. d. concl. 9. n. 32.* Et addit *Garronis citato Baldo.* hoc procedere, quamuis facta iam maior secundò nupserit non petito tutore, dummodo tempore, quo tutrix creata fuit, esset minor. Aliis etiam modis limitatur hoc: de quibus latè consulendi sunt *Baldus tota ea auth. Eisdem pœnis, & ibi Garronis à n. 9. & Ant. Gabriel tota ea concl. 9.* Hæc autem pœna non habet locum in viro. Cum enim transiens ad secundas nuptias non amittat tutelam (vt probaui num. præcedenti) non est cur obligetur petere tutorem ante transitum ad illas: atque ita bona mulieris non sunt tacite obligata pro mala administratione huius secundi viri tutoris, vt bene docet *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. n. 56. pœna 28.*

Quinta pœna est, si relicta sit à viro executrix testamẽti, id munus amittit, si ad secunda vota transeat. Quod 14
tutela, & executio testamenti æquiparentur, & ab illa ad hanc argumentari liceat. Vt testantur *Glossa l. antepenult. vers. Ad alium, ff. de tutelis, & l. Vxori, verb. Asscripsit, ff. de falsis. Et alios relatis, Peralta l. Omnem, n. 19. ff. de lega. 2. Baeza de decima tutoris, c. 19. n. 22. Padilla l. Eam quam, num. 71. C. de fideicomm.* Cùm ergo hæc mulier perdat tutelam, amittet similiter testamenti executionem. Atque ita docent *Gulielmus Benedictus cap. Rainutius, verb. Qui cum alia, nu. 203. de testam. Lucas de Peña l. Quoties, col. 2. vers. Sed pone mulier, cap. de priuilegis scholarum, l. 12. Spino spec. testam. Glossa 28. princ. num. 35.* Et dubius relinquit cogitandum *Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 67. n. 15.* At tenendum est, id officium non amitti: nec enim lem per valet argum. à tutela: & maximè in his pœnalibus, & vbi tam diuersa ratio subest. Et constat ex *l. Cum pater. §. Hæreditatem ff. de legat. 2. iuncta l. Si arrogati, ff. de tutel.* vbi tutela finitur deportatione, secus de officio executionis vel electionis. Et ita docẽt *Barth l. A filio, in princ. n. 2 ff. de alimentis & cibariis Baldus auth. Eisdem pœnis, in fine, C. de secund. nupt. Decius l. 2. n. 21 ff. de regul. iuris, & c. Ex parte M. in noua edit. n. 6. notabil. 2. de appellat. Ioan. Lupus l. 31. Tauri, n. 38. & 39. Couar. c. Tua n. 3. de testam. Greg. Lopez l. 2. verb. Frailes, tit. 10. p. 6. Auiles proœmio c. Prætorum, Glossa 1. n. 43. Matienzo lib. 5. recop. t. 4. l. 5 glossa 8 n. 5.*

Hinc deducitur, minus verum esse quod aliqui audent 14
dicere (quos tacito nomine refert, nec improbat *Ioan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 67. n. 14.*) nempe commissionem nomine viri concessam ab ipso vxori testandi, expirare ea secundo nubente. Quod dubius relinquit cogitandum *Cisuentes l. 31. Tauri n. 4. dub. 2.* Sed cum pœna hæc nullo iure probetur, imponenda minimè est. Et ita sustinet idem *Ioan. Lupus l. 31. Tauri n. 38. & 39.*

Sexta pœna est, vt, quamuis filii apud matrem viduam 15
potius educandi sint, vt constat ex *l. 1. C. vbi pupilli educari debeant*: at si transeat ad secundas nuptias, educandi pupillos iure priuetur. Non leuis autem difficultas est inter iuris cæteros interpretes, an leges præcisè priuent hãc matrem ea educatione: an solum ob id reddatur suspecta, ac iudicis arbitrio relinquatur, num eæ circumstantiæ concurrant in matre, quæ suspicioni huic præponderent, ac proinde non sit ei prolis pupillæ educatio deneganda. Quidam enim censent præcisè priuari educatione. Ducuntur ex *l. 1. C. vbi pupilli educari debeant*, ibi: *Educatio pupillorum tuorum nulli magis quàm matri eorum, si non vitricum eis induxerit, committenda est.* Et quamuis postea is textus subdat, iudicis esse, orta lite inter matrem & cognatos circa pupilli educationem, arbitrari inspecta personarum conditione, vtri præferendi sint: & sic videatur decidere, id esse arbitrarium: at reuera ea verba arbitrium indicantia, sunt referenda ad ipsam matrem, dum vidua permanet, cui incumbere educationem lex illa decideat. Potest enim accidere illam talem esse, vt merito educatione hac priuanda sit. Vt constat ex *l. 1. iunct. Glossa, verb. Ex conditione, & l. Si disceptetur, 5. ff. vbi pupillus educari debeat: & l. regia 9. tit. 16 p. 6.* quæ matrem bonis moribus ad hanc educationem imbutam esse petunt. Vnde sensus est lite orta circa educationem, iudex arbitretur num ij mores desiderentur in matre, vt iure optimo sint illi in hac educatione præferendi cognati. Quod vel inde constat, nam priuatio, qua mater per legem priuatur educatione, eo quod secundo nubat, supponit terminos habiles, scilicet, matrem talem fuisse cum erat vidua, vt nisi secũdò nuberet, tutela minimè priuaretur. Iuxta vulgare philosophorum axioma, Priuatio supponit habitum & potentiam, *l. Decẽ, ff. de verb oblig.* cum similibus. At quando mater transit ad secũdas nuptias, præcisè vult textus ille, vt ea educatio ei denegetur, ibi: *Si non vitricũ eis induxerit.* Et clarius id præcisè statuitur *auth. de nuptijs, §. Eiusdẽ quoque, collat.* ibi, *Quoniam omnium mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur: dat ei & hoc hæc lex, nisi ad secundas accesserit nuptias.* Et *auth. Vt liceat matri & auiæ, §. Illud quoque, collat. 8.* ibi: *Et mater*

ter ad secundas non venerit nuptias, apud matrem nutriantur. Et adhuc clarius *l.reg.*19.*tit.*16.*p.*6. ibi: *Pero si uuieße madre que fueße muger de buena fama, bien le puede dar el fijo que lo crie, e ella puede lo tener mientras mantuuiere biudez, e no casare: mas luego que casare, deuen sacar el huerfano de su poder.* Vbi apertè discrimen constituitur inter viduam bonæ famæ, dum vidua permanet: & quando est secũdò nupta: in priori enim casu voluntarium esse iudici tradere matri prolem educandam significatur, ibi *Pueda dar el fijo que lo crie.* Nã verbum Potest, affirmatiuè prolatũ importat actum voluntarium, vt optimè tradunt *Bart.l.Gallus, in princ.n* 4 *ff de liber.& posthum Ruin.consil.*69.*n.*12.*vol.*1. cum innumeris aliis, quos refert & sequitur *Celsus cons.*112.*num.*6. vnde dicit *ibi Bart.* verbum, Potest affirmatiuè positũ in legibus, rescriptis, vel contractibus, numquam reperiri importare necessitatem præcisam. In posteriori autem casu, vbi est sermo de vidua secundò nupta, sic dicitur: *Mas luego que casare, deuen sacar el huerfano de su poder.* Et ita præcisam necessitatem ea verba important. Nam verbũ, Debet, eam dicit, (vt ex multis probaui l.4.disp.23.n.2.) Præterea addidit, *Luego*, cui correspondent Latinè aduerbia, Ilico, statim, quæ eam denotant celeritatem, vt omnem dilationẽ excludant, ac sententiam latam importent. Vt multis citatis docent *Tiraquel. l.Si vmquam, verb. Reuertatur,*109. *& seqq. C. de reuocand. donat. & Gutier. de iuramen. 1.p.c.*62.*n.*4. Et confirmatur, quia alias nullum esset discrimen inter priorem & posteriorem casum, si in vtroq; cõcederetur arbitrium iudici circa hanc educationem. Et secundò confirmatur, quia eodem tenore loquitur agens de tutela. *l.reg.*5.*t* 16. *part* 6. ibi: *Deue sacar los moços luego de su guarda, y de su poder:* ac *dict l.* 19. loquens de educatione, ibi: *Mas luego que casare, deuen sacar al huerfano de su poder.* Si ergo ipso iure statim per secundas nuptias amittitur tutela, (vt n.10. probauimus) amitteretur similiter ius educationis: eo vel maximè, quod ille *l.*5. non tantùm dixerit statim matrem priuandam esse tutela, quod significant ea verba, *De su guarda*, sed etiam educatione, quod significant ea verba: *T de su poder.* Id enim verbum ad educationem refertur, vt constat ex *d.l.* 19. quæ de educatione agens eodem verbo vsa est, ibi, *Deuen sacar al huerfano de su poder.* Et adhuc tertiò confirmatur, quia dum dicit, *Mas luego que casare, deuen sacar al huerfano de su poder:* necessario intelligit textus de vidua bonæ famæ, apud quam proximè dixerat educandam esse sobolem: quando enim non esset bonæ famæ, sed suspecta, educationis incapax esset, vtpote quæ conditione ibi ad educationem petita caret. Quare in eo euentu non essent expectandæ secundæ nuptiæ, vt educatione priuaretur. Secundò principaliter probatur hæc sententia, quia mater transiens ad secundas nuptias, tamquam suspecta priuatur eo ipso tutela etiam testamentaria (vt n 8. & 10. probauimus) nec in hoc vllum iudicis arbitrium versatur. Ergo à fortiori priuanda est educatione. Nam tutor principalius datur personæ, quàm bonis. Vt constat ex tutelæ definitione tradita, *l. ff de tutelis* & ex § *penult. Instit. qui testamento tutores*, ibi: *Personæ, non causæ vel rei tutor datur.* Vbi *Gloss. verb. Personæ*, ait principaliter dari personæ pupilli, vt eum bonis moribus instruat, & secundario rebus. Et similis textus est *l.reg.*1. *titul.*16. *p* 6. Et ideo *Bald. l. Precibus, num.*18 *C. de impuberum, & aliis substitut.* dicit administrationem bonorum pupilli esse quid accessorium ipsi educationi, quæ est quid principale. Cùm ergo iura, eo ipso quod ad secundas nuptias mater transit, priuent ipsam tutela, non est dicendum priuationem hanc intelligi quoad partem minùs principalem & accessoriam, quæ est administratio bonorum, retenta educatione, quæ est principalior. Tunc enim potius verificaretur non amitti tutelam: cum principalius maneat, à quo simpliciter fit denominatio. Et confirm. quia fidelior, atque omni suspicione liberior persona desideratur ad pupilli educationem, quàm ad eius bona administranda, & ideo quamuis iure permittatur vitricum esse pupilli tutorem: vt notatur *l.fin. C. de contrario iudicio tutelæ*: at ipsi non integra tutela conceditur, sed sola bonorum administratio, denegata educatione tamquam personæ suspectæ. Vt optimè *Glossa l.1. verb. Si non vitricum, C. vbi pupilli educari debeant: & l fin. v. Proponis C. de contrario iudicio.* Si ergo ea mater suspecta reputatur ad bonorum administrationem, & ideo ab ea repellitur, à fortiori suspecta credetur ad educationem, eaque priuanda erit. Atque ita *Glossa auth de nupt. § Eiusdem, v. Dat ei, collat.*4. magis suspectam reputat hanc matrem ad educationem, quam ad bonorum administrationem. Quærens enim cur matri huic non detur educatio, cum vitricus possit esse tutor, dicit hæc verba: *Responde aliud in educatione, quæ posset plerumque vitæ eius esse insidiosa, quàm in tutela.* Idem sequitur *Ruinus cons.*87.*nu.vlt. volum.*5. Tertiò, quòd ius hanc matrem educatione priuauit, præsumens fore, vt mariti amore obcæcata, & quasi in nouercam cõuersa, non solùm filiorum curam negligeret, sed etiam eos odio quasi nouercali prosequeretur: eorumque vitæ insidias pararet, vt vitrico eius viro morem gereret. Vt constat ex *l. Lex quæ tutores, C. de administr. tutor.* ibi: *Quæ vt plurimum nouis maritis nõ solùm res filiorum, sed etiam vitam addicunt.* Et *authent. de nuptijs § Sin autem, vers. Nos autem, collat.*4. ibi: *Neglecta filiorum charitate optima.* Et *l.*19.*tit.*16.*p.*6. ibi: *Porque dixeron los sabios, que la muger sucle amar tanto al nueuo marido, que no tan solamente le daria los bienes de sus fijos, mas aun que consentiria en la muerte dellos, por fazer plazer à su marido.* Et confirmatur, quia tunc cessat ratio, ob quam lex matri fidens ipsam in educatione cæteris præfert, quã reddit textus *authent. de nuptijs § Eiusdem quoque*, ibi: *Quoniam omnium mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur.* Vbi enim secundo nubit, valde suspectam eam leges reputant (vt probaui) nedum ei fidunt. Atque ita eodemmet § idem textus, post prædicta verba immediatè subdit: *Nisi ad secundas accesserit nuptias*, significãs tunc præcisè matrem educatione priuandam esse, cessante fiducia quæ credẽdæ ei educationis ratio erat. Quartò, quoniam præsumptio hæc suspicionis huiusmodi matris est iuris & de iure. Vt testatur *Ruinus cons* 87.*n.*7.*&* 10 *vol.*5. Et constat, quia ius huic præsumptioni innitens statuit matrem educatione priuandam. Quæ est definitio huiusmodi præsumptionis (vt diximus hoc li.7.disp.37.num.8.& 9.) Non ergo admittenda est contraria probatio bonæ famæ huiusmodi matris, qua elidatur dicta suspicionis præsumptio. Tandem, quia esto in speciali aliqua femina cessaret hęc suspicio, non ideo cessare debet legum dispositio eam educatione priuantium. Cùm communis sententia sit, legem ob bonum commune editam non cessare, cessante eius ratione in aliquo solo speciali casu. Et ideo hanc sententiam sustinent *Glossa authen. vt liceat matri & auiæ, § Illud quoque, v. Non venerit, collat* 8. *Anchar. cons.* 316. *in causa quæ vertitur, n.*4. *Ruinus cons* 87. *fine. volum* 5. addens quamuis tutrix remaneret, priuari eam educatione, *Aimon cons.*18.*n.*3. *vol* 1. *Guido decis.*539 *nu* 1. *Garron. rubr. C. de secund. nupt in noua edit n.*16. *pœna* 5. *Montaluus l.*19 *fin. t.*16. *p.* 6 *Menoch. de arbitr. centuria* 2. *casu* 168 *nu.*10. *Matienzo lib.*5. *recop. t.*1 *l.*3. *Glossa* 2. *nu.*8. *Spino speculo testam. Glossa* 29. *principali n.*13.

Quamuis autem hæc sent. sit valde probabilis, at pro- 17
babilius reputo non excludi præcisè hanc matrem à prolis pupillæ educatione: sed solam præsumptionem iuris esse contra illam, quòd suspecta sit, atque adeò in dubio standum esse hac præsumptione, & excludendam eam ab educatione: posse tamen ijs coniecturis honestæ vitæ matris, ac vitrici, præsumptionem hanc infirmari, vt educatio matri non deneganda sit: quare arbitrio iudicis committi, an mater in hac educatione præferenda alij sit. Ducor ex *l.1. C. vbi pupilli educari debeant*, vbi textus priùs tradit hanc regulã generalem: Pupilli educatio nulli potiùs, quàm matri committenda est. Vbi manifestum esse sermonem de matre vidua, indicat limitatio statim ibi adiuncta, *Si non vitricum eis induxerit.* In qua limitatione iam est sermo de matre secundo nupta. Et statim subijcit textus hæc verba: *Quando autem inter eam, & cognatos, & tutores*

super

super hoc orta fuerit dubitatio, aditus præses prouinciæ inspecta personarũ qualitate & conditione, perpendet vbi puer educari debeat. In qua clausula consistit punctus difficultatis huius quęst. Nam contraria sent. vult, non referri ad matrem secundò iam nuptam, sed viduam. Huic autem sent. nostræ placet referri ad matrem secundò iam nuptam, ita vt quod proximè dixerat ille textus, nimirum, matrem secundo nuptam priuandam esse educatione, limitetur per eam clausulam, nisi iudex attenta matris & vitrici conditione, aliud arbitratus fuerit. Quem intellectũ sic probo. Quia descendens textus ad hanc clausulam, vtitur pronomine, Eam, ibi: *Quando autem inter eam.* Cuius est natura, vt repetat, referat, ac restringat præcedentia cum omnibus suis qualitatibus. Vt latè multis relatis *Rolandus consil.* 79. *num.* 54. *volum.* 3. *Menochius consil.* 390. *num.* 13. *volum.* 4. Cùm ergo referat matrem, de qua, & vidua, & secundo nupta textus ille egerat: necessario prædicta relatio facienda est ad casum propinquiorem, qui est, quando mater secundò nupserat. Id enim relationis natura habet, vt referat proximè præcedentia, *Glossa fin. l. Si idem cum eodem*, 11. *ff. de iurisd. omn. iudic.* quam omnes scribentes ibi sequuntur, *Iason l. Legatum*, n. 12 *ff. de legat.* 1. Sentit ergo textus arbitrio iudicis committi, an educatio hæc matri secundò nuptæ concedenda sit. Et confirmatur, quia si in ea clausula non sit sermo de matre secundò nupta, minimè est cur possit agitari lis inter ipsam, & cognatos ac tutores, circa prolis educationem: nec eius litis decisio iudicis arbitrio cõmittenda foret: cùm initio illius textus, & *auth. de nuptijs*, §. *Eiusdem quoque, collat.* 4. decidatur, in educatione hac matrem viduam omnibus anteponendam esse. Secundò, quia fortius excluditur vitricus ab educatione hac, vtpote qui causa est suspicionis, ob quam excluditur mater. At hic si ita bonis moribus imbutus sit, vt omni suspicione vacet, non excluditur à priuigni educatione. Vt constat ex *l. Si paterno*, 15. *C. de negotiis gestis.* ibi: *Si paterno affectu priuignas tuas aluisti.* Vbi id notant *Paulus n.* 3. *Alexand. n.* 1. *notabil.* 2. *Baldus l. Omnem*, 6. *n.* 11. *C. ad Tertul. Curtius iunior cõsil.* 94. *n.* 9. *Cuiacius l.* 6 *obseruat. c.* 29. *Greg Lopez l.* 19 *verb. Que casare, tit.* 16. *p.* 6. *Calda. l. Si curatorem, verb, Sine curatore, nu.* 110. *vers. Vnde quarta & vltima. C. de in integr. restit.* Tandem prob. quia sapientissimus *Plato lib.* 11. *de leg.* lege constituẽdum dicebat, educationem apud matrem secundò nubentem non esse ex toto reiiciendam: sed consilio habito id ex circumstantiis perpendendum. Nec obstant argumenta in contrarium adducta. Non 1. ductum ex *l.* 1. *C. vbi pupilli.* quia late probauimus arbitrium illud non ad matrem viduam, sed ad secundo nuptam esse referendum. Nec valet contraria probatio, nempe, priuationem supponere habitum. Id enim verum est, at ea versatur differentia, nam quamdiu mater vidua manet, satis est præsumptio iuris, qua quilibet præsumitur bonus & honestus, ne educanda sobole priuetur: & in negantem hanc morum honestatem transfunditur onus probandi: atque tunc sufficit vulgaris bonitas & honestas morum. At quãdo iam secundò nupta est, cùm præsumptio suspicionis sit contra illam, desideratur peculiaris bonitas & honestas, & talis, vt merito præponderet suspicioni ex secũdis nuptiis ortæ: & tali secundò nuptæ incumbit ea honestatis morum probatio. Nec cæteri textus in eo argumento adducti obstant, intelligendi enim sunt iuxta *d. l.* 1. vt regulariter sit ea mater priuanda educatione, nisi ex circũstantiis arbitretur contrarium iudex. Nec *l. illa reg.* 19. *t.* 16. *p.* 6. quæ pressius vrget, corrigit ius commune. Tum, quia leges Partitæ numquam à iure communi deuiare censentur, nisi expressis verbis contrarium in eis contineatur, (vt probaui l. 3. disp. 41. n. 8.) quod tantum abest vt hic contingat, vt nec *Montaluus & Greg. Lopez* illius legis cõmentatores, nec *Olanus*, qui *in sua concord. iuris, in fine*, exactissimè explicuit, quæ leges Partitarum ius commune corrigant, hanc correctionem notarint. Quin potiùs *Montalu. ibi, in fine, & Greg. Lopez verb. Que casare: & Matienzo lib.* 5. *recop. t.* 1. *l.* 3 *gloss.* 2. *n.* 8. asserunt eam legem concordare cum iure communi. Tum etiam, quia *l. illa* 19. in eo quòd decidit prolem apud matrem bonæ famæ educandã esse, nisi secundò nupserit, expressè concordat cum *l.* 1. *C. vbi pupilli educari debeant*: at penitus omisit limitationem illam *ea l.* 1. contentam, nimirum, orta contentione ob secundas nuptias matris, iudicis esse arbitrari. Quare tamquam casus omissus relinquitur dispositioni iuris cõmunis, *l. Commodissimè, ff. de liberis & posthum.* Neque alicuius momenti est ponderatio verborum, Debet, & Potest, quibus vsa est *d. l.* 19. Namque manifestè ea verba ibi confunduntur: & verbum, Potest, importat ibi necessitatem. Si enim mater honesta sit, ac vidua permaneat, non solum potest iudex illi committere educationem, (vt decidit illa lex) sed ad id tenetur. Vt est textus expressus *d. l.* 1. *& auth. De nuptijs.* §. *Eiusdẽ quoque.* Nec verbum, Debet, semper importat præcisam necessitatem: maximè si inde inducatur correctio alicuius legis, (vt ex Bartolo & aliis probaui l. 4. d 23. nu. 2.) Et verbum, *luego*, ibi positum debet intelligi iuxta decisionem iuris communis, nisi mater secundo nupta probarit morum honestatem suspicioni præponderantem, Ad 1. & 3. confirm. constat ex dictis in præcedenti solut. Iam enim constituimus discrimen inter duos illos casus. Ad 2. confirm. dic eodem tenore loqui vtramque legem: atque ita ex illis nequire hanc differentiam patere. At ea constat ex aliis textibus. Est enim textus priuans ipso iure tutela, (vt n. 10. probaui.) At non est textus priuans educatione, sed arbitrio iudicis committit. Ad 2. principale dic, non valere argumentum. Quia licèt horum casuum esset par ratio, at est distincta iuris prouisio, tutela enim dispositum est matrem priuari ipso iure: secus de educatione. Nec ratio quantumuis generalis comprehendit casus speciali aliqua lege decisos, *l fin. iunct. gloss. verb. Nolentes, C. de silentiariis, l.* 10. de qua per *Vincentium de Franchis decis.* 162. *n.* 14. Et quamuis in tutela in se considerata principalius sit educatio personæ: at quando iura de tutela disponunt ad effectum priuandi matrem secundò nuptã, manifestè conuincitur intelligere de tutela, provt bonorum administrationem importat. Cùm distinctus sit titulus de tutelis, & educatione: ac distincta sit iuris dispositio in vtroque casu. Ad confirm. & ad 3. cum sua confirmat. dic verè ea suspicione laborare matrem: & cessare fiduciam, qua innitens lex illi educationem concedit: atque ita regulariter ea priuandam esse. At ea suspicio potest probationibus honestæ vitæ & famæ præpõderantibus elidi. Et ad simile de vitrico adductum constat ex dictis in secunda probatione huius nostræ sententiæ, vbi ostendimus posse ipsi aliquando educationem quoque concedi. Ad quartum dic, hanc non esse præsumptionem iuris & de iure, sed iuris tantum: aduersus quam probatio admitti potest. Quod inde constat, quia ius non decidit ea præsumptione innixum, matrem omnino priuandam educatione: sed id iudicis arbitrio relinquit. Deinde, quia præsumptio hæc desumitur ex coniecturatis in futurum dissipatione bonorum, ac insidiis vitæ pupilli moliendis: cùm tamen ea sit natura præsumptionis iuris & de iure, vt solum sumi possit ex actibus præteritis. Vt bene docent *Euerardus in suis topicis, loco à tempore ad tempus, nu.* 2. *Et Menoch. de præsumptionib. l.* 1. *q.* 3 *fine.* Et ideo esse arbitrarium an mater hæc secundo nupta sit priuanda educatione, tradunt *Gloss. l.* 1. *verb. Quando autem, C. vbi pupilli, & ibi Alberic. n.* 3. *Baldus l. Omnem, n.* 11. *vers. Sed numquid, C. ad Tertull. Paulus l. Si paterno*, 25. *n.* 3. *C. de negotiis gestis, Angelus Instit. de action.* §. *Actionum, q.* 31. *n.* 48. *Ripa l. Ex facto, n* 66. *ff. de vulgari, Curtius iunior cons.* 94. *n.* 9. *Greg. Lopez l.* 19. *verb. Que casare, t.* 16. *p.* 6. *Vincentius de Franchis decis. Neapolit. p.* 2. *decis.* 350. *n.* 3. *Calda. l. Si curatorem, verb. Sine curatore, n.* 110. *C. de in integ. restit. Viuius decis.* 16. *n* 3. *Surdus de alim. t.* 4. *q.* 13. *n.* 18. Et his diebus lite mota in hoc Granatensi prætorio, ita supremorum iudicũ sententia decisum est. Idem tenent *P. Molina to.* 1. *de iust. disp.* 224. *col.* 2. *vers. Quando mater, Gutierrez de tutelis*, 2. *p. c.* 8. *n.* 22.

Concurrentibus autem paribus qualitatibus in matre 18
secun-

secundò nupta,& aliis cognatis, vel tutoribus educationem pupilli prætendentibus,præferenda est mater. Quia textus *l.1.C. vbi pupilli*, ait qualitatem & coniunctionē cōtendentium circa pupilli educationem spectanda esse. At paribus qualitatibus in matre & aliis,qui contendūr,existentibus,superat mater in cōiunctione. Præferenda igitur erit. Quando enim duo contendunt circa idem,præualet qui potentius ius habet,*l.Contra pupillum.§.fi ff.de re iudic.* & tradunt *Roman.cons.47.nu.1.& Barbosa l.1.p.7.n.59. ff.solut.matrim.* At mater tunc potentiori iure gaudet.

19 Quandò verò mater est successura filio, vt quia substitutio pupillaris ipsam excludens facta non est, tunc absque dubio dicunt quidam ipsi educationem pupilli denegandā. Quòd vehemens oriatur suspicio, fore vt vitæ pupilli insidietur,importunis vitrici precibus adducta, vt in ea hæreditate succedat. Sic *Aymon cons.18.n.3.vol.1.* Atque ita *Alberic.Curtius. Iunior,Greg.Lopez, Vincent.de Franchis,Vivius, Surdus ac Gutier.n.23.citatis n.17.in fine*, dum dicūt matrem secundò coniugatā suspicione vacātem præferendā in educatione,exemplificant,vt si non est successura filio: quasi supponētes ac manifestum, eam excludi tamquam suspectā,quando filio successura est. Imò *Curtius & Vincētius ibid.* aiunt cessare suspicionem, si mater nō sit in tota hæreditate successura,sed in tertia eius parte. Quos *Surdus de aliment.tit.4.q.13.n.19.& Gutier.d.num.23.* reprobat. Quia ea pars hæreditatis suspectā quoque reddit matrē. Sed hæc minimè placent. Potest enim in matre pupillo successura,ac vitrico, ea morum honestas reperiri, vt suspicionem insidiandi vitæ ob successionem vincat. Quare nō est cur tunc educatione priuanda sit. Id tamen concedo,tunc reddi magis suspectam matrem, & hoc est quod prædicti Auctores volunt, atque ita maiori morum honestate lucere tunc debet, ne educatio sibi denegetur.

20 At in patre transeunte ad secundas nuptias,certum est hanc pœnam non habere locum. Quòd nullo iure caueatur eum educatione prolis priuādum: nec ob id priuetur tutela: vt probaui n.12. vbi & rationem discriminis inter ipsum & matrem tradidi. Et sic docent *Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3.gloss.2.n.8. Spino speculo test.gloss.29.n.14.*

21 Ex his infertur,matrem ad secundas nuptias transeuntem non priuari ipso iure prolis educatione: ac proinde nō teneri abstinere ab ea, donec à iudice priuetur. Quod iuxta vtramque sent.relatam existimo dicendum. Quod nullus sit textus priuans ipso iure,& nullus Doctor,quem viderim,id affirmet.

22 Septima pœna est,iuxta aliquos Auctores, vt quamuis mater filio mente capto,muto & surdo, ac prodigo, cui bonis interdictū est, qui testari nequeunt, possit exēplariter substituere: iuxta *l.Humanitatis,9.C.de impub.& aliis substit.& l.reg.11.t.5.p.6. cum ibi notatis.* At si transeat ad secūdas nuptias, ea potestate priuatur. Quia potestas hæc introducta est causa humanitatis, vt expressè habetur *d.l. Humanitatis.* Quæ cessat in matre transeunte ad secundas nuptias;imo filiorum inimica & quasi nouerca reputatur, *l.Lex quæ tutores,C.de administ.tutor.* Secundò,quia priuatur tutela. Ergo & actu vltimæ voluntatis. Si enim reputatur suspecta ad bonorum administrationem filio superstite, fortius censebitur suspecta ad administrationē post mortem. Tandem, quia non obstat potestatem hanc substituendi esse in fauorem filiorum,ne absque hærede decedāt: nam etiam tutela in filiorum fauorem cedit,& ipsa priuatur huiusmodi mater. Et ideo huius sent.sunt *Bartolus l.Ex facto,in princ.n.12.ff.de vulgari, & ibi Alexand.* quamuis aliquantulum dubius, *n.32.vers.Sed si teneremus,& Angelus de Perusio ibi,n.4.vers.4.Franc.Aretinus n.13 fine & n.14. & d.l. Humanitatis,n.5.* citatur etiam *Cumanus d.l. Ex facto,in princ. n.18.* sed malè, quia dubius manet. Eandem tenent *Garron.rubr C.de secund.nupt.in noua edit.n.46.pœna 22.Ioan. Lupus rubr.de donat.inter vir.& vxor.§.67.n.14.vers.Ex istis.Ferrara in sua practic.in t.de forma libelli, quo agitur ex substitutione,in gloss.verb.Exemplarie,col.3.Lancelot.Politus tract.substitut.* vbi de exēplari,*n.8.* (habetur to.8.tract.p.1.) *Bartolus de Hucio tract.substit c.3.de exemplari,n.7.* (habetur eod.to.) *Baldus de Vbaldis tract.substit.vbi de exemplari,n.7.* (habetur eod.to.) *Paul.Leonius de substit.* vbi de 3. specie quæ est exemplaris, *n.47.* (habetur eod.tom.) *Matienz lib.5.recop.t.1.l.3.glossa 2. n.37. Spino speculo testam.gloss.25.principali,n.7.&8.* Et ab hac dicit non recedendum in consulendo & iudicando, eo quod communis sit, *Hier.Verius.in repetit.d.l.Ex facto,n.240.*

Alii verò non ita indistinctè hanc pœnā admittunt,hac 23
distinctione vtentes,si mater trāsiens ad secūdas nuptias, substituat piè & honestè, instituens succedentem filio ab intestato,aut alium,quem verisimiliter filius instituereret,si sanæ mentis foret,valida est substitutio: secus si corrupto animo taliter nomine filii testaretur, vt displiceret filio, si sui compos esset. Veluti si eius amasium aut vitticū institueret. Quia cùm substitutio hæc humānitatis causa introducta sit, dissonat à ratione eam valere, quoties inhumana & impia est. Ita sustinent *Angel.de Aretio Instit. de pupillari §.Qua ratione,n.8. Angelus de Gambellionib. tract. de testamentis,gloss.81.n.8.* (habetur tom.8. tract. p.1.) *Rolandin. tract de testam.rubr.25.de exemplari substitut.nu.10.* (habetur eod.to.) *Guilielm.Benedict. c.Raynutius, verb.Si absque liberis, el 2.in materia exemplaris substitut.n.16. Boerius decis.188. n.3. Greg.Lopez l.11.verb.Las madres tit.5.p.6. Molina tom.1.de iust. tract.2.disp.185.col.3.vers.Vtrum mater.*

Quamuis autem duæ sent.præcedentes sint valde pro- 24
babiles, at probabilius reputo non priuari eam matrem facultate exemplariter substituendi. Quia nullibi in iure ea pœna reperitur statuta. Deinde,quia cùm hoc in maximum filii furiosi fauorem cedat,non est æquum matrem hac potestate priuari, in filiorum detrimentum. Et confirm.quia quando tutor est suspectus, quòd non satisfecerit,aut non fecerit inuentariū,potest facere quæ pupillo vtilia sunt *l.1.& 2.C.de tutor.& curat.* Nec obstat tutelam esse fauorabilē filiis, & extingui per transitum matris ad secundas nuptias. Quòd tutela absolutè bene sit filiorum fauor,at matrem secundò nuptam esse tutricem filiorum, non est fauor, sed damnum. Item eam remoueri à tutela parum præiudicat filio,cum iudex alium tutorē assignare possit. At matre non substituente exemplariter, non potest iudex substituentem assignare: atque ita sine hærede decedet filius. Tandem, quia quoad nostros terminos non valet argum. à tutela desumptum. Quia patre suspecto denegatur tutela & cura filio superstite, *l.Si cum dotem,§.Eo autem tempore ff.solut.matrim.* & tamen non priuatur potestate substituendi pupillariter. Et ideo hāc sentent.sustinent *Bald.l.Humanitatis,nu.35. C.de impuberum.& aliis substit.& ibi Barbatius in additionib.vers.Quaro ergo. Et ibi Corneus n.7. Salicetus n.15.q.2. Imola c.Raynutius,n.137. de testam.& l.Ex facto, in princ.n.19. ff.de vulgari, & ibi Ripa n.67. Iason n.25. Hieron.Verius n.230.* dicens hanc de iure esse veriorem. *Ant.Gomez to.1.variarum, c.6.n.9.* Et hanc videtur sequi *Bertachinus in suo repert.lit.S.verb.Substitutio exemplaris, vers.Substitutio exemplaris facta per matrem.* Hanc enim sent. refert in vltimo loco.

Sed esto esset vera prior sententia,est grauis difficultas, 25
an substitutio exemplaris facta per matrem viduam, fiat irrita ea postea ad secundas nuptias transeunte? Quidam id affirmant. Quia actus nondum perfectus & consummatus vitiatur, si ad tempus deueniat, in quo initium sumere non potuit, *l.Si sub vna, §.Si quis viam ff.de verb oblig.* At hæc substitutio non est perfecta superstitibus filio & matre. Cùm ergo post secundas nuptias effici non potuerit,euanesceret quoque ante illas facta. Secundò,quia incapacitas superueniens substituto irritat. *l.Cohæredi, §.Cum filio, ff.de vulgari.* Ergo à fortiori incapacitas substituentis superueniens. Ita sustinet *Bartol l.Ex facto,in princ.n.13 ff.de vulgari,& ibi Alex.n.32.vers.Vel potes respondere,Iason num.26. Imol.c.Raynutius,n.137.de testam. Baldus de Vbaldis,Bartolus de Hucio,Spin.n.22.allegati.* Alij dicunt non vitiari, si piè & humanè facta sit, qualiter à filio sui compote fierer, secus si aliter. Sic *Angelus de Aretio, Angelus de Gambellionibus, Guilielmus Benedictus,Boerius, allegati n.23.* Alij dicunt, si statim ac

fecit

fecit substitutionem exemplarem transeat ad secundas nuptias, eam euanescere, secus si ex interuallo. Quia in priori casu adest suspicio substitutionis dolo factæ, quæ cessat in posteriori. Sic *Franciscus de Aretio d. l. Ex facto, in principio, n.14. & ibi Ripa n.68. Paulus Leonius n.49. & 50.* Sed verius est, adhuc retenta ea sententia, illã substitutionem minimè euanescere. Quia cùm transitus ad secundas nuptias non sit delictum, non est cur spectandum sit mortis tempus ad valorem substitutionis tempore habili factæ. Secundò, quia potestas hæc substituendi denegatur huic matri ratione suspicionis, quæ cessat in substitutione facta ante eum transitum, ex quo suspicio consurgit. Tertiò, quia non obstãt rationes oppositæ. Non prima. Quia ea substitutio est actus perfectus & consummatus, licèt executio pendeat in futurum, id est, successio: & constat, quia furiosus nequit testari, § *Furiosi, Instit. quibus non est permissum facere testamentum*: & tamen testamentum ab eo ante furorem factum non extinguitur. §. *Item furiosi, Instit. eod t.* Nec obstat etiam § *Cum filio*. Quod loquatur quando incapacitas superuenit in persona illius, cui substituitur ex capitis diminutione, quia fuit emancipatus. At in casu nostro incapacitas superuenit in substituente, nec mater secundò nubens diminuitur capite: maximè cùm testamentum matris valeat. Vel secundò dic procedere in substitutione pupillari. Et ratio differentiæ est manifesta. Quia pupillaris est inducta de rigore iuris ob patriam potestatem, quare ea cessante cessat. At exemplaris ex humanitate. Vnde legitimè antea facta non euanescet per secundas nuptias subsequentes. Et ita docent *Baldus l. Humanitatis C. de impub & aliis substit. n.35. & ibi Salicetus q.3. n.16. Cuman. d. l. Ex facto, in princ. n.18. Hieronymus Verius n.23. Bertachinus n.24. allegatus.*

26 Pater autẽ transiens ad secundas nuptias potest absque dubio filiis exemplariter substituere. Quia legislatores magis ei quàm matri fidunt, & ideo eum non priuãt tutela, sicut priuant matrem. Sic docent *Alex. l. Ex facto, in princ. n.32. ff. de vulgari, & ibi Angelus de Perusio n.4. Hieron. Verius n.231. Franc. Aretinus n.13. Garronis rubr. C de secund. nupt. in noua edit. n.47. pœna 22. Boerius* dicens in hoc omnes conuenire, *decis. 188. n.2. Matienzo lib.5. recop t.1. l.3. gloss.2. n.37.*

27 Octaua pœna est. Quamuis mater non excludatur per tacitam substitutionem pupillarẽ, at fallit iuxta aliquos, quando mater secundo nubit. Quod vt intelligatur, supponendum est, substitutionẽ pupillarem expressam, qua pater hæredem substituit filio sub sua potestate cõstituto decedenti intra ætatem pupillarem, excludere matrem etiam in legitima iure sibi debita, vt si pater dicat, Si filius meus intra ætatem pupillarem decesserit, instituo hæredem illius Caium, decedente filio intra ætatem pupillarem succedet plenè Caius excluſa penitus matre, *l. Papinianus, §. Sed nec impuberis. ff. de inoffic. testam. l. Precibus, C. de impuber. c. Si pater, de testam. in 6.* At tacita pupillaris sub vulgari expressa contenta non excludit matrem, vt si testator dicat, Instituo meum filium hæredem: & si ille hæres meus non fuerit, instituo Antonium, tunc esto filius post patrem moriatur, si tamen intra pupillarem ætatem decedat, succedet Antonius excluso hærede ab intestato, idque propter tacitam pupillarem inclusam in illa substitutione vulgari ex vno solo capite expressa. Ita habetur expresse *l. Iam hoc iure, ff. de vulgari.* At si pupillus ille matrem habeat, ea non excludetur ex hac tacita pupillari, sed succedet in bonis, Antonio substituto excluso, vt tenet *Glossa communiter recepta, l fin.* per illum textum, *C. de instit. & substit. & l. Precibus, C. de impuberum, & aliis substit.* Fallit tamen hoc, quando sufficientes coniecturæ sunt fuisse testatoris voluntatem, vt excludatur mater, vt cum *Glossa d.l. Precibus, verb. Omni modo,* sustinent omnes argumento textus *l Testamento, la 1. in fine, C. de militari testament. l. Iam hoc iure. ff. de vulgari.* Hoc ergo supposito, difficultas est, an sufficiens coniectura sit voluntatis patris vulgariter substituentis filio impuberi, excludẽdæ matris per tacitam pupillarem ibi inclusam, si ea ad secundas nuptias transierit? Qua in re duplex est sententia. Prima sustinet excludi. Quod iniuria marito ac filiis inferatur (vt disp. seq. n.2. ostendemus.) Sic tenent *Angelus de perusio l.2. § finali, n. penult. ff. de vulgari, & l. Precibus, n.5. in fine, C. de impuberum, & ibi Decius n.19. versic. Et retenta, Iacobus de sancto Georgio l. finali, C. de institutione & substit. Corneus cons. 28. n.3. vers. Prima quia dicta mater, vol.4. Menochius de præsumpt. l.4. præsumpt. 39. n.65.* & alios nouè refert *Marc. Aquilinus l. Centurio, p.4. n.198. ff. de vulgari.*

Secunda sent. cui tamquam probabiliori accedo, tenet minimè excludi eam matrem. Quia nullo iure per transitum ad secundas nuptias priuatur iure succedendi filio, contra substitutum in tacita pupillari. Et in hac materia priuationis per secundas nuptias valet optimè, Non reperitur lex, ergo non debet indici hæc priuatio, vt est textus *auth. de non eligendo secundo nubentes, §. Cum igitur, vers. Sicut enim,* ibi: *Nec qualibet est lex aliquid tale dicens.* Quem textum ad hoc ponderat *Bald. auth. Ex testamento, n.5. C. de secundis nupt.* Item, quia per transitum ad secunda vota non priuatur successione filij ab intestato, dummodo si tutrix illius sit, petierit ei tutorem dari, *l.2. §. Si mater. ff. ad Tertul.* Ergo nec priuabitur per tacitã pupillarem. Tandem, quia non quælibet iniuria inducit legati ademptionem, vel hæreditatis, sed quæ grauis est, *l.3. in fin. cum ibi notatis, ff. de adim. legatis.* At hæc iniuria non censetur grauis. Sic docent *Imola c. Raynutius, n.118. de testam. Alexand. l.2. in prin. n.33. in fine. ff. de vulgari, & ibi Aretin. n.10. idem Imol. ibi n.11. Iason n.39. Ripa n.53. & l. Centurio, n.138. ff. de vulgari. Idem met Franc. Aretin cons.155. alias 154. Periculosum est, n.10. & 11. Corn. l. fin. n.5. vers. Præterea in terminis, C. de instit. & substit. & consil. 322 l.3. ad fin. Seuerianus l. Precibus, n.11. C. de impuberum. Garronis rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. n.44. pœna 20. Guliel. Benedictus c. Raynutius, verb. Si absque liberis, el 2.* vbi de pupillari substitut. *n.95. Lancelot. Politus in tract substitut.* vbi de vulgari, *p.6. q.7. n.44.* (habetur to.8. tract. p.1.) *Alexan. consil. 51. n.16. col.7. Decianus consil. 82. n.37. in fine, & sequenti, lib. 3. Ant. Gomez to.1. variar. c.4. n.11. Mantica de coniectur. vlt. vol. l.5. t.15. n.28. & 29.* & communis.

28

Quod si maritus legatum reliquerit vxori sub conditione abstinendi à secundis nuptiis, communis ac verior sententia habet, sufficientem esse coniecturam adeo exosas habuisse vitum secundas vxoris nuptias, vt voluerit per tacitam pupillarem excludere matrem secundo nubentem. Si enim testator voluit vxorem ad eos transeuntem nec partem legati habere, à fortiori nec in vniuerso filij patrimonio eam succedere voluit. Sic *Bald. l. Precibus, n.13. C. de impuberum, Alex. l.2. in princ. n.32. ff. de vulgari. Garronis rubr. C. de secund. nuptiis, in noua edit. n.44. pœna 20. Guliel. Bened. c. Raynutius, de testam. vers. Si absque liberis, el 2.* vbi de pupillari substitut. *n.94. Menochius de præsumpt. l.4. præsumpt. 39. n.58. Mantica de coniect. vlt. vol. l.5. t.15. n.15. & 16.* Quamuis contrarium (& quidẽ probabiliter) sustineant *Imol. c. Raynutius, n.118. de testam. Ripa l.2. n.56. ff. de vulgar. Lancelot. Politus tractatu substitution.* vbi de vulgari, *in 2. effectu, n.44. fin.* Ducuntur, quod ad exclusionem legati in casu secundarum nuptiarum tractatur de matre excludẽda à parte bonorum testatoris: at quando tractatur de excludenda matre à filij pupilli successione, non agitur principaliter de excludenda matre à bonis testatoris, sed ab hæreditate filij, ad quam de iure ab intestato vocatur. Deinde, quod mater secundo nubẽs priuetur legato, *l. Feminæ, C. de secund. nupt.* at non priuatur iure succedẽdi. Sed respondeo cum *Mantica eo n.16.* in dispositione legis non esse bonam consequentiam, Priuatur legato, ergo hæreditate: valere tamẽ in dispositione testatoris: in qua per coniecturas proceditur. Si enim vir noluit vxorẽ secũdo nubentẽ gaudere beneficio legati ob secundarũ nuptiarũ odium: fortius creditur noluisse eam frui cõmodo successionis ipsius pupilli.

29

Similiter si vir reliquit vxori legatum donec vitam vidualem seruarit, cõiectura est sufficiens exclusionis ipsius per tacitam pupillarem, si secundo nupserit. Quia cum id legatũ annuum duret toto tempore vidualis vitæ vxoris,

30

potest

potest deberi tam à pupillo, quam ab eius substituto, durante vita viduali vxoris post pupilli mortem. Sicut ergo per transitum ad secunda vota, voluit vir priuari vxorem eo legato, etiam in persona substituti, seu alterius hæredis pupilli, eadem ratione præsumitur eum voluisse, illâ per transitum ad secunda vota excludi per tacitam pupillarem ab ipsius pupilli successione. Atque ita docent *Bartol. l.2 in princ. n.42 ff. de vulgari. Et ibi Alexander n.32. Ripa nu. 52. ad finem. Socinus senior nu.28. Franc. Aretinus nu.10. & cons. 154. periculosum, nu.10. Socinus iunior d l.2.n. 25. Imola c. Raynut. n.118. de testam & ibi Gulielm. Benedict. verb. Si absque liberis, el 2.* vbi de pupillari substit. *n.94. Angelus de Aretio Instit. de pupillari, in princ. n.25. Idem Alexan. cons. 12. n.19. vol.3. Baldus de Vbaldis de substit.* vbi de pupillari, *n.32. Bartolus de Hucio de substit. c.2. de pupillari n.23.* (vterque habetur tom.8. tract.p.1.) *Ant. Gomez to.1. var. c.4. n.11. Menochius de præsump. l.4. præsum.39 n.58. Mantica de coniecturis vlt. vol. l.5. t.15. n.13.* Quamuis *Iason d.l.2. in princ. n.39. vers. Circa*, dicat se vehementer dubitare de hac doctrina. Et eam reprobat *Lancelot. Polit. tractatu de substitut.* vbi de vulgari, *partic.6. q.7. n.44. dub.5.* sed circa horum impugnationes consulendus est *Menoch. proximè allegatus.*

31 Nona pœna est, quamuis vidua dum in eo statu permaner, gaudeat priuilegiis honoris mariti: eo quòd censetur sub præcedenti matrim. esse, *l. vlt. C. de bonis mater.* vbi omnes scribentes id expendũt, & *Pinellus ibi n.4. Tiraq. de nobilit. c.18. n.9.* & prob. ex *l. Fœminæ, in fine. ff. de senator. & l. Filii, vers. Vidua, ff. ad municip.* At si secundo viro inferioris conditionis nubat, non gaudet priuilegiis honoris & dignitatis prioris viri, *l. Mulieres, C. de dignit. l.12. & auth. de nuptiis collat.4. §. Non tamen permittimus.* Quia iam cessat ratio concessionis, cùm in posterum non censeatur esse sub priori matrim. Et ita fatentur omnes.

32 Decima pœna est, quamuis filius diues nequeat alimẽta denegare matri pauperi secundò nubenti, si ea aliunde nõ suppetant. Vt bene docent *Nouellus, Ioannes Lupus, Campesius, Ripa statim allegandi:* per *l. Si quis à liberu, § Parens. ff. de liber. agnosc.* & dos succedat loco alimentorum, adeò vt valeat argumentum ab alimentis ad dotem: vt docet latè *Euerard. in suis topicis, loco ab alimentis ad dotem, n.1.* At nõ tenetur dotem constituere matri pauperi secundò nubenti. Cùm enim id matrim. cedat in filiorum iniuriam, non tenentur filij quasi arma ministrare dotem constituendo, vt iniuria ac dedecore afficiãtur. Ita docẽt *Bald. citato Gulielmo de Cuno, l. vn. fin. C. de inoffic. dotibus: & l. Si vineæ, in fin. C. de præscript. long. temp. decem vel viginti annorum, & l. Si liberos, fine. ff. de ritu nupt. Iexan. l.1. nu 20. ff. solut. matrim. & ibi Ripa n.82. Angel. n.2. vers. Adde quod filius, Bartolinus ibi, n.136 vers. Filius autem, Crottus n 89. Iason §. Fuerat. n.121. Instit. de actionib. Nouellus de dote 6 p priuileg.16 nu.5. Campesius de dote p.1. qu.21 n.vn. Ioan. Lupus c. Per vestras, notabil.3 §.20. num.6. vers. Item filius, de donat. inter vir. & vx. Corras. l. Qui liberos, nu.115. ff. de ritu nupt. Boerius decis.129. fin. Guliel. Benedict. c Raynutius, de testam. verb. Dotẽ quã ei dederat, n.70. Paul de Mõtepico l. In quartam, n.68. ff. ad legem falcid. Tiraqu. de iure primog. q.62. n.33. & q.69. n.5. & l. Boues, § Hoc sermone, in princ. num.145. ff. de verb. sign. & l.2. connubiali. glos. 1. p.2. n.9. Garronis rubr. C. de secund. nupt. in nouâ edit. n.83. pœna 46. Syluanus consil.2. nu.27. Baeza de non melior. filiab c.12. n.46. Barbosa l.1. p.4. n.136. limit. 1. in fin ff. solut. matrim. Marzarius cons.30. num.3. Pedrasa cons.35 n.37. & 38.* Quamuis aduersus omnes dicat hoc iure non probari *Imol. l. 1. n.7 ff. solut. matrim.* Hoc tamen intelligitur, si filius aliunde sit diues, quam ex paterna substantia. Quia si bona paterna superessent, mater inops succederet in quarta parte: iuxta *auth. Præterea, C. vnde vir.* Sic *Nouellus, Bartolinis, Barbosa ibidem.* Et adeò verum putant aliqui, non teneri filium dotem constituere matri secundò nubenti, vt id procedat, quãuis ratione ætatis subsit incontinentiæ periculum. Quod versetur eadem ratio iniuriæ filiorum. Sic *allegato Gulielmo de Cuno, Baldus l. vn. in fine, C. de inoffic. dotib. Corrasius d.n.115.* At verius est tunc teneri filium. Quòd hæc non sit iniuria lædens nomen, ac filiorum honorem, qualis est matris meretricium. Ergo tenetur potius filius meretricium hoc cauere: sic enim magis prospicit honori matris, & proprio; ac inter duo mala est minus eligendum. *c. Nerui, d.13.* & ita docent *Tiraqu. de iure primog. q.62. n.13. & l.2. connubiali, glos. 1. p.2 n.9. Boer. Guliel. Benedictus, Nouellus, Bartolin. Baeza n.49. proxime allegati.* Et quamuis omnes hi ponderent matrem esse pulchram & iuuenem. At bene *Baeza eo n.49.* dicit idem esse, quamuis non sit pulchra, existente incontinentiæ periculo. Et idem credo velle reliquos, nam verè incontinentiæ periculum solum ponderant: exemplificant autem quando periculum hoc subsit, vt si mater sit iuuenis & pulchra.

Vndecima pœna est. Nequit mater transiens ad secun- 33
das nuptias reuocare ratione ingratitudinis donationem factam filiis prioris matrim. Habetur expressè *l. His solis, 7. C. de reuoc. donat. & auth. Quod mater, C. eo tit. &* §. *Mater, auth. de nup.* in quibus authẽticis triplex excipitur casus. Primus est, si filius vitæ matris insidietur. Secundus, si manus impias in eã intulerit. Tertius, si totius substantiæ molitus sit iacturam. Et ratio huius pœnæ redditur, *d. auth. Mater*, quia potius contemplatione vitrici eam reuocationem facere præsumetur, quàm ob ingratitudinem. Hæc autem pœna non habet locum in patre transeunte ad secundum coniugiũ. Quia in illo non inuenitur expressum: & quia non est verisimile fore, vt ita facilè animum mutet propter secundã vxorem, sicut mater ob secundum virũ. Sic *Glos. d. auth Mater, verb. Nisi tamen & d. auth. Quod mater, in fine.*

Duodecima pœna iuxta aliquos est, vt, quamuis in bo- 34
nis mariti prioris habeat vidua tacitam hypothecam pro dote sibi restituenda, iusque prælationis, *l. Assiduis, ff. qui potiores in pignore:* at si migret ad secundas nuptias, cesset hoc priuilegium. Quòd id concessum sit, vt facilius femina in matrim. collocetur, iuxta *l.1. cum ibi notatis, ff. soluto matr.* Quæ ratio iam cessat, cum nupserit. Et ita tenent aliqui, quos tacito nomine refert *Garronis statim allegandus.* Cæterùm tenendum est oppositum. Quòd dos sit necessaria, non tantùm vt femina in matrimonium collocetur, sed etiam ad matrim. initi onera sustinenda, *l. Pro oneribus, C. de iure dotium*, quæ ratio non cessat vbi fœmina nupsit. Et ita docent *Bart. l. Nupta, in princip. n.2. citãs Iacobum de Aret. ff. solut. matr. Baldus l.2. fin. ff. de iure dotium, Alexan. l 1. n.4. ff. solut. matr. Angelus Instit. de actionib. §. Fuerat, n.16. & ibi Iason n.96. Garronus rubr. C. de secund. nupt. in 2. edit n.52. pœna 26.*

Decima tertia pœna est. Pater rogatus ab auo restituere 35
hæreditatẽ filiis, tenetur satisfacere de ea restituẽda, si secũdam vxorem ducat, *l Iubemus, §. In suprà dictis, C. ad Trebel. & auth de nup. § Placet*, & docet *Matienzo lib.5. recop. t.1. l.3. gl.2. n.11.* & quãuis non teneatur alias cautionẽ præstare de bono vsu aduentitiorum, quorum habet vsumfructum, at in hoc casu quo transit ad secundas nuptias, tenetur, *l. Hac edictali, §. His illud, C. de secund. nupt.* & optimè *Pinell. l.1 p.2. n.31. & 75. C. de bonis matern. Matienzo eadgl n.16.*

Decimaquarta pœna est. Quamuis mater bona filij ad- 36
ministrans non teneatur de modicis rationem reddere, *l. Quamuis, ff. de cond. & demonstr.* at si secundo nubat, tenetur, *auth de nupt. §. Sin autem tutelam,* Et ratio est, quòd ius præsumat malam fidem in hac matre ob vitrici amorem. Ita docent *Bald. l. Cùm oportet. §. fin. n.4. C. de bonis, quæ liberis. Paulus ibi, §. fin. in fin. Matienzo lib.5. recop t.1. l.3. glos.2. n.40.* Quod procedit, licèt à viro relicta sit tutrix filiorum, & à reddendis rationibus releuetur, vt bene docet *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in 2. edit. n.75. pœna 39.*

Tandem dubitatur, an valeat pœna sub qua coniuges 37
se obligant ad abstinendum ab alio coniugio post illud dissolutum? Qua in re præmittendum est, pœnam, qua se obligant sponsi ad non resiliendum à sponsalibus, nullius esse momenti, propter matrimonij libertatem (vt latè diximus l.1. disp.30. & seq.) Quod procedit quamuis persona aliqua fidẽ det alteri de matrimonio ineundo, vouens se ingressurum religionem, aut castitatem seruaturum, aut quippiam aliud facturum, si non stet promissis: id enim

enim votum minimè obligabit, quamuis iuramento id firmetur (vt de pœna iuramento firmata ibidē diximus.) Quamuis enim *c. Gemma, de spon.* vbi pœna sponsalibus apposita irritatur, agat de pœna temporali: sic enim casus est propositus Pontifici: at ratio ibi in textu reddita, *Cum itaque matrim. libera esse debeāt*, æque procedit in omnibus pœnis etiam spiritualibus. Non enim minùs timor castitatis seruandæ, aut religionem ingrediendi impediret libertatem matrim. eo vel maxime quòd modica pœna etiam ibi cassatur (vt illic probauimus.) Præterea, quia textus *eod. c. Gemma* reddita ratione libertatis matrimonij, statim subiicit, *Et ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda*: quod idem procedit in quauis alia stipulatione pœnali cuiuscumque rei, vtpote quæ libertatē in matrim. contrahendo desideratam aufert. Et re hac cum viris sapientibus, quos consului, tractata approbarunt illi hanc meam sent. atque ita bis consultus respondi. At principalis difficultas est, an valeat contractus iureiurando firmatus, quo in contractu matrimonij coniuges sub certa pœna se obligant ad abstinendum à posterioribus nuptiis, prioribus illis dissolutis? videtur enim id pactum non valere, per *d. c. Gemma.* vbi stipulatio pœnalis reiicitur ob matrimonij libertatem, & *l. Titia, ff de verbor. oblig.* idem deciditur, & per *leg. Quoties, 22. ff. de condit. & demonst.* vbi conditiones, si non nupserint aliqui, reiiciuntur, & per *l. Adigere, 6. ff. de iure patronat. in fine.* ibi: *Lege Iulia de maritandis ordinibus remittitur iusiurandum, quod liberto in hoc impositum est, ne vxorem duceret, libertæ bene nuberet, si modo nuptias contrahere rectè velint.* Vbi *Glossa verb. Remittitur*, ait hæc, *Nota legem vim apostolicam retinere, vt remittat iuramentum.* Et statim quærit, quid si aliquis sponte iurarit, aut vouerit castitatem, aut abstinentiam à coniugio ineundo, num possit matrimonium contrahere? Et non respondet. Et *Alberic. auth. Cui relictum num. 2. C. de indicta viduit.* mota priori quæstione, de pacto iurato abstinendi ab aliis nuptiis, ait posse dici id pactum non valere in virgine, secus in vidua: in qua conditio non nubendi minimè reiicitur, *per illam auth.* & ait idem esse siue in vltima voluntate, siue in contractibus apponatur virgini conditio non nubendi. Vnde concludit posse illos absque periurij metu, & pœnæ, iure ciuili contrahere: at fortè attento iure canon. non posse contrauenire absque iuramenti relaxatione. Et *decis. Tholos. 292. item fuit quæsitum, per totam*, ait pœnam nec iuramentum obligare: quia est contra bonos mores. Idem sequitur *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. col. vlt. totius rubr. n. 145.* vbi ait prædictam decisionem idem velle de iure canonico. Et subdunt *d. decis. Tholos. & Garronis eod. loco*, id etiam procedere in vidua: nec obstare *d. authent. Cui relictum*, vbi in vidua admittitur conditio, si non nubat. Quia id verum est, ne vidua admittatur ad relictum sub ea conditione sibi factum, & sic ad lucrum; sed non vt incidat in pœnam & periurium, contraueniens pacto vel conditioni abstinendi à secundis nuptiis. Sed fateor magnam esse horum DD. auctoritatem: non possum tamen adduci, vt iis fidem habeam. Quia *c. Gemma & l. Titia*, quibus hi DD. innituntur, solum decidunt non valere pœnam, qua quis se obligat ad matrim. ineundum, ne in eo contrahendo libertas desiderata metu pœnæ deficiat. Quippe matrim. coacta difficiles solent exitus habere, *c. Requisi. de spons.* At hic agitur de abstinendo à secundis nuptiis, in quo euentu nullus est textus, qui faueat libertati talis matrim. ineundi: imò conditio ab illis abstinendi valida est, ac iure ciuili admittitur, *auth. Cui relictum, C. de indicta viduit.* Et quamuis in primis nuptiis reiiciatur à legato conditio illas non contrahendi, fauore prolis: at iuramentum vel votum sub certa pœna valent iure canon. alias votum castitatis non valeret in virgine.

SVMMARIVM.

An pœna statuta secundò nubentibus in fauorem filiorum, sint correcta iure can. Refertur quadam sententia, n. 38.

Proponitur Auctoris sent. n. 39.

Non corrigitur pœna, vt secundo nubens teneatur rēseruare filiis prioris matrimonii bona habita à coniuge defuncto: nec vt nequeat dare marito plus quam vni ex filiis, n. 40.

Nec corrigitur, vt ea mater perdat tutelam, nec pœna, quas incurrit ob non petitum tutorem, corriguntur, n. 41.

An corrigatur, matrem secundò nubentem priuari educatione filiorum, & non posse exemplariter substituere: & excludi per tacitam pupillarem? n. 42.

An sit correctum, vt femina secundo nubens perdat priuilegia honoris mariti: & ne filii teneantur eam dotare: & ne possit reuocare donationem ratione ingratitudinis: & vt teneatur pater satisdare, & vt mater teneatur rationem de modicis reddere? n. 43.

Satisfit argumentis, n. 44.

QVÆSTIO posterior. An prædictæ pœnæ, in fauorem filiorum prioris matrim. statutæ, sint correctæ iure can. Quidam affirmantem partem tuentur. Quia *c. fin. de secund. nupt.* asseritur mulierem habere liberam facultatem secundò nubendi. At non potest dici libera facultas, vbi adest metus pœnæ, *c. Gemma, de spons.* Secundò, quia fauor filiorum non debet ansam dare auferendæ libertatis à Deo concessæ transeundi ad secundas nuptias, & negari non potest metu earum pœnarum auferri. Et confirm. quia aliquæ pœnæ infra annum luctus statutæ concernūt fauorem filiorum, vt medietatem bonorum esse illis reseruandam. Et tamen omnes esse correctas iure can. probauimus disp. præced. Tertiò, quia lex ciuilis caret potestate pœnas indicendi matrim. libertatem impedientes. Hanc sent. sustinet *Abb. c. Eccles. n. 15. & in repetit. eiusdem c. n. 20. de constit.* quamuis *c. fin. n. 3. de secund. nupt.* non ita audacter, solum enim dicit se illam defensurum, nisi audax notaretur. Eandem tenet *Felinus d. c. Ecclesia, n. 56. in 1. declarat. & Decius ibi, num. 125. vers. In puncto iuris, in noua edit.* dicit in puncto iuris esse veriorem, & *ibi Franciscus Aretin. ad fin.* ait de iuris subtilitate posse defendi tamquam meliorem: quamuis in iudicando minimè sit à contraria recedendum, & *Præposit. d. c. fin. n. 3 col penul. vers. Et ex his infero*, ait se in disputationibus hanc defensurum opinionem, at in iudiciis non ausurum. Et *Ripa l. fin. q. 26. nu. 98. C de reuoc. donat.* dicit facile posse defendi, & *Minchaca de success. progress. l. 3. §. 27. n. 29.* dicit omnes pœnas, *l. 1. & toto tit. C. de secund. nupt.* esse hodie iure canon. sublatas, & hāc esse communem sententiam: in quo titulo omnes pœnæ prædictæ continentur, vt constat ex dictis in tota hac disputatione.

38

At tenenda est communis ferè omnium sententia, asserens pœnas iure ciuili inductas secundis nuptiis post annum initis, vtpote quæ in filiorum fauorem sunt, minime esse correctas iure canon. atque ita hodie in vtroque foro seruandas esse. Quia pœnæ post annum luctus statutæ non sunt meræ pœnæ, sed filiorum prouisio, ad quas statuendas iustissima ratione ius ciuile ductum est: attendit enim sæpissime euenire, vt parentes post transitum ad secūdas nuptias, amore posterioris coniugis allecti, filios prioris coniugii odio prosequātur: arq; adeò illos, in quātum possunt, velint bonis priuare, vt ea omnia posteriori cōiugi relinquant. Deinde, quia non vt pœnæ sunt indictæ, sed quia æquitati naturali consonat, vt bona laboribus prioris coniugis quęsita non cedant in vitrici aut eius filiorum vtilitatē, existentibus filiis ex priori cōiugio habitis. Tandem, quia aliud est pœnam pati, & aliud, ad lucrum ex mariti bonis prouenientes sub ea conditione delatum, vt si ad secundas transeat nuptias, amittat proprietatē, & reseruetur filiis prioris matrim. inuitati. Pœna enim qua secundæ nuptiæ interdicuntur, reiicitur. At nullibi habetur in iure canonico, lucrum illud ex bonis mariti sub ea conditione alteri coniugi superstiti lege delatum, plene acquiri, non seruata conditione abstinendi à secundis nuptiis. Et ideo hanc sent. tenent *Glos. l. 1. verb. Honorarias, C. de secūd. nupt. & ibi Cynus fin. Bart. fin. Bald. n. 8. Alberic. fin. Salicet. fine. Idem Bart. auth de nuptiis, collat. 4. §. Primæ siquidem, nu. 3. Addit. ad Gloss. l. Decreto. 19. verb. Contrahere, c. Ex quibus causis infamia irrogetur, & ibi Bald fin. & l. Liberorū, § Et si talis, n. 3. ff. de his qui notātur infamia. Innoc. c. fin. in fin. de secūd. nupt. Host. ibi n. 3. Ioan. And. n. 5. Anton. n. 2. Cardin. n. 1. q. 1. Anchar.*

39

char.n.9.q.2.& n.10.q.3.fin. Alex.de Neuo n.14.Henric.nu.vlt. idem Anton.c.1.n.12.de sponsal.idem Anchar.repetit.c.Canonum, n.55.vers.Iuxta prædicta accedat,de constit.& consil.17. ex prædicto themate,in principio.Dominicus c.Placuit,col.2.d.32.Angelus de Perusio auth.de non eligendo secundo nubentes,in princip.nu.6. & repetitione l.Mater,nu.4.& l.Si qua mulier,nu.vn.C.ad Tertul.vbi & Corneus n.1.& d.l.Mater,n.2.& cons.125.n.3.l.3.Ripa rubr.C.de secund.nupt.in fine,& l.fin.q.26.num.98.C.de reuoc. donat.Decius rubr.C.de secund.nupt.nu.6. Gulielm.Benedictus c. Raynutius,verb.Et vxorem,decis.5.vbi de successf.ab intestato, n.90.Alexan.cons.3.num.12.l.7.& ibi Molinæus in addit.lit.C. Matth.de Afflictis,decisio Neapolit.75.nu.5. Romanus consil.182. n.1.Parisius consil.29.n.8.vol.3. Nicol.de Vbaldis de succes.ab intestato p.2.n.8 Bolognin.addit.ad Matthes.ad successf.ab intestato, a.2.principali,membr.1.n.31.& additionib.ad consil.73.Ananiæ in fine,Sylua nuptialis lib.2.verb.Diuiti non est nubendum,n.78. Boerius decisione 186.n.2.Garronis l.1.num.137.in noua edit & auth Eisdem pœnis,num.11.C.de secund.nupt.Ioan. Lupus l.15. Tauri,n.6.Brunel.de sponsalibus,concl.19.n.6.Nicol.Arelatan.in suis responsis,resp.1.n.3.Rebuff.1.tom.constitut.tit de constitut.in proœmio,glos.5.n.66.Mõtalu.li.3.fori,ti.1.l.13.verb.Pierda.Ant. de Rosellis de succes.ab intestato,n.194.(habetur to.8.tractat. p.1.)Couar.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.5.Greg.Lopez l.3.verb.Fasta vn año,t.12.p.4.Villalobos in communib.opin.lit B.n.29. Acosta c.Si pater,1.p.verb.Legauit,nu.34.de testam.in 6.Tello l.6.Tauri, n.19.Sarmiento lib.1.select.c.4.nu.4.Ant.Gabriel to.3.commun. opin.l.3.t.de secund.nupt.concl.6.nu.1. Ant.Cucus lib.5.institut. maiorum,t.12.n.187. Valascus consil.16.nu.3.vol.1.Gutierrez l. Nemo potest,n.20.ff.de legat.2.& lib.2.practic.q.95.nu.5.Celsius consil.38.n.7.Matiẽzo li.5.recop.t.1.l.3.glossf.2.n.1.& n.44.& t. 9.l.5.glossa 8.nu.5.Perez lib.5.ordinam.t.1.l.fin.f.53.vers.Est tamen inquirendum. Azebedo lib.5.recop.t.1.l.3.n.1.& 2.Lancelot. instit.iuris canon.l.2.t.de diuortiis,§. vltim.verb. Abolita. Spino speculo testa.glossf.14.principal.nu.100. Fuluius Pacian.de probationib.l.2.c.3.n.80.& Zauallos in suis quæst.pract.q.742.n.5.& ex Theologis,P.Molina tom.2.de iustit.tract.2.disp.431.col.8. Lud.Lopez 2 p.instruct.vbi de matrim.c.41.col.3.

40 Hinc infertur primò non esse correctam secundã pœnam,n.2.relatam, vt cõiux transiens ad secundas nuptias amittat proprietatem bonorum,quæ à defuncto coniuge habuit,& reseruetur filiis prioris matrim. Quod fatentur omnes DD.nu.præced.relati. Quod sit in filiorum fauorem inducta.Nec corrigitur secunda pœna relata n.3. ne possit mater illa dare secundo viro plusquam vni ex filiis prioris matrim. cui minus dedit. Quia similiter est in fauorem filiorum statuta. Sic Couar.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.8. Matienzo lib.5.recop.tit.1.l.2.glossa 2.n.6.

41 Secundo infertur, nec esse correctam tertiam pœnam relatam n.4. nimirum, vt mater secundo nubens amittat tutelam. Quia id statutum est, vt indemnitati filiorum consulatur, atque euitetur bonorum dissipatio, quæ subsequenda præsumitur ex secundis matris nuptiis. Sic Matienzo ead.glos.2.n.9. Azebedo lib.5.recop.tit.1.l.3.n.5.Spino speculo testam glossf.14.n.102.& apertè sentiunt DD.statim allegandi, si enim non perderet tutelam, non opus esset, vt tutorem alium peteret:cum tamen dicant incurrere omnes pœnas, quas nu.13.retulimus, si non petito tutore,ac reddita administrationis ratione, ad secundas nuptias transeat: nec hoc esse correctum iure canonico. Hi sunt Innoc.c.fin.in fin.de secund.nupt.& ibi Anton n.2. Abbas nu.3.in fin.Anchar.n.9.q.2.& repetit.c.Canonum,n.55.de constit. Idem Abb.c.Ecclesia,n.15.de constit.& repetit.eiusdem c.n.20.& ibi Felinus n.56.in 1.declarat.Idem Host.eo.c.fin.n.3. Ioan.And.ibi nu. 5.Cardin.n.1.q.1.fin. Bartol.auth.de nupt collat.4.§. Sin autem tutelam,n.2.& auth.Eisdem pœnis,n.vn.C.de secund.nupt.& ibi Cynus fine.Alberic.n.vnico,Baldus l. Si qua mulier in fine, C. ad Tertul. Angelus auth.de non eligẽd secundo nuben.in princ.n.9.& auth.de restit.& ea quæ parit.§.Vnum,nu.6.Garronis rubr.C.de secund.nupt.in noua edit.num.24.pœna 12.fine,& d.auth.Eisdem pœnis n.7.Alex.de Neuo,d.c.fin.nu.17.Nicol.Arelatan.in suis responsis,resp.1.n.2. Ant.de Rosellis de succes.ab intestato,num.195. Montaluus lib.3.fori,t.1.l.13.verb.Pierda.Couar.4.decret.2.p.c. 3.§.9.n.6. Ant.Cucus l.5.institut.maiorum,tit.12.n.188. Anton. Gabr.tom.3.commun.opin.l.3.tit.de secundis nuptiis,concl.9.n.2. Perez li.5.ordin.t.1.l.fin.f.54.vers.Deducitur etiam.Fuluius Pacian.l.2.de probationibus,c.3.n.81.& Lud.Lop.in 2.p.instruct.vbi de matrim.c.41.col.3. Et ratio est, quia non punitur femina illa eo quòd secundo nupserit,sed quod male administrarit filiorum bona, non petito eis tutore, nec redditis rationibus, vt tenebatur.

Tertio infertur,nec corrigi iure canonico sextam pœ- 42
nã,n.16.relatã,vt mater secũdo nubẽs priuetur filij pupilli educatione, vt bene docet Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3.glossf. 2.n.8.nec septimã,nempe,vt non possit exemplariter substituere: si sustineamus eam pœnã vere incurri, cum DD. n.22.allegatis: nec vt excludatur per tacitam pupillarem: si verum est eam excludi, vt sustinent quos retuli nu.27. Quippe omnes hæ pœnæ sunt principaliter in filiorũ fauorẽ statutæ,& colligitur ex DD.ibidẽ citatis. Si enim eæ pœnæ correctæ essent,non affirmarent matrẽ illis subiici.

Vltimo infertur,nec nonam pœnam relatam n.31.cor- 43
rigi,nempe, vt perdat priuilegia & honorẽ mariti. Quòd non propriè pœna dici possit,sed exactus natura consurgat, eo quòd per secundas nuptias cesset omnino ratio huius concessionis(vt probani num.31.) sic Garronis rubrica, C.de secund.nupt. in noua edit.remedio 4.contra secundo nubentes.n.125. Matienz lib.5.recop.t.1.l.3.gl.2.n.5.& t.9.l.6.glos. 2.in fin.Spino speculo testam gl.14.n.101.102. Nec corrigitur etiam decima pœna relata n.32.vt filij non teneantur matrem secundo nubentem dotare.Quòd colligitur ex DD. ibi allegatis, non enim eam affirmarent, si correcta esset. Et ratio est, quia non est propriè pœna,sed non compelli filios arma ad suũ dedecus ministrare. Nec vndecima relata n.33.ne possit reuocare donationem causa ingratitudinis. Quod sit in fauorem filiorum priorum, ne potius mater reuocet contemplatione vitrici.Sic Matienzo ea l.3. glos.2.n.7. Nec tandem corriguntur pœnæ decimatertia & decimaquarta relatæ n.35.& 36. vt pater teneatur satisfare,& mater rationem reddere de modicis.Quod vtraque similiter sit in filiorum fauorem. Et colligitur ex DD.ibidem allegatis illas asserentibus, nullamque correctionis mentionem facientibus.

Ad argum. n.38. relata constat ad 1.2.& 3. ex ratione 44
vltima meæ sent.39.adducta.Non enim omnis pœna auferens aliqualiter libertatem matrimonij est iure can. reprobata: sed quæ consistit in proprio matrim. perdendo: secus de ea quæ potius consistit in lucro non acquirendo, vel eo sub conditione acquisito perdendo. Ad confirm. secundi dico eam pœnam non impositam esse principaliter ad fauendum filiis, sed ad puniendam nuptiarum intra annum luctus accelerationem.

DISPVTATIO LXXXIX.

Qualiter coniux ad secundas nuptias transiens teneatur reseruare filiis prioris matrimonij bona à coniuge defuncto habita?

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputandæ, n.1.

Mater anno luctus,vel post, secundò nubens,amittit etiam in foro conscientiæ proprietatem bonorum,quæ à viro habuit,etiam ex filij successione,vsufructu sibi reseruato,& illa transfertur ad filios priores, hunc tamen non reseruat illis,n.2.

An possit in aliqua parte horum bonorum aliquem ex illis filiis præferre: & sit hoc iure regni correctum?n.3.

An in bonis,quæ ex successione filii ab intestato habuit,possit aliquem ex illis præferre?n.4.

Si prætulit aliquem ex filiis in tertio,instituens virum hæredem quinti, qualiter succedet hic filius cum aliis fratribus in illo quinto?n.5.

An possit de proprietate illa,quam tenetur reseruare prioribus filiis,disponere:& filiis cauere de ea restituenda?n.6.

An parẽte alienãte, possint filij eo superstite aut defuncto reuocare?n.7.

An si parens non distraxit,sed consumpsit,teneantur hæredes ad æstimationem?n.8.

Quot conditiones desiderentur,vt huic reseruationi locus sit?n.9.

An pater secundo coniugatus teneatur ad eandem reseruationem?n.10.

An teneatur illis reseruare vsumfructum, quem in bonis ipsorum maternis acquirit:& an vsusfructus, quem vteruis retinet parens in

bonis, quæ tenetur reseruare filiis prioribus, extinguatur filio emancipato? n.11.

An aui & alij ascendentes teneantur ad hanc reseruationem descendentibus? n.12.

Quid, si posterius matrim. consummatum non sit, aut sit irritum? n.13.

An legatum à coniuge defuncto relictum reseruetur filiis prioris matrimonij? n.14.

An teneatur mater reseruare quæ habuit ex substitutione pupillari filii? n.15.

Quid, quando ex testamento vel donatione coniugis defuncti habuit aliquid superstes non ex bonis ipsius defuncti, vt si quis det viro facultatem testandi vel distribuendi, & vir det aut leget vxori? Et quid, si tunc det vxori committentis facultatem, & illa secundo nubat, n.16.

Quid de bonis coniugi acquisitis contemplatione alterius coniugis, n.17.

Quid, si succedat ab intestato in bonis filij, quæ habuit à parente defuncto, siue transeat ad secundas nuptias ante filij mortem, siue post? n 18.

Quid, in legitima parenti superstiti debita in bonis illius filij? n 19

Quid, quando vir & vxor ex bonis communibus filiam dotant? n.20.

Quid de bonis, quæ ex renunciatione filij parens habuit: vel quia femina à successione excluditur? n.21.

An parens secundò coniugatus succedens postea filio, succedat plene illi in proprietate bonorum, quam amiserat per secundas nuptias, & erat illius filij: an potius ea cæteris fratribus reseruetur n 22.

Quid de bonis, quæ ex substantia aui peruenere ad filium? n.23.

Quid de bonis aliunde filio acquisitis, siue parens superstite filio, siue eo mortuo, secundis nuptiis copuletur? n.24.

Quid, si filij non sint hæredes, quod renunciarint, sint ve incapaces, ingrati vel? n.25.

Quid, de acquisitis titulo oneroso, an sint prioribus filiis reseruãda? n.26

Quid de arris, sponsalitia largitate, donatione remuneratoria, lecto quotidiano, vestibus vidualibus? n 27.

An parens succedens filio in bonis, quæ ille habuit titulo oneroso à coniuge defuncto, teneatur ea reseruare filiis prioribus? n.28.

An lucra acquisita constante matrimonio, siue lege, siue consuetudine communia sint, reseruentur filijs prioris matrimonij n 29.

Quid, de bonis quæ coniux superstes lucratur ex patrimonio defuncti, ita disponente statuto, consuetudine Refertur opinio, n 30.

Explicatur sententia Auctoris, n 31.

Quid, de eo quod coniux lucratur ex pacto inter ipsos inito, vt superstes acquirat n.32.

Quid, de quarta debita coniugi superstiti ex bonis defuncti? Et remissiuè, an extrahenda sit de quinto, ac debeatur superstite habente patrem diuitem? n.33.

An reseruationi huic sit locus, quando ex priori matrimonio, non sunt filij susceptj, at defunctus ex alio matrimonio filios habuerat, n.34.

An si filij prioris matrimonij obierint, succedat parens secundo coniugatus plene quoad proprietatem & vsumfructum? Refertur duplex sententia, n 35 & 36.

Proponitur sent. Auctoris: & quid dicẽdũ extãtibus tũc nepotibus? n 37

An non extantibus filijs prioris matrimonij, remittantur pœnæ non in ipsorum fauorem inductæ? n 38.

An filio prioris coniugij disponente de tertia bonorum parte in parentis præiudicium, sit illa extrahenda de solis bonis omnino filij propriis: an etiam de proprietate bonorum, quam consecutus est parente transeunte ad secundas nuptias, n 39.

An si parens priuatus proprietate ob secundas nuptias retento vsufructu moriatur fructibus eorum bonorum pendentibus, pertineãt ij fructus ad filios prioris matrim. quorum erat proprietas, n.40.

Post n.40. inuenies summaria quæ desiderantur.

1 DVPLEX est quæstio disputanda. Prior de conditionibus petitis, vt coniux ad secundas nuptias transiens teneatur reseruare bona filiis prioris matrimonij. Posterior de casibus, in quibus ab hac obligatione absoluitur.

2 QVÆSTIO prior. Quæ conditiones desiderentur, vt coniux transiens ad secundas nuptias teneatur bona reseruare filiis prioris matrimonij? Præmittendum est, vxorem aliquid quocumque titulo lucratiuo à marito accipientem, siue ex donatione inter viuos, siue ex vltima voluntate, teneri transeundo ad secundas nuptias, id totum integrè reseruare filiis prioris matrim. vt expresse decidit *l. Feminæ, in princ. C de secund. nupt.* ibi: *Feminæ quæ susceptis ex priori matrimonio filiis, ad secundas post luctus tempus statutum transierint nuptias, quicquid ex facultatibus priorum maritorum, sponsalium iure, quidquid etiam nuptiarum solemnitate perceperint, aut quidquid mortis causa donationibus factis, aut testamento iure directo: aut si fidei commissi, aut legati titulo, vel cuiuslibet munificæ liberalitatis præmio ex bonis priorum maritorum fuerint assecutæ, id totum ita vt perceperint, integrum ad filios, quos ex præcedenti coniugio habuerint, transmittant.* Idem habetur *l. Hac edictali, §. His illud, C. eod. t. & l. 2. C. de indicta viduit. & l. Mater, C. ad Tertull. & auth. de nuptiis, §. Si vero expectet, collat.* 4. & concordat *l. reg. 26. tit. 13. p. 5.* & priuatur statim ipso iure dominio omnium lucrorũ, quæ à coniuge defuncto perceperat, applicaturque cõmunibus liberis retento sibi dũ vixerit, solo vsufructu. Sic habetur *l. Generaliter, in princ. C. de secund. nuptiis.* ibi, *Dominium autem rerum, quæ liberis per huius legis, vel præteritarum constitutionum auctoritatem seruantur, ad liberos pertinere decernimus: itaque defuncto eo, qui liberis seruabat extantes ab omni possessore liberi vendicabunt.* Nã verbum, *Vendicabunt*, dominium supponit, & eo non habito nõ datur vẽdicatio. *l. In rem ff. de rei vendi.* Et paulo infetius: *Administrare patri vtiliter cõcedimus* Si ergo sola administratio parenti conceditur, dominium iam erat filiorũ. Et clarius *auth. de nupt § Si vero expectet, collat. 4.* ibi: *Omnis eã deserit proprietatis modus in iis, quæ à priori viro in eam venerunt, & filij ea percipient, & proprietatis erũt domini, mox quo mater contuncta est alij viro.* Idem habetur, *d. l. Feminæ, in principio*, ibi, *Possidendi tantum, atque fruendi in diem vitæ.* Et *auth. Ex testamento, C. eod. t.* ibi: *Eorum solum vsumfructum percipiet.* & *auth. In donatione, C eod tit.* ibi: *Deserit eam proprietas.* Quod procedit, quamuis ea bona mariti ad vxorem peruenerint, ex successione filij: quia nimirũ, filius in illis successit patri, & filio defuncto successit in eisdem mater (vt n.18. latius dicemus.) Quod si opponas, dominia rerũ non transferri nisi secuta traditione, *l. Traditionibus, C. de pactis.* Respondet Nicolaus Arelatanus, *l. Generaliter, n 96. in noua edit. C. de secund nupt.* posse legem alicui auferre dominium rei suæ, & trãsferre in alium absque traditione. Huius autem rei duplex est ratio. Prior, ob iniuriam priori viro & filiis illatam, per transitum ad secunda vota, Quæ iniuria constat ex *auth. de nuptiis, §. Si autem tutelã, vers. Nos autem*, ibi: *Tribus maximè neglectis, Deo, defuncti memoria, & charitate filiorum* Et *auth de non eligendo secundò nubentes, § Prospeximus*, ibi: *Quoniam omnibus simul secũdis nuptiis fecit iniuriã.* Et *auth. de nuptiis, §. Quæ vero nunc sequuntur, vers. Nos igitur*, ibi: *Defuncti animum contristaret.* Et *vers. Qui igitur*, ibi: *Et per omnia contristandi priorẽ maritũ.* Et *§. Nec illud*, vbi agitur de filiis, ibi: *Et illi iniuriam passi sunt nuptiis.* Et *§. Si vero*, ibi: *Et filios ex hoc exhonoratos.* Et *§. Soluto* ibi: *Et non procreatam sobolem sequentibus matrimonijs forsitan contristare* Quæ ratio legitima est, (vt fatentur omnes DD. quos n.43. & 49. referam) ob id enim ab hac pœna excusant feminam transeuntem ad secundas nuptias de consensu viri, aut filiorum prioris matrim. quod ipsis consentientibus cessẽt iniuria. Et clare redditur hęc ratio *auth. de nõ eligend. secũdo nub in principio, vers. Prospeximus*, ibi: *Et nullam esse lucẽtiam matri alios quidem filiorum eligere, alios autem exhonorare: quoniam omnibus simul secundis nuptiis fecit iniuriam.* Et *§. Venient autem, auth de nupt.* ibi: *Venient autem talia lucra ad filios omnes ex prioribus offensos nuptijs.* Quamuis *Sarmiento lib. 1. select. c. 4. nu. 3.* eam contra communẽ sententiam impugnet. Posterior ratio est, quã tradit *ibi Sarmiẽto*. Quòd æquitati naturali & rationi consonet, vt bona prioris viri laboribus quæsita, non cedant in vitrici aut eius filiorum vtilitatem, sed reseruentur filijs coniugis, qui illa acquisiuit. Hæc autẽ ratio sola non sufficeret. Nam bona ex posterioris cõiugis substãtia parta, si non transeat ad tertias nuptias, minimè tenetur reseruare filijs secundi matrimonij: sed potest de eis disponere inter filios prioris matrimonij, sicut de propriis bonis. Cum tamen militet illa ratio, nempe, comparata esse sudore secundi viri. Quod cõtingit, quia nec secundo viro, nec eius matrimonij filijs iniuria aliqua irrogata est. At id efficere nequiret transiens ad tertias nuptias, sed priuaretur dominio, & transferretur ad filios secundi matrimonij: eo quod iam illi eorumq; pater iniuria affecti sint. Non ergo sola illa æquitas naturalis est causa huius decisionis, sed illa simul cũ iniuria irrogata, imò hæc est potissima. Quamuis autem *d. l. Feminæ, in principio*, dum hanc reseruationem statuit, loquatur de femina transeunte ad secundas nuptias post annum luctus, at à fortiori est idem dicendum, si transeat intra annum luctus. Cùm longe grauior iniuria viri memoriæ, ac eius filijs tam accelerato transitu inferatur. Præterea, quia creditu non est dignum, leges, quæ

tam

tam acerbis pœnam feminam intra annum luctus nubentem plectunt,(vt disput.87.explicuimus) velint eam eximere ab hac, quæ æquitati naturali consonat,ac in fauorem filiorum valde cedit. Vnde dum *prædicta l.Feminæ*, explicuit,vltra annum luctus:noluit contrarium decidere,si intra annum illum luctus nuptiæ secundæ contingerent, sed id solum declarauit,quod difficultatem ingerere poterat. Nec valet argumentum à contrario sensu petitum, quando inde conſurgit absurdus intellectus (vt tradit *Euerardus in suis topicis,loco à contrario sensu,n.7.*)& ita tradunt *Glossa d.l. Feminæ,verb Statutum:& d.l.Generaliter,verb.Generaliter.Et ibi Baldus statim in princ.ante primum notabile.Ripa d. l.Feminæ,in princ.in noua edit.q.10.n.20. Azebedo lib.5.recopil. tit.1.l.3.nu.2.* Quod si opponas,quod ex multis retulimus disp.87.n.24.nempe correctum esse iure canonico,vt femina intra annum luctus nubens perdat proprietatem. Ibi huic obiectioni satisfeci, hoc explicans. Et vt mater per transitum ad secundas nuptias perdat dictã proprietatem, ac teneatur reseruare filiis prioris matrim. nulla exigitur iudicis sententia.Quia hoc non est propriè pœna, sed iuris dispositio in filiorum fauorem.Atque id significant verba textus citata,dum dicunt, statim eam perdere proprietatem,*auth.de nupt.§ Si vero expectet*. Et ita docent *Nicol.Arelatan.l.Generaliter,in noua edit.n.93 C.de secũd.nupt. & citato Corneo, Anton.Gabr.to.3.commun.opin l.3.t.de secund. nupt.conclus.1.nu.10.* Vsumfructum verò quem mater secundo nubens sibi retinet in bonis prioris viri, quorum proprietatem perdit, non tenetur filiis prioris matrim. reseruare.Quod omnes textus allegati ad solam proprietatem seruandam obligent. Et ita docet *Ioan. Lupus l.15. Tauri,n.10.*

3 Quamuis autem *l.Generaliter, in princ.verb.Diuidendi, & l.Feminæ, in princ C.de secund nupt.* concedebatur matri, vt pro suo arbitrio posset inter filios prioris matrim.diuidere acquisita à priori coniuge, quorum proprietatem amiserat,ac in eis præferre quem ex illis mallet:at hæc electio & diuisio sublata sunt per ius authenticorum, quod prædictas leges corrigens, statuit ea lucra æque inter filios prioris matrim.diuidenda,nec integrum esse parenti, aliquem illorum in quantumuis modica parte præferre. Vt constat ex *auth.Lucrum C.de secundis nupt.* ibi: *Lucrum hoc æqualiter inter liberos distribuitur, non arbitrio parentis permittitur.* Idem habetur *auth de nupt.§.Venient collat.4.& auth de non elig.secundo nubentes,§ Prospeximus,collat.1.* Et quamuis *Pelaez de Meres de maior.in 1.edit.1 p.q.54.fine,* dicat satis dubium esse,an hoc correctum sit per *l.reg.19.Tauri,hodie l.3. t.6.li.5 nouæ recop.* quę absolutè & indistinctè permittit parentibus in tertia & quinta bonorum suorum parte quẽlibet ex filiis vel descendentibus præferre:atque addit in hocdubio nõ esse recedendũ ab huius legis regiæ decisione.Cæterũ nullo pacto correctas esse prędictas leges asserendum est.Quia *l.reg.* loquitur in bonis propriis ipsorum coniugum,ibi: *Puedan señalar en cierta cosa, o parte de su hazienda,el tercio y quinto de mejora.* At hæc bona reseruanda prioribus filijs, non sunt proprium transeuntis ad secundas nuptias patrimonium, sed solum vsumfructum in eis retinet(vt n.præc.probauimus.) Præterea,quia *l.15.Tauri, hodie l.4 t.1.lib.5.nouæ recop.* statuitur, vt dispositũ in femina secundò nubente,quoad perdendam bonorum à viro acquisitorum proprietatem, absque obligatione reseruãdi filiis prioris matrimonij, habeat locum etiam in viro secundam vxorem ducente.Cùm ergo attenta *ea.l.15.reg.* bona illa reseruanda filiis prioris matrimonij non sint proprium patrimonium coniugis secundis nuptiis copulati,cùm postea concedit *l.regia 19.*facultatem,præferendi filios in tertia & quinta patrimonii parentum parte, non intelligit de bonis illis reseruandis filiis prioris matrim. Præterea, quia non est credendum quod tot Auctores, qui *leg.illas reg.15.& 19.Tauri* commentati sunt,huius correctionis immemores fuerint. Tandem,quia DD.nu.4. allegandi ex regnicolis sunt, & tamquã rem manifestam supponunt in iis bonis denegari parentibus facultatem præferendi aliquem ex filiis prioris matrimonii,nec id in dubium vertunt.

Hoc tamen temperandum est,nempe,non posse in his 4
bonis præferri aliquem ex filiis prioris matrim. vt intelligatur, quando coniux secundo coniugatus habuit immediate ea bona à cõiuge defuncto: si enim ex successione filii prioris matrim.habeat aliqua bona,in quibus filius parenti defuncto successerat, potest coniux superstes ea diuidere inter filios reliquos prioris matrimonii, ac in eis quemliber illorum præferre: sicut potest id efficere de propriis suis bonis, hoc tamen excepto, quod illa bona sunt necessario reseruanda filiis prioris matrimon.ac inter ipsos solos diuidenda: hæc autem minime, sed inter vtriusque matrim.filios. Et ratio est, quia attento iure Codicis(vt diximus num.2.) quamuis bona quælibet à defuncto coniuge titulo lucratiuo acquisita teneretur superstes reseruare filijs prioris matrimon. poterat tamen illa inter eos diuidere, & aliquem ex illis præferre. Et quamuis facultas hæc adempta sit per ius authenticorum, vt *authent. de non eligendo secundo nubentes,§.Prospeximus, & authent. de nuptiis,§.Venient,& auth.Lucrum,C de secund.nupt.* At textus hi de lucris nuptialibus habitis immediatè à marito, vel ex legato, vel ex donatione eius loquuntur. Quare videntur non corrigi, sed in suo pristino robore manere iura Codicis quoad hæc bona: vt cæteri textus tamquam correctorij restringi debeant. Et confirm. quia *authent. de nuptiis,§ Hinc nos,verſ Si autem intestatus,* loquens textus de bonis paternis quæ ex filij successione consequitur mater ad secundas nuptias transiens, solũ decidit ea bona quoad proprietatem reseruari filiis prioris matrim. nulla mẽtione facta potestatis vel impotentiæ inter illos distribuendi. Ergo seruandum est ius codicis tamquam illæsum manens, quod permittebat hanc distributionem in bonis,quorum proprietas reseruabatur filiis prioris matrim. Sed dices,ius illud Codicis,quod permittebat eam distributionem inter illos filios, & alicuius prælationem, non loqui de bonis habitis ex successione filij: sed de habitis immediatè à viro, (vt constat ex dictis nu.2.) ac proinde nullo iure permissa esse distributionem, & prælationem, inter filios prioris matrimonij, in his bonis habitis ex filij successione. Nam authenticum loquens de his bonis, reseruationem solam decidit, nulla facta mentione distributionis(vt proximè dixi.) Fateor hoc:at cùm hæc simul stent,reseruari bona filijs matrim prioris, & posse parentem inter eos distribuere:vt constat ex *l.Feminæ,in princ.& l.Generaliter,in princ.C.de secund.nupt.* Et textus solum reseruarit hæc bona, non denegando potestatem distribuendi:ac vbi eam denegari voluit, id expressit: signum est in his bonis non esse denegatam potestatem.Et secũdo probatur, quia cùm hoc sit iam effectum patrimoniũ filij, satis est vt retineat qualitatem reseruationis : cùm lege expressa non sit negatio facultatis distribuẽdi.Et ita sustinet *Sarmiento lib.7.selectar.c.11.n.1.* Sed quãuis hoc sit acutè & probabiliter dictum: multo magis placet non esse integrum parenti hæc bona inter filios prioris matrim.distribuere, nec in eis quemquam illorum præferre: sed æquè reseruari filiis illis. Ducor,quod ex natura rei,& vbi nulla est contraria iuris permissio,ex reseruatione bonorum,amissa proprietate, eaque in prioris matrimonii filios trãslata, necessario inferatur, parentem, qui solum vsumfructũ retinet, nullo pacto posse disponere de proprietate, vtpote,quæ non est sua,sed filiorum:& si id poterat attẽto iure Codicis, id eueniebat, quia ius illud priuans proprietate, speciali permissione concessit eam potestatem distribuendi & præferendi. Quare cùm ius illud non loquatur de bonis habitis ex successione filii:circa hæc nulla est specialis decisio, vt dicamus illam corrigendam esse.Ius autem authenticorum,quod circa hæc bona reseruationem statuit:ac matrem priuari illorum proprietate, transeundo ad secundas nuptias, cùm non expresè permittat hãc distributionẽ & prælationẽ,nec alibi circa hæc reperiatur permissa, ex necessaria consequentia amissio-

nis proprietatis, infertur eam interdictam esse. Non enim potest dici, dispositionem §. *Hinc nos, authent. de nupt.* decernentis horum bonorum reseruationem, & parentem priuari illorum proprietate, intelligendam iuxta ius Codicis simílem reseruationem facientis, cum potestate distribuendi ac præferendi. Quia cùm ius illud Codicis esset iam correctum per idem ius authenticorum, *eod. auth. de nupt.* § *Venient autem*: non est dicendum dispositionem *auth. eod. t.* conformari cum iure Codicis antiquati iam, & correcti ibidem, sed potius cum dispositione eiusdem authentici corrigentis, & ita statuentis eam reseruationem, vt nequeat parens circa bona sic reseruata efficere distributionem, aut aliquem filium præferre: eo vel maximè, quod hæc duo sint connexa suapte natura: vbi speciali iuris prouisione non segregantur. Et ideò contra *Sarmiento* (licet nulla adducta ratione) tenet *Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 4. n. 5.* Atque huius sententiæ videntur *Sylu. nuptialu, l. 2. verb Diuiti non est nubendum nu. 75. ampliat.* 1 iunct. *n. 76 ampliat. 4. Anton. Gomez l. 14 Tauri, nu. 2. & 3. Matienzo lib. 5 recop. tit. 1. l. 3 glos. 2. nu. 42 Gutier. l. 3 pract q. 42. nu. 25. statim in princ. P. Molin. to. 1. de iustit tract. 2 disp. 163. col. 3 notab. 3.* vbi post quam dixere quæ bona teneatur parens transiens ad secundas nuptias reseruare filiis prioris matrim. ac inter ea numerarunt quæ ex filii successione acquisiuit, dicunt nequire parentem hæc bona inter filios distribuere, aut aliquem eorum in illis præferre, sed æqualiter omnibus illis reseruari.

5 Hinc deducitur primò, quid in hac quæst. sentiendum sit. Conmx prætulit filium quemdam communem in tertia bonorum suorum parte, & reliquum coniugem instituit hæredem quinti: dubitatum fuit, an parente superstite secundo coniugato, succedãt illi filii pro æquis portionibus in quinto legato illi? Id enim affirmare videtur quãuis suboscurè *Ripa l. Femina, in princ. in noua edit. q. 25. n. 67. C. de secund. nupt.* Quod *in auth. Lucrum, C de secund. nupt.* decidatur lucra habita à coniuge transeunte ad secundas nuptias ex bonis coniugis defuncti, esse æqualiter diuidenda inter filios prioris matrim. At merito duo causidici prætorii Granatensis ex petitioribus consulti de hac re oppositum censuere, dixeruntque filio illi, prælato in tertia bonorum parentis defuncti parte, dandam esse tertiam partem illius quinti, atque deinde ex residuo dandam illi quamdam portionem æqualem, sicut & reliquis filijs prioris matrim. Et ratio est, quod authenticæ sunt insertæ in libro Codicis à quodam priuato Auctore, atque ideo vim legis minimè obtinent, nisi quatenus concordant cum authentico originario: at *d. auth. Lucrum.* malè translata est ex authentico originario, quod est *authen. de nuptiis, collat. 4. §. Venient autem.* omissa enim sunt ea verba, *Ideoque secundum portionem vnusquisque.* Cùm ergo filij successuri sint in illo quinto, secundum portionem, in qua vnusquisque successit parenti defuncto, ille qui in tertio prælatus est ab ipso, præferendus quoque est in tertio illius quinti, & deinde sicut vnus ex fratribus in sua portione succedet.

6 Secundò deducitur, matrem transeuntem ad secundas nuptias, non posse disponere de proprietate illorum bonorum, quæ filiis prioris matrim. reseruare tenetur, ea alienando aut obligando. Sic deciditur expresse *l. Feminæ, in fine princ. & l. Generaliter, in princ. C. de secund. nupt & auth. de nuptiis, §. Sed quod sancitum est, collat. 4.* Et ratio est, quòd solo vsufructu eorum bonorum gaudeat. Vtrum autem vteruis parès ad secundas nuptias transiens teneatur filiis cauere de his lucris restituendis: consulendi sunt *Cifuentes l. 15. Tauri, ad fin. Gregor Lopez. l. 26. verb. Fincan, fin. t. 13. p. 5. Couar. 1. var. c. 8. n. 6. Ant. Gomez l. 15. Tauri, n. 5. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 4. à n. 48.* & alii multi quos hi referunt.

7 Nec tamen inde inferre licet alienante parente eiusmodi lucra, integrum esse filiis prioris matrimonii reuocare viuente parente alienationem. Pars enim negans colligitur à contrario sensu ex *l. Generaliter, in princ. vers. Itaque defuncto, eod. C. de secund. nupt.* ibi: *Itaque defuncto eo, qui eos liberis seruabat, extantes ab omni possessore liberi vendicabunt.* Ergo à contrario sensu eo superstite non poterunt. Sed quia tempore illius legis retinebat parens ille proprietatem, dum superstes erat, quam hodie ipso iure amittit (vt diximus nu. 2.) videtur hodie posse filios reuocare viuente adhuc parente. Quod iniuste fecerit, rem non suam, sed filiorum alienando. Et ideo hoc sustinet *Baldus d. l. Generaliter, §. In his autem, statim in princip. vers. Et per istam rationem.* Sed verius est, non posse reuocare superstite parente. Ducor ex §. *Sed quod sancitum est, auth. de nuptiis,* vbi postquam textus decreuit, parentem secundò coniugatum amittere proprietatem, & facultatem alienandi, vel hypothecæ subiiciendi ea bona, subiicit textus hæc: *Non vt prohibeat eos aliquid agere in iis, quæ voluerint. Erubescit enim lex castigatores filios genitoribus statuere.* Vbi *Glossa, verb. Aliquid*, explicat, quod pertineat ad causam vsusfructus secũdum aliquos: imo etiam quod ad proprietatem pertinet. Et paulo inferius ait textus: *Vel si quid omnium egerit, tale erit, quale nec gestum, nec scriptum quod factum est, vendicabunt enim ea omnino filii.* Vbi ponderandum est verbum illud futuri temporis, *Tale erit*, quod denotat alienationem non statim esse irritam, neque filios protinus vendicare: & ita textus ait, *vendicabunt*, scilicet post mortem parentis. Nec obstat filios esse dominos. Quia non fuit domini irreuocabiliter, sed si superuixerint parenti: quare interim vendicare non possunt, *l. fin. §. Sin autem, C. communia, de legatis.* Sic tenet *Ripa l. Femina, in princ. in noua edit. q. 28. n. 69 C. de secund. nupt.* Vtrum autem si filij sint hæredes possint reuocare: an potius teneantur stare gestis à parente, vtpote qui tenentur de euictione: consulendi sunt latè *Nicol. Arelatanus l. Generaliter, in noua edit. n. 120. & multis seq. C. de secun. nupt. & Ant. Gabr. to. 3. commun. opin. l. 5. tit. de secund. nupt. conclus. 2. à nu. 4.*

8 Quod si parens non alienauit, sed consumpsit: videtur eius hæredes non teneri ad æstimationem. Licet enim parens non habeat facultatem alienandi, habet tamen facultatem vtẽdi, possidendi, & fruendi. Ergo re perempta non tenetur. Argumento ex *l. penult. & fin. ff. quemadmodum seruitus amitt.* Nam res perit domino, *l. Incendium, C. si certum petat.* Cæterum dicendum est, teneri hæredes ad æstimationem. Sic enim deciditur *l. Feminæ, in fine princ. & l. Generaliter, in princ. C. de secund. nuptiis.* Quòd intelligendũ est, quando culpa parentis, qui reseruare tenebatur, res illa periit atque cõsumpta est. Si enim absque eius culpa pereat, perit vero domino, nempe filiis, *d. l. Incendium.* Sic *Baldus ea l. Generaliter, in princ. n. 2. vers. Sed numquid istæ res, & ibi Nicol. Arelatan. in noua edit. n. 116. Ripa d. l. Feminæ, in fine princ.* Addit bene *Baldus* idem esse dicendum, si culpa hæredum periit res illa, filiis prioris matrimonii reseruanda.

9 Quadruplex autem conditio desideratur, vt locus sit huic bonorũ reseruationi filiis prioris matrim. Prima est, vt mater ad secũdas nuptias trãseat. Secunda, vt bona sint acquisita ex coniugis defuncti patrimonio. Tertia, vt sint acquisita titulo oneroso. Vltima, vt superstint filii ex priori matrimonio. Quæ cõditiones seorsum enucleandæ sunt.

10 Circa primam conditionẽ dubitatur primò, an idẽ dicendum sit de patre transeunte ad secũdas nuptias. Si res hęc iure cõmuni expẽdatur, sub iudice erat, (vt satis probat *Ioan. Lup. l. 15. Taur. n. 2.*) & in viro non procedere tenet *Salicet. l. Feminæ, §. Illud, n. 3. C. de secũd. nupt.* At cõmunissima & fere certa sententia est, idem prorsus dispositũ in femina, habere locũ in viro secundã vxorem ducente, attento iure cõmuni: atque ita eũ amittere proprietatẽ bonorum, quæ ab vxore titulo lucratiuo habuit, nec posse eam alienare, aut hypothecæ subiicere, aut distribuere, sed æqualiter reseruari filiis prioris matrimonij. Idque satis probat textus in *l. Generaliter, C. de secund. nupt.* & melius *in auth. de nupt. collat. 4. §. Si vero expecter*, ibi: *Et hæc communia mulieris & viri multa sit posita.* Vbi *Glos. verb. Et viri*, ait scilicet, transeũtis ad secunda vota. Atque ita sustinent *Gloss. l. Femina, in prin. verb. Possessione, C. de secun. nupt. Bart. ibi n. 2. Bald. in fi. prin. Ripa in noua edit. q. 1. n. 2. Hostiens. sum. t. de secund. nupt. n. 5. vers. Sic vidistis. Azo summ. eod. t. nu. 14. Oldradus cons. 33. nu. 2. & 3.*

idem

idem Bart. auth. de non elig. secundo nubentes, §. *Cum igitur, n.* 12. *Anchar. c. fin. n.* 8. *q.* 1. *fin. de secund. nupt. Præposit. rubr. eod. tit. n.* 3. *Paulus l. Mater, n.* 3. *C. ad Tertul. & ibi Angelus de Perusio in repetit. n.* 5. *fin. Angelus de Aretio Instit. de SC. Tertul.* §. *Præferuntur, n.* 16. *vers. Secundo casu, Roma cons.* 182. *n.* 1. *Cornous cons.* 242. *ad fin. vol.* 2. *Parisius cons.* 29. *n.* 77. *vol.* 3. *Nicol. de Vbald. de succes. ab intestato p.* 2. *n.* 10 *Matheſil. eod. tract. a.* 2. *principali, membr.* 1. *n.* 25. *& 26. & ibi Bolognin. in addit. Ant. de Rosell eo tract. n.* 195. *Angel. de Gambel. tractatu de testam. gloss.* 46. *nu.* 7. (habentur omnes hi to. 8 tractat. p. 1.) *Nicol. Arelat an l. Generaliter, n.* 1. 11. 12. *q.* 2 *& 3. C. de secund. nupt Boerius decis.* 187. *n.* 1. *Gulielm. Benedictus c. Raynutius, de testam. verb. Et vxorem, decis.* 5. vbi de succes. ab intest. *nu.* 88 *Tiraqu.* alios allegans, *l. Boues,* §. *Hoc sermone, in princ. n.* 156. *ff. de verb. sign. Montalu. lib.* 3 *fori t.* 1. *l.* 13. *verb. Pierda, Ioan. Lupus l.* 14. *Tauri n.* 3 *Castillo ibi, n.* 8. *Cisuentes l.* 15 *Tauri, n.* 2. *Gomez Arias l.* 12. *Tauri, in fine. Couarr. 4. decret. 2. p. c.* 3 §. 9. *n.* 7. *Ant. Gom l.* 15. *Tauri, n.* 4. *& ibi Tello n. vn. Auendaño ibi, Glos. vn. n. vn. Molin. l.* 2. *de primog. c.* 10. *n.* 59. *Gutier. l.* 2. *pract. q.* 95. *n* 3 *Matienzo lib.* 5. *recop. tit.* 1. *l.* 4. *glos.* 3. *n.* 1. *Azebedo ead. l.* 4. *n.* 29 *Villalob in suis commun. opin. lit. B. n.* 42: *Ant. Gabr. to.* 3. *commun. opin. l.* 3. *t. de secund. nupt concl.* 1. *nu.* 2. At quidquid sit de iure communi, in hoc Castellæ regno, hæc opinio est decisa, *l.* 15 *Tauri, hodie l.* 4. *t.* 1. *lib.* 5. *nouæ recop. reg.* vbi expressè decidit ur in vtroque coniuge idem quoad hoc esse seruandum.

11 Non tamen tenetur pater vsumfructum, quem in bonis maternis filiorum lege acquirit, reseruare filiis prioris matrimonii. Quia illo potitur ex legis dispositione ratione patriæ potestatis, quæ minimè extinguitur transitu ipsius ad secundas nuptias. Sic *Gom. Arias l.* 12. *Tauri, n.* 16. Et quãuis hic vsusfructus, quem habet pater in bonis aduentitiis filii, cesset in hoc regno cõstituto filio extra patriam potestatem per matrimonii contractũ, receptis Ecclesiæ benedictionibus; iuxta *l.* 48. *Tauri, hodie l.* 9 *t.* 1. *libr.* 5. *nouæ recop.* At vsusfructus, quem vteruis parens habet in bonis ex præmortui coniugis substantia à se acquisitis, quorum proprietatem amisit per transitum ad secundas nuptias, nõ extinguitur qualitercumque filio extra patriam potestatem constituto. Quod hic vsusfructus toto parentis tempore vitæ duret, *l. Feminæ, C. de secund. nupt.* ibi, *Possidendi tantum, atque fruendi in diem vitæ,* nec à patria potestate pendeat. Cum mater similiter eum retineat, quæ patriæ potestatis est incapax. Sic *Azebedo lib.* 5. *recop. t.* 1. *l.* 4. *n.* 35.

12 Secundo dubitatur, an idem procedat in auis, proauis, & aliis ascendentibus ad secundas nuptias migrantibus? Videtur enim pars negans vera. Quippe *leges nu.* 2 *allegatæ* de solis parentibus loquuntur, quorum nomine maximè in materia odiosa, qualis est hæc, non comprehenduntur nisi soli pater & mater. Et *l Feminæ, in princ. C de secund. nup.* dicitur, *Susceptis ex priori matrimonio filiis.* At dictio, Ex, denotat causam immediatam *l.* 1. § *Ex incendio, ff. de incend. ruin. naufrag. & ibi Bart. & auth. de nuptus,* §. *Quoniã infirmas,* ibi: *Filiis quibus solis hæc seruauimus.* Vbi ponderanda est dictio, Solis, quæ excludit nepotes, *l. Iubemus,* § *fin. C. ad Trebel.* Atque ita hanc partem tenet *P. Molina to.* 1 *de iust. tract.* 2. *disp.* 163. *col.* 3. *notabil.* 3. At dicendum est idem de nepotibus, & aliis descendentibus, iis enim tenentur aui & reliqui ascendentes bona reseruare à coniuge, præmortuo acquisita, transeuntes ad secundas nuptias. Probatur ex *l. Feminæ,* §. *Illud, C de secund. nupt.* ibi, *Nullam ex priori matrimonio habuerit successionem.* Et *l. In quibus.* 7. *C. eod. t.* ibi: *Filio vel filia, nepote vel nepte, vel pluribus derelictis* Et *l. Si quis prioris,* 8. *C. eod. t.* ibi: *Filiis à se, vel nepotibus, vel pronepotibus relictis.* Vbi manifestus est sermo de quibuscumque ascendentibus & descẽdẽtibus. Et *d. l. Feminæ in fine princip.* dicitur bona hæc seruari quoad proprietatẽ liberis. Et *auth. Lucrum, C. de secund. nupt.* ibi: *Lucrũ hoc æqualiter inter liberos lege distribuitur.* At appellatione liberorum continentur nepotes, & reliqui descendentes, vt expresse habetur *l. Liberorum,* 220. *ff. de verb. sign.* Tãdem, quia eadem est ratio, imo maior in ascendentibus. Quia magis debetur hereditas parentibus, quam aliis ascendentibus, *auth. Defuncto, C. ad Trebel.* si ergo per transitum ad secundas nuptias priuantur parentes proprietate bonorum, à fortiori priuabuntur alii ascendentes. Atque ita docent *Glos. l. generaliter, in principio, verb* Generaliter, *C. de secund. nupt. Hostiens. sum. t. de secundis nuptiis,* § *Quare & qualiter, n.* 5. *vers. Et quod dixi. Angel. de Perusio repetitio l. Mater in fin. C. ad Tertul. Angel. de Aretio Institut. de SC. Tertul.* §. *Præferuntur, num.* 16. *vers. Tertio casu. Ripa l. Feminæ, in princip. n.* 9. *q.* 6. *C de secund. nupt. Matheſil. in tractatu de successione ab intestato, a.* 2. *princip. membr.* 1. *n.* 28. *& 29. & ibi Bolognin. in addit. Nicolaus de Vbaldis eod. tract in* 2. *p. num.* 10. *Garronis auth. Et testamẽto, in noua edit. post not ab.* 7. *C. de secũd. nup. n.* 44. *Boerius decision* 187. *n.* 2. *Guliel. Benedict. c. Raynutius, verb. Et vxorẽ, decis.* 5. vbi de succes. ab intest. *n.* 89. *de testam. Castillo l.* 15. *Tauri, n.* 1. *col.* 2. *verb. Las mugeres. & ibi Tello fin. & l.* 6. *nu.* 20. *Greg. Lop l.* 26. *verb. Fincan, tit.* 13. *p.* 5. *Menoch. cons.* 155. *n* 31. *vol.* 2. *Azebedo lib.* 5 *recop. tit.* 1. *l.* 4. *n. vlt. & n.* 9 *& tit.* 9. *l.* 6 *n.* 2. *Anton. Gabr to.* 3 *commun. opin l.* 3. *tit de secund. nupt. cõcl.* 3. *n.* 4 *Matienzo lib.* 5. *recop. t.* 1. *l.* 3. *glos.* 3. *fin. Bursatus consil.* 12. *n.* 9. *vol.* 1. Hoc tamen intelligendũ est, quo ad bona quę peruenere ad auiam ex substantia ipsius aui sui coniugis, & è contra ad auum ex substantia auiæ, & sic de aliis ascendentibus, etiam si ea bona ad nepotes prius peruenerint, quibus ab intestato auus vel auia successerunt: tenẽtur enim auus vel auia ad secundas nuptias transeuntes ea reseruare nepotibus superstitibus ex priori matrim. habitis, secus autem erit, si pater vel mater bona aliunde quam ab auo vel ab auiæ quæsita reliquerit filiis suis. Nam hæc quamuis ad auiam per successionem ab intestato perueniant, non tenetur ea reseruare dictis nepotibus. Sicut nec parentes transeuntes ad secunda vota priuantur substantia auiæ vel aui, (vt n. 23. dicemus.) Sic *Angelus Aretinus eo* §. *Præferuntur, n.* 17. *vers. Ex prædictis ergo. Matheſil. Gulielmus Benedictus, Garronis, Greg. Lopez, Matienzo proximè alleg. Tello l.* 6. *Tauri, n.* 20. *Antonius Gabriel eadem concl.* 3. *n.* 17.

13 Tertiò dubitatur, an locus sit huic reseruationi, quando secundum matrim. à parente initum non est consummatum, aut est irritum? Et quidem quando non est consummatum, neminem inueni disputantem: at cum *l. Feminæ, C. de secund. nupt.* & cæteri textus de hoc loquentes, ac rubrica illorum, de nuptiis secundis loquantur, & res sit pœnalis: vt constat ex *auth. de nuptiis,* §. *Si vero expectet.* ibi: *Et hæc communis mulieris & viri multa sit.* Existimo iuxta dicta in simili, disp. 87. n. 19. intelligendum esse, quando posterius matrim. est consummatũ. Deinde, quia ratio huius pœnæ est iniuria irrogata priori viro & filiis, (vt probaui n. 2.) quæ non plene ac perfectè infertur, donec matrim. consummatio accedat. Quando autem prius matrim. irritum fuit, dicendum est locum esse huic reseruationi, si ex eo geniti filii legitimi sint ob bonam vtriusque vel alterius parentis fidem. Quia in his filiis legitimis militant rationes traditæ n. 2. Et ita docet *Ripa rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. n.* 14. *vers. Sed de alio dubitari potest.* & pollicetur latius de hoc se acturum *l. Hac edictali, C. eod. t.* ac interim cogitandum esse dicit. At si non sint legitimi, constat nullam esse reseruationem. Si verò posterius matrim. sit irritum, *Garronis l.* 1. *in noua editione, notabil.* 3. *n.* 10. *C. de secund. nupt.* ait incurri hanc reseruationis pœnam, si tales nuptiæ consummentur, siue scienter, siue ignoranter contractæ sint. Sed existimo si ignoranter contractæ sint, locum non esse huic pœnæ: per ea quæ dixi disput. 87. num. 18. Si autem scienter, cùm sit fornicatio, pendet ex ea quæstione, quam disp. seq. discutiemus, an parens viduitatis tempore fornicans teneatur ad hanc bonorum reseruationem, perinde ac si ad secundas nuptias transiisset. In qua quęstione defendemus ibi num. 11. non teneri, donec iudicis sententia accedat. Quare in præsenti quæst. idem dicendum est.

14 Ex secunda cõditione, nimirum, vt bona sint acquisita ex prioris coniugis defuncti patrimonio, infertur primo, si vir legatũ aliquod relinquat vxori, vel vxor viro, teneri vtrumuis transeuntẽ ad secundas nuptias id reseruare filiis prioris matrim. Sic habetur expresse *l. Feminæ, in princ.*

C.de secund.nupt.ibi:*Testamento,iure directo, aut fideicommissi, aut legati titulo.* Quia id titulo lucratiuo habetur ex bonis coniugis præmortui.Et docent *Oldradus cons.33.n.3.Ripa d. l.Feminæ,in princ.in noua edit.q.19.n.51. Ioan.Lupus, l.14.Tauri n.22.Boerius decisione* 185.*n.7.* addens (& bene) idem esse si alter alteri donet.*Castillo l.14.Tauri,n.8.Cisuentes l.15.Tauri,n.2.vers.In 2.casu principali.Et ibi Antonius Gomez n.2.Molina lib.2.de primog.c.10.n.60.Matienzo lib.5.recop.tit.1.l.3.glossa 2.n.3.Azebedo eod.t.1.l.4.n.21.& 29.Alter Molina tom.2. de iustit.tract.2.disp.431.col.7.vers.Dubium est.*Sed est fortis obiectio contra hoc. Quia si filius leget vtriuis parenti,non tenetur is secundò postea coniugatus id legatum reseruare filiis prioris matrim.*auth.Ex testamento, C.de secund nupt.* & ea redditur ratio, quòd tunc capiat à filio,tam quam ab extraneo.Et dicemus latiùs hac disp.num.41. Ergo idem dicendum est,quando coniux legat coniugi. Cùm similiter capiat tunc coniux instar extranei. Solam enim quintam bonorum partem,quam extraneo dare poterat, potest ei legare in præiudicium filiorum.Atque proinde videtur correcta decisio illa *l.Feminæ*, per *d.auth.Ex testamento*. Sed dic cum doctoribus allegatis non esse correctam, sed in suo robore persistere: esseque casum speciale, in quo est deterioris conditionis coniux ille,cui legatum relictum est,quam quiliber extraneus. Et potest esse ratio iniuria irrogata coniugi mortuo per coniugem secundas nuptias amantem:quam minime infert extraneus: & sic nil mirum, si dererioris conditionis ille sit.

15 Secundo infertur, quid dicendum sit in ea quæstione: Si pater in suo testamento substituat pupillariter matrem filio impuberi:an bona illa, quæ ex substitutione pupillari patris per mortem filij mater consecuta est, teneatur reseruare filiis prioris matrim. Cuius difficultatis enodatio pendet ex cognitione,an substitutio illa pupillaris cēseatur testamentum patris,an potius filij impuberis. Si enim patris sit,tenebitur reseruare,iuxta n. præced.dicta. Vtpote quæ ex testamento viri ea bona assecuta est. Si autem filij sit,non tenebitur,iuxta dicenda n.41.Quia tunc succedet ex filij testamento *Baldus consil.42.Ad euidentiam,n.3. & cons.216.Casus talis est statuto,in fine,l.3.*censet non teneri matrem transeuntem ad secundas nuptias ea bona reseruare filiis prioris matrimonij: sed pleno iure ea acquirere quoad proprietatem & vsumfructum. Quòd testamentum illud censeatur patris & filij:illius, quoad ordinationem: pater enim illud ordinat:huius autem, quoad successionem:verè enim per illud succeditur filio,*l.Papinianus* §.*Sed nec impuberis.ff.de inoffic.testam.*Et ita fauorabilior via eligenda est,vt succedat mater tam quam ex testamēto filii. Idem approbat dicens singulare Boerius *decis.*186. *n.*2.Idem tenet *Anton.Gabr.to.3. comm.opin.l.3.tit de secund. nupt.concl.3 n.*24. Alii censent teneri reseruare. Quoniam pupillare testamentum non est propriè filij, sed patris. Quod vel inde constat, nam in testamento filii est necessario mater hæres instituenda,nec potest grauari in legitima iure sibi debita.At in eo testamēto potest mater exhęredari ac grauari. Iudicandum ergo est de iis bonis, quæ mater sic habet, sicut de illis omnibus, quæ ex viri testamento consecuta est:quæ tenetur reseruare.Deinde,quia hæc bona censetur mater habere ex propria viri liberalitate:cùm potuisset alii cuiuis relinquere exclusa penitus matre.At ea omnia,quæ mater habet ex largitione viri liberali, tenetur reseruare filiis prioris matrim.*l.Feminæ,in princ. C.de secund.nupt.* Et hæc sent.mihi placet. Quam sequi videtur *Franc.Aretinus cons.*40.*in fine.*Et tenet *Garronis auth.Ex testamento,in noua edit.à n.*15.*vsque ad* 18. *C.de secund. nupt.*vbi idem bene ait,si mater sit substituta compendiosè,in quo casu decedente pupillo intra ætatem pupillarē, valet vt pupillaris iure directo, etiam quando facta est per verbum commune. Iuxta frequentiorem sent.de qua in *l.Centurio.ff.de vulgari.* Idem tenet *Acosta c.Si pater, 3.p. verb.Censendum,n.19.de testam.in 6.* optimè limitans, vt intelligatur de bonis,quæ pupillus ille à patre habuit.At si quid pupillus patre superstite aut defuncto aliunde habuit,id pleno iure retinebit mater. Quia quamuis succedat ex mariti testamento:at *l.Feminæ,& l. Generaliter,* C.*de secund.nupt.* loquuntur de iis bonis, quæ ex prioris viri facultatibus vxor cōsecuta fuit.Quare cū hæc bona nō fuerint mariti,non habebūt locum eæ leges. Præterea, quia non est eadem ratio in bonis impuberis propriis,etiam si id testamentum sit patris, ac in bonis ipsis paternis. Vt constat ex *l.Si is qui ex bonis,6.ff.de vulgari*,ibi: *Si is qui ex bonis testatoris solidum capere non poterat, substitutus sit ab eo, impuberi filio eius: solidum ex ea causa capiet,quasi à pupillo capiat.* Ergo quamuis bona paterna ex ea substitutione parta teneatur mater reseruare, non idem dicendum erit de bonis ipsius impuberis.

Tertio infertur, quando ex testamento vel donatione 16
coniugis defuncti, non tamen ex bonis ipsius, consequitur aliquid alter coniux, id minimè reseruandum esse filiis prioris matrimonii. Vt si quidam committat viro facultatem nomine suo testādi, vel ex bonis propriis distribuendi certam quantitatem: & vir leget aut distribuat vxori,consequetur pleno iure vxor, quamuis postea secundo nubat.Quia(vt num.præcedenti cum Acosta probauimus)ea reseruatio solum habet locum, quando bona coniugi relicta sunt ex defuncti coniugis substantia. Deinde, quia hæc bona non censetur conferre executor ipse vxori, cum non sit eorum dominus, & ita quamuis liberam habeat electionem,nequit grauare: sed censentur collata ab eo, qui commisit,*l.Vnum ex familia*, §. *Si de falcidia ff de legat.*2. Præterea,quia huiusmodi faciens distributionem, potest ea bona dare proprio filio spurio, iuxta communem omnium sent. Cum tamen interdictū ei sit aliquid illi ex bonis propriis relinquere.Quia in hoc euentu non censetur ipse pater distribuens dare. Secus autem esset, si commissarius ille ad legandum vel distribuendum dedisset aut legasset coniugi illius, cui potestatem commisit:tunc enim coniux ille ad secundum coniugium migrans tenetur sic accepta reseruare filiis prioris matrim.Quia vere reputantur à cōiuge defuncto liberaliter accepta: & sic vera omnium sententia fatetur non posse commissarium distribuere aut legare filio spurio cōmittentis facultatem. Quod tamen intelligerem,quando ea distributio gratuita esset. Quoniam si ea bona coniux cuidam commisisset distribuenda pauperibus, vt se leuaret onere restituendi debita ignoti domini,tūc enim si coniugi vere pauperi committentis facultatem aliquid ex eis bonis distributum esset,non teneretur transiens ad secūdas nuptias reseruare filiis prioris matrim. Nec enim ea bona censeretur consequi ex sui coniugis liberalitate, sed nomine creditoris incerti, cuius personam repræsentat, vt vere pauper,tamquam vere debita.

Quarto infertur, quid censendum sit de bonis, quæ 17
coniux transiens ad secundas nuptias acquisiuit sibi data contemplatione coniugis defuncti. Quidam censent ea non reseruari filiis prioris matrim. Quia lex priuans coniugem proprietate acquisitorum ex alterius cōiugis substantia,& reseruans eam filiis prioris matrim.est pœnalis: (vt n.13.probauimus.) Atque proinde loquens in casu vero vel simpliciter, non debet trahi ad casum fictum,qualis est, vt contemplatione coniugis,donata coniugi censeantur data à coniuge, cuius contēplatione donata sunt. Præterea,quia *l.Feminæ,statim in princ.C.de secūd.nupt.* dicit, *Ex facultatibus priorum maritorum.*Et statim paulo inferius: *Ex bonis (vt dictum est)priorum maritorum.*At geminatio verborum præcisam mentem demonstrat, ac veritatem requirit.*c.Si quis iratus,2.q.3.* & comprobat *Felinus c.fin.prine. de offic.deleg.*Et ideo hanc partem sustinent *Decius c.Ecclesia, de constit.in noua edit.n.*125.*Roman.*latius probās *consil.*405 *à n.*1.*vsque ad* 4.*Gulielm.* Benedictus *c.Raynutius, de testam.verb. Qui cum alia,n.*199. *Ripa l.Feminæ,in princ.in noua edit.q.*16.*n.* 34.*& seqq.* C.*de secund.nupt.Chasan. in consuetudinibus* Burgundiæ,*rubr.*7.§.7.*num.*2.*Cremensis singul.*82.*Mulier transiens. Garronis auth.Ex testamento,in noua editione,post notabil.*7.*nu.* 43.*fine,&n.*45.*C.de secund.nupt.Nicolaus Arelatanus,l.Generaliter,*

raliter, in noua edit. C. eod. t. n. 69. Castillo l. 15. Tauri col. 3. nu. 2. vers. Sed primum verius. Villalobos in suis communib. lit. B. nu. 38. Anton. Gabr. to. 3. commun. opin. l. 3. tit. de secund. nupt. conclus. 3. n. 32. Azebedo lib. 5 recop. t. 1. l. 4. num. 42. Aliis vero placet, hæc bona reseruanda esse filiis prioris matrim. Quod censeantur profecta ex bonis coniugis, cuius contemplatione data sunt. Sic *Anton. Gom l. 4. Tauri n. 7. Valascus consil. 16 nu. 2. vol. 1. P. Molina to. 2. de iust tract. 2. disp. 431. col. 7 vers. Dubium est.* Cæterum in hac quæst. nulla videtur esse ratio dubitandi, quando ita ea bona dantur coniugi, contemplatione alterius, v.g. vxori contemplatione viri, vt censeantur ipsi viro & nō vxori donata: tunc enim nullatenus acquiruntur vxori etiam quoad vsumfructum, quamuis non secundo nubat, nedum si nubat: sed heredibus mariti sunt danda. Iuxta ea, quæ latè tradidi *l. 6* tota disp. 26. Quamobrem controuersia hæc procedit, quando ita dantur vxori, licet cōtemplatione viri, vt omnino proprietas acquiratur vxori: tunc enim videntur ex mariti substantia profecta, & ita censet posterior sententia esse reseruanda. At multo verior sententia est, non reseruari, vt sustinent priores DD. allegati. Et probant rationes dictæ. Atque ita *Ioan. Lupus, l. 15. Tauri n. 12.* cautè dixit non perdere vxorem quæ habuit contemplatione viri, nisi fuerint taliter data, vt viro acquirantur.

18 Quinto infertur, coniugem succedentem ab intestato filio prioris matrimonij in bonis, quæ is filius ex parentis substantia habuit, teneri transeundo ad secundas nuptias ea bona reseruare filiis prioris matrimonii, ac amittere illorum proprietatem, solo vsufructu retento. Constat ex *auth. de nuptiis, § Hinc nos, collat. 4. vers. Si autem intestatus,* ibi: *Si autem intestatus filius moriatur, iam ad secundas veniente matre nuptias, aut postea veniente, vocetur quidem & ipsa ad eius successionem ab intestato. Sed quanta quidem: quæ ex paterna substantia ad filium peruenerunt, eorum solummodo habet vsum.* Vbi *Glossa verb. Vsum*, air id est, vsumfructum. Idem habetur *l. Feminæ, § Illud, C. de secund. nupt.* Nec refert, siue parens transeat ad secundas nuptias post obitum filii, cui in bonis parentis ab intestato successit, siue ante illum. Vt expresse habetur *d. § Hinc nos, vers. Si autem intestatus.* Dixi ab intestato. Quia quando succedit ex testamento filii, dicemus disp. hac n. 41.

19 Hoc autem adeò verum est, vt etiam procedat in legitima iure debita parenti superstiti, ex illis bonis paternis, in quibus filio ab intestato successit, eā enim tenetur reseruare filiis prioris matrim. Quòd textus allegati n. præced. minimè distinguant. Et quamuis *Rip. l. Feminæ, § Illud, in fine, C. de secund. nupt.* in partem contrariam videatur inclinare, vel saltem dubius maneat: at hanc partem tuētur *Fabian. de Giochis auth. Nouissima. q. 12. in fine C. de inoffic. testam. Garronis auth. Ex testamento, in noua edit. nu. 30. & seqq. notabili 5. C. de secund. nupt. Boerius decis. 185. n. 6. Sarmiento l. 7. select. c. 11. fine Villalobos in suis commun. opin. lit. B. num. 45. Ant. Gabr. to. 3. comm. opin. l. 3 tit. de secund. nupt. concl. 1 n. 8. Matienzo lib. 5. recop. t. 1 l. 3 glossa 2. n. 41.*

20 Sextò infertur, quid dicendum quando vir & vxor filiæ communi nupturæ dotem constituunt: in quo euentu ex communibus vtriusque coniugis bonis dos extrahenda est: nimirum, si lucra constante matrimonio acquisita sufficiant, ex illis: sin minus, ex aliis quibuscumque bonis vtriusque coniugis propriis; iuxta *l. reg. 53. Tauri, hodie l. 8. t. 9. lib. 5. recop.* Dubitatur ergo, an filia hac absque descēdentibus mortua, altero parente iam defuncto, parens superstes, qui ad secundas nuptias transiit, teneatur reseruare filiis prioris matrimonii totam illam dotem ex bonis parentis defuncti habitam? *Azebedo lib 5. recop. tit. 1. l. 4 nu. 57.* mouet quæstionem, & quamuis dubius tamquam verius sustineat teneri totam dotem reseruare filiis prioris matrimonij. Quòd dos illa iam propriū filiæ patrimonium effecta sit: atque adeò non possit arrendi, pars ne patris an matris sit. Sed alius causidicus (quem tacito nomine ibi refert) sustinuit solam partem à coniuge defuncto habitam reseruari. Quod mihi verissimum est. Quia licet illa dos proprium sit iam filiæ patrimonium: at non omnia filiorum bona reseruantur filiis prioris matrimonij, sed ea sola, quæ coniugis defuncti fuerint, in quibus alius ad secundas nuptias transiens successit. Vt diximus n. 15.

Septimò infertur, quid sentiendum de bonis, quæ pa- 21
rens consecutus est per ipsius filii renunciationem: vel quia femina statuto excluditur à successione: an ea reseruentur filiis prioris matrimonij, parente transeunte ad secundas nuptias. De priori quæst. consulendus est *Boerius tota decis. 184.* De posteriori autem *Salicetus l. Feminæ, §. Illud, C. de secund nupt. Parisius cons. 29. n. 78. vol. 3. Garron. auth. Ex testamento, in noua edit. n. 19. C de secund. nupt.*

Octauò infertur decisio eius quæstionis. Successit con- 22
iux filio prioris matrimonij in bonis paternis, proprietas est vbi secundo nupsit, aliorum filiorum eiusdē matrim. dubitātur ergo an alii filio eiusdem matrim. obeunti succedat is coniux in proprietate illa, quam habebat in parte hæreditatis fratris præmortui: an potius in ea succedant alii fratres eiusdem matrim. *Azebedo lib. 5 recop. t. 1 l. 4. nu. 5.* tenet succedere in ea proprietate alios fratres. Quod *Baldus auth. Ex testamento, n. 1. vers. Ex paterna substantia, C. de secund. nupt.* dicat bonorū originem spectandā esse. Cum ergo bona huius filii in sua origine paterna fuerint, semper coniux ad secundas nuptias veniens erit incapax acquirendæ proprietatis illorum. Iuxta dicta n. 18. At verius est, in ea proprietate solum coniugem secundo coniugatum succedere, ac eam consolidari cum vsufructu, quem is habebat. Quia *auth. Ex testamento, C. de secund. nupt.* & cæteri textus, decidentes bona paterna comparata ex successione filii à coniuge transeunte ad secundas nuptias reseruari filiis prioris matrim. intelliguntur quando ex successione paterna immediatè, aut mediante priori successione filii comparata sunt. At coniux ille non comparat hanc proprietatem ex immediata filii successione in bonis paternis, sed ex immediata successione illius in bonis fratris, respectu cuius parens non priuatur proprietate, per trāsitum ad secunda vota. Et ita *Salycet. d. auth. Ex testamento, paulo post princ. super verb. Peruenerunt*, intelligit quando immediate peruenerunt, dicens cætera bona, quæ ex paterna substantia profecta sunt, pleno iure pertinere ad matrem, nec teneri ea reseruare. Et in propriis terminis tenent hanc sent. *Corneus cons. 286. n. 3. l. 1.* referens Imolam & Florianum idem consuluisse. *Boerius decis. 192 nu. 3. Garronis d. auth. Ex testamento, in noua edit. n. 41. & seqq notabil. 7.* dicens, *n. 42.* sic tenuisse plurimos DD. Auinionenses, & ita fuisse sententia iudicum decisum. *Barbosa l. Post dotem, 41 n. 76. fine, ff. solut. matrim.*

Nonò infertur, quid dicendum sit de bonis, quæ per- 23
uenerunt ad filium ex substantia aui, aut aliorum adscendentium, prēter patrem aut matrem, an parens succedens filio in ea substantia auita, amittat proprietatem trāsiens ad secūdas nuptias, & teneatur reseruare filiis prioris matrimonii? Affirmant *Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3 gloss. 2. nu. 15. & P. Molina to. 1. de iust. tract. 2, disp. 163. col. 3. notabil. 3.* Quod ea bona à parentibus profecta sint. At dicendum est contrarium. Quia textus allegati n. 18. de bonis quæ ex substantia paterna venerunt ad filium, loquuntur: & in materia hac pœnali, nomine substantiæ paternæ, minimè claudi debet auita. Item, quia per transitum illum ad secundas nuptias, iniuria principaliter infertur memoriæ coniugis præmortui, non autem aliis ascendentibus. Et ideo ita tuentur *Bartolus auth. Ex testamento, nu. 2. C de secundis nupt. Angelus Instit. de SC. Tertul. § Præferuntur. nu. 15. vers. Quid autem. Mathes. de succes. ab intestato, a. 2. princ. memb. 1. nu. 21. & ibi Bologn. in addit. n. 30. Gulielm. Benedict. c. Raynutius, de testam. verb. Et vxorem, decis. 5.* vbi de succes. ab intestato, *n. 86. Boerius decis. 192. nu. 5. Greg. Lop. l. 26. verb Fincan, t. 13. p. 5. Garron. d. auth. Ex testamento, in noua edit. post notabil. 7. n. 43. Ant. Gomez l. 14. Tauri num. 2. Villalobos in suis commun. opin. lit. B nu. 39. Anton. Gabriel tom. 3. commun. opin. l. 3. tit. de secund. nupt. concl. 3. n. 16. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 4. n. 43. & t. 9. l. 6. num. 3.* Addunt *Garronis ibi, & Azebedo ea l. 4. num. 43.* hoc habere verum,

verum, licet contemplatione patris fuerint hæc bona acquisita filio, ita vt sint ipsius filii. Quod verum est, iuxta ea quæ diximus n.17.

24 Vltimo infertur, à fortiori in bonis, quæ aliunde prouenerunt filio, quam ex substantia parentum, vt quæ ab extraneo accepit, aut propria industria comparauit, succedere pleno iure parentem transeuntem ad secundas nuptias, quoad proprietatem & vsumfructum: & nil ex eis reseruari. Constat ex dictis nu. præced. Et expresè deciditur *l. Mater, 5. C. ad Tertul. & auth. de nuptiis, §. Hinc nos alia, vers. Sed quanta quidem, collat. 4.* & tradunt omnes. Difficultas autem est, an hoc indistinctè procedat, siue successio in illis bonis filii mortui præcedat secundum parentis coniugium, siue illud sequatur? Et ratio dubitandi est, quia quamuis circa bona paterna, quæ superstes coniux ex successione filii habuit, nil referat vt ea teneatur reseruare filiis prioris matrimonii, siue trãseat ad secũdas nuptias ante mortem ac successionem filii, siue post; (vt diximus n.18.) quia ita expresè deciditur *auth. de nuptiis. §. Hinc nos.* At quando bona, in quibus succeditur sunt extrinsecus à filio acquisita, id non deciditur ibi. Imò *Glossa d.l. Mater, verb. Coniugium*, dicit multum referre, an nubat mater post mortem filii, cui in his bonis successit: vel ante illam: in priori enim casu ait succedere pleno iure in illis bonis, in posteriori autẽ, in solo vsufructu, reseruata proprietate filiis prioris matrimonii. Et Glossam sequuntur *Bartol. ibi, n. vnico, Faber ibi, Paulus n.2. Præpos. rubr. C. de secũd. nupt in fine.* Et *Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vxor. §.50. in fine*, dubius cogitandũ relinquit. Et *additionator ibi vers. Adde quod iudicio meo*, sequitur prædictam distinctionem: quam sibi non displicere ait *Azebedo lib.5. recop. t.1. l.4. n.44.* Et probant ex *d.l. Mater*, vbi textus loquitur de matre trãseunte ad nuptias post filii obitum, & distinguit inter bona paterna, & aliunde acquisita, vt in paternis solo vsufructu gaudeat, in aliis vero pleno iure. Ergo à contrario sensu, non gaudet hoc pleno iure, quando ante filii obitum secundo nubit. Et *l. Fœmina, §. Illud, C. de secund. nupt.* eadem distinctio adhibebatur. Cæterũ in vtroque euentu, nempe, siue parens secundo matrim. copuletur ante mortem filii, siue post multo verius est, eum succedere pleno iure quoad proprietatem & vsumfructum. Per *auth. de nupt. §. Hinc nos alia, vers. Et quanta quidem*, ibi: *Et quanta quidem, quæ ex paterna substantia ad filium peruenerunt, eorum solummodo habet vsum, ad secundas omnino siue prius, siue postea veniens, nuptias: in residuis vero omnibus rebus, quæ aliunde erant filio præter paternam successionem, veniat secundum vocationem nostram.* Per quod corrigitur distinctio, quæ colligitur ex *d.l. Mater.* Et ita sustinet *Glossa eo. §. Hinc nos, verb. Si autem, & verbo, Et hæc dicimus. Et ibi Bartol n.1. vers. Et sic illud. Idem Bartolus auth. de non eligendo secundo nubentes, §. Cum igitur, n.8. collat.1. Et ibi Angelus de Perusio, in princ. n.7. Idem Angelus d.l. Mater, nu.3. & repetit eiusdem legis, n.8. & ibi Corneus n.3. Cynus auth. Ex testamento, n.vn. C. de secund. nupt. Et ibi Garronis in noua edit. n.4. & notabil.6. nu.3. Et auth. Eiusdem pœnis, n.12. C. eod. t. Ripa l. Fœminæ, § Illud, in noua edit. n.2. dub.2. C. eodem tit. Gulielm. Benedict c. Raynutius, de testam. verb. Et vxorem, decis. 5.* vbi de succes. ab intestato *n.86. Ananias cons. 73. in fine. Matthes. tractatu de succes. ab intestato, art.2. principali: & ibi Bolognin. in addit. Boerius decis. 190. fine. Cifuentes l.15. Tauri, col.1. nu.2. vers. Sed dubitatur. Matienzo lib.5. recop. t.1. l.3. glos. 2. n.15.*

25 Omnia autem prædicta intellige, quamuis filij nõ sint hæredes coniugis defuncti, eo quod hæreditati renunciarint: adhuc enim coniux superstes transiens ad secunda vota tenetur illis reseruare bonorum proprietatem, quæ à defuncto coniuge acquisiuit: & hoc, nisi filii repellantur à successione ratione ingratitudinis. Sic habetur expresè *auth. Hæres, C. de secund. nupt.* ibi, *Hæres lucro cedunt liberis, licèt hæredes non sint patris, aut matris, aut vtriusque, nisi fuerint ingrati: & probetur ingratitudo.* Et ratio est, quia in tali renunciatione consideratur facultas succedendi ratione sanguinis, quæ per eam tollitur, *c. Quamuis pactũ, de pactis, in 6.* At deberi ea lucra filiis prioris matrimonii prouenit ex dispositione legis. Quare hoc est verum, quamuis ea renunciatio iureiurando firmata sit. Cùm eadem ratio militet. Sic *Oldrad. cons. 294. n.3. Boerius decis. 185. n.18.* Intellige tamen, quando post renunciationem illud lucrum superuenit: secus si renunciationis tempore iam acquisitum esset. Quòd generalis renunciatio extendatur ad lucrum tempore renunciationis iam delatum. Sic tradunt *Decius cons. 206. in fine, vol.2. & rubr. C. de secund. nupt. nu.7. Ripa l. Fœminæ, in princ. q.9. n.19.* licet aliquãtulum dubius: vbi quæstionem hanc latius disputat, *C. de secund. nupt.* Quando autem sunt ingrati, & ratione ingratitudinis à successione expelluntur, ideo non habet locum hęc reseruatio, (vt ait *Angelus repetit. l. Mater, nu.4. C. ad Tertul.*) Quod ingrati habeantur ac si non existerent, sed mortui essent. *§. Quoniã infirmos, verb. Vbique tamen, Instit. de nuptiis.* Vnde infertur necesse locum huic reseruationi, quando filii alia ratione incapaces essent. Vt si professi essent in ordine Minorum. Est enim eadem ratio, cùm tamquam mortui habeantur. Et in simili diximus disp. præc. n.3. Et tenet *Ripa d.l. Fœminæ, in princ. in noua edit. n.15. q.8.* Qualis autem ingratitudo filiorum exigatur, vt huic reseruationi locus non sit, & quis tunc succedat, consulendi sunt *Gulielm. Benedic. c. Raynutius, de testam. verb. Et vxorem. decis. 5.* vbi de succes. ab intestato, *n.84. & Garron. auth. Ex testamento, in noua edit. notab. 11. & 12. n.60. & multis seqq. C. de secund. nupt.*

26 Ex tertia conditione ad hanc reseruationem petita, nempe, vt bona sint à coniugis defuncti substantia superstiti parta titulo lucratiuo, deducitur acquisita titulo oneroso, vt ex cõtractu, effici coniugi superstiti omnino propria, nec proprietatem amitti per secũdas nuptias. Constat ex *l. Fœminæ, in princ. C. de secund. nupt.* ibi, *Donationibus factis, vel cuiuslibet munificæ liberalitatis præmio.* Et ex *auth. Hoc lucrum, C. eodem tit.* vbi bona reseruanda filiis prioris matrim. appellantur lucra, at sola acquisita titulo lucratiuo sunt digna hoc nomine. Et tradunt passim omnes Doctores, nemine dubitante.

27 Vtrum autem arræ, donatio remuneratoria, sponsalitia largitas à priori viro habita, censeantur ex contractu oneroso acquisita, vt sic non sint, matre secundo nupta, reseruanda filiis prioris matrim. dixi latè lib.6. disp.41. per totam. Et quid dicendum sit de vestibus vidualibus, ac lecto quotidiano habitis ex bonis coniugis defuncti: dixi hoc 7. l. disp.87. n.31. & 32.

28 Imò in iis, quæ filius habuit à parente defuncto ex titulo oneroso, succedit coniux superstes transiens ad secundas nuptias pleno iure, nimirum, in proprietate & vsufructu, nec tenetur reseruare filiis prioris matrimonij. Quia hæc bona censentur omnino propria filij, nec acquisita ex patris substantia, sed instar extranei per contractum ea acquirentis. Sic tradit *Garronis auth. Ex testamento, in noua edit. notab. 10. fine, n.29. C. de secund. nupt.*

29 Secundò deducitur, quid sentiendum sit de lucris acquisitis constante matrimonio, quæ attenta lege, sunt cõmunia vtriusque coniugis: an coniux superstes, ad secundum matrim. migrans teneatur medietatem illorum lucrorum, quam sibi acquisiuit, reseruare filiis prioris matrimonii, ac eius proprietatem amittat? Et quidem si solũ ius commune spectemus, aliqui affirmant reseruari: Quod titulo lucratiuo censeantur acquisita. Sic tradunt *Cifuẽtes l.14. Tauri, n.1. Minchaca de succes. creatione, lib.1. §.1. n.25. fine.* Cæterùm tenendum est contrarium. Quia censentur dicta bona labore ac industria vtriusque coniugis acquisita: & sic titulo potiùs oneroso, quàm lucratiuo deferuntur. Cùm enim vtrique coniugi lucra & iacturæ cõmunia sint, contractus potius est onerosus, quàm lucratiuus. Nec obstat, posse euenire sola coniugis defuncti industria parta esse. Quòd id per accidens sit: & sufficiat posse euẽtum se habere ad lucrum & iacturam, *l. De fideicommisso, C. de transaction.* Et ita docent *Ripa l Fœminæ, in princ. in noua edit. q.22. n.59. C. de secund. nupt. Ioan. Lupus l.14. Tauri n.5. & ibi Castillo n.2. Tello ibi n.vnico, Auendaño ibi. glossa 2. n.4. Gomez Arias l.12. Tauri n.3. Couarr. 4. decretal. 2. p. c.3. §. 9. n.8.*

9.n.8. Pinellus l.1.p.1.nu.37. C.de bonis matern. Ioan. Garcia de coniugali acquæstu, c.13.nu.17. Gutier.lib.2.practicarum, qu.95. n.21. Azebedo lib.5 recop.tit.9 l.6 n.1.& ibi Matienzo glossa 2. n.2. Addit *Pinel.ibi* idem esse, si attenta sola consuetudine ea lucra essent communia. Quod placet ob eandem rationem. Quamuis *Tello proximè allegat.* dicat se non omnino id affirmare. Quia potest esse titulus ille lucratiuus, quamuis consuetudo sit vtrique coniugi communis. At quidquid sit de iure communi, de iure huius regni decisum est *l.14 Tauri hodie l 6.tit.9.lib.5.nouæ recop.reg.* medietatem illam lucrorum effici omnino coniugis, nec per transitū ad secūdas nuptias reseruari filiis prioris matrim.

30 Vltimò infertur, quid sentiendum sit de aliis bonis, quæ coniux superstes lucratur ex patrimonio defuncti, ita disponente lege, statuto, aut consuetudine? Vt si lex deferat coniugi superstiti ex bonis alterius coniugis aliquam partē. Aliqui censent ea bona non reseruari. Quòd ea non consequatur coniux superstes à defuncto, sed ex legis prouidentia ac dispositione. At textus decernentes hanc reseruationem, loquuntur de acquisitis ex mariti liberalitate. Vt constat ex *l Feminæ, in princ. C.de secund.nupt.* Quod in hoc lucro verificari nequit, cùm acquiratur etiam altero coniuge inuito: nec in necessitate censeatur quis liberalis, *l.Relegatam, ff. de adim. legat.* Quæ sententia valde probabilis est, & eam sustinent *Baldus l fin in fine, C. de bonis quæ liberis, & ibi Corneus in fine. Idem Corneus auth. Ex testamento, n.9. C.de collat.* Aretinus *l.Si ab hostibus, §.fin ff.solut.matri. Signorol. Barbatius*, Franc. *Pepus*, quos refert *Menochius cons.155.nu.32.vol.2. Montalu.l.3.fori, t.1.l.13. in fine. Castillo l.14. Tauri nu.2.& ibi* Ant *Gomez n.3. Gomez* Arias *l.12. Tauri n.16.& 17. Segura de bonis lucr.constante matrim. nu 86.* Greg. *Lopez l.26.verb. Las arras, t.13.p.5.* Et in hanc inclinat, quamuis dubius, *Ioan. Lupus l.14. Tauri n.7.*

31 At verior sententia habet, ea lucra reseruari filiis prioris matrimonij coniuge transeunte ad secundas nuptias. Quippe titulo lucratiuo acquisita censentur, cùm matrimonij occasione absque alterius coniugis opera & industria comparentur. Item quia etsi in tali lucro non appareat liberalitas, est vtique, nam mulier à principio dans dotem videtur consentire huic lucro postea secuto. Item, quia hoc lucrum dicitur matrimonij causa acquisitum. At *l.Feminæ, in princip. C.de secund.nupt.* dicitur, *Quidquid nuptiarum solemnitate.* Vnde non dicitur acquisitum ex causa onerosa, considerata causa immediata & proxima, quæ est ipsum matrim. Atque ideo hanc partem tuentur *Bartolus l.vn.n.2.vers. Item possumus, C de inoffic dotibus, Baldus auth. Ex testamento n.6.C de secund.nuptiis. Decius l.1.n.17.& 18.C. eodem t.* Bertrandus *l.Hac edictali, num.41.C.eodem t. Chaßanæus de consuetud.* Burgundiæ, *rubr.7.§ 7.num.1. Boerius decis.185.n. 7.& 8.* Gulielmus Benedictus *c.Raynutius, de testament.verb. Et vxorem, decisione 5.* vbi de successione ab intestato, *n.87.& verb. Qui cum alia, n.205. Garronis d.auth. Ex testamento, in noua edit n.86.& seqq. Cremensis* referens quoddam *Antonii de Butrio consilium, singulari vlt. Ripa d.l.Feminæ, in princ. in noua editione, quæst.23.nu.61. Nicol. Arelatan.l* Generaliter, *n.49. & multis seqq C.de secund.nupt. Sylua nuptialis lib.2. verb. Diuiti non est nubendum, n.76. Ioan. Lupus rubrica de donat. inter vir. & vxor.§.50.n.35. Bertachinus in suo repertor.lit.V.verb. Vxor secundo nubit, vers. Vxor secundo nubens, Couar.4.decret.2.p.c.3.§. 9.n.7. Pinel.l.vlt.n.2.C. de bonis mater. Villalobos in suis commun.opin.lit.B.n.42. Anton. Cucus l.5. institutionum maiorum, t.12.n.189. Paulus & Alciatus*, quos cum aliis refert & sequitur *Matienzo lib.5.recop.t.9.l.6. glossa 2.n.3. Ioan.* Garcia *de coniug.acquæstu n.8.& de expensis, c.13.nu.16. Azebedo lib.5. recop.t.1.l.4.n.27.& l.3.n.2. Gutier.l.2.pract q.95.n.20. Auendaño l.14. Tauri glossa 2.n.4. Lud. Lopez 2.p. instruct.* vbi de matrim. *c.41.col.3.*

32 Idem dicunt aliqui de eo, quod coniux lucratur ex pacto mutuo inter seipsos inito, vt superstes altero defuncto lucretur certam alterius bonorum partem. Sic Boerius, Guliel. Benedictus *vtroque loco*, Garronis, *Ioan. Garcia vtroque loco, relati nu.præced.* At ab his discedit *Ripa l.Feminæ, in princ.q.17.n.39. C.de secund.nupt in noua edit.* Et in hanc partem quamuis dubius magis inclinat *Ioan. Lupus l.14. Tauri n.7.* Quòd non sit mera donatio, vel merum lucrum, sed magis conuentio reciproca, & quasi permutatio inter coniuges facta. Atque ita sic acquisitum, ex vero titulo oneroso proficiscitur. Et hoc mihi placet.

Quidquid tamen sit de hac quæstione, illud est cer- 33
tum, quartam coniugis defuncti bonorum partem debitam superstiti paupertate laboranti, iuxta *auth. Præterea, C. vnde vir, & l.regiam 7.t.13.p.6.* reseruari filiis prioris matrim. Quod habet verum, quamuis non transeat coniux ille superstes ad secundas nuptias. Quia hoc non inductum est in pœnam secundarum nuptiarum: sed quia *eadem auth Præterea*, quæ in hoc consuluit paupertati coniugis superstitis, simul decidit reseruare filiis prioris matrim. ibi: *Vt tamen eiusdem matrimonii liberis proprietatem seruet, si extiterint.* Et notat Angulo *de meliorat.l.2.glos.1.num.7.* Qui consulendus est de ea quæstione, an sit hæc quarta ex quinto bonorum extrahenda, an potius tamquam debitum legale ex tota hæreditate *l.9 glossa 2.num.50 & multis seqq* Et an debeatur coniugi pauperi habenti patrem, aut filios diuites à quibus possit petere alimenta: consulendi sunt Greg. *Lopez l.7.t.13 p.6.* & latè Barbosa *l.Maritum, 13. n. 99 ff solut.matri.*

Circa vltimam conditionem, nempe, vt superstint filij 34
ex priori matrim. certum est, coniugem transeuntem ad secundas nuptias non amittere proprietatem bonorum à coniuge defuncto sibi relictorum, si ex eo matrim. filii non sint suscepti. Constat ex *l.Feminæ, in princ. C.de secund. nupt.* ibi: *Feminæ quæ susceptis ex priori matrimonio filiis.* Et *auth. de nuptiis, §. Si vero expectat, collat.4.* ibi: *Siquidem non habeat filios, sine periculo est totum ex hoc.* Et *eod.auth. §. Primæ siquidem, vers. Si igitur*, ibi: *Si igitur sine filiis manserint.* & *l.Generaliter, in princ. C.de secund.nupt.* ibi: *Liberis communibus.* Et ratio est, quòd id in fauorem liberorum primi matrimonii institutum sit: & ideo non susceptis illis cessat fauor. Nec habet locum etiamsi coniux defunctus ex alio matrim. liberos relinquat, non enim tenetur superstes ea bona illis reseruare. Quia *d.l.Feminæ*, loquitur de femina quæ habens liberos ex priori matrim. ad aliud transiit. Et *l.Generaliter*, quando liberi communes extant. Quæ hic deficiunt. Atque ita docent *Corneus cons.242.n.6.fine, volum.2. Ripa l.Feminæ, §.Illud.n.penult.dub.4.C.de secund.nupt.*

Difficultas autem potissima circa hanc vltimam con- 35
ditionem est, an coniux transiens ad secundas nuptias succedat pleno iure absque obligatione reseruationis, in bonis à coniuge defuncto profectis, ac sibi acquisitis, quando filii suscepti sunt ex priori matrim. at omnes absque prole obierunt? Quibusdam placet coniugem in solo vsufructu succedere, ac proprietatem, quæ ad vltimum filium defunctum pertinebat, transferri ad hæredes illius filii ab intestato. Quia *l.Feminæ & l.Generaliter, C.de secund. nupt.* petunt liberos susceptos esse ex priori matrimonio. Quod hic verificatur: atque ita iam plene irrogata est iniuria priori viro, ac filiis eius matrimonii, ratione cuius priuatio hæc inducitur: & cùm superfuerint ex matrim. illo filii, & per transitum parentis ad secundas nuptias priuetur ea proprietate parens ille, non est cur ob mortem filiorum postea secutam consolidetur proprietas semel amissa cum vsufructu per parentem retento, atque redeat ad ipsum. Sic sustinent *glossa auth. Ex testamento, verb. Filii. C.de secund.nupt. Corneus* latissimè probans *cons.242. nu.6. vol.2.* licet aliquantulum dubius, *Lud. Roman.cons.279.fine, Pontanus & Reginald.* & duo alii causidici Romani, vt eos refert *Garronis d.auth. Ex testamento, in noua edit.n.46.*

Aliis arridet distinctio hæc: Si filii hæredes non insti- 36
tuto, sed ab intestato decedant, succedet parens secundò coniugatus in ea proprietate: secus autem si filius vltimo defunctus hęredem instituerit: tunc enim ille succedet in ea proprietate. Nec obstat cessasse filiorum fauorē. Quod eodem tempore militet alia causa, videlicet, vltimum filium legitimè testatum esse: ac hæredem ab eo institutum

repræ-

repræsentare eius personam. Præterea, quia non solus filiorum fauor est causa huius reseruationis, sed etiã iniuria illata viro & filiis, per posterius matrimonium. Sic tenent *Bologninus addit. ad Mattheſilanum de ſucceſſ. ab inteſtato, art. 2. princip. membr. 1. nu. 22. Garron. rubr. C. de ſecund. nupt. in noua editione, remedio 3. ad euitandas pœnas ſecundò nubentium, n. 124. & auth. Ex teſtamento, n. 79. C. eodem tit.*

37 Sed tenendum est, succedere tunc parentem pleno iure, ac proprietatem consolidari cum vsufructu. Quia liberis mortuis cessat eorum fauor, qui potissima huius reseruationis causa est. Secundò, quia paria sunt, nullos ex priori matrimonio liberos suscepisse, & habuisse, superstite tamen parente defunctos esse, vt constat ex *l. Feminæ, §. Illud, ad finem, C. de secund. nupt.* ibi: *Quòd si nullam ex priori matrim. habuerit ſucceſſionem: vel natus native deceſſerint.* At in priori casu constat matrẽ pleno iure succedere. Idem ergo in posteriori dicendũ est. Tertiò, quia § *Quoniam infirmas, auth. de nupt.* generaliter loquitur, nec distinguit, an filij testati sint, an ab intestato obierint, ibi: *Si verò moriantur omnes.* Præterea, quia *eod. §.* sic dicitur: *Quis enim hoc etiam infringat, filijs, quibus ſolis hoc ſeruauimus, non exiſtentibus?* Vbi textus vult indistincte nemini licere liberis præmortuis infringere alienationẽ prædictorum lucrorum factam à parente, qui per secundas nuptias eorum proprietate priuatus erat. At si hæres filij in ea succederet, posset vtique reuocare. Deinde idem probat idem textus, ibi: *Quibus ſolis hoc ſeruauimus.* Tandem probatur ex *l. Hac edictali, §. His illud, verſ. Hoc quoque caueat, C. de ſecund. nupt.* ponderando rationẽ, quam reddit ille textus, ibi: *Vt ad eandẽ lucrum redeat luctuoſum.* Quæ ratio militat generaliter, siue testatus, siue intestatus decesserit filius: nimirum, ne parenti ob mortẽ filiorum afflicto vlterior addatur afflictio, priuando illũ eo proprietatis lucro amisso, quod luctuose restaurauit ob filiorum interitum. Nec obstãt rationes oppositæ adductæ n. præc. Non prima: nam hæres non verè repręsentat defuncti personam, vtpote, qui verè distincta persona est: sed tantum fictè. Quod clarè denotat *auth. te iureur. à morient. in princip.* dum ait hæredem quodammodo videri eandem personam cum defuncto. Nam dictio, quodammodo, improprietatem importat. *l. In ſuis, ff. de liber. & poſtum.* vnde cum hoc sit per fictionem & impropriè, nõ debemus in re hac iuris priuante, & pœnali, extendere verba legis propria ad impropria siue ficta; eo vel maximè quòd textus vtitur dictione, Solis, quæ exclusiua est. Nec obstat etiã secunda ratio, Quia duplex est huius decisionis ratio ita cõiunctim requisita, vt neutra, sola sufficiat: nempe, iniuria illata ob secundas nuptias, & filios superstites esse, quorũ fauori prospicitur. Quare sicut cessante iniuria ob filiorum remissionem cessat hæc reseruatio (vt nu. 43. dicemus:) ita cessare debet cessante eorum fauore, iis omnibus defunctis. Et ideo hanc sent. sustinent *Bartolus conſ. 58: ſine, vol. 1. & auth. de non eligendo ſecundo nubentes, §. Hoc autẽ, n. 1. & 2. collat. 1. & auth. de nuptiis, collat. 4. § Ingratitudinẽ, n. 1. & §. Primæ ſiquidem, n. 1. & auth. Ex teſtamento, n. 1. C. de ſecund. nupt. & ibi Baldus n. 2. Et Alexand. ibi, in addit. ad Bald. verb. Nupſit. Salycet. ibi ſtatim in princ. Idem Bald. conſ. 42. n. 2. vol. 3. Anchar. c. fin. n. 9. q. 2. de ſecund. nupt. & ibi Alexan. de Neuo n. 7. Decius c. Eccleſia, in noua edit. nu. 124. verſ. Item intelligitur, de conſtitut. Angelus de Peruſio auth. de non elig. ſecund. nuben. in fine, Angelus de Aretio Inſtit. de SC. Tertul. §. Præferuntur, n. 16. verſ. Item dubitari poteſt, Ripa l. Feminæ, in princip. in noua edit. q. 4. n. 5. & §. Illud, n. penult. in fine, C. de ſecund. nupt. Nicol. Arelatanus l. Generaliter, n. 106. C. eod. t. Ananias conſ. 101. n. 2. & ibi Bolognin. in addit. in fine, Alex. conſ. 68. n. 4. vol. 4. Ruinus conſ. 8. n. 18. & conſ. 21. n. 2. vol. 3. Franc. Aretin. conſ. 40. n. 4. Boerius deciſ. 185. n. 17. Guliel. Benedict. c. Raynutius, de teſtam. verb. Et vxorem, deciſ. 5.* vbi de succeſſ. ab inteſtato, *n. 81. Anton. de Roſell. de ſucceſ. ab inteſtato n. 195.* (habetur 8. to. tract. p. 1.) *Fabian. auth. Nouiſſima, q. 12. principali, ad fin. C. de inoffic. teſtam. Matth. heſ. de ſucceſſ. ab inteſtato, ar. 2. principali, membr. 1. n. 18. & ibi Bologn. in addit. Anton. Gomez l. 14. Tauri, n. 1. Tello l. 6. Tauri, n. 19. fin. Villalobos in ſuis commun. opin. lit. B. n. 40. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gloſſa 2. n. 15. Zauallos in ſuis qu. pract. q. 671. n. vn.* Idem est dicendum, quando supereſſet filius vnicus, vel plures, sed omnes incapaces: perinde enim est, ac si mortui essent, vt dixi n. 25. vbi etiam egi, quid si filij non sint hæredes, vel essent ingrati. Quòd si omnes obierint filij superstite nepote, an sit locus huic reseruationi, diximus n. 12. vbi explicuimus quando aui teneantur nepotibus hæc bona reseruare.

Est autem absque controuersia, deficientibus omnino 38
filijs, minimè eas pœnas remitti, quæ nõ in filiorum fauorem statutæ sunt. Vt secundo nuptam non retinere prioris viri dignitatem: non debere ali ab hęredibus viri: iuxta dicta disp. 87. n. 30. perdere legatum relictum sub conditione abstinendi à secundis nuptiis. Quia cùm filiorum fauori in his minimè prospectum sit, nil refert vita filiorum, vt incurrantur. Sic *Garron. rubr. C. de ſecund. nup. in noua edit. remedio 4. contra pœnas ſecundò nubentium, n. 125.*

Ex his infertur explicatio ad *l. 6. Tauri, hodie l. 1. tit. 8. lib.* 39
5. nouæ recopil. regiæ, in qua disponitur posse filium descendentibus carentem, disponere de tertia bonorũ suorum parte in ascendentium præiudicium. Et hoc est verum, licèt sit filius familias, pubes tamen, *l. reg. 5. Tauri, hodie lib. 5. nouæ recop. t. 4 l. 4.* Poterat enim dubitari, an tertia hęc pars computanda sit, attentis solis bonis, quæ eius filij omnino propria sunt: an potius extrahenda quoq; sit de bonis paternis, in quibus succesſerat parens, quorum proprietatẽ retento solo vsufructu amiserat per transitum ad secũdas nuptias: ita vt comprehendatur quoque tertia illa pars eius proprietatis? Pars enim affirmans inde suaderi videtur. Quippe filius familias in bonis aduentitiis solam habet proprietatem, & tamen cùm testatur de tertia bonorũ parte, solùm disponere potest de proprietate illius tertiæ partis, retento patri vsufructu dum vixerit, consolidando post eius mortem cum illa tertia proprietatis parte, (vt communissima ac verissima sententia habet.) Ergo cum similiter parens transiens ad secundas nuptias solũ vsumfructũ habeat in bonis paternis, ac proprietas filiorum sit: dum filius de tertia bonorum parte testatur, ea tertia pars deducenda quoque erit ex illa proprietate, & vsusfructus illius erit apud parentem, dum superstes fuerit: redibitq; post eius obitũ ad hęredẽ illius tertiæ partis. Sed dicendũ est, non deduci ex illa tertia parte proprietatis, sed ex solis bonis propriis filij: & per mortem filij proprietatem, quã habebat in bonis paternis, quam parens ob secundas nuptias amiserat, pertinere omnino ad parentem, qui illa priuatus fuerat: iuxta ea quæ n. 22. diximus. Quod valde diuersa ratio sit. In casu enim in argumento allato pater non priuatus est proprietate aliqua ãduentitiorum, quæ ad se pertinere debebat, in fauorem filiorum: sed ea bona sunt omnino filiorum, & ad ipsos pertinentia, solumq; vsumfructũ retinet pater ratione patriæ potestatis: & ideo potest filius testari de tertia illius proprietatis parte, reseruato tamen patri vsufructu dum vixerit. At in casu nostro proprietas & vsusfructus ad parentem iure pertinebant, vtpote qui in illis bonis succesſit: priuatus autem est per secundas nuptias proprietate, in fauorem solùm filiorum prioris matrim. quibus illa reseruatur: atque adeò cùm ipsis deficientibus cesset fauor ille, consolidatur ea proprietas cum vsufructu, atque redit ad parẽtem, qui ea priuatus fuerat. Quod bene docet *Guiliel. Benedictus c. Raynutius, de teſtam. verb. Et vxorem, deciſione 5.* vbi de succeſſione ab inteſtato, *n. 85.* Quod si in contrarium vrgeas. Quamuis iure communi attento filiusfamilias testari non poterat, at concedebatur sibi testari de lucris, quorum proprietatem habet per transitum patris ad secũdas nuptias. Per textum *authent. de nuptiis, §. Venient autem, verb. Diſponant, & verb. Inteſtati decedant*, iunct. *l. 1. in principio, ff. de ſuis & legit. hæred.* Et tradit *Alexander l. 1. §. Hoc autem, nu. 7. ff. ad Trebel. & l. fin. n penult. C. qui teſtam. facere poſſunt.* Sed dic illa iura non simpliciter concedere filiofamilias potestatem testandi de illis lucris, sed solùm disponendi quibus portionibus inter filios debeat fieri diuisio. Vt bene tradunt

Iaſon

Iason ea l.fin.n.5.limit:1.Garronis rubr.C.de secund.nupt.in noua edit.n.52.pœna 27.

40 Tandem id aduertendum est. Si parens,qui ad secundas nuptias transijt, & ob id in bonis, quæ ex substantia alterius coniugis habuit,solum vsumfructum retinet,decedat fructibus nondum perceptis,ij fructus pertinebunt ad filios prioris matrimonij, quorum erat proprietas illorum bonorum. Quia vsufructuarius non transmittit ad hæredes fructus nondum perceptos, nec illos facit suos, *l.Si fur,& l.Defuncta, ff.de vsufructu,l.Si vsufructuarius messem, ff quemadmodum vsusfructus amittatur, & §.Is vero,Institut. de rerum diuis.* Sic docent *Chassan in consuet. Burg rub.6.§.7.fin. Auendaño responso 5.n.7.vers.Ex ista concl. Azebedo lib.5.recop.t.1.l.4.n.56.*

SVMMARIVM.

An si filius in testamento vel codicillo relinquat parenti bona,quæ ab altero parente defuncto habuit, vel donet ei inter viuos, teneatur hic parens,transiens ad alias nuptias,reseruare proprietatem filijs prioris matrimonij?n.41.

Quid, si post mortem illius filij transeat ad eas nuptias?n.42.

Quid, si filij consentiunt secundis parentis nuptijs?n 43.

An satis sit taciturnitas:aut tacitus consensus ex alijs coniecturis deprehensus:vel ratificatio matrimonij antea initi?n.44.

An exigatur consensus omnium filiorum?n.45.

An satis sit consensus nepotum deficientibus liberis?n 46.

Quid,si filij sint impuberes,aut ius sibi ipsis competens ignorent:aut tutor nomine ipsorum consentiat n.47.

An consensus filiorum excuset parentem à pœnis non in eorum fauorem inductis?n 48.

Quid,si cõiux consentiat,vt superstes ad secũdas nuptias transeat?n.49.

An is consensus excuset quoque nubentem infra annum luctus à pœnis?n.50.

An sat sit etiam tacita coniugis licentia?n.51.

An sufficiat, si leget aliquid illi secundo coniugato?n.52.

An sufficiat facultas ampla disponendi in vita vel in morte de legatis coniugi à se relictis?n 53.

An coniuge concedente licentiam transeundi ad secundas nuptias, excusetur alter transiens ad tertias & vlteriores?n.54.

An desideretur simul consensus filiorum?n.55.

Quid, si coniux concedens licentiam ignoret damnum, quod filij incurrent ex ea licentia?n 56.

An credendum sit coniugi asserenti rem suam, quam habet coniux superstes,esse huic acquisitam titulo onerosõ?n 57.

An si vxor transiens ad secundas nuptias sit minor, teneatur ad hanc bonorum reseruationem filijs prioris matrimonij?n. 58.

Quid, si ii filii moriantur intra pupillarem ætatem?n 59.

An excusetur à pœnis licentia Principis ad transeundum ad alias nuptias?n.60.

41 QVÆSTIO posterior. In quibus casibus parens transiens ad secundas nuptias eximatur ab obligatione reseruandi bona ex coniugis defuncti substantia habita, filijs prioris matrimonij? Aliqui casus numerantur à DD. Primus est. Si filius decedens testetur & instituat parentem hæredem bonorum,quæ à parente defuncto consecutus est:tunc parens ille superstes ad secundas nuptias transiẽs succedit plenè in illis bonis quoad proprietatem & vsumfructum:atque potest de illis disponere, sicut de alijs proprijs.Constat ex *auth.de nuptijs,collat.4.§ Hinc nos,vers.Si igitur:& auth.Ex testamento, C.de secund.nupt.* vbi hoc expresse decliditur:eaque redditur ibi ratio. Quod tunc parens sic institutus bona illa capiat instar cuiuscumq; extranei hæredis instituti. Sicut ergo ille succederet plene in proprietate & vsufructu,ita & parens. Et ita tradunt omnes. Atque idem dicendum est, si filius ille per modum legati vel fideicommissi relinquat ea bona parenti. Et constat ex *d.§.Hinc nos, vers.Si igitur,* ibi: *Ita & matri relinquens siue institutionem, siue legatum.* Idem,si in codicillo filius parenti relinquat,vel donet inter viuos. Quod in omnibus his euẽtibus capiat parens ex expressa filij dispositione, instar extranei, atque adeo militet eadem ratio, quæ in successione testamentaria. Quæ omnia tradunt *Garronis d.auth. Ex testamento,in noua edit.n 11.& triplici seq. Ant.Gabr.3.tom. commun opin.l 3.t de secundis nupt concl.3.n.10.& tribus sequ.* Et quando per donationem,docent etiam *Ant Gom.l.14. Tauri,n.1.Matienzo lib 5.recop.tt.1.l.3.gl.2.nu.15.Azebedo ead. l.3.n.4.*

Difficultas autem est, an hoc tantùm procedat, quando filius obijt ante secundas parentis nuptias? Nam *Bald. l.Mater,num.4.C.ad SC.Tertul.* id affirmat.Quia cum filio, obeunti ante secundas parentis nuptias, nondum sit iniuria illata, ea non censetur remissa. Præterea, quia *ea l. Mater* hac distinctione vtitur,an filius decesserit ante nuptias parentis,an post. Cæterum tenendum est, eam distinctionem, *d l.Mater* esse correctam per *auth.Ex testamento,C de secund.nupt.* vbi indistinctè deciditur bona, in quibus parens ex filij testamento successit,non reseruari filijs prioris matrimonij, eo transeunte ad secundas nuptias. Quare ita dicendum est, siue ante filij mortem, siue post transierit. Hæc enim dispositio non innititur remissione filij:tunc enim eo obeunte ante secundas nuptias,ac proinde illarum inscio, non posset locum habere: sed innititur successione parentis instar cuiuscumq; extranei. Sicut expresse ea redditur ratio,*d.auth.Ex testamento.* Quamobrem nil refert, ante postve mortem transierit. Quare ita docent *Bartol.auth.de nuptijs §.Hinc nos,n.1.& authent.de non elig.secundo nub.collat.1.§ Cum igitur,n.7.* vbi & *Angelus in princ.n.7.Idem Bald.d.l.Mater.n.1.& ibi Paulus n.2.Corneus n.3.Garronis d.aut Ex testamento,in noua edit.notab.1.n.9.& 10. & notab.3.n.21.& notab.5 n.22.Cifuentes l.15.Tauri, n.2.post 4. limit.vers.An secundo casu quando mater. Villalobos in suis commun.opin.lit.B.n.37.Ant.Gab.tom.3 commun l.3.de secund.nup. concl.3.n.26.*

42

Secundus casus est. Quando filij prioris matrimonij consensum præstitere secundis parentis nuptijs Hunc casum negat *Sarmiento l.1 select.cap.4.num.1. & 2.* & concludit *num.4.* quamuis filii sint auctores secundi matrim.parentis, nedum si solum consensum præstent, teneri parentem reseruare bona illis, nisi expresse dicant se remittere ius,quod in illis bonis habent. Ducitur autem,quod filii consentientes secundis parentum nuptiis effecerint, quod iure diuino & humano efficere debuerunt, ac impediendo peccato obnoxii forent. Succedit ergo regula, non contradicens actui, qui absque eo geri potest, non censetur consentire, ac nullum sibi præiudicium parat,*l. Caius* cum ibi notatis, *ff.de pignorat act & l.Quæ dotis ff.solut. matrim.* & latè *Tiraquell.de retractu lignagier.§.1.gloss.9.num.* 149.*& seq.* Deinde,quod optimè fecerit filius consentiens iis nuptiis, vt vel sic suo consuleret honori, euitans suum dedecus, quod ex inhonesta parentis vita sibi redundaret. Non ergo iustum est, vt ex pio facto filius detrimentum patiatur. Tandem, quia hæc reseruatio non tam est pœna secundi matrim. quàm fauor filiorum. Nil ergo refert,vt illa cesset,non inferri iniuriã filiis consentientibus. At neminem alium negantem inueni: & ideo cum communi omnium sent.affirmandum est,quoties filii consensere secundis parentis nuptiis, cessare hanc bonorum reseruationem. Ducor,quòd hæc reseruatio rationem pœnæ habeat(vt dixi n.10.) & sit inducta ratione iniuriæ illis illato(vt probaui num.2.) cessante iniuria per ipsorum consensum(scienti enim & volenti non fit iniuria) cessabit quoque pœna. Nec obstant rationes contrariæ. Non prima, quia solum probat scientiam cum taciturnitate non inducere consensum hunc sufficiẽtem. Quod & nos fatebimur n.seq.Non obstat etiam secunda.Quia licet filius optime faciat consentiẽs,id damnum reportabit.Sicut dominus annuens serui coniugio rem valde meritoriã facit, ac tenetur non impedire, cum tamen consentiens id damnum sustineat, ne possit ita libere seruum venundare,ac in domesticis ministeriis detinere. At vtrisque integrum est,id damnum cauere, vitando etiam peccatum: non contradicendo, nec etiam consentiendo. Quamuis enim teneantur non contradicere, at non tenentur consentire. Tandem nec tertia ratio obstat. Quia iam probauimus esse pœnam. Et ideo hanc sententiam sustinent *Glossa authent.de non elig.secundo nubent collat.1.in princip.verb. Copulantur. Angelus ibi,num.8.& l.Mater,nu.5. C.ad Tertul.& repetitione eiusdem legis, num.4.& 8.Romanus singular.248.incipienti:Tu scis.Socinus reg.272.fallentia 1.statum in princip. Decius*

Decius l. Nemo fraudare, n. 5. ff. de reg. iur. & conſ. 206. n. 3. vol. 2. Cepola cautela 23. Alex de Neuo c. fin. nu. 7. de ſecund. nupt. & ibi Præpoſ. ad fi. Iaſon l. 2. n. 4. C. de indicta viduit. & conſ. 53. n. 1. vol. 1. Ripa l. Feminæ, in princ. in noua edit. qu. 14 nu. 29. C. de ſecund. nupt. Cremenſis ſingul. 74. Si maritus legauit. Sylua nuptial. l. 2. v. Diuiti non eſt nubendum, n. 76. fin. Pariſius conſ. 29. nu. 81. vol. 3. Chaſſan. in conſu. Burg rub. 7. §. 7. n. 1. Ioan. Lup. l. 31. Tauri n. 38. Boerius deciſ. 185. n. 20. Guliel. Benedict. c. Raynutius, de teſtam. v. Qui cum alia, n. 210. Nicol. de Vbaldis de ſucceſſ. ab inteſt. 2. p. qu. 4. num. 11. Bologn. addit ad Matthæſil. de ſucceſſ. ab inteſtato, a. 2. princ membr. 1. n. 19. Cifuentes l. 15. Taur. n. 2. limit. 1. Caſtillo ibi, col. vlt. n. 15. verſ. Vnum tamen, Garronis rub. C. de ſecund. nupt. in noua edit. num. 116 remedio 2. ad euitandas pœnas ſecundo nubentium. Gualdenſ. de arte teſtandi, t. 6 cautela 18. n. 3. Roland. conſ. 81. n. 13. vol. 3. Crottus repet l. 1. n. 90 ff ſolut. matrim. Ant. Gab. to. 3. comm. opin. l. 3. t. de ſecund. nupt. concl. 3. n. 36. & concl. 6. n. 3. & concl. 1. n. 33. Simon de Pretis de interpr. vlt. volun. l. 1. interpret. 1. circa legata, dub. 10 n. 120. Menoch conſ. 155. nu. 13. multos referens, *vol. 2. Padilla l. Cum donationis, n. 5. C. de tranſact. Perez lib. 5. ordinam. ti. 1. l. fin f. 54. verſ. Item tenetur. Matienzo lib. 5. recop. t 1. l. 3. gl. 2 n. 43. Azebedo eo. t. 1. l. 4. n. 36.* Quod eſt verum etiam quoad pœnas anni luctus: vt dicit *Boer. ibid. n. 27.* & dicemus in ſimili n 50.

44 Quidam caſum hunc extendunt, vt ſufficiat tacitus filiorum conſenſus. Sic *Decius conſ. 206. nu. 4. & 5. vol. 2 Pariſ. Gualdenſ. Rolan. n. 13. Menoch. n. 16. Padilla allegati n. prac. Ant. Gabr. ead. concl. 1. n. 34.* Exemplificant *Decius, Roland. n. 15. Pariſ. n. 84. Menoch.* latè probans, *Ant. Gabr.* dicentes hunc tacitum conſenſum eſſe, quando filius nunquã conqueſtus eſt de ſecundis parentis nuptijs, ſed ſemper tacuit. Similiter exemplificant *Pariſ. n. 84. Roland. n. 18. Ant. Gabr. d. concl. 1. n. 36.* quando filij valde diligebant vitricum vel nouercam: tunc enim tacitè ratificant & approbant matrim. ſecundum præcedens. Quod ſatis eſt ad euitandam hanc pœnam. Cæterum ab his omnibus libentiſſimè recedo, & exiſtimo minimè ſufficere præſentiam cum taciturnitate: nec eum tacitum conſenſum, qui ex dictis coniecturis elicitur. Quod apertè probat prima ratio, quã n. præc. adduximus ex Sarmiẽto. Deinde, quod in rebus præiudicium inferentibus, qualis eſt hæc taciturnitas, & non conqueri, non ſit ſignum conſenſus. Et ita tenent *Ripa, Garronis n. 118. verſ. Sed an ſufficeret, Perez, Azebedo, n præc. allegati.* Qualis verò conſenſus tacitus ſufficiat, dicam nu. 51.

45 Exigitur tamen conſenſus omnium filiorum, de quorum ſucceſſione tractatur. Quare ſi aliqui annuant, alij verò renuant, euitabit parens ſecundò coniugatus pœnas, quoad annuentes ſolos, quibus non tenebitur reſeruare proprietatem bonorum ex ſubſtantia parentis defuncti acquiſitorum: ſecus tamen erit quoad renuentes. Quia cùm de omnium præiudicio tractetur, omnium conſenſus deſideratur: nec cõſenſus quorundam diſſentientibus nocere poteſt. Sic *Garronis* latiùs probans *rub. C. de ſecund. nupt. remedio 2. ad euitandas pœnas, in noua edit n. 121. Perez lib. 5. ordinam t. 1. l. fin. col. antepen. Azebedo lib. 5. recop. ti. 1. l. 4. n. 36.*

46 Quòd ſi ſuperſtitibus nepotibus filij deceſſerint, ſatis eſſet nepotum conſenſus. Tum, quia ſuorum parentum perſonam repræſentant: ac in ipſorum fauorem cedit reſeruatio. Tunc etiam, quia ſicut ſuperſtitibus nepotibus, nec conſenſum præſtantibus ſecundis nuptijs, incurruntur dictæ pœnæ: ita ipſis conſentiẽtibus vitari debent. Sic tradunt *Garronis nu. 117. verſ. Sed an id. Perez l fin f. 54. verſ. Item tenetur, n præc relati. Menoch. conſ. 155. n. 22. & 31. vol 2.*

47 Exigitur verò vt filij vel nepotes ſint puberes, & certiores facti conſentiant. Non enim impuberum conſenſus tamquam in ætate conſilij ignara præſtitus ſufficeret. Sic docent *Boerius deciſ. 185. n. 23. Baeza de non melior. fil. c. 10. num. 57.* Nec ſufficiet licentia tutoris, atque conſenſus ab ipſo præſtitus. Cùm ſit valde præiudicium inferens pupillis. Vt latè probat *Garron. rub. C. de ſecund. nup. in noua edit. remedio 2. contra pœnas ſecundo nubentium, nu. 122. verſ. An ſi filij.* Quamuis ſufficere tutoris licentiam affirmet relato *Berrando Ant. Gab. 3. to. comm. opin. l. 3. t. de ſecun. nup. concl. 1. n. 36.* Sed poteſt merito dubitari, an deſideretur filios puberes, conſentientes ſecundis parentis nuptijs, noſſe ius reſeruationis bonorum, quod amittunt, eo conſenſu præſtito? Et pro foro externo videtur id minimè deſiderari. Quia ea ignorantia eſt iuris, quæ in eo foro minime excuſat, *reg. Ignorantia, de reg iur. in 6.* Cum autem ea excuſet in foro conſcientiæ (vt probabo l. 9. diſp. 32. nu. 10.) videtur in eo foro deſiderari ſcientiam huius iuris. Remiſſio enim liberã remittẽdi voluntatem petit: quam ignorantia tollit. At conſenſus ille in tantum excuſat, in quantum eſt quædam remiſſio iuris cõperentis ipſis filijs. Verũ exiſtimo non deſiderari ſcientiã illius iuris. Quia ceſſatio huius pœnæ, dum filij conſentiunt, non innititur tacita remiſſione filiorum: ſed ceſſatione cauſæ, quæ eſt iniuria filijs irrogata (vt probaui n. 43.) quę nullatenus ſcienti ſecundas iniri nuptias, & libere conſentienti infertur.

Tandem circa hunc caſum obſeruandum eſt, hunc fi- 48
liorum conſenſum minimè eximere à pœnis, quæ non in filiorum fauorem ſtatutæ ſunt: vt in ſimili probauimus n. 38. vbi, quæ pœnæ ſint hæ explicuimus. Quamóbrem ſi vir legatum relinquat vxori, ſub conditione abſtinendi à ſecundis nuptijs, nil operabitur conſenſus filiorum, nec expreſſa remiſſio. Quia talis iniuria per tranſitum ad ſecunda vota, contra expreſſam teſtatoris voluntatem, irrogatur principaliter ipſi teſtatori, ipſiuſque fauorem concernit conditio illa. Vnde dicta filiorum licentia operatur in pœnis legalibus concernentibus filiorum fauorem: ac in bonis abſque ea conditione relictis. Sic *Garronis rub. C. de ſecund. nup. in noua edit. remedio 2 contra pœnas ſecundo nubentium, n. 123. verſ. Pone ſi coniux.*

Tertius caſus eſt. Si coniux defunctus conſenſum præ- 49
ſtet, vt ſuperſtes ad ſecundas nuptias tranſeat: tunc enim euitabit hic pœnas, & ſubinde non tenebitur ad prædictam bonorum reſeruationem filijs prioris matrimonij. Hunc caſum ſicut & præcedentem negat *Sarmiento l. 1. ſelect. c. 4. n. 3.* ductus rationibus, quas retuli & ſolui n. 43. Et dicit exigi, vt expreſſerit coniux velle ſuperſtitem eximi à pœnis, ſi ad ſecundum coniugium migret. Et *Gloſſ. auth. de nuptijs, in princip. verb. Siue vir, collat. 4.* quam pro ſe referunt Auctores contrariæ ſententiæ, potius fauet huic, ait enim hanc pœnam ceſſare, ſi coniux dicat; Nolo ſuperſtitem amittere bonorum proprietatem. Et eodem modo id dicit *Angelus de Peruſio repetit. l. Mater, nu. 4. C. ad Tertull.* At minimè recedendum eſt à communi ferè omnium ſententia, aſſerentium ſufficere conſenſum coniugis defuncti ſecundis nuptijs ſuperſtitis præſtari, vt hic euitet pœnas, & hanc bonorum reſeruationem. Quod eæ pœnæ ſtatutæ ſint ob iniuriam coniugi illatam, quæ ipſo conſentiente ceſſat (vt in ſimili diximus nu. 43.) Sic tradunt *Bald conſ. 42. ad euidentiam, n. 1. vol. 3. & l. Filium quem, n. 4. C. familiæ hercif. Et ibi Paul n. 3. in princ. Iaſon n. 13. & auth. Cui relictum n. 5. C. de indicta viduit. Præpoſ. c fin n, vlt. de ſecund. nup. Roman. ſingul. 248. & conſ. 219. n. 5. Socin. reg. 272. n. 2. fallentia 1. Decius c. Eccleſia, in noua edit. n. 123. de conſtitut. & rub. C. de ſecund. nupt. n. 7. & 8. Et ibi Garronis in noua edit. remed. 1. contra pœnas ſecundo nubentium, n. 112. & l. 1. n. 80. & 82. C. eod. t. Gulielm. Benedict. c Raynutius, de teſtam. verb. Et vxorem, deciſ. 5.* vbi de ſucceſſione ab inteſtato, *n. 90. & v. Qui cum alia, nu. 193. Boerius deciſ. 185. n. 21. Chaſſan in conſuet. Burg. rubr. 7. §. 7. n. 1. Sylua nuptialis l. 2. v. Diuiti non eſt nubendum, n. 76. fi. Ioan. Lup. l. 31. Tauri n. 38. Cifuentes l. 15. Tauri nu. 2. limit. 2. & ibi Caſtillo col. vltim. n. 5. verſ. Vnum tamen. Cremenſis ſingul. 74. Si maritus legauit. Pariſius conſ. 29. n. 83. & 86. vol. 3 Roland. conſ. 62. n. 26. vol. 1. & conſ. 81. n. 13. vol. 3. Ant. Gom. l. 14. Tauri, nu. 6. Villalobos in comm. opin. lit. B. n. 36. Ant. Gabr. 3. to. commun l. 3. t. de ſecund nup concl. 1. n. 31. & concl. 3. n. 35. & concl. 6. n. 2. Simon de Pretis de interpret. vlt. vol. l. 1. interpret. 1 circa legata, dub. 10. nu. 118. Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. fin. ad fin. Gutier. l. Nemo poteſt, n. 17. ff. de legat. 1. Matienzo lib. 5 recop. t. 1. l. 3. gl. 2. n. 43. Azebedo eod. t. 1. l. 4. n. 37.*

At non cõueniunt hi DD. circa pœnas viduæ intra an- 50
num

num luctus nubenti statutas. Quidam enim censent non sufficere consensum viri, vt eæ pœnæ remittantur. Quod testatoris voluntas contra bonos mores disponentis sit nullius momenti. At nubere intra annum luctus est contra bonos mores iure ciuili inductos, *l.1.C.de secundis nupt.* ibi: *Ne in his quidem correctionem morum.* Atque ita tenent *Bald.ea.l.1.n.6.Præpos.Socin.Rom.vtroq; loco, Iason vtroq; loco. Guilielm.Benedict.vtroque loco, allegati nu.præc.* At tenendum est contrarium. Quia militat eadem ratio cessationis iniuriæ viri, ob quam prædictæ pœnæ statutæ sunt. Cùm enim secundo nubere nullo pacto delictum sit, non potest dici eas pœnas verè ob delictum indictas esse: sed ob festinatam viri iniuriam, qua cessante per prædictam licentiam, non est contra bonos mores sic nubere. Et ita tenent *Paulus l.Filium quem, n.3.in princ.C.familiæ herciscundæ. Decius rub. C.de secund nupt.n.8. Ripa l.Feminæ, in princ.q.13.n.27.in noua edit. C.eo.t. Boerius decis.185.n.27. Garronis C.de secund.nupt.in noua edit l.1.n.81.& duplici seq. Ant.Gab.concl.1.n.32. Perez & Gutier.allegati n.præc.* Et *Ioan.Lup.* in hanc inclinat, *l.31.Tauri, n.39.* dicit enim se dubitare de veritate contrariæ sententiæ. At hodie nil refert vtra opinio verior sit, (vt bene aduertit *Boerius eod.nu.27.*) cùm nullæ sint pœnæ intra annum luctus nubentibus, sed iure canon. corrigantur. Vt probaui disp.87.n.23.

51 Affirmant verò quidam satis esse licentiam expressam vel tacitam viri vel vxoris, vt alter coniux superstes transiens ad secũdas nuptias euitet pœnas. Sic *Boerius decis.185. n.27. Guliel.Benedict.c.Raynutius, de testam.v.Qui cum alia, nu. 207. Rolan.cons.62.n.27.l.1 & cons 81.n.13.l.3. Simon de Pretis de interpret vlt.vol lib.1.interpret.1.circa legata dub.10.n.118 & 120.* At non existimo hoc sufficere (vt in simili dixi n.44.) nisi coniecturę taciti illius consensus valde apertæ sint, ita vt de eius voluntate dubitari nequeat. Vt contigit in casu n.sequenti proponendo.

52 Hinc deducitur, coniuge legante aliquid coniugi superstiti, casu quo transeat ad secundas nuptias, coniugem superstitem habiturum id legatum plene quoad proprietatem & vsumfructum, nec tenetur transiens ad secundum matrim. aliquid reseruare filijs primi. Quod ea sic licentia transeundi impune quoad illud legatum. Sic *Baldus l.1.n.6.C.de secund.nupt. Iason l.Filium quem, n.13 C familiæ herciscundæ. Franciscus Cremensis singulari 74. Gulielm.Benedict. Simon de Pretis, nu.120 allegati n.præc. Chassanæus in consuet.Burgundiæ rubr.7.§.7.n.1. Sylua nuptialis lib.2.v.Diuiti non est nubendum, n.77.* Temperant *Baldus, Iason, Gulielm Benedictus*, si post annum luctus ea vxor transeat ad secundas nuptias: nam si intra annum luctus, nequit vir remittere pœnam statutam, *l.1.C.de secund nupt.* nempe, vt perdat id legatum quoad proprietatem & vsumfructum. Sed iam n.50. hanc limitationem reiecimus.

53 Secundò deducitur, non esse indicium sufficiens huius tacitæ consensus, si vir concedat vxori facultatem amplam disponendi in vita, vel in morte, de legatis à se relictis: quare non obstanti ea facultate, si transeat ad secundas nuptias, nõ poterit de proprietate illius legati disponere, sed filijs prioris matrim. reseruabitur. Tum, quia in generali concessione non veniunt casus speciali nota digni: & de quibus disponens, si cogitasset, non esset verisimiliter dispositurus, *c.fin.de offic.vic.in 6.* Tum quia his verbis expressum fuit, quod tacite inerat de iure communi. Sic citatis *Fulgosio & Bertrando*, docet *Ripa l.Feminæ, in princ. in noua edit.q.12.n.27.C.de secund.nup. Ant.Gab.to.3.commun. opin.l.3.t.de secund.nupt.concl.1.n.11.*

54 Sufficit autem licentia concessa à coniuge transeundi ad secundas nuptias, vt ille superstes possit impune transire ad tertias & vlteriores, vnde si coniux leget vxori aliquid, quamuis transeat ad secundas nuptias, plene consequetur vxor, ad quascumque transeat. Quia vir consensum præstans secundis nuptijs, censetur iniuriam remittere sibi inferendam ex alienis nuptijs. Quę iniuria semel remissa perpetuo durat, *l.Si non conuitij, C.de iniurijs.* Sic *Ripa rubr.C.de secund.nupt.nu.13. verf.Contrarium videtur verius.*

Sed dubitari iure optimo potest, an satis sit licentia 55
coniuge concessa transeundi ad secundas nuptias, an potiùs requiratur simul consensus filiorum: *Corrasius l.3.miscellan.cap.1.n.12.* sustinet simul exigi consensum filiorum. Quia iniuria irrogatur filijs, & sequitur illis detrimẽtum: cum priuentur proprietate. At pater nequit suo consensu præiudicare filijs. Et hanc sent. dicit non ratione destitui *Azebedo lib.5.recop.t.1.l.4.n.37.* quamuis dicat communem sententiam esse seruandam. Alij sentiunt paternum consensum solùm nocere filijs, quando hæredes patris sunt, secus si non sint hæredes. Sic *Ripa l.Feminæ. in princ.C.de secund.nupt.q.11.nu.25.* Sed dicendum est, sufficere solius viri consensum in secundas vxotis nuptias, vel è contra. Quia potest pater afferre præiudicium filijs, ex quo eis solùm in quandam consequentiam ob illatam viro iniuriam acquiritur proprietas dictorũ bonorum. Vt bene ait *Menochius cons.155.n.33.in solut.ad 3.vol.2.* Et ita tenent *Decius rub. C.de secund.nupt.n.8. Garronis ea.rub.remedio 1.ad euitandas pœnas secundo nubentium, nu.112.* & addit sufficere hanc licentiam non tantùm in bonis, quæ immediate habuit coniux ab alio coniuge, sed etiam in ijs, quæ habuit ab ipso, medio filio, cui successit. Sed *idemmet Garronis ibi n.115.* dicit non satis esse solum consensum paternum, vt euitet mulier secundò nubens pœnam *l.Hac edictali, in princ.C.de secund.nup.* nempe, ne possit relinquere secundo viro plusquam vni ex filijs prioris matrim. cui minus reliquit. Quia ea pœna est principaliter & omnino in fauorem filiorum prioris matrim. nec procedit à bonis viri, nec aliquo pacto concernit eius bona, sed ipsius secundo nubentis. Sed *Decius dict.rubr.nu.8.* videtur ab hac limitatione recedere, dicens posse dici, principaliter esse iniuriam illatam viro, & ob eam priuari viduam transeuntem ad secundas nuptias ea facultate: quare cessare pœnam cessante iniuria per consensum viri. Et hoc magis placet. Quia communis Doctorum sententia, quam nu.49. retuli, vult indistincte saltem pœnas post annum luctus impositas remitti: inter quas hæc annumeratur.

Sed an habeat locum hæc cessatio pœnarum consensu 56
præstito per virum ignarum iuris per consensum amissi: dic vt dixi in simili n.47.

Ex his omnibus infertur, credendum esse coniugi di- 57
centi aliqua, quę alter ab ipso acquisiuit, non titulo lucrativo, sed oneroso acquisiisse: credẽdum (inquam) ad eum effectum, ne transiens ad secundas nuptias teneatur ea bona reseruare filijs prioris matrim. Quia sola eius voluntas satis est, vt alter libere acquirat, & absque hoc reseruationis onere. Sic alijs citatis docet *Simon de Pretis de interpret.vlt.volunt l.1 interpret.1.circa legata dub.10.n.121.*

Quartus casus est, quando femina transiẽs ad secundas 58
nuptias est minor. Tunc enim non amittit proprietatẽ per transitũ ad secundas nuptias, nec tenetur eam filijs prioris matrim. reseruare. Sic tradunt *Socin.reg.272.n.3 Boerius decis.185.fin. Villalobos in suis comm.opin.lit.B.n.30. Ant.Gabr. 3.to comm.opin.l.3.t.de sec.nupt.concl.1.n.46.* Sed contrarium tenendum est, quod nullo iure probetur hæc limitatio. Adde, hic tractari non de damno vitando, sed de lucro captando: in quo euentu minor ætas nil proficit. Et ita tenent *Cisuentes l.15.Tauri, n.2.limit.3. Azebedo li.5.recop.t.1.l.4. n.38.* quamuis aliquantulũ trepide id affirmet *Cisuentes*, ait enim hoc esse verius, at casum esse dubium, & cogitandũ.

Quintus casus est. Quando filius moritur post ætatem 59
pupillarem, tunc enim parens illi succedens in bonis paternis non tenetur ad hanc reseruationem, quæ solùm habet locum filijs intra pupillarem ætatem decedentibus. Ita sentire videtur *Paulus l.Omnem, n.2.C.ad Tertull.* sed vere id non dicit, sed in alio casu loquitur. Quamobrem dicendum est, locum esse huic reseruationi, siue intra siue post ætatem pupillarem filius decedat. Quod constat ex *authen.de nuptijs, collat.4.§.Hinc nos, verf.Si igitur*, vbi discrimen constituitur, an mater succedat filio ex testamento, an ab intestato: & deciditur tantum esse locum huic reseruationi, quando ab intestato succedit. Ergo supponitur

capacitas filij ad testandum. Cùm priuatio habitum supponat. Et ita docent *Cifuentes l.15.Tauri n.2.limit.4. Azebedo lib.5.recop.t.1.l.4.n.41.*

60 Vltimus casus est. Si coniux de licentia Principis ad matrimon. transeat, tunc enim eximitur ab hac bonorum reseruatione. Prob. ex *l.Solet, 10.ff.de his, qui notantur infamia*, ibi: *Solet à principe impetrari, vt intra legitimum tempus mulieri nubere liceat.* Vbi *Gl.v.Liceat*, ait eam non incurrere tunc pœnas secundarum nuptiarum. Et ita docent *Angelus repet.l Mater,n.5.C.ad Tertul. Decius l.1.n.20.& 21.C.de secund.nupt. Garron.rub.C.eo.t.in noua edit.remedio 5. contra pœnas secundo nubentium, n.128. Ant.Gomez* alios referens, *l.15. Tauri n.6. Boerius decis.185 n.25. Ant.Gab.to.3.commun lib.3.t. de secund.nupt.concl.1.n.45.* Quod si opponas *Glossam c.Rescriptum, v.Petenti, 25.q.2.* quæ intelligit *d.l.Solet*, vt licentia à principe concessa nubendi intra annum luctus, solam remissionem infamiæ & cæterarum pœnarum illius anni operetur, non autem pœnarum, quæ sunt in filiorum fauorem. Quod priuilegium à Principe concessum intelligatur absque præiudicio tertij. At dicunt *Decius & Garronis* hoc hodie non posse procedere attento iure canon: Quia cum illud abstulerit pœnas illius anni luctus, si de illis solis intelligeretur priuilegium, nil operaretur. Cùm tamen verba priuilegij debeant aliquid operari, *c.Si Papa, de priuileg.in 6.*

DISPVTATIO XC.

Vtrùm pœnæ coniugi transeunti ad secundas nuptias statutæ locum habeant in vidua fornicante: nec iure canonico tollantur?

SVMMARIVM.

Pœnæ hæ non sunt correctæ, quatenus afficiunt feminã fornicantem, n.1.
Vidua semel fornicans anno luctus perdit legatum à viro relictum, ac incurrit omnes pœnas nubentium intra illum annum, n.2.
Quid, si intra illũ annũ alij nubat, & sic nupta eo anno fornicetur? n.3.
Quid, si post annum luctus vidua fornicetur? Refertur opinio, n.4.
Proponitur sententia Auctoris, n.5.
An attento iure regio Castellæ vidua fornicans post annum luctus incurrat eas pœnas? n.6.
An vidua quandocunque fornicans subijciatur pœnis post annum luctus statutu, & quid de amasio cum illa fornicante? n.7.
An luxuriosè viuens amittat lucra constante matrim. acquisita? n.8.
An amittat dotem? n.9.
An in foro conscientiæ vidua hæc amittat illa lucra & legata, patiaturque alias pœnas, non expectata iudicis sententia? Refertur opinio, num.10.
Refertur Auctoris sententia. Et explicatur quando censeatur dispositum, quod testator si meminisset, disposuisset, n.11.
An viro instituente vxorem vsufructuariam, dum honestè & vidua vixerit, legantique ei centum, cum secundo nupta fuerit, obtineat hoc legatum, si prius vitam luxuriosam ducat, & post nubat, n.12.
An alteruter coniux fornicans viduus effectus, teneatur reseruare bona, ex substantia defuncti acquisita, filijs prioris matrimonij, perinde ac si ad secundas nuptias transijsset? Refertur opinio, n.13.
Sententia Auctoris, n.14.
An vidua fornicans, vel tactus inhonestos patiens, amittat filiorum tutelam? Refertur quadam sententia, n.15.
Proponitur sententia Auctoris, n.16.

PRÆMITTENDVM est vt ferè certum, quamuis pœnæ feminis secundò nubentibus intra luctus annum statutæ, sint canonico iure correctæ (vt diximus disp.87.nu.23.) minimè tamen eas correctas esse, quatenus comprehendunt coniugem viduum fornicantem. Quod iura canonica voluerint fauere secundis nuptijs tamquam licitis, ne earum libertas impediatur. Quam rationem reddit textus, *cap.fin.de secund.nupt.* pœnas illarum delens. At quis dicat voluisse quoque viduis fornicationis omni iure reprobatæ reis opitulari? Et ita docent *Cardin.c.fin.n.2.q penult.de secund.nupt.& ibi Alex.de Neuo nu.16. Alberic.auth.Eisdem pœnis, n.vn.C.de secund.nupt.& ibi Garronis in noua edit.n.4.& 18.& rub.C eo.t.n.24 pœna 12.fin.& n.66. pœna 29.vers. Plus dico, & l.1.n.14.19.31.72. Decius ea.l.1.n.3. Angel.auth.de restit.& ea quæ parit, §.Vnum, n.6. Nicol.Arelatanus l.Generaliter, q.5.n.20. C.de secund.nup. Guilielm.Benedict.c.Raynutius, de testam.v.Qui cum alia, n.200. Beroius cons.32.n.13.vol.2. Rolandus cons.86.n.45.vol.2. Ant.de Rosellis de succes.ab intestato, nu.195.* (habetur to.8.tract.p.1.) *Montaluus lib.3.fori, t.1.l.13.v. Pierda, Acosta c.Si pater, 1.p.v.Legauit, n.34.de test.in 6.Iul.Clarus l.5.recept.§.Stuprum, n.6. Ant.Gab.3.to.comm.opin.l.3.t.de secund.nupt.concl.3.n.12. Matienzo lib.5.recop.t.9.l.5.gl.8.nu.5. Surdus de aliment.t.7.q.23.nu.4.& 5.* Quamuis vnus *Cornens* (quem ego viderim) clarè significet, *l.Fideicommissum, n.4. vers.Et ex prædictis, C.de fideicommiss.* esse correctas has pœnas, quatenus etiam viduam fornicantem afficiunt.

Difficultas autem grauis est, quales pœnas ex statutis à secundò nubentibus incurrat vidua fornicans? Et quidem constat inter omnes DD. pœnas statutas, *l.1.C.de secund.nupt.* quas latè retuli disp.87.feminis intra annum luctus nubentibus, incurri à feminis, quæ intra eumdem annum post viri mortem fornicantur: ac proinde huiusmodi viduas amittere ante nuptialem donationem, & quicquid ex virorum liberalitate consecutæ sunt: vt si eis aliquid legarunt. Constat ex *authent.de restitut.& ea quæ parit, §.fi.* ibi, *Sancimus si quid tale contigerit, & ante luctus tempus pepererit mulier circa terminum anni, vt indubitatum sit sobolem non ex priori consistere matrimonio, modis omnibus eam priuari ante nuptjali donatione, & secundum proprietatem, & secundum vsum: subdendam quoque alijs omnibus pœnis, ac si secundas eam contigisset ante luctus tempus legitimas celebrasse nuptias. Non enim aliquid amplius habebit castitate luxuria.* Vbi quamuis textus videatur petere partum viduæ intra eum luctus annum; attentè tamen inspectus non petit, sed solam fornicationem (quam in vidua textus ille & communiter Iurisperiti stuprum vocant.) Quod vel apertè inde colligitur, quod is textus petat sobolem eo tempore nasci, vt indubitatum sit eam non esse ex marito genitam: & ita solum petere id videtur, vt euidenter constet fornicatio viduæ. Cui enim vsui esse posset partus à lege ponderatus, qui citra omne dubium non sit ex viro. Præterea, quia textus ille statim subdit hæc verba, *Sed subijciatur quidem & ipsa pœnis, periculumque sustineat etiam citra spem scripturæ propter stuprum.* Quod idem non obscurè significat ratio reddita in eodem textu, ibi: *Non enim aliquid amplius habet castitate luxuria.* Si enim id non procederet in fornicatione admissa absque partu, iam luxuria admissa quid amplius castitate haberet? Cùm ex pœnæ incurrantur propter secundas nuptias, quæ castæ sunt: & non incurrerentur propter fornicationem. Atque ita docent *Glossa authent.Eisdem pœnis, verb.Parit, C.de secundis nupt.& ibi Bald.paulo post princip. Salycetus statim in princ. Garronis in noua edit.ibi, notab.2.n.3. Azo sum.t.de secund.nupt.n.5. Alex.de Neuo c.fin.n.15.vers.Quæro vltimo, de secund.nupt.* & Doctores quos statim referam, dicentes ob vnicam fornicationem eas pœnas incurri. Et clarius id decidit *l.reg.3.tit.12.p.4.* vbi de vidua intra annum luctus nubente sic dicitur: *Deue perder las arras, è la donacion que le fizo el marido finado, è las otras cosas que le uuiesse dexadas en su testamẽto, è deuẽ las de auer los fijos que fincaren del, è si fijos non dexare, los parientes qüe uuieren de heredarlo suyo. Essa misma pena deue auer si ante que passasse el año fiziesse maldad de su cuerpo.* Et quamuis plerique Auctores, tractantes quando vidua incurrat has pœnas, dicant viduam incontinenter siue luxuriosè viuentem eas incurrere: & sic videantur petere consuetudinem fornicandi: quod vita inhonesta & luxuriosa importat (vt num.8.probauimus.) Hi sunt *Bartol.l.His solis, fin. C.de reuocand.donat. Abbas cap.Vxoratus, n.2.de conuers.coniug.& ibi Ancharan.n.1. Ripa l.fin.q.26.n.68. C.de reuoc.donat. Decius l.1.n.3. C.de secund.nup. Angel.de Aretio Inst.de legitima patron.tutela §.fin.in fin. Hippolytus l.vnic.nu.56. C.de raptu virgin. Ioan. Lupus rubr.de donat.inter vir.& vxor.§.67.nu.3. Beroius consil.32.n.11 & 13.vol.2. Rosella verb.Adulterium, nu.8. Nata repet.c.Quamuis pactum, de pactis, in 6.nu.365. Barbat.c.Ex parte B.de foro compet.col.1.n.2.vers.Ego limito, Garronis rub.C.de secundis nupt.in noua edit.pœna 28.n.59.vers.Ex quo infero. Auil.proœm.c.Prætorum, gl.1.n.41. Gom.Arias l.13. Taur.n.3. Ant.Gom.l.14.*

Taur.

Taur.n.17.Pinellus l.fin.nu.18.C.de bonis matern.Minchaca l.2. de succeſſ.creat.§.12.n.39.Tello l.6.Taur.n.21.Villal.in ſuis commun.opin.lit.B.n.31.& lit.M.n.244.Ant.Gabr.tom.3.commun. opin.l.3.t.de ſecund.nup.concl.8.n.1. Surdus de aliment.t.7.q.24. n.2.Angul.de melior.l.2.gl.1.n.6. At re vera nõ intẽdunt deſiderari conſuetudinem, ſed vnicam fornicationem appellant vitam inhoneſtam. Quod inde patet, quia textus *§.fin.auth.de reſt.& ea quæ parit*, cui ipſi innituntur, de vnico ſtupro loquitur, vt conſtat ex illis verbis, ibi: *propter ſtuprum.* & quia vnica fornicatio ſufficit ad prolis partum, & *l.3.t.12 p.4.* nuper citata, explicans illud authenticum, ait *Fiziere maldad de ſu cuerpo.* Quæ verba vnicum fornicationis actum ſonant. Quod idem denotat ratio reddita *cod. §.fin.* ibi: *Non enim aliquid amplius habebit caſtitate luxuria.* Præterea, quia maior iniuria infertur viro, ac citius eius memoria aboletur fornicando ſemel: eademque incertitudo prolis, quæ ex ſecundo matrimonio ita accelerato ſequeretur, ſubſequitur etiam ex vnica fornicatione. Atque ita de vnica fornicatione clare loquuntur *Gloſſ.& Doctores proxime citati*, qui *illud auth.eo §.fin.* petens prima facie partum viduæ, explicant intelligi de ſtupro abſque partu, vel cum illo. Et idem videntur ſentire alij DD. aſſerentes viduam ob ſtuprum ſubdi illis pœnis. Hi ſunt *Anchar.c.fin. n.6.fine, de ſecund.nupt.& ibi Card.n.2.q.2. Alex.de Neuo nu.15. verſ.Quæro vltimo, Præpoſ.col.pen.n.3.fin.& c.Tanta, q.9.nu.16. qui filij legitimi, Corneus l.Fideicommiſſum, n.3.verſ.Et ex prædictis, C.de fideicom.Ioan.Lup.rub.de don.inter vir & vx.§.11 n.7. Guliel.Benedict.c.Raynut.de teſtam.v.Qui cum alia, n.191. Garronis l.1.in noua edition.n.73.verſ.Et plus dico, C.de ſecund.nupt. Montal.l.13.v.Pierda, t.1.l.3.fori, Roland.conſ.86.nu.42.vol.2. Iul.Clarus l.5.recept.in pract.crimin.§.Stuprum, n.6.* Atq; hæc duo confundũt, nunc appellantes viduam fornicantem, nunc luxurioſe & inhoneſte viuentem, alij Auctores. Nã *Anchar.cap.Vxoratus, n.1.de conuerſ.coniug. Nicolaus Arelatan.l. Generaliter, q.5.n.20.C.de ſecund.nupt Garronis l.1 in noua edit. n.30.C.eo.t.Ioan.Lup.rubr.de donat.inter vir & vx.§.67.nu.3. Ant.Gomez l.14.Tauri, n.17.Molina l.1.de primog.c.9.num.54. Surdus de alimentis, t.7.qũ.24.nu.12.& n.6.* loquuntur de vidua inhoneſte viuenti: & tamen *idemmet Anchar.c.fin.qu.1. n.6.fin.de ſecund.nupt.Nicol.Arelatan.ead.q.5.nu.24.verſ.Tum & tertio, & verſ.Ex quibus reſtat.Garron.ea l.1.n.73. Ant.Gom. l.53.Tauri fin.Surdus ea.q.24.n.13.& 16. Molina eod.c.9.n.50.* loquuntur de vidua fornicante, vbi tamquam ſynonyma in his pœnis incurrendis confundunt illa duo. Et *Roland. conſ.86.n.45.vol.2.& n.42.* relatis pœnis, quas ait incurrere viduam fornicantem intra annum luctus, ait *n.43.* incurri ob vitam luxurioſam: vbi quod duobus numeris præcedentibus appellarat fornicationem, vocat vitam luxurioſam, quaſi hæc duo confundens. Et *n.45.* clarius hæc confundit, ſic loquens: *Si vidua poſt annum luctus ſtuprum committat, ſeu luxurioſe viuat.* Et *Ripa l.Feminæ, in princ. in noua edit.qu.15.n.31.C.de ſecund.nupt.* apertiſſimè hæc confundit, ſic loquens: *Omnes pœnæ contra ſecundo nubentes cenſentur impoſitæ contra inhoneſte viuentes. Nam viduæ propter ſtuprum digna eſt acerbiori pœna, quam ob ſecundas nuptias.* Et *Iul.Clarus l.5.recept.§ Stuprum, eodemmet nu.6.* hæc confundit, nunc dicens viduam incontinenter viuentem, nunc fornicantem. Et in proprijs terminis docent ſufficere vnicam viduæ fornicationem intra annum luctus admiſſam ad eas pœnas incurrendas. *Acoſta* dicens id eſſe indubitatum *c.Si pater, t.1.p.v.Legauit, n.40.de teſtam.in 6.Couar.4.decret.2.p.c.7 §.6.in 2.edit.n.12.fin.Ioan.Garcia de coniugali acquæſtu nu.45.Matienzo lib.5.recop.t.9.l.5.gl.8.n.5.Barboſa l.2.p.v.in princip.n.67.ff. ſolut.matrim.*

3 Hoc tamen temperandum eſt, niſi eo anno luctus, quo femina illa fornicatur, iam ſecundo nupſerat ante fornicationem illam admiſſam: tunc enim non perdit accepta ex prioris viri liberalitate, nec alias pœnas anni luctus incurrit. Quia iam non cenſetur eſſe in eodem matrimonio. Sic allegata quadam doctrina *Andreæ de Iſernia, & Nicolai de Neapoli*, docet *Garronis l.1.in noua edit.n.74.& 75.C.de ſecundis nupt.*

At difficultas potiſſima eò pertinet, quando poſt annum luctus fornicatur vidua, an ſubijciatur his pœnis, aut ſaltem illis, quæ ſtatutæ ſunt tranſeuntibus ad ſecundas nuptias, poſt annum luctus (quas retuli latè diſp.88.) Qua in re quidam DD. valde ſtrictè loquuntur, dicentes pœnas iure ſecundis nuptijs ſtatutas incurrere viduam fornicantem, non aliter quam ſi ſecundo nupſiſſet; nec exprimunt, an loquantur de omnibus pœnis, an de ſolis anni luctus: nec an fornicatio ſit admiſſa anno luctus, an poſtea: atque ita ſine vlla diſtinctione loquuntur tam de pœnis incurrendis, quàm de fornicatione admiſſa. Poteſtq; probari, quia licet textus *auth.de reſtit.& ea quæ parit, §.fin.* decernens viduam fornicantem anno luctus incurrere pœnas nubentium eo anno, limitate loquatur de pœnis, ac de tempore fornicationis admittendæ: at ratio ibi reddita eſt vniuerſalis, ac amplectitur vniuerſas pœnas, omneque tempus: nimirum, *Ne plus habeat caſtitate luxuria.* Quia nubens poſt annum luctus incurrit pœnas poſt id tempus ſtatutas. Secundo poteſt probari ex *l.His ſolis, 7.C. de reuoc.donat.* vbi poſtquam ſtatutum eſt feminam tranſeuntem ad ſecundas nuptias non poſſe reuocare donationem ratione ingratitudinis: ſic dicitur in fine: *De cæteris autem quæ portentoſæ vilitatis abiectæq; pudicitiæ ſunt, ſatis etiam tacitè cautum putamus. Quis eſt enim qui his aliquid arbitretur tribuendum eſſe? Cum etiam illis, quæ iure ſecundas tantum contraxerunt nuptias, nihil ex his priuilegijs tributum eſſe velimus?* Vbi *gl.v.Velimus* reddit rationem, *ne amplius habeat caſtitate luxuria.* Et confirm. quia *cap.Vxoratus, de conuerſ.coniug.* æquiparantur velle ad ſecundas nuptias tranſire, & incontinenter viuere: quod ad hoc ponderat *ibi Abb.n.2.* Sic docent *Bartol.d.l.His ſolis, fin.Et ibi Salycet.n.1.Ripa l.fin.qũ.26. n.98.C.de reuoc.donat.& l.Feminæ, in princ.in noua edit.q.15.n. 31.C.de ſecund.nupt. Angel.de Aretio Inſtit.de legit.patronor.tutela, §.fin.in fin.Garronis rub.C.de ſecund.nupt.in noua edit.pœnà 28.n.59.verſ.Ex quo infero. Hippolyt.l.vn.n.56.C. de raptu virgin.Barbatius c.Ex parte, ti.de foro compet.col.1.n.2.verſ.Ergo limito. Sylua nuptialis l.2.v.Seni non eſt nubendum, num.46.* imo exprimit feminam luxurioſam incurrere omnes pœnas, ſiue intra annum luctus ſiue poſt illum indictas ſecundò nubentibus, *Ioan.Lup.rubr.de donat.inter vir.& vx.§.67.n.3. Gomez Arias l.13.Taur.n.3.Pinell l.fin.n.18. C.de bonis matern. Minchaca l.2.de ſucceſſ.creat.§.12.n.39. Villalobos in commun.opin.lit.B.n.31.& lit.M.n.244. Ant.Gabr to.3.commun opin.l.3. t.de ſecundˆ.nupt.concl.8.n.1. Angulo de meliorat.l.2.gl.1.n.6. Azebedo lib.5.recop.t.1.l.4.n.10. Surdus de alimentis, t.7.q.24.n. 12.* qui explicat verius eſſe eam viduam poſt annum luctus fornicantem perdere legatum factum à marito, & *ad §.fin.auth.de reſtit.& ea quæ parit*, vbi deciditur huic pœnæ ſubdi viduam anno luctus fornicantem, reſpondet *n.16.* ob facti contingentiam loqui de ſtupro commiſſo intra luctus tempus, & ideo non excludere quin idem ſit in commiſſo poſt annum illum luctus.

Cæterum multo probabilius eſt, attento iure communi, viduam poſt annum luctus fornicantem non ſubijci pœnis ſtatutis viduæ intra annũ luctus nubenti: ac proinde nõ amittere legata, ſibi abſolutè & ſine cõditione relicta, vel donata à viro. Probatur, quia textus *§.fin.auth.de reſtit.& ea quæ parit*; eam pœnam imponens loquitur expreſſe de vidua intra annum fornicanti: neque eſt eadem ratio de fornicanti poſt illum. Quod ſit multo grauior iniuria mariti fornicari intra annum luctus, ac multo maior feminæ impudentia. Nec ratio ibi adducta, nempe, ne plus habeat caſtitate luxuria, amplius probat. Quia caſtitas, id eſt, ſecundum matrimonium poſt annum luctus initum, non ſubijcitur illis pœnis anni luctus. Nec *l. His ſolis, num.præced.adducta pro contraria ſent.* obſtat noſtro. Quippe ibi ſermo eſt de pœnis poſt annum luctus, quæ cùm afficiant ſecundo nubentes tranſacto eo anno, debent quoque afficere eo tempore fornicantes. Et ita hanc partem ſuſtinent *gl.eo §.ſi.v.Maligne, & v.Perfecto & ibi Angelus §.Vnum, n.7. Alex.de Neuo c.fin.n.15.verſ.Quæro vltimo, de ſecund.nupt. Corneus l.Fideicommiſſum, n.3.verſ.Et ex prædictis,*

C. de fideicommiss. Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 9. fin. Garron. auth. Eiusdem pœnis, in noua edit. n. 19. C. de secund. nupt. Rolandus cons. 86. n. 42. & 45. vol. 2. Acosta, Tello, Matienzo, Barbosa, n. seq. allegandi.

6 At in Hispania est specialis difficultas, ob *l. 9. reg. tit. 12. l. 3. fori*, ibi: *Si despues de la muerte de su marido non fiziere buena vida, pierda lo todo quanto le dexo.* Quæ lex cum indistincte loquatur, nec restringat ad fornicationem admissam intra annum luctus, videtur generaliter intelligenda. Atq; ita viduam fornicantem anno luctus, vel post illum, amittere ea legata, sustinent *Anton. Gomez l. 14. Tauri n. 17. Auiles in proœmio c. Prætorum, glossa 1. nu. 38. Ioan. Garcia de coniugali acquæstu, nu. 45. & seq.* & videtur sentire *Ioan. Lupus rubr. de don inter vir. & vxor. §. 67. nu. 4.* vbi indistincte hoc tenet citata prædicta *l. 9. fori.* At melius *Acosta c. Si pater, de test. in 6. verb. Legauit, 1. p. n. 38.* iuncto *n. 35. & n. 40. Tello l. 6. Tauri, n. 21. Matienzo lib. 5. recop. t. 9. l. 5. gloss. 8. nu. 5. & 6. Barbosa l. 2. p. 1. in princ. n. 67. & 68. ff. solut. matrim.* dicunt eam pœnam non extendi ad viduam committentem fornicationem post annum luctus. Et ad *l. 9. fori* respondent *Acosta num. 36. & Barbosa eodem num. 68. ad finem*, si intelligatur de vnico stupro, discrepare à *l. reg. 3. t. 12 p. 4.* quæ expresse loquitur de vidua intra annum luctus fornicanti: atqui ita seruandam esse hanc legem tertiam. Cum leges fori vim legum non obtineant, nisi vsus eas comprobarit. Vel 2. respondent *Acosta n. 41. vers. Ex quibus omnibus, Matienzo 6. n. Barbosa eo nu. 68. fine*, cum prædicta lex tori loquatur in vidua, quæ honestam vitam non agit, eam intelligi in vidua, quæ male viuendi habitum contraxit, ac more meretricio stupra admittit.

7 Incurret tamen vidua fornicans siue intra annum luctus, siue post, alias pœnas statutas secundo nubentibus post annum luctus, quas late retuli disp. 88. Quod probat textus nu. 4. allegati. Si enim tunc vidua nubens subditur illis pœnis, à fortiori tunc fornicans: ne plus habeat castitate luxuria: contra *auth. de restit. & ea quæ parit, §. fin.* Et pro hac parte sunt DD. eo. n. 4. relati. Et late probant *Ioan. Lup. rub. de don. inter vir. & vx. §. 67. à nu. 3. vsque in fin. Auiles in proœm c. Prætorum, gl. 1. n. 36. & seq. Padilla l. Fideicommissum, à n. 1. vsque ad 13. C. de fideicommiss. Tello l. 6. Taur. n. 21.* vbi expresse dicit hanc viduam, quæ post annum luctus fornicatur, non affici pœnis anni luctus, bene tamen pœnis post annum luctus statutis. Et amplius constabit ex corollarijs, quæ hinc inferunt DD. quæ n. 13. & 15. referam. Imò *Garronis rub. C. de secund. nupt. in noua edit. pœna 28. n. 57. & multis seqq.* late probat non solum ipsam viduam ijs plecti pœnis, sed eius quoque amasium.

8 Insuper in hoc Castellæ regno vidua luxuriosè viuens amittit lucrà constante matrim. acquisita, vt constat ex *l. reg. 5. fi. t. 9. lib. 5. recop.* ibi: *Otro si mando y ordeno, que si la muger fincare viuda, y siendo viuda, viuiere luxuriosamente, que pierda los bienes que oüo, por razon de su mitad de los bienes que fueron ganados, y mejorados por su marido, y por ella, durante el matrimonio entre ellos: y sean buelros los tales bienes à los herederos de su marido defuncto, en cuya compañia fueron ganados.* Quem textum intelligunt (& bene) plerique Auctores non de vidua, quæ semel aut iterũ fornicatur, sed de ea quæ fornicationis vitio assuefacta est. Id enim sonat luxuriosè viuere, *l. Et mulieri, 15. ff. de curatorib. furios.* ibi: *Et mulieri, qua luxuriosè viuit.* Vbi *Gloss. v. Et mulieri*, explicat de meretricio more viuenti. Et ita docent *Couarr. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. n. 12. fin. in 2. edit. Acosta cap. Si pater, 1. p. v. Legauit, à n. 38. de test. in 6. Minchaca in quæst. illustrib. c. 104. n. 6. Padill. l. Fideicommissum, n. 9. C. de fideicommiss. Matiẽzo ea l. 5 gl. 8 n. 7. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 4. n. 19. Gutier. l. 2. pract. tota q. 122. Barbosa l. 2. p. 1. in princip. n. 69 ff. solut. matrim. Zauallos in suis quæst. pract. q. 708. n. 16.* Vnde non sunt audiendi *Mexia l. Toleti, p. 10. fundamento 2. n. 14 fin. & Ioan. Garcia de coniug. acquæstu, n. 45. & seq.* dicentes prædictam legem intelligi, quamuis vnicus fornicationis actus sit. Et illis fauet *Anton. Gom. l. 53. Taur. n. vlt.* Intelligitur autem hæc lex, siue ante annum luctus, siue post, vidua illa vitio carnis assuefacta sit. Quia indistincte loquitur. Ita *Ioan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & vx. §. 97. n. 2. Acosta n. 41. vers. Ex quibus omnibus, Matienzo nu. 7. Gutier. n. 1. proxime allegati.*

Imo multi censent viduam semel fornicantem amittere dotem. Alij hoc admittunt, si anno luctus fornicetur, secus si post. Quos omnes referunt, ac iure optimo late reprobant, probantes in neutro casu amittere dotem: eo quod ea pœna nullo iure sancita sit, *Acosta c. Si pater, 1. p. v. Legauit, n. 44. de testam. in 6. Molina l. 1. de primog. c. 9. n. 55. Matienzo lib. 5. recop. t. 9. l. 5. gloss. 8. nu. 10. & seq. Barbosa l. 2. p. 1. in prin. n. 65. & seqq ff. solut. matrim. Zauallos in suis quæst. pract. q. 708. & sequentibus.* 9

Sed potissima difficultas est in hac disputatione, an in foro conscientiæ locum habeant eæ pœnæ: ita vt vidua fornicans intra annum luctus, nulla iudicis sententia expectata, teneatur restituere omnia, quæ ex prioris viri largitione liberali, siue inter viuos, siue in vltima voluntate consecuta est, & lucra constante matrim. acquisita, si luxuriosè viuat eo anno luctus, aut post illum? Partem enim affirmantem vrgentissime probant quæ sequũtur, *l. Quia, auth. de rest. & ea quæ parit, §. fin.* de vidua anno luctus fornicanti dicitur eam modis omnibus priuari ante nuptiali donatione, & secundum proprietatem, & secundum vsum: ac subdi omnibus pœnis nubẽtium anno luctus. Atque donata, vel legata, à priori viro applicanda esse hæredibus ab intestato, nisi alij cohæredes instituti sint, vt disponitur, *l. 1. C. de secund. nupt.* de vidua secundo nubenti intra annum luctus, docent *Garronis ea l. 1. in noua edit. nu. 73. vers. Et plus dico, Acosta c. Si pater, 1. p. v. Legauit, nu. 34. de test. in 6. Matienzo lib. 5. recop. t. 9. l. 5. glossa 8. n. 5.* Quod clare colligitur ex *l. 3. tit. 12. p. 4.* vbi postquam decidit hæc perdi à nubente intra annũ luctus, & applicari legitimis hæredibus, subditur: *Essa misma pena deue auer, si antes que passasse el año fiziesse maldad de su cuerpo.* Ergo in foro conscientiæ sunt statim restituenda, nec desiderabitur sententia iudicis. Cùm non vocetur fiscus ad hæc capienda: sed hæredes, quasi priori institutio aut donatio facta fuerit sub conditione resolutiua non fornicandi intra annum luctus: atque ita vidua tunc fornicante cessabunt eo ipso tunc relicta. Hac enim ratione ducti disp. 87. nu. 8. diximus leges priuantes viduam infra annum luctus nubentem legatis à viro relictis obligare statim in foro conscientiæ, quòd ea legata applicet lex non fisco, sed alijs hæredibus: vbi & eam regulam generalem tradidimus, nimirum, non exigi sententiam quoties lex ad successionem non fiscum, sed hæredes vocat. Atque idem argumen. formari potest de lucris constante matrim. acquisitis. Cùm vidua fornicanti anno luctus, vel post, applicet ea lex hęredibus viri (vt nu. 8. diximus.) Et confirmatur, quia cum ad perdenda legata, quando vidua anno luctus nubit, non exigatur iudicis sententia, si ea exigeretur vt fornicãs perderet, plus vtique tribueretur fornicationi, quam castis nuptijs: contra expressam rationem traditam *d. auth. de rest. & ea quæ parit.* vt perdantur legata per fornicationem, sicut per nuptias: ne plus tribuatur luxuriæ. Secundo, quia id dispositum censetur, quod interrogatus testator vel id aduertens disposuisset, vt tradunt *glossa fin. l. Tale pactum, ff. de pactis*: & multis citatis *Tiraquel. l. Si vnquam, in præfatione, n. 56. C. de reuoc. donat. Euerard. in suis topicis, loco à verisimili, n. 3. Menochius de præsump. li. 4. præsump. 26. n. 8. & 21. & præsumpt. 39 n. 75. & præsumpt. 65. n. 5. & præsumpt. 67. num. 18.* & alij multi, quos refert *Mantica de coniect. vlt. vol. l. 3. t. 19. n. 4.* At nulli dubium est, quin rogatus vir donans aut legans vxori, an vellet eam fornicantem anno luctus retinere legata, respondere nullatenus id velle. Ergo id ex tacita ac præsumpta testatoris voluntate censetur dispositum. At quando ex tacita ac præsumpta mente donantis vel testatoris fit reuocatio, nulla desideratur iudicis sententia, sed statim est restituendum, vt bene tradunt *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 8. nu. 17. fiue, Mexia taxa panis, concl. 6. nu. 109.* Et confirm. quia aliqui DD. censent legatum vel donatum à viro vxori, si ipsa post viri obitũ fornicetur, censeri reuocatum

ex

ex tacita ac præsumpta testatoris mente. Hi sunt *Abbas cap. Vxoratus, nu. 2. de conuers. coniug. Baldus l. Fideicommissum. nu. 1. Cod. de fideicommiss.* ita intelligens *glossam final. ibi Angelus de Gambellionibus, tract. de testamentis, gloss. 33. n. 3. & 4.* (habetur to. 8. tract. p. 1.) Tertio, quia cum vidua secundo nubens intra annum luctus sit valde viro ingrata, atque ei grauem irroget iniuriam: atque ob id priuetur legato in foro conscientiæ: cur non idem fortius dicendum erit, si tunc fornicetur? Cùm hæc iniuria ac ingratitudo maiora sint. Et huius sent. videntur expresse *Præpositus c. Tanta, q. 9. nu. 16. qui filij sint legitimi*, vbi & Cardinalem refert. Et *Garronis l. 31 noua edit. n. 73. vers. Et plus dico, C. de secund. nupt.* vbi dicunt viduam intra luctus annum fornicantem non recuperare redeundo ad meliorem frugem legata relicta à viro. Et eam reddunt rationem, quod iam ius quæsitum sit hæredibus mariti ad illa vendicanda, statim vbi commissa est fornicatio. Sentiunt ergo id legatum ipso iure perdi, ac dominium transferri ad hæredes: alias non competeret eis vēdicatio. Eiusdem sent. videtur *Corneus l. Fideicommissum n. 3. vers. Et ex prædictis, C. de fideicom.* vbi constituens differētiam inter viduam fornicantem anno luctus, & post illum, ait in priori casu perdi ipso iure legatum: non autem in posteriori: sed fiscum auferre. Idem videtur sentire *Tello l. 6. Tauri n. 21.* vbi ait hanc viduam ipso iure perdere proprietatem & vsumfructum talis donationis. Idem videtur clare tenere *Padilla d. l. Fideicommissum, n. 12.* vbi ait viduā luxuriosè viuentem teneri restituere hæredibus viri vestes lugubres ab ipsis acceptas. Et eam tradit rationem, quod ad id teneatur secundo nubens intra luctus annum. Et id tenet fere expresse *Surdus de alimentis, t. 7. qu. 24. n. 12.* vbi ait id legatum reuocari ex tacita testatoris voluntate, & *nu. 23.* vbi ait quæcumque relicta à viro vxori, censeri in præmium pudicitiæ data: ac proinde extingui ea contra pudicitiam delinquenti, tamquam causa relicti cessante.

11 Cæterum quamuis rationes hæ valde vrgeant, mihi persuadere nequeo viduam fornicantem etiam intra luctus annum incurrere pœnam aliquam ante iudicis sententiam: atque ideo existimo, quantumuis luxuriosè viuat, non teneri eam restituere accepta à viro, nec lucra matrim. constante acquisita, donec iudicis senten. saltem criminis declaratoria accedat. Ducor, quod priuatio hæc in fornicationis pœnam sit manifestè statuta. Et ita *l regia 3. titul. 12. part. 4* appellauit pœnam, ibi: *Essa misma pena deue auer.* Et quamuis etiam vocetur pœna respectu viduæ intra annum luctus nubētis: at illud est large ac improprie; cùm tunc nubere omni culpa vacet. At respectu fornicationis, vtpote quæ verum delictum est, ac grauissima viri prioris iniuria, veram subit pœnæ rationem. Communissimum autem Doctorum axioma est, pœnam non deberi ante iudicis sententiam saltem declaratoria criminis. Imò quamuis textus dicant incurri absque alia declaratione; intelligi debent de declaratione pœnæ: vnde adhuc desiderabitur declaratio criminis facta per iudicis sentētiam; vt sustinet verior opinio, quam refert *Couarr. 4 decret. 2. p. cap. 6. § 8. num. 10. vers. Tertio.* Atque in strictioribus legis verbis docent hoc ipsum *Azebedo lib. 5. recop. t. 11. l. 5 num. 1. & ibi Matienzo gloss. 1. num. 4.* Cùm enim illa lex dicat hæc verba: *vor esso mismo hecho sin preceder à ello, ni para ello otro conocimiento de causa, ni otra sentencia, ni declaracion alguna ayan perdido las mercadurias.* Dicunt adhuc requiri sententiam. Quare *P. Molina tom. 1 de iustitia tract. 2. disp. 96. f. 591.* docet exigi verba legislatoris luce clariora explicantia ipsius mentem esse, nullam desiderari sententiam. At in hoc casu talia verba non inueniuntur. Dicendum ergo erit eam pœnam non incurri ante iudicis sententiam. Et confirm. quia cùm vidua absolute effecta sit domina illorum lucrorum, atque illius legati, vtpote quod absque vlla conditione sibi relictum est: non est dicendum illis omnino eam priuari, in fornicationis nefariæ pœnam, nulla desiderata iudicis sententia. Cùm verba legis id statuentis nō sint clara: ac sit contra rationem pœnæ proprijs priuantis bonis. Secundo quia multi (& quidem merito) eam differentiam constituunt inter iniuriam testatori illatam dum superstes est, & postquam obijt: vt in priori euentu censeatur legatum reuocatum ipso iure, ex præsumpta testatoris voluntate: in posteriori autem non sic reuocetur: cum defuncti nulla sit voluntas: ac proinde non extinguatur ipso iure, sed auferendum sit legatario. Hi sunt *Bart. l. 1. n. 3. & 4. ff. de his quibus vt indignis: & l. Fideicommissum in fin. C. de fideicommiss.* vbi & *Paulus n. 3. Salycet n 3 Ripa l. fin. q. 45. nu. 153. C. de reuoc. donat. Syluest. v. Legatum, 2 fin. Ant. Gomez 1. variar. c. 12. n. 6. Padilla d. l. Fideicom. n. 2. fin. Molina l. 1. de primog. c. 9. n. 46. Mantica de coniect. vltimæ vol. l. 12. ti. 5. n. 6. Simon de Pretis de interpretation vltimæ volunt. lib. 1. interpret. 1. circa legata, dub. 12. n. 121.* Vnde *Syluest. & Padilla ibid. & alter Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disput. 212. ad fin.* dicunt legatarium post mortem testatoris rem habentem cum vidua, non teneri in conscientia legatum à marito viduæ sibi relictum restituere, donec condemnetur. Eo quod priuetur illo in pœnam. Secundò, quia si bene aduertatur ad verba *auth de restit. & ea quæ parit, § fin.* videtur hæc sentētia ex illis probari. Quod agens de pœnis his, quas patitur vidua fornicans anno luctus, vtātur verbo futuri, sic dicens, *Subdendam quoque alijs omnibus pœnis, ac si secundas eam contigisset ante luctus tempus legitimas celebrasse nuptias.* At verbum futuri sententiam ferendam importat, vt ex multis tradit *Tiraquel. l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n. 39. C. de reuoc. donat.* Nec obstat vocari legitimos hæredes ad succedendum in bonis, quibus vidua hæc fornicans priuatur. Quia non semper hoc indicat instituti incapacitatem: nam (vt dixi disp. 87. n. 8.) quando delictum respicit offensam certæ personæ, quamuis hæres vel legatarius non reddatur incapax, sed vere acquirat, applicatur aliquando à lege hæreditas vel legatum illi certæ personæ. Quod in hoc casu contingit. Nam (vt ponderat *Salicetus l. 1. n. 5. vers. In contrarium facit, C. de secundis nupt.*) cùm iniuria per fornicationem admissa sit priori viro irrogata, in cuius matrimonio censetur permanere vidua hæc, & hęres viri censeatur vna persona cum eo, censetur irrogata ipsi hæredi, ac proinde amissa illa per viduam fornicantem, merito applicantur à lege hæredibus viri. Quare non inde colligitur institutionem fuisse nullam, sed irritari per sententiam iudicis, in pœnam fornicationis. Sicut *l. Sciant, 10 Cod. de legit. hæredibus, & l. reg. 12. t. 16 p. 6.* decernitur matrem non petentem pupillo tutorem priuari eius successione: quod *d l. Sciant*, dicitur his verbis: *Omnem ei, siue ab intestato, siue iure substitutionis, successionem eius, si impubes moritur, denegandam.* Et *d. l. reg. 12. Pierden porende el derecho que auian de heredar en los bienes del huerfano, si muriesse sin testamento.* Et *Glossa ea. l. Sciant, verb. Denegandam*, ait excluſa hac matre non succedere fiscum, sed sequentem hæredem, vt habetur *l. 2. ff ad Tertul.* Et tamen optimè *P. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 220. colum. 12.* ait leges has esse pœnales, & non obligare ante iudicis sententiam. Quod si replices, inde sequi non probari ex verbis *l. 1. C. de secundis nupt.* priuantis viduam nubentem anno luctus legatis à viro relictis, nullam exspectandam esse iudicis sententiam: eo quod lex illa vocet hæredes ab intestato ad eam successionem. Cuius contrarium diximus disp. 87. n. 8. Potest enim eadem responsio dari: nempe, applicari illis tamquam offensis ex iniuria ob secundas nuptias irrogata viro, cuius personam ipsi repræsentant. Respond. *illam l. 1.* strictissimis loqui verbis de ea vidua, ait enim, *Expers sit*: id est omnino sine parte (vt ponderaui d. disput. 87. num. 8.) & statim vocat ad successionem hæredes ab intestato, non quasi personas ex nuptijs offensas, sed quasi institutio nulla sit. At in casu fornicationis, *auth. de restit. & ea, qua parit, § fin.* non ita strictis vtitur verbis, sed per verbum futuri dixit eisdem subdēdam pœnis. Tertio, quia quamuis *eod. § fin.* pœnæ nubentis intra annum luctus extendantur ad eo anno fornicantem, ea reddita ratione, ne plus luxuriæ quàm castitati tribuatur: non tamen oportet, extensionem eodem modo verificari: ita vt si secundas nuptias eæ pœnæ afficiant, non

expectata iudicis sententia, sit idem quoque de fornicatione censendum: diuersa enim est ratio. Cùm illæ culpa vacent: hæc autem graue delictum sit: atque ita pœna fornicationis debet sequi naturam pœnæ delicti, quæ est, vt aliqua iudicis sententia præcedat ad eam incurrendam. Et hoc est, quòd decreuit ille textus, vt eisdem pœnis mulctetur à iudice vidua sic fornicans, quas ipso iure, vtpote quæ non verè delicti pœnæ sunt, incurreret secundò nubens. Ne iudex concedat plus luxuriæ, quam castitati. Quod non obscurè significauit illis verbis futuri temporis: *Subdendam quoque alijs omnibus pœnis*. Quarto, quia non obstat, quod Doctores oppositi (vt n. præc. vidimus) pro se allegãt, nimirum, censeri dispositum à testatore, quod interrogatus vel aduertens dispositisset: id enim ita generaliter dictum à veritate deuiat. Cùm voluntas corde retenta nil operetur, nisi transeat in dispositionem. Quare tantum verum erit, quando ex verbis testatoris aut disponentis ita deducitur, vt dici possit non omnino omissum, sed transisse in dispositionem. Vt cũ *Baldo l. vn. n. 10. fin. C. de his qui ante apertas tabulas*: *& Ruino cons. 74. n. 11. l. 1.* docet multos referens, & latiùs probans *Mantica de coniect. vlt. vol. li. 3. t. 19. n. 5. & 6. Menoch. de præsumpt. l. 4. præsump. 35. n. 20.* At cum maritus absolutè legarit vxori, ex verbis legati deduci nequit conditio, nisi fornicationem admiserit. Tandem, quia huic sententiæ fauet doctrina Nauarri & Bernardi, quam referam disp. seq. n. 42. dicentium, legatum à viro vxori sub conditione non nubendi, minime amitti ea fornicante. Et ex dictis constat solutio ad rationes contrariæ sententiæ.

12 Hinc deducitur primo. Si maritus vxori leget vsumfructum omnium bonorum, donec castam, honestam & vidualem vitam seruarit: & casu quo voluerit ad secundas nuptias transire, leget ei centum, si vitam turpem ducat, eam perdere vsumfructum: at si post vitam illam turpem nubat, non perdere illa centum legata. Quia ea relicta sunt sub conditione, & in euentu secundarum nuptiarum, quæ tunc implentur. Nec potest dici tacitè reuocata esse ex tacita testatoris voluntate (vt n. præced. probauimus.) Et ita docet *Simon de Pretis de interpret. vlt. voluntatis, l. 1. interpret. 1. circa legata, dub. 10. n. 121.*

13 Secundo deducitur, quid dicendum sit de vidua fornicanti, an priuetur proprietate bonorum ex prioris viri substantia acquisitorum, & teneatur eam reseruare filijs prioris matrim. perinde ac si ad secundas nuptias transijsset? Communis fere omnium sententia affirmat. Ducuntur, ne plus operetur luxuria, quam castitas. Contra § *fin. auth. de restitut. & ea quæ parit.* Secundo, quia femina fornicans, siue intra annum luctus, siue post, incurrit omnes pœnas secundo nubentibus post annum luctus statutas, (vt diximus nu. 7.) quarum vna est hæc. Atque ita docent *Ripa l. Feminæ, in principio, in noua editione, quæst. 15. num. 25. C. de secund. nupt. & l. fin. qu. 26. nu. 98. C. de reuocand. donat. Nata repetit. cap. Quamuis pactum, de pactis, in 6. num. 365. Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vxor. § 67. num. 2. & l. 14. Tauri nu. 11. Garronis auth. Ex testamento, C. de secund. nupt. in noua editio. post 7. notabile, num. 47. & seq. Nicol. Arelatan. l. Generaliter, C. eod. tit. qu. 5. num. 20. & seq. Cifuentes l. 15. Tauri, ad fin. vers. Item dubitatur si prædicta mulier, Pinel. l. fin. nu. 18. C. de bonis maternis, Tello l. 6. Tauri n. 21. Villalobos in commun. opin. lit. B. nu. 31. Anton. Gabr. 3. tom. commun opin. l. 3. tit. de secund. nupt. concl. 1. n. 12. & concl. 3. num. 10. & 11. Perez lib. 1. ordinam. t. 1. l. 7. verb. Vestir por luto, Angulo de meliorat. l. 2. gloss. 1. nu. 6. Azebedo lib. 5. recop. titul. 1. l. 4. num. 10. & 11.* & alij, quos hi referunt. Et quamuis omnes hi DD. loquantur de vidua luxurioſe viuente: at idem sentiunt, si admittat vnicum stuprum. Vt probat ratio, qua innituntur, nempe, ne plus luxuriæ, quàm castitati tribuatur. Item, quia (vt notaui n. 2.) confundunt DD. quoad hoc, luxurioſe & incontinenter viuere, ac stuprum admittere: & pœnæ ob vnicum viduæ stuprum incurruntur. Et ita *Nicolaus Arelatanus ea qu. 5 nu. 20.* proponit quæstionem de vidua luxurioſe viuenti: & tamen quasi hæc confundens, *num. 14. vers. Tum & tertio, & vers. Ex quibus restat*, explicat ob stuprum priuari viduã proprietate horum bonorum: sumpto argumento ex secundis nuptijs. Imo *Nicolaus Arelatanus ea quæst. 5. num. 22. & sequentibus, Bologninus addit. ad Matthesilanum de succeſſ. ab intestato, art. 2. principali, Cifuentes l. 15. Tauri, ad finem, vers. Item nota*, dicunt virum viduum inhonestè viuentem teneri reseruare bona, ex substantia prioris vxoris acquisita, filijs prioris matrimonij: sicut de vidua proximè dictum est. Et *Tello l. 6. Tauri, num. 25.* quamuis fateatur contrariam sententiam in viro viduo esse satis æquam, ait tamen se timere ne secundum ius periculosa sit, & re latè disputata, tandem *num. 26. in fine*, relinquit cogitandum, magis in eam sententiam inclinans, vt eadem reseruandi bona obligatio habeat quoque locum in viro. Ducuntur ex doctrina *Bartol. l. His solis, in fin. C. de reuoc. don.* dicentis pœnas statutas contra secundo nubentes habere quoque locum in his, qui non honeste viuunt: vbi cum in genere masculino locutus sit, comprehendit aperte virum. Et clarius id dixit *Ripa l. fin. q. 26. nu. 98. C. de reuoc. don.* ait enim dicta de parentibus transeuntibus ad secunda vota procedere etiam in parentibus turpiter viuentibus. Vbi clare de vtroque parente loquitur. Item quia prorsus militat eadem ratio, nempe, ne magis tribuatur luxuriæ, quam castitati. Cùm enim vir transiens ad secundas nuptias, quæ castæ sunt, teneatur ea bona reseruare filijs prioris matrimonij: (vt probauimus disp. præcedenti nu. 10.) si ad id non teneretur fornicans, plus tribueretur luxuriæ, quam castitati. Quare sicut in femina fornicante id fatentur Doctores, quamuis in iure ea pœna expressa non reperiatur: quòd tacitè censeatur imposita, iuxta *d. l. His solis*: ob rationem traditam *auth. de restit. & ea, quæ parit. § fin.* ne plus faueatur luxuriæ: ita idem de viro sentiendum est, in quo eadem prorsus ratio militat. Nec obstat grauius delictum esse vitam viduæ inhonestam, quam vidui: atque illam esse multo grauiorem iniuriam. Quod licet hoc absolute & in se verum sit: at leges non absolutè loquuntur, sed per comparationem ad secundas nuptias, id est, eo quod non debet esse melioris conditionis luxuria, quam castitas. Quæ ratio prorsus æque militat in viro fornicanti, quamuis absolutè & in se eius delictum leuius sit. Sed *Pinellus l. vlt. nu. 19. C. de bonis mater.* tenet contrarium in viro. Quia quamuis ratio illa, ne plus tribuatur luxuriæ, quam castitati, æquè militet in viro viduo fornicanti. At ex alia parte est longe diuersa ratio. Quod mater ob feminei sexus leuitatem, & imprudentiam, ac iudicij defectum, reddatur æquè suspecta filijs prioris matrimonij, si transeat ad secundas nuptias, ac si fornicetur, fore in vtroque euentu vt obcæcata posterioris viri amore, sit illis infensa, & similiter amore amasij, ac bona dilapidet: & propterea iura consulentia filijs statuerunt eam reseruationem, cum transit ad secundas nuptias: & cum sit eadem ratio in fornicatione, censetur in illa idem tacite dispositum. At in viro, vtpote qui maiori iudicio, & prudentia, ac stabilitate pollet, non est eadem suspicio damni filiorum, per fornicationem, ac per transitum ad secundas nuptias: & ideo dispositum in his non censetur tacite in illa dispositum. Nec mirum si in hoc euentu tribuatur magis luxuriæ, quam castitati. Quia aliunde ad id cogit ratio: qua non cogente intelligendi sunt textus decidentes non plus luxuriæ, quam castitati tribuendum.

Ego autem existimo cum *Antonio Gomez l. 15. Tauri, nu.* 14
16. viduam fornicantem non priuari ea proprietate, nec teneri reseruare filijs prioris matrimonij: nedum virum. Quod etiam in femina fornicante non militet eadem suspicio, quæ fuit causa huius reseruationis, ac in secundò nupta. Ac proinde non est censendum idem tacite in vtroque euentu dispositum (vt num. præcedenti, in fine, dixi de viro.) Et non esse eandem suspicionem, inde mihi persuadeo. Quod amor mariti sit multo ardentior in femina ac stabilior, & filij ex matrimonio secundo geniti multo ardentius amentur, quam ex fornicatione habiti. Hi enim communiter exponuntur alendi, & reijciuntur:

&

& amor mariti quotidie augetur, amàsij autem sæpe tepescit. Et quamuis in foro externo non careret hęc opinio difficultate: eo quod contraria sit communis, ac tantorum Doctorum auctoritate fulcita. At in foro conscientiæ credo nullatenus esse locum huic reseruationi bonorum, ob fornicationem viduæ, donec sententia iudicis ea pœna damnetur. Quamuis dum transit ad secundas nuptias, eam sent. non desiderari dixerimus disp. præc. nu. 2. Ducor, nam fundamentum, cui innititur hæc sententia, nempe, non tribuēdum plus luxuriæ, quam castitati, procedit accedenti iudicis sententia: eo quod id in luxuriæ pœnam sit, vt satis n. 11. probauimus.

15 Vltimo deducitur, quid in ea quæst. sentiendum sit, an vidua fornicans amittat filiorum tutelam, perinde ac transiens ad secundas nuptias? DD. communiter sentiunt eam amittere. Ducuntur ex *l fin. C. quando mulier tutelæ officio*, ibi: *Iuramentum autem præstat quod ad nuptias non perueniat, sed pudicitiam suam intactam conseruet.* Vbi promissio non trāseundi ad secundas nuptias & pudicitiæ intactæ cōseruandæ æquiparantur, atque vtriusque promissio exigitur à vidua tutrice filiorum futura. Sicut ergo violās promissionem priorem amittit tutelam: ita & violans posteriorem. Secundo ex ratione *textus § fin. auth de restit. & ea quæ parit*, ne plus tribuatur luxuriæ, quam castitati: dicendo amitti tutelam per secundas nuptias, quæ castæ sunt: non autem ob fornicationem. Atque ita fere omnes Auctores docent, sed quidam videntur explicare vnum actum, dicentes viduam fornicantem amittere tutelam: alij autem loquuntur de vidua incontinenter & luxurioſe viuenti. Sed vtrosque existimo idem sentire, nimirum, deperdi per vnicam fornicationem (vt similiter num. 2 aduerti.) Quia omnes innituntur decis. *d. l. fin.* quę pudicitiam intactam seruari postulat. Quod vel vnica fornicatione violatur. DD. ergo asserentes per fornicationem viduæ perdi tutelam, sunt *Glos. auth. Sacramentum, v. Contractu, C. quando mulier tutelæ officio: & ibi Salycet. n. 1. qu. 2. Specul. t. de tutore, §. Nunc dicendum, n. 2. vers. Item excipitur, Bartol. l. Si quis sub conditione n. 26 ff de testamentaria tutela: & auth. de rest. & ea quæ parit, § fin in fin. & auth. de nupt § Si autem tutelam n. 5. Baldus l. His solis, n. 4. C. de reuoc. don. Alex. de Neuo c fin n. 9. de secund. nupt. Ananias c. Qualiter & quando, el 2. §. Licet autem, nu. 12. de accus. Paul. l. Omnem, n. 2 C. ad Tertul. Garronis auth Eisdem pœnis, in noua edit n. 23. & 26. C. de secund. nupt. Gulielm. Benedict. c. Raynutius, de testam § Qui cum alia, n. 20. Nauar sum. Hisp. & Lat. c. 25. n. 67. Greg Lop. l 3. v. Maldad, ti. 12. p. 4. Villalobos in commun. opin. lit. B. n. 33. Perez lib. 5 ordinam. t. 1. l. fin. vers. Idem dicendum erit, Azebedo lib. 5. recop. ti. 1. l. 4. nu. 14.* DD. vero explicantes, si incontinenter & luxurioſe viuat, sunt *Abbas c. Vxoratus, n. 2. de conuers. coniug. Decius c. Ex parte M. in noua edit. q. 6. n. 13. vers. In secundo casu, de appel. & ibi Sebast. Sapia addit. ad Abbatem, statim in princip. Angelus de Aretio Instit. de legitima patronorum tutela, § fin. in fin. & Instit. de action. §. Action. q. 19. n. 41. Hippolyt. l. vn. n. 54. C. de raptu virg. Angel. de Gambell. tractat. de testam gl. 96. n. 13. Ioan. Lup. rubr. de don. inter vir. & vx. §. 67. n. 14. Sylua nuptialis l. 2. v. Viduæ non est nubendum, n. 50. Roland. cons. 86. n. 49. vol. 2. Aules in proœmio c. Prætorum, gl. 1. n. 40. Minchaca de succeſſ. creat. l. 2. §. 12. n. 39. Molina l. 1. de primog. c. 9. n. 49. Ant. Gom. l. 14. Tauri n. 13. Padilla l. Fideicommissum, n. 8. C. de fideicommiss. Pinel. l. fin. n. 18. C. de bonis mater. Anton. Gabr. tom. 3. commun. opin. l. 3. t. de secund. nupt. concl. 8. nu. 2. & concl. 9. n. 14. Surdus de aliment. t. 7. q. 24. n. 18. Gutier. de tutel. l. p. c. 9. n. 19. Gail. in obseruationib. l. 2 obseru. 98. n. 16.* Et ex Theologis, *P. Molina to. 1. de iust. tract. 2 disp. 220. col. 8. Emm. Sa in sum. v. Curator, in fin.* Imò & per solos tactus inhonestos, vt mamillarum, oscula impudica perdi tutelam, eo quod non seruetur intacta pudicitia, asseuerant *Gratus cons. 115. n. 8. volum. 1. Ant. Gab. d. concl. 8. n. 3. & d. concl. 9. n. 15. Salzedo addit. ad Bernard. Diaz, reg. 216. fin.* Et videntur sentire hi DD. omnes allegati amitti tutelam ipso iure. Cum doceant amitti, sicut per transitum ad secundas nuptias, imo multo fortius. At per illum transitum perditur ipso iure, & nulla iudicis sententia expectata (vt diximus disp. 88. nu. 10.) Atque id expresse supponunt *Angelus de Aretio, Angelus de Gambel. Hippolyt. Garronis, Ant. Gom. proximè allegati*: inferunt enim ex hac sententia fore vt multæ tutelæ expirassent, si multæ secretæ fornicationes patefierent. Supponunt ergo fornicatione admissa expirasse iam tutelam: idque ob id non mandari executioni, quod de fornicatione minimè constet. Et in proprijs terminis docent ipso iure cessasse, *Iac. de Bellouiso auth. de restit. & ea quæ parit, §. fi. in fin. Garronis d. authent. Eisdem pœnis, n. 23. Nauar. sum. Lat. & Hisp. c. 25. n. 67.* vbi addit viduam hanc fornicantem peccare lethaliter retinendo tutelam. Discrepant tamen inter se aliqui ex his Doctoribus. Quippe aliqui non vniuersaliter admittunt perdi tutelam per viduæ fornicationem, sed quando ea commissa est intra annum luctus. Ita *gl. aut. de rest. & ea quæ parit, § fin in fin. Et ibi Angelus de Perusio in fin. & n. 7. vers. Item pœnæ, Petrus de Monte acuto ibi, in fin.* Et videtur sustinere *Speculator proxime relatus*: ait enim viduam, quæ peccauit in corpus tempore anni luctus, perdere tutelam. Alij verò idem volunt, licet post annum luctus fornicetur. Sic *Bartol. eod. § final. in fin. auth. de rest. & ea quæ parit. Et ibi Iacobus de Bellouiso fin. Garronis, Roland. Perez, Azebedo proxime allegati.* Et clare sustinent cæteri, cùm indistinctè loquantur.

Sed vt meam sent. explicem, nulli dubium esse potest, 16 viduum fornicantem non amittere filiorum tutelam. Quod eam non amittat, secundam vxorem ducendo: & ita nulla huius rei promissio exigitur ab ipso tutelam assumpturo. Tota autem difficultas est de vidua. Et quidem in foro externo accusatam de fornicatione, non dubito fore priuandam tutela. Quia DD. omnes, quos viderim, id sentiunt, (vt eos & non paucos retuli num. præced.) quamuis non videam textum id clarè probantem (vt statim eos expendam.) Nec sit eadem suspicio dilapidationis bonorum ob fornicationem, sicut est ob secundas nuptias (vt n. 14. probaui.) At sobolis educatione absque dubio priuanda esset, ob malos mores. Cum in matre educante honestatem morum petant iura, (vt probaui disp. 88. nu. 16.) At non teneretur ab educatione se abstinere, donec iudex priuet, id enim nullo iure cauetur. Sed loquendo in foro conscientiæ, & ante iudicis priuantis tutela sententiam, existimo eam non amitti per vitam luxuriosam, nedum per vnam fornicationem, aut tactus. Ducor, quod *auth. Matri & auiæ, C. quando mulier tutelæ officio*, solùm petitur à matre tutrice, vt renuntiet secundis nuptijs, & Velleiano, & *l. 4. t. 16 p. 6.* idem solum petitur, & *l. 95. tit. 18 p. 3.* proponuntur verba instrumenti, in quo mater assumit filiorum tutelam, & solùm dicitur: *La qual doña Vrraca prometio e juro à mi fulano escriuano publico recibiente por el huerfano, de non se casar mientrās tuuiesse sus bienes è su fijo en guarda.* Quare *l. final. cap. Quando mulier tutelæ officio*, dum ait: *Iuramentum autem præstet quod ad nuptias non perueniat, sed pudicitiam suam intactam conseruet*, non videtur velle fidem seruandæ castitatis dandam esse: sed videntur ea posteriora verba intelligi iuxta priora, id est, vt seruet pudicitiam intactam à secundis nuptijs. Siquidem videmus alia iura clarè solam abstinentiam à secundis nuptijs poscentia. Et confirmatur, quia dato id statutum esse, hodie est certum solam promissionem abstinendi à nuptijs peti, vt constat ex textibus citatis, & ex praxi, de qua certior factus fui à iurisperitis doctissimis & tabellionibus. Et fortius adhuc confirmo, quia quamuis similiter exigeretur promissio pudicitiæ intactæ seruandæ, sicut abstinendi à secundis nuptijs, non deducitur ex eo textu amitti eo ipso tutelam, quod ea promissio violetur. Sed per secundas nuptias ideo ipso iure amittitur, quia est textus expressus (vt probaui disp. 88. n. 10.) At nullus est textus decidens amitti ipso iure per fornicationem. Nec obstat non esse plus tribuendum luxuriæ, quam castitati. Quia id ad fori externi pœnam spectat, quæ iudicis sententiam expostulat (vt late probaui hac disp. n. 11.) Quare concludo nullatenus peccare viduam inhonestam vitam agentem, retinendo filiorum tutelam, donec à iudice ea priuetur.

tur. Quod vel ipsa experientia testatur: nullus enim confessarius (quod audierim) negauit absolutionem viduæ fornicanti, nec omittenti tutelam. Cùm viduas in id crimen labi non rarum sit.

DISPVTATIO XCI.

An pœnæ, quas testatores in suis testamentis apponunt transeuntibus ad secundas nuptias, sint correctæ iure canonico: & quando ex tacita mente testatoris, vel expressa, id legatum perdatur à coniuge turpiter viuenti?

SVMMARIVM.

Pœnæ testamentariæ secundis nuptijs impositæ non corriguntur iure canonico, n. 1.
An eæ pœnæ obligent in foro conscientiæ ante iudicis sententiam? n. 2.
An coniux, cui vsusfructus vel aliud legatum relicta sunt cum conditione castè viuendi, vel alia, non parens conditioni teneatur restituere? n. 3.
Quid, si fornicatio sit occulta? n. 4.
Conditio excludens nuptias valida est in vtroque foro, respectu viduæ vel vidui, qui prius matrimonium consummarunt, n. 5.
Institutus hæres vel legatarius sub conditione negatiua, quam cautionem debeat præstare, vt legatum capiat. Et conditione non seruata, an teneatur rem cum fructibus restituere? n. 6.
Legato facto alicui, donec fuerit vidua, aut donec casta, an teneatur, vbi non paruerit conditioni, restituere fructus antea perceptos? n. 7.
Quid importent hæ conditiones, Si vidua erit, Cum vidua erit, Si vidua manserit, Quamdiu, Quousque, vel Donec vidua manserit, Vidualiter vixerit, Viduitatem seruauerit, Stante vel manente vidua? Remissiuè, n. 8.
An si conditio non sit perpetua, vt, Dũ erit vidua, exigatur cautio? n. 9.
An legato annuo relicto sub conditione temporanea, debeantur fructus vltimi anni, quo cessat conditio? n. 10.
An legatum sub conditione abstinendi à secundis nuptijs possit intra annum peti? n. 11.
An vsusfructus, vel alimenta relicta à viro vxori, perdantur ea secundo nupta? n. 12.
Quot quæstiones disputandæ sint, n. 13.
An legatũ sub conditione castè & honestè viuendi amittatur per transitum ad secundas nuptias? Refertur duplex sent. n. 14. & 15.
Proponitur sententia Auctoris, n. 16.
Quid, si legatum sub ea conditione relinquatur à filio matri? n. 17.
Quid, si à filijs viri præmortui? n. 18.
Quid, si ab alijs consanguineis viri? n. 19.
Quid, si ab eo, qui erat arctissima amicitia viro coniunctus? n. 20.
An eadem dicenda sint, si vxor, vel eius filij, aut consanguinei, aut filij viri relinquant viro sub eadem conditione? n. 21.
Quid, si coniux sic institutus nõ cõsummasset prius matrimonium? n. 22.
Quid, si legatum sub conditione, i lectum meum custodierit, vel, Donec custodierit? n. 23.
Quid, si transeat ad tertias & vlteriores nuptias, an amittat legatum relictum ab extraneo, sub conditione castæ vitæ? n. 24.
An viro legante vxori vsumfructum, quamuis transeat ad secundas nuptias, amittat illa legatum, si transeat ad vlteriores? n. 25.
Quid, si secundæ nuptiæ repugnarent statui aut ætati viduæ? n. 26.
An mulier ex quauis alia causa effecta infamis perdat hoc legatũ? n. 27.
Quid, si mulier nubat contra iuramentum aut votũ non nubẽdi? n. 28.
Quid, si secundæ nuptiæ cederent in dedecus relinquentis legatum sub conditione castè & honestè viuendi? n. 29.
Soluuntur argumenta, n. 30.
Post n. 30. inuentes alia summaria.

1 IN hac disp. quædam certiora præmittenda sunt: atque inde ad quæstiones aliquot disputandas gradum faciemus. Primò quidem præmittẽdum est, pœnas à testatoribus impositas in suis testamentis transeuntibus ad secundas nuptias, non esse iure canonico correctas. Quia *c. fin. de secund. nupt.* pœnas corrigens, loquitur de pœnis legalibus. Vt constat in illis verbis: *Legalis infamiæ sustinere iacturam.* Et paulo inferius: *Cum in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari.* Nec est eadem ratio, quia pœnæ legales auferunt lucrum, quod ipsæ leges non deferunt. At testator aufert lucrum, quod ipsemet concedit. Et quilibet rei suæ potest conditionem honestam apponere. Qualis est hęc: honestum enim est à secundis nuptijs abstinere, *cap. fin. 31. qu. 1.* Nec iure etiam ciuili reprobatur conditio retrahens à secundis nuptijs, quando primę sunt consummatæ, (vt nu. 5. dicemus.) Et ideo docent *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in noua edit post 9. pœnam, n. 12. & remedio 4. contra pœnas secundo nubentium, nu. 125. & l. 1. C eod. t. n. 133. fin. vers. Aduerte tamen, Ioan. Lup. l. 15. Taurin. 5. iunct. n. 8. Gulielm. Benedictus c. Rainutius, de testamento, v. Qui cum alia, n. 166. fin. & n. 197. Couar. 4. decret. 2 p. c. 3. §. 9. n. 11. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n. 190. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 19 n. 2. fin. Ant. Gabr. to. 3 comm. opin. l. 3. t. de secund nupt. concl. 5. n. penult. Matienzo lib. 5 recop. t. 1 l. 3. gl. 2. nu. 14. Spino specul. testament gl. 14 principali, n. 100.*

2 Secundò præmittendum est, quamuis regulare sit pœnam minimè obligare ante iudicis sententiam, id fallere in pœna à testatore adiecta, debetur enim statim ac incurritur, in foro conscientiæ, nulla expectata iudicis sententia aut executione. Quod ea nec vere nec proprie rationem pœnæ subeat, sed conditio sit sub qua, & non alias testator legare voluit. Quod integrum illi est efficere, *l. Abeo, C. de fideicom.* cum similibus. Adde voluntatem testatoris omnino implendam esse. Quare sicut in alijs à testatore dispositis non desideratur iudicis sententia, vt executioni mandentur: ita neque ad pœnam sustinẽdam. Tandem quia inter hæredem testamẽtarium, vel legatarium, ac testatorem, quidam initur contractus, Do vt des, vel do vt facias: qui firmus redditur hærede vel legatario acceptante relicta: ac proinde sicut acquirunt dominium & ius in illa, per acceptationem: ita suo se consensu obligarunt ad conditionem illam seruandam, eaque non seruata restituendum, tamquam conditione deficienti. Atque ita tenent ex Iurisperitis *Abbas c. Raynal n. 25. de testam. Cremensis singular. 7. Sylvest. v. Legatum, 2. fin. Armilla v. Pœna, nu. 1. Nauar. sum Lat. c. 23. n. 62 statim in princ. & Hispana c. 28. addit. ad n. 67. c 23. & vtraque sum. c. 25. n. 65. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 8. n. 17 vers. Vndecimo, Mexia pragmatica panis, concl. 6. n. 107. Azebedo lib. 2. recop. t. 1. rub n. 28 & lib. 5. t. 1. l. 4. n. 18. Gutier. quæst. can. l. 2. c. 5 n. 16. Cenedo collectan. 154. ad decretales, n. 9. & 10 Zauallos in q. pract. q. 151. n. 7.* Et ex Theologis, *Caiet. sum. verb. Pœna, Sotus l. 1. de iust. q. 6. ar. 6. in solut ad 4 statim in princ. Castro l. 2. de lege pœnal. cap. 11. pag. penult. Palacios l. 4. de contract. cap. 3. col. 10. vers. Secus est. Metina 1. 2. q. 96. a. 4. col. 13. vers. Præterea potest defunctus, f. 878 Nieua summ. t. 104. ad fin. Valentia 1. 2. disp. 7. qu. 5. punct. 6. col. 17. vers. Item intelligendum est, f. 963. Enriquez l. 13. de excomm. cap. 56. n. 2. in comment. lit. VV. P. Molina tom. 1. de iust. tract. 2 disp 96. fin. Emm. Sa in sum. verb. Pœna, nu. 1. Salon 2. 2. qu. 62. a. 3. controuers. 1. col. 5. vers. Ita vidua, Graffis 1. p. decis. l. 2. c. 11. nu. 57. Lud. Lop. l. 2. de contractib. c. 45. col. 3. vers. Accedit etiam, & 1. p. instructorij, cap 295. col. 13. Beja in sua sum. casu 41. vers. Nihilominus tamen Manuel 1. tom. sum. 2. edit c. 96. nu. 4. Philiarc. de offic. sacerd. to. 2. p. 2. l. 6. c. 22. vers. Maritus vxorem, Vega 2. to. sum. c. 32. casu 9. & 1. tom. c. 94. casu 2. ad fin.*

3 Hinc deducitur, coniugem, cui vsusfructus vel aliud legatum relicta sunt, hac lege, vt castè viuat, teneri in conscientiæ foro vsumfructum ac legatum restituere defuncti hæredibus, si castitatem violet. Quod expressè colligitur ex *auth. Cui relictum, C. de indicta viduit.* vbi sermone habito de persona, cui relictum est sub conditione nõ transeundi ad secundas nuptias, & transijt, sic dicitur: *Contractis nuptijs res data vendicari potest, quod sic admittitur, ac si ei relictum vel ordinatum non esset.* Et ita docent *Caiet. Syluest. Castro, Nauar. vtroque loco. Couarr. Metina, Enriqu. Molina, Salon, Beja, Lud. Lop. vtroque loco, Mexia, Graffis, Manuel, Palacios, Gutier. Cenedo, Philiarc. Vega vtroque loco allegati n. præced. Azebedo lib. 5 recop. t. 1. l. 4. n. 18.* Atque idem dicendum est, si sub conditione hęres instituatur: nam vbi conditioni non paruerit, tenetur in vtroque foro hæreditatem restituere. Quod militent rationes nu. præced. adductæ. Et docent *Cremensis, Couar. Castro, Molina, Palacios ibi allegati.*

4 Nec refert quantumuis occulte non pareatur conditioni, sed violetur castitas. Quia cum non sit pœna hæc ad forum externum pertinens, minime petit delictum probari posse. Item quia deficit tunc relictum ex defectu voluntatis testatoris, qui noluit legare violãti conditionem. At reuera violatur, ac proinde deficit voluntas testatoris, quamuis id occultissimum sit. Succedet ergo obligatio restituendi relicta sub ea conditione. Et ita docent *Caiet. sum.*

sum.verb. Pœna,ad fin.& ibi Armilla n.1.fin. Lara l.Si quis à liberũ,§.Si quis ex his,n.145.& seqq.& maximè *n.147.ff.de liberis agnos. Azebedo lib.5.recop.t.1.l.4.n.19. Cenedo collectan.154. ad decret.n.9.Enriquez,Beja,Philiarc.Vega vtroque loco allegati n.2.*& fauent reliqui ibi citati:quia indistincte loquuntur.Vnde non est audiendus *Minchaca de succes.progressu,in præfat.l.1.n.98.ad fin.* qui singularis contra omnes,quos viderim,sustinet contrarium. Et ducitur ex pœnarum legalium similitudine,quę minimè incurruntur,quamdiu delictum latitat. Sed diuersa est ratio, quòd hæ pertineant ad forum externum: ac iudicis sententia indigeant, qui eam ferre nequit,vbi delictum non probatur. Quare non fauet eius sententiæ *Pinel l.vltim.n.4.C. de bonis matern.* vbi discutiens an vidua luxuriosè viuens amittat priuilegia & honores mariti,sustinet partem negantem, nisi palam inhonesta sit. Quia hæc quoque pœna est legalis,ac fori externi sententiam desiderans.

5 Tertiò præmittendum est,conditionem excludentem nuptias reiici quidem, quando is, cui imponitur, numquam matrim. iniit,aut initum minimè consummauit:secus quando semel iniit,& consummauit. Et hoc in vtroque foro procedit,(vt probaui l.1.disp.34.num.30 iuncta disp.33.n.1.) Quare in vtroque foro valebit conditio non transeundi ad secundas nuptias, viro vel vxori imposita, qui primas consummarunt, valet enim apposita non solùm viduæ, sed etiam viduo (vt cum communi probaui contra Paulum,ead.disp.34.n.31.) Quare *Matienzo lib.5. recop.t.1.l.3 gloss.2.n.14.* optimè dicit,virum,cui vxor legatum reliquit,sub conditione non transeundi ad secundas nuptias,illud amittere transeundo.

6 Quartò præmittendum est, qualis cautio desideretur ad capienda legata sub his conditionibus relicta. Quoties aliquis instituitur hęres aut legatarius,sub conditione negatiua,vt si non secundò nupserit,si castitatem seruauerit, (hæc enim quamuis appareat affirmatiua, at verè est negatiua,perinde enim est,ac si fornicationem non commiserit) quia hæc conditio integre seruari nequit ante instituti mortem, donec enim superstes est,potest illi contrauenire.ideo iure cautum est,ne hæreditatis aut legati traditio differatur, ea esse tradenda post testatoris obitum, præstante hærede vel legatario cautionem ea restituendi cum fructibus omnibus ab initio perceptis, *l.Mutiana,& l.Hæres meus,§. Qui post Mutianam,& §.Quamuis, ff.de condit. & demonstrat.l.Cum filius,§ Qui Mutianam.ff de legat.2.l.reg.7.titul.4.p.6.* vbi *Gregor.Lopez. verb No quisiere,& P.Molina tom.1 de iust.tract.2.disp.206 col.penul.vers. Quando aliquis,* dicunt sufficere iuramentum, quando qui spiam præ paupertate fideiussori præstando non est. Et ibi vterque tractat cum *Acosta l.2 selectar.c.5.* quale priuilegium habeant libertas & causa pia sub prædicta conditione legata, nec cautio dari potest. Appellatur autem cautio hæc Mutiana, quia à Mutio introducta est. Quare hæres vel legatarius postea non parens conditioni tenetur restituere rem eum fructibus inde à principio perceptis. Quòd conditione non seruata fingatur retro eum legatarium vel hæredem non fuisse. Sic habetur expressè *auth. Cui relictum, C.de indicta viduit.* ibi: *Quod sic admittitur, ac si ei relictum vel ordinatum non esset.* Et notant *ibi Paulus n.4.Iason n.7.& reliqui scribentes. Molina l.2 de primog.c.12.nu 21. Mantica de coniect.vlt.vol.l 11.t.19.nu.22.alter Molin.to.1.de iust.tract.2.disp. 207.col.2.vers.Postea de iure.*& addit bene *Mantica eo.nu.22.* quamuis sit annuum legatum, restituēda esse omnia percepta. Imo non solos fructus perceptos, sed etiam percipiendos tenetur hic restituere. Vt cum aliis docent *Molina eo.c.12.n.21. Mantica eo.n.12.* Atque teneri etiam hunc restituere fructus, qui potuerunt percipi, tradunt *Paulus & Iason proxime relati*, quòd fingatur hunc retro fuisse prędonem,ac malæ fidei possessorē. At hoc nō ita vniuersaliter tenendum est,sed quoad forum cōscientiæ temperandū est,quando eos fructus qui percepti non sunt,verè percepisset is,cui sunt restituendi. Quia in foro animæ possessor malæ fidei non tenetur ad fructus qui percipi potuerunt, si dominus non erat percepturus, sed ad solos fructus à domino percipiendos, vt cum alijs bene docent *Angelus v.Restitutio,1.vers. Quis dicitur malæ fidei possessor. Metina q.6.de restit.in solut.ad 2.Couar.reg.Peccatum,2.p.§.6.n 4.*

Hæc tamen intellige, quando conditio negatiua est perpetua:vt si non nupserit,si castitatem seruauerit: secus est, quando est conditio distributiua. Vt si alicui personæ legetur,quādiu,vel quousque,vel donec vidua fuerit,vel castitatem seruauerit: in hocenim euentu conditio diuiditur, ita vt fructus perceptos dum vidua fuit, vel castitatem seruauit, non teneatur restituere, secus de perceptis postquā conditioni non paruit,imò neque si fundus esset legatus,restituet fructus perceptos eo tempore,quo conditionem impleuit. Vt colligitur ex *l.Filiæ, ff.de annuis legat.* & argumento ex *l.Pater Seuerinam, §.vlt ff. de condit. & demonstrat.*& docent *Bald.l.Cum filius, §. Qui Mutianam.n.vn. & ibi Imola ad fin.ff.de legat.2. Salycet l.fin.nu.3.C de indict.viduit. Aymon cons.300 n.5.vers.Tertio dubitatur. Ruin.cons.170. n.2.fin.vol.3 Nata cons.159.n.17. Alciatus l.Stichum, n.12.vers. Existimarim, ff.de legat.2.& rubr.ff.solut.matrim.n.13. Mantica de coniect.vlt.vol.l.10.t.2.n.14.& l.21.t.19.n.22.* 7

Vtrùm autem hæc verba,Si vidua erit,vel,Cùm vidua erit,Si vidua remanserit, Quamdiu, Quousque, Donec vidua remāserit,vel, Viduitatem seruauerit,vel, Vidualiter vixerit,vel, Stante vel Manente vidua, efficiant eundem sensum,& inducant conditionem perpetuam,an solùm ad tempus?consulantur *Mantica eo ti.19.à nu.17.vsque ad 28.Menochius de præsumpt. l.4.tota præsumpt.187.* & quos ipsi allegant. 8

Vnde quando conditio est distributiua,vt,Donec castitatē seruauerit,nulla opus est cautione. Quia fructus ante violationem conditionis percepti legitimè acquiruntur: percipiendos postea capiet is,qui successurus est, non impleta conditione. Quare cùm legatarius ille nil percipiat, quod restituere teneatur, non est cur cautionem præstet. Sic *Salycet.l.fin.n.3.C de indicta viduit.Ruinus cons.170.n.2.in fin.vol.3.Mantica de coniect.vlt.vol.l.11.t.19.n.22.ad finem.* 9

An autem relicto annuo legato sub hac conditione temporanea,ac distributiua,debeantur fructus vltimi anni,quo cessat conditio:vt si vidua instituta sit in annuo legato donec nubat, vel dum non nubit, an dandi sint illi integri fructus illius anni,quo nubit? Discordāt DD.nam *Imola l.Cum filius §.Qui Mutianam,nu.vn.ff de leg.2.& Acosta li.2.Select.c.18 n.4.* sentiunt non deberi ei fructus eius anni.quo nupserit. Secus(inquit Acosta) relato Signorolo, quando obijt initio anni. Quia cum tunc per ipsam non steterit,debetur integrum eius anni legatum. Sed verius est, in quocumque euentu deberi viduæ illi fructus eius anni,quo nupsit.Quod initio cuiusuis anni spectetur, an conditio extiterit,sufficiatque eam per momentum extitisse.(Vt probaui lib.1.disp.35.n.15.) Quare in legatis annuis sat est cœptum esse, vt debeatur integre legatum, *l. Filia,& l.A nobis, ff.de annuis legat.* Sic tenent *Alberic.l.Defuncta.nu.3 ff.de vsufruct.& quemadmodum quis vtatur. Iason l.Diuortio in princ.n.7.ff solut.matrim. Signorolus cons.66. Mantica de coniect.vlt.vol.l.10.t.2.n.14.* Quod intelligit *Mantica eo.n.* 14.cum *Bartolo d.l.A nobis,& Crotto l.Nemo potest,n.54.in fin. ff de legatis 1.* quando annuum legatum simpliciter relictum est: nam si respectu alicuius facti à legatario exequendi, debebitur quidem legatum pro quota anni parte,qua legatarius id pactum expleuit. 10

Quintò præmitto, legatum relictum à coniuge, vel à quocumque extraneo, sub cōditione non transeundi ad secundas nuptias,minimè deberi,quamuis cautio præstetur, donec elabatur annus à testatoris morte numerādus: nisi spes nuptiarū deficiat. Vt latè diximus disp.87.n.29. 11

Vltimò præmitto, legatum à coniuge absolutè relictum coniugi minimè amitti per transitum ad secundas nuptias. Quia absque conditione relictum est, ac nullo iure cauetur id amitti,nisi quando vidua intra annum luctus secundo nuberet. Atq; id iure canonico correctum esse probauimus disp.87.nu.24. Et vltra DD.statim allegandos 12

gandos id fatentur *Couar.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.11. Acoſta l. Cum tale,§.Si arbitratu,limit.fin.nu.32.ff.de condit.& demonſtrat. Aretin.conſ.40.nu.2.verſ.Circa ſecundam Hippolyt.ſingul. 577.in fin.& l.vn.n.186. C.de rapt.virg. Mantica de coniect vlt. vol.l.10.t.5.n.21. Cephal.conſ.500.àn.14 vſque in finem,vol.5. Azebedo lib.5.recop.t.1.l.3.n 2.* Quod procedit,licet ea conditio ad tertias & vlteriores nuptias tranſierit. Vt cum *Cephalo ibid.* docet *Surdus de aliment.t.7.q.23.n.18.* De vſufructu autem & alimẽtis legatis eſt aliqualis difficultas. Quidam enim exiſtimant ea deperdi, ſi tranſeat ad ſecundas nuptias. Quòd id legatum contineat tacitam conditionem, quamuis à viro non adijciatur, ſi mulier manſerit in domo viri. Quæ conditio excludit ſecundas nuptias. (vt dicemus n.51.) Sic docent *Beroius conſ.32.n.9 vol.2 Ferrara in ſua pract.t.de forma libelli, quo petitur dos reſtitui, gloſſ. Donec vitam,col.2 Bertachinus in ſuo repert.lit.V.v Vſusfructus finitur morte,verſ.Vſusfructus ſimpliciter relictus.* At cõtrarium prorſus dicendum eſt. Tum, quia eã conditionem tacitè ineſſe nullo iure probatur. Tum etiam, quia ſi cętera legata non perduntur eo tranſitu, cur legatum vſusfructus & alimẽtorum, quæ ſunt pleniora, ac pluribus fauoribus iure afficiuntur perdenda ſunt? Atque hanc partem non obſcure videntur ſentire DD. quos nu.48. referam, dicentes legatum hoc perdi, quando adiecta eſſet conditio habitandi cum filijs: quaſi contrarium ſentiant ea non adiecta conditione. Et in proprijs terminis docent *Paul.de Montepico,l.Titia,§.Titia cum nuberet,q.64.n.164.ff. de legat.2. Garronis rub.C.de ſecund.nupt.in 2.edit.n.36 pœna 16. Ripa l Feminæ,in princ.in noua edit.n.56 qu.21.C.de ſecund.nupt. Surdus de aliment.t.7.q.23.n.6.& ſeq. Ant.Gab.to.3.commun.opin l.3.t.de ſecund.nupt.conſ.1.n.43.*

13 His præmiſſis, ſex quæſtiones diſputandæ ſunt. Prima, an legatum ſub conditione caſtè & honeſtè viuẽdi amittatur per tranſitum ad ſecundas nuptias? Secunda, an per vnicam fornicationem? Tertia, an per amplexus & alios tactus? Quarta, an legatum ſub conditione abſtinendi à ſecundis nuptijs, deperdatur per fornicationẽ, vel tranſitum ad ſecundas irritas, aut non conſummatas? Quinta, an legatum ſub conditione commorandi cum filijs amittatur per ſecundas nuptias? Vltima, legatum feminis maritandis, quibus poſſit dari?

14 QVÆSTIO I. An legatum relictum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi, amittatur per tranſitum ad ſecundas nuptias. Triplex eſt ſent. Prima tenet vxorem conſequi id legatum ſub ea ſibi conditione relictum à viro, quamuis ſecundo nubat: vnde vt excludatur, debet expreſſe dici in legat, Dummodo vitam vidualem ſeruauerit. Ducitur, quòd ſecundæ nuptiæ ſint caſtę. *c.Nicena.d.31.* quod desũptum eſt ex *tripart.Hiſtoria, l.2.c.14.* vbi refertur Paphnutium ſic dixiſſe: *Honorabiles conſ.iſſus nuptias, & caſtitatem eſſe dicens.* Atque Synodus eius ſententiam laudauit, vt ibi refertur. Et *l.Mulier,§.Cũ proponeretur.ff ad SC.Trebel* ibi: *Mulieris pudicitiæ congruit.* Vnde *D.Th.2.2.q.152.a.3.corp.* docet virginitatem excludere quemcumque actum venereum, etiam licitum: caſtitatẽ autem ſolum illicitum. Secundò, quia imputandum eſt marito quòd legem ſuam in teſtamento non apertius explicuerit, dicẽs, Si vitam vidualem ſeruarit. Iuxta ea quę habẽtur *l.Veteribus ff de pactis.* Et ideo hanc amplectuntur *Oldrad.* quẽ refert ac ſequitur *Bartol. eo.§.Cum proponeretur,n.5.& aut de non eligendo ſecundo nubẽtes,§.Cum igitur,n.1.& l.vlt.in fin C.de indicta vid. Abb c.Quod à te,n.3 init.de cler coni.& c.Vt clericorum n.5.de vita & honeſt. cler. Alberic.l fin n vn.C.de bonis mater. Iac de Aretio & Rainer.* (prout eos refert *Ant.Gom.n.16 allegand.*) *Hippol.ſingul.577. Felin c.Si cautio,n.40.verſ Et hinc eſt quod licet, de fide inſtru. Armil v.Legatũ, n.34. Euer.in ſuis topicis,loco à vi geminationis, n.9.verſ.17. Caſtillo l.15.Tauri nu.1.col.3.verſ.Quod eſt verum. Minchaca de ſucceſſ.progreſſu, l.3.§.27.n.29.verſ.Et noſtra ſentẽtia.* Et ex Theol. *P.Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.207 col.4. Lud.Lop.l.2.de contract c.45.col.2.verſ.Tamen verior eſt. Vega 2. to.ſum.c.32.caſu 9.* Et videtur eam tenere *Emm.Sa in ſum.v. Legatũ,n.43.* cum hoc referat in vltimo loco. Et hæc ſent. eſt probabilis. Limitatur tamẽ, niſi de teſtatoris voluntate, aut communi vſu loquendi habenti per ea verba excludi nuptias, aliud appareat. Sic *Bartol.eo.§.Cũ proponeretur,n.5.Abb.d.c.Quod à te,n.3. Armil.& Vega proxime alleg.* At dum non probatur is communis loquendi vſus, ait *Bartol. d.§.Cum igitur,n.1.* ſtandum eſſe prædicta ſententia.

Secunda ſent. ſic diſtinguit, ſi teſtator erat doctus, qui 15
ſecundis nuptijs caſtitatem ineſſe noſſet, non amitteretur legatum. Secus ſi eſſet ſimplex, quem id latebat. Ita ſuſtinent aliqui, quos tacito nomine refert *Roſella v.Adulter,n.6.* dicens ita poſſe dici.

Tertia ſent. (cui tamquã multo probabiliori adhæreo) 16
ſuſtinet eam conditionem appoſitam à viro vxori excludere ſecundas nuptias, atque adeò per illas amitti legatum: ſecus ſi apponatur ab extraneo nullatenus cõiuncto priori viro, aut à parentibus, alijſve conſanguineis ipſius viduæ trãſeuntibus ad ſecundas nuptias. Probatur prior pars. Quia ex perſonis dicta penſanda ſunt. *l.fin in fin.ff.de act & oblig.* Ergo cum viris ſint odioſæ valde ſecundæ nuptiæ vxoris, (vt oſtendimus diſp.89.nu.2.) merito ac iure optimo ea verba ex mente perſonæ proferentis accipienda ſunt de omnimoda caſtitate: & non de ſola illa, quę ſecundis nuptijs ineſt, ac graniter ipſi viro infeſta eſt. Secũdò, quia voluntas teſtatoris tacita, ex coniecturiſq; deducta habetur pro expreſſa, & attendenda eſt. *l.In condition. primum loc ff.de condit.& demonſt.l.Cum acutiſſimi.C.de fideicom l.pen ff.de legat.1.l.Fidei,§.Item ſi quis,ff de legat.3. l.Cum proponeretur,in fin & l.Qui ſolidum §.1.ff.de leg.2.* At ex odio viri ad ſecundas vxoris nuptias, apertè conijcitur tacitam eius mentem poſcentis vitam caſtam & honeſtam vxoris, eſſe de caſtitate ſibi gratiſſima, quæ nuptias ſecundas excludit. Et confirm. quia licet ſecundæ nuptiæ ſint in ſe caſtæ & honeſtæ & ita vidua ſecundo nubens dicatur, ſecundùm ſe re hac conſiderata, caſtè & honeſtè viuere: at non habent eam caſtitatem, quę decet virum relinquentẽ legatum, & quam ipſum velle præſumitur. Quare ex tacita teſtatoris volũtate corruit id legatum. Tertiò, quia per ea verba videtur vir velle ſibi fidem ſeruari, ac iura prioris coniugij inuiolata perſiſtere. At ſecundò nubens non dicitur fidem ſeruare priori coniugi, *§.Cum igitur, paulo ante verſ.Sin autem, auth.de non eligendo ſecundo nub.* ibi: *Seruent inuiolatum morientium thorũ.* Quod optime docuit *Philoſtrat. in vita Apollon l.3.* afferens hanc vxorem iura coniugii violare. Ad quod probandum plura alia adducit *Tiraquel.l. Boues,§ Hoc ſermone,in princ.num.146.& ſeqq.ff.de verb ſignif.* Tandem partem hanc probant aliæ rationes, quas nu.33. afferam, ad probandum aliud ſimile. Poſteriorem autem partem probant rationes prioris ſententiæ relatæ nu.14. Quia ſecundæ nuptiæ non ſunt in ſe impudicæ, ſed caſtæ & honeſtę: ac proinde ex vi illorum verborum non excluduntur: nec etiam ex tacita voluntate teſtatoris, quia cõſanguinei viduæ non offenduntur ex ſecundis eius nuptiis, imò gratæ illis ſunt, ne dedecore afficiantur turpi viduæ vita: & vt parentela dilatetur. Et ideo hanc ſent. ſuſtinent *Baldus l.Cum filius,§.Qui Mutianam,n.vnico ff.de legat.2. & l.Deo nobis,in princip.n.9.C de epiſc.& cleric.& l.vn.n.15.C. de raptu virgin.& l fin.nu.4.C.de indicta viduit. Et ibi Albericus num.8.* dicens ſic conſuetudine ſeruari. *Salycetus ibi num.5. Iaſon n.32. Corneus n.2 fin.* Et idem *Corneus* relato *Benedicto de Plumbis,l.Legem Iuliam,n.2.fin.C.eod.t. Paulus conſil.11.ad fin. vol.2.& l.Mulier,§.Cũ proponeretur,nu.5 ff.ad Trebel. Et ibi Angel.de Perufio nu.3.& 4. Et ibi Imola n.5. Alex.n.5.6.& 10. Idem Angelus,l.Iuſtitia,§.Iuris præcepta nu.1.ff.de iuſt.& iure,& auth. de non elig.ſecundo nub. §.Cum igitur n.17. Idem Imola d.l.Cum filius,§.Qui Mutianam,in fin.& c.Quod à te,n.7.de cler.coniug.* vbi *Anchar.n.8 ſtatim in princ. Felin. in proœmio decretal.§.In gloſſa 1.n.7. Præpoſit.c.Nicena, nu.4.d.31. Ant.Franciſc.addit.ad Abbatem,c.Vt clericorum nu.5.de vita & honeſt.cler. Ripa rubr. C.de ſecund.nupt.nu.13. verſ.Contrarium videtur verius,in noua edit.Garronis eadem rubr.in noua edit.n.105 pœna 68. Gulielm. Benedictus* latiſſimè, *c.Raynutius.de teſtam.v.Qui cum alia,à n. 171.vſque ad 210. Tiraq.l.Boues,§.Hoc ſermone,in princ.n.149.*

ff de

ff.de verb.sign.Nicol.de Vbaldis de succeß.ab intestato,2.p.num.13. vers.Posset decidi etiam quæstio (haberur 8.tom.tractat.p.1.) *Beroius cons.30.num.4.vol.2.Bermond.de publicis concubinar.* §. *Concubinam dimittat,n.8. Nicol. Fabianus in quæst. quadam de huiusmodi legato,n* 8.quæ habetur tom.9.tractat. *Angelus de Gambellionibus tract. de testamentis.glossa 46.n.1.&2.* (habetur to.8.tract.p.1.) *Rosella verb.Adulterium,n.6. Sylvest.verb. Legatum,1.q.5.n.9. Bertachin.in suo repert.lit.L. verb.Legatum vxori,vers.Legatum vxori factum sub conditione: & verb.Legatū conditionale,vers.Legatum vxori: & lit.V.verb.Vxor vsufructuaria,vers.Vxor si vsufructuaria,*Gomez Arias *l.13.Tauri,num.23. Durans de arte testandi in t.6.cautela 39.n.4. Claud.Aquensis l. Mulier,§.Cum proponeretur,n.1.ff ad Trebell. Couar.4.decret.2. p.c.3.§.9.n.vlt.*Ant.Gomez *l.14.Tauri,n.9.Greg.Lopez l.1 verb. O mas,t.12.p.4 Villalobos in commun.opin.lit.V.verb.Vxor,n. 126.Mantica de coniect.vlt.vol.l.11.t.19.n.31. Lara l.Si quis à liberis,* §.*Si quis ex his,n.147.ff. de liber.agnosc. Lud. Lopez 2.p. instruct.*vbi de matrim.*c.41 col.5.vers.Denique vltimo dicitur.* Item tenent loquentes in casu quo vir diceret,Si in domo mea castè & honestè vixerit, *Riminald. cons.532.n.10.vol.5.* Et *Perez lib.5.ordin. t.2.l.1.f.79. vers.Quæri etiam potest,legatum est factum* : in quo casu dicit *Mantica eo.t.19.n.31.* absq; omni dubio vxorem amittere id legatum. Eandem tenet *Zauallos in suis quæst. pract. q.151.n.3.* & loquens de filio leganti tenet *Spino n.sequenti allegandus.*

17 Vtraque pars huius sent. quibusdam modis extenditur,& aliis restringitur.Prior pars,nempe,vt conditio illa, Si honestè & castè vixerit, excludat secundas nuptias, quando apponitur à viro, extenditur vt idem dicendum sit, quando filij legant suæ matri. Quod similiter ex secundis nuptiis offendantur,ac dedecori illis sint, (vt probaui disp.89.n.2) Atque ita extendunt *Paulus l. Mulier,*§. *Cum proponeretur,n.5.ff.ad Trebel. Et ibi Imola n.5. Alex.n.6.& 10.Angelus de Perusio nu.4.& §.Cum igitur,n.17. auth de non elig.secundo nubentes, Propos.c.fin.ad fin.de secund.nupt.Garronis rubr.C.de secundis nupt.in noua edit.n.*105. *pœna* 68. *Angelus de Gambellionibus tract.de testament.gloss.46.n.2.*Anton.*Gomez l. 14.Tauri,n.9.Spino speculo testam.gloss.14.principali,n.94.*iuncto *n.99.* Quod idem colligitur ex DD.n.seq.allegandis, qui indistincte dicunt, eam conditionem à filiis appositam excludere secundas nuptias.

18 Secundò extenditur eadem prior pars, vt idem sit, ea conditione apposita à filiis viri præmortui. Quod iniuria parenti illata ob secundas nuptias, in ipsos quoque redunder. Quod significant quidam indistinctè, dicentes amitti id legatum per secundas nuptias,quando conditio apponitur à filiis. Cum enim vniuersaliter ac indistinctè loquantur, possunt intelligi de filiis coniugis transeuntis ad secundas nuptias, ac de filiis coniugis præmortui. Hi sunt *Angelus l.Iustitia,* §.*Iuris præcepta, n.1.ff.de iust.& iure, Præpos.c.Nicena,n.4.d.31. Nicol.de Vbaldis de succeß. ab intestato.n.13.vers.posset etiam decidi, Gulielm. Benedictus c.Raynutius,de testam.verb.Qui cum alia,n.*171.*&* 227.*Rosella verb.Adulterium,n.6.Sylvester Legatum,1.q.5.nu.9. Mantica de coniect. vlt.vol.l.11.t.19.nu.*31. Atque in proprijs terminis docent *Garronis rubr.C.de secund.nupt.in noua edit.num.*105.*pœna* 68. *Couar.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.vlt.Zauallos in suis quæst.pract.q.* 151.*n.3.Lud.Lopez 2.p instruct.*vbi de matrim.*c.41.col.5.vers. Denique vltimo dicitur.*

19 Tertiò extenditur eadem pars, si conditio illa apponatur à consanguineis viri præmortui. Quia ipsorum aliquatenus interest prospicere iniuriæ inferēdæ per secundas nuptias viro præmortuo. Item, quia iis secundis nuptiis tristitia afficiuntur: eo quod prioris viri memoria deleatur, atque amicitia ex affinitate cum ipsis contracta ferè cesset, ac extinguatur: & transferatur in posterioris coniugis consanguineos. Quam partem non obscurè significant DD.n.16.allegati,dum solum volunt nō excludi secundas nuptias, quando ea conditio apponitur ab extraneo,vel à cōsanguineis ipsius viduæ. Et ferè expresse hanc partem sustinet *Couar.nu.præced.allegatus,*dum ait prædictam conditionem adiectam à patre viduæ, alióve extraneo, qui non esset prioris viri consanguineus, minimè excludere nuptias : quasi clarè sentiat secus esse , si à consanguineis viri præmortui. Et in propriis terminis tenet *Lud.Lopez n præced. relatus.*

Quartò eandem partem extenderem, quando appo- 20
neretur conditio ab eo, qui erat arctissima necessitudine priori viro coniunctus.Et fauent DD.nu.16.allegati, qui dicunt à penitus extraneo , in quorum numero minimè computandum esse, arctissima necessitudine cōiunctum nemo dubitabit. Potestque id probari ex iis quæ adduximus lib.4.disp.4.num.9.ad probandum inferri timorem viri constantis ex graui malo comminato personæ arctissima amicitia deiunctæ cum contrahenti: instar mali ipsimet comminati.

Vltimò extenditur, vt eadem prorsus dicenda sint, si 21
vxor,vel eius filij,aut consanguinei,aut arctissima amicitia coniuncti, aut filij ipsius viri legatum relinquant viro sub ea conditione,si castè & honestè vixerit: id enim amittet vir transiens ad secundas nuptias. Quia similiter ii offenduntur ex secundis viri nuptiis, & quasi coniunctio illa & amicitia ex prioribus nuptiis contracta tunc extinguuntur. Huius sent.videtur *Paulus à Montepico l.Titia,*§ *Titia cum nuberet,n.166 ff de legat.2.*vbi referens *Paulum l.fin. C.de indicta viduit.* dicentem transeuntem ad secundas nuptias non amittere legatum relictum ab vxore sub conditione castè & honestè viuendi,vel abstinendi à secundo matrimonio: ait esse peregrinam decisionem,& valdè dubiam.Quare ipse in contrariam partem inclinat, licet cogitandum relinquat. Nec obstat ea Pauli de Castro doctrina , quia vult ipse non valere conditionem abstinendi à secundo matrimonio appositam viro, secus quando vxori: ac in hoc dispares eos efficit. Quia ea differentia communiter à DD.reuciturnec eos pares faciunt, vt dixi n.5.

Temperantur autem prædictæ,nisi coniux cui legatur 22
sub prædicta conditione castè & honestè viuendi , minimè consummasset prius matrim. tunc enim ea conditio non excluderet secundas nuptias. Quia conditio illa nuptiis interdicens respectu huiusmodi coniugis vidui est nulla,& reiicitur(vt probaui lib.1.disp.34.n.29.& 30.) At in dubio ea interpretatio sumenda est, ne actus corruat, *l.3.ff.de testament.milit.l.Quoties.ff.de rebus dubiis.* Quod adeò verum est,vt clausula testamenti,quæ alioquin ad omnia præcedentia non referretur, referatur tamen ex præsumpta testatoris mente , vbi alias dispositio redderetur inutilis.Vt cum aliis probat *Menochius de præsumpt.l.4.præsump.* 180.*n.*36.*& ibi à n.*32.refert alia, in quibus recedituf à regulis iuris, ex præsumpta testatoris mente, ne dispositio irritetur.

Similiter de his verbis sentiendum est,quando coniux 23
legat coniugi sub hac conditione, Si lectū meum custodierit, vel donec custodierit, per ea enim censentur exclusæ secundæ nuptiæ:ac proinde alteruter coniux ad eas transiens illud amittet. Quia tunc non seruatur inuiolatus thorus prioris viri. Vt probaui n.16.Sic tenent *Paulus à Montepico l.Titia,* § *Titia cum nuberet q.64.nu.*165.*ff.de legat.2.Mantica de coniect.vlt.vol.l.*11.*t.*19 *nu.*25. Nec audiendus est *Albericus l.fin.num.vnico, C. de bonis matern.* vbi ait non perdi id legatum per nuptias , sed quando illicitè violatur castitas.

Posterior etiam pars nostræ sent. in quantum habet 24
non excludi nuptias secundas,per conditionem castè & honestè viuendi , quando apponitur à cōsanguineis coniugis ad illas transeuntis,vel ab alio extraneo,intelligitur vt solæ secundæ nuptiæ non excludantur. Quare coniux trāsiens ad tertias nuptias illud amitteret. Quia tertiæ & vlteriores nuptiæ à castitate deficiunt,atque incōtinentiæ signum sunt. Sic *Paulus l.Mulier,*§. *Cum proponeretur,num.5. ff ad Trebel. Angelus ibi,nu.4 Hippolytus singulari 577 fine.Felinus c.Si cautio,nu.40.vers.Et hinc est quod licet, de fide instrum. Romanus d.l.Mulier,n.9.Parisius cons.*190.*num.9.vol.4. Sylua nuptialis l.2.verb.Seni non est nubendum,n.35.Rosella verb.Adulterium,*

terium,n.6. Sylueſter verb Legatum,1.q 5.n.9. Et explicat Angelus, quicunque ſit reſtator. Quamuis alij id non explicent, ſed indiſtinctè loquantur. At contrarium tenendum eſt. Nam iure canonico omnes nuptiæ approbantur,& honeſtæ ſunt. Et ita ſuſtinent *Imola d.l. Mulier*,§. *Cum proponeretur,n 5 & ibi Alex.n.*10. *Ripa rubr.C. de ſecund nupt. in noua edit n.*13. *verſ. Contrarium videtur verius*, Gulielmus Benedict. *c Raynutius, de teſtam. verb. Qui cum alia,à nu.*221. *vſque ad n.*228. *Euerard. loco à vi geminationis n.6. verſ.*17. *Couar.* 4. *decret.2.p.c* 3. § 9. *in fin. Ant.* Gomez *l.*14. *Tauri,in n.*9 *fin. Greg. Lopez l.*1. *verb. O mas,tit.*12. *p.*4. *Mantica de coniect. vltim.vol. l.*11. *tit.*19. *n.*32 *fine.*

25 Hinc deducitur, legatum vſusfructus, vel alimentorum,relictum vxori à viro,expreſſa conditione,quamuis tranſeat ad ſecundas nuptias,non amitti per tranſitum ad tertias & vlteriores. Vt probaui hoc l. diſp. 89. n. 54.

26 Secundò limitatur eadem poſterior pars: niſi ſecundæ nuptiæ ita repugnarent ætati,aut ſtatui viduæ, vt merito in communi prudentium æſtimatione reputarentur inhoneſtæ, ac eius famam denigrantes. Vt ſi vidua ſexagenaria eſſet, vel aſſumptis iam tertij ordinis D. Franciſci nuberet. Cum enim eæ nuptiæ ſint inhoneſtæ: meritò ad eas tranſeundo,non cenſeretur paritum conditioni caſtæ & honeſtæ vitæ. Atque ita docent *Alexander l. Mulier*, §. *Cum proponeretur,n.6.&* 10. *ff. ad Trebell. & ibi Claud.* Aquenſis *n.*1. Gulielmus Benedictus *cap. Raynutius, de teſtam. verb. Qui cum alia,n.*213. *Mantica de coniect. vlt. volun. l.*11. *t.*19. *nu.*33. dicens id eſſe verum, à quibuſcunque perſonis hæc conditio apponatur.

27 Imò ſi mulier quacunque alia ex cauſa efficiatur infamis, etiam propter delictum damnata, dici non poteſt honeſtè viuere, vt id legatum conſequatur. Sic *Paulus de Montepico l. Titia*,§. *Titia cum nuberet, nu.*169. *q.*68 *ff. de legat.* 2. *Mantica eod. t.*19. *in fine.*

28 Similiter ſi femina iuraſſet aut vouiſſet ſe à ſecundis nuptiis abſtenturam, non dicetur caſtè viuere tranſiens ad ſecundas nuptias, ad obtinendum id legatum à quocunque relictum. Ita docent *Angelus auth. de reſtit & ea quæ parit*,§. *Vnum,n.*8. *verſ. Ibi caſtitate*, Anton. Franciſcus addit *ad Abbatem,c. Vt clericorum,n.*5. *de vita & honeſt. cleric.*

29 Tandem limitatur eadem poſterior pars: niſi ſecundæ nuptiæ cederent in dedecus relinquentis legatum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi: tunc enim per illas perderetur. Vt ſi conſanguinei viduæ legent illi ſub ea conditione,& ipſa nubat perſonæ ita inferioris conditionis, vt ſit dedecus totius proſapiæ. Tales enim nuptiæ repugnant votis relinquentium legatum, ac ab illis reputantur inhoneſtæ, tamquam totius proſapiæ illorum famam obſcurantes. Sic docent *Angelus l. Iuſtitia*,§. *Iuris præcepta,n.*1. *ff. de iuſt. & iure. & l Mulier*,§. *Cum proponeretur,n.*4. *ff ad Trebel.* vbi *Alexand n.6.&* 10 *Imola n.*5. *Gulielm. Benedict. c. Raynutius, de teſtam. verb Qui cum alia,n.*212. *Angelus de Gambellionibus tract. de teſtam. gloſſ.*46. *n.*1. *Roſella verb.* Adulterium, *n.*9. *Sylueſter verb. Legatum,*1. *q.*5. *n.*9.

30 Ad argumenta contrariæ ſent. n. 14. propoſita conſtat ex dictis n.16. vbi diximus eas ſecundas nuptias eſſe in ſe caſtas,non tamen conſiderata relinquentis legatum conditione:& ex eius mente colligitur talibus verbis excludi ſecundas nuptias.

SVMMARIVM.

*An legatum relictum ſub conditione caſte & honeſte viuendi amittatur per vnicam fornicationem? Refertur duplex ſent. n.*31 *&* 32.
Proponitur ſententia auctoris, n 33.
*Quid, ſi vxor viro leget ſub prædicta conditione. n.*34.
An vidua quæ fornicando id legatum amiſit, id recuperet rediens ad meliorem frugem, n 35.
*An legatum relictum feminis honeſtis, aut honeſte viuentibus maritandis, poſſit dari et, quæ ſemel fornicata eſt, n.*36.
Satisfit argumentis, n. 37.
*Poſt n.*37. *inuenies alia ſummaria.*

31 QVÆSTIO II. An legatum relictum alicui ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi amittatur per vnicam fornicationem? Quidam viri docti exiſtimarunt id legatum minimè perdi, admiſſa vna vel altera fornicatione: ſed quando femina ita paſſim ſui corporis copiam facit, vt meritò dici poſſit inhoneſtè viuens. Ducuntur ex §. *Item lex Iulia, de adult. in verſ. Eadem lege, Inſtit. de publicis iudic.* Vbi dicitur l. Iulia etiam ſtupri flagitium puniri, cum quis ſine vi vel virginem vel viduam honeſtè viuentem ſtuprauerit. Supponit ergo feminam ſtupri ream honeſtè viuere. Secundò ex *l. Stuprum*,41 *ff de ritu nuptiar.* ibi: *Stuprum intelligitur etiam in his mulieribus eſſe, quæ turpiter viuerent, vulgoq; quæſtum facerent.* Vbi pondera textum connectentem hæc duo, quaſi poſterior pars priorem explicet: ac illa turpiter viuere dicatur, quæ vulgò quæſtum facit. Tertiò, quia vnicus actus non denominat quempiam bonum vel malum. Vt ex *proœmio Inſtit.* §. *Cumque*, ibi: *Quorum omnium ſolertiam & legum ſcientiam, & circa noſtras iuſſiones fidem, iam ex multis rerum argumentis accepimus.* Colligit *ibi Gloſſa marginis*, ex mente *Petri de Bellapert. & aliorum.* Et tradit *Sebaſt. de Medicis de reg. iuris 2. p. reg.*21. *n.*10. Vnde in prouerbium abiit: *Vna hirundo non facit ver.* Et confirm. quia mercator non dicitur niſi qui negotiationem exercet, *l.* 1. §. 1. *ff. de trib.* Et tradunt Bartolus *in proœm. ff. veteris, n.*10. *Abbas c.*1. *de iudiciis, n.*38. *& ibi Decius in* 2. *lectura, in noua edit. n.*113. *verſ. Tertio*, Anchar. *c. vn. de vita & honeſt. cler. in* 6. *n.*1. *poſt* 4. *notab. verſ. Quærit etiam, & ibi Dominic. n.*8. *Francus n.*3. Et ſecundò confirm. ex communi modo loquendi: nemo enim quempiam prodigum appellarit, quod ſemel tantum prodigè luſerit: aut liberalem, aut auarum, ex vnico auaritiæ aut liberalitatis actu: nec dicet illũ ſplendidè viuere, aut lautè edere, aut potare, quod ſemel tantum hæc fecerit. Quod non mediocre ſignum eſt, hæc omnia habitum importare, & ſic ex ſola actuum frequentia denominationem ſumere. Tertiò principaliter probatur, quia luxuriosè viuere opponitur caſtè & honeſtè viuere: atque ita illa femina dicetur non caſtè & honeſtè viuens, quæ luxuriosè viuit. At non dicitur luxurioſe viuere, quæ ſemel aut iterum fornicatur, ſed quæ fornicationis vitio aſſuefacta eſt, (vt ex multis probaui diſp. præced. n.8. Et confirmatur, quia filia exhæredari nequit ob vnam vel alteram fornicationem: eo quod textus petant luxurioſam vitam, (provt probaui lib.4. diſp.24. num.6.) & tradit latè *Surdus de aliment. t.*7. *q.*4. *num.*32 *&* 33. Tandem, quia cum *l* 9. *t.* 12. *lib.* 3. *fori*, ſic dicat, *Si deſpues de la muerte de ſu marido non fiziere buena vida, pierda todo quanto le dexo.* Et tamen Acoſta *c. Si pater, de teſtam. in* 6. *1. p. verb. Legauit, n.*41. *verſ. Ex quibus omnibus, & Barboſa l.*2. *p.*1. *in princip. n.* 68. *ff. ſoluto matrim.* aiunt prædictam legem loqui in vidua, quæ bonam vitam non agit: & proinde in ea, quæ habitum malè viuendi contraxit, & ſtupra more meretricio admittit. Ergo inhoneſtè & non caſtè viuere habitum fornicandi petit: ac ſubinde non contraeuenietur conditioni caſtæ & honeſtæ vitæ, vt amittatur legatum ſub illa relictum, per vnam vel alteram fornicationem. Huius ſent. videtur Azebedo *lib.*5. *recop. t.*1. *l* 4. *n.*19. vbi dicit non ſufficere vnicum viduæ ſtuprum: & quamuis non ſatis explicet, an loquatur in ſolo caſu, *l.*5 *t.*9. *eiuſd. l.*5. petentis luxurioſam vitam viduæ, vt amittat lucra conſtante matrimonio acquiſita: an etiam in omnibus caſibus quos præmiſerat: at immediatè *n.*18. dixerat luxurioſe viuentem teneri in conſcientia reſtituere legatum à viro ſub conditione caſte & honeſte viuendi relictum: & ita videtur etiam in eo caſu intelligere, nõ contraueniri conditioni per vnicam fornicationem.

Aliis verò placet eiuſmodi conditioni non pareri vnica fornicatione admiſſa, atque ita amitti in vtroque foro id legatum. Ducuntur primò, quia nomina verbalia delictũ importantia, vnico contenta ſunt actu. Vt præuaricator, calumniator, raptor, ſpoliator, fractor. *l. Athletas*, § *Præuaricator, ff. de his qui notantur infamia*, *l. Quis ſit fugitiuus, ff. de ædil. edicto. c. penult. & c. fin. de raptor.* Et docent Bart. *in proœm. ff. veteris, n.*10. Abbas *c.*1. *n.*38. *de iudiciis, & ibi Decius in* 2. *lectura, in noua edit. n.*112. *Domin. c* 1. *de vita & honeſt. cler. in* 6. *n.*8. *& ibi Franc. n.*3. Acoſta *c. Si pater, de teſtam. in* 6. *1. p. verb. Legauit,* 32

uit,nu.39. & solum excipiunt delictum erronis, & plagij, *Bartolus & Abbas ibid.* At castè & honestè viuens est nomẽ verbale: dicetur ergo non castè & honestè viuens, committens vnicam fornicationem. Et confirmatur, quia *Dominic. & Francus ibid.* eam differentiam constituunt inter nomina verbalia significantia officium, vel artem, siue actum voluntarium & licitum: & verbalia importantia delictum, vt illa exercitium petant: hæc autem vnicum actum. Cum ergo inhonestè & impudicè viuens sit nomen verbale delicti, vnum actum solum petet: atque ita per vnicam fornicationem violabitur conditio in legato petita. Secundò, quia *D.Greg.l.1.epist.epist.42.in fine*, & refertur *c.1.d.28.* sic ait: *Nullum facere subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se victurum caste promiserit.* Et *Conc.Toletanum 4.c.26.* & infertur, *c.Quando, eadem d.* sermonem habens de presbyteris & diaconis, qui parochiis præficiendi sunt, sic ait: *Oportet eos primum professionem facere, vt caste & honeste viuant.* At constat omnes hos votum id violare vnica fornicatione. Et confirm. quia in nonnullis religionibus hac sola forma emittitur professio trium votorum substantialium, Promitto me victurum iuxta talem regulam. Et si quis voueret se caste victurum, vbi de vouentis intentione nil constaret, sed ex solis promissionis verbis res hæc iudicanda esset, reus esset voti semel fornicans: sicut & illi professi suæ professionis violatores existerent, vnico inobedientiæ, luxuriæ, proprietatis, actu commisso. Tertiò, quia DD. confundunt hæc, viduam luxuriosè & inhonestè viuere, ac stuprum committere, vt incurrat pœnas secundò nubentibus impositas. Et ita nunc dicunt eas incurrere viduam luxuriosè viuentem: nunc autem viduam stupri ream: hæc duo pro eodem reputantes, (vt aduertimus disp. præced. n.2. & cum textus eodem nu.2. allegati manifestè loquantur de vnica viduæ fornicatione, vt ea subdatur pœnis nubentium intra annum luctus, (vt ibi probauimus) plerique ibi relati agentes de vidua incurrenti eas pœnas, vtuntur hoc termino, vidua luxuriosè & turpiter viuens. Communis ergo loquendi modus habet, idem reputari, inhonestè & turpiter viuere, ac in vitium carnis vel semel labi. Et confirm. quia cum *l fin. C.quando mulier tutelæ officio*, dicatur vt vidua futura filiorum tutrix promittat se intactam pudicitiam conseruaturam, multi Doctores, quos retuli disp. præcedenti n.15. dicunt relato illo textu, viduam hanc turpiter & impudice viuentem perdere tutelam. Quod contraueniat promissioni seruandæ intactæ pudicitiæ per illum textum peritæ: quasi sentientes idem esse, impudice viuere, & non seruare intactam pudicitiam: quod sonat vnicum actum. Imò DD. ibi allegati confundunt, impudice viuere, & fornicationem admittere, (vt eo nu.15. aduerti.) Quartò, quia leges puniunt vnicum fornicationis viduæ actum: atque ita vidua semel fornicans intra annum luctus, perdit omnia à viro sibi liberaliter relicta, (vt diximus disp. præced. n.2.) Et quamuis veriori sententia habeat, ea non perdere, si post illum annum forniceturr: at aliqui contrarium probabiliter tenent, (vt ibidem retuli num.4. & 6.) Si ergo dispositio & pœna legalis vno actu contenta sunt: à fortiori pactum conditionale testatoris, legantis sub conditione vitæ honestæ & castæ, vnica fornicatione frangetur. Et confirmatur, quia in dubio testatoris verba iuxta legum dispositionem accipienda sunt. Vt multis citatis probat *Mantica de coniect.vlt.vol.l.5.t.4.n.16.* Quintò, quia multi DD. non pœnitendi censent viduam semel fornicantem amittere dotem (vt retuli disp. præced. n.9.) idque est probabile: quamuis ac probabilius secuti simus ibi oppositum. Si ergo dos, quæ proprium vxoris patrimonium est, nec ex viri substantia profecta est, nec apposita est conditio castitatis seruandæ, perditur vnico actu: nedum idem dicendum erit de legato ex mariti bonis relicto sub ea conditione. Sextò, quia cum *l 5.t.9.lib.5. nouæ recop.reg.* decidat viduam luxuriosè viuentem amittere medietatem lucrorum, aliqui censent satis esse vnicum luxuriæ actum (vt retuli disp. præced. n.8.) Septimò, quia viduam caste & honeste viuere, nil aliud est, quam esse castam & pudicam, seu castitatem seruare. At talis desinet esse semel fornicans, nec vere castitatem seruat. Vt probat *Castillo l.52.Tauri, num.21. vers.Non enim dicitur.* Octauò, ex *l.Si vxor,13.§.Iudex adulterij ff. ad l.Iul.de adult.* vbi deciditur iudicem adulterij inquirere debere, num maritus de eo vxorem accusans, viuẽs pudice auctor fuerit mulieri bonos mores colendi: & subditur ea ratio, quod periniquum sit, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibeat. Vbi *Glossa verb. Non exhibeat*, inquit, committendo lenocinium. Ergo vir semel committens lenocinium dicitur non caste viuens: is enim caret potestate vxorem adulteram accusandi. Nonò, quia *l.9. t.11.lib.2.nouæ recop.reg.* deciditur viduam gaudere nobilitate viri: & subditur, *Si mautuuiere castidad*, quod perinde est, ac dicere, si caste vixerit. At constat ea priuilegia vel vnica fornicatione perdi. Decimò, quia lib.6.disp.27.n.3. ex Baldo & aliis retuli, donationem factam à viro vxori, præsumi in præmium pudicitiæ esse. Ergo pudicitia non seruata, quod per vnum actum fit, cessat quasi cessante causa, eo vel maximè quod adiecta sit clausula petens castitatem. Tandem, quia *auth. de non eligendo secundo nubentes, §. Cum igitur*, quasi explicans textus, quid sit caste viuere, sic ait: *Quoniam non licet legaliter caste viuere, contra leges luxurientur.* Vbi *Glossa verb.Non licet*, sic explicat, id est, non possunt caste viuere feminæ, quæ contra leges luxuriantur. At luxuriari, seu mulierem esse luxuriosam; distat à viuere luxuriosè: quod illud in vnico luxuriæ actu verificetur: hoc autem in sola frequentia. Vt bene tradit *Acosta c.Si pater, de testam. in 6.1.p.verb.Legauit,n.40.* Ergo non dicitur caste & honeste viuens vidua semel fornicans, ac proinde legatum sub ea conditione relictum amittet. Atque alias rationes afferam numero sequenti id probantes, specialiter de marito legante. Atque ideo huius sent. videntur expresse *Baldus l.penult.in princ.n.vn.ff.de excusat.tutorum*, vbi loquens de legato relicto à viro vxori, dicit id perdi, si vidua stuprum committat. Et *Præpositus c. Nicena,n.4.d.31.* vbi explicans eam conditionem appositam à viro vel filiis, si caste & honeste vidua vixerit, ait intelligi, id est, si alteri non nupserit, vel corpus suum aliter non corruperit. Et *Iason l.fin n.31. vers.In vltima parte, C.de indict.viduit.* loquens in legato, de quo agit *Glossa fin ibi*, nimirum relicto à viro sub ea conditione, ait viduam obtenturam id legatum, donec perseuerauerit in castitate. At non dicitur in castitate perseuerãs, quando semel fornicatur. Et expressius *Beroius cons.30.n.2 vol.2.* vbi dicit hãc conditionem, Si honeste & caste vixerit, deficere, ex quo semel caste & honeste desiit vidua viuere. Et *Angelus de Gambellionibus tract.de testamentis gloss.46.n.5.* explicat eam conditionem de vnico actu, ait enim, *Licet non dicat testator, si caste & honeste vixerit, perdit legatum, si ipsa inhonestam vitam ducat. Vt quia concubuit cum seculari.* Et *Zephalus consil. 500.nu.39.vol.4.* vbi hæc ait; *Non reuocatur legatum absolute relictum vxori per secundas nuptias: secus si ducat vitam inhonestam. Vt quia cubat cum aliquo.* Ecce qualiter vterque eam conditionem de vnico actu explicat. Idem videtur sentire *Gulielm.Benedictus,c.Raynutius,de testam verb.Qui cum alia, n.228.* Vbi ait vxorem perdere legatum sub ea conditione relictum fornicando & meretricando. Et subdit hanc rationem his verbis: *Quia tunc ob fornicationem vel adulterium inhoneste viuendo perderet.* Ecce qualiter coniunxit, fornicando & meretricando, quasi sentiens idem esse vtrumque quoad hunc effectum. Et postea fornicari vel adulterari, quæ vnicum actum important, appellauit inhoneste viuere. Et fere expresse idem sentit *Bertachin. in suo repertor. lit. V. verb. Vxor vsufructuaria, vers. Vxor vsufructuaria donec caste*, vbi hæc dicit: *perdit legatum committendo stuprum, licet postea caste viuat.* Et eiusdem sententiæ videtur *Nata consil. 473. in fine*, vbi dicit honeste dici viduam viuere, quæ non passim copiam sui corporis facit, quoad alia, remoto crimine quod sibi tunc obiicitur. Sentit ergo non dici talem quoad eam vnicam fornicationem tunc sibi obiectam

obiectam ad amittendum legatum. Et *Rosella verb. Adulterium, n. 6. & Sylvester verb. Legatum, 1 quæst. 5. n. 9.* dicunt non esse sentiendum idem de conditione, si caste & honeste vixerit, appositа à viro vxori, vel ab extraneo, ad perdendum legatum per transitum ad secundas nuptias: perdet enim illud: quando apponitur à viro, secus quando ab extraneo: subdit tamen vterque in vtroque casu viduam perdere, si corpus suum corruperit. Et expressius idem *Sylvester verb. Legatum, 2. fine*, vbi expresse dicit vxorem, cui vir legauit sub conditione, Si castè vixerit, non posse tuta conscientia retinere legatum, si fornicetur. Et idem videtur sentire *Caietanus summa verb. Pœna, ad finem*, vbi ait adueniente casu castitatis amissæ perdere vxorem hoc legatum sub dicta conditione relictum. Et *Couarr. 4. decret. 2. p. cap 6 §. 8. num. 17. vers. Vndecimo, & taxa panis, conclus. 6. n. 107. & Cenedo collectan. 154. ad decretales, n. 9. & 10.* dicunt teneri hanc restituere legatum, ex quo castitatem non seruauit. Quod vnicum actum importat. Et expressius *Nauar. sum. lat c. 23. n. 62. statim. in princ & sum. hisp. c. 28. addit. ad n. 67. c. 23. & Enriquez l. 13 de excommun. c. 56. nu. 2. in comment. lit. VV. & Philiarcus de officio sacerd. tom. 2. p. 2. l. 6. c. 22.* dicunt enim vxorem perdere hoc legatum, si realiter fornicetur. Et idem *Nauar. vtraque sum. c 25. n. 65* dicit perdere, si stuprum admittat. Idem videntur clarè sentire DD. quos nu. 38. referam, dicentes per solos tactus inhonestos id legatum amitti. Et in propriis terminis tenent hanc sententiam *Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 19 nu. 35.* vbi ait mulierem copulam carnalem patientem non dici castè & honestè viuere ad consequendum legatum castè & honestè viuenti relictum. Nam licet quoad alia possit dici honestè viuere, dum non passim copiam sui corporis facit: secus quoad legatum. Et *Menochius de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 188. n. 12.* vbi ait viduam semel inhonestè agentem priuari legato relicto sub conditione, castè & honestè viuendi: nec postea recuperare redeuntem ad frugem meliorem. Et vterque de legato in genere sub ea conditione relicto loquitur. Et loquentes de legato relicto à viro sub ea conditione, tenent expresse *Lud. Lopez 1. p. instruct. c. 295. colum. 13. & Vega 2. tom. sum. c. 32. casu 9. & 1. tom. c. 94. casu 2. ad fin.*

33 At verius existimo sic distinguendum esse: Si legatum relictum sit à marito, vel eius filiis, aut filiis ipsius vxoris, aut alterutrius coniugis consanguineis, vel arctissima familiaritate coniunctis, quorum interest viduam illam omnimodam castitatem seruare: vtpote, qui dehonorantur per viduæ fornicationem, existimo satis esse vnicam fornicationem, vt id legatum perdatur. Et in hoc casu vera est sent. nu. præced. relata. Et ita ferè omnes DD. illius & rationes loquuntur de ea conditione à viro appositа. Secus si ab extraneo relictum sit: tunc enim desideratur ea fornicationum frequentia, vt merito ac iure optimo possit dici eiusmodi vita impudica & inhonesta. Probatur prior pars omnibus rationibus adductis num. præcedenti. Insuper probatur rationibus, quibus probaui n. 15. & 16. per transitum ad secundas nuptias amitti legatum sub eadem conditione relictum, quando relinquitur à viro, vel ab aliis, qui ex secundis nuptiis offenduntur. Præterea, quia quamuis attenta verborum proprietate, ea verba, Castè & honestè viuere, sonent habitum, nec dicatur vita impudica & inhonesta eius viduæ, quæ semel aut iterum fornicatur: (vt satis probant argumenta n. 31. adducta) At ex mente testatoris tacita, qui grauiter ea fornicatione offenditur, colligitur apertè contrarium. Sicut eadem verba licet ex sermonis proprietate non excludant transitum ad secundas nuptias: excludunt tamen ex tacita testatoris mente, quando ea verba conditionis apponuntur à personis, quas secundæ nuptiæ offendunt: (vt num. 16. probaui.) Nec potest dici hanc intentionem tamquam sola mente retentam nil operari, nec transire in dispositionem: iuxta dicta disp. præcedenti, n. 11. Nam transit in dispositionem, eo quod colligitur ex ipsis testatoris verbis, attenta eius præsumpta mente, ob offensam quam ex fornicatione aut secundis nuptiis viduæ patitur. Et confirmatur, quia (vt num. 17. & seqq. probaui) non solum quando ea verba apponuntur à viro, excludunt ex tacita eius mente secundas nuptias, sed etiam quoties à personis, quibus illæ infestæ sunt, ac iniuriam irrogant. Ergo similiter intelligendum est ex tacita mente testantis, frangi conditionem vnica fornicatione, quoties conditio castè viuendi adiicitur à personis, quæ dedecus & iniuriam ex ea fornicatione patiuntur. Et hinc est, quod quamuis num. 16. dixerim per eam conditionem, appositam à consanguineis ipsius vxoris, non excludi secundas nuptias: at dicendum est per eam excludi vnicam fornicationem, sicut quando à viro apponitur. Et ratio discriminis est aperta. Quod illi non offendantur transitu viduæ ad secundas nuptias: imo illum amant, vt propagetur familia, & caueatur vita eius inhonesta. At eius fornicationem valdè detestantur, vtpote, quæ in eorum dedecus redundat. Et amplius confirm. quia nullus sanæ mentis persuadere sibi poterit, virum ac cæteros, qui ex viduæ fornicati one exhonorantur, ac iniuria graui afficiuntur, dum expressa conditione petunt in legato vitam viduæ castam & honestam, solum petere ne sit meretrix. Tandem, quia à proprietate sermonis cogit quandoque recedere grauitas rei. Vt constat ex *l. Mariti, 29. vers. Qui quæstum, ff. ad l. Iuliam de adulter.* vbi deciditur, virum, qui siue sæpius, siue semel permiserit vxoris adulterium ob receptum pretium, dici quæstum facere ex adulterio, nec à pœnis huiusmodi quæstus eximi: quamuis proprie quæstum ex adulterio facere ille solus existimandus sit, qui ob pretium patitur vxorem meretricio more adulterari. Et subdit rationem textus his verbis, *Nec enim mediocriter delinquit, qui lenocinium in vxore exercet.* Cum ergo sit grauissima viri & consanguineorum vtriusque coniugis iniuria, ea fornicatio viduæ, recedendum est à proprietate illorum verborum, Castè & honestè viuere, quæ habitum important: & dicendum est violari eam conditionem vnica fornicatione. Eo vel maxime, quod ibi agebatur de pœna legali, & grauissima: hic autem de non reportando lucro legati, ex præsumpta testatoris mente. Posterior autem pars, nimirum, non perdi id legatum per vnicam fornicationem, quando conditio apponitur ab extraneo, inde persuadetur. Quod propriè non dicatur vidua inhonestam & impudicam vitam agere ob vnicam fornicationem, (vt satis probant adducta num. 31.) vnde attenta proprietate verborum conditionis, ea non violatur vnico actu. Nec sit aliquod iudicium, vnde coniici possit contraria testatoris voluntas. Et huic distinctioni satis fauet *Præpositus cap. Nicena, num. 4. dist. 31.* vbi dicens legatum mulieri relictum sub conditione castæ & honestæ vitæ traducendæ non amitti transeundo ad secundas nuptias, limitat nisi conditio apponeretur à marito vel filiis: nam cum aliqualiter tales ex secundis nuptiis lædantur, dicit intelligi tunc conditionem, si alteri non nupserit, vel aliter corpus suum non corruperit. Atque ita videtur sentire esse speciale in iis, qui ex secundis nuptiis vel ex fornicatione viduæ offenduntur, vt ea conditio per tales nuptias aut per vnicam fornicationem deficiat.

Hinc infero vxore legante viro sub conditione castè 34
& honestè viuendi, non amitti id legatum ob vnicam viri fornicationem, sed quando carnis vitiis ita deditus fuerit, vt merito eius vita impudica & inhonesta appellari valeat. Et idem à fortiori dicendum erit, si à consanguineis viri vel vxoris, vel à quocunque id legatum relinquatur. Ducor, quod nec vxor nec alij ex ea viri fornicatione exhonorentur, nec nota aliqua speciali afficiantur: & ideo nil est quod à proprietate verborum cogat nos recedere. Sicut quando legatum fit sub ea conditione feminæ.

Secundò deducitur, id legatum semel perditum ob for- 35
nicationem, aut vitam inhonestam, contra conditionem, in legato appositam, minimè recuperari ad meliorem

frugem

frugem redeundo. Sicut non recuperatur legatum sub conditione non nubendi relictum, adueniēte viduitate. Quod cum iam vere defecerit conditio, expirarit legatum. Sic tradunt *Baldus l. penult. in princ. nu. vn. ff. de excusat. tutorum, Beroius cons. 30. n. 2. vol. 2 Bertachin. in suo repert. lit. V. verb. Vxor vsufructuaria, vers. Vxor vsufructuaria donec caste, Menochius de præsumpt. l. 4. præsumpt. 188. n. 12. Simon de Pretis de interpret. vlt. vol. l. 1. interpret. 1. circa legata, dub. 10. n. 114.* Qui bene addit non teuiuiscere actionem ad id legatum ingrediendo religionem.

36 Tertiò deducitur, quid sentiēdum sit de legato annuo relicto, vt quotannis distribuatur ad collocandas in matrim. feminas honestæ vitæ, seu honestas: nō explicando vt sint virgines. Videtur enim iuxta dicta n. 33. distinguēdum an id legatum relinquatur cōsanguineis ex testatoris familia, an absolutè quibuscumque feminis: vt in priori casu excludatur ex præsumpta testatoris voluntate consanguinea semel fornicata, quamuis attenta verborū proprietate nō possit ob vnicum actum appellari inhonesta aut vitæ inhonestæ: in posteriori autem, minimè: sed quando habitum inhonestè viuendi imbibit. Quod tunc proprietate verborum standum sit: cum nil occurrat, ex quo testatoris voluntas conijci possit cōtraria verborum proprietati. Sicut ratione cōsanguinitatis est in priori casu coniectura contrariæ voluntatis. Verum re attentius considerata, existimo in vtroque euentu non esse recedendum à verborum proprietate: & sic posse distribui feminæ, quamuis consanguineæ, quæ semel vel iterum fornicationem admisit. Ducor, quod id legatum non relictū sit alicui speciali consanguineæ, vt vel sic cōijciamus testatorem desideresse in ea specialem quandam honestatem & pudicitiam, prospiciēdo honori suæ prosapiæ: sed cōsanguineis in perpetuum, quæ iam vltra quartum gradum habentur vt extraneæ, nec fornicatio earum redūdat in dedecus testatoris, aut eius familiæ: atq; ita non videtur specialis castitas peti in consanguineis, præ extraneis. Adde, consanguineas in eo legato solum ius prælationis habere: nam ipsis deficientibus, est distribuendum extraneis. Et subinde cum sub eisdem verbis legatum relictum sit, non videtur maior castitas exigi in consanguineis, quam in extraneis ad id legatum obtinendum.

37 Ad argum. 1. sent. n. 31. proposita constat ex dictis n. 33. Ea enim probant attenta verborum proprietate, illa verba, castè & honestè viuere, importare habitum: at ab ea receditur quandoq; ex coniecta testatoris mēte. Ad 1. & confirm. ex propositis n. 32. dic ea nomina verbalia, quoad affectum puniendi delictum in foro externo, vnico actu contenta esse. Quod leges vnicum delictum intendāt punire ob damnum reipublicæ inde illatum. Præterea quædam verba inueniuntur, quæ in communi concipiendi modo solum vnicum actum postulant, vt vere homicida, Sodomita, raptor virginis, quispiam dicitur, si vel semel id delictum perpetrarit: at quis dicet hominē mēdacem, quod semel mentitus sit: aut auarum, ob vnicum auaritiæ actum: aut inhonestum, turpiterve viuentem, ob fornicationem semel admissam? Ad 2. cum sua confirm. dic, ex subiecta materia manifestam esse intentionem exigentium illam promissionem, & emittentium, obligare ad omnimodam castitatem: quamuis verba proprie non illam importent: atq; ita in dubio iudicarem de vouente victurum se caste, vbi nil de eius intentione cōstare posset. Quia in materia voti sic communiter ea verba concipiuntur, vt plena castitas Deo offeratur. At in legatis non est ea communis conceptio, nisi coniecturæ mentis testatoris aliud suadeant. Ad 3. cum confir. dic, eos Doctores non ita sermonis proprietatem attendisse dum hæc confundunt: atq; quoad illum effectum, de quo erat sermo, verè confunduntur. Quia donatis vel legatis à viro, & tutela filiorum, ob vnicā fornicationem priuatur vidua sicut per vitam luxuriosam, (vt probauimus disp. præced. n. 2. & 15.) Atque ita quando verborum proprietatem & rigorem attenderunt, constituerunt differentiam inter viuere luxuriosè & semel fornicari, vt constat ex dictis disp. præced. nu. 8.) Ad 4. dic, leges exprimere verba vnicum actum importantia: qualia non exprimuntur in prædicto legato. Præterea loquuntur de fornicatione viduæ, quæ iniuria priorem virum afficit: in quo euētu nos quoque fassi sumus n. 33. amitti id legatum ex coniecta testatoris mēte. Ad confirm. dic, verba testatoris loquentis in eodem casu legis, vt quando vir legat vxori, intelligi instar legis, atque ita de vnico actu. Præterea id est verum, quando sunt eadem verba testatoris & legis. Secus autē est quando lex verbis vnicum actum importantibus vtitur: verba autem testatoris habitum indicant. Ad 5. & 6. dic, contrarium esse multo verius: vt in locis ibi allegatis probauimus. Ad 7. dic, non importare esse castam qualitercunque, sed per modum habitus, cui non repugnat vnus aut alter lapsus. Ad 8. dic, nullatenus ibi sermonem esse de vita ipsius mariti pudica in se, nam quantumuis impudicitijs deditus sit, potest criminaliter vxorem de adulterio accusare. Sed tantum denegat lex actionem viro qui leno est vxoris, turpitudini eius assensum præstans: ad quod, sicut ad cætera delicta per leges puniēda, satis est vnicus actus. Vt in solutione ad 1. diximus. Ad 9. & 10. dic, nil probare contra nostram sententiam. Quia respectu viri legantis fatemur inhonestè viuere feminam viduam semel fornicantem. Ad vltimum dic, nil ad rem facere: tantum enim est sermo ibi de secundis nuptiis impune concedendis, ne vidua incontinentiæ periculum subeat: & ita sensus est, si secundæ nuptiæ viduis interdicantur, difficile caste viuent, sed in fornicationes incident. Vt explicat *ibi Gl. verb. Non licet, & verb. Viuere:* & ita non fit in verbis vis aliqua, an luxuriari importet vnicum actum, necne: & viuere caste, habitum.

SVMMARIVM.

An legatum sub conditione caste & honeste viuendi amittatur per amplexus ac alios tactus impudicos? Refertur duplex opinio, n. 38. 39.
Proponitur sententia Auctoris, n. 40.
Post n. 40 inuenies alia summaria.

QVÆSTIO III. An legatum sub conditione caste & honestè viuendi amittatur à femina amplexus virorum aut tactus impudicos patienti? Quidam censent id legatum amitti. Quod non dicatur vita casta huius mulieris. Et cōfirm quia multi DD. & non pœnitendi censent adeo hos amplexus aduersari castitati, vt præstent iustam diuortii causam, ac priuandi viduam dote, instar adulterii. Quos referam l. 10. disp. 4. n. 11. Item quia saltem si vir leget, intelligitur legatum de omnimoda castitate: (vt probauimus n. 16.) & ideo diximus ibi excludi secundas nuptias. Cum tamen hæ minus castitati repugnent, quam tactus libidinosi. Et ideo huius sent. sunt *Bald. cons. 207. n. 1. & 2. vol. 4. Angelus de Gambellion. tractatu de testam. gl. 46 n. 4. Paulus à Mōtepico, l. Titia. § Titia cum nuberet q. 64. n. 164. ff. de legat. 2. Anton. de Prato inter consilia diuersorum Doct. ad vlt. volumen. cons. 136 n. 3. & seqq. l. 1. Couar. 4. decret. 2 p. c. 7. § 6. n. 3 fin. Mantica de coniect. vlt. volunt. l. 11. tit. 19 n. 34. Menoch. de præsumpt. l. 5 præsump. 41. n. 38. Salzedo addit. ad Bernard. Diaz. reg. 216. in fin. Cenedo collect. 54. ad decretales, nu. 9. fin. & nu. 10. Lara l. Si quis à liberis, Si quis ex his, num. 147. ff. de liberis agnosc. Graffis 1. p. decisio. l. 2. c. 11. n. 58. Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 99 n. 1.* & videtur eam tenere *Emman. Sa sum. verb. Legatum, n. 43.* hanc enim sent. refert in vltimo loco. Et omnes hi DD. generaliter loquuntur, præter Manuelem loquentem de viro leganti vxori. 38

Aliis placet, id legatum non amitti fracta castitate, mēte, verbo, vel alio actu lasciuo, præter copulam. Quia etsi tales tactus libidinosi sint contrarii pudicitiæ & castitati viduali, at cum non sint actus consummati in genere impudicitiæ, sed inchoati & præuii, non denominant feminam simpliciter impudicam, sed inchoatiue. Insuper probari potest per ea, quæ afferam l. 10. disp. 4. n. 12. ad probādum pœnam amissionis dotis non incurri per amplexus, & tactus impudicos, sicut per adulterium. Atque huius sententiæ est *Nauar. sum. lat. c. 32. n. 92. statim in princ. & Hisp.* 39

c.28.*addit.ad n.67. cap.23.* & expresse loquitur in viro legante vxori sub prædicta conditione.

40 At placet media sent.quam amplectitur *Lud.Lopez 1.p. instruct.c.293.col.13.* nimirum,id legatum non perdi per vnicum vel alium actum huiusmodi lasciuum: ob rationē traditam n. præc. in quo casu ea sententia est vera. Secus quando toties femina in hos tactus labitur, vt arbitrio boni viri possit ea femina dici impudica, ac inhoneste viuens. Et in hoc casu admitto priorem sent.relatam n.38. Nec obstat nos dixisse nu.33. id legatum à viro aut consanguineis vtriusque coniugis relictum amitti per vnam fornicationem. Quia cum illa sit actus perfectus, denominat feminam simpliciter impudicam. Et ex his constat solutio ad argumenta n.38.proposita.

SVMMARIVM.

An legatum relictum sub conditione non transeundi ad secundas nuptias amittatur per fornicationem? Refertur quædam opinio,n.41.
Proponitur sententia Auctoris,n.42.
An amittatur,si matrimonium sit irritum, n.43.
An per sponsalia perdatur,n.44.
Quid,si matrimonium non sit consummatum, n.45.
An relictum vxori à viro,si vitam vidualem seruauerit, consequatur ea vidua religionem ingrediens,n.46.
Post n.46. inuenies alia summaria.

41 QVÆSTIO IV. Vtrum legatum relictum sub conditione non transeundi ad secundas nuptias, amittatur per fornicationem:aut quando posteriores nuptiæ irritæ sunt, aut non consummatæ? Quibusdam placet circa primam partem huius disp. id legatum perdi per fornicationem. Prob.primò,quod vidua fornicās subdatur omnibus pœnis secundarum nuptiarum,ne plus faueatur luxuriæ, quā castitati, (vt late diximus disp.præc.n.2.& 7.) Et confirm. quia ob hanc rationem, ne, scilicet, plus possit luxuria, quam castitas,defendunt *Boerius decis.338.nu.12. vers.Et per quam rationem*,& multis citatis *Tiraquel.de nobilit.c.18.n.13. Matienzo lib.5.recop t.9.l.5.glosa 8.n.14.* leges priuantes viduam secundo nubentem,domicilio,fauoribus,ac priuilegijs viri, extendi ad viduam fornicantem. Et *Bald. l. His solis,7. nu.3.C. de reuoc donat.* ait statutum puniens matrem transeuntem ad secunda vota, extendi ad committentē stuprum: eo quod hæc multo magis offendit. Secundò, quia saltem id legatum sic relictum à viro amittatur ex præsumpta ipsius mēte: vtpote, qui omnimodam in vxore castitatem petit,(vt nu.16.probauimus.) Et ideo hanc partem sustinent *Acosta l.Cum tale,§.Si arbitratu in fin. nu. 25.& num.30.ff.de condit.& demonstrat.Cenedo collectan.135. ad decret.num.9.*

42 At probabilius reputo id legatum non perdi fornicando,quamuis à marito relictum sit. Quia sub prohibitione secundarum nuptiarum minime continetur fornicatio.Et licet pœnæ secundo nubentibus impositæ extendantur ad fornicantes,id procedit post iudicis sententiam in fornicationis pœnam: (vt probaui disp.præced.n.11.) Non ergo vidua hæc fornicans amittet id legatum, donec iudicis sententia in pœnam priuetur. Quare caute *Anchar.c.Vxoratus,n.1. de conuers.coniug.* dixit viduam hanc debere priuari legato: & non dixit eo ipso illud amittere.Secundo,quia licet maritus testans velit omnimodam vxoris castitatem, at sub verbis prohibentibus secundas nuptias non comprehenditur omnimoda castitas. Sicut vouens se non initurum matrim. quantumcunque ad castitatem affectus sit,non tenetur ad illam ex vi huius voti.Quare voluntas ea mariti censebitur sola mente retenta: ac proinde non transibit in dispositionem:vtpote quę ex verbis ipsius non deducitur.Iuxta ea, quæ notaui disp. præced.nu.11.Vnde non est simile,quando legatum est à viro relictum vxori, sub conditione caste & honeste viuendi. Quòd ea verba ad nuptias etiam prohibendas apta sint. Vt contingit in vouente castitatem. Tandem, quia cum priuatio hæc quandam pœnæ rationem subeat,potius coarctanda quam extendenda est.Et ideo hāc partem tuentur *Nauar.sum c.25.num.65. Ant.Bernard.in sua summ.cap.18. num.94.* Et ex dictis constat ad argumenta numero præcedenti proposita.

Circa secundam partem, nimirum,an amittatur id legatum,quando posteriores nuptiæ sunt irritæ? Partem affirmantem suadet doctrina *Bermondi de publicis concubinarijs,§.De adulterio,n.45.& seq.* vbi vxorem relictam vsufructuariam,si vitam vidualem seruauerit, dicit amittere legatum,si nubat sacerdoti,quamuis matrimonium sit nullum.Quod non debeat plus operari incōtinentia, quam castitas,quæ in secūdis nuptiis reperitur.Et doctrina Pauli & Iasonis,quam retuli disp.87.n.29.in fine.Et doctrina asserens per matrim.incurri pœnas: quam retuli eadem disp.87.n.18. At credo in foro conscientiæ non amitti id legatum, donec iudicis sentētia priuans in pœnam accedat.Ducor,quod conditio non vere violata sit: cum revera secundæ nuptiæ contractæ minime sint.Nec præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum,*reg. Non præstat,de reg.iuris,in 6.* Et quod vitiosè factum est,videtur quasi non factum,*l. Quoties,ff.qui satisdare cogantur,l. 4.§.Condemnatum,ff. de re iudicata.* Nec obstat, non plus tribuendum esse luxuriæ quam castis nuptiis. Quia hoc ad fori externi pœnam iudicis sententia indigentem pertinere diximus disp.præced.n.11. 43

Circa vltimam disp.partem, nempe, an id legatum amittatur, si secundæ illæ nuptiæ nō sint consummatæ. Id certum videtur, nō amitti per sponsalia de futuro. Quod cum tunc nondum sit secundum matrim.initum,minime defecerit conditio adiecta legato non transeundi ad secūdas nuptias.Nec dispositum in matrimonio, quoad pœnam ex eo incurrendam,procedit in sponsalibus,(vt probaui l.1.disp.12.n.2.)Nec obstat *l.Oratio,ff.de sponsal.* decidens dispositum in matrim.censeri quoq; in sponsalibus: & illo prohibito hæc quoque prohiberi. Quia id non procedit quoad pœnam. Nec etiam obstat proxime accingendum haberi pro accincto, *l. Si pecuniam, ff. de conditione ob causam.* Quippe id est per quandam fictionem:atque ita in solis casibus iure expressis habet locum:nec fiet extensio de similibus ad similia.Nam fictio iuris non extenditur de similibus ad similia, *l.Genero,* iuncta *l. Quoniā, ff.de his qui notātur infamia.* Et sic tenet late probans *Beroius toto cons.31.vol.2.Simon de Pretis de interpret. vlt.vol.l.1. interpret.1.circa legata,dub.10.n.116.* 44

Quando vero secundū matrim.per verba de præsenti consummatum copula nō est: videtur id legatum amitti. Quod iam nō sit paritum conditioni abstinendi à secūdis nuptiis.At in contrarium facit,quod diximus disp. 87. n. 19.vbi probauimus per matrim. non consummatum minime incurri pœnas.Et ita sentio. Quod nondum perfectè & consummate recessum sit à testatoris voluntate. 45

Id demum obseruandum est, legatum feminæ à viro, vel à quocunq; relictum, quamdiu vitam vidualem seruauerit, non extingui femina ingrediente religionem. Quod per id spirituale cū Christo matrim.minime cesset vita vidualis:imo plenius voluntati testatoris paritum sit. *Auth Cui relictū,circa princ. C.de indicta viduit.* Sic *Bald l.Deo nobis,in princ.n.9.fin.C.de Episc.& cler.Iason l.fin in fi. C.de indicta viduit.Guliel.Bened.c.Raynutius,de testamen verb.Qui cum alia,nu.172.Paulus à Montepico l.Titia, §.Titia cum nuberet,q. 65 n.167.ff.de leg.2.Bertachin.in suo repert.lit.L.verb. Legatum condit.vers.Legatum vxori sub conditione,Cremensis singul.142. Simon de Pretis de interpret. vlt. vol.l.1.interpret.1. circa legata, dub 10.nu.127.*bene addens deberi quoq; alimenta illi à viro relicta sub ea conditione, Si vidua permanserit. 46

SVMMARIVM.

An legatum cōiugi à coniuge relictum,quamdiu cum filijs commoratus fuerit,amittatur per secundas nuptias? Refertur opinio, n.47.
Proponitur Auctoris sententia,n.48.
Quid,si filijs iam defunctis transeat ad secundas nuptias,n.49.
An legatum habitationis absolute relictum à viro vxori,cesset ea secundo nubente? n.50.
Quid,si relictum sit,dum steterit in domo viri,n 51.
An legatum relictum alicui dum steterit cum vxore testatoris,perdatur si discedat,vxore secundo nupta,n.52.
Soluuntur argumenta,n.53.
Post n.53 inuenies cætera summaria,qua desiderantur.

QVÆSTIO

QVÆSTIO V. An legatum coniugi à coniuge relictũ, 47 quamdiu cum filiis cõiugis legantis commoratus fuerit, amittatur, si cõiux superstes ad secundas nuptias migret, velitq; cum prædictis filiis habitare? Quidam asserunt id legatum non amitti. Quod transitus ille ad nuptias minime impediat pareri conditioni appositæ: ac transiens parere velit. Quod si filii renuant, ipsorum culpæ imputabitur, in eorumq; damnum cedet. Secundo prob. ex *l. Cæterum, 4. vers. Quid ergo si viduæ, iunct. vers. Mulier. ff. de vsu & habitatione.* nam postquam *vers. Mulieri*, dixit *Iurisconsultus*, vsu relicto mulieri, posse eam cum marito habitare: *statim, vers. Quid ergo*, sic ait: *Quid ergo si viduæ legatus sit: an nuptijs cõtractis post vsum constitutum, mulier habitare cum marito possit? Et verum est posse eam cum viro, & postea nubẽte habitare.* Huius sent. videtur expresse *Gl. l. Cum tale, verb. Sententia, ff. de condit. & demonstrat.* ait enim per hanc conditionem, si à filiis non discesserit, minime induci viduitatem. Quod idem docent *Barth. & Paulus ibi statim in princip.* vbi ex prædicta *Glossæ* doctrina concludunt, non eo ipso quod coniux viduus secundis nuptijs copulatur, videri eum, cui sic legatum est, à liberis discedere. *Idem Paulus l. Si vir vxori, §. Cũ vir, n. 1 ff eod. t.* Idem tenet *Imola d l. Cum tale, in princ. nu. 1. vers. Et per prædicta*, vnde concludit fore, vt non perdat legatum, si non staret per mulierem, vel eius virum quominus liberi secum commorarentur. Idem videtur tenere *Oldrad. cons. 213. nu. vn.* dum vult hanc mulierem secundo nuptam, & cum posteriori viro habitantem, amittere hoc legatum: quasi sentiat secus fore, si habitaret cũ filiis, vel per eos staret. Idẽ videtur velle *Salycetus l. 1. n. 4. C. de legatis*, vbi ait consulendum tunc esse filijs, ne matrem expellerent: ne tunc per filios videatur stetisse: sed vt solũ maritum expellant: & tunc mater ex debito sequetur virum, ac legatum perdet: nec filijs imputari poterit matris recessus. Eandem sententiam sustinent *Angelus de Gambellionibus tract. de testam. gl. 20. n. 2.* (habetur to. 8. tract. p. 1.) *Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 196. & 197. ff. de lib. agnosc.*

48 Quamuis autem præcedens sent. sit satis probabilis, cõtrariã reputo probabiliorem, nimirum, per ea verba censeri interdictas secundas nuptias: atq; adeo viduã ad eas transeuntem amittere id legatũ. Quod filij habeant tunc iustam diuertendi à matris habitatione causam, vtpote, quæ eis suspecta est. Quare per filios non stat. Deinde, quia dũ vir relinquit alimenta vxori habitanti cum filijs, videtur filiorũ educationi prospicere. Et ideo huius sent. est *Oldradus nu. præced. relatus.* ideo enim dixit habitantem cum marito, quasi supponens id ita futurum, iuxta suam obligationem, ac tunc iustam recedẽdi causam esse filiis. Et ita eum intelligunt & pro hac sent. referunt *Præpos. & Parisius*, quos statim referã. Eandem sustinẽt *Bald. l. 1. n. vn. C. vbi pupilli educari debeant, & l. 1. fin. C. de legatis, & ibi* Angel. *Iason ibi n. 5. Præpos. & fin de secund. nupt. col. penult. n. 4. vers. Sed quid si relinquat, Parisius addit. ad Barthol. l. Mulier, §. Cum proponeretur, addit. penult. ff. ad Trebellian.* Alex. *addit. ad eundem Barth. l. Qui concubinam, §. Vxori, verb. Eo anno, ff. de legat. 3. Ripa l. Feminæ, in princip. in noua edit. quæst. 21. nu. 57. C. de secundis nup. Gulielm. Benedict. c. Raynutius, de testam. verb. Qui cum alia, n. 170. Garronis rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. pœna 15. nu. 33. Paulus de Montepico l. Titia, §. Titia cum nuberet, n. 164. quæstione 64. ff de legat. 2. Vitalis de Cambanis in tractatu de clausulis, clausul. renuntiauit omnibus bonis paternis & maternis, §. Sed an iuri alimẽtorum, Bertachin. in suo repertorio, litera V. verb. Vidua, vers. Vidua legataria si stabit in domo viri. Et verb. Vxor secundo nubit, vers. Vxor secundo nubens, Ioan. Lup. l. 15. Tauri n. 5. & ibi* Castillo *paulo post princ. vers. Idem si maritus, Gomez Arias l. 13. Taur. n. 1. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gloss. 2. n. 18.* referens *Ferrariensem in sua practica, Spino speculo testam. gl. 14. principali n. 104.* Atque idem dicendum est, vxore leganti viro sub eadem conditione. Cum filijs iusta sit diuertẽdi causa ob timorem odii nouercæ. Ita *Gulielm. Benedict. Ioan. Lupus, Castillo, Gomez Arias, proxime allegati.*

49 Quod si tamen superstitibus filiis mater semper cum eis vita viduali seruata habitarit, non amittet id legatum, quamuis eis vita functis ad secundas transierit nuptias. Quod id legatum relictum sit cõtemplatione ipsius vxoris & liberorum, atque horum mors superueniens impedierit, ne possit stare cum eis. Nec nocet is transitus ad alias nuptias, cum solum interdictus sit coniugi superstiti, quatenus ei obstaculo erat ad habitandum cum filiis. Sic *Garronis rubr. C. de secund. nupt. pœna 15. nu. 34. in noua edit.*

Imo legatum habitationis absolutè relictum à viro v- 50
xori, extinguitur ea secundo nubẽte. Quod per eas cesset memoria mariti. Sic *Albericus*, quẽ refert ac sequitur *Greg. Lopez l. 21. verb. El esu muger, t. 31. p. 3. Perez lib. 5 ordin. t. 2. l. 1. f. 115. pag. 1.* Nec obstat *Glos. Instit. de vsu & habit. §. Item is qui*, vbi textus ait: *Et conuenienter si ad mulierẽ vsus ædiũ pertineat, cum marito ei habitare liceat.* Vbi *Glossa verb. Cum marito*, ait præsenti & futuro. Quia (inquit *Greg. Lopez*) intelligitur, quando id legatum non est relictum à marito, sed ab alio.

Similiter sentiendum est de legato relicto à viro vxori, 51
dum steterit in domo ipsius viri: intelligitur enim in vita viduali: atque ita perdetur per secundas nuptias. Quod iam in viri prioris domo non censeatur persistere. Sic *Bald. l. Voluntatis, n. 10. C. de fideicommiss. Iason l. 1. n. 5. C. de legat. Surdus de aliment. t. 7. q. 23. n. 22.*

Ex his deducitur, legato relicto alicui si steterit cum 52
vxore testatoris, deberi ea vidua transeunte ad secundas nuptias. Cum iam enim desinat vidua illa esse sub priori matrimonio, sub quo censebatur esse, ac vxor testatoris, dum viduitatem conseruabat: iuxta *l. vlt. C. de bonis matern.* iam censetur conditio impleta, nec stat per legatarium non famulari vxori testatoris. Sic per plura probat, allegatis *Alexandro & Socino, Simon de Pretis de interpret. vlt. vol. lib. 1. interpret. 1. circa legata, dub. 10. n. 5.*

Ad argum. n. 47. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis 53
n. 48. Ad 2. resp. cum *Ripa l. Feminæ, in princ. in noua edit. q. 21. n. 58. C. de secund. nupt.* eum textum intelligi in legato habitationis facto viduæ, & sic ab alio quam à matito: quare non aduersatur nostræ sent.

SVMMARIVM.

An legatum feminis maritandis possit dari viduis secundo nupturis? Refertur quædam sententia, n. 54.
Non potest dari viduis maritandis, n. 55.
Quid, si ea vidua prius matrim. non consummarit: vel illud fuerit irritum, n. 56.
Quid, si deficerent ætate nubiles feminæ numquam nuptæ, n. 57.
An legatum relictum vxori nomine proprio, debeatur etiam ei, quam testator postea vxore priori mortua duxit, n. 58.
Quid, si sub nomine appellatiuo relinquatur vxori, n. 59.
An alimenta legata vxori debeantur etiam illi posteriori, n. 60.
An legatum feminis maritandis possit dari ei, quæ nondum est ætate nubilis, n. 61.
An id legatum possit peti ante ætatem nuptiis aptam, n. 62.
Legatum puellis dotandis relictum an possit dari iam nuptis, n. 63.
Quid, si dicatur, puellis maritandis, n. 64.
Quid, si certæ puellæ maritandæ, & illa sit iam maritata, n. 65.
Quid, si consanguineis maritandis, & quædam sit maritata, n. 66.
An legatum cuidam maritandæ relictum, debeatur quoad residuum, quando postea testator eam minori summa data in matrim. collocauit, n. 67.
An legatum feminis maritandis relictum, possit dari ingredientibus religionem, n. 68.

QVÆSTIO vltima. Quibus possit conferri legatum 54
maritandis feminis relictum? Et primò quidam asserunt posse conferri viduis secundo nuptutis Sic videtur docere *Glosa cap. Aperiant, verb. Trigamos, 31. q. 2.* vbi ait per nuptias non solas primas, sed vlteriores designari: & sic esse argumentum contra *l. Boues, §. Hoc sermone, ff. de verb signif.* Idem videtur tenere *Ripa rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. num. 4. & 5. vers. Contrarium determinat*, vbi dicit recurrendum ad coniecturas voluntatis testatoris, & si ea non magis primis, quam secundis nuptijs adaptari possit, posse id legatum eiusmodi viduis dari. Vbi aperte sentit posse absolute dari, nisi coniecturæ voluntatis testatoris suadeant eum de primis solis intellexisse. Et *Decius rubr. C. de secund. nuptiis, num. 3.* dicit ex proprietate sermonis posse in eo legato comprehendi viduas: secus ex

verisimili testatoris mente. Et *Sylvest. verb. Legatum*, 1 *q.* 5, *n.* 9. ait posse id legatum dari secundo nubentibus, non autem ad vlteriores nuptias transeuntibus.

55 At multo verior sent. & omnino tenenda docet, id legatum non posse conferri viduis secundo nubentibus. Quod ea testatoris verba de solis primis nuptiis intelligantur. Vt constat ex *l. Boues*, §. *Hoc sermone*, *ff. de verb. sign.* ibi: *Hoc sermone dum nupta erit, primæ nuptiæ significantur.* Et ita hanc partem sustinent *Baldus in proœm. decret. n.* 25. *v. præpositur. rubr. de sponsal. n.* 14. *Iason l. Duobus* §. *Si ei qui, n.* 2. *ff. de iureiur. Gulielm. Bened. c. Raynutius, de testam. verb. Qui cum alia, n.* 79. *Garronis rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. n.* 5. *Tiraquel.* multis citatis *dict.* §. *Hoc sermone, in princ. n.* 111. *Rosella verb. Adulterium, n.* 6. *Mantica de coniect. vlt. vol. l.* 8. *t.* 5. *n.* 21.

56 Hoc tamen temperãdum est, nisi vidua nuptura prius matrim. minimè consummarit: tunc enim potest capere id legatum. Quod perinde sit, ac si nunquam nupsisset: vt enim bene ait *Ripa rubr. C. de secund. nupt. n.* 15. *vers. Sed an dicatur, in noua editione*. quamuis attento verborum rigore dicatur viduam hanc binas contraxisse nuptias: at secus se habet, quoad effectum nuptiarum. Et ita quamuis cõditio non nubendi admittatur in vidua, *auth. Cui relictum, C. de indicta viduit.* at omnes intelligunt, quando prius matrimonium consummauit. Et ideo hanc limitationem amplectuntur *Decius rubr. C. de secund. nupt. num.* 4. *Et ibi Garronis in noua edit. nu.* 5. Similiter temperarem, nisi prius matrimonium irritum fuerit. Quod ex dictis nu. 43. probari potest. Deinde, quia re vera ea non est vidua, & primas contrahit nuptias.

57 Dein temperandum est, nisi nullæ essent feminæ ætate nubiles, quibus posset id legatũ impertiri: tunc enim ex verisimili testatoris mente ne opus pium differatur, potest conferri viduis. Quia (vt dicam n. 61.) non potest id legatum dari feminæ, quæ non est ætate nubilis. Sic *Garron. rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. n* 5.

58 Hinc infertur decisio illius quæst. An legatum relictũ à viro vxori, debeatur secundæ, quam post testamentum priori defuncta duxit? Qua in re manifestum est non deberi secundæ, quando proprio nomine expresso legauit primæ: vt, Lego vxori meæ Mariæ. Quod tunc apertum sit indicium affectionis ad singularem illam personam. Et ita docet alios referens *Menoch. de præsump. l.* 4. *præsumpt.* 122. *n.* 14. qui aliis relatis hoc limitat *n.* 15. nisi posteriori vxori nomen prioris imposuisset. Tunc enim censeretur loco prioris subrogata, per text. *l. Filia*, §. *vlt. ff. de cond. & demonst.* Quia translatio nominis significat eandem affectionem, & animi benevolentiam prioris ad posteriorem esse translatam.

59 At difficultas est, quando sub nomine appellatiuo legatum relictum est, vt, Lego vxori meæ. Quidam enim aiunt, & quidam negant deberi posteriori. Quos referũt *Couar. de testam. c. Requisisti, nu.* 3. *& Mantica de coniect. vlt. vol. lib.* 8. *t.* 15. *n.* 1. *& 2. & Menoch. de præsump. l.* 4. *præsump.* 122. *n.* 8. & ipse sustinet *nu.* 11. *&* 12. deberi posteriori vxori. Quod affectio ad eam, cui tempore testamenti testator cõiugatus erat, transferatur ad postmodum ductam: atque ita cum legatum non sit reuocatum, ei debebitur. Verum quamuis hoc sit satis probabile: at placet concordia, quam ex aliis Doctoribus referunt ac sequuntur *Couar. eod. n.* 3. *& Mantica nu.* 3. nempe si testator coniugatus erat tempore testamenti, intelligitur id legatum de sola vxore præsenti. Quippe testator duci potuit, ac ductus præsumitur ob specialem erga præsentem vxorem affectum, eiusque merita. Si autem tunc minime coniugatus esset, debebitur cuicumque vxori, quam tempore mortis testator habebat. Quod hic actus sit fauorabilis, cessetque coniectura illa singularis affectionis ac meritorum: ac propterea legatum intelligitur relictum ex sola generali maritali affectione: quæ in quacumque vxore locum habet.

60 Temperandum autem est, non deberi posteriori vxori, quando sub nomine appellatiuo relictum est, ac testator eo tempore solutus matrimonio erat: vt intelligatur, nisi id quod relinquitur vxori sit etiam fauorabile, quale est alimentorum legatum: tunc enim concurrente duplici fauore, scilicet vltimæ voluntatis & ipsius rei legatæ, de quacumque vxore videtur testator intellexisse. Ita *allegatis Alexan. & Socino* sustinet *Barbosa l. Diuortio*, §. 8. *quod in anno* 10 *ff. solut. matrim.*

Id etiam monuerim, legatum maritandis non posse 61
conferri nisi feminis, quæ sunt ætate nubiles: nimirũ duodecim annos nactæ. Quod tunc nequeat impleri causa finalis eius dispositionis: argumẽto *l. Nec semel*, §. *Si inhabitat. ff. quando dies legat. cedat.* Potest etiam hoc ex communi doctrina comprobari, quæ habet, patrono non integrum esse præsentare ad beneficia, nisi eum, qui tempore præsentationis idoneus est, ac qualitates petitas habet. Et ita docent *Bald. l. Sancimus, fin. C. de nuptijs, Garron. rubr. C. de secund. nupt. in noua edit. nu.* 5. dicens ita communiter sentire Doctores: id tamen bene limitat *Bald.* nisi legatum relictum esset pro certa persona maritanda. Et ratio discriminis est: quia vbi personæ incertæ relinquitur legatum, debet per executores persona idonea eligi: at quando persona est certa, testator eam eligens reddidit habilem ad legatum obtinendum.

Quare legatum relictum certæ maritandæ, quæ æ- 62
tate non est nubilis, peti nequit ante ætatem nuptiis aptam. Quippe desideratur vrgere vel instare causam ob quam legatum relictum est. Sic *Mantica de coniect. vlt. vol. lib.* 11. *tit.* 21 *n.* 5.

Sed dubitatur, an legatum relictum feminis maritan- 63
dis possit dari iam maritatis? Et quidem si verba testatoris sic se habeant, Dentur mille ad puellas dotandas, possunt conferri iam nuptis sine dote, vel cum modica dote, quando vir ea inopia laborat, vt sustinendo matrimonij onera minimè sit. Quia adhuc subest causa pia, & necessitas oneris matrimonij sustinendi: & verè illud est dotare feminas. Ita sentiunt *Baldus Nouellus de dote* 5. *p. nu.* 12. *Ioan. Lupus c. Per vestras, de donat. inter virum & vxor. notabil.* 3. §. 12. *num.* 8.

Quod si puellis maritandis legatum relictum sit, con- 64
ferri nequit iam maritatæ. Quia vere illa puella non est maritanda: & ita verba legati in ea minimè verificantur. Sic *Baldus l fin. n.* 11. *C. de sent. quæ sine certa quantitate. Iason l. Quominus, nu.* 133. *vers. Quinto pro eadem parte, ff. de fluminibus, Bald. Nouellus & Ioan. Lupus, n. præced. allegati, Perez lib.* 5. *ordin. t.* 2. *l.* 1 *f.* 79 *vers. Dubium est quotidianum.*

Maius dubium est, quando pro persona certa mari- 65
tanda legatum relictum est: & ea tempore testamenti erat maritata? *Mantica de coniect. vlt. vol. l.* 12. *t.* 1. *nu.* 13. ait si quis legarit certam quantitatem ad certam feminam maritãdam, & ea viuo testatore, ac eo inscio nupserit, extingui legatũ, quasi causa eius cessante. Secus si testator nuptiarum conscius, ac potens testamentum mutare, minimè mutauit. Tunc enim præsumptio est, ipsum voluisse in eadẽ voluntate persistere. Et refert *Paulũ cons.* 254. *in fin. vol.* 1. *& cons.* 148. *in fine, vol.* 2. *& Tiraquel. l. Si vnquam, verb. Susceperit liberos, n.* 178. *C. de reuocand. donat. in mea edit. est nu.* 219. *vers. Huc denique spectat.* Et nullum aliud fundamẽtum, cui innitatur, affert, præter doctrinam *Bartoli l. Lucius, la* 1 *ff. de legat.* 2. Quæ omnino extra rẽ est: ac in casu valde diuerso loquitur: nimirum, quando minori summa in dotem data ipsemet testator postea matrimonio eãdem puellam tradidit: tunc enim coniectura est, ipsum voluisse à priori legato recedere. Et ideo dicendum est, legatum pro certa persona maritanda deberi, quamuis ea tẽpore testamenti maritata esset: & à fortiori, si postea nubat testatore superstite, (quamuis hoc vltimum DD. non explicent: at ex ratione ipsorum aperte colligitur.) Probatur ex *l. Si iam facta*, 11 *ff. de condit. & demonst.* ibi: *Si vero nesciat, præsenti die debetur.* Ex qua cum multis probat *Greg. Lopez l.* 21. *verb. Venit, t.* 9. *p.* 6. sufficere conditionem, per verba futuri temporis concẽptam, impletam esse testatore ignorante tempore, quo actus geritur. Et ex eadem colligit aliis relatis

Couar.

*couar.c.Officij,n.*10. *de testam.* causa legati contingente, potius confirmari, quam extingui legatum. Et ratio est, quia eo legato certæ personæ facto, ductus esse videtur testator ob specialem illius affectionem: quæ cum non cesset, quamuis ipsa tunc nupserit, aut viuo & ignoranti testatore nupserit postea, non extinguitur, sed stabilitur id legatum. Atque ita docent *Baldus, Iason, Baldus Nouellus, Perez n.præced.allegati, Hippolyt rubr.ff. de fideiussoribus, num.*85. *Ioan. Lup.c.per vestras, de donat.inter vir.& vxor., notab.*3.§.20.*n.*6. *Tiraquel.tract.cessante causa, limitat.*18. *fin. Sarmiento l.*2. *select. c.*1.*n.*10. *Mexia l.Toleti, p.*12. *fundam.*1.*n.*35. *Spino spec.testam. gl.*14. *princ n.*152. *Zauallos in suis quæst.pract.q.*138.*n.*6. & explicant *Spino & Zauallos*, quamuis ignorante testatore sit iam testamenti tempore coniugata. Id enim probat *l. Si iam facta*, cui hæc doctrina innititur. Et ita id clarè sentiunt reliqui allegati.

66 Similiter credo legatum relictum consanguineis maritandis, quamuis nequeat, conferri consanguineæ tempore testamenti coniugatæ: ob dicta n.64. vtpote quod est relictum incertis personis: at si testatore mortuo nupsisset, existimo cum duobus Iurisperitis ex doctioribus huius regij prætorij Granatensis posse illi dari. Quod non omnino incertæ personæ relictum sit, sed quodammodo certæ nempe, personis ex testatoris genere. Et quando nupsit, habebat iam ius aliquale ad hoc legatum, acquisitum à testatoris morte.

An verò legatum relictum certæ personæ maritandæ, 67
eodem testatore postea eam in matrim. collocante, minori summa in dote tradita, debeatur quoad residuum? consulendi sunt *Bart.& Doctores l.Lucius, la* 1.*ff.de legat.*2. *& ibi veralta n.vlt. Couar.c.Officij,n.*9. *&* 10. *de testam. Baeza de non melior filiab.c.*2. *fine.*

Tandem an legatum feminis maritandis possit dari 68
ingredientibus religionem? dixi l.1.disp.33.n.29.

DE IMPEDIMENTO impotentiæ.

DISPVTATIO XCII.

An impotentia coëundi, & qualis impediat ac dirimat matrim. subsequens?

SVMMARIVM.

Explicatur quotuplex sit impotentia: & an frigiditas detur in femina: & nimius calor viri aliquando sit impotentia dirimentis matrimonium causa, n 1.
*Impotentia perpetua dirimit matrim. non autem temporalis, n.*2.
*Quid, si impotentia temporalis sit ignota alteri contrahenti? Refertur quædam sententia, n.*3.
*Proponitur sententia Auctoris, n.*4.
*An laborans impotentia temporali peccet tunc contrahens, n.*5.
*Impotentia, quæ est maxima difficultas, non obstat valori matrimonij, n.*6.
*Potentia seminandi intra vas est opus ad matrimonij valorem, n.*7. *& ibi, quid si vir non intra possit, sed matrix femina attrahat.*
*Improbantur dicentes eam non peti, sed solam coeundi potentiam, n.*8.
*Satis est femina capax sit seminis suscipiendi, quamuis non seminet, n.*9.
*Quid, si vir solam seminis partem intra vas emittat, n.*10.
*Quid, si femina tam arcta sit, vt nequeat semen intra vas suscipere, aut susceptum non retineat: vel præ latitudine aut alio morbo cognosci à viro nequeat, n.*11.
Quid, si femina conscia impotentiæ viri ad seminandum, cedat iure suo, n 12.
*Quacunque ex causa contingat impotentia, siue ex nimio viri calore, siue ex abominatione mulieris, dirimit matrimonium, n.*13.
Matrimonium eunuchi carentis altero solo testiculo valet, n 14.
*Quid, si vtroque testiculo orbatus sit? Refertur duplex sent. n.*15. *&* 16.
*Id matrim. non valet, quamuis femina conscia defectus fuerit, n.*17.
*Quid, si eunuchus daretur verum semen emittens, n.*18.
An senes valide contrahant, n 19.
*Quid, si in ætate decrepita sint, n.*20.
*An ratione senectutis possit alicui matrimonium denegari, n.*21.
An mulier quantumuis vetula valide nubat, n 22.
*Quid, si senex ita sit exhaustus, vt tam sit impotens? Refertur quædam sententia, n.*23.
*Proponitur sententia Auctoris, n.*24.
*An steriles ad matrimonium sint habiles? Refertur quædam sent. n.*25.
Sententia Auctoris, n 26.
*An valeat matrim. quando mulier nequit absque vitæ periculo parere? Refertur quædam sententia, n.*27.
Proponitur sententia Auctoris, n 28.
*Quid, si femina mortuos filios pariat, n.*29.
*Satisfit argumentis, n.*30.

1 DISPVTATIO de hoc impedimento apprime necessaria est, quod frequenter in tribunalibus Ecclesiasticis accidat, & in confessionibus occurrat: facillimumque sit circa illud aberrare, tum ob nimiam eius difficultatem: tum etiam, quia satis obscurè disputatum inuenitur. Et ideo qua claritate potuero, illud enodabo. In hoc ergo impedimẽto is ordo seruabitur. Primo loco agetur qualis impotentia matrim. dirimat: vbi de impotentia naturali, absoluta, vel respectiua, accidentali ratione senectutis, abscissionis testiculorum, vel maleficij. Secundo loco de impotentia, quando ab altero potente cognoscitur: & de iure, quo matrim. dirimat. Tertio loco quando matrimonium ratione impotentiæ separatum, restaurandum sit, inuento errore, ex secundis nuptiis, aut fornicatione impotentis. Vbi & qualiter lis intentanda sit contra sententiam latam, & qualiter in causa matrimonij nunquam transeat in rem iudicatam. Et num liceat diuortium ratione illius copulæ in fornicatione aut matrim. habitæ. Quarto loco quando impotentia subsequitur matrimonium: & quando dubitatur an præcedat, an potius sequatur: & qualiter tunc liceat vsus matrimonij. Quinto loco de impotentia temporali ratione ætatis puerilis, status morbi, vt de matrimonio constituti in mortis articulo. Et de matrimonio hermaphroditi. Tandem qualiter probanda sit impotentia, & de computatione triennij experientiæ potentiæ ad coeundum. Præmittendum est, quid & quotuplex sit impotentia. Est enim vitium naturale aut accidentale impediens coitum. Potest autem consurgere ex causa intrinseca naturali, vt ex viri frigiditate, aut ex feminæ arctitudine. Frigiditas enim reddens coniugem impotentem soli viro accidit. Vt egregie docet *D. Thomas* ab vniuersis receptus 4.*d.*34.*q.vn art.*2. *ad* 6. ea ductus ratione, quod mas sit agens in generatione, femina verò solum patiatur. At frigiditas passioni non obstat, sed soli actioni reprimens membri virilis motionem. Quare minus bene *Anton.c.fin n.*6. *vers. Hæc doctrina, de frigid. & malef. & ibi Præpos.n.*5. *vers. Quæro generaliter*, aiunt posse in femina reperiri frigiditatem matrim. dirimentem, iura tamen illius non meminisse, quod fere impossibile sit eam probare. Vocatur autem impedimentum hoc frigiditas: cum quandoque etiam caloris excessus possit virum impotentem reddere, ac matrim. dirimere, vt dicemus n.13. Quod auctore *D. Thoma* 4.*d.*34.*q.vn.a.*2. *corp.* superfluus calor vix potest esse impedimentum perpetuum. Impotentia hæc potest duplici ex capite prouenire: nempe ex causa intrinseca & naturali, vt frigiditate in viro, aut arctatione in femina: aut ex causa extrinseca accidentali, vt ex maleficio, quod vtrique sexui commune est: aut ex castratione, quæ viris est peculiaris. Rursus impotentia quædam est perpetua, quædam temporalis. Deinde alia est impotentia ad copulam: alia verò ad solam generationem, quæ vocatur sterilitas. Tandem impotentia perpetua, quædam est absoluta respectu omnium: quædam vero respectiua respectu huius vel alterius similis.

Præsens ergo disputatio petit qualitatem impotentiæ 2
desideratæ, vt matrimonium subsequens irritet, quando ea est generalis respectu omnium. Quam aliquibus conclusionibus ac corollariis ex eis deductis explanabo. Prima conclusio. Impotentia perpetua ad copulam reddit irritum subsequens matrimonium; secus de temporali.

Hæc

Hæc est apud omnes certissima. Et de impotentia perpetua constat ex *c.2.de frigid.& malefic.& ex toto eo t.* Quando autem impotentia est tẽporalis, eam non dirimere, constat ex *c Fraternitatis, vers. Quamuis igitur, eodem tit.* Et ratio vtriusque partis ea est: quod perpetuæ impotentiæ repugnet obligatio ad copulam coniugalem ex matrimonij contractu consurgens. Impossibilium enim nulla potest esse obligatio, *l.Impossibilium.ff.de reg.iuris,& c Nemo ad impossibile, de regul iuris, in 6.* Secus de impotentia temporali. Qui enim in præsenti non est soluendo, cum tamen sit spes fore in futurum, potest ad soluendum obligari: cuius obligationis incapax est, qui numquam soluendo foret. Quod si obiicias, matrimonium impuberis irritum esse: cum tamen sola temporali impotentia laboret. Dic id esse peculiare in eo casu, quod ius Ecclesiasticum matrim. impuberum irritarit, quamuis impotentia eorum temporalis sit. Quod in alia impotentia temporali minimè statuit. Quare existente eodem impotentiæ temporalis impedimento, ex ætatis debilitate consurgente, post pubertatem valeret vtique matrim. eo quod ius Ecclesiasticum vsque ad illam solam ætatem irritarit, vt dicemus disp.104.n.18.

3 Quidam temperant posteriorem huius conclusionis partem, vt impotentia temporalis non dirimat, quando à coniuge potenti est tempore contractus scita: secus si ipsum lateret. Ducuntur, quia *D Thom.4.d.36.q.vn.a.1.corp.* æquiparat impotentiam seruituti. At hæc licet temporanea dirimit, si à coniuge libero ignoretur (vt probaui hoc lib.7.disp.19.n.4.) Et confirm. quia vtraque non simpliciter, sed ad tempus actum matrimonij impediunt, imo multo magis impotentia temporalis, vtpote quæ prorsus impedit: cum seruitus solum liberum vsum impediat. Secundò, quia ignorantia qualitatis suapte natura ad contractus finem petitæ ipsum vitiat. At huiusmodi videtur hæc impotentia: cum ad copulam habendam, quæ matrimonij finis est, desideretur coeundi potentia. Huius sent. videtur clarè *Sotus 4 d.34.q.vn.a.2.colum.4.immediate ante vers. Rogas autem*, vbi ait impotentiam hanc temporalem non esse impedimentum necessarium, instar cognationis, sed voluntarium. Et *eo.a col.8 vers. Postremum denique*, explicat esse impedimentum spontaneum: quia si contrahentes permanere velint, sunt veri coniuges. Atque ita clarè sentit si alter potens ignorarit, & nolit stare matrimonio, dirimendum esse: instar matrim. cum seruitutis ignorantia contracti. Eandem tenet *Enriquez l. 11. de matrim.c.10. nu.vlt.* vbi ait viro impotenti ad tempus, valere matrim. si vxor impedimenti conscia cedat iure suo.

4 Sed nullatenus mihi placet hæc limitatio: atque ita tenendum est, eam impotentiam quantumuis ignoratam ab altero minime obstare valori matrim. Ducor, quod is error circa impotentiam temporalem non dirimat iure ecclesiastico matrim. nullum enim ius irritans reperitur: imò eius valori valde suffragantur textus de hoc impedimento loquentes, absque aliqua enim distinctione decidunt quando impotentia est temporalis, non irritari matrimonium, vt constat ex *c.Fraternitatis, de frigid.& malefic.* Nec etiam iure naturali dirimat. Quippe ea impotentia non tollit simpliciter matrimonij finem, sed secundum quid, scilicet pro aliquo tempore: ac proinde non efficit inuoluntarium simpliciter, sed secundum quid, instar erroris qualitatis. Et confirmatur, quia si hæc impotentia ignorata dirimeret iure naturali matrim. valde deficiens esset iuris canonici decisio, si in re ad mores valde necessaria, & vbi de grauissimo animarum periculo tractabatur, hoc tacito disponeret (vt disponit *c.Fraternitatis, de frigid & malef.*) matrim. semel dissolutum ratione impotentiæ existimatæ perpetuæ, restaurandum esse, comperto impotentiam esse temporalem. Tandem, quia potentia coeundi perpetua non est de matrimonij essentia: alias impotentes ad tempus nullatenus possent contrahere. Non ergo iure naturali, nec ecclesiastico, impotẽtia temporalis ignorata dirimit matrimonium. Nec obstant in contrarium adducta nu. præcedenti. Non primum, quia *D.Thom.* de impotentia perpetua loquitur: & est in ea sententia, vt ea non dirimat matrim. nisi quando est ignorata (vt dicemus disp.97.nu.1. & ab ea recedemus ibi n.2.) Nec est simile de errore seruitutis, & errore impotentiæ temporalis. Quia ius Pontificium irritat matrim. initum cum errore seruilis conditionis, *c.2. de coniug serv.* At non inuenitur textus irritans, quando est error impotentiæ temporalis. Et hinc patet ad confirmationem. Nec obstat etiam secundum. Quia negandum est eam qualitatem esse suapte natura ad finem matrimonij requisitam: solum enim petitur ne sit impotentia perpetua. Et ideo pro hac sententia sunt vniuersi alij Theologi & Iurisperiti, qui cum *D Thom.4.d.34.q vn.a.2 corp.* indistincte tradunt impotentiam temporalem non obstare valori matrimonij Et in propriis terminis docent *Petrus de Ledesma de matrim.q.58.a.1. in difficult principali, paulo ante solutionem ad argum Manuel 1.to sum.2.edit.c.25.n.1.fine.*

Sed adhuc supereſt difficultas, an saltem reus alicuius culpæ sit, cõscius suæ impotentiæ temporalis, si ea durante matrim. ineat? Id enim affirmant quidam, nec explicat culpáne mortalis sit, an sola venialis. Videtur enim à recto ordine deuiare obligare se ad soluendũ eo tempore, quo impotentia soluendi adest. Sic docent *Ricard.4.d.34.a.2.q.1. Astens.2 p sum l 8 t.26.a vn.q.1. Turrecr.33.q.1. in sum.a.1. n.9. Sotus 4.d 34 q vn a.2.col 3. in fine primæ concl.* Idque limitant *Ricard.& Astens* nisi magna necessitas vel vtilitas id suadeat. Verum in contrarium vrget, nullam videri culpam, si graui morbo laborans matrimonium ineat, quamuis tunc reddere debitum nequeat. Quia lex matrimonij obligat ad reddendum debitum, instar præceptorum affirmatiuorum, nimirum, semper, non tamen pro semper, sed salua incolumitate personæ, & temporibus commodis. At hic potest obligari ad reddendum tempore quo fuerit potens. Deinde, quòd impotens ad tempus ad soluendum debitum pecuniarium, nullius culpæ reus est, si se ad soluendum obliget tempore quo certus est se soluendo fore. Et ideo existimo nullam esse culpam ex natura rei: at posset esse ratione deceptionis coniugis potentis, quando diu duratura esset impotentia, & non ei detegeretur. Quia esset deceptio in qualitate valde necessaria: exponereturq; alter incontinentiæ periculo: nec ipsi posset imputari non inquisiuisse circa hoc, sicut imputatur quando de aliis viri partibus non curat certior fieri. Quia aliæ possunt diligentia præmissa sciri, nec tenetur quispiam proprios defectus detegere: at defectus ille potentiæ est occultus, & de eo numquam inquiri solet. 5

Secunda conclusio. Impotentia coeundi, quæ non est vera impotentia, sed solum maxima difficultas, non dirimit matrim. vt si potest esse vera commistio, sed cum maxima difficultate, & periculo ægritudinis. Hæc conclusio est certissima: & constat ex *c 2.de coniug.leprof.* vbi decidit matrim. cum leproso esse validum. Et ex *c.Fraternitatis, de frigid.& malef.* vbi quando per incisionem absque mortis periculo factam potest mulier arcta reddi apta copulæ, definitur valere matrimonium. Et tamẽ in vtroque euentu est maxima difficultas. Et ita docet *Petrus de Ledesma de matrim.q.58.a.1.col.antepen.in solut.ad 5.* 6

Tertia concl. Ad valorem matrim. nõ satis est potentia vas femineum penetrandi, sed desideratur potentia seminandi intra illud: quare potẽs coire, impotẽs tamen perpetuò ad semen emittendũ in vas, vel quia nullo modo seminat, vel quia præ nimio calore, ita præpropere, vt vas expectare nequeat, est incapax matrimonij, si id vitiũ ita sit perpetuũ, vt nulla medicinæ ope tolli possit. Quia de ratione matrim. est traditio potestatis corporis ad copulã coniugalẽ. At non reputatur copula coniugalis deficienti semine. Coitus enim solum est via ad actum coniugalem perficiendum. Secundò, quia ad matrimonij valorem desideratur copula, per quam coniuges vna caro efficiantur, vt constat ex *c.Laudabilem de frigid.& malef.* ibi: *Vterque iureiurando dicat, quod numquam per carnis copulam vna caro effecti* 7

facti fuissent: & tunc videtur quod mulier possit ad secundas nuptias conuolare. Quod idem habetur ex *epist. D. Greg.* relata *c.* 2. 33. *q.* 1. At non fiunt coniuges vna caro absque semination intra vas (vt probaui lib. 2 disp. 21. n. 5.) Et ideo hanc conclusionem docēt ex Theologis, *Palud. 4. d. 34. q. 2. a. 1. concl. 2. n. 8. & a. 2 concl 3. n. 14. & ibi Sotus q. vn. a. 2. paulo post princ. Quand ibi, disp. vn. propos. 1. D. Antonin. 3. p. t. 1 c. 12. §. 1. & 2. fin. Ledesma 2. p. 4 q. 60. a. 1 col. antepen. Veracruz 1. p spec. a. 38 conclus. 6. Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 8. a. 1. dub. 1. diffic. 1. Petr. de Ledesma de matrim. q. 58. a. 1. dub. 4 quod mouet circa solut. ad 4. principale, Valentia 4. p. disp 10. q. 5. punct. 3.* vbi de imped. impotentiæ, *vers. De huiusmodi impotentia, Enriquez l. 11. de matrim. c. 10. n. vlt. & l. 12. c. 7. n. 5 & c. 8. n. 1. Toledo l. 7 sum. c. 12. n. 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 235. n. 2. fin. Cañedo sum. sacram.* vbi de matrim. *c. 5. statim in princ. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 48. concl 3. Viualdus candel. sacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 235. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 52. statim in princ. notab. 1. Vega 2. to. sum. c. 34. casu 113. Hieron. Llamas methodo curat. 3. p. c. 8. §. 13. fin.* Et ex Iurisperitis, *Abbas c. 2. n. 5. de frigid. & malefic. & ibi Alex de Neuo n. 5. Rainerius 2. p. sum. t. de matrim. c. 27. Angelus verb. Matrimonium, 3. imped. 16. n. 3. Sylvester verb. Matrimonii, 8. q. 16. dicto 3. & 7. Rosella verb. Impedimentum, imped. 15. n. 3. & ibi Supplem. Pisana, imped. 15. n. 4. Rebuff praxi benefic. reg. de dispensat. in gradibus prohibitis, gl. 5. n. 49. Roland. de lucro dotis, q 184. n. 3.* (habetur to. 9. tractat.) *Sylua nuptialis, verb. Seni non est nubendum, in l. 2. n. 12. Turrecr. 33. q. 1. in sum a. 3. n. 15. concl. 5. Nauar. sum lat. c. 22. n. 59. Ant. Cucus l. 5. inslit. maiorum, t. 12. n. 218. & 259. Gutier. l. 1. q canon. c. 16. n. 18. Caual. 2. p decis. 18 n. 6. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 159. Barbosa l. 1. p. 1. n. 92. 96. 97. ff. solut. matrim. Lancel. instit. iuris canon. l. 2. t. quæ matrim. impedire possunt, §. Item frigiditas, verb. Natura, Gaeta c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. num. 538.* Quid autem si vir non intra seminet, sed matrix attrahat? dicam disp. 99. n. 37.

8 Quare minus bene Doctores aliqui de hoc dubitant, & Pontificem consulendum docent, quando vir membrum erigit, nec est maleficiatus, at nullatenus consummat, sed statim semen emittit extra vas, nec medicinis potest iuuari. Hi sunt *Hostiens. sum. t. de frigid. §. Qualiter & quando, n. 13. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, impedimento* 15. *Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 37. a. 1. q. 5. Brunel. de sponsalib. concl. 28. limitat. 5. n. 22.* Et quando potest coire, non tamen seminare, validum esse matrimonium, sustinebunt omnes asserentes Eunuchos validè contrahere, quos referam num. 15. illi enim non verum semen emittunt. Et in hanc partem licèt dubius inclinat *Auctor Supplem. Gabr. 4. d. 34. q. vn. a. 1. notab. 4.* & dubius manet *Borrilong. ibi, q. vn. a. 3. diffic. 2.* Et tenet *Hugolin. de matrim. c. 19. n. 1* Et clarè videtur tenere *Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus in impedim. impotentiæ, *n.* 14. At nullatenus recedendum est à doctrina communi, quæ verissima est: & maximè post motum proprium Sixti V. quem nu. 17. referam, vbi decidit matrim. Eunuchorum esse irritum, cum tamen experientia constet eos posse coire: sed irritum est, quod verum semen non emittant.

9 Valeret tamen matrimonium, si vir seminare posset intra vas, ac femina capax esset seminis virilis recipiendi, quamuis ea impotens esset ad seminandum. Quippe femineum semen non est præcisè ad generationem necessarium, quamuis valde conferat. Et ita docent *Nauar. l. 4. consil. tit. de frigid. & malefic. in priori edit. consil. 3. n. 12. & 13. in poster. consil 2 n. 12 & 13. Ledesma & Barbosa nu. 7. allegati, Veracruz 1 p speculi. a. 38. concluf. 9. Gutierrez quæst. canon. l. 1. c. 16. n. 16. & 17. Matienzo lib. 5. recopil. t. 1. rubr gloss 1. nu. 198. Enriquez l. 12. de matrim. cap. 7 num. 4.* Non tamen est hoc adeò certum, quia innititur illi principio philosophico, semen femineum non esse necessarium ad generationem: cuius oppositum est probabile. Quare sentientes esse necessarium, dicent quoque eam feminam esse matrimonij incapacem: sicut est vir, qui semen nequit emittere. Sicut in simili aduerti lib. 2. disp. 21. n. 11. & hoc lib. 7. disp. 64. n. 21.

Nec censendum esset matrimonium nullum, si vir non totum semen posset intra vas fundere, sed partem. Quod ea seminis pars intra vas recepta sufficiens sit ad consummandum matrimonium, & efficiendum coniuges vnam carnem. Sic *Ouandus 4. d. 34. disp. vnic. corollar. 3. quod infert ex 5 propositione.* 10

Quod si femina tam arcta esset, vt non posset semen intra vas recipere, nec arte aliqua iuuari posset, incapax matrimonij foret. Quia nil refert an ex parte viri an ex defectu feminæ consurgat impotentia seminandi intra vas, atque ita consummandi matrimonij, vt coniuges efficiantur vna caro. Quod ad matrimonij valorem desiderari probauimus n. 7. Sic *Supplementum Gabrielis 4. d. 34. q. vn. a. 2. propos. 4. Toledo lib. 7 sum. c. 12. n. 2.* Similiter esset incapax matrimonij femina, si præ latitudine aut alia latenti ægritudine cognosci minimè posset à viro. Constat ex eadem ratione. Et docent *Hostiens. sum. t. de frigid. & malefic. §. Quæ impotētia, n. 5. & 6. & c. Consultationi, n. 1. eod. t. & ibi Ioan. Andr. n. 2. Ant. in fine, Albericus in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 27. q. 1. Greg. Lopez l. 2. verb. Tan estrechas, t. 8. p. 4. Gaeta c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 233. n. 536.* Secus esset, si femina recipere posset semen intra vas, quamuis semel susceptum retinere nequiret: tunc enim valeret matrim. Quippe tunc verè consummatur matrim. ac efficiuntur coniuges vna caro: & ipsa solum sterilis est: quod valori matrimonij non obstare dicemus n. 26. Sic *Ouandus n. præced. relatus.* 11

Temperant quidam conclusionem, vt tunc non valeat matrimonium, eo quod vir coire potens nequeat seminare, quando mulierem is defectus latuit: secus si eius conscia cedat iure suo. Huius sententiæ videntur *Abb. c. 2. n. 5. & ibi Alex. de Neuo n. 5. de frigid. & malefic. Rosella verb. Impedimentum, imped. 15 n. 16. Angel Matrimonium, 3. imped. 16. n. 3. Sylvester verb Matrimonium, 8. q. 16 dict. 3.* Eam enim reddunt rationem, ob quam matrim. non potentis seminare sit irritum, quod mulier reclamare possit velle se esse matrem: & ita sentire videntur validum fore, vbi mulier reclamare nequiret, vtpote quæ conscia defectus fuit. Et tenent expressè *Ant. Cucus l. 5. instit. maiorum, t. 12. n. 259. Enriquez l. 12. de matrim. c. 7. n. 4.* Idē dicunt sentientes matrim. Eunuchorum valere, quando femina conscia fuit, quos n. 14. referam. Idem docent opinantes nullam impotentiam cognitam dirimere matrim. quos referam dis. 97. n. 13. Sed non placet hæc limitatio. Quia si natura matrimonij petit seminandi intra vas potentiam, vt sic possit tradi potestas corporum ad actum coniugalem, non video qualiter voluntas coniugum efficere valeat, vt absque ea potentia consistere possit matrim. Qua ratione ducti defendemus disp. 97. n. 2. impotentiam etiam vtique coniugi notam dirimere matrim. Adde Sixtum V. in quodam motu proprio, quem n. 17. referam, declarasse coniugium Eunuchorum esse irritum, quamuis sciente altero coniuge initum fuerit.

Nec refert qua ex causa impotentia hæc in viro consurgat: quamuis enim frequenter impotentia coeundi ex frigiditate viri consurgat, & rarò ex nimio calore: at aliquando potest etiam ex nimio calore procedere: & tunc si id impedimentum sit perpetuum, quod nec arte medicinæ nec triennio experientiæ cessat, dirimet matrimonium. Quia eadem prorsus est ratio. Sic tradunt *D. Thom. 4. d. 34. quæst. vnic. art. 2. & ibi Albertus Magnus art. 4. ad 6.* quos vniuersi sequuntur. Idem dicendum est, si impotentia in viro proueniat ex abominatione mulieris. Sunt enim viri qui ad pulchram mouentur, & non ad deformem: & contingit aliquando ita abominabilem feminam apparere viro, vt nullatenus possit moueri ad coitum cum illa, nec excitare possit concupiscentiam: tunc enim perinde censendum est, ac de impotentia ex maleficio proueniente. Si enim mediis adhibitis ac experientia triennali præmissa non cesset, dissoluetur matrimonium. Ita docent *D. Thom. 4 d. 34. q. vn. a. 2. ad 5. & ibi Albertus Magnus a. 6. in 2. arg. & eius solut. Viguer. l. instit. c. 16. §. 7. vers. 9.* 12 13

impe-

*impedim.*11.Et ex Iurisperitis, *Albericus in suo dictionar.lit.I. verb.Impedim.impedim.*15 *Astensis 2.p.sum.l.8.t.29.a.vn.in fin.* Angel.*verb.Matrimoniũ,*3.*imped.*16.*n.*14. *Sylvest v.Matrim.*8. *q.*16.*dict.*3.*Rosella verb.Impedimẽtum,imped.*15.*n.*8 *& ibi Supplementum Pisanæ impedim.*15.*n.*7. *Tabiena impedimento* 12. *q.* 7.*n.*8.*Turrecrem.*33 *q.*1.*in sum a.*2.*n.*13 *Gaeta c.Ad limina,*30. *q.*1.§.4 *q.*226.*n.*529.Quare non intelligo qualiter *Sotus* 4. *d.*34 *q.vn.a.*2.*col.*7.*vers. Quod autem de deformi*, dicat nil ad valorem matrim.referre,si vir valeat excitari ad copulam cum pulchra,non autem cum deformi.Quia cum conditio illa sit nimis per accidens, non ob id dissoluetur matrimonium cum deformi initum.Sed aperte cõtradicunt illi DD.omnes allegati. Quid enim refert, siue à natura, siue ex accidenti impotentia promanet, ad irritandum matrimonium ? Si vere impotentia vtraque sit,impediatque potestatem tradendi corporis ad copulam coniugalem :eo quod illud accidens reddat eam impossibilem. Adde,impotentiam ex maleficio consurgentem esse valde accidentariam,& tamen coniugium dirimit.Tandem quia (vt docet *Albertus Magnus proxime allegatus*) sunt quidam ex sua natura destituti calore sufficienti ad coitum, qui tamen excitati ex feminæ pulchritudine possunt ad coitum perfectè moueri: non autem quando ea pulchritudo deficit. Est autem monenda huiusmodi femina, (vt bene tradunt *Albert. Magnus & Turrecrem. ibid.*) vt munditie,ornatu,affabilitate se amabilem viro exhibeat: ac ipse vir monendus est, vt excogitet causas, quibus ad feminæ amorem excitetur, vt vel sic abominatione illa cessante possit illam cognoscere.Quod si hæc non possint præmissa triennij experientia, separabitur matrimon.illud,sicut quando ex maleficio impotentia prouenit.Tandem quacunque ex causa impedimentum perpetuæ impotentiæ consurgat, dissoluetur matrim. ea cognita, vtpote quod irritum fuit. Cum reuera impediat essentiam coniugij, quacunque ex causa oriatur.Sic *Host.c.Consultationi,n.*1.*de frigid.& ibi Ioan.Andr.n.*2.*Greg Lopez l.*2.*verb.Frios,t.*8.*p.*4.

14 Ex dictis deducitur primò,quid sentiendum sit de matrim.Eunuchorum, qui sana & integra virilia habent, at altero seu vtroque testiculo carent. Et quidem quando solo altero testiculo orbati sunt, nemini dubium est, eos aptos esse ad matrim. quod verum semen idoneumque generationi emittãt. Testiculus enim ille potest ministerium generationi necessarium exercere, spiritus ad illam requisitos retinens, & tamquam follis membra commouens.Sicut alter solus oculus videndi actum perfectè exercet. Imò cum virtus vnita sit fortior se ipsa dispersa,& in illum vnum testiculum omnes spiritus generationi necessarij coëant, qui in vtrumque confluere deberent, solent ii ad generandum potentiores esse.Idem probatur ex *l.Si serua*,40.§ *Si spadoni ff.de iure dotium*, ibi: *Si spadoni nupserit mulier,distinguendum arbitror,castratus fuerit,nec ne: vt in castrato dicas dotem non esse: in eo qui castratus non est (quia est matrimonium) & dotem & dotis exactionem esse.* Vbi *Glossa fin.* ait spadonem in eo textu appellari, qui generare potest: eo quod vnum saltem testiculum habeat,& *l.Sed est quæsitum,*6.*verb.Spadonem ff.de liber.& postum.* ibi: *Spadonem quoque postumum hæredem scribere,& Labeo & Cassius scribunt: quoniam nec sterilitas ei rei impedimento est.* Vbi *Gloss.verb.Impedimento*, ait quia validè contrahit, & *verb.Posse*, explicat de spadone, cui alter solus testiculus deest. Et ideo præter omnes DD.triplici nu.seq. allegandos,qui in hoc conueniunt, ita docent *Anchar.c.*2. *in fin.de frigid.Caual.*2.*p. decis.* 18.*n.*6. *Petr.Greg.in syntagm iuris,l.*7.*c.*2.*n.*18. *Lancelot.institit. iuris canon.l.*2.*t.quæ matrim impedire possunt,*§.*Item frigiditas, verb.Natura,Philiarc.de offic.sacerd.to.*1.*p.*2 *l.*2.*c.*10.

15 Difficultas autem est de Eunuchis vtroque testiculo carentibus. Quidam censent hos ad matrimonium ineundum idoneos esse, si virgam erigere valeant, ac subinde coire,quamuis semen emittere nequeant. Ducuntur, quod hi satisfacere valeant concupiscentiæ mulieris, & ita obtinetur finis matrimonij secundarius ; nec primarius, nimirum, generatio prolis ad eius valorem desideratur,vt in sterilibus constat. Secundò probari potest ex doctrina *Arist.l.*1 *de gen.anim c.*4. vbi tradit testiculos non desiderari ad generationem, quamuis expediant, tamquam pondera textrinis appensa conferunt, ne liciatorij cursus inter stamina impediatur.Idque comprobat experientia tauri,qui recens castratus cum vacca coiens,illam prægnantem reddidit. Item,quia serpentes & pisces coëunt: cum tamen testiculis careant. Tertiò persuaderi id potest,quod *Gen.*37.Putiphar appelletur Eunuchus Pharaonis : cum tamen genuerit filiam,quam duxit Ioseph. Et ideo huius sent.sunt *Gloss c.Hi qui,in fine,*32.*q.*7.*& c.Nuptiarum bonum,verb.In quibusdam,*27.*q.*1. *Anchar.c.*2.*in fin.de frigid. Alciatus l.Spadonum,* 28.*n.*3.*ff.de verb.sign.& l.Si is qui, n.*54.*ff.de vsucap. Barth.Socinus l.*1.*n.*26.*&* 28.*ff.solut.matrim. Cepola l Pomponius.ff.spadonem,n.*11.*ff.de adil.edicto. Corrasius l* 1 *m* 1.*lectura,n.*16 *ad fin ff.solut.matrim. Angel.verb.Matrimonium,*3 *imped.*16.*n.*11. *Tabiena verb.Impedimentum, imped.*12. *q* 6.*n* 7. *Armilla verb.Matrimonium,n.*51. *Gutier.lib.*1.*q.can.c.* 16.*n.*8.*in sua priori edit Hugolin.de matrim.c.*16.*n.*1.Idem cum hac limitatione quando alter coniux id impedimentum nouit, tenent *Metina lib.*5.*de sacror.homin.continentia, c.*47. *fine,& 77 paulo post princ. Palacios* 4.*d.*34.*disp.*1.*immediate ante* 4 *concl. Philiarcus de offic sacerd.to.*1.*p.*2.*lib.*2.*c.*10.

Alij verò docent eos validè contrahere, si possint ali- 16
quale semen emittere, quamuis ad generationem ineptum. Quoniam verè copula semine intra vas emisso, quamuis ineffi caci ad generationem, contenta est, vt in sterilium copula euenit. Atque ita docent *Alexan.de Neue consil.*9 *n.*4. *Paludanus* 4.*d.*34.*q.*2.*a.*1.*concl.*2.*n.*8. D.Antonin. 3.*p t.*1.*c.*12.§.2. *Conan.l.*2.*commentariorum.c.*25.*n.*9.*ad fin. Sylvester verb Matrimonium,*8 *q.*16.*dicto* 7 *Veracruz* 1.*p.Speculi a.*38.*concl.*6. *Turrecrem.*33.*q.*1.*in sum a.*2.*n.*11. *Barthol.à Ledesma de matrim.dub.*48. *concl.*3. *Angles floribus* 1.*p.* vbi de matrim.*q* 8.*a* 1 *dub.*1. *diffic.* 1. *coroll. vlt. quod infert ex* 1. *concluf.Gaeta c.Ad limina,*30.*q.*1.§.4.*q.*234.*n.*539.*Matienzo lib.* 5.*recop tit.*1. *rubr gloss.*1. *num.*195. *Lud.Lopez* 2 *p.instruct.* vbi de matrim.*c.*52.*colum.*3. *vers. Vnde infertur, Quandus* 4. *dist.* 34.*disp.vnic. corol.*2.*quod infert ex* 5. *propos.* limitans quando emittunt semen eius rationis cum vero semine. Et absque ea limitatione *Barbosa l.*1.*p.*1.*n.*92.*ad fin.& n.*93.94. *ff.soluto matrim.*

Sed indubitata sent. est Eunuchos vtroque testiculo 17
carentes esse matrimonij incapaces, ac proinde irritum esse matrimonium, quod inierint. Quia ad matrimonij veritatem desideratur potentia verum semen intra vas femineum emittendi (vt probaui num. 6.) At Eunuchi quamuis membrum erigant, atque quandam aquosam materiam emittant : ea tamen non est verum semen, nec eiusdẽ rationis cum vero semine: nec agitatio fit in principalibus membris, deficientibus testiculis,qui sunt tanquam folles omnia membra commouentes. Nam cor, iecur, & cerebrum, quæ sunt tres nostri corporis præcipuæ partes,transmittunt suos spiritus ad testes,qui virtutem habent hos spiritus retinendi, ex quibus totum corpus calefit. At si testes deficiant, spiritus non retinentur, sed euanescunt illuc transmissi : nec calor per totum corpus reflectitur : vnde frigidiores fiunt & inepti ad verum semen emittendum,vt optimè probant ex Galeni doctrina *Ant. Musa in aphorismos Hippocrat. & Galeni l.*6.*aphorism.* 28.*&Nicol.Florentinus de membr.naturalibus,serm.*6.*tract.*1 *c.* 3.*ad fin.* Atque *Aristotel. in problem sect.*11.*problem.*16. vocat spadones seminis expertes.Sunt ergo Eunuchi incapaces matrimonij. Quare ita declarauit Sixtus V. in quodam motu proprio edito anno 1587. quem verbo ad verbum referunt *Gutierr. & Petrus de Ledesma statim allegandi*, cuius verba directa sunt ad Nuntium Apostolicum, & ita ipse declarauit. Verba hoc decidentia in eo motu proprio sic se habent:*Committimus fraternitati tuæ,& mandamus,vt coniugia per dictos & alios quoscunque Eunuchos & spadones vtroque teste carentes, cum quibuslibet mulieribus defectum prædictum siue ignorantibus siue scientibus contrahi prohibeas: eosq; ad matrimonia contrahenda inhabiles auctoritate nostra declares : & tam*

locorum

locorum Ordinariis, ne huiusmodi cõiunctiones de cetero fieri quoquo modo permittant, interdicas: quàm eos etiam qui sic de facto contraxerint, separari cures, & matrimonia ipsa sic de facto contracta, nulla, irrita, & inualida esse decernas. Quare hodie dubitari nequit hos Eunuchos esse incapaces veri matrimonij, quamuis femina eius defectus conscia velit iure suo cedere. Quippe iam id in hoc etiam euentu decisum est in eo motu proprio. Nec obstant argumenta contraria, n.15.proposita. Nam ad 1.resp.Eunuchos non satisfacere feminæ per veram copulam suapte natura aptam ad generationem. Nec finis matrimonij est remedium concupiscentiæ habitum per copulam quamcumque, sed per copulam aptam generationi. Et quamuis senes destituti sint semine sufficienti ad generationem, at verum semen eiusdemque rationis cum semine fœcundo emittunt, ac per accidens non generant. Ad testimonium Aristotelis dic, eius doctrinam in hoc non esse amplectendam: nam ex doctrina Galeni & saniori constat testiculos esse necessarios ad generationem, non absolutè, cùm animalia imperfecta his careant, & tamen generant: sed in animalibus perfectis. Nec obstat taurum illum recens castratum generasse. Id enim contigit ex semine ante castrationem recentem deciso. Ad tertium dic, Eunuchum sumi in sacris litteris pro ministro Regis. Sicut *Genes.*40. pincerna & pistor regis appellantur Eunuchi, vt cum *Caietano, Abulensi*, & aliis per ipsum relatis probat *Pereira tom.4.in Genes. c.37.disput.9.paulo post principium.* Quare hæc sententia etiam antè motum proprium Sixti V. cõmunis erat Theologorum ac Iurisperitorum; eamque tenebant ex Theologis *D.Thom.4.d.34.in fine, in expositione litteræ. Et ibi Albertus Magnus a.4.corpore. Almain.q.vn.Sotus q.vn.a.2.col.antepenul. vers. Atque hinc iudicium. Victoria summa*, vbi de matrim.*nu.* 283.*Ledesma 2 p.4.q.60.a.1.col.2.Toledo l.7.sum.c.12.nu.2.* & post motum proprium docent *Enriquez l.11.de matrim c.10.n.vlt. & l.12.c.8.n.1. Petr de Ledesm.de matrim.q.58.art.1. dub.3. quod mouet circa solut.ad 3.principale. Valentia 4 p.disp.10.q.5.punct.3.*vbi de impotentia, *in fin. Manuel 1.to.sum.2. edit.c.235 concl.2.n.2. Vega 2.to.sum.c.34.casu 113. Vivald.candel.sacram.*vbi de matrim. *1.p.n.237.* Et ex Iurisperitis ante motum proprium, *Goffred sum.tit.De frig.& malef.n.5.& 6. ibi Hostiens.§. Quæ impotentia n.7.vers. Quidam autem dicunt. Ioan.Andr.c.2.in fin.de frigid. & ibi Anton.nu.6.Abbas n.5.Alex. de Neuo n.5. Præpos.n.4. Idem Anton.c.fin.n 8.eod.t.& ibi idem Præpos.n.6.& c.Tanta, n.7.qui filii sint legit.idem Anton.c.Laudabilem n.14.de frigid & ibi Alex.de Neuo n.15 casu 1. Archid.c. Hi qui, n.2.& 3.32.q.7.& ibi Bellamer n.1. Barth Socin.l.Sed est quæsitum, n.2.limit.2.ff de liber.& postum. Ioan.de Friburgo sum. cõfess.l.4.t.16.q 12. Roman singular 634. Anton.de Rosellis tract. de legitim.l 1.t.de causa materiali legitimat.n.31.* (habetur to. 8.tract.p.2.) *Supplem.sum.Pisanæ, verb.Impedimentum, impedim.15.n.15. Rosella ibi, impedim.15.n.16. Bolognetus l.1.nu.51.ff. soluto matrim. Montalu.l.2.fin.t.8 p.4. Greg.Lopez l.6.verb.Castrado, t.2.p.4. Costanus tract.de sponsalib.tit. De his qui nuptias contrahere nõ possunt n.72. Alex.Carrer.de sponsal.l.5.c.16.* (habetur vterque tom.9.tractat.) *Plaza de delictis, l.1.c.24.nu. 5. Spino speculo testament.glos.15.principali, n.99. Franc.Marcus decis.677. Parlam.Delphin.n.6.* & post motum proprium Sixti V. *Gutier q.canon.in 2.edit.l.1.c.16.n.vlt* retractãs sent. quam in prima editione tenuerat, antequam motus proprius ille in lucem ederetur.

18 Non tamen approbo quod tradit *Enriquez lib.12.de matrim.c.8.n.1 in cõment.lit.R.* nempe, si daretur aliquis Eunuchus verum semen emittens, eum nõ esse iure naturæ inhabilem ad matrimonium, sed motu proprio Sixti V. esse matrimonij incapacem. Sed hoc non approbo: quod Sixtus V. in eo motu proprio nil nouum statuerit, sed sõlum ius antiquum & naturale declararit, vt cõstat ex illis verbis: *Auctoritate nostra declares.* Item quia nõ sola matrimonia in posterũ contrahenda irrirauit, sed etiam iam contracta: quod Pontificem efficere non posse constat, si valida fuerant. Quare mens Pontificis fuit declarare attento omni iure matrim. Eunuchorum esse irritum, ac eos semper fuisse matrimonij incapaces: vtpote qui verũ semen emittere non possunt. At admissa hypothesi impossibili, vt daretur quispiam rarus Eunuchus veri seminis emittendi compos, is non excluderetur iure antiquo à matrimonio, ac subinde nec eo motu proprio, qui nil denuo statuit, sed solum ius antiquum declarat. Quare Auctores n.15 relati verum dixere, asserentes Eunuchos, qui seminare possunt, esse aptos ad matrimonium: si quod supponunt, esset verum. At cùm id sit impossibile, iure optimo Sixtus V. in vniuersum matrimonia Eunuchorum vtroque testiculo carentium irrita esse declarauit.

Secundò infertur, quid censendum sit de matrimonio 19
senum. Nam eos validè contrahere nõ posse, suadere videtur, quod eorum semen sit sterile, & non prolificum. Vt ex *Aristot. Galeno, & Albert.Magno* affert *Tiraquel.l.6.connub. glos.1 p.6 n.19.* Item quia *lex Papia Poppea* interdixit viris sexagenariis, ac feminis quinquagenariis nuptias. Verùm certissimum est apud omnes, vsuque Ecclesiæ id comprobat, solã senectutem non obstare valori matrimonij. Quare legem illam Papiam tamquam iniquam primus omnium abrogauit Claudius Cæsar, (vt auctores sunt *Sueton.in eius vita, c.13. & Alexand.ab Alexand.l.4.dierum genial cap.22.*) & eum secutus est *Iustinianus l penult.C.de nuptiis.* Deinde id probatur ex *D.August.de bono vidui.cap.8.*& refertur *c.Nuptiarum, 27.q.1.* vbi agens de nuptiarum bono, ait in quibusdam esse humanitatis solatium. Vbi *gloss. verb.In quibusdam*, explicat, in senibus. Idem probatur ex *l. Sed est quæsitum, 6.ff.de liber.& postum.* ibi: *Quoniã nec ætas impedimento est.* Præterea, quia etsi senes destituantur propinqua, & expedita generandi facultate: est enim in eis veluti suspensum exercitium potentiæ generandi, possunt tamen habere perfectum actum coniugalem, vereque intra vas seminare. Quod ad matrimonii firmitatem sufficit. Tandẽ quia nullus est adeò senex, quin aliquando natura, vel saltem medicinæ arte adiutus possit ad coitum calere. Vt docẽt *Glos.d.c Nuptiarum, verb.In quibusdam*, & alios allegans *Tiraquel.proximè relatus.* Et ideo hoc docet *D.Tho.* quem cuncti sequuntur, *4.d.34.q.vnic.a.2.ad 3.*

Quare immeritò de sene decrepito id negauit *Portius* 20
Instit.de nupt.in princ.col.4.ad fi.vers.in fin.glos. & dubius mãsit *Ant.Gomez l.9.Taur.n 57.fin & Enriq l.12.de matrim.c.7. n.3.in cõment.lit.X:* dixit nõ esse improbabile. Sed dicendũ est, senes etiã decrepitos capaces esse matrimonii, si nullo alio impedimento præter senectutẽ laborent. Quod vsus Ecclesiæ nullos senes à matrim ineundo reiicientis comprobat. Idq; suadent rationes adductæ, nu.præced.maximè vltima. Et ita docent ex Theologis, *Nicolaus de Lyra 3. Reg.c.1.*in ea verba: *Quæramus domino nostro Regi adolescentulam. Maioris 4.d.34 qu.1.col.2 arg.1.contra 2.concluf. Emm.Sa sum.verb.Matrimonium*, vbi de impedimẽtis dirimentib. *in imped impotentiæ n.14 fiatim in princ. Enriquez d.c.12.n.3. Manuel in suis quæst. regular.to 1.q 13.a.1.* Et ex Iurisperitis, *Iason l 1.n.43.ff solut.matrim. Angel.l.Sed est quæsitum, n.1.ff.de liber. & postum. Lud.de Sardis de naturalib.liberis 2.p.ti de legitim. per verum matrim.q.1.n.3.* (habetur tom.8.tract.p.1.) *Brunel.de spons.concl 2.ampliat 4 n.21.vers.2 Costanus de spons.t.qui nuptias contrahere possunt n.64.* (habetur to.9.tract.) *Couar.4. decret.2.p.c.8.§.2 num.10.vers.9.Dueñas regul.350.limitat.1. Mantica de coniect.vlt vol.l.11 t.13. Andr.Gail l.2.practicar.observat.c.141.n 8 Rojas epitome succeff.c.2.n.21. Matien.libr.5.recop.t.8.l.10.glos.3.n.4. Barbosa l.1.p.1.n.94.ff solut.matrim.*

Vnde numquam ob senectutem deneganda est alicui 21
ab Ecclesia facultas ineundi matrimonii: nisi aliud impedimentum allegetur, & probetur. Constat ex dictis duplici n.præcedenti. Et tradit *Enriquez*, dicens ita vsum Ecclesiæ se habere, *l.12.de matrim.c 7.n.3.*

Atque hoc in femina quantumcumque vetula certius 22
est. Quia frigiditas coitum viri senis impediens, ipsi non obstat, vtpote quæ patiens est, & semen recipit: ad quod calor iuuenilis minimè desideratur. *Sylu.Matrimonium, 8. q.16 dicto 4.in fin. Ant.Cucus l.5.institut.maiorum t.12.n.262. Barbosa l.1.p.1.n.97.ff soluto matrim.*

23 Sed difficultas est,an quando vir senex est adeo exhaustus,vt omnino impotens sit ad copulam habendam,nec iudicio medicorum iuuari arte possit, sit capax matrim. ineundi? Quibusdam placet eum non esse incapacē. Nam semper habitu retinet intrinsecā seminandi intra vas potentiam,ac sectio per accidens impeditā. Ita videntur sentire *Anton.c.2.n.5.de frig.& malef. Iason l. Sed est quæsitum,n.1. notab.1.ff.de liber.& postum. Rolandus de lucro dotis q.103.n.17.* (habetur to.9.tractat.) aiunt enim senes valide posse matrim.inire: eo quod per accidens sint impotentes,ac impotentia accidentalis non dirimat matrimonium. Et sustinent expresse *Tabiena verb. Impedimentum, impedim.12.q. 3.n.4. Nauar.l.4.consil.in priori edit.tit.de sponsalib.cons.39.n.15. & 18.& in poster.t.de despons.impub. cons.4.n.15.& 18. Manuel 1.to sum.2.edit.c.235 concl.5.n.5. Vega 2.to sum.c.34.casu 61.*

24 At verissima sent. est,eum senem esse matrimonii incapacem. Quòd nil referat, siue à natura, siue ex accidenti impotentia perpetua consurgat, ac nulla arte restaurabilis,(vt n.13.probaui.) Cùm is non possit ad copulam vtpote sibi impossibilem obligari. Atque huius sent. videntur *Glossa c.2.fine,de frigid.& malef.& ibi Innoc.n.vn. Abbas n.5. Anchar.n.2. Alberic.in suo dictionar.lit.I.verb. Impedimentum,impedim.15. Montalu.l.2.ad fin tit.8.p.4.* dicunt enim ideo matrim. senum valere: quòd possint medicinæ beneficio adiuuari: vbi videntur supponere irritum esse, quando iuuari nequeunt. Atque in propriis terminis docent ex Iurisperitis *Gloss.l.Sed est quæsitum,6.verb. Nec ætas, ff de liberis & postum.* Additio ad *Glos.l.Sancimus,verb.Homines,C.de nuptiis. Hostiens.c.2.in fine,de frigid.& malef.& ibi Præpos.n.4. Alex.de Neuo n.4.* Astensis *2.p.sum.l.8 tit.26.a.vn.q.1. Rosella verb.Impedimentum,impedim.15 n.16.& ibi Supplem. Pisanæ impedim.15. n.3.* Angelus *verb.Matrimonium,3.impedim.16.n.2. Sylvester verbo,Matrimonium,8.q.16 dict.3. Greg.Lop.l.1 in fine,t.8.p.4. Zephalus cons.384.nu.48.vol.3. Gaeta c.* Ad limina *30.q.1.§.4.qu. 220.n.521.* Ant. *Cuc.l.5.institut.maiorum,t.12.n.257. Gutier.q. canon.l.1.c.16.n.13. Matienz. lib.5.recop.t.1.rubr.Gloss 1.n.193. Barbosa l.1.p.1.n.94.ff solut.matrim.* Et dicit esse probabile *Sylua nuptialis l.2.vers.Semi non est nubendum,n.7.* Et ex Theologis *Scotus 4.d.34.q.vn.in solut.ad 2.& ibi Ricardus a.2.q.1.ad 2. Abulens.3.Reg.c.2.q.25. Sotus 4.d.34 q.vn.a.1 col.pennl. Et ibi Borrilong q.vn.a.2 concl.3.& a.3.ad 2. Palacios ibi disp.1.col.13. Ouand.disp.vn propos.1 Ledesma 2.p.4.q.60.a.1.col.4.vers. Sed dices. Veracruz 1.p speculi,a.38.concl.6. Nicolaus de Nyssa sup.4. sent.tract.6 p.3.de matrim q.6.ad 1. Angles floribus 1.p.* vbi de matrim. *q.8.ar 1.dub.1.diffic.1.in 2.corollario quod infert ex 1. concl. Petr.de Ledes.de matrim.q.58.a.1.in dub.4.quod mouet circa solut.ad 4.dubii principalis,in fine. Viuald candel.Sacram.1.p.* vbi de matrim.*n.238. Lud.Lopez 2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.52.statim in princ.notab.1. Barthol.à Ledesma de matrim dub. 48 concl.3.* Atque idem dicendum esset,si senex ille posset quidem coire, non tamen seminare intra vas. Tunc enim irritum esset matrim. iuxta dicta n.7. Et ita docent *Sotus, Veracruz, Angles, Lud Lopez, Petrus de Ledesma, Viuald. Barth. à Ledesm.* Matienzo, *Barbosa eisdem locis.*

25 Tertiò infertur,quid dicendum sit de matrim.sterilium. Id enim non valere suadetur: quia sicut matrim. ordinatur ad copulam,ita ad prolis generationē: imò est potissimus finis prolis generatio. Cùm ergo impotentia ad copulā irritet matrimonium: à fortiori sterilitas,quæ impotentia est ad generandam prolem irritabit. Secundò,quia vbi nequit efficax voluntas finis inueniri,nequit etiā mediorum: cùm media sint propter finem. At in sterilibus nequit inueniri efficax voluntas generationis prolis,quæ est finis coniugii: vtpote quæ est illis impossibilis. Nō poterit igitur in eis reperiri efficax voluntas coniugii, quod est medium. At sine efficaci voluntate matrim. consistere non potest. Tertiò,quia *c.1.de frigid.& malef.* id videtur decidere,ibi: *Si mulier proclamauerit,dicens, Volo esse mater, volo filios procreare.* Et idem habetur *c.2.33.q.1.* Ex quibus textibus constat dissolui matrim. ratione impotentiæ viri,muliere clamante se velle esse matrem. Cùm ergo similiter clamare possit,idem allegans, viro existente sterili,dissoluetur eadem ratione matrim. Quartò, quia id videtur docere *D. Augustl.de bono coniug.c.5.* relatus *c.Solet,32.q 2.* vbi censere videtur non esse matrim. quando spes sobolis deficit. Et ideo hanc partem tenet *Felinus c.Cùm sit.nu. 15.vers. Demum scito,de foro compet.* vbi ait matrim. non esse, quando mulier natura ita sterilis est, vt deficiat spes concipiendi. Idem censuit *Iason cons 115.nu.1.vol.1.* dicens non esse propriè matrimon. vbi mulier sexagenaria illud init. Quòd vt verè & propriè dicatur matrimon. desideretur spes sobolis saltem in habitu & potentia. Conferre etiam videtur, quod tradunt *Præpos.c.Tanta n.7.ad finem, qui filii sint legit.& Barthol.Socinus l.Sed est quæsitum,n.2.ff.de liber.& postum.* vbi docent, quando matrix feminæ est destructa, non valere matrimonium. Sed hæc doctrina nil fauet huic sententiæ: intelligitur enim, quando nullatenus semen recipere potest.

His tamen non obstantibus,certissimum est sterilitatē 26
nil obesse valori matrimonii. Quòd Ecclesiæ vsus ita habeat,numquam enim auditum est,dissoluisse aliquod cōiugium ratione sterilitatis: imò passim admittit senes ad illud ineundum: cùm tamen eorum semen constet esse sterile (vt n.19.probaui.) Et inter parentes D.Ioannis Baptistæ constat verum fuisse matrim. Cùm tamen illa esset sterilis, *Luc.2.* Tandem,quia etsi id matrim.frustretur fine primario, qui est prolis generatio: consequitur tamen finem secundariū, nempe, satisfacere concupiscentiæ, vera copula habita. Quod ad eius valorē sufficit. Et ita sustinet *D.Thom.4.d.34.q.vn.a.2.ad 3.* receptus passim ab omnibus Theologis, & iuris pontificij professoribus, demptis paucis relatis n.præcedenti: quos optimè impugnat *Barbosa l. 1 p.1.n.98.ff solut.matrim.* Nec obstant arg.pro ipsis n.preced.adducta. Quia ad 1.neganda est consequ. Nam quando est impotentia ad copulam, neuter matrimonii finis reperiri potest. At quando est sola sterilitas, saluatur finis secundarius. Ad 2.dic,illam maximam esse veram, vbi est finis vnicus: secus vbi est duplex,& alter saltem reperitur, vt in sterilium matrimonio euenit. Ad 3.dic cum *D.Thoma 4.d.34.in expos.lit.Magistri,* & cum *D.Bonauent.in eadem expos.n.2.* sensum eorum verborum esse, Volo cognosci à viro: sanctos verò loqui iuxta muliebrem pudorem vtentes verbis modestis: & ideo non dicunt feminam petiisse coitum: id enim femineum pudorem dedecebat. Ad 4. dic eum textum apertè loqui, quando in pactum deducitur in matrimonii contractu, vt proles vitetur. Tunc enim irritum est matrim. illud vitiante conditione ipsius bonis contraria, *c.fin.de condit appos.*

Tandem infertur, quid dicendum sit de coniugio fe- 27
minæ non potentis parere absque manifesto mortis propriæ periculo: cùm tamen apta copulæ sit. Quidam sustinēt ea impotentia matrim. dirimi. Ducuntur primò, quòd mulier impotens ad reddendum debitum absque vitæ periculo, est incapax matrimonii. Et ideo *c.Fraternitatis, de frig & malef.* decernitur mulierem arctam, quæ sine vitæ periculo aptari nequit congressui virili, esse ineptam matrimonio: atque eam impotentiam censeri perpetuā. At femina non potens absque vitæ periculo parere, nequit absque eo reddere debitum,& cognosci à viro. Reddens enim exponitur periculo cōceptionis & partus. Secundò, quia cùm actus coniugalis sit propter prolē, si mulier sit proli habēdæ inepta absque vitæ periculo, erit matrimonii incapax: perinde ac si copulæ aptari non posset absque vitæ discrimine. Tertiò, quia non potest vti actu coniugali, siue perendo, siue reddendo, ob vitæ periculū. Ergo ad id obligari nequit: in quo essentia matrimonii consistit. Et ideo huius sent. fuit doctissimus *Victoria in suis prælectionib.* vt eum refert ac sequitur *Petr.de Ledesm.de matrim.q.58.a.1.in fine, Mart.à Ledesm.2.p.4.q.60.a.1.col.5.vers. Sed circa hæc est dubium. Barthol.à Ledesma de matrim. dub.48. concl.2. Manuel 1.to sum.2.edit.c.235.concl.6.nu.6. Vega 2.tom. sum.c.34.casu 109. Veracruz 1.p.Speculi,a.38.concl.8. Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr.glos.1.n.197.* & dicit probabile referēs aliquos neotericos *Enriquez l.12. de matrim.c.7.num.8. in com-*

*comment.lit.*R. limitantque *Petrus de Ledesma*, Manuel, *Vega ibid.* nisi alias constaret de illius feminæ sterilitate. Cùm enim tunc cessaret periculum, valeret matrimonium.

28 Sed quamuis hæc sent. sit satis probabilis, mihi probabilius est, matrim. illius feminæ fore validum. Ducor, quod matrimonii contractus essentialiter cõsistat in mutua obligatione ad copulam perfectã suapte natura aptã ad prolis generationem: nec refert, si accidentialiter nequeat sequi proles, vt in sterilibus constat. At hic reperitur obligatio, & traditio potestatis corporum ad copulã perfectã. Erit ergo matrimonium. Et confirm. quia esto id matrim. absque culpa iniri non posset, minimè inde colligitur id fore irritum. Quia satis est copulam suapte natura licitam esse: quamuis ex aliquo accidenti reddatur illicita, vt cõtingit in iis, qui voto castitatis obstricti sunt. Secundò, quia illa periculosi partus circumstantia non est perpetua. Senectutis enim tempore, quando iam mulier sterilis erit, cessabit. At impotentia, quæ non est perpetua, sed temporalis, minimè dirimit matrim. vt probaui nu. 2. Tandem, quia impotentia pariendi absque vitæ periculo, tamquam quid posterius ipsa matrim. essentia, illud vitiare nequit. Et ideo huius sententiæ videtur *Ioan. de Friburgo in sum. confeß. l. 4. t. 16. q.* 11. vbi ait quemcumque defectum patiatur mulier, dummodo possit debitum reddere, non dirimi matrim. Et tenent *Enriquez l. 12. de matrim c. 7. n. 8 fine Emm. Sa sum. verb. Matrim.* vbi de impedim. dirimentib. *in impedim. impotentiæ n. 14. vers. Quæ sine periculo.* Et in hanc sentent. magis inclinat *Ludou. Lopez 2. par. instruct.* vbi de matrim. *cap. 52. col. 5. vers. Præterea ambiguitatem.*

29 Similiter valeret matrim. si mulier potens sit ad reddendum debitum, etsi taliter affecta esset, vt certum esset fore, vt filios omnes mortuos pareret. Constat ex rationibus adductis n. præc. Et ita docent *Hostiens. sum. t. de frigid. & malefic.* § *Quæ impotentia, nu. 6. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, impedim. 15. Ioan. de Friburgo, n præced. allegat. Brunel. de sponsal. concl. 28. limit. 3. n. 18. fin. Henricus cap. Fraternitatis n. 5. de frigid. & malef. Astens. 2. p. sum. l. 8 t. 27. ar. vnico, q. 1. Franciscus Marcus decis. Delphinali 677. n. 16.*

30 Ad arg. n. 27. proposita resp. Ad 1. dic id periculum esse temporale, vt n. 28. explicui. Adde esse remotũ: non enim sequitur ex ipso actu cõiugali, in cuius obligatione essentia matrimonij consistit: nec id periculum subeundũ est, vt actus coniugalis sit possibilis, in quo casu decidit textus *eo. c. Fraternitatis*, esse impotentiam perpetuam dirimentẽ matrim. sed sequitur id periculum ex partu, qui incertus est, ac posterior quam matrimonij essentia. Ad 2. neganda est consequentia. Quamuis enim matrim. sit propter prolem, at de essentia eius non est obligatio ad prolẽ, sed ad actum coniugalẽ, vnde quamdiu hic possibilis est, nullo vitæ periculo præmisso, vt coniuges apti reddantur ad illum, valet matrim. Ad tertium dic, esto illicitus esset tunc actus coniugalis, (de quo dicemus disp. 102. nu. 10. & 11.) non inde sequi matrimonium fore irritum. Quia vt matrimonium valeat, satis est actum coniugalem ex se esse licitum, quamuis ex aliquo accidenti illicitus reddatur. Adde, temporaliter fore illicitum, nempe, tempore iuuentutis, in quo subest concipiendi spes.

DISPVTATIO XCIII.

An impotentia naturalis perpetua, non absoluta erga omnes, sed respectiua erga mulierem aliquantulum arctam, aut virginem, dirimat respectu illius matrim. & quando censeatur perpetua?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones discutiuntur, n. 1.
An detur aliqua impotentia naturalis respectiua, dirimens matrim. respectu solius certæ personæ? Refertur opinio, n. 2.
Si quis sit impotens tantum respectu alicuius, non valebit cum illa matrim. secus cum aliis, n. 3.
An valeat matrimonium, quando vir nequit ob membri magnitudinem aut grossitiem cognoscere feminam, n. 4.
Datur impotentia naturalis respectu vnius irritans matrim. & non respectu aliorum, n. 5.
Satisfit argumentis, n. 6.
Post n. 6. inuenies alia summaria.

DIsp. præsens triplici quæst. absoluenda est. Prima est, 1
an detur impotentia naturalis respectiua dirimens. Secunda, quando censeatur perpetua, siue consurgat ex parte viri, siue ex parte arctitudinis, aut virginitatis feminæ? Tertia, quando femina teneatur medicamina aut incisionem pati, vt apta reddatur congressui virili?

QVÆSTIO I. An detur aliqua impotentia naturalis 2
respectiua, ac perpetua, dirimens matrim. respectu vnius tantum, aut alterius feminæ? Quidam negant. Ducuntur primò, ex *c.* 2. 33 *q.* 1. ibi: *Nam si huic non poterit concordare naturaliter, quomodo alteri conueniet?* Secundò, quia *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* definitur matrim. dissoluto eo quod vir non possit vas feminæ penetrare, si postmodum ea alteri nubat, & ab eo cognoscatur, instaurandum esse prius matrim. Ac Ecclesia insufficienter iudicaret, si esset aliqua impotentia respectiua dirimens matrim. Posset enim fieri, vt prior vir sit impotens respectu illius feminæ, ad quam cognoscendam posterior vir potens fuit. Tertio, quia *c. Laudabilem, eod. tit.* decernitur, virum separatum à muliere, quod triennio cohabitationis trãsacto iurarit se non potuisse cum ea consummare, cogendũ esse ad eam redire, & tamquam periurij reum puniendum, si feminã aliam cognoscat. At erronea esset decisio, si esset possibilis impotentia respectiua dirimens. Nõ enim ex sequenti copula cum alia concluditur prius matrimon. fuisse validum, neque illum reum esse periurii. Cùm possit allegare se fuisse impotentem respectu illius. Tandem, quia censetur impotentia temporalis, nec dirimens matrimonium, quando per artem absque vitæ periculo potest illi subueniri, *cap. Fraternitatis, de frigid. & malef.* At huiusmodi est hæc impotentia: quando quispiam inuenitur potens ad corruptam, non autem ad virginem. Ideo huius sentent. videntur apertè *D. Thom. 4. d. 34. q. vn. a. 2. ad 5. & ibi D. Bonau. a. 2. q. 2. ad vlt. Astensis 2. p. sum. l. 8. tit. 29. ar. vn. q. 1. Turrecr. 33. q. 1. in sum. a. 1. n. 9. Syluest. verb. Matrimonium, 6. q. 1. vers. Quælibet perpetua, Ledesma 2. p. 4. q. 60. ar. 1. col. 6 vers. Circa illud autem. Viguerius l. institut. c. 16. § 7. vers. 9. impedim.* 11. vbi aiunt non posse esse perpetuum impedimentum naturale in viro respectu vnius personæ, quin sit respectu omnium. At impedimentum, quod non est perpetuum, non dirimit. Et in propriis terminis eam docent *Innoc. d. c. Fraternitatis, n. 1. & ibi Alex. de Neuo* § *Quamuis, n. 17. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 12. q. 5. n. 6. Armilla verb. Matrimonium, n. 50. Sotus 4. d. 34. q. vn. a. 2. col. 6. vers. Sed ais. Petrus de Ledesma de matrim. q. 58. a. 1. dub. 5 quod mouet circa solut. ad 5. dub. principal. Barthol. à Ledesma de matrim. dubio 48. fine, Hier. Llamas 3. p. methodi curat. c. 8. §. 13.*

Hac in re dubitari nequit, quin si re vera detur impedi- 3
mentum naturale perpetuum respectu vnius, & non respectu alterius feminæ, vndecumq; id consurgat, dirimat matrim. respectu illius feminæ solius, erga quã est impotentia. Cõstat, quia *c. fin. 33 q. 1.* conceditur impotenti ob maleficium, vt dissoluto priori matrim. ad aliud transeat: atque proinde prius matrim. ob impotentiam illã respectiuam accidentalẽ irritum fuit. Si ergo impotentia non naturalis, sed ex accidenti extrinseco maleficij consurgẽs dirimit matrimonium, respectu illius personæ, ad quã est: à fortiori dirimet impotentia naturalis respectiua, si ea daretur. Secundò id probat *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* Vt id ponderabo, n. 5. Tertiò, quia sic se habet absolutũ & totale impedimentum respectu matrimonij absoluti, sicut respectiuum & particulare, respectu particularis. Sicut ergo illud dirimit omnem matrimonij contractũ, ita hoc dirimet peculiarem. Quartò, quia matrim. respicit in diuiduam personam, & cum illa debet iniri. Si ergo respectu illius inueniretur impotentia vndequaque

consurgens, cui nullatenus ope aliqua medicinæ subueniri posset, respectu illius dirimeret matrim. non autem respectu aliarum, si cum aliis non esset ea impotentia. Quia respectu illius priuatæ personæ non posset esse obligatio ad copulam, vtpote quæ respectu illius est impossibilis: at potest esse obligatio cum aliis, cũ quibus est possibilis. Atque ita fatentur *Martin. de Ledes. & Viguerius pro cõtraria sent. n. præced allegati.* Ac disp. præced. nu. 13. retuli ex sent. D. Thomæ, & aliorum, abominationem mulieris dirimere matrim. quando respectu illius impedit perpetuo coitum: quamuis ea impotentia sit respectiua.

4 Hinc deducitur, quando propter membri virilis excessum femina non potest cognosci, nec arte aliqua huic impedimento succurri potest, esse irritum matrim. cum illa: quamuis non sit tale cum aliis, erga quas excessus ille mẽbri copulam non impedit. Constat ex dictis n. præc. Atque ita docẽt *Ricard. 4 d. 34. a. 2. q. 2. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 15. n. 5. & ibi Supplem. Pisanæ, imped. 15. nu. 5 Sylvest. verb. Matrimonium, 8. qu. 16. dicto 3. Brunel. de sponsalibus, concl. 28. n. 2. Gaeta c. Ad limina, 30. q. 1. § 4 q. 224. n. 527. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. glos. 1. n. 197.* Quare minus bene aliqui Pontificem in hoc euentu consulendum esse dicũt, quasi res sit dubia. Hi sunt *Hostiensis sum. t. de frigid. & malefic. col. vlt. num. 15. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedim. imped. 15. Ioan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 21. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 26. a. vn. q. 4. D. Antonin p. 3. tit. 1. c. 12. § 1. fine. Frãc. Marcus decis. Delphin. 673. n. 2.* Similiter quando ob membri virilis grossitiem impeditur copula cum certa femina, nec id impedimentum potest medicinis auferri, impedietur ac irritabitur matrimonium cum illa, respectu cuius est impedimentum. Et ita docent *Hostiensis ibid. n. 16. Astensis q. 5. Rosella num. 6. Ricardus, Matienzo eisdem locis. Greg. Lopez l. 17. verb. En miembros, t. 2. p. 4.*

5 Difficultas autem eo pertinet, an detur impotentia naturalis perpetua respectiua: nam DD. n. 2. allegati negant. At quamuis id sit probabile, mihi tamen probabilius est, eam dari posse. Ducor, quia stat mulierem tam arctã naturaliter esse & virũ ita pinguem, vt illius membrum penetrare nequeat vas feminæ ita arctæ: cum tamen vir ille aliis feminis non ita arctis idoneus sit: ac illa femina non sit inepta aliis viris non ita pinguibus. Item stat naturaliter quempiam virum ita debilis virtutis esse, vt feminam virginem penetrare nequeat, cum tamen possit corruptã: vel ita calidum esse, vt statim ac congredi conatur, semẽ effundat, & ita virginem cognoscere non possit: at posset corruptam, respectu cuius nullus conatus exigitur ad vas penetrandum. Nec hæc semper arte medicinæ auferri posse docet experientia. Secundò fortius probat hãc partem textus in *c. Fraternitatis, de frig. & malefic.* vbi separato matrim. quod vir mulierem arctam cognoscere non posset, atque illa alij nubente, qui ipsam corrupit, non decidit absolutè prius matrim. instaurandum esse, sed quãdo posterior vir similis est priori (vt nu. 12. explicabimus) inde cõiectura sumpta sicut potuit posterior, ita potuisse priorem: atque ita non fuisse impotentiam respectiuam perpetuam ibi: *Cùm pateat ex post facto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cuius simili commiscetur.* Supponit ergo textus non restaurandum esse, si prior vir debilior erat, atque ita posteriori dissimilis: atque adeo esse impotentiam naturalẽ respectiuam perpetuam, quæ dirimat matrim. respectu certæ feminæ. Idem constat ex eodem textu, in fine, vbi Pontifex ait ex præmissis in eo textu decidi quæstionem hanc, An mulier quæ viro, cui nupsit, adeo arcta est, vt ab eo deflorari nequeat, & alii nubens reddita est apta priori per posterioris concubitum, sit reddenda priori? vbi *Glossa, verb. Debeat*, ait Pontificem sentire non reddendã, quando viro priori nõ poterat reddi apta per artem medicinæ absque vitæ periculo. Ergo iam conceditur impotentia respectiua perpetuo dirimens. Et ideo huius sent. sunt *Glossa eo c. Fraternitatis, verb. Simili, & verb. Debeat, Abb. ibi n. 19. & 20. Goffredus sum. t. de frigid. & malefic. n. vlt. Albericus in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Ioan. de Friburgo sum. confess. l. 4. tit. 16. q. 9. Monald. summa, tract. de matr.* vbi de impotentia, *ti. de impossibilitate coeundi quid sit, & quot eius species? Brunel. de sponsalib. concl. 28. limitat. 6. nu. 25. Sylvest. verb. Matrimonium, 8. qu. 16. dict. 3. fine, & dicto 4. & 6. Rosella verb. Diuortium, n. 3. & verb. Impedimentum, impedim. 15 nu. 15. & ibi Supplem. Pisanæ, impedim. 15. nu. 10. & 14. & verb. Diuortium, n. 3. Turrec. 33. q. 1. in sum a. 3. n. 15. concl. 3. & 5. Lex reg. 3. tit. 8. p. 4. & ibi Montaluus, verb. Diuortio. Gregor. Lopez ibi verb. Del segundo, & l. 17. fin. t. 2. p. 4. Ant. Cuc l. 5. institut. maior. t. 12. n. 262. Matienzo lib. 5. recop t. 1. rubr glos. 1. n. 194. 197. Barbosa l. 1. p. 1. n. 95 ff. solut. matrim. Hugolin de matrim. c. 19. n. 1.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 34. q. vn col. penult. in breuioris pag. volum. & ibi Durand. q. 2. n. 8. fin. Ricard. a 2. q. 2. Palud q. 2. art. 2. concl. 2. n. 13. & concl. 3. n. 14. & a. 1. concl. 4. n. 10. & a. 3. concl. 2. n. 17. Maioris q. 1. ad fin Supplem. Gabr. q. vn. a. 2. corol. 3. quod infert ex 1 propos. Basolis q. vn. a. 1. Nicol. de Orbellis q. vn. Borrilong. q. vn. a. 2. concl. 2. Carthusian. q. 2. fine, Sotus q. vn. a. 2. col. 6. vers. Verumtamen Palacios disp. 1. col. 7. & 8. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 12. § 1. Nicol. de Nijsa super 4. sentent. tract. 6. de matrimon p. 3. q. 6. concl. 1. Veracruz 1. p speculi, a. 38. concl. 5. Valentia 4 p. disp. 10. q 5 punct. 3.* vbi de impotentia, *vers. Et huiusmodi impotentia. Philiarc. de offic sacerdotis tom. 1 p. 2. l. 2. c. 10. Enriquez l. 12. de matrim. c. 7. n. 4. & 9. eod. n. 9. in cõment. lit. P.* & melius *lit. Q. Emman. Sa sum. verb. Matrimonium,* vbi de impedim. diriment. *in impedim. impotentiæ, n. 14. vers. Quæ simpliciter.*

Ad arg. nu. 2. proposita resp. Ad 1. dic textum intelligi, 6
quando feminæ alicui concordare non potest vir naturaliter, id est, naturali frigiditate impediente, vt explicant ibi *Glossa verb. Naturaliter, & ibi Turrecr. paulo post principium, verb. Requisiuisti.* Secus quando vir non est frigidus, sed ob membri debilitatem, excessum, aut grossitiem non est aptus alicui feminæ: tunc enim fieri potest, vt aliis aptus sit. Ad 2. dic, non decidi ibi absolutè reddendam priori viro, sed quando vterque similis est. Ad 3. dic, cum textũ procedere quando allegata est frigiditas viri, (vt constat ex initio textus) tunc enim non potest esse impotentia respectiua. Cum frigidus sit prorsus impotens. Ad vltimum negandum est ei impotentiæ posse semper subueniri.

SVMMARIVM.

Traditur regula ad dignoscendum quando censeatur impotentia perpetua, n. 7.

An impotentia ablata per miraculum valeat matrim. prius initũ? n. 8.

Quid, si auferri nequeat absque peccato, n. 9.

Quid, si femina aptari nequeat viro, absque copula cum altero, n. 10.

An eo ipso quod comperitur feminam potuisse cognosci à viro potentiori, vel existimetur posse cognosci, præsumat ius potuisse à priori, ac iudicet prius matrim fuisse validum? Refertur opinio, n. 11.

Proponitur sent. Auctoris: & declaratur an sit præsumptio iuris & de iure, vt femina vni cognoscibilis, aut arcta, sit talis omnibus, n. 12.

Quid, si non sit notabilis disparitas inter vtrumque virum, n. 13.

An in dubio an sit cognoscibilis à priori viro, sicut fuit à posteriori, censeatur prius matrimonium validum, & ita restauretur, n. 14.

An valeat matrimon. quando impotentia potest medicinis aut incisione reparari absque corporis periculo: & coniux ea experiri renuit: & quando id est dubium an possit? n. 15.

Quid intelligatur nomine corporalis periculi? Refertur duplex opinio, n. 16. 17.

Proponitur sententia Auctoris, n. 18.

Quid, si absque mortis periculo subueniri possit impotentia: at breui duratura est potentia? n. 19.

An valeat matrim. si femina arcta, cui iudicio medicorum nequit absque periculo succurri, patiatur incisionem, nec moriatur, ac constet nulli vitæ discrimini eam expositam esse: ac teneatur vir eum euentum expectare, n. 20.

Quid, si dissolutum sit matrimonium, quod iudicarunt medici feminam non posse absque vitæ discrimine parere, & postea parit, n. 21.

An feminam fauore matrimonij patientem incisionem, ac læsam manentem, teneatur vir alere, si iudicetur id irritum, n. 22.

An matrimonium ante incisionem initum valeat, iudicantibus medicis posse arctitudinem per incisionem absque periculo tolli, n. 23.

An quando impotentia viri ex sola femina virginitate consurgit, censeatur impotentia perpetua, ac dirimatur matrim. respectu virginis, quamuis arte medicinæ possit iuuari viri imbecillitas, n. 24.

Quid si iuuari nequeat, sed opus sit medicamenta feminæ applicari, aut claustrum incidi? Refertur opinio, n. 25.

Proponitur sententia Auctoris, n. 26.

An eo ipso quod vir impotens ad virginem, potest ad corruptam, præsumatur

natur fore vt longo vsu sit potens ad virginem: & iudicetur validum matrim. cum virgine? Refertur quædam sententia, n. 27. Proponitur sent. Auctoris: & explicatur quid præsumatur in dubio, 28. An possit tunc vir claustra virginis instrumẽto aliquo ligneo, aut ferreo reserare: atque si id tentet, sit femina in loco tuto constituenda? n. 29 Post n. 29 inuenies cætera summaria, quæ desiderantur.

7 QVÆSTIO II. Quando impotentia censeatur perpetua, siue cõsurgat ex parte viri, siue ex arctitudine aut virginitate feminæ, ita vt respectu illius, ad quam est, dirimat matrimonium? Difficultas huius quæstionis pendet ex intellectu *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* vbi textus loquẽs de femina arcta, quæ à viro, cui nupserat, cognosci nequibat, tradit regulam generalem ad dignoscendũ, quando impotentia censeatur perpetua, ac ob id matrim. dirimat, ibi: *Nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentũ illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum, per opus humanũ absque corporali periculo poterat remoueri.* Ex quo textu vniuersi DD. colligunt, eam impotentiam censeri perpetuam, quæ nulla arte humana absque corporali periculo remoueri valet. Quare concludunt vniuersi, si solo miraculo auferri possit, esse perpetuam: & similiter si possit per opus humanum, non tamen absque corporis periculo: at esse temporalem, quando naturaliter sine eo periculo auferri potest.

8 Hinc deducitur, matrim. initũ cum ita impotenti viro, aut cum muliere sic arcta, vt illi defectui absque miraculo subueniri non possit, esse tamquam irritum dissoluendum, etsi ante dissolutionem cessarit iam per miraculum impotentia illa. Quod natura ac valor matrimonij ex miraculo non pendeat: ac iam verificetur, impedimẽtum id perpetuum fuisse, vtpote quod absque miraculo cessare non poterat: & proinde matrim. ea impotentia durante contractum fuit irritum, nec cõualescere potest, nisi, vbi cessauit impotentia, denuo ineatur. Et ita docent *Henricus c. Fraternitatis, n. 12. de frigid. Sotus 4. d. 34. q. vn. a. 2. col. 7. immediatè ante vers. Sed quid si. Angles florib. 1. p.* vbi de matrim. *q. 8. a. 1. dub. 7. Lud Lopez 2. p. instructorij.* vbi de matrim. *c. 52. col. 5. vers. Ex quo secundo. Petrus de Ledes. de matrim. q. 58. art. 2. paulo ante 1. dub. Cañedo sum. sacram.* vbi de matrim. *c. 5. n. 34.* Sed obiicies, quando maleficium non potest amoueri nisi per orationes ac Ecclesiæ exorcismos, non censeri perpetuum, nec irritari matrim. Vt constat ex *cap. fin. 33 q. 1.* & fatentur omnes. Cùm tamen tunc non cesset absque diuino miraculo. Dic cum *Soto 4. d. 34. q. vn. a. 3. col. 6. vers. Vnum autem*, non quidquid supernaturaliter diuinaque virtute efficitur, censendum esse miraculum: sed id, quod insueto fit modo. Vt remissio peccatorum per sacramenta efficitur sola virtute supernaturali: at quia vsitato fit modo, vacat miraculo.

9 Secundo deducitur censeri impedimentum perpetuũ, ac proinde dirimi coniugium ratione illius, quando nequit auferri per opus humanum absque peccato. Cum enim id solum dicamur posse, quod licite possumus præstare; impedimentum, quod sine peccato auferri minime valet, dicitur impossibile ablatu, ac perpetuũ. Quod textus *c. Fraternitatis de frigid.* decidens esse impedimentum temporale, quod per opus humanũ auferri potest: intelligitur de opere humano licito. Atque ita docent *Durand. 4. d. 34. q. 2. n. 8. Palud ibi q. 2. a. 2. concl. 2. nu. 13. Supplem. Gabr q. vn. a. 2. corol. 5. quod infert ex 3. propos. Sot. q. vn. a. 2. col. 7. vers. Sed quid si. Palacios ibi disp. 1. col. 2. D. Antonin. 3. p. t. 1. cap. 12. §. 1. Ledesm. 2 p. 4. q. 60. a. 1. col. 6. versic. Sed hæsitabis. Petr. de Ledes. de matrim. q. 58. a. 1. paulo post princ. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 235. concl. 3. n. 3. Enriquez l. 12. de matrim. c. 7. n. 4. & n. 9. & c. 8. n. 2. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedim. dirim. in impedim. impotentiæ, *n. 14. vers. Impotẽtia est. Valentia 4. p. disp. 10. q. 5. puncto 3.* vbi de impotentia. *statim in princ. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 52. col. 6. vers. Adde denique.* Et ex Iurisperitis *Reiner 2. p. sum. tit. de matrim. c. 27. Ioan. de Friburg. in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 24. Turrecr. 33. q. 1. in sum. a. 3. n. 15. concl. 3. Sylvest. verb. Diuortium, q. 19. & verb. Matrimoniũ, 8. q. 16. dicto 6. Nauarr. sum. c. 22. nu. 59. Gregor. Lop. l. 3. verb. Del segundo t. 8. p. 4.* Atque idem docent D. *Thom.* & alij Theologi ac Iurisperiti, quos disp. seq. nu. 9. referam, qui ob id censent maleficium censeri perpetuum, ac sufficiens ad dirimendũ coniugium, quando solo alio maleficio auferri potest: quod is auferendi modus illicitus sit.

Tertiò deducitur, quid dicendũ sit de femina arcta, quæ 10
viro minimè frigido nupsit, & ab eo cognosci nequit: at per coitum alterius viri potentioris potest ei aptari aut iã aptata est. Et quidem si constaret per vsum cuiuscumque temporis prioris viri, aut arte medicinæ absque corporis periculo nõ posse aptari, concordant omnes n. præc. allegati, ac statim pro vtraque sententia referendi, id matrim. esse irritũ. Quod sit vere inepta illi viro, à quo immediate cognosci non potest, cum non possit absque culpa lethali fornicationis ei reddi apta per coitum cum alio.

Difficultas autem eo pertinet, an eo ipso quod facti ex- 11
perientia comperitur, eam feminam arctam potuisse ab alio viro cognosci, vel matronæ peritæ iudicant posse à viro potentiori, præsumat ius potuisse quoque cognosci à priori illo viro, qui nec frigiditate, nec maleficio laborabat: ac proinde iudicet matrim. cum illo initum esse validum? Quibusdam placet id præsumi, ac proinde matrim. esse validum, & si sic dissolutum fuerit, restaurandũ esse. Ducuntur, quod cognoscibilis vni, præsumatur omnibus non frigidis nec maleficiatis cognoscibilis: atque arcta vni, præsumatur omnibus arcta. Quare præsumit ius potuisse quoque à priori illo viro per longioris tẽporis vsum cognosci, ac id impedimentum non esse perpetuum. Idque probant ex *c. Fraternitatis, de frigid. & malefic.* ibi: *Cum pateat ex post facto quod ipsa cognoscibilis erat illi, cuius simili cõmiscetur.* Quare similitudinẽ hanc in eo constituunt, quod vterque esset vir, nec frigiditate, nec maleficio affectus. Secundo, quia hæc præsumptio videtur iuris & de iure, contra quam nulla admittitur probatio. Cùm textus *eo c. Fraternitatis, vers. Quamuis igitur*, ex eo solo quod ab alio viro cognoscitur ea femina arcta, præsumens esse à priori viro cognoscibilem, statuat illi reddendam: ac prius matrim. semel iam Ecclesiæ sententia dissolutum instaurandum? Tertiò, quia vniuersi super eo textu scribentes inde colligunt, feminam vni cognoscibilem, vnive arctam, præsumi talem omnibus. Tandem, quia si femina illa retam molli, ac est membrum virile alterius viri, potuit aperiri, ac apta reddi congressui prioris viri: cur id non poterit instrumento ligneo aut ferreo, quæ duriora sunt, absque vitæ periculo fieri? At impedimentum, quod sic auferri potest, nec est perpetuum, nec matrim. dirimit. Iuxta regulam relatam n. 7. ex *d. c. Fraternitatis.* Et ideo hãc sent. sustinent *Innoc. eo c. Fraternitatis, n. 1. 2. 3. & 7. Hostiensis ibi, n. 7. & duplici seq. & n. penult. super verb. Redire. Ioan. Andreas, nu. 14. 26. & 29. Antonin. n. 22. & 25. Cardin. n. 5. vers. Oppono in eodem vers. Anchar. n. 10. notabil. 14. & n. 16. vers. Secundo quæro. Præpos. n. 18. vers. in fine Glossæ, & n. 20. in fine, Henricus n. 12. & duplici seq. Alex. de Neuo* dicens esse communem. *ibi. §. Quãuis, n. 17. Sotus 4. d. 34. q. vn. a. 2. col. 7. vers. Sed quid si: & col. 6. vers. Sed ais. Idem Hostiens. sum. tit. de frigid. in fine.*

Cæterum multo verius est, non ex eo quod potuit 12
ab alio cognosci, præsumptionem esse concludentem potuisse quoque à priori viro: & ita non inde concludi validum fuisse prius matrim. sed inspiciendum esse, an vterque vir similis sit ætate, robore, ac membro virili: & si similes sint, præsumi potuisse quoque cognosci à priori viro: & proinde id coniugium validum: secus si dissimiles sint: quia prior vir erat senex, vel debilis, vel alium defectum in virili membro patiebatur: posterior autem iuuenis, vel robustior, vel eo defectu membri virilis carebat. Probatur ex *c. Fraternitatis, de frigid.* vbi non vacat mysterio, nõ dixisse textum absolute, cognoscibilem à posteriori viro, esse quoque à priori: sed quando posterior vir est priori similis, ibi: *Cuius simili commiscetur.* Quæ verba nõ possunt accipi de sola similitudine in natura humana: id enim manifestum erat: sed de similitudine instrumenti generationis, ac ætatis, roborisque. Hæc namque præsumptionem generant, vt sicut cognosci potuit à posterio-

ri, cognoſci quoque à priori potuerit. Et confirmatur, quia quamuis ab vno cognita præſumatur omnibus cognoſcibilis, & arcta vni, omnibus arcta: at hæc præſumptio non eſt iuris & de iure, ſed iuris tantum, ac proinde recipit probationem in contrarium ob vtriuſque viri diſſimilitudinem. Vt optimè docent *Abbas dict. c. Fraternitatis, n. 7 & ibi Præpoſ. nu. 6. Alexand. de Neuo ibi, §. Quamuis, n. 3. Aſſenſis 2. p ſum. l. 8. t. 37. a. 2 paulo poſt princ. Enriquez lib. 12 de matrim. c. 7. n. 9.* Nec obſtant argumenta contraria propoſita num. præced. Quoniam ad 1. 2. & 3. conſtat ex proxime dictis, textus enim non abſolute dixit cognoſcibilem vni, eſſe & alteri cognoſcibilem, ſed quando vterque eſt ſimilis. Ad quartum dic, diſparem eſſe rationem, quod apertio facta membro virili eſt connaturalis vaſi fœmineo, atque ab eo appetitur, at ligno vel ferro eſt cõtra naturam, ac omnino violenta: & ideo nil mirum, ſi ex hac periculum corporis timeatur, quod ex illa non imminet. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent ex Iuriſperitis, *Abbas antiquus d. c. Fraternitatis, n. 2. & 3. & ibi Gloſſa verb. Simili, & verb. Debeat, alter Abbas num. 9 Hoſtienſ. ſum. t. de frigid & malef. §. Qualiter & quando, n. 13 fin. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l. 4. t. 16. q. 5. Aſtenſ. 2. p ſum. l. 8. t. 27. art. vn. q. 2. Monald. ſum.* vbi de matrim. *tit de impoßibilitate coeundi, quid ſit. Albericus in ſuo dictionar lit. I. verb. Impedimentum impedim 15 Goffred. ſum. t. de frigid. num. vlt. Brunel. de ſponſalib. concl. 28. limitat. 6 n. 25. Turrecr. 33. qu. 1. in ſum a. 3. n. 15. Angelus verb. Matrimonium, 3. impedim. 16. n. 4. Roſella verb. Impedimentum, impedim. 15. n. 11. & verb. Diuortium, n. 3.* vbi *Supplem. Piſana, n. 3. & verb. Impedimentum, impedim. 15. n. 12. Syluester verb. Diuortium, q. 19. nu. 22. & verb. Matrimonium, 8. q. 16. dict. 4. lex reg. 3. t. 3. p. 4. & ibi Montalu. verb. Diuortio. Gregor. Lopez l. 17. verb. En miembros, t. 2. p. 4. Antonius Cucus l. 5 inſtitut. maiorum, t. 12. n. 263. Gaeta c. Ad limina, 30 q. 1. §. 4. q. 222. nu. 525. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſ. 1 nu. 197. Lancelot. inſtit. iuris canon l. 2 t. de diuortiis § Si quis tamen, verb. Redire.* Et ex Theologis, *Ricard. 4 diſt. 34. a. 2. q. 2. & ibi Durand. q 2. n. 8. Paludan. quæſt. 2 a. 2. concl. 3 n. 14. Supplement. Gabr. q. vn. a. 2. corol. 3. & 4. quæ infert ex 3 propoſ. Borrilong q. vn a. 2. poſt 2. concluſ. Palacios diſp. 1. col. 8. D. Antonin. 3 p. t 1. c. 12. § 1. ad fin. Angles floribus, 1. p.* vbi de matrim. *quæſt. 8. a. 1. dub. 6. Enriquez l. 12. de matrim. c. 7. n. 9. Vega 2. tom ſum. c. 34 caſu 107.* Et hoc idem ſupponunt alij DD. iure optimo aſſerentes non reſtaurari prius matrimonium ratione arctitudinis feminæ diſſolutum, quãdo per concubitum proprij prioris viri nequit reddi apta copulæ cum illo, quamuis per concubitum cum altero aptata ſit. Hi ſunt *Durandus, Paludan. D. Antonin. Rainerius, Ioan. de Friburgo, Syluest. Martin. de Ledeſma, Turrecr. Gregor. Lopez, vbi eos n 8 retuli. Palacios 4. diſt. 34. diſp. 1. ad fin. Veracruz 1. p. ſpeculi, a. 38. concl. 5. Barboſa l 1 p. 1. n. 95. ff. ſolut. matrim.*

13 Hoc autem intelligendum eſt, quando eſt notabilis diſſimilitudo inter vtrumque virum. Cum enim præſumptio iuris ſit, vt femina, quæ vni non eſt arcta, ſed ab eo cognoſci poteſt, nulli ſit arcta, ſed ab omnibus cognoſcibilis: (vt n. præced. dixi) oportet, vt hæc præſumptio elidatur, notabilem differentiam inter vtrumque virum repetiri. Sic *Durandus, lex reg. Enriquez n praced allegati.*

14 Quare dum hæc differentia non conſtat, ſed res eſt dubia, ſtandum eſt ea iuris præſumptione, vt præſumatur potuiſſe eam feminam à priori viro cognoſci, ac proinde eius matrim. ſit validum, & inſtauretur, ſi iam diſſolutum erat. Quia in hoc dubio potiores ſunt prioris viri partes, vtpote, qui iuris præſumptionem pro ſe habet. Huius ſententiæ ſunt *Abbas & Matienzo nu. 12. allegati, & Roſella verb. Diuortium n. 3.* vbi aiunt ſi non conſtet de diſcrimine inter vtrumque virum, præſumi feminam potuiſſe cognoſci à priori viro. Et melius *Angelus & Enriquez eod. nu. 12. relati.* vbi aiunt oportere aperte conſtare de diſſimilitudine, ne præſumatur prius matrim. validum, ac reſtaurandum ſit. Et in propriis terminis dubij tradunt *Syluester verb. Matrimonium, 8. q. 16 dicto 4. & verb. Diuortium, q. 19. n. 22.* vbi *Supplem. Piſana, n. 3.* Addunt que *Roſella, Supplem. Piſana, & Syluest.* (ac bene) id verum eſſe quamuis maritus prior, iis nuptiis diſſolutis, iam ad alias migraſſet. Imo & *Hoſtienſ. Ioan. Andr. Anchar.* pro contraria ſent. n. 11. relati fatentur, vbi euidenter diſſimilitudo hæc appareret, non præſumi validum prius matrim. Quando autem conſtat notabilis, inter vtrumque virum diſſimilitudo, non eſt femina priori viro reddenda, quamuis ſit dubium, an per vſum illius potuerit quoque reddi apta. Quod ſit contra illum præſumptio. Ita *Palud. 4. diſt. 34. q. 2. a. 2. fine.*

Quartò deducitur, ſi iudicio medicorum impedimentum impotentiæ medicabile ſit abſque corporali periculo, quamuis femina renuat inciſionem, aut medicamenta neceſſaria, quibus apta reddatur viro, firmũ eſſe matrim. 15
Quod eius firmitas ac valor minimè ex feminæ voluntate pendeant: ſed ex ipſa rei natura, iuxta quam impedimentum illud temporale eſt, vtpote quod poteſt per artem abſque corporis periculo tolli. Deinde, quia ſi femina poſtea pœnitentia ducta acceptaret medicamina, ſeu inciſionem, & iis apta redderetur priori viro, id matrim. eſſet validum, cum impotentia ſit temporalis, & tamen non eſt denuo contractum. Ergo antea erat validum. Et ita docent *Paludan. 4. diſt. 34. q. 2. a. 2. concl. 2. n. 13. D. Antonin. 3 p. tit. 1. c. 12. §. 1. Turrecr. 33. q. 1. in ſum a. 3. nu. 15. concl. 1. Sotus 4. diſt. 34. q. vn. a. 2. col. 6. verſ. Sed ais. Angles floribus, 1. p.* vbi de matrim *q. 8. a. 1. dub. 9 fine. Gaeta cap. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 229. n. 532. Lud. Lopez 2 p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 52. col. 5. paulo ante verſ. Ex quo ſecundo, Petrus de Ledeſma de matrim. qu. 58. a. 1. dub. 5. quod mouet circa ſolut. ad 5. dubii principalis.* Qui bene addit hoc eſſe verum, quamuis femina renueret inciſionem, eo quod ad illam ſuſtinendam minimè teneatur. Cùm enim adhuc poſſit abſque periculo auferri, erit temporale, ac ſubinde non irritabitur matrim. Quod ſi medici dubitent, an immineat mortis periculum ex inciſione illa, tunc ſubeſſe mortis periculum iudicatur. Sicut medicis iudicantibus an cibus aliquis lethalis ſit, peccaret mortaliter eo vtens, vtpote, qui vere periculo mortis expoſitus eſt. Et ideo dubius an res aliqua ſit culpa mortalis, nec illam vitans, delinquit mortaliter. Quia vero rei mortalis periculo exponitur. Similiter ergo quando dubitatur de periculo mortis ex inciſione, verè nequit femina inciſionem illam pati, quin mortis periculo ſubdatur: ac ſubinde id impedimentum auferri non poterit abſque mortis diſcrimine. Et ſic matrim. erit nullum.

Difficultas autem eſt, quid nomine corporalis periculi 16
intelligatur, dum *c. Fraternitatis de frigid.* deciditur eſſe impedimentum temporale, quod abſque corporali periculo auferri poteſt? Quidam cenſent intelligi mortẽ ipſam, & ideo ſi impedimentum tolli revera poſſit ſuperſtite perſona, etiam cum mortis periculo, non irritari matrim. Quare exiſtimant in quocumque euentu, & cuiuis vitæ periculo expoſita fuerit mulier patiens inciſionẽ, ſi mortem euadat, validum fuiſſe prius matrim. & id inſtaurandum, quamuis prior vir aut femina illa ad aliud tranſierit. Quod verè id impedimentum non fuerit perpetuum, experientia detegente potuiſſe abſque morte reparari. Ita ſuſtinent *Innoc. c. Fraternitatis, in n. 1. 2. 3. 7. de frigid. & malef. & ibi Ioan. Andr. n. 26. Anton. n. 22 & 33. Anchar. n. 16. q. 2. Cardin n. 5. verſ. Oppono in eod. verſ. Præpoſ. n. 18. verſ. in fine gloſſæ. & n. 20 fine Alexan. de Neuo* dicens eſſe communem ſent. § *Quamuis, n. 17. Brunel. de ſponſal concl. 28. ampliat. 4. n. 19 ſtatim in princ. Ant. de Roſellis de legitim l. 1. t. de cauſa materiali legitimationis, n. 36.* (habetur tom. 8. tract. p. 2.) qui limitat, quando ſperatur tolli breui etiam cum eo periculo.

Aliis placet nomine huius corporalis periculi intelligi 17
periculum probabile vitæ, aut grauis morbi. Quod text. *c. Fraternitatis, verſ. Quamuis igitur, de frigid.* ſolius corporalis periculi meminerit: cuius nomine non ſolum vitæ periculum, ſed quodcumque graue, quale eſt grauis morbi, comprehendi poteſt. Sic videtur ſentire *Supplem. Gabrielis 4. diſt. 34. q. vn. a. 1. notab. 6.* vbi ait cenſeri perpetuum impedimentum, quando tolli non poſſet abſque notabili corporis læſione. Et *Enriquez l. 12. de matrim. c. 7. nu. 6.* dicens,

cens, quando tolli nequit absque periculo grauis ac diuturni morbi. Et aperte tenet *Vega to.2.sum.c.34.casu 111.* vbi ait reputari perpetuum impedimentum, cui subueniri non potest absque grauissimo morbi incommodo, ac si non posset absque mortis periculo. Atque fauêt huic sententiæ DD. aliqui dicentes irritari matrim. ratione impedimenti, quod nequit tolli sine graui periculo: eo quod id perpetuum censeatur. Nam grauis morbi periculum vere dicitur graue periculũ. Hi sunt ex Theologis *Ricard. 4.d.34.a.2.q.2.& ibi Palud.q.2 a.2.concl.2.n.13. Maioris q.1.col. 2.concl.4. Celaia q.1 ad 3. D. Antonin.3 p.t.1.c.12.§.1. Petrus de Soto lect.5.de matrim pag.2 vers. His autẽ proximũ. Valentia 4.p. disp.10.q.5.punct.3.* vbi de impotentia, *statim in princ. Emm. Sa sum. verb. Matrimonium*, vbi de impedim. dirim. *in impedimento impotentiæ.n.14.vers. Impotentia est.* Et ex Iurisperitis, *Glossa d. c Fraternitatis, verb. Corporali, de frigid & ibi Henricus n.12. Host sum. eod. tit.§. Quæ impotentia, n.3. Ioan. Andr. tractatu de matrim. n.16. Alberic. in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimẽtum, impedim.15. Rolandus de lucro dotis, q.104.n.4 & 5. Sylvest. verb. Matrimonium, 8.q.16.dict.4. Rosella verb. Impedimentum, impedim.15.n.11. & ibi Supplem. Pisanæ impedim.15. in n.10. & 12. Lex reg.2.t.8.p.4. & ibi Greg. Lopez verb. Grande,* Montal *l.1. verb. Flaqueza tit.8 p.4.* Gaeta *cap. Ad limina, 30.qu.1.§.4.qu. 229.n.532. Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr.glossa 1.n.197.*

18 At quãuis hæc sent. sit probabilis, mihi probabilius est, solius mortis periculum intelligi in *eo cap. Fraternitatis*, nomine corporalis periculi. Ducor, quod idemmet textus *c. Fraternitatis, vers. Per hæc autem*, se explicuit, appellãs mortis periculum, quod paulo antea in *vers. Quamuis*, appellarat corporale periculũ ibi: *Nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodo leuis, sed forte tam grauis, vt ex ea mortis periculũ timeatur.* Et ita docent *Card. eo c. Fraternitatis, n.5. vers. Nota casum, in fine, Angelus verb. Matrimonium, 3. impedim.16 n.2. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 12. quæst.1.n.2. Caualcan. 2.p. decis.18.n.4.* Et ex Theologis, *Sotus 4.d.34. quæst. vn. a.2.col.7. vers. Dubium autem. Et ibi Palacios disp.1.col.5. Angles floribus 1.p.* vbi de matr. *q.8.a.1.dub.1.difficult.1.concl.3. & in coroll.2. quod ex illa infert. Ouandus 4.d.34. disp. vnica, corol.4. quod infert ex 5.propos. Barth. à Ledes. de matrim. dub.48. concl.2. Graffis 1.p. decis. l.2.c.85.n.22. Manuel 1.to. sum. in 2.edit.c.235. concl.1.nu.1. ad fin. Lud. Lopez 2.p. instruct.c.* 52. vbi de matrim *col.6. vers. Porro prædictarum q. Cañedo sum. Sacram. c.5. de matrim. n.32.* Et credo hanc sent. non differre moraliter loquendo à præcedenti. Quoties enim grauis morbus timetur, subest moraliter periculum mortis.

19 Quod autẽ hactenus diximus ex *d.c. Fraternitatis*, cẽseri impedimentum tẽporale, quod medicabile est absq; vitæ discrimine, limitandũ est, si potẽtia illa ope medicinæ restituta est duratura, non superueniẽti breui alio perpetuo impedimento. Secus est, si breui temporis spatio duratura est, arbitrio iudicis limitando: ac postea ex eademmet causa primæua adeo arcta reuerteretur femina, vt commisceri nõ posset absq; mortis periculo. Tunc enim perinde matrim. non valeret, ac si immedicabile esset impedimentum. Quia non dicitur cessare impedimentũ, quãdo non durat. Sicut non dicitur medicum stetisse cõuentis medendi infirmo, ac restituendi in pristinam sanitatẽ, quando hac breui durante, redit ex eadẽ causa morbus. Vt tradit *glossa* recepta à *Bartolo* & aliis scribẽtibus, *l. Maritus, 61. ad finem ff locat.* Sic *Caualcan. 2.p. decisione 18.n.4.*

20 Hinc deducitur, quando impotentiæ non potest subueniri absque vitæ periculo, quamuis mulier velit id periculum subire vt apta reddatur viro, nõ teneri virũ id expectare, sed posse matrimonij dissolutionem petere, atq; ad alias transire nuptias. Quia tunc verificatur id impedimentũ perpetuum esse, vtpote quod cessare nequit absque vitæ periculo. Sic *Enriquez l.12 de matrim. c.7.n.6. Petr. de Ledes. de matrim. q.59. a.1 col penult. in dubio quod mouet circa solut. ad 5.* Qui addit si suscepto medicamine habilis efficiatur femina, prius matrim. fuisse absque dubio validum. Cùm impedimentũ cessarit absq; miraculo & periculo corporali. Et rectè quidẽ dicit, si experientia ipsa docuerit nulli corporali periculo eam fuisse expositã, ac medicos deceptos esse. Si enim constet reuera mortis periculum subiisse, quãuis illud incolumis euaserit, fuit irritum matrimonium: & vtrique coniugi liberum erit ad alias nuptias transire: vel priores denuo ratificare. Quia tunc ex ipsa experientia constat, impedimentum non potuisse absque vitæ periculo auferri: ac proinde verum fuisse iudicium Ecclesiæ ex medicorum attestatione iudicantis illud perpetuum, & ob id dissoluentis matrim. Et hoc tenent *Astensis 2.p sum. l.8 t.27 a.vn.q.2 Enriquez eod.c.7.n.6.* Et omnes Auctores, quos n.23. referam.

Et iuxta hæc intelligendum est, quod tradunt *Veracruz* 21
1.p speculi a 38. concl.8 & Matienzo lib 5. recop t.1. rubr. glossa 1.n.197. fine, nimirum dissoluto matrim. eo quod medici iudicarunt non posse feminam absque vitæ periculo parere: (secutus est enim iudex sententiam probabilẽ, quam retuli disp. præced n.27. dicentem ex hac impotentia dirimi matrimon.) si postea pariat, instaurandum esse prius matrim. Sed vt hoc verum sit, intelligendum est iuxta dicta num. præced. quando experientia comprobauit eam absque periculo peculiari, quod medici iudicarunt, peperisse. Secus si id periculum reuera adfuerit, quamuis femina incolumis euaserit. Vt ibi probaui.

Sed dubitabis, an eam feminam, quæ in fauorem ma- 22
trimonij eam incisionem periculosam experta est, & læsa ac immedicabilis mansit, dissoluiturq; matrim. teneatur vir ille alere? *Enriquez l.12. de matrim. c.7.n.6.* affirmat. Idque probat ex *c. Requisiuisti, 33.q.1.* quod nil probat. Et ex *c. Quod proposuisti, 32.q.7.* iunct. *Glos.* Sed nec textus nec *Glossa* id probant. Quippe textus ait: *Non tamen ei subsidii opem subtrahat.* Et *Glossa verb Opem*, explicat, id est, dotem acceptam ratione matrimonij illi reddat: eo quod illud tamquam irritum declaratum cesset. Et ideo quamuis magna æquitate innitatur, vt vir huiusmodi feminæ in sui fauorem perpessæ incisionem alimenta ministret, nullam tamen obligationis rationem inuenio. Quapropter illam non imponendam viro censeo.

Ex dictis etiam infertur, qualiter intelligendũ sit, quod 23
multi & non pœnitendi Auctores asseuerant, nimirum, matrim. initum cum femina, quæ per solã incisionem potest reddi apta congressui virili, esse irritum, si ante incisionem ineatur, quare vt facta incisione incipiat valere, desiderari nouum consensum, aut saltẽ perseuerantiã in priori. Hi sunt *Alberic. in suo diction lit I. verb Impedimentum, impedim.15. Astens. 2.p. sum. l.8 t.27 a.vn.q 5. Ioan. de Friburgo in sum. confess. l.4.t.16.q.8. Monald. sum.* vbi de matrim. *tit. de impossibilitate coeundi quid sit, col.3. vers. Item pone Rosella verb. Impedimentum, impedim.15.nu.14. & ibi Supplem. Pisanæ, impedim.15.n.13. Tabiena ibi impedim.12.q.6.n.7. Sylvest. Matrimonium, 8.q.16.dict.4. Armilla verb. Matrimonium, n.51.* Sed hæc doctrina ita generaliter intellecta est omnino à veritate aliena, & contra textum *c. Fraternitatis, de frigid.* Si enim incisio illa iudicio medicorũ poterat fieri absq; vitæ periculo, impedimentum non erat perpetuũ, & valebat matrim. iuxta illius textus decisionẽ. Et ideo eã reprobat *Supplementum Gabrielis 4.d.34.q.vnica, a.2. corollario 1. quod infert ex 3.propos.* Et *idemmet Astensis eod. a.vn.q.4.* fatetur valide contrahi ante incisionem, quãdo per eam absque mortis periculo potest femina reddi apta copulæ. Quare vt ea doctrina vera sit, intelligenda est iuxta à nobis tradita n. 20. quando incisio periculosa erat, nec experientia docuit dicto periculo carere. Tunc enim cum à principio non valuerit matrim. indiger nouo consensu, vel in pristino perseuerantia, vt vel sic ex tunc valere incipiat.

Sed adhuc disputandum superest, an consurgẽte impe- 24
dimento, non ex peculiari feminæ arctitudine, præ cæteris feminis, sed ex sola virginitate: quia, nempe, vir ita debilis est, aut senex, vt virgineum vas penetrare nequeat, cum posset corruptæ, censeatur impedimentum perpetuum respectu virginis: ita vt matrim. cum illa initum dissoluendum sit? Contingit enim teste *Alber. Magno 4.d.34. post solut. ad argum. in fine*, quospiam debilis caloris esse, qui

sufficiat ad membrum erigendum,&ad primum impetũ, ac cito remittitur & euaporatur: quare hi possent corruptam cognoscere, in quo coitu non est resistentia aliqua ob vasis feminei clausuram;non autem virginem, prædicta clausura resistente:nam antequam illa superetur, extinguitur debilis ille calor,ac membrum soluitur.Et quidem quando ope medicinæ iuuari posset illa viri imbecillitas, vt virginem cognoscere posset, manifestum est valere matrimonium. Quod impedimentum sit temporale,& absque aliqua virginis læsione reparabile.

25 At difficultas est,quando imbecillitati viri nulla ratione consuli potest, sed opus est apertione claustri virginei, instrumento aliquo aut medicamine applicato? Nec disputamus hic an teneatur virgo id pati. Quia hoc pertinet ad 3.q.à nu.30.disputandam. Nec inde pendet huius quæst.resolutio.Quãuis enim nec teneatur nec velit pati, si iudicamus id impedimentum esse temporale, valebit matr.(vt diximus n.15.)Ratio autem dubitandi est, quod cum nullum peculiare impedimentum sit ex parte feminæ, sed sola naturalis virginitas cæteris virginibus cõmunis, nulla ratio postulat, vt ipsi incisio aut medicamina adhibenda sint,vt apta reddatur,atque inde valor matrimonij pendeat. Quod vtique consentaneum esset rationi,quãdo impedimentũ se teneret ex parte feminę,quod præ cæteris arcta sit. At cum in hoc euentu impedimentũ se teneat omnino ex parte viri,soli viro medendum videtur.Medicina enim nõ sano, sed ægro instituta est. Quod si nulla medicinæ arte remediũ viro adhiberi possit, censebitur impedimentum perpetuum, ac proinde iudicabitur ineptus ad virginẽ,&dissoluetur matrim.cum illa initum. Præterea,quia textus *c.Fraternitatis,de frig.& malefic.* decidens esse impedimentum temporale, quando ope medicinæ feminæ subueniri potest, nec dirimi matrim. expresse loquitur quando vitium feminã afficit,quod prę cæteris arcta sit:& in toto eo textu nulla fit mentio,quando femina nullo arctitudinis vitio laborat, sed sola naturali obseratione virginea. Nec DD. iuris Pontificij huius casus meminere, cum tamen frequens sit. Quod non leuiter indicat textus,ac doctores supponere, nullam tunc feminę medicinam adhibendam esse,ex qua valor matrimonij pendeat: sed totum hoc negotium in viri impedimentum esse refundendum.Et ita hanc partem tenere videtur *Gaeta repet.c. Ad limina*, 32.*q*.1.§.4.*qu*.125.*n*.528. nam ea quæstione mota,an impotens ad virginem, potens tamen ad corruptam,validè ducat virginem?refert sent.D. Thomæ dicentis posse medicinæ arte claustra virginis reserari:& ipse subdit hęc:Sed aliter videtur velle Palud. vt dixi *q*.222. *vbi n*.525.ait, qui nequit ad virginem accedere, bene tamen ad corruptam, cum sola corrupta posse contrahere.Verum *Palud*.illi non fauet. Solum enim vult (vt ex ipso & alijs referam nu.28.) impotentem ad virginem non posse valide eam ducere in vxorem,bene tamen corruptam,si ad eam potens sit. Quod & nos fatebimur nu. 28. Sed adhuc stat difficultas, an censeatur perpetuo impotens ad virginem, quando arte medica potest virgo reddi apta Et ideo*Sylvest*.qui(vt n.28.referam)amplectitur eandem Paludani doctrinam, censet non esse impedimentum perpetuum dirimens matrimonium cum virgine, quando medicamine virgini adhibito potest aptari:vt ex ipso referam n.sequenti.

26 Sed proculdubio tenendum est,si ope medicinæ,absq; mortis periculo possit subueniri feminæ virgini, vt apta reddatur congressui illius viri imbecillis, validum esse matrimonium.Quia textus *d.c.Fraternitatis*, eam regulam generalem tradidit, ad dignoscendum an impedimẽtum perpetuum sit,ac dirimens matrim.quando per opus humanum absque corporis periculo tolli nequit. Et quãuis textus loquatur de femina arcta, id non efficit, quasi ad solam arctam restringẽs dispositionem:sed quia satisfacit quæstioni propositæ, quæ de sola muliere fuit. Atque ita dum tradit regulam,generaliter loquitur,non restringens ad arctam,sed ex ea generali regula descendit ad decidendum casum specialẽ quæsitum de arcta. Vt constat ex illis verbis: *Nos tamen perspicaciter attendentes quod impedimentum illud non erat perpetuum quod præter diuinum miraculũ, per opus humanum absque corporali periculo potuit remoueri.* Et confirm.quia si vir senex aut debilis coire nequeat,nisi opere medicinæ adiutus, fatentur omnes id impedimentũ temporale esse, nec dirimere matrim. Quod possit illi subueniri absque corporis periculo. Cùm tamẽ textus ille *c.Fraternitatis*,ex quo hoc arg deducitur,de sola femina arcta verba faciat.Ergo necessario fatendum est,regulam in eo textu traditam esse generalem: nec restringi ad peculiarem mulieris arctæ casum. Nec quidquam refert vitium tunc non se tenere ex parte feminæ,sed ex parte imbecillitatis viri. Matrimonij enim valor minimè respicit ex parte cuius se teneat impedimentum:æquè enim irritũ est,ex parte alterutrius se teneat,si perpetuum sit:& validum,si sit temporale. Quare licèt femina tunc ex natura sua medicamine non indigeat,vtpote quæ nullo morbo laboret:at eo per accidens indiget, nimirum,ratione matrimonii initi,cuius valor pendet ex cognitione,an id viri impedimentum erga virginem temporale sit an perpetuum. Quæ cognitio haberi nequit, nisi sciatur an medicamine vtrique coniugi adhibito auferri valeat. Et per hoc soluuntur rationes sententiæ contrariæ. Quare hanc sent. tuentur ex Theologis *D.Th.4. d.34. q.vn.a.2.ad 5. Et ibi Albert Magn a.4.post solut. ad argum.in fine,Sotus q.vn.a.2. col.6.vers.Sed ais. Palacios ibi disp.1.col.7.Celaia q.1.in solut.ad 3.D. Antonin.3.p.t.1 c.12.§ 1.Ledesm.2.p.4.q.60.a.1.col.4.vers. Sed tunc oritur. Viguer.l.institut.c.16.§ 7.vers.9.imped.u. Angles florib.1.p.*vbi de matrim *q*.8.*a*.1.*post dub.9 difficul.2.Lud. Lopez 2.p.instruct.*vbi de matrim.*c.52.col.5.vers.Ex quo secũdò. Petrus de Ledes.de matrim. q.58 a.1.col.penult.in dub quod mouet circa solutionem ad 5. Barth.à Ledes.de matrim.dub.48.fine, Vega 2.tom.sum.c.34.casu*109.*Cañedo sum.Sacrament.*vbi de matrim.*c.5.n.33 Hieron.Llamas methodo curat.3.p.c.8.§.13.*Et ex Iurisperitis, *Alberic.in suo dictionar.lit I. verb.Impedimentum,impedim.15.Ioan de Friburgo in sum.confess.l.4.t.16.q.22. Astensis 2.p sum.l.8.t 26.a.vn.q.1.Turrecr.33.q.1. in sum.a.2.n. 12.Rosella verb.Impedimentum,imped.15.n.7 & ibi Supplem.Pisanæ,impedim.15.n.6. Sylvester v.Matrimoninm,8.q.16.dict.3. Armilla verb.Matrimonium,n.50.Tabiena verb.Impedimentum, imped.12.q.5.n.6.Gregor.Lopez l.2.verb.Maestrias,t.8.p.4. Anton.Cuc.l.5. institut.maiorum,t.12.n.261.*

Verùm adhuc supereſt discutiendum,an eo ipso quòd 27
vir ad virginem impotens valet corruptæ cõmisceri, præsumatur eum fore potentem ad virginem, & ita matrim. nullatenus dissoluendum sit,quod cum virgine initũ est? Hoc procedit supposito non interesse maleficiũ aliquod: id enim communiter est respectu vnius(vt disp.seq.dicemus,vbi & trademus signa ad illud cognoscendũ.)Atque id supponere videntur *D.Thom. D.Antonin. Albericus, Astens. Turrecr. Rosella, Supplem. Pisanæ,Tabiena, Armilla, Greg.Lopez, Viguerius,Lud.Lopez,Vega n.præced.allegati*: dicũt enim quãdo vir nequit virginem deflorare, cùm tamen potens sit erga corruptam,posse medicinis claustrum virginis aperiri,aptumq; reddi congressui illius viri. Quare supponunt semper id matrim.firmum esse,quòd semper ope medica ei impedimento subueniri possit: & ita fieri non posse, vt quis aptus sit ad validè ducẽdam corruptam, ineptus autem ad virginem. Atque id apertius supponit *Albert. Magnus ibid.allegatus*, ait enim posse digitis aperiri tũc virginis claustrum. Et adhuc clarius id censent *Sotus, Petr de Ledes. Barth.à Ledesma,Lud.Lopez,Vega, Cañedo ibidem relati*:aiunt enim quando sola virginitas obstat, viro potente accedere ad corruptam, non censeri impotentiam perpetuam, sed posse arte auferri,ac valere matrimonium.

Sed quamuis maxima tunc præsumptio sit fore vt me- 28
dicaminibus adhibitis vtrique,sit vir ille potens ad virginem,atque ita valeat matrim.cum illa:non tamen est ita cõcludens,quin oppositũ euenire possit.Et pro hac parte sunt expresè *Palud.4.d.34.q.2.a.1 n.10. concl.4.Et ibi Supplem.Gabriel.q.vn.a.2.corol.3.quod infert ex 1.propos.D. Anton. 3.p.t.*

3.p.t.1.c.12.Sylvester verb.Matrimonium,8.q.16.dict.6.vbi dicunt viro impotenti ad virginem, potenti verò ad corruptam,concedendam esse facultatem ducendæ corruptæ, non autem virginis.Et sic clarè sentiunt posse dari impotentiam perpetuam respectu virginis,quæ cũ illa matrim. dissoluat:stante potestate cognoscendę,ac validè ducendæ corruptæ. At fateor maximam tunc præsumptionem stare pro viri potentia ad virginem.Quia constat tunc eũ non esse frigidum, & subinde esse potentem naturaliter: nec maleficiatum (vt supponimus:) nec præsumitur impotentia respectiua: cùm præter naturam aut saltem rara sit,quando ex maleficio non consurgit. Quare in dubio id impedimentum censebitur temporale & medicabile, ac non dissoluetur matrim. Et hoc est quod volunt Auctores n.præc.relati,& in simili diximus n.14. At si vir hic ad virginem impotens, non probat se potentem ad corruptam,succumbet,ac dissoluetur matrim. Quia in dubio impotens ad vnam præsumitur talis ad omnes. Sicut n.12. diximus feminam cognoscibilem vni,aut vni arctã, talem erga omnes præsumi. Qualiter autem potentia ad corruptas probanda sit:dicemus n.35.fine.

29 Tandem dubitabis,an integrũ sit huic viro impotenti ad virginẽ, potenti autem ad corruptam, propria auctoritate instrumento aliquo ligneo aut ferreo ad id apto, digitisve, clausura huiusmodi virginis à se ductæ reserare, vt vel sic consummare possit matrimonium?Id esse licitũ clarè sentire videntur *D.Thom.Ioan.de Friburgo, Astens.Tabiena relati n.*26.nam verba *D.Thom.* quæ cęteri trãscribunt, sunt hæc: *Si non posset implere carnalem actum cum virgine, & possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento posset clausura pudoris frangere, & ei coniungi.* Quod idem clarius docere videtur *Albert.Magnus eod.n.*26 *relatus*,dicens posse virũ digitis aperire viam.At credo id non sentire D.Thomam,nec eius sequaces, non enim absolutè dixere posse virũ,sed prudenter addidere,medicinaliter, quasi dicant iuxta medicorum præscriptum.Quod innuunt *Albericus, Turrecrem.D.Antonin.Rosella,Supplementum Pisanæ, Greg.Lop. Martinus à Ledesma,Viguerius eodem nu.*26.*allegati*,dum allegato pro se D.Thoma,his verbis vtuntur:*Possent tunc medicinaliter aliquo instrumento clausura aperiri.* Nec explicant à quo, quasi supponentes id consultis medicis faciendum iuxta medicinæ leges.Et id solum velle *D.Thomam* clarius indicat *Ant.Cucus lib.*5.*institut.maiorum,tit.*12.*n.*261.vbi D. Thoma pro se allegato ait posse clausura aliquo instrumẽto ex arte medica reserari.Nec ratio,cui innititur D.Thoma aliud probat:quæ est hæc:Sic reserare clausura non est contra naturam, cùm non delectationis, sed medicinæ adhibendæ gratia fiat.Quæ ratio solùm probat id ex se licere: non autem posse à viro propria auctoritate fieri. Et id non posse,clarè sentiunt *Hostiens.cap fin.n.*10.*super verb. Continuum,de frigid & malef & ibi Ioan Andreas n.*9.*Anton.n.*10.*Anchar.ad finem Præpos.n.*4.*verf.Dehinc quærit.Alexan.de Neuo n.*19 *Brunel de sponsalibus,concl.*28.*limit.*5.*nu.*22.dicentes quoties suspicio est fore vt vir instrumento aliquo defloret vxorem, confugiendum esse ad remedium traditũ *c.Cùm locum,de sponsal.* quod est, vt mulier à viro separetur, ac in loco tuto constituatur, dum impotentiæ lis decidi-
tur. Si enim id liceret viro propria auctoritate facere, iniusta esset separatio à viro nil iniustum faciente,sed iure suo vtenti. Adde etiam peritiam medicorum desiderari ad iudicandum an in illo medio sit timor magni damni vxoris:& an suauioribus medicamentis id possit fieri: & an potius obstet maleficium. Quæ omnia maturè priùs expendenda sunt, quam ad medium adeò rigidum perueniatur: & quando ad illud deueniendum est, chirurgi peritia desideratur,vt iuxta artis præscriptum fiat. Quare existimo id non licere viro propria auctoritate efficere:& si probabilis timor sit fore vt id intentet,separandam mulierem,ac in loco tuto constituendam,(vt docent Auctores proximè allegati) donec lis decidatur,aut plena securitas detur. Sicut quando ratione sæuitiæ fit separatio, iuxta *c.Literas,in fine,de restit.spol.*

SVMMARIVM.

*An femina nupta & arcta teneantur incisionem necessariam, vt viro aptentur,pati?Refertur duplex sententia,n.*30. & 31.

*Proponitur sententia Auctoris,n.*32.

*Quid,vbi sola virginitas obstat?Refertur opinio,n.*33.

*Explicatur sententia Auctoris,n.*34.

*Quid,si non constet de potentia viri ad corruptas:& qualiter ea probarì possit.n.*35. *Et ibi,quàm cautè iudices præcipere debeant hanc incisionem.*

*An virgine vel arcta renuente incisionem qua potest apta reddi viro, liceat illius vsus coniugi,n.*36.

*An matrim.separato ratione frigiditatis,aut arctitudinis,absoluta,vel respectiua,sit vtriq; coniugi interdicendus trãsitus ad aliud matrim. Et an peccet potens transiens absq; Ecclesiæ licentia, & valeat,n.*37.

*Quid,si facta incisione,aut restituta femina priori marito, eo quod à simili cognita sit,adhuc non possit ab eo cognosci? Remissiuè,n.*38.

QVÆSTIO vltima. An femina nupta,cuius arctitudini iudicant medici posse per incisionem absq; mortis periculo subueniri,vt reddatur apta viro,teneatur illã pati? In duplici euentu potest quæstio hæc disputari.Prior est, quando mulier naturaliter est præ cæteris arcta. Posterior,quando arcta non est,sed solùm naturale virgineum signaculum congressui virili obstat. Et quidem in priori euentu, *Glossa c.Fraternitatis, verb.Corporali,de frigid.& malef.Greg.Lopez l.*2.*verb.Grande,t.*8.*p.*4. *Caualcanus decis.*18.*n.*4.*Lancelot.institut.iuris Canonici,libr.*2.*tit. Quæ matrimonium impedire possunt.*§ *Item frigiditas,verb.Ope medicorum*, dicunt leue periculum debere mulierem arctam pati: atque ita videntur à contrario sensu sentire,non teneri pati graue. 30

Alij in altero extremo sunt,ac strictè loquuntur, dicũt enim teneri pati incisionem,vbi non imminet periculum graue mortis. Sic *Palacios* 4 *dist.*34.*disp.*1.*colum.penult.vers. Quintò respondebis.& ibi Ouandus disp.vn.coroll.*4.*quod infert ex* 5.*propos.* addens dũmodo non timeatur perpetuũ aliquod corporale incommodum. *Angles florib.*1.*p.* vbi de matrim. *q.*8.*a.*1.*dub.*1.*difficult.*1.*coroll.*2.*quod infert ex* 3.*concl.* Et fauet *Supplementum Gabr.*4.*dist.*34.*q.vn.a.*1.*notab.*6.dicens teneri pati incisionem,dummodo enormis non sit. Et tenet etiam *Cañedo sum.Sacram.* vbi de matrim.*c.*5.*in Glossa n.*32. 31

Sed placet media via, nimirum,teneri pati incisionem illam cum molestia, & graui dolore & cauterio faciendã, at grauissimum morbi incommodum non teneri perpeti. Ratio prioris partis est, quod id necessarium sit ad ius copulæ,quod in verum maritum transtulit: & ne cogatur vir innoxius fine matrimonij fructu vitam cœlibem perpetuo ducere. Præterea,quia in eas angustias se coniecit mulier sua culpa: debuisset enim sibi prospicere ante nuptias. Posterior pars sic probatur,quia nõ videtur mulier cum tanta iactura obligari ad debitum coniugale: ex qua obligatione consurgere debet ius viri ad cogendam feminam pati eam incisionem.Et ita hanc sent. sustinent *Sotus* 4.*d.*34.*q.vn.a.*2.*col.*7.*vers.Dubium autem.Lud.Lopez* 1. *p.instruct.c.*79.*col.*1.*vers.Teneturq; mulier.Barthol.à Ledesm.de matrim.dub.*48.*concl.*2.*Manuel* 1.*to.sum.*2.*edit.c.*235.*n.*1.*Enriquez lib.*12.*de matrim.c.*7.*n.*8.*Vega* 2.*tom.sum.cap.*34.*casu* 111. Et idem à fortiori docent,quos nu.34.referam,hoc idem asserentes, quando impedimentum est solius virginitatis feminæ. 32

In posteriori autem euentu,nempe, quando solum est naturale virginitatis impedimentum,grauior est difficultas. *Petrus de Ledesma de matrim.q.*58. *a.*1.*col penult.* sustinet non teneri feminam medicamentum vllum admittere, quamuis eo admisso possit absque periculo reddi apta viro:& sic matrimonium validum sit. Ducitur, quòd nullam patiatur ægritudinem aut defectum, nec per eam stet, quo minus viro debitum reddat. Ac proinde non illi,sed viro incumbit remedium quærere. 33

Sed doctrina hæc non placet. Quia cum verũ sit matrim.ius sui corporis transtulit in virum. Ergo vbi potest absque magno incommodo se aptam reddere viro,tenetur. Nec obstat ex parte viri hunc defectum consurgere. Quia cũ vir culpa vacet, & naturali illi imbecillitati mederi nequeat, quærendum est remedium ex parte feminæ,vt ipsi viro aptetur. Et confirm. si enim vir non posset 34

moueri

moueri ad vxorem cognoscendam, nisi certo situ, aut pulchra ornatáve preciosis vestibus sit: quis dubitabit teneri feminam eo situ vti, ac pretiosis indui vestibus, fuciscq; faciem decorare, ad viri imbecillitatem adiuuandam? Cum tamen impedimentum non oriatur ex parte feminæ. Dices, ex his non sequi feminæ detrimentum: at maximũ sequitur ex apertione claustri. Quod fortè decepti sint medici, & postea non poterit vir eam cognoscere, & dissoluetur matrim. ac illa innupta manebit. Quia alij non credent à viro incognitam. Sed respondeo, dato ex hac parte illam deobligari, haberi iam intentum, nempe, non oriri deobligationem hanc ex eo, quod impedimẽtum non teneat ex parte feminæ: (quod intendit sent. contraria) sed orietur ex damno subsecuto. Sed etiã hinc non oriti, inde persuadetur. Quod cùm id matrimonium censeatur validum, ius nullum habet femina ad virginitatem tuendam. Quare hoc non est reputandum damnũ: eo vel maxime, quod si postea dissoluatur matrim. durãte viri impotẽtia, notorium erit per sententiam Ecclesiæ præcipientis incisionem, & declarantis virum impotentem innocentia feminæ. Deinde, quia incisioni illi & medicaminibus susceptis, præponderant ius ad vsum matrimonij, periculum incontinentiæ maximum, ac pollutionum vtriusque coniugis, cùm perpetuò cohabitare debeant tamquam veri coniuges. Tandem, quia hæc obligatio nascitur ex eo, quòd quicumque tenetur ad aliquod obsequium, renetur subinde ad requisita ad illius exhibitionem. Quare hęc obligatio non nascitur ex impedimento præsitto per mulierem: sed ex iure matrimonij, cui aliter satisfieri nequit. Et ideo existimo teneri similiter virginem hanc pati incisionem, quando sine corporis detrimento fieri potest. Sicut n. 32. diximus de arcta. Et ita sustinent *Ledesma 2.p.4.q.60 a.2 col 5.vers. Sed dubitabis. Angles floribus 1.part.* vbi de matrim. *q 8.art.1.post dubium 9.diffic.2. Lud Lopez 2.p.instructorii*, vbi de matrim. *cap.52.col.5.vers. Sed iam hic annotasse. Vega 2 tom.sum.cap 34 casu 109. Cañedo summa Sacrament.* vbi de matrim. *c.5.n.38.* Et fauet *Celaia 4.d.34.q. insolut ad 3.* vbi solùm virginem excusat ab incisione & medicina notabiliter corpori nocente.

35 Temperant *Angles & Lud. Lopez n præced. alleg.* vt id verũ sit, quoties potẽtia viri cum corruptis est manifesta. Quia ea nõ cõstante fortè vir est frigidæ naturæ, nec eius frigiditatem poterit virgo semel reserata probare, eo negãte: ac iacturã virginitatis irreparabilem patietur, nec alij ita commodè nubet. Et vtique placet mihi hæc limitatio. Quare cautissimè iudex procedere debet, antequam ad hoc mediũ perueniatur: & priùs considerare debet an vir sit frigiditate aut maleficio affectus: ex præsumptionibus quas disp. sequenti referemus. Et quando ex illis constiterit neutro eũ vitio laborare: & ex viri inspectione nullus in membro virili defectus declaretur, constabit eum esse potentem ad alias, & solam huius feminæ arctitudinem aut virginitatem obstare. Potest etiam probari eum esse potentem ad corruptas, si ipse iuret se eas cognouisse, & ipsæ similiter se ab eo cognitas. Vt bene docet *Decisio Capella Tholos.581. dub.1.n.1.* Res enim turpissima hæc aliis testibus ocularibus probari nequit.

36 Quod si femina nolit incisionẽ eam pati, siue quia non vult, siue quia ad eã patiendam non tenetur, cũ matrim. tunc validũ sit, iuxta dicta n.15. & nulla sit spes fore vt vir femineũ vas penetrare valeat, experientia triennij iã habita id demonstrante, licebunt his tactus absque pollutionis periculo, non tamen copula. Sicut de coniuge, cui post matrim. impotẽtia accidit, dicemus l.9.disp.17.n.21.

37 Quoties autem matrim. dissoluitur, si id fit ob vtriusque coniugis perpetuum impedimentum, vtrique aliæ nuptiæ interdicendæ sunt: si verò ab alterius tantũ impedimentum, illi interdicuntur, concessa non impedito licentia ad alias trãseundi. Ita *D. Thom. 4.dist.34. in fine, in expos. litera*: quem vniuersi sequuntur. Et de viri impedimẽto constat ex *c. Laudabilem, de frigid. & c.2. in fine 33.quæst.1.* vbi viro ratione frigiditatis separato, conceditur feminæ licentia nubendi alij, ea viro denegata. Et de impedimẽto feminæ constat ex *c. Ex litteris, eod.t.* vbi feminæ arctæ separatæ interdicto alio coniugio, id nõ denegatur, sed cõceditur viro. Quòd si opponas *c.2.33.q.1. paulo post princip.* vbi allegata solius viri frigiditate, sic concluditur: *Maneant vtrique innupti.* Dic cum *Glossa ibi verb. Innupti, & Archid. n.3. Bellamera paulo post principii. Turrecrem. paulo post princip.* esse præceptum quoad virum, & quoad feminam consilium: nec esse absurdum idem verbum semel positum teneri æquiuocè. Vt *c. Presbyterum, d.28.* & ita id fecit *Ouidius* in eo carmine: *Demophoon ventis & verba, & vela dedisti.* Et hæc quidem ita se habent, quando impotentia est absoluta: si enim sit respectiua, datur vtriq; coniugi licentia contrahendi cum alia persona, erga quam non est ea impotẽtia. Vt bene tradit *Enriquez lib.12. de matrim. c.7. in comment. lit. Q.* Quod si coniux potens aliud iniret matrim. non expectata Ecclesiæ sententia, peccaret, at esset validum. Sic *Sotus 4 d.34 quæst vn a.2 in fine corp. Barthol à Ledesma de matrim. dub.48. in fine primæ concl.* Qui tamẽ subdit post Tridẽtinum nõ esse validum. Quia post illud est irritũ matrim. sine Ecclesiæ licentia initum. Sed hæc limitatio non est vera, quia valet coram parocho & testibus initum, absque omni Ecclesiæ licentia, imò ipsa contradicente, ac parocho renitenti. Vt satis probaui l.3.disp.39.à n.7.

Tandem dubitabis, quid faciendũ sit, si facta incisione 38
aut restituta femina priori viro, eo quod à simili cognita sit, non possit ab eo cognosci? dicam disp.99.n.34.&.35.

DISPVTATIO XCIV.

An impotentia ad copulam ex maleficio consurgens dirimat matrim. subsequens?

SVMMARIVM.

Maleficiis potest impediri potentia coeundi, n.1.
Quibus modis id contingat, n.2.
Viris & feminis contingit, & qualiter feminis, & quæ sit differẽtia, n.3.
Maleficium raro impedit respectu omnium. Et in plurimum respectu vnius, n.4.
Ex quibus signis cognoscitur frigiditas, n.5.
Ex quibus possit cognosci maleficium, n.6.
An maleficium dirimat matrimonium? Refertur opinio, n.7.
Proponitur Auctoris sententia, n.8.
An censeatur maleficium perpetuũ, si solo alio maleficio auferri possit, 9.
Quid, si per miraculum aut exorcismos Ecclesiæ possit tolli: & an sit in hoc aliqua differentia inter maleficium & frigiditatem, n.10.
Quid, si à solo malefico tolli possit, licitè tamen 11.
An censeatur perpetuum, si triennio durest & remissiuè à quo tempore triennium computetur: & an sit continuum, n.12.
An qui maleficium illius, cum quo postea matrim. iijt, procurauit, possit petere ratione illius id dissolui, n 13.
Satisfit argumentis, n.14.

IN hac disp. ad maleficiorum notitiam habendam, prę- 1
mittenda sunt aliquot fundamenta. Primum sit. Dubitari non potest, valere maleficos suis maleficiis reddere hominem impotentem ad copulam. Tum, quia id cõmuni Theologorum omnium sententia, cum *D Thom. 4.d.34. quæst.vn a.3.& 3.p.quæst.58 a.2.* & iuris Pontificij professorum *c.fin de frigid. & malefic.* receptum sit: idque praxis Ecclesiæ approbarit, quæ sic maleficiatos post triennij experientiã à marrimonio inito separat, *d.c.fin. de frig. & c fin.33. q.1.* Tum etiam, quod id doceat experientia quotidiana multis exemplis cõprobata: quæ latè affert *Martinus Delrius l.3 disquisit. magic.p.1.q.4.sect.8 statim in princ.* Et ratio id suadet. Quia impotẽtia hæc potest consurgere ex castratione, elisione, ruptione, desiccatione, infrigidatione, ac similibus ex causis. Cùm ergo hęc dæmonẽ nõ lateant, poterit illis vti. Præterea, quia duo reddunt virum ad venerem aptum, nempe calor & spiritus. At dæmon potest calorẽ minuere, ac spiritus impedire, viã illis præcludens. Adde, tristitiam timorem, nec nõ & alios animi affectus, sanguinem transmutantes & spiritum cordis afficientes, omnem rei venereæ facultatem impedire. Vt notum est medicis, & fatetur *Cardanus l.2. contradict. medic. tractatu 2.* At dæmon illas affectiones excitare potest. Cum animos turbare & homines dementes reddere valeat: vt ex lunaticis *Matth.17.* & Saule furenti, *1.Reg.c.16.* cõstat. Tandem,

quia

quia experientia compertum est, maleficiatum quandoque ad omnes, quandoque ad vnam solam, quam maximè amat, impotentem esse: atque ablato ligamine potentem esse. Quæ diuersitas ex causa naturali consurgere nequit. Cùm ergo non proueniat ex causa supernaturali, erit effectus dæmonis.

2 Secundum fundamentum sit. Quinq; modis solēt dæmonis arte malefici viros impotētes ad copulam reddere. Quos refert *Palud. 4.d.34.q.2.a.3.n.16.* & ex ipso omnes desumpsere: & nouissime eos affert illustrans variis exēplis ex diuersis DD. petitis *Mart. Delrius l.3.disquisit.magic. p.1.q.4.tota sect.8.* Primus modus est, corpora impediendo ne sibi mutuo appropinquent ad coitū: vel directè secernendo ea, detinendove in diuersis locis, vel indirectè, interponendo se in corpore assumpto, & quando copulari contendunt, iniiciendo inter medium phantasma, vel quid aliud. Secundus est, ita inflammando ad actum, vt ante coitum effundatur semen: vel refrigerando ab actu illo, adhibendo occultè virtutes rerum quas optimè nouit. Tertius est, turbando imaginationem, & æstimatiuam, qua reddit mulierem viro exosam, menti obiiciendo speciem feminæ deformis, vt eam exosam habeat: vel alterum alteri vel inuicem odiosos reddendo, per calumniam suspicionem ve, aut morbi alicuius immissionem. Et refert *Delrius proximè alleg.* aliquando dæmonem efficere, vt cùm ardentissimo vir & femina mutuo amore flagrēt, quando veneri vacare volunt, subito odio exardescant, ita vt alter alterum cædat, vel vnguibus laceret. Quartus est, prohibendo rigorem membri, reddita viri virga flaccida, saltem quando coire vult. Sicut & potest dæmon motum cuiuscumque membri impedire. Quintus modus est, prohibendo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat: vel ne excidat: vel ne emittatur: vel semen subtrahendo. His modis addit alium licèt rariorem *Delrius proximè alleg.* nempe, obserando aut nimiū arctando vas muliebre: aut viri genitalia abscondendo, retrahendo, vel re vera adimendo.

3 Tertium fundamentum sit. Non soli viri: sed etiam feminæ possunt maleficiis impotentes ad copulam reddi. Quod omnes fatentur. At frequentius id malum in viros serpit: quòd plus operæ, & instrumentorum in eis desideretur. Adde, quia plures sunt maleficæ, quàm malefici, & ideo potiùs viros quàm feminas maleficiis lædere conantur. Sic aduertit *Delrius l.3.disquisit.magicarum, p.1.q.4. sect.8.pag.1* Ea autē est differentia, (vt optimè notat *Abulēsis c.19.Matth.q.90.col.3.*) quod maleficia circa viros fiunt cōmuniter per operationem aliquā realem, aut per motū ipsius dæmonis, nulla re applicata. Potest enim inuisibiliter membrū viri aptum iam ad coitū cōprimere, ac cogere subito relaxari, ignorante prorsus causam viro ipso: aut per applicationē alicuius rei naturalis, illam applicāte dæmone intra organa genitalia, qua apposita remittitur subito rigor membri exsufflato toto spiritu inflante. At femina communiter maleficiatur per solam opinionem, seu phantasiæ læsionem: potest enim vir accedere, nec rigor membri relaxatur: at cùm conatur accedere, illa subito horret genitale viri, quasi improportionatæ magnitudinis, & nulla ratione finit se cognosci. Cùm tamen revera non ita sit, sed dæmon efficit speciem in phantasia mulieris, vt membrum aliter appareat, quàm revera sit. At quāuis communiter ita accidat, solet tamen quandoque dæmon vas femineum arctare: vt nu. præced. retuli ex *Delrio*: & id quoque affirmant *Ioannes Nider in suo formicario de maleficiis cap.5.pag.5.vers. Idem etiam: & Iacobus Sprenger in malleo malefic.p.1.q.8.pag.3.vers. Post vult. Sotus 4.dist.34.q.vn.a.3.col. 3.vers. Verumtamen quia. Barthol. à Ledesma de matrim.dub.49. paulo post principium.*

4 Quartum fundamentū sit. Maleficium quādoque impedit potentiā absolutè, & quoad omnes: quandoque tamen respectu vnius. Sic tradit *D.Th.* ab omnibus receptus *4.d.34.q.vn.a.3.ad 4.* atque eam reddit rationē: Quia cùm diabolus voluntariè & nō ex naturæ necessitate agat, potest respectu vnius impedire, relicta potētia nō impedita erga alias personas. Deinde, quia impedimentū maleficii potest esse ex dæmonis impressione in hominis imaginatione, ex qua tollatur viro cōcupiscentia mouens ad talē mulierē, & non ad aliā. At rarò contingit circa omnes, & cōmuniter est erga vnam vel alteram personā maleficiū. Vt bene docent *Abulensis c.19 Matth.q.90.col.3 & Supplem. Gabr.4.dist.34.q.vn.a.2.concl.6.* & fatentur omnes.

Quintum fundamentum sit. Ex quibus signis potest 5 dignosci, an impotentia ex frigiditate an potius ex maleficio consurgat. Et in hoc fundamento signa frigiditatis statuam: in sequenti verò signa maleficii. Et quidē ex ipsa membri externa apparentia facilè dignosci ex his signis testatur *Guido Gauliacus tract.6 de decoratione*, quem refert ac sequitur *Fragosus in chirurgia vniuersali, tract.2.de declarationibus, titul. Como declarara el cirujano acerca de los que recien casados se piden diuorcio, por razon de alguna impotencia*, nimirum, si modicum membrum vir habeat, & quasi in nihilū redactum, malè compositum, corrugatum, & à colore debito degenerans. Ab effectu autem cognosci potest, si vir numquā virgam erigat, quantumuis pharmacis ad mēbri erectionem destinatis vratur. Vt testatur *ibi Fragosus ex Guidone*. Si enim aliquando erigat, frigidus non est. Quippe destituitur frigidus calore necessario, vt inflentur organa. Et ita *Hostiens. sum.t.de frigid.§. Qualiter & quando, n.10.vers. Est autem hoc rectum iudicium: & Ioan. Andr. c.1.n.3.verb. Non potuisses, de frigid.* allegationem frigiditatis viri explicantes, aiunt, *Quia non mouetur ad coitum.* Et ita docent *Abbas antiquus c.Laudabilem, in fin. de frigid. & ibi Ioan. Andr. n.5.fine, Anton. c.fin.nu.8.de frigid. Ioan. de Friburgo in sum. Confess. l.4.t.16. q.16. Astensis sum.2.p.t.29.a.vn.qu.2. Supplem. Pisanæ, verb. Diuortiū, n.2. & ibi Rosella n.1. Sylvest. q.18.n.21. Iacob. Sprenger in malleo malefic.p.1.q.8 pag.4.vers. Præterea cùm impotentia. Decisio Capellæ Tholosanæ 381.dub.1.nu.2. Matienzo lib.5.recop.tit. 1.rubr.glos.1.num.201.* Sed hoc intelligendum est, quando pharmacis ad erectionem destinatis iuuari nequit. Vt bene addidit *Fragosus.* Idemque addidit *Ioan. Andr. eo c.1.n.3. verb. Non potuisses.* Posset enim ex morbo aliquo contingere is defectus erectionis. Insuper si vir polluatur in somnis, vel in vigilia, frigidus non est. Quod hic calore destituatur necessario ad excitandam veneris concupiscentiā, semenque emittendum. Sic *Abbas antiquus d.c.Laudabilem, in fine, & ibi Ioan. Andr. n.5.fine, Anton. & Decisio Capellæ Tholosanæ proximè allegati.* Præterea non mediocre signum frigiditatis est, quando vir venerea non appetit, nec stimulos carnis sentit. Cùm enim appetitus hic adeò naturalis sit, ac dæmon instiget: iure optimo præsumetur frigiditas, quando is appetitus deficit. Id enim prouenit, quia frigidis deest calor excitans ad venerea. Sic *Ioannes Andr.* explicans frigiditatis allegationem, *c.1.n.3 verb. Non potuisses, de frigid. Abulensis c.19. Matth.q.90.col.3.*

Vltimum fundamentum sit. Maleficii signū est, quan- 6 do coitum quis appetit, & virgam erigit, ita vt ad copulā aptus sit: & cùm ad vas femineum penetrandum appropinquat, relaxantur ac concidunt subito organa, nec potest complere: atque iterum rigent, & si iterum copulari nitatur, denuo laxantur. Id enim ex radice naturali consurgere nequit: quippe semel organa rigentia non laxarentur, quousque exsufflarentur vel consumerentur spiritus ea inflantes. Præterea, quia id nequit ex viri frigiditate prouenire. Cùm enim membrum erigat, non est frigidus. Sic *Abulens. c.19. Matth.q.90 paulo post principium, in 5. ratione. Sotus 4.d.54.q.vnic.a.3.paulo post princ. in 1.concl. Lud. Lopez 2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.52.col.6 vers. Circa 2. articulum.* Item quando vir mouetur ad coitum & membrum erigit, ac perficere nequit, est maleficii signū. Quod tunc nequeat esse frigidus, iuxta dicta n. præc. Ita docent *Host. summ.t.de frigid §. Qualiter & quando, n.10.iuncto n.12. Ioan. de Friburgo summ.confess.l.4.tit.16.q.16. Astensis, Rosella, Supplementum Pisanæ, Sylvest. Iac. Sprenger, Decisio Capellæ Tholos. allegati num.præced.* Sed hoc non est ita vniuersaliter verum:

potest

potest enim absque frigiditate & maleficio id consurgere ex aliquali feminæ arctitudine, aut virginitate: quod vir esset debilis ad sic arctam aut virginem. Quare vt maleficii signum sit, oportet vt simul adsit quod in præcedenti signo diximus, nempe, vt remittatur rigor membri, ac subito laxetur, cum vir conatur accedere. Id enim non potest ex viri vel feminæ defectu naturali consurgere. Vel secundo, vt nulla arctitudo aut virginitas in femina reperiatur, quæ obstaculo esse possit illi penetrationi. Cum enim tunc nullum obstaculum naturale dari possit, tribuendum est dæmoni impedienti congressum: iuxta primũ impediendi modum n. 2. traditum. Præterea maleficii signum est, si vir ille ad vnam ligatus sit, potens autem ad alias. Quare *Gl. c. fin. verb. Cognoscendi, de frigid.* alleganti viro se non posse vxorem cognoscere, cum tamen possit ad alias accedere, infert inde allegari maleficium. Quòd id ex frigiditate prouenire nõ possit: vtpote, quæ ad omnes vniuersalis est. Et Glossam sequũtur *Host. ibi verb. Cognoscẽdi, n. 1. Abb. ibi n. 6. Alex. de Neuo n. 13. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 37. a. 1. q. 2. Decisio capellæ Tholos. 381. dub. 1. n. 1. Ouandus 4. dist. 34. disp. vn. col. penult. Enriq. l. 12. de matrim. c. 8. n. 2.* Imo *Victoria sum.* vbi de matrim. *n. 286. & Ledesm. 2 p. 4. q. 60 art. 2. col. 2. vers. Sed est dubium*, dicunt maleficij signum esse, quando vir potest cum alia femina, & non cum propria vxore cõmisceri. Sed vt dixi de signo præcedenti, neque hoc sufficiens est. Quod poterit esse impedimentũ ex arctitudine aut virginitate feminæ. Quare *Fragosius n. præced. relatus* addidit, si per aspectũ nullus reperiatur defectus in tẽperamento ac membri proportione. Imo *Scotus 4. d. 34. q. vn. in fine corporis*, absolute tradidit maleficium præsumi, quoties in virili membro non apparet defectus. Sed adhuc non sufficit, nisi ex parte feminæ non detur arctitudinis aut virginitatis obstaculum. Quia disp. præced. n. 5. & 28. probaui dari posse hanc impotentiam respectiuam ratione arctitudinis aut virginitatis feminæ. Tandem ex modis, quibus impotentia effici solet ex maleficiis, quos n. 2. retulimus, erit optimus cognoscendi modus an ex maleficio viri consurgat impotentia, v. g. si vir appetens coitum, subito accedere tentans exhorrescat, nec accedere possit: manifestum est, id non posse ex causa naturali procedere: quare maleficio tribuendum est. Quòd bene docuit *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 8. n. 2.* Similiter si femina viri coitus auida, cum vir accedit, subito illo horrore capiatur, erit signum maleficij: quod hoc modo feminis solere accidere diximus n. 3. Et ita tradunt *Sotus 4. d. 34. q. vn. a. 3. paulo post principium, in 1. concl.* Et Doctores, quos n. 3. retuli, asserentes sic contingere maleficium feminis. Ex quibus autem cognoscatur maleficium esse vniuersale respectu omnium, dicam disp. 99. n. 24. fine.

7 His præmissis, difficultas est, an impotentia perpetua ad copulam ex maleficio consurgens dirimat subsequẽs matrim. cum persona illa, ad quam est impotentia? Quidam negãt. Ducuntur, quòd nullum maleficium ita perpetuum sit, quin auferri possit per ipsum maleficii auctorem absque peccato. Et confirm. quia alias cum in dæmonis potestate sit, efficere, impedimentum temporale ex maleficio prouenies, esse perpetuum: & è cõtra perpetuum esse temporale, tollendo obstaculum, posset vtique ex matrimonio non matrim. & ex non matrimonio matrim. constituere. Secundo, ex *c. Ex litteris, de frigid.* ibi: *Si vitium illud mulier à natura contraxit, nec opere medicorum potuerit adiuuari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.* Ergo à contrario sensu aliud dicendum est, vbi impedimentum non est à natura, sed ex maleficio. Hanc sent. tuentur *Gl. c. fin. verb. Nequibunt, in priori solut. 33. qu. 1. & c. Fraternitatis, verb. Diuinum, in priori solut. de frigid. & malef. Innoc. c. Laudabilem, n. vn. verb. Triennium, eod. tit. & c. fin. n. 2. ibid. Almain. 4. d. 34. q. vn. ad fin.*

8 Sed proculdubio tenendum est, impotentiam ex maleficio cõsurgentem, si illud sit perpetuum, dirimere subsequens matrim. Id constat ex *c. fin. 33. q. 1.* Qui textus quãuis sit ex quodam Archiepiscopo desumptus: at vsu Ecclesiæ quoad hoc tam quam textus receptus est. Id etiam constat ex *cap. fin. de frigid. & malef.* quem textum vniuersi scribentes de impedimento maleficij intelligunt: præter vnum Innocentium de impedimento frigiditatis illud intelligentem. Cuius intellectus non consonat litteræ. Tum quòd vir ille, matrimonii separationem in eo textu petens, allegauit se ad omnes feminas potentẽ esse, præterquam ad vxorem. Quod frigiditati repugnat. Tum etiam quia iniunctum est vtrique, vt pœnitentiam de peccatis agerent. At per pœnitentiam non tolluntur impedimenta naturalia. Secundo, quia ratio id suadet. Si enim impotentia illa perpetua sit, non potest persona illa maleficiata tradere potestatem sui corporis, obligando se ad actum coniugalem, vtpote qui ratione maleficii perpetui est sibi impossibilis. Quare eadem ratio militat, ac quando ratione frigiditatis vel cuiuscumque accidentis impotens est. Tandem, quia à veritate alienum est, nullum maleficium esse perpetuum. Nam si dæmon semel vel sæpius potest impedire copulam permittente Deo: cur non semper? Cum per voluntatem operetur. Deinde quia falsum est, semper posse tolli à suo auctore. Neminem enim latet, plura posse dæmonem destruere, quam reparare. Præterea, quia quidam modus maleficii est, mẽbrum præscindendo: (vt diximus nu. 2.) at membrum semel amputatum restituere nequit dæmon: sicut nec vitã ademptam potest reparare. Adde, posse contingere iam maleficii auctorem obiisse, & sic maleficium erit perpetuum. Et ideo hanc sententiam sustinent ex Theologis *D. Thom. 4. dist. 34. q. vn. art. 3. corp. & ibi Albert. Magnus a. 10. D. Bonauent. a. 2. q. 2. Scotus q. vn. col. penul. & in solutione ad vlt. Durandus q. 2. n. 7. Ricardus a. 3. q. 1. corp. & ad 1. Palud q. 2. a. 3. concl. 2. n. 17. Maioris q. 2 statim in princip. Supplem. Gabr. q. vn. a. 2. cõcl. 5. Bassolis q. vn. a. 1. Nicol. de Orbellis q. vn. Sotus q. vn. a. 3. concl. 2. Borrilong. q. vn. a. 2. Palacios disp. 1. concl. 5. Celaia q. 2. paulo post princip. Ouandus disp. vn. propos. 6. Caiet. summa verb. Matrimonium, c. 1. impedimento 12. D. Antonin. 3. p. ti. 1. c. 12. §. 3. Abulensis c. 19. Matth. q. 90. ad finem corp. Victoria summa*, vbi de matrim. *num. 286. Petr. de Soto lect. 5. de matrim. pag. 2. vers. His autem proximum. Ledesma 2. p. 4. q. 60. a. 2. paulo post princip. Viguer. l. institutionum cap. 16 §. 7. vers. 9. impedimento 11. Veracruz 1. p. speculi, a. 40. concl. 1. Angles florib. 1 p.* vbi de matrim. *q. 8 a. 2 in princ. Bellarmin l. 1. de matrim. c. 18. col. 2 vers. Ex his, Petr. de Ledes. de matrim q. 58. a. 2. paulo post princ. Lud. Lop. 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 52. col. 7. Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 49. concl. 3. Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 235. concl. 3. n. 3. Toledo l. 7. sum. c. 12. n. 2 Enriqu. l. 12 de matrim. c. 8. n. 2. Graffis 1 p. decision l. 2 c. 85. n. 25. Philiarc. de offic. sacerd to. 1 p. 2. l. 2 c. 10. Vega 2. to. sum c. 34. casu 110. Cañedo sum. Sacram.* vbi de matrim. *c. 5. n. 36. Hieron. Llamas in methodo curat. 3. p. c. 8. §. 13.* Et ex Iurisperitis. *Glos. c. Fraternitatis, verb. Diuinum, in poster. solut. de frigid. Speculat. t. de frigidu, §. vn. nu. 4. Goffred. sum. eo. t nu. 3. Host sum. eod. t. §. Quæ impotentia, n. 9. Et c. fin. nu. 1. eod. tit. super verb. Cognoscendi, & num. 6. & d. c. Fraternitatis, n. 4. super verb. Præter diuinum:* vbi *Ioan. And. n. 4. Ant. n 20. Anchar. n. 16. q. 1. Abb. n 13. Præpos. n. 12. Henricus nu. 9. & 10. Alex de Neuo ibi, §. Quamuis, n. 4. Idẽ Ioan. And. d. c. fin. n. 15. Anchar. n. 10. q. 1. Abb. n. 1. & 6. Card. n. 2. & 3. Idem Ioan. Andr. in tractatu de matrim. n. 16. Archid c. fin. n. vnic. 33. q. 1. & ibi Bellamera n. vn. Alberic. in suo diction. lit. I. verb. Impedim. imped. 15. Roman. rub. ff. solut. matrim. n. 12. vers. Idem nullum est, Astens. 2. p. sum. l. 8 t. 29. a. vn. q. 1. Ioan. de Friburgo in sum. confess. l. 4 t. 16. q. 14. Brunel. de sponsalib. concl. 28. limit. vlt. n. 28. Monald. sum.* vbi de matrim. *t. de impotentia accidentali, Turrecrem. 33. q. 1. c. fin. a. 2. n. 2. Costanus tract. de sponsal. t. De his qui nuptias contrahere non possunt, n. 78. Alex. Carrer. l. 5. de sponsal. ca. 18. Iac. Sprenger in malleo malefic. 1. p. q. 8. ad fin. Supplementum Pisanæ, verb. Impedimentum, impedim. 15 nu. 17. & ibi Tabiena impedim. 12. q. 8. n. 8. Rosella verb. Diuortiũ, q. 4. Angelus verb. Matrimonium, 3. imped. 16. n. 12. Armilla verb. Matrimonium, n. 47. Decisio Capellæ Tholos. 381. n. 4. Nauar. sum. c. 22. nu. 59. Lex reg. 5. t. 8 p. 4. Et ibi Greg. Lop. verb. Entiendese, Montaluus l. 7. ad fin. t. 8 p. 4. Gaeta c. Adlimina, 30. q. 1. §. 4. q. 234. num. 537. 538. Petr. Greg. in syntagm. iuris, l. 34.*

6. 9.

c.9.n.4.& l.9 c.12.n.6.Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr.gloss.1.n. 202.*& 203.Hugolin.de sacram.c.19.de matrim.n.1. Ant.Cucus l.5.instit.t.12.n.266.*

9 Censetur autem maleficium perpetuum, si non possit auferri per opus humanũ,nisi per aliud maleficiũ. Quòd (vt diximus disp.præc.n.9.) impedimẽtum censetur perpetuum,quod absq; peccato auferri nequit. At maleficiũ maleficio tollere grauissimũ est scelus (vt probabo disp. seq.n.1.Et ita docent *D.Th.4.d.34.qu.vn a.2.ad 3.& ibi D. Bonau a.2.q.2.ad 2.Ricard.a.3.qu.1.ad 1.Palacios disp.1.ad fin. corp.col.antepen.Abulens.c.19.Matth.q.90.in solut.ad 3.D. Antonin.3.p.t.1.c.12.§.3.Viguer.li.instit.c.16.§.7.vers.9.imped.11. Vega 2.tom.sum.c.34.casu 110.Enriqu.l.12.de matrim.c.8.n.2. Lud.Lop.2.p.instruct.de matrim.cap.52.col.6.vers.Deinde aduertendum,Pet.de Ledes.de matrim q.58.a.1.paulo post princ.* Et ex Iurisperitis, *Alberic.in diction.lit.I.v.Imped.imped.15.ad fin.Ioan.de Friburgo in sum confess l.4.t.16.q.24. Astens.2.p sum.l.8. t.29.a.vn.qu.2.Turrec.c.fin.n.vlt.33.qu.1.Decisio capellæ Tholos. 381.n.7.Angel.v.Matrimonium,3.imped.16.n.13.Armil v.Matrimonium,n.49.Tabiena v.Impedimentum,imped.12.qu.8.n.9. Gaeta c.Ad limina, 30.q.1.§.4.q.236.n.541.*

10 Similiter censebitur perpetuum, quamuis tolli possit per diuinum miraculum: secus per Ecclesiæ exorcismos. Vt constat ex *c.fin.33.q.1.*Quia(vt dixi disp.præc.n.8.)non censetur miraculum per exorcismos tolli. Et sic fatentur omnes. Non tamen capio differentiam, quam constituit *Pet.de Ledes.de matrim.q.58.a.2.paulo post princ.* inter frigiditatem & maleficium,quod illa si tollatur per miraculum, non efficiat valere matrim. prius initum:at si maleficium tollatur orationibus,ieiunijs,exorcismis,valebit matrim. contractum antequam illud auferretur. Quod ablatum sit per remedia naturalia contra dæmonis incursus. Sed non intelligo hoc discrimen: nam idem dicam de quocunq; impedimento,quod naturaliter amoueri potest: si enim orationibus & ieiunijs sanitas impetretur à Deo,nõ modo miraculoso,sed naturali, validum erit matrim.initum antequam id impedimentum cessaret: & si his obtineretur à Deo cessatio miraculosa maleficij, quod solo miraculo auferri poterat,non erit validum matrim.antea contractum. Quia oratio,ieiunium, & alia huiusmodi opera non tantum ad tollendũ maleficium instituta sunt: sed etiam ad impetrandam cuiuscumque morbi sanitatem: nec consecutio illius his medijs appositis censetur miraculosa.

11 Censebitur etiã perpetuum impedimentum maleficij, iuxta aliquos DD.si à solo maleficij auctore,etiam modo licito,auferri potest.Ducuntur,quia non videtur possibilis remotio maleficij,cum pendeat ex voluntate vnius.Et probant ex *l.Apud Iulianum,*40.§.*fin.in fin.ff.de leg.*1.ex quo colligunt DD.pendens ex sola Principis voluntate reputari impossibile.Item ex doctrina *Dyni reg.Semel Deo,*51.*fin. de reg.iur.in 6.*vbi per *d.l.Apud Iulianum,*docet reputari impossibile,quod pendet ex vnius voluntate.Sic docent *Abbas c.Fraternitatis,de frigid.n.15.& ibi Præpos.n.12.v.In ea Glossa,in 1.solut.& Alex.de Neuo ibi,§.Quamuis n.6.Rosel.v.Diuortium,n.*4.Et quamuis hi DD.non explicent, etsi modo licito possit auctor maleficij id auferre:at ratio,cui innituntur,clare probat hanc esse eorum mentem:quamuis enim modo licito possit auferre, reputabitur impossibile ablatu:eò quòd à voluntate vnius pendeat.At nullatenus hãc doctrinam approbo, sed cẽseo esse tunc maleficium temporale,nec per illud dirimi matrim. Ducor, quia iam verificatur posse absque diuino miraculo, per opus humanum licitum, id impedimentum auferri: in quo euentu reputatur impedimentum temporale, nec dirimit coniugium.Iuxta regulam quam tradidimus ex *d.c.Fraternitatis,* disp.præc.nu.7.Deinde,quia l.5.disp.5 nu.15.latè probaui pendens à voluntate Principis, large & improprie dici impossibile,& potius appellari difficile: nedum pendens à cuiusdam priuati voluntate.

12 Quando autem constare nequit, perpetuum ne sit an tẽporale maleficium, præsumetur perpetuum, ac dissoluetur coniugium, quando triẽnio coniuges dedere operam carnali copulæ,nec perficere potuere.Iuxta *cap.fin.de frigid.*(à quo autem tempore incipiat triennium,& an debeat esse continuum,& qualiter computandum:est quæstio specialiter infra in hoc eodem impedimento instituenda.) Et ita docent ex Theologis,*D.Th.Scotus, D Bonau. Ricard.Palud.Supplem.Gabr.D Antonin.Victoria,Petr.de Soto, Borrillong.Viguer.Enriq.Sotus,Abulensis,Ledesm.Celaia,Ouand. Barth.à Ledes.Manuel,Graffis,Vega,Lud.Lop.Cañedo,Hier.Llamas,quos retuli n.*8.Et ex Iurispetitis, *Gl Host.Ioan.And.Ant. Ancharan.Abb.Goffred.Præpos.Alex.de Neuo,Archid.Bellamera, Henric.Astens.Ioan.de Friburgo,Brunel.Costanus Alberic.Monal. lex regia,Montalu.Greg.Lop.Alex.Carrer.Iac.Sprenger,Turrecr. Ant.Cuc.Matienzo,Gaeta,Hugol.* quos omnes eo n.8.retuli.

Tandem volunt aliqui DD.eum,qui procurauit male- 13
ficium,non posse petere ratione illius dissolutionem matrimonij.Cum sua culpa id euenerit.Sic *Gl c.fin.v.Separari, 33.qu.1.Alberic.in suo diction.lit.I.v.Impedimentum, imped.15. Astensis 2.p.sum l.8.t.29.a.vn.q.2. Gaeta c.Ad limina, 30.q.1.* §.*4.q.234. num.*538. Sed fundamentum huius non video. Quid enim refert ad matrimonij firmitatem,siue coniux, siue alter maleficium procurarit? Cum enim data impotentia perpetua, non pendeat ex coniugum voluntate valor matrimonij, vteruis quantacumque culpa laboret, potest eius dissolutionem petere.

Ad arg.n.7.proposita resp.Ad 1.constat ex dictis nu.8. 14
falsum esse,posse omne maleficium per eius auctorem licite tolli. Ad confirm. fateor posse dæmonem de matrimonio non matrim.facere: non ad hunc sensum, vt matrimon.semel validum possit irritare. Non enim irritatur per quamcunque impotentiam superuenientem.Sed potest ad hunc sensum, quia potest personas habiles ad matrim.reddere ineptas, tollendo maleficijs potentiam coeundi.Et ad aliam partem,nego posse dæmonem de non matrimonio matrimonium constituere,ad hunc sensum, vt si semel non valuerit matrim. ratione maleficij perpetui,possit dæmon efficere vt valeat auferẽdo maleficium. Si enim maleficium reuera erat perpetuum, quod modo licito auferri nequeat: quamuis arte dæmonis sit factum temporale,aut sublatum,non valebit prius illud matrim. At in hoc sensu fateor id,nempe,quia potest dæmon efficere tollendo maleficium, vt persona quæ illo impedita non erat habilis ad matrim. ineundum, reddatur habilis illo sublato. Ad 2.dic, id argumentum à contrario sensu ductum nullius esse momenti, vbi contrarium est in iure decisum,vx ex multis probat *Euerard.in suis topicis,in loco à contrario sensu.* At maleficium dirimere, est in iure expressum,vt n.8.probaui.

DISPVTATIO XCV.

An licitum sit à malefico parato ad soluendum maleficijs maleficium,id petere?

SVMMARIVM.

Maleficium maleficio tollere ob nullum finem licet,n.1.
An liceat vanis rebus? Refertur opinio,n.2.
Proponitur sententia auctoris,n.3.
An liceat vti his rebus vanis & superstitiosis, protestando animum esse non vtendi illis tamquam vanis,& à dæmone institutis?n.4.
Vnde dignosci possit quæ media sint licita,& quæ vana?n.5.
An liceat petere à malefico parato vt maleficium maleficio soluat? Refertur quædam sententia,n.6.
Proponitur sententia Auctoris,n.7.
An liceat petere, non explicando vt maleficio soluat,quando alio modo nescit soluere?n.8.
An liceat minis cogere maleficos,vt maleficium maleficio tollant?n.9.
An culpa vacet, cogere iudices vt malefici benedictione quadam maleficium soluant?n.10.
An quando maleficus potest medio licito maleficium soluere, liceat absolute ab eo petere,vt maleficium soluat? Refertur opinio,n.11.
Proponitur sententia Auctoris,n.12.
An in dubio,an norit modum licitum, fas sit id petere? Et traditur modus inuestigandæ veritatis,n.13.
An à malefico, qui auctor maleficij non fuit, liceat eius solutionem petere?n.14.

An quando medio licito poteſt maleficium ſolui, liceat petere à dæmone vt ſoluat? n.15.

1 PRÆMITTENDVM eſt, nunquam ob quemcumque bonum finem, licitum eſſe vti maleficio ad tollendum quodcumq; maleficium. Quod ſit intrinſece malum dæmonis auxilium per maleficia inuocare. Atque ita docet *D.Th.4 d.34 q.vn.a.3.ad 3.* quem omnes ſequuntur. Et cõſtat, quia in ſacris literis id Deus prohibuit, *Leuit.19. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid ſciſcitemini, &c.20. Anima quæ declinauerit ad ariolos, & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam & interficiam illam.* Idem habetur *Deut.18.* Item *D.Paulus Rom.3.* docet minimè facienda mala vt eueniant bona. Et *Alexand.III.c.2.de ſortilegijs*, presbyterum damnauit, qui bono fine ſuperſtitioſam diuinationem expertus fuit. Item quia hoc damnat *D.Aug.* cuius teſtimonium refertur *c.Qui ſine ſaluatore, 26. q.2.* ibi: *Omnis curatio quæ à diuinis, vel magis, vel ab ipſis dæmonijs in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda eſt, quam vita: & qui ea ſectantur, ſi ſe non correxerint, ad æternam perditionem tendunt.* Idem refertur ex *D.Aug.c.Admoneant, & c.Non obſeruetis, 26.q.7. & c.Illos, 26.q.2.* Idem docent *D.Chryſoſt. hom.8.in epiſt.ad Coloſſ. D.Leo ſerm.19.de Paſſ.Domini.* Quare iure optimo *a.5 & 7.Pariſienſi* deciſum fuit, erroneum eſſe affirmare, licere ob quemcumque bonum finem maleficijs vti: vel circa hoc diſpenſationem cuiquam fuiſſe conceſſam. Quare à veritate abhorret quod deciditur, *l.Eorũ, 4.C.de maleficis, & l.reg.3.t.23.p.7.* Et tradit *Azo in ſumm.t.de maleficijs*, nempe, maleficos bono fine maleficia exercentes, ne fructus terræ vi ventorũ ac grandinis abſumantur, excuſari. Et ita *Bart.d.l.Eorum, n.vn. & ibi Salycet.nu.vn. Greg. Lop ea.l.3.v.Razon, Azebedo lib.8.recop.t.1.l.5.n.13.* dicunt in foro conſcientiæ hoc nullo modo licere, quamuis attento iure ciuili id delictum minimè puniatur. Quare illæ leges intelligendæ ſunt, vt id delictum vacet pœna in foro ciuili: non autem culpa careat.

2 Sed an liceat vana vanis reijcere? *Hoſt.c ſin.n.6.de frigid. & malef. & ibi Ioan.And.n.16.* dicunt ſatis poſſe id tolerare Eccleſiam. Quod idem docent, intelligendo vana vanis, non illicitis & ſuperſtitioſis, ſed quæ ſuapte natura indifferentia ſunt, *Alberic.in ſuo diction lit.I.v Impedimentum, imped.15.ad fin. Ioan de Friburgo in ſumm.confeſſ.l 4.t.16.q.24. D. Antonin 3.p.t.1.c.12.§.3. Roſella v Impedim. imped 15.n.19.* & proponit hoc exemplum, vt ſi maleficiati facerent tria ſacra celebrari, ac poſtea omnino nudi vacarent operæ cõiugali, credentes fore vt ſic maleficium ceſſet. Et reddit rationem *Roſella*, quia hoc ſecundum eſt vanum, at indifferens: non enim eſt illicitum de ſe: cùm non ſit inuocatio dæmonis, nec ſortilegium, nec aliqua ſuperſtitio.

3 At iure optimo hoc reprobant alij. Quia omnia media non naturalia, ſed vana, illicita ſunt, nec ſuperſtitione vacant, iuxta reg.n.5. tradendam. Deinde, quia cuiuſcumque rei vanæ vſus, vt vanæ, eſt culpa venialis: vt vanæ locutionis vſus. Præterea, quia in exemplo illo tradito, rem ad certorum ſacrorum numerum reſtringere, ſuperſtitioſum eſt. Et aliud medium indecens eſt, nec culpa vacat. Sic *Iac.Sprenger in malleo malefic.p.2.qu.2.c.6. verſ. De ſecundis vero remedijs, Gaeta repet.c.Ad limina, 30.q.1.§.4.q.236.n.541. Delrius l.6.diſquiſit.magic.c.2.ſect.1.q.2.pag.4. verſ. Alij itaque, Philiarc. de offic.ſacerd tom.1.p.2.l.3.c.11.concl.4.* Sed admittit *Delrius ibi cum Sylueſtro, v.Maleficium.q.vltim.* hoc licere, quando quis ea vana nec ſuperſtitioſa experiri volens efficeret: aut credens per ea maleficium ſolui, non dæmonis operatione cooperantis ad maleficij ſolutionem, ſed per ceſſationem ipſius dæmonis ab operando: quod ſciret dæmonem pactum iniſſe cum malefico, fore vt à vexatione deſiſteret, re illa vana exercita. At mihi hoc non placet. Quia cùm illa vana nulla virtute naturali ad eum effectum prædita ſint, non carent ſuperſtitione: iuxta numero 5. dicenda. Deinde, quod in dæmonis honorem cedat, ac eius voluntati conniueatur, ſi re illa vana quis vtatur.

4 Nec excuſat à culpa, aliquorum cautela, qui cum videant mirabiles effectus ex rebus vanis & ſuperſtitioſis operationibus conſurgentes, eis vtuntur, proteſtantes animum eſſe non vtendi illis, quatenus res vanæ ac ſuperſtitioſæ ſunt: nec conſequendi effectum, ſi ex dæmonis pacto obtineatur: ſed ſolum vtendi, quatenus ſunt res licitæ: & effectus à Deo obtinetur. Nam tunc hæc cautela bona eſt, & prodeſt, quando dubium eſt, an hæ obſeruationes ſint ſuperſtitioſæ & vanæ. Sic docet *Philiarc.n.præc. allegatus.* Quare merito *Caiet.ſum.v.Incantatio, verſ.Quinto*, dicens ſe vſum fuiſſe quibuſdam verbis ſacris, quibus annulus in gyrum vertebatur, addit ſe non experiendi gratia id feciſſe, quaſi ſentiens id illicitum eſſe: ſed ad cõuincendam diabolicam inſtitutionẽ, propter fidelium aſtantium vtilitatem: idq; fecit præmiſſa proteſtatione, ſe non dicere ea verba tanquam inſtituta à dæmone, ad mouendum annulum, ſed tamquam verba ſacra ad Dei honorem, & propalandam diabolicam fraudem.

Sed quæres, vnde dignoſci poſſit, an media per quæ maleficium aufertur, licita ſint? (præter ipſam ſigni ablationem, quam conſtat mediũ naturale eſſe.) Et manifeſtum eſt, ſi adhibeantur exorciſmi Eccleſiæ, opera pœnitentiç, Sacramentorum receptio, ad placandum Deum, vt vel ſic miſericorditer dignetur coërcere dæmonem, ne amplius vexet, ea media licita eſſe, & à Deo ordinata ad hunc finem conſequendum. Vt conſtat ex vſu Eccleſiæ: & ex *c. final.33.qu.1.* Quando autem media non ſunt huiuſmodi, hæc regula accipienda eſt. Quidquid efficitur, aut dicitur gratia alicuius boni obtinendi, aut mali vitãdi, quod nec vim naturalẽ, nec ſupernaturalem ad eum effectum habet, vanum eſt & ſuperſtitioſum: ac proinde effectus ſic comparatus eſt tribuendus occultæ dæmonis operationi. Et ratio eſt, quia tales res non adhibẽtur vt cauſæ: cum nulla virtus ad eum effectum operandum illis inſit. Ergo adhibentur vt ſigna: & non diuina, quippe quæ non ſunt ſacramenta, nec ſacramentalia. Ergo vt ſigna vana pacti occulti cum dæmone initi. Deinde, quia illud vanum ac ſuperſtitioſum eſt, quod non prodeſt ad finem, ad quem adhibetur. At hæ res ſunt huiuſmodi: ac ſubinde vanæ. Deus autem non delectatur vanis, ſed dæmon. Præterea, quidquid denuo efficitur, ab aliqua cauſa prouenire debet. Cauſarum autem triplex eſt ordo. Aliæ ſunt naturales, quæ virtutem naturalẽ habent ad operandum. Quales non interueniunt in hoc euentu: huiuſcemodi enim res adhibitæ carent virtute naturali ad eum effectum. Aliæ cauſæ ſunt ſupernaturales, qualis eſt Deus ſupernaturaliter operans. Sed in his rebus nulla virtus ſupernaturalis reperitur. Cum id neque ex Eccleſiæ auctoritate, neque ex Scripturæ teſtimonio habeatur: nec vlla neceſſitas miraculi patrandi nunc extet, neque id præſumatur. Aliæ demum cauſæ ſunt boni Angeli: hi verò non operantur medijs rebus vanis, nec illis gaudent Manifeſtum ergo eſt, dæmonum operationem interuenire, qui rebus vanis delectantur. Et ideo hanc regulam tradit *D.Aug.lib. 21.de ciuit.Dei*, quem refert & ſequitur *D.Th.2.2.q.96.ar.2.* ab omnibus receptus. Atque idem dicendum eſt, quando licet res illæ virtutem habeant ad eum effectum, adiunguntur tamen conditiones vanæ, & nil ad rem conducẽtes, tamquam neceſſariæ. Quia cum ea conditio vana ſit, non à Deo vel à natura procedit, ſed ex dæmonis pacto effectum conſequitur. Quod bene præter alios docent *Nauar ſum.c.11.n.25. Iac.Sprenger in malleo malefic.p.2.qu.2.c.6.* Et melius *Caiet.in ſum.verb.Incantatio, per totum*, vbi ait deprehendi tacitam dæmonis inuocationem, ex conditionibus vanis appoſitis vt neceſſarijs in rebus ſacris. Vt ſi apponatur virtus in verbis ſacris, dummodo ſcripta ſint in pelle, aut tali hora: vel apponantur aliæ ſimiles conditiones, quæ nec ad Dei cultum nec ad rectam rationem ſpectant; vel in modo dicendi, vt ſi dicatur Pater noſter ad aures equi.

6 Potiſſima autem huius diſp. difficultas eſt, an à malefico parato ad maleficijs maleficia ſoluenda, liceat id petere? Quidam enim licere exiſtimant. Quod petens non cen-

censeatur ad peccatum inducere maleficum, sed peccato vti ad salutem comparandam. Sicut contingit in petente mutuum ab vsurario parato: vel iuramentum ab infideli parato ad iurandum per idola. Sic sustinent *Aureolus 4.d. 34.q.2. Angelus v.Superstitio,n.13.*

7 Verum certissimum est,nullatenus id licere. Quia solùm licet à parato petere id, quod ipse licite potest præstare,quando petentis interest, vt necessitati suæ cõsulat. Tunc enim non est petere peccatum, nec cooperari peccato alterius: sed res petita potest licitè fieri, & alter malitia sua illicitè præstat. Quare petens solum vtitur malitia alterius,illi minime cooperans. Vt contingit in petente mutuum ab vsurario, & iuramentum ab infideli. At maleficus non potest licitè maleficium maleficio soluere ob nullum bonum(vt nu.1.probaui.) Deinde,quia(vt ibi probaui)grauissime in sacris literis condemnantur cõfugientes ad magos & ariolos. Cum tamen semper hos esse paratos constet. Quare hanc sententiam sustinent, reiecta priori tamquam erronea, ex Theologis *Albert.Magnus 4.d.34.a.9.& ibi Sotus qu.vn.a.3.col.5.vers. Est tamen citra dubium, Palacios ibi disp.1.post 5.concl. Caiet.summ.v.Maleficium, ad fin.& in opusc.tom.2.tract.12.de maleficijs.q.vn. Abulens.c.19. Matt.q.90.in solut.ad 3. Castro l.1.de iusta hæret punit.c.15.col. 7. Ledes.2.p.4 q.60.a.2.ad fin. Ciruelo de superstitionib.3.p.c.15. Margarita confess.in 1.præcep.f.60. Viguerius l.instit.c.16.§.7. vers.9.imped.11. Angles florib.1.p.* vbi de matrim.*q.8.a.2.dub. 2. Toledo l.4.sum.t.16.n.9. Bañez 2.2.qu.78.a.4.dub.2.in solut. ad 4. Pet.de Ledes.de matrim.q.58.a.2.dub.2. Enriq.l.5.de pœnitentia,c.6.fin.& l.12.de matrim.c.8.fin. Philiarc.de offic.sacerd. to.1.p.2.l.3.c.11.ad fin. Delrius l.6.disquis.magic.c.2.sect.1.qu.2. pag.7.dict.3. Barth.à Ledes.de matrim.dub.49.concl.5. Lud.Lop. 2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.52.col.7.vers. Præterea queritur, Manuel 1.to.sum.2.edit.c.7.concl.11.n.11.& c.235.nu.3.concl.3. Hier.Llamas in methodo curat.3.p.c.8.§.13. ad fin. Cañedo sum. sacram.* vbi de matrim.*c.5.n.37. Graffis 1.p.decis.l.2.c.6.n.10. Vega 2.tom.sum.c.34.casu* 110. Et ex Iurisperitis, *Turrec.c.fin. 33.q.1.a.3.n.3. Rosel.v.Impedimentum, imped.15.n.19.& ibi Tabiena impedim.12.qu.9.n.10. Sylvester v.Maleficium,qu.8.& ibi Armil.n.2. Nauar.summa c.11.n.29. Couar.c.Quamuis pactum,* 1.p.§.1.*n.*10.

8 Nec licet petere à tali malefico solutionem maleficij; non explicando vt maleficio soluat, quando cõstat eum nescire soluere absq; alio maleficio. Quia petitur res quã nequit licitè præstare. Sic colligitur ex DD.nu.præc. allegatis: nam ratio,cui innituntur, etiam militat in hoc casu.

9 Temperant aliqui prædictam sententiam dicentes nõ licere precibus opẽ malefici quærere: licere tamen vi eam extorquere. Quod ea extorsio vacet omni pacto cum dæmone,ac in eius dedecus cedat. Præterea,quia licitum est rem meam vi eripere, quã alio pacto recuperare nequeo. Sic sustinet *Remigius l.3.dæmonol.c.3.* Sed meritò illum impugnat vocans falsam eius sententiam *Delrius l.6.disquis. magicarum c.2.sect.1.q.2.pag.6.* Quod nil præstet minæ,cum hoc sit intrinsecè malum, ac proinde nulla ratione possit licite fieri à maleficis. Deinde,quia hoc cedit in dæmonis honorem: cùm cogatur maleficus dæmonis ope & inuocatione, maleficio mederi. Nec simile est de violenta rei propriæ ereptione: quia non cogitur alter ad rem malam faciendam, sed rem bonam, ad quam ex iustitia tenetur, coactus facit.

10 Hinc deducitur nullatenus à culpa excusari iudices cogentes maleficum benedictione quadam maleficium auferre. Quod benedictio ea malefici nil aliud sit, quã formula & cæremonia, qua ex pacto dæmon cessaturum se spopondit. Quod si benedictione aliqua sit obtinẽda sanitas, præstaret vtiq; vti pij hominis aut sacerdotis benedictione,quam ministri diabolici. Et similiter peccat maleficus obtemperans. Quia nulla ratione id licite fieri potest. Ita *Delrius d.q.2.pag.3.coroll.1.*

11 Sed vrgentior est difficultas,an quando maleficus plura media ad soluendum maleficium nosset,quædam licita & quædam illicita, integrum sit ab eo absolute petere, vt maleficium soluat: *Caiet.in suis opusc.to.2.tract.12.de malefic.q.vn.in fin.corp.* id negat. Ducitur, quod malefici vt sic opus petatur, cum absolutè petitur. Sicut dum aliquid à quolibet alio artifice exposcitur. Præterea,quia peculiare opus est necesse petere: & non vage relinquendo arbitrio hominis diabolici petitionem propriam. Et statim in solut. ad argum. concedit licitum esse petere absolutè mutuum ab vsurario, & iuramentum ab infideli: quamuis constet illum vsuras exacturum, & hunc per idola iraturum. Et *Delrius d.q.2 proxime alleg pag.8.dict.4.* ait non licere petere à malefico sciente media licita, vt maleficium soluat,quando petens est moraliter certus, fore vt maleficus medio illicito soluat. Et hoc dicit sibi certum esse, nulla tamen ratione probat.

12 Cæterum nullam percipere possum differentiam inter vtrumque casum. Et ideo existimo licitum esse petere ab eo malefico absolute vt maleficium soluat, quamuis constet petẽti fore vt medio illicito vtatur. Ducor quod omnes fateantur licitum esse petere ab vsurario mutuum,& ab infideli iuramentum,quando petens eis indiget: quãuis exploratum illi petenti sit, fore vt ille sub vsuris mutuet,& hic iuret per falsos deos,nec oportet illis explicare vt modo licito faciant: & nulli alij rationi innituntur, nisi vtrumque posse vti modo licito, ac culpa sua illicito. Quæ ratio prorsus militat in casu nostro: nam petitur à malefico solutio maleficij, quam potest medio licito facere,nempe,auferendo signum: quod si alio maleficio faciat, sibi tribuendum est. Ergo vel illi casus negandi sunt contra omnium mentem: vel hic cõcedendus. Secundò, quia rationes Caietani non vrgent. Non enim petitur opus vage à malefico,sed determinatum,nempe, vt maleficiũ soluat: quamuis modus operãdi vage petatur. Quod idẽ prorsus reperitur in petitione illa mutui ab vsurario, & iuramenti ab infideli. Nec petitur à malefico vt maleficus est,quo pacto peteretur ministerium artis maleficæ: sed petitur ab illo in quantum potest licitè maleficiũ auferre. Sicut petens à Iudæo publice vsurarij munus obeũte, non petit ab eo mutuum, quatenus vsurarius est,sed quatenus potest licite mutuare. Imo sicut petẽs mutuum ab vsurario,& iuramentum ab infideli,potest recipere acceptata conditione dandi sub vsuris; & iurandi per idola: nec apparet cooperatio aliqua, sed solus vsus peccati alterius,qui culpa sua praue facit. Quod vniuersi fatẽtur. Ita si maleficus nollet soluere modo licito maleficium,vti nouit: potest acceptari vt alio maleficio soluat. Nec petenti tribuetur culpæ: vtpote qui minime cooperatur peccato alterius: sed eo vtitur, vt propriæ saluti consulat. Et huius sententiæ videtur *Pet.de Ledes.de matrim.q.58.a.2. dub.2.* Quãuis enim non ita distinctè explicet,sed generaliter loquatur, dicẽs licere petere ab hoc malefico solutionem maleficij: at id probat, eo quod ab vsurario parato liceat petere mutuum, quamuis petenti constet fore vt vsuras exigat: & ideo videtur idem omnino sentire de petitione solutionis maleficij. Duo tamen monuerim, alterum est,nullatenus licere admittere, si maleficus applicare velit medicinam aliquam vanam & superstitiosam. Quia est vti medicina vana ac superstitiosa, nullam vim sanandi habenti,nisi ope & inuocatione dæmonis: quod est intrinsece malum. Nec potest dici,hoc tantum esse vti peccato alterius, sicut quando maleficus alio maleficio soluit, nulla medicina superstitiosa applicata. Quia consentiens medicinam illam sibi applicari, reuera vtitur ea, atq; ita medio superstitioso & illicito. Alterum vero est, quando spes esset fore vt prodesset monitio,teneri petẽtem ex lege charitatis illũ monere,vt medio licito faciat. Quod idem necessario fatendũ est de petente mutuum ab vsurario, & iuramentum ab infideli. At in omnibus his casibus omittens monitionem illam, non esset reus peccati inductionis malefici, sed solius præcepti correctionis fraternæ violati.

13 Quando autem dubium esset, an maleficus medium aliquod soluendi licitum nosset, nullatenus liceret solu-

tionem maleficij ab eo petere. Quod præsumptio sit contra illum: eo vel maxime, quod (vt ait *Delrius libr. 6. disquis. magic. c. 2. sect. 1. q. 2. pag. penult.*) frequentius sola media superstitiosa norint malefici: & petitur tolli maleficium, quod nō nudam priuationem importat, sed aliquid actus positiui. Quare ad vincendum hoc dubium, consulit ibi quærendum esse à maleficio quæ media norit: si renuat explicare, ait vehementem esse suspicionem contra illum. Si autem explicet, tunc videdum est an medium sit licitum, iuxta reg. n. 5. traditam, & dicenda seq. disp.

14 Hinc deducitur, ab eo maleficō, qui auctor maleficij illius non fuit, rarissime licere petere medelam maleficij: nisi de loco & modo maleficij ab ipso auctore vel ab alio certior factus sit. Quia talis moraliter nescit mederi sine alio maleficio, & noua dæmonis cooperatione. Sic docet *Delrius d. q. proxime allegata, p. antepen. dict. 4.*

15 Tandem non est admittendum, quod docet *Briancon. in collect. super 4. sent. q. 13. concl. 3.* vbi ait non solum à maleficō peti posse, vt soluat medio licito maleficium: sed etiā ab ipso dæmone, si is maleficia dedisset. Sed bene impugnat ipsum *Delrius eo dict. 4. n prec. allegato*, cum *Soto 4. d. 34. q. vn. a. 3. col. 4. vers. Quod si quis sciscitetur.* Quia omnis familiaritas & amicitia cum dæmone prohibita est, ac cum eo perpetuum bellum indictum: ideo precibus ab eo peti minimè licet: imperio autem nemini integrum est vti. Quod dæmon ei non subijciatur, sed duntaxat Dei nomine, per exorcismi modum ei possumus imperare.

DISPVTATIO XCVI.

Vtrùm liceat maleficij signum destruere, ad obtinendam maleficij sanitatem?

SVMMARIVM.

Qualiter malefici soleant aliquo signo apposito ex pacto cum dæmone nocere: & quotupliciter pactum id ineatur: & in quo casu constat non licere: & in quo versetur difficultas? n. 1.

An liceat id signum destruere animo obtinendæ salutis? Refertur quædam sententia, n. 2.

Proponitur sententia auctoris, n. 3.

Num possit interrogari alia maleficā, an norit in quo maleficium id consistat: & si id didicerit à dæmone, fas sit ea scientia vti ad maleficiati medelam? n. 4.

An id maleficij signum destruere liceat, quando damnum in ipsam maleficam, quendamue tertium, ex pacto maleficæ cum dæmone redundare debet? n. 5.

Satisfit argumentis, n. 6. & ibi, an liceat maleficum torquendum tondere, aut eius corpus lauare.

1 SOLET à maleficis pactum cum dæmone iniri, vt quādiu ligatura aliqua fuerit, vel dum res aliqua in tali loco defossa permanserit: aut quid simile, duret maleficium: & ea ablata cesset. Hoc autem pactum dupliciter iniri solet (vt notet *Delrius l. 6. disquis. magic. c. 2. sect. 1. q. 3. pag. 5. notabil. 3.*) Priori modo, duplici intercedente pacto: vt cum conuentum est, fore vt dæmon vexet adhibito tali signo: eoq; remoto cesset. Tunc enim duplex est pactum: prius de nocendo signo appositō: posterius de cessando, eo remoto. Posteriori modo, quādo vnicum adfuit pactum, vt quando magus cum dæmone solum conuenit, vt posito tali signo teneatur nocere. Vis enim huius pacti non obligat ad desistendum à damno illato, ablato signo, sed tantum ne tunc teneatur nocere; liberumque sit ei nocere aut desistere. Quando ergo duplex initur pactum, si maleficus auferēs signū, intendat sibi seruari à dæmone posterius cum ipso pactum initum, vel alius auferens, id seruari malefico intendat: manifestè id iniquum est. Quod sit cōfirmatio & approbatio illius pacti, ac virtute illius sperare salutem. Nec in hoc euentu est cōtrouersia præsens. Procedit ergo, vel quando vnicum fuit pactum: tūc enim ablatio signi est omnimoda illius destructio, nec supereſt pactum, quod cōfirmetur: vel si duplex intercesserit, maleficus auferens non intendit sibi posterius pactum seruari, sed potius ductus pœnitentia pacti iniri intendit illud prorsus rescindere, & ideo aufert signum, quod est pacti vinculum, non quatenus est signum posterioris pacti, sed quatenus est destructio prioris, & ad illud personæ dissoluendum. Sic notat *Delrius ibid.*

Dubitatur ergo, an liceat id maleficij signum destruere, aut remouere, quo maleficij salus obtineatur? *Ioan. Hessels Louaniens. auctor in suis prælect.* quem sui discipuli mordicus postea secuti sunt (vt refert *Delrius d. q. 3. statim in princ.*) defendit id licere, animo irridendi dæmonis, ac vanitatis earum rerum ostendendæ, secus animo obtinendæ salutis maleficij. Ducitur primò, quod tunc à dæmone speretur salus, & negari nequeat beneficium aliquod dæmonis esse, ab incepta vexatione desistere. Et confirm. quia saltem mediate speratur salus à dæmone, & est quasi tacita eius inuocatio, petendo vt stet pactis. Secundò, quod salutem hoc modo experens, sit particeps pacti cum maleficō à dæmone initi, nempe, vt signo remoto desistat à nocumēto illato. Quippe illa remotio nil confert ex natura rei, ad maleficij medelam, sed ex pacto dæmonis. Confirm. quia cognitio illa modi medendi sublato signo habetur à dæmone, qui pactū inijt cum maleficō: alias nec maleficus, nec maleficiatus id nossent. Salus ergo expetitur vtendo scientia acquisita à dæmone. Tertiò, quia æquè signi appositio valet ad damnum inferendum, ac destructio ad salutem: & vtrumque est dæmonis adinuentio, ac ex eius institutione vim lædendi ac medendi habet. Ergo sicut ponens ad nocendum, exercet opus diaboli: sic & amouens. Sicut si ars medica doceret modum medendi, auulso aliquo extrinsece lædente, vt tonsis capillis, medicus præcipiens capillos ægri tonderi ne capitis dolore vexetur, opus artis medicæ exerceret. Quartò, quia id signum auferre cedit in diaboli cultum. Est enim eius fidelitatem protestari, stando pacto cum suis inito: ac posse ipsum nocere, & à nocumento illato desistere. Confirm. quia dæmon minimè desisteret, nisi ablato signo se honorari existimaret: atque ideo desistit, quod in sui honorem id cedere credat. Quintò, quia alias integrum esset iudicibus, quo magorum confessionem extorqueant, capillos totius corporis abradere: quod credatur illis non abrasis, fore eos doloris tormentorum expertes. Quod tamen superstitiosum apparet. Tandem, quia *D. Hieron. in vitā D. Hilarionis* refert, noluisse sanctum pati signa amoueri: quibus ablatis dæmon fassus est, se à puella exiturum. Et subdit *D. Hieron.* ea ductum esse ratione, ne aut solitis incantationibus dæmon recessisse videretur, aut ipse sermoni eius acccommodasse fidem.

His tamen non obstantibus dicendum prorsus est, licere ipsi maleficō, vel cuicumque alij, signa illa maleficij amouere, animo destruendi pacti cum dæmone initi, & obtinendæ sanitatis maleficiati. Hanc sent. latissimè multis exemplis ex varijs Auctoribus petitis, & communi praxi virorum piorum sic sanantium, & rationibus varijs probat *Delrius l. 6. disquis. magic. c. 2. sect. 1. q. 3. per totam.* Sed breuiter probatur vna aut altera ratione. Quia dubitari nequit, finem intentum licitum esse, nimirum, sanitatis recuperationem. Quare tota malitia refundi debet in medium ei fini assequendo adhibitum. Sed id medium culpa vacare ex eo constat, quod auferendo signum intentione prædicta nec pactum nec amicitia cum dæmone confirmentur, nec illi honos exhibeatur: imò potius illa soluantur, ac dæmone contempto, ab eius amicitia recedatur: ob idque signum fœderis separatur, aut comburitur. Quod si dicas, esse malum credere, eo signo ablato maleficium cessaturum. Id à veritate alienum est. Quia id credere, nullo iure interdicitur: nec est aliqua infidelitas, credere dæmonem destiturum à damno (vt optime explicuit *Scotus 4. d. 34. quæst. vnic. vers. Et ex hoc patet.*) Quia destruens non acquiescit operibus malignis: sed credit dæmonem posse & velle vexare manente signo, & eo destructo impositurum vexationi finem. Nec est vanum, cum coniecturis rectæ rationis innitatur. Valde enim verisimile est, fore vt dæmon, qui pacto ligatus erat ad nocēdum, soluto pacto, eiusq; signo ablato cesset. Secundò, quia si magus in foro interno vel externo fatetur se damnum

num intulisse, eo quod signum aliquod alicubi collocarit: quis dubitet vtrumq; iudicē compulsurum, vt signum amoueat, vt maleficiatus ad pristinam restituatur sanitatem? Non ergo peccabit maleficus amouēs. Tertiò, quia in damno inferendo per signi appositionem dæmon cooperatus est vexans. At in restituēda sanitate per signi ablationem nulla actio dæmonis eiusve auxiliū interuenit, sed mera priuatio hoc est, non agere vexādo, atque adeo non expectatur vt dęmon aliquid faciat, sed desinat facere. At expectare effectum dęmonis priuatiuum, culpa vacat. Sicut fas est, expectare dæmonis fugā ab energumeno, vel cessationem tentationis, & similia. Quod effectus ille non expectetur, vi alicuius pacti conuenti cū dæmone: sed potius solutione pacti & amicitiæ cum illo. Tandem, quia hoc non est opus malefici, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimentum boni proximi sui. Nulla enim hic dæmonis inuocatio adest, eiusve auxilium, sed sola signi destructio, quo durante statuerat dæmon damnum maleficiati conseruare. Et ideo huius sententiæ in proprijs terminis sunt, *Scotus* addens id esse meritorium. 4.*d*.34.*q.vn.* quem discipuli eius ad vnum sequuntur, vt *Bassolis ibi.q.vn.a.1. Ant. And.eo d.34.in fin Nic.de Orbellis ibi.q. vn. Brianzonus in collect.super 4.sent.in q.13.concl.3. Pelbert.Temesuar.in 4.p.Rosarij,v.Matrim.5.§.38.Gab.2.d.8.q.2.a.4.dub. 2.Caiet.in opusc.to.2.tract.12.de malef.q.vn Rosel.v.Impedimen. imped.15 n.18.19 Ledesm.2.p.4.q.60.a.2.fin. Angles florib.1 p.* vbi de matrim.*q.8.a.2.dub.2. Delrius tota q 3.proxime allegata.* Idem absque dubio sustinent alij, quia quamuis non explicent id licere gratia obtinendæ salutis maleficiati, sed indistinctè loquantur, at reuera ibi disputant de medijs licitis ad medendum maleficiato, & negant id licere alio maleficio exercito, affirmant autem, signi destructione facta: ac proinde apertissimè volunt id licere ad hunc finem. Hi sunt *Caiet.sum.v.Maleficium. Et ibi Armilla n.2. & ibi Syluester qu.7.v.His præmissis, Astens.2.p.sum.l.8.t.29.a.vn.q.2. ad fin.Tabiena v.Impedimentum, imped.12.q.9.n.10. Castro l.1. de iust.a hæret.punit.c.15.col.10. Nauar.sum c.11.nu.29. Sotus 4. d.34.q.vn.a.3.col.6.ante vers.Vnum autem. Et ibi Borrillong.qu. vn.a.2. Ouandus disp.vn pag.penul. Enriq.l.12.de matrim.c.8.fin. Bañez 2.2.q.78.a.4.dub.2.in solut.ad 4 Bart.à Ledesm. de matrim.dub.49.post 5.concl. Graffis 1 p.decis.l.2.c.6.nu.vlt. Manuel 1.to sum.2.edit.c.235.n.3.concl.3. Philiarc. de offic.sacerd. to.1 p. 2.l.3.c.11.ad fin. Pet de Ledes. de matrim.q.58.a.2.fin. Lud. Lop.2. p.instruct.c.52.de matrim. col.antepen.vers. Concluditur ergo, Vega 2.tom sum.c.34 casu 110. Hier. Llamas in method.curat.3 p c. 8.§.13.ad fin. Cañedo sum.sacram.* vbi de matrim. *c.5.in comment.n.37.*

4 Adde, posse interrogari alium maleficum, an norit in quo tale maleficium cōsistat, vt signum destruatur: quod si ille ignoret, minimè potest induci vt per suam artem id inuestiget. At si forte is addiscat nouo pacto cū dæmone inito, possum ea scientia ad destruendum signum maleficij in meum commodum vti. Ita *Ouandus n.prec.alleg.* Et id mihi suadeo, quia quamuis culpa sit grauissima inquirere à dæmone, vt ex cognitione ab ipso parta, vtilitati nostræ consulamus: id enim est quoddam amicitiæ fœdus. At si veritatem aliquam ab ipso edocti simus, præter culpam in ea inquisitione admissam, nulla est iam culpa, vti ea scientia ad bonum finem, quando ea vera est, nec dæmonis opera postea concurrit. Vt si quempiam veram grammaticam aut philosophiam dæmon doceret, peccaret lethaliter sic addiscendo, at postea careret culpa, illa tamquam vera scientia vtens, & non tamquam à dæmone accepta.

5 Imo quamuis sublato maleficij signo debeat damnum in ipsam maleficam refundi, quod ita pactus sit dæmon, vacat culpa illud auferre. Quia auferens nulla ratione cōcurrit ad maleficæ damnum, sed solum sibi consulit auferens signum: & damnum quod inde maleficæ sequitur, est præter intētionem, nec ex illa signi remotione sequitur, sed ex dæmonis pacto, cui auferens nullatenus cooperatur. Sic docet *Ouandus 4 d 34 disp vn.pag.vlt.* Et idem credo, quamuis damnum illud in quendam tertium, maleficio ita paciscēte cum dæmone, redūdare debeat. Quia auferens nil operatur ad alterius damnum, sed se tuetur ablato sibi nocente: & per accidens ex meo actu sequitur damnum innocenti: nec teneor ego consulere bono alterius cum eo damno. Sicut in femina grauida indigenti pharmacis ad suam salurem tuendam ordinatis, admittūt DD. id licere: quamuis inde præter sumentis intētionem sequatur periculum proli. Sed si opponas, non licere fugienti in equo proterere puerum existētem in via, quamuis id necessarium sibi sit, vt mortem euadat, vt bene docet *Corduba in suis q l.1.q.38.dub.2 & 3.in fin.* Dic diuersum esse, nam in hoc casu efficit actionem positiuam proterēdi damnificantem puerum. At in nostro nulla est actio positiua, sed signi remotio, quæ licet in se sit actio, at non est actio alicui nocens. Quod si præter signi ablationem esset aliqua actio positiua necessaria damnificans maleficum, vt maleficiatus incolumis euadat, bene ait *Ouandus ibi*, non licere auctoritate priuata illam exercere: additq; nō esse improbabile licere auctoritate publica, si nullum dæmonis pactum in illa actione sit. Quod mihi verissimum videtur. Quippe publicæ potestatis est, innocentes eruere cum nocentium damno.

Ad arg.n.2.proposita resp. Ad 1. dic constare ex dictis nu.3. nullam culpam esse expectare effectum priuatiuum à dæmone, non quasi ille beneficium aliquod cōferat desistendo, sed quia remoto signo, quo ad vexandum ex pacto ligabatur, speretur fore, vt desistat. Ad cōfirm. constat similiter ex dictis eo.n.3. Non enim interuenit ibi aliqua dæmonis inuocatio, nec petitur vt stet promissis: imo dissoluitur pactum: nec speratur salus à positiua dæmonis actione: sed à priuatione actionis. Ad 2. patet ex dictis nu. 1. & 3. Quia non expetitur salus per ablationem signi, virtute posterioris contractus cum dęmone gesti: sed dissoluendo priorem. Et quamuis ea ablatio signi non habeat ex natura sua mederi maleficio, sed supposito pacto cum dæmone: si nullum enim esset pactum, nec noceret, nec sanaret: at sanat supposito pacto, non quasi dæmon cooperetur, vel quasi pactum cum ipso initum confirmetur, sed per ipsius dissolutionem. Ad confirm. constat hic dæmonem nil docuisse: sed ex pacto cum dæmone inito, naturaliter consequitur scire maleficum, & quibus ipse detexerit, fore vt eo signo ablato cesset vexatio. Adde, esto dæmon id docuerit, non esse illicitum postea vti ea scientia (vt nu.4. probaui.) Ad 3. negatur ea æqualitas. Quia ad lædendum concurrit actio dæmonis, secus ad medēdum: sed sola priuatio actionis. Ad 4. negatur cedere in dæmonis cultum, imo in dedecus. Nec enim tollere signum, est dæmonis fidelitatem protestari, sed speratur fore vt non noceat postquam causa ad nocendum alliciens est ablata. Adde, vacare culpa credere dæmonem fore fidelem, stando pactis: non quasi ipse verax & fidelis sit: sed quia id sibi vtile ad homines decipiendos putet. Ad confirm. dic nil referre falsam dęmonis sui cultus existimationem, si res ipsa nec ex se, nec ex agentis intētione, in ipsius cultū cedat. Adde, falsum esse, ob id dęmones desistere, sed potius vt se fideles pactis præbentes, decipiant homines. Ad 5. dic cum *Delrio lib.5 disquis.magic.sect.9.dub.3.cautela 3.* id non esse illicitum iudicibus, si fiat duntaxat, ne maleficium lateat corporis foraminibus insertum, vel crinibus insperſum: sicut etiam licet corpus abluere, ne aliqua vnctio subsit. Quod si tonsio fieret ex opinione amissi roboris per illam, instar Samsonis, esset superstitiosum. Ad vltimum dic D. Hilarionē id fecisse gratia scandali vitandi: ne vulgus putaret eam dæmonis expulsionem incantationibus niti. Deinde, quòd ad maiorem Dei gloriam cederet, per miraculum expellere: cuius dono præditus erat.

DISPVTATIO XCVII.

An impotentia perpetua vtriq; coniugi nota, vel saltem illi, qui potens est, dirimat subsequens matrimonium: aut saltem possint illud inire, vt tanquam fratres habitent, & ad id teneantur?

SVMMARIVM.

An impotentia perpetua contrahentibus nota dirimat matrimonium? Refertur quædam opinio, n. 1.
Proponitur sententia Auctoris, n. 2.
Satisfit argumentis, n. 3.
An si post matrimonium constet impotentia illud præcedens, possint coniuges illi simul esse vt fratres: & liceant eis tactus? n. 4.
Quando incontinentiæ periculum subest, eo quod vacant tactibus, aut sunt in eodem lecto, non sunt permittendi, n. 5.
Periculosissima est hac consideratio, n. 6.
An iudex Ecclesiasticus debeat eos permittere volentes habitare tamquam fratres? n. 7.
Quando impotens contraxit matrimonium, & si velit vterque coniux habitare instar fratrum, est periculum incontinentiæ, an teneatur vteruis coram iudice petere dissolutionem? n. 8.
An impotens qui sua impotentia conscius duxit feminam illius ignaram, teneatur eam vt sororem habere & alere? Refertur quædam sententia, n. 9.
Proponitur sententia Auctoris, n. 10.
An si ambo coniuges impotentiæ conscij iniere matrimonium, teneantur ita vt fratres habitare, vt neuter altero inuito resilire possit: & si alter ad nuptias transeat, teneatur ad eandem habitationem cum priori, & ipsi alimenta dare? Refertur opinio, n. 11.
Proponitur sententia Auctoris, n. 12.
An cognita vtriusq; vel alterius impotentia, liceat nondū matrim. inter se inito, quoddā societatis vinculum inter se contrahere, vt tanquam fratres habitent, ac ad mutua obligentur obsequia? n. 13.
An per transitum potentis ad nuptias cessat prædicta obligatio, n. 14.
An si incontinenter viuant, aut in eodem lecto dormiant, separandi sint? n. 15.

1 DISPVTATIO præsens duo petit. Prius est, an quando contrahentes non latet impotentia alterius, vel vtriusque, possint valido matrim. copulari? Posterius, an saltem copulari possint, vt tamquam fratres simul habitent? Circa priorem quæst. quibusdam placet id matrim. validum esse. Ducuntur primò, quod impotentia ignorata dirimat matrim. non ob aliam rationem, nisi quia cum sit contra præcipuum matrimonij finem, tollit virtualiter consensum. Quæ ratio prorsus cessat, vbi impotētia prægnita fuit. Secundò, quia quamuis procreatio filiorum sit præcipuus matrimonij finis, at non est ita necessarius, quin absq; illo possit esse validum. Potest enim contrahi propter solam societatem & animorum coniunctionem, atq; erit verum matrim. sicut fuit inter D. Ioseph & B. Virginem. Tertiò, quia *c. Consultationi, & c. Laudabilem, de frig. & malef.* decernitur repetta post matrim. impotentia, integrum esse his tāquam fratres permanere. At si hi mutuo consentientes & iure suo cedentes, minimè contraherēt coniugale vinculum, cum magno animarum discrimine simul manere permitterentur. Quod respublica mediocriter instituta respueret. Quartò, quia non desideratur consensus in carnalem commixtionem, ad matrimonij veritatem, vt constat in matrim. B. Virginis Quod si dicas actum non requiri, bene tamen potestatem. Contra, quia cum potestas non sit propter se, sed propter actum, frustra esset. Si ergo actus non esset necessarius, neque potestas. Quintò, quia in matrimonij definitione, nulla coitus mētio fit sed solius habitationis. Potest ergo matrimonium propter solam cohabitationem iniri. Tandem, quia nil vetat coniuges posse cedere suo iuri quo ad cōiugij vsum. Ac proinde impotentia illa nullum damnum inferet. Sicut seruitus ignorata dirimit matrimonium, ratione damni alterius coniugis: non autem scita, eò quòd id damnū cesset. Et ideo huius sententiæ sunt *Magister 4. d. 34. c. 1. D. Th. 4. d. 36. q. vn. a. 1. corp & ad 4. & d. 34. qu. vn. a. 2. ad 4. & ibi Maioris q. 1 concl. 3. & ad fin. totius quæst. vers. Ecce quomodo, Palud. 4. d. 30. q. 1. a. 2 n. 6. & d. 34 q. 2. a. 1. concl. 3. n. 9 & a. 3. conc. 3. n. 18. & ibi Supplem. Gab qu. vn. a. 1. ad fin. & a. 2. conclus. 1. & concl. fin. Nicol. de Lyra 3. Reg. c. 1. in ea verba: Quæramus domino nostro regi adolescentulam, Gerson 1. p. in regulis moralibus, tractatu de matrim. alphabeto 25 lit. I ad fin. D. Antonin. 3. p. t. 1. ca. 12. §. 1. & 3. & c. 15. §. 3. col. 4. vetr. de Soto lect. 5. de matrim. pag. 3. vers. De ratione vero, Metina de sacrorum hominum continentia, l. 5. toto c. 74. 75. & 77. Veracruz 1. p. speculi, a 38. in 2. edit. immediate ante 8. conclus. Celaia 4. d. 34. qu. 1. in solut. replicæ 1. argum. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 10. Viuald. candelab. sacram. 1. p. vbi de matrim. n. 236. Hier. Llamas methodo curat. 3. p. c. 8. §. 13.* Et ex Iurisperitis, *Rainerius 2. p. sum. t. de matrim. c. 27. Turrecr. 29. q 2. in sum. in n. 4. ad 3. Sylvest. verb. Matrimonium, 6. q. 1. vers. Quælibet frigiditas, Tabien. v. Impedimentū, imped. 1. q 6 n. 7. & imped. 12 q 4. n. 5. & vlt. Angel. v. Matrimoniū, 3. imped. 16 n. 2. Armilla v. Matrimonium, n. 48. Nauar. l. 4 cons. in 1. edit. t. de sponsalib cons. 39 n. 15. in 2. t. de despons. impub. cons. 4. n. 15. Bolognetus l. 1 n. 212. ff solut. matrim. Pet. Greg. in syntagmate iuris l. 9. c. 12. n. 6.* Atque hoc eodem l. disp. 92. n. 12. retuli alios sentientes, matrimonium non dirimi per impotentiam seminandi intra vas, quando fuit ab alio contrahente prægnita.

Cæterum tamquam verissima sent. est sustinenda, nil a referre, siue sciatur, siue ignoretur à contrahentibus, impotentia coeundi perpetua: & ita in vtroque euentu matrim. esse irritum. Ducor, quod ea coniunctio repugnet mutuæ corporum traditioni ad vsum coniugalem: in quo essentia matrimonij consistit. Cum enim vsus is sit impossibilis, non potest dari obligatio ad illum. At vbi contractus essentia non potest reperiri, nequeunt cōtrahentes cedentes iuri suo efficere vt is contractus valeat. Et confirm. quia nemo potest obligari ad impossibile, etiam altero admittente obligationem. Secundò, quia *c. Consultationi de frig. & malef.* consultus Lucius III. de contrahenti matrim. cum arcta, sic ait: *Respondemus quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus contrahat matrim. Romana tamen Ecclesia cōsueuit in consimilibus iudicare, vt quas tanquam vxores habere non possunt, habeant vt sorores.* Qui textus manifeste loquitur de contrahente scienter cum arcta, vt ait *ibi Innoc. n. vn.* & constat ex contextu. Quia dicit videri incredibile, vt quis arctam ducat: quod falsum esset de matrim. inito cum impotentiæ ignorantia. Et tamen decidit textus, inter eos non posse consistere matrim. Et *c. Laudabilem, eodem tit.* vbi Cælestinus III. agens de matrim. ignoranter cum frigido contracto, ait id separandum, & subdit hæc: *Quod si ambo consentiant simul esse: vir eam etsi non vt vxorem, saltem habeat vt sororem.* Tandem, quia Sixtus V. in motu proprio circa eunuchorum matrimonia edito, cuius verba retuli disp. 92. num. 17. expressis verbis decernit matrimonia cum ijs scienter contracta esse irrita: eò quòd impotentes sint. Et ideo huius sent. expresse videtur *Scotus 4. d. 34. qu. vn. in solut. ad 2.* vbi ait senem omnino impotentem esse matrimonij incapacem: at posse aliquam in ipsum consentire ad cohabitandū instar fratris & sororis. Et tenent ex Theologis *Abulens. 3. Regum c. 2. q. 26. Basolis 4. d. 34. q. vn. a. 1. & ibi Sotus q. vn. a. 2. col. 8. vers. Postremum denique, & in solut. ad 3. & ibi Palacios disp. 1. col. 11. concl. 2 Ledesm. 2. p. 4. qu. 60. a. 1 col. 3. vers. Sed maius dubium est. Nicol. de Niisa super 4. sent. tract. 6. p. 3. de matr q. 6. concl. 1. fin. Veracruz 1. p speculi, a 38 in 1 edit. conc. 7. Lud. Lop 2. p. instruct* vbi de matrim. *c. 52. col. 3. vers. Tertio dicitur, Pet. de Ledes. de matrim. qu. 58. a. 1. in diffic. principali quam ibi mouet in corol. quod infert ex 1. concl. Valentia 4. p. disp. 10 qu. 5 punct. 3.* vbi de impotentia, *vers. Ex quo fundamento, Enriq l. 11. de matr. c. 10. in comment fin. & l. 12. c. 8. n. 1. Toledo l. 7. sum c. 11. n. vlt. Emm. Sa in sum. v. Matrimon.* vbi de imped. dirimentib. *in imped. impotētiæ, n. 14. vers pen. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 48. in 1 concl. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 235. nu. 1. Vega 1. to sum. c. 34 casu 113.* Et ex Iurisperitis, *Host. sum. t. de frig. & malef. §. Quæ impotentia n. 6. vers. Hæc autē omnia, Inn. d. c. Consultationi n. vn. & ibi Ant. n. 2. Abb n. 2. Alex. de Neuo n. 2. & 3. Præpos. n. 1. oppos. 2. & c. 2. fin. eo. t. Henric. c. Fraternitatis n. 5. eo. t. Felin c. Lator, n. 2 declarat. 1. de sent. & re iudicata, Alberic. in suo diction lit. I. v. Impediment. imped. 15. Monald. sum.* vbi de matrim. *t. Qualiter & quādo fiat diuortium ob impedimentū coeundi, in fi. Astens. 2. p sum. l. 8. t. 28. a. 2 in quæstiūc. quam mouet post 1. q. Brunel. de sponsalib concl. 28. limit. 4. n. 19. Ioan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 11. & q vlt. Rosella v. Impedim. imped. 15. n. 10. & ibi Supplem. Pisana, impedim. 15. n. 9. Sylvester v. Matrim. 8. q. 16 dict. 5. Bolognet. l. 1. n. 52 ff solut matrim. Montaluus l. 1. v. Mas como, tit. 9. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Marido. Zephal. cons. 384. n. 43 vol. 1. Ant. Cucus lib. 5. instit. maiorum, t. 12. n. 268. Nauar. summ. c. 22. n. 60. & lib. 4. cons. in 2. edit.*

edit.t.frigid.conf.3.n.2. Gaeta repet. c. Ad limina, 30.q.1.§.4.q. 228.n.531. Cenedo in collectan.ad decretales, collect.38.n.2. Barbosa l.1.p.1.n.92.ff.solut.matrim. Matienzo lib.5. recop.t.1.rubr. gl.1.n.196. Et est communissima sent.

3 Ad argum.n.1. proposita resp. Ad 1.negatur ideo dirimi matrim. quod impotentia virtualiter auferat consensum: sed quia repugnat essentiæ matrimonij, & ideo consensus coniugum cedētium iure suo nil confert. Ad 2. fateor non desiderari ad matrimonij valorē coniuges habere animum vacandi copulæ coniugali ad sobolem procreandam: at desiderari, vt tradant sibi mutuam potestatem ad copulam: quæ traditio coniugi impotenti impossibilis est. Hæc autem traditio inuenta est in matrimonio B. Virginis (vt probaui l.2 disp.28.nu.4.) Et ita licet possit verum matrim. iniri propter animorum coniunctionem & mutuam societatem: at est necesse, vt seruetur essentia, nempe traditio potestatis. Ad 3.dic, eam coniunctionem permitti ab Ecclesia, vbi non est inter eos periculum incontinentiæ, ac proinde incontinenter viuentes separandos esse. Ad 4 concesso antecedente, neganda est consequentia: quia de essentia matrimonij est consensus implicitus in copulam coniugalem, quantum est ex parte contractus, quamuis is consensus ex parte contrahentis non desideretur, sed possit adesse intentio abstinendi perpetuo à copula (vt probaui d.disp.28.n.4.) Est tamen necessarius etiam in contrahēte consensus obligationis ad copulam. Ad replicam dic, non esse frustra potestatem ad actum, quamuis actus minime sequatur, quia potest sequi licite. Quod nefas esset, non tradita ea potestate. Ad vltimum constat ex dictis, non posse coniuges in hoc cedere iure suo. Nec est simile de seruitute, vtpote quæ non repugnat essentiæ matrimonij.

4 Circa posteriorem quæst. an cognita impotentia præcedenti post matrimonij contractum, vel ante, possint aliqui copulari, non verum matrim. ineuntes, sed ad solam vitæ societatem, permanendumque simul tamquam fratres? Et quidem in duplici sensu potest hæc quæstio disputari. Prior est, quando initio est bona fide matrimonium contractum & postea detecta impotētia, ac subinde matrimonij nullitate, & volunt sic permanere tamquam cōiuges. Posterior est, quando ab initio cognita impotētia, volunt sic contrahere. Et in priori euentu est citra dubiū id posse fieri. Quia id expresse conceditur *c.Consultationi, & c.Laudabilem, de frig. & c.2.* quod est ex *epist. D.Greg.33.q.1. & in motu proprio Sixti V. de matrim. eunuchorum*, quem retuli disp.92.n.17. At non licent his tactus, qui solutis interdicuntur. Quod reuera coniuges minimè sint, & ita docent *Sotus 4.d.34.q.vn.a.2.ad fin.corp. Nauar.l.4 consil.2. edit.t.de frigid.consil.3.n.1. Bart.à Ledes. de matrim.dub.48 ad fi. 1.concl. Enriq.l.12.de matrim.c.7.n.7. Angles floribus 1.p.* vbi de matrim. *q.8.a.1.dub.9 Barbosa l.1.p.1.nu.92 ff.solut.matrim. Cenedo in collectan.ad decretales, collect.38.n.2. Pet.de Ledesm.de matrim.q.58.a.1.dub.3. quod mouet circa solut.ad 3 dubij principalis. Manuel 1.to sum.2.edit c.235.n.1. Lud.Lop.2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.52.col 3.vers.Tertio dicitur, Vega 2.to sum.c.34. casu 113.*

5 Ex quo fit, nullatenus permittendos esse sic manere, quando incontinenter viuunt, vacando tactibus, aut in eodem lecto dormiunt, vt constat ex motu proprio Sixti V. edito circa eunuchorum matrimonia, ibi: *Eos autem qui iam sic de facto contraxerunt, si appareat eos non vt caste simul viuant contraxisse, sed actibus carnalibus & libidinosis operam dare: simulve in vno eodemque lecto cum prædictis mulieribus dormire conuincantur, omnino similiter separari cures.* Quare Episcopi est tunc eos separare, vt bene tradunt *Host. c.Consultationi, in fin. de frig. & ibi Ioan. And fin. Ant.n.2. Anchar fin. Henric. c. Fraternitatis, n.6. eo t. Greg. Lop. l.1.v. Para aiuntarse, t.9.p.4.*

6 Secundò infertur periculosissimam esse huiusmodi cōfœderationem. Cum enim sint simul vir & mulier, & si impotentia est ex parte solius feminæ, vir patiatur stimulos carnis, à quibus nec femina arcta eximitur, facillimo negotio ad tactus impudicos prouocabuntur. Quod si ipse frigidus sit, ipsa carnis illecebris angetur, ac mutuo amore illecti facile ad amplexus, oscula, ac turpiores tactus prorumpent. Sic *Sotus, Cenedo, Bart.à Ledes. Lud.Lop.n.4. allegati* Quare merito *Philiarc. de offic sacerd.to.1.p.2.l.2.c.10. vers. Sed dubium est*, dicit hanc coniunctionem non facilè concedendam, ob incontinentiæ periculum.

Iudex tamen Ecclesiasticus non poterit his volentibus 7 instar fratris & sororis cohabitando permanere, denegare hanc cohabitationem. Quia habent pro se iuris præsumptionem, cum textus expresse eam concedant (vt diximus n.4.) Præterea quia Sixtus V. in suo motu proprio (vt n.5. retuli) solum eos separari iubet, quando incontinenter viuunt, aut in eodem lecto dormiunt. Deinde, quia *Nauar.l.4.cons.t.de frigid.in 1.edit.cons.3 n.14. in solut.ad 6 in 2.cons.2 co.n & solut.* ait quamuis talis habitatio sit aliquando periculosa: at frequenter eam carere periculo. Subditque iudicem non eos sic habitare permissurum; si essent adeo iuuenes ac infirmi & in venerea propensi, vt iure optimo esset incontinentiæ timor.

Tertiò infertur, quando post matrimonium constat iā 8 de impotentia, nec illi possunt continenter vt fratres viuere: teneri eos reclamare, vt auctoritate Ecclesiæ dissoluatur matrim. Cùm aliter absque scandalo separari nequeant, stante matrimonij præsumptione in foro Ecclesiæ. Ita *Cañedo sum sacram.* vbi de matrim *c.5 n.37.* Quod si cessante scandalo separari possent, ad id non tenerentur. Quia cessat causa obligans ad reclamandum: & possunt tunc propria auctoritate separatim viuere.

Controuertitur autem inter DD. an impotens, qui suæ 9 impotentiæ conscius decepit feminam, ipsam ducens, teneatur eam vt sororem habere & alere? Quibusdam placet ad id teneri. Quia fraus non debet ei patrocinari. Item quia *c. Consultationi, de frigid.* sic dicitur? *Romana tamen Ecclesia consueuit in cōsimilibus iudicare, vt quas tanquam vxores habere non possunt, habeant vt sorores.* Quæ verba præceptum importare videntur. Cum per sententiam iustam nec pœnalem, nec falsæ præsumptioni innitentem, cogat ad hoc Ecclesia Et ita docent *Gl. c.2. vers. Idcirco & c.penul. in fin.33. qu.1. Præpos. d.c. Consultationi, n.1. Archid. c penult. nu.vn. & ibi Bellamer. n.vn. Monald. sum.* vbi de matrim. *t Qualiter & quādo fiat diuortium propter impedimentum coeundi Rosel.v. Impedimentum imped.15.n.10. Sylvest.v. Matrimonium 8.q.16.dict.5. Armil.v. Matrim.n.52. Turrecr.23.q.1.in sum.n.7 concl.4. Staphileus de int.gratia, t de vi & effectu clausularum, §. Succesiue in huiusmodi literis, n.5 Zephalus cons.384.n.44 vol.4. Greg. Lop.l. 1.v. Marido, t.9 p.4. Ant. Cucus l.5. inst. maior. t.12 n.268. Lancelot. iuris canon l.2. t. de diuortijs, § Plane si scienter, v. Vt sorores. Montal l.1.d.t.9.p 4.v. Mascomo.* Et id affirmant esse verum, quamuis potens iam ad alias nuptias transierit, *Montalu. Rosella, Sylvest. Armilla, Ant. Cucus, & Lancelot. ibid.*

Sed verius est, id non esse præceptum. Quia cū reuera id 10 matrim. sit irritum, nō est cur obligetur vir ad eam feminam tamquam sororem habendam & alendam. Nec *cap. Consultationi. de frig.* dixit sic sententiam ferre Ecclesiā præcipiendo, sed omnino dissoluendo matrim. ac permittēdo huiusmodi cohabitationem, si communi consensu eā eligant. Et ideo merito sustinent hanc partem *Gl.c.Laudabilem, v. Quod si ambo. de frigid & malef & ibi Ant.n.16. Alex. de Neuo n.11. fin. Præpos.n.6. super gl.3. Host. sum eod.t.§ Quæ impotentia, n.6. vers. Sed certe. Ioan. de Friburgo sum. confes. l.4.t.16.q. 11. Astensis 2.p. summ.l.8.t.28. ar. vn. in quæstiunc. quam post 1.q. mouet. Turrec c. Requisiuisti. statim in princ. v. Requisiuisti, 35.q.1. Brunel. de sponsalib. concl 28 limitat.4.n.20. Supplem. Pisanæ v. Impedimentum, imped.15.n 9. fin. Gaeta c. Ad limina, 30.qu.1.§. 4.q 228.n.531. Vega 2.to sum c.34. casu 113.*

Sed quid, si ambo coniuges tempore initi matrimonij 11 norant impotentiam? Tunc enim videtur eos teneri tanquam fratres conuiuere, ac ad alimenta: ita vt neutri liceat altero inuito resilire. Quod cùm is contractus non possit vim matrimonij habere, videtur obligare ad id, ad quod potest, nimirum, ad vitam sociorum & fratrum peragendā. Et ideo hanc partem tuentur *Innoc. c. Consulta-*

tioni,n.vn.de frig.& ibi Aut.n.2.Abb.n.2.Alex.deNeuo n.3.Henric.c.Fraternitatis,n.6.eo.t.Felin.c.Lator,n.2.declarat.1.de sent. & re iud.Alberic.in suo diction lit.I.v.Impedimentum, imped.15. Monald.sum.tract.de matrim.tit.Qualiter & quando fiat diuortium propter impedimentum coeundi, Rosel.v.Impedimẽtum,imped.15.n.10.Sylvest.v.Matrimonium,8.qu.16.dict.5. Armilla v. Matrimonium,nu.52.Montaluus l.1.v.Mas como, t.9.p.4.& ibi Greg.Lop.v.Marido. Ant.Cucus l.5.institut.maior.ti 12 nu.268. Franc.Marcus decisione Parlamenti Delphin.676.n.3. Imo non eximi ab hac obligatione alteruttum, qui potens est, quãuis ad alias nuptias transeat: sustinent *Innoc. Ant. Abb. Alex. deNeuo, Henric. Alberic. Montalu. Rosella, Sylvester, Armilla, Ant. Cucus ibid.*

12 Verum adhuc existimo verius esse, ad id non teneri. Quod nullum indicatur præceptum, *d.c. Consultationi*, sed solum permittatur sic coniunctos manere tamquam fratres (vt diximus n.10.) Nec contrahentium mens fuit, ad eam habitationem instar fratrum se obligandi, sed ad verum matrim. quare cùm verum matrim. minimè fuerit, nulla inde obligatio consurgit. Et ita docent *Gloss. fin. d.c. Consultationi, Ricard.4.d.34.a.2.q.2.Ioan.de Friburgo in summ. confess.l.4.t.16.q.11.Nauar.sum.c.22.n.60.Gaeta c.Ad limina, 30.q.1.§.4.q.228.n.531.Bart.à Ledes.de matrim.dub.48.concl. 1.Matienzo lib.5 recop t.1.rubr gl.1.n.196.Manuel 1.to.sum.2. edit c.225 n.1.* Atque eiusdem sent. videntur expresse *Host. d.c.Consultationi, in fin.& ibi Ioan.Andr.fin.& Anchar.fin.* vbi dicunt, scienter inito hoc matrimonio, permissam esse habitationem instar fratrum: non ergo sentire videntur esse præceptam.

13 In posteriori autem casu, nimirum, quando ab initio cognita impotentia, volunt vir & femina non vero matrim. copulari, sed quoddam societatis vinculum inire, quo simul habitantes, ad mutua se ipsos obsequia obligẽt, vt femina inseruiat viro, & hic illi alimenta ministret: dicendum est, id licitum esse, dummodo periculũ incontinentiæ non subsit. Quia cùm possint alios contractus ciuiles inter se inire: non est cur hic interdicendus eis sit. Deinde, quòd impotẽtia soli matrimonii vero cõtractui obstet. Rursus, quia si cõperta matrimonij nullitate possunt sic permanere: cur non à principio sic conuenire poterunt? Cùm in vtroq; euentu nullum sit coniugale vinculum, atque idem sit periculum: nec referat, ad licitè sic permanendum, coniugale vinculum bona fide priùs cõtractum: vtpote quod tamquam irritum, nullum ius sic manendi concedere potest. Et ideo hanc partem sustinẽt ex Theologis, *Scotus 4.d.34.q.vn.in solut.ad 2. & ibi Sotus q. vn.a.2.ad fin.corp. Abulens.3.Reg.c.2.qu.25. Pet.de Soto lect.5.de matrim.pag.3.vers. De ratione verò. Bart.à Ledes.de matrim.dub. 48.col.3. Pet.de Ledes.de matrim.q.58.a.1.dub.3 quod mouet circa solut.ad 3.dubij principalis. Lud.Lop.2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.52.col.3.vers.Tertio dicitur, Philiarc.de offic.sacerd.to.1. p.2.lib.2.c.10.vers.Sed dubium est.* Qui bene addit non facile permittendam huiusmodi confœderationem. Et ex Iurisperitis, *Host.sum.t de frigid. §.Quæ impotentia,n.6. vers. Hæc autem omnia. Astens.sum.2.p.lib.8.t.28.a.vn.in quæstiunc quam mouet post 1.quæst. Henricus c.Fraternitatis, n.5.de frigid.* Cañedo *collectan.ad decretal collect.38.n.2.*

14 Et quamuis postea vir potens trãseat ad aliud matrim. tenetur feminam illam, cum qua id pactum inierat, alere: sicut & ipsa tenetur ei inseruire. Quia non est cur per posterius matrim. id pactum dissoluatur: nõ enim sibi repugnant. Ita *Sotus & Lud.Lop.n.prac.allegati.* Idemque tradunt DD. quos n.9. & 11. retuli, asserentes per transitum ad matrim. non solui prædictam obligationem.

15 Quòd si tactibus vacent, aut in eodem lecto dormiant, sunt omnino separandi, vt in simili casu diximus n.5.

DISPVTATIO XCVIII.

An impotentia perpetua ad copulam, siue absoluta sit, siue respectu alicuius, dirimat iure naturæ matrim. an solo Pontificio?

SVMMARIVM.

An impotentia perpetua ad copulam dirimat iure naturæ matrimoniũ. Refertur quadam sent.n.1.
Proponitur sententia Auctoris,n.2.
Quid de impotentia non totali, nempe, quando est potentia coeundi, non tamen veri seminis intra vas emittendi,n.3.
Quid de impotentia seminandi intra vas, ob nimium calorem, vel indebitam membri figuram,n.4.
Quid de impotentia respectiua,n.5.
Quid de impotentia consurgenti ex maleficio,n.6.
An infideles impotentes ad copulam, validè contrahant,n.7.
Satisfit argumentis,n.8.

DVPLEX est in hac disp. sent. Prior tuetur solo iure Põtificio dirimi matrim. per impotentiam perpetuam ad copulam. Ducitur ex *c.2.de frigid.* ibi: *Sicut puer qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio: sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.* At matrimon. impuberum solo iure Ecclesiastico est irritum (vt probabo disp.104.n.9.) Et confirm. quia sicut se habet ad matrim. impotentia temporalis, tempore quo durat, respectu illius temporis: ita impotentia perpetua respectu vniuersi temporis. Cùm illa ita impediat traditionem potestatis ad copulam, pro eo tempore, sicut hæc pro vniuerso. At illa nullatenus dirimit iure naturæ matrim. Secundo, quia voto simplici religionis astrictus, validè init matrim. Cùm tamen numquam possit obligari ad reddendum debitum, imò peccet reddendo. Similiter ergo valebit attento iure naturæ matrimonium impotentis, quamuis obligari nequeat ad reddendũ debitum. Quòd si dicas discrimen esse, quòd ligatus voto sit tantùm moraliter impotẽs, frigidus vero naturaliter. Solutio est nullius momenti. Quia in hac re æquiparantur potentia naturalis & moralis. Et ideo mulier arcta respectu alicuius, quamuis naturaliter per copulam cum alio possit illi aptari, quia tamen non potest moraliter, id est absque peccato, dicitur inepta & impotens ad illi nubendum (vt diximus disp.93.n.9.) Et ideo huius sent. sunt, *Palud.4.d.30. qu.1.a.2.n.6.Maioris 4.d.34. q.1.col.2.concl.3 & ibi Supplem. Gab.q.vn.a.2.concl.1.D. Antonin.3.p.t.1.c.15.§.3.col.4.Angel.v. Matrimonium,3.imped.18.n.2.Tabiena v.Impedimentum,impedim.12.n.1.Armilla v.Matrimonium,n.47. Gaeta c.Ad limina, 30.q.1.§.4.q.118.nu.328.& 329.* Et hanc sent. tueri tenentur DD. quos retuli disp. præc. n.1. asserentes solum dirimi matrim. per hanc impotentiam, quando ignorata est ab altero contrahenti, instar conditionis seruilis, quæ cognita non obstat valori matrimonij. 1

Posterior sententia (& verissima) sustinet, iure naturali dirimi matrim. per huiusmodi impotentiam. Quia carens perpetuo potentia ad copulam coniugalem habendam, non potest tradere alteri potestatem ad eum actum. Cùm impossibilium nulla sit obligatio, *l.Impossibilium, ff de reg. iur.& c.Nemo ad impossibile, eod.t.in 6.* & nemo dare potest, quod non habet, *cap.Quod autem, de iure patronatus, l.Si vniuersi, C.de legibus.* At essentia matrimonij consistit in perpetua obligatione, & traditione potestatis corporis ad copulam coniugalem. Cùm ergo res naturaliter absque sua essentia consistere nequeat, repugnat naturæ matrimonij id validum esse, existenti ea impotentia: ac proinde attento ipso naturæ iure irritum erit. Et ideo huius sent. videntur apertè quidam DD. qui prædicta vtuntur ratione ad probandum dirimi matrimonium per impotentiam. Quamuis enim non explicent quo iure dirimatur, at ratio cui innituntur, clarè probat iure naturæ dirimi. Hi sunt *D.Thom.4.d.34.q.vn.a.2.ad 1.& ibi Durand.q.2. n.6.& 9.D.Bonauent.a.2.q.1.ad 1.Ricard.a.2.q.1.corp.& ad 1. Turrec.33.q.1.in sum.n.8.in solut.ad 1.Sylvest.v.Matrimonium, 8.qu.16.fin.Viguer.lib.institut.cap.16 §.7. vers.9.impedim.11.* Atque in proprijs terminis docent ex Theologis, *Scotus 4.dist.34.qu.vn.statim in princip.& ibi Almain.quæst.vnica, Sotus qu.vn.art.2.colum.3 concluf.1. Palacios disput.1.ad finem. Rubion 4.dist.39.qu.1.art.1.concluf.1. Abulensis 3. Regum c.2.qu.25. Ledesma 2.p.4.qu.60.art.1.colum.2. vers. Sed dubium est Victoria sunum.* vbi de matrimon. *num.283. Petrus de Soto lect.5.de matrim.* 2

*matrim.pag.5.paulo ante vers.Dicendum iam,Veracr.1.p.speculi, a.38.post 7.concl.vers.Quia hoc impedimentum,Enriqu lib.12.de matrim.c.7 n.5. Barth.à Ledes.de matrim.dub 48.concl.1 Lud. Lop.2.p.instruct.*vbi de matrimon.*c.52.col.2.Valentia 4.p.disp. 10.q.5.punct.3.*vbi de impotentia,*vers.Constat autem.Petr.de Ledes.de matrim.q.58.art.1.dub.7. quod mouet circa solut.ad 7. principale,concl.1.*Et ex Iurisperitis,*Ioan.de Friburgo in summ. confess.l.4.t.16.init.Sylvest.v.Matrimonium, 6.q.5.dict.3.Spino speculo testam.gl.15.principali,n.63.*

1 Hinc deducitur, quid sentiendum sit de impotentia, non totali, vt quando quispiam potest coire, non tamen verum semen emittere: vt contingit in Eunuchis vtroque testiculo orbatis, *Petr.de Ledes.n.præc.relatus*, ait non esse omnino improbabile, minimè dirimi matrim.iure naturæ per huiusmodi impotentiam, sed solo iure Ecclesiastico. Quia saluatur quodammodo finis matrim. secundarius, qui est concupiscentiæ satisfacere. Deinde, quia ante motum proprium Sixti V. multi grauissimi DD. censuere id matrim.nullo iure irritum esse: & quamuis Sixtus V. declararit irritum, at nõ explicuit, num solo iure Ecclesiastico antiquiori, an potius iure naturæ (vt hæc vidimus disp. 92.nu.15.& duplici seq.) At iure optimo dicit *idem Petr.de Ledes.ibi*, multo probabilius esse, dirimi iure naturæ matrimonium per huiusmodi impotentiam. Quod idem sustinet *Enriq.l.11.de matrim.c.10.n.vlt.& l.12.c.7.n.5.fin. & c.8. n* 1. Quia cùm non dicatur copula, quæ non consummari potest, vero semine intra vas emisso (vt probauimus disp. 92.nu.17.) impotens ad hanc emissionem dicitur verè & absolutè impotens ad copulam coniugalem, ac proinde nequit tradere potestatem sui corporis ad copulam coniugalem, in quo consistit natura matrimonij. Quare ratio n.2.adducta, qua probauimus per impotentiam totalem dirimi iure naturæ matrimonium, procedit in hoc casu.

4 Secundò deducitur, dirimi quoque iure naturæ matrim. quando vir non est omnino frigidus, vt quia semen verum emittit, at præ nimio calore statim semen spargit extra vas, aut ex indebita membri figura aut debilitate nõ potest intra vas seminare, nec his morbis aliqua medicæ arte succurri potest. Quia verè hic est impotens ad copulam coniugalem: ac proinde in eo militat ratio n.2.tradita. Quamuis *Enriq.l.12.de matrim.c.7.n.4.* dicat in his casibus saltem iure Ecclesiastico dirimi matrimon. si femina eam impotentiam ignoret: vbi videtur censere non dirimi iure naturæ. Sed profecto ratio adducta probat iure naturæ dirimi. Quod verissimum reputo, nec quidquam refert ad eius valorem, non latuisse feminam eam viri impotentiam, vt probaui disp.92.n.12.

5 Tertiò deducitur, similiter dirimi iure naturæ matrim. per impotentiam perpetuam, quæ non est absoluta respectu omnium, sed tãtum respectiua ad aliquam personã: nam cum illa persona, ad quam est, nequit iure naturę consistere matrim. Quia ita impedit posse tradi potestatẽ corporis ad copulam illi personæ, sicut impotentia absoluta respectu omnium. Quatẽ respectu illius personæ, ad quam est talis impotẽtia, non potest essentia matrimonij saluari: ac proinde cum illa erit iure naturæ irritum.

6 Quare deducitur, non esse approbandum quod tradit *Enriqu.l.12.de matrim.c.8.nu.2.* de impotentia ex maleficio consurgente, vbi sic distinguit. Si maleficium perpetuò impediat respectu omnium, reddit iure naturæ incapacẽ matrimonij maleficiatum: si verò tantùm sit respectu vnius personæ: reddit saltem iure Ecclesiastico incapacem respectu illius. At ego in vtroque casu dirimi iure naturæ matrim. censeo: in priori quidem, respectu omnium, in posteriori autem, respectu illius ad quam est impotentia illa perpetua ex maleficio consurgens. Et ad hoc sentiendum adducor ob rationem n.præc.traditam. Quod censuit *Martin.de Ledesm.2.p.4.q.60.a.2.paulo post princ.* dicens absolutè per impotentiam perpetuam maleficij dirimi iure diuino naturali matrimonium.

7 Vltimò infertur, etiam inter infideles esse matrim. irritum, ob impotentiæ ad copulam coniugalem impedimẽtum. Constat ex dictis: cùm hoc impedimentum ex ipso iure naturæ etiam infideles liganti proficiscatur. Et ita docet *Rubion 4.d.39.q.1.a.1.concl.1.*

8 Ad arg.n.1.proposita resp. Ad 1.dic, non in omnibus æquiparari, sed quoad effectum matrim.dirimendi. Ad cõfirm.dic negandam esse maiorem. Diuersa enim est ratio, quòd perpetuæ impotentiæ repugnet ex ipsa rei natura obligatio ad copulam coniugalem, ex matrim.contractu pullulans: secus de impotentia temporali. Qui enim nũc soluendo non est, potest obligari ad soluendum in futurum, quando speratur fore, vt facultates suppetant: cuius obligationis incapax est, qui numquam soluendo foret, vt si rem impossibilem promitteret: vt montem aureum. Ad 2.dic, disparem esse rationem. Quia vbi est impotentia, repugnat traditio potestatis corporis ad copulam, vtpote rei impossibilis: at vbi solùm obstat votum simplex, cum vterque coniux sui corporis dominus maneat, ac vsus eius, potest validè potestatem illius tradere. Quod ad matrimonij essentiam sufficit: quamuis vsus aliunde sit illicitus. Adde falsum esse, ligatum simplici religionis voto non teneri debitum reddere, si matrim.ineat. Nam ex lege matrimonij tenetur, nisi ad religionem transeat, vel quia transire non vult, vel quia non admittitur. Et licèt votum minimè emisisset, nõ teneretur reddere debitum, si ante consummationem eligeret transitum ad religionem. Quia satis est ad matrimonij essentiam, vt ex vi ipsius obligatio oriatur, non electo statu perfectiori religionis, qui vim habet ipsum dirimendi.

DISPVTATIO XCIX.

An matrim. ratione impotentiæ naturalis, aut maleficij alterutrius coniugis dissolutum, sit restaurandum; quando coniux impotens ad alias nuptias trãsijt, aut fornicatus est, & quoties restaurandum sit: & quid, si vir sit iam professus, aut sacris ordinibus initiatus?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, n.1.

Quanta cautela debeant iudices discutere causas, ex quibus impotentia oritur ad iudicium ferendum, n.2.

Proponuntur textus, c.Laudabilem, de frigid. in quo stat difficultas, & proponuntur aliquot contra eum, n.3.

Posterius matrimonium à frigido initum absque eius consummatione, c. non arguit deceptionem in sententia, qua prius dissolutum est; sed quando est consummatum, n.4.

Eandem deceptionem arguit, quando vir ille frigidus cum alia fornicatur, n.5.

Separatus à matrimonio ratione frigiditatis, si aliud ineat, statim absque alia probatione dissoluendum est posterius, n.6.

Vt restauretur prius frigidi matrimonium, probanda est posterioris consummatio, aut alia frigidi fornicatio, n.7.

Quid efficere debeat iudex, cum inuenit frigidum ad alias nuptias transiisse, n.8.

An si mulier ab eo frigido separata, alij nupserit, sit statim ac frigidus secundum inijt matrim. separanda à posteriori viro, n.9.

An mulier illa possit petere ac reddere debitum, dum lis illa discutitur, num.10.

An si mulier illa nondum nupserit, sit ei permittendum nubere: & si contra iudicis præceptum nupserit, sit separanda, n.11.

An in foro conscientiæ sint illi feminæ permittenda nuptiæ, & si ad illas transeat, possit petere ac reddere, n.12.

Qualis probatio plena, possit haberi consummationis matrimonij, aut copulæ fornicariæ, vt prius matrim. dissoluto posteriori instaurandum sit, n.13.

Soluuntur argumenta, n.14.

Post n.14. inuenies alia summariè.

QVADRVPLICITER potest matr. ratione impotentiæ dissolui. Primò, ratione frigiditatis viri, ad quã reducitur omnis impotẽtia eius absoluta naturalis, vndecunq; proueniat. Secundò, ratione arctitudinis feminæ, quia, nempe ita arcta est, vt à nemine cognosci valeat, vel saltẽ ab illo, cui nupserat. Tertiò, ratione maleficij alterutrius coniugis. Quartò, in genere ratione impotentiæ, nõ allegata eius causa. De his ergo modis seorsum differendum est, & ideo sex sunt quæst. instituendæ. Prima, quando soluitur matrim. ratione frigiditatis viri. Secunda, quandò

ratio-

ratione arctitudinis feminæ, aut absolutæ, aut respectu huius. Tertia, quando ratione maleficij. Quarta, quando in genere allegata est impotentia. Quinta, quoties femina separata à priori matrim. sit illi restituenda, si adhuc ab eo viro cognosci nequeat? Vltima, quid dicendum sit, quando vir sic separatus iam ad religionem ordinesve sacros transierat?

QVÆSTIO I. An matrim. ratione frigiditatis viri separatum
2 ratum sit instaurandum, si postmodum vir ille frigidus ad alias nuptias transeat, aut fornicationem admittat? Præmittendum est, quanta debeat diligentia iudex discutere, an impotentia proueniat ex frigiditate viri, arctitudine feminæ, an ex maleficio, ne perniciosè erret dissoluens matrim. validum: aut restaurans quod irritum erat. Cùm diuersimodè iudicium ferendum sit iuxta diuersitatem harum impotentiarum. Vt constabit ex dicendis tota hac disputatione.

Versatur autem difficultas huius quæstionis circa in-
3 tellectum *c.1. & c. Laudabilem, de frigid. & malefic. & c.1.33. q.* 1. quod desumptum est ex *Greg. Papa ad Venerium Calaritanum Episc. & c.2. ibid.* quod est ex *epist. eiusdem Greg.* in quibus textibus decernitur, dissolutum matrim. ratione frigiditatis viri, instaurandum esse, si postea contingat frigidum illum ad alias nuptias transire. Contra quorum textuum decisionem valde vrget, quòd ex posteriori matrim. insufficiēter præsumere videatur Ecclesia, virum illum minimè esse frigidum, atq; adeò priori vxori restituendum: inde enim nō præsumitur copula, quæ viro frigido est impossibilis. Et quāuis posterior vxor concipiat, aut ex aspectu appareat corrupta, fortior est præsumptio pro sententia latā de prioris matrim. dissolutione: cum ad eam ferēdam præcesserint triennij experientia, iuramēta ipsorum coniugum, ac septimę manus propinquorum, atq; vtriusque coniugis aspectus. Quæ omnia ad illius dissolutionē desiderabantur. Et confirm. quia potius videtur Pontifices debuisse decernere, posterius matrim. dissoluendum esse, nec prius instaurandum. Quòd sit præsumptio iuris & de iure, ex sentētia lata manans, pro viri frigiditate: atq; subinde pro vtriusque matrim. nullitate. Secundò, quia omnes fatentur solum matrim. cōtractum non inducere præsumptionem contra viri frigiditatem priori sententia declaratam: sed si posterius matrim. ille consummet; atq; idem fatentur, si fornicarie quamcumque feminam cognoscat. Quia copula repugnat frigiditati. At non videtur posse in praxim deduci, vt ita certo constet, vt præponderet priori sententiæ tot probationibus munitæ. Quippe reperiri solùm cum sola, ac in eodem lecto nudos, clausisque ianuis, ex quibus copula præsumitur, ac probatur, *cap. Literis, de præsumpt.* non sufficienter probat copulam in hoc euentu. Quod obstet præsumptio frigiditatis viri cōprobatę, ac per sententiá declaratæ: siquidem ea præsumptio eliditur per res leuiores, vt ratione proximitatis, & coniunctionis sanguinis. Vt probat *Mascardus de prob. conc.* 312. *n.*7. At multo vehementior est ad elidendam eā coitus præsumptionē, præsumptio frigiditatis viri præcedēs. Nam viro frigido est impossibilis copula per naturā, consanguineis verò minimè. Cùm ergo copula numquam oculis pateat, sed secreto in loco habeatur, at ex solis præsumptionibus probanda sit: & nulla appareat tam vrgēs, vt priorē frigiditatis vincat, videtur frustranea horū textuū decisio, ac impossibilis vt in praxim deducatur. Tertiò, quia cōtingere potest, vt femina illa à frigido separata, alij nupserit: & tunc iniustum videtur, posteriores hos coniuges, bona fide & Ecclesiæ auctoritate coniunctos, possessione sua spoliare, in fauorē prioris matrim. aduersus quod est præsumptio ex priori sent. dissolutionis orta. Tandem, quia posset vir ille probare, se non omnino frigidum & impotentem, sed respectu prioris vxoris esse.

Tota huius quæst. difficultas eo pertinet, vt cognoscā-
4 tur qualiter probanda sit copula viri ratione frigiditatis separati, cum posteriori vxore, vel fornicaria cum quacumque, vt probatio hæc vincat præsumptionem frigiditatis per sententiam declaratæ, vt vel sic restauretur prius matrim. Quippe constat solùm posterius matrim. nō esse sufficiens indicium deceptionis Ecclesiæ in priori sententia dissoluente matrim. ratione frigiditatis. Nam id contrahere non arguit contrahentem esse potentem. Præterea, quia est præsumptio pro sententia, qua vir ille frigidus declaratus est; & ob id prius matrim. dissolutum. Quare dum textus n. præced. relati ponderant posterius matrim. à frigido contractum, vt restauretur prius, intelligendi sunt, si constet posterius cōsummatum esse. Quia ex posterioris consummatione constat clarè virum illum non fuisse frigidum, ac proinde Ecclesiam deceptam esse. Atque ita docent ex Iurisperitis, *Host. sum. t. de frigid. & malef. §. Qualiter & quando, nu.* 10. *vers. Et si quidem. Et c.1. nu.1. v. Acceperis, de frigid. & malef. Ioan. And. c. Laudabilem, n.*3 *eo. t. & ibi Ant. ad fin. Alex. de Neuo n.*4. *Præpositi n.*2. *notab.*3. *Alberic. in suo dictionar. lit. D. v. Diuortium, paulo post princ. Ioan. de Friburgo in summa confessorum, l.*4. *t.*16. *q.*16. *Astensis* 2. *p. summ. l.*8. *t.* 37. *a.*1. *paulo post princip. Supplementum summæ Pisanæ, v. Diuortium, n.*2. *& ibi Rosella n.*1. *Syluest. q.*18. *n.*21. *Turrecrem.*33. *q.*1. *in summ. n.*7. *& a.*1. *n.*9. *in fin. corp. Gaeta c. Ad limina,* 30. *qu.*1. §.4. *q.*229. *n.*532. *Anton. Cucus l.*5. *instit. maiorum t.*12. *nu.*264. Et ex Theologis. *Sotus* 4. *d.*34. *q. vn. col penult. vers. Alter autem. Et ibi Durand. q.*2. *n.*7. *Ricard.*2. *q.*1. *Supplementum Gabr. q. vn. a.*2. *in coroll. primo, quod infert ex* 1. *propos. Sotus qu. vn. a.*2. *colum.*5. *concl.*4. *Celaia ibi q.*1. *post* 2. *concl. Borrilong. qu. vn. a.*2. *post* 2. *concl. Lud. Lop.* 2. *p. instruct. c.*52. *de matrim. colum.*4. *vers. Quarto dicitur. Vega* 2. *tom. sum. c.*34. *casu* 107. Quòd si contra hoc opponatur, ex secundo matrim. induci præsumptionem iuris & de iure, fraudis, & odij: respondebo nu. 13. fine.

Hinc deducitur, ob eandem rationem restaurandum
5 esse prius illud matrim. si feminam quamcumque cognoscat fornicariè vir ille ratione frigiditatis separatus. Cùm iam constet falsam fuisse frigiditatem. Atque ita docent *Ioan. Andr. Ant. Alex. de Neuo, Præpos. Turrecr. Supplem. Gabr. n. prac. allegati. Monald summ.* vbi de matrim. *t. de impossibilitate coeundi quid sit. Abulens. c.*19. *Matt. q.*90. *ad fin. corp. Ledes.* 2. *p.* 4. *q.*60. *a.*1. *col.*6. *vers. Circa illud autem. Palacios* 4. *d.*34. *disp.* 1. *concl.*5 *Bart. à Ledes. de matrim. dub.*48. *fine.*

Prima ergo conclusio sit. Dissoluto matrim. ratione fri-
6 giditatis viri, si is ad aliud trāseat, statim est posterius hoc matrim. dissoluendum, absque alia probatione. Quòd cùm ille sit per Ecclesiæ sententiam declaratus frigidus, stat præsumptio ineptitudinis ad matrim. contra illum. Deinde, quia siue sit verè frigidus, siue non, concluditur hoc posterius matrim. esse nullum. Nam si verè frigidus sit, obstat valori matrim. frigiditas: si autem non sit frigidus, obstabit prius matrim. quod falsa frigiditatis probatione dissolutum est. Et ita docent *Ioan. And. c. Laudabilem, n.*8. *de frigid. & malef. & ibi Ant. n.*14. *Præpos. n. vlt. Alex. de Neuo nu.*15. *&* 16. Quod si tempore quo frigidus hic ad alias nuptias transit, prior vxor obierat, adhuc statim separandus est à posteriori matrimonio, donec se potentem probet, & deceptam fuisse Ecclesiam. Quod sit interim præsumptio impotentiæ contra ipsum.

Secunda concluſ. Vt restauretur prius frigidi matrim.
7 tamquam validum, nec sufficit nec desideratur frigidum ad alias nuptias transijsse: sed legitime probandum est, eū posteriores nuptias consummasse, aut fornicatum fuisse. Constat ex dictis n.4. & 5. & DD. ibi allegatis.

Hinc deducitur, non instaurandum esse prius illud
8 matrimon. donec legitime probetur posterioris consummatio, aut alia fornicatio. Quare iudex, statim ac nouerit transitum frigidi ad secundas nuptias, debet ex officio eas dissoluere tamquam irritas: & discutere debet num eas consummarit, vt vel sic decernat an prius matrim. instaurandum sit. Iuxta id quod sibi præscribitur *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* & alijs textib. n.3. allegatis. Et cōstat, quia in ijs textibus iniungitur iudici, vt frigido transeūte ad aliud matrim. prius instauret, ac frigidum cum priori vxore tamquam reos periurij puniat. Ergo tenętur iudex

discu-

discutere an posterius matrim. à frigido consummatũ sit. Nam nec eo nondum probato, potest prius instaurare: nec conuincitur reos periurij fuisse coniuges, affirmando cum iuramento viri frigiditatem. Præterea, quia iudicis est, matrimon. irrita dissoluere, & valida instaurare. Cum maximum animarum periculum vertatur, non declarato an validum fuerit prius matrim. Nam fortè mulier à frigido separata ad alias nuptias transibit, vel iam transijt: & illæ irritæ erunt, si priores valuerant.

9 Secundò deducitur, si vxor à frigido separata iam alij nupserat, nullam esse illi intendendam litem de valore posterioris sui matrim. sed pacificè in eo relinquendam, donec legitimè probatum sit, frigidum consummasse posterius matrimon. aut fornicatum fuisse. Quod dum non probatur contrarium, in pacifica sui matrim. possessione sit, fauente sibi Ecclesiæ sententia.

10 Sed rogabis, an mulier illa à frigido separata, ac secundo nupta, possit in hoc euentu petere ac reddere? De redditione non est dubium: eo quod posterior vir sit in possessione. De petitione autem potest esse difficultas. Quod quamuis mulier bona fide nupserit, iustum superueniat dubiũ valoris matrim. At existimo nõ interdici sibi petitionẽ debiti. Quoniam non habet iustam dubitãdi rationem de sui matrim. valore. Cùm in illius fauorem habeat Ecclesiæ sententiam: contra illud autẽ solùm viri factum trãseuntis ad secundas nuptias, quo profitetur se non esse frigidum. At propter coniugis assertionem non præstatur sufficiens dubitandi ansa, vt teneatur alter coniux bona fide possidens dubitare, ac proinde abstinere à debiti petitione (vt dixi l. 2. disp. 41. n. 52.) Eo vel maximè, quod in priori iudicio se frigidum iureiurando testatus est, accedenti iuramento septimæ manus propinquorum, & triennalis cohabitationis experientia. Quæ præponderant contrariæ assertioni coniugis facto ipso denotatæ.

11 Tertiò deducitur, si mulier illa nondum nupta sit, velitque nubere, denegandam esse sibi licẽtiam, donec discutiatur an maritus separatus ob frigiditatem consummarit cum posteriori vxore, vt sic instauretur prius matrim. Ducor, quod iudicis tunc sit, discutere an prius matrim. instaurandum sit, (vt probaui num. 8.) Extante ergo dubio hoc, liteque pendenti, non est concedenda licentia feminæ, alij nubendi: eo vel maximè, quod ad impediendum matrimon. multo minor probatio desideratur, quam ad initum dissoluendum (vt probaui li. 1. tota disp. 71.) Quod si de facto nupserit orta iam lite, separanda est, donec lis decidatur. Iuxta ea quæ dicemus n. 36. in simili casu. Cùm iam possessio sibi non faueat, vtpote quæ ob litem pendentem perturbata est.

12 Quartò deducitur, nec in foro conscientiæ permittendum esse huic feminę alteri nubere, donec discutiatur an prius matrim. instaurandum sit. Tum, quia periculo exponit posterioré virum, vt illusus maneat, si postea prius matrim. instauretur: & grauis sibi lis intentetur circa posterioris matrimonij valorem: nec possit sibi consulere ad aliud transeundo, donec omnino terminetur lis, an prius matrim. instaurandum sit. Tum etiam, quia cùm non sit in possessione matrimonij, quod inire tentat, iustã habet rationẽ desistendi à matrim. ineundo, donec veritas discutiatur. Quod si de facto nubat, tamquam dubia fide contrahenti non suffragabitur possessio. Iuxta dicta lib. 2. disp. 42. n. 2. & sequentibus. Quare ipsi non licebit petere, tenebitur tamẽ reddere. Iuxta ibidem probata. Quod si vterque mala fide contraxerit, ibidem latè disputauimus quid dicendum sit.

13 Tandem videndum est, qualis probatio plena possit haberi consummationis posterioris matrim. seu copulæ fornicariæ frigidi, vt vel sic instauretur prius matrim. Id enim improbabile esse suadent argum. n. 3. proposita. Sed dic, cùm sententia matrimonij non transeat in rem iudicatam, (vt tota disp. seq. videbimus,) per eam non induci præsumptionem iuris, & de iure, contra quam nulla probatio admittatur. Vt docet *Felinus c. Quoniam contra, n.* 30. *in vers. Item nota, de probat.* Præterea, ex posteriori matrim. inito à frigido iã nõ leuis præsumptio dissolutionis prioris matrim. ex odio prioris vxoris inducitur, & mendacij, dum se frigidum protestatus est. Si enim frigidus esset, cũ iam experientia norit semel dissolutum esse matrim. non ita facilè auderet ad aliud transire. Et quãuis præsumptio hæc non concludat priorem frigiditatis assertionem falsam fuisse, & hunc non esse frigidum: at alijs indicijs adiuta concludet, vt sic instauretur prius matrim. Vt si accedat confessio vtriusque coniugis de copula habita, & cùm ipsa esset virgo, (vt præsumitur,) reperitur per aspectum corrupta: vel si conceperit, ac in membro viri nullus defectus frigiditatem denotans patet. Et copula fornicaria probabitur diuersis feminis, cum quibus is frigidus fornicatus est, id testantibus. Cùm sint testes oculati: & quãuis sint singulares, & de propria turpitudine deponant, sufficiunt in re tã difficilis probationis: & in qua non possunt dari contestes ipsius copulæ, nec testes oculati possunt esse personæ aliæ, nisi cum quibus ea turpitudo admissa est (vt in simili dixi probari copulam, disp. 93. n. 35.) Atque ita *Mascard. de prob concl.* 1365. *n.* 1. probat in his quæ occultè fiunt, vt in fornicatione, admitti testes alias inhabiles. Ex quibus omnibus infero intellectum ad *Glossam c.* 2. *v. Patet*, 33. *q.* 1. quam sequitur *ibi Turrec n.* 2. vbi aiunt separatione facta ratione frigiditatis prioris matrim. si frigidus ad secundum matrim. transeat, esse præsumptionem iuris, & de iure, contra quam non admittitur probatio, dimissionis prioris vxoris ex odio. Et constat ex eo textu, ibi: *Si igitur vir aliquam vult vxorem accipere manifesta patet ratio, quia suggerente diabolo, odij fomite, exosam eam habuit.* Sed hæc doctrina intelligenda est, quando legitimè constat consummatio huius posterioris matrim. Solus enim contractus præsumptionem aliquam fraudis generat, at non concludentem; donec probetur consummatio. Iuxta ea quæ diximus n. 4.

Ad arg. nu. 3. proposita constat ex dictis n. præc. vbi explicuimus qualis probatio concludat posterioris matrim. consummationem, vel copulam fornicariam: & ex priori sententia, vtpote quæ non transit in rem iudicatam, non consurgere præsumptionem iuris: & de iure, consurgere autem eam præsumptionem odij & fraudis in dissolutione prioris matrimonij, quando posterioris consummatio probatur. 14

SVMMARIVM.

An si femina ratione arctitudinis separata, alij nubat, ab eoq; cognoscatur, sit instaurandum prius matrim. Refertur quædam opinio, n. 15.

Proponitur sententia Auctoris, n. 16.

An statim separandum sit posterius hoc arcta matrim. & instaurãdum prius: & priori viro separato, qui aliam duxerat, interdicendum sit petere & reddere: vel si nondum duxerit, prohibenda sit ductio. n. 17.

Quid, si arctitudo, ob quam prius matrimonium est dissolutum, sit tantum respectiua, n. 18.

Qualis probatio posterioris copulæ cum hac femina arcta, ratione arctitudinis separata, adhibenda sit, vt prius matrimonium instauretur, posteriori dissoluto, n. 19.

Post n. 19. *inuenies alia summaria.*

QVÆSTIO II. An si femina ratione arctitudinis à priori matrimonio separata, alij nubat, ab eoque cognoscatur, sit instaurandum prius matrimonium, posteriori dissoluto? Difficultas huius quæstionis pendet ex intellectu *cap. Fraternitatis, de frigid. & malefic.* vbi textus de hac femina loquens, sic ait: *Sententiam diuortij per errorem licet probabilem nouimus esse prolatam. Cùm pateat ex post facto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cuius simili commiscetur. Et ideo inter ipsam & primum virum decimus matrimon. extitisse. Quare inter eam & præfatum* GU. *matrimon. non esse censemus, eosq; præcipimus ab inuicem separari.* Difficultas ergo est, an quoties femina ratione arctitudinis separata à priori viro, cognoscitur ab alio copula coniugali aut fornicaria, sit restituenda priori marito: an potius sit attendendum, an vterque vir sit similis complexionis? Et quidem decisio huius quæstionis pendet ex illa, quam discussimus disputatione 95. 15

an

an tunc temporis prius matrimonium cēſeatur validum, prę ſumatq́ue Eccleſia id impedimentum eſſe temporale. Nam qui cēſent (quos retuli ea diſp.93.n.11.) impedimētum eſſe temporale, ac ſubinde prius matrim. fuiſſe validum à quocumque viro, ſiue ſimili ſiue diſſimili, femina illa poſtea cognoſcatur, ſubinde dicunt prius matrim.tā quam validum eſſe reſtaurandum : & ſic vxorem hanc priori viro eſſe reſtituendam. Quorum fundamenta ibi retuli. Atque idem cenſent quos ibi retuli n.16. dicentes, qualitercumque reddatur apta femina priori viro, etiam cum mortis periculo, ſi illud euadat, valere prius matrim.

16 Atiuxta veriorem ſent.quam diſp.93.n.12. & ſeq amplexi ſumus, nimirum, prius matrim.irritum fuiſſe, quando abſque mortis periculo verè non potuit aptari priori viro, nec per proprium vſum, ſed per vſum viri longè potentioris: dicendum eſt, attendendum eſſe, an ſit talis diſſimilitudo inter vtrumque virum: & tunc non eſſe inſtaurandum prius matrimon. ſecus ſi ea diſſimilitudo non ſit. Itaque reſolutio huius quæſtionis pendet ex valore prioris matrimonij: quem latè ibi diſcuſſimus. Quando enim eſt validum, inſtaurandum eſt, ſecus quando eſt irritum.

17 An verò femina hæc arcta, quæ alij nupſit, ſit ſtatim ſeparāda à matrim. poſteriori, & ſi fortè vir prior aliam duxerit, ſeparandus quoque ſit, & interdicenda ſint petitio ac redditio debiti: atque aliæ nuptiæ, ſi nondum prior ad alias tranſierat? Sic dicendum eſt. Si femina illa abſolute & omnino arcta iudicata ſit reſpectu omnium, & ideo diſſolutum eſt prius matrim. ſtatim ſeparandum eſt poſterius matrim. Quòd cuiuſlibet matrim. incapax declarata ſit: & ita ſit contra ipſam præſumptio: iuxta ea quæ dixi n.6. de matrimonio frigidi. Circa reſtaurationem autem prioris matrim. & interdictionem poſterius, ac redditionis & petitionis debiti, dicendum eſt prorſus quod dixi à n.7. vſque ad 13. quando ſeparatur matrim. ratione frigiditatis. Cùm eadem prorſus ſit ratio: tam incapax enim eſt femina omnino arcta matrim. cuiuſuis, quàm vir omnino frigidus.

18 Quòd ſi impotentia, ſeu arctitudo feminæ, non abſoluta, ſed reſpectiua iudicata eſt, nō ſeparanda eſt à poſteriori matrim. nec aliquæ ſunt partes iudicis ad pertui bādum hoc poſterius coniugium, litem ve intentandā. Cùm legitimè nubere potuerit: non enim ſibi interdici potuit aliud matrim. iuxta dicta diſp.83. nu.fin. Quare niſi conſtet virum hunc, qui illam cognouit, eſſe ſimilem priori, vel abſque vitę periculo potuiſſe aptari, in quibus caſibus prius matrim. fuit validum, ac conſtat deceptam fuiſſe Eccleſiam, iuxta ea quæ dixi diſp.93.n.12. & 18. cum ſeqq. non ſeparandum erit poſterius matrimonium, ac inſtaurandum prius. Quòd ſi aliquis adiret iudicem denunciās prius matrim. validum fuiſſe, cauſamque allegaret: non perturbandum eſt poſterius matrim. donec id ex probatis conſtet. Cum iuſta ac legitima poſſeſſio ſit pro illo matrim. Quare iudex tunc ſummariam informationem recipiet, & ſi nil conſideratione dignum repererit, reijciet denunciantem: ſi verò probationes repererit, citabit partes, & data eis proceſſus copia proſequetur iudicium: nec interim donec lis terminetur, eos ſeparabit à poſteriori matrim. pro quo eſt poſſeſſio.

19 Tandem rogabis, qualis probatio poſterioris copulæ cum femina iudicata omnino arcta, & ob id à priori matrim. ſeparata, adhibenda ſit, vt prius matrim. inſtauretur? Reſp. idem cenſendum eſſe, quod nu.13. diximus de matrim. frigiditatis viri cauſa diſſoluto. Et in hoc euentu ad reſtaurandum prius matrim. id quoque conſtare poteſt ex inſpectione vtriuſque viri, an ſint ſimiles ætate & robore naturali: & ex inſpectione feminæ, ac teſtimonio medicorum iudicantium, an potuerit reddi apta priori viro, abſque mortis periculo.

SVMMARIVM.

An diſſoluto matrim. ratione maleficij, ſi poſtea maleficiatus ad aliud tranſeat matrim aut fornicetur, ſit prius matrimon. inſtaurandum. Refertur duplex opinio, n.20. & 21.

Separato matrim. ratione maleficij, conceditur vtrique coniugi licentia ad aliud tranſeundi: & eo inito non eſt prius reſtaurandum, n.22.

Quid, ſi ſententia diſſolutionis prioris matrim. non ſit legitimè lata, n.23.

Quid, ſi maleficium ſit generale reſpectu omnium, n 24.

Quid, ſi feminam, reſpectu cuius erat maleficium, vir ille poſtea cognoſcat, n.25.

Satisfit argumentis, n.26.

Poſt n.26 inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO III. An diſſoluto matrim. ratione maleficij, aut vtriuſque aut alterutrius coniugis, ſi maleficiatus aliud ineat, aut fornicetur, ſit reſtaurandum prius? Difficultas huius quæſt. verſatur circa intelligentiam textus *c. fin.33 qu.1.* qui ex Hincmaro Rhemenſi Archiepiſcopo, vbi de maleficiatis loquens, ſic ait: *Quòd ſi fortè ſanari non potuerint, ſeparari valebunt: ſed poſtquam alias nuptias expetierint illis in carne viuentibus, ſi diſiuncti fuerant, prioribus, quos reliquerant, etiam ſi poſſibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.* Vbi manifeſtè ſentit textus, ſeparatum ratione maleficij, ſi ad alias nuptias tranſierit, non reſtituēdum eſſe priori coniugio, ſed in poſteriori relinquēdum, quamuis potentia concumbendi ceſſante maleficio ſit ei reſtituta. Quæ deciſioni textus *cap. Fraternitatis, de frigid. & malef.* videntur repugnare. Nam ibi traditur regula generalis, docens impedimentum impotentiæ non eſſe perpetuum, nec dirimere matrim. quoties per opus humanum abſque vitæ periculo remoueri poteſt. Cùm ergo experientia doceat, iam ceſſaſſe maleficium, ac impotentiam ex illo conſurgentem, & hoc abſque diuino miraculo, quod non prę ſumitur: iuxta deciſionem *d.c. Fraternitatis*, conſtabit impotentiam non fuiſſe perpetuam, ac ſubinde prius matrim. fuiſſe validum: & per falſam perpetuitatis maleficij exiſtimationem diſſolutum eſſe. Ergo reſtaurandum erit, contra expreſſam deciſionem *d.c.fin.* Secundò, quia ſeparatione facta ratione frigiditatis viri, ſi is alias nuptias conſummet, forniceturve, inſtauratur prius matrim. iuxta *cap.1. & c. Laudabilem, de frigid. & malef.* Ergo idem ſentiendum eſt, quando ratione maleficij diſſolutum erat. Cùm in vtroque euentu conſtet ex copula ſubſecuta, Eccleſiæ ſententiam falſa perpetuitatis impedimenti exiſtimatione innixam fuiſſe. Et ideo *Gl. eo c. fin. v. Nequibunt, in priori ſolutione*, ait auctorem eius textus potius ignarum dicendum eſſe, nec eius deciſionem eſſe veram. Et *Gratianus ibi, in fin.* notat eam deciſionem videri repugnare deciſioni *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* Atque ita deciſionem eius textus ſeruandam non eſſe, ſed inſtaurandum prius matrim. tradunt *Innoc. c 1. n.2. & c. Laudabilem, n. vn. ad fin. v. Separentur, de frigid. Alex. Carrer. l.5. de ſponſalibus, c.18.*

Alij dicunt, ſi legitimè facta ſit ſeparatio prioris matrim. nempe, præmiſſis cohabitatione triennali, iuramentis coniugum, & ſeptimæ manus propinquorum, id non reſtaurari ceſſante poſtea maleficio: ſecus ſi ob aliud impedimentum facta eſſet prioris matrim. ſeparatio. Idq́ue probant ex *d.c. fin.33.q.1.* Sic *Brunel. de ſponſal. concl.28. limit. 6. nu.25.* Idem tenent quando iam alter ex ſeparatis ratione maleficij, ad aliud matrim. tranſierat, *Supplem. Piſanæ v. Impedimentum, imped.15. n.pen. Gaeta c. Ad limina*, 30 *q.1. §.4. q.245. n.540. Enriq. l.12. de matr. c.8. n.2. & n.3. in comment. lit. L.* vbi idem dicit, ſi iam vir ſic ſeparatus legitimè, ad alium ſtatum tranſierat, vt quia iam ſacris initiatus erat. Et reddit rationem, quòd in his euentibus prius matrim. ſaltem iure Eccleſiaſtico erat irritum, per *d.c. fin.* Et fauet expreſſè *gloſſa final. eo. c. fin. in vlt. ſolut.* dum explicat eum textum, in quantum ſignificat reddita potentia non reſtaurari prius matrim. vt intelligatur, quando poſt triennium reddita eſt.

His tamen non obſtantibus dicendum eſt, textum *d.c. fin.33.q.1.* vim habere quoad hoc, nec eſſe correctum iure aliquo: ac proinde eius deciſionem ſeruandam eſſe, ſano modo intellectam. Quamuis enim is textus nō ſit ex aliquo Pōtifice aut concilio generali deſumptus, ſed ex Archiepiſcopo, ac proinde ex hac parte vi canonici decreti deſtituatur: at communi Eccleſiæ vſu & approbatione receptus eſt quoad hoc, & ideo vim deciſionis can. habet.

Quare

Quare iuxta eum textum tenendum est, dissolutione matrimonii facta legitimè per Ecclesiam ratione maleficii, siue alterius, siue vtriusq; coniugis, cõcedendam esse vtriq; cõiugi licentiam ad alias nuptias transeundi: ac proinde eis ineuntibus aliud matrim. idque consummantibus, nequaquam prius instaurandum esse. Quòd id interfit inter frigidũ & maleficiatum, vt frigidus sit impotens erga omnes: quare si ab inito matrim. leparetur, quoties aliud cõsummarit, aut fornicatus fuerit, restituendus est prioribus nuptiis: eo quod manifestè tunc constet eũ non fuisse frigidũ, atque ita Ecclesiam deceptã. At maleficiatus est regulariter impotens respectu vnius vel alterius tantum, (vt probaui disp. 94. n. 4.) quare potest legitimo matrim. iungi cũ alia persona, respectu cuius non est impotens ratione maleficij: & ideo ex hoc matrim. inito & consummato non probatur porentia respectu prioris coniugis, atq; Ecclesiæ deceptio. Quare prius matrim. restaurandũ nõ est. Atque ita docent ex Iurisperitis, *Glossa c. 1. verb. Reparare, & c. Laudabilem, verb Separentur, & verb. Redire, & c. fin. verb. Cognoscendi, de frigid. & malefic.* Anton. eo c. 1. nu. 17. Abbas ibi in fine. Alex. de Neuo n. 10. *Præposit. n. vlt. vers. In fine Glossæ. Idem Anton. c. Fraternitatis, n. 20. de frigid. & ibi* Abbas n. 13. *Præpos. n. 12. fine. Henric. n. 12. & ibi* Alex. de Neuo §. *Quamuis, n. 6 fine.* Gosfred. *sum. t. de frigid. n. 3. & 8. Ioan. Andr. tract. de matrim. nu. 16.* Alberic. *in suo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, impedim. 15. ad fin. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 2. Monald. sum.* vbi de matrim. *t. Qualiter & quando fiat diuortium propter impedimentum coeundi, col. 1. vers. Item frigidus. Rainerius 2. p. sum. tract. de matrim. c. 27. fin. Turrec. c. fin. 33. q. 1. a. 2. n. 2. in fin. corp. Angel verb. Matrimonium, 3. imped. 16. n. 12. Sylu. verb. Matrimonium, 8. q. 16. dicto 8. Armilla verb. Matrimonium, n. 49. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 12. q. 7. n. 8. Lex reg 5. fine, tit. 8. p. 4. & lex fin in fine, eod. tit. & p. ibi* Gregor. Lopez *verb. Tornar, Decisio capellæ Tholos. 381. dub. 1. n. 1. Francis. Marcus decis. Parlamenti Delphinalis 677. n. 14. Hugolin. de matr. c. 19. nu. 1.* Et ex Theologis, D. Th. 4. *dist. 35. q. vn. a. 3. corp. & ibi Albert. Mag. a. 10. Scotus q. vn. D. Bonau. ibi, in expos. lit. n. 7. Durandus q. 2. n. 8. Ricard. ar. 3. q. 1. Palud. q. 2. a. 3. cõcl. 2. n. 17. Supplementum Gabr. q. vn. ar. 2. concl. 6. Bassolis q. vn. a. 1. Nicol. de Orbellis q. vn. Sotus q. vn. ar. 3. concl. 3. & ad fin. corp. Borrilong. q. vn. a. 2. Palacios disp. 1. concl. 5. Ouand. disp. vn propos. 6. Celaia q. 2. paulo post princ. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. Abulẽsis c. 19. Matth. q. 90. ad fin. corp. Petr. de Soto lect. 5. de matrim pag. 2. vers. Dubitabitur. Ledes. 2. p. 4. q. 60. a. 2. col. 2. vers. Sed an si post factã Viguerius li. instit. c. 16. §. 7. vers. 9. impedimento 11. Veracruz 1. p. speculi. a. 40. fine. Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 8. art. 2. dub. 1. Et post dubium 2. diffic. vn. Petr. de Ledes. de matrim. q. 58. a. 2. paulo ante 1. dub. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 49. concl. 3. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 235. concl. 3. n. 3. Toledo l. 7. sum. c. 12. fin. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 10. Enriquez l. 12. de matrim. c. 8. num. 2. Vega 2. tom. summæ, c. 34. casu 108. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 52. col. penult. Cañedo sum. Sacram.* vbi de matrim. *c. 5. n. 56.*

23 Hoc tamen temperandum est primo, quando legitimè lata est separationis matrimonii sententia. Vt lapso triennio experiẽtiæ, & adhibitis legitimis probationibus quas ius ad dicti matrim. dissolutionem petit, (de quibus est infeliùs disputandũ.) Si enim non legitimè dissolutum sit, debet instaurari: vt error sentẽtiæ dissolutionis reparetur: donec adhibeantur omnia requisita ad dissolutionẽ. Sic Greg. Lopez *l. fin. ti. 8. p. 4. verb. Tornar. Enriquez l. 12. de matrim. c. 8. n. 2. & in comment. litera T. & n. 3. in commento litera L.* Nec aliquis hoc negabit, & ita *Nauarr. li. 4. cõsil. vtraque editione, tit. De frigid. toto cons.* 1. iudicauit instaurandum matrimon. quod non sit dissolutum præmissis his.

24 Secundò temperandum est, vt intelligatur quãdo maleficium est particulare respectu vnius aut alterius tantũ: (vt regulariter contingit.) Si enim cõstaret maleficiũ esse generale respectu omnium, tunc si maleficiatus dissoluto priori matrim. per Ecclesiam, ad aliud transiret, idq; consummaret, separandus esset, & instaurandum prius matr. Quòd de huiusmodi maleficiato eadẽ sit ratio ac de frigido: cùm vterq; impotens ad omnes præsumatur. Quare experientia ex copula desumpta docente cessasse impotentiã illam ex maleficio ortam, & ita eam non fuisse perpetuã, constat Ecclesiæ sententiã innixam fuisse falsa præsumptione perpetuitatis impotentiæ, quare instaurãdum erit prius matrim tamquã validum. Sic tradunt *D. Thom. 4. dist. 34. in fine, in expos. lit. Magistri. D. Bonau. ibi, in ead. expos. lit. n. 7. & a. 2. q. 2. n. 24. Palud. ibi, q. 2. a. 3. concl. 2. n. 17. Bassolis q. vn. a. 1. Nicol. de Orbellis q. vn. Sotus qu. vn a. 3. ad fin. corp. vers. At vero. Palacios disp. 1. concl. 5. D. Antonin. 3 p. t. 1. c. 12. §. 3. Barth. à Ledes. de matrim. dub. 49. cõcl. 3. Enriqu. l. 12. de matrim. c. 8. n. 3. Vega 2. to. sum c. 34. casu 108. Petr. de Ledes. de matrim. q. 58. a. 2. dub. 1. Lud. Lopez 2. p. instruct.* vbi de matrim. *c. 52. col. penult.* Et ex Iurisperitis, *Alberic. Angelus, Sylvest. Astens. n. 22. allegati. Ioan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 15. Greg. Lop. l. fin. verb. Tornar, t. 8. p. 4.* Atque idem dicendum est, si maleficiatus ille respectu omnium fornicaretur cum aliqua: instaurandum enim esset prius matrim. Quòd copula illa declararit cessasse maleficiũ, & impotentiã fuisse tẽporalem. Sicut n. 5. diximus de frigido fornicanti. Sed petes, qualiter cognosci possit maleficiũ esse vniuersale? Respõdent bene *Sotus, Barth. à Ledes. & Lud. Lopez proximè allegati,* difficile esse cognitu, at posse id deprehendi, quãdo plurimas feminas maleficiatus ille tentauit cognoscere, & nullam potuit: cùm tamen eum non esse frigidum constet.

Tandem temperandum est, nisi vir ille eandem vxorẽ 25
cum qua maleficiatus erat, & à qua ratione maleficij disiunctus fuerat, fornicariè cognoscat: tunc enim instaurãdum est matrim. cum illa. Quòd experientia ipsa docuerit, Ecclesiam dissoluentem matrim. deceptam esse, dum impotentiã illam ex maleficio ortam iudicauit perpetuã. Atque ita docent ex Iurisperitis, *Glossa c fin. verb. Concumbendi, 33. q. 1. & c. Fraternitatis, verb. Diuinum in fine, de frigid. & malef. & ibi Anton. n. 20 Præpos. n. 12. fine. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 6. Sylu. verb. Matrimonium, 8. q. 16. dicto 8. Greg. Lopez l. fin. verb. Tornar, t. 8. p. 4.* Et ex Theologis, *Durandus 4. dist. 34. q. 2. n. 8. & ibi Ricard. a. 3. q. 2. corp. & ad 1. Sotus, Barth. à Ledesma, Petr. de Ledesma, Vega, Lud. Lopez nu. præced. allegati. Martin. de Ledesma, Ouandus, Manuel, Cañedo, quos n. 22. retuli.* Atque id verissimum est, contra DD. n. 21. relatos, quãuis maleficiatus ille, aut vterque iam ad aliud transiisset matrim. Cùm enim ex ea copula constet maleficium nõ fuisse perpetuum, non est non cur sit reparandum prius matrimon. quod revera validum fuerat, & ex falsa æstimatione perpetuitatis impedimẽti dissolutum, dirempto posteriori quod verè irritũ est. Et caret fundamento dicere, in hoc euẽtu prius illud matrim. esse iure Ecclesiastico irritum: per *c. fin. 33. q. 1.* nã verba in eo posita sunt alio modo intelligenda: vt n. seq. explicabimus. Et ita docent *Ricard. Astensis, Sylu. Martin. à Ledesma, Greg. Lopez proximè allegati.*

Ad argum. n. 20. & 21. proposita ex *c fin. 33. q. 1.* partim 26
constat ex dictis n. 22. Nam quatenus ibi deciditur posse maleficiato, quando maleficium non est vniuersale, sed particulare, dissoluto priori matrim. concedi licentiam transeundi ad aliud, nec eo consummato, instaurandum esse prius matrim. iam ibi ostendimus id nõ aduersari decisioni aliorũ textuum, qui de frigidis loquuntur: ac constituimus differentiã inter frigidos & maleficiatos. At grauior est difficultas quoad aliam partem, in qua textus ille decidit, reddita illis concũbendi potentia, nõ restaurari prius matrim. *Ricardus, Astensis, Sylu. Martinus à Ledesma nu. præced. allegati* sentiunt cum DD. quos n. 20. retuli, nõ esse veram, quoad hoc, decisionẽ illius Archiepiscopi, ex quo is textus desumptus est. Sed meliùs *Glossa c fin. verb. Concumbendi, Sotus, Barth. à Ledes. n. præced. allegati,* intelligunt eũ textum, quando existit potentia concumbẽdi cum aliis, secus inter ipsosmet. Quia cùm maleficium illud sit particulare, & subinde non impediat respectu omnium, ex potentia concumbendi cum aliis non arguitur potentia copulæ cum illa ad quam est maleficium. Secus de copula cum illamet. Quòd si opponas hanc expositionem aduersari literæ textus. Quia textus sic ait: *Si possibilitas concumbendi eis reddita sit, reconciliari nequibunt.* At quando ma-

leficiatus solum potest cum aliis cõcumbere, nulla ei vere redditur potentia: eo quod ad concumbendum cum feminis aliis nunquam fuerat ablata. Dic eam particulam, Reddita, non sumi proprie, quasi importet potentiam semel ablatam restitutam fuisse. Sed sensus est, cognita per experientiam potentia concumbendi cum aliis, non instaurandum est prius matrim. Quia maleficium non impedit regulariter respectu omnium.

SVMMARIVM.

An quando coniugis impotentia ingenere allegata est, & dissolutum matrim sit instaurandum, si coniux impotens ad alias nuptias transeat? num. 27.

Quid teneatur tunc discutere iudex, ad indicandum, vtrum ex ijs coniugijs valeat? n. 28.

An iudex ratione impotentiæ dissoluens matrim. teneatur speciem impotentiæ explicare? n. 29.

An quoties instauratio prioris matrimonij facienda est, sit differenda, donec vterque coniux pœnitentiam agat de periurio, dum in separatione iurarunt impotentiam? n. 30.

Post n. 30. inuenies alia summaria.

27 QVÆSTIO IV. An, si mulier allegarit virum impotentem, nulla speciali impotentiæ causa expressa (quod posse dicam disp. 108. n. 20.) & vir post separationem matrimonij ad aliud transierit, sit instaurãdum prius matrimonium? *Gl. c. Requisisti, verb. Acceperit, 33. q. 1.* quam sequitur *Astensis 2 p. summ lib. 8. t. 37. a. 1. q. 2.* docet non instaurandum esse statim prius matrimonium. Quod femina totum suũ ius videatur in iudicium deduxisse, vnde idem esset, ac si ob frigiditatem vel maleficium esset dissolutum matrim. At quando ob maleficium dissoluitur, nõ instauratur matrim. ex hoc quod maleficiatus ad aliud trãseat, (vt n. 22. probauimus.) Et hoc placet in eo sensu, vt non statim ac consummatur posterius matrim. à viro illo, sit prius instaurandum, donec causa impotentiæ discutiatur.

28 Tenetur tamen iudex inquirere causam impotẽtiæ viri, ob quã dissolutum est prius matrim. vt inde discernat vtrum ex ijs matrim. valeat. Nam diuersimodè iudicium feret, si fuit frigiditas, aut impotentia solum respectiua, aut maleficiũ: iuxta tradita tota hac disp. Quod si iudex, qui dissolutionis prioris matrim. sententiam tulit, causam non expressit impotentiæ, erit à præsenti iudice consideranda ex probatis in priori processu, & ex causis quas testes, mattonæ, & medici reddidere: quòd si nec ex eis cõstet, ipse denuo inquiret. Et cum mulier illa legitimè nupserit, & sit possessio pro eius matrimonio, non est contra id matrim. aliquid intentandum, nec separãdum, donec constet prius validum fuisse, & instaurandum. At separandum est posterius impotentis matrim. vtpote contra quod est præsumptio ratione impotentiæ, donec causa discutiatur.

29 Hinc deducitur, quamuis pars non teneatur allegare causam impotentiæ, sed satis sit, si impotentiam in genere allegat, iudicem tamẽ teneri eam explicare in sua sententia, & explicitè discutere. Quia iudicis est, considerare an impotẽti debeat perpetuo interdicere matrim. vt si sit omnino frigidus: aut mulier omnino arcta: an solùm cum ea femina aut similibus, eò quòd sit impotẽtia solùm respectiua: aut cum sola illa, eo quod sit cum illa maleficiatus: item an instaurandum sit prius matrim. si impotens aliud consummarit, aut fornicatus fuerit. Quæ præstare nequit, non cognita impotentiæ specie. Et licet iudex nõ teneatur in sententia exprimere causam, *cap. Sicut, c. Cum Bartoldus, de re iudic.* at tenetur, quando ex diuersitate causæ varii consurgunt effectus, vt probat *Socinus senior, l. Si à te, n. 2. ff. de exceptione rei iudic.*

30 Tãdem rogabis an quoties instauratio prioris matrim. facienda est, sit differenda donec vterq; coniux pœnitentiam agat de periurio commisso, dum in separatione impotentiam iurarunt. Id enim prærequiri suadet textus, *c. Laudabilem, de frigid. in fine*, ibi: *Et peracta pœnitentia cogantur ad priora connubia redire.* Quod idem præcipitur *c. Requisisti, 33. q. 1.* Sed bene *Turrecr. eo. c. Requisisti, in fine*, ait satis esse, si incepta pœnitentia sit. Imo ego credo satis esse, illis iniũctam fuisse. Ea enim mẽs textus videtur, vt iudex declarans prius matrim. validum fuisse ac instaurãdum, iniungat simul periurii pœnitentiam coniugibus. Nec videtur mens textus, vt instauratio illa matrim. prioris differatur cum animarum vtriusque coniugis iactura, eo quod illi non inceperint implere pœnitentiam: aut quod grauem iudicarint, ab ea appellauerint.

SVMMARIVM.

Quoties femina restituenda sit priori viro, à quo tanquam arcta est separata, vt experiatur, an sit potens ad illam? Refertur triplex sent. n. 31. 32. 33.

Proponitur sententia Auctoris, n. 34.

Quid, quando ratione maleficij generalis, aut frigiditatis, aut impotentiæ respectiuæ separatio facta est, & adhibitis medicaminibus, non potest vir feminam sibi restitutam nosse? n. 35.

An durante triennio experientiæ priori viro concedendo ad experiendum, an possit feminam cognoscere, sit interdicendum posteriori viro, cui illa nupserat, transire ad alias nuptias, & si transeat, sit separandus, num. 36.

Post n. 36. inuenies cætera summaria, quæ desiderantur.

QVÆSTIO V. Quoties femina à viro separata, quod ab 31
eo cognosci nequiit, & ei restituta propter deceptionem circa impotentiã deprehensam, sit illi restituenda, si ab eo adhuc nequeat cognosci: *Quidam Ioan. Doctor antiquus.* (vt refert *Gl. c. Fraternitatis, verb. Fornicario, in fine, de frigid. & malef.*) censuit in infinitum hanc restitutionem faciendã esse. Quare licet semel & iterum, & sic in infinitum, separetur à priori viro, si postea cognoscatur ab alio, erit restituẽda priori. Quia quoties femina illa ratione arctitudinis separata cognoscitur ab alio, præsumit Ecclesia falsam fuisse arctitudinis allegationem, ac proinde potuisse per frequentiorem vsum à priori viro cognosci.

Tancredus verò, *ab eadem Gl allegatus*, censuit restitutionẽ 32
hãc vsq; ad tertiam vicem faciendã tantum. Quod absurda appareat restitutio in infinitum multiplicata: & ideo aliqua moralis regula prudentiæ consentanea sumenda sit, ex qua cognoscatur perpetua arctitudo feminæ respectu huius viri. Nulla autem ita prudens videtur, quã vsq: ad tertiam vicem restitutionem fieri. Et hanc sententiam sequuntur *eadem Glossa ibi, & Monald. sum. tract. de matrim. t. De impossibilitate coeundi quid sit.*

Alii dicunt restitutionem faciendam esse, dum ex in- 33
spectione dubitatur, an possit femina illa à priori viro cognosci. Quod contingit, quando non est dissimilitudo membrorum, & roboris vtriusque viri. Sic *Innoc. c. Fraternitatis, n. 6, verb. Dubitabilis, de frigid. & malef.*

Sed dicendum est, semel tantum restituendam priori 34
viro, & cum eo remansuram triennio, & si eo tẽpore cognoscatur, firmum manere prius matrim. si autem eo triẽnio cognosci nequeat ab illo, præsumi saltem eum virum maleficiatum respectu illius, ac impotentem ad illam, ac proinde in perpetuum declarandum esse irritum prius illud matrimonium: ac reddendam posteriori viro, cui nupserat, feminam illam. Quia *c. Laudabilem, de frigidis*, triennium datur ad experiendam impotentiã, & eo elapso iudicatur perpetua. Cum ergo in hoc euentu cõsurgat ex post facto dubium impotentiæ, sufficiet triennium experientiæ, vt victo dubio veritas pateat. Et ita sentiunt *Host. sum. t. de frigid. & malef. §. Qualiter & quando, n. 13. ad fin. & c. Fraternitatis, n. 11. eo. t. & ibi Ioan. And. n. 28. Ant. n. 32. Abb. n. 20. Anchar. n. 16. vers. Secundo quæro, Præpos. n. 18. vers. Ineadẽ gl. verb. Fornicario, Henric. n. 14. Astens. 2. p. sum. l. 8. t. 27. a. vn. q. 3. Ioan. de Friburgo sum. confess. l. 4. t. 16. q. 5. Alberic. in suo dictio. lit. I. verb. Imped. imped. 15. Brunel. de sponsal. concl. 28. limit. 6. n. 25. Turrecr. 33. q. 1. in sum. a. 3. n. 16. Supplem. Pisanæ, verb. Impedim. imped. 15. n. 12. & ibi Rosella Imped. 15. n. 13. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 231. n. 534. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n. 262.* Qualiter sit computandum triennium & an in senibus desideretur, est specialiter dicendum infra disp. 108. n. 12. & tota disp. 110. & 111.

Atque idem dicendum est quando ratione frigiditatis 35
viri, aut maleficii existimati alterutrius coniugis, generalis respectu omnium separatum est matrim. & postea experientia cõpertum, est eum virum aliud iniisse ac cõsum-

ſummaſſe matrim. aut fornicatum eſſe, in quibus caſibus prius matrim. inſtaurandum diximus: ſi enim eo inſtaurato, & reddita priori vxore huic frigido vel maleficiato, non potuerit triennio illam cognoſcere, ſeparabitur iterum matrim. abſque reſtitutionis ſpe. Quippe tranſacto illo, conſtabit ſaltem maleficium reſpectu illius, aut impotentia frigiditatis non abſolutæ, ſed reſpectiuæ ad illam. Atque idem dicendum eſt, quando iudicarunt medici, per inciſionem aut medicamina poſſe mulierē reddi aptam viro, & ea adhibita ſunt: tunc enim ſi tranſacto poſtea triennio, nec mulier viro reſtituta non potuerit ab eo cognoſci, cenſebitur impotentia reſpectu huius perpetua, & in perpetuum ſeparabitur matrimonium. Quia eadem prorſus militat ratio in his caſibus, & in caſu num. præced. relato, quem communiter DD. approbant. Quod cum in omnibus his euentibus credatur impedimentum ceſſaſſe, & Eccleſiam decepram eſſe circa impedimenti perpetuitatem, atque ita probabile ſit dubium de hoc, nulla alia melior regula præſcribi poteſt ad veritatem indagandam: quàm triennium experientiæ conceſſum in dubio huius impotentiæ *c. Laudabilem, de frigid. & malef.*

36 Hinc deducitur, durante eo triennio, quo femina cum priori viro commorari debet, ad experiendum num prius matrim. fuerit illegitime diſſolutum, ſitq; tamquam validum inſtaurandum, interdicendum eſſe poſteriori viro, cui femina illa nupſerat, ne aliam ducat: quod ſi contra interdictum duxerit, ſeparandum ab hac vxore, donec eo triennio conſtet, an femina priori viro reſtituta potuerit ab eo cognoſci: ſtatim enim ac ab eo cognita fuerit, liquet prius matrim. fuiſſe validum, ac per errorem diſſolutum eſſe, ac proinde inſtaurabitur diſſoluto poſteriori matrim. illius feminæ cum ſecundo viro: quare iudicabitur etiam validum aliud coniugium, quod hic ſecundus vir contra Eccleſiæ interdictum inierat. Quod ſi triennio tranſacto non potuerit cognoſci à priori viro, cui reſtituta eſt, reddetur poſteriori viro, ac declarabitur prius matrim. irritum fuiſſe, & poſterius validum: atque diſſoluetur aliud, quod hic ſecundus vir contraxerat. Sic tradunt *Hoſtienſ. Ioan. Andr. Ant. Anchar. Præpoſ. Henric. n. 34. allegati.*

SVMMARIVM.

Quid faciendum, quando inuento errore diſſolutionis prioris matrim. alter coniux eſt iam profeſſus, aut vult profiteri, etiam ſi ante ſeparationem immiſſum eſſet ſemen intra vas feminea abſque corruptione. Et an reputetur validum, quando vir nequit intra feminare, ſed caſu matrix attraxit, n. 37.

An ſi coniux in ſeculo relictus tranſiiſſet ad aliud matrim. hoc poſterius ſit diſſoluendum, exiſtenti coniuge priori profeſſo, n. 38.

Quid, ſi vir ratione huius falſæ impotentiæ ſeparatus ſit iam in ſacris: & an vxor ſeparatim viuere volens teneatur promittere caſtitatem: n. 39.

An vir hic ſacris initiatus, reſtitutus vxori, poſſit petere & reddere, n. 40.

37 Qvæstio vltima. Qualis reſtitutio facienda ſit: quando tempore, quo inuenitur deceptio Eccleſiæ circa diſſolutionis matrimonij ſententiam, eſt iam alter coniux profeſſus, aut ſacris initiatus? Et quidem ſi alteruter coniux ſit iam profeſſus, aut profiteri velit, manifeſtum eſt apud omnes, nullam reſtitutionem faciendā. Quod iam prius matrim. quod conſummatum non erat, diſſolutum ſit per profeſſionem, aut per illam diſſolui poſſit, *c. Ex publico, de conuerſ. coniug.* Atque ita in hoc euentu decidit *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* & docent omnes allegandi cum *Gloſſa ibi, verb. Remaneat.* Eſt tamen maximè attendendum, an virgo illa, quam Eccleſia arctam iudicauit, & nunc experientia inuenitur apta priori viro, ſalua integritate receperit ſemen illius prioris intra vas, quacumque arte, aut matrice attrahente: tunc enim cum conſummatum iam fuerit, minime diſſoluetur profeſſione. Quod bene aduertit *Enriquez l. 12. de matrim. c. 7. in comment penult.* Quod ſi reuera femina ita arcta ſit, aut vir ita debilis aut calidus, vt nō poſſit cum femina hac coire, vt ſemē intra vas emittat, ſed foras fundat: in quo caſu quando hoc iudicatur perpetuum & immedicabile impedimentum, diximus diſp. 92. n. 7. & ſeqq. matrim. eſſe nullum, mihi perſuadeo (quamuis in nullo auctore inuenerim) adhuc eſſe vere irritum, ac proinde non conſummari, licet arte aliqua abſque viri penetratione ſit receptum ſemen intra vas, aut per matricis attractionem. Quia valor matrimonij non poteſt pendere ex caſu raro ac fortuito. Deinde, quia verificatur virum illum eſſe impotentem ad ſeminandum intra vas. Et alias numquam hæc impotentia poſſet dirimere matrim. contra DD. ibi allegatos. Quippe ſemper poteſt ſemen illud, ſaltem vaſe aliquo vitreo receptum, intra vas femineum immitti. Caſu autem quo profeſſione non dirimitur hoc matrim. dicēdum erit de hoc profeſſo idem, quod de conſtituto in ſacris dicemus n. 39. & 40.

Et ſi coniux relictus in ſeculo ad aliud tranſiiſſet ma- 38
trimonium, aduertendum maxime eſt, an matrimonium inierit ante an poſt alterius profeſſionem: ſi enim poſt profeſſionem, valebit, quamuis conſtet poſtea impotentiæ falſitas, ac ſubinde valor prioris matrim. Secus ſi ante profeſſionem: tunc enim hoc poſterius matrim. erit irritum, niſi altero iam profeſſo, perficiatur nouo conſenſu, cognita eius nullitate. Ratio eſt clara, quod in priori euētu primum matrim. quod vere validum fuit, diſſolutum ſit profeſſione, & ita obſtare nequit valori ſecundi matrimonij, at in poſteriori, cum diſſolutum non fuerit, impediuit valorem ſecundi matrim. Quod optime animaduertit *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 58. a. 2 dub. 1 concl. 7.*

Quando autem vxore manente in ſeculo vir iam ſacris 39
eſt initiatus, fatentur omnes detecto errore ſententiæ, quæ prius matrim. diſſoluit, virum reſtituendum eſſe vxori repetenti: quia matrim non eſt diſſolutum. Sic tradunt *Albericus in ſuo dictionar. lit. D. verb. Diuortium, Aſtenſ. 2. p ſum. l. 8. t. 29. a vn q. 6. Supplem. Piſanæ verb. Diuortium. n. 7 & ibi Roſella n. 6. Sylueſt. q. 21. n. 24. Enriquez l. 12. de matrim. c. 8. n. 3. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 58. a. 2. dub. 1.* Limitat bene *Enriquez*, niſi vxor fornicata eſſet. Quia tunc ratione fornicationis, ſi vir eſſet innocens, poſſet illam repellere. Secundò limitat *eod. c. 8. n. 3. in comment. lit. L.* n: ſi impedimentum eſſet ex maleficio, & tranſacto triennio, ac aliis diligentiis præmiſſis, facta eſſet matrimonij diſſolutio. Tunc enim quamuis experientia conſtet iam maleficium ceſſaſſe, non reſtituetur vir in ſacris conſtitutus vxori repetenti. Sed hæc limitatio non placet: eo quod nullo iure probetur. Sicut nec approbauimus nu. 22. quod *idem Enriquez* cum aliis cenſuit, non poſſe diſſolui aliud matrimonium ab hoc maleficiato initum. Quod ſi vxor non repetat virum, nequibit vir ad ipſam redire. Cum per ordinē ſacrum ſibi præiudicarit. Ita docēt *Alberic. Supplem. Piſanæ, Roſella, Syluester ibid.* Subdit *Petrus de Ledeſma proxime allegatus*, vxorem nolentem repetere hunc virum, ſed ſeparatim viuere, teneri vouere caſtitatem. Sed mihi diſplicet: nec video cur ad hoc teneatur femina. Quod textus hoc votum petens in vxore, *c. Coniugatus de conuerſ. coniug.* ſolum hoc petit, vt vir de conſenſu vxoris legitime ad ordines ſacros aſcendat, at cum ipſe aſcendit iam, nullus textus id petit, quamuis vxor ſua libertate vtens nolit ipſum repetere.

Atque vir ſic reſtitutus vxori tenetur reddere debitum. 40
Quod illa iure coniugali priuata non ſit. Atque ita fatentur *Ricard. 4. diſt. 34. a. 3 q. 2. ad 3. Aſtenſis 2 p. ſum l 8 t. 29. ar. vn. q. 7. Roſella, Supplem. Piſanæ, Sylueſt. n. præced. allegati.* Sed an poſſit is vir petere, non conueniunt Doctores. Nam aliqui auctores, quos tacito nomine referunt *Ricard. & Aſtenſis ibid.* ſentiunt integrum ſibi eſſe petere: & eorum opinionem videntur ſequi: cum eam in vltimo loco referant. Quia ille ex falſa vinculi coniugalis exiſtimatione ſolutionis ad ordines aſcendit, votoque ſe aſtrinxit. At tenendum eſt, non poſſe petere. Quia is error fuit circa cauſam impulſiuam, & ita non vitiat (vt latius probabo lib. 10. diſp. 9. n. 23.) Atque ita docent *Supplem. Piſanæ, Roſella, Syluester, n. præced. allegati.*

DISPVTATIO C.

An si sententia disloluens priusmatrim. bis cõfirmata sit: aut ab ea legitimo tẽpore nõ sit appellatũ, retractanda sit cõperto errore: & quo remedio: ac coram quo iudice, & ita sententia in causa matrimonij nõ transeat in rem iudicatã?

SVMMARIVM.

Sententia matrimonij, siue bis confirmata, siue lapso termino ad appellandum, numquam transit in rem iudicatam, sed comperto errore retractatur: & de huius ratione discutitur, n. 1.

In sententia matrimonij, & aliis, quæ non transeunt in rem iudicatam, potest transacto appellandi termino probari iniustitia causæ, tam ex meritis eius, quam ex ordine processus, n. 2.

Iudex ex officio potest parte inuita retractare dictam sententiam, n. 3.

An possit retractari per appellationem, an per solam querelam, n. 4.

An possit audiri impugnans hanc sententiam absque causæ cognitione, & citari debeat pars, & si iudex non præmittat causæ cognitionem, possit appellari: & in dubio an causa sit iusta, possit audiri, n. 5

Quoties audiendus sit volens prædictam sententiam impugnare, n. 6.

An præsumptio pro sententia illa, à qua appellatum non est, existat: & alleganti iniustitiam, incumbat onus probandi, n 7.

An quoad instantiam causa transeat sententia in causa coniugali in rem iudicatam: ita vt nouo libello nouaq; querela vtendum sit, n 8.

An hæc noua querela possit coram Archiepiscopo, inter subditos Episcopi suffraganei proponi: & coram quo iudice proponenda sit, n. 9.

An possit coram Archiepiscopo de retractatione huius sententiæ agi, si eius nullitas seu principaliter seu incidenter proponatur, n. 10.

An sententia hæc transeat in rem iudicatam, quoad expensas, quarum condemnatus est succumbens in priori sententia, n. 11

An transeat in rem iudicatam respectu tertij opponentis contra valorem matrimonij, n. 12.

An transeat in rem iudicatam in sponsalibus, & in matrimonio quod nouo consensu contrahi legitime potest, n 13.

An quando sententia lata est in matrimonij fauorem, transeat in rem iudicatam, n. 14.

An transeat, quando coniux allegauit potentiæ defectum in genere, & succubuit, n. 15.

An sententia diuortij transeat in rem iudicatam? Remissiuè, n. 16.

1 PRÆMITTENDVM est, id in matrim. speciale esse, vt sentẽtia in coniugali causa lata, quacunq; circũspectione præmissa, siue bis ab ea prouocatum fuerit, confirmataq; sit, siue lapsus terminus ad appellandum sit, numquam transeat in rem iudicatam, ac proinde non ita efficacem auctoritatem sortiatur, quin retractanda sit, quoties compertum fuerit, eam errore quodã latam fuisse. Constat ex *c. Lator, de sent. & re iudic.* ibi: *Mandamus quatenus si vobis constiterit eos per iudicium Ecclesiæ non fuisse legitime separatos, Ecclesiamq; decepiã, ipsos faciatis sicut virum & vxorem insimul permanere.* Idẽ decernitur *c. Consanguinei, & c. Tenor, eod. t. & c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* Et ita docent *Ant. eo c. Fraternitatis, n. 32. & ibi* Abbas *n. 21. Præpos. n. 19. Alex. de Neuo ibi, §. Quãuis, n. 26. Idem* Ant. *d. c. Lator, n. 8. & ibi Alex. de Neuo, n. 11. Decius n. 5. declarat. 4. Imola n. 7. vers. Item videtur: & clem. 1. n. 1. de sent. & re iudic. idem Alex. de Neuo d. c. Consanguinei, n. 15. Idem Decius c. Sua, ampliat. 4. n. 16. in noua edit. de appell. Frãcus rubr. de appellat. n. 30. & c. Nicolao, ad fin eo. t. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. n. 12. init.* Et quamuis *Glos. d. c. Fraternitatis, verb. Fornicario, in fine*, quam transcribit *Monald. sum. tract. de matrim. t. de impossibilitate coeundi quid sit, col. 3.* videatur contrarium sentire: ait enim in matrim. triplicẽ tantum sententiã esse ferendã, nec tertio appellare licere: vnde videtur sentire transire in rem iudicatã, quando duplici sententia est confirmata. Et ita quasi hoc sentientẽ impugnat *Ant. eo c. Fraternitatis, n. 23.* At re vera nõ sentit contrariũ: sed tantum vult transire in rem iudicatã, ad hunc sensum, vt per viam appellationis nequeat amplius retractari, sed per viã querelæ. Quod verissimũ est, & nos dicemus n. 4. Et ita intelligũt Glossam *Abbas eo c. Fraternitatis, n. 21. Præpos. n. 19. Alex. de Neuo § Quamuis, n. 26.* Ratio autẽ cur sent. hæc nõ transeat in rem iudicatã, lapso ad prouocandũ termino, aut bis cõfirmata: atq; ita rescindi valeat, cum contrarium in fere omnibus aliis sententiis contingat, communiter traditur. Quod in reliquis sententiis consensus omittentis debito tempore appellare possit aliquid operari: ac eo ipso quod non appellat, videatur consentire. Ex quo consensu sententia vires rei iudicatæ assumit, *c. Quoad consultationem, de sent. & re iudic.* ibi, *Cum per hoc videatur per interpretationẽ iuris latæ sententiæ paruisse.* At in causa coniugali nequit cõsensus omittentis appellationẽ efficere, vt matrim. cum impedimento dirimenti initũ, sit validum: vel vt legitimè contractum dissoluatur. Quare sententia per errorem decidens illud esse validũ, vel hoc dissoluendũ, nulla ratione assumere potest vires rei iudicatæ: siue quod bis cõfirmata sit, siue quod ab ea non appellãs censeatur consentire. Quia sententia illa transiens in rem iudicatã foueret peccatum, separando veros coniuges, vel vniendo eos, qui tales esse nequeunt. At nullũ vinculũ quantumcunq; multiplicatũ potest firmare actum, ex quo peccatum cõsurgit. Sed aduersus hãc rationẽ pugnat fortiter duplex obiectio. Prior, quod sententia pœnæ corporalis damnans, à qua non appellatur, transeat in rem iudicatã, ita vt reuocari nequeat comperta rei innocentia, nisi ex speciali Principis indulgentia, *l. 1. ad fi ff de quæst. l. Diui, ff. de pœnis.* Cùm tamẽ pœnæ mortis nemo assensum præstare possit, *l. Liber homo. ff. ad l.* Aquiliam. Nemo enim propriæ vitæ dominium habet. Posterior obiectio est, quia omittens appellationẽ non censetur connuere sententiæ: vt apertè probat text. in *c. Concertationi, de appellat. in 6.* vbi decidit, ei, qui à sentẽtia non appellauit, integrum esse contra eam aliis remediis agere, nisi in eam consenserit. Ergo ex sola appellationis omissione non deducitur consensus in sententiam. Sed vtriq; obiectioni egregiè satisfacit *Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. n. 16 & duplici sequ.* Priori sic respondet, quamuis expressus consensus nil operetur, vt possit quis corporaliter puniri: at tacitus consensus, seu potius patientia ea, qua non appellans sinit sententiam transire in rem iudicatam, ei valde nocet, iure sic disponenti. Posteriori vero sic satisfacit. Non appellans censetur tacite consentire, admixta ipsius legis auctoritate id præsumentis præsumptione iuris & de iure, non ad omnes effectus, sed ad hunc, ne amplius de illius sententiæ iustitia ex rigore discuti possit: non tamen ne aliis remediis ad varios effectus sibi competentibus vti valeat, nimirum, vt iudicium illud nullum esse constet, vel vt iudicis iniquitas puniatur.

2 Atq; in his sentẽtiis nõ transeuntibus in rem iudicatam potest probari iniustitia sententiæ, tam respectu meritorum causæ: quam respectu ordinis processus per acta causæ, quamuis transierit decendium à tempore sentẽtiæ. Sic *Abbas c. Lator, n. 5. de sentent. & re iudic. & ibi Alex. de Neuo n. 4.*

3 Potest etiam iudex ex officio parte inuita procedere ad retractandam huiusmodi sententiam, vbi de errore certior factus fuerit. Quod bene docet *Card. c. Later, n. vn. vers. In Glossa fin. de sentent. & re iudic.* Et constat ex *c. porro, ad finem, de diuort.* ibi: *Tui officij interest matrimonia illa adhibita grauitate dissoluere, quæ illicite contracta noscuntur.* Imo ad id teneri iudicem probat hic textus. Quia sua interest, peccata auferre. At grauissimum est, illegitime coniunctos in matrimonio perseuerare: aut legitime cõiunctos separari.

4 Intellige tamen primò non transire in rem iudicatam sententiam matrimonij, à qua decendio appellatum non est, vel duplici sententia confirmatam, ad hunc sensum, quin per viam querelæ possit contra eam allegari. At assumit auctoritatem rei iudicatæ, vt prætextu appellationis corrigi nequeat. Et hoc est quod tradit *Glossa c. Fraternitatis, verb. Fornicario, in fine, de frigid. & malef.* vt eam intelligũt ac sequuntur *Abb. ibi, n. 21. Præpos. n. 19. Alex. de Neuo §. Quamuis, n. 26.* idem tenet *Glossa c. Ad reprimendam, vers. Suspendatur, de offic. ordin. & ibi* Abbas *n. 6.* Ant. *c. Lator, n. 8. de sent. & re iudic.* vbi Abb. *n. 10. Imola n. 7. init. & vers. Item videtur, Alex. de Neuo n. 10. & 11. Felin. n. 4. declaratione 3. & n. 5. declar. 4. Idem Abb. c. Sua, n. 7. de appellat. & ibi Decius ampliat. 4. n. 16. in noua edit. Idem Imola clem. 1. n. 1. de sent. & re iudic. Francus c. Venerabilibus, §. Porro, n. 2 de sent. excomm. in 6. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. vers. Sententia vero.* Et hanc doctrinam colligunt hi DD. ex *Hostiens. c. Tenor, in fin. de sent. & re iudic.* vbi ait sententiam matrimonij non transire in rem iudicatam quoad veritatem, bene tamen quoad subtilitatem.

5 Secundò intellige, quamuis non omnino transeat in rem

rem iudicatam, transire tamẽ quo ad hoc, vt nõ indiscriminatim eam impugnare volẽs audiatur, sed oportet allegare aliquã verisimilẽ iniustitiæ causam: quæ iure optimo iudicẽ ad id credendũ ducat: ne in infinitum pars cõtraueniens audiatur. Quippe valde absurdũ esset, vt passim & indiscriminatim audiretur cõtraueniens sententiæ lapso appellandi termino, vel bis cõfirmatæ. Quare iustitiæ cãsæ impugnationis cognitio præmittenda est à iudice vt pars contraueniens audiatur. Atque ita docent *Innoc. c. Tenor, n. vn. ad mediũ. de sent. & re iudic. & ibi Hostiens. statim in princ. Ioan. And. n. 1. fin.* Anton. *n.* 11. *Card. n. vn. vers. Oppono ad hoc. Bald n.* 1. Anchar. *n.* 4. *Imola n.* 7. *fin. Abb. c. Fraternitatis, n.* 21. *de frigid. & ibi Præpos. n.* 19. Alex. *de Neuo* §. *Quãuis, n.* 26. *idẽ Abb. c. fin. in fin. de clandest. desponsa. & ibi* Alex. *de Neuo fine. Idem Abb. c. Lator, n.* 11. *de sent. & re iudic.* vbi *Cardin. fin.* Alex. *de Neuo n.* 11. *Felinus nu.* 6. *declarat.* 5. Quare iudex debet præmittere summariam causæ cognitionem, non citato aduersario, & ea apparenti iusta audiri debet volens impugnare sententiam: secus non. Sic docent *Innoc. Hostiens. Ioan. Andr. Ant. Anchar. Bald. Imola, Felinus eisd. locis, Card. d. c. Tenor, n. vn. vers. Oppono ad hoc, & vers. Quæro circa.* Et in dubio an causa iusta sit, audiri debet. Quod animæ periculũ vertatur. Iuxta *c. Cum speciali,* §. *fin. vers. Excessu quoque dubio, de appellat.* Sic *Hostiens. d. c. Tenor, n.* 2. *Ioan. Andr. n* 11. *fin.* Anton. *n* 11. *Anchar. n.* 4. *Card. n. vn. vers. Quæro circa,* qui bene subdit, si non præmissa tali cognitione iudex audiat petentem sententiam reuocari, non posse aduersarium opponere, nec appellare, sed posse puniri iudicẽ à superiori: atque posse etiam
6 dici, integrum esse aduersario opponere & appellare.

Hinc deducitur primò, certa regula præscribi minimè posse quoties audiendus sit volens prædictam sententiam impugnare: sed id arbitrio iudicis committendum, attenta causa, quæ coram eo allegatur. Sic Abb. *c. Lator, nu.* 11. *de sentent. & re iud. & ibi* Alex. *de Neuo, n.* 11. *Felin. n.* 6. *declarat.* 5.

7 Secundò deducitur, præsumi pro sentẽtia ac processus iustitia, quando ab ea intra legitimũ tempus nõ est appellatum, donec eius iniustitia constiterit. Quare eius iniustitiã allegãti incumbit onus probandi. Ita *Innoc. c. Bonæ, el* 1. *de elect n.* 8. Archid. *2. q.* 6. *in sum. n.* 3. *Ioan. Andr. c. Lator, n.* 3. *de sentent. & re iud. & ibi* Anton. *ad fin.* Abb. *n.* 3. *&* 11. *Imola n.* 4. *&* 7. *vers. Item transit.* Alex. *de Neuo n.* 3. *&* 11. *Couarr.* alios allegans, 4. *decret. 2. p. c.* 8. §. 12 *n.* 12. *vers. Ex quibus constat.*

8 Tertiò deducitur, vt hæc sententia rescindatur, oportere condemnatum vti noua querela, nouoque libello, in quo petat eam causam coniugalem semel iam definitam iterum ad iudicium deduci, & sententiam reuocari ratione erroris detecti. Nam quoad instantiã causæ transiit in rem iudicatam. Vt constat ex *c. Ex literis, ad finem, de in integr. restit.* ibi, *Et ad audientiam restituimus eam pro matrimonio postulantem.* vbi non dicit textus, Contra sententiam restituimus: quod ea numquam transierit in rem iudicatam: quantum ad veritatem; sed ait: *Ad audientiam restituimus,* id est, vt perinde audiatur, sicut poterat audiri ante sententiam. Et ita docent *Hostiens. eo c. Ex literis, num.* 13. *Abb. c. Lator, n* 12. *de sent. & re iudic & ibi* Alex. *de Neuo n.* 12. *Felinus n.* 8. *declarat.* 7. *Henric. n.* 2. *Imola nu.* 7. *& c. Consanguinei, in fine, eod. t. Couar. 4. decr. 2. p. c.* 8. §. 12. *n.* 12. *vers. Secundo.*

9 Quartò deducitur, hanc nouam querelã minimè proponi posse à subditis suffraganei coram Archiepiscopo, vtpote, qui inter eos solum est iudex in causa appellationis, & non per viam querelæ. Vt est textus expressus *c.* 1. *de offic. legati. & c. Pastoralis, in princ. de offic. ordinar. & cap. Venerabilibus, in princ. de sententia excomm. in* 6. Quamobrem querela hæc proponenda est coram eo iudice, qui adiri potest per simplicem querelam. Sic *Abbas cap.* Ad reprimendam *n* 6 *de offic. ordin. & cap. Lator n.* 10. *de sentent & re iudic.* vbi *Felinus n.* 4 *declarat.* 3. Alex. *de Neuo n.* 10. *& c. Consanguinei, n.* 16. *eod. t. Couarr.* 4. *decr. 2. p. c.* 8. §. 12. *num.* 12. *vers. Tertio.* Hic autem iudex, qui per viam querelæ adiri potest, est ipsemet, qui primam sententiam tulerat. Sic *Couarr. ibi.* Pontifex etiam, vel eius legatus, vt habetur *c.* 1. *de offic. legati.* Et docet Alex. *de Neuo d. c. Lator n.* 10.

Nec potest in hac causa etiam principaliter deducta 10
Archiepiscopus adiri: quamuis aduersus priorem sententiam opponatur eam nullam fuisse. Quia cùm à sententia minime appellatum sit, aditur per solam querelæ viam: in quo casu Archiepiscopum non esse iudicem competẽtem inter suffraganei subditos, probauimus n. præcedẽti. Sic *Francus c. Dilecto, q.* 27. *de appellat. Felinus c. In literis, in fine, de offic. deleg. & ibi Decius ad fin. Couar. 4. decr. 2. p. c.* 8. §. 12. *n.* 12 *vers. Quarto.* Quamuis *Abb. d. c. In litteris n. penult. & n. fin.* aliter distinguat cum *Bartolo l. Si expressim, n.* 14. *de appellat.* sic enim distinguit. Quando causa nullitatis sententiæ nõ principaliter, sed incidenter allegatur: vt si quis petat iterum pronunciari sententiam, & deducit nullitatem incidenter, tunc non potest adiri superior. Quod est verissimum. Quia causa numquam deducitur ad superiorem, nisi per appellationem, vel aliud remedium æquiualens. Aut deducitur nullitas sententiæ principaliter: quia, nimirum, directe petitur sententiam pronunciari nullã: & tunc ait *Abbas* cum Bartolo posse adiri eum iudicem, qui sententiam tulit, vel superiorem. Ex quo infert *Abbas* posse adiri Archiepiscopum, quando sententia lata est ab Episcopo suffraganeo. Sed (vt bene aduertunt DD. citati) non est verum posse tunc adiri Archiepiscopum. Nec Bartolus locutus est de Archiepiscopo, qui limitatam iurisdictionem habet in causis suffraganei, nempe, ad cognoscendum per solam appellationem: sed intelligitur Bartolus de eo superiore, qui potest etiam per viam querelæ adiri: qualis est legatus, *c.* 1. *de offic. legati.*

Tertiò intellige sententiam matrimonii non transire 11
in rem iudicatam, quoad ipsum coniugium: secus quoad expensas, quarũ succumbens condemnatus fuit per eam sententiam, à qua non est appellatum. Nec enim restituẽtur reclamanti postea, ac docenti errorem sententiæ. Et ratio est aperta: sententia enim matrimonii ideo non transit in rem iudicatam, ne foueatur peccatum, sustinendo matrim. irritum, aut dissoluendo validum, (vt n. 1. diximus.) Quæ ratio in expensarum condẽnatione cessat: & ideo sortitur naturam aliarum sententiarũ, quæ in rem iudicatam transeunt. Sic *Felinus c. Lator, n.* 10 *in declarat* 9. *de sentent. & re iud* Et tenent in simili, nempe, in excommunicationis sententia, quæ in hoc par est sententiæ coniugali, cum neutra in rem iudicatam transeat, *Ioan. Andr. c. Venerabilibus, paulo post princ. verb. Querimoniã, de sent. excom. in* 6. *& ibi Anchar. in princ. notabili* 3. *n.* 9. *Domin.* § Porro, *n.* 5. *vers. Quæro de qua querimonia, Francus eod.* §. *n.* 2. *notabil.* 5. Anton. *c. Consanguinei, ad fin. de sent. & re iudic. & ibi Abbas nu.* 9. *Alex. de Neuo n.* 16. *Imola ad fin. Idem Abb. c.* Ad reprimendam *n.* 7. *de offic. ordin.* Et hoc est quod dixere *Hostiens. eo c. Consanguinei, in fine, & ibi Card. fine,* sententias has transire in rẽ iudicatã quoad vtilitatem priuatã, secus quoad publicam.

Quartò intellige, nõ trãsire in rem iudicatam respectu 12
cõiugum, at transire respectu tertii contra matrimonium agentis, & ita si quidam tertius oppositit impedimẽtum, & succubuit, sententia contra ipsum lata, à qua nõ appellauit legitimo tempore, ita transit in rem iudicatam, vt nemo deinceps audiatur volens id impedimentum proponere. Quod actio popularis vno agente cõsummetur, *l. Eum qui,* § *In popularibus, ff. de iureiur.* Ita *Goffredus c. fin. de clandest. desponsa.* At hæc limitatio displicet omnino: quia ea retenta foueretur peccatum, sustinendo matrim. irritum. Et ita eam impugnant *Host. c. Consanguinei, n.* 3. *de sent. & re iud.* Ant *eo c fin. num.* 21. *q.* 7. *& ibi Abb. fine* Alex. *de Neuo, fine. Præpos. n.* 4 *fine. Felinus c. Lator, n.* 13. *declarat.* 11. *de sent. & re iud.*

Quintò intellige, non transire in rem iudicatã, quando 13
ex illius sententiæ obseruantia nutritur peccatum, nec consensu partis vtriusque potest cessare culpa. Vt si lata sit contra legitimum matrim. declarans id esse irritũ: aut in fauorem matrimonii cum impedimento dirimenti iniri. At transit in rem iudicatam, quando consensu vtriusq; potest cessare culpa, & matrim. constare. Vt si litigetur an aliquod fuerit legitimum matrim. allegante altero metum, vel conditionem seruitutis alterius coniugis à se igno-

ignoratam succubuit hic, & sententia pronuntiatum est, valuisse coniugium, si non appellauit legitimo tempore, transit in rem iudicatam, ita vt amplius ob eam rationem retractari nequeat. Quia ex obseruatione illius sententiæ nulla consurgit culpa: possunt enim partes denuo cõsentire: & compellentur non desistere. Et (vt ait *Couar. statim allegandus*) est præsumptio iuris & de iure, aduersus quam nulla admittitur probatio, consensum nouum præstitum esse ab ipso per sententiam victo, qui appellationem omisit. Atq; ita hanc limitationem docent *Gloß. fin. c. Lator, de sent. & re iudic. & ibi* Ant. n. 8. *Baldus n. 3. Ioan. Andr. fin.* Abb. n. 9. *Alex. de Neuo n. 8. Felinus n. 2. declarat. 1. Henric. n. 3. & 4. idem* Ant. *c. Iurauit, n. 6. de probat. & ibi* Abb. n. 5. *Decius in noua edit. n. 18. concl. 2. idem Abb. conſ. 60. n. 2. vol. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. n. 19. verſ. Tertio.* Quare hinc constat sententiam in sponsalibus de futuro latam transire in rem iudicatam, quando ea dissoluuntur probato aliquo impedimento, nec à sententia appellatum est. Quia possunt partes sibi præiudicare non appellando. Cum etiam possint omni sententia cessante dissoluere sponsalia absq; aliquo peccato. Secus si sententia lata sit in fauorem sponsalium, nõ probato impedimento dirimenti matrim. ea enim non potest in rem iudicatam transire. Quia foueretur peccatum, compellendo virtute illorum sponsalium ad matrim. irritum ineundum. Atque ita docent *Anton. eo c. Iurauit, n. 6. Abbas ibi n. 5. Decius in noua edit. n. 18. concl. 2.*

14 Hinc deducitur primò, nonomnino esse verã doctrinã aliquorum, quos tacito nomine refert *Felinus c. Lator, n. 3. declarat. 2. de sent. & re iudic.* dicentium, sententiam in fauorem matrimonii latam trãsire in rem iudicatam. Quia cũ non transite emanarit in matrimonii fauorem, non debet contra illud operari *l. Quod fauore, C. de legibus.* Sed bene *Felinus ibi* dicit hanc doctrinã tantum esse veram, quãdo is qui matrim. impugnat, non allegat impedimentum dirimens. Quia tunc possunt partes consensum nouum præstare in matrim. iuxta dicta n. præced. Secus si impedimentum dirimens allegaretur: tunc enim quantumuis in fauorem matrimonii emanarit sententia, declarando id esse validum, nequit in rem iudicatã transire. Quod peccatũ foueretur: & quia ita est matrimonii fauor, irritũ dissoluere, ac validũ tueri. Et ita docent *Hoſt. eo c. Lator, in fin.* Ant. *c. Series, nu. fin. de teſtib. & atteſtat & ibi* Abbas n. 5.

15 Secundo deducitur, transire sententiam matrimonij in rem iudicatam, quoties coniux allegans esse irritum ratione impotentiæ alterius, non allegauit speciem impotentiæ, sed in genere impotẽtiam: & contra ipsum lata est sententia, à qua non appellauit. Quod in hoc casu cesset animæ periculum, ratione cuius non transit: nam si nequeunt vt coniuges habitare ratione veræ impotentiæ possunt vt frater & soror, *c. Conſultationi, de frigid. & malef.* Item quia succumbens in hac generali petitione, nõ posset postmodum allegare aliquam impotentiæ speciem: vti posset, si solam speciem aliquam allegasset. Sicut docent *Ioan. Andr. c. fin. n. 2. de frigid. & ibi* Ant. n. 6. Abb. n. 4. *Cardin. ſtatim in princ. Anchar. n. 1. notab. 3. Alex. de Neuo n. 6. Præpoſ. nu. 1.* Et ita in hoc casu transire in rem iudicatam, docent Abb. *eo c. fin. n. 4.* Alex. *de Neuo ibi n. 7.* limitans, nisi potenti immineret periculum incontinentiæ: tunc enim eo quod foueret peccatum, non transiret in rem iudicatam. & *Felinus c. Lator, n. 2. declarat. 1. de sent. & re iudic.* ait in casu huius periculi, doctrinam hanc esse dubiam, & forte dici posse, iudicẽ ex officio prouisurũ. Verũ nullo modo hæc limitatio placet: & ita existimo sententiam hanc non trãsire in rem iudicatã: sed succumbentẽ, nec appellantẽ, posse postea probare speciem impotentiæ: sicut allegans cõsanguinitatem, & sententia à qua non appellauit, condẽnatus, potest semper via querelæ contra sententiã reclamare, vtpote quæ in rem iudicatam non transijt. Ducor, quod in vtroque casu foueatur peccatum, cum declaretur validum matrim. quod consensu partium nequit valere, obstante impedimento dirimenti: & datur coniugibus facultas ad actus coniugales: & si potens ad aliud transeat, dirimetur hoc posterius matrimonium: cùm tamen validum sit. Nec obstat eos posse sine peccato habitare vt fratres. Tum quia Ecclesia non declarat eos vt fratres habitare, sed vt veros coniuges: cum tamen tales esse nequeant. Tum etiam, quia idem procedit, existente consanguinitate, aut quouis alio impedimento dirimenti: numquam enim ex transitu talis sententiæ in rem iudicatam foueretur peccatum. Cùm semper possent absq; peccato habitare vt frater & soror. Et ita falsa esset decisio textuum asserentium sententiam in causa coniugali non transire in rem iudicatam. Tandem, quia etiam allegata specie impotentiæ, si allegans damnetur, nec appellet: cũ tamen vera esset impotentia, posset absque culpa habitare tamquam frater cum sorore. Et tamen in hoc casu fatẽtur aduersarii sententiam non transire in rem iudicatam.

Tandem an sententia diuortij, quoad thorum & habitationem, transeat in rem iudicatam, dicemus libr. 10. disp. 9. à n. 2. ad 4. 16

DISPVTATIO CI.

An dissoluto matrim. ratione impotentiæ vtriusuis coniugis, & comperto errore ex impotentis fornicatione, aut posterioris matrim. consummatione, integrum sit potenti celebrare diuortium, ob eam copulam impotentis?

SVMMARIVM.

Explicatur quadruplex casus disputandus, n. 1.

An coniuge reputato impotente, aut altero fornicante post dissolutum iam matrimonium, quando comperto errore instauratur prius matrim. possit alteruter innocens ratione illius fornicationis ab altero diuertere? proponitur ratio dubitandi, n. 2.

Ratione fornicationis admissa à coniuge reputato impotente, licet potenti innocenti diuortium, n. 3.

Si coniux potens dissoluto matrimonio fornicetur, nequit ab impotente repelli, quando instauratur matrim. Et explicatur cap. Gaudemus, in fine, de diuort. n. 4.

Fornicatio coniugis impotentis non compẽsatur fornicatione potẽtis, n. 5.

Improbatur opinio Soti, dicentis frigidum separatum consummantem aliud matrimonium posse diuertere à potenti fornicante, n. 6.

Refutatur Gloſſa asserens, si impotens & potens aliud ineant matrimonium dari compensationem. Et quid, si potens ante Eccleſiæ sent. ad alias nuptias transierit? n. 7.

An si vir ratione frigiditatis separatus, ineat ac consummet aliud matrimonium, possit à potenti repelli ratione huius copulæ, n. 8.

Quid, si mulier conscia fraudis fuerit, viri frigiditatem confitens, n. 9.

Quid, si vir dolo corruit, n. 10.

An separatio ratione arctitudinis omnimodæ fœminæ matrimonio, ac detecto errore, possit vir illam repellere, non tantum ratione fornicariæ, sed etiam coniugalis cum alio viro cui nupserat, copulæ? Refertur quædam sententia, n. 11.

Proponitur sententia Auctoris, n. 12.

Quid, si matrimonium ob solam impotentiam reſpectiuam, dissolutum sit: & veteris coniux ad aliud transiit coniugium, id consummans, an liceat innocenti diuertere ratione copulæ coniugalis alterius, n. 13. & ibi, quid si fornicatus est?

IN hac disp. quadruplex inuoluitur casus discutiendus. 1
Primus est, quãdo coniux reputatus impotẽs vel potẽs fornicatus est. Secũdus, quando vir reputatus frigidus, & ideo separatus, ad alias nuptias transiens, eas consummauit. Tertius, quando dissolutũ est matrim. ratione omnimodæ arctitudinis feminæ, quæ postea copula fornicaria aut coniugali ab alio cognita est. Vltimus, quando ratione impotentiæ respectiuæ, & alteruter aliud consummauit matrim. aut fornicationem admisit.

In primo ergo casu, quando dissoluto matrim. ratione 2
impotentiæ coniugis falsò reputatæ, alter ex illis fornicatus est, videtur nullum diuortio ratione fornicationis illius posse esse locum. Quod solum adulterium, vtpote quod coniugi innocenti iniuriam irrogat, sufficientem diuortii ansam præbeat. At in hoc cessat adulterium: cum vterque coniux optima fide ob Ecclesiæ sententiam se solutum reputet. Nec obstat à fornicationis vitio eum non eximi. Quia iustè credens coniugem mortuum, & fornicans, non dat iustam diuortii causam, eo quòd à circumstantia adulterii liber sit (vt dicemus lib. 10. disp. 5. n. 12.) Quod idem in hoc casu militat.

At certissimum est ratione fornicationis admissæ à 3
con-

coniuge illo præsumpto impotente, & ob id separato, licere alteri, si innocens sit, celebrare diuortiũ quoad thorum & habitationem, quamuis errore prioris sententiæ detecto restaurandum sit matrim. quoad vinculum. Constat ex *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* vbi cum Pontifex decernat vxorem ratione arctitudinis præsumptæ separatam, restituendam esse viro, detecta arctitudinis falsitate, subdit hæc: *Nisi se fornicario modo alii viro miscuerit: vt primus vir, prætextu fornicationis, eius consortium velit declinare.* Atque id fatentur vniuersi. Versatur tamen non modica difficultas circa huius rationem. Nam valde vrget obiectio n. præced. proposita. Quare *Glossa eo c. Fraternitatis, verb. Fornicario*, ab hac difficultate se expedit dicens, sicut ex futuro copulæ euentu apparet retro fuisse matrim. sic ex eo apparere retro esse iniuriam irrogatam priori matrimon. Eandem solutionem tradit *Astensis 2. p. sum. l. 8. tit. 37. a. 2. q. 1.* Sed hanc solutionem merito improbant *Ant. eo c. Fraternitatis, n. 27. Abb. n. 20. Alex. de Neuo ibi, §. Quamuis, n. 20.* Quod licet ex futuro euentu retrotrahatur declaratio valoris prioris matrimonii, æquitas enim id poscit: at æquitate destituta est retrotractio respectu inducendi delicti adulterii ad diuortium. At omnis fictio super æquitate fundatur. Adde, veritatem matrimonii pendere ex potentiæ veritate: veritatem autem adulterii ex matrimonii existimatione. At futurus copulæ euentus potest declarare veram fuisse potentiam ad copulam, ac proinde præcedens matrim. legitimum fuisse: nequit tamen declarare coniugem illum existimasse Ecclesiam deceptã esse, iudicando matrim. irritum, ipsumque putasse esse validum, vt vel sic fornicans sit adulterij requisiti ac diuortii reus. Quamobrem aliam tradunt solutionem, quam etiam amplectitur *Brunellus de sponsalib. concl. 28. limitat. 6. n. 27.* Quod fornicans dederit operam rei illicitæ, atque adeo omnis euentus etiam præter intentionem sequutus sit ei impurandus: iuxta doctrinam *Gloss. c. Si vero, el 2. verb. Ignorauerit, de sent. excomm.* Ceterum hanc doctrinam reprobabo l. 9. disp. 32. n. 24. Præterea, quia in materia irregularitatis ex casuali homicidio contingentis, etsi communis sententia prædicto innitens fundamento, sustineat homicidium præter omnem spem & absque culpa secutum, imputari ad irregularitatem danti operam rei illicitæ. At verior id negat, nisi quando res illa illicita interdicta est, eo quod sit periculosa. Quare nec placet hæc solutio. Et ideo ratio huius decisionis est, quam ibidem significant *Antonius & Alex. de Neuo*, nimirum, quod cõiux ille impotens eo ipso quod copulam attentauit quasi potentiam suam experiri volens, necessario consensum præstitit matrimonij iniuriæ, quæ ex illius copulæ consummatione consurgere poterat, ex illa enim verificabatur prioris matrimonii valor, ac subinde adulterii iniuria.

4 Hinc deducitur, si coniux potens nondum certior factus de falsitate impotentiæ alterius coniugis per sententiam à se separati fornicetur, non posse illum repelli ratione huius fornicationis, à coniuge existimato impotente, quando postea detecta impotentiæ falsitate instauratur prius matrim. quamuis impotens sit innocens, quia, nimirum, absq; copula falsitas impotentiæ per incisionẽ deprehensa est. Ducor, quod ea copula nulla ratione fuerit adulterium, cùm iustè se solutum existimaret, nec ex copula à se habita colligatur instaurandum esse matrim. vtpote quod non ex vitio illius dissolutum est. At l. 10. disp. 5. n. 12. dicam, quoties fornicatio excusatur ab adulterij circumstantia, non dari diuortium ratione eius. Et constat etiam ex *c. Gaudemus, de diuort. in fine*, vbi decidit vxori dimissæ per libellum repudii tempore infidelitatis, non posse obiici post conuersionem ad fidẽ, ad diuortiũ celebrandum, copulam coniugalem in alio matrim. habitam ad quod ea dimissa transiit. Cuius rationem reddunt *ibi Abbas n. 10. & Alex. de Neuo ibi, § Qui autem, nu. 4.* quod cum infideles existiment solui matrimonii vinculum per repudium, femina illa à culpa adulterij excusata sit. Sed obiicies, *eodem cap. Gaudemus, in fine.* decidi, posse huic dimissæ obiici fornicationem: ibi: *Non tamen dimissor poterit obijcere fornicationem dimissæ, pro eo quod nupsit alij post repudium, nisi alias fuerit fornicata.* At fornicatio illa vacabat adulterij culpa, cum illa se iuste existimaret à vinculo prioris matrim. solutam. Sed dic textũ intelligi de fornicatione admissa ante repudii libellum. Nam admissa post non potest obiici: eo quod non fuerit vere adulterium.

Hinc rursus subinfertur, non obstante hac coniugis 5
potentis fornicatione, integrum ei esse, repellere coniugem separatum ratione impotentiæ, reum fornicationis, seu copulæ coniugalis in alio matrim. posterius inito habitæ, casu quo numero 8. & 12. dicemus, posse ratione huius copulæ celebrari diuortium. Ducor, quod non sint paria delicta: cum fornicatio coniugis impotentis præsumatur adulterium, iuxta numer. 3. dicta. Delictum autem huius coniugis potentis est simplex fornicatio. Quare sicut hæc non præstat sufficientem diuortii causam, ita nec compensat adulterium alterius coniugis. Quippe vt compensatio locum habeat, debet vtriusque delictum sufficiens esse ad diuortium (vti probabo l. 10. disp. 6. nu. 3.) Et confirm. quia impotens adulter iniuriam irrogauit potenti, fidemque coniugii violauit. Coniux autem potens neutrum efficit: vtpote qui iustè se solutum credidit. Tandem quia si coniux certior legitime factus de falso alterius cõiugis obitu fornicaretur, sicut fornicatio hæc nõ esset iusta diuortii causa: (vt probabo l. 10. disp. 5. n. 12.) ita nec fornicatione hac cõpensaretur adulteriũ alterius cõiugis, quo minus ratione illius liceret cõiugi existimanti alterum mortuum, diuortium celebrare.

Quare nulla ratione approbo quod tradit *Sotus 4. dist. 6*
34. q. vn. a 2. concl. 4. vbi ait coniugem ratione frigiditatis separatum, aliud matrimonium consummantem, posse à coniuge potenti fornicante diuertere ratione huius fornicationis. Deficit enim in duobus. Prius est, quod impotens ille consummans aliud matrimonium reus quoque adulterii sit, iuxta nu. 3. dicta. Atque ideo nullum ius habet opponendi illud adulterium coniugi potenti: cùm vtrumque delictum mutua compensatione abolendum esset. Iuxta ea quæ latè disputabimus l. 10. tota disp. 6. Posterius est, quod fornicatio illa coniugis potentis nullam adulterij rationem subeat: ac proinde quamuis impotens esset innocens, nulla esset iusta diuertendi causa, iuxta n. 4. dicta: nedum cùm reus sit.

Nec similiter approbo quod tradit *Gloss fin. c. 2. 33. q. 1.* 7
vbi cùm is textus decidat frigidum separatum ab vxore, & postmodum alias consummantem nuptias, restituendum esse vxori priori, ait id esse verum, si vterque aliud inierit matrim. alias innocentem posse impotenti obiicere id adulterium, quoad thori separationem. Quare sentit compensari vtriusque copulam. Sed hoc constat à veritate deficere. Id enim adulterium impotẽtis non compensatur fornicatione potentis, (vt probaui n. 5.) nedum copula coniugali. Adde, potentẽ bona fide alias celebrasse nuptias: cùm pro se haberet sententiam dissolutionis priorum, nec ipsi interdictum esset transitu ad alias. Et ita colligitur ex *Ioan. Andr. c. 1. n. 16. de frigid. & malef. & ibi præpos. n fin.* vbi dicunt non posse coniugi potenti opponi alterius matrimonii consummationem, quando authoritate Ecclesiæ, dissoluto priori matrimonio, ad aliud transiit. Secus si ante Ecclesiæ sententiam: deficit enim iustus titulus: cùm maiorem indaginem ea separatio & transitus ad aliud matrimonium postularent.

Circa secundum casum, nimirum, quando vir ab a 8
lio matrimonio separatus ratione frigiditatis, aliud iniit id consummans, dicendum est licere vxori priori diuortium ratione illius copulæ celebrare. Quod ea copula adulterina sit: vt numero 3. probaui, de fornicatione impotentis. Nam eadem est ratio: nec potuit ipsum ab adulterio matrim. excusare. Cùm nulla iusta ratione ductus potuerit illud inire: vtpote, qui ratione frigiditatis perpetuo dirimentis matrim. à priori separatus erat. Atque ita docent *Glos. c. 1. verb. Reparare, de frig. & malef. & ibi Ioan. Andr.*

*Andr.n.7. Alex.de Neuo n.9.fin.Præpoſit.n.vlt.Hoſtienſ.ſum.eod. t.§. Qualiter & quando nu.*10. *Alberic.in ſuo dictionar.litera D. verb.Diuortiũ.paulo poſt princ.Ioan.de Friburgo in ſum. confeſſorum,l.4.t.16.q.16. Aſtenſ.2.p.ſum.l.8.t.37.a.1.paulo poſt princ. Supplem.Piſanæ,verb.Diuortium, n.2.& ibi Roſella n.1. Sylueſt. q.18.n.21.Greg.Lop.l.final.verb.E fazer, t.8 p.4.Ant.Cucusl.5. inſtitut.maiorum,t.12.n.264.*

9 Tẽperatur hoc,niſi mulier conſcia fraudis fuerit:quia ſcilicet,fraudulenter faſſa eſt cum viro eius frigiditatem. Sic *Gl.Hoſt.Abb.Alex.de Neuo, Alberic.Ioan.de Friburgo, Aſtẽſ. Supplem.Piſanæ,Roſella,Sylueſt.Greg.Lop.Ant.Cucus,n.præc. allegati.* Verum hoc non caret difficultate. Quia confeſſio illa vxoris fraudulenta ſolum operata eſt,vt vir ab ea ſepararetur. At iniuſta coniugis expulſio non obſtat, quin expellenti liceat diuortium ratione adulterij ab expulſo admiſſi celebrare (vt dicemus lib.10.diſp.5.n.6.& 7.) At hoc non obſtante, minimè recedendum eſt à communi ac veriſſima limitatione poſita. Diſpar enim eſt ratio, quia cũ in hac expulſione non conſenſerit expellens diſſolutioni vinculi matrim. nequaquam cenſetur iniuriam adulterij poſtea admiſſi condonare, & ideo poteſt illam obiicere ad diuortium celebrandum. At coniux doloſè fatens impotentiam coniugis, vt diſſoluatur matrimonij vinculũ,cum diſſolutioni conniueat,cenſetur temnere ac remittere quodcunque adulterium poſtea admiſſum,atque illud reputare quaſi à perſona matrim.vinculo ſoluta perpetratum, ac proinde iure caret illud obiiciendi. Sicuti eo careret, concedens coniugi licentiam adulterandi.Vt dicemus l.10.diſp.5.n.3.& ſeqq.

10 Secundo temperant aliqui, niſi frigidus ipſe ad aliud matrimonium trãſiens dolo caruerit. Quod adulterium ſine dolo eſſe nequeat. Sic *Gl. Abb. Alex.de Neuo,Greg.Lopez n.8.allegati,Enriq.lib.12.de matrim.c.7.in comment.final.* Sed licet veriſſima ſit limitatio in ſe: me quidem latet qualiter vir dolo carere valeat. Cum ratione frigiditatis perpetuæ matrim.diſſolutum ſit: iſque ſententia declaratus ſit matrimonio in poſterum ineundo ineptus.

11 Circa tertium caſum,nimirum, quando ratione arctitudinis feminæ omnimodæ matrim.eſt diſſolutum: conſtat ex dictis n.3. poſſe inſtaurato poſtmodum matrimonio, eam feminam repelli à viro, ratione fornicationis poſtea admiſſæ. At difficultas grauis eſt, an poſſit repelli ratione copulæ coniugalis habitæ cum viro cui nupſit poſt prioris matrim.diſſolutionem? Anſam dubitandi maximã præbet textus *c.Fraternitatis, de frigid.& malef.* vbi poſtquam *Innoc.III.* decidit muliere ſeparata ratione arctitudinis,& poſtea fornicanti, inſtaurandum eſſe matrimonium quoad vinculum,permiſſo tamen diuortio illius fornicationis feminæ, ſubdit hæc: *Si poſtea in conſpectu Eccleſiæ nupſit memorato G. quamdiu articulus iſte dubitabilis erat,præſumi non debet quòd fornicaretur cum illo. Sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere.* Vbi clarè textus conſtituere videtur id diſcrimen inter copulam fornicariam & coniugalem huius feminæ, vt ratione illius liceat diuortium,ſecus ratione huius.Quidam ſic exponunt, vt priuſquam illa decretalis ederetur in lucem, non liceret diuortium ratione illius copulæ coniugalis. Quòd femina illa arcta iuſtè potuerit ignorare, matrim. prius legitimè diſſolutum poſſe reſtaurari. Cum res illa nondum eſſet per Eccleſiam deciſa, ac proinde iuſta excuſante ignorãtia, dolicto tribuenda non erat ea copula coniugalis. At hodie licitum eſt diuortium ratione illius.Non enim poteſt excuſari poſtquam hæc decretalis promulgata eſt. Ita ſentiunt *Innoc. eo c.Fraternitatis,n.6.& 7.Hoſt n.6.10.& 11. Ant.n.27.Præpoſ.n.11.notabili 9.Alex.de Neuo ibi,§.Quamuis,n.23.Alberic.in ſuo diction.lit.I.verb.Impedim.imped.15.Supplem.Piſanæ,verb.Impedim.imped.15.nu.10.* Et ita explicant, *amodo*,id eſt,poſt illam decretalem editam. Sed *Abb.eod.c. Fraternitatis,n.20.& Brunellus de ſponſalibus,concluſ.28.limit. 6.nu.27.*explicant,*amodo*,id eſt,poſt primum coitum:atq; ita ſentiunt primum coitum coniugalem huic feminæ obijci minimè poſſe ad diuortium: ſecus de ſequentibus. Quia etiam hodie licitè femina hæc ad ſecundas nuptias tranſit: cùm præſumere poſſit ſe alteri viro aptam fore: ac proinde primus coitus culpæ tribui nequit. At habito primo coitu debet cognoſcere prius matrim. valuiſſe, ac ſententiam ex falſa arctitudinis præſumptione latam. Quare poſtea cum illo viro concumbens, tanquam adulterij rea iuſtam diuortii cauſam præbet. Et non concedi diuortium ratione illius copulæ coniugalis, fatentur *Gloſſa eo c.Fraternitatis,verb.Fornicario,& Aſtenſis 2.p.ſum.l.8. t.37.art.2 q.1.*

Cæterum fateor me neutram expoſitionem capere 12
poſſe. Quòd textus *eo c. Fraternitatis,* de femina omnino arcta loquatur. Vt fatetur *ibi Alex.de Neuo,§.Quamuis n.23.* & conſtat ex matronarum declaratione ibi propoſita, ibi: *Quæ tandem in fide ſua tibi aſſeruere conſtanter, quod eadem nunquam poterat eſſe mater,aut coniux tanquam cui naturale deerat inſtrumentum.* Si ergo arcta omnino erat, non video cur non dicendum ſit ratione illius copulæ coniugalis poſſe virum diuortium petere.Sicut n.8.probaui frigidum cõſummantem aliud matrim. iuſtam diuortii cauſam præbere. Cùm in vtroque caſu eadem prorſus militet ratio. Quippe tam inepta eſt illa ad matrim. quam hic: & neuter iuſtam tranſeundi ad alias nuptias cauſam habere potuit: eo quod impotentia abſoluta ac perpetua, coram Eccleſia legitimè probata, vtriq; obſtet,& confeſſio propria,qua ſe impotentes faſſi ſunt. Quare exiſtimo mulierem ratione omnimodæ arctitudinis à viro ſeparatã poſſe à viro repelli quoad cohabitationem ratione copulæ habitæ cum poſteriori,cui nupſit. Sicut n.8.de viro frigido diximus, niſi vir fraudis fuerit conſcius, aut ipſa dolo caruerit. Vt de viro frigido limitauimus n.9.& 10.Solum ſupereſt exponere verba ex *c.Fraternitatis,de frigid.* deſumpta,quæ n.præced.retuli,ac valde huic doctrinæ obſtant. Sed ea ſic intelligo. Textus hac diſtinctione vtitur. Aut mulier arcta à priori viro ſeparata, ac poſteriori nupta,emiſerat poſt ſeparationem à priori votum caſtitatis ſolẽne: & tunc neutrum matrim.eſt firmum.Non prius, quia tanquam non verè conſummatum eſt profeſſione ſuperuenienti diſſolutum. Non poſterius, eo quòd contra votum ſolemne præcedens caſtitatis eſt initum. Aut ſolo ſimplici caſtitatis voto ſe ligarat, & tunc ſi conſtat eam cum aliquo fornicatam, poteſt prior vir ratione fornicationis eam repellere:ſi autem de copula non conſtat, ſed de ſolo matrimonio poſterius inito, quamdiu hic articulus copulæ cum poſteriori viro eſt ſub dubio,non præſumitur ex ſolo matrim.copula,vt ſic reſtauretur prius matrimonium: obſtat enim arctitudo abſoluta ipſius feminæ legitimè probata in priori iudicio, ac ſententia cõfirmata: *Sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere.* Id eſt, abſque alia indagine vel mora(id enim importat, amodo, id eſt, *deſde luego*) eſt ſeparanda à poſteriori matrimonio ea femina. Quia ſtatim conſtat id eſſe irritum. Nam ſi non eſt arcta, valet prius matrim.& ſic non poſterius: ſi vero ſit arcta, neutrum. Iuxta ea, quæ diximus de omnino frigido, diſp.99.n.6.& 7.& de muliere omnino arcta,ibi num.18.

In vltimo caſu, nempe,quando matrim. ob ſolam im- 14
potentiam reſpectiuam,ſeparatum eſt:dicẽdum eſt, neutrum poſſe obiicere alteri fornicationem, aut alterius matrim. conſummationem, ad diuortium celebrandum, quando poſtea detecto errore prioris ſententiæ inſtauratur prius matrim. De copula coniugali conſtat. Quia iuſto titulo ad aliud matrim.tranſijt: cum in eo euentu vtrique facultas aliud ineundi concedatur.Vt diximus diſp. 93.num.37.De copula autem fornicaria ſimiliter conſtat, quod vterq;iuſta ratione ſe ſolutum exiſtimarit, ac proinde fornicãs minimè fuerit adulterij reus: nec ex ea copula veritas prioris matrimonii conſtabat. Cùm neuter declaratus ſit omnino impotẽs, ſed reſpectu illius. Quare dicendum eſt de hoc, ſicut nu.4. diximus de coniuge potenti fornicante poſt prioris matrim. diſſolutionem. Quia eadem prorſus militat ratio. Vt probaui.

DISPV-

DISPVTATIO CII.

Vtrùm impotentia perpetua superueniens matrimonio id dirimat: eiusve vsum impediat?

SVMMARIVM.

Impotentia superueniens matrimonio consummato, id non dirimit, n.1.
Quid, si rato superueniat? Refertur opinio, n.2.
Proponitur sententia Auctoris: & explicatur eam esse causam vt Pontifex dispenset in eo matrim. rato, n.3.
Satisfit argumentis, n.4.
An impotentia coeundi superueniente matrimonio liceant copula & tactus, quamuis semen extra fundatur? Remissiuè, n.5.
Quid, si vir factus post matrim. eunuchus, vel valde senex, coire possit, cum tamen non semineat? Refertur opinio, n.6.
Proponitur sententia Auctoris, n.7.
An quando femina nequit viuum fœtum edere, possit petere debitum: ac teneatur reddere, n.8.
An quando femina nequit absque propria vita discrimine parere, teneatur reddere debitum, n.9.
An possit tunc petere & reddere? Refertur opinio, n.10.
Explicatur sententia Auctoris, n.11.
An quando mulier nupta nullatenus probare potest in foro externo impotentiam viri, ac cum illo experta est triennio, possit petere & reddere, n.12.

1 QVANDO matrim. est consummatum, nemo potest in dubium reuocare, an per superuenientem impotentiam cassetur. Quod res certissima sit matrim. fidelium sola morte naturali dissolui posse, quando consummatum est. Vt l.2.disp.13.n.2.& n.11.probaui.

2 At difficultas est, quando superuenit matrim. nondum consummato. Qua in re aliqui censent id dirimi per impotentiam superuenientem. Ducuntur primò ex *c. Quod proposuisti, 32.q.7.* quod est ex Gregorio III. vbi concessit cuidam licentiam migrandi ad aliud matrimonium, propter impotentiam perpetuam vxori priori superuenientem Secundò, quia non minus requiritur ad conseruationem rei, quam ad eius essentiam. At matrimonij essentia consistere nequit, si à principio adsit perpetua coeundi impotentia. Nec ergo conseruari poterit, si illo inito superueniat. Tertiò, quia obligatio ad reddendum debitum semper comitatur matrimonium tanquam illius passio. Cessante ergo hac obligatione ob impotentiam superuenientẽ, cassabitur matrimonij essentia: vtpote quæ absque propria passione subsistere non valet. Tandem, quia *Alex. III. c. Ex literis, de frigid. & malef.* fecit potestatem alterius matrimonij ineundi, cuidam cuius vxor ante consummationem reddita fuit copulæ inepta. Et ita huius sententiæ sunt *Gratianus, 33.q.1. in sum. ad fin. Albericus in suo diction lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Iac. Sprenger in malleo maleficarum, 1.p.q.8. ad fin. Alex. Carrerius lib. 5. de sponsalibus, c. 18. & Rubion 4.d.34.q.2.* dicit non esse certum oppositum, sed tantum probabile: vnde hanc quoque sententiam probabilem existimat.

3 Cæterum verissima sententia est, nec matrim. ratum dirimi per quamcunque impotentiam superuenientem. Quod probatur ex *c. Hi qui, 32.q.7.* quod est ex Nicol. Põtif. vbi generaliter dicitur ob nullam impotẽtiam superuenientem matrim. cassari. Et *D. Aug. l.1. de serm. Domini in monte, c.32.* & refertur *c. Si vxorem, 32.q.5.* affirmat retinendam esse vxorem antea ductam, non obstante quocunq; corporis incommodo superuenienti. Ergo intelligit etiam impotentiam: cum ita vniuersaliter loquatur. Deinde, quod receptissima sententia sit, matrimonium ratum fidelium per solam professionem certissimè dissolui: aut probabiliter per dispensationem Pontificiam. Et ideo hanc partem sustinent ex Theologis *D. Bonauent. 4.d.34.a.2.q.2. Et ibi Scotus q vn. col.2. Ricard. a.2.q.1.& 2.& a.3.q.1. Maioris q.1. ad fin. Supplem. Gabr. q.vn. a.2. coroll.2. quod infert ex 1. proposit. Palud. 4.d.27 q.3 a.vlt. concl.3.n.47. D. Antonin. 3 p.t.1.c.12.§.2. Abulens. c.19. Matt. q.90. in fin. corp. Bassolis 4.d.34. q.vn. a.1.& ibi Almain. q vn. Nicol. de Orbellis q vn. Sotus q.vn. a.2. col.4. vers. Quid autẽ, Borrilong q.vn. a.2. Palac. disp.1. col.5. Celaia q.1. post 2 concl. Ouandus disp. vn. propos. 8. Nicol. de Niisa super 4. sent. tract.6 p.3. de matrim q.6 concl.2. Mart. de Ledesm. 2.p.4 q.60. a.1. col.2. vers. Sed dubium est, Veracruz 1.p speculi, a.38. concl.2. Angles floribus 1 p.* vbi de matrim. *q.8 a.1. dub.1. concl.2. Enriquez l.11. de matrim. c.16. n.7. & l.12 c.8. n.3. Toledo l.7. sum. c.12. n.4. Valentia 4.p. disp.10 q.5 punct.3.* vbi de impotentia, *vers. Dixi autem, Petr. de Ledesma de matrim. q.58. a.1. in dubio quodam, quod mouet circa solut. ad 6. Cañedo sum. sacram.* vbi de matrim. *c.5. n.31. Barth. à Ledesma de matrim. dub.48. concl.4. Manuel 1.to sum.2 edit. c.235. n.2. ad fin Viuald. candel. sacram. 1.p.* vbi de matrim. *n.236. Vega 2.to. sum. c.34. casu 107.& 112.* Et ex Iurisperitis, *Goffred. sum. t. de frigid. & malef. n.4. Ant. c.2. n.6. eo. t. & ibi Alex. de Neuo fin. Præpos. ad fin. Abb. c. Ex literis, n.3. eod. t. & ibi Anchar. fin. Alex. de Neuo n.2.* & dicunt *Abbas & Alex. de Neuo Glossam ibi, verb. Contraxit,* relatam ad textũ, sentire idem, *Brunel. de sponsalib. concl.28. limitat.5. n.21. Asten. 2.p. sum. l.8. t.26. a. vn. q.1. & t.27. a. vn. q.1. & t.29. a. vn. q.1. Lex regia 4. fin. t.8. p.4. & ibi Greg. Lopez verb. Nõ se desfaze, Angelus verb. Matrimonium, 3. imped 16 n.2. Sylvest. verb Matrimonium, 8. q.16. dict.8. Armilla verb. Matrimonium, n.48. Tabiena verb. Impedimentum imped. 12. in fin. Gaeta c. Ad limina, 30. q.1. § 4. q.118. n.329. & q.234. n.537. Matienzo lib. 5. recop. t.1. rub. gl.1. n.192. Lancelot. instit. iuris can. l.2. t. de diuortiis, § Item si quis ignarus, verb. Ignarus.* At esset iusta causa, vt Pontifex in eo matrim. rato dispensaret, si multum timeretur de incontinentia alterius coniugis potentis. Vt bene docent *Abbas d c. Ex literis, n.3. & ibi Alex. de Neuo n.2. Brunel. Angelus, Lancelot. proxime allegati.*

Ad argum. n.2. proposita resp. Ad 1. varias illius textus expositiones tradidi hoc l.7 disp.80. n. vlt. Ad 2. dic multa esse necessaria ad rei essentiam, quæ ad conseruationem minimè desiderantur. Ad 3. dic obligationem reddendi debiti non semper comitari matrim. sed initio. Vt constat, si postea communi consensu vterque coniux profiteatur: vel alter reus sit adulterij. Ad vltimum dic cum *Glossa ibi, verb. Contraxit,* loqui textum quando impotentia præcessit matrim. Et constat ex illis verbis: *Si mulier illa vitium illud à natura contraxit.* 4

Circa alteram disputationis partem vrgentior est difficultas, qualiter liceat vsus matrimonij coniugatis, quando eo legitimè inito superuenit impotentia? Et quidem quadruplex genus impotẽtiæ superuenire potest, de quibus seorsum agendum est. Primum genus est, impotentia coeundi, quia in eam ægritudinem post matrim. incidit vir, vt nequeat vas penetrare, præ imbecillitate sua, aut præ feminæ arctitudine, quæ matrimonio superuenit: aut quod illa semen retinere nequeat. Et de hac quæst. latè dicemus l.9. disp.17. à n.20. vsque in finem, vbi dicemus quando liceat copula, & quando tactus. 5

Secundum impotentiæ genus est, quando est impotentia sola veri seminis effundendi. Vt si matrim. inito vir vtroque testiculo orbetur, ita vt coire nequeat: tunc enim non est capax veri seminis emittẽdi, (vt probaui disp.92. n.17.) Et videtur tunc non licere copulam. Quod femina verum semen emittat, idq; debito generationis fine frustretur, deficiente virili semine. Et confirm. quia quando vir nullo modo potest intra vas seminare, sed extra, illicitus est coitus, eo quod virile semẽ extra vas effusum fraudetur contra naturam debito generationis fine. Cum ergo idem contingat in nostro casu in semine femineo, erit eadem ratione illicita ea copula. Quippe vtrumq; semen ad generationem natura ordinauit. Et ideo huius sententiæ videntur *Ant. c.2. n.6. de frigid & malef. vers. Nunquid autem, & ibi vrapos. n.5. & Alex de Neuo in fine,* vbi aiunt, quando post matrimonium vir castratur, illud non dissolui, sed teneri vxorem quoad alia obsequia. Sed fortè hi Doctores loquuntur, quando penitus virilia abscissa sunt. Et tenet *Petr. de Ledesma de matrim. q 68. art.1 dub.4. quod mouet circa solut. ad 4. dubij principalis, in solut ad vlt.* 6

Verum existimo culpa vacare, siue petat siue reddat. Quod virille iure suo vtatur vacãs actui coniugali, quem matrim. permittit. Semen autem verum non emitti contingit per accidens. Sicut si apertè cõstaret viro præ morbo semen esse corruptum, vel sterile, vel copula sit prope tempus partus, in quo non est possibilis generatio. 7

Adde,

Adde, senibus decrepitis iam ad generandum impotentibus à nullo negari vsum coniugij, si coire valeant: saluaturque, quia obtinetur finis matrim. secundarius, nempe, ardorem concupiscentiæ sedare. Non ergo obstat defectus veri seminis ad generandum apti, vt ob id neganda sit copula vero matrim. coniunctis. Neque est simile de copula extra vas. Quod ea non sit coniugalis, nec iure matrimonij innitatur: qualis est habita intra vas. Et ita tenet *Toledo l.7.sum c.12.num.4.* loquens de facto eunucho post matrim. Idem tenet loquens de senibus, qui validè contraxere in senectute, nec iam possunt semen emittere, *Gaeta c. Ad limina*, 30.*q.*1.§.4.*q.*234.*n.*539. Vnde tunc vterque poterit petere, & alter reddere tenebitur. Quia petit alter ius suum, quo orbatus non est.

8 Tertium impotentiæ genus est, quando femina experientia didicit se nequire prolem viuam edere, (vt his diebus de hoc consultus sum.) Cuidam enim feminæ nuptæ os laterale, vulgo *cadera*, ita confractum est, vt fœtum mortuum semper pareret, nec spes erat fore vt posset viuum.) Et videtur tũc nec petere nec reddere licere, quòd concipiendi periculo exponatur, idq; sit in detrimentum vitæ corporalis & spiritualis prolis. At consultis viris peritissimis visum est, licere his coniugatis petere & reddere. Quod idem mihi placet. Ducor, quod præter intentionem, & per accidens mors illa fœtus accidat, coniugibus suo iure vtentibus: nec tenentur id prolis damnum vitare, cum tanto detrimento, ac est coniugatos perpetuo ab vsu coniugij abstinere cum maximo incontinentiæ vtriusque periculo. Deinde, quoniam melius est puero sic esse cum originali culpa, & carentia visionis Dei, quam omnino non esse. Vt notat *D.Thom.*1.2.*q.*83 *a.*1.*ad* 5. & colligitur ex *D.August. l.5. contra Iulian. c.*8. Et ratio est, quia originalis culpa est peccatum habituale: at eligibilius est, existere in rerum natura cum peccato habituali, quam omnino non existere: etenim licet si homini detur optio, potius debeat eligere mortem, & annihilationẽ, quam peccatum actuale etiam leuissimum: si tamen iam commissum sit, & reuelaret Deus se nolle id remittere, quamdiu homo existeret, adhuc melius faceret eligendo existentiam, quam annihilationem. Quia supposita Dei voluntate, ille homo nec teneretur nec posset euitare id peccatum habituale: atque ita modo nil Deo exosum facit, id autem quod semel fecit, non tenetur iam delere, siquidem non potest: at ob id quod iam non est in eius potestate, non deberet se priuare maximo bono naturali, quod est esse. At femina hæc non teneretur reddere, quia non modicũ ex morte fœtus in vtero ac difficultate partus sibi periculum imminet. In quo euentu dicemus num. seq. eam non teneri reddere; id enim detrimentum ab ea obligatione ipsam eximit: quamuis possit iure suo cedens reddere & petere: ac vir teneatur illi petenti reddere: Cum non habeat iustam denegandi causam. Quamuis probabile sit non teneri, vt dicemus n.11.

9 Vltimum impotentiæ genus est, quando femina nequit parere absque propriæ vitæ periculo graui: in quo euentu manifestum est, iuxta dicta n. præced. in fine, mulierem non teneri reddere. Atque ita docent *Ledesma 2.p. 4.q.60.a.1.col.5.vers. Sed circa hac est dubium, Barth. à Ledesma de matrim.dub.48.concl.2. Petr. de Ledesma de matrim.q.58.a.1. ad fin. Manuel 1.to.sum.2.edit.c.235.n.6.*

10 Sed dubium est, an petere & reddere liceat? *Petr. de Ledesma, & Manuel n. prac allegati* id negant, dicentes esse mortale reddere. Quod dominium propriæ vitæ non habeat, vt illi integrum sit tanto eam periculo exponere.

11 At mihi probabilius est vtrumq; licere. Magnum enim esset detrimentum, si semper coniugata illa deberet se à coitu abstinere, cum non immodico propriæ continentiæ & alterius coniugis discrimine. Quare vt id detrimẽtum viter, potest iure optimo vitam periculo exponere: eo vel maxime, quod nec id periculum ex partu certum sit: nec futura etiam cõceptio, ex qua periculum id imminet, certa sit. Deinde, quia cum morbus est diuturnus, potest cõiux proprio periculo cedere, ad vitandum maximum incontinentiæ periculum, quod ex vsus coniugalis perpetua priuatione vtrique coniugi imminet. Vt probabo in simili, nimirum, quando coniux lepra infectus est, lib.9. disp.24.nu.23. & vt in simili ibi dicemus, tenetur vir huic vxori petenti reddere. Quamuis probabile sit eum non teneri reddere. Cum sententia num. præced. relata, dicens nec licere petere, nec reddere, sit probabilis.

Tandem, quando mulier certa est de viri impotentia, 12
eo quod triennium cohabitationis iure præscriptum ad experiendũ transierit: nec illam probare potest, vir enim negat: nec potest constare per inspectionem, quod ipsa virgo non sit, & vir integra membra habeat; neuter potest petere nec reddere. Quod constet id matrimonium esse irritum. Atque ita aperte docent *D.Th.4.d.34. in fin. in expos. lit. vers. Sed si vir, & ibi Alb. Magnus a.7. ad vlt.* vbi dicunt eam feminam debere sibi consulere iacendo seorsum, ne viro impotenti periculum incontinentiæ immineat.

DISPVTATIO CIII.

Quando dubitatur, an impotentia præcesserit, an subsecuta sit matrim. vel præmisso examine, an sit vera impotentia, & an perpetua, vel temporalis: an præsumatur eam subsecutam, vel non esse veram, nec perpetuam, vt vel sic matrim. valeat?

SVMMARIVM.

*Refertur triplex sententia, n.*1 2. & 3.

*Quando impotẽtia est naturalis, præsumitur in dubio eã præcessisse, n.*4.

*Quando est accidentalis, vt ex maleficio, vel abscissione, præsumitur in dubio eam subsecutam, nec soluitur coniugium, n.*5.

*Quid, si breui tempore post matrim. comperta est impotentia, n.*6.

*Quid, si dubitetur an impotentia sit naturalis an accidentalis, n.*7.

*Quid, quando non est dubium circa impotentiæ anteceſſionem, sed circa eius veritatem, ac perpetuitatem, vel matrimonij consummationem? n.*8.

*Quid, quando vir post matrim. reperitur potens ad corruptam, sed dubitatur, an ad virginem à se ductam potens sit: & quid, quando dubitatur an femina ratione arctitudinis separata, cognitaq; ab alio, sit quoque à primo viro cognoscibilis, ac sit id matrimonium validum: & quid, quando dubitatur, an femina illa possit absque vitæ periculo reddi per incisionem apta viro, cui nupsit, n.*9.

*An stante dubio impotentiæ viri, aut arctitudinis feminæ, liceat matrimonium inire, & eo inito vti, n.*10.

*Satisfit argumentis, n.*11.

VARIÆ sunt in hac disp. sententiæ. Prima sustinet in 1
dubio an impotentia præcesserit matrim. & proinde illud sit irritum, præsumi eam præcessisse, ac matrim. esse dissoluendum tanquam irritũ. Ducuntur partis huius patroni, per *c. fin. de frigid. & malef.* vbi nec allegatio nec probatio facta est super prioritate temporis, sed probato maleficio, ac præsumpto perpetuo per triennij experientiam, separatum est matrim. Quasi ius statim præsumat maleficium præcessisse. Nam alias id probandum erat, vt matrimonium ratione illius dissolueretur. Secũdò, quia textus *c. Licet ex quadam, in fine, de testib. & attestat.* ex quo DD. communiter colligunt, in dubio fauendum esse valori matrimonij, procedit quando matrim. potest suum consequi finem, nimirum, bonum prolis, aut fornicationis vitationem. Quod minime contingit, vbi coniux est impotens, sed vtroque fine frustratur. Potius ergo tunc aduersus matrimonij valorem præsumendum est in dubio impotentiam præcessisse. Tertiò, quia iudicando impotentiã præcessisse, fauetur proli & continentiæ. Sic enim coniux potens non manebit eo matrim. ligatus, ac integrum illi erit ad alias nuptias transire, quo prolem suscipiat: atque incontinentiæ periculum vitet. Er confirmatur, quia præsumptio in alicuius fauorem inducta locum non habet, quoties in eius damnum redundaret. Sicut in dubio quispiam præsumitur bonus: at si ex præsumptione bonitatis actus redundaret damnum illum agenti, cessat præsumptio. Ne quod fauore alicuius inductum est, in eius odium retorqueatur. Contra *reg. Quod ob gratiam, de regulis iuris, in 6.* Vt cum Bartolo, Felino & aliis per ipsum relatis tradit *Nauar. Comment. 4 de regular. n.*72. *vers. Nõ obstat.* Cum

ergo

ergo fauor hic matrimonii, vt in dubio pro eius valore præsumatur, inductus sit fauore prolis, cessare debet quoties in prolis damnum is matrimonii valor cedit: vt contingit quoties de antecessione impotentiæ dubitatur. Tandem, quia quandoque ex præsenti desumitur præsumptio circa præteritum: vt testatur *Gloss. fin. c. Scribam, de præsumpt.* Ergo ex impotentia in præsenti reperta potest iure optimo deduci præsumptio, extitisse eam tempore præterito ante matrimonium initum. Et ita loquentes de omni impotētia, atque etiā accidentali maleficij, sustinet hanc sent. ex Iurisperitis, *Hostiens. sum. tit. de frigid. & malef. § Quæ impotētia, n. 7. vers. Quid si dubitetur, &c. Fraternitatis, n. 4. verb. Præter diuinum, eod. t. Et ibi Ioan. Andr. n. 25. Abb. n. 16. Anchar. n. 16. vers. Quærit si est dubium. Præpos. n. 13. Henric. n. 7. 8. & 9. Alex. de Neuo ibi, §. Quamuis, n. 7. 8. & 9. Idem Abb. c. fin. n. 3. eod. t. & ibi Anton n. 8. Præpos. t. n. 3 paulo post princ. & nu. 6. Astensis 2. p. sum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 2. Brunell. de sponsal. concl. 28. limit. 5. n. 21. Rosella verb. Diuortium, n. 4. Angelus verb. Matrimonium, 3. impedimento 16. nu. vlt. Sylvest. verb. Matrimonium, 8. q. 16. dict. 9. Decisio capellæ Tholos. 381. nu. 5. Montaluus l. 4. fine, & l. 7. ad fin. tit. 8 p. 4. Gregor. Lopez l. 5. verb. De tal embargo, tit. 8. p. 4. Mascard. de probation. concl. 816. n. 19. & concl. 1027. n. 3. Gaeta c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 237. n. 542. Matienzo li. 5. recopil. t. 1. rubr glosa 1. n. 204.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 34. a. 3. q. 1 ad 2. Abulēsis c. 19. Matth. q. 90. in fine corp. Petr. de Soto lect. 5. de matrim pag. 2. versic. His autem proximum, in fine. Veracruz 1. par. speculi, art. 40. concl. 3. Enriquez l. 12. de matrim. c. 8 n. 3. Emmanuel Sa in summa verb. Matrimonium,* vbi de impedim. dirimentibus, *in impedimento impotentiæ, in fine.* Et idem explicant *Alex. de Neuo, Henric. & Enriquez ibid.* quando ex morbo aut incisione amisit vir virilia, aut vtrumque testiculum, atque dubium est an ea impotentia præcesserit matrim. in eo enim dubio aiunt præsumi impotentiam fuisse ante matrim. & ita hoc esse irritum ratione illius. Temperat autem hanc sent. *Alex. de Neuo eo c. Fraternitatis, §. Quamuis, n. 9.* nisi vir asserat se vxorem cognouisse, nec ipsa per aspectum se virginem probare possit: tunc enim ait potius credi viro, atq; præsumi maleficium post matrimonium accidisse.

2 Secunda sent. sustinet, in dubio non præsumi impotētiam fuisse ante coniugium, quando alter coniux petit separari matrim. ratione impotentiæ. Cùm enim sit actor, atque intentionē suam fundet in impotentia præcedenti matrim. vt id dissoluatur, non præsumitur eam præcessisse, sed ipsi onus probandi incumbit. Secus si vterque coniux dissolutioni assēsum præstaret, vel si alter petat aliquā in vxorem: tunc enim præsumitur impotentiam præcessisse. Sic *Anton c. Fraternitatis, n. 20. de frigid.*

3 Tertia sent. ait, impotentiam accidentalem, qualis est maleficij, aut si virilia abscissa sint, non præsumi præcessisse, atque ita in hoc dubio validum esse matrim. Ita sustinent *Gloss. 33. q 1 in summa, verb. Quod autem, in fine. Goffred in sum. t. de frigid. & malef. n. 8. fine. Gardin Florent.* quem refert *Alex. de Neuo c. Laudabilem, in fine, de frigid. & malef. Anchar. c. 1. fine, & c Ex literis, in fine, eod. tit. Monald. sum. tract. de matrim. t. de impotētia accidētali, statim in princip. Romanus rub. ff. solut. matrim n. 12. vers. Limita istud. Supplem. Gabr. 4. d. 34. q. vnica a. 2. post coroll. 1. quod infert ex 1 conclus. vers. Quid iuris.*

4 Prima tamen conclusio sit. Quando impotentia est naturalis, in dubio præsumitur eam præcessisse, & sic matrim esse nullum. Ducor, quod naturalia sint perpetua: & qualitatem quæ à natura est, semper inesse præsumatur. Vt probat *Menochius de præsumpt. l. 1. præsumpt. 14. n. 3.* Potest etiam probari rationibus, & auctoritate Doctorū primæ sent. n. 1. relatæ. Nec credo DD. tertiæ sententiæ relatæ n. præced. huic contradicere: quia loquuntur de impotentia accidentali, dum dicunt præsumi eam secutam post matrimonium. Et ita *Anchar. & Cardin. Florentinus,* auctores illius fatentur hanc conclusionem.

5 Secunda conclusio. Quādo est impotētia accidentalis, vt ex maleficio, abscissione, aut ex quolibet alio morbo cōsurgēs, & sufficienti diligentia præmissa constare nequit an ea matrim. præcesserit, an potius secuta sit, quamuis valde probabile sit, præsumi eam præcessisse, ac proinde irritum esse matrim. eo quod multorum Doctorum auctoritate & optimis rationibus fulciatur: vt constat ex allegatis n. 1. at mihi multo probabilius est, quod docent Auctores tertiæ sentent. quos n. 3. retuli, nempe præsumi impotentiam illam subsecutam esse matrimonium, ac proinde id fuisse validum. Ducor, quod esto id matrimonium omni fauore peculiari destitutum sit: præsumptio iuris est pro ea parte, vt impotentia illa non præcesserit matrimonium, sed secuta sit. Cùm enim natura ipsa hominem illum potentem produxerit, asserenti eum aliquando impotentem fuisse incumbit onus probandi, vtpote cui aduersatur præsumptio à natura ipsa descendēs, (vt in simili probaui lib. 1. disp. 8 n. 17.) Cùm ergo hanc impotentiam accidentalem nō probetur fuisse ante matrimonium, non præsumetur eo antecedenti tempore fuisse, sed præsumptio militabit pro qualitate naturali, quæ est potentia coëundi. Quare non est opus confugere ad matrimonij fauorem, vt præsumendum sit eam impotentiam subsecutam: id enim necessarium foret, vbi ipsa iuris præsumptio non conuinceret impotentiam subsecutam esse. Cùm autem id conuincat præsumptio, quæ à natura ipsa proficiscitur, in hoc euentu, cessante omni matrimonij fauore, præsumendum est impotentiam subsecutam, & ideo illud validum esse. Secundò, quòd *cap. Licèt ex quadam, de testib. & attest. in fine,* vnde DD. deducunt in dubio pro matrimonii valore præsumi, non innitatur peculiari matrimonij fauore, sed ratione ipsa ex principiis naturalibus deducta. Vt constat ex ratione in eo textu subiuncta, ibi: *Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm coniunctos legitimè contra statuta domini separare.* At in hoc euentu eadem ratio militat: nam in dubio, nec habita sufficientis impotentiæ probatione, quæ matrim. antecederet, dirimeretur illud contra legem diuinam, ex dubiis hominum testimoniis. Sed dices, hunc textum minimè fauere, quòd loquatur quando impedimentum est ex solo iure humano, vt constat ex illis verbis: *Contra statuta hominum dimittere copulatos.* At impedimentum impotentiæ dirimit iure naturali ac diuino. Sed dic dum textus ait, Contra statuta hominum, non esse sensum, id est, contra statuta Pontificum: sed sensus est; id est, contra hominum testimonia firmitate necessaria destituta ad concludendum matrim. iam contractum esse irritum, ac proinde non certam, sed dubiam fidem faciunt. Et constat hæc expositio, tum, quia etiamsi impedimentum sit iure humano dirimens, manerent vtique coniuges illi contra statutum iuris diuini ac naturalis copulati: quippe esset illorum concubitus fornicarius: tum etiam, quia id constat ex antecedentibus in eo textu, quæ omnia versabantur circa testimoniorum proferendorum circumstantias, vt fidem facerent ad matrim. dissoluendum. Et ita concluſit Pontifex, quādo hæc testimonia non iis circumstantiis vestita sunt, vt fidem certam faciant tolerabilius esse contra ea testimonia dimittere aliquos copulatos, quam contra statuta Dei separare legitimè coniunctos.

6 Limitarem tamen hanc conclusionem, nisi breue tempus à matrimon. contracto vsque ad eius consummationis intentationem transisset. (vt communiter accidit) Tunc enim non præsumitur tam breui tempore impotentiam illam accidisse, sed potius præsumendum est, eam priorem matrimonio fuisse. Et in hoc casu assentio primæ sent. n. 1. relatæ.

7 Quod si facta sufficienti indagine dubitetur, an impotentia sit naturalis, an potius accidentalis: existimo in hoc dubio accidentalem præsumi, & ita posteriorem matrim. inito. Quoniam cùm potentia ad copulam sit homini connaturalis, vbi de impotentia naturali minimè constat, non vtique ea præsumitur, sed si aliqua sit impotentia, censetur ac præsumitur eam ex accidenti aliquo profectam esse.

Tertia

8 Tertia concluſio. Quando non verſatur dubium circa anteceſſionem impotentiæ, ſed dubitatur, an vera impotentia ſit, & an matrim. conſummatum ſit, necne: & adhibita ſufficienti diligentia id dubium vinci nequit: cenſeo in hoc dubio præſumi pro matrimonij valore, nec illud ſemel initum poſſe diſſolui, Ducor, quia cũ quilibet naturaliter præſumatur potens, aſſerenti veram impotẽtiam vbi ea dubia eſt, incumbit onus eam probandi: & dũ ea non fuerit certo probata, præſumitur pro naturali potentia, ac ſubinde pro matrimonii valore. Deinde, quòd in hoc dubio poſſeſſio ſtet pro matrimonio. Cum id contractum eſſe conſtet, & ſolum dubitetur de eius impedimento, quod nunquam præſumitur. Præterea probatur ex doctrina *Innoc.c.1.de frigid.& malefic.n.3 fine*, vbi ait viro aſſerenti propriam potentiam, ne diſſoluatur matrimonium, fidem habendam eſſe contra feminam eam negãtem. Et eam ſubdit rationem, quod quilibet præſumatur potens, & quia ſtat pro matrimonio quod fauorabile eſt. Ad idem conferunt DD. aſſerentes, etiam feminæ fatenti viri potentiã, & ab eo ſe cognitam, ne dirimatur matrim. potius credendum eſſe, quam viro neganti: eamque reddunt rationem: quia ſtat pro matrimonio quod fauorabile eſt, (quos referam diſp. 109. nu. 9.) Cenſent ergo hi, in hoc dubio fauorem matrimonij præponderare, vt valeat. Ad idem etiam conferunt *Innoc.c.1.n fin.de frigid. & malef. Corſetus in ſuis ſingularibus, verb. Teſtis ſingulari incipienti, Duo teſtes deponunt, Petrus Gregorius in ſyntagma iuris, lt.9.c.12.n.11. Fulvius Pacianus de probationibus, lib.1.c.50. nu. 62.* vbi aiunt pari numero teſtium negãtium virum frigidum eſſe, potius credendum eſſe, quam affirmãtium eidem numero. Et reddunt rationem, quod illi veriſimiliora & aptiora naturę deponant, iuxta quam nemo frigidus præſumitur. Ergo in dubio potius præſumitur potentia, quæ viro eſt connaturalis. Item, quia *c.Fraternitatis, verſ. Quamuis igitur, de frigid.& malefic.* deciditur feminam ratione arctitudinis præſumptæ ſeparatam à viro, poſteaq; ab alio ſimili cognitam, reſtituendam eſſe priori viro, vt experiatur an eã ſimiliter cognoſcere poſſit. Cum tamen non conſtet, ſed ſolum præſumatur eius potentia. Ergo in dubio veritatis impotentiæ non eſt ſeparandum matrimonium. Et confirm. quia *eod. c. fine*, quando poſt initum matrimonium dubitatur de impotentia, concludit Pontifex non facile iudicandum: cũ finale iudicium pendeat ex futuro euentu. Atſi in dubio eſſet diſſoluendum matrim. eſſet facile iudicare, & ſine ſufficienti certitudine. Tandem, quia *c.final. de frigid. & malefic.* poſt octo annorum experientiam, quibus coniuges commiſceri non potuere, conſulit Pontifex, vt iterum vacent carnali copulæ. Ergo renuit ſeparare matrimonia dubia: alias tam longa experientia contentus eſſet. Et hanc ſent. in propriis terminis ſuſtinẽt *Sotus 4 diſt.34 q.vn.a.2.col.4.verſ Rogas autem, & Lud. Lopez 2. p.inſtruct.* vbi de matrim. *c.52.col.3.paulo ante verſ Tertio dicitur*, vbi aiunt quando elapſo triennio non poteſt conſtare, an matrim. ſit conſummatum, & ſic an ſit impotentia, re dubia proferendam eſſe ſententiam in matrimonii fauorem, ne dirimatur: alioquin (inquint) fraudibus & dolis ſterneretur via. Nec cenſeo hoc eſſe aduerſus DD. primæ ſent. n.1. relatæ. Quia illi loquuntur in caſu in quo de impotentia conſtat, & ſolum dubitatur, an ea matrimon. præceſſerit: & cenſent præſumi eam præceſſiſſe, vt dirimatur matrimonium. Quod illud, quando conſtat de impotentia, omni fauore deſtitutum ſit. At in caſu noſtræ concluſionis non conſtat de impotentia, ſed ea dubia eſt, & præſumptio ſtat pro potentia (vt nuper probaui) vnde non eſt cur matrimonium id fauore priuari debeat, vt in dubio pro illo iudicetur. Dixi autem in concluſione, quando dubitatur an ratione veræ impotentiæ matrimonium ſit conſummatum. Quia ſi conſtat id non eſſe conſummatum, ac dubitatur de impotentia, præſcripſit ius *c.Laudabilem, de frigid. & malefic.* triennium ad experiendum, in quo ſi conſtat eos non potuiſſe conſummare, cenſetur impotentia perpetua, ac dirimitur matrimonium. Quare concluſio procedit, (vt bene aiunt *Sotus & Ludouicus Lopez proxime allegati*) quando eo triennio dubitatur, an matrimonium conſummatum ſit, ac proinde de veritate impotentiæ. Vt quia alter coniux conſummationem affirmat altero neganti: nec per aſpectum poteſt veritas deprehendi.

Quid autem cenſendum ſit, quando vir poſt matri- 9
monium inuenitur potens ad corruptam, ſed dubitatur an ad virginem, quam duxit, potens ſit, diximus diſp. 93. num. 28. & quid quando dubitatur, an femina ratione arctitudinis ſeparata, cognitaque eſt ab alio, ſit quoque cognoſcibilis à primo, & ita primum matrimonium ſit validum: diximus ibi num. 14. & quid, quando dubitatur, an femina illa poſſit abſque vitæ periculo per inciſionem reddi apta viro cui nupſit, aut valeat matrimonium: diximus ibi n. 15.

Tandem dubitabis, an ei cui non plenè cognita eſt 10
propria impotentia, culpæ tribuendum ſit, ſi ad matrimonium tranſeat? *Palacios 4.diſt.34.diſp.1 col.14 paulo ante tertiam concluſionem*, ait hunc non delinquere matrimonium ineundo, ac poſtea eo vtendo. Quod triennale ſpatium concedat Eccleſia, *c.Laudabilem, de frigid.& malef.* ad experiendam potentiam: at dum eſt dubius de impotẽtia, (inquit) non poterit petere, ſed tantum reddere: iuxta *c.Dominus, de ſecund.nupt.* At tenendum eſt, non licere huic matrimonio copulari, donec re diligenter inueſtigata dubium deponat. Quoniam exponitur irritandi matrimonij periculo: nec Eccleſia triennium experientiæ cõcedens permittit in eo dubio impotentiæ matrimonium contrahi: ſed quando ſemel legitime initum eſt, ac ſuboritur id dubium, concedit illud ſpatium ad indagandam veritatem, & vt conſtet, an matrimonium diſſoluendum ſit. Et *cap.Dominus, de ſecund.nupt.* interdicitur tranſitus ad aliud matrimonium, quando non conſtat, ſed adhuc dubium eſt, an prior coniux obierit. Nec placet etiam, quod ait *Palacios ibidem*, nempe, matrimonium ineunti cum eo impotentiæ dubio non licere petere, ſed tantum reddere. Sed exiſtimo vtrumque licere: & hoc quamuis vterque mala fide illud inierit: non ratione poſſeſſionis, quæ mala fide incipienti minime ſuffragatur, ſed quia eius matrimonij valor eſt neceſſario diſcutiendus, at quando de impotentia non conſtat, nullo alio modo diſcuti poteſt, niſi habita copula. Si ergo hæc interdiceretur, ſuſpẽſa eſſet Eccleſia, nec poſſet iudicare, an id matrimonium confirmandum eſſet, an potius diſſoluendum. Quare caſus hic excipitur à deciſione *cap.Dominus, de ſecundis nuptijs*, vt probaui lib.2 diſp.41. nu.53. ad primum argumentum ſecundæ ſententiæ.

Ad argumenta nu.1. propoſita reſpondetur. Ad pri- 11
mum dic, eum textum nil probare, quia non petitum eſt à Pontifice, an præſumatur maleficium præceſſiſſe, nec de hoc quæſtio inſtituta eſt, vt id allegaretur, aut probaretur. Sed tantum quæſitum eſt, quando præſumatur maleficium perpetuum, vt ſic matrimonium ſubſequens dirimat: & reſpondet Pontifex, quando triennio cohabitationis tranſacto non ceſſat. Nec aliqua mentio eſt facta de maleficij anteceſſione, ſed ea ſupponitur: quia circa illam non verſabatur dubium. Ad ſecundum, & tertiũ, & confirmationem patet ex dictis nu. 5. vbi probauimus non opus eſſe confugere in hoc caſu ad aliquem matrimonij fauorem. Ad vltimum fateor id aliquando contingere. At in hoc caſu non poteſt habere locum: eo quod obſtet præſumptio naturalis, quæ eſt in contrarium, vt num. 5. probaui.

DISPVTATIO CIV.

An impotentia temporalis ex defectu ætatis ad matrim. requiſitæ conſurgens, id dirimat, & quo iure: & quota ſit hæc ætas?

SVMMARIVM.

Quota ætas deſideretur ad matrim. & an debeat eſſe completa, n.1.
An ſatis ſit, vltimam diem anni, quo expletur ætas, eſſe cœptam, n.2.

An

An sufficiat, licet tres dies ad ætatem requisitam desint, n.3.
An in dubio præsumatur potentia ante pubertatem completam: & cui vsui deseruiat, affirmare desiderari ætatem omnino compleri, n.4.
An malitia suppleat ætatem, n.5.
An sit peccatum contrahere matrim. ante debitam ætatem, n.6.
Quot quæstiones disputandæ sint, n.7.
Quo iure defectus ætatis dirimat matrimonium? Refertur quadam sententia, n 8.
Proponitur sententia Auctoris, n.9.
An infidelium matrim. quacunque ætate initum valeat, n.10.
An possit Pontifex in ætatis defectu dispensare, n.11.
An id quoque possit Episcopus, n 12.
Soluuntur argumenta, n.13.
Post n.13. inuenies alia summaria.

1 PRIVS quàm ad quæstiones disputandas descendamus, præmittenda sunt aliqua certiora apud omnes. Primo constat ætatem requisitam ad matrim. validè ineundum, esse pubertatem, nempe, annum duodecimum in femina, vt constat ex *c. Continebatur, de desponsat. impub.* in viro autè annum decimumquartum, *c. Atteſtationes, & c. Ex literis, eod. tit.* Quæ ætas ita à canonibus definitur, quod tunc præsumantur habiles ad copulam, & ad cõsensum coniugalem. Vt constat ex *cap. Puberes, de desponsat. impub.* vbi hoc notat *Glossa finalis* ab omnibus recepta. Et quia in hac ætate aduenit pubertas. Cur autem citius pubescant feminæ, satis eruditè tractant *Tiraquel. l. 6. connub. n. 38. & Gutier. authent. Sacramenta puberum, n. 1. & 2. C. si aduersus venditionem.* Cur autem eadem ætas in vtroque sexu ad valorem sponsalium desideretur, dispar verò ad matrim. diximus lib. 1. disp. 16. nu. 2. Hæc vero ætas tam in viro quàm in femina debet esse cõpleta. Sic clarè colligitur ex *c. Continebatur, de desponsat. impub.* vbi ad valorẽ matrimonij puellæ non duodennis, ponderatur eam proximã duodecim annis fuisse, ac à viro cognitã. At si non peteretur duodecimus annus completus, non esset opus ponderare vtrumque, idẽ constat ex *c. Atteſtationes, eod. t.* ibi: *Antequàm ad annum decimumquartũ peruenisset, &c. Ex literis, eod. t.* ibi, *Donec compleat puer annũ decimumquartũ.* Et *c. fin. eo. t.* proponitur casus de puella, quæ circa duodecimum annum nupsit, & tamen decidit coniugium non valuisse, nisi malitia suppleat ætatem, vbi *Glossa verb. Circiter*, ait ad modicum tempus referri eam dictionem. Sentit ergo textus non valere matrim. feminæ, cui modicum tempus ad duodecimum annum completum deficit, nisi malitia ætatem suppleat. Et ita fatentur vniuersi DD. in textibus allegatis.

2 Satis tamen est, si vltima dies anni duodecimi in femina & decimiquarti in viro sit incepta. Quod ita fauore testamenti decernatur *l. Qua ætate, ff de testam.* At matrimonij fauor non minor est. Et ita docent *Ioan. And. c. fin. n. 3. de desponsat. impub. & ibi Anton. n. 6. Abbas n. 6. Cardin. n. 2. Idem Abbas c. Atteſtationes, n. 7. eod. t. & ibi Alex. de Neuo n 20. Brunell. de sponsal. concl. 4. n. 6. Rosella verb. Matrimonium, 2. n. 5. Syluester verb. Matrimonium, 5. q. 5. Tabiena verb. Matrimonium, 2. q. 6. n. 7.* Atque idem ex multis probaui in ætate ad sponsalia requisita, l. 1. disp. 19. n. 2.

3 Quare mihi non placent quidam asserentes sufficere eam ætatem ad matrimonij valorem, quamuis tres dies ex ea deficiant. Quod moraliter cẽseatur tunc ætas completa. Sic tradunt *Hostiens. c. puberes nu. 5. de desponsat. impub. & Veracruz 1. p. speculi, a. 16. verſ. Primo sponsalia*, dicens requiri in femina annum duodecimum, vel prope. Et *Martinus à Ledesma 2. p. 4. q. 60. art. 1. col. penult. verſ. Hæsit abis vlterius*, dicens satis esse, quamuis decem dies desint. Sed in simili latè reprobaui li. 1. disp. 16. n. 4. nempe, in sponsalibus. Et profecto si id esset verum, corrueret doctrina tot Doctorum, quos n. præced. retuli, tanquam quid speciale dicentium fauore matrim. valere, quamuis vltima dies non sit completa, sed incepta. Atque ita in propriis terminis docent *Abbas c. fin. de desponsat. impub. n. 6. & Henricus c. Puberes, n. 5. eod. t. Cardin. eo c. fin. n. 2. Alex. de Neuo c. Atteſtationes, n. 19. eod. t. Brunellus de sponsal concl. 4. n. 6. Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 5. verſ. At vero vtrum, Celsus consil. 105. n. 3.*

4 Hinc deducitur, in dubio nec marem, nec feminam præsumi generationi aptos ante dictam pubertatis ætatem completam: quare ante eam ætatem asserenti hanc aptitudinem incumbet onus probandi, vtpote qui præsumptionem contra se habet. Et ita docent *Innoc. c. Continebantur, n. 3. de desponsat. impub. & ibi Anton. n. 10. & c. puberes, n. 3. eod. t.* vbi *Hostiens. n. penult. Henricus n. 2. Alex. de Neuo c. Anobis, n. 8. eo. t. Dominic. conſ. 24. n. 6. Brunell. de sponsal. concl. 28. n. 8. declarat. 3. Nauar. sum. c. 22. Hisp. n. 28. Lat. n. 29. Couar. 4. decret. 2. p. c. 5. nu. 3.* At impleta pubertate præsumitur hæc generandi potentia: ac subinde in eam negantem transfertur onus probandi. Vt bene docet *Dominic. proxime allegatus.* Est tamen præsumptio hæc iuris tantum, contra quam contraria probatio admittitur: vt bene docet *Hostiens. proxime citatus.* Atque hinc deducitur solutio cuiusdam obiectionis. Posset enim quisquam dicere inutilem esse hanc doctrinam, nullique vsui deseruire. Cum n. seq. dicturi simus, malitiam, id est, generandi potentiam ante ætatem completam aduenientem, supplere ætatem, ac efficere vt matrimonium tunc initum valeat. At non est inutilis, sed valde deseruit (vt in sponsalibus etiam probaui l. 1. disp. 16. n. 10. & 11.) quod ius in ea ætate completa præsumat potentiam generandi necessariam ad matrimonij valorem, atque ita matrimonium esse validum. Id tamen minimè præsumet ante eam ætatem completam, quare tunc non constante malitia ætatem supplente dissoluetur matrim. & alleganti hanc malitiam incumbet probandi onus, vt proximè diximus.

Secundò constat, in matrimonio malitiam supplere ætatem: atque adeò validum esse matrim. ante ætatem iure præscriptam initum, si tunc adsit potentia generandi, & sufficiens discretio ad se obligandum. Idque expresse definitur *c. De illis el 2. c. puberes, & c fin de desponsat. impub.* & ratio est, quia ideo ius eam ætatem præscribit, quod præsumat tunc pueros, & non antea, & iudicio sufficienti ad matrim. & potentia generandi præditos esse. Quando ergo antea hæc adesse constat, cedet præsumptio veritati. 5

Vtrum autem culpa sit, matrimonium ante legitimam ætatem inire, malitia minimè illam supplente: dixi lib. 1. disp. 17. n. 5. & 6. 6

His præmissis, sex quæstiones in hac disp. discutiendæ sunt. Prima est, quo iure sit matrim. irritum, ante legitimam ætatem initum? Secunda, an si ætate completa puer generare nequeat, valide matrim. ineat? Tertia, quantum temporis sit tunc expectandum, ad cognoscendum, an puer ille sit omnino impotens, vt vel sic dissoluatur ratione impotentiæ matrim. Quarta, quid nomine malitiæ ius intelligat, dum decidit ea supplente ætatem, validum esse matrim. Quinta, qualiter probari debeat, & cognosci possit adesse potentiam generandi ante pubertatem? Vltima, quando puer dicatur pubertati proximus? 7

QVÆSTIO I. Quo iure ætas pubertatis ad matrim. desideretur, ita vt antea contractum sit irritum? Quibusdam videtur id esse de iure naturæ. Primò, quia cùm nemo ad impossibile obligari valeat, *l. Impossibiliũ ff de reg. iur.* lex naturæ poscit ad valorem traditionis, vt se tradens potestatem se tradendi habeat. At puer ante pubertatẽ caret potentia ad copulã, iure ergo naturæ est incapax, vt potestatem sui corporis tradat ad copulã coniugalẽ: in qua traditione essentia matrim. consistit. Et confirm. ex *c. Quod sedẽ, de frigid. & malef.* vbi dicitur exigi ad matrim. valorem potentiam coeundi. Et videtur loqui textus de requisito iure naturali. Nam inde colligunt Auctores impotentiam coeundi esse impedimentum iure naturæ dirimens matrim. Secundò, fortius id probat textus *c. 2. de desponsat. impub.* ibi: *Vbi non est consensus:* & infra. Nam textus ille volens inter impuberes matrim. interdicere, præmisit ea verba, quasi sentiens ante pubertatem deficere consensum ad matrim. sufficientem, & ideo esse irritum. At quando defectu consensus irritatur, est iure naturæ irritum. Tertiò, quia apud *Nauar. l. 4. conſ. in 2. edit. t. de desponsat. impub. conſ. 5. in fine*, refertur Gregorium XIII. die 13. Aprilis, anni 1580. respondisse petenti dispensationem ad impuberis matrimonium: non posse Apostolicam sedem dispensa- 8

e, si discretio desit, aut potentia consummandi matrim. Et ideo hanc sent. sustinet *Alex. Carrerius l.5.de sponsal.c.15.*

9 Cæterum verissima sententia est, solo iure Ecclesiastico eam ætatem præscriptam esse: ac proinde attento solo naturæ iure valere matrimonium initum à pueris cuiuscunque ætatis, dūmodo doli capaces sint. Ratio est aperta. Quia impotentia temporalis non dirimit matrim. (vt probaui disp. 92. n. 2.) At talis est puerorum impuberum impotentia. Non ergo secluso speciali iure Ecclesiastico, quod in hoc casu diremit, est iure aliquo irritum inter eos matrimonium. Et confirmatur, quia vt secluso iure Eccles. speciali, quod in hoc casu disposuit, sit irritum matrimonium ratione impotentiæ, oportet eam talem esse, vt nullatenus auferri possit præter diuinum miraculum, *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* Quod minime contingit in hac, sed decursu temporis cessat. Tandem, quia qui in præsenti non est soluendo, potest ad soluendum obligari, quando spes est certa fore, vt in posterum soluendo sit. Quod in impuberibus contingit. Et ideo hanc sent. sustinent *D. Thom. 4.d.36.q.vn. a.5.corp. Victoria sum.* vbi de matrim. *n.284. Nauar. l.4.cons. in 1.edit. tit. de sponsal. cons.39. à n.7. in 2. tit. de despons. impub. cons.4. à n.7. & toto cons.5. Ledesma 2.p.4.q.60.a.1.col.penult. Viguerius l. institut. c.16. §.7. vers.9. ad fin. Veracruz 1.p. speculi, a.39. concl.1. Matienzo lib.5. recop. tit.1. rubr. gloss.1. n.199. Barth. à Ledesma de matrim. dub.5. fin. Petr. de Ledesma de matrim. q.58. a.5. paulo post princ. Enriquez l.12. de matrim. c.7. n.1. Manuel 1. to. sum. 2. edit n.c.235. n.4.*

10 Hinc deducitur primò infideles validè contrahere in quacunq; ætate, dūmodo rationis vsu sint præditi. Quod legibus Ecclesiasticis non subdantur. Atque ita docent *Veracruz, Matienzo, Enriquez, Petr. de Ledes. ibid.* Quod intelligendum est, nisi lege speciali ipsorū id matrim. irritetur.

11 Secundò deducitur, integrum esse summo Pontifici dispensare, vt in quacunque ætate matrim. initum valeat, modo pueri rationis vsus participes sint. Sicut potest in quolibet alio iure humano dispensare. Et ita docent *Nauar. & Manuel n.9. allegati.*

12 Maior autem difficultas est, an possit Episc. vt minores dicta ætate matrimonio copulētur dispēsare? Pars enim affirmās videtur suaderi ex *c.2. de despon. impub.* ibi: *Districtius inhibemus, ne aliqui ante ætatem canonibus præscriptam coniungantur: nisi forte aliqua vrgentissima necessitate intercedente, vtpote pro bono pacis talis coniunctio toleretur.* Et sic vidētur hanc partem sustinere *Host. ibi, n.4. verb. Nisi forte, Ioan. Andr. ibi, n.1. Ant n.4. Anchar. n.3. Card. in fin. Præpos. fin. Alex. de Neuo n.6.* dicunt enim hi omnes ad Episcopum spectare cognitionem an talis causa iusta sit: & addunt omnes dempto *Cardinali*, de Episcopi licentia id matrim. ante legitimam ætatem ineundū esse. Idem videtur sentire *Nauar. l.4. cons. in 2. edit. t. de despons. imp. cons.5. n. vlt.* vbi docet textum *eo. c.2.* intelligi non de tolerantia permissionis, sed approbationis. Et probat, quia in dubio verba in meliorem partem interpretandæ sunt, *c.2 de reg. iuris.* Quod idem videtur significare *Gloss. eod. c.2. v. Pacis, de despō. impub.* vbi ait admittendum pro bono pacis, quod alias prohibetur. Idem videntur tenere *Palud. 4.d.28.q.2.a.1.n.8. & 10. Angelus verb. Matrimonium, 3. imped. 16. n.7. Sylvest. verb. Matrimonium, 5.q.6. Tabiena verb. Matrimonium, 2.q.6.n.7. Nauar. sum. hisp c.22. n.31.* vbi dicunt esse culpam lethalem contrahere matrim. absque causa & Episcopi licētia ante legitimam ætatem. Et ita supponunt posse Episcopum in hoc ætatis defectu dispensare. Et tenet expresse *Enriquez l.11. de matrim. c.13. n.12.* quando pueri sunt prope ætatem, ac dubium est, an malitia ætatē suppleat: dicitq; eam dispensationem valere pro vtroque foro: arq; refert pro se Corsetum, qui tamen nil dicit. Potest etiam probari hæc sent. Quia quoties in aliquo textu permittitur dispensatio, nec explicatur cui, intelligitur concessa Episcopo (vt ex communissima sent. l seq. latè probabimus.) Cum ergo *d.c.2. de despons. impub.* videatur concedi dispensatio ob vrgentissimam necessitatem boni pacis, poterit Episcopus tunc dispensare. Et quamuis difficultate hoc nō careat, censeo satis probabile esse, in eo casu vrgētissimæ necessitatis posse Episcopum.

Ad arg. n.8. proposita resp. Ad 1. & confirm. dic ea procedere, quando impotentia est perpetua, secus quando est temporalis, vt constat ex dictis n.9. 13 Ad 2. dic cum *Nauar. l.4. cons. in 2. edit. tit. de despons. impub. cons.5. n.3.* Gregorium IX. in copilatione decretalium non posuisse eam clausulam integram, Vbi non est consensus, non est coniugium: sed solum initium posuisse, his verbis: *Vbi non est consensus*, & infra. Quod consulto fecit, vt significaret se non ea verba retulisse, quasi in omnibus impuberibus locum haberent: sed ad opportunitatem allegandi, vt sæpissime fecit in copilatione libri decretalium. Et ita Nicolaus Pontifex, qui auctor est illius textus *c. Vbi non est, 30. q.2.* ponens eam clausulam integram, ex ea solos infantes esse matrimonij incapaces intulit. Ad vltimum dic sensum esse, non facile solere dispensare.

SVMMARIVM.

An valeat matrim si ætate legitima pubertatis adepta, desit adhuc generandi potentia? Refertur opinio, n.14.
Proponitur sententia Auctoris, n 15.
Post n.15. inuenies alia summaria.

Qvæstio II. An valeat matrim. quando pubes non est potens ad copulā coniugalem habendā? Nec in dubium 14
vertimus, vbi constaret, eam impotētiam esse perpetuam. Tunc enim certū est, irritum esse matrim. Difficultas ergo huius quæst. tunc locum habet, quando non constat eam impotentiam esse perpetuā, ac ex frigiditate consurgere: sed dubitatur an sit temporalis, ac ex debili ætate proueniat. Duplex est sent. Prima sustinet id matrim. esse irritū. Ducitur, quia *c. puberes, de despons. imp.* dicitur puberes esse, qui generare possunt, & *c. De illis el 2. eod. t.* decernitur impuberes potentes generare valide matrim. inire. Ergo à contrario sensu, qui generare nequit, quamuis ætate sit pubes, dicetur impubes ad matrim. atque ad illud ineptus. Hanc sustinent *Glossa 30.q.2. in sum. verb. Sponsalia, & c. Continebatur, verb. Proxime, de despons. impub. & c. Puberes, verb. Tardissime, eod. t. & ibi Abb. n.4.* dicentes forte hanc sententiam esse veriorem *Veracruz 1.p. speculi, a.39. concl.2.*

Secunda sententia (cui tamquā probabiliori adhæreo, 15
quamuis prima sit probabilis) ait id matrim. valere. Quod textus *c. De illis, el 2. de despons. impub.* ponderet ad valorem matrimonij potentiam coeundi cum minori ætate. Ergo vbi adest ætas idonea, non debet attendi potentia. Nec obstat argumentum à contrario sensu quod inde deducit pro se contraria sententia. Non enim est eadem ratio: nam quando potentia in puero ætatem præuenit, opus fuit illi consulere concesso matrim. vt incontinentiæ periculum caueret. At quando adest sola ætas, ea ad matrimonij valorem satis est. Nec curant canones ad decretum variandum, de raro pueri casu, cui in ea ætate nondum adest potentia: sed solum attendunt, vt in ea ætate matrimonium firmum sit, communiter tunc aduenire potentiam. Ea enim legis natura est, vt sola communiter accidentia spectet, *l. Nam ad ea, ff de legibus.* Et ideo hanc sustinent *Hostiens. c. Puberes, n.5. de despons. impub. & ibi Innoc. fine, Ioan. Andr. n.8 fine, Ant. n.3. Anchar. n.5. Alex. de Neuo n.8. Cardin. n. vn. Præpos. ad fin.* & dicit æquiorem *Abb. ibi n.4. Dominic. cons.24. n.5. Franc. c. vn. §. Idem quoque, n.3. de despons. impub. in 6. Brunell de sponsal. concl.28 declarat. 3. n.8. Henric. c. Fraternitatis, n.3. de frigid. & malef. Rosella verb. Matrimonium, 2. n.8. Angelus verb. Matrimoniū, 3. imped. 16. n.6. Sylvest. verb. Matrimonium, 5. q.7. Tabiena verb. Matrimonium, 2. q.6 n.7. Nauar. l.4. cons. in priori edit. t. De sponsal. cons.39. n.14. in posteriori t. De despons. impub. cons4. n.14. Couar. 4 decret. 2. p. c.5. n.2. Ant Cucus l.5. instit. maior. t.12. n.255. Costan. tract. de sponsal. t. de his qui nuptias contrahere possunt, n.34.* (habetur 9. tom. tractat.) *Mascard. de probationibus, concl.889. n.10.* & ex Theologis, *Ledesma 2.p.4.q.60 a.1 col penult. vers. His sic præmeditatis, Enriquez l.11. de matrim. c.13. n.10. in commēt. lit. E. & l.12. c.7. n.1. Petr. de Ledesma de matrim. q.58. a.5 fin.* Et idem dicendum est, quando femina completo anno duodecimo ex diminuta corporis dispositione nondum potest pati virilem congressum. Quia eadem prorsus est ratio, ac de viro.

SVM-

SVMMARIVM.

Quanto tempore expectãdum sit, quando puer 14 anno cõpleto, & femina 12. adhuc inueniũtur impotentes? Refertur duplex sent. n. 16. & 17.
Proponitur sententia Authoris, n. 18.
An si plena iam pubertate adepta duret impotentia, triennium experientiæ ex tunc incipere debeat? n. 19.
Post n. 19. inuenies alia summaria.

16 QVÆSTIO III. Quanto tempore expectandum sit, quando puer decimoquarto anno completo, aut femina duodecimo adhuc inueniuntur impotentes adcopulã, ad experiẽdũ an ea impotẽtia sit perpetua, ac matrim. irritũ? Quidã sentiunt trienniũ expectandum esse, in quo vacẽt copulæ, & si eo transacto nõ potuerint consummare, cẽseri impotentiam perpetuam, ac dissoluendum matrim. tanquam irritum. Quia *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* id triennium experientiæ generaliter præscribitur. Ita Ant. *c. Puberes, n. 3. de desponsimpub.* Et videtur expresse tenere *Couar. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 2.* vbi dicit expectandum esse tempus aliquod, ex quo colligi possi nõ ex debilitate, sed ex frigiditate impotentiam eam consurgere, iuxta *d. c. Laudabilem.* Cùm ergo ad quantitatem temporis præscribendam remittat se ad *c. Laudabilem*, videtur sentire eam esse triennium ibi præscriptum.

17 Aliis placet, puero contrahenti decimoquarto anno, præscribi biennium: & si contraxit anno decimoseptimo, vnicũ annum: & feminæ anno duodecimo nubenti, quæ ex diminura corporis dispositione non potest viri congressum pati, præscribi tempus vsque ad decimumquartum annum. Sic docet *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 7. n. 1.*

18 At dicendum est, expectandum esse vsque ad plenam pubertatẽ, quæ feminis decimoquarto ætatis anno cõtingit: vt colligitur ex *l. Mela, ff. de alimẽt. & cibar. legat.* viris vero decimooctauo ætatis anno, vt expressè habetur *l. Arrogato, ff. de adopt. &* § *Minorem, Instit. eod. t.* Ducor quod *c. Laudabilem, de frigid & malef.* procedit quando coniectari potest ex frigiditate aut alio impedimẽto in impotentiã cõsurgere: tũc enim iure optimo ex habitatione triẽnij præsumpsit Ecclesia id impedimentũ esse perpetuũ. At quando potest præsumi ex ætatis imbecillitate impotẽtiã prouenire, æquitas suadet eam ætatem expectandam esse, in qua perfectũ robur comparat natura: tunc enim cessabit præsumptio debilitatis ex tenera ætate prouenientis, & potest iure præsumi frigiditas, aut aliud impedimentum perpetuum. Atque ita sustinent *Host. c. Laudabilem, paulo post princ. de frigid. & malef & ibi Ioan. Andr n. 2. Anchar. nu. 4. idẽ Host. c. Puberes, n. 5. de desponsimpub. & ibi Ioan. Andr. n. 8. Abb. n. 4. Cardin. n. 1. Alex. de Neuo n. 9. Anchar. n. 6. Præpos. ad fin. Henric. n. 8. Franc. c. vn. §. Idẽ quoque, n. 3. de desponsimpub in 6. Brunel. de sponsalib. concl. 28. declarat. 3. n. 8. Rosella verb. Matrimonium, 2. n. 8. Angelus verb. Matrimonium, 3. imped. 16. n 6. Sylu. v. Matrim 5. q. 7. Tabiena v. Matrimonium, 2. q. 6. n. 7. Ant. Cuc. l. 5. institut. maiorum, t. 12. n. 255. Franciscus Marcus decis. parlamenti Delphinal. 680. n. 4. p. 2.* Ex quo deducitur non posse peti separationem matrimonii ratione impotentiæ viri, nisi vir sit maior octodecim annis. Quia vsque tunc nondum est plenam pubertatem adeptus: & potest præsumi non esse impotentiam veram, sed eam ex ætatis debilitate prouenire. Quod præter DD. omnes nũc allegatos docẽt specialiter *Supplem. Pisanæ, verb. Diuortium, n 2. & ibi Rosella n. 1. Syluester n. 21.* Quod intelligi debet nisi aperte appareat impotentia ad oculum vt si habeat puer virilia amputata: vel careat vtroque testiculo: tunc enim nulla temporis mora opus esset: cum ad oculum constet impotentia, vt bene ait Anchar. *c. Ex literis, n. 1. de frigid. & malef.* Et ob eandem rationem quando dissolutio matrimonii petitur ob puellæ arctitudinem, nec constat ad oculum eam esse talem, vt non ex ætate imbecilli consurgat, non potest peti, donec puella expleuerit decimũquartũ annum, in quo ei pubertatem perfectam contingere diximus. Quod vsque tunc ex imbecilli ætate prouenire possit præsumi: sicut de puero ante plenam pubertatem diximus.

19 Vtrum autem adueniente plena pubertate, si adhuc deficiat potentia, sit statim separandum matrim. vel ex tunc concedendum sit triennium? dicemus late disput. 110. à num. 8.

SVMMARIVM.

An dum dicitur in matrim. malitia ætatem suppleri, nomine malitiæ intelligatur sola generandi potentia? Refertur opinio, n. 20.
Nomine malitiæ intelliguntur potentia ad copulam, & discretio sufficiens ad consensum coniugalem, n. 21.
Reprobantur dicentes infantem esse matrimonii capacem, si ad copulam potens sit, n. 22.
Non sufficit prudentia supplens ætatem, si desit potentia ad copulã, n. 23.
Post n. 23. inuenies alia summaria.

QVÆSTIO IV. Quid nomine malitię intelligatur, dum 20
dicunt textus in matrim. malitia suppleri ætatem, & ea supplente validum esse ante legitimam ætatem contractum? Quidam aiunt nomine malitiæ intelligi solã generandi potentiã, atque ita in quacunque tenera ætate hæc adsit, posse valide iniri matrim. Ducũtur, quia *c. De illis, el 2. de desponsimpub.* dũ dicitur malitia suppleri ætatẽ, explicatur hoc, quando possunt pueri copula carnali coniungi, & clarius colligitur ex *c. Puberes, eod. t.* vbi cũ textus retulisset quosdã pubertatẽ ex annis cõputare, subdit hæc: *Certum autẽ est, eum puberẽ esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostẽdit, & generare iam potest.* Huius sent. sunt Glossa *d. c. De illis, verb. Copula: & c. fin. eod. t. verb. Prudenter, Host. d. c. Puberes nu. fin. & ibi Ant. n. 3. Card n. vn. Præpos. n. 2. Henric. n. 4. Anchar. n. 5. Ioan. Andr. c. Continebatur, n. 5. eod. tit. Brunel. de sponsal concl. 28. declar. 3. n. 9. Perez lib. 5. ordinam. t. 1. l. 1 f 7. vers. Rursus nõ obstat. Ouand. 4. d. 34. disp. vn. in 1. corol. quod infert. ex 5. propos. it.*

At multo probabilius est nomine malitiæ supplentis 21
ætatem ad matrim. petitã, cõprehendi potentiam ad copulam, ac prudentiam & discretionem ad intelligendam consensus coniugalis vim. Quæ cum sit res grauissima & perpetua, exigit maiorem discretionem ea quæ in tenera ætate reperitur: quare non sufficit ad matrimonij impuberis valorem sola generandi potentia ætatem præueniens, nisi ea quoque prudentia adsit. Probatur ex *c. fin. de desponsimpub.* vbi malitia hæc ætatem præueniens nuncupatur prudentia. Et ex *c. Continebatur, eodem tit.* vbi textus ponderat copulam cum ætate pubertati proxima, vt impuberis matrim. valeat. At minime ponderaret eam ætatem sola copula sufficienti: ponderatur autem iuxta communem intellectum, eo quòd discretio ad matrim. necessaria præsumatur ex ætate pubertati proxima. Et ideo huius sent sunt D. *Tho. 4. d. 36. q. vn. a. 5. corp.* Abbas *c. De illis, el 2. n. 4. de desponsimpub. & ibi Alex. de Neuo n. 7. Rosella verb. Matrimonium, 2. n. 2.* Angelus *verb. Matrimonium, 3. imped. 16. n. 8. Syluester v. Matrimoniũ, 5. q. 2. Tabiena verb. Matrimonium, 2. q. 6. n. 7. Brunel. de sponsal. concl. 4. nu. 6. Lex reg. 6. fin. t 16 p. 4. Sotus 4. d. 35 q. vn. a. 5 col. 4. vers. Quod si rursus, & ad finẽ corp. & in solut. ad 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 3. Viguer. l. institut. c. 16. §. 7. vers. 9. ad fin. Costan. de sponsal. t. De his qui nuptias contrahere poßunt, n. 50 & 51. Ant. Cuc. l. 5. institut. maior. t. 12. n. 256.* addens vix inueniri impuberem, cui præcoces ad generationem vires natura tribuerit, cui non & præcocem quoque prudentiam dederit. *Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. num. 10. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 51.*

Hinc deducitur minùs verum esse quod tradunt *Host.* 22
Card Præpos. Henric. Perez, n. 20. allegati, nempe puerum minorem septennio capacem generandi, ac vsu rationis fruentem, esse matrimonij capacem. Nam cum consensus sit etiam necessarius, non esset matrim. nisi in eo infanti esset quoque maxima discretio. & ita docent Abb. *c. Continebatur, n. 6. de desponsimpub. & ibi Præpos. n. 4. Rosella verb. Matrim. 2. n. 7. Angel. Sylvest. Couarr. n. prac allegati.* Nec etiam approbo quod dicunt *Ioan. Andr. &* Anchar. *n. 20. relati*, nam ille admittit esse matrim. modo puer habens generandi potentiam sit maior septennio: hic autem modo sit septennis. Nam in tam tenera ætate nequit reperiri discretio sufficiens ad perpetuum consensus coniugalis vinculum. Ex quibus autem discretio præsumatur, & ex quibus potentia coeundi: dicam à n. 24. & specialiter n. 27.

Secundò deducitur, nec prudentia sola suppleri æta- 23
tem matrimonio necessariam: nisi simul adsit generandi

potentia. Nec obstat sponsalia ante septennium valere, modo tunc rationis vsus adsit. Quia cum sponsalia aduenienti pubertate solo puberis consensu cassari valeant, non tantam discretionẽ ad sui valorem desiderant, quantam matrim. quod est vinculũ perpetuũ. Sic colligitur ex omnibus DD. n. 21. allegatis. Et docent *Sotus 4. dist. 35. q. vn. art. 5. col. penult. vers.* At *vero vtrum. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 51. fine. Petrus à* Ledesma *de matr. q. 58. a. 5. ad fin.*

SVMMARIVM.

Qualiter probandum sit adesse potentiam generandi ante pubertatem? Refertur quadam sententia, n 24.

Probatur hæc potentia, si femina impubes fuerit cognita, vel puer impubes copulam habuerit, n 25.

Nisus ad copulam facit præsumere potentiam ad illam, n. 26.

Copula, nedum nisus non facit præsumere discretionem; at proximitas ætati inducit præsumptionem discretionis, non tamen potentiæ, n. 27.

Potest potentia ex alijs signis absque actuali copula probari, n. 28.

Quæ sint hæc signa: & an hæc potentia accidat ante pubertatem, & quibus, n. 29.

An si non adsit proximitas pubertati, præsumatur ex alijs signis potentia? n. 30.

An si femina non sit pubertati proxima, apertio claustrorum probet copulam & potentiam? n. 31.

An ad diiudicandam hanc potentiam ex signis sufficiat aspectus partium superiorũ corporis, an etiã partes verendæ sint inspiciendæ? n 32.

An fietur iuramento viri dicentis se habuisse copulam cum impubere? n. 33. & ibi, quid si impubes cohabitet cum femina, & reperiatur corrupta.

An menstruum in femina sufficiat ad probandum eam esse generationi aptam, n. 34.

An puer ad seminis effusionem aptus præsumatur aptus ad matrimonium, n. 35.

An puerum pilosum esse in pudendis, sit signum potentiæ, n. 36.

Post n. 36. inuenies cætera summaria quæ desiderantur.

24 QVÆSTIO V. Qualiter probandum sit adesse potentiam generandi ante pubertatem? Quibusdam placet nullatenus probari posse, nisi per actualem copulam: & dum de hac non constiterit, minime posse dici malitia suppleri ætatem ad matrim. petitam: vnde dũ textus *c. De illis, el 2. de despons. impub.* explicans hanc malitiam qua ætas supplebatur, ait: *Si potuerint copula carnali coniungi.* explicat *Hostiensis statim allegandus*, id est: si de facto se coniunxerint. Huius sent. sunt *Tancred. & Hostiens. c. puberes, n. penult. de despons. impub. & d. c. De illis, statim in princ.* Anchar. *c. De illis, el 1. fine, eod. t. Archid. c. vn. n. 2. de despons. impub. in 6. Henric d. c. Puberes, n. 3. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 19. in princ. col. 3. immediate ante vers. Et quia secundũ.* & fauent *Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 5 col. penult. vers.* At *vero vtrũ. & Petr. de Ledes. de matrim. q. 58 a. 5 col. vlt.* vbi aiunt requiri eos vere matr. cõsummasse, vel ad id esse idoneos.

25 Prima tamen conclusio sit. Satis probatur potentia impuberis ad copulam, si femina impubes ab alio fuerit cognita, vel puer impubes aliã feminã cognouerit. Quod apta vni præsumatur aliis apta, ac potens ad vnam præsumatur ad alias quoque feminas potens. Et ita docent *Glossa c. vn. verb. Supplebat, de despons. impub. in 6. & ibi Ioan. Andr. n. 4 fine. Domin. ibi* §. *Idem quoque, n. 8. Ant. c. De illis, el 2. de despons. impub. n. 5. & ibi* Abb. *n. 4. Præpos. n. 1. Henric. c. Puberes, n. 3. eod. t. Brunel. de sponsal. concl. 28. declarat. 3. n. 9. Angelus verb. Matrimonium, 3. imped. 16. n. 5. Rosella verb. Matrimonium, 2. n. 2. Syluester verb. Matrimoniũ, 5. q. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 3. Mascard. de probat. concl. 889. n. 10. Enriq. l. 11. de matrim. c. 13. n. 11.* Et dicunt esse valde probabile, quamuis tutius sit vt inter ipsosmet sit copula, *Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 5. col. penult. vers. Grauius tamen: & Barth à Ledes. de matrim. dub. 51. col. vlt.*

26 Secunda conclusio. Nisus ad copulam facit præsumere potentiam ad illam. Sic colligitur ex *c.* Attestationes, *de despons. impub.* & docent *Couar.* alios referens *l. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 20. Menochius de præsump. l. 3. præsumpt. 2. n. 53. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 11.*

27 Tertia conclusio. Copula, nedum nisus ad illam, minime inducit præsumptionem discretionis ad matrim. petitæ, facit tamen præsumi potentiam. E contra autẽ propinquitas pubertati facit præsumi discretionem, nõ tamẽ potẽtiam. Sic *Couar. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 3.* Ratioque est, quia in tenera ætate inuenitur aliquando robur ad copulam (vt n. 9. probauimus) cũ tamen in ea nõ soleat tanta discretio adesse, quanta ad vinculum grauissimum ac perpetuum matrimonii desideratur. Et ècõtra quando puer pubertati proximus est, solet discretione sufficienti ad hoc præditus esse: cum tamen raro potentiam generandi tunc habeat.

Quarta conclusio. Multo probabilius est, posse potentiam ad copulam ex signis probari, quamuis copula nondum habita sit. Ducor, quod textus *c. De illis, el 2. de despons. impub.* vt impuberis matrim. valeat, ponderet propinquitatem pubertati, ac coeundi potentiam. Sentit ergo potẽtiã non ex sola copula probari, sed ex aliis quoque signis. Nã alias nõ potentiã, sed potius copulã ipsam ponderaret. Atque ita sustinẽt *Innoc. c. De illis, el 2. init. de despons. impub. & ibi Ioan. Andr. n. 3.* Abb. *n. 4. Præpos. n. 1.* Alex. *de Neuo n. 8. Ant. c. Cõtinebatur, n. 10. eod. t. & ibi Cardin. n. 5. vers. Oppono quod sint spõsalia. Frãcus c. vn. §. Idẽ quoque, n. 3. eod. t. in 6. Caualcanus consil. 121 n. 19. Brunel. de spõs. al. cõcl. 4. n. 6. & concl. 28. declarat. 3. n. 9. Rosella verb. Matrimoniũ, 2. n. 3. Sylueſter v. Matrimoniũ, 5. q. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 5 n. 3.* Ant. *Cuc. l. 5. instit. maiorũ, t. 12. n. 255. Menochius de arbitrar. l. 2. centuria 1. casu 58. n. 8. Perez li. 8. ordinam. t. 15. l. 2. vers. De catorze. Mascard. de probat. concl. 889. n. 10. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 13. n. 11. in comment. lit. M.* 28

Signa autem iudicis arbitrio pensanda esse testantur DD. n. præc. allegati. Iudex ergo hoc arbitrabitur inspecta personæ qualitate, membrorum dispositione, acvaletudine bona, & n. penult. alias coniecturas proponemus. Atque *Nauar. l. 4. consil. in priori edit. t. de sponsal. consil. 39. n. 13. in poster. t. de despons. impub. consil. 4. n. 13.* ait quamuis potentia coeundi non soleat in plurimum euenire ante ætates prædictas, nihilominus sæpe euenire, præcipue illis, qui in deliciis nutriti sunt. Nã inter superbas opes & delicias enutriti vires maiores maiusque robur corporeum acquirunt, vnde *D. Greg. l. 4. dialog.* relatus à *Glossa 20. q. 1. in sum.* refert quendam puerum nouem annorum nutricem suam fecisse prægnantem. Et *D. Hieron. epist. 32 ad Vitalem presbyt.* narrat se audisse idem de puero decem annorum, & ait Salomonem decimo ętatis anno genuisse Roboam, & Achaz vndecimo anno Ezechiam. & refert *idem Nauar. ibi*, se audiuisse à viris magna fide dignis quandam puellã decẽ annorũ ante paucos annos peperisse in regno Neapolitano. Atq; *Tiraq. l. 6. connub. n. 37.* affert multa exẽpla ex variis Auctoribus petita, puerorũ, qui nono anno, decimo & vndecimo genuere, & feminę quę nono anno cõcepit. 29

Hoc tamen temperandum est, dummodo adsit proximitas pubertati: ea etenim deficiente non præsumitur ex his signis potentia. Sic Antonius *c. De illis, el 2. nu. 5. de despons. impub. & ibi* Alex. *de Neuo, n. 8. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 11. comment. lit. M.* Quando autem censeatur proximitas pubertati, dicemus à n. 37. 30

Imo *Innoc. c. Continebatur, n. 3. & 4. de despons. impub. & ibi* Abbas *n. 7. Præpos. nu. 3.* tuentur quando femina non est pubertati proxima, minimè probari eam esse matrimonio aptam ex apertione clausti. Quod natura præsumat contrarium, atque ipsam solum passam esse. Atque explicat *Innoc.* nisi mulier sit in vndecimo anno, vel vltra. Sed merito id reprobant *Card. eo c. Continebatur, n. 5. &* Alex. *de Neuo n. 30. & 31.* dicentes id verum esse in femina septenni, vel paulo maiori, nisi appareat ex corpulentia, vel ex aliis signis viro apta, secus si sit multo maior septennio: tunc enim præsumitur matrimonio apta ex sola clausti apertione, vt est textus *c. fin. de eo qui cognouit consang.* Præterea, quia masculus, qui tardius femina pubescit, quandoque nono anno est aptus copulæ, vt n. 29. probaui. 31

Controuertitur autem inter DD. an ad diiudicandam in puberibus potentiam hanc ad copulam ex signis, sint aspiciendæ partes verendæ impuberis? Quidam affirmãt eas inspiciendas esse per matronas practicas. Iuxta *c. Ex literis, c. Fraternitatis. c. fin. de frigid. & malef.* Sic constituit *Plato l. 11. de legib.* & sic apud Romanos olim obseruabatur, teste *Iustiniano Institut. quibus modis tutela finiatur, in princ. & l. fin. C. quãdo curator vel tutor esse desinat.* Et ita sustinẽt *glossa fin. c. Puberes, de despons. impub.* Goffred. *sum. eod. t. n. 2.* Abb. *c. Cõtinebatur, n. 7. eod. t.* Faber, *Institut. quibus modis tutela finiatur,* 32

in

*in princ.nu.*2. *Franc. Marcus decisione parlamenti Delphin.* 678. *n.vn.p.*2. Verum hæc sententia communiter improbatur (& merito.) Nam vt pudori parcatur, & honestas seruetur, constituit *Iustinianus loco allegatis*, non esse locum huiusmodi inspectioni ad pubertatem ex potentia ad copulam probandam. Quod cùm à Iustiniano institutum sit: multo potiori ratione ab Ecclesia ita obseruandum est. Adde, nullibi præscribi in iure canonico hanc inspectionem: nam *c. Ex literis, c. Fraternitatis, c. fin. de frigid. & malef.* vbi ea præscribitur, sermo habetur quando post contractum matrim. petitur eius dissolutio ob coniugis impotentiam. Et ideo concludo non esse ad hoc iudicium partes verendas corporis inspiciendas, sed partes superiores. Et ita sustinent *Host. d. c. Puberes. n.*1. *&* 2. *& ibi Ioan. Andr. n.*1. *Ant. fin.* Abb *n.*2. *Anchar. n.*3. *Henricus n* 8. *&* 9. Alex. *de Neuo c. Continebatur, n.*31. *eo t. Caualcanus, cons.* 121. *n.*19. Anton. *Cucus l.*5. *instit. maiorum, t.*12. *n.*255. *Plaza de delictis c.*32. *n.*5. *vers. Rursus. Menochius*, multa afferens ex Tiraquello petita, quem ibi refert, ad probandum quam indecora sit hæc inspectio, *l.*2. *de arbitrariis, centuria* 1. *casu* 58. *à n.*3. intellige tamẽ hoc: quando dubitatur de pubertate, secus enim quando de virginitate, vel an vir habeat membrum aptum generationi. Cùm enim hæc iudicari nequeant absque partium verendarum inspectione, eæ necessitate cogente inspiciendæ sunt. Ita *Host. n.*2. *Ioan. Andr. Anton. Anchar. Henricus, ibidem.* Secundò intellige, quando matrimonium nondum initum est. Nam si eo inito, de eius valore disceptetur, allegeturque copula ad probandum ætatem malitia suppletam esse, atque adeò fuisse validum, inspici debent à matronis partes verendæ feminæ. Quod hoc nimia vrgenti necessitate fiat, ne dissoluatur matrim. Sic *Hostiens. eod. n.*2. *&* Alex. *de Neuo d. c. Continebatur, n* 31.

33 Sed dubitabis, an standum sit iuramento viri dicentis se copulam habuisse cum impubere? Aliqui affirmant puellæ existenti proximæ pubertati, vt in vndecimo anno, vel circa duodecimũ, stari tali iuramento, ac iudicari matrim. Secus si non sit proxima pubertati: tunc enim aliæ probationes desiderantur. Sic Ant. *c. Continebatur, n.*10. *de desp. impub. & ibi Abb. n.*7. *vsque n.*3 *Franc. Marc. dec. sparlam. Delphin.* 680. *n.*4. *p.*2. *Veracruz* 1. *p speculi, a.*39. *concl.*4. Imò Abb. *n.*9. *& Veracr. ead. concl.*4. idem affirmant, quando femina est in decimo anno. At verius est non sat esse id iuramentum. Quia *c. Continebatur, vers. Si autem de desponsi. impub.* diuersificari debet à præcedentibus in facto & in iure, ob particulã illam aduersatiuam, autem, iuxta ea quæ notantur, *l. Sed si lege. ff. de petit. hared.* & ideo debet intelligi, dum ibi dicitur puellam pubertati proximam à viro cognitam non esse à viro separandam, quando ea copula sufficienter probatur. Quando autem paulo ante ibi dicitur standũ iuramento viri in hac copula, intelligitur quando femina pubes est. Quod inde etiam cõstat, quia Pontifex allegat in decretis haberi standũ iuramento viri asserentis se cognouisse vxorẽ: vbi *gloss. verb. In decretis*, refert *c. Si quis vxorem*, 33. *q.*1. in quo textu non est sermo quando femina impubes est. Et ita docet *Alex. de Neuo eo c. Continebatur, n.*32. & fauet valde *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.*5. *n.*3. vbi cũ *Dominico cons.*24. *n.*9. ait allegantem copulã impuberis cum femina debere actum copulæ probare: quod si id probare velit ex eo, quod femina habitans cum impubere cõrupta reperiatur, oportere probari eam traditã esse impuberi virginem, ac tempore cohabitationis cũ eo corruptã reperiri.

34 Quinta concluſ. Menstruum in femina sufficit ad probandam aptitudinem eius ad generationẽ. Ducor quod feminæ ex tempore quo menstruum habent, & non antea concipere valeant, vt docent *Lyra super illud Exodi* 21. *Egredietur gratis, & ibi* Abulens. *q.*13. *vers. De pubertate, Donatus Ant. libro de vterum gerentibus. c.*1. *initio. Valles de sacra philosoph. c.*10. & consonat *Arist. l.*7. *de hist. animal c.*2. *initio*, vbi ait conceptum mulierum à profluuio menstrui suapte natura incipere: at fieri posse, sed rarò, aliquas sine profluuio concipere. Et ideo hanc concl. tenent *Rosella verb. Matrim.* 2. *n.*3. *Sylvester verb. Matrim.*5. *q.*3. *Enriq. l.*11. *de matrim. c.*13. *n.*11.

Sexta concluſio. Si puer aptus sit ad seminis effusionem, præsumitur quoque ad matrim. aptus. Quia seminis effusio esse nequit nisi in apto ad generandum. Et ita docent *Rosella & Sylvester n. præced allegati.* 35

Vltima concluſio. Sola lanugo in pueri pudendis non arguit potentiam ad generandum, ac malitia suppleri ætatem. Quia nec omnes pilosi sunt potentes, nec omnes non pilosi impotentes. Ita docent *Host. c. Puberes. in.*2 *de desponsat. impub. Domin. cons.*24. *n.*6. Quamuis *Innoc. c. De illis. el* 2 *statim in princ. de desponsi. impub. & ibi* Alex. *de Neuo n.*8. dicant ex lanugine apparere potentiam. 36

SVMMARIVM.

*Quando dicatur puer proximus pubertati? Referuntur varia sententia, n.*37. 38. *&* 39.
*Hoc relinquitur arbitrio iudicis, n.*40.
*Quid spectandum sit à iudice ad id arbitrandum, n.*41.
*Quota pueri ætate desiderentur vrgentiora signa, n.*42.

QVÆSTIO vltima. Quota ætate dicantur pueri pubertati proximi. De hac re latè differit *Menoch. de arbitrar. l.*2. *centuria* 1 *casu* 57. *à n.*20. *vsque in fin.* vbi varias refert sent. & earũ fundamenta. Sed breuiter quatuor sententias referam. Prima docet pubertati proximũ dici eum, qui ab ea per sex menses distat. Ducitur ex *l Non tantum, ff. de excus. tutor.* & alia fundamenta affert *Menochius.* Sic docent *glossa c. Continebatur, verb. Proxima, de desponsi. impub. & ibi Innoc. n.*2. Anchar *n.*4. *Card. n.*3. *&* 6. *Alex. de Neuo n.*23. *fine. Paulus cons.* 277. *quia per primũ, n.*3. *vol.*1. *(in alia edit. est consil.*272.) Iason, & multi alii quos refert *ibi Menochius. Staphilæus de lit gratiæ, t. de modis vacationis, in* 5. *modo, n.*5. *Enriquez l.*11. *de matrim. c.*13. *n.*11. Et hoc dicit valde notandum Abb *d. c. Continebatur, n.*9. ad statuta loquentia de proximo alicui ætati, vt talis dicatur, quando ab illa sex mensibus aut minori spatio distat. At quoad matrim. valde confuse loquitur. 37

Secunda sententia air, ætati alicui proximum appellari, qui est circa finem ipsius, aut ipsam excessit per tres dies. Sic *Host. c. Continebatur, de desponsi. impub.* sed hanc reprobat *Menoch. d. casu* 57 *à n.*37. 38

Tertia sententia dicit puerum dici proximum pubertati quoad matrim. quando excessit annum decimũ cum dimidio: & puellam, cum excessit annum nonum cum dimidio. Ratio est desumpta ex *Abbate c. Continebatur, n.*9 *de desponsi. impub.* Quia à fine infantiæ, nẽpe, septennio, restãt in puero vsque ad pubertatẽ septem anni: & qui excedit decimũ cum dimidio, iam excedit huius temporis medietatẽ, & sic propinquior est pubertati. Similiter in femina à fine pueritiæ vsq; ad pubertatẽ restãt quinque anni: quare quando excedit nonũ cum dimidio, iam excedit medietatem. Hanc tenent *Rosella Matrimonium, 2. n.*4. *Sylvest. verb. Matrimonium, 5. q.*4. & multi alij, quos refert *Menochius d. casu* 57. *n.*21. licet non explicent quoad matrimonium, sed forsan loquuntur quoad contractus, & obligandum se naturaliter. Et hanc sent. latè reprobat *ibi Menochius n.*25. 39

Vltima & verior sent. est iudicis arbitrio relinqui, qua ætate dicantur masculus & femina impuberes pubertati proximi. Quod cùm id iure præscriptũ non sit, meritò iudicis arbitrio committatur. Et ita sustinent *Goffred sum. t. de desponsi. impub. n.*5. Ant. *c.* Attestationes, *in fin. eo tit.* Præpositus. *c. Continebatur, in fin. eo t.* Francus *c. vn.* § *Idẽquoque, n.*1. *eo t. in* 6. *Faber, Salycetus, Decius, Viglius, Corasius*, quos refert ac sequitur *Menochius d. casu* 57. *n.*43. D. *Antonin.* 3 *p t.*1. *c.*19. *in princ. col.*3. *Tabiena verb. Matrimoniũ, 2 q* 6. *n.*7 *Sotus* 4. *d* 35. *q. vn. a.* 5. *col.*3. *vers. Quod si rursus, Couar. clem. Si furiosus, de homic.* 3. *p. init. n.*5. *& in* 4. *decr.* 2 *p c.*5. *n.*5. *Greg. Lop. l.*6. *fin t.*1. *p.*4. *Dueñas* multos alios referens *reg* 259. *limit.*3. *Gutierr. auth. Sacramenta puberũ, n* 4. *C. si aduersus vendit. Plaça de delic c.*34. *n.*4. 40

Iudex autem ad hoc arbitrandum, non tam annorum numerum, quàm personæ conditionem actusque qualitatem spectabit: eritque spectanda regionis qualitas in qua impubes natus est. Quædam enim regiones calidiores pueros, quam aliæ procreant, & n.29. alias etiam conjecturas proposui. Sic multis testimoniis probans docet *Menochius d. casu* 57. *à n.*44. *ad* 52. 41

Demum obseruandum est, iudicem volentem decernere 42

nere proximum esse pubertati puerum, qui decimum annum cum dimidio non excessit, aut feminam minorem nono cum dimidio, id non facturum, nisi cautissimè, ac rarò, maximisque coniecturis persuasum. Quod præsumptio ex modicæ ætatis natura deducta valde repugnet. At post eam ætatem non ita vrgentes coniecturæ desiderantur, sed sufficiet aliquot mediocria signa perpendere. Si verò semestre tantum ad pubertatem desit, audacius & leuioribus argumentis est iudicandus puer pubertati proximus. Et ita docent *Couarr. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 5. Dueñas regul. 259. limit. 3. ad fin. Menochius d. casu 57. n. 52.*

DISPVTATIO CV.

An impotentia ex morbi statu consurgens, vt quia contrahens ita in mortis articulo est, vt salus omnino desperetur, irritet matrim. an potius id valeat, etiam ad reddendam prolem antea habitam legitimam in substituti præiudicium?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, n. 1.
An matrimonium in articulo mortis valeat? Refertur opinio, n. 2.
Est validum, n. 3.
An reddat prolem antea habitam legitimam? Refertur opinio, n. 4.
Reddit legitimam, n. 5.
Id habet verum, quamuis senex decrepitus tunc contrahat, n. 6.
An ea legitimatio vim habeat excludendi eum qui deficienti prole legitima substitutus est, quando non facta est animo defraudandi substituti. Refertur quædam sententia, n. 7.
Proponitur sententia Auctoris, n. 8.
Quid, quando cõstat de animo fraudãdi substituti. Refertur opinio, n. 9.
Explicatur Auctoris sententia, n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.

1 TRIA petit disp. præsens. Primũ est, an matrimonium in articulo mortis desperata iam salute, initum valeat. Secũdum, an prolem legitimet? Tertium, an id sit verum in præiudicium substituti, deficiente prole legitima.

2 Quoad primũ, videtur id matrim. irritum. Quod actus incipere nequeat, vbi finiti debeat: & ideo vsusfructus inutiliter legatur in tempus mortis vsufructuarij, quo terminãdus vsusfructus est, *l. Titio, cum morietur, ff. de vsufructu*, ibi: *Titio, cum morietur, inutiliter vsusfructus legari intelligitur, in id tempus videlicet collatus, quo à persona discedere incipit.* Cuius ratio est, quod idem momentum nequeat esse causa libertatis & obligationis. Quippe contrarios effectus produceret. Quod cum ipsa rei natura pugnat, teste *Platone lib. 4. de Republ.* At tunc dissolui matrim. morte debet. Non ergo poterit tunc incipere. Secũdò, quia copula tunc est impossibilis. Nec initur ad vitandam fornicationem: cum constitutus in articulo mortis eo periculo careat, & esto illi subesset, nec sibi nec compari satisfacere posset copula habita. Ergo id matrim. tanquam duplici suo fine destitutum est irritum. Et ideo hanc sententiam tenet *Baldus l. Sed est quæsitum, in fin. ff. de liber. & posth.* Et in eam, quamuis dubius inclinat *Cynus l. Nuper, in fine, C. de natural. liber.* quando non est aliqua soboles ante id matrim. habita, quæ per illud legitima reddenda sit: secus ea sobole extante. Quod in priori casu sobolis spes deficiat: non autem in posteriori. Vt n. 5. explicabimus.

3 Cæterum vera omnino sent. est id matrim. esse validum. Idque constat ex vsu Ecclesiæ: qui habet, vt in articulo mortis constitutus valdè affectus erga concubinam, cui diu adhæserat, illam ducat, ne salus eius spiritualis desperetur ob concubinæ affectum, ac defectum propositi recedendi ab illa. Secundò, quia potentia generandi adhuc perseuerat, quamuis vsus illius futurus minime sit ob impedimentum extrinsecum. Tertiò, quia nec propositum non suscipiendæ prolis, nec debiti non reddendi irritat matrim. quando id in pactum non deducitur, *c. fin. de condit. appos.* Et constat in contrahente animo ingrediendi in religionem ante consummationem. At in hoc euentu id non deducitur in pactum. Adde, *gloss. l. Gallus, in princ. verb. In decem mensibus, ff. de liber. & posth.* videri sentire posse in die ipsa mortis concipi prolem: dicens in numero mensium, quibus proles naturaliter e di potest, computandam mortis diem. Tandem, quia in eo mortis articulo potest contrahi matrim. spirituale, pro fit en do, *c. Sicut tenor, de regular.* Cur ergo non poterit carnale? Nec obstant in contrarium adducta. Nam ad 1. resp. aliud esse conferre matrim. in tempus mortis, id est, vt à tempore mortis valere incipiat, & aliud id inire mortis tempore. Prius enim fieri nequit, vtpote quod est contra vinculi coniugalis naturam morte ipsa dissoluendi. Et hoc est quod deciditur in *l. Titio, cum morietur, in eo argumento allegata.* At posterius fieri optimè potest, cum contrahatur tempore habili, ac pro tempore habili. Nec idem tunc producit diuersos ac contrarios effectus: sed consensus efficit matrim. valere, quod postea mors dirimit. Nec obstat etiam secundum argumentum. Quia dicendũ est matrim. non posse contrahi ab eo, qui ex naturali & propria virtute generare nequit, secus quando potest, atque ad id habitum habet, quamuis eius exercitium sit ad tempus morbo suspensum. Cum is habitus possit quandoque ad exercitium reduci. Et ideo hanc sententiam tanquam certissimam tenent vniuersi DD. tota hac disputatione allegandi.

4 Circa secundum quæsitum, nimirum, an id matrim. tunc initum sit ira efficax, vt valeat reddere legitimam prolem naturalem ante habitam? *Bald. l. Eam quam, n. 27. C. de fideicommiss.* quamuis fateatur id matrim. valere, negat tamen efficax esse ad reddendam prolem antea habitam legitimam. Quod *l. Nuper, de natural. liber.* decidatur matrim. habere vim legitimandæ prolis, quando spe sobolis initur. Quod in eo matrimonio minimè reperitur. Secundò, quia tunc nequit constitui dos oneribus matrimonij sustinendis deseruiens. Quod vt prolis legitimandæ vi gaudeat, desideratur *l. Iulian ff. de iure dot.*

5 At similiter est verissimum, id matrim. habere vim legitimandæ eiusmodi prolis. Quia *c. Tanta, qui filij sint legit.* generaliter ea virtus vero matrim. tribuitur: quale est hoc. Quare hæc non cohærent, matrim. esse validum, & non efficere prolem naturalem antea habitam legitimam, vt *idemmet Baldus* sibi non constans animaduertit, *l. Nuper, statim in princip C. de natural. liber.* Nec obstat prior ratio in contrarium adducta. Quia respondent *idem Baldus c. Innotuit, n. 11. de elect. Couarru. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. n. 10.* & fere omnes DD. allegandi, dici id matrim. spe prolis initum: quod ineatur ad suscipiendam prolem legitimam ratione matrimonij, quæ ex illegitimo concubitu suscepta fuerat. Atque ideo proles illa cum ea noua qualitate est effectus ex hoc matrim. consurgens, & quasi noua proles dicitur. Nec posterior ratio etiam obstat. Quia ad prolis legitimationem dotis constitutio minime desideratur, attẽto iure canonico. Et ideo hanc sent. vltra DD. omnes à n. 7. vsque in finem allegandos, qui in hoc conueniunt, & solum discrepant an ea legitimatio efficax sit ad excludendum substitutum, tenent *Ioan. Andr. reg. Sine culpa, dub. 1. de reg. iuris, in 6. & c. Tanta, n. 2. qui filij sint legit. & ibi Ant. n. 14. Anchar. n. 4. notab. 2. Cardin. n. 6. Præpos. n. 7. Alex. de Neuo n. 24. Henric. n. 5. idem Alex. de Neuo c. Commissum, n. 7. de sponsa. & c. 2. n. 5. de coniug. leprof. Abb. eo c. Commissum, n. 3. & eo c. 2. n. 4.* vbi *idem Præpos. n. 3. Cynus l. Nuper n. vn. C de natur. liber. & ibi Salyc fin. Bald. c. Innotuit, n. 11. vers. Ex prædictis, de elect. Alberic. l. Cum quis, n. 5. C. de mater. liber. Aretin. l. Sed est quæsitum, in fin. ff. de liber. & posth. Angel. auth. Quibus modis naturales effic. legit. in princ n. 2. Imola l. Si quis posthumos, in fine princ. ff de liber. & posth. & l. Cum tale, § Mæuiæ, in fin. ff. de condit. & demonst. Mayner l. Quoties, n. 22. ff de reg iur. Montal l. 2. verb. Sean herederos, t. 6. de las mandas, lib. 3. fori. Lud de Sardis de natural. liberis 2. p. t. de legit. per verum matrim. q. 1. n. 3. Martin. Lauden. tract. de legit. n. 159.* (vterque habetur to. 8. tract. p. 2.) *Brunel. de sponsa. concl. 2. ampliat. 4. n. 19. Francus reg. Sine culpa, n. 3. de reg. iur. in 6. Tiraquel l. Si vnquam, verb. Susceperit, n. 73. C. de reuoc. don. Cisuentes l. 12. Tauri, dub. 9. n. 13. & ibi Castillo n. 25. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. n. 10. Durans de arte testandi, t. 1. de his qui non habent factionè testamenti, cautela 14. n. 2. Ant. Cannet. in extrau. Volẽtes Federici 2. regis Siciliæ, §. Sed an cõstitutus in mortis*

tis artic.n.8. Rojas epitome succeſſ.c.2 n.21. Ant.Cucus l.5.inſtit. maiorum,t.11.n.138. Andr.Gail l.2.pract.obſeruat.c.141.n.8. Lancelot inſtitut.iuris can l 2.t.Quæ matrimonium impedire poſſunt,§.Item frigiditas,verb.Vinculo. Manuel in quæſt.regularibus, in 1.to.q.13.a.1.Supplem.Gabr.4.d.34.q.vn.a.vlt.in fine.

6 Quod verum habet, quamuis in ætate decrepita conſtitutus tunc contrahat. Quia id matrim. eſſe validum, quando præ ætate non eſt potentia coeundi deſtiturus, diximus diſp.92 n.20 iuncto n.24. Sic *Mart.Laudenſis, Couar.Rojas, Ant.Cucus, Manuel, n præced alleg.* Et quamuis dubius in hanc partem magis inclinat *Ant.Gom.l.9 Tauri n.57.*

7 Circa tertium quæſitum, nempe, an ea legitimatio vim habeat excludendi ſubſtituti? Verbi gratia, parens prolis ſic legitimatæ inſtitutus eſt in certa hæreditate, ea tamen lege, vt ſi abſque prole legitima deceſſerit, ſuccedat Titius: dubitatur ergo an verificetur, eam conditionem deficere exiſtente prole per id matrim. legitimata, ac proinde ea ſuccedat excluſo Titio ſubſtituto? Et duplex poteſt eſſe caſus. Prior eſt, vbi nulla alia defraudandi ſubſtituti præſumptio concurrit, quam eo mortis articulo matrim. inire. Poſterior eſt, quando verè conſtat animo defraudandi ſubſtituti matrim. initum eſſe. Et quidem in priori caſu, placet aliquibus eam legitimationem carere vi excludendi ſubſtituti. Quod vehemens ſit præſumptio initi matrim. animo doloſo excludendi ſubſtituti. Vbicunque enim actus, per quem alius excluditur, celebratur in mortis articulo, præſumitur in eius fraudem geſtus, *l.Filiæ meæ, ff.ſolut.matrim.* Sic tenet *Angel.l.Nuper n.3.C.de natur.liberis, Curtius Iunior conſ.26.n.9.Beroius c.In præſentia,n.206.verſ.Similiter voluit, de probat. Ruinus conſ.46.n 8.vol.2.& conſ.211. n.7.& duplici ſeq. vol.1.& conſ.163.n.7.vol.3. Alciatus in ſuis reſponſ.l.9 reſponſ.140 n.6.& reſponſ.187.n.3.eod.lib. Barboſa conſ.18 n.28.vol.2.& conſ.68.n vlt. verb.Præterea adduco,eod. vol Burgos de Paz conſ.6.n.11.Mantuan conſ.38.nu.14.l.2.Zephalus conſ.276.n.30.& ſequentibus,& conſ.239.n.17.lib.2.* addens in hoc vltimo loco, niſi matrimonij promiſſio præceſſiſſet: tunc enim ceſſat fraudis ſuſpicio. *Menochius conſ.226.n.87.vol.3.* dicens hanc eſſe magis receptam ſentent. & *de præſumpt.l.6.præſumpt 8.n.3.*

8 At communiſſima atque multo verior ſententia habet, nulla alia fraudis ſuſpicione concurrenti prolem ſic legitimatam ſuccedere excluſo ſubſtituto. Quod non ſit verum fraudem præſumi, ex eo ſolùm quod in articulo mortis matrim. initum ſit ab habente ſubſtitutum. Tunc enim in dubio poſſet fraus præſumi, quando actus in articulo mortis peractus non eſſet morienti vtilis, atque alteri noxius eſſet. Et ſic intelligitur *l.Filia meæ.ff.ſoluto matrim.* cui oppoſita ſententia innititur. At quando morienti & filiis eius vtilis eſt, vt in præſenti contingit, ceſſat fraudis præſumptio. Et confirmatur, nam legitimatio conſurgens ex matrimonio in articulo mortis inito eſt bonum prolis, cui plurima commoda inde pullulant. Non ergo id in fraudem ſubſtituti initum præſumitur. Potiùs enim præſumitur patrem præcipuè liberis conſuluiſſe: quamuis ex conſequenti ſubſtitutus defraudetur. Attendendum autem eſt quod principaliter fit, *l.Si quis nec cauſam.ff.ſi certum petatur, l.1.ff de author.tutor.* Adde, in mortis articulo minorem fraudis ſuſpicionem eſſe debere. Cum agatur de damno ſalutis æternæ irreparabili, cuius immemor non præſumitur morti proximus. *l vltima,C.ad l.Iuliam,repetundarum.* Tandem quia in dubio in actibus iure approbatis dolus præſumi nequit, niſi perſpicua doli indicia præcedant, *l.Dolum,C.de dolo.* Et ideo huius ſententiæ ſunt *Baldus conſil.319.n.1.vol.4. Barth.Socinus.l Sed eſt quæſitum,n.2 ff.de liber & poſtum.& ibi Ang.n.2.Iaſon n.11. Alex.Si quis poſtumos, in princ n 4 fin ff eod.tit. Parisius conſ.13.n.68.& conſil 14.n. 35.vol.1.Ripa l Ex facto § Si quis rogatus,n 48.ff ad SC.Trebel. Felinus cap.In præſentia,n.36.de probat. Ruinus* ſibi contrarius *conſ.78.n.8.& quadruplici ſequenti.vol.3. Anton.de Roſellis tractatu de legitimat.lib.1.tit.de cauſa materiali legitim.n.41.* (habetur tom.8.tractatuum,p.2.) *Couar.4.decret.2.p c.8.§.2.n. 10. Suarez l.1.legum fori,tit.11. De los pleytos,l.9.nu.10. Celſus conſ.73.n 11.Gregor.Lopez l.1.verb.Se caſa,tit.13.p.4. Ant.Gomez l.9 Taur.n.59. Ant Gabr.tom.3.commun l.6.t.de legitimatione,concl.1.n.54. Minchaca in controuerſiis vſu frequentibus,l. 3.c.41.n.1. Molina l.2.de primogen.c.5.n.26. Hieron. Gabr.conſ. 24.n.3.volum.1.Menochius de præſumpt.l.4 præſumpt.81.n.29. & l.5 præſumpt.5.n.16. Burſatus conſ.40.n.70.vol.1. Mantica de coniect.vlt.vol l.11.t.13.num.2.& 5. Ioan. Garcia de nobilitate gloſſ.21.n.59.& tract.de hypotheca poſt contractum,n.14. Spino ſpeculo teſtam. gloſſ.15 principali, num.105 Enriquez lib.12. de matrim.c.7. num.3.* & videtur tenere *Flaminius l.12. de reſignat.benefic.q.1 num.12.* ait enim non legitimari prolem in præiudicium ſubſtituti, cum limitatione *Pariſii d num.68.* quæ eſt quando alias conſtat de fraude. Idem ſuſtinent *Sarmiento,& alij*, quos n.10. referam, dicentes valere legitimationem hanc in fraudem ſubſtituti, quamuis de fraude conſtaret.

In poſteriori autem caſu, nempe, quando conſtat de animo matrimonij tunc initi ad defraudandum ſubſtitutum, eſt grauior difficultas, vt ſi is qui tunc matrimonium iniit, ſuum animum expreſſit, vel minatus ſit ſubſtituto, fore vt matrimonium illud ad eius excluſionem contrahat. Et quidem communis ferè omnium ſententia eſt, tunc minimè excludi ſubſtitutum, quamuis matrimonium valeat, ac prolem legitimam reddat. Probatur primò, quia licet religionis profeſſio efficiat deficere conditionem, ſi abſque liberis deceſſerit: tunc enim ſic inſtitutus non cenſetur abſque liberis decedere, ſed ſuccedet monaſterium, excluſo ſubſtituto in caſu, quo liberi deficerent, *cap In præſentia,de probat.* At vniuerſi ſcribentes hoc ibi intelligunt, niſi in ſubſtituti fraudem profeſſio in articulo mortis facta ſit. Ergo idem dicendum eſt in matrim. carnali fraudulenter inito. Valet enim argumentum à matrimonio ſpirituali ad carnale: vt latè *Euerardus in ſuis topicis, loco à matrimonio ſpirituali.* Secundò, ex *l.Filiæ meæ emancipatæ,60.ff.ſolut.matrim.* vbi deciditur, quando patet conſtituit dotem filiæ ægræ, ſub ea lege, vt filia decedente in eo matrimonio ſibi reddatur, non prodeſſe marito diuortium alias iure permiſſum, ſi fraude celebratum ſit, ne filia in eo matrimonio decederet: ac proinde non reſtitueretur dos patri. Tertiò ex *c.2.de renunciat.in 6.* vbi aſſeritur renunciationem beneficij, quam quis liberè & licitè facere poterat, non afferre vllum præiudicium expectanti, quando in eius fraudem facta fuit. Quartò, quia ex *l.Si cum mulier, ff.rerum amotarum, & l.Sulpitius.ff.de donat. inter vir.& vxor. & l.Qui pœna, §.1.de manumiſ. & l.Cum ratio,§. Fraudis autem ff.de iure fiſci,* & ex aliis pluribus textibus probatur nimium fraudibus indulgendum, viamque dolis ſternendam, ſi omnia, quæ quis facere poteſt, illico poſſet in alterius fraudem conuertere. Et ſic corruerent omnia iura diſponentia l. cum fraudibus minimè dandum eſſe, *l.In fundo,cum ſimilibus ff de rei vendic.* Quintò, quia *l.2 ff.de aqua pluuia arcenda ff Idem Labeo,el2.* deciditur auertentem flumen non teneri de dolo, quamuis vicino noceat: & ſubditur: *ſi modo non hoc animo fecerit, vt tibi noceat: ſed ne ſibi noceat.* Ergo quando animo nocendi auertit, tenetur de dolo. Quod fatetur *ibi Gloſſa verb.Noceat.* Tandem quia *Valerius Maximus lib.7.c.7.* refert Septitiam matrem Thracalorum Ariminenſium iratam filiis nupſiſſe in eorum contumeliam Publio ſeni, ac filios in teſtamento præteriiſſe: atque aditum Auguſtum improbaſſe nuptias, & teſtamentum matris: atque adeò bona filiis reſtituiſſe. Et ita vltra omnes DD. n.7. allegatos, qui huius ſent. ſunt, ſuſtinent hanc ſententiam *Decius conſil.399.fine,vol 3.& cap.In præſentia, in noua editione, n.206. verſ. Quid autem, ſi quis non bono zelo,de probat. Præpoſit c.Tantæ,n.7.fine,qui filij ſunt legit. Pariſius conſ.13 n.78.vol.1.Ruinus conſ.78.n.8.vol.3.Barth.Sacinus, Angelus Alexander, Antonius de Roſellis, Suarez, Gregorius Lopez, Ant Gomez n 58. Anton Gabriel, Burſatus n.72. Mantica n.1.& 5. Flaminius, vbi eos n.præced.retuli, Molina lib.2.de primogen.c.5.n.27.* & latius in *annotat quas ponit poſt vlt.libri finem, num.8. Dueñas reg.350.limit.1. Menochius de præſumpt.l.4.præſumpt.81.fine,& præſumpt.83.n.78. Franciſc.Marc.deciſ.Parla-*

9

menti Delphin. 684. *n.*3 *p.*2. *Meres de maiorat. in* 1. *addit. p.*2. *q.* 1. *n.*21. *Matienzo lib.*5. *recop. t.*10 *l.*10. *gloss.*3. *n.*4.

10 Quamuis autem prædicta sententia sit valdè probabilis, mihi potius placet opposita sententia, vt non obstante eo animo defraudandi substituti, succedat proles per id matrimonium legitima reddita, excluso substituto. Ducor, quod non vere dicatur substitutum fraudare, qui iure suo vtitur, actumque mero iure permissum facit. Non enim iniuriam irrogat vtens iure suo, *l. Nemo damnum, ff. de regulis iuris.* Et quamuis debitor legatum, quod ipso iure relictum est, & sibi acquisitum repudiet, vt creditoribus fraudi sit, id non consideratur, nec fraudi eis fuisse iudicandus est: eo quod iure suo vtatur, *l. Qui autem*, §. 1. *ff. de his, quæ in fraudem credit.* Item etsi libertus legatum sibi relictum, & mero iure acquisitum repudiet, id non est attendendum, nec patronus, in cuius fraudem id effectum videri potest, conqueri valet, nec permittendus est impedire. Quod libertus vtatur iure suo, §. *Vtrum, ff. si quid in fraudem patroni.* Deinde, quia cum iure attento, id matrimonium valeat, effectus ipsius minimè sunt restringendi. Semper enim attenditur id, quod principaliter agitur, vt ea, quæ ex illo sequuntur, debeant suum valorem obtinere. *l. Si quis nec causam, ff. si certum petatur.* Præterea, si sanitatis tempore ille institutus concubinam duceret eo animo, vt prole suscepta per id matrimonium excluderetur substitutus, nemo dubitaret eum excludi. Cùm tamen matrim. iniretur in fraudem substituti. Et idem prorsus detrimentum sequatur substituto, siue noua proles per matrim. suscipiatur, siue antea habita reddatur per illud legitima: atque in vtroque euentu idem sit defraudandi animus. Præterea, quia filius per id matrim. quantumuis in articulo mortis mala fide initum, verè redditur legitimus: vt omnes fatentur. Verè ergo facit deficere conditionem, si sine liberis legitimis moriatur: ac proinde substitutum excludet. Nec mala patris ineuntis matrim. intentio debet filio nocere: cùm ipse nil à patre consequatur, sed ex beneficio instituentis patrem hæreditatem illam obtinet, qui noluit prolem legitimam hæreditate priuari. Præterea, quia quando actus à parte rei non est contra iustitiam, nec restituendi obligationem inducit, nil refert bono an malo animo fiat ad restituendi obligationem producendam. Vt communis ferè omnium sent. sustinet: vt potest videri in *Nauarra lib.*3. *de restit. c.*5. *in noua edit. dub.*1. *n.*5. *& seq.* Et ratio est, quod obligatio restituendi oriatur ex eo, quod quispiam sit efficax, & vera damni causa. At mala intentio non efficit vt actus sit damni causa, nec efficaciam ipsi addit, quoties actus secluſa intentione non est causa illius damni. Cùm enim intentio maneat in intendentis voluntate, nil potest operari in alio. Si ergo hoc matrimonium in articulo mortis initum, atque praua nocendi intentione substituto, non est contra iustitiam, nec causa damni, ac proinde non obligat ad restituendam substituto hæreditatē: nec ratione malæ intentionis, qua iniretur, ad id obligabit. Tandem, quia quamuis spurij sint hæreditatis paternæ incapaces, tatētur DD. licitum esse eam fidei amici committere, ea intentione vt ille det spurio, dummodo ea intentio non deducatur in pactum: licet fraus quædam legis sit. Ergo similiter in nostro casu ea mala patris intētio defraudandi substituti nō nocebit proli, vt ob id excludenda sit ab hæreditate: eo vel maxime, quod in hoc casu nulla legi fraus fiat: sed attenta lege proles hæc successura erat, vt vere legitima, nisi mala patris intentio obstet. Et confirmatur, quia si pater ille dum solutus esset, habuisset eum filium ex concubina soluta: & postea ex alio matrim. genuisset filios legitimos, ac mortua vxore iam in extremis cōstitutus duxisset concubinam, vt sic filius ille legitimaretur, & hoc in fraudem aliorum filiorum, vt cum illis succederet in bonis paternis, durissimum esset ob sinistram patris intentionem excludere filium hunc ab hæreditate. Cùm beneficio legis tanquam verè legitimus in ea succedat. Ergo idem in nostro casu dicendum est. Et ideo hanc sententiam amplectuntur *Baldus rubrica, C. de priuilegio dotis, n.*2. *Sarmiento lib.* 1. *select. c.*6. *n.*8 *& n. vlt. in fin. & l.*4. *circa l. Sed est quæsitum, ff. de liberis, & postum. n.*3. *Minchaca in controuers. vsu frequentibus, lib.*3. *c.*4. *n.*5. *Ioan. Garcia de nobilitate. gloss.*21. *n* 59. *& tract. de hypotheca post contractum, nu.*14. *Spino speculo testam. glossa* 15. *principali, n.*106. *Molina to.*1. *de iustit. tract.*2. *disp.*172. *ad fin.*

Ad argumenta n.9. proposita resp. Ad primum dic, disparem esse rationem. Quoniam professio monachi efficit vt deficiat conditio, si absque liberis ille decesserit, magis ex iuris potestate volentis monasterium haberi loco filij, fauore professionis: quam ex testatoris voluntate, & ex vi verborum: vnde mala fide suscepta ad excludendum substitutum, non operabitur eum effectum. Conditio enim quæ à lege præsumitur circa liberos, intelligitur de iuste susceptis. At proles per matrimonium legitimata excludit substitutum ex ipsamet testatoris voluntate: vnde non mirum si praua intentio patris non redundet in damnum ipsius prolis, quæ non à patre, sed ab ipso priori testatore vocata est ad eam hæreditatem. Sic respondet *Ioan. Garcia de nobilitate, gloss.*19. *n.*60. Ad 2. dic, textum in *ea l. Filiæ meæ*, non soli defraudandi animo inniti, sed tacitæ patris voluntati sub ea conditione dotantis filiam. Mens enim patris præsumpta fuit in solo mortis casu sibi prospicere: nec præsumitur ipsum fauere voluisse diuortio in ipsius fraudem celebrato. Quod non obscure significat *Glossa ibi, verb. Redderet*, subiiciens illius decisionis rationem, his verbis: *Cum in casu mortis tantum sibi prospexerit pater.* Quod in nostro casu deficit: nam testator instituens parentem, atque alium substituens, si deficeret proles legitima, noluit substituto contra prolem legitimam fauere: imò illi prætulit prolem legitimam: atque adeo fraus & mala patris intentio proli nocere non debet. Ad tertium dic, eam esse specialem illius textus decisionem, qui expectatiuis à Pontifice concessis voluit fauere. Quare ea decisio ad alios casus trahenda non est. Ad quartum dic, nullum esse absurdum, quando fraudes iniustæ non sunt, ac proinde omni iniuria vacant. Quippe eæ non merentur verarum fraudum nomen: cùm re sua neminem priuent: sed iure suo quisque vtatur, quamuis in charitatis legem delinquat ob malam intentionem. Ad quintum dic, cum *Nauarra l.*3 *de restit. c.*5. *in noua edit. dub.*1. *n.*12. vbi & alios refert, illam legem non ob malum animum id decreuisse. Nam nec sufficiens is erat, nec iudici cognitus esse poterat. Quare id decreuit ob actionem externam iniurio sam: nam quando fit ob nullum finem vtilem & necessarium, lex præsumit dolose & inique fieri: atque ideo dat actionem de dolo. Etenim si venas rescindat ob causam sibi vtilem, liquet id iure facere, ac nulli iniuriam eum irrogare: vtpote qui ius sibi consulendi habet. At si nulla necessitate adducatur ad illud faciendum, perspicuum omnino est, non posse illum id iure facere: quin potius alterum absque vlla causa & non vtens iure suo lædit: & ideo malus animus præsumitur, & datur contra illum actio de dolo. Attendit ergo *Vlpianus* non animum lædendi duntaxat, sed etiam attendit actionem externam dolose ac sine iure intentam. Ad vltimum dic ex eo gesto Augusti nil probari: constat enim erasse dissoluendo ob id matrimonium. 11

DISPVTATIO CVI.

An hermaphroditus possit matrim. inire? & iuxta quem sexum?

SVMMARIVM.

*Cuius sexus diiudicandus sit hermaphroditus: & quando detur illi sexus electio: & an iuraturus sit se alio non vsurum, n.*1.

Cuius sit dignoscere sexum præualentem, & quid in dubio, n 2.

*Proponuntur suadentia eum esse matrimony incapacem, quando in eo vterque sexus æqualis est, n.*3.

*Debet contrahere iuxta sexum in eo præualentem: & quid quando non constat vter præualeat, n.*4.

*An valeat matrim. initum iuxta sexum qui in eo non præualet, n.*5.

*Quando vterque sexus æqualis est, iuxta quem contrahere possit, n.*6.

*An parocho liceat interesse matrimonio tali, antequam coram ordinario eligat sexum, n.*7.

An

An semel electo sexu, & iuxta illum inito matrimonio, si viduus effectus iuxta diuersum ineat, peccet & teneat factum? n. 8.
Quando consultis medicis res est dubia, vter sexus prævaleat, an possit iuxta vtrumque matrimonium inire? n. 9.
Satisfit argumentis. Et traditur ratio cur hermaphroditus, in quo vterque sexus æqualis est, sit incapax ordinis & professionis, n. 10.

1 PRÆMITTENDVM est hermaphroditum dijudicandum virum, vel feminam, iuxta sexum in ipso prævalentem, ita vt si virilis prævaleat, vir iudicandus sit: quod si femineus, femina, vt habetur *l. Quæritur, 10. ff. de statu hominum:* ibi *Quæritur hermaphroditum cui comparemus? & magis puto eius sexus existimandum, qui in eo prævalet.* Quando autem neuter sexus prævalet, sed vterque est æqualis, tunc æque vir ac femina iudicandus est. Cum nulla ratio vrgeat, cur potius huius sexus quàm illius censeatur. Quare potest tunc eligere sexum, quo vti malit, vt docent *Hostiens. sum. 1. de testibus, §. Quis possit esse testis, n. 2. vers. Quid si vtriusque. Baldus d. l. Quæritur, in additionibus, n. vn. & ibi Albericus num. 5. Sylvest. verb. Hermaphroditus, fine, & ibi Tabiena fine, Armilla fine, Nauar. lib. 1. consil. in 1. edit. tit. de ætate & qualit. cons. 8. nu. 3. in 2. l. 3. t. de regularibus, cons. 47. n. 3. Maiolus l. 3. de irregul. c. 25. n. 16. Enriquez l. 14. de irregul. c. 8. n. 6 fine.* Debet autem iuramento se astringere, fore vt in posterum minimè altero sexu præter semel electum vtatur, argumento ex *c. Presbytero, 16. q. 1. & c. Diuersis, de cleric. coniug. & l. Si plures ff. de pactis.* Nam indecens valde esset: vt modo vno, modo altero sexu vteretur. Sic *Hostiens. ibidem.*

2 Quod si roges, quis norit vter sexus prævaleat: & quid in dubio censendum sit? Dic matronarum peritarum vel medicorum esse huius rei iudicium, vt bene docet *Albericus n. prac. allegatus.* Atque id ex genitalium inspectione iudicandum esse tradit *Turrecr. c. Si testes, §. Hermaphroditus, 4. q. 3. n. 3.* Si autem dubitetur vter sexus prædominetur, standum est ipsius hermaphroditi dicto: iuxta communem sent. cum nullus valeat id ita sentire, ac ipsemet. Vel iudicio medicorum standum est. Quod in idē recidit: eo quod medici iudicare debent iuxta ea, quæ ipsemet de se asseruerit. Atque hoc bene docet *Nauarr. n. præced. allegatus, in vtroque cons. n. 4.* Quod si adhuc res est dubia, quid faciendum sit, dicemus nu. 9.

3 Et quidem si loquamur de hermaphrodito, in quo neuter sexus prævalet, sed æqualis est: videtur is matrimonij incapax. Quod omnes asserant in hoc euentu eum esse ordinis incapacem, instar feminæ, vt potest videri apud *Enriquez lib. 14. de irregular. c. 8. n. 6 & Nauar. lib. 1. consil. in priori editione, t. de ætate & qualit. cons. 8. n. 3. in posteriori lib. 3. t. de irregularibus, cons. 47. n. 3.* ait similiter eum esse incapacem profitendi. Et vtriusque rationem addit, quod æquè sit femina ac vir: ac proinde quamuis ex ea parte, qua vir est, posset videri capax ordinis: at quia est incapax ex ea parte, qua est femina, absolute incapax appellari debet. Similiter si profiteatur in virorum monasterio, non tenet professio, quia æquè est femina ac vir. Si autem in monialium monasterio, non tenet, quia æquè est vir ac femina. At eadem ratio militat in matrimonio. Nā si tanquam femina viro nubat, obstabit valori eius matrimonii, eum esse æque virum. Si autem tanquam vir feminam ducat, obstabit eum esse æque feminam. Ergo qua ratione ob hanc sexus paritatem est incapax ordinis & professionis, erit quoque matrimonii incapax: cum idem prorsus absurdum sequatur.

Prima tamen conclusio sit. Hermaphroditus, in quo alter sexus prævalet, potest matrim. inire iuxta sexum illum
4 prævalentem: atque ita si femineus prævaleat, viro nubere potest; si autem virilis, feminam ducere valet. Constat, quia sexus prævalentis esse iudicatur. Vt diximus n. 1. Sic docet *Gloss. c. Si testes, verb. Ad testimonium, 4. q. 3. Angel. verb. Hermaphroditus, n. vlt. & ibi Sylvest. fin. Tabiena fin. Armilla fin.* Quod si dubium sit, vter sexus prævaleat, dicemus nu. 9.

5 Hinc deducitur, fore irritum matrimon. iuxta alium sexum contractum, & hoc iure ipso naturæ. Vt si prævalente sexu virili, copuletur matrimonio viri, instar feminæ: vel si prævalente femineo, feminæ, instar viri. Quia inter personas eiusdem sexus initum est: prævalente enim femineo, reputatur femina, & tamen feminam ducit, ac si vir esset: & si prævaleat virilis, reputatur vir, & tamen instar feminæ nubit viro.

Secunda conclusio. Quando vterq; sexus æqualis est, in 6 optione eius est, iuxta alterutrum sexum matrimonio iungi. Quare si virili deseruire eligat, ducet feminā: quod si femineo, nubet viro. Constat ex dictis nu. 1. vbi probauimus, in hoc euentu dari hermaphrodito electionem sexus. Atque ita in propriis matrimonii terminis tradunt *Sylvest. Tabiena, Armilla, n. 4. relati. Maiolus n. 1. allegatus.*

Parochus autem non debet interesse tali matrimonio, 7 donec hermaphroditus coram iudice Ecclesiastico protestetur, quo sexu vti velit. Constat ex dictis n. 1. vbi probauimus ob hoc esse exigendū sub iureiurando, quo sexu vti velit, & se alio sexu prę terquā semel electum non vsurum. Præterea, quia parocho constare nequit, vter sexus prævaleat, & an sit æqualis. Quare consulendus est prius iudex Ecclesiasticus, cuius est id discutere: vt constet, qualiter matrimonio copulandus sit. Sic *Maiolus nu. 1. allegatus.*

Hinc deducitur, culpę mortalis reum esse hermaphro- 8 ditum, in quo vterque sexus par est, si semel electo sexu, & iuxta illum matrim. inito, viduus effectus iuxta alterum sexū matrimonio copulētur. Vt si prius instar viri duxerit feminam: posterius autem instar feminæ nupserit viro, vel contra. Tum, quia si sexus electionem iurauit, reus est periurii. Tum etiam, quia esto non iurarit, delictum admittit, & in re quidem grauissima. Quare iis nuptijs, tanquam interdictis, parochum debere negare suam pręsentiam, docet *Maiolus n. 1. allegatus.* Existimo autem fore validum id matrimon. Quia iure naturæ non irritatur. Cum hermaphroditus ille æque vir & femina sit: nec eius electio id, quod natura sibi indidit, auferre valuit, sed solum licitum vsum. Ius etiam Pontificium non inuenitur, quod id matrimon. irritum reddat.

Vltima conclusio. Quando, consultis medicis, res in 9 æquilibrio esset, nec iudicari posset, vter sexus prævaleat, censendum est, sexum esse æqualem. Quod æquæ rationes sint pro vtroque sexu: atque ita de huius matrimonio dicendum est iuxta dicta triplici num. præced. quando sexus est æqualis.

Ad argum. n. 3. propositum resp. disparem valde esse 10 rationem. Quod cùm maxime dedeceat feminam ad ordines promoueri, iure optimo credendum est, ita id sacramentum à Christo Domino institutum esse, vt illius incapax sit sexum femineum æquè ac virilem participans. Cùm æquè vir ac femina sit. Et similiter cum indecentissimum sit, atque ad luxuriam valde excitans, si quæ verè femina est, profiteretur in virorum monasterio, vel qui verè vir, apud moniales: & is hermaphroditus vtriusque sexus verè sit, meritò censendum est Ecclesiam, irritantem professionem apud personas diuersi sexus, irritasse quoque eius personæ professionem, quæ vtriusque sexus verè & æquè particeps est. Quam rationem huius irritationis reddit *Nauarr. n. 3. allegatus.* At matrimonii & natura & decentia contenta sunt sola vacandi copulæ coniugali potestate: quare cùm id detur in huiusmodi hermaphrodito, non est cur nequeat validè iuxta alterutrum sexum matrimonio copulari.

DISPVTATIO CVII.

Vtrùm ad declarandum matrim. irritum ratione impotentiæ statim cōstantis, desideretur triennium experientiæ, & aliqua alia probatio?

SVMMARIVM.

Iudex debet cauere, vt probationes impotentiæ potius superabundent, n. 1.
Triplicia possunt esse impotentiæ signa, n. 2.
Quando signa sunt omnino clara, nulla temporis mora expectatur ad dissoluendum matrimon. nec iuramenta coniugum vel propinquorum, sed medicorum testantium eam impotentiam, n. 3.
An vbi signa sunt tantum verisimiliter euidētia, exigantur triennium, ac iuramenta medicorum, vel matronarum, & propinquorum: & his discordantibus quid faciendum? n. 4.

An

An sit signum omnino euidens, virilia aut testiculos deesse? n.5.
Quid, si virilia sint arida? n.6.
Quid, si mulier sit arcta? n.7.
Quid, si contux per sententiam sit ab alio matrimonio separatus? n.8.
An vbi impotentia est ex maleficio, desideretur semper triennium, negata iudici facultate illius breuiandi? n.9.
An vltra triennium experientia sit aliud tempus expectandum in maleficio, indicta coniugi pœnitentia? nu.10.

1 HACTENVS declarauimus quando matrimon. ratione impotentiæ irritum sit: iam ad vltimam huius impedimenti partem accedentes, disputaturi sumus qualiter impotentia hæc constare debeat, vt declaretur irritum ratione illius matrimonium. Et primò quidem in aliquibus disputationibus differemus de necessitate expectandi triennij experientiæ, & de modo illius computandi, atque aliis probationibus ad hoc necessariis: deinde verò de qualitatibus matronarum vel medicorum, quibus inspectio coniugum committenda est. Petit ergo disputatio præsens expositionem necessitatis expectandi triennii experientiæ copulæ, alteriúsve probationis adhibendæ, quando impotentia coniugis statim constat. Et primò præmittere oportet, semper iudicem eo spectare debere, vt potius probationes impotentiæ superfluas, quam in aliquo diminutas exigat: & vt omnem cautelam, quæ potest adhiberi per omnes probationis modos, adhibeat. Quod quæstio de matrimonii dissolutione sit de re grauissima, & in qua de maximo animæ periculo agitur, vel dissoluendo matrim. validum, vel approbando irritum. Item quia in aliis causis oportet iudicantem actarimari, *c. Iudicantem*, 30. *q.* 5. ergo fortius in hoc casu, in quo maius periculum vertitur. Et ita docent *Glossa c. finali, in fine, de frigid. & malefic. & ibi Alex. de Neuo*, n 15. *Innoc. c.* 1. *n.* 2. *vers. Et nota, eodem tit. & ibi Host. n.* 2. *Ioan. Andr. n.* 9. Anton *n. penult. fine.* Abb. *n.* 5. *fine. Cardin. n.* 2. *oppos.* 1. *fin.* Anchar. *n.* 11. *Alex. de Neuo n.* 9. *Præpos. n.* 7. *fine. Idem Hostiens. sum. eod tit.* §. *Qualiter & quando, n.* 13. *&* 14. *fine, & c. Fraternitatis, nu.* 1. *eod. t. & ibi Ioan.* Andr. *n.* 3. Anton. *n.* 18. *Ancharan. n.* 3. *notabil.* 3. *Præpos. n.* 1. *notab.* 1. *Alex. de Neuo ibi in princ. n.* 4. *Ioan. de Friburgo in sum. confessorum, l.* 4. *t.* 16. *q.* 16. *Brunel. de sponsal. concl.* 28. *n.* 2. *& limit.* 1. *n.* 16. *fin. Mascard. de probat. concl.* 816. *n.* 18. *Ful. Pacianus de probat. l.* 2. *c.* 2. *nu.* 28. *& ibi Calletus in additionibus lit. I.* Quare in tanti ponderis negotio, nulla iudicis in veritate indaganda ac probationibus exquirendis, superfluitas potest iure optimo reprehendi, vt bene tradunt *Ioan.* Andr. *d. c. Fraternitatis, n.* 3. *& ibi Anton. n.* 18. *Anchar. n.* 3. *notab.* 3. *Præpos. n.* 1. *notab.* 1. *Alex. de Neuo c. fin. n.* 15. *de frigid.*

2 Secundò est præmittendum, triplicia esse impotentiæ signa, quædam necessario & euidenter concludentia impotentiam, alia verisimiliter euidentia impotentiæ signa, & alia dubia ac præsumptiuè probantia. Quæ omnia à n. 5. explicabimus. Hac distinctione vtuntur *Anton. c. Laudabilem, n.* 14. *de frigid. & malef. & ibi Præpos. n. vlt. Alex. de Neuo n.* 16. *&* 17.

3 His præmissis, sit prima conclusio. Quando signa necessario & euidenter impotentiam concludunt, siue viri, siue feminæ, nulla temporis mora expectata, est dissoluendum matrim. Hæc ab omnibus admittitur. Quia *cap. Laudabilem, de frigidis & malef.* vbi triennium experientiæ præscribitur ad concludendam frigiditatem, excipitur nisi prius ea probari possit. At nulla apertior probatio hac reperiri potest. Secundò, quia constante impotentia, ac subinde matrimonii nullitate, contra ius naturæ esset copulam permittere. Tandem, quia cum extet apertissima probatio, frustra expectaretur euentus triennii, cuius nullus induceretur effectus, *c. Cum contingat, de offic. deleg.* Nec tunc iuramentum septimæ manus propinquorum desideratur, vt bene docent *Glossa c. Fraternitatis, statim in princ. verb. Matronas, de frigid. & malef. & ibi Abb. nu.* 11. Alex. *de Neuo ibi, in princ. n.* 8. qui duo bene aduertunt, nec iuramentum ipsorum coniugum esse necessarium. Cùm ad oculum pateat impotentia. Quare sufficiet iuramentum matronarum vel medicorum ea signa clara per inspectionem testãtium. Et quamuis *ea Glossa* videatur sentire, nunquam in arctitudinis fœmineæ impedimento desiderari id iuramentum septimæ manus, sed solam in frigiditate viri, at id non sentit, nec est verum (vt dicemus n. 7.) sed loquitur quando est arctitudo euidenter concludens impotentiam. Et ita eam intelligunt *Abbas & Alex. de Neuo ibidem.*

Secunda conclusio. Quando signa nõ sunt omnino certa & euidẽtia, sed verisimiliter euidentia impotẽtiæ, non desideratur triennium experientiæ: at exigitur iuramentum coniugum asserentium se non posse coire, & septimæ manus propinquorum iurantium se credere eos verum fateri (de quo iuramento septimæ manus latè dicemus disput. seq.) Quia cum impedimentum fere euidẽter constet, non est opus triennium expectare, quod in casu dubii solum conceditur: cùm autem non omnino euidenter constet, amplior probatio petitur, quàm vbi prorsus euidens est, & ideo petitur id iuramentum coniugum, ac septimæ manus. Et ita docent Anton. *c. Laudabilem, n.* 14 *de frigid. & malefic & ibi Alexand. de Neuo nu.* 17. & constabit ex dicendis n. 6. & 7. vbi referemus Authores sentientes in impedimentis, quæ non omnino euidentia sunt, peti iuramentum hoc, non tamen triennium. Quare tunc inspiciendus est coniux impotens per medicos aut matronas, & si iudicarint eum omnino impotentem per signa verisimiliter euidentia, ac concordauerint cum medicorum dicto iuramenta coniugum, ac septimæ manus propinquorum, dissoluetur statim matrimon. nulla temporis mora expectata: si autem testimonia hæc discordarint, dicendum est idem, quod de signis dubiis dicemus duplici disput. sequenti. Sic *Alex. de Neuo, d. c. Laudabilem, n.* 17 *in casu* 2. 4

Versatur autem difficultas in explicandis his signis. Est ergo signum euidens, vt nec triennium, nec iuramenta propinquorum desiderentur, quando virilia omnino amputata sunt. Quod nemo negat. Item si vir careat vtroque testiculo, vt docent D. *Tho* 4 *d.* 34. *in fine, in expos. lit.* Anton. *c. Laudabilem, n.* 14 *de frigid & malef & ibi Alex. de Neuo, nu.* 15. *casu* 1. Et quamuis hoc olim non carebat difficultate: eo quod multi censebant matrim. eunuchorum carentium vtroque testiculo esse irritum, (vt retuli disp. 92. nu. 15. & 16.) at iam post motum proprium Sixti V. est omnino certum, vt ibidem n. 17. dixi. 5

Præterea est signum omnino euidens, ita vt nec triennium, nec iuramenta propinquorum & coniugum desiderentur, si virilia arida sint. quod tunc inutilia videantur. at perinde est virilibus carere, & ea omnino inutilia esse. Et ita docent *Innoc. c. Laudabilem, nu. vnic. paulo post medium, verb. Iustum iudicium, de frigid. & malefic. & ibi Ioannes* Andr *n.* 9. Abbas *n.* 2. *Præpositus n.* 6. *verb. Iustũ iudiciũ, Mascard. de probat. concl.* 889 *n.* 4. At hoc non caret difficultate. Quod alii existiment membri virilis siccitatem non esse signum omnino certum & euidens impotentiæ, ac illam necessario concludens, sed verisimiliter euidens. Sicut enim per id membrum vrina expelli potest, ita videtur etiam posse semen emitti. Quare non erit necessarium expectare triennium: at exigendum erit iuramentum coniugum, & septimæ manus propinquorum. Iuxta dicta n. 4. de his signis. Ita sentiunt *Innoc. c.* 1. *n.* 1. *vers. Vel potes dicere, de frigid. & malef. & ibi Anton. nu.* 2. *vers. Et per hanc decretalem. Præpos. n.* 5 *fin. Idem* Anton. *c. Laudabilem, n.* 14. *eod. t. & ibi Præpos. n. vlt.* Alex *de Neuo nu.* 11. *ad fin. & n.* 17 *casu* 2. Sed horum rationi respondent *Calderin. Cardin. Florent. & Petr. de Saxonia*, vt eos refert *Præpos. d. c. Laudabilem, n.* 5. stare vt per membrum siccum emittatur vrina, cum tamen semen emitti nequeat. Quod diuerso modo generentur, & aliqua impediant seminis emissionem, non tamen vrinæ. Sed in hac doctorum controuersia existimo sic dicendum: Si membrum virile sit omnino siccum, est signum omnino euidens, & necessariò concludens. Quare nec triennium, nec iuramenta dicta exiguntur Et in hoc euẽtu est verum, quod dicunt priores DD. Quia tunc is vir aut seminis veri emittendi incapax esset: aut si verum se- 6

men

men emitteret, euidens esset non posse illum membrum erigere, vt posset vas femineum penetrare: atque ita semen intra illud vas emittere. Membrum enim omnino aridum vi motiua careret. Si autem non sit omnino aridum, sed taliter vt medici iudicent, non esse certam & euidentem impotentiam, sed verisimiliter euidentem, tunc habet verum, quod dicunt posteriores DD. Quod si non sit ita aridum, quin possit sufficienter erigi ad copulam, & de hac potentia constet, non censendus est vir ille impotens, vt bene docent *Alex. de Neuo d.c. Laudabilem, n.17. in 2. casu & ibi præpos. n.5.*

7 Deinde est signum omnino euidens impotentiæ, ita vt nec triennium, nec prædicta iuramenta petãtur, quando mulier est arcta. Sic videtur sentire *Gloss. c. Fraternitatis, statim in princip. verb. Matronas, de frigid. & malefic.* dum ait quando mulier est arcta, non exigi iuramentum propinquorum. Et docent *Innoc. c. Laudabilem, eod. tit. n. vnic. verb. Iustum iudicium. Ioan. Andr. ibi n.9. Anton. n.13 & 14. præpos. n.6. super verb. Iustum iudicium & n. vlt. Archid. c.2. n.6. vers. Et nota, in fin. 33 q.1. & ibi Bellamera in fine, Cardin. d.c. Fraternitatis, n.5 opposit. 2. & ibi præpos. n.7. Hostiens. sum. t. de frigid. & malef. §. Qualiter & quando n.13 vers. Quid si mulieres asserant. Ioan. de Friburgo in summa confessorum, lib.4. tit.16. q.16. Rosella verb. Diuortium, n.3. & ibi Sylvest. q.19. n.22. Mascardus de probat. concl. 889 nu.4.* Sed nec hoc est ita certum. Nam aliis placet arctitudinem mulieris non esse signum omnino certum & euidens, sed euidens verisimiliter, & ideo censent non exigi triennium, bene tamen dicta iuramenta. Quod arctatio illa sit per matronas, inspicienda, quarum oculus sæpe fallitur, *c. Nec aliqua, 27. q.1.* & iudicium medicorum similiter est sæpe fallax vt experientia demonstrat, ac notatur *c. Proposuisti, de probat.* Et ideo sic docent *Anton. c. fin. n.8. de frigid. & malef. & d. cap Fraternitatis, n.16. Alex. de Neuo in c. Laudabilem, n.16 & 17. eod. t.* & hæc sententia posterior magis placet: nisi mulier ita arcta esset vt cuilibet inspicienti clarè liquere possit eam non esse capacem alicuius instrumenti virilis, vt optimè explicat *Speculator, tit. de frigid. & malef. §. vn n.3.*

8 Præterea est signum euidens, & omnino necessarium, ita vt nec triennium nec iuramenta propinquorum necessaria sint, si vir ab alio matrimonio sit ratione frigiditatis per sententiam separatus. Nam id matrim. statim dissoluendum esse probaui disp. 99. n.6. & ita docent *Anton. c. Laudabilem, num. 14 de frigid. & malef. & ibi Ioan. Andr. n.8. Alex. de Neuo n.15. Præpos. n. vlt.*

9 Tandem monuerim, dum diximus non desiderari triennium quoties de impotentia constat, intelligi præter impotentiam ex maleficio consurgentem. Quia cum ea non naturalis, sed accidentalis sit, præsumitur fore vt decursu temporis mediis adhibitis remoueri possit, & ideo semper in maleficij impedimento desideratur triennium experientiæ, vt declaretur irritum matrimon. Item quia cum operatio dæmonis auctoris maleficij sit occulta & libera, non tam de maleficij perpetuitate constat, ac naturalis impedimenti. Et ideo hanc partem sustinent *Hostiens. c. Laudabilem, n.1. & c. fin. ad fin. verb. Triennium, de frigid. & malef. Ioan. Andr. eo c. fin n.11. Abbas n.9. Anchar. n.9. notabili 12. Cardin. n.2. Alex. de Neuo n.5. notab.4. & n.13 idem Ioan. Andr. d. c. Laudabilem, n.8.* vbi *Anton. n.15. Abbas n.2 fin. Alex. de Neuo n.3. t. vlt. Præpos. n.5 fin. Idem Anton. c.1. n.2. vers. Obstat secundo. eo t. Abb. n.6. Alex. de Neuo n.9. Præpos. n.7. Henricus n.1. Rosella verb. Diuortium n.4 fin. Turrecrem. c fin. n. vlt. 33. q.1. Nauarr. lib.4. consiliorum, t. de frigid. & malef. in vtraque editione consil.1. n.2. Costanus de sponsal. tit. de his qui nuptias contrahere possunt, n.78. Greg. Lopez l.8. verb. Fasta este plazo, t.8. p.4.* addens etiam si ab altero coniuge vel ab vtroque offeratur antea probatio per aspectum, vel per alia signa. *Enriquez l.12. de matrim. c.7. n.2. & c.8 n.2. in comment. lit. V.* Nec potest iudex triennium in hoc effectu abbreuiare. Cum id tempus omnino iure petatur, *c. fin. de frigid. & malef.* Sic *Hostiens. eod. c. fin. ad fin. verb. Triennium.* Et *ibi Ioan. Andr. n.11. Anchar. n.9. notab.12. Alex. de Neuo n.17. Henric. d.c.1. n.1. Enriquez duplici loco nuper allegato.* Vnde minus bene *Gloss. 33. q.1. in sum. verb. Quod autem, Goffred. sum. t. de frigid. & malef. n.8. Veracruz 1 p. Speculi, a.40. concl.2. Matienzo lib 5. recop. t.1. rubrica, gloss.1. n.203. Petr. de Ledesma de matrim. q.58. a.2. paulo ante 2. dubium. Emmanuel Sa summ. verb. Matrimonium,* vbi de impedimento impotentiæ, *n.14. vers. In maleficio,* loquuntur eodem modo in maleficio, ac in frigiditate, dicentes in neutro impedimento exigi triennium, si statim de illo clarè constet. Sed supponunt falsum, non enim potest clarè statim constare de impedimento maleficij, sicut de impedimento naturali, id esse perpetuum (vt nuper probaui) quod exigitur vt ratione illius sit dissoluendum matrim. At posset eorum opinio in casu rarissimo saluari, nempe, quando per maleficium amputata essent omnino virilia, aut testiculus vterque sublatus. Tunc enim apertum est nullo modo præter Dei miraculum ea restitui posse: ac proinde clarè constabit eam impotentiam esse perpetuam.

Immo in maleficij impedimento, vltra triennium est 10
tempus arbitrarium à iudice assignandum, indicto simul coniugibus vt orationi vacent, ac operibus pœnitentiæ, consilio, vt vel sic Deus placatus coerceat dæmonem, vt desistat maleficio nocere. Quod colligitur ex *c. fin. de frigid. & malefic.* vbi allegato impedimento maleficij post multos cohabitationis annos, ait Pontifex, *Iniunxistis eisdem vt agerent: pœnitentiam de commissis, & sic forte placeret Deo vt opus matrimonij consummarent.* Et quamuis referat gestum Episcopi, cum tamen id non reprehendat, immo ad iustam matrimonii dissolutionem ponderet, videtur id approbare. Et ita docent *Abbas eo. c fin. n vlt Rosella verb. Diuortium, n.4. & ibi Supplementum Pisanæ n.4. Sylvester q.20 n.23. Decisio capellæ Tolos. 381. n.7. Alex. de Neuo d.c. fin. n.17. & ibi præpos. n.4. Enriquez lib.12. de matrim. c.7. n.2.* & videtur clarè tenere *Greg. Lopez l.5. verb. Dar plazo, t.8 p.4.* nam vbi dixit numerari triennium in maleficij impedimento, quamuis eo coniuges habitarint ante decretum iudicis, ait hoc intelligendum iuxta ea quæ tradit *Abbas d.c. fin. in fine,* vbi *Abbas* docet hoc tempus arbitrarium concedendum. Hoc tamen intelligo, quando coniuges eo triennio habitarunt ante decretum iudicis, in quo casu loquitur textus *d. c. fin.* & loquuntur *Rosella, Supplementum Pisanæ, & Sylvester.* Nam si id triennium signatum esset à iudice, vel pars illius indictis operibus pœnitentiæ & oratione, non est cur eo transacto sit amplius expectandũ. Cum iam tempore iure præscripto coniuges habitarint: ac indicta sit illis pœnitentia ad placandum Deum.

DISPVTATIO CVIII.

An impotentia non constante per signa certa, sed ea dubia sunt, at vterque coniux eam fatetur, desideretur triennij experientia, ac aliqua alia impotentiæ probatio, vt ratione illius dissoluatur matrimonium?

SVMMARIVM.

Proponuntur duo. textus, qui sibi contradicere videntur, n.1.

An c.1. de frigid. habeat vim textus, nec sit correctum, n.2.

An vtroque coniuge fatente alterius impotentiam, sit necessario triennium expectandum? Refertur quædam sententia, n.3.

Limitatur hæc sententia, vt semper plena pubertas expectetur, n.4.

Proponitur sententia Auctoris, n.5. & ibi remissiuè, quando coniux initio matrimonij reclamat: an sit necessarium triennium?

An sit necessarius aspectus, quando vterque fatetur impotentiam vndecunque consurgentem, & transiit triennium, n.6.

An desideretur coniugum & septimæ manus propinquorum iuramentum, n.7.

An id iuramentum necessarium quoque sit, quando vxor iudicatur virgo à matronis inspicientibus, n.8.

An valeat sententia matrimonium dissoluens ratione impotentiæ vndecunque consurgentis, non præmisso iuramento propinquorum, n.9.

An eo iuramento opus sit, adiuuante fama assertionem coniugum, n.10.

An iuramentum septimæ manus propinquorum intelligatur sic, vt cuiuslibet coniugis septem propinquarum, & ita quatuordecim, n.11.

An deficientibus tot, qui attestari possint, sufficiant pauciores, n.12.

An deficientibus consanguineis & vicinis, sint alij assumendi, n.13.

An hoc iuramentum, & quoties petitur tactus Euangeliorum, sit necessario

ceſſario manu tactis Euangeliis præſtandum, nec ſufficiat tangere cubito, vel præſentem eſſe librum Euangeliorum, nec tangere aliam Scripturam ſacram? & an in dubio vbi notarius ſolius iuramenti mentionem facit, præſumatur id tactis Euangeliis eſſe præſtitū, n.14.

Coniuges iuraturi ſunt de propria ſcientia, ac conſanguinei de crudelitate, n.15.

Quid debeant iurare coniuges, vt ratione impotentiæ diſſoluatur matrimonium, n.16.

An eo coniuge repudiato frigido ducente poſtea vxorem, cenſendi ſint conſanguinei, qui iurarunt, rei periurij, n.17.

Qualiter cenſeantur periuri tunc coniuges, n.18.

An hoc periurium concludatur ex ſolo ſecundo matrimonio frigidi, an potius ex copula coniugali vel fornicaria, n.19.

An coniux petens ob impotentiam diſſolutionem matrimonij teneatur ſpeciem impotentiæ aut eius cauſam allegare? Et remiſſiue, qualiter ſit tunc reſtaurandum prius matrim. ſi inueniatur coniux ille potens, & an iudex teneatur impotentiæ ſpeciem & cauſam exprimere in ſententia, & ſi tunc ſuccumbat coniux, an poſſit ſpeciem impotentiæ allegare, an potius ſententia illa in rem iudicatam tranſeat, n.20.

An in ſenibus ſit hoc triennium expectandū, ac tēpus arbitrarium, n.21.

Satisfit argumentis, & cōciliantur c.1. & c.Laudabilem, de frig. n.22.

1 DISPVTATIONI huic anſam dubitandi præbet contradictio maxima, quæ videtur eſſe inter textus *c.1. & c.Laudabilem, de frigid. & malef.* nam *c.1. ſtatim in princ.* decernitur, vito poſt menſem, aut trimeſtre, aut annum ab initio matrim. fatenti propriam frigiditatem, vxoreq; eandem affirmanti, ſi ea per verum iudicium probari valeat, diſſolui poſſe matrim. At *c. Laudabilem, eod. t.* deciditur, vbi clarè non conſtet de frigiditate, expectandum eſſe triennium experientiæ. Contradicunt ergo ſibi hi textus, cum in priori minus triennio petatur, in poſteriori autem triennium. Atque alia decernuntur *d.c.1.* quæ videntur contraria deciſioni *d.c. Laudabilem*: de quibus eſt habendus ſermo diſp. ſeq. Secundò, quia *eo c.1.* culpæ tribuitur vxori ſerotina reclamatio, quod poſt annum reclamarit allegans viri frigiditatem, atque ideo eius petitio nō auditur. Cum tamen *d.c. Laudabilem*, ea reclamatio cenſeatur præmatura, & ob id reiiciatur, triennium enim experientiæ quod reclamationē præcedere debet, nondum tranſiit.

2 Apparens horum textuum contradictio reddit difficillimum intellectum textus *c.1. de frigid. & malef.* & circa illum valde laborant expoſitores, atque ita intricatè loquuntur, vt potius illum confundant, quam aperiant, vt animaduertit *ibi Abbas n.5.* Et ideo aliquibus Doctoribus placet *id c.1.* vim textus minimè habere. Quod non ſit ex aliquo Pontifice aut concilio generali deſumptum, ſed ex *Brocardicis l.10.* Et ita videtur ſentire *ibi Gloſſ. verb. Tacuit*, dicens non tenere quod ibi deciditur in coniuge tacente per annum vel dimidium: quamuis non explicet num cauſa ſit quod id cap. ſit correctum, an potius quod vim textus non habeat. Et tenent expreſſe *Alanus, Laurentius, & Vincentius* (vt eos refert *ibi Henricus in fine.*) Alij verò quāuis admittant eſſe texrum; dicunt tamen eſſe correctum per *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* ſic *Turrecrem. c. Si quis acceperit, n. vn. 33. q.1.* At dicendum eſt *id c.1.* habere vim textus, nec de hoc eſſe dubitandum. Cum Greg. IX. decretalium compilator inter Pontificia decreta id collocarit. Quod tenent *Hoſtienſ. eo c.1. n.1. Ioan. Andr. in fin. Anchar. n.12. Petrus, Goffredus, Abbas antiquus*, quos refert & ſequitur *Henricus ibi fin. Præpoſ. col.2. n.5. ſuper Gloſſ. in verb. Tacuit, Brunellus de ſponſal. concl.28. n.16.* & verius etiam eſt id cap. non eſſe correctum, vt defendit *ibi Alexand. de Neuo n.13.* Quod etiam clarè tenent cæteri expoſitores, qui tanquam non correctum illud explicant, ac conantur conciliare cum *c. Laudabilem, de frigid. & malef.*

3 Claritatis ergo gratia duplex eſt diſtinguendus caſus, in quo diſputandum eſt, an triennium experientiæ neceſſario deſideretur, & vltra illud aliqua alia probatio. Prior eſt, quando vterque coniux fatetur impotentiam. Poſterior, quando alter fatetur altero negante. Et quidem in præſenti diſp. de priori caſu diſcutietur, in ſequenti verò de poſteriori. Eſt ergo difficultas, de neceſſitate expectandi triennij, & alterius probationis, vt diſſoluatur matrim. quando vterque coniux alterius impotentiam fatetur. Quibuſdam placet non eſſe opus triennio experientiæ, ſed tempus quoddam arbitrarium ſufficere, vt vnius menſis, aut trium, aut anni, & iuramentum vtriuſque coniugis, ac ſeptimæ manus propinquorum, vt diſſoluatur matrimonium. Ducuntur, quod *c.1. de frigid.* in hoc euentu nō petitū eſt triennium, ſed poſt dimidium habitationis annum conceditur ſeparatio. Secundò ex *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* id probari videtur. Nam in priori parte loquens quando ſolus alter coniux fatetur impotentiam, poſtulat triennium experientiæ: at in poſteriori loquens quando vterque fatetur, eius triennij non meminit. Nec clauſula triennium continens, in principio poſita, limitans priorem caſum, extendi debet ad poſteriorem. Vbi enim fit diuiſio per paragraphum vel verſiculum, clauſula poſita in vno paragrapho vel verſiculo, non refertur ad alium paragraphum vel verſiculum: iuxta doctrinam *gloſæ, c. vnic. verb. Sic ſcilicet, de poſtul. prælat. in 6.* quam notabilem dicit *Alex. de Neuo d.c. Laudabilem, n.9. & rubrica de ſponſal. n.3.* & in hoc poſteriori loco limitat, niſi eſſet adiectum verbum, Vt præfertur, vel in præmiſſis. Ad *d.c. Laudabilem* ponuntur diuerſi ac ſeparati verſiculi in vtroque caſu. Nam prior continetur *in verſ. Nos vero*, poſterior autem *in verſ. Si autem.* Tertiò, quia licet experientia triennij concedatur, quando frigiditas probari nequit euidentibus ſignis, at hæc ratio non vendicat ſibi locum, quando vterque fatetur impedimentum, ſicut quando alter ſolus. Quod in priori caſu ſit violenta præſumptio: & quia poſſet eſſe colluſio aliqua, accedit ſeptima manus propinquorum iurantium veriſimile ipſis eſſe, coniuges verum dicere. Quartò, quia textus *d.c. Laudabilem*, loquens in poſteriori caſu, nempe, quando vterque fatetur, incipit per particulam aduerſatiuam, *Si autem*: quæ cùm ponatur abſq; copula, & eam naturam habet vt aduerſetur in iure, & in facto: ita vt diuerſum caſum & diuerſum ius importet, vt aduertunt *Bartolus l. Patris & filij, n.1. ff. de vulgari, & ibi Iaſon num.6.* dicens eſſe omnium. Cùm ergo in priori caſu, quando alter negat iuſtum iudicium, vt matrim. diſſoluatur, ſit lapſus triennij cum iuramento coniugum, & ſeptimæ manus propinquorum: & in poſteriori hæc etiam iuramenta petantur *eod. c. Laudabilem*, non dicendum eſt tunc peti etiam triennium. Quia iam diuerſus caſus, ſed non diuerſum eſſet ius. Tandem, quia nullus negare poteſt minorem probationem deſiderari quando vterque fatetur impedimentum, quàm vbi alter ſolus. Et nulla alia differentia poteſt aſſignari, quam circa triennij neceſſitatem. Nam iuramenta coniugum & propinquorum in vtroque caſu petuntur. Et ideo huius ſent. ſunt *Gloſſa c.1. verb. Per verum, & verb. Probari, de frigid. & malef. & ibi Innocent. n.1. verb. Per verum. Abbas antiquus n.3. Hoſtienſ. n.1. verb. Per menſem, Ioan. Andr. n.2. & 5. Ancharan. n.10. Idem Innocent. d.c. Laudabilem. ſtatim in princ. & ibi Hoſtienſ. n.2. Ioan. Andr. n.3. Anton. n.6. Anchar. n. vlt.* limitans quando mulier per aſpectum reperitur virgo, *Præpoſit. n.3. Alex. de Neuo d.c. 1. n.7. verſ. Sed tu dic, & ibi Henric. n.2. Idem Hoſtienſ. c. fin. n.1. verb. Cognoſcendi alias, de frigid. & malef. & ſumma, eod. tit. §. Qualiter & quando, n.13. Albericus in ſuo dictionario lit. D. verb. Diuortium, paulo poſt princ. Aſtenſis 2.p. ſum. l.8. t.37. a.1. paulo poſt princ. Montaluus l.6. verb. Frio, t.8 p.4. Angelus verb. Matrimonium, 3. impedim. 16. n.10. Supplementum Piſanæ verb. Diuortium, n.2. & ibi Roſella n 1. Sylueſter q.18. n.21. Maſcardus de probat. concl. 889. n.7. & 8.* Et idem videtur tenere *Anton. Cucus lib.5. inſtitutionum maiorum, tit.12. num. 264.* vbi ait impotentiæ probationem ſumi ex vtriuſque coniugis confeſſione iurata, cum iuramento ſeptimæ manus propinquorum: & dandam licentiam petenti hanc diſſolutionem, migrandi ad alias nuptias. Et fauet *Enriquez lib.12. de matrim. c.7. num.1. fine*, vbi generaliter tradit committi arbitrio iudicis, vt inſpectis coniugum qualitatibus, & præteritæ cohabitationis tempore, concedat minus tempus triennio ad impotentiæ probationem, præterquam in maleficio. Sed *idemmet Alexander de Neuo eo c.1. n.9. verſ. In gloſſa 1.* remittit ſe circa hanc quæſtionem ad *d.c. Laudabilem*, vbi *num. 8. fine* dicit ante factum tenendam eſſe opinio-

opinionem contrariam: at post factum non esse recedendum ab hac, quæ communis est. Et statim *eod. nu.* sic vtraque conciliat, aut vterque coniux stat contra matrimonium, illud dissolui desiderans, ac eius separationem petens, & tunc illi confessioni non est credendum, *c. Super eo, de eo qui cognouit consanguin.* aut alter stat pro matrimonio, alter vero contra illud: & tunc creditur confessioni illius, qui stat pro matrimonio: & poterit dissolui ante triennium accedente iuramento septimæ manus propinquorum. Similiter *idem Anton. d. c. Laudabilem, nu. 15. & ibi Præpos fine*, diuerso modo loquuntur, volentes vtramque sententiam ad concordiam redigere hoc modo, vt hæc opinio vera sit, quando vterque coniux fatetur impotentiam: secus si tantum fateatur nondum esse consummatum matrim. neget tamen alter se impotentem.

4 Temperant plerique ex his Doctoribus hanc sententiam, quando adest plena pubertas in coniugibus, nempe, si vir expleuerit octodecim annos, & femina quatuordecim. Si enim nondum plene puberes sint, semper plena pubertas expectanda est: atque ea adepta tempus erit arbitrarium: nec erit necesse expectare triennium. Quippe (vt probaui disp. 104. nu. 18.) numquam ratione impotentiæ non constantis per signa euidentissima potest separari matrim. vsque ad plenam pubertatem: vbi multos Doctores retuli. Atque ita *Hostiens. c. Laudabilem, paulo post princ. de frigid. & malef. & ibi Ioan. Andr. n. 3.* aiunt in puero minori quindecim annis semper esse expectãdum triennium: nec posse id tempus breuiari: eo quod eo non transacto nondum aduenerit plena pubertas: quod si sit sexdecim annorum, expectandum biennium; si annorum septemdecim, vnicum annum: si vero octodecim annorum, mensem vel duos, vel minus arbitrarie. Sed de hac re, an triennium incipiat, ac concedendum sit à plena pubertate, dicemus disp. 110. à n. 8.

5 At multo verius est, quamuis vterque coniux fateatur impotentiam, vbi ea non est certa, desiderari semper triennium experientiæ concessum, *c. Laudabilem, de frigid. & malefic.* ad experiendum an impotentia sit vera ac perpetua. Ducor, quod *ea c. Laudabilem*, petatur hoc triennium experientiæ quando non constat de viri frigiditate. At ex eo quod vterque coniux fateatur impotentiam, non vere constat de frigiditate. Sæpe enim dubitatur, an sit naturalis & perpetua, an accidentalis, & temporanea. Ergo expectari debet triennium, vt ex temporis cursu appareat veritas. Et confirmatur, quia ibi datur triennium, vbi vera frigiditatis probatio haberi nequit, at ex vtriusque coniugis confessione non habetur vera probatio contra matrim. *c. Super eo, de eo qui cognou. consanguineam.* Nec iuramentum propinquorum supplet illum defectum: eo quod illi de sola credulitate iurant. Sed dices *d. c. Laudabilem, in princ.* vbi id triennium exigitur, loqui quando alter solus coniux fatetur impotentiam: ac proinde in posteriori eius parte, in qua textus agit quando vterque fatetur, nulla triennij mentio facta est, sed solius iuramenti coniugum, ac septimæ manus propinquorum. At aduersus hanc euasionem probatur id triennium concernere totam literam. Quia tota eius textus decisio eo pertinet, vt Pontifex declaret quantum temporis spatium indulgendum sit coniugibus, ad veritatem frigiditatis dubiæ comperiendam, vt constat ex quæstione Pontifici proposita initio textus, ibi: *Quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis?* Cui consultationi absolutè respondet Pontifex his verbis: *Nos vero in præsenti consultatione sentimus, vt à tempore celebrati coniugij, si frigiditas prius probari non possit, cohabitent per triennium.* Quæ propositio cum indefinita sit, ac doctrinam contineat, & à lege sit prolata: æquipollet vniuersali, iuxta doctrinam *glossæ c. Vt circa, in princip. verb. Aliorum, de elect. in 6.* communiter ab omnibus receptæ: eo vel maxime, quod ab hac regula solum casum, quo frigiditas probari non posset, excipiat textus *d. cap. Laudabilem*, non explicans quem probationis modum. Et *Gloss. ibi verb. Prius*, & communiter DD. intelligunt quando ante triennium non potest manifeste probari: & postea Pontifex quasi satisfaciens tacitæ quæstioni, quæ poterat vlterius proponi, num illa triennij experientia sat sit ad dissoluendũ matrim. & nulla alia probatio desideretur, vel qualis, descendit ad casus speciales: & in hoc duplicẽ casum distinguit. Prior est, quãdo alter negat altero fatente impedimentũ: & tunc iustũ iudicium desiderari ait. Posterior, quando vterque fatetur: & tunc iuramentum coniugum & septimæ manus propinquorum exigi decidit. Quare diuisio casuũ non cadat super triennium expectandum: sed illud absolute & indefinite decisum est semper expectandum, vbi prius impotentia constare non potest. Cadit ergo diuisio super aliud probationis genus, quale futurũ sit vltra triennium. Et confirmatur, quia textus posita generali regula de triennio expectando, quando descendit ad decidẽdum an aliud probationis genus necessarium sit, ac vult prædictos duos casus distinguere, sic incipit: *Quo elapso si nec tunc cohabitare voluerint.* Quare in decisione duplicis casus quem statim distinguit, procedit illo suppositio præmisso, nimirum, quo triennio elapso. Tandem, quia hac in re potius inclinandum est, vt probationes exuberent, quam vt in aliquo deficiant (vt probaui disp. præc. n. 1.) Ergo potius amplectendum est, desiderari vt impotentia illa triennii experientia comprobetur. Et ideo hanc sentent. sustinent ex Theologis *D. Th. 4. d. 34. in fine, in expositione lit. Magistri, vers. Septima manu, & ibi Palud. q. 2. a. 3 concl. 3. n. 18. Supplementum Gabr. q. vn. a. 2. propos. 2. Celaia q. 1. post 2. concl. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. ad fin. Ledesma 2 p. ea q. 60. a. 1. col. 3. vers. Sed quares*, quamuis enim proponat quæstionem sic: an coniuge altero fatente impotentiam, sit necessarium triennium, nil de altero explicans: at manifeste loquitur quando alter non negat: ait enim opinionẽ Abbatis contra Innocentium esse tenendam, ac hodie esse communiorem, vt desideretur triennium. At hæc est opinio Abbatis, vt statim eum referemus: & contraria relata n. 3. est Innocentii: vt ibi eum retulimus. *Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 8. a. 1 dub. 4. Graffis 1. p. decisionum, lib. 2. c. 85. n. 24.* Et videntur clare hoc supponere *Durand. 4. d. 33. q. 2 n. 7. & ibi Ricard. a. 2. q. 1. corpore*, vbi aiunt probari, impotẽtiam præsumptiue per triennii cohabitationem: & tunc si vterq; fatetur impedimentum: debent iurare cum septima manu propinquorum. Eiusdem sent. videntur *Victoria summa*, vbi de matrim, *n. 283. Petr. de Soto de matrim. lect 5. pag. 2. vers. His autem proximum. Sotus 4. d. 34 q. vn a 2. col. 3. concl. 2. Barth à Ledes. de matrim. dub. 48 concl. 6. Lud Lopez 2. p instructorii*, vbi de matrim. *c. 52. col. 2. Cañedo summa sacramentorum*, vbi de matrim. *c. 5 n. 32.* indistinctè enim docent, vbi impotentia non constat, exigi triennium. Et ex Iurisperitis tenent hanc sent. *Gloss. c. Si quis acceperit, verb. Tempore, 33. q. 1 & d. c. Laudabilem, verb. Vterque. Abbas c. 1. n. 5. & 6. & c. Laudabilem, in fine, & cap. fin. n. 4. de frigid. & malef. Cardin Florentinus, & Zochus*, quos refert & sequitur *Præpos it. d. c. Laudabilem, nu. 4. fine, & dict. cap. fin. n. 3. Ioannes de Friburgo in summa confessorum, lib. 4. t. 16. q. 16. Monaldus summa, tract. de matrim.* vbi de impotentia coeundi, *tit. de impossibilitate coeundi & quot sunt eius species. Brunellus de sponsalibus, conclus. 28. n. 16 Lex regia 6. tit 8. p. 4. in fine: & ibi Gregor. Lopez fine. Turrecr. c. Si quis acceperit n. vnic. 33. q. 1. Franciscus Marcus decisione parlamenti Delphinal. 677. n. 2. Gaeta c. Ad limina, 30 q. 1. §. 4 q 221. num. 522. Hugolin. de matrim. cap. 19. num. 1.* & hanc sententiam dicit videri veriorem, licet cogitandum relinquat *Mascardus de probationibus, in conclus. 816. num. 8.* Et videtur expresse tenere *alter Cardinalis cap. 1. num. 1. vers. Præmitto pro intellectu, de frigid. & malef.* vbi eum textum significantem in primo casu ibi proposito, nempe, quando vterque fatetur impedimentum, non exigi triennium, modo probetur per verum iudicium impotentia, explicat, quando euidenter de illa constat: & ita extra hunc casum etiam vtroque fatente videtur sentire exigi triennium. Eiusdem sententiæ videtur *Nauarr. libr. 4. consil. in vtraque edit. tit.*

*tit.de frigid.toto consilio*1. vbi agens de quodam matrimonio dissoluto ante triennii habitationem, ait sententiam fuisse iniustam: & ita redeundum ad id matrim. cohabitandumque donec triennium absoluatur. & tenet *Fulgius Pacianus de probat.l.2.c.2.n.*24. & videtur tenere *Costanus de sponsalibus, tit.de his qui contrahere nuptias possunt,n.*66. vbi ait post triennii cohabitationem sat esse iuramentum vtriusque coniugis, & septimæ manus propinquorum: & ita videtur sentire hæc non sat esse ante triennium. Denique eiusdem sententiæ videntur *Speculator t. de frigidis,§.vnico,n.*3. *Ioan.Andr.tractatu de matrim.n.*16. *Caualcanus 2.p.decis.*18.*nu.*7. *Petrus Greg.syntagmate iuris,l.*9.*c.* 12.*n.*6. vbi indistinctè docent expectandum triennium, quando non constat frigiditas.

6 Et quamuis vtroque coniuge fatente impedimẽtum, ac triennio lapso, sanum consilium sit facere coniuges inspici: at id non est necessarium. Quod *c.Laudabilem*, in vltimo casu, vbi est sermo de hoc, *de frigid.& malef.* id non petatur. Deinde ne viduis denegetur hoc remedium, vtpote quæ per aspectum probare nequeunt matrimonium non esse consummatum. Nec obstat *cap.fin.de frigid.* vbi refert ac ponderat Pontifex mulierem fatentem vna cum viro impotentiam, ac lapsis octo cohabitationis annis fuisse inspectam, quia id ad abundantiorem cautelam effectum est. Et ita sentiunt *Abb.dict.c.fi.n.*10.*& ibi Cardin.nu.*2.*Præpos.it.nu.*3 *in glossa pen. Alexand.de Neuo n.*15. *Brunel.de sponsal.concl.*28.*n.*24. Et quamuis hi Auctores loquantur in maleficio, de quo est sermo *eo c.fin.* At fortior ratio militat in impedimento naturali frigiditatis aut arctitudinis. Tum quia difficilius cognoscitur impotentia ex maleficio consurgens. Tum etiam quia in maleficio textus *eod.c.fin.* posuit hanc inspectionem: atque ita vrgentior erat dubitandi ratio, quam in impedimento naturali, in quo nullus textus eius inspectionis meminit, quando vterque fatetur impedimentum, & militat eadem ratio, ne viduis desit hoc remedium. Et ideo loquens de impedimento naturali tenent *Alex. de Neuo d.c. Laudabilem n.*17 *in casu* 5. *Costanus de sponsal.tit.de his qui nuptias contrahere possunt,n.*66.

7 Desideratur tamen vltra triennium illud, & iuramentum vtriusque coniugis fatentis impedimentum, vt septima manus propinquorum iuret, vel vicinorum bonæ famæ, si propinqui defuerint. Quia textus *c.Laudabilem,in fine,de frigid.& malef.* id petit, & (vt n.5. probaui) totus ille textus loquitur transacto experientiæ triennio. Deinde quia id iuramentum iure petitur, eo quod posset esse collusio inter coniuges: & vt cautiori diligentia adhibita dissolutio matrimonij fiat. Quæ res maximi momenti est. At hæc collusio æque habere locũ potest, quando transactum est triennium. Et huius sententiæ sunt ex Theologis *D.Th.*4.*d.*34.*in fine, in expositione literæ, vers.Septima manu,& ibi Scotus q.vn.col pen. Palud.q.*2.*art.*3.*concl.*3.*n.*18. *Supplem.Gabr.q.vn.a.*2.*propos.*2. *Celaia q.*1.*post* 2.*concl.D.Anton.*3. *p.t.*1.*c.*12.§.3.*ad fin. Angles floribus* 1.*p.* vbi de matrim. *q.*8.*a.* 1.*dub.*4. Et ex Iurisperitis *gloss.c.final.in fine,& c.Laudabilem, verb.Vterque,de frigid.& malef. Goffred.summa,eod.t.nu.*8. *Anton.c.*1.*n.*2.*vers.Et per hanc decretalem,eodem tit, Abbas d.c. Laudabilem,in fine. Monaldus summa*, vbi de matrim.*tit de impossibilitate coeundi, & quot sunt eius species Turrecr.*33.*q.*1 *in sum. art.*1.*n.*9. *Rosella verb.Diuortium,n.*4.*& ibi Supplementum Pisanæ,n.*4.*fin. Sylvest.q.*20.*n.*23.*fin Nauar.l.*4.*consil. in vtraque edit.tit.de frigid.consil.*1.*n* 3. *Lexreg.*6.*t.*8 *p.*4.*& ibi Greg.Lopez fine. Costanus de sponsalibus,tit.de his qui nuptias contrahere possunt,nu.*66. *Mascardus de probationibus, conclus.*816.*nu.*8. *Fulgius Pacianus l.*2.*de probat.c.*2.*n.*24. *Hugolinus de matrim c.*19. *n.*1. Eiusdem sent. sunt alij, qui etsi non explicent quando transactum est triennium, at dicunt semper triennium expectandum, quando non constat euidenter de impotentia. Hi sunt *Innoc d.c.Laudabilem,n.vn.paulo post medium, verb.Per iustum,& ibi Ioan.Andr.n.*9 *Idem Ioan.Andr c.Fraternitatis,n.*7.*eod tit.& ibi Host.n.*2. *Anchar.n.*6.*notab.*8. *Archid. c.Requisisti,n.*6.*vers.Et nota,*33.*q.*1.*& ibi Bellam.in fin. Brunellus de sponsal.concl.*28.*n.*24. Quod si opponas *Glossam eo cap. Fraternitatis,verb.Matronas*, vbi in arctitudinis impedimento videtur sentire non esse necessarium hoc iuramẽtum: disp.præced.n.3. illam explicui: & ibi n.7. etiam in arctitudine probaui id iuramentum desiderari, quando non est omnino euidens.

Quare minus bene *Glossa c.Requisisti,verb.Septima manu,* 8
33.*q.*1. ait quando mulier per aspectum reperitur virgo, non esse opus iuramento septimæ manus propinquorũ, sed verum iudicium esse per matronarum & ipsorũ coniugum iuramentum. Idẽ tenet *Fulvius Pacianus de probationibus,l.*2.*c.*2.*n.*29. Quam eandem partem videntur sustinere *Sotus* 4.*d.*34.*q.vn ar.*2.*col.*4.*vers.Rogas autem. Ledesma* 2.*p.*4.*q.*60.*a.*1.*col.*2.*vers.Sed vlterius dubitatur*, vbi clarè tunc solum videntur petere iuramentum propinquorũ, quando mulier est corrupta, ac proinde minimè potest ex aspectu constare matrim. non esse consummatum. At expresse tenent contrarium Doctores, quos n.præced. allegaui, asserentes semper hoc iuramentum desiderari, quãdo impotentia non est euidens: quod hic cõtingit. Nam sæpe oculi ac manus obstetricum falluntur: eo vel maxime quod feminæ multis fraudibus vtantur, quibus virgines appareant. Præterea valent coniuges collusione vti, & reuera non dedisse operam carnali copulæ: & licet matronæ per aspectum testificari possint mulierem esse virginem, at non possunt affirmare bona fide datam esse operam copulæ. Et ideo in propriis terminis sustinent hanc partem *Glossa cap.fin.in fine,de frigidis & malefic.& ibi Hostien.fin.Ioan.Andr fin.Anchar.n.*11.*q.*2. *idem Ioan. Andr.c. Laudabilem,n.*9. *eodem tit.*

Hinc etiam deducitur qualiter sit intelligenda *Glossa* 9
fin c.fin.de frigid.& malefic. vbi cum dixisset non sufficere aspectum matronarum, nisi etiam concurrat iuramentum septimæ manus propinquorum, subdit valere sententiam altero horum omisso. Idem tenet *Astensis 2.part. summa, l.*8.*t.*37.*a.*1.*qu.*2. Si enim intelligant de matronarum aspectu, verum dicunt. Quippe eum non esse necessarium transacto triennio, & vtroque fatente impedimentum, diximus n.6. At omissio iuramẽti septimæ manus propinquorum sententiam redderet irritam. Quod *eo c.fin.in fine*, tradens Pontifex formam dissoluendi matrimonij ratione impotentiæ, ponit tamquam prærequisitum hoc iuramentũ. Et cum sit forma probationis iure præscripta, eius omissio vitiat sentent. Et ita docent *Host. eo c.fin.in fine:& ibi Ioan.And fine, Anchar.n.*11.*q.*2. *Abb n.*10. *Cardin.n.*3. *Præpos.n.*3.*in glossa pen. Alex.de Neuo n.*15. & quãuis hi Doctores loquantur in maleficii impedimento, de quo agit ille textus: at necessario idem dicere debent in frigiditate. Quia *c.Laudabilem,de frigid.& malef.in fine*, similiter petit idem iuramentum agens de matrimonio ratione frigiditatis dissoluendo, vt etiam n.7. probaui.

Quidam dicta temperant, vt non exigatur hoc iura- 10
mentum septimæ manus propinquorum, quoties fama assertionem coniugum adiuuat. Sic *Gloss. c.Requisisti,verb. Septima manu,*33.*q.*1.*& ibi Archid.n.*5 *Bellamera n.*3. Sed merito ab his est recedendum. Quod fama in consanguinitatis impedimento magni momenti sit: at quando petitur dissolutio ratione impotentiæ, modici aut nullius. Sic *Innoc cap.*1.*n.*4.*de frigid.& malefic.& ibi Ioan.Andr.n.*11. *Host.n.*4.*Præpos.n.*8.*vers.Sed quæro quia sæpe.*

Iuramentum autem hoc septimæ manus propinquo- 11
rum sic accipiendum est: vt si vterque cõiux fateatur impedimentum, cuiuslibet coniugis septem consanguinei iurent: vel eis deficientibus septem vicini cuiuslibet: & ita debent esse quatuordecim. Et ita hoc intelligunt *Innoc.c.Laudabilem,statim in princ.de frigid.& malef.& ibi Alex. de Neuo n.*6. *Host.summa.eod.t.*§. *Qualiter & quando,n.*10.*vers. Est autem rectum iudicium:& c.*1.*n.*1.*verb. Per verum iudicium, eod.tit.& ibi Ioan.Andr.nu.*5. *Albericus in suo diction.lit.D.verb. Diuortium.paulo post principium. Astensis 2.p sum.l.*8.*t.*37.*ar.*1. *paulo post principium. Ioan de Friburgo in sum.confess.lit.*4.*t.*16. *q.*16. *Rosella verb.Diuortium,n.*1. *Supplementum Pisanæ ibi,n.*2.

Sylvest.

Sylvest.q 18.*n*.21.*Lex reg.*5 *fin.tit*.8.*p*.4.*Ant.Cucus l*.5.*institut. maiorum,t* 12 *n*.264. Quamuis *idem Ioan.* Andr.*d.c.Laudabilem,n* 4.*verb.Septima manu*.dicat non requiri septem propinquos pro quolibet coniuge. Quando verò alter fatetur & alter negat,quot propinqui debeant iurare, dicemus disp.seq.nu.13. Eliguntur autem propinqui, & eis deficientibus vicini. Quod verisimile sit fore,vt ipsi melius norint res coniugum. Petuntur autem tot ob matrimonij fauorem,& ne facile in eius dissolutione erretur.

12 Quod si tot testes haberi nequeant, sufficient pauciores arbitrio iudicis,vt duo. Argumento ex *c.Presbyter omnibus*,2.*q*.5 ita *Glossa c.Requisisti,verb.Septima manu*,33.*q*.1.& *ibi* Archid.*nu*.6.*Bellam.n*.3.*Turrecr*. citato Hugone *n*.8.*Ioan.* Andr.*c.fin.n*.12.*de frigid.& malefic & ibi Anton n*.8 *fin.* Abb.*n*. 11.*Anchar n*.11.*q*.2.*Alex.de Neuo n*.16.*Brunellus de sponsal.concl*. 28.*n*.24.*fin.Greg.Lop.l*.5.*verb.Siete,t*.8.*p*.4.*Mascard.de probat. concl*.816.*n*.12.*& concl* 889.*nu*.7.*Calletus additionib.ad Fulvium Pacianum,l*.2.*de probat.c*.2 *lit H*. At necessitate hac nō cogente,non est recedendum à numero iure petito. Cùm non sit ius expressum,& res sit valde ardua.Sic *Host.sum.t. de frigid.*§ *Qualiter & quando,nu*.10.*vers. Item licet in accusatione,Ioan.Andr.Anton.Anchar. Præpos.proximè alleg.*

13 Et si desint consanguinei & vicini, debent assumi alij testes bonæ famæ & omni exceptione maiores. Quamuis enim textus *c.Laudabilem,de frigid.& malef*. solum dixerit, deficientibus consanguineis assumendos vicinos,& his deficientibus nil statuerit: at ex mente illius textus hoc colligitur: vult enim,in quantum fieri potest testes alios præter ipsos coniuges adhiberi: & elegit potius consanguineos vel vicinos: quod ipsi res illorum melius norint. Mens ergo textus est,vt his deficientibus, alii adhibeantur,qui notitiam habere possint.Et ita docent *Alb.Magnus* 4.*d*.34.*a*.5.*ad* 2.

14 Sed dubitabis, an sufficiat qualicumque verborum forma iuramentum hoc præstari. Videtur enim necessario præstandum esse,tactis sacrosanctis Euangeliis.Quia *c.Laudabilem,de frigid.& malef*. sic dicitur:*Si autem quod numquam se cognouerint ambo fatentur septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ,si propinqui defuerint,tactis sacrosanctis Euangeliis,vterque iureiurando dicat,quod numquam per carnis copulam vna caro effecti sint*. Quod *c*.2.33.*q*.1. appellatur Tactis sacrosanctis reliquiis. At quando pro iuramenti forma requiritur Euangeliorum tactus, neciuri satisfit, nec valet actus quoad iuris effectus, præstito iuramento absque eo tactu, quamuis iurans suo astringatur iuramento.Vt docet *Gloss c.Vt circa, verb.Corporali,de elect.in* 6. *Et ibi Archid.n*.2.*verb Corporali,Anchar.num*.7.*vers.Item nota quod dicit textus. Dominic ibi* §.*Edicto,n*.2 *Francus in princ.nu*. 9 *Idem Gloss clem*.1.*de hæreticis*.§. *Porro,vers.Tacta,& ibi Cardin eodem* §.*n*.3.*qu*. 1.*Anchar ibi* §.*Sanè,nu*.7.*Imola ead.clem*. *n*.16 *Bonifacius q*.36 *n*.111. *Baldus auth. Sacramenta puberum*, *n*.7 *C.si aduersus vendit*. Ant.*c.Fraternitatu ad finem de testibus & attestat. & ibi Abbas ad finem, Felinus nu.vlt.col.penult.idem Abb.c.Et si Christus n* 10.*de iureur. & c fin.nu*.9 *de iuramento, calumniæ, Alex l*.3.§ *Iunari,n*.3.*ff.de iureur.Sylvest.verb Iuramentum,qu*.1.*fine*, & alii,quos refert & sequitur *Couar.cap. Quamuis pactum*,§.1.*n*.2. Imo nec satis esset præsentem esse textum Euangelij:nisi iurans tangat. Sic *Glossa auth Iusiurandum,quod præstatur, statim in principio, verb. Quatuor,& d. c.Vt circa,verb Corporali* Archid.Dominic.*Felinus,Cardin.q*.6. *Bonifacius proximè allegati. Anchar.clem*.1.§. *Sanè nu*.7.*de hæretic.Præpesit c Laudabilem,num*.5.*notabil* 5 *de frigid.& malef*. Nec sufficeret tangere pede vel cubito, si iurans manus habeat, sed manu tangere debet Quod singula membra suis officijs destinata not.*c.Singula*, *d*.89. Sic *Glossa d.c.Vt circa,verb. Corporali*, Archid. Dominic. *Anchar.Felinus. Bonifacius nunc allegati*. Neque sufficeret Scripturam aliam sacram tangere. Quia specialiter petitur tactus libri Euangeliorum, quod illis specialis honos exhibeatur, ac magis formidetur periurium illis tactis.Sic *Gloss.clem*.1.*de hæretic* §. *Porro,verb.Tacta,in fine.Et ibi* Anchar §.*Sanè,nu*.7 *Bonifacius ea clem q*.37.*n*.114. *Abb. c.Et si Christus,n*.10.*de iureur.*

Idem Anchar *d.c.Vt circa,n*.7. *& ibi Francus in princ.n*.9. *Felinus, Alex.Couar proximè allegati*. Quod intelligitur, nisi cōsuetudo oppositum præscripsisset. Vt docent *Abb.eo c.Et si Christus,n*.10.*& c.Fraternitatis ad fin de test.& attest.Alexan. proxime allegatus*. Verum oporteret vt cōsuetudo illa specialiter præscripsisset, sufficere tactum cuiusliber sacri libri, perito Euangeliorum tactu. Vt docent *Gloss clem*.1. *de hæret* §.*Porro, verb.Tacta in fin Imola ibi n*.16.*Bonif n*.114. *Anchar.d.c.Vt circa,n*.7.*Sylu.verb Iuramentum*, 1.*q* 1.*fi*. Bene tamen verum est in dubio præsumi eum tactum, vbi in notarij actus solius iuramenti mentio fit: ac proinde incumbere onus probandi parti eum tactum neganti. Et hocita præsumitur ob auctoritatem iudicis, & notarij, ac taciturnitatis partis non opponentis. Sic *Ant.c. Fraternitatis,ad fin.de test. & attest & ibi* Abb *fine*. Felin.*ad fin. vers. Et si diceretur, Couar.c.Quamuis pactū*,1.*p*.§.1.*n*.2.vbi & alios refert. Et tandem in propriis terminis desiderari in hoc casu iuramentum præstari,tactis Euangeliis,nec alias valere probationem,sustinent *Abb.c.Laudabilem,n*.3.*de frigid. & malef.& ibi Alex.de Neuo,n*.4. Et tangenda esse Euangelia in hoc casu docet etiam *Ant.ibi n*.7.quamuis subticeat an aliter facta probatio valeat. Cæterum dicendum est, id non esse necessariū. Quia quamuis hic dicta vera sint attento iuris scripti rigore, at consuetudine præscriptum est id iuramentum super cruce præstari: quamuis Euangelii tactus iure petatur,vt docet *Couar.c.Quamuis pactum*, 1.*p*.§.1.*n*.2.*ad fin*.

Diuersimode verò præstari debet id iuramentum ab 15
ipsis cōiugibus & à propinquis. Nam coniuges iuramentum de certa scientia emittere debent: nempe, vir iurare debet se bona fide & absque dolo studiosam operam copulæ dedisse, nec potuisse consummare: mulier autem per eam non stetisse, nec se fraude aliqua vsam esse. At consanguinei de sola credulitate iurare debent,nimirum sibi esse verisimile coniuges verum dicere. Et ratio diuersitatis est, quia ipsis coniugibus constare valet se non potuisse consummare,secus de consanguineis. Et ita docent vniuersi Theologi cum *D.Th*.4.*d*.34. *in fine,in expositione literæ*, & vniuersi iuris Pontificij professores cum *Gloss.c.Laudabilem,verb.Vterque,de frigid.& malef*.

Nec credo sufficere, vt ratione impotentiæ dissolua- 16
tur matrim. confessione coniugum dicentium transacto triennio se non potuisse consummare matrim. Quamuis enim *c. Laudabilem, de frigid.& malef.vers.Si autem,& c*.2.33. *q*.1.videatur textus contentus esse ea impotentiæ probatione cognoscendæ vxoris lapso experientiæ triennio: tantum enim petit vt coniuges iurent se non effectos esse vnam carnem:at bene inspectus vterque textus est potius pro nobis. Nam in vtroq; textu statim subditur,viro aliā vxorem ducente vtrumq; cōiugem reum periurii haberi, ac cogendum ad priora connubia redire.Ergo allegata est omnimoda impotentia, & iuxta hoc iuramentum non debet esse solius impotentiæ coeundi cū hac, sed coeundi cum hac & cum quacumque alia. Alias si vir solū prius iurasset,male periurii argueretur in textu ex matrim. contracto cum alia.Quia id matrim.non arguit eum potentē fuisse ad priorē vxorem. Deinde,quia id *c.Laudabilem* loquitur expresse de frigiditate viri probandā:vt constat ex initio textus. At frigiditas non probatur ex impotentia coeundi cum speciali persona,potest enim id ex maleficio prouenire,vel ex impotentia respectiua.Quare existimo vt ratione impotentiæ dissoluatur omnino matrim. denegata facultate imporēti alterius matrimonij ineundi, debere virum iurare se non posse coire cum ea femina, nec cum aliqua alia, ac proinde esse simpliciter impotentem. Quod etiā constat ex *c.1.de frigid & malef* ibi, *Et nunc primum dixisti te esse frigida naturæ,ita vt non potuisses coire cum illa, neque cum aliqua alia*.Sed dices id non posse constare viro:eo quod forte cū nulla alia expertus sit.Resp quāuis vir id non exprimat, satis esse ea allegare ex quibus id apertè colligatur. Quod apertè docent *Host.eo c.1.nu*.1.*verb. Non potuisses, & ibi Ioan. Andr.n*.3.*eod. verbo*. nam explican-

tes ea verba textus, vbi vir fatetur se cum nulla coire posse, aiunt: *Quia non moueris ad coitum, nec stimulos carnis sentis, nec per medicum iuuari potes.* Et *idemmet Hostiens. eo n. 1. verb. Verum iudicium, & ibi Ioan. And. n. 5.* explicantes quod sit hoc verum iudicium, dicunt: *Iurabunt coniuges quod totis viribus & ingenio operam dederunt carnali copulæ, vir perficiendo, & mulier patiendo, nec se subtrahendo, sed amplexando, & modis omnibus alliciendo: & iurabit maritus se naturaliter frigidum, nec motum carnalem sentire potuisse: & mulier idem.* Idem sentiũt Ant *c. Fraternitatis, n. 5 de frigid. & malef. & ibi Præpos. 2.* vbi hæc aiunt: *Nota practicã articulandi & probandi inhabilitatem ad separationẽ matrimonii. Quia articulus debet concludere indefinite inhabilem coniugem quoad omnes, & quoad omne tempus, ita quod non posit esse coniux omni tempore.* Et *idem Anton. c. fin. eod. tit. n. 2. notabil. 1. & ibi Præpos. n. 1. vers. Et nota quod in libello,* sic dicunt, *Nota practicam libelli in causa matrimonij, quando mulier petit diuortium propter impotentiam viri. Non enim sufficit concludere quod cognita non sit, nisi concludat quod non habet potentiam coeundi.* Et *Speculator titul. de frigidis & malef §. vn. n. 1.* ponens formam libelli in quo vxor debet petere matrim. dissolui ob viri frigiditatẽ, sic ait, *Vir sic frigidus & ligatus est, quod non habet potentiam coeundi, nec potest ea peragere, propter quæ illum accepi: licet per triennium continuum operam fidelem dederimus operi coniugali.* Et statim *n. 2.* proponens formam libelli, in quo vir petit dissolui coniugium ob arctitudinem absolutam vel respectiuam mulieris, sic ait: *Eam cognoscere non potui. Cum non sit apta ad viriles complexus: vel quia adeo arcta est, quod nulli potest carnaliter commisceri: vel quia cum sim homo maximæ carnositatis, vel magnum habeo instrumentum, numquam à me potuit cognosci.* Et tandem *Albericus in suo dictionario, litera D. verb. Diuortium, paulo post princip. &* Astens. *2. p summæ, l. 8. t. 37. art. 1. paulo post princ.* dicunt virum iuraturum se nõ posse mulierem cognoscere: vxorem autem se numquam percepisse potuisse virum ad coitum moueri. Et addit *Astensis* virum quoque iuraturum se non posse cognoscere aliquam mulierem, nec moueri ad voluntatem coeundi.

17 Ex dictis deducitur primò, si postea vir ille inueniatur non frigidus, consanguineos minime censendos periurii reos. Quod non de certa scientia, sed de credulitate iurent: ac proinde licet postea constet falsitas frigiditatis, non inde conuincitur ipsos minime credidisse coniugum iuramentum fatentium impotentiam verum esse. Quare etsi textus in *c. Laudabilem, de frigid. & malef. & c. 2. in fine, 33. q. 1.* indefinite decidant eos, qui iurarant, reos periurii esse: at intelliguntur de ipsis solis coniugibus. Quippe ratio tradita cogit sic textus eos intelligere. Et ita docent *Glossa eo c. 2. verb. Hi qui, & d. c. Laudabilem, verb. Hi qui, & ibi Innoc. fin. Hostien. fin. Ioan. Andr. n. 10. Ant. fin. Alex. de Neuo n. 13. Præpos. n. 7. glossa penult. Turrec. c. Requisisti, n. 8 33. q. 1.*

18 Secundò deducitur, quo pacto verificetur ipsos coniuges periurii reos esse, si reputatus frigidus aliud ineat matrimonium: vt expresse deciditur *c. Laudabilem, de frigid. & malef. & c. 2. in fin. 33. qu. 1.* Videtur enim eos periurii argui non posse. Quod in illis textibus solum petatur vt iurent se non potuisse consummare matrim. At quamuis postea vir aliud consummet, non ideo sunt periuri. Quia potuit esse impotentia respectiua, vt ex maleficio, & sic non erat impotens ad aliam maritus ille. Secundo, quia coniuges non possunt affirmare ex certa scientia frigiditatem: ea enim etiam peritissimos medicos sæpe latet. Si ergo de credulitate sola iurant, excusabuntur à periurio, instar consanguineorum iurantium, quos hac sola ratione numero præcedenti excusauimus. Et confirmatur, quia esto vir periurii reus argui possit: at non apparet qualiter vxor eius criminis rea sit. Cum ipsa nec iurarit, nec iurare potuerit absolutam viri impotentiam, sed tantum non potuisse secum consummare. Aliqui hos textus ita intelligunt, vt coniuges illi periuri habeantur, non quod re vera rei periurii arguantur: sed sensus est, eorum testimonium ita pro nihilo computetur, ac si vere periuri essent. Ita *D. Thom. 4. d. 34. in fine, in expositione lit. vers. Periurij, & ibi D. Bonauent. in principio in expositione literæ, nu. 6.* Sed neuter explicat an hoc ita intelligendum sit de consanguineis, an de ipsis coniugibus. Et quidem *Turrecr. cap. Requisisti, nu. 8. 33. q. 1.* intelligit eos loqui de consanguineis. Et tunc solutio est in se vera: sed non est ad rem. Nam textus illi decidentes eos, qui iurarant esse periurii reos, non de consanguineis, sed de ipsis coniugibus loquuntur (vt num. præcedenti probaui.) Nec etiam exhaurit difficultatem. Quia adhuc de ipsis coniugibus vrgent argumenta proposita. Si vero solutio intelligatur de ipsis coniugibus, nescio qualiter stare possit. Nam vterque textus decidit pœnitentiam iniungendam esse iis, qui iurauerant, nempe, vtrique coniugi. Ergo fuit vterque in vera periurii culpa. Quippe alias iniustè plecteretur, & ita *Glossa eo c. 2. verb. Periurij, 33. q. 1. & ibi Turrecr.* dicunt vtrumque veram culpam admisisse. Quare quamuis magni faciam auctoritatem D. Thomæ, solutionem hanc non approbo. Alij intelligunt mulierem esse periurii ream & pœnitentiam illi iniungendam, quando contra conscientiam iurat, & hoc in confessione sacramentali fatetur. Ita *Host. d c. Laudabilem, in fine, & ibi Ioannes Andreas in fine, Alexand. de Neuo n. 13. Præpos. n. 7. in glossa penult.* Sed minus placet hæc solutio. Quod textus illi æquè vtrumque coniugem periurii reum decernant, & vtrique pœnitentiam iniungendam: nec cum confessore loquantur, sed cum iudice. Præterea adhuc argumẽta militant in viro. Solutio ergo legitima constat ex dictis nu. 16. Quia (vt ibi probaui) coniuges non solum iurant id matrim. se non potuisse consummare, sed virum non valere coire, eo quod nullo modo ad coitum moueatur: quod certo nosse possunt: ac proinde de certa scientia iurant, & merito postea cognita potentia viri, rei periurii arguuntur. Estque hæc præsumptio iuris & de iure, contra quam nulla admittitur probatio, vt censeatur ex odio ac mala fide negatam esse potentiam ad coitum, ad dissoluendum prius matrimonium: eo ipso quod coniux reputatus frigidus aliud iniit, vt bene docet *Glossa eo c. 2. verb. Patet.* Et constat ex vtroque textu: nam huic præsumptioni innitens decernit vtrique coniugi pœnitentiam imponendam tamquam periuro.

19 Non tamen intelligas periurium hoc concludi ex solo frigidi reputati transitu ad aliud matrimonium: sed concluditur ex copula, siue coniugali, siue fornicaria. Quia ex solo matrimonio absque copula non probari potentiam illius viri, ac instaurari prius matrim. ratione frigiditatis dissolutum, sed ex copula coniugali, aut fornicaria, ostendimus disp. 99. n. 4. & 5. Et ita docent *Anton. c. Laudabilem, ad fin. de frigid. & malefic. & ibi Præpos. it. n. 2. notabil. 3. Alex. de Neuo n. 4.*

20 Tertiò deducitur, quo pacto intelligenda sit doctrina quædam communis, nempe, non teneri coniuges allegare impotentiæ speciem, nec causam, sed sufficere generaliter allegare impotentiam. Quia ad matrimonij dissolutionem, quam petunt, quodcumque impotentiæ perpetuæ genus sufficit. Sic docent *Glossa c. Requisisti, verb. Acceperit, 33. q. 1. & ibi Archid. fine. Host. c. fin. n. 1. verb. Potentia, de frigid. & malef. & ibi Ioan. Andr. n. 2. Anton. num. 9. Abbas nu. 4. & 7. Anchar. n. 1. notabil. 3. Cardin. statim in princ. Alex de Neuo n. 6. Præpos it. n. 1. & 2. idem Abb. c. 2 n. 3. & c. Laudabilem, nu. 4. eod. t. Alex. de Neuo eo c. 2. n. 3. & eo c. Laudabilem, n. 5. Astens. 2. p. sum. lib. 8. t. 37. a. 1. q. 2. Brunellus de sponsal. conclus. 28. nu. 24. Lancelotus instituta iuris canon. l. 2. t. Quæ matrimoniũ impedire possunt, §. Item frigiditas. verb. Impotentia.* At hæc doctrina ita vniuersaliter intellecta nescio quo pacto vera esse possit. Nam iudex Ecclesiasticus ex sola generali allegatione nequit sufficienter nosse an vera & perpetua sit illa impotentia, & an interdicere debeat coniugi illi impotenti transitum ad alias nuptias tamquam vere frigido, an potius alias debeat permittere, tamquam sola impotentia respectiua, aut maleficio laboranti: & an medicamine adhibito ea impotentia auferri valeat. Quare fortè intelligunt hi Doctores, vt coniux potens audiatur,

tur, non oportere speciem impotentiæ ac causam allegare. At dum iudex eam allegationem examinarit, tenetur niti nosse speciem impotentiæ, ac causam ipsius, & ipsi tenentur iuxta interrogata declarare. Quod constat ex iis, quæ dixi disp. 99. n. 29. Qualiter autem, quando coniux solam impotentiam in genere allegauit, sit restaurandum prius matrimonium, si inueniatur postea coniux potens, diximus ea disp. 99. n. 27. Et an iudex teneatur explicare speciem impotentiæ, diximus ibi nu. 29. Et si succumbat coniux illa, an possit postea allegare speciem impotentiæ, an potius sententia illa transeat in rem iudicatam, diximus disp. 100. n. 15.

21 Tandem sent. n. 3. relatam, vt non sit necessarium triennium experientiæ, sed sufficiat tempus arbitrio iudicis taxandum, libenter admitto in senibus. Quod id triennium concedatur ad experiendum, an discursu temporis ac longo vsu natura vires assumat, vt possit vir mulierem cognoscere. At in senibus quotidie debilior natura redditur, ac vires deficiunt. Quare satis erit, iudicem tempus arbitrarium concedere, quo experiantur, an medicamine aliquo adhibito possit natura vires assumere ad copulam coniugalem.

22 Ad arg. n. 1. proposita resp. Ad 1. constat ex dictis nu. 5. Verum enim illud indicium est, quando triennium experientiæ transactum est: ac iurant coniuges cum septima propinquorum manu, iuxta *c. Laudabilem, de frigid. & malefic.* Ad 2. dic, culpæ tribui mulieri serotinam illam reclamationem, ne ante triennium transactum audiatur eius petitio. Si enim initio matrimonij proclamet, iuxta ea, quæ dicemus tota disp. seq. posset statim audiri. Ad arg. 1. ex propositis n. 3. constat ex solutione ad primum proximè tradita, vbi id c. 1. explicui. Ad 2. constat ex dictis n. 5. vbi probauimus id triennium complecti totam literam: nec diuisionem per paragraphos cadere supra illud, sed supra aliud probationis genus necessarium vltra triennium. Ad 3. negandum est antecedens. Quia illa septima propinquorum manus iurans non potest triennij experientiam supplere, quamuis vterque coniux fateatur impotentiam. Vt probaui n. 5. Ad 4. dic, particulam aduersatiuam non cadere supra triennium, quod totam concernit literam: sed supra alios duos casus: & ita concernit diuersum factum, & diuersum ius. Nam quando fatetur vterque impotentiam, & transactum est triennium, satis est ad matrim. dissoluendum, vt iurent coniuges cum septima propinquorum manu, nec opus est aspectu. Vt diximus n. 6. At quando alter negat, vltra triennium, & iuramenta dicta, est necessarius aspectus. Vt dicemus disp. sequenti, n. 6. & seq. Et per hoc patet solutio ad quartum.

DISPVTATIO CIX.

An altero coniuge fatente impotentiam, altero negante, nec ea constat euidenter, desideretur triennium experientiæ, & qualis alia probatio: & vtri coniugi potiùs sit habenda fides?

SVMMARIVM.

Proponitur textus c. 1 de frigid. & malefic. in cuius expositione versatur difficultas, n. 1.

An mulier quæ matrimonij tempore virgo erat, fatens impedimentum, nec reclamans initio matrimonii, sit audienda viro negante, an potius viro credendum sit, n. 2.

Quando dicetur initio matrimonij proclamare, n. 3.

Tempus vt dicatur sero proclamare, an numerandum sit à die initi matrimonii, n. 4.

An si vxor sero proclamans velit per signa euidentia, aut verisimiliter euidentia, probare impotentiam viri, sit audienda: & ea probata dissoluantur nuptiæ non expectato triennio, n. 5.

An vxori huic per aspectum se virginem probanti sit potius fides habenda, quam viro dicenti se eam cognouisse, n. 6.

An exigatur vt huic vxori credatur, matronas testantes eius virginitatem esse peritissimas, n. 7.

An sufficiat vt duæ matronæ aspiciant, an potius septem, n. 8.

An vxori dicenti se à viro cognitam, sit potius credendum, quam viro id neganti, n. 9.

An vxor probans per aspectum se virginem, non apparenti defectu in viro contrarium asserenti, nec initio matrimonii proclamauit, sit audienda, petens ante triennium dissolui matrimonium ob viri impotentiam: vel volens religionem ingredi, n. 10.

An vxor sero clamans possit audiri transacto experientiæ triennio: & à quo tempore id triennium computetur, n. 11.

Quam probationem post id triennium debet adhibere, vt dissoluatur matrimonium, n. 12.

An tunc sit necessarium iuramentum septem propinquorum vtriusque coniugis: an solius coniugis fatentis impedimentum, n. 13.

Conciliantur textus cap. 1. & cap. fin. de frigid. & explicatur qualiter liceat quocumque tempore transacto reclamare ob viri impotentiam, n. 14.

An quando mulier non reclamans initio, erat tempore matrimonij corrupta, nec apparet in viro defectus, possit aliquo tempore probare impotentiam viri: & vterque cogendus sit sustinere vt matrona tempore coitus adsint, n. 15.

An vxor, quæ tempore matrimonij virgo erat, & statim proclamat, sit audienda, viro negante: & qualis probatio desideretur tunc, vt dissoluatur matrimonium non transacto triennio experientiæ, nu. 16.

An in eo euentu sit necessaria coniugum inspectio, n. 17.

Quid, si talis mulier erat tempore matrimonii corrupta: & an sit ei fides habenda dicenti se matrimonii tempore corruptam fuisse, n. 18.

An si vir cum septem propinquis iuret se vxorem cognouisse, vel posse coire, sit hæc probatio præferenda contrariæ probationi feminæ, n. 19.

An hæc omnia verum habeant, quando non mulier, sed vir contra matrimonium clamat, n. 20.

Satisfit argumentis, n. 21.

DIFFICVLTAS huius quæstionis potissimũ sita est circa intellectum *c. 2. de frigid.* cuius textus quanta sit difficultas, & quam confuse explicetur, & quot dubitarint an tamquam legitimus textus accipiendus sit, dixi disp. præc. n. 2. vbi eum esse legitimum probaui. Duo ergo ad hanc quæstionem pertinentia decidit ibi textus. Prius est *in vers. Illa autem*, vbi deciditur mulierem post annum, vel dimidium, allegantem viri impotentiam, & se ab illo non cognitam, audiendam non esse, viro contrarium asserenti. Posterius est *in vers. Si autem statim*, quando mulier statim post mensem, aut bimestre ab inito matrimonio proclamat: & tunc deciditur feminam audiendam, ac dissoluendum matrimonium, si impotentia illa per rectum iudicium probari possit. 1

Prima conclusio sit. Quando mulier fatetur impedimentum, & vir negat, nec illa matrimonii initio proclamauit, minime audienda est proclamãs aduersus matrim. sed eius petitio reiicienda est, ac fides habenda viro fatenti se consummasse matrim. Constat ex *c. 1. vers. Illa autem de frigid.* vbi & duplex redditur ratio his verbis: *Illa autem si prior post annum, aut dimidium, ad Episcopum aut eius missum proclamauerit, dicens quod non cognouisses eam: tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est: eo quod caput es mulieris. Quia si proclamare voluit, cur tam diu tacuit? Cito enim & in paruo tempore scire potuit si secum coire potuisses.* Et ratio est, (vt tradunt *ibi Abbas n. 5. Alexand de Neuo n. 7 fine. Brunellus de sponsalibus, concl. 28. limitatione 1. n. 16.*) quod concurrant tunc duæ præsumptiones contra mulierem: prior, eo quod tarde proclamarit: posterior, quod vir, qui eius caput est, asserat se eam cognouisse. Et intelligunt *Abbas, Alexander de Neuo, & Brunellus ibidem* hunc textum, quamuis mulier rempore initi matrimonii virgo esset. Et hic intellectus mihi placet ob rationes dictas: & constabit amplius ex dicendis num. 10. quamuis *Hostiens. eod. c. 1. n. 1. verb. Tamdiu, & ibi Ioan. Andreas n. 7. Anchar. n. 7. idem Host. summa, tit. de frigid. §. Qualiter & quando, n. 10. Ioan. de Friburgo in sum. confess. l. 4. t. 16. q. 16.* intelligant hunc textum *in eo vers. Illa autem*, quando mulier est corrupta: nam si virgo esset, post multos etiam annos reclamantem eam audiendam esse aiunt.

Tunc autem dicetur non initio matrimonii proclamare, sed sero, quando transacto bimestri proclamat. Quod aperte colligitur ex *eodem c. 1. vers. Si autem*, vbi statim proclamare, ac initio matrimonii explicat textus, quando intra bimestre proclamatur, ibi: *Si autem statim in ipsa nouitate post mensem, aut duos, ad Episcopum aut eius* 2

 3

missum proclamauerit. Et ita docent gloss *cap. Si quis acceperit, verb. Tempore*, 33. *q.* 1. *Innoc. d. c.* 1. *n. finali. Præpos. n.* 8. *versic. Vltimo quæro*. Quamuis *idem Innocent. eod. c.* 1. *n.* 1 *versic. Tertia pars*, dicat breue tempus esse minus semestri. Quare minùs bene *Lex regia* 6. *l* 8. *p.* 4. dicit reputari serotinam proclamationem, quando post annum fit.

4 Hoc verò tempus numerandum existimo à die, qua vir cœpit copulam intentare. Quia textus *d. c.* 1 *de frigid.* serotinæ proclamationis eam rationem reddit, quòd citò mulier nosse posset an vir secum coire potuisset. At id nequit experiri, nisi à tempore copulæ intentatæ: ergo vt mulier sit in mora, & culpæ illi tribuatur tarda proclamatio, ab intentatæ copulæ tempore, mora numeranda est. Et ideo hac ratione ducti docent Auctores (vt disp. seq. n. 1. videbimus) triennium præscriptum *c. Laudabilem, de frigid.* ad experiendam impotentiam numerari à tempore intentatæ copulæ, ita intelligentes eum textum dicentem à tempore coniugii initi computari.

5 At hæc conclusio textus temperanda est primò, nisi vxor per certa signa ostendere viri impotentiam velit: tunc enim cuiusuis temporis lapsu minimè obstanti audienda est. Quia cùm textus innitatur malitiæ præsumptæ ex diuturna vxoris taciturnitate, præsumptio hæc per aliam fortiorem elidetur. Et ita docent *Innoc. c.* 1 *nu. vlt de frigid. & ibi Host. fine, Abbas nu.* 5. *Anchar n.* 11. *Præpos. n.* 8. *vers. Vltimo quæro. Alex. de Neuo n.* 7 *fine, & n.* 13. *Brunellus de sponsalibus concl.* 28 *limitatio.* 1. *n.* 16. *Greg. Lopez l.* 6. *verb Ni dixe, tit.* 8 *p.* 4. Imo satis est ad hoc, quamuis signa non sint omnino euidentia, & necessario concludentia, si sint verisimiliter euidentia (quæ autem sint hæc, explicuimus disp. 107. n. 6. & 7.) Nam ea tantæ efficaciæ sunt, vt nulla expectata mora, sed adhibito solo iuramento matronarum, coniugum, ac septimæ manus propinquorum, efficiant declarari matrim. irritum (vt probaui hoc l. disp. 107. nu. 4.) & ita docet *Alexander de Neuo c. Laudabilem, n.* 17 *casu* 3. *fin. de frigid.* existentibus his signis verisimiliter euidentibus, dissoluendum esse statim non expectato triennio matrimonium, quamuis mulier sero proclamarit. Et ibi etiam bene docet tunc non satis esse ne expectetur triennium, adesse signa frigiditatis vrgentia ac præsumptiue probantia, nisi sint verisimiliter euidentia. Quare egregie *Abbas d. c.* 1. *nu* 5. *& ibi Alex. de Neuo fine, & Brunellus proxime allegatus* aiunt minime audiendam esse feminam hanc petentem probare se velle viri impotentiam nondum elapso triennio, si velit per aliqua alia signa probare.

6 Secundo temperanda est conclusio, nisi vxor per aspectum probet se non cognitam à viro, vt quia reperitur virgo à matronis illam inspicientibus: tunc enim potius crederetur vxori neganti copulam, quam viro affirmanti. Constat ex *c. Proposuisti de probat. in fine*, ibi: *Iuramento puellæ, & testimonio illarum septem mulierum fides est potius ordinata.* Et ita docent ex Theologis *D. Thom.* 4. *d.* 34. *in fin. in expositione lit. vers. Sed si vir, & ibi D. Bonau. in expos. lit. nu.* 5 *Albertus Magnus ibi, a.* 7 *ad* 1. *Durandus q.* 2. *n.* 7 *Ricard. ar.* 2. *q.* 1. *Palud. q.* 2. *a.* 3 *concl.* 3 *n.* 18. *D. Anton* 3. *p. tit.* 1. *c.* 12. *§.* 3. *ad finem. Ouandus* 4 *d.* 34 *q. vn propos.* 4. *Angles floribus* 1. *p.* vbi de matrim. *q* 8 *a.* 1. *dubio* 5. *Ludou. Lopez* 2. *p instructorii*, vbi de matrim. *c* 52. *col.* 2. Et ex Iurisperitis *Gloss c. Si quis acceperit, verb. Tempore*, 33 *q.* 1. *& c. Quod autem, verb. Probare*, 27 *q.* 2 *& d. c. Proposuisti in fine, & c. penultimo, verb. Mulieres de probat. & c. Continebatur, verb. Viri, de despons. impub. & c.* 1. *verb. Caput, de frigid. & ibi Innoc. n.* 2. *verb. Credendum, Alex de Neuo ibi nu.* 12. *Goffredus sum tit de frigid. n.* 8. *& Host. in sum eod. t §. Qualiter & quando n* 10. *Idem Alex. de Neuo cap. fin n* 9 *de frigid. & d. c. Continebatur, nu.* 15. *&* 17. *Albericus in suo dictionario lit. D. verb. Diuortium paulo post princ. Astensis* 2 *p. sum lib* 8 *t.* 37. *ar.* 1. *q* 2. *Ioan. de Friburgo in summa conf. ff. l.* 4. *t.* 19. *qu* 16 *Monald. summa.* vbi de matrim. *tit. Qualiter & quando fiat diuortium propter impedimentum coeundi. col. vlt. vers. Item quando mulier. Turrecr. Si quis acceperit, nu. vn.* 33. *q.* 1. *Supplementum Pisanæ, verb Diuortium, n.* 2. *& ibi Rosella n.* 2. *Sylvest. q.* 18. *n.* 21. *Anton. Cucus lib.* 3. *instit. maiorum, t.* 12. *n.* 264. *Franc. Marcus decisione Franc. Marcus decisione Parlamenti Delphinal.* 677. *num.* 1. *Fulu. Pacianus lib.* 2. *de probat. c.* 2. *n.* 15 *&* 16.

Temperant hoc aliqui, quando matronæ feminam 7
attestantes esse virginem per aspectum, sunt peritissimæ, tunc enim potius feminæ credendum est, alias viro. Quia virginitas est res occultissima, nec peruia visui, ac oculus matronarum sæpe fallitur. *c Nec aliqua*, 27. *q.* 1. Sic *Glossa cap. Si quis acceperit, verb. Tempore*, 33. *qu.* 1. *Alexander de Neuo cap. Continebatur, num.* 17. *de despons. impub. Franciscus Marcus num. præced. allegatus.* Sed iure optimo hoc improbat *idem Alexander de Neuo c.* 1. *n.* 12. *& c fin. num.* 9. *de frigid.* dicens satis esse, si matronæ peritæ sint. Quod *id cap fin.* solùm petat matronas peritas esse, ibi: *A matronis bonæ opinionis, fide dignis & expertis in opere nuptiali.* Et *cap. Fraternitatis, statim in princip eod tit.* ibi. *Matronas suæ parochiæ prouidas & honestas.* Vbi *Glos. verb. Matronas*, ait talibus credendum esse, si honestæ sint, & peritæ in arte. Et *Innoc. ibi initio*, explicat prouidas, id est, peritas: vnde ait exigi, vt sint peritæ in arte. Et *l* 1. *ff de ventre inspiciendo*, solùm petitur feminas inspecturas esse probatæ artis & fidei. Nec reperitur textus eas peritissimas postulans: nec facilè tales reperientur.

Alii limitant, dummodo septem matronæ feminam 8
inspiciant, & testentur eam esse virginem. Ducuntur per *c. Proposuisti, de probat.* ibi: *Iuramento puellæ, & testimoniis illarum septem mulierum est potius fides adhibenda.* Deinde, quia si vbi suspicio est contra mulierem prægnantem, desiderantur quinque obstetrices, *leg.* 1. § *Si omnes vel plures, verb. Mittantur autem mulieres*, iuncta *Gloss ibi, verb. Quinque. ff de ventre inspiciendo*: multo fortius in nostro casu septem sunt necessariæ, quia de re grauiori agitur, nempe, de matrim. soluendo, & maior præsumptio fraudis adest contra mulierem, eo quòd diu tacuerit: & res hæc est difficilis cognitionis, ac multis fraudibus subiecta. Ita sentit *Fulu. Pacian de probat l* 2. *c.* 2 *nu* 26. Cæterum verius est, sufficere duas vel tres obstetrices. Et ita *d cap Proposuisti*, non facit mentionem septem obstetricum, quasi tot necessariæ sint: sed ad maiorem cautelam, & narrat factum. Quare non est recedendum à regula generali dictanti in ore duorum vel trium stare omne verbum. Nec obstat *d leg.* 1. quia loquitur in casu, quo femina se ingessit dicens esse prægnantem: tunc enim redditur suspecta in hæredum præiudicium: quando enim ipsa non se ingessit, imo negabat, sufficiunt tres. Vt notat *Glossa ea l.* 1. *verb. Quinque.* Adde, id decisum esse in eo casu speciali: at in nostro casu nulla talis decisio reperitur. Et ideo hanc partem sustinet *Gloss cap. Nec aliqua verb. Obstetricum*, 27. *q.* 1. *Baldus d. c. Proposuisti n.* 4. *vers. Item quia.*

Similiter mulieri se cognitam à viro asserenti est potius 9
credendum, quam viro neganti. Cuius rei triplicem rationem reddunt Auctores. Prima est, quia stat pro matrimonio, cuius maximus est fauor. Secunda, quia non est verisimile, eam velle cum impotente ad reddendum ei debitum habitare: eo vel maximè quòd stimulis carnis frequenter agitentur feminæ. Tertia, quia cùm femina sit rea, absoluenda est, dum vir non probauerit contrarium. Et ita docent *D. Thomas, D. Bonauent. Durand. Ricard. Paludanus, D. Antoninus, Hostiens. Goffred. n.* 9. *Albericus, Astesis, Ioan de Friburgo. Supplementum Pisanæ, Rosella, Sylvest. Anton. Cucus allegati n.* 6. *Idem Hostiens. c.* 1. *nu.* 1. *verb. Affirmat, de frigid & ibi Ioan. Andreas n.* 4. *Anchar n* 4. *Alexand. de Neuo n.* 9. *ad fin. Præpos. n.* 7. *Idem Alex. de Neuo cap. Duo pueri, n.* 12 *de despons. impub. Turrecrem* 33. *q.* 1. *in sum. a.* 1. *nu.* 9. *Mascard. de probat concl.* 312. *nu.* 24. Quod bene temperant *Hostiens. Ioan. de Friburgo, Supplementum Pisanæ, Rosella Sylvester nu.* 6. *allegati*, nisi vir conuincat eam per aspectum corporis esse virginem: tunc enim potius viro est fides habenda. Sicut *n.* 6. diximus femina neganti copulam, viro vero affirmanti, potius illi quam huic credendum, si illa per aspectum se virginem probet.

Quamuis autem potius credatur mulieri per aspectum 10
probanti se virginem, & dicenti se non cognitam à viro, quàm

quàm viro affirmanti copulam, at si non adsint alia vrgentiora signa frigiditatis viri, nec initio matrim. reclamauit, audiri nō debet ante triennij lapsum. Quia adhuc feminam manere virginem, & incognitam à viro, non est signum euidens, nec verisimiliter euidens frigiditatis viri: quæ sola signa sufficere vt in hoc euentu audiri possit, probaui nu. 5. Atque ita docent *Innoc. c. 1. nu fin. de frigid. & ibi Alexand. de Neuo n. 13. Præpos. n. 8. vers. Vltimò quæro.* Et *Abbas n. 5.* videtur clarè idem sentire, ait enim non audiendam feminam illam volentem ante triennium probare frigiditatem viri per aliqua signa; secus si post triennium velit probare per aspectum, vt quia adhuc virgo est. Sentit ergo ante triennium eam probationem recipiendam non esse. Et hoc tenendum est, quamuis *Host.* & alij, quos retuli nu. 2. fine, sentiant vxorem se virginem probantem per aspectum, posse quandocumque audiri: & *c. 1. de frigid.* oppositum innuens intelligunt loqui de vxore, quæ tempore matrimonij erat corrupta. Intellige tamen feminam hanc volentem per aspectum tunc probare se esse virginem, audiendam minime esse, si id probare intentet ad effectum soluendi matrim. Nam in hoc casu loquitur textus *c. 1. de frigid.* eam audientiam denegans. At si id probare tentet, vt concedatur sibi licentia transeundi ad religionem, audiri vtique debet. Quia per id satis probatur matrim. non esse consummatum, *c. Proposuisti, & c. penult. de probat.* At ante matrimonii consummationem licitus est is transitus, *c. Ex publico, de conuers. coniug.* Sic *Alexand. de Neuo c. 1. n. 13. de frigid.*

11 Tertiò venit intelligenda conclusio, vt ea mulier sero proclamans non audiatur tunc, at post triennium cohabitationis audienda vtique erit. Quia id triennii experientiæ tempus concessum est indistinctè, *cap. Laudabilem, de frigid.* vt post illud liceat dissoluere matrim. ratione frigiditatis: & est ibi sermo in priori parte, quando alter fatetur, & alter negat. Vt docent *Innoc. ibi n. 1. Abb. n. 1. Alex. de Neuo n. 1.* Idem etiam constabit ex coroll. n. 14. inferendo, & ex DD. quos ibi allegabo. Et ita docent *Abb. eo c. 1. n. 5. Et ibi Alex. de Neuo n. 8. & 13. Præpos. n. 7.* Quamuis *Innoc. eo c. 1. n. 1. vers. Secunda pars*, dicat numquam deinceps posse separari matrim. quando mulier non clamauit initio illius, nec ei prodesse indicia frigiditatis viri, & suæ virginitatis probationem. Sed statim *eod num. 1. vers. Tertia pars*, dicit magis consonare literæ, vt succurratur illi mulieri sero proclamanti per triennij experientiam. Hoc autem triennium computandum est à die copulæ intentatæ. Iuxta dicenda disp. seq. n. 1.

12 Hæc autem mulier sero proclamans audietur post triennalem habitationē, ac separabitur matrim. si per aspectum probet se virginem, accedatque iuramentum septimæ manus propinquorum testantium ipsis verisimile esse eam verum deponere. Sic colligitur clarè ex *c. Laudabilem, de frigid.* vbi textus in priori parte, in qua est sermo quando alter fatetur altero negante (vt nu. præc. probaui) ait post triennii experientiam dissoluendū esse matrimonium, si femina probet per iustum iudicium frigiditatem viri: vbi *Glossa verb. Iustum*, ait, id est, per testes, vel per aspectum corporis. Et *Glossa c. 1. 33. q. 1. verb. Iudicium*, ait, id est, per aspectum corporis, *& verb. Per iustum*, ait id est, per legitimos testes. Et *Innoc. eo c. Laudabilem, nu. vnico, ad medium, verb. Per iustum iudicium, & ibi Præpos. it. n. 6. eodem verbo*, explicant, id est, per aspectum corporis, & iuramentum septimæ manus propinquorum. Et in propriis terminis docent *Abbas d. c. Laudabilem, in fine, & c. 1. n. 5. eod. tit.* vbi *Alexand. de Neuo nu. 8. Brunellus de sponsalib. concluf. 28. limit. 1 n. 16.*

13 Et quamuis disp. præc. n. 11. diximus vtroq; cōiuge fatente impedimentū, exigi iuramentum septē propinquorum vtriusque coniugis, & ita quatuordecim propinquorum: at quando alter solus fatetur, soli septem propinqui illius fatentis debent iurare se credere illū dicere verum. Quia cùm alter neget, propinqui illius non vocādi sunt, vt in fauorem fatentis iurent. Ita docent *c. Laudabilem, statim in princ. de frigid. Innoc. Hostiensis, Ioan. And. Ancharanus.*

Ex dictis deducitur concordia *cap. 1. & c. fin. de frigid. &* 14
malefic. qui textus ex diametro contrarij apparent. Nam *cap. 1.* denegatur audientia mulieri, quæ non matrimonij initio reclamauit allegans viri impotentiam: at *eo. cap. fin.* auditur mulier post octo annos reclamans, & allegans impotentiam mariti. Et *c. Fraternitatis, eodem tit.* post multos annos auditur. Et ita ex his textibus notant communiter Doctores, integrum esse coniugi quocumque tempore transacto allegare alterius coniugis impotentiam. Quia temporis tractu matrim. irritum non firmatur. Sic *Hostiens. eo cap final. paulo post princ. verb. Octo annos, & ibi Ioan. Andr. n. 1. Abbas nu. 2. Anchar. nu. 1. Alex. de Neuo n. 3. Præpos. nu. 2. Idem Ioan. Andr. eo c. Fraternitatis, n. 2. Abbas n. 2. Anchar. n. 1. Alex. de Neuo ibi, in princip. nu 2. Præpos nu 3.* Sed hi textus sic conciliantur: Nam *caput* 1. negans mulierem audiendam quando non statim proclamat, intelligitur donec triennium transactum sit: (vt nu. 11. probaui) at *c. Fraternitatis, & cap. final.* concedentia audiendam esse clamantem post multos annos, intelliguntur modo iam triennium transierit. Et ita *Abbas eo cap. fin n. 2. & ibi Alex. de Neuo num. 3.* explicantes eum textum concedentem mulieri clamanti post octo annos audientiam, dicunt id esse certissimum, vbi vterque fatetur impedimentum, vel adsunt probationes euidentes. At vbi alter solus fatetur, nec adsunt probationes huiusmodi, sic aiunt, dic vt dixi cap. 1. eod. t. vbi vterque (vt retuli num. 11.) ait audiendam esse feminam sero reclamantem, si iam triennium experientiæ transactum sit.

Secundò deducitur, quid dicendum sit quando mu- 15
lier erat corrupta tempore contractus matrimonij, nec initio ipsius proclamauit, nec per aspectum viri cognosci potest, sit vir frigidus, nec ne. Aliquibus placet cogendum virum sustinere, vt peritæ matronæ hoc inspiciant tempore coitus: certa enim signa sunt in mulieribus, quæ dicuntur cognitæ, & si ipsæ testentur non habitam fuisse copulam, separandum esse matrimonium. Quia etsi res hæc turpissima sit, sustinenda est ob rem tanti momenti, quanti est cognitio valoris aut nullitatis matrimonij. Sic *Abbas antiquus cap. Laudabilem, num. 2. de frigid. & ibi Ioannes Andr. num. 5. Anchar. num. vltim. Anton. cap. fin. num. 8. eod. t. & ibi Præpos. n. 6. Zephalus conf. 384. nu. 34. 40. 41. 42. vol. 3. Sotus* autem *4. d. 34. q. vn a. 2. colum. 4. vers. Rogas autem*, turpissimo adhiberi testes oculatos ait, & ita rem tunc referendam ad testes ex auditu, qui deponant se ab ipsis coniugibus audijsse, numquam eos potuisse consummare matrimonium. Et ita clarè censet nullatenus adhibendos testes oculatos. Quod omnino mihi placet, eo quod res turpissima, ac omnino honestati naturali aduersa esset, atque ad libidinem matronas illas maxime excitaret, vel ipsum virum cum illis, aut forte præ pudore membrum virile contraheretur, nec ad coitum erigi posset: nec est textus id iubens. Quare nec id licitum esse iudico. Quod autem addit *Sotus*, rem ad testes ex auditu referendam, placet etiam, si tales adsint circumstantiæ testium, & modi quo coniuges id dixere, & absit omnis alia odij suspicio, vt merito suadeat hæc probatio veritatem, & ita rem se habere. Nam in re tam difficilis probationis, vna cum iuramento vxoris, & septimæ manus propinquorum, ea probatio sufficeret. At raro eæ circumstantiæ contingerent, & ij testes inuenirentur. Et ideo moraliter loquendo placet quod alij Doctores tradunt, nempe, viro affirmanti se consummasse matrimonium, fidem habendam esse, potius quàm vxori neganti & nullatenus posse tunc separari matrim. à iudice Ecclesiastico, defectu legitimæ probationis. Sic docent *Alex. de Neuo c. Laudabilem, num. 17. casu 4. de frigid. Henric. cap. 1. num. 4. eod. t. Montalu. l. 6. verb Frio, tit. 8. p. 4.* & ita *lex illa reg. 6.* ait tunc nec audiendam esse feminam, nec ei triennium concedendum. Atque *Ricard. 4. d. 34. a. 2 qu. 1. & Turrecrem. 33. q. 1. in summ. ar. 1. n. 9.* dicunt se non videre qualiter in hoc euentu possit viri impotentia probari.

16 Secunda conclusio. Si mulier, quæ tempore matrim. virgo erat, statim proclamat allegans viri impotentiam, nempe, post mensem, aut bimestre, audienda est, quamuis vir impotentiam neget: & si ea probetur per rectum iudicium, dissoluetur matrimonium. Habetur expresse *c.1.vers. Si autem statim, de frigid.* ibi: *Si autem statim in ipsa nouitate, post mensem, aut duos, ad Episcopum vel eius missum proclamauerit, dicens: Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi. Sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest illa facere propter quæ illum accepi; si probari potest per rectum iudicium, separari potest is: & illa si vult, nubat.* Hoc autem rectum iudicium, vt separari possit non expectato triennio statim matrimonium, quando mulier initio proclamat viro neganti, est quando apparent signa dubia frigiditatis viri, quæ præsumptiue concludunt, & vxor reperitur virgo, accediturque iuramentum septimæ manus propinquorum eius. (Quod etiam in signis verisimiliter euidentibus necessarium esse probaui disp.107.n.4.) Probatur, quia *d.c.1.* fit distinctio inter casum, quo mulier non statim clamat viro neganti impotentiam, & decernitur viro credendum esse, nec audiendam mulierem: & casum quo statim proclamat, & decernitur audiendam esse, dissoluendumque statim matrimonium, probata impotentia per rectum iudicium. At si per hoc rectum iudicium intelligeret textus quando transactum est triennium, vel signa sunt verisimiliter euidentia, nulla esset differentia. Quia etiam quando non statim proclamat, est in hoc duplici casu audienda, ac dirimendum matrimonium, (vt n. 12. & 5. probaui.) Et ita docent expresse *Innoc. cap.2.num.1. vers. Tertia pars, de frigid. & Alexander de Neuo c. Laudabilem, n.17. casu 3. ad fin. eodem tit.* Et videntur tenere *Abbas c.1.n.5. de frigid. & ibi Alexander de Neuo n.8.* dicunt enim versiculum, *Si autem* positum in eo textu, vbi deciditur, muliere initio matrimonii proclamante frigiditatem viri, esse audiendam, ac dissoluendum matrimonium, si per rectum iudicium probare illam possit, intelligi quando mulier statim proclamans potest per aliqua signa impotentiam viri probare. Et tenet etiam *ipsemet Alexander de Neuo eo c.1. n.13.* subdens expectandum esse triennium, si ea frigiditatis signa non appareant.

17 At in hoc euentu requiritur inspectio coniugum, vt iudicent medici qualia frigiditatis signa in viro sint: & matronæ an mulier nondum cognita sit. Quia cum mulier affirmet se incognitam, ac virgo esset tempore contractus matrimonij, & virum esse frigidum, viro vtrumque neganti, oportet vtrumque coniugem inspici vt veritas constet. Sic *Alexander de Neuo cap. Laudabilem, numer.17. casu 4. de frigid. Costanus tractatu de sponsalibus, in tit. de his, qui nuptias contrahere possunt, n.66.* habetur tomo 9. tractatuum.

18 Cæterum maius dubium est, quando mulier initio matrimonii proclamans, erat tempore contractus corrupta, qualis probatio desideretur, vt potius ipsi credatur, quam viro affirmanti copulam, & sic dissoluatur matrimonium, nec apparent signa euidentia, vel verisimiliter euidentia frigiditatis in viro? Quibusdam videtur posse tunc dissolui solo iuramento vxoris, & septem propinquorum eius, cum aliquibus signis impotentiæ viri. Quia *d.c.1. vers. Si autem statim, & vers. Illa*, decidens posse statim dissolui matrimonium, quando mulier initio reclamat, secus quando sero, potest intelligi etiam in ea, quæ tempore matrimonii corrupta erat. Vt testantur *ibi Abbas num.5. Alexander de Neuo num.8. Brunel. de sponsalibus concluſ.28. limit.1. num.16.* Et de corrupta videtur intelligere illum textum *lex regia 6.t.8.p.4.* Vt notat *ibi Greg. Lopez verb. Corrupta.* Ita videntur sentire *Innoc. eo cap.1.n.1. vers. Tertia pars*, cum loquatur disiunctiue, si mulier probet per aspectum sui corporis, vel per aliqua indicia. Et tenet *Alexander de Neuo, c. Laudabilem, n.17. casu 4. in fine, de frigid. c.fin.n.15 eod.tit.* ait satis esse iuramentum propinquorum. At non placet hæc sent. Quod textus *d.c.1.* dicens femina statim reclamante posse statim dissolui matrimonium petat impotentiam viri per rectum iudicium probari. At non videtur rectum iudicium, sed nimis diminutum in re tanti momenti, solum iuramentum vxoris, & septimæ manus propinquorum, cum aliquibus indiciis frigiditatis viri, nondum lapso experientiæ triennio. Et ita sentit *Hostiensis in summ. titul. de frigid. & malef. §. Qualiter & quando, nu.10. & 11. & d.c.1. nu.1. verb. Tamdiu, & verb. Post annum & dimidium*, vbi ait mulierem corruptam matrimonii tempore, non audiendam, licèt intra octo dies proclamet, marito contrarium affirmante, nisi vir conuincatur impotens per aspectum: & verbum illud *d.c.1.* Post annum & dimidium, intelligit, maximè si tunc clamet: nam idem est, si corrupta reclamasset ab initio, sed quia tamdiu tacuit, maior est præsumptio contra ipsam, & ideo minus auditur. Et *vers. Si autem statim*, qui decidit feminam statim proclamantem audiendam esse, intelligit de virgine. Idem cum Hostiensi sentiunt *Ioan. Andreas eo c.1.n.7. Ioan. de Friburgo in sum. confeſs. l.4.t.16 q.16.* Et *lex reg.6.tit.8.p.4.* quæ (vt proximè dixi) intelligit textum illum *d.c.1.* de corrupta, ait feminam hanc statim proclamantem audiendam esse, ac ipsi iniungendum triennium experientiæ. Et *ibi Gregor. Lopez verb. Edar le plazo*, ait quando non ostenderit per certam probationem frigidum esse virum. Non est autem fides adhibenda feminæ asserenti se tempore matrimonii corruptam fuisse, sed id probare debet. Quia allegat turpitudinem suam, *c. Cùm super, de conceſſi. præb. l. Tranſactione, C. de tranſact.* Præterea, quia quælibet femina virgo præsumitur, cùm ea sit qualitas naturalis. Tandem, quia in hoc vxor fundat intentionem suam, dicens quamuis corrupta appareat, non esse eam à viro cognitam, sed talem ante matrim. extitisse. Ita docent *Abbas antiquus cap. Laudabilem, n.2. de frigid. & ibi Ioan. Andr. n.5. Anchar n.vlt.*

Sed hactenus dicta, nempe, potius credendum femi- 19
næ saltem virgini statim clamanti, veniunt intelligenda, quando vir simpliciter affirmat se cognouisse feminam: at mulier & dicit & iurat contrarium, cum septima propinquorum manu, existente aliqua præsumptione ariditatis, vel alterius defectus membri virilis. Nam si vir paratus sit iurare cum septima propinquorum manu, se coire posse, vel feminam à se cognitam, præfertur viri probatio. Sic *Innoc.c.1.n.fin. de frigid. & ibi Hostiens. num.4. Ioan. Andreas n.11. Anton fine, Anchar. n.11. Præpos. n.8. vers. Vltimò quæro.* Sed hoc meo iudicio non procedet, vbi femina vltra eas probationes, ostenderit se per aspectum virginem. Quia vrgentior tunc erit eius probatio, cum aliis coniecturis dictis, & simili iuramento proprio, & septimæ manus propinquorum suorum, quàm probatio viri per simile iuramentum. Quare æquitas poscit vt illi probationi potius credatur.

Tandè id monuerim, hactenus dicta in tota hac disp. 20
de muliere alleganti impotentiam viri, & ob id petenti matrim. dissolui, accipienda quoque eodem modo esse, quando vir proclamat contra matrim. ratione arctitudinis feminæ. Quamuis enim textus *c.1. de frigid.* de sola femina proclamanti sermonem habeat: at id omni mysterio vacat, & ita contingit, quia de femina proclamanti propositus est casus Pontifici. Et cum vir & vxor correlatiua sint, & militet prorsus eadem ratio in hoc euentu in vtroque, dispositum in vno censetur in altero disponi. *l fin. C. de indicta viduit.* Et ideo *Præpositus c.1. nu.7. de frigid.* ait nil referre ad dissoluendum matrimonium an procedat vir vel femina, præterquam quod aliquantulo plus credatur viro.

Ad argum. n 1. proposita constat ex dictis num.14. vbi 21
textus illos conciliaui.

DISPVTATIO CX.

A quo tempore computandum sit triennium iure præscriptum ad experiendam impotentiæ veritatem?

SVM-

SVMMARIVM.

Triennium hoc non à tempore matrimonij, sed saltem à tempore, quo cœptum est copulæ vacare, computandum est, n.1.

An præcisè ab illo tempore numeretur, nec desideretur tempus à iudice post peractam à coniugibus pœnitentiam designari. Refertur duplex sententia, n 2. & 3.

Quando impedimentum est naturale, vt frigiditatis, vel quodcumque aliud citra maleficium, incipit triennium præcisè à die experientiæ copulæ, n. 4.

Idem dicendum est in maleficii impedimento, n. 5.

An in hoc sit expectandum tempus aliquod, vltra triennium, n.6.

Quando matrimonium ratione impotentiæ falsò existimatæ instauratur, an computetur triennium à tempore nouæ copulæ, num. 7. & ibi, quid, quando femina redditur apta incisione aut medicinis.

Quando coniux nondum plenè puber est, an sit expectanda plena pubertas, & ex tunc numerandum triennium. Refertur duplex sententia, n.8. & 9.

Proponitur sententia Auctoris, n.10.

1 IN hac disp. fatentur omnes triennium non numerandum à tempore contractus matrimonii: sed saltem à tempore, quo cœptum est à coniugibus copulæ vacare. Quamuis enim *c. Laudabilem, de frigidis*, à tempore matrimonii computandum decidatur, ibi: *A tempore celebrati coniugij habitent per triennium*, at supplendum est, & cœperunt coniuges copulam intentare. Tum quia verba cum effectu intelligenda sunt *c. Relatum, de cleric. non resid.* Tum etiam, quòd cùm id triennium destinetur ad experiẽdam coniugis potentiam ad copulam, iure optimo à tempore huius experientiæ saltem computari debet. Atque ita docent *Glossa 33. q.1. in summa, verb. Quod autem, in fine, & d.c. Laudabilem, verb. Celebrati, & ibi Innoc. statim in princ. verb. Celebrati, Hostiens. statim in principio, eod. verb. Anton. n.10. Alex. de Neuo n.10.* Nec aliquem contradicentem inueni.

2 Difficultas autem eo pertinet, an præcisè ab eo tempore computetur, an potius à termino per iudicem præscripto, peracta à coniugibus criminum pœnitentia. Quibusdam placet in maleficij impedimento ab hoc tempore computari triennium: nec rationem haberi temporis, quo antea copulæ vacarant. Quia cum hoc impedimentum sæpius ex coniugum peccato proficiscatur, nil prodest tempus pœnitentiam culpæ præcedens. Item quia *c. finali, de frigid.* vbi sermo est de impedimento maleficij, iuxta ferè omnes DD. ponderatur ad separandum matrimonium, peractam esse à coniugibus pœnitentiam, atque terminum constitutum à iudice. Et ideo huius sententiæ sunt *Hostiens. summa, tit. de frigid. §. Qualiter & quando n.12. & cap. finali, eod. tit. n.10. verb. Plures terminos, & verb. Infra prædictos, & verb. Triennium, & ibi Ioan. Andr. n.11. verb. Triennium, Anton. n.10. Anchar. n.9. notab.12. Henricus c.1. n.1. eod. tit. Astens. 2 p sum. l.8. tit.37. art.2. paulo post princip. Ioan. de Friburgo in sum. confess. l.4. tit.16. q.16. Anton. Cucus l.5. institutionum maiorum, tit.12. n.267. Caualcanus 2.p. decis.18. n.7. in suis decisionibus.*

3 Alii etiam in frigiditatis impedimento docent triennium numerandum à tempore, quo per iudicem signatum est, ac coniuges culpæ pœnitentiam egere. Ducũtur per *cap. Laudabilem, de frigid.* ibi: *Requisisti quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis.* Subaudi, à iudice. Deinde, quia potest esse peccatum causa retardationis copulæ. Si ergo peccatum non deleatur per pœnitentiam, minimè proderit tempus à iudice signari. Ita docent *Henricus c.1. n.2. de frigid. Brunell. de sponsalibus, concluf.28. declar.4. n.10. & 14. Caualcanus n præced allegatus.*

4 Prima tamen conclusio sit. In impedimento frigiditatis triennium computatur à die copulæ intentatæ, nec oportet id triennium assignari à iudice, nec prius pœnitentiam peragi. Probatur apertè ex *c. Laudabilem, de frigid.* vbi Pontifex respõdens quæstioni sibi propositæ, circa tẽpus indulgendum ad experiendam copulam naturaliter frigidis, expressè decidit à tempore celebrati coniugii (supple, & copulæ intentatæ, vt probaui n.1.) triennium numerandum. At si à tempore per iudicem destinato numeraretur, falsa esset decisio: nam priùs quàm quæstio de impotentia coram iudice agitetur, vt tempus per ipsum destinetur, tempus aliquod transactum est, & sæpe longum. Idque amplius constabit ex dicendis n. seqq. vbi & soluemus argumenta contraria: & Auctores ibi citandi sunt etiam pro hac conclusione: & quos n.1. retuli dicentes absolutè computari à die intentatæ copulæ. Et idem est dicendum, vndecumque hoc impedimentum impotentiæ consurgat. Quod clarè sentiunt Doctores n. seqq. allegandi, cum id sentiant in maleficii impedimento, in quo specialior est dubitandi ratio: vt constat ex allegatis n.2. Præterea, quia eadem militat ratio. Cùm enim semper agatur de indaganda veritate impotentiæ coniugis, ratio eadem suadet, vt triennium numeretur à tempore intentatæ copulæ, à quo solo experientia sumi potest ad eam veritatem assequendam.

Secunda concl. Idem prorsus censendum est in male- 5
ficii impedimento. Probatur ex *c. fin. de frigidis*, ibi: *Si constiterit vobis præfatum virum, & vxorem cohabitasse intra prædictos annos per continuum.* Iuncto principio illius textus: *Mulier proposuit quod per multos annos fuerãt simul, & diu cohabitauerant.* Ex his enim apparet ante præceptum iudicis, & nondum lite mota, cohabitasse hos coniuges octo annos: & tamen decidit Pontifex dirimendum matrimonium, si intra eos octo annos triennio cõtinuo habitarint. Non ergo desideratur triennium illud per iudicem assignari. Deinde, quia non semper hoc impedimentum ex peccato consurgit, vt vel sic non procedat triennium ante peractam pœnitentiam. Nec est textus contrarium decidẽs. Quia *c. fin. de frigid.* narrans pœnitentiam peccatorum fuisse iniunctam, factum narrat, nec ius statuit: imo quando decidit, solum petit toto illo octo annorum tempore, ex quo initum erat matrim. triennio continuo coniuges habitasse. Et ideo hanc partem tuentur *Glossa 33. q.1. in sum. verb. Quod autem, in fine. Innoc. c fin. in fine, de frigid. & ibi Abbas antiquus fine, & alter Abbas num. vltim. Cardin fine, Rosella verb. Diuortium. n.4. & ibi Supplem. Pisanæ. n.4. Syluest q.20 n. 23. Decisio capellæ Tholos. 381. n.6. Greg Lop. l.5. verb. Dar plazo, t.8. p.4. Matienzo lib.3. recop. t.1. rubr. gloss. 1. n.203. Enriquez l. 12. de matrim. c.7. n.2.*

Vtrùm verò in maleficii impedimento vltra trien- 6
nium sit aliud tempus arbitrarium assignandum ad agendam pœnitentiam, dixi disp.107. n.10.

Quando autem prius matrimonium ratione impo- 7
tentiæ existimatæ instauratur, eo quod Ecclesia inueniat se deceptam, debet à die restaurationis & nouæ copulæ numerari aliud triennium. Vt probaui disp.99 n.34. & 35. Et eadem ratio ibi signata militat, quando iudicio medicorum creditur fore, vt mulier arcta possit absque periculo vitæ scissuram pati, aut aliis medicamentis aptari viro: ex tunc enim quando ea applicantur, debet triennium numerari. Quia ex tunc sumenda est experientia an sit vera impotentia, & vsu auferri possit, quando iam impedimentum, quod copulæ creditur obstitisse, est ablatum. Sicut docent Auctores ibidem allegati, instaurato priori matrimonio, quod vsu viri similis sit reddita apta mulier, computandum esse triennium à tempore huius restaurationis, ac nouæ copulæ.

Grauius dubium est, quando coniux non est adeptus 8
plenam pubertatem, an triennium à die plenæ pubertatis computandum sit? Et quidem disp.104. nu.18. probauimus semper expectandam esse plenam pubertatem, quando non constat impotentia nondum plenè puberis per signa euidentia. Sed controuersia est, an ex tunc triennium experientiæ præscriptum *c. Laudabilem, de frigidis*, computandum sit. Quibusdam placet, aduenientе plena pubertate, si coniux alter instet vt dissoluatur matrimonium ratione impotentiæ, id dissoluendum esse: atque non explicant mora ne aliqua expectanda sit, ac proinde nullam expectandam sentire videntur. Sic loquuntur *Abbas c. Puberes, n.4. de despons. impub. & ibi Præpositus ad fin. Francus c.vn. §. Idem quoque, n.3. eod. tit.*

tit.in 6.Rosella verb. Matrimonium,2.n.8. Angelus verb.Matrimonium,3.impedimento 16.n.6.Tabiena verb.Matrimonium,2. q.6.nu.7.Sylvester verb.Matrimonium,5.qu.7.Anton.Cucus l.5. institutionum maiorum,t.12.n.255. Francisc.Marcus decis. Parlam.Delphin.680.n.4.p.2.

9 Alij censent post plenam pubertatem expectandum mensem, aut bimestre arbitrio iudicis. Sic *Hostiens.c.Laudabilem, paulo post principium, de frigid.& ibi Ioan.Andr.nu.3. idem Hostiens.c.Puberes n.5. de desponsimpub.& ibi Ioan.Andr. n.8.Anchar.n.6.Henricus nu.8.Alex de Neuo n.9.* Imo aliqui ex his Doctoribus tradunt, non semper expectandum triennium, quando vir non est plene pubes. Vt retuli disput.108.n.4.& reprobaui ibi n.5.

10 Cæterum mihi valde arridet opinio, quam amplectitur *Cardinalis c.Puberes,n.vn.de desponsimpub.* nempe, triennium hoc incipere à plena pubertate. Quia vsque ad eam ætatem præsumitur impotentiam prouenire ex ætatis fragilitate: quæ præsumptio adepta pubertate plena cessat: & tunc incipit esse dubium an proueniat ex alia causa, vt ex frigiditate. & subinde an sit perpetuum, & matrimonii contractum dirimat, an potius proueniat ex accidenti temporali, nec matrim. dissoluat. Ergo ex tunc numerari debet triennium iure præscriptum ad experiendum an impedimentum sit perpetuum. Et confirm. nam si vir triginta annorum ducat vxorem, nec sit aptus ad copulam, conceditur sibi triennium experientiæ, *c.Laudabilem, de frigid.* Cur ergo non concederetur, ei qui quatuordecim annorum duxit, vt post decimum octauum annum, quo plenè pubes est, habeat idem triennium. Quandoquidem vsque tunc non agebatur de dubio an ille esset frigidus: sed defectus potentiæ merito debili ætati tribui poterat. Conferunt etiam ad hanc partem tuendam DD. quos allegaui disp.99.n.34.& 35. dicentes triennium experientiæ incipere à tempore quo cessauit prius impedimentum, ob quod declaratum erat ex errore matrimonium irritum, & illo instaurato vacant coniuges nouæ copulæ. Quippe in hoc etiam euentu, adueniente plena pubertate cessat impedimentum debilis ætatis, ex quo impotentiam prouenire præsumebatur. Ergo ex tunc inchoari debet triennium.

DISPVTATIO CXI.

An triennium experientiæ debeat esse continuum, aut saltem ita completum, vt si tempore aliquo interpoletur, id supplendum sit?

SVMMARIVM.

An id triennium debeat esse continuum. Refertur opinio, n.1.
Proponitur Auctoris sententia, n.2.
Argumenta soluuntur, n.3.
An debeat ita compleri, vt si tempore aliquo interpoletur, id supplendum sit. Refertur duplex sententia, n.4.& 5.
Explicatur sententia Auctoris, n.6.

1 DVo petit disputatio præsens. Alterum est de necessitate triennii continui. Alterum vero de perfecta eius integritate. Prior ergo difficultas est: An triennium experientiæ impotentiæ coniugis, præscriptum *c.Laudabilem, de frigid.* ita continuum esse debeat, vt si tempore aliquo intermittatur, tempore præcedenti non computato, iterum incipere debeat triennii tempus. Qua in re quibusdam placet id triennium debere esse continuum. Quia ita decidit expresse *cap fin.de frigid.* ibi: *Per continuum triennium insimul habitasse.* Secundò, quia quamuis non ita expressis verbis loqueretur textus, sed dubiis, ea est regula generalis, vt in dubio tempus lege aliqua vel canone petitum, debeat necessario esse continuum. Vt tenent multi, quos refert & sequitur *Gutier.quæst.canon.l.1. c.12.num.24.* Qua ratione ferè omnium verissima sententia habet, annum nouitiatus ita debere esse continuum, vt tempore aliquo intermisso incipere necessario debeat, priori non computato. Tertiò, quia eadem ratione tempus ad præscribendum iure petitum, si semel intermittatur, incipere denuo debet. Vt cum aliis tradit *Couarr.regula Possessor,de reg.iuris,in 6.in 2.p.§.12.n.7.* Et ideo huius sententiæ sunt *Cardin.c.fin. in fine, de frigid.* & licèt non ita clare *Archid.33.q.1.in sum.n.3.& ibi Bellamer.n.2.*

Cæterum absque dubio dicendum est, non desiderari 2
tempus id esse continuum. Quod verba in decretis ciuili modo, & possibili, ac iuxta indigẽtiam subiectæ materiæ capiẽda sunt, *l.Si cui simplici, 9.ff.de seruitutibus.* Et ideo aqua quotidiana appellatur, quæ duci assiduè solet, etiam si aliquando ducta non sit, *leg.1. paulo post principium, vers. Duo autem,ff de aqua quotidiana.* Et melius *capit.fin.de verb signif in 6.* deciditur dici aliquem commensalem & domesticum continuè alicuius, licèt aliquando pro illius negotiis gerendis absit: vbi *Glossa verb. Pro tuis*, ait idem esse, si pro propriis: non enim id verbum, Continuè, ita rigidè accipiendum est, sed ciuili modo, vt subiecta materia postulat, & in hac re solet contingere. Vt docet *ibi Glossa verb. Continue,ab omnibus recepta*: quam aliis allegatis exornat *ibi Francus num.5.& 9.* At continuo triennio habitare coniuges vacando copulæ, est moraliter impossibile. Tum, quia sæpe morbus intermittit tempus illud: tum etiam, quia impediterntur peregrinationes, & alia negotia, quibus virum vacare socieras ac gubernatio domestica cogit. Non ergo exigitur id tempus mathematicè continuum; sed satis est, ciuili modo, nempe, vt toto triennio vacarint copulæ coniuges debitis horis & locis. Præterea num.5. amplius explicabitur, quid importet ea particula, Continuum. Deinde, quia *c.Numquam,de consecr.dist.5.* asseritur psalterium numquam debere è manu clerici decidere. Et tamen id morali modo ac possibili accipitur: vt docet *ibi Glossa verb. Numquam*, explicans, id est horis constitutis. Et ita docent hanc partem *Hostiens. summa,t.de frigidis,§.Qualiter, & quando,n.12.versic.Sed quomodo intelligemus:& c fin.num.12 verb.Continuum,eod.t.& ibi Ioan.Andr n.9.Abbas in fine, Anchar n.9.notabil.13.Præpos.nu. 4.Alexand.de Neuo n.18.Alberic.in dictionar.lit.D.verb.Diuortium,paulo post princ. Astensis 2.p.sum.l.8.t.37.a.1.q.3. Ioan.de Friburgo summa confes l.4.t.16.q.17.Brunel.de sponsal. concl. 28.declarat.4.n.15.Rosella verb. Diuortium,n.4.& ibi Supplem. Pisana,n.5.Sylvest.q.20 n.23.Greg.Lopez l.5.verb.Fasta este plaço,t.8 p.4.Mascard.de probat.concl.889,n.9.* & ex Theologis *Enriquez l.12.de matrim c.7.num.2.* Imo existimo (quamuis non ita explicent hi DD.) nullam triennii illius, nec moralem desiderari continuitatem. Quia finis illius triennii assignati est, vt coniuges experiantur num cursu temporis ea impotentia possit auferri, & vxor cognosci, ac proinde non sit perpetua, ac matrim. dirimens. Ad id autem experiendum satis est, quamuis nulla sit in eo triennio continuitas: modo id compleatur: imo quo magis continuo vacatur copulæ, eo debilior redditur vir. Atque ita DD. aliqui (vt videbimus num.6.) dicunt posse suppleri tempus quinque vel sex mensium, quod eo triennio interpolatum est.

Ex his constat responsio ad arg.n.1.proposita. Nam ea 3
omnia in 2.& 3.argumento adducta vera sunt, vbi subiecta materia non postulat id tempus non intelligi continuum: vt num.præcedenti probaui: vbi & explicui *c.fin.* adductum in 1.argum.& magis id explicabo n.5.

Posterior difficultas est. An saltem ita completum 4
exigatur triennium illud, vt tempus interpolatum supplendum sit? Qua in re non ita clarè loquuntur Doctores. Quidam enim videntur sentire satis esse vacare copulæ, ac habitare maiori parte cuiuslibet anni ex illo triennio. Sic videntur tenere *Hostiens.in summ. Albericus, Astensis, Ioan.de Friburgo, Supplem. Pisana, Sylvest.nu 2.allegati*, dicunt enim expresse satis esse maiori anni parte habitare: sed addunt videri tempus supplendum, si morbo vel alio casu habitatio impediatur. Nec explicant, an habitatio ea supplenda sit ex ea maiori parte anni, an ex reliquo tempore: at credo eos loqui de habitatione illa maioris partis anni, quam necessariam dixerant, vt si ea

non

non compleatur, supplenda sit, donec excedat semestre, & sic verificetur maiori anni parte coniuges habitasse. Quod apertiùs docent *Hostiens. Astens. & Ioannes de Friburgo*, dum dicentes sufficere habitationem maioris partis anni, subdunt maximè si sit toto continuo vere, quo tempore solent propensius ad luxuriam homines incitari. At si reliqua pars anni supplenda esset, nullatenus erat necessarium ponderare, vt habitatio fuerit toto vere. Et in propriis terminis tenet *Enriquez lib.12.de matrim.c.7.n.2.& c.8.n.2.in commento,lit.T.* dicens satis esse, vt maiori cuiuslibet anni parte illius triennij coniuges cohabitent, vt per semestre & vnum diem. Idque probat, nam breui tempore interpolans cohabitare ac residere dicitur. Vt expressè habetur *l.Si quis ita legauerit.ff.de condit.& demonst.& c.fin.de verb signif.in 6.* at tempus minus semestri breue dicitur respectu cuiuslibet anni. Quare iuxta vniuersitatum constitutiones scholastici dicuntur toto anno studiis vacare, si semestri & vno die vacent.

5 Alii verò censent id tempus, quo coniux infirmitate, aut aliis negotiis detentus non cohabitauit copulæ vacans, supplendum esse alio tempore cohabitationis, vt vel sic triennium compleatur. Prob.ex *c.fin.de frigid.* vbi pondetatur toto spatio octo annorum, quod à contractu matrimonii transierat, coniuges cohabitasse triennio cõtinuo, ibi: *Intra prædictos octo annos continuum triennium insimul habitasse.* Vbi illa particula Continuum, cùm non importet continuitatem triennii: ea enim non est necessaria, (vt probaui nu.2.) necessario dicendum est per illam importari perfectam triennii integritatem: quasi sensus sit, si intra prædictos annos habitarunt integro triennio. Alias superflua esset ea particula. Cùm tamen in decretis Pontificiis nec vna syllaba superflua existimanda sit, (vt probaui l.3.disp.26.nu 6.) Secundo id probatur ex textu *in l.1.paulo post princ. vers.Hoc interdicto, ff de itinere,actuq; priuato*, vbi deciditur seruitutem viæ possideri, si triginta diebus intra vnius anni spatium, illius viæ vsus habitus sit: & licèt non continuentur illi triginta dies, si tamen completi sint illius anni spatio. Similiter ergo dum textus *d.c fin.* petit triennii cohabitationem intra eos annos octo habitam, licet ea non desideretur tempore triennii continuo habita: necessarium tamen erit, vt tempus interpolatum alio subsequenti suppleatur, donec triennium perfectè completum sit. Tertio, quia cùm id triennium destinetur ad experiendum, an impotentia sit naturalis ac perpetua: an potiùs temporalis, quæ frequenti vsu auferri possit; non videtur satisfactum iuri habitando semestri cuiuslibet anni illo triennio, & amplius vno die. Quia ea habitatio non est verè triennalis: nec in ea sumitur triennii experientia, quam ius intendit. Nec modica pars anni dicitur, cui vnica dies deficit, vt sit dimidia. Et ideo hanc partem tuentur *Ioan. Andr. cap.fin.nu.9.de frigid. Archid.33. q.1.in sum.n.3. & ib: Bellamera n.2. Brunel de sponsal.concl.28. declarat.4.n.15.fine. Mascard de probationibus concl.889.nu.8.* Et id supponunt *Abbas c.fin.in fine, de frigidis, & ibi Alex de Neuo.n.18. Præpos.it.n.4. Rosella verb. Diuortium,n.4.* dicentes enim non exigi, vt triennium sit continuum, subdunt tempus interpolatum illo triennio posse alio habitationis tempore suppleri. Quod clarè & optimè explicuit *ibi Abbas*, dicens triennium continuum in *eo c fin* petitum, sic accipi, vt computatis temporibus cohabitationis resultet triennium.

6 Et re hac attentè considerata, existimo non sufficere maioris partis anni cohabitationem (vt volunt auctores relati n.4.) sed necessarium esse triennium compleri, atque ita suppleri tempus interpolatum: (vt volunt auctores n.præc.allegati.) Quod tamen non metaphysicè intelligendum venit, quasi quodcumque breue tempus interpolatum supplendum sit, sed quando arbitrio prudentis est notabile, ita vt moraliter loquendo non censeatur plena triennii experientia. Quare sufficit cohabitare triennio sumpto morali modo, vt communiter solent cohabitare coniuges. Quod significant *Ioan. Andr. & Abbas, Alex. de Neuo, Præpos.n.præc.relati*, dum priores duo agentes de tempore supplendo, exemplificant quando vir triennio illo, sex mensibus abfuit: duo autem posteriores exẽplificant, quando eo triennio, quinque mensibus absens fuit. Quia res hæ moraliter, & vt communiter solent accidere, accipiendæ sunt: & durissimum, ac valde inhumanum esset, ac probatu difficile, ita meraphysicè accipere, vt vel vnica dies interpolata sit supplenda. Quare æquitas poscit, vt ea triennalis cohabitatio morali modo intelligatur. Et minor absentia sat est, quando est simul: vt si simul sex mensibus abfuit, ij supplendi sunt: secus esset, si interpolatè, vno vel altero die abfuit: etiam si eo triennio dies illi simul computati eorumdem mensium summam conficerent. Non enim credo illos dies supplendos esse. Quia in hoc posteriori casu praxis interpretatur non esse notabilem absentiam, nè morali modo loquendo dicatur triennium completum: & hoc pacto solent coniuges habitare: nec ratio habetur harum absentiarum sic minutim factarum. Quòd aliter contingit quando simul per vnius absentiæ tempus fit. Vt in simili agentes de donationibus à parentibus factis, computandis in quinta bonorum parte, de qua disponere possunt, diximus lib.6. disp.36.n.10.& 11.

DISPVTATIO CXII.

An si ante vel post triennii lapsum, coniux propria auctoritate recedat ob alterius coniugis impotentiam, sit statim coniux spoliatus restituendus, non obstante matrimonium minimè consummatum esse?

SVMMARIVM.

Proponitur duplex casus, in quo hæc quæstio disputari potest, n.1.

An nondum consummato matrimonio sit spolium: ac locus restitutioni statim faciendæ? Proponitur duplex textus, qui repugnare secum videntur, n.2.

Restitutio spoliati qualiter ante omnia facienda sit, n.3.

Ad restitutionem in causa matrimoniali, probanda sunt matrim. verè vel præsumpte initum, ac possessio vxoris, n.4.

An saltem possit tunc officium iudicis implorari, vt cogat sponsam nondum cognitam coniungi coniugi spoliato: & quid dicet, an via restitutionis an hoc remedio cogatur, n.5.

Refertur duplex sententia circa spolium ante matrimonij consummationem, n.6 & 7.

Proponitur sententia Auctoris: ac conciliantur c.Ex transmissa, & c. Ex parte, de restit. spoliat. Et soluuntur contraria, n.8.

An hæc restitutio fiat, si sponsa nondum sit traducta, n.9.

Quid, si vir sit adeo seuerus, vt de defloratione timeatur, n.10.

An sic spoliatus sit ante omnia restituendus: si spolians nil aliud alleget, quam spoliati impotentiam: nec triennium lapsum sit. Proponitur ratio dubitandi, n.11.

Tunc cogendus est spolians per excommunicationem & per iudicem secularem redire, & copulam intentare, præstita cautione, n.12.

Ad id sit remedio restitutionis: an potius officio iudicis implorato: & sint admittenda exceptiones spoliantis, n.13.

Quid, si ea spoliatio prætextu impotentiæ contingat post triennium, n.14.

An, si impotens se tuens aduersus impotentiam illi obiectam, fateatur in iudicio se adulterium admisisse cum aliis feminis: possit spolians hac confessione vti, vt restitutio impediatur ob id adulterium. Referuntur probantia posse, n.15.

Explicatur sententia Auctoris: & an possit reus tueri se contrariis exceptionibus, & confessione actoris, aliisq; ab ipso præsentatis, quæ reus ipse impugnat, n.16.

An si confitens is sit minor, possit aduersus eam confessionem restitui, ita vt illi non noceat, n.17.

An in foro conscientiæ satis sit ea confessio ad diuortium, n.18.

QVÆSTIO hæc procedit, vbi constat non esse consummatum matrim. vel per aspectum vel per vtriusque confessionem, nec in coniuge impotenti apparet notorius potentiæ defectus: in quo euentu nullum habuit coniux potens ius spoliandi. Et quæstio hæc potest dupliciter tractari: primo in genere, an ante matrimonii consummationem censeatur spolium, ac proinde sit locus restitutioni, denegata audientia circa matrimonii valorem aut nullitatem, donec restitutio fiat? Secundò in specie, quando spoliatio fuit prætextu impotentiæ cõiugis dimissi, siue non lapso triennio, siue eo lapso? 1

Et

2 Et circa priorem casum, duplex textus difficultatis ansam præbet, qui secum pugnare videntur. Alter est *c. Ex transmissa, de restit. spoliat.* vbi petenti viro restitutionem vxoris, ea conceditur, dummodo probet matrimonium & copulam, ibi, *Mandamus quatenus si vobis constiterit quòd præfata mulier prædicto militi legitimè desponsata fuisset, & ab eo cognita: ipsam ei restitui faciatis.* Vbi *Glossa verb. Et ab eo*, dicit per copulam acquiri possessionem vxoris: & vtrumque probandum esse à petenti restitutionem. Alter est *cap. Ex parte, eod. t.* vbi ponderatur ad denegandam mulieri restitutionem, solam traductionem absque matrimonio interuenisse. ibi: *Cùm per solam traductionem, quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt etiam subsecuta: nullum inter eos obligatorium vinculum sit contractum.* Ex quo textu à contrario sensu apertè deducitur restitutionem concedendam, quando matrim. solùm cum traductione absque copula interuenisset.

3 Antequam opiniones referam, tria supponenda sunt. Primum suppositum sit. Spoliatum ante omnia restituendum. Quare si coniux consummato matrim. non expectata iudicis sententia, ob adulterium vel ob aliam causam diuertat, restituendus est ante omnia spoliato coniugi: nec audiendæ sunt exceptiones spoliantis, donec spoliatus ad pristinum statum restituatur: qua restitutione facta agetur de illis exceptionibus, vt latius diximus rationem reddentes, ac textibus allegatis lib. 10. disp. 12. n. 14. & 22. & ferè per totam limitabimus, nisi causa spolii notoria sit, & aliis modis.

4 Secundum suppositum sit. Ad hanc restitutionem spolii teneri spoliatum probare matrimon. esse legitimè contractum, id est, per consensum de præsenti apparenter, & prima fronte validum: & se habere possessionem, eaque spoliatum esse. Ad omnem quippe restitutionem sunt probanda spolium & possessio, *c. Consultationibus, de officio delegat. cap. Olim, de restit. spoliator.* Et quamuis hæc regulariter satis sint: at in causa matrimoniali speciale est, vt probandus quoque sit matrimonii titulus saltem apparens & præsumptus. Vt constat ex *cap. Transmissa, de restitut. spoliat.* cuius verba n. 2. retulimus. Et tradunt *ibi Glossa verb. Et ab eo, Innoc. ibi, n. vn. Host. ibi, n. 2. Ioan. Andr. n. 5. Anton. n. 2. Abbas fine, Anchar. fin. Bellamera n. 2.* Et ratio est, quòd in matrim. non possit esse possessio facti absque titulo. Nec enim personæ liberæ haberi potest possessio absque titulo, *l. Cùm hæredes, in fine, ff. de acquir. possess.* dicitur autem satis esse probare titulum saltem præsumptum: quia si ad restitutionem esset necessarium probare omnimodam matrimonii veritatem, impediretur allegata quacumque causa, ob quam irritum redderetur, ita vt ante restitutionem, de illa cognoscendum esset: contra *c. Ex conquæstione, & c. Literas, de restit. spoliat.* vt bene aduertit *Abbas d. c. Ex transmissa, in fine.*

5 Tertium suppositum sit. Concordare DD. dato teneremus non esse locum remedio restitutionis, quando spolium contingit ante matrimonii consummationem: fatendum tamen necessario esse, peti posse, vt iudex officio suo cogat sponsam de præsenti, aut sponsam recedentem, exhibere ea, ad quæ sponsi de præsenti tenentur: quando recedens non allegat iustam fugæ causam. Sicut emens domum, cuius nondum possessionem nactus est, potest iudicem adire, vt cogat venditorem sibi tradere possessionem: quamuis eam remedio restitutionis petere non posset, defectu possessionis nondum acceptæ. Et ratio est, quod per contractum illum de præsenti ius acquisitum sit, vt tradatur possessio, non impedienti eam legitima causa. Potest ergo iudex adiri, vt ad id cogat: aliàs iniustè denegans possessionem cogi non posset. Et confirmatur, quia nolens implere sponsalia, cogendus est per iudicem ea implere, matrim. ineundo, & eo inito, maritali affectione pertractando vxorem. Vt habetur *cap. Ex literis, el 2. in fine, de sponsal.* Est tamen latissimum discrimen inter vtrumque cogendi modum, quia quando non est locus remedio restitutionis, sed inuocato iudicis officio, potest à spoliante obiici quæcumque iusta exceptio contra hanc petitionem: atque illa prius examinanda est, quam coactio fiat, *c. 1. de ord. cognit.* Quod tamen non posset fieri, si remedio restitutionis locus esset: non enim ea nondum facta, audirentur illæ exceptiones, præterquam in aliquibus specialibus casibus à regula generali exceptis, (vt n. 3. diximus.) Et hæc omnia docent *Innoc. c. Ex parte, n. 4. de restit. spoliat. & ibi Hostiens. nu. 11. Ioan. Andr. n. 7. Anton. n. 31. Cardin. n. 5. oppos. 1.*

His præmissis, triplex est sententia. Prima sustinet ante matrimonii consummationem non esse verum spolium, ac subinde non esse locum remedio restitutionis. Ducitur primò, quia *c. Ex transmissa, de restitut. spoliat.* cuius verba num. 2. retuli, expressè decidit ad restitutionem probanda esse matrim. ac copulam. Secundò, quia *c. pen. de probat.* denegatur viro omnino restitutio vxoris nondum cognitæ, & iubetur eam in monasterio depositam esse, donec eam non cognitam esse probetur, ibi: *Ponatis interim in illo monasterio, quod intrauit, vt ibi securè valeat commorari, donec iudiciali sententia, quid agi debeat, decernatur.* Tertiò, quia ante matrimonij consummationem potest coniux recedens ingredi religionem, *cap. Ex publico, de conuers. coniugat.* Frustra ergo eius restitutio petitur. Tandem, quia cùm matrim. suam consummationem ac vltimam perfectionem ex copula assequatur, per quam coniuges vna caro efficiuntur, ac vnum generationis principium: sitque copula finalis matrimonii causa, at obsequia coniugum & cohabitatio sint quædam extrinseca: ac oscula sint solum quædam præludia, vera matrimonii possessio in sola copula consistit. Non ergo ante copulam erit verum spolium, nec restitutioni locus erit. Quòd hæc possessionem requirat (vt nu. 4. probaui.) Et ideo hanc partem sustinent *Gloss. d. c. Ex transmissa, verb. Et ab eo. Et ibi Hostiens. n. 2. eod. verb. Anchar. n. 1. Idem Host. c. Ex parte, n. 11. de rest. spoliat. & ibi Innoc. n. 4. Vincent. ibi, Ioan. Andr. n. 6. & 8. Anton. n. 31. fine. Cardin. n. 5. oppos. 1. Idem Ioan. Andr. c. pen. n. 5. de probat. & ibi Baldus n. 5. & 8. Felinus nu. 3. idem Baldus d. c. Transmissa, in fine. Alex. de Neuo c. Cùm locum, n. 33. de sponsal. Ripa l. Naturaliter, §. Nihil commune, n 84. fallentia 12. in fin. ff. de acquir. poss. Barbatius d. c. penul. col. antepen. n. 18. Paulus à Castro cons. 272. in mea edit. est 277. Quia per primum, dub. 2. n. 4. vol. 1.* Et fauet aliquātulum huic sent. *Riminald. iunior cons. 415. n. 13. & seq.* ac specialiter *n. penult.* Citatur pro hac sent. *Barbosa ff. soluto matrim. in rubr. 2. p. num. 80.* at solùm dicit antè consummatum matrim. non concedi restitutionem ad copulam. Quod etiam fatetur tertia sententia à nobis amplectenda. 6

Secunda sententia tenet, si sponsa ea de præsenti tra- 7
ducta sit in sponsi domum, & vt vxor tractata, quamuis constet non secutam esse copulam, acquiri quasi possessionem ipsius, atque ita concedendam restitutionē ipsius marito spoliato, non tantum quoad habitationem, sed etiam quoad copulam: nisi mulier proponat se virginem esse, & aliquid alleget, quo probato non tenebitur ad copulam, tunc enim ait denegari restitutionem, donec de re illa per mulierem allegata cognoscatur: non defectu possessionis: sed quia restitutio est deneganda, quoties ex ea damnum irreparabile immineret (vt dicemus l. 10. disp. 12. n. 22.) quod in hoc euentu continget. Nam virginitas per copulam auferenda, si postea reperiretur causam eam denegandi iustam fuisse, reparari nequiret. Quod si sponsa ea traducta non fuerit, cum cesset possessio eius, dicit hæc sententia cogendam esse redire ad cōiugem dimissum, & ad copulam, nisi exceptione aliqua iusta se femina tueretur, non via restitutionis, sed ratione contractus matrimonii ad id obligantis. Sic tenet *Bellamera c. Ex parte, n. 11. de restit. spoliat.*

Tertia sententia (cui tamquam probabiliori adhæreo, 8
quamuis duæ præcedentes sint probabiles) sustinet, ante matrimonii consummationem non esse locum plenæ restitutioni, nempe, quoad habitationem & copulam: at bene quoad solam habitationem, & alia ministeria

inter

inter coniuges mutuo debita, præter copulam. Ducitur, quia id apertè colligitur ex *c. Ex parte, de restit. spoliat.* à contrario sensu (vt eius verbis relatis ponderaui n. 2.) Nec obstat *c. Ex transmissa, eo. t.* vbi oppositū videtur decidi. Quia iuxta hanc sententiam facile conciliantur. Prior enim textus de sola restitutione quoad habitationem & alia obsequia agit, atque ita solam traductionem ad domum petit. Posterior autem de plena restitutione etiam quoad copulam: ac proinde iure optimo postulat copulam habitam. Secundò, quia etsi plena possessio habeatur per solam copulam: at negari nequit possessionem habitationis & aliorum ministeriorum acquiri per traductionem ad domum. Ergo iniustè his spoliatus venit ante omnia restituendus ad hæc omnia præter copulam. Tertiò, quia *c. penult. de probat.* adductum n. 6 pro prima sent. potiùs huic fauet. Nam ideo denegatur restitutio quoad habitationem, & iubetur eam feminam in monasterio deponi, donec causa decidatur (vt egregiè animaduertit *ibi Gl. v. Ponatis*) quòd ea se virginem & monialem allegaret, quo existente vero valuit professio, vtpote, quæ ante matrimonij consummationem facta est. Quare denegata merito est restitutio, ne corrumperetur. Atque subdit *Glossa* esse hunc casum specialem, in quo cessat restitutio. Ergo textus iuncta *Gl.* potius sentit restitutionem concedendam fore, quoad habitationem, nisi professionis valor obstaret. Quod si dicas restitutionem non posse diuidi: contrarium plane probatur ex *c. Literas, vers. Propterea melius, de restit. spoliat.* vbi allegata nullitate matrimonii ob consanguinitatem à coniuge spoliante, iubetur spoliatum plene restituendum, nisi probationes consanguinitatis in continenti offerantur: at illis sic oblatis, quoad solam habitationem. Tandem, quia non obstat, coniugem nondum cōsummato matrimonio recedentem, posse transire ad religionem. Quia id non aufert coniugis dimissi possessionem, dum non transit. Ad illam ergo interim restituendus est. Et ideo huius sententiæ sunt *Ioannes de Lignano, d. c. Ex parte*, quem ibi refert ac sequitur *Abb. n. 25. & d. c. penul. n. 1. Imola d. c. Ex parte, n. 11. Decius eo. c. penult. in noua edit. n. 13. Brunel. de sponsalibus, concl. 12. n. 5. Alex. Carrer. l. 1. de sponsalib. c. 3.* & huius sent. videtur *Dominicus cons. 24. n. 3.* vbi ait, quoad omnes matrimonii effectus acquiri seruitutem coniugalem per traductionem & copulam: & ita sentire videtur secus esse quoad possessionem habitationis solius. Et similiter eidem sententiæ fauet *Anton. d. c. Ex transmissa, n. 2.* dicens ad plenam restitutionem probanda esse matrimonium & copulam.

9 Hinc deducitur, fuga contingenti ante traductionem ad domum, nulli restitutioni esse locum. Quòd nulla possessio acquisita sit. Et ita fatentur *Ioannes de Lignano, Abb. & Alex. Carrer. n præced. allegati. Bellamera relatus n. 7.* Quamuis autem tunc vxor via restitutionis non cogatur habitare cum viro, & ei copulari: at si nullam iustam exceptionem proponat, cogenda est ad vtrumque ex vi contractus matrimonii. Vt retulimus ex *Bellamera eo nu. 7.* & cum multis diximus n. 5.

10 Temperanda tamen est hæc tertia sent. dum ait sponsam nondum cognitam restituendam esse viro quoad habitationem, antequam audiātur eius exceptiones, si post traductionem recessit, vt intelligatur nisi vir sit adeo seuerus, vt merito timeatur extorsio copulæ, nec possit sufficienter caueri hoc damnum cautione per virum præstita, tunc enim ob hunc timorem differenda est restitutio, donec de exceptionum iustitia cognoscatur. Et ita docent *Abbas vtroque loco, & Brunel n. 8. citati.*

11 Hactenus egimus de priori casu restitutionis in genere ante matrimonii consummationem. Iam posterior casus disputandus est, nimirum, an quando nulla alia ratio spolii allegatur à coniuge, qui suum coniugem deseruit, præter spoliati coniugis impotentiam, ac constat matrimonium illud minime consummatum esse: non tamen defectus potentiæ coniugis constat, sit restitutio facienda quoad habitationem & copulam: aut saltem ad vtrumque possit cogi ille spolians inuocato iudicis officio? Et videtur saltem oblatis in continenti probationibus differendam restitutionem esse quoad copulam, secus quoad habitationem. Quia id generale esse quoties allegatur aliquod ex impedimentis dirimentibus, dicemus lib. 10. disput. 12. num. 22. At impedimentum impotentiæ dirimens est.

12 Sed aliter hac in re sentiendum est, si nondum lapsum sit experientiæ triennium, concessum *c. Laudabilem de frigidis.* Et si id lapsum sit. Quando ergo lapsum non est, cogendus est coniux, qui recessit, excommunicatione contra ipsum lata, ad cohabitandum. Vt bene docent *Hostien. sum. t. de frigidis, § Qualiter & quando, n. 12. fin. vers. Quid si per maritum stet, & c. fin. n. 10. v. Continuum, eo. t.* vbi *Ioan. And. n. 10. Ant. n. 10. Anchar. ad fi. Alex de Neuo n 20. Præpos. n. 4. vers. Quærit quid si per alterum. Albericus in suo dictionario, litera D. verb. Diuortium, colum. 2 vers. Quid si per alterum. Astensis 2. p. summ. l. 8. t. 57. art. 1. qu. 4. Ioan. de Friburgo in summa Confessorum lib. 4. tit. 16. qu. 18. Rosella verb. Diuortium, nu. 5. & ibi Supplem. Pisanæ n 6. Sylvest qu. 20 n. 23.* Quare merito *Manuel 1. to. sum. in 2. editione c. 235. concl. 3. n 3. in fine.* ait denegandam absolutionem feminæ nolenti cum viro habitare, nullam aliam rationem quam impotentiam viri alleganti, nec lapsum est triennium experientiæ. Atque idem dicendum est, si cohabitare velit, at non permittat copulam intentari. Et ratio horum est, quod nullam excusationem legitimam alleget copulæ negatæ. Nam impotentia illa dubia probanda est per triennij experientiam: quare hac experientia non præmissa est friuola exceptio, & nulla causa recedendi subest. Quare cogenda est redire ad virum, vt triennio cohabitationis vacādo copulæ peracto, constet an impotentia illa sit perpetua, ac matrim. dirimat. Alias frustratus præscripsisset illud experientiæ triennium. Et ita docent *Hostiens. d. c. fin. nu. 10. Ioan. And. Anchar. Præpos. Alex. de Neuo, Albericus, Astensis, Rosella, Supplementum Pisanæ, Sylvester eisdem locis.* Imo petenda est cautio deinceps habitandi. Vt docent *Hostiensis in summa, Albericus, Astensis, Ioannes de Friburgo, Rosella Supplementum Pisanæ, Sylvest. ibidem.* Et tandem si adhuc nolit cohabitare, & vacare copulæ, cogi potest per iudicem secularem. Vt bene tradunt *Host. d. cap. finali, num. 10. Ioan. Andr. Anton. Anchar. Præpos. Alex. de Neuo nunc allegati, Albericus, & Astens eisdem locis relatis.* Nec obstat ratio numero præcedenti adducta. Quia ea doctrina procedit in reliquis impedimentis dirimentibus, ratione periculi culpæ mortalis, quæ in copula reperiretur, si matrimonium non esset validum. At secus res se habet in impedimento impotentiæ, quod per aspectum non clare constat. Quod id verificandum sit necessaria experientia copulæ triennio habita: quare nulla est in ea culpa, imo potius est sub præcepto ad eam experientiam sumendam.

13 Sed rogabis, an hæc coactio sit remedio restitutionis facienda: an potius ex vi contractus, inuocato iudicis officio? Dic sentiendum esse diuersimode iuxta opinionum varietatem. Quia sequendo primam sententiam n. 6. relatam, dicendum est non esse locum in hoc casu remedio restitutionis: sed ex vi contractus inuocato iudicis officio coactionem faciendam: quare si recedens allegaret aliquam exceptionem iustam, ea prius examinanda esset: iuxta dicta nu. 5. Quia matrimonium nondum consummatum est, in quo casu sententia hæc nullam restitutionem admittit. At retenta nostra nu. 8. relata, non erit locus remedio restitutionis quoad copulam, sed coactio fiet ratione contractus, vnde aduersus eam admitteretur exceptio iusta aliqua, si quæ allegetur, at quoad habitationem si præcesserit traductio sponsæ illius in sponsi domum, erit locus restitutioni: nec vlla admitteretur exceptio, quæ non sit notoria. Vt constat ex dictis nu. 8. iuncto num. 5.

14 Quando autem triennio iam experientiæ lapso contingeret fuga coniugis ob alterius impotentiam, iuxta primam sentent. num. 6. relatam, non restituetur coniux spo-

ſpoliatus,nec cogetur redire ſpolians, donec exceptione impotentiæ admiſſa lis decidatur. Quod iuxta illam ſententiam non admittatur reſtitutio ante matrimonij conſummationem: & adſit exceptio iuſta impediens coactionem. Quę vbi non eſt locus iudicio poſſeſſorio, ac reſtitutionis, admittenda eſt. Vt diximus num. 5. At retenta noſtra ſententia numer. 8. relata, cùm non potuerit coniux propria auctoritate recedere, non expectato Eccleſiæ iudicio, reſtituetur quoad habitationem: antequam exceptio admittatur. Sicut quando recedit ob conſanguinitatis impedimentum, ob hanc rationem deciditur *c. Literas, de reſtit. ſpoliat. verſ. Propterea melius*, reſtituendum eſſe coniugem ſpoliatum, quoad habitationem, qua iniuſtè ante Eccleſiæ ſententiam ſpoliatus eſt. Quod in omni impedimento dirimenti ſeruandum probabo li. 10. diſp. 12. n. 22. Nec in hoc caſu habebit locum, quod deciditur *eo. c Literas*, nimirum, allegato eo impedimento conſanguinitatis, nec oblatis in continenti probationibus, reſtitutionem quoque quoad copulam faciendam. Quia ibi eſt ſermo de matrimonio conſummato, & ſic coniux plenam coniugis, quoad copulam habebat poſſeſſionem: quare merito iniuſtè ſpoliatus, eſt plenè reſtituendus: & ſolùm differtur reſtitutio quoad copulam, quando offeruntur in continenti probationes illius impedimenti, ob peccati periculum quod in copula admittitur, ſi impedimentum verum eſt. At in noſtro caſu, cùm matrimonium minime conſummatum ſit, atque ita non ſit poſſeſſio copulæ, non eſt locus reſtitutioni, quoad copulam: nec iudicis officio compelletur, donec terminetur cauſa illa impotentiæ. Quia allegat exceptionem iuſtam, nimirum, impotentiam coniugis elapſo iam experientiæ triennio.

15 Sed quid, ſi coniux, contra quem allegatur impotentia, tueatur ſe fatendo in iudicio ſe poſt id matrimonium cognouiſſe alias feminas, ac proinde ſe non eſſe impotentem aſſerat: an poſſit femina ea adulterij confeſſione vti in ſuam vtilitatem, vt ſaltem ratione illius concedatur ſibi diuortium, atque ſic non cogatur cohabitare? Atque ſane id integrum illi feminæ eſſe, ex eo ſuadetur, quod confeſſio adulterij in iudicio facta id notorium reddat, ac proinde ob id tanquam notorium deneganda eſt coniugis, qui receſſit, reſtitutio (vt dicemus li. 10 diſp. 12. n. 13. & 25.) Deinde, quia non obſtat, exceptionem hanc adulterij per feminam allegati, eſſe contrariam eius aſſertioni impotentiæ viri. Quia quamuis actor nequeat contrarias actiones intentare, *l. Nemo ex his*, 43. §. *Quoties*, *ff de regulis iuris l. Quod in haredem*, §. *Eligere*, *ff de tributaria actione*, *c. Vt quis duas de elect. in 6.* At reus poteſt ſe contrarijs exceptionibus ſub conditione propoſitis tueri. Vt damnatus poteſt allegare ſententiam fuiſſe nullam: & dato fuiſſe validam, ſe appellare. Et reus conuentus, vt pecunias ſoluat, poteſt excipere negando debitum: & caſu quo hoc probari contingat, ſolutum iam eſſe. Vt conſtat ex *l. Nemo ex his. 43. in principio. ff de reg. iuris: & cap. Nullus pluribus* 20. *eod. titul. in 6.* vbi *Dynus num. 8.* rationem diſcriminis reddit, quod fauorabilior ſit cauſa rei, quàm actoris: in huius enim poteſtate eſt conuenire: at in illius poteſtate non eſt, ne conueniatur. Cùm ergo in iudicio hoc ea vxor, quæ à viro receſſit, ſit rea, vtpote, quæ conuenitur, vt ad virum redeat poteſt ſe tueri contrarijs exceptionibus, vt impotentiæ viri, & caſu quo potens ſit, aut ei exceptioni tunc non ſit locus, adulterij per ipſum admiſſi, quod in iudicio falſus eſt.

16 At negandum eſt poſſe ex illa confeſſione viri fructum conſequi, atque illa ſe tueri ad diuortium. Quod longe aliud ſit, reum contrarijs ſe exceptionibus ſub conditione propoſitis tueri: quod fas eſſe probant adducta nu. præc. & velle vti ad ſuum commodum confeſſione actoris, vel alijs per ipſum allegatis, quæ reus ipſe impugnat. Quod nullus textus admittit: ſed expreſſe aduerſatur *regul. iuris*, 38. *Ex eo, de reg. iuris, in 6.* ibi: *Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus eſt impugnare.* Et *l. Papinianus*, §. *Si ex cauſa*, *ff. de inoffic. teſtam. & l. Si teſtamentum*, *ff. de petitione hæredit.* At id contingit in hoc caſu, nam impoteńtia viri per vxorem allegata, prorſus diluit, nec ſecum admittit confeſſionem adulterij factam à viro: ac proinde nequaquam poteſt vxor ea viri cõfeſſione vti in ſuum fauorem. Quod egregie docuit *Oldradus conſ. 1. n. 8.* in caſu quodam reſtitutionis ad quoddam beneficium: pars enim nitebatur ius ſuum tueri ex productis per aduerſarium, quę ipſe impugnarat: & ait *Oldradus* id ſibi non permitti. Idem docent alij eam reddentes rationem, quod in confeſſione dicatur quaſi contrahi: at talis quaſi contractus non poteſt celebrari inter diſſentientes. Sic *Baldus l. Cum precum, n. 1. verſ. Tu dic, C. de liberali cauſa, & l. 3. n. 2.* per eum textum, *C. de repud. hæred. Salycetus. l. Generaliter. n 9. q 6. verſ. Ego coniungo, C. de non numerand. pecun. Iaſon l. Poſtquam litt. n 2 C. de pactis. Felinus c. Examinata. n 3. de iudicijs. Mandoſ. Albenſis conſ. 9. n 29 & conſ. 17. n. 10. vol. 1.* Idem exiſtimo, quamuis femina non allegaret virum eſſe abſolute impotentem, ſed eſſe impotentem reſpectu ipſius feminæ. Nam cùm ius præſumat potentem reſpectu vnius feminæ, eſſe ad omnes potentem (vt diximus diſp. 93. nu. 11. & 12.) eo ipſo quod femina allegat virierga ſe impotentiam, virtute ex iuris præſumptione allegat impotentiam erga omnes, ac ita impugnata cenſetur confeſſio adulterij à viro facta. At ſi allegaret viri maleficium erga ipſam, poſſet vtique ea confeſſione viri vti in ſuum fauorem. Quia cùm maleficium raro contingat reſpectu omnium, & communiter ſit reſpectu vnius (vt diximus diſp. 94. n. 4.) allegatio vxoris nullatenus aduerſatur confeſſioni viri: ac proinde non obſtat quo minus ex ea poſſit fructum conſequi.

Et quando poteſt coniux ea confeſſione vti in ſuum 17
fauorem ac damnum confitentis, ſi hic confitens ſit minor, poteſt reſtitui aduerſus propriam confeſſionem, & petere vt res ad eum ſtatum reducatur, ac ſi confeſſio facta non fuiſſet. Quod quamuis minor in cauſis matrimonij reputetur maior, ac ſubinde reſtitui nequeat: at poteſt reſtitui circa iudicialia in his actibus contingentia, (vt probaui rationem reddens libr. 7. diſputione 37. numero 22. ad finem.) Et *Sfortias de reſtitut. in integr. 2. part. quæſt. 60. artic. 3. numero* 20. exemplum ponit in reſtitutione petita à minori in cauſa matrimoniali aduerſus ſuam confeſſionem. Quod ſi dicas, non eſſe locum huic reſtitutioni, quando verum faſſus eſt. Cum tunc id effecerit, quod quilibet maior prudens facere tenebatur, *l. fin. C. de in integrum reſtitut.* Reſpondeo id verum eſſe, at poſſe reſtitui aduerſus eam confeſſionem, quæ intempeſtiue, & tempore incongruo, & quando non tenebatur fateri: facta eſt: non ſane contra veritatem detectam, ſed quoad damnum, quod ei pullulauit fatendo illam tempore incongruo, vt bene docent *Innoc. c. Ex literis, n. 1. de in integr. reſtit. Felin. in proœmio decret. n. 2. Sfortias de reſtit. in integr. 2. p. qu. 65. a. 8. n. 32.* Quod ſi adhuc inſtes, minorem non reſtitui aduerſus delictum à ſe commiſſum, *l. Ex cauſa*, §. *Nunc videndum*, *ff de minor.* Et in propria adulterij ſpecie eſt textus *l. Auxilium*, §. *Sed vt legis. ff de minor.* Et tradit *Sfortias de reſtit. in integr. 2. p. q. 80. per totam*, & præſertim *a. 6. & q. 81. a. 1.* Dico non competere reſtitutionem aduerſus id delictum: & hoc probant illi textus. At comperit aduerſus confeſſionem in iudicio factam minus bene: vt ſi faſſus eſt delictum quod vere vel præſumpte probatum non erat, aut probari non poterat: tunc enim dicitur læſus: vt late *Sfortias de reſtit. in integr. 2. p. q 65. a 8. n. 33. & toto a. 9.* præſertim *num. 4. Menochius de arbitrar. libr. 3. centur. 3. caſu 268. num. 4. Ant. Gom. to. 3. var. c. 1. nu. 66.* Et quamuis aliqui hoc non admittant in ciuilibus (qualis eſt cauſa adulterij allegati ad diuortium petendum) ſed in ſolis criminalibus: at frequentior ſententia in vtriſque admittit. Sic tradunt *Baldus l. vn. n. 28. C. de confeßis. Dominicus c. 2. n. 8. de in integ. reſtit. in 6. Alexander conſ. 8. n. 2. lib. 3. Rebuffus de conſtit. reg. a. 1. gl. 1. n. 32.* & alij quos refert ac ſequitur *Sfortias dict. 2. p. qu. 65. a. 8. nu. 34.* Quare concludo petita hac reſtitutione per minorem, rem ad eum ſtatum reducendam, in quo eſſet, ſi confeſſus non fuiſſet. Id enim reſtitutio in integrum importat,

portat *l. Sed & partus*, ibi, *omnem causam, ff quod metus causa*, *l. Restituere, ff. de verb. sign.* cum multis congestis à *Sfortia tractatu de restit. 1. p. q. 1. a. 1. n. 8.*

18 Tandem dubitabis, an in foro conscientiæ satis sit ea confessio, vt cessante scandalo possit alter coniux, si innocens sit, diuertere, quamuis ex ea in foro externo iuuari nequeat? Solutio pendet ex iis, quæ dicemus libr. 10. disp. 12. à n. 39. vbi latè agetur de notitia ad hoc requisita. Et iuxta ibi latius dicenda censeo ex modo confessionis factæ perpendendum esse, an vir prudens merito credere possit eam esse veram, & non solo animo factam repellendi exceptionem impotentiæ allegatam ab vxore, & tunc erit iusta causa, vt in foro conscientiæ possit vxor innocens cessante scandalo diuertere, ac debitum negare. At existimo id raro contingere posse, vt vxor, quæ credit, ac experta est, virum impotentem esse, valeat sibi persuadere verè adulterium esse admissum ab illo. Et ita ratò ex ea causa licebit sibi diuortium.

DISPVTATIO CXIII.

Quales debeant esse matronæ de sponsæ virginitate deposituræ, & qualiter quibusque diligentijs præmissis debeant deponere: & publicatis attestationibus an possint aliæ admitti & recusari: & quid possit iudex ex officio in his causis coniugalibus?

SVMMARIVM.

An matronæ debeant esse peritissimæ & honestæ, vt fidem faciant: & possint omnes exceptiones, quæ aliorum testium fidem eneruant, contra ipsas opponi? n. 1.
An debeant esse de parochia, & nec nimis iuuenes, nec nimis senes? n 2.
An debeant esse nobiles? n 3.
An satis sit si de harum peritia, & alijs qualitatibus requisitis, constet ex earum assertione, vel ex notarij actis? n. 4.
Cui incumbat matronas eligere? n. 5.
An matronæ & cæteri artis periti recusari possint? Proponuntur suadentia partem negantem, n. 6.
Possunt recusari, & soluuntur contraria, n. 7.
An possint recusari, siue à iudice, siue à partibus electæ sint: & an exigatur causa? vbi & de arbitro & arbitratore, n. 8.
Quid, quando singulæ partes singulas matronas eligunt? n. 9.
An matronæ oculis inspicere, & manibus tangere debeant feminæ verenda, vt de virginitate deponant: & quæ sint virginitatis signa, & an possit virgo manens concipere? n. 10.
An desideretur feminam in balneo lauari? n. 11.
An sint diligenter examinandæ, ac virginitatis rationem reddituræ matronæ, vt earum testimonium probet? n. 12.
An sit opus vt iurent, & similiter de alijs artis peritis? n. 13.
An iurare debeant citata ac præsenti parte? n. 14.
An testificari debeant de certa scientia, an sat sit de verisimili. n. 15.
Quot matronæ aut artis periti deponere debeant? n. 16.
An sat sit aliquando vna aut vnus artis peritus? n. 17.
An æque credatur matronis & artis peritis, quando de negatiua deponunt, ac quando de affirmatiua? n. 18.
An plus credatur peritioribus, quamuis pauciores sint? n 19.
Quibus credatur, quando æquales numero ac peritia deponunt de frigiditate, ac potentia viri, aut de virginitate ac corruptione feminæ? num 20.
An femina sit aliquando à medicis inspicienda, n. 21.
An publicatis attestationibus possint aliæ matronæ induci, atque id generale sit in omnibus causis peritorum artis iudicio decidendis, n. 22.
Quid si iam lata sententia sit, num. 23. Vbi remissiue, an idem sit in alijs causis iudicio artis peritorum decidendis, & an sententia in illis transeat in rem iudicatam?
An in causa coniugali, & in alijs, in quibus iudicis officium exuberat, possit iudex ea ex officio intentare, quæ posset pars, n. 24.
In his causis multa iudex ex officio supplet, n. 25.
An possit iudex corrigere dictum matronarum, ac aliorum ex artis peritia deponentium? n. 26.
An possit ex officio, impedimento allegato, facere impotentiæ inspici, n. 27.
An in causa coniugali, actore nil probante, sit iuramentum deferendum reo, n. 28 & ibi, an idem sit, quando opponitur impedimentum inituro matrimonium, nec probatur.

1 IN hac disput. breuiter tractandum est de matronarum qualitatibus, ac modo deponendi de feminæ virginitate, vt fidem faciant: an de ijs, quę potest iudex ex officio in his causis coniugalibus. Prima conclusio sit: Matronæ debēt esse artis peritæ, honestæ, ac bonæ famæ, non leues aut viles, ne modico pretio subornatæ falso deponant. Et idem est de alijs artis peritis, iuxta eam peritiam deposituris. Constat ex *c. penul. de probat.* ibi: *Honestas matronæ, prouidas ac prudentes deputare curetis.* Et ex *c. Fraternitatis, de frig. statim in princ.* ibi: *Prouidas & honestas.* Vbi *Innoc. initio* explicat, prouidas, id est, peritas. Et *c. fin. eo. t.* ibi: *A matronis bonæ opinionis, fide dignis.* Et ex *l. Magistros studiorum, C. de profess. & medic. lib. 10.* Quare omnis exceptio, quæ alios testes excludit, ac eorum fidem eneruat, excludet quoque has matronas. Constat ex *d. c. penult.* vbi admittuntur exceptiones, quas vir opposuit aduersus matronas. Et docent *ibi Gloss. v. Mulieres, & ibi Ant. n. 9. Abb. in princ notab. antepen.* & melius *Francisc. Aretinus ibi n. 3. notab. 3.* Quod adeo verum est, vt licet eæ matronę sint nobiles, minime admittantur, & quamuis peritæ sint, si prudentia aut morum honestate destituantur. Vt bene docent *Baldus d. c penul. in fin. & ibi Felinus fin.* An verò desideretur eas esse peritissimas, dixi disp. 109. n. 7.

Secunda concluſ. Nec nimia iuuentus, ob experientiæ 2
defectum, nec nimia senectus, ob defectum visus debet matronis inesse. Quia cum matrimonij dissolutio sit res grauissima, est omni circumspectione testium tractanda. Sic *Ioan. And. c. Fraternitatis, n. 4, de frigid. & ibi Host. n. 1. Ant. n. 18. Anchar. n 3. notab. 4. Præpos. nu. 1. notab. 3. Alex. de Neuo in princ. n. 5 Brunellus de sponsal. concl. 28. limit. 5. n. 23. Greg. Lop. l. 5. v. Mugeres, t. 8. p. 4. Fuluius Pacianus de probat. lib. 1. c. 47. nu. 128.* Insuper debent esse de parochia feminę inspiciendę. Constat ex *d. c. Fraternitatis*, ibi: *Quasdam matronas suæ parochiæ prouidas & honestas ad tuam præsentiam euocasti.* Et ratio est, quod præsumatur eas habituras pleniorem notitiam: argumento ex *c. Scriptum, & cap. Postquam, de electione.* Et ita tradunt *Abbas eo c. Fraternitatis, n. 4 Hostiens. Ioan. Andr. Ant. Anchar. Præpos. Alex. de Neuo proxime allegati.* Addunt tamen bene *Hostiens. & Præpositus*, quærendas esse matronas peritiores in quantum fieri poterit, quamuis non sint ex parochia.

Sed an debeant esse nobiles? *Alex. de Neuo cap. fin. n. 9. de* 3
frigid. refert quemdam causidicum sustinuisse eas debere esse nobiles; allegata in suum fauorem *Glossa cap. Nec aliqua, verb. Obstetricum, 17. qu. 1.* Sed iure optimo recedit ab hac sententia *ibi nu 10.* Quod nullo iure nobilitas in matronis petatur: vt constat ex textibus duplici nu. præced. allegatis. Adde fore, vt nullæ matronæ testificationi huic idoneæ reperirentur. Cum enim inspectio hæc obstetricum sit, atque hoc munus nobiles dedeceat, numquam aut rarissime matronæ nobiles inuenirentur. Nec Glossa allegata sentit opinionem illius causidici, solum enim obiter dicit duabus aut tribus matronis nobilibus, asserentibus feminam esse cognitam, standum esse earum testimonio: at non dicit non esse illis credendum, si nobiles minimè sint. At fatendum est cum *Alex. de Neuo eo n. 10.* quando obstetrices diuersæ contraria attestarentur, potius habendam fidem nobilioribus, si cætera sint paria. Quod præsumatur fore, vt nobiliores non ita facile subornentur, ac peierent.

Rursus dubitabis, an si de matronarum peritia requi- 4
sita, non aliter constet quàm ex earum confessione in iudicio facta, in qua se artis huius peritas esse fatentur, id satis sit, vt ea qualitas requisita probetur? *Franciscus Aretinus c. Proposuisti nu. 15. & 16. de probat.* mouet quæstionem in genere de omnibus artis peritis: & citato Baldo sic distinguit: Si solus ipsa testis deponat de qualitate, quæ sibi debet inesse, non sufficit, secus si habeat alium contestem. Non enim reijcitur testimonium suum, licet de qualitate sua attestetur: quod non videatur attestari in causa propria, sed potius in partis vtilitatem. Et licet aliqua falsitatis suspicio subsit, eo quod videatur id asserere, vt testimonio suo fides habeatur. At hæc non est suspicio probabilis: nam qua ratione non præsumitur ob iura-

mentum falsitas in dicto principali, ita nec in circumstantijs respicientibus causam vel personam. argumento ex *l. Doli, vers. Diuersum, ff. de noua.* Similiter ait credi eam qualitatem inesse, si notarius in instrumento de ea deponat. Quia statur verbis notarij enunciatiuis : eo quod de hac qualitate potuerit fieri fides tempore examinationis : ob ea, quæ habentur *c. Quoniam contra, de probat.* per Doctores, *& l. 1. C. de fide instrum.*

5 Tertia concl. Matronarum electio iudicis est, non partium. Quia potius iudicum, quàm testium munus obeunt, (vt nu. 7. probauimus.) & vocantur vt iudicem instruant. Sic tradit, allegatis *Bartolo & Angelo, Felin c. pen. n. 2. notab. 7. de probat.*

6 Hinc decidenda est ea quæst. An matronæ, ac cæteri artis periti, qui ex peritia artis de re aliqua attestari debẽt, possint recusari? Pars enim negans inde suadetur. Quod cum recusatio sit iurisdictionis declinatio: teste *Speculatore, t. de recusatione, in princip.* & matronæ alijque artis periti iurisdictione careant, nulla ratio suadet eos recusari posse. Et confirm. quia testium fides eneruari sane potest obiectis aliquibus eorum vitijs, at ij recusari nequeunt : eo quod iurisdictionem nullam habent. At matronæ ac alij artis periti sunt testes. Vt constat ex *c. Proposuisti, de probat.* ibi: *Videtur igitur nobis, quod iuramento puellæ, ac septem illarum mulierum testimonio fides est potius adhibenda.* Et *c. fin. de frigid.* loquendo de matronis, sic dicitur : *Quæ perhibuerunt testimonium ipsam adhuc virginem permanere.* Secundò, quia arbitrator nequit recusari. Vt docent *Ant. c. Quintauallis, nu. 19. de iureiur. Gulielm. de Cuneo,* quem refert ac sequitur *Auendaño de exequendis mandatis Regum lib. 2. c. 23. nu. 10.* At hi arbitratores quidam sunt.

7 Quarta tamen concluſ. sit. Matronæ, ac omnes alij, qui iuxta artis peritiam de re aliqua deponere debent, recusari possunt. Quia hi non sunt propriè testes, sed eorum depositio & declaratio magis est iudicium, quam testificatio. Vt docent *Bartol. in tract. testimoniorum, n. 12. Baldus l. 2. n. 4. ff de ferijs. Decius c. Proposuisti in noua edit. nu. 53. vers. Vltimo de istis peritis, de probat. & ibi Felin. nu. 9.* & alij, quos refert ac sequitur *Fuluius Pacianus de probat. l. 1. c. 47. nu. 15. & 94.* Et constat ex *c. Quia indicante, de præscript.* ibi: *Agri mensoris diffinitionem,* & *l. Certi iuris,* ibi, *iudicare, C. de iudicijs.* Vnde *Ioan. Garcia de expensis, c. 24. n. 18.* ait hos obtinere vicem testium, quatenus deponunt, & vicem iudicum, quatenus ex forma sententiæ iudicis, cuius vi & potestate creantur, iudicant. Vnde *Baldus l. Data opera, nu. 23. vers. Si autem non est verus, C. de his, qui accusare non possunt,* vocat hos testes non veros, sed præsumptiuos. Adde multò verius esse, posse arbitratorem recusari (vt n. seq. dicemus.) Et ex his manent soluta contraria proposita nu. præced. Et pro hac sententia sunt *Bartolus l. Theopompus, n. 11 ff. de dote prælegata, Couar. l. 2. var. c. 13. nu. 5. concl. 6. Mascard. de probat. concl. 1038. n. 19. Fulu. Pacianus de probat. l. 1. cap. 47. nu. 120.* vbi dicunt, aduersus artis peritos posse partem opponere esse suspectos. Et in proprijs terminis tenet *Ioan. Garcia de expensis, cap. 24. num. 25.*

8 Sed lata differentia est, quando hi periti eliguntur à iudice, & quando eliguntur ab ipsis partibus. Nam quando eliguntur à iudice, possunt absolutè recusari, nulla alia allegata causa quam suspicionis. Sicut iudices seculares ex hac sola causa recusantur, *l. Apertissimi, 14. C. de iudicijs,* iuncta *glos. ibi v. Recusare,* communiter recepta, & *l. reg. 22. t. 4. p. 3.* Quare satis est, & requiritur iuramentum partis recusantis, qua iuret sibi peritos, illos esse suspectos. Sicut ad recusationem iudicis secularis id iuramentum requiritur, & satis est. Vt docet *ea. Gl. eo. v. Recusare.* Et licet *d. l. reg. 22.* hoc temperet, nempe exigi iuramentum, si petatur; at vsu receptum est, vt id iuramentum sit necessarium. Vt notat *Greg. Lop. ea l. 22. v. Si lo demandaren.* Et videtur probari ex *l. 1. t. 16. l. 4. noua recop.* Sed dices, cum iudicium hoc, in quo matronæ deponunt de virginitate feminæ, ad concludendam viri impotentiam, ac dissoluendum matrim. sit fori Ecclesiastici, matronas ac medicos non posse recusari in hoc iudicio, nisi allegata ac probata causa coram arbitris. Sicut in recusatione iudicis Ecclesiastici decretum est, *c. Suspicionis, de offic. deleg. c. Secundo requiris, §. Tertio postulas, & c. Cum speciali, de appell. cap. Legitima, de appellat. in 6.* Sed respondeo id tantum de ipsomet iudice Ecclesiastico decretum esse, quando enim in eo iudicio recusantur notarius, vel matronæ, aut alij, qui iuxta artis peritiam attestaturi sunt, id non est necessarium, sed seruatur ius ciuile, quod solo iuramento dicto decernit recusationem admittendam. Id enim etiam in foro Ecclesiastico seruandum vbi ius canonicũ nihil disponit, probaui l. 1. disp. 6. n. 24. Et idem dicendum est, quando discordantibus inter se electis à partibus, iudex tertium artis peritum eligeret, is enim tertius posset recusari absque causa, solo dicto iuramento præstito, quamuis inter partes actum esset, vt in ea discordia iudex tertium eligeret. Quod is tertius à neutra parte approbationem habeat, vt vel sic causa recusationis desideretur, iuxta statim dicenda, sed tantum vtraque pars conuenit, vt iudex tertium eligeret, quod intelligendum est, dummodo ille tertius neutri parti suspectus sit. At si vtraque pars duos illos peritos aut matronas elegit, neutra recusare poterit absque causa noua, aut quæ denuò in eius notitiam peruenerit. Quia iudex à partibus electus, vtpote, qui earum approbationem habet, nequit recusari, nisi ex causa noua, aut tunc in recusantis notitiam venienti. Vt docent *cl. c. Statutum, §. Cum autem, v. Recusset, de rescript. in 6. & c. In singulis v. Et appellatione, de statu monach.* communiter approbatæ. Et ob hanc rationem reprobata sent. Antonij relata n. 6. docentis arbitratorem recusari non posse, tradit communis sent. id tantum esse verum & in arbitro, & in arbitratore, quoties non adest noua causa, aut non est denuo cognita: tunc enim recusari non possunt: eo quod partes eos eligendo approbarint: secus tali causa existente. Sic tradunt *Abb. c. Quintauallis, n. 12. de iureiur. & ibi Imola n. 27. Alex. de Neuo n. 102. & 103. Francus c. Cum speciali, qu. 15. n. 36. de appell.* Et ita intelligendus est *Ioan. Garcia de expensis, c. 24. nu. 25.* vbi ait posse ex noua causa superuenienti hos artis peritos recusari. Et hæc constat ex *l. Si quis testibus, 13. C. de testib.* vbi deciditur testes à quopiam in suum fauorem in vna causa productos, non posse ab eodem in alia reprobari, nisi ostenderit inimicitias inter se & illum postea emersisse. Quare recusanti incumbit onus probandi hanc causam. Vt constat ex *ea l. Si quis testibus,* ibi, *ostenderit.* Item quia cùm intentio sua ac iustitia recusationis fundetur in ea causa, ipsi incumbit eam allegare, ac probare, vt possit recusatio admitti.

9 Quod si quælibet pars suum artis peritum eligat, quę- libet poterit à se electum recusare ex noua causa superuenienti, aut tunc denuo cognita: sicut nu. præc. diximus ex ea causa posse arbitratorem à parte ipsa electum recusari; at neutra poterit recusare electum ab altera. Quia cum quælibet pars suum eligat, seruatur in hoc æqualitas, & si electus ab aduersaria alteri suspectus sit, habet altera à se electum, qui ius suum tueatur, ac illis dissidentibus, neutra pars litis victoriam obtinebit, sed tertius eligetur à iudice, qui potest à qualibet parte, cui suspectus fuerit, recusari. Vt probaui n. præced.

10 Quinta concl. Vt matronæ legitimè deponant de feminæ virginitate, non satis est vt illius verenda oculis inspiciant, sed desideratur vt perspiciant, atque sufficienter & sagaciter tangant manibus. Sic colligitur ex *c. pen. de probat.* vbi cùm præcipiatur adhuc alias matronas adhiberi, ea redditur ratio, ibi: *Quia sæpe manus fallitur, & oculos obstetricum.* Supponitur ergo matronas debere perspicere ac tangere. Et ratio huius est, quia cum res sit hæc difficillimæ probationis, oportet omnem diligentiam adhiberi, ne feminarum fraudibus detur locus. Sæpè enim corruptæ virginitatis sigillum effingunt, varijs vtentes ad id medicamentis. Quæ medicamenta latè inter alios tradit *Bayrius tract. de medendis humani corp. morbis, l. 5. c. vlt.* Præterea, quia signa cognoscendæ virginitatis, quæ matronę habent,

bent, fallacia sunt. Vt bene probat *Fragosius in sua chirurg. vniuers. tract. 2. De las declaraciones, tit. Para conocer la virginidad en la muger.* Matronæ enim asserunt se id quibusdam signis dignoscere. Primum est: quia in collo matricis aiũt appositam esse quandam telam obstantem ne digitus immissus penetrare intro possit: eamque in primo coitu disrumpi, idque cognoscit, cum immissus digitus facile introrsum fertur. Secundum est: quia aiunt corruptas feminas habere collum matricis latius atque apertius: contra vero quæ sunt virgines, arctius atque compressius. At hæc signa fallacia esse docet *ibi Fragosius* citato *Ambrosio Pareo*: quod eam telam vix vna ex millibus habeat. Atque ita *Realdus lib. 11. anatomiæ, c. 16.* solum in duabus virginibus se eam inuenisse affirmat. Præterea, sunt plurima medicamenta, quibus feminæ vtuntur, quo collum matricis cõtrahatur, atq; corrugetur. Deinde ait nec lac in mammillis esse certum corruptionis signũ. Quod in muliere quæ nec grauida est, nec aliquando peperit, lac aliquando contigit, eo quod menstrua defecerint. Vt docet *Hippocrates in suis aphorismis l. 5 aphorismo 39.* Sanguis enim, qui per vterum exire deberet, ad mammas à natura transmittitur: vt ibi docet *Ant. Musa in exposit. illius aphorismi:* Imo *Arist. l. 4. hist. animalium c. 20.* docet tantam lactis copiam in mammillis viri aliquando repertam, vt possit sugi. Et Venetijs se id vidisse testatur *Cardan. libr. 12. de subtilitate.* Et contingit quandoque feminam incorruptam concipere, ex semine viri circa vas effuso, matrice feminea illud attrahente. Vt testantur *D. Th. quodlib. 6. a. 18. Nauar. l. 4. cons. tit. de frigid. in priori edition. cons. 3. num. 23. in posteriori, cons. 2. nu. 23.* Nec obstat huic conclusioni cautum esse *l. 1. §. Mittantur autem, ff. de ventre inspiciendo*, ne muliere inuita obstetrices eius ventrem tangant. Quia id procedit, quando tactus minime desideratur ad rem probandam: vt contingit in imprægnatione, quæ sola vẽtris inspectione cognosci potest: secus in probatione virginitatis, quæ solo visu cognosci nequit, nisi tactus intercedat. Itẽ quia in imprægnatione id cautum fuit, ne tactu læderetur proles. Vt ait *Albericus l Imperator, la 2. n. 4. vers. Et pro hoc facit. ff. de statu hominum, & ibi Angelus n. 2.* Quæ ratio non concurrit in virginitate probanda. Et ideo hanc concl. tenẽt *Host c. penul n. 4. de probat. & c. Fraternitatis n. 1. de frigid.* vbi *Abb. antiquus n. 1. Ioan. And. n. 4. Ant. n. 18. Anchar. n. 3. & 4. notab. 4. Præpos. n. 1. Alex. de Neuo in princ. n. 5. Felinus d. c. penul. n. 2. notab. 5. Franc. Aretinus cons. 142. Ex facto proponitur, dub. 4. n. 20. Greg. Lop. l. 5 v. Mugeres, t. 8. p. 4. Fuluius Pacianus de probationibus l. 2. c. 2. num. 17.*

11 Hinc deducitur, sanum consilium esse, vt iudex districte præcipiat matronis, vt antequam feminam inspiciant quo de eius virginitate deponant, faciant ipsis præsentibus eam in balneo aquæ competenter calidæ lauari, & tanto tempore moram in eo trahere, quantum necessarium fuerit, vt si forte glutino appositio verenda mulieris compressa sint, atque coarctata, vt virgo appareat, id liquefieri possit. Quia in valore matrimonij inuestigando quæcumque probationes possibiles adhibendæ sunt, & potius debent esse superfluæ, quam diminutæ (vt probaui disp. 107. nu. 1.) Sic docent *Host. Ioan. And. Anchar. Præpos. Alex. de Neuo, Gregor. Lopez n. præcedenti allegati, Abbas c. Fraternitatis, num. 4. de frigid. Brunellus de sponsalibus, concl. 28. limitatione 5. nu. 25. & 27 fin. Fuluius Pacianus de probationib. libr. 1. cap. 47. n. 129.*

12 Sexta concluſ. Numquam probat testis ex artis peritia deponens, nisi ex actis appareat eum fuisse diligenter interrogatum à iudice, & examinatum. Quod eius testimonium non de certa scientia sit, sed de verisimili: & ideo diligenter examinari debet à iudice, vt fidem faciat. Ita docent *Bart. l. Semel, nu. 1. C. de re militari, lib. 12. Franciscus Aretinus c. Proposuisti, nu. 15. vers. Aduerte etiam, de probat.* Qui inde infert ipsum non probare, si non reddat causam scientiæ. Sed credo matronas sufficiẽter reddere causam, si deponant puellam esse virginem, eo quod inspexere partes feminæ, in quibus deprehẽditur virginitas. Vt colligitur ex *cap. Proposuisti, de probat.* ibi: *Testimonio mulierum probauit, quæ per aspectum eam esse virginem asseruerant.* Et docent *ibi Abb. n. 2. Baldus n. 2. vers. 1.* ibi, *per aspectum. Calletus addit. ad Fuluium Pacianum libr. 2. de probat. c. 2. lit. D.* Sed vltra hoc exigitur, vt deponant quoque se sufficienter partes illas tetigisse. Quod ex visu absque tactu non sufficiẽter probetur virginitas. Vt probauimus n. 10 At cùm ex visu & tactu iudicetur virginitas, sufficientem eius reddunt causam matronæ eius rei peritæ, si deponant eam feminam virginem reperiri: quod eius partes diligenter inspexerint, ac tetigerint, & eam talem indicant. Sicut medicus sufficienter deponit de infirmi febri, si se arteriæ pulsum pertentasse asserat. Et laromus cœmentarius sufficientem fidem de quantitate sumptuum alicuius ædificij suo testimonio facit, testificans se totum id diligenter perlustrasse, atque inde id perspexisse.

Sed dubitabis, an matronæ ac reliqui artis periti iurare 13
debeant, vt suo testimonio fidem faciant? Pars negans suaderi videtur ex *c. Proposuisti, de probat* vbi fit mentio de iuramento mulieris dicentis se non esse cognitam, nulla de matronarum iuramento mentione facta. Et *l. 1. ff. de ventre inspiciendo, paulo post principium* de sola simplici obstetricum assertione mentio fit. Vbi *Glossa verb. Vel duæ*, ait fortè non exigi iuramentum. Secundò, quia licet regulariter testes non astricti iureiurando minime fidem faciant, *c. Nuper in fine, de testibus. l. Iurisiurandi, C de testibus.* At id fallit in testimonio artis peritorum: vt de obstetricibus ad ventem inspiciendum assumptis testatur *glossa d. l. Iurisiurandi, verb. Iurisiurandi.* Cæterum tenendum est, id iuramentum desiderari. Probatur ex *c. Fraternitatis, de frigid.* ibi: *Districtè illis iniungens sub periculo animarum.* Et ibi: *Quæ tandem in fide sua tibi asseruere.* Deinde quod cum hæc res sit grauissima, non est rationi consonum, vt absque iuramento matronis fides habeatur. Et ita de his affirmant *Glossa eo cap Fraternitatis, verb. Districtè, & ibi Innoc statim in princip Hostiens. num 2. Ioan. Andr. nu 5 & 23. Abbas nu 12. Ancharan. n. 4. notabil. 5. Anton. nu. 17. Cardin. n. 3. Præposit. n. 7. & 8. Alexand de Neuo ibi in princip. n. 9. 10 & 12. Bart. l. 1. in princip. n. 2. ff. de ventre inspic. Albericus in suo dictionario, lit. D. verb. Diuortium, paulo post principium. Astensis 2. p. sum. lib 8. tit. 37. art. 2. paulo post principium. Baldus d. cap. Proposuisti. num. 3. Anton. Cucus libr. 5. instit. maiorum, tit. 12. n 264.* Et in genere de cæteris artis peritis id tradunt *Hostiens. Ioan. And. Abbas, Anchar. Præposit. Alex. de Neuo eisdem locis. Couar. l. 2. var. cap. 13. n. 4. concl. 4. Pinel de rescind. vendit. l. 2. p. 5. c. 4. n. 3. Ioan. Garcia de expensis c. 34. n. 18. Matienzo lib. 5. recop. t. 11. l. 1 glossa 2. n. 20. & 21.* & multi alij quos referunt ac sequuntur *Mascardus de probat. concl. 117. nu. 48. Fulu. Pacianus de probationib. l. 1. c. 47. n. 21. Zauallos quæst pract. qu. 1. n. 25.* & alij, quos hi referunt. Hoc tamen limirandum est, nisi assumpti fuerint à partibus de communi consensu. Cum enim tunc fides eorum sit ab vtraque parte approbata, iuramentum non est necessarium. Secus si à solo iudice vel de iudicis mandato periti illi electi essent. Sic alijs relatis *Fulu. Pacian. ibi à n. 22. Couar. Ioan Garcia proxime relati, Mascardus n 51.* qui alijs relatis addit, nec teneri hos iurare, quando assumpti sunt à iudice, de communi partium consensu. Similiter tenentur iurare, quando legis præcepto periti hi electi essent à partibus: sicut diximus teneri, quando iudicis præcepto. Quod in neutro euentu libere eligant, vt sic videantur omnino fidem illorum approbare, sed legis aut iudicis præcepto coactæ. Quamuis autem quando communi vtriusque partis consensu periti electi sunt, non teneantur iurare: (vt proxime dictum est) at id nullatenus admitterem in matronis de communi partium consensu electis ad explorandam vxoris virginitatem ad dissoluendum matrimon. Quod cum nequeant coniuges in hac re cedere iure suo, atque agatur de re tam graui, & vbi subest maximum peccati periculum, nil confert consensus ac approbatio partium, ne iudex ex officio sufficientissimam ac superabundantem probationem exigere teneatur, vt suæ conscientiæ satisfaciat: eo vel maxime, quod in causa

coniugali multa iudex ex officio suppleat, vt numero 25. dicemus.

14 Imo periti artis eligi debent à iudice partibus præsentibus, & legitime citatis, licet relatio peritorum possit partibus absentibus coram iudice fieri. Sicut ad depositionem aliorum testium pars debet citari, at non debet esse præsens depositioni, sed soli iuramento. Constat ex *c.1. de consang.* ibi: *Quocirca mandamus, quatenus vtramque partem ante tuam præsentiam conuoces, & facias testes coram te iurare.* Et ita docent *Bartolus l. Theopompus n.11. ff. de dote prælegata. Hostiens. c. Fraternitatis, n.1. verb. Ad tuam præsentiam, de frigid. & ibi Ioan. Andr. n.5. Alexander de Nevo ibi principio, nu.6. Mascardus de probat. concl.1038. nu.19. Fulu. Pacianus de probationibus, lib.1. cap.47. n 120.* Et ratio est, quia potest pars opponere eos sibi esse suspectos. Vnde hoc temperandum est, nisi electio peritorum facta esset communi partium consensu intercedente. Quoniam cum tunc partium approbationem habeant, non est harum citatio aut præsentia necessaria. Et ita temperant *Iason cons.200. nu.14. vol.2. Decius c 2. n 62. de testibus, Couarr. l.2. var. c.13. num.5. concl.5. Ioan. Garcia de expensis c.24. n.18. Fuluius Pacianus* alios referens *eod. c.47. nu.124.* Secundo limitandum est, nisi iudex eos vocaret ad suam informationem. Vt multis relatis tradit *Mascard de probationibus, in proœmio q.5. n.39.*

15 Septima concl. Matronæ ac cæteri artis periti non tenentur cum omnimoda certitudine testificari, sed tãtum verisimiliter, iuxta æstimationem, quam ex artis peritia assecuti sunt: quando peritia versatur circa illas artes, quæ non cõstant certis & indubitatis disciplinæ regulis. Quare in hoc distant ab aliis testibus, qui regulariter de veritate absoluta debẽt testificari. Et constat ex *l.1. in principio*, ibi, *Prægnantem videri. ff de ventre inspiciẽdo.* Et ratio est, quod his peritis impossibile sit cum omnimoda certitudine attestari: eo quod artis peritiam illam non habeant. Et ita docent omnes quos n.13. retulimus, asserentes eos teneri iurare. Et multis aliis relatis tradunt *Mascard. de probat. conclus.1174. n.48. & 49. Fulu. Pacianus de probat. l.1. c.47. nu.17.*

16 Octaua concl. Duæ matronæ sunt necessariæ, & sufficiunt, vt de virginitate deponant: & idem in alijs artis peritis. Quia à regula generali, dictanti in ore duorum vel trium stare omne verbum, *c In omni negotio, de testibus.* res hæc non excipitur. Quamuis enim aliqui textus videantur plures duabus matronas petere, iam illis satisfeci disp. 109. n.8. vbi & aduersus aliquos DD. probaui sat esse duas matronas, quamuis mulier sola affirmet se virginem, id vito neganti. Et ideo vltra DD. ibi allegatos, sustinent hanc conclusionem *Ant cap. Fraternitatis, n.4. de frigid. Alexander de Neuo c fin. num.11. ead. tit. Monald. in sum.* vbi de matrim. *t. Qualiter & quando fiat diuortium propter impedimentum coeundi, col. vlt. vers. Item quando mulier. Alberi. in suo dictionar. lit. D. verb. Diuortium, paulo post princ. Ioan de Friburgo in sum. confess. l.4. t.16. q.16.*

17 Hinc deducitur, regulariter vnius artis periti aut matronæ testimonium minimè sufficere: vt constat ex dictis n. prec. At hoc fallit, quãdo vnus solus reperiretur in ciuitate illa fide dignus: tũc enim illius testimoniũ satis esset. Quod probatur ex *auth de non alienando, §. Quod autem, collat.2.* vbi disponitur pro æstimando rei valore adhibendos duos artis peritos, si in ciuitate reperiantur, alias satis esse vnum. Et ex *l.1. § fin. ff. de verb. obligat.* ibi, *Vterque alterius linguam intelligat, siue per se, siue per vnum interpretem.* Vbi textus loquitur de vno interprete, & nulla alia probatio desideratur. Et ita docẽt *Bartol. l.1. n 4. C. deponderat & l. fin. in fine. C ad l. Cornel. deficariis, & l.1. in princ. n.4. vers. Sed quæro. ff de ventre inspiciendo, Anchar. c. Laudabilem, n.5. notab.6 de frigid. Anton. c. Proposuisti. nu.6. de probat. & ibi Decius à n.18 in noua edit. Felin. ibi n.7. vers. Fallit tertio, Bald. c penult. n.3. eodem t. & ibi Barbatius col. penult. n.12. Ant. Gomez to.2 var. c.9. n.5. Mascard. de probat. concl.1174. n.21. Fulu. Pacianus l.1. de probat. c.47. n.35.* Atque hoc extendunt aliqui reiecta contraria Abbatis opinione, quamuis causa sit ardua. Sic *Felinus ac Decius, Mascardus n.25. Fulu. Pacianus n.36. & duplici sequenti.* Qui tamen hoc intelligit cum *Aretino d.c. Proposuisti, nu.12. & 13. & Mascardo eo n.25.* quando in re ardua vnus ille testificans, alijs deficientibus, esset artis illius peritissimus, atque in ea valde excellens: quod si talis non sit, vocandus est alius ex loco vicino. Et quamuis prædicti DD. non loquantur specialiter de matronis assumptis ad testificandum de feminæ integritate, vt vel sic dissoluatur matrimonium: at cum eadem sit ratio de ipsis ac alijs artis peritis ad testificandum in re ardua assumptis, idem dicerent de his matronis: eo vel maxime, quod absolutè & in genere loquantur de ijs, qui iuxta artis peritiã testificantur, sub quibus hæ matronæ cõprehenduntur. Adde, in *c. Proposuisti & c. penult. & c. Fraternitatis, allegatis*, in quibus multi ex auctoribus citatis tradunt hanc doctrinam, sermonem haberi de matronis assumptis ad dictam testificationem, quare manifeste in illis quoque eandem doctrinam tradunt, vt vna sufficiat, quando plures nequeunt haberi in illo oppido. Quod est intelligendum iuxta limitationem positam, quando ea esset artis peritissima: eo quod res hæc sit valde ardua. Sed quamuis hæc pars tanquam satis probabilis possit amplecti ob tot auctorum approbationem tam grauiumque: at multo magis placet eam doctrinam tantum esse veram, quando res non est ardua, sed de leui aut nullo alicuius præiudicio agitur. Quare vbi res est ardua, nullatenus vnius testimonio standum est, quamuis vnicus artis peritus sit in eo oppido: sed conuocandus erit alius ex vicino loco. Quod affirmant *Abb. c. Proposuisti, n.5. de probat. & Ioan. Garcia de expens. c.24. nu.20. & 21.* Quia regula generalis est, vt testimonium vnius quamuis dignitate prædiri fidem integram minime faciat, *l. Iuris iurandi, in fi. C de testibus, c. Licet vniuersis, de testibus.* At nullus est textus excipiens hunc casum: nec illi, quibus contrarij innituntur, hanc exceptionem probant. Nam § *Quod autem*, loquitur quando Ecclesia vult æstimationem rei suæ nosse, vt tradat eam in emphyteusim, quare non mirum est, si decidatur vnicum æstimatorem sufficere, alijs deficientibus. Quia non agitur nisi de Ecclesiæ instructione, vt suæ vtilitati consulat; & accepturo in emphyteusim incumbit sibi prospicere, & aliunde consilium capere, an sibi ea expediat æstimatio. Nec *d l.1. § fin allegata* etiam pro contraria sententia, illi fauet. Quia optime citato Bartolo respondet *Ioan Garcia n.21.* interpretem longe distare à teste, quod hic ab vno contra alium sumatur: ille vero ex consensu vtriusq; sicut arbiter aut arbitrator. Quare non mirum est, si vnico teste non sufficienti sufficiat vnus interpres. Adde, si textus hic aliquid probaret, probaret etiam non deficientibus alijs artis peritis sufficere vnum: nam vnus interpres semper sufficit. At hoc in omni sententia est falsum. Ex his deducitur, in hac causa coniugali non sufficere vnius matronæ etiam peritissimæ depositionem, quamuis ea sola in illo oppido reperiatur, sed aliam ex vicino oppido conuocandam esse. Cùm causa hæc sit valde ardua, & tendat in magnum matrimonij præiudicium, nimirum, vt initum dissoluatur, concessa ad aliud transeundi facultate: & agatur de maximo animarum dispendio.

18 Nona concl. Quamuis negatiua sit difficilis probationis, & maior fides habeatur paucis affirmantibus, quàm plurimis negantibus (de qua re egi l.4. tota disp.27.) at in testimonio artis peritorum, & subinde matronarum, nil distat inter affirmantem aut negãtem depositionem, sed æquè creditur affirmanti ac neganti. Ratio disparitatis est, quod in alijs rebus testis affirmans, v.g. Petrum homicidam fuisse, testetur de re, quæ sensu percipi potest: quod secus est in negante. Nam cum non semper possit esse cũ Petro, ipsumque intueri, potuit Petrus eo teste absente, aut non intuente, homicida esse: nisi sit negatiua coarctata loco & tempori (vt explicui d. disp.27.) At cum ex artis peritia quis testatur, æquè artis illius regulis subijcitur pars negans ac affirmans: vt feminã esse, aut non esse virginem: expensas ædificij attingere mille aureos nummos, vel non attingere. Et ideo ita docẽt *Bart. l. Diem proferre, §.*

Si

Si plures, fine, ff. de receptis arbitr. Et ibi Bald. verſ. Nam tunc diſtinguit. Alberic. l. 1. n. 6. verſ. Secundo caſu, ff de ventre inſpiciendo. Aretin. l. 1. §. fin. n 41. verſ. Tu autem aduerte, ff. de verb. oblig. Felin. c. In noſtra, nu. 8. verſ. Et iſtis adde, de teſtibus. Socin. ſenior reg. 508. in 2. fallent. de reg. iuris. Ant. Gab. to. 3. comm. lib. 1. tit. de teſtibus, concl. 4. nu. 14. limit. 6. Fulu. Pacianus de probation. l. 1. c. 50. n. 58. & c. 47. n. 3.

19 Decima concluſ. Peritiores in arte quamuis pauciores præualent pluribus minus peritis. Quia cum radix teſtificandi ſit artis peritia, vbi ea maior eſt, licet in teſtibus paucioribus, præponderat maiori teſtium numero præditorum minori peritia. Et ita docent *Speculat. t. de probat. §. fin. n. 27. Abb. c penult. n. 1. eo. t. Felin. c. Propoſuiſti, in fin. eo. t. Alciat. l. 1. §. fin. n. 48 ff. de verb. obl. & ibi Aretin. n. 40. Galliaula nu. 4. Roman. n. 9. Maſcard. de probat. concl. 1174. nu. 42. Fulu. Pacian. de probat l. 1. c. 47. n. 165.*

20 Vndecima concluſ. Cæteris paribus magis eſt habenda fides teſtificantibus virum eſſe potentem, quam dicentibus frigidum: vt ſi æquales numero & peritia ſint teſtes. Quod illi veriſimiliora ac naturæ aptiora teſtentur: cum potentia coeundi ſit qualitas naturalis, eaq; præſumatur, dum frigiditas non conſtat. Et ita docent *Innoc. c. 1. n fin. de frigid. Corſetus in ſuis ſingular. ſingulari incipienti, Duo teſtes deponunt. Pet. Greg. in ſyntagm. iuris, l. 9. c. 12. n. 11. Fulu. Pacianus de prob. l. 1. c. 50 n 62.* Similiter duabus matronis deponẽtibus feminam eſſe virginem, potius creditur quam æqualibus eam eſſe corruptam teſtantibus. Quia illæ habent naturæ aciuris præſumptionem pro ſe: virginitas enim præſumitur, cum ſit qualitas naturalis. Sic allegato *Curtio* docet *Fulu. Pacianus de probat. l. 2. c. 2. n. 12.* Quod bene limitat *n. 13. & l. 1. c. 50. n. 60.* quando res dubia eſſet, non exiſtentibus veriſimilibus coniecturis corruptionis feminæ: nam his exiſtentibus, vt ſi probetur iuuenem dormiſſe cum ea, plus credetur affirmantibus eam eſſe corruptam. Et in hoc caſu intelliguntur *Bald. l. Teſtium, n. 37. verſ. Quarto dixi, C. de teſtibus Iacob. de S. Georgio, l Ob carnem, §. Si teſtes, n. 7. verſ. Quarto iudex, ff. de teſtibus. Felin c. In noſtra, n. 11. verſ. Et præferuntur, de teſtibus. Decius conſ. 368. In cauſa, n. 3. vol. 3.* dicẽtes magis credi obſtetricibus feminam eſſe corruptam atteſtantibus. Ex quo infero, in cauſa ſeparationis matrimonij ratione impotentiæ viri, quando de ea non conſtat, magis habetur fides cæteris paribus matronis aſſerẽtibus feminam eſſe corrupam. Quod cum dormierit vna cum viro, ſit vehemens corruptionis coniectura.

21 Duodecima concl. Quamuis regulariter ad mulierem inſpiciendam eligendæ ſint matronæ honeſtatis gratia, vt conſtat ex *c. Propoſuiſti*, & ex *c. penult. de probat.* & ex *c. Fraternitatis*, & ex *c. fin. de frigid.* at vbi agitur de qualitate, altiorem peritiam ad iudicandum deſideranti, quam quæ in feminis reperitur, ne probationum facultas pereat, aut matrim. validũ diſſoluatur, vel irritũ approbetur, medici periti adhibẽdi ſunt quo feminã inſpiciant. Quod huius rei grauitas ac neceſſitas præponderet naturali honeſtati. Sicut à medicis aſpicitur, vbi neceſſitas vrget morbi. Et prob. ex *c. Ex literis, de frigid.* ibi: *Si vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit adiuuari.* Et *c. Fraternitatis, v. Per hæc autem, eo. t.* ibi: *Niſi per inciſionem aut alio ſimili modo violentia inferatur.* Nam vterq; textus ſupponit in his euentibus feminam à medicis inſpiciendam: vtpote, qui nec id iudicare, nec decidere poſſunt abſq; conſpectu. Et ita docent *Franc. Aretin. conſ. 142. dub. 4. n. 15. verſ. Venio nunc ad quartum*, referens id effectum fuiſſe cum Dorothea filia Ludouici, Marchionis Mantuæ, *Decius c. Propoſuiſti, n. 3. notab. 2. de probat.* Et dicens eſſe veriſſimum, & obſeruatũ cum filia Ducis Parmæ, *Fulu. Pacianus de probat. l. 2. c. 2. n. 33. & 34.* Quamuis *Tiraq. l. 4. connubiali, n. 28. verſ. Proinde*, non recte relatis *Decio & Aretino* auctoribus huius ſent. ſic dicit: An tamen bene ſenſerint, aliorum ſit iudicium.

22 Decimatertia concl. Etſi regulariter publicatis atteſtationibus non poſſint alij teſtes admitti, ſaltem ſuper eiſdẽ articulis: vt conſtat ex *c. Fraternitatis, de teſtibus, & clem. 2. eod.* 2. Id tamen fallit in teſtibus ad virginitatem feminæ inſpiciendam inductis, quales ſunt matronæ vel mẽdici, poſſunt enim alij induci poſt eam publicationem. Cõſtat ex *c. pen. de probat.* Et tradunt *ibi Gl. v. Pars, Innoc. c. vn. Hoſt. n. 4. Ioan. And. n. 2. Ant. nu. 3. Abbas ſtatim in princ. notab. 2. Bald. n. 1. Imola ſtatim in princ. Felin. n. 2 notab. 3. Franc. Aretin. n. 4. notab. 4. Nauar. l. 4. conſ. de frigidis, in priori edit. conſ. 3. in fin. in poſter. conſ. 2. ſi Fulu. Pacianus de probat. c. 47 n. 77.* Atque id verum eſt, quamuis id tendat in profeſſionis emiſſæ præiudicium. Conſtat ex *d. c penult.* nam matronæ ibi inductæ ſunt ad inſpiciendam coniugatam, volentem ex aſpectu probare ſe virginem, & proinde profeſſionem à ſe factam valuiſſe, eo quod matrim. non conſummarit, aduerſus virum petentem eam ſibi reſtitui, & tamen publicatis atteſtationibus aliæ matronæ admiſſæ ſunt. Et ita docent *Ant. Abb. Imola, proxime allegati.* Et quamuis *Gl eo c. penul. v. Pars, & ibi Ant. n. 10.* velint ſpeciale eſſe in matrim. vt publicatis atteſtationibus alij teſtes admittantur: eo quod ſententia in illo lata non tranſeat in rem iudicatam. At verius eſt, id eſſe generale in omnibus cauſis decidendis per artis peritorum teſtimonia, quoties illi nequeunt de certa ſcientia, ſed tantum de veriſimili deponere. Et ratio eſt, quia priores teſtes facile decipi poruere. Et ideo hoc eſſe generale in omnibus his cauſis ſuadetur ex ratione tradita huius admiſſionis nouorum teſtium, *d c penul.* ibi: *Quia ſæpè manus fallitur, & oculus obſtetricum.* Quæ cum ſit generalis, ac communis omnibus his cauſis, deciſio quoq; communis eſſe debet. Et ita fatentur *Abb Bald. Felin. Franc. Aretin. proxime allegati.* Qui bene addit, poſſe in omnibus his cauſis induci tunc alios quoſcunque teſtes, quamuis non ſint eius artis periti, ſed aliter de veritate deponãt. Quod eadem ratio facilitatis deceptionis priorum teſtium militet. Poſſunt autem recipi noui illi teſtes publicatis atteſtationibus, ſiue ex iudicis officio, ſiue ad partis inſtantiam producantur. Et ita docent *Abbas, Bald Felin. Fulu. Pacianus proxime citati*, qui bene intelligit poſſe ad partis inſtantiam, quando ei modo nil imputari poteſt, quare eos prius non produxerit.

Imo in cauſa coniugali poſſunt etiam lata iam ſententia alij teſtes recipi, nedum ſolum publicatis atteſtationibus. Vt conſtat ex *c. Lator, de ſent. & re iud. & c. Fraternitatis, de frigid.* Et ratio eſt, quia in ea non tranſit ſententia in rem iudicatam. Et ita tradunt *Innoc. c. pen. n. vn. de prob. & ibi Hoſt. n. 4. Ioan. Ant. n. 2. Ant. n. 6.* An vero id ſit generale in omnibus cauſis, quæ per artis peritorum teſtimonia decidũtur: pendet ſolutio ex ea quæſtione, an ſimiliter in illis ſententia non tranſeat in rem iudicatam: ſi hoc enim verum eſt, idẽ dicendum erit: ſecus ſi trãſeat. De qua quæſt. (quia ad rem noſtram non facit) conſulendi ſunt *Franc. Aretin. c. Propoſuiſti, de probat. & ibi Decius & DD. Pinel. l. 2. p. 3. 6. vlt. n. 6. C. de reſcind. vendit. Lupus l. 2. §. 5. n. 155. verſ. Sed cadit hic congrue, C. de pactis inter empt. & vendit.* 23

Ex dictis infertur, in cauſis in quibus exuberat iudicis officium, vt in beneficialibus ac coniugalibus, poſſe iudicem ſuum officium interponere, non tantum in ijs, quæ pars intentare nequit: vt in *c. Conſtitutus, de appel. & c. Cũ nobis olim, de elect.* ſed in ijs etiam, quæ poteſt pars. Conſtat ex *c. penult. de probat.* vbi, quia de matrim. diſſoluendo agebatur, pars poterat producere teſtes publicatis atteſtationibus (vt diximus n. 22.) & tamen iudex eos ex officio produxit, ibi: *Volumus & mandamus, vt adhuc honeſtas matronas, prouidas ac prudentes, deputare curetis.* Et notant *ibi Hoſt. nu. 4. Ioan. And. n. 2. Abb in princ. notab. vlt. Franc. Aretin. n. 5. notabil. vlt. Felin n. 2. notab. 7. Gardin. n. 1.* 24

Quin imo in his cauſis coniugalibus iudex ex officio multa ſupplet. Quod bene docet *Gard. c fin. n. 1. verb. Nota quod virginitas, de frigid.* Et probat ex eo textu, vbi quia de matrim. ratione impotentiæ diſſoluendo tractabatur, iudex ex officio fecit per matronas inſpici vxorem, interrogauit presbyterum parochianum, ac multa alia fecit. 25

Poteſt etiam ex officio corrigere dictum teſtis parte non petente, quoties teſtis deponit iuxta artis peritiam. Vt per *l. Arbitro, ff qui ſatiſdare cogantur*, docẽt *Bart. ibi n. 4.* 26

Franc.

Franc. Aretin. c. penult. n. 6. notab. vlt. de probat. Fulu. Pacianus de probationibus, l. 1. c. 47. n. 71. quod limitat, *n. 72.* vt procedat antequàm iudex sententiam tulerit.

27 Similiter potest iudex in causa coniugali facere ex officio suo, parte non petenti, vt allegata impotentia viri aut feminæ arctitudine, inspiciatur vir aut femina, vt vel sic norit an matrim. sit validum, necne. Quia suum est cauere animarum periculum, quod imminet, si matrimonium illud sit irritum. Deinde, quod in causis coniugalibus iudicis officium exuberet, & suppleat multa quę posset pars intentare. Vt probauimus triplici n. præced. Et ita docent *Abb. c. Fraternitatis, n. 4. de frigid. & ibi Alex. de Neuo in princ. n. 5. Astensis 2. p sum. l. 8. t. 37. a. 2. paulo post princ.*

28 Tandem id speciale est in causis coniugalibus, & in omnibus alijs, in quibus animæ periculum vertitur, & agitur de peccato vitando, vt quamuis actor nil probauerit, & proinde nulla sit pro actore præsumptio, adhuc sit iuramentum deferendum reo, & hoc fit ad purgandam omnem suspicionem. Constat ex *c. Contimebatur, de despons. impub.* vbi puella erat actrix ad probandum copulam minimè interuenisse, atque proinde matrim. fuisse irritum, & nil probauit: & tamen textus ait fidem habendam esse marito, qui copulam interuenisse affirmabat, si id firmauerit iuramento. Defertur ergo iuramentum reo, actrice nihil probante. Et ita animaduertunt *ibi Gl. v. Iuramento, in fin. & ibi Abb. n. 8. Alex. de Neuo n. 21. Præpos. n. 6.* Ex quo infero, si volenti contrahere matrimonium, opponatur impedimentum aliquod quamuis id minime probetur, esse petendum iuramentum à reo, quo iuret id impedimentum non esse. Et quamuis nullum Doctorem inuenerim, qui in proprijs terminis hoc asserat: constat ex doctrina tradita. Cùm enim tunc tractetur de vitando peccato, quod committitur ineundo matrim. cum impedimento aliquo, deferendum est iuramentum reo, quamuis actor nil probet.

DISPVTATIO CXIV.

Vtrùm coniugi impotenti, vt viro frigido, aut mulieri arctæ, integrum sit contra matrimonium proclamare: an potius id ius proclamandi soli competat potenti?

SVMMARIVM.

Proponitur ratio dubitandi, n. 1.
An viro impotenti integrum sit contra matrimonium proclamare? n. 2.
Quid, si proclamet, vt ad alias nuptias transeat? n. 3.
Quid, si propriam impotentiam nosset tempore matrimonij? n. 4.
An possit tunc implorare officium iudicis, vt matrimonium separet? n. 5.
An femina, ex parte cuius est impotentia, possit proclamare aduersus matrimonium, sicut potest vir, quando ipse est impotens? n. 6.

1 RATIO dubitandi in hac disp. ea est, quod non audiatur is, cuius non interest, *c. Non solent, 2. q. 6. & cap. Cum inter, de elect.* At separari matrimonium non interest impotentis. Cùm sibi iniuria non irrogetur, eo quod potest habitare instar fratris & sororis (vt probaui disp. 97. n. 4.) nec potest ad alias nuptias transire: non ergo ius hoc proclaman di competet impotenti, sed soli potenti.

Cæterum quando impotentia se tenet ex parte viri, res 2
est certa posse ipsum proclamare aduersus matrim. Quia sua interest ipsum dissolui, ne compellatur ad onera matrimonij irriti sustinenda. Atque id constat ex *c. 1. de frigid.* vbi vir proclamauit propriam frigiditatem allegans, & auditus est. Et ita docent *Gl. c. 2. v. Idcirco, 33. q. 1. Abbas antiquus d. c. 1. n. 3. & ibi Ioan. And. n. 3. Abb. n. 1. notab. 1. Alex. de Neuo n. 1. Præpos. n. 4. Syluest. Matrimonium, 8. quæst. 16. dict. 5.* & ex Theologis, *Palud. 4. d. 34. q. 2. a. 1. concl. 3. nu. 9. fin. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 12. §. 1.*

Hoc tamen temperandum est, si vir propriam frigidi- 3
tatem alleget, vt id matrimonium dissoluatur, ac eximatur ab eius oneribus sustinendis. Si enim eo tendat, vt sibi ad alias nuptias transitus permittatur, audiendus est. Quod petitio sua aduersetur allegationi: siquidem frigidus, vt est incapax huius matrimonij, ita & cuiuscumque est. Et ita docent *Gloss. & Alex. de Neuo, n. præced. allegati.* Sed bene *Alex. de Neuo eo c. 2. n. 2.* hoc intelligit, quando vir allegat propriam frigiditatem: si enim allegaret maleficium, audiretur. Quia maleficium communiter est tantum respectu illius feminæ, cum qua contraxerat (vt probauimus disp. 94. n. 4.) & illa probato maleficio capax erit alterius matrimonij. Et cum hæc quoque ratio militat, quando allegat solam impotentiam respectu illius feminæ, similiter tunc audiendus erit ad effectum alterius matrimonij ineundi.

Secundo temperandum est, vt liceat viro proclamare, 4
suam impotentiam allegando, quando illius ignarus fuit tempore matrimonij. Cum enim dolus nemini patrocinari debeat, minimè audietur, si illam tunc norit. Argumento ex *c. 1. de eo qui duxit.* Et ita sentiunt *Gl. Palud. D. Antonin. Syluest. n. 2. allegati.* An vero teneatur tunc vir eam feminam habere vt sororem? dixi disp. 97. n. 9. & 10.

Si tamen periculum incontinentiæ ex consortio cum 5
ea vxore existimata subesset, posset vtique vir adire iudicem, & petere, vt ex officio suo eos separet. Nam iudex in hoc euentu tenetur coniunctionem hanc non permittere, quamuis velint, vt frater & soror simul esse. Vt probaui disp. 97. n. 5.

Maior difficultas est, an quando impotentia se tenet 6
ex parte feminæ illam ignorantis tempore matrimonij, possit reclamare contra matrimonium allegando suam impotentiam? Nam ratio nu. 1. proposita partem negantem suadet: eo quod feminæ non interfit id matrimonium dissolui. Et ita videntur tenere *Gl. Abb. antiquus, Ioan. And. Abb. Alex. de Neuo, Præpos. n. 2. allegati.* tamquam speciale enim id de viro concedere videntur, reddentes eam rationem, vt vir ab oneribus matrim. sustinendis absoluatur. Quæ ratio non habet locum in vxore. At melius *Paludan. D. Antonin. & Syluest. n. 2. relati*, id quoque in femina admittunt. Quod satis sua interfit separari ab eo, qui vere non est suus vir, nec ipsi subijci, & restitui sibi dotem. Nec æquum est eam cogi simul esse instar sororis. Cùm tantum se obligarit ad habendum vt virum, ac culpa vacarit.

FINIS TOMI SECVNDI.

80
137

1.903